

**Iondi Flavii Forliuensis, de Roma triumphante lib. X.
priscorum scriptorum lectoribus utilissimi, ad totius'q[ue]
Romanae antiquitatis cognitionem pernecessarij ;**

<https://hdl.handle.net/1874/421995>

BLONDI FLAVII
FORLIVIENSIS HISTORIA
RVM AB INCLINATIONE RO-
manorum, Libri xxxi

B A S I L E A E
M D L I X

BLONDI FLAVII

FORLIVENSIS HISTORIAE

AVM AB INCEPATIONE RO-

MANORUM, LXXI XXXI

PRO BEM

M D LIX
D A S I E A E

BLONDI FLAVII FOR³

LIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE RO-
MANORVM IMPERII, LIBER PRIMVS

ROMANORVM Imperij originem incrementaq; cognosce-
re facillimum facit scriptorū copia, quam illius ad summum
usq; culmen euecti tempora maximam habuerūt. Videmus
nanq; felicitatis Romanę urbis cumulo accessisse, ut qui ipsa
adolescente cœperūt, poetę, historici, oratores, & ceteri scri-
ptores, simul cum ipsa crescente floruerint: Et quamprimum
labefactari imperium, cōminui potentia, res affligi ac pessun-
dari cœpit, penitus esse desierint. Vnde factū est, ut illius qui-
dem magnitudinis & glorię, cui par in orbe terrarum nulla
unquam uisa est, monumenta habeantur, multorum præcla-
rissimi ingenij uirorum literis ornata: sed eiusdem detrimen-
ta occasumq; celebritatis, maxima inuoluat tegatq; obscuritas. Visum est itaq;, operę pre-
cium a me factū iri, si annorū mille & triginta, quot ab capta a Gothis urbe Roma in præ-
sens tempus numerantur, ea inuolucra & omni posteritati admiranda facinora in lucem
perduxero: Primum tamen incrementi Romanę rei ordinem & tempora breuiter recen-
sere ducimus necessarium: ut qui gradus per quos ad culmen perducta est, in breue com-
pendium cōmode redactos inspexerit, factam altera in parte, ad hanc tenuitatem rerum
declinationē certius recognoscat. Culmen uero ipsum, & tanquam uerticem, Theodosij
superioris quadragesimi tertij, ac decē annis postea Archadij & Honorij illius filiorū tē-
porib. fuisse dicimus: quia licet multas clades, multa incōmoda sepe antea passa esset res
Romana, breui tamen restaurata & in pristinā authoritatē maiestatemq; redacta est. Ar-
chadij uero et Honorij anno x. post deletū cū exercitu apud Fesulas Radagasum, magnā
inclinatiōē imperij dignitas iam tum ad ruinā uergēs, in Halarici, & deinde in plurimis
barbarorū colluisionibus facere cœpit. Et, quod ostendere aggredimur, postq; tunc rue-
re cœpit, ad eum penē rerū statum deducta est Roma, quem paruam & a pastoribus con-
ditam in primordijs eam scribitur habuisse. Sed uetusta primum percurrentes, augmenti
statusq; tempora breui catalogo præponamus: ab ipsis nāq; facta successiuis temporib.
inclinatio qualis fuerit, melius intelliget. Sub regibus septē, Romulo, Numa Pompilio,
Tullio Hostilio, Anco Marcio, Prisco Tarquinio, Seruio Tullo, Lucio Tarquinio, p an-
nos ducentos & tres supra quadraginta, non amplius quā usq; Portum atq; Ostiam intra
oc̄tauum decimū miliarium Romanum processit imperium. Sub cōsulibus autem, inter
quos nonnunquā dictatores fuerunt, & decemuiri ac tribuni militares, per annos vij. su-
pra quadraginta & quadringētos, usq; trans Padū Italia est capta, Africa Hispaniæq; sub-
actę, Gallia & Britānia tributarię sunt factę, Illyrici, Histri, Liburni, Dalmatae sunt domi-
ti. Ad Achaiā transitum est. Macedones subacti: cum Dardanis, Mesis, & Thracibus est
bellatū. Ad Danubium usq; peruentum: in Asia pulso Antiocho primum pedem posue-
runt Romani. Mithridate uicto regnum Ponti est captū, & Armenia minor, quam idem
tenuerat, armis obtenta est: in Mesopotamiā Romanus peruenit exercitus, cum Parthis
foedus initum: cōtra Carduenos & Saracenos ac Arabas est bellatū. Iudæa omnis uicta,
Cilicia & Syria in potestatē populi Romani uenerūt, Ægypti reges foedera acceperunt.
Sub Imperatoribus autē ab diui Augusti initio imperij ad Theodosij superioris & Arch-
adij & Honorij tēpora, per annos quadringētos, & quadraginta, cum diuersa populi Ro-
mani fortuna multi principes imperauerūt, Catabri & Astures, Hispani, ab ipso Octauio
Cæsare subacti. Alpes maritimę Cocięq; & Rhetię, Noricū Pānoniæ & Mesię Roma-
no populo accesserūt. Omnis ora Danubij in puincias est redacta. Pōtus omnis & Arme-
nia maior, Mesopotamia, Assyria, Arabia, & Ægyptus in imperij Romani iura concess-
erunt: quemadmodū ea & eiusmodi multa ex maiorum scriptis, quorū maximā extare co-
piā diximus, facile est intelligere. At nostra hæc quibus in lucē adducendis manum appo-
suimus, nullos habent bonos scriptores, neq; annales libros ueteri instituto, unde sume-

remus paratos. Quin potius in eo qui simul cum præpotentis populi gloriæ ruina factus est, bonarum artium interitu, uaria ac multis in locis inter se dissidentia, temere ac ineptissime scripta, sequi oportuit, labore maximo conquisita. Quorum digestio, ut unum habeant historiae corpus, maiorem est opinione omnium operam habitura. Fecerunt uero temporum in quibus ea gesta sunt, quæ doctis caruerunt, calamitates, ut dignissima relatu ornataque pleraque, partim minus quam decuerit copiose, partim minus continuate scribamus. Digna profecto causa cui omnis liuor detractioque acquiescat. Neque enim, quod in ætatis nostræ duodecim historiarum libris iam effecimus, omnia afferimus nostra, sed multorum etiam aliud quam res gestas dicere intenduntur, excerpta scriptis, ordine reformamus. De ipsa igitur re paulo post dicturi primū, quod multis placuisse legimus, hanc de qua agimus Imperij inclinationem, in C. Cæsaris dictatura coepisse, ea ratione non approbamus, quia aucta potius quam imminuta fuit sub Cæsarum multis Romana potentia. Pari ratione translationem sedis imperij factam à Constantino Byzantium, quemadmodum remotam inclinationis futuræ causam fuisse non abnuerim, ita illius principium non concesserim appellandam, cum & ipse & alij decem in imperio successores, quos ea habuit translata Byzantium sedes, Imperij iura, partim auxerint, partim in maiestate solita conseruauerint. Pariter de causis sicut & de principio quid sentiamus præfaturi, dicimus haudquaquam absurde sentire qui eam imperij quassationem ab Cæsaris oppressione reipublicæ, ideo causam habuisse opinantur, quod simul cum libertate interierint, bene & sancte uiuendi artes, & sublato per unius potentiam legum metu, principibusque uirtutem & animi magnitudinem ducentibus suspectam, ignaui fortibus, bonis perditis, grauibus & sanctis ganeones ac adulescentes fuerint in magistratibus honoribusque prælati. Nec eos aspernandos sentimus, qui ab caduca & fluxa rerum mundi conditione sumpta ratione, dicunt Romanos eadem fatorum serie orbis imperium amisisse, qua nonnulli populi, & magnitudinis prope paris urbes ad opum tenuitatem maximam detenerunt. Babylon namque illa (ut sacra tradunt litera) prima urbs condita post diluuium, ambitu & murorum altitudine admirabilis, primum sexcentis imperauit annis, exinde à Nino subiugata & miserandum in modum lacerata, tum denique à Semiramide instaurata regni Assyriæ caput est facta. Sed mox id regnum translatum ad Medos: postea capitur à Chaldeis, & demum Babylonia à Cyro rege Persarum, unica expeditione capta atque subuersa est. Carthago autem Africae Hispaniarum & adiacentium insularum domina circa septingentesimum eius conditæ annum, à Romanis quos penè aliquando subegit, in cinerem est conuersa. Et Macedoniae etiam regnum gestarum rerum magnitudinem gloriosum, cuius regum unus Alexander Magnus Asiæ partem maximam, & Europæ non minimam subegit, aliquanto minus septingentis annis, à Carano scilicet usque ad Persam, quem Paulus Æmylius dux Romanus in triumphum illum gloriosissimum duxit, protactum est. Ut, quod scribit Orosius, nulla ratione sit mirandum, si quæ serua sub regibus naxagesimo anno, postquam fuerat condita, à Gallis capta, & incendijs latissimis foedata fuit: tandemque post mirandam instauratorem, cum potentia crescente superbia & uitij diuitias sumperantibus, bellis est lacerata ciuilibus, ad extremumque, circa septingentesimum annum, unum domino Cæsari colla submisit. Tertiã uero quæ affertur causam à neglecta religione sumptam, quo magis est pia, duco superioribus meliorem. Namque Romani Imperatores insolentissimo fastu dominationis immensa, exquisitis in Christianos tormentis insistentes, nec stragum immanitate deterrebantur, nec signis ab iniquo proposito mouebantur. Quamobrem post decem persecutiones publico edicto in Christianos factas, occulto dei iudicio tracti fuere ad incognitam tunc ruinam potentatus immeriti causam. Flauius enim Constantinus quem dixerunt Magnum, princeps Christianissimus, admisit à Romano populo in religionem ulciscendæ impietatis minister, ea ratione à deo nostro assumptus fuit, ut cuius mutauit sedem imperij, uires ex solidiore folio in lubricum poneret, breui ad nihilum unde creuerant redituras. Ipsam itaque Imperij inclinationem, siue ob prædictas omnes causas, siue ob earum aliquam sit facta, dicimus principium habuisse à Gothorum in urbem Romanam irruptione. De quorum origine & rebus quas ipsa gens ante inflictam populo Romano eam cladem gessit, pauca uidentur ad futurorum euentum recensenda. Eam gentem, quæ pro Gethica dicta est Gothica, constat à Scythijs originem habuisse. Scythias uero primos

A primos esse in Europa sub septentrione, & ad Tanais limitē, feros ac paratissimos ad mor-
 tem, apud omnes scriptores habetur. Sed Pompeius Trogus eorum originē quam remo-
 tissimā repetens, multa dicit quæ Scythiis Asiā incolētibus magis, quā in Europa ad
 Tanaim sedentibus accommodari uidentur. Trogum postea secutus Paulus Orosius pau-
 ciora quæ oportuit, de Gothiis dicit, quod Romanas ingressi prouincias societatem Roma-
 ni fœderis precibus quæsiuerūt, quā armis uindicare potuissent: & tamen eos à Lucullo
 Romanorū duce uictos, ac Mœsia pulsos tacet. Paulo autē post dicit, quod & quidā alij tra-
 dunt scriptores, adisse eius gentis oratores Octavianū Cæsarem Augustū Tracone agen-
 tem, ut quā à uictore remotissimo peterent pacem, facilius impetrarēt. Omittit etiā Oro-
 sius dicere, quod Ablabius origine Gothus, & ut conijcio, Rauēne nutritus, scribit, eos ab
 Agrippa Danubiū trāsire cōpulsos, sub Domitiano fuisse reuersos: quo in tēpore Opus
 Sabinus primū, & postea Fuscus Cornelius Romani duces ipsiis cōgressi Gothiis copias
 amiserunt, & in prælio ceciderūt: & tamē Gothi, quibus uictoria haudquaquā fuerat in-
 cruenta, in Romanis prouincijs eo tempore remanserūt. Quam complexus historiā Cor-
 nelius Tacitus numerū interfectorum Romani exercitus ob magnitudinem cladis refer-
 re omisit, id quod asserit Tacitus facere exemplo Salustij Crispi numerum suppressit occi-
 sorum in clade simili Romanorū. Domuit tamē & Romanis prouincijs expulit Gothos
 paulo post ista insignis princeps Traianus: sed in suis barbarici soli puincijs, in quib. qui-
 escere pmiserūt, dimisit intactos, quos anno postmodū ferē nonagesimo Antonius Bas-
 sianus Caracalla in orientē cum exercitu transiturus, quod nō satis quieturi uiderent, tu-
 muluarijs prælijs superauit. Pariter anno quod secutus est uicesimo Gordianus iunior Go-
 thos ad Danubiū uenire parātes, magis repulit leui prælio fusos, quæ clade illata insigniter
 superauerit. Quamobrem ijdē Gothi ferox & inquietissima gēs, anno exinde octauo, cū
 Philippus, qui fuit primus Romanorū principū Christianus, imperare cœpisset, Roma-
 ni soli prouincias irruperunt. Et non solū ipsi qui totiens, ut ostendimus, uenerāt appella-
 tione Visigothi, Danubiū transmiserūt, sed & Ostrogothos, Thriphalos, Astringos, No-
 miulos, Carposque tunc primū in reipublicæ prouincias, trecenta uirorum millia perduxerūt,
 à quibus Thracia, Mœsiaque solito miserabilius sunt uastata. Misit tamē in eos Philip-
 pus Decium Pannonensem legatū suum, qui aliquot prælijs inferior, re infecta Romā re-
 uertit, & postea Philippo cū eiusdem nominis filio fraude occiso Imperator creatus, eam
 gentem dimisit intactā. Quæ quidē gens sub Gallo & Volusiano fœdus cum reipublica
 innouauit. Obierūt uero diem hi ambo Imperatores, mox eō fœdere iccto, & secundo an-
 no, quæ cœperant imperare. Quorū temporum adeo obscura & prope perdita est historia,
 ut eorum mortis genus, locusque diuersimode tradat. Est namque apud Eusebium de tempo-
 ribus, eos apud Forumflaminij, uel apud Iteramniā, bello civili quod Æmilianus tyran-
 nus in Mœsia suscitauit trucidatos: & Trebellius Pollio dicit, ipsos ultra Danubiū, peste
 illa suorū temporū ingenti fuisse absumptos. Ipsi itaque Gallo & Volusiano imperatorib.
 sublati, secuta sunt infelicissima Valeriani Imperatoris tēpora. Eo namque in uinculis Sapo-
 ris Persarū regis tunc agente, Galienisque eius filijs imperatibus, & triginta tyrannis Impe-
 ratoribus, Gothi Bithyniā inuaserunt, illiusque ciuitatibus deletis, Nicomediā gra-
 uiter uastauerūt. Exinde Thracijs occupatis Macedoniaque ubique uastata, Thessalonicam
 obsederūt. Sed cum Macriani ducis uirtute ijdē Gothi in Achaia superati per Achæos re-
 cedunt, alia eorundem Gothorum manus Asiā uastat, qua in uastatione templum Dia-
 nae Ephesie spoliatū primo, & postea est incensum. Repressit uero Gothorum audaciam
 mox latius uagaturā Claudius Imperator, eius nominis secundus, qui plura biennio, quæ
 quinquā Romanorum principum decennio, summa felicitate confecit, ut iuxta Trebellij
 uerba, si diutius in ea esset cōmoratus reipublica, Scipiones bonos & Camillos, omnesque
 alios ueteres suis uiribus, suis cōsilijs, sua prudentia fuerit redditurus. Quod uero ad Go-
 thos attinet, quanta felicitate illos profligarit, indicat unica illius epistola, quā Trebellius
 historiae inserit, ad Iunium Brocum Illyricum tuentem, in hæc uerba scriptam. Claudius
 Broco salutem. Deleuimus trecenta millia Gothorū, duo millia nauium submersimus, te-
 sta sunt flumina scutis, spatibus & lanceolis omnia littora opperiantur, campi ossibus late-
 tecti, nullum iter purū est, ingens Carthago deserta, tantum mulorum & mularum cepi-
 mus, ut binas & ternas miles possit adiungere; et utinam Galienum non esset passa respu-

blica, utinam triginta tyrannos non pertulisset, saluis militibus quos uaria praelia sustulerunt, saluis legionibus quas Galienus male uictor occidit, quantum esset additum reipublicae. Nostra diligentia pugnatum est apud Messos, & multa praelia fuerunt apud Martiopolim: multi naufragio perierunt, plerique capti reges, captae diuersarum gentium nobiles familiae, repletae barbaris seruis senibusque cultoribus Romanae prouinciae, factus miles barbarus & colonus est Gotho, nec ulla fuit regio quae Gothum seruum triumphali quodam seruitio non haberet. Hunc itaque Claudium ob eam rem bene gestam, senatus statura aurea & clypeo aequae aureo, quorum in capitolio illa, hic in curia sunt positi, ornauit. Aurelianus inter princeps fortissimus Canabum regem Gothorum nouos ultra Danubium motus pugnam cum quinque millibus interfecit: quo in praelio captae sunt decem mulieres uirili habitu pugnantibus, quas in triumphum ab Aureliano ductas, titulus praeferebat, ab Amazonibus ortas esse. Idem item Gothi anno postea trigesimo, resumptis uiribus, nouos intentauere motus, Sarmatiam enim Europae barbarici soli Romanorum prouinciam, suis conterminam Claudi clade profligauit: & tamen idem Constantinus, renouato cum his qui cladi superstitant foedere, ipsis bello, quod contra Licinium in oriente gessit, est usus. Continuerunt se postea Gothi, tot a Romanis acceptis cladibus, maiori ex parte intra Scythicum natale solium Romanis prouincijs adiacens, per annos circiter septuaginta. Quo in tempore Hunni, in illo Romanorum Imperij rerum initio Ostrogotos accolas suo subiecerunt imperio. Sunt autem Hunni & ipsi Scythae, sed eo quam Gothi efferatioribus, quia montibus Riphaxis propius incolentes, magis septentrionum rigoribus exponuntur. Quod autem Ostrogotos & Visigothorumque, quibus diuersarum sectarum nominibus utimur, uarias appellationis causas afferri uideo, quae habeantur comperta, explicare constitui. Paulus Diaconus, qui Eusebii & Orosii scriptis addidit, quemque multi postea sunt secuti, eius appellationis hanc asserit causam: quod temporibus Valentiniani superioris, cum intra Thraciae fines Gothorum populi tunc communiter habitarent, per Alatheum & Frigiternum, bifariam diuisi, decreuerunt utramque rempublicam Frigiternum orientalem, Alatheus occidentalem opprimere, eosque qui Frigiternum secuti sunt, pro orientalibus Ostrogotos lingua patria, & alios patri ratione Visigothos pro occidentalibus appellatos. Haec autem omnino falsa esse uel hinc constat, quod multis ante Valentinianum temporibus, sub Philippo Ostrogothi assuetos Romanorum uexationibus, Visigothos duces impulsoribusque, sicut ostendimus, sunt secuti. Magis itaque crediderim, quod asserit Ablabius, & alij nulla uerborum reddita ratione usurpant scribere, superiores sedibus Ostrogotos, Visigothos inferiores: hos ab occidentis, ab orientis illos plaga in quam uersi habitarent, fuisse in patria appellatos. Sed ad rem scribit Orosius gentem Hunnorum diu inaccessis seclusam montibus, repentina rabie percitiam, exarsisse in Visigothos, eosque sparsim conturbatos ab antiquis sedibus expulsi. Qui quidem Hunnorum motus ille fuit, de quo beatus Hieronymus ad Oceanum scribit de morte Fabiolae in haec uerba dicit. Ecce subito discurrentibus nuncijs oriens totus innotuit. Ab ultima Moerotide inter glaciam Tanaim, et Massagetarum immanes populos, ubi clausis rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, erupisse Hunnorum examina, quae perniciousis equis huc illucque uoluntaria caedis pariter ac terroris cuncta complerent. Continuat autem Orosius, Visigothos transito Danubio fugientes, a Valente sine ulla foederis protectione susceptos, ne arma quidem quo tutius barbaris crederetur, tradidisse Romanis: deinde propter intolerabilem auariciam Maximi ducis fame eos & iniurijs adactos, arma contulisse, & uicto Valentis exercitu, per Thraciam sese miscetes, simul omnia caedibus, incendijs, rapinisque foedasse. Dissentit uero Ablabius, & quam Orosius Valenti nominis Christiani hosti, cui erat infensissimus, nititur inurere temeritatis & imprudetiae notam, is in patrie gentis perfidiam auertit. Namque affirmat, Ostrogothis ad orientalem plagam sedentibus, ab Hunnis superatis, Visigothos occidentales metu percussos, in Romanorum fidem tutelamque confugere statuisse: & missis ad Valente oratoribus petiisse, ut trans Danubium Moesiam inhabitare permitterent: fore pollicitos, ut & fidem acciperent Christianam, et perpetuo in potestate manentes, legibus quas dedisset parerent, ac tanquam murus aduersus Hunos ceteramque barbaricam Imperium ea in parte communirent. Quae cum gratulabundus accepisset Valens, permissi cum liberis et coniugibus, Danubium transire Visigothi in Moesia sunt recepti.

a recepti. Dedit autē illis Valens Arianae haereseos, cui miserabiliter inseruirēt, episcopos: a quibus ea barbaries percepit peruersa dogmatum rudimēta. Perfecit quoq; Imperator Lupicinū ac Maximū Romanos duces, qui curarent necessaria aduenis importari. Subsecuta uero est multitudinē rerum inopia, cui ducum Romanorum auaritia quāstū acer- bissime in cōmeatibus procurantium, addidit fomentum. Id cum aliquandiu tolerassent taciti, Frigiterius, Alatheus & Saffra Visigothorū reguli, tandem commoti sunt atq; im- pulsi a uulgo suā calamitatem sine timore aliquo eiulante. Romanorum enim improbita- tem accusabant, quod nō modo rerum inducerent caritatem, sed corrupta & fœtida, & ea quidē sola ac pauca exponerent, quæ ipsi pecunia carentes, cogerentur mancipijs per- mutare: sed breui futurū, ut his iam post pecuniam deficientibus, liberos ac uxores in an- nonæ precium dare cogantur. Quibus stimulatī suam fortunam miserantium uocibus re- guli bellaces & feroci ingenio uiri Romanos inuaserūt, & Lupicinū ac Maximum cum paruo, quod auarissimi haberēt, præsidio interfecerūt: moxq; cœperunt Dacia ripensis, Mesie, Thraciæq; possessoribus cōmeatum tributaq; imperare: & inde, Imperatoris bene- ficiorū nulla habita ratione, direptas regiones sibi uiribus subiecerunt. Valens interea e- gressus Antiochia, cū ultima infelicis belli sorte traheret, sera peccati maximi pœnitētia stimulatū, episcopos cæterosq; sanctos reuocari de exilijs imperauit. Itaq; qnto decimo Imperij sui anno, lachrymabile illud bellum, in Thracia cum Visigothis, iam tunc exerci- tatione uirium, rerumq; abundantia instructissimis gessit. Vbi primo statim Visigotho- rum impetu perturbatæ Romanorū equitum turmae, nuda peditum deseruere præsidia. Mox legiones peditum undiq; equitatu hostium cinctæ sunt, ac primum nubibus sagit- tarum obrutæ: deinde tanquam amentes metu per deuiā fugientes gladijs insequentium contisq; perierunt. Ipse Imperator cum sagitta saucius, uersusq; in fugam, ægre in cuius- dam uillulæ casam deportatus lateret, ab insequentibus hostibus deprehensus subito ig- ne consumptus est. Qua elati uictoria Visigothi, Constantinopolim obsederunt. Eam ta- men urbem Dominica Valentis uxor, ingenti pecunia in populum distributa seruauit. Et Gratianus, cui nepoti Valens occidentale commiserat Imperiū, afflictis rebus pruden- tissime consuluit. Nam Visigothos Thraciam, Mesiam, Daciamq; ripensem possidere, ac Romano imperio imminere intelligens, resistere constituit: & cū id sibi extimaret so- li impossibile fore, accersitū ex Hispanijs Theodosium, ingenti uirtute uirum, consortē Imperij declarauit. Nec fuit postea cur pœnituerit prudētis consilij Gratianū. Siquidem Theodosius quamprimum Imperator declaratus, purpuramq; apud Sirmium est indu- tus, summo principe digna gessit. Visigothis enim congressus, eos multis magnisq; præ- lijs uicit, urbem Constantinopolim uictor intrauit, & ne paruam Romani exercitus ma- num assidue bellando attereret, pacē fœdusq; cum Athanarico Visigothorum rege per- cussit: quanquā scribit Ablabius Theodosium supradictis in prælijs uincētē morbum incidisse grauissimū, eaq; ratione Gratianū pacem cum Visigothis constituisse, cui Theo- dosius breui liberatus, ob collegē honorē libentissime acquieuerit. Athanaricus autem Visigothorū rex Constantinopolim ingressus, in magnā adductus est urbis illius admi- rationē, & laxatum omnibus curis animū, in inspicienda ædificiorum operumq; magnifi- centia intendit. Corruptus uero est Athanaricus grauissima ægritudine, ex qua tertio mē- se, quam erat Constantinopolim ingressus, interijt. Tuncq; Visigothi carentes rege, cœ- perunt Theodosio & reipub. militare: paulo tamen post ea, Gratianus Imperator apud Lugdunū Gallia civitatem interfectus fuit. Quamobrem Theodosius in Gallias profe- ctus, Gothos uiginti, aut iuxta Orosium decem armatorū millia secum duxit, gessitq; im- perator ipse aduersus Arbogastū Eugeniūq; tyrannos civile illud bellum, Claudiani poe- tæ literis celebratū: in quo Gothi ab Imperatore præmissi, ad internecionē fuerunt occi- si, quos utiq; lucrum fuit ante partā de hoste uictoriam amisisse. Postquam uero Theodo- sius apud Mediolanum immatura reipublicæ morte præuentus est, Archadiū & Hono- rium filios & in Imperio successores, multæ suorū perfidiæ atq; insidiæ agitauerunt. Com- miserat Theodosius in Imperio florens, tres potissimas Imperij partes tribus ducibus gu- bernandas: Ruffino orientalem, occidentalem Stilliconi, & Africanam Gildoni. Hic pri- mus de morte Imperatoris compertū habens, paruicq; faciens in puerorum manibus im- perij uires, Africam sibi retinere conatus est. Misit uero in eum Honorius Mastelzerium

ipsius Gildonis fratrem, atque ob necatos filios inimicum, qui quidem Mastelzerius Gildonem
 praelio superatum cupientissime interfecit. Sed & Mastelzerius post uictoriam, fraternae
 impietatis imitator effectus est. Nam & ipse Imperium affectauit, unde à militibus est occi-
 sus. Eodem uero in tempore Ruffinus orienti praefectus, dum barbaris ad rebellionem con-
 citatis imperium sibi parare contenderet, Archadio curante interfectus est. Tertius ducum
 Stillico, genere Vandalicus, summus erat post Theodosij mortem apud nouos principes
 gratiam consecutus, utpote factus bis socer Honorij Imperatoris, qui duas illius filias, cum
 prima obisset intacta, in matrimonium accepit. Fuit uero & ipse impiissimus, sed sua perfi-
 diam maximis tegens simulationibus, nihil apertum contra rempublicam est molitus, quin
 potius affectatum Eucherio filio Imperium non prius inuadere constituit, quam imperato-
 res maximis calamitatibus inuoluisset. Itaque primum omnium immanes Sueuorum, Bur-
 gundionum, Alanorum & Vandalorum suorum gentes, proprijs excitas sedibus concita-
 uit ad Romani imperij Galliarum prouincias inuadendas: exinde Visigothos, gentem, ut
 nouerat, ferocissimam curauit stipendijs priuari ab imperatoribus, omnia ad eius praefec-
 tum potius quam consilium facientibus: & nedum stipendia illis abstulit, sed omnem di-
 sciplinam militaris eorum in qua diu fuerant retenti abiicit curam, atque etiam eos Thracia &
 Moesia ob annonae stipendijque defectum sensim dilabentes, spernere simulauit: cuius ma-
 chinationis haec ratio fuit, quod ipsos Visigothos rerum necessariarum indigentia compul-
 sos optabat in Italiam se conferre, ut quamprimum profecti ex Germania Vandali, Burgun-
 diones, Alani & Sueui Gallias irrupissent, Honorius illos ducere cogere, & aut à tanta
 barbarie occideret, aut illo distineretur bello, ne posset ceteris Imperij partibus subueni-
 re, eumque in euentum destinauerat ipse animo, bellum Italicum aduersus Visigothos sibi
 assumere, & quicquid copiarum esset reliquum reipublicae secum rapere, cum quibus Visi-
 gothos, quod sibi facillimum fore consideret, deleret, atque eo impetu Roma, ac per ipsam
 imperio potiret. Coepit autem eius machinationis executio in hunc modum. Anno im-
 perij Archadij & Honorij octauo, qui fuit salutis Christianae septimus & quadringentesi-
 mus, Stillico ipse & Aurelianus consules sunt creati, quo in anno Visigothi stipendio con-
 meatuque solitis destituti, relicta Thracia in Pannonias secesserunt, ubi regem quo per annos
 uiginti quinque caruerant, creauerunt. Nam post defunctum in Constantinopoli Athanaricum, Visi-
 gothi sub Gratiano et Theodosio simul sex annis: et postea sub Theodosio solo, undecim,
 atque sub Honorio & Archadio usque ad Stilliconis consulatum octo, reipublicae stipendia me-
 ruerunt: & eo in tempore nullos gentis suae reges aliosue duces, quam ab imperatoribus da-
 tos habere curarunt: fuitque primus rex in Pannonia creatus Halaricus ex familia Baltheo-
 rum, in Gothis nobilissima, oriundus. Cui in profectioem aliquam pendenti sese adiunxit
 Radagasus & ipse Gothorum dux cum ducentis millibus. Is tamen Radagasus qui fuerit,
 & unde aduenerit, aut ubi ea ducenta millia prius tenuerit, & Orosius & Ablabius, apud
 quos solos id scriptum inuenimus, dicere neglexerunt. Praedicti itaque duo Gothorum exer-
 citus Thraciam & Pannonias, omnemque Illyricum & Noricum, continentem quoque illi pri-
 mam Italiae partem, miserandis & aliis inauditis stragibus direptionibusque afflixerunt: Quae
 quidem beatus Hieronymus ad Paulam Eustochiumque per id temporis scribens in Sopho-
 niae prophetae expositionibus in haec uerba ostendit. Iram quoque domini etiam bruta sen-
 stiarum quoque fieri, & uolatilium pisciumque, testis Illyricus est, testis Thracia, teste in quo
 ortus sum solum: ubi, praeter coelum & terram & crescentes uepres & condensas sylvarum,
 cuncta perierunt. Hi autem ambo exercitus Stillicone & Aureliano consulibus, tanta in-
 ter se temporis locorumque distantia, quantam profecturis copijs comodam intelligeret,
 Italiam sunt ingressi. Quorum Radagasus Apenninum transgressus, cum apud Fesulas con-
 sedisset, obuios habuit Vldin & Sarias Hunorum et Gothorum duces, qui (ut scribit Orosius,
 per cuius aetatem ea sunt gesta) ad Romanorum praesidia inclinauerant: nec etiam reperi quo
 tempore quouero modo hi Vldin & Sarias, cum Hunis & Gothis, aut in Italia uenerint, aut
 Romanorum stipendia sint secuti. Vnde cum Prosper in additione quam fecit Eusebio & Hiero-
 nymo de temporibus, scribat Radagasum duce Stillicone delectum fuisse, illum sequeretur, nisi Oro-
 sius in suae aetatis historia licet ambigue scripta, ducere preponendum. Quod satis constat, consul-
 sus in Fesulanum montem Radagasus, inops consilij & cibi, urgente undique timore concludit,
 agminaque

agminacq; quibus dudum angusta uidebatur Italia, latendi spe in unum ac paruum uerticem trudentur. Non disposita in bellum acies fuit, non caedes acta, non sanguis effusus est. Postremo edentibus, bibentibus, ludentibusq; Romanis, & eorū mercenarijs militibus, tanti illi tamq; immanes hostes esuriētes, sitientes, languētesq; cōfecti sunt. Rex uero Radagasus solus spem fugę sumēs, clam suos deseruit, atq; in hostes incidit, a quibus captus & paulisper retentus, ac deinde interfectus est. Tanta uero multitudo captiuorū Gothorum fuisse refertur, ut in uilissimarū pecudum modum, singulis aureis passim greges hominum uenderentur. Traxerat interea Halaricus in Italiam manū illam Visigothorum, Romanis stipēdijs apud Cōstantinopolim assuetā. (Cuius progressus quousq; Romam irrupit, ex Guidonis sacerdotis Rauennatis scriptis certioribus ut tenemus quam alij habeat quos legerimus scriptores, exequi conabimur, quod Orosius aliū in finē, q̄ ut bella referret scribēs, ea sibi tūc cognita quo ordine sint gesta, diffusius narrare neglexit. Ablabius uero scriptor ineptissimus, uel ea ignorauit, uel, qđ magis credimus, scribere nesciuit.) Stillico Vandalorū, ut inquit Orosius, imbelli, auara & perfida gēte editus, quod cōcupiuerat & fieri curauerat, sui consulatus initio effectum esse habuit exploratū. Namq; Vandalos suos, & aliam barbariē secum militantem intellexit ad Rheni ripas cōsedisse, & frequentes a Rauenna Romaq; nūcij Constantinopolim attulerunt, maximā Gothorum partem, cum eorum duce Radagasō esse deletā. Halaricum uero nō multo post Italiam ingressum Rauennā inter & Classense oppidum in loco cui dicitur Candianū cōsedisse. Itaq; ratus nō esse ultra differendū, primo immisit ex Cōstantinopoli prēsidiā Rauennatibus. Et post parū cum omnib. copijs, quæ in Thracia & apud Cōstantinopolim imperatoribus militabant, terrestri itinere ad Italiā properauit, fecitq; iter per Aquileiam & Altinū, inde per Patauinos, ad Padī ripas delatus in Rauennatem agrū per ea loca, in quibus nūc est Ferrariā urbs, tunc uicus muro immunitus, se cōtulit. Quæ cū haberet Halaricus explorata, soluit a Classe oppido castra, & in proximos e regione positos Appēnini colles, ad Pollentiā uicū duo & uiginti millia passus a Rauenna recessit. Estq; is Pollentiæ uicus, uetusto Truentinorū foro, quod nunc dicitur Bretenoriū, ad passus duos mille propinquum. Stillico autem paulo post Rauennā est ingressus: qui dux excellens rei militaris, quā egregie nouerat, peritiā fretus, illum barbaræ gentis exercitū multo maiorem eo quē ex Cōstantinopolitana militia ipse adduxerat, repressit, sæpe fugauit, & quoties uoluit ita coarctauit, ut illū uincere ac delere si uoluisset, potuisse cōstiterit. Qua in trepidatione Halaricus annos circiter tres uersatus, Honorii per oratores docuit perfidiā Stilliconis, orans obtestāsq; sedes sibi in ea Galliarū parte dari, in quā Sueuos, Alanos & Burgundiones ducib. Vandalis, breui irrupturos apparebat. Resciuerat uero Honorius pleriq; alijs deferentibus, quid Stillico moliret: quare ad eum scribens iussit, ut pacem cum Gothis faceret, illisq; diem statueret infra quā Italia profecti in Gallias se conferrēt. Litteris itaq; ab Honorio Imperatore acceptis, Stillico pacē cum Halarico Visigothisq; promittens erat illico firmavit, & profecturis quæcunq; itineri duxerunt necessaria, summa cum amoris libertatisq; simulatione cōcessit. Eos postea intelligēs pacis fiducia & profectiois sollicitudine militarem disciplinā contemnere, ac castris omnino immunitis, salutem suā nimia securitate negligere, sacrum delegit paschæ diem, in quo partim religione ociosos, partim epulis & uino obrutos, ad unū omnes confodi posse confideret. Immissitq; Saulem ducem suum cum paratissimis copijs, ex Foropopilio, apud quā ciuitatem Pollentiæ ad quartum lapidem propinquā Visigothis in eo bello fuerat oppositus. Erat autem Saul & gente & religionis perfidiā Hebræus. Quamobrem Christianos sacratissimo in die ardentiori odio est aggressus. Irruens itaq; improuisus magnā principio edidit cādē, & trepide sine duce, sine ordine Gothi, quæ quencq; timor rapuit, concurrarunt: tantam tamē multitudinē minor multo Hebræi exercitus, tam celeriter cōficere nequibat, et dilapsi quisq; hostiū manibus, ad regis tabernaculum conuenerūt. Mirum uero, & quod nisi concordī sensu omnes referrent scriptores, suppressurus fui, non paruā occisi militis partem, quam repugnando potuit saluare Visigothus amisit, dum religione sacratissimi Christianis diei a pugna cessantes rex & ceteri duces sese cōtinebāt, si forte cessasset hostilis perfidia expectātes. Cum autē nedum cessare hostem, sed magis atq; magis instare cōspexerūt, rabidi institere, & Hebræis militibus mirabili procella repressis, in fugamq; cōuerlis,

uersis, eos penè ad internecionē cæciderūt. Cōsternatus animo ad eius stragis nunciū Stillico, in furentes & omīssa sediū Galliæ cura in seruentes Visigothos, exercitum reparaturus, supplementū ab Imperatore postulauit. Immisit uero Honorius duces, q̄ dignā iustissimamq̄ sumpserūt de scelestissimo ultionē: eoq̄ modo Stillico ipse, qui iuxta Orofij uerba, ut unum puerum purpurā indueret, totius generis humani sanguinē dedit, cum Eucherio filio, cui parabatur imperiū, est occisus: parua tamē prudentia in dolore subrogamō usus est Honorius, qui in scelestos patrē & filium animaduersurus, neminē subrogauit exercitui ducē. Nam quæ impigro atq̄ pugnacissimo duce Stillicone uicisset uictio na militiā, eo sublato neruos uiresq̄ amisit: & Visigothi uel quotiēs congregent uictiores, uel nullū quem timerent adesse, aut affuturum ducem intelligentes, Italiā per annum liberius populati sunt, urbē obsederunt, & nullo qui tutaretur exercitu reliquo, haud quā magnō, sicut scribit Orosius, negocio irruerunt. Sed cum beati Hieronymi, quem illis temporib. apud Bethleem floruisse constat, uerba considero, non possum nō suspicari Orosium, ut calamitatē temporibus Christianis illatā attenuaret, de ea irruptione multo minora, quā oportuisset historicū, narrauisse. (Sunt em̄ uerba prædicti Hieronymi de obitu Marcellæ ad Principiā uirginem in hāc formam. Terribilis de occidente rumor affertur: obsideri Romā & auro salutē ciuium redimi, spoliatosq̄ rursus cruciari, ut post substantiā uitam quoq̄ amitterent. Hæret uox, & singultus intercipiunt uerba dicentis, capitur urbs quæ totum cepit orbē, imō fame perit antequam gladio: & uix pauci, qui caperentur, inuenti sunt. Ad nephandos cibos erupit esuriētū rabies: & sua inuicē membra laniarūt, dum mater nō parcit lactenti infantia, & recipit utero quem paulo ante ediderat.) Cuius sentētiā Aurelium Augustinū multis in locis esse uidemus. Siue igitur paruo, ut Orosius, negocio: siue post passam à Romano populo, ut alij uolūt, acerbissimā famē, Visigothi duce Alarico rege urbem Romam rerum id temporis dominā irruerunt. Qua die, quā Calendarum Aprilis fuisse satis constat, destinata hæctenus Romana urbis imperij inclinatio inchoauit. Quod itaq̄ nobis est reliquū, gētis Visigothorū origine, & ab illa gestis ante Romanorum imperij inclinationē rebus, ac tanti mali causis quantum oportuit ostensis, nouā designandi gestarum rerum tempora rationem inibimus: ut scilicet quale maioribus fuit, unde gestorum supputatio sumeretur, urbis conditæ initū: nos pariter nostrum habeamus inclinationis illius principium, à quo maximā atq̄ mirabiles res ipsæ, quas uix credat posteritas, quo temporū ordine sint gestæ, certius faciliusq̄ possumus explicare. Annus ergo quē à condita urbe sexagesimū quartum & centesimū septima millesimū numerabant, qui & salutis Christianæ duodecimus & quadringentesimus fuit, nobis primus erit ab inclinatione imperij cōstitutus. Ingressus eo anno urbem Halaricus rex, edictū Visigothis proposuit, ut fugientes in sacra loca, præsertim Petri & Pauli basilicas, illæos seruarent: prædā uero posse ingentē ubiq̄ facerēt, sed quoad possent à cædibus & sanguine temperarent. Quod quidē pro uictoris antea omnium gentū populū rem domesticā defenctantis fortitudine, proq̄ barbarorum multitudinis auaritia atq̄ insolentia supra fidem posterorū obseruatum fuisse omnes concordant scriptores. Etiamen aliquantis cædibus, stupris incendijsq̄, urbem quondam orbis dominā constat fuisse se fœdatā. Ea uero in tantæ urbis direptione, duo tantū quæ acciderint memoratu digna referri cōperimus. Horum unum est, Gallam Placidiā Theodosij superioris filiam & Honorij Archadij q̄ tunc Imperatorum sororem, in captorum sortem abductā, uictoris barbari castra secutā fuisse: alterū, uasa Petri ministerio sacra, pondere, magnitudine & pietate eximia, ad Visigothi cuiuspiā manus peruenisse, & regis iussu in Basilicæ ecclesiæ erant arcā magna cum Romanorū Visigothorumq̄ admiratione fuisse relata. Profecti urbe tertia die quā ingressi fuerant Visigothi, Campaniā, Lucaniā, & Brutios populati sunt: fretum postea transire ut Siciliā diriperent conatos tempestas coorta prohibuit, quæ nauibus allisis, aliquot cohortes absumpsit. Ipsi exinde uarias in recedendi aut iterū ut transerēt intentandi sentētiās pendentibus, moritur apud Consentia Brutiorum urbem Halaricus: quē gens sepulchri iacturā plurimi facere solita, ne ultio aliqua in mortui ossa exerceri posset, in deriuati amnis Basenti alueo cōdidit, locello ditissima regis pellectile completo: & ne post eorum profectiōnē, id sepulchrum ab incolis sciri posset, amne in cursum restituto fossores qui uterq̄ operi interfuerāt, trucidarūt. Subrogatus uero est

A ro est in regē Athaulphus ex Balthorū gente Halarici cognatus, cui Galla Placidia pri-
 mo captæ urbis die fuerat desponsata: quæ licet uiro nondū copulata esset, qd nuptias sa-
 tis constat apud Forum cornelij fuisse celebratas, sua prudentia regem barbarū mirabili-
 ter delinuit, impetrauitq; ut per urbem reuersus, prædam quidē quod nequisset prohibe-
 re, identidē fieri permiserit, à sanguine uero curauerit & incēdijs abstineri. Nam quod in
 tanta huiusce cladis scriptorū inopia, solus testatur Orosius, paucis post ipsam acceptam
 cladē aut annis aut mēsis, si quis populū Romanum & multitudinē uidisset, & uocem
 audisset: nihil mali factū arbitratus fuisset, nisi aliquantæ existentes ex incendio ruinae for-
 te docuissent. Excedētes urbe Visigothi, populo ne Romano, an cōstitutis ex gente sua
 magistratibus eam dimiserint gubernandā, nullus refert scriptor: multis tamen adducor
 coniecturis, ut ipsos credā, nullo relicto aut præsidio aut magistratu, eam destituisse eue-
 rat inclinare. Quod em̄ Orosius ipse, beatissimi Hieronymi presbyteri testimonio scribit
 B Barchinonensem uirum nobilē narrasse, cōcupiuit aliquando Athaulphus, Roma fundi-
 tus euerfa, alterā ædificare urbem, quæ in locum demortui nominis Romani, Gothicum
 referret: & quæadmodū ea ciuitas Gothica Romæ suffecta esset, sic & ipse nouæ cōditor
 C urbis in Augustorū subrogatus locum, posteris imperij cognomentū relinqueret Atha-
 ulphū. Is tamen barbarus & feros memorante Placidia prudentissima muliere considera-
 uit, Romanā rem creuisse, & ad ea tempora stetit legibus & bonarū artium disciplinis,
 à quibus Gothica barbaries abhorreret. Ideoq; in tantū mutauit sententiā, ut Romanæ
 dignitatis cuius esse nequirit immutator, fore optauerit instaurator. Hinc Honorij Ar-
 chadij q; Imperatorū fœdera quæsiuit, quæ post factas apud Forū cornelij nuptias, omnē
 emensus Italiā, cum apud Barchinonē ceterioris Hispaniæ consedisset, in dies magis ma-
 gisq; petiuit. Creuerat interim incendiū illud maius, quod perfidum Stilliconem prius-
 quam in Italiā duceret ostendimus præparasse. Siquidem Vandali, Burgundiones, Sue-
 ui, & Alani aduersus Romanū imperiū cōiurati, cœperunt in Gallijs atq; Hispanijs de-
 bacchari. Expedit hoc in loco qui fuerint barbari, quos à Stillicōe accersitos impulsosq;
 diximus, & quæ loca prius inhabitauerint dicere, quia multos de ipsis scribētes errasse ui-
 demus. Primū Orosius, cui notissima hæc si ad suam fecissent intentionē, facillimum fuit
 ostendere, dicit Alanorū & Sueuorum ac Vandalorum gentes ante biennium Roma-
 næ irruptionis, per Stilliconē cōcitatas, inuasisse Gallias, nec quibus exciti sedibus, aut q;
 fuerint ultra narrat. Alioq; in loco scribit Stilliconē gentes alias copijs uiribusq; intolera-
 biles, hoc est Alanos, Sueuos, Vādalos, ipsoq; simul motu impulsos Burgūdiones, ultro
 in arma sollicitasse: unde cum satis constet, omnes qui de ea re scripserunt, hæc ab Orosio
 & nemine alio sumplisse, miror, qua impudētia ducti scribant aliqui, eas gentes fuisse ex
 Pannonia à Stillicone in Galliā concitatas. Nulla enim earum gentium ante id tempus
 ultra Danubium populariter est profecta: habent uero omnes uetustā originem ex Ger-
 mania, suntq; priscorū Plinij Veronēsis, Suetonij Tranquilli & Cornelij Taciti literis ce-
 lebrata. Plinius nanq; Germaniā ex Agrippæ traditionibus describens, Vandalos, & eo-
 rum partē, Burgundiones, unā esse dicit ex quinq; interioris Germaniæ partibus, & pau-
 lo post Sueuos illis proximos ponit. Alani autē etsi origine sunt Scythæ, in ipsis Vanda-
 lorū regionibus habitabant. Sed Sueuos Octauius Augustus, teste Suetonio, ex Germa-
 nia in ceteriores Rheni ripas transtulit, eiusdemq; Augusti temporibus, ea pars Vandalorū,
 quibus Burgundionibus postea fuit nomen, ad octoginta armatorū millia, ulterio-
 res Rheni ripas infederant, quos Drusus & Tiberius Cæsares, sicut Cornelius refert, post
 subactam interiorē Germaniā, in sedes proprias repulerunt, & extra urbes munitaq;
 loca dissiparunt, à quibus habitandi uicatim modis, quos patrio gētis uocabulo Burgos
 appellabāt, eos Burgundiones fuisse appellatos asserit Orosius. Facta autem est postmo-
 dum alia in dictis gentibus mutatio: siquidem Vandali à fluuio regionis sic dicti, paulo
 postquā illi quos Stillicō cōcitauit, patria erant profecti, se Sclauos dixere à nomine gen-
 tis, quæ à Bosphoro Cimmerico in Tanaim fluuiū habitare solita, se cōtulit in sedes Vāda-
 lorum Burgundionumq; patria profectorū. Nec tamen diu tenuere hi populi eam Scla-
 uorum nominationē: sed cum eorum pars Mauricij Imperatoris temporibus, in Dalma-
 tiam Illiricumq; emigrasset, qui manserūt domi, paulo post mutarunt nomina, & partim
 se Polonos

se Polonos, partim Bohemos nominauere. Sed ad nostræ narrationis seriē: Vandali, Burgundiones & Alani à Stillicone impulsī Archadiō sextū, & Probo consulibus, Rhenū pridie Calen. Ianuarias transmiserūt, Sueuosq; in Eduis & circa ea loca repertos, in suam aduersus Romanos coniurationem faciliter traxerunt. Fuisse autem traduntur ab aliquibus trecenta, ab alijs quadringēta armatorū millia, quæ uxores filiosq; non minorē mortalium uim traxere. Sed Franci & ipsi Germani ex ea prouincia quæ nunc etiā Franconia appellatur oriundi, tunc erāt in Gallijs. Eos autem primus Romanorū ducum domitius in patria Frāconia Constātius Flauij Cōstantini filius: eaq; accepta clades tūc effecit, ut semper postea usq; ad Honorij & Archadij tēpora fuerint in patria quietissimi. Eorundē tēporo imperatorū anno vij. mutandi melioris soli gratia, patrijs sedibus relictis Rhenū transmiserūt. Et apud Treueros, Matricorenses qui & Metenses, ac Leucos qui & Tullenses, Veredunensesq; confederāt. Quos Sueuis ob uetustas similitates instigantibus Vandali Burgundionesq; & Alani, Rhenū per uim & arma transire, & in Franconiam se recipere compulerunt. Franci ultra Rhenū pulsī, Vandali, Halani & Sueui ad diripiendas uastandasq; Gallias sunt profecti. Burgundiones autē sedes ilico capere constituerunt, easq; delegerunt apud Eduos, Vesuntios, Lingonas, Cabilonenses & Matisconenses, in quibus proximisq; ciuitatibus ad hæc usq; tempora mansere: ut ipsis in locis pars eius regionis quæ prius Gallia Belgica fuit dicta, annos iam mille Burgundia nominetur. Vandali autē Sueui & Alani interea eā Galliarū partē quæ Aquitania appellata, à Ligeri ad Pyrenæū Britannicumq; mare pertinet, populationib. incendijsq; fœdarūt: fuitq; his barbaris animus Pyrenæo trāsmisso, in Hispanias irrūpere. Sed ab eius montis saltibus repulsi in Gallia mediterranea duxere. Quo in tempore apud insulā Britannia Gratianus eiusdem insulæ municeps, tyrannidē inuasit, & in ipso tyrānidis initio est occisus. Suffectusq; fuit in eius locū à Romana militiā iam in rebellionē respiciēte, nullo uirtutis merito, sed sola nominis spe Cōstantinus quispiā in infima militiā cōstitutus. Qui ilico cum exercitu omni trāsmisit in Gallias. Et se continēs apud Turonios, Cenomānos, Redones, Andegauios, Nannetenses, Corisopitenses, Ciantensesq; qui & Veneti, ac Oflisinos pacem cum Vandalis, Sueuis & Alanis, aut inducias facere quæsiuit, sed à barbaris petita pacis spē faciētib. illud nullum attulit reipublicæ adiumentum. Misit tamē Cōstantinus ipse in Hispanias iudices, quos cū prouinciæ obedienter accepissent, Dindimus Seuerianusq; Palentini fratres nobiles & in patria locupletes spreuerūt, non moliti magis tyranno resistere, q̄ ut contra eum & barbaros, Pyrenæi claustra Imperatori Honorio obtinerēt, ac sese & patriā conseruarent: quod quidē multo tēpore fecerunt, nullo adiuti publico sumptu, sed tantummodo seruorum uernaculorumq; manu quam res familiaris aleret armaretq; per uices in stationem custodiasq; locata. Armauit uero inmisitq; in istos Cōstantinus barbaros Pictos, qui ab Honorio quietis ubiq; rebus in fœdus recepti, & in militiā Britannicā adlecti, Honoriaci uocabantur. Eisq; Honoriaci duce Constantio filio, quē ex Monacho Cæsare dixerat, in Hispanias missis, Dindimus & Veronianus interfecti sunt. Unde ipsis sublati ciuib. Palentinis, Honoriaci proximū campestrē Palentinorum agrū, permittente in præmiū Constantio tyranno, populati sunt. Ea cum in Palentinis ageretur, pagani proxima Pyrenæo incolentes, ipsius mōtis saltus claustraq; pro patriā & sua salute ut tuerentur, adnisi sunt. Quos Constantius Honoriaciq; uiribus deturbauit. Et ipsa Palentinorū primo ciuium mors, post paganorum deturbatio, Romanarum rerum inclinationē maxime accelerauit. Namq; Honoriaci, pagani Pyrenæi saltibus deturbatis, ilico admiserunt intra Hispanias Vandalos, Sueuos & Alanos, ut eorū freti auxilio, in præda semel gustata possent licentius defæuire. Et barbari quidem patefacto Pyrenæi claustro Hispanias peruagati, horrendas & alias in patria inauditas hominum rerumq; strages cōmiserunt. Hi postquam omnia in Palentinis abraferant, ad Asturgam amnem concessere, & secundum illius fluentia progressi, ad urbē eiusdem nominis oppugnandā iuerunt, & quamprimū est adita, expugnarūt. Inde ducturi ad maris inferi regiones Toletum peruenere, rati eam urbem sicut & Asturgā fecerant, primo impetu capere. Sed cū in urbe præclara facti essent ad resistendum perferendamq; obsidionem necessarij apparatus, spe sua barbari sunt frustrati. Rapinis tamen incendijsq; agrum illius proximisq; lacerauerūt. Eius capiendæ urbis cum desperatio illos cepisset, ommissa eundi ad inferum pelagus

A pelagus intentione, secundū Tagi amnis fluentia, ad Atlanticū descenderunt, nec prius quā
 ad Olysiptonis mœnia cōsedere: nō tamē sunt potiti, sed pecunia per pactionem accepta
 abscessere, duxereq; quō furor eos aut prædæ spes certior attrahebat. Interea Cōstantius
 Cæsar, Constantini filius, quamprimū barbaros ex Palentinis in Asturgam profectos uir-
 derat, Pyrenæū traiecerat, ad genitorisq; copias se contulerat. Constantinus autē Arelati
 erat, sese illa in regione communiens aduersus Honorium Imperatorem & Visigothos,
 quos fama esset cum ipso Imperatore pacē habentes, aduersus cæteram barbariem tyran-
 nosq; esse ducturos. Qua adductus suspicione Constantinus, filiū Constantem Viennā
 misit: ut uēturus ex Italia copias, ne se Visigothis coniungerēt, detineret. Erat per id tem-
 poris circumactus irruptionis Visigothorū in urbem annus primus: Quo in tempore Ar-
 chadio apud Constantinopolim defuncto successit Theodosius minor eius filius. Et Ho-
 norius a Visigothorū agitatione respirans (nam apud Barchilonē & citerioris Hispaniæ
 loca quieti sedebāt) tyrānos tollere statuit, q̄ ex sua militia, uel subiectis Imperio populis
 facti erant: fore confusus, ut his sublatis facultas fieret cæterā barbariem opprimendi. Me-
 mor itaq; & suis edoctus ac reipublicæ malis, quā esset perniciosum, barbaræ originis
 ducibus reipublicā cōmittere, Constantiū Comitem Magistrū militiæ declarauit, atq;
 eum postea bello illi tyrānico præfecit. Qui dux impiger, ex patricia gente Romanus, in
 Gallias cum exercitu profectus, Cōstantinum tyrannum apud Arelatum urbem clausit,
 cepit & occidit. Subsecutaq; est præstantissimi ducis uirtutē optima reipublicæ fortuna.
 Siquidem tyranni sese inuicē lacerantes, illum conficiendi labore ac periculo leuauerūt.
 Constantium etenim Cōstantini filium, Gerontius comes suus apud Viennā interfecit,
 atq; in eius locum quendā Maximum substituit, ipseq; Gerontius paulo post a suis militi-
 bus pariter occisus fuit: quo sublato Romani milites, q̄ prius rebelles Constantinū in Bri-
 tannia tyrannū creauerāt, cum Honorio reconciliati sunt, & Maximū purpura exutum,
 in Hispaniam ulteriorē relegarunt, quos quidem milites in Britannijs militare solitos, Im-
 perator Honorius in Africam trañcere iussit, & inde in Italiā reuocauit, Britanniam uero
 nullis munitā tyrāni præsidijs, idē Imperator missis legatis iudicibusq; recepit. Iouinum
 postea uirum Galliarum nobilissimū, scribit Orosius, quamprimū tyrannidem assumpsit
 occisum, pariterq; Sebastianū fratrem in ipso tyrannidis ortu cōfossū fuisse, ut uisus sit
 ipse Sebastianus propter id solū ut moreretur tyrannidē affectasse: nec tamē qui fuerint
 ille Iouinus ac Sebastianus, aut ipse aliter dicit Orosius, aut nos alibi scire potuimus. Et p-
 id tempus Athaulphus Visigothorū rex, petitam iniquis conditionib; pacem, ab Hono-
 rio non impetrauit: Quare intelligēs ipsum Imperatorē Italiæ claustra, ne in illam redire
 posset, cōmunisse, ulteriorem Hispaniam capere, & inde in Africam trāsmittere est adni-
 tus. Autoritatē itaq; & fauores euertēda reipublica sibi cōparaturus, Athalum quendam
 Romanum, in Imperatoris simulacrū erexit, qui Athalus in Hispaniā usq; Beticam nauig-
 io aduectus, iudices in Africam misit. Sed missus ab Honorio ad Africæ cōseruationē
 Heraclianus, cum iudices illos expulisset, classe comparata in Athalum tyrannum duxit,
 quem maritimo prælio superatū, in terram fugere compulit. Is uero miser Athalus, Hispa-
 nis se credidit, imperio Romano, quantū a barbarico ferro possent respirare, fauentibus.
 Quidam Hispani eum ad Constantiū Comitē usq; Arelatum in uinculis perduxerūt: per
 huncq; modū Athalus fraude captus, missus est ad Honorium, qui eum, ut Prosper scribit,
 Romæ ante currum duxit in triumphum, & postea manu mutilatum, uitæ longioris ludi-
 brio apud Liparim insulam cōseruari iussit. Heraclianus autem consulatum ob eam rem
 bene gestā adeptus, in perfidiam & ipse prolapsus est. Sabino nanq; domestico suo, calli-
 dissimi ingenij uiro, in generū assumpto, periculosissimos omnium illius tempestatis cō-
 ciuit motus. Armarunt nanq; ambo in Africa classem cæteris maiorem, quas maria unq;
 expeditione una legerimus pertulisse: quando quidē Orosius, per cuius aetatem id gestū
 est, eā affirmat habuisse naues quatuor millia septingētas. Qua littori Italico appulsa, cū
 Heraclianus exscēlione facta in urbem Romā duceret, occurrit illi cū populo Romano
 Marinus Comes: priusq; quā praeliū iniretur, Heraclianus territus fœdissimam commi-
 sit fugam. Nam cum hostes instarent, arrepta onerariæ nauis scapha, solus Carthaginē re-
 dit: atq; ibi militari tumultu interfectus fuit. Sabinus gener eius, Cōstantinopolim fugit,
 unde post aliquantū tempus ad Honorium reductus, exilio est damnatus. Tertium iam

Tertius inclina-
tionis Imperij
annus.

annum declinauerat Imperiū, quo in tempore tot tamq̄ uarijs aut tyrānis aut inobediē-
tibus Ducibus magna felicitate sublati, adductus erat in spē Honorius, posse instaurare
collapsam occidentalis Imperij dignitatē. Nam in Africa, in Britānijs & in Italia res erant
quietissima. Quod ergo erat reliquū, statuit Honorius barbaros inuadere, intra fines Ro-
mani Imperij debacchantes. Et in Visigothos prius ea ratione destinauit expeditionē, q̄
ea gens proximiora Hispaniæ citerioris loca teneret, unde in ipsam facilius ex Italia exer-
citus mitti posset: accedebatq̄ q̄ ea gente, unici regis Athaulphi ductu, multo ceteris bar-
baris potentiore deleta, sperabat facillimum fore, Alanos, Sueuos, Vandalos & Burgun-
diones, remotiora colentes Imperij loca, & inter se, ut constabat, diffidentes cōficere. Ius-
sus itaq̄ ab Imperatore Honorio Constantius Comes, apud Arelatū urbē Galliæ, in qua
Constantinū occiderat, constitutus exercitū reparauit: & breui magna rerum gerendarū
industria Athaulphū regem, com meatu omni ora Galliarum & citerioris Hispaniæ mari-
tima interclusit, Narbonamq̄ linquere, & in ulteriorē Hispaniam fugere coegit. Vnde in
illas adductus difficultates Athaulphus, uires reparare conatus est. Sed sui Visigothi fere
bāt indigne, eum Gallæ Placidia uxoris blanditijs credidisse, & triēnio antea cō-
raffe bellis, in quibus facile potuerat Honorium Imperatorem, tyrannorum motibus agita-
tū Imperio pellere, ac quascunq̄ maluisset prouincias occupasse. Hinc primo uocati nō
paruerūt dicto, & demum regem ipsum dolo circumuentum, tertio anno quam creatus
rex fuerat, obruncarunt. Subrogatus aut̄ illi fuit Sigericus, in Romanū, ut Visigothi cre-
diderunt, bellū ardentius consensurus: Sed cum is etiam ad pacem quæ identidem offer-
retur, pronior esset uisus, dolo suorū pariter est occisus. Huic successit in regnum Vallia,
qui ad pacem & ipse pronus erat, & tamen Visigothorū rabiem expleturus magnam eo-
rum manū nauigio armisq̄ instructissimam, transmittere in Africam est molitus. Sed hi
omnes in Gaditani freti duodecim passuum milib. naufragio perierunt. Memor itaq̄ alte-
rius, quam sub Alarico in freti Siculi angustijs Visigothi acceperant cladis, ultra adduci
non est passus, ut aliam expeditionē in Africam mitteret: quin potius spreto Visigotho-
rum iudicio, pacem optimā cum Honorio Imperatore, datis lectissimis obsidibus, cōstituit.
Et Placidia, quam post Athaulphi mortē, honorifice apud se honesteq̄ habuerat, fra-
tri reddita, suam reipublicæ operā est pollicitus, aduersum cæteras gentes quæ per Hispani-
as cōsedissent. Ea pace firmata, Honorius Constantio Cæsari declarato, Gallia Placidia
sororem in matrimoniū dedit: ex qua Valentinianum suscepit, qui postea uix dum pueri-
tiam supergressus, ipsi Honorio fuit subrogatus, tertius eius nominis Imperator. Exinde
uisus Constantius Valliæ & Visigothorū auxilijs, in Alanos duxit apud Emeritā Lusitani-
æ metropolim incolētes. Barbari nanq̄, Honoriacis, duce (ut ostendimus) Constantio
Constātinī tyrāni filio prodētibus, Pyrenæi claustra ingressi, ilico Hispaniæ ulterioris p-
rouincias inter se sortiti sunt, solisq̄ Vandalis Betica, Alanis, Sueuisq̄ Lusitania sorte obue-
nit. Et forte iterum Alanos inter ac Sueuos ducta, hi Olyssiponē, & quicquid ultra peri-
net ad Beticam, illi Emeritā cum omni Gallicia habuerūt. Soli tamē Cantabri & Astures
Galliciæ prouinciæ populi, summis laudibus extollendi, Romanorū iudices cōseruauerūt.
Primum aut̄ Constantij Cæsaris bellum, Visigothis adiuantibus, gestum fuit aduersus
Alanos, quos graui prælio apud Emeritā superauit, & eorū regem Achacem interfecit:
fuit uero ea uictoria maximo terrori cæteris barbaris Hispanias premētibus. Qui quidē
barbari rem Romani Imperij per Cōstantij uirtutem & Visigothorum pacē auxiliumq̄
breui restitutum iri existimantes, ab Honorio postularunt, ut pacem secum etiam consti-
tueret, ipsosq̄ inter se barbaros sineret decernere, & se inuicē lacerare, futurum prudētis-
sime memorantes, ut apud quemcūq̄ fuisset, uel clades uel uictoria, Romanæ reipublicæ
instauratiōi amplitudinēq̄ accederet. Distinebat uero Cōstātinus, ne cōceptam barbaro-
rum uictoriā prosequeretur, magnis qui apud urbem interea concitati erant moribus,
quod eo in Gallijs Hispanijsq̄ dudū tantis occupato bellis, & Honorio apud Constā-
tinopolim constituto, Tertullus uir patricius, Imperium in Roma assumpsit, cui non ma-
gis Romanorū quædam factio fauit, quam opitulati sunt magna pars Italiae populorum.
Nec propterea abfuit quin inuentus sit alter Athalus, qui & ipse Imperiū Romæ inuasit.
Tantīs itaque adductis motuum periculis, Honorius uenit Rauennam. Et Constantius
Vandalis

A Vandalis ac Sueuis petita pacis spem maximam faciens, eamq; ob rem ad Imperatorem proficisci simulās, Rauennā & ipse cum Placidia uxore accessit. Quod cum Romę esset renunciatū, exortus est tumultus. In quo plebs Athalum tyrannum cepit, & iniectis cænis Rauennam perductū, Imperatori Constantio & Placidia in munus dedit, qui illum manu mutilatū, Constantinopolim relegarunt. Constitutus Rauennæ Honorius, Constantij sororis suæ uiri, & Cæsaris à se facti, ipsiusq; Placidia sororis uirtutem laudauit in militū & Rauennatis populi concione, quod ille paucis pro hostium numero copijs fretus, tyrānos primo perfidosq; duces sustulisset, inde tantā barbarorum colluionē, supra spem omnium repressisset: Galla autē Placidia puella, barbari cuius prius fuisset captiua, ingenium magno reipublicæ commodo mitigasset. Et bene merentibus honorem simulq; maximū Imperio præsidium adijcere ratus Honorius, Constantiū purpura indutum, occidentalis Imperij fecit consortē. Prima uerò, quam Cōstantius Imperator de claratus, Honorio consentiente suscepit, hæc cura fuit: stabilito qd cum Vallia Gothorū rege in Hispanijs iecerat fœdere, illū cæteram barbariē armare: permisit itaq; sibi Tholosam cū aliquot Auxitanæ prouinciæ ciuitatibus, quæ omnis regio barbarorū uocabulo tunc appellata Vasconia, id est, Latinis uerbis Gothia occidentalis, ad ætatem usq; nostrā id retinuit nomen, licet magnā, ut cōijcimus, mutationē in prouinciæ finibus fecerit temperis longitudo. Postq; uero Imperatores satis multa de repub. administranda cōmentauerant, Honorius Romā est profectus, Cōstantius parandis ijs quæ expeditioni Hispanicæ duceret necessaria, substitit Rauennæ, ubi septimo Imperij sui mēse immatura reipublice morte præreptus est. In cuius locū gerēdi belli subrogatus est ab Honorio magister militū, Etius patricius, uir fortissimus: genitor eius nomine Gaudentius, ex Dorostana ciuitate Mesia oriundus, sub Romanis principibus militauit. Qui quidē Etius Burgundiones, nouos tunc primū parantes motus, bello persecutus cōpescuit, Francosq; qui iteratō Rheni ripas infederant Gallias irrupturi, magna superatos cæde repulit in Germaniā, & Alanos bello cœpit acerrimo agitare. Hi nanq; post acceptā à Constantio Cæsare cladem, apud Olyssipponē sub umbra & tutela Sueuorum quieuerant: Constantij autē morte audita, ad Emeritā reuersi, eam quærebant Galliciæ prouinciam sibi in patriā retinere. Sed Vandali atq; Sueui metu Constantis liberati, pacis spem uoluntatemq; abiecerūt, in quam eos diximus post Visigothorū pacem fuisse procliuēs: & in Romanū Imperiū cōiurantes, arma iunxerunt, in Lusitaniamq; ad Emeritā ducentes, Alanis præsidio affuere. Etius itaq; tanta irruēte barbarorū mole territus, in citeriorem Hispaniā se recepit. Tulit eam rem grauius Honorius, & Etiij causam iniuste extimās, ignauia duxit qd necessitas facere coegisset. Eamq; ob rem Castinū Comitem, genere Scytham, magistrū militum & postea Consulē declarauit, misitq; eū Etiio successorē. Is nouus dux contra ceteros auxilijs, exercitū quem Etius habuerat, reparauit: & tamen in citeriori Hispania continuū, ipsam nanq; belli molē supra modū expauit: nec mouisset ex Hispania citeriori, nisi affuisset sibi auxilio Bonifacius Comes, qui Africā pro Honorio procurabat. Fuit autē Bonifacius paterna origine Thrax, sed morū ingenuitate Romanus: quē in Africa tribunum, & postea domesticorū ac Africa Comitem, beatus Augustinus Hipponensis episcopus summe uideat dilexisse. Is ergo Bonifacius reipub. amantiſſimus, à Castino Comite in bellum Hispanici aduersus Vandalos, Sueuos & Alanos consortē uocatus accessit. Gesserunt autē ilico Castinus & Bonifacius duces cōiuncti, res laude dignissimas: nec fuit tūc apud quenq; dubiū quin res Romana eorū ductu auspicijsq; breui erigeret. Sed cum Bonifacius gerēdis rebus & cōsilio præcelleret, Castinus ab æmulatione uirtutis in odiū uiri prolapſus est, & imprudenti ingratoq; usus consilio, illū in ulteriora Hispaniæ missum, tanq; hostibus in prædam obiectū, à se ablegauit. Quod quidē ægre tulit alti uiri animi Bonifacius, & ilico cōparatis occulte nauibus, in Africā cum exercitu nauigauit. Contigitq; tūc uergentis in ruinā Imperij infortunio, Honorij Imperatorē Romæ diem obire. Nec aliquis tunc legitime suspectus est Romæ Imperator, aut aliter prouidit occidentali Imperio Theodosius. Sed accepit tyrannidē Ioannes quispiā, antedicto maxime curante Castino Consule, q nouū Imperatorē cuperet de Bonifacio Comite à se trās fuga sumere ultionē. Fautiq; eiusmodi cōsilijs Etius patricius, tū qa acceptę ab Honorio reuocatiōis ex Hispania iniuriæ stimulis ageretur, tum quia uetustas inter se ac Bonifaciū similtates uirtutis

amulatio adauxisset: quinimo eam ob iniustā reuocationis notā Etius nouos & om̄ium E
periculosissimos Rom. Imperio cōciuit motus. nā cum apud Mesios à quibus paternam
ut diximus, habebat originē cōuersatus esset, Danubij accolas, populos, regesq; habebat
notissimos. Quare maximū animo agitans facinus, Hunnos ad Italia inuasionē primus
excitauit, gentē ut ostendimus Scythicā: quæ auditis Visigothorum successibus, eorum
exemplo finibus egressa, apud Pannoniam per id temporis confedebat.

HISTORIARVM BLONDI FORLIVIENSIS AB INCLI-
natione Imperij Romanorum, Liber Secundus.

IO ANNE apud urbem Romam Imperatorē assumpto, Castinus Consul, qui
dolos quanto scūq; posset in Bonifaciū Comitem tenderet, uetustas sibi esse
eū eo Imperatore simulates præ se tulit: simulq; uereri simulauit, ne hinc Vi-
sigothi, inde Vandali, Sueui & Alani, sublato Honorij Imperatoris metu, se
inuaderēt, quem Romanorū copiarum fauoribus destitutum, certissimū ma-
neret exitium. Quare nauibus undiq; cōtractis exercitū imposuit, ad Mazarq; Tacarū, F
Suluocū, Hipponem & Vlpum, Africae loca transportauit. Et ad Bonifaciū ilico scribēs,
ostendit sese barbarorū reipub. hostium gladios fugientē, tamdiu in Africa futurum, quo
ad explorato per nuncios noui Imperatoris erga se animo, aut tuto traducere in Italiam,
aut rebus suis possit aliter prouidere. Interea Ioānes Imperator doli quem Castinus serue-
ret conscius, Bonifaciū hostem publicū declarauit. Castinusq; per id temporis apud Hip-
ponem constitutus, exercitū reparabat: & tamen quotiēs de Bonifacio incidere sermo,
eum laudibus extollebat. Erat uero apud Carthaginē Bonifacius, copijs quas multis ha-
buisset annis abunde munitus. Quē beatus Augustinus de his quæ tunc intelligeret, fecit
per huiusmodi literas certiorē: Africae littus, ut audio, miles attigit transmarinus, sed eius
exercitus dux à catholica ueritate dissentit: quid aut secum portet, ignoro. ab Italia es ho-
stis publicus nunciatus: pacem inter uos fieri uellē, si scirem plenius quod ignoro. Adest
quidē Africae olim pacatū in Italia bellū, quieti Romanę fili charissime nō inuideo, sed di-
co quod sentio. Non dabit, deo iuuante, catholicus hæretico terga. Tui cordis intentio di-
rigatur ad deū, non militē timebis Hunnū, non Gothū. Respondit uero Bonifacius: Scio
q; sit tua sanctitas pro mea uita sollicita, & quæ aduersus me ille ordinauerit ac disponat,
anteq; tuum sacerdotiū scriberet, noui. Obuiamus ad mortē ultro tendentibus, quos no-
stræ uictoriæ, ut credimus, faciet Christus addictos. Breui aut post hæc, Castinus mediter-
ranea Africae accedens, omnes secum ducebat copias: nec erat obscurū, adniti illum, atq;
omnia intentare ut rebellione populorum concitata, uel captus ad se perduceret. Boni-
facius, uel adeo debilis redderet, ut illū opprimere, aut Africa posset expellere: aduersus
quē aperto bello ut resisteret se parare cœperat Bonifacius. Cū Augustinus tantis obuia-
re motibus cupiēs, Bonifaciū primo tentatū ad pacem flectere est adnitus. Bonifacius ue-
ro etsi Castini perfidiā antea expertā ducebat suspectissimā, tamen Augustino in hæc uer-
ba respondit: Castinus ille priuatus ex consule, uitæ meæ ac nominis, ut omnibus notum
est, persecutor, meis se in Africā defensionibus tradidit cōmittendū. Omitto pater beatis-
sime, olim mihi ab eodem ingestas miseras, ostensa pericula: fugiēs eum nunc usq; uiuo. H
Thrax natus uix Scythā euasi. Iurauī deo sub Consule miles. Sed diuina potentia, quæ no-
uit plantare sublimia, & altius eleuare pstrata, fecit de superbo quod uoluit: & hostē meū
me quieto uictoria mihi quā nouit, addixit. sufficit mihi tanta deiectio. Timuit Senator
barbarū caput, timuit militē dux. Dolore dicunt ista pater sancte cogēte. Nā ueneror illu-
strissimū consulē, & primū conspicio Senatorē. Sed ne consueta fallacia, mali erga me, ut
solet, aliquid moliat: putetq; suis fratribus aliquid Romanis ducibus profuturum, quod
in meo uertat exitio, integrū de suis sensibus det tuæ beatitudini sacramentū, si nullus in
eius corde uertit dolus. Ego item per omnia quæ sancta sunt iuro, quoniā si apud eū ani-
mi reperero puritatē, eum incolumē ac sublimē Italiae Romæq; reddā. Hostis aut erit ani-
mæ suæ, si aliquid in eo sinistrae partis inuenero. Ad quæ Augustinus rescripsit: Vir illu-
strissimus Castinus sacramento se prodidit, q; sit ab omni culpa & erroribus alienus. Quē
tibi, ut dicit, foederatū, ille Sosinius adhuc in palatio positus falsis suggestionibus concita-
bat. Sed ne totū quod tunc agebatur, mittat in medium, detur prolixitati compendium.
David ille opilio inimicis parcendo, regnū obtinuit: Christus pro Iudæis, qui eum cru-
cia

A cis patibulo confixerunt, patrē ne irascere rogauit, & indignis hominibus ueniā misericors condonauit. Crede ergo hominī qui mihi fidele tradidit sacramentum, & quarit me pollicente tua defensione uitæ subsidiū. Scio enim q̄ eius salutis mihi promissa cōplebis. Non tamen potuit Castinus adeo dolū simulationib. periurijsq̄ tegere, quin Bonifacius paratas sibi insidias deprenderit. Quare Augustino scribēs hac dicit: Graue nobis est bellum, inimici mucro pectora nostra pulsata, deo funde preces, ut soles, tua sit nobis Comes oratio. Rauca buccina, terrifica tuba, puto q̄ & sydera terreant, hostium clamor immanis adest, sed his nō terremur. Nouimus em̄ ista nō hodie. Ergo uenerande Christi sacerdos, pete dominū ut iacula in hostes dirigat nostra, ac se ipsi trucidēt mutua cadē. Rescuerat interea Augustinus Castinū sibi mentitū fuisse, ac impudentissime peierasse: quare præterq̄ quod hominem secta Arianū prius nō diligeret, in illū odio exarsit, Bonifacioq̄ in hęc uerba rescripsit: Graui de pugna cōquereris, dubites nolo, utile tibi tuisq̄ dabo consiliū. Arripe manibus arma, oratio aures pulset creatoris: quia quādo pugnat, deus apertis cuius qualis fuerit exitus, Bonifacij ad Augustinū breuis epistola declarat: Manus superba deo iuuante cecidit, quæ ante paululū audax, gladiū erecta portabat. Multi ex aduersis ceciderūt, de nostris aut̄ Christo iuuante, nullus est uulneratus. Ora igit̄ uenerabilis papa, ut talis de inimicis ultio sape procedat. Quamuis aut̄ Augustinus amici & catholici uiri partes superasse gauisus sit, tamē timere nō desijt, Bonifaciumq̄ ad pacē ac fidē Romanę reipub. seruandā, talibus est hortatus: Lecto me uacare nobilitatē tuā laterē nō credo, ultimumq̄ diē mihi uenire exopto. Gaudio tuæ uictorię, ciuitatē quęso defende Romanā, tuos ut bonus Comes regē, nil de uiribus proprijs præsumas, de autore gloriēris uirtutū, & nullū curabis penitus inimicū. Castinus aut̄ eo superatus prælio, hīsdē quibus exercitū adduxerat nauibus, fractas quæ prælio superfuerūt copias, in ceteriorē Hispaniā reporta uit. Ea cū intellexisset Ioānes tyrānus, copias omnes Honorio militare in Italia cōsuetas, nouo delectu auxit, nauigioq̄ ingēti cōparato, aduersus Bonifaciū Comitē in Africam ducere cepit. Erant aut̄ interea magni motus in Africa suscitati. Nā Bonifacius nullā sibi in posterū cū Ioanne Imperatore futurā pacē peruidēs, Afros gentē durā semperq̄ rebellem, nullatenus prout cōsueuerat à uastationib. prohibuerat. Quo in tēpore sanctus pater Augustinus qd̄ potuit admissus est amicū suū ad bonā fidei & integritatis in remp. frugē p̄ducere. Deditq̄ ad illū longiusculā epistolā, cuius aliqua hīc capita subiēcimus: Audi me fili, imō deū nostrū per ministeriū infirmitatis meæ. Recole qualis fueris, adhuc in corpore cōstituta religiosæ memoriæ priore uxore tua, & recentī obitu quō tibi uanitas seculi huius horruerit, & quō concupiueris seruitutē dei: nos nouimus, nos testes sumus qd̄ nobiscū ap̄ Tubanas de animo & uolūtate tua fuerimus collo cuti. Soli tecū eramus, ego & frater Alypius. Nempē oēs actus publicos quib. occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in ocīū sanctū cōferre, atq̄ in ea uita uiuere in qua serui dei monachi uiuūt. Id aut̄ ne faceres, qd̄ te reuocauit: nisi quia cōsyderasti ostendentib. nobis, quantū p̄desset Christi ecclesijs qd̄ agebas, si ea sola intentione ageres, ut defensę ab infestationib. barbarorū, quietā & tranquillā uitā agerēt: postmodū ista q̄ omnib. patēt, secuta sunt mala. Christianus es, cor habes, deū times, tu ipse cōsydera q̄ uolo dicere, & inuenies de quib. malis debes agere p̄nitentiā iustā. Te quidē dicis habere causam, cuius ego nō sum iudex, qm̄ partes ambas audire nō possū. Sed qualiscūq̄ sit tua causa de qua modo querere nō est oculi dilexisses? Quomō ergo poteris tot hominū armatorū, quorū fouēda est cupiditas, timei atrocitas, quō in quā poteris eorū concupiscentiā qui diligūt mundū, nō dico satisfaciētiā, qd̄ fieri nullo modo potest, sed aliqua ex parte pascere, nisi ea facias q̄ deus phibet, & inueniat. Quid aut̄ dicā de uastatione Africę quā faciūt Afri barbari, resistere nullo, dū tu talis tuis necessitatib. occupatus, nec aliqd̄ ordinas, unde ista calamitas auertat? Quis aut̄ crederet, quis aut̄ timeret, Bonifacio excubitorū & Africę Comite in Africa constituto, cū tam magno exercitū & potestate, q̄ tribunus cū paucis foederatis, oēs ipsas gētēs expugnando & terrēdo pacauerat, nūc fuisse tantū barbaros ausuros, tantū p̄gressuros, tantā uastaturos, tāta rapturos, tanta loca q̄ plena populis fuerāt deserta facturos? Sed forte ad ista respōdeas, illis hoc esse potius imputandū qui te læserūt, qui tuis officiosis uirtutibus

non paria sed cōtraria reddiderunt: quas causas ego audire & iudicare non possum. Tuā causam tu potius aspice & inspice, quā non cum hominibus quibuslibet, sed cū deo te habere cognoscis: quia in Christo fideliter uiuis, ipsum debes timere, ne offēdas. Si ergo bona sunt tibi praestita, quāuis terrena & transitoria ab Imperio Rom. (quia & ipsum terrenū non est coeleste, nec potest prestare nisi qd̄ habet in potestate) noli reddere mala pro bonis. Si autē mala tibi irrogata sunt, noli reddere mala pro malis. Quid istorū duorū sit, nec discutere uolo, nec ualeo iudicare. Ego Christiano loquor, noli reddere uel mala pro bonis, uel mala pro malis. Et, si adhuc in armis te uersari opus est, fidē teneas, pacē queras. Dum uero hęc per literas & eadē similiaq; per nūcios beatus Augustinus cū Bonifacio ageret, Ioannes Imperator littori Africano classē applicuit. Per eademq; tēpora Theodosius iunior quintū iam annū apud Constantinopolim, oriētale regebat Imperiū: qui audita Honorij patruī morte, Valētinianū Placidie amitaē suae ex Cōstantio, ut ostendimus filiū, Cēsare declarauit: Isq; Valētinianus & Galla Placidia genetrix, expeditissimas adduxerūt in Italiā legiones. Eū uero adolescentē ac genetricē inclytā famā mulierē, omēs populi, exceptis Rauēnatibus, Ioāni fauētibus, facilliter admiserūt. Presserūt autē ilico Cēsare & genetrix Placidia Rauennā grauissima obsidione. Quā cū diu pferre nequiuissent, Rauēnates sese & urbē mulieri notissimā permiserūt: nec tamen abstinuit praestās scēna, quin animaduerti iusserit in Rauennates tyranni noui hominis studiosos. Ast Castinus cōsul, cui profecturus Roma Ioannes, Italiā cōmendauerat: principio apud Marsiliā descenderat, sed cōperto de Valētiniani in Italiā aduentu, Romā petere cōtendebat. Veniebat uero per Galliā Cisalpinā, ut urbes eius ac oppida cōfirmaret: in quē subito immisit Valētinianus Ardaburiū Orientis praefectū, famā celebris ducē, qui Parthos sapienter profligasset: & cōmissum est sub Vercellarū mœnibus preliū, quod haudquaquē fuit cruentū, quia Castinus à suis derelictus, & ilico captus fuit, Etius etiam ipse in Roma captus, ad Valētinianūq; Rauennā est perductus: Cumq; duorū huiusmodi ducū ageretur, apud Valētinianū Cēsare aliquandiu essent discussa, Castinū placuit in exiliū agi. Etius uero ea maxime causa seruatus est, q̄ Hunnis à se cōcitatū suadere pmisit, atq; etiā breuiter persuasit, ut sese ubi cōfederāt, apud Pānonias cōtinerent. Purgantē uero ab iniusta praemérito nota iusti doloris aculeos Etium, Valētinianus hortāte Placidia exaudiuit, praefecitq; Galliarū urbibus ac regionibus, quas nec Wisigothus nec Burgundio possideret. Eam cū accepisset prouinciā Etius, se cōtulit ad Turonios, Andegauos, Cenomanos, Redones, Nānetenses, Corisopitēses, Cijantesq; qui & Veneti, Lugdunēsis Galliae Britannico mari expositas ciuitates, ut nō minus inde Gallias, q̄ Britannias & Taraconēsem Hispaniam tutaret. Fuerat autē huiusmodi cōficiendis in rebus mirabilis Valētiniani celeritas. Quas ob res à Senatu populoq; Rom. accersitus Imperator, & Theodosij decreto Constitus fuit appellatus. Excitātū autē est per id tēporis nouū in Britannijs incendiū. Constatino em̄ tyrāno, ut supra est dictū, apud Arelatū interfecto, Honorius Imperator eam insulā militibus exhausit, quos in Italiā reuocauit. Eamq; naēti occasionē, Picti & Scoti Albienses, cæteros Britānos Rom. parentes imperio, incursionib. populationibusq; agrorum non prius agitare desierūt, q̄ Etium intellexerunt proximo in Galliarū littore conleuisse: eius nanq; transitū in Britannia timuerūt. Etius uero nec ipse transmisit, nec copias postulantib. Britannis dedit: quomā multis destinebatur curis, nō minus Burgundiones Wisigothosq; intra praesumptam prouinciarū possessionē cōtinendū, q̄ prouidendū ne aliaē gentes barbarā, hinc Franci, inde Hunni in Gallias se conferrent. Scoti itaq; & Picti, animis ob Etij cunctationē aucti, cæteros Britānos adeo infestarunt, ut nullo creato tyranno rem suā ipsi capeffentes, à rep. desciuerint, taliaq; cum Pictis & Scotis foedera inierrint, per quā illis subijci uidebant. Paruo tamen tempore interiecto, primores Britanniae maris, quod insulā à Gallijs diuidit, accolae, quid per imprudentiā ignauitiamq; cōmissum esset consyderauerunt: & cum Romanorū legibus moribusq; assueti, Pictorū & Scotorū barbariē pati nequirent, ad Etium miserunt praesidia implorantes. Dedit autē Etius legionem unā, quā mare transgressa, barbaros multa caede repulit, Britanniasq; quamdiu auisuit, pro Rom. Imperio cōseruauit. Eandē autem legionē, post parū Etius in Gallias reuocauit. Nam una legione apud Senones, Aurelianosq; & Parisios, alia apud Taraconensem Hispaniā, Sebastiano duce, praesidio relicta, quicquid copiarū aut in citeriori Hispania, aut in Gallijs habebat, duxit in Burgundiones, nouos parantes motus, & uti appare-

A bat, si quid durius accidisset, in Italiam transituros. Quamprimum uero de Etij profectio-
 ne Britannis renunciatum fuit, Picti & Scoti Albienses, nauibus circumuecti, exposita Britannia
 rum oppida populationibus incendijsq; foedarunt. Quod cum Valentiniano renunciatum
 esset, legionem quam Etius Senonibus, Aurelianensibus, Parisijsq; praesidio attribuerat, per
 Gallionem Rauennatem iussit in Britannias transportari. Cuius legionis aduentu, Britannia-
 rum primores confirmati, Scotos, Pictosq; timere desierunt. Per id uero temporis in quo Va-
 lentinianus Etiusq; tam multa tantaq; cum celeritate confecerant, Ioanes tyrannus in Africa
 post multa uarijs in locis commissa praelia, a Bonifacio fuerat superatus, & ut Guido facer-
 dos Rauennas asserit, interfectus. Valentinianus itaq; magna ad eam diem usus felicitate,
 Africam pertentare constituit. Cumq; Bonifacius arma deponere, & Imperatori prouin-
 ciam dimittere iussus recusasset, ilico expeditio in illum publice est decreta. Dedit uero Im-
 perator illi expeditioni duces Mahertiū, qui Rauennae esset, & Gallionem, quem ostendi-
 mus in Britannias nauigasse. Et Mahertius quidem per Italiam Narbonensemq; Galliam, in cite-
 riorem Hispaniam delatus, eas omnes copias quae & iusto delectu & tumultuarie haberi po-
 tuerunt, magna celeritate contraxit: Gallio autem, Valentiniani iussu, eandem ducens, quam in
 Britannias transportauerat legionem, & ipse in citeriorem Hispaniam est delatus. Appulis
 eorum ducum copijs Africano littori, Bonifacius Comes ipsa in exscensione congressus,
 eas profligauit, ducesq; ipsos prius penes quam terram attingeret, interfecit. Quae quidem ac-
 cepta clades effecit, ut Franci denuo in Gallias irrupere sint ausi. Estq; res acta maxime in
 hunc modum. Diximus supra, Francos uetusta origine ex Franconia Germanos, a Van-
 dalis, Burgundionibus, & Alanis primo, & post ab Etio fuisse in Gallijs in patriam repulso-
 rum. Hi ergo Etio bello Burgundionum implicari, & Imperatorem amissis in Africa copijs, ener-
 uatum uiribus audientes, Clodione et Meroueo filio ducibus, ex Franconia sunt profecti,
 & Rheno transmissi nullis iam qui resisterent reliquis, in Senonum prouincia, sedem apud
 Aurelianenses Parisiosq; ceperunt. Etius interea Burgundiones totiens profligauerat, ut
 breui eos aut Gallijs pulsurus, aut ad internecionem caesus uideret. Sed tantos undiq; Im-
 perio imminere labores intelligens, pacem illis dolens moestusq; concessit. Nec tamen pro-
 pterea remisit Valentinianus recipiendae Africae intentionem, quae Sisulfo quem haberet praestā-
 tissimum ducem illi praefecto muneri, exercitum magno sumptu, maximaq; diligentia reparauit.
 Et Sisulfus quidem animo ac uirtute Bonifacio par, saluo exercitu, Africam est ingressus.
 Qui ad Carthaginem ducens, ea urbe proximisq; oppidis breui est potitus: cuius impetum
 fugiens Bonifacius in Mauritania se recepit. Interea dum Honorio Imper. uita functo,
 hinc Ioanes tyrannus adnitens capere, inde Valentinianus obtinet occidentale Rom. Impe-
 rium, Visigothi quod Constantij temporibus iecerant foedus cum rep. seruauerant. Et cum satis quie-
 scere nesciret, statuerunt bello finitimos agitare: primam tamen expeditionem destinarunt in
 Vandalos, qui in captis prius a se Hispaniarum prouincijs habitarent. Quod cum reseissent, tre-
 meretq; Vandalis, immutationem sedi pendere coeperat. Quando Rom. Imperij fato expo-
 scente Bonifacius Comes, et ipse in Africa a Sisulfo pressus, desperansq; salutem, Genserici
 Dandalorum regis auxilium implorauit, multa exorans prece, ut siue mallet stipendia, siue
 praedam urbium, siue ipsas Africae urbes, in praemium accipere, opem sibi aduersus Imp. praesi-
 diaq; afferret. Amplexus autem ilico fuit Gensericus oblatam occasionem, & Vandalos cum uxo-
 ribus ac liberis omnibus supellectile, facta quoque tot per annos in Gallijs atque Hispanijs
 praeda, nauibus imponens ex Betico Gaditensi littore soluit, non magis Bonifacio auxilium
 afferre, quam nouas accipere sedes in Africa nauigaturus. Alani autem & Sueui mansere apud
 captas praefortem Lusitaniae regiones, quas sibi sperauerant conseruare. Pauloq; post haec, Vi-
 sigothi relicta a Vandalis Betica receperunt. Valentinianus autem Imperator compertum ha-
 buit. Vandalos in Africa transmississe, Sebastianum Comitem ad recuperationem Lusitaniae mi-
 dit. Qui dux ex Taraconensi Hispania, cuius praesidio ab Etio deputatus, mouens in Alanos
 auit Emeritam & Galliciae regionem, forte prout ostendimus habitam obtinentes: Sebastianus
 sine multa contentione, Gallicia atque Emerita, ad Visigothos in Betica confugissent. Sue-
 ui autem & ipsi territi, Olyssipone & habitis forte caeteris Lusitaniae urbibus ac oppidis ex-
 cessere. Secutiq; Alanos in Visigothorum & ipsi tutelam, ad Bethicam confugerunt. Appul-
 sa Mauritaniae littoribus Vandalorum classe, Gensericus ad permissas sibi a Bonifacio ci-
 uitates oppidaq; copias impedimenta exposuit. Fuere autem decreto & pactione con-

cessa, quæcunq; à freto Septæ ad Cæsareâ uel mari imminent uel littori sunt propinqua,
 Boualica, Sala, Tamanusida, Banasa, Frigida Colonia, Tabernæ Zichis, Tingi colonia,
 Cerfonaria, & Cunagus. Sed Vādali gēs effrenis, omnia p̄ utraq; Mauritanias Numidiâq;
 hostiliter populati sunt: nec ea solū quæ Rom. Imperatoris fidē sequerent, sed quæ Bonti-
 facius obtinebat. Carthaginē uero & Hipponē proximasq; ciuitates, Sifulsus à Vandalis
 rū impetu est tutatus. Ea cū essent Valētiniano principi in Italiā nunciata, uires Imperij tā-
 to barbarorū furori impares fore intelligēs, petēti Gēserico pacē dedit, & apud Tingita-
 nā Mauritiā, petitas sedes largitus est inhabitādas, Carthaginē, Hipponēq; & reliquas
 Africæ puincias in Libyā expolitas, eo ex fœdere saluas reddere meditatus. Euenit uero
 id Imperatori Valētiniano in ea re, qđ merito omnibus accidere cōsueuit, qui male cōsu-
 lendo prouidēdoq; expectāt prosperū rei successum. Nā qui Vandalorū perfidiā Rom.
 dāno famosam esse nō ignoraret, nedū aliquos in Africa nouos, put debuit, exercitus il-
 lis opposuit, sed paci cōsensus recēs cōstitutæ Sifulsum ducē cū suis militib. in Italiā uocabi-
 uit, ut illū mitteret ad expeditionē, quā Etius Patricius in Gallijs ex omnib. Imperij uirib.
 cōflabat. Genserius uero Carthaginē Sifulsi ducis præsentiā, omniq; præsidio destitutā
 cernēs, fœdera spreuit ac pacē cū Imperatore & repu. constitutā, Carthaginēq; ocyus oc-
 cupata, eā urbē cædib. ac rapinis rerū omniū etiā sacrarū ubiq; fœdauit. Nihil em̄ humani
 habēs, cūctis infestus maxime nobilitati & religioni, omnia diuina & humana exinanuit,
 episcopū & clerū omnē ecclesiæ Carthaginēsis expulit, loca sacra aut suis dedit inhabitā-
 da, aut Arianis attribuit inquināda, Sicq; Carthago illa pridē & tunc etiā præpotēs, à Vā-
 dalis capta est, anno 535. postq; Rom. cœperat esse subiecta. Obscurus est & parū nobis
 notus Bonifacij Comit̄s uite finis: nec aliud est qđ de eo certius habeamus, q̄ eum paulo
 post beatū Augustinū nō quidē uiolenta morte, sed acerbissimis cū animi angoribus, tri-
 ra excessisse. Augustinum aut̄ satis cōstat tertio mēse obsidionis Hipponi obiisse, diuina
 subtractū clemētia, ne patriā suā, qđ breui euenit, à barbaris capi diripi q; uideret. Nanq;
 licet Genserius omnia cepisset, q̄ à freto Gaditano ad Carthaginē usq; sunt lra, Hipponē
 tamē, sicut Possidius in beati August. cuius fuit familiaris uita scribit, menses 14. obside-
 re eoactus est, priusq; potuerit eā fidelissimā reip. ciuitatē ad deditiōnē uel uiribus uel pa-
 ctione pollicitationibusue pducere. Affirmat Possidius Bonifaciū Comitatu Africę fun-
 ctū, eā defensasse urbē. Vnde credimus, ipsum postq; se à Vandalis deceptū uidit, ad Au-
 gustinū cōfugisse, & eius suasiōne hostib. qđ potuit restituisse. Scribit tamen Prosper, no-
 tius orbis pace & cōsensione mirabili, Bonifaciū ab Africā ad Italiā p̄ urbē uenisse, acce-
 pta magistr̄ militū dignitate: q̄ cū resistentē sibi Etiū prælio superasset, paucos post dies
 morbo extinctus est. Sed cū Prosper partim multa illorū temporū ignorauerit, partim le-
 culares huiusmodi historias neglexerit, q̄ magis ecclesiasticas curæ habuit, partim ita bre-
 uitati inseruire conatus sit, ut pauca dilucide, multa dixerit obscurissime, in hoc Bonifacij
 uitæ sine minus sibi q̄ Possidio credimus. Quæ em̄ pax illa totius orbis esse potuit ea tem-
 pestate, cuius motuū euerisionū stragūq; tanta fuit, tamq; multos annos cōtinuata calamit-
 tas, ut nulla unq; etas similē sit perpessa. Potius Carthaginē, totāq; immanū gentiū rex
 Gēsericus Africā omnē, Ægyptū usq; & Æthiopiā faciliter suo subiecit Imperio. Per qđ
 tēpus fathiscentē Rom. Imperij occidentalis ruinā, Valētinianus & Etius Patricius, nullis
 artibus, nullis uirib. auertere potuerūt. Siquidē Hūni apud Pānonias, post repulsam ab i-
 pso Etio habitā, put diximus, sedētes, Ostrogothos, Gepidasq; & alias gētes uel Scythi-
 cas, uel circa Danubiū sibi ppinquas in maximū cogerāt numerū: à quibus exstimarū
 oēs non nisi maximā posse cladē calamitatēq; expectari. Effecitq; is terror, ut Britanias
 tūc amiserimus, quarū populū cupiebāt p̄seuerare in Rom. Imperij ditione. Forte em̄ p̄
 id tēporis, Britanni à Scotis Albiensib. Pictisq; agitati, ab Etio postularūt, ut copias sibi
 mitteret, in illarū supplementū, quas Valētinianus ex Senonib. missas, paulo post in Africā
 fecerat transportari. Etiū uero Gallicanæ expeditionis cura in primis occupauerat, &
 Hūnorū apparatus, q̄ dietim nūciabant, deterrebāt, ne quas haberet copias diminueret.
 Qua ratione nequit Britannorū precib. satisfacere. Itaq; Rom. ciues, q̄ Britannia frequē-
 tes diuersis respectib. inhabitabāt, & ipsi simul Britāni, salutis desperatione animos facie-
 rūt, ac in ulteriorē insule partē recedere cōpulerūt. Sed paulo post cū Britāni sese à Scotis
 Pictisq; diutius tueri diffiderēt, Anglicos Saxones datis in stipediū pecunijs, ex p̄ximis
 Germaniā

A Germaniæ littorib. conduxerūt præsidio affuturos. Qui quidē Saxones cognomine Angli, duce Vortigerio eorū rege, insulā ingressi, Scotos atq; Pictos represserūt prælio superatos. Sed & ipsi postea mercenarij Saxones, ambitione ducti, magis Britonib. q̄ Picti & Scoti hostes nocuerunt. Romanos em̄ ciues, & Britannorū primores, maiori ex parte vario mortis genere interfecerūt, ex eoq; tēpore cœperūt Saxones Angli Britanię dominari. Interea Gēsericus postq; Africę p̄ annū dominatus fuerat, ingentē cōtraxit classem. Et cū ea in Siciliā trajiciēs, magnā insulę partē, incēdijs rapinisq; scēdauit. Eratq; is Gēsericus Siciliā breui porturus, nisi Valētinianus apparatū inuadēdæ ex Hispaniā Africę ostendisset. Sebastianū nāq; Comitē, à quo Alanos & Sueuos Lusitaniā pulsos diximus, hæc in Lusitania fieri habuit exploratū, relicta Sicilia in Africā est reuersus. Sebastianus tū nō perfidus magis q̄ leuis, Valētiniani labores adauxit. Nā & ipse tyrannidē affectās, cū Vādalis & Visigothis fœdera inijt, per q̄ sperauit posse Lusitanię dominū obtinere. Nec Imperatoris Valētiniani uires formidabat, si mō fœdera stetitissent icta cū barbaris, à q̄b. Lusitanię latera fuissent aduersus uires Imperij undiq; cōmunita. Sed ab ipsis barbaris deceptus occisusq; p̄fidia pœnas dedit. Sebastiano interfecto, Visigothi, Sueui & Alani, Lusitaniā Taraconensēq; Hispaniā, & Aquitaniā cæperūt, ut nihil Ligerim inter fluiuium, & eam Pyrenæi à qua oriē partē: à sinuq; Aquitanico, quantū maria Britannicum oceanū & Balearicū ad Carthaginē nouā ambiūt: tūc fuerit reliquū, quod nō illi possederint: barbari præter Astures Catabrosq; q̄ pro sua fidei cōstātia Rom. iudices cōseruauerūt. Ea cū intellexisset Theodosius Imperator, Valētiniani uires ad occidentalis Imperij tutelā & simul Africę recuperationē nō sufficere intelligēs, ex suo orientali supplere cōstituit, et ingentib. cōtractis copijs Ariouindū et Anxillā duces præfecit. Qui ilico in Siciliā nauigarūt, & tamē mora super morā trajiciēdo in Africā facta, insulam diu presserūt, nec ulla in re aut nocuerūt Vādalis, aut Rom. Imperatori auxiliū attulere. Dum aut sic desident, Siciliāq; diripiūt, ab eodē Theodosio reuocati fuerūt. Cōstātinopoli nanq; & proximis ciuitatib. timere, & ad earū partiū tutelā, copias cōtrahere cogebat. Nam Bleda & Athila Hunnorū, Ardaricus Gepidarū, Valamirq; Ostrogothorū reges, coactas in migratione uastatis, Thraciā ad extremū inuaserāt. Quare ut tantā barbariē repelleret Theodosius, prædictos duces ex Sicilia cū omnibus copijs reuocauerat. Athila aut quis fuerit, rū magister, ad dictos Hunnorū reges orator in Scythiā missus, Imperatori scripsit, ingentia se flumina trāseuntē ad loca puenisse, ubi dudū Indigoia Gothorū fortissimus, Sarmatum dolo occubuerit: indeq; nō longe ad uicū in quo rex Athila morabat accessisse: uicū in quā ad instar ciuitatis amplissime. In quo lignea mœnia ex tabulis nitentibus fabricata uidit, quarū tabularū compago ita solidū mentiebat, ut uix ab intēto posset iūctura tabularū cōprehendi. Erāt triclinia ambitu prolixiore distincta, porticusq; in omni decore dispositæ. Area uero curtis, ingenti ambitu cingebat, ut amplitudo ipsa regiā aulā ostētare. Hęc sedes erat Athilę regi barbariē totā tenenti. Hęc captis ciuitatib. habitacula præponebat. Is nāq; Athila patre genitus est Mūdizico, cuius fuere germani, Ottar, & Rohas, qui ante Athilā regnū tenuisse narrant. Post quorū obitū, cū Bleda germano Hunnorum successit in regno. Erat uero Athila superbus incessu, huc illuc circūferēs oculos, ut elata potētia ipso q̄q; in motu corporis apparet: bellorū quidē amator, sed ipse manu tempe rās, cōsilio ualidissimus: supplicatib. exorabilis, ppitius aut in fide semel susceptis: formideter colore, originis suæ signa præ se ferēs. Ipsi itaq; Hunnorū, Gepidarū, Ostrogothorumq; regibus dum resistere curaret Theodosius, pestilentia correptus interiit. Quod cū intellexisset Valētinianus, pacē cū Gēserico Vandalorū rege constituit, certisq; spacijs Africa Impatori Rom. & Vādalis est diuisa. Eam em̄ pacē Gēsericus multū anxie exoptabat: quia ortā inter suos seditionē, factaq; in caput suū cōspirationē, non prius armis cōprimere audebat q̄ Rom. Imperatoris periculo leuaret: qui quidē Gēsericus postea castigatis in cōcione militibus, seditione cōpressa, p̄fidios nihil ultra suspicatus, militū & ducū ingentē numerū securi percussit. Suffectus erat interim apud Cōstātinopolim defuncto Theodosio

Theodosio Martiāus: Qui ut Hūnis, Gepidīs et Ostrogothis integer ceterisq; solutus curis paratior resisteret, cū Gēserico Vandalorū rege, sicut Valētinianū fecisse nouerat, atq; cū Persis indutias est pactus: in Hūnos uero Gepidas & Ostrogothos misit Arnelstidem magistrū militū, qui apud Martiāopolim illis cōgressus, praelio superior fuit: sed postea cū auidē nimis et incaute bellū gereret, eū Athila circumuentū superatumq; interfecit: Et tamē nulli dubiū tūc erat, quin Martiānus Imperator prestātissimus, quatuor reges illos, Hunnorū, Gepidarū & Ostrogothorū, tantā barbarorū colluuiōe trahētes, aut ad distidū seductos, aut cōmeatu interclusos breui fuerit cōfecturus, si modo in Illyrico & proximis Cōstantinopolī prouincijs fuissent diutius cōmorati. In ea em̄ nobilitatis opumq; paritate, nō satis cōcordes erāt: quin cōperāt eorū aliqui Martiano credere multa pollicētī, si Athilā reliquissēt. Sed unicus ardētioris callidissimiq; ingenij Athila ipsius Imperatoris consiliū occupauit. Nā fratrem suū Bledā uirū mitioris ingenij, cingēde muro urbis Budaliæ operi intentū, per fraudē peremit, quia & periculosas phiberet expeditiones, et reges q; copias cōiunxerant, socios ac tanq; fratres, non subditos ab illo haberi, tractariq; cōtenderet. Ipso autē Bleda interfecto, Ardaricū Gepidā, Valemiremq; Ostrogothū reges subditos sibi potius q; socios Athila habere cōepit, duxitq; postea eos tanq; sui exercitus duces, quo cūq; effrenis libido illū audaciāq; traxerūt. Itaq; Athila praelutum Martiāni copijs, ad Cōstantinopolim, proximasq; ciuitates accessum intelligens, statuit emigrare. Neq; em̄ tātos exercitus, in uastatis tātoq; pressis tēpore Pānonijs & Illyrici prouincijs diutius alere potuisset. Verebat̄ uero ne Rom. et Visigothi, cōmunes sibi hostes, intellecta quā destinauerat in occidentalis Imperij demolitionē pfectione, fœdus armaq; cōiungerent: hinc utrosq; annisus est tādū quietos reddere, q̄ad in eorū intima penetraret, ac illis coeundi præriperet facultatē. Etiā itaq; amicissimū hominē primo tētauit, cū q; paterna origine Mesio ipse et Bleda frater, Ioānis tyrāni tēporibus, de trāsitu in Italiā fœdera, putostēdimus, inierāt: ipsi autē Etio multa in Rom. Imperij instauratiōe est pollicitus, si p̄fugas seruos suos Visigothos, p̄ suā & Romanorū a bello cessatiōe, punire liceret: Theodorico autē qui p̄ id tēporis Valliā in Visigothorū regno successerat, persuasusq; conuarijsq; rationib. est usus, maxime tamē acceptas sapentumero clades, impēdensq; conūo a Romanis iniuriarū tenacissimis excidiū memorauit: orauitq; ut partitū potius cū Hūnis, Ostrogothis & Gepidīs cōsanguineis, occidentale Imperiū securus retinere, q; sub perfido et superbo hoste Romano, tremēs periclitari mallet. Effecit tamē uniuersum iam peruagata orbē Athilæ superbīa, & multarū gentiū prouinciāruq; calamitatis recens memoria, eius q̄d Athila tātis quærebat artibus oppositū. Nā quos fraudulētis pollicitatiōnib. pellectos decipe conabat̄: Romani & Visigothi animos armaq; iūxerūt. Etiā itaq; fœderib. cū Theodorico Visigothorū rege ic̄tis, quātacūq; potuit auxilia ex subiectis Imperio, prouincijs Italiāq; cōtraxit, misitq; ad omēs Romanorū quondā prouincias oratores: quorū suasionib. adducti Burgūdiones, Meroueus rex Francorū, q; Clodionī patri mortuo successerat, & rex appellatus erat, Saxōes, Riparioli, Lābriones, Sarmatē, Luteriani, in eadē cōtra Athilā fœdera cōsenserunt. Cōtraxit uero pariter & patrijs eduxit sedibus Athila, nō Scythiē modo populos, sed ad latissimā q; Danubiū orā undiq; expositos. In quib. notissimi fuere supradicti, Ardaricus Gepidarū rex, Valemir, Theodemir, Vindemir, fratres, Ostrogothorū reges, atq; Marcomanni, Quadi, Eruli, & Turingi, q; ad 500. armatorū milia fuisset cōperimus. Cū itaq; desperasset Athila de quæsitā p̄ eas simulationes fraudesq; utriusq; hostis pace, Germaniam est ingressus, & ea incēdijs, rapinis, cēditibusq; multis in locis uastata trāsiiuit in Gallias: Primū uero in Remēs ducens, eorū urbē coronā cinxit. Sed cū ciues tādū resistere conarent̄, q̄ad diuitias in prædā spōte permissuri, ab immanissimo hoste seruitutē interneciōneq; deprecarent̄, refractis subita ui mœnib. impit exercitus, tantaq; sauitia cēditib. & sanguini indulsit, ut nec sexui pepercerit gladius nec ætati. Ea q; in sauitia in sanctū uirū Nicasium urbis episcopū, ætate decrepitū est grassatū: ex cuius ore, postq; abscissum corpore caput iacebat, diuini eloquij carmina sunt audita. Post multas inde cōmissas minorib. in locis & oppidis cū cēdes, tum rerū omniū enantiarū direptiōes, secūda ad Aurelianos Athila fecit castra. Sed duxerat interea in Vasconiam Etius, & Romanis legionib. Theodorici apud Tholosam sedētis, Visigothorūq; copijs coniunctis, sociorū copias summo studio contrahebat. Quod cū intellexisset Athila, primo

A primo quid faceret, dubius fuisse fert. Nam qui semper paruifecisset Visigothos, Alanos, Sarmatas, Saxones, ab Hunnis sæpe superatos fugatosq; Gallos itē & Fracos accedētes facile spreuisset, nisi summā Etij uirtutem, & rei militaris peritiā sibi cognitā timuisset. Conuertit ergo animū homo barbarus ad gentis stoliditatem, & aruspice accito, extra ritu patrio inspici curauit. Aruspice autē dubium præliū ac magnam suorum cædem, sed primarij hostiū ducis necem portendī renūciante in præliū exarsit: haudquāq; dubius, quin sublato, ut significari existimauit, Etio, si etiā maiorē sui exercitus partem amisisset, cū reliquis copiarū, & supplementis quę facillimū duceret comparare, urbis imperio potiretur. Qua adductus spe, omīssa Aurelianorū obsidione, in Vasconiam duxit. Oppositi tales tantiq; exercitus, quantos in Europā nullos unquam conuenisse cōstat: in subiectis Tholosæ campis, Catalaunicos tunc uocabāt, acies in hūc modū, prout refert Ablabius, struxere. Athila imbellē mulierum puerorumq; turbam inter carros, quorū uis maxima suo exercitui inerat, ad proximos colles primū semouit, & inde structa apertis cāpis acies, sese cum Hūnis mediū locauit, Ostrogothos uero reges Valamirē, Theodemirē, ac Vindemirem, sinistro: Ardaricum Zepidam dextro, cornibus præfecit. Structuros autē Theodoricum Etiumq; tardauit, comperta Singibaris Alanorū regis perfidia, quem resecuerunt ab Athila corruptū constituisse, cum primū pugnam conseri esset cœptum, ex cornibus in quorū altero locari sperauerat, ad hostes trālire, & laborantib. in præliō Romanis & Visigothis, à tergo instare. Veritī tamen duces, ne si in perfidum Singibarē acerbius decernerēt, Alanos pessimo loco & tēpore abalienarēt, & duplici dāno eos quibus carerent hostico adderēt exercitui: dissimularūt. Singibareq; quid fieret ignorante, municij quod Tholosæ proximū ille obtinebat portas ab extra obice munierūt, & statioes ne Hunni possent ingredi addiderūt: ipsum uero regem cum Alanis curarunt acie mediā inter auxilia cōtineri: Theodoricus exinde cū Thorismūdo filio & Visigothis, ne Ostrogothis concurrerent, sinistrū: Etius cum Romanis & Burgundionibus, ac Meroueo Francorū rege dextrū cornua tenuere. Forte erat in campo tumulus, utrisq; castris pari spacio proximus, de cuius opportunitate, ut apparuit, maxima, cū utriusq; exercitus duces certassent, occupauit Thorismundus: concurrentib. inde cornibus præliū ubiq; est inītū pro numero & multitudine maximū, atrocissimūq;: sed in tanta barbarorū quæ utrisq; inerat castris colluuiōe, adeo multiplex, adeo uariū, ut nec ipsi qui aderāt pugnatores intellexerint, quo ordine sit cōmissum. Cædem uero inauditā, riuos ac mediō in campo sanguinis torrentē fuisse scribentib. facilliter cōsentio, quod necesse fuit accidere, cū hinc Romanæ legiones armis instructæ, tantā haberent in quam iratæ sæuirent, inconditā ac propē inermem hostium multitudinē: inde ardentē inter se summis odijs Scythæ mutua feritate ac sauitia concurrissent. Dum autē recedentes Hunnos & in fugā conuersos ardentiori animo insequitur Theodoricus, suorū magis pressura allisus, quā hostiū ferro interfectus occubuit: & tunc præliū quod ad serum diei erat cœptum, in dubiamq; noctem cōtinuatū, interuentu umbrarū utrinq; diremptū est. Athila postq; se magna cū clade superatū uidit, intra carrorum septa cōfugit, scutatisq; in circuitum, ut ualli speciem pro carris stanstrueretur, dispositis, sagittarios adiūxit, uim hostiū quæ improuisa fieret, quoad acies sepultura, iumentorū clitellas in struē cōgessit: in qua si durius quid accidisset, se gladio à domesticis cōfodi, ac subiectis ilico flāmis cremari iussit. Cæsa fuisse eo in præliō ex utroque exercitu centū & sexaginta quinq; milia, qui minus: q; plus, centū octoginta scripserunt. Mane Thorismundus inuentū Theodorici genitoris cadauer, regij funeris pompa Tholosam deferri, & se à Visigothis regē declarari ac salutari fecit. Et conuenientib. ad Etij tentorium ducibus, Etium Thorismundus cæterosq; exercitus duces, ut uictoria uterentur, primus omnium est hortatus. Sed Etio non minus Visigothorum, Alanorum, Sueuorūq; & Burgundionū ac Francorū, q; Athilę & Hunnorū suspecta erat potētia, ideoq; aliam sibi aliudq; consiliū fuit. Hunnos em̄ Zepidas & Ostrogothos sicut opinabatur eneruatos, et disciplinę militaris ignaros uoluit cōseruare. Quia existimauerit, eo sublato exercitu, alios qui secū uicerāt barbaros, prouinciarū Imperij direptionib. assuetos & Romanā militiā propē edoctos, reddi reip. damno ac excidio fortiores: hinc laudatū, in maximamq; spem erectū Thorismundū admonuit, ut fratrū qui domi manserant ambitioni occurreret,

occurreret, ad suscipiendāq; paterni regni gubernationē festinus accederet. Quod cū ille
 libens facere pergeret, ceteri principes & populi, qui Romana secuti erant signa, Erio di
 mittēte, in patriā sunt reuersi. Athila postq; tanto tremore, quantus non magis ipsum, q̄
 eius inuaserat exercitum, sese uidit liberatum, in Tungros Trecentesq; duxit, & strages
 ac maxīma edidit incendia. Confractum inde & lacerum, sed maximum trahens exerci-
 tum, in Pannonias redijt. Variāt hoc in loco scriptores. Nā sunt qui Athilā reparato exer-
 citu, iterato in Gallias, alij qui in Dalmatiā duxisse, & denuo in Pānonias prius reuertisse
 dicant, q̄ in Italiā se contulerit. Quorū errorem nobis manifestū refellere omittere
 Athila nanq; copijs quas Catalaunici campi clades cōminuerat, supplemento & auxilijs
 ad primū exercitus magnitudinē instauratis, nō ultra Gallias, sed ipsam Italiā inuadere cō-
 stituit. In quam ducturus, primū Illyrici sinus oram circumuectus est, & Tragurium, Sibi-
 licum, Belgradū, Iaderam, Signiam, Polam, Parentium, Hemoniam (quæ oppida tunc in
 Martiani Imperatoris Constantinopolitani cura essent) nullo firmato praesidio diripuit,
 incendit. Ad Arsiā uero fluuium & Tergestinū sinum Italiae limites, nō nihil reperit co-
 piarum, quas praefectus Liburniae & Aquileiae Valētiniani dux, ut cōmissam sibi provin-
 ciam tutaretur, adduxerat. Sed ilico repulsus miles Romanus intra Aquileiam se recepit
 cuius fuga terrori addita, quē nomen Athilae pridem dederat, effecit ut ciues Aquileiani
 mulieres liberosq; quorū aetas armorum impatiens esset, ad Grandensem insulam mitte-
 rent, thesauros illuc & sacra ac supellectilē transportātes. Obsedit itaq; Aquileiā Athila,
 ac omnia aduexit, excitauitq; machinarū genera, oppugnationibus necessaria. Sed urbs
 ualidissimis cincta mœnibus, probe à ciuibus Romanoq; praesidio defenfabatur: quare
 Athila ne illuc sedēdo tempus usq; quaq; tereret, immunita regionis oppida expugnauit
 quorum pleraq; facillimū fuit capere, quia oppidani mulieribus liberis & preciosioribus
 quibusq; eductis, in pximas insulas cōmigrarant: sic Caprulas Cōcordienses, Altinates
 eas sex incoluerunt insulas, quibus nunc est ab Altini oppidi tunc opulenti sex portis no-
 mē, Torcello, Maiorbo, Buriano, Amoriaco, Constatiaco & Aimanio: protracta em̄ est
 triennio ea Aquileiae obsidio: quo in tempore satis constat Gratianū Constantinopoli in-
 perasse: Gensericum apud Africā, Meroueam apud Francos regnasse, Burgundiones in
 iam, prout & nunc, suis Galliarum sedibus: Thorismundum, Sueuos, & Alanos in Hispa-
 nijs, Aquitania & Vasconia quietos fuisse. Sed de Valētiniano tūc Romę imperante qd
 egerit, nihil referri inuenimus. Hinc cum Athilā barbarosq; iam capiēda Aquileie despe-
 ratio cepisset, ipsum regē ferunt uigilantissimū speculandi, quod saepe faceret, gratia ci-
 cum urbis mœnia equitasse: & casu aduertisse ciconias ex altis turrib. pullos efferre: qua
 lætatus augurij insania, socijs dixit futurorum praescias aues filios deportare urbe, quam
 nouerint periturā: Barbaris exinde suis in praeliū cōuocatis, ad arma undiq; est concu-
 sum. Cū Athila solito acrius in oppugnationē incubuisset, urbe quam diu obsederat bre-
 ui fuit potitus. Sentiant aliter hoc in loco, qui Venetorū reip. res gestas scripserūt, inijq;
 dicūt monumētis ecclesiae Aquileiēsis: narrāt enim eos ciues & Romanos qui Aquileiā
 triennio defenfarant, cum famē diu toleratam ultra nequirēt perferre, statuas omnes que
 in urbe sunt reperte, per mœnia & in propugnaculis noctu disposuisse, ut interdū uiderē
 tur esse milites in stationē more solito collocati, eaq; fretos fallēdi opportunitate Aquileiēses,
 prius migrasse gradum q̄ huiusmodi dolum hostis aduerterit: quem quidē hoste
 faciunt uisis auib. quæ statuas securæ insiderēt, doli admonitum, refractis mœnibus irru-
 pisse. Quod si uerū fuisse concederēt, gloria carebit mulier nomine Digna, quam ceteri af-
 firmant scriptores, uisis conciuū mulieribus, quæ forma praestātes in libidinem ab hoste
 traherent, ne pudicitia et ipsa amitteret, ex summis aedibus in subiectū Natisonē fluuium
 sese obuoluto capite precipitem dedisse. In quo autem nullus discrepat, ingressus urbem
 Athila ad usq; solum eam subuertit. Inde mouens, Paduā, Vicentiā, Veronam, Medio-
 lanum, Ticinum, quæ Papiā dicitur, cepit: ciues enim excidiū quod timebant, deditionis
 facilitate deprecari sperantes, quam primū aditū erāt, sese Athilae permittebāt. Sed eas im-
 manis barbarus ciuitates cōmissis sine aliquo humani iuris respectu cedibus dirupit, &
 quātū p̄ incēdia fieri potuit, lacerari subuertiq; curauit. Romani tūc et ceteri Italiae popu-
 li Athilā qui se dei flagellū terroremq; populorū diceret, ac re ipsa ostēderet, horrēdo pa-
 uore expectabāt. Quod cū Leo pōtifex Roman. eius nominis primus cerneret, mœnibus
 compa

A compatiensq; populis, atq; etiam hortante Valentiniano, legationē ad Athilam pro curi-
 torum salute suscepit: repperit aut̄ illum apud Mincium castra habentem: ferūt nanq; re-
 gem ipsum quid faceret dubiū, ab ulteriori progressu à cōmilitonibus exercitusq; sui du-
 cibus aliquamdiu fuisse deterritū, quia illi memorarent ac in malū uerterent præfagium
 Halarici casum, qui parū captæ urbi ac Italiæ superuixit. Pendente tamē in Italiæ deso-
 lationē, ad quā eum ingenij ferocitas trahebat, facūdus pontifex orādo molliuit, effecitq;
 ut omīssa Italia, ad propria redire regna promiserit. Quæ res omnē exercitū in admiratio-
 nē adduxit. Sciscitantibus uero causam, respōdisse Athilā fama est, non se præsulis addu-
 ctū oratione id fecisse: sed magis duorū qui strictos tenentes gladios adstabant, necē sibi
 ac exercitui cōminantes, & hi Petrus & Paulus apostoli fuisse credunt. Profectū Italia &
 iam in Norico superiori, quā nunc esse partim Austriam, partim Bauariam diximus, sta-
 tua dūcentē Athilam Honorīa Valentiniani Imperatoris soror, per eunuchum pellexit,
 ut sese cupientissimā in uxorem precibus minisq; à fratre extorqueret. Id autē magna uer-
B borū instantia Athila intentauit, impetraturumq; se nouit, & tamen homo luxū perditif-
 simus cōtinere nequiuit, quin multis quas haberet, & secū in exercitu traheret uxoribus,
 aliam cui Ildiconi erat nomē adderet: cuius nuptiarum beneficio, mors eum opportuna e-
 medio sustulit. Nanq; post conuiuū profusius hilariusq; celebratum, resupinus alto in so-
 pore cū demersus esset, sanguis e naribus profluēs, uitalibus oppletis meatibus, eū neca-
 uit. Quod quidem illa nocte scribunt multi cognouisse per somniū apud Constantinopo-
 lim Martianū, cui uisum sit uidere Athilæ arcum, quo armorum genere Hunni in primis
 uterentur, fractū esse. Quartū tunc & quadragesimū Imperium annum inclinabat, prout
 facile intelliget, q; ab undecimo Archadij et Honorij Imperatorū anno, in undetrigesimū
 Valentiniani principis, in quo Athila obiit annū, præteriti temporis rationē uolet com-
 putare. Et intra id tempus Germaniā omnem, Daciamq; & Sarmatiā, & ceteras provin-
 cias ad Danubiū Rhenumq; sitas, perdidit Romana respublica. Hispania quoq; ulterior,
 Aquitania & Vasconia, atq; illa Eduensium Vesuntionumq; Gallia pars, quam Burgun-
C diones anno urbis captæ secundo ceperūt, sunt amissæ: pariter factū est anno inclinantis
 Imperij sexto & uigesimo, de Senonensi Parisiorū Francis subiecta. Quarum omniū pro-
 uinciarum nulla postmodum pro Romanorū Imperio est recepta. Athila mortuo, Vala-
 mir & Theodemir fratres Ostrogothorum, & Ardericus Zepidarum reges, primi sese in
 libertatē uindictarunt, eorumq; exemplum exinde secuti sunt Marcomāni, Quadī, Eruli,
 & Turingi, Hernacum & Eurich Athilæ filios, ne patris exemplo uiribus reassumptis ty-
 ranni fierent, relinquentes. Quod cum ipsi ægreferrent, Hunnorum reguli in Valamirē,
 Theodemirem & Ardericum, seditionis autores, arma sumserunt, eniīq; sunt incautos
 eorū exercitus adoriri. Sed ad primos qui apparuerūt motus Ardericus Zepida rex con-
 gressus Hernaco, illū triginta armatorū milia habentem prælio superatū interfecit. Vale-
 mir aut̄ Theodemirq; suis arma corripere iussis, tanto in Durich incubuerunt pugnandi
 ardore, ut fractis Hunnis magnaq; cum occisione repullis, Regulus intra Scythiam fue-
 rit, & semper postea Hūni in Ostrogothos arma sumere formidauerint. Anno qui mortē
D Athilæ est secutus, Valentinianū Imperatorem, Transila Etiū commilito occidit Romæ
 in ducis sui de se deq; repub. optime meriti iustissimā ultionem: quod tamē facinus idem
 Transila nunquā ausus fuisset, nisi eum impulisset adiuuissetq; idē maximus Patricius, à
 quo Etius pariter fuerat interfectus. Agnellus uero Rauēnas qui gesta pontificū ecclesie
 Rauennatis, anno nunc sexcentesimo tertiodecimo scripsit, eundem Valentinianū dicit
 occisum fuisse Romæ, in loco qui diceret̄ ad Laurū: sed eo anno quo Athila Aquileiam
 diruit, quo item anno Rauennam dicit tanto incēdio conflagrasse, ut maiorē diuitiarum
 partem absumperit. Est etiam apud eundem Agnellum, Valentinianum, qui annū agēs-
 decimū Honorio patruo fuerit suffectus, magnā annorum triginta quibus imperauit par-
 tē, egisse Rauennæ, cuius urbis episcopo, quatuordecim ciuitatū subiecit episcopos, Ari-
 mini, Casenæ, Foriliū, Foripopili, Fauentiæ, Foricornelij, quæ & Imola, Brinti, Bono-
 niæ, Mutinæ, Regij, Parmæ & Placentiæ. Eas em̄ ciuitates uidemus postea ab Aripertho
 Longobardo, Pipino & Carolo Francis regibus, sub Exarchatum Rauennatē, de quo di-
 cemus, fuisse cōstitutas: & Brinthū dicit Agnellus, quæ ciuitas erat propinqua Bononiæ,
 ante ætatis suæ tempora fuisse destructā, in cuius locum cōiicimus castrū quod corrupte
 Blondus C dicitur

44. anni incli-
nationis.

25. anno incli-
nationis impe-
rij Francis.

dicitur Britonum, fuisse reaedificatū. Opera Valētiniani narrat Agnellus fuisse ampliatā
 instaurataq; Rauennae mœnia, & pariter uel ipsius uel Placidie genitricis cura & impēis
 ecclesiā sancti Ioannis euangelistae, quae nunc insignis uisitur, ecclesiā sancti Stephani in
 Arimino fuisse constructas. Ornauit itē Valentinianus Ioannē episcopū Rauennatē pal-
 lio ex candida lana cōfecto, quo solus tūc Imperator uteretur. Quod quidem superbie in-
 centiuū effecisse uidemus, ut episcopi Rauennates eas habuerint cum Romanis pontifi-
 cibus paritatis contentiones, de quibus suo tempore dicemus. Subrogatus autē est Valen-
 tiniano Maximus Patricius Romanus ciuis, qui ipsum Etiumq; interfici curauerat. Eui-
 doxiam, quae Valentiniani uxor fuerat, precibus minisq; renitentē rapuit, & sibi uiolēto
 matrimonio copulauit, legiones per eam & prouincias cōciliare confusus. Id uero mulier
 adeo agrē tulit, ut scelus tyrāni statuerit immanissimo scelere uindicandū: uiro enim pe-
 tenti satisfacere simulans, nūcios quidē confirmandis prouinciarū magistratibus, ipsiq;
 prouincialibus dimisit, sed per ipsorum nunciōrū quempiam, cui plurimum fideret, Ge-
 sericum Vandalorum & Africā regem hortata est ad urbem Romae Italiae q; subijci prout
 ostendebat, paratissimarū inuasionem. Itaq; Gensericus tanto laetatus nūcio, omnes qui
 arma ferre possent Afros & Mauros, aequae ac Vandalos, trecēta, ut refert, hominū milia
 nauigio imposuit, & in Italiā nauigauit. Ad cuius improuisi potentissimiq; exercitus ad-
 uentantis nunciūm exterrita ciuitas Romana, in mōtes syluascq; & munitiora oppida po-
 pulariter demigrauit. Maximus uero tyrannus, dum fuga & ipse sibi consuleret, ab Vrlo
 milite Romano occisus fuit. Erat itē per id temporis superstes uir sanctus Leo pontifex,
 cuius prece & suasionibus Athilā ostēdimus Italia excessisse. Is pater pius in tanta omni-
 um trepidatione, sibi securos paucos adducēs ordinis sui conseruos Christi superbū adijt
 Gensericū, eumq; priusquam urbem ingrederetur orauit, ut si libitum foret, praedam ciui-
 lis gazae militi permittere curaret, sacra dimitti intacta, & à ruinis incēdioq; urbis populo
 uacuae abstineri: minime tamen ualuit sancti pōtificis autoritas apud regem Barbarum,
 qui Ariana haeresi inquinatus, haud aliter quam apud Africam fecerat, templa sacrasq; e-
 des simul cum reliquis urbis partibus diripi permisit. Quatuordecim dies Romanum po-
 pulum urbe abfuisse, omnes concordāt scriptores. Et cum Barbaros inde profectos Cam-
 paniam petiuisse dicant, conuenit inter eos, Eudoxiam & filiā ex Valētiniano susceptā,
 simul cum spolijs ex urbe cōtractis, intra eundem quartumdecimū diem iussu Genserici
 in Africam nauigasse, atq; opifices fabrosq; quosq; peritiores ingētem turbam urbe edu-
 ctos, secum transportasse: unde crediderim ciues quidem senatorij equestrisq; ordinis, &
 alios honesto natos loco ditiores, urbe relicta sese in tuta recepisse, alios uero opibus te-
 nues mānisse. Quos irata Romanis mulier asportauit. Egressi urbe Barbari, Campaniam
 longe lateq; populati obsederunt Capuam, quae ui expugnata direptaq; ad solū usq; de-
 structa est. Quae causa impulit sanctum uirum Paulinum Nolanæ urbis episcopum, ut in
 captiui unius redemptionem semetipsum dederit pro seruo in Africam deferēdum. Qui
 factus ex episcopo hortulanus, tantā tribuente deo est apud Barbaros gratiam consecu-
 tus, ut omnes Nolanæ urbis captiuos sibi donari obtinuerit, in patriā reducendos. Et tū
 totius regionis Campaniae oppida idem attriuisset Barbarorum furor, ad Neapolitanamq;
 urbem est uentū. Qua mœniū firmitate, & ciuium robore munita pertinaciter resistente
 Gensericus obsidione soluta, in Africā redijt. Sextus is erat Martiani Imperatoris annus,
 ab Imperij inclinatione octauus & quadragesimus. Quo in tēpore Romani urbe frequē-
 tata Auitum senatorij ordinis Romanū delegerunt Imperatorem, cum quo Martianus
 mitissimi uir ingenij, damnis & periculis occurrere cupiens, quae noui rerū motus parere
 consueuerūt, foedera iniit, secundū quae respublica utrobicq; salubriter administrari pos-
 set. Annos tunc septem Thorismundus Visigothorum rex, post Cathalaunici campi pra-
 lium, sese continuerat intra Vasconiam Tholosamq;: partim namq; successus Athilae ti-
 muerat, partim expectauerat, quem in locū euaderet res Romana. Qui Athilam necatū
 Etium Valentinianumq; occisos & Romam à Vandalis expilatam esse audiens, omnem
 postergauit Romani Imperij reuerentiam. Romanū namq; Imperium à ferrea firmitate,
 in testaceam deuenerat fragilitatem. Cepitq; tunc Thorismundus Hispaniam citeriorem,
 & Galliae ciuitates extra Burgundionum Francorumq; ditionem ac ultra Ligerim cōsti-
 tutas. Lugdunensem uero Anitię prouinciā, usq; Massyliā Burgundio occupauit. Et solā
 Narbonen-

Narbonensem provinciã cum his quæ Ligerim inter & Rheni fluëta sunt, tunc tutatus est
 Geruandus quidã Romanus, qui in illa præfectus à Valentiniano fuerat constitutus. In-
 terea Martianus cum orientalem rempublicã feliciter administraret, septimo Imperij sui
 anno diem obiit, subrogatusq; est sibi Leo, quem urbs Constantinopolitana primum ex
 Græca progenie Imperatorẽ habuit: quanquã perhibent aliqui nõ Græca eũ, sed Bessica
 progenie oriundũ. Per cuius tempora (sedecim nam annis imperauit urbem Romam, Ita-
 liãq; & uniuersum Romano principi cõmissum Imperiũ) uarij motus laboresq; agitauit
 runt: quibus referẽdis, si minime adiuuãt omnes, quos legerimus scriptores, dolendũ ma-
 gis quã mirabile uideat, cum eo in seculo quod iam fluxerat, ingenia quæ prima clades
 Gothica Romæ reperit, aut ipso senio interissent, aut ferro: et bonarũ artiũ studia interim
 cum pace & otio eorũ fomitibus omĩno cessassent. Itaq; primo Leonis Imperij anno, cũ
 Auitus Romæ mortuus esset, Maioranum quendã, exercitus apud Rauennã Leone sua-
 dente, Imperatorẽ assumpsit, & anno Imperij tertio interfecit apud Terdonam Cisalpinę
 Gallia ciuitatẽ. Subrogatus uero est illi per Rom. Seuerianus, cuius patriam gentẽ me, aut
 cognomen nullus refert scriptor. Sed is quicũq; fuerit, eius Imperij initio, Alani duce
 Biorgo eorum rege, per montes Tridentinos Italiam sunt ingressi. Fuerũt autem ex illis
 qui primo inclinantis Imperij anno, cũ Burgundionibus, Vãdalis & Sueuis Gallias irru-
 perunt: & postea ob acceptã à Constantio Comite cladẽ, ad Vandalos in Bethicam con-
 tulerunt, demũq; Vandalis in Africã transmittentibus, à Sebastiano pulsi sese in Visigo-
 thorũ potestatẽ permiserunt. Missus in eos à Seueriano Imperatore Richiner gente Go-
 thus, sed ipsius Seueriani senatusq; consulto in Patriciũ allectus, Benacũ inter lacum &
 Bergamũ urbem, sese illi cum exercitu opposuit, conflixitq; de hostili exercitu magna oc-
 cidione superato, Biorgum regem occidit. Seueriano interim tertio Imperij sui anno Ro-
 mæ defuncto, Anthemius, qui fuerat Martiani Imperatoris gener, in Imperatorẽ est suffe-
 ctus. Cuius Imperij initio, Geruandus, quem ostendimus fuisse Narbonẽsis Gallie præfe-
 ctum, tyrannidẽ assumpsit, qui ab ipsius Anthemij Imperatoris ducib. prælio superatus,
 captusq; in exiliũ est actus. Nec prius ille sedatus fuit motus, quã alterum Romæ exor-
 tum motum idem sedauit Anthemius: à quodam enim suscitatus erat, cui Patritio fuit no-
 men, tyrannidẽ affectante. Quam nactus uti existimauit optimam tantorũ motuum oc-
 casionem Gensericus Vandalorum rex, ingentem ex omnibus Africæ litoribus cõtraxit
 classẽ. Cui cum innumeras imposuisset copias, ad littora Italię nauigauit, nequaquã po-
 tiri posse diffusus Imperio urbis & Italię, quod pridem ardentissime cõcupisset. Eam clas-
 sem cum in Africa parari intellexisset Leo Imperator, Anthemio principi Romano opẽ
 ferre constituit, & Basilisco Patricij ordinis, cuius sororẽ nomine Verrinam Anthemius
 habebat uxorẽ, eius belli duce declarato, haudquaquam contemnendas illi dedit copias,
 quas nauigio impositas ipse Basiliscus in Italiã perduxit. Parauerat uero aliam classẽ in
 Italia Anthemius, & sese apud urbẽ, ad repellendum Genserici impetum communiuerat.
 Itaq; Basiliscus utraq; cõiuncta classe, contra Populoniã littora hostib. primo occurrit: re-
 cedebat uero Gensericus, præliũ detrectans: & si uetos nactus esset secundos, statim uisa
 hostili classe, in Africã reuertisset: nec tamen adeo potuit certamen subterfugere, quin ur-
 gente Basilisco, manũ conserere sit coactus. Cõmissum autem est prælium nequaquã pari-
 bus animis, sed quale consueuit esse, cũ pars una in fugam pendẽs, id solum enititur, ut se-
 saluet, altera instãs & iam præsumpta uictoria audacior nihil timet. Gensericus nanq; præ-
 lio se subtraxit, uel cum sola qua uehebatur nauĩ, Africã petiturus. Sed quamprimũ nauis
 suã prorã conuerti uiderunt, sui ilico dissipati in fugam & ipsi scedissimã sunt cõuersi. Bo-
 superatus prælio Gensericus, multis nauib. militibusq; amissis in Africam se recepit. Nec
 tamen interea quietus fuit apud Constantinopolim Leo: Siquidẽ Aspar quidã Patricius,
 & Ardabur, Patriciolusq; filij, cum illũ insidijs tentatum conficere nequissent, apertã uim
 parauerũt: quibus ut resisteret Leo classẽ reuocauit, quã pulso Genserico Basiliscus re-
 duxerat in Siciliã. Aspar interim per eam quæ reuocanda classe facta erat à Leone morã,
 copijs & fauore ciuũ auctus, Ardaburẽ filium Cæsarẽ appellauerat. Vnde postq; exscen-
 sione in Constantinopolitano portu facta, exercitũ Leo accepit, aliquamdiu in urbe pari
 certamine est pugnatũ. Vicit autem Leo, & captos Asparem filiosq; iugulari iussit. Moti
 bus prædictis, cũ principio inchoauerunt, intellectis Ostrogothi reges Valemir, Theo-
 Blondus C 2 demirq;

demirque fratres, qui Hunnis Athilæ filijs, ut ostendimus superatis, apud Pannonias & circa Danubiū quieti fuerāt, Illyricū uastauere. Nec prius quievere, quā Leo Imperator Pannonijs Messiacque permissis, induciarū fœdera secū inijt: in quorū obsidē Imperator Theodericum Theodemiris ex Arileua cō cubina filiū accepit, tuncque Valemir illis innisus inducijs, nihilque permissis datisque sibi ad inhabitandū ab Imperatore puincijs timens, in Scythiā duxit: qui cōmisso cū Scythijs praelio occisus fuit, sicque Theodemir frater, Ostrogothorū permissarūque à Leone prouinciarū regno solus est potitus. Quod cū intellexisset Leo, gentē ipsam, quā impossibile duceret superare, statuit in Romani Imperij amicitia liberalitate beneficioque alligere. Theodoricū itaque unicū filiū Theodemir, tale munus nequaquam expectanti remisit, regio indumēto comitatuque deductū. Accepit libēs Theodemir tantū munus, & quod tacentē Leonē desiderare intellexit, induciarū fœdera in optimā Romanæ reipublice pacē cōmutauit. Quin etiā Theodemir ipse reducis filij lætitiā cumulatūrus, eum in Sarmatas cū copijs misit: qui adolescens impiger annū tunc duodeuigesimalū agens transitō Danubio irruit improuisus, & rege illorū Babach interempto, uictor ad genitorē in Messiam est reuersus. Hæc quidē tunc apud Constantinopolitanū Imperatorem, Romæ autē tumultu maritimo, quem Gensericus conciuerat, uixdū sedato, Richimer Patricius nouis studuit rebus. Eum Anthemius Imperator Cisalpinæ præfecerat Gallia, ob rem in ea prouincia bene gestā aduersus Alanos, in quos Severiani Imperatoris temporibus missus fuit: quin etiā Anthemius iuncta Richimeri in matrimoniū filia, eundē sibi generū effecerat: neque tamen tam multa potuerūt beneficia in hominem barbarū collata peruenire, quin uiribus Cisalpinæ Gallia cui præerat fretus, copias aduersus focerū cōpararet. Sed eū priusquā ad concupitū facinus prosiliret, cū Imperatore in gratiā redire fecit sanctus uir Epiphanius Ticinēsis episcopus. Rupit tamen pacē Barbarus, icōis solenniter fœderibus constitutā, duxitque in focerū urbemque Romam copias quantascunque ex omni Cisalpinæ Gallia potuit cōtrahere. Diuersa tunc fuerūt Romanorū studia, multis Anthemio, plurimis Richimeri cupiētibus. Et licet Richimer metatus esset castra ad urbē, Anthemius Imperator aliquandiu mœnia portasque tutatus est. Sustentabat autem Anthemiū, suosque in urbe fautores, Bilimiris qui expectabat aduentus, ex prouincia Narbonensi. Eum enim Bilimirem genere Gothū, Anthemius Geruādo prout ostendimus superato, Narbonensi Gallia præfecerat. Qui fidelis dux quamprimū de Richimeris perfidia certior est factus, cohortes, quarū præsidio prouinciā obtinebat, auxiliisque tumultuarie cōtracta, ad urbem duxit, Anthemio de se benemerito præsidium allaturus: cui uia Cassia uenienti ut per pontem Adriani urbē ingrederetur, sese Richimer opposuit. Ea cum Leoni Cōstantinopolitano Imperatori essent nunciata, Olybriū ducem suum cum exercitu in Italiā misit. Qui copijs in Rauennā expositis Anthemium Romanosque de suo aduentu fecit per nuncios & literas certiores, ut dū equos maritima agitatione quassatos refecit, Romam interea obsidionē perferant, & ipse ualeat quo tempore & modo subueniendū sit exploratius intelligere. Lætatus eo nuncio Anthemius, insignia Imperij deposuit, & in priuatā concedens uitam, urbis custodiā senatui & Romano populo cōmendauit. Dum hæc fierēt, Bilimer ad uiam Cassiā delatus, in urbē properabat, cum illi occurrens Richimer, certamen inijt, adeoque ardēs animo institit, ut Bilimer nequerit detrectare. Fuitque ad ipsam Adriani molem cōmissum id praelium, in quo Richimer uictor Bilimirem interfecit: tuncque Richimer ea potitus uictoria, urbē ingressus est, & ilico Anthemium focerum, quarto quam imperare cœperat anno ad se perductū, iussit à carnificibus lacerari. Olybrius uero dum apud Rauennā sedet, Anthemium se Imperio abdicasse, Bilimirē praelio superatū occisumque & Richimirē urbe potitum, unico ferme die certior est factus. Sedit tamen apud Rauennam, ut ipsam urbē cæteraque eius regionis oppida defensaret, ne uenirent in Richimeris potestatem. Sed quæsito tanta perfidia Imperio, Richimer paruo tempore est gauisus: nam tertio quam urbem erat ingressus mense, acerbis morbi cuiuspiam cruciatibus est consumptus, & Olybrius à populo Romæ uocatus, Imperatorque appellatus, occidentalis Imperij reliquiarū gubernationē accepit, Gūndibaro nepote, quem cum exercitu Rauennā miserat, in Patriciū declarato. Is uero Olybrius, cum restituendæ rei Romanæ maxima diligentia, post quartū quam aduenerat mensem Romæ obiit. Adnisi sunt tunc Romani simul et Itali, repetita maiorū disciplina deligere per suffragia Imperatorē. Sed dum conantur

A conantur & in cōmune consultāt, obstitit unius Gundibari Patricij audacia: eo enim in-
 stigante Glycerius quidam senator Rauennæ constitutus primum petijt, & per suffragia
 declarari Imperator tentauit: sed cū petitio illi nō succederet, Gūdibarus exercitu Rauē-
 naeducto, ita fauores ostendit, ut cōfracti malis, quæ tot per annos Romani uiderant, &
 ipsi Itali, eum potius Imperatorē deligere, quàm tyrannū, prout uidebatur ipsis inuitis fu-
 turus, habere decreuerint. Quē Glyceriū eodē anno Nepos Patricius Leonis Imperato-
 ris autoritate, ac Romanorū auxilio fretus, & deiecit Imperio, & apud Salonas episcopū
 cōstitui curauit. Cōciuit uero ea res magnos in Italia motus, qđ Gundibarus eiecti Impe-
 rio Glycerij iniuriā ulturus, Rauēnates & multos Italiæ populos in Nepotē Romanosq̃
 armauit: nec tamē inertes tūc & deiectis animis quiescebant Romani, sed & ipsi uim in-
 ferre potius quàm propulsare, maximo cum alterius partiū incōmodo parabant: cū san-
 ctus Epiphanius Ticinensis episcopus, hos etiā sicut Rihimerē & Anthemium, sed me-
 liore cū successu, sua uirtute ad pacē perduxit. Interim apud Constantinopolim Leo Im-
 perator cum se mala correptū ualitudine moriturū intelligeret, Leonē ex Mariagne so-
 rore nepotē, & Zenonis Isaurici filium instituit Imperij successorē. Ipse uero puer Leo, cū
 paucis mensibus Imperiū gubernasset, Zenonem genitorem manu propria coronatū, se-
 cit Imperatorē: sed ipso Zenone apud Chalcedonē agēte, Verrina Augusta eius socrus
 Basiliscū fratrem suum Imperatorē in Constantinopoli appellauit, nec defuit plebis quo-
 rundamq̃ nobiliū assensus. Quod cum habuisset compertū Zeno, in Isauriā se contulit,
 malēs cum Mariagne uxore exulare, quàm ut sui causa respublica bellis agitara ciuilibus
 aliquod acciperet incōmodum, cōmittere. Latatus ea fuga Basiliscus, Marcum filiū Cæ-
 sare appellauit: sed cum Basiliscus in hæresim Nestorianā prolapsus, & propter alias ui-
 tæ turpitudines populo esset inuisus, cōuertit se ciuitas ad Zenonē. Isq̃ Constantino-
 polim reuersus, fauore populū adiutus, Basiliscū Marcumq̃ & Verrinam captos, in Cappa-
 dociā relegauit: Romæ autē Nepos Imperator, quamprimū sedatis Gundibari motibus,
 rem nactus est quietiorē, Orestem militiæ suę magistrum constituerat mittere in Gallias,
 C utatum ab inuasiōe Visigothorū, Turonios, Celtas, Cenomānosq̃, Corisopitenses, &
 Venetos in mare Britannicū uergētes, atq̃ etiā Narbonenses & Aluernos, quæ Galliarū
 partes sola manserant in Romanorū Imperij ditione. Sed Orestes quamprimum Rauennæ
 cum exercitu applicuit, Augustulum filium suum qui Rauennæ erat, Imperatorē crea-
 uit. Id cū audisset Nepos, nullas sibi conscius ad resistendū adesse copias, quia omnes O-
 resti attribuisset, in Dalmatiā fugit. Augustulus uero Imperij insula apud Rauennam or-
 natus, fœdera cum Vandalorū rege Africam obtinente constituit: quibus in fœderibus
 ipse & Orestes pater maxima existimarunt & firmissima fore præsidia Imperij cōstituta.
 Dum autē ab Africa sibi cauet, prospicitq̃ Augustulus, ostendit sese à uetusto cladum Im-
 perij fomite nouus turbo, quē Romani conciuēs illius æmuli suscitauerunt: Siquidē Heruli
 & Turingi, Odo acre uiro acris ingenij duce sibi constituto, ab inferiorib. Danubij ostijs
 sunt profecti. Fuerunt autē hi Heruli & Turingi, exercitus Athilæ, prout ostendimus, re-
 liquæ, qui Hernaco & Durith Athilæ filijs, à seipsis alijsq̃ populis prelio superatis, apud
 Danubij ostia confederūt. Ipsi itaq̃ Heruli & Turingi Italiā ingressi, Aquileia ad sinistrā
 D relicta, in Taruisinos, Vicentinosq̃ & inde in Brixianos flexerūt. Eodēq̃ in tēpore apud
 Britannias Ambrosius Aurelius, qui penē solus Romanus cædi superfuerat, quā Angli-
 cos Saxones Valentiniani Imperatoris temporib. in ea insula fecisse ostendimus, sese du-
 cem exhibuit Britannis, qui cupiuerint Saxonibus ipsis uel cæsis uel pulsis, se in libertatē
 sub Romano Imperio uindicare. Induitq̃ purpurā Ambrosius, & Imperator à Britannis
 appellatur, tumultuarie primū, post iusta acie cum Saxonibus Anglicis sæpenumero est
 cōgressus. Superati uero sunt ad extremū & Ambrosius & Britāni, ipseq̃ Ambrosius in
 prælio est occisus. Qua uictoria Saxones crudelissime sunt usi: postquā enim eos interfe-
 cerant qui arma contra se induerāt, in omnis ætatis sexusq̃ multitudinē grassari est cœ-
 ptum. Nec solū id cōtiguit in locis prælio propinquis, calētibus adhuc ex uictoria animis,
 sed super multos dies urbes singulas uicosq̃ discurrerūt, cædem ubiq̃ similem cōmitten-
 tes. Ea impulsu necessitate Britāni constituerūt insula populariter emigrare. Itaq̃ per terri-
 tis omnibus, naues sibi quisq̃ lembūm uel scapham, prout affuit facultas, compararūt.
 Tantaq̃ fuisse refertur, completis ubique littoribus, contentio conscendere uolentium,
 Blondus C 3 ut mul-

ut multitudine atq; onere nonnulli deprimerent lembi. Itaq; Britannias tunc pro se ceperunt Anglici Saxones, quas ad aetate usq; nostram retinuerunt, tantis aucti opibus, ut de Francia cui pridem manū iniecerunt subiicienda, cum rege Francorum gerant bellū, multos antea annos, maximis cum populorū stragibus continuatū. Britanni uero patria extorres, eo anno, qui fuit, Zenonis & Augustuli Imperij & Odoacris regni initio, ab inclinatione rei Romanae sexagesimus tertius, sedē ceperūt Oceano tenus, in Turonibus, Cenomanis & Cyantibus, q; & Veneti, ac per ea Galliae Celticae maritima loca, in quib; Britannicū nomen idiomaq; ad aetatem usq; nostram retinuerunt. Igitur Augustulus Imperator, de Odoacris aduentu certior factus, immisit Orestem genitorē, quem militiae magistrum praefectūq; principio declarauerat. Cuius ductu legiones Romanae & contracta accuratissime ex omnibus Italiae populis auxilia apud Laudā ad diē conuenerunt. Constitit autē ilico castra, & primus pugnandi copiā fecit Odoacer: parantē uero signa educere, & pariter pugnandi copiā facere Orestē, auxilia deseruerūt. Quibus undiq; dilabētib; territa legiones Romanae, & ipsae praeliū detrectarunt. In eam adductus difficultatē Orestes, solutis castris, in urbē Ticinū se recepit. Insecutus illum Odoacer urbem corona civitatis uallauit, recepitq; diu & pertinaciter oppugnatā. Eo in irruptionis ardore caedes civitatis Romanarumq; legionū primo, quanta nusquā alibi in Italia, post Imperij inclinationem est facta, & nedū direpta urbs Ticinū, sed & cum agro igni ferroq; uastata. Orestē autem captū, Placentiamq; perductum Odoacer ipse inspectante exercitu, gladio suffossim interfecit: quibus territi crudelitibus caeteri Italiae populi, certatim deditionē facere perrexerunt. Et Augustulus animo cōsternatus, Romā quidem ex Rauenna accessit, sed inde euestigio profectus in Lucullano Campaniae oppido purpurā diademaq; abijciens, sese Imperio quod annū unum menses duos tenuerat abdicauit: in quo uiro, cui fato & malo rerum Romanarum augurio uidetur inditum fuisse diminutum id gloriolissimū nomen Augustorum & Caesarum qui ex Romana gente essent, finis fuit, Anno quingentesimo decimo septimo, postquam Octavius eo se modo ceperat appellare.

HISTORIARVM BLONDI FORLIVIENSIS AB INCLINATIONE Imperij Romanorum, Decadis primae, Liber tertius.

AVGVSTVLI abominabile Romanis rebus factū ingratam mihi renouauit memoriam indignitatis, quae diu retraxit scribere meditantem. Etenim cogitantem operis mei initio, Imperij Romanorū, non magis inclinationem, q; occasum, scribere pudor penē deterruit. Sicut nāq; iniusta sibi, natis, uel familiaria, grauioris notae conscis accidere uidemus, ut omnem uel leuissimam inlabilis cōmemorationem uel ab amico homine imprudenter factam, conuitio ducant: tandem nos urebat, inflictum maioribus patriaeq; dedecus repetere: sed dedit animos, & ut omni absterfo pudore scriberemus, nos perpulit spes proposita narrādae originis nouarū urbū, praestantissimorūq; populorū decus, quorum & nouae sobolis excellentia, & ut uia ex parte Romanam restituit Italis dignitatem. Videmus nāq; dei nostri, rebus Italiae indulgentissimi benignitate, multum creuisse Venetam, Senensem, Ferrariensem, Aquilanam, Auerfanamq; ciuitates, & minora quaedam oppida ab ipsis condita fundamentis. Florentinam uero, Genuensem, Mediolanensem, ac Neapolitanam, & Bononiensem, tunc paruas exilesq; urbes, intelligunt omnes in magnam amplitudinem auctas esse: per quarū opes, uirorūq; qui in illis coaluerūt uirtutē, & dignitas adest & gloria Italiae Romanae re publica destituta. Quin de industria factum apparet, ut successiuis temporum cursibus Romana res minueretur, acciderentq; diminuta ab ea uires Italiae urbibus, siue quas pridem conditas potentiores fieri, siue quas conditae nouas Romanae magnitudinis uicinitas prohibebat. Quo enim modo in Italiae solo, Roma florente conderentur, & se attollerent nouae ciuitates, cū prius conditae necessariō exinanirent, quod neq; bello fines propagare, aut opes mercatura augere posset populus aliquis tam potenti subiectus Imperio, cui aequalia diuitijs tributa penderet, nec sobole quam praestantem ualidamq; gigneret, unaquaeq; urbs inhabitaretur: uiri nāq; bonis artibus, industria, & ingenio praediti, nulla uirtutis praemia, nullūmue honesti quaestus modum, extra Romam inueniebant, deoq; in illam confugere, illam frequentare cogebantur: unde fiebat ut quicquid egre-

Agium Italia ubiq; haberet, Romanae potentiae & gloriae addiceretur, Romaq; augetur
 ac ditaretur, caeterae urbes & oppida exhauriretur. Quamprimū uero inclinare & cessare
 coepit dominae urbis potentia, dedit permittitq; eius imminutio, quod abstulerat prohibue
 ratq; incrementum. Et prima inter omnes mirabili non magis modo quam loco cōdi coe
 pit Veneta urbs: origo cuius in hunc modū fuisse uidetur. Athila Hunnorum rege Aqu
 leiam obsidente, Aquileienses, sicut ostendimus, gradum Concordienses, Caprulas, & Al
 tinates, Torcellum, Maiorbum, Burianum, Amorianum, Constantianum & Aimanum
 populariter cōmigrarunt. Patauini autem ea Aquileiae obsidione durante, sacra & supel
 lectilem preciosam cum imbelli multitudine, in Riuumaltum comportarunt, iuuentute
 tutandis à potenti hoste mœnibus retenta. Montisilicenses uero, Adeustiniq; & Euganeo
 rum collium incolae, Metamaucum & Albiolam, Pelestrinam Clodiamq; confugientes,
 Athilae terrorē declinauerunt. Sed Patauio post Aquileiam, & Montesilice Adeustoq; pri
 mum, exinde Vincētia Veronaq; eadem Barbarorum alluione dirutis, Patauini quidē
B plures potentioresq; ditionis suae paludes, in qua sua miserant frequētauerunt, & aquis ele
 uatiora apud Riuumaltum, Dorsumq; cui duro à soliditate fuit cognomē tenuerunt. Sic &
 caeteri Venetiae prouinciae populi, premente metu ubicūq; potuerunt, eisdē in paludibus
 confederunt. Eam uero prouinciā Abdua, Pado, lacu Benaco, Alpibus & Adriatico mari
 constat terminari. Per hunc modū populi amœnissimis & uberrimis omnium Italiae soli
 in regionibus nutriti, patriā auitosq; lares cōmutauerunt, informem in uliginem, stagnaq;
 omni uel puri lictoris sterilitati, si libera sit per securitatē electio, postponendā: ut nequa
 quam dubitandū sit, illos dei munere coactos, cepisse loca breui futura optima, quae tran
 quillis securisq; rebus, nulla prudentia elegisset. Sed iam ad Barbarum regē, qui primus
 Romam & Italiam possedit reuertamur. Odoacer Herulus Oreste interfecto, pacatisq;
 ubiq; in Italia rebus ad urbem Romā pergere cōstituit, quod cū exploratū haberent Ro
 manī, omnes prope populariter obuiā sunt effusi, illumq; ipso in primo ingressu, regē Ro
C manus & Italiae appellatū, summis honoribus in capitolium deduxerunt. Qui rex licet Bar
 barus esset, Romā & Italiam principio, postquam aliquot annis quietissime gubernauit,
 nec tamen natalis soli principatū spreuit, Feltheus qui & Fena dictus est. Rugorum gen
 tis rex erat, ulteriore Danubij ripā incolentis. Is tūc potētissimus, Herulos qui in patria
 post Odoacris profectiōnē manserant infestabat, ac patria eijcere conabat. In quē Odoa
 cer ex Italia exercitū paratissimum potentissimumq; duxit, & eo rege occiso, ac Rugorū
 gente penē ad interneciōnē deleta, prouinciā eorum, quae diceretur Rugilāda, ne posset
 inhabitari crudelissime uastauit. Fuit uero prelijs illis ab Odoacre Romanorū rege parta
 uictoria, alterius in Italia futurae calamitatis initiū: siquidē Longobardi, cuius gentis no
 mē tunc primū in Romanis prouincijs notū esse coepit, duce Codooco rege suo, ea Ru
 gilandae loca possessorib; uacua sunt ingressi: quae quidē loca usq; ad tempora Andoini,
 eorū regis noni, per annos paulo plus minus uiginti inhabitauerunt. At apud Constantino
 polim omnia interim fuerāt quietissima, quod Theodoricus, Theodemiri patri Ostrogo
D thorū regi defuncto, successus erat: q; Theodoricus Romanos magna sibi & dulcissima cō
 stantitudine in Cōstantinopoli notos amabat: hincq; ad Zenonē uocatus ea se cōtulit faci
 litate, qua Leo illū remisit genitori. Cōstituit uero Theodorico regi Zeno exercitūq;
 stipendia, et Patriciatus dignitate insignito, regē equestre statuā ex aere in palatio locauit.
 Fuit, ut cōiunctio, sed nullus habet scriptor, aliquot annos Theodoricus apud Zenonē: sed
 quanto cūq; ibi fuerit tēpore, sui Ostrogothi licet stipēdia acciperēt, & Pānoniae insuper
 Mesiaeq; prouinciae, nō ad uictū modo, sed ad gentis in patria omnīū egenae opulentia, ne
 cessaria suppeditarent, angebant & animis discruciantur, quod audirent alios ex Scy
 thia Danubijq; claustris, secū uel ante pfectos, opibus & gloria florere, Visigothos, Sue
 uos, & Alanos in Vasconia, Aquitania & Hispania: Vandalos in Africa, Burgundiones
 in Gallijs, & demū in Italia Herulos & Turingos. Tantis itaq; precibus, iurgijs atq; cōmi
 nationibus apud Theodoricū institerūt, ut eorū importunitati ultra nequerit obluetari.
 Hinc Theodoricus rupto q; tenebat pudore, animorū gētis suae ferocia primū Imperatori
 accusauit, qd omnibus abundas rebus florensq; nesciret quiescere. Et tamē postea à suis
 Barbaris uictus, petijt quod Imperatoris & reip. cōmodo conducere aequae ac suorū im
 portunitati satisfacere opinabatur. Ostendit em̄ si Italia & urbs Roma sibi permitterent,

futurū ut aut Ostrogothi sui cū Herulis & Turingis pugnando delerentur, ac Imperium
 tanto stipendiorum onere leuarēt, aut uictores essent, licq; Herulis & Turingis inimicis
 Imperio Barbaris ad internecionem celsis, ipsi Ostrogothi emolumento reipublicae ho-
 noriq; imposterū sine stipendio forent. Ea Zeno cum ad senatum retulisset, perucit sen-
 tentia, non æqua solū fore, sed ulro offerenda, quæ Imperio prout longa docuerat expe-
 rientia effectus rex Theodoricus duxisset postulanda. Itaq; Zeno Theodoricū sacre stabili-
 nestatū uelamine, quod erat tunc maximū concessionis à principe Romano facte stabili-
 mentum, dimissurus senatum sibi populum Romanum & Italiā cōmendauit. Mouen-
 tem uero cum Ostrogothis Theodoricū, priusquam Pannonijs educere, & Noricum in-
 gredi posset, aliquandiu distinuerūt ingentis illius Athilæ exercitus reliquæ. Siquidem
 Strapilia Zepidarum rex, qui erat Arderico defuncto subrogatus, primo, & postea Bula-
 ris quidam Burgarorum gentis Danubij accolæ dux, illum in itinere aggressi sunt, & in
 maximas aliquādo adduxerūt difficultates. Vicit tamē præstantissimi regis Theodoricī
 pertinacia, & illis prælio superatis, maximoq; affectis incōmodo, uia sibi ferro Ostrogo-
 thus aperuit. Ingressus Italiā Theodoricus ad Sontium Aquileiæ dirutæ fluiuium, castra
 cōmuniuit. Eò Odoacer, qui omnes eius motus anno ante habuerat exploratos, alio sint
 mū adducens exercitū, sese illi tam propinquus opposuit, ut castra solo amnis alueo sint
 dirempta: primus tamen pugnandi copiā fecit Theodoricus, & cōmissum est prælium in
 quo post multā cædem mutuo illatā, superauit Ostrogothus: Odoacer uero ad Padum,
 cuius uada oppidaq; classe & præsijs cōmuniuerat, delatus eo in loco ubi nūc est Osti-
 lia Veronēsiū, de fuga substitit. Destitit uero insequi Theodoricus, & Veronā ducens
 eam deditibus ciuibus breui cepit. In qua præsijs firmata prædam ubiq; factam impe-
 dimentaq; ea ratione constituerat deponere, ut Odoacrem quocunq; fugeret expeditior
 sequeretur: sed Odoacer copijs breui reparatis, in campos processit latissimos, Veronæ
 subiectos, & copia pugnandi facta, Theodoricū lacessiuit. Eduxit itē Theodoricus fidu-
 cia plenus, & prælio acri duces fortissimi dimicarunt: tamē Odoacer qui lacessiuerat, ab
 auxilijs Itatorū Padi accolarum desertus, succubuīt, atq; etiam fugatus maiorē eorum qui
 secum in pugna perseuerauerāt partē amisit. Inde Romam petens Odoacer, cum portas
 oclusas, ciuesq; de mœnibus repugnare uidisset, suburbiorū ædificia, agrumq; latissimis
 fœdauit incēdijs. Romani nāq; de Theodoricī aduētū ex Cōstātinopoli certiores facti,
 ipsum iam ut dominū expectabāt. Qui quidē Theodoricus omnib. Italiæ Transpadanæ
 ciuitatibus oppidisq; breui potitus, Mediolori cōstitit, & exercitu auxilijs aucto, Romā
 in Odoacrē ducere constituerat: Odoacer cum comitatibus, quos Romani in urbē mu-
 nitaq; oppida conuexerant, deficientibus, Rauennam se contulit. Ei tamen Odoacri po-
 pulos Italiæ pertentanti, consenserunt plurimi, in quibus fuere signorum suorum apud
 Ostiliam desertores Padi accolæ, à Tufa Flaminiae & Æmyliæ præfecto, magna autori-
 tatis uiro, in spem maximā præmiorum, si uicisset Odoacer, adducti. Id cum exploratū ha-
 buisset Theodoricus, cursu uictoriæ retardato, sese intra Ticinū cōmuniuit. Per id tempo-
 ris Gūdobaldus Burgundionū rex, Italia per saltū Domussulæ est ingressus, & præda in-
 genti non rerū magis q̄ mortaliū ex Comēsibus primo, inde & omni illa regione quæ ad H
 Taurinos pertinet, ac Iporediēses facta onustus in Burgundiā redijt. Eodemq; in tēpore
 Clodoueus Francorū rex, Crotchildē Chilperici Burgūdionū regis, quē Chilpericū præ-
 dictus Gōdobaldus frater suus occiderat, filiā per hūc maxime modū accepit uxore. Au-
 dierat Clodoueus Crotchildē forma egregiā, uirtute etiā puellas id ætatis præstare. Itaq;
 missis nūcijs præstantib. uiris, secretē explorauit, nunquid illa uellet sibi matrimonio co-
 pulari. Puella uero cui regis Clodouei fama & regni potentia esset nota cōsensit: nequaq;
 em dubitabat patrum ob cōmissum paulo ante fratricidiū, si id rescisset, omnino prohibi-
 turū: eaq; in sponsione id solū est pacta Crotchildis, ut cum ipsa esset Christiana, Clodo-
 ueus qui cū suis Francis idololatra erat, fieret Christianus: qua pactione facta accepit oc-
 culte munuscula, in matrimonij pignus data, & ea in tempus quod cōuenerat referuauit.
 Reuerso postea ab inuasiōe Italica Gūdobaldo: Clodoueus Crotchildem iam uxorem
 suā, sibi ab illo dari poposcit: nec abnuere est ausus Gūdobaldus, regis propinquū potē-
 tiam reformidās: Crotchildēq; eo celerius tradidit, quo sine dotis pactione aliqua fuerat
 postulata. Quāq; uero pacta uxori Clodoues de baptisate suscipiēdo, in seipso nequaq;
 seruauerit

A seruauerit, tamen duos filios ex Crotchilde susceptos Christianos fieri permisit: at Theodoricus Ostrogothorū rex postq̄ Odoacrem sese Rauēnā uidit cōtinere, animis est auidus, & matre sororibusq̄ ac Ostrogothorū mulieribus cū impedimentis & imbelli multitudine in Ticino, cuius urbis moenia arcemq̄ cōmuniuerat, relictis Rauennam duxit. Cepit aut̄ ilico omnes prouinciæ ciuitates oppidaq̄, quamprimū ea adijt, præter Ariminū & Cēsēnā: Odoacrē uero in Rauenna per trienniū obsedit castris secundum littus ad orientālē plagā, in loco cui Candiano est eratq̄ tūc nomen, ea ratione firmatis, q̄d posita pariter ad Cēsēnā castra inde facilliter tutaretur. Fiebant tamē ab obsessis crebra eruptiones: q̄d nancq̄ sumpsimus ex Agnello in uita Ioannis episcopi Rauennatis, Theodoricus Odoacrē iusta acie cōgredi ausum, in patentibus Candiani campis, bis prælio superauit. Qua elatus uictoria Theodoricus, ilico Ariminū accessit, eaq̄ urbe breui potitus, dromones in Ariminensi portu captos, misit ad Rauennatē portū Bidētis amnis, qui tūc Portellio dicebat: nam apud Classē urbē, tunc erat maior portus omniū Italīæ celeberrimus. Sunt aut̄ dromones, uerbo Græco, nauiculę subductiores, tabulatis undiq̄ ad propugnaculi castelliue speciē cōmunita. Itaq̄ Theodoricus Protellionis ostio dromonibus clauso, partem copiarū in insulā quam Bidens amnis Padusaq̄, Padus, & mare efficiūt, locauit, ipse cū cætero exercitu Rauennam in circuitu obsedit. Vnde ad tantā rerū penuriam in urbe est deuentū, ut sordidas maligniq̄ saporis herbas clausi comedere cogent. Qua impulsus difficultate Odoacer, hortante episcopo deditiōnē fecit. Ingressus est aut̄ Rauēnam Theodoricus, episcopo Ioāne cū clero & sanctorū reliquijs obuiā procedente. Coniunxitq̄ se Odoacer ea die & postea in palatio, quod dicebatur hilautū, Rauennæ tūc insigne, sperans, quod cū Theodorico solenni fœdere pactus erat, aliquā Italīę particulā sibi & Herulis attribui possidendā. Sed Theodoricus missis qui illū & filiū adolescentē, primoresq̄ gentis interficerēt, Herulorū plebē cōseruauit. Breui exinde omni Italia, & post Roma, Theodoricus summo senatus & populi Romani applausu est potitus. Is autē rex omniū quos Italia & Roma pertulerint Barbarorū mitissimus fuit, quod quidem statim initio regni unico in negotio ostendit. Siquidē mittēs sanctū Epiphaniū Ticinēsis ecclesiæ episcopū in Burgundiā, ingentē illi pecuniarū uim ex publico fisco dedit, quarum impendio redēpti sunt & in patriā reducti, multa mortaliū milia, ex ijs quos Gundebaldus rex Burgundionū in prædam abduxerat: autorq̄ est Agnellus, Epiphaniū sanctitatis suæ meritis, & singulari prudentia, ab immani Gundebaldo obtinuisse liberationē sex milium captiuorū, qui in summa precij à Theodorico dati, nō fuerant comprehēsi. Is uero Theodoricus, siue Romanorū fidem adeo duxerit suspectam, ut uitam suam illis cōmittere dubitauerit, siue ut Imperatori Cōstantinopolitano & alijs barbaris Imperij inuasoribus, propinquior habitaret, Romā senatus curæ & gubernationi reliquit, sedemq̄ regni Rauēnē cōstituit. Ostrogothis aut̄ sub ipso Theodorico, Romā & Italiā, summa in pacis gete habentibus, Franci itē regnū adaugebāt. Nā Clodoueus rex, nō multo postq̄ Crotchildem acceperat uxorē, bellū gessit aduersus Gundebaldū uxoris patruū & Burgūdiones: quo in bello ciuitates & oppida, Ligerim inter & Sequanā amnes sita, suo adiunxit Imperio. **D** Eo tamē bello interuētū Crotchildis sedato, alterū q̄d multos durauit annos suscepit aduersus Alemanos, cū qua gēte nō minus q̄ sua uiris fortib. armisq̄ instructissima prælio decertauit: quo in prælio suos in fugā cōuersos uidēs, memor est factus promissionis, quā multoties requisitus uxori seruare neglexerat, et ipsam prælij aduersitatē ob id solū sibi accidere suspicatus est. Hinc deo cœli & terræ, quē Crotchildis uxor prædicaret, uouit illius cōsilio, precibusq̄ acquiescere, si sui strato hostili exercitu, uictoriā obtinerēt, tātaq̄ mox facta est cōuersio, ut q̄ multa cæde afflicti, & ui repressi, primo fugiebāt Frāci, hostē repellerēt, ac cede cōmissa in fœdā cōuerterēt fugā. Alemāis in deditiōnē acceptis Clodoueus tributa eis imposuit quotānis dissoluenda, & in Franciā reuersus, uigesimo quinto regni sui anno à sancto Remigio Remēsī episcopo, cū omni Francorū multitudine baptizatus fuit. Ea uero felicitate, post multas agitationes, ab Imperij Rom. inclinātionē perpeffas, dū illa Galliarū pars optimū regē nacta gaudet, Roma pariter & Italia à suis agitationib. respirarūt. Nam Theodoricus Ostrogothorū rex licet Rauēnā sedē habuerit, amauit tamē ornauitq̄ urbē Romā, & multa publice puidit, ac neglectæ instaurationis, supra fidē eorū q̄ Barbarū fuisse meminert, maximā suscepit curā. Quod q̄ à fideli et copiosissimo teste

teste uoluerit certius intelligere, legat Cassiodori eius epistolarū scriptoris uariarū librorū, & in quibus uidebit ipsum regē, religionis Christianae, factorū locorum, ceremoniarūq; & pontificum Rom. dignitatis curā gessisse. Senatui saepenumero cōmendauit loca urbis cum sacra, tum etiā à maioribus summis uiris, reipub. et Imperij fundatoribus frequētata: praefectos architectosq; instituit, sacris aedibus, capitolio, palatio, thermis, teatro, cloacis, aqua ductibus, & cuiusq; opificij officinis, in priscam formā melioremue instaurandis, praefecit uigiles, qui curā diu noctuq; susciperent, ne urbis ornāmēta, statuae & ingeniorū monumenta ex aere aut marmore excisa asportarētur. Sepulchrum Augusti in ualle Martia, Tyberim inter & uiam Flaminia instaurari curauit. Et amphitheatri, quod iam maioribus ex parte corruerat, saxa loco moueri, nisi in solam murorū urbis instauracionem prohibuit, statuas principum aeneas aut marmoreas, equestres pedestresq; nominatim multas, & generali aedicto omnes iussit conseruari, adhiberiq; curā, ne illae interirēt, quibus fides posteris assereret, uiros fuisse praestantissimos, uirtuti magis q; fortunae innisos, per quod in id magnitudinis Romana res creuit, legesq; et instituta seruari, malos ciuitatis mores à sanctioribus corrigi: omnia deniq; excepta militari disciplina, ad uetustam ciuitatis, quā primus reipub. oppressor Caesar substulit, formā redigi optauit. Spectacula proprijs suis scilicet pecunijs ex uetusto more aedi, & alia munera publica exhiberi uoluit: & cū aurū argētūque in nūmos signari suis temporibus oporteret, nullum ipse signū aliud quam prius stante reipub. consuetum cudi est passus. Ut autē ciues uel nouis erigendis uel instaurandis uetustiorib. aedificijs maiorē haberēt cōmoditatem, calcarias in quibusdā Italia insulis fieri curauit, calcēq; postmodū ciuibus quorū principia aedificiorū cernerent, sine pretio est largitus. Prohibuit autē aedicto, & curā impendit attentiorē, ne quis Romanus, aut paterna origine Italus, nedū militaret, sed arma domi haberet. Saionibus, ut ipse appellauit, ex Ostrogotha gente per urbē regionesq; Italiae constitutis, qui praefectorū centurionūq; uice fungētes, Barbaros suos in pace & ocio, à ciuiū & provincialiū iniuria prohiberēt, educerētq; in turmas & phalāges, cū belli aut tumultus ratio postulare. Simili itē pietate usus est erga uniuersas Italiae urbes: qd maxime ostendit aedictū adhuc extans, in quo ciues iubet, toto anni tēpore, praeterq; tribus messium & autūni mensibus, ciuitates eropida frequentare, obireq; munera, quibus antea quietissimis reip. temporibus, florere cōsueuerāt: non solū em̄ agrestes tunc, sed honesto nati loco, motibus fatigati, quibus tādū Italia agitata fuerat, rura incolebāt. Papiā & Modoetia, quae oppida post Rauennā amauit, palatia, Arimini sancti Stephani, & Rauennae sancti Martini in caelo aureo basilicas, Spoleti quoq; amplas aedes magno sumptu aedificauit, Sipontinā ciuitatē iam tum in ruinā uergentē, ut instauraret tributorū uacacione donauit, Apponi balnea quae ager Paduanus habet, muro cōcludi, aedesq; superaedificari curauit. Quib. alijsq; bonis artib. praefectus princeps effecit, ut per omnes regni sui annos, excepto extremo, & Roma & Italia, Octauij Augusti, aut Traiani, Adriani, uel melioris cuiuspiā principis tempora nō desiderauerint. Et cū Roma ipsa, ab inclinatione coepta, paulisper respiraret, creuit interim & opibus aucta est Rauenna. Nā licet uetusta esset, quae, ut Plinius est autor, Sabinensium ante urbem condita fuit oppidū, tamē primū habuit incrementū sub Augusto Caesare, qui apud eam classem tenuit, perpetuo anni tēpore expeditā, qua aut subitis in tumultibus, aut in destitatis bellorū apparatibus, Illyricum, Epiros, Macedoniā, Achaiam, Propontidē, Pontū, Cretā, Cyprum, directa nauigatione celerius petere posset, q; si ex urbe, aut alijs Italiae litatoribus soluisset. Fuitq; maxima Rauennae amplitudini accessio oppidū Classense, quod militum turmarumq; eius classis causa, à mercatoribus conuenisq; secundū portus Canadiani littus aedificatum, multis postea annis fuit populo & quidem diuite frequentatum. Rauennam item à Tyberio Claudio Germanico cinctā fuisse muro, qui nunc extat, in dictant litera, ad portam ipsius ciuitatis, cui Aureae est nomen: quem tamen murum, Valentinianus posterior, Gallae Placidiae filius, ut autor est Agnellus, uel instaurauit, uel parte ex aliqua ampliauit. Et post translātū à Cōstantino in Thraciam Imperium, magistratus sunt primum Rauennae constituti, quorum munus fuit mutuas Romanis Constantianopolitanisq; cōmoditates, alternatim curare: profuit tamen amplitudini suae plurimū Romanorū Imperij agitatio, quod Imperatores regēsue aut duces plurimi, prout supra ostendimus, illam aut inhabitauerūt, aut magis praesidijs tenuerunt, ut nulli dubiū esse debeat, quin

Aquin iactis tamdiu tantis opulentia fundamentis magnum fecerit additamentum Theodorici pacatam urbem Romam Italiamque regentis, mora tanto tempore illic facta: quando quidem praeter aedem beati Martini de qua diximus, columnis marmoreis, & Constanti nopoli, & alijs marmoribus cum ab urbe ex palatio Pintiano, tum etiam aliunde auctis, Rauennam princeps praedictus ornauit, qui aquaeductum quoque eiusdem civitatis, cuius nulum extat uestigium instaurauit: prospexit etiam prudentissimus princeps Theodoricus exteriarum gentium, a quibus solis tunc sibi in Italiam timendum fuit, irruptionibus: & Herumen post occisum Odoacrem, ut ostendimus conseruatis, nouum regem constituit, cuius nomen non exprimit Cassiodorus: quem regem cum suis Herulis in extremis Italiae partibus, apud Augustam praetoriam, & sub Alpibus Apenninoque habitare permissum ipse Theodoricus in filium adoptauit, Clodouei regis Francorum filiam nomine Andefledam Theodoricus in uxorem accepit. Sororem uero suam nomine Amalafredam, Honorico Vandalorum & filiarum unam Halarico Visigothorum: alteram Gundibaro Burgundionum, neptemque Amalabergam Herminfredo Thuringiorum regibus in matrimonium coniunxit. Eucharionem etiam nobili, ex Balthorun profapia oriundo, qui Veterici fuit filius, tertiam filiam Amalio usum in uxorem tradidit: quo genero per aliquot, quibus superuixit, annos tanquam filio usum fuit. Possedit uero & ex prisco Romanorum principum instituto administrauit Romaniam Imperij occidentalis prouincias, quae a nullis dictarum Barbararum gentium regibus teneretur. Nedum enim unquam cum Francis, Burgundionibus & Visigothis bella suscepit: sed eos aliosque barbaros Imperij oppressores, quod potuit simul in pace continuit, militans oratoribus cum epistolis quae extant, ne aliqua inter eos nata dissensio, Constantinopolitanis Imperatoribus Romanisque uiam patefaceret ad iura Imperij resumenda: sed in Hispanijs nulla uis armorum, quod quidem legerimus captis, inde eum scimus aliqua tenuisse, quod Cassiodori extant decreta ad Hispaniarum gubernationem adita: extant & literae ad magistratuum in illis constitutos datae: quanquam nostra est opinio, gubernationem Hispaniae, & eripiendae Francorum manibus & postea pro generi filio conseruandae. Cum enim Clodoueus rex Francorum, quod suo loco ostendemus, Halaricum Visigothorum regem in campis Vogladensibus interfecisset, Vasconiamque cum aliquot Hispaniae partibus cepisset: Theodoricus rex arma induit, in socerum pro generi ultione: quo in bello Franci ad triginta hominum milia, qui Vasconiam Hispaniamque, pro Almarico Halarici filio, non paruo tempore gubernauit. Siciliam uero & adiacentes Italiae insulas, Dalmatiam, Liburniamque, & Illyrici partem in Adriaticum uergentem, armis obtinuit, duxitque paratissimam expeditionem trans alpes, & prouinciam Romanam primum, post Rhodano transmissa Narbonensem Galliam, ac ea Galliarum loca qui extra Burgundiam ad Teutonas pertinent, exceptis Aluernis, regno suo adiecit: quam quidem prouinciam ciuitatesque Theodoricus nepos eius qui postea fuit tertius gentis Ostrogothae rex, multo tempore administrauit, extatque Theodorici epistola per quam Arelati inuenia iussit summa diligentia instaurari Pannoniam item Sirmiensem, tanto prius tempore a barbaris laceratam, & Noricos, qui nunc sunt partim Austrini, partim Baioarij, regno suo adiunxit, quibus prouincijs Colossium ciuem Romanum a senatu Romano praesidem dari uoluit. Nam post eius ex Thracia profectionem, Bulgari relictis sedibus, quas ad Danubij ripas, secundum Pannonias & Noricum habere consueuerant, tunc Thraciam deuasabant. Nec poterat tunc resistere Zenon Imperator, cum propter ceteram Imperij debilitatem, tum quia temporibus illis Constantinopolitana urbs maximo conflagrauit incendio. Quin etiam Theodoricus, futuris promontes temporibus, claustra Italiae, ab ipso Alpium maritimarum initio usque ad Tridentinos caeteri Barbari erant ingressi, oppida excitauit, ciuitate cui nunc Tridento est eratque tunc nomen, muro circumdata, & Veruca arce, ad Norici & Italiae fines, eo in loco, cui nunc Montifalco nomen est, Zenoni defuncto, quae sexdecim annis apud Constantinopolim Imperauerat, successus est Anastasius Imperator, per cuius tempora, in Italia, Africa, Hispanijs, Gallijs, Pannonijs, & alijs prouincijs, Barbarorum uirtute, res erant getissime, ut in occidentali Imperio, nil gestu esse coperiamus memoratu dignum, praeter aliquos motus in rebus ecclesiae & Roman. pontificum

pontificum suscitatos. Ipsius namque Anastasij Imperatoris Imperij initio defunctus est Romano pontifex Romanus, etiam nomine Anastasius, tuncque magnum in clero & Romano populo dissidium est ortum. Symmachus namque in Lateranensi, quam appellabant Constantinianam, & Laurentius in beatae uirginis, quae noua dicitur, aedibus, uterque Romanus, in pontifices sunt electi. Quorum controuersiae sedandae causa, cum Rauennam ad Theodericum utriusque fautores accessissent, censuit rex illum qui prius, & a meliori parte fuisset electus, in pontificem accipi, obtinuitque Symmachus: quae Christiana usus clementia, Laurentium competitoris aduersariumque Nucerini episcopi dedit. Sed Romani, quos parata per Theodericum pacem iam fastidiret, postquam Barbarus cessabat gladius, intestinis discordijs sese inuicem lacerant. Et Laurentio Romam reducto, causam iterum Rauennam deferri oportuit. Quam ut se daret rex, canonum ignarus, Petrum Altini episcopum Romam misit, non magis ut de controuersia iudicaret, quam ut utroque eiectione in pontificatum ipse se intruderet. Fuit uero constantis animo, & prudens Symmachus. Qui episcopis Italiae ad centum uiginti congregatis, primum se purgauit a criminibus, quae falso obiecta erant: inde clero per synodi auctoritate reconciliato, Petrum Laurentiumque obtinuit relegari. Nec tamen destiterunt ab inceptis Romani, sed Fausto ex consule, pontificem clerumque defendente, ac armis protegente, Probinus item Exconsul, eodem prorupit insaniam, ut plebem accuratissime concitaret. Unde caedes ciuium in praelio est commissa. Eoque furoris est processum, ut in sacerdotes uirginesque sacras Symmacho fauente a Probini satellitibus sit grassatum. Per Anastasij ite Imperatoris tempora, non satis ualuerunt Theoderici regis consilia, quin Barbari Romanorum prouinciarum inuasores, postquam se a Romanis armis tutos uiderunt, inter seipsum bello contenderent. Nam Clodoueus rex Francorum, quem Crotchildi uxore hortante, ad Christi domini fidem conuersum & a sancto Remigio episcopo baptizatum ostendimus: postquam regnum Franciae longe lateque ampliarat, in Visigothos exarsit, quos propter Arianam labem iudicauit pro infidelibus persequendos. Is itaque rex procerum concilio apud Parisios habito, cum satis de bello gerendo constitutum esset, uouit basilicam principi apostolorum, quae nunc ea in ciuitate insignis uisitur, si uictoriam de ecclesiae hostibus obtineret. Erat tunc apud Pictuam urbem Halaricus rex Visigothorum, qui Valliae subrogatus, duodecimum annum tunc regnabat: duxit itaque per Turonios Clodoueus, & in celeberrimo Martini templo, multis pro uictoria uotis se obligauit. Inde Vizona amne uadato, constitit in campis Voglatensibus, in quos decimo a Pictuensi milario distantes Halaricus & ipse duxerat, signis collatis decernere paratissimus. Aluerni etiam originem suam in Italos referentes, Romanae reipublicae fide ad ea usque tempora seruauerunt. Ideoque Apollinare quodam Romano, qui dudum apud eos fuerat, hortante, Visigothorum partes sunt secuti, quoniam eis seruauerant pacem a Constantio comite constitutam. Itaque commissum est praelium: in quo Visigothis & Aluernis superatis, rex Halaricus & Apollinaris ceciderunt. Secundum id praelium misit Clodoueus Theodericum filium ex ancilla susceptum in Albienses, Ruthenosque Visigothorum subditos, ac in Auernos, ut diximus, socios: quibus subactis & Francorum regno additis, in Tholosam tunc caput regni Visigothorum, Vasconiamque Theodericus arma conuertit. Almaricus uero, quem Halaricus unicum habuerat filium, sese intra Pyrenaeum comuniuerat. Quare licet Tholosam cum paternis thesauris & Vasconiam amiserit, Hispaniam ulteriorem cum Pyrenaei saltibus, prout pater possederat defendit. Cumque pacem obnixè peteret, procliuis in illam primo fuit Clodoueus: & tamen paulo post Arianam haeresim audiens in Engolisma & Burdegalla ciuitatibus, magis quam alibi in Visigothorum regno seruere, eas aggressus ciuitates, cepit diripere, & eade Visigothorum ciuiumque qui haeresi abrenunciare diutius recusant, missa, episcopos in illis catholicos instituit. Ea cum essent Anastasio Imperatori renuntiata, gauisus est ultionem de Visigothis Romanae rei euersoribus Imperij sui temporibus summam esse. Et ob eam rem bene gestam, Clodoueo tunicam blackeam, epistolasque misit, in quibus eum Patricium consulemque appellauit. Erat Turoni Clodoueus, quando tantum ab Imperatore Romano munus accepit. Quare uotis rite solutis, post solennes Christianorum ceremonias, eam induit uestem, & sedens in equo numquam in multitudinem, quae magna ex Francorum regno ad id solenne conuenerat, dispersit. Acclamauit uero tunc multitudo, non patricium fore & consulem solummodo, sed Augustum etiam Clodouem. Qui ea sollemnitate pompa, Parisios accedens, eorum urbem, tunc primo regni Francorum sedem, prout in hanc

A in hanc diem est seruatū, fore constituit. Quę intellecta Theodoricus Ostrogothorū rex,
 tūc, ut ostēdimus, in Italia potētissimus, ægerrime tulit, uel quia socii Clodouei audaciā
 dānarit, uel, quod magis credimus, quia illum indigne tulerit tantā cū Romano Impera-
 tore amicitia iūxisse. Itaq; Theodoricus coactis lectissimis quibusq; militibus, qui ad qua-
 draginta armatorū milia fuere, maiori parte & Gepidarū Ilbam comitē præfecit ducem.
 Eiq; in Vasconiā ducenti occurrerunt Franci, quos Clodoueus prouinciæ illius præsidio
 deputauerat. Cōmissum autē est præliū utriq; exercitui periculosissimū, superiores tamen
 fuerunt Itali regis copię: & Francis qui in Vasconiā erāt, ad triginta hominū milia proflī-
 gatis magnaq; ex parte cælis, recepta est pro Almarico defuncti Halarici filio Vasconiā,
 quā illi certo tempore Theodoricus, prout supra diximus, proprio Ostrogothorū præsi-
 dio defendauit. Quia uero exercitus, quē Ilba in Hispanos Vili gothos duxerat per Ligu-
 riam transiens eam afflixerat prouinciā, tribunus aliquot annorū Ligustinos & frumenti
 copia ex horreo publico donauit. Quo in tēpore ut aduersus omnes motus qui per Hispa-
 nias aut Gallias orirent, paratior foret, naues omni in maritima Italiæ ora nouas fieri, &
 Rauennā duci curauit. Dum ea in Gallijs & per Italiā agūtur, Hormisda pontifex Roma-
 nus Frusinone oriūsus, defuncto Symmacho susceptus erat. Hic episcoporū prouincialiu
 synodū apud urbē, hortate Theodorico rege, coegit. In qua innouauit dānationē hærese
 os Eutychnæ, & oratorib. quinq; ex clero, quorū duo fuerūt episcopi, Cōstantinopolim
 missis, Ioannē Cōstantinopolitanū episcopū, ac per eū Grecos omnes ab illa hæresi iussit
 detereri. Sed episcopus clerusq; Cōstantinopolitanus, Rom. pontifici inobediētes fue-
 runt. Anastasius etiā Imperator requisitus decretis Rom. pontificis, in quib. Eutychnus dā-
 naba, subscribere recusauit, addiditq; cōtumaciæ scelus, q; oratoribus Constantinopoli
 eiectis ad Hormisdā pontificē literas dedit, in quibus iussa illi à se accipiēda, potiusquā
 sibi præscribenda fore cōtendit, ut merito eius mortē quæ breui est secuta, diuino iudicio
 inflictā cōstans omniū fuerit opinio. Nam eodē anno, qui fuit Symmacho et Boetio Tor-
 quato cōsulibus, fulmine afflatus, idē interijt Imperator. Cui cū esset subrogatus Iustinus
 senior, nedū Eutychniana hæresis, sed in paucorū annorū spacio, omnis labes ex Christiana
 religione, per uniuersum orientale Imperiū est sublata. Mortuo interim Hormisda, susse-
 ctus est in Romanū pontificē Ioānes natione Thuscus, per cuius tēpora Iustinus Impera-
 tor hæresum radicib. per orientē extirpandis intentus, eiecit omnes eius sectę episcopos,
 priuauitq; cōmissis ecclesijs sacerdotes. Tulit uero eam rem grauer Theodoricus Italiæ
 rex, ipsa Ariatorū labe, quā maiores sui sub Valente Imperatore imbiberāt, inquinatus.
 Quanc; non magis molestā habuisse Ariatorū insectationem q; suspectam omnē boni-
 tatiū suspectos habuit, eosq; exacto cōsulatus anno, deferentib. Opilione & Gaudentio fa-
 ctiosissimis ciuib. Papiā relegauit. Quo in tempore Theodatū nepotem ex Narbonēsi
 prouincia reuocans Etruriæ præfecit, cuius prouincia nonnullas illis urbes attribuit iure
 proprio possidendas: & ne Romani ciues ob Symmachi & Boetij relegationē, de solita
 benignitate diffiderēt, rex Senatui permisit unū ex gente patritia mitterent Theodato in
 Narbonēsi prouincia successorē: & tamē eo qui secutus est anno Ioannem summū pon-
 tificem, Agapitū & Patriciū consules, ac Theodorum & Importunum, alterumq; Agapi-
 tum senatores, præstantissimos ea tempestate uiros Roma eijcere, ac omnino tollere cō-
 stituit. Idq; ut aliqua simulatione tectius faceret, ipsos legationis nomine misit Cōstanti-
 nopolim ad Iustinū: utq; eam legationis simulationē melius concinnaret, ecclesiæ Rauē-
 natis episcopū, ipsis oratoribus adiunxit: fuit uero legationis summa, ut agerent cum Iu-
 stino Imperatore de episcoporū sacerdotumq; Ariatorū restitutione, qua denegata aut
 diutius dilata, sese cōminatus est omnem Italiā, & urbem Romā cædibus & incendio
 uastaturū. Appulsa Constantinopolitanæ terræ nauī, quæ tantos detulerat oratores, Iusti-
 nus cum cleri & populi pompa obuiā est progressus, ad pōtificisq; pedes prostratus, illū
 pro dei uicario adorauit. Is summus pontifex maximis honorib. introductus, mandata si-
 mul cū Romanis consulibus senatoribusq; & Rauennate episcopo exposuit. Quibus ab
 Imperatore auditis, magna utriq; dicentiū audientiumq; commiseratio est oborta, hinc
 fidei causa, si Ariani tolerarentur, inde urbis & Italiæ desolatione, si impio regi nō satisfie-
 ret animos distrahentibus: uicit tamen grauissimorū in quibus timor domini sanctus per

maneret, uirorū sentētia, postponendā, quae ad tempus in integrū restitui posset, fidei cau-
 sam urbis & Italiae salutē, quarū populos gladio occisos nulla posset principum, nulla pō-
 tificum, aut consulū potentia instaurare. Dimissurus etiā oratores Iustinus, ut in illorū ho-
 nore, suo itē cōsuleret, à Ioāne pontifice, cōsulibus Romanis, senatoribusq; subministra-
 tibus, uoluit coronari. Adduxerūt uero impensū effusius Pontifici & Romanis à Iustino
 honores Theodoriciū maiorē in suspicionē. Et q̄ prius summa dignissimus laude tot p̄ an-
 nos, meliorib. quos antea cta tulissent secula, principibus Romanis aequari meruit, ad ex-
 tremū uitae flagitijs se inquinauit. Nā tentos Rauēnae, Ioannē pontificem, cōsules & sena-
 tores Rom. famis cruciatu in carcere occidit. Boetiū uero & Symmachū in Papiā, ubi ali-
 quot exulauerat annis, iussit iugulari: q̄ in tēpore Ecclesius Rauēnae episcopus ab infau-
 sta legatione illa reuersus, basilicā sancti Vitalis quae nunc Rauennae insignis uisit, simul
 cū Iuliano argentario exaedificauit. Factum autē uidetur in crudelitatis qua Theodoricus
 praeter mores suos usus fuerat ultionē, ut apoplexi, siue ut uult Agnellus, uētris profluuio
 interierit, nonagesimo octauo die, postq̄ Ioānes pōtifex et Romani illi obierāt, atq; an-
 no duodequadragésimo, postq̄ Italiae dominio potitus erat. Quanc̄ Procopius in belli
 Italici aduersus Gothos principio refert, Theodorico post occisos Boetium & Symma-
 chū cōnantī cū esset caput piscis oblatū, horrendā in illo uisam Symmachi faciē, quae la-
 bro inferiori mordicus apprehēso, sibi toruis oculis minaret, eoq; consternatū pauore re-
 gē incidisse aegritudinē: in qua leuitatē suā confessus fuit, q̄ scilicet pontificē sanctū uirū,
 & cū eo alios insignes Romanos, tūc maxime praestantissimos uiros Symmachū & Boe-
 tiū, ad perditorū hominū suggestionē occidit, & paulo post eam confessionē ilico expli-
 tauit. Simile certiusq; testimoniū subite mortis inflictae regi Theodorico ad poenā iniqua-
 tis, affert sanctus ecclesiae doctor Gregorius in dialogo, ubi scribit Solitariū magnae uirtu-
 tis uirū apud Lipparim insulā in eremo habitantē, qua die defunctus est Rauennae Theo-
 doricus, Gotho cuidā nobili tunc dixisse uisam à se Theodorici regis animā, quae à Ioāne
 Rom. pontifice & Symmacho, quos per id tēporis occiderat, in ollam Vulcani mergēda
 portaret. Theodorico sine uirili prole defuncto, Amalasintha filia tūc uidua cū Athalari-
 rico filio suo, quē ex Eucherio Ostrogotho, magnae nobilitatis uiro susceperat, octauū an-
 nū aetatis agēte, in regno successerūt. Adhibuit uero prudēs regina singularē in subditos
 cū humanitatē, tū districtiōnis moderationē, quae cū Gothos seuerē ne quēmpīā laderēt,
 contineret, laxiore Roman. q̄ fecisset Theodoricus gubernatione est usa, & inter aliqua
 quae rescidit à genitore facta, filijs Symmachi & Boetij patrimoniū reddidit. Sed Athala-
 ricū filiū ea erudiri & Roman. moribus ac disciplinis imbui diligētia curare coepit, ut faci-
 le in optimū principē fuerit euasurus, nisi tres Gothi illius educatores rapinis qbus assue-
 ti erāt inhiātes, prudētis id reginae consiliū peruertissent, nō placere Gothis dicētes eorū
 regē sub praceptoribus uiuere, formidinē sibi per uerba minasq; incutientibus, cū eō
 tra expediret uitā inter Gothorū duritiē acturum, omni solutā maioris reuerētia, inter co-
 aequalesq; uiuentē arma & equos tractare, quibus animi uigor, generositasq; à maiorib.
 accepta in dies augeat. Quae cū Amalasintha barbarorū insidias timēs libenter audisse
 simulasset, Athalaricū paulo maioribus natu permisit educandū. Et si uero puerū sodales
 omnib. uitijs statim infecerūt, matri tamen obsequens erat, q̄ eum Gothosq; educatores
 suos terreret Iustini Imperatoris optimi uirtus, in quā Theodorico etiā potētissimo regi,
 ut ostendimus suspectā, Romanos Italiae q; populos respicere formidarent. Hinc pacem
 cū Vandalis, Frācis, Visigothis, Burgundionibusq; & alijs barbaris à Theodorico para-
 tam, cōmuni cōsilio cōseruarunt. Turbauit uero hanc reginae & nati concordia, mors Iu-
 stini, quae ad primū anni illorū regni finē, Lāpadio & Oreste cōsulibus est secuta. Siquidē
 ea in rerū animorumq; cōmotione, quā principum mutationes efficiunt, Athalaricum so-
 dales metu Imperatoris liberati, facile in lasciuiorē uitā transuersum egerūt, adeo ut nedū
 matrē audire, aut alloqui dignaret, quin potius ipsi insidias parari paterēt. Quibus artib.
 cū se regina priuari regno uideret, Theodatū primo sibi ex gēte Amala confobrīnū, mul-
 tas per Etruriā, ut ostendimus ciuitates tenentē, & eam administrantē prouinciā, qui eti-
 pse pueri seductorib. cōsentiret, coercuit pecunijs multatū dissoluendis Etruriae populis,
 à quibus repetundarū fuerat accusatus. Inde filio Athalarico, cum sodalibus suis Roma
 relicto Rauennā se cōtulit: & cū nequiret filiū à perniciofa uita reuocare, qd proximum
 fuit,

A fuit, tres Gothorū proceres, qui malorū consiliorū puero suosores erant, interfici curauit. Eam autē dicit Procopius, Iustiniano Imperatori, quem Iustinus ex sorore nepotē reliquit successorē, suafisse Italiae recuperationē: quod et à prudentis foemine quā omnes scriptores summis efferūt laudibus, uita & morib. abhorreat, et nullus alius uel tenuiter innuat, uero simile nō uideat. Athalaricū etiam quē moribus inquinatissimis, Procopiū secuti fuisse diximus, omnia ad Theodorici exēplar, & fortassis quantū passa est etas, meliora gessisse, ex Cassiodoro eius etiā epistolarū scriptore cōpertū habemus. Siquidē licet secta Arianus esse nō desierit, Bonifacium & Ioannē, cui Mercurio fuit etiā nomen, summos pōtiffices, quos sua habuerūt tēpora, nō solū ipse profecutus est fauorib. & honore, sed à Rom. sena tu ac populo honorari curauit. Decreta eius extāt, de episcopis à Rom. pontifice et nullo alio ordinandis, de rebus sacris à nemine distrahēdis, & demū de ecclesiastica libertate se operā dare, edicto iussit: salarijs in urbe Rom. liberaliū artium praeceptoribus, quod multos annos fuerat neglectū cōstitutis: & inchoatā à Theodorico publicorū urbis aedificiorum instaurationē adeo cōtinuauit, ut marmora oportuerit aliunde aduehi, quae in ruinis inciperēt deesse. Nec quippiā ab eo cōiijcimus perperā factū, praeter Opilionis Symmachi & Boetij delatoris sublimationē ad comitiū sacrarū largitionū, quae uideat fuisse ararij praefectura. Titubauit tamē ad extremū pueri regnū ob Francorū Burgundionūq; in Italia aduentū, quod hunc maxime in modū fuisse uideat. Clodoueo rege Francorū mortuo, Clodomir, Childebertusq; eius filij, in regni paterni diuisione, partes Burgundionū regni, Alemanorūq; quas occupauerat Clodoueus, & quaeq; in alpibus ad Italiā spectāt, Theoderto eorū nepoti, quē in Metensib. regē constituerūt, regendā possidendamq; dederūt. Alemanorū expeditiones duxerat, prouinciā Rom. cuius caput est Massilia Septimano rā, quae regis Italici esset, inuadit. Quod cū intellexisset Amalasiuntha, ad reges Francorū mittēs, pericula ostendit ab Imp. Iustiniano tūc florēte imminētia, si Rom. reipub. prouinciarū inuasores, praesertim Italiae propinqui, bellis inuicē distuderēt, foederaq; Athalaricū inter filiū & Theodebertū cōstitui impetrauit. Etsi uero qualia fuerint foedera, nō satis habemus compertū, tamen constat Theodebertū Rom. prouinciā in uim ipsorū foederū tenuisse. Accessit etiā pueri regis Athalarici incōmodis, quod Theodatus ob acceptā à regina Amalasiuntha iniuriā, & quia Burgūdiones Francosq; tūc uicinos Italiae timeret, cū Iustiano, prout autor est Procopius, egit, ut Italiae receptioni per Hetruriā manus iniiciens pecunijs seditaret, quarū adminiculo ociosam in Cōstantinopoli uitā degeret. Sed etiam reginae animi perplexitatē, & Theodati cogitationes in noua mutauit cōsilia Athalarici regis obitus. Octauo em̄ q; cū regina matre regnū assumpserat anno, defunctus est. Tunc Amalasiuntha, cōmodius sibi processuram gubernationē arbitrata, si quempiā assumeret adiutorē, Theodatu ex gente, ut diximus, Amala, sibi consobrinū ad se uocauit, & multis in eam sententiā dictis, ut facile potuerit homo cupidus illatā inultae iniuriā anteaetate uita potius q; reginae simultati attribuere, illum post reconciliatā gratiā regni consortē declarauit. Erat uero Theodatus, Latinis, Graecisq; literis eruditus, & inter philosophos, quibus operā impenderat, Platonē maxime sectabat, qui, ut asserit Cassiodorus, temporum suorū historiā scripsit. Caterū qui omni in uita iners incōstansq; fuisset, tūc aetate iam grā dior adeo imbecillis eneruisq; fieri coeperat, ut nulli rei praeterq; cumuladae pecuniae, cui auidissime in seruibat, uideret idoneus. Et tamē regina impellēte unicū inito regno ad id uirtutis munus. Nam dū Amalasiuntha ipsum in Rauennā regni participē fore constituit: Theodebertus Metensiu rex, Burgūdiones multa armatorū milia in Liguriā atq; Etruriā, Alemanos uero in Venetiā misit, in quos delatus est cum Gothis Italicsq; militibus Theodatus. Et licet multo minora fuerint q; de se per litteras Cassiodori ipse praedicat, utranq; tamē gentē nō sine illorū caede Italia expulit, atq; etiā misso exercitu quē utraq; in expeditione habuerat, prouinciā Ro. per legatos recepit. Tegebat autē multū ipsius regis ineptias uirtus reginae omnia administrantis. Hinc illa processisse uident quae Cassiodori epistola ostendūt, prouisa prudēter pax à Iustiniano Imperatore, & pariter à Francis regibus Theodertoq; nepote per datas multiplices epistolas, missosq; oratores etiā ex senatu enixius potita. Hinc summi pontificis ueneratio & suscepta accuratius cleri sacramentū

rumq; rerū protectio. Hinc auēcta magnis sumptib. ex Constātinopoli marmora, quibus Romā ornari curauit. Hinc liberalitas processit, qua in Ligures Æmyliēsesq; et Venetos unus anni annonā ex publico est largitus: quā quidem annonā Ligures & Æmyliēses ex Terdonēsi Papiēsiq;, Veneti ex Taruisino atq; Tridentino horreis acceperūt. Hūc etiā regē scribit Cassiodorus elephantos tūc ex aere uia sacra ad naturalē bestiaē magnitudinē extantes, qui ruinā minabant, instaurari iussisse, ea ut uideat ratione, q; populi Rom. condūceret animorū seruandę generositati, si pueri adolescentēsq; bestias intuerent, in quas maiores pugnare nō horruerint decori inseruiētes. Sed cū Theodatus rapinis pro sui ingenij uicio manum apposuisset, dissuasissetq; illi primo, & post obstitisset Amalasiuntha, mox homo perditissimus, summa ingratitude usus, eā in lacus Vullinēsiū insulā relegauit, occidīq; permisit à filijs & agnatis Gothorū procerū, quos Atalarici corruptores, reginā ostendimus interfici curauisse. Tulerūt eam mortē ægerrime, nō Ostrogothi modo, sed & Romani Italiq; omnes, ut si aliquis apparuisset, ad quē tunc summa rerū deferri potuisset, fuerint defecturi. Fuit nanq; mulier illa, si Cassiodoro credimus grauiissimo autorī, inter primarias rarissimasq; adnumerāda, quā ille dicit uidere uenerandā, audire loquentem, fuisse miraculū, quā Græcis Latinisq; literis egregie imbuta erat, omniū gentium nationumq; quā Romanū inuaserāt Imperiū linguā ex illarū uernaculo uocis sono loquebat. Eā uero tantæ grauitatis, tantæ in simulādo & dissimulādo prudētiaē prædicat fuisse, ut cū discolos insolētesq; & grassatores cōpescere curaret, nullā illi ab ea offensam se perpeffos & dicerēt & sentirent: unde tantā comparauerat autoritatē, tantū sibi cōsiliauerat omniū amorē, ut rem illi odiosam cōmisisset, si etiā nulla timeret pœna, nephariū duceret. Ita illius morte post factū cōsyderata, anxius Theodatus, Ostrogothis proprio timen-
tibus periculo maxime memorantibus existimare cœpit quantū immineret periculi, si Iustinianus sumpta occasione necis Amalasiunthæ, cuius uirtutē dilexerat, Italiā inuaderet. Itaq; placaturus Imperatorē inter multas quas ad illū uxorēq; Theodorā dedit epistolasy unā accuratius scripsit. In qua Romā Italiāq; loquētes facit, pacē optimo regi, doctissimo principi, Romę & Italiæ amātissimo patri mitissimoq; domino implorare. Et cū esset uisum in tanto timore suo parū senatores Rom. mittere oratores, Agapitū etiam pontificem summum misit: nec tamen illū comiteatu in uaticum iuuit, ut bonus pontifex uasa aurea argēteaq; ex beati Petri sacrario sumpta, scœnori subijcere, quo pecuniā ab usurarijs perciperet, sit coactus. Quem cū Iustinianus, summa ueneratione in Cōstantinopolim deductū, de Eutythiana hæresi interrogasset, orta est inter eos de rebus fidei ultima labe-
tio. Iustinianus em̄ ab Anthemio Cōstantinopolitano episcopo seductus, petijt eam labē à summo pontifice cōfirmari. Cui nedū consensit Agapitus pontifex, sed magno hæresis fauore eiecto, Mennā in Cōstantinopolitanum episcopū ordinauit. De pace uero cū mādāta pōtifex exposuisset, ita adulāter et simulate respōdit Imperator, ut posthac nimis sibi securus rex Theodatus multa sit ausus, quę illius statū ruere adiuarunt. Siquidē Agapito quamprimū Romā redijt defuncto, clerū Rom. quod nullus ante tyrānus intētauit, Theodatus rex in electionē quā faceret, illata uī cōsensum promittere coegit, & pecuniā per pactionē accepta, Syluerium in pontificem creauit. Qua ex re, cum maximā cōflasse inuidiā, & multos se delatū Cōstantinopolim accessisse intelligeret, incœpit melioris uitæ institutionē populis ostentare, tributis alicubi imminutis, & omnibus liberatis, qui filico obnoxij, aut delicti in repub. admissi causa in custodia haberent. Eius tamen ineptissimi, & iā omnib. inuisi regis conatus, maxime inanes reddere cœpit annonæ penuria per uniuersam Italiā orta. Cuius multo minorē, q; uinorū suscepit curā. Nanq; audiens in Venetionensi agro acinaticū esse uinū odoris saporisq; suauissimi, magnā eius uim summo cū sit sci impēdio Romā aduehi curauit. Vinū etem̄ illud asserit Cassiodorus colore purpureo fuisse regiū, sapore præcipuū, dulcedo cuius ineffabili suauitate sentiebatur, cū tamen tactus eius densitate pinguesceret, ut carneus liquor aut potio edibilis uideret. Sed annonæ penuria subleuādæ causa factū est, ut ad tribunos maritimos Venetiarum dederit epistolā, q̄ nouę urbis Venetę, paulo ante uti ostēdimus inchoatę, prima incrementa qualia fuerint, ante oculos ponit, & haud secus designat q̄ si ad tātū populi, tāq; excellentis urbis ostenden-

ostendendam originē, tunc à Cassiodoro Rauenna oriundo, & qui locū inspexit, perscri-
 pta fuisse. Cū namq; misisset Theodatus rex in Histriā Laurentiū quendā, procuraturū an-
 nonā, quæ Rauennā adueheret exercitibus & Italiæ populis distribuēda, dictis Venetia
 rū tribunis in hæc uerba Theodatus scripsit: Data pridē iussione cēsumus, ut Histria pro-
 uincia, uini & olei species, quarū presentī anno copia indulta perfruit, ad Rauennatē fe-
 liciter dirigeret mansionē. Sed uos qui numerosa nauigia in eius cōfinio possidetis, pari-
 denotione grata prouidete, ut qd illa parata est tradere, uos studeatis sub celeritate porta-
 re. Similis erit quippe utriq; gratia profectiois, quādo unū ex his dissoctatū impleri non
 permittit effectū. Estote ergo prōptissimi, ad uicina qui sepe spacia trāsmittitis, infinita p-
 hospitia quodāmodo uestra discurretis, qui per patriā nauigatis: Accidit etiā uestris com-
 modis, quod uobis aliud iter aperit, perpetua securitate tranquillū: nam cū uentis sæuien-
 tib. mare fuerit clausum, uia uobis pandit per amœnissima fluuio-rū: carinæ uestræ flatus
 asperos eorū cū non pauescūt, terram cū summa felicitate cōtingunt: putant̄ eminus per-
 prata ferri, cōtingit alueū nō uideri. Tractē funibus ambulant, quæ stare rudētibus cōsue-
 uerāt. Et cōditiōne mutata pedib. iuuāt homines naues suas. Vectricē sine labore trahūt,
 & pro panno uelortū utunt̄ passū prosperiore nautarū. Iuuat referre quemadmodū habi-
 tationes uestras sitas esse perspeximus. Venetiæ prædicabiles, quondā plenæ nobilibus,
 ab Austro Rauennā Padumq; cōtingunt, ab oriēte iucunditate Ionij littoris perfruunt̄,
 ubi alternus æstus egrediēs modo claudit, modo aperit faciē reciproca inundatione cam-
 porū. Hic uobis aquatiliū auitū more, domus est namq; terrestris, modo cernit̄ insularis, ut
 illic magis existimes esse Cyclades, ubi subito locorū facies respiciis immutatas. Earū qp-
 pe similitudine, per æquora lōge patētia domicilia uident̄ sparsa, quæ nō natura protulit,
 sed hominū cura fundauit, uiminib. flexis inligatis, terrena illic soliditas aggregat̄, & ma-
 ritimo fluctui tā fragilis munitio nō dubitat̄ opponi, quādo uadosum litus moles nescit
 eijcere undarū, & sine uiribus fertur qd altitudinis auxilio nō iuuatur: habitatorib. igitur
 una copia est, ut solis piscibus expleant̄, paupertas ibi diuitibus sub æqualitate conuiuit.
 & sub hac mēsurā degētes, euadūt uitiū, cui mundū cōstat esse obnoxiiū. In salinis aut̄ ex-
 ercēdis tota cōtentio est: pro aratris, p falcibus cylindros uoluitis, inde uobis fructus ena-
 scitur, quando in ipsis, & quæ nō facitis, possidetis. Moneta illic percutit̄ uictualis, arti ue-
 stræ om̄is fructus addictus. Potest aurū aliquis minus querere: nemo est, qui sal nō deside-
 ret inuenire. Merito, quādo isti debet om̄is cibus, qd potest esse gratissimus. Proinde na-
 ues quas more animalū uestris parietib. alligastis, diligētī cura reficite, ut cū uos uir expe-
 ritissimus Laurētius, qd ad procurādas species est directus, cōmonere curauerit, festine-
 tis excurrere, quatenus expēsas necessarias nulla difficultate tardetis, qd p qualitate aeris
 cōpendiū uobis eligere potestis itineris. Habuit itaq; urbs Veneta, in eo duo de quinquā-
 ginta annorū, Theodorici, Athalarici, & Theodati regū quietissimo tēpore, supra cōmu-
 nem conditarū à fundamentis urbū consuetudinē, mirabile incrementū: Padua em̄ urbe
 euerfa, soli primū Patauini optimates, Adustini, & Motesilicēses, in Riuumaltū, Metha-
 ras provincie Venetiæ urbes affligente, om̄is illius nobilitas in easdē insulas scopulo-
 rumq; & littorū munitiones, per Bachelonem, Athesim, Minciū, Padumq; cū penatib. &
 supellestīle, nauib. est delapsa: pariterq; factū esse nō dubitamus, à multis Rom. & aliarū
 Italiæ urbū ciuib. in tantis barbarorū colluuiōibus, quantas ostēdimus Italiā peruasisse.
 Nō em̄ aliter tā breui tēpore frequētari potuerūt tā multe insule, scopuli & littora à Lau-
 reto, qd est primus finis Padis uicus, ad aquas gradatas milia ferme passuū octuaginta, quæ
 ostēdit Cassiodori epistola fuisse Theodati tēporib. habitata. Multū tamē repētino eius-
 modi urbū Venetiarū incremēto profuisse uideēt̄ præstantissimorū ditissimorūq; uirorū,
 qui cū opulēta re familiari illuc cōfluxerunt potētia. Si em̄ quod in condenda Roma acci-
 dit, pastores illi fuissent, aut cōuenē quos res domi angusta, aut flagitij cōsciētia patriā lin-
 quere, & in id asylū cōfugere cōpulsisset, pfecto multa oportuit secula euolui, priusq; lon-
 gissima in nauigationib. spacia trāmisissent, priusq; continuassent paruo tēpore intermis-
 sam mercū ex Italia in Asiā, ac deinde in Adriaticū sinū traducēdarū cōsuetudinē, ex qua
 magnis dudū opibus aucta floruerat Aquileia. Primos aut̄ magistratus appellarūt Tribu-

Natalis Venetiarum.

nos, Romani. exēplo, à quibus illi tutelae plebis cōtra nobilitatē fuerūt à principio infirmiti. Quo autē anno & die aut creati tribuni, aut ea ciuitas primum sit cōdita, nequaquā affirmare ausim. Quin soleo mirari, qua adductus ratione Laurētius monachus, patria Venetiae, scriptor ut in etate sua egregius, affirmauerit eius urbis fundamēta vij. kal. Aprilis, anno primo atq; uigesimo supra quadringentesimū salutis fuisse iacta. Nāq; est necessarium ipsam urbē dicere, nō prius q̄ eo anno cōdī cōepisse, in quo Athila Aquileiā, Paduā, Aduentū & cætera Venetiæ prouinciæ oppida deleuit. Sicq; sextū ad minus & quinquagesimū supra quadringentesimū salutis fuisse cōstabit, in quo ea iacta fuerint nouae urbis Venetiae fundamēta: satis em̄ superiore ostēdimus loco, Athilā quarto & quadragesimo inclinationis Rom. Imperij anno, q̄ erat salutis quinquagesimus sextus supra quadringentesimū obijisse: & ipsum Athilā constat unico in anno, qui fuit Valentiniani iunioris Imperatoris undetricesimus, regionē Venetiā afflixisse, ac postea cū esset apud Minciu amnē, à Leone Rom. pōtifice suafum, in Noricū ubi statim obijt, recessisse. Sed de Ostrogothorum rege & Imperatore Cōstantinopolitano superius omīssa prosequamur. Interea dum Theodatus rex Ostrogothorū urbis Romae & Italiæ regnū inepte simul ac auare administrat, Italiāq; annonae inopia premere incēpit, Iustinianus Imperator expeditionē in Italiā destinauit: quā q̄ diu durauit, & uaria maximaq; habuit belli facinora, pauxillū scribere differemus, & aliqua perstringemus ex ijs q̄ ipsius Imperatoris temporib. in Asia & Africa fuerunt gesta, secundū quae bellū Italicū inchoauit. Iustinianus Imp. à Iustino auctore cōstitutus, mox Parthos bella mouētes, misso exercitu cōpescuit, & fines propertutans, Parthorū multos afflixit: postea uero exercitus Rom. inito cū Parthis certamine, in fluuio Eufrate superatus fuit. Exinde Erulos, Zepidas, & Bulgaros, Illyricū deuastantes Iustinianus saepe per suos iudices profligauit. Post diuturnū autē immanēq; laborē, aduersus Parthos habitū, per Belisariū Patriciū, perq; Hermogenē magistrū officiorū & uerū truncq; legatū, foedus cū Parthis est inītū, & munera ab utroq; principe sibi inuicē sunt missa. Mox quoq; soluto ab oriētali parte exercitu eundē ductorē quē dudū in orientē miserat, delegit Belisariū, cui fortissimos milites dedit, ad Africā à Vādalīs liberandā. Et is dux excellēs, fauēte deo, magna cū celeritate Vādalos superauit, Libyāq; ad corpus reip. iungens, Bilimirē regē captiuū cū opib. spolijsq; Vandalorū Cōstantinopolim perduxit ad principē. A quo muneratus Cōsulq; ordinarius mox designatus, de Vandalis triūphauit. Belisario itaq; post triūphū Africā apud Cōstantinopolim agente, Theodatus qui reuiscisset Iustinianū sibi infensissimū esse, cōepit solito magis trepidare, & tamē qua erat ingenij tarditate, nihil solito accuratius prouidit: sed ad suas cōfugiens ineptias, oratoresq; ad Iustinianū mittēs, alias itē epistolas quae extāt ad illū dedit, in quib. pacē ab illo impetraturus, Romā & Italiā inter cætera dicere fecit: Et si Africa libertatis parte frui occiperat, in eandē libertatē animis erectā motibus exponere, qui inter oppugnandū defendendūq; necessario oriētē. Iustinianus uero respōdens regi, praē se tulit desideriu urbis & Italiae liberandae. Misit namq; ad eū oratores, quorū legationis summa hęc fuit: ut aut Italia, & eius insulis decedēs Cōstantinopolim Theodatus se cōferret, diuitias accepturus maximas, & in ocio q̄d à teneris annis fecerat, philosophiæ operā daturus: aut si id facere recusasset, bello q̄d extunc sibi indictū esset, necessaria prepararet. Is uero hominū ineptissimus, nec oblati cōsensit cōditionibus, nec se cōtra uim magis solito cōmuniuit. At Iustinianus ubi ab oratorib. suis factus est certior, Theodatū etli postulatū non fecisset satis, omnia negligētē puidere, Belisariū iubet simulata in Africā nauigatione classē Imperator, & ea in Siciliā ducta incumbere pro uirib. insulae receptioni. Cauit tamē prius Imperator, ne cū Vādalos in Africa oppressisset, similē intētaturus Ostrogothorū oppressionē, alias Rom. Imperio dudū inimicas gētes barbaras in se cōcīret. Ad Clodemirē nāq; Chis debertumq; & Clothariū reges Francorū, ut & ipsi quiescerēt & nepotē Theodebertum Liguriā tenentē quiescere facerēt, multa & maxima militū dona, additis litteris, quarū sententia hęc fuisse uidet: Graue fuit hactenus Ostrogothos reges, qui Theodoricome indigni successerūt tolerare, cū propter illatas nobis singulos per dies iniurias, tum maxime propter Arianae hāreseos labē, qua urbē Romā & Italiā inficere nō desinūt. Insuper à nobis requisitus rex Theodatus, necdū resipiscit, sed cōuicia iniuriasq; uir petulās adicit: quod

A cit: quod cum diutius ferre Christianos principes indignū ducamus, bellū illi indiximus, spem maximā uictoriæ in uestris aliorumq; principū Christianorū uiribus, nō minus q̄ in nostris repositā habentes. Postq̄ uero reges reddiderunt epistolas, spem pacis facientes, Iustinianus Mundū quendā ducem suū cum copijs Dalmatiā inuadere imperauit. Et Mū dus quidē, Gothīs qui Salonas præsidio tenebant prælio superatis, Salonas cepit, inuoluitq; tumultu Dalmatas omnes, Iustiniano subiici renitētes. Annos tūc urbs Roma duodequingenta, sub Gothīs regibus, Theodorico triginta octo, Amalasiūtha & Athalarico puero octo, ac Theodato ad duos adeo floruerat, ut nullā ipsa Imperij inclinationē ultra sentire uideret, quin apparet, primū quē forte creati contigisset excellentioris animi atq; ingenij siue regē siue Imperatorē, illius statum ubiq; ad integrum orbis Imperiū posse redigere. Sed quæ alluxit ob aduentum Belisarij ducis præclari & uiri certe optimi spes libertatis, per Imperatoris Iustiniani avaritiam atq; socordiam in contrariū successit. Namq; & libertas omnino perditā, & urbs intus extraq; diruta ac desolata, ad stupendam prout posteriores ostendunt libri, calamitatem est perducta.

BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE Imperij Romanorum, Decadis primæ, Liber quartus.

V A E annis centū duobusq; & triginta, per quos urbis Romæ Imperium hætenus inclinauit, gesta sunt, à nobis cōpertu difficillima fuere. Existimēt autē alij quicquid uolūt, blandimur nobis, multo plura q̄ ferret spes ac opinio & nostra & illorū qui nos hoc opus aggressos fuisse nouerāt, latebris eduxisse: nec facilē habēt indaginē quæ sequunt, licet aliquibus in seculis quosdā fuisse inuenimus, qui aut gentiū aut urbium suæ ætatis gesta scribere conati nobis afferāt adnarrationē, partim multum adiuuabit, partim non leuia alicubi afferet impedimenta. Vnde præfari cogimur aliqua, explicandis scriptorū controuersijs plurimum conductura. Is Procopius ex Casarea Palæstina oriundus, in castris Belisarij Patricij, prima in hac expeditione Italica, medicinā artem exercuit: & ut sunt hominū ingenia ad plures artes uersatilia, rerū Iustiniani Imperatoris temporib; ubiq; gestarū scripsit historias. In quibus pars fuit belli Italici aduersus Gothos. Eam uero partē Græce scriptā, nostra industria nuper habuit Italia, quā nullus scriptorū Latinorum qui Iustiniani Imperatoris & nostrā intercesserunt ætatem, legisse uidetur. Nos itaq; cum perdiscendis literis Græcis parū felices fuerimus, ipsam belli Italici historiarū particulā, traduci in Latinitatē curauimus, nō quidem mansurā, sed solūmodo talē, ex qua Procopij scripta scire possimus, in nostrā historiam confundenda. Exinde Leonardus Aretinus scriptor ætate nostra clarissimus, eandē principiū aduersus Gothos historiam decem & octo annos complexā scripsit, quæ ad huius Italici belli gesta à suis cognita principijs & ad finem perducta non dubitamus esse gratissima. In hac autē particula undiq; mutilata, quæq; meliora desiderarētur, nisi nos tribus in primis qui præcesserūt libris, Gothorū originē gestasq; res & pleraq; dixissemus, quæ ipsam absoluunt illustrantq; historiam. Eademq; ratione illa quæ ad ipsius Italici belli finem dicemus, gratiora erunt, præsertim illis in quorum manus sumpta ex Procopio contigerit peruenire. Ipse enim Procopius homo Græcus, licet in Italia fuerit, nō eam habuisse uidetur rerum Italiae peritiā, ut tantæ historiæ potuerit satisfacere: qd quidē etsi plurimis in partib; apparet, in unica ostendere satis erit. Is describens Rauennā quæ tunc urbū Italiae post Romā erat primaria, dicit illā à Pado mediā fuisse diuisam. Et Rauennā quæ nedū diruta, sed nunq; usq; in hanc ætatē fuerit direpta, constat à Pado semper duodecimo milliario abfuisse. Siue igitur Procopius errauit, siue in Latinitatē perperā est cōpta uel absurde addita cōperimus: in quibus explicandis ita uersari est animus, ut non disputationē introduxisse, magis q̄ historiā ad ueritatē dirigere uideamur. Belisarius Patricius à Iustiniano Imperatore, belli Italici aduersus Gothos dux declaratus, clasē parauit, militibusq; impositis in Sicilia nauigauit, ubi præcepta Iustiniani secutus, tanq; nauigaturus in Africā nihil hostile principio ostendit: præfecerat uero equitatu, quæ adduxerat Valentinianū, Innocentiū & Magnū. Et pedestres copias, quæ satis erāt magnæ, Constā

tinus & Bessas Herodianusq; ducebāt. Idoneo exinde captato tēpore, Catinā urbē repē-
 te adortus, occupauit. Postea Syracusas cū duxisset, urbe munitissima dedētibus ciuibus
 est potitus: fecitq; statim Siculorū in Gothos odiū, ut q̄primū copias Belisarius ostētauit,
 ppositūq; aperuit, mirabilis uictoriæ cursus fuerit, populis urbes oppidaq; certatim Ro-
 Imperio, cuius desiderio pridē tenebant, ultro offerētibus. Hortabat autē ad id eos maxi-
 me Belisarij præsentiā, q̄ cū à Vādalis Africā liberasset, pariter sperabat Siciliā à Gothis
 Italiamq; erepturus, & adiuuabat Theodati ignauia, qui nullos per Siciliā fecerat appa-
 tus. Attoniti itaq; subita ciuiū defectione Gothi, maiorē subito spē in fuga q̄ in resistentia
 posuerūt. Vnica tamē in Panormo munita ciuitate cui ualidū inerat prælidū, Gothi resi-
 stere sunt adnisi. Sed Belisarius dux peritissimus urbē in circuitu cōtēplatus, aduertit por-
 tū patere ad mœnia, quæ aliquot in locis à nauīū malis altitudine superabant: quamobrem
 classe portū delata, propugnaculisq; p malorū summitate dispositis, sagittarios fundito-
 resq; in illis posuit, q̄ subiectos hostes feriētes ilico mœnia defensorib. nudauerūt, tū sub-
 euntibus ad mœnia sine metu alijs militibus, territi ciues, sese Belisario permiserūt. Hæc
 Theodato cū essent in Italiā nūciata, anxio animo legatos ad Iustinianū mittēs huiusmo-
 di mādata dedit. Sicilia se sponte decedere, & in Italię tributū recognitionisq; signū, coro-
 nā aureā librarū triginta, ac in omnē quancūq; iusserit Imperator expeditionē Rom. mi-
 lites tria millia polliceri. Insuper in episcopos uirosq; senatorios iurisdictionē pmittere: &
 ut maiestas Imperij in urbē & Italiā restituta esse uideret, se curaturū nomen Imperatoris
 inter sacra cerimoniasq; primū pferri, statuāq; nullā regi Italico, nisi secundū Imperatoris
 locari. Indicat uero pictura, musiuo opere facta, quā Rauēnæ uidimus in æde beati Mar-
 tini in cælo aureo, à Theodorico, ut diximus, ædificatam, Theodatū qd fuerat pollicitus
 incœpisse. Ex eo nāq; musiuo cæteris elegātiorē, quæ Italia nūc uel noui habeat, uel uetu-
 sti operis, Iustinianus & Theodora uxor, & ipse Theodatus loco inferior, nūc picti cernit-
 tur. Quo in loco aliqua fuerūt ad ornatū addita, quę & scriptorū supplēt defectū, & certa
 ostendūt multa, quę scripta credere nolebamus. In pariete em̄ qui est ad dextrā, Rauenna
 qualis tūc erat, in hūc modū depicta est. Porta aurea Claudij Tiberij opus, qualis nūc ex-
 tat, propinquā habet insignē beati Vitalis ædem, magna ex parte nūc integrā: palatiū po-
 stea illud superbissimū, qd tanta cura impēsaq; Theodoricū ex ædificasse Cassiodorus sa-
 pe memorat, quale fuerit nūc apparet: cuius quidē ac aliarū ædiū ut in pictura superbissima
 rū nullæ iam diu uel minime cernunt reliquiæ. Sed illis in om̄ibus, siue sacris ædibus, siue
 porta & palatio, illud est cernere admirandū, qd ad omnes aditus, qui portæ aureæ & ædi-
 sancti Vitalis bini, palatio aut quaterni erāt, nec lignæ, nec æneæ, nec ferreæ erāt ualues:
 sed in ea quā regū gentis Gothicę iusticia & potētatus præstabant securitate, cortinula ut
 apparet aurea, quam uelū appellare consueuerūt, pro ualuis & foribus utebant: indicant
 præter picturā harpagūculi ex ære, qui in summa parte ostiorū, quę habere diximus bina
 sancti Vitalis ædē, adeo tennes sunt, ut cōstet eos nihil præter cortinulā sustētasse: quanq̄
 qui gesta Rom. siue pontificū siue principū, prisicis scripsere tēporibus, partes ædiū diuer-
 sas exprimere uolētes, primū, secundū & tertiu uelū, à simili clausura dicere cōsueuerunt.
 Hinc Ælius Spartianus de Alexādro Seuero Imperatore dixit: Salutabat quasi unus ex
 senatoribus, patēte uelo. In pariete autē eiusdē sancti Martini ædis sinistro Classensē oppi-
 dū quale fuerit, pictura indicat: qd quidē oppidū tantis ædificijs ornatū fuisse apparet, ut
 stupendū sit nulla ipsius fundamēta, nullā partē, præter ædē S. Apollinaris quæ adhuc ex-
 tat insignis, alicubi inculta uepribusq; oblita, inueniri. Portū autē qd fuerit adeo patēs et na-
 uigio tutus, ut illū omni in sinistro Adriatici littore Octauianus elegerit, in quo suā con-
 seruaret classem, nup pene clausum uidimus, ut nedū triremes & dromones multos, put
 pictura indicat, sed nec scaphā piscatoriā lēbūmue nunc perferat: cuius quidē rei causam
 esse nō dubitamus Sapis fluuij qui illū facere cōsueuerit auersionē: decē nanq; ab eo por-
 tu passū milia aliud in mare ostiū, qd Gerualsiū dicitur, multis ante seculis sibi effecit. Est
 nūc quidē ignorantib. ea quæ à maiorib. scripta sunt incredibile, uel portū eius magnitu-
 dinis uel oppidū in Classensī loco fuisse, ubi nullæ nūc appareāt illorū reliquię: nobis ue-
 ro maiorē affert admirationē, nulla fundamenta, nullas reliquiās extare illius turris, quā
 Plinius scribit ad illū portum fuisse, de qua lucernæ noctu portū nauigantib. indicarent:
 quam quidē turrim Plinius asserit omniū maximam fuisse, quas Roman. Imperij portus
 alicubi

A alicubi habuerūt. Sed ad regis Italiae gestorū narrationē. Iustinianus cum regis legationē
 benigne exceperit, ita respondit, ut & pollicitationes amplecteret, et Italiā omnino reddi
 postulas se Theodati rebus, pmiserit et amplitudini consulturū. Interim Belisarius Panor
 mo recepto magnificos apud Syracusas ludos ædedit, ac numisma in multitudinē disper
 sit. Erat em̄ extrema dies sui cōsulatus, quo ob honorē uictorie de Vandalis partæ fuerat
 ornatus, adeo fortunā habuerat fauētē, ut extrema cōsulatus die Siciliā uniuersam reper
 tus sit superiorib. uictorijs addidisse. Hac in parte omisit Procopius secundā Belisarij pfe
 ctionē in Africā ad sedādos motus quos Storzās, sicut Iordanus alijsq. nōnulli habēt, con
 tra Imperatoris iudices cōcitauerat. Nā Storzās penē ultimus militū & Martini cliētulus
 tyrannidem arripēs autorq. seditionum effectus, Cyrillo et Marcello & Phara alijsq. di
 uersis iudicib. dolo perēptis, Salomonē agitabat, totamq. Africā deuastabat. Igitur Beli
 sarius emenso in Africā pelago solita felicitate rebelles fugauit, prouinciā liberauit, Salo
 moneq. rursus in Carthagine collocato, in Siciliā redijt. At in Dalmatia Gothi post Mū
 B di ducis aduentū copias reparauerūt, in Salonasq. ducētes eā urbē constituerāt obsidere.
 Quib. cū occurrisset Mauricius Mūdi filius, adolescēs egregius cū parua equitatus parte,
 obuiauit illi Gothorū turma, quæ pariter qd circa urbē fieret inspiciēdi gratia prodierat
 ex castris, & præter utriusq. exercitus expectationē cōmissum est præliū, tanto animorū
 ardore, ut cū multi præstantioresq. ex Gothis cecidissent, ipse etiā Mauricius sit occisus.
 Interim obequitās mœnia munitiōesq. quas circū ea faceret Mūdus, uno eodēq. in tēpo
 re Mauritiū filiu in hostē pugnare, eundemq. primū uincere, postea superatū mortuūq. ef
 se audiuit: quo pculsus dolore homo bellicosus ira incēsus furēsq. in hostē ruit. Viderant
 itē Gothi præliū a paucis quos castris emiserāt cōmitti, quibus ut senserāt maiori ex parte
 occisis, ad arma omnis exercitus cōcurrerat. Hinc nō prius impetere improuisus potuit
 Mūdus, q̄ illi ex preparato pugnādi copiā fecissent, & cū totis copijs hinc inde p multas
 horas sit certatū: cedes utrinq. maxima est cōmissa: Gothi tamē q. sensim recedere cœpif
 sent, urgente uehemētius Mundo fracti foedā cōmiserunt fugā. Nec desistit uictoria uti
 C tarius, quinimō profligatos lōge infecutus, dū in necis filij ultionē sanguine nequit sa
 tiari, a fugiētī agmine est occisus. Repulli eū in modū Gothi mœrētes in remotiora retro
 cessere. Et milites Imperatoris nō minore q̄ hostes cæde pfligati, ob ducis necē mœrore
 cōfecti attonitiq. Salonas deseruere. Eam ciuitatē paulo post Grippa Gothus reparato ali
 quātisper exercitu recepit, inclinātāq. in Dalmatia Theodati rē adeo restituit, ut Iustinia
 ni exercitus omnia quæ Mūdus cœperat linquere sit coactus. Elatus tanta uictoria Theo
 datus & simul Belisariū audiēs in Africā ad motus Storzæ cōprimendos traiecisse, nedū
 spreuit ea quæ cū Iustiniano agere cœperat, sed illius oratores ne ab inceptis discederet
 psuadere conatos, in custodia haberi iussit. Et ut meliorē solito uitā instituisse Romanis
 ac Italis ostentaret, uasa aurea & argētea quæ Agapitū pontificē quando a se Cōstantino
 pōlim missus est, usuris subiecisse ostēdimus, ex fiscī pecunia redimi, & in beati Petri sacra
 rium referri curauit: quo in edicto, ut suam cōmendaret eius facti laudem, Alarici Visigo
 D thorū primī regis facto detrahit. Neq. em̄ mirū fuisse dicit, si uenerāda S. Petri uasa reddi
 uoluit, q. erat tantæ urbis uastatione ditatus. Interim annonæ caritas uniuersā Italiā, sed in
 primis Æmyliā & Liguriā atq. Venetiā premebat ob acceptā anno tūc tertio a Burgun
 dionib. & Alemanis cladē. Quare illos populos in rebellionē pēdere intelligēs, maxima
 eos liberalitate solatus est. Nō em̄ tertia illos sicut prius, sed totali unius anni annonā do
 nauit: multa in eius donationis decreto præfatus de sua gloria, q. Burgūdiones in Æmylia
 et Liguria occidione maxima afflixerit, Alemanos uero nō sine cōmissa cede extra Italiā
 fugere cōpulerit. Tū Imperator postq. intellexit quē in modū successerāt res & in Dalma
 tia & apd Theodatū, Constantianū belli Dalmatiæ ducē duxit, misitq. illū cū supplemē
 tō ad copias q. solite sub Mūdo militare in Macedoniā se receperāt. Eodēq. in tēpore Be
 lisarius in Siciliā est reuersus, quā ilico pacatā obtinuit. Quia uero trāsitū in Italiā diutius
 differre nollet, præsidia primū p Siciliā ubi se absente uisa sunt maxime opportuna dispo
 suit: inde e Messana soluēs, Rhegiū est delatus: eā urbē & quæcūq. ad primā exscensionē
 adita sūt loca euestigio recepit, oppidanis se in deditiōne ob ingēs in Gothos odiū offerē
 tibus. Ea cū fieri uidisset Embrimus, uel ut Iordā. appellat, Euermid Theodati gener Bru
 tinopolim

tinopolim missus, Imperator eū Patriciū adlectū multis muneribus maximisq; donauit. Moturus uero pedestri itinere ex Brutijs Belisarius classem iussit pari spacio littori pxi-
 mā nauigare, quousq; Lucanis nō minori q̄ Brutijs fecerāt facilitate deditiōē faciētib;
 cōfirmatis, Neapolim est uentū, quæ ciuitas ualido Gothorū præsidio tenebat. Vbi uero
 admouit & circū mœnia disposuit terrestres copias, classem in portu extra teli factū stare
 ad ancorā iussit, nec multo post munita arce suburbana p̄ pactionē est potitus. Cūq; obli-
 ditionē magnis apparatus moliret, miserunt ad eum Neapolitani Stephanū quendam ma-
 gnæ inter eos autoritatis uirū, maximiq; cōsilij. Qui ferme talib. mandata exposuit, Opta-
 re quidē ciues Neapolitanos urbē dedere Imperatori, sed facultatē deditiōis ideo subla-
 tā esse, q̄ eorū uxores liberiq; quos Theodatus pridē Rauennā obsides miserit, in custo-
 dia haberent. Tantū item inesse Gothicū præsidium, ut si armis correptis portas aperire ue-
 lint, ciues in ipso apparatu ab armatis expeditisq; militib. cōfodiant: ea ratione cōsultus
 fore, fidelissima Imperio urbe absq; læsiōe relicta, ad urbē Romā properare, qua potitus
 & Neapolim & omnē Italiā facile sit recepturus. Respondit paucis Belisarius, non se illū
 cōsilij directorē ad colloquiū admisisse. Si Neapolitani tempore uti uellent, cōditiones
 peterēt æquas, quibus impendēs euitarēt excidiū, q̄ ipse non prius inde proficisci digni-
 tuerit, q̄ urbe expugnata exemplū proponeret cæteris Italię urbib. & oppidis, quo digni
 sunt supplicio qui cōfractis ubiq; iam barbarorū armis Rom. Imperatoris beneuolentiā
 nō præponerēt. Quæ cū Stephanus à Belisario persuasus blandiore q̄ audisset oratione
 Neapolitanis retulisset, plebs portas Impatoris exercitui aperiēdas acclamare cœperat,
 & Gothi ad octingētos q̄ præsidio inerat, nō ausi repugnare in ciuiū p̄tectionē cōfugie-
 bāt. Cū factiosi duo ciues, Pastor & Asclepiandotus, Gothorū rebus studētes, Stephani
 quidē orationi nequaq; sunt aduersati, sed rē ita agendā esse dicētes ut deditio facta non
 proditio uideret, tamdiu differri obtinuerūt quoad Gothi ad urbē defendendā animi re-
 dierūt. Et cū multi itē ex plebe eiusdē factiōis sese præsidio adiūxissent, ludæis qui multi
 in urbe erāt, arma sunt data. Interea Belisarius postq; neminē prodire ad cōuentiones de-
 ditionēq; uidit, necessaria oppugnationi cōparauit. Non aut dubitauit quin ad eam ciui-
 tatē mœnib. circumdatā ualidissimis naturaq; loci munitissimā diutius sibi sedendū foret:
 qua ratione aquæ ductū q̄ in terra defossus in urbē p̄ferret obicib. intersepto, aqua castro-
 rū usui deriuauit, curareq; cœpit cōportari materiā castellis et machinis undiq; excitādis.
 Quo in apparatu dū aliquot detinet dies, forte miles quidā Isauricus exiccatam aquæ du-
 ctus partē ad muros ciuitatis pertinentē cū usq; ad urbis mœnia subrepisset, aduertit pe-
 tram quæ natiua urbis mœnia in loco suppleret, cuiq; aquæ ductus parietes extra & intra
 adhererēt foramē habere satis patēs aque, hominis ingressui pangustū. Opinatus uero est
 si petra patefieret, p̄ osq; illius milites penetrassent aquæ ductū, nō minus in ciuitate q̄ ex-
 tra præstaturū militibus accessum. Id cū ab Isaurico intellexisset Belisarius, milites illi fa-
 brosq; dedit, q̄ dilatādo foramine ab ictu quidē ne sonitus audiret tēperarūt, sed radēdo
 elimādoq; ita circulariter cōminuerunt, ut armato militi facilē præstaret ingressum. Inde
 Belisarius facta capiēdæ urbis potestate, prudēter & humane uti uolēs, quibusdā accersi-
 tis ciuib. ea memorauit, quæ in captis per uim urbibus cōmitti consueuerūt, uirorū cœ-
 des, mulierū ad libidinē raptus, & demū incendia ac rapinas: proinde usi tēpore facerent
 deditiōē, ex qua cladē omnium maximā irent auersum. Ea Neapolitani cū spreuissent,
 Belisarius capiēdæ urbis instituit huiusmodi apparatus: quadringētos milites ex omni
 exercitu selectos primis tenebris ad aquæ ductū muro continentē silētio adesse iussos, q̄
 facturi sint, instruit: ipse scalis in propinquo loco secrete dispositis reliquū exercitum at-
 ma capere iussum castris eduxit, & ad urbis partē aquæ ductū auersam delatus simulat op-
 pugnationem uel eo uesperis uel mane summis conatibus intentandam. Hunc tantū qui
 inopinante fieret apparatū audientes à custodibus Neapolitani in mœnia populariter cō-
 uolarunt. Noctis exinde interuentu, & differre in crastinū oppugnationem simulauit Be-
 lisarius, & quadringenti milites per aquæ ductum saxiq; foramen intra mœnia subrepse-
 rūt: sed ea ratione urbem peruadere, aut muros capere nequiuērūt, quod arduus ad saxū
 paruo interiecto spacio pertineret tumulus armato ascēsu difficilis qui superandus esset,
 si in urbē penetrare aut ad mœnia flectere uolebant. Eo in depresso tumulū inter & mœ-
 nia spacio, cum diu quid facerent dubij fuissent, miles unus armis depositis manibus pe-
 dibusq;

Aribusq̄ rependo in tumultū euasit, & casulā quā unica in uertice erat accedēs, anīm in ea
 repertā minis ne clamare auderet detentā funiculū poposcit, cuius caput unū oleastro in
 sumā rupe existētī cū alligasset, alterū ad cōmilitōnes dimisit, eiusq̄ funiculi ad miniculo
 singuli ascēderūt. Vbi uero in tumultū omnes cōstitere, qd cū Belisario cōuenerat signū
 classico dedere. Cui ex aduerso pari crepitu dux, respōdit. Is nanq̄ q̄ Neapolitanos ciues
 Gothosq̄ ad eam partē urbīs aqua ductu auersam, ad quam oppugnationis simulauerat
 apparatus, mœnia cōplessē uesperī uidiisset, cū primū noctis tenebræ eū texerūt, loco ex-
 cedēs ad scalas redierat, quas ipsum aqua ductui propinquas ostēdimus disposuisse. Itaq̄
 paritēpore sui milites ab intra ceperūt mœnia, & magno totius exercitus cōcursu scalæ
 ab extra ad primū classici crepitū sunt admotæ. Multis itaq̄ longo spatio mœnia utrinq̄
 habētibus, q̄ per aqua ductū intrauerāt milites, ad proximā delati portā custodes interfe-
 cerūt, eaq̄ subito refracta, Belisarius de tertiā uigilia cū exercitu est ingressus. Interea ci-
 ues tam subito inopinatoq̄ perculli pauore, postq̄ hostē prius irrupisse uiderūt q̄ ubi fie-
Bret impetus satis intellexissent, anxij amētesq̄ ad tutanda ppria sunt reuersi. Et debaccha-
 tus ubiq̄ Græcus miles hinc diripit incēditq̄ ædes, inde ciuiū qui resisterēt cōmissa cede,
 uxores illorū filiasq̄ rapit. Quæ cū fierēt, Belisarius militib. sub ipsum solis ortū ad cōcio-
 nē uocatis, talē habuit orationē: Videtis cōmilitōnes qualē urbē nō armis magis q̄ con-
 silio adepti estis. Ea quidē duo corporis & animi uires cōplexa, quib. contingūt, ij merito
 dicendi sunt felices. Sed quæso attēti audite, prudētis esse primū illud maximumq̄ scio et
 prædico, qd cōsilio paraueris cōsilio cōseruare. Sedimus ad hāc urbē pro ipsius magnitu-
 dine, parū, pro aliarū quę posthac gerēde sunt rerū multitudine, satis diu: labores subijstis
 incōmoda & pericula, ad quæ omnia si uestrā modestiam, uestrā noui in Imperatorem ac-
 tempub. fidem, non prædæ auuiditas aut odiū in Neapolitanos antea ignotos traxit: quin
 gloria acti stimulis adnisi estis capere hanc urbē, cuius opportunitate freti Italiā barba-
 rorū manibus liberatā Imperatori uestro subiiceretis. Imprudenter uero Neapolitani in-
Cmice egerūt, qui tantillo Gothorū presidio, quod facillimū fuit ejcere uel opprimere, Im-
 peratoris gratiā, salutē suā, nominis Italici decus nō anteposuerē. Verū p̄ imprudentiā, p̄
 demerito satis dederūt pœnarū, omni supellectile, omni quę quidē loco moueri possit re-
 familiari & pecunia spoliati: Nemo est usq̄ loci nec inter ipsos etiā Neapolitanos ciues,
 q̄ eam gazæ direptionē non sit æquā, & demeritis correspondentē iudicaturus. Sin uero
 ultra progredimur, modū excedimus. Subditi em̄ per arma uestra Imperatori Romano
 sunt, nūc nō hostes Neapolitani. Quibus seruatis, maximā inurimus notā sprete amicitie
 quā ultro petere debuissent, aliosq̄ urbiū Italiæ oppidanos quales intra mœnia admissu-
 ri sint admonemus. Vestra sit supellex, uestra sint quęcūq̄ potuerit miles efferre. Neapo-
 litani uero uxores sibi habeāt & filias, urbē frequentent, uobis postea æquē ac sibi cōmo-
 do usq̄ futurā. Militib. ea oratione persuasis, Belisarius nullū Neapolitanorū ultra occi-
 di aut capi permisit, mulieres maritis parētibusq̄ ē uestigio restitui curauit. In Gothos autē
 q̄ in presidio fuerāt, nō solū sæuitiā nō est usus, sed eos nō secus honori habuit q̄ suos. Ha-
Dctenus in his quę ad Neapolitanā inuasionē spectāt, Procopiū secuti aliqua diximus Tor-
 dani epitomatī penitus cōtraria, in quo assertū est qd Pandulfus et multi alij tradiderunt,
 Neapolitanā urbē tunc spoliatā, & tam Gothos qui inerāt & Romanos q̄ Neapolitanos
 ciues trucidatos fuisse. Interea Theodato apud urbē torpescēte Gothi & Romę & circū
 ea loca degentes, cū antea Theodati regis malignitatē occultis sermonibus damnare cō-
 sueuissēt, auditis ijs quæ apud Neapolim gesta diximus, segnitie illius apertis maledictis
 lamentabant. Et cum nequaq̄ dubitarēt Belisarium ad urbē properaturum, se ipsos co-
 hortati cæterisq̄ bellatoribus cōuocatis, trigesimo quinto ab urbe miliario ad Regetam
 oppidū, quod nunc Ruglate, castra fecerūt, ubi magnitudine imminētis periculi suadēte
 post maturā deliberationē Vitigitem sibi & Italicis regē creauerūt. Is nanq̄ etsi obscuro
 genere ortus erat, magnitudine tamē animi, & rei militaris peritia cæteros Gothos facile
 excellebat. Eum regē declaratū esse audiens Theodatus per deuia fugiēs Rauennā pete-
 curus interfecit. Sicq̄ Theodatus tertio q̄ regnare cœperat anno eū habuit regni & desi-
 dia finē. Exinde Vitigis Romā ueniēs, Sylueriū pontificē Romanū, quē ut ostendimus,
 pecunia corruptus ordinauerat Theodatus, & senatū populūq̄ Romanū allocutus be-
 neficia

neficia Theodorici regis memorauit. Hortatusq; eos ut in fide manerēt, tātās esse ostendit Gothorū uires, ut nemo sine sua perniciē sit res nouas per Italiā moliturus. Cū Gothis uero de gerēdi bellī ratione multa differuit, quib. lōga oratione suafit cōducere praesenti necessitati, praesidio Romae relicto Rauennā accedere, & Gothis quos per omnē Italiā Theodoricus rex dispererat coactis cōgredi Belisario. Profecturus itaq; Roma Vitigis, Luderim quendā cum electorū militum quatuor milibus praefectū urbi & praesidio declarauit, accersitosq; quosdā senatorij ordinis Romanos in locum obsidum secum duxit, & quamprimū Rauennē fuit, regnū honestaturus Mathasunthā Theodorici regis ex Amalasintha filia neptem inuitā accepit uxorem. Ipsa nāq; licet prius à Theodato captiua fuisset tenta, tamē Vitigis noui regis ignobilitatē aspernata recusabat illius coniugio copulari. Eā Vitigis ut deliniret, nuptias fecit celeberrimo apparatu, & tamē interea curandis omnibus quae ad bellū pertinere intelligeret intētus, Gothos undiq; cōuocauit, distribuitq; inter eos arma & equos, prout uirtus conditioq; singulorū exposcere sunt uisa. Et haec quidē tunc apud Gothos fiebāt. Belisarius uero postq; satis exercitū reparauit, praesidio Neapoli & Cumis relicto, Romā uersus uia Latina iter facere incoepit. Quod cū Romanī habuissent exploratū, Syluerio papa suadēte, publico consilio cōstituerunt, nō modo illū et copias quamprimū aduenisset admittere, sed ut accessum properaret per nūcios adhortari. Missus ad eam rem Fidelius quīspīā Mediolanensis, Belisariū quo maiori certioriq; cū spe, eo acceleratiore gradu uenientē perduxit ad portam, quae dicitur Asinaria. Viderāt Gothi praesidio à Vitigite impositi, intellexerantq; Romani populi intentionē, quare conterriti, fide publica à Romanis impetrata abire statuerunt: praeter unicū Baderim, qui regis sui crudelitatem timens sese maluit Romanorū fidei permittere quam cum alijs proficisci. Euenitq; ut qua die, quā Iduū Decembriū quartā fuisse constat, Belisarius Asinariā intrauit, eadē Gothi porta Flaminia sint egressi. Receptus intra urbē Belisarius senatū ac populum multa dubijs ut erant rebus accōmoda potiusquā dictu speciosa allocutus est, & Luderī Gothorū praefecto Constantinopolim ad Iustinianum Imperatorem missō, summā adhibuit diligentiam, non urbem tantūmodo, sed & oppidīs quae cum illa uenerant in potestatem communiendis. Urbis autē mœnia non solum ubi ruinā minarentur, instaurauit, sed propugnaculis ad ea ubiq; uiderent humiliora excitatis, aggere & fossa circūductis reddidit multo q; unquam antea fuerant munitiora. Exinde Costantinū & Bessam praefectos suos cum copijs dimisit, hunc ad Narniam obsidendam, illum in Etruriam. Recepti breui Bessa Narniā, ciuibus deditiōnem quamprimū sunt aditi factentibus. Constantianus uero Spoletū primo, & post Perusiam uiribus domitas cepit: quia compertū haberet Vitigite ingentes copias parauisse, modico Spoleti relicto praesidio, caeteras copias in Perusiā coegit, fore confusus ut si Vitigite eius capiendae ciuitatis libido cepisset, tam diu ad eam distineret, quoad urbi Romae satis à Belisario prouisum esset. Et Vitigis quidē cum primū de Perusiā obsidione certior factus fuit, Nillā & Pissiam praestantes Gothorū duces cū parte exercitus immisit, ut eam ciuitatē suo praesidio cōseruarent: sed cū Perusiā iam capte appropinquaret, egressus est cū copijs in pugnā paratis Constantianus, qui praeliū cum illis nequa q; detrectantibus cōseruit. Pugnatū est utrinq; certamine tam ambiguo, ut aliquādiu uterq; exercitus dubitauerit superari. Tandē Gothis fractis, & post multā cadem fugatis, Nillas & Pissias duces capti, & Romam ad Belisariū fuerunt missi. Vitigis ubi suos male pugnasse accepit, consultatione cum primoribus Gothorum habita, constituit omīssis Italiā ciuitatibus oppidīsq; Romam petere, & aut cum Belisario, si copiam pugnandi faceret, congregi, aut illum, si detrectaret, in urbē obsidere. Moris itaq; ad nonas Februarij ex Rauēna signis cum centū & quinquaginta, prout scribit Procopius, uel ut Pandulfus & quidā alij uolunt, centum milibus Romam uersus contendit. Id cū Belisario esset renunciatum, ut tantam belli molem quantam in se conuertī intelligebat sustinere posset, Bessam Constantianumq; ad urbem reuocauit, qui paruo praesidio in Perusia, Spoletō & Narniā relicto, post secundū q; profecti erant mensum cum omnibus copijs Romā sunt reuersi. At Gothi per Sabinos Tybur delati, ab oppidanisq; repulsi Anienē fluuium alicubi uado transmittere intentarunt. Id uero eos facere prohibuit fluuij altitudo. Vnde in agrum Romanū ad uiam Numentanam descendērunt, & pontē in eo loco castellis utraq; in ripa custodibusq; firmatum, quem Belisarius fecerat

A fecerat offendentes ad illū castra fecerunt: Belisarius namq; qui suam non ignoraret mili-
 tum paucitatem, nequaquam sperabat posse hostes ultra Anienē continere: sed illos cō-
 munitus tamdiu tardare curabat, quoad urbis mœnia cōfirmaret, perficeretq; excitata à
 principio propugnacula, & interea ciuibus frumenti ac aliarū rerum bello & perferendæ
 obsidioni necessariarū in urbem conuehendi longiorē faceret facultatem. Postquam autē
 uidit hostes ad suas munitiones ponti trans Anienē impositas confedisse, utile existima-
 uit castra ad easdem munitiones quæ dirimerētur fluuij alueo, hostium castris opponere.
 Igitur postfridie q̄ Gothi confederant, Belisarius cum equitibus mille ut locum metandis
 castris idoneum inspiceret, & quid hostes agerent cōtemplaretur, ad solis ortum Roma-
 rus, præter spem expectationemq; suam Gothorum equites habuit obuios. Milites hæc
 quos pontis & castellorū custodiæ deputauerat, siue minis & apparatu hostiū deterriti,
 siue pecunia corrupti, sese & pontē nocte illa hostibus dederant. Precipitatus in id dif-
 ficulatis periculiq; Belisarius, attonitos milites suos & in urbem fugamq; respiciētes hu-
 iusmodi uerbis pro temporis breuitate habitis est hortatus. Gothos esse quibus obuiaue-
 rit, toties à se uictos fugatosq; & cesos, quoties antea sint congressi. Casu quidem se cum
 paucis aduenisse, sed qui Belisariū prælio interesse uidebunt hostes, nō modo omnes in
 Italiā traductas adesse copias, sed ipsum etiā populum Romanū populariter irrupisse
 suspicatos. Proinde forti pugnaret animo, aut ingentem de strage hostium gloriam re-
 portaturi, aut sese cum liberit saluos in urbem proximā recepturi. Militibus igitur impe-
 rata facientibus acriter est certatū: & cum Belisarius optimi ducis ac strennuū militis mu-
 nera obiret, multi ex hostibus ceciderūt: Fuit tamē maximo in periculo Belisarius, quod
 Gothi illū ducē esse noscentes, densi & in cuneos cōglobati maximos in eum impetus fe-
 cerūt. Tutata uero est fortissimū ducem tum uirtus propria, tum maxime domestica ma-
 nis circa illū sedulo obuerfata, & superata repulsaq; à paucis Gothorū multitudo in pon-
 tis munitiones est acta. Tunc effusi castris nullo ordine Gothi tātō irruerūt impetū, ut re-
 pulsus Belisarij equitatus adusq; additas mœnib. fossas Pincianāq; portā sit fugatus. Pro-
 dierant uero ex urbe iuuentutis Romanæ multi, quibus hostē in suburbio tūc impigre di-
 stinētibus, expeditior fuit duci & pulso equitatu intra urbē receptus. Casos refert eo præ-
 lio Procopius ex Gothis mille, cū Belisariū affirmet uix octuaginta desiderasse. Ingressus
 urbem sole iam occidēte Belisarius, singulas portas singulis præfectorū suorum attribuit
 custodiēdas: ciues uero partim uigilias pro mœnibus agere, partim intētos paratosq; cū
 armis ad tumultus si qui orirentur in urbe, sedandos fore curauit. Ipse urbem uicatim in e-
 quo perambulans, hortando suadendoq; ciues in bonā spem erigebat, immittebatq; que
 cunq; usui fore auertendo præsentis noctis periculo uiderentur. Gothi nocte illa ad no-
 nam Numentanę uia Anienis pontē cōmorati, mane cuius dies fuit nona calend. Martij
 ad urbis obsidionē se parare cœperunt. Fuit uero hæc ratio obsidionis. Castra circū urbē
 sex in locis posuerunt à Flaminia usq; ad Prænestinā. His castris quinq; urbis portæ obsi-
 debantur, & impediēbāt uias quæ trās Tyberim ferunt. Castra autē ipsa uallo & fossa ac
 lignis turribus munierunt, & tam citra q̄ ultra Tyberim possidentes omnia crebris in-
 cursionibus peruadebāt. Belisarius autē contra pro defensione urbis hæc prouidit. Pincia-
 nam portam quæ contra maiora Gothorum castra maxime erat opposita, & Salaria huic
 dextrorsum proximā, quicquid circa illas mari est, sibi ipsi assumpsit defensandū. Prænesti-
 nam uero portā Bessæ, Flaminia quæ est à sinistra Pincianæ Constantiano attribuit, cæte-
 ris quoq; portis alios præfecit. Gothi circa urbem profecti aquæductus omnes interrupē-
 runt. Erant hi quatuordecim aquæductus mirabili opere effecti, per quos aqua in urbē la-
 bebatur. Ea ex interruptione non tantū aquarum incōmoda nocebant Romanis quan-
 tū carentia pistrinorū. Nā ex eo aquæductu qui ex summo Ianiculo quæ trans Tyberim
 defluebat, utpote decliui ac rapido, magna uis pistrinorum conficiebatur. Ex alijs quoq;
 aquæductibus quibusdā in locis eadem commoditas molendi fuerat instituta, qui tunc
 interrupti magnas obsessis difficultates afferebāt. Aduersus hæc incōmoda Belisarius in
 hūc modū remedia excogitauit. Bini lembi paruo inter se distātes spacio tignis cōiuncti
 molas in medio continebāt, quæ rapido fluminis cursu percite uoluebant. Funes uero ab
 utraq; ripa quā maxime intenti lembos in fluminē sustentabāt. Huiusmodi lembos secus

pontē qui primus trās Tyberim fert, collocauit: post eos lēbos alios eodē ordine posuit. Ne uero hostes mittendo de superiori loco materiam et ignē officere lembis ualere, ca-
 tenā in flumine ad ipsum pontē obiectā omnē materiā excipiebant, exceptam autē ho-
 mines ab utraq; ripa dispositi auferebāt. Et aduersus pistrinorū defectū hęc optime sunt
 prouisa: lembi em̄ pistrina largissime suppleuerunt. Aquarū uero incōmoda Tyberis su-
 stentabat. Sed per mœnia pluribus locis instrumēta bellī multiplicia ad feriendum repel-
 lendumq; hostes effecerat Belisarius, ac solertissime om̄ia prouidebat. Gothi uero cōtra
 ad expugnationē urbis instrumenta & machinas huiusmodi comparabāt. Primum arie-
 tes quatuor, estq; forma eorū talis: Colūnæ lignæ quatuor in altitudinē rectæ & qualiter
 inuicē oppositæ collocantur. Hæ columnæ tignis octo uinciunt, quatuor ad imum colū-
 narum, totidē ad summū, efficiturq; ueluti quadratæ cuiusdā ædiculæ forma, hæc q; corijs
 est obiecta, ne qui intus sunt, de mœnibus feriri possint: transuersum deinde tignū impo-
 nitur, à quo trabes catenis alligata dependet, quasi usq; ad mediū altitudinis columnarū,
 habet uero trabes in capite ferrū ingēs à basi quadratū desinēs in pyramidem. Machina
 tota quatuor rotis ad bases columnarū positis defertur: mouēt autē arietem milites non
 pauciores quinquaginta intra machinam existentes. Qui postquā mœnibus machinam
 admouerūt, trabem illam suspensam lorulis funiculoue retrahunt, moxq; cum impetu di-
 mittunt: trabes autē uiolentia & pondere in murum delata omnia disijcit ac perumpit.
 Fecerant autē Gothi turres ligneas pari mœnibus altitudine, hæ quinq; rotis uehebant.
 Sclarū præterea grandem numerū parauerant, & infinitam quandam uim fascium ex sti-
 pula & uirgultis. Cum satis omnia parata essent, Vitigis prima luce armatos om̄es adesse
 iubet, agminaq; distribuit: & quid agere quēq; uelit, præscribit. Fit alacritas magna in Go-
 this & incredibilis pugnandi ardor: cū alij fasces quibus fossas replere cogitabant, alij sca-
 las ferrent, alij machinas admouerent. Belisarius ante portā cum lectissimis militū super
 aggerem perstabat, nec quicq; moueri à suis iusserat priusquā ipse signum dedisset. Tur-
 res quas paratas à Gothis diximus, boues cōuehebant. Hæ ante ceteras machinas admo-
 uebantur. Quod cum aspexisset Belisarius, risit simplicitatē Gothorū, qui crederēt posse
 ad hostes armatos bobus machinā admoueri. itaq; coniectis sagittis cito confecti boues
 conciderunt, machinaq; destituta non potuit ulterius admoueri. Qui autē stipulam & qui
 scalas ferebāt, multitudinē telorū ab aggere ueniente repulsi nec fossas cōplere, nec mœ-
 nia adire, nec arietes admouere ualebāt. Stabat nihilominus Gothorū acies, ac testudine
 facta interdū subibat: sed peruincere aggerem nunquā potuit: sagittis & tragulis & omni
 fariam telorum genere certabatur. Dum hæc ad Pincianam & Salariam portam gerunt,
 tribus alijs locis Roma oppugnabatur. Nam Vitigis relicta parte copiarū quo Belisarius
 prælio distineret, ipse ad Prenestinam portā conuolauit cum multitudinē pugnatorum,
 eodemq; tempore alia Gothorū multitudo contra portam Fontinalem impetū faciebat,
 alia insuper hostiū manus portam Aureliam quæ est ad summum Ianiculum, expugnare
 nitebatur. Ita quatuor simul locis Roma oppugnabāt, ad Pincianam & Salariam portam
 quas Belisarius tuebatur, ad Prenestinam cui præerat Bessas, ad Aureliam, ad Fontinalem
 portam. Sed hi qui ad Ianiculum pugnabant Gothi facile repellabantur. Sunt em̄ loca ar-
 dua & saltuosa, ut difficile sit mœnia adire, nullo etiam repugnante. Tunc autē Paulo Beli-
 sarij præfecto cum ualida manu militum defendēte, conatus hostium in irritum cecidere.
 Ad Cassiam uero uiam maius periculum fuit, Via erat porticu contacta, per quā ad tem-
 plum beati Apostoli uadebatur. Sub ea igitur porticu latentes Gothi, cū tempus rei ge-
 rendæ uisum est: egressi ex insidijs repente ad molē Adriani inuadendam conuolauerūt,
 scalisq; admotis primum ambitum qui figura quadrata molem cingit repentino impetu
 ceperūt. Hæc moles Imperatoris Adriani sepulchrum fuit, eximio ac magnificentissimo
 opere confectū: primus ambitus quadrati figuram habet, cōstat uero totus ex marmore
 Pario summa opificū diligentia ex ædificatus, in medio huius quadrati rotūda moles in-
 surgit, excelsa quidē, latitudine uero tanta, ut in suprema eius parte area sit, cuius diamē-
 ter uix iactu lapidis transigatur. Habet uero pontem super Tyberim amnem, qui ab ipsa
 mole ad aliā ripam extēditur. Hoc ædificium licet extra urbem esset (nam urbs usq;
 Tyberim finiebatur, hæc autē ultra Tyberim est) tamen quia pontē habet ad mœnia usq;
 pertinentē, & erat ueluti arx ac propugnaculū quoddā, Belisarius suis occupandū custo-
 diendumq;

A diendumq; prouiderat, eiusq; rei curā mandauerat Constantino. Viderat autē Constan-
 tinus paulo antē hostes ratibus in Tyberim missis ad eam partē urbis oppugnandā acce-
 dere, quā Martium campum & ipsum Adriani pontem intercedit. Itaq; ueritus humilita-
 ti murorū (nam erāt in ijs locis mœnia iuxta flumē non satis munita) ex Adriani mole cū
 manu militū aduolarat, nec satis multos reliquerat mōlem ab hostibus defensuros. Gothi
 ergo, ut diximus, per absentia præfecti capto inferiori ambitu, molē ipsam expugnare ni-
 tebantur. Milites autē de superiori parte repugnantes, quo magis repellerent hostes, rem-
 nefaria effecerunt. Erant in summa parte molis unde quaq; permagnæ statuæ hominū,
 equorū, quadrigarum excellenti artificum opere confectæ. Has partim integras milites
 demoliti in hostes præcipitarūt, partim cōfractas deiecerunt. Ita præclara opificū opera
 & multorū annorum labores ac maxima eius sepulchri ornāmēta militum siue rusticitas,
 siue malignitas paucis horis absumpsit. Inter hæc Cōstantinus repulsis à flumine hostibus,
 audito molis periculo p̄ pontē succurrit, addiditq; suis animos, atq; ipse ab inferiori par-
 te hostes inuasit: per hunc modū tandē moles est defensa atq; hostes repulsi. Ad Prænesti-
 nā quoq; portā ubi Vitigis rex, & qui cū illo uenerant Gothi pugnabāt, ingens periculū
 fuit. Erat em̄ non procul à porta locus quod Viuariū appellabant. Is locus mœnia habē-
 bat duplicia aliquo spacio inter se distantia, solum inter bina mœnia planissimū erat: mœ-
 nia uero ipsa nō satis munita. Vitigis igitur & Gothi prima aggressi mœnia, etsi egregie
 repugnabāt, tamē ea peruicerūt. Bessas uero præfectus diffidēs aduersus tantā Gothorū
 uim resistere posse, Belisario p̄pere significauit quanto in periculo res foret, admonuitq;
 ut q̄ celeriter opem ferret. Eo nuncio permotus Belisarius relicto ad Salaria portam præ-
 sidio, ipse cum lecta manu militū per urbem citus se contulit ad Viuariū. Aduentū suo
 redintegrata pugna, crescunt militibus animi ad præsentiam ducis: ipse etiā cum suis in
 præliū descendit: Gothi murum ab inferiori parte perfregerunt, ac magna uis eorū in-
 gressa inter bina mœnia uersabatur, pugnaq; in eo loco acerrima erat. Tandem uero eū
 exitum habuit pugna, ut Gothi per eum ipsum locū quo ingressi fuerāt, cū magna suorū
 strage euadere cogerentur: postquā uero egressi sunt, in eos perturbatos immilli milites
 longe illos submouerūt, eorūq; machinas cremauerūt. per hunc modū Roma eodem
 die & oppugnata pluribus locis & defensa fuit. Ceciderunt autē in his prælijs Gothorum
 ad tria milia: obsidio tamen durabat. Romani uero etsi Belisarij uirtutes admirabant, ta-
 men querela aduersus illum erat, quod cōtra tantas Gothorum uires exiguis ipse copijs
 cōcitato bello Romā in præsentis difficultates cōiecisset. Quod sentiēs Belisarius, neq;
 enim erat obscurū, etsi aliās hæc eadem Iustiniano significauerat, tamen tunc maiore in
 modum cōmotus uehementius scripsit, obsidionem urbis Romæ ostendens, & paucita-
 tem suorū, ac hostiū multitudinem, Se enim in Sicilia ex eo quem secum duxerat exer-
 citu Panormi & Syracusis præsidia reliquisse, Neapoli uero & Cumis & alijs per Italiā op-
 pidis à se receptis, quod necessariū fuerat pro illorum tutela milites posuisse, sibi tantum
 modo ad quinque milia militum restare, & Romam à Gothis centum & quinquaginta mi-
 lium exercitu obsideri, Romanos horum periculorū insuetos haudquaquā obsidionem
 D toleraturos. His literis Iustinianus acceptis ualde cōmotus est, ac statim copias quasdam
 iam paratas iussit in Italiā nauigare: præerant autem his copijs Valerianus & Martinus,
 eaq; hyeme per Ætoliam & Arabiam hyemauerunt. Romanos hæc significata in spem
 continuere, aduentum eorum primo quoq; tempore expectantes. Dum hæc Romā ge-
 miferat, classemq; insuper eis dederat, cōiunctis sibi maximis Barbarorū copijs, Salōnas
 mari terraq; obsederāt. Cōstantianus enim impar tantis hostium copijs, munita prius af-
 fatim urbe egressus maxima Gothis dāna mari terraq; inferebat. Et hoc etiā tempore gē-
 tes Barbaræ a quibus Romanū occidentale imperiū ostendimus inuasum fuisse, in aper-
 tas inimicitias asperrimaq; inter se bella proruperāt. Siquidē Childibertus, Clodomiris,
 & Clotarius Francorum reges hortante Crotchildi genitrice, in patris sui, prout ostendi-
 mus, ea adhuc uirgine occisi ultionem duxerūt in Sigismundum & Gothimarum fratres
 Burgundionū reges. Occurrit uero Sigismundus copijs tumultuarie comparatis, & præ-
 lio ad Agaunenſes cōmisso, fractis fugatisq; Burgundionibus, Sigismundus cum uxore
 & liberis captus fuit: quos omnes simul Franci reges ad uicū colūnæ in puteo necauerūt.

Exinde Clodomiris solus cōtra Gothimarū gessit bellū, in quo fugatis Burgundionib. cū ipse persequeret Clodomiris à fugiēte Burgundione suffossus cecidit. Cuius rei dolore cōciti duces Francorū, qui ordines in eo exercitu ducebāt, ardētius prelio incubuerūt, & Gothimaro occiso, ac copijs pene ad internecionē cēsis, in agrum etiā eorū imbellēq; multitudinē quæ domi manserat est sauitum. Almaricus tunc Visigothorū rex Hispaniā obtinebat, habebatq; in matrimonio dictorū Francia regū sorore, nec tamē destitit Chil debertus, quin causa pratēsa, qd indigna soror pateret, paratissimū in Hispaniā exercitū duceret. Quod cū haberet exploratū Almaricus, nauī fugere cōstituit, sed dum tarde pergit ad mare, à Francis prauētus occidit. Tūc Childebertus magis per Hispaniā factis populationibus, Toletū urbē cepit, et thesauris quos haberet opulētissima ciuitas maximos ablatis, sororem uiduā in patriā reduxit. Et ilico postq; Franci reges præda ingēti abacta Toletō sunt profecti, Visigothi in defuncti Almarici regis locū Theudā sibi regem creauerunt. Sauiērent etiā mox inter sese Francorū reges. Clodomiri defuncto superfluerunt duo filij infantes, q̄s quia Crotchildis auia nimis charos habere, et ad paterni regni portionis successionē alere uidebat, Clotharius & Childebertus terrę allisos interfecerūt. Paulo exinde post Theodebertus dictorū regum nepos cū Childeberto patruo in alterū patruū Clothariū cōiurauit. Obstitit tamē eorū impietati Crotchildis genitricis prudentia, quę aciebus in pugna paratis dū essent dimiscaturi, eos ad pacē cōcordiamq; perduxit. Et ne otium, ut ante, reges in armis nutritos in patria discordes teneret, suasilit ut Childebertus & Clotharius Hispaniā inuadētes Arianae sectæ Gothos uel regno pellerēt, uel ad synecrum fidei Christianæ cultū facerēt respiscere. Theodebertū autē ut prouinciā Romanā ac Italiā maximis agitatā motibus iterū inuaderet est hortata. Itaq; Childebertus & Clotharius fratres in Hispaniā aduersus Visigothos duxerunt. Qui ad Cæsaraugustam usq; delati, eam ciuitatē diu obsessam, uallatāq; magnis & prope assiduīs oppugnationib. adeo terruerūt, ut ciues Visigothi, qui præsidio inerāt, uinci uiribus opprimiq; timuerint. Quo in tremore maximo cū anxia esset omnis multitudo, armisq; diffideret, quæ iuuentus in manibus dies noctesq; pro mœnibus tenebat, in cœleste auxiliū mentes oculosq; cōuertērūt. Et capite primū Christiano ritu cinere asperso, tunicā beati Vincentij quæ in sacrorio illis erat, solēni pompa à sacerdotib. cleroq; ad mœnia deferri orauerunt: fecerūt ilico qd rogabant, trepidi & ipsi etiā sacerdotes. Quorū primarij tanq; ad diuinā rem parati muri propugnacula cōscenderūt, & beati Vincētij tunica in hostē pratēsa supplicii uoce diuina implorauere præsidia. Tunc Franci reges inermē noui habitus turmam admirati his qui in statione erāt per militē gregariū interrogatis quid fieret didicerūt. Quæ intellecta reuocatū ad se regia fide ciuitatis episcopum iureiurando adegerunt, ne quempiam Arianae sectæ in urbe & diocesi ultra toleraret: quod cū ille pmisisset, abeūtes euestigio reges obsidionē soluerūt, & in Parisios reuersi sancti Vincentij ædem, quæ nūc celestis uisitur, in ciuitate exædificarunt. Et per id temporis obiit decrepita Crotchildis eorū genitrix mulier præstantissima. Interea dū Childebertus & Clotharius Hispaniā agitarent, Theodebertus eorum nepos prouinciā Romanā nullis munitā Gothorū præsidijs occupauerat, minoreq; cū labore ceperat Rhetias alpes, & Coccias omī custodia derelictas. Qui descendens in Italiā omni Liguria est potitus, tradūtq; qui Francorū gesta scripsere, illum Etruriā ingressum usq; ad Vituriniū peruenisse: sed nos cum de Etruria parum credamus, quod Liguriā omnē ceperit habemus compertū: qui rex morbo correptus grauissimo, præmissa ingenti præda quā in Italia fecerat, redijt in Metēses. Reliquit autē Aminogum, Burelinū, & Leotharium magni exercitus duces, per quos Liguriā, & quæcumq; ceperat de Gothorū prouincijs defensauit. Gothi namq; trans Padū sese colligētes omnia quæ Apenninū inter & Padum atq; Alpes sunt præsidijs cōmunita tenentes, Liguriā, Alpes, Romanā prouinciā tunc spreuerunt. Sed Theodebertus paulo prius quam Crotchildis auia, interijt: cuius filius Theodoaldus in regno sine contradictione successit. Roma inter hæc durius obsidebat. Vitigis em̄ quoniā expugnatio prius tentata turpiter et successerat, inquietior inde factus cū cetera rimari ac perscrutari nō destitit, quibus obsessos quammaxime affligeret. Portus erat iuxta mare à dextra Tyberis fluuij ripa, superq; eorū urbs ualido muro cincta. Eo in loco naues cū cetera quæ mari feruntur deponebant. Vitigis igit magnis suorū copijs repente & inopinato missis urbē Portuensem cepit. Oppidanis contra

A contra subitā Gothorū uim nequaquā satis ad resistendū paratis. Ex huius occupatione
 urbis, magnæ confestim difficultates Romæ creuerunt, frumenti ac cæterarū rerum quæ
 ului sunt importandi facultate sublata. Nam Gothi quidē præsidio militum ibi relicto op
 pidum ac fauces Tyberis custodiebant, nec importari quicquē patiebant. Nec multo post
 Rauennā Vitigis misit, qui ciues Rom. omnes quos obsides duxisse supra ostendimus,
 interficerent. Erant uero in his multi ex nobilitate, multi etiā ex plebe præstantes uiri, qui
 omnes interfecti sunt præter paucos, qui re prius cognita aufugerunt: in quorū numero
 fuerūt Teruētinius & Reparatus Vigilius, q postea papa fuit Germanus: hi em̄ re præco
 gnita in Galliam fugiētes mortē uitarunt, cæteri perierūt. In hoc Romani populi dolore
 ob ciues Rauennæ interfectos aliū superuenit dolor. Belisarius em̄ defectum annonę ti
 mens, Romanis ciuibus edixit, ut filios & uxores, & omnē inutile bello turbam Neapo
 lim mitterēt. Idē milites suos facere coegit, quibus uel scorta uel manicipia Romæ essent.
 Viæ autē abeundi per id tempus duæ supererant, una Ostiensis iuxta sinistram Tyberis ri
 ueris, altera mediterranea regione, per ea loca quæ a castris hostiū erāt maxime
 diuersa: neq; em̄ totam urbē a principio cinxerant Gothi, ut diximus, sed ab Aurelia por
 ta ad Prænestinā obsidebant: per alia uero loca non temere neq; sæpe uagabatur: nam &
 damna incurrerāt si longius a castris suis uagarent, & sine magno copiarū apparatu dis
 cursare non poterāt. Ex quo fiebat ut uia Appia & Ostiensis per id quidem tempus tuto
 uaderetur. Romani igitur uxores & liberos, & imbellē multitudinē emisertunt: pars eorū
 in Campania, pars Neapoli, pars in Sicilia, prout cuiq; cōmodius fuit, constitere. Romę
 autē annona iussu Belisarij diligentissime per singula capita distribuēbatur. Hoc in loco
 traditur ex Procopio, Sylueriū pontificem Romanū, pro quo nominis errore semper po
 nitur Lyberius, in exiliū fuisse actum, suspicione coorta, quod cum Gothis sentiret. Sed
 Pandulfus Hostiarius in uita ipsius Syluerij id narrat accidisse inducjs cōstitutis, & me
 liores q̄ ipse Procopius causas affert, prout in tempore ostendimus. Romanis itaq; anno
 na penuria laborantibus, Martinus & Valerianus, quos a Iustiano missos supra dixi
 mus, Romam uenerunt, habētes equites ad mille sexcentos. Erant uero hi magna parte
 Hunni. Aduētū eorum equitū recreatus Belisarius, alia ratione quā prius bellū gerere
 constituit. Non em̄ stans intra mœnia urbē tuebat, sed per singulos dies emissis equitatu,
 subitis incursionib. hostes uexabat: ex quo factū est, ut mirificum hincinde accenderetur
 certamen, & in omnē experientiā ueniretur. Belisarius enim ipse scientissimus præliandi
 dux equites qua ratione agendū foret cōmonebat, loca monstrabat quousq; progredi, et
 ubi cōsistere oporteret: & modo per Salaria Pintianamq; portā subito emissis equitibus
 proxima Gothorum castra fatigabat, modo per Aureliam portā, & alia Gothorū castra,
 quæ erant uia Cassia, inter sepulchrū Adriani & Miluium pontem infestabat. His certa
 minibus Belisarij equites præualere cœperunt, non quod totū equitatum hostiū ferrent,
 sed quod parē uel ampliorem numerū superare uidebantur, peritiaq; bellandi & audacia
 atq; animi obsessorum creuissent, eō deuentū est, ut non leuibus iam certaminibus, sed iu
 sta acie decerneretur. Belisarius em̄ crebra præfectorū ac militū adhortatione fatigatus,
 experiri tandē maiorē pugnā decreuit, copiasq; suas in hunc modū disposuit: primo acie
 unā per uia Cassiā exire, & ante sepulchrū Adriani ad hostes uersam stare iussit, præfecit
 autē huic aciei Valentinū equitum præfectū, eiq; supra equitatū pedites quoq; attribuit
 ex ueteranis militibus, ex populoq; Romano, qui uoluntarij id munus sibi poposcerāt:
 hos uero pedites nō unā cū equitibus stare uoluit, sed sinistros mōtes, qui a laniculo dis
 currentes planiciem supereminēt, occupare. Valentino autem præcepit, ut quoniā maxi
 mam expectationē inuadendi hostē præberet, ceterum pugnā non iniret, nisi fuerit laces
 situs. Volebat em̄ illam Gothorū partem quę in his locis castra fecerat tantummodo de
 tineri, ne prælio, quod Salaria uia cōmittere decreuerat, auxiliū suis ferret. Duas subinde
 alias struxit acies, unam ad Salaria portam, alteram ad Pintianā: in frōte equites, pedites
 in subsidij utriusq; collocauit, atq; ita sua quamq; porta exire & ad hostē progredi iussit.
 Vitigis Gothorū rex cum ex transfuga postredie futurum prælium cognouisset, Gothos
 prima luce armari fecerat. In struēda acie pedites medios, a dextra & sinistra equites qua
 si alas disposuit. Ita Belisario obuiā progressus præliū cōmisit. Milites igit ab utraq; parte
 statim

statim acriter cōcurrerunt: duces uero post eos stantes, hinc Belisarius, inde Vitigis suos
 adhortabant. Et ab initio quidē pugnae Belisarij milites longe preualebant, multiq; cade-
 bant ex Gothorū acie, & sub ipsis castris hostiū pugnabat. Multitudine tamen abundan-
 tes Gothi, in eadentiū loco alios submittebant. In hunc modū neutra parte superante, usq;
 ad meridiē est pugnatū. Alacrius tamē Belisarij milites dimicabant: Gothi solū patientia
 consistebant. Interim quæ ad sepulchrū Adriani stabat acies, prælium cōmisit: multitudo
 enim populi Rom. ex collibus descendere in Gothos cœperat, & Valētinus implicato
 prælio suos cernēs, acie cui præerat a sepulchro Adriani cōmouit, atq; hostes inuasit. Nec
 diu tulerūt Gothi, præsertim multitudine illa populi, quæ de superiorib. locis descēdebat
 conterriti, & in eorū castra se recipere nō ualentes longius aufugerunt. Romanorum autē
 multitudo, quā de montibus descendisse supra diximus, statim ad castra hostiū diripien-
 da cōtendit. Quo facto, nec ipsi persecuti sunt hostes, nec milites persequi dimiserūt. Ra-
 pinam em̄ ab eis fieri cernentes milites, ne expertes prædæ foret, omīssa persecutione ho-
 stium, ad castra diripiēda ipsi quoq; cōuersi sunt: ita Gothi de manibus emīssi, cum nemo
 persequeret, in montibus proximis constiterūt. Inde castra sua agi ferriq; uidentes, cum
 neq; ordinē neq; disciplinam ullam in hostibus cernerent, sese tandē cohortati rursus ho-
 stes inuasērūt, eosq; impeditos ac rapinae intentos perfacile superarunt, castraq; & prædā
 illis abstulerūt. Ad castra quoq; regia per hoc ipsum tempus mutari fortuna cœpit, pedi-
 tatus enim permultus ex Gothorū proximis castris equitibus Belisarij obiectus, cū quasi
 testudine scutorū facta à frōte premeret, cœgit tamen eos aliquando pedē referre: quod
 cum uiderent equites hostiū, dextræ alæ impetu maiore Belisarij equitatum ex trāuerso
 inuasere, nec longe tulerunt impetū equites, sed terga ad extremum dantes, ad peditem
 suorū aciem se receperunt. Nec ea quidem sustinuit uim hostium, sed magna suorū cede
 in fugā uertitur. In hoc tamen loco duorū centurionum uirtus plurimū eluxit, Principio
 & Taruunti nomina illis fuere, qui in fuga cæterorū locum suum non deserentes, impetū
 Gothorū diu sustinuerūt, spaciūq; dederunt suis sese in urbē recipiēdi, donec Principius
 toto corpore uulnerato pugnās cecidit, & circa illū cōmilitonū suorū quadraginta duo.
 Taruuntē autē pari uirtute præditus, cum sanguis permultus de uulneribus manasset, ui-
 resq; deficerēt, à fratre ex prælio ui retractus, & ad Pincianā usq; portā deductus, ibi cor-
 ruit. Post hæc milites effuso cursu ad urbem refugerūt. Stantes uero in mœnib. Romani,
 portas clausērunt, ueriti ne hostes simul urbē intrarent. Itaq; nō parua militū pars exclusā
 est, qui aggerē transgressi, terga ad mœnia, faciē ad hostes cōuersi stabant, unicā habētes
 salutis uiam, si ē mœnibus defenderent: nam tela plerisq; deerāt, quibus tueri se possent,
 omnibus uel in fuga abiectis, uel in prælio cōfractis, sed qui pro mœnibus stabant, eos la-
 pidibus tutati sunt: pugna hæc ad castra Gothorū ab initio cœpta, postremo ad portas ac
 mœnia desijt, cecideruntq; ex Belisarij militibus permulti, ac maxime uirtute præstātes.
 Qua ratione Belisarius aliq̄t dies pugna abstinere cœpit, cōtētus solū mœnia defendere.
 Agebatur præterea maiori incōmodo, quod à frugū penuriā, quam Theodati regis tem-
 poribus inchoasse ostendimus, ad inopiam rerum omniū, acerrimamq; famem eratur ino-
 pia, sed uniuersa premere Italia. Scribit namq; Datus Mediolanensis episcopus, qui per
 ea tēpora fuit, eō calamitatis quo tempore urbs Roma à Vitigite obsedebat, in sua dice-
 celi peruentū esse, ut ultra sordidorū, quibus multi manū apposuerunt esum, inuēta sit mi-
 sera generix, quæ mortui fame filioli carnes comederit. Fato itē Romani Imperij tunc fa-
 ctum esse uidemus, ut dum inopiæ & Gothorū oppressioni malis breui cessaturis Roma
 oblitit, Lōgobardi, quos diximus Odoacris Heruli regis Rom. temporibus, primū ad
 Danubij ulteriorē ripam sedisse, uires cœperint adaugere, breui exercēdas in Roma atq;
 Italiae detrimenta. Hi etenim Longobardi, duce Andoino, quem habuerūt nonum regē,
 Danubio transmissi, Pannoniā inferiorem paulo ante inuasērāt. Tulerat autem eius gen-
 tis accessum grauiter Turismundus rex Gepidarū, pronepos Ardarici illius regis Gepi-
 darū potentissimi, quē sub Athila ostendimus, in prælio Cathalaunico militasse, nam &
 ipse Turismundus cū suis Gepidis superiorē Pannoniā incolebat. Congressis itaq; præ-
 lio gentibus ferocissimis, Andoinus Turismundo represso captā inferiorē Pannoniā ob-
 tinuit. Cui defuncto, decimus in Longobardorū regno successit filius Alboinus. Et Ge-
 pida

A pida Eurimundū, qui defuncto itē Thurismundo genitori suffectus erat, nouū regem ha-
 buere, quos inter recēs creatos reges innouatū est bellum, longe prout finis breui docuit
 dispar, qđ Alboinus animi & corporis dotibus excellēs Clotharij regis Franciæ filiā no-
 mine Clothuinā uxore haberet, cuius gratia Auares cum Longobardis in Zepidas ar-
 ma sumperunt: fuerunt autē Auares, Hunni Athilæ proprij exercitus reliquiæ, quos dixi-
 mus primo defuncti ipsius Athilæ anno à Zepidis subijci recusantibus superatos. Nam
 Durith Athilæ filius a Valemire & Theodemire Zepidarū regibus intra Scythiā fugere
 cōpulsus, ilico ab Hunnis sui exercitus fuit occisus. Suffectus autē est illi in Hunnorū re-
 gē Zeliorbes. Qui cū uiginti Hunnorū milibus, ut Paulus est autor, bello, qđ Iustinianū
 cōtra Parthos feliciter gessisse diximus, Quosdroæ Parthorū regi cōtra Romanos auxi-
 lium attulit: sed Cosdroas suspectā ducens Hunni regis fidē, quod eum rescisset à Rom.
 Imperatore munera accepisse, Hūnos incautos maxima oppressit clade, Zeliorbē uero
 multis cōfossim uulnerib. interfecit. Quę quidē clades supra alias acceptas effecit, ut Hū-
 ni qui superfuērāt cladi Hunnorū nomen antea gloriosum exoli sese ab Auario, qui Ze-
 barie in regno successerat Auares nuncupauerint. Qui quidē Auares tanq̄ à cætera bar-
 barie profugi relictis Pannonijs in Noricū recesserūt. Vnde factū est, ut Noricus provin-
 cia in hac usq̄ tēpora unice literæ facta regio nomine additione dicta sit Bauaria. Ea autē
 Norici prouincia habuit ab oriente Pannoniā, ab occidente Sueuiā, à meridie Italiam à
 septentrione Danubiū: sed eam Bauariæ partē, quę pertinebat ad Italiā, Austrasij ante an-
 nos centū occupatā nunc tenēt, simul Austriam cum alijs partibus eius prouinciæ appel-
 latā. Cū itaq; Childbertus & Clotharius fratres, ac Theodoaldus pronepos Francorum
 reges usq; ad Bauariæ & Austrasiorū fines ditionē protulissent, Auares adducti Cloth-
 uindæ & genitoris Clotharij precib. suasionibusq; Longobardorū bello in Gepidas cō-
 senserūt. Ergo Zepidis magno apparatu, sed maiori odio in Longobardorū fines ducen-
 tibus, continuit se primo intra prouinciā Alboinus, quousq; compertū habuit Auares,
 relicta sine præsidijs Gepidarū loca à tergo inuasisse. Tunc Cōmundus in eas adductus
 C difficultates, Longobardos premere accelerauit, fore cōfusus, ut si eos uel delere, uel insi-
 gni clade posset debiles reddere, Auarorū à tergo instantiū iniurias facile uindicaret. Sed
 Alboinus de Auarorū impetu certior factus, furētī Cōmundo cū copijs occurrit, & nul-
 la mora cōmissum est præliū: in quo Zepidis fractis fugatisq; ac inter fugā penē ad inter-
 necionē accessis, Cōmundus Alboini dextera cecidit. Exinde Alboinus cū regis Cōmun-
 di caput pilo infixū aliquot diebus per castra gestari fecisset, paterā ex eius cranio celatā
 auro fieri curauit, bibitq; ea semper quoties cōuiuia aut solennes epulas exhibuit. Aucū
 aut sunt ex ea uictoria magnis opibus Longobardi. Et Alboinus Rosmundā Cōmundi
 regis filiā uirginem formaq; præstantē, sibi matrimonio copulauit. Ex illo tempore desie-
 runt Zepidæ qui aut prælio nō interfuerāt, aut cædi se subtrahere potuerāt, regē ducesq;
 sui generis habere, & partim in Longobardorū nomē sunt cōfusi partim Auaribus subie-
 ctū in superiori Pannoniæ parte ipsa securi paupertate manserunt. Hæc quidem in Rom.
 quondā prouincijs Transalpinis & extra Italiā tunc fiebāt. Romæ autē Belisarius post ac-
 ceptū ex inuasionē regionū castrorū apud Pincianā portā incommodū, cōfirmatis paruo
 D tēpore militū animis rursus educere illos cœpit, non tñ totis pugnare copijs amplius est
 ausus, leuia tantū prælia ut prius cōsueuerat, facere pseuerauit, ut fuerūt nōnulla ualde in-
 signia, præsertim aduersus illa Gothorū castra q̄ erāt citra Miluiū pontē ad Cassiā uia con-
 uersa: est em̄ ibi planicies equestrib. prælijs ualde apta, inq; ea planicie prata quæ postea
 sunt Neronicampus appellata, & theatrum est ad ludos gladiatorios uetustis temporib.
 ædificatū. Circa id Theatrū maxima certamina fuerunt, quia aut Belisarij milites id thea-
 trū occupabant & quasi castris illo utebant, uel Gothi præuenientes insidias in eo pone-
 bant. Quin & ad portā Salarīā, & ad Pincianā per singulos ferme dies leuia prælia cōmit-
 tebant. Gothis igit̄ obsidionē in longū trahi cernētibus unica peruincendi spes reliqua
 uidebat, si fame Roma premere: licet em̄ portus Romanis ablatas magnas difficultates
 uisus esset auferre, tamē, ut est hominū industria, præsertim in indigentia solers, onerariæ
 naues q̄ portū solebāt petere, Antiū petebāt, & inde expositū frumentū & alia necessaria
 pedestri itinere Romā deferebant. Volētes igit̄ Gothi cōmoditatem quoq; istā Roma-
 nis auferre, octaua cū ca urbē castra inter uias Latinā & Appiā posuerunt. Sunt em̄ in his

locis aquæductus duo altis fornicibus, qui interfecantes quasi in duo brachia scindunt, relicto in medio aliquanto spacio iterû coeunt. Distat autem ab urbe hic locus milia passuum circiter quinque. Hunc igitur medium locum occupantes Gothi, murum inter columnas arcum undequaque fecerunt ex lapidibus & luto, castraque per hunc modum munitissima habuerunt, posueruntque in his castris septem milia equitum, qui supra infraque infestares Laciniam & Appiam, & Ostiensem viam impediabant, omnem importandi facultatem Romano populo præcidentes. Ex hoc admodum durior obsessis conditio reddebatur, & fames intolerabilis imminerebat. Quamdiu enim segetes in agris fuerunt, milites noctu Roma egressi, frumenta comportabant, ac magno precio civibus vendebant, atque ita indigentia sustentabant. Vbi vero hæc quoque facultas defuit, tunc desperata omnia videbantur, non ex plebe modo ratæstium, & pestis Romæ grassari cœperat, frequentesque moriebantur, non ex plebe modo Romana, verum etiam ex Belisarii militibus. Res erant in summis difficultatibus atque angustis. Itaque ad Belisarium venientes Romani, fortunam suam conquesti sunt, quod fidem Imperatoris secuti, in præsentem inciderant calamitates: Suos enim civis miserabiliter interfectos Ravennæ fuisse ab hostibus: Urbem à Barbaris ignominiose obsessam, extra moenia vastata omnia atque consumpta: intus vero fame ac omnium rerum penuria intolerabiliter premere rogare Belisarium, ut se in hostem educat: præstare enim sibi armatis mori, quam fame tabescere, ac tantas calamitates dedecoreque perferre. Belisarius vero hæc audiens, clementer illis respondit, eos quidem temere & inconsulte deferri inquit, quod ea sit natura populorum, ut impetum magis quam ratione moveantur. Se consilio ac ratione, non impetu animi regi consuevit. Expectasse ab Imperatore copias, quibus adiuncti si pugnandum fuerit, certam suam victoriam polliceri valeat. Easdem illas copias infinitam quandam vim frumenti secum afferre: proinde abiret, ac sibi curam belli relinquerent. Romanis per hunc modum vel consolatis vel deterritis, ipse animum in eam cogitationem traducere cœpit, quemadmodum Gothi rei frumentariae difficultates quamplurimas inferret. Eius rei gratia hæc providit. Constantinum & Traianum cum equitibus mille Terracinam, Martinum & Fruthim cum quingentis Tybur misit. Aliam item manum equitum Albam destinavit: hisque omnibus præcepit, ut quam maxime possent comitatus impediret ad Gothorum castra deferri, & simul volentes Romam petere adiuvarent. Ne vero castra ad aquæductum posita nocerent, præsidium apud templum Pauli apostoli communitim fecit, equitesque eo in loco stationes habere iussit, & quæ late possent vicinos a Gothorum incursionibus tueri: est autem ecclesia beati Pauli via Ostiensis, diversa prorsus regione ab ecclesia beati Petri, utraque extra urbem, utraque porticum habens à porta urbis ad ipsam ecclesiam. Hæc duo apostolorum templa Gothos in tota illa obsidione nunquam violasse, & sacerdotes ut prius libere in illis permanentes rem divinam executos fuisse tradit ex Procopio. Scribit vero contrarium Hostiaris in vita Sylverii pontificis, cuius sunt verba, Gothos quo tempore Romam obsederunt, omnes ecclesiarum possessiones incendio consumpsisse, & ecclesias corporaque sanctorum passim exterminasse. Constantinus igitur & Traianus Terracinam profecti, cum ibi Neapolim profecturam Belisarii uxorem Antoninam reliquissent, ipsi retro convertere oppida illarum partium quæ Gothis dabant subsidia peruaserunt, breuiterque effecerunt ut nihil penitus ex locis illis ad Gothos deferretur. Martinus vero & Fruthis Tybur profecti, cum disiecta eius oppida refecissent, quotidianas Gothis molestias ex eo loco inferebant, & comitatus deferri in castra prohibebant: & idem fiebat ab illis qui Albam missi sunt. Ex quo brevi admodum tempore evenit, ut Gothi obsidentes non minus afficerentur difficultatibus quam obsessi. Et supra defectum frumenti pestilentia quoque castra Gothorum peruaserat. Inter hæc alia copia à Iuliano missa in Italiam peruenerunt. Fuerunt autem equites Thracum octingenti, quos ducebat Ioannes Vitaliani fratris filius: ex delectu autem equites mille trecenti, quibus præerat Alexander, Maxentius & Zeno: præterea classe aduecti fuerunt peditem tria milia quos ducebat Paulus & Conon, erant etiam Neapoli peditem quingenti, quos parauerat noster ipse Procopius Casariensis: hæc omnes simul copiam in unum conuenientes Romam petere constitierant. Afferebant vero secum multum ac magnum comitatum. Iter equitibus erat iuxta mare, classis autem peditem deferrebat: & quamquam inerat classi magna vis frumenti, per terram tamen magno vehiculorum numero frumentum etiam portabat. Belisarius autem sentiens eorum aduentum, ac metuens ne Gothi eos moliri impedimenta per noctem iussit, ac milites prima luce ad eam portam structos paratosque continuit.

Continuit. Traianū uero & Diogenē cum mille equitibus per Pincianam portam emisit, iubens ut ad castra hostiū magno tumultu discurrāt, & cum egressi in eos fuerint hostes, fugam ipsi arripiant, nec prius consistant q̄ ad portam ipsam unde ipsi fuerant peruenissent. Hæc facta cum essent, Gothiq; in eos exciti fugiētes persecuti fuissent, & ad Pincianam portā prælium cōmitteretur, Belisarius cum reliquo exercitu repēte Flaminia porta egressus ad castra Gothorū cōuolauit, imparataq; & uacua ab ea parte repperit: utpote q̄ a porta Flaminia iam diu obstructa nihil penitus suspicabantur, itaq; non multum abfuit quin castra ipsa caperent. Versus deinde Belisarius ad Pincianā portā, mediosq; nactus hostes cum ipse à tergo inualisset, illi uero qui prius fugerant à fronte repugnarent, incredibili cæde eos oppressit. Tantusq; fuit ex hoc prælio apud hostes terror, ut castris uigilant. Per hunc modum impeditis & territis hostibus, copiæ nullo impedimento Ostiam peruenerūt. Gothi igitur multis incommodis fatigati cum insuper nouas uenisse Belisario copias intellexissent, de dissoluenda obsidione cogitare cœperunt. Iam enim multitudo ingens in eorum castris uel peste uel ferro absumpta perierat. Multi etiam morbo aut uulneribus debilitati deseruerāt castra. Itaque Vitigis legatione Romam missa, cum multa hinc inde dicta responsaq; fuissent, de iusticia causæ tandem ad Iustinianum Imperatorem cōtrouersias deferri consensit, ut ex eius autoritate res componerentur, legatiq; ob hoc missi, ac trium mensium induciæ, donec redirent legati factæ, obsidesq; hinc inde traditi pro inducijs ex fide seruandis. His confectis copiæ & commeatus quæ Ostiæ erant, terra & fluuio Romam deueniunt.

HISTORIARVM BLONDI FORLIVIENSIS AB INCLINATIONE Imperij Romanorum, Liber quintus.

INTEREA dum Romani inducijs cum Vitigite constitutis ab hostium uexatione, & ob inuectos cōmeatus nedum ab inopia, sed ab indigentia respirarent, facta cōperimus ea quæ supra diximus minus bene de Syluerio Pont. Rom. fuisse narrata. Siquidē Hostiarius in dicti Syluerij uita scribit, Theodora Augustam Iustiniani uxore, postquā obijt Agapitus pontifex Romanus, perstitisse in sua rabie restituendi Anthemiū ad Cōstantinopolitanæ ecclesiæ episcopatum. Diximus enim supra Agapitum pontificē Romanum relegasse ipsum Anthemiū Cōstantinopolitanæ ecclesiæ episcopum, quia Eutylianæ hæreseos fautor erat. Instigabat autem ardentem per se mulierē Vigilius diaconus ciuis Romanus tunc Cōstantinopoli apocrisarius, qui ambiret Romanæ ecclesiæ pontificatū. Is enim de constantia Syluerij nequaq; dubitās, quin cupiditati Augustæ resisteret, mulieri pollicitus est, si ipse in Petri sedem poneretur, Menna deiecto Anthemio reducere, & alia facere quæ domina imperasset. Scripsit itaq; Theodora Augusta Syluerio in eam sententiā, ut aut Anthemium ab exilio reuocatum episcopatu præficeret, aut ipse Cōstantinopolim nauigaret. Accepitq; pontifex litteras quo tempore cōstitutis inducijs urbem copiæ sunt ingressæ: sed illico respondens papa multas profectiōni prætendit difficultates, recusauitq; hæreticum iuste à prædecesore damnatū ab exilio reuocare. Eas litteras cū accepisset Augusta, Belisario & Antoninæ uxori scripsit, ut Syluerio confictis quæsitisq; causis deposito, Vigilius per quæ illæ deferrentur literæ, subrogaretur. Interea Belisarius qui statim postquā uidit urbem per inducias, additaq; præsidia, & inuectos cōmeatus satis quiescere, accesserat Neapolim, Romam cum Antinona uxore reuerterat. Is acceptis à Vigilio literis eam detestatus rem delegauit uxori & Vigilio exequendam. Prodiert itaq; subornati testes iureiurando affirmantes Syluerium papam Vitigiti & Gothis per literas & nuncios fuisse pollicitum sese, Asinariam portam habitationis suæ Lateranensis palatij & dibus subiectam proditurum, quam primum illi structas in aciem copias admouissent. Inhabitat tunc Belisarius palatium Pincianum, cuius ruine Flaminia inter & Pincianā portam maxima nunc cernunt. Cū itaq; uocatus ad Belisariū uenisset pontifex Syluerius, tenti sunt primo apud uestibulū sacerdotes & clerici, qui illū fuerāt comitati. Et introductus Vigilio deducente Syluerius Belisariū Patricium offendit lectulo assidentē, in quo Antinona de Neapolitano itinere quassata iacebat. Quæ pcaci uultu uerboq; pōtificē interrogare cœpit, Quid tantū mali Belisarius & ipsa de se & de Rom. populo essent demeriti, ut hostibus proderentur.

proderentur. Sed priusquā pontifex respondere posset, accesserūt satellites qui pallio de-
tracto, cucullam illum monasticam induerunt. tunc egressi ad sacerdotes clerumq; Ioan-
nes subdiaconus regionarius primæ regionis, & alij factionis suæ clerici, Vigilū procla-
marūt in Romanum pontificem subrogatū. Paulo post relegatum à Belisario Syluerum
Vigilius retrahere ac fouere simulauit, & tamen deportari permisit in insulā Pontianam,
in qua uitam cū sanctitatis opinione finiuit. Eo in statu cum res Romana esset, bellumq;
cessaret ob inducias factas, Belisarius tamen Romā, Gothi castra munitionemq; custodi-
rent, querelæ & altercationes ortæ sunt, pro inducijs cōtra fidē uiolatis: ex huiusmodi cau-
sa. Præsidium Gothorū erat apud urbē Portuensem ut supra ostendimus. Milites quæ erant
in præsidio, cū deficerent sibi necessaria ad uictū, urbem illā deseruerūt, desertā uero Pau-
lus Saurorū præfectus, qui Ostiæ cū classe remanserat occupauit: nec multo post Centu-
cellas urbem maritimā in Tuscis desertas eodē modo à Gothis, Belisarij milites susce-
pērūt. Albā quoq; urbē quæ est in Maris, eodē modo deseruerūt Gothi, & Belisarij milites
occupauerūt. Vitigis cū has urbes captas ab hostibus cognouisset, oratores Romā misit,
qui ruptas contra fidē inducias quererent, Portū enim & Centumcellas & Albā Gotho-
rum oppida contra fas & æquū ablata fuisse, nec deseruisse Gothos eas urbes, sed uocatu
suo uenisse ad se qui erant in præsijs, mox in eadem oppida reuersuros, liberiusq; id fi-
ducia induciarū factū esse à Gothis, nec licuisse Belisario eas urbes per inducias capere,
itaq; restitutionem facere debere. His legatis Belisarius respondit. Quæ de uocatu redi-
turq; præsidiorū allegarentur, ab eo componi: ceterum omnibus patere quibus de causis
Gothi eas urbes pro derelictis habuerint, inducijs quidē eripere auferreq; uetari, occupa-
re uero quæ à nullo possident nequaquā prohiberi. Ex hoc suspiciones exortæ sunt, que-
rentibus Gothis paria Belisario referre. At em̄ tres illæ urbes à Belisario susceptæ perma-
gnas sibi opportunitates ad bellum afferebāt. Iam adueniebat hyems, Belisarius uero co-
pijs abundans mittere in hyberna equites constituit. Misit igitur & in alia loca, & in agrū
Picenum equitum duo milia: præfecit aut̄ his copijs quas in Picentes misit, Ioannem Go-
thorū, uiros autem ad obsidionem Romæ populariter accessisse: si maneant inducia, ni-
hil moueat: quod si Gothi contra induciarū fœdera moliantur, ipsum omnia prædant &
rapere, & oppida quam multa posset capere imperauit: si quod oppidū repugnet, id obsi-
dere iussit, nec ulterius progredi priusquam id ceperit: neq; enim tutum fore post se ho-
stium oppida relinquentem ulterius proficisci. His uerbis ac mandatis Belisarius Ioan-
& cum eo ciues quidam Mediolanenses ad Belisarium uenientes urbem Mediolanum in
potestate Imperatoris fore dixerunt, si uel modicum præsidium eō mittat. Se quidem po-
tentes esse nō Mediolano solū, uerum etiā uniuersa ex Gallia Cisalpina Gothos expelle-
re, modo Imperatorij nominis autoritas adsit. Hos Belisarius benigne susceptos, ac miti-
tis amplissimisq; uerbis cōmendatos bonam spem habere iussit, ac se, cum tempus fuerit,
facturū, quod postulent affirmauit. Eodem tempore cum prospera ac lata uideretur præ-
sidius erat quidā ciuis Romanus. Is cum Rauennæ habitare consueuisset, ab initio huius
belli clam inde aufugerat, Romamq; proficiscebatur. In itinere autē Constantini milites
Spoleti degentes gladium huic preciose ornatū abstulerūt. Is ergo spoliatus, & iniuriam
ægre perpessus, querela apud Belisarium exposita, reddi ablata sibi postulauerat, Belisa-
riusq; præceperat gladiū illi restitui: sed bello & obsidione postea urgente dilata res fue-
rat, militibus occupatis, & ducem maiorū rerum cura abducente. In hoc demū tempore
cū lætiora essent omnia, Belisario per urbem equitante, Præsidius frenū equi apprehēdit,
magna & querula uoce multis audiētibus, nūquid hoc mereat ciuis Romanus, qui apud
hostes relictis omnib. rebus suis aufugerit, ut à militibus eius spoliēt, & iniuriā afficiatur
interrogabat. Se quidē cōtra iniuriā & uim sibi illatā sapius querelā posuisse, nihil repor-
tasse, cū tamē illijpsi q̄ uim sibi attulerint, & res habeāt ablatas, in urbe atq; in oculis eius
quotidie uersent. Hæc dicta Belisariū cōmouerunt. Itaq; domū reuersus, uocari ad se Co-
stantinū fecit, eius enim milites erant, qui gladium abstulerant, ipsumq; præsentē acriter
reprendit, qd̄ sepius iussa sua restituēdi gladij contēplisset. Ego uero, inquit Cōstantinus,
potius

A potius eum gladium in Tyberim abijciam, quam illi nebuloni tradam. Hæc ualde contra
 maciter & proterue. Tunc Belisarius, Nunquid tu mihi subes? Subsum, inquit, postq̄ Im
 perator ita uult, uerum in hac una re nunquam tibi parebo. Cum hæc audisset Belisarius,
 magis iritatus est, ac uocari apparitores iussit. Constantinus aut̄ putans in perniciẽ suam
 apparitores uocari, furibunde arrepto pugione qui sibi ad coxã pendebat, in Belisarium
 ruit, eumq̄ paulo infra stomachũ percussit. Quos nisi circumstantes subito accurrissent,
 ac uĩ extorto pugione ipsum in manibus apparitorũ tradidissent, suprema dies illa Beli-
 sario fuisset, eiusq̄ interitus cuncta simul secũ in ruinã traxisset. Gothiq̄ eodem die rerum
 domini efficiabantur. Constantinus paulo post, iubẽte Belisario, interficitur. Nec multo
 postea Gothi furtim capere Romam tentauerunt, primo per aquaductũ quendam uia
 noctu quæ sita, deinde ratibus traiecto amne iuxta Martium campum, sed utroq̄ in loco
 & obstrufo aquaductu facultas eis præcisã est inuadendi. Et ad campum Martium dete-
 & obstrufo aquaductu facultas eis præcisã est inuadendi. Et ad campum Martium dete-
B ta proditio conatũ eorum irritauit. Fuit aut̄ proditio in hunc modum composita, Duo
 ex infima plebe homines iuxta templũ beati Petri habitabant, qui sermonem urbis pro-
 denda cum Vitigite habuerũt. Quærebatur uero facultas talis, Infra campum Martium
 quodam loco ualde inutilia et pene neglecta erant mœnia, confilis ut puto ueteribus mu-
 nimento Tyberis. Vitigis igitur lintres & rates & omnifariam nauigia ad Pontẽ Miluiã
 parari fecerat, noctuq̄ latenter secundo amne dimissis ratibus militibusq̄ impositis urbẽ
 inuadere constituerat: multitudine em̄ exercitus in exteriori ripa existente per facile fore
 sperabat, ut expositis primis militibus, alij atq̄ alij continuo hĩsdẽ ratibus transirent. Vigi-
 les modo qui in eo loco stabant, cogitationẽ suam impedire uidebantur. Ad hoc quæ sita
 duorum Romanorũ ope pecunia sibi illos conciliarat: traditumq̄ eis soporiferũ medica-
 mentũ uino iusserat admiscere, ut uigilibus potum darent. His in hunc modum compo-
 sitis, alter eorũ pœnitentia ductus rem Belisario patefecit, captoq̄ altero medicamentũ
C quod sibi rex dederat repertũ est, ac tota rei series tormentis expressã. Huic igitur homi-
 ni iussu Belisarij nasus & auriculã amputatã, ipse asino impositus per Pincianam portã
 ad castra Gothorũ missus est, ut cognosceret Vitigis detectam esse fraudem & conatum
 suum patefactum. His ita deprehensis Belisarius posthac seruandas sibi inducias nequaquã
 existimauit. Quare ad Ioannẽ scripsit, ut rem exequeretur. Ille igitur cum duobus equitũ
 milibus agrũ Picenum peruadens uxores natosq̄ Gothorum cepit, prædisq̄ & rapinis
 regionem totã inuoluit. Vglitheum Vitigitis patrum cum Gothorũ copijs sibi obuiũ
 præfectũ prælio superauit, ipsumq̄ ducẽ cum magna parte copiarum occidit. Ita uictor
 factus omnia peruadebat. Captis permultis agrũ Piceni oppidis cum Auximo copias ad-
 mouisset, cognouit id oppidum nõ magno Gothorum præsidio custodiri, sed locum esse
 ualde munitũ. Itaq̄ nequaquã terendum in eo obsidendo tempus existimãs, ad ulteriora
 processit. Idẽ quoq̄ statuit de Urbini obsidione: urbs enim munita & ualida longã obli-
 dionem necessario postulabat: ipse in celeritate spem collocauerat, Fanum & Pisaurũ ce-
D pit, deinde Arimino copias admouit ductus illa spe quod ciues Ariminẽses nõ bene con-
 uenire cum Gothis audierat. Cũ ei municipio copias admouisset, tantum terrorem intu-
 lit Gothis, ut diffisi in eo loco consistere, Rauennã omnes demigrarent: ciues aut̄ portas
 sibi aperuerunt, per hunc modũ Ioannes Ariminum cepit, relictis post se duabus ualidis
 urbibus à Gothis custoditis Auximo scilicet & Urbino. Fuit hoc totum contra Belisarij
 præceptum: sed ipse præstare censuit Ariminum capere, quã contra Auximum & Vr-
 binum inaniter desiderare. Inductus est insuper illa ratione, quod Arimino tam propin-
 quo Rauennã oppido capto, non erat credendũ Gothos in obsidione urbis Romæ per-
 mansuros, sed potius esse celeriter abituros, quo Rauennam circumq̄ ea loca tuerentur,
 quod & factum est. Simul enim atq̄ intellexerũt Gothi Ariminum esse captum, obsidio-
 nem urbis Romæ dissoluere atque inde abire statuerunt: itaque Vitigis paucis post die-
 bus crematis castris cũ omnibus Gothorũ copijs abiuit. In ipso quoq̄ recessu magna de-
 trimẽta accepit, propterea quod mediã iam exercitus parte transgressa pontẽ, Belisarius
 postremos à suis inuadi iussit, multisq̄ Gothorum interfectis, reliqui tanto tumultu & fe-
 stinatione pontem transire coacti sunt, ut ab utraque sponda multi in flumen præcipita-
 rentur. Durauit autem hæc obsidio urbis Romæ anno integro & diebus nouem, cum
 ad nonum

ad nonū kalendas Martij, prout ostendimus, incepisset. Post solutā Romae obsidionem, quae ab utraq; parte facta et prouisa fuerint prosequemur. Vitigis enim licet Rauennā ire properaret, urbes tamen Etruriae & aliarū prouinciarum cōtinere in potestate studebat. Quamobrē mille equites Clusū, totidē Vrbeueterē misit, Tuderī quingentos, Auximī quatuor millia collocauit, Urbini duo milia, Casenae quingētos, Montiferetro totidē, ipse cum reliquo exercitu ad obsidendū Ariminum profectus est. Belisarius autem post recessum Gorhorum Martinum & Ildigerem cum equitib. mille festinare Ariminū iussit, indeq; Ioannē & equites qui cum illo erant abducere, pedites uero ibi collocare. Id ea ratione faciebat quod optimū equitatum nolebat ab hostibus circumfederi. Si enim peditum copiae Arimini foret, uix putabat Gothos eam urbem obsidere uelle: & si obsideret, facilius toleraturos obsidionē pedites q̄ equites extimabat, cum equos in obsidione nutrire difficillimum sit. Pedites autem ex Ancone, quae ciuitas nuper in fidē uenerat, maritimā Ariminū possent cōmodissime importari. Ildiger ergo & Martinus celeriter profecti, diuersis ab hoste itineribus, Ariminū praeuenerūt. Nam Gothi multitudīne exercitus peruertere tardius iter cōpellebantur. Hi expediti longe antecesserūt. Cum ergo Ariminū peruenissent, ac mentē iussuq; Belisarij significassent, Ioānes neq; ipse parere uoluit, neq; Damianum parruelē cum suis equitibus, ad quadringētos hī fuerūt, parere permisit. Quare Ildiger & Martinus Arimino abeuntes omnē equitatum, quē Belisarius Ioanni dederat adduxerunt, relictis solūmodo peditibus, & equitatu proprio Ioannis & Damiani. Intra haec Vitigis ueniēs Ariminū obsedit, primoq; statim tempore igneam turrim murorum altitudinī parē fabricari fecit: ducebant uero eam turrim non boues, ut Romae factū erat, sed milites intra machinā inclusi. Eam igitur Gothi contra illam muri partem, ubi facilior erat aditus constituerunt, postridie urbem expugnaturi. Ioannes autē per noctem educis militibus fossam latā & profundā ab ea parte effecit, aggeremq; totū ad eam partē fossae quae ad moenia erat cōgessit. Ita longū hostium labore unius noctis opere frustratus, facultatē admouendi turrim ad moenia sustulit. Vitigis nihilominus cōplere fossam in animo habebat, totumq; exercitū parare fascēs & stipulā, & materiā iusserat. Ne uero turris ipsa nocte secutura ab hostib. cremaret, abducere eam retro uersus castra statuit. Id cum faceret Gothi, Ioānes educis militibus illos opere occupatos inuadit, cōmittitur magnū & atrox praeliū circa turrim; multi Gothorū cadunt: tandē post longū certamen turrim Gothi retraxerūt, sed tanta suorū cadē, tantoq; detrimētō optimi cuiusq;, ut spem abicerent ut oppidū expugnandi, sed fame peruincere obsessos cogitarēt. Per haec ipsa tēpora Mediolanensibus legatis qui Romā uenerant, auxiliares copias Belisarius concessit: praecepit autē cum omnibus copijs Mundilam unum ex familiaribus suis, uirum imprimis strenuum: iuit etiam simul copijs Fidelius Mediolanēsis, quem Belisariū Romam deduxisse diximus. Hi omnes ex urbe Roma classe Genuā delati, Theodoaldi regis Metensū duci bus fauores praestantibus, inde pedestri itinere Mediolanū petiuerūt. Ne uero trāstū Padi detinerent, lembos uehiculis detulerūt, quibus transmittere amnē possent. Profecti igitur cum tandē transmissō Pado ad urbē Ticinū, quae nunc Papiā dicitur peruenissent, hinc multa ac preciosa in ea seposuerant, ac magno ualidoq; praesidio illam tuebant. Cōmissio itaq; leuī praelio Gothi intra urbem cōpelluntur. Mundilas uero & copiae per pontē qui iuxta urbē erat transiuerūt. In hoc loco Fidelius Mediolanensis occidit. Nā orandi causa templū quoddam intrauerat, & abeuntibus suis ipse posterior secuturus equū cōscendere festinabat: sed dum adnititur equusq; retractat, euersus est, in terramq; prostratus. Hostes qui pro moenibus stabant haec cernentes, impetu factō, illum occiderunt priusquam Mundilas & milites id fieri respexissent. Eius uiri interitus magno dolori fuit & duci & militibus. Erat enim uir domi nobilis & potens, & qui multum iuuare susceptum bellum sua praesentia potuisset. Mundilas igitur & alij Mediolanum profecti in urbem recipiuntur: inde Comum & Bergomum & Nouaria & alię illarum partium urbes exemplum Mediolani secutae Mundilā sponte sua & milites admiserunt. Vitigis cum ea quae Mediolani acciderant cognouisset, Variam fratris filium magno cum exercitu ad ea loca transmisit, qui & contineret in fide ciuitates, quae nondū à Gothis defecerant, & illas quae iam defecerant recipere conaret. Imperite hoc in loco traditur ex Procopio, Vitigitem tunc scripsisse ad Theodebertum

A Theodebertū regem Francorū, quicum nuper fœdus iecerat, petēs ut auxilia sua Variæ
 cōiungeret. Sed cū Guido Rauennas sacerdos planè narret Burgūditiones capta ut osten-
 dimus Theodeberti regis Metensium temporibus Liguriæ loca non prius deseruisse, &
 à Narsete eunucho fuerint pulsi, potuisse fieri assentior, ut ipsorū Burgundionū ex Ligu-
 stinis auxilia Vitigis nō ex Fraciā aut Burgūdiā implorauerit, & hoc infra certius osten-
 demus. Quod autē ipse Procopius omittit, scimus Mediolanenses eo fatigatos bello hor-
 tante Dacio eorū episcopo misisse Cōstantinopolim legationē à Iustiniāno Imperatore
 præsidium oraturā. Fuitq; eius legationis princeps ipse Dacius, quem beatus Gregorius
 in dialogorū tertio libro refert in eius legationis itinere cū deuenisset Corinthū, largam
 domum ad hospitandū quæsiuisse, quæ totum eius caperet cōitatū: & cum nullam in-
 uenisset, aliam aspexisse domū congruētis magnitudinis, iussisseq; eam sibi ad hospitium
 præparari: cumq; eiusdē loci incolæ dicerent in ea ipsum ideo manere nō posse, quia mul-
 tis iam annis diabolus inhabitaret, & ideo uacua remāisset, uirū dei absq; ulla antiqui ho-
 minis humani generis trepidatione securū intrasse. Hæc quidem tunc fiebat in Gallia Cital-
 pina. Belisarius interim cū maturescerent iam segetes, Roma egressus exercitū in hostes
 duxit. Gothi uero qui Tuderti & qui Clusij in præsidio relictī fuerant, Belisariū aduersus
 se uenire cū exercitu sentiētes, quoniam sese impares fore tātæ dimicationi existimabāt,
 cōfestim missis legatis pactione oppida dedidere. Inter hæc Vitigis alias insuper copias
 Auximū misit. Eam nanq; urbem retinere & reseruare penitus cōstituerat. Misit & cum
 his copijs nouum præfectū qui urbi militibusq; præesset nomine Vacinium. Is ergo cum
 ueteri præsidio nouas copias miscuisset, Anconē finitimam urbē quæ Belisarij præsidio
 tenebat tentare cōstituit. Quare præfectus omnibus copijs in Anconitanos duxit. Eius
 ciuitatis per id tempus in mōte loca quāuis ædificijs frequentata essent, tamē nullis mœ-
 nibus claudebant. Cum igitur aduentarēt Gothi, Conon qui præfectus militum Anconi-
 tani præerat, timens ne ædificia suburbana habitatoresq; eorum ab hostibus uastarent, a supe-
 riori oppido discedēs, cū omnibus quas habebat copijs uenientibus se obiecit. Erat uero
C Conon admodū impar, quippe aduersus quatuor Gothorū millia ipse uix mille habens
 milites congregiebat. Itaq; temerarij cœpti cōfestim pœnas luit. Cum em̄ tantam mul-
 titudinē hostium ferre nō posset, profligatus ad extremum & in fugam uersus, magnam
 suorū partem amisit, & urbs ipsa uix atq; enixe ea die seruata est. Nam cum fugerent mili-
 tes effuso cursu ad oppidū, ciues ne mixti hostes fugientibus intra mœnia penetrarēt por-
 tās trepidi clauserunt, itaq; sub ipsis mœnib; magna strages est facta, adeoq; ingens peri-
 culum fuit, ut Conon ipse non aliter, quàm per funē dimissum in mœnia sit receptus. Go-
 thi uero scalis admotis capere urbē conabant, Alij igne iniecto ædificia omnia, quæ sub
 ipsam urbē fuisse diximus, cremauerunt. Paulo post hæc Anconi gesta Iustinus Illyrici li-
 citi prætereā sunt Erulorū duo millia, quibus præerant & Sandrus & Phanateus. Belisa-
 rius inter hæc audito Anconitanorū periculo uenerat. In Picentes idem fecerant Iustinus
 & Narfes, circaq; urbē Firmū simul duces ipsi & exercitus in unum conuenerūt. Ibi cum
D de cōmuni bello consultarent & quid potissimum primo quoq; tempore agendū foret
 quereretur, difficultates quædā subesse uidebantur. Nam si Auximum obsiderent, Ioan-
 nes & qui cum illo obsessi erant Arimini manifestō in periculo relinquebant, præsertim
 cum iam necessaria illis defecissent. Sin Ariminū uaderēt, magnæ Gothorum copiarū quæ
 Auximi erant, post terga remanebant cū periculo exercitus ac prouinciæ detrimento. In-
 dicendis autem sententijs pleriq; eorum qui ordines ducebant, temeritatem Ioannis ac-
 culabant, quod cōtra iussum Belisarij sese Arimini inclusisset, quod superbia & auaricia
 ductus cōtra pro arbitrio fecerit mandato ducis penitus postergato. Id cum animadu-
 tisset Iustinus & Narfes, ueriti ne his rationibus Ioannes negligeret, multis apud illum
 uerbis contenderūt, obsidionē Auximi differendam, nihil uetare dicentes, quin post ali-
 quot dies eandē assumerent. Subuenire autem militibus qui Arimini obsidentur, si nunc
 dilatū esset, non licere postea subuentionē facere, fame em̄ domitos qui clausi essent post
 paucos dies sese hostib; dedituros, hinc illuc esse properandū ubi irreparabile urgeret pe-
 riculū. Si uero non mereri Ioannē quis diceret, quia mandatorum ducis cōtempтор fue-
 rit, et se sponte sua in id periculū coniecerit: nō tamen odio Ioannis & urbem Ariminum

tanta existimatione dignā, & optimos innocētissimosq; milites, q̄ in ea obsiderent amittendos esse. Nullam em̄ de ipsis & de Iustiniāni exercitibus existimationē futuram, si in oculis penē suis perire socios & urbē obsessam capi ab hostibus ipsis sedentibus spectantibusq; permetterent. Adiuuit Iustiniā Narsetisq; sententiā, quod literæ Ioannis ad Belisarium scriptæ per hoc ipsum tēpus uenerunt, quibus fame confectos milites pepigisse morā septem dierū significabat, opēq; sibi prope ferri postulabat. Sententiā Iustiniā & Narsetis in cōcilio approbata cū subuenire obsessis quamprimū statuisent, Belisarius in hūc modum prouidit, Primo Aratū cum militibus mille in illis ipsis locis remanere iussit, eiq; præcepit ne se cōmoueret, néue fortunā ullam tentaret, castra solummodo si hostis impeteret tueretur. Deinde classē ornauit impleuitq; militibus, quibus Erodianū & Vltimum præfecit. Imperiū uero totius classis penes Ildigerem esse uoluit, nauesq; statim Ariminum uersus nauigare iussit. Partē uero exercitus Martino ducendam tradidit, iubens ut æquis spatijs cum classe per littus iter facerēt, cumq; inconspicuum uenissent hostiū, tunc ignes de industria plures, q̄ pro numero in castris fierent, quo maiorem copiarum opinionem præberent. His ita per mare littusq; constitutis, ipse diuersa à mari uia montibus iter fecit, uitata planiori uia quæ per Fanenses Pisaurēsesq; Ariminū ducit. Cum em̄ multo maiores hostiū copię circa Ariminum essent quàm ipse habebat, ualidas etiā Gothorū copias Auximi relinqueret sibi post terga, cēsebat ingenio potius & astu esse utendum aduersus Gothos, q̄ iusta acie dimicandum. Profectus igitur quibus diximus itinēribus, cum ad eos montes peruenisset, qui cōtra Ariminum insurgunt, quosdam hostium ut par est in magno exercitu per ea loca uagantes offendit, quibus uel interfectis uel captis, nonnullos eorū uulneribus faciem cæcos dimitti iussit. Illi uero in castra Gothorū redeuntes Belisarium adesse cum toto exercitu nunciarūt, ac fidem uero huius rei uulnera recens accepta ostendebant. Erat uero meridies cū hæc in hostium castris nunciata fuisset, statimq; arma capere miles iussus, & in suos quisq; ordines reductus: duces uero structæ acie descensum Belisarij expectabāt, oculos cōtinuo ad montes unde uenire dicebāt cōuersos tenentes. Belisarius in montibus ipsis castra fecerat procul Arimino meridiei itinēre, nec ea die ad hostes descendit. Itaq; Gothi frustra expectantes tandē ad occasum solis aciem dissoluerūt. Sed cū aduenisset nox, ignes permultos in littore diuersa regione, quæ Belisarius uenire nunciabāt intuentes (erāt autem ignes quos Martinus atq; eius castra faciebāt) maximo in metu ea nocte uersati sunt, nec fuit eorū quisquam qui somnum caperet uel arma exueret: die autem facta classē insuper conspiciunt structā & paratā Arimino propinquantē. Itaq; à duobus simul exercitibus & à classe mari terraq; circūuentos se arbitrati soluta obsidione Rauennā petierunt. Ildiger cum classe primus Arimino applicuit, egressusq; in terram castra Gothorū diripuit: nec multo post Martinus & Belisarius cum exercitibus superuenerunt. Cum uero Ioannē & milites qui cum eo obsessi fuerant pallore & inedia confectos Belisarius conspexisset, cōuersus ad Ioannē quasi eius te meritati illuderet, Permagnas, inq̄, gratias Ildigeri debes. Ad hæc Ioannes quasi eius te respondit, se Ildigeri quidē nullas debere gratias, sed Iustino & Narseti omnes, ostendere uolens nullā Belisario curam fuisse salutis suæ, nisi Iustinus ac Narsetes cōpulisent. Arimini obsidione per hunc modū soluta, Græci ad obsidionem Urbini profecti sunt, nō ita Iustinus uero & Narsetes ad occidentē confedit. Cum uero expugnare urbē Belisarius statuisset, contra eam portam qua planior ad urbē est aditus uineas agere inceperat. Sed felicitate quadā accidit, ut fons qui unicus Urbini fuerat sponte sua exaresceret. Quare deterriti qui obsidebant pactione inita urbem dedidere, ut Gothi Urbinate q; ciues Imperatori Iustiniano subessent æquo iure cū alijs Italicis, qui Imperio parebant. Urbino recepto, Belisarius Iustinū, Ioannēq; misit in Bononienses, ut Æmiliæ ac Flaminia ciuitates in fide cōtinerent & à Gothorū inuasionibus tutarentur. Ipse uero quoniam nondum Auximi tentāda obsidio uidebāt in Vrbeuetanos exercitū duxit. Eius quoq; urbis difficillima obsidio erat, quoniā in saxo undiq; præciso constituta, nullum ferē aditum expugnantibus dabat. Sed spes erat in defectu frumētī, longo em̄ bello attrita Italia ac multis exercitibus calcata singulæ ciuitates frumētī penuria laborabāt. Qua etiā penuria Vrbeuetus ad extremū domita in Belisarij potestatem deuenit. Iturus in Vrbeuetanos Belisarius

A rius Ioannē Vitaliani cum exercitu misit ad oppidū Casenam: ibi dum mœnia scalis ag-
 greditur repulsus multis uulneribus frequentes suorū amisit, & Pharnateus Erulorū dux
 in ea oppugnatione interijt. Quamobrem Casena desistens Ioannes ad Forūcornelij du-
 xit, eamq; urbē dantibus sese incolis cepit. Per idem tempus in quo Forumcornelij ciui-
 tas sese Ioanni dedit, Mundilas & qui cū eo erant Mediolani maximis difficultatibus
 inuolui cœperūt. Theodebaldus enim rex Metensium à Vitigite rogatus decē millia ar-
 matos ad Varaiam miserat ex Ligustinis suisq; militibus, qui Liguriā præsidio tenebant:
 qua ille multitudine fretus nō procul Mediolano castra faciebat, & Imperatorē frumēta
 ri ceterosq; cōmeatus omnes impediēbat. Mundilas nanq; copias suas Comi & Bergo-
 mi & Nouariae necessario dispersit: ipse uero non magnum equitum nūmērū se-
 cum habebat. Sed non erat in defensione urbis difficultas, Mediolanenses em̄ ciues una
 nimiter ad defensionē concurrebāt: sed defectus annonæ in urbe populosissima timeba-
 tur, si barbari stare in his locis diutius sinerētur. Hæc igit̄ intelligēs Belisarius, Martinum
 & Vliariū cū magnis copijs misit, ut Mundilæ cōiuncti barbaros submouerent. Hi cum
 ad Padum peruēnissent, quod distat Mediolano unius ferme diei iter, nō ausi transire flu-
 men timore hostium diu in his locis defederunt, spem Mundilæ & obsessorū dietim fru-
 strantes: polliciti enim sese trāsituros esse Padū, & ad Mediolanum accessuros, nihil pro-
 longam expectationem Martinus & Vliarius ueritatē falsi Belisario significarunt, se so-
 los contra tantas hostiū copias transire nō posse, nisi uelint ad manifestam perniciē pro-
 ficisci, daret operā si sibi uideretur ut Ioannes & Iustinus qui exercitum non procul Bo-
 nonia haberent, secū iungerentur. Belisarius his auditis confestim Ioanni & Iustino scri-
 bens, præcepit ut copijs suis cum Martino cōiunctis ad Mediolanum festinarent ad libe-
 randum obsidione socios in extremo periculo constitutos. At Mediolanū indies acrius
 premebatur, & fame iam intolerabiliter laborabat: eas nāq; ciuitas illa tunc pertulit diffi-
 cultates & angustias quæ uix hominibus perferendæ sunt. Tandem ad extremā necessi-
 tatē perducti Mundilas & milites priusquā Iustinus & Ioannes sese Martino & Vliario
 iungere ac opē ferre possent, Mediolanū Gothis dedit, pacti ut incolumibus sibi abi-
 re liceret. Mediolano à Gothis capto Belisarius exercitu trifariam partito ipse cū una co-
 piarum parte ad obsidendum Auximum est profectus. Aliam uero partem cum Cypria-
 no & Iustino præfectis Fefulas misit. Tertiam copiarū partem Martino & Ioanni Vita-
 liani ducendam cōmisit, iubens ut circa Padum cum his copijs castra faciant, Varaiamq;
 & copias eius in illis locis quammaxime fieri potest detineant, ne in Tuscos uel in Picen-
 tes ad dissoluendas obsidiones uenirent: quod si continere illū ab aduentu nequirent, ue-
 nientem ponē consequantur. Martinus igitur & Ioannes cum ea quam diximus copiarū
 parte in Galliā profecti, Dertonam urbem iuxta Padum sitam occupauerūt, indeq; Va-
 raiam & Gothos infestare cœperūt. Cyprianus uero & Iustinus cū alijs copijs Fefulas ad-
 eūtes, quanq̄ difficillima eius urbis erat obsidio, propter naturā asperitatemq; situs: tamē
 de superiori loco, qua planior est aditus, castris quamproxime admotis eam urbē obse-
 derunt. Belisarius autē ipse cum longe ualida manu Auximum circumfedit. Vitigis opti-
 mum quēq; Gothorū Auximi collocauerat, summaq; illi cura fuerat eius urbis munien-
 dæ, coniectans id quod uerissimū erat nunquam Belisarium ad oppugnandam Rauē-
 nam esse profecturū, nisi Auximū prius in potestatem redegisset. Cum situm naturamq;
 loci Belisarius speculatus esset, spem omnem deposuit Auximū per uim expugnandi: si-
 ta enim est urbs in monte satis arduo, ac insuper manus delectorū militum eam tuebatur,
 uel in capeltri certamine repugnare apta. Spes uero unica supererat fame ac inopia rerū
 domandi, præsertim cū multitudo ingens intra urbem obsideretur. Quare Belisarius op-
 pugnationem omittēs circa montē undiq; posuit castra, intentus quammaxime nequid
 importari ad obsessos ualeret. Cæterū erat ea circuitio castrorum ad prohibendā impor-
 tationem, inutilis contra subitas hostium inuasiones. Nam qui obsidebantur contra quas
 libitū erat castrorum partes de superiori loco repentinos impetus faciebant: cæteræ uero
 partes longe aberant, nec opē ferre milites facile poterāt. Hostes igitur per hunc modum
 affidue castra fatigabant, crebraq; ex eo prælia cōmittebantur. Erat præterea non procul
 ab urbe locus quidā irriguus, in quo herba plurima oriebatur. Hic locus quasi cāpus fuit
 Blondus F 2 quoti-

quotidianorum certaminū, cum obsessores & obsessi pabulationem ex eo quærent, & B
 accēsis hincinde animis nonnunquā totis penē castris eō cōcurrentibus certaretur. In his
 prælijs Belisarij milites multitudine, Gothi situ præualebāt, uirtute pares utriq; habeban
 tur. Hæc eadē certamina Fesulis erāt. Nam & inuasiones frequētes & quotidiana propē
 prælia inter obsidentes & obsessos cōmittebantur, & unica spes obsidentib. erat fame ac
 defectu rerum necessariarū obsessos peruincere. Nam ut expugnādi urbem munitissimā
 nulla erat spes. Quare undiquaq; circūdantes oppidū stationibus militū opportunitis lo-
 cis dispositis omnē importandi facultatem abstulerant. Cum hæc esset conditio bellī, Au-
 dum exoriuntur. Frāci em̄ & Burgundiones Liguriæ possessores iussu quidem Theodo-
 baldi eorum regis transito Apennino ad Padum descēderunt. Causa uero transitus eorū,
 ut postea cognitū est illa fuit: quia cū audisset Theodobaldus per citeriorē Galliam bel-
 ro spectatores ociosos sedere. Eos em̄ ex utrisq; rex ducebat suspectissimos, quos captis P
 à se de Italia urbib. uicinos uictoria præbisset. Hæc igitur regi ferocissimo mittendi ultra
 Apenninum eas copias causa fuit. Varias per id tempus crebris ab Vitigite literis euo-
 catus Padum transferat, Rauennā cum exercitu petiturus: Martinus autē & Ioannes à Be-
 lisario nuper missi ad Variā perueniētes castra nō procul ab eo fecerāt, ut si quā possent
 transitu prohiberent. Distabant uero eorū castra ab Variæ castris millia passuum circū-
 ter septem. Inter hæc Franci & Burgūdiones supradicti multa armatorum millia circū-
 ea repēte loca superuenerūt. Hos Varias & Gothi auxiliares sibi ut superiori anno Me-
 diolanensi bello fecerāt, uenisse arbitrabant. Erant uero Franci & Burgundionibus qui
 tunc Apenninū transferant adiūcti Ligustini. Ipsorumq; omniū perpauci equites erant,
 cætera uero multitudo pedestris. Arma uero ferebāt, non pila, nō arcus, sed ad protegen-
 dū corpus scutū & galeam: ad feriendum autē hostem, gladium & securim bipennem. In
 prælijs autem maxime securibus utebantur, quibus ex cōposito ferientes, scuta & galeas
 hostium perfringebant, ut nemo aduersus tantā uim resistere ualeret. Hi ergo tunc ut amī G
 ci Gothorū uenientes prius apud Padum Placentino in agro constiterunt, quā Gothi
 illos intelligerent aduenisse. Ex summis nanq; Apennini iugis in Placentinos breuis faci-
 tudinis, rixa & prælio cū Gothis implicātur: nec prius finis præliandi fuit, quā Gothi
 in fugam uersi castra sua deseruerunt, fugientesq; non longe à nostrorum castris admira-
 tionem plurimā Belisarij militibus intulerunt. Ipsos enim Francos & Burgundiones no-
 stri nequaquam Apenninum nouerāt trāscendisse. Quare uidentes Gothos fugere tan-
 quam prælio profligatos, Belisariū ignotis abditisq; itineribus uenisse ad opprimendum
 Variā existimabāt. Armis igitur raptim sumptis cū aliquāto progressi fuissent, inopi-
 nato Franci & Burgundionibus occurrunt, inuitiq; pugnare coacti cito frangunt: neq;
 repetere castra ausi sola fuga sibi cōsuluerunt. Franci & Burgundiones uictores una e-
 dēq; die Gothorū & Belisarij copiarū castra utraq; ceperūt. Varias ex fuga Rauennam,
 Belisarij autē copiae per Placentinorū & Parmensiū fines superato Apennini iugo in He H
 truriā abierūt. Cogimur hoc in loco longiore, quā superius polliciti sumus sermone
 errores refutare, quos supra tanquā ex Procopio traditos omisimus. Primum ubi Narsetem
 Perfam cū Iustino Illyrici limitis duce in Italiā uenisse diximus, traditum erat ex Pro-
 copio Narsetem eunuchū fuisse illum, qui ea quinq; millia adduxerit in Italiā. Ne uero
 tantā rem coniecturis agamus, quæ pro nobis multæ essent, aliorum scriptis innitemur.
 Agnellus in Ursicini Rauennatis episcopi quē Iustiniani tēporibus fuisse constat, uita di-
 cit Narsetem chartulariū eo anno primo uenisse Rauennā, in quo integris adhuc Totila
 rebus Belisarius ex Rauenna Cōstantinopolim nauigauit. Docebit etiam Narsetis char-
 tularij aduentus, cū à nobis describetur, nunquid uir fuerit, qui pati uoluisse uideatur, aut
 sub Belisario, aut illi par cū quinq; millib. in Italiā militare. Hinc uana erūt, quæ de ipso
 cum Belisario simultatibus sunt dicta, ex quibus Mediolani destructionē secutam fuisse
 uolunt: quam quidē destructionem nequaquam tunc fuisse cōstanter asserimus. Dacius
 nanq; Mediolanensis episcopus multa de sui seculi calamitatibus saepe in epistolis cōme-
 morat, Mediolanumq; patriam suam pro cuius salute Romam & Constantinopolim ac-
 cellit,

A cessit, à Gothis quidem obsidione pressam dicit, sed solo euerfam aut direptā nusquā re-
 fert. Paulus etiam qui Longobardorū historiam scripsit, captam & possessam ab Alboi-
 no rege urbem Mediolanū narrat & nihil de ea euerfione dicit. Si enim à Gothis destru-
 cta fuisset ea ciuitas, non potuit in annorū quindecim spacio quot Gothorū inter & Lō-
 gobardorum tempora intercesserūt, ita instaurari, ut à ciuibus eam dedi potius q̄ pro de-
 relicta permitti oportuerit. Facit item, ut nihil de hac nostra opinione, quin sit uera, du-
 bitemus, sanctus pōtifex Gregorius, qui sæpenumero multa narrat de ijs quæ crudeliter
 facta sunt in Italia, uel paulo supra atatem suā à Gothis, uel se pōtifex à Longobardis: &
 tamen eam ciuitatis opulentissimæ direptionem excisionemq̄, & occisa ciuium triginta
 millia, nec tenui quidē indicat coniectura. Non ergo interfuerunt huiusmodi urbis dire-
 ptioni decē millia Burgundionū missa à Theodeberto, qui tunc mortuus erat. Sed esto
 error nominis erit, & pro Theodoto filio sit positus genitor Theodebertus, nunquam ni-
 si semel quispiam ipsorum regū in Italiam uenit: cum dicat Sigibertus in regum Franciæ
 B gestarum rerum historia Theodebertum semel Italiam fuisse ingressum: & Iordanum ui-
 deamus pariter cum Cassiodoro affirmare, id primis obfesse urbis temporibus accidisse:
 quanquā quis credat octuaginta armatorū millia potuisse Alpes transmittere & Padum
 trānsire, bināq̄ castra prius inuadere ac capere, quam de eorum aduentu exploratum ha-
 buissent utrorumq̄ castrorū duces: præsertim cum Iustiniani partium duces Dertonam,
 & alia oppida mediō in illorū itinere obtinerent, & in Gothorum custodia ac potestate
 essent, cum cætera in Transpadanis, tum maxime oppida & castella ad saltus meatusq̄
 Alpiū sita. Absurde præterea dicitur tot armatorū millia esu bouinarum carniū & a-
 quæ Padi potu ita contabuisse, ut post partam de castris hostium uictoriam haud secus,
 quam in aere fumus uento agitatus ualidissimo ex Italia aufugerint, nemine exturbante.
 Aperte autem dicit Guido Rauennas sacerdos, Burgundiones Francosq̄ qui Liguriam
 pro Theodebaldo tenebāt, mercede à Gothis cōductos Mediolanensis urbis obsidioni
 C interfuisse: & postea quando Belisariū uiderunt Italia fermē omni potitū obsidere Vi-
 tigitem in Rauenna, proprio prospicientes periculo fauisse Gothis, & sese ita castris Beli-
 sarij ostendisse, ut ab eo fuerint uiribus repellendi. Harum rerū ueritas apud quos sit, illo-
 rum iudicio linquimus, qui parum ornate à ueteribus scripta non fastidiunt, quosq̄ poti-
 us laborando inuestigandoq̄, sicut nos fecimus ueritatē cognoscere, quam torpescen-
 do ignorare delectabit. Obsidione qua Fesulas premi ostendimus diu protracta, Gothi
 cum fame premerentur ac sæpius postulata auxilia à Rauenna non uenirent, tandem pā-
 ctione urbem Cypriano & Iustino dederunt. Illi autem receptis Fesulis ac præsidio militū
 D imposito, cum reliquis omnibus copijs Auximū profecti sunt. Nam Vitigis cū toto Go-
 thorum robore illis qui Auximi obsidebantur, laturū sese opem promittebat. Et Variæ
 præsentia hoc ipsum polliceri uidebat. Quare Belisarius quoq̄ eo copias undiq̄ contra-
 here coactus est, ne longus obsidionis labor in irritum caderet. Verum cum auxilia sæpi-
 us promissa obsessis nequaquam ueniret, ipsi tamen præter opinionem pertinaciter du-
 rarēt, statuit Belisarius eos necessitate aliqua ad deditiōem compellere: cuius rei gratia
 hac machinat: Fons erat perēnis aquæ extra mœnia Auximi ab ea parte oppidi quæ ad
 septentriones spectat, ita propinquus mœnibus, ut intra iactum lapidis foret. Eum fontē
 Belisarius tollere constituit, quoniā animaduertat obsessos ex eo tantummodo fonte
 aquam habere. Huius igitur rei conficiendæ causa sub primā statim lucem armari exerci-
 tum iubet, atq̄ ex composito ad mœnia accedere. Gothi uero oppugnationē oppidi pā-
 rari existimantes, per mœnia opportunis locis constitērūt. Belisarius quinq̄ uiros huius
 artificij gnaros cum dolabris & malleis ad hoc ipsum paratis multorū clypeis protectos,
 ad fontem effodiendū destruendūq̄ submisit. Qui postquam eō uentum est, fornicem
 quo fons desuper contegebatur, subeūtes securi iam à telis, quæ de mœnibus mittebant
 demoliri fontē cœperunt. At enim Gothi postquā intellexere omnem conatum fieri ad
 fontem demoliendū, egressi oppido præliū acerrimum inierunt: pugnabatur sub ipsis
 mœnibus loco difficili & procliui, Gothi ad fontē tutandum accedere nitētibus, Belisa-
 rij militib. enixe repellentibus. In hoc prælio multi ceciderunt: plurimi tamen ex Belisarij
 militibus. Nam Gothi de superiori loco ferientes per facile hostes conficiebāt, sed aderat
 Belisarius adhortator, præsensq̄ magna uoce suos impellebat, nec pedē referre patiebat.

Integros in fauciorum & cadentium locum continuo submittebat: id certamen ad meridiem usque peruenit, cum ferè ab ortu solis coeptum fuisset. Tandem maiore conatu submissi milites Gothos intra moenia refugere cōpulerunt. Moxq; retro abeuntes eos quos ad demoliendum fontem miserant reuocarunt, putantes opus iam pridem esse perfectū. At illi uix paruam aliquam receptaculi partem demoliti fuerant: causa uero huius fuerat, quod antiquitus tanta diligētia exaëdificatus fuerat, ut multo facilius de uiuo saxo, quam de muro eius demeretur. Cum igitur labore irritō id certamen susceptum appareret, Belisarius quod reliquum erat, & succo herbarum maligno & cadaueribus iumētorum inficiendam eius fontis aquam curauit, quoad eam penitus inutilem reddidit. Gothiq; iam penuria aquarum laborantes, uix atque anxie puteis quibusdam exiguam corruptamq; præbentibus aquam sustentabantur. Posthæc Belisarius neque prælio amplius lacessere obsessos, neque molestias inferre ulla curauit, sed quiescendo assidendōque finem expectabat. Orta demum mentio est deditiōnis, postulantibus Gothis incolumitatem & asportationem rerum suarum in urbem Rauennam profecturis. Quæ audiens Belisarius secum ipse ambigebat. Nam tot tamq; egregios bello homines dimitti & augeri hostium uires qui Rauennæ conuenerant, alienū ab utilitate publica existimabat, & sedendo ad Auximum tempus in longum terere periculosum arbitrabatur, præsertim cum Franci & Burgundiones dicerentur, postquam in Æmylia fuerant, ad Gothorum auxilia inclinasse: maxime uero refragabantur milites, qui ex longa obsidionis erumna prædam oppidi præsidijq; affectabant, nec ulla pacto se illa priuari patiebantur. Demum cum Gothos penuria & defectus rerum, Belisarium autem opportunitas temporis urgeret, composita est res magno Belisarij labore, ut dimidia pars rerum militibus daretur, reliquam Gothi retinerent, utq; Gothi qui erant Auximi in exercitu Belisarij remanerent æquo iure cum alijs militibus. Per hunc modum compositæ res sunt, & oppidum pacto ne traditum. Auximo recepto Belisarius intelligens Francos & Burgundiones se intra Liguriam recepisse, aduersus Vitigitem & Rauennam ducere constituit, contractisq; undique copijs eō profectus, statim primo aduentu Maximum unum ex præfectis suis cum parte copiarum ad obseruandas custodiendasq; Padiripas misit, nequid exinde Rauennam importari ualeret. Vnum enim eius fluminis os, cui Spinetico prisca temporib. fuit nomen à Spina urbe Diomedis opibus ut autor est Plinius condita, cuius fundamenta etiam nunc cernuntur, non procul Rauenna mare influit. Volens igitur ante omnia hanc opportunitatem auferre Belisarius Maximum cum parte copiarum ulteriori ripæ, cum citeriorem Padusa obtineat palus, custodiendæ præfecit. Venit etiam ex Dalmatia Vitalis cum copijs à Belisario euocatus, & in eadem amnis Padis custodia defedit. Accidit uero per hoc tempus res mirabilis & prius inaudita. Nam cum magna nauigiorum multitudine ex Gallia Cisalpina ueniret, frumentum cæterumque commeatum Rauennam ferentium, flumen ipsum usque adeo decreuit, ut pleraque nauigia destituerentur: ex quo factum est, ut à militibus Belisarij omnia caperentur: nec multo post ea capta flumen in suam magnitudinem redijt: hoc fortunæ iudiciū primum fuit coeptis Belisarij fauentis. Flumine igitur Padis facultas importandi Rauennam per hunc modum sublata est. Marique uero importari nihil poterat, cum hinc Ariminum & Anconē Belisarius teneret, inde Veneti Imperio subditi Romano Gothis aduersarentur. Venetos autem satis est supra ostensum, iam tunc tenuisse ac frequentius habitasse domicilijs eam Adriatici sinus oram, quæ à Rauennæ finibus pertinet ad Liburniam. A terra uero Belisarius urgebat, nec importari quicquam patiebatur. Cum Rauenna in hunc modum obsideretur, Francorum legati ad Vitigitem uenerunt, offerentes Francorum in Italiam transitum ad liberationem obsidionis copiarumq; Belisarij certissimam cladem, si in societatem dominationis recipere Francos malint. Hæc magna uerborum iactantia per legatos Francorum explicata mentes audientium extulerunt. Quingenta enim armatorum millia transitura in Italiam pollicebantur, quæ Belisarius si sapiat nunquam sit expectaturus. Hæc tam grandia partim extollebant Vitigitem & Gothos, partim deterrebant. Nam uenturos in Italiam Francos, ac uictores fore non dubitabāt, sed regni societatem seruatuos esse nullo modo credebant. Hanc eorum suspicionem augebat Belisarius. Dux enim sagax & rebus gerendis aptus, confestim ubi uenisse legatos cognouit, suos & ipse legatos Rauennam misit, qui &

A qui & concordiam Gothis cum Imperatore Romano offerrent, & infidelitatem Franco-
rum commemorando ab illorum societate deterrent. Gothi igitur Francorum & Beli-
sarii hincinde auditis legatis quid optimum foret consultantes, post longam disceptatio-
nem Imperatoris concordiam prætulerunt. Per hunc modum legati Francorum irrita le-
gatione dimissi sunt, & frequentes posthac cum Belisario tractatus habiti: deniq; tracta-
tarum rerum hic exitus fuit ut controuersia omnes ad arbitrium Imperatoris Iustiniani
delegarentur. Huiusq; rei gratia oratores ad Iustinianum missi, & induciae quaedam inter
obsessos & obsidentes constitutæ. Inter hæc accidit horrea publica, quæ erant Rauennæ
cum omni frumento cremari, quæ quidem res in maximas difficultates Gothos adduxit:
aiebat ratione, quo magis ad æquas condiciones Gothi descenderent. Suspicionem uero
non paruam afferebat Vitigiti, quod unde prouenisset incendium ignorabatur: alij ful-
mine iccta cõflagrasse horrea putabant, alij de industria iniectum ignem à quibusdam ma-
leuolis, alij opera Belisarii factum suspicabantur. Regina quoq; in suspicionem huius in-
cendij ueniebat, quoniam cum inuita ac repugnans uiolentis, ut ostendimus nuptijs ab-
Vitigite fuisset in matrimonium accepta, inimico atq; infenso animo erga uirum esse pu-
tabatur. Hoc igitur frumētī incendium Vitigitem ac Gothos plurimū turbauit, & quasi
in desperationem adduxit: defectus nanque annonæ breuiter impendebat. Per hoc tem-
pus Gothi qui Alpes incolebant, pleriq; se Belisario dedere uelle significarunt: erant ue-
ro ex illis quos Theodoricum regem ostendimus in Alpibus constituisse. Sisigis ergo u-
sarius ex Gothorum proceribus primus omnium castella, quæ in Alpibus habebat, Beli-
sarii militibus custodienda dedit, & alios ut idem facerent suadebat. Erat per id tempus
Varaias in citeriori Gallia exercitumq; parabat, quo Rauennam proficisceretur: college-
rat uero iam in exercitu ad quatuor millia militū. Horū magna pars Alpini erāt, qui post-
q; audierunt Sisigim ad hostes defecisse, castella uero & arces in quibus ipsi natos uxo-
resq; habebant tentari, ante omnia eo ducere Varaiam cõpulerunt. Igitur cum omnib. co-
pjis quas parauerāt in Alpes Varaias profectus Sisigim & milites Belisarii obsedit. Hæc
rursus cum audisset Ioānes Vitaliani & Martinus qui castra tunc per Galliam faciebant,
sine ulla mora & ipsi in Alpes profecti castella quædam in ipso itinere ceperunt. In his
frequentes uxores & filij eorum qui cum Varaiā militabant capti sunt. Quæ postquam
intellegerunt parentes ac mariti eorumq; propinqui, desertis Varaiæ castris ad hostes
transfugerunt, quo suos recuperarent. Per hunc modum Varaias à militibus suis destitu-
tus cum paucis in Galliam reuersus, parandi amplius copias aut succurrendi obsessis co-
gitationem abiecit. Ita Vitigis & Gothi qui Rauennæ erant deserti à suis ac omni spe de-
stituti obsidebantur, maioresq; continuo difficultates subibant. Cum hæc esset conditio
rerum apud Gothos, legati ab Imperatore uenerūt Dominicus & Maximus ambo ex se-
lauerant. Summa decreti Iustiniani hæc erat. Vitigis omnia trans Padum loca retineat, ci-
tra Padum uero cuncta dimittat. Mediam uero pecuniarum regalium partem Imperato-
ri tradat, reliquam retineat. Gothi uero omnes qui citra Padum incolunt subiecti Roma-
no Imperio sint. Locuti uero prius cum Belisario legati deinde Rauennam ingressi man-
data exposuerunt, quæ lætis animis ab Vitigite cæterisq; Gothorum proceribus audita
& comprobata sunt. Belisarius autem hæc magno cum dolore audiebat, secum ipse indi-
gnans ac grauer ferens, quod cum plenam habere uictoriam de Gothis posset, sibi aufe-
rebatur. Itaque redeuntibus paulo post legatis ac subscriptionem eius postulantibus sub-
scribere noluit. Quæ quidem res permagnas apud Gothos suspensiones peperit, uerentes
ne dolosa pacis simulatione decipiantur, palamq; dictitare cœperunt: se nisi consentiat
Belisarius nihil de pace esse facturos: legati uero ipsi & qui ordines in exercitu ducebant
Belisarii factum ualde indignabantur, eumque non parere Iustiniani decretis inter ne-
faria reponerent. Hac in parte asseritur ex Procopio, Gothos & ipsum Vitigitem Belisa-
rio suasisse, ut rex Italiae esse uellet, additumque est Gothos trans Padum incolentes cum
uidissent Belisarium id nolle, Ildouadum regem creasse: qui postquam induerat pur-
puram Belisario obtulerit ipsam ad eius pedes depositurum, si promissa de suscipiendo
regno non renueret adimplere. Huius autem oblationis regni, nec Iordanus nec alij

uerbum faciunt. Quin aperte indicant Iordani & Agnelli uerba in Vrsicini & Maximiani uita, Belisarium post diutinos obsidionis labores Rauenna potitum, captos Rauennatum opera Vitigite & Gothorum duces Constantinopolim perduxisse. Belisarius namque postquam Iustiniani concessionem diu obseruare distulerat, resumpsit bellum, & breui Rauenna potitus, classeque parata cum Vitigite & ceteris Gothorum principibus, cumque thesauris regis Constantinopolim nauigauit, quinto anno postquam bellum in Italia gerere inceperat. Concordant autem scriptores, gubernationem Italiae post Belisarii profectioem apud Ioannem & Bessam & Vitalem Iustiniano iubente remansisse. Postquam uero Belisarius ex Rauenna soluerat, uenit Constantinus ex Dalmatia, qui & ipse numero gubernatorum additus erat. Sed confestim apparuit quantum inter gubernationem horum & Belisarii interesset. Ut enim omittam rei militaris scientiam, qua omnes etatis suae duces longissime superauit, erat in illo humanitas summa, per quam pauperi aequae ac opulento sese impartebatur. Accessus uero ad eum faciles ac liberi cuique generi hominum, praeterea liberalitas admiranda. Rusticorum uero tantam habebat curam, ut in ducendo exercitu neminem eorum uiolari, nemini damna inferri pateretur. Milites enim sui ne poma quidem in arboribus praedentia attingere audebant. Hac ille seueritate disciplinae consequebatur, ut castra eius abundantiora essent, quam ullum in urbe forum. Qui uero in gubernatione successe runt, neque humanitate, neque uirtute, neque abstinentia pares fuere. Nam & ipsi quidem praedasque sectabantur, & milites in omnem licentiam prolabi permiserunt. Superbi quidem in socios, in hostes uero non satis feroces: itaque res breui tempore retroverti, & in ruinam tendere manifeste coeperunt. Id cum intelligerent Gothi animos resumpserunt, & Variam regem facere constituerunt: quod ille passus non est, maxime se illa ratione excusans, quod cum fratris Vitigitis filius esset, neque pia neque honesta facere uideretur, si illo uiuente regnum assumeret. Hac ille ratione probabili sane & honesta se excusans autor fuit, ut Ildouadus rex constitueret, uir magnae inter Gothos autoritatis magnaque potentiae, & qui longo tempore Veronae dominatus esset. Is ergo tunc ex urbe Verona Papiam uocatus puramque indutus rex Gothorum appellatur, & de salute gentis suae cogitare iubetur. Qui Gothis sentiebant, arma capere & Papiam ad diem conuenire iussit: paruos quidem ab initio exercitus fuit, sed continuo augescens ac spem assumens indies meliorem. Adiuuabat uero non mediocriter Gothorum partes auaritia & iniuria aduersariorum. Exactores enim pecuniarum fisci nomine a Iustiniano in Italiam missi, populos uexare mirabili acerbitate coeperunt, & ad indebitam pecuniarum solutionem compellere. Rationes siquidem repositioem omnium quaecumque sub Theodorico primo Ostrogothorum rege, uel sub alio deinceps regum Italici administrassent, & magistratuum quoscumque per ea tempora quisquam Italorum gessisset, ciuitates quoque promissarum dudum Gothis pecuniarum in distributionem uocantes, easque pecunias repositioem, & singulis priuatim hominibus & publice ciuitatibus tantam desperationem attulerunt, ut Gothos iterum fieri dominos rerum optarent, multique uoluntarii ad Ildouadum proficiscerentur. Erat quoque non dispar querela in exercitu Imperatoris. Qua enim auaritia exigebantur pecuniae indebitae ab Italicis, eadem auaritia militibus pecuniae debita non soluebantur. Vna duntaxat cura erat, ad explemam Iustiniani cupiditatem pecunias cogere, nihil erogare. Quas ob res Iustinianum ipsum, & quia Belisario duce praestantissimo uti nesciuit, quin potius omnia aut fortuna inconsideratus permisit, aut ad Theodora uxoris libidinem inconstantiamque administrauit, supradiximus, & identidem affirmamus, socordis ingenij Imperatorem fuisse. Itaque milites pariter atque Itali tantis iniurijs compulsi ruinam Imperij affectabant. His crescens indies Ildouadus omnes trans Padum, omnesque Venetiae regionis urbes in potestatem recepit, & Italicorum Gothorumque multitudinem exercitus eius completus est. Quamobrem haud multo post educere in aciem ac fortunam pugnae tentare non dubitauit: praesidium hoc non procul Taruisio fuit aduersus Vitalem, qui unus erat ex Iustiniani ducibus. Victorem Ildouadus tanta strage Vitalis exercitum concidit, ut uix dux ipse cum paucis euaderet, reliqui omnes aut interficerentur a Gothis uel captiui ducerentur. Ea uictoria & magna & clara mirabile quantum Gothorum animi creuerunt, quantumque auctae sunt aduersariorum uires, ut non solum trans Padum per Galliam & Venetiam, uerum etiam citra Padum Gothorum

Athorum partes confirmarentur, nomenq; Ildouadi celebre fieret apud Iustinianū Impera-
 torem, aliasq; nationes. Nec multo post Varaiam maximū inter Gothos hominē Ildoua-
 dus ad mortē usq; persecutus est, suspicione prætenſa, quod cum hostibus sentiret: re au-
 tem uera motus est partim, quia contentiones quædā inter reginā & Varaiā uxorem in-
 cidissent, partim quia sibi suspectus erat hominis genere et uirtute conspicui potentatus.
 Nam genus Ostrogothorū sicut & Visigothorū prout aliquādo ostēdimus, & in sequen-
 tibus ostensuri sumus, non satis suis regibus fidele fuit. Mortē Varaiæ permulti Gothorū
 improbarūt. Cuius causa Ildouadus ipse à Builla uno ex custodibus sui corporis dū ex-
 hiberet proceribus conuiuū occisus fuit. Suffectus illi Araricus paruo regnauit tempo-
 re. Nam quinto postquā rex creatus fuerat mense & ipse etiā est occisus. Duobus his regi-
 bus intra bienniū interfectis, ad Totilam qui & Badiulla, magno Gothorum consensu re-
 gnum peruenit. Fuitq; res ipsa in hunc maxime modū acta. Ildouado rege interfecto Ba-
 duilla nepos sibi ipsi timēs in Taruisio ciuitate Venetiariū, quā paterna hereditate obtine-
 bat, sese cœpit cōtinere, misitq; clam Rauennā, & cum Iustiniani ducibus pepigit ad eos
 transire. Interea Gothi pœnitentiā ducti quod Araricū regem creassent hominē nequa-
 quā tanti ut Gothorū gentem defendere aduersus tātas uires hostiū ualeret, ad Totilam
 Ildouadi propinquū respicere atq; illum regem optare cœperūt. Quare cū de ipsius To-
 tilæ cum Iustiniani ducibus fœdere rescissent, tandem in maiorē salutis suæ adducti consi-
 derationē, Ararico de medio sublato Totilam ipsū regem creauerūt. Cognouerat inte-
 rea Iustinianus ea quæ in Italia cōtingerant, & ducū suorum imperitiā increpauerat, quod
 in tantis hostiū discordijs, tantisq; motibus, ipsi opportunitatē rerū agendarū nacti nihil
 effecissent. Quibus increpationib; permoti duces Rauennæ simul omnes cōuenerunt, ibi
 cum de inferendo bello consultaret, placuit ante omnia ad urbē Veronā ducere, cuius ca-
 piendæ urbis spes aliqua offerebat. Erant uero hi duces undecim, quorū præcipui habe-
 bant Cōstantianus & Alexāder in Italiā nuper à Iustiniano missus ad pecunias colligen-
 das. Profecti igitur cū ingentibus copijs ubi Veronæ propinquarunt, spem dudum sibi
 præbitā experiri decreuerunt. Erat enim Martianus uir quidā domi nobilis, castellum ha-
 bēs nō procul Veronæ quia partes Imperatorias animo præferebat, custodē unius por-
 tarum ad exercitū Imperatoris recipiendū induxerat. Re igitur arcane cōposita cum eō
 peruenisset exercitus, præmittit Artuades Armenius cum manu delectorū militum qui
 portam ante capiat, ac ceterū exercitū præstoletur: nihil præmissorū in hoc loco defecit.
 Nam intempeſta nocte cū ad portā uenissent milites, proditor aperiens intra urbem eos
 recepit: illi portā ingressi mœnibus quoq; super eam captis exercitui significarūt, & Go-
 thi sentientes hostes esse in urbe per diuersam portā aufugerūt. Duces uero captam à suis
 portā audiētes, iter quidē statim ingressi sunt: sed ante quā ad urbē uenirent de præda in-
 terse disceptātes quinq; millia passus ab urbe constiterunt: inter hæc dies eluxit. Arx est
 Veronæ urbi supereminēs, ex qua intra urbē & extra prospectus est. Gothi igit qui in ar-
 cem refugerant, cernentes paucos intra urbē hostes: exercitū uero extra urbem existere,
 nedū mœnibus appropinquare, subito ex arce impetu facto urbē peruicerunt, et portam
 quæ tenebatur ab hostibus receperūt atq; clauerūt. Milites uero qui per noctem fuerant
 ingressi, partim oppressi sunt, partim ad mœnia cōfugientes desuper repugnabāt. Veniē-
 tes autem paulo post duces cum portā clausam reperissent, quanquam intus essent mili-
 tes qui eos uocabāt, ac ne se desererēt precabantur, tamē euestigio abierunt. Militū uero
 pars ē muro se demittens euasit, quorum ē numero fuit Artuades Armenius eorum præ-
 sectus. Ceteri uel capti uel interfecti sunt. Per hunc modum prauitate & auaricia ducum
 res apud urbem Veronā periire. Post hæc Iustiniani duces quoniam Veronæ cœpta fla-
 gitiose turpiterq; euaserant, discordes inter se & alijs alijs succedentes ex his locis abierūt,
 transmissi q; Pado amne Placentiam sunt profecti. Totilas Papiæ per id tempus dege-
 bat, cognito q; hostium aduentu quascunq; potuit copias propere contraxit. Duces in-
 ter hæc ultra Placentiā progressi secus ripam Padi amnis castra faciebant: Totilas autem
 quanquam foret admodū impar, tamen cum his quas habebat copijs obuiam illis exire,
 ac fortunā pugnæ experiri cōstituit. Cum igitur in propinquo essent castra, ac pugna de-
 cernere utriusq; placuisset, Totilas per noctem partem equitatus præmisit, quibus iussit ut
 uiginti fere stadijs ultra hostiū castra Trebiam flumē transirēt: & cum pugnare cœptum
 esset,

esset, hostem à tergo tumultu quàm possent maximo adorirentur: ipse uero cum tempus
 fuit ad hostes duxit, idē fecerunt Iustiniani duces. Erat ante aciem Totilæ uir Gothus no-
 mine Valaris, qui equo insigni uectus, ipse quoque insigniter armatus in singulare certame
 omnes prouocabat. Aduersus hunc cæteris subsistentibus, Artuades Armenius, cuius
 in ingressu Veronæ mentionem fecimus prodijt, spectantibusq; utrinq; aciebus con-
 currebant infestis sese cuspidibus petentes. Artuades Gothum dextro latere hasta trans-
 fixum occidit, ipse uero in hastam interfecti casu hærentem solo, uic atq; impetu equi ada-
 ctus cuspide trāsfigitur, ruptoq; thorace uulneratur, ex quo mox die tertia interiit: acies
 simul congressæ prælium acerrimum inierunt, omnisq; ferri experientia in eo certamine
 uersabatur. Cum feruesceret maxime bellum & ab utrisq; enixissime pugnaretur, neutra
 adhuc in partem uictoria inclinante, equites Totilæ transmissis Trebia flumine terga Iu-
 stiniani ducū inuasere, tumultusq; maior inde exortus cum multitudo ingēs crederetur,
 exercitum Iustiniani primo turbauit, mox in fugam cōuertit. Solutis enim ordinibus cū
 ante retroq; instaret hostis, cito dissipat, multiq; à Gothis persequentibus interfecti sunt,
 multi etiam sese per deuia quæq; præcipitantes euasere. Captiuorum autē ingens multitu-
 do fuit, & quod nunquam ante contigerat, omnia militaria signa Imperatoris exercitus
 in eo prælio capta sunt ab hostibus & ad Totilam relata. Insigniorē hanc uictoriam Toti-
 læ fecit, quod ipse cum dimidia ferè parte minoribus copijs sciens ac uolens contra maio-
 res copias prælium iniuit, quodq; militari industria uictoriam nactus est. Ipsam quoq; ui-
 ctoriam humanissime exercuit, nemini captiuorū molestus, multis etiam gratuito dimis-
 sis, quæ quidem humanitas famam eius plurimū adauxit. Iustiniani duces ex prælio fugi-
 entes Placentiā primo, inde in diuersa loca abierunt, & copijs quantum fieri potuit repa-
 randis intenderunt. Non multo post hanc uictoriā Totilas maiora iam animo concipiens
 exercitum in Hetruriam misit: præfecit uero huic exercitui tres Gothorum præstantissi-
 mos, Beldam & Rodericum & Vliariū. Erat in Hetruria Iustinus unus ex Iustiniani ducibus
 qui prælio interfuerant, postq; id tempus nunquam cessauerat copias reparare, oppi-
 da munire. Is cū exercitus Totilæ superuenit, circumdatus ab hostibus intra Florentiæ
 mœnia obsidebatur: terrebat uero Iustinum rei frumentarię defectus. Nam importari ad
 obsessos nihil poterat, & intus quod erat frumentum breui defuturum uidebatur. Rogauit
 nam igitur ad cæteros duces mittēs Iustinus quo in periculo res foret ostendit, rogauitq;
 ut sibi opem ferrēt. Ob eum nuncium permoti Bessas, & Cyprianus, & Ioannes cum suis
 copijs in Hetruriam uenerunt. Gothi uero postquam intellexerunt illos appropinquare
 soluta ilico obsidione retro mouerūt castra, profectiq; unius diei iter in loco qui Mucial-
 lo dicitur constiterunt. At postquam exercitus amicorum Florentiam peruenit, placuit
 ducibus ut paucis in præsidio Florentiæ relictis ipsi cum reliquis omnibus ad hostem cō-
 tenderent: in itinere uero dum essent, statuerunt ut ducum unus celeriter antecederet ad
 inuadendum detinendumq; hostes: alij uero mature sequerentur. Sorte igitur ducta Ioan-
 nis contigit antecedendū munus. Ille profectus cum suo agmine ad hostes properauit. Ho-
 stes uero deterriti aduentu copiarum deserto loco in quo prius habebant castra in proxi-
 mum montem arduum quidem & difficilem transierunt. Neq; ob id cum cæteris Ioannes
 ubi ad ea loca peruenit, aciem suorū aduersus montem direxit ac magno animo sursum
 uersus annis peruincere conabatur. Resistebatur fortissime ab hostibus. Hic dum nititur
 Ioannes & inter primos pugnatore uersatur, quidam ex comitibus iuxta latus eius pla-
 lo trāsfixus occiditur, falsa q; statim credulitas inde exorta est Ioannem interfectum fuisse,
 se, fuga hinc fieri cœpta. Hęc fama delata in eos qui cum reliquo exercitu ueniebant, cum
 insuper fugam & trepidationem mirabilem uiderent: ipsos quoq; in fugam turpissimam
 conuertit. Nec modus ullus erat in fuga: itaq; duces quoq; ipsi à nullis hostibus pulli fu-
 gam arripere coacti sunt, neq; posthac in unum conuenerunt, sed alius alibi, prout se ex
 fuga receperant, oppida tenuerunt. Gothi tamen ad obsidionem Florentiæ nequaquam
 reuersi sunt, magnitudinem ueriti copiarum, quæ quanquam dissipatę essent,
 per oppida Hetrurię constiterant, & hyems superuenit, finisq;
 fuit septimi anni huius belli postquam geri à
 Belisario cœptum erat.

HISTORIARVM BLONDI FORLIVIENSIS AB INCLINA-
 tione Imperij Romanorum, Liber sextus.

TOTILAS eo qui secutus est anno ut primū educendī copias fuit tempus, co-
 acto exercitu in Flaminīā uenit. Vbi & Iordanus & Agnellus Rauennas af-
 firmant apud Fauentiam praelium fuisse, quod supra scripsimus apud Placē-
 tiam gestū esse. Sequiturq; Procopius Totilam Casenā & Petram oppidum
 obsedisse, cætera quoq; eius regionis oppida permulta uel ui uel pacione
 cepisse. His per ea loca confectis, Totilas in Heturriam cum exercitu transiit & inde Ty-
 berim amnem transgressus per Umbros & Sabinos & Marfos in Campaniā profectus
 est. In his locis Beneuentū urbem captā mœnibus spoliāuit, nolebat enim in urbe muni-
 tissima hostes si quādo cōtingeret sedem belli habere. Neapolim deinde obsedit, multis
 primo uerbis conato humanissime, ut Neapolitani amicitia eius q̄ inimicitia mallet. Sed
 erat in praesidio eius urbis Conon Iustiniani praefectus, nec pauciores mille militib; secū
 habebat, itaq; nihil decerni libere in cōcione potuit. Quod cū intelligeret Totilas positis
 nō lōge castris urbē obsedit, non tñ oppugnauit, sed quietē agēs incubabat: interim uero
 parte exercitus missa, Cumas & alias quāsdā urbes per ea loca recepit, ex quibus pecunia
 num magnā uim adeptus est, Mulieres etiā ex nobilitate Romana capi in his locis cōtē-
 git, quas omnes Totilas cū summa benignitate cōseruatas liberas esse iussit, ac parentib;
 maritisq; cū honesto comitatu remisit. Cum uero per has regiones neq; dux neq; exerci-
 tus esset, qui conatibus Totilæ repugnaret, partē suarum copiarum mittendo Apuliam
 & Lucaniā, & Calabriā cum uniuersis eorum oppidis in potestatem redegit. Ex quo fa-
 ctum est ut Iustiniani ducibus militibusq; mille ampliū ex his locis pecuniā soluerent,
 quæ quidē res magnā hostibus incōmoditatem attulit & quasi cūcta euertit. Milites em̄
 cū pecuniā deessent, nec stipēdiā eis soluerent, neq; parere ducibus, neq; in expeditiōes
 ire uolebāt, sed per oppida inclusi res amicorū praedabant, rapinisq; & maleficijs omnia
 foedabant. Duces quoq; ob has difficultates intra mœnia consistentes oppida tantū mo-
 do ab hostibus tutabantur, partitiq; inter se urbes Ioannes Romā, Bellas Spoletum, Cy-
 prianus Perusiā, Iustinus Fesulas, Constantinus Rauennā gubernabat. Inter hæc Neapo-
 lis durius obsideri cœpit. Totilas em̄ parata classe, neq; mari neq; terra importari quicq;
 patiebatur. Ex quo palām erat, nisi quis opē ferret, eam demū urbem in manibus hostiū
 esse peruenturā. Hæc igit̄ audiens Iustinianus ac pro tantis Italię cladibus, proq; Imperij
 dedecore indolens, Maximinū praefectū pratorio ad corrigendas reparandasq; res in Ita-
 lia milit. Dedit autē sibi classē & exercitum ex Thracibus & Armenijs: praerat autem
 Thracibus quidā Herodianus, Armenijs uero Phasas, Hunni praeterea nō pauci ea clas-
 se uehebantur. Maximinus Byzantiō profectus in Epirū uenit, ibi cum res Italiæ ex pro-
 pinquo cogitaret, inter spem ac metū dubius tarditate ac desidia tēpus amisit. Erat enim
 Maximinus uir bonus & ad pacis negocia nō inutilis, belli uero imperitus om̄ino, & ob
 hoc timidus & cūctator in singulis, ac plurimū ambigens. Res uero tunc & cōsultandī &
 agendī celeritatē flagitabant. Maximino igit̄ paruam de se spem afferente Iustinianus
 Demetriū quendam qui sub Belisario dudum in Italia militauerat cum alia classe in Sici-
 liam misit, iubēs ut si opus foret, in Italia quoq; res adiuuaret. Is cū in Siciliam nauigasset,
 audita Neapolis obsidione ac eorū qui obsidebantur difficultatibus, statuit cōfestim au-
 xilium ferre: cū uero aperta uia id efficere posse desperaret, quoniā neq; eius classis neq;
 exercitus ad tantā rem sufficiens erat, hæc excogitauit. Naues cōplurimas ex uniuersa Si-
 cilia contraxit, fecitq; ex his classē ad aspectum permagnā, impolitoq; frumento Nea-
 polim cōtendere perrexit. Ea res & spem magnā obfessis & formidinē non paruā Go-
 this praebuit. Audiebāt enim multitudinē nauium, ac magnum in ijs exercitum uenire o-
 pinabant. Quod si primo statim cursu Neapolim petisset, cuncta prospere succedebant,
 & urbs obsessa indubie seruabat. Hostes enim conterriti magnitudine classis ne resistere
 quidē tentauissent. Sed ipse cōsciū imbecillitatis suæ Neapolim adire nō ausus Romam
 petijt, quo militib; inde assumptis naues impleret, atq; ita Neapolim magis robustus na-
 uigaret. Sed milites qui Romæ erāt classē ascendere noluerūt. Victi siquidē duplici præ-
 lio à Gothis eos immodice formidabant. Itaq; hac deficiēte spe cū his duntaxat nauibus
 quas Cōstantinopoli duxerat aduersum hostes proficisci Demetrius cōpellitur.

naues

naues egregie ueloces in portu ipso Neapolis assidue structas paratasque tenebat, curaque
 de Demetrii classe diligentem susceperat. Cum igitur ex urbe Roma Neapolim nauigare De-
 metrium cognouisset & applicuisset iam propinquo littori, profectus repente Totilas cum
 uelocibus nauibus ex improviso Demetrii classem inuasit. Adeoque subitus & inopinatus
 fuit impetus, ut conterriti nauatae atque milites in fugam conuerterent. Quos Gothi uelocibus
 insecuti nauibus, post magnam caedem omnes Demetrii naues cum ipsis oneribus, ipsisque
 uiris plenas ceperunt. Nulli enim euaserunt ex ea classe nisi qui in lembos statim ab initio
 profilietes latuerunt: inter quos Demetrius ipse dux classis fuit. Post haec Maximinus cum
 maiori classe maioreque exercitu ex Epiro in Sicilia nauigauit, cumque Syraculis applicu-
 set, eadem ignauia qua prius cunctando tempus amisit, neque difficultatibus obsessorum, ne-
 que precibus uocantium mouebatur. Tandem uero ubi praecpta & minime Iustiniani & Hero-
 diani & Phasae ducenda tradidit, ipse in Sicilia remansit. Erat uero iam plane hyems cum
 hi nauigare coeperunt, neque arte ulla resisti potuit, quin ad ipsum littus ubi castra erant ho-
 stiis adigerentur. Gothi uero ista cernentes concursu ad littus facto nulla difficultate naues
 ceperunt, & si qui repugnabant interfecerunt, reliquos uero captiuos duxerunt, in quorum
 numero Demetrius fuit. Herodianus autem & Phasae cum & ipsi capti iam essent, casu quo-
 dam postea occisi sunt. Hunc finem habuerunt eo anno Iustiniani classes in Italia missae. To-
 tilas Demetrium in uinculis ad moenia Neapolitanae urbis adduci iussit, ibi uocato Cono-
 ne praefecto militibusque & Neapolitanis ciuibus, Totila uolente Demetrius uerba fecit,
 strasitque ne ulla amplius uexilla expectarent. Obsessi uero pridem fame macerati cum Deme-
 trium captum & omnem spem sublatam uiderent, in fletum ac lamentationem conuersi quid agerent
 aut quod se uerterent nesciebant, eratque ciuitas tota mirabili tumultu & trepidatione plena.
 Totilas autem cum sensisset Neapolitanos ad colloquium uocatos, in ipsis moenibus stan-
 tes allocutus est, nullam se contra eos uel iram uel indignationem habentem obsidere urbem
 illam perrexisse, sed ut ipsis inimico seruitutis iugo liberatis referre gratias ualeret eorumque
 hoc ipso bello pro fide Gothicis seruanda ab hostibus pertulissent. Solos quippe Italicorum
 omnium Neapolitanos inuitos ac repugnantes in potestate Graecorum cum ultima penes ci-
 uitatis clade uulneribus ac cruore compulso deuenisse. Itaque quod nunc simul cum hostibus
 obsidione eos fatigari a se necessitas fuerit erubescere, quoniam debere Neapolitanos
 beneficia potius a se & Gothicis quam ultionem expectare, hostibus uero qui essent in urbe se se
 non acerbum esse uelle. Dedentibus enim urbem uel militandi secum aequo iure cum alijs mili-
 tibus, uel abeundi cum omnibus suis rebus quocumque uellent facultatem se daturum. Ad
 extremumque dixit se haec omnia iureiurando sancire cum uoluerint paratum fore. Laudati-
 runt & Neapolitani & milites Totilae sermonem. Quo tamen deditio honestior foret, triginta
 dierum inducias postularunt, quibus uiderent an quae auxilia superueniret. Ad haec To-
 tilas, non triginta dierum modo, sed ter triginta dierum spacium se dare respondit. Quam li-
 beralitatem admirati obsessi clareque deprehendentes nullam esse auxilij spem, intra paucos
 dies apertis portis Totilam & exercitum intra moenia receperunt. Totilas igitur Neapolim
 ingressus neminem malo affecit, nulli molestus fuit, quinimmo tanta humanitate usus est, ut
 nequaquam conuenire barbaro homini uideretur. Cum enim multi propter inediae deficienti-
 bus uiribus aegrotarent, ne subita affluentia cibi immodice sumpti periculum illis afferret,
 summa cura diligentiaque prouidit, ut non solum Neapolitanis ciuibus, uerum etiam militi-
 bus cibaria bis in die ad certum pondus traderent, diligentissime obseruato ne alicuius plus
 caperent, & singulis diebus modicum superadderet. Cononi autem & militibus abire uolen-
 tibus nauigia praebuit. Cum illi uero diutius retenti nauigare intra praescriptum diem non
 potuissent, liberam nihilominus potestatem illis seruauit. Quinetiam cum longius duraret uen-
 tus, & illi pedestri itinere abire statuissent, equos iumentaque eis tribuit, & uaticum insuper
 largitus est, Gothosque cum his misit qui tuto deducerent. Hac igitur & huiusmodi humani-
 tate in alienos Totilas utebatur: in suos uero tantam disciplinam seueritatem seruabat ut nul-
 lum malefactorum impunitum esse pateret. Raptori ac uiolatori poena mors erat & publica
 Gothorum per amicas ciuitates & gentes omni scelere carebant. Ducibus autem Iustiniani
 per hoc ipsum tempus diuersa erat conditio. Nam nec duces ipsi abstinentes erant, & milites
 in omnem

A in omnem licentiã traducti à nullo maleficio temperabãt, nec quicquã miserius erat per
 ea tempora, q̃ Italiae populi qui imperatori parebant, cum extra mœnia quidem ab ho-
 stibus, intra mœnia uero à militibus diriperentur: duces em̃ munitas tenentes arces, nihil
 de subiectorum iniurijs curabãt. Ob hæc flagitia cū indies magis ac magis desperatio se-
 queretur, coactus est Iustinianus iterato in Belisarium mentē animumq̃ conuertere. Nã
 ceteri quidē duces nedum perditã recuperare, sed ne illa ipsa quæ tenebãt diutius tueri
 posse uidebant. His igit̃ de causis Belisarius ad curam Italici bellī rursus delectus est, cū
 medio tempore aduersus Cosdroem Persarum: uel si Iordano credimus, Parthorū regē
 bellum gessisset, quod necdum planē finitum erat. Cū ergo milites novos scribere opus
 esset (nam ueterem exercitum Martino successori tradiderat,) Thraciã totam circumiēs
 Belisarius pecuniasq̃ abunde largitus, uoluntariorū ad quatuor millia coegit, quib. clas-
 se impositis unã cum Vitali præfecto Illyrici, q̃ nuper ex Italia uenerat, nauigauit Salo-
B nisq̃ applicuit. In hoc ipse itinere Hydruntū Calabriae oppidū obsidione liberauit. Qui
 em̃ in eo obsidebant à Gothis, defectu rerū necessariarum cōpulsī ad certam diem pacti
 fuerant oppidum dedere, nisi prius auxiliū esset allatum. Quod intelligēs Belisarius Va-
 lentinum eò nauigare iussit, ac frumentum cæteraq̃ necessaria inferre, susceptisq̃ militi-
 bus qui diutius obsessi fuerant novos imponere. Hæc om̃ia factu facilia fuerant. Nã Go-
 thi post inducias negligētius custodiebant, nec uenturum esse quenquam suspicabant:
 itaq̃ repente inopinata superueniēte classe trepidare ac obsidionē soluere, longiusq̃ abi-
 re coacti sunt: Valentinus oppidū ingressus priores milites ex arce abduxit, novosq̃ im-
 posuit, integriq̃ anni frumentū illis reliquit, ipse cum his quas abduxerat nauib. Salonas
 ad cæteram classem rediit. Post hæc Belisarius Polam nauigauit, ibi exercendis tyronib.
 quos in Thracia scripserat aliquanto cōmoratus, tandem cum tota classe Rauennã per-
 uenit. In eius aduentu deteriora omnia opinione sua per Italiã reperit. Hostes em̃ ubiq̃
 præualere, ac optima spe esse uidebant. Amici uero ubiq̃ per Italiã fracti, ac in despera-
C tionē adducti: ciuitates quidem & populi ob iniurias militum, milites aut̃ ipsi q̃ multa si-
 bi deberent̃ ab imperatore stipendia contumaces & aduersi, nec parere ducibus nec ire
 in expeditiones uolebant, erantq̃ ad exiguū numerum redacti. Aduentus quoq̃ Belisa-
 rij desperationem auxit: licet enim optimus dux & sine cōtrouersia præcipuus haberet̃,
 tamen cōtemendas admodum copias adduxerat, tyronum quatuor millium, pecunias
 uero nullas quæ militib. darent̃. Itaq̃ concionantem Rauennæ causasq̃ aduentus sui do-
 centem, cohortantem deniq̃ ad capeffendum bellum, nec oppidani nec milites leto ani-
 mo audierunt. Deniq̃ Belisarium ipsum confestim quod in Italiã uenisset poenitere. In-
 ter hæc Totilas Tybur inuasit, ex discordijs oppidanorū & militum seditione coorta, p-
 quam ab utraq̃ parte urbem accepit. Imminet autem Tybur urbi Romę, nec plus ab ea
 distat, q̃ sexdecim millib. passuū. Ea res magnas Romanis difficultates cœpit afferre, ac
 per Latium cūcta impedire. Post hæc Totilas cognito Belisarij aduentu in Picentes cum
 exercitu transiit, & citra urbem Auximum cōsedit. Belisarius uero per hoc ipsum tēpus
D in Bononienses miserat Vitale cum magna manu Illyricorū. Is cum oppidum quoddam
 per ea loca cepisset, & Bononia in urbe fuisset receptus, Illyrici nulla prius iniura affecti
 Vitalem deseruerunt, factiq̃ agmine domum abierūt. De qua quidē re postea apud Iu-
 stinianum excusatione illa usi sunt: quod dum in Italia militarēt, exactores tributorū pa-
 trimonia sua uenundabãt, uxoresq̃ & liberos eorū domo pellebant, quamobrē coacti
 sint ad suos defendendos domum redire. Hac fuga Illyricorū Totilæ nunciata cōfestim
 missæ ab eo sunt Gothorū copię, per quas Vitale & cæteros opprimere posse speraue-
 rat, sed illi præuenientes Rauennã se receperunt. Cū uero q̃ Auximi erāt, obsidione præ-
 merent̃, Belisarius subsidium ad eos misit equitum mille: præfecit autem his equitib. du-
 ctiores tres, Teramuntem, Ricilã & Sauinianum, qui clam noctu Auximū ingressi cū po-
 stridie ad pugnã exiuisent, unus ex præfectis Ricilas interficit̃. Ceteri aut̃ post paucos
 dies abire statuerunt: hostib. em̃ illic stantes nocere nō poterant, & amicis necessaria mi-
 sidias hostiū inciderunt, à quib. circūuenti & in fugã uerfi ducentos ex suis amiserūt, ue-
 stesq̃ & arma & impedimenta om̃ia cū iumentis quæ illa ferebãt. Reliqui fugiētes post
 longã uiam se Ariminū receperūt. Fanum & Pisaurum sunt urbes iuxta littus Adriatici

maris inter Auximū & Ariminū sitę. Eas urbes Vitigis ab initio huius belli incēderat, ac
 mœnia usq; dimidiū altitudinis destruxerat. Ex his Belisarius Pisaurū reficere cogitauit,
 ac equitatū in ea collocare. Missis igit̄ clām artificib. qui mensuras portarū exactissime
 caperēt, Rauennæ fabricari portas fecit, ac ferramētis quib. opus erat structis, deniq; na
 uib. impositas Pisaurū deferri fecit, præfectisq; & equitib. qui Arimini cōstituti erāt scri
 psit ut repēte occupato oppido portas imponerēt, ac mœnia tumultuario opere refice
 rent, fossas purgarēt, ac undiq; cōmunirent: cōmeatus aut̄ omnis generis ut mari ad eos
 deferret̄ prouidit. Equites igit̄ Arimino profecti cū Pisaurū occupassent, omnia secūdu
 Belisarij mandata fecerūt. Sensit hæc Totilas, & cū magnis copijs ad ea prohibenda pfe
 ctus est. Sed tanta fuerat militū diligētia in purgādis fossis ualloq; & aggere, muniendo
 oppido, mœnibusq; & ppugnaculis refarciendis, ut admiraret̄ rex t̄tas res tā ingenio
 se tam paucis dieb. fieri potuisse. Quare aliquāto circa ea loca moratus, quoniā uidebat
 nil p̄ficere posse, in castra ad Auximū irritō conatu reuersus est. Animaduertentes uero
 Totilas & Gothi Belisariū & imperatoris copias necubi per Italiā in certamē pdire, sed p
 oppidis inclusas mœnia tantūmodo tueri, statuerūt nō assidere solūmodo ad Auximū,
 sed alijs quoq; ciuitatib. bellū inferre. Itaq; profectus Totilas cum exercitu Asculū & Fir
 mū in Picentib. circūsedit. Belisarius uero cum obsessis opē imploratib. ferre nō posset:
 nec em̄ tantas habebat copias ut exire aduersus Gothos ualeret, in mœnore maximo uer
 sabať, & hanc ignominiā permolestē ferebat: tandē uero Ioanne Vitaliani ad Iustinianū
 missō, conditionē Italiæ per eū demonstrauit. Ioannes uero etsi Iustinianō uires hostiū
 in Italia, suorū uero paucitatē ostendit, & copiarum supplementa pecuniasq; poposcit,
 quodā tēpore cōmoratus nihil nisi tarde & anxie proficiebat. Inter hæc Totilas, Firmū
 & Asculū, quando quidē nemo obsessis auxiliū ferebat, pactione cepit: deinde ex Picen
 tib. in Vmbros transgressus Assisiū & Spoletū obsedit: præerat Spoletō quidā Herodia
 nus, Assisio aut̄ Sififredus. Herodianus igit̄ quanq; haberet munitissimā arcē, tñ pauco
 rum dierū inducias pactus, cum interea nullū auxiliū superuenisset, cōstituta die urbē &
 arcē tradidit, & ipse cū militibus suis ad Totilā trāsiit. Sififredus aut̄ fortius se gessit: de pa
 ctione em̄ nunq; audire quicq; uoluit, licet minus ualida urbe inclusus, sæpeq; eruptiones
 in Gothos egregias fecit, & aliquot prælijs laudabiliter dimicauit. Ad extremū uero cir
 cūuentus pugnans occidit. Ciues autē Assisiani eius uiri præsidio destituti paucis post
 dieb. sese ac urbē Totilæ dediderunt: deinde Perusiā exercitus à Totila ductus est: præ
 rat aut̄ Perusiæ Cyprianus, cuius supra inter Iustiniani duces fecimus mentionē. Eū Toti
 las cū neq; ui neq; pmissis flectere ualeret, Vliario quodā ex armigeris suis pecunia cor
 rupto, per eū dolo ac fraude Cyprianū interfecit. Milites tñ post mortē Cypriani Vliari
 um persecuti urbē egregie defendebant. Itaq; circa illā cōmorari diutius Totilas nolēs,
 soluta Perusiæ obsidione Romā petere cōtendit. Cumq; eō peruenisset, opportunis lo
 cis Romā circūsedit, nō tñ agricolis molestus. Nā toto hoc bello Totilas rusticos & a
 gricolos offendī à suis militib. nūquā permisit. Romæ in præsidio erāt Bassas unus ex Iu
 stiniani ducib. & Conon ille qui dudū Neapoli præfuerat. Miserat quoq; eō Belisarius,
 Artasirē genere Persam & Barbationē Thracē cum nō cōtemnēda militū manu, qui cu
 stodiæ urbis unā cū cæteris intenderēt. Cum igit̄ circa urbē Romā cōstitissent Gothi, e
 gressi cū militib. Artasiras & Barbationē præliū inierunt, ac primo quidē Gothos in tu
 gā uerterūt: sed ipsi lōgius secuti, tandē circumueniunt̄ à Gothis, maioriq; parte amissa,
 uix atq; anxie in urbē refugerūt. Atq; ex illo tēpore deficiente spe, caritas annonę prius,
 mox etiā fames secuta est. Neq; em̄ terra importari quicquā poterat assidentib. Gothis:
 neq; mari, quoniā classis dudū à Totila in obsidione Neapolis cōparata, tunc rursus stru
 cta, onerarias nauigare phibebat. Et intra urbē Romā per hoc ipsum tēpus suspicio pro
 ditionis ingens uersabat, ob quā Cetheus princeps senatus Roma pulsus Centūcellas
 aufugit. Dum hæc Romæ gerebant, alius Gothorū exercitus Totila iubente Placentiā
 obsedit. Ea est urbs magna iuxta Padū, solaq; ex omnib. eius regionis ciuitatib. in Iusti
 niani partib. permanebat. Belisarius aut̄ cū hæc intueret, ac de periculo urbis Romę plu
 rimū sollicitus esset, ac ex urbe Rauenna opē ferre nō ualeret, ob loca interiacētia ab ho
 stibus possessa, & paucitatē copiarum suarū, abire illinc & alia uia auxiliū ferre cōstituit.
 Itaq; Iustino cum manu militū Rauennæ relicto, ipse per Dalmatiā Dyrrachiū profectus,
 ibi

A tibi uenturas ab imperatore copias expectabat. Roma inter hæc durissime obsidebat. Valentinus enim & Focas a Belisario missi Portuensem urbem tenebant, atque inde molestias & damna, prope quotidianis incursionibus inferebant hostibus. Cum igitur aliquo tempore ea prospere fecissent, magnaque ob hoc auxilia præbuisserint obsessis: tandem præcipitati in insidias, & ab hostibus circumuenti interficiuntur, paucique ex eorum militibus uix & anxie in portum refugientes euaserunt. Traxit uero hæc præfectorum & militum cædes statim post se incommodum maius propter frumenti amissionem, quod frumentum mitteret Vigilius pontifex Romanus tunc apud Cathiniam urbem Siciliae constitutus. Ut autem constet qua ratione Vigilius tunc in Sicilia esset, altiuscule repetenda sunt, quæ de ipso superius sunt narrata. Diximus supra in fine obsidionis primæ quæ a Belisario præfente per annum pertulerat urbs Romana, Theodoram Augustam instigante Vigilio apocrifario, quæ Romanæ ecclesiæ pontificatum ambiret, iussisse Syluerium tunc Romanum pontificem deponi, cui successerit ipse Vigilius, ob factam reginæ permissionem restitutionis Anthemij hæretici ad Constantinopolitanam ecclesiæ episcopatum. Eadem itaque Augusta cui petulantissimæ mulieri haudquam erat minor quam societas uero dignitatis imperij & urbis Romæ salutis cura, hoc etiam difficillimo tempore ad suam restituendum Anthemij insaniam est reuersa. Vigilio namque pontifici Romano scribens ualde institit, ut quod sibi in Constantinopoli fuerat pollicitus, restitueret Anthemium. Rescripsit uero Vigilius sese in beati Petri sede constitutum non posse, quod dum erat apocrifarius imprudentissime promiserat, adimplere. Eas cum accepisset literas regina furens insanienisque constituit, eundem pontificem sicut & Syluerium pontificatum eijcere: & cum nullus esset Romæ quem consideret, sicut Belisarius fecerat in Syluerio, sibi in hoc etiam deponendo satisfactorum esse, Anthemium Scribonem misit Romam, literasque ad Romanos dedit, ut requisitus ab eo nuncio Vigilius si recusaret accedere Constantinopolim in uinculis mitteretur: profectus est itaque pontifex. Et cum esset in Cathinia Siciliae ciuitate, multos sacris initiatus, & aliquot ad diaconatus presbyteratusque ordines promouit. Atque etiam id de quo diximus, frumentum imposuit nauibus laboranti fame Romanorum populo perferendum. Gothi autem id sentientes cum iam appropinquarent naues in portum, præueniunt & post murum ædificiaque latentes insidias struunt. Milites qui erant in oppido haud multo prius amissis præfectis cæsisque maxima ex parte socijs pauci ipsi relictis aduersus hostes exire non ausi, de mœnibus ac propugnaculis quassatione uestium & manibus & clamore nauibus significabant insidias esse in portu: proinde cauere, neque illuc accederent. Nauis uero utpote que neque de aduersa pugna neque de cæde præfectorum quicquam audierat, illa quæ fiebant signa perinde accipiebant, quasi lætitiæ adhortationisque signa forent. Itaque ob hoc ipsum magis properantes secundo cursu portum ingressi, à Gothis insidentibus capiuntur, cum summa desperatione populæ Romanæ, quæ ab expectatione eius frumenti totus pendebat. Et fames quidem non iam tolerabilis Romam premebat. Gothi autem ob hoc ipsum audacius instabant. Erat per id tempus Romæ Pelagius quidam diaconus, qui in hac difficultate & fame permulta ac maxima pietatis opera in plebem Romanam ediderat, pecunias erogando, ac succurrendo indigentibus singulorum, ob quam liberalitatem nomen eius prius magnum etiam clarius factum erat. Ad hunc igitur Romani conueniunt, postulantesque ab eo suppliciter ut pro salute populæ Romanæ legatus ad Totilam proficiscatur paucorum dierum inducias petiturus, quibus diebus nisi auxilium perueniat, deditioem urbis Totillæ promittat. Pelagius autem quando ita necesse erat populo pareretur, in castra ad Totillam cum his mandatis accedit. Totilas uero hoc ipsum fore coniectura suspicatus, ex transiugis enim difficultatem obsessorum extremam cognorat, uenientem ad se Pelagium honorifice suscepit. Sed antequam Pelagius mandata exponeret, ipse præueniens longa & acerba oratione contra Romanos inuectus est, beneficia Theoderici Gothorumque exprobrans ac perfidiam Romanorum in Gothos redarguens, ad extremum concludit nullam esse colloquii uel pacationis uiam, nisi eueris mœnibus sese ac sua in arbitrium potestatemque Gothorum Romanis permittat, eas passuri leges quas uictor tradiderit. Hanc acerbissimam contumeliamque orationis Pelagius audiens, non ultra cum eo insistendum ratus: Quandoquidem, inquit, tu Totilas uocem legati audire non sustinueris, sed anticipans præcidisti omnem colloquii uiam, ad deum confugiemus, qui solet superbas ac supra modum elatas hominum mentes suo iudicio deprimere. Hæc fatus euestigio in urbem reuersus est. Romani autem Pelagium

Blondus.

G 2 re infe-

re infecta redisse cernentes, quod agerent, aut quod se uerterent, nesciebant. Hinc enim fames intolerabilis premebat: illinc uero Gothorum Totilaeque crudelitas ante oculos uersabatur: potiusque inedia mori, quam in saeuissimas Gothorum manus deuenire statuebant. His rationibus ea perpeffus est populus Romanus, quae etiam est commemorare miserrimum. Inter haec Iustinianus Ioannem cum exercitu ad Belisarium remisit, praebuit uero neque tunc magnas copias: sed maiores parabat uere proximo transmittendas. Cuius regi gratia Narsetem cubicularium ad Erulos miserat, & ad ceteras nationes barbaras circa Histrum incolentes. Et iam in Thraciam quidam eorum transierant. Sed cum Dyrrachium peruenissent copia, ac de gerendo bello consulerent, omnes uno ore ferendam opem Romanis censebant. Quo autem id fieri deberet uariae fuerunt sententiae. Ioannes enim suadebat cum omnibus copiis per Calabriam & Apuliam proficiscendum esse, atque ita Romam petendum, simul enim euntes perfacile uictores esse posse, quod si diuidantur copia, & alij terra, alij mari proficiscantur, nullam partem hostibus parem futuram. Belisarius hanc ipsam sententiam laudaturum se dicebat, si populus Romanus in tanta extremitate constitutus non esset. Nuncautem maxime festinatio opus esse, habere uero per Calabriam & Apuliam iter per seipsum longitudinem magnam, & ab hostibus occurrentibus moras inferri posse: mari uero si uentus adsit quinta die in portum Romanum classem peruerturam, ac ex propinquo certam spem Romano populo allaturam. Audierat enim praefectorum suorum aduersam pugnam, cognoueratque frumenti Siculi amissionem. Ex hoc desperationem ac difficultatem Romani portus deprendebat. Hac igitur sententia in consilio approbata Belisarius cum classe Dyrrachio profectus Hydruntum peruenit. Gothi autem quod id oppidum obsidebant, praesentia Belisarii conterriti obsidionem dissoluerunt, fugientesque ab eius conspectu Brundisium se receperunt: quod distat ab Hydrunto uia pedestri duorum dierum itinere. Coelestiumque ad Totilam mittentes significauerunt Belisarii aduentum, credentes eum terra iter esse festinatum. Quod cum audisset Totilas statim se comparauit cum exercitu obuiam proficisci. Sed cum Belisarius postea mari ferret, idque Totilas cognouisset, ad resistendum circa urbem Romanam totus incubuit, maxime in eo sollicitus, ne Tyberis importari ad obsessos quicquam posset. Cuius rei gratia haec prouidit: locum eligens procul ab urbe Roma undecim millibus passuum, ubi Tyberis amnis maxime in arcum cogit: trabes longas ab una ripa ad alteram in modum pontis constituit. In utraque deinde ripa turrim ligneam fecit, catenam insuper ferream ante pontem ipsum collocauit: praesidiaque duo ab utraque ripa ad catenae capita exaedificauit. Turres autem ac praesidia militibus compleuit, quod pontem custodiret. Belisarius inter haec ad portum Romanum peruenerat: ibique expositis copiis Ioannem & exercitum quod cum illo erat, expectabat. Romani uero Belisarii cognito aduentu meliori spe diffidenter omnes tolerabant. Ioannes post discessum Belisarii traiecto freto Gothos nil tale suspicatos inuasit: multaque caede in fugam uersos persecutus est: ac primo impetu Brundisium cepit. Conciliatis deinde sibi Calabriae populis, & ad beniuolentiam Iustiniani traductis: multaque illis pollicitus Brundisio abiit: quintisque subinde castris ad urbem Cannusium peruenit. Id quoque oppidum in potestatem redegit. Non longe a Cannusio uicus est Cannae, in quo memorabile illud praesidium inter Hannibalem & Romanos fuisse perhibetur. In hoc loco Tullianus quidam Venantij filius, cuius nomen magnaque autoritas in Lucanis erat, Ioannem adit: docetque Lucanos & Brutios non sponte sua, sed contumeliosis Graecorum coactos hostibus adhaesisse. Si beniuolentiam & humanitatem seruare erga illos imperator uelit, sponte sua populos esse redituros. Huic homini amplissime commendato Ioannes omnia pollicetur, eiusque opera plurimum est usus. Totilas uero cum iam appropinquaret, Ioannes delectum suorum equitum Capuam misit, iubens ut intra moenia consistant, demonstrationemque sui quam minimam faciant. Sed cum praeterierit exercitus hostium, tunc a tergo ipsi subsequantur: cetera uero sibi curae fore inquit. Haec res adeo conterruit Lucanos & Brutios iter conuerterit. Erat in Brutis Richimundus quidam Gothus, a Totila cum exercitu missus, quo eam prouinciam in fide contineret, ac circa Scyllam & Charibdim aditum custodiret. Hunc improuiso aggressus Ioannes primo imperu profligauit: caesaque magna parte copiarum, reliquos unam cum duce in deditioem accepit. Ob hoc iam Lucani & Brutij omnes a Gothis deficientes imperatorias secuti sunt partes. Et Ioannes, quid enim erat,

A erat. Belisarius autē assidue expectans incredibili dolore cōficiēbatur, damnabatq; Ioan-
 nis ignauā, quod nō aduersus equitatum, qui Capuæ fuerat, conflixisset: præsertim cum
 ipse uel optimū Hunnorum equitatum haberet, qui facile peruincere poterat, & profligatis
 hostibus iter suū continuare: neq; quod turpissimū fuerit, motu cōuertere. Hæc &
 huiusmodi Belisarius culpabat: cæterum querelæ inanes erant, Ioannes enim in Apulia
 statiuis positis quiescebat, cogitationemq; Romā petēdi omnino abiecerat. Timens igitur
 Belisarius ne obsessi destitutos se putent, ac ob desperationē sinistrū aliquid molian-
 tur, statuit per Tyberim auxiliū ferre. Nam per terrā quidē non tātas habebat copias, ut
 congregari aduersus hostes ualeret: flumen & ingeniū spem sibi afferebant per aquam ad
 urbem peruadendi. Hac igitur cogitatione insurgens, naues ducentas parauit, ex eo ge-
 nere nauū, quas uerbo Græco diximus dromadas appellari. Aduersus autē pontē ac cæ-
 tera impedimēta in flumine apposita hæc excogitauit, rates duas ferreis repagulis, ac ti-
 gnis inter se firmissime colligatas, in flumine cōstituit: superq; his turrim lignēā adifica-
 ri fecit, maioris altitudinis quā essent hostiū turres ad tutelā pontis constructæ. His ita
 paratis, frumentū & alia necessaria ad uictū, quæ Romā deferre constituerat, dromadi-
 bus imposuit, ac fortissimos pugnacissimosq; milites conscendere in eas iussit. Cæteram
 uero multitudinē iuxta ripā Tyberis incedere ac trahere rates cū turri mandauit. Per hūc
 modum classe structa parataq; ad hostes contendit. ipse quidem unam dromadū ingres-
 sus princeps ducebat: cæteræ sequebantur. ibat unā & pedestris exercitus iuxta ripam il-
 lam qua portus est. Miserat quoq; Romā Belisarius ad Bessam, ut eruptione per id tem-
 pus facta hostes quā maxime distineret. Sed Bessas neq; hoc neq; aliud quicquam op-
 portunū tota obsidione illa fecit. Classis igitur à Belisario per eum modū structa contra
 cursum fluminis contēdebat. Gothi uero nullo in loco obuiā egressi sunt, sed intra muni-
 tiones quieti perstabant. Cū prope pontē esset classis, stationē hostiū reperiunt & præsi-
 dium unū ad caput catenæ impositum: hoc igitur præsidium Belisarij milites primo im-
 C peru expugnarunt, sublataq; catena ad pontem iuerunt. Ibi pugna durissima orta est co-
 nantibus Gothis pontē defendere, Belisarij uero militibus pontē peruincere: Gothi em̄
 ex castellis quæ erant ad capita pontis, per pontē ipsum discurrentes fortissime dimica-
 bant. Milites autē Belisarij nauibus ad pontē ipsum adactis Gothos feriebant, nec in pon-
 te cōsistere patiebantur. Inter hæc Belisarius, rates in quibus turris erat quā proxime
 ad turrim hostiū admoueri iussit: cū hæc adhæsisset, uasa sulphure ac pice plena, quæ ad
 hoc ipsum in summa turris parte suspensa ferebantur, incendi & in hostiū turrim de supe-
 riori loco dimitti præcepit. Id cū factū esset, incidens in hostiū turrim ignis, confestim il-
 lam cū omnibus Gothis qui in ipsa erant, cremauit: fuerunt autē non pauciores ducentis,
 qui eo incendio perierunt: & cū his præfectus eius præsidij, uir omniū Gothorū pugna-
 cissimus. Inde maiori alacritate milites in cæteros Gothorū ruentes, terga dare eos cōpu-
 lerunt: pontemq; ceperunt, quē cōfestim incisuri erant, & cū tota classe Romā profectu-
 ri (Neq; em̄ impedimēta supererant ulla, quo minus peruenire ad urbē, & frumentū cæ-
 D tera q; necessaria inferre possent) cū summa Belisarij gloria, qui classē illiusmodi exco-
 gitauit. Sed fortuna, ut uidetur, aliud constituerat. Impedimētū enim non ab hostib; sed
 a suis coortū, mirabili casu omnia peruertit. Ostiā urbē tenebant Gothi, quæ erat in sini-
 stra Tyberis ripa iuxta mare, Portus autē in dextra. Cū igitur Belisarius cū classe p̄fiscer-
 retur, uxorē & res suas in Portuensi urbe reliquit, præfecitq; oppido Isaacē uirum strenu-
 um & fidelē cum satis grandi præsidio: iubens & obtestans, ne quocūq; casu ex oppido
 discederet, sed ibi consistens oppidū tueretur. Cū igitur turrim hostiū Belisarius incen-
 disse, ut diximus, uolant confestim nuntij ad Portuensem urbē: atq; ut sit, uictoriam ma-
 gnam etiā grandius extollunt. Quibus nuntijs Isaacēs exultās lætitia ac sese animo attol-
 lens, quasi uesanus quidā præceptorum Belisarij oblitus, milites capere arma iubet: ardo
 req; & impetu delatus, ad inuadendā stationem hostium, quæ erat in alia ripa, nō procul
 ab Ostia cucurrit, inuaditq; subito Gothos, ac primo impetu pellit: sed hostes paulopost
 sese colligentes, cohortātesq; aduersus Isaacē redierunt: caesaq; magna parte militum, q̄
 cū illo erant, ipsum discussa eius uesania ceperunt. His ita gestis, equites quidā celeriter
 Belisario detulerunt Isaacē captū esse ab hostibus: quo quidē nuntio perculsus Belisari-
 us, nihil ultra perconctatus est, nec ubi, nec quomō: sed ita accepit quasi hostes cepissent
 Blondus.

Portum, uxoremq; ac sua omnia haberent in manibus. Itaq; tanto statim dolore affectus est, ut loqui non ualeret: retroq; cōuersus classem ac milites cursim reduxit, certissimo proposito uel oppidū recuperandi rebus adhuc recentibus, nec ab hoste stabilitis, uel in prelio moriēdi: per hunc modū uictoria iam parta à Belisario deserta est. Cum ad Portū uenisset, saluū esse oppidum, ac errore se deceptum cognouit, tātumq; dolorē ex hoc suscepit, ut aegritudine correptus iaceret, secutaq; subinde febris lōgo ac periculoso morbo eū detinuit. Isaaces cunctorū malorū causa, iussu Totilæ in uinculis occidit ob uindictam Roderici præfecti præsidij, q; ex uulnere in pugna suscepto decesserat. Et omnino Totilas humanitatē illā, quā ab initio regni ostenderat, in superbīā crudelitatemq; cōuertat, siue successib. animos facientib. siue quod ficta ab initio uirtus diu simulari nō potuit: de populo certe Romano sic acerbe loquebat, ut hic terror causa fuerit famē pertinacius tolerandi, qd' formidabant homines illius sequitiam atq; immanitatem. Quamdiu igit' tempus fuit auxiliij à Belisario expectandi, supra uires, supraq;, ut ita dixerim, humanitatem, pop. Ro. famem tolerauit. Omitto cætera, equorum asinorumq; & mulorū car-lia quidam edebant, herbasq; omnis generis quas etiā pecudes non attingunt. Radicib. herbarum & corticibus arborū uescebantur. Sed cum de auxilio iam desperarent, in lachrymas lamentationesq; conuersi, alij sponte sua uitam finiebant, alij latitantes per noctem stationes hostiū fallere nitentur. Multos etiā fames & inedia intra parietes prios necauit. In his calamitatib. cū esset ciuitas, quatuor milites Isauri de prodēda urbe consiliū inierunt. Hi custodiā agebant ad portam Asinariam, qui fune per noctē mœnibus demisso per eum descenderunt, Totilamq; adeuntes, p̄dere sibi urbem pollicent. Totilas uero hortatus eos, ac multa pollicitus, quosdā ex suis cum illis misit, qui inspicere locū, & an fieri posset, considerarent. Isauri ad mœnia eos ducentes, per eundē funem illis spectantib. cōscenderunt. Ita re diligenter inspecta cum fidē his adhibuisset, cōstituta ad faciū nocte, Totilas de prima uigilia armari exercitū, & ad se cōuenire iubet. Id cum factū esset, quosdā ex suis qui per funem cōscenderent, præmisit. Ipse cū exercitu senibus, moxq; inde intra urbem ad portā descendentes, securibus freti portas aperuerūt. Totilas igit' per hunc modum Romam ingressus, exercitū ad portam cōtinuit, neq; suorum quenquam discurrere per urbē passus est, sed retinens apud se milites diem expectabat. Clamor subito ab ea parte exortus, hostes esse intra mœnia significauit: inde intrapidatio & fuga fuit. Abibant enim fugientiū agmina per eas portas quæ diuersissimē erant ab ingressu hostiū: multi etiā ex nobilitate & plebe ad ecclesias cōfugerunt. Cū dies tandem eluxit, per totam urbem discurrerunt hostes, quoscūq; nacti sunt ciuū sine ullo delectu interfecerunt. Totilas uero ipse à Laterano, ubi per noctē constiterat, mouēs, ad beati Petri ecclesiā, p̄fectus est, quasi uotum exoluturus, iter faciebat per urbē stipatus cateruis ferocissimorū hominum, qui nudis gladijs ac sanguine distillantib. quoscūq; obuios occidebant. Euenso totius urbis spacio cū in Vaticanū ad beati Petri limina uenisset, Pelagius, de quo supra diximus, præsentia eius formidans, solēni religionis habitu indutus, euangeliā Christi tenens, ac genua submittens, Parce, inq; Pelagi, mihi supererere igit' domine seruoꝝ tuorū. Ex hoc Totilas, quasi lenita ira præcepit, ut nemo post hac feriretur, sed finis esset licētiæ gladiatorū: præcepit etiam ut nulla ingenua fœmina, seu mulier, seu uirgo, seu nupta, seu uidua foret, uiolare: idq; se uere cū omni diligētia cultodiuit. Bona duntaxat Romanorū ciuū, in prædam militibus concessit, corpora libera esse iussit. Volens autē Gothorum mentes uictoria elatas deprimere, ubiq; concionabāndus memorabat mutationes fortunæ & rerū humanarū fragilitatem. Romamq; dicebat quondam dominatricē orbis terrarum, in eorum manus tunc uenisse, & pariter Gothos ducēra armatorū millia, qui possedissent uniuersam Italiā, cum Sicilia, Corsica, Sardinia, & Dalmatia, à septem millibus Græcorū, duce Belisario, fuisse omni pp̄e dominatu pullos: se paulopost cū quatuor millib. superasse uiginti millia Græcorū, qui præter Papiā, Veronam, & Taruisium, omnia per Italiā obtinerent. Proinde ipsi non superbiarent, sed deū timentes, fortunæ mores ac uiolentiā expauescerent. Post hæc Romanis ad se uocatis,

A catis, illorū ingratiudinē, erroresq; redarguit, qđ cum prius fuissent in manibus Odo-
 cris, opera Theoderici & Gothorū, ab illius tyrānide liberati, tāta accepissent beneficia
 quāta uix sciissent optare, ppter quā diuites atq; beati, multos annos uixissent. Demū
 uero nulla affecti iniuria, cōtra fidē ac iurandū, ad Græcos defecissent homines leuis-
 simos, & sine ulla uirtute: q; statim obsessi a Vitigite nunquā prodire in aciē ausi fuerint,
 sed intra mœnia inclusi, ac fame macerati, omne dedecus tolerauerint. Qui postq; non
 armis, sed pditionibus ac fallacijs facti sunt domini ciuitatū, publicanis exactoribusq;
 & delatoribus omnia refarferunt. Qui ciuitates populosq; Italiae mirabili acerbitate ad
 solutionē eorū tributorū cōpulerint, quę tam multis annis a Theoderico cæterisq; regi-
 bus fuerant eis cōdonata atq; remissa: Romanos quidē nihil unquā mali a Gothorum
 regibus, nihil unquā boni a Græculis accepisse: & tñ Gothos in Italia natos, & in ea nu-
 tritos, minus q; peregrinos & ignotos placuisse. Igit Romanos pœnas merito luisse, at
 que in posterū luituros. His dictis, Romanos sine ulla spe bona dimisit. Per eisdē dies
 B acta est causa Rusticianæ nobilis mulieris: accusabant illā Gothi, qđ statuas Theoderi-
 ci regis confringi deleriq; fecisset, ob uindictā Boetij mariti, ac Symmachi patris, quos
 Theodericus interfici fecerat. Qđ obijciebat mulieri de statujs, uerū fuisse putabat, sed
 excusabat eā iustus dolor, qđ magnos illos uiros iniuste necatos fuisse cōstabat. Qua ra-
 tione Totilas eā absoluit, & ab impetu Gothorū tutā seruauit. Post hæc legatos mittere
 ad Iustinianum decreuit. Fuerūt aut legati, Pelagius, de quo supra diximus, & Theodo-
 rus quidā Romanus orator. Hos Totilas grauissimis iuramentis obligauit, qđ manda-
 ra fideliter exequerent, rediretq; q; celeriter in Italiam. Summa mandatorum fuit: Si im-
 perator ipsum & Gothos in amicis habere uelit, se urbē Romā seruaturū, & in cunctis
 expeditionibus permagna ac fidelia auxiliā præstaturū. Sin aut bellū cū Gothis habere
 malit, Romā ad solū esse diruturum: quoniā neq; illam in bello occupatus tueri, neq; ho-
 stibus relinquere uelit. Legati igit cum his mandatis nauigarunt. Totilas aut expectās
 C illorū reditum Romæ cōsistebat. Et Belisarius apud Portum febre ac dolore animi con-
 fectus quiescebat. Inter hæc Ioan. in Lucanis & Brutijs multa innouare perrexit, quare
 Totilas quoq; mittere in Lucanos, ac bellū resumere coactus est. Dū hic esset Romæ &
 in Italia rerū status, oratores a Totila missi, ad Iustinianum peruenerunt, a quo benigne
 accepti, exposuerunt mandata, precesq; ac supplicia cū lacrymis addiderunt, p salute ur-
 bis Romæ, quam ipsi affirmabant, cōtendebantq;, haud secus q; sæuissimus Totilas p-
 testatus esset, nisi postulata imperator concessisset, funditus euertendā. Imperator uero,
 qđ sæpe antea diximus, & hanc maxime ob rē identidē affirmamus, socors, ignauusq;
 nihil aliud respondit, q; Belisarium esse in Italia, in cuius libertate ac arbitrio res Italiae
 cōmisisset. Nec tñ ea cum respōsione, quam primo in congressu habuerant oratores, p-
 ficisci uoluerunt, sed aliquot morati dies orādo flendoq; singulos prensabāt imperatori
 charos, ut eum flecterent ad salutē Romæ, qua diruta & incēsa imperij dignitas nulla in
 posterū esset futura. Implicitus uero erat tunc Iustinianus Vigilij pōtificis Romani cau-
 sa, quā annū tunc secundum agitabat. Nā postea q; pontifex ipse iussu Theodoræ Au-
 gustæ, ab urbe Roma tractus fuerat, in Sicilia nauigauerat, & frumentum illud Romam
 miserat, qđ Gothos apud Portum Romæ ostendimus interceptisse: inde Cōstantinopo-
 lim delatus, a Iustiniano adoratus, & p Christi uicario honoratus fuerat, clero ac popu-
 lo solēni pōpa obuiā effuso. Et tñ imperator causam acturus uxoris, quæ stomachās in-
 dignāsq; quod pōtifex præscripto nō paruisset, eam agere nolebat, in id negociū totus
 animo & corpore incubuerat. Resistebat uero Vigilius, & male pmissam Anthemij re-
 stitutionē ut exequerent, nullis precibus, nullis minis, mortis ue terroribus adduci po-
 terat. Re igit hac in cōtentione annos ppe duos uersata, Pelagium adhibuit imperator,
 a quo Romanū pōtificem precibus duci in sententiā posse sperauerit. Pelagius aut sce-
 lus pōtifici nequaquā suadebat, sed ut in tāta legationis necessitate imperatoris præsen-
 tię sapius interesse, illumq; cōmodius demulcere posset, sese tractatui immiscuit. Vnde
 postmodū opinio in uulgus manauit, Pelagiū fauisse imperatori, & causam fuisse ut Vi-
 gilium paulo post in exiliū ageretur. Nec tamen hæc Pelagij diligentia, aut suæ, Theodo-
 ricij college preces ac lacrymę ualuerūt durū stupidūq; imperatorē mouere: Et ipsi dolē-
 tes cū prima respōsione ex Cōstantinop. littore soluerunt, Iustinianus uero imperator,

postq̄ nec Pelagij suasiones, nec suae preces, aut minę, Vigiliū ad Anthemij haeretici re-
 stitucionem trahere potuerāt, furere cepit, & Rom. pōtificem manibus satellitum caedi
 est passus, quem pro Christi uicario adorauerat. Confugit aut̄ illico Vigilius in sanctae
 Sophiae aedē, & columnā altari proximam amplexatus, sese ab impiorū manibus tutum
 reddere conabat̄. Tunc accedens lic̄tor laqueo illum tāquā pecudem uinctum, ab aedis
 sacratissimae penitralibus abstraxit, & per urbē Cōstantinopolitanam uicatim ductum
 trusit in carcerē. Romanos aut̄ presbyteros & diaconos qui pōtificē comitati erāt, impe-
 rator in Galipsum & Procōnesum insulas relegauit. Interea Pelagius Theodorusq̄ Ro-
 mā reuersi Totilae exposuerāt, quae respōderat imperator. Qua audita respōsione Toti-
 las, quid ageret primo perplexus animo fuit. Exinde negari sibi cernens, qđ æquissime
 postulauerat, Ioānis etiā factū indignatus, qui se quiescentē, ac nuntios p̄ cōcordia mi-
 sos expectantē, bello lacerasset, de euertenda urbe Roma cōsiliū sumpsit. Itaq̄ insurgēs
 mirabili crudelitate, mōnia Romę pluribus locis ad solū euertit: fuit aut̄ illa quę euersa
 est ferē tertia pars totius ambitus murorum: Capitolium deinde incēdit. Circa forum & P
 suburrā & uiam sacram, omnia cōflagrauit: fumabat Quirinalis mons. Auentinus flam-
 mā incendiij emouebat: fragor ruentium domorum ubiq̄ audiebat̄. Inter hæc incendia
 multitudo urbana cū cōiugibus & liberis, sedibus patrijs educebat̄, ne deplorandū qui
 dē miserias suas libertatē habens. Totilas populum ac turbam, per oppida Campaniæ
 dispersit. Senatores uero ac patritios, obsidū loco circa se retinuit. Roma post hæc cū to
 to exercitu egressus, eā desolatā penitus ac uacuum dereliquit, ut neq̄ uir quisquā neq̄
 foemina in illa remaneret. Inde Totilas partē exercitus contra Portū collocauit, in loco
 qui dicit̄ Algidone, ne Belisarij milites quicquā moliri per eius absentiam ualerēt, ipse
 cum reliquis copijs aduersus Ioannē in Calabriam p̄fectus est. Ioānes uero simul ac ue-
 nire Totilā aduersum se cognouit: nō prius cōstitit, qđ Hydrūto se recepit, quod est uli-
 mum Calabriæ oppidum. itaq̄ ubi ad eas partes Totilas peruenit, paruo momento Lu-
 canos & Brutios & Calabros oēs, præter Hydruntinos recuperauit. Per hoc tēpus Spo-
 letum à Gothis defecit. Custodiebat̄ tunc solummodo arx. Nam mōnia Spoleti Toti-
 las euerterat. Arx uero facta erat ex Amphitheatro, qđ antiquus in ea urbe exadificatū
 erat. Autor uero defectionis fuit Martinianus quidā Cōstantinopolitanus, qui cum in-
 ter custodes esset, inita cum decem & octo militibus cōiuratione, præfectū præsidij in-
 terfecit, arcēq̄ Belisario tradidit. Eodē ferē tempore Tarentū repositum est, cum prius
 desertum ac desolatū fuisset: reposuerunt eā urbē Calabri & alij populi bello domo pul-
 si. Nec primū eius urbis magnitudinē, sed partem illius quandā iuxta portū mari utrinq̄
 cinctā occupātes, faciliter eius aditus à terra munierunt. Totilas redactis in potestatem
 cunctis Lucanis & Calabriæ oppidis, præter Hydruntū, cum inde abire statuisset, præsi-
 dio militū apud Acherusam urbem relicto, ipse cum reliquo exercitu Rauennā petere
 cōtendit. Inter hæc Belisarius, longa febrī liberatus, audax cōceptū ac ut multi putassent,
 temerariū moliri aggressus est, quod tñ postea magnanimū & laudabile apparuit: cōsti-
 tuit em̄ urbem Romam, tunc desolatā, occupare ex improviso, atq̄ munire. Hoc igitur
 in se celans cōsiliū, relicto apud Portū paucis militibus in præsidio eius oppidi, ipse cū H
 cæteris omnibus quas habebat copijs, p̄fectus, nemine uel suorū uel hostiū id suspican-
 te, Romā occupauit, & incredibili celeritate munire illā perrexit. Quā em̄ subuersa erāt
 mōnia, tumultuario opere muri aliquid refecit: fossas p̄fundas ante muros egit. Agge-
 rē peracutis arborū ramis ab stipite sub terram fixis, & inter sese cōnexis cōmuniuit: tur-
 res ligneas & ppugnacula ad tutelā refecti muri imposuit. Hæc summa militū uolunta-
 te & opera uiginti septē diebus Belisarius perfecit. Nauesq̄ ilico à Portu frequentes af-
 fuerunt, frumentū ac cætera ad uictū necessaria importantes. Romani ciues quorū mul-
 titudo per finitima oppida cōstiterat, audita restitutione urbis, incredibili desiderio in pa-
 triā remigrabant, præsertim cum ibi frumenti copia haberet̄, cuius defectu alibi preme-
 bantur. At em̄ Totilas postq̄ ista sensit, relicto cæteris curijs, Romam petere festinauit.
 Nondum portas urbi imponere Belisarius ualuerat, cum hostes superuenerūt. Neq̄ em̄
 fabrorum facultas aderat, à quibus refici potuissent. Gothi prima die non longe ab ur-
 be, contra portam Salariam castra fecerunt. Postridie uero sub ortum solis maximo tu-
 multu atq̄ clamore, ad expugnationem urbis accessere. Belisarius pugnacissimū quēq̄
 militem

A militē delectum ad portas, reliquos p mœnia & ppugnacula collocauit, ac subeuntem desuper ferire hostē iussit. Pugnatum est uehementer ab utrisq;. Nam Gothi ea spe uenerant, ut primo statim clamore urbē cōsiderent sese esse capturos: qui cum uiderent contrā, atq; ipsi rati fuerant resisti, furore & ira incensi ferebant, temereq; subeuntes de superiori loco percussi cadebant: maximo conatu & incredibili p̄tinacia illa die utrinq; certatum est, pugnaq; mane cœpta ad noctem durauit. Postq; uero tenebrę factę sunt: Gothi in sua castra redierunt. Belisarij autē milites, partim in mœnibus & ppugnaculis, ut erāt, constituerunt: partim stationes ad portas egerunt. Ne uero hostes per noctem adirent, tribulos ante portas frequētes iecerunt. Altera quę secuta est die Gothi eodē ordine ad urbem accesserunt. Belisarius autē & sui eodem modo resistebant. Sed cum in lōgum traheret oppugnatio, milites q̄ stationem habebant ad portam, subito egressi, pedem conserre aduersus Gothos, ac repugnare ex æquo ausi, tandem ab ea parte in fugam hostes uerterunt, ac lōge à porta multis uulneribus submouerunt: ita finis oppugnationi impositus est. Post hæc multis diebus interpositis, cum interim uulneribus curandis, & armis reparandis intendissent, rursus ad urbem oppugnandam Gothi subierunt. Belisarius uero milites suos magis fidentes, porta eduxit: & nihilominus turrib. & ppugnaculis aliā multitudinē imponit. Cōmittit ante portam prælium atrox & uehemens, in quo cū signifer Totilæ lancea transixus equo cecidisset, signumq; p̄stratum esset, summo studio cōcursum est ab utrisq;: à Gothis quidem, ut signum seruarent, nec tantam ignominiam susciperent: à Belisarij uero militibus, q̄ signi capti gloriā nanciscerent. Tandem huius pugnae exitus fuit, ut Gothi quidem signū reciperent, Belisarij uero milites corpus signiferi obtinerent, præter sinistrā manum: in qua, quia annulus erat aureus magni precij, Gothi eam absciderunt, ne hostes eo potirent. His actis Totilas quia se frustra conari uidebat, prælium diremit: ac postridie abiens Tybur cōcessit. Eam quippe tenebat urbem, ut supra diximus, maiore in modū munita arce: ijs quasi castris aduersus Romanos utebat. Romani uero ne subitis incursionibus ab ea parte infestarent, cunctos Anienis pontes euerterunt. Habet uero fluuius præaltas ripas, & aquarum p̄funditate nō transmeabilis est. itaq; pontes super eo principioribus uijs existebant, ceu Salaria & Numētana & Tyburtina. His igit tunc pōtib. recisis, fieri discursiones aduersus urbē Romā, nisi magno & periculoso circuitu nō poterant. Belisarius post Gothorū discessum, portas urbis earumq; ferramenta quiete iam fabricari fecit: clauēq; urbis Romæ, quasi iterū ab se partā, ad Iustinianū imperatorē misit: finisq; fuit duodecimi anni eius belli. Proximo dehinc anno ut primū uer incepit, Totilas Tybure p̄fectus Perusiā duxit. Ea urbs iā pridem obsidebat ab alia Gothorum manu. Cumq; deficerent iam frumentum, & cætera necessaria ad uictum, Totilas eò p̄fectus est, quo obsidionē magis urgeret, ac omnem sp̄ obsessis auferret. Dum circa Perusiam urbem Totilas commorā, Ioānes cum audisset Totilā ea in obsidione occupatū esse, senatores uero ac patritios urbis Romæ, quos secū Totilas eduxerat, per Campaniæ oppida sub militum custodia reliquisse, famam sui nominis extendere p̄ illorum liberationē cogitauit. Mouens igit ex Calabria, cum delecto equitatu neq; die neq; noctu intermisso itinere, in Campaniā peruenit. Totilas quoq; per idipsum tēpus hæc eadē suspicatus, ualidam Gothorum manum in Campaniam destinauerat. Hi cū Minturnas peruenissent, ibi substiterunt, partemq; suorum præmiserunt, q̄ oppida specularent: forteq; fortuna accidit, ut Gothi equites præmissi, in Ioannē eiusq; equitatum inciderent: statimq; prælium inter eos cōmissum est: in quo præualens Ioannes, multis ipsorū occisis, plurimis uulneratis eos in fugam uertit. Ea p̄fligatione etiam hi q̄ Minturnis erant cōterriti aufugerunt: & Ioannes abducendi quos uoluit permagnam habuit facultatē. Nam oppida Campaniæ sine mœnibus erant: iam pridē em Gothi illa euerterant. itaq; ex singulis oppidis Romanos capiē, oēs qui ibi reperti sunt, de manibus Gothorum liberauit, atq; abduxit, præter Clementinū & Hortestē: quorum alter abire noluit, imperatorem formidans: alter defectum equorū causatus, in ambiguo remansit. Nō multi tñ senatores in Campania reperti sunt, sed mulieres senatorum cōplurimæ. Viri em nocte illa qua Totilas urbem cepit, pleriq; militū agmē secuti in Portuensem urbem refugerant. Totilas uero cum hæc quę a Ioanne facta sunt, cognouisset, ualde cōmotus est: pœnasq; à Ioanne sumere constituit. itaq; parte copia-

rū in obsidione Perusie relicta, ipse cū reliquo exercitu magnis itineribus per Picentes, E
 Pelignos & Samnites, in Apuliam properauit, trāsuerlisq; itineribus, pfectus, nō prius
 destitit, q̄ in Calabria repertū Ioannē repēte inualit, & cū toto exercitu, pfligauit, castra
 etiam cepit. Nō tū permagna cedes facta est à Gothis. Nā erat nox cum aggressi sunt ca-
 stra. Quare faciliter latitādo milites in proximos mōtes euaserunt. Ioannes & Arnulfus
 Erulorū ductor, q̄ unā cū Ioanne militabant. Hydruntū ex fuga se receperunt, militesq;
 postmodū diuersis itineribus ad eos cōuenere, Hæc Totilæ uictoria maxime nomē eius
 inclytū reddidit: præclarū em̄ uisum est, regem à Perusiæ mœnibus in Calabriā usq; tan-
 ta celeritate iter fecisse, quantū uix nudus uiator graderet: nec ipse lectica aut rheda de-
 latus, sed parī cum militibus labore equo puectus, armisq; suis oneratus incessit. Haud
 multo post id præliū aliā à Iustiniano copiā in Italiā missæ Hydrunto applicare cepe-
 runt. Permotus em̄ imperator crebris Belisarij literis, q̄ cōditionē belli significās supple-
 menta postulabat, nouas in Italiā copias mittere decreuerat, & Belisario scripserat ut in
 Calabriā se trāsferret ad recipiendos milites & bellū aduersus hostes illic gerendū: du-
 ctiores uero nouarū copiarū erāt, Valerianus Armeniorū ductor, & Verus Erulorū. Be-
 lisarius uero cū imperatoris literas mādātāq; suscepisset, cæteris Romę & apud portā re-
 lictis copijs sub cura & gubernatione Cononis legati, ipse cū nongētis militibus dele-
 tendit. Erat uero ppositū eius Tarētī copias exponere, qd̄ abest ab Hydrunto bidui i-
 nere, eoq; in loco relictuū exercitū cogere. Sed uento aduersante cōtra ppositū bidui i-
 Crotonis in portu copias exponere coactus est. Vi em̄ tēpestatis nec ante nec retro na-
 uigare poterat. Crotone igit̄ expositis copijs, quoniā in his locis pabulādī facultas non
 erat, equites à peditibus separare cōpellit. Ipse em̄ cū peditib; & uxore Crotonis reman-
 sit, q̄ Ioannē cū ceteris copijs ad se uocaret. Equites uero ultra p̄gredi iussit & in finibus
 Thurinorū cōsistere. Sic em̄ perfacile sibi & equis opportuna reperturos, ac futuros tu-
 to in loco ratus est, quoniā Lucani mōtes in Brutios discurrentes, duas ualles arcētis, su-
 praq; illud est oppidū remotius à mari arduo loco sitū, qd̄ Russianum uocāt, id oppidū
 Ioannes præsidio militum custodiebat. Belisarius igit̄ equites suos ad hæc loca dimisit,
 eisq; præfecit Phassam genere Hiberū, præstātissimum bello uirum, & Barbationē Thra-
 cē custodireq; assidue aditum iussit. His equitibus cum ad ea loca uenissent, casu quodā
 obuij fiunt equites hostium, quos Totilas ad tentādum id oppidum miserat, qd̄ supra di-
 ximus Ioānis præsidio custodiri: prælioq; cōmisso, Belisarij equites licet pauciores nu-
 mero, tñ facile superarunt, ac supra ducētos ex hostibus occiderunt: stātes uero in his lo-
 cis, utpote uictores & pcul ab oculis sui ducis cōmorātes, neq; ordinē neq; disciplinam
 militarē seruabāt, uagantes pcul à signis uigilias negligētes, nec exploratores mittere,
 nec speculatores habere curabāt, nec arcēta uallis, quæ facile arcere hostē poterāt custo-
 dire. Quæ postq; Totilas cognouit, cum tribus equitū millibus pfectus, eos nihil suspi-
 cantes inualit: fauces em̄ illas aditusq; difficiles prius trāsgressus est, q̄ Belisarij equites
 uenturum sensissent. Hinc cades & pfligatio ingēs fieri cœpta. Phassas & Barbationē
 rant pfecti, quorū Phassas cū turma suorū equitum Totilæ occurrēs, mirabilia uirtutis
 opera edidit, ipseq; cum omnibus suis equitib; ad extremū occubuit. Barbationē cū duo-
 bus tātum equitib; aufugit, cæteri uel capti uel interfecti sunt: fuerunt etiā q̄ statim fugā
 arripiētes, ad Belisariū tātæ cladis nunciū euaderēt. Belisarius amisso equitatu, cū suspi-
 caret hostes aduersus se esse uētuos, naues ppere cōscendit, ac magno cum dolore uē-
 tis sese permittēs, eadē illa die Messanā in Siciliā delatus est, quæ distat à Crotone millia
 passuū circiter nonaginta. Totilas cū ea pfectisset, ac uires hostiū turbatæ essent, Russia-
 num oppidum obsedit: erant em̄ in eo oppido trecenti equites à Ioāne collocati, ac pe-
 dites cētum à Belisario nuper missi, præterea Itolorū equites & pedites magno numero,
 quibus satis mature defuturi cōmeatus uidebant. Per hoc tēpus milites à Belisario Ro-
 mæ relicti Cononē præfectum suum interfecerunt: irāti & indignantes qd̄ ille mercatu-
 ra frumētaria clandestine inīta, precīū annonæ quotidie augetet. Qui milites à Iustinia-
 no per legatos postularunt huius delicti abolitionē, asserētes nisi id cōcedat imperator,
 c̄stipēdia insuper eis debita persoluat, se Romā Totilæ esse daturos: quo quidem metu
 omnia

A omnia illis sunt concessa. Obsessi uero apud Ruffianū oppidū, cū defectu annonæ preme-
 rent, sermone cū Totila habito, certi tēporis inducias paciscunt, intra quod tēpus nisi
 ueniant subsidia, oppidū dedere pmiserūt. Ex hoc iā apparatus fiebat à Ioanne, ut illis
 opē ferret ac Totilā phiberet. Inter hæc Belisarius ex Sicilia Hydruntū uenerat, & Va-
 lerianū militesq; nouos à Iustiniāno missos susceperat. Itaq; copiarum abunde erat, nec
 deerāt naues quibus ad liberādos obsidione socios ueherent. Omnibus igit paratis, ac
 militibus in naues impositis, Ruffianū nauigarūt. Obsessi classem cernētes (nā oppidū
 cello in loco sitū mare pspicit) ingētī lætitiā exultātes, cōstituta die deditiōnē facere nō
 luerunt. Nec multo post classis uento dissipata uarijs in locis naues dimisit: deinde cum
 in Crotonis portu simul cōuenissent, rursus inde mouētes, Ruffianum petierūt. Totilas
 cū appropinquarēt, Gothos armari fecit, ac eos per littus cōtra proras nauū disposuit,
 hastis & sagittis appellere classem phibētes. Quos cū uiderent Græci, ac periculū hor-
 rerēt, cōmorati aliquo tēpore iuxta littus, quasi mox descēsurī, tādē re desperata, cōuer-
 serunt retro proris abierūt. Cōsultantibus deinde quid agendū foret p obsessorū salutē, pla-
 cuit ut Ioānes & Valerianus cū equitatu ac cæteris copijs in agrū Picenū, pferiscerent,
 ibiq; bellū tumultuose inferrent, quo Totilas succurrere suis rebus, ac obsidionē solue-
 re cogeret. Belisarius aut cū classe Romā nauigaret, ad seditionē militārē, de qua supra
 diximus, cōpescendā, ac frumentū classe conuehendū, his in consilio decretis, Ioānes
 mature iter arripuit per Apuliā, Samnites & Pelignos, in Picentes uadens. Valerianus
 classe deferri maluit: itaq; nauibus delatus, Ancone milites exposuit, ac se cū Ioānis exer-
 citu cōiunxit. Nec ob eā tñ rē Totilas obsidionē dissoluit, sed duobus equitū millibus
 in Picētes missis, q aduersus Ioānis Valerianiq; copias tuerent oppida, ipse cū reliquo
 exercitu in obsidione permāsit. Obsessi uero cū penitus iā necessaria deficerēt, nec ulla
 spes auxiliij superesset, Cleoferū Italicū & Godillā Thracē, ad Totilam mittunt, salutem
 ac ueniā postulantes. Hi præter expectationē suam, perfacilē Totilam repererunt. Vni
 se dūtaxat fœdisfragiū imputare dixit, eiusq; unius pœna fore cōtentū, cæteris omnibus
 c impunitatē cōcedere, si secū militare uellēt, omnia sua retenturis: sin abire malint, cū sin-
 gulis uestimētis abituris. Per hunc modū recepit oppidū, & Colegeriū præfectū præsi-
 dij, q autor fuerat oppidi secundū cōuēta nō reddēdi, uerberatū prius ac mutilatū inter-
 fici iussit, cæteris pmisā ex fide seruauit. Remāsit uero cū Totila magna pars militum,
 q res suas retinerēt. Alij relictis armis & equis ac rebus suis omnibus, cū singulis uesti-
 menti Crotonē abierūt. Oppidanorū bona in prædā militibus suis Totilas cōcessit, cor-
 pora tñ libera esse iussit. Per hoc tēpus Antonina Belisarij uxor Constantinopolim est
 profecta, quo Theodorā Iustiniāni uxore rogaret p Belisarij ab Italia reuocatione. Sed
 cū Theodorā paulo ante defunctā esse reperisset, ipsa Iustiniānū adiēs, multis precibus
 cū illo egit, ut maritus ex Italia reuocaret: & impetrauit quidē faciliter, præsertim cū bel-
 li Parthici metus ingēs adesset. Ita Belisarius ex Italia reuocatus, quinquēnio fere postq;
 uenerat in Græciā, redijt: non eadē fortuna fretus in hac ultima expeditione, qua fretus
 fuerat in prima. Romæ uero abiēs tria millia delectorū militū in præsidio reliq; sub du-
 ctu & gubernatiōe Diogenis legati, uiri prudētis & bellorū gnari. Eo abeūte Gothi Pe-
 rusiā lōgo tēpore obsessam, ui & armis ceperunt. Totilas expeditis Calabria Apuliæq;
 rebus, ad obsidionē urbis Romæ redire cōstituit: faciebāt uero sibi animos Belisarij re-
 cessus, & ubiq; p Italiā prosperæ Gothorū res, Græcorum aduersæ. Cōtractis igit un-
 diq; copijs, cum satis parata essent omnia, Romā ueniens, urbē obsedit. Erant Romæ in
 præsidio delectorū militum tria millia, cum Diogēne eorū duce, uiro singulari. Hi uigi-
 lando & agēdo & opportunis locis repugnando, urbē quamoptime tutabanē. Itaq; in
 lōgum tempus protracta obsidio est, nec spes ulla Gothis nisi in fame relicta. Durante
 apud urbem obsidione, permulti Italiæ uiri, qui tunc Cōstantinopoli erant, summo stu-
 dio Iustiniānum precabanē, ut Belisarium cum magnis copijs in Italiā mitteret, ad obli-
 dionem urbis Romæ dissoluendam, alioquin res ad manifestam tendere ruinam osten-
 debant. Hæc eadem Godingus uir cōsularis, à populo Romano missus orator precaba-
 tur. Iustiniānus autem sibi curæ fore res Italia respondebat. Cæterum differendo ac p-
 crastinādo nihil efficiebat. Tandē uero cum acrius infestaretur. Liberium quendam ex
 nobilitate Romana Italico bello ducem pronunciauit, apparatibusq; faciēdis ab initio
 uehemens

uehemēs fuit: mox alijs superueniētib. curis intermisit, itaq; irrita expectatiōe inter mo-
 ras & apparatus tēpus transit: Roma uero interea durius obsidebatur, Gothi em̄ expu-
 gnata Portuēsi urbe ne quid per Tyberim ad obsessos importari posset, effecerāt. Oppi-
 da quoq; finitima urbi ferē omnia in potestatē suā redegerant, ne qua subsidia inde Ro-
 mā deferrent. Sed erat legati & militū incredibilis diligentia: iam pridem enim hęc prae-
 uidentes, omnia intra urbē loca quae uacua aedificijs erant, frumento conseri fecerāt. Ex
 quo factū est, ut deficiente uetere frumēto nouū intra pomeria natum superueniret: per
 hūc modū lōgo tempore obsidiōne pertulerunt. Deniq; seruassent urbem, nisi ad extre-
 mum paucorū p̄ditio eos peruertisset. Ad portā enim Capenā quae est in uia Ostiensī,
 qua ad beati Pauli apostoli ecclesiā itur, statio erat militū Isaurorū. Hi post lōgam obsi-
 diōne questi inter se quod multorū annorum stipēdijs fraudarentur, simulq; grādia spe-
 rantes prēmia, clam ad Totilā profecti tradere sibi eam portā, cui praesint, paciscunt,
 tēpusq; & modum ad rem parandā constituunt. Cum uero nox constituta proditiōni
 aduenit, Totilas hęc machinat. Duab. nauiculis in Tyberis flumine dimissis tubicines
 imposuit, iubens ut p̄ aduersum fluuiū nauigātes sub ambitu murorū penetrēt: cumq;
 ibi fuerint, tunc repente clangorē tubarū quā terribilem emittant. Ipse uero cum exer-
 citu silentio p̄fectus, nō longe ab ea porta, de qua diximus, cōsedit: omnia succedere se
 cundum Totilae optata. Romani em̄ hostes ad eam partē esse rati, in qua clāgor audie-
 bat buccinarū, ad eū locum undiq; conuolarunt, & qui uigiliās circa urbē obibant, eo
 trepidi occurrerunt: dumq; oēs cōcursant, ac caetera negligunt, p̄ditores soli relicti, por-
 ta refracta Totilā & Gothos intra urbem receperunt, statimq; caedes fieri coepta est. Ro-
 manorū & militum: nec iā de resistendo, sed de fugiendo cogitatum, fugiebāt uero per
 diuersas maxime portas. Diogenes praefectus quoniā nulla remedia superesse uidebat,
 cū parte militum Roma egressus, Centumcellas petere cōtendit. Sed Totilas hoc loco
 suspicatus (nā caeteris amissis id solum relictu erat oppidum) insidias eo itinere colloca-
 uerat. In quas incidēs Diogenes, magna parte militū amissa, ipseq; grauius uulneratus,
 uix atq; anxie euasit. Erat Romae inter ceteros ductores Paulus ex Cilicia praefectus eq-
 tum turmae. Is in hac turbulētissima nocte cū per urbem captam pluribus locis praesint
 inisset: tandē ad molē Adriani cum suis equitibus se recepit: orta demū luce per urbem
 redundātibus Gothiis, cū & capitolium & exquilīae ac caetera urbis loca iā capta essent:
 ad molē tamen Adriani uehementissime pugnabat. Habebat enim Paulus equites qua-
 dringentos, cum quibus & molē & pontē qui iuxta est, egregie defendebat, pugnaq; in
 ipso ponte cōmissa, multos Gothorum occiderat, ac demum ultra pōtem submouerat.
 Quae cernens Totilas, suos a pugna reuocauit. Nullo meorum sanguine mihi cōstet, in-
 quit, horū interitus, ego uel sedens istos conficiā: cum nec ipsi nec equi habeant, quo in-
 crastinū uitā sustētent. Ita reuocatis a pugna suis, & stationibus militum contra pōtem
 molēq; positis, nullas obsessis inferri molestias iussit. Paulus & equites diē illā totā & no-
 ctē inscutam absq; cibo cōmorati, postridie consultabant quid agendum sibi potissi-
 mum foret. Erant qui equorum carnibus sustentandā obsidiōnem suadebant. Hoc rur-
 sus cōsiliū horrorē quēdam insoliti cibi habere uidebatur. Fugae uero spem circūfusa
 Gothorū agmina praecidebāt: restabat deditio, ea uero plena terroris ac dedecoris erat.
 Itaq; Paulus suscipiēs uerba: Vt cūq; inquit, nos uertamus cōmilitones, extrema nobis
 adesse uidetis. Nam fugae quidē nulla facultas est, circūfusus hostiū copijs, ac nos impi-
 gre obseruantibus: deditio autē supra turpitudinem uilitatemq; consilij cruciatus insur-
 gere excarnificationesq; portendit. Barbarorū em̄ sauitia simplici mortis genere cōten-
 ta esse nō solet: durare uero in obsidiōne ac cibo equorū pasci, eorū forsitan esset, qui au-
 xilia sibi uētura expectarent: nobis autē carentibus ea spe, nulla ratio suadere hanc tole-
 rantia potest, nisi uilissima detrectatiōe mortis, ceu pueri formidolosi dolore cōfici ma-
 lint q; ferro secari. Ego uero dedi hostib. & tabescere inedia, eorū puto q cor & sangui-
 nē nō habent. At nobis manu strenuis & praeciorū nō insuetis, gloriosa mors est cōple-
 ctenda. Sic em̄ moriamur, ut sanguine hostium madentes, nō inulti cadamus, ne rideat
 hostis nostri interitu, sed fleat, nec iugulum nostrū praebemus hosti, sed iugulum suum
 ferro nostro perfringamus: quid em̄ paucorū annorum accessio nobis prodest, cū &
 si nūc seruati paulo post simus obituri? Gloria extendere uitā hominibus potest, natura
 nona

A non potest. Ite igitur mecum ad gloriosam mortē, quā ciues simul & hostes admirabuntur, ac laudibus in cœlum perpetuis ferent. His dictis incensi equites, sese morti deuouerunt, quare cōplexi sese inuicem & osculati, certissimo moriēdi proposito, ad dimicandum se parant. Erat uerō cōsiliū in proximā stationem Gothorum ruere, factaq; per magna hostium cæde, pugnādo interire. Quos cum uideret Totilas ad extremū casum parari, ueritus ne hominum desperatorum conatus maiorē quam pro numero cladem Gothis afferret, caduceatore ad eos misso, electionē permisit, mallēntne relictis armis & equis incolumes abire, an omnia retinētes secū militare æquo iure cum alijs militib. Ea cum audissent equites, letati sunt, ac primo sua relinquere, & Cōstantinopolim abire malebāt. Postea uerō cogitātes longum iter, & insidias uiarum, elegerunt omnes apud Totilam remanere, præter Paulum eorum ducē, & Mūdum Isaurū, hi duo quia natos & uxōres domi habebāt, abire maluerūt, quos Totilas uiatico & cæteris opportunis liberaliter adiutos Cōstantinopolim remisit. Romanos aut̄ quotquot ad sacras ædes cōfugerūt, Totilas inuiolatos esse iussit, in urbemq; Romā neq; desuijt amplius, neq; desolare eā, ut prius fecerat, perrexit. Sed ciues tū ex Cāpania, tum ex cæteris locis studiosissimē reuocauit, ludosq; equestres ac cætera magnificētia opera, quæ tranquillis florētibusq; ciuitatibus fieri cōsueuerunt, insigni apparatu Romæ edidit: quo ciues bonā spem susciperent, ac desiderio urbis allicerētur: ædes quoq; uel euerfas, uel incendio prima illa desolatione conflagratas, restituere ac reparare nisus est: deniq; tātum frequētandī Romā studium ostendit, quātum prius ostēderat desolandī. Hanc tantā uarietatē mutationēq; uoluntatis, alij ex uoto apostolis factō prouenisse credūt, quorum tēpla euertisse uideri poterat, cum ciuitatē euertit: alij ad utilitatē opportunitatemq; belli totū referebāt: alij postulātū nuper Totilę regis Frācorum filiæ matrimoniū, fuisse respōsum tradūt, nō esse Totilam Italiæ regē, cum urbem Romā euerterit, qua infamia permotū serunt, ad urbē reparandā animū cōuertisse. Sed nos potissimā huiuscemodī bonæ uoluntatis Totilę causam fuisse credimus illā, quæ a sancto Papa Gregorio scribit̄ in dialogo. Cum nanq; Totilas post captā primā uice Romā, eandemq; a Belisario receptā, esset in Campania, audiēs beati Benedicti sanctitatis famā, ad illum se cōtulit. Erat tunc is sanctus pater in suo monasterio, qd' in Bauro castello & demolito Apollinis tēplo multis antē annis extruxerat. Tentare autē uoluit Totilas, nunquid famā prophetici S. sanctus uir operibus adimpleret, & uno ex comitibus, quē regia ueste sua ornauerat premisso, ipse inter comilitones ad subornati regis obsequiū sequebat̄. Prodierat in tēpli uestibulū Benedictus, regē superbū humillimē excepturus, cum turba illi obuia, sese in duas scindēs partes, mediū reliquit superbissimo gradientē incessū illum qui Totilā simulabat. Sed uir deo plenus, quod nunquā uiderat cognouit, & mentito rege ad cæterum comitatum iusso, Totilam oculis manuq; indicatum euocauit. Congressus sancto uiro Totilas, prophetiam ea quam uiderat maiorem audiuit, quam partim ipse expertus est, partim sui uiderunt impletam: monito nanq; & graui oratione suaso, ut a malis operibus temperaret, prædixit futurum, ut Romam caperet, Siciliamq; intraret, & demum nono regni sui anno superatus occumberet. His itaq; beati Benedicti suasionibus effectum esse crediderim, ut qui partem uaticinij ueram esse de urbe Roma uidebat, Totilas a crudelitate & malis abstinendo, postremum cladis & necis suæ præfagiū auerteret. Ea igitur de causa factum est, ut restituere ac reparare urbem intenderit.

HISTORIARVM BLONDI FORLIVIENSIS AB INCLINATIONE imperij Romanorum, Decadis primæ, Liber septimus.

POTITVS urbe Roma Totilas, expeditionem in Siciliā parauit, eiusq; rei gratia permagnā longarū nauium classē effecit. Addidit etiā onerarias naues permultas. Dumq; ea parātur, Cētumcellas, quę una urbs nōdum in potestatē suam peruenerat, mari terraq; obsidere cōstituit. Præerat ei urbi Diogenes, quē nuper fugisse Roma ostēdimus, collegerūt uerō manū iatis ualidā militū. Cum igitur Gothorū exercitus Centumcellas adisset, ac prope mœnia eius urbis posuisset castra, Totilas ad Diogenē legatis missis, ut uel pugna decerneret aduersus Gothos, uel urbem dederet, postulauit.

Blondus.

H Nam

Nam expectare à Iustiniāno auxiliū nequaquā eū debere, cum Romę tādīu obsessā nūquā subuenerit, nisi fortē existimet illū Cētūcellas pluris facere quā Romā. Ad hęc Diogenes respondit: Sibi quidē pugna decernendū in præsentiā nō uideri, dedere uerō urbē salua existimatione ac fide sua nō posse, nisi Imp. cōmonefacto, ac auxilijs postulatis. Atque ita cum honesta & iusta dicere uideret, cōuentio quędam fit inter Diogenē & Totilam, nisi Iustiniānus Imp. certior factus, per se uel aliū opem tulerit, ad cōstitutā diem Centūcellas Diogenē esse traditurū, Totilam uerō interea molestias nullas inferre debere: p̄ his seruādis obsides dati. Post hęc ita cōuenta Totilas obsidionē soluit, & paratis iam omnibus quę paranda fuerāt, ad bellū Sicilię cōuersus est. Et naues quidē ad fretū Siculum pręsto sibi fore mādauit. Ipse uerō pedestri itinere Rhegiū usque profectus, eam urbē expugnare adortus est. Præerant urbi Thermūdus & Amereus, à Belisario dudū ibi collocati. Hi sepius expugnare conatos multis uulneribus Gothos repulerūt. Quamobrē desperās Totilas uī posse urbē peruincere, lenta obsidione ad famē redigere instituit. Itaque manu quadam Gothorū ibi relicta, cæteram multitudinem classe ad expugnandum Tarrētum duxit, ac facilliter eam urbem cepit. Transgressus deinde in Siciliam cum minorā quædam oppida uel uī, uel pacatione in potestate suam redegit, tandē Syracusas mariterraque obsedit. Per idem tēpus Gothi, quos in Picentes aduersus Ioannē & Valerianū missos ostendimus, magnis supplementis acceptis, ac superiores bello facti, Ariminū cepērunt. Nec procul Rauennam cōserto prælio Verum Erulorum ducem cum omnibus copijs interfecerūt. Et qui apud urbem Rhegium obsidebant Thermūdus & Amereus deficiente cōmeatu sese ac oppidum Gothis tradiderunt. Hęc in Italia cum fierent, Cetheus Albinus, & Basilus uiri cōsulares, qui Roma in ultimo Totilę ingressu profugū ad Iustiniānū cōfugerant, quotidie illi memorabāt, instabantque ut afflictę Italię ac urbi Romanę maximis missis copijs subueniret. Nec tamen prius eos exaudivit Imperator, quā ex multis Italię ciuitatibus, ea simul omnia sub unum tēpus sibi nunciata fuere, cum eū & Rhegium, & Tarentum, & Ariminum capta, & transitum in Siciliam Totilę audisset, attonitus tot rerum motibus, Germanū patruelē suū Italię belloque Gothico ducē pronunciāuit, magnosque subinde apparatus fieri iussit. Huius rei fama cū in Italiā peruenisset, hostes cōterruit, & amicos in spem maximā erexit. Erat eū Germanus uir alti animi, nec minoris cōsiliij, liberalitate egregia, ac summa apud populos militumque gratia. Et accebat his, quę Mattasunthę Theoderici neptem post mortē Vitigitis uxorem acceperat, quę quidem res fauorem Gothorū sibi plurimū cōciliarat. Cum esset in Illyrico Germanus, Sclauinorū gēs transmissio Danubio Romani imperij provincias inuāsit, genus hominum crudele atque immane, qui cum se in Macedoniā Thraciamque cōuertissent, tantū Iustiniāno metum intulerunt, ut Germanū iter in Italiā cœptum intermittere iuberet. Ea mora interueniente, Gothi per Italiā & Siciliā peruadēdi omnia tēpus facultatē plurimam habuere. Inter hęc dies cōstitutā aduenit, qua Diogenes Centūcellas tradere promiserat, & Totilas ad eum mittens urbem poposcit. Diogenes uerō Germanū ducē nouiter præfectū Italię belloque allegabat, ob id mutatam cōditionem rerū, nec posse se urbem tradere assererat, cum ipse Germanus rei dominus in itinere existat, ac propediē sit in Italia futurus. Totilas in Sicilia Syracusas obsidebat, exercitusque Gothorū nullo repugnate per uniuersam Siciliam discurrens, omnia prædabat. In Italia uerō Rauenna, & Ancō, & Hydruntū, & Centumcellę, cum alijs quibusdā oppidis durabāt in partibus, cetera Gothi possidebāt. Vnā modo spes homines sustētabat Germani aduētus, quę ipsa deficit. Nam cum uehemēter in Italia expectare, magno cum dolore suorū in Illyrico diem obijt. Habebat Germanus filios duos, quos secū in Italiā ducebat. Eos Imperator prosequi paternū Italię cœptū mandauit unā cum Ioanne Vitaliani, noto iam per Italiā duce, ipsorū affine. Nam Ioannes filiam Germani uxore habebat. Itaque Ioānes ac Germani filij exercitū ducētes, Salonas peruenerūt, & quoniam hyems erat, hybernare illic cōstituerant, primo statim uere Rauennam traiecuri. Per hęc ipsa fere tēpora Lybibus à Iustiniāno cum classe in Siciliā missus, Syracusas ingressus est, Gothi que stationē in portu habebāt, phibere ingressum nequaquam ualētibus: sed mox ueritus rerū necessitatū defectū, quę suorū multitudo in urbe obsessā breui tempore inductura uidebatur, abire cōstituit. Itaque paucis post diebus cum eadē classe Syracusis abiēs, Panormū nauigauit. Inter

Anter hæc Iustinianus mutato proposito, Narsetē eunuchū Italico bello ducē præfecit, & Ioāni scripsit ne in Italiā trañceret, sed Salonis manens, aduentū Narsetis præstolaretur. Valebat uerò Narfes eunuchus multū gratiā & potētia apud Iustinianū, unusq; hic Imperatoris aulā plurimū gubernabat: Idē, quod maximū est, pecuniarū Imperialiū receptor & dispēsator, idem cōsiliōrū omniū particeps, & interdū autor: quæ quidē omnia sue uirtutis merito minora habuisse uidef, quādo quidē uir fuit ad omnia officij munera natus: q; & si militaris disciplinæ peritiā magnus est habitus, pietate tamē in religionē Christianam excelluit: ea em̄ fuit religionis ipsius fama, ut Paulus qui ante annos quingētos scripsit, eū dicat fuisse uirū pijsimū, religiōe catholicū, mūnificū in pauperes, in restitutōis basilicis studiosum, uigilijs & orationibus ad eō intentū, ut plura supplicationib; ad deum profusis, q; armis obtinuerit. Clementia autem, liberalitate, & eximio in subditos sibi populos amore superauit omnes, quib; cōmissa imperia, cōmissas fuisse administratiōes publicas legerimus. Narfes igit̄ suscepto impigre negotio, magnas undiq; copias parare instituit. In quibus cōparandis gratiā eius ac potētia plurimū adiuuabat. Erant em̄ illi permagnæ amicitie & clientelæ cum regibus proceribusq; Barbarorū. Apparatus factis, & copijs in Illyricō adesse iussis, ipse ingressus iter, Philippopolim, quæ est in Thracia peruenit. Sed cōsistēdi ac morādī in ea urbe necessitas sibi incubuit. Hūni siquidem magno exercitu Macedoniā Thraciāq; ingressi, cūcta populabāt, ac uias præcluse rant: tandē uerò cum pars Hunnorū una Thessalonicā, altera Cōstātinopolim petiisset, præfectus inde Narfes iter suum profecutus est. Iam Totilas cognito apparatu hostiū, in Italiā redierat, Siciliēsi autē bello quatuor ex ducibus suis præfectos reliquerat, ipse quæ opportuna uidebant, per Italiā puidebat. Ut uero & ipse potētia suā aduersum Græcos ostētare, ac uice uersa eos inuaderet, classē magno nauiū longarū numero in Græciā misit, iubēs ut q; maximo fieri posset tumultu cūcta popularent. Ea classis Corcyrā primō ac p̄ximas insulas diripuit, mox in cōtinentē transgressa per Epīrū & Acarnaniā, & Ætoliā cūcta incēdijs rapiniscq; cœdatuit, mareq; obseruās, multa Græcorū nauigia quæ in Italiā Illyricumq; nauigabāt, excepit, totumq; id mare infestū & inutile nauigantibus reddidit. Dum hæc per Græciā à Gothis gerūt, Totilas nouo exercitu in Picētes misso, Anconē terra mariq; obsideri iussit: duces uero præfecti huic expeditiōi tres, Scipuarē, & Vlidā, & Gothildū, quibus etiā classē attribuit nauiū longarū quadragintaseptem. Obsessa igit̄ Ancone, ac terra mariq; oppugnata, maximo in piculo ea ciuitas uersaba. Quamobrē Valerianus, q; Rauēnæ præerat, quoniā per seipsum succurrere obsessis desperabat posse, Ioannē Vitaliani, q; Salonis erat, p̄ literas hortatus est, ad opē simul obfessis ferendā. Ioannes uerò & si mādātū sibi à Iustiniano fuerat ante Narsetis aduentū in Italiā ne trañceret, tamē in tāto sociorū periculo minime sibi quiescendū ratus, milites e toto exercitu delectos, nauibus decē & octo imposuit, præfectus Salonis, Rauennā uersus nauigauit, & nauigati obuiā processit Valerianus cum duodecim lōgis nauibus, q; optime ad pugnā structis. Collocuti inter se duces, & quæ optima factu uidebāt cōmuni cōsilio decretis, tota simul classe ad hostē nauigarūt: cumq; Anconitanę urbi, p̄pinq; assent, littori applicuerūt in loco quē Duasum incolę uocāt. Id postquā senserūt Gothorū duces, & ipsi se ad pugnā cōparantes, delectis militibus naues suas cōpleuerunt, cumq; satis structi paratiq; essent, p̄gressi aliquāto aduersus hostes sese pugne obtulerūt. Erant Gothorū naues quadraginta septē, Græcorū autē triginta: duces uerò classis Græcorū Ioannes & Valerianus: Gothorū autē Vlidas & Gothildus. Nā Scipuar cum reliquis copijs ad tuenda castra remāserat. Horrati igit̄ utriq; suos, & ad spem uictoriæ militari oratione, animis militū accēsis, ex cōposito cōfluxerūt, statimq; ab initio pugna fuit acerrima, obuiā cōcurrētibus proris, & omni nixu sese mutuo inuadētib; magniscq; utriq; animis res gerebat. Nec quisq; erat in tāto numero segnis, sed & sagittis, & cōtis & gladijs, tanq; in terrestri certamine pugnabāt: procedēte uerò pugna, Gothorū classis deteriori loco esse cœpit: pugnatores em̄ quāuis egregij, tamen rerum maritimarū experientiam nō habentes, seipsos cōturbabant. Naues quibusdam locis simul plures conglobatę, se se mutuo impediēbāt. Aliæ hoc ipsum uitantes, separatæ à suorum tutela, circumueniebantur ab hostibus. Græcos uerò scientia ac disciplina rerū naualiū adiuuabat: seruati ordinis, nulla cōglobatio, nulla extra tutelam suorū separatio conspiciebatur. Itaq; ut par

fuit, tãdem superiores pugna Græci fuere: submersæ aliquot Gothorũ naues, cũ ipsi pu-
gnatoribus & nautis perierũt. Quod cũ uiderẽt Gothi, fugã demum arripuerunt, de-
cem tãtummodo Gothorũ naues integræ refugerunt ad littus, cæteræ uel captæ uel sub-
mersæ sunt: uirorũ autem & in prælio & in fuga plurima strages fuit. Qui ad terrã refuge-
rant Gothi, crematis cõfestim nauibus, ne illis potiret hostis, in castra redierũt. ibi trepi-
dantibus cunctis placuit obsidionem dissoluere: ita properẽ desertis castris, Auximũ se-
repererũt. Ioãnes & Valerianus cũ uictrix classe, summa lætitia & incredibili Anconi-
tanorum gaudio portũ ingressi, hostiũ castra inuadere properabãt, sed deserta reperien-
tes, omnem cõmeatum qui illic erat, in urbem deferri fecerũt. Ipsi autẽ paucis post dieb.
abeuntes, Valerianus Rauennã, Ioannes Salonas reuersi sunt. Hæc pugna uehementer
fregit Gothorũ animos, & quasi fuit initium ruinae eorũ. Totilas em̄ hac percussus plaga
magnã copiarũ partẽ ex Sicilia reuocauit. Itaq; Artuadès Iustiniani dux, qui Lyberio
successerat, classẽq; ab eo susceperat, potentior per Sicilia factus nõ solũ liberauit obli-
dione socios, uerũ etiã Gothos plurib. locis per oppida obsedit. Nec multo post Croco-
niatas lõga obsidione Gothorũ laborãtes, classis Græcorũ insperata superueniẽs libera-
uit, ac hostes multa cæde perfregit: fugientiũ Gothorũ pars Tarẽtum petijt, pars proxi-
mũ in mõtem se recepit. Quæ quidẽ superiori cladi adiũcta, multo magis perfregit Go-
thorũ animos, præsertim cũ de aduẽtu Narsetis in Italiã, deq; eius apparatus, multa
crebri rumores circũferrent. Ac defectiones quædã iam tunc fieri cœptæ sunt aduersus
Totilã. Reginaris siquidẽ uir inter Gothos clarus, q; Tarẽto præerat, & Moras qui Ache-
rusiã, cum oppidis quæ custodiebãt, & cũ militibus qui erant in præsidijs, ad partes lu-
stiniani transierãt, & motus quidã in Sardinia aduersus Gothos facti nunciabant. Cũ
hæc esset cõditio rerum per Italiã, Narses coactis per hyemẽ copijs, ad iter se cõparauit.
Habebat uerò exercitũ tãtum, quantũ uix alijs simul omes duces in Italiã hoc bello addu-
xerant, pecunijs em̄ abundẽ à Iustiniano cõcessis, ipse etiã in erogando & largiendo ma-
gnificus, nõ solũ ex Thracia & Græcia, uerũ etiã ex alijs locis copias ingẽtes cõtraxerat.
Nã & Lõgobardorũ, ut Procopius quinq; sed ut Paulus & Sigibertus & Guido Rauẽ-
nas scribũt, xii. millia pugnacissimorũ hominũ accepit. Eos Albuinus eorũ rex cõces-
sit, quẽ in Pannonijs uicto & occiso Cõmundo, ostẽdimus cõsedisse. Et Erulorũ tria mil-
lia ad eum uenerũt. Hunnorumq; multitudo ingẽs cõfluxit, odio maximẽ adducta, quo
gentẽ ipsam ostẽdimus Ostrogothos persequi cõsueuisse. Præterea Cumades Persa, Ro-
manæ militiæ assuetus, cum nõ cõtẽnenda Persarũ manu ad eum se cõtulit, & Assuades
pugnacissimus adolescẽs cũ quingẽtis bellatoribus Gepidarũ gẽtis. Et Ioãnes cognõ-
mẽto Fagas, cum Græcorũ Thracumq; exercitu, Ioãnes etiã Vitaliani suum ac filiorũ
Germani exercitum, quẽ Rauennæ habebant, illi cõiunxerant. Has igitur copias habẽs
Narses, ut primũ aduẽtare uer cœpit, ex Illyrico mouẽs p; Dalmatiã & Liburniã, circui-
to maris sinu, in Italiã transiit. Primoq; ingressu ad Aquileiã cõstitit. Duæ erant uia, quã
rum altera illi, p̄ficiscendũ erat, una secus Adriaticũ mare, altera per mediterraneã regio-
nẽ, sed utraq; maximas habebat difficultates. Nã secus mare Medoacus primo, dehinc
Atelis & Tartarus amnes stagna faciunt, quæ pluribus fossis in mare egerunt: & Padus
pluribus ostijs in mare defluens, multis in locis interrũpit iter, locaq; omia à Veronen-
si agro, in Rauẽne urbis mœnia secundu Padi ripam sunt impedita ac palustria, ut sine ma-
xima difficultate exercitus traduci nõ possint. A mediterranea uerò regione, quæ altera
relinquebat Narseti uia, Taruisiũ Totilas paternæ hæreditatis ciuitatẽ, & quẽ ad Ve-
ronam pertinet, præsidijs obtinebat. à Verona autẽ ad paludes, quas diximus, itinera Ra-
uennam usq; impedire Atelis fluuius cãpos millia passuum uiginti interfecidit: estq; is
fluuius adeo præaltus, aquis ripisq; munitus, ut rarò possit uado transiri, & pauci milites
in aduersa pugnãtes ripa, magnas ualeãt copias transitu arcere: quanq; ultra Atelẽ ita-
ros ad ripam Padi, quæ est è regione Bryxilli, Mincium offendit, qui magnã potest phib-
entibus opẽ munitioneq; afferre. Istis etiã superatis annibus maior est reliqua trãsmi-
tẽdi Padi difficultas, in quo paucissimi lãbi magnũ exercitũ ratibus nauibusue trãsci
ciliter phiberent. Postquã itaq; Totilas de magnis apparatus, deq; aduẽtu Narsetis in
Italiã habuit cõpertum, eas difficultates de quib. diximus sibi notissimas cõsiderans, ex
Picẽtib. mouit. Et Papiã ueniẽs hauquaquã magnas adduxit copias, quarum partem
Teiã

A Teſa attribuit, quæ unum haberet tunc gens Gothorū præſtantiffimū ducem. Miſit uero eum Veronā, ut Narſetē tranſitu Ateſis prohiberet: aut ſi uiribus tranſiſſet, ponere ſequens quocūq; uaderet à tergo premeret: nequaquæ em̄ diffidebat Totilas quin Narſete Ateſis & Padī tranſitu prohibito, ipſe cæterā Italiā retineret. Hæc Narſeti cū eſſent apud Aquileiam nunciata, Longobardos, quorū uirtuti & fidei plurimū fideret, aduerſus Totilam Teiamq; mittere ſtatuī. Vnde qd̄ ſuprà diximus, duodecim potius millia, ſicut Paulus Sigibertus & Guido ſcribunt, q̄ quatuor, ſicut aſſerit Procopius. Hi Lōgobardorum equites fuiſſe debuerūt: nec tamen mirandū uidetur, ſi in numero errauit Procopius, quæ Totilā Teiamq; ueniſſe in Galliam Cifalpinā, & Lōgobardos cōtra fuiſſe miſſos uideamus ignorāſſe: quod quidē accidere potuit, quia nō interfuit, qui cum Belifario in Conſtantinopolim nauigauerat. Et nō ex Paulo ſolū hiftorię Lōgobardorum ſcriptore, ſed pluribus ex alijs ſcriptoribus, celebre eſt facinus, qd̄ Lōgobardi in Totilā Gothoſq; ediderunt. Cuius narrationi manū eueltigio apponemus. Ratio aut̄ qua adductus fuit Narſes, ut Lōgobardos per mediterranea mitteret, hæc fuit: Ea tempeſtate in qua hæc geſta ſunt, omnia ad Padī ripam, quæ pertinet ad Venetos expoſita aduſq; Mincij amnis orſium, quo Benacum in Padū exonerat, Rauennatis agri erant. Nec habebat ea ripa tunc oppidū aliquod, aut caſtellū. In altera uero ripa Rauennā inter & Placētiam urbes, unicumerat oppidūm Bryxillum, cuius oppidani omnibus in motibus, quos tot tantofq; Italiā poſt Romanorū imperij inclinationem agitāſſe oſtēdimus, ſemper in Rauennatū partibus manſere: unde quidquid à Bryxillo Rauennā uſq; habet ea Padī ripa, fuit etiā Rauennatū. In Mediterraneis uero eius regionis Tannetū oppidū uetultū, haud quaquæ lōge à Pado Bryxilloq; diſtans, ſemper cum Bryxillo fidē Rauennatibus ſeruauit: eſtq; id oppidū nūc Regijlepidi ciuitatis uicus. Eas regionis cōditiones intelligēs à Venetis Rauennatibusq; Narſes Lōgobardos iuſſit Bryxillum Tannetumq; accedere, & Totilā diſtinere, ut illo abſente urbem Romā cæterasq; Italiæ ciuitates facilius recipere poſſet. **C** Profecti ab Aquileia Lōgobardi, nullo prohibiti impedimēto, ad Ateſim peruenerūt. Erat aut̄ tūc Iulius mēſis, quādo quidē Agnellus in uita Vrſicini Rauēnæ epiſcopi ſcribit, Narſetem mēſe Iulio & quinta feria Rauennā cum maximo exercitū ingreſſum fuiſſe. Quare Longobardis tunc facile fuit uado aut ponte factō, Ateſim tranſmittere: exinde Tartarū & Mincium, qui amnes per æſtatis ſyduſ parum aquis tumēt, tranſgreſſi nullo prohibente, ad padī ripā eregione Bryxilli peruenerūt. Nam Teias paucitati copiarum ſuarum diſſiſus, nō eſt auſus cōgredi Lōgobardis. Mātux uero & Cremonæ nulli erāt, qui tātum equitatū hoſtiū prohibere tranſitu potuiſſent. Traducti Padum Lōgobardi, apud Bryxillum ſtatua poſuerūt. Interea Narſes uiam per littus Adriatici maris elegit, quoniā illa erat breuior Rauēnam ituro, apud quā urbem omēs belli apparatus ſtruere cōſtituerat. Hanc autē uiam ab Aquileia Rauennā eas paludū foſſarūq; & oſtorū Padī difficultates quo emenſus ſit modo Narſes, quib. ſupauerit adminiculis, nobis eſt ad rei geſtæ ueritatē certius exponendū, q̄ utraq; habet Procopij tranſlatio. Procopius quidē ita, Venetiæ in qua prouincia Aquileia & Verona & paludes exiſtūt, poſuit nomen, ut omnia quæ illic cōtigerunt Narſeti, ad ipſam prouinciā referat trāſlator. Sed nos honore ſuo carere nō patiemur, cōditam tūc recēs inter ſtagna Venetā ciuitatē. In ipſa em̄, quā ſatis cōſtat nullā huc uſq; paſſam uim hoſtilē, nulla facile inuenitur ædes ſacra, cuius cōditoris nomē, cuiuſq; tēporis & impenſæ, certa nō extat memoria annalibus libris, aut ſingularū ædium priuilegijs cōtenta. Scimus aut̄ beati Theodori martyris ædiculā, quā ſancti Marci tēplo poſtea cōpreſam uideamus, Narſetis eunuchi iuſſu ſumptibuſq; edificatā, pariterq; cōſtat ſanctorū Mennæ & Geminiani epiſcopi ſacellū, qd̄ in capite Brolij cernitur, eiufdē Narſetis impēſa factū fuiſſe. Quas quidē eccleſias monumēta dicunt Narſetem patritiū Iuſtiniani Imp. cubiculariū, ex Gothorū manubijs poſuiſſe. Niſi ergo & nouā urbem perluſtraſſet Narſes, & Venetorū in ſtagnis habitatiū nauigio adiuutus fuiſſet, eam ſacrarū ædium impēſam feciſſet in urbe Rauēna tum florentiffima, aut in Aquileia, quā habemus cōpertum fuiſſe ab ipſo, aut dū Italiā adminiſtraret, iuſſu ſuo primū inſtauratā, poſtea q̄ ab Atila Hunnorū rege fuerat deſtructa. Profectus eſt ergo Narſes per Filiftinā Clodianāq; foſſas, per Padī ac Capreſiæ, quæ nūc magna Vacca dicitur oſtia, & pōtes fecit c nauibus, ubicunq; flumina & aque interrumpebāt. Cum Ra-

uenne applicuisset Narfes, Valerianus & Iustinus duces, qui in presidio sibi erant, cum suis copijs sese illi coniunxerunt. Erant uero per Italiam ueterani milites permulti, quibus stipendia multum temporis debebant, & ob hoc infensis mentibus expeditiones obibat. His omnibus Narfes stipendia persoluit, animosque illorum sanauit. Qui itaque ducis istius apparatus belli, priusquam ab imperatore proficisceret factum considerabit, intelliget nequaquam esse credendum, id quod supra ex Procopij translatione dicebat: illum quinque millia habentem uenisse in Italiam, ut sub postquam exercitum satis recreauerat, inde mouens Romam petere contendit. Vsdriales per id tempus Arimino praerant, uir inter Gothos bello insignis. Is, cum in agrum Ariminensem prima Narsetis agmina peruenissent, transitum eorum impedire conabatur. Amnis enim qui praeterfluit Ariminum imbribus creuerat. Pons uero super eo amne ita sub ipso oppido constitit, ut facillime impediat. Egressus igitur Arimino Vsdriales cum ex ulteriore ripa repugnaret, nonnullique iam flumen transissent, pugna non longe a moenibus oppidi committitur. In qua Herulorum quidam eques, cominus pugnans Vsdrialem occidit, militesque eius morte ducis ceteri, in oppidum trepidi refugerunt. Caput Vsdriales ad Narsetem est relatum. Narfes uero laetatus augurio, quod primo congressu princeps aduersarius a suis interfectus esset, spe bona plenus iter coniciebat. Licet enim Arimini capiendi certissima facultas adesset, tamen circa id commorari noluit, ne tantas copias in obsidione unius oppidi distineret. Itaque Ariminum praetergressus, iter suum profectus est. At Longobardi statiuam apud Bryxillum habentes, multas interea ex Parmensibus Placentinisque abegerant praedas, multa commiserant incedia. Quare Totilas copijs undique ex Traspadanis raptim contractis, in Longobardos ducere perrexit. adeoque festinauit, ut accersitus ex Verona Teias, non prius Ticinum amnem attingeret quam fuerit debellatum. Fuit uero Totilas sciens in ferocissimam gentem & maiorem suo paratorem equitatum habentem, qui tamen hostis peditatu esset inferior. Id cum intelligerent futurum Longobardi, nequaquam prelium detrectauerunt, sed copijs eductis, & oppidanis maximo cum populo adesse iussis, pugnam cum copia fecerunt. Ferunt Totilam quod extremo uitae tempore multo saepe praestantissimis euenit ducibus, nunquam melius struxisse aciem, nunquam attentiori ocululo, quid hostis, quid uis suus ageret miles circumspexisse, nunquam denique fortius, nunquam prudentius dimicasse. Sed erat illi certamen cum militum robore gentis Longobardorum, quae cum sub alijs ducibus, tum maxime sub Alboino rege maximis erat innutrita bellis, & caeteram barbaricam Histriae ripas undique incolentem per multa tempora superauerat. Praelium uero istius, qua forma, quouo modo gestum fuerit, non scribit Paulus, sed Totilam tantummodo dicit a Longobardis Narseti militantibus interfectum, omnesque Gothorum copias ad internecionem caesas fuisse. Guido autem Rauennas sacerdos, quem in hac Narsetis historia maxime summus secuti, Totilam item a Longobardis interfectum, eiusque copias fuisse deletas dicit. Sed ita Bryxilli & Taneti oppidorum nomina implicat, ut satis contulisse ad Bryxillum utraque gentem loca fuerit debellatum, ambigere cogat: tanta erat eius seculi ineptia rusticitasque scriptorum. Siue igitur ad Tannetum, siue ad Bryxillum, inferior praelio Totilas, ac omnino superatus, occidit: & qui ex suo exercitu caedi superfuerant, Padum amnem transgressi, Papiam ac circum ea loca primum de fuga substitere. Secundum hoc praelium scribit Paulus, Totila occiso, Gothisque ad internecionem caesis, Longobardos multis honoratos muneribus ad propria remeasse. Illud idem paucioribus penes uerbis habet Guido, & alij omnes, qui posteriores tempore scripserunt, quos omnes uidemus causas praeterire quibus adducti Narfes & Longobardi, aut ille permiserit, aut hi uoluerint inchoatam uictoriam intermittere. Neque enim quod scribit Paulus, ad internecionem caesi sunt Gothi, sed apud Papiam colligentes, Teiam regem creauerunt, cuius regis opera facti sunt belli apparatus, quos Narsetem oportuit formidare. Nam Teias rex in huius belli socios asciuit, erantque duces, quos diximus relictos a Theobaldo rege in Ligustinis Alpibusque & praesentia Narbonensi. Itaque transgressi Apenninum duces ipsi, maximasque adducetes copias ad Clastidium consedere, quod est agri Papiensis oppidum Pado uicinum, quod intelligebat comitatus facile ad eos undique comportari. Teias autem primum rex declaratus fuit, thesauros quos Totilas Papiam cogesserat, suscepit: ac magna diligentia & rerum gerendarum experientia, uires ad primam Gothorum potentiam reparauit.

Nunciata

A Nunciata est Narseti Totilæ mors cū oppidū Loceolim oppugnaret. Fuit uerò id oppi-
 dū, ubi nūc pōs est Luceolis dictus, Cātiano oppido p̄ximus, Vrbinū inter & Eugubiu
 ciuitates in uetustissima olim Flāminia uia. Eo potitus oppido Narfes quinis profectus
 castris Narniā obsedit, qua dedētibus ciuib. recepta, apd̄ eā paucos desedit dies, u. prius
 q̄ Romā iret, ciuitates & oppida quæ in potestātē uenerāt ordinaret, p̄uideretq̄ ijs que
 Gothorū præsidijs defensata post terga remanebāt. Spoletinis aut̄ in primis milites cō-
 cessit, qui præsidio sibi foret, donec eorū mœnia à Gothis euerfa rescicerent. Misit quoq̄
 Filimōtem & Ioānem Vitaliani in Hetruriā, qui deditiōnē fieri postularēt, & eā regionē
 præsidio obrinerēt. Erāt Perusię duo præfecti militū Meligadius & Vlithus, hi dissidētes
 inter se plurimū differebāt. Meligadius em̄ urbē dedere cupiebat. Vlithus uerò cōsciūs
 p̄ditionis & cædis quā dudū Cypriani effecerat repugnabat, pœnā meritā reformidās.
 Ita seditiōne orta, Vlithus interficit, Perusiaq̄ à Meligadio Narseti tradit̄. Qui post hec
 Romā p̄fectus, eam obsedit. Sed ad primū eius obsidionis tēpus molestissimus ad eum
 nūcius est allatus, de belli societate à Burgūdionibus & Frācis cū Gothis inita, & copijs
 quas Teias rex supra op̄inionē omnīū reparauerat. Quare in maximas adductus erat dif-
 ficultates, maioraq̄ imp̄dere illi uidebant̄ belli onera, q̄ quibus resistere potuisset: nisi
 forte & sua ferēte fortuna, eodē tēpore noua esset nactus auxilia. Sisualdus em̄ rex Brē-
 torum pactiōne postulata, regni post Gothorū excidiū propagādi societātē belli obtu-
 lit Narseti. Erat uerò is Sisualdus ex stirpe Erulorū, quos occiso in Rauēna Odeacre o-
 stēdimus à Theoderico rege in Alpiū Apēniniq̄ sinu intimo apud Augustā prætoriā in-
 tra Taurinos Eporediēsesq̄ fuisse locatos, rege ipsis dato quē idē Theodericus & gene-
 rum sibi effecit, & in filiū adoptauit. Icit aut̄ cū Sisualdo petita sœdera Narfes, & Vale-
 rianū, q̄ Rauēnæ præerat cū suis copijs mittēs iussit ut circa Tannetū Bryxillumq̄ cōsi-
 stēs Gothos distineret, ne in Hetruriā aut Rauennā uersus in Italiā penetrarēt. Quinetiā
 Romanae urbis obsidionē intelligens multo minorib. copijs q̄ ipse adduxerat indigere
 C Gothos, plurib. in locis agitare cōstituit. Et Ioannis Fagæ copijs quas ex Gracia Thra-
 ciaq̄ adduxerat, aliquot addēs turmas, ipsum ducē iussit ea qua aduenerat uia Ariminū
 redire, ut eius oppidi uel obsidiōe uel uirib. potirēt. Cum adē uerò Persam Spoletū mi-
 sit, ut Spoletinorū ductu auxilioq̄ fretus Picenū ingrederet: & si Gothos inferiores co-
 pijs esse intelligeret, castra faciēs urbī oppidorūue eius regiōis receptioni intēderet.
 Si uerò p̄ minimas hostiū uires apertis negret cāpis metari, cōferret se Anconē. Ex qua
 urbe agitato Picētes arbitrabat̄ ad deditiōnē facile tutoq̄ cōpelli. Urbis aut̄ Romę quā
 interea Narfes obsidebat, hæc erat cōditio, Ciues superioribus calamitatib. afflictī nō ad-
 modū multi in urbe uersabant̄. Solitudo nōnullas uias toras habebat, ædificia plurib. in
 locis collapsa aut cremata cernebant̄: neq̄ em̄ Totilas reparatiōi suffecerat, præsertim ci-
 uibus exinanitis, ac maxima ex parte deletis. Itaq̄ Gothi magnitudinē urbis tueri polle-
 diffili, locū elegerāt nō magnū iuxta pōtē Traiani, quē egregie fossa ualloq̄ munitū ad
 cetera mœnia cōiunxerāt, cōgestisq̄ in eū locū reb. suis illo p̄ arce ac præsidio utebant̄.
 Nec tñ custodiā urbis deseruerāt, sed eā quātū poterāt tuebant̄. Narfes igit̄ cū expugna-
 re urbē statuisset, plurib. simul locis mœnia aggressus est. Concurrentes uerò ad ea loca
 D Gothi de mœnib. repugnabāt. Dum ista fiūt ac gerūt, milites quidā Narsetis remotiora
 petētes loca, cū ibi solitudo esset scalis mœnia cōscenderūt: inde clamor factus captā ur-
 bē ostēdit. Gothiq̄ omīssa defensiōe, aliq̄ Portuēsem urbē fuga petierūt: aliq̄ ad sepulchrū
 Adriani in arcē se receperūt. Per hūc modū Narfes Roma potitus est. Arcē uerò tūc ob-
 sessam haud multo post tēpore pactiōne recepit. Erāt in Cāpaniā nōnulli patritij gn̄is,
 p̄pter maiorū autoritatē, & gratiā Totilas in urbē redire nō passus fuerat: aliq̄ præterea ex
 senatorio ordine, quos ut suspectos Gothi eō miserant. Hos oēs cū filijs & agnatis eorū
 Gothi interfecerūt. Trecētos insup̄ adolescētes Romanos Totilas quasi milites delege-
 rat, re aut̄ uera obsides eduxerat, ac trans Padū in expeditionē miserat, qui oēs postquā
 Roma in potestātē Narsetis deuenit, à Gothis interfecti sūt. Per idē tēpus Tagnaris qui
 Tarēto præerat, cū Teiā factū regē Frācosq̄ & Burgūdiones in societātē uenisse audis-
 set, pœnitentiā ductus, q̄ ad partes Iustiniani trāsisset, ad Gothos redire statuit. Ut uerò
 suos reciperet obsides, hæc machinatus fuit. Ad Machuriū Hydruntī præfectū misit, &
 auxiliū poposcit aduersus Gothorū copias quas cōtra se uēturas cognouisse simulauit.
 Machurius autē nihil fraudis suspicatus, quinquaginta milites ad eum Tarentum misit,

quos Tagnaris statim in carcerē coniecit, & Machurio scripsit, si milites suos uelit obli-
des eius reddat, quos penes se sub custodia retinebat. Hoc audiēs Machurius, cōturba-
tus est, paucisq; militib. in praesidio Hydrūti relictis, ipse cū cæteris copijs aduersus Ta-
gnaridem est pfectus. Tagnaris uero nihil moratus milites quos acceperat oēs occidit.
Egressusq; Tarēto aduersus Machuriū, praelio cōmisso superat, multisq; suorū amissis,
in fugā conijcit. Qui cum Tarentum redire nequiret, omnibus uis preclusis, Acherusā
se recepit. Narses inter hæc Portū missis eō copijs obsedit, ac tādē recepit. Post hæc Cen-
tumcellas eodem modo aggressus, in potestātē reduxit. In Gallia autē Cisalpina res per
id tēpus aliter se habebant, q̄ proposita nobis ex Procopio historia habeat. Vnde eam
omnino linquimus. Nam præter omissam Totilæ mortē, præter errorē Francorū, quos
asserit noluisse huic bello Italico se immiscere, nimis cito finē imponit bello, suppressis
aut forte minus notas habens motus maximos, quibus citerior Gallia transpadana post
mortē Totilæ fuit agitata: qui quidem motus per duos annos, quibus Teia regnauit, &
postea per Sisualdi rebellionē magis Narsetem quā uniuersā Italiæ & eius insularū re-
ceptio agitauerūt. Itaq; dum Narses oppida Romā urbē cōstantia recipit, Bucelinus,
Amingus, & Lotharius Theodebaldi regis duces pecunijs a Teia abūde adiuti, Bryxil-
lū obsidere statuerūt. Sed audiētes Valerianū ex Bononia ubi copias cōtraxerat mouis-
se, ut Tannetū Bryxillūq; tueretur, se apud Placentiā continuerant. Per eos etiā dies re-
uersi sunt Sisualdi Brentorū regis oratores, quos miserat ad Narsetem. Isq; Sisualdus rex
postquā intellexit fœdera ad uotū esse constituta in bellū Gothicū exarsit. Ad id namq;
animos sibi fecisse uidetur nō propria magis potentia q̄ hostium in illa regione debili-
tas, & eius gerendi belli maxima opportunitas. Siquidē ea, quæ Heruli mutato nomine
Brentos se dicētes, in eo angulo Alpiū & Apennini possidebāt, grumosa sunt, & multis
riuis torrentibusq; inuicē intercisa: qui quidē torrentes sunt ad triginta annē Tanarū fa-
cientes: nec ulla esse posset ab inferioribus ueniēs tam magna potentia, quā regionis il-
lius incolæ formidarēt. Ab Alpib. uero & Apennino, unde uis facile inferri posset, tutū
se uidebat Sisualdus, postquā Theodebaldi duces omnē secum traxerant iuuentutem. G
Sisualdus itaq; suis arma raptim capere iussis, in subiectos Eporedienses Taurinosq; &
omnē eam regionē late impetū fecit. Erant uero in agris omnia sicut in pace & locis nul-
lām omnino hostilē uim formidantibus ad manū exposita, & nedū castella ac oppida
tenebant praesidijs, uel aliqua seruabāt custodia: sed urbes ipsæ portas die noctuq; aper-
tas habebant, q̄d multos ante annos nullū ea regio belli motū, nullū experta erat tumul-
tū, cuius causa Gothi praesidia imponere ac custodię curā habere uoluissent. Fecit ergo
Sisualdus prædā, quantā sui aut uoluerunt capere, aut abducere potuerūt. Id cum Teia
esset renunciatū, magno cum apparatu eō ducere constituerat, cum nouæ sunt oborta
difficultates, ppter quas in uaria cōsilia, uariasq; sententias pendere cepit. Ioannē namq;
Fagam copijs Ariminū ductis eam premere urbem, & pariter Gumadē Persam omnia
in Picētib. tumultu implisse nunciatū est. Quare Teias nō Gothorū modo, sed Theode-
baldi regis copiarū ducibus in cōsiliū uocatis aperuit, quāta undiq; immineret belli mo-
les, consulens singulos quō tot difficultatibus censerent prouidendū: fuitq; plurimorū H
sententia, omnibus locis simul subueniendū fore: in quam maxime sententiā Teias sese
facile duci dixit Narsetis hostis sui exēplo, qui nullo loco integer castra habeat, sed par-
titis multifariā copijs uexet oēs Italiæ regiones. Placuit itaq; Francos ac Burgundiones
trans Padum gerere bellum aduersus Sisualdum, Teiam uero ceteram tuentem Italiam
ducere in Narsetem. Destinauit autē animo Teias primū omnium Arimino subuenire,
quod consiliū suos celauit omnes, etiā quibus occulta quæq; cōsueuerat aperire, time-
bat enim ne si emanasset, Valerianus ex Tanneto aut Bononia obuians resisteret. Hinc
simulata in Hetruriā profectio tanq; iturus Lucā, in qua ciuitate copias habebāt Fili-
munti & Ioanni Vitaliani oppositas, summa tenuit Apennini iuga ad ea usq; loca quæ
Bardonis Alpē Paulus aliq; appellāt, quæ loca ex eius descensu exercitus Lucēsem in-
ter & Parmensem agrū esse cōijcimus. Nā cū ex ipso Bardonis iugo in subiecta Macra
amnis fluēta descēdere, q̄ anteriori præerat agminī occēpissent, flexit in sinistra Teias,
& iter eius diei pperanter emensus ad Rhenū Bononiēsem primis constitit castris. Erat
tunc Tanneti Valerianus, & Teiam audiens in Hetruriam ducere, fertur rursus hominis
imprudēti

A imprudentiā, qui tantū exercitū in retia duceret. Nouerat em̄ Filimuntē & Ioannē Vita-
 liani in Hetruria esse, quibus facile foret Gothos, si illac trāsiret opprimere. At uerò Go-
 thos apud Bononiā esse audiēs Tertius, ac prope insaniens cū copijs aduolauit. Sed &
 Teias interea id futurū ratus tāta celeritate iter cōfecerat, ut prius ipse Arimino q̄ Vale-
 rianus Bononiā applicuerit. Nec tñ Fagas quem diximus Ariminū possedisse, incōmo-
 dum accepit, qui de Gothorū & noui eorum regis aduentu certior factus obsidione illi
 co soluta recessit in mōtes. Teias cum paucis Ariminū ingressus, exercitū ad Pusam tor-
 rentem reliquit: distat autē is torrens pariter ab Arimino & Casena. Et Ioānes Fagas ne
 hostes ad inuadendū aliquam nancisci possent occasionem, castra per mōtes saepe mu-
 tabat, maximē in animo habens, si qua posset ingredi Casenā, ut id oppidū simul & co-
 piās cōseruaret. Id cū intellexisset Teias, retro mouit copias: & castra admouēs Cēsena
 id oppidū recipere est adnissus. Inchoabāt tunc brumæ tempora, & pauculos dies in qui-
 bus ducere in Picētes potuit Teias infelici rebus suis cōsilio partim in Arimino, partim
 B ad Cēsena oppugnationē cōsumpsit. Namq̄ priusquā machinas aduersus Casenā exci-
 tare, aut alios oppugnationi necessarios apparatus posset facere, nix quātā indigēte mul-
 tos ante annos non uiderant cecidit, quæ diutissimē pressit terrā, ut Gothorū exercitus
 equos culmis calamisq̄ tectorū sustētare cogentē, pabulo ubiq̄ niuibus obruto: & Fa-
 ga qui Rauennā se cōtulerat, Valerianoq̄ prohibentibus, ne lōge nimis accederent pa-
 bulatum. Dumq̄ ea obsessus impeditusq̄ niue Teias apud Casenam hæreret, Cumades
 Persa maximā Picentum partem ad Iustiniani partes redire cōpulit. Vere autē exorto,
 Teias Cēsena obsidionē spōte dissoluit, & Ariminum delatus per ea loca exercitū repa-
 rare curauit, equi em̄ partim fame interierāt, frigoreq̄ partim qui superfuerāt inutiles fa-
 C ti erant. Quōobrem estas iam media erat priusquā Teias duceret in Picentes. Fecit autē
 prima ad Cingulū castra, quo oppido ob aquæ defectū potitus obsedit. Septēpedates,
 quod oppidū nunc uidet̄ esse sanctū Severinum. Sed post parum potiri posse desperās
 flexit in Ricinates campestre oppidū: sed Cumadis p̄sidio firmissimum: quod uerò id
 oppidum medium est, & fermē cētrum Piceni obtinet, suntq̄ circa parū distātia pleraq̄
 oppida, ad illud diutius sedit Teias: priusq̄ q̄ eo potiri posset, nōnulla ad eū ex circumstā-
 tiis defecere. Interea Narses tam diuturnā ab hoste quietem nactus omnes Campaniæ
 ciuitates præter Cumas, multasq̄ in Lucanis, nōnullas in Brutijs per duces suos recepe-
 rat. Ipse em̄ satis pro tempore cæteris belli opportunitatibus factū esse intelligēs Romæ
 manebat, eiusq̄ reparationi atq̄ frequētationi, puidere curabat. Captæ fuerāt quibusdā
 in Cāpaniā oppidis Gothorū nobiles aliquot scēminæ, quarū una Totilæ quōdā amica
 rem prius Narseti incognitā indicauit, Totilā dū uiueret, pecunias partim Papstę cōgre-
 gasse, partim Cumis in arcē seposuisse, quāobrē Totilę frater eidē arci per id etiā tēporis
 p̄sideo. Id cū intellexisset Narses, illico misit q̄ Cumas cū parte exercitus obsiderēt.
 Sed eo in tēpore in citeriori Gallia Sisualdus Brentorū rex priusq̄ aliquæ hostiū copię
 aduersū se mitterent, Eporediā cepit urbē in regiōe primariā. Taurinū uerò prima belli
 D astate & ea quæ secuta est hyeme cū obsedisset, capere nequit, q̄ ualido cincta muro ut
 bis & loci natura munitissimē populus inerat frequentissimus, q̄ odio magis Erulorū q̄
 Gothorū amore & bñuolētia egregie resistebat. At Theodebaldi regis Metensiū duces
 nihil magis q̄ prædā quærētes, aestatis hyemisq̄ eius belli primæ tēporibus, prædandis
 que circa Padū sunt nō Iustiniani magis q̄ Gothorū iurisdictionis, uacauerūt. Astate au-
 tem que est secuta, duces ipsi occultā cum Sisualdo rege pactiōne inierūt. Violauitq̄ u-
 traq̄ barbaries prima foedera, que Sisualdus cum Narsete, Bucelinusq̄, Amingus & Lo-
 tharius cū Teia rege solēniter cōstituerant: partiti uerò sunt inter se uniuersam Transpa-
 danā Italiæ regionem: Frāci quidem nō ut ciuitates dominio possessuri, sed prædam ex
 subiectis sese fidei permittentibus abducturi. Sisualdus autem finitima sibi subijcere est
 adnissus. Sicq̄ Bucelinus Paduā, Taruisium, Aquileiam, & omnem peruagatus Libur-
 niā maiora populis sub amicitie nomine, quam si hostis apertus fuisset, intulit damna.
 Et demum ad Caprariā delatus insulam, oppidum in ea cōditum diripuit atq̄ incen-
 dit: in ea namq̄ insula Iustinus senior, à quo Iustinianum nepotem ostēdimus Imperato-
 rem creatum fuisse, optimates Histriæ locauit, Barbarorū impetum declinātes, & oppi-
 dum ex suo nomine Iustinopolim appellauit: qd̄ ætate nostra, prout multos ante annos
 caput

caput Histriæ est uocatū. Amīngus, Vincentia, Verona, Mantua, Brixia, & Bergamo in E
 suā partē retentis, ipsas urbes propè hostiliter est prædatus. Tertio duci Leothario attri-
 butū fuit tanq̄ si Sisualdo fuisset oppositus, quicquid Padū inter, & Abduā fluuiū perti-
 net ad Taurinos: qua etiā in parte uidentur fuisse omnia quæ Papiensem inter agrum &
 Sisualdi oppida erāt sita: ipseq̄ Leotharius nequaq̄ minora q̄ alij duces edidit rapinarū
 scelerūq̄ facinora. Teiā interim dum in Piceno lente uictoriā exercet, Cumas obsideri
 certior est factus. Quare pecuniarū quæ in illa erāt arce stimulis actus, ijs qui obsidebāt
 ferre opē statuit, pfectus per Pelignos Marsosq̄ & Sānites in Apuliā peruenit. Ea em̄
 uia lōgior, alioquin cōmodior fuit, q̄ saltus Casinēsem Venafrinūq̄ & Efernēsem Nar-
 ses præsidij cōmunisset. Postq̄ uero de Teiæ aduētū Narses intellexit, Ioannē Vitaliani
 cū parte exercitus ex Hetruria reuocauit, Filimuntēq̄ reliquit, ut Gothis resisteret, quos
 audiuerat apud Lucā copias cōgregare. Ipse uero cū multis copijs pfectus contulit se in
 Cāpaniā: nec tñ adeo potuit Narses pperare, quin Teias prius Nuceriā obsedisset, & op-
 pidanis dedētib. recepisset: quanq̄ nō erat in partibus Iustiniani Nuceriā, sed pspiciē-
 tes periculis ciues, nec Gothorū habebāt præsidia nec Narsētis. Qui Narses existimās,
 quantū alterutrā in partē habēt momēti primæ rebelliones eiusmodi in bellis, quorū du-
 ces & uirtutis & uiriū opiniōe sunt pares, ad Teiā ducere statuit, certissimo pposito de-
 certandi. Nec alterius etiā erat ppositi Teias, qui Nuceriā potitus, & ipse in Cāpaniā
 ducere statuerat, cū Narsētē adesse fuit ab exploratoribus nunciatū. Narses nāq̄ montē
 q̄ Cāpaniā ab Apulia disternat præmissis turmis occupauerat, & in Nuceriā ducere
 properabat. Quantū uero pares erāt & copijs & uirtute duces, tantundē alterutrū time-
 bāt. Hinc Teias obsideri timēs, Nuceriā educēs ad pximū amnē cōsedit: q̄ in tēpore ad
 eundē descēdes amnē Narses, castra ocyus cōmuniuit. Sicq̄ utraq̄ castra Tātulo fluuiū
 sunt dirēpta. Sed erat hoc solo superior Teias, q̄d pontē q̄ unicus fluuiū iungebat, occu-
 patū ualido præsidio cōmuniuit. Hincq̄ cū placeret educere in aciē & pugnādī copiā fa-
 cere, atq̄ etiā subito impetere potuisset, quib. Narses opportunitatib. omīno priuabat:
 erat tñ alia ratiōe inferior Teias, quod omēs illi cōmeatus mari adducti, Sipontino in G
 portu tenebant, & inde Nuceriā triginta ferme passuū milia portabant: & licet quando
 castra loco sunt facta, uer pmodū esset exactū, uel potius inchoata æstas, aliquādo ta-
 men à frumēto cæterisq̄ cōmeatibus in suo exercitu laboratū est, procellis forte præter
 littoris tēpestatisq̄ cōsuetudinē mare tenētibus impeditū, ut nisi frumēta in agris quod
 soli & regiōis fert natura, tūc maturescere occœpissent, sibi fuerit recedendū. Acciditq̄
 æstate iam plane inchoata, classis illius partē dum accipiendis ex Salentinis Calabrisq̄
 cōmeatibus, it reditq̄ frequens, uiolento agitante uento portū petere Brundusinū, ubi
 fide publica decepti, gubernatores in uincola sunt cōiecti. Brūduſini enim cū nec ab im-
 peratore defecissent, nec satis plenā illi obedientiā præstitissent, uisus ijs quæ pspere Nar-
 ses in Italia gereret, per eam gubernatorū classis Gothorū deceptionē cū Imperatore in
 gratiā redire quæsiuerūt, tuncq̄ classis quicquid erat reliquiarū breui dissipatū, nullo post
 hac Gothis usui fuit. Qd̄ cū intellexisset Teias, ueritus est ne Narses parte exercitus ul-
 tra amnē ponte facto aut nauib. transportata pabulatione frumētatione q̄ suū prohiberet H
 exercitū. Ea q̄ ratiōe statuit sibi prælio decernendū. Nā præter eam, de qua diximus, ne-
 cessitatē adductus erat in nō uanā, ut sibi uisum erat, uictoriæ spem, q̄d duobus in mensi-
 bus, quot ad eū amnē erat sessum, leuia aliquot prælia & singularia fuerāt certamina. In
 quib. miles Gothus aliquando superior erat factus audacior. Ex ripis etiā fluuij quæ par-
 uo distabāt spatio, quoties sagittis, q̄d frequēter fiebat, certabāt, Gothus ad id natus nu-
 tritusq̄ multo plura q̄ ipse acciperet uulnera inferebat. Ea igit̄ spe fretus Teias educere
 trās pontē exercitū & pugnādī copiā facere cōstituit, atq̄ aliquoties incœpit. Sed illico
 Narses tanta celeritate atq̄ animorū sui exercitus alacritate copiā pugnādī & ipse fecit,
 ut semp Gothus pauescēs territusq̄ abstinerit. Interea incœperāt frumēta proximis in
 agris deficere, & lōgius ire frumentatū, nec pauci poterāt, Narsete multa in regione op-
 pida tenēte, quibus præsidia inerāt paucos hostiū palantes faciliter cōfectura: nec mul-
 tos castris frumentatū emittere audebat Teias cui hostis ppinquus, ac propè contiguus
 cōtinuo imminebat. In eā adducti difficultatē Gothi, castra retro mouere in cōsilio deli-
 berant, nec tñ amnē deseruere, sed ad eius ripā profecti, in montē proximū recesserunt.
 Est uero

A Est uerò is mōs arduus, difficilifq; ascēsu. Occupato mōtis uertice Gothi ab hoste quidē
 tutissimi erant: sed post parum solito magis cōmeatum penuria laborarūt, tātis copijs,
 quāta illis inerāt castris, omnia ubi cōsisterent paruo in tempore cōsumentibus. Secu-
 tus autē illico fuerat Narses, & castris ad mōtis radices metatis, si hostē armis deturbare
 nequirit, rerū penuria cōficere est aggressus: summa nancq; diligentia curauit, turmas in
 varia dimitti loca, ex quibus frumētatores quotquot mōte descenderēt, opprimerent.
 Quæ effecit nimia optimi ducis prouidētia, ut in maximū discrimē res sua fuerit perdu-
 cta. Qui em̄ desperarāt uictoriam, atq; Romanum exercitū formidare cœperāt Gothi,
 priusquā adeo coarctati essent in fugā pendebant, incruentamq; Narseti uictoriā breui
 reliquissent. Ad id autē difficultatū adducti, ut aut fame cōficerentur, aut frumētatū ituri
 gladios hostiū nequirēt effugere: cōstituerunt aut gloriosam oppetere mortem, multo
 sanguine hostibus staturā, aut uictoriam uel cruentissimā obtinere. Struxerūt itaq; Go-
B thi in mōte aciem, & Narsetem nil tale suspicantē, improuisi adoriētes: maximā in prin-
 cipio fecerunt cædē. Colligentes autē se Narsetis milites, pugnando in ordines cōcesse-
 runt. Et Narses subita in re haudquaq; animo territus per acies cōuolabat, immittēs re-
 tractansq; singulos, prout repētini prelij ratio postulabat. Fuit autē ideo pedestre, & sine
 aliquo cōmissum equitatu id prælium, quod Gothi per decliue delati equos in mōte re-
 liquerāt, & Narsetis milites suos si uoluissent ea in re subita sternere nequiuisset. Pugna-
 tum est utrinq; nō ferociter modò, sed penitus inhumanē, cū nullus in cæde modus, nul-
 la seruādī captos fuerit clemētia. Edidit uerò Teias eo in prælio maximum uirtutis suæ
 specimen, & se dignū ostendit qui regno gētis fortissimæ potiret. Etenim media in acie
 quādoq; in cornibus pugnās, quoscunq; cōgredi ausos obruncauit, cū ipse in pugna
 cissimum quemq; quē audacius pugnare uidisset delatus plurimos interfecerit. Ad ex-
 tremum tamē dum militis potius q; regis & ducis munera intemperāter obit, prælium
 illud magno militū Narsetis cōmodo frigescere fecit: siquidē scutum depositurus iacu-
 lis quæ immissa hæserāt prægrauās, dum aliud acciperet telo inter corporis auersi motū
C cōfossus cecidit. Ad cuius occasum & si fugam nō cōmiserūt, aut prælium intermiserūt
 Gothi, tamē lentius pugnauere, à cædibus hostis quantum poterāt temperātes, ut pacē
 quā pugnādo petebant à Narsete facilius impetrarēt. Et cū nō exaudiret Narses, præ-
 lium quod ad solis ortum erat inchoatū, in primas noctis tenebras est protractū: noctis
 interuentu paulisper uterq; exercitus se cōtinuit, & arma retinēs diem postera expecta-
 uit. Ad primā diei faciem eisdem quibus prima die animis in prælium est reditū, maiorq;
 per eam diem cædes utrinq; est facta, Gothis desperatione, Narsetis militibus spe & ani-
 mo delendæ gentis acerrimē dimicantibus. Et tamen priusquā aduesperasceret, mittentes
 ad Narsētē Gothi pacē impetrauerunt, quā Narses spōte & inhortantibus qui in exer-
 citu suo ordines ducebāt, cōcessit, quoniā nimis multos ex suis peruidebāt casuros, pri-
 usquā fortissimā gentem armis delerēt obstinatis desperatione animis supra morē uirū
 humani corporis pugnaturā. Fuerunt cōditiones datę pacis, ut Ostrogothi & qui cis &
D qui ultra Padum patrios haberent lares, nō prius ad illos redirent, q; oppidum ciuitasue
 quā incolerent, potestatis Iulianiani Imp. magistratuum facta esset. Erant em̄ illi in sep-
 tuaginta duobus annis qui à Theoderici in Italiā aduentu tunc finiebant, omnes in I-
 talia geniti & nutriti. Interea tamē in Campania, & apud urbem Romā morantes arma
 deponerent, illa nunquam prius aut aliter sumpturi, q; ab urbis Romæ magistratibus iu-
 berent. Eoq; modo deletum est Ostrogothorū nomen. Neq; em̄ iussi fuerunt à Narsete,
 quod tanq; ex Procopio traditū uidimus, Italia excedere. Sed priusquā Longobardorū
 gēs in Italiā uenerit, quod paucissimis post id preliū annis fuisse ostēdemus, euanuit no-
 men Ostrogothū, nec extra Italiā, neq; in ipsa qui fuissent ex ipsa gēte superstites in Lō-
 gobardorū aduentu alicubi sciebāt, omnibus ipsis Ostrogothę quondā gentis se Italos
 prout erant facientibus. Superfuerunt tamē huic prælio nō cōtemnendæ Ostrogotho-
 rum reliquię in Italia Transpadana. Quibus persequendis atq; omnino uel delēdis, uel
 ad deditionem cōpellendis Narses animum adiecit, ne quod Belisarij temporibus acci-
 derat, reliqta eius gentis pars nouum aliquando incendiū excitaret. Hinc arcem intelli-
 gens Cumanā nō posse breui uiribus expugnari, partem copiarum reliquit, quę ad Cu-
 mas sederet, ne quicquā cōmeatū mari terræ importaret diligentissimē curatura. Ipse
 præmissis

premissis uia Latina copijs paulo post uia Appia est secutus, ut aliqua per Campaniā ordinaret. Narseti aduenienti senatus populusq; Romanus obuiā effusus illum ouantē deduxit. Qui paucos dies in urbe moratus in Etruriā est pfectus. Interea Ostrogothi Transpadum & per Cisalpinā Galliā incolentes Teia regis & sui exercitus clade audita, duas Galliē Cisalpinę ciuitates, Lucā & Forūcornelij inlauratis mœnibus, impositoq; praedio ac cōmeatu cōmuniuerant. Cū Theodebaldi uero Metensiū regis ducibus accurate egerant, ut secū Narseti resistentes Transpadanas urbes cōseruari adiuuaret, fore dicentur, ut qd post Vitigitis & Totilæ clades cōtigit, uires ipsi repararet, & iteratō Italia portiantur. Bucelinus aut Amingus & Lotharius, & si talia cōmiserant propter quę Teiam sibi infensum esse non dubitabant, eius tamen audita morte magis q̄ eo uiuente cœperant formidare. Ei nanq; etiā uictori posse resistere, & intra Liguriā Alpesq; se saluos facere nequaquā dubitabant. Narsētis uero uirtutē, cuius fama erat celeberrima, ita ducebant suspectā, ut illum cætera potitum Italia existimarent se nedum Liguriā, sed & Alpiibus & prouincia Romana deturbaturū. Quā ob rem rati cōsultius fore bellum aliena in terra gerere, nō solū quod rogabantur Ostrogothis promiserūt, sed eos cœperūt cōtra ac consueuerant demulcere, utq; Narseti, cuius apparatus belli habebant exploratū, q̄ longe à finibus suis se opponeret, Placentiā delati eō ingētes copias cōtraxerunt, Forūcornelij & inde Ariminū pfecturi, si Narses in itinere diutius moraret. Venit uero opinione omniū celerius ad Lucā urbem Narses. Et castris ad Auferim annē metatis cōmunitisq; illuc oēs cōtraxit copias, quæ saluis uel urbibus uel oppidis educi posse prouinciarū praesides iudicarūt. Sed cū uarias oppugnationes per multos intentasset dies, intellexit nō posse urbem ualido circumdatā muro, & quā probi defensarent milites, nisi diuturnē sedendo capi. Hinc diuisis copijs partem sibi retinuit necessariā, alias uero oēs Dagisteo & Antiocho attribuit, eos iubēs duces in Forūcornelij ducere, & Valeriano ex Rauenna accersito Corneliensem urbē expugnare fecerūt imperata duces. Et Forūcornelio in circuitu obfesso nihil est ommissum, qd ad oppugnationes urbiū cōsueuerit adhiberi. Resistebat uero & ab oppidanis, quib; esset cū Rauēnatibus æmulatio, & a praesidio quod Ostrogothi imposuerāt selectissimū. Eo aut in tēpore postq; Franci duces & Ostrogothi uiderunt Narsētē aliquot iam menses sedisse ad urbes Lucā Forūcornelij, animos auxerūt, & ex Placentia mouentes Tannetū obsederūt, eo animo, ut eius oppidi potitū Bononiā obsiderēt, & inde suis subuenirēt, qui in Luca & Forūcornelio obsidebant. Quę cū Valeriani magistratus Tanneto impositi renunciaissent, Dagisteus, Antiochus & Valerianus re in cōsilio discussa, eam integrā Narseti remiserūt. Censuitq; & ducibus mandauit Narses, ut Antiocho Valerianoq; obsidionē Forūcornelij cōtinuantibus, acciperet partē copiarū Dagisteus, & Bononiā delatus si nō censeret cū potenti hoste conflegendū, saltem Tannetanis opem subsidiumq; ostentando eos in se foueret; quousq; Luca expugnata, ipse cū toto exercitu aduolaret. Dagisteo apud Bononiā semo obsidiōis mēse per ciuiū praesidijq; deditiōnē est recepta. Quo in tēpore Antiochus Forūcornelij per oppugnationē potitus, eam urbē ad solū usq; subuertit. Sed Burgundi Ostrogothiq; praecipitato ad primū Dagistei aduentus nunciū consilio, Bononiā aduolarunt, & aciebus structis pugnandi copiam fecerunt. Id cum uidisset Dagisteus, & ipse in tota copiarū mole incubuerunt, adeo ut & in fronte, & a lateribus, & ad ipsam aciem subsidiariā eodem tempore sit pugnatum, apparuitq; Romanum exercitū, nisi ordines cōstanter seruasset, dissipari ac opprimi debuisse. Sed qui ad subitū territi impetū primo tati sunt, & Dagisteus tanq; aperta ferro uia Tannetū profecturus signa pcedere iussit, tunc ilico facta est a Romano milite in hostiū aciem in fronte pugnante impressio, & hostes impetū ferre nō ualētes sunt fracti: q̄ uero hostiū ad latera ad subsidiaq; pugnabāt, uisa suorū fuga, & ipsi in fugā foedissimā sunt conuersi. Tunc Dagisteus suis consistere iussis, acies cōuertit, & in palantes undiq; hostes bifariā dimittens turmas, iussit ut caedi hostiū incumbentes, nō ultra dilaberentur, q̄ unde classicū ad sua signa reuocans exaudirent. Eo in praelio interfectus est Bucelinus. Lotharius aut frater, Amingusq; de fugā Placentiam

A Placentiā petiuerūt. Cæsar in hoc prælio scribit Guido Rauēnas tot milia, ut illi nō cre-
 dā, q̄ in prælio in q̄ Teias apud Nuceriā occisus est, centū milia Ostrogothorū cecidisse
 tornato nimis mēdacio dixit. Quicunq; aut fuerit Francorū Burgundionūq; & Ostro-
 gothorū a Dagisteo interfectorū numerus, Dagisteus ea potitus uictoria, Bryxillum se
 cōtulit, copiasq; instituit reparare, Padū q; posset celeriter trāsmisurus. Qui uero Placē-
 tiā de fuga cōcesserāt Frāci duces rapinarū cōsciētia Ostrogothos formidabāt, uerebā-
 turq; ne ciuitates Trāspadanæ quāprimum essent a Romanis aditæ rebellarent. Qua ra-
 tione Vuidim quendā Ostrogothū nobilem in ducem assumi curarunt, polliciti sese illi
 & Ostrogothis nullatenus defuturos. Id cū Dagisteo renūciatū esset, priusq; nouus dux
 auctoritate in Ostrogothis cōparata, ciuitates cōfirmaret, aut copias reparare posset, Pa-
 dū ut trāsmitteret accelerauit. Sed dū Dagisteus nauigio ratibusq; Padum traiecit, Vui-
 dis Franciq; duces Veronā accesserunt: in qua urbe natura loci minutissima sperabant
 diutius resistere, aut si aliqd durius accidisset, ex ea in Germaniā & ad regē Theodebal-
 dū in Gallias p̄fiscisci. Erat Veronæ Etheus uir in gēte Ostrogotha nobilissimus, q̄ nec
 Vuidinē fieri ducē cōsenserat, nec ad eū eligēdū Papiā uocatus accesserat. Quare Vero-
 nenlibus in cōsilio suasisit, nec Ostrogothū nec Francos duces intra mœnia accipiēdos,
 ne tātā belli molē quantā imminere cōstabat, si fugientes accepti essent, in urbis Vero-
 næ excidiū traherēt. Ethei uox quāprimum in cōsilio audita est, a cunctis euestigio cō-
 probat, eo maxime quia Amingus adesse nunciaret, quē unum experti fuerāt atrocissi-
 mū prædatorē. Vuidis interea cum Veronæ applicuisset, aditū sibi socijsq; ducibus de-
 negari intelligēs Papiā reuerti cōstituit. Quem Leotharius linguēs decreuit in Germa-
 niā se cōferre. Et quia Ateſis p̄ Veronā pōtes transmittendi non esset facultas, fluuium
 uero præaltum rapidumq; uado ut transiret nō uisum est intentare, ad lacum Benacū se
 cōtulit. Vuidis uero & Amingus per Mantuanos Brixianosq; p̄fecturi, Mincium pōte
 iunxerunt, uix dumq; in alterā delati ripā Mantuanum attigerant agrum, quando Dagi-
 steum adesse, ut in eos Veronā duceret fama præuia intellexerūt. Hinc quid facerēt du-
 C bij ad Minciū recessere, ut dū castra tumultuarie munirent, posset in cōsilio discuti quid
 agendū a pluribus censeret. Occupauit uero Dagisteus, q̄ de hostis aduentu certior fa-
 ctus, tā repente aduolauit, ut nec castra cōmunire, nec aciē struere potuerit. Tanta uero
 erat apud hostes Dagistei uirtutis fama, tantus nominis terror, ut prius penē p̄fligati q;
 aditi, prius oēs capti fuerint, q; prælium ordine potuerit inchoari: captū Vuidinē Dagi-
 steus seruauit, ad Narsētēq; misit, qui illum Cōstantinopolim ad Iustinianū perducī cu-
 rauit. Amingū uero captum permisit interfici Dagisteus. Eodēq; aut proximo die Leo-
 tharius cū Benaco ad sinistra relicto flexisset in Tridētinos, febre correptus interiit. Ea
 cū esset parta de hoste uictoria, multi ex Ostrogothis, p̄ urbes oppidaq; regionis Trāſ-
 padanæ aut domi manētes, aut in præſidijs locati easdē petiuerūt, impetrauerūtq; a Da-
 gisteo pacis cōditiones, quas Narses superatis apud Nuceriā alijs cōcesserat Ostrogo-
 this. Solus tunc supererat in Italiā hostis Sisualdus, q̄ perfidię cōscientia sese in mōtibus
 D grumosisq; arcibus cōtinebat. Eum tū Dagisteus ducta expeditione breui superauit, et
 captum iuxta Pauli uerba de alta trabe suspendit. Tuncq; Dagisteus præfectos cum tur-
 mis dimittēs omnia recepit quæ trās Alpeis citraq; Metēsiū rex Sisualdusq; tot ante an-
 nos occupata tenuerunt. Ab Ostrogothis aut urbiumq; & oppidorū ciuibus Italis in
 Venetiā & cæteris regionibus Trāspadanis, certatim deditioes sunt factæ, fuitq; tunc
 temporis uere belli Ostrogothi finis octauodecimo anno q; fuerat inchoatum. Narses
 interea postq; apud Rauēnā cōstitutus Ariminū recepit, & eodē ferē tēpore Dagisteū
 ducē suū Francos Ostrogothosq; apud Tannetū p̄fligasse intellexit, ad urbē Romā ire
 cōtenderat: præmiserat aut Antiochum ducē cum copijs: qui per Picentes p̄fectus rece-
 pit ciuitates & oppida omnia quæ Ostrogothorum præſidijs firmata post cladē Nuce-
 rinā in rebellionē perſiterāt. Cumq; Narses paucos in urbe Roma dies fuisset, aduolan-
 tes attulere tabellarij Dagisteū in Trāspadanis feliciter debellasse. Quare omnia cernēs
 pacatissima, nihil ultra accuratius egit, q; urbē Romā ciuibus frequentare, cōfracta col-
 lapſaq; mœnia, & urbis ædificia instaurare, & quibuscunq; poterat modis ciuitatē ita re-
 formare, ut in priscā rediret, cū potentiā amplitudinēq; tū etiā dignitatem. Nec tamē
 aliquod nunc extare scimus apud urbem Romā tanti uiri monumentū, præter egregiū
 Blondus. I Anienis

Anienſis in uia Salaria pontē, qui ut carmina marmore incifa docēt, illius opibus eſt cō-
 ſtructus. Hinc cōſiderās Frācos, Burgūdionesq̄, & Viſigothos, nominis Romani pro-
 p̄ oblitos, qđ ante annos octuaginta neminē in Italiae bellis, niſi Herulum, aut Oſtro-
 gothū audiuerāt nominari, Romanos illi cōſtituit opponere. Itaq̄ Amatum patritium
 ciuē Romanum, declarans puincia Narbonenſis Anienſisq̄ & Romanæ & Alpiū
 præfectū copias illi attribuit, quibus & eā tutareſt prouinciā, & illa in parte aduerſus
 Francos, Burgūdiones, & Viſigothos clauſtra Italiae cōmuniret. Francionē inſuper ci-
 uē Romanum, quē magiſtrū militū ſibi aſſumpſerat, illi præfecit Ciſalpinæ Galliae parti
 citra Apenninū Alpesq̄, & ſupra Papienſem Mediolanenſemq̄ agrū, quam uel Siſual-
 dus rex, uel Oſtrogothi paulo ante tenuerāt. Vt hic à Maſſilia urbe Varum uſq̄ fluuiū
 extra Italiā, inde in Italia à Genua Auguſtaq̄ prætoria & Verona urbibus, Arſiaq̄ flu-
 uio in fretū Siculum Ioniumq̄ mare nulla urbs, nullū fuerit oppidū, qđ nō Narſetis du-
 ctu Romano pareret imperio. Urbis autē Romæ ad priſtinā dignitatē inſtaurandæ tan-
 tā Narſes ſuſcepit curā, ut diligentiffimi patris familias ſolicitudinē ſuperauerit. Eius ut
 ri bonitatē cum Romanus clerus perſpectam haberet, apud illum inſtitit, ut poſtq̄ dei
 munere & ſumma eius uirtute libera erant à barbarorū iugo Romanorū ciuium corpo-
 ra, animarum quoq̄ ſaluti prouideret: qđ quidem nullo efficacius modo fieri poſſe cenſe-
 bant, q̄ impetrata à Juſtiniano imperatore Vigilij pōtificis relegatione: id Narſes cum
 facere ſpopōdiſſet, imperatori ſcripſit. Ea q̄ literæ imperatorē mouerunt, qui ad Proco-
 neſum Galipſumq̄ inſulas mittens Vigilium, & ſimul ſacerdotes clericosq̄ Rom. ad ſe
 perducī iuſſit: nec tñ potuit cōtinere imperator, quin eos tentauerit ſacerdotes, ſi Pela-
 giū uellent, potius q̄ Vigilium in Romanū pōtificē habere qđ cum illi cōſtanter ab-
 nuſſent, eos oēs ſimul cum Vigilio dimiſit Romam, quādo eſſet libitum nauigaturos.
 Sed appulſa Sicilię nauī Vigilius ualitudine correptus lateris dolore cōſumptus eſt. Sa-
 cerdotes uero qui cum ipſo fuerant, poſtq̄ in patriā reuerterāt, memores Juſtiniani im-
 peratoris uoti, Pelagiū creari ſummum pōtificē curauerunt: tam pauciq̄ ſunt in clero
 Romano inuenti, quibus ea Pelagij electio fuerit grata, ut illū oportuerit à duobus epi-
 ſcopis Peruſino ac Ferētinate & Oſtiēſi, quodā preſbytero ordinari. Pelagiū nāq̄ qđ
 ſupra diximus, quando apud Juſtinianū orator fuit, laborabat infamia delati apud impe-
 ratorē Eudoxiamq̄ uxorē Vigilij, ut in ipſum Pelagiū referrent mala atq̄ in cōmoda,
 quibus tot per annos bonus pōtifex fuerat agitatus. Exhibuit uero Narſes ſeſe inter dif-
 ſidētes clerū ac pōtificē ſequeſtrū, & ſupplicationi p̄ omnia templa ac ſacra loca ſolēni-
 ritu inſtitutæ interfuit ipſe, ut clerus populusq̄ p̄ opam frequentior ſequereſt. Cumq̄ ad
 ſancti Petri baſilicā eſt uentū, Pelagiū pulpitū cōſcendit, & euangelia Chriſti cernens,
 tangens, diraq̄ in caput ſuū, ſi mentireſt, execratione facta, iureiurando negauit ſe pon-
 tifici Vigilio nocuiſſe, aut in eū fuiſſe aliqua machinatum: unde clero recōciliatus & po-
 pulo Pelagiū multa in pōtificatu ſuo fecit laude digniſſima. Eſſent hoc in loco narra-
 da, quæ Narſes omni Italia & adiacentib. inſulis potitus egerit. Sed qđ ſape alijs queſti-
 ſumus, uel perierunt ſcripta, uel nulli ea in tēporū turbulētia fuerunt ſcriptores. Oēs em̄
 quos uidere potuimus rerū geſtarū uix prima attingentes capita habent, quo tempore
 primū Narſes Italiā reddiderat pacatā, Juſtinianū imperatorē obſiſſe anno quadrageſi-
 mo, q̄ cœperat imperare: fuiſſe et̄q̄ ab eo Juſtinū iuniorē in imperio ſucceſſiſſe. Cuius
 imperij initio Romani ciues quidā perditiffimi uiri Narſetē gloria & diuitijs tāta cū ho-
 neſtate paratis florere uidentes, in eius inuidiā exarſerunt. Et ad ipſum mittentes impe-
 ratorē leuiſſimū hominē ei ſuggeſſerunt, Rom. ſe barbaris p̄miſſuros ſi diutius ei præ-
 eſſent Narſes & Græci, quorū exoſam haberent, intolerabilēq̄ ducerent petulantia. Ea
 dē ipſa Sophiæ Juſtini imperatoris uxori inſuſurrarūt delatores, quæ nequā muliercula
 ilico cōmota eſt: & haud ſecus q̄ ſi eam rem nulla ſubnixā ueritate haberet cōpertā, pen-
 dentem uirum in ſcelus impulit, ut Lōginum quendam patritiū Narſeti mitteret ſucceſ-
 ſorem. Nec ſatis fuit præſtantiffimū ducē, & optime de republica meritum priuare, qđ
 ille p̄ ſua modeltia uideſt op̄aſſe, niſi & cōuicia procax infauſtaq̄ Romanis rebus mul-
 er addidiſſet: illi em̄ cōminata eſt futurū, ut poſthac nō ſolū degeret priuatus, ſed quod
 eunuchū deceat diſpartienſis inter ancillas penſis à ſe deputeſt. Qua indignitate nō cō-
 moueri nō potuit uir ingentis ſpiritus Narſes. Cui rerū à ſe geſtarū magnitudinē & pieta-
 tis inte-

A tis integritatisq; cōscientiam cum tanta ingratitude atq; nequitiā mente & animo me-
 tienti ita incensū sunt animi, ut cōtinere nequiverit quin aduersus uirum & uxore eo in-
 dignos imperio suā ulcisceret iniuriam. Quamprimū itaq; Lōginum in Italiam uentu-
 rum intellexit, secessit Neapolim urbem optime de se meritam. Ea in urbe cum aliquot
 fuisset menses, ad Alboinum regem Lōgobardorum sibi amicissimū misit, q; suaderet,
 ut Pannoniā, qd' usu antea cōpertum erat, semper nouis Barbarorum incurribus expo-
 sitā linquens, gentē Lōgobardam traduceret in Italiam, terrā omnium orbis terrarum
 primariā, & cuius possessio illos etiā nolentes ad orbis imperiū sublimaret. Sed interea
 dū tantæ molis p̄fectionē parat Alboinus, defuncto Pelagio suffectus est in Romanū
 pōtificem Ioānes. Qui gentis patritiæ Ro. ciuis merita Narsētis de urbe Roma deq; Ita-
 lia nouerat: & cum nulla obcæcetur animi passione, intelligebat ingratiſſimum & si-
 mul periculosum fore talē uirū spernere, ac diutius tenere animo abalienatū. Accessit
 itaq; Neapolim pōtifex, & à Narsete uiro omnium mitissimo facile qd' uoluit impetra-
 uit. Venerunt nanq; ambo Romani, & populus Ro. honores Narsēti cupiens meritos
 exhibere, eum & Basilium gentis patritiæ Romanum cōsules declarauit. Vnde conatus
 est secretē Narses p̄ nuncios & epistolas Alboino persuadere, ut sese in Pannonia cōti-
 neret. Oportuit nunc quid antequā Longobardi à Narsete accersiti in Italiam uenerint,
 fuerit Romæ & in Italia gestū, dicere: sed ea quam saepe deploramus scriptorū raritas ac
 imperitia facit, ut annos ferme decē intermittere cogamur. Satis nanq; certum est, Nar-
 setem à Ioanne papa primo sui pōtificatus anno Romam fuisse p̄ductum. Constat item
 ambos eodē anno Romę diem obiisse: & is pōtifex annos duodecim Romanam rexit
 ecclesiam. Sed qd' interea ab ipsis alijsq; Romæ & in Italia sit gestum, penitus ignorat.
 Ipsius Narsētis opera & intercessione factū est, qd' scribit Agnellus, ut post partam de
 Gothis uictoriā Iustinianus imperator bona Gothorū principū publicata ecclesiis Ra-
 uennæ donauerit. Hinc habēt cathedralis eius urbis basilica & septē monasteria posses-
 sionū ius amplissimarū in omni terra, quę tunc ad Rauennatē spectauit iurisdictionem:
 C quæ qdē terra ab Apēnino Picentum inter & Padum Placentiam usq; & ultra Padum
 ad Minti amnis fluente in paludes & mare Adriaticum p̄tendebat. Extat uero eius do-
 natiōis à Iustiniano pars formulę in hæc uerba, Sancta mater Rauēnas ecclesia uera ma-
 ter, uere orthodoxa, cum cetera multę ecclesiæ falsam p̄pter metū & terrores principū
 superinduxerint doctrinā, hæc ueram & catholicam tenuit fidem, nunquā mutauit, flu-
 ctuationem sustinuit, à tempestate quassata immobilis p̄mansit. Extruxit autem Narses,
 & p̄pria ornauit impensa in Classensi oppido monasterium basilicamq; sancti Apolli-
 naris, cui tā operum magnificentia, q̄ ornatu pares paucissimę nunc in Italia uisunt. Et
 sacella duo, de quibus supra est dictū, in noua tunc urbe Veneta ædificari ornariq; cura
 uit. Regno Ostrogothorum, qd' septuaginta duos annos in Italia est protractum, fundi-
 tus sublato, Visigotha gens in Hispanijs mansit incolumis: quinimo de industria fieri ap-
 parebat, ut quantum Ostrogothi inclinarent minuerenturq; tantundem Visigothi glo-
 ria & potentia augerent. Supra ostendimus Anastasii imperatoris temporib; Theoderi
 D cum Ostrogothum in Italia regem, Almaricum Visigothorum regem puerum nepotē
 suum à Francorum oppressionibus protexisse: & in negotio cōfirmatum fuisse constat
 Visigothę gentis regnum, quod alias fuerat occasurū. Vandali enī tunc in Africa opu-
 lenti, Saxones Anglici in Britannia: Britanni, Burgundiōes & Franci capta quisq; Gal-
 liarū parte sua cōtenti erant: & si Franci maioris populus ambitionis fines protendere
 uoluerint, proximas habuerunt Alemānorum Germanorumq; partes, & Italiā, in quib;
 potuerunt suo satisfacere desiderio. Hinc p̄ illos qui ab Anastasii morte in finē imperij
 & uite Iustiniani intercesserunt quinquaginta annos, multi qdē fuerunt reges Visigo-
 thorū à suis interfecti: sed occiso alio aliū ex eadē gente ilicō subrogabant. Sicq; Theu-
 da, q Almarico successit, regnauit annis decē & septē: cui cū successisset Theudegilaus,
 anno regni secundo suorū dolo interfectus fuit: & pariter ei suffectus Agilātes, anno re-
 gni nono fuit in cōuiuio obruncatus: successor eius Athanalgidus, q tēpore Ostrogo-
 thi in Italia sunt deleti, regnū Hispaniarū habebat quietissimū, qd' annos uiginti duos
 pacificū cōseruauit. Ea in lōgæ pacis quiete Visigothis Hispanias citeriorē ulteriorēq;
 pacatissimas habentib; Halani cū Visigothis ita coaluerūt, ut in illius gētis nomen suū
 Blondus.

sensim cōfuderint atq; amiserint. Eos em̄ Halanos ostēdimus noluisse cum Vādalis in B
 Africā nauigare: & postea pulsos à Sebastiano Valentiniani imp. duce, ex Bethica quā
 sperauerāt retinere, ad Visigothos cōfugisse: q̄ quidē Visigothi eos ducētes suspectos
 nunquā simul uno in loco statiuā habere permiserūt: imō ne unquā possent aut per se
 ipsos rebellare, aut in Vādalos gētem amicā respicere, cōtinuerunt illos in Hispania cie
 teriori, quę ex populorū mixtura facta est: quę atate etiā nostra permanet gētis utriusq;
 nominis cōpositio, & qui eo modo incoluerūt citeriorē Hispaniā Gothi & Halani, nūc
 dicunt corrupto uocabulo Gothalani, gēs pfecto ferocia illius, quę generi suo in om̄i
 bus respōdeat. Et siue casu factū sit, siue ex ingenio, bene habet qđ primam cōposito in
 nomine obtinet partē Gothica gēs præstantior, quę & Romā capere potuerit florentis
 simā: & capta paulopost Hispaniæ regna mille iā annos supraq;, licet aliquando minus
 intēgre cōseruauerit. Quod ergo in hac repetita altius narratione quęsumus ostēdere,
 magno in posterū leuati sumus onere recēsendi Romanorū imperij inclinationē extra
 Italiæ fines in Europa factā, qđ neq; in Gallijs, neq; Hispanijs, aut Germania, siue in in- F
 sula Britannia, & prouincijs quę Danubiū adiacent, aliqualis ultra fuit Romano impe
 ratori aut Romanæ reipub. iurisdicō. Quantum autē attinet ad Italiam, uocatus à Nar
 sete patritio, Alboinus rex Lōgobardorum Pannoniam linquere, & Longobardos in
 Italiā ducere cōstituit. Ipsi autē Longobardi quibus nutrita barbæ longitudo patrio idio
 mate dedit nomē, à Scādinauia Germanici insula Oceani originē habuerūt. Ex qua pro
 fecti primos Aionē & Thatonē habuerunt duces: ijsq; fato functis primū ea gēs Agel-
 mūdū sibi regem imposuit. Eoq; à populis quos dicūt Bulgaros Histri accolis interfe-
 cto, Lamissio subrogatus est. Qui Agelmūdi necē ulcisci cupiēs, in Bulgaros arma mo-
 uit, eosq; maxima afflixit clade. Lamissioni defuncto tertius rex lethu est successus. Qui
 cū annis quadraginta regnasset Hildooch filiū sibi instituit successorē, & post eum quin
 tus Godooch Lōgobardorū regno præfectus est. Quē in gestis ab Odoacre Italiæ rege
 ostēdimus primū Longobardæ gentis regē duxisse eam in prouincias Romanorū, &
 cepisse Rugilandā prouinciam Danubio contiguā, à qua Odoacer Rugos incolas pe- G
 pulisset. Godooch uita functo successit Claffo. Eiq; mortuo subrogatus est in septimū
 regē filius Thato, qui profligatis Herulis paulopost interfectus fuit. Octauus regū Vua
 cho, Valtarith filiū habuit successorē: post quem decimus & non nonus, prout scripsit
 Sigibertus, Longobardorū rex fuit Andoin, à quo primū ea gens in Pannoniā traducta
 fuit, postq; annis duodequadraginta Rugilandam prouinciā habitauerat. In Pannonia
 aut sub ipso Andoino primum, & postea sub Alboino eius filio, qui undecimus rex fuit
 annis quadragintaduobus Lōgobardi habitauere, dignitate aucti & maximo potentia
 tu, quando quidē per id tēporis Alboinus Cōmundū Gepidarū regē, prout ostēdimus
 interfecit, eiusq; filiā Rosmundā sibi matrimonio copulauit. Et imperatoris Constanti-
 nopolitani eiusq; ducū amicitia sibi parata eis cōcessit duodecim millia equitū, q̄ in ex
 peditionem Italicā à Narsete ducti Touilā interfecerūt. Ducturus in Italiam Alboinus
 magna usus prudentia sibi undiq; pspexit. Nā ne in Pannoniā, si aliqua ingrueret neces- H
 sitas, præcludere reditus, illā Hunnis cōcessit precario inhabitandā: quos quidē Hun-
 nos nequaquā ex Scythia tunc uenisse, sed ex illis fuisse cōperimus, q̄ toties post Athle
 mortem incōmodis affecti & uarijs cōsiliati cladibus, partim Auares se dixerunt, par-
 tim in Pannonijs & circa Danubiū cōsedere, omnibus subiecti uel Gepidarū uel Lon-
 gobardorū gentibus, quas illis in regionibus cōtigit habitare. Eumq; in modū Hunni
 gens præclarissima uariā habuerunt rerū suarum sortem, qui Visigothos patrijs expu-
 lere sedibus, Ostrogothosq; prius subiectos & simul Gepidas Erulosq; Scythia eduxe-
 rūt: & aliquādo duce Atila in Romanis puincijs ac in Italia potētissimi fuerūt, quādoq;
 post illius mortem ea quę supra sunt dicta acceperūt incōmoda. Et tandē præter spem
 uel suā uel eius qui cōcessit Alboini sedes sunt nacti, in quibus ab eo tēpore in nostram
 usq; ætatē florere, nullatenus inferiores uel gloria uel opib. uel diuitijs alicui illarū gen-
 tiū, quas ipsas Scythia uel pepulisse uel eduxisse docuimus: in hoc uero feliciores quod
 soli ex omnibus puincia quā obtinuerūt suum dedere nomen: pro Pannonia em̄ uide-
 mus semper postea Vngariā esse dictā. Nec uero Alboinus reditui solummodo prospere
 xit, sed uiolentiæ cauit, quacūq; posse fieri est opinatus. Nā ut munitior intraret Italiam,
 uiginti

Quingenti milia Saxones sibi adiunxit: quod de Saxones sicut & Longobardi uxores filiosque cum suppellectile carris impositos traxere. Insuperque duxere ad foetus suscipiendos equarum bouumque arma, praeter iugandos aratro boues & innumeram animalium multitudinem cibum mortalium suffecturam. Fuit uero ea migratio, Saxonum alijs etiam populis accommodata. Clotharius namque & Sigibertus Francorum reges Sueuos ad Rhenum sedentes in deserta a predictis Saxonibus loca Germaniae transtulerunt: quoniam nec illos nihil mali de se meritos delere uellent, neque in Galliarum partibus sibi uicinis coalescere aequanimiter tolerabant.

HISTORIARVM BLONDI FORLIVIENSIS AB INCLINATIONE imperij Romanorum, Decadis prima, Liber octauus.

LONGOBARDORVM in Italia ingressum fuisse conperimus, anno inclinationis Romanorum imperij centesimo sextoque & quinquagesimo, Benedicti papae, qui Ioani successit, pontificatus initio. Et Iustino minore annum iam tertiumdecimum apud Constantinopolim imperante, fecerunt iter Longobardi per patentem malo nostro portam, quae ab ipso conditi orbis initio relicta fuisse uideatur Barbaris ad Italiae inuasionem. Decedentes namque Pannonia per Noricum quae prius Bavaria, nunc in ea parte dicitur Austria, peruenere Liburniam, quae tunc, sicut & nunc dicta est provincia Foriulij. Oppidumque Foriulio cum ipsa cui dat nomen puincia per incolarum deditioem portum ad Planum fluium cōsederunt. Tunc delectum ex omni exercitu primum ducem Sisulfum nepotem adolescentem Alboinus praefecit puincia Foriulij. Praerat ecclesiae Aquileiensi Paulus patriarcha uir sanctitatis fama conspicuus. Is urbis Aquileiae pauloante nouo parumque ualido muro cinctae munitioni diffusus cum clero sanctorum reliquijs & omni sacra suppellectile migravit Gradum, quae insulam magna pars Aquileensis populi quae illuc Athilae temporibus cofugerat, hoc ipso ite tempore incolebat. Praerat etiam Taruisinae ecclesiae Felix episcopus Rauenna oriundus, uir ut ea tepestate doctus, & cum uita integer, tum etiam animo in pietatis opera ardentiori. Is Longobardos adesse intelligens ad Alboinum ire contendit, Taruisinis ut nouerat iratum: quia ad primam requisitionem recusarant facere deditioem, & tamen bonus praesul humili blandaque prece populi Taruisini salutem & bonorum ecclesiae suae conuersationem impetrauit. Erat tunc Rauennae Longinus, quem diximus a Iustino imperatore Narseti fuisse suffectum. Is de Longobardorum in Italia aduentu certior factus Caesarem communiuit, quae fuit ciuitas Rauennam inter & Classensem oppidum sita, & ita utriusque propinqua, ut simul una ciuitas uiderentur. Sed quia florētibus primo Romanorum post Gothorum rebus semper habuerat latus unum ad mediterranea apertum, Longinus tunc ad illud fossam uallumque cespitium adiecit, & in eam urbem conuexit quicquid copiarum uel ipse ex Thracia adduxerat, uel ex Italia potuit congregare. Namque omnes copiae quas habuerat Narses, eo dimittente excefferant Italia, aut per eam dissipatae nequiuissent a Longino faciliter instaurari. Exinde Longinus Venetae regionis urbibus, quarum munitioni magis fidebat, praesidia imposuit: fuerunt autem Patrauium, Monsilicis, Cremona, & Mantua, & in montibus oppidum Vulturium, quod uallum, quae nunc corrupte Telina uocant, dedit nomen. Confidebat namque Longinus, si ea essent seruata loca, aut Longobardos nunquam ultra progressuros, aut si essent progressi, multis a tergo incommodis posse affici. Prudens sane consilium, si affuissent exercitus in hostem ducendi, ad Padumque uel in Venetiam cominus congressuri. Sed Roma recens a Narsete instaurata, & Italia pridem tantis agitata motibus nullas habebat copias, & quas habebat nullus aderat qui cogeret educeretque dux, quale tanta res exposcere uidebatur. Quin Mediolanum, Pavia, Brixia, Verona, & omnia regionis oppida quae Dagisteus gubernauerat eo a Narsete dimisso a populis sine magistratu ac praesidio regebantur. Amato autem & Francionibus satis superque erat commissas sibi puincias defensare. Coeperunt autem tunc urbs Roma & Italia nouam habere gubernationis formam, ex qua dignitatem, gloriam & apud orbem terrarum timorem magis amiserunt quam omnibus ex illis calamitatibus quae eas centum & sexaginta annos attriuerant, atque aliquando Romam adduxit magistratus nomen exarchatus Italiae, qui interpretatur summus Italiae magistratus, Et Rauennae se continens

nunquā fuit ad urbē Romam uel qualis esset inspiciēdam. In administratione uero Italiae & urbium, quae in Iustini imperatoris partibus cū Roma & Rauēna durauerant, hunc primus seruauit morē, ut nō prouincię aut regioni prae esset praesens sicut quispiam magistratus, sed singulae urbes singulae oppida a singulis custodirent, regerenturque magistratibus, quos appellauit duces. Parē itaque faciēns urbē Romā alijs Italiae uel urbibus uel oppidis, hac una in re illam honorauit, quod impositū tunc magistratū praesidē appellauit, sed qui successerunt sunt appellati duces, ut postea per multos annos sic Romanus appellaretur ducatus, sicut Narniensis Spoletanusque est dictus. Neque post Basilium, qui cū Narlete consul fuit, uel consules Roma habuit, uel senatū legitime coactū, sed a duce Graeculo homine, quē exarchus ex Rauenna mittebat, res Romana per multa tempora administrata est. Profectus a Plane fluuio Alboinus urbes Longini praesidio firmatas declinauit. Et prius in Venetae regionis urbē adijt Vincentiā, qua & paulo post Verona dedentibus populis potitus, nullos habuit labores in capiēdis caeteris uel urbibus uel oppidis Venetae regionis, nullo Longini praesidio confirmatis. Inde Abdua amne transmissio Mediolanū duxit: eaque urbē dedentibus Honorati episcopi suasionē ciuibus, breui cepit. sperauit autē Honoratus per deditiōnis facilitatē barbarorū seuitiā mitigare: sed breui cōtrarium cernens Genuā se cōtulit, quae urbs in fide Romani populi permanebat. Erat tunc sextus ab ingressu Alboini in Italiā exactus mēsis. Quo in tēpore prima Longobardos firmare castra oportuit cōtra Papiā. Cui urbi & Bryxillo Longinus quicquid egregij militis habuerat, praesidio imposuerat. Eaque tēpestate fames uniuersam fatigauit Italiā, ut Longobardis nullū fuerit negociū urbes oppidaque adita oppugnare, populis ultro se dediturē ut peragrandō, cibos sibi qualescunque poterāt cōpararēt. Nam cum Alboinus partē copiarum ad Papiā oppugnationē sibi sufficere intelligeret, reliquum misit exercitū ad Italiā inuadendam. Ducta uero est primū in Hetruriā expeditiō, & urbes oppidaque de Hetruscis capta, maiori uastauerunt crudelitāte Longobardi, quā tūc uel unquā postea aliās afflixerint Italiae regiones. Ex Hetruriāque Apenninū transgressi duces Alboini Arimino, cui nullū Longinus imposuerat praesidiū, sunt potiti. Interea Iustinus imp. de Longobardorū in Italiā accessu, & fame diētim inualescente certior factus, missis in Africā nauibus, frumentū Romā importari curauit: unde Roma eā tolerauit famis acerbitatē, iuuatque frumētō proximas ciuitates, quae secū Longobardis eo in principio obstitērunt. In quibus urbibus & oppidis fuisse inuenimus, Tybur, & omnia in Latio sita: & cis Tyberim, Sutriū, Nepesum, Ameriā, Polimartiū, Blerā, Ortiā, Urbem ueterē, & Narniam: & in ora maritima, portū Romanū, Ostiā, & Centūcellas. Rauennam uero & in fide se cū manentia, Longinus aduectis maris cōmeatibus sustētāuit. Ea fuere septem cis Padum ciuitates & oppida, Bryxillū, Fauētia cū oppido suo Tyberiacō, quod tūc dictū est Adcaballos, & nunc est Bagnacauallū: Forūliuū, cū oppido suo Salsubio, quod nunc est Castrū carum: Forūpopiliū: Forūbretenorū, quod pridē forte Noriū, & nunc Bretenorū: Caesena, & Classis. Et in Trāspadanis, Cremona, Mantua, Vulturina, Mōsilicis, & Patauis: tresque alij tunc uici, Ferraria, Comaclū, Argēta: quos uicos intra Padū paludesque sitos in ea Rauēnae, cuius urbis erant ager, potentia nunquā usque ad id tēporis expediuerat moribus cōmuniri. Interea dū hęc Alboinus per suos duces exequit, Papiā triēnio obsessam cepit, eratque illi animus, atque iurauerat ipsam delere urbē ciuibus, impositoque per Longinū praesidio trucidatis: sed forte & quod deus ipse fecit, collapsus sub eo ante limē portę equus, eū in uitae discrimē adduxit, nec aut equus surgere, aut ipse a comitibus poterat subleuari: cū diri eius ppositi cōscius comitū unus illum admonuit, mutata in eā urbē uolūtate, mutato crudeli pposito, fore ut saluus integerque cōsurgeret. Ad cuius uiri boni uocē & mutauit mētē Alboinus, & surgenti equo illaesus insedit. Erat tūc tertius & dimidius exactus ab ingressu Longobardorū in Italiā annus, qui in tēpore Alboinus omni penē Hetruria & Arimino ac in Cisal. Gallia partibus, a Bononia Papiā usque omnibus, excepto Bryxillo, potitus uel urbibus, uel oppidis, Veronā se cōtulit: in qua urbe uxore diuitiasque & omnē regiam supellectilē habebat, dispositus in ea cōstituere regni sedē. Rebus autē ut erant tūc in ea gēte letissimis ludos celebrauit: & quod omnia apud eā barbariē superabat ludorū legitimeque genera, cōuiujs est ebrietatibusque indultū. Bibebatque rex ea patera, quā ipsum diximus, ex Cōmūdi Gepidarū regis a se in Pannonia interfecti cranio laminis, circūdato aureis

A to aureis parauisse, & cum immoderatus haussisset, hilarior ac prope amens redditus, misit Rosimundæ uxori eregione discubenti pateram mero plenam, ipse alta in clamitans uoce ut cum patre Comundo bibens lata esset. Quæ uox adeo alte insedit pectori mulieris, ut ea ex hora statuerit paterni cranij ludibriu uiri interitu uindicare, egitque tantam rem maxime in hunc modum. Helmechildis erat Logobardus & nobilis & in armis ferox, quæ adulescentia florens, & corpore formosissimus, puellam deperibat Rosimundæ obsequio insistentem. Quæ cum non ignoraret regina, effecit ut puella quod ardentem cupiebat, sese illi in concubitu permitteret. Et postea adulescentem his artibus ad lasciuientis animu in sententiam trahendum ut rata erat efficacissimis pellectu, Rosimunda in regis caput armare tentauit: quod cum obstinatius ille recusasset facere, aliam reginam uiam ad facinus est aggressa. Ancillam namque monuit ut Almelchildem alloca lasciuiedum locum designaret in edibus secretissimum, id sibi denunciatis nequaquam eo in loco tempus uerbis blanditijs sperandum, quin potius oporteret tacentem illum acceleratimque potiri, ac se illico dimittere, cui foret ad reginæ obsequia properandum. Re ut iusserat constituta, induit regina ancillæ uestes, & in designatum concedens angulum uel ipso die tenebrorum expectauit. Venit ad horam Helmechildis, & notam ancillæ uestem cum manu palpitans offendisset ut erat constitutum, tacens prope ansque impleuit. Sed iam iam ut recederet, monentem reginam interpellans quæ nam ipsa esset interrogauit. Cui cum Almelchildis respondisset satis diu sibi cognitam esse ancillam. Immo illa sum, inquit Rosimunda, ut iam nequeas ultra reluctari, quin aut ipse regi accusatus pereas, aut illo obruncato Logobardorum regno & hoc ipso amplexu, his suauibus perpetuo perfruaris. Tunc uero uictus spopondit Almelchildis quod prius facere recusasset, & in cubiculum ab impudica ductus Alboinu quiescentem ad primamque uulnus acceptum resistere conatum obtulcat. Eo ad funus maximis Logobardorum lachrymis singulibusque elato, annisa est Rosimunda, Helmechildem declarari regem. Nondum uero assentiri uoluerunt Logobardi, sed aliquandiu reginæ cominanti arma in illam Almelchildemque capere constituerunt. Unde sibi timens regina fide publica a Longino habita, quicquid pecuniarum & reginæ suppellectilis habuerat Alboinus imposuit nauibus. & Alsuinda filiam ex Alboino susceptam abducetes aduleri, secundo Ateli in Padum sunt delapsi: Inde Adriatico nauigantes mense Augusto, ut scribit Agnelles, Rauennæ applicuerunt. Vbi a Longino magnis excepti honoribus, aliquid menses quietissimi fuerunt, multa interim machinati, ut Logobardi aut pellerent Italia, aut ipsos regem reginamque haberent. Interea Longinus forma mulieris, uel quod magis crediderim, aurum, quod illa tulisset, cupiditate incensus, illam protentaui, ut Helmechilde sublato sibi in matrimonium iungeret: uere tunc futura & Logobardorum & Rauennæ Italiaque regina. Nec tamen mulieri fide fallere quæsiuerat Longinus. Obierat per id tempus imperator Iustinus & Tyberius quem ille adoptatum reliquerat successorum, illico ad bellum Parthicum tractus fuerat. Quare sperauit Longinus, si Rosimundam habuisset uxorem, rex fieri Longobardorum, eiusque gentis fretus armis Italia sibi subijcere confidebat. Præbuit itaque assensum Longino impudicissima incostasque muliercula, & Helmechildem balneo exeunte interficere cupiens, potionem illi ueneno medicatam tantum ad lassitudinis instaurationem propinauit. Cuius partem cum Helmechildis haussisset, comotis intestinis quod erat uenenum sibi ab uxore datum suspicauerat. Quin tu, inquit, reliquum epota. Detrectauit uero mulier & prope ac ex hilarans uulsum non se respondit balneo debilem exisse, cui reparandis uiribus confortandoque spiritui potio sit sumenda. Institit uero acris Helmechildis, & arrepto gladio necem nisi biberet cominatus illam habere coegit: qua die ambo in mortis genere sic fuerunt pares quemadmodum strenui regis Alboini necem, pari consensu summa cum ignominia perpetraverunt. Eorum uero pecunias ditissimasque suppellectilem Longinus simul cum Alsuinda Tyberio imperatori Constantinopoli transmisit. Longobardi interea apud Papiam conuenientes, Clephim in sua gente nobilissimum regem creauerunt. Qui uir truculentissimus fuit. Non modo enim in aduersantes sibi & imperatori pariter Italiam, sed etiam defecit in illos quos se sponte dediderat Alboino, & quotquot in sua potestate redigere potuit, uel Romanos uel ex Italia præstites uiros trucidauit. Cuius terrore erudelitatis præstantior quisque ex Venetis uel urbibus uel oppidis in palustre sed tutam iam uiris frequentissimam ciuitatem Venetam confugit, ut tunc uideatur fuisse eius urbis altera ædificatio. Tantum oppidum quod Alboino Papiam obsidete Logobardis paruisset, Clephis solo æquauit, unica in re, sed malo proposito, bonus ipse rex, quod ubi Foruncornelij fuerat ab Antiocho Narsetis prefecto demolitum molam fecit: sic tunc primo dictam ab arcis nomine, quam eminentiori

& unico in tumulo Forumcornelij ciuitas habuisset. Fuit aut Imolae aedificationis causa, E
 qd praesidio imposito Fauentinos Foroliuensesq, & ipsos Rauēnates inde uoluit agita-
 ri. Ariminū aut suā ciuitatē delatus ex ea in Classense oppidū duxit. Cui oppido ocyus
 capto, & maiori ex parte spoliato Lōgobardos imposuit, q & Longinū in ppe cōtigua
 ciuitate Caesarea & Rauennates in cōspectu positos dies noctesq, agitabant. Mittēs ue-
 ro in urbē Romā duces suos Clephis, oēs ciuitates & oppida quę Alboini ducib. restite-
 rant, Tybure excepto, cepit, ut Tybur & Ro. Portus sola cū urbe oppida fuerint tunc ser-
 uata. Ea cum fierent in ipso penē Clephis regni initio, obiit Benedictus papa, quarto ex
 acto sui pōtificatus anno: cuius successor Pelagius eius nominis secundus absq, imperato-
 ris decreto cōtra ac fieri cōsueuerat fuit ordinatus: quoniā Lōgobardis eo modo Romā
 propemodū obsidentib. facultas mittendi Cōstantinopolim nulla fuit. Nō aut erat tunc
 apud quenq, dubiū, quin si diu superstes fuisset Clephis, captā Rauennā urbemq, Romā
 uel delessent, uel ipsas urbes ciue pprio denudatas Longobardis daturus fuerit inhabitari
 das. Sed unius suorū dolo anno regni secūdo nō dū exacto fuit interfectus. Et qā in suos
 etiā Longobardos tyrannidē crudelitatemq, exercuerat, factū est ut post eius mortē nul-
 lum Lōgobardi regē habere uoluerint: sed urbibus inter se distributis suā unusquisq, as-
 sumpsit gubernandam. Fuerunt uero duces triginta Clephi defuncto immitiores. Qui p
 Ariminū & Vrbīnū delati sunt in Vmbros, & ea capta regione, Picentes, Pelignos, Mar-
 sos, Samnitesq, peruasere, & ducib. suę gentis uno apud Spoletū, altero apud Beneuentū
 cōstitutis, Cāpaniā & omīa quę aut in maritimis aut in mediterraneis Tybur usq, & Ro-
 mā sunt, sibi subiecere. Inter quę utrū Neapolis tūc fuerit capta, nō satis certū habemus:
 eam tñ ciuitatē ipsos scimus Longobardos haud multo post in suis partib. habuisse. Om-
 nia aut quę a Neapoli in fretū Siculū & a Siponto in Salentinōs, a Beneuentoq, in Ca-
 labros sita sunt, siue mediterranea siue mari exposita, Cōstantinopolitano imperatori ab
 illis triginta ducib. remanserunt intacta. Potiti tā multis Italiae regionib. Longobardi in
 urbē duxerunt, nec tñ diu illā obsederunt: cuius rei causam fuisse credimus, qā praedā in
 hiantes, quā tñ spe sua maiorē fecerant in agro Romano pridē a suis spoliato, consistere
 nequiuērunt. Qd uero omnib. sicut & nobis miraculo futurū nō dubitamus, omīa quę
 supra sunt dicta gesserunt triginta tyrāni anno unico. In quo uix possibile uideat potius
 se a uiatore tot puīncias peragrari. Et tñ nō praedas modo aut incēdia cōmiserē, sed ma-
 fora intulere captis urbib. & oppidis damna q, tot per annos Eruli & Ostrogothi: Basili-
 cas nanq, & aedes sacras, theatra quę illis in regionib. erant multa, omnē deniq, publicū
 ornatū demoliti sūt. In uiros uero haud secus q, in pecudes ab ea barbarie est seuitū. Nec
 erat q opē ferret, qd Tyberius imperator postq, Persas uicerat, & Romanis expulerat
 puīncijs, mala correptus ualitudine, Mauriciū sibi tradita filia generum assumpserat, de-
 claraueratq, ad imperiū successorē. Itaq, Romani in eā adducti salutis desperationē, Pe-
 lagio pontifice & Germano praefecto hortantib. rei suę in hunc modū cōsulere statur-
 runt. Ad Longobardos em mittentes orauerūt, ut meliora de se deq, alijs Italiae populis
 speraturi malis imponerent finē, & ea quę ceperant tenētes secū inducias cōstituerent.
 Cōsenferunt uero Lōgobardi, & petitis inducijs illico accesserunt. Causam aut quę eos
 uictores efferatosq, uiros ad id traxit impulitq, hanc fuisse cōpertū habeo: per id tempo-
 ris quādo obiit Iustinus imperator, Theodebaldus ille Metensiū rex, quē saepe diximus
 puīnciā Romanā Alpesq, & Liguriā tenuisse octauo ad urbē Engolismam milliarib, &
 amnē inter Catenā & syluā Buxā interfectus fuit in bello ciuili, qd cōtra Chilpericū pa-
 trū magna perfidia, magnisq, cōmissis incendijs suscitauerat. Cuius regnū postq, alter
 patruus accepit Clotharius Francorū rex, & ipse breui apud Parisios est defunctus. Su-
 perstites uero fuerūt Clothario filij quatuor, q regni diuisionē magna faciētes cōcordia,
 partes ex cōuento in hunc modū singuli acceperunt, Arithpertus maior apud Parisios,
 Guntannus apud Aurelianēses, apud Suessiones Chilpericus, & in Metēlib. Sigibertus.
 Quę quidē Theodebaldi primo, & postea Clotharij mors effecit, ut eo in rerū turbine,
 q in aduētū Longobardorū Italiā agitauit. Amatus in Romana Anitiēsi, Francilioq, in
 sua Italiae puīnciā fuerint quietissimi. Nā fratres ipsi quatuor Francorū reges a gre rēle-
 rūt Longobardos Italiā occupasse, & in ipso Alboini ingressu Amato Francilioniq, pri-
 dē exosis auxiliū attulere magna ui copiarū data, quo cōmissas sibi puīncias p Ro. pop-
 conser-

A conferuarent. Insuper dicti fratres conati Longobardorū usres minuere, Saxonib. suase-
 runt, ut relicta Italia in qua seruirent, in patriā se reciperent. Quod cum Saxones aliq̄t an-
 nos facere distulissent, tandē ducib. Longobardis bello Cāpaniæ occupatis, Alpes tran-
 scendere cōstituerunt. Id cū Longobardi rescissent, nō ultra differendū ratī, periculis oc-
 currere cōstituerunt, quæ eos multa manebāt, si res Galliæ spernerent, & Amatus Fran-
 cillioq̄ diutius essent salui. Hinc petitas à Romanis inducias facile cōcesserunt. Quib. cō-
 stitutis ac iureiurando firmatis, alios duces duos præter Beneuetanū & Spoletanū in Vr-
 beueteri unū, alterū in Narniā dimiserunt. Erat eo tēpore in urbe Roma magnæ spei uir
 Greg. Gordiani uiri senatorij filius, q̄ deo & religioni christianæ deuotus sex apud Sicili-
 am monasteria ex paternæ hereditatis facultatib. edificauerat, & ad extremū paterna do-
 mo in monasteriū dedicata, magno fuit in ipsis afflictis rebus solatio ciuitati. Nā suaden-
 do hortandoq̄, & qd̄ tunc magis ad rem faciebat, largiendo plebē Romanā in spe sustē-
 tabat. Cōsiderās itaq̄ Pelagius pōtifex, nō paruū sibi periculū ab Imperatore imminere,
B si forte copias mitteret in Italiā, eo qd̄ se passus esset sine principis decreto eligi ac ordina-
 ri, statuit Gregoriū mittere Cōstantinopolim, ut & se à necessitate purgaret, & alia quæ-
 dā ageret ecclesiastica, & Romanæ rei præsidia opemq̄ imploraret. Lōgobardi uero se-
 cundū cōstitutat cū Romanis inducias in citeriōrē Galliā duxerunt, fuitq̄ eorū consiliū
 prius opprimere Francilonē. Igit̄ ducto in illū exercitū Taurino Eporediāq̄ & oppidis
 quæ ad Alpes pertinent breui sunt potiti, cōfecissentq̄ illū, nisi Comū cōfugiens sese in
 ea urbe, & lacus Larij insula, quæ diceret̄ Comacina, cōmunisset. Eo tñ in aliud reserua-
 to tēpus Alpes transcenderunt, & captis regionis oppidis, per Niceā urbē, Romanā pro-
 uinciā sunt ingressi. Amatus interea copijs fretus, quas à Francis regibus acceperat ad-
 ueniēti occurrens hosti præliū cōmisit. Et suis p̄ligatis eū fugeret interfectus est. Cæsa
 sunt eo in prælio multa Burgundionū milia, & Lōgobardi magna ditati præda, in Italiā
 reuersi. Neq̄ em̄ illis in puincia diutius cōsistere placuit, q̄ urbes eius oppidaq̄ Bur-
 gundionū præsidijs firmata essent, nec ipsi ad oppugnationē haberēt necessarios appa-
C rus. Visū est etiā ipsis nō satis cōsultū extra Italiā diutius cōmorari. Interea Gūtanus rex
 & Sigibertus Lōgobardos suspicati iterū in Gallias reuersuros, Enniū Mumolum ciuē
 Romanū favorib. p̄secuti sunt, ut in locū Amati succedēs prouinciā acciperet Romanā.
 Et pactione inita secū, ut Lōgobardis aduersaret̄, multa illi militū milia attribuerūt. Qd̄
 eum rescissent Longobardi, diuerso tramite iterū Gallias irruerūt. Nec uero tūc Roma-
 nā prouinciā sunt ingressi, sed ppriā Francorū inuadere statuerunt. Hinc ad Ebredunē
 sem delati agrū, omnia ad quæ itum est cædib. incendiōq̄ fœdarunt. Ad cuius ingētis tu-
 multus nunciū cōcitus Ennius in illos duxit. Sed q̄ regio pleraq̄ syluis late fuis impedi-
 ta est, & difficile ab externis noscunt̄ tramites, Ennius Lōgobardos à tergo improuisus
 inuasit, magnāq̄ illorū edidit stragē. Qua afflictī clade Lōgobardi in Italiā sunt reuersi.
 Per id etiā tēpus in q̄ cōstitutis apud urbē inducijs, Lōgobardi primo duxerant in puin-
 ciā, Saxones à Francis regib. ut ostendimus, suali in patriā respicere cœperāt. Qd̄ quidē
 ea maxime causa uideet̄ factū fuisse, q̄a nollet ipsa gēs subijci Lōgobardis. Profecti itaq̄
D Italia Saxones perpetuo itinere in Remenses sunt delati, & apud Strablonēse rus castris
 positis, nō paruo tēpore ibi fuerunt quieti, nec dāna prouincialib. intulerūt, qui eos iussu
 regū cōmeatib. adiuuabant. Quamprimū uero Saxones intellexerūt Burgundiones cla-
 dē illā accepisse, Amatūq̄ esse interfectū, & Lōgobardos in Italiā reuertisse, mutarunt
 mores, & omnia in Remensib. tumultu implentes prædam undiq̄ abigebant. Mumolus
 interea Amato suffectus Lōgobardos superauerat, & propter cōparatam ex ea uictoria
 autoritatē, copijs à Frācis regib. auctus erat. Quare ab Arithperto Parisiorū rege iussus,
 qd̄ facere optabat, duxit in Saxones nil tale timētes, & haud secus q̄ si nihil hostile com-
 missent, omnē curā custodiæ negligētes. Aggressus itaq̄ Mumolus, eos primo impetu
 fudit, dissipatos, q̄ p̄secutus magnā in illis edidit cædē. Colligentes tñ sese, & inuicē ad-
 horrati, Saxones prælio uolebāt & iusta acie cū Mumolo decertare. Sed multi hinc inde
 missi à Francis regib. nunciū, utrunq̄ exercitū p̄dixerūt ad pacem. Cuius fuerunt cōdi-
 tiones, ut Saxones relicta præda, & certa auri summa in dampni inuecti cōpensationē dif-
 soluta, in Italiā qua aduenerāt remearēt. Qd̄ quidē Saxones ilico fecerunt. Sed cū essent
 in Italiā reuersi, Longobardos solito magis elatos offendentes iterū emigrare cōstituerūt.

Et ad

Et ad Sigibertum mittentes Metensium regem solidiora tunc quæ primo inierunt foedera. Quibus innixi cum uxoribus, filiisque & omni suppellectile Italia excessere. Ne autem quæ incederent provincialibus nimis graues essent, & comitatibus ipsi indigerent, sese in duas partes diuiserunt. Earum una per Niceam, altera per Ebredunenses iter tenuit. Et tunc omnes simul deducere amicabiliter Mumulo ad Sigibertum peruenerunt. Interuenerat uero in foedere, quod regem inter & Saxones iustum erat, ut eos ille in patrias restitueret sedes, quas anno quintodecimo liquerant, cum Longobardis in Italiam profecturi. Optaueratque Sigibertus id facere, & Sueuis persuaserat ut regionem partiri paterent, uellentque æquo iure cum Saxonibus habitare. Saxones uero econtra contendere, patriam sibi totam non dimidiam ex foedere adiudicandam: & cum altercationibus aliquandiu res protracta esset, institere Saxonibus, ut si nollet rex, aut nequiret Sueuos aliena deturbare terra, æquo ferret animo, si armis ipsi iustissimis quærent quod tanta cum iniuria negabat. Passus uero est ille Saxonibus in Sueuos ducere, neque interea destitit quærere pacem inter eos, foederaque componi. Sed nullis uerbis, nullis pollicitationibus molliri Saxonum pectora potuerunt, quin ferro experiri potius, quam pacto transigere uoluerint. Et uentum est ad prælium, in quo superatis & magna occisione caesis Saxonibus mansit regio Sueuis, quæ prout initio accessus illuc sui facere ceperant, etiam ætate nostra Sueuiam appellat. Dum hæc in Gallijs post constitutas à Romano populo Longobardis inducias agunt, Gregorius Gordiani Romane ecclesie leuita apud Constantinopolim fuit, & præter curatam optime rem ecclesiasticam, rei etiam Romanæ & Italiae subueniri apud Mauricium Imperatorem contendit. Nam Pelagius pontifex ex urbe Romana eum per literas & nuncios sæpe fecit certior, quo essent loco res Romanæ, quantisque à Longobardis per singulos dies afficerent incommodis. Hæc autem cum aliunde, tum maxime compta habeo ex ipsius Pelagii epistolis, ex quarum unis hæc duximus breuianda. Pelagius episcopo Gregorio salutem: Omnia quidem quæ necessaria fuere, per Oratum notarium tibi curauimus indicare, quæ cum fratre & coepiscopo Sebastiano ad dilectionem tuam direximus, ut quæ Rauennæ cum Donno Decio Patricio fuit, ipse possit quæcumque iudicauerit Donno imperatori suggerere: quæ tantæ calamitates ac tribulationes nobis à perfidia Longobardorum illatae sunt, contra suum proprium iuramentum, ut nullus possit ad referendum sufficere. Promisit autem nobis ipse Sebastianus, necessitates & pericula totius Italiae pressimò domino imperatori narrare. Loquamini ergo & tractate pariter quod possitis nostris celeriter subuenire periculis: quæ ita hic coangustata est respublica, ut nisi deus principem inspirauerit, ut unum magistrum militum, & unum ducem digne concedere, in omnibus angustiis destituti: quia maximæ partes Romanæ omni presidio uacuatæ uidentur, & exarchus scribit nullum nobis posse remedium facere, quippe qui neque ad Raunenæ partes custodiendas se testari posse sufficere. Imperet ergo imperatori deus nostris uelociter periculis subuenire, priusquam nefandissimæ gentis exercitus loca quæ adhuc à reipublica detinent præualeat occupare. Tandem uero Gregorius, ipse, & quos miserat Pelagius pontifex, oratores à Mauritio impetrauerunt, copias parari, quibuscumque Smaragdus uir patricius, alter exarchus Longino subrogatus in Italiam mitterentur. Venit autem ilico in Italiam Smaragdus, cum quo Gregorius leuita Raunenæ est delatus. Et quidem Smaragdus Raunenæ cum copiis nauigio appulsus expectationi tantæ quam de se Itali habuerat, aduentus sui principio satisfecit. Post Clephis secundi Longobardorum in Italia regis mortem Feroaldus quidam gentis Longobardæ dux Classense oppidum tenuerat, Raennatesque & Casarea oppidanos perpetuis penes singulorum dierum præliis adeo agitauerat, ut Longinus ille primus exarchus semper custodiendis ambabus ciuitatibus fuerit occupatus. Quo autem tempore à Saxonibus contra Sueuos male pugnatum fuit Dotrula quidam gente Sueuus, cum Longobardis in Italia militabat, & quæ fortis uir erat, ac militiæ scientissimus, pari cum Longobardis proceribus iure inter duces triginta fuerat constitutus. Is autem intelligens Longobardos ægre ferre, non magis Saxonum cladem quam Sueuorum uictoriam, ad decus amplitudinemque Francorum cessuram, sibique ipsi propterea timens transiit ad Romanos, & Longini nondum Raenna pueri permissione intra Bryxillum incenia receptus oppidum illud copiarum suarum presidio conseruauit. Sed Smaragdus quam primam Raunenæ constitutus puinciae conditiones intellexit, nihil sibi censuit antequam, & Feroaldum Classense oppido pellere, ut posset remotiora expeditior conseruare. Itaque interitatus Classis oppidi expugnationem, Dotrulam Bryxillo accersiuit. Delapsus uero est nauigio

A nauigio Dotrula secundo Pado, ut uiginti illa passuū milia, quæ à Spinetico Padī prima
 rio ostio ad Classense interiacent oppidū, Adriatico adnauigans in Feroaldum duceret.
 Sed Feroaldus & ipse impiger dux, quāprimū rescit Dotrulā nauigio in se ducturū, illi
 ad Spineticū obuiauit. Et sese ad Vatrei amnis ostiū quo tunc Padū influebat, cōtinēs,
 prelio per singulos dies cū hostib. decertabat. Nec minus habebat animorū, aut inferior
 erat robore uirorū Dotrula, licet esset nauiū genere multo impar, qđ dromonib. uehebā
 tur Feroaldus & Lōgobardi. Dotrula uero exercitum suū lintrib. scaphisq; imposuerat.
 Obtinuit tñ in Vatreo Dotrula maxime presidijs adiutus, quę per paludē Padusam &
 Asconij fossam, à Rauēna submittēbant. Repulsum uero Feroaldū Dotrula, ad Classen
 se oppidum mari persecutus est. Smaragdus interea Classense oppidū undiq; circumste
 terat, & aliquot cōmissis oppugnationib. fuisset potitus, nisi reuersus cū nauigio Fero
 aldus pendentes in deditiōe ciues cōfirmasset. Sed quāprimum apparuit inimicum qđ
 B fugientē Feroaldū insequēbat nauigium, deditiō est à ciuib. facta. In ea deditiōe Fero
 aldus Lōgobardiq; magna manus capti, & qua in multos ipsi fuerant usi crudelitate ad
 unum gladijs sunt occisi. Ea uictoria celebriorē fecit Smaragdi aduentū, adeoq; sunt per
 omnē Cisalpinā Galliā erecti oppidanorum animi, ut iam multi defectiones ad eum uo
 luntarias facere cogitarent. Quamobrē territi duces Longobardi cōmuni cōsilio decre
 uerūt regē unū creare decimo anno postq; Clephis fuerat interfectus. Creatusq; est ipsi
 us Clephis filius Antharis nomine: cuius adolescētis fama multis strenue & fortiter edi
 tis uirtutis documentis, apud gentē suā apudq; hostes celeberrima ferebat. Vt autē regia
 obire munera imminētibusq; subuenire periculis posset, eū ditissimi duces dimidio qui
 bus abundabāt pecuniarū singuli donauerūt. Dotrula interim post classis receptionē re
 uerterat Bryxillum, apud quā urbē peruidebat summā eius belli cōtentionē per id tēpo
 ris futurā: nec sefellit eum cōsiliū Lōgobardorum opinio. Siquidē creatus rex Antharis
 tāta celeritate ad Bryxilli obsidionē se cōtulit, ut donationē pecuniarū & ceteros regni
 apparatus illis in castris fieri oportuerit. Fuit uero dura atq; etiā diuturna hinc oppugnā
 C tium, inde defendentiū pertinacia, qđ quidē necessariū fuit accidere. Longobardi nanq;
 in urbē infestissimā in ducemq; perfugam: Sueui aduersus spretam odiosissimamq; gen
 tem p capite & fortunis, proq; summa, sicut rebant, totius belli acerrime dimicabāt. Per
 uicit tñ noui regis cū potentia, tum etiā belli opportunitas gerendi, qđ ingentē in Pa
 do lintrium uim haberet, & innumeras à terra adhibuisset copias, quæ dies noctesq; op
 pugnationib. intente, nullum obsessis ad quietē spatium tēporis reliquissent. Quare Do
 trula deditiōnis facta mentiōe, permittusq; cum presidio excedere, Rauennam adnauig
 gauit. Antharis uero Bryxilli in potestate facti moenia solo æquauit. Creditū est tūc & a
 pud Rauennā uulgatū, Antharim regē ilico post Bryxilli excisionē ducturū in Frācilio
 nē Romanū ducē, qđ Comū urbē & eius insulā Larij lacus annis tunc decē & septē pbe
 defensarat. Sed Antharis cōfirmandi regni studio primus induciarū cum Smaragdo Pa
 D tritio cōstituendarū fecit mentiōe. Exarchus uero libens cupiētissimusq; cōsensit. Nō
 em̄ satis cōsidebat posse nouo potentissimoq; regī resistere, & simul Frācilionē ac disper
 sas & offensionis expositas ciuitates in fide manentes defensare. Erāt em̄ trans Padū hinc
 Comū, inde Vulturniā remotiores, & Pado Rauennæq; pximiores Cremona, Mantua,
 Parauū, & Monsilicis urbes: cis Padūq; Parma, Bononia, Fauentia, Forumliuij, Forum
 Popilij, Bretenoriū & Casena. Nā Lōgobardus Imolā Ariminūq; tenebat. Duæ sunt ue
 tusti nominis & à maiorib. in historijs celebratæ Parmā inter & Bononiā ciuitates Rhe
 giū Lepidū & Mutina, quarum siue superiorib. in Visigothorū, Erulorumq; & Ostrogo
 thorū, siue in presentib. Lōgobardorū gestis rebus nunq; memoria est facta. Vnde qđ
 aliq; habent paruaū autoritatis scriptores, credimus Mutinā stāte adhuc republica bellis
 in ciuib. fuisse destructā. Et uetusta quidē quæ nunc uisunt in cāpis fundamenta osten
 dūt, hanc quæ nūc est Mutinā aliquot passuū milia distantē à prima fuisse ædificatā. Rhe
 giū autē nomē qua ratiōe adeo sit suppressum, nihil habemus qđ certius asseramus. Sed &
 induciæ Antharim inter & Smaragdū pactæ utrū Romanā rē & duces Lōgobardorum
 Spoletū Beneuētūq; & Narniā tenētes cōplexæ fuerint, nec Paul. nec Agnellus scribūt.
 Sed quātū in Pelagij primo, post in Gregorij pōtificū gestis reb. intelligere licet, uniuers
 sales ubiq; in Italia fuerūt inducię: quāq; neq; in primis à 30. ducib. neq; in istis ab Anthari
 concessis

cōcessis fidem seruauerunt Lōgobardi, quin multas & propè quotidianas Romanis Ra-
 uennatibusq; intulerunt molestias. Qd' autē cōstat, ipsis cōstitutis inducijs misit Smarag-
 dus ad urbē Romā Germanum Patritij ordinis Cōstantinopolitanum, quē & ipse præfe-
 ctum appellauit, profectus Rauenna cum eo præfecto Greg. Leuita tunc primum ex le-
 gatione Cōstantinopolitana Romā est reuersus. Quē Pelagius pontifex & Romani ci-
 ues summis gaudijs exceperunt. Erat tūc tēporis Ro. pop. haudquaq; leuiter recreatus,
 quoniā Smaragdi fama spē præbebat posse aliquando gentē Barbarā Italia pellī, & Gre-
 goriij ciuis optimi ac omniū iudicio sanctissimi præsentia diuinæ opis præsidia spōdebat:
 sed noua ilico maximaq; superuenit clades, quæ multas præteriti lōge tēporis superauit.
 Nā uisa sunt elementa in Romanę urbis & Italiæ excidiū cōiurasse, ut qd' tantę, tamq; fre-
 quentes Barbarorū alluiones nequiuertant, ira cœlestis neruos uiresq; Romani populi
 & omnis Italię exinaniret. Imbrib. nanq; multos dies cōtinuantib. diluuiū fore apparuit.
 Tyberis tūc mense Octobri propè exacto adeo ags intumuit, ut Romæ moenia alicubi
 superauerit: unde regiones urbis fluuiio proximæ maxima acceperunt incōmoda. Per I-
 taliā uero ubiq; latuerunt cāpi, & ex mōtib. collibusq; omnis mota aratro gleba in cœnū
 liquefacta simul cum aquis ima est delapsa, ut fluminib. postmodū intra ripas coactis cā-
 pi aqua destituti limo nihilominus manserint obtecti, & fata quæ tunc primas iecerāt ra-
 dices putrefacta sint, nec eo autumno, obtinente omnia luto, aliud semen terræ potuerit
 mandari. Vnde fames maxima breui est secuta. Sed nedū famē ea attulit aquarū inunda-
 tio, quinetiā aera sicut & terrā corrūpens, pestilentia oriri fecit adeo ingentē, ut maximā
 populorū partē ubiq; per Italiā absumpserit. Ea tactus labe Pelagius pont. Romæ obiit.
 Quamobrē omnis auertendæ dei iræ, & pacis ab eo poscendæ cura in Greg. Leuitā incu-
 bit. Ipse uero in tanta ciuitatis desolatione animo erectissimus, nequaquid munus detre-
 ctauit: sed pro sua in pop. Ro. ardentissima charitate oēs cōueniebat, hortandoq; & tole-
 rantia suadendo miserōs ciues cōsolabat. Et qā in ciuitate tam magna unus ubiq; nequi-
 ret interesse, cōuocato apud sacratissimæ uirginis adē, quę dicit Noua, Romano popu-
 lo, illā habuit præclarissimā orationē, cuius in toto orbe pridē diffusę principū est: Opor-
 tet fratres dilectissimi, ut flagella dei quæ metuere uentura debuimus, saltē præsentia &
 experta timeamus. Et cum dicendi finē fecisset, septiformē illā instituit letania, in qua po-
 pulū Romanū ad rē diuinā centuriauit, ac tanq; in turmas legionesq; distribuit: ut quem
 admodū seruatis ex disciplina militarib. ordinibus Ro. pop. multas aliquādo subegerat
 prouincias, ita tunc oratiōe ad deum ordine & per humilitatē fusa pacē impetraret, qua
 diutius dilata de gēte Romana actum iri uidebat. Distribuit uero eas populi turmas ma-
 xime in hunc modū: ut clerici oēs à sancti Ioannis baptiste: uiri seculares à sancti Marcell-
 li: monachi à sanctorū Ioannis & Pauli: ancillæ dei à sanctorum Cosmæ & Damiani: fœ-
 minarum cōiugatarum à sancti Steph. uiduarum à sancti Vitalis: pauperū & puerorū à
 beatæ Ceciliae ecclesiis pcederent: habitaq; per omnia tēpla supplicatione ad sanctæ Ma-
 riæ nouæ reuerterent. Tanta autē erat tunc uis morbī, ut populo in cōcionem coacto, o-
 ctuaginta ad terram corruentes obierint. Peruicit tñ sedula apud deū serui sui Gregorij
 oratio, ac populi supplicatio, ut ea pestis tunc sedata breui cessaret. Secundū eam pacem
 à deo impetratam prima fuit Ro. pop. cura, pōtificem deligere, nec multa scrutatiōe, aut
 inter cōpetitores discussione opus erat, qd' unicū Leuitam Greg. oēs in pōtificem posse-
 bant. Is uero cōtrā obstinatius renitebat. Erat tunc moris eum, quem delegisset clerus &
 pop. Ro. nō prius assumi, q̄ Imperator ex Cōstantinopoli per literas eū pōtificem cōfir-
 masset. Hinc Greg. populi erga se studiū timens, quamprimū obierat Pelagius, Impera-
 tori Mauritio & omnib. apud eū gratiosas epistolas scripserat, in quib. etiam nunc extan-
 tib. petijt & enixe cōtendit, ne petitioni Romanorū, si quā de se faceret, præstaref assen-
 sus. Sed Germanus præfectus, cū quo ipsum Gregoriū ostendimus Romam à Rauenna
 reuertisse, Gregorij cōsiliū occupauerat. Nanq; nuncio quem Greg. mittebat interce-
 pto, epistolas eius retinuit. Et ipse præfectus Imperatori scribens facile impetrauit, ut san-
 ctum uirū quem pop. Ro. delegerat cōfirmaret. Is uero sanctus pōtifex q̄ primū in Petri
 cathedra sedit, maximam suscepit urbis Romæ salutis curam: qd' nanq; eius epistola ad
 Paulū scholasticū ostendit, urbem Romā foris Lōgobardi sine cessatione premebant, et
 immissi ex Cōstantinopoli præsidio urbis Græculi milites seditionib. inter se cōtendebāt.
 Nec

Nec satis profecisse uidentur aut Leo excōsul, aut Dōnus Laurentius chartularius, quem Mauricius imperator summo apud se in honore cōstitutū ad cōponendā urbīs rē misit, quin omnia in peius quotidie laberent. Inducijs quas Smaragdus Italię exarchus cū Antharirege constituerat expletis, misit ipse Longobardus rex exercitū in Histriam Liburniā cōtinētē, tantisq; cædibus, incēdijs & rapinis eam afflixit prouinciā, ut multis auri milibus Histri pacē redimere sint coacti. Sed & Francilio dux Romanus Como, quā urbem uiginti defensauerat annis pulsus fuit, qui in lacus Larij insulā se recepit. Erat uero tunc ea in insula oppidū mœnibus munitissimū. In quo cum Francilio sex mensibus durissimā pertulisset obsidionē, pactus est deditiōē. Et cum uxore, liberis ac supellectilibus abire permittus, Rauennā ad nauigauit. Ea ex insule & eius oppidi uictoria, Antharis ingenti ditatus est thesauro, quē ex omni Cisalpinę Gallia, quæ quidē Padū inter Abduā & Ticinū ad Alpes pertinet, direptione Frācilio cumulauerat. Auctus his opib. Antharix Longobardorū rex, Childebertū regem Francorū missa legatione orauit, ut pacē se cum perpetuā initurus sororē sibi in matrimonium traderet: desponditq; Francus, & eo usq; sponso processit, ut munuscula uicissim ex more sint transmissa. Sed cū Visigothæ gentis rex Ricaredus ex Hispania mittēs eandē poposcisset puellā, mutauit sententiam Childebertus, quoniā post factum cōsiderasset Longobardū & inueteratū hostē & idolatrā esse, & Visigothum audisset recens accepisse catholicam Christi fidē. Nam cum Hermengildus Lemugildi Visigothorum regis filius ad Leandri Hispalensis episcopi prædicationē suasionēq; Ariang hærēsi abrenunciasset, & se catholicū declarasset, genitor iussit eum in carcere iugulari. Leandrū uero insectatus maximis affecit incōmodis. Sed paulo post Lemugildū periculosissima ægritudine ex qua obiit correptū & occisū filij & sancti episcopi persecutiōis pœnituit. Hinc accersitū ad sese Leandrū post impetratam peccati ueniā orauit, ut talē redderet Ricaredū qui unicus supererat sibi filius, qualem prius effecerat Hermengildū. Lemugildo itaq; defuncto, Ricaredus rex nouus ad Leandri exhortationē sexaginta duorū episcoporū synodum, apud Toletum coegit. Quæ in synodo Ricaredus, Ariana hærēsi abdicata, catholicā Christi fidē tunc primum in Visigotha gente habere curauit. Igif regis Francorū sorore Ricaredo Visigothorū regi in coniugē data, Antharis aliā sibi quæsiuit, Teudelindamq; Garibaldi Bauarorum regis filiā accepit uxorē. Sed quod sæpe facit perperā facti conscientia, Childebertus Francorum rex, postq; Antharim Longobardum spreuerat & ea affecerat ignominia, existimare cepit q̄ primum nactus esset occasionē, omnia in Frācos mala intentaturū. Quare eum priusq; noui regni uires confirmaret, bello persequi cōstituit, nec ea proteruia in Antharim solum usus est Francus, quin etiā affines illius nouos statuit insectari: Duxit tamen prius in Bauaros, adeoq; potēs furēsq; illorum fines est ingressus, ut desperās salute Garibaldi Teudelindā filiā in Italiā cōfugere curauerit. Cui cū fratre Gondoaldo aduenienti Antharis rex ex Verona processit obuius. Cumq; in cāpo Sardiçesi sese spōsi excepissent amplexibus, cōiugium ibi solenni adstipulatione firmatū est. Childebertus autē rex Frācorū pulso patria Garibaldo Bauarorū regno potitus est, & inde in Longobardos ducēs, Tridentinosq; fines ingressus, incēdia cædes ac populationes maximas in regiōe longelateq; cōmisit. Eos Francorū Longobardorūq; & Bauarorū motus cū principio inchoauerunt habēs exploratos Mauricius imperator, Childeberto ingentē uim pecuniæ est pollicitus, si Longobardos saltē Gallia Cisalpina pellere ad eā prouinciā sibi redere uoluisset. Sponso dicitq; rex Francus, & pecunia accepta in Italiā descendere cepit. Quoniā uero intellexerat Childebertus Longobardos duces regē sine quo decē annis fuerāt iniquo animo pati, multos ex ipsis tentauit, pollicitus si Antharim opprimi sineret, capta de Italia linquere eorū siue triginta ducū, ut prius siue pluriū ductu gubernanda: quæ quidē sponsoes timori additæ, quæ Frācia regis potētia & inchoata uictoria faceret, aliquot ex ducib. pellexere, ut Childeberto cōsentientes Anthari rebellarent, fuitq; primus Mimulfus insulæ sancti Iuliani dux. Quē ilico sunt in rebellioe secuti, Gādulfus Bergomēsis dux, & Vlsari Taruisinus. Sed Frācus rex considerās futurū ut Longobardis uel pulsus Italia uel debilitatis Mauricius imperator uires nimis augetet, mutauit positū, & fide imperatori facta Antharim in Italia dimittens intactū redijt in Franciam. Eoq; uix dum in patriā reuerso, Antharis est defunctus, anno postq; Teudelindā accepit.

Blondus.

K perat

perat uxorem exacto. Tunc Lōgobardi publico cōsilio ad Childebertū mittentes legationē, ut pacē eis daret humiliter orauerūt. Et habita de nouo rege creādo cōsultatione cūm nequirēt in aliquem cōsentire, cōuenerunt ut quēcūq; Teudelinda ex Lōgobardis ducibus sibi delegisset maritum, is in regē ab omnibus acciperet. Fuit namq; ingētis uirtutis mulier Teudelinda, & profecto digna cuius iudiciū tanti facerēt Lōgobardi, quemadmodū & ex beati Gregorij epistolis & ipsius reginæ operibus suo tēpore ostēdemus: Ea itaq; iudicio de se facto uisa Agilulfum qui erat Thaurinēsū dux, uirū bellicum adolefcētia formaq; florentē, sibi maritum & Lōgobarde gentis regem apud Laurum Papiensium oppidū declarauit. Prima uerō cura quā nouus suscepit rex Agilulfus fuit, captiuos redimere, quos Childebertus de Tridentinis abduxerat, & simul ab ipso rege pacē implorare: ad quā misit binos oratores, Agnellum episcopū & Enniū ducem Tridentinos, hunc ut quærēda paci, illum ut captiuorū redemptioni operā impēderet. Episcopus autē sicut prior iuerat, ita prius in Italiam reuersus, haud quāq; multos reduxit ex captiuis, quos Brunichildis Francorū regina mulier pijsissima pprīa pecuniā impendio cōparauerat. Ennius autē dux feliciori usus legatione pacem Franci regis cum Longobardo amplis constitutā cōditionibus impetrauit. Per opportunē uerō eam pacē natus est Agilulfus, nisi eam tūc impetrasset, nunq; potuisset cōpescere duces suos, qui se post eam Francorū factam pacem omni alia externi bellī cura solutum multo tēpore fatigarunt. Et interea Mauricius Imp. postquā Childebertum regem Francorū Gallie Cispalinæ pro imperio recipiēde manū apposuisse cognouerat, Smaragdo Italiae exarcho dederat successorem, nomine Romanū, attributis sibi copijs cum quibus Romā accessurus Lōgobardos & ipse Cāpania ac alijs urbibus oppidisque Italiae pelleret. De ducibus autem Longobardis quæ diximus in hunc modum fuerūt. Creatus in regem Agilulfus illico cōstituit eos ex dictis ducibus qui Anthari fuerant rebelles punire, & Mimulfum insulæ S. Iuliani ducem primū interficere curauit. Id cūm rescisset Gandulfus Bergomēsis dux, illius exēplo territus sibi pspicere cœpit, & in Bergamo se cōtinens parauit ea quæ cōtra uim si qua à rege intentaret, ducebat necessaria. Sed usus est prudētia & moderatōne Agilulfus. Nam missis ex gente Longobarda amicissimis, ea cōditione Gandulfionis cōsciētia ueniā regis & sinceri amoris diffidētia, ut paulō postq; dederat obsides iterū rebellatit. Namq; accedens ad insulā Cōmacinam, deceptis custodibus oppido est potitus, thesauroq; qui Antharis tēporibus pulso, Francione in ea repertus fuerat dirēpto, bellum reparare decreuerat. Agilulfus autē cōtractis tumultuariē copijs in illum ducēs oppidū corona cinxit, & tamē Gandulfum ueniā petita deditōne pollicitū abire permisit. Exinde munitioni insulæ & oppidi diffusus, thesaurū illū qui opinione omnium uideēt fuisse maximus, Papiā deferri, & in eius arce per fidissimos curauit custodiri. Sed & Vlfari Taruisinus dux eodem tēpore res nouas est molitus. In quē ductus est exercitus, & is captus ac in uinculis ad regē perductus est. Per id uerō tēporis in quo Agilulfus Longobardorū rex tantis ducum suorū agitatur motibus, exarchus ille nouus nomine Romanus, Patauium, Montemilicē, Mantuam & Cremonā muniuit copijs: quæ cum ipsas seruarēt ciuitates, tum Lōgobardos undiq; agitarēt, & urbis Romę quieti cōsulturus ad illā se cōtulit: exercitū autē quem secū ex Rauenna duxerat Romę ad auctō interdit receptioni urbiū, quas Longobardi post cōstitutas à triginta ducibus inducias occupauerāt, recepitq; astate unica Sutrium, Polimarcium, Hortam, Tudertum, Ameriā, Perusiam, Luceolum, & cōplura oppida ac castella. Quo item in tēpore beatus pontifex Gregorius rem Romanā suis tēporibus aliquantisper respirare gauisus, intēdere cœpit animum Christiani nominis amplitudinē. Namq; missis in Angliam, Melito, Augustino & Ioāne sacerdotibus, quibusdamq; ex suo monasterio, in quā paternas dedicauerat aedes, gentem Anglorū conuertit ad cultū fidei Christianæ. Tuncq; cœpit urbs Roma per arma solito feliciora, seruorum scilicet Christi prædicationem & summi pontifex autoritatē Britaniæ insulæ & eius incolis Saxonibus Anglicis denuo imperare. Ut merito uir sanctus exultet in Moralium libro, linguā Britannicā quæ nihil aliud nouerat q̄ barbaricū fremdere, tūc in dei laudē Hebræa uerba resonare: & oceanū quōdam tumidū, sanctorū pedib; prostratū seruire cœpisse. Barbaros namq; quos Romani principes ferro prius magna

Agna cum difficultate domauerāt, sacerdotes S. pōtificis simplicibus uerbis pro dei reuerentia ligauerūt. Anglusq; Saxo qui infidelis ac idololatra pridem pugnātium nō timuerat cateruas, tunc fidelis effectus humilium linguas timuit. Nec mirū sit cuipiā talia parasse Gregoriū, qui pro sua uitæ integritate & summa prudentia nomen Christianū inter barbarorū perfidiā titubās & rempub. ab ipsis oppressam barbaris facile instaurasset, nisi fuissent impedimento & omnia peruertissent Imperatoris Græci & missorū ab eo in Italiam magistratuū malignitates. Exarchus em̄ nomine Romanus, sed moribus & gente Græcus, post partam supradictarum ciuitatum uictoriam in omnia uitia est prolapsus, primū ut rapinis quietior uacaret, occultē Lōgobardis cōsensit, & qd̄ Gregorij epistola ad Ioannem episcopum Rauennatem ostendit, nec pugnare cum hostibus uolebat, nec Romano permittere ut pacem induciā sue cum illis cōstitueret: quāquā paucis uerbis ipsius perditissimā uitam narrat Gregorij ad Sebastianum Firmiensem episcopum epistola per hæc uerba: Quæ autem de amici nostri domini Romani persona hac in terra patimur loqui minime ualemus, breuiter tñ dico, quia eius in nos malitia gladios Lōgobardorum uicit, ita ut benigniores uideant hostes qui nos interimunt, q̄ reipub. iudices, qui nos malitia sua rapinis atq; fallacijs cōsumunt. Sed & ipse Mauricius Imperator, a quo presidia tunc afflictis Romæ & Italiæ rebus fuerant transmittenda, sanctum pōtificem magis q̄ perditus ille exarchus fatigauit. Tulit is Imperator legem, ut qui militiæ Romanæ esset ascriptus, nisi finita militia aut debilis effectus deo militare non posset. Cui Gregorius forti resistit animo, inter cætera dicens nullum ante Mauriciū Imp. talem tulisse legem, & deum qui permiserit ipsum Mauriciū de notario comitem excubitorum, de comite Cæsarem, de Cæsare Imperatorem fieri, eam legis insolentiā uindicturum. Emergit uero interim alius hauquaquā minor Gregorio labor, cui Imperator & sui iudices fomēta dederūt, ut quemadmodū Romam & Italiam a barbaris omnino deleri opinabantur curabātq;: ita Pōtifici autoritas subrepta Cōstantinopolim demigraret. **C** quod latine proferebāt uniuersalem appellari uoluit. Monuitq; Mauricius Gregorium per epistolas ut acquiescens pacem cum Ioanne seruaret. Cui respōdēs Gregorius quemdam adeo magnificē est locutus, ut uerē Romanū sese & patritio sanguine oriūdum, & summo pōtificatu dignissimum ostenderit: primum nanq; ipsum mordens Imperatorē & ignauā avaritiāq; cautē improperās dicit, se uiginti tunc & septē annos in urbe Romana inter Lōgobardorum gladios agentem uidisse ecclesiam multa erogasse in quotidianos reipub. usus, quæ mittenda fuerāt a Rauenna urbe, ubi ærariū totius Italiæ esset positum. Si uerō Imperatori esset libitū, debitos in re pecuniaria ordines nō seruare, saltem a perturbādis ecclesiasticis temperaret, sese em̄ illum esse solum a quo capite unico causæ pendeāt ecclesiasticæ: & paulo post: Clauēs regni cœlorum nō esse dubium quin Petrus acceperit, potestasq; ligandi eidem sit tradita, curamq; eidē totius ecclesiæ fuisse commissam, & tñ Petrum non uocari œcumenicū, quod Ioannes usurpare conaret: unde subiunxit Gregorius exclamationem illam, quæ qualis tunc fuerit rerū status expressit. **D** O tēpora, o mores, ecce cuncta in Europæ partib. barbarorū iuri sunt tradita, destructæ urbes, euerſa castra, depopulata prouincia, nullus terrā cultor inhabitat. Sauiunt & dominant quotidie in morte fidelium cultores idolorū, & tñ sacerdotes qui in pauimento & cinere flentes iacere debuerunt, uanitatis sibi nomen expetunt. Interea dum ea in cōsultatione esset Gregorius, morit̄ Rauennæ Romanus exarchus. Missusq; est eius successor ex Cōstantinopoli Gallinicus, quem quartū Italia habuit eius nominis magistratum. Fuit uerō Gallinicus & a rapinis temperās, & belli aduersus Lōgobardos gerendī cupientissimus: tñ principio aduentus sui a motibus tēperauit, ut & copias cōpararet, & res Italiæ defuncti exarchi iniquitate pessimum in locum adductas solidē repararet. Quæ ratione & Gregorij suasionibus inducias cum Agilulfo Lōgobardorum rege cōstituit. Sperauit uerō tunc pōtifex Gregorius rem Romanā Italicamq; posse restitui, & usus tēpore suis prudentiæ ac religionis artibus præsidia sibi noua quæsiuit. Nanq; per Theudelindā mulierem religiosissimā furorem Lōgobardorum aliquandū cōpescuit. Hinc ut prudenti foemina rem faceret gratā, illi inscripsit dialogorum libros: quos cum perlegisset religiosa mulier, mentem animumq; religioni solidius addixit, & ab Agilulfo uiro obtinuit, gentem Lōgobardam ab omni idololatria & hæreseos spurcitiā se ab-

dicare. Insuper Agilulfus rex bona ecclesiarum quae à Longobardis ubique tenebantur, dimitti intacta curauit, donationesque multas quarum extant privilegia fecit ecclesiis. Sed & Childebertus Francorum rex saluberrimis adductus Brunichildis uxoris monitis, ut tam moresque composit. Hinc Bauaria prouincia, quam tyrannice tenebat relicta, regem in illa Tassillonem instituit, cum quo id solum egit, ut Sclauinos gentem Danubij accola & idolis seruientem nunquam bello persequi desisteret quousque fidem acciperet Christiana nam. Tassillo quidem Sclauinorum ingressus regionem, magnam uim praedae pecoris hominumque abegit. Sed paulo post cum Bauari ad duo millia armati, praeda primo facta illecti iterum in Sclauinos duxissent, ab illorum rege Cacanno circumuenti, & ad internecionem caesi fuerunt. Inducijs etiam Agilulfum inter & Gallinicum stantibus obiit Childebertus Francorum rex, accepitque regnum Brunichildis pro Theodeberto & Theodorico uiri nepotibus gubernandum: & paulo post obiit etiam tertius regum Franciae Guntanus, patremque regni eius quem erat in Aurelianensibus, eadem Brunichildis pro dictis nepotibus conseruauit. Ea de regum Franciae morte factus certior alter Cacannus rex Hunnorum, existimauit adeo infirmas esse in mulieris manibus tanti regni uires, ut illud uiribus sperauerit obtinere. Et ex Pannonia Turingiam suo Pannoniae regno continentem ingressus est. Sed dum illius prouinciae populationi occupatus differt in Franciam ducere, Brunichildis copias comparauit, quae in Turingiam ductae multis uariisque praelijs Hunnos agitauerunt. Quare decidens potiundi spe Cacannus praedam per pacem restituit, & acceptam Brunichildi pecunia in Pannoniam est reuersus. Interea Mauricius Imp. cum multa praecclare gessisset, & cis & ultra Danubium Hunnos Pannonia pellere est aggressus, & acceptam per Theodosium filium ac Germanum socerum legatos suos praelia feliciter gessit, adeo ut Cacannus quotiens congressus fuit inferior recesserit, Pannoniamque pro Imp. Mauricio sine recepta: & nisi felicissima essent uis ignauia, Hunni ad internecionem caesi fuissent. Namque tribus quaternisue in praelijs profligati fugam populariter commiserunt, ad Sclauosque delatati salutem ab illis supplices orauere. Texerunt uero Hunnos Sclaui armis repente correptis. Sed postquam considerauere Sclaui quantum in se belli mole incosultius traxissent, & ipsi a finitimis quibus sciret Mauricij potentiam fore suspiciosam, praesidia implorauere. Assensu uero sunt & in perita foedera praecipites ruerunt Fracii, Bauari, & Longobardi. Id cum rescisset Mauricius, copias quidem in Pannonias & Turingiorum finibus ultra Danubium continuit: sed nullum in Sclauos motum uoluit intentari. Sclaui uero tantis aucti sociorum regum fauoribus, & Hunnorum eius militantium arma mouere constituerunt: & cum clausam Mauricij armis in Pannoniam aliasque orientalis imperij prouincias uiam cernerent, retro sunt conuersi. Hortatus namque est eos Agilulfus Longobardorum rex, ostendens paratam esse in Histria ingentem praedam, si in eam ducerent prouinciam, quae induciarum ab eo cum Italiae exarcho constitutarum confidentia quiescebat, & nullis erat Romanorum praesidijs communita. Itaque irumpentes improuisi in Histria Sclaui & Hunni, Iaderam, Signiam, Polam, & omnis eius regionis agros populati sunt. Agilulfus autem propter eam regum populorumque societatem superbientis, & simul ut Histriae populationem se incio fieri simularet, in suos animaduertit, qui aut praesens sibi rebellauerant, aut aliter displicerent. Rangulfum namque Veronensem, Varnecautium, Papiensemque duces rebellionis insimulatos, & Gandulfum Bergomensium, qui ut ostendimus, bis apertus hostis fuerat, interfici curauit. Sed & Longobardi qui Beneuenti erant inducias uiolarunt: Zoto enim qui erat dux Beneuentanus monasterium Casinense inuasit, & abbate monachisque cum singulis uestimentis, & unico codice ordinis regulam continente fuga prolapsum, sacrum id cenobium a barbarie illa spoliatum, ac solo tenus destructum fuit: quae celeberrimi monasterij clades illa fuisse uidetur, quam Gregorio teste S. pater Benedictus futuram praedixit, affirmans uix apud deum potuisse obtinere, ut ex eo loco sibi animae concederentur. Bonitus autem qui tunc erat quartus a beato Benedicto abbas cum monachis eueniens, Romam se contulit. Sed Zotonum paulo post eam commissam impietatem defuncto, rogatus est ab Agilulfo rege in Beneuentanum ducem Arrigis, ad quem aliquot beati Gregorij extant epistolae: sed illa insignis, per quam illi Casinensis monasterij instaurationem uenerunt suauit. Sed nec Romae tunc pepercerunt Longobardi. Namque Ariulfus Herra-riae dux, quam prouinciam omnem praeter Urbem ueterem, Balneumrhegium, Polimartium, Bledam, Sutrium & Perusiam tenebat, in agrum Romanum delatus illum ad usque urbis moenia populatus est. Et quia coloni pacis fiducia liberem in agro erant, multos Longobardi ceperunt mortales,

A mortales, quos iuxta Gregorij uerba in Franciã ducetes, pro seruis uenudabãt. Quin ea in populatiõe multos ex Romanis interfectos, multos scribit Gregorius fuisse mutilatos. Gallinicus uero Italiã exarchus Longobardorũ iniurias iniquo prout debuit ferẽs animo, cladẽ in agro Ro. Histris & Casinẽsi cœnobio acceptã ulcisci cõstituit. Et Parmã Longobardorũ ciuitatẽ inuadens, ea potitus est, filia Agilulphi regis cũ Godescalco eius uiro in oppido captiuatis. Eam autẽ filiã suscepit idẽ rex ex prima uxore, quã dũ esset Taurinensiu dux habebat. Nãq; Theudelinda primũ eo in tẽpore sibi peperit filiũ nomine Adoaldũ. Habitabatq; cum regina Modoetiã, partim in palatio qd primus Ostrogothorũ rex Theodericus ornatissimũ ædificauit, partim in altero qd illi simile ipsa extruxerat. Et ut uotis se exolueret, quib. beato Ioãni Baptiste se obligauerat si masculũ peperisset, basilicã in eius sancti honorẽ quæ nunc Modoetiã insignis uisit à fundamẽtis extrui ac magno ornari sumptu curauit. At Agilulfus amissã urbis Parme, & captorũ filie etiã tunc prægnãtis, ac generi dolore incẽsus, in Gallinicũ quidẽ exarchũ ducere nõ est ausus, qd illũ magnas apud Parmã Bononiãq; copias habere intelligeret. Sed iram exercuit aduersus Trãspadanas urbes, quẽ semp postq; à Narsete fuerãt receptæ, in Romano rum partibus manserãt, Rauennatiq; paruerãt magistratui. Duxere autẽ primũ in Patauium Lõgobardi, quã in urbẽ Gallinicus ex Rauena præsidium miserat ualidissimũ, diuq; illã hinc obsederunt presseruntq; Longobardi, inde defensarũt pro uiribus Rauenates. Erat tũc Padua urbs sine mœnibus lateritio uel lapide cõpactis uallo plãcisq; tantũmodo munita, & omnis ciuiũ habitatio rarissimas tunc habuit muri pinnas. Ea em primaria semper inter Italiẽ urbes habita à prima demolitione tẽporibus Athilẽ facta, per annos circiter sexaginta sine mœnib. aut uallo atq; etiã ciuiũ frequẽtia fuit, primũq; sub Theoderico Ostrogothorũ rege frequẽtari, & uallo fossaq; muniri cœpit. Quare illis in annis ppẽ cõtũ, quot ab ea instauratiõe sub Theoderico facta ad huius obsidiõis tẽpora intercedebãt, omnia tam publica q̃ priuata ædificia ex materia asseribusq; quib. abũdat regio, cõstructa erat. Id cũ cernerẽt Lõgobardi, uetos naçti ualidiores faculas ignitasq; sagittas scorpionib. iniecerũt, & prima quẽ hasit ædificio sagitta incẽdiũ inchoauit, quo pro pinqua ilico corripẽte urbis pars maxima est cremata. Ea adducti necessitate Rauenates præsidio impositi fecerũt deditiõnẽ, & Lõgobardi omnib. q̃ inerãt siue militib. siue ciuib. quò fuit libitũ per pactiõnẽ abire permissis, urbẽ incẽdio uastauere. Monsilicis etiã ciuitas quẽadmodũ uel Athilæ desolationis uel Theoderici tẽporibus factẽ instauratiõis cõmunẽ habuit cũ Padua fortẽ: ita & tunc pari cũ illa euentu, nõ quidẽ incendio absumpta, sed à Lõgobardis aliter est destructa. Quia uero Gallinicus exarchus nũciabatur magnas cõparasse copias, quibus tunc oppressis Trãspadanis ciuitatibus opem ferret Agilulphus Cremona & Mãtua intactis, Veronã & inde Ticinũ est reuersus. Et maiores aduersus illas urbes uere pximo copias ducturus ad Sclauos mittẽs auxilia postulauit, edixitq; omnib. Lõgobardis ducibus, ut & ipsi copijs summo conatu cõtractis, ad priuatis ueris signa Mediolani adessent. Et ne aliq; decissent, Gordoaldũ Tridentinũ, Agilulfũq; Forouiulensẽ duces q̃ adeo sibi erãt infensũ, ut rebellaturi uiderent, pollicitatiõibus munitis cõciliatos iussit expeditioni necessaria cõparare. Quo autẽ tẽpore Monsilicis urbs à Lõgobardo capta est, Gallinicus illi subuenire aduersus, Rauenã obijt. Creatusq; à Mauricio Imperatore iterũ exarchus Smaragdus ad Italiã nauigauit. Et Mauricio imperator, ne dũ interea rei Romane aut Italiẽ aliã suscepit curã, sed Gregorio põtif. supra uires uidẽti aduersabaãt. Erãt Romæ ante Gallinici obitũ, sed eo instãte ab imperatore missi Gregorius præfectus, & Castorius magister militũ ambo Græci, habebãtq; milites numero qdẽ paucos, sed uirtute præstãtes. Nã postq; Theodosius filius & Germanus socer Mauricijs Hũnis pfligatis & Pãnonia pulsus sese ultra Danubiũ, citraq; sine bello cõtinuerunt, iussit Mauricio partẽ militũ Theodosij post Castoriũ Romã petere, ueneruntq; ut uideãt, ad mille milites ueterani, quos à duce suo Romani Theodosiacos appellauere. Tanta autẽ erat Mauricio in rebus Romanis negligẽtia, tanta itẽ auaricia, ut debita magistro militũ Theodosiacisq; stipẽdia nollet ex Cõstantinopoli aut Rauena transmitti: qd uero pecuniarũ à Romanis poterat abradĩ, id nihilominus Rauennã deferrĩ obstinatissime cõtẽdebat. Quare pon. Gregorius opere & præsidij militũ necessitatẽ in urbis Romæ custodiã cõsiderãs, publica ecclesiasticaq; frumẽta illis diuisit & paulopost

praefecto & magistro militū in cōsiliū uocatis, de pace, cuius cōstitutā Ariulfus Hetru-
 riā dux fecerat mētionē, qd cēserēt interrogauit: praefecto autē & magistro militū, quib.
 pericula urbis ante oculos uersarēt, pacē cōstitui laudantib. scripsit pōtifex Smaragdo I-
 talia exarcho, atq; etiā ad Ioānem Rauēnae episcopū dedit epistolā, cuius sūt hęc uerba:
 Et quādo locus est obtinēdi, agat apud exarchū tua fraternitas, ut pacē cū Ariulfo quā-
 do possumus faciamus, qā miles de Romana urbe sicut ipse nouit amotus est. Theodosi-
 aci uerō q hic māserūt, stipēdiā nō accipiētes, uix ad murorū quidē custodiā se accōmo-
 dāt. Et destituta ab omnib. ciuitas, si pacē nō habet quomodo subsistet? Smaragdus ue-
 rō siue iniussu principis paci noluerit assentiri, siue armis posse hostes cōpescere sit cōsi-
 sus, nihil Gregorio respōdebat. Quare pōtifex uidēs urbē summo in piculo cōstitutā ef-
 se, praefecto & magistro militū hortātibus pacē cū Ariulfo cōstituit. Milit uerō tunc ad
 Mauriciū Imp. Smaragdus Nordulfum quendā Lōgobardum, sed perfugā, qui Rauē-
 nae habitabat: per cuius mendacissimi nebulonis assertiones exarchus ipse conatus est
 omnē siue malignitatis tēporum, siue suā, siue Imperatoris negligētia culpā in pōtifice
 Gregoriū reijcere, tanq̄ pax Ariulfum inter & Romanos facta uires Lōgobardorū tūc
 tēporis adauxisset. Et tñ paulo postquā Nordulfum miserat, Smaragdus intelligēs uires
 Lōgobardorū tātas esse, ut sui exarchatus Rauennatis oppidorū defensionē diffideret,
 tēpori se accōmodauit, & quod Gregoriū pōtificem praefectumq; & magistrū militum
 cū Etrusco Lōgobardorū duce intellexerat fecisse, pacē ipse etiā cū Agilulfo cōstituit: p
 cuius ictum foedus Parmā ciuitatē primū reddidit, exinde regis filiā generumq; dimisit
 illuc honestissimē deducēdos: nec potuit illis remittēdis tantā adhibere diligētia, quin
 puella pragnās motu itineris periclitata abortu facto excefferit ē uita. Nordulfus inter-
 ea Cōstātinopolim peruenerat, quo audito psuasus est illico Mauricius atq; gratissimū
 habuit eā sibi oblatā esse causam, cuius obtentu uisus sit sibi inuistā tutatē negligēter atq;
 ignaue urbis Romae & Italiae notā abolere. Hinc ira in pōtificē excādēscens magnā mi-
 litum qui Romae erāt partem euocatā Narnia & Perugia praesidijs adiunxit, & ne pōti-
 ficis autoritas alicuius momenti in posterū foret, Theodosiacos ex urbe & alios milites
 ex Perugia Narniaq; praecipit, bellū in Etruscos Ariulfo subiectos inuouare. Nec tñ ob
 id Ariulfus bellū in urbē retulit: magis nāq; prout cōpertum habuit pōtifex, Romanos
 ille debiles uicinos, q̄ Agilulfum Italiae dominū habere desiderauit: qua ratione contra
 ac existimauit Imperator pacis ille foedera pridē icta cū Gregorio innouauit. Interea A-
 gilulfus Lōgobardorū rex audita Mauriciū cū pōtifice & Romanis dissensione, spē cō-
 cepit Roma & Italia potiundi. Vnde licet Theudelinda hortāte magnā spē pacis cōsti-
 tuendae Gregorio pontifici praebuisset, expeditionē aetate preterita in Mantuā Cremo-
 namq; urbes destinātā ad urbē Romā ducere cōstituit. Siquidē Sclaui multitudo ingēs-
 a Cacāno missi uenerūt, & Lōgobardi duces prout iussi erant Mediolani ad diē cū co-
 pijs affuere. Eō cū maximo apparatu profecturus rex primū omnīū magnis cōminatio-
 nib. impulit Ariulfum Hetrueriae ducē, ut bellū undiq; innouaret. Tuncq; Ariulfus regis
 imperio uictus pfidia in pōtificē Romanosq; est usus. Nāq; improuisus bello indicto in
 uadēs Balneūregiū & Urbēueterē ciuitates in foedere nominatim ascriptas occupauit. H
 Paulopost Agilulfus traductis Pado copijs Hetruria est ingressus. Quae cū Romae essēt
 nūciata, ilico pōtifex & magister militū pretore in urbe relicto, q curā gereret ne qd de-
 trimētī ciuitas acciperet, Nepesum accesserūt, & cōfirmatis ciuitatū oppidorūq; regiōis
 incolis praesidia singulis addidere. Agilulfus uerō cū eq̄tatu aduolās tāto irruit impetu,
 ut parū absuerit qn pōtifex magisterq; militū fuerint intercepti. Obsessa itaq; est Roma,
 & maximā eo tēpore ptulit calamitatē. Qd ut certius & maiori cū audiētū indignitate
 explicemus, uerba ipsius pōtificis afferre est libitū, quae multis ex eius epistolis sūt excer-
 pta: eruntq; simul multa ex quib. Mauriciū impietas in urbē Romā Italiaq; & persecutio
 agitatioq; pōtificis Gregorij quāta fuerit facile cognosceat. Scripserat Mauricius Grego-
 rio, eum cōuicijs lacerās simplicēq; appellās, q Ariulfo credidisset pacē subdole offerē-
 ti. Ad quae Gregorius: Ego ab Ariulfo deceptus simplex appellor, sed is toto corde ue-
 nire ad rēpu. paratus fuit: dumq; mihi nō credit, imō magis Nordulfo creditū est q̄ mihi;
 uideor esse mētītus. Verū si terrē meae captiuitas p̄ quotidiana momēta nō excreseceret,
 de mea despectiōe & irrisione letus tacerē. Sed hoc me uehemēter affligit, qā unde ego
 crimen

A crimen falsitatis tolero, inde Italia quotidie ducit sub Lōgobardorū iugo captiua, dūq̄
 meis assertariōib. nō credūt, uires hostiū immaniter excreſcūt. Et paulo post: Multas em̄
 plagas accepi, quas breuius enumerō, q̄ tāta res dici posse uideat. Primo mihi pax sum-
 pta est, quā cū Lōgobardis in Tuscia positis sine ullo reipub. dispēdio feceram. Deinde
 corrupta pace de Romana ciuitate milites ablati sunt, & quidē alij ab hostib. occisi, alij
 Narniæ & Perusiæ positi, & ut Perusia teneret, Roma relicta est. Post hęc grauior plaga
 fuit aduētus Agilulfi, ita ut oculis meis cernerē Romanos more canū in colla funib. liga-
 tos, qui ad Frāciā ducebant uenales. Et quia nos intra ciuitatē fugimus, deo protegēte,
 manus eius euasimus. Insuper de gloriolis uiris, Gregorio præfecto & Castorio magistro
 militū nō medio crīter sum affectus. Qui om̄ia quę potuerūt fieri, nullo modo facere ne-
 glexerūt, & labores uigiliarū ac custodię ciuitatis uehemētissimos ptulerūt: & post hęc
 om̄ia graui dominorū indignatiōe percussi sunt, de quib. patiēter intelligo quia eos nō
 sua acta, sed mea persona grauat, cū quo q̄a pariter in tribulatiōe laborauerūt, post labo-
B rem pariter tribulant. Mauricius itē ne aliquid omīteret, in quo famę sancti uiri posset
 detrabere, eū insimulatus est necasse in custodia Malchū episcopū, qui in furto deprehē-
 sus ad iudiciū seruares. Ad quę respōdens Gregorius ea usus est uerborū magnificētia,
 quę illū facile ostēdit præter religiōis ac morū sanctitatē uirū fuisse animo excellētē. Sa-
 biniano namq̄ scribēs, inquit: Vnū qd te oramus suggeras Mauritio Imp. q̄a ego seruus
 suus, si in mortē uel Lōgobardorū me miscere uoluissē, hodie Lōgobardorū gēs nec
 regē, nec duces, nec comites haberet, atq̄ in summa cōfusione esset: sed q̄a deū timeo in
 morte cuiuslibet hominis me miscere formido. Malchus autē episcopus neq̄ in custodia
 fuit, neq̄ in aliqua afflictione, sed die qua causam dixit subito mortuus est inuētus. Mirū
 uerō potuisse Gregoriū qd effecit, tātos inter turbines aliquid dicere uel scribere: & tñ
 licet eius cithara sæpe uerteret in luctū, homilias populo sæpe dicebat, multa sæpe scri-
 bebat, quorū hęc sunt in expositione Ezechielis: Quid est quod iā in hoc mūdo libeat
Vbiq̄ luctus aspīcimus, undiq̄ gemitus audimus, destructæ urbes, euerſa sunt castra, de-
 populati agrī, in solitudinē terra redacta est: nullus in agris agricola, penē nullus in urbi-
 bus habitator remāsit, & tñ ipsæ paruæ humani gñis reliquæ adhuc quotidie & sine ces-
C satione ferunt: alios in captiuitatē duci, alios dētrūcari, alios interfici uidemus. Ipsa autē
 quę aliquādo mūdi domina esse uidebat, qualis remāserit Roma cōspīcimus, immensis
 doloribus multipliciter attrita, desolatiōe ciuiū, impressione hostiū, frequētia ruinarū:
 iam de illa omnes potētes ablati sunt, ubi em̄ senatus, ubi iā populus & omnis in ea digni-
 ratum ordo extinctus. Et tñ ipsos nos paucos qui remāsimus adhuc quotidie gladij, ad-
 huc quotidie innumera tribulationes premūt, iam uacua ruit Roma: ruinis nāq̄ crescē-
 tibus ipsa destrui ædificia uidemus, & postq̄ defecerūt homines, etiā parietes cadūt. An-
 gebat etiā eo tēpore Gregorius nō minus prouincialitū q̄ urbis Romæ calamitatibus.
Nā in eodē tempore in quo Romā Agilulfus per annum obsedit, Saraceni, Arabes, Si-
 ciliam ingressi, omnemq̄ maritimā oram prædant, incēdio quoq̄ uastauere. Qd̄ cū Gre-
Dgorius intellexisset futurū, scripsit uniuersis Siciliae episcopis, ut ad redemptoris Christi
 remedia se referētes, quibus nequirent uirtute resistere, lachrymis obuiarent, & cōtra o-
 mnes barbaricę crudelitatis insultus supnæ ptectionis auxiliū implorarēt. Et cū Sclauī
 Histriæ imminerēt, eius puincia episcopis scribit. Equidē de Sclauorū gēte quæ uobis
 imminet, & affligor uehemēter & turbor. Affligor in his quæ in uobis iā patior, cōtur-
 bor q̄a per Histrię aditū iā ad Italiā intrare cœperūt. Quāq̄ uerō Gregorius plura de hac
 Sclauorū in Histriā irruptione nō scribat, tñ nos cōpertū habemus eā gentē, quā ultra
 Danubiū sedes habere & socrerū filiūq̄ Mauricij illis oppositos fuisse diximus, tunc pri-
 mum orā Adriarici sinus dextrī litoris occupasse, & ita habitationē in ea cōtinuasse, ut
 quicq̄ prius Histria & Dalmatia dicebat, ad tēpora usq̄ nostra dicat Sclauonia. Nec tñ
 omnis illa gēs reliquit primas ad Danubiū sedes, quin ijdē mutato nomine magnā ob-
 tinent partem illius regionis. Siquidē locutionis similitudo ac penē proprietates ostendit
 eos qui nunc Poloni & Bohemi dicunt ex Sclauorū reliquijs fuisse. Incoluerant autem
 prius, ut supra diximus, ea loca Vandali, quos credendū est quādo ad Romanorū inua-
 dedas prouincias sunt profecti, partē gētis in patria reliquisse. Quare Sclauī paulo post
 superueniētes ita locutiones cōmiscuere, ut ex utraq̄ tertiā effecerint, quæ pro regionis
 K 4 & ducum

& ducū diuersitate, partim Boemica, partim Polonica postmodū sit dicta. Sunt etiā cer-
 tiores proximis in regionib. Sclauorum reliquie apud Saxones, quorum coloni maiori
 ex parte puram habent, qua Dalmatae nunc utunt, Sclauonicā locutionem. Sed ad Gre-
 gorium. Is sanctus pōtifex, licet distineret hinc belli terroribus, inde scribēdi laborib. tū
 fidei Christianae institutioni & per Italiā, & extra illam intentus erat. Saepē em̄ Ricare-
 dum Visigothorū regem Hispaniā obtinentem ad perseverandū in salubri disciplina a
 Leandro episcopo habita est hortatus, & illum unis in epistolis dignē laudauit, q̄ inte-
 gritatem uitae pretulit magnae ui pecuniae, quā Hebraei soluere obrulissent, si decretū ille
 mitigasset, q̄ aduersus eorū perfidiā protulisset. Sed Agilulfo urbē obsidēte, & omnem
 uastate regionem, Gregorius ad Theudelindā reginā, cui prius dialogos inscripserat a-
 lias dedit epistolas: quarū duae sūt de trib. capitulis, quae ex synodo Chalcedonēsi regina
 & Lōgobardi nōdum susceperāt, priusq; impetrauit pōtifex qd uoluit a gētis barbarae
 regina, q̄ a multis Histrie episcopis. Seuerus nāq; Aquileiēsis patriarcha ut ea susceperet
 capitula nō prius adduci potuit, q̄ a Smaragdo exarcho, simulq; Antonio ecclesiae de-
 fenfore Rauennā fuit perductus. Vbi a Ioāne episcopo Rauennate persuasus heresi abre-
 nūciauit. Et tū paulo post idē Seuerus Mauritiū Imp. Gregorio & fidei Christianae quo-
 ad poterat aduersantis presidio fretus ad uomitū redijt. Cuius pseudoepif. pertinacia est
 factū, ut Aquileiēsis ecclesia in duas sedes sit diuisa. Eo nāq; defuncto, Ioānes a Sisulfo
 Foroiuliano Lōgobardorum rege apud Aquileiā, & Candianus in Venetis apud Gra-
 dum a pōtifice Romano in patriarchas ordinati fuere. Quid q̄ Agilulfum regē si armis
 Gregorius supare nequibat, in causis fidei & religionis succūbere fecit. Nā cum Lauren-
 tius Mediolanēsis episcopus e uita excessisset, & Lōgobardi unū ex suis delegissent epi-
 scopū, Gregorius defensori patrimonij Liguriā scripsit, ut coactis Mediolanēsis in Li-
 guria habentibus illum cōfirmaret, quē illi cōcordes ducerent eligendū. Ad ea em̄ usq;
 tēpora & aliquot itē annis postea om̄is Liguria intra uetustissimos Macre & Vari am-
 nium Apēniniq; iugorū fines semper in Romanae rei fide permāsit, postq; a Narsete fuit
 Francorū manibus erepta. Itaq; tam multi ex Mediolanensibus Lōgobardorum seuitiā
 declinauerāt in Liguriam, ut electionē episcopi ab ipsis fieri posse iustissimus pōtifex iu-
 dicauerit. Annus interim obsidiōis Romae tāto apparatu, tātisq; cū copijs facta elapsus
 erat. Quo in anno Agilulfus rex nunq; efficere potuit, ut agris Beneuetanus Lōgobar-
 dorū dux, aut in castra ad se iret, aut subiectis Imperatori & Rom. fauentib. Beneuenta-
 no ducatu uicinis bellū inferret. Tenebat uerō Arrigis eo sub ducatu preter Neapolim
 & Puteolos, quicquid uetusto nomine Cāpania regio est cōplexa, illiq; suberāt Samni-
 tum pars maxima a Beneuēto Eferniciq; & Aimonis Vasto, Aternū usq; amnē, qui nūc
 est Piscaria, & inde quicquid Pelignorū Maruciorumq; & Marforū nominib. cōti-
 neēt. Piceni aut pars ad Apenninū pertinēs Spoletano duci Lōgobardorū sub erat. Exin
 de quicquid urbiū oppidorūq; a Rauēna in Sipōtinam urbē & ultra ad oram maritimā
 quicquid in Italiē ambitu ad Neapolim est sitū. Et a Sipōto Nuceriā, inde in Lucanos Nea-
 polimq; quicquid mediterranea regio in Salētinos Calabrosq; & Brutios habet, Impera-
 tori tunc parebat, ut nullo pacto sit dubitandum, quin Mauricius potuerit urbi Romae &
 Italiae subuenire, nisi mala illi mēs, malus animus fuisset. Itaq; Agilulfus postq; nullā po-
 tiundi Romae spē reliquā uidit, obsidione soluta in Etruscos recessit, & inde Mediolanū
 se cōtulit. Interea Mauricius iudicio dei deterritus a Gregorij psecutione cessauit: fama
 est & in S. Gregorij scriptis inuenimus, uirū quendā monachi uestimētis indutū, tenen-
 temq; strictū ensē Constantinopoli in forū uenisse, & cū ad statuā usq; aeneā gladiatoris
 ipsum circūtulisset ensē exclamasse: Imperatorē gladio moritū. Quambrem Mauri-
 cius a molestijs Gregorio inferendis se cōtinuit, adnissusq; est om̄ia facere, ex quib. iram
 dei posset auertere. Interea uerō dum supplicari a seruis dei pro se studet, & se in luctu ac
 lachrymis antea ctæ uitae poenitentia macerat: in somnis uidit se, & Cōstantinā uxorem
 cū filijs & filiabus, omniq; cognatione tradi Focæ militis gladio perimendū. Cumq; eui-
 gilasset Philippico gño, quem affectati imperij suspectum habuisset ad se uocato, falsa
 de illo suspicionis culpam est cōfessus, & erroris sui odium deprecatus, illum interroga-
 uit, nunquid aliquem in omni reipub. militia Focam audiuerit uocitari: respōdit Philip-
 picus, unum se Focam nosse qui nuper esset cōstitutus in exercitu procurator. Et quum
 Mauricius

A Mauricius qualis ille esset Focas inquireret, ait Philippicus, ætate iuuenē temerariūq; sed timidū esse. Ad quod uerbū cōsternatus Imperator, si timidus inquit, profecto & homicida. Qui tamen in pœnitentiæ & supplicationū sollicitudinē totum se demersisset Mauricius, nequaquā interea à cupiditate ac auaricia abstinēbat: quinimo ne exercitus eum stipendiū & annonæ impendio grauaret, illū ultra Danubiū hyemare coegit in regione Sclauorum, ut perpetuis incursionibus per uim & arma sibi quarerent alimenta. Qua ex re cōmotus in seditionē exercitus, Focā centurionē exaltatū super clypeū, sibi in exarchum acclamauit. Eo tumultu in exercitu cōmoto, Theodosius filius & Germanus socer Imperatoris fugā arripuerunt. Ducentes tñ in exercitu ordines, siue quia indignē ferrent Focam centurionem eis esse prælatū, siue quia differendo sperauerint multitudinis furorē posse deliniri, publico cōsilio ad Theodosium Germanumq; miserūt, ut alter eorū Imperator effici pateret. Cumq; illi renuissent, Focas ab exarchatu concordī exercitus uoto ad imperiū sublimat. Ea cū essent Cōstantinopolim nunciata, Mauriciusq; aliquot cum populo habuisset contentiones, tumultuari in urbe est cœptum. Et Mauricius dissimulato habitu, cū uxore & filijs dromonē cōscendēs fugere est admissus. Sed apud Chalcedonē uno & uigesimo imperij sui anno captus est, securiq; percussus.

HISTORIARVM BLONDI FORLIVIENSIS AB INCLINATIONE imperij Romanorum, Decadis primæ, Liber Nonus.

Mocas apud Cōstantinopolim magno populi exercitusq; applausu Imperator declaratus, nihil duxit antiquius, q̄ querere ut pari quoq; Romanorum uoto cōfirmatus uniuerso orbi ostenderet se iure & ordine imperiū accepisse. Scripsit itaq; pōtifici Gregorio & Romanis, cum hisq; epistolis suam & uxoris Leontię imaginem Romā deferri curauit. Et cū sapenūmero faustū Imperatorem felicem Augustum bonū reipub. patrē Focam, fuisset acclamatum, imago Augustorum in oratorio S. Cæsarei Lateranensis palatij sacello locata fuit. Dedit uero Gregorius pontifex ad Focā literas, in quibus de imperij susceptione gratulatus, illum hortatus est inter cætera, ut libertate singulis sub iugo imperij reseruata, memor esset illud inter reges gentium, & reipublicæ Imperatores distare: q̄ reges gentium domini seruatorū sunt, Imperatores uero reipublicæ domini liberorum. Paulopost Gregorius mittēs ad Focam quod ille poposcerat, diaconē unum spiritales palatij Cōstantinopoli causas directurū, calamitatem exponi iussit, qua eo tempore à Lōgobardis Roma & Italia premebant. Smaragdī namq; patritij aduentus parum profuerat ciuitatibus & oppidīs in Romanorū & Rauennatū fide solitis permanere. Et Agilulfus quamprimū intellexit imperiū apud Cōstantinopolim ob res nouas à Foca intentatas uacillare, copias quibus in obsidione urbis Romæ usus erat denuo cōtraxerat, ducebatq; in expeditionē anno ante secundo aduersus Mantuā, Cremonamq; tātis apparatibus destinātā. Curauit uero Agilulfus ut Hetrurīæ & Spoleranus gentis suæ duces Romanos eorūq; oppida quātis possent motibus agitarēt. Profectus Mediolano estate iam mediā Agilulfus, primū Cremonā urbē obsedit, quā intra trigessimū diem expugnātā ad solū usq; demolitus est. Exinde in Mantuam est ductū, quæ urbs fortiter repugnauit, q̄ inerat præsidium à Gallinico, quādo Parmā cepit immisisū. Sed Lōgobardi admotis arietibus mœnia alicubi aperuere: quāobrem Rauennatū Gregorūq; milites qui præsidio inerat, salute rebusq; proprijs per pactiōnē impetratis, urbē intra trigessimū & ipsi diē amiserūt. In eam urbē nō est à Lōgobardis aliter sauitū, q̄ q̄ mœnibus magna ex parte euersis reddita est immunita. Interea Vulturnienses cū uidissent duabus his urbibus, Pado proximis, nullū à Rauenna uenisse subsidium, sese Lōgobardorum fidei permiserūt. Erant in Brixillo tunc Rauennatum milites, q̄ demolita olim ab Anthari rege eius oppidi munimenta tumultuario opere instaurauerāt, id solum admissi, ut sibi haberent præsidium, in quod cum ex agro hostili abigerēt prædā, tutos se redderent. Et hi etiā Cremonæ & Mantuæ excidij exemplo territi, præsidio igni ferroq; demolito, Rauennā nauibus sunt delapsi. Ea cū agerētur in Italia, Focas anno imperij sui primo oēs Asiæ & Europæ, atq; etiā Africæ prouincias quæ Mauricio subiectæ fuerant, cōfirmauerat, tantumq; de se spei prouincialibus imperio parere assuetis

assuetis dederat, tantū ecōtra formidinis hostibus incusserat, ut fama probitatis suae in I. E
 taliam perlata, Agilulfum & Lōgobardos terruerit. Hinc Smaragdū inter & Lōgobar-
 dos in aliquot menses induciā primum, & post in annum pax cōstituta est: quo in anno
 Agilulfus ut prēsidiā sibi aduersus nouū Imperatorē pararet, affinitatem cum Theude-
 berto Frācorū rege quāsiuit, filia Theudeberti Adoaldo ipsius Agilulfi filio uixdū qua-
 drimo per internuncios dispōsata. Ea pace cōstituta, quā Romanos etiam & omēs Lō-
 gobardorum duces ubiq; cōstitutos tenere uoluerunt, beatus Gregorius anno imperij
 Focę secūdo & pōtificatus sui quartodecimo migrauit ad cōelum. Suffectus uerō est illi
 Sabinianus. Quī & ipse pacē cum Lōgobardis in alterum annum fecit: per cuius pōtifi-
 cis tempora, & si omnis Italia ab hoste Lōgobardo quieuit: fames tñ ualida populos nō
 minus q̄ antea cta bella fecissent, afflixit. Qua suadēte fame Agilulfus Lōgobardorum
 rex, & quia noui Imp. Focę potentiam formidaret, Stablietanum notarium suum misit
 Cōstantinopolim ad Focam, cum quo pacem cōstituit triennio in Italia obseruandam,
 eiusq; pacis bñficio quiescente Roma, suffectus est defuncto Sabiniāno Bonifacius pō-
 tificum se, prout beati Gregorij tēporibus cōperat, appellantis cōpescuit. Focas etenim
 ipsius pōtificis suasiōne, publica & ad uniuersum orbē Christianū dimissa sanctione cō-
 stituit, ut Romanę ecclesię Romanoq; pōtifici omnes orbis ecclesię obedirēt. Eo autē
 pōtifice immatura morte post nonum mensem uita functo successit alter Bonifacius ex
 Maris & urbe Valeria oriūdu, qui & ipse ab eodē Foca impetrauit, ut templū Romę
 celeberrimū à Marco Agrippa ædificatū, & omnib. dijs gentilitatis prophanatū, muta-
 to nomine S. Marię & omnium Christi sanctorū ecclesiā uocaret. Quę autem Romā
 & Italiam tanto prius tempore presserāt agitationes, ad Focę imperij extremū, muta-
 in Asiam translata uident. Nanq; Prāsini primum, & Venetici, sinus Arabici Ægyptū
 uerō populorum odia uetustā habere originem cōijcimus, cum ipsos cōstet Ælij Anto-
 nini Veri Imp. temporibus simile bellum parasse: quibus dum Imperator autoritate & G
 missis legionibus obsistit, Prāsini quidē facile imperata fecerūt: Venetici autem Anto-
 ninum suspicati in hostium fauores procliuorē fuisse, illum Romā redire properantem
 iniurijs incōmodisq; affecerunt. Sed & Persarum rex Cosdroas per idem ipsum tempus
 in quo Prāsini Veneticisq; tātos cōciuerant motus, Ro. imperij prouincias inuasit, tan-
 taq; celeritate, tāto cū apparatu irrupit, ut prouincię urbescq; quascunq; tentauit pari tē-
 pore sint & aditę & occupatę. Focas nanq; alijs qui in Africa exorti nūciabant sedādis
 motibus adeo implicitus perplexusq; erat, ut prius omnia & simul uitā amiserit, q̄ satis
 quid sibi prius agendum foret cōstituire & prouidere potuerit. Priscus quidā patricius
 summo honore apud Focam in Cōstantinopoli fuit, qui cōiuratione inita cū Eracliano
 socero Africa ppratore Eraclio eius filio & suę uxoris fratri imperiū affectauit. Quā-
 primum itaq; Prāsini Veneticisq; tumultuantibus Cosdroas Mesopotamiā occupauit,
 Eraclianus item prout cū gño constituerat Imperatori in Africa rebellauit: tum Priscus
 cōponendis soceri cum Imperatore rebus sequestrē se exhibuit, Eracliusq; Cōstantino-
 polim tanq; paternę fidei obses uenit, & copias Eraclianus quātascūq; ex Africa poruit
 cōtrahere tanq; Imperatori subsidium allaturus parauit. Quib. copijs nauigio in Thra-
 ciam transportatis Focam coniurati obruncarunt, Eraclioq; Imp. per uim & arma con-
 stituto, Eraclianus pater ad tuēdā Africam est reuersus. Per id etiā extremū Focę impe-
 rij tempus licet Itali & Romani quietē, de qua diximus, à Lōgobardorū pace nacti es-
 sent, eorū tamen hostes Lōgobardi cades, quibus tāta crudelitate in nostros diu fuerāt
 debacchati, sunt experti. Auares nanq; Hunni à quibus Noricū prouinciā à se Bauariā
 prius appellatā ostēdimus inhabitari, Transpadanas sibi cōfines Venetię & Forijulij
 prouincias inuasērūt: queis intima Forijulij iam habētibus, Gisulfus eius prouincię dux cū
 omnibus prouincialib. Lōgobardis qui arma ferre potuerūt, occurrit, preliūq; sine mo-
 ra magnis utrorūq; animis est cōmissum: sed Lōgobardos multitudinē alioquin ingēte
 maior multō Bauarorū exercitus corona cinxit, pugnatūq; est utrinq; atrociter: & licet
 Bauaro uictoria nō cesserit incruēta, Gisulfus multis cōfectus uulneribus cecidit, Lon-
 gobardisq; multa pugnatorum millia penē ad internecionem fuerunt casti. Secūdum id
 praelium

A prelium Bauari in multas diuifi partes prouinciã ubiq; rapinis incendijsq; latissimis uau-
 flauere. Erat Bauaris rex dictus ex gentis cõsuetudine Cacannus, qui audiens Romildã
 Gisulfi ducis uxore cum filijs Rodoaldo & Grimoaldo, cumq; uxoribus & gaza prima
 riorũ gẽtis Lõgobardæ, quæ in prælio ceciderat, sese intra oppidũ Foriulij cõmunisse,
 illuc duxit, firmiore proposito q̃ certiore spe uel obsidione uel uiribus potiũdi. Nãq; in
 oppidũ post Aquileiæ urbis excidium ante annos ferme ducentos ab Athila factũ, eius
 prouinciæ metropolis & tanq; arx fuerat, in quod Heruli, Ostrogothi, & ipsi ad extremũ
 Longobardi prædam cum alijs in Italia regionibus, tum maxime in Transpadana factã
 cõgerere consueuerat: qua ratione & quod in ipsis Italiae faucibus situm id oppidũ bar-
 baris qui noui aduenissent opponebat, firmissimis mœnibus munitum erat. Obsedit tñ
 oppidũ Gisulfus, & machinis excitãdis fecit maximos apparatus. Sed qua pridẽ usi erãt
 Lõgobardi fortuna iam flaccescẽte, per inusitatũ pditionis genus oppido Bauari sunt
 potiti. Romilda nanq; Cacannũ mœnia obequitantẽ cõspicata flauo crispãtiq; capillo,
 B forma atq; ætate florentissimũ esse, in illius libidinẽ exarsit, militq; euestigio nũcios qui
 pacto cum rege suo ipsius matrimonio, polliceretur oppidi proditiõne: Ipopõdit uerò
 rex, & oppidũ ingressus, introductis copijs Romildã unica nocte in thorũ admisit, fide
 postmodũ laudãdo perfidiæ modo falsa, impudicã mulierem Bauaris militibus in cõcu-
 bitu prostitutã ad lassitudinem agitari iussit, & seu auiditate prædæ seu gẽtis Lõgobar-
 dæ odio adductus, omnes tam foeminas q̃ mares & omnis etiã ætatis in oppido repertos
 porta foras educi custodiriq; iussit, pollicitus sese illos ad Pannoniæ loca, unde primũ ab
 Alboino rege in Italiã traductifuerãt, reducere liberãdos, ut priore in patria cõmanerẽt.
 Exinde præda oppido asportata, ignis edificijs est subiectus, nec prius inde mouit rex q̃
 oppidũ munitissimũ opulentissimumq; solo uidit æquatũ: & profecto maximã eo in
 excidio Bauaros adhibuisse diligentiã hinc cõstat, q̃ multos ante annos celeberrimi op-
 pidi in patria cui dedit nomẽ uestigia ignorãt. Fuerũt tamẽ nõnulla prouinciæ Foriulij
 C oppida editis grumosisq; in locis sita Longobardis salua, Cormona, Nemasum, Osopũ,
 Arcenia, Reuma, Glemona & Ibliginũ: ea in oppida quos fors & melior fortuna perdu-
 xit, ij maiorũ gentis Longobardæ copiarũ aduentũ salui securiq; expectarũt. Etenim ad
 primum irruptionis Cacanni in Foriulianã regionem nunciũ, qui ad Lõgobardos du-
 ces per Italiã est perlatus, ilico omnes Papiæ ad regiã conuenerũt. Vbi de clade acce-
 pra, & excidio oppidi prius certiores facti sunt q̃ potuerint subuenire. Grasulfum tñ Gi-
 sulfo fratri defuncto ducẽ Foriulij, Agisulfus rex ducesq; subrogarũt. Bauari interim I-
 talia egressi cum primũ in patria cõstitere, captiuos pubertatẽ supergressos in cãpo, cui
 sacro postea ob id facinus fuit nomẽ, interfecerũt. Pueros uerò & foeminas, partim p̃ ser-
 uis pellicibusq; habuerũt, partim hastæ subiectos tanq; gentẽ barbarã uendiderũt: pue-
 ros tamẽ Rodoaldum & Grimoaldũ, Gisulfi ducis defuncti filios fuga prolapsos solus
 inter multos scriptores asserit Paulus. Per id etiã tẽporis imperio Cõstantinopolitano tu-
 D ora cõsedisse, quẽcũq; ppinquis in regionib; imperio parẽtia inuaserũt, & militib; quos
 Focas præsidio imposuerat subita irruptione accisis, omnẽ Dalmatiã & Illyrici Adriati
 co adiacẽtis prouinciã subegerũt. Nec potuerũt Italici eorũ qui tũc in imperio suscitati
 erãt motũ sese omĩno expertes in fontesq; seruare. Pace Lõgobardorũ ubiq; per Italiã
 cõstituta, Focas, Ioannẽ Lemigiũ Thracẽ, Smaragdo patricio in exarchatu Italiæ dede-
 rat successore, qui sua iudiciumq; suorũ muliebri turba in Italiã trahenda diu per Græ-
 ciam est moratus, tam diuq; defedit & nauigare tardauit Ioãnes, ut nõ prius inire poue-
 rit magistratum q̃ de Focæ casu in Italiã sit perlatus. Itaq; appulis Rauennæ nauibus,
 quæ exarchũ iudicesq; per oppida & urbes Italiæ regẽdæ distribuẽdos aduexerãt, Gre-
 ca uirorũ uxorũq; & spadonum mollities omnia quæ aduenis collibebãt, imperat, &
 diutius dilata, cõminationibus uerberibusq; nititur a Rauēnatibus extorquere. Erãt tũc
 Rauennates, quod opulẽtis in urbibus assolet, tot tãtisq; quãtæ undiq; obstrepebãt oc-
 cisi Imperatoris, profligatorũ cõsorumq; ad interneciõnẽ Lõgobardorũ, atq; oppresso-
 rum a Sclauis Histrorũ nouis rebus, animis suspensi. Dũ igitur Græci haud secus quã-
 fires imperij integræ essent, importunẽ Rauēnatibus molesti sunt, facile exortus est in-
 certo autore aut cõcitate tumultus, & Ioãne exarcho cum magna iudicũ parte occisis
 in petu-

in petulātem uxorū spadonumq; turbā petulātius est grassatū. Romani etiā licet nullos E
 rēpublicā imperiū decus cōcernentes cōciuerē motus, Bonifacio tñ quarto uita fun-
 cto usq; adeo in successoris electione discordes fuere, ut prius elapsi sint octo menses q̄
 in successorem potuerint conuenire. Erat Neapoli Ioannes Cāplinus ex gente patricia
 Cōstantinopolitanus, quem Focas presidio illiq; urbi praefectū, siue prout Graeco uoca-
 bulo appellabāt, archōta imposuerat. Is eam Romanorū in pōtificis electiōe diuturno
 rem solito altercationē maiores pariturā motus existimauit, & occisorū Rauennae ex-
 archi ac iudicū cōmotionem apertā rebellionem parere est opinatus. Vnde urbis Nea-
 politanā, & simul Lucaniā, Brutiorū, Apuliā, & urbū oppidorumq; Cāpaniā quae nō
 parerēt Lōgobardis, tyrānidē suscepit, fore sperās, ut imperio in Asia à Persis oppresso,
 Rauennatibusq; in rebellionē permanētibus, regno etiā ipse occupato quietus potiret.
 Eo anno qui fuit inclinationis imperij Romanorū occidentalis ducētissimus, Eraclius in
 Augustū quinquagesimū assumptus, & à Sergio patriarcha Cōstantinopolitano coro-
 natus orientale accepit imperiū, adeo in Asia mutilatū, ut cōstet eius imperij inclinatio-
 nem ipso anno initium habuisse. Prouidit tñ omnia & principio, postq; aliquandiu ma-
 gnificē gessit Eraclius. Primum nanq; Eletherium gētis patriciae Cōstantinopolitanū
 imperialis aule cubiculariū & ducē rei bellicae scientissimū in Italiā misit, deditq; illi co-
 pias & pecunias quo res Italiā cōfirmaret. Et copias quascunq; Focas in proximis Asiē
 & Europe puincijs habuerat, quasq; genitor Eraclianus ex Africa miserat, & indies mit-
 tere potuit instruxit, misitq; aduersus Cosdroē, quo puincias in fide manētes ab illius
 impetu cōseruaret. Nā prius q̄ Foca occiso imperiū Eraclius in Cōstantinopoli potuerit
 stabilire, Cosdras Mesopotamiā Palestinaq; occupatis, Hierosolymā inuaserat, eaq; ur-
 be tunc opulētissima potitus in Christianos quorū ad nonaginta millia sicut multi tra-
 dūt scriptores, gladio interemit, desquiebat, diruerat ecclesias, & loca sancta quoad pote-
 rat pollui inclinariq; curauerat: quāq; nō nihil ueneratiōis uidet sacratissime cruci domi-
 nicā exhibuisse, quādoquidē eum graues tradūt scriptores illius partē quā Helena Cō-
 stantini Magni genitrix in Caluaria locauerat, inde asportatā posuisse in patria, locatā in
 throno quē mirabili opere auro gēmifq; ornatū exadificauerat, ea ratione ut licet extre-
 ma rotunditas ad cœli instar circumageret, ipse tñ immotus in cētro sederet, dominica
 cruce supra uerticem cōmunitus. Nanq; suis p̄dicat Persis fore, ut quādiu sacrosanctē
 inhæreret cruci, ab omni iniuria & mortis periculo tutus esset. At apud urbem Romā
 primū est auditum accepisse Eraclium imperij iura, ilico Deus dedit Romanū ciuem pa-
 tre Stephano subdiacono pontificē elegerūt. Intereaq; Eletherius patritius Rauennae
 applicuit, qui sine controuersia admissus postq; exercitū nauigio eduxit, milites qui Ra-
 uennae & in illius exarchatu erant, ad edictū cōuenientes nouo adegit in Eraclū sacra-
 mento: exinde cōfirmatis rebus habita consciorū exarchi Ioannis & iudicū reipublicae
 necis quæstione noxios puniuit. Postea accedens Romā à Deus dedit pontifice popu-
 loq; Romano honorificē est acceptus. Eo ex loco pertētare uolēs q̄ essent quos Ioānes
 Cāplinus fautores haberet, omnes qui sub Foca Romano imperio stipēdia facere soliti
 erant, edicto ad sacramentū accipiendāq; stipēdia cōuocauit: sed ad nullos milites uete-
 ranos statua citra aut circū Neapolim habere solitos, peruenit edictū, q̄ omēs Campsi-
 nus in Neapoli coactos pecunijs, frumētō, uesteq; donauerat. Quē causa Eletheriū im-
 pulit, ut postq; copijs abūdē munitus erat, ad obsidendā Neapolim properaret. Copijs
 q̄ plurimū Eletherius applicuit structa acie obiectis Neapolitanā urbis portā: Cam-
 psinus & si inferiorē se uiribus intelligebat, nō est ausus p̄lium detrectare, q̄ uereretur
 ad superioris potētatis patricij obedientiā inclinare. Cōflixit itaq; Cāplinus, & ipsa in
 porta superatus interfectusq; fuit. Potitus Neapolitana urbe & rebus Italiā illius ore cō-
 positus Eletherius Rauennā redijt. Vbi nō solum debita militibus ara persoluit, sed u-
 numquenq; donās, prout dignitas ordoq; exposcere uidebat, omnes beneuolentia de-
 uincere sibi conatus est. Conscijsq; sibi quātū esset facinus quod animo destinasset, no-
 uam cum Lōgobardis pacem amicitiamq; quæsiuit. Illis autē ob acceptā à Bauaris cla-
 uē ultro assentiētibus, ueteri paci aliquot etiā mēses ex formula obseruādā noua in de-
 cennium est addita. Cœpitq; primū ostentē uirtutis fructū Eletherius, q̄ Eraclius mul-
 torum

A torum literis, quę in Italia ille gessisset gereretq̄ intelligens, illum Italię exarchum solita
 attributa potestate cōstituit. Per ea em̄ tempora Eraclius rerū imperij cura in duces suos
 reiecta apud Cōstantinopolim desidebat, ocio luxuq̄ immerfus. Nam cum uxor Eudo
 xia Cōstantinū anno imperij secundo peperisset, & ipso in partu obisset, Martinā ex soro
 re neptem incestuoso sibi matrimonio copulauit: ex qua anno cōiugij primo suscepit fi
 liū nomine Eracleonem. Romę interea Deus dedit papa post annū pōtificatus tertij uī
 ta functo, Bonifacius eius nominis quintus illi suffectus est. Sed priusq̄ potuerit pōtifex
 ex more cōsecrari, Eleutherius patricius & nouus exarchus sese apud Rauennā Italię re
 gem declarat, legiones sibi per largitionē conciliatas unum in exercitum cogit, iterq̄ in
 gredit̄, Romā sibi & cunctam Italiā subacturus. Duces uero militię Rauennatis quib.
 plurimum fidere cōperat, eum apud oppidū Luceolū interfecerunt. Qui duces cū exer
 citu Rauennā redeuntes caput tyrāni Cōstantinopolim Eraclio miserūt, susceperuntq̄ cu
 ram, ne res Italica exarcho destituta quicq̄ acciperet detrimenti, quousq̄ Isacius patrici
 us & ipse Cōstantinopolitanus mandatū sibi ab imperatore accepit Italię exarchatū:
 In cuius aduētū Agilulfo Longobardorū regi uita functo, Adoaldus filius puer cū Theu
 delinda genitrice Longobardis cupientissime fauentib. successerant. Ea em̄ regina quā
 a principio aduentus sui in Italiā, sibi cōparauerat Longobardorū gratiam, adeo conser
 uauit, indiesq̄ adauxit, ut duces militesq̄ Longobardos uerbo magis regeret, q̄ reges il
 los armis cōpescere potuerint. Hinc nullis fœderum innouata conditionib. pax Longo
 bardos inter & Italicos per decē annos, quib. puer in regno uixit quietissima fuit: quin e
 tiā eiusmodi pacis bono multa uariaq̄ regina cumulauit in Italicos beneficia, q̄ non mo
 do ecclesiis pijsq̄ locis pueri regis nomine donationes maximę sunt factę, sed urbes op
 pidaq̄ alicubi instaurata. Essent hoc loco motus Francorū & regū eius gentis Theodori
 ci, Theodeberti & Clotharij fratrū explicandi, esset eorū inter sese crudelitas diffamāda,
 q̄ Theodoricus a fratrib. in pręlio superatus, & inde cū ingenti exercitus iam captiui oc
 cidione interfectus sit, Theodoricoq̄ post parū uita functo eius filios Clotharius, ut so
 lus regnaret, occidit. Sed ea tragicis, quib. fuerunt digna relinquimus, ad illaq̄ stylū con
 uertimus, quę ad nuper inchoatā a nobis orientalis imperij Romanorū inclinationē se
 cuta sunt. Anno imperij Eraclij sexto, Persę omni Asia quę in meridiem uergit potiti ad
 Aegyptum arma uerterunt. Alexandriaq̄ capta paulisper se cōtinuere, q̄ Eraclianus im
 peratoris pater magnum in Africā exercitum terrestri uia in Aegyptum Asiamq̄ ducen
 dum parasse nunciaret. Sed obiit eo in tempore Eraclianus: qd̄ cum esset Persis renūcia
 tum, illico in Africā ducentes Carthaginē ceperunt. Inde potiti Africę imperio impos
 itisq̄ illi cū pręsidijs, tum etiā magistratib. in Asiā sunt reuersi. Petiuerat eo in tēpore Era
 clius a Cosdroa pacē, quā magno cū Ro. imperij dedecore fuerat accepturus. Sed barba
 rus rex uictorij insolens, ut illi cōsentiret paci nullis precib. pręmissis pollicitationi
 bus adduci potuit. Quamobrē imperator timore potius q̄ uirtute animos faciēte, expe
 ditionē in barbaros destinauit, primumq̄ omniū Cōstantinopolis defensionē p̄spectu
 rus Cōstantinū filiū Cæsare declaratū regni cōsortem accepit, Sergio uenerabili patriar
 cha, & Bonoso patricio spectatę uirtutis uiro illi in administrationis socios attributis.
 Exinde rei diuinę ex Christianorū institutis religiosissime intendens, accuratissimā per
 sacri ieiunij tēpora omnib. in sacris ædib. supplicationē habuit: postmodū celebrato pa
 schate p̄fecturus dexterā saluberrimo telo armauit, tabula scilicet saluatoris Iesu, uel si
 cut aliqui habent, gloriosę uirginis imagine picta, quā diu uenerantissime in sacrario ser
 uatā fama esset tanq̄ de cœlo cecidisset, nullo fuisse hominum opere fabricatā. Ingressus
 Syriā. Eraclius audiens Cosdroē se apud Azotū urbē potentissimā cōtinere illuc duxit.
 Qd̄ cū intellexisset futurū Cosdroas inde p̄fectus est: faciebat uero iter in Persidē Cos
 droas, & ne hostis persequendi facultatē haberet quacunq̄ incederet maturas flauescen
 tesq̄ tunc in agris segetes igni ferroq̄ uastabat. Insecutus tū est plurimis castris Eraclius
 & ubi Cosdroē in uastatione segetū uidit laborasse, ipse in regionis ædificia defauit. Eo
 in itinere factus est certior Eraclius Cosdroē cursu accelerato intra Persidē cōfugisse, re
 lictis duob. pręfectis, Sarabago & Sarabasse, q̄ nostrorū impetū morarent. Quare impe
 rator mutato persequendi cōsilio id munus & ipse legatis demandans flexit in sinistrā, et
 magnis cōfectis itinerib. peruenit ad Taurū, ipsoq̄ superato mōte reperit Sarbarū Per
 Blondus. L sem Cos

sem Cosdroæ ducū primarium magno circuitu facto anteuenisse, & ad pontē qui iungebat Sarū amnē sese illi cū magno exercitu opposuisse. Processit uero Eraclius, & castris citeriori in Saronis ripa ad pontē positis transire conatus est. Dumq̄ aliquandiu ipso in ponte uaria essent edita certamina, Eraclius ppugnaculū expugnauit, q̄ sua in ripa Sarbarus tumultuario opere cōmuniuerat: ea in ppugnaculi oppugnatione cum se inferiorem cerneret Sarbarus dux rei militaris scientissimus, cōsiliū in tempore cepit, ex quo res Eraclij adducta est maximū in discrimen. Munitiones nanq̄ etiā priusq̄ ab hoste essent capte reliquit, magnamq̄ sui exercitus partē ad amnis ripas sursum deorsum secedere, & de pressis in locis insidere curauit: iussitq̄ ut quamprimū Romanos se in patētes campos recedentē insecutos esse uidissent, eadē quā perrexissent, ocyus reuersi ad potē præsidiūq̄ a se impositū redirent, distinerentq̄ praelio Eracliū, ne suis in campo pugnantibus subueniret. Turmis ut Sarbari imperata facerent citato dilabentibus cursu, ipse pariter in campos p̄currens fugere simulauit. At Eraclij exercitus præsidio positus hostes quauersum fugere cernens, ordines quidē soluit, sed nō minus turmas ad amnis ripas fugientes q̄ ipsum Sarbarū in campos est secutus: quæ maior q̄ opinatus fuerat dux Baurus Romanorū militū dissolutio cladem auertit, quā necessario Imperator maximā accessisset si in solū Sarbarū agmina prouissent. Illis nanq̄ turmis quæ ad ripas fugiebant, ut se tuerent cōpulsis, relata est ilico in pontem pugna, & Eraclius de incōmodo qd̄ iam magnum acceperat à ducibus certior factus pugnātes ubiq̄ milites accuratissime reuocauit. Deturbatus eo ponte Sarbarus transuersis itineribus in Persidē se contulit. Quē Eraclius singula per castra euestigio est insecutus. Ea cū essent Cosdroæ nunciata, Saym famæ celebris ducē dedit Sarbaro successorē, qui nouis magnisq̄ copijs exercitui, quē Sarbarus duxerat additis Eraclio se opposuit, uentumq̄ est ex cōdicto ad praeliū, copijs hinc inde in acie explicatis: quibus aciebus struēdis cum dies una pp̄e esset exacta, pacti sunt duces proximum solis ortum per inducias expectandum: qd̄ uero ad crepusculū potius q̄ ad solis ortum inierunt praeliū, multa utriusq̄ exercitus cæde in uesperā est protractum, & inclinabat ad Saym Persasq̄ uictoria, nisi dñs exercituum, quo adiutore id bellum Eraclius gerebat, subsidium attulisset. Exortus magnā in tempestatē imber grandine mixtus in faciemq̄ hostium fulminans & obcæcabat pugnantes Persas & impetu proluuebat, cum Romanas acies aut minime à tergo lederet, aut ipso turbine in hostem ferret. Cōfractus est itaq̄ & magna occidione prostratus Says exercitus. Ad eius ingentis acceptæ cladis nunciū territus Cosdroas oēs effudit regnorum uires: copijs nanq̄ quotquot Persia tūc habuit cōtractis, Razatenē bellis feliciter administratis præclarū ducē præfecit. Oppositus Eraclio nouus dux magna conflixit audacia, idq̄ item praeliū perpetuo continuatū die in uesperā est protractū. Sed ad solis occasum cum multa in utroq̄ exercitu milia cecidissent, Razatenes superatus interfectusq̄ est. Relata sunt ex eo praelio uiginti septem Persarū militaria signa, & maiore exercitus parte uel occisa uel capta uires Cosdroæ conciderunt. Qui armis diffusus quæ in Persia haberet reliqua, ultra Tigridem se recipere cōstituit: prius tū q̄ proficisceret Medarsē filium Syroë, quem natū maiorem probumq̄ adolescentem haberet præterito, regni cōsortē appellauit. Tulit uero agerrime Syroes, adeoq̄ in patrem animo exasperatus, ut ad Eraclium miserit, qui regnū Persidis sibi paciscerentur, si Cosdroë & Medarse captis omnem regiā supellectilem Romanis permitteret diripiendā & Constantinopolim asportandā. Eraclius uero postulata concedens id solū egit in fœdere, ut Syroes captiuos de Romano exercitu prouincijsq̄ liberaret, exinde de pontem Tigridis cum præsidijs quæ ad utraq̄ illius capita erant, sibi permitteret. Romano milite custodiendū. Ea cū ex formula essent impleta, Cosdroas perfidia nati intellecta fugere adnitebatur: sed de fuga à Syroë filio retractus, & cum Medarse filio uxori- busq̄ in uincula & carcerem est coniectus. Potitus tanta uictoria Eraclius crucē dominī Iesu à Syroë petijt: qua habita, pacem cum illo Persisq̄ constituit. Et innisus paci Syroes cum præsidijs & oēs magistratus ex Romani quondam imperij prouincijs urbibusq̄ reuocasset, genitorem fratremq̄ necari iussit. Tantis totq̄ rebus sexto expeditionis illius anno q̄ erat imperij duodecimus felicissime gestis, Eraclius dominicā crucē anno quartodecimo postquā in barbari manibus fuerat, reduxit. Eodemq̄ in anno Africam, Aegyptum & perditas de Asia prouincias Romano recuperauit imperio, Arabia dūtaxat ex- cepta

A cepta, à cuius rebellione ingentia in orbe terrarū mala initium habuerunt. Macome tus
 quidā, ut aliqui, Arabs, ut alij uolunt, Persa fuit nobili ortus parente deos gentiū adoran
 te, sed matrem Hebraicę gentis habuit Ismaelitā: is ex duabus huiusmodi omnino sibi in
 uicē aduersantib. superstitionū sectis originē trahens, nulli earū omnino adhæsit, sed ho
 mo acerrimi callidissimiq; ingenij inter Christianos conuersatus pnciosissimū humano
 generi ex duarum huiusmodi gentium legibus conflauit incēditum. Namq; inter Arabes
 apud quos magnū ambiret honoris locū publice cōcionatus est, nō iniuria Cosdroē cū
 omni familia deletum esse, quod se pro deo adorari fecisset homo omnium scelestissimus,
 qui & ipse idola sculpriliaq; manufacta adorare solitus fuisset. Subsequenter de lege He
 bræorum quam magna ex parte Arabes sectabantur, Christianorumq; traditionibus ita
 disputabat, ut unam eandemq; esse utranq; affirmaret, licet magnis utraq; gens abduce
 retur erroribus: quos quidem errores ita ipse moderabatur, ut Hebræos reprobaret le
 sum Christū ex uirgine natum negantes, quod sui maiores futurum expectandumq; præ
 B dixerant aduenisse: Christianos uero redargueret leuitatis, quibus persuasum sit Iesum
 dei amicissimū & ex uirgine natum, opprobria & demū crucis mortem à Iudæis perpeti
 uoluisse: & suā ipse prædicans legem, quā superuacaneum duximus narrare, futurum af
 firmabat, ut si eam acciperent custodirentq; Saraceni, & sibi diuino ad id nūcio obseque
 rentur, sese in libertatē asserāt, & principatu regnoq; in finitimos potiant. Eam rebellio
 nem cū audisset Eraclius, in Arabiam mittens Saracenos ea maxime ratione pacauit, q
 eorū aliquot milia quibus arma publice erant permissa, in reipublicæ stipendia accepit,
 & Perside pfecturus ipsos Saracenos cum Romanis legionibus in Thraciā præcedere
 curauit. Ipse ingenti præda spolijsq; ditatus amplissimis Cōstantinopolim ad triumphū
 redire anhelās, eatenus Christianæ religioni detulit, ut prius crucem dominicā uoluerit
 Hierosolymā importare. Accessit itaq; & Zacharia patriarcha ciuibusq; Hierosolymis
 in patriā, à qua profugi exulesq; aberant reductis, pompā instituit solennissimā: qua de
 ducente crucē dominī ipse sic manibus ulnisq; gestauit, sicut illam Iesus Christus primo
 C & post Ioseph ab Arimathia ceruicibus baiulauerant: procedebant uero pompa eodem
 uico, per quē à Caiaphę prætório Iesus à satellitibus phariseisq; fuerat attractus: uentum
 est ad portā quæ in locū Caluariæ foras ducit, & exiuerat turba quę Eracliū præcedebat,
 ipse autē ad iter coeptum anhelans uiribusq; subnixus nullo tenente ante portā substitit,
 quantoq; magis in exitū conabatur, eo immobilior permanebat. Tunc patriarcha qui la
 teri hærebat ad illū conuersus, quā tu inquit inuictissime imperator uide ne dum Iesum
 dominum crucē sibi baiulantē in cæteris æmularis, nō satis recte facias, qui purpura ia
 spidibusq; quibus ille paupertatis magister caruit oneraris. Ad quā uocē humiliās se im
 perator & uestē mutauit plebeiam, & iter nudis pedibus est ingressus. Tunc quæ clausa
 illi uidebatur porta patuit, & ipse gressu expeditiore crucē dominī in Caluariā detulit.
 Hinc tractū est seruatq; religiosissime populus Christianus, ut ea in passionis Christi cō
 memoracione quā singulis annis facimus, adoraturi crucē omni deposito auri gemma
 rumq; ornatu illam discalceatis pedibus adæamus. Dum ea in orientali Romanorū impe
 D rior fierent, Roma & Italia fuerāt quietissimæ. Bonifacio namq; post quintū pontificatus
 annum defuncto, successus erat Honorius pontifex eius nominis primus. Et cum Isacius
 Italicæ exarchus integre & prudenter magistratū administraret, Longobardi partim illius
 metu, partim Theudelindæ imperio pacē seruauerūt, adeoq; ualuisse uidetur ea parum
 per continuatā quies, ut Theudelinda defuncta & Adoaldo eius filio regni administra
 tione deiecto pax item durauerit, quā nouus Longobardorum rex Arioaldus integri
 me custodiuit. Honorius pontifex interea pacis usus dulcedine urbis Romæ sacras eđes
 propē oēs magnis sumptibus instaurauit: quorū operū nihil hoc tempore uisit aliud q
 basilicæ beati Petri tectū ab ipso pontifice tegulis æneis coopertū: quas quidem tegulas
 ex Romuli templo Eracliū imperatoris permissione amouit: sed & nouas ipse aliquot e
 des à fundamentis extruxit, Agnetis martyris uia Numentana, Apollinaris martyris, Ci
 cellini uia Labicana, Pancrariū uia Aurelia, Lucie uirginis, Adriani in trib. fati, & in lo
 eo fontium ad decollationē Pauli apostoli in aquis Saluis ad Anastasi martyris, cuius
 corpus ex Perside delatū Eraclius Romam misit. Is namq; imperator in Constantinopoli
 Blondus. L 2 trium

triumphaturus suam item apud Romanos gloriā innotescere uoluit, nulla uero etiā tūc pluris faciebat q̄ Christianā fidei ornāmēta: quare nō seruis ex Perside aut alijs spolijs Romanos magis donare uoluit, q̄ precioso sancti Monachi corpore, qd̄ multis per obitū sui diēs miraculis claruisset. Sed infelix Eraclius post actū summa gloria triumphū in reprobū datus est sensum. Omnem em̄ postergans religionis Christianā reuerentiam ad studia matheseos est cōuersus, aruspiciā incantationūq; præstigijs indulgit. Eū ob uictoriā lasciuientē cupido incessit ab ariolo mathematicoq; prænoscenti, nunqd̄ autē uolatus illi aut astra incōmodum aliquod aut maius periculū minarentur. Cecinere autē uates sui grande illi periculum atq; imperij euerfionem à circunciso populo imminere. Quamobrē à Iudæis quos eo denotari prægnostico interpretatus est, capturus, omnes Hebræos suo subiectos imperio baptizari curauit, atq; etiā apud Dagobertū Francorū qui defuncto per id tēpus genitori Clothario successerat, & Sisebodū Hispaniarū reges prætenfa fidei Christianā causa, tantis institit precib. ut pariter quotquot Hebræi in Gallijs Hispanijsq; sunt inuēti, fuerint baptizati. Dumq; huiusmodi erroribus insaniret Eraclius, Pyrrhi patriarchæ Cōstantinopolitani & Cyri Alexandrini episcopi suasionib. incidit in hæresim Monothelitarū dicentiū esse in Christo unicam tantummodo uoluntatem: quam opinionē postea multi magno cum fidei Christianā disturbio sunt sectati. Et tū cum Honorius pontifex Ro. Eraclium per literas & nuncios tanti erroris cōmissi redarguisset, passus est Pyrrhum patriarchatu eijs, & in Africā relegari. Eas uero uitā fortides quib. imperator inquinari cōperat, facile sunt secuti oēs quos ubiq; habuit magistratus. Honorius anno pontificatus tertio decimo penē exacto obiit, delectusq; est à clero & populo Ro. Seuerinus patre Labieno Ro. qui & ipse fuit eius nominis primus: seruabat uero tunc etiā mos, ut nō prius coronaret in pontificē electus, q̄ eum adueniēs à Rauiena exarchus Italiæ cōfirmaret. Vocatus itaq; Isacius exarchus anno & ferme dimidio accedere distulit: etenim rem nefandam Eraclijq; uita quam instituerat dignā, ipso ut cōstat imperatore conscio Isacius machinabat: seruabatur in Lateranensi episcopio auri argentiq; partim signati, partim in sacra supellectilem cælati thesaurus ingēs, uestis serica byssinaq; & preciosis ex lapidib. diuersa uasa in uarios fabrefacta usus, ornāmētōq; futura sacrario inerant pontificū dona imperatorūq; & diuitum Romanorū. Ad ea diripiēda Isacius cum anhelaret, Mauritio chartulario Græco homini per quē Romā & eius exercitum gubernabat negociū dedit: qui iudicibus Romanis sibi in magistratu subiectis pecuniaria pactione corruptis cooperantibusq; primū milites cōuocat, multa de Honorij pontificis defuncti avaritia, multa de illius in milites odio dicit, q̄ pecunias ab imperatore Eraclio ut illis in stipendia darent, transmissas in Lateranensis episcopi arcubus cōcluserit, hortaturq; ut armis correptis sese sequant, subrepta illis stipendia uel uiribus ex sacerdotū arcubus recepturū. Resciuit uero pōtifex Seuerinus Mauritiū ad milites cōuocantem: Quamobrē sacerdotes cū ualida propinquorū clientūq; manu cōuocans, sacranū in quo preciosa seruabant obicibus repagulisq; firmauit. Militib. interim cum armis ad episcopiu cōuenientibus irrumperē uoluit Mauritius. Sed pōtifex Seuerinus illū qd̄ diu prohibere nequiuisset, episcopiu ingredi permittens ostendit q̄ ualido armatorū præsidio sacrarium seruaret. Eum Mauritius defensionis sacrarij apparatus uidēs dolo aggressus est, quod armis & uolentia obtinere nequiuerat. Pōtificem em̄ & Lateranensis ecclesiæ primates, Romanos sacerdotes blandis allocutus est uerbis, sese dicens ea solū accessisse causa, ut illa in sedis uacatione furtū rapinamq; sacra supellectilis prohiberet. Vnde à Seuerino sacerdotibusq; suis facile impetrauit, ut arcule sacrarij duplici pontificis & chartularij signo ad seras munirent, cōmunisq; sacerdotum & militū statio episcopiu custodiret. His ita paratis Isacius Italiæ exarchus Romā à Mauritio chartulario uocatus aduenit, egitq; in exiliū primarios sacerdotū, quos diceret seditionē tumultūq; in populo concitasse: paucis exinde interiēctis dieb. Seuerini electione cōfirmata, episcopium tanq; uisendi gratia est ingressus, & præda tantopere concupita expletus exercitū primo illius particula donauit, reliquum Rauennam deferri iubēs, ipse euestigio est subsecutus. Eracliu imperatorē eius sacrilegij parte maxima ab Isacio donatū fuisse Guillelmus Lateranensis palatij bibliothecarius affirmat. Quo in anno Saraceni q̄s ostēdimus Eraclij stipendia secutos fuisse, minimā ob causam dei iudicio defecerūt. Dabatur apud

A Constantinopolim militibus stipendiorū ara, quod munus imperator nō præfectis æra-
 rio præstantibus uiris, ut consueuerat, sed spadonibus suæ lasciuie administris demanda-
 uerat. Vno itaq; ex Saracenis apud sui similitē diuq; notū spadonē importunius petente:
 Vix inquit ille, quæ possimus dare Romano & Græco militi habemus, & hæc canū tur-
 ba tantopere stipēdia efflagitat. Ad quā uocē cōmoti qui aderant Saraceni suos undiq;
 conuocant, in Syriamq; secedunt, & in magnū coacti exercitū prima ad Damascū fece-
 runt castra, qua capta Phœnicē quoq; occupauere. Deinde in Ægyptū ducentes ea faci-
 lius sunt potiti, q̄ a suis Arabibus cōmeatu auxiliariibusq; copijs sunt adiuti. Processit au-
 tē latius q̄ principio est creditū huiusmodi incendiū, q̄ Arabes Machometi præstigijs se-
 ducti apud Persas ut eandē susciperent legē primū precibus institerūt, deinde illos assen-
 tiri nolentes, bello agitauere summis conatibus intentato. Successerat Syrochi Persarū
 regi, qui primo regni anno obiit Adhæser filius: & eo post primū itē annū defuncto per
 se regē assumpserant Hormisdā. Hunc cū Arabes in prælio superassent interfecissentq;
B subacti sunt à Saracenis Persæ, qui Machometi presentis lege accepta, illius iussu præcū
 uetustumq; patriū nomen deposuere, & se pro Persis Saracenos tunc primū dicere incœ-
 perunt. Qui quidē facti ex Persis Saraceni in Antiochiā urbē Ro. imperatori subiectam
 ducentes illā ceperunt. Id cum intellexisset Eraclius, Hierosolymā mittens curauit domi-
 nicam crucē Constantinopolim importari. Nec mora, Saraceni capta Antiochia Hiero-
 solymā accedentes illa itē urbe ocyus sunt potiti. Romæ interea Seuerino post annū pō-
 tificatus secundū uita functo successerat Ioannes quartus natione Dalmata. Eiq; priusq;
 secundus finiret annus defuncto suffectus erat Theodorus primus patre Theodoro epī-
 scopo Græcus, & ex Hierosolyma oriundus: per cuius tēpora Eraclius apud Cōstantinō-
 polim, & sui in Italia magistratus condigna impietate factisq; scelestissimis perpelli fue-
 runt. Mauricius chartularius post Lateranensis palatij expilationē maiora cœpit aude-
 re: q̄ enim uires imperij orientalis cōminutas ac pp̄ exinanitas duceret, Isaciū Italia ex-
 archum spernebat, & sese illi parē uel superiorē efficere confidebat, cōsilio maxime auxi-
C lioq; fretus iudiciū Romanorū, quos præda Lateranensi expletos sibi reddiderat obliga-
 tos. Oppidis itaq; & castellis Romæ tunc subiectis nouo & sibi fido præsidio firmatis o-
 mnes milites undiq; cōuocauit: inde magna populi Romani militūq; adstāte corona cō-
 tionatus ostēdit Isaciū affectare Italiae regnū, horatus ut illi aduersantes in Romani im-
 peratoris fide manerent, omnibusq; certatim operā pollicitis, primores exercitus popu-
 liq; nouo sibi astrinxit aduersus Isaciū sacramento. Quæ cū essent Isacio renunciata, exer-
 citū quē in Rauennate exarchatu habebat coegit, & præfecto ærarij stipendia exercitui
 apud Romā cōstituta dare solito maximā uim pecuniæ attribuens, eū cū dicto exercitū
 Romā misit. Appropinquans Romæ præfectus premisit, qui ducentib. in exercitu ordi-
 nes, & in populo potētiorib. renunciarēt, dona se ab Isacio maxima afferre, tantūq; orare
 ne Mauritiū hominis perditissimi perfidiæ, imperatoris gratiā & sua quæ ingēria detulif-
 set dona postponerent. Ea uero effecerunt dona, ut nec iudex, nec ciuis Ro. nec miles in-
D uentus sit q̄ Mauritio fidē sacramenti seruare uoluerit, præfectusq; ab Isacio missus quā-
 primū Romæ applicuit cum exercitu fuerit introductus. Qd̄ cū cerneret Mauricius, in
 ecclesiā beatæ Mariæ maioris, quæ dicit ad præsepe cōfugit, sese in illa illæsum fore opi-
 natus. Sed eū præfectus abstractū Rauēnā in uinculis duci curauit, cū quo pariter in uin-
 culis sunt missi ex iudicib. alijsq; Romanis ciuib. nōnulli, qui ea in cōiuratione fuerāt no-
 tiores. Perductus Ficundas uicū duodecimo milliario à Rauēna distantē Mauricius, Isa-
 cij iussu decollatus est, cuius caput hastæ infixū in circo Rauennate diu pependit: cōpli-
 ces uero illius Rauennā perducti in carcerē sunt cōiecti: quib. secunda arrisit fortuna, q̄
 Isacius per eosdē dies repentina morte subtractus est, & Rauēnates ciues illos ob Roma-
 ni nominis reuerentiā abire incolumes permiserūt. At Eraclius uarijs per Asiā locis à Sa-
 racenis aggratus audiens quæ acciderāt Romæ, & de Isacij morte certior factus, Theodo-
 rū patritiū cognomine Calliopa misit ad regendū Italię exarchatū. Agebat tūc Eraclius
 tricesimū imperij sui annū, & licet omnē penē Asiā amisisset, deū magis magisq; indies
 spernebat. Nāq; uxore quā paruo habuerat tēpore defuncta, illius ex primo uiro filiam
 adulescentulā senex lasciuus accepit uxore. Et tñ nisi amens se corsq; fuisset, intelligere
 potuit deū, qui pie & ex religione Christiana uiuēti dederat, ut perditū prius in Asia im-

periū instauraret, augetetq; illū postea flagitijs deditū ipso Asiæ imperio & summa glo-
 ria priuauisse: obiit autē primo anno incestuosissimarū adolescentulæ nuptiarū, q̄ erat tri-
 cesimus primus imperij sui annus, eā secū perferens infamiā q̄ Romanorū principū pri-
 mus fuit sub quo inchoata prius leui momēto imperij orientalis inclinatio aucta est, atq;
 adeo p̄cessit, ut eo uiuente Asiæ imperiū sit amissum. Suffectus est Eraclio Cōstantinus
 filius, quē ostendimus patre absente Cōstantinopolim gubernasse. Qui quāto assumpti
 imperij mense, ueneno extinctus est à Martina nouerca & Eracleone fratre, q̄s Pyrrhus
 patriarcha Cōstantinopolitanus ad id flagitium instigarat. Is Pyrrhus quē ostendimus
 ob hāresim in Africā relegatum fuisse, quam primū de Eraclij morte certior est factus, ex
 Africa Romam uenit, puolutusq; ad Theodori pontificis pedes poposcit ueniā errati,
 quod apud Cōstantinopolim perpetrarat: exinde oblatā à pōtifice & clero Romano re-
 ctæ fidei & religionis Christianæ formulā reuerēter accipiens in patriā est reuersus. Vbi
 postq̄ flagitiū illud Martinæ & Eracleoni suauit, prius uitā amisit, q̄ tanto questū scelere
 patriarchatū potuerit obtinere. Senatus nanq; & populus Cōstantinopolitanus in Mar-
 tinā Eracleonēq; insurgens, lingua illā, hunc naso mutilatos relegauit: quo in furore re-
 tractus de fuga Pyrrhus à populo est occisus. Assumptus autē ilico in imperatorē Cōstan-
 tius q̄ fuerat filius Cōstantini, & in demortui Pyrrhi locū Paulus patriarcha à senatu & po-
 pulo est suffectus: q̄ à Theodoro pōtifice Ro. ut rectā fidei normā acciperet per litteras
 & missos apocrifarios requisitus obstinate renuit obedire: quāobrē & ipse sicut Pyrrho
 cōtigerat dignitate priuatus est: quanq̄ aliū Pyrrhi priuatio finē habuit. Nedū em̄ Paulū
 sicut Eraclius Pyrrhū relegari est passus imperator Cōstantius, sed in hāresim & ipse p-
 lapsus est. Obiit eo tēpore Theodorus sexto exacto pōtificate anno. Cui successit Mar-
 tinus patria Tudertinus, q̄ eius nominis primus in cathedra Petri sedit. Eius pōtificis a-
 pocrifarij quos ad Paulū patriarchā miserat, cū illū ut respisceret urgerent, Cōstantij iul-
 su in diuersas insulas relegati fuerūt. Qd̄ cū audisset Martinus pōtifex, synodo centū &
 quinq; episcoporū apud urbē Romā cōgregata, primo cōdemnationē Cyri Alexādrini
 & Sergij ac Pyrrhi Cōstantinopolitanorū patriarcharū innouauit. Deinde Paulū p̄sen-
 tē patriarchā damnauit, & patriarchatu cēsuit amouendū. Huius autē mali imperatoris, si-
 cut & exarchorum q̄ pxime illius tēpora Italiā gubernauerant, impietas qua usi sunt er-
 ga pōtifices, effecit ut pace qua cum Lōgobardis Romani Rauēnatesq; per annos ad tri-
 ginta usi erant, parum gaudere potuerint. Arialdo q̄ Theudelindæ & Adaldo eius fi-
 lio in Lōgobardorū regno successerat, suffectus est Rotharis Ariana labe inquinatus: in
 quā oēs Longobardi p̄cipites corruerunt, ut nulla tunc fuerit Italiæ ciuitas illis subie-
 cta quæ & catholicū & Ariānum episcopū non habuerit. Intentauit autē Theodorus pō-
 tifex per cuius tēpora Rotharis ad regnū assumptus est, illi labē hāreseos dissuadere. Il-
 lud idē adnissus est facere Martinus pontifex Theodori successor. Sed illā magis magisq;
 confouens Rotharis inualescere faciebat. Quare Martini pontificis suasioe Theodorus
 Italiæ exarchus Romano Rauennateq; exercitu in Aemylia cōtractis, Longobardo re-
 gi bellum indixit. Fecitq; magnos apparatus & ipse impiger Longobardus. Erant apud
 Bononiā copiae Romanorum, & Rotharis suas coegerat apud Parmā, q̄ demolitarū lō-
 ge antea Mutinæ & Rhegij urbium, nedum munitiones aliquæ nō extarent, sed hæc no-
 mina tunc scirent. Processit uero primus Italiæ exarchus, & apud Scultennā notissimā
 nunc Mutinæ amnē castra posuit. Duxit etiā illuc impauidus Rotharis, & solus annis
 alueus castra utriusq; exercitus dirimebat. Res postmodum qua ratione in Scultennā ri-
 pa sit gesta, nullus scribit, cum tñ Paulus Sigibertusq; dicāt collatis signis depugnatū, &
 de Romano exercitu fracto fugatoq; septē milia pugnatores desideratos fuisse. Facta
 autē est ex ea accepta clade rei Romanae quæ tunc erat maxima inclinatio: siquidē Ro-
 tharis ea elatus auctusq; uictoria, Apenninum ilico transgressus in Liguriā duxit. Eā ue-
 ro regionem ab urbe Luna in Varum amnem Anitiensisq; puincia Galliarum fines Lō-
 gobardi per duodenonaginta, quibus tunc Italiā p̄mebant, annos, nunquā prius ca-
 pere potuerāt. Cuius Rotharis uictor tātum per dies singulos tunc cepit quātum prope-
 rās excurrēsq; à principio in finem potuit peragrarē. Per quod tempus necdum subue-
 nit afflictis Romæ & Italiæ rebus, aut hēresi Ariane inualescenti imperator Constanti-
 us, sed nouos ipse addidit maximosq; labores. Olympium enim quendā cubicularium
 suum

A suum misit ad Italiae exarchatū Theodoro successorē, iubens ut pōtificem clerumq; Ro-
 manum atq; oēs Italiae episcopos admitteret sua Monothelitarum haeresi inquinare: q; si
 nec suasionē nec precibus nec armis & uiolentia efficere nequiret, aut apprehensum pō-
 tificem Martinū in uinculis ad se mitteret, aut faceret iugulari. Ingressus Italiam Olym-
 pius sumpto secū Rauennate exercitu Romam se cōtulit: apud quam synodo cōgrega-
 ta subornauit Romani exercitus duces, ad quorum preces uim Romano populo infe-
 rendam ostendere iudicauit, ut imperatoris desiderium pōtifici & episcopis suaderent.
 Sed nec preces nec adhortationes neq; apertae cōminationes apud episcoporum quen-
 quā efficaces fuere. Vnde qd̄ iusserat ab imperatore Olympius, cōstituit pontificē, cu-
 ius ducendi Roma nullam cerneret cōmoditatem, uel in basilica iugulare, iussitq; exar-
 chus tantum nephas in basilica beatae Virginis ad praesepe à carnifice intentari: p̄texit
 aut dominus seruum suum, lictore, quod postea publice est cōfessus, subita caecitate ita
 percusso, ut quem petebat pōtificem nequirit internoscere. Erat tūc quinquagesimus
 B annus inclinationis Rom. imperij orientalis, quam ostendimus anno Focae imperij ex-
 tremo inchoasse. Saraceniq; per id tempus intantum hauserāt opes, ut post subactas &
 quiete possessas quae Romanorum fuerant prouincias Asiae, Europam inuadere praesu-
 merent. Navigio itaq; ingenti ab Alexandria soluentes Rhodum insulam Romani im-
 perij peruenerunt, eaq; capta Colossū fama celeberrimum, à quo ciuitas insulae prima
 ria nomē habuit, demoliti sunt, ex cuius aere nongentos camelos fuisse oneratos inueni-
 mus. Rhodo uastata Saraceni in Aegēū delati pelagus, multas ex Cycladibus affligerūt:
 inde in Sicilia nauigarunt, quam maritimis in locis spoliata, incendijs etiam per me-
 diterranea editis uastare coeperant: tunc Olympius exarchus qui eam insulam simul cū
 Italia gubernabat, multis excitus nuncijs primō in gratiā cum Martino Romano pon-
 tifice rediit, & inde Neapolim nauigans, nauigioq; ex omni Tyrrheno mari contracto
 in hostes duxit conflixitq; & licet Saracenos insula expulerit, tantam tamen nauium
 submersarum militumq; interfectorum fecit iacturam, ut propior uictio quā uictori
 C Siciliam sit ingressus. Vbi morbo ex nimio praelij labore correptus, interiit. Sed nec p-
 pterea mutauit mentem sententiamq; Constantius. Quin potius in sua impietate factus
 ardentior Theodorum Calliopam remisit ad gerendum Italiae exarchatum, iubens ut
 Martinum pontificem catenis uinctum ad se mittere curaret. Quae mandata ut Theodo-
 rus exequi cogere, Paulum quendam, cui Pellario fuit cognomentum, imperator il-
 lisocium addidit, & sceleris administrum. Et Capilliopam quidem ob exarchatum pri-
 mum iuste ac integre administratum omnis Italia benigne excepit. Qui Romae aliquot
 moratus dies, ad Lateranensis palatij basilicam se contulit, ad pontificemq; tanquam sa-
 lutaturus accedens, illum nihil tale suspicatum cepit, & catenis iniectis Pellario traditū
 Rauennam, & inde Constantinopolim misit. Actus uero est in exilium Martinus pōti-
 fex in Chersonam Ponti ciuitatem, apud quā alter Romanus pontifex beatus Clemēs
 longe antea exulauit. Obijtq; eodem in loco beatus pontifex Martinus, anno sexto sui
 pontificatus exacto. Cuius mortis cum certum non haberet nuncium Romanus clerus
 D populusq;, quatuordecim menses in noui pontificis electione pependit. Et tandem Eu-
 genium delegit eius nominis primum, patre Ruffiniano Romanum. Quo in tempore
 cum apud Constantinopolim mortuus esset Paulus ille perfidus patriarcha, successus est
 Petrus, qui & si melius de religione sensit, cum pontifice tamen cleroq; Romano eandē
 fidei formam non tenuit. Rothari Longobardorum regi defuncto, successit Rhodoal-
 dus, qui in adulterio mulieris Lōgobardae deprensus, ab illius uiro interfectus est. Huic
 successus Aripertus moriens duos filios Pertheritem & Gundibertum reliquit successo-
 res. Quorum temporibus Longobardi pacem cū Romanis Rauennatibusq; & alijs Ita-
 liae populis imperio subiectis ubiq; seruauerunt, sed uarijs ipsi inter se motibus agitati
 sunt. Grimoaldus namq; Beneuentanus Longobardorum dux ipsos fratres in regni ad-
 ministratore discordes esse intelligens, Romoaldum filium Beneuenti ducē instituit,
 & magnas ducēs copias Papiā uenit: qua ex urbe cū Pertheritem puerū regē fugasset,
 Gundibertum fratrem expulit Mediolano, apud quam urbem ipse à fratre diuisus se cō-
 perat cōtinere. Easq; Lōgobardorū discordias tunc exploratas habens rex Francorum
 Clodoueus qui Dagoberto patri defuncto successerat, copias in Italiā misit, quae cū in

Transpadana regione magnā fecissent praeda, à Grimoaldo Italia sunt expulsae: obijt au-
 tē Eugenius anno tertio nōdū exacto, suffectusq; est illi Vitalianus ex Volscorū quō-
 dam puincia & Signiensi oppido oriundus. Ad cuius pōtificatus initium, Constantius
 imperator expeditionē in Italiā parauit, non quidem ut iuxta famam tunc à se accurate
 disseminatā Lōgobardos Italia eijceret, sed ut urbē Romā & subiectas illi uel puincias
 uel ciuitates diuitijs ornamētisq; spoliaret. Cōstantino itaq; filio cōsorte imperij decla-
 rato apud Cōstantinopolim relicto, classē instructam Cōstantius prēmisit Athenas,
 quō ipse pedestri itinere est pfectus: ibi nauigium ingressus uentos nactus secūdos nul-
 lo prius in loco q̄ apud Tarētū substitit. Copijs in eā ciuitatē expositis, q̄ erat maximus
 & dignus Romano principe exercitus, cōstituit Constantius ducere Beneuentum: cu-
 ius dux Romoaldus quā primū de Cōstantij in Italiā aduentu cerrior est factus, Lu-
 ceriam Apuliā ciuitatem, Acheronamq; impositis praesidijs, & innouatis instauratisq;
 munitionibus cōfirmauit, q̄ imperatorem existimauerit ciuitates ipsas priusq; Beneue-
 tum adiret tentaturum: & genitore ut subueniret requisito, fecit ad perferendum in Be-
 neuento obsidionē, quantos maximos potuit apparatus. Et quidē Cōstantius quod ti-
 muerat Romoaldus prima ad Luceriā firmauit castra, cuius oppidani licet perfidia in
 Lōgobardos nō sunt usi, parua defensionis patriā susceperunt curam, q̄ nullum ab im-
 peratoris Romani uictoria incōmodum formidarēt. Hinc factū est, ut militibus Lōgo-
 bardis qui praesidio inerant nō satis resistere ualentibus, Graeci Luceria uiribus sint po-
 titi: quā ciuitatē tunc opulentissimā auidissime spoliauerunt, & tanquā in solo barbari-
 co nō in Italia esset, ferro igniq; uastatam solo aequarunt: eademq; sauitia in multa Apu-
 lia oppida usus imperator Acheruntia inualit: eam uero ciuitatem natura soli munitissi-
 mā ciues Lucerinorū calamitatē sibi pponentes & inuicē adhortantes à crudeli Greco
 tutati sunt. Ibi cū paucos dies sedisset Cōstantius, postquā tidit oppugnationes accura-
 tissime factas in cassum cecidisse, duxit Beneuētū, cuius urbis oppugnationi maiores in-
 stituit apparatus: resistebat uero impigre adolescēs Romoaldus, & sui Lōgobardi quo-
 rū res agebat, nō solum repugnabant de mœnibus, sed ad ipsos qui in futuras oppugna-
 tiones excitabant aggeres irrumpebat. Cōtraxerat interea ex omni Transpadana Italia
 Lōgobardorū milites Grimoaldus, cuius exercitus agmina uia emensa Aemylia, & in-
 gressa Flaminia à militibus Rauēnatis exarchatus apud Forum popilium statua haben-
 tibus nō leue incōmodum acceperunt. Prætergressus tñ est Tacitus & sine interiori cō-
 tentione Grimoaldus, & per Picentes in Samnium uenit: qui ut filium & secum obsessos
 de suo accessu apparatusq; faceret certiores, eundē qui ad se Papiam iuerat nunciū remi-
 sit. Qui nunciū à Graecis interceptus ad Cōstantiūq; perductus, ea quē sciebat de regis
 Lōgobardi aduētū supra ueritatē attollens narrauit. Soluit autē ilico obsidionem trepi-
 dus imperator, quē Neapolim ut pergeret cōtendentē Victolas Capuanus Lōgobar-
 dorū comes ad Caloris amnis uada aggressus est. Prælio ab ultimis Grecorū, qui agmē
 imperatoris copiarū claudebant, in aggressores relato, pugna est atrox cōserta: quæ eū
 habuit finē, ut nullo ex Graecis q̄ cū imperatore fluuiū trāsmiserant ad pugnātes socios,
 ut subueniret redeūte, q̄ cœperūt preliū intermittere nō potuerint, oēsq; magna militū
 manus penē ad internecionē fuerint interfecti. Iturus à Neapoli Romā Cōstantius Sabu-
 rū ciuē Neapolitanū ducē sui exercitus declarauit; uiginti milibus militū lectissimorū
 attributis, ut Neapolim subiectaq; imperio Campaniā oppida tutaret, simulq; curaret,
 ne euntē Romā Lōgobardi pone insecuti, aut ex insidijs infestarent. Cepit uero Sabu-
 rus statua ad Formianum, quo ex loco & Neapolitanis facilius subuenire posset, & ho-
 stes uia Appia exclusos, si iter Latina cœpissent, trāsuersis itinerib; præuenire. Euntē Ro-
 mā uia Appia Cōstantio Vitalianus pōtifex maximus clero & populi multitudine so-
 ciatus sexto ab urbe miliario obuiauit: Introductusq; imperator beati Petri primo &
 post alias urbis ecclesias accuratissime inuisit, nulla put effectus postea docuit religio-
 nis deuotione adductus, magis q̄ ut ornamēta illarū furacibus oculis perlustraret. Ob-
 tulit tñ beati Petri basilicæ palliū auro intextū. Interea Romoaldus dux Beneuentanus
 permissio sibi à genitore Lōgobardorū exercitu duxit in Saburum, & utroq; Longobar-
 dorum Graecorumq; duce decertandi cupientissimo, collata sunt signa: Fuit uero præli-
 um ea ratione dispar, quod Graeci Saburum hominem Italicum exosi ilico in fugam et-
 suli

A nisi dimiserūt, persecuti fugientiū agmen Lōgobardi & Saburum ducem, & multos ex
 Græculis interfecerunt. At Cōstantius postq̄ primis quinq̄ aduentus sui diebus basilī
 cas & publica Romæ loca perambulauerat, direptioni operā impēdit: Etenim quæcūq̄
 uidisset ex ere aut marmore ad ornatum posita, p̄ singulos dies aut loco abstracta, aut ut
 discerpta nauibus imponi curauit, ut plus ipse ornamētōrū septem in dieb. urbi Romæ
 detraxerit, q̄ barbari antea in ducentis & quinquaginta octo annis per quos imperium
 inclinauerat, uel in prædā abstulerant uel cōstregant. Is duodecimo die Roma p̄fectus
 Neapolim rediit, & inde nulla belli Lōgobardorū cura ulterius suscepta in Siciliam na
 uigauit. Desedit uero Syraculis, & tāquam aliquid magnum p̄ republica destinasset co
 pias retinuit, tributaq̄ primū Brutijs, Calabris, Siculis & Sardis, postmodum Africæ p̄
 uincijs imperauit, & ea quidem nō ex Ro. imperij canone, sed quantacūq̄ extorquerē
 uel abradi posse à quæstorib. intellexit: quanquam nedum quotcūq̄ oppressi cōferre
 potuerūt extorta sunt: sed multorū etiā re familiari spoliatorum filij uenum expositi, &
 nōnullis quib. uxor uisa est charior, ut precio redimerēt abacta. Vitaliano pōtifice Ro
 mano per id temporis uita functo, successus est Adeodatus patre Iouiniano Romanus,
 uir mitissimus, & q̄ summa cum omnium beneuolentiā pōtificatum administrauit: per
 cuius tēpora magnas afflictiones Romanis motū aduersus Lōgobardos deserens bel
 lum Cōstantius relinquebat, nisi orta intestini inter Lōgobardos belli suspicio Grimo
 aldu regē à Beneuento in patriā reuocasset. Cōmendauerat Grimoaldus Papiā profe
 cturus Lupo Foroiulianorū duci gentis Lōgobardæ p̄tectionē, & ut Heturriæ ac Æ
 myliæ ciuitates simul cum Transpadanis cōmode tutaret, illū Papiæ statua capere cu
 rauerat. Sed is Lupus multa audiens de imperatoris Cōstantij potentatu, priusquā ille
 à Beneuentana obsidione recederet, existimauit Grimoaldū regē cum omnibus copijs
 periturum. Hincq̄ ad Lōgobardorum regnū apertis demōstrationibus anhelauit: quā
 obrē Grimoaldus etiā priusquam Beneuentū ingrederet, Bauaros in uim fœderum pri
 dem cum Lōgobardis regibus ictorū, aduersus Lupum præsidio aduocauit. Et Bauari
C quidē iterata prece nequaquam expectata, ut Foroiulianam p̄uinciam inuaderent ex
 ercitus parare cœperunt. Quo in tempore Grimoaldus intelligēs Cōstantiū in Africā
 traicisse, capta quidē à Gothis de Beneuentano ducatu recepit: Victolāq̄ qui Capua
 nus comes strenuā in Græcos operā, ut ostendimus sibi dederat, Spoletanum ducem re
 liquit, & itinere per Heturriā accelerato in Transpadana redire cōtendit: de cuius p̄spe
 re gestis rebus simulq̄ de Bauarorū, ut Foroiulianos inuaderent, apparatu Lupus eodē
 tempore certior est factus. Quare in Foroiulianos reuersus apertā in regē suū rebellio
 nē ostendit, adnissus omnia in Transpadanis tumultu rebellionibusq̄ inuoluerē. Inuasu
 ri Foroiulianos fines Bauari ad littora sinus Adriatici descēderunt, quib. p̄ eadē littora
 occurrit Lupus, primaq̄ utriusq̄ exercitus leuis armaturę agmina ad Flauū Histriæ op
 pidū obuia cōstiterunt. Tantū aut̄ inerat utriq̄ genti animorū, ut nulla decernēdi fuerit
 mora, & multis in utroq̄ exercitu occisis, plurimis uulneratis, prima die Longobardus
 superior euasit: postera die pugna eadē utriq̄ magnā ac propē parem habuit: Maio
D re aut̄ nisu per diem tertiā est pugnatum, ad cuius uesperam cum Bauari loco celsissent,
 eorū impedimenta Longobardi diripuerunt. Sed interea multæ Bauarorū manus adue
 nerant, quas montiū asperitas accessum tardare coegisset, quare prælio die quarta redin
 regrato, maximis ac omnino paribus animis est pugnatū, q̄ Lōgobardum pristinq̄ diei
 uictoria, Bauarū aucti exercitus confidentia audacē faceret. Vicitq̄ Bauarus, & Lupus
 inter cōfertissimas acies pugnans cecidit. Bauari post partā uictoriam in Foroiulianos
 fines delati, omnia hostili animo ac modo rapinis atq̄ editis late incēdijs fœdare cœpe
 rant, cum rex Grimoaldus in Transpadana reuersus, gratijs Cacanno regi, q̄ requisitus
 subuenisset, a C̄tis, ab illo ut in patriā reduceret copias impetrauit. Eademq̄ tempestate
 Grimoaldus ulcisci statuit iniuriā, qua apud Forūpopili, dum Beneuentanis opem affer
 re pergebat lacessitus fuit. Simulata itaq̄ in Vmbros p̄fectione, cuius fama multos dis
 seminata est dies, Parmā Lōgobardorū urbē & Apennino per saltum Bardonis tran
 misso Heturriā est ingressus: inde Apēniū iterato insuetis tramitibus trāmittēs in Fla
 miniam descendit, emensusq̄ est tanta celeritate iter ut præmissi leuis amaturæ milites
 prius tanq̄ amici Forūpopili sint ingressi, q̄ de eorum aduentu magistratus potue
 rint

rint à custodibus fieri certiores. Erat ea dies sabbati quā in domini resurrectione sanctā E-
 trito uocabulo appellamus, eratq; ad horā tunc tertiam omnis populus ad cathedralem
 ecclesiā cōgregatus, tum aduolans ex insidijs noctu structis cum equitatu Grimoaldus
 irrupit, & populū opprimens diuinis intentū cerimonijs prius ferire cœpit, q; unde uis
 fieret illi potuerint intelligere. Cōmisit uero iratus crudelissimusq; rex sine aliquo dele-
 ctu eedē, ut renouato tunc in baptismatis fonte recēs renatos infantes simulq; diaconos
 illos baptizantes ut erant sacro uenerandi amictu, iusserit trucidari: neq; satiatas est po-
 puli internecone q; in ecclesia est repertus, sed paucissimis fuga plaplis quotquot ea ha-
 buit ciuitas uiros & mulieres & infantes & senio cōfectos æque ac iuuetutē occidit: pre-
 da exinde asportata, urbē quē semper antea in Rom. Rauēnatumq; partibus māserat, po-
 terat, Arnefrides nanq; Lupi filius ad Paternum aspirans ducatum in Carentanos se cōtu-
 lit Dalmatiæ regionē, cōcitosq; spe ingentis prædæ Sclauos secū traxit, manū aggre-
 stem minime cōtemnendam: cumq; Arnefrides adolescēs Foroiulianos fines impide-
 irrupit, in exploratis hostiū apparatib. & cum iam Nemaso admouisset castra oppido
 munitissimo, eruperunt ex insidijs parati in prælium Lōgobardi: Carentanis ad subitū
 insultū territis, fractis & partim accisis partim fugatis, Arnefrides & ipse fugiens inter-
 fectus est. Ea de clade ab elapsis fuga Carentanis certiores facti Histriam & Dalmatiā
 incolentes Sclauū publico cōsilio arma corripuerūt, certo pposito Foroiulianū ducē
 Vectarim, tunc Vincentiæ urbis sicut & eius genitor fuerat comitē, q; copijs ex patria
 acceptis, alijsq; quas rex addiderat abunde munitus, in Foroiulianos se contulit, & Scla-
 uos q; eius ducatu ingressi ad pōtē Natifonis castra posuerant, multis affectos incōmo-
 dis fugauit. Tunc à Foropopiliana reuersus clade Grimoaldus Opitergiū Foroiuliano
 rū urbē Lōgobardo subiectā duci diruit, q; Opiterginos Arnefridis studiosos in rebelli-
 onē pependisse fuerit insimulatus: nec uero eius urbis sicut & Foropopiliū populū inter-
 fecit, sed in finitimos Cenetenses Taruifinosq; migrare permisit. Adeoq; crudelis & in-
 solens etiā supra feroces mores suos factus erat Grimoaldus, ut Ro. Rauennatesq; fue-
 rit in maximas laborū angustias perducturus, nisi eū tūc mors opportuno tēpore abstu-
 lisset: soluta em̄ purgādi sanguinis causa uena, priusq; uulnus satis cicatricē obduxisset,
 immoderato sanguinis fluxu interiit. Cui successit in Lōgobardorū regē Partharis il-
 le quē puerū Grimoaldus Papiā pulsum regno etiā spoliāuit. Quo etiā tēpore Cōstāntij
 rapinarū finis aduenerat, Missessus quidā Armenius ordines in orientali eius exercitu
 ducens illū in balneo interfecit, admissusq; est imperiū obtinere: ea in re sola imprudens
 q; exercitum orientalem, q; tunc in Sicilia erat, satis placare, de donis beneficijsq; sibi ob-
 ligare nesciuit. Ad primā uero inuasi ab eo imperij famam, oēs & Italiæ & Africæ popu-
 li exultarunt, ut nullam tunc Theodorus Italiæ exarchus, aut Romanae Rauennatis ue-
 militiæ duces interfecti Cōstāntini moestitiā ostēdere sint ausi: paulopost disseminatus
 est rumor, milites orientales & si in Sicilia quiescebāt, nō satis in noui imperatoris tute-
 lā uoluntarios fore: quamobrē incensi sunt militum Italiæ animi ad Cōstāntini imperiū
 apud Cōstāntinopolim tenentis gratiā pmerendam, & Rauennates primi Theodoro
 exarcho hortāte in Dalmatiā, inde in Calabriā traiecerūt, expectaruntq; Romanos mi-
 lites pedestri uia euntes, cū quibus in Sicilia sunt delati, quō itē nauigarūt oēs uel in A-
 frica uel in Sardinia reipublicæ militātes. Habebat uero Missessus copias cū quibus Si-
 ciliā ab externo milite defensasset, nisi intestina cōmilitonū orientaliū seditio aditū Italis
 primo & post Africanis militib. prebuisset. Itaq; oppressus interfectusq; est Missessus, et
 q; illius fauoris principes fuerāt, uincti Cōstāntinopolim sunt perducti. Nullo tñ q; digni-
 tate cæteros lōge anteiret ea in tumultuaria expeditione tūc existēte, oēs relicta Sicilia
 ad statiuā iniūctas ue puinciarū custodias sunt reuersi. At Cōstāntinus quē à Cōstāntio
 genitore cōsortē imperij assumptū fuisse ostēdimus, illo interfecto territus est, & omnia
 ubiq; adeo trepide administrauit, ut si aliqua fuisset uis illata, uisus sit imperiū facillime
 amissurus. Primū tñ omniū maxima usus crudelitate, fratres pueros, ne ad imperiū aspi-
 rarēt narib. mutilauit. Tārā noui imperatoris trepidationē cū Saraceni exploratū habu-
 sēt classē occulte cōpararūt animo, ut postea est cōpertū, si tūc Cōstāntini imperiū apud

A apud Cōstantinopolim accepisset incōmodum, Thraciam & Græciam potius q̄ Italiā aut eius puincias inuadendi: sed post q̄ nihil proximis sibi in puincijs innouatum, & Sicilia motibus agitatā, spolijs urbis Romæ refertā esse intellexerunt, classem ab Alexandria soluerunt, perpetuoq̄ cursu in Siciliā nauigarunt. Inuaserunt uero improuisi Syracusas, quā urbē primo impetu ceperūt, q̄ nullis erat præsidijs cōmunita. Et quia magnū diuturniore in mora periculū ab Italia ab Africaq̄ suspicarent, eadē primo ciuū quantā potuerunt maximā fecerunt. Exinde nauibus ornamentorum urbi Romę à Cōstantio detractorum, & simul Syracusanæ gazæ plenis, in Ægyptū haudquaq̄ minore q̄ aduenant celeritate reuersi sunt. Obijt ad Cōstantini septimum imperij annum Adeodatus pōtifex Romanus, & per menses quatuor quib. sedes apostolica tunc uacauit, uisa sunt elementa in urbis Romæ & Italię excidiū cōiurasse: nāq̄ tanti tamq̄ cōtinuati imbres tonitruis fulgoribusq̄ immixti fuerunt, ut maximā armentorū passim morientū iacturā populi sint perpeffi: quanq̄ plurimos uiros ea tēpestate fulminibus afflatos interisse inuenimus, & maturescentia pluuiarū initio in cāpis frumēta emarcuisse, ut fuerint solatio populis legumina, quorū foetus primi grana in terrā uento imbrīue decussa, cū herbū diu à clero populoq̄ Romano supplicationes sedata, creatus est in pontificē Donus ex patre Mauritio Rom. q̄ amplā uestibuli ad ium sancti Petri aream marmoribus strauit. Dono suffectus est Agatho primus ex Sicilia oriundus, per cuius tēpora Rauennas ecclesia Romanæ, à qua pridē descīuerat est subiecta. Theodorus tunc præerat Rauennati ecclesię archiepiscopus: eo etiā tēpore alter Theodorus Calliopa exarchus Italię erat. Clerū Rauennatē tunc magnū is archiepiscopus præter quorundā ex prædecessoribus morē seuera districōne in bonis moribus cōtinebat: unde maximā in illum inimicitā exercebant: fame autē planē inchoata multis atq̄ omnib. opitulabat archiepiscopus, sed maior fuit quorundam importunitas, q̄ ut illorum ingluuiem luxuriāq̄ archiepiscopus potuerit explere. Hinc detractiones primum & susurratiōes audite sunt, auariciā archiepiscopi tenacitatēq̄ dānantium. Fame postea inualecente ab occulta mordacitate multi pruperunt in apertam archiepiscopi uituperationē: eostū uerbis & possibili largitione conatus est archiepiscop. demulcere. Dies aduenit sacratissima natalis Christi, cōuenitq̄ ad ortū solis Rauennæ populus in sancti Apollinaris æde, quæ in Classensis oppidi obliuio ueprib. loco etiā nunc speciosissima uisit, expectabatq̄ archiepiscop. qui ex more missarū solēntia celebraret. Sed om̄is clerus secessione facta illū in archiepiscopio destituerat: cū uero sol iam in meridiē ascēdisset exarchi opera reductus ad archiepiscop. p̄ clerus illū ad martyris ecclesiā deduxit. Qua stomachatus indignitate archiepiscop. ad Agathonē Romanum pon. se cōtulit, Rauennatēq̄ ecclesiā Romanæ subdidit, ut nō ultra Romano par foret Rauennas præsul, qd̄ multi antea dicere præsumperant: sed futuros archiepiscopos crearet Ro. pōtifex, aut q̄ à clero & populo Rauennate deligeret, Romam p̄ cōfirmatione teneret accedere. Eodemq̄ anno q̄ erat decimus imperij Cōstantini, illum in Saracenos duxisse, & uictoria celebri potitum inuenio, nō quidē cēdis triginta milia qd̄ nōnulli scripserunt, sed quę effecit ut ea afflicti clade Saraceni pace cōstituta tributum imperio p̄dere pmiserint. Acciditq̄ opportuno in tēpore pax illa, q̄ Bulgari post parum Thraciam inuaserunt: fuerunt uero nō ex illis quos aliquoties supra Danubij accolos fuisse ostendimus, sed noua eius gentis examina, quę Scythię finibus tunc primū egressa cōstituerāt in Romanorū puincijs sedes capere. Cōgressus illis Pannoniā inter & Mesiā superiorē Cōstantinus insignē accepit cladē, cūq̄ potius fugeret q̄ pedē referret, paci ab illis oblata cupiētissimus acquieuit. Satis nanq̄ Bulgaris supraq̄ est uisum feracissimi agri puincias Danubio cōtinētes Ro. principis autoritatē p̄icta secū fœdera habitare: cessitq̄ nō modo ei gēti prius barbarę & efferatę, uerū om̄i Europę. Fausta felixq̄ modestia qua Bulgari tūc sunt usi, q̄ habitā eo ex fœdere de Ro. puinciā hæctenus annos septingētos sexaginatres possidēt, ubi tanq̄ limitanei milites excubatoresq̄ Christianorū aduersus ceterā barbariē permāserūt. Et quanq̄ sepe antea Christianis ului ac p̄tectiōi fuerint, presentī tñ anno maximū afferūt adiumentū. Ceperāt & gete possederāt Turci ante annū ferme cētēsimū & sexagesimū maximā Gracię, Thracię, Thessalię, Macedonię, Epiri, Acarnanię, & Pannoniarū partē, Mesiā & Repē

sem Daciam quiete tenebāt, & ut certiori termino omnia cōplectar, quicquid est à mari B
 Euxino, qd' maius nūc dicit, usq; ad Adriatici orā, uel sibi subiecerāt, uel tributa pēdere
 effecerant, uel rapinis incēdijsq; sedauerāt, adeoq; illorū in Europa creuerat potētia, ut
 nullis prāter Vngaros & Bulgaros aliquāter resistentib. ad sinū Adriatici, ad ipsamq;
 Italiā eos breui ducturos aliquot ante annos trepidare cōperimus. Bene uero nunc ha
 bet, quādo dei nostri benignitate & pōtificis Eugenij diligētia effectū est, ut Ladislaus
 Poloniā & Vngarię rex, ipsos Turcos anno nūc secundo agitari ac repelli curat p Ioan
 nē Huniat Vayuodā ducē suū ex Bulgaris oriundū. Cum nāq; anno tūc tertio regnum
 Vngarię ob dissensiones primatū ciuili bello arderet, Turci eō usq; sunt pgressi, ut Ra
 gusinū urbē totius Dalmatię potentissimā sibi effecerint tributariā. Et cum laderē iā im
 mineret ea barbaries, trepidari cōptū est, ne illius incēdij mox ut apparebat, latius uaga
 turi flāma aut Italiā corripere aut Germaniam. Pōtifex itaq; Iulianum mittens Casari
 nę gentis Romanū ecclesię Cardinalē pacē per eum in Vngaria cōstituit, regi q; sua
 sit ut in Turcos prāsumpta uictoria dissipatos arma indueret. Immissus à rege Ioan. Hu
 niat Vayuoda uir bellicosissimus sex prālijs uictor ex hostili exercitu ad centum millia
 interfecit. Tantis allectus uictorijs Ladislaus rex maximā indolis adolescēs, autoritatē
 Eugenij pōtificis & Romanę ecclesię in Casarino Cardinale pferens in castra se cō
 tulit. Magnus aut tunc admirabilisq; fuit uictorię cursus, quāprimum em regias copias
 in queis quadraginta equitatus peditatusq; armatorum millia fuere, una habuerunt ca
 stra, Turci in superiorē usq; Meliā sunt repulsi, uenitq; ilico in potestātē Sophia urbs to
 tius Meliæ insignis, quā suā diffusus potētia Turcus incendit, fugiensq; reliquit. Sed iā
 hęc suis tēporib. diffuse narranda omittentes ad institutā reuertamur historiā. Bene etiā
 tunc usus est pace illa, quā infelici ex causa nactus est Cōstantinus, q; eo q; secutus est an
 no curauit sextam synodum apud Cōstantinopolim celebrari. Interfuerunt aut Agatho
 nis papę legati Ioan. Portuensis episcopus, & alter Ioan. Romanę ecclesię diaconus,
 cōueneruntq; ad imperatoris edictū ducenti octuagintanouem episcopi. Acta autē est
 causa Monothelitarum, quos supra diximus aduersus fidē catholicā cōrēdisse, unicam
 tantūmodo esse in Christo uoluntātē. Erantq; duo primarij causę aduersarij, Georgius
 Cōstantinopolitanus, & Macharius Antiochenus episcopi quorū Georgius auditis ra
 tionibus faciliē in catholicorū sententiā adduci est passus. Macharius aut pertinax &
 nimis diu patribus resistēs, nō solū est dignitate priuatus, sed simul cū mortuis, Sergio,
 Pyrrho, Paulo & Petro eiusdē hæreseos autoribus satanę traditus, ad extremumq; cū
 aliquot perfidię cōplicitibus Romam relegatus. Ea redintegratę fidei leticia Agatho &
 Romani paucos menses sunt gauisi, q; pestis tunc quāta raro aliās per tres mēses Romā
 populata est, & ipse Agatho est defunctus. Cui successit Leo secundus, patre Paulo Sici
 lus, uir cū sacras secularesq; literas apprime doctus, tum etiā eloquētissimus, q; suis extā
 tibus diuersorum operū scriptis adeo clarus est, ut lōgiori suarum uirtutum narratione
 à nobis illustrari nō indigeat. Nō autem exegit primum pōtificatus annū, ei q; successus
 est Benedictus item secundus ciuis Rom. ad quem Cōstantinus imperator sanctionem H
 misit, ut quem clerus populus & exercitus Rom. delegerit in pōtificem, is euestigio cō
 firme, nulla principis Cōstantinopolitani aut exarchi Italię, qd' diu obseruatum fuerat,
 licentia expectata, parem q; Benedictus cum superiore Leone in pontificatu undecim
 mensium uitam habuit. Sed Cōstantini imperio iam tum ad finem uergēte Romana ac
 Italica res suam debilitatem ostendere cōpēt. Nanq; & si Lōgobardi magis inter se dis
 sensionibus cōtendebant, nullus tñ in illos arma capere ausus fuit. Pertharis quem Gri
 moaldo in Lōgobardorū regno ostendimus successit, uir bonus & Christianę religioni
 deuotus erat, q; sanctę Agathę monasterium Papię edificauit: cum per id temporis Ro
 delinda eius uxor gloriosę uirginis basilicam, quā ad Perthicas est dicta, extra eiusdem
 ciuitatis moenia pariter extruxisset. Is rex Cubardus Tridenti dux bellum gerens aduer
 sus Bauaros sibi uicinos, illorum ducē Grauionem prālio superatum occidit, eiusq; op
 pidū Bauzanum & multa iurisdictionis suę castella cepit. Qua elatus uictoria Alachis
 bellū aduersus Pertharim Cunipertūq; reges suos mouere est ausus. Duxerunt uero in
 illum reges, & aliquot prālijs maximo cōmissis animorū ardore, Lōgobardorū utraq;
 acies se mutuis cēdibus affligerunt. Superiores tñ euaserunt reges, & Alachis repul
 sus

A sus intra Tridenti moenia se recepit. Applicueruntq; ut dux perfidus dederet. Sed pro-
 lapsus est fuga inter munitionū custodias Alachis, & ilico oppidi Tridentini deditio à
 ciuibus facta fuit, breui tamen Cuniperti intercessione redijt in Pertharis gratiam Ala-
 chis quē Cunipertus rex, licet pater dissuaserit, Brixiae praefecit ducē. Et tum Romae Be-
 nedicto secundo pōtifice Romano ad finem undecimi pōtificatus sui mensis, ut osten-
 dimus, defuncto, clerus populusq; & exercitus Rom. priuilegio usi ab Imperatore con-
 cesso, Ioannem Antiochenum, qui fuit eius nominis quintus, in pōtificem delegerūt: cu-
 ius secundo pōtificatus mense, cum imperator Cōstantinus anno imperij decimo & se-
 primo obiisset, successit illi filius Iustinianus secundus, nullo in paterni quondā imperij
 prouincijs aut ciuitatibus aliquāter renitente. Et tamen Saraceni ad primam Constan-
 tini ingrauescentis morbi famam spe adducti motuum, quos imperij mutatio quādoq;
 pepererat, Africam & Libyam inuaserunt, omniaq; mari exposita ilico occupauerunt.
 Multa fuerant in Gallijs, Hispanijs, Anglia, Germania, & alijs Romanorum quondam
 prouincijs proximo gesta tempore, quibus libros implere, & res cum uarietate gratas,
 tum etiam magnas narrare potuimus: sed illae omnes prouinciae continuata diu possessi-
 one sui iuris factae erant: nihil autē à principio huius operis quaesitū magis, q̄ Romano
 rū imperij inclinationē ostendere, quā nuper duplicē nacti sumus. Siquidē annos nunc
 septuagintaquinque supra ducentos Romanum occidentale, & septuaginta sex à Focae
 imperij inclinationem ostendere temporibus, orientale inclinat imperium.

BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINA-
 tione imperij Romanorum, Decadis primae, Liber decimus.

IUSTINIANVM iuniorē sicut Africam Libyamq; amittere defuncti
 patris res nouae fecerunt, ita easdem prouincias exortae pariter in Sara-
 cenis nouae res recipere adiuuarunt. Siquidem Gizite Saracenoꝝ Am-
 miratho sub idem temporis quo Cōstantinus, uita defuncto, Baldalan
 illi suffectus est, qui audiens Iustinianum imperij iura omnium prouin-
 ciarum cōsensu accepisse, pacem illi ulro obtulit: per cuius foedus Afri-
 ca & Libya in primis fuerūt imperio restituta, affirmantq; nōnulli scri-
 ptores eo in foedere interuenisse, ut per annos decem, qui terminus in pace fuerit ascri-
 ptus, Saraceni singulo quoq; die nummos mille aureos soluere, seruumq; unum ex gen-
 te sua, & unū item equū Romano imperatori mittere tenerent. Is uero annus noui Im-
 peratoris Romanorum, & Ammirathi Saracenoꝝ creatione insignis, pontificē etiā
 Romanum habuit nouum Cononē eius nominis primū, paterna origine Thracem, qui
 in partis clerū Rom. archipresbyterum creati contententium dissensione, à cetero cle-
 ro nominatus pōtificatum obtinuit. Cumq; Theodorus Italiae exarchus per oratores à
 clero & exercitus cōcordi uoto rogatus, illum ex more cōfirmasset, obiit ipse exarchus
 anno duodeuigesimo, post quā sublimem illum gesserat in Italia magistratū. Hic ponti-
 fex sincera Iustiniani imperatoris amicitia usus ab illo impetrauit Brutios, Lucanosq;
 & Siculos multis leuari oneribus tributorū. Impedimēto autē ipsi maximo fuit ualitudo,
 multis ad quae natura & lenitate erat procliuis, laude dignis operibus exequendis: qua
 ratione cum ingrauescente morbo se mori intelligeret, quicquid auri cumulauerat, cle-
 ro & singulis urbis Romae monasterijs ac sacris aedibus legauit: eius distributionis cu-
 ra Pascali archidiacono, cui plurimum fideret demandata. Interea Ioan. cognomento
 Platina defuncto Theodoro in exarchatu Italiae suffectus Rauennā uenerat, miseratq;
 Romae iudices urbis, & populi gubernationi atq; aëario praefectos: ad quē mittens Pa-
 scalis Mommissum fides suae auri legatum est pollicitus, si quāprimū obiisset Conon, se
 uel illata ui creati pōtificē obtineret. Et quidē spopōdit admissusq; est exarchus, sed auro
 per suos iudices ex perfidi manibus accepto, Cononi ad undecimū pōtificatus mensem
 defuncto, successit Sergius Antiochenus. Nā cum pars populi Romani maxime Theo-
 dorum archipresbyterum peteret, & nonnulli ab exarchi iudicibus subornati Pascalem
 nominassent, parsq; utraq; in Lateranensi palatio se conuenisset, tandem cleri populiq;
 uota in Sergium conuenerunt. Per quae tēpora ubiq; quiescente Italia, Cunipertus Lon-
 gobardorū rex obiit. Liuthpertumq; filium nondū pueritiā supergressum sub Asprandi
 Blondus. M. ducis

ducis strenui tutela reliquit successorē. Tantā eius anni pacē, quātā Romanū Imperiū, Saraceni, Lōgobardi, Bulgari atq; etiā Visigothi, Frāci, Germani, & Anglici habebāt, primus omnium rupit imperator Iustinianus, q̄ fœdera uiolās cū Saracenis iſta eos apud Mesopotamiā & in Perside maximis affecit incōmodis. Illi uero reparatis uiribus irruētes Imperatorē cū omni exercitu Mesopotamiā expulerūt, & multo plura tūc Iustinianus cædium amissi q̄ exercitus dāna accepit à Barbaris q̄ intulerat. Redintegrata tñ est pax. Secundū quā nouo fœdere firmatā fregit Imperator incōstans aliā pacē à genitore Cōstantino cū Bulgaris cōstitutā. Duxit nanq; in illos improuisus, quibus, ut erant imparati, nullo in loco resistentibus, Imperator cædibus & incēdijs p̄ uniuersam Bulgariā debacchatus est. Illi uero conspicati Iustinianū furentē, nulla rei bellicæ disciplina ducti, & exercitū sine ordine palātem dimittere, retro ad superiores Mesia Thracumq; conſinia cōfugerunt: qui magnā in manū coacti nihil per multos dies magis aduisi sunt, q̄ ut suis incōdita etiam mulierū puerorumq; turba in unum coactis, locum, urbes, oppidaq; furenti Imperatoris exercitui diripienda permetterent. Exinde animis post tantam consternationē reassumptis, saltus, cæterosq; meatus, per quos Iustiniano in Thraciam & Cōstantinopolim redeundū erat, obice multo, & additis stationibus muniuerūt: quę postquā audiuit imprudens Imperator, ad Bulgaros mittens ea cōditione pacem reditumq; impetrauit, ut captiuis, rebusq; omnibus quas diripuerat, dimissis, abiens pacem precario cōcessam iureiurando cōfirmaret, & sui exercitus primarios sacramento adactos permitteret cōfirmare. Eodē anno apud Francos etiā mota sunt bella, in quib; primū enitere cœpit nomē familiæ illius Carolorū, quos posteriora secula gloriosos Francorū principes habuerūt. Erant Austrasiorū reguli fratres duo, Martinus & Pipinus, cui postea Breui fuit cognomentū, & Ebroinus quidā Theodericū Francorū regē, illiusq; regnū p̄ libito gubernabat. Is magna in Austrasios insolentia usus, Theodericū regem exercitūq; paratissimum in illos duxit. Tunc reguli accitis tumultuarie cohortibus occurrentibus cōserto ad uicum Lucofodū prælio fracti fugatiq; fuerūt. Martinusq; cū aliā quādiu latuisset, fide publica ab Ebroino euocatus fraude periit. Nec multo post Ebroino pariter ab Ermenfrido, cui insidias tetēderat p̄ fraudē occiso, Pipinus redintegrata cū Francis gratia, ipsum Ermenfridū in Ebroini locū à Francis cōstitui impetrauit. Per id etiā temporis Lōgobardi suos habuerunt motus: Nāq; Ragimbertus Taurenensium dux inuidia ductus, qd̄ Asprādus sibi in pueri regis Liuthperti tutela prapositus esset, arma in regē suum mouit: cui cum obuiā processissent Asprandus & Rotharis dux Bergomensium paratissimū ducentes exercitū, apud Nouariam prælio est certatum: Vicitq; Ragimbertus, & Asprādo Rothariq; cū infante rege fuga p̄lapsis, nullo q̄ resisteret exercitu reliquo, Papiā ueniens regni tyrānide est potitus: & infra paucos mēses uita sumpto Arithpertus filius, magno exercitu coacto regnum sibi retinere conatus est. Sed duces Lōgobardorū Asprando pueri regis Liuthperti tutore monente, arma p̄ ueri regis reductione sumpserunt, quorū ducū primarijs Zothone, Thatone, Pharaone, & Rothari Bergomēsi, simul cū ipso Liuthperte rege & Asprando Papiā accedētibus, p̄dit cum copijs obuiā Arithpertus, cōcursumq; est ab uniuersis Gallia Cisalpinæ Longobardorū copijs ad amnem Ticinum: quo in prælio post cædem hinc inde actam, post uulnera infinita par sæpe spes, par desperatio utriusq; fuit. Vicit tñ adulterini regis exercitus, & Liuthpertus puer uiuus uenit in hostiū potestatem. Asprandus uero fugiens ad insulam Comacinā, Rotharis Bergomensium dux, cum se recepisset Laudam ciuitatem suā, illa militum statione firmata Bergomū adiit, fecitq; se Lōgobardorū regem à Zothone, Pharaone & Pharaone fugæ comitibus declarari. Quæ cū essent Arithperto nunciata, mortis solenni apparatu ex Papiā signis, duxit in Laudā, eaq; ad primā oppugnationis ostensionē capta fines Bergomensium est ingressus. Et quia nouū regem Rotharim audisset magnos fecisse apparatus, magnasq; copias contraxisse, sensim & accurate conscendit in montes, prius tamen ad Bergomi moenia est itum, q̄ quisquā armatus Rotharis sit immisus. Obsedit itaq; Arithpertus Bergomū, & ardetes, aliasq; admouit machinas, oppugnationib; solitas adhiberi: nullo aut ex Lōgobardis eo in ciuili bello satis resistente, breui Arithpertus urbe munitissima est potitus, & captū in ea Rotharim derōsumq; qd̄ erat maximū in Lōgobardis opprobriū) post paucos dies iussit simul cum Liuthperto puerō

A puero iugulari. Exinde Arithpertus rex duxit in insulã Comacinã, quod cum rescisset
 futurum Asprandus, per saltũ Caluene confugit ad Bavaros. Et Arithpertus oppido in
 sulã Comacinã ui expugnato, illud dirutũ solo æquauit. At Iustinianus imperator ex
 Bulgaris in Thraciã reuersus, aliquot ibi desedit menses. Quo in tẽpore Stephanus qui
 dã Stelarius, cui ille urbis Cõstantinopolitanã curã gubernationẽq; reliquerat, inter sce-
 lera, quibus erat deditissimus, eò prorupit audaciã, ut ipsius Imperatoris genitricẽ con-
 tumelijs uerberibusq; afficeret: cuius indignitas rei Cõstantinopolitanos in Iustiniani
 talia tolerantis opprobria odiũ cõcitauit. Ipse uero imperator Cõstantinopolim reuer-
 sus, ut quietẽ a genitore Cõstantino cũ Romanis põtificibus fundatã euerteret, cõcilium
 in Cõstantinopoli celebrauit: ad quod cum Romani põtificis clerici cõuenissent orato-
 res, iterata sunt sextã synodi acta, quibus intermixta sunt aliqua a ritu catholico abhorre-
 tia. Subscripserunt uero imprudẽtes Romani põtificis oratores. Sed eã subscriptionem
 Sergius põtifex, ut pharctica iudicatam noluit approbare. Iratus uero est Iustinianus,
 & mittens Zachariã ptopatharium Romã, iussit Sergiũ pontificẽ Constantinopolim
 deportari. Quod cũ in urbe, cæterisq; Italiã urbibus, imperio tũc subiectis, auditum es-
 set, moelitia ubiq; & luctus publicus fuit. Sed Rauennatis exarchatus milites animi ere-
 ctiores cõstituerunt Romanũ pontificẽ, Romanãq; urbem & ipsam Italiã a tanta inu-
 ria uindicare: armis itaq; captis, facto agmine, ad urbẽ pperarunt. Intellexit eorum ad-
 uentũ Zacharias, qui in supplicij mortisq; terrorẽ adductus, põtificem supplex orauit,
 ut se in Lateranensi palatio absconditũ seruaret: nec defuit illi põtificis pietas, qui ingres-
 sum urbẽ exercitũ Rauennatem comitante gregatim Romano populo ad se euntẽ, ut
 exciperet in atrio cõsedit: & illis clamore ingenti, læticia plena Imperatoris satellitẽ car-
 nificẽq; ad supplicium poscentibus, Zachariã trepidũ produxit: sedato postmodum tur-
 bæ fremitu, põtifex oratione habita, & milites delinuit, & spathariũ fide publica salutẽ
 abire permisit. Nondũ redierat in patriam Zacharias, cum Iustinianus perfidiã, qua in
 oēs utebatur, & impietatis in Romanum pontificem pœnas dedit. Siquidem Leontius
 C patritius adnitente Gallinico patriarcha Cõstantinopolitano insurgens plebẽ Constã-
 nopolitanam ad arma tumultũq; conuiuic, & carcere ui fractio, multos educens morti
 perpetuoq; pectori addictos. Iustinianũ imperio deiectum cepit, naresq; mutilatum cu-
 rauit Chersonã Põti ciuitatem exilio deportari. Eos imperij motus exploratos habens
 Haddimelech Saracenorũ Ammirathus Africã inuasit. In quem Leontius imperator
 Ioannẽ patricium militiã magistrũ cum exercitũ misit. Et quidem Ioannes Saracenis
 cõgressus eos fugere cõpulsos omni Africã exterminauit. Sed erant iam non in Perside
 solum, aut Arabia, sed omni Ægypto auctã Saracenorũ uires, ut Ioãnes rei militaris sci-
 entissimus crederet, nõ posse diu Africã ab illorum insultibus pusillo, quẽ ipse duxerat,
 exercitũ defendari. Hinc ad Leontium imperatorẽ delatus, supplemẽta postulabat sibi
 dari in Africã transportanda. Interim dum cunctantem copias dare Leontium Ioannes
 expectans Constantinopoli desidet, exercitus suus in Africa relictus tumultuari cõepit,
 D Absimarũq; cui Tyberio fuit cognomen, Cõstantinopolitanum ciuem ducem primo,
 post imperatorẽ acclamauit. Is imperiũ, ut aliqui quẽsitũ, ut alij oblatũ accipiens, nequa
 quã moras sibi apud Africã trahẽdas existimauit. Et cum exercitũ penẽ omni nauigans
 Cõstantinopolim peruenit. Fauebãt uero ciues affiniũ agnatorũq; factio potētissima,
 unde dũ Leontius forum palatiumq; stationibus munitum seruare nitit, ingressus Bla-
 quernatum mœnia Absimarus urbẽ cepit, & captum paruo negotio Leontiũ, naso si-
 cut & ille Iustinianũ mutilauit, quem cõiectum in carcerẽ maiori infortunio reseruauit.
 Erat in urbe Cõstantinopolitana Philippus quidã Nizepoli patricij filius egregiẽ indo-
 lis adolescẽs, q̄ simul cũ alijs ciuibus Absimaro fauerat. Is siue iuuenili incõsideratione,
 siue qd̄ ita res se habuerit, quibusdam dixit uidisse in somnio caput suum aquila obum-
 brari, qd̄ uidebãt uelle futuri imperij prælagiũ interpretari. Dum hæc esset Romani im-
 perij orientalis cõditio, apud Francos Pipinus Austriã dominator gubernaculis regni
 Francorũ manus cõepit inferre. Nã cum audisset quendam Bertarium nomine & igno-
 bilẽ & insipientem, quo Theodericus rex plurimum utebãt, Francis omnibus exosum
 esse, quantascunq; potuit ex omni Austria cõtraxit uires, præ se ferens & Francis denũ-
 cians expectantibus se cũ copijs affuturũ: quæ cum rescissent rex Bertariusq; paratis &

ipsi copijs occurrerūt, superauitq; Pipinus, & Bertario fugato regē reducēs, sese domus
 regiae maiorē regniq; & regiae gubernatorem effecit: nec tñ in aulico luxu desedit Pipi-
 nus, sed Mordebertū quēdā ex proceribus suis substituens ipse in Austriā est reuersus.
 Paulopost obiit Theodericus, cuius in regno successor Clodoueus filius puer & ipse in
 tra biennium est defunctus. Accepitq; id regnum Childebertus Theoderici frater, apud
 quē Pipinus pręsumptā continuans possessionē Grimoaldum filium instituit domus re-
 giae directorē. Ipse uero Pipinus maiora & se digniora tractās, multa & uaria gessit bel-
 la in Sueuos & Germanos cis Rhenū incolētes Bauaris Gallicisq; cōfines. Apud urbē
 Romā interea res fuerant quietissime, quod Sergius pōtifex Zacharia protospathario
 Italia emissio magnā crucis dominicæ partē reperit in arcula, quæ in principis apostolo-
 rum basilicæ angulo diu nemini nota fuerat. Cumq; illius uenerationi satis diu indulsis-
 set, multas ex urbis Romanę basilicis instaurauit. Inuenio Sergij huius pont. tēporibus,
 Rom. Syriā peruagantes peremisse ducenta milia Saracenorum, suntq; q uolunt fuisse
 Rom. tunc Syriam incolentes, qui Iustiniano secundo & paulopost Leontico impera-
 toribus deiectis, cum à Saracenis iniurias paterent, sese colligētes eandem cladem illis
 inflixerint. Sed is annus in quo id accidisse cōperi septingentesimus fuit dominicæ in-
 carnationis, qui & Absimari secundus erat imp. Vnde potius crediderim eos Rom. fuis-
 se exercitum Absimari, cuius gesta oēs tanquam adulterini principis suppresserunt. Ser-
 gius quartodecimo pontificatus sui anno uita functus, Ioan. eius nominis sextum habu-
 it successorē, ad cuius pōtificatus initium Theophylactus imp. cubicularius & futurus
 in Italia p exarcho ab imperatore Absimaro missus, nō ut consueuerunt alij Rauennā
 iuit, sed Siciliam primo accedens, Romā uenire cōstituit: de cuius ex Constant. profe-
 ctione & Sicilia ingressu facti certiores Rom. & Italici, aliquid ab illo incōmodi timue-
 runt. Iam enim exosum erat Græciæ & imp. Constantinopolitani magistratum in
 Italia nomen. Quare conuenientes apud urbem oēs reipub. & Rauennatis exarchatus
 milites ipsum tāquā hostem publicum expectabāt. Venit uero Romā Theophylactus,
 & nisi Ioan. pont. sese paucis sequestrem adhibuisset, manus in illum milites iniecissent. G
 Persuasus itaq; à Ioanne pont. exarchus à præscriptione ciuium, quam Cōstantinopoli
 destinātā non erat ueritus palām facere, ac ut exequeret intentare, abstinuit, & Rauennā
 illico demigravit. Exarcho urbe digresso Gisulfus Lōgobardus Beneuenti dux, siue
 ab ipso Theophylacto instigatus: siue quia illo cū Romanis dissidēte minus res nouas
 intētare timuerit, oppida Campania Rom. subiecta hostiliter inuasit, & præda primo
 ingenti abacta, incendijsq; late cōmissis pleraq; oppida pertentauit, ex quibus Soram,
 Arpinū, Arcamq; oppidum occupauit. Missi tñ à pont. sacerdotes inuentum apud Hor-
 rea uicum Gisulfum ducē tam multis à pont. orauerunt: ut accepta ab ipso pecunia ca-
 ptiuos liberauerit, factamq; prædam dominis restituerit, & in Beneuentanos reuersus
 Rom. ultra desierit infestare: per quod tempus & si illa quiescebat Longobardorū pars
 quæ in Gallia Cisalpina regi subiecta erat, Foroiuliani tñ Longobardi cū Sclauis con-
 finibus uaria habuerunt bella, in quibus & cædes acta & prædæ uis maxima undiq; est
 abacta. Ad cuius sexti Ioan. pōtificatus initium Iustinianus secundus cū Chersonæ apud H
 quā ciuitatē exulabat, præ se ferret resumendi imperij intentionem, ciues Absimaro im-
 peratori fideles illū capere intentarent: sed is clā abiens ad Bauaros cōfugit, quorū rex,
 aut ut ipsi appellabant Cacannus, illi honeste habito filiam spondit uxorem: & tñ an-
 no uixdū elapso Cacannus ab Absimaro imperatore pecunia corruptus Iustinianū &
 hospitē & generū proderet pactus. Quod cū rescisset Iustinianus fugiens Bulgarorū
 regi Trebellio se cōmisit: & Trebellius susceptam aduenæ curā ex fide gerens illum per
 arma in patriam reduxit. Quo anno Saraceni Ægyptū incolētes, quos a Ioāne patricio
 Leontij imperatoris legato Africa pulsos fuisse ostendimus, imperatorū contentioib.
 auditis, Africā omnem & Libyam infinitis inuadentes gentibus occuparunt, & paucis
 postquā omnē eam orbis partē tertiam ceperant cōfirmauerantq; exactis mensibus,
 ex Septa urbe in fretū Athlanticum exposita soluentes, omnem Hispaniā quæ intra Py-
 renæum mari ambiē in Taraconensem & Bethicam ac Lusitaniam provincias diuisam,
 ceperunt, Cātabris Austribusq; exceptis: q sicut ultimi fuerunt in omni terra Hispania,
 quos inclinans amisit Romanū imperiū, & postea se à Visigothorum iugo liberos ser-
 uauerunt

A uauerunt: ita nunc postremo fidē Christi diu antea acceptā integerrime tenentes, sese a
 Saracenorū spurcitiā seruauerunt illaesos, sicq; Africa postquā a Belisario Iustiniani pri-
 mi duce, Vandalorū manibus erepta iterū sub Romano imperio annis uno & septuage-
 simo supra centesimū fuerat, subdi incēpit Saracenis. Sub quorum iugo annis iā septin-
 gentis quadraginta ad usq; nostra tēpora perdurat. Hispaniā uero quam tunc ceperant
 Saraceni, sola Bethica pars per eosdē septingentos quadraginta annos Saracenis man-
 sit subiecta. Et p idē tēpus in quo tot mala uidere incēpit orbis Christianus, Ioāni sexto
 pōtifici ex Græcis oriundo obeunti alius Ioan. septimus pariter Græcus pōtifex est sus-
 ceptus. Ingressus Cōstātinopolim Iustinianus Lysimarū Leontiu quoq; a q̄ fuerat impe-
 rio deiectus in carcere inuentū eduxit, & utrūq; inimicū inspiciēte populo occidi iussit.
 Gallanicum uero patriarchā quē in eum ostēdimus cum Leontio cōspirasse, obcaecatū
 Romam relegauit. Vfus uero est Iustinianus maxima nō in apertos modo olim hostes,
 sed in eorū studiosos crudelitate. Nā quod oēs habent scriptores, quoties stillantē trun-
 cis naribus mucū abstergeret, quēpiam aduersarū partium excarnificari iussit. Habue-
 runt quoq; Ioan. istius pōtificis tēpora futuræ amplitudinīs Romane ecclesie initia atq;
 arras, qd̄ Arithpertus Lōgobardorū rex zelo religionis christianæ ductus Alpes Coc-
 cias, in quibus Genua urbs nunc præclara, & quicquid est ab ea ad Alpes usq; Galliarū
 fines censebat, beato Petro donauit. Ioāne autē ad annū tertij pōtificatus sui finē mortuo
 creatus est pontifex Sisinus ex Syria oriundus. Cui prima fuit cura urbis Romæ mœnia
 instaurandi: sed diē pontificatus uigesimalimum obiit. Cuius successor fuit Constantinus &
 ipse Syrus, per cuius tempora Iustinianus in sua crudelitate perseuerans, Mauriciū pa-
 tricium, & Heliā spatharium, quibus uterē impij scelerum ministris, cum potentis-
 sima classe misit Chersonā, q̄ urbe uiribus potiti primarios ciuū, uel ut aliqui uolūt scri-
 ptores, cunctos pubertatē supergressos interfecerunt: eos uero, q̄ Iustinianū res nouas
 in religione molientē capere, prout docuimus, intentauerunt, partim igni assatos truci-
 darunt, partim in catenis miserunt Cōstātinopolim, tenendos in carcere paratos ut still-
 ante naribus mucō Iustinianus singulos posset educere laniandos. Vfus quoq; est Iusti-
 nianus maxima in Trebelliū regē ingratitudine: nā ortis Thracēs inter & Bulgaros fini-
 um, ut assolet, cōtentionibus, Bulgariā cum exercitū ingressus, & tñ Trebellius armis
 raptim & tumultuarie correptis occurrens illum repulit, & maximo affecit incōmodo.
 Nec aliqua in re exilij & periculorum, quæ in illo subijt memor, ferociam asperitatēq;
 morum, qua primis imperij tēporibus erat usus deposuisse uideē, præterquā quod Ro-
 manum pōtificē fouens quantum debuit ueneratus est. Ordinauerat Cōstantinus pon-
 tificem Romanus Felicē Rauēnæ archiepiscopū qui pecuniariam & subiectionis præstā-
 dæ obligationē Romanis ex more missurus, eā solito astrictiorē misit. Nec pōtificis Ro-
 mani suasionē, aut precibus adduci potuit, ut prædecessorū in ea obligatione formulam
 sequerē. Felix nanq; partim ciuū Rauennatum de paritate cū Romanis cōtenden-
 tum, partim iudicū ab exarcho Romā missorum fauore elatus, pontificē & Romanam
 spernebat ecclesiā. Quæ cum Iustinianus a Cōstantino pōtifice intellexisset, Theodorū
 D patricium q̄ tunc erat militum imperij Sicilia tuentium primicerius, iussit Rauennam
 accedere, & archiepiscopū ut Romano pōtifici satisfaceret pareretq; cōpellere: nauig-
 ans itaq; cum classe Theodorus Rauennā uenit. Præciuerant eius aduentū Rauenna-
 nates, & defensionē parauerant, cuius descriptio ab Agnello, qui ppinquus illis tempo-
 ribus fuit, accuratissime facta, magnā ostendit fluitiorum, populorū & locorū regionis
 mutationē. Ceruienses em̄ & Comaclenses, nūc penē nulli, copiosa fuerunt manus, &
 Populienses, Cæsenates, Cornelienses, q̄ nūc Imolenses, Fauentiniq; multo plures mise-
 rūt armatos q̄ nūc sit uniuersa eorū populū collectio. Soli ex subiectis Bononiēses Fori-
 liuensesq; sunt aucti, & in nouū pergrandemq; populū creuit Ferraria, quā eo in Rauē-
 natum apparatu cernere est minime fuisse, & Padum Bononiæ tunc ppinquirem præ-
 terfluxisse ea Agnelli descriptio planē ostendit. Rauennatibus itaq; ut Theodorū excē-
 sione phiberent omnia cōplentibus littora, diuersis in locis sæpenumero est pugnatū.
 Cūq; imperatoria classis uicisset, catenę archiepiscopo sūt iniectę. Fuit autē ea clades Ra-
 uennæ urbi maior q̄ unquā antea fuerat perpeffa, qd̄ Theodorus primarios quoq; di-
 uissimos ciuū partim occidit, partim simul cū archiepiscopo Cōstātinopolim rele-
 gauit,

gavit, & tam episcopi quæ occisorum relegatorumque civium direptas diuitias asportauit, E
 Perductū ad se Felicem archiepiscopum imperator, cādensque ad ignem æneum uas diu
 ppinquis inspicere oculis iussu lumine orbauit, & dānatum exilio, cæcumque in Pontū
 relegauit. Et per id tēporis Cōstantinus pōtifex ab imperatore Iustiniāno rogatus Con
 stantinopolim ut nauigaret, iter ingressus est. Erat pariter tunc in itinere Ioan. Tizoco-
 pos patricius quē Imperator mittebat Italiæ exarchum. Is in Neapoli obuians pontifici
 eū ut debuit ueneratus est. Sed quamprimum Romæ fuit, clerum importune quæsiuit
 exactiōare: quūque illi nō pareret, quatuor presbyteros quibus absentis pontificis rerū
 cura erat cōmissa interfecit. Nam cum Rauennates ex accepta à Theodoro primicerio
 clade animis abalienatos offendisset, & suā sicut in Ro. presbyteros rabiem immodice
 exercere uellet, occisus fuit: contra uero Theodorus primicerius, cum ingresso Sicilia
 Cōstantino pont. ualeudinarius reuerenter obuiasset, sanitatem illius meritis & oratio
 ne accepit. Qua tempestate Asprandus quem Arithperti Longobardorum regis arma
 fugientem ostendimus per Clauennæ saltum in Bauariā se recepisse, auxilijs fretus Ba-
 uarorum redijt in Italiam, & Arithperto apud Ticinium cōgressus prelio superior fuit.
 Arithpertus uero dum amnē rapidum in fuga tranare nititur submersus interiit. Tuncque
 summo Lōgobardorū consensu Asprandus regnum accepit, quod tertio mense moriens
 Liuthprando filio Lōgobardis pariter cōsentientibus reliquit. Cōstantino pont. ad o-
 ctauū lapidē Cōstantinopoli appulso Tiberius Iustiniāni imperatoris filius & ipse impe-
 rator cum patricijs & omni nobilitate, Cyrusque patriarcha cū clero obuij processerunt.
 Pontifexque Rom. Camesaneū papalē amictum indutus, solenni totius Constantinopo-
 litanæ urbis pompa in regiam est profectus. Inde ab imperatore Iustiniāno Niceæ tunc
 cōstituto uocatus Nicomediam cōcessit, quō delatus imperator sese inter salutandū p-
 sternens pedes pont. osculatus est. Nihil autē magis ea in pōtificis uocatione uidei que-
 sisse Iustiniānus, quæ ut sancti uiri benedictione habita illius præsentia & alloquio fruere
 tur. Exæstuat tñ animo imperator in Chersonæ urbis demolitionem, Philippicumque
 quem Absimaro imperatore in Pontum fuisse relegatū ostendimus, interficere propo-
 suerat, quod oēs Ponti accolæ Chersonensem demolitionem iniquo ferentes animo in
 illum respicere, illi studere certior factus erat. Itaque & si in missa quā Nicomediæ ponti-
 fex Rom. celebrauerat, eucharistiam ex illius manu manducauerat imperator, à tantis
 crudelitatibus non abstinebat, dissuadentē uero pontificē, & illum pacis quietisque stu-
 dia cohortantē nullatenus exaudiuit. Acciditque quando uela uentis cōmisit pontifex,
 pariter ex Nicomediā soluerit imperatoria classis in Chersonā Philippicumque ductura.
 Expertus autē est malo suo Iustiniānus quantū pontificis consilia suis præualebant, quæ
 exercitus sui duces quamprimū in Pōto fuerunt cum tota classe ad Philippicum defece-
 runt, eaque classe auxilijs addita, quā ex Ponto cōtraxerat Philippicus, expeditio in Con-
 stantinopolim est relata. Eduxit tñ Iustiniānus copias quantascunque potuit ex Constan-
 tinopoli Thraciaque cōtrahere, & prælium duodecimo ab urbe militario est commissum.
 Fuit id prælium atrox, & post multā utriusque exercitus eadem imperatorum morte no-
 bilitatū. Nā Iustiniānus Tiberiusque filius fractis fugatisque eorum copijs eo in prælio oc-
 cubuerūt. Philippicus qui & Bardanus ea in uictoria imperiū adeptus illico fidei catho-
 licæ Rom. pontificum traditione discessit, eiusque hæretici peruerso usus consilio literas
 ad Constantinum pontificem clerumque Rom. dedit, eos admonens ut suis consensiret
 dogmatibus à fide catholica alienis. Nec dum uero assenserunt pont. & clerus, sed Ro.
 populo magnis acclamationibus postulante Philippicum pont. schismaticum iudica-
 uit, iussitque ut nulla in re diuina aut publico priuato ue actu eius nominis aut imperij
 mentio haberet. Nec diuturna fuit ipsa in imperio pestis. Nam cum defunctus esset pō-
 tifex Cōstantinus, ei que successit Stephanus eius nominis secundus origine Syrus ponti-
 ficatum inisset, Anthemius qui & Anastasius ciuis Constantinopolitanus ipsum Philip-
 picum imperio deiectum cepit, & oculis euulsis cæcatum traxit in carcerem. Dum ea et
 in Ro. imperio & in Longobardis gererent, Childepertus ad cuius regni initium Gri-
 moaldus Pipini filius: qui, ut ostendimus, regnum Franciæ gubernabat, à Rathagalo
 Leodicensi dolo peremptus est: obtinuit tñ Pipini genitoris autoritas, ut Theodebal-
 dus in Grimoaldi patris locū Dagoberti regis noni domū regnūque gubernaret. Et eodē
 tempore

A tempore Pipinus Breuis senio confectus humanis rebus exemptus est. Cōciuit uero ea sapientis potentissimiq; uiri mors maximos in Francia tumultus: qd Raginfredo quodā domus regio superioritatē ambiente, & Theodebaldo sese in ea ut tuere contendente, bellum inter Francos ciuile exortum est: & ad Cosiam sylvā maximis utriusq; factionis conatibus est pugnatū. Profugit autem Theodebaldo prelio superatus: & illico Raginfredum uictorem rex Dagobertus accepit illius successorem. Superstes erat Pipini unicuique filius Carolus, cui Martello fuit cognomen, Calpiade prima uxore genitus. Superstesq; pariter erat Plectrudis uxor, quā Carolus ut genitricem potius q; nouercam uenerabat. Nec tñ se continere potuit odiosa mulier, quin adolescentis excidio inhieret: hinc Dagoberto puero rege Raginfredi impulsu cōtractis copijs in Pipini quodā dominia ut duceret parante, Carolus nullum rebus suis afferre potuit adiuuentū, quod nouercæ dolo tunc interceptus, nisi ingenio usus aufugisset, uitam cum principatu in carcere amisisset. Fecit uero uiam per Carboniam sylvā Dagobertus, & omnem regionem, quæ ad Mosam fluuiū pertinet, rapinis incendijsq; fœdauit. Pauloq; post Carolo Martello iam carcere liberato obiit Dagobertus, cui creatus est à Francis successor Daniel quidā ignota, sicut aliqui tradūt scriptores, profapia clericus: aut, ut uolunt alij, ex Francorū stirpe regia oriundus, quē Raginfredus maiorē domus appellans Dagobertū, in Carolū Martellū ducere coegit. Conciuitq; is rex nouus in eam expeditionē Rathodū ducem Frisonum gentis stagna insulasq; maris Britannici accolentis. Ea uero fuit humanitate, ea animi generositate Carolus, ut Plectrudē nouercā, à qua tantam passus erat iniuriā, nihilominus tanquā genitricem ueneraretur, & in principatus administratione sicut antea toleraret. Quum itaq; uastarent omnes dominiorum quondam Pipini agros, Franci, & Frisones, occurrens cū copijs Carolus maximum accepit incōmodum, adeo ut in munitiora itaq; loca se recipere sit coactus: & populati omnia usq; ad Rhenum amnem, Franci Agrippinam Coloniā Caroli ciuitatē inuaserunt. A quibus magna uī pecunię donatis Plectrudis, ut intra fines Franciæ se reciperent, impetrauit. Anastasio interim imperāte, quē ostendimus Philippico successisse, Patronax quidam ciuis Brixianus pontificis Romanis suasionibus, beati Benedicti monasterium Casense ædificijs & monachorum frequentia instaurauit, anno postq; à Longobardis destructum fuerat centesimoduodecimo. Is uero imperator post exhibitam Romano pontifici reuerentiam, post acceptas & ex more confirmatas prædecessorum pontificum ac conciliorum sanctiones, Saracenos Christianæ religionis & Romani imperij hostes agitare constituit: itaq; parata ingenti classe, Alexandrinam Ægypti urbem à legatis inuadi iussit. Sed ipsius duces exercitus medio in itinere rebellantes, arma in Cōstantinopolim retulerunt, crearūtq; imperatorē Theodosium quendam, qui etli erat ignobilis, & apud publicanos scriptum facere consueuerat à comitate atq; ingenita bonitate, eos sibi fauores in exercitu atq; in populo cōparauerat. Is nouus & rei militaris ignarus imperator, Anastasium audiens copias, ut imperium reciperet reparare: illi cum suo imperij assertore exercitu occurrit, & exercitus utriusq; acies ad Niceam conflixerunt. Potitus uictoria Theodosius nulla Anastasium alia affectit iniuria, q; quod ne ultra de imperio cogitaret, clericum ordinauit. Tunc in Italia Liuthprandus Longobardorum rex, Rothabitem consanguineum suū nouandarum rerum & intentatæ necis suæ insimulatum interfecit. Quo sublato, quum regnum omni suspicione liberum uideret, Liuthprandus donationē Alpiū Cocciarum alias ab Arithperto factā beato Petro & Romanæ ecclesiæ cōfirmavit: quanquam uero rex ipse quiesceret, alij tamen Longobardorū duces nequaquam à motibus temperabant. Feroaldus Spoletanorum dux, simulata ad regem suum profectioe Rauēnam uersus iter arripuit: fuitq; magni & potentis ducis aduentus Rauennatū subditis uia Flaminiæ accolis, quæ illi eundū erat, in tempore exploratus, ut illius insidias perfidiamq; si timuissent, potuerint præcauere. Sed quod nullæ tunc Longobardis cum Romanis aut Rauennatib. belli, siue recentis odij inimicitia intercederent, nullam oppidis urbibusq; seruadis custodiā am adhibuerant. Veniens itaq; rectā Feroaldus, cū Casenæ applicuisset, ad mare descendens Classentiē oppidū furto cepit. Mittens tamē nuncios Liuthprandus ilico oppidum ab inuafore illæ: tñ dimitti curauit. Pēnino quoq; foro Iulianus Longobardorū dux Sclauos ducatus sui fines ingressos repressit, & fugientes insequitus magnā in illis edidit cædem,

dem. At apud Francos, Carolus Martellus se de Chilperico Francorū rege & Raginfre- E
do illius gubernatore ulcisci cupiens, magnum parauit exercitū, parauerantq; illi suum
inepta multitudine copiosum. Itum est utrinq; pari rem gerendi animorum ardore in Ca-
meracenses & apud Viciacum acies cōcurrerunt. Ad primos uero praelij clamores Chil-
pericus rex Raginfredusq; in fugam uersi incruentam Carolo uictoriam reliquerunt, q
regione uastata ingentem praeda uim abducens in Austriam est reuersus. Cōfirmato ea
uictoria principatu, Carolus metu nouercae insidiarū se liberare constituit, quod eius re
spectu à rebus gerendis non poterat non abduci. Colonia itaq; ducens urbem munitissi-
mam in qua Plectrudis se cum Pipini quondā thesauro continebat illam ui cepit, & post
tus thesauro cum nouerca cui sola principatus administratione interdixit, manus agere
cōstituerat. Illa uero clam omnibus longū emensa iter ad Danubium, & eo trāsmisso per
uenit ad Bulgaros. Interea Chilpericus & Raginfredus reparato exercitu Eudonem
quoq; Visigothū Aquitaniae & Vasconiae ducem mercede conductū cū magis copijs
cōuocauerūt, quib. ut in Carolū ducerent, parantib. occurrit. Ille & duces hostes suos cō- F
sultationib. terere tempus intelligens, ilico pugnādi copiā fecit. Eudone uero cuius spei
rex Ragimbertusq; omnino innitebant, detrectante, fuga à Francis Visigothisq; foedis-
sima est cōmissa. Cumq; parū esset Eudoni Parisios de fuga perisse trāsmisso Sequana
amne se contulit in Aurelianos. Erat uero fugae comes Chilpericus rex maxima trahens
Gazae regiae impedimenta. Cum quib. Eudonē usq; in Vasconiā perduxit. Insecutus fu-
gientes Carolus, cum nō inueniret in patriā est reuersus: sed paulopost insipientiā regis
Francorū mente reuoluens, ueritusq; ne Eudo illius inhians opibus uim afferret, pacis
mentionē facere cōpit: regemq; ea conditione ut Ragimbertū dimitteret, in Parisios re-
dire curauit. Acciditq; opportune pax Caroli prudentia recens facta, quod Chilpericus
rex in patriā reuersus apud Nomium morbo interiit, assumptusq; est in regem à Francis
Carolo adnitente illius ex fratre nepos Theodericus, cui in domus maiorē datus à Fran-
cis Carolus, Raginfredū persequi constituit, Andegauī se continentē, & in ea urbe pra- G
clara necessarios defensionī apparatus magnis conatibus facientē. Sed quā primū Ca-
rolus copias applicuit, & primos ostentauit oppugnationis apparatus, capta est urbs, &
Raginfredus iubente Carolo interfectus. Gessit postea Carolus multa ac maxima & p-
fecto digna pprijs librorum uoluminib. illustrari: sed ea summatim attingere satis cō-
faciat intentioni, ostendendae nouae sobolis regū in quib. Romanorū imperij forma cō-
pit. Inuadens Saxones Carolus, & paulopost Alemānos, & inde Sueuos, multis eos affe-
cit incōmodis: penetrauit postea ad Danubiū, quo trāsmisso Plectrudem nouercam ex
Bulgaris reduxit in Franciam. Interim dum Carolus q; remotus abest à patriā, Eudo Vi-
sigothus pacis foedere rupto, multa tentauit in subiectas Carolo regiones, in quem Caro-
lus legatos misit cum copijs, quae Ligeri trāsmisso uastarunt Vasconiae regionē. Et Eu-
do occurrens praelio inferior est fugatus. Expediit nunc errorē discutere, in quē plerorūq;
scriptorum de Romani pontificis praesentium temporū nomine inuolui uideo, quē qui
dem errorē conijcimus parua ex re originē habuisse. Petrus Gulielmus Lateranensis ec-
clesiae bibliothecarius, omnium est antiquissimus, quos de rebus gestis ecclesiae, & Roma H
norum pontificū ordine uidemus scripsisse. Is in Stephani secundi pontificis uita, recte
& omnia ordine narrat, quae ipsius pontificis tēpora habuerunt: siue autem ipse inconsi-
derate scribens errauit, siue quod magis, ut credā, inclinatus animus, librarij errore factum
est: ita Gregorij secundi & Gregorij terij pontificū nomina ponuntur in ea Stephani ui-
ta, ut eos appareat praecessisse, quos constat Stephano fuisse posteriores: hinc primū qui
errare cōcepit, sequuti omnes postea errauerunt, & aliqui Gregorios binos primū, dehinc
tertio loco Zachariā & quarto Stephanum. Alij Zachariam, postea Gregorios ponūt.
Quo ex errore aduentus Saracenorū in Hispaniam, & insignis obsidio, qua gens illa per
id tempus Constantinopolim pressit, tam uarie à multis traduntur, ut tantarū quantas ra-
ro proditas memoriae uideamus rerum gestarū ueritati detrahat scriptorū contrarietas:
Itaq; Lateranensem ecclesiae codicem, quem nacti sumus uetustissimum sequuti pontifi-
ces in eorum uita ordinē restituemus. Non tamen possumus bibliothecarij ineptias nō
damnare, qui uitā & gesta Stephani secundi scribere incipiens dicit, eo tēpore gētes Sa-
racenorū à loco, qui lepta dicitur ex Africa in Hispaniā traiecisse, & undecimo anno cit
uxoribus

A uxoribus & filiis petiſſe Vaſconiam, ſicut eorum ferebat opinio, inhabitandā: hinc q̄
 Stephanum hunc in tempora Gregorio tertio poſteriora reſciūt, habēt Saracenos Gre-
 gory ſecundi temporibus traieciſſe. Oportuit autē, ſi accuratior fuiſſet bibliothecarius,
 Saracenoꝝ in Europam tranſitū ab eo, ſicut à nobis factum eſt, ſcribi ad finem temporis
 Ioannis ſexti, quando Juſtinianus ſecundus fuit à Bulgaris in patriam reſtitutus. Sed iam
 ad certā nobis narrationis ordinē redeamus. Stephano ſecundo pontificatum, & Theo-
 doſo eius nominis tertio Romanorū imperium tenētibus, Longobardi, Beneuentani,
 Cumas Romanorum oppidum furto occuparunt: quod cū illi ſepenumero requiſiti red-
 dere noluiſſent, pontifex ducis Neapolitani ab imperatore impoſiti auxilio fretus, furto
 pariter recipi curauit: qua in receptione trecentos ex Longobardis Conſtantinopolita-
 ni milites interfeceꝝ. Per qđ tempus Theodoſius anno imperij primo nondū elapſo,
 à Leone tertio deiectus, & ſine læſione dimiſſus abire, monaſterium eſt ingreſſus. Tunc
 in Gallis Eudo Viſigothus cū ſe Carolo Martello, à cuius legatis ducibusq̄ fuerat ſupe-
 rat, imparē uiribus intelligeret, Saracenoꝝ à quibus ante annos decē Hiſpanias fuiſſe
 captas oſtendimus, auxilia popoſcit: cuius potentiſſimæ gentis rex Abderamius Garū-
 nam annem nauigio tranſuectus, Burdegaliā urbem ui captā diripuit, & eade uꝛgeti in
 omnē ætatem ſexumq̄ odio Chriſtiani nominis cōmiſſa eccleſias ſolo æquauit: inde in
 Pictauos eſt delatus, ubi mortalibus qui in poteſtatem uenerūt occiſis, regionem quoq̄
 incendio uoſtauit. Ardebāt uero animis Saraceni Turoniū uel ea ratione petere, ut cele-
 berrimum Chriſtiani Martini templū uiolare, & incendio abſumptū, ferro quoq̄ poſ-
 ſent demoliri. Senſerat uenientes Saracenos Martellus, & qđ præter dignitatem nomi-
 nis Chriſtiani periclitantē ſibi quoq̄ & ſuis timere cogebatur, bellū in quo ſolus ſanguis
 effuſus uictorię ſinem faceret, totis propulſare uiribus ſatagebat: hinc ad Eudonē mittēs
 ab eo impetrauit, ut pace ſecū conſtituta, cōmunibus animis armisq̄ Saracenos gentem
 perſidam pelli deleriq̄ adiuuaret. Dum autē Carolus Eudoq̄ iunctis caſtris magna ſolli-
 citudine apparatus faciendis, quos cenſebāt neceſſarios, tempus adhibent neceſſariū,
 ab imminenti Turonio & beati Martini ædibus periculo excitant. Raptim itaq̄ ducto
 in Turonios exercitu, non prius acceleratū intermiſerūt iter, q̄ urbe poſt tergum relicta
 ſeſe illam & hoſtes inter medios collocarunt, prius q̄ Saraceni ex Pictauis mouerent ca-
 ſtra, illorum caſtris Chriſtiani principes admouerunt. Nec mora, pares animis uiribusq̄,
 & odij ardore exercitus in prælium concurrerunt. Pudet tot populorum, tot acierū, tot
 principum uirorum rebus in bellicis diu uerſatorum ingens prælium, qua ratione ſit ge-
 ſtum ſupprimere. Sed qui maioribus interuiſſe gentis Saracena prælijs ſcripſerunt, me
 ab ea ſcribendi accuratius aueritate liberant, quod ſuæ fidentem multitudini eam gentē
 narrant ferri ſolitam impetu, in quo aut oppoſitos opprimunt cōculcantq̄ exercitus, aut
 ſe paſſim exhibent trucidandos. Breui itaq̄ & ad primos concurrētium clamores fractū
 Saraceni, Abderamiusq̄ rex mortuus inter cadauerum tumulos eſt repertus. Occiſorū
 eo in prælio numerum, ſi apud plurimos, qui circa ducentos annos res geſtas ſcripſerūt,
 inueniſſem, nō fui proculdubio ſuppreſſurus. Sed noſter bibliothecarius, qui illis tēpori-
D bus fuit proximus, in Stephani ſecundi uita narrat Saracenos cum uxoribus & paruulis
 ueniſſe Aquitaniam Galliaꝝ prouinciam, Carolumq̄ Francorū principem cum Eudone
 Aquitaniaꝝ principe, cum quo hoſte in gratiam tunc redijt, cōiunctis copijs aduerſus Sa-
 racenos, pari cōſilio dimicaſſe, & ex Saracenis trecenta & ſeptuagintaquinq̄ millia ſuiſ
 ſe occiſa, cum ex Francis mille tantum & quingenti fuerint interfecti. Affirmatq̄ biblio-
 thecarius ſcriptā Stephano pontifici à Carolo Martello epistolā, illū interfectorū utroq̄
 in exercitu numerum declaraſſe. Potitum tanta uictoria Carolum libido inceſſit prouin-
 cias Bawariaꝝ & ſuo principatui conterminas inuadendi. Primumq̄ in Burgundiones ar-
 ma mo uens eos breui domitos ſibi ſubiectos reddidit, quos tamē appellauit pro ſua mo-
 deſtia ſoederatos. Interim obiit Eudo Aquitaniaꝝ dux: quod cum audiſſet Carolus copi-
 as trans Ligerim annem duxit, Garumnamq̄ ad uſq̄ delatus cepit Burdegaliā ciuita-
 tem: eaq̄ potitus regione dux ſtrenuus, animum induxit Friſones domare tunc idolola-
 tras, & Chriſtiani nominis inimicos. Ea uero gens ex cōtinenti Galliaꝝ, qđ ad Rheni o-
 ſtia uergit, leuibus prælijs pulſa, in inſulas ſe recepit, Amniā, Strachiam, & Aſtrachā, in
 quibus uxores filioſq̄ impuberes cōſueuerant cōtinere. Sed Carolus nauigio ex Aquit-
 tanico

tanico sinu ducto, eas insulas ui captas diripuit: & multa cæde idololatrarum commissâ,
 eorum quoq; fana igni ferroq; dirui curauit. Peropportune uero Carolus secundū eam
 gentis Frisonum uictoriam in patriam est reuersus, quod Burgundiones non satis quie-
 scentes in res nouas respicere, easq; ut iam intentarent, adniti cōperit. Sollicitabant em̄
 à Visigothis proximas, Narbonā, Nemausum, Agathen, Ricethicum, Altimurium, Sub
 stantionem, quæ nunc Monspeffulanus, & Biterras incolentibus, qui ægre ferētes Caro-
 lum Eudonis quondam principatum cepisse, inimicissimos in illum animos ostēdere in-
 cipiebant. Inuasit itaq; primum Carolus, ea quæ Burgundi extra fines proprios posside-
 rent, subito & præter omnem Caroli suspicionem maior apparuit Visigothorum machi-
 natio. Saracenorum namq; Hispanorum rex Athinus ab illis in societatem belli, & rerū
 omnium communionem uocatus, ingentem adduxit classem, cum qua Rhodanum est
 ingressus. Quod autem rapidissimo amni aduerso naues sine machinis haud longe terra-
 rum intima penetrant, Saraceni extensione facta Auenionē adeuntes uiribus ceperunt:
 qua urbe munitissima pro arce belli & imperij, quod illa in regione animis destinauerat,
 ceperunt uti, copijs in illam coactis quantascunq; ex Taraconensi Hispania contrahere
 potuerunt. Fretus itaq; Carolus urbium tunc captarum cōmoditate, omnes copias quæ
 sibi à Francis, atq; cæteris, amicitia sibi uel fœdere coniunctis ubiq; erant, in illas contra-
 xit: & legatos primum in proxima Auenioni loca cum copijs mittens, ipse postmodum
 maiori cum exercitu illuc ducens urbem natura loci munitissimam obsedit. Attolant
 hoc in loco Paulus, Singibertusq; & alij Francoꝝ gloriæ studiosi, exercitus Caroli for-
 titudine defensata ceperunt. Mihi satis supraq; fuerit, id quod habeo compertum dicere,
 Saracenos tantam multitudinem magna occisione prostratos fuisse, ut eos solum qui ad
 primos captæ urbis clamores nauibus insilientes præcipiti illarum cursu fluuio sunt de-
 lapsi, magnā alioquin manum cōstet euasisse. Auenione recepta Athinus nauis & ipse su-
 giens, Narbonam se contulit. Quod cum intellexisset Carolus eō cū exercitu delatus ut
 bem corona cinxit, & machinis in circuitu excitatis illā constituit oppugnare. Dum aut
 oppugnatio magnis conatibus pararetur, Amorteus alter Saracenorum rex magnā ad-
 ducens classem, suppetias obsessis ferre cōstituit: & exercitu in terram exposito ad fluui-
 um Byrram castra cōmuniuit. Tunc Carolus fortē existimans, ut qui collatis signis supe-
 rior euaderet, castra postmodum quocunq; uellet circumducendo, uniuersa belli uictō-
 ria potiret, Narbonæ obsidionem reliquit: & ad planiciem, cui Cōrbana ualli est nomē,
 Byrræ fluuio continenti delatus, pugnandi copiam Amorteo fecit. Pugna ad primū Ca-
 roli accessum, à Saracenis rapide inchoata, quod rex Amorteus inter primos, imo, ut
 nonnulli uolūt, omnīū primus manū conserens, cecidit: & territi eo casu Saraceni, prius
 in fugam sunt conuersi, q̄ acies ordine essent structæ. Dumq; magna fieret à Caroli exer-
 citu Saracenorum cedes, nec fugientes, ac classem paulo remotiorem anxie spectātes sa-
 tis celeritas adiuuaret, sese in proxima stagna paludesq; plurimi præcipites dimittebant.
 Et licet nonnulli armorū pondere grauati, aut quia profundam inciderēt paludem, aquis H
 immergi interiere: multi tñ aut nandi peritia, aut herbosam uliginem solidiorisq; ele-
 uationis soli stagna naçti, ab omni telorum quæ Franci immittebāt, iactu se proripuerunt:
 quos insequuti, lembis ex proximo mari quæsitis Franci, nō crediderim magis quam ue-
 stigijs, quibus ægre innitebant, deturbatos cœno aquisq; necandos depresserunt. Abijt
 uero incolume nauigium, eos perferens Saracenos, qui ueloci cursu, aut dum alijs cede-
 dis occupatus tardat hostis, se proripere potuerunt. Abierūt item eius nauigij beneficio
 incolumes Athinus rex, & quos secū Carolus ante Amortei aduentū obsederat in Nar-
 bona. Eo uecti nauigio qui cladi superfuerant Saraceni ad Tyrreni maris insulas dela-
 ti, eas oēs ceperunt, spoliatasq; incendio uastauerunt. Erat per id tēpus in Sardinia bea-
 ti Augustini Hipponensis episcopi corpus, eō ante annos ducentos quinquaginta ex
 Hippone translātū, quando Vandalī catholicas Africę ecclesias Arianis tradiderūt sua
 hæresi inquinandas. Quare Liuthprandus Longobardorum rex in Sardiniam mittens,
 id beati Augustini corpus magno redemptum precio in Italiam perducī, & inde Papiā
 deferri curauit. Saracenis eo conflictu ita territis, ut intra Pyrenæum arma Caroli formi-
 darent,

Adarent, omnis regio quam Visigothi & eis cohabitantes parua Alanorum, minime Sueuorum reliquia in citeriori Hispania & in Gallia possidebant, Caroli Martelli & sui exercitus praeda mansit, qua uictores periculi memores, in qd' Visigothi non magis Franciam q' omne Christianum nomen adduxerant, crudelissime usi fuerunt: & quidē nisi Carolus illis potitus esset uictorijs, Saraceni omnem Asiam, omnemq' Africā, ac penē omnem Hispaniā tunc tenentes, cuncta Europa faciliter potiti fuissent. Debauchatus toto in Visigothorū regno Caroli exercitus post q' eade praeda q' satiatu est, Narbonā, Agathes, Nemausi & Biterrarum excidio deserunt: namq' eas urbes Franci incēsas dirutasq' penitus deserarunt, ut maiora tunc Carolū gessisse constat, q' intelligere ac praedicare sciverint Francorū gloriā studiosi: si enim Saracenos à Gallis, à citeriori Hispania, & qd' fuisset cōsequens, ab Italia pellere ingentis gloriā facinus fuit, non minor Carolo gloria censebat, qd' inchoatā ante annos ducētos Anastasii imperatoris temporis à Meroneo primo Francorū Christiano rege uindictā cōsummavit in Visigothos Romani imperij ueriores. Ita em̄ tunc oēs Visigothi regno in Vasconia, Narbona, Tholosa, & ceteris ciuitatibus proximis, annos trecentos cōtinuo priuati ita exterminati sunt, ut praeter eorū particulam, quā in Barchilonensium protectionem confugit, Visigothorū nomē ubiq' fuerit extinctum. Apud Cōstantinopolim etiā omnia tunc pessimo loco erant, qd' Leo quem Theodosio eiecto imperium accepisse ostendimus, sua imperij quod annis uiginti quatuor tenuit diuturnitate, in Christianā religionē & Romanos pōtificates impius fuit, maximasq' sub eo calamitates subiecte imperio prouinciā acceperūt. Nā primo eius imperij anno & quando Athinus Amorteusq' citeriorē Hispaniā inuaserunt, Saracenorum Asiam incolentium ingens multitudo in Thraciam traiecit. Et Zulemon eorū dux, siue ut appellabant, siue ut appellant Ammirhatus classē tres ut referunt mille naues habentem adducens, Constantinopolim terra mariq' obsedit. Forte autē & illius urbis fortuna faciente Saraceni rabie praedandi ab instantia, quam oppugnationi oportuit adhiberi, sunt abducti, partem em̄ copiarum miserunt in Bulgaros, quos fidei Christianae zelus aequae ac patriae & rei propriae amor nō ad defensionē modo, sed ad gentis perfidiae excidium reddidit fortissimos. Insurgentes namq' in praedatores manum innumerā, ingentem in illis eadem ediderunt, quando quidē omnes tradunt scriptores trigintaduomilia tunc ex Christi hostibus cecidisse. Acciditq' aliud Saracenis dum Constantinopolim obsident, incōmodum, quod Zulemone mortuo in successoris creatione dissensio orta, & aliquandiu oppugnatio intermissa est. Suffectus Aminthas Humar maior confirmandi principatus, q' obsessae urbis impugnandae negocium suscepit. Erant uero apud obsessos prima in hostem arma, quibus maxime innitebantur seruorum dei orationes & habitata singulos penē per dies à clero ac populo supplicationes, cum tamen interea pubes tota & iuuenum robur incenia armis pro uiribus tutaretur. Passi uero sunt Saraceni maiora in ea obsidione incommoda, quam quae aut hostis afferre potuerit, aut ipsi per ignauitā & propriae salutis negligentiam tam diu expectare debuerint, ut non immerito uideam existimare multos dei nutu omnia euenisse. Siquidem per totum id penē biennium quod obsessa est Cōstantinopolis, fame, frigoribus, & morbis inde exortis ingens obsidentium perijt multitudo. Quid quod naues tutissimo in portu magna pars tempestatibus allise perierunt, pars igni nec ab hostibus iniecto, nec qui alicuius incuria uisus sit fuisse grassatus, absumpra sunt, ut uideam tradi, de tot nauium millibus paucissimas reducib. fuisse saluas. Ciuitas uero Constantinopolitana, etsi tunc ab hostibus non est capta, horrendā tamen & aliā inauditam perpeffa est calamitatem, quod pestilentia eam populata ad trecenta mortalium millia absumpsit. At Leo imperator, quem hinc data desuper defensio ac salus patriae gratum erga deum, & eius uicarium pontificem Romanum, aut quem ingens pestilentia ad uitae integritatem, sanctimoniamq' trahere debuisset, nihil postq' Saracenorum timore liberatus est, accuratius intentauit, quam Italia & Roma pecunijs exhausta, basilicas quoq' ornamentorum diuitijs spoliare: & cum exactionem praedamq' huiusmodi pontifex dissualisset, eum capi, & Constantinopolim perducere, aut si id non successisset, interficere iussit. Marino etiam imperiali spathario, qui tunc Romanae urbis ducatum, ab exarcho Italiae missus gubernabat, iusserat impius imperator, ut pontificem uel ferro tollerere, uel ueneno. Isq' dux Basilium, Iordanem chartularium, & Ioannem Iurionem

lurionem subdiaconum in tanti sceleris socios ministrosq; sibi conciliauerat. Sed cum
 Marinus dei iudicio apoplexi resolutus esset, Constantinopolim emigravit. Eiusq; consi-
 lio Paulū patritium, Italiae exarchum misit Romā, qui & cōiuratorum ope pontificē in-
 terficeret: dum tñ ad noui exarchi aduentum cōiurati incautius sceleri se accommodāt, pa-
 tefacta est cōiuratio, & pop. Ro. hac indignitate cōmotus, Iordanem, Iurionemq; confo-
 dit: Basiliumq; uita donatū monasterio mancipauit. Exarchus uero cōiurationis conscie-
 tia dissimulata Rauennā se contulit. Angebantur autē eo tempore pontifex & Romani
 alijs penē maioribus incōmodis, qđ Spoletinus Longobardorum dux Narniā ceperat.
 Luthprandus uero rex, quo tempore Paulus exarchus Romę applicuit, Rauennā cum
 maximo totius Longobardorū roboris exercitu aliquot dies obsedit: eaq; obsidione po-
 tiundi desperatione soluta, Clusium petijt oppidum Romanorū: idq; captum crudeliter
 spoliauit. Et Leo imperator, omnium quæ in Italia acciderant certior factus, Longobar-
 dorum quidem res nouas spreuit. Sed de pontificis occidendi intentione nihil penitus
 remisit, quin alterum mittēs spatharium, qui exarcho in facinore assisteret, imperauit: ut
 si Stephani pontificis interficiendi facultas præriperetur, eo pōtificatu deiecto alterum
 subrogarent. Quæ cum exequi exarchus intenderet, nonnullas ex Rauennatis exarcha-
 tus militia cohortes spathario attribuit, quibuscum Romam accedens, manus inieceret
 in pontificē. Ad eas perducio angustias pontifici auxiliū protectionēq; deus in quo spe-
 rabat, sed unde nunquam crediderat, inuenit. Longobardi namq; cum Italiam imperato-
 ri rebellare & optarent, & quantū se offerret occasio molirentur, suā Romanis ut ponti-
 ficem tuerentur operā, suarum copiarū præsidia sunt polliciti. Quāprimū itaq; spatha-
 rium & Rauennatis militiae copias aduentare, fama præuia in urbē est prælatum, aduo-
 cati præsidio ex Hetruria Spoletiq; Longobardi affuere. Et Spoletanis militib. pontem
 Salarium, Hetruscisq; Miluium insidentibus præclusæ erant spathario in urbē uia. Intē-
 tauit tñ importunus satelles per Salarium pontem irrumperē. Sed Spoletino Longobar-
 dorum milite armis resistente Rauennā re infecta redire cōpulsus est. Nec tñ cessauit to-
 ties mala intentiōe frustratus imperator, quinimo maiora in dies exaggerans scelera, a-
 pud pontificem blanditijs primo egit, ut si in suā uellet gratiā promoueri, sanctorū ima-
 gines ubiq; in Italia, sicut ipse in suo fecerat Orientali imperio, aboleri, deponi, incēdiq;
 curaret. Cui impietati tñ abfuit, ut consentiret pontifex quod e contra per uniuersum or-
 bem Christianū scripsit, ne impijs prophanisq; huiusmodi imperatoris iussionib. obedi-
 rent: tantamq; autoritatē tunc habuerunt Romani pontificis decreta, ut Rauennates pri-
 mi, exinde Venetiæ populi atq; milites, apertam in imperatorē exarchumq; rebellionē
 præ se tulerint, impulerintq; pontificem & ceteros Italiae populos, ut abrogata Constā-
 nopolitana imperij maiestate, alter ex Italia Romae imperator deligeret. Eoq; processit
 sit ipsa rebellio, ut depositis exarchi magistratib. singulae ei ciuitates, singula oppida tūc
 primum postq; Romanum inclinauit imperium, proprios magistratus quos appellarūt
 duces, sibi creare & præficere inchoauerint. Cōpescuit uero Stephanus pontifex eā deli-
 gendi imperatoris noui Italicensium uoluntatē, quod Leonē sperauerit saniori posthac
 consilio flagitijs temperatūrū. Procedebat tamen, & indies inualefcebat Romanorū ita-
 lorumq; in imperatorē rebellio. Marinus spatharius, qui Romanae urbis dux erat, eiusq;
 filius Adrianus Campanie populos pertentarunt. Qđ cum rescissent Romani, patre &
 filio interfectis, ducem & ipsi quendā Petrum nomine creauerunt. Et pariter Rauenna-
 tes auditis his quæ per Italiā primo & postea Romae facta erant, post uariatas inter ciues
 intentandarū rerum nouarum cōsultationes Paulum Italiae exarchū interfecerunt. Quæ
 dum fierent Longobardi in Romanos Rauennatesq; imperatoris & exarchi præsidio ac
 autoritate destitutos perfidia sunt usi. Nā in Æmylia Bononiā, eiusq; oppida per Sicerū
 ostium, ubi postea Centū est edificatum, ac montem Velium in Flaminia, quicquid Ra-
 uennae continet, Fauentiā, Forumiulij, Forum popilij, Cesenā, & in Piceno Auximū oc-
 cupauerunt. Tunc Leo imperator Eurythium patritiū palatii sui eunuchū, misit ad acci-
 piendum Italiae exarchatum: cuius in Neapolitanam urbem aduentus ostendit, nullā im-
 peratori salutis Romae & Italiae curam esse. Namq; ad pōtificis Romanorumq; exitiū, si-
 cut ab imperatore iussus erat anhelans, Longobardos multis donatos munerib. in amicit-
 tiam foederatq; pellicere est admissus: & tamen dum ea machinat, nonnullos ciues Roma-
 nos episto-

A nos epistolis pertentatos in caput pontificis Romanorumque primatum armare quaesuit: li-
 teris pontifici populoque ab his, quibus erat redditae, recitatis, coegerunt pontificem populi
 clamores, ut eunuchum anathemate percussum, ab omni spe gerendi in Italia magistratum
 imperio deterreret. In eam adducti difficultate pontifex & Romani, ut nec imperatoris
 seuitiam delinire, nec Longobardorum iniurias arcere possent, re in consilio discussa con-
 stituerunt damna, quibus instaurandis occasionem tempus afferre posset, negligere, ut quod
 a nequam imperatore imminere exitium euitarent. Oratusque Liuthprandus Longobar-
 dorum rex, paci in qua restitutio nulla petebatur, cum Rom. populo Rauennatibusque ac-
 cessit: quam paulo post in Sutrini occupatione uiolatam rex custodiri uoluit, oppido in-
 fra quartum mensem a Spoletinis inuasoribus reddi iussit. Ea, ut uidetur, pace fretus, rex
 Spoletinum Beneuentanumque Longobardorum duces sua imperia contemnere solitos sta-
 tuit coercere. Magnum itaque quoad praecunctas regni uires licuit, trahens exercitum in Spo-
 letinos duxit: & in gratia cum utroque duce reconciliata, postquam se uidit Romam propius
B accessisse, beati Petri limina uoluit uisitare, concessitque cum exercitu in Vaticanum caput,
 qui Neronis dictus beati Petri basilicam & Tyberim ad Portum usque Miluium interiaceret.
 Tunc Romani suspectam ducentes regis fidem torques uiolatam, sese intra Tyberim &
 urbem moenia continuerunt. Et pontifex in Vaticanum cum clero praedicens, nullis tunc moe-
 nis circumdatum, regi fecit copiam saluandae. Prostravit uero se rex, & pedes pontifi-
 cis osculatus eo deducere beati Petri basilicam est ingressus. Exinde Liuthprandus nulli
 molestus contulit se Papiam, per quod tempus pontifex Longobardorum periculo liberatus
 Eutychium exarchum ad ecclesiae communionem reconciliatum, ut Rauennam accederet
 est hortatus. Eodemque in tempore imperator Leo Roma Rauennaque amissis, impietate,
 quam in Italia nequiuerat exercere, apud Constantinopolim debacchatus est: edicto namque
 iubens sanctorum imagines, quae loco moueri poterant, in foro incendi: multos non pa-
 rentes interficere iussit, & Germano patriarcha, qui tantam quoad potuerat impudenciam, qua
 alienam inuaserat sedem, Romano pontifici haeresim suam epistolis suadere conatus est:
C quem pontifex anathema pronunciauit, patriarchatu sacerdotioque priuatum: Leonem quoque
 ut a sua resipisceret impietate, grauissimis aeterni iudicij cominationibus admonuit. Ste-
 phano pontifice per id temporis uita sancto, nulla in rebus imperij, aut urbis Romae & Ita-
 liae facta est alia insignis mutatio, quam quod Leo Constantinum filium, qui fuit eius nominis secun-
 datus, imperij consortem assumpsit, & Romani Gregorium Syrum, eius nominis secun-
 dum, pontificem delegerunt: cui nulla fuit antiquior maiorque cura, quam imperatores ad re-
 celebrandum pontificem in beati Petri basilica concilium Italiae praelatorum, in quo decretum
 est, imagines summa cum ueneratione prout antea conseruari. Et cum Gregorius oes
 Romanas basilicas maximo ornaret impendio, tum maxime urbis Romae moenia pe-
 ne omnia, & Centumcellensis oppidi muros toto in circuitu instaurauit. Interea Trasem-
 undus Spoletanus Longobardorum dux regi suo Liuthprando, cum quo, ut docuimus,
D paulo ante in gratiam redierat, rebellauit: in quem rex potentissimum duxit exercitum, &
 Spoletum illiusque ducatus oppidis breui captis, ducem quoque ipsum capere est aduersus. Ille
 uero cum oppidum Galliesium Romanis, quorum fuerat, pecunia accepta paulo ante red-
 didisset, fide publica a Stephano patrio & duce Romano habita, in urbem confugit: po-
 stulatitque ilico Liuthprandus rex perfugam ducem caedi. Sed pontifex Gregorius Stepha-
 nusque dux data Transemundo salutis fide, censuerunt ciuium incommodo praeponebant.
 Tunc irruens iratus rex, postquam urbem aliquot obsedit dies, ad ducatus Romani ciuita-
 tes ac oppida se conuertit. Et Amerinam, Ortam, Polimartio, Bleraque captis, Spoletum rediit.
 Hildericoque in ea duce instituto, se contulit Beneuentum: cuius uerbis defuncto tunc du-
 ci Rimoaldo, Gisulphus filius puer a Longobardis suffectus erat. Sed rex, puero exposi-
 to, Gregorium nepotem suum Beneuentanis ducem imposuit. Et Papiam reuersus, gra-
 uis correptus morbo, Hildebrandum nepotem regni consortem successorumque assumpsit.
 Fuerunt postea aliquot annis Romanos inter & Longobardos res quiescentes: per quod tempus
 aucti potentatu & diuitijs Romani copijs in omni ducatu suo contractis, Transemun-
 dum in patriam reducere constituerunt. Fautique & huiusmodi accessit consilijs Godescalcus
 Blondus.

Beneuentanorum dux, qui mortuo duce Gregorio se intruserat in ducatu. Partiti autē E
 Rom. copias, Stephanus patritius & Transmundus, hic per Sabinos, ille per Marfos
 duxit. Et quidē Rom. dux, copijs quas Godescalcus ex Beneuento misit, Romano ex-
 ercitu iunctis, Marficanos, Furconios, qui nunc sunt Aquiliani, Valuenses, Pinēsesq;
 ducatus Spoletini populos in Transmundi ditionem accepit. Transmūdus uero per
 Sabinos pfectus, Reate, & inde Spoletō, & cetero ducatu, breui est potitus. Reductū
 in patriā Transmundum, recipiendis pro Ro. Ameria, Orta, Polimartio, & Blera, quae
 Liuthprandi regis praesidio tenebant, operā redderet Stephanus orauit. Sed Lōgobar-
 dus solita usus non ingratitude magis q̄ perfidia, tam diu uerbis rem duxit, quousque
 crebri attulerunt rumores, Liuthprandum maximas ducētem copias aduolare. Nec tū
 subtraxit Transmundo fauores Stephanus dux Romanus, quin illum impulit, ut quā
 rex uenturus nunciabat, ambo cum copijs obuiam properarent. Tantaq; celeritate iun-
 ctis copijs sunt profecti, ut regem uia Flaminia uenientem, priusq; q̄ Fano Fortunema-
 ritima ciuitate digressus Forumsempronij peteret, lacessere coeperint. Obtinebant tūc F
 Fanum inter & Sempronij forū pleraq; ad uisā Flaminīā sylvā. in quīs cū Romani Spo-
 letinīq; milites uia aditus insederunt, regis exercitum soluto agmine uenientē aggressi
 si nō paruā in illo caedem ediderunt. Quo in loco Rachisiū Foro iuliani Lōgobardorum
 ducis uirtus cōspicua esse coepit. Nā cum subsidiariae aciei a rege profectus in hostes sui
 exercitus caede cruentatos, & uictoria uti pergentes incidisset, globo in uia facto arma
 armis retundere coepit. Cumq; arcto in loco pauci pluribus pares essent, aliquādiu nul-
 lo cuiusquā discrimine mora est facta, Longobardisq; utriusq; partis se internoscentib;
 miles unus ex Spoletinis Rachisiū clara in clamitans uoce ad singulare certamen puo-
 cauit: ad quā noti hominis uocē cū Rachisius ex acie prodisset, infestis cuspidib; est cō-
 cursum. Fortē pons suberat cōcurrentibus, quales multos ea haberet uia praecipiti in lo-
 co planus, de q̄ actus lāceae ictu miles Spoletinus utraq; copias in risum soluit, & Spo-
 letini Romaniq; pedē referentes nullo prius in loco q̄ Spoletū tentoria fixere. Reuoca-
 tusq; tunc a pontifice & pop. Rom. Stephanus dux copias in urbē reduxit. Insecutus su-
 gientes rex Liuthprandus Spoletū obsedit: & cū ferē oēs ducatus Spoletini ciuitates,
 omnia recepisset oppida, in Rom. ducere destinauerat. Dūq; facit obsidioni urbis neces-
 sarios apparatus, pont. Gregorius est defunctus. Ei successus Zacharias Graecus nihil
 prius curauit, q̄ regem Lōgobardorū quibuscunq; posset artibus delinire. Mittēs itaq;
 ad illū oratores, & copias, aliosq; fauores aduersus Transmundū rebellē, si Ameria, Or-
 ta, Polimartiū & Blera redderent, pollicitus pacem ab illo & petita foedera impetrauit.
 Quāprimum autē Transmundus Rom. copias in se ductas, & hostico additas exerci-
 tui aspexit: deditioe facta, regis clementiae se permisit. Et Liuthprandus eo in clericū
 detonso, Agiprandū nepotē Spoletō praefecit ducē. Tuncq; Godescalcus ijs quae Tran-
 semundo acciderāt auditis, uxore filijsq; nauibus impositis in Graeciā transfretare cōsti-
 tuit. Sed Beneuentani eo ad nauem pperante interfecto, uxorem & filios qui audito tu-
 multu soluerāt, capere nequiuērūt. Potitus Spoletano & Beneuentano ducatibus Liuth-
 prandū regē Zacharias pont. promissas ex foedere ciuitates poposcit, & cum mora lon-
 gior restitutioni intercederet, ad illū Narniā agentē statuit plicisci. Prodit uero rex p-
 descendens illū Narniā usq; perduxit. Constitutus apud Valentini martyris adē pont.
 Zacharias, inter missaria solennia orationē habuit: in qua praesentes intentissimosq; Li-
 uthprandū regē & proceres Lōgobardos multa ad salutem animae edoctos, multa ad
 bonos mores, humanitatē & clementiā oratos, id maxime & enixissime monuit, ut ab
 humano sanguine, & qd̄ proximū indicabat, a mulierum uiolatione tēperarent: molli-
 uisq; sanctus uir barbari regis, & semper antea perfidi ferreū pectus, adeo ut nō solū pe-
 titas ex foedere quatuor ciuitates, sed insuper Sabinense patrimoniu, qd̄ annis ante tri-
 ginta tenuerant Lōgobardi, & ipsam in qua tunc erant, Narniā, atq; in Picentibus An-
 conā & Humanā ciuitates, Sutrinī quoq; agrī uallem magnam beato Petro & ipsi pon-
 tifici dono dederit, & cū Rom. ducatu pacem in decem annos solenni foedere firmauerit.
 Liberauit quoq; rex Liuthprandus multos ex Rauennatibus Romanisq; & alijs Ita-
 lis, qui Lōgobardorū carceribus tenebant. Eorū notiores fuere, Leo, Sergius, Victor,
 & Agnellus

A & Agnellus Rauennatū cōsules, qui anno ante secundo simul cum Rauennatis agri ciuitatibus capti fuerāt. Redeuntē Romā pont. Agibrandus dux Clusinus regis nepos, & Ramyngus Thuscīa Castaldio gētis Lōgobardæ supremi duces deduxerūt, & facto per Ortā, Ameriā, Polimartium atq; Bleram itinere, eas ciuitates ipsi præsenti recipienti q; pont. reddiderunt. Per quod tempus rex Liuthprandus copias ad statua reducens in patriā se recepit. Dum ea fierent in Italia Leoni Cōstantinopolitano imperatori satis fuit negotij eos persequi, & supplicio afficere, qui sanctorum imagines uenerabant. Et Cōstantinus filius Hirenē Cacanni Bauarorum ducis filiam accepit uxorē, quorum nuptiā malum habituræ finē, multas etiā in principio dissensiones habuerunt, qd̄ mulier catholicā tenuit fidē, à qua semper alienus fuit infidelis hæreticusq; tyrannus. Et eodem tempore dux Francorum Carolus Martellus post exactos Saracenos domitosq;, pro ut ostendimus, Visigothos, omnē olim Galliā Theoderici Frācorum regis ditioni subiectā reddidit. Obijt autē paulo post ipse Theodericus, & Carolus apud Vermenā ui cū Isaræ fluuio cōtinentem, grauissimam incidit ægritudinem, ex qua cum mori dubitaret, ilico curauit, Childerico Theoderici defuncti germano regnum Franciæ demādari. Erant Carolo nati duo, Carlomannus, & Pīpinus, in Burgundia, Austria, Frācia, & Aquitania possederūt. Ea q; regni Frācorū & sui principatus dispositione facta Carolus Martellus annis & gloria plenus obiit. Pace Lōgobardos inter & Rom. firmata, reuersum in urbem Zachariā pont. pop. Ro. summis honoribus summisq; iubilationibus est profectus. Is q; pater pius deo accepti beneficij gratias redditurus, in beatę dei genitricis, quę dicē Rotunda, supplicationē habuit solennissimā: fuitq; annus insequens Ro. po. eius pacis beneficio quietissimus: ad cuius anni finem præter omnium opinionem nuncius est allatus, Liuthprandum regē Rauennā ductis ex improuiso copijs obsedis. Erat ea in urbe tunc Butychius exarchus, quē à Stephano pont. absolutum anathemate, & ut illic accederet suatum fuisse ostēdimus. Is exarchus licet urbi munitissimæ & populis frequentissimæ à uiribus Lōgobardorū minus timeret, tñ diuturnitatē obsidionis & agriquæstationē oppidorūq; expugnationē plurimū formidabat. Quare ad pon. Ro. scribens orauit, ut qd̄ pro ducatu Romano fecerat Lōgobardi regis, pro Rauennatē exarchatu ad eundem laborē suscipere dignaret: misitq; euestigio pont. Benedictū episcopum Thusculanum & Ambrosiū primicerium notariorum. Et cum eos rex nō exaudivisset, pontifex urbis Romæ custodia Stephano duci relicta, sumptoq; clericorū comitatu, iter ad regem pperans est ingressus. Interea Liuthprandus cum agro Rauennatē uastato nullā urbem capiendę spē cereret, Classense oppidum inuasit, eoq; ciuium inter se dissidentiu pditione capro direptoq; & diruto Papiā reduxit exercitum. Et pōtifex per Rauennatē cōtulit se Imolā, quæ ciuitas diu à Lōgobardis fuerat possessa. Inde ad Padū delatus, nauesq; sibi regis Lōgobardi iussu paratas cōscendens, Papiā peruenit. Cui rex summa cū ueneratione excepto, cuncta quæ aut de Æmylia, aut de Rauennatibus anno ante secundo ceperat, reddidit: tertia Cæsenatis oppidi parte excepta, quæ editiori in tumulo sita in arcis præsidijq; locū sibi reseruauit. Fuerat paucis diebus Romę à Papiā reuersus pōtifex, adeo ut decretæ ad gratias ex more agēdas deo supplicationes nōdū finitę essent, cū nuncius opratissimus in urbē est prælatus, morte subtractū regē impiū Liuthprandum, atq; etiā Hirprandum nepotē regno, cuius ille participē successoremq;, prout ostendimus, instituerat esse deiectum. Fama est & habent scripta de Longobardis chronica: Hirprandum, quo die regni cōsors à patruo assumptus est, in publicum ex gentis more pdecuntem lanceā manu gestasse, cuculumq; auiculā cum hastæ summitatem insedisset, querulā occinisse. quo futuræ ignauitæ augurio deterriti proceres Lōgobardi Hirprandorege deiecto Rachiliū delegerunt, quē Foroiulianū ducē ostēdimus apud Forūsem pronij prima uirtutis & futuræ pbitatis munera declarasse. Qui rex à pont. Zachariā p nuncios oratus, pacē cum Rom. Rauennatibusq; in annos uiginti cōstituit. Diuersa tūc Rom. & Cōstantinopolitani fortuna utebant, quod hinc pont. Zacharias ornandis instaurandisq; basilicis, inde Romani statu urbis in melius reformādo intēti erant. Leo autē imp. dum in sanctorum imagines illarūq; ueneratores solito magis sauiret, interijt. Et Cōstantinus filius uarijs agitatus suorum dissensionibus imperiū per arma agre retinebat. Seruauit tamen cum eo priscum morem pontifex, siquidē binos mittens ex Ro-

mano clero presbyteros, formulā ad illū dedit catholicae fidei, in cuius obseruatione imperator deberet Rom. pontificibus cōsentire. Sed quo tempore nauis presbyteros perferens Cōstantinopoli applicuit, Cōstantinus cū classe Saracenos inuasurus Ægyptos soluerat. Et Arthauſtus quidā ad tyrannidē aspirans plebē multa largitione corruptam seduxit, à qua ad imperiū est assumptus. Id cū intellexisset Cōstantinus ilico classe ad litto-
ra Asiae reducta exercitū auxit, & Cōstantinopolim obsidens uī expugnauit, captum in praelio Arthauſtū Cōstantinus cæcauit, & cum factionis suae primoribus libero dāna uit exilio. Rebus Cōstantinopoli cōfirmatis imperator presbyteros Rom. pontificis oratores exaudiuit. At in Francia lōge dispar fuit Caroli Mortelli natorum institutio uī-
tæ, qđ Carlomannus haud multo post patris obitū seculo abrenunciare constituit. Itaq; suo eius ppositi desiderio fratri patefacto, & paucis uīa comitibus secū ductis, Romā se contulit ad Zachariam pont. à quo in clericum ordinatus & habitum monasticū est indutus: inde ad beati Benedicti Cassinense monasterium accedēs professionem & in eo perpetuo cōmorandi uotum emisit. Pipinus autem genitoris auicq; uitam æmulatus, eos gloria superauit. Longū esset & nostrae intentioni cōtrarium ea referre singula, que Pipinus in Germanos, Aquitanos, Burgundos, Alemannosq; gessit, quibus in regione
bus cū gētis Francorū, & eius regis Childerici nomine omnia gerebant gloria ampli-
re, nihil maiori habuit impedimento, qđ quod regem propè amentem uarijs furentē in-
eptijs tolerare cogebatur. Inuenio apud Alcuinum, Paulumq; & plerosq; alios, qui Frā-
corum gesta scribere, proceres populosq; eius gentis Pipini uirtutē, & ecōtra Childerici regis amentia, debitis pēsantes meritis, Zachariam pont. Rom. consuluisse, ineptum
ne regē ultra tolerandū, an Pipinum merita fraudandum regia dignitate cēseret. Cumq; respondisset pont. eum qui regia melius obire munera nosset, habendū regem: Francos
publico totius gentis cōsilio Pipinum declarasse regē, Childerico in clericum tōsorato.
Idq; omisisse Petrum bibliothecariū miror, cum de Carlomanni ad Zachariā aduentu
cæteris scriptoribus cōcordet. Per idem uero temporis in quo Carlomannus Romā se
contulit, Rachisus Longobardorum rex fœdera rupit pacis cum Ro. populo, in annos
uiginti paulo ante constituta. Namq; agros Rauennatis exarchatus ubiq; populatus in
Perusiā duxit, eamq; accuratissime obsidens, aduersus est adhibitis arietibus & machinis
expugnare: sed opē attulit necessariā pietas pont. Zachariæ. Accessit em̄ ad perfidie
gis castra: & deo, cuius spiritu ductus erat, cōcedente, Rachisii animū mentēq; immuta-
uit: qui nedū soluit obsidione Perusiā: uerum etiā regni & opum, quas possidebat maxi-
mas, sarcinā abijcere cōstituit. Nā paucis post id factum diebus, Aistulfo fratre in regē
Longobardorū substituto, Romā cum uxore & filijs accessit: ubi à pont. Zacharia cle-
ricus & monachus est effectus. Qua tēpestate Zacharias pont. post tantas res maxima
confectas gloria, quietiorem petiuit cœlorū sedem. Et Gregorius patre Marcello Ro.
in pont. eius nominis tertiuū est creatus, qđ omnia inueniēs in Italiae partibus quietissima
instaurandis ornandisq; sacris ædibus sui pōtificatus initio operā dedit, misitq; ad Ger-
manos Bonifaciū episcopū, cuius prædicatione diuini uerbi maxima Germanorū pars
Christi fidē religionēq; accepit. Sed nec huic etiā pont. fuit à Lōgobardorum moribus
longa quies, quod tertio pōtificatus sui mense Aistulfus rex & ipse nouus omnes Rom.
partium Italiae agros rapinis incursionibusq; fœdauit. Eum uero pont. per munera & o-
ratores flexit ad pacē in annos quadraginta, magnis & uti apparuit, solidissimis uerbo-
rum cautionibus constituendā. Superabat uero Aistulfus perfidia prædecessores gētis
suae reges, nec erat sancti, iusti, aut humani apud eū respectus: ex quo factum est, ut quar-
to pacis mēse eam uiolauerit, egeritq; apud pont. ut si pacis fœdera cupiebat obseruari,
Romanos, & suarū partiū populos, singulos aureos in capita collatos, sibi in tributū si-
pendiumq; iuberet dissoluere. Aduersus autē est pont. impiū regem muneribus & ora-
torum suasionibus demulcere: & cū haudquaquā prodesse intelligeret, datis ad Cōstan-
tinū imp. literis, quo in statu esset res Romana & omnis Italia ostēdit, illi protestatus hoc in-
re, ut nisi subueniat, Roma & omnis Italia in Aistulfi perueniat potestātē. Præterit hoc in
loco bibliothecarius, qđ postea ter quaterq; affirmat, qđ pleriq; habent scriptores, Ai-
stulfum tūc Rauēna potitū fuisse. Nā etsi quo id modo sit factum nullus refert scriptor,
constat eam urbem cum reliquis ciuitatibus oppidisq; quæ semper antea à Longobar-
dis salua

A dis salua māserant, primo Aistulsi anno in potestatē uenisse. Cōstantinus autē imperator
 pont. Grego. pre cū instantia cōmotus, ad regem Aistulsum epistolas dedit per Ioannē
 imperialē silentiariū referēdas, q̄ simul cum Paulo Greg. pont. Ro. germano Rauēnam
 accessit. Inuētū ea in urbe Aistulsum pōt. imperatorisq̄ oratores multa locuti nihil præ
 ter uerba & quidē aspera reportarūt. Addidit in Lōgobardus rex oratoribus unum ex
 suis Romā & inde Cōstantinopolim p̄fecturū. Eos pont. cum audisset, & nihil actū esse
 intelligēs, Romanos in cōciliū adhibuit, quorū precibus & suasionū instantia cēsuit tali
 ter cū imperatore agendū, ut nisi afflictis Romæ & Italiæ rebus sua præsentia, & cū Ro.
 imperij uiribus subuenisset, alia uia unde haberi posset, salus & defensio quæreretur. Iue
 runt autē Cōstantinopolim Lōgobardi regis nuncius, & Paulus pont. Greg. germanus.
 Vixdū p̄fecti urbe oratores, cum Aistulfus pont. & Ro. pop. per nuncios cōminatus est
 fore, ut nisi sese & urbem Romā dedant, eos postea uelint nolint in potestate factos ad
 unum iugulet. In quem adductus tremorē pont. pop. in Lateranensem basilicā cōuoca
 to, homiliā habuit lacrymis singultibusq̄ q̄ dicēdi artificio pleniorē, imminere dicens
 Ro. urbi Ro. pop. excidiū, nec ullam clementiæ spem habendā in deditiōne impijssimo
 regi facta. Viribus autē Ro. populi posse relinqui eius gētis furori, quæ omnē penē Italiā
 in potestate habeat, si qui sperarent, eos rerum ignaros, & malos Rom. potentiæ exter
 minatores esse. hinc solā esse relicta, quæ tñ florentissimis rebus præ se ferenda, & p̄ fir
 missimo fuerit habenda præsidio, omnipotētis dei elemētā: cuius implorādæ illa sit cer
 tissima ratio, si in sacco & cinere uigilijs ieiunijsq̄ humiliati creatorē suū, semper petēt
 bus paratū, auxilio postulauerint. Tertio ab hinc die, cū se ex pont. sentētia humiliasset
 populus, in supplicationē à Lateranēsi in matris dñi maiorem basilicā est p̄cessum, præ
 tulitq̄ pont. pacis formulā perfidi Aistulsi chirographo exaratā, à crucis uexillo, quod
 preciosissime ornatū præcedebat, pendentē, in quā pop. Ro. omnē periculi sui causam
 corā deo mœstus eiulansq̄ deslebat. Nec tñ cessauit interea pōt. Aistulfum muneribus
 maiorisq̄ precij pollicitationibus petētare, si fortē captū Rauēnæ exarchatū reddere,
 & pacē cum Ro. pactā seruare uellet. Et cū nihil solito magis p̄ficeret, missusq̄ ad imp.
 germanus nec spē præsidij literis faceret, nec rediret, cum pop. Ro. constituit opē regis
 Franciæ implorandā. Veritus tñ ne si Longobardus id rescisset, prius accelerato furore
 Ro. opprimeret, q̄ ex Francia suppetiæ afferri possent, epistolas peregrino homini Lō
 gobardis ignoto ad Pipinū dedit, quarū hic maxime tenor fuit: ut quoniā Lōgobardus
 nec pacta cū Ro. seruaret fœdera, nec exarchatum Rauennatē & alia de Rom. capta, ut
 prece precio ue redderet adduci posset, opē ipse Christianissimus afferret, cuius opis ra
 tio ut solidiori iniret modo, scripsit pont. oportere regem Pipinum tanq̄ proprio indu
 ctū motu ab ipso pont. ut in Franciā ad se iret postulare. Interea Paulus pont. germanus,
 Ioannesq̄ silentiarius, & Aistulsi regis nuncius, sicut Cōstantinopolim simul iuerāt, pa
 riter simul Rom. ad pont. sunt reuerſi: fuitq̄ imperatoris respōsi summa: Gregorio pōt.
 ad Aistulfum pro pace redintegrandā p̄perandum esse. Dumq̄ pont. ad iter se accingit,
 Rothingrādus episcopus & Antharius dux à Pipino Francorū rege ueniētes pontificē
 D ut se cōferret in Franciā orauerunt. Mouit itaq̄ pont. utriusq̄ regis & simul imperatoris
 nuncijs sociatus. Et priusq̄ Papiā perueniret, præmissi ab Aistulfo nunciū illius uerbis
 præscribere nō sunt ueriti, ne Rauēnā, aut illius exarchatū peteret, fore polliciti, ut si ea
 tēperasset postulatione, uoti eū in cæteris cōpotē faceret Lōgobardus. Cūctis postea si
 mul ut iuerāt imp. Francorūq̄ regis oratoribus corā Aistulfo perductus pont. post mu
 nera regi data faciens uerba, & perfidiā Aistulsi grauibus notauit uerbis, & omnia quæ
 cunq̄ aut ille post uiolatā pacē cepisset, aut sui prædecessores Lōgobardi reges occupa
 uerant, reddi postulauit. Cūq̄ Aistulfus pertinax sicut antea persisteret, egerūt apud eū
 regis Frāciæ oratores, ut pont. dimitteret in Franciā p̄fecturū. Tulit id ægerrime Lōgo
 bardus, nec tñ ausus Francorū regi, qd̄ tātoperē cupiebat, denegare, Gregoriū permi
 ſit. Eū Carolus, cui postea Magno fuit cognomentū, Pipini regis filius adolescēs, Frāco
 rū fines ingressum à cētesimo lapide ad palatiū usq̄ Pōticonē, ubi Pipinus erat, deduxit.
 Processit tñ ad tertium lapidē rex Pipinus, & equo descendēs, pōtificisq̄ pedes oscula
 tus, illum terra incedens, & frenum pont. equi regens, ad cubiculum usq̄ deduxit.

PRIMAE DECADIS FINIS.

Blondus.

N 3

BLONDI FLAVII FOR-

LIVIENSIS HISTORIARVM AB IMP-

PERII ROMANI INCLINATIONE DECADIS SECVNDÆ

LIBER PRIMVS.

SCRIBENTEM HACTENVS DECIMO VO-
lumine non magis Romanorum imperij inclinationē, quam
ipsius urbis Romæ atque Italiæ desolationem, ad quam supe-
rius eas ostendimus perductas, sæpe mœstitia, sæpe pauro in-
uasere. Nunc tanquam ipse in periculi parte uerser, horreo cō-
siderare atque recensere, quam gelido trementiq; corde, Ro-
mani & suarum partium Itali regis Aistulfi sæuitiam formida-
bant. Quamprimum enim pontificem Gregorium Papiæ de-
cessisse uidit, primores suæ gentis sequi iussit: qui integram
ablaturum restitutionem polliciti, illum ab instituto itinere
reuocarent. Quumq; Gregorium saltus Alpium claustraq; ingressum, quæ Francorum
præsidio tenebantur, continuasse iter didicit, comminatus est, atque uoluit Rauennam
cum suo exarchatu, mortalium cæde, rerum direptione, ædificiorumq; incendio uasta-
re, ut eo liberatus tot oppidorum, tot ciuitatum custodiæ respectu, liberior in urbem
Romam duceret: eamq; prius usque ad solum euerteret, quam posset Pipinus ex Fran-
cia subuenire. Nihilq; uidetur magis impium regem à tam crudeli proposito remouisse,
quam quod sperauerit posse Pipinum dolosis artibus destitine. Carlomanum
namque Pipini germanum, quem in Casinensi monasterio ostendimus professionis &
perpetuo manendi uotum emisisse, seduxit, ut in Franciam se conferens Pipino fratri
aduentum in Italiam, & bellum in Longobardos dissuaderet. Ingressusq; est iter pseu-
domonachus Carlomannus. Fuerat interim Pipinum serio alloquutus pontifex Grego-
rius, & quod de aduentu cum copijs in Italiam petiuerat, ab illo impetrauit. Id enim lo-
lum moræ petijt Pipinus, ut pontifex uer nouum quieto expectaturus animo, sese apud
sancti Dionysii Parhisiensis monasterium interea contineret. Dumq; pontifex de itine-
re quassatus periculossimo correptus esset morbo, & Pipinus comparando exercitui
operam daret, Carlomannus properanter confecto itinere superuenit: quem tantum
abfuit, ut exaudiret Pipinus regis Aistulfi & Longobardorum amicitiam suadentem,
quod illum à claustro Casinensi profugum, in Viennense monasterium relegauit. Vbi
haud multo post mœrens indignabundusq; interiit. Adductus pontificis Romani sua-
sione Pipinus, Aistulfo regi per oratores suadere conatus est: seruanda esse Romano
pontifici pacis fœdera, & contra ius fasq; capta in integrum reddenda. Longobardosq;
sicut semper antea, quod rogabatur, recusante, Pipinus rex occulte prius destinatum
in Longobardos expeditionem publico edicto Franciæ & militiæ ducibus indixit.
Quumq; breui postea medio itinere quo itur à Parhisiensibus ad Italiam, omnes ad di-
em conuenissent, persuasus à Gregorio pontifice Pipinus, secundam ad Aistulfum le-
gationem de pace misit. Nedum uero paci accedere uoluit Longobardus: sed multa in
Francos, in pontificem, in Romanos, insolentissime est loquutus. Præmiserat Pipinus
leuis armaturæ turmas, quæ Alpium saltus, meatusq; insidentes hostem ab incursionibus
prohiberent. Pariterq; Aistulfus aduersa parte non quidem leuem permiserat arma-
turam, sed claustra Alpium seruaturus cum omni exercitus robore ueniebat: qui pau-
citatem spernens Pipini militum, illis congressus, & accepit incommodum, & Alpius
deturbatus est. Quæ quum Pipinus audisset, agmina accelerare, nec ullo in loco prius
quam apud Papiam consistere iussit. Papiæ obsidione pressa ager proximus atque om-
nis

nis adiacens regio à tanto Francorum exercitu vastabantur. Raptas mulieres, armenta,
 undiq; abactos colonos manus post terga reuinctos, miles Francus in castra cogebat.
 Ea cum magno exercitus applausu cerneret, pontifex Gregorius sæpenumero inge-
 nuit: tandemq; misericordia ductus, egit cum Pipino ut Italię, in cuius populorum capi-
 ta id redundaret malum, misertus, Longobardum si ueterem seruare pacem, si dolo ca-
 pta reddere animum induxisset, ultra premere, & regno expellere desineret. Eas soluen-
 dae obsidionis & innouandæ pacis conditiones, Aistulfus non modo accepit, sed mag-
 nis adulationum fallacijs bonitati & clementiæ pōtificis gratias egit. Insuperq; plura &
 meliora quàm postularentur, sponte sua ad promerendam sancti uiri gratiam est pollicit-
 us: secundum quæ constituta multis ad stipulationibus & sacramenti religione à Lon-
 gobardo rege suisq; optimatibus firmata, Pipinus relicto apud pontificem Varnerio,
 spectatæ uirtutis inter Francos proceres uiro, qui pacta ex fœdere impleri curaret, in
 Franciam reduxit exercitum. Pontifex uero quum Aistulfus paruam reddendis se præ-
 sente ciuitatibus peteret moram, quousq; laceratum bello Papiensem reformaret agrū,
 iusta & æqua postulare uidebatur. Interim cum Varnerio Romam est profectus, dumq;
 Pipinus Franciam, pontifex Romam petijt, Aistulfus rex, cōtractis tumultuarie copijs,
 Rauennam uenit: & exercitu magnis conatibus parato in Romam duxit: quam obli-
 dione cinctam, tribus pressit mensibus: & omnia quæ pomœrio excluduntur, absque
 aliquo diuini aut humani iuris respectu, crudelissime uastauit, ut plura tunc immanis ty-
 rannus Romæ suburbanis & agro intulerit detrimenta, illis omnibus, per quæ quatuor
 & quadraginta ac trecentos annos, per quos Romanum ad id tempus inclinauerat im-
 perium, Visigothi, Eruli, Ostrogothi, & ipsi intulerant Longobardi. Confugerat uero
 obsidionis initio pontifex & Romani ad unicum certissimumq; Pipini præsidium, duo
 bus ex nobilitate Romana Varnerio additis oratoribus, qui secundo Tyberi in mare
 delapsi, Massiliam & inde Franciam petiuerunt. Intellexerat enim Pipinus, quod ege-
 rat Longobardus, & reparandis reuocandisq; copijs intentus erat. Quare Varnerio, &
 oratoribus auditis, nihil moratus, iter ad Italiam est ingressus. Sed dum tantis fluctuat
 angiturq; uel detrimentis uel periculis Roma & Italia, Constantinus imperator nullam
 subueniendæ curam suscepit, quanquam uaria tunc, & sibi ipsi contraria usus est fortuna.
 Et quidem hinc eam habuit imperator secundam, quod Turci tunc primum Asiam in-
 uadentes, Halanos primo, post Colchos, & Armenios, inde Asiæ Minoris populos, &
 ad extremum Persas, Saracenos agrorum direptionibus, & mortalium magnis reper-
 torum aut congregi aursorum cædibus infestarunt. Fueruntque & ipsi Turci Scythæ, ex-
 ijs quos Alexandrum Macedonem intra Hyperboreos montes, ferreis clausisse repa-
 gulis, quum alij tradunt scriptores, tum beatus Hieronymus affirmat. Tantas autem
 habuit uires Turcorum insultus, ut Saraceni pacem secum habere nulla alia potuerint
 ratione, quàm restituto Persarum regni nomine, quod Saracenos, Focæ, & Heracly
 temporibus, in suum ostendimus confudisse. Passi namque sunt æquo animo Turci,
 Persis famæ celebris genti subesse, qui Saracenos in terra aliena superiores nolebant to-
 lerare. Auersam uero fortunam, uel potius deum suis iratum peccatis, inde sensit Con-
 stantinus, quod pestis ualida, & propè illi, quam genitoris tempora habuerunt similis,
 Constantinopolim populata est: quam pestem Hugo Floriacensis scribit, quum in Ca-
 labria cœpisset, Siciliam & inde Constantinopolim inuasisse. Itaque quum Ioannes
 silentiarius à Papiæ Constantinopolim reuersus, Constantino imperatori renuncia-
 set, Gregorium pontificem à Pipino Francorum rege uocatum, in Franciam accessit.
 se, Rauennæ & Italiæ exarchatum, quem à Longobardis opprimi, ac omnino consumi
 neglexerat, timuit tradi pontificibus, aut Romano populo gubernandum. Quod ne fie-
 ret, constituit resistere: præ fatumque Ioannem silentiarium, & cum eo Gregorium pro-
 tosecretis, misit in Italiam oratores. Qui Romam uenientes, primum adnisi sunt
 uerbis destinere pontificem Gregorium, ne Francorum auxilia imploraret. Sed
 pontifex, quod fecerat, nuncios in Franciam dimisisse dicens, illis suasit, ut pariter ip-
 si ad Pipinum in Franciam se conferrent. Addidit tamen Gregorius nauigaturis
 imperatoris oratoribus ex populo Romano duos, Pipino ut in sententia perlisteret
 suauos. Appulli Massiliæ imperatoris oratores, intellexerunt Pipinum Francorum re-

gem in Italiam cum exercitu properantē Alpes superasse: quo molestissimo percussū nō
 cio Græci pōtificis oratoribus, ne Pipinum regem secum adirēt, persuadere conati sunt.
 Et quum Romani iussa pontificis sibi exequenda cōtenderent, dolo Græci agere cōsti-
 tuerunt. Profectusq; noctu Romanis omnino inscijs, Gregorius protosecretis Pipinū
 accelerato itinere assequutus est, quem in agro Papiensi inuentū multis magnisq; mune-
 ribus donauit: exinde ingentis præmij pollicitatione facta, Pipinum imperatoris Cōstā-
 tini uerbis orauit, ut Rauennam eiusq; exarchatum imperio cuius de iure esset, & nō pō-
 tifici aut Romanis reddere promitteret. Ad quæ respondit Pipinus, se primariam & nūc
 alteram in Longobardos expeditionē nulla præmij temporalis, aut diuitiarū seculi spe-
 plectum inijsse: sed sola esse commissā in deum, in animæ suæ detrimentū peccata: qui-
 bus abolēdis, aut ex parte leuādis adductus, beato Petro & eius successori Romano pō-
 tifici, ac Romanæ ecclesiæ opem pro uiribus afferre uoluerit: hinc se nullis præmij, nul-
 lis posse abduci sponsonibus, quin ad animæ suæ salutem destinatam, & Romano pōti-
 fici iureiurando promissam continet expeditionē: eaq; intentione Longobardos dele-
 re adnataē, ut Rauennā, eiusq; exarchatū, & alia de Italiæ terra ab illis occupata recipiat,
 Romano pontifici, & Romanæ ecclesiæ concedenda. Absolutus infelici legatione Gre-
 gorius ptosecretis Romā & inde Constantinopolim redijt. Aistulfus uero Longobar-
 dorū rex à Pipino graui obsidione pressus, deditiōnē ex superioris pacis scedere fecit. Et
 Pipinus omni cauturus fraudi Fulcadum abbatē, qui reddenda caperet & pōtifici daret
 cū cohorte una delegauit. Eam ciuitatum oppidorūq; Gregorio pontifici Romano red-
 ditārū seriem, quicunq; ex Petri Lateranensis ecclesiæ bibliothecarij scriptis attente per-
 leget, facile & certe intelliget, quib. Rauennæ exarchatus terminis cōcludatur. Sunt em̄
 hæc bibliothecarij uerba, quæ ad tantæ rei certitudinem censui apponenda: Prenomina-
 tus aut̄ Fulcaldus abbas, Rauennatū partes cum missis Aistulfi regis perueniens, per sin-
 gulas ingressus ciuitates, tam Pentapoleos, q̄ Æmyliæ, easq; recipiēs, & obsides de una
 quaq; tollens, atq; primates unā secum cum clauibus portarū ciuitatū ducens, Romam
 peruenit. Quod autē Pentapolis complexa fuerit quinq; ciuitates, uerbi proprietates ar-
 guit, easq; Rauennam, Cæsareā, Classem, Forumliuij, & Forumpopilij fuisse constat. Se-
 cūda est exarchatus potissima pars Æmylia, uetusti & celebrati in Romanis historijs uo-
 cabuli Italiæ regio, quæ à Forocornelio, nunc Imola, quicquid uia eiusdem nominis om-
 nium Italiæ celeberrima per Bononiam, Mantuam, Rhegiū, Parmā, & Placentiā, ad Pa-
 dum usq; habet, complectebatur. Placentinos aut̄, Parmenses, Rheginenses, Mutinen-
 tes, Bononienses, & Imolenses, agrorum fines à summis Apennini iugis ad Padū protē-
 di etiam ætate nostra uidemus, ut Rauennæ agrum pariter ab ipso Apēnini iugo per Fa-
 uentinos eius agri partem ad Padū & Cæsenaes Ceruiensesq; sui item agri portionem
 à summo Apennino ad Adriaticū pertinere certissima habeant̄ documenta. Id etiā uel
 terræ uel paludis, quod intra Minciu Padumq; à Veronensis Vicentiniq; agrorū finib.
 in Venetorū stagna Adriaticūq; uergit, agrū fuisse Rauennatē, quum ceteri scriptores
 tum omnia ostendunt monumenta: ut non minus tunc Rauennæ iuris censerent Ceruia,
 Cæsena, Fuentia, Comaclum, q̄ illæ quatuor ciuitates uocabulo Pentapolis appellare: H
 ut ipsa exarchatus appellatione contineretur, quicquid à Placentinis agri Papiensis fini-
 bus Padū inter Apenninum paludes stagnaq; Venetorum & Adriaticū pertinet ad Ari-
 minū, quā ciuitatē, & quicquid intra Isaurū, cui fluuiū nunc Folia est nomen, & Adriati-
 co continet̄, exarchatus additum fuisse ostendit cōsuetudo iuris ab exarcho dicēdi usq;
 ad hæc tēpora obseruata. Alia uero loca, quæ idē dicit bibliothecarij, à Pipino rege pō-
 tifici Romano dono cōcessa fuerunt, Ariminum & ab illo distans duodecimo milliario
 Concha pridē mari submersa, Pisaurū, Faunum, Vrbīnū, Colles Luceoli, Eugubiu, Vrbī
 na urbs, & Narnia: & in Picentib. Elis, & Serra. Fuerunt quoq; oppida Boibi numero ad
 uiginti, à Bois olim dicta, quorū Sarsina Plauti patria est caput: Monsferetri, quo nomi-
 ne alia itē ad uiginti censent̄ castella: castellū sancti Martini à libertate diu cōseruata cla-
 rū, tūc Acermons dictū, Acerra, & Monsluati. Dum prædicta ex scedere redderent̄, ad
 nisus fuit Aistulfus pristinis perfidię suę artib. uti. Nā Pipinū qui se interea ad radices Al-
 piū cōtinebat, trās Alpes pperaturū sperās, Fauentiā de Pētapoli & Ferrariā reddere dis-
 serebat, cū diuino subtrahit̄ iudicio apoplexi correptus in uenatione interiit. Q̄ cū in
 tellexisset

Intellexisset Pipinus, Alpes est transgressus. Aistulfi morte celeri fama per Italiã dissemina-
 ta, Desiderius dux Longobardus Hetruriã præfectus, copiarum quibus præerat robori
 innisus, id regnum per arma inuasit. Id aut̃ adeo moleste tulit Rachisius, quẽ Aistulfi ger-
 manum fuisse ostẽdimus, ut interrupto monasticã uitã, pposito, arma induceret in De-
 siderium, omnesq; Italiã Longobardi, exceptis Hetruscis, Rachisium sequebantur, qui
 in magnũ coacti exercitũ Hetruscos fines inuadere cõstituerant. Cũ Desiderius sibi ti-
 mens Gregorij pontificis fauores multis precibus implorauit, fore pollicitus, ut si ponti-
 fex Romanicq; opẽ afferrent, ipse regnum adeptus ea redderet, quã ex fœdere erant reli-
 qua: & non solũ pacem cum Aistulfo initam seruaret: sed p̃ntifici & Romanis perpetuo
 obsequeretur. Eam cum audisset legationem pont. Folcadi abbatis consilio usus statuit
 Desideriũ exaudire, misitq; ad illum in Thuscã cum Folcado Paulũ fratrem suum, qui fœ-
 dera constituerent. Eorumq; formula ex p̃ntificis sententiã breui est concepta: & Desi-
 derius suiq; proceres atq; cõmilitones maximis dirisq; in sua & filiorum capita, si fidem
 fallerent, conceptis execrationibus, sese iurisiurandi religione obstrinxerunt. Fœderum
 formula in urbe delata, misit Gregorius pont. Stephanũ presbyterũ ad Rachisium, Lon-
 gobardosq; sua secutos arma, admonens ne Desiderio quẽ appellasset regem, aduersarẽ
 tur. Folcadiusq; abbas cum sua cohorte secutus ostẽdit fore, ut si Desiderio ultra molesti
 esse pergerent, cum Romanis Francisq; magis, q̃ cum Desiderio bellum gerant. Quib.
 terribus cõminationib. Longobardi, Desiderio consenserunt: qui fidem p̃ntifici ex
 fœdere seruaturus, Fauentiã cum sui agri castello Tyberiaco, quod nunc est Bagnaca-
 uallũ, dedit. Quo in tempore, aut paulo prius occupata ab Aistulfo Longobardorũ re-
 ge, Rauenna finem habuit magistratus exarchorũ à Constantinopoli in Italiã missorũ
 anno quinto & septuagesimo supra centesimũ, postq; magno Romã & Italiã malo Nar-
 sete delecto ea calamitas inchoauit. Statu Italiã, & urbis Romã ad eam pacis quietẽ p̃-
 tificis opera ac insigni uirtute perducto, intendit uir sanctus animũ cleri moribus in reli-
 gionis ceremonias reformãdis: sed qui iam annis esset grauis, & multo rerum gestarum
 labore attritus, ad anni pontificatus sextidecimi finem obiit: susceptusq; illi Paulus patre
 Constãtino Ro. quietiora per Desiderij regis pacẽ tempora habuit. Dum hæc fierent in
 Italiã Gregorio protoascretis Constantinopolim reuerso, imperator Constantinus in-
 nepharia aduersus sanctarũ ueneratores imaginũ persecutione perseuerabat. Nam cum
 urbis Constantinopolitanã episcopus nomine Cõstantinus suã impietati nollet cõsen-
 tire, Nicetam spadonẽ ordinauit episcopum. Depositus uero Constantinus ludibrio ha-
 bitus flagellatusq; capitis supplicium luit. Per quod tẽpus rex Bulgarorũ Thelesius Thra-
 ciam populatus est, quẽ Constãtinus repulsum magna copiarũ parte spoliãuit: isq; The-
 lesius in patriam de fuga reuersus, à suis ob rem male gestam interfectus est. Ei subroga-
 tus in regẽ Sabinus Constantinũ imperatorẽ placare, & sibi fœdere & amicitia cõiunge-
 re cupiens, illi in imaginũ depositione cõp̃t consentire. Quod quidẽ adeo moleste tulerunt
 Bulgari, ut nouum regẽ interficere sint adnisi. Sed is fuga prolapsus Constantino-
 polim se recepit, creatusq; est à Bulgaris rex nomine Paganus. Qua tempestate Cõstan-
 tinus Leonẽ filium imperij consortẽ fecit, & Hirenẽ Atheniensem cunctis Græciẽ puel-
 lis pulchritudine prælatam illi uxorem dedit. Tanta aut̃ impietate Constantinus in reli-
 gionẽ Christianã exardescibat, ut cum Habdalla Saracenorum ammirhato nulla alia ra-
 tione fœdera amicitiamq; inierit, q̃ ut Christianos Saracenis cohabitantes perseguere-
 tur. Administrabat Thraciã pro prætorẽ Cõstantini eunuchus, qui apud flagitiosum im-
 peratorẽ nutritus illo truculentiore erat: & ne dum imagines deponi cremariq; curauerat,
 sed omnibus quoq; ecclesiarũ ornamentis ad hastã distractis, precium imperatori miserat.
 Ad quẽ prædictus rescribens Constantinus, illumq; dicens secundũ cor suũ à deo sibi da-
 tum, summis laudũ præconijs extulit. Sed apud Francos interea rex Pipinus gloriã in dies
 potentatũq; adaugebat. Quo em̃ tẽpore ab Italiã in Franciã redijt Trasillo dux Bauaro-
 rum se cõmendatũ illi subdidit. Et Saxões eius amicitia precario potiti trecetos equites
 in quãcũq; expeditionẽ iuberent dare promiserunt. Maius uero negociũ Pipino fuit in
 Aquitanos, quib. subigendis octo estãtib. laborauit. Eius belli anno primo eũ ad oppi-
 dũ Theloathũ castra posuisset, timuit Nauferius Aquitanix dux, & facta obsidione obsi-
 dibusq; datis eũ Pipino in gratiã redijt: sed q̃ primũ intellexit Pipinũ filiosq; ad remorio-
 ra regni

ra regni loca cum copijs accessisse, perfidia usus regnum Franciæ inuasit, tantaq; pertina-
 cia prædando urendoq; iter emensus est, ut prius Cavalicēses egressus sit, quam Pipinus
 copijs undiq; accitis potuerit subuenire. Quanquam Pipinus tenebruti indulgens eā ex-
 peditionem omnium primam Carolo filio adolescenti duxit demandādā. Profectus in
 Aquitaniam Carolus, Bourbonum, Clarmōtem, & multa de Aruernis cepit, faustisq; au-
 spicijs militiam Carolus inchoauit, ut anno inde septimo ductis alterne à Pipino genito-
 re & ipso Carolo expeditionibus, Aquitania Franciæ regno fuerit subacta. Quo in tēpo-
 re Pipinus in Turonijs apud sanctum Dionysium est defunctus. Erat annus in quo hæc se-
 rant pontificatus Pauli decimus, qui & eius uitæ ultimus fuit: per cuius pontificis tēpo-
 ra tū ualuit Pipini regis Francorū respectus, in quem Desiderius Longobardorū rex o-
 culos semper habuit intentos, ut nullis interea motibus Italia aut Roma fuerit agitata. Pi-
 pini autē morte audita, Desiderius in Romanā rem machinationibus uti cœpit. Nam cū
 Paulus pontifex apud beati Pauli ecclesiā spiritū in extremis duceret, Tothonē Nepesi-
 num ducē, qui Longobardis semper studuisset, Desiderius impulit, germanum suū no-
 mine Constantinum etiam ut illata pontificē à Romanis suscipi curaret. Et quidem To-
 tho tunc Romæ habitans magna usus audacia, copias à Nepeso acciuit, earūq; armis si-
 patus Constantinū pont. prophanatū in patriarchium Lateranense perduxit: nec desue-
 runt episcopi, & alij clerici, à quibus uel inuitus Cōstantinus pro pōtifice sit habitus. Al-
 ter etiā Philippicus pariter à paucorū factione in pontificē prophanatus breui est deie-
 ctus. Perstitit autē diutius in Petri cathedra Cōstantinus, & episcopos presbyterosq; mo-
 re pontificū ordinauit, quousq; clero populoq; Romano in trib. foris, quæ est sancti A-
 driani ecclesia per Christophorū primicerium coacto, Stephanus Siculus canonicus in
 pontificē est electus: qui octauo electionis die cōsecratus, nihil duxit antiquius, q̄ Pipi-
 num, cuius mors Romæ tunc ignorabatur orare, ut prælatos ex Francia mittens, concili-
 pietas coinquinauerat. Sergius autē nomenclator, quem Stephanus ad Pipinum misit,
 rat oratorem à Carolo Carlomannoq; quod petijt impetrauit. Venerunt namq; ex Fran-
 cia duodecim episcopi, & alij ecclesiæ prælati, quib. Italiæ episcopis in Lateranēsi eccle-
 sia cōiunctis celebratū est conciliū, in quo Cōstantinus est damnatus, eiusq; acta quan-
 tum oportuit sunt rescissa. Ea cum fierent Desiderius Longobardorū rex et si Cōstantini
 partibus occulte fauit, nihil tū aperte in Romanos pontificemq; est ausus, quod Fraciæ
 reges uereretur, quos nouerat Pipini genitoris uestigia imitari. Erat Romæ Paulus co-
 gnomine Affiarta Græcus, Cōstantini imperatoris cubicularius, qui etiā si ducatu Ro-
 manū, quo fieri cōsueuerat, modo non regebat: quorundā tamen Romanorū res nouas
 affectantium & Desiderij Longobardorum regis fauori inimicus aliquid pristinae autori-
 tatis imperij conseruabat. Desiderius enim cui suspecta esset regū Franciæ in Romanos
 affectio, per illum conabatur partes imperij præualere: cui rei ut efficaciorē daret operā,
 multis Romanū pontificē blanditijs demulcere conatus est, adeo ut sese Romā uocari,
 & ad beati Petri uisitanda limina inuitari curauerit. Venitq; summā præ se ferens p̄ Chri-
 sti religione deuotionē. Pontifici autē in beati Petri basilica congressus uerba dedit hu-
 millima, & talia ex quibus pont. in spem uenit fore, ut nulla posthac Romanos inter &
 Longobardos contentio oriri posset. Quibus dolosi regis pollicitationibus ad beati Pe-
 tri altare iurandū religione affirmatis Affiartā Desiderius & Romanos proceres al-
 loqui uoluit, & cum multa de sedis inuasorib. Cōstantino & Philippico essent dicta, cen-
 suit rex in suosores, fautores impulsoresq; q̄ in eos simplices presbyteros, qui se passi es-
 sent in pontifices prophanari, animaduertendū, & Affiartam claris increpans uerbis, qd
 seditiosis uiris plectendis esset remissus, illum impulit cupientissimū, ut in Christophorū
 primiceriū summæ tunc in Romana urbe autoritatis uirum & reip. pontificatusq; amā-
 tissimū, & in primis Frācorū partib. studentē manus inijceret. Euocatiq; Christophorus
 & Sergius filius secundicerius oculos sunt effossi, rege Desiderio Romanis egresso fini-
 bus Affiarta autoritate quæ illi aucta erat fretus, multos ex Romana ciuitate carcerauit,
 plurimos relegauit. Sed breui postq; hæc fieri cœpta erant, Stephanus tertio & ferē dimi-
 dio pōtificatus sui anno obiit. Cui successor canonicus electus fuit Adrianus patre Theo-
 doro summæ nobilitatis uiro Romanus, & eius nominis primus uir patria & sobole sua
 dignus,

A dignus, ideo natus, ut eò fastigij euectus fuisse uideret, ut Caroli Magni Francorum regis uirtuti respondens, rem Romanā Italicamq; ab illo erigi adiuuaret. Vixdū facta summo consensu huius pontificis electio in publicū exierat, cū is magnanimus & patrię suę affectus, carceratos ab Affarta liberauit, exulesq; in patriam reuocauit. Quod cū rescisset Desiderius tanti uiri amicitia, ne Frācis regib. adhereret, occupare quæsiuit. Itaq; mittens Theodorū, Spoletinum, Tumionemq; Iporegiensem duces, & Pandulfum uestiarium suū pontificem orauit, ut fœdera secum & cum omni Longobarda gente iniret. Ad quæ respondit pont. se qui pacem cum omnibus, & in primis cū Longobarda gente cupiat habere, nullā posse uerbis Desiderij fidem adhibere, quod eum sciuerit uideritq; pmissam Stephano pōtifici fidē intra fœdera toties uiolasse, quoties illi dolo astuq; aut uiribus lædēdi præbita est occasio. Dum uero ea quæ per oratores intentat Desiderius, noua illi sese obtulit blandientis fortunæ species, quæ postea in cōtrarium ex humanarū rerum usu uersa, suum gentisq; suę exterminium inchoauit. Carolomannus rex Francorum **B** Caroli frater, per id temporis obierat. Et Berta eius uxor Ildegarda Caroli uxoris glorię inuidens, aliquid incendiij quod Caroli uxorisq; statū labefactaret, suscitare constituit. Itaq; Andoarij cuiusdam Franci consilio usa, cum nullam haberet aliam nocendi Carolo uiam, cum filijs ad Desiderium regem in Italiā profugit, qua Desiderius blande excepta, magnam amplitudinis spem erexit. Sperauit autē ilico Desiderius, si Carolomanni filios a Romano pontifice in Franciā reges eligi faceret, fore ut Caroli Francorumq; potētia bellis lacerata ciuilibus minuere. Quod cum esset factum, ipse Francorum metu liberatus Italiam sibi paruo negotio subijcere confidebat. Sed nulla erat sibi spes flectendū ad eam iniunctionē pontificis, qui petita equissimis cōditionibus fœdera denegasset. Quare speras pōtificē si bello ageretur animos demissurū, magnos per multas Italię partes conciuit motus, primiq; omniū Spoletinus & Iporegiensis duces Roma profecti q; primum Perusię applicuerunt, eum regis Desiderij inimicissimum in pontificem & Romanos animum per epistolas notum fecere: quibus in epistolis, quod certum erat pontifici **C** affirmabant, Desideriū Rauēnates ingressum fines, omnia ferro incendioq; uastare, atq; etiam Fauentia & Ferraria, & Comaclo cum eorum ducibus potitū, preinēda obsidione Rauenna facere maiores apparatus. Inchoauerat pauloante urbs Rauēna a pernicio sa imperatorū exarchorūq; tyrannide liberata gratissimam saluberrimāq; habere gubernationis formā. Siquidem Leo tunc quadragesimus primus archiepiscopus, & Iulianus, Petrus, ac Vitalianus, Rauennates tribuni plebis Rauennā exarchatumq; pro Romano pontifice administrabant. Qui tres tribuni simul Romā petentes, afflictis rebus præsidia implorauerē. Tunc pont. eosdem & simul Stephanum Sacellariū ac Paulum Romanos ciues ad Desiderium misit, illumq; orauit, ut a motibus contra pacis pridem cōstitutæ fœdera contra iusiurandum intentatis temperans, occupatas redderet ciuitates. Quibus auditis oratoribus, rex magna usus insolentia, oportere respōdit, ut pont. secum de rerum summa loquutus, eademq; coram petiturus, ad suā præsentiam se conferret. Interim Longobardi præda in Rauennatibus facta, onusti satiatiq; montē Feretrum, Virbinū, Genogaliam, & Eugubium inuadentes, post direptos uastosq; agros, eas quoq; ceperunt ciuitates. Sed & tunc alia Longobardorum manus Hetrusca, Bleram: Spoletina Oriculum occupauit. Instat uero singulos per dies Adrianus apud Longobardorū regem illum literis & missis nuncijs, orans obtestansq;, ut capta de Romanis deq; Rauēnate exarchatu redderet. Et cum se epistolis nihil proficere intelligeret, abbatē monasterij Sabinensis, & cū eo uiginti monachos celebris sanctimonix dei seruos oratores misit: eos multa de beati Petri iustitia deq; dei iudicio, nisi beato Petro satisfaceret, audenter loquutos, non aliter Desiderius, q; prius acceptas epistolas exaudiuit: & tū Andream Referendariū & Stabilem ducem, oratores ad pontificē mittēs, iterū ut ad se iret magnopere petiuit. Perstitit uero in sentētia pont. se dicens q; primum omnia eum in locū restituta essent, in quo sui pōtificatus initio fuerāt, ad regē quocūq; uocasset pperaturū. Addiditq; illis ad Desideriū redituris oratores suos Perdū religiosum, Eugumenū sancti Sabæ monachū, & Anastasiū defensorē. quib. etiā iussit ut acciperēt, si redderet Desiderius occupata. Tū uero abstulit ut etiā tūc obnixē oratus postulata impleuerit Desiderius, q; se ad urbis Ro. obsidionē ducturū cōminatus est. Quo pculso tristi nūcio pōt. urbis portas claudi, muros in

staurari,

staurari, & cætera perferendæ obsidioni necessaria parari curauit. Misitq; ad Carolū ora-
 tores opem imminenti rerum ecclesiæ excidio imploratum. Id cum intellexisset Deside-
 rius, magna ut pontificem in sententiam duceret astutia est usus. Namq; Papiā cū Adal-
 gisio filio & magno procerum militumq; comitatu profectus Carlomanni uxore Bertā
 & filios atq; Audeariū Romā uersus ducere perrexit: & cum Spoletum applicuisset A-
 drianū pontificē de suo & Francorum pacifico accessu per Andreā Referendariū & tres
 alios fecit certiore. Tunc pontifex futurum intelligens, ut Carlomanni filijs, qđ in pri-
 mis Lōgobardus quærebat unctis, Carolū patruū animo abalienaret, urbem Romam
 primum copijs cōmuniuit, quas Rauennates Hetrusci Romæ subiecti Spoletini Cam-
 panicq; dederunt: exinde apostolorū Petri & Pauli basilicas omni ornatu & sacra supelle-
 ctile in urbem cōportata clausit, ac repagalīs ad intra tē solidissimis cōmuniuit, ut per-
 dus rex nulla uisitandi apostolorum limina, nisi ualuis in animæ suæ iudicium refractis
 haberet facultatem: atq; omnia cum satis curata essent, tres episcopos, Albanensem, Præ-
 nestinum, Tyburtinumq; impio regi obuios misit, qui apud Interamniā inuentos De-
 sideriū, Adalgisiū filium, Bertam, ac filios, ac Audeariū Francos, ne Romani ducatus ter-
 ram ingrederentur sub dira anathematis denūciatione monuerunt: adeoq; apud ferocē
 Longobardū ualuit anathematis denūciatione, ut tacitus cōfususq; Papiā sit reuersus:
 per quos dies Gregorius episcopus, Fulradus abbas & Aluinus cubicularius a Carolo
 Francorū rege Romam uenientes pontificē sciscitati sunt: nūquid Desiderius quod suo
 regi respondens fecisse affirmauerat, capta de Rauennate exarchatu, deq; Romano solo
 integre reddidisset. Cūq; nulla rei notoriæ, & quā uenientes inspexerant, responsione o-
 pus esset, ad Desideriū, sicut a Carolo iussi erant, ire constituerunt: a quibus alijsq; duob,
 quos pontifex addiderat, oratus rex Longobardus obstinatioe tē unquā antea animo
 qđ requirebatur, exequi recusauit. Eos ad se reuersos oratores, Adrianus pontifex misit
 in Franciā, quæcūq; audiuerant uiderantq; Carolo relatores, acturosq; cū illo ne diuti-
 us suppetias moraret. Per eam tempestatē & si Roma & Italia Constantinī præsidio de-
 stitutæ tantis agitabantur motibus, ipse etiā imperator non leues scelerum suorū poenas
 dabat. Is postq; persecutiōe sua diu cōtinuata effecerat, ut nulli aut paucissimi in suo im-
 perio inuenirent, qui sanctorū imagines palām uenerari auderent, Stephanū fama san-
 ctitatis in Constantinopoli fulgentē occidit: & cum eo in tempore in Bulgaros ductu-
 rus ingentē parasset classem, quā ferūt duo millia omnis generis nauium habuisse, ita id
 nauigiū procellis afflictum est, ut magna pars exercitus sit amissa. At Carolus rex Fran-
 corum ijs auditis quæ sui & Romani pontificis oratores ab Italia attulerāt, eosdē ad De-
 sideriū redire iussit, illiq; obtulit quatuordecim millia aureorum, si modo pontifici re-
 conciliatus rem in integrū restitueret. Et cum pecuniæ precib, additæ Longobardi pe-
 ctus mollire nequissent, iter ad Italiā est ingressus. Cūq; multas premisisset cohortes, quæ
 Alpiū claustra montis Iouis occuparent, ipse robur ducens totius Francorū militiæ mō-
 tem Cinisium conscendere cepit. Occupauerat uero montis Iouis saltus, claustraq; Desi-
 derius, & Longobardis, quos Beneuento, Spoletō, Hetruria, & Foroiulio accersuerat,
 in Tauronensib, apudq; Augustā prætoriam coactis, oēs Alpiū aditus, per quos Fran-
 cis erat ueniendū, stationibus & additis repagulorum munitionibus cōfirmabat. Ea cū
 essent Carolo Cinisii montis uerticem tenenti renunciata, tentauit iterū per legatos De-
 sideriū, si uellet auro accepto oblati ultima legatione pacis cōditionib, cōsentire: ipsoq;
 qui magnā sui fiduciam præ se ferret, rem uerbis ducente, iussit Carolus cohortes sum-
 ma Alpiū superare. Quāprimū uero discurrētes undiq; nunciū Desiderio attulerunt,
 Francos occupatis saltibus claustra oppugnare, Alpesq; ubiq; locorū etiā semper alijs
 inuitorū percurrere, ilico territus consternatusq; recessit, & pugnandi iusta acie cū Frā-
 cis spe abiecta, coactum magna ostentatione exercitum dimisit: Adalgisioq; filio cū Car-
 lomanni uxore, ac filijs Veronam misso, ipse Papiā cōmuniuit, & in ea Caroli impetū
 morari, ac tædio obsidionis frangere constituit. Qui uero a ducib, Beneuetario, Spoleta-
 no, Foroiuliano, & Hetruria Castaldione uenerant Longobardi, unusquisq; sedes ppi-
 as petiuerat. Persecutus fugientes Carolus, cum nullus nedum repugnās, sed neq; agros
 pererrans esset inuentus, Papiā obsedit. Tantū aut ualuit Caroli in Italia aduentus, ut
 quod ille armis intentaturus aduenerat, nullo cruore effuso sit cōsecutus. Namq; Spo-
 letini

A tini, Reatinique omnium primi postquam suos qui ad Desiderij edictum iuerant redisse, & rem Longobardam inclinasse uiderunt, sese & urbes agrosque beato Petro & Romano pontifici subdiderunt. Eam deditioem in hanc maxime formam inuenio factam: Longobardi habitam per internuncios fide publica, singuli ciuitatum, oppidorum, castellorum uicorumque populi Romam ueniebant, & apud beati Petri basilicam cogebantur, inde capillum barbamque a cuius nutrita longitudine id nominis eos diximus natos, detotum iurisiurandi fidelitatis perpetuo seruandam ab Adriano pontifice adacti religione, beato Petro sese ac sua omnia subiegebant. Vnus uero est pontifex eius uictoriae moderatione, quam maximam pacis uinculum postea fuisse & ipse pontifex & posterum intellexerunt. Namque Hildebrandum in gente Longobarda nobilissimum, cuius probauerat fidem, Spoletani ducatus, Longobardis approbatibus, instituit ducem. Eratque is ducatus tunc temporis amplissimus, qui a Tyberi Apenninoque, ubi Flaminiam siue exarchatum Rauennatem & Picenum determinat, Furonenses nunc Aquilanos, Pelignos, nunc Valenses, Pimensesque & Frentanos, nunc Aprutinos, Marfos, Reatinos, Interanenensesque complectebatur. Et quoniam multi essent Longobardi quibus religioni Christianae deuotis, Romanoque affectis nomini gratum uideretur apud urbem lares firmare, sed eis in Vaticano concessit in territorio triumphali: qui locus postea pariter Saxonibus Romam confluentibus ab eodem pontifice concessus, diu fuit appellatus Longobardorum Saxonumque uicus: eamque inuenio nominatioem interisse, quando amplissimum hospitale cui est Spiritus in Saxonia appellatio, fuit ibidem ab Innocentio tertio pontifice aedificatum. Sicuti Spoletinorum exemplum, Picentes, Firmani, Auximani, & Anconitani, capillum detotum & sacramentum adacti: sese pariter beato Petro & Romano pontifici subdiderunt. Interea Carolus Desiderium regem, & clausos secum in Papiam Longobardos uolens facere certiorum, utrumne obsidione tedio dissoluere, an ad uictoriam usque partem uellet continuare, Ildegardam uxorem & filios ex Francia accersit in castra, sub quorum in Italiam aduentum, Papiam obsidione Bernardo patrueli suo cum parte copiarum continuandam reliquit, ipse Veronam pressurus cum reliquis est profectus. Sed eam urbem omnium quas Longobardi tenerent munitissimam, haudquam diu obsidere oportuit, quod Adalgisus Desiderij filius, Euthariam & Bertam Carlomani uxorem filiosque in deditioem proclues intelligens aufugit, & ad Constantinum Imperatorem Constantinopolim se recepit. Quo abeunte nulla deditioem mora longior intercessit, Verona in Caroli potestatem facta omnis regio Transpadana illi se permisit. Sextus tunc erat elapsus obsidionis Papiam mensis, quo in tempore Carolus sanctum resurrectionis dominicae pascha, quod appropinquaret, in urbe Romana constituit celebrare. Assumptis itaque episcopis, abbatibus, iudicibus, & ex nobilitate praestantioribus per Hetruriam iter fecit: quam regionem & si Bibliothecarius id non asserit, tunc pacata & Romano pontifici subiectam fuisse ideo crediderim, quod nullas copias, nullos armatos secum habuisse Carolum tradi uideo. Venienti Romam Carolo pontifex obuios qui deducerent, misit & clericum & Romanos ciues, quos miror Bibliothecarium fuisse trigintamillia iudices affirmare: quamquam non ea tunc fuit quam nostra habet aetas consuetudo, ut solius iuris ciuilibus doctrinae addicti iudices dicerent, sed eo nomine appellatos fuisse inuenio. Quos qui a fabrilibus uilioris exercitij operibus temperantes, siue magistratibus administrandis, siue contrahentium ad stipulandis conventionibus, siue ipsi dicendo interpretandae iuris erant dediti. Deductus ea pompa per uiam Claudiam ad Vaticanum Carolus, Adrianum pontificem ad summas quae extant beati Petri basilicae marmoreas scalas in atrio expectantem non modo cernuus, sed omnibus scalae gradibus primo, & postea pontificis pedibus oscula figens salutauit. Postea uero itum est ad sacrosanctum basilicae altarium, ubi mutuo se Romani Francique sacramentum seruandam perpetuo amicitiae obstrinxerunt. Secundum quae amicitiarum foedera Apostolorum principis & eius successoris Adriani interuentu iacta, ingressus est Carolus urbem Romam, & Lateranensem primo, deinde ceteras aedes sacras ex ritu Christiano reuerentissime inuisit. Nudius postea quartus cum urbe satis Franci perlustrasset, Adrianus pontifex Carolum ex composito est allocutus, postulauitque ut quam donationem genitor Pipinus, ipse quoque & Carlomanus frater Gregorio tertio pontifici Romano fecerant, confirmaret. Quam confirmationem solenni documento factam Bibliothecarius asserit apud beati Petri altarium depositam inspexisse. Enumeratque idem signanter quae per id temporis a Longobardis recepta fuerunt pontifici consignata, a Luna scilicet urbe pridem

euerſa, quicquid Liguria ad Italiae fines habet: quo in tractu Corſicā ponit inſulā illi Li. E.
 gorum littori q̄ cæteris Italiae littoribus proximiorē. Deinde Surianū, montē Bardonis
 & Berceſtū loca Lucam inter & Parmam ad pontē tremulum pertinentia. Parmā poſtea
 nominat atq; Rhegium, quæ licet exarchatus eſſent, ſemper antea in Lōgobardorū du-
 rauerāt poteſtate. Mutinæ autē ideo nō meminit bibliothecarius, q̄ ea urbs tunc etiam
 ſicut multos ante annos deſtructa, nōdū eas quæ nūc extāt habebat munitiōes. Dehinc
 in Tranſpadanis ſolas nominans Mantuā & Mōtemſilicis urbes, exarchatū ſubintulit,
 quo uerbo cætera ſunt cōprehenſa, quæ à Mantua pertinent ad Rauennā. Ponit poſtea
 Venetiam atq; Hiſtriā, quarū regionū appellatione omnia fuit cōplexus, quæ Longo-
 bardī in ducatu Foroiulienſi atq; Hiſtria illi cōtermina cōſueuerāt obtinere. Et ab urbis
 Romæ regione reuerſus, Spoletinū, Beneuentanūq; ducatus ea in cōceſſione nominat
 aſcriptos. Fuit Romæ tunc Carolus ad octo dies, cuius reditū ad caſtra ſua in Papiā ſir-
 mata, eiufq; ſinē obſidionis ineptiſſimē tradunt omnes in quos incidimus ſcriptores. Si
 quidem bibliothecarius, Alcuinus & Paulus iſſdē penē uerbis habēt, illū in caſtra reuer-
 ſum, Papiāq; per deditiōem potitū adduxiſſe in Frāciam Deſiderium, qui ad Leodium
 fuerit relegatus. Sed q̄ eo in loco omiſit uidemus poſtea bibliothecariū in Leonis tertij
 uita innuere, Carolū Papiā Medioloanoq; potitū Frācos illis urbibus præfecit, qui earū
 urbiū ceterarumq; regionū ad Apēnini Alpiūq; radices uergētū Lōgobardos & foue-
 rint, & in pace ſtuduerint cōtinere. Reliquit etiā Carolus Beneuentanis Foroiulianisq;
 Lōgobardis quos ex gente ſua habebāt duces, & ſuam germaniq; quōdam Carlomani
 uxorem ac filios ſecū ducens in Franciam ſe cōtulit. Tantas Adriani pontif. res geſtas a-
 nimo metitus ſoleo mecū ipſe dubius conſyderare, fortunāne magis adiutus, an uirtute
 faciūt ea quæ in ruenti iam & omnino languida urbe Roma ſpōte ſua uir magnanimus
 intentauit: quæ quidē certiffima ardentis uirtutis indicia eum oſtendūt & ſciuiſſe fortu-
 na cum affuit uti, & eam cum aduerſaretur potuiſſe cōſilio ſuperare. Nō em̄ ſingula per-
 curramus minutiora, inſtauratas ornatāſq; ab eo ſingulas urbis ædes ſacras, ſacraſq; pau-
 peribus Chriſti largitiōes, ſabbatinū aqueductū, cuius uiginti ante annos diruti ſpes in
 ſtauratiōis cōplorata erat, in priſtinā redegit formā, centū fornicibus ſolo editiffimis
 magno impēdio maiorēq; Romani populi opera ſtudioſe nauātis conatu exēdificatis.
 Eſt uerō is aqueductus q̄ ab liquido uberrimōq; fonte deductus Sutriū inter & Anguil-
 lariam ſcatente, quē inſpeximus, in uiam Aureliā & inde Ianiculū uſq; perducitur: cuius
 aquæ uis copioſa in Ianiculo urbis regione, quā nunc Tranſtyberinam appellāt, molas
 cōuoluebat: & per Aureliū Antonini pontif. cui unico inter alios ſex pridē ſecum de-
 molitos rupto nūc eſt nomē, in urbē deriuabat, multaq; baſilicæ beati Petri loca ac Va-
 ticanī ſuburbia irrigabat: & quod in primis magnificare uideſ bibliothecarius, balneo
 deſeruiebat, in quo apud beati Petri baſilicā ædificato pauperes Chriſti elemoſynā de
 pontif. manu paſchalibus accepturi diebus cōſueuerāt lauari. Innouauit etiā Adrianus
 foſſas Iuliam & Claudiā, & Lateranenſi proximæ baſilicæ aquas illi multipliciter mini-
 ſtrabant, & aquā uirginē quæ ſola nunc in regione Iuturnæ uehitur, nunc corruptæ ap-
 pellant Lotreio, extat, in ſuam à qua diruta labebatur reduxit formā. Anno Adriani po-
 tificatus uigeliſimo Tyberis fluuius multo q̄ unquā antea magis alueum ſuperauit. Nā
 à pōte Miluio ad molem Adriani ita extrinſecū cœpit curſum, ut nouū ad lineamq; ue-
 ctum per cāpum qui Neronis tūc dictus eſt, uifus ſit alueū excauaſſe: ſed altior fuit quæ
 urbis Romæ infima tunc tenuit inundatio. Nāq; portā Flaminię uia prius Flumēranā,
 nunc populi dictā, irrumpēs ualuas eius cardinibus euulſas ad triumphalem uſq; Domi-
 tiani arcum, qui ſanctorū Sylueſtri & Laurētij in Lucina ædibus adiacet, rapidiſſimus
 torrens traxit: qui ad ſancti Marci uſq; uiam latam decē intumeſcēs cubitis & caſas plu-
 rimas ſtrauit, & firmiores cuiuſq; domus ſupellectilē cæterāq; ad primā cōtignationem
 expoſita corruptit. Inde p̄ domos æque ac uicos curſum rapiēs euerſo urbis muro ad pō-
 tem Aureliū quē diximus nunc ruptū appellari, in ſuū alueum eſt reuerſus. Sed quum
 parem intus extrāq; tumorē Tyberis haberet, nec iuſto in alueo aliter q̄ in urbe excir-
 reret, ſtagnauit ea inundatio dies octo: quibus in diebus q̄ obtēta ab aquis inhabitabāt
 loca, pars ſe tectis, pars cōtignationibus cōtinebāt, adeo ut præcepta exeundi ſaculitate
 & iſs

A & ijs quæ domi ad cibum erāt aut abluuione consumptis aut comelis, multos fames fue-
 rit absumptura, nisi pōtifex lēbis scaphisq; undiq; cōquisitis uicatim cibaria immisisset.
 Quumq; eo diluuiō, quæ terræ tunc mādāta erant semina emarcuissent, & nouæ superiā
 ciendę sementis eo durans autūno limus facultatem ademisset, fame in sequenti anno ci-
 uitas laborauit: cui leuandæ & si maximū pontifex fecit impendium, muros etiam urbis
 interea atq; multas basilicas instaurauit: per quæ tempora Carolus rex postq; ab Italia in
 Franciā se recepit, duabus primis estatibus rem in Saxonia gessit, eaq; domita & religio-
 nis Christianæ cultū ubi deerat accipere cōpulsā, Eresburgum ad amnē Luppiam ædi-
 ficauit: quo in oppido præsidia posuit, quę Saxones à rebellione ac motibus deterrerēt.
 Intentū tanto operi Carolum adierūt Saracenorū Aquitaniæ fines incolentiū oratores
 opem aduersus regē suum, cui rebellare cuperent, implorantes. Duxitq; ilico in Aquita-
 niā Carolus, nec prius intentauit, q̄ accersita subiectarū sibi aut fœderatarū prouinciā
 uinciā ac Longobardorū ex Italia copias accersiuit. Quo ingētī coactō exercitu Pampi-
 lonā obsedit, & diu oppugnatā cum cepisset solo æquauit. Inde Pyrenæum transgressus
 ad Cæsaraugustā usq; peruenit. Obtinebāt tunc omnē Hispaniā tres Saracenorū reges,
 Ibnalach, Denizēs, & Alter, q; suis diffisi uiribus, cū Carolo egerūt, ut pace secū constitu-
 ta, thesaurisq; acceptis quos dederūt maximos, ceteriorē quoq; Hispaniā sibi retineret.
 Reuersus itaq; quā ierat Carolus, omīa quæ aut de Vasconia, aut de ceteriori Hispania
 Saraceni tenebāt, suis regnis & nomini addidit Christiano. Interea dū Carolus agit, Sa-
 xones rebellarunt. Ad Rhenum nanq; uenientes incendijs late cōmissis, præda etiā fa-
 crarū rerum ubiq; facta, Carolū expectarunt q̄ maiores solito copias adducēs eos repu-
 lit, superatosq; prælio iterum subiugauit. Tantaq; fuit hinc Carolo demandę genti fero-
 cissime, inde illis abiiciēdo eius iugo pertinacia, ut decimo exinde anno nullā inire aliā
 expeditionē, nullum aliud bellum Carolus potuerit intentare, præterq; Britonū Gallias
 C incolentiū, quos laceßentes magis q̄ laceßitos prælio superatos sibi reddidit fœderatos.
 Faciunt uero studentes Francorū glorię scriptores, & in primis Alcuinus, Carolum illis
 in uiginti ppē annis, per quos Desiderio capto ad Italiā reuersus, tā multa gessit, quater
 Romā & Italiā accessisse. Afferitq; Alcuinus Adrianum pontificē, qui per eos item an-
 nos uiginti uixit, Pipinum Caroli primogenitū baptizasse declarasseq; eundē Italiæ
 regē, Ludouico q; fuit secundus Caroli filius in regē Aquitaniæ cōstituto. Verum cum
 bibliothecarius in Adriani uita nō modo diligēs, sed propē exuberās nihil eorū habeat,
 secundum Caroli in Italiā aduentum ad Leonis papę qui Adriano successit tēpora, cum
 bibliothecario referemus. Cōstat uero nobis q; etiā Alcuinus habet, Aregisium ducē
 Beneuentanum, qui Romano pontifici subiectas Campaniæ urbes pertentaret, & mul-
 tis sæpenumero afficeret incōmodis, à Carolo admonitū quieuisse, & Childebrando ac
 Grimaldo filijs Romā missis, pacē cum pontifice integrasse, secundum quā pacem Ca-
 roli interuentu constitutā obiit Salerni Aregisius, & filij ducatum concordī animo ad-
 ministrantes, bellum Græcis accolis intulerūt. Quæcunq; enim à Neapoli Græcis tunc
 D subiecta, & à Siponto nunc Manfredonia quæ in Græcorum partibus erat, utrinq; supe-
 ro & infero ambiuntur mari, & ipsam Siciliā imperatores Cōstantinus & Leo de Italia
 tunc tenebant. Eo autē fermē medio tēpore in quo Carolus Saxones agitarat, & Adria-
 nus pontifex rem curat Romanā, Cōstantinus imperator bellum in Bulgaros innoua-
 uit, cui bello pax à Bulgaris petita præter eorum spem breui attulit finē. Cōstantinus
 enim post intentatum id bellum se morbo implicari sentiens, concedendæ paci facilē se
 exhibuit. Et Bulgari quibus esset illius inhumanitas notissima, postq; eum intellexerūt
 morbi necessitate, quod à suis abhorrebat moribus, tanta usum facilitate, bellū magnis
 conatibus resumpserūt. Cōstantinus autē quem morbus eò lentior quò diuturnior per-
 niciosiorq; futurus nondum strauerat, exercitu reparato magnā in Italis temere furenti-
 bus edidit stragem, triumphansq; Constantinopolim reuersus, elephantis morbo gra-
 uari cepit, ex quo adusti spumantisq; sanguinis uitio putrida caro nervos ossaq; destitu-
 ens, illum ubiq; ulceratum ad crudelissimū, & sua omni uita dignissimū perduxit interi-
 tum: successorq; eius filius iam solus imperator Leo eius nominis quartus primā in Sara-
 tenos Syriam tenentes duxit expeditionem: sed leuibus factis incursionibus, quam pri-
 mum

mum intellexit Saracenos in se ducturos, cum exercitu retrocessit: fuit uerò morib. geni-
 tori similis, & si diuturniorē habuisset in imperio uitam, totum se flagitijs immerfisset: se-
 runt eum qui laapidū cupiditate flagraret, nec aliqua eorū quantitate satiari posset, pre-
 ciosissimam quæ sanctæ Sophiæ sacrario inerat, coronā capiti imposuisse, gestasseq; per
 urbem: & carbunculos qui inerat fulgorem flammis & lapideā frigiditatem prunarū
 incendio diuina ultione permutantes, illum ad interitū propē necis paternæ similē per-
 duxisse: quo uita functo Hirenes uxor, & filius Cōstantinus sextus imperiū acceperūt.
 Ea uerò Imperatrix, quā forma speciosissimā Atheniensi patre genitā fuisse ostēdimus,
 iustē imperium & magna cum populorū quiete administrabat. Continebatq; filium ne-
 auita paternaq; uitiā in quē illum natura procliuē esse intelligebat, imitare. Et quō reli-
 giosa esset, Therasiumq; Cōstantinopolitanū tunc laudatā uitæ patriarchā libenter au-
 diret, eius cōsilio synodum in Nicea urbe secundā trecentorū quinquaginta episcopo-
 rum cōgregari fecit, in qua synodo execrantium imaginum sacrarum uenerationē hæ-
 relis perpetuo abdicata est. Præualuit uerò Cōstantini filij iniquitas, qui modestiā ac tam
 probatos q̄ salutiferos mores genitricis diutius ferre nō ualens, eam ab imperij admini-
 stratione deiecit. Is quā primū in principatu solus ingenitā potuit maliciam exercere,
 in multos defæuit, in primisq; in delicijs habuit plurimos effosis oculis excaecare: adeo
 ut Cōstantinopolitani de imperio alteri demandādo cœperint cogitare. Sed contra-
 ctione detecta Nicephorus Constantini quinti filius, cui parabatur imperiū, in carcerem
 coniectus, lingua oculisq; mutilatus est. Deperibat Cōstantinus Theodorā Mariæ uxo-
 ris cubiculariā, quo in adulterio ut liberior insaniret, Maria in monasteriū detrusa The-
 odoram imperiali corona insignitā accepit uxorem. Carolus autem rex Francorū talia
 tamq; multa tunc gerebat, quæ illum ostendebāt ideo natum esse, ut simul ecclesiā Ro-
 manūq; imperiū in Occidētis partibus instauraret. Saxonibus em̄ prout ostendimus
 domitis Britonibusq; Gallicis sibi fœdere coniunctis, pacem cum Tassilone Baurorū
 duce Adriano pont. Romano sequestre iniit. Sed quum accersitus Tassilo, nec accede-
 ret, nec obsides ex fœdere promissos mitteret, bellū illi Carolus indixit, ducensq; in Au-
 gustam tunc Bauriæ primariā ciuitatem, copias tripertito distribuit. Ipse em̄ cum parte
 ringos ac Saxones ad Saringā, q̄ locus Danubio adiacet, castrametari iussit. Pipinus fi-
 lius cum Italico exercitu ad Tridentū, Banzanūq; defedit. Quare irruentium undiq;
 exercitū fama territus Tassilo, deditiōe facta duodecim in pacis fœdere promissos, &
 Theudonem filium dedit obsides: qui postq; se uidit in Francorū potestatem factū, non
 modò sperni, sed ludibrio quoq; haberi, simul cum Eudone filio monachus est effectus.
 Per quod tēpus Imp. Cōstantinus sextus Carolum intelligens Baurorū bello implici-
 tum esse, subditos sibi Italiæ Græcos iussit bello Italiā agitare. Et hi quidē Spoletani Be-
 neuentanūq; ducatum fines auidē ingressi omnia quæ ab Aterno fluuiō nunc piscaria,
 ad Beneuentum pertinent, incursionibus populati sunt. Ildebrando autem Spoletano
 Grimaldōq; Beneuentano ducibus, armis repente correptis in illos ducentibus prælio
 decertatū est. Cuius prælij cæde ingenti in Græcis cōmissa factum est, ut ea gens multo
 exinde tēpore fuerit quietissima. At Carolus uictoriæ cōtinuans cursum Bauris omni-
 no subactis, duxit in Sclauos, quā gētem Danubiū accolam unica æstate perdomuit. Et
 maius negocium aggressus duxit in Hunnos, qui Pannonias superiorē inferiorēq; in-
 colentes, multas etiā Danubiū insulas præsidijs obtinebant. Quāobrem Carolus nau-
 gium in Austrinis cōparatum secundo demittens Danubio, terra ipse cum exercitu est
 profectus. Quod uerò istis in expeditionibus fidei Christianæ, quam Hunni tunc parū
 rectē colebant, causam prætenderet, Carolus quā primū fines illorū est ingressus, cu-
 rauerit letanias ex ritu Christiano, & missarum solennia apertis campis per triduum cele-
 brari. Tunc Hunni Carolum maximo cum exercitu adesse ad utranq; Danubiū ripam,
 annum uerò nauibus cōplesse cernētes, ciuitatibus oppidisque quæ Danubio adiacent,
 excessere: lembis em̄ & scaphis populariter fugientes insulam petiuere, quam ad fluuiū
 Rabæ ostia sitam existimarunt esse munitissimā omnium Danubiū insularum. Persecu-
 tus fugiētes Carolus conflixit, & Hunnos magna superatos cæde in deditiōem acce-
 pit. Tantis potitus uictorijs Carolus Franconiā genitale olim solum primus omniū gē-
 tis

A tis sue regnū inuifit. Qua in puincia cū iam fecūdo ageret anno, Cleophylacius & Ste-
 phanus epifcopi ab Adriano pōtif. Romano ad eum miffi, Germanorum, Frācorumq;
 epifcoporum ſynodū cōgregarunt. In qua hæreſim Felicianā & ſynodum de imaginibus
 deponēdis, quam Græci falſo appellabāt ſeptimam, damnauerūt. Saxones interea
 cum ab acceptis antea fidei Chriſtianæ documētis reſiſſent, nec admoniti uellēt reſi-
 piſcere, deſecerūt. In quos Carolus rex ex Franconia duxit, & cum deditiōne illi fa cere,
 ac fidei catholicę documēta nollent accipere, ſtatuīt Carolus ea ratiōe prælio decernere
 ut gēs fortiffima magno domita malo diſceret obedire. In cruduerūt uerò animis Saxo-
 nes, & prælium non minoribus q̄ ab hoſte inferebatur animis inierunt: ſed uicit cauſæ
 melioris exercitus, & facta in Saxonibus triginta milliū cæde, eorum quoq; terra ubiq;
 uaftata, obſides in Franciā Carolus abduxit. Per quod tempus Adriano defuncto crea-
 tus eſt in Romanum pontif. Leo tertius. Et per id etiā fermè tēpus Hirenes Conſtantini
 filij flagitia, moleſto ut debuit animo ferens, à ciuibus quoq; impulſa Conſtantino poli-
 tans, fœmīnei odij ardorē materni amoris legibus antepoſuit. Illum em̄ dolo captū, o-
 culosq; ſicut ille multos effoſſum coniecit in carcerem, in quo ille animi rabie potius q̄
 aliquo faciente corporis cruciatu animam exhalauit. Erant autē tunc in Romani olim
 imperij Europæ provincijs res turbulentiffimæ. Hunni nanq; recēs & Saxones diu an-
 tea rotieſq; ſubacti à Carolo deſecerāt: & Bauari proximis Foroiuliensibus, Lōgobar-
 dis Italiſq; bellū ultrò cœperāt inferre: in Hispanijs uerò Saraceni, hinc ex Barchinone,
 inde ex Oliſippone Chriſtianos accolos incurſionibus, & urbium oppidorumq; oppu-
 gnationibus infeſtabant. Quibus tot tāq; diuerſis in locis Carolus ſubuenire aggreſſus,
 primam in Hunnos Saxonesq; expeditionē ſimul inijt. Nam ipſe in Saxones ducens Pi-
 pinum filium inde miſit in Hunnos, Henricū autē Francum, quē Foroiuliensibus ducem
 dederat, ne quid Italia à Bauaris detrimenti acciperet curare iuſſit: & Aldefondo Aſtu-
 riæ & Gallatiæ regi Chriſtiano auxilia ex Aquitanis mittēs, illū ut Luſitaniæ & Bœtię
 Saracenos cōprimeret, eſt hortatus. Ad Barchinoneos item motus cōpeſcendos cum
 C Carolus intenderet, Zatus præfeſtus eam urbem pro Saracenis adminiſtrās ad Caroli
 partes tranſiuit. Sicq; factum eſt ut Carolus opportunā Saracenorū bello urbem reci-
 piens ſubueniendi proximis Chriſtianoꝝ ceterioris Hispaniæ regionibus cura & labo-
 ribus leuaret. Pipinus autē Pannonias ingreſſus multis domitos prælijs Hunnos in de-
 ditionem accepit, quos ut cōfirmaret, tota hyeme apud Ringum oppidum ſe continuit.
 Quo in tempore Foroiuliensiu dux Henricus per Nouiomirū Sclauum ducem & lega-
 tum ſuū Auares cōſanguineis Hūnis eo in bello fœderatos pœnas dare fecit belli pau-
 lo antè in Italos intentati. Nouiomirus nanq; Ringū gētis Bauariæ primarium ducem
 prælio ſuperatū occidit: & paulo poſt Cagarū Iugurthaq; magnis item ducibus cum co-
 pijs acceptis in deditiōne eorū urbes & oppida ſpoliauit. Dumq; tot in locis rem bene
 gererēt Chriſtiani, Aldefondus Gallatiæ & Aſturiæ rex Saracenis Luſitaniæ tenētibus
 prælio cōgreſſus eos ſuperauit, captamq; exinde Oliſippone primariam Luſitanorū
 D prædā militibus cōceſſit: cuius præclaræ urbis ſpoliorū, ut Carolū faceret participē,
 ubiq; Italia, q; Herenes imperatrix ſubditos imperio Italiæ populos cum Romanis Be-
 neuentanifq; finitimis in pace cōtinens Carolo gratificari ſtudebat: quæ factū honeſta-
 tura ſuum conata eſt per datas ad Carolum epiftoſas excecationē necemq; filij in Con-
 ſtantinopolitanos ciues retorquere. Vnicus tunc temporis omni in Italia pop. Roma-
 nus ea pace quā Caroli dabat reuerentiā eſt abuſus. Leo pontif. quem paucis antè annis
 creatum fuiſſe diximus, ab ineunte adoleſcētia in ſenectutē uſq; uitam duxit religioſiſſi-
 mam, qui pōtificatus ſui initio Romā inueniens quietiſſimā erudiendo continendoq;
 in eccleſiaſtica diſciplina clero, alēdis pauperib. & populū animis ad rei diuinæ deuotio-
 nem inflammādis apprimē deditus fuit. Sed quo meliorē inſtituerat uitā, eo magis di-
 ſcolos ex clero luxuq; perditos in ſui odij cōcitauit. Is uir ſanctus maiori in letania, quā
 beatuſ inſtituit Gregorius, S. Laurētij in Lucina à Laterenēſi palatio petiturus ducebat
 pompā, cumq; ad S. Sylueſtri eſſet uentum, Paſchalis primicerius & Campulus presby-
 teri, quorum uitæ ſordes aſperioribus uerbis aliquādo infectatus fuerat, armatis ſtipati
 illum interceperunt: dilapſa uerò eſt illico prope multitudō rapidumq; fugiens omnes
 Blondus. O 3 impleuit

implevit ut eos. Et carnifices debuerunt uiribus pontificem prosternentes, linguam pars de secuit
 pars illum excacatura, pluribus etiam digitis & incuruis unguibus quibus oculorum ferre possent
 cocava effodiebat. Nudatus pontificali amictu & multo madens cruore Leo, apud sancti
 Erasmi monasterium in custodia est habitus, quo in loco loquelam illi, & uisum affirmat bi-
 bliothecarius diuino munere restitutum. Affuit uero tunc afflicti senis rebus auxilio unius
 Albini cubicularij fides, qui nocte cocubia custodes fallens pontif. ad beati Petri basilicam
 perduxit, locoque delitescens Leo Vinigisium ducem Spoletanum presidio accessit. Mane cum
 requisiti in monasterio pontificem, Albinumque, Paschalis & Capulus non inuenissent, pa-
 ternas eorum domos direptas demoliti sunt. Interea ueniens Vinigisius cum cohorte ponti-
 ficem ad Spoletanam urbem honestissime deduxit. Ea pontificis libertas & loquelam uisusque
 instauratio habita miraculo, episcopos regionis, & Romanos cum clericos, tum etiam pri-
 marios ciues Spoletum attraxere: sed paucos ibi moratus dies Leo ad Carolum properauit.
 Transgressum Alpes pontificem secuti sunt Paschalis & Campuli facinosorum nuntij,
 quo famam illius calumnijs coram Carolo laceraret. Sed pius rex qui tunc apud Parbrum
 exhortatus, episcopos proceresque dedit, qui honesto illum deducerent comitatu. Rediit
 Romam Leonis clerus populisque Romanus ad Miluium usque pontem sollemnissimo appa-
 ratu, processit obuius. Eius uero in Lateranensis patriarchij aedes deducti curam salutis missi
 a Carolo episcopi atque proceres attentissimam habuerunt. Constituerat uero Carolus, &
 Romano pontifici pollicitus erat Romam se conferre, ipsam urbem & omnem Italiam ad
 certi formam generis redacturus. Sed quia multa impederent uarijs providenda in locis, co-
 uentum apud Aquisgranum alteram Fraciae regiam celebrandum edixit. Eo cum uenisset
 Carolus, exterarum gentium, sociorumque regum & principum primo, deinde subdito-
 rum legationes audiuit: utque religioni deferret, primam omnium magna comitate excepit
 monachum, qui a Hierosolymis parua patriarchae munera in benedictione attulerat: se-
 cundus cum letitia introductus fuit Adzani Hostensis Hispaniarum urbis praefectus non-
 natus, qui ipsam dedens urbem, praefectum ac Saracenos omnes illam inhabitantes Christiana-
 nam fide accepisse renunciauit. His paruo expeditis negotio, Carolus Danielē Michaelis
 Siciliae praefecti legatum summo honore persecutus est, & amplissimis amicitiae pollicitationi-
 bus, quas ille ab Hirene Imperatrice in conuentu Balearum Maiorice & Minorice insula-
 rum oratores, qui auxiliaribus copijs a Carolo pridem habitis, & in Franciam redeuntibus a suis
 oppidanis additi gratias regi de re bene gesta egerunt, & capta de Saracenis prelio super-
 ratis, eorumque terra eiectionis spolia, dona dantes tacuerunt. Postquam uero Carolum dona uultu
 letissimo satis laudasse uiderunt, denuo dicere exorti, insulas quoque cum urbibus & oppidis
 dedidere. Subsecutus tunc Guido comes ex Britannia a se pacata reuersus, ducem quos sub-
 egerat spolia accuratissime, ut ab omni inspiceretur conuentu, circumlata statuit in foro.
 Profectus inde rex priusquam conuentum dissolueret, classem in Oceano Galliciensi Can-
 tabricoque piratis infesto instituit. Postea digressus Aquisgrano mense Augusto per Ma-
 guntiam, Viennam, Noricos & Histriam peruenit in Foroiulianos. Vbi cum offendisset
 Henricum suum ducem Taruisinorum fraude occisum, facinosos merita affectis pena, et
 nouum instituit ducem, & Adriatico nauigans Rauennam est delatus. Interim eo biennio,
 quod ab Leonis Romani pontificis excacatione in id effluerat tempus, Longobardi Bene-
 uentum incolentes a Graecis accolis sollicitati res nouas moliri inceperant: quare Caro-
 lus ea re tunc primam coperta Pipinum filium contractis tumultuarie quacumque iret, auxi-
 liaribus copijs Beneuentum ducere, & uastatis eorum agris Romam accedere imperauit.
 Venienti Romam Carolo quae ordinum dispositio occurreret, quae pompa obuiam sit
 missa, qui aduertet, magnam exterarum gentes in ea parte tunc fuisse intelliget: quandoqui-
 dem scriptores Saxonum, Francorum, Longobardorumque scalas in primis enumerant. Ex-
 ceptum in principis Apostolorum basilicae atrio Carolum Leo papa cum ad eius penetra-
 lia deduxisset, in urbem dimisit. Octaua exinde die Carolus, quidnam sibi uoluisset Pascha-
 lis & Capuli in pontificem impietas discussurus, clerum & populum in beati Petri basilicam
 conuocauit, patribusque qui ex Francis ac Italis aderant, considentibus perducti sunt, qui
 obiecta pontifici recenserent: secundum quae maxima omnium attentione perlecta praefatos
 Carolus sententiam rogauit, omnibusque principio aut tacetibus, aut digniori in dicenda sen-
 tentia

A tentia deferentibus, cunctorum simul responsio ad extremū fuit, sedem apostolicā quæ
 dei ecclesiarū caput sit & magistra, a nemine iudicari. Quo audito pont. Leo ambonem
 cōscendens dixit se prædecessorū suorum uestigijs incedentē obiectis falsò criminibus
 postridie responsurū. Mane convenientibus eodem cum Carolo prælati atq; omni po-
 pulo Romano, pōtifex ambone cōscenso euangelia Christi cernuus tenuit, & iureiurā-
 do affirmavit, sese omnium quæ iniqui sui imposuerant criminū omnino insontem tan-
 tis ab inuidia odijs appetitū. Erat is dies iduum Decembris anni salutis octingentesimi,
 quo die archiepiscopi, episcopi & abbates, pontificē Carolūq; in letanijs profecuti, ut
 proximis dei natalicijs eodem convenirent, fuerūt admoniti. Interim Pipinus Beneuen-
 tanos populatus agros, Vinigissum ducē Spoletanū, cuius copijs maximè usus fuerat,
 Luceria reliquit, iubens ut eo ex oppido Beneuentanos agitās, ne in subiectorū Roma-
 nis populorū agros exirent, curam adhiberet. Et ueniens Romā conuentui ad diem do-
 mini natalē indicto interfuit: qua die inter missarū solennia ad ipsas beati Petri reliquias
 celebrata Leo pontif. populi Romani scito precibusq; Carolū Imp. Romanorum de-
 claratum diademate uetusto Imperatorum capitū gestamine coronauit. Tunc populus
 Rom. qui aderat frequentissimus ter acclamauit, Carolo Augusto à deo coronato ma-
 gno & pacifico Imperatori uita & uictoria: quā primūq; tacuerunt Romani, ponti-
 fex Carolū sacro ungens in id confecto balsami oleiq; liquamine, ad Pipinum se cōuer-
 tit, eumq; Italię regem declaratū pariter inunxit: Cōuentu dissoluto Imperator rexq; ur-
 bem ingressi quocūq; incedebāt à matronis puellisq; ac pueris cerratim in amplexū cō-
 fluentibus penè opprimebant. Sed dispersis in multitudine numismatibus cessante pau-
 lisper turba in aedē Iuliani Lateranensi palatio cōtinentem peruenerūt: Carolusq; rebus
 ad octauū diē quietioribus de Paschali Cāpuloq; & facinoribus quæstione habita, eos
 è latebris eductos secundū leges Romanas, tanquā maiestatis reos capite dānauit. Et tū
 lenita pōtificis precibus sententiā in Fraciā relegauit. Maior postea accuratiorq; pōtifici
 & Imperatori fuit cura urbis Romæ & Italiæ rebus solidè disponēdis. Qua in faciēda di-
 spōsitione tradūt multi, & hi maximè qui omnium fuerunt ultimi scriptores, cōcessisse
 Leonē Carolo ius pontificū Romanorū episcoporumq; per orbem Christianū eligen-
 dorum. Sed quā nec bibliothecarius, nec Alcuinus, neq; etiā Sicardus id habeāt, adduci
 nō possum, ut credam modestissimum Imperatorē uoluisse tātum onus etiam oblatum
 accipere. Constatq; Stephanum qui Leoni successit, à populo Romano fuisse creatum.
 Omnis itaq; pōtificis Imperatorisq; cura fuit Græcorū atq; Lōgobardorum, qui Italiā
 premebāt, rebus ita providēdis, ut certa ac firma pax quiesq; Romæ & in Italia in poste-
 rum haberet. Quantum uerò attinet ad Longobardos, ea gens ducentis iam triginta &
 penè duobus annis maiori Italiæ portione potita, nihil iam externi præter nomē retine-
 bat. Quāq; in Hetruria, in Spoletano, Beneuentano, Eporegiēsi & Forotuliēsi ducatus,
 qui uetusti essent Itali aut Lōgobardi, nō satis discernere erat. Soli apud Regiā, Papiā,
 Mediolaniq; & per Trāspadanā Italiæ regiones nutriti, gentis suæ delectū superbè tue-
 bantur. Quare quū gentem tam multis Italiæ populis affinitatibus ac sanguinitate con-
 iunctam, nec eijcere tutum, nec delere humanū uideretur, pontifex Imperatorq; consti-
 tuerunt, ubi sedem diu & status sui fundamēta habuerat, genti Lōgobardæ nomē & so-
 lum patriū cōseruare, utq; propinquitior coniunctiorq; nominis Romani memoria fines
 illis faceret certiores, haberētq; illi, pbata erga Romanos fidelitatis uicinos, quib. esset
 cura aut morus eorum cōpescēdis, aut magistratus renunciādis, quicquid exarchatus
 Rauenatis fines cōplectuntur, Romandiolam placuit appellari. Græcos autem Caro-
 lus bello persequi, & Italia eijcere cōstituit. Quare omnibus copijs, quæ ex Italia cōtrahi
 potuerūt Pipino filio Italiæ regi attributis, illum in Beneuentanos ducere iussit. Carolū
 Franciā uersus eo tempore quo Pipinus Beneuentū petijt, profectum fuisse omnes tra-
 dunt scriptores. Quæ autē tunc māserit Romanæ urbi forma regiminis, à nullo tradi ui-
 dinus, tam multaq; bibliothecarius de gestis à Leone papa etiā per multos annos scri-
 bit, ut nō mirari nequeamus, nullum illi de ipso urbis regimine uerbum excidisse. Leo-
 nem uerò pontif. omnimoda abstinuisse urbis administratione hic conijcimus, quòd bi-
 bliothecarius eum reparādis aedibus, instruēdis presbyteris, & alijs occupat operibus
 pietatis; fuitq; insignior basilicæ Pauli apostoli aedificatio, q; Carolo Imperat. Spoleti,

& Pipino rege in Beneuentanis agente horribilis fuit terræmotus, quo ea apud urbē ba-
 filica funditus, & varijs in orbe locis ciuitates ac oppida corruerunt. Carolo per Raue-
 nam, Papiam, Eporegiamq; reuerso in Franciā, Pipinus postq; obsessi diu Beneuētī nul-
 lam uidit spē potiūdi, Theate obsedit, cuius ciuitatis præfectus nomine Roselimus gen-
 te oriundus Longobarda ad Græcos defecerat, captaq; uī ciuitas præde simul & incēdio
 est subiecta, Ortona exinde & paulo post Luceria in deditiōē acceptis. Ea cum intelle-
 xisset Hirenes Constantinopolitana imperatrix, Leonē spatharium suum ad Carolum
 misit fœdera quæsiturū. Magnaq; usus modestia Carolus, & ipse Ambinensem episco-
 pum, & Eligandum comitē, a quibus petita pax apud Hirenē constitueretur, Constanti-
 nopolim cum spathario ire iussit. Imposuerat Pipinus præsidio Luceriæ in deditiōem
 sicut ostendimus acceptæ Vinigisium Spoletanum ducem, quē correptum ualetudine
 Grimoaldus Beneuentanorū dux obsidens recepta Luceria interceptit, & liberaliter ha-
 bitū ad restituendas Spoletano in ducatu aduersus Francos Longobardorū uires pluri-
 mum instigauit. Sed Pipinus ex urbe Roma in quā redierat eō ducens, clausum in Luce-
 ria Grimoaldum ad deditiōē compulit, id solum pactus, ut urbibus oppidisq; decedēs
 quæ tenebat, libero exilio Papiam demigraret. Caroli legatos, quos de pace acturos mi-
 serat Constantinopolim, appulso Hirenes imperatrix benigne suscepit. Ea quæ per no-
 uam Caroli Magni creationē facta est Romani imperij a Constantinopolitano diuisio,
 nullos habuit certos prouinciarū fines. Sed quod partim superiora, partim ea quæ scri-
 pturi sumus aperte ostendunt, constat Italiæ partem, quæ ad dextrā a Neapoli, & ad sini-
 stram a Sponto nunc Manfredonia incipiens supero inferoq; mari clauditur, ac Sicilia
 insulam in Cōstantinopolitani imperatoris partibus mansisse. Beneuentanus autē gentis
 Longobardæ dux, & si Græco magis fauebat, neutri imperatorū subditus erat. Pariter al-
 tera in Italię parte Veneti, & si Græco magis cōsentiebant quàm Romano, non tamē in
 illius omnimoda potestate erant. Exterarū uero prouinciarū quas quisq; imperatorū di-
 uisione tenebat, sui imperij nominibus appellabat. Effecitq; Caroli uirtus, ut si pax cōcor-
 diaq; ipsos inter utriusq; imperij principes uiguisset, apparuerit rem Romanā iterū im-
 perio potiturā. Cum enim occidentē Carolus facile domaret, Hirenes mulier acceptum
 in orientalibus augeret imperiū. Eam uero paci cum Caroli oratoribus cōstituendā in-
 tentam Nicephorus patricius dolo captā in Lesbō insulā relegauit: & tamen ipse etiā
 assumpto imperio pacē cum Carolo constituit. Cuius in fœderibus illud accurate apud
 uetustos scriptores legimus interuenisse, ut Veneta urbs Italię maritima utrūq; reuerita
 imperatorē proprijs uteretur legibus, & siue bello siue pace neutris partium censeretur.
 Eius pacis formulā cum oratores Carolo in Germania apud Salsiburgum agenti detu-
 lissent, Romā illos misit, omnia ut gesta erant Romano pontifici relatueros. At Carolus
 Germaniæ rebus Pannoniarumq; cōpositis, Aquilgranū in hiberna concessit. Et si tunc
 quæ secuta est in Saxones ducēs, eos ex ipsis qui Transalpina incolebant, cū mulieribus
 & infantibus trāstulit in Franciā, quorum pagos Abderitis colendos dedit. Quo anno
 Gothofredus Danorum gentis Oceanī Germanici aecolæ rex ingentē mari classē, &
 magnum terra equitatū ducens ad Saxonix littora concessit. Et pace cum Carolo cōsti-
 tuta profugas Germanos, quorū motus absente Carolo in Germania timebant, ex fo-
 dere reddidit. Secundū eam pacem constitutam Carolus in Franciam est reuersus. Ro-
 ma per id tēpus nulla erat inquietudo maior, quàm quod nōnulli ex clero grauissimos
 sanctissimosq; Leonis summi pōtificis mores ferre nolētes, illi erāt molestissimā. Quare
 cum apud Mantuā miraculosus Christi domini sanguis apparuisset, tantaq; rei audita
 certitudinē Carolus a pontifice petiisset, eam pontifex abeundi Roma sumpsit occasio-
 nem, & Mantuam accedēs quū miraculi certitudinē diligenter inspexisset, ad Carolum
 coram illi responsurus accessit. Eodem item anno, qui primus erat imperij a Nicephoro
 patricio assumpti, Aron Ammirhas Saracenorum trecenta milia in subiectas Cōstanti-
 nopolitano imperio Asiæ prouincias duxit: cuius aduentum imperator perditē formi-
 dans, pacem ab illo abiectissime petijt, quā iniquissimis cōditionibus obtinuit, solenni
 fœdere pactus se quotannis illi aureorū milia pro imperij indemnitate, & tria itē milia
 pro capitis sui salute in tributa persoluere. Paulo tamē post nequaquā saniori usus con-
 silio Nicephorus Scaurationē filium imperij consortē declarauit. Qui adolescens a tur-
 pi

A pi genitoris pacto cum Saracenis discedens, multa diuersis in locis accepit incōmoda. Et Leo pōt. Romanus per Bauriam Taruisium, & inde Rauennam uersus Romam omnia reperit pacatiora, iniquis illis ueritis, ne aliquid secretioris presidij à Carolo attulisset, quiescētibus Is pontif. Fortunato patriarchæ Gradeni, à quo multa apud Taruisiū accepit cōmoda retribuere uolens, palliū de corpore beati Petri sumptū misit. Extatq; literarum cum pallio datarū formula finem in hæc uerba habens: Data x i i. calend. Aprilis per manus Bultachij primicerij sanctę sedis Apostolicę, imperāte domino nostro Carolo pijsimo perpetuo Augusto à deo coronato magno & pacifico Imperat. anno tertio pacis eiusdem. Erat autē Fortunatus patriarcha Venetis tunc ducibus Ioanni & Mauricio infensissimus, & cum illorū æmulis in ciuili dissensione cōspirauerat: qui patrefacta coniuratione, sibi timens de fuga in Franciā se recepit, & Carolo Imp. Venetos bello agitari ac opprimi iussit. Ducens itaq; in Venetos Pipinus Heracliam terrestrem unicam illorū ciuitatem, cuius locum nunc ciuitatē nouam appellāt, & Equileium eius ciuitatis oppidū inuasit. Sed ciues q; ea loca frequentissimi habitabāt cāpestres, loci munitio nibus suis diffisi, patriā deserētes cum liberis & uxoribus Venetias cōmigrarunt. Nec alia fuerūt loca, unde maior numerus familiarū Venetarū quæ nunc extēt, originē traxerit: quādo quidē ad centū familias eorū præsertim qui patricij postea fuerint appellati, Heracliā Equileiumq; dedisse omnia Venetorū monumēta habēt. At Carolus Imp. postquā Romanorum pontificem Romam reuersum dimiserat, componendis imperij rebus operam dedit. Primumq; uocatis ad se filijs, munera illis obeunda mādauit. Carolus namq; ex concubina susceptum, & natu maiorem in Sclauos nunc Bohemos Polonosq; ducere iussit, qui Saxones uicinos & Romano parētes imperio motib. agitabant. Pipino autē & Ludouico apud se aliquandiu retentis prouincialium conuentum apud Theodonis palatium celebrauit. Quo in tempore Paulus diaconus cum alijs cōcordat, Venetos & Dalmatas, Carolo & Romanis adhæsisse. Nā delati Theodoniu Vbulerius & Beatus Venetorū duces, Ioanni & Mauricio suffecti, ac Donatus laderæ episcopus, Paulusq; dux oratores cum Carolo Imp. multis donato muneribus fœdera amicitiamq; iunxerūt. Eo autē in conuentu nil magis accuratē fecit Carolus, quā dissidentes, ut asolet, in rerū administratione filios portionis regnorū prouinciarumq;, quibus præesse deberent, fecit certiores testamēto condito, quod ob signatū Romam mittens per Leonem pont. ad robur subscribi seruariq; uoluit. Exinde Carolo filio, qui Bohemis prælio profligatis, Leonem eorū ducem occiderat, agrosq; populatus erat, ad conuentū reuerso, Pipinum Imperator in Italiam regnum suum dimisit. Ludouicum autem in Bauras Austrasiosq; & Germanos regna sua redire curauit. Profectus postea Theodonio Imperator Aquilgranum accedēs, Carolum filium in Sclauos, Sorbienses ad Albim fluum incolētes, & postea iterū in Bohemos ducere iussit. Et quidē Carolus filius genitori uirtuti assimilis, exercitu quē acceperat ex Bauris, Burgūdionibus, Alemannisq; aucto utraq; expeditione feliciter est usus. Nam Sorbiensibus quamprimū sunt aditi, pacatis, & præsidijs eorū prouinciæ fluuijs Sale & Albi impositis, terrā Bohemorū ingressus, cum fugientes illi non essent inuenti, agros deuastauit. Quo in tempore Mauris Corsicam Italia insulam premētibus, Pipinus rex classē duce Ademaro Franco Genuæ comite immisit, ad primamq; excensionē, & si Ademar dux pugnas occisus est, Mauri profligati, insula sunt pulsi: pariq; in Saracenos felicitate per id tēporis usus Imp. Carolus, Narros, Pampilonensesq; Hispanos, qui paulo antē ad infideles defecerāt, in deditiōne per legatos accepit. Mauriq; tunc Hispanias Taraconensem ac Lusitaniā imperio prementes, paratissima classe Sardinā, Corsicamq; sunt aggressi. In quos Carolus classe apud citeriorē Hispaniā comparata: cui Buccharædus comes stabuli sui præfectus, duci curauit. Sardis autē probè resistētibus, Mauri prælio superati ad quinque millia amiserūt. Et Buccharædus eosdē in Corsicam excensione facta delatos fudit, fugauitq;, tredecim nauibus dum fugerēt interceptis. Per quod tempus Nicea patricius à Nicephoro Constantinopolitano Imperatore missus ingenti classe in Adriaticū ducta, Dalmatas & Venetos ab ictis cum Carolo Imp. fœderibus recedere compulsos, ad suas partes reduxit. Et tamen non multos dies Venetijs cum classe moratus, inducēsq; cum Pipino in paucos menses constitutis, Constantinopolim cum omni classe reuersus est.

mani imperij, Decadis Secundæ, Liber Secundus.
 CONSIDERANTI mibi nunc orbis olim Romanis subiecti statū, nulla
 videt̄ inclināti pridē imperio funditus evertēdo causa efficacior fuisse,
 q̄ inchoata nuper Cōstātinopolitani cū Romano principe dissensio. Si
 nanq; Nicephorus Græcus ita in Asiā & Africā mentē cogitationesq;
 intendisset, sicut Carolus Magnus domandis uel imperio uel fidei Chri-
 stianæ rebellib; Europę populis incubuerat, facile potuit instaurari Ro-
 manæ rei dignitas, quā uterq; imperator titulo præferebat. Sed dū Carolus hinc Danos
 gentē oceanū Germanici accolā p̄ Carolū filiū Romano subigit nomini, inde Saracenos
 Hispanias premētes per Ludouicū filiū agitāt: Nicephorus omīssa Saracenorū Thraciā
 & ipsos Cōstātinopolitanę urbis fines uastantiū cura oēs imperij sui uires in dāna Italiā
 sub Pipino rege quiescentis cōuertit. Siquidē eius classis in mare inferū delata Populo-
 niū Hetruriæ urbē, partim fraude, partim uiribus captā diripuit: & Niceta patricius in-
 ducijs quas cū Pipino Venetijs cōstitutis fuisse diximus, uixdū exactis classe ingenti in
 Adriaticū ducta, supplementisq; in Dalmatia acceptis, exposita supero mari Italiæ loca
 Pipino parentiā inuadere cōstituit. Rescuerat eius aduentū Pipinus, & Comaclo, quod
 oppidū mari stagnisq; penē in insulā circumdatū, Venetis primū opponit, cōmunio co-
 pias imposuerat ex omni Italica Gallicaq; militia selectas. Duxit tamen in Comaclo Ni-
 ceta, & Græcus, Dalmata, Venetusq; miles multis acceptis uulneribus est repulsus.
 Quamobrē Niceta primo frustratus conatu Venetias se recepit, & eius urbis duces im-
 peratorē inter Cōstātinopolitanū & regē Italicū, pacē ut cōstituerēt intentarūt. Venera
 enim urbs per eos trecentos & circiter quinquaginta qui ab eius cōditione effluerant
 annos multū populo & opibus aucta erat, ut eam uterq; princeps multi facere cogere.
 Scribit uero Paulus Aquileiēsis diaconus Vbeleriū & Beatū duces Venetiarū, qui Græ-
 cos & Fracos ad pacē perducere simulassent Pipino insidiatos fuisse: easq; insidias, quā
 Pipinus sensisset, a pacis tractatu re infecta discessum esse. In monumentis aut̄ reipubli-
 cæ Venetorū habetur Vbeleriū quia uxore ex Gallijs haberet Francis cōtra rempubli-
 cam consensisse, ideoq; ipsum & Beatū fratrem patriā pulsos ad imperatorē se contulisse.
 Quod quidē ut credā facit ipse Paulus, q̄ paulo infra Vbeleriū enumerat inter oratores,
 quos Carolū pro pace constituta ad Nicephorū misisse ostendemus. Ea quā fieri prima-
 rios inter Christiani nominis principes Romanū & Græcū fama uulgasset, extulerunt
 animos Saraceni & Sardinia primo, deinde Corsicā insulā ipso sancto paschæ sabbato
 ingressi, Aleria urbe spoliata mortales omnes præter episcopum & senes admodū peri-
 paucos cum facta rerum omnium præda abduxerunt. Pipinus interea indigne ferens insi-
 dias sibi a Venetis sicut rebat̄ fieri, bellum in eos maiore q̄ unq; antea apparatu terra ma-
 riq; mouit. Id bellum uarie a multis scriptū inuenio, Paulus enim diaconus Aquileiēsis
 quē uidemus Venetorum gloriæ libenter detrahere, Venetiā dicit terra marisq; bello ap-
 petitā Pipino regi subiectā, & illius duces in deditiōnē acceptos fuisse. Gothofredus au-
 tem Viterbiensis, & ipsa Venetorū monumenta habent eam Venetię subiectiōnē supe-
 riori bello factā, quando Pipini copias Heracliā Equileiumq; scripsimus inuasisse. Vnde
 de quā aliquando attente cōsiderauimus, quę potuerint esse insidiæ, quas Venetorū du-
 ces Pipino struxerint, id credimus fuisse, quod in tanta scriptorū cōfusione Gothofredus
 innuit, & Paulus præpostere scribit, Pipinū licet Venetiā per ducem Vbeleriū & Beatū
 deditiōnē subegerit: ita Venetos dimisisse liberos, ut nihil rei cum Græco imperatore
 postmodū illius esset, Venetosq; post ictū id fœdus mercaturæ quā in orientis partibus
 accurate semper & auidē nimis exercuerūt causa, cū Nicephoro imperatore in gratiā Pi-
 pino inscio rediisse: eamq; ob rem Pipinū ira concitū arma in Venetos resumpisse. Satis
 enim cōstat quando id bellum est motū, Vbeleriū & Beatū duces siue profugos, siue
 ut diximus pulsos, patriæ extorres. Et Valentinū eorū ex utroq; parēte fratrem in ducatu
 fuisse apud Methamaucū, quæ tunc Venetæ rei publicæ regiminis sedes erat. Id bellum
 quē maxime in modum sit gestum dicturi, loca prius breuiter describemus: Situm urbis
 Venetæ qui nō uiderit nullo describēte ingenio perite intelliget. Interiectū em̄ mari &
 stagnis, a quibus urbs circumdat̄, littus per sexaginta penē passuum milia decē scinditur
 uadis & interiecta scissuris in insulas littora pleraq; a diuersis tunc populis rempublicæ
 Venetorum

A Venetorum cōstituentibus habitabantur, quorum ad orientē meridiemq̄ primū Bron-
 dulenses, secūdi Clugiēses, tertij Pelistrinenses, quarto in loco Albiolenses, & in quinto
 erant Methamaucēses, sextum locū Oliuense tunc castrum, ubi nunc episcopiū est, obti-
 nuit. Secūdū quod remotiori ab alto mari aliā habitabant non quidem in littore, sed
 in paludibus insulā, quarū prima Riūsaltus ceteras sua dignitate reddidit obscuras. Pi-
 pinus itaq̄ obsessis mari cū classe Venetis, ne alicūde adueherēt nauigio cōmeatus, ter-
 restres copias littoralibus, ut ita appellē, insulis immittere curauit. Brōdulēsi busq̄ Clu-
 giēsi bus & Pelestrinēsi bus in potestātē factis, in Albiolā duxit. Priusq̄ q̄ potirē Valen-
 tinus dux & omnes Veneti ad clauum reipublicā in Methamauco sedentes, ea relicta
 insula, Riuumaltū sedem reipublicā transtulerūt. Ea territi magistratū fuga Albiolen-
 ses, & qui in patria manserāt Methamaucenses, deditiōnē fecerunt. Habent hac in parte
 Venetorum monumenta Pipinū regem, qui difficiliorem solito per paludes q̄ per littō-
 ra cursum intelligeret, quid sibi agendum esset dubium hēsitasse, & tandē dolosā mulie-
B ris uetulae consilio pontē ligneum fabricasse, quo equitatum in Riuialti insulā traduce-
 ret, Venetosq̄ secūdū maris gētum q̄ in paludibus æque ac in alto pelago fluit refluitq̄
 nactos, ponte igni ferroq̄ refracto, Pipini regis equitatū demersisse. A cuius cladis ho-
 sti inflictae memoria canalē qui tortuosissimus à Methamauco in Riuumaltū perducit,
 orphanum appellari uolunt. Cerniturq̄ in Riuialti mercatorū porticu pictura insignis,
 ante ducentimū annum facta, equites ostendēs in eo ponte praelium cōmittentes. Cla-
 dem uerō à Francis eo in loco facile acceptā crediderim, quod Paulus Sicardusq̄ scri-
 bunt, Paulum Cesseranā, ut ipsi appellāt, cuius familia nunc Ciurana dicitur, Dalmatis,
 Venetisq̄ cum classe auxilio aduenisse, & territiā eius aduētū classē regiam recessisse.
 Sed equitatū de ponte, quem tria passuum millia longū fuisse oportuerit, dimicasse, deli-
 rantis fuerit uel credere, uel scribere. Quicquid ueritas habuerit, sub ipsum classis quā
 Paulus Ciuranus duxit aduētū, pax Nicephorū inter Imperatorē & Pipinum renouata
C est: in cuius foederibus Venetis cōcessit rex Italicus, ut immunitatē qua à Carolo geni-
 tore donati fuerāt, retinētes, Nicephori partium bello paceq̄ censerētur. Ea q̄ cōstituta
 pace, Veneti publico omnium insularū consilio sedem à Methamauco translata in Ri-
 uoalto manere, & quod Riūsaltus sit ciuitatis nomen cōstituerunt, palatiūq̄ quod nō
 strae aetate superbissimis est aedificijs auctum, eo in loco tunc primum fundare coeperūt.
 Pariterq̄ eodem anno, q̄a in Oliuolēsi insula littori proxima castellum fuerat, episcopi
 sedem ibi constitutā appellant, & totam diocēsim Castellana. Per id temporis Carolus
 Imperator certior factus Gothofredum regem Danorū Frisones imperio parētes inua-
 disse, & praelio superatis centum librarū argenti in quotannos tributa imperasse, suas o-
 mnes copias in Transhenanis apud Alarā fluuiū, qua Visaram amnem influit, ad diem
 conuenire iussit. Sed dum Carolus ibi Gothofredū multis, ut ferebatur, minis tumentē
 expectat, nunciū afferē illū à satellite suo interfectū esse. Nec fuit ea lætitiā occisi hostis
 Imperatori diuturna, q̄ eodē ferme die alter allatus est nunciū, Pipinū filium Italiae re-
D gem, apud Mediolanū urbē Italiae obijisse: quāobrem Aquisgranū est reuersus. Eo agen-
 tem in loco Carolum Arfacius & Leo spatharij Nicephori Imp. Cōstantinopolitani, &
 Ambulach Saraceni Hispaniē regis, Eumingiq̄ regis Danorū, qui patrio Gothofredo
 suffectus erat, oratores adierunt, cū quibus omnib. petitā pacē ea ratione celerius firma-
 uit, q̄ filiorū & regni sui rebus cōsulare intēderet. Vt autē inita cū Nicephoro pax solidi-
 oribus stabiliret cōditionibus, misit Carolus cū Leone & Arfacio spatharijs Nicephori
 legatis, Galdonē episcopū & Vgonē comitē Turonenses, Aigonē comitē Foroliuij, &
 Vbeleriū Venetiā ducē patria, ut ostēdimus, tunc extortrem. Oratoribus Aquisgrano
 pfectis, Carolus classē in Britānico oceano, quæ septētrionalib. oris subueniret cogi,
 terrestres uerō copias tripartito diuisas, in Liuonias, Pānonias, Britōesq̄ duci iussit. Ipse
 Aquisgrano mouēs, & Bononiā maritimā ciuitatē delatus, primū omnium classē eō
 cōuenire iussam inspexit, & cū omnia ex sentētia intellexisset disposita esse, Aquisgranū
 reuertens Eumingi regis Danorū, & Sclauorū, Polonū, Bohemorumq̄ ad Danubium
 incolentū nuncios habuit obuios, qui omnes magnis multisq̄ muneribus illi datis, ni-
 hil magis q̄ confirmationem perpetuitatēq̄ orarunt. Quod cum lato concessisset a-
 nimo Imperator, tristi percussus est nunciū mortis Caroli filij, qui Germania limites cū
 copijs

copijs obseruabat. Interea quo tēpore oratores Cōstantinopolim missi applicuerūt, Ni
 cephorus Bulgarorū bello implicitus multis erat uictorijs usus, qui priusq̄ ad pacē cum
 dictis oratoribus in Cōstantinopoli firmandā redire potuerit, in praelio quod apud Me
 siam superiorē cum Chrunno Bulgarorū rege gessit superatus occubuit. Et Stauratius
 filius uulnere secundū aurem eodē in praelio accepto, Cōstantinopolim reuersus impe
 riū assumpsit. Quē non post annū, ut aliqui uolunt, sed tertio imperij mense Michael so
 rorius eius deposuit, & illi in imperio successit, eiq̄ nihil antiquius fuit q̄ inchoatā à Ni
 cephoro pacē cum Caroli oratoribus, qui multos menses Constantinopoli expectauer
 rant confirmare. Conditions quę fuerint oēs fermē scriptores paucissimis explicauer
 bis, ut orientē cum Constantinopoli Michael, & Carolus occidentē cū Roma haberet.
 Sed Paulus addit, Hispaniarū partes quibus recipēdis tantopere Carolus insudauerat,
 imperatori Græco redditas fuisse: & Venetorū monumenta quibus cōcordat Gotthre
 dus, habent Venetiā urbem ea cōditione in Constantinopolitani partibus mansisse, ut
 immunitatibus pridē à Carolo habitis per Italiā uteretur. Detulit uero Michael eatenus
 Carolo, ut cū illius oratoribus suos ipse Aquisgranū mitteret, pacis formulam redditu
 ros. Fuerūtq̄ hi, Michael episcopus, & Arfacius, Theognistrisq̄ protospatharij. Ea pace
 firmata quā animo desiderauerat Carolus, Bernardum ex Pipino nepotē ad regendam
 Italiā misit. Et quia constans fama erat, Bethicę, Lusitanięq̄ Hispaniarū Saracenos clas
 sem parasse ingentē, cum qua Italię insulas, & ipsam inuaderent Italiā, Vualium alterius
 Bernardi patruelis sui filiū, ideo nepoti Bernardo dedit regendā Italię sociū, ut uno ter
 restribus occupato expeditiōibus, alter maritimis præesset. Venitq̄ Saracenorū classis,
 & bipartito Corsicā, Sardiniamq̄ aggressa est. Sed ea quę Sardinia inuasit deleta: altera
 in Hispaniā de fuga se contulit, eoq̄ prospero in rebus Italię successu factum est, ut Am
 bulach Saracenus Hispaniarum rex, constitutam aliās cum Carolo pacem renouauerit.
 Utq̄ omnis Italia ubiq̄ quiesceret, cōcessit Carolus Grimoaldo Beneuetano duci, quē
 unicum in Italia ex Longobardorū reliquijs superfuisse ostendimus, pacē dari, tributo
 illi uiginti quinque millium aureorum in quot annos ex fœdere imperato. Oratoribus Mi
 chaelis Constantinopolitani imperatoris, qui Aquisgranū uenerāt, auditis omnia quę
 petere animū induxerunt, Carolus cōcessit. Et cum eam pacem plurimi faceret, redeun
 tibus ad Michaelē socios dedit Amalarū Treuerensem episcopum & Petrū abbatem
 Nonantulanū, qui apud Orientalem manentes imperatorē illum ab Occidentalis uexa
 tione curarēt auertere. Sub quorū episcopi & abbatis tēpus profectiois, Carolus con
 uentu primariorū imperij sui prouinciarum omnium apud Aquisgranū habito, Ludo
 uicū filium Aquitanię regem in imperij Romani consortē assumpsit: & Bernardū ne
 potem Italię regē appellauit. Interim Saraceni Africā ad Carthaginem insolentes, cum
 Italię insulas per Ambulach Hispani gētis suę regis pacē quiescere molesto ferrent ani
 mo, Corsicā inuaserunt, quos facta ingenti præda onustos Hispaniā uersus nauigantes
 Ermēgarius comes Emporitani, qui Maioricā pro rege Italico gubernabat aperto ag
 gressus mari fudit, & nauibus eorum octo interceptis, quingētos Christianos, qui capti
 abducebantur, liberauit, Neq̄ quieuerunt fracti fugatiq̄ eo praelio Saraceni: sed priusq̄
 eam reducerēt classē, in Italia circumacti Centumcellis urbem Romę propinquā
 mo impetu captā uastarunt: exinde ad Narbonensis prouincię littora delati, extensione
 plurimis in locis facta, maximis prouinciales incōmodis affecerunt: quarū bene gesta
 rum rerū superbia elati acceptas ab Ermengario comite Emporitano iniurias ulcisci sta
 tuerunt, & Sardinia ex improuiso inuadentes, totā trepidatione tumultuq̄ cōplerunt.
 Sardis autē apud comitem impigre conuenientibus, signo in hostes dato, prelium terra
 primo, deinde cum profugis ad naues mari cōmissum est, Christianisq̄ superantibus Sa
 raceni multis mortalibus, & aliquot amissis nauibus, mœsti in Africā sūt reuersi. ceteris
 tunc in locis occidentale imperiū quiescebat. Michael uero Cōstantinopolitanus bello
 Bulgaros agitabat, in quos aliquandiu inferiores, dum insolentius uictoria utit, apud
 Adrianopolim uictus fugatusq̄ non magis copias q̄ animos amisit. Namq̄ Cōstantino
 polim de fuga reuersus, siue quia occidi à populo timuerit, siue quia adeo altū mœstitia
 in cor ascēderit, imperio se abdicauit: cui à prætorib. militiæ populoq̄ suffectus est Leo
 pardi patritij filius. Chrunnus uero Bulgarorū rex Adrianopoli potitus, & uictoria de
 Michaelē

A Michaelē parata audacissime usus in Cōstantinopolim arma uertit, & castris ad portas
 urbis firmatis, oppugnationē ostentare præsumpsit. Leo autē eruptione cum populo mi-
 litibusq̄ facta, & repulit audaces Bulgaros, & regi Chrunno forte cōgressus, illū interse-
 cit. Eo ex secūdo praelio parta est oriētalī imperio quies illi similis, quā paulo ante occi-
 dentalē docuimus habuisse. Vrgētibus autē iā fatis Rom. infestis imperio Carolus im-
 perator anno ætatis septuagesimo primo uita functus est. Fuitq̄ mors ipsa rebus impe-
 rij eò perniciosior, q̄ forte eodē anno gens Saracena maximis inter se scissa dissidijs Ca-
 rolo superstitē facilliter potuit deleri. Mabarmad nanq̄ Ammirrhas Haldalæ fratri con-
 gressus cū se praelio inferiorē & pp̄e uictū cerneret, in fœdus cōsentit, per qd̄ duos pro-
 unico cōtra ac fuerant cōsueti Ammirrhates Saraceni habuerunt. Idq̄ primores gentis
 adeo agre tulerūt, ut in Ammirrhatis locū quatuor creauerint tyrānos, quorū unus Æ-
 gyptū & Africā occupauit: duo Hispanias inter se partiti sunt, & quartus Palæstinā ac
 Syriæ loca cepit. Agebat in Aquitanis hyberna Ludouicus Rom. imperator cognomē
B to Pius, quando illi Carolū patrē obijisse renunciatum est, qui Aquisgranū repetens de-
 latus, legationes quæ ad genitorē uenerant primo audiuit, deinde prouincialium cele-
 brato cōuentū, ea quæ Rom. imperio & Francorū regno administrādīs uisa sunt neces-
 saria, ordinauit. Legationū autē primaria fuit Leonis Cōstantinopolitani imperatoris,
 qui Michaeli ut ostendimus, per id tēpus susceptus erat, fueruntq̄ oratores Christopho-
 rus spatharius & Gregorius diaconus, quos Amalario episcopo & Petro Nonantula-
 no abbati à Carolo missis, Leo socios addidit pacis, quæ inter duo imperia cōstituebat,
 formā delaturos. Quæ autē fuerint pacis cōditiones nullus scribit. Solusq̄ Paulus Dia-
 conus dicit innouata fuisse fœdera Carolū inter & Michaelē iēta, & illis conseruandis,
 Nobertum Regiensem episcopum, ac Ricomiū Pictauiensem comitē oratores à Ludo-
 uico Cōstantinopolim fuisse transmissos. Is etiam imperator Ro. nouus Italiæ quieti cō-
 sultus, cōstituta à Carolo genitore cum Grimoaldo Beneuētano duce innouata pace,
C Bernardum Italiæ regē nepotem suū ad se accersiuit. Erant Ludouico filij adolescentes
 duo, Lotharius & Pipinus, quorū natu maiorē Lotharium sub ipsum Bernardi Italiæ re-
 gis in Franciā aduentū Bauaris, & Pipinū Aquitanis gubernatores dedit. Primā exinde
 expeditionem Ludouicus imp. Bernardo rege comitante, aggressus est in Danos, & E-
 roldum & Ranfredū reges imperio parentes Rom. à filijs olim Gothfredi regno pulsos
 reducere intendit. Obsticit uero hyems uel eo maxime quia Gothfredi filij cum ducentis
 onerarijs nauibus maritimum gerebāt bellum, & omne id pelagus glacie cōcretum
 erat. Quod quum imp. rexq̄ intellexissent, medio fermē hærentes itinere ad Parbruniū
 Saxoniæ ciuitatem exercitū in hybernis cōtinuerunt. Ea q̄ hyeme iam media quū esset
 allatum ex Italia, Rom. primores in Leonis papæ mortem coniurasse, illumq̄ reos sup-
 plicio affici curauisse, imperator regem in Italiam ire iussit, curaturum ne quid detrimē-
 ti regnum Italiæ patere. Ingressusq̄ Romam Bernardus rex, & si illico in grauem peri-
 culosumq̄ incidit morbum, res Romanas per Gerardum comitem cōposuit. Quam pri-
D mum autē fama per Italiæ regnum uulgata est Bernardum Romæ esse, Caralitani Sar-
 dorum oratores ad eum uenientes ostenderunt pacē tertio ante anno cum Ambulach
 Saraceno Hispaniæ rege uita functo cōstitutam, & ipsis Sardis & regno Italię dānosam
 esse, quorum acquiescens consilio eam infringi, & bellum Saracenis indici uoluit. Eo-
 demq̄ in tempore cum Leo papa apud Blerā ægrotare cœpisset, Romani in illum ani-
 mis efferatis, quicquid ædificiorū non in urbe magis q̄ in proximis ciuitatibus & oppi-
 dis uel instaurauerat, uel à fundamētis crexerat, inaudita aliās rabie demoliti sunt: quem
 tumultū in peius ut apparebat euasurum, rex Bernardus quū per litteras & nuncios cō-
 pescere nequiret, Vinigilio Spoleitano duce cū exercitu per arma sedauit. Cui pōt. ex ea
 ægritudine uita functo susceptus est Stephanus quartus, q̄ tertio q̄ creatus erat mēse, in
 Franciā accedens Ludouicum imp. apud Aurelianos unxit, & imperiali diademate in-
 signiuit. Per quæ coronationis tēpora uarijs agitari motibus imperator cœpit. Nā quū
 Signiuum Vasconiam puinciam, quę Garumnā inter fluuium & Pyrenæos montes
 est, gubernantem magistratu amouisset, Vascones ab imperio defecerunt. Et pariter Sa-
 lanus quidam Abderitorum regulus gentis Germanici oceanī insulas incolētis fidē,
 quam Carolo magno diu seruauerat deserens, Gothfredi filijs aduersus Hæroldum re-

gem Danorū imperio fidelē adhæsit. Vascones autem uicinos Galliarum populi facile E breuicq; adeo edomuerūt eneruaruntq;, ut nulla rebellādi facultas impoſterū ſit relicta. Maius tñ tuendis Danorū regibus negociū imperatori fuit. Qui em̄ Saxonum obſerua- bant limitē Franci imperatoris iuſſu quum hoſtes inuadere nō auderēt, illos à prouinci- arum imperij principio arcuiſſe ſatis ſupraq; duxerūt. Et tñ paulo poſt occasione oblata freti, cum Solamo & Gothfredi filijs cōſlixerunt, illisq; prælio ſulis Heroldum in pater- nū Daciæ regnum reduxerunt. Pariq; felicitate uſus imperator Ludouicus, Britones q; rebellionē intētauerant ſuperauit, & in Murmanium ducē, qui adulterini regni nomen ſibi imponi paſſus erat, in uinculis ad ſe perductū capitali ſupplicio animaduerti iuſſit. Tam multis rebus uarijs in locis bene geſtis Ludouicus imp. cōuētum in Aquisgrano celebrauit. In quo eccleſiaſticis rebus cōpoſitis legatos Cōſtantinopolitani imperato- ris, & Saracenorum Caſarauguſtanam urbem Hispaniæ obtinentiū audiuit. Saraceni- autē petitam pacem facile conſeſſit. Sed Nicephoro qui orientalis imperatoris erat ora- tor, qui de rebus ad Romanos Dalmatasq; ſpectantibus ageret, nihil certius reſpondit q; ſe curaturum, ut magiſtratus urbis & Italiæ ſatisfacerent. Dum ea gerunt in Francia, Stephanus quartus papa Romā ab imp. reuerſus breui obiit, eiq; ſucceſſit Paſchalis pri- mus: qui q; à clero populoq; Romano abſq; imperatoris autoritate præter obſeruatam diu ante conſuetudinē electus eſſet, ad illum ſcribens ſuam innocentiam à cleri populiq; uiolentia purgauit: egiſq; cū illo mitius omniū opinione Ludouicus, qui non ſolū in bo- nam partē pont. ſcripta accepit: ſed pacta quoq; inter utriuſq; prædeceſſores ſeruari ſo- lita, ſpōte cōfirmauit. Sub ipſum exinde tēpus imperator Ludouicus Aquisgrani agēs in cōuentu quem ſolennē habuit, Lotharium primogenitum imperij conſortem decla- rauit: Pipinusq; tunc ſecundus filius Aquitaniæ, & Ludouicus tertius Baurariæ reges ap- pellati ſunt. Quæ dū fierēt, Bernardus Italiæ rex fatui adoleſcēs ingenij, quorundam ma- gnatū Italię inſtigatione, inter quos fuere Anſelmus Mediolanēſis, Vulfaredus Cremo- nenſis, & Rodulfus Aurelianēſis epiſcopi, imp. rebellauit. Clauſtris em̄ Italiæ quacunq; ex Gallijs Germaniaq; eſt ingreſſus, præſidio cōmunitis primariarū urbium populi ſacra- mento in ſuā aduerſus Ludouicū patrum fidē obſtricti ſunt. Ea cū reſciſſet imperator, cauſa in cōuentu ppoſita, nepotem læſæ maieltatis crimine damnatum hoſtem iudica- uit. Exinde copijs quantacunq; Galliarū, Germaniæ & Baurarorū puincia potuerunt mittere, coactis, in Italiam duxit. Intellexitq; ocyus malo ſuo infelix adoleſcēs Bernar- dus, q; perditorum hominum cōſilio uſus fuerat, q; nec clauſtris præſidio impoſiti mili- tes, nec adacti ſacramēto populi fidē ſeruauere: ſed ſubita deditioe, q; primum ſunt adi- ti facta, ſeſe imperio permiferunt. Rebus Italiæ breui pacatis imperator nobiles Italicos pditionis cōuictos iugulari iuſſit, Bernardum autē, & ſilico ad imperatoris aduentum armis depoſitis ad miſericordiam cōfugerat, & ſimul epiſcopos in Franciam perduxit. Et cōuentu iterū ſuper iudicio Aquisgrani habito gladio trucidatus. Epiſcopi uero ſyno- dali decreto depoſiti in monaſteria relegati ſunt. Necdū ſatis ea erat cōſpirata, cum im- perator Britannia motibus qui nunciati ſunt, cōcitatū eō tumultuarie duxit. Viomar- chusq; tyrānus ad regnū aspirās, cōgredi auſus in prælio interfectus eſt. Pacata tyranni morte Britannia ad alios motus, q; in Andegauis nunciabant, ſedandos cōtulit ſe impe- rator. Eō cum ueniſſet, omnia reperit quietā, ſed aliud accepit incōmodum, q; Ermēgar- dam uxorem, ex qua tres filios reges tunc ſuperſtites ſuſceperat, lōgo cōſectam morbo amiſit. Proſectus itaq; per Rothomagū, Ambianū & Camaracum, ſe cōtulit Aquisgra- nium, ubi abſoluit multarū gentiū oratores, per totūq; triennium qd ſecutum eſt nullo maiori negotio implicitus fuit, q; domando Lindeuto inferioris Pannoniæ tyranno, q; rebellis ſuperiorem Pannoniam & Dalmatiam uarijs motibus agitauit, tandemq; fuga- tus eſt in mōtes, qui Mœſiam à Pannonijs diuidunt, cōpuſus deditioe facta ueniā im- petrauit. Apud Cōſtātinopolim interea quies illa durauerat, quam Leonē imperatorē in Chrurni Bulgarorum regis morte oſtendimus peperiſſe: ſinemq; quieti attulit ipſius Leonis mors, quē Michael domeſticorū comes optimatum prætorianorumq; fauore cum interceſſiſſet, ad imperiū per arma ſublimateſt. Eo demq; anno, qui fuit in clinatio- nis Rom. imperij decimi ſupra quadringentimum, Ludouicus imperator Lotharium filium in demortui Bernardi locum Italiæ regem dedit: quem Romam à Paſchali ponti- fice

A tifice populoq; Romano uocatū pont. ipse in basilica beati Petri unctum coronatumq;
 regē Italiæ primo & postea Augustum appellauit. Romanis tñ & nonnullis Italiæ pri-
 matibus non satis obedienter imperata facientibus, Lotharius Papiam ad Ludouicum
 genitorem se cōtulit, ostenditq; ad cōprimendam insolentium proteruiam copijs opus
 esse. Quamobrē Ludouicus Adeldardum palatij & Maringum Brixia comites, filio cū
 cohortibus addens, illum Romam reuerti, ut cōtumacium audaciam cōpesceret, impe-
 rauit. Priusquā tñ Lotharius Papiā moueret, nuncijs ab urbe Roma attulerunt, Theodo-
 rum Romanæ ecclesiæ primicerium, & Leonem nomenclatorem eius generum in pa-
 triarchio Lateranensi primū excæcos, & postea caput truncatos esse. Nec erat obscu-
 rum, eos ob obseruatā & multis ostensam modis imperatori Lothario fidem, ea omnia
 passos esse. Attulit etiā imperatoribus fama, & Romæ uulgò creditum est, Paschalē pa-
 pā uel facinus iussisse, uel quod uero magis erat simile, quum id à cōiuratis constitui re-
 scisset, dissimulasse. Non tñ adduci potuerunt imperatores, ut iniectam pont. culpæ su-
 spicionem temere admitterent: sed mittentes Romam nuncios, Adalangum abbatem
 sancti Nedasti, & Hönfredum comitem Curiensem, quo se res habuisset modo inquiri
 iusserunt. Iisq; iā iter ingressis Ioannes episcopus Nouæuillæ, & Benedictus archidia-
 conus Ro. imperatores à Paschali pont. adierūt, conatiq; sunt impositam pontifici calū-
 niam abolere. Et pontifex ipse quamprimum oratores imperatorum Romæ applicue-
 runt, triginta episcoporum synodo coacta, innocentiam suā iureiurando purgauit: atq;
 etiam mortuos tanquam maiestatis reos iure casos pronuncians, interfectores qui de
 familia sancti Petri erant, absoluit, & in patria cōseruauit. Ea ut erant gesta quum impe-
 ratores ab abbate & comite nuncijs suis, ab episcopoq; Sutriño, Sergio bibliothecario,
 & Leone magistro militū, quos pont. Papiā misit, intellexissent, in bonam partem con-
 silium pont. acceperunt. Ludouicus nanq; mitissimi imperator ingenij semper multum
 fidei apostolicæ detulit. Fuitq; adeo ut quatuor Romani pontifices quos uigintiseptem
 annorum illius imperij tempora habuerunt, ad iuramentum nunquam caruerint, quo in Ro-
 manorum persecutionibus sæpenumero indiguerunt. Tradunt etiam Eginardus Pau-
 lusq; & Ricardus scriptores, Ludouicum in paschalis Romani pont. manibus renun-
 ciasse iuri, quod Adrianus primus pont. Romanus Carolo Magno genitori suo concess-
 erat. Id quē nullus dictorum scriptorum, quod fuerit scribat, fuisse tenemus, qd' supra
 in Caroli gestis rebus uerisimile nobis uideri negauimus, aut scilicet summæ modestiæ
 imperatorem uoluisse, aut excellentis animi & ingenij pontificem concessisse ius sum-
 morum pōtificum, & omnium orbis Christiani episcoporū ad libitum ordinandorum.
 Siue igit' Adrianus Carolo cōcessit, & Ludouicus seipsum, posterosq; spoliauit: siue ni-
 hil eorum fuit, aliud à Ludouico generosi animi, & Romanæ ecclesiæ amatissimo prin-
 cipe, ingentis in ipsam ecclesiā libertatis exitit argumentum: scripsit nanq; illi epistolā
 cuius multa uidimus exempla, per quam Italiæ ciuitatum oppidorumq; partitionem fa-
 ciens, quæ iuriū ecclesiæ sint, aut imperij enumerat. In Tuscis em̄ imperij iurium esse di-
 cit Aretium, Volaterras, Clusium, Florentiam, Pistorium, Lucā, Pisas, & Lunam. Cæte-
 ra aut' loca quum non explicet, in Romanæ ecclesiæ portionem uidetur relinquere. Sed
 nescio qua ratione Perusiā & Urbem ueterē, quæ & in Hetruria sunt, ecclesiæ Romanæ
 iurium esse exprimit. Pariterq; in Umbria Tudertū, & quicquid undique ad Romanæ
 urbis agrū pertinet, & ultra Apenninum totam Romandiolam, ac Rauennatis ecclesię
 exarchatum Romanæ ecclesiæ iuribus ascribit. Pauloq; post factā huiusmodi diuisio-
 nem Paschalis pont. Romanus ad primos octauī anni pontificatus dies obiit. Tunc ua-
 riantibus inter Romanos sententijs duo per cōtentionē in pōtificates sunt suffecti. Quos
 cum nobilitatis Romanæ primores deposuissent, cōcordi totius populi cum clero fa-
 uore creatus est Eugenius secundus, qui erat tituli sanctę Sabine, presbyter Cardinalis.
 Id cum esset imperatori Ludouico apud Cōpendium Gallia oppidum agenti nuncia-
 tum, Lotharium regē in Italiam misit. Ipse in Britannia rebelles animos præ se ferentem
 exercitum duxit, & per Rhedones tripartito prouinciā est ingressus. Filijs nanq; Pipi-
 no exercitus parte una, alia Ludouico attributis, tertiā ipse sibi seruauit. Ea prouincia per
 quadraginta dies ferro igniq; uastata, & obsidibus acceptis, Rothomagū se cōtulit: qua
 in urbe oratores Constantinopolitani imperatoris suū accessum iusserat operiri. Sum-

ma legationis erat sæpe aliàs, & diu ante agitata apud Cōstantinopolim imaginū uene-
 ratio: de qua quid Ludouicus sentiret, Michael fieri certior cupiebat. Cūq; celsisset Lu-
 douicus Romanū pōtificem consulendum, oratores illum adierunt, quō per id tempo-
 ris imperator Lotharius se cōtulerat. Et ab Eugenio pont. comiter acceptus, statum ur-
 bis & regni sui Italiae ex illius sententiā reformauerat, ut non minus Italia ubiq; q̄ Ro-
 ma motibus, intestinisq; dissidijs careret. Inuenio autem quod diuattente quæsiu, Lo-
 tharium imperatorē tunc primum magistratus in urbe Roma cōstituisse, qui ius popu-
 libertate ufos, qua prius petulantissime ufi erant. Redijtq; breui ad Ludouicum genito-
 rem Lotharius, & oēs simul genitor filijq; præstantissimi duces domandis in Hispania
 Saracenis, & finibus Romani imperij ad Germaniæ Pannoniarumq; limites custodien-
 dis intenderunt. Nam ut ea omittamus, quæ parum digna multi referunt scriptores, Lu-
 douicus Bulgaros post petitam impetratamq; pacē Pannoniarū limites ingredi ausos,
 sola mittendi in eos exercitus ostētatione à motibus abstinere fecit. Et petita iterato pa-
 cē per Baldricum & Gerardum comites Intarranorū qui sunt Dalmatiæ populi, cōces-
 sit. Eam uero pacē uixdum icētis fœderibus constitutam Bulgari rumpentes nauigiū in-
 gens per Danubium in Drauæ fluuij ostia perduxerunt. Maior interim difficiliorq; ex-
 peditio imperatores patrem & filium distinebat. Nanq; Aido quidam perfidus, quē Lu-
 douicus regendæ Aquitaniæ præfecerat, Ausoniam urbem dolo captam diruit, & op-
 pidis castellisq; illius agri cōmunitis Abdecamanni Saracenorū regis auxilia accepit.
 Missus ad eum ab imperatore orator Elisachar abbas, ut in fide maneret, persuadere ne-
 quiuit. Missi etiā post abbatē cum copijs Adebrādus & Donatus comites, pauca de Au-
 sone agro castella a gre & multo in prælijs effuso sanguine receperunt, Saracenisq; in-
 dies apud Aquitaniā præualentibus nōnullæ ex proximis Hispaniæ citerioris ciuitati-
 bus, ad illos defecerunt. Elisachar tñ abbas, & si apud Aidonē parū felici legatione usus
 erat, Bernardo Barchinonē comiti, ut fidē imperatori Romano seruās, suos quoq; Go-
 rthos, & subditos Hispanos ne Aidoni cōsentirent, persuasit. Interea Abderanā rex clas-
 sem cū paratissimo Saracenorū exercitu duce Aburmane cōsanguineo Aidoni ex Cæ-
 saraugusta auxilio miserat: & Ludouicus imp. copijs Pipino filio Aquitaniæ regi datis,
 omnia curabat, per quæ Aidoni Saracenisq; resisteret. Dum autem Christiani contant,
 & omnia lente agunt, irruentes maxima cum celeritate, Aburmanes, Aidoq; agros Bar-
 chinonensem Gerundensemq; enormi crudelitate uastarunt, & facta omissaria rerū in-
 genti præda, primus se ad Cæsaraugustā receperunt, q̄ eorum quempiam Pipini exer-
 citus uidere potuerint. At apud urbem Romam Eugenio papa defuncto susceptus est
 Valentinus primus, & quum is itē trigesimo uel, ut quidā uolūt, quadragesimo die ob-
 iisset, creatus est in pontificem Gregorius quartus ciuis Romanus, qui erat tituli sancti
 Marci presbyter cardinalis. Fama rei apud Barchinonem, Gerundamq; bene à Sarace-
 nis gesta in Africā Asiamq; perlata, ceteri eius gentis populi animos extulerunt: & pri-
 mi Asiani sacrosancta Palæstina loca fœdantes a nemine Christiano adiri permiserunt.
 Mauri uero in Siciliā classe delati, excensione facta late incendia cōmiserunt: Nec sciuit
 potuitq; Michael imperator Græcus tantis malis aliter prouidere, q̄ quod Venetis, ne
 mercimonia occidentis in Asiam perferrent inhiuit, & aliquot onerariarum nauium
 triremiumq; præsidia Siculis etiam à Venetis afferrī curauit. Delataq; in Siciliam classis
 Veneta, eatenus profuit, q̄ siue præda abūde satiati, siue maiorē ex Græcia Italiaq; clas-
 sem aduentare suspicati infideles, quamprimū uela à lōge cōspexerunt, in Africā redie-
 runt. Erat per id tēporis Venetorum dux Iustinianus Particiacus, anno cuius secundo
 ducatus beati Marci euangelistæ corpus Venetias est translātū. Id factū non ab re fue-
 rit recensere, qd̄ Sicardus, Singibertus, & Vincentius scriptores in corruentis imperij
 tempore differunt: & Iacobus de Voragine, Paulinus episcopus, & Petrus Damiani in
 euangelistæ eiusq; translationis laudibus occupati, rem quo gesta sit modo in condite
 referunt. Babylonis rex Saracenus postquā loca Palæstinae sacrosancta, ut diximus, fœ-
 dari iusserat, ornamenta quoq; ecclesiarū, ut sua, quas uocant Meschetas, tēpla exorna-
 ret, Babylonem iusserat comportari. Ventum erat ad celeberrimam Alexandriae eccle-
 siā, quæ sancti euangelistæ Marci sicut cadauer seruabat, ita nomen referebat. Et quibus
 datum

A datum erat negociū cementarij fabre dolata uarij coloris marmora deuellebant. Quum
 forte ecclesiam ingressi Bonus Methamaucensis, & Rusticus Torcellensis Veneti mer-
 catores, Scauratiū monachū, & Theodorū specularē presbyterū ecclesie custodes, mœ-
 ros quidē & illacrymantes, tanti mali causam interrogant. Qua intellecta indignabunt
 di sanctū cadauer, ne à barbaris fœdaretur, sibi postulant dari Venetias deferendum. Sa-
 cerdotibusq; indignum esse dicentibus, ut ea sancti Marci cadauer exularer ecclesia, in
 qua uiuus & præuerat, & mirum in modū populo profuerat Christiano, nō facete ma-
 gis q̄ uere responderunt non posse censerī exulem, si Venetiā, in qua apud Aquileiam
 recens scriptū iuuenis prædicauerat euangelium, post actam Alexandria senectutem,
 & sanctum uita corpus longo postliminio rediret, eoq; rediret tempore, quādo ossa &
 quicquid nervorum esset reliqui in dissipatiōis periculū sint adducta. Erāt uero Bonus
 & Rusticus ditissimi mercatores, sed q̄ auiditate lucri imperatoris Michaelis, & suæ rei-
 publicæ iussa transgressi decē onerarijs nauibus merces ex Italia Alexandriam adduxe-
 rant. Quare eorum pollicitationibus promissionibusq; in sententiam ducti sacerdotes
 qd̄ petebāt faciliter consenserunt. Deferendi ad naues sancti cadaueris hunc maxime
 modū fuisse legimus: Scauratus & Theodorus capsā, quę sanctū seruabat corpus, aper-
 ta, illud sportæ imposuerunt, qua mercatorum serui cōmeatum ad naues perferre con-
 suerant. Tunc parati ad id astutiores & tunc de industria à uestitu sordidissimi calo-
 nes sportam operibus porcinisq; carnibus superiectis plenā medio foro rectaq; ad por-
 tum semper populo frequentissima per gētes uia, læti & inepte, ut est eiusmodi abiecto
 rum hominum mos, iocabundi pergebāt. Obuiarūt uero quibus publice data erat à Sa-
 racenis cura portorij exactores, & quid sportæ inesset inspicere tentarūt: porcinisq; car-
 nibus quibus Machometi superstitione uesci prohibent, ideoq; uisu quoq; abhorrent,
 inter olera repertis, canzir, qd̄ porcus eorum lingua est, terq; quaterq; replicantes spor-
 tam ad nauim ultra intentatam ferri permiserunt. Tunc Bonus & Rusticus uelis uento
 datis prosperrima usi navigatione Humagum peruenerūt, & uenia errati sui delatorum
 C Alexandriā mercimoniorum ob aduectum ciuitati preciosissimum munus facile impe-
 trata, per Oliuolensem portum sancti euangelistæ corpus in urbem peruexerunt. Quo
 anno & sequenti, quem constat fuisse ab inclinattone Romanorū imperij septimū & ui-
 gesimum post quadragesimum, ecclesiā quæ nunc extat sancti Marci Venetijs ædi-
 ficari cœptum est. Iustinianus uero dux ea auctus gloria sancti euangelistæ ducatus sui
 tēporibus in urbē aduecti, à populo Veneto petijt impetrauitq; Ioannē fratrem suum,
 qui apud Cōstantinopolim exulabat, in patriam reuocari, & sibi in consortem ducatus
 dari: Michaelq; imperator Saracenos audiens Siciliam inualisse, per Ioannē in patriam
 reducē & ducem creatum, à Venetis petijt, ut classe Siculis opem ferret. Dumq; classis
 à Venetis arma, dum nauigat, dum Siculis laborantibus se ostentat, sancti Marci eccle-
 sia à Ioanne duce populi gratiam eo in negotio aucupante perfecta est. Saracenis autē
 in Sicilia præualētibus Venera classis nō cōgredi ausa, Venetias re infecta redijt. Inte-
 D & maioris in dies moliri, Siculos uero amissa omni maritima ora penē ab eisdē subactos
 esse audiens: ad Ludouicū Lothariūq; imperatores Angelone in Gallijs provincialiū
 conuentum habentes, Quirinū primiceriū, & Theophilactum nomenclatorē orato-
 res misit, Christianis aduersus barbaros suppetias petituros. Eoq; ex cōuentu Alterge-
 rius Carnotensis episcopus, & Anfredus abbas Nonantulanus ad Cōstantinopolitanū
 imperatorē oratores accesserunt. Summa legationis fuit, ut oratus à pontifice principi-
 busq; Romanis Michael cōmune cum ipsis bellū in Saracenos susciperet. Animaduer-
 ritq; per id temporis Ludouicus in sui exercitus duces, quorum negligentia Pipini re-
 gis Aquitaniæ filij sui copiæ, Barchinonensibus opem in tempore non attulerunt. Puni-
 uit etiā Baldricum ducem Foroiuliensem, q̄ custos Pannonici limitis Bulgaros in Sla-
 uoniā Bohemorum patriam penetrare permiserat. Ut autem Hispanos imperio subdi-
 tos Romano à Saracenis redderet tutos, Theodonicū profectus omnes regni Franciæ
 copias eō cōuenire iussas, Lothario & Pipino filijs attribuit. Sed cū duxissent Lugdu-
 num renunciaissentq; qui præmissi fuerāt exploratores quiescere, Pipinus Aquitaniam,
 Lotharius Aquisgranum dimisso exercitu cōcessere. Melius uero sine tantis copijs Ro-

mani imperij gloria satisfecit Bonifacius Corsicæ comes, q̄ Beſtario fratre & quibusdã E
 Thuſciæ comitibus adiumento accerſitis claſſem haudquaquã ingentẽ parauit. Et cum
 Sardinia inter & Corſicam ad ſinus reſſusq̄ & ſcopulos aliquandiu delituiſſet, ſi qua
 forte Saracenoꝝ nauigia apparuiſſent de inſidijs aggredi intentus, nullo quem inuade
 ret oblato in Africã traiecit, & facta inter Vticam Carthaginemq̄ excenſione, coactos
 ad primum tumultũ ingentem in numerum incolas fudit, cum illisq̄ reparantib. prelio
 quater cõgreſſus maximam cõmiſit cædem, & mortalium rerumq̄ ingentẽ abegit præ
 dam cuius audacis facti eum minime leuem fructum fuiſſe inuenio, quod Saraceni A
 fricæ timentes, tunc primum Sicilia, quam poſt claſſis Venetorum acceſſum magna ex
 parte occupauerant derelicta, in patriã ſunt reuerſi. Superflui ſunt hac in tẽporum par
 te oēs quos uidimus ſcriptores, portentis quæ tunc acciderunt deſcribendis, quoru ple
 riq̄ eam dicunt naturæ inordinationem præſagio accidiffe impietatis, quam in Ludoui
 cum patrem Lotharius tunc cõmiſit. Quod nanq̄ omnes tradũt ſcriptores, quum agre
 ferret Lotharius Carolũ fratrem natu minimum, cui Caluo poſtea fuit cognomenrum: F
 ſibi ut exiſtimauit in paterna gratia præferri, Ludouicum dolo captũ in uinculis tenuit.
 Sed tanta res quo in loco quo ue modo, & quibus ex cauſis ſit geſta, adeo diuerſe tradi
 legimus, ut poſtquã maiore ueritatis neceſſitate nõ urgemur, eã libeat prætere. Quod
 uero certũ eſt, priuſquam in Hiſpania à Ludouico Lotharioq̄ prouiſum eſſet, Pipinus
 Aquitaniæ rex apud Pictauos diem obiit. Per quæ tempora quum reſtituti libertati im
 perioq̄ Ludouicus & Lotharius filius in Gallijs deſiderẽt, Saraceni Mauri claſſe ingen
 ti in Italiam traiecerunt. Factaq̄ in Centumcellenſi portu, quam poſtea ciuitatem Vete
 rem appellant, excenſione, & proximum Centumcellenſe oppidũ per uim captum de
 moliti Romam duxerunt. Nec uero urbe ſicut Vincentius Beluaceniſis, Eginardusq̄ &
 pleriq̄ illos ſecuti tradunt, potiti fuerũt, ſed immunitis tunc Vaticanũ ſuburbij igni fer
 roq̄ dirutis, celeberrimã & toto orbe primariam principis apoſtolorum eccleſiam for
 darunt ſpoliaruntq̄. Non tamen muros & marmoreas, quæ extant columnas ferro cor
 rumpere intẽtarunt. Sed igni iniecto tecta, & quicquid materiei inerat eſt abſumptum. G
 Multos eo in loco morati dies, urbem obſeſſam oppugnare conſtituerant, quũ Guido
 nem Lõgobardiæ marchionem à Gregorio pontifice auxilio accitum appropinquare
 cum copijs certiores ſunt facti. Quamobrẽ Roma obſidione ſoluta uias inter Appiam
 Latinamq̄ iter ingreſſi ſuburbia exciderunt, quæ ad eas Oſtienſemq̄ uias tunc erãt ædi
 ficijs frequenterata: qua in facta ualſitate in ſignis beati Pauli baſilica ſecundo ab urbe ædi
 liario diſtans, tecto & omnibus in quæ ignis tumultuarie iniectus potuit agere, manſit
 ſpoliata. Flexerunt uero poſtea in unicam Latinã uia Saraceni, & ad ſaltum delati Caſi
 nenſem, immunitum tunc, cui nũc ſancto Germano eſt nomen, oppidũ demoliti ad ce
 lebre ſancti Benedicte monaſterium cõſcenderunt, quod igni crematum ferro quoque
 maiori ex parte manſit exciſum. Inde ſecundum propinqui Liris fluij ripas ad mare de
 ſcendentes, claſſe, quã à Centumcellenſi portu accerſuerant, ibi reperta, in Mauritanã
 ſunt reuerſi. Mox tamen depoſita nauibus præda, quam ingentem abduxerat, Siciliam, H
 Tarentumq̄ eodẽ tempore inuaſerunt. In quos Michael imperator Conſtantinopoli
 tanus Theodoſiũ patricium claſſis præfectum ducere imperauit. Sed tulit illius tempe
 ſtatis infortunium, ut dum tantis apparatibus in Chriſtianos ſæuiunt Saraceni, Micha
 el ipſe imperator Græcus primo, & breui poſt Gregorius pont. & Ludouicus impera
 tor Romam eodem ferme meſe diem obierint. Suffectus in pontificem Oſporci ciuis
 Romanus, id nomen ob deformitatem à clero populoq̄ Romano in Sergium mutare
 coactus eſt. Perſeuerauitq̄ poſtea cõſuetudo, ut Romani pontifices quam primum ſunt
 creati, inditum ſibi quodcunq̄ uolunt alterius prædeceſſoris ſui, proprio abolito, no
 men accipiant. Lotharium qui mortuo genitore ſolus Romanum obtinuit imperium,
 ex Gallijs in Italiam aduerſus Mauros cum Guidone Lõgobardo ueniſſe tradit Eginar
 dus, qui poſtea ſibiipſi contradicens cum cæteris cõcordat ſcriptoribus, Ludouico uix
 dum ad ſepulturam apud Trecenſes elato, tres ipſos deſuncti imperatoris fratres, Lo
 tharium, Ludouicum, & Carolum ob regni Italiæ ſucceſſionem uehementiſſimis inter
 ſe odijs exarſiſſe, & ilico armis correptis, maioribus contẽdiſſe motibus omnium quos
 poſt Cathalaunicum Athilæ prælium Gallie ſenſerunt. Nanque in Antiffiodorenſibus
 apud

A apud Fontanicum coactis copijs, quas unusquisque eorum summis conatibus ducere po-
 tuit, praelium est commissum, in quo omnes concordant scriptores, stragem Francorum
 gentis, quanta nusquam alias fuisse factam. Quodque consequens fuisse non absurde tra-
 ditur, licet Ludouicus Carolusque superiores euaserint, eorum tamen sicut & Lotharij ui-
 res a deo imminutas, ut finium ab extremis tuendorum facultas singulis sit adempta. Fu-
 gens ex ea pugna Lotharius cum fracto laceroque exercitu suo Aquisgranum se recepit,
 eumque insecti fratres, illo item oppido disturbarunt. Tam multis uero Italiae Galliarum
 per Lugdunum Viennam delatus copias reparauit. Tam multis uero Italiae Galliarum
 & Germania prouinciarum ac urbium, & optimatum legationibus pulsati sunt ipsi fra-
 tres, ut in inducias consenserint, per quarum occasionem de pace & paternae hereditatis
 diuisione agi est coeptum. Georgium Rauennatem archiepiscopum ad eam suadendam
 pacem cum trecentorum equitum comitatu, & maximis auri argenti que & sericorum mu-
 neribus sponte sua scribit Agnellus accessisse, fratres ipsos priusquam pax constitui po-
 tuerit, praelio iterum concurrisse: in quo archiepiscopus forte in Lotharij castris agens
 equitatu & muneribus amissis uix solus fuga prolabi potuerit. Pacis postea constitutae
 formulam, Eginardus, Vincentiusque & ceteri penes omnes scriptores in hunc maxime
 modum fuisse scribunt, ut Carolus Caluus occidentalis paterni regni partes a Britanico
 oceano usque ad Mosam fluuium, in qua parte regni Francorum maneret, nomen posside-
 ret. Ludouico cederet omnis Germaniae terra usque Rheni fluuenta, trans Rhenum qua-
 cunque genitor possederit: Lotharius cum imperij titulo Romam haberet, & Italiam ac
 prouinciam Galliarum Romanam, cum ea Galliarum item particula, Scaldum inter &
 Rhenum fluuios, quae acceptum tunc ab eius imperatoris subiectione, nunc etiam seruat
 Lothoringiae nomen. Interea Saracenis Siciliam Tarentumque duce Sabba regis Mauro-
 rum praefecto obsidione prementibus, Theodosius imperatoris Constantinopolitani
 classis praefectus copijs quas ex Graecia adduxerat, diffusus, ad Venetos se contulit, & Pe-
 tro Andronico ac Ioani eius filio Venetiarum ducibus spatharij dignitate, quae tunc erat
 omnium illius imperij maxima, ornatis ab ea republica impetrauit sexaginta nauium clas-
 sem a Venetis armari. Aususque tanta classe Theodosius, non prius inchoata in Vene-
 tiarum portu uelificatione desistit quam sinum attingit Tarentinum. Sabbas uero Sarace-
 nus quamprimum eam omnium Christianorum classem Adriatico emenso in sinum Ta-
 rentinum flectere intellexit, siue quia timuerit, siue quia timoris simulationem rebus suis
 conducere sit arbitratus, obsidionem soluit, & ad Crotoniatum littora repente nauigans,
 Christianis quid facturus esset dubium fecit. Sed ea in magnarum classium propinquitate,
 te, quum leuia per occasiones committerentur certamina, ad praelium uel inuiti utriusque
 classis duces pertracti sunt uisi. Fractis in eo praelio, & fugatis Christianorum copijs in Ve-
 netos pugnae intentiores magna eius cladis calamitas cecidit, nam eorum naues uel mersae
 uel captae sunt, militum uero paucis in barbarorum potestatem factis, reliqui ad interne-
 cionem sunt caesi. Theodosius autem praefectus nauium, quas ex Constantinopoli duxerat,
 parte amissa, salutis suae fuga consuluit. Ea elati uictoria Saraceni in Dalmatiam ducentes
 D Auserense oppidum uel captum spoliarunt. Forte tunc Venetorum naues mercimonijs onu-
 stae a Syria reduces uisa Saracenorum classe in sinum secesserant Tergestinum, quas casu
 inuentas, & fugam molientes barbari interceperunt, odioque uel quo Venetum persequaban-
 tur nomen, mortales in illis repertos ad unum trucidarunt: exinde ad Italiae ora flecten-
 tes, Anconem uel captam spoliatamque incenderunt: nec fuit duobus in illis oppidis acce-
 ptae cladis maior consolatio, quam quod populi fuga mediterranea dilapsi, magna ex parte
 Maurorum manus impas euasere. Senserunt & tunc Galliae, sicut & Italia quantum ma-
 li imperatoris Lotharij & fratrum discordia attulit rebus suis. Namque Normanni quibus
 Emergis appellatio fuit, duce Romano eorum rege per Ligeris fluuii ostia ingressi, Aquis-
 taniam omnem deuastarunt, & nullis qui resisterent existantibus obujs, Heria ab illis in-
 sula, aliquotque monasteria sunt cremata. Exinde Normanni per Galliam longe lateque uagati,
 Burdegalam, Sanctonam, Engolisinam, Leniolicas, Parisios, Turoniam, Beluarum, Nouiom-
 gam, Aurelianos, Pictauos, & multa oppida, plurima castella populati sunt. Carolus namque
 Caluus bellum quod cum Britonibus quinque continuos gessit annos deserere non audebat,

ueritus ne cum in Normānos ducere cœpisset, si Britones à tergo premerent resistere nequiret. Lotharius uero in Italia desidebat, nec tñ ausi sunt Normāni in captis de Francia urbib. diu moram trahere: sed in Aquitaniam reuersi, eam pro sede regni propriā tenere constituerant. Carolus interea Homeuoiō Britonum duce primo, & postea Crispoio eius filio superatis, occisisq̄, Britannia potitus se in regē Lemouicæ urbis ungi curauit, & Franciam cum exercitu est ingressus. Eoq̄ anno qui fuit à Fonteuentino prælio quintus decimus, Lotharium imperatorem abdicasse se imperio & monasticum induisse habitū apud omnes scriptores uideo: Per quod etiam tempus alter eius frater Ludouicus in suo Germaniæ regno obiit. Implicitum tunc recipiendarum Franciæ urbium bello Carolū Caluum assumpsisse Romanum imperiū, & regno Germaniæ sua imposuisse præsidia, magis confuse, magis nude traditur ab omnibus, in quos quidem inciderimus scriptoribus, q̄ tantas res meritas fuisse iudicamus. Quod autem apud omnes scriptores constat, Carolus Caluus imperatoris nomine assumpto, Romam se contulit, & à Ioanne octauo pontifice Romano coronatus, ilico in Franciam redijt, compositisq̄ illic rebus Romam est reuersus. Interea Carlomannus & Carolus qui ex defuncto Ludouico fratre Germaniæ rege nepotes illius erant, exercitu ex omnibus Germaniæ prouincijs coacto, in Italiam aduersus patrum ducere constituerant, mouerantq̄ signa quum Caluus copijs Italiae raptim subsequi iussis, Mantuam accessit, Veronam eo consilio ducturus, ut in salubus Tridentinis nepotes ingressu Italiae prohiberet. Sed quum apud Mantuam languore animi agrotare cœpisset, uenenata potione, quā Sedechias Hebræus quo utebat medico dedit, mortuus est. Ea Caroli Calui morte audita, Ioānes pont. Ludouico eius filio, cui Balbo cognomen fuit, Franciæ regi, ut imperator declararet studuit: contra uero nulli ex nobilitate Romana Carolum tertium Germaniæ regem, qui ut ostēdimus cū Carlomanno fratre exercitū in Italiam ducendum habebat paratum, imperatorem fieri adiuuerunt, & captum pontificē in custodia habuerunt. Ille uero fuga prolapsus ad Ludouicum Balbum regem in Franciam se cōtulit, & per annum ibi moratus, cum regem amicissimum ex more inunxisset, Romam à Carolo tertio imperatore uocatus redijt, eūq̄ etiā unctum imperij diademate ornauit. Is imperator paulopost in Normānos duxit, Franciam & Lothoringiam rapinis incendioq̄ uastantes. Eos autē breui adeo pressit, conclusitq̄, ut Rothifredus eorum rex, pacē petita, se passus sit fieri Christianū, quem imperator de baptismatis fonte leuauit. Interim Ioanne octauo, & paulopost Martino secundo ac Adriano tertio pontificibus Romanis uita functis, Stephanus quintus ad annum salutis octingentesimum nonagesimum quintū pont. creatur: cuius pontificatus tempore Carolus à regni Franciæ primoribus pro inutili imperio deiectus, suffectusq̄ est illi à Francis in Romanorū imperatorem Arnulphus quidam obscurissimo natus loco. Franciæ autē regno primum Carolus puer, cognomine Simplex præficit. Deinde eo deiecto Roberti quondā Saxonie ducis filius Otho in Francorum regem assumptus est. Desit autē in Arnulpho gens Francorū imperij Romani culmine decorari ad annū circiter centesimum, postquam felicibus, & cum multis Europæ prouincijs, tum Italiae faustissimis auspicijs Carolus cœperat imperare. Si quis uero eius temporis gestas res, & uniuersum Italiae regimē, cum ad sexaginta qui sequuntur annos cōparabit, profecto intelliget nulla unq̄ tempora sibi inuicem magis fuisse contraria, ut quemadmodū afflictam laceratam & omnibus bonis sub exarchorum à Constantinopoli missorū tyrannide exhaustā Italiae, Caroli & quasi omniū eius successorū magnificētia, bonitas, liberalitasq̄ erexit, infra pontificatus, dissidentes inter se Latini nominis principes & incursantes barbari à externi eā propemodū ad desolationē interitumq̄ perduxerint, effecitq̄ horū quibus scribendis manū nunc apponimus, temporū malignitas, ut omnis ferè scriptorū diligentia cessauerit. Nanq̄ Lateranensis ecclesiæ bibliothecarius uigintiunius summorū pontificū qui per eos fuerūt ad sexaginta annos gesta adeo nude scribit, ut uix parentū patrieq̄ pontificū illorū nomina, & quot in pōtificatu fuerint uel annis uel mensib. uel dieb. ponat. Suntq̄ hi pōtiffices, Quintus, Formosus primus, Bonifacius quintus, Stephanus sextus Ro. primus, Theodorus secundus, Ioannes nonus, Benedictus quartus, Leo quintus, Chri-

A Christophorus primus, Sergius tertius, Anastasius tertius, Lando primus, Ioannes decimus, Leo sextus, Stephanus septimus, Ioannes undecimus, Leo septimus, Stephanus octauus, Martinus tertius, & Agapitus tertius. Lateranensem secuti omnium primum diligentissimumque ceteri scriptores, & si de gestis rebus provinciarum, unde originem habent, aliqua & aliquando uana & superflua dicunt: pauca tamen ad Romanum imperium, Romanosque pontifices, paucioraque ad Italiam spectantia: qua ex scriptorum ariditate gestas res ad nostram intentionem facientes annorum ad sexaginta, per quos dicti uixerunt pontifices, explicaturi altiuscule repetemus. Per ea tempora in quibus Carolus Caluum diximus Romanum imperium assumpsisse, Normanni praeda in Aquitania & ceteris Galliarum regionibus facta satiati, classem trecentarum sexaginta nauium Constantinopolim duxere, suburbanisque illius spoliatis atque incensis in Britannicum mare sunt reuersi: & fere per eadem tempora Saraceni Cretam insulam aggressi, ea omnia sunt potiti, quorum pars maxima in Italiam nauigans omnes urbes in sinum Adriaticum ab Ancone Hydruntum uergentes tenuerunt, uel desertas fugientibus habitatoribus incenderunt. Alijs tamen tunc in locis res Christianis prospere succedebant. Bulgari namque non quidem tunc prius, ut multi habent scriptores, Christiani sunt effecti: sed quum longo prius tempore schismati fuerint, catholicae fidei dogmata acceperunt, eorumque rex, regno filijs relicto monachus est effectus: & Sueropilus Dalmatiae rex, subditaque illi Sclauorum gens, quam a Bohemis Germanis originem habuisse ostendimus, tunc primum ad Christi fidem sunt conuersi. Facta autem est per id temporis regni Dalmatiae diuisio, cuius membrorum nomina a parte etiam nostra in usu habentur. Siquidem uetusti nominis Dalmatia Graeciae regio prima ab oriente Macedoniam, ab occasu Histriam, a meridie pelagus Adriaticum, a septentrione Pannoniam habuit. Noua autem in diuisione a campis Dalmatiae hinc Histria usque Croaciam albam, inde a dictis campis Dyrrachium usque Croaciam rubeam, & uersus montana a flumine Drino trans ipsum flumen Macedoniam usque Rassiā, & citra flumen Bosnam uocauere. Seruat tamen aetatis nostrae consuetudo, ut ea omnis Dalmatiae quodam ora in sinu perueniens mare uergens Dalmatia, & quicquid eiusdem montes mediterraneaque fuerint, Croacia nominetur, Rassiāque & Bosna pro regni Croaciae regionibus habeantur. Adrianus imperator secundus per cuius tempora fiebant praedicta, synodum apud Constantinopolim haberi curauit: in qua quum depositus esset Phocas Constantinopolitanus patriarcha, nescit quod pontifex ipse Romanus quaesierat, quidquam fidei Christianae rebus proficuum esset factum: sed inueteratum iam Graeciae cum catholicis dissidium recruduit. Ingressi per id tempus erant Saraceni Tarentinum sinum, & omnem eius ora ferro ignique uastabant. In quos delata Venetorum classis duce Ursio Particiaco eos fudit. Interim Ioannes octauus pontifex Romanus Adriano defuncto successerat, qui multi ut debuit faciens Graecorum cum Latinis unionem, quod Saracenis exterminandis maxime opportuna uidebatur, synodum in Constantinopoli quintam celebrari curauit, in qua trecenti & tres supra octoginta patres fuerunt. Quid autem declarandis fidei Christianae articulis ea profuerit synodus, canonum libri habent. Sed quod nobis constat, nulla Graecos inter & Latinos secuta est foederum compositio per quam Saracenis melius resisti potuerit. Eodem enim anno illi Creta insula egressi Dalmatiae oram inuaserunt, & non solum exposita mariloca, sed facta plerisque in locis excensione mediterranea uexarunt. Qui Gradum usque delati, oppugnata diu urbe ideo non sunt potiti, quod Veneti uicinae urbis periculo excitari laborantibus praesidium attulerunt, & fugatos inde Saracenos mari quoque superato expulerunt: in cuius fortissimi facinoris gratificationem Basilij imperatoris Constantinopolitani apocrisarij Dalmatiam administrantes Ursium Particiacum ducem Venetum protospatharium imperialē declarauerunt: is dux accepti muneris gratias relaturus campanas XII. magni ponderis Basilio imperatori dono misit. Easque campanas constat prius fuisse, quas Graecia alicubi habuerit. Nihil postea inuenimus scriptum memoratu dignum usque ad tempora Adriani tertij, qui primus inchoata a Nicolao primo, sed non perfecta lege sacrata sanciuit, ne imperatoribus ultra liceret pontificum Romanorum electionem aliquo modo se ingerere. Interea dum omnibus fere in maritimis Italiae oris in Christianum nomen defauiunt Saraceni, noua suboritur haudquaquam minor labes. Etenim Hunni gens, sicut longe supra ostendimus, Scythica innumera penes manus egressa finibus, non prius

in itinere sedes coepit, q̄ ad consanguineos Vngaros Pannonias incolentes peruenit, & praualuitq; ea immitior gens, & factos humaniores continuata cū nostris per multa se-
 cula conuersatione, ex Hunnis primo Bauaros, & postea sicut ostendimus, Vngaros di-
 ctos patrijs expulit sedibus, tradiq; uidemus eam gentē, quando tunc primum aduenit,
 calentibus adhuc patriae morib. crudis carnibus & aliquando humanis uesci solitā. Post
 paucos itaq; annos q̄ aduenerant Arnulpho apud Francos Stephani, ut docuimus quin-
 ti pontificatus tempore in Imperatorē creato, Longobardi loca nunc Lombardia dicta
 incolentes, siue quia in praedictae Vngarorum gentis praesidio aduersus Arnulphum im-
 peratorem sperauerint: siue quia rebus Italiae in maximū adductis dissidium, Romanos
 paruifecerint, illis aduersari ac aperte inimicari coeperunt. Romaniq; & caeteri Itali nul-
 lum ab imperatore nouo dissidijs regni Franciae implicito auxiliū aduersus rebelles Lō-
 gobardos affuturum intelligentes, Berengarium Foroiulensem ducē, Roma oriundū
 crearunt imperatorē: nec tamen adeo in creatione illa fuerunt concordēs, quin Luido-
 nem, siue ut aliqui habent scriptores, Guidonem Spoletanum ducē, alij regem Italiae de-
 clarauerint. Hunni interim siue q̄ & ipsi aduentus sui principio dicti sunt Vngari, prima
 in Germanos expeditione delati, multis mortalibus uel caelis uel captis loca sacra & que
 ac prophana & spoliarunt, & ferro igniq; destruxerunt. Nec minorem in Gallijs uel rerū
 praedam uel aedificiorum demolitionem ediderunt. In Italia uero creati principes noui
 inter se dissidentes, aliquot cōmissis praelijs cōcurrerunt, primisq; in congressibus Gui-
 do Berengarium incōmodis affecit. Et tamen Berengarius, quod scriptorum nullus ne-
 gat, uir magnanimus ac rei militaris scientissimus breui superior euasit, ut Guidonem in
 Hetruriae ciuitatibus quas tenebat in suoq; ducatu Spoletano se oportuerit continere.
 Magna autem usus prudentia Berengarius, Arnulphi imperium apud Francos tenētis
 amicitiam foederatq; quaesuit, quibus foederibus illud expresse actum est, ut se principes
 aduersus quoscunq; hostes ope mutua iuarent: primusq; Arnulphus contra Guidonē
 auxilia à Berengario rogatus Senebaldum filium cum copijs haud quaquam contem-
 nendis in Italiam misit: sed siue Senebaldus & eius duces exercitus praemijs à Guidone
 corrupti fuerint, siue utrunq; principē Italicū belli diuturnitate fatigari, eneruariq; qua-
 siuerint, nullum Senebaldus Berengario attulit adiumentum, qui re nedum infecta, sed
 nec intentata in Franciam est reuerus. Inuenio apud unicum scriptorem Guillelmū, uel
 nisse paulo post in Italiam Arnulphum, & capta Bergamo ciuitate, eius comite Ambro-
 sio per suspendij dedecus occiso, ita terruisse omnes Italos, ut ad Formosum papā a quo
 uocatus erat, Romam usq; peruenerit. Affirmatq; Guillelmus Arnulphum fugati à se
 Guidonis regis uxorem in arce, de qua se illa rutabatur obsedisse. Quicquid uero de Ar-
 nulphi in Italiam aduentu ueritas habeat, certum est Guidone rege per Formosi pontifi-
 cis tempora mortuo, Lambertum filium illi in regno successisse. Eo qui secutus est anno
 Bonifacius quintus pont. Formoso successus, dies tantūmodo xv. uixit: cuius in ponti-
 ficatu, sicut Sicardus aut sicut Guillelmus ait Ioānis noni temporibus, memorabilis acci-
 dit casus Arnulphi apud Francos imperium tenentis, quem ferunt pediculos uermes, &
 quos sola caro humana gignit, ita totum inualisse corpus ut nullo potuerit medicamine
 adiuuari, quin eo in fastidio & cruciatu uitam amiserit. Paulopost ad prima Stephani
 sexti pontificatus tempora Franci Ludouicum Arnulphi filium eius nominis tertium in re-
 gem Francorum Germanorumq; genitori in titulo imperij subrogarunt: pariterq; Lam-
 berto in Italia regi defuncto, Lotharius filius à Spoletinis in ducē substituitur, & ab eis-
 dem Etruscisq; rex Italiae declaratur. At Vngari postquam per Germaniā primo, & post-
 modum per Gallias satis fuerant debacchati, per alia q̄ iuerant Germaniā loca reuersi
 sunt. Quibus magno cum potentatu se Ludouicus Germaniā rex opposuit, sed praelio
 cōmisso maximam cladem Ludouicus accepit, adeo ut pacem obnixius petitam ingen-
 ti data pecuniarum ui, & tributo in quot annos promisso redimere sit coactus. Reuersi
 patriam maxima cum omnifariam rerum gaza Vngari tota hyeme quieuerunt: sub ip-
 sumq; ueris initium in Graecos ducentes multas eorum ciuitates sibi tributa pēdere coe-
 gerunt, pariterq; populati Bulgarorum agros, & ipsis Bulgaris praelio cōgredi ausis ma-
 gna prostratis occidione, eos sibi fecerunt tributarios. Posteaquam barbarā efferatā ge-
 nis alluio tot tantasq; nationes & puincias satis superq; inundauerat, Italia suā calamitatis

A tatis parte non caruit. Nanque per Sergij tertij pōtificis Romani tempora ijdem Vnga-
 ri Italiā sunt ingressi. Veneruntq; uia Foroiuliēsi, malo nostro, ut docuimus, ab initio mū-
 di barbaris patefacta. Opposuit uero se Berengarius imperator ad ipsum Italiā līmitem
 cum quindecim milibus armatorum, & manu conferta fractum fugatumq; penē totum
 cum quindecim milibus armatorum, & manu conferta fractum fugatumq; penē totum
 amissit exercitum. Tum furentes Vngari cede, incendijs, & rapinis cuncta uastantes, Tar-
 uisum peruenerunt, eaq; expugnata urbe ultra progressi, omniaq; uastantes, per quā face-
 rent iter Mediolanum inuadere constituerant: cum exciti opulentiaē urbis Venetiārum fa-
 ma iam tunc ingenti, signa conuertentes in eam duxerunt, & lembis tumultuarie fabri-
 catis, quorum asseres pellibus conglutinent, ciuitas noua capta ad primum impetū est
 incensa. Exinde Vngari per littorales insulas debacchati, Equilium caput aggeris Clu-
 giāq; populati sunt: fuit uero animus Riuoaltū primarias eius urbis insulas inuadere,
 sed erat alia tunc eius urbis forma, alia munitio. Nanq; Petrus cognomēto Tribunus tūc
 dux quamprimū eam gentē in Pannoniā conuēnisse audiuerat, urbē Venetiārum, q; na-
 tura loci uidetur abhorrere, à Riuo castelli ad aedem sanctae Mariae in Iubanico appella-
 tam, muro cinxerat, canalem uero quem magnum dicunt, ferrea clauerat catena, cuius
 capita unum in sancti Georgij, alterum in sanctae Mariae praedictae aedibus firmabantur:
 quum itaq; Vngari à Clugia mouentes littus q; cōtra Methamaucum est cepissent, ut in
 de Methamauco Riuo altoq; per Albiolam potirentur, Veneti Petro tribuno duce per
 arma illis resistere perrexerunt, pugnatumq; est uarijs in locis, per quā barbari multitu-
 dine freti irrumperere conabatur: & quum eo in certamine uario aliquot diebus ab utrisq;
 laboratum esset, tandemq; ipso natalis Petri & Pauli apostolorum die, Vngari uictoria
 desperantes, re infecta retrocessere, & in se continentem agrum Patauinum ad equitatu
 impedimenta q; receperunt. Annus tunc primus Vngarorū in Italiā aduentus elapsus
 erat, quando Berengarius ingenti data pecunia, datisq; pro continuanda pace obsequijs,
 se & Italiā ab ea uexatione prudenti consilio uindicauit. Ast apud Graecos Constanti-
 no puero, qui fuit Leonis filius orientale imperium tenente, quidam nomine & origine
 Ro. quem is Leo pater classis praefectum tenuerat, pueri tutelam primo, deinde imperiū
 per arma dolumq; occupauit. Quo rerum disturbio Calabri, Apuli, & alij eius ora cū Ita-
 lo legitimo imperatori Cōstantio sicut cōsueuerant subesse nequirēt, adulterino rebelles
 erāt. Erat uero Ro. pessimus uir ingenio, qui nulla alia ratione imperatori charus à prin-
 cipio fuerat, q; quia uenator fortissimus leoni in campis ferocienti congressus illum oc-
 ciderat. Vius itaq; Ro. maxima in Italos Romanosq;, apud quos sordido tamen loco na-
 tus erat, impietate, Saracenorum, Africanorum regem impulit, ut Calabris, Apulisq; sibi
 rebellibus domandis copias traduceret. Sed ea gens Christianum, & in primis Italicum
 exosa nomen, Calabros, Apulos, Salentinos & Lucanos, non domuit modo, & Graeco
 imperatori coegit, uerum etiam commissis caedibus, rapinis & incendijs penē ad inter-
 necionem deleuit, adeoq; uincendo insolens est facta, ut de subigenda diruendaq; Ro-
 ma inter eos saepenumero actum fuerit. Freti igitur multitudine Saraceni, omnē eam Ita-
 liae oram à strictioribus Calabrorū & Hydruntinorū promontorijs in ampliorē terrā ma-
 Dria inter superum ac inferum semper se extendentē usq; ad ipsa propē urbis Romae mœ-
 nia tunc ceperunt, quā breui omīssa Graeci imperatoris mentione ab ea barbarie domi-
 nio est oppressa. Erat tunc Ro. pont. Ioannes decimus Tauxignano Romandiolaē oppi-
 do oriundus, qui populorū Italiā calamitati cōpatiens, formidans quod futurum appa-
 rebat, ne Roma à Saracenis inuaderetur, Alberici in Hetruriae partibus Marchionis au-
 xilia implorauit. Ipsum Albericum concordant oēs scriptores uirū fuisse praestantissimū
 sed aliqui eum fuisse pontificis fratrem affirmant, aliqui supprimunt, nullus in cōtentio-
 ne adducit. Ego autem finem quem exitio pontificis parem habuit considerans, ut cre-
 dā illius fratrem fuisse inclināt animus. Sub ipsum Alberici cum copijs in urbem aduētū,
 habitus est Romae tunc etiam aliquid neruorum habentis eorum qui arma ferre possent
 delectus, eductusq; ex utrisque copijs exercitus, quem magnum paratissimumq; fuisse
 euentus docuit: nanq; pont. Ioannes decimus, ut aliqui uolunt simul cū Alberico: uel ut
 alij habēt scriptores, Albericus Marchio cū exercitu in Saracenos gentē penē innume-
 ra delatus, eos Romae urbis finib. ilico expulit, & persecutus retrocedētes cū illis apud
 Lirim fluiuiū, quē nunc Garlianum appellant, conflixit, uicitq;, & reuersus cum uictoria
 ac exer-

ac exercitu penè integro, ouans Romam est ingressus. Cōsternati animis ea clade accēpta Saraceni, montis Gargani arcē cōmuniētes, apud eam & sub ipso monte sedem ceperunt, ex qua Italiā multis postea temporib. uexauerunt. Romæ aut̄ orta inter primates diffensio, Albericus Marchio per inuidiam ingratiūdinemq̄ pellitur, qui apud Ortam Hetruriæ oppidūm se cōmuniēs, uicē inuidis ingratisq̄ Romanis repēdere statuit, sed talem quæ rem Italicam in miseriam calamitatemq̄ perduxit. Ad Vngaros enim nuncios mittens, qui operam & opem suam ad Romanæ urbis oppressionem polliceret, illos ut spretis fœderibus cum Berengario imperatore iētis nenirent impulit. Sed ea gens p̄da Romani agri fines, quod in primis Albericus quæsiuerat, nequaq̄ attigit. Hetruriam uero omnem, quam Albericus saluam esse pactus fuerat, cōmissis summa & aliis inaudita impietate cædibus, incēdijs & rapinis propē destitutā desertamq̄ reddidit. Omnes enim mortales fœminas æque ac mares qui cædib. superfuērāt, aut fuga prolabi nequiverant, in Vngariā abduxit. Quid aut̄ eo tempore Berengarij imperatoris, aut Lotharij regis nomen, autoritas uel potentia effecerit, ut ignorē facit scriptoū ariditas, quā supra calamitatū Italiæ initio deplorauī. Sed apud omnes & in primis apud Ricardum cōstare uideo Vngaros postquā uocati ab Alberico Italicam degustauerāt prædā, per singulos penè qui aliquandiu secuti sunt annos ad abradendū si quid reliquum erat, in Italiam reuertisse, uideo q̄ per infelicissimum id seculū partē Italiæ mediam hinc à Tyberi amne in Calabros, inde ab Aterno, cui fluuiū nunc Piscariæ est appellatio, in Salētinis: & sinū Tarentinū à Saracenis qui apud Garganum confederant, direptā afflictamq̄ fuisse, quā nulla ex parte feliciora per Vngarorū incursiones tempora habuerit ea maior pars, quæ hinc à Tyberi, inde ab Aterno Alpium finibus cōtinetur: quantum aut̄ ex Guilelmi scriptis cōiicere potui, Berengarius imperij sui uires, nomenq̄ ad eam Italiæ partē, quæ nunc est Longobardia, ad Alpes usq̄ obtinebat. Nam per eadē Ioannis decimi tempora dum hinc Vngari, inde Saraceni, ut diximus, alias Italię partes premerēt, Ludouicus Bosonis prouinciæ Romanæ, & Burgundiæ regis filius per Taurinos Italiam est ingressus: quē Berengarius secundus prelūo superatum, captumq̄ ea conditione iureiurādo firmata dimisit, ut nunquā Italiā cum exercitu ingredere. Quod autem Berengarij secūdi mentio nem prius feci, q̄ de primi morte quicq̄ dixerim, nullus mirabit̄ qui Vincentij Beluacensis fratris, Martini Polonicaensis archiepiscopi, Sicardi Cremonensis episcopi, Ricardi & Guilelmi monachorum, Gothfredi Viterbiensis, & fratris Ptolemęi de Luca chroniconū libros perlegerit. Ne enim omnes eorū hac in re errores quod longum esset recenseamus, quum aliqui eorū dicant primum Berengarium quatuor, & secundū duodecim annis imperium tenuisse, tempora Lotharij & tertij Berengarij ad tredecim annos protrahūt, ut quinq̄ ipsos imperatores Latinos cū regibus & tyrānis interiectis, per annos duos de triginta tantūmodo in Italia fuisse ultimus dictorū scriptorū Lucensis affirmet. Nos uero & si dictorū imperatorū regum & tyrannorū tempora distinguere nescimus, id certū habemus à Berengarij primi initio imperij ad Othonis primi & germani legitimi imperatoris coronationem à Ioanne duodecimo pontifice Romano factā, annos ad quinquaginta quinq̄ intercessisse, & ipsum Othonē Berēgariū in Lombardia primo regnare permissum, postea in exilio egisse docebimus: ut confidenter affirmemus sex siue imperatores siue reges Italia oriundos, tres scilicet Berengarios, Guidonē, Lothariū, & Albertū: inter quos Rodolphus Burgundus, & Vgo Arelatēsis regnarunt, per eos quinquaginta quinq̄ annos Italiā motibus agitasse. Sed ad rem. Dum Saraceni, quos Ioannes decimus pont. & Albericus marchio superauerant, ex Gargano monte unā, & Hungaricus Burgundis in Lōgobardia Pedemōtib. resistit, Ludouico regi Germanię, & apud Francos Germanosq̄ imperatori mortuo successor Cōradus Austrię dux fueras declaratus. Exinde Ludouicus Bosonis Burgundio cōtra iusurandū Berēgario secūdo imperatori Italię præstitū per Tridentinos in Italiā reuersus Veronā cepit, duxitq̄ in illū Berengarius. Et Veronensib. deditiōnē facientib. Burgundo cū copijs interceatus exceptatusq̄ abire permissus est: secundū quam uictoriam Berengarius imperium quietēq̄ in Italia reintegrare cupiens, pacē fœdera q̄ cū Hungaris firmauit: Hungariq̄ rabie, quæ in Italos desequire tot per annos assueti fuerant, in externos uersa, Alemanniā denuo popu-

A pulati ac vastare cœperūt. Nec tñ interea quiescere pōtuit Italia. Romanus nāq; popu-
 lus Alberti Spoletani siue ducis siue regis appellati auxilio fretus, iustissimaq; commo-
 tus ira Hortanum obsidēs oppidū de capto Alberico Marchione suppliciu sumpsit.
 Sed interea Saraceni ad Garganū sedentes Apulis Calabrisq; noua excursionē vastatis
 Beneuentū urbē obsident, spoliataq; incēdunt. Quibus ultra progredi, ut Romanos
 inuaderent fines parantibus, Romani pont. Ioannis decimi suasionibus impulsuq; addu-
 ctū, Guidonem nescio quem comitem cohortibus tumultuario delectu coactis præfici-
 unt. Isq; in Barbaros ducens furens repressit. Eo autē demissionis animorum per affli-
 ctas calamitates in Italia peruentū erat, ut aditis Barbaris populi quamprimū excidio
 se & internecione domari intelligebant, deditiōne fecerint. Itaq; Saraceni dū spolianda
 Beneuento detinerent, nuncijs qui permittentibus sese eorū deditiōni salutem pollice-
 rent præmissis, nonnullorum Rom. ciuitatibus oppidisq; præsidia imposuerāt. Quō cū
 duxisset Guido, fuere ciuitates, in quas admissus miles Romanus cum retēto Seraceno
 habitauit, & aliquandiu hic de retinenda, ille de capiēda possessione certauit. Superio-
 res tñ euaserunt Romani, quod Saraceni ex gentis more quamprimum sibi pro uictio-
 ria decertandum intellexerunt, Romanæ terræ finibus excesserunt. Reductis cohorti-
 bus Guido urbis quieti inuidens, Ioannē decimū pontificem bene de Romanis, & opti-
 me de se meritum interfecit, Suffectusq; in pontificē Leo sextus per sex mēses uixit, cui
 Stephanus, ut aliqui sextus, ut alij uolunt septimus, est suffectus. Interea Vngaris post sa-
 ctā cū Berēgario imperatore pacē, Alemanniā, Alesatiā, Saxoniāq; populantibus, Hen-
 ricus Germaniæ congressus, eos apud urbē Moresbuch maxima afflixit cæde. Per idq;
 tēporis Berengario secūdo imperatore post pacatos, ut diximus, Vngaros, imperiū Ita-
 liæ ut instauraret adnitente, tyranni quibus formidolosa erat eius potentia, perniciosis
 Italæ machinationibus resistere perrexerunt, Rodulfo Transiurense Burgundionū re-
 ge suasionibus pollicitationibusq; in Italiā accersito, qui perditorū hominum Italæ ma-
 gnātū potius q; exercitus sui uiribus fretus, Berengario pulso in illius quōdam imperij
 C parte Italæ tribus annis regnauit. Nec tñ diu tardauit ultio, quæ bonos earū regionum
 aque ac perfidos afflixit. Etenim Vngari, ad quos Berēgarius cōfugit, Salardo duce in
 Italiā uenientes, & omnia per quæ incedebāt uastantes, Papiā obsederūt, & uī captā fer-
 ro & igni ut absumerent sunt adnisi. Quæ effecit accepta clades, ut Italiā quibus Rodul-
 fus Burgundio introductus fuerat, parū præsidij in illo esse cernētes, Vgonē Arelaten-
 sem comitē in Italiā uocauerint: cui cedens absq; cōtentione Rodolphus, in Burgundiā
 se recepit. Duxit uero, ut debuit, Hugo Italæ regno potitus Rodulphi regis exēplo ad-
 monitus, suspectā eorū à quibus uocatus fuerat fidē, & dato Samsoni cuidā ex ducibus
 suis exercitus negotio, illos quid fieret, principio ignorātes, in exiliū egit. Nec tñ Hu-
 gonē regem sua satis tutata est prudētia, qd Arnoldus Bauarorū dux à factiosis exulib.
 alijsq; domi potētibus Italæ suafus aduersus eū in Italiā cum paratissimo exercitu ue-
 nit, quē Veronenses primū regē Italæ appellatū intra mœnia acceperunt. Longe autē
 D aliter q; fecerat Rodolphus regnum suum Vgo ut retineret adnisius est. Qui exercitu ad-
 Veronæ mœnia appulso pugnandī copiam Arnoldo fecit, & etiam prælium nequaquam
 retractante paribus animis est decertatū. Vicitq; Vgo, & Veronensibus reiectam in Ra-
 cherium episcopum suū rebellionis culpā deprecantibus pepereit. Racherius uero epī-
 scopus Papiā in exiliū est actus, Berengario secundo quem Italia pulsum ad Vngaros
 confugisse diximus, apud illos, uel ut aliqui habēt scriptores, apud Sueuos uita functo.
 Berēgarius tertius primū Berengarij ex filia nepos, in Italiā uenit. Quem uero & quātū
 adduxerit exercitū, aut cuius gentis ope adolescēs exul sit reductus, qd in primis oport-
 tuit, nullus scribit. Sed apud multos cōstare uideo ipsum Stephani septimi pōtificis tem-
 poribus Italiā aduersus Vgonē Arelatensem ingressum esse. Eoq; anno qui fuit Christia-
 næ salutis nongentesimus tricesimus primus: uel iuxta quorundam opinionem Ioanne
 undecimo pontifice nongentesimus tricesimus quintus, Saraceni Africā incolentes, in-
 genti ducta classe, orā omnem Hetruriæ maritimam populati sunt, & Genuam circum-
 acti, urbemq; graui obsidione pressam ceperūt, in qua maxima usi sunt sœuitia: urbe em-
 spoliata, & ijs, qui arma ad defensionē induerant, primo impetu cæsis, oēs pariter pube-
 res latebris eductos trucidarūt. Moturiq; & in Africam redituri, mulieres omnis ætatis;

Blondus.

Q

& impu-

& impuberes masculos cū facta praeda nauib. impositos abduxerunt. Miratus uero sum hanc Genuensium calamitatē apud diuersos scriptores legens, neminem eorum incidisse, qui dicat urbē à Saracenis igni ferroq; uastatā. Ideo Veneto scriptori Danubio impuberes Genuensium ex Africa in patriam breui reductos fuisse affirmanti magis credo, quod gentis æmulatio in ea felicitatis parte fidē scriptori uideat astruere. Stephano septimo per id etiam temporis, & paulo post Ioanne undecimo defunctis, pontifex creatus est Leo septimus. Ad cuius anni terni tēpora, Gulielmus scribit Henricū Germaniæ regem atq; imperatorem obiisse: cui sit in regno imperijq; titulo suffectus Otho filius Matilde susceptus Theodorici Saxoniae regis filia. Is Otho fuit naturæ & ingenij dotibus uir excellens, cuius in re militari ferox ardēsq; animus, comitate & summa erga oēs humanitate supra gētis suæ mores cōditus erat: hinc etli multa domandis Germanorū hostibus bella feliciter cōsummavit: maiora tñ regno suo iecit fundamenta, rebellibus contumacibusq; pceribus per tolerantiam, humanitatē & comitatē in amicitiam foederatq; reductis. primos tñ regis annos, uel ea ratione habuit fidelissimos, quod Saxones se absente, Hungaros eorum agros populantes prælio fuderunt, & tanta cōfecerunt occidione, ut aliquot annis postea quieti intra Pannoniā se continuerint. Interim Berengarius Italiā ingressus, siue quia debilem adduxerat exercitum, siue quia populos Italiæ suis fauoribus parū inclinatos offenderit, q; primum Hugonem regem arma aduersum se parare intellexit: retrocedens, Alpes transcendit, & se contulit in Sueuiam. Affligebat tūc Italiā fames, qua ad tres annos cōtinuante, Hugo rex nullis agitatus rebellū motibus, nullū & ipse cōciuit motum. Sed Agapito secundo post Martinum tertium ad pontificatū maximū assumpto, Berengarius tertius magnis externorum adductis copijs in Italiam est reuersus: ad primam cuius aduentantis famam, rebelles in Hugonē animi multitudine in Italiæ regionibus sunt ostensi. Id cū peruidisset Hugo, quod uiribus nequisset, consilio puidere perrexit. Missis namq; ad hostē iam aduentantem oratoribus, cum eo his æquo iure omnia administrarent. Viguitq; aliquot annis solo nomine consortium, quod Berengarius acri uir ingenio, Lothariū spreuit: qui apud Papiā cum uxore Alundā nobili ac ferocissima muliere, cuius dotis iure eam ciuitatē & multa oppida obtinebat, se cōtinens iniuriā dissimulauit. Italis etiam Berengarius superbe ac auare imperans, eos potius in tremore continuit, q; sibi beniuolentia sciuerit & humanitatis artibus deuincire. Hugo interim post parum q; Arelatū redierat, diem obiit: per idq; temporis Henricus Bauariæ dux, magno Italiæ cōmodo Aquileia capta, in proximas urbes aduenerit. Quibus ut pgrederent molientibus, sese opposuit Henricus: & commisso bis prælio, Hungari accepta primo & iterum clade repulsi, in Hungariā redierūt. Ea uictoria faciente animos, Henricus omnē eam Italiæ partem ditissimam, quæ Aquileiam Papiamq; intercedit, excursionē potius q; peragrando populatus est. Berengarius uero legatis per Lombardiā missis, q auxiliaries copias apud Brixiā cogerent, educio repēte stationibus exercitu, Papiam properare cœpit. Quod quum habuisset exploratum Henricus, sibi tūc ita secundo amne nauigatione, nullam prius excensionem fecit, q; ad agri Paduani fines peruentum est. Qui continuato ex eo loco itinere, intra Austriam se recepit. Vix dum Berengarius tumultum sedauerat, quū Taxis rex, Hungaros suos Italiā, ut diximus, pauro ante pulsos de Bauaro, quē in Italiā regnare opinaret, ulturus paratissimo Italiam irrupit, tantusq; Itolorum animos tunc pauor inuasit, ut ultimum impendere exterminium contremiscerent. Berengarius uero siue propitiore usus fortuna, siue cōcilij prudētia, Albertū mittens filium, Taxim multa oratum peruicit, ut acceptis nummorum modijs arē regni Berengarij tertij annus, quo in tēpore Lotharius solo nomine rex fatus est functus, & Berengarius Alundā, ne alicui nuberet, patrimonij sui dominium, & Italiæ regnum, per dotis occasionē inuasuro, publice apud Papiā carcere mancipauit. Tuncq; maiora audens omnem Lombardiā Alberto filio permisit gubernandam, & se imperatorem Augustumq; appellans, illum regē Italiæ uoluit appellari. Multa interim maximaq; & quidem

A quidem præclarissima in regnis Fræciæ & Germaniæ Otho rex gesserat, quæ nostræ in-
 tentioni parum accõmoda omittimus. Sed quum eius uirtutis fama etiam in Italia cele-
 bris haberet, Agapitus pontifex multiq; proceres Berengarij Albertiq; filij tyrãnidem
 exosi, illius opẽ rebus afflictis Italiæ poposcerunt. Qui cū quinquaginta, & eo, ut aliqui
 uolũt, amplius armatorũ milibus mouit, trita & aperta Barbaris per Forijulij regionem
 uia Italiã ingressus, Berengarium imperio, & Albertum regno Italiæ deturbauit. Quid
 aut molitus fuerit, quid resistendo fecerit Berengarius, nusquam inueni. Idq; solũ addi
 uideo, Othonem postquã Italia à Berengario & Alberto possessa est potitus, Alundam
 Lotharij quondã uxorem, carcere in quo apud Papiam tenebatur eductam in uxorem
 accepisse, & Alberto Berengarioq; superatis, deiectisq; pepernisse, quibus Lombardiã
 omnem, Verona & Aquileia exceptis, permisit gubernandã. Reuersus in Germaniã
 Otho ex Alunda uxore anno uix dum elapso filiũ suscepit. Cui Othoni postea secundo
 fuit appellatio. Ea tempestate proceres quidã regni Fræciæ, quorũ primarius ductorq;
B fuit Vgo magnus Parisiensis comes, Othonis sorore in matrimonio habens, Ludouico
 eorũ regi rebellarunt, eumq; Normannis hostibus pdiderunt, à quibus illico in carcere
 est coniectus. Quod quũ Otho intellexisset cõsanguineo regi etiã aduersus sororij co-
 natus succurrendũ esse cõstituit, & exercitu quẽ supra uiginti legiones habuisse ferũt ex
 Italij Germanisq; coacto, Franciã ducens facile obtinuit, ut Ludouico libertati regniq;
 administrationi restituto, Normanni sese intra fines suos cõtinerent. At in Italia Alber-
 tus Berengarij filius apud Rauennam cõstitutus Venetos mercatores multis affecit in-
 cõmodis. Comaclensiũ em nauigio, qd̃ illi haudquaquã tenue tunc habebãt, fretus, ma-
 re illud latrocinijs tenebat infestũ. Id quum Veneti diutius pati nec possent nec uellent,
 nauigio tumultuarie cõtracto, in Comaclum ducto, oppidũ primo impetu captum cũ
 oppidanorum nauibus incenderunt: captos autem oppidanos & iuramento, ne ultra in
 prædam cuiuspiam aduersum se obedirent astrictos, dimiserunt illæsos. Forte paulo post
C Petrus cognomento Candianus dux Petro filio, ut sui ducatus consors omnia secũ ad-
 ministraret concessit. Isq; Petrus genitori ingratus quum in eum conspirasset, in exiliũ
 est actus. Qui acri adolescens ingenio ad Berengarium, Albertumq; se contulit, & quũ
 forte duodecim onerariã naues uĩ tempestatis in primariũ Padi ostium actæ essent, eas
 Petrus Alberti consilio præsidioq; fretus interceptit. Et patre paulo post uita functo, in
 patriam reductus à Venetis dux est factus. Agapito pontifice per id temporis uita fun-
 cto, Albericus quidã Romanus ciuis potentissimus per factionẽ cum magnatibus ini-
 tam, perq; uim clero & populo illatam, filium suũ Octavianum creari põtificẽ obtinuit,
 qui Ioannes duodecimus appellatus est. Is uitam ne dum põtifici, sed cuiusq; priuato
 turpẽ in pontificatu duxit: quippe qui præter uenationis, cui se totum dedit leuitatẽ,
 mulieres palãm habuit cõcubinas. Eius gesta dum attente perquireremus, forte inueni-
 mus, qd̃ à nobis supra desideratũ fuisse nõ ambigimus, qualis Romanæ urbis status &
 administratio fuerit. Dum hinc Berengarius Albertusq; filius Lombardiã, & ut cõij-
D cimus, Romandiolã Othonis cõcessione gubernant, inde partim Cõstãtinopolitanus
 imperator, partim Saraceni Apuliam, Calabriã, Lucanos, & Saletinos in prædã habent.
 Romæ em duo cõsules ex nobilitate quotannis tunc fiebãt, q̃ ad uetusti cõsularis exẽ-
 plar summæ rerũ præessent. Et præfectus item ex nobilitate creatus populo ius dicebat.
 Ex plebe aut creati singulis annis duodecim, quibus decarchonibus erat appellatio: se-
 natus uicẽ in consilijs & deliberationibus obtinebant. Parebãt uero Romanis, à quibus
 magistratus annuos accipiebant oēs urbes, & oppida uicina Heturriæ intra Vrbeueta-
 nũ, Tuderinumq; agros in urbẽ uergētis, & quicquid à Neapoli & à Maris Reatinisq;
 ad urbem pertinet. Picenũ autem Spoletanum ducatum, & ceteras Italiæ regiones quis
 tunc gubernauerit inuenire nequiuimus. Sed quod ex superscriptis, & ijs quæ sequunt̃,
 quis facile poterit intelligere, in tanta principatuum non multitudine magis q̃ diuersi-
 tate pessimus erat Italiæ status. Otho rex interea post liberatũ, ut diximus, Ludouicum
 Franciæ regem, Boizlaum quoq; Bohemorũ regẽ inimicos in se animos præferentẽ
 domuerat. Eodẽq; tempore Vgo Magnus Comes Parisiensis, qui sororem Othonis, ut
 diximus, Hacuindam in matrimonio habebat, Ludouico regi Franciæ iterato inimicari
 cõperat. Quod quũ intellexisset Otho, ne cõtinento in fide sororio satis per nuncios li-

terasque proficeret, secunda expeditione in Franciam delatus ipse cōpescuit, & regi parere E ac subesse coegit. Qua felicitate dū omnibus in locis rex prastatissimus idemque uir optimus Otho utitur, gloriosi & simul saluberrimi facinoris occasionē est nactus. Namque Hungari, siue quia uicinos contiguosque Bohemos ab Othone domitos ac subactos indigne ferrent, siue quia illū Fracīae expeditionibus occupatū minus resistere posse crediderint, impetū in Germaniā fecerunt. Duxit uero in illos magna spe, nec minori confidentia plenus Otho, & paribus animorū ardoribus, paribusque hinc inde odijs praelio, quod aliquot diebus per solas noctes intermissum fuisse ferunt, decertatū est. Quanquā uero Othoni & Germanis uictoria cesserit cruentissima, Hūgari tamen nō fusi superatique potius quam penē ad internecionem caeli fuerunt. Adeoque tunc eneruata est potentia Hungarorum, ut multis postea temporibus Pannonia se continuerint. Tres in eo praelio reguli in potestate Othonis uiri sunt perducti, quos Germani Othone etiā, ut perhibēt, admittente, laqueo in Hungarorū dedecus suspensos necauerunt. Ea tot tantarūque diu & multis continuatarū in locis uictoriarū Othonis fama, Romanis Italisque suaserit, ut quum Berengarij Albertique filij, tum etiam ceterorū Italiae tyrannorum malis finē imponi quererent. Primi uero gloriosum aggredi facinus ausi fuerunt cardinales duo, quorum loannes nuncijs Othonē orauerūt, ut Romanam ecclesiam Ioannis duodecimi peste & uituperio liberaturus, Romam quoque urbem & Italiam pergeret liberare. Similesque literas ad Othonem multi Italiae populi, & potentes domi nobiles dederūt. Moturus Germania Otho, filiū ex Alunda uxore susceptum Othonem nomine, annū ætatis septimum agētē, in Germania regē apud Aquisgranum coronauit: fuisse autē legimus ex Italiae tyrannis nonnullos, qui arduis grumosisque mōtibz se cōtinentes, & loci fiducia freti, Saracenorū aduersus Othonē praesidia implorauerint. Sed facit deplorata saepe scriptorū ignauia, ut qui illi fuerint tyranni, aut quid tandē egerint ignoremus, Ioanem uero duodecimū scimus quāprimum Othonē Germania, ut in Italiā ueniret moturū intellexit, rescitque qui fuerāt impulsores, iracundia, cuius erat impotēs excāduisse, & cardinales diaconos naso unum, manu alterum mutilasse. Qua autē uia, quoue anni tempore Otho uenerit, nullus scribit. Quod cōstat, sub primum Othonis in Italia aduētum Berengarij Albertique filij in potestate Othonis facti, hic Cōstantinopolim, ille Austriam relegati, uirā in squalore finierunt. Sicque finis fuit uel imperatoribus uel regibus uel tyrānis, Roma & Italia oriundis, Annos ad quinquagesimum quintum, postquam Franci Italiae imperio regnoque deiecti sunt.

BLONDI FLAUII FORLIVIENSIS AB INCLINATIONE ROMANORUM Imperij Decadis secunda, Liber tertius.

OTHONI Romae appropinquanti, Romanos obuiam effusos fuisse, illumque triumpho apparatibus in urbem deduxisse multi concordant scriptores: Sicardus uero & Crescentius Ioannem duodecimum Othonem in Caesarem Romanumque imperatorem Augustum coronasse, quum alij eam coronationem Leoni octauo attribuant quam opinionem Gratianum in decretis secutum fuisse uidemus. Lateranensis autem ecclesiae bibliothecarius & si Othonem imperatorem appellat, quis & titulo & diademate ornauerit, subicit: quod quidem nulla ratione alia considerauimus, aut scribendum duximus, quam quia primam Romani imperij à Constantinopolitanis ad Francos principes translationem non modo Adriani pontificis, & populi clerique Romani auctoritate consensuque, uerum etiam totius Italiae populorum & principum uirorum suffragijs, sicut supra ostendimus, celebratam fuisse constat. Quod autem refert bibliothecarius, Otho imperator quum à Ioanne duodecimo honorabiliter exceptus esset, cum illo multis institit, ut à flagitijs temperans uitam pontifice dignam duceret. Et quum preces suasionisque parum prodesse intelligeret, archiepiscopos, episcoposque Italiae, coram quibus eadem pontifici diceret, conuocari curauit. Sed pertinax in turpitudine

A turpitudine Ioannes Roma fugiens in montibus delituit. Tum magnus ad imperatorē
 concursus factus efflagitatumq; est, ut quempiam ille dignum pontificem designaret.
 Otho autē modestia usus, electum se iubente à clero & populo Leonem Romanum ci-
 uem & Lateranensis ecclesiæ scriniariū, qui fuit eius nominis octauus, in sede Petri cō-
 firmavit. Quo facto, & rebus urbis Romę cōpositis, Otho Spoletū accessit. Nec mora,
 furentes & passione obcæcati animo Romani Ioan. cōsanguinei, populum ut ille redu-
 cereē, seduxerunt. Eiectusq; Leo agentē Spoleti imperatorem adiit: qui odio iraę ex-
 ardescens, bello persequi Romanos cœpit: & ciuitatibus oppidisq; illorum in Spoletū
 uerlis maximo per excursiones affectis incōmodo, copias omnes in urbem Romā du-
 cendas, in agro Teatino ad diem adesse iussit. Interim Ioannes post paucos q; redierat
 mensis obiit, nec scribit bibliothecarius, qd' multi habent scriptores, illum in adulterio
 deprehensum fuisse cōfessum. Sed qualiscunq; fuerit illius mors, secundum eam Romā
 ni ad Othonem mittentes pace impetrata Benedictum diaconē, & nō Leonem pōtifi-
 cē dari orauerunt. Renuit uero imperator, & se arma corporis, regnorūq; suorū tutelam
 prius, q; Leonis defensionem, dignitatemq; neglecturū, magna uocis & uultus cōstan-
 tia affirmavit: sponderuntq; uicti ea imperatoris petendī uehementia oratores Leo-
 nē cleri & populi iussu in patriam reducendum. Nec tñ destiterunt proterui, quin orato-
 ribus in urbem cum pace reuersis Benedictum in Petri apostoli sede pro Romano pon-
 tifice locauerint. Et quum intellexisset Otho, non ultra uerbis cōminationibusq; agen-
 dum ratus, primum omnium agri & ditionis Romanorum ciuitates, & oppida pleraq;
 capi, diripi, ac magna ex parte uastari curauit: Romā exinde adeo dura preffit obsidio-
 ne, ut scribat Lateranensis modium surfuris per eam tempestatē triginta aureis uenun-
 datum fuisse: tantisq; coangustatos malis Romanos Benedictū Othoni dedisse, & Leo-
 nem in pontificatus sedem autoritatemq; accepisse. Edomita Romanorum proteruita,
 Otho in Germaniā reuersus Benedictum apud Hausburgā relegauit: ubi post paucos
 C menses uel dies uita est functus. Leo q; pariter, uix ad tertium mensem, q; restitutus fue-
 rat, superstes fuit: quem solus Martinus Cusensis, & eum sequuti plures faciunt, quo tē-
 pore in urbē rediit, clero & pop. Romano eligendī pontificis autoritatem abrogasse,
 ut solus imperator deligeret, solus pontificem confirmaret. Rediturum in Germaniam
 Othonem Romanis edomitis, cæteros quoq; Italiae tyrannos domuisse, magno inaniq;
 boatu oēs quos incidimus scriptores, præter Lateranēsem affirmant. Sed qui n̄ fuerint
 tyranni, aut quæ forma status Italiae tunc abeunte imperatore manserit, nullus uerbū fa-
 cit. Leoni octauo pontifici defuncto successor à clero populoq; Romano creatus est Io-
 annes tertiusdecimus, quē Petrus urbis præfectus capitali odio persequutus est. Is quū
 solus qd' libebat perficere nequiret, cōsules, decarchonesq;, quibus om̄is rei Romanæ
 administratio tradita est, in suā aduersus pontificē sententiam perduxit: & tamen quia
 pontifici benemerenti plebs fauebat, non ausi sunt dicti magistratus per seip̄os manus
 in illum iniicere uolentas. Itaq; accersitus in urbem Iofredus in Cāpania comes potēs,
 factiosissimusq; tyrannus armatis stipatus Ioannē pontificē in Lateranēsi cepit: perdu-
 xitq; in Adriani molem: quam tunc sicut & nunc castellum sancti Angeli appellabant.
 Pontifexq; ibi aliquot custoditus diebus in Cāpaniam ductus est, ad Iofredi libidinem
 D retinendus. Sed quū Iofredus unicusq; eius filius à Ioanne Capuano principe essent tru-
 cidati, Ioannes pont. ad mensis undecimi calamitatis suæ finē Romam rediens, à clero
 populoq; Romano in pōtificē receptus est. Ea dū sic gererent Othoni, fuerant nuncia-
 ta. Isq; quia in Italiam se conferre constituerat, nec epistolis perditos à flagitio, nec mis-
 sis nuncijs providere curauerat. Veniēs autem, Othonem filium paratissimumq; simul
 duxit exercitū. Ingenti urbem imperatori dum tota se ciuitas obuiam effudit, primi
 omniū magistratus, criminum faciente conscientia, cæteros in adulatione superabant:
 parq; reddens pari Otho, conceptū in eos odium dissimulauit, quāprimum uero exer-
 citu in statua distributo pontifex primo, post ciues de rebus publicis priuatisq; audiri
 sunt cœpti, Otho rex cōsules, præfectum, decarchones in carcerem detradi iussit: nobi-
 litati tñ delaturus, consules uinctos in Germaniā deportari fecit. Decarchones exinde
 eleuatione suspensi eculeo necati: & præfectus, quia iniuriæ pontifici illatæ autor cōpli-

cum' que impulsor fuerat, ludibrio per urbis plateas compitaq; habitus, & interea dum E
 traheretur flagellatus, tetrum in carcerem coniectus, inde ad consules in Germaniam
 deportatus est, per eos ad septem annos, qui à Ioannis duodecimi fine, Benedicti quin-
 ti & Leonis octauī pontificum tempora continuarunt, multa in Italiam comperimus
 gesta fuisse non memoratu magis quàm longa & accuratissima narratione dignissima,
 si modo scriptores illa diligentius tradidissent. Saracenos namque ad Garganum sede-
 re, & ex eo loco proximo' que Sipontino sinu magnam Italiæ partem uexare solitos
 Sclauī Italia deturbarunt, fuerunt' que ij quos sub Sueropilo Dalmatiæ rege Adriani
 secundi pontificis temporibus Christianos fuisse factos ostendimus, quo impetrando
 facinore multam Saracenorum commissam cædem refertur. Sed quibus Sueropoli du-
 cibus & copijs quo' ue in loco id gestum sit, nusquam inuenimus. Quinetiam scribit
 archiepiscopus Consentinus, Hungaros post Sclauos in Italiam classe delatos Sarace-
 norum copias quæ manserant, consecisse, atque etiam Græcis pecunia redimentibus
 ea modo gesta archiepiscopo credimus asserenti, dum Ioannes tertiusdecimus Capuæ
 relegatus tenetur, Otho' que imperator in Germania agit, Saracenos ex Africa in Ca-
 labriam delatos, Consentiam regionis primariam urbem dura pressam obsidione, &
 ui captam spoliatam' que incendisse. Quæ dum agerentur, Græci Calabriam, Salenti-
 nos & Apuliam obtinentes, satis duxisse per constitutas cum Saracenis inducias suæ,
 & subditorum sibi Italiæ populorum salutē indemnitateque consulere. Erat uero per
 id tempus Capuæ princeps Pandulfus cognomine Caputferreus Ioannis frater, à quo
 Gothfredum in Campania Comitem interfectum fuisse docuimus. Is' que Pandul-
 fus Ioanni tertio decimo pontifici, ut Gothfredo interfecto Romam saluus inducitur,
 multa attulerat adiumenta. Qui quum ad Othonis aduentum Romam se contulisset,
 pontifici imperatorique ostendit fore, ut si copiarum quas Otho adduxerat, pars Ca-
 puam, & inde Calabriam mitteretur, Saraceni Italia pellerentur. Misit' que Imperator
 Othonem filium iam tunc indolis egregiæ adolescentem: Sed pauci fuit negocij ex-
 pedio Saracenos pellere, qui fama Germanorum aduentantis exercitus territi na-
 uigantes, factam in Italia prædam abstulerunt. Maius' que tunc Othoni & Pandulfo
 Caputferreo negocium fuit Græcos repellere, qui Saracenis per inducias foederatis
 aduersus imperatorem Romanum opem ferre conati sunt, attulissent' que si fortes illi
 constantesq; resistere perrexissent. Othonem tunc uarijs in locis uarijsq; prælijs cum
 Græcis conflixisse Guilelmus Sicardusq; affirmant. Aliam tamen quàm nos eius expe-
 ditionis causam referunt. Non enim aduersus Saracenos Othonē duxisse dicunt, sed in
 Græcos Italiæ incolas, qui desponsatam sibi Nicephori imperatoris Constantinopoli-
 tani filiam tradi à patre perhibebant: traduntq; prædicti, & alij scriptores, Othonem
 Græcis prælio cōgressum eos fudisse, ac penè omī Calabria, Apuliaq; eiecisse: quin ad-
 dit Guilelmus Constantinopolitanum populum amissarum de Italia prouinciarum fa-
 ctam iacturam in Nicephorum referentem, qui sponsam filiam marito tradere noluerit,
 armis correptis illum interfecisse, ac Ioanni filio imperium demandasse. Quoquo autē H
 thonem secundum Theophaniam Ioannis Constantinopolitani imperatoris sororem
 in matrimonium accepisse. Quam Ioannes tertiusdecimus pontifex simul cum ipso in
 Lateranēsi patriarchio coronauit. Nam Otho pater filium Othonem re in Saracenos,
 Græcosq; bene gesta, reuersum consortem imperij asciiuit, uoluitq; in imperatorem à
 Rom. pop. ex prisca consuetudine acclamari, quem pontifex in unctum imperiali dia-
 demate insigniuit. Ea q; in Othonis secundī coronationis celebritate Ioannes pontifex
 Capuanam ecclesiam ob Pandulphi principis merita, Metropolitanam fore constituit.
 it. Secundum eam coronationem profecti sunt in Germaniam imperatores, paulo-
 que post eodem in tempore Ioannes tertiusdecimus pontifex Romæ, Otho primus
 in Vienna Austrasiarum obierunt. Ioanni defuncto, Bonum secundum fuisse in
 pontificem susceptum multi tradunt scriptores, quorum nullus quicquam eius pon-
 tificis

Atticis temporibus gestum esse scribit. Lateranensis autem pro Bono habet Benedictum eius nominis sextum, qui à Cincio ciue Romano in castellum sancti Angeli trusus uitā ibi finiuit. Suffectum postea Bonifacium septimum patre Ferrutio ciuem Romanum, siue iure siue iniuria, tanquam minus canonicè electum, Romani quartodecimo pontificatus mense Constantinopolim relegarunt, creatusq; est Benedictus septimus. Per cuius tempora Otho secundus Hēricum Bauarorum ducem sibi rebellem domuit. Sed dum Otho ea occupatur expeditione, Lotharius rex Francorum in Lothoringiam copiosum ducens exercitum, eam Romani imperij prouinciam occupauit, & Aquisgranum delatus, agros populatus est. In quem quum Otho ex Bauaria duxisset, Lothoringia in potestate facta, Lotharius in Parisios est reuersus. Othoq; Franciam ingressus Laudunensium Suesionumq; agris uastatis, Parisiorum quoq; suburbia incendit. Reuersus tamen in Germaniam Otho, dum uado Axonam fluuium traicit, incommo- dum accepit, nonnullis suorum aquæ uorticibus absorptis, pluribus ab insequenti ho-

Bstium multitudine interfectis. Interea Basilius Constantinusq; Constantinopolitani imperatores Ioanni genitori defuncto suffecti Syriam primo populati, Cretam pul- sis Saracenis receperant. Deinde Othonem periculosissimo, ut existimarunt Franco- rum bello destineri intelligentes, nullo affinitatis respectu habito, constituerunt amissas de Italia Nicephorianis temporibus prouincias ut reciperent, consilia cogitationesq; intenderunt. Primo tamen in pericula, quæ à tergo ingruere possent, ab adolescentibus respectum est. Saraceni enim Creta pulsi, data pecunia in suum exercitum accersiti sunt. Itaque delati Barum urbe sunt potiti, ciuibusq; ne rebellarent, partim occisis, partim Constantinopolim relegatis, progressi Matheram urbem de Apulia destruxerunt. Exinde Apulia primo, post Calabria deditioe ultronea sunt receptæ. Otho interea postquam Lothoringia recepta iniurias apud Aquisgranum ultus fuerat, pacem cum Lothario Francorum rege firmauerat: ueniens inde in Italiam, & uxorem ducens Theo- phaniam Tauresienses attigerat, quando de leuirum hostili impetu certior est factus.

CTradunt uero Guilelmus Sicardusq;, Othonem priusquam in Græcos imperatores duceret, copijs Adriatico traductis Sclauoniam, ac Dalmatiam inuasisse, magnaq; illis in regionibus Græcorum præsidio destitutis rerum præda & mortalium cæde commis- sa, Romam se contulisse: Eò quum peruenisset, repentino tumultuarioq; delectu per omnes Italiae regiones coactas ingentes copias ad diem conuenire iussit, & quum Ger- manorum, Gallorum, Lombardorum, & aliorum Italiae populorum uniuerso exercitu Roma profectus, prima ad Beneuentum cepit statua: quò quum accitæ Romanorum copiae peruenissent, datas quoq; à Beneuentanis, Capuanis, Neapolitanis, & Salernita- nis turmas in ordines præmitti curauit. Facto postea agmine, profectus non prius qua- drato exercitu cœpit incedere, quàm Apuliam est ingressus. Expectari nunc scimus à nobis, quid tunc imperatores Græci fecerint, quò ue in loco castra contulerint, aut quomodo, quæ ue ratione prælium sit commissum. Sed tanti facinoris, quod maximè tunc in rebus Italiae momenti fuerit, nullam nisi uelimus mentiri, aliam rationem inueni- mus, quàm apud Basentellum fuisse decertatum, & quum Romani Beneuentaniq; ex- acie profugi non solum detrectassent prælium, sed signa deseruissent, cæteras Romani imperatoris copias à Saracenis & Græcis fusas dissipatasq; fuisse. Quo in prælio occisis penè ad internecionem legionibus, & Romanus imperator & omnis Italia neruos om- nes ita amisit, ut facile Græcis & Barbaris fuerit, si uictoria uti sciussent, Roma Italiaq; potiri. Otho imperator fugiens quum repente ad littus scaphæ se commisisset à piratis quis esset ignorantibus interceptus est, in Siciliamq; perductus, sed ibi agnitus, sese pro- missa Siculis ingenti pecunia liberari, Romamq; perducere obtinuit, & de piratis sum- ptum est à Siculis supplicium. Quum Romam peruenisset Otho, perquirendis congre- gandisq; fracti exercitus sui reliquijs diligenter operam impendit, & quia copiarū præ- sidio destitutus, in desertores signorum Romanos animaduertere non auderet, iram in Beneuentanos exercuit. Etenim integris qui turpi fuga prolapsi in urbem redierant, cæteros addens Romanos, qui arma ferre potuerunt, tanquā hosti aliquo in loco se op-

positurus, simul cum reducib. ex conflictu eduxit, & Beneuentanos adortus imparatos, & nihil tale timentes urbem cepit, spoliavit, incendit, per eamq; occasionem asportatas Bartholomei apostoli reliquias, Romæ in insula Iouis primo dicta, & postmodum Licæonia, locatas ferunt. Othonem Beneuento deleta, in urbem Romam reuersum ibi defunctum, & in Petri apostoli basilica sepultum Ptolomæus & Guilelmus sunt autores. Cuius autem pontificis temporibus is Otho secundus sit mortuus, in scriptorum cōfusione ne quiuimus intelligere. Quanquā eius tempestatis pontificū magis quā alterius quā ante aut post fuerit implicitam erroribus narrationē gestorum uarie tradi uidemus, quod Ptolomæus & Guilelmus Martinum secuti, tres successiue Ioānis nomine quartū, quintum & sextumdecimum ponunt: Lateranensis uero duos tantummodo habet, Ioannem quintumdecimum patre Leone presbytero, Romanum ciuem. Vnde ommissa pontificum successionis alta narratione à nostro proposito aliena, libet Ioannis quartidecimi uitam nem referre nullo præterquam à Lateranensi traditam. Quum is annos iam octo dignā pontifice uitam duceret, Bonifacius ille septimus, ex Cōstantinopolitano exilio in urbem reuersus, progenitoris Ferrucij potētiam dictum Ioannē quartumdecimum cepit, & in castello sancti Angeli interfecit. Repositusq; in sedem Bonifacius undecimo inuisus. Ferrucij mensis apoplexi suffocatus est. Ea Ferrucij audacia facit, ut Othonem secundū imperatorem per quietam Ioannis quartidecimi tempora obiisse credamus. Non enim uero est simile uiuo & præsentem imperatorem tantum scelus in urbe admitti potuisse. Funere Othonis ex more celebrato, Germani proceres qui tunc Romæ frequentes erant, de successore secundi filiū Germaniæ regem, pars Henricū Baioarię regem, qui primi Othonis nepos ex fratre fuerat, imperatorem poscebant. Interea nō defuerunt Romani ciues, qui resumēdum à Romanis Italisue imperium contenderent: inter quos primus uehementissimus eminebat Crescentius Numentanus. Quum uero ea secretis primo in conuentibus tractata, per uicos palam & compita sunt dici cœpta, perterriti proceres Germani in Othonem tertium secundi filiū consenserunt, quem rebus Germaniæ cōponendis per annos undecim priusquam Romam ueniret intendisse inuenio: interim Bonifacio, qui in pontificatum intrusus fuerat, uita, ut diximus, functo, Ioannes quintusdecimus patre Leone presbytero Romanus canonicè electus præsidebat. Per prima cuius tempora Crescentius Numentanus consulem se titulo præferens, urbis dominium cepit: qui obsequente sibi inuisus q; libuisset, pontificem in eam dignitatis salutisq; desperationem adduxit, ut urbe secedens in Hetruriam se receperit. Eo pont. quum uenisset, animis per uia securitatē reassumptis, Othonem tertium imperatorem per nuncios literasq; orare cœperat, ut secedi apostolica, & oppressæ urbi Romæ opem debitam afferret. Id quum rescisset Crescentius, pontificis agnatos consanguineosq; & amicos mittens oratores, illum peruicaciter, ut Romam rediret, impleuitq; factas pontifici pollicitationes Crescentius, quod illi Romæ appropinquanti cum senatu, magistratibus, & honoratis quibusq; obuius in facieq; cernuus pedes osculatus, introductum positumq; in sedem semper ueneratione debita profecutus est. Eius Ioannis anno pontificatus nono Othonem tertium in Italiam primum uenisse, & à Crescentio Numentano cæterisq; Romanis summa cum obedientia in urbem admissum fuisse inuenio. Eratq; is annus regni ipsius undecimus, per quos annos quid Otho in Germania, Ioannes pontifex & Crescentius consul Romæ egerint nullus tradit. Duxisse uero Othonem quamprimum Romæ suus extitit exercitus, in Beneuentanos Capuanosq; duces inuicit potius, quā satis aperte narrat Crescentius. Nam illos populos & eorum duces per uim & arma Romanis pacatos reddidisse nudis uerbis scribit. Quod nobis constat, anno aduentus in urbem Romam Othonis tertij secundo, Ioannes quintusdecimus pontifex Romanus obiit, nec ulla accidit ut sæpe consueuerat, cleri & populi Romani in deligendo successore contentio, quod Otho rex Gregorium sibi ex Saxonum gente consanguineum iussit, obtinuitq; pontificem declarari: à quo breui post imperij Romani benedictionem, diademataq; accepit: eiusq; facti celebritate finita, Otho imperator archægeli Michaelis ædem, quæ est in Gargano

A Gargano monte, uotis se exoluturus, quæ pridem emiserat, inuisit. Inde Romam reuersus, breui se contulit in Germaniam. Tulerat iniquo animo Romani pontificis Gregorij per meritum sanctam creationem, nec id dissimulare potuerat ferox populus. Quare uixdum Italia excesserat Otho, per Gallias in Germaniam accessurus, quum pont. Gregorius minis & maledictis exterritus, ac magis quam oportuit animo consternatus urbe clam excessit, & quum Ioannis sui præcessoris exemplo aliquandiu in Hetruria substitisset, nec illum populus Rom. supplex reuocaret, Othonem tertium adiit in Germania desiderantem. Intellexerunt uero tunc Romani futurum, ut ea concitus indignitate imperator Romam furens rediret. Quamobrem rei suæ uiribus multo minus, quam oportuerat, meritis temerarium ceperunt consilium. Etenim Crescentium curantem, ut aliqui, uel ut alij uolunt recusantem, in pateretur clamoribus consulere creauerunt, permitta sibi potestate, ut nequid res Romana Placentium detrimenti, ex arbitrio prouideret. Isque Ioannem quendam Græcum episcopum Placentinum literis ornatissimum, & ut aliqui uolunt, pecunijs affluentem, Romanum pontificem declarauit. Estque hic Ioannes, quem à Lateranensi nostro, quia canonicè electus non fuit, suppressum, alij scriptores penè omnes Martinum secuti, quandoque sextum, quandoque septimumdecimum catalogis addunt. Crescentius exinde futuris prospiciens, quæ timeretur ab imperatore periculis, muros urbis portasque instaurauit, & molis Adriani castello sancti Angeli appellato, tot tantasque addidit munitiones, ut postea semper usque ad hæc tempora sapius Crescentij, quam sancti Angeli castellum fuerit appellatum. Venit interim Otho imperator, & magnis fretus, quas adduxerat copijs, urbem penè in circuitu obsedit. Tum uero populus furoris, quæ creando consule ostenderat, oblitus, pacem misericordiamque imperatoris supplex orauit. Et quum imperasset, patribus etiam Crescentij iussu portis Germani admitti, tunc & Ioannes pont. suus præsidij simul & consilij nepos in munitissimam sancti Angeli arcem se abdiderunt, de qua aliquandiu se ab oppugnationibus paruo negotio sunt tutati. Quumque obsidionem oppugnationemque longo duraturam tempore non magis Germani quam æmuli simul & perfidii ciues ostentarent, dolo uictus est Crescentius, quæ nulla uis superatura uidebatur. Spe enim salutis data, ambo ut ad imperatorem se conferrent exeuntes, medio in itinere intercipiuntur, & Crescentius euestigio confossus, Ioannes oculis orbatu est. Tunc Gregorius quintus ad undecimum quam abierat mensem restitutus, acerrimam de accepta à Romanis iniuria ultionem sumpsit. Paulo enim post quam redierat, eam fecit de imperatoris electione sanctionem, quam hucusque per annos supra quadringentos seruata uidemus, solis licere Germanis, qui inde electores sunt dicti, principem deligere. Qui Cæsar tunc & Romanorum rex dictus, si à Romano pontifice coronabitur, imperator Augustus appellet. Suntque hi electores, Maguntinus, Treuerensis, & Colonienſis archiepiscopi: & Marchio Brandeburgensis, Palatinus Comes, Dux Saxoniae, Rex Bohemiae. Distincta sunt autem inter eos officia, ut tres primi sint cancellarij, Germaniae primus, secundus Galliae, Italiae tertius: & Brandenburgensis Marchio camerarius, Comes Palatinus dapifer, Dux Saxonum ensis portitor, Rex Bohemiae sit pincerna. Secundum eam sanctionem promulgatam Otho imperator in Germaniam rediit. Gregorius uero pont. post annum secundum & mensem septimum suæ creationis interiit. Annum in quo hæc sanctio à pontifice Gregorio facta est secundum supra millesimum Christianae salutis fuisse inuenimus. Quamquam solus inter multos Ptolemæus Lucensis, undeuiginti annos addit, & ita multorum pontificum ipse, sicut & multi alij, tempora confudit, ut ueritatem si etiam id nostri esset propositi, à nobis inueniri potuisse addubitemus. Est etiam in pontificum tradito ordine non paruus error, quod Gregorio quinto Sergium quintum Ptolemæus successum tradit, & alij Lateranensem secuti uolunt ei Gregorio Ioannem decimumseptimum successisse. Quo ad decimum mensum mortuo, Guilbertus origine Aquitanus cum esset Rauennae archiepiscopus, in Romanum pontificem Syluestrum secundum est creatus, quæ uirum nullus scriptorum affirmare dubitat, literis moribusque ornatissimum fuisse. Falso tamen ex Aquileiensis ecclesiae monumētis traditum est, sanctionem de imperatore à Germanis deligendis concessum per inuidiam supprimit, omniaque quæ supra de Crescentio diximus, Othonisque mortem & Henrici successoris orationem in eiusdem Syluestri tempora. Eo defuncto pontifice Ioannes cui Sicco fuit agnomen, cuius Rom. & eius nominis, decimus octauus successit.

Sexto

Sextoq; abinde mense quum is obiisset, creatus est Ioannes, cui Fasano fuit agnomentū, nominis ordine decimus nonus: cui de functo successus est Sergius quartus patre Martino Rom. quem honestæ & integræ vitæ uirum id agitauit infortunium, quod per annos duos, quibus in pontificatu uixit, Romā & Italiā famem miro & inusitato modo traditur afflixisse. Constantinopoli tunc imperabat Michael Cathalaicus, in cuius ditione Calabria & Apulia de Italia erant, & Saraceni Italiā premebant. Eratq; per eam tēpore in Italia Guilelmus quidam gente Normannus, cognomine Ferrabach, quē inuenio Herurix partem per omnem Romandiolam tunc temporis possedisse. Quo autem tēpore in Italiā uenerit, aut qua fretus autoritate seu occasione eas sibi subegerit regiones, nullus scribit: sed eum constat nobis duxisse originem à comitibus Lombardiæ: libetq; eius genealogiā à Cōsentino traditā recensere. Bis seni Tancredo liberi fuerūt, Samus, Gothfredus, qui Robertum genuit comitē Lauritelli, Drogo, Tancredus, Guilelmus cognomine Ferrabach, Gunfredus, Malogerus, Robertus cognomento Guiscardus, Rogerius, Alberedus, Gothfredus, & Frumentinus. Cessantib. itaq; in Italia motibus, ipse Guilelmus Ferrabach origine Normannus præclarū aggressus est facinus: Capuano nāq; & Salernitano principibus per fœdera sociatus, ad Malochū Græcū Apuliam Calabriāq; pro imperatore Græco administrantē mittens, fœdera secū etiā inijt: per quæ actū est, ut quatuor ipsi quaternos coniungentes exercitus unica expeditione in Siciliā traicerent, prædaq; omni quā facerent quartipartita, Sicilia captæ dominium ipsis quatuor simul cederet. Traiecerūtq; & Saracenis parim captis cæsisq; partim pulsis, Sicilia Christiani duces sunt potiti: Sed Malochus prædam quidē æqualiter diuidi passus est. Siciliā uero magistratibus ab imperatore suo cum nouo exercitu missis tradidit gubernandā. Dissimulauit tunc cōceptum ex iniuria odium Guilelmus, & præda nauibus imposita cū Salernitano Capuanoq; principibus in Calabriam est reuersus. Dumq; Capuā unus, alter Salernum copias reduxit, ipse longum ingressus iter in Apuliam duxit, & Melphiam circumfedit, ab oppidanisq; introductus, bello quod sciret imminere necessaria cōparauit. Ad primum autem eius facti nunciū aduolans in Italiā Malochus, castra ad Melphiam portas repētino impetu est metatus. Tum Guilelmus quassatos de itinere & immunitatis adhuc castris nulla coercitos disciplina Græcos aggressus est: quo in cōflictu Malochus fracti exercitus sui oēs neruos amisit. Insecutus Guilelmus à captis à se de Apulia quā longè remouit, multaq; eius regionis parte potitus est. Obijt per id temporis papa Sergius, cui Benedictus octauus Gregorio patre Tusculanus in pōnificatu successit, per eiusq; tempora Otho tertius imperator in Italiā est reuersus: causa aduentus sui minime traditur, & Guilelmus eum Romæ obiisse, cadauerq; suum in Germaniam, ut maiorum sepulchro inferretur fuisse latum, superflua & anfractuosa narratione scribit. Certū uero est Romanos qui Othonem ob factā eo impellente de imperatoris electione sanctionē odirent, cum ferro armatis munitum nequirent confodere, ueneno interfecisse. Nec in ausus est tunc Romanus pont. sanctioni ut contra facerent intentare. Et Germani electores concessio iuri tunc primum innitentes anno incarnationis tertio supra millesimū, Henricum ducem Bauariæ, Cæsarem declararunt, quem tradidimus suum in Italiā ad uentum per annos duodecim distulisse. Multa enim cum Gallis, plurima cum Metensibus bella gessit. Interea anno salutis Saraceni Italiā bipartito exercitu ingressi, hinc Capuam ceperunt, inde Barum obsederunt: & Barensi quidem ciuitati à comiteatibus indigentia magis quā Saracenorū armis laboranti, Petrus Vrseolus Venetiarum dux annonā importata subuenit: nec tamen soluerunt obsidionem Saraceni. Quare quū essent Constantinopoli nunciata ea quæ dux Venetiarū fecerat, Gregorius imperialis Capitanus, id magistratus est nomen, cum classe in Adriaticum uenit, qua Venetæ coniuncta itum est in Saracenos: de quibus superatis, cæsis & repulsis communem gloriam reportarunt. Eo qui secutus est anno Turci Hierosolyma capta à dominici sepulchri ecclesiarumq; montis Sion & Bethleē uiolatione diuino munere temperarunt. In Italia uero Adriæ ciuitatis, cuius uicinitate superū mare nomē accepit, incolarum maior populus quā urbis uetustas tunc tolerasse uideatur, Venetorum fines infestarunt: quibus Otho Vrseolus Venetiarum dux Petri defuncti filius apud Lauretū, qui uicus est Padū inter & Atesin, qua in mare defluunt occurrens conflixit, ac superati Adrienses breui ad eam peruene-

A pertenerūt opum tenuitatem, in qua postea semper sorduerūt. Comite etiā Guillhelmo
 defuncto frater Drogo Apuliam obtinuit, quem missus a Cōstantinopoli Mel alter Ca-
 tipanus imperialis primo impetu Apulia penē omni expulit: sed impiger Drogo exerci-
 tu instaurato, Græcorū superatis copijs perdita de Apulia recepit. Quo autē anno primū
 Romā uenit Henricus, a Stephano octauo Imperator Augustusq; appellatus est, diade-
 mate ornatus: qui prima expeditione sicut pia, sic & felici in Capuam ducens, Saracenos
 ibi sedentes Italiam linquere cōpulit. Inde quia Bubaganus Meli susceptus imperatoris
 Constantinopolitani Catipanus Saracenis fauerat, bello eum acerrimo est insegutus. In-
 staurauerat per id tēporis ac potius a fundamentis ædificauerat Bubaganus in Apuliæ
 finibus Troiā urbem, quam Echanam a priscis dictam fuisse Cosentinus parū perite scri-
 bit. Castra enim Hannibalis ex loco prius appellatam fuisse Guido Rauennas ex dignis
 fide maiorum testimonijs affirmat. Eius autē condendæ loco urbis ratio fuit, quod habi-
 tatoribus Græcis tanquam in Coloniam ductam eò missis Apulia Calabriaq; in fide cō-
 tinendis & Romanorum finibus infestandis, uidef maxime opportuna. Quod cū Hēri-
 cus intellexisset, nouæ & uix munitionib; firmatæ urbi castra admouit: Estq; autor Co-
 sentinus, Benedictū pontificem huic expeditioni, quā multū cordi habuerat, interfuisse.
 Sessum tñ ad eam urbem mensibus quatuor, & machinæ omnis generis admotæ. Aesta-
 tis autē aduentu, quod caumata regio habet occidentalis intolerabilia, Henricus impera-
 tor deditionem ab oppidanis oblatam acceptans, cum datis oblidibus Romā est reuer-
 sus. Habet uero unicus scriptor Guilhelmus, Henricum postquā Roma in Germaniā
 se contulerat, cum Roberto Francorum rege in Italiā uenisse, & cum principes substituis-
 sent, & Stephanū pontificē accessisse. Nec tñ quid illo in conuentu actum fuerit, uel mi-
 nimo uerbo inuuit. Hunc Henricū scriptores multis efferūt laudibus, qd̄ optimus Chri-
 stianissimusq; princeps cū Sinegunda uxore uirginitatē, uel certē diutinam castitatē ser-
 uauerit: quorum suasionē, & precum instantia Stephanus Vngariæ rex, & subiecti sibi
 C populi ad fidē Christi fuerint cōuersi. Traduntq; multi scriptores, Henricum & Sinegun-
 dā post obitum miraculis coruscasse, ab ipsis principibus ecclesiam sancti Miniatis, quæ
 nunc prope urbis Florentiæ mœniā arduo in colle speciosissima uisitur, ædificatā fuisse
 Villanus affirmat: qui etiam tradit uetustam urbem Fesulanam per huius Henrici tem-
 pora a Florentinis captam, ex cuius populo ac ruinis Fiorētia crescere ac se attollere pri-
 mū cœperit. Obijt autē Henricus ad annum salutis Christianæ quartum & uigesimū su-
 pra millesimum, quo in anno Michaelem cognomento Athenacum: uel, ut alij habent
 scriptores, Cathalaicū Cōstantinopolitano imperio potitū fuisse inuenimus. Stephano
 autem octauo pontifici defuncto, successit frater suus Ioannes, eius nominis ordine un-
 de uigesimus, quē aliqui scriptores tūc Portuensem episcopū, aliqui laicum fuisse tradūt.
 Et in Germania electores Conradum origine Sueuum, qui in Henrici imperatoris mili-
 tia ordines duxerat, Cæsarem delegerunt: qui suum in Italiā aduentū annis ferme tribus
 distulit. Per qd̄ tempus multi Italiæ magnates & populi coniuratione inira sese in liber-
 tatem asserere, & declaratū Cæsarem, cum aduenisset, armis repellere constituerunt. Id
 D cum intellexisset Conradus, neq; enim in Italia obscurum: ueniens in Italiā copiosissimū
 duxit exercitum. Hoc primum in loco tradi inuenimus, quod supra ubi de sanctione im-
 peratoris deligendi scripsimus, desideratū a nobis fuisse nō dubitamus, uoluisse siue pō-
 tificē Gregoriū quintū siue Othonē primū, siue primos imperatori deligēdo cōstitutos
 electores, ut is qui Cæsar in Germania declaratus Romā uenisset confirmādu, duas me-
 dio itinere coronas acciperet, ex palea unam Modoetiæ, ex ferro alterā Mediolani ab ar-
 chiepiscopo imponendā: quod quidem ad tēpora usq; nostra seruatū uidemus. Itaque
 Conradus Italiā ingressus Modoetiā ne adierit non inuenimus: Mediolanū uero cum
 uenisset, armis est repulsus. Quamobrem Conradus agro uastato, Mediolanum obsedit.
 Cumq; Mediolanēses obduratis animis se repellēdo obstinatiores cerneret, suburbia in-
 cendit. non prius inde moturum se cōminatus, q̄ pariter incēsam urbē solo æquaret: sed
 dum in die Pentecostes, qd̄ omnes tradunt scriptores, Coloniensis archiepiscopus mis-
 sarum solennia in propinqua urbe celebraret, per spiritū uidit, Cōradoq; dixit,
 beatum Ambrosiū Germanis excidium, nisi abscederent cōminari. Itaq; Conradus mo-
 dia a Mediolano castris, Romam ueniens, aurea a Ioāne decimonono corona & imperij
 titulis

titulis est ornatus. Inuenio Italicos proceres, quos aduersus Conradū dixi coniurasse, cū
 potentiā Germanorū in se ut nouerāt ducturo, proprijs resistere uiribus posse diffiderent,
 Sclauorum Hungarorumq; præsidia implorasse: sed dum illi tardāt, Conradus qui id re-
 scisset, Roma profectus pacatā post se linquens Italiā, in Sclauos primo, post in Hunga-
 ros duxit, cōpressisq; illorū motibus, exercitum apud Treueros Metensesq; reductum
 distribuit in hyberna. Per id tempus defuncto apud Cōstantinopolim Michaelē Catha-
 laico imperatori successit Michael Etheriachis, cui uxor fuit Zoi nomine, præstans mu-
 lier. Ad huiusq; imperatoris noui tempora, Normanni Apuliam tenentes, & Græci præ-
 lio inter Aufidum amnem, & Oliuentē oppidum acerrimo concurrerunt. Normanni ui-
 ctoria sunt potiti. Conradus uero imperator apud Treueros constitutus gloriosi facino-
 ris occasionē est nactus. Rodolphus Burgundionū rex plurimas suorū seditiones com-
 presserat, animaduertatq; in rebelles, eoq; cōtentionis cū ea gente adductus erat, ut ar-
 mis perpetuo retentis cogere de salute per dies penē singulos decertare. Quamobrem
 sese Conradi fidei permittens, regnū illi Burgundionū permisit, quod ab Imperatore in
 prouinciā redactū, & Burgundia postmodū longo tēpore imperialis appellata est. Pau-
 lo post Ioanne undeuicesimo uita functo creatus pont. Benedictus nonus, qui superiori
 Romā & sancta eius loca inuisit, & in Angliam reuersus filiā suam Henrico Conradi im-
 peratoris filio in matrimoniū collocauit. Scribit uero Guilielmus Conradū imperatorē
 paulo post factas filij nuptias Romā uenisse, & ultionē de Italis rebellibus sumpsisse, qd
 quidē à nullo tradi alio uidemus: certumq; habemus Conradum Burgundia positū bre-
 uī in Germania obiisse. Cui electores successorem dederūt Henricū filium eius nominis
 secundū Cæsarem declaratū, eratq; is annus à pōtificatione in initio Benedicti noni quintus.
 Quo in tēpore quid ipse pont. aut alij Romæ egerint, nullus scribit. Henricus autē primo
 electionis suæ anno in Oldericū regē Bohemorū hostiles animos præ se ferentē ducēs,
 ideo re infecta in Germaniā se recepit, quod pares Bohemorū Germanorūq; copias, pa-
 tiorēq; exercitū eundē aggressus Oldericū regē prælio superauit, cū captoq; & per sede-
 ra liberato egit, ut Bohemi quotannis Romano principi tributa soluere tenerent. Dissi-
 debāt eo tēpore Vngari, & magnis cōmissis prælijs pars Petro regi suo minor numero,
 sed dignitate melior fauebat, maior altera aduersabat. Eumq; finem ea habuerūt cōten-
 tionibus, ut pulso per arma Petro, & Alboino quodam in regē assumpto, dissidiaq; nihilo-
 minus & certamina inter principes & populos cōtinuarent. Cōfugerat uero ad Cæsarem
 Petrus, & suæ Vngarorumq; salutis opē supplex orauerat. Quare ingressus Vngariā cum
 exercitū Henricus, Alboino fugato, Petroq; restituto regni illius cōtentiones motusq;
 sedauit. Romæ interim inaudita alijs in pontificatu dissidia inchoauerāt, quæ ab omni-
 bus quos inciderimus scriptorib. imperitē & implicite tradita, puris bibliothecarij Late-
 ranēsis ecclesiæ uerbis referemus: Benedictū nonū ignota nobis causa Romani deiece-
 rant, Ioannesq; Basinēsis episcopus in sede apostolica est constitutus, quē Syluestri ter-
 tium placuit appellari. Is iniuste occupatā apostolicā sedem diebus undequinquaginta
 tenuit, & Benedictus nonus in reddita sibi sede in uno mense diebusq; uno supra uiginti
 mū permanēs eam Ioanni archicanonico sancti Ioannis ad portā Latinā patrino suo ka-
 lendis Maijs uel uendidit uel permisit: fuitq; archicanonicus Greg. sextus pont. appella-
 tus, adulterinū qui pōtificationē anno uno mensibus septē dimidiōq; retinuit. Ea Henricus
 Cæsar sibi nunciata iniūto ut debuīt animo ferens, copias in Italiā ducendas ad diē con-
 uenire iusserat. Cū Flandrensiū comes Balduinus inimicos in illū animos tunc primum
 cepit ostendere: uenit tñ Romam Hēricus, turbatamq; rem ecclesiasticā cōponere est
 aduēsus. Patribus itaq; non Romæ solū, sed uicinarū quoq; Italiae partium ac ordinū quo-
 rūcunq; religiosi ex more cōuocatis, synodus celebrata est, in qua Benedictus nonus,
 Syluester tertius & Gregorius sunt damnati: solū tamen Gregoriū Lateranensis in Ger-
 maniam relegatum fuisse scribit. Creatus autē est ea in synodo Sindegetus Bambergēsis
 episc. cui Clementi secundo fuit appellatio, ab eoq; Henricus secundus Augusti impe-
 ratorisq; titulis præsentē synodo est ornatus. Tradūt uero multi hunc Clementē Roma-
 nos, ne in errores superioribus similes inciderēt iureiurando adactos à pontificē electio-
 nibus

A. quibus prohibuisse. Interim Henricus Capuā usq; profectus postquam satis prouinciam
 composuerat, Romā & inde in Germaniā est reuersus, per quod temporis Saraceni op-
 pidum Scuni de Calabris occuparūt. Vix dum Henricus Germaniā attigerat, cum Cle-
 mēs pontificatus sui anno nono obiit, ueneno ut aliqui dicūt absumptus, quo Stephani
 noni cura fuerat infectus: quod quidē ea ratione crediderim, quia illico post Clementis
 mortem Stephanus ipse pontificatum inijt, quē mensibus octo, diebus nouem retentū
 simul cū uita amisit. Suffectus illi Damasus secundus, natione Bauarus, cui Bagnario fuit
 nomē, dies tantummodo tres & uiginti uixit. Quo autē modo sua electio & cōfirmatio,
 quas aduulterinas fuisse constat, factę fuerint, ex multis scriptorū ineptijs contradictioni
 busq; elicere nequiu. Quod constat, sede per illius mortē uacante, Romani prius quā
 de noui principis creatione quicquā intentaretur, Henricum imperatorem in Saxoniā
 agentem adierunt, pontificē ab eo de mala consuetudine petituri. Cumq; rex illis satisfacere
 cupiens, nullum Theuthonicę gentis pręlatū ad suę uoluntatis assensum inducere
 posset, ad Germanos se uertit, per uicitq; precibus Brunonē episcopum Tullensem uirū
 simplicem, ut per ipsius inuestiturā ad papatum Romanū promoueri pateretur, cui per
 Vesuntium in pontificali habitu Romā petenti abbas Cluniacensis & Ildebrandus mo-
 nachus Soana Etrusca urbe oriūdu forte obuiauerūt. Usq; adeo autē dictorū religiosorū
 suasio ualuit, ut episcopus periculū apostasię, in quod inciderat euitare cupiens, papaliā
 deposuerit ornāmēta, deduxeruntq; illum Romā abbas & monachus peregrini habitu
 incedentē: qui ad cardinalium, cleri, & populi conspectum perductus, multa in eam sen-
 tentiā locutus est, ut cū Henricū, qui iusserat, & se qui minus caute prębuerat assensum,
 à cōmissō errore purgarit, tum maxime hortatus sit ac excitauerit illos ne sedē Petri diu-
 tius uacare sinerēt: à quibus adnitēte Ildebrando postera die sexti mēsis ab inchoata ua-
 catione ultima in Leonem nonum Romanū pontificē canonicę est assumptus. Isq; ac-
 cepti ab Ildebrando beneficij gratus Romanę ecclesię subdiaconē & œconomū consti-
 tuit, eiusdēq; usus cōsilio Simoniacos & aduulteros clericos duabus in synodis Rome ha-
 bitis acerrime est persecutus. Drogone Normānorū comite, quē Apuliā tenuisse osten-
 dimus, mortuo, Hunfredus frater eius in Normānorū comitatu successor per annos se-
 ptem Apuliā & ipse tenuerat. Eoq; defuncto, Gothofredum fratrū unus ad Leonis pon-
 tificatus initiū acceperat comitatū: perq; id fermē tempus Guarimaro Salerni principe
 ex eadē Normanna gente oriūdo à suis interfecto Gisulphus factus est princeps. Quę
 gens ambitiosissima Beneuentū in urbem Romano pontifici subiectā, prius aliquando
 pertentatā aperto bello inuadere, ac sibi subijcere cōstituerat. Ea cum intellexisset Hen-
 ricus secundus, proficisci suasisit ut Alemānos à se apud Vercellas pręsidio Italię relictos
 accipiēs Normannos Apuliā deturbaret. Adiūxit itaq; Alemānis auxiliares copias Ita-
 lię, & in Beneuentanos ducere perrexit. Normāni uero parare per Italiā copias certiores
 facti, suos & ipsi arma expedire curauerāt, & Beneuēto priusquā pontifex opem ferret
 capta, illum ad Ciuitā oppidum expectant. Processit tamen cum exercitu pontifex &
 in prelio quod cōmissum est superatus ac captus fuga, quē Normanni honore maximo
 affectum Romā à Beneuentano clero deduci curauerūt. Isq; paulopost graui correptus
 ægitudine, Romana ecclesia Ildebrādo œconomō cōmendata obiit. Per quā tēpestatē
 apud Cōstantinopolim Cōstantio monacho uita functo Theodora uirgo Zoi Impera-
 tricis soror imperiū duobus annis prudentissime administruuit. Ea q; obeunte, Michael
 cognomento Nouitijs per arma imperator est factus, qui eodē ab anno ab Isatio Com-
 rat annis, per arma pulso, Cōstantinus cognomine Ciochylis accepit imperiū. At in Ita-
 lia Leonis nono successor in pontificatu fuit Victor secundus ex Bauaria oriūdu, q; Hen-
 ricum imperatorem, ne aliqua à se peteret iniusta, demulcere cupiens, Ildebrandū subdia-
 conem ad illū misit: per opportuneq; accidit, ut imperator graui quo obiit morbo impli-
 citus, Henricū filium Ottonem Ildebrandi autoritate fretus, Romanorū regem ac Cæ-
 sarem dixerit, quod quidē Ildebrādu postea pontifex factus in epistola ad Rodolphū
 Sueuię regē indicat in hæc uerba, Vnde nobilitatē tuam scire uolumus quia nō solum
 circa regem Henricū, cui debitores sumus, ex eo quod ipsum in regē elegimus, & pater
 eius laudandę memorię Henricus Imperator inter oēs Italicos in curia sua speciali ho-

Blondus:

R nore

nore me tractauit: quod etiam moriens Romã ecclesiã per uenerãdã memoriã papam E
 uictoriã prædium & filium suum cõmendauit, aliquam maliuolentiam non seruamus.
 Victori secũdo post annos duos, menses tres põtificatus defuncto, Fredericus natione
 Lothoringus, abbas Cassiensis, in Stephanũ nonum pontif. canonicè est creatus: per cu
 ius tempora Mediolanensis ecclesiã, quã per ducẽtos ferè annos à subiectione Roma
 nã ecclesiã insolẽter se subtraxerat prima, inter alias eam maiorẽ superiorẽq; recogno
 uit. Is pontifex omnẽ ferè Italiã atq; Burgundiã labe simoniaca inquinatã intelli
 gens, Ildebrandum archidiaconũ ipsius purgandis reformandisq; prouincijs legatũ mi
 sit. Qui eo munere sicut & cæteris diligẽter atq; feliciter usus, Romã ueniens põtificem
 Stephanum graui offendit ualitudine laborantem: ex qua quum pontifex moriturũ se
 crederet, cardinales, episcopos, & cuiuslibet ordinis clericos ad se cõuocatos sacramẽ
 to adegit, ne quispiã ex suo collegio ad apostolicã sedem, nisi ex cõsensu & cõmuni ele
 ctione fratrum ascenderet, aut ascendentibus præberet assensum. Conualuit tamen eo ex
 morbo Stephanus, & Florentiã accedens, cõcilium ibi, nõ quidem ut Martinus, & eum F
 sequuti Ptolemæus & Villanus uolũt, celebrauit: sed quũ cõpisset cõuocare, ad octauũ
 mensem octauumq; pariter diem defunctus est. Vixdum exequiã pontif. Stephano in
 Florentia celebratã erant, quum Romani potentiores oppida & castella in urbis terra
 possidẽtes, Capitaneos tunc appellabant, pontificẽ ex factione sua creare constituerũt.
 Primus tamen omnium Gregorius de Tusculano ex gente patricia Romanus Mintiũ
 Velitresẽ episcopũ, inuitis atq; reclamãtib; cardinalibus & clericis qui Romã tunc
 erant, in pont. Romanum acclamari ac haberi obtinuit, quem Benedictũ uoluit appel
 lari. Per id uerò temporis Agnes secundi Henrici Imp. relicta, Henrici filij regis adole
 scentis regni curam administrationemq; gerebat: quã mulier etsi bonã mentis, sicut o
 stendemus, erat, imprudentia tamẽ quadam seducta, Guibertum Parmensẽ clericum
 ex nobili pspã oriundũ, regni Italici administratorẽ cancellariumq; instituerat. Eratq;
 tũc Gothfredus Matildis comitissã maritus, omniũ quos Italia ab urbe Roma in Alpes
 haberet principũ ducumq; aut comitum potentissimus: quorum Matildis & Gothfredi G
 paternam originẽ diu quesitam diuersis tradi modis uidemus. Matrem uero ipsius Ma
 tildis Beatricem Henrici secundi Imp. sororem fuisse infra patebit: quam Beneuentus
 Imolensis in Dantis poetã expositionibus dicit, Bonifacio cuidã nupsisse nobili & di
 tissimo proceri, Luca urbe Hetrusca uel potius agro illius oriũdo. Sed ipsam Matildem
 eo, uel alio marito matris genitam fuisse, nec Beneuentus, nec alius quẽ legerimus di
 cit: quod constat, & sequẽtia abundẽ ostendẽt, ea mulier & Gothfredo & alteri quẽ ha
 buit uiris sociata & uidua, fuit gloriosissima omniũ mulierũ, quas nedum sua, sed qua
 cunq; in æratem nostram successerunt tempora, habuerunt. Tenebantq; tunc tempo
 ris Gothfredus & Matildis uxor Lucam in Hetruria, Parmam, Rhegium, Mãtuamq; in
 Lombardia & aliã Italiã parte, quicquid nunc S. Petri patrimonium appellamus. Min
 tio Velitrense in Romanum pontificatum intruso, Ildebrandus archidiaconus, cardina
 les & episcopi, aliq; ecclesiastici quum canonicam electionem Romã nequirẽt facere,
 Senas accesserunt, ubi Gerardus Florentinus episcopus in Nicolaum pontificẽ Roma H
 Romanorũ à cardinalibus eligẽdorum instituit, quam distinctione uigelimãtertia iuris
 pontificij decreta nunc habent: secũdum quam institutionẽ factã pontifici patrib; q;
 placuit generale concilium apud Sutrium conuocari: ad quod quũ conquesti magnusq;
 dux Gothfredus Matildisq; uxor & Guibertus Italiã cancellarius accessissent, oēs Lõ
 bardia, Hetruria, & Romandiola episcopi cõuenerunt: ferebat uerò palã nihil eo in
 concilio agendũ aliud, q; quo deberet modo Velitrensis episcopus adulterino pontifi
 catu depositus, pro demeritis pœnas dare. Quod quũ ille rescisset, amictu põtificiali de
 posito, Velitras ad lares proprios remeauit. Et Nicolaus pontif. sano usus quum aliorũ,
 tum maxime Ildebrãdi archidiaconi cõsilio, paruo, sed honestissimo doctissimorũ uiro
 rum ducẽte comitatu petijt Romã. In qua à clero & populo cum solita Romanis ponti
 ficibus exhiberi reuerẽtia, est admissus: per quod tẽpus in Apulia Gothfredus Normã
 nus, quẽ Dragoni fratri in Apulia & Calabria comitatu successisse ostẽdimus, moriẽs,
 Bagelardũ filium, & nõ fratrum aliquem dicti comitatus, instituit successorem. Id Ro
 bertus

Abertus cognomine Huiscardus Gothfredi fratrum unus impiger adolescens, ægro ut debuit, animo tulit, Bagelardoq; nepote per arma pulso, prædictam Apuliam & Calabriam commiratum accepit. Addiditq; illis Troiam urbem Romanis pontif. parere solitam, & cum uxorem Aberadam eo tempore amisisset, ex qua filium susceperat Bohemundum, tunc alteram accepit nomine Giglegardam Gisulphi principis Tarëntini ex Guaimaro fratre nepem. Tatis rebus prospere cõfectis, Robertus robur, qua erat prudẽtia, solidissimũ ad dẽdẽ cõstituit. Etenim oratoribus ad pontificẽ Nicolaum missis, illum ut ad res Apuliam & Calabriam cõponendas paterno ductus amore accederet est hortatus, pontifexq; quẽ Capitaneorũ terram Romanam tenẽtium superbia atq; perfidia dies noctesq; trepidũ atq; anxium teneret, cum eis oratoribus se in Apuliam cõtulit. Facile autẽ fuit pontificẽ Robertumq; cupientissimos ad pacẽ fœderaq; perducere. Põtifex namq; Nicolaus Robertum Guiscardũ excommunicatione absolutũ ducem Calabriam & Apuliam declaras, illum per cõscripta fœdera iureiurando cõfirmata quicquid de terra ecclesiam teneret, & in primis Beneuentũ reddere uoluit. Et Guiscardus sese constituens Romanam ecclesiam Vassallũ, uel quod eius regionis uerbum est, Ligium, Romano põtifici quacũq; peterent præsidia mittere, ac quãdo opus uideret, cum omnibus copijs afferre spopõdit. His fœderibus occultẽ ne a Romanis capitaneis rescirentur cõscriptis, rediit Romam pontifex Prænestinos, Tusculanos, & Neumentanos rebelles primũ, & post amne Tyberis transmissõ Galeram, ac comitis Gerardi castella usq; ad Sutrium populari ac uastare iussit: nec prius a uastatione Normanni cessarunt, q̃ capitanei ubiq; edomiti uerã pontifici obedientiam præstiterũt. Interea uenientes Romam Mediolanensium oratores, præteriti temporis erratorũ ueniam, & legatũ ad se perditos cleri mores reformaturũ mitti postularunt, datamq; eiusmodi prouinciã suscipiens Petrus Damiani Hostiensis episcopus, uir sapientissimus, episcopos primũ Mediolanensem, Brixianum, Taurinensem, Astensem, Albensẽ, Verellensem, & post diocesum summarũ clericos de simonia cõcubinatũq; cõuictos, cum satis pro tẽpore redarguisset, ad melioris uitæ frugẽ reformauit. Quo cardinale in urbẽ Romam cũ rei bene gestæ gloria reuerso, alterũ ecõtra perditæ uitæ cardinalem Vgonẽ Candidũ rebellasse pontifici & ecclesiam nunciatũ est. Et paulo post Nicolaus ad secundũ dimidiq; anni pontificatus finem obiit. Per quod tempus Robertus Guiscardus q̃ primum suas copias a seruitio pontif. & ecclesiam reuerfas accepit, Tarentinos nullis coactos armis sibi per sola oratorum uerba subegit, pariterq; Mathera eius ducatur tunc tẽporis est subiecta. Nicolai secũdi exequijs de more perfectis cõueniens in Lateranensem ecclesiam Romanus clerus & populus, cum ad instantiũ quempiã concordare nequissent, Anthelmum Lucensem episcopũ absentem elegerũt, quem secundum Alexandrum pont. Romanum placuit appellari: Isq; Luca accersitus, in põtificali habitu Romam uenit. Sed interea Lombardiæ episcopi omnes quos Petrus Damiani, ut diximus corripuit, uel ut aliqui habet scriptores, ecclesijs amouit, Guiberto Parmẽse adnitẽte cõgregati constituerũt nõ esse pontificẽ summũ ultra ab eis aliũde accipiendũ q̃ ex paradiso, ut dixerunt, Italiæ Lombardia: utpote ratĩ eundẽ quicũq; crearetur suis infirmitatibus indulturũ: eoq; dissoluto conuentu pars eorum ad Agnetem Imperatricem accedens illi suadere conati sunt, uoluisse ac statuisse Nicolaum pontif. nuper defunctum, nõ licere iniussu regis Italici quempiã pontificẽ designari. Proinde postulãtes ut synodo patrum, quã in Lombardia paulo ante coegerant, pont. Romanum defunctõ Nicolao autoritate regia sufficere liceret. Sunt q; ex superioribus qui asserant Agnetem blãda & subdola illorũ oratione seductã assensisse. Sed nos Gregorio septimo pontifici magis credimus asserẽti nõ consensisse Agnetem: sed Henricũ filium iam adolescẽtem præcipites in scelus Longobardos episcopos impulsisse, ut innuere uideat Gregorius papa, qd' Guilelmus scriptor affirmat, fuisse eã matris cũ filio discordiã, cuius occasione Imperatrix, ut ostẽdimus, regni administratione atq; etiã habitatione sit pulsa. Reuersi itaq; in Lombardiã pseudoepiscopi, cõciliabulo suorũ coactõ, Cadolum Parmẽsem in antipapã elegerũt. Nec fuere omni in Lombardia, aut cetera ad eam pertinẽte Italia, qui Cadolo obedire recusarent, præter Matildim Comitissam & uirum Gothfredũ, qui Alexandro Romæ creato obedientes, hostiũ eius impietati pro uiribus aduersati sunt. Perualit uerõ ipsa Cadoli labe & ipsam urbem. Quũ quidem capitaneis ob cladem Ni-

colai temporibus à Normānis acceptam, rebellionem in nouum pontificē molitibus, nonnulli ciues Romani cōspirarunt. Quorum omniū instigationibus fauoriscq; pollicitationibus factū est, ut Cadolum potentissimo Lombardorum exercitu deducente, ad prata usq; Vaticano & urbi Leonina subiecta, quæ tunc ciuium partes Alexandro pontique adulterino fauerēt. Et tamen quū seditiosos peiorem partem melior numero & auctoritate superaret, armis iustā causam tutari omnes boni & mali pariter perrexerūt. Venerat uerò Romā Gothfredus Matildis uir præsidio pontificis adfuturus, qui à ciuibus perditis magis q̄ Lōgobardorum copijs Alexandro timens, ad Lateranum se cum copijs cōtinebat. Quamobrem primo in congressu, quē furens populus aduersum Lōgobardos habuit, Cadoli partes superiores, ac prope uictrices fore apparuit: sed quum primum fideles, qui prælio inerāt, Romani renunciarunt pontifici utramq; ciuium partem promiscuē hostibus repugnare, educēs Gothfredus Lōbardos repulit, scribitq; Pādolfus multam Romanorū etiam Cadolo fauentium eadem eo in prælio fuisse cōmissam. Repulsus ea cum ignominia Cadolus Mediolanū se recepit: uixq; totum cōquiescens annū, magnis largitionibus nō capitaneos magis, q̄ Romanos ciues, etiam Alexandro fauere solitos corrupit: quorū consilio & fauorum sponcione ductus, illo paruo deducente comitatu clandestinis itineribus noctu magis q̄ die confectis, Romam se contulit. Assuerunt uerò, ut erat constitutum, capitanei, & clam stipendio cōducti milites, qui Leonina ciuitate furto occupata, Cadolum in beati Petri basilicā perduxerunt. Mane quū primum is rumor urbem Romā peruasit, correptis repente armis populus accurrere quod quum præter spem à seditiosis præbitam, capitanei & mercenarij milites cernerēt ilico omnes quaqua uersum dilapsi, Cadolum præsidio destituerunt. Sed unicus adfuit omnium perditissimus, & cui maiorem uim pecunię Cadolus dederat, Cincius præfecti filius, qui per mediā infestissimorū ciuium agmina euntem, & suum sitiētes sanguinem Romanos cernentem Cadolum in sancti Angeli castellum perduxit. Tantaq; fuit perditissimi Cincij audacia, ut Cadolū, quem semper Romanū pontificem appellaret, per uim & arma tutari, iureiurādo promiserit. Perstitit autē in pont. Alexandri fide Romanus G populus, adeo ut repagulis castello S. Angeli oppositis, militibusq; in perpetuas stationes adhibitis, Cadolus per annos ferme duos clausus obsessusq; fuerit. Per eam tempestatem dum pontifex Alexander tantis Lombardorum, uel potius Henrici regis persecutionibus agitatur, Robertus Guiscardus, qui bene de se speranti pontifici opem tulisset, pellēdis Italia Græcis implicitus erat. Nanq; Constantino Dioclixi Constantinopolitano p̄ id tēporis mortuo, successus illi Imperator nomine Romanus, cognomine Diogenes, imperio parum cōfirmato, rebus Italiae non satis poterat providere. Sciens itaq; Robertus Cyriacū imperialem capitaneū, qui summæ rerum eius imperij in Italia præerat, apud Uestiam Apuliae ciuitatem immunitā degere, eò ex improviso ducēs urbe capta, illum quoq; interceptit. Pari exinde ducendū exercitus rapiditate usus, Mōtempilofum urbē obsedit. Cumq; diutius ad eam sibi sedendum intelligenet, Gothfredum fratrem illis præfecit castris, & maiores copias in Barulum ducēs capiēdo oppido fecit necessarios apparatus. Inerant uerò selectæ ex urbibus oppidisq; Græcorum copia, ut natura loci tantisq; munitum defensoribus oppidum nulla uis expugnatura uideretur. Quod quum cerneret Robertus, magnum ut oppidanos comœatu intercluderet, aggressus est opus. Etenim multis nauibus in portum contractis, eas sibi inuicem cōtiguas earatione colligauit cōcatenauitq;, ut ab extremo in quo arx erat promōtorio in continētem ad hemicycli formā ductæ portum clauderēt: per eumq; tanquā pontem oppugnandi in circuitu oppidi habuit facultatē. Nec potuit pertinax præstatis ducis uirtus euincere, qn ea obsidio tres cōtinuata annos, eum à gerendis maioribus detinuerit. Tertijs tamen castris interea Rogerius fratrum Roberti unus, Brundisium terra mariq; premebat. Cui Gothfredus frater Mōtempiloso potitus, se addiderat, classi quā Brūdusino in portu Rogerius tenuerat Gothfredū præficiēs, ut eam circumageret, & Rhegiū duceret, imperauit. Eodemq; in tēpore terrestribus cū copijs, Robertus & Gothfredus cum classe sunt Rhegium delati. Inde cōscensis nauibus in Siciliam trañcientes, Panormum primā de Siculis urbibus terra mariq; obsederunt. Dum uerò ea quartū iam annū Græcus Imperator

A rator per ignauiam resistendiq; impotentiam tolerat, obiens Michaellem Constantini Dio-
 clizi filium habuit successorē. Quo in tempore apud urbem Romā nulla erat maior in-
 quietudo, quam quod expugnando sancti Angeli castello omnis populus occupabat.
 Quamobrē fractus animis Cincius, forde, quod in prouerbio aiunt, multas sordes lauit:
 territum namq; coegit Cadolum, ut trecentis argenti libris sibi in uitae redemptionē da-
 tis, strigosissimo auctus equo aufugerit. Hæc tunc fiebāt in Italia. In Alemānia uerò &
 Germania ob regiminis Henrici Cæsaris administrationē, ardebant inuidia principes.
 Primus tamē & potentissimus omnium Otho Coloniensis archiepiscopus ceteros seduxit,
 ut Agnete regis matre pulsa, regni summa regi demādaretur. Prebuitq; assensum Henri-
 cus filius adolescens: cuius iam pubertatem supergressi malitia superaret ætatē. Ingressus
 uerò est ilico archiepiscopus Italiam: & Guilberto Parmense, quē, ut ostēdimus, reginā
 instituerat deposito, alterū Italix cancellariū Vercellensem episcopū subrogauit. Quo
 in negotio quū Italix regnum satis cōposuisse sibi uideretur archiepiscopus, disturbā-
B dis pontificis rebus accessit Romā. Admissus ad pontificis cōspectum, cardinalibus &
 præstatoribus ex clero populoq; Romano cōsedētibus, Otho archiepiscopus suauissi-
 ma quidem prolatione uenenata huiusmodi uerba facit: Quo factū est modo, frater mi-
 Alexander, ut præter seruos hactenus mores, præter legem Romanis olim pontificib.
 præscriptā, pontificatū Romanum à rege & domino meo Henrico tertio iussus accepe-
 ris. Et à Carolo incipiēs, multos Imperatores patriciosq; nominauit: à quibus partim ue-
 rē, partim falsò, pōtiffices electos aut cōfirmatos affirmauit: parantē plura, & ut appare-
 bat, peiora dicere Ildebrādu archidiaconus cœtu cardinalium nutu gestuq; impellēte
 in hæc uerba peruenit: Nullum unquā ius, nullum imperium, Otho archiepiscope, regi-
 bus & Imperatoribus, uel, ut tu dicis, patricijs Romanorū in pontif. Petri successoris ele-
 ctionem fuit. Et si quid perperam, si quid per uim eorū quæ recensuisti aliquando fuit,
 tam iusta, q̄ seuera sanctorum patrum censura correctum est. Incipiensq; à superioribus
 in Decreti, quod Nicolaus secundus centum & tredecim episcoporum autoritate fecit,
C expositione tandiu immoratus est, quousq; uictus Otho satis sibi factum esse respondit.
 Institit tamen, ut obstruēdo calumniatorū, qui in regno Italix multi erant ore, cōcilium
 pontifex apud Mantuā deditissimam sibi facile ciuitatē conuocaret. Consensitq; & ac-
 cessit cum cardinalibus pontifex. Eo in cōcilio omēs Lōbardix episcopi, præter Cado-
 lum interfuerunt. Non modò approbata est Alexandri secundi electio: sed oēs ipsi epi-
 scopi, deposito quod aduersus sedē apostolicā conceperant odio, illius amici studiosiq;
 effecti sunt. Reuersus Romā pontifex, urbem quietissimā, sed omnia in eius terra quæ
 ad Campaniā pertinet, turbata offendit. Namq; Ricardus Normānus frater Roberti, &
 Gulielmus eiusdem Richardi filius, Capua sibi subacta, Beneuentoq; inuasa, Capera-
 num oblidebāt. Nec satis scimus, ea ne Roberti Guiscardi cōsensu fuerint intētata, quæ
 dignior atq; urgētior suscepta, & se totum postulās expeditio, apud nos ea perfidia su-
 spicione liberat. Namq; per id temporis Rogerius, quem diximus à fratribus Roberto
 & Gothfredo in Siciliam traiecturis, ad Brundusij obsidionē relictum fuisse, magnū ac-
 cepit incommodū, quod introducti noctu de quarta uigilia ad simulatam proditionem
 Normāni proceres ad quadraginta, & totidem gregarij milites à Brundusinis, suffosso-
 rumq; capita ad Imp. Cōstantinopolitanum sunt delata. Robertus autem Panormi ob-
 sidionem diu duraturam intelligens, Gothfredo castris præfecto, per calendas Aprilis
 in Apulos se cōtulit: Tranamq; obsedit. Et Ianuario mense, qui sequutus est anni salutis
 Christianæ tertij supra septuagesimū & millesimum, Gothfredus Panomo, Robertus
 Trana urbibus sunt potiti. Nec Richardo & Gulielmo quicquā præsidij attulerūt. Ilde-
 brandus enim archidiaconus de Normannorum perfidia apud Mantuā certior factus,
 & uxoris cum archidiacono copiosissimiq; exercitu in Cāpaniæ partes aduentū territi
 Richardus & Gulielmus, capta de terra & iurisdictione ecclesiæ reliquerunt. Pauloq;
 postquā archidiaconus, Gothfredus, & Matildis Romam cum gloria reuerterant. Ale-
 xander pōtifex precum Agnetis Imperatricis instantia uictus, Guilbertū, qui, ut ostēdi-
 mus, fuerat Italix cancellarius, Rauennatis ecclesiæ archiepiscopū fecit, præfatus qd̄ in
 prophetiā cessit, illū ecclesiæ Romanæ magno & animæ suæ maximo incēdio eā eccle-
 Blondus. R 3 siam

liam accepisse. Per eosdemq; dies Hugo Candidus cardinalis cum pontifice, cui per hunc
 militatem satisfecit, in gratiam redijt: & Cadolus ad uitæ finem fortunatus delictorum
 uenia ab Alexandro pontifice impetrata interiit: cui paucos dies & ipse pontifex su-
 perstes fuit: undecimo nanque pontificatus anno, & mense sexto exactis obiit: uix dum
 eius pontificis exequia solenniter ex more erant celebrata, quum clerus & populus ad
 funeris pompam congregati, Ildebrandum archidiaconum ex abrupto acclamarunt, a
 beato Petro in pontificem esse electum. Ad eosq; clamores exciti cardinales conclau-
 ingressi, eundem canonicè delegerunt, quem Gregorium septimum placuit appellari.
 Is annus erat Henrici tertij Cæsaris regni duodeuigesimus, per quod tempus bello ille
 cum Saxonibus grauissimo implicitus erat. Hungari autem eodem tempore Salomo-
 ne rege suo, quem dicerent Germanis resistere nescire, in carcerem coniecto, bellum
 Cæsari indixerunt, in quod omnes ille regni Germaniæ & Alemanniæ uires exerere est
 coactus. Gregorius uerò pontifex commissam sibi ecclesiam quietè cupiens gubernare,
 pacem cum Henrico habere quæsiuit, quod ostendit epistola priusquam coronare-
 tur ad Beatricem & Matildim filiam scripta, cuius hæc est particula. De rege autem, ut
 antea in literis nostris accepistis, hæc est uoluntas nostra, ut ad eos religiosos uiros mit-
 tamus, quorum admonitionibus inspirante deo ad amorem sanctæ Romanæ & suæ
 matris ecclesiæ eum reuocare, & ad condignam formam suscipiendi imperij instruere
 ac expolire ualeamus. Et tamen licet eam pacis uoluntatem haberet, malè per Henri-
 cum gesta damnare & corrigere non cessauit. Nanque in edicto, quod ad omnes Lom-
 bardos sancti Petri fideles dedit hæc dicit, Quidam ministri sathanæ, & præcones anti-
 christi in Lombardia fidem Christianam conantur confundere. Nam sicut scitis Goth-
 fredus uiuente Guidone dicto Mediolanensi archiepiscopo eandem ecclesiam quasi
 uilem ancillam præsumpsit ab Henrico emere, epistola etiam Remaldo Cumano epi-
 scopo apud Henricum agenti scripta à pontifice, eum paci cum Henrico constituente
 ostendit inhiasse. In qua etiam epistola Agnetem Imperatricem Henrici genitricem, post
 quam ab Othonis Coloniensis archiepiscopi tyrannide pulsa contulit se Romam, ibi
 uitam duxisse ostenditur. Sunt enim hæc epistolæ uerba, ducem Rodolphum Lombar-
 diam intraturum in hoc proximum Septembre audiuius, efficias ergo principaliter
 pro apostolorum seruitio, secundario hac etiam pro parte, ut sibi & tibi non sit pigrum
 Romam uenire, ubi de concordia Romanæ ecclesiæ, & regis uobiscum, & cum Agne-
 te Imperatrice filia nostra charissima, cum Beatrice etiam, quæ multum & sæpe in hoc
 eodem laborauit, loqui & tractare poterimus, & ad Anselmum Lucensem episcopum.
 Hæc nanq; personæ pacem conantur efficere, charissima filia nostra Agnes Imperatrix,
 que ad pacem iactis fundamentis, pontifex Gregorius ad regem misit denunciaturus,
 se si in pontificatu confirmaretur, nullatenus errores illius toleraturum, proinde aut
 alium pontificem fieri curaret, aut se ad satisfactionem condignam pararet. Rex tamen fa-
 cili modo ac ueritate cognitis, electioni eius assensum præbuit. Mittensq; ad urbem Gre-
 gorium Vercellensem episcopum, regni Italici cæcellarium, dictam electionem sua au-
 toritate confirmari curauit. Cõfirmatus in sede Gregorius, nihil duxit antiquius, quam
 Henricum regem ab episcopatum & ecclesiarum uenditione detertere. Accesseruntq;
 ad id impetrandum pontificis oratores, Agnes illius genitrix, G. Hostiensis, V. Prænesti-
 nus, & R. Cumanus episcopi. Eam quum audiisset legationem rex in Bauaria agens,
 benignè respondit, & tamen quinque clericos ab Alexandro pontifice ob simoniam ex-
 comunicatos, quod ea exoptulauit legatio, à se noluit remouere: quumq; tres illi epi-
 scopi, sicut à pontifice iussi erant, synodum in Alemannia nollent cõgregare, respõdit per
 Bremensem episcopum, Res Maguntino archiepiscopo uice Romani pontificis in Ger-
 mania ab Alexandro pont. Gregorij prædecessore olim fuisse concessas: replicaruntq;
 oratores, cõcessionem Maguntino factam robur suum in morte cõcedentis amisisse, &
 ipsum archiepiscopum in sollicitudinis partem, non in potestatis plenitudinem fuisse uo-
 catum: nihilõq; minus perstitit in sententia Henricus. Quamobrem oratores Bremense
 episcopo, qui regis peruicaciæ auditor impulsorq; fuerat, excõmunicato, Romam sunt
 reuersi. Paulo post Hermannum Bambergensem, & alium Constantiensem episcopos
 Romam

A Romæ agētes, & de simonia conuictos pōtifex dignitate priuauit. Iesum ſubinde quā
 dragemali adueniente, Gregorius pontifex concilium Laterani quū celebraret, inter-
 fuerunt Guilbertus Rauēnas archiepiſcopus, & maxima Lombardiæ epiſcoporū pars.
 Aſtiteruntq; pontifici Matildis Comitiffa, & Siſulphus Salernitanus princeps. Quo in
 concilio Robertus Guiscardus ob nouam terrarum eccleſiæ de marchia Anconitana,
 quam tunc Firmanam appellabant, occupationem, & pariter cæteri Normāni fuerunt
 excommunicati: Solutiq; concilio cæteris abeuntibus, manſit Romæ Guilbertus, do-
 lum rege conſentiente machinatum aduerſus pontificem uerſaturus: fuitq; ea machina-
 tio in hunc modū, Celebrat miſſam pontifex Gregorius in ſolemniffima Chriſtianiſ no-
 ſte natalis domini in ſanctæ Mariæ maiori baſilica, quæ dicitur ad præſepe, quum ſubi-
 to irumpens armatorum ſtipatus cohorte Cincius Stephani præfecti filius, illum tunc
 hoſtiam frangentem raptum altario deturbauit, attractumq; ad domum, quæ ſibi in
 hyperione erat, in turri clauſit. Continuit ſe murmurans per id celebratitatis diei populus
B Romanus. Sed poſtridie Cincij domum ſuribundus undiq; aduolans, pars liberarum
 pontificem ad ſanctæ Mariæ baſilicam deducunt, pars maxima diripiendis ædibus, de-
 moliendaq; turri inſudant, ut non potuerit pontificis reclamantis autoritas prohibere,
 quin turri ſolo æquata, Cincij familia uiri & mulieres naribus truncarent. Cincius furto
 prolapſus, in Germaniam ſe contulit ad Henricum. Fruſtratus ſpe ſua Romani pontifi-
 catus, ſi Gregorius occubuiffet, inuadēdi Guilbertus, cōmeatu à pontifice, quē ſimula-
 ret indigere impetrato, Rauennam ſe contulit. Sperauit tunc pontifex Henricū regem,
 & ſi oratoribus Agneti Imperatrici genitrici ſuæ, & tribus illis epiſcopis parū credide-
 rat, ab alijs tamen machinationibus abſtinere. Pariterq; crediderit Guilbertum Raven-
 natem archiepiſcopū, ſicut blandiffimis ſpoponderat uerbis, in ſua & eccleſiæ obediē-
 tia perfeueraturum. Qua ratione inſtaurandis alibi eccleſiæ rebus animum adiecit, con-
 ſtituitq; Robertum Guiscardum, & cæteros Normannos bello agitare. Cuius ad uora
 conſcienda, Gothfredus & Matildis uxor ſpem maximam præbuerunt. Iamq; præmiſ-
C ſas à uiro adducēdas è Lōbardia copias Matildis illas ad iter ponere incœperat. Quum
 Guilbertus Rauennas, & Theobaldus Mediolanenſis archiepiſcopus, nōnulliq; Lom-
 bardia epiſcopi apertam in Gregoriū coniurationē rebellionemq; oſtenderūt. Tuncq;
 Hugo Cādūſus, quem cardinalem Alexandro pontifici rebellem illius in gratiam con-
 ciliatum fuiſſe oſtendimus, ad uomitum redijt, adeo ut Henricum inter tertium & Ro-
 bertum Guiscardum fœdera in pontificis Gregorij perniciem cōponere ſit aduſus. Ea
 poſtquam reſcijt pontifex intentata aduerſus expeditionem intermiſſa, ſynodum La-
 terani coegit, in qua Guilbertus Hugoq; excommunicati dignitatibusq; priuati ſunt.
 Dum hæc in Italia fierent, Henricus ex bello Saxonum diu implicitus, & ſi illos inſigni
 prælio ſuperauit, tamē ſubigere nequiuit. Nec tamē ei uictoria ceſſit incruēta, quod cæ-
 ſa ſuorum militum quinq; millia amiſit: ea uerò ex uictoria tantum intumuſit, ut nefaria
 quæque in pontificem ſit auſus: primumq; illi obediētiam ſubtrahere uolens, Sigifre-
D do id archiepiſcopo Maguntino negocium iniunxit, cuius pontificalem præferētis au-
 toritatem edicto conuocatum eſt apud Vormatiam conciliabulum, & epiſcopi abba-
 tesq; regnorum Henrici ne Gregorium in pontificem haberent ſunt admoniti. Veni-
 ens q; Romam eo à conciliabulo Rolandus Parmenſis clericus, quum eſſet ad Grego-
 rij pontificis cardinaliumque & concilij, quod tunc Laterani habebatur, conſpectum
 perductus, Henrici uerbis Gregorio, ne pontificalia exerceret, aut ſe nominaret ponti-
 ficem inhiſbere dixit, iuſſitq; cardinalibus, ut alium à rege pontificem habituri in Ale-
 manniam ſeſe conferāt. Et tamen eo nuncio cum ignominia repulſo, multorum Germa-
 niæ epiſcoporum literæ pontifici Gregorio ſuam operam & fidei conſtantiam pollicē-
 tium ſunt allata. Qua impuſus cauſa pont. Gregorius ea in ſynodo Sigifredum, & eius
 impietati aſſentientes epiſcopos, & abbates commiſſis priuauit eccleſiis. Henrico autē
 gubernationem, titulum & dignitatem regni Theutonicoꝝ & Italiae interdixit, omni-
 bus principibus & populis utriuſque regni, quo illi obſtrangebantur iuramento autori-
 tate apoſtolica abſolutis. Ferunt Henricum principio quoq; nuncios per regna ſua mi-
 ſiſſe frequentes, qui dicerent Ieſum Chriſtum, quando ter Petro oues pascendas comi-
 miſit, reges excepiffē. Pontifexq; econtra per literas quæ extant, notum populis fecit,

deum in terris agentem, quando ligandi & soluendi in caelo & in terra potestatem Petro B
dedit, neminem excepisse, eumque quicumque ligari se posse negat, quod absolui nequeat con-
fiteri, sicque ab omni corpore ecclesiae sequestrari. Quibus papae uerbis praelati, principes,
& populi pars regni Theutonicorum maxima, animis ab Henrico alienari coeperunt, pri-
mumque Saxones exarserunt in bellum: post illos Metensis episcopus Henricum censuit in uim ana-
thematis deponendum. Vnde quum fatisceret iam, & plane ortum uideretur in regno dis-
sidium, Rodolphus Guelfo, & Theodericus primores Alemannorum duces cum ceteris
in regno praestantibus in id consilij conuenerunt, ut si uocatus in Alemanniam Gregorius
pontifex accederet, Henricus illi suppliciter petita, & ut ipsi confidebat, obtemperantia
conseruaretur, alioquin successorum illi daturus se concordiam conuentus sententiam pro-
testati. Iurauitque illo in conuentu, conuentus se pontifici quum accepisset integre pariturum:
quod quidem primatibus illis adeo gratum fuit, ut sponte sua responderint, illum Romam
ad imperij coronam ex more suscipiendam cum copijs deducere, quibuscum Imperator de-
claratus, Normannos, Apulia, Calabriaque & omni terra ecclesiae deturbaret. Accessitque F
regis & conuentus ad pontificem ea de causa orator archiepiscopus Treuerensis. Quo instate
pont. Gregorius, ut Augustam praetoriam urbem Alpinam accederet cum cardinalibus
urbe mouit. Quum uero se Vercellas usque contulisset, a Vercellensi episcopo Italiae cael-
lario clam rescijt, Henricum regem hostili in se animo cum exercitu uenientem Alpes
transcendisse. Quamobrem suae consulens salutem pontifex, in Cannossum usque recessit op-
pidum in Regiensi agro Matildis Comitissae, apud quod nullam ab Henrico uolentiam
uereret. Rex uero dolum intelligens patefactum, relicto Vercellis exercitu, Cannossum ni-
hilominus uenit. Acta autem est res summa pontificis grauitate: summa, sed ficta regis po-
tentissimi humilitate. Quo enim die Henricus Cannossum suburbium attingit, omni deposito
regali ornatu, nudisque pedibus ad oppidi portam introduci sperans, cum paucis comitibus.
est delatus, denegatumque primo die ingressum equanimiter tolerans loco per noctem non
mouit, & glacie ferunt, concalcataque diu niue per asperrimum hyemis sydus solum, in quo
rex stetit uel iacuit, obriguisset. Expectauitque tacitus scire quid secum pontif. duceret agere. G
tentia, ut ab omnibus cerneretur differente, ad tertium peruentum est diem, quum Henrico
se miserum infelicemque clamante, cui soli non uacarent ueniam imploraturus prius pontificis
aures: uicerunt Matildis Comitissae, Adelae Sabaudienensis comitis, & abbatis Cluniacensis
preces, & introductum regem, absolutumque pontifex in sinu matris ecclesiae recepit. Fecit
uero pontifici rex scripto, promissiones sacramenti religione firmata, quibus Matildis Comi-
tissa, Adelaus & Cluniacensis abbas ad robur subscripserunt. Earumque extans forma fidei re-
uerentiae & omnimodae obedientiae obligationibus est redundans: postea tamen substitit
in Cannossum sinibus rex abituro ut opinabatur pontifici struens insidias: & pontifice id ue-
rito subsistente, fatigatus expectatione rex Papiam se contulit: apud quam die qua applicuit,
nequam ille Cincius praefecti urbis filius interiit. Interea Alemanni principes agere ferentes
Henricum promissis satisfecisse, Rodolphum Saxoniae ducem egregium regem Alemanniae
creauerunt. Quod quum intellexisset Henricus ad ingenium reuersus, pontificem Ro- H
mam reuersum per nuncios orauit, ut Rodolpho excommunicato, Alemannos in illum
tanquam tyrannum arma sumere imperaret. Gregorioque respondente, non decere pontifi-
cem inauditum quempiam damnare, excandescens iracundia Henricus in Gallias se con-
tulit, & reparato exercitu, in Bauariam delatus, Rodolpho regi praelio est congressus, in
quo maxima parique uirtute copiarum caedes est commissa. Venerunt tamen interea utriusque
partis ad pontifices oratores, & in synodo ea ratione coacta, iussit utrisque pontifex ne
priusquam causa discussa armis principes decertarent: sed priusquam ea perferrerentur
iussa, illi iterum primo grauiore praelio concurrerunt, & postea auditis nuncijs parere
dicto pontificis spoponderunt. Subsecuti uero erant missi ad res Alemanniae inspicien-
das pontificis oratores Albinensis episcopus cardinalis Aquileiensis patriarcha, & Pa-
duanus episcopus, qui abstinentem iussu pontificis a bello Henricum orarunt, ut quod Ro-
dolphus toleraturum se obtulerat, concilium ipse etiam consensu omnium constituen-
dum in Alemannia fieri toleraret. Respondit uero Henricus, nisi Rodolphus pontificis
autoritate excommunicaretur, se nullatenus congregationi concilij assensurum, & orato-
ribus

A ribus redeuntibus, tertio duces acriore duobus primis prælio se mutuo confecerunt. In quo Saxonū in Rodulphi partibus pugnantū cædem maximā cōmissam fuisse refertur. Oratoribus auditis pontifex omnē pacis cum Henrico habendæ spem abiicit. Per eos uerò quatuor annos, in quibus ea quæ scripsimus à pōtifice & Hērico, episcopisq; Lombardie gesta sunt, Robertus Guiscardus rem suam diuersis in locis auxerat. Nam sancta Seuerina loci natura munitissima, & Cōfētia urbib. de Calabria potitus erat, intuleratq; bellum Sisulpho principi Salernitano: cuius sororē, ut ostēdimus, in matrimonio habebat, & eo in bello tam ardēs Robertus fuerat, ut ad ipsius mēsem septimū, quo tēpore à Canostō pōtifice redijt, Sisulphus deditioe facta, Salernū cum arce perdidit: exinde Robertus copijs in Beneuentū raptim, & nullo id opināte ductis, eam urbem terq; quaterq; ad primos inuasionis dies oppugnatā breuī cepisset, nisi Gregorio pōtifici ut desisteret exhortatū parēre uoluisset. Et tamen Robertus ne ab ea expeditione domum ualeat rediret, Vicū inuadēs oppidū recepit. Eodemq; anno, qui octuagesimus supra millesimū salutis Christianæ erat, Michael Cōstantini filius cum filijs tribus Michaele, Andronico & Cōstantino à Nicephoro cognomine Botaniates per uim & arma Cōstantinopolis imperio sunt deiecti. Et Robertus Guiscardus imperij ipsius debilitatū, quā eareterū nouitates facerēt innixus, Spinacroba, Hydrūto, & Tarēto Græcos expulit. Dūq; Tarentū obsideret Michael Dioclyzi Cōstantinopoli pulsus, ea in castra uenit incognitus. Et Robertū allocutus, eo hortante, Romā se contulit ad pontificē: per cuius subleuandī occasionē sumptam, factum est, ut Gregorius pontifex se ad conciliandū ecclesie Robertum insinuauerit. Cōpertumq; est postea Robertum eadem etiam ratione pulso patriā Imperatori, ut pontificis opem peteret sualisse. Primus tamen pōtifex Gregorius Roberti colloquiū expetiuit, ad Cæperanumq; locus conuētui constitutus est. Quo in conuētū Robertus ligium se, quod eius regionis uerbū totalem significat subiectionē, pontifici & ecclesie fecit, & beati Petri uexillo à pontifice est donatus. Quinetiā pontifex, ut Robertus restituendo Michaelem maiorē haberet auctoritatem, inuasorē imperij Nicephorū excōmunicauit. Nec mora, his apud pontificē cōfectis, Robertus Hydruntum petens iussis eō copijs conuenire, Rogerio exinde natu minori res Italiæ cōmendans, alteri filio maiori Bohemundo præfecturam nauigaturæ militiæ demādauit. Ipse cum Michaele Dioclyzi nauim prætoriam conscendens, primus omnium tradidit uela uentis. Impositusq; nauigio copiosus æquē ac parātus fortium uirorum exercitus, prospera usus nauigatione ad Auelonem est obsessus. Prima autē ad Dyrrachium castra aducibus sunt firmata. Quamobrem terra mariq; obsessam breuī capere opinabatur. Nicephorus uerò Imp. quod ea imperij nouitate aliter non poterat, Venetos ut Pressæ urbi præsidium afferret orauit. Qui Dominico Siluio duci suo, ut triremiū onerariarumq; nauium classe inducta Imperatori satisfacerent, publico consilio permisit. Duxitq; in Normannos duces Siluius classem, quā finis ostendit ingentē paratissimamq; fuisse. Namq; Normannorū congressu classi uictoriam, sed cruentissimam obtinuit. Et mare Dyrrachinis redditum est apertū. Continauit tamē terrestrem opugnationem Bohemundus. Nam paulo post eum conflictū Robertus Michaelem Dioclyzi secum ducens ad reparandā classem se contulit in Italiā. Interea Nicephorus Botaniates Imperatoris quæ apud Dyrrachiū facta erāt, indiesq; siebāt auditis, exercitum in Dalmatiam ducendum parare constituit, & quū suas Græcorū Thracumq; copias minores, q̄ belli necessitas posceret fore iudicaret, Alexiū Mega, uel ut postea cognomento uocatus est Comnenum, cui militū magistro multum fideret, misit Adrianopolim, ingenti attributa pecuniarum uī, quibuscū Saracenos Turcosq; etiā ex Asia Ægyptoq; mercede condiceret. Isq; Alexius perfidia usus, quod imperiū affectaret, oēs quoscunq; nouo cōduxit stipēdio, sibi obstrinxit militiæ sacramēto: quib. nō modō pactas dissoluit pecunias, sed maiores pfusam in largitionē dedit. Veteranos uerò Imperatori militare solitos donatiuo stipēdioq; fraudabat, imperatoris auaritia, q̄ stipē eis dādā nō mitteret accusata. Cūq; eos indigētes, & ut est militū cōsuetudo, furētes cerneret, uestibus, equis, & supelleciliis aurea argenteaue, quā suam ipsius esse cōstaret, donatos consolabat: quibus efficit artibus, ut exercitu quē apud Adrianopolim magnum coegerat tumultuante, Cōstantinopolim ad Imperatorem mitteretur orator. Allocutus Nicephorū Alexius, multa in eam dixit

dixit sententiam, ut milites affirmaret debitis promissisq; stipendijs fatiatis, nisi ad belli E
prouinciã ducerent, aliquod per insolentiam incõmodum illaturos. Proinde impera
torem hortatus, ut exercitum breui ad naues ducendum bono, & in magnã spem uicto
riã erecto animo operiretur. Et Adrianopolim reuersus tanq; profugisset, magnã præ
se tulit animi anxietatẽ. Petentibus uero ueteranis, quo res se haberet modo, partim ob
stinata taciturnitate siluit, partim fressis inter dentes uerbis respondens, id maxime uultu
etiã & oculis facere est admissus, ut miles intelligeret significari, neq; bonum & fidelẽ ma
gisfrum ut de Imperatore obloqueretur, neq; Imperatorẽ ut æra militibus daret, adduci
posse. Tum indignari oēs ac fremere, ac planẽ dicere & ostendere, si nõ desit qui ducat,
non defore exercitum, qui in urbis Cõstantinopolitanã portas, in auari crudelissq; Nice
phori perniciẽ sequatur. Quibus uocibus quã omnia iam completerentur castra, prodie
runt ut erat constitutũ, pecuniã corrupti conductorũ ab Alexio principes, & illum non
ultra magisfrum, sed Imperatorẽ acclamantes ad Cõstantinopolitanã urbis portas du
ci postulauerũt. Euulsisq; ilico signis furẽs exercitus facto agmine in Cõstantinopolim F
ferri cõpẽt, cui in itinere spondit Alexius sese captã urbẽ triduo permissurũ ad libitũ
spoliandã. Percussus tam infelici nuncio Nicephorus, armis raptim captis insurgens, por
tis mœnibusq; novos & fidos addidit defensores. Vnicus erat Nicephoro pratorianã
magister cohortis Arxion Alemannia oriundus, quẽ largitione corruptũ sibi cõciliatã
Alexius: Isq; porta, quã Bulgarorum appellant, noctu aperta, Alexiũ cum exercitu in
trodixit. Dies ea fuit Iouis cœnã domini Christianis spiritualiter celeberrima, per quã
& per duos, qui secuti sunt passionis domini Iesu Christi dies, ea agitatus laceratusq; est
passione populus Cõstantinopolitanus, cui nullã afflictã res humanã æquiparandã ha
bent. Nam præter singulorum iniurias, stupra, cædes, uulnera, & uincula: præter aurĩ, ar
genti, supellectilis rapinas, spoliata, inquinata sunt tẽpla, nec ullus fuit tam sacer religio
susue locus, quin si a Christiano deum timente ultorẽ declinabatur, Barbarũ inuenerit
direptorẽ. At Nicephorus ad primos captã urbis clamores, sancti Sophiã ædes petens,
id humanitatis ab Alexio obtinuit, ut tonsoratus, & in monachũ ordinatus uita donare G
tur. Alexius per solennẽ dominicã resurrectionis diem in palatio coronatus, exercitũ a
præda & iniurijs ciuiũ reuocari arceriq; curauit. Isq; factũ suũ apud ciues honestaturus,
tanquã a Nicephori auaritiã furor ille processisset, Michaelem Michaelis Dioclizi filiu
imperij confortẽ accepit. Prima uero Imperatori nouo fuit cura rebus Dalmatię prou
dendi. Itaq; exercitu, quẽ fraude parauerat, educto Michaelem imperij confortem præ
cessuris in agmine legionibus dedit ductorem. Bohemundus interea terrestriẽ, Rober
tus dimisso in Italia Michaele Dioclizi cum classe, reuersus maritimã obsidionem conti
nuabant. In quos quum Græci imperatores terra mariq; impetũ facturi uiderentur, Ita
lici duces copijs in aciem eductis pugnandi copiam fecerunt, cõmissisq; in prælio quod
durum & utrinq; cruentum fuit, Michael imperatorum alter cecidit, Alexius in fugam
conuersus, lacerum dissipatumq; reduxit exercitum. Fuisse autem in exercitu Alexij mi
lia septuaginta scribenti Cõsentino facile assentior. Sed Guiscardum & Bohemundum H
pauciores quidẽ quã ille, tamen maiores quã is dicit scriptor, habuisse crediderim. H
Secundum eam uictoriã Dyrrhachini imperatoris sui præsidio desperantes, urbem Ro
berto dederunt, pariterq; multa Dalmatiã oppida prius etiã quã essent adita, fece
runt deditiõnẽ. Romã eodem anno aliam Gregorius pontifex synodum celebrauit, in
qua acta est causã Berengarij cuiusdã in dominici corporis & sanguinis mysterio erran
tis: & Berengariũ cõuictus, erroremq; confessus, id fecit iuramentum, quod sacri iuris
pontificij canones de cõsecratione distinctiõne secũda: Ego Berengariũ corde credo,
& ore confiteor, sancitum habent. Et Henricus rex post spretam pontificis legationem,
ab eo de fidelitate ac obedientia requisitus, quum non pareret, denuo excõmunicatus,
Rodolphus autem in regem Alemanniã atq; Italiã confirmatus. Quo territus commo
tusq; nuncio, Henricus nihil statuit omittendum, quod pontificis excidio accõmodum
intelligeret. Conuocatis itaq; apud Brixiam Alemanniã urbem omnibus sibi parenti
bus episcopis & abbatibus, conciliabulũ celebrauit: in quo Robertus Rauennas archi
episcopus in pontificẽ, cui esset Elemẽti appellatio, prophanatus est qui pontificio in
dutus habitu, illico se contulit in Italiã. Henricus uero coactis summo conatu copijs ad
Rodolphum

A Rodulphum regem in Saxonia agentem inuadendū duxit, cui Rodulphus aduenienti
 trinis castris obuius est delatus. Cōgressi quarto iā praelio duces, obstinatis pari ardore
 in mortem aut uictoriam animis decertarūt. Et quum uictoria ut apparuit, potitus esset
 Rodulphus, casu à suis uulneratus longiusculè retrocessit. Hēricus uerò fuga prolapsus
 loco tam abdito latitauit, ut re aliter q̄ crediderant se habente, à suis diligentissimè per-
 quisitus, septimo tandem die præter omnium spem fuerit inuentus: de eo nanq̄ sicut &
 de Rodulpho actum esse utroq̄ in exercitu opinio emanauerat. Nam Rodulphus dum
 uulnere, ut diximus, à suis accepto grauatus secederet, secuti sunt eū multi ex suis pari-
 ter uulnerati, inter quos pariter quoq̄ mortuos expirasse repertus est. Tulit uerò probi-
 pont. Gregorij & urbis Romę infortunium, ut altera per id fermè tēpus haudquaquam
 minus damnoſa clades fuerit accepta. Henricus nanq̄ qui postea fuit quartus nominis
 illius Imperator, Henrici tertij filius, quē genitor audita Rodulphi cōfirmatione tutan-
 dis Italiae rebus cum copijs miserat, Matildi apud Parmā urbem praelio cōgressus illam
 superauit. Eaq̄ mulier, quam Gregorius semper meritò gloriosam appellat, altero tunc
 nō minore infortunio agitabatur. Quum em̄ Godfredus uir suus anno iam elapso obiis-
 set, alterū illa accepit Azonem nomine, ex clara Estensi familia Marchionē. Et postquā
 celebratis ex more nuptijs, aliquot menses secū in matrimonio per copulā cōsummato
 fuerat, rescijt mortuum uiuentemq̄ uiros suos tam propinquo sanguinitatis gradu con-
 iūctos fuisse, ut pōtificij iuris legibus prohibita in nouo matrimonio manere nequiret.
 Anxia itaq̄ omnē rei ordinem ad Gregorium pontif. quum deferri curasset, eam habuit
 ab illo responsionē: quam proprijs ipsius pōtificis uerbis libet inferere, Gregorius epi-
 scopus Matildi salutem. Qualiter testibus & sacramentis in præsentia nostra probatum
 sit te habuisse uirum cōsanguineum Azonis, te etiam & Azonem Marchionē in quarta
 propinquitatis linea cōsanguineos esse, ipsi qui idem causæ interfuerunt, poterunt tibi
 referre. Vnde quia Azonem Marchionem sacramento cōstrinximus, nullam deinceps
 sine licētia nostra maritalem tecum conuersionē habere, tibi etiam ex parte beati Pe-
C tri præcipimus, ut cōsortio & cohabitatione sua omnino te auferas, & de perpetrata ini-
 quitate ita benignè pœniteas, quatenus gratiā dei ualeas recuperare, & tanti tamq̄ tur-
 pissimi incestus infamiā declinare. Quod si fortasse præiudiciū te peti existimas, &
 testimonia atq̄ sacramenta de consanguinitate uestra improbare posse confidis, damus
 tibi audientiam in proxima Romana synodo. Duabus ijs uictorijs elatior factus Henri-
 cus pater, per Bawaros Italiam est ingressus, sub cuius aduētum Matildis comitissa sub-
 ditorum sibi populorū fidē nullatenus diffisa, quicquid habuit copiarum Romā præsi-
 dio pontificis misit. Ducens itaq̄ Romam Henricus Clementem suum pontificali ap-
 paratu incedentem usq̄ ad pontem Miluium præcedere uoluit. Inde in prata Neronis
 tunc dicta quū iretur, structa in praelium præcessit acies. Post Clemēs cum pompa, inde
 rex in subsidijs est secutus. Appulſos Leoninæ ciuitatis portæ, quā Saxonū tum, aut Po-
 sturelam uocabāt, regios milites Romani sagittis iactisq̄ supernè lapidibus repulerunt.
D Quod quū uidisset Henricus, castris loco firmatis, exercitū incendijs ædificiorumq̄ de-
 molitioni curauit intendere. Et tamen nullam uincendi spem offerri uidēs, post paucos
 q̄ aduenerat dies cum suo antipapa Rauentiam redijt. Guiscardo interim apud Dalma-
 tas agente, Rogerius filius Asculum Apuliæ urbem, quod scisset ciues rebellionem ma-
 chinari, incensam desertauit. Eratq̄ Romæ tunc & ubiq̄ per Italiam quies maxima, quū
 Henricus ad annum sui in Lōgobardia accessus inde mouens per Spoletanos ad urbē
 redijt. Et quum toto quadagesimalis ieiunij tempore ciuitatem obsedisset Leoninā, ea
 post Pascha est potitus. Inquinataq̄ per aliquot dies tam à seipso, q̄ ab antipapa suo ce-
 leberrima Petri apostoli basilica, ad alterā pariter celeberrimā S. Pauli ecclesiam coin-
 quinādā accessit. Affirmat uerò Pandulphus Lateranensis ecclesiæ bibliothecarius,
 & ipse pontif. Gregorius septimus in sui registri epistolis scriptum reliquit, Henricum
 porticus binas diruisse, quam hinc ab Adriani mole castello sancti Angeli ad S. Petri,
 inde à trigemina Ostiensis porta ad S. Pauli uias contexisse, & aliquando docuimus, &
 identidē affirmamus. Dumq̄ impius ipse rex circumsedet, praeliaq̄ quotidie cōmittun-
 tur, multū Romani sanguinis est fusum. Caumatibus uerò, sicut in urbis regione assolet,
 ad ætatis principium inchoantibus, sibi timens Henricus, per propinquas Romæ ciui-
 tates,

tates, quæ omnes ei parebāt, diuisit exercitum. Et Guibertus antipapa adulterinam Petri sedē in Tybure tenuit. Rebus ita dispositis, Henricus attributo antipapæ suo in oēs copias per hyberna, ut ostendimus, diuisas imperio, in Lōbardiam cum paucissimis est reuersus. Guibertusq; sacerdotalis & pōtificialis officij immemor, segetibus uinetisq; & cōstitis ubiq; circū urbē æstate illa succisis, multa à quibus tēperasset Hēricus, hostilia cōmisit. Alio qui secutus est anno Henricus ad exercitum reuersus, ciuitatē Leoninā per uim iterum ingressus, & apud beati Petri Basilicā desidēs, omnia eius urbis ædificia demolitus est: per qd̄ tēpus nullo propinquis ab urbibus castellis & oppidis Romā adēute, nullo etiā tuto exeunte, Romani ad maximā calamitatem sunt perducti, & fames acerrima superuenit. Quibus effectum est malis, ut multi migrātes nunquam sint reuersi. Quæ quū Robertus Guiscardus à pontif. intellexisset, præfecit rebus Dalmatiæ Bohemundum, & uxorem ducēs se cōtulit in Italiam. Interim Henricus siue quia Roberti in Italiā reditum habuerit exploratū, siue quia dolos uiribus efficaciores futuros existima uerit, per Cluniacensem abbatē uirum celebris sanctimonix pōtificem Gregorium, cui ille esset deditissimus orauit, ut se ad Lateranensem basilicam admissum coronaret, fore pollicitus, ut Imperator solēni ex more declaratus in Alemanniā cum omnib. copijs reuerteret. Eodemq; die fide publica per literas patentes data omnib. qui urbē accedere, aut inde exire, & in agro obseruari uellēt, mirabilē uoluntatis cōuersionē fecisse ostēdit. Cuius facti fama omnē per Italiā uulgata effecit, ut Guiscardi in cōparando exercitu ad urbē ducēdo refrīxerit diligentia. Romanus uerò populus malis, quæ tres annos continuos passus fuerat defatigatus, pontificē ut patriæ miseret, cōpatereturq; afflicte supplex orauit. Gregorio quod petebatur spōdente, dūmodo Henricus errata corrigeret, & debitā pontificatus obedientiam promitteret, prohibita Henrico errata simulationē illam quæsiuerat, occasio malignādī. Largitione em̄ multa usus, corruptos ciuitatis primores in suā aduersus pōtificem amicitiam pellexit. Ventumq; est à multis, & his in urbe primarijs eousq; impudentiæ & procacitatis, ut pontifici in faciē dicerent, nō esse Henrico regi, etiam si prius ecclesiæ non satisfaceret, coronā & declarationē imperij denegandā. Quod quum uidisset pontifex, de Romani populi cōstantia diffusus in Castellum Crescentij cū domesticis se recepit. Rusticus uerò eius ex fratre nepos se cōtulit ad Septemfolia arcem, tunc castello sancti Angeli munitione nullatenus inferiorē. Vixq; pontifex imminens, ut est ratus, & quod postea notorium est factū, euaserat periculum, quādo Henricus à coniuratis introductus Guibertum Tybure accersitū in Laterani patriarchiū intrusit. Quumq; nullus uel cardinalis, uel episcopus ex gēte ecclesiæ Romana, ut illū ex more benediceret adduci posset, Bononiēsis, Treuerēsis, & Mutinēsis pseudoepiscopi carimonijs in illū Romanis pōtificib. adhiberi solitis sunt abusi, per solennia postmodū paschalia, quæ proximis secuta sunt diebus, adulterinū Imperatorē antipapa coronauit. Populus uerò omnis, ut regi satisfaceret, ad obsidionem castri Crescentij est cōuersus. Cepit uerò Henricus sedem sibi & statua militibus apud capitolū nō parua ex parte tunc integrum: & Romani rebellionis principes, quū pontificem castello deturbādī munitissimo nullam cernerēt spem præberi, clausērūt muris ad uiarum exitus in repagula excitatis. Henricusq; interim familiæ Corsorū tunc Romæ potentis, quæ Gregorio fauebat, ædiū partē capitolio subiectarū euertit. Expugnandaq; Septemfoli arce maximos adhibuit conatus. Id uerò Lucij Septimij Imp. opus, reliquæ cuius cōtra monasterium S. Gregorij cernuntur, trinos habuit sibi inuicē suprapositos columnarum ordines, quarum interiores solo inhærentes, nullis pro sua sublimitate scalis superari, nec pro crassitudine ferro igneue corrumpi poterant, fueruntq; multæ paucis, quæ nunc astāt affimiles: cōtextum uerò super eas in contignationē ex marmoreis trabibus solarium totidē paulo minores sustentabant, inter quas cubacula, cœnacula, & porticus spatiosas fuisse uestigia nequaquā minima nunc ostendūt. Ea quum Robertus Guiscardus à Gregorij pont. nuncio intellexit, exercitu quē copiosissimum parauerat coacto, uiam Latinā, ut urbem peteret est ingressus. Interea quū Rusticus ea de munitione matmorea se multis defendisset diebus, applicuit Hēricus omnifariam genera machinarū, & aliquot per uetustatem debiliores euertit columnas, ut Rusticus deditiōē facere sit cōpulsus. Quum esset apud Ceperaneum Robertus, ad Hēricum misit, qui bellum sibi & capitis

A & capitis periculū, nisi urbe & eius agro excederet denunciaret. Timuit uero Henricus
 & urbe Romanis ciuibus Roberti aduentū ignorantibus cōmendata, ad sancti Petri ba-
 silicam cum Guilberto antipapa se contulit. Milites autē sui capitolio, ad quod eos conse-
 disse ostendimus, moturi siue casu, siue de industria illud reliquerant incensum. Henri-
 cusq; acceptis copijs illico uia Cassia tā rapidē est pfectus, ut eadē die ac hora Senas ipse
 Hetruscā urbē, Robertus Guiscardus urbis portas attigerit. Ausiq; sunt pōtificis hostes
 urbis portas occludere, Robertum conati uerbis pollicitationibusq; auertere. Is uero pa-
 rē perditis uerborū fraudē reddens, per exhibitam ab amicis occasionē porta Flāminia
 est ingressus. Irruerunt tñ armati ciues, uiq; illum ut expellerent intentarunt: qua factum
 est causa, ut proxima in campi Martij regiōe Guiscardi copiae subiecto igni, eā quae nūc
 quoq; cernit fecerint uastitatē. Nā quicquid ex porta Flumentanea, tūc Flāminia & nūc
 populi dicta, hinc ad sancti Syluestri & sancti Laurentij in Lucina, inde in sanctorū Tri-
 phonis & Augustini aedes pertinet, id assumpsit incēdium. Quia uero apud capitolium re-
 belles & aduersantes pōtifici ciues coactos esse audiret Robertus, à campo Martio per
 exquilias uadens petit Lateranū, ubi aliquot desedit dies, expectans si forte qd' à se qua-
 ri oēs nouerant, pontificis liberandi ciues facerēt mentionē: sed praehis potius apud Am-
 phitheatrū, nunc Colosseum cōmissis, cogebant per singulos dies sui milites decertare.
 Quod quū diutius ferre non posset Guiscardus, aedes ciuium domosq; tunc frequentes
 quotquot hinc à Colosseo per Lauicanā uiam ad martyrum Petri & Marcellini, inde ad
 sanctorum Ioannis & Pauli per Caelium montē ad Lateranum pertinent, & incensas di-
 ruit: quā pulcherrimae regionis uastitatē ad nostra tempora cōtinuasse uidemus. Ea nos
 & alia Henrici tertij temporib. gesta considerantes, conijcimus urbem Romā quae pōti-
 ficum Romanorū beneficio imminutas longe supra uires non parum instaurauerat, tūc
 primum ad hanc quae nostris inest temporibus rerū exiguitatē esse perductā. Peruicit ta-
 men praestantissimi ducis Roberti fortitudo: nam capitolino colle per uim capto ciues
 tanquā facta urbis deditione ad eum conuenerunt: qui rectā ad castrum Crescentij cum
 armato exercitu incedens disiectis murorum repagulis pontificem eductum in suā Late-
 rani sedem deduxit: & tamen quia abalienatos animis ab eo ciues extrema intentaturos
 formidauerit, illum perduxit Salernum. Tuncq; maiora animis agitans Guiscardus, in-
 choatā in Dalmatia uictoriā prosequi, & Constantinopolitanū quod affectaret imperiū
 inuadere perrexit. Quod uero terrestri exercitu Bohemundum filiū satis ualere cōfide-
 ret, classē ipse ingentē parauit: ad cuius inchoatae nunciū territus imperator Alexius
 orauit Venetos, ut classē pro uiribus ingentē pararent suae quā breui educeret coniun-
 gendā. Veneti qui Roberti potentia, si augetur, libertati suae aliquādo suspicarent ob-
 futurā, classē pararūt spe Alexij ampliorē, quā Dominicus Siluius Venetorū dux Cor-
 cyram usq; perductā Graecorū & uenientis Alexij nauigio cōiunxit, uixq; classes cōiun-
 ctae erant cū alto iam mari nauigantē Robertū transire in Dalmatiam Venetorum spe-
 culatoriae nunciauerunt. Velis itaq; sublatis Alexius Dyrrachiū, ut portu hostē prohibe-
 ret properans est delatus. Nec tñ ea longe uisa numerosi nauigij classe, aut in alto consti-
 tit, aut aliqua flexit Guiscardus: sed prorsus hostium proras petens armis uia aperire per-
 rexit. Pugnatum est utrinq; summa uirū & audaciae paritate, quo factū est, ut pari quoq;
 euentu praelium dirimi nequiuert. Guiscardus tamen siue pro solita fortitudine & fortu-
 na, siue quia Dyrrachini portus propinquitas, & stans in littore armatus Bohemūdi ex-
 ercitus aliquod suorum animis robur addiderit, sensim superior euadere coepit. Et ubi u-
 nā suarū nauiū Alexiani mergerēt, binas ille Graecorū Venetorumue mergebat. Fractis
 itaq; & fugatis hostibus male integrā classē Guiscardus Dyrrachiū perduxit. Alexius
 uero ad sinistra, ad dexteram Syluius fugientes, hic Venetias, ille Peloponnesum nauiga-
 re, & male tractatū ob amissae classis inuidiā Dominicū Siluiū ducatu Veneti deiecerūt.
 Suffectusq; dux Vitalis Faledro Croaciae & protoseuastos titulis ab Alexio imperato-
 re ornatus, classē & ipse Venetis armatā ad illū auxilio duxit. Per quod tēpus Grego-
 rius septimus pont. Salerni obiit. Et Desiderius Casinensis abbas gente Samius, uel, ut
 nunc dicunt, Aprutinus, Romae in Victorē tertium pontificē est assumptus. Postquam
 Guiscardus Bohemundusq; filius de summa belli in Cōstantinopolim inferendi aliquot
 cōsultauerāt mēses, attulerūt ad eos Dalmatē speculatores auctū Veneta classe Alexiū,
 Blondus. S ut in

tit in Dalmatiam duceret, classem prima maiorē paratioremq; Pelopōneso soluisse. Quā E
 obrem & ipse Dyrrachio soluens in altum se cōtulit, obuiaq; sibi à casu classes apud Sal
 num confligere, maiori autem quā antea damno imperator Alexius & Veneus dux
 superati fugatiq; fuerunt. Robertus uero Guiscardus ad Cassiopā insulā delatus eo qui
 tunc erat Iulio mense ibi uita est functus. Ea tēpestate inuaserat orbem, sed in primis Ita
 liam fames ualida, per cuius occasionem Aful Galatig rex, cui perpetua cum Saracenis
 bella fuerunt, Toletā urbem multis obsessam annis cepit, & Christianorū religioni quā
 in nostra usq; retinet tempora restituit. Henricus autem tertius in Alemānia tunc agēs,
 cum Saxones audisset Vuiburch obsidere, ut pulsum iniuria Alberonem episcopū in pa
 triam reducerent, eō se contulit, qui male adhārens causā malū quoq; habuit belli euen
 tum: nam praelio cōgressus quatuor millium caforū cladem accepit, cum in Saxonū co
 pijs paucissimi fuerint desiderati: & cū ptinax prelijs iteratis congregi ausus fuerit, sem
 per inferior euasit. At in Italia Victore tertio pont. per id temporis ad quintū creationis
 suā mēsem obeunte Oddo, qui ex Cluniacensi monacho Hostiensi episc. fuerat factus,
 creatur pont. Urbano secundo fuit appellatio. Robertoq; Guiscardo in ducatu Apuliz
 Rogerius successit: eiq; ilico oēs populi de Italia, præterq; Siciliæ ciuitatum sicut & ge
 nitori paruerunt. Et cum Boemundus nullam sibi in Italia ciuitatum partem dari propri
 am indigne ferens, classem terrestresq; copias Hydruntum adduxisset, quæcūq; genitori
 & sibi in Dalmatis paruerant ad Alexium deferre. Interea Rogerius dux Capuam urbē
 cum exercitu potentissimo inuasam ceperat, cui etiam oēs populi quicūq; hinc à Tybur
 re inde à Veluris ad Campanum pertinent agrum Romani pontificis Romaniq; popu
 li eneruatis tunc uiribus diffisi, sese permiserunt Rogerio gubernandos. Nam educto ur
 ficatus nouitate satis multū autoritatis aut potentiz habuerūt. Et Romani inchoata sub
 Henrico inuidia ardētes uix seipos nedum subiectos in propinquo populos governa
 bant: quin Urbanus pont. sapientissimus cum actis Gregorij aperte & publice cōserua
 tis neminem Italicū externum uē ab illo damnatū ut absolueret restitueretue, adduci pos
 set: & ideo de statu uitaq; periclitari se in Roma intelligeret, illā honesta de causa sibi lin
 quendā fore constituit: & cū cardinalibus dignioriq; cleri parte profectus accessit Mel
 phim, qua in ciuitate primam synodū cōuocauit. Inuenio Henricū tertiu per id tēpus in
 Italiā uenisse. Sed de eius in illa tūc gestis nūc uarie tradi uideo. Gulielmus nāq; & rerū à
 Venetis gestarū scriptor ipsum faciunt multos Italiæ populos qui Gregorio septimo fa
 uissent domuisse, per longamq; obsidionē cepisse Mantuā & Ferrariā, quas, ut ostendi
 mus, Matildis possidebat. Sed ab alijs tradi uidemus Matildim, Mantua & Ferrariā recu
 peratis usq; adeo pontificum Romanorū partē tutatā fuisse, ut Henrico Romam hostili
 ter petere instituenti armis restiterit, quam faciunt collatis signis cum illo decertasse, &
 superatū Italia deturbasse. Eam tamen uictoriā Matildi ideo contigisse dicunt, quia Con
 radus Henrici filius patri rebellans cōminuerit illius potentatū. In hac aut rerum à Ma
 tilde Conradoq; gestarum dubietate illud scimus Henrico, siue quia pulsus Italia fuerit,
 siue alia ratione in Alemannia agente, Gilbertum antipapā Italia occultū excessisse, qui
 paulopost à Richardo duce Beneuentano fuit sustentatus. Boemundus interea cōpri
 mum quassatos de nauigatione equos satis quieuisse & milites omnia bello necessaria cō
 parasse uidit, Hydrūto profectus in Rogerium fratrem duxit, cum quo apud Farnetū Be
 neuenti aciebus utrinq; ordine structis confligit: decertatū est, praelio haudquaquā cru
 ento, quod comites paterni in utroq; exercitu ducentes à Rogerio impetrauerūt, ut per
 missa Boemūdo Apuliz parte ducatus, ipse titulū & cætera retineret quæ genitor de Ita
 lia possedisset. Secundū quam pacem Rogerius Melphim ad Urbanum pontificē se cō
 tulit, & ligium se ac uassalum Romanæ ecclesiæ obligans, ducatus & paternæ successio
 nis confirmationem ab illo obtinuit. Exinde trañciens in Siciliā cepit Syracusas, quo tē
 pore Halā Roberti Fusonis Flandrensiū comitis filiam duxit uxorē, ex qua genitus est
 ille filius Guilhelmus. Synodo apud Melphim expedita aliam Urbanus apud Troiā Apu
 liæ urbem & tertiā in urbe Placentia celebrauit. Quibus obeūdis synodis id maxime sa
 piens effecit pontifex, ut quo longius à Roma abest, eo leuioribus seditionorū ex Roma
 nis persequutionib. fuerit agitatus: & interea laceratā Henrici persequutione & machi
 nationibus

A nationibus rem ecclesiasticā in Italia cōposuerit, qui maiora per fidei zelū aggressurus,
 transmissis Alpibus ad Francos se cōferens, concilium apud Clarummontem Aluerniæ
 conuocauit. Perq̄ id temporis Bohemundus cōcessis à Rogerio fratre ciuitatibus oppi
 disq̄ parum contentus, Melphim quoq̄ furto subripuit. Qd̄ quū Rogerius ut toleraret
 nullis paternorum comitum suasionibus adduci posset, bellum utrinq̄ parari cōceptū: pri
 musq̄ Rogerius quod à Saracenis magnā Siciliæ partē tenentibus & reliquis suæ ditio
 nis de Sicilia quum inde mouisset timebat, uiginti illorū milia stipendio conducta in I
 taliā secū traxit. Tuncq̄ illico adiunctis copijs, quas ex Calabria, Salentinis, Lucanis,
 & parte Apuliæ sibi subiecta contraxerat, in Melphim est ductū. Bohemundus uero ad
 decem milia habēs milites ueteranos sub se nutritos, & disciplinam edoctos militare in
 propinquo Melphi naturaq̄ munito se continens loco, urbē sua præsentia constituit cō
 seruare. Quod ut melius facere posset, fœdera inijt cū Ricardo Beneuentano & Capua
 no principe paterno hoste, qui ea fratrū discordia usus in patriā est reuersus. Eumq̄ inue
 nitio Guilbertū antipapā postea uouisse, ut Urbanus secundus pont. Ro. cū multa ad rei
 ecclesiasticæ reformationē ornatumq̄ Claromontensi in cōcilio statuisset, eo anno qui *Anno sal.
 M. xciiij.*
 Christianæ salutis nonagesimus quartus supra millesimū fuit, facinus sit aggressus maxi
 mum excellentissimumq̄ omniū, quæ fuerint pontificis Romani cuiuspiā ductu, auspi
 cijs & auctoritate hæcenus intentata. Liberadæ enim à Turcis Saracenisq̄ Hierosolymę
 & continenti terræ sanctæ in hunc maxime modum intēdere cōepit. Patribus & ea quæ
 concilio inerat ex omni orbe Christiano multitudine ad concionē uocata, uir ipse ele
 ganter doctus huiuscemodi orationē habuit. Existimatis forte qui huc loci ad nos acciti
 conuenistis uiri Christiani, solā fuisse rei ecclesiasticæ ad normā fidei & religionis cōpo
 nendæ causam, quæ me ab urbe, ab Italia uenire cōpulerit. Fuitq̄ in eo aliquid causæ, sed
 alia urgentior, & quæ maior nulla dici, nulla possit excogitari, nos attraxit. Paucos ante
 annos gens è Perside Agarena, quæ uos corrupte Saracena dicitis, sanctam ciuitatē Hie
 rosolymam, sanctæ terræ loca inuadens cepit, diripuit, incendit, sacrosanctum domini le
 su saluatoris sepulchrum, quod sine lachrymis & singultibus dicere nequiuimus, fœdata
 ecclesiæ sacella, templaq̄ ritus nostri aut solo æquata sunt, aut in prophanos usus cōmu
 tata. Abacta inde Christiani pars fragilis & cruciatuum impatiens, salutē abrenunciāns
 circūciso præputio facta est Saracena: pars in fide constans per uarios mortis modos la
 cerati laniatq̄ sunt, ut felix fuerit quæ carnifex appetitū gladio obrūcauit. Mulieres ue
 ro Christianæ, quas aut urbes & oppida frequentissimas habuere, ut ex uestris quorūdā
 qui adstatis urbibus & oppidis deuotio ad sancta inspiciēda & osculāda, adorādaq̄ loca
 per tot maria, tot terras attraxerat, omnia passę sunt, quę dictu obscœna crudelis Christi
 hostis nō ad suā magis explendā libidinem q̄ ad Christianorū dedecus excogitare po
 tuit. Ea si Christiani, imō si estis uiri, nec æquo audire animo, nec potestis cum patientia
 tolerare: in quæ omnia ut mētem animūq̄ aduerrere, & illis pro dignitate nominis Chri
 stiani prouidere uelit, maiorū exempla, maximum quod imminet negligentibus peri
 culū, & præmiorū spes ingentium uos non ducere magis, q̄ trahere debent. Et quidē
 quæ attinent ad periculū priusquā dixero, cætera facilius ante oculos ponentur: omnes
 Romano quondā imperio, & post Romano pōtifici parentes à Turcis Saracenisq̄ no
 stris, imō Christi domini, & immortalis dei hostib. possideri, neminē esse uestrū qui igno
 ret certū habemus. Quas uero Europæ prouincias, quas urbes ijde preman, occupēt, la
 cerentq̄ infideles, si oēs simul ignoratis, unusquisq̄ in sua prouincia nouit, nisi forte uos
 Galli remotiores hæc non sentitis, qui Hispanorū Aquitanorumq̄ ab ea oppressorum
 gente, dum in seruitutē rapiuntur, in Africā abducuntur, clamores eiulatusq̄ singulos
 penē per dies audire debetis. Sed nunquid uos Germani, Saxones, Poloni, Bohemi, Hū
 gari, & si Turcos & Saracenos intra uiscera sæuire uestra nondū sentitis, quantū à uobis
 distent, quā paruis dirimantur uel fretis, uel fluminibus ignoratis? Italiā nunc non al
 loquor, quā multos ante annos Saraceni dimidiā penē occuparunt, in eamq̄ usq̄ adeo
 penetrarunt, ut Christianorū caput Petri apostoli successorū sedem Romanam marty
 rum sanguine adhuc madētē inuasam obsederint, captasq̄ apostolorū Petri & Pauli ba
 silicas inquinauerint. Venetos hic uideo, Dalmatas, Histros, & alios sinus Adriatici ac
 colas, qui dum perpetua cū Saracenis prælia ut se tueantur exercēt, quod est de Italia re
 Blondus. S 2 liquum

liquum ab ea gente intactum defensant. Quamquam nescio Saraceni ne qui maris Adri-
 tici possessione deturbant, ab Italia magis an ab Alemannia & Hungaria repellantur.
 Quid multis in re notissima morer? Fuit haecenus in extremis ad septentriones Europae
 partibus Constantinopolitanum imperium obex, & tanquam murus, qui maiores omnia
 straturas Turcorum Saracenorumque alluiones continuit, prohibuitque, ne Hungaros, Po-
 lonos, Bohemos, & ipsos Alemannos primo, deinde ceteros obrueret Christianos. Pul-
 sus uero ante paucos annos Asia imperator, de retinendis Constantinopoli propinquis
 Europae regionibus laborat: si nunc ea inspiciatis, consideratisque sola quae ante oculos sunt,
 si irruenturo breui Turco & Saraceno obistere non pergetis, qui sacrum domini sepulchrum,
 sacra Iesu Christi pedibus calcata terra a spurcissima gente tot annos inquinari neglexe-
 ritis, eadem in uestrum ruere caput breui sentietis, matronas a complexu uestro, uestras uir-
 gines ab earum sinu, pueros & adolescentes uestros in seruitute uobiscum rapidos dolentes mo-
 rti que uidebitis. Melius filij & maiori cum gloria nostri progenitores inchoata, ut altiuscu-
 le repetamus, Romae, & in Italia & uiribus Europae aucta dignitate ad totius orbis mo-
 narchiam extulerunt: per cuius omnes prouincias & regiones nomen floruit Christianum, quod
 nomen nostris temporibus ad paruum orbis angulum coangustari, & quotidie de excidio
 periclitari uidemus. Sed propinquiora attingamus, Carolus ille, cognomine Magnus,
 uester Germani penes auita origine ciuis, uester Franci rex, uestrum ingens decus, Hispa-
 nijs, Aquitania, & ipsis Francia finibus Saracenos infinita mortalium examina deturbauit,
 Carolus Saracenos Italia, Carolus, ut fama uos uulgatis, terra sancta & Hierosolymis ex-
 pulit, ut Christianum nomen ab eo in Europa retentum fuisse gloriabundi dicere soleatis.
 Et quid, oramus uos, gloriae posthac ducetis, quo audebitis, pacto posthac dicere solam
 esse uel primariam gentem Francam, quam uere Christianam liceat appellare, si in ea quae uobis
 adest opulencia, Saracenos & Turcos post captum, inquinatum domini & dei nostri sepul-
 chrum, populi etiam Christiani reliquias capi opprimi que permittetis? Experi-
 giscimini, quae sumus, obtestamur & per uiscera misericordiae dei nostri oramus, uiri for-
 tes orbi Christiano exemplum incrementumque futuri, arma capite, turmas, cohortes, legio-
 nes educite, tam multos habituri sequaces adiutoresque, quam id ardenti animo facere osten-
 detis. Aderit uobis omnipotens deus, angelos suos ante faciem uestram, qui gressus diri-
 gant uestros, qui omni casu locoque uobis assistant, opitulentur, caelo demittet. Praemia uero
 expeditionis assumpti belli, quae sunt & qualia, quisquam a nobis audire cupit. Sed sunt o-
 mnium maxima, amplissima & qualia nullo ex alio bello sunt sanae mentis hominibus ex-
 pectanda: quicumque enim hanc in expeditionem iturus genitores, filios, uxores, diuitias, dome-
 sticam gloriam, potentatumque relinquet, multo maiora & omnino incomparabilia nanciscetur.
 Quid quod cadentes in praelio, & ab hoste caesi, ac uidentes opima de hoste feretis spo-
 lia, & ad paratam in caelis in aeterno regno cum sanctis gloriam perducti cum nostro huius
 expeditionis imperatore Iesu Christo triumphabunt. Si uero sunt qui terrena expectant pra-
 mia, meminerint terram de cuius liberatione agitur, illam esse quam deus ipse pater popu-
 lo Israelitico habitandam promissit lacte & melle, id est, omnibus quae dulcia homini & sua-
 uia sunt fluent. Capite igitur, arripite arma Christiani sepulchrum dominicum liberaturi, & H
 tanta taliaque per ipsius domini nostri misericordiam facturi, ut quam omnes aeternam uo-
 bis paretis gloriam, tum etiam seculi rerum incomparabiles diuitias acquiratis. Pontifice
 adhuc dicturiente, uox omnium, dictum mirabile, unico ut apparuit ore prolata intonuit, De-
 us uult, deus uult. Ad quam uocem quam pontifex pulillum tacuisset, illique uideretur iterata ter-
 quaterque uerba repetituri, eis, ut tacerent manu significauit, & gratias deo actis, qui tot po-
 pulorum mentes in sua flexisset beneplacita, subiunxit, Viri fortes, ea quae dominus in
 os uestrum posuit uerba, uobis in bello pro tessera erunt, & ituri in expeditionem perse-
 raturique in bello sancta cruce ex rubenti panno sagis insuta pectus insignibunt, illique quos
 inuitabilis necessitas, aut magistratum iussiones reuertenti facient, eam crucem in scapu-
 las transferent. Certi sunt & digni fide autores tantae rei constitutae famam eadem die ad extre-
 mas orbis partes peruolasse. Quod qui duxerit impossibile, meminerit praesertim Pharaonicum,
 in quo Pompeium Caesar uicit, non famam magis quam certitudinem, quo die gestum fuit, Ro-
 mae & Patauino in colle Euganeo fuisse habitam. Dum uero pontifex cum patribus, de im-
 peratore deligendo consultant, multa hominum milia in concionis loco cruce signati sunt,
 paucosque

A paucosq; intra menses trecenta mortalium milia in id deuota bellum se itineri accinxerunt. Tantis cōfectis rebus pont. Vrbanus in Italiā ueniēs apud Placentiā substitit, ubi fauore Conradi quē uidemus patri Henrici tertio rebellē fuisse, episcopos recōciliauit, q; agenti apud Beneuentum antipapæ Rauennati in schismate consenserant, & Romā se conferens, a clero uniuerso q; populo mirabili applausu pōpaq; introductus est. Inuenio uenisse tūc Romā Bernardum Toletanum episcopū, quem pont. pallio dignitateq; archiepiscopali ornatū totius Hispaniæ Metropolitanū declarauit. At illa tempestate Hēricus territus bellum aduersus Henricū Bambergēsem Comitē gerēs, illo diu implicitus est tentus. Quo in tēpore Cōradus filius illi rebellis in Italia est defunctus, belloq; Bambergensi uix sopito, Henricus tertius aliud contra Robertū Flandriæ Comitem mouit. Dumq; oēs occidentis principes in destinātū aduersus infideles bellum arma militesq; expediūt, solus hic imperiū ambiens Henricus id solū curare est uisus, ut appetitos bello uicinos ab expeditionis gloriosæ consilijs uerteret. Interea cruce signati principes diuersis uis iter ad Constantinopolim sunt ingressi, primusq; omnium Petrus quidā eremita abstinentiæ fama celebrer, ducē se multis exhibens per Alemanniā Hungariamq; perrexit. Cui Gothfredus, Eustachius & Balduinus fratres cognomine Bolionij, (comites enim Bononiæ Gallicæ & quidē potentissimi erāt,) se illis itineris socios addiderūt. Maiores uero præstantiū ducum & nobilium manus, hinc Podiensis episcopus belli dux, & Raimūdu sancti Egidij comes, inde Hugo magnus Philippi Frācorū regis frater, & Robertus Flandriæ, & Stephanus Carnoti Comites, transmissis Alpibus per Italiā iuerunt. Videmusq; tēporis habita supputatione, eodē tempore Petrū eremitā & Bononię Comites Constantinopolim, & utrāq; per Italiā euntē Podiensis episcopi & Hugonis magni manū Romā peruenisse: hec q; manus sanctis almæ urbis Romę locis deuotē uisitatis, & Urbani pontificis benedictione habita, tripartito profectę, pars una Brundisiū, Barulē sem portū alia petijt, & tertiā Hydruntū. Erat uero tantū exercitus tam pacatus incessus, ut nihil quā uaderēt hostile, nihil incōmodū timeret. Vnde factū est, ut Rogerius & Bohemundus fratres Roberto Guiscardo geniti de Melphis urbis possessione acerrime, ut docuimus, bello contendentes, quia nihil suis urbibus & oppidis timuerūt, loco nō morerint. Generosior tñ animo Bohemundus tot principes fama clarissimos ad bellū glorię plurimū & meriti habiturū ire intelligēs, laudabili exarsit emulatione, & ab ipsis principib; uiris, quos illico allocutus est, suusus liberū Rogerio fratri effecit, Melphim ne an cetera que sibi essent de Apulis occupare uellet, signatū ex more ferunt eductis a uestigio purpureis chlamydis binis multas excidisse rotulas, quib; cū Italicę gentis ad duodecim mille uiri cruce fuerunt insigniti. Mouit autē Rogerium fratrem Bohemundi generositas animi. Isq; liberum faciens cōmilitonib; suis, ut qui uellent illum in Gręciam sequerentur, Melphis obsidionē soluit. Tuncq; Tancredus nepos Bohemundo adhærēs, illum in expeditionē est secutus. Dum hæc in Italia geruntur, Petrus eremita ad Cōstantinopolitanā appulsus suburbia, multos sibi Italos milites, plurimos ex alijs Europæ partibus appetit, quibus uir importunus sese ductorē exhibuit, nec eos aliosq; ex Gallijs Alemanniāq; ductos adeo regere & continere sciuit, quin in Constantinopolitanos omnia fecerint, dixerintq; hostilia, ædificijs tā sacris q; prophanis nullo discrimine spoliatis. Quod quidē imperatoris Alexij eam occidētalium expeditionē suspectissimā ducentis animū adeo exacerbauit, ut qui ex urbe cœpisset præbere cōmeatū, inceperit denegare: tū quibono ut uidetur zelo Bosphorū Thraciū, quod sancti Georgij brachiū appellant, a primis illis quousq; primarij expeditionis duces cum maiorib; aduenissent copijs trañci uenisset, Petrū eremitam inuitū transportari curauit Gothfredus: tñ Eustachius & Balduinus Bononienses ex Lothoringia fratres in Europa manserunt. Traductæ in Asiā cū eremita copiæ quas ad duodecim milia mortales fuisse constat, alterū sibi ducem Rainaldū quendam Alemannū creauere, qui inchoata progressi temeritate Nicomediam, & inde Niceam petiuerunt. Turci uero nō modo tunc, sed priusquā a Claromonte discessum esset, quid Christiani molirent intellexerunt. Qui Nicea defensoribus obsidioniq; perferēdæ necessarijs cōmunita, ac cæteris ex oppidis uel castellis cōmeatu detractō, id solū curare occæperūt, ut primis Christianorū qui irruerēt trucidatis, cæteros & Bosphori transitu detererent. Itaq; facti certiores, eos duodecim mille Nicenū attigisse agrū, cōcauis

Blondus.

S 3 in montium

in montium uallibus insidias struxere. Primus tunc eremita Cinitum oppidū offendens, agrī Niceni oppidū mari imminens ab incolis derelictum, frumento uinoq; & errantibus in circuitu animalibus abundare, actum esse de Turcis uociferatus est, qui munitissimum natura loci oppidū defendere diffisi sunt. & Rainaldū audiens Exeregorgon oppidum pariter derelictū cōsedisse, loco & ipse confedit. Dum autem Rainaldi milites nullo hoste uiso factā in patentibus campis praeda liberius agunt, irruentes ex insidijs Turci ad subitū perterritos impetum ad portā usq; secuti sunt, confertumq; ibi praelium non prius dirimi potuit, q̄ tantā irruerint Turcorum copiae, ut uallatū in circuitu oppidum pluribus locis cōperint oppugnare. Defensabantur uero probē à Christianis portā moeniaq; & fessi continuata per triduum oppugnatione Turci, multis acceptis uulneribus, re abissent infecta, nisi sciuisent uidissentq; Christianos, ut deficientē oppido aquam, à fonte muris propinquo aut per uulnera & mortes peterent, aut siti cum iumentis interirent, coactos esse. Sed tantus erat Christianorum oppetendae in salutē aeternam mortis ardor animorum, ut nihil magis à duce Rainaldo sit petitū, quàm facta eruptione sitim animorū a quē ac corporum in Turcorū sanguine extinguendā: solusq; in aliquot millibus fuit dux Rainaldus, qui abnegata Christi fide se & paucos per ignorantia secutos, periculo eximens, deditioem fecit, in ceterosq; illico oppressos uarijs cruciatuum modis est sauitū. Ducentes postea in Cinitum, Turci tam rapidē, ut est gentis mos, ferri nequuerunt, quin eremita per legationis ad imperatorem Alexium simulationē Constantinopolis reuertisset. Obsessi in oppido Christiani, & si diutina in oppugnatione caedē in Turcis innumerā cōmiserunt, ad eam tamen moriendo per uulnera paucitatem peruenerūt, ut oppido per defensorum raritatem capto, ad unum omnes fuerint trucidati. Fuit ea clades Christianis eo belli initio inflicta, Alexio imperatori ex eo maxime grata, quod ceteros Christianos inde territos, expeditionem sibi suspectissimam ommittere existimauerit. Interea Hugo magnus, & Normanniae, Flandriae, Carnotiq; comites ex Baruli Apuliae portu Dyrtachium copias traduxerant, quos Dalmatiam pro Alexio administrans praefectus turmatim interpositis diebus, Constantinopolim accedere uoluit, ne unū in exercitum coactae tot uirorum fortium copiae quicquā in imperatorem moliri possent. Et eodē in tempore Gothfredus Balduinusq; Bolionij fratres, quos diximus cum Petro eremita per Hungaria accessisse, tunc primum urbi Constantinopolitanae cōperunt appropinquare. In quos suā Alexius perfidiam aperte ostendit. Nam in suburbio prima nocte hospitatos curauit inuadi hostiliter ab armatis. Bolioniorum uero militibus, qui ex more excubias armati seruabant resistentibus, nulla est accepta clades, & duces nocte cōcubia apertos in campos recedentes, in castrorum formā statiuus locum cōmunire cōperūt: in quos operi intentos iterū Alexiani, sed paratiores sole oriente impetum fecerunt, certatumq; est eo insultu haud secus, q̄ si urbem Gallica ea gens oppugnatura uiribus aduenisset. Et tñ Alexius postquam intentata parum successisse uidit, qua die Hugonem magnum propinquare intellexit, pacē cum Gothfredo & Balduino constituit. Hugonem secuti quanto praefectus Dalmatiae iussit interuallo, Podiensis episcopus & Raimundus per Dalmatiam, Epirum, Etholiā, Thessaliā, Chaoniam, Macedoniam, Acarnaniam, Graeciam & Thraciam Constantinopolim peruenere: solus Bohemundus antiqui hostis Alexij imperatoris fraudes callens, quo longiorem eo tutiorē uiam ingressus est. Nā in Peloponnesum perpetua à Brundusio nauigatione delatus, per superiorē Moesiam, uel ut dicunt, Bulgariam Adrianopolim petere constituit. Is quum ad Castoriam peruenisset iectam urbem imperatori, cōmeatus sibi praeter spem abunde praebere uidens, quassatū fessumq; de itinere exercitum restaurauit. Alexius uero qui alia per Graeciam uia insidias struxerat, Bohemundum in Bulgaria esse audiens, quacunq; illi Constantinopolim petendum esse nouerat, oppressuras cohortes occulte disposuit. Mouens castra Bohemundus peruenit Paphlagoniam, in qua primum subsedit ad oppidum haereticae gentis, quae nec Graecos neq; Latinos obseruans ritus utriq; aduersabatur. Oppidaniq; quum essent petiti, commeatus denegantes conuicia addiderunt. In quos per iracundiam delatus, furens Bohemundus, captum uispoliatumq; oppidum incendit. Quum autem postero die ad Bardarum amnem esset peruentum, moxq; agmina in itinere oppressisset Bohemundus, parte copiarum uado transmissa, ad fluuij ripam castris pariter substitere. Erant auroam,

Auroram, quæ noctem illam secuta est, Alexiani milites qui fuerant insidiati, Italicas cohortes Bardarum amnē traductas sunt aggressi: quibus uiriliter resistētibus, ad primos exercitus clamores Bohemundus duo mille equites præsidio immisit, repulsiq; illico Græci ab insequēti equitatu de fuga sunt retracti. Dicit uero nūc primū Bohemundus, qd' Italia moturus fuerat, opinatus inimicos in se animos Alexiū gerentē se uel fraude opprimendo intētissimū esse, Quadrato abinde exercitu incedere cōstituerat, cū expeditionis duces illū appropinquare certiores facti, turmas aliquot obuias immiserūt. Tūc Alexius postquā dolos incassum cecidisse uidit, ad Bohemundum mittens intentatæ in eū iniuriæ culpam in militem Græcorum rapinæ audorum audaciam reiecit, magisq; postea unī Bohemundo q̄ cæteris ducibus deferre est uisus, quandoquidem cōmeatu quacunq; incederet pro omnibus copijs abunde donatum, pacis & fœderum cum omnibus expeditionis ducibus ineundorū petijt consultorem. Bohemundusq; postquam omnia per occidentaliū potentiam uidit tuta, comitate & ingenij dexteritate usus, cum paucis ad imperatorē Cōstantinopolim se contulit, ibi notum antea, ut ostendimus, in Dalmatis hominē audenter allocutus, facile ei suauit præstare amicitia multæ magnæq; spei potentissimo exercitui seruare, q̄ nulla subeūte utilitatis, uel quod certum erat, honestatis ratione iritatū in sui suorumq; excidium concitare. Alexiusq; in sententiam ducis, nō modo comēatus, tantumq; per urbem regiam & subditas ciuitates accessum, sed copias in supplementa, equos, uestē & arma est pollicitus, modo adacti iuramento ducis, fidē se illi & amicitiam seruaturos, & captas de Asia urbes præter unicam Hierosolymā sibi permissuros solenniter sponderent. Quod quum duces fecissent, parato, imperatore iubente, nauigio oēs expeditionis copix in Asiam sunt traductæ. Solus tamen cum paucis militibus apud imperatorē ea ratione mansit Bohemundus, ut comportandum in castra cōmeatum calonibus abunde faceret præberi. Exercitu omni apud Nicomediā coacto, placuit ducibus primā omnium hostis urbū Niceam inuadi. Quod autem à Nicomediā in illa uia pleraq; deserta, & saltuosis impedita est montibus, præmissi cum dolabris fossorijq; instrumentis calones ad quatuor mille, pcedenti ad tergum equitatu impeditisq; iter peruiū reddidere, crucibus ligneis ad uiarū diuortia ubiq; fixis, ne tardiuscule secuti milites nostri, per deuiā flectētes in manus hostiū peruenirēt: priusq; duces castra ad Niceam metati erant, q̄ Bohemundus lente datis ab imperatore cōmeatibus in castra præmissis subsequi potuerit. Nicea urbs natura loci defensa, sublimiq; munita muro, ab Austro lacū habet piscosum, uix quartā partem circuitus mœnium abluentem. Quare Christiani duces, quod est continentis reliquum, trinis circumdatū castris obsederunt, Podiensisq; episcopus, Raimundus Comes, Hugo magnus, Normānus, Flandrensis & Carnotensis ad orientem: ad septētrionē Gothfredus, ab occasu sedit Bohemundus. Excitauit aut parauitq; ducum quisq; machinas, balistas, & alios fecit oppugnationi necessarios apparatus: & quod urbis muri turres habent sublimes, castella illas ubiq; adæquantia ex materia tabulatisq; opposita, unde sagittis & iactis eminus telis oppidani à defensione mœniū prohiberent. Actæ etiā sunt insuper uineæ, & hinc ariete multo quassatus murus, inde cuniculis & cauernis sub ipsis fundamentis irruptio intentata est. Sed præter Niceni populi frequentia, multus inerat mercenarius miles Turcus, & noui quotidie in uulneratorum morientiumq; successuri locum à Turco per lacum submittebantur: quin ligna, cōmeatum, & herbas in iumentorum pabulum nostri per lacum lēbis importari uidebant. Quare quum tricesimum iam diem obsessæ, & magnis oppugnata conatibus Niceæ nulla spes lacu illis aperto capiundi uideret relinqui, Alexium imperatorē, ut scaphas mitteret, orauerunt. Interea Turci Arabibus, Saracenisq; in societatem belli ascitis, in montibus, qui contra Niceam altissimi insurgunt, ad sexaginta armatorū milia coacti erant, qui aperta lacus uia freti, missis hinc inde nuncijs cōstituta cum Nicenis die in nostros impetum fecerunt, & quod porta, quæ ad orientem spectat solem, ciuium eruptioni commodior esset uisa, in Podiensis episcopi & Hugonis magni castra, maior incubuit impetentium multitudo. Sed eorū castrorum duces dimidia penē Christianorum exercitus pars eruptione facta congressi, inaniter furentes Turcos & Arabas, multis confectos cædibus uulneribus que in montes repulerunt. Alexius interim ductos Cinitum oppidum lembos, in terramq; expositos,

carris inde in Christianorū castra curauerat cōportari, & quod duces exercitus ut peterent animum non aduerterant, remiges ille & Gracis idoneos, ac maritimis innutritos praelijs milites addiderat: dimissos noctu in lacu lembos armatis plenos, Niceni quāpri mū sunt cōspicati, qd' eo mane à tribus simul castris durior solito erat oppugnatio, cōperant deditionis facere mentionē, quū eos de lembis allocuti milites Græci in gratiore sententiā adduxerunt. Ea em̄ cōditione portas Niceni se aperturos dixerunt, si ea urbe imperatori permissa cū rebus & armis oēs qui inerant Cōstantinopolim migrare sinerent. Id uero & si duces malo animo ab imperatore factū esse intellexerunt, quod tamen in maiora ardentibus ferebant animis, facile est cōcessum, & duobus ac quinquaginta diebus oppugnata urbs per hunc maxime modū Turcorū manibus est erepta. Progreſsi inde Christiani cū binis p̄cessissent castris, ad amnem ponte iunctum amplo peruenerunt: quo transmissa uia sibi desertā, & soli parū herbidi aliquot diebus uadendā intellexerunt: cui oblata difficultati id solū adhiberi potuit remediū, ut bipartitū exercitū binis, & tñ quoad fieri posset, propinquis ducerent itineribus, Podiensisq; episcopus & Hugo unā, aliam exercitus partē duxit Bohemundus. Tres iā dies continenter iuerant duces, cū quarta die Bohemundus qui de tertia uigilia mouisset caelo albescente, riuū of fendens, ad quē herbidū erat solū, equos & iumenta reficere cōstituit, & Saracenis depositis castra ex more cōp̄t cōmunire. Cū p̄missi exploratores rapidū aduolātes hostē adesse, innumerā esse multitudinē nūciarūt. Prima aut̄ impauido duci fuit cura uelocissimos alterū post alterū mittere, q̄ episcopū Hugonēq; uocēt, omnibus exinde in ordines redire iussis, paucos cū sacerdotibus, pueris & mulieribus castrorū male munitorū custodiā reliquit. Dūq; in hostē sublati ad sydera clamoribus à fronte irruentē lento ferē gradu, à suis monitus respicit maiores uel certe pares illorū copias, sed tacentes in circuitu cāpos mōtesq; occupasse. Et prouolātes Turci sagittarū nubes cōperūt immittere, cū equis cōcitis male armatā gentē Christiani inuadunt, & cōtis multa cum hostis pernicie fractis, gladio res gerī cōp̄ta. Nec erat in Bohemundi exercitu quisquā, qui cōserta cū hoste manu inter cōsertas illorum turmas pugnans obseruabat. Cadebāt uero ex Christianis pauci, cū paucissimi uolantiū uel incertū ictus sagittarū haudquaquā laterales euadere possent: sed tāta in Turcis, Arabibus, Saracenis cōmittebet̄ cedes, ut uincētibus uictisq; p̄grediēdi inter cadauera facultas sit adēpta: submittebat tñ Solymānus, qui aderat summus Saracenorū princeps, laborātibus suis integros. Et infideles de subsidiarijs aciebus tā auide sagittis eminus missis, nostros ferire ardentes erāt, ut suos etiā uulnerari cernentes se à sagittando nequiuerint cōtinere. Dū uero id cōserit̄ atrox p̄geliū, Turci equites mille castra Bohemundi inuadentes, magnā in multitudinē nostrorū inermē etiā mulierum cadē edidere, oēs confecturi ad unū, nisi aduolans cū paucis Bohemundus, illos partim occidisset, partim fugere cōpulisset. Dimissaq; ibi p̄sidio turma, quū ad suos reuertisset, adeo mutatā esse fortunā reperit, ut nisi Comes Normānus aureū qd' subsidiaria in acie seruabat uexillū immisisset, in fugā uertēdi fuerint Christiani. Alia interim Turcorū manus prima maior castra inuadēs, p̄sidiū ibi à Bohemundo relicū superauerat, & magna ex parte occiderat, inermē turbā breui cōfectura, nisi cum quadraginta equitū milibus Hugo magnus Gothfredusq; Bolionius superuenissent, q̄ illis crudelitate qua uti cōperāt interfectis ad Bohemundū se cōtulere. Eos à lōge cōspicati infideles, q̄s mōtes cāposq; diximus occupasse, & ipsi maior multo nostris multitudine ad suorū acies cōcessere: reintegratoq; p̄glio cedes quātē priuse a die nō fuerāt, hinc inde cōmitti cōp̄t, priores tñ si potuissent, acie Saraceni & Turci excedere uoluerint. Sed ueriti, qd' p̄culdubio futurū erat, ne quāprimū terga uertere cōp̄sissent, sui timore dissipati à nostris persequētibus, & factis illorū fuga audacioribus cōficerent̄, se rādiu cōglobatos, quoad poterant cōtinuere, quousq; p̄aliū quod ad aurorā inchoatū erat, nox superueniens diremit. Et Turcis sensim in montibus se recipientibus, nostri in Bohemundi castra ad riuū firmata reuersi sunt: diei quē secuta est ortus, qd' eo in p̄lio actū esset ostēdit. Christianis em̄ à crucis signo recognitis, & in cumulos gregatis, decuplo maiores barbarorū cadauerū cateruæ fuerunt, mularū, asinarū, equorū, camelorū, uelut quoq; etiā sarcinarū, & armorū tātum, auri quoq; & argētī tātum in Christianorū exercitu uicta gens barbara reliquit, ut nostrorum inopia, quā itineris difficultas lōgitudinē effecerat

A effecerat, subleuata sit. Christiani duces unica die caesis, sepeliēdis, vulneratisq; curādis
 data: postridie quæ dies fuit nonarū Iulij quarta, hostem quacunq; fugeret insequi cœ-
 perūt. Didicerant em̄ à nobilibus captiuit, quos perpaucos seruauerāt, maiores opinio-
 ne ad id prælium copias cōfluxisse, quarū numerus quando mouerant quadringenta su-
 perasse milia credebat. Inerantq; Medi, Syri, Turci, Cardei, Saraceni, Arabes & Meso-
 potami, quorū partē maximā leuitas quedā, & nouarū uidendarū rerum auditas, po-
 tius q; regum ciuitatum' ue iussa domo eduxerant, apparebatq; eos nullo terrore inse-
 quentis hostis timore animis in quiete reassumptis ad prædā redituros, qui sub recentē
 eius prælij timorē, quo omnes perculsi fuerant, si redire ad conferendas manus cōpelle-
 rent, uidebant euestigio in propria redituri. Ingressus autem Solymanus fugæ uiam,
 quæ in Lycaoniā ducit, quē ferunt quū postera prælij die decē milibus Arabū sibi præ-
 sidio aduentantiū obuiaffet, nostrorū ferociā uerbis extenuasse, Arabibusq; suasse, ut
 B omilla Romanae terræ defendendī spe, ad munitiora secum defendenda reuertent:
 quibus integris fretus copijs Solymanus, magnū nostris q; insequabant, maiusq; suis
 eius regionis Saracenis intulit incōmodum: qd' quacunq; itum est, se prælio cum Chri-
 stianis gesto superiorē, ac planē uictorē predicās euasisse, in urbes, munitaq; oppida et
 castella admitti obtinuit, à quibus eductos, & tanq; iusto captos bello uinctos morta-
 les abduxit, cōsumptisq; igni supposito, ac corruptis cōmeatibus nihil est relictū, unde
 C noster exercitus ali possit. Quod quidē crudele Solymani cōsiliū Christianis persequē-
 di hostis facultatē ademisset, nisi maturæ in agris segetes nostro exercitui rei frumenta-
 ria inopiā subleuassent. Eoq; in itinere qd' à prælij loco ad Iconiū primā Lycaonię urbē
 pertinet, cōmeatibus & aquis, quibus regio pleraq; caret deficientibus, multa Christia-
 ni iumenta, multos amiserūt equos. Quum est uentū ad Iconiū, facti sunt Christiani cer-
 tiores Solymanū aliō flexisse. Quamobrē ab Iconēlibus introducti, postq; satis quieti
 est indultū, Eracleā ducendū statuerūt: qua in urbe munitissima nunciabat Turcos in-
 gente in numerū cōgregatos, se ut tuerent' necessarios facere apparatus, pcessitq; acie
 C structa Christianorū exercitus, hostē existimans antē urbis portas uel leui prælio occur-
 surū. Nostris aut, quibus ea die prima obuenerat acies, in subitā quę fieret, eruptionē in-
 tentis, mœsti flentesq; obuīa effusi sunt oppidani, q; Turcos ad aurorā profectos nunci-
 antes deditione oblata, pacē, amicitiaq; postulabant. Itum itaq; est patēibus in Eracle-
 am portis, ibiq; ad quatuor dies quietum. Turcis exinde nullo in loco, qd' exploratissi-
 mū erat, cōsistētibus, placuit bipartito exercitu incedere. Et Balduinus, Bolionius, Tā-
 credusq; Comes Tarsum ducētes, quā ob rem Turci fugientes reliquerāt eam, dediti-
 bus ciuibus acceperūt. Primusq; fuit Balduinus, cui ab expeditionis ducibus dominū
 in Asiā est cōcessum, Tarso em̄ ea liberalitate est donatus, ut quicquid in ea regione ca-
 peret perpetuò possideret. Isq; paulo post Edissa & Manustra urbibus est potitus. Flexit
 uero in sinistra exercitus robur maius, & in Armeniā tunc, sicut & nunc, minorē dictā,
 quæ olim fuit Cilicia duxit, cuius urbes, oppida & castella à nullo uel Turco uel Saracē-
 no custodita facillimū fuit capere. Quā omnē regionē Palūuro cuipiā Armenio cum
 D nostris militare solito regendā attribuerunt. Itum est inde in Cappadociam, cuius urbē
 Casarcā primum ceperunt. Exploratū uero certumq; habebāt Christiani, Saracenos &
 Turcos ut Antiochiā retinerēt, summis enitī cōnatibus, quare in illā ducturi, apud Cō-
 for urbē, Christianorū qui inerant opera deditā, tantisper, quoad cōmeatus in quintam
 diē caperent, quieuerunt, pfectiq; inde publicanorū castro primū, deinde Rusa urbe cū
 multis, quæ illius habet ager, castellis positi sunt. Intercedūt uero ea Rufensis agri loca,
 & wallē, in qua est Antiochia, mōres altissimi, ut coacti fuerint nostri calle arduo ince-
 dere, qui ad mediū celsi mōris dorsum tritissimus, caligantē oculos rapidā ruinosamq;
 subiectā altitudinē quum supra saxosa sublimitas in cœlum attolli uideat: nec fuit tam
 audax insanusq; miles quispiam, qui equo insidens id itineris emensus fuerit, quin mul-
 tis arma uestēq; periclitaturo imponentibus iumento, fuerunt qui sua proiecerint in p-
 fundū. Eo itinere una & quidē anxiosissima diē pfecto, ad Murasim urbē est uentum,
 ex qua nullo resistente capta primū in cōspectu campī apparuerunt, apud quos Antio-
 chia cernebat. Progressisq; postera die nostris, quū est in campos defessum, hostes uisi
 sunt ad annē, qui dimidios interfecat, cōsidere. Quo enim hostes morabant' loco, pons
 erat

erat ferreus appellatus, ad quē multi conuenerant calones, uinum, oleum, frumentū, ar-
 uinā ex montanis publico edicto in urbem comportantes, quibus nō magis tuto in ur-
 bem sociandis q̄ domo per uim educēdis armatorū cohortes ab Antiocheno rege fue-
 rant attributæ. Irruētes itaq; nostri equites, leui cōmisso prælio, partim illos interfecere,
 partim in urbē fugere cōpulerunt. Captaq; est nō cōmeatuū magis q̄ iumentorum præ-
 da, adeo nostrorū indigentia accōmoda, ut nihil eo tēpore gratius fuerint habituri. Ali-
 quot inde progressi milia passuum Christiani, ad flumen peruenerunt urbi Antiochia
 pp̄ contiguū, Farfar nomine, quod uado trāsiri sine periculo nequit: castrisq; ad primā
 illius ripā firmatis per noctem quieuerunt. Postridie duces Christiani urbē cōtemplati,
 cuius famā alio quin ingentē præsentia superaret, captiuos seiscitati sunt, quæ esset ciui-
 tatis, nō custodia magis q̄ regiminis forma: illiq; se cordia potius q̄ dolo ducti, respon-
 derūt regem illius esse Cassianū, filios habentē duos, Bachmā & Senfadolū, Soldanoq;
 Babylonia tributa pēdentē, à quo Turcos & Saracenos milites ueteranos præsidio ha-
 buisset tot numero, taliq; præditos uirtute, ut eos à nostris, si sanę essent mentis nō cense-
 ant expectandos. Nedū uero territi sunt illorū uerbis duces, quin potius ad ortum solis
 præmissus cum legionibus quinq; Bohemundus, hostes extra urbis portas structa acie,
 inter fluuium & urbē expectātes aggressus est: dūq; ibi conserit præliū, quicquid erat re-
 liquū exercitus Christianorū cōmuniēdis sitis proximo amnis loco castris intendit. Ge-
 nus uero prælij à Bohemūdo inchoatū tale fuit, in quo nec accipi clades, nec inferri Tur-
 cis & Saracenis posset, cū premerent intra promurale refugiētibus: & si quādo nostros
 reprimerēt, proximo ē loco excedere nō audentibus. Sole aut̄ iā in uesperā inclinante,
 Bohemūdus in castra pp̄modum cōmunita se recepit. Ea urbs sicut Hebræorū monu-
 menta habent, relata prius inde ab Antiocho orientis dominatore eius nominis primo
 dicta est Antiochia, dupliciq; circūdat muro, pars cuius interior lateritio, exterior qua-
 drato lapide structa est. Ea q; superbā præ se ferens speciē, turres quadringentas sexagin-
 ta habet, colles quatuor urbe includunt, in quorū celsioris ad orientē solis spectātis ca-
 cumine arx est, natura loci munita, ut oēs sit machinamētorū conatus, omnia oppugna-
 tiū ingenia facile frustratura. Regionē incolæ appellāt Cœlesyriā, situsq; urbis fluminibus
 fontibusq; irriguus agros habet fertiles, & glebæ maximā ubertatē, uicinusq; lacus
 optimis abūdat piscibus. Recedit à mari Cilicia urbs duodecim milia passus, ubi Farfar
 fluuius portū efficit, nauium etiā cæterarum capacē, qui à temporibus Christianorum
 primis sancti Symeonis appellationē habuit. Adiacet uero Antiochię ad septentrionalē
 plagā mons, excelsus uero significatione Græca, quod aquis fontū sit irriguus, ab inco-
 lis primo, post à nostris per uerbū corruptelā altitudine oculos caligāte, montana nigra
 appellatus. Ad orientālē uero plagā campestris latissima regio ab urbe patet, quā Far-
 far fluuius pp̄inquo mœnibus loco influit. Accepit aut̄ ea ciuitas maxima ab ecclesię
 primitiue exordio ornāmēta, quod Petrus apostolorū princeps primam in eam patriar-
 chalē instituit tenuitq; sedem. Theophilusq; ad quē euangelista Lucas eadē oriundus
 ciuitate actus apostolorū inscribit, septimus à Petro antistes in illa cōstitutus, ut p̄phani
 regis Antiochi nomē aboleret, eā de suo nomine Theophiliam appellauit. Sed qd̄ ce-
 lebrē facit eius urbis memoriā, gloriosum quo appellamur, Christianum nomē ijs ex
 nostris q; sacra profundebant baptismatis aqua, discipulis uel Nasareis tunc appellatis,
 ea in urbe à principio inditū fuit: per eos uero, qui postea stante primū Romano, post
 Cōstātinopolitano imperio secuti sunt ad mille annos, ad eō sub Christi nomine floruit,
 ut episcopos tres supra quinquaginta & centū patriarchæ suffraganeos, & sexaginta su-
 pra trecentas ecclesias urbs habuerit, in diuisione etiā magnæ illius Asię partis, quā Chri-
 stianos de Turcorum & Saracenorū recepisse forte manibus ostendemus, cū quatuor
 principatus fuerint, constituit. Vnum habuit Antiochia, cuius fines fuerūt à Tarso ciui-
 tate Cilicię occidentrē uersus, & ad orientalem plagā in riuum usq; qui Valemmiā Ma-
 radamq; urbes maritimas sub castro Mergat diuidit. Quū itaq; Christiani ad eam urbē
 natura loci densissimo sublimiq; muro munitissimā diu sedendum esse intelligerēt, mul-
 ta in concilio agitata sunt à ducibus prouisa. Primū tamen omnium amnem ponte, qui
 ad castra urbem que pari spatio pertineret iungi placuit. Castrorum autem ordine iniret
 duces suasq; singulorum copias distribuendorum ea fuit ratio, ut cū Antiochia monti,
 sicut

A sicut ostendimus, adhæreat eminenti, quam ad partē absq; ingēti periculo adiri nequit, quicquid est reliquū extra proximū amnē uergens in campos castra occuparent ea ratione metata, ut cū sibi possent nostri urgente necessitate inuicem subuenire, tum uero trifariam diuisi suos sibi cogere seruantēq; cōmeatus, suis singulæ partes obeandis muneribus intentæ essent. Fuit ea dies in qua Christianorum ad Antiochiā castra sunt firmata kalendarū Nouembriū duodecima, per quod anni tempus gratissimorū feracissima abundabant: uindemia em̄ quæ tūc appeteret, nondū facta, uua in uitis maturæ pendebant, omnigenūq; pomorū, & nucum suauissimi fructus exercitui in promptu erant. Frumenti uero & ordei defossis in puteis, quibus Antiocheni in horrea utuntur, maxima uis est reperta. Quanquā fama per uniuersam Asiā uulgata clemētiæ & humanitatis, qua nostri in superatos, deditiōem ue facientes utebant, & seruata in emptiōnis iusticia, effecerāt ut oēs munitorū etiā quorumcunq; locorū incolæ, nisi quantū imposita à Turcis præsidia prohiberēt, nostrorū castris quacūq; circumagerent, annonam importarent. Adiuuit etiā sæpenumero Christianorū cum infidelibus, cohabitantiū affectiō, qđ ab hīs in nostra cōfugientibus castra, uel occulte euntibus redeuntibusq; quid ageret, moliret, prouideret hoitis, quo etiā in loco animalia in cōuallibus, aut frumenta in puteis oculuisset, rescitū est. Armenij & Suriani gens Christiana semper nostris auxilio affuere. Suntq; Suriani antiqui in Asia originē habentes, quæ acceptā ab initio Christi fidem post captā Heraclij imperatoris temporibus à Saracenis Hierosolymā, & omnem terrā sanctā semper tenuit. Sed quod aliquando eorū fidei constantia Saracenis suspecta fuerit, nunquam certas sedes habere permitti sunt, præterq; sub principe Ægyptio Carpharat, qui à Laodicea Syriæ usq; ad Alexādrīā Ægypti possidens, quartā Hierosolymę urbis partem, in qua sepulchrū est domini, eis suoq; patriarchæ sub annui pensione tributū possidendam permisit. Sed quo tempore expeditio hæc nostra traiecit in Asiā, pulsi Hierosolyma, montes quæ ad Antiochiam pertinent coluere.

C BLONDI FLAUII FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE Imperij Romani, Decadis secundæ, Liber quartus.

ANNVM obsidionis inchoatæ, qua Christiani expeditionis gloriose duces Antiochiam presserunt, nonagesimum septimum supra millesimū salutis fuisse inuenimus. Per quod tempus Romæ pontifex Urbanus secundus amplitudinē Christianorū, quā ea peperit expeditio auor, post actam prudentissime atq; sapientissime uitam, Romanorum odia ad eū euitare nō potuit, quin senex mortī iam propinquans, sibi timere coactus fuerit: quod enim nonnullos ex Romanis potentioribus Guilberto antipapæ apud Beneuentū se continenti studere intelligeret, consulentibus amicis, constituit sibi à consueta per id temporis Laterani habitatione, quādiu aduersarius uiueret abstinentiū. Fauēbat uero illi Petrus Leonis potentissimus per eam tempestatē Romanus, nec tñ satis filius posse pōtificem in solitarū Lateranensis sancti Petri, aut sanctæ Mariæ ad iū habitatione tueri, eum annis duobus domi tenuit, quæ sancti Nicolai in carcere Tulliano ecclesiæ adiacebat. Quod quum intellexisset Guilbertus Rauēnas antipapa, Ricardi principis Capuani, qui & Beneuentū tenebat, instigationibus, & ope Albam se cōtulit, Marsorum oppidū, ut ex eo loco urbi proximo antiquos in urbe Romana fautores suos, se admittendo faceret audentiores. Sed ad Christianorum Asiaticam expeditionē in Venetorum monumentis inuenio, paulo post qđ Christiani duces apud Constantinopolim in Asiā traiecerunt, Venetos classē ingentem quæ ducētas omnigenūm nauium habuerit, cruce signatis militibus complectē, cuius Michael Vitalis Michaelis ducis filius ductor & gubernator fuerit, eamq; referē à Dalmatis auctā, Rhodum fuisse ductam. Pisani igit cū Veretis obsessent, siue classē Venetorum Dalmatarumq; sua maiore esse ignorauerint, siue ea fuerint audacia, in portum Rhodiensem delati conflixerunt, & prælio superati triremes duas de uiginti amisere, in quibus quatuor milia Pisanorū militiū sunt capta: sed Veneti ob crucis quod ferebant signi reuerentiā, triginta primoribus Pisanorū classis in obsides retētis, ceteros incolumes cū resitutis triremibus abire pmiserūt. Addūtq; scriptores delatā exinde eā Venetorū classē Smirnā Asiæ urbē, quæ sex à mari passuū milibus distans, tunc recens à Turcis diruta fuerat, cepisse

cepisse, & magni Nicolai corpus ibi repertū Venetias detulisse, quod in ecclesia nūc ce-
 lebrī sancti Nicolai in littore secus portā fuerit cōditū, & turrim ad ædē tūc paruam, ne
 sancti reliquiæ à piratis furibus asportarentur ædificatā. At apud Antiochiā & si spes po-
 tiundi illius in obsidione à principio fuerat, oppugnare tū ea ratione placuit, ut q̄ essent
 nostrorū animi, rex Cassianus, & ciues Antiocheni, impositæ quoq̄ præsidio Turcorū
 multæ, Saracenorū plurimæ cohortes intelligerēt. Castella itaq̄ plurimū sublimia ex ma-
 teria tabulatisq̄ in tribus locis excitata, unde hostes à turriū urbis defensione, phiberen-
 tur, adactæ uinæ, cuniculi sunt intentati: & cū hæc satis parata essent, perrumpēdo arie-
 tibus, scandendoq̄ scalis muro, factus est maximus ingentissimusq̄ conatus: sed ea erat
 muri crassitudo, ea sublimitas, quæ nostrorū uires ingeniaq̄ faciliter frustraret, & multi
 nostrorū saxo supernè demisso, plurimi uolūtibus unde quaq̄ telis & sagittis uulnerabā-
 tui. Qui conatus cū aliās Romæ parū efficax, parūq̄ utilis fuerit, ideo multū profuit, qd̄
 nostri nihil præter sessionis diuturnitatē pfuturū intelligentes, se illi cōtinuandæ atten-
 tius accommodarūt. In castris, quæ ampla à principio fuisse diximus, castellū est ædificatū
 fossa latissima, ualloq̄ turrito munitissimū, in q̄ mediā etiā abeunte exercitus parte, reliq̄
 sese ab omni quātūuis maximo exercitu tueri possent. Inchoauerat iā præter omniū spē
 cōmeatus in castris deesse, & planè à rerū penuriā ad famē ueniebat, eò maxime quia q̄
 frumētātū ibant p̄ eos dies, pars uulnerati, & rerū uacui in castra cōpulsi, pars occisi aut
 uulnerati ab hostib. abducti sunt. Viderāt uero ex Christianis nōnulli insidiatōres Tur-
 cos, q̄ ea inferrerēt incōmoda, oppido exire Areth castris ad quōq̄ passuū milia p̄pinquo.
 Quare Bohemūdus, & Flādriēsis Comes iniunctū à principib. in cōcilio onus impigre
 assumētes, mille expeditos equites ad partē Areth oppidi nostrorū castris auersam no-
 ctu insidijs locāt. Emissiq̄ castris ad ortū solis calones, paruo ad fallēdū hostē custodiē-
 te præsidio, pars lignatū, pars tanq̄ nullo apparēte hoste securior facta, simulat ire lōgin-
 quius frumētātū: & certior erat hostis, Christianos fame laborare, ut nullū in quarendā
 annona discriminē, nullū uiderent periculū euitatui. Ideoq̄ quū cēserēt eos p̄ mortes &
 uulnera deterrēdos, oppido undiq̄ erumpētes, in paruū quod longe aberat, calonibus
 datū præsidium sunt delati. Vix illi stadio Areth oppidū post terga reliquerāt, cū trāsuer-
 so itinere aduolantes Bohemūdus Comesq̄ Flādriēsis, per uia qua uenerant insecu-
 ti, magnā in eis ediderūt cædē, captiq̄ ceteri, & ante urbis Antiochię portas ad palū de-
 ligati, spectātibus supernè Antiochenis, securi sunt percussi, eorūq̄ capita in urbem ma-
 chinis piecta. Fuit exinde nostris quietior securiorq̄ in pabulationē frumētationemq̄
 accessus. Interea dies aduenit Christianis sacratissima natalis domini, cuius solennibus
 rite celebratis, cū latitiæ & epulationibus ex more indulgerēt, solito magis intellectu
 est, in quā omniū usui humano necessariarū rerū penuriā, egestatēq̄ erat uentū, nec spes
 ulla uidebat̄ melioris futuræ cōmeatū copię, niuib. & glacie per mediā hyemē etiā
 cessante hoste itinera impediētibus, & in castris ubiq̄ murmuraciones ac maledicta in
 principes audiebant, ut apparet, aut obsidionē soluendā, malignoq̄ anni tēpore perini-
 micas regiones uadendū, aut durā omniū mortē per inediā moriendū. Fatei uero inge-
 nue Robertus sancti Remigij monachus, à quo scriptore hæc certiora sumunt: Fateitur
 Guilelmus & ipse scriptor Gallicus, unicū fuisse Bohemūdū principē Italicū, q̄ difficil-
 limis his tēporibus exercitū suo cōsilio, sua prudētia, & animi magnitudine seruauerit
 nā ut omittamus cōcionē ad milites habitā, qua illū facit Robertus eorū animos cōfir-
 maste, rē in ducū & p̄cerū exercitus cōsilio eatenus discuti curauit, ut aliquid solidioris
 remedij rātis malis, tantis omniū periculis adhiberet. Ceciditq̄ in eū adhibēdæ puissio-
 nis periculū, sibi & Flādriēsi comiti impositū est onus, ut cū triginta milibus ex omni ex-
 ercitu selectis, quò placeret ducētes, ab expugnatis hostiū castellis annonā exercitui im-
 portarēt. Qui Damascenos eò capaciores, quò lōgius ab Antiochiā recedūt inuaden-
 tes, magnā omnifariā rerū fecerūt prædā. Eam uero dum Antiochiā uersus abigi est cō-
 ptū, tumultus in regione maximū undiq̄ sunt concitati. Forte per id tēporis Saraceni &
 Turci, quotquot ab Hierosolymis, Aleph & Damasco educi potuerāt, in exercitū qua-
 draginta miliū coacti obsessæ Antiochiæ opē ferre cōstituerant. Qui tumultu exaudito,
 certiores facti Christianos fame cōpulsos prædatū aduenisse, in illos duxerūt, nimia
 quasi cōfidētia sui, ne aliq̄ nostrorū uel nimia pars euaderet, oīa in circuitu cōpleuerūt.
 Christiani aut̄ dissipatas aggressi turmas cōficiebat, ut prius ad dimidiā cæli fuerint infi-
 deles

A deles partem, quæ satis intellexerint fuisse consultius unitis copijs structa acie decernere.

 lis hostium qui euaserant cædem, fuga dilabentibus, magnum Christianis eo ex prælio

 additur adiumentum, quod camelis, mulæ & asini ingens iumentorum uis capta maiorem cõ-

 portandi annonam præbuit facultatē. Sed erant in castris tunc res plurimum turbata, quæ

 hostes eruptione maximis conatibus facta extremum uallum, quod longius à castello aberat

 perfrugerunt. Facto quæ impetu maxime in Podiësis episcopi tētoria, cædes in nostris haud

 quaquam mediocris est commissæ. Ut opportunè ad Bohemūdi comitis quæ reditum non magis

 exultatū sit in castris, leuata fame redditā abundantiam, quæ pauciori, quo mœsta omnium an-

 gebatur pectora, confidentiam successisse. Fuit tamē paruo tempore in castris annonæ a-

 bundantia, quod nullis dietim, ut assolet importatibus, ea mortalium multitudo quicquid

 Bohemūdi Flandrensis quæ conuenerat breui consumpsit. Vnde atrociores solito uoces in

 principes exercitus audiri cœptæ, linquēdos esse tam crudeles uiros, quæ tot mortalium milia

 infinitis obiecta periculis, ad extremum fame cõfici sinerēt. Nec satis ualuerunt Bohemūdi

 ductum omnium maxime popularis uerba, quæ publica primū castrorum area, post ubique cõ-

 cionabundus exhortatio habuit, quin fugam multi cœperint meditari, primus quæ Petrus

 eremita, post Guilelmus Carpētarius Fracię regum sanguine genitus noctu dilapsi, castra

 deseruere. Insecutus eos Tancredus Bohemūdi nepos de fuga retractos ad Bohemūdi

 tētoriam perduxit. Vbi Guilelmus Vgoni Magno eius cõsobrino ægrè id dedecus toleranti

 cõciliatus, nouo adactus est militiæ sacramēto. Et tamen post per aliam occasionē castris

 cum sua cohorte emissus omnium Christianorum primus signorum desertor est factus, malo quæ

 eius exemplo quæ plures dimitti postulauerunt, qui tot numero fuerunt, ut principes mœsti,

 quod prohibere nequissent, uerbis singultu interruptis abeundi fecerint potestatem, mi-

 grasset quæ maxima pars exercitus, nisi opem deus noster ab hostium imprudentia attulisset.

 Dum enim ea abituros æquè ac mansuros teneret mœstitia, nūcius est allatus coactos ad

 Areth oppidum Turcos milia armatorum innumera ad castra inuadenda circumfidenda quæ ad-

 uenisse. Latati sunt uerò eo nuncio Christiani, & in primis in profectioem parati, oblatam

 esse occasionem rati, aut mortem oppetendi, quam famis horrore & fugæ ignominia ducerent

 potiorē, aut hostibus deletis, uiam perferendis cõmeatibus aperiendi. Itaque principibus re

 in concilio discussa, placuit parte tantummodo necessaria castrorum custodia relicta, cæte-

 ros omnes sub colle leniter castigato castris & amni proximo in acie, ut impetituris hostibus

 pugnandi collatis signis copia fieret, continere. Cohortes tamē decem equitum ad auroram

 præmissæ sunt, quibus est imperatum, ut Antiochiã inter & Areth oppidum obliquo ad la-

 cum itinere dispositis insidijs, hostes cum pugnaretur à tergo inuaderent. Turci uerò ab

 exploratoribus certiores facti nostros copias castris in acie eduxisse, & ipsi rapidum edu-

 xere. Facti quæ in conspectum, & sic clamores ex gentis more ad sidera sustulerunt, sensim tamen

 præter consuetudinem progressi, pedes penè pedibus contulerunt. Nostri autem nullam

 militaris disciplinæ attentior fuerat cura, quæ scutatos, & eos omnes, qui tegerentur arma

 tura in fronte locare, sagittarum, quibus illi præualent, ictus tantum inanes reddituros, quoad

 possent impetu cum lanceis facto, gladijs rem gerere. Orto itaque à Turcis pugnae initio

 prælium atrox, & cædes utriusque maxima, sed in Turcis maior committebatur, nec statim

 apparuit, qui foret superiores euasuri: nostros enim fortitudo, illos multitudo adiuuabat,

 ut in cadentium locum succedentibus integris semper Turcorum acies, qualis ab initio fuerat,

 integra uideretur. Nec turbauit primam illorum aciem equitatus Christianorum, qui

 insidijs eruperat: factus à tergo impetus: nam Turcorum pars magna, quæ à primis suorum

 globis semora locum pugnae nondum uiderat, in nostros cõuersa equites repugnauit. Sed

 dum pari in fronte audacia pugnatur, Turci sua potius faciente animorum debilitate atque

 inconstantia, quæ hostium solito maiore conatu impulsæ, præter nostrorum spem in fugam

 sunt uersi. Prementes quæ nostri adeo fugientibus sunt immixti, ut unicus globus, unica a-

 cies uideretur, maximus quæ tunc ab equitatu Christianorum, qui insidiatum missus fuerat,

 fructus est captus, quod aciem Turcorum extremam, ut diximus integram, dum in fugam

 & ipsa cum alijs se proripit, cæsa, uulneribus quæ crebris appetita, nullo consistere loco per-

 misset. Quoad uerò per campos fuga fuit, multos iumentum uelocitas, plurimos cum leuis

 armatura, tum pedum pernicitas reddidit saluos. Sed cum est uentum ad pontem ferreum, ce-

 dem in Turcis maximam committi est cœptum, quod eo potēte paucos in transitum acci-

Blondus.

T pientē

piente, globus transire conantium à tergo confodiebatur, ut multi in notissimã uortigi-
 noli amnis uoracitatem se præcipites egerint, eorumq; partem iumentu uirtus, partẽ na-
 tandi peritia iuuit, pars maxima est absorpta: fuitq; is ultimus persequendi locus, quod
 nostri iumentis impedimentisq; ingentem uim ab hoste fugiente relictis, certatim diri-
 piendis spoliandisq; cælis sedulo intenderunt. Nec fuit ducũ Christianorum quispiam,
 qui milites omnium egenos à præda censuerit reuocãdos, uel eo maximẽ, quod Turcos
 nouerant consueuisse, quamcunq; per occasionem statuis egredere, annonã in quot
 dies folliculis deferre. Reuersi in castra nostri, quanquã re optimẽ gesta, læti iubilãtesq;
 erant, à comiteatuum tamen penuria mœrore nõ confici nequiuert, quousq; Armenij
 & Suriani itinera metu Turcorum liberatã naçti, comiteatuum copiam conuexerunt.
 Turci enim, qui ad dimidiũ tantũ exercitus euaserant, Areth oppidi in quod cõfugio
 munitionibus diffisi, illo direpto incensoq; abierũt. Paulo post qui Antiochiã præsidio
 inerãt Saraceni à Suldano Babylonie immissi, noctu urbe dilapsi omnia itinera reddebãt
 infestã, adeo ut fames in castra breui apparuerit reditura: quamobrem in Christianorũ
 cõcilio actum est, castella duo portis opposita ciuitatis tam propinquo excitari loco, ut
 exeundi redeundiq; facultas hostibus adimeretur. Et quia fabrorum operariorumq; &
 quã id requirebat opus instrumentorum haudquaquã satis in castris erat, Bohemundo
 & S. Egidij comiti datum est negocium, ut à portu S. Symeonis ea peterent supplemen-
 ta. Iueruntq; duces, quinq; millia equites peditesq; præsidio adducẽtes. Id quum hostes
 aut de mœnibus uidissent, aut aliter rescissent, eductũ quicquid inerat roboris ad quin-
 decim millia Saracenos idoneis locis insidiari curarũt. Redeuntẽs re confecta quarto
 die Christiani iter tuto emensi, pontem amnis ad castra ducentem prope attigerãt, cum
 à fronte oppidani magna manus, & à tergo, à lateribusq; qui insidiati fuerãt, eruperunt.
 Tantaq; fuit impetentium moles, ut Bohemundo Comitiq; satis ac supra fuerit repenti-
 na fuga in montẽ proximũ in expeditionibus se recipere, & subita in nostris impeditio-
 ribus ad mille uirũm cædes est cõmissa. Tuncq; illico in castris nõ magis solita & notissi-
 ma Barbarorũ uociferatio insultantium exaudita, quam nostrorum qui interficiebãtur
 eiulatio intellecta. Nec potuerũt in tam subita re quotquot castris inerãt nõ trepidare.
 Animis tamẽ euestigio reassumptis Gothfredũ Boloniẽm ducẽ cum ijs omnibus, qui
 arma primi ceperãt, iussũ est laborantib. præsidio aduolare. Et iam hostes Bohemũdo
 in montibus relicto, in castra irumpere constituerãt, pontemq; occupauerant, quẽ ca-
 stris urbi pariter proximũ nostros obsidionis initio ædificasse docuimus. Plurimũ uerò
 iuuit Gothfredum rei militaris peritia, quo factum ex optimis quibusq; equitibus cu-
 neum, cõfertissimos, qui pontem ultra citraq; & mediũ obtinebãt, hostes deturbare ius-
 sit. Quod illico magno urgẽtissimõq; conatu ut fieret, nostri emittuntur, & prima cunei
 acies in pontem incipit perrumpere. Multi infideles amnem inter & castra à fugiẽtibus
 sunt relictĩ, quos nostri ex castris turmatim accurrẽtes cæde subita confecerũt. Cuneus
 interim, in cuius frõte Gothfredus pugnabat obtinuit, & hostiũ multi partim in eo cæsi,
 partim in fluuiũ sunt deiecti. Potuitq; Gothfredus altera in amnis ripa magnã hostium
 cædem edere: sed animo totis conatibus in Bohemundi Comitĩsq; S. Egidij adiutorium
 ferebatur: ut pro sua accurrendi celeritate eodem in tempore hinc hostes offenderit, ce-
 forum ex nostris spolia legentes, capitãq; truncantes in urbem deferenda, inde Bohe-
 mundum Comitẽmq; cum maiore copiarum parte saluos de suo aduentu certiores fa-
 ctos, de mõte uiderit descendẽtes. Itaq; Gothfredus factam in nostris cæde de hoste ul-
 turus, & tanquã desideratis Christianis infideliũ sanguine perẽtaturus, quotquot spolia
 bãt occidit, inter quos fuit Bacman Cassiani regis filius natu maior. Dum his duobus in
 locis ad pontẽ, & ad factam priorem in nostris cædem res geritur, infideles qui extra ur-
 bem erant multa armatorũ millia, alios Antiochia auxilio euocarunt, reintegratũq;
 est ad pontem prælium. Quo in tempore Bohemũdus & Comes suas Gothfredi copijs
 coniunxerunt. Tribusq; his ducibus structa trifariam acie rem gerere placuit, ut primã
 Gothfredus, Comes S. Egidij secundam, tertiam duceret Bohemundus. Templum erat
 Saracenorũ ritu, Machoni, ut illi uocant, deo dicatũ, à porta urbis, quam inde appellant
 Machonariam, & pariter in nostra perferente castra dimidio distans stadio: & cum ad
 pontẽ, ut diximus, pugnaretur, subsidia hostiũ cum uexillis ad Machonis ingẽtem uim
 ducum

A ducum & præstantissimorum militum firmata, quicquid soli ad portam intercedebat Machonariam compleuerant. Itaque Gothfredus ad pontem rediturus, & si potuit secundum amnis ripam per sagittarum iactum ab hoste remotus ducere, Saracenos maluit ad portæ antemuralia stantes impetere, illisque deturbatis intra promurale, & ad circumducta ab initio bellirepagula confugientibus, in subsidia ad Machonariam herentia est delatus. Sustinuit uerò impetum, atque ad decem, quod una habet illorum legio, uexilla protulit Saracenus, ut pedem referre coactus fuerit Gothfredus. Sed illico succedens, unamque ex duabus aciem faciens S. Egidij Comes repressit hostem: pariter Saracenus alia submittes decem uexilla nostros repulisset, nisi instans à tergo Bohemundus subuenisset: pugnaque atrox nullo utrinque quem cepisset locum deserente committebatur: & illis ex utriusque qui ad pontem leui decertabant prælio, ad suos se recipientibus, toto ferme Christianorum infideliumque robore res est gesta. Sed tardiusculè tunc quod semper aliàs primo frustratus impetu consue rat Saracenus Turciusue flaccescere, accepit: non enim prius cessere, & in fugam pedere cœperunt, quam Admirrhatis suis partim interfectis, partim captis, se sine ducibus pugnare uiderunt. Fuitque à nostris non quidam fuga, sed acie excedendi licentia laxior inchoata. Quod dum Christiani duces captos Admirrhatos in castra duci curant, nonnulli uulneribus, plures labore confecti, data illis deducendis præsidia sequebantur. Cæsa sunt eo die infidelium ad quinque millia, septem capta, in quibus duodecim fuerunt Admirrhati, regibus poteratur pares, quos Babylonis Soldanus Antiochiæ præsidio immiserat conseruanda. Ex nostris autem præter primos mille, desiderati sunt quingenti. Secundum eam uictoriam de hoste peractam, castellis quæ fuerant destinata, excitandis duces intenderunt. Primumque ad Machonis templum ea ædificauerunt ratione, ut quum totum complecteretur templum, ad pontem etiam ductis brachijs pertineret, eiusque custodia Raimundo S. Egidij Comiti est commissa. Ad ulteriorem uerò urbis partem, quæ castris auersa moti adhæret, uallis est ipsos inter montes, ideo incolis armentisque tuta, quod nullus in eam, nisi per urbem mediã, aut extra ad Machonariæ portæ promuralia est accessus. Nostris itaque prædæ magis faciendæ, quam alia ducti causa eam in uallem sub Antiochiæ mœnibus penetrarunt, & post factam annonæ, & armentorum, ipsorumque mortalium in agris repertorum ingentem prædam, inuentum in ea monasterium in diruti olim oppidi ruinis ædificatum comunierunt. Quæ ex munitione, quod usu postea est intellectum, apparebat omnem urbis partem castris auersam undique clausam reddi. Quumque duces quæ illi præficerent munitioni in concilio agitant, nullum qui se periculo obieceret inuenirent, Tæcredus Bohemundi nepos maiori solito aucto stipendio eam sibi prouinciã assumpsit. Tanti que fuit ea duo excitasse castella, ut Cassianus rex ob recens acceptum in prælio incommodum animo fractus, & simul occasionem machinandi doli querere satagens, inducias petierit deditioi faciendæ, ut dicebat, prælium futuras: quæ tanto utriusque exercitus gaudio concessæ acceptæque sunt, ut facta potius deditio uideret, nostris in urbe, hostibus in castris liberiore confidentia conuersantibus. Turbauit uerò eas Volonis egregij militis Gallici necis casus, quæ nostrorum militum uirtutem, ut sit, in colloquio extolentem Turci milites suffoderunt. Fortè per eas inducias Pyrrhus quidam Antiochenus ciuis præstantissimus gestarum à Bohemundo rerum omnium in Syria clarissimarum fama allectus, illum uidere, illum per interpretem alloqui curauit, adeoque illius suauissimis moribus delectatus est, ut urbem ei Antiochiã dominio subijcere sit pollicitus. Sed Bohemundus quod publicum per deditioem breui futurum apparebat, suum ut fieri quereretur, adduci non potuit. Inducijs postea, ut diximus, turbatis, nuncios Pyrrhus occultos primùm, & post filium quem haberet unicum obsidem misit, id maxime orans, ut Bohemundus propriam tenendam dominio acciperet ciuitatem. Eaque re Bohemundo cum molestia referente in concilio discussa, uicit concors sententia, Bohemundo duci præstantissimo permittendam suam uiri industria capiendam Antiochiã, quæ si publica parta esset uictoria, ultro illi fuerit conferenda. Igitur constituta ad facinus nocte, Bohemundus omnes Christianorum copias, quibus castrorum custodia indigere non est uisa, per simulationem prædæ motanis faciendæ interdiu educit, & uallem proximam circumactus est, quousque ad noctem concubiam præmissi audaciores quique scalis, quas Pyrrhus in summo sustentaret muro conscenderunt, & propugnaculis Christiano munitis præsidio, porta urbis Pyrrhi custodia commissa, nostro equitatu est aperta. Ingressis An-

Blondus.

T 2 tiochiã

tiochiam Christianis, in Turcos Saracenosque milites mercenarios est fecit, & cum pu-
 blico nostrorum edicto uox una ubique audiretur parcendum esse ciuibus, omnis sexus,
 omnisque Antiochenorum ætas nullo lædente partim in montana, partim nostra migravit
 castra. Nam cum Cassianus rex Admirrathi Babylonie præsidio adiuuante resisteret, in-
 ermis multitudo inter pugnatore per noctem obuersa periculis non carebat. Sed quæ pri-
 mum illucescere dies cepit, Cassianus in montes confugit, & mercenarii Turci & Sara-
 ceni arcis & ipsi confugio sunt seruati: fuit uero tantus Cassiani fugientis timor, ut uia à no-
 strorum consuetudine auersam tenere nesciuerit, quæ Armenii obuium obtruncauerunt: &
 à nostris eodem quo urbs capta est die, arcis expugnatio intentata est. Erat uero arx, ut
 ostendimus, celsa in montis supercilio munitissima, quæ nostrorum conatus facile redderet
 inanes, ut non immerito ea in temeraria oppugnatione clades maxima sit accepta, multis
 mortuis, plurimis uulneratis: in quibus fuit Bohemudus, qui scemur saucios aliquot dies
 maioribus, & summe necessarijs abstinere prelijs est coactus. Postera die nostro in ciuitate
 exercitu quiescente, qui de summis excubabat mœnium turribus, puluerem clamauerunt: &
 densissimum notissima nostris qua primum uenerant uia ad ferreum portum esse. Credi-
 tumque est temere, & uulgo acclamatum, esse Alexium Constantinopolitanum Imp. qui au-
 xilio, sicut sæpenumero pollicitus fuerat, cum copijs adueniret. Subito tamen eo cessante ru-
 more, certi attulerunt Armeniorum nuncij Corbanam esse Persarum regis militie prin-
 cem, qui maximo contractum studio exercitum copias habentem innumeras turmas du-
 ceret Antiochia, & secum redire Sensadolum, quæ Cassianus pater sollicitandum Baby-
 lonie Soldano per occasionem induciarum proximo tempore, & ea ut constabat causa cum
 Christianis constitutarum Antiochia emisisset. Prima uero in conspectu nostrorum Cor-
 banam ad pontem ferreum fecit castra, ipsaque postridie motis longiuscula per montes cir-
 cumactus uia arcis que proxime accessit, quæ Sensadolo iubente tradita: am nouis Saraceno-
 rum præsidijs communiuit. Metatus loco castra Corbanam ipso aduentus die non minore que
 nostri prius temeritate usus est. Immissis namque per arcem furentibus, & nullo ductis or-
 dine copijs, Antiochiam recipere intentauit. Tanta uero facta est Barbarorum strages, ut
 iustum uideretur exercitum eo die à nostris casum: nec tamē ea cessit nostris uictoria in-
 crueta, quin tam multi uulneribus debilitati sunt, ut primo quod ad arcis oppugnationem
 acceptum erat, hoc recenti accidere incommodo, duces nostri constituere sint coacti, non esse
 prius cum hoste, etiā læssante confligendum, quam Bohemundus & ceteri uulnerati
 possent prelijs interesse. Omnisque posthac nostrorum conatus intente cura adhibitus, ut
 arcem omnem ab urbis munitionibus per opposita repagula, successos lata fossa meatus,
 & muros alicubi excitatos excluderent. Suntque locis idoneis castella, & propugnacula, con-
 tignationibus tabulatisque opposita, de quibus nostri in stationes adhibuit eas munitiones
 ab hostibus saluas redderet. Ea dum sic gerunt, fama aduentus hostium exercitus Arme-
 nios, Surianos, & ceteros nostris fauere solitos, ab annona castris Antiochie importada
 deterruit, & ne importaret, curam iussit Corbanam diligentissimam habere. Quicquid uero
 frumētī, quod parum fuisse constat, in urbe erat, breui est consumptum, ut fame nostri opti-
 mione celerius urgeri ceperint. Eratque omnis leuande illius spes in Imp. Alexio sita, qui
 petitem sæpenumero comēatum mittere spondederat, moueratque domo illum nauibus
 deferens. Et iam Philomenam oppidum applicuerat, cum uilis perfuga signorumque deser-
 tor Stephanus Carnoti comes, quem inter primarios expeditionis duces numerare con-
 sueuimus, illi obuius de nostro exercitu actum, & omnes quoscunque fames non cosecerat,
 hostili gladio casos, aut captos nunciauit. Quo enim die primum Corbanam cum maximo
 exercitu illo Antiochie appropinquare uisus est, multi ex nostris ignaui homines, saluti
 ut existimarunt sue fuga consuluerunt, inter quos Stephanus ille à gētis nobilitate famosior
 fuit. Factumque est eo rumore ad maris litora perlato, ut quotquot mercatorum naues fru-
 mēra adduxerant, portu & littore ad quod in ancoris starēt relicto, in altum se receperint.
 Erat profecto Christianorum in Antiochia res afflictæ, ut apparet omnia desperatio-
 nis plena propediē futura, nisi deus noster Christianorum salutem tutelamque sibi esse cor-
 di miraculo ostendisset. Namque lancea, quæ Iesu Christi latus in cruce aperuit per spiritalē
 uiro religioso factam reuelationē in S. Andreæ ecclesia est reperta: quo diuinæ profectio-
 nis signo in magnam spem erecti animis duces cum hostibus confligere statuerunt. Missique
 sunt

A sunt Herlinus & Petrus eremita fide publica à Corbanā habita, qui prēliū in tertiā diem
 denunciātes, illi ne detrectaret pro uirib. suaderēt: cumq; is elatissimis usus uerbis nō sa-
 tis annuere uiderēt, uicit in nostrorū cōcilio sentētia, educēdas in aciē copias, ut aut ter-
 ritus hostis fugiēs, se tāta molestia, quā haud pcul ab obsidiōe aberat, liberaret, aut si cō-
 flictū iret, nostri p uictoriā, quā certa & in manib haberēt, nō minus Antiochiā redde-
 rēt pacatā, q̄ omnē Syriā, sicut breui uidebat futurū, nomini subiicerēt Christiano. Secū-
 dū quā deliberata Podiēlis episcop. qd sui officij fuit, oēs nostri exercitus mortales tri-
 duo ieiunare, & unice rei diuine supplicationibusq; uacare curauit. Qua aut die hostē in-
 uadi placuit, quā ab aduētū Corbanā secūdā supra uigelimā fuisse uidemus, partiti sunt
 duces exercitū in sex partes, qbus esset legionib. appellatio. Earū primæ Vgo magnus,
 secūde Gothfredus Bolionius Normānus comes, Robertus tertiæ præfuit: & in quarta
 Podiēlis episcopus præter armatos cohortes suas, sacerdotes quoq; tenuit, quib. etiā cu-
 ra carmina psalmistę gestati lanceā militi præcinere: quintā legionē duxit Tācredus: se-
 xtā Bohemūdu cū selectis, præter suas ex omni exercitu cohortibus subsidio ceteris
 affuturus. Et comiti S. Egidij Antiochiæ cura custodia demādata. Moturū uerō exerci-
 tum & foras in planitiē exiturū solēnis sacerdotū, monachorū & religiosorū pōpa præ-
 cessit carminib. sacris, p salute & uictoria exercitus, preces ad deū supplicationesq; effū-
 des. Occupauerat Corbanā cū infidelīū exercitu à supremo mōtis uertice, ad quē arx si-
 ta est, usq; ad infimos colles planitiē amplissimæ cōtinentes, ab hisq; collibus ad Farfar
 amnē ab urbe recedentē cāpus duo millia passuū intercedit, quātoq; ab urbe Antiochia
 recedit, eō cāpestris regio illa ab imis collib. ad amnē magis diffundit. Egressi itaq; por-
 ta Machonaria Christiani duces eū oēm cāpū, q collē primū & amnē sub hostiū statiuis
 magis q; munitis castris intercedebat occupauere. Et Corbanā collis parte sibi & præto-
 rijs cohortib. suis retēta, cæteras oēs copias in cōtiguā collibus ab hoste auersis planitiē
 deduxit, ut nostris, si pugnare cū illis uoluerint, concessū fuerit ab amnis ripa in medios
 cāpos flexā aciē cōuertere. Prima aut legio sinistrū cornu patētibus in cāpis faciēs Vgo
 nis magni fuit. Et sextā quæ dextrū esset cornu sub colle, quē Corbanā infederat, tenuit
 Bohemūdu, pximiq; fuerūt Bohemūdo Gothfredus, Vgoni Bodiēlis episcopus, Co-
 mes Normānus Tācredusq; mediā aciē tenuere. Prius tñ q; pugnari cōceptū esset, infide-
 les, ala quæ in cāpos uergebat q; lōgissimē extēsa Christianos dū gereret præliū à tergo
 inuadere cōstituerāt. Qd cū esset à nostris illico intellectū, sumptis ab omni acie turmis
 cohortibusq; septimā legionē conflātā Rainaldo Bohemūdi cōmilitoni ducendā attri-
 buerūt. Isq; iussus extra cōstitutū principio ordinē in nouissimā hostiū alā duxit, primus
 omniū Vgo magnus intulit signa, hostisq; è regione oppositus, præliū detrectauit. Secū-
 tus uero est q proximus erat Podiēlis episcopus, & subinde Gothfredus suis quisq; locis
 rem acriter gerētes: maior tñ in Gothfredū uis hostiū incubuit, ut Bohemūdu suppe-
 tias illi afferre sit coactus, in quē illico pari penē impetu totū Corbanā exercitus robur
 descendit. Fuit eo die cernere, qd duo præstātissimi duces Gothfredus & Bohemūdu fa-
 ma omī ea expeditiōe celeberrimī ualerēt. Erat emī maior hostiū moles, q; cui ut resiste-
 rēt idonei uiderent. Et pugnātes in medio proximi illis Tācredus Comesq; Normānus
 à suo & ipsi prementis hostis pōdere laborabāt. Acciuerat uero Vgonē præsidio Bohe-
 mūdu. Sed is moturus septimā uidēs legionē à longa hostiū ala premi, in illius succursū
 pēdebat, cū iterū & itē tertio ad Bohemūdi Tācrediq; suppetias uocatus accessit. La-
 borauerūt tres simul iuncti duces, ut dum pari penē fortuna cedes utrinq; in Christianis
 Saracenisq; maxima cōmittit, locū possent retinere, quibus uel leui momēto gradu de-
 turbatis extrema fors ad internecionē fuerat subeūda. Sed dum ea utrobicq; audacia, ea
 fortitudine pugnat, flāma ignis in colle, quē Corbanā tenebat de arenti stipula in id pa-
 rata emicās, nostros qd ea sibi uellet ignorātes terruit. Et ijs q montē tenebāt arduū infi-
 delibus illico uisa flāma, rapidū mouētibus in nostris trepidatū est legiōibus, uno quoq;
 pari iudicio existimāte integras fore hostiū copias, quib. fessi resistere nequiuissent. Sed
 quod postea à captis magnatibus est scitū, iusserat descēsurus in collē Corbanā, agaso-
 nes, quibus impedimēta essent cōmendata, q primū ipse uictoria desperās, eo significat
 set incēdio, emigrare. Nostris ideo se magis solito cōtinentibus, hostes pariter oculis in
 ignem & Corbanā principis sui prætorā intēti se cōtinuere. Sed tamē Raimūdu cum
 septima legione præliū nullatenus intermisit, cuius tulit fortuna, ut dū alā illi oppositā
 Blondus. T 3 princeps

princeps Corbanā, & remotior esset, primā omniū in mōtes reuocat, ille principio sen-
 sim recedentes insecutus in fugā cōuerterit, qua cōspecta fuga multitudo omnis pariter
 à suo principe reuocata, dum in recessum penderet, foedissimam cōmisit fugam: tum no-
 stri instare territos, fugientesq; interficere, hostisq; nullā nisi in mōtis & arcis receptione
 spem habere. Corbanā ipse nostros in montē succedere cernens, cōtrā ac cōstituerat, in
 planiciē uel ea ratione descendit, quod sua cohors pratoria uelocibus equis, uelociori-
 busq; camelis & dromedarijs usa impeditis in mōtium itineribus secum periclitatura sit
 uisa, nec prius destitit fugere, q̄ ad pontē ferreum est peruentū. Qua in fugā cōuersione
 à mōtibus arduis ad planitiē facta destituti sunt omni ducis præsidiō Saraceni, ut paucis
 iumentorū uelocitate prolapsis, cætera multitudo, & quidē ingens passim à nostris, &
 nullo cum periculo fuerit intercepta. Quinetiā agafones cum impedimentis priusq; se
 in tuta recipere potuerint intercepti sunt. Fuit uerò nostris animus fugientē Corbanam
 insequi, sed uespertino iam facescente crepusculo desinere satius est uisum. Cædem eius
 diei factā in hostib. quā ingentē fuisse cōstat, omnes scriptores in centū millia referūt: nec
 potuisse tenemus tot in mōtis cōuallibus, tanta camporū planitie dispersam certo recē-
 seri numero eam cadauerū multitudinē. Reuerſi in urbē læti ouātesq; duces altero haud
 quā leui gaudio sunt affecti, quod Admirrhatuſ arci præfectus, ea Bohemūdo illa no-
 cte dedita, Christianus est factus. Id solum in faciēda deditiōe pactus, ut qui ex cohorte
 sua fidē Christi nollēt suscipere, cum rebus suis abire permitterent. Postera die cum pu-
 blico edicto spolia essent lecta, inspectaq; ut æquali facta partitione, duces pro attributis
 sibi quisq; legionibus sortirent, reperti sunt præter mularū, asinorum, equorū, & alio-
 rum animalium numerū ingentē camelī quidecim mille. Tāta item fuit annonæ in ca-
 stris stationib; sue hostiū repertæ copia, ut abundantiōra urbe Antiochia ac planē rerum
 omniū opulēta sint reddita. Rebus Antiochiæ ad eam tranquillitatē nono tandē mēse,
 postq̄ obsideri cœpta est perductis, cēsuerūt in cōcilio duces mittendū ad Alexiū Imp.
 oratorē, qui illā offerret suo ipsius arbitrio possidendā, & ut legationi accederet autori-
 tas, Vgo magnus orator iuit, Alexiusq; sibi cōsciū, q̄ malē promissiones expeditionis
 ducibus factas seruasset, & proinde aliquē subesse tāta urbis traditiōi dolū ueritus, eam
 accipere renuit. Qua ex legatione tam infelici, q̄ indebita id maximū nostri acceperunt
 incōmodum, quod Vgo magnus febre correptus, Cōstantinopoli tūc obiit. Ea q; amissi
 præstantissimi ducis dolori indignitate accedēte, quā nostri à responsione Alexij cō-
 ceperāt, factū est, ut palām dicere occœperint omnes fidem, quā nec seruauerat, nec ser-
 uaturus uiderēt Alexiū, nequaquā illi seruandā esse. Actū exinde est in cōcilio, inuen-
 da ne tunc temporis esset in Hierosolymā expeditio. Per mensem uerò lulium qui tunc
 erat, perq; futuros Augustū & Septembrē ea in regione qua iter est ab Antiochia Hie-
 rosolymā solis ardoribus exusta, rarā nimis & tenues sunt aquæ, & quod est cōsequens
 herbæ in iumentorū exercitus pabulū defuissent. Vnde edictū, ut diuisos per oppida &
 castella milites singuli dimitterēt duces, Calendiq; Octobris oēs in profectiōē parati
 Antiochiæ adessent. Ad eius habitū cōcilij diē Podiēlis episcop. febre correptus ex cau-
 matibus cōtracta, Kal. Augusti interiit. Nec tamē interea Saracenos nostri quietos esse
 sinebāt, quin ad remotas regiones, & quæ prius quietæ fuerāt penetrātes, captiuos præ-
 damq; abigebant, comesq; S. Egidij urbē aggressus Albariā oppugnauit, & cum capere
 nequiuisset, oēs in illius agro captos mortales, q̄ sacro perfundi baptismate noluerūt, in-
 terfici iussit. Interim Christianæ expeditionis duces, & ad præfixum Kal. Octobriū diem
 Antiochiæ cōuenerunt, nō tamen qua sperabat celeritate profecti sunt, q̄d nulla magis
 causa aut ratione alia factū uidetur, q̄ quia multi aduenerāt ab Europa milites, quib. ar-
 ma, equos & uestē dari oportuit, & interim multi ad urbes oppidaq; & castella, in quib.
 estiuā duxerāt reuertebant. Cum Kal. Nouēbris iam propinquātibus duces cōstituis-
 sent esse proficiscendū, Bohemūduſ in procerum cōcilio, ac multitudinis cōuentu An-
 tiochiā solēni forma sicut promissum fuerat, sibi postulauit permitti, ceterisq; omnib. fa-
 cile cōsistentibus S. Egidij comes inuidia, ut uidei ductus restitit. Eo maxime præteso-
 recufationi colore, quod ea ciuitas in uim iuramēti quo Bohemūduſ Alexio Imp. Cō-
 stantinopolitano omnē obligauerat expeditionē, illi uel inimico homini deberet. Qua
 in cōtrouersia cū diu principes altercarēt, nec Bohemūduſ desereret multitudo, obtinere
 rūt expeditiōis episcopi, abbates & sacerdotes eā partim assensu sibi cōmitti ex arbitrio
 terminant.

A terminādā. Cōcesserūtq; oēs in basilicā S. Petri facellū cathedrā ueneratū, quā princeps
 ipse apostolorum Antiochenus patriarcha cōsueuerat insidere. Et hūc maxime in mo-
 dum sedandā tollendāq; eam cōtrouersā cēsuerūt, ut Bohemūdus princeps Antiochię
 declaratus, castra quēadmodū antea cū copijs usq; ad cōsummatā uictoriā sequeret, co-
 mes uerō S. Egidij eadē qua ceteri principes & expeditionis primarij religione iuramē-
 ti solūtū se aut obligatū esse equanimiter toleraret. Secundū id latū arbitriū cōuentu so-
 luto, Raimūdus S. Egidij comes Cassiani palatiū in Antiochia ornatissimū simul & mu-
 nitissimū: qd a capta urbe inhabitasset, armatis cōpleuit. Et postridie ceteris omnibus in
 profectiōne parantib. ipse omnium primus, premissas cohortes suas est secutus. Tādēq;
 ad quartū q; Antiochia erat capta, mēsem diēq; octauū prima is exercitus ad pacatā sub-
 ditamq; urbē Rugiā fecit castra, binis inde castris in Albariā est ductū: quā urbē natura
 loci mœnibusq; munitissimā Saraceni magnis impositis præsidijs retinere, nostri cape-
 re obstinatis animis cōstituerāt. Cūq; biduo dura in hostes extra portā cōgressos prælia
 B essent cōmissa, egerūt in cōcilio duces extructis machinis nō priusq; parata uictoria ex-
 pugnationibus desistēdū, cōportataq; materie aries factus & turris lignea est fabricata.
 Delectauit uerō nos Robertū uidisse monachū, q; scriptor interfuit, eas describere ma-
 chinas in hūc modum. Fuit aries trabs lōga, ferrato capite, quā funibus appēsam milites
 crebris ictibus in murū agebāt: & turris lignea triū cōtignationū, rotis ad imū impositis
 ab armatis militib. ducebat: qua muro appulsa turre mœniū equate milites q; cōtigna-
 tionibus inerāt cū hoste cominus decertabāt. Extruxerāt uerō hostes machinas, quibus
 saxa in nostrorum opera iecerunt, & igne materiā corrumpere sunt adnisi. Fueruntq; ex
 Christiāis multi, quos ea duxit audacia, ut terni quaterniue de quib. pugniabāt tabulatis,
 in hostiū turres mœniāq; insiliret, quos Saraceni partim crebro pūctos ictu in nostrorū
 ad iā muri cōglobatorū capita deturbarūt. Postq; in a nostris animaduersū est, eā patere
 ad urbis ingressū uia, multi simul & meliores quicq; cōglobati in mœniā a tabulatis desi-
 C lierūt, a quib. superati hostes, & præcipites sūt deiecti. Nostrisq; superiore muro potitis la-
 bātia arietis ictib. inferiora muri nullo ultra defendēte faciliter sūt apta. Primus aut om-
 niū Bohemūdus cū sua legiōe ingressus, ciues accuratissimē cōuocatos in turri mœniū
 apturæ pxima, magnā uim mortaliū saluos reddi curauit. Ceterū in turbā ciuiū æque ac li-
 præsidiorū a nostro exercitu est sequitū, uel eo maxime q; nullus est inuētus, q; salute ac li-
 berate pposita Christianus esse uoluerit. Albaria ciuit. spoliata misit Antiochiā Bohe-
 mūdus seruos in ea mortales, & cū Raimūdo S. Egidij comite iterato egit, ut pacē illius
 ac expresso cōsēsu posset Antiochiā retinere, Raimūdoq; solito maiore uerborū insolē-
 tia denegate, redijt cū copijs Antiochiā Bohemūdus. Reliquū qd erat exercitus in Alba-
 ria māsit, ubi obiit episc. Auriēsis. Erat uerō tūc hyēs media, atq; ad duodecimū Decēb.
 solēni dñico die ea urbs capta fuerat, quā p tēpestatē cōuehēdis cōmeatibus incōmodā
 famēs uel ea ratiōe breui exercitū inuasit, qā repertā in urbe annonā milites ea in direp-
 tiōe corruperāt. Quā famē Robertus adeo per trigintaquatuor dies, quib. ibi fuit exerci-
 tus, inualuisse dicit, ut cadauerib. infidelium nōnulli uescerent. Medio itaq; Ianuario cum
 D inde migrādū famis asperitas suaderet, Rugiā duces rediere. Accersitoq; Antiochia Bo-
 hemūdo, tēratū est in cōcilio, si aut Raimūdus de solita cederet ptinacia, aut eo etiā pse-
 uerare uellet expeditioni Bohemūdus, ut cōsueuerat interesse: sed uirū fortē & præstāissi-
 mū ducē Bohemūdū rei indignitas, & ut prædicabat inaudita equē ac ignaui ducis inso-
 lētia, durū rebellēq; reddiderat. Fuit ea dissensio Christianæ expeditioni periculossima,
 q; secessiōe facta Gothfredus Bolionius, & Flādrensis comes Bohemūdū in Antiochiā
 sunt secuti: & quos uictoriæ spes auiditasq; nō duxisset, Raimundum S. Egidij, & Nor-
 mannū comites ad res gerēdas famēs attraxit. Duo nāq; ij ducēs copijs haudquāq; con-
 temnēdis Cæsaream cōcessere urbē Capadociæ, cuius rex Saracenus Antiochiæ & Al-
 baria urbium calamitas exēplo territus, nostrorū amicitiam bello multum, ut rebatur,
 periculi habituro preposuit. Prætergressi Cæsareā Christiani, uallem ingressi sunt ferti-
 lissimā, in qua animalium & omnis cōmeatus copia est reperta. Ex qua cum annonā onu-
 sti excessissent Caphaliā peruenerunt, quā urbem incolæ perterriti deseruerāt. Pari-
 terq; quacunq; incedebant locis quantumuis munitis oppidani prius migrabant, q; no-
 stros uidisēt suis mœnibus appropinquare. Iā uero appetebat uer, & gloriosæ uirginis
 purificationem nostri in ualle urbi Camelæ contigua celebrauerāt, quum eius urbis re-

gulus pace per oratores impetrata, nostros pecunia & ueste iuuit. Quo motus exēplo A
 Tripolis regulus pacē & ipse à nostris supplex orauit. Sed Raimūdu S. Egidij comes,
 quē Bohemūdo inuidebat affectās principatū, in Tripolim mentē oculosq; cōiecerat. Ita
 taq; petita à Saraceno paci, cōditio omniū durissima, ut Christianus fieret, est appolita.
 Quā ob cōditionē cū omīs spes pacis cessaret, desederūt ad eā urbē dies xv. Christiani,
 & cū nulla nedū capiēdi, sed nec oppugnādi occasio se offerret, progressi Archas op-
 pidū obsederunt: in quod natura loci munitissimū multus cōuenerat indigenarū popu-
 lus, & cū intērata sepius expugnatio nō succederet, diuisis bifariā copijs, comes Normā-
 nus eam cōtinuauit obsidionē, Raimūdu in Tortosam duxit. Per quod tēpus q; manser-
 rant Antiochię duces Gothfredus, Bohemūdu, & Fladrēsis comes ex hybernis pfecti,
 iter ad Hierosolymā sunt ingressi: diuersa qua iuerāt primū uia, singuli eūtes primū ad Ly-
 ciā unā in castra copias cōiunxerūt. Quo in loco Bohemūdu certior est factus Raimū-
 dū, ab illo quē hyeme præterita habuerat successu, factū esse solito elatiore. Quare præ-
 ferret expeditiōi, Antiochiā cū suis copijs est reuersus. Gothfredus uerō & Flandrensis B
 comes Gibellū delatū urbē ditissimā obsederūt: qd quidē S. Egidij comiti opportunē ac-
 cidit. Nā cū ad primos obsessæ Tortosæ dies, multiplicatis noctu ignibus Christianorū
 exercitus metū Saracenis & Turcis præsidio immixtis incussisset, nullus hostium extra
 portā cōgredi est ausus: q; primū uero paucitas obsidētiū intellecta est, parabat eas quæ
 urbi inerāt, & dispersas per agrī castella copias Tortosam accire, in nostrorū quos iam p
 uictis celsisq; habebāt copias ruituri. Id cū à captiuis intellectū esset, Gothfredū Flā-
 drensemq; comitē Raimūdu opē subitariā implorauit, ducesq; tantisper morati, quoad
 Gibellū regulo petita cōcederēt pacē, Tortosam rapidū sūt delati: pariterq; Normānus
 comes à Raimūdo rogatus, Archas obsidione relicta suppetias illi attulit. In eūq; modū
 expeditiōis duces unis castris rē gerere denuo incœperūt. Lōga uero fuit Tortosæ obsi-
 dio, tres utpote mēses diē unā cōtinuata, in qua sanctū pascha resurrectionis dominicæ
 celebrarūt. Deinde omī potiūdi spe sublata ad urbē Tripolim accessere, & pacē supplici
 illius regulo his dederūt cōditionib; ut præter uestē, arma, pecuniā, & copiosissimū cō-
 meatū exercitui præbitū capta Hierosolyma, qd fuerat pollicitus, fieret Christianus. Po-
 stera die Non. Maij quarta, breuiore licet, asperiore tñ per mōtes uia Hierosolymā pete-
 re incœperūt: primisq; castris Bethelō oppidū arduo in mōte sitū est peruentū. Secundis
 ad urbē Zeparim, in cuius sinib; ab aqua laboratū est. Tertijs ad flumē Braim. Inde per
 calles arduū superātes mōtem ab hostiū impetu timuerūt. Et cū nullus uisus esset hostis,
 postero die quintis castris Baruthū urbē maritimā puenere: & subinde ad Sagitā, post
 itinere inniti, nonū oppidū Caiphas nomine, tandē die decima Cæsareā applicuere, mari-
 timā urbē inclytā Palæstinae, quā beatus asserit Hieronymus Byrgos olim, id est, Strato-
 nis urbē appellatā Herodem cōtra fluctus maritimos insano extructā opere de Augusti
 Cæsaris Octauij nomine Cæsareā appellasse. Morati apud eam dies duos, tertio Ramo-
 las adeuntes, eam inuenerunt metu à Turcis Saracenisq; desertā. Exinde motis de tertiā D
 uigilia castris sex progressi passuum millia, sole uix dum orto primū urbis Hierosolymę
 mœnia prospexere. Videres uerō tūc uarios summo in gaudio motus, pars clamores in
 cœlum attollere, iubilis pars & canticis optimū maximū Iesum uenerari: pars lacrymis
 ubertim in genas fluentibus ridēs, in faciemq; prostrata sanctā urbem, sanctū ueneran-
 dumq; sepulchrū dñi salutabat. Ea autē urbs in Palæstina Syriae regione arduo in mōte
 sita, mōtibus pariter arduis circūdat, nec flumina intus aut proximo in agro, nec fontes
 habet præter unicum Syloe amnē tenui, & quādoq; per æstatē nulla fluentem aqua, qui
 mōtem Sion radēs, uallem Iosaphat mediā secat: quam ob aquarū necessitatē, cisternas
 aquā cōtinentes pluuiā intus & extra, ager multas & ppē infinitas habet. Pertinet autē
 eius ager ad uarias gētes Christiano nomini inimicas. Nā Arabes, Moabitæ, & Ammo-
 nitæ ab oriē tali plaga: Sedumei, Ægyptij, & Philistei à meridionali plaga: & maritimæ
 ciuitates Ptolemaida, quæ & Accō, Tyrus & Tripolis ab occidentali: Tyberiasq; Cæsa-
 rea Philippi, regio Decapoleos & Damascus à septētrionali in Hierosolymitanos fines
 spectāt. Itaq; q; primū ad Hierosolymæ mœnia portasq; uentū est: nihil antiquius duces
 duxere, q; urbe in circuitu lustrata, metādīs q; opportunē castris loca ducib; exercituiq;
 diuidere

A diuidere. Primumq; ad septentrionalē locū Normānus & Flādrensis comites sunt sortiti
 iuxta S. protomartyris Stephani basilicā, quo in loco à Iudæis fuit lapidatus. Secūda ad
 occidentē firmāda castra Gothfredo & Tācredo Bohemūdi nepoti obuenerūt. Et tertiā
 ad meridiē S. Egidij comes in mōte Siō cepit, basilicā cōplexa gloriosæ uirginis ad cœ-
 naculū edificatā, in quo summi admirādiq; mysterij cœnā dñs Iesus cum discipulis mā-
 ducauit. Castris magna diligētia cōmunitis, crebra p̄ singulos dies prælia sunt cōmissa.
 Vrbi nāq; populo frequētissimæ præsidia Soldanus & magna & electissima imposue-
 rat. Quod tñ duces Christiani nullū Asiatica in expeditōe illa uehementiorē periculo-
 siorēq; hostē annonæ penuria & fame passi fuerāt, cōuehēdis undiq; cōmeatibus priorē
 omniū, diligentiorēq; adhibuerūt curā. Sed cū adiuuabat mare, tum maxime certius
 anni tēpestas auxiliū, qd ad Maij mensis finē, q tunc erat in regione segetes flauescēbat.
 Addita tñ sunt à nostris agri Hierosolymitani castella, & multis deditōe facta, cōmea-
 tū præbētibus, plurimis uī captis spoliatis, magna in castris uiguit abūdātia. His curatis
 B rebus oppugnationi mœniū duces magnis conatibus intenderūt, castellaq; primū omī-
 bus in castris pari mēsurā, pari studio excitari cœpta. Sed dum materia cōportat, dū fa-
 bri & adhibiti milites molunt, cepit solis deputatos armorū usibus milites libido, quib.
 se hostis tueret animis perentandis: & die Non. Iulij quarta puteolis minoribusq; uineis
 ad mœnia est successum: etsi uerō tela, sudēs & saxa supernē sūt dimissa, nullus in hostiū
 extra portam rem cominus gerere ausus fuit, quin scala quę nostris fortē unica tunc fuit.
 muro adacta, tres nostrorū alter post alterū ascenderūt, tenebātq; muros: & si maior fuis-
 set scalarū uis, ut asolet, adhibita, facile tunc fuit in tanta hostiū negligētia urbē capere,
 spē em̄ sua nostri potius descēderūt, q̄ ab hoste fuerint deturbati. Castellorū itaq; per-
 recto opere placuit, ut ē re militari uisum est una eademq; nō magis die, q̄ hora, tribus ut
 erant castra locis oppugnare: & tñ signo ad aurorā dato primū Gothfredus, Eustachius,
 & Balduinus fratres, castello ad mœnia perducto præliū intērūt. Secūdus Normānus, &
 C paulo post S. Egidij comites, suas & ipsi machinas admouerūt. Excitauerāt etiā ecōtra
 Saraceni repellēdis conatibus multa mœnibus tabulata, & corrupēdis igni, ferrōue,
 aut graui supernē demissa mole Christianorū operibus multa fuerāt machinati. Sed ca-
 stellis, qd illi phibere nequuerūt, appullis par utrorūq; intus extraq; cōditio fuit, ut sola
 in militū uirtute prælij māserit uictorięq; discrimē. Cessit uerō Saracenis Gothfredo re-
 pugnantibus in cōtrariam intētions partē magnus, quē defensionī fecerāt apparatus, q̄
 dum acriter pari utrinq; certamine de ipsis operibus pugnat, miles Christianus in hostis
 tabulata desiliēs pedē illū & plane gradū referre cōpuliit: quo sēsū primo, & post breuī
 rapidū depulso, noster Christianus miles mœnib. & ppugnaculis est potitus. Probē pa-
 riter à Normāni comitis legionib. res est gesta, nec tñ murū ipse aut ppugnacula potuit
 capere. Et S. Egidij comes locū nactus, turri Dauid proximū, etsi castellū muro adēgit,
 leuē cum hostib. cōmissit pugnā, q̄ suos miles declinādis, quæ à turri supernē demitte-
 ban, telis saxis ue occupabat: & tñ ubiq; atq; utrinq; omnibus in oppugnationis locis
 D cades maxima cōmittebat. Iam uerō inchoatū mane summo præliū, nulloq; intermis-
 sum momēto, in meridiē protractū erat, cū Balduinus Bolionius Gothfredo impellēte,
 eadē qua Saraceni in mœniū tabulata cōscenderāt scalarū cōtignationumq; uia fortissi-
 morū militū stipatus turma in urbē descēdit, & alios ruētes Gothfredus precipites cōti-
 cursus, ut de nostris actū esse apparuerit, nisi Gothfredus telis in Saracenos sudibus & sa-
 xis, quę mœniū defensionī à Hierosolymitanis parata fuerāt usus, illos supernē ab omī,
 quę murū & ppugnacula cōpleuerat multitudīne peti curauisset: à quib. ictibus desup-
 uenientib. maxima in malē armata hostiū gēte occisio est cōmissa, cū tñ parē & propē
 maiorem ederet Balduinus. Interim Eustachius inferiorē pertumpere murū aggressus:
 haudquāq; tantū profecerat, ut uix binis ternisue pedibus pateret aditus. Quamobrē
 Gothfredus omī spe uictorię in Balduino cōstituta, quicqd suo exercitū inerat roboris
 ad illū scalis descēdere iussit. Qui structa acie in proximā ducēs portā, dum ad uiarū exitū
 Cū captā eo in loco urbē clamores eiulatusq; significarēt, S. Egidij comes ammirharū
 turris Dauidis, quæ amplæ arcis munimenta haberet, & subiectæ urbis portæ custodiæ
 deputatum

deputatum blandè appellās, pellexit ut arcem cum gaza à ciuibus importata sibi dedēs E
 saluus cū suis omnib. demigraret. Alia uerò duci Gothfredo mēs, alius fuit animus: pro-
 sternendo em̄ hosti & ulciscēdo Christianorū sanguini, quē gens impia cum sepe aliās,
 tum ea die fuderat, totis uiribus incubuerat: & se Gothfredo Normannus Flandrensisq̄
 comites cū legionibus adiunxerāt: q̄ tres simul iuncti duces urbe iam planè capta, & in-
 uentis quibusq̄ hostibus interfectis ad tēplū Salomonis duxerūt, in quod ciuitatis præ-
 sidiorūq̄ maxima pars cōfugerat. Eo autē in tēplo se bifariā diuiserāt infideles, quòd
 præsidiorū ciuitatisq̄ primarij superiorib. occupatis, scalarūq̄ meatibus oclusis multi-
 tudinē in infimis destituerāt. Ingressi itaq̄ templū nostri patentibus ualuis plenam pu-
 gnā inierunt solito duriorē, infidelibus nō magis se ut tuerētur, quā ne inulti more-
 rentur, omnia in nostros audētibus: tam multi tamē irruerant nostrorū alter post alterū
 globi, ut etsi par erat uictorū uincētiumq̄ cades, nostro exercitu pro succedentiū multi-
 tudine semper integro, oēs illi ad interneconē fuerint occisi: quā fuisse tantam cædem
 refertur, ut qui solido terfoq̄ prius in pauimēto melius q̄ apertis in campis cōsueuit, cō-
 seruabatur cruor, pugnantū talos altitudine superaret. Potiti imis tēpli duces, cum iam
 obtenebrasceret, receptui canētes in publica urbis se cōtulere, edictoq̄ tubis ubiq̄ per
 urbē cōclamato præda om̄is militi cōcessa, & defauiri in barbaros seuera admonitione
 prohibitū. Postridie cum ad superiora templi expugnāda reditum esset, ciuibus misera-
 bili uoce planctūq̄ supplicātib. per eos præsidiorum primoribus est concessa uita. In
 huncq̄ modū Hierosolyma à Christianis capta est idib. Iulij nono & nonagesimo supra
 Anno salutis 1099: millesimū salutis anno, & trigessimono die postq̄ cœperat obsideri, q̄ annus fuit qua-
 gringētesimus nonagesimus, postquā Heraclij Imp. tēporibus ea ciuitas à Saracenis fue-
 rat possessa. Potiti templo duces urbis & illius purgatione à cadaueribus Saracenis in-
 iuncta, exuerūt arma: & ad sanctū domini sepulchrū cernui, uel potius repētes perexe-
 re. Idē fecit omnis Christianorū multitudo, pulchrūq̄ fuit cernere summa in latitia, sum-
 ma in omniū exultatiōe irrigatas fluētesq̄ lachrymis singulorū genas, laudes, hymnos,
 psalmos, certatim cum presbyteris & clero populus decātabat. Petiti postea latebris p-
 deūtes Christiani numero paucissimi Hierosolymis habitare cōsueti: quibus ostēdenti
 demū ascēdit in cœlos, didicit omnis populus. His per octo dies summa deuotione obi-
 uenisset Christianorū exercitus, nec uota scrutari, nec suffragia iniri oportuit, qd̄ illico
 Gothfredū Bolioniū regē nō magis multitudo omnis, q̄ ipsi duces acclamauerunt. Gestā
 tus itaq̄ ducū humeris ad sacrosanctū domini sepulchrū Gothfredus, inter missarum so-
 lennia accuratissime celebrata rex Hierosolymitanus est appellatus. Sed is uir eximius
 dominiū urbis, qd̄ tanta principū populorūq̄ Christianæ expeditionis cōcordia obla-
 tum erat, accepit. Regni uerò titulū & insignia ideo se nolle dixit, q̄ indecēs nefariumq̄
 duceret diadema aureū peccatorē homūcionē capiti imponere ea in urbe, in qua salua-
 tor mūdi æternus rex spineā suo sacratissimo madētē sanguine coronā gestasset. Eodēq̄
 in loco ad octauā postea diē uinculorū beati Petri solennitate festā Arnulphus presby-
 ter patriarcha est creatus, & ab episcopis qui exercitui inerat cōsecratus. Dū uerò Goth-
 fredus patriarcha hic religionē, ille politia ex Christiana institutiōe cōponūt, Neapoli-
 tanæ urbis Assyriæ oratores ad Gothfredū ueniētes, se ciues suos & urbē illi dederūt,
 cū quibus comiter acceptis, & in patriā redituris Eustachiū fratrem suū & Tancredū Ita-
 licensem cum legionibus duabus ire curauit, qui magno ciuū cōsensu applausūq̄ intro-
 ducti, urbē deditā Hierosolymitani regis nomine acceperūt. Sed quo die illius capte ur-
 bis Hierosolymā uenit nūcius, alter illi cōtrarius est allatus, Babylonij regis Solymani
 exercitū, q̄ Hierosolymā hostili animo peteret, Ascalonē puenisse. Ea uerò urbs mariti-
 ma uix passuū millia q̄nq̄ & uiginti Hierosolyma abest, cuius ciues semp Hierosolymi-
 tanis aduersari cōsueuerunt, cū ecōtra Neapolitani eorū uel aduersam, uel secundā sectari
 fortunā, nullo unquā tēpore desierint. Vnde cū Neapolim eodē die, quo Hierusalē nun-
 cius idē peruenisset, Eustachius & Tācredus Neapolitanis in bonā spē erectis, cū legio-
 nibus sunt profecti. Vixq̄ dum mediū emēsi erāt iter, cū Gothfredi se uocatis literæ illis
 sunt reddita. Gothfredus em̄ altero post alterū allato de hostiū aduētū nūcio, & omnib.
 non præ-

A non prælati proceribusq; magis, quàm militibus in cõcilio proposita cõstituerat, hosti
 q; posset longè à Hierosolymis occurrere. Itaq; priusquam legiones à Neapoli redeun-
 tes arma deponerēt, cæteræ agmine facto sine ducib. porta Davidis, pfectæ, ad secundū
 lapidē substiterūt. Gothfredus em̄ & patriarcha Petrū eremitam rei diuinæ & urbis cu-
 stodiæ præfectū, quid facturū esset priusquam & ipsi mouerēt, instruere uoluerūt. Et si
 uerò commodior per campos erat uia, breuiore tamē per mōtes ea ratione Gothfredus
 duxit, quod hostibus loco superior tam diu esse uoluit, quoad illi quò tenderēt inspexis-
 set. Ventumq; est perpetuo diei labore primis castris Cæsaream Palæstinæ, postera die
 quū superatis montibus Ramolam ad meridiem attigissent, eo diei, quod erat reliquum
 patēti maris littore ad quatuor millia passus sunt progressi. Etiā hostis agmen latiore fu-
 sum licētia ueniebat, in quos delati leuis armaturæ Christiani, nōnullos eorū captos ad
 Gothfredū perduxerūt. liq; hostilis exercitus cõditiones interrogati, ut fidem dicendis
 compararet, se catenis uinctos ad supplicium, si mentirentur reseruari postulauerūt. Exin
 de omiſſis ambagibus dicere iussi, Clementē esse dixerūt regis Babyloniorū Solimāni
 militiæ, qui quingēta dicens mortalium millia, nō magis Christianos, quos facillimū du-
 ceret ad unū interficere, quàm Hierosolymā delere cõfidat: narraueruntq; quod postea
 uerum esse cõstitit, nauibus illum innumeris præter annonā, arma, uestem militarem, &
 alia militū usū futura, machinas quoq; factas, & alijs excitandis materiam comportasse.
 Flumen erat loco proximum, quod à Ramola & Asdona pariter penè distans unico ad
 uia eas in ciuitates perferentē uadaretur loco. Statiuis itaq; ad ea uada firmatis, per no-
 ctē quieuerunt. Postero die coelo uixdū albescēte, patriarcha cum impedimētis & co-
 horre una præsidio futura uadi custodiæ relicto, Gothfredus cū exercitu est trāsgressus.
 Nec tamē prius amnis ripas reliquit, quàm acies ordine structa fuit, dextrū cuius cornū
 ad maris littus pertinens S. Egidij comes, sinistrum, in quod omne hostiū robur ruiturū
 uidebatur, Gothfredus obtinuit: eiq; Normannus comes S. Egidij comiti Flandrensis
 proximior adhæserunt. Eustachius, Tācredus, Balduinus, & cæteri duces cū peditū robo-
 re mediā aciem tenuere, ex qua iussi possent utrinq; laborantibus subuenire. Vixq; nostri
 in ordines se contulerant, quū hostium examina cāpos qui ad Ascalonē passus quatuor
 mille pertinent, complentia ad prælium prodire: nec erat legionū in illis, aut ordinum
 certa intelligibilisq; discretio: sed quacunc; in latum acies tantundē illi globo pugnan-
 tium occupat. Alterq; post alterum globus continens sequebatur fessis uel occisis præ-
 cedentibus in prælium successurus. Clemēs ipse ultimo loco continēs militū proximos:
 & ut ipsi præcedentes impellerēt, urgebat: primus nostrorū Normannus in hostes im-
 petum fecit: qui cū Saracenis, Arabibus, & Turcis pugnare assuetus, nil accuratius egit,
 quàm strictissimo & ipse globo tam proximè ad hostē accedere, ut sagittarum, quibus
 illi præualent, usu frustrati, gladijs rem gerere cogerētur. Sed ea gens in sola equorū aut
 pedum pernitate cõfidere solita, urgentibus nostris cessit: & quotquot Francorū lan-
 cea aut gladius nō prostrauit, in patentes profusi campos, nullo insequēte cõuersi, sagit-
 tas eminus iaciebant: pariter secundus fecit globus. Et Clemens, qui licet suos inuicē se
 contingētes premere nō desineret: mille tamen aberat passus, quæ à suis cõmittebatur;
 fugam à nostris fieri opinatus, gentis Christianæ amentiam subfannasse fertur, quæ inui-
 cto Babyloniorū exercitui occurrere præsumpsisset. Interim Gothfredus Tancredū in
 dissipatos fugientesq; dimittēs, in confertissimos ipse hostes prorupit: nulloq; illorum,
 ut consueuerant, à Tancredi imminentis timore, ut profugeret auso, globi se inuicem
 adeò represserunt, ut Clemens pedem referre pondere reprimētium sit coactus: qui a-
 lia recedēdi necessitate, nequaquam expectata, in Scalonæ portam passus tria millia se
 recepit. Tunc uerò fœdissima in suo exercitu fuga est commissa. Et quod receptum in
 campos erat, Tancredus præseperat, fugiens multitudo cursum in naues oculosq; con-
 uertit. Tunc S. Egidij Flandrensisq; comites, sua plurimum eo in prælio opera usi, & cæ-
 ciderunt innumeros, & in mare plurimos præcipites impulerunt. Balduinus tunc & cæ-
 teri, quos mediā tenuisse aciem diximus, rectā Gothfredum subsidiarij sunt sequuti.
 Stragis in barbaros factæ numerum, Robertus monachus, qui tunc Hierosolymis erat,
 nō ponit, quā Gulielmus, & cæteri fermè omnes, suo in similibus more centum fuisse di-
 cunt millium armatorum. Sed quantaunque fuerit, quam certè maximam fuisse oportuit, id

tuit, id Christianorū rebus adiuuētī attulit, ut omnis quā in posterioribus nostris cessit, se ostēdemus, inde processerit amplitudo. Auri uerō, argenti, iumentorum, animalium, & ditissimæ suppellectilis tantū nostris ea in uictoria est quæsitū, ut ad eam Hierosolyma redierit opulentiam, quæ illi nondū à nostris inuasæ consueuerat esse. Clemens nauiprofugus quū uela pādere occēpisset, Ascalonenses deditioe facta, quicquid reliquiarum exercitus infidelīū māserat, Gothfredo in fœderibus permiserūt. Gothfredo patriarcha quæ cum uictoriæ exercitu Hierosolymam reuersis, magna quies illa in urbe esse cœpit. Fuerunt quæ ex ducibus multi & præstātes, ea ex omī militia plurimi milites, qui uoto suo liberādæ ab infidelium spurcitiā Hierosolymæ compotes facti, in patriā redire uoluerunt: quorū primū præstātiore quæ; Normannus S. Egidij, Flandrensis quæ; comites fuerunt. Gothfredus cum fratribus, & eo qui mansit Christianorū exercitu ampliādis regni finibus uehemēs diligentissimus quæ; incubuit. Primum quæ; ut uenientibus ab Europa Christianis tutus esset in Asiæ littora receptus, Ioppen maritimam portuosam quæ; urbem obsedit, cuius multos dies & magna oppugnatae pertinaciā quū esset potitus, ad Ramolam duexit campestem urbem: ex qua munitissima urbe Saraceni itinera Ascalonensium in Hierosolymam impediabant. Ea quæ; capta itum est in Cayphā, quæ & Porphyria, urbem maritimam ad Carmeli mōtis radices sitam, quæ ab Acron potētissima urbe uix quatuor passuum millibus est semota. Dum quæ; ad Caiphā durat obsidiō, Tyberias Galilææ ciuitas, à qua proximus lacus, qui & mare Hebraica cōsuetudine appellatur, nomē accepit, in potestatem facta est: pariter eodem quæ; tempore Caipha est recepta. Quæ quū feliciter & supra spem omniū anno uno à capta Hierosolyma Gothfredus cōfecisset, febre correptus obiit. Et Baluinus frater, magno omniū Christianorū qui terram incolebant sanctam cōsensu, nō sicut frater dominus, sed rex Hierosolymæ est creatus. Fuit is annus Christianæ salutis supra millesimū centesimus primus, quo in anno secundus Urbanus pontifex Romanus, tan quæ; re ab se inchoata dominici sepulchri liberationis feliciter absoluta, carnis humanæ carceribus & ipse liberatus est. Inussit autē eius mors nō leuē Romano populo notam, quod ex Petri Leonis domo, in qua tantus uir duos latuerat annos, funus effertur ad S. Petri basilicam ducendum: clerus inferendas cadaueri iniurias timuit, nec media, ut oportuit, urbe pōpa processit. Sed pauci fuga accelerātes, per regionē Transyberinam pheretrum detulerunt. Paulopost Raynerius Bleda oriundus, tituli S. Clementis presbyter, cardinalis in Paschalem secundū assumptus est. Et per id tēporis Rogerius Siciliæ comes, obsessum aliquādiu Canusium cepit, & paulopost uita est functus: cui in Siciliæ comitatu omī quæ; dominio alter Rogerius ex fratre nepos successit. Romæ autē Paschalis pontifex nouus, ea profectō dignus cathedra, extinguedi tāto tēpore antea inchoati schismatis auidus erat, & pecuniarū egēs, quibus copias cōpararet in Guibertum antipapā Albæ Marforum, sicut ostendimus, agentem ducendas, amicos orare opem cœperat. Quū Rogerius Siciliæ nouus comes gratiā pōtificis & ecclesiæ sibi conciliaturus, oratores ad illū misit, qui debitū obediētia sponsonibus factis mille auri uncias dono dederūt. Ea quæ; adiutus pecuniā Paschalis exercitū tumultuariē ex terra ecclesiæ contractū duxit in Albam, & auxilijs fretus, quæ Rogerius comes misit, illā obsidere constituerat. Sed Guibertus, paruū quod Ricardus Capuæ comes dederat, præsidio diffusus, in proxima Furconensiū, nunc Aquilanorū mōtana, se recepit: dum quæ; pontifex expugnāda Alba aliquot detinet dies, Guibertus febre ex fugæ labore cōtracta, hominem decrepituū breuī est mortuus. Nec tamē defuerūt defuncti Guiberti erroris sectatores, qui alium facerēt Antipapā. Nan quæ; apud Auerfam, quæ ciuitas Richardo Capuano fœderata erat, prophanatus est Albertus quidā, quod partim cōplices sui in electione discordes fuerāt, partim aduersarij ciues eū apud se prophanari iniquo tulissent animo, eodem die depositus, & apud ecclesiam S. Laurentij, quæ est Auerfæ, relegatus fuit, Alter quæ; Theodericus nomine à facinorosis olim Guiberti sequacibus apud Cauā urbē Richardo item confœderatā, in antipapam deputatus est. Sed quinto abinde & ceteris die Cauenses tolerati sceleris pœnitētia ducti, illum adulterina quā tenebat sede depositum, apud sanctæ trinitatis anachoritæ indutū pallio, bonis, ut dixerūt, perdiscendū moribus, clausum teneri custodiri quæ; curarūt. Tertius item inuētus est, Maginulfus nomine ciuis Romanus, qui se papā curauit appellari. Id apud Rauennā factum conijcimus, sed

A tanta fā erat Paschalis in urbe Roma & per Italiā autoritas, ut is etiam scelestus exilio
 à Romanis dānatus, & paternis spoliatus bonis à Rauennatibus quoq; sit pulsus, atque
 etiā à veteranis Guiberti sectatoribus destitutus. Ea spiritali autoritate parata pontifex
 Paschalis tēporali quoq; reparando ecclesię dominio intendit. Primumq; ciuitatem Ca
 stellanā natura loci munitissimā: & paulopost Beneuentū fauoribus maxime auxilijsq;
 Rogerij comitis fretus per legatos recepit. Per quod tēpus quum Petrus Columna Ro
 manus ciuis Richardo fœderatus Capuę comiti Cauas agri Prænestini oppidū, qđ iu
 ris erat beati Petri, occupasset, pōtifex illuc ducens, & Cauas recepit expugnatas, & Za
 garolo Columnaq; oppidis, quę idē paterna tenebat hæreditate spoliauit. Erat tēpe sta
 te illa Romę familia Corso cognomine potentissima, cuius domorum partē Capitolio
 proximarū Henricum tertium, ob seruata Gregorio septimo fidem diruisse ostēdimus:
 primarij q; eius familię Stephanus, fratres & filij numero multi, mutato in peius studio,
 regi Henrico & intrusis in papatū aduersus Urbanū & Victorem pontifices fauerant:
 quos in pristina perseverantes audacia, secūdus Paschalis pont. urbe expulit. Dum itaq;
 pontifex recipienda Beneuento cū exercitu abest, Stephanus is Corsus sancti Pauli ba
 silicā cum armatorū turba occupat, palatiumq; illi ad primas portas impositum cōmu
 nit. Id octauus Ioannes Romanus pont. tanto circumdederat muro, ut à multis habitatū
 Romanorum ciuium familijs castellum esse uideretur. Fiebant autem ex eo castello à
 Stephani satellitibus in Romanū agrū noctu interdūq; excursiones, capiebantur, occi
 debanturq;, qui aduersa in urbe studia sequebant: ut nihil Romana in terra pacatum, ni
 hil sineret esse tutū. Ea iniquo, ut debuit, animo ferens pōtifex, à Beneuentana obsidione
 reuersus, cōstituerat auxiliarijs magis Rogerij comitis, q; Romanorum copijs basili
 ca circūfessa, rebelles captos punire, quū sui curiales clauibus usi adulterinis turrim pa
 latij maiore noctu ingressi, studentū pōtifici copias introduxere: uenissetq; Stephanus
 in potestate, aut interfectus fuisset, nisi pont. uel dissimulato uel lenito odio cōniuens,
 illū abire permisisset. Tātis rebus annis plus minus, ut uideēt, duobus prudēter simul &
 feliciter circa tēporalia cōfectis: pōtifex Paschalis componendis ecclesiasticis, quas ali
 cubi turbatas nouerat, tria instituit cōcilia: primū Florentię, in qua ciuitate episcopum
 percinaciter asserentē Antichristū tunc temporis natum esse, quum satis ostendere ne
 sciret, redarguit. Secundū Guardescalli, super male acceptis à clero inuestituris ecclesia
 rū. Et tertū in Francia celebratū est apud Trecas, in quo Gallicanarū ecclesiarum refor
 matio facta fuit. Reuersusq; in Italiā inuenit Romā & eius terrā Stephani Corsi auda
 cia perturbatā. Ceperat em̄ Montaltum & Ponticulum, tunc Heturrię, nunc patrimoni
 sancti Petri castella: ex quibus omnē ad Tybrim pertinentē Heturriam latrocinijs po
 pulationibusq; infestabat. Maioresq; interim & breui multiplicaturos motus in Apu
 lia, & circa Beneuentū, Capuā, Salernū, & maritimā ecclesię puincia fathiscere rescijt.
 Duxit itaq; prius in Heturriā: & Montalto expugnato, qđ per æstatē sydus grauis es
 set exercitui periculosus regionis aer, Ponticlo abstinuit. Reuersusq; in urbē eius eccle
 siarū ac cleri curam Lauicano cōmisit episcopo: demandauitq; urbis Romę, quantum
 ambirent mœnia, administrationē Petro Leonis & Leoni Frangipane ciuibus quū po
 tentissimis, tū etiam Romanę ecclesię studiosis. Utq; urbs & oppida ecclesię subdita,
 & omnis terra de Romanis finibus tuta esset, Gualfredū nepotē suū, quē militiæ magi
 strum & principē cōstituerat, Ptolemeo tyrāno, ut cōiungimus, Sublacensi ecclesię, sicut
 predicabat, dedito: ea ratione cōiunxit, ut ambo armati omnia perlustrātes, pacē in pro
 uincia cōseruarent. Sed dū pontifex in Apulia remotior abest, urbs Romana intus insi
 dijs & inuidia ardet: extra Ptolemeus spreto Gualfredo omnia turbare, atq; in rebellio
 nē nititī concitare. Adiuncto nāq; sibi Petro Columna & abbate quodā Farsense, id ma
 xime effecit, ut Ananini primi, post Tyburtini, Prænestini, Tusculani, & Sabini, & ec
 clesię & pōtifici rebellarent. Iq; tres copijs cōiunctis, in Albā Latinorū ducētes, com
 missis late populationibus, nec urbe potiti sunt, nec ut ipsa etiā rebellaret, peruincere
 potuerunt. Et nisi solers & præcep in reditū fuisset pont. facile fuerat, ut qđ Ptolemeus
 se facturū cōminabat, in urbē Romā reditu arceret. Veniens tamen comite Caietano
 & Guiscardo Aquilano cum copijs deducētib; Albę acceptus Romā prope ad
 uolauit. Quibus comitis & Tancredi copijs fretus, primū omnium Tybur obsedit. Ea q;
 Blondus. V urbe

urbe multo labore, multisq; cadibus in praelijs quae committebant, factis, est potitus. Roma exinde ab ea reuersus expeditione, Capitolium parua tunc etiam uetustatis retinens partem conscendit: & copijs ad id retentis, quicquid erat ubiq; per urbem domorum ad Corpata spectans, nisi Stephanus & gentiles sui quacumq; ad ecclesiam spectantia tenebant, occupata restituerent, diruere comminatus est, atq; etiam coeperat, cum illis omnia reddentibus fidei uisoresq; dantibus de fide Romano pont. & ecclesiae seruanda, ab aediu demolitio ne cessatum est. Quasitaq; multis laboribus pace Paschalis pont. tunc primum frui coepit. At in Asia Boemundus Antiochiae princeps Gothfredi morte audita, ueritus ne quid ea mors ut assolet, regni rebus incommodi afferret, cum maxima copiarum suarum parte se contulit Hierosolymam. Cumq; Balduinum sibi coniunctissimum, ac aetate aequalem factum regem offendisset, illi confirmando augendoq; regno opere operamq; possibilem praestare constituit: feceruntq; pariter Blesensis & Stephanus Burgundiae comites, ciuitatibus oppidisq; relictis, quae in regni finibus paulo ante acceperat possidenda. Coniuerat uero ea mors Gothfredi audita Saracenos & Turcos ad Hierosolymam, si qua per Christianorum dissidia praebere occasio, recipienda. Iamq; urbi nimis, ut nostri consueuerant duces, coeperunt appropinquare, cum rex Balduinus non magis potentatu per Boemundi & comitum praesentiam, quam animis auctus, uel potius, sicut euentus docuit, elatus in illos ducere constituit. Eum ferunt tantum facinus aggressum, nec numerum sciuisse hostium, nec quid agerent molirentur, ue, ut nosceret curauisse. Duxit itaq; & hostibus inexplorato ac temere est congressus, quem ea ex parte temeritas iuuisse uideat. Quamprimum enim ad congressum moles maxima hostium nostros, per dimidia numero superans eos ilico fudit. Nam dum Christiani exercitus duces erratum regis corrigere adnitunt, Blesensi Burgundoq; comitibus, cum paucis suorum caelis, & Boemundo in potestate hostium facto, rex ipse fuga prolapsus in Hierosolymam cum exercitu parum lacero se recepit: nec tamen ausi sunt infideles urbem obsidere, cuius capiendae saluo rege saluisq; ut erant copijs, nullam reliquam fore opinabant: & Tancredus Boemundi nepos, susceptam Antiochiae principatus curam adeo ardente animo uigil administrauit, ut Boemundi praesentia toto triennij tempore, per quam carcere retentus fuit, nullatenus sit desiderata. Sic is Alexium audiens Constantinopolitanum imperatorem Christianos occidentales Gothfredo primum, & post Blesensi, & Burgundo comitibus defunctis, & Boemundo capto paruifacere, & propterea nostros ab Europa Asia transfretare cupientes molestis affectos prohibere, uehementi in illum ira exarsit, duxitq; ilico Laodiceam illius imperij ciuitatem, qua saepe numero oppugnata potitus est: nec aliud quicquam eo triennio in rebus Asiae gestum fuisse inuenio: neque uero minor fide ac pietate, quam animis & rerum gerendarum peritia fuit Tancredus, qui Boemundo per ingentem uim pecuniae Turco datam liberato, Antiochiam cum principatu aucto possidendam restituit: ad cuius liberati numerum, maiora solito audere cum coepisset Balduinus, magnam ei summe necessariam destinauit expeditionem in Acconem, quae & Ptolemaida, maritimam urbem, cuius portus omnium regionis celeberrimus, naues intra moenia multas maximasq; acceperit. Venerunt autem uocatae auxilio Genuensis primo, post Venetae classes rostratae naues & triremes octuaginta, & pressa mari ac terra Acconem uigesima quam erat obsessa die facta est in regis Hierosolymae potestate, liberisq; illis de Italia ciuitatibus priuilegia rex in ea urbe concessit amplissima, de quibus in libro sequente diffuse dicemus. Accessit autem tanta urbe concessa iam haudquaquam minor uictoria, quam Balduinus rex Turcis & Saracenis, qui magnam ad duxerant exercitum, obsessae ei urbi suppetias laturis congressus, magna uim repulis fugatisq; edidit occisionem. Per eamque quietem, quam in rebus Asiae illa uictoria attulit Christianis, Boemundus Antiochiae principatu Tancredo nepoti commendato, in Italiam nauigauit. Haec tunc intra quintum regni Balduini annum apud Hierosolymam Antiochiamq; sunt gesta. In Europa uero interim per id etiam quinquennium Henricus tertius pont. Rom. ea maxime ratione non fuerat infestus, quam filius Henricus eum per diuinam, ut uidetur, ultionem bello fuerat persecutus, quam maiori ex parte circa Leodium Coloniaeque est gestum. Mouerat Aquisgranio cum exercitu filius in genitorem Leodij agentem ducturus, & praemissa cohortes pontem, qui apud Vinsacum Mosam iungit, occupauerant: cum paterni milites in illos delati praelio decertarunt: priusquam Henricus filius accessisset, sui ponte deturbati, clade haudquaquam sunt confecti. Reversus itaque tunc Henricus filius in Coloniaenses fide genitori seruantes, auxilio

Ates auxilio archiepiscopi fauentis sibi fretus Colonia paruo obsessam tempore recepit. Et reuersus Leodiū cōstituerat illius obsidionē, prius q̄ potiret nullatenus relinquentem, continuaueratq̄ menses quatuor, cum pater ad annum regni undequinquagena quib. tunc potiebat retinuit iustiore titulo gubernāda. Reliquūq̄ qd' in patris fuerat potestate à populis est permissum. Per eā uero belli, qd' genitor & filius in Germania gesserāt, occasionē Matildis comitissa Parmā & Mantuam Lombardia ciuitates ab Henrico filio eius cōsobrino in rebellionē aduersus genitorē pertentatas in suam iurisdictionem subiectionemq̄ coegit: & auxilijs freta nauigiorum, quæ Veneti & Rauenates dederunt, ad annū Christi primum supra cētēsimum & millesimum Ferrariam ceperunt. Quo in tēpore dūces Christiani, quos à Hierosolymitana expeditione in Europam reuertisse ostendimus, diuersa usi sunt fortuna. Robertus nāq̄ Flandriēsis comes quum Blandriā cōtermina quaedā loca Henrico Angliæ regi subiecta pertentasset, duxit in illum rex, & prælio superatū, luminibusq̄ orbatum in carcerē trulit, in quo uitam eo miseriore, quo longiorē finiuit. Et Raymundus sancti Egidij comes anno eodem, quo Accon in Asia à Balduino & Boemundo capta fuit, diē in patria obiit. Per id etiam tēporis Veneta urbs Ordelfo Faledro ducatum tenēte effuso latissime cōflagrauit incendio. Quod quidē ea in urbe frequentibus riuis diuisa bis quoquo die ad fluxum refluxumq̄ maris, aqua uel plenis uel redundantibus magis q̄ in alia cōtiguīs habitata ædificijs admirabile ducimus. Quum nāq̄ in domibus Henrici Zeni inchoasset, parochias sancto apostolorum, Calliani martyris, Mariæ matris domini, Agathæ uirginis, Augustini confessoris, Stephani protomartyris penē totas absumpsit, & sexagesimo ab inde ac octauo die aliud incendium maiori spatio has corripuit, cōbussitq̄ parochias sanctorū Laurentij, Seueri, Zachariæ, Proculi, Scholasticæ, Mariæ Formosæ, Bassi & Iuliani, & partem ducalis palatij ad sancti Bassi ædē uergēte incensa, ad alias transiuit, sanctorū Geminiani, Moyli, Mariæ Iubanico, Mauriti, Gerualdi, Barnabæ, Basilij, Raphaelis & Nicolai in dorso duro, Methamaucensisq̄ ciuitas incendio primū cōsumpta, post inundatione submersa est. Vtq̄ urbis Venetę quicquid erat reliquū, partē suā sentiret malorū, motus terræ, qualis nunquā antea tunc in ea fuit. At Boemūdu Antiochiæ princeps, quē Asia profectum ostendimus, cum in Apuliā applicuisset, agnatorū, suisq̄ rebus cōponendis per annum intentissimā adhibuit operam: & cum Philippi regis Francorum filia, nomine Cōstantia, sibi in matrimonium esset oblata, in Franciā accedens cum illa desponsata traductaq̄ in Apuliā est reuersus. Interea factus certior, Alexium imperatorē, ut acceptā à Tancredo amissæ Laodiceæ ulcisceret iniuriam, principatus Antiochiæ maritimas urbes infestare, & peregrinis in Hierosolymā traiectionis solito magis esse molestū, cōstituit non magis bello illum agitare, q̄ imperio deturbare. Fecitq̄ maximos in Italia apparatus, & copijs in Dalmatiā traductis, Dyrrachiū terra marisq̄ obsedit. Eratq̄ omnino Dalmatia breui potiturus, nisi Ordelfus Faledrus Venetiā dux, Alexij precibus id suscepisset bellū. Etenim classe ingēri Venetijs educta, omniq̄ maritima Dalmatiæ orapraesidijs impositis cōfirmata, Boemundū quidē Dyrrachio in portu aggredi nō est ausus, sed in Apuliam dextrorsum flectens, expositā mari Normannorū terram maximis affecit incōmodis. Alexius tñ Boemundi uirtutem diu notam habebat, ueritusq̄ quod futurum erat, ne Christianorum, qui erāt in Asia exercitus: & noui, quos in Gallijs Germaniaq̄ parari rescuerat, in Cōstantinopolim ducerent, pacē à Boemundo petijt, quibusq̄ dare cōditionibus accipiendā, Boemundusq̄ satis sibi fore intelligens, si populus in Hierusalem peregrinaturis tutus & facilis pateret accessus, & res Asiæ pluris q̄ Dalmatiam, atq̄ ipsum etiam Cōstantinopolitanum faciens imperium, petitam concessit pacem, nil aliud in cōditionibus præscribens, magis q̄ quod Alexius factas Christianæ expeditionis ducibus in Asiam principio transmissuris promissiones obseruans, traducturos post hac occidētales armatos inermesq̄ foueret. Secundum quæ cōstituta in Antiochiam nauigauit: ad cuius reditum Balduinus rex Berynthum urbē maritimam Phoenicis regionis inter Sidonē & Bilum sitam, quæ sub Tyri metropolis iurisdictione censere, obsidere cœpit: ad quam duos mēses est sessum, nec aliquid urbium uel munitissimarum expugnationibus solitum adhiberi est omissum. Ea q̄ ad secundi mēlis finē

ui & multo Christianorū sanguine effuso capta sicutū est inhumane in Saracenos, non
 defensores modo, sed eos etiā qui nondū per atātē poterant arma ferre. Et quod agerit
 lius est omnīū Asiæ amœnissimus feracissimusq̄, ea urbs Christianis nullo certiore sti-
 pendio exercitio ue apud Hierosolymā occupatis, tanquā missis in deductā coloniam
 est cōcessa. Eodemq̄ anno Sidonem maritimam Phœnicis urbem pariter dura pressam
 obsidione Balduinus rex cepit. Et paulopost Boemūdu Antiochiæ princeps moriens
 Boemundū filiū puerū ex Cōstantia uxore Philippi, ut diximus, Francorū regis filia su-
 sceptū sub Tancredi nepotis cura principatus hæredē successorēq̄ instituit. Dum hæc
 diuersis gerunt in locis, Henricus quartus annos quinq̄ primos accepti in paterna mor-
 te regni Germaniæ, illo cōfirmādo totos adhibuit, nec pōtifici Romano Paschali secun-
 do ea ratione aliter molestus fuit, q̄ quod & ipse episcopos aliosq̄ ecclesiasticos, q̄ sunt
 passi, ausus est iniussu pōtificis inuestire. Cumq̄ pontificē eam autoritatē petitam con-
 stantissime uidisset denegare, dolis rem agere est aggressus: & ad sextum regni annū ue-
 niens cum exercitu in Hetruriā, oratores præmisit, qui in porticum sancti Petri a Petro
 Leonis ciue Romano pōtificis nuncio admissi, mādatis quibus mittebant ostentis, re-
 gē suum spopōderunt, si ad coronationē admitteret, hanc in formam Paschali pontifi-
 ci, cardinalibus, clero & populo Romano præsentibus iuraturū, se omnem inuestiturā
 ecclesiarum omnino omīssurū, curaturūq̄ quod oēs ecclesiæ suo occupata iussu libe-
 ræ dimitterent. Absoluturū quoq̄ populos a iuramento in ecclesiarum præiudiciū præ-
 stito, ut oēs regnorū suorum ecclesiæ iura propria, & beatus Petrus suum habeat patri-
 moniū, sicut a Carolo, Ludouico, Hērico primo, & alijs imperatoribus factū fuerat. Ad
 extremū se pōtificem, cardinales, clerū, & populum Ro. & ipsum Petrum Leonis cum
 filijs ac nepotibus saluos cōseruaturū: ijsq̄ sponsionibus solidiore cōseruandis obliga-
 tione addiderunt oratores duodecim, quos Petrus Leonis nominauit regni Theuconi-
 corū proceres, in queis duo nepotes regis erant, in eadē cōceptū uerba iuramentū præ-
 stituros. Ea sponsione solēni adstipulatione firmata, misit pont. Sutrium legatos, quibus
 rex Henricus primo, post nepotes, deinde alij proceres eadē omnia iuramento ex conce-
 pta Romæ formula pmiserunt. Venit itaq̄ Henricus ad tertiū idus Februarij ad Mon-
 temgaudij, qui & Malus dicit, cui postero die signiferi cū uexillis, quas appellabāt ban-
 das, & serinarij iudices stratoresq̄, maxima populi multitudo cū oliuæ ramusculis oē-
 currerūt. Eoq̄ paruo in spacio, qd̄ montē Malū & ciuitatē Leoninā intercedit, rex bis
 ex more iureiurando salutē clero populoq̄ Romano spopondit. Cum est uentū ad si-
 premos scalarum atrij gradus, prostrauit se rex ad pōtificis pedes, & eleuatū ille ad oris
 osculū admisit, terq̄ inuicē amplexi principes molli incessu ad portam argenteam per-
 uenerunt. Ea erat quartū, ut ostēdimus, Leonis opus, quam quia argento nudata erat, re-
 stitutā Eugenius quartus pont. præstantissimus æneam fecit. Priusquam introduceret
 rex, p̄fessionem ex more imperatoriā fecit, & tunc a pōtifice imperator appellatus est,
 quē Lauicanus episcopus carnē præiens benedictionis, primū in basilicā introduxit.
 Sedes erant duæ in rota positæ pauimenti porphyritica, quam ualuis maioribus æneis
 proximā uidemus, quas cū insedissent principes, petijt imperatorem pont. ut promissa
 seruaturus inuestituris abrenūciaret. Ille uero surgens cum suorum regnorum episco-
 pis in spondā basilicæ ingrediētibus sinistrā, ad beati Gregorij sepulchrum secessit. Cir-
 cūspiciensq̄ pont. cardinales, & qui ex clero ac populo honoratiores astabant tunc, pri-
 mū uiderunt basilicæ atrium, ualuasq̄ & omnē penē basilicam ab armatis Theutonicis
 custodiri. Cum aut tres, & eo amplius horas rex redire distulisset, pōtifex illum per nun-
 cios responsionē orauit. Venientesq̄ nō episcopi aut prælati, sed satellites a rege dixe-
 runt, nō esse quæ pont. petierat, cōcedenda: cū sit in euāgelio scriptū, Reddite quæ sunt
 Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo. Pontificeq̄ cardinalib. & ex clero populoq̄ iuris pō-
 tificij peritissimis euāgelij sententiā in regē retorquētibus actū est, ut omnia in crastinū
 differrent: & cum nec id etiā rex cōcederet, pōtifex loco mouens, altare sancti Petri ad-
 rem diuinam petijt. Celebrata missa pont. se in cathedra continens, quid rex faceret di-
 ceret ue expectabat, eum accedens satelles, ex clero ac nobilitate Romana nōnulli fue-
 runt inter gladios & arma custoditi. Libet uero Pādulfi Lateranēsis ecclesiæ hostiarij,
 qui interfuit, scribendi ordinē, uerbaq̄ imitari. Pōtifice capto temperatum est a cardina-
 lium

A lium episcoporumque opprobrio. Sed archipresbyteri presbyterique, & cætera cleri turba ad
 unum oēs spoliati, adeo ut nec interior tunica, nec fœmoralia sint relicta. Postera die po-
 pulus Rom. armis correptis, in ciuitatem Leoninam furore irrupit: illisque ex Theutonici-
 cis, q̄ per hospitia sunt inuenti occisis, pugna in scalis sancti Petri, ad quas regij milites
 cõuenerant, est relata. Nec diu loco certatū est, quod deturbati illis atrioque Theutonici
 intra ecclesiā cõfugientes, de ea faciliter sunt tutati. Exercitūque regio, qui ad Saxonū ci-
 uitatis Leoninæ portā, in atrijs cõfederat, ut oppressis in ecclesia suis subueniret, para-
 te se Romani in urbē per pontem Traiani rapidum receperunt. Per biduum uero quod
 sequutū est Theutonicis armis retētis, id ciuitatis Leoninæ, quod à basilica in Saxonum
 portā uinarijs hospitatorijsque tabernis frequentabat, ad libitum discurrerunt. Sed quar-
 to àb inde die quū rescissent Romanos structis in urbe aciebus, ut irruperent, se parare,
 ilico rex pōtifice, cardinalibus, cæterisque captiuis in castra perductis aufugit. Tantisque
 fugientes pavor inuasit, ut impedimēta multi, equos, argentū, uestē alij reliquerint, nō-
 nullique tardiusculū profecti fuerint ab irruenti populo interfecti. Adeo autē festinus rex
 fugā cõtinuauit, ut primis castris ad Soractis montis radices ripā Tyberis infederit. Eo
 exinde uadato amne rex Paschalē pōtificem Sabiniensemque & Portuensem episcopos,
 ac alios quatuor cardinales apud Trebiū, ceterosque cardinales, & de clero populoque Ro-
 mano captos apud Gorodillum attributis cohortibus reliquit custodiēdos. Ipse ad pō-
 tē Mammeum, Mamæ Alexandri imperatoris optimi genitricis præstātissimæ mulie-
 ris opus primo, & post ad Lucanū pontē cum exercitu est delatus. Qui quacunque uade-
 ret, nō prædæ magis, quā incendendis demoliendisue ædificijs, & captis castellis intērus
 fuit: & tñ interea quos illata non deterrent damna Romanos, ut se admitterēt, muneribus
 donis que tentauit. Sed una semper cõstantissimaque Romanorum uox fuit nunquam
 prius fore, ut ille admitteretur, quā pōtiffex cardinales & de clero nobilitateque sua tanti in
 urbē remeassent liberi: rogatus interim pont. ut quas rex extorquere uolebat, inuestitu-
 ras cõcederet: eodem semper tenore respondit, uitam posse Henricum auferre, sed inue-
 stituras à se nullis terroribus, nullis sui corporis cruciatibus extorturū: & tamen qui suis
 nō uincebat malis, tam multorum qui secum tenebantur, & populi Romani misericor-
 dia uictus cū multis lacrymis gemitibusque petitæ assensit paci: & ductus ad pontem Sa-
 larium, accitis per cõstitutas inducias ex urbe notarijs, Hērico regi petitas in regnis suis
 ecclesiarū omnium inuestituras concessit. Ventū est postea ad sancti Petri basilicam, et
 clausis ex cōdicto urbis Romæ portis, ne populus erūperet, basilicaque stationibus firma-
 ta, Henricus à Paschalē pōtifice coronatus in castra se proripuit. Pōtiffexque in urbē tunc
 primū reuersus summo populi applausu in Lateranū est deductus. Hērici ab urbe & Ita-
 lia discessum, eā uim habuisse scribit Pādulfus Lateranensis ecclesiæ bibliothecarius, ut
 pax quietissima Romæ, & in eius terra uiguerit. Dicitque Pisanos per id tēporis Paschalē
 pōtifficis precibus & autoritate multa ac præclarissima gessisse recipiendis Balearibus
 insulis Maiorica & Minorica, à quibus Saracenos uiribus repulerunt. Polliceturque ibi
 Pandulfus se earū rerum à Pisanis gestarum historiā scripturū, quod utrum fecerit igno-
 ramus. Sed Ioānes Villanus in historia Florētina Pisanos scribit ad annū salutis millesi-
 mū & decimū septimū supra centesimū expeditionē in Baleares insulas, quantis potue-
 runt maximis uiribus parauisse, adeo ut omni iuuentute educta soli in urbe cū mulieri-
 bus & pueris decrepiti debilesque manserint. Dumque ea classis apud uada Volaterrana
 uentū expectat secundū, quo in Maioricā prospero ferat cursu, allatū esse ex ipsis nunci-
 um, Lucēses arma populariter cepisse, quo destitutas defensoribus Pisas caperēt, & Flo-
 rentinos à Pisanis tūc amicissimis rogatos, Pisas à Lucēsīū uiolentiā fuisse tutatos. Vn-
 de factū dicit Villanus, ut Pisani pulsis Saracenis, & Balearibus captis, in patriā reuersi,
 Florētinos illis donauerint duabus ex porphyritico marmore colūnis, quæ ad celebra-
 timi sancti Ioan. in Florentia primariā portā extrinseca sustentāt à baside capitella. Eo-
 demque Baleari bello multa cū pontificis & Pisanorum gloria, summo omnium orbis Chri-
 stianorū gaudio ad finē perducto, pōtiffex Paschalē concilium Lateranē celebrauit, in
 quo quū à patribus renouata esset uiolentiæ, quā Henricus quartus intulerat, & priuile-
 gij inuestiturarū inde extorti memoria, repetijt pont. notissimum omnibus qui aderāt
 rei gestæ ordinem & iuramentum, quo se Henrico de non reuocando excommunican-
 Blondus.

Anno sal.
M. cxvij.

Anno sal.
M. cxvi.

doq̄ obstrinxerat. Et tñ pro conclusione subintulit, se prædecessorum suorum statuta sequentē, maxime Gregorij septimi & Urbani secundi, quod illi damnauerant dānare, quod prohibuerant phibere, quod statuerant statuere, quod cōfirmauerant confirmare. Posteroq̄ die patres cōcilij priuilegium pro captiuorum, & ecclesiæ liberatione à domino papa Paschali, per uolentiam Henrici regis extortū dānauerunt irritaueruntq̄. Pace eadē in Italia cōtinuante, magnā res Italica, maximam Paschalis pont. fecit iacturam in Matildi comitissa, quæ senio confecta obiit. Eam Martinus, & ipsum sequuti scriptores multi tradunt, Hetruriæ partē hinc à Pissia agri Senensis finium torrente, inde à sancto Quirico dicti agri etiā finium oppido, ad interum mare Tybrimq̄, quā patrimonio sancti Petri appellant, pōtifici & Romanæ ecclesiæ donasse. Hostiarius, qui omnibus quæ apud pōtiffices eius tēporis gesta sunt, interfuit, & ad superfluitatem multa scripsit, nullo in loco meminit. Sed quicquid ueritas eius facti habuerit, prædicto expleto concilio Paschalis pont. ad annū salutis sextumdecimū supra millesimum & centesimū aliud in Longobardia apud Guardascallū celebrauit conciliū, in quo imprimis cōstitutū it, Æmyliæ urbes, Placentiā, Parmam, Rhegium, Mutinam, & Bononiam Ravennati metropoli, quæ diu Romanæ ecclesiæ rebellis fuerat, nō subesse. Reuersus Romam Paschalis, quū paruo quiescisset tēpore, nouas ob uitæ sanctitatem incidit molestias. Obierat Petrus urbis præfectus, factiosiq̄ & satellites domus, præter seruatum ad id tēporis morem, puerum ut conijcio, decennem, in patris locum acclamauerunt præfectum: quē quum pōtiffex rogatus nollet confirmare, illi armatis stipatum præfecturæ munera obire fecerunt. Post paucos dies à pōtiffice Laterano beati Petri basilicam ad rem diuinā petente, oblatus est illi ad primam pontis Traiani coxam puer, confirmatioq̄ petita: & pontifex incessu cōtinuato respondit, nec loco id, nec tempori, nec ætati pueri cōcedendum. Vixq̄ ille uerba finierat, quum ultimos pōtifficis comites armati contumelijs uerberibusq̄ affecerunt. Mouit ea indignitas Petrū Leonis, & cæteros pōtiffici & ecclesiæ studiosos, ut redeuntem ad uesperam armatis stipatum in Lateranense patriarchiū reducerent. Et tñ quū esset uentū ad Capitoliū, faxis prædictos insultantes fustibus telisq̄ repelli oportuit: nec tamen destitere inceptis proterui, quin semitis prætereuntem pontificem prius quā sacram in Laterano uestem exueret, ad eūtes oblatum puerum peterent confirmari. Pontifexq̄ quid ageret dubius respondit, se cleri & populi cuius interesset, conciliū in sextam abinde diem conuocaturū. Dies aduenerat concilio cōstituta, quum pro puero studentes præfecto aduersantiū domos subiectis flammis comburere intentarunt. Tumultuq̄ per urbē concitato, pluribus in locis prælio est certatū. Quæ quū pōtiffex exaudiisset, urbe excedens, Albam se cōtulit. Continebat se domi Petrus Leonis, quod euenit futurum ratus, ut quū cæteris in locis superiores euassissent hostes, spem uictoriæ in eius excidio cōstituerent. Itaq̄ facto impetu paratus furentes reuoluit. Sed quod erant eius ædes ad sanctum Nicolaum, ut ostendimus, in carcere Tulliano, æmuli ē proxima imminente rupe Tarpeia, machinis in illam quas uocant bricolas, saxa iecerunt. Interea pontifex Ptolemeum Albam uocatū, Aricta urbe ibi propinqua, nunc diruta donatum, arma in Petri Leonis auxilium capere curauit. Veniensq̄ Romā Ptolemeus, nō magis copiarum, quas duxit magnas, quā Romanorum ciuium, apud quos erat gratissimus fauore, puerū & sequaces prima die ultra Tyberim fugere cōpulerat. Postridie quum ad louis insulam primum, & post Ianiculi Transyberinæ regionis portas uarie repugnaretur, cædes multa utrinq̄ commissa est. Tandem uicit Ptolemei Petriq̄ Leonis pars: & superatus captusq̄ puer cum factionis suæ primoribus catenis iniectis custoditus est. Placuit uero oēs eos pro solidiori urbis quiete in Campaniā duetos, per municipia in uarias distribui custodias, & Ptolemeus re bene gesta pfectus est. Peruenerant Algidum, qui captiuos ducebant, & quod nihil timerent ea in uia hostile, inermes ibant, quū irruens ex improuiso Ptolemeus, & puerū & cōcaptiuos perduxit Ariciā, immemorq̄ iuramenti, quo Alba donatus se pontifici & ecclesiæ obstrinxerat, Sarmentum, Nymphas, Tyberiam, & omnem penē regionem maritimam ab illius fide obedientiaq̄ auertit. Romæ autem eodem instigante tyrāno tumultus est reuocatus, & in Petri Leonis ædes impetus iterato factus. Erat uero Petrus cū his, quæ sibi ex ciuitate fauebāt, copijs par hostibus suis, & in prælijs quæ cōmittēbant saepe superior euadebat: tamen

A bat tamen quod à Ptolemæi perfidia timeret, accersitis ex agro auxilijs, plane victor uidebat, cum intercedentibus amicis deferens pacē iniquis concessit, quiesq; ciuitati parata, secundū quam pacē pont. Paschalis in Apuliā ad conciliū, & curia interim quod aet per æstatem esset grauis, in Campaniā secessit. Interea Henricus rex, his quæ Romæ fiebant auditis, anno post uolentā pacē constitutam, contulit se in Italiā, ea quod cōstat spe ut Paschali capto, depositoq; aut occiso, alterū pontificem à quo coronaretur, sufficiraret: appropinquansq; Romæ, urbēs & oppida pōtifici subiecta partim cepit, partim maximis affectis incommodis, quem Romani coronatū urbe triumphali eius tēporis apparatu exceperunt. Pompa tamen quæ illi admittendo ducereē, nullus episcoporum urbi proximorū, nullus ex clero qui Romæ manserat, præter paucos, ob admissa flagitia excōmunicatos, & Ioannis abbatis Farsensis, ac Ptolemæi satellites, uoluit interesse. Quia uero Henricus post factā concessionis inuestiturarū reuocationē, suā quoq; coronationē crediderit reuocasse, eandem constituit iterare. Petijt itaq; ac maximis cōteritis precibus à clero & pop. Ro. in beati Petri basilica coronari. Sed id pontificis absentis munus, nec clero, nec populo placuit usurpare. Tandem Henricus accersito ex Campania Maurício Bracharensi episcopo, qui patria exul, sed ditissimus, curiā sequebatur, se ab eo in dicta basilica fecit coronari, & in Germaniā est reuersus. Paulo post Paschalis pontifex, concilio in Apulia absoluto, rediens copiarū, quas Normanni duces Apuliæ dederant, auxilijs fretus Pillum & Pillanum & sancti Siluestri oppida de maritimis, quæ Ptolemæi perfidia abalienari fecerat, recepit. Et ueniens Ananiā, in periculosissimā incidit aegritudinem. Ex eaq; ualetudine non satis confirmatus se contulit Prænestē, ubi basilicam sancti Agapiti conciliaturus dum moratur, Carloioannis Constantinopolitani Imperatoris, qui Alexio genitori defuncto successerat, oratores absoluit. Erant Romæ tunc, qui Paschalē redire nollent, prohiberentq;, à Farsensi abbate Ptolemæoq; impulsu, quū reliqui oēs eius in patriam sedemq; suam reditū flagitarent, & sancti Petri basilicā circumductasq; ædes die noctuq; clausas, factiosorum satellites armati custodiebāt. Itaq; pont. attributis à Normanno duce copijs deducētib; de prima uigilia Prænestē mouens, sancti Petri atrium ad aurorā improuisus applicuit, detuleratq; machinamenta: quibus cum ualuas murosq; perfringeret. Eius aduentu territi abbas, Ptolemæusq;, omnem spem in latebris fugaq; posuerant. Quum hinc pont. ualetudine innouata correptus, in sanctæ Mariæ Transpadanæ castello Crescentij proximæ ædes secedens, oppugnationem intermisit. Inde amicorū interuentu abbati & Ptolemæo est conciliatus. Post paucosq; dies obiens, mediā urbe ad Lateranum sepeliendus, magno cum populi plāctu est delatus, cui successor fuit secūdus Gelasius patre Crescentio Caietanus. Dum ea Romæ per ultima Paschalis secūdi tempora gerunt, primus Balduinus Hierosolymæ rex post captam Sidonem, ampliando trans Iordanem regno manus apposuit: primumq; omniū in terra Arabia, quā Syriam appellant, Sobal castellū edito in loco ædificat munitissimū cui nomen Montiregali indidit ad regionis præsidium, quod dum necessitas postulasset, confugerent Christiani. Obierat per id temporis Boemundus puer Boemundi filius, & relictus illi tutor principatusq; Antiochiæ administrator Tancredus, ex eadē Normanna familia acceperat principatū, quem Balduinus rex ad gerendas in Transiordanensibus res nouas iturus cū copijs accersuerat. Turci etenim cum Saracenis & Arabib. multas magnasq; in militiā manus coacti, & castelli munitiones fieri impediuerant, & ne Christianorum fines ultra portenderent, resistere adnitebant. Dum itaq; rex princepsq; Antiochiæ intima penetraturū inexplorato ducunt, insidias inciderunt, quas infideles quadripartito struxerant, in repentinaq;, quam committi oportuit pugna, Christiani fracti fugatiq; sunt. Balduinus tñ quum ea die præcederet, maiore accepit cladē, qui multis suorū caelis, plurimis captis, fugiens in nouū Montis regalis præsidium se recepit. Et Tancredus accepto minori incōmodo, auersa à Montere-gali uia, armis fretus, tutam reperit fugæ uiam. Elati ea uictoria Turci, monasterium, quod in monte Tabor erat celeberrimum aggressi, monachis ad unum trucidatis demoliti sunt. Reuersus post acceptam cladem Hierosolymam Balduinus, Ptolemaidam inter, & circum cōtinendis in fide potentissimis ciuitatibus, aliud edificauit præsidium, quod Scandalum appellauit. Quo anno salutis undeciesimo & undecies centeno, dum rex ipse maximos faceret belli ap-

An. sal.
 M. c. xix.

paratus, diem obiit: alterq; Balduinus de Burgo Francus concordi Christianorū, præla
torū & principū uoto Hierosolymæ rex creatus est, Gelasii secundi pontificis, quæ Pa
schali secūdo diximus successisse, electionē factam fuisse inuenimus Romæ in Paladio,
qui locus est ad infimas Palatini montis radices, nunc Palara dictus. Fuerat eius uiri om
nis uita laudabilis, & ea electio cardinaliū, ad quos spectauit summo consensu celebrata
quæ episcopi, clerus & pop. Ro. magno acceperunt laudauerūtq; applausu, & tñ Leo ac
Cincius Fraiepanes seditiosissimi potentissimiq; per eam tēpestatem ciues, quod unum
ex suis fieri pontificem cōcupiterint, prima electionis die manus in illū uiolentas inau
dito aliās furore iniicere ausi sunt. Ad locū enim celebratæ iam electionis, conclaue nūc
appellant, cum armatis uenientes ualuis uī refractis ingressi sunt, primusq; Cincius pon
tificem senio debilē pugnis cæsum in terraq; prostratū pedibus alterne quanta uī potuit
depressis cōculcauit: affirmatq; Pandulfus Cincium ferrea pedibus aptata habuisse cal
caria, cum quibus senem seminecem inter calcandum adeo acriter uulnerauerit, ut san
cti uiri cruor ecclesiam madefecerit. Abstractū postea pontificem Cincius quū in proxi
mas ædes suas pduxisset, catenis uinctū in custodia habuit. De bacchati uero sunt Fraie
panum satellites in cardinaliū clericorumq; omniū famulos. Nam præter paucos, qui
fuga sibi cōsuluerunt, oēs pugnis, fustibus cæsi, equis deturbati spoliatiq; fuerunt. Tule
rūt id indigne atq; ægerrime cæteri ciues Romani: & postridie primus omniū præfectus
urbis Petrus, dehinc Petrus Leonis, Stephanus Normānus, & cæteri qui in urbe tūc præ
stantiores in Capitolium uenientes Fraiepanibus, nisi Gelasium pontificē redderēt ex
trema cōminati sunt. Adductusq; ingenti timore Cincius ad soluti catena pontificis pe
des prouolutus ueniā implorauit, & dimissum reduci in Paladium præmisit, unde solēni
pompa per uia sacra in Lateranense patriarchiū est perductus. Dum esset Gelasius in La
terano, multis qui ad salutandū adorandūq; conuenerant occupatus, de sua quoq; cō
secratione, nam diaconus erat, cogitabat: cum nocte intēpesta factus est certior, Henri
cum quartū imperatorē ad sancti Petri basilicæ atrium confedissee, armatis cohortib; so
ciatū, quem notoriū sedis apostolicæ hostē nullus dubitaret, illius exitio aduenisse. Eo
itaq; perculsi nuncio cardinales, & quibus pont. erat charior, domestici senē ipsum sibi
parum timentē, ad auroram in equū posuerunt, & ad Bulgamini ciuis ea tēpestate potē
tissimi ædes perduxerunt, ubi uariantibus de modo fugæ consilijs, uicit Bulgamini sen
tentia mari abeundū. Vixq; dum sol apparuerat, cum duas triremes in Tyberi a casu re
pertas turba pontificē sequuta repleuit, & ipse omnium ultimus Bulgamino deducēte,
eas ingressus, fugiendam Sodomā, fugiendam Ægyptum, fugiendam ex uerbo proph
etico nouam Babylonā præfatus solui iussit: scribenti aut Pandulfo, qui fugæ interfuit,
amnis undas aduersante uento, & postmodum mare in portu per ualidam tempestatem
fuisse aduersatū facile credimus. Quia simili in fuga, quā nostris temporibus sanctæ He
nrici satellites Gelasium pontificē fuga prolapsū esse intelligentes, illum per Tyberis ri
pas sequuti, telis & sagittis utrinq; missis, sicut & Romani Eugenium, ut confoderēt, in
tentarunt: effecitq; is Theutonicorū furor, ut pontificē, quē exitu in mare tempestas pro
hibebat, cardinales ne in Tyberi caperetur, aut occideretur, Ardeā noctu perducerent.
Postridie reddita mari tranquillitate reductus Ostiam pontifex Gelasius nauigās tertio
die Tarracīnam, & postero Caietam progenitorū suorū patriam peruenit. Confluxerūt
ilico ad eum episcopi, & nobiles quotquot ea regio habet, in queis Gulielmus Apulie
dux, Robertus Capuæ princeps, & Richardus de Aquila fuere, qui se illi nouo fidelita
tis sacramento obligauerunt: pontifexq; tanquā nuper assumptus in presbyterū episco
pūq; cōsecratus, & nouitios sacris iniauit q; plures, & cardinales aliquos episcoposq;
creauit. Interim Romæ Henricus imperator Mauriciū Barcharensem episcopū in anti
papā nomine Gregoriū erexerat, quē Romani fautores æque ac Paetiū aduersariū deri
porio cognomine Burdinum appellarunt: uoluitq; Hēricus Romanæ terræ urbes & op
pida in Gelasii pōrificis potestate durantiā capere: primūq; turriculā agri Ananini castel
lum obsedit. Quod quū pont. Gelasius intellexisset, Gulielmū Apulie ducem, Robertū
principem Capuanū, & Richardū de Aquila cū exercitū apud sanctū Germanū saluus
Casinensis castellū ad diem conuenire iussit. hisq; imperata faciētib; q; primū Henricus
pontif.

A pontificem, ut in se duceret eas cōparasse copias intellexit, Romam & inde in Germaniam se contulit. Burdinū uero in urbe reliquit, Fraiepanum & eius sectæ sibi studentium præsidio cōseruandū. Factus de Henrici fuga certior Gelasius, duce Apulo principe Capuano, & alijs qui in expeditionē uenerant dimissis, Romā paruo atq; inermi deducēte comitatu uenit, delituitq; potius q̄ declarauit apud ædiculam sanctæ Mariæ in secundo cereo, quæ domibus familię Normānorum Stephani & Pandulfi fratrum, ac Petri cognomine Latronis ex Corfa familia ciuium Romanorū adiaceret. Paucis inde elapsis diebus pont. inuitatus ad diuina in sanctæ Praxedis ecclesia celebranda, & si Fraiepanes timoratos, tñ Romanorum, Corsorum, & Crescentij Caietani nepotis sui uiribus, ac tutela filius accessit, in quem sacris intentum factus est à Fraiepanibus cū armata multitudine irruentibus terribilis admodū impetus. Prodieruntq; ilico in pontificis defensionē parati ciues, quorum pro uiribus facta insistētia, uix id solū habuit efficacix, ut pont. à famulatu raptus, & in caballū positus effugere potuerit. Cōmissum enim ad ædiculā lapidibus fustibusq; hincinde uolantibus multo cum effuso cruore prælium, quod prius dirimi non potuit, q̄ Fraiepanes certiores facti fuerunt, pontificē in uiam Hostiensē profugum euasisse. Perquisitus paulo post à suis pont. Gelasius, cum in campis basilicæ sancti Pauli adiacentibus esset repertus, in urbem reducitur, ubi eadem nocte concilio cū cardinalibus & amicis inuito urbem constitutū est ilico relinquendā. Hæc mecum ego ipse considerans soleo admirari, quo factum sit modo, ut cum urbem Romā pont. dominio retineret, ciues nihilominus seditiosi potentissimiq; in illa essent, qui illum singulos per dies aut possent capere, aut eijcere. Affirmat namq; Pandulfus Gelasium pontificē, cum abire statuisset, reliquisse Petrum episcopū Portuēsem in spiritualibus uicarium, additis aliquot cardinalibus, qui curam urbis secum gererent, & Hugoni basilicæ apostolorum cardinali urbis Beneuentanæ custodiā demandasse. Petrū quoq; ut erat præfectū urbis, & Stephanum Normānum ecclesiæ uexilliferum instituisse, quibus tutela urbis, ac eius manserit cōmendata. Nauigaturū pontificem cardinales quinque, & ex nobilitate Romana, cleroq; numerus haudquaquā exiguus sunt sequuti. Cum Pisas pont. applicuisset, maximo ab ea ciuitate exceptus honore, ibiq; paucos moratus dies, aliam ingressus nauigationem, sancti Egidij portū incolumis est delatus. Confluxerunt ad illū ilico oēs prouincias non magis episcopi, abbates, & ecclesiastici, quam magnates & urbium oppidorumq; primates, à quibus in Cluniacense monasterium est deductus. Ibi dum multa in ecclesiæ reformationē tutelamq; cum regibus & principibus moliretur, morbo correptus, quē à costa pleuresin uocant, ad finē anni pontificatus sui interijt. Suffectus eo in loco à cardinalibus, qui Gelasium sequuti fuerant, in pontificē Guido Vienensis archiepiscopus natalis Burgundus, Franciæ, Angliæ, atq; etiam Alemanniæ regū prosapia oriundus, Callistus est appellatus: qui prudens modestissimiq; uir electioni de se factæ, non prius in totū assentiri uoluit, q̄ missi Romā nuncij referrent, cardinales qui Romæ manserant, et præfectū ac cōsules, atq; etiā clerum, & populū solenniter petitum præstitisse cōsensum. Gallicanæ igitur ecclesiæ consilio uenturus per Montepessulanū & sanctū Egidij profregressus, Italiam Mediolanumq; peruenit, & præcedens per montem Bardonis transiit in Thusciam. Inde Romā delatus, quāta nemo ante eum pont. omnium lætitia, paulo post Hugonem cardinalem Romanum à Beneuenti legatione reuocauit: ab eoq; de rerū Apuliæ, & eius oræ regionū statu certior factus, Beneuentū & ipse adijt. Conuenerunt illico ad eū Gulielmus Rogerio genitus, Roberti Guiscardi filio, Apuliæ dux, Iordanusq; dux Capuanus Ariolanus, Iordanus Ariani comes, & Robert. Loritellanus, quos sacramento adactos Romanę ecclesiæ ligios homines cōfirmauit. Breui post Romā reuersus, nihil duxit antiquius, q̄ Henrici quarti imperatoris Ro. semper antea turbulētissimi pacē querere: ad quē tres cardinales misit oratores, qui pacē scripto firmatam, quod extat amplissimum, rerulerūt: pauloq; postq; ea felix legatio Romam erat reuersa Calistus pont. iterato Beneuentū accedere est coactus. Idq; qua ratione sit factū altius repetemus, quod ijs regni Neapolitani rebus gestis, quas breui post relaturi sumus, multa inde notitia aperit: Gulielmus Apuliæ dux, postq; se à Calisto pont. sicut supra ostēdimus, cōfirmatū uidit, animis auctus, oblatam aliquando aliās Alexij imperatoris Cōstantinopolitani pridem uita functi filiā in matrimonium accipere cōstituit, malo id quidē cōsilio, quiparum

parum considerauerit Alexium omnibus Christianis præsertim Italicis hostem, maximis cum Roberto auo suo, & Boemundo patruo odijs decertasse. Is tamen, qui Rogerij Sicilia comitis consobrini sui ambitione duceret suspectissimam, non prius Italia est profectus, ad uxorem sicut petebatur Constantinopoli despondendam, quæ Calistus pont. Apulie ducatum, & ceteram de Italia terram usque ad fretum Siculum eo tunc ducatu comprehensam in suam & Romanæ ecclesiæ tutelam protectionemque suscepit. Vix dum uero medium iter suum enauigauerat Gulielmus, cum Rogerius susceptam à pontifice tutelam sibi notam paruifaciens, Calabriam inuasit, & prius dimidiam cepit, quæ pontifex de afferenda ope potuerit cogitare: qui Hugonem cardinalem à Beneuento præmittens, Roma & ipse cum cardinalium collegio, & Romanorum copijs tumultuarie est profectus. Inuentum ad arcis Nicephoræ obsidionem Rogerium Hugo cardinalis, nec precibus inde, nec cominationibus potuit deterrere. Pontifexque interea Beneuentum delatus, inausulta in expeditione: le multos sibi charissimos febribus correptos amisit, & ipse mala pariter usus ualitudine: lectica in urbem æger, moestusque relatus est. Qua fretus bene gerendæ rei occasione Rogerius Calabriam omnem Apuliamque subegit. Gulielmus uero uxoris spe fraudatus, quum ad affinem Salernitanum principem in Italiam reuersus confugisset, die ibi nullis relictis filiis obiit: Ex eo tempore Rogerius tantarum rerum successu elatus, non se ultra Apulia & Calabria ducere, & Sicilia comitem, sed Italia regem appellare cepit. At Calistus pont. ualitudine uix dum redintegrata, concilium Laterani noningentorum patrum congregauit, in quo cum pacem inter multos dissidentes composuit, tum maxime ecclesiasticum statum reformauit. Et quod plurimum faciendum fuit, Dominicum Michaelem Venetorum ducem, ut laborantibus apud Hierosolymam Christianorum rebus secundo rege Balduino in carceribus agente subueniret, missis cum uexillo ecclesiæ nuncijs exorauit. Quam relatu dignissimam rem, ut liberiore animo ampliorisque spacio narrare possimus, libro dandus est modus.

BLONDI FLAUII FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB
inclinazione Romani imperij, decadis secundæ Liber quintus.

BALDUINVM Burgensem secundum de gente Latina Hierosolymæ regem, quæ supra Balduino primo consobrino suo suffecitum ostendimus, primis quatuor regni annis uarij barbarorum motus agitauere. Ad secundum namque annum Gazi Turcorum minoris Asiae copiarum dux, magnam in Hierosolymis duxit exercitum, Balduinusque congressus commissa in barbaris quatuor millium cede, captum ducem coniecit in carcerem. Anno deinde qui sequutus est, Damasci rex Saracenos quindecim millia equites peditesque trahens ad portas usque Hierosolymæ est delatus: fuitque eo periculosior impetus, quo improvisus est factus. Eduxit tamen in aciem Balduinus, & uarijs penè biduo continuatis prælijs, eò res euasit, ut cum ad triginta nostrorum desiderati sint, duo millia hostis caesos, ad mille captos relinquens, fuga sibi consulere sit coactus. Quibus molestis atque periculis cum satis resistere diutius posse Balduinus diffideret, auxilia Venetos poposcit, societatem in capiendis de terra barbara prouincijs urbibusque pollicitus. Extatque Veneticorum formula cum Dominico Michaele solenniter concepta. Sed priusquam classem parare Veneti potuerint, Balduinus Balach Parthorum regi Hierosolymam imperetum temere congressus cum magna procerum militumque Christianorum parte captus, Carras in carcerem est perductus. Id cum secundus Calistus pont. Ro. intellexisset, & forte tunc Laterani solenne concilium sicut diximus habebat, Venetos orauit, & sua impulit autoritate, ut difficillimis Christianæ expeditionis in Asia reb. subueniret. Erat per id temporis Hierosolymis patriarcha Varmudus uir non magis doctrina & religione, quam armis & prudentia conspicuus, cui Balduino rege capto Hierosolymæ & regni administratio à Christianis fuerat demandata. Qui & ipse sicut pont. Ro. ad Venetos mittens, foedera cum Balduino iecta, illis confirmauit. Dominicus itaque Michael Veneticarum dux classem adducens potētissimam ad annum salutis secundum & uigesimum supra ceterum & millesimum in Asiam nauigauit, Iacobusque theologus Genuensis qui paulopost Hierosolymis diu uixit, septuaginta onerarias naues eam classem habuisse scribit. In qua simile est uero, triremes inter ac ceteras & alias minores quod Venetorum monumenta habent, naues fuisse ducetas. Interea Varmudus patriarcha, qui die certior est factus,

A factus, Dominicū Venetijs soluisse, oēs copias, quotquot Hierosolymis educere potuit ad Ioppen duxerat, quā Hierosolymæ proximiorē cæteris, maritimā urbē Babylonica septingentarū nauū classis arcta & periculossima premebat obsidione. Inpetū quem Venetus dux in barbaram classem fecit, improuissum fuisse crediderim, quod Genuēsis æque scriptor Venetusq; autores sunt, barbaros ilico profligatos fugatosq; maxima ex parte captos fuisse. Ioppe liberata, quod iussit patriarcha, omnib. Christianorū copijs terra mariq; in Tyrū est ductū. Quam urbem omnium præter Hierosolymam & Antiochiā Asiæ potentissimā Christiani ad id temporis expugnare nequiverant. Ea tñ summis barbarorū conatibus aliquandiu defensata, tandē multo, ut Genuensis uerba imitemur, Venetorum sanguine capta, & Hierosolymæ regno est addita. Concessum uero Venetis à Varmundo patriarcha, & postea à Balduino rege pecuniā redempto cōfirmatū, qd uidimus ipsi priuilegiū minora habuit, q̄ quæ concedentibus in tanti beneficij præmiū fuerint onerosa. Namq; Balduinus hic secundus ea primo cōfirmat, quæ primus rex alter Balduinus Venetis in acceptorū principio expeditionis beneficiorū præmiū in hāc maxime formā in ecclesia sanctæ crucis apud Acconē altero concessit priuilegio, haberent Veneti omnib. in urbibus regni Hierosolymæ, & principatus Antiochiæ propriā fori iurisdictionē, uicumq; & plateam particularē, ubi furnū, stateram, cauponas, mensurasq; proprias, & cætera mercimonia, nullis grauati uectigalibus exercerent: si quis Venetus naufragiū fecisset, si decessisset intestatus, bona cederent Veneto magistratui, cui in beatorū apostolorū Petri & Pauli festo celebri die regius minister ex Hierosolymę garrario trecetos byzantios ex auro Saracenos persolueret: hisq; à primo cōgressis secūsdus addidit Balduinus, ut Tyri, Ascalonisq; urbiū quocūq; in Christianorū fierent potestate, Venetus tertiam partē dñio possideret. Tyro capta & Balduino Hierosolymā reuerso, periculū palā est factū, quod Christianæ expeditioni maximū imminebat, si ea à Veneto auxilia nō uenissent. Namq; suffectus Caroloioanni Hemanuel Constantinopolitanus imperator, q̄ tantā Christianis Latinis uictoriā, sicut & sui prædecessores inuideret, Ioppe obfessa, aperte in Venetos machinari cœpit, q̄s à ferenda Latinis ope cupiebat auertere. Eius itaq; imperatoris per eā ætatē potentissimi motibus, quā cōtinuabant, territi Venetæ reip. magistratus, Dominicū Michaelē ducē suū reuocare coacti sunt. Isq; probus uir Rhodū primo, post Chiū Græci imperatoris insulas spoliāuit, gloriosum nactus in Chio Theodori martyris corpus: qd̄ in sancti Marci basilicā delatū, in capella insigni seruat, quā Narsetē eunuchū ædificasse docuimus. Ductis inde apud Chiū hybernis, Dominicus dux Samū, Mitylenas, Andrū, & alias de Hemanuelis imp. insulas spoliāuit, occupatoq; Mothonio, & præda ibi facta inter suos diuisa, urbē cōmuniuit. Eademq; classis in patriā reditura Spalatū & Traguriā urbes Vngarorū regis, qui & ipse Veneto inimicaret, ui cepit, quas urbes Venetus hucusq; possedit. Dominicus uero dux tantis reb. intra tricesimū q̄ profectus erat mensem, feliciter gestis, nil Venetis gloriosius egisse est tulit. At per id tēporis apud urbē Romam, secundo Calisto pōtifice Ro. rebus ecclesiasticis intento, Burdinus ille antipapa quē Henricus quartus imp. secūdo Gelasio pont. uiuo, sicut ostendimus, in idolum erexerat, Sutriū se continuerat: in qua urbe eum Cetani comites tyrānuli defensauerāt. Dūq; Calistus cōcilio intētus esset, uias illi Claudiā & Auilianā adeo latrocinijs fœdauerāt, ut nemo illis Romā tutus securusq; posset accedere. Quamobrē Calistus pont. copijs undiq; cōtractis, Sutriū obsedit, cuius oppidani infelicē Burdinū euestigio dederunt. Isq; camelo cōuersa in bestia caudā facie impositus, Romanusq; perductus non minus in urbe, q̄ toto in itinere ridiculo plebi fuit. Abstinens tñ Calistus ab iniqui hominis sanguine, illū in Canēse monasteriū detrusit. Multa interim Calistus in Rogeriū Siciliæ comitē se regē Italię appellatē, animo nō minus celso q̄ irato dū molit, ad annū pontificatus sui quintū diē obiit: suffectusq; illi pont. secūsdus Honorius Flagnani Imolensis agri genitus, haud qua q̄ minus, q̄ prædecessor Calistus odio in Rogeriū exarsit: quē Martinus Polonus, errorū ecclesiasticæ historiæ fomes, & eū seculi Cōsentinus Prolæmeusq; Lucēsis scribunt, Apuliæ & Calabriæ magistratū precibus adductū usq; in Apuliā cū exercitu aduersus Rogeriū accessisse, & eorū à quib. ducebatur dolis in se machinationibusq; quibusdā intellectis, pacē Rogerio dedisse, in qua capta

rum de Italia regionum ducem illū solenni pontificū more constituerit: sed Pandulfus E
 Lateranensis ecclesiæ hostiarius, qui omnium illius temporis rerum à pontificibus Roma
 nis gestarū, quibus interfuit, historiam diligenter scripsit: quemq; nec Polonus hebetis
 ingenij, neq; Ptolemæus, alioquin uir doctus uiderūt. Honorius dicit quamdiu uixit in
 urbe quiescentē faciendis promotionibus cōponendisq; rebus ecclesiasticis intendisse:
 uisus em̄ est timuisse, ne duo factiosa geniti Romana gente, in quorū controuersia papa
 tū acceperat, per suæ absentiae occasionē motus aliquos intentarent. Scribit aut̄ Richar-
 dus secundū Honorij papæ temporibus, secundū regem Hierosolymæ Balduinū Baby-
 lonico carcere dimissum, Boemundo alterius magni Boemundi filio uita functo princi-
 patū Antiochiæ Hierosolymitano regno coniunxisse: & paulopost tenendū cōcessisse
 Raimundo Gulielmi ducis Austriæ filio, cui superioris Boemundi filia erat uxor. Et ut
 inchoata de Balduino cōtinuemus: rex Ascalonitarū fretus copijs auxiliarijs, Ægyptio-
 rum in Hierusalē duxit, qui unico repulsus prælio aufugit, potius q̄ recessit. Sed paulo-
 post Baldequinus Damasci regulus maiores ilico adducens copias, Hierosolymæ infe-
 stauit agrū: qui à Balduino ternis repressus prælijs, copiarū partem maximā, partim ca-
 sam, partim captā amisit. Interim Romæ ad annū salutis tricesimū, & undecies centenū,
 secundus Innocentius Honorio successerat, qui superbiam tyrannidemq; Rogerij Sicilia
 comitis sese Italiae regem appellantis ægerrime tulit, adeo ut iracūdia magis tractus, q̄
 ribus ad tantam rem aggrediendā necessarijs fretus, tumultuario contractū impetu exer-
 citum, in illū duxerit: tanta aut̄ profectus est celeritate, ut Rogerium qui nullos rescisset
 à pontifice factos esse apparatus, apud sancti Germani oppidum improviso impetu sic
 repulsus. Eoq; oppido uī capto, tyrannū in castro Gallutio, in quod se de fuga receperat,
 pont. obsedit. Sed Gulielmus Calabriae dux Rogerij filius cum exercitu uentens, & sol-
 uit cōmissio prælio obsidionē, & pontificis cum cardinalibus capti gloriā adeptus est: u-
 sus tamen modestia Rogerius, pōtificē cum suis cardinalibus liberatos, quicquid uoluit
 ab eo præterq; regni titulum impetrauit. Reuersus Romam Innocentius adulterinū pō-
 tificem nouum sibi suspectum repperit Petrum Petri Leonis filium, qui se Anacletū pon-
 tificem appellaret: fretus erat Petrus non magis nouo pontificis Innocentij casu, q̄ ele-
 ctione licet dispari utriusq; ipsorum facta, in qua Anacletus longe fuerat superatus: spo-
 liauerat uero Petrus absente Innocentio primarias urbis ecclesias principis apostolorū,
 uirginisq; matris maiorē, & Lateranensem aureis argenteisq; ornamentis, & confata in
 de ingenti pecunia multos in urbe corruerat, adeo ut ea multitudine suis addita cogna-
 tis, potentiā pontificis Innocentij in urbe obrueret. Quamobrē sibi & suis timens Inno-
 centius, Conrado Sabinēsi episcopo cardinali uicario suo in urbe relicto, Roma migras-
 cum cardinalib. & curia per Pisas & Genuā ad Philippum regem in Franciā est delatus.
 Intereaq; Petrus in Anacletū prophanatus pertentatū Rogeriū seduxit, ut rex appella-
 rum primus absurdo utriusq; Siciliae regni titulo sit abusus, qui omnē terrā de Italia com-
 plecterentur: quā nunc quoq; regnū Siciliae appellamus. At Innocentius pont. celebrato
 apud Clarummontē concilio, Petrum antipapam, & sectatores quū damnasset, Aurelia
 num se contulit: & rege Philippo, qui eō sibi occurrerat, salutato: Henricum Anglorum
 regem Carnoti inuentū diligentius alloquutus est: inde in Lothoringiam flectens, Leo-
 dii constitit: ubi Lotharius in regem Romanorū à Germanis electus, sacramento ada-
 ctus est, expeditionis breui parandæ, cum qua tutus Romam uere proximo duceretur:
 dumq; Lotharius copias contulit, Innocentius alterā synodum Remis habuit. Ventum
 est inde diuersis itineribus in Italiā. Pontifexq; tertio apud Placentiam concilio celebra-
 to præcedens Pisas, Lotharius cum copijs Calcinariam. Cōpositurus uero pontifex de-
 stinatum quo tempore Pisis & Genuæ fuit, inter eas ciuitates bello cōtendētes pacē, ora-
 tores Genua de itinere accersuerat: unde earum urbiū rebus breui cōpositis, foedera &
 ipse cū illis iecit, per quæ præsidia reb. ecclesię sponponderunt. Accepitq; utraq; urbs præ-
 clarum à pontifice munus: qđ Genuensis ecclesia à Mediolanēsi subtracta, metropolis
 est facta: cui Bobiensem, & tres Corsicæ subiecit episcopos: Pisanæ uero in metropolim
 pariter erectæ, Sardos, Populonensemq;, & tres Corsos suffraganeos dedit episcopos.
 Inde progressi principes Viterbiū petiuerūt, & per Farsenses Sabinosq; ad pontē Mam-
 meum

Anno sal.
M.cxxx.

A meum delati, secus celebrem S. Agnetis ecclesiam castra firmarunt. In quæ cum Theobaldus urbis præfectus, & Petrus Leo, alijq; Romani factionis Petro Leonis aduersè se cõtulissent, põtifex rexq; cum exercitu per Ianiculũ regionem Transyberinam, de qua pontifex oriundus erat, ingressi sunt. Põtifice autẽ in Lateranum & rege in Auentinum mõtẽ a populo perductis, quies parta est maxima ciuitati. Nam Petrũ antipapã urbe quidã in paterna domo delituisse affirmãt. Quia uero estiuu aeris Romani intemperiem Germani formidarẽt, Imperator abiit in Germaniam. Pontifex Pisas conuocatum prius ex uniuerso orbe aggressus est conciliũ celebrare. In quo priuatis heresiarchæ Petri fautoribus episcopis constitutiones quasdã edidit. Sed illico Romæ, & in Rogerij principatu studiosi per pontif. Innocẽtij absentiam caput attollere incœperunt, uiribus maxime innixi, quas Rogerius offerebat. Quare accersitus a põtifice Lotharius Imp. Romã cum exercitu aduolauit, & reductam classẽ paulo ante Pisani paratissimam eduxerũt, prioresq; Pisani Amalpham, Riuellumq; ducentes, utranq; urbem & agri earum oppida ui capta diripuerũt. Pontifex autem & Imperator terra profecti prius Barulum usq; duxerunt, q; populum offenderint cõtaria sentientem. Itaq; Barulo obsidione circumdato Rogerius sibi timens, dum in Siciliam confugisset, omnia amisit, quẽ in terra Italia occupauerat: cui custodiendæ terræ pontifex Rainonem Lotharij Imp. comitem, attributo ducatus Apuliæ titulo, cum aliquot Germanorum cohortibus præfecit. Tantisq; rebus nõ magis feliciter q; faciliter confectis, redierunt in urbem principes, & Lotharius in Germaniam reduxit exercitum. Per opportunẽ uero Innocẽtij pont. felicitati accessit Petri heresiarchæ mors, quẽ pontifex a consanguineis sectatoribusq; prius occultè sepultũ esse, q; in urbe Roma delitescere intellexit, sectatoresq; altero successore prophanato, breui post cum illo ad Innocẽtij pontificis misericordiam cõfugerunt. Pontifexq; maxima Laterani celebrata synodo, cõstitutionem, quæ extat, ne quis in clericũ manus audeat iniicere uiolẽtas, inter alia fecit, & salariũ aduocatis consistorialibus cõtrea ac postea semper seruaturũ est, decreuit. Afflixit uero huius pontificis extremo tempore omnem Italiam fames ualida, & Romani maxima usi insolentia, creatis pontifice infcio senatoribus, urbem per eos administrari quæsiuerũt. Quibus dum põtifex resistere adniritur, moriẽs secundũ Celestinum pontificem ad annum salutis tertium, & quadragesimum supra undecies centenũ habuit successorẽ. Et in Asia secundo Balduino regi ad annum Innocẽtij põtificatus secundũ defuncto, Andepauẽlium comes Fulco illius gener in tertiu Hierosolymæ regem suffectus erat. Qui præsepturus iter Ascalonitis, ne in regnum Christianum impetum prout cõsueuerant, frequẽter facerẽt, præsidium medio fermẽ inter Ascalonem & Hierosolymã spacio excitauit, fuitq; murus solidissimus lapide quadrato in opus summo ex ruinis Geth olim Philistinorũ urbis eodẽ in præsidij loco dirutæ. Creuit uero id præsidium breui in oppidi amplitudinẽ, cui Ibellino fuit nomen ab Albano inditũ Gallico, quẽ Fulco rex præsidem custodemq; imposuit. Pauloq; post alia duo præsidia, Bersabeem & Albã speculam nostri proxime ædificauerãt. In hũc uero Fulconem regem, qui duobus filijs militaris regi sciẽtissimis uterẽt legatis, rariore barbari impetus fecerunt. Primosq; omnium Turcos sinum colẽtes Persicum, innumera uirorum millia statuisse in Christianos Hierosolymam usq; ducere rex Fulco factus est certior, quãdo Antiochenũ illi agrum populabundi cœperant infestare. Duxit tamẽ in illos, & cõgressus audacissimẽ irruentibus tria millia interfecit, rotidemq; ex eis captos, tãquã in triumphũ Hierosolymã ligatos traxit. Ad quam Turcorum cladem excitus rex Alaph gente Turcus, non magis suis Turcis quã Arabibus, Chaldeis, Babylonisq; auxiliariis. copiosissimo fretus exercitu, Edissam inuasit Mesopotamiæ ciuitatem, qua Balduinũ Gothfredi fratrẽ, qui postea fuit secũdus Hierosolymæ rex, principio aduentus Christianæ expeditiois in Asiam potitũ fuisse docuimus. Captaq; a Barbaris urbs summa & alias inaudita crudelitãte direpta est: nam præter occisionẽ in omni ætate cõmissam, archiepiscopus & clerus omnis quod fidẽ Christi dei abnegare noluerit, gladio appetiti sunt, & quod omnia superare uisum est mala, speciosissimas ex nostris mulieres, & nobilitate præstãtiores, quas barbari super altare S. Ioannis Baptistæ, quod scirent nostris religiosissimum esse, uiolauerunt. Fulco autem rex, quid ea sibi postularet accepta calamitas, minus quã oportuerit cõsiderans, dum leporem ex Acconensi

Blondus.

X

agro

Anno salutis
1143.

agro exagitat, equo in caput everso occubuit, Balduinusq; filius eo nomine rex tertius
 regni titulū gubernationemq; accepit. Cælestino item pont. Romano ad mensis quinti
 finē mortuo successerat Lucius tertius Bononiensis. Per cuius tēpora perlatus ad Lati-
 nos infaustus Edissæ direptionis, & nostrorū cladis ac ignominia acceptæ nunciū no-
 strorum animos in nouæ expeditionis cōgregandæ ardorem inflammauit, interq; eiu-
 latus qui publicè fiebant, fuerūt multi quibus erat curæ urbis perditæ magnificentia re-
 censere, Edissam esse urbem illam nobilem Medorum, ad quam sacra tradūt literæ To-
 biam filiū suū misisse Gabelo. Quamq; beatus Thaddæus apostolus ad fidē Christi, pre-
 dicatiōis diuini uerbi ac miraculorū uirtute cōuerterit, & in qua beati Thomæ apostoli
 ossibus decorata Abagarus rex fuerit, quando ad dominū Iesum datæ epistolæ suæ fide
 promeruit scripta manu dei responsa percipere: & demum urbem esse, quæ postquam
 quatuor & quadraginta annis à Christiano populo fuerit referta, præter humanæ cōdi-
 tionis mores talia à barbaris sit perpeffa, quæ nulla ratiōe sint nisi à perditissimis tolerā-
 da. Erat ea tēpestate in Gallijs uir religiosissimus sanctissimuscq; Bernardus Clarauallensis
 abbas, qui pro suo in deum religionemq; Christianā ardore maximo, tantam esse nomi-
 ni Christiano inustā ignominia notā indignissimē tulit. Is principes, prælatos, nobiles,
 & populos Galliarū penē singulos adiens, ineundam esse expeditionē, uexilla crucis in
 barbaros proferēda concionabundus clamabat. Nec tamē satis habeo exploratū, quod
 uulgo nunc creditur, & aliqui habēt scriptores, illum pont. Romani autoritate salutem
 cruce signādis æternam, more in similibus solito spopōdisse: sed quo quo id factū sit mo-
 do, satis constat, Conradum Sueuum, qui paulo ante defuncto Lothario, in Romanorū
 regē declaratus erat, ducēdæ in Asiam expeditionis munus assumplisse. Interea Roge-
 rius Normānus per Cælestini primū, post Lucij pontificum rem ecclesiasticam frigide
 administrantū tempora omnem terram de Italia, quā Innocentius Lothariusq; abstule-
 rant, receperat, & modestiore q̄ prius titulo usus sese regē Sicilia appellabat. Quamquā
 autores, Ptolemæum Ricardumq; qui inter Cælestinū Luciumq; titubantes dicant, eo-
 rum alterū prædictæ terræ titulū possessionēq; Rogerio cōcessisse, ut iam sicut & prædi-
 cti faciunt, nos eundē sub regni Sicilia titulo prædictæ de Italia terræ simul cum Sicilia
 regem possessoremq; appellare possimus. Quod autem cōstat, Rogerius ipse per dictā
 Cælestini & Lucij pontificū tempora Romanorum classem in Africam duxit ingentē,
 ac tantis Saracenos incōmodis cladibusq; afflixit, ut rex Tunetis tributo in quotannos
 ingenti promisso, quod annis postea plus q̄ triginta persoluit, pacem impetrare coactus
 sit. At Conradus copijs non ex Germania magis q̄ Gallijs fretus, ingenti multitudine,
 quā æternæ uitæ spes accepto salutaris crucis signo traxit, Cōstantinopolim est delatus,
 Hemanuelq; secundus Græcorum Imp. uir scelestissimus, Christiano nomini contra ac
 simulabat hostis, aduenā ducē blandē exceptum, quantis potuit dolosis artibus in suam
 pellicere amicitiam est adnixus. Cui uiro animis potius ad gerendas res, q̄ prudentia ad
 cauendas insidias satis pleno, facilliter persuasit, Iconium primo licet longiuscula obli-
 dione capiendā, q̄ ea urbe potitus cætera de barbaris facillimē expugnaret: & tamen ut
 ueritati dolis fidem astrueret dolosus Imperator: quod erat Conrado prædixit, nō posse
 annonā exercitui aliunde aut uiribus accipi, aut data pecunia haberi, quam unde Græci
 quod facerent à se iussi in castra per dies singulos comportarēt. Castris ad Iconiū urbem
 munitissimā metatis, ilico apparuit duriozem diuturniorēq; quam Hemanuel prædi-
 xerat futuram eius obsidionē. Et dum tantus desideret magis q̄ oppugnat exercitus, uale-
 tudo nō magis corporū quam animorum ægritudo quosq; ualentes æque, ac inualidos
 debilesq; cōsternat. Nec satis intellectū est tunc, quod ab ipsis postea rescitum Græcis,
 morborū qualitas, effectūsq; docuit, gipsum farinae ac panis, quem Græci importarent,
 fuisse cōmixtum. Quamobrem Conradus re infecta in Thraciam retrocessit. Nec satis
 peritè tradit Ptolemæus Conradum ea expeditione accepisse Ascalonem urbem, quam
 Balduinus Hierosolymæ rex quartus usu, quem ea Christianorū noua expeditio rebus
 suis attulerat, nō sine dura & diutina obsidione, regno Hierosolymæ ultimā addit: cum
 paulo prius Gazam urbem antiquissimā, sed penitus derelictā reedificasset, & fratribus
 templarijs custodiendā inhabitandāq; concessisset. Quinetiā fecit Conradi exercitus
 in Asiam aduentus, ut maiore animo usus rex Balduinus in primores Turcorū satrapas
 eum

A cū Ingeſti Hiericoſtinos opprimētes aggredi ſit auſus. In queis prælio ſuperatis ac repul-
 ſis quinq; miliū cædem edidit. Et paulo poſt Noradino cōgreſſus Damascenōrū militiæ
 principi, fines Hieroſolymæ ingreſſo, illū clade affectū in Damasci penè mœnia perſe-
 cutus eſt. Interea Romę defuncto Lucio tertius Eugenius pont. erat ſuffectus, quē dicit
 bibliothecarius Piſis oriūdum, & S. Anaſtaſii abbatem, maiore autoritate quā rerum
 gerendarum peritiæ ſpe à patribus delectum fuiſſe, cum tamē poſtea haudquaquā mi-
 nus prudentia quā bonitate ualuerit. Qui Romanos intelligens cōfirmationem ſena-
 torum biennio ante Innocentio pont. creatorum, ab ſe prius q̄ in thronum ſublimare, et
 ita petituros, ut uel ui cōceſſurus eſſet, noctu abiit, in Sabinosq; ad Farsenſe monaſteriū
 delatus cardinalibus & curialibus Roma accerſitis, conſecratus eſt. Furentes autē Ro-
 mani remp. affectates alios pōtiffici & eccleſiæ ſtudētes intus foriſq; uarijs uexabant in-
 commodis. In quos cū pontifex par pari referre cœpiſſet, qui cōſules creati, & patriæ
B gubernationi erāt præfecti, pace cū pōtiffice ea cōſtituerūt cōditione, ut iſtis qd ilico fe-
 cerunt de magiſtratu abdicatibus, pontifex in ſedē ſuam pacificus rediret, fuitq; ſolenni
 pōpa & ſumma populi lætitiā introductus. Qui poſtea cum reſciſſet dolos in urbe ma-
 chinationeſq; parari, ut tentus Senatores creati pateretur, perpetuis temporibus autori-
 tate apoſtolica permanſuros, ſaluti ſuæ fuga conſuluit: neq; em̄ ad regem Franciæ quod
 nōnulli habent ſcriptores, cruce ſignandū uocatus ſe contulit, ſed nauibus ſecundo Ty-
 beri eſt delapſus: quē Romani haud ſecus q̄ Geladium olim & nuper quartū Eugeniū
 armis reſiſq; iniectis proſecuti ſunt. Appulſus Piſas cōciuium ſuorū nauigio fretus, ilico
 in Franciā nauigauit. Repertum ibi bearum Bernardū à quo abbate monachus princi-
 pio effectus fuit, allocutus didicit, peſſimo rem eccleſiaſticā in Aſia loco eſſe. Amboq;
 ſancti uiri Ludouicum regem Francorū tam multis orauerūt, ut cruce inſignitus, expe-
 ditione cōtracta Conſtantinopolim ſe contulerit. Quē ſecundus Hemanuel Imp. haud
 ſecus q̄ Cōradum fraude ſeductū per Syriæ deſerta ducere ſuaſit, adeo ut hyberna ſub-
C ducere compulſus ſit. Eademq; tempeſtate Rogerius Siciliæ rex ſecundo Hemanueli
 prædicto Imperatori, cuius dolos fraudeſq; & inimicū in noſtros omnes animū melius
 q̄ Gallicus Germanicuſq; reges nouerat, inſenſus eū bello agitare, ac domare cōſtituit.
 Cum claſſe igitur de Aſia tunc reducta Corcyrā & eius urbem Corphum aliquandiu
 oppugnata, Corinthū quoq; & Thebas, ac Euboiam quæ & Nigropōtus de imperio
 Conſtantinopolitano cepit, ſpoliauitq;. In Conſtantinopolim quoq; ducturus erat, niſi re-
 ſciſſet Imper. Venetos bello ſocios ſexaginta triremiū claſſem Petro Bolano duce ſinu
 Adriatico eduxiſſe. Flexit itaq; dextrorſum Rogerius ad Aſiæ littora, intētaturus Chri-
 ſtiani opē, aut ſi barbaris infidelibus incōmodum afferre poſſet: itaq; Chriſtiano nomi-
 ni feliciter ceſſit, Ludouicū enim Francorū regem, qui à S. Simeonis Antiocheno por-
 tu ſoluens, Palæſtinā petebat, Saracena claſſis forte obuia interceperat: cum Rogerius
 caſu obuſus parta de Saracenis uictoria Chriſtianum regem gaudens, uenerabundusq;
 excepit. Interim claſſis Veneta receptis, quæ de imperio capta ſpoliataq; Rogerius li-
D querat, præſidijs immunita, ad Patracēſem ſinū ſubſtiterat. Quod cū intellexiſſet Roge-
 rius Francorū rege apud Ioppem dimiſſo, Conſtantinopolim delatus ſuburbia eius urbis
 præſente Hemanuele incēdit, & palatiū aliquādiu oppugnatū cum capere nequiuiſſet,
 uſq; tamē pugnādo progreſſus eſt, ut poma Imperialis pomerij ad gloriā fortitudiniſq;
 oſtentionem manu ipſe propria legerit. Cum autē Rogerius damnis ſatiatus Græco il-
 latis in Italiā rediret, claſſi forte obuſus, quā Imperator Venetæ addiderat, triremibus
 undeſiginti, & ipſe ſpoliatus eſt. At Conradus Ludouicūſq; reges Græci Imperatoris
 dolos malis ſuis edocti iuuenum cōueniente exercitu Balduino regi Hieroſolymitano
 ſuam operā ſunt polliciti, uſumq; eſt nihil magis è re Chriſtiana fore, q̄ in Damascum
 ducere. Secutus fuerat Ludouicum regem diuerſo itinere Portuenſis quidā epicoſus
 cardinalis, quem Eugenius papa ſedis apoſtolicæ legatū miſerat Hieroſolymam. Itaq;
 ducturi in Damascum tres Chriſtiani reges, cardinalem quoq; legatū, & ſimul patriar-
 chā Hieroſolymitanū, multos quoq; epicoſos expeditioni intereſſe curauerāt. Dama-
 ſcus Aſſyriæ urbs primaria, & ut dicūt metropolis omniū fermē urbū Aſiæ uetuliſſima
 eſſe uidetur. Quā Abraxæ ſeruos fundaiſſe ſacræ tradūt literæ. Eſtq; campeſtris agrum ha-
 bona natura ſoli ſterilem ac aridū, niſi quatenus aquæ irrigāt ſuperne fiſtulis cuniculiſq;
 Blondus. X 2 ſubductæ

subductæ, quarū humor terrā reddit omnīū fertilem, & consitionibus præstantissimam, E
 paruisq; annis in regione unicus, proximis mœnibus delabens, parua ab illis dirimitur
 terræ lingula, cōsitionibus omnīū in orbe preciosissimis cōtecta. In qua cum nostri prin
 cipes prudēti cōsilio castra firmassent, & si urbs mœnibus altissimis densissimisque muni
 ta uiribus capi nequiuisset, in potestatem breui uentura erat, q̄ a quatione fluminis pro
 hibiti Damasceni, iumenta intus, equitatumq; qui presidio inerat alere non potuissent,
 fontibus qui in urbe erant, ingēti populo difficillimè suffēcturis. Cum tamen sibi timē
 dum ciues scirent ne succis cuniculorū meatibus, quod haudquaquā operosum nimis
 fore intelligebant, & ipsi fontes in urbe arescerēt: subripuit uerò de tanta urbe uictoria
 Assyrii hominis dolus, eum Balduino regi ad eam diē fidū, à quo ductus fuerat, Dama
 sceni pecunia corruerūt. Isq; regibus suasis, ut castris ad aliam urbis partē metatis, mœ
 nia uires suas frustrātia oppugnāt. Damasceni irruptione facta fluuio potiti, munitioni
 bus additis in suam potestātē firmato, nostros a quatione prohibuerūt, quodq; par fuit
 ex eo facto incommodū, ab annona in castris breui laboratū est, quæ nisi ab annis ripa
 poterat importari. Soluta obsidione cum tātus exercitus re infecta ad Ioppem redisset,
 Conradus, Ludouicusq; cōminutos malè habitosq; exercitus suos in Europā reducē
 tes ad propria sunt reuersi. Erat annus salutis secundus, & quinquagesimus supra decies
 centenū, quādo Eugenius pont. in Italiam est reuersus, quem Romani bene & honeste
 acceptum media urbe in Lateranense patriarchium deduxerūt. Isq; in uno, quē super
 uixit anno, præter compositam rem ecclesiasticam urbes, Tarracinā, Sittiam, & Norbā,
 & Fumonis arcem, quas tyranni occupauerāt, in deditiōnem recepit, & Tybure obtens
 in beati Petri basilicā est delatus, Cui Anastasius quartus in pōtificatu suffēctus est, q̄ ci
 uis Romanus Suburę regionis per menses fermè duodecim, quibus uixit, reformā dare
 ecclesiastica, & palatio apud Pātheona extruēdo intētus fuit: eidemq; Romæ defunctio
 Adrianus quartus in pōtificatu successit, qui uir gente Anglicus, cum à tertio Eugenio
 cardinalis in Noruegiā missus esset prouinciā omnīū terræ cognitæ occidentalium
 ultimam, eam gentem multitudine copiosissimā primus omnium Christianorum Chri
 stianam effecerat. Eo itaq; creato pōtifice Romani cōsules suos sicut per Anastasij tem
 pora administrationi urbis præfecerūt, & Arnoldum Brixianū Henricum ab Eugenio
 primum post Anastasio urbe pulsū reduxerūt. Erat uerò præditus ille ea facundia ue
 hemētia, ut populos in manifestas hereses, quibus studebat facile attraheret. Quare pō
 tifex nō prius ad consecrationē suam Laterani de more faciendā ire uoluit, q̄ Arnoldus
 Roma & eius terra q̄ longe expulsus esset. Interea cardinalē S. Pudentianæ uia sacra ad
 pontificem accedentē Romani ad Cosmę & Damiani ædem armis ingressi uulneribus
 affecerunt. Pontifexq; urbē Romā ecclesiastico supposuit interdīcto. Et forte postremi
 tunc erāt sacri quadragesimales ieiunij dies, quod cū populus ægerrime ferret, peruiciti
 prudentiorū sententia, & Arnoldo seductore pulso, & cōsulibus depositis, pōtifex san
 ctum in Laterano celebrat pascha, nūcius est allatus, Guilelmū Sicilię regē, q̄ aut multo
 antea defuncti genitoris Rogerij regnū acceperat, arma in Romanæ ecclesiæ terrā ho
 stilia cepisse, & hinc Beneuēti suburbia, inde Ceperanū Babucumq; oppida occupasse. H
 Cōmouit ea res Adrianū pont. cui quū alia in tāta pontificatus nouitate deessent arma,
 exercuit ecclesiastica. Et Guilelmo fidelium cōmunionē, regniq; titulis priuato proce
 res populosq; regni eatenus iuramento illi præstito absoluit, ut nulli facta rebellio fraus
 esset. Interim dum pōtifex Viterbij ageret, Fredericus primus de gēte Sueua Germanus
 Imp. destinatus Lombardiā ingressus, Terdonam obsidebat, qui ea potitus ad urbem
 Romā tanta properabat celeritate, ut pōtifex sibi timēs in munitiona queq; Urbemue
 terē primo, post Ciuitatemcastellanā cum collegio cardinaliū se receperit. Missis tamē
 hinc inde oratoribus, Fredericus in campis Sutrinis debitā pontifici reuerentiā ac r
 tela spōsionem exhibuit, à quo breui post in principis apostolorum basilica coronatus
 est. Sed dum ea celebritas utrunq; principē, eorumq; primores detinet in basilica occu
 patos, Romani cum pontifice parū concordēs propter cōsules, & eadem ratione Impe
 ratorem suspectū ducētes portas urbis clausas tenuerūt. Friderici enim exercitus, quem
 duxerat magnum, in pratis quæ appellāt Neronis, tentoria stationesq; habebat, quū de
 repētē cōsulibus, & ceteris in urbe primoribus incōsultis plebs Romana eruptione per
 pontem

A pontē Traiani facta, Germanos inuadit in Vaticanū suburbio, & ad scalas basilicæ mar-
 moreas observatos, in queis nil tale suspicantibus præda primū, post cædes haudquaquæ
 parua est cōmissa. Postquā uerò Germani in pratis habētes alter alterū adhortari cœpe-
 runt, & reddita cedis utiuitudo, & plurimi intercepti sunt, excitus ad tumultum Imper-
 ator incensis in Romanos animis ferebatur, quē pontifex exoratu tantisper deliniuit,
 ut captiuis dimissis ciuitati culpam in iuuentutis temeritatē reijcienti pacem cōdonauit.
 B Eaquæ causa creatorū consulum proteruitæ Romanorū addita factum est, ut principes
 Lateranensem ecclesiā petitorios per aduersi Tyberis ripam Mallianū usquē oportuerit
 accedere, qui amne ibi transmissō per Sabinos Farsensesq; & Polium castellū delati, ad
 pontē Lucanū peruenierunt: quo in loco dū sacris cōficiēdis pōtifex cunctat, Tyburtini
 temeritate & perfidia ducti, urbē suā publico consilio Frederico dederunt. Sed cum pō-
 tifex id agrē ferret, ut nullo toleraturus modo uideret, Imperator urbem reddidit, quā
 iuris ecclesiastici esse à suis didicit. Postquā in Lateranū est peruentū, Imperator paucos
 moratus dies in Germaniam rediit. Post quod tempus uenerunt Romā nonnulli Apu-
 lorum, Calabrorumq; procerū, & principis Capuani oratores pōtifici Adriano suasuri,
 ut ad suam de Italia terram Guilelmi Normanni tyrannide oppressam per ipsius terræ
 principum uirorū populorumq; cupientissimorū manus recipiendā se cōferret. Ponti-
 fexq; secundo mēse apud Lateranū uixdum finito, cum exercitu ea temporis breuitate
 contracto ad Casinensem saltum S. Germani oppidum accessit: reperit ibi uerò multos
 carum regionū proceres cum copijs expectātes, quos fidelitatis sacramento sibi & Ro-
 manæ ecclesiæ obstrinxit. Et Roberto principe Capuano Andreaq; comite præmissis,
 Capuā ipse & inde Beneuentū se cōtulit: ubi cæteros de Apulis Calabrisq; & Salernis,
 qui Casini non interfuerant iureiurando adegit. Dumq; pontifex Adrianus exercitum
 C recipiendis tot regionibus idoneū, & Rogerio qui se cū copijs Salerni cōtinebat Italia
 pellendo cōparat. Palæologus quidā nobilis Græcus secundi Hemanuelis Græcorum
 Imp. nuncius Anconam aduenerat. Nam per id temporis Imperator ipse Græcus Ve-
 netis infensus, Anconitanos in magnā amplitudinis spem erectos suis adiunxerat par-
 tibus. Palæologusq; literis ab Imperatore per suos nuncios Beneuentū missis pontificē
 orauit, ut acceptis quinque librarū auri millibus, tres urbes ex maritimis Apuliæ sibi per-
 mitteret. Quod si facere pōtifex animū induxisset, suā Palæologus cū classe ingēti Gui-
 lelmi Italia Siciliaq; uiribus deturbādo pollicitus est operā. Ea cum fortē rescisset Gui-
 lelmus, & iam Græci pont. incio nōnulla de Apulis, Salentinis, & Calabris, Palæologo
 impellente ceperant, ad misericordiā pontificis cōfugit. Missis Catanienti episcopo, &
 de sua nobilitate primoribus, cum postulata paucis uerbis in hāc maximē formā propo-
 sita fuerint, ut cōmunioni ecclesiæ restitutus rex à pōtifice in utroq; Sicilia regno cōfir-
 maretur, qua uiceuersa pollicebat, omnia iuris ecclesiastici, quæ occupauerat reddere, &
 D & pontifici permittere possidēda, Romanis deinde rebellibus pōtifici propria subigē-
 dis impensa suam operam exhibere. Auri uerò summā Græci pollicitationibus parem
 debat. His cōditionibus pōtifex uel ea maxime ratione, quod Græco Imp. semper aliās
 Christianorum hosti apertissimo parum crederet, pro sua prudentia assentiebatur. Sed
 cum res in cardinalium collegio esset discussa, tenuit quorūdā nō minus auaricia, quā
 imprudentia Guilelmum Imp. Græci fauoribus & pecunia deturbandum. Vixq; satis
 sciebatur oratores ad Guilelmū esse reuersos, quādo illū paratissimo exercitu in Apulia
 ducto omnia euertere est auditū. Copijs nanq; Græcorū & Apulorū apud Brundisium
 coactis eo prælio superauerat. Ad cuius prælij famam omnes qui de Apulis, Salentinisq;
 apud Casinum & Beneuentū sacramento se pontifici & Romanæ ecclesiæ obstrinxe-
 rant subitam Guilelmo deditiōnem fecerāt. Mouit itaq; Adrianum pontificem nō ma-
 gis Guilelmi audacia, q̄ illorū quibus ipse crediderat, Apuliæ procerum perfidia, cardī-
 naliūq; qui oblatam occasionem sperauerāt imprudentia. Et uno eodemq; tempore
 hinc Guilelmo pacis & redintegratæ beneuolentiæ spem fecit, inde cardīnales mali cō-
 silij autores, se, qui Romā redire simularēt, in Marfos usq; procedere iussit. Quūq; Gui-
 lelmus ad S. Martini basilicā Beneuentani agri se contulisset, ad expectantis ibi pon-
 tificis

tificis Adriani pedes prouolutus est. Cui nouo fidelitatis fœdere & sacramenti religione. E
 obligato Adrianus pont. solita regni utriusq; iura in feudationem concessit. Profectus
 inde papa per Casinenses, Marfos, Reatinos, Narnienses, Tudertinosq;, Urbem ueterem
 adiit. Fuitq; Romanorum pontificum primus, a quo ea urbs inhabitata, & cultior est red-
 dita. Hyeme postmodum appropinquante, Adrianus eadem penè uia in Lateranense pa-
 triarchium est reuersus. Et quoniã maligna consulum conuersatio urbem sibi fecerat odio-
 sam, Adriam animo magis q; corpore æger se contulit, moriensq; ibi Alexandrum tertium
 habuit successorem, qui patria Senensis, & si canonicè lectus fuit, multas uariasq; in pontifi-
 catu passus est agitationes. Quibus initium dedit Octavianus quidam Romanus, tituli S.
 Clementis presbyter cardinalis. Is tamẽ in urbe factiosus fauori innixus est, quem Fre-
 dericus Imp. pridem sibi fuerat pollicitus: obsidebat ea tẽpestate Fredericus Cremam
 opulentissimam Italiam in Lombardis oppidum. Ad quem cum misisset Alexander pontifex
 oratum, ut sese a duodeuiginti cardinalibus electum, ab Octauiano, quẽ tres tantummo-
 do prophanassent tueretur, proteruo ille uerbo respondit: oportere utrumq; pontificem ad
 se ire Papiam, ubi partium iure audito, uerum ipse pontificem declararet. Ea pontifex, ut
 debuit, ægrè tulit: & quia Octauiani factio eum in urbem molestissimè afficeret Ananiam se co-
 tulit, Octavianusq; tunc Signiam occupauit. Fredericus uero duobus episcopis e Germania
 ad Alexandrum missis, eum tanquam cardinalem appellatum monuit, ut ad conciliũ Pa-
 piam celebratum iudicandus accederet. Cui pontifex eloquentissimus graui & ornata ora-
 tione in eam respondit sententiam, ut pontificem concluderet Romanam a nemine iudica-
 ri. Abeuntesq; tunc re infecta episcopi oratores expectantem Signiam Octavianum, cui
 pontificatus nomen Victori additum erat, ut pontificem uenerati sint, quem & Papiam in
 Romani pont. simulacrum deduxerunt. Adoratum tamen Fredericus in concilio
 ut ceteri adoraret de Italia episcopi & abbates peruincere nequiuit, adeo ut multi sacer-
 dotia potius quorum beneficio alebantur amittere sint passi. Ea quã Alexander intellexit,
 triusq; excõmunicauit, & missis ad oes Christianos principes oratoribus, sua illos iusti-
 tiam edoceri, & quid sit agendum consuli curauit: nec fuit in orbe Christiano princeps,
 aut populus quispiam præter Frederico subditos, qui Alexandrum in pontificem nõ ha-
 buerit. Quæ quã essent sibi renunciata ad secundum sui pontificatus annum qui inchoa-
 uerat Romam rediit, ubi multos offendit factioni aduersæ consensientes: & Theutonici
 interea, quos Fredericus immiserat, omnem ecclesiam terram, præter Urbem ueterem & Ana-
 niam occupauerat: quã obrem papa Iulio episcopo Prænestino cardinale in urbis Romæ
 uicarium relicto, hortatibus a Philippo Francorum rege qui redierat oratoribus in Cam-
 paniam rediit, Franciam nauigio petiturus, & Tarracinam concedens naues conscendit, quas
 Guilelmus Siciliæ rex parauerat. Genuam inde nauigans & Montepessulanum, excõmunica-
 tionem Frederici Octauianiq; inuocauit. Paulopost Philippi Francorum regis suasionem
 Clarum montem urbem Aluernam est delatus. Defuncto interim tertio Balduino Hieroso-
 lymæ Almericus frater in regno susceptus est. Qui aggrediendis rebus magnis ilico incu-
 buit. Namq; Aſcalonem templarijs, sicut ostendimus, a fratre Balduino concessam primo regni
 anno magis redditõ comunitam. Et inde expeditus quum in Ægyptios duxisset, Drogma-
 ni regi Ægyptij copiarum præfecto congressus magnam in barbaris caedem edidit, Alexan-
 driam paulopost delatus primariam Ægyptiorum urbem, quam Tiracenus Saladini Turcorum
 regis præfectus, Soldano Ægyptio fraude subtraxerat, arctissima pressit obsidione, ut
 Alexandrini cum nullo pacto Christianis subijci sint passi, eatenus Almerico regi se misse-
 rint, ut in Soldani potestate per manus suas reducerentur, Almericusq; pecunia ingenti a
 Soldano accepta, fecit illi recipiendæ Alexandriae potestatem. Qua in pecuniarum dissolutio-
 ne cum fraudem Almericus intercessisse intellexisset, magno uir animo in Soldanum ducens
 Charras, nunc Charrum urbem potentissimam obsedit. Fredericus interea omni Romanæ
 ecclesie terra dolis sibi uiribusq; subiecta, urbes Imperio subditas tyranicè etiã præter so-
 litum vexabat, ut nihil omisisse uideatur, quod committi in captis uel barbaris urbibus co-
 suerit: & si aliquos rerum indignitas populos commouit, ut aut querelam ad se deferrent,
 aut Theutonicis scelerum administris liberiore resisterent contumacia, eos crudelissime
 mulctauit, Terdonacq; primo spoliata, Mediolanum post solo æquatum est, cuius populum in

A In sex portarū tribus diuisum sex agrī sui loca decimo ab urbis solo distātia mīllario habitare coegit, deinde Cremonā maximis affectis incōmodis. Cōmouit ea crudelitas ceterorum Italiae populorū animos, aded ut miratus sim Venetos qui nihil tunc in cōtinenti Italiae solo possidebāt, saluberrimi consilij fuisse autores, quorū suasionibus cōstat Veronenses, Patauinosq; & Vicentinos societatem belli his cōditionibus inisse, ut prāter tributa Imperatoribus dari solita nihil potestatis aut iuris in eorū quibusq; urbibus Frederico permitterēt. Eiectiq; sunt ilico prādictis urbibus, earūq; oppidīs Germani magistratus, deinde firmādis ubiq; communitionibus singuli populi intenderūt. Quae quum essent Frederico in Mediolanensibus agēti nūciata, suos Germanos undiq; cōuocauit, & Papiensium Cremonensiumq; auxilijs fretus, Veronā duxit. Preueniant illum cōsilio sociā bello ciuitates, & suas Veronā Vicentini Patauiniq; copias cōtraxerāt. Quare priusquam Fredericus castra ad Veronam, sicut minabatur firmare potuerit, Veronenses eruptione facta, nō solum castra castris, sed pedes propemodū pedibus cōtulerunt.

B Qua deterrius sociorum bello populorū audacia & fortitudine Fredericus, & coeptū conseri praelium detrectauit, & fugiens potius quā recedēs in agrū redijt Papiensem, ubi uaria animo agitās, illatam a socijs bello iniuriam dissimulauit. Verebatur enim ne Alexandri pont. autoritas, quam apud exterās gentes eum maximā comparasse audierat, crudelitati addita quam in Lombardis commiserat, sibi aliquādo afferret incommodum. Quamobrē quod facere uiribus nequiebat, papam dolis deponere est aggressus. Misitq; ad Philippū Franciā regem oratores summos de suo imperio uiros, quorum legationis summa fuit, debere ambos Christiani orbis supremos principes utrunq; pōtificem quēq; ad suum cōuentū perducere, in quo solidiori innixus iustitiā alter cōfirmetur, aut tertius contendētibus pertinaciterq; cauillantibus a Christianorū concilio subrogetur. Diciturq; est cōuentū apud Diuionē locus, ubi Saou fluius Gallias dirimit a Germanis. Prius uerō q̄ Italia moueret Fredericus, sociorum bello populorū oratores, qui apud se uocati cōuenerant blādē allocutus, ut magistratus imperij a se impositos tolerarent hortatus est, & arces quas in Italia obtinebat, fidissimis ex Alemānia custodib. attribuit cōseruandas. Primusq; Fredericus Scotiā & Bohemię regibus ac magno sociatus nō magis armatorū exercitū, q̄ praelatorū doctissimorumq; sui imperij uirorum cœtu, Octauianū die constituta, Diuionem deduxit. Deinde processit ad Saouis pontem Philippus rege Anglorū Hērico & eius exercitu sociatus: pōtifex uerō Alexander apud Dolense monasteriū, Aquitaniā est dimissus, qui quod erat indignū, existimauerit se cōciliabuli iudicio subijci, in quē nemo habeat potestātē. Fredericusq; postquā sublatā esse uidit deponendi Alexandri facultatem, & ualida fames utrunq; inuaserat exercitū, re ulterius intentata in Germaniam redijt. Alexander autē ex Dolensi monasterio Turonum accedēs, diem ad generale conciliū ibi celebrandū dixit. Dumq; ibi cōuenirent uocati, Parisios ipse urbem regiam nō magis inuisit q̄ spiritalium munerū gratijs decorauit. Inde Turonū ad diem dictam reuersus multa in cōcilio cōstituit, quae nunc etiam decretis iuris pōtificij obseruāt, & regis Philippi suasiōe firma pōtificialis sedes est deleta. Dumq; ibi paucos moratus esset mēses, Octauianū heresarchā Lucę, quā incolebat ciuitatē obijisse, Guidonēq; Cremēsem Frederico ex Germania per literas & nūcios iubente in secundū esse antipapā prophanatū. At in Italia socij bello populi Imperatorem ueriti cū exercitū reuersurū, uires suas adaugere adnixi sunt, tam multisq; uicinos orauerunt populos, ut & ipsi cōsenserint eorū fœderibus colligari, Cremonenses uerō primi, post Brixiani & Bergomenses, hinc Mediolanenses dispersi, & demū Placentini, Veronensium societati, sic em̄ appellata est, iētis fœderibus accesserunt. Eodemq; tēpore Iulio Prænestino episcopo, quē uicariū urbis Romæ ab Alexandro pont. relictum ostendimus, defuncto successus est Alexandri literis Ioannes tituli sanctorum Ioannis & Pauli presbyter cardinalis: cuius uiri in urbe Roma gratiosi prudētia atq; largitiōe factū est, ut maxima Romani populi pars ad pontificis sui obedientiā Imperatore & eius idolo Cremēsi sperto, redierit, basilicaq; principis apostolorū primo post omnis ecclesie terra in uicarij pōtificis potestātē sit reddita. Et usq; aded autoritas beneuolētiāq; Alexandri pōtificis in Romanorū animis reuocata est, ut eū publicē cēserint, uel summis precib. reuocandū. In primis tñ Ioāne uicario memorāte cōsules noui ex gente pōtifici affecta

Anno salutis
1165.

creati sunt. Missi Senonas de populo Romano oratores peruicerunt, ut pont. Alexander Fraciæ & Angliæ regū consilio, Romā redire consenserit, qui per Parisios Biturigesq; & Mōtempessulanum ad mare Gallicū delatus Messanam Siciliæ ciuitatē Francorum regis nauigio peruenit. Inde Guilelmi regis Siculi triremib. quatuor fretus peruenit Romam. Erat is annus salutis quintus & sexagesimus supra undecies cētēnū, & pontificatus sui sextus, per quod tēporis Veronēses munitissimas Rinuli & Appendij arces, quas Fredericus præsidio obtinebat, uiribus expugnatas demoliti sunt. Nam reditu pont. Alexandri erectiores animis facti omnia moliebantur intendebantq;, quibus Frederico resisti posse crediderint. Certū em̄ erat copias ipsum solito maiores parare quibus Italos omnes deleret, potius q̄ domaret. Dum uerò Lombardia per Veronensiu uim societatemq; respiciens Frederici reditū contremiscit, & urbs Roma eiusq; terra Alexandri pont. reditu gaudet, Hemanuel Græcus Imp. quem orientis Imperatorij nominis tyrannum haudquaquā Frederico Barbarossæ occidentali mitiorē fuisse cōstat, multa in Italos Dalmatasq; & Histros machinabat, quæ sunt altiusculè repetenda. Postquā Veneti duce Dominico Michaelē afflicti Hierosolymæ, & Balduini Burgēsis secūdi regis tunc capti rebus opem tulere, Hemanuel sese apertū Venetis ostendit hostē: quo item tēpore Stephanus Vngariæ rex inchoatas cū Venetis Hemanuelis prædicti fauore cōsuetas inimicitias cōtinuabat, nec fuerat his bellorum causa occasiōue alia, quā quū Dalmatiz aut Histriæ, & Liburnorū ciuitates, & oppida Imperatorij iuris Vngari inuaderēt, & Veneti illatam imperio iniuriā propulsarent. Sed post q̄ Hemanuel quibuscunq; modis potuit Venetos ledere cœpit, omnia illi quæ pro imperio tutari cōsueuerant, sibi subijcere sunt adnixi. Quo in negotio non minus Vngaros, q̄ Græcos hostes pariter uicinos, pariter potentissimos cōciuere. Quin etiam Histri, Dalmatæ, & Liburni maritimis, teste Luitpoldo Patauio, latrocinijs assueti, quo impunè piraticā exercere possent, cum nulli dictorum subijci quærerēt, simulatā eorum amicitiam per uices ludificabāt. Quamobrem Dominicus Maurocenus Venetorum dux ad annū salutis undequinquagesimū, & undecies centenum classem triremiū quinquaginta in Histros duxit mare Adriaticum latrocinijs infestantes, & Polam, Rubinum, Parenticum, Hemoniā & Humagum reip. subegit. Ad annum inde septimū, Vitali Michaeli in demortui Dominici ducis locū suffecto, quartus Adrianus pont. Romanus, Gradensem ecclesiam primatū super omnes ducatus Venetiarum atq; etiam Histriæ & Liburnorum ecclesias tenere declarauit. Quod cum Vitalis ueteris Aquileiæ patriarcha ægrè ferret, fauore Stephani Vngariæ regis usus Gradense oppidum dolis & uiribus ut caperet intentauit, immissaq; Venetorū classis, & patriarcham Vtriciū & septingentos ex Foroiuliana Vngariq; nobilitate in prælio cepit. Quos omnes Veneti ea dimiserunt cōditione, ut promissum tunc tributū Foroiulianenses quotannis reipub. penderēt. Quod quidē tributum duodecim porcos, duodecimq; panes singulos pondere ducentarios esse Veneti declararunt. Vnde mos ad ætatē usq; nostram peruenit, uenationem singulis annis postremò carnispriuij die porcorū xii. Foroiuliansiū Venetijs publicè exhiberi. Altero qui secutus est anno, Arbenenses, Liburnos Veneti subegerūt. Per quod tempus Vngariæ rex Stephanus simulata cum Vitali Venetorū ducis amicitia, duas ex Vngaria nobilitate uirgines, duobus filijs eius in matrimoniu copulauit. Eoq; breui post in Dalmatas ducētes, & fauore præstātes, Spalatū, Traguriū, Sibinicūq; Venetorū rebellārūt reipub. & Tarderenfes Venetis item subditi, ecclesiæ suæ subiectionē Gradensi factam indignè ferentibus in rebellionē ab eodem rege per id temporis sint impulsī. Adeoq; Venetorum damnis intentus fuerit repulsus. Per idemq; tēpus Anconitanus Imp. Constantinopolitano Hemanuele cui parebant ac omnino subditi erant iubente, Venetis infesti erant. Qui triremiū quinq; nauigio duce Guiscardo Anconitano omnia Venetorum ditionis littora, atq; maria latrocinijs excursionibusq; fœdabant. Sed dux Vitalis Michael amissa triremi una, & Anconitanas demersit triemes, & Guiscardum sustulit in eculeum. Quo anno qui erat sextus & sexagesimus supra undecies centenum, idem Venetorum dux classe ingenti emissa, cui præfectum Dominicū Maurocenum ciuem suum Vngaros ladera deturbauit, & urbis receptæ moenibus apertis, quæ in mare spectabāt, ducētos ex nobilitate Iadrēsi obsolescentes accepit.

Anno salutis
1149.Anno salutis
1166.

A accepit. Qua deterriti clade Dalmatæ oēs, eiectis Vngari regis Stephani præsi dijs, sese
 Hemanuæli Constantinopolitano Imp. subditos dediderunt. Vnus uerò est in Venetos
 Hemanuel fraude raro aliàs audita. Eos em̄ publica fide data per nuncios est hortatus,
 ut omnibus Imperij locis mercimonia liberè cōtractarent. Quod cum multi ac penè o-
 mnes solito pridē more factitarēt, una cunctos die cum nauibus mercimonijsq; interce-
 pit. Consternati ad eum nuncium Veneti ad Imperatorē quacunq; placandum creau-
 rant oratores, cum uiginti eorū naues fortuitu Græcorū insidijs delapsæ in patriam sunt
 reuersæ: & fortè maior uis inerat earum rerū, quæ maximū attulissent perditæ detrimen-
 tum. Vnde Veneti animis erecti sunt, adeo ut absentibus undiq; in patriā edicto reuoca-
 tis, decreuerint, armauerintq; classem omnium maximā, quas Latini nominis populum
 aut principem post Romanorū imperij ruinā armasse legerimus. Nam satis cōstat cen-
 tum eos triremes, & onerarias naues cæteras uiginti intra centū dies fabricasse, cum ta-
 men Histri & Iadrenses aliàs decē triremes classi addiderint. Quæ in Tragurium primo
 B ducta, eam ciuitatē captam inuito Vitali duce diripuit. Ragusium deinde quū recepisset
 dux, Nigropontū cursu perpetuo adnauigauit. Quumq; urbs oppugnaret, facta est
 duci ab Imperatoris nuncio spes amplissimæ ac tutissimæ pacis. Sed priusquā missi Cō-
 stantinopolim ad eam tractandam oratores redirent, dux Venetus obsidione urbis Ni-
 groponti, qua potiri desperaret omissa, Chium imperij urbem & insulā uicē cepit. Ad quā
 dum Veneti pacem expectantes desudēt, pestis classem ualida inuasit, quæ Vitalem Mi-
 chaelem ducē uel inuitū in patriam redire coegit, contactaq; eo morbo ciuitas Veneta
 maximā accepit cladem. Dux uerò mœstus, quū publico consilio rebus afflictis cōsul-
 turus concionē in palatium cōuocasset, imperus in eum factus est. Qui fuga sibi cōsulēs
 ab ignoto homine uulneratus, apud S. Zachariæ monasterium diem obiit. Cui ilico est
 suffectus Sebastianus Zianus uir habitus sui seculi omnium Venetorum non magis sa-
 C pientissimus q̄ ditissimus. Interea dum hæc Venetijs & supradicta ab Hemanuele Con-
 stantinopolitano Imp. in Dalmatis agerentur, Fredericus Barbarossus Romanorū oc-
 cidentalis imperij Imperator, cum solido aliàs maiore Germanorū exercitu in Italiā re-
 uersus erat. Qui uir astutissimus notum sibi Italicorum erga se odium, notas coniuratio-
 nes dissimulans, in agro Brixiano nulli molestus subsedit, omnes etiā Veronenses atq;
 Cremenses se adētes benignè, ut cōsueuerat, allocutus. Inde Ferraria, Bononiensem adiens
 agrum, plusculumq; ibi cōmoratus, sese mitissimū liberalissimumq; omnibus exhibuit.
 Quod uerò Guidonē Cremensem idolum suum Lucæ habentē ab Hetruscis sperni, &
 Alexandrum pont. Romæ summo haberi honore intelligeret, partem copiarū suarum
 penè dimidiā in Heturiam præmisit, ipse rectā per Romandiolam petijt Anconam
 Piceni urbem, quam arctissima obsidione cinctam ab Hemanuelis Cōstantinopolitani
 Imp. amicitia & subiectione intendebat auertere: & sui interim Germani in Heturiam
 præmissi bello freti, quo Pisani Lucensesq; diu contenderāt, rem idoli per Heturiam faci-
 liter erexerūt. Exinde urbis Romæ terra hostiliter inuasa, & illius pars quæ in Hetruscos
 D uergit, ad Imperatorias partes redire cōpulsæ est. Nec deerāt in urbe ciues, q̄ partes secu-
 ti imperatorias Guidoni hæresarchæ fauerāt, & Germani proceres imperatorij exerci-
 tus duces, maxima usi largitione plurimos seducebāt, ut Alexāder papa pecunijs eccle-
 siæ in urbis defensionē, ciuiumq; bonorū consolationē expositis, cōcionibus homilijq;
 per singulos penè dies habitis parū proficeret. Nam primarij urbis, quos nunc barones
 tunc capitaneos appellabāt, Imperatori obsequētes omnia pontificis cōsilia euertebāt.
 Sed dum hic Fredericus parte una copiarum Anconam obsidet, inde exercitus sui pars
 altera in Hetruscis agit, Mediolanenses sociorū bello populorū, præsertim Cremonen-
 sum, Placentinorū, Veronensiumq; auxilio urbem suam Mediolanum, ubi fuerat, estq;
 nunc, solito munitiorem edificauerunt, & Laudenses eius urbis nouæ quæ nunc extat à
 Frederico ædificatæ ciues sociorum bello Lombardorū partibus accesserunt. Per quod
 tempus Guilelmo Normanno rege Siculo apud Panormū defuncto, alter Guilelmus
 filius successit. Et Hemanuel Constantinopolitanus Imp. pontificem Alexādrum ratus
 omnia faciliter concessurum, quæ in Frederici Barbarossæ damnum dedecusq; redun-
 darent, cum varijs modis & artibus pertentauit. Misit nanq; oratorem ex Italis gratio-
 sum Iordanem Roberti olim Capuani principis filium palatij Imperialis protoseuastō,
 cuius

cuius legatio ea in primis subornata est uerborū fraude, quib. Græci suo ipsorū infortu-
 nio Romanos pōtifices ad id usq; tēporis duodecies deceperāt, Hemanuelem suosq; sa-
 cerdotes, & imperij proceres in cōcilium accersitos pōtificē Romanū orbis Christiani
 caput orandum statuisse, ut se gregem etiā dñicum in Christi dei caulas bonus sanctusq;
 pastor ultro uenturos cogere uelit, & munerib. quæ pretiosa attuleras, oblati ad extre-
 mum postulauit, Hemanuelem futurum tam fidelem q̄ potentem ecclesiæ & Christia-
 norum pugilem immani Barbarosso, redintegrari ad totius Rom. imperij monarchiam,
 pollicitus pecunias & quidē ingentes, pollicitus copias tam multas, ut Fredericū facile
 apparuerit Italia pelli posse. Pōtifex uerò tanta re in fratrum suorum ecclesiæ cardinaliū
 cōcilio discussa, duos ex eo collegio oratori addidit, qui Cōstantinopolim accedentes,
 quid ea sibi uellent, exploratius intelligerent. Erat is annus pōtificatus Alexandri septi-
 mus. Per quod tempus Romani fati, ut uideēt, suis trahentibus uicinos sociosq; popu-
 los, & in primis, Thusculanos, Albanosq; aperto persequi odio coeperāt, nō magis quia
 Germanis illi, quādoq; sicut & Romanorum pars fauissent, q̄ quod imperata immode-
 ratius tributa pendere nolissent. Ad eumq; uentum est in urbe furorem, ut initio acre-
 clamante Alexandro pont. populus Romanus raptis tumultuariē armis mense Maio in
 Thusculanos duxerit. Ranio comes, quem Apuliæ ducatu ab Innocētio secundo pont.
 Romano, Lotharioq; Imp. ornatum fuisse docuimus, Thusculanam urbem regebat, ad
 cuius gubernationem potius q̄ dominium, postquā Apulia à Rogerio fuerat disturba-
 batus, eum accersuerāt Thusculani. Is uir ætate decrepitus, licet gente Germanus esset,
 Alexandro pont. fauebat, & tamē uiso Romanorum furore, q̄ agro cultu cōsolationibusq;
 amoenissimo undiq; uastato ad urbis oppugnationē succedebant, Germanorum in Ne-
 pelino Surrinoq; sedentium auxilia implorauit, quæ illi Romanorū duplicitates exosi,
 nec Imperatori, nec pōtifici satis integrē consentientium attulere. Venit in mentē nunc
 unica priscorum socordia Romanorum, qua illos Liuius usos scribit, quādo fufis clau-
 sã sunt, nec aliter hosti ita obuium itum est, quin ea gens inimica patentibus portis ur-
 bem ingressa, ferro igniq; demolita sit. Senserant uiderantq; Romani Thusculum obsi-
 dentes Germanos obsessis suppetias attulisse, & tamen aut suorum numero quē inge-
 tem nimumq; fuisse dolemus cōfisi, aut socordia sicut & maiores usi, cum erumpētibus
 Thusculanis Germanisq; prælium cōmiserunt. Ad cuius initium pars Romanorum per-
 uineas syluasq; dilapsa, pars in patriam est reuersa. Iam em̄ apud Romanos prisca desle-
 rat militiæ disciplina, nec ferra acies subsidijsq; ita erat firmata, quin prælio impunē me-
 liores quicq; à nullo prohibiti magistratu possent excedere. Paucis itaq; resistētibus, ce-
 dem in Romanis Germani Thusculaniq; maximam ediderunt, quam qui interfuit ciuis
 ut conijcio, & cardinalis Romanus scribit, illam superasse potius quā æquasse, quæ a-
 pud Cannas sub Annibale accepta fuit. Sed siue hic scriptor modum excesserit, siue ali-
 quid maximū à similitudine, sicut fuit, significare uoluerit, satis cōstat nobis, nec Allien-
 sem, nec Cannensem cōstitiūda re Romana tanti fuisse, quanti eadē penē delenda hec
 Thusculana clades momenti fuit: nunquam em̄ postea populum, nunquā diuitias Ro-
 ma habuit, nisi quas nuper magni Eugenij, quā tēporibus suis cū lautiore cultu instau-
 rare ocepit. Ea ciuium Romanorum clade audita, Alexander pont. mœstus ac plane
 animo fractus, plāgentem & incōditos ad sidera eiulatus tollentē omnis ætatis sexusq;
 multitudinē urbe perlustrata, cōsolari adnixus est: & hostes tāta elati uictoria, oblatam
 occasionem secuti sunt, qui Albanis, Tyburtinis, & ex Cāpania multis in prædæ belli-
 societatem cōuocatis, ad usq; urbis mœnia, ad ipsumq; Tyberim populationem incen-
 diaq; cōmiserunt. Barbarossulq; strage ipsa celeri audita nuncio, Anco ilico obsidione li-
 berauit: & ad urbem potius cursu quā accessu rapido properauit, nec prius de ea cele-
 ritate substitit, q̄ de monte Mallo subiecta urbis mœnia sunt inspecta. Ad diem poste-
 ram copiæ in prata Neronis appellata subductæ, & Vaticani irruptio pertētata, irrupsi-
 sentq; nisi defēdentes pōtificis famuli obstitissent. Tulit molestissimē Fredericus in tāta
 Romanorū calamitate solos pontificis familiares eum suburbio prohibere, & circum-
 ductus ad beati Petri basilicā copijs parietem illius perfringere est aggressus. Quumq;
 id tardiuscule succederet, ignem tecto ualuisque supponi iussit. Suppositusque fuerat,
 quum

A quum editui ecclesie incēdium auertere cupiētes, ualuis referatis illum furentē ingredi
 permiserunt. His intellectis pontifex sibi timens patriarchium linquens Lateranēse, in
 Frangepanensium domos amphitheatrum S. Mariæ nouæ monasterium, & pallaram
 siue palladium undiq; cōplexas se contulit, ubi munera aliquandiu uoluit exerceri. Per
 quod tempus Sicilia rex Guilelmus audita urbis Romę obsidione pontifici timēs, quē
 genitoris sui mores imitatus colebat, duas trirēmes illi & uim magnā pecuniarum ideo
 misit, ut possit sibi & ecclesie rebus uel fuga, uel defensione cōsulere: acceptaq; pecunia
 Frangepanensibus & Petri Leonis filijs, custodibusq; portarū a pontifice distributa est:
 qui trirēmes ad regem reduci iubēs duos cum illis misit cardinales, ut regis cōsilio auxi
 liōq; quid sibi in tantis periculis agendum esset exploratius intelligeret. Et Barbarossus
 interea ad suas cōuersus artes, archiepiscopos, episcoposq; Germanos in urbē misit ora
 tores, id maximē cum Rom. populo curaturos, ut pontificis utriusq; Alexandri, & Cre
 mensis causa uel a populo equis auribus audita discussaq; dignior in unū ecclesie caput
 B cōstitueretur: quod si fieret, pollicebat sese pacē urbi & omnia quæ occupasset, ecclesie
 redditurum. Quibus malignis artibus quum aures populū accōmodare Alexāder pon
 tifex cerneret, nocte intēpesta cū sua familia urbe abiit: & ad Circeiū primo, post Tarrac
 cinam inde Caietam delatus Beneuentum accessit: sub ipsam autē pontificis fugā Fre
 dericus altero affectus est maximo omniū incōmodo, quod pestilentia per Iuliu men
 sem qui tunc erat, & ingens, & subdita suum inuasit exercitū, quæ non minus in proceri
 bus & magnatibus, q̄ in multitudine debacchata est, adeo ut pace, quam fugiēs inuitus
 erat per suam absentia redditurus, scripto uerbisq; data, recedere sit cōpulsus. Fugit uerō
 Lucam, & quod pestis in exercitu continuaret, inde profectus Pontetremulo, Terdo
 nam, Papiāq; accessit. Ibi multa in Lōbardos bello socios intētare orsus, breui deterrit
 us est apparatib. quos ab illis maximos fieri intelligeret. Fueruntq; tam ardētes animis
 socij bello populū, ut abeuntem Papiā Barbarossū quum in Germaniam transmitteret
 C prius q̄ agro Papiensi excederet sint aggressi: quē fugientē potius q̄ abeūtem ad Alpes
 usq; supremas, extremam carpēdo aciem per dies singulos sunt secuti: uixq; dum Fre
 dericus in Germanijs quieti suæ locū deligere potuerat, quū Lombardi omnes, Papien
 sibus, Terdonensibusq; exceptis publico statuerūt cōcilio urbē in loco ædificandā: un
 de Papiensibus, Terdonensibusq; & Mōteferratensibus, quos solos Barbarossa in Lōbar
 dis amicos haberet, molestia inferri possent, & apud Rouerētū, locus Tanaro amni adia
 cens designatus est: ubi Mediolanēses, Placētini & Cremonēses cura eius rei in seipso
 susceperunt, urbem cōdidere: quā in Barbarossæ dedecus iniuriamq;, & ut loco maior acce
 deret autoritas, de pōtificis nomine Alexandria appellauere. Qd̄ quidē ad annū salutis
 octauum & sexagesimū supra undecies centenū, qui & nonus Alexandri pontificatus
 erat, actum inuenimus: cōuenieruntq; in ipsam urbem fossa aggeribusq; & plācata mu
 nitam humiliū prius castellorū uillarūq; habitatores, Mareghi, Gandofori, Bergolli,
 Hunilæ & Solestæ. Creuit uerō statim populus in multo maiore eo, quē postea dieb. no
 stris habuit. Si quidē cōstat quādecim milia uiros primo eius cōditæ anno illā incoluisse.
 D Dumq; pont. interea Beneuētū agit, Romani in Albanos ducētes, quos Germanis Thu
 sculanisq; fauisse meminerāt, urbē ipsam progenitorū olim suorū patriā funditus destru
 xerunt. Id ipsumq; Thusculanis cōtigisset, nisi Alexander pont. sua illos bonitate deter
 misset. Sed & per hoc etiā tempus Hemanuel Constantinopolitanus Imp. apocrisarium
 suum ad Alexandrū pontif. mittens Beneuentū, magnā legationi pecuniarū uim addi
 dit, quas uerba facturū orator in mediū prius obtulit, lōgāq; eius oratio eam habuit cō
 clusionem, ut Græcorū subiectionē potius q̄ unionē occidentali ecclesie faciendā sit pos
 lictus, si coronā occidentalis Imperij, qua Fredericus iuste & debite priuatus erat, pōtifex
 Cōstantinopolitano reddere uellet. Qua de re cū accuratissimas sæpenumero cōsultatio
 nes Alexāder cū cardinalibus ac nobilitate Romana habuisset, tandē petitā coronā da
 re & simul oblatā accipere pecuniā noluit. Quibus accidit diebus, Guidonē Cremēsē
 antipapā apud basilicā S. Petri, ubi eum Barbarossa Germanorū præsidio septū relique
 rat, infelicē animā exhalare. Cui alter a cōplicitibus in idolū suffectus est Ioannes Sirmie
 sis ex Pannonia abbas, uir pridē furtis latrocinijsq; infamis, p̄c̄q; eius rei occasionē Fre
 dericus Bambergensem episcopū bene & catholicē de Alexio pont. sententiē ad eum
 misit

Anno salutis
1168.

misit oratorem, futurum ratus, ut machinatio quã in pontificẽ more solito destinauerat, A
 per boni & ut existimauit simplicis episcopi operã fateretur. Per dandam enim Alexan-
 dro pontif. & ecclesiã pacem quantumuis amplissimam Lõbardos Fredericus postha-
 bitos relinqui solos satagebat, ut disinctos postea utrosq; facilius cõficeret: sed põtifex
 qua erat prudẽtia, antiqui hostis fuit dolos callens Verulas se cõtulit, ubi nõ prius Bam-
 bergensem amicum hominẽ, cum benignẽ põtifex excepisset, iussit publicẽ mãdata ex-
 ponere, illoq; partim testes ex mandatorũ formula recusante, partim perplexa loquẽte
 factũ est, ut re nedum infecta, sed etiam uix inchoata, ad Barbarossum redierit. Dumq;
 pontifex Verulis agit, Raino, quem Tusculi dominũ fuisse ostendimus, Romanorum
 in Tusculanos odium timẽs, ipsam urbem Ioanni antipapẽ dedit. Eius em̃ intercessione
 Alemanni mõtis Flasconensis oppidi cum illo permutationẽ facere promiserunt. Ea-
 dem est expulsus. Raino autẽ cum à Flasconensibus nõ admitteretur Tusculum redire
 quãsiuit, quẽ Tusculani nedum urbe prohibuerunt, sed agro quoq; præcipitem detur-
 barũ. Isq; Verulas ad pontificem cõfugiens bene acceptus, iura quã sibi in Tusculano
 cõpeterent, ecclesiã donauit. Tusculani etiam crebris per singulos penẽ dies insulibus
 a Romano populo agitati, Alexandrum pontificem in dominũ protectoremq; publico
 consilio accersuerũt, cuius deterriti præsentia Romani motibus temperarũt. Agentem
 Tusculi pontificẽ Alexandrum Henrici regis Angliã oratores uiri ecclesiastici adierũt
 regem ipsum ab iniusta nota purgatũ, quem necis beati Thomẽ Cantuariensis archiepi-
 scopi consciũ fuisse crebris rumoribus allatum erat. Quibus auditis põtifex de fratrum
 suorũ consilio, duos ad rem inspiciendã cardinales in Angliã legatos misit. Gerebat
 eo tẽpore bellũ in Hyberniã Hẽricus, qui de aduẽtu cardinalium certior factus sese illis
 in Normandiã obuium humilemq; exhibuit. Re aliquandiu à cardinalibus discussa ad
 eam uentum est conclusionẽ, ut Henricus primorum regni cõsilio ad cardinalium præ-
 sentiam cõuocato, sese iuramẽto purgauerit: in cuius uim infra scripta pontifici Alexan-
 dro & Romanã ecclesiã spopõdit fore, ut necis sancti uiri pœnitentiam agat, cuius est
 insons insciusq; fuit, occasionẽ præstitisse sit uisus, quia illum uiuẽtem minus debito &
 honorauerit, & fauore fuerit persecutus, Ducentos insuper milites Hierosolymã mittat
 cum possibili exercitu aduersus barbaros profecturũ. Malas insuper cõsuetudines in re-
 gnum aduersus ecclesiasticã libertatem introductas emendaturũ permissurumq; quod
 haftenus prohibuerit, ut subditis suis libera sit in quoscunq; euẽtus ad Romanã curiam
 appellatio. Ad extremumq; iureiurãdo Henricus rex, quod minimẽ posebatur, sese &
 filium regni consortẽ professus est, regnũ Angliã ab Alexãdro pontifice permissum ita
 obtinere, ut neminem posthac Angliã regẽ fore declarauerit, qui à Romano pontifice
 nõ esset appellatus, Dumq; hæc per legatos in Normãdiã agit pont. Alexander, ad urbẽ
 Romam præscriptis sibi conditionibus posse accedere postulauit. Consulibus enim &
 populo pollicebatur nihil agere aut intẽtare, præter illa quã in diuinã rem ecclesiã terrã
 nerẽt. Et quũ nõ admitteretur, relicta ciuibus Tusculanis urbe, in suam & ecclesiã sunt
 Campaniam se contulit, agebatq; Signiã quãdo cardinales à Normãdiã & Angliã sunt
 reuersi, qui retulerunt multa inspexisse, plurima audiuisse miracula, quã ad beati Tho-
 mæ sepulchrũ deus ostenderat: quamobrẽ põtifex illum in sanctorũ martyrum Christi
 numerum retulit. Nec minore postea uisum est miraculo bellum, quod inter Henricum
 Angliã regem prædictũ, & filium suum secundo cãdis in beatum Thomam commissã
 anno exortum est: cui fauores incentiuumq; addidit Philippus rex Francorũ, cuius filiã
 Viramus rex Angliã iunior habuit uxore. Aquitaniaq; om̃is eius belli motibus per an-
 num quassata ad extremum latẽ cõmissis incendijs cõflagrauit. Sedatum tamen est non
 minus perniciosum q; detestabile id bellum Alexãdri pontificis opera, quam cardinali
 uno sedis apostolicæ legato ad id misso diligentẽ accuratissimamq; adhibuit. Eodemq;
 anno pontificatus Alexandri quintodecimo Fredericus Imp. paratiorem superioribus
 exercitum iam quinto in Italiã duxit: & quia in Montisferrati marchionis fauoribus
 plurimũ fideret, per montem Cinisiũ iter fecit, & primis in Alpiũ descẽsu castris ad Se-
 cusam substitit, quod oppidũ socijs bello urbibus Lombardis fœderatũ, dolo magis &
 li mula-

A simulatiōe pacis q̄ uiribus captum diripuit, igniq̄ uastauit. Inde Asiā delatus, quæ urbs
 & ipsa societati accesserat, multa in illam comminatus est: quorū timore perterritus mol-
 lior populus, præsidio quod à socijs inerat dimisso, urbē Frederico dedit. Elatus bino ad
 urbes quas adierat successu Fredericus, Monteferratensibus, Papiensibusq̄ non magis
 urgentibus, q̄ opem afferentibus, Alexandriā delere cōstituit, quam & furore plenus im-
 petijt. Sed pluuia Octobri iam medio dies quatuor cōtinuata, Tanarusq̄ amnis alueo ef-
 fusus magno Alexandrinis præsidio fuerunt, quæ incommoda Fredericus Ferratēsisq̄
 marchio & Papiēsis, quo superabundabāt odij in obsessos ardore, ad eō tolerarūt, ut uel
 de cœno & aquis oppugnatio ter quaterq̄ fuerit intētata: & quū sociorum quod inerat,
 freti præsidio pari odio audaciq̄ Alexandrini resisterent, menses quatuor asperæ hye-
 mis obsidio continuata est. Ad prima autem ueris signa sociæ bello ciuitates opē obses-
 sis ut afferrent mouerunt, annonā nauibus aduerso Pado Tanaroq̄ fluminibus, & simul
 terra carris copiosissimam cōportantes. Iamq̄ Terdonam tātus attigerat exercitus, quū
 B Fredericus dolo in Alexandriā diu struēto, ut consumeret accelerauit, cuniculos ille in
 urbem perducētes occulte suffoderat, quibus milites armatos ingredi singulos oportebat.
 Nihil itaq̄ magis obstabat patrando facinori q̄ obsessorum peruigil perpetuaq̄ cus-
 todia, quare astu imperator simulato ab aduentante inimico exercitu timore obsessos
 blande allocutus, pacē illis obrulit, quam aliquot dierū induciæ præcesserūt: dumq̄ fessi
 diutina tot mensū obsidione Alexandrini curis solutiores dormiūt, hostes cuniculo sin-
 guli quidem, sed contigui in urbem subrepunt. Exciti tñ nocturni uigiles turmā hostilē
 tacitam in tenebris hallucinātes potius q̄ insipientes, hostē adesse, captam esse urbem
 clamoribus significarunt: ad easq̄ uoces Alexandrini raptis armis irruētes, eos qui intra-
 uerant, trucidant, & cuniculo repagulis firmato, eruptione facta, armatas Frederici co-
 hortēs ad portā expectantes ingēū in ipsis cōmissa cæde ad imperatoris usq̄ tentoria re-
 pulerunt, nec prius in urbem ingressi sunt, q̄ impositū fossæ, urbi supermināens castellum
 C igne supposito cremauerunt. Dies tunc illucescebat Christianis celeberrima dominicæ
 resurrectionis, cuius reuerētia sociorum bello populorū exercitus prælium inire scelus
 duxisset: sed e contra Fredericus, sicut Alexandrinos per eam celebritatē quietiores cau-
 tioresq̄ opprimere quæsiuit: ita oblatā festæ omnīū diei occasionem fugæ accepit, & ua-
 sis in exercitu ad crepusculū conclamatis, eductis copijs, castra, quæ speciem oppidi præ-
 seferrent, cremari iussit. Qui uero Papiā petere intendebat, Terdonam uersus iter facere
 cogebatur: quare sedentes ad Terdonam socij bello populi, uisis, quæ præcedebant qua-
 drato agmine hostis sui turmis, cum ea quæ apud Alexandriam nocte erant facta ignora-
 rent, se ad præliū parauerunt, sed uno eodemq̄ tempore, quid apud Alexandriam ge-
 stū erat, & Fredericum flexo sinistrorsum agmine ad Guillā oppidū prima fecisse castra
 nunciatū est. Erant in regione nobiles utriq̄ partiū pariter affecti, quibus intercessorib.
 de pace agentibus, res cōpromisso & inducijs sedari cœptæ sunt, Fredericoq̄ Guilermo
 Colonienſi archiepiscopo, Gerardo de Pozascha Taurinensi capitaneo, & Ricardo de
 D sancto Nazareo Papiēſi partes suas, socij bello populi Giberto Pisci Mediolanensi, Ge-
 rardo de Gambara, Brixianos, & Guilermo Veronenſi suas & ipsi partes cōmiserunt. Cō-
 scriptis cōpromisso, induciarumq̄ fœderibus primores sociorum bello populorū impe-
 ratore salutato, iter in patriam inierunt. Ipse aut̄ omnes blande allocutus, Papiam se cō-
 tulit. Redētes in patriā sinistro Pado sociorum exercitus, cum Placētia appropinquas-
 sent, Cremonēſibus obuiarunt consulibus, qui copias suas ad Carrotiū de tempore illius
 moræ in castra socialia perducturi, tardiuscule profecti erant, creditumq̄ est cōsules præ-
 dictos, Papiensium amicitia retardatos, fidē ea mora socijs sefellisse. Quod cum Cremo-
 næ rescitū est, consulis successores dati, & illorū qui primores urbis erant, palatia solo e-
 quata sunt, ceteri Lombardia populi inducias in castris factas laudauerunt. Sed paci cū
 imperatore constituendæ non prius uacandū esse duxerunt, q̄ Alexandri pontificis Ro-
 mani pacis & quietis ratio esset habita, quin etiā Veneti, quorū suasiōe arma principio
 in Fredericum à Veronēſib. Paduanisq̄ capta fuisse ostēdimus, ut rebus etiā suis consu-
 lerent admoniti sunt. Sebastianus enim Zianus, quem anno ante tertio ducem creatum
 fuisse docuimus, Hemanuelis Græcorū imperatoris bellum Venetis graue onerosumq̄
 esse intelligens, pacē ab illo terq̄ quaterq̄ petierat. Isq̄ insolēs imperator Henricū Dan-
 Y dulum

dulum oratorē ad se missum, q̄ legationem suā conslāti animo exequeretur, cōtra ius gē
 tiū uisu obtenebrarat, candentibus æneis oculis appositis, quē tanq̄ de pace tractaturus
 uocari iusserat. Quamobrē Veneti Lombardorū consilio usi pacē cū Frederico occide-
 tali imperatore constituerunt, pauloq̄ post cum Guilelmo rege Siculo fœdus in annos
 uiginti ea inierūt cōditione, ut pacis bellorumq̄ societas utriusq̄ esset. Ut autē ad Almeri
 cū Hierosolymę regē reueriamur, Is cū Charras aliquādo obsedisset, potiundī quidē spe
 nō caruit: sed à Milone quodā de planta seductus pecunia à Soldano accepta abiit re in
 fecta, pauloq̄ post idē rex in Ascalonā urbē egregiā duxit, cui expugnandā Hemanuel
 Græcorum imperator contra ac cōsueuerat magna subministravit auxilia. Et tamen Al-
 mericus paradīs cōmeatib. qui exercitū importarent, adeo negligēs fuit, ut annona in
 castris deficiēte obsidionē alioquin feliciter successurā soluere sit coactus. Eo autē Alme-
 rico haud diu post defuncto suffectus est in sextū Hierosolymę regē Balduinus filius, q̄
 & si lepra percussus fuit, regnū fortiter prudētēq̄ administravit. Et in Italia interim Frede-
 ricus imperator in meliorē mutatus esse sententiā uidebat, qui Italiā intelligens iniurijs
 quas forte intentaret resistere paratā, pacis dādā pontifici & ecclesię primus habuit me-
 tionem, tresq̄ è collegio cardinales ab eo euocati, cum sedis apostolicę legationis titulo
 accesserūt, & Papię cōuentus est habitus, cui Lombardę, societatis oratores sedulo
 interfuere. Petierunt à Frederico cardinales pacē, per quam pont. Ro. suā & ecclesię iu-
 ra tā spiritualia q̄ tēporalia reciperet, retineretq̄ intacta, & Lombardi subiectionis mo-
 dum postularunt, cōferēdorūq̄ tributorū cōsuetudinē obseruari, quā Carolus Magnus,
 Ludouicus & Lotharius cōcessissent. Agebaturq̄ pontificis, & sociorū bello Lombar-
 dorū nomine, Hemanuelē Constantinopolitanū imperatorē, & Guilelmū regē Siciliae
 pacis quæ fieret fœdera tenere. Frederico autē iniqua postulante conuentus est dissolu-
 tus & cardinales Ananiā apud pōtificē, Lōbardi in urbes quisq̄ suas, re infecta, rediere.
 Paulo deinde post rescitū est, Fredericū priusq̄ cōuentus fuerit inchoatus, copias è Ger-
 mania nouas accersitū misisse, quas quū exploratores breui affuturas renunciassent, Pa-
 piensem, Comensemq̄ agros Mediolanēses populationib. infestauerunt, Alexanderq̄ pōt. G
 ut Frederico Papiensibusq̄ rem molestā faceret, Alexādrīā urbē nouam dato episcopo
 exornauit, & Papiensem ecclesiā crucis & pallij dignitate priuauit. Annus aduenerat pō-
 tificatus Alexādrī septimusdecimus, qui & salutis quintus septuagesimus supra undeci-
 es centenū erat: cuius anni mēse Iunio Frederici imperatoris copię, & quidē ingētes per
 Domussulę saltū peruenerunt Comū, & sociorū bello, Veronensīū, Brixianorū, Noua-
 rensīū, Vercellensīūq̄ militia, Mediolanensib. praesidio accessit, adeoq̄ ardentis in præ-
 liū animi fuerunt socij, ut irruiturum à Como furibundū hostē aperto campo, & ut dixē-
 runt sub dio expectare uoluerint, ductumq̄ maximo apparatu Mediolanensis populū
 charrotiū in rus Barisanū: quō quum esset ad horā diei tertiam uētum, impatientes morē
 Mediolanenses septingēti equites Comensi agro, quā hostis uenturus nūciabat, tria mi-
 lia passus progressi sunt. In quos à longe uisos Fredericus trecentos primū equites, inde
 alias post alias turmas inuicē penē contiguas immisit, ut repulsi Mediolanēses multis ac-
 ceptis uulneribus ad charrotiū primo de fuga substiterint, additaq̄ Mediolanēsiū, & H
 sociorū pugnæ ardori, quē præ se ferebat, resistēdi necessitate, uexilla charrotio ubi ser-
 uabantur euulsa sunt. Structaq̄ acies hosti opposita, & Fredericus iā totis copijs in præ-
 lium paratus ardentissimusq̄ aduolauerat, primus in tanto conserēde manus ardore Fre-
 derici signifer quum aquilā in confertos hostes temere intulisset, confossus, aquilaq̄ pri-
 marium imperatoris signum in hostium potestatem facta est: quo in loco cū pugna effec-
 atrox, & multi hinc inde caderent, alijs etiā locis multa cōmittebatur cædes, ut neutri su-
 perarent ne hostē an superarētur intelligere possent. Fredericus uero ad aquilę suę ca-
 sum ira potius q̄ timore percitus, impetū in hostes inconsultius fecit, dumq̄ multos ma-
 nu etiā, ipse sua uulnerat, interficitq̄, equo suffosso prolapsus occubuisse creditus est: ad
 quam imperatoris cæsi famam pariter in utroq̄ exercitu conuolantē, & ardentiores ani-
 mis Italici impressonē fecere, & Germani pedem primo referre, post fugā sensim com-
 mittere cœperunt. Nec fuit eo in prælio, quod parī utrinq̄ odio cōmissum est, qui supe-
 ratum concertatorem premio uel ingenti promisso seruare uoluerit: fugientī uero mul-
 tos Ticinus amnis absorpsit, & plurimi eorū ignari itinerū ad hostium oppida castellaq̄
 delati,

An. sal.
M. c. lxxv

A delati, partim cæsi, partim sunt capti, maior tamē pro numero cædes in Comensibus Papiensibusq; cōmissa est. Facta de impedimentis & cæsorū spolijs præda militi est concessa. Erat Comi uxor Frederici, quæ mutata ueste uirum funere regio prosequi satagebat, & quæsitū biduo cadauer non inueniens à Mediolanensibus, per oratores petierat, cum die à cōmisso prælio quinta Fredericus Papiæ habitu comitatuq; imperatorio urbē per ambulare prius est conspectus, q̄ eum uiuere uel Papiensis populus rescisset: postq; & uxor & uiri ecclesiastici ingens multitudo, quos iturus in prælium imperator Comi dimiserat, Papiam ad eum cōuenerunt, multi eorum ea fuerūt audacia, ut in faciem illi dicerent persecutionē ecclesiæ, qua tādū Fredericus debaccharetur, Germanos & suo imperio subditos luere. Ad quæ uerba audentiores facti episcopi & archiepiscopi numero multi quos secum imperator duxerat, illi sunt protestati sese, nisi Romano pōtifici & ecclesiæ pacē breui dederit, eum derelicturos, cui successorē ab electoribus dari postulent. Quibus minis deterritus Fredericus Magdaburgensem, Maguntinumq; archiepiscopos, & Normacensem electum oratores ad pacem cum Alexandro pontifice constituendam destinauit, misitq; Ananiam: cuius pacis tractatum conclusionemq; quia maximi ea momenti in multorum maximorumq; regnorum rebus fuit, & ut uolumini quod satis creuit, modus detur, in librum sextumdecimum deferemus.

BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE imperij Romani, Decadis secundæ, Liber Sextus.

PACTIS fœderum ue formulam, quæ apud Ananiam, aut à pontifice Alexandro petita, aut oratoribus ab illo denegata est, omittimus, q̄ eandem postea sæpius contigit uariari. Id enim solū Ananiæ cōclusum est, ut pōtifex Bononiam, Fredericus imperator Mutinam se conferrent. In qua locorum propinquitate, & principes ad colloquium conuenire, & omnia posse feliciter meliusq; componere apparebat. Delatus itaq; ad Garganū montē Alexander, magna q; fretus Guilelmi Siciliae regis liberalitate, tredecim illius trémes, quas repperit paratissimas, apud Vestā urbē suis onerauit cum prælatis magnisq; uiris & cætera curialiū turba, tum etiā equis albis quibus pont. Ro. iter faciens uti consuevit: & licet aduersa aliquando usus sit nauigatione, Palerofam tamen post Alexam insulas, deinde Iaderam, Lyburnorū ciuitatē cum integra classe peruenit. Inde Venetias cum nauigasset solenni pompa, quam Sebastianus Zianus dux ac curatissime parauerat, à Venetis est exceptus. Prius uero q̄ pont. Vesta moturus esset, sex cardinales cum omni totius curiæ equitatu Bononiā terra præmiserat, nō magis hospitium sibi & curiæ paraturos, q̄ securitati & solitis Frederici machinationibus consulturos. Factumq; est, ut eodem non magis tempore q̄ die pontifex Venetias, cardinales Bononiam, & Fredericus Mutinā attigerint. Libet nūc cætera à Christianis alibi gesta suo etiam huic temporī accommodare, Cremonenses, Terdonensesq; magna uis leuitatē, quo tempore pont. Vesta moturus erat, posthabitis sociorū bello fœderibus Frederico adhaeserant. Et in Asia cum Noradinus Turcorum rex obisset, Saladinus quidam illi susceptus est, qui uir omnium quos seculū illud in gente barbara tulit, fortissimus prudentissimusq; fuit, adeo ut rege Aegypti per arma capto occisoq; Aegyptū sibi Syriāq; subegerit: Christianos uero apud Hierusalē & alibi in Asia agentes breui fuerat cōfecturus, nisi eodem anno & propemodū mense quo ipse à Turcis, à Christianis Balduinus in regē fuisset assumptus. Is em̄ quartus Balduinus, & si lepra sicut diximus, erat tactus, nec animus illi nec rei militaris peritia inferior habebatur. Cum enim ad tertium utriusq; regni annū apud Ascalonē prælio concurrissent, maiores Saladini copias Balduinus fudit, & altero item prælio apud Tyberiadē cōmisso inter eos, uiginti milia Saracenos, Turcos, & Arabas præsentē Saladino minores copię Balduini profligarūt. Profecturus uero minoris Asiae, Armeniae, & Lyciæ olim regnis, quam maiorē Turchiā nūc appellant, Saladinus, Soldanum præfecerat gente Turcum, paucis admodum copijs attributis, cū quibus tantā prouinciā administraret. Itaq; Saladino tantis implicito bellis, quāta aduersus Aegyptios Christianosq; eum suscepisse ostendimus, Hemanuel secundus Græcorū imperator subiiciēde sibi Turchiæ animū adiecit, & copijs quidē ingētib. paratissimisq;

raptim ductis, Ciliciam primum, spoliando, urendoq; subegit. *Asiam minorem* ingressus ad Cuneū usq; urbem prouinciæ primariā peruenit. Soldanus interim copijs armatorum decem miliū magno labore cōtractis, haud longè à Cuneo desedit, præsentia cuius spe ea urbs regia Turcorum amantissima sustentabatur. Tactus uero erat Soldanus regni ambitioe, & si forte de Saladino aliquid durius accidisset, illi succedere expectabat. Quare multis Hemanuelem orauit, ut parte earum ciuitatū, quas ceperat retenta, quod erat reliquum sibi relinqueret, scœdera secum quæcunq; præciberet inuito. Et cū Hemanuel Cuneum obstinatius petens in illū ducere pararet, ingenio barbarus astuq; rebus suis consulere perrexit. Fuga nanq; simulata fauces montium arctissimas est ingressus. Quem Hemanuel euestigio est insecutus, futurū ratus, ut eo exercitu oppresso, Turchia omnis in suā fieret potestātē. Sed aditib. ubiq; repagula præsidiaq; barbarus ita apposuerat, ut quamprimū ingressus fuit, Hemanuel sese cum omni exercitu interceptum inuēstus, & omni destitutus spe salutis intellexerit. Actumq; erat de eo exercituq; præsi si Soldanus perfidia in Saladinū usus, regno qd̄ ambiebat imperatoris Græcorūq; præsidia uoluisset magno beneficio comparare. Nihil enim ultra captis imperatori & Græcis præscribens, q̄ ut ijs quæ de Turcis ceperant, redditis pacem secū post hac cōstanter ser uarent, eos abire permisit. Vt autē ad pacem Italicam redeamus, annum agebat in pontificatu Alexander duodeuigesimū, qui & salutis septimus septuagesimusq; supra undecies centenum erat, quando Venetias mense Martio in patriarchiumq; quod in Riuaalto est, applicuit: quo in loco eum euestigio conuenerunt Frederici oratores, suspectā allegantes Bononiam urbem, apud quam locus conuentui fuerat destinatus, & re in concilio discussa, constituendæ pacis dicta dies Ferrariam est mutata. Pontifex interea turbæ nobiliū, & omnifariam populorū, qui ad eius conspectū undiq; conuenerant satisfacturus, dominica die ieiunij celeberrima, cuius diuini officij uerba penè omnia læticiam præ se ferunt: in euangelistæ Marci basilica rem diuinam fecit, & auream rosam de eius diei more Sebastiano duci honoris gratia dedit: qua in celebritate populis, q̄ undiq; confluerant, nihil gratius fuit aut admirabilius, q̄ habita à pontifice eloquentissimo homilia. Postridie huius diei pont. profectus Venetijs, duce & maxima parte nobilitatis Venetæ deducuntibus, Ferrariam se contulit. Quo item in loco uariantibus imperatoris & sociorum bello populorum sentētijs mutatus tractandæ pacis locus ea conditione Venetijs designatus est, ut sese Veneta respublica sacramento obligaret, non admittendū Venetijs imperatorē, priusq; à suis oratoribus conclusam pacē ipse iurciurando solenniter confirmasset: Venetorū autē sponsione scripto allata iterū pont. duce Sebastiano deducente, secundo Pado Venetias est delatus. Qua in urbe pacem ea forma, quam Alexander pont. semper antea petierat, Frederici oratores ecclesiæ concesserunt: Guilmo autem regi Siculo pax in quindecim annos, & socijs bello Lombardis sex annorum Inducitiæ fuerunt datæ. Satis memores sumus supra à nobis scriptum esse Alexandrū pontificem pro Hemanuel Constantinopolitano imperatore pacem æque ac pro rege Siculo semper antea postulasse, ut mirari cogamur imperatorem ipsum in conclusione Venetijs facta fuisse præteritū: sed quod scriptores nō tradūt, à quib. hæc sumimus, nostra fert opinio ipsum imperatorē tunc à Turcorum Soldano, sicut ostendimus, interceptū à pontifice pro mortuo fuisse omissum. Fœderibus pacis ad tertium q̄ inchoata fuerat mēsem conclusis, scriptoq; solēni, quod legimus firmatis, Fredericus imperator Clugā, & paulo post permitente pōtifice, Venetias est deductus. Postera aduētus sui die, in qua apostoli Iacobi natalicijs uigilia obseruabatur, pontifex ad fores intrinsecas basilicæ Marci euāgelistæ sella sedens ornatissima, Fredericum imperatorē expectauit: qui cum attigisset uestibulū, dimissa humeris purpurea chlamyde qua induebat, in terrā cernuus, ac planè prostratus pontificis pedes exosculatus est: & pont. illum manu subleuatū ad oris osculum admisit. Itum est inde ad sacrum, & quidem gemmis ornatissimum preciosissimis basilicæ altarium. Quo item in loco celliore conspecti sunt orbis Christiani principes sese inuicē amplexantes. Paulo post profectus Veneta urbe Fredericus, cum Rauennā, et inde Cesenam se contulisset, Bretenorium Romanæ ecclesiæ oppidū sibi retinere conatus est, quod tamen requisitus breui reddidit. Et pont. Alexander cum suis triremib. tredecim, alijsq; quatuor quas Veneti addiderunt, deducente usq; Rayennam Sebastiano duce

A duce ad Sipontinum Gargani mōtis portum, unde uenerat est reuersus. Inde per Troiā
 Beneuentumq; ad Casinensem saltum delatus, contulit se ad Ananiā. Quod cum intelle-
 xisset Ioannes ille Sirmienſis antipapa, in castelli Montifalbani latebras se abſcōdit. Ro-
 mani uero quam eccleſiæ atq; omni Italiæ datam eſſe cernebant optatiſſimam, & ipſi pa-
 cē à ſuo præſule popoſcerunt, miſſis urbis primoribus ſeptem uiris, quib. facultas com-
 ponendī plenaria eſt attributa. Nihil uero accuratius egit pontifex, q̄ ut conſulibus om-
 nino poſthabitis dominiū urbis ſibi plenarie permitteret, uenitq; Tuſculum quo ma-
 ius populo Romano ſui & curiæ faceret deſideriū, nec potuit euincere, ut annis iam
 quiquaginta continuatus tolleretur abuſus, quin actū eſt ut creati à populo cōſules nō
 prius ad magiſtratum cuſtodien-
 dæ urbis admitterentur, q̄ fidei ſeruādæ pontifici, & ec-
 cleſiæ ſacramēto ad eius pedes adacti eſſent. Rediitq; tunc tertium Romam Alexander
 pontifex, & Lateranensem primo, poſt cæteras inuiſens urbis baſilicas ſeſe populo ſalu-
 tandū adorandumq; paſſim exhibuit, & paulo poſt ut eccleſiam à ſchiſmatis labe multis
 ante annis inquinatam cōmodius reformaret, conciliū generale ex orbe Chriſtiano, ad
 quod ingens cōfluxit multitudo, Laterani celebrauit. In quo præter cætera, Chriſtianiſ
 omnibus ſub eccleſiæ cenſurarum cōminatione inhiſcuit, ne ferrum, ligna, armaq; barba-
 ris infidelib. importarent. Quo anno Venetijs deſuncto duce Sebaſtiano Ziano aureus
 magiſter Petrus eſt ſuffectus. Et imperator Conſtantinopolitanus ſecundus Hemanuel
 moriens Alexium puerum, cui Agnes Philippi regis Francorū filia eſſet ſponſa, reliquit
 imperij ſucceſſorem, Andronico quondam Græco regia proſapia oriundo, ea conditio-
 ne in tutorē curatorēq; ſibi dato, ut imperiū ipſe aliq̄t annis p̄ puero adminiſtraret. Per
 quod item tempus rex Hieroſolymæ quartus Balduinus Saladino Turcorum regi præ-
 ſtantiffimo quotiens congregaretur fortiter reſiſtebat. Et tamen illius uirtutem eximiā,
 & ſuum ipſius lepræ incōmodum ſecum reputans, futuris Chriſtianorū Aſiæ rebus pro-
 ſua prudentia proſpicere conſtituit. Cum enim deterrente morbo uxorē ducere noluiſ-
 ſet, liberorum ſpe deſtitutus, nepotes quæ ſiuit relinquere ſucceſſores: duas nāq; ſorores
 ſuas in matrimoniū collocauit, quarū primogenita nomine Sibylla Guilermo marchio-
 ni Montiferrati, Longaspata cognomine appellato nupſit, quæ primo anno filiū pepe-
 rit, cui Balduino fuit de auunculi nomine appellatio. Ad annum quoq; in quo prædicta
 contigerunt, qui erat primus octogelimusq; ſalutis ſupra undecies centenum Alexāder
 pontifex Romanus gloria magis q̄ annis plenus Romæ diem obiit, cuius fuit ſucceſſor
 tertius, Lucius Luca urbe, & gente nobili oriundus. Per cuius tēpora pōtificatus, & Hie-
 roſolymæ regni, & Græcorum imperij uires peſſum ire cœperūt. Andronicus enim quē
 Alexij curatorē à ſecundo Hemanuele relictum fuiſſe oſtēdimus, id ambiens imperium
 multa in hunc maxime modum machinatus eſt: gentem Latini nominis, quæ frequentif-
 ſima tunc temporis partim conuerſabatur, ſuis conatibus maxime aduerſaturam ſuſpi-
 cabatur. Quare tantū apud populū nobiles q̄, & ipſum imperatorē egit, ut gens ipſa non
 magis publico edicto, q̄ furibundo impetu ſit expulſa. Et breui poſt nauigantem laxan-
 di animi gratia imperatorē Alexium in mare præcipitatum necauit. Iſq; ſumpta eueſti-
 gio purpura, imperator à ſatellitibus complicibusq; declaratus, omnes in curia & ciuita-
 te primarios horrenda ſuſtulit occiſione. Quæ dum Conſtantinopoli agerentur, Guilel-
 mus Longaspata Monteferratēſis Balduini regis gener, & alterius Balduini infantis ge-
 nitor Hieroſolymæ eſt deſunctus. Quare Balduinus rex ingraueſcentis cum ætate mor-
 bi ſui, & nepotis, quem deſtinauerat ſucceſſorem ætatis, & ſimul uirtutis Saladini hoſtis
 periculum animo metitus, præſidiū regno ſimul & nepoti per nouū ſororis Sibyllæ ma-
 trimoniū afferre quæſiuit, eamq; adoleſcenti Pictaua gente oriūdo Guidoni de Luſigna
 no dedit uxorem, ea conditione dotis ſcœderibus adiecta, ut quando ſe rebus humanis
 eximi contingeret, Guido pro nepote Balduino, quo ad pueritiam ſupergreſſuſ eſſet, gu-
 bernandū acciperet. Ingreſſusq; regiam Guido, permittente rege, omnia adminiſtrauit.
 Lucius autē pontifex Romanus dum hæc fiebant, conſules à Romanis deponi curauit,
 multo enim ex nobilitate populoq; Romano ope & auxilio, quos iā dū ea tyrannis ad-
 rapinam omnia conuertens ſatidiffet, innitebatur. Sed adeo cōſularis factio præualuit,
 ut Lucio urbe deturbato in fautores ſuos crudeliter ſit ſæuitum: nouo enim apud Roma-
 nos exemplo quotquot pontifici ſtuduiffet compertum eſt, qui fuga ſibi rardius cōſulue-
 Blondus.

Anno ſal.
M. clxxxi.

rant, effossis oculis sunt cæcati, & pontifex fugæ suæ necessitate ad bonū conuersa con-
 silium, quod Romæ destinauerat, Veronam concilium cōuocauit, rebus Hierosolymæ
 titubantibus suppetias allaturus. Nam Guido Lusignanus in regni Hierosolymitani ad-
 ministracione, quam quartum Balduinum regem sibi cōmisisse ostendimus, adeo elatus
 imprudensq; fuit, ut eum rex breui deijcere sic compulsus. Quinetiam rex nepotis re-
 gniq; rebus consulturus, illum ut erat puerum in regem declaratū de more inunxit, Ber-
 trando comite Tripolitano in pueri ipsius regis tutorem regniq; administratorem solen-
 niter cōstituto. Per quæ tempora Saladinus regni Hierosolymitani terram cum magno
 aggressus exercitu, ingentem pecoris hominumq; abegit prædam, & congressos præda-
 toribus Christianos milites, in queis templarij fuerunt multi, maiori ex parte occidit. Ea
 & similia futuræ desolationis regni Christianorum indicia quum optime recognoscerent
 Heraclius patriarcha Hierosolymitanus, & hospitalis peregrinorum Hierosolymæ ma-
 gister, Veronam ad Luciū pontificem, & inde eo suadente ad Philippū Francorū regē
 se contulerunt, opem rebus afflictis Hierosolymæ postulantes. Philippusq; cum ire non
 posset, multos milites Hierosolymam ituros in Italiam ad pontificem misit: nec interea
 quieuit in male quæsito imperio Andronicus, nam Guilelmus Sicilia rex illatā Latinis
 ex imperio iniuriam sui animi generositate ulcisci perrexit, qui nauali terrestriq; expedi-
 tione Thessalonicam Macedonia urbem aggressus eā cepit, & multas Græciæ ac Thra-
 cianæ urbes, partim afflixit, partim sibi parere coegit. Andronicus enim qui se Cōstantino-
 politanis odiosissimum esse intelligeret, nullas in Guilelmum copias aut mari, aut terra
 educere est ausus, quin potius urbi seruandæ intentissimus fuit: huic suspecti diuersis in-
 simulati causis, aut interfecti, aut si pudor aliquid mitius agendum suauis, exilio sunt dā-
 nati. Qua impulsu necessitate Cōstantinopolitani Isach quendam imperiali & ipsum p-
 sapia genitum ex Peloponneso uocatum imperatorem tumultu concito acclamauerūt.
 Isq; populi multitudīne stipatus Andronicum prælio superatum, captumq; singulis mu-
 tilatum membris, uitam in acerbis cruciatibus finire curauit. Andronici morte in Italiam
 nunciata, quæ fuit tertius Lucius pontifex Romanus, Guilelmum Sicilia regem qui cū
 Isach nouo rege Cōstantinopolitano pacem composuerat, Hierosolymam mittere, cui
 & Philippi regis Francorum ingentem militiam, & alios quotquot ex orbe Christiano
 Veronam ad edictum conuenire iusserat, addere intendebat. Sed nuncij hæc cum Gui-
 lelmo rege Siculo acturi uixdum à pontifice profecti erant, cum sanctus ipse pater Ve-
 ronæ defunctus est. Cui Urbanus tertius ex gente Cribella Mediolanensi pontifex est
 successus. Eodemq; in tempore primus Fredericus occidentalis Romanorum impera-
 tor, Henricum filium prouincijs & urbibus, quas de Italia Romanum tunc possidebat
 imperium præfecit: per quod tempus cum aureus magister Petrus dux Venetiarum A-
 drenses cogere uolens, ut & archiepiscopum suum curarēt Gradensi patriarchæ defer-
 re, illi tunc quartum Veneto rebellantes imperio, Belæ tertio regi Vngaro adhaerunt.
 Paulo autem priusquam Lucius pontifex Romanus, Veronæ sicut ostendimus, diem
 obierit, Hierosolymæ quartus Balduinus lepra magis quam senio confectus interierat,
 Quintusq; Balguinus nepos puer & ipse rex successerat, cuius regni curam Tripolita-
 nus comes, sicut defunctus uoluerat senior Balduinus, gerere nequiverat, quod Sibylla
 pueri mater, Guidoq; Lusignanus uir suus uerbis taliter responderant, ut uim illo repe-
 lendo, si abnuisset, eos apparuerit illaturos. Dumq; res ipsa magnis Christianorum Hie-
 rosolymæ agentium simultatibus tractatur, Balduinus puer regni Hierosolymæ Chris-
 tianorum septimus ad octauum auunculi necis mensem defunctus est. Eam pueri regis
 mortem Sibylla genitrix præcognitam texit, futurum quod apparebat uerita, ne Tripo-
 litanū comitem populus & militia omnis in regem Hierosolymæ accersirent, multisq;
 astuta mulier non magis pollicitationibus blanditijsq;, quam largitionibus à patriarcha
 episcopis, proceribus, magnatibusq;, Guidonem uirum suum præsentem & ipsum in-
 stantem Hierosolymæ regem creati obtinuit. Tulit uero grauitè tantam iniuriam Rai-
 mundus comes Tripolitani, & debito commotus uindictæ ardentissimus studuit, que
 non magis æmuli Guidonis regis, quam suam ipsius & cæterorum Latini nominis po-
 pulorum rem in Asia euertit. Inducias nanque cum Saladino constituit, quæ Tripolita-
 num comitatum à fauore Christianorum penitus separarunt. Quin etiam Tyberiadis &
 Galilee

Galileæ principatum hæreditate tenentē nobilissimam mulierem sibi matrimonio copulans, eundē quoq; principatum regno Hierosolymæ per nuptias abstulit. Erant tamē tunc temporis Saladino cum Christianis omnibus generales induciæ, quas uir astutus abrumpere satagebat, cum fortuna eius consilijs fomentum addidit. Mōtis regalis Christianus princeps multa trans Iordanem deditione tenebat. Saracenis undiq; continentia, à quibus Hierosolymam annona perpetuo anni tempore importabatur: is princeps inconsulto ac penitus inscio rege inducias temere uiolauit. Quod cum intellexisset Saladinus, Turcis, Saracenisq; omnibus Asiaticis per nuncios & literas suasit utendū esse omniū maxima, quam tunc discordes Christiani præberent, sui ipsorum exterminij occasione, effecitq; celebrata per Asiam Saladini fama & autoritas, ut nō magis subditi ad edictum, q̄ alij barbari ad tanti uiri suasiones in maximum conuenerint exercitum, in quo equites quinquaginta milia præter peditatum penè innumerum fuere. Qui uero nullum ad Hierosolymā tutum habituri fuerant iter, in quo aut saltus inuij, aut annonæ defectus, aut oppositæ Christianorum copiæ nō fuerint tardaturæ, barbari per Tripolitanum Tyberiadisq; & Nazarenum delati agrum omnia pacata quietaq; inuenerunt. Vnde prima ad Acconem, quæ & Ptolemaida, castra metati sunt. Inerant uero urbi religiosorum Christianæ militiæ principes tēpli, & hospitalis Hierosolymæ magistri, quibus eam urbē à regibus Hierosolymæ concessam fuisse ostendimus: hiq; ad primum hostilem impetum, qui kalendis Maij factus est intrepide eduxerunt, ac prælio sunt congressi. Pugnatum est dispari ualde copiarum numero dispariq; uirtute, q̄ pauciores multo religiosi milites magnam eadem in barbarorum multitudine ediderunt: nec cessit uictoria Christianis incruenta, q̄ hospitalis magister uir fortissimus, & meliores quiq; ex suis in prælio ceciderunt, quæ clades accepta multo magis rem Christianam q̄ illata barbaros afflixit. Raimundus interim Tripolitanus comes barbarorum inducijs parum fides Tyberiadem communiuerat, in quam Saladinum respicere intellexerat, & uxore sua ibidem relicta Tripolim se contulerat, apud quem tantum ualuerant Christianorum preces, ut Guidoni Hierosolymæ regi cōciliatus à barbarorum inducijs discesserit. Quamobrē Saladinus Accone ommissa, Tyberiadē obsedit. Confugerat à kalendarū Maij prælio Hierosolymā templi magister, quo & postea Raimundo Tripolitano comite impulsoribus Guido rex copias quotquot Christiani Asiæ poterant dare coniunxerat, dūq; Christiani in Tyberiaide obsessi barbarorum oppugnationibus intrepide fortiterq; resistunt, coactum apud Hierosolymam exercitum Guido rex, Raimundusq; Tripolitanus, & templi magister diuisis inter se muneribus eduxerunt, & uerso ad Tyberiadem urbē obsidione leuandam agmine, primo ad fontem Sophorianum castra fecerunt. In quos Saladinus & ipse impiger magnam copiarum partem immisit. Dumq; secundis castris Christiani thronum Etlim aquis abundantem uicum petere contendunt, obuij hostes innumera multitudo præoccupauerunt: & Christiani prælio, quod tota die ad noctē continuatum erat defatigati, in arido campestri loco castra firmare coacti sunt. Dies erat nonarum Iulij quarta, in cuius ardore fessum prælio & itinere militem, cōfectaq; caumate & labore iumēta, aquis reficiendi nulla penitus facultas fuit. Eademq; nocte Saladinus ommissa Tyberiadis obsidione, ad suos cum toto exercitu se contulit. Fuisse traditum esse Christianos milites in prælio expeditos equites triginta, milites quadraginta milia, quibus facile fuisset, quadruplo maiori barbarorum exercitui resistere: sed quamprimū hostes qui tota laceffiuerant nocte, ad auroram structa acie cœperunt impetere, cōfecta siti, caumate, & uigilia nostrorū non magis iumentorum quam hominum corpora prestinū amisisse uigorē, ac planè sopita esse sunt uisa: & qui ternos quaternosq; singuli fugare prostrernere ac cōficere soliti fuerant, uice mirandum in modū uersa seni septeniq; singulis hostium fugabant, ut fuga prius ad ortum solis dissipatioq; nostrorum sit uisa, quam prælium ordine potuerit inchoari: dumq; duces Christiani partem fugientem, dilabentemq; acie militem detrahunt, partim reprimendo ferocienti hoste se cōtinent, fœda & aliàs inaudita in Christianis commissa est fuga: de qua tamen paucissimi sunt prolapsi, quòd nedum fugientes singulos, sed eos etiā qui globati positis armis manū dabant, barbari trucidabant. Tripolitanum comitē ab amico barbaro Tyrum fuisse deductum, fama increbuit: Guidonē regem, & templi magistrum cum notioribus nostrorū

militib. seruatis, Saladinus uinctos abduxit. Eaq; in miserabili clade magna crucis salu-
 tiferæ pars amissa est, nec uero cessauit sicut alibi assolet, cū fine prælij nostrorū cædes,
 quod religiosos Saladinus quotquot seruati erant, securi percussit: perualit uero ostēsa
 in prælio pusillanimitas cæterorum quoq; Christianorum, qui in urbibus māserant, ani-
 mos, ut paucos barbaros quātumuis multi expauescerēt Christiani. Tāta potitus uicto-
 ria Saladinus primum ad Acconem duxit, quam Christiani cū singulis uestimētis abire
 permitti euestigio dederunt, Beritum deinde, post Bibliū, & cōtinuato uictoriae cur-
 sū, quicquid ab Accone ad Ascalonem maritima regio habet, Saladinus pari deditio-
 nis facilitate recepit. Ascalonitæ autē urbis munitione sibi sese non prius deditio-
 cturos esse responderunt, q̄ Hierosolyma in hostis fieret potestatem. Oberat uero plu-
 rimum rei Christianæ non magis fortitudo & rei militaris peritia, q̄ recognita uirtus &
 humanitas Saladini, quæ nostros ad faciendum deditio-
 nem redderet faciliores. Siquidē
 nullum qui tributa sibi pendere uellet populum, urbe aut oppido eiecit, nulli datā fidē
 uiolauit uir promissi tenacissimus & in misericordiam liberalitatemq; procliuus. Forte
 per eos dies in quibus infaustum Christianis commissum est prælium, Conradus mar-
 chio Montisferrati Tyrum applicuit nauigio uectus Isach Cōstantinopolitani impera-
 toris, cuius sororem in matrimonium acceperat. Qua quidem affinitate imperator eum
 honestauerat, quia opē sibi attulerat aduersus Græcum nobilē ad imperium aspirantē.
 Eodemq; die Tripolitanus comes, Tyrum & ipse de fuga ab infausto prælio se contulit,
 qui uir perfidus scelerum suorum sibi cōsciū, cum uirtutē Conradi duceret suspectam,
 relicta Tyro Tripolim accessit, ubi morte subitanea est defunctus. Dumq; cadauer eius
 de more leuatur, præputium illi inuentum est obligatum, q̄ miser ipse Saracenus, sicut
 fama uulgauerat effectus fuerat circūcisus, Tripolisq; Antiocheno principi est permis-
 sa, ut Conrado Montisferratense Tyrum, & Antiochiā Tripolimq; suo principe defen-
 santibus nonnihil spei Christianis in Asia esse reliquū apparuerit. Et forte per id tēpus
 Guilelmi Siciliae regis quadraginta trirēmiū classis ex improuiso apud Tyrū apparuit,
 eamq; esse Christianorū nō prius est creditū, q̄ Margaritus uir Siculus fama notus, sese
 illius præfectum ductoremq; ostendisset. Guilelmus em̄ Normannus rex omnium eius
 seculi Christianorum peritissimus, quamprimum Guidonem Hierosolymæ regē nouū
 & Tripolitanū comitem aperto dissidere odio rescijt, eam classē Christianæ rei præsi-
 dio destinauit. Saladinus interim ad Ascalonē reuersus dierū decē oppugnatione agita-
 tam, ea sibi imposta cōditione passus est recipere, ut Guidonē Lusignanū regē & tēpli
 magistrum Tyrum deduceret liberatos. Sed & Turcorum alia manus ingens Laodiceā
 aggressa, dedentibus Christianis potita est, auctaq; Arabum turmis & cohortibus eadē
 manus Antiochenos fines ingressa, & in montem usq; Nereum delata populatione in-
 cendijsq; omnia cœdauit, quos rapinis debacchātes, & nulla militari coercitos discipli-
 na Antiochena plebs & militiā Christiana aggressa, nō minori cæde affecit, q̄ in nostris
 ediderant, Saladinus interea Ascalone communiēda fuerat occupatus. Qui alijs auctis
 copijs quæ ab Antiochena populatione defugerant in Hierosolymam duxit, quā ad oc-
 cidentalem plagam obsedit, oppugnationibusq; per decem dies frustra ibidem cōtinua-
 tis, alia atq; alia per uiginti item dies castra fecit, obfessiq; ingēs populi multitudo despe-
 ratione magis suppetiarum adducti, quā oppugnantium timore perterriti, deditio-
 nem ea fecerunt conditione, ut cum supellectili, quam humeris singuli ferre possent, abire
 permitterentur. Inuenioq; factam esse eam deditio-
 nem secunda die Octobris, anno no-
 no octogesimo, postquam in Christianorum fuerat potestate. Migraturi Hierosolyma
 Christiani Heraclium patriarcham, & clerum facto agmine sunt secuti. Quorum pars
 Antiochiā, pars Tyrum, pars Alexandriam petijt, quæ hæc ipsa à Margarito regis Si-
 ciliae classis præfecto excepta in Siciliam est transmissa. Saladinus uero Hierosolymam
 ingressus campanas primum turribus deiecit, basilicę dehinc etiam ecclesiæ Christiano-
 rū iumentis in stabula sunt completæ, præter templum Salomonis olim celeberrimum,
 quod Turcis pariter & Saracenis sicut & Christianis cōsueuerat sanctū esse, illudq; pri-
 usquā Saladinus ingredi uoluerit, aqua lauari rosacea, & suis lustrari execrationibus cu-
 ret desiderari, Suriani, Armenij, Iacobitæ, Georgiani & Græci. Profectus inde impiger
 Saladinus

A Saladinus in Tyrum duxit, quam urbem Conradus marchio nō magis ciuibus q̄ cate-
 ris qui eō confugerant Christianis publico permittēte concilio defendendam, & perpē-
 tua ditione tenendā acceperat, Margaritusq̄ Siculo praesidio illi cum classe fideliter
 assistebat. Quare terra maricq̄ repulsus, & clade affectus non minima ferociens Turcus
 in Hierosolymā est reuersus. Peruaserat iā & maximo consternauerat mœrore cunctas
 occidentis Christianorū prouincias infelix captæ Hierosolymæ nuncius, & de ope du-
 rantibus in fide urbibus ac oppidis afferenda multi populi consilia inibant, Urbanusq̄
 pont. Romanus, quem audita Guidonis Lusignani regis noui, & Tripolitani comitis
 dissidia, & quē Saladini uirtutis fama principio sui pontificatus terruerat, orbem Chri-
 stianorum generali edicto de mittendis in Asiā copijs monuerat. Idq̄ quū serius negli-
 gentiusq̄ ardore sui animi, quo ferebat fieri cerneret, Venetias petere cōstituerat, Chri-
 stianam eō militiā festinantius copiosiusq̄ sua praesentia conuocaturus. Iamq̄ Ferrariā
 attigerat, quum infelicis praesij rumore primum, post certiore atq̄ q̄ erat maiore Chri-
 stianarum rerum exterminij nuncio ad se perlato, febre & dolore correptus est, ex qua
 breui mœstus interiit. Suffectusq̄ est illi octauus Gregorius Beneuento oriundus, qui
 ardore animi par suo praedecessori, parē illi sed tēpore acceleratōrē habuit mortis even-
 tum. Namq̄ quū ad mittenda in terram sanctā Christianorum militum auxilia totis ani-
 mi corporisq̄ uiribus insudat, Pisas se cōtulit, quo Pisanos inter & Genuēses acerrimo
 cōtēdentes bello pacē facilius componeret. Pace autem plane composita adiecta utriq̄
 parti cōditione, ut classe armata in barbaros ducerent Christianos in Asia uexantes, ad
 diem pōtificatus sui duodecesagesimum, Pisis obiit. Tertiusq̄ Clemens Roma oriundus
 demandatū sibi papatum accepit. Interim Saladinus Antiochenum principatum, cuius
 ditionis essent ciuitates quinq̄ & uiginti, intra tres mēses ceperat. Antiochiā uerō quū
 pergeret obsidere, patriarcha, cuius imperio tāta urbs suberat, multis ab illo ditatus pe-
 cunijs dedit. At Clemens tertius pont. Romanus Christianorum rem in Asia magis
 magisq̄ in dies periclitari intelligens generali, ut in similib. assolēt, edicto Christianos
 admonet, excitat, hortat, ut crucis salutaris signo non magis humeris quam cordibus
 affixo arma in barbaros sumant, de aeternae felicitatis gloria triumphum singulis paritū-
 ra. Cōciuit uero ea Romani pontificis exhoratio orbis Christiani principes, Fredericū
 Romanorū imperatorem cognomēto Barbarossum, Philippum regem Franciæ, Ricar-
 dum regē Angliæ, Oddonem ducem Burgundiæ, quos innumera penē archiepiscopo-
 rum, episcoporum & aliorum principum uirorum multitudo secuta est. Quinetiam ex
 Italia, Veneti & Pisani classes paratissimas eduxere, Venetæq̄ Rauennas ab Henrico
 Dandulo tunc duce iussu Clementis Romani pōtificis est praefectus, & alteri suus Pisa-
 nus praefuit archiepiscopus. Ex Frisonibus quoque & Dacis triremes quinquaginta,
 duodecimq̄ paratiores ex Flādrensibus Christianā expeditionē sunt secutæ: & Guillel-
 mus Siciliae rex utilissimam omnium operā tantis tā multisq̄ exercitibus nauauit, q̄ classe
 sua mare barbaris piratisq̄ pacatū ubiq̄ reddidit, insuperq̄ annonā, & omnifariā com-
 meatus ex Apulia Siciliaq̄ importauit. Diuersa tamen tot principum populorumq̄ nō
 magis fuit accessus uia, q̄ eundi & ferendi in tempore suppetias diligentia. Frisones e-
 nim, Dacæ & Flādrenses in Mauritaniam & Africae littora de itinere deflectentes, Saracē-
 nos quidē multis hominū cædibus, cōmissisq̄ incendijs & rapinis afflixerunt: & Silui-
 na urbe dierū quadraginta obsidione, uiribusq̄ capta & spoliata, cædem repertorum in
 ea mortalium crudelissimam cōmiserunt. Sed id in primis admiserunt imprudentiæ ac-
 errati, ut multo tardius q̄ nostri desiderabāt indigebantq̄ ad Christianā & Asiae expe-
 ditionē delati sint. Primos uero ac omnium pro tempore utilissimos ea expeditio ex Ita-
 lia Venetos habuit & Pisanos. Nā Clementis papæ edicto palam factio, Bela Ungariæ
 rex, Venetisq̄, ut terræ sanctæ opitulari possent, pacē utrinq̄ diu denegatā pari facilita-
 te inuicē cōcesserunt, & cōiunctā in Adriatico, Venetam, Pisanamq̄ classes magna uis
 Italiae nobilitū militum est ingressa. Quibus Tyrum delatis & in urbem expositis, territū-
 prius ac penē desperantes in illā Christiani respirare cœperunt. Guido Lusignanus re-
 gio tumens nomine Tyrū per ea tēpora se cōtulerat, eius urbis dominio potiri sperans.
 Sed Tyri ciues Cōrado Mōteferrateni fidē, quam sacramento iurauerant, seruātes, illū
 absq̄ uerborū cōtumelia, aut facti alicuius uolentia reduxerūt. Qui magna p̄ tempore
 usus

usus prudentia, coactum ex amissis Asiæ urbibus & oppidis pulforum Latini nominis
 Christianorū Tyri cōgregatorum accepit exercitum, & Acconem, quæ & Ptolemaida,
 obsedit. In quæ castra & Veneti & Pisani copias exposuerūt, tumultus est urbi imminēs,
 Thoronū uocāt, quæ castris locum Guido delectū Gaufrido Lusignano fratri suo attri-
 buit cōmuniendum, ut cætera ipse belli munera liberior obire posset. Quod cum Sala-
 dinus intellexisset, deo suo gratias egisse fertur, q̄ hostium suorum reliquias simul cum
 rege in sua retia perduxisset, qd̄ certū est, Christianos aggredi à suis propè impulsus, id
 nulla ratione alia dixit differre, q̄ quia germanum suū breuī affuturum eius prædæ, de-
 corisq̄ & gaudij participem fore uellet: nec dubitarunt peritiores ex nostris qui fuerāt
 Guidonē in castra secuti, Saladinū si imperijisset gentē Christianā omnino imparatissi-
 mam, & quam ex colluione magis q̄ cōsilio in ea coegisset castra, dissipaturum conse-
 cturumq̄ fuisse. Sed ecce ex insperato classis appulsa est, quam Iacobo Auēnio duce ac
 præfecto, Brabantini, Flandrensesq̄, Frisiones, ac Dacæ militibus armisq̄ & commea-
 tibus instructissimā transmiserunt. Quibus copijs auctus Guido rex, Ptolemaidam Ac
 conē bina fossa uallo cōmunita, & stadio inuicē distante cinxit, ea ratione, ut Christia-
 nus exercitus in eo uallatus spacio, hinc ab obsessorū eruptione, inde à Saladini insultu
 tutior redderet. Et ex Gallijs, Italia & Germania milites sæpe ueniebāt, qui imperatorē
 Fredericū, & Franciæ & Angliæ reges breui sicut opinabant, affuturos, pro suo, ut dice-
 bant, animorū ardore præcesserāt. Saladinus autem copijs & ipse auctus, quas ex Meso-
 potamia, Ægypto, & Arabia frater suus contraxerat, castra speciē urbis præ se ferentia
 nostrorū castris opposuerat, quæ fossa & uallo ipse etiam communiuit. Tantis uero ma-
 chinis, tanta sagittarū multitudine Saraceni ex urbe & ex castris Christianos noctuæ-
 que ac interdū uexauere, ut hos magis q̄ illos obsidione premi appareret. Forte fortu-
 na accidit Saracenos magnā manū extra munitiones suas ita cū armis conspectos esse,
 ut in Christianorū castra facturi impetum uiderentur: qua diu optata occasione Guido
 rex ocysus uti uoluit, structaq̄ in castris acie erumpens impetū fecit, barbariq̄ in portas
 usq̄ cum magna cede repulsi sunt. Saladinus autem structa & ipse in castris acie eduxit,
 collatis signis, & totis copijs pugnaturus. nec detrectauit Guido, quin Gaufrido Lusig-
 gnano fratre suo castrorū custodia cū paucis militibus relicto, cæteras educens copias,
 signa & ipse cōtulit, pugna acri inchoata utrinq̄ impetu, haud qua q̄ diu præcisa est, Sa-
 raceni nostrorum impetum ferre nequeunt in fugam sunt conuersi, nec repetebāt ca-
 stra quorum munitioni diffiderent. Quid autē ageret in tanto suorum tremore Saladi-
 nus nec ipse sciebat. Ferunt Christiani militis in fronte pugnantis equū, quo descēderat
 rapidū profugisse, & persecutos qui capere intendebant alium in clamando post alium
 ita uociferasse, ut qui postremi in aciebus atq̄ in subsidijs ordine sequebant, fugā à no-
 stris in prima pugnantibus acie cōmitti crediderint. Magnus itaq̄ animos omnium in-
 ualuit pavor, & qui uicerant, hostēq̄ fugientem prosequabant, Christiani in fugā præci-
 pitem sunt conuersi. Quod quum Saladinus præter spem opinionemq̄ suam cerneret,
 Saracenis de fuga reuocandis retrahendisq̄ totus incubuit, & fugiētes Christianos in-
 stantissime est secutus, illicoq̄ quam in suis timuerat, magnā in nostris edidit occisionē.
 Quin & obsessi Acconēses eruptione per separatas munitiones Christianorū facta, ma-
 gnā in fugiētibus cadem cōmittere cœperāt, quū Gaufridus Lusignanus uir strenuus,
 & multo q̄ Guido frater regno dignior, castris erūpens opem attulit, & cladē alioquin
 futurā omnium maximam auertit. Ceciderunt eo in prælio Christiani, ut creditū est su-
 pra duo milia: & militiæ tēplī magister uir bello eximius, ac Andreas Bremenlis comes
 cōfecti uulneribus in castra delati interierunt. Annus tunc tēporis Ptolemaidæ obsidio
 nis unus & dimidius erat exactus, per quod tēpus imbres perpetuo cōtinuati uere, an-
 nonā quæ in castris cumulata seruabatur, corruerunt. Vnde Christianorū castra fames
 tanta inuasit, quantā humana corpora uix tolerare posse credat. Quod & si in decuplo
 facta fuit precijs rerū auctio, haudquaquā facile erat diuitibus & bene nummatis quæ
 nō uenundarentur sustentationi necessaria inuenire. Vnde tabes multos & inedia quæ
 egit præcipites, nōnullos iumentorū fame intereuntiū cadauera in cibū sumpta languil-
 dā retinere animā adiuuerūt, & dysenteria quod semper in similib. affolet, in Christianis
 debac-

A debacchata est. Ad eā rerū desperationē quā esset uentū, tumultus in castris concitus, et
 regē & ceteros terruit duces, quodq; à furētib; arma tenētibus postulatū est, euestigio
 cōcessum, inuadenda esse hostiū castra, annonāq; inde uiribus rapiendā. Iuerunt autē tri
 ginta milia, quinq; ex omni natione, ex omni ordine meliores. Eos sublatis clamoribus
 irruere ac propē insanos nullo ordine ferri cernēs Saladinus, simulata fuga deseruit ca
 stra. In quā quū Christiani nullo resistēte perripissent, ditissimē supellectili passim in ta
 bernaculis inuētā nō minus q̄ annonę manus miles apposuit rapacissimas, nullaq; fuit
 cuiq; maior cura q̄ quē efferre posset fasce humerosonerare. Saladinus interea castra cir
 cūactus ad eā se cōtulit partē, quā Christianis ad suos intelligeret redeundū. Et singuli
 facto agmine sub pōdere tremētes absq; ullo respectu hostium reuertebant, pauciq; in
 sua temeritate feliciores Christiana attigerāt castra, quū irruens rapidū hostis impeditū
 sarcinis agmē undiq; inualit, nec fuit Christianorū quisq;, qui praeda ocyus abiecta spē
 in armorū defensione ostēderit, sed fuga sibi salutē querere singuli adnitebant: quia ad
 suorū castra ab hoste interclusa multi ad mare delati sunt, quorum partē hostilis cecidit
 gladius, partē aquę natādo conatos euadere absorpserūt. Afflictus ea clade Guido rex,
 alterū quoq; accepit incōmodum, q̄ Sibylla uxor & filij quatuor quos ex ea susceperat
 dysenteria in castris debacchāte interierunt: unde noui in Christiana re labores exorti
 sunt. Isabelis Sibyllę soror, & ipsa quartū Balduini Hierosolymę sexti regis filia uirgo
 Herfrando Toronio nobili adolescētī despōsata erat, cui Hierosolymę regnū, sublata
 Sibylla, iure debebat, in quā spē Herfrādus adolescēs gratiosus à Christianis p̄ceribus
 attolli cōperat, cū Ferratēsis marchio Cōradus ipsam Isabelē Tyri agentē rapuit, & cō
 summato cū despōsata traductaq; matrimonio, regni Hierosolymę titulos usurpauit.
 Q̄ quidē malo exemplo factū ægerrime tulerūt principes Christiani. Effecit tñ neces
 sitas, atq; indigentia annonę, quā sola Tyrus Christianorū castris praberet, ut siue ini
 quis, siue cōtumacibus animis Cōrado oēs duxerint adulādū. Et Cōradus qua erat in
 genij dexteritate, primores quosq; & potētiores sibi largitiōe ac munificētia obligauit.
 Sed & nouū rebus Christianis per id tēporis accidit incōmodū. Guilelmus rex Siciliae,
 quo p̄tegente, Christiani ab infidelibus, & pariter ab imperatoris Græci p̄teruia mare
 pacatū, & plurimā sæpenumero, sicut ostēdimus, acceperāt opē, Panormij diē obiit, nul
 lo ex suis superstitē, cui regnū illud debuerit demādari. Tertius uero Clemens pont. Ro
 manus, quo impellēte tā multa occidētales p̄sidia Christianis in Asia afferebāt, Siciliae
 rege carētē, p̄ Romana ecclesia recipere est adnixus. Sed magnates Siculi ne in Roma
 ni pōtēstatis potēstatē fierēt, uel potius ut eius regni tyrannide abuti possent, adulterinū
 regē instituerunt, Tancredum Rogerio rege Normanno ex cōcubina genitum, quem
 uirū socordē Guilelmus nunq; uel spurij fratris nomine dignū duxerat. Dumq; in Cala
 bria & Apulia Clemens pont. copias mittit, & Tancredus resistit, quicquid citra fretū
 regni nomine censeat, populationibus, incendijs, rapinis, & cædibus uexatum. Obsidio
 interim Acconis est cōtinuata, & Conradus Monteferratenlis p̄sidia commeatumq;
 Christianis ex Tyro ob recentē regni Hierosolymę spē diligētius copiosiusq; immisit.
 D Fredericus quoq; Romanus imperator cū amplissimo exercitu eodem tēpore ex Ale
 mannia est p̄fectus, undecimq; castris per Vngariam, Bulgariamq; & Thraciam conti
 nuato itinere, apud Cōstantinopolim primum desedit, quem ut Bosphorum q̄ celerrī
 me transmitteret Isaac imperator eo diligentius iuuit, quo magis potentatum illius diu
 antea formidauerat. Primā uero de Turcis Philomeniā urbē, Fredericus cepit, & Iconiū
 delatus, nō magis eius agrum q̄ adiacentem regionem magnis populationibus incen
 dijsq; uastauit. Armeniā inde minorem ingressus, omnia quę sunt adita in suam com
 pulit potēstatē, adeo ut nec prius nec post suo unquā exterminio magis timuerit Saladi
 nus. Sed tantā Christianorū spem infelix hora succidit, q̄ amnem rapidū sudoris lauan
 di caumatisq; mitigādi auidiōr temere & inexplorato ingressus tantorū exercitū im
 perator enectus est, eiusq; copię agrū Antiochię petierunt, in quo dū desident magis
 q̄ bellū gerunt, partim morbo & aeris intemperie perierunt, multi partim ita dissipati
 sunt, ut nullo aut minimo Christianę expeditioni fuerint adiumēto. Quo autē tempore,
 Fredericus Bosphorū trañciebat, Philippus rex Franciæ, & Ricardus rex Angliæ Gal
 licum, Ligusticumq; & Tyrrhenum mare cum copijs emensi apud Mesanam confede
 rant,

bant, secundos uentorū flatus auide expectātes, quibus oblati Philippus prior solūēs E
 prosperaq; usus nauigatiōe Ptolemaidæ portū breuī attigit, maiorq; & paratior opinio
 ne nostrorū fuit exercitus, maior tormentorum machinarumq; uis, maior commeatus à
 potentissimo ditissimoq; rege in Christianorū castris expositus, Ricardum uero regem
 tēpestas Cyprum detulit uel inuitum, ubi terra portuq; à Græcis, nec ipsi etiam impera-
 tori satis parentibus, est prohibitus, ut cōtinuata, quæ forte cessauit tēpestas illum cum
 classe breuī fuerit submersura. Excāduīt uero animis uir magnanimus, & ui expugnata
 spoliataq; omnē Cypri insulam firmo suorum præsidio cōmuniuit. Nec tamen diutur-
 na facta est mora regi Francorū portū Ptolemaidæ subsequendo. Tā multis Frācorum
 Anglorumq; copijs, tā multis omnigenū machinarū tormentorumq; generibus Guido
 rex auctus, varijs per singulos dies insultibus, varijs oppugnationib. obsessos agitauit,
 q̄ selecti à Saladino uiri ingēs multitudo nō modo muros tutati, sed facta quādoq; eru-
 ptiōe cominus sunt cōgressi, adeò ut machinas adactasq; uineas, & castella muris æqua
 ta igne supposito sæpe cremauerint. Interea apud urbē Romā defuncto Clemēti lacyn-
 thus diaconus cardinalis, gente Romanus, grādauius uir, & uirtute insignis, in tertiu Cē-
 lestinum pontificē est suffectus, qui ægre ferens apertā Siculorum rebellionem in suum
 prædecessorē imprudentissime intentatam, eos compescere constituit: iam em̄ Tancre-
 dus pro rege habitus, Calabriam, Apuliamq; quū nullus cōtradiceret, retinebat. Quare
 Cælestinus postridie coronationis suæ Hēricū sextū Frederici Barbarossæ in Armenia
 defuncti filiū à Germanis electoribus declaratū in regem Romanorum, imperatorem
 cōstituit, ea iniuncta cōditione, ut Henricus ipse regno citra ultraq; fretū Siculum pro-
 prijs recuperato sumptibus, & cēsū solueret annuū, & iuris ecclesiastici terrā sibi red-
 deret possidendā. Idq; quo rex facilius assequerēt, Constantiā Normanno rege natam
 uirginem in monasterio Panormi agentē occulte educi curauit, eamq; natu grādiorem
 q̄ quæ filios procreatura uideretur, dispensatione apostolica illi in matrimonium copu-
 lauit. Reddidit uero Henricus imperator primam omnium urbem Thulculam pōtifici G
 Cælestino, cuius & Romanæ ecclesiæ iuris erat. Isq; præter hac una in re incōsideratissi-
 mus Romano populo permisit, à quo nulla adhibita aut pietate aut mora funditus est
 excisa: & ut omnis in futurū instauracionis spes adimerēt, ruinarū illius saxa Romā sunt
 delata, quæ in cliuo huius tēporis Capitolino ad memoriā cōseruant. Ingressi regnū cū
 exercitu rex Henricus, & regina primo imperij anno, Neapolim obsederūt. Sed quū pe-
 stilentia exercitū inualisset, re infecta abeuntes in Alemanniā accesserunt. At apud Pro-
 lemaidā, Philippus Francorū, Ricardusq; Anglorum reges, quādoq; simul quādoq; co-
 pijs separatis expugnāda urbe, alijs atq; alijs rationibus ac consilijs sunt usi. Saxi enim
 muralibus & quādoq; molaribus domos in urbe & muros munitionesq; eis extrinsecus
 additas machinis maioribus perfrugerunt: quū tñ minores machinæ Manganellas, &
 quandoq; quæ Bricolas appellabāt, q̄ minoribus, eo frequētiorib. saxi crebro iniectis
 & milites de aggeribus repugnātes, & omnē in urbe ætatem sexumq; partim opprime-
 rēt, partim terrore perpetuo facerent contabescere. Scribit solus ē scriptorū, quā incide-
 rimus turba, Iacobus episcopus patria Genuēsis, Saladinū tāta laborāti obsidione Pro-
 lemaidæ opē afferre totis conatibus incubuisse, & cū terra nequiret, mari nouum exco-
 gitasse prælidū. Nanq; Ceteam illum nauē in portum usq; dicit perducī curasse nō ma-
 gis militibus & cōmeatu onustam, q̄ serpētibus plenā, quos caueis, alueolisq; dimissos
 in Christianorū castris dispergi uoluerat, nostros morsu, aut solo ueneni cōtagio conse-
 cturos: quā quidem nauim facit à Ricardo rege Anglico cū triremibus obuio in portu
 fuisse demersam. Siue aut ea nauis spe frustrati, siue oppugnationibus defatigati milites
 Saladini & simul ciues secūdo obsidionis anno paucis ante diebus elapso, de urbe dedē
 da mentionē facere occœperunt: nec fuit cōditio, quæ aut postulantes Christianos aut
 spōdere duriores barbaros magis fatigauerit, q̄ crucis dominicæ cōsignatio, per spon-
 sionē ad stipulata, nō maiori deditio facta est lætitia, q̄ accepta, nec aliud barbaris pro-
 missum est, q̄ ut salui cū uestimentis in tuta perducerent, quin Franco regi dimidia de-
 ducendorū barbarorū pars, altera Anglico attributa est. Vrbe aut in potestātē recepta
 cū pmissa repeterent, crux nūscq; inuenta est. Quamobrē Ricardus rex Anglicus quot-
 quot ex petitionis fœdere deducēdos acceperat, nemine seruato, trucidauit. Philippus
 uero

A turo magna simul prudētia & humanitate usus partem se contingentē cum Christianis
 tam carceratis q̄ apud barbaros fauētibus permutauit. Ea q̄ cades à Richardo com-
 missa Ptolemaidæ urbis amissæ damno addita, uel eo maxime Saladini animū cōsternā-
 uit, quia meliorem copiarum suarū partem cōtinuata duobus annis ea obsidio abstulē-
 rat, ut hoc nouo accedente cæsorū militum incōmodo, posse alibi Christianis resistere
 desperauerit. Quapropter maritimarū urbium, quas retinere diffusus est, muros aperuit
 Porphyræ, Cæsareæ, Ascalonis, Gazæ, & Elan, per quod tēpus rex Richardus Ioppen
 additis munitionibus instauratā Christianis omnium generū populis repleuit. Quod ne
 fieret Saladinus impetu irruēs terribīli prohibere est conatus. Sed immissa principio Ri-
 chardi classis magna, & post addita maior, Saracenos ab opere impediēdo auertit. Flac-
 cescere em̄ Saladini uirtus potentatūsq̄ occæperat, & nostrorū ubiq̄ augeri, ut barbari
 Hierosolymæ regnū retinēdi spe deciderint, quā nostri econtra recipiēdi indubitātā
 certissimamq̄ cōceperāt. Sed accidit ut importuno tēpore solita quæq̄ solidissima diffi-
 pare, inter Philippū Richardumq̄ reges suborta æmulatio, quæ diuisam Christianorum
 expeditiōnem labefactauit. Hi nanq̄ reges tunc primū in Asia memores facti esse sunt
 uiliū simulatū, odiorū, inimicitiarumq̄, quas ipsi inter se, sicut & progenitores sui in Nor-
 māntia soliti fuerāt exercere: & quicquid unus aggredere, alter impedire conaret, pro
 uerbis, proq̄ ingenio. Primus tamē Philippus rex Francorū manifesto errore cōmissio,
 infamiam quoq̄ manifestā incidit: qui morbo, ut dixit, latenti, sed ut creditū est simula-
 to, in facti sui, quod omnibus displicere intelligenet, purgationē prætenso, cū parte exer-
 citus Asia est, pfectus, Odoniq̄ Burgūdię duci reliquias sui exercitus attribuit guber-
 nādas. Affirmat uerō Iacobus episcopus, & sicut sepe diximus, patria Genuēsis, q̄ Galli-
 cis fauere sit solitus, Saladinū post captam à tota expeditione Ptolemaidā siue & Acco-
 nem, & Ioppen à Richardo rege instauratā, quod postea rescitum est, nisi tūc Philippus
 decessisset, reddendæ Christianis terræ sanctæ æquissimis aliter cōditionibus animum
 C adiecit, qui præsumpta inde cōfidentia audacior redditus, nostros sicut prius ante sper-
 nere cœperit. Richardus tñ eo maiora in dies aggressus est, quo præteriti tēporis æquē
 ac futuri laudē ad se solū sperauerit trahere, si absente Philippo aliquid præclare geri cō-
 tingeret. Per quod tēpus Monteferratensem Cōradum Tyri in foro agentē sicarij duo,
 Arfacidas, Saraceni uocant, gladijs confoderūt. Id em̄ genus homines superstitioni suæ
 deuotos infideles æternā promereri beatitudinē autumāt, & publicè prædicāt, si hoste
 eorū publico interempto morte ipsi uel crudelissima afficiunt, & hi de fuga retracti in-
 felice animā inter cruciatus exquisitissimos effuderūt. Hēricus autē Capaniæ cōmes
 Ilabelle regina in uxorem traducta, Tyri quidem dominium accepit. Sed oblati regni
 Hierosolymitani titulos ideo habere noluit, quia regē Fracię sicut & ceteri Gallis oriū-
 di q̄ possent celerius subsequi intendebat. Et Richardus rex Anglicus Guidonē Lusit-
 gnarū intelligens Tyri & Ptolemaidæ dominiū æquē ac Hierosolymæ regnū ambi-
 re, prudenti cōsilio occurrit motibus, quos in rem Christianā præuidebat, eo Ptolemai-
 da proficiscentē cum summo exterminij periculo incurfurā: Guidonē enim blandē ap-
 D pellatum faciliter in sententiā mouit, ut pecunia haudquaquā grandi rebus Christianis
 auxilio sibi dissoluta, regnū Cyprī ppetuo acciperet dominio ac titulo possidēdū. Gui-
 doq̄ Ptolemaida ac omni Asia cum copijs, & supellectile migrās regnū Cyprī ab An-
 glicis traditū libens accepit, quod & cognationis suę successores in nostra usq̄ tempora
 tenuerunt. Mouētes Ptolemaida Richardus Oddoq̄ Burgundus, ut Hierosolymā ob-
 sessum pergerēt, multa trahere impedimēta coacti sunt, quod trinis castris per impacata
 & hostibus plena iter facturi erant, priusquā Ioppi appropinquaret, unde annonam ca-
 stris importari necessum erat. Euntēsq̄ primo & secūdo itineris die ac intermedia nocte
 Saladinus à fronte à lateribus ad extremamq̄ aciem nunquā lacessere, nunquam iactis
 eminus sagittis desistit uulnerare. Ventū est secundis castris ad Assur oppidū inter Cæ-
 saream Palæstinæ & Ioppen sitū: ad quē locum Richardus sagitta in incertum missa uul-
 neratus, ferociam barbarorū compescere statuit. Primam enim & ultimam acies, prout
 incedebāt struētas, de uia paulisper & lacescenti hosti tanquam per furorē & iracundiā
 resistere iussit. Saladinusq̄ oblatam rei bene, ut crediderat, gerēdæ occasionem ample-
 xus, totis in illos uiribus incubuit, quod præliū binis locis & longē separatis gerebatur.

Blondus.

Z

Richardus

Richardus autem Oddoq; cum toto Christianorū iuuentutis robore unica conglobati-
 acie inter utrosq; hostium globos hincinde pugnantes perruperūt. Pugnātū est a meri-
 die quā diu per lucē, uel in crepusculum uergentē licuit: quo in prelio multi ex nostris
 in quēis Iacobus fuit Auennius uir excellēs, & multo plures ex barbaris ceciderūt. Rest-
 quitq; tunc primū nostros Saladinus, & tanquā de fuga potius quā de itinere Hiero-
 solymā se cōtulit, Christiani uerō in loco prelij nocte illa morati, tertijs postea castris ad
 Bethlemibilē peruenerūt, q; uicus pari penē spacio ab Ioppe Hierosolymisq; distat Ibiq;
 castra in cōcilio ualidis firmata munitionibus tam diu habēda esse decreuerūt, quousq;
 Hierosolyma adiretur ordine obsidenda. Postridie q; loco castra fuerant cōmunita di-
 missi per regionē, ut assolet, exploratores nunciauerūt ingentē ex Aegypto camelorūq;
 & mularū uim commeatum Hierosolymā importaturam, auersa longe a castris uia iter
 facturā esse, locusq; ad quē possent indicatus, sexto distans a Hierosolyma miliario. Et
 Richardus cum toto castrorū robore iuuentutis, nocte cōcubia profectus, felicisq; usus
 audacia & temeritate, interceptam prādā omnem cum agalōnibus Aegyptijs in castra
 perduxit. Fuit in Christianorū exercitu apud Bethlemibilē ex tot tamq; diuersis natio-
 nibus, conflata maxima expectatio excessus ad Hierosolymā obsidionē. Constans enī
 fama etiā apud barbaros erat, Saladinū expertas tantī exercitus uires nunquā in urbe
 expectaturū, in qua pauci pariter ex suis, ut clauderent adduci potuissent. Exemplo enī
 deterriti erant Ptolemaida, in qua suos Saladinus meliores quosq; inuitus perire permi-
 serat, nec maior apparebat ea apud hostes defendēdi desperatio, q; apud nostros potius
 di confidētia erat. Nihilominus fecit aliter Richardi regis mutatio ppositi euenire. Qui
 concionatus, se uereri ne per hyemem breui affuturā, commeatus satis abundē submini-
 stratura esset Ioppe urbs maritima, praesertim si mare fuerit procellosum, differendā esse
 in uer proximū obsidionē censuit, motisq; castris Ascalonē petijt, quū & pariter Gazā
 urbem hyeme illa instaurauit, quanquā Gaza templariorū, quibus attributa erat opera
 est communita. Oddo autē cum Gallicis suis apud Henricum Campanū etiā Gallicū
 Tyri hyberna egit. Perseueraruntq; hyeme illa in Asia tot tamq; diuersarū gentiū Chri-
 stiani omnes, praeter Venetam & Pisanas classes, quae tertio iam anno patria quum ab-
 fuissent, & nauium reparatione, & militum remigumq; supplementis permaxime indige-
 bant. Sed tanta inter sese aemulatione, tantis concertauerāt odijs, ut bellū utrinq; mutuū
 in patriam sit relatum. Quod malo Pisanorum successu prius terminatum penē, q; gestū
 est. Pisana enī classis Polam delata Histriae urbem Venetis tributa pendentem cepit, a-
 pudq; eam hyberna egit. Et Henricus dux Venetijs hinc classem in patriā reducem ex-
 armarunt, inde nouam triremium decem, nauiumq; sex ceterarū raptim armatā emise-
 runt. Qua Polā ducta, & urbs uī capta, & Pisanorū pars classis, quae reliqua erat, incen-
 sa est: partem enī classis maximam Pisani reuocauerāt praesidio occursum, sex eorū na-
 uibus onerarijs, quae mercimonia a Tanai fluuio, & mari Pontico aduehebāt. Venetijs
 Polae muro ita aperto dirutoq;, ut in eam ultra Pisanis receptus esse nequiret, Mothoniū
 suam Peloponnesi urbem se contulerunt, apud quam Pisanis aperto uenientibus con-
 gressa classis Veneta, & praesidiū repulit malē habitū, & duas ex his sex mercimonijs ple-
 nas interceptit, paxq; breui maximo cum Pisanorū damno composita est. Iam uer adue-
 nerat, Richardusq; Anglicus, & Oddo Burgūdiā dux, hic ex Tyro cum Gallicis, ille ex
 Ascalone cum Anglicis, & cetera Christianorū colluione Bethlemibilem ad solita ac-
 penē integra preteritae aestatis castra se cōtulerāt. Annona nāq; destinata urbis Hieroso-
 lymae obsidioni necessaria undiq; contracta erat, quū derepentē Richardus rex & mul-
 tis seorsum & breui post omnibus palām dixit migrandū sibi in Europā, ut periclitatu-
 rus in Normānia a Philippi regis Frāciae insidijs machinationibusq; & uiolētia nisi sub-
 ueniret rebus suis praesidio accederet: fratrem quoq; suum Ioannē nonnullis amicioribus
 secreta innuebat ad regnū Angliā aspirare. Quod quidē Christianae expeditionis du-
 cum, procerum, atq; commilitonū animos cōsternauit. Ad ipsiusq; rei famam barbaro-
 rum animi in spem uictoriae certissimā sunt erecti. Nec damnatum est hoc praescriptum
 mundi consiliū alia ratione magis, q; quod imprudenter tam cito fuerit disseminatum.
 Oportuit nāq; prius induciarum aut pacis foedera cum Saladino intentari, quae ille ad
 praescriptum fuerat accepturus. Quod enim de Philippo rege Francorū supra est dictū,
 multo

A multo magis hoc tempore futurū constabat, ut Saladinus Hierosolymā, eiusq; regni ur-
 bes ac oppida æquis cōditionibus fuerit redditurus: sed fœdera quæcūq; hostis dare uo-
 luit, Richardus in profectiōne pendēs accipere est conatus, quæ in hâc maxime formā
 cōclusa fuisse accepit, Diruerēt Christiani, & omnino immunitas linquerēt quascūq; eo
 bello instaurauerāt ciuitates Ascalona, Clarā, Gazam, & Ioppen, urbes tātūmodo duas,
 Tyrum, & Ptolemaidam cum omni agro, qui inde ad Ioppen protendit, & castella per-
 pauca, ac oppida possessuri, cætera accederēt Saracenis. Secundū quæ cōstituta Richar-
 dus rex cum suis Anglicis, quos tamē multi alienigenæ sunt sequuti, in Europā traiecit.
 Eum tamē breui diuina uluo est sequuta. Nā cum in Austrinis de itinere ageret, captus,
 & in Alemanniā perductus, in carcerē est coniectus. Per quod tempus primum Philip-
 pus rex Franciæ Normanniā inuadēs, populationibus ac incēdijs latē cōmissis Ghisor-
B tium castrū, & plurima de Normānis partim uicēpit, partim sponte & metu deditiōne
 facientia in potestātē accepit. Quæ Richardus post annū ingēti redemptus pecunia, ut
 reciperet diutissimē cōtendit. At in Asia Otho Burgundiæ dux cū copijs ceteraq; Chri-
 stianorum turba haudquaquā contemnēda, Ptolemaidā, Tyrumq; post Richardi profe-
 ctionē, & cōstituta cum Saracenis fœdera se receperāt: à quibus sæpenumero Hēricus
 Cāpanus, maximis rogatus est precibus, ut regni Hierosolymę titulos acciperet. Quod
 nulla ratione alia, sicut ostendimus, renuit, q̄ quia labores bellorū homo delicatus de-
 clinās, in patriā redire & optaret & quæreret. Sed deo aliter uisum est, qui labores illius
 opinione celerius finiuit. Nam cum supremā aulæ suæ partē Ptolemaidæ incautior cit-
 cuitur, de lapsus fracta ceruice interiit. Et fortē per eosdē dies Guido Lusignaneo Cypri
 rege defūcto, regnū Almericus frater acceperat. Qui Isabele Hērici relicta in uxore sibi
 copulata regni Hierosolymæ titulos ad illam hæreditario iure, sicut ostēdimus, spectan-
 tes, & simul Tyri & Ptolemaidæ principatū accepit. Nec tū satis firma aut diuturnior fa-
 tura uidebatur in Asia res Christiana, nisi per id quoq; tēporis Saladinus interiisset, uir
C omniū eius seculi uirtute gestarū rerum gloria & potentatu facillimē princeps, qui uni-
 co, quod in funere circūferre iussit elogio, suam moderationē, suam spernēdis rebus hu-
 manis magnitudinē animi ostendit. Interulam em̄ qua suum cadauer cōdiendum indui
 testamento disposuerat, lancea sublimem circumferens seruus suus per compita uicosq;
 clamauit, Saladinū Asiæ dominatorem nihil aliud ex tanta opum affluētia secum ferre.
 Restituit autē ea mors nostrorū animos, ut etsi parua recipiendæ Hierosolymæ relicta,
 magna retinendę, quam possidebant terre, addita spes ac confidētia uideretur. Saladinū
 em̄ frater filijq; perniciosissimis rei suæ odijs decertātes, Turcos, Saracenosq;, & Arabes
 in sua dissidia laceros diuidebāt, ut Biblium nostri pecunia redemptū à Saracenis reci-
 pere cōtra fœdera nō sint ueriti. Interea apud Siciliā Tancredus rex & filius infans, cui
 Rogerio inditū erat nomē, & ipse regio insignitus titulo diem obierāt. Henricusq; Ro-
 manorum Imp. Germanicus, à tertio Celestino pōtifice Romano uocatus, magnum in
 Italiā exercitū duxerat, ueneratq; secum Constantia uxor, Fredericum filium asserens
D quā primū, quem præter omniū opinionē nimis annosa pepererat. Isq; secundus Fre-
 dericus postea uir factus ecclesiā psequutus est, paruoq; negotio Neapolis primo, post
 quicquid in Italia Siciliæ regni uocabulo censeit, & ipsa subinde Sicilia in eorū potesta-
 tem sunt facta. Constās uerō tunc fama fuit, Henricū Panormi agentem thesaurum in-
 gentem à Normānis regibus tanto prius tēpore, tantaq; in successorū prosperitate cu-
 mulatum, clam expilatū in Germaniā transiisse. Is à pontifice accersitus, uxore & filio
 Panormi relicto Romā se contulit: cum eoq; pont. Celestinus multis egit ut recuperan-
 dæ Hierosolymæ curam susciperet. Quod quidem munus, quum per se noluerit, per le-
 gatos exequi spondit, prius q̄ Roma & Italia decederet, nauigiū ex omni Siciliæ
 regno, & imponēdas uere proximo copias parari curauit, pariterq; Alpes trāsgressus ar-
 chiepiscopum Maguntinū, & Saxonum ducem legatos declarās, onus illis iniunxit co-
 plias ex omni Germaniā cōtrahendi. Qua tēpestate Saraceni Africā Mauritaniāq; in-
 colentes, ingenti classe in Hispaniā ulteriorē delati, congressum prælio Castellæ regē su-
 peratumq; ceperunt. Et plurima tunc ea gens barbara de Hispaniis subegit, quorū partē
 Bethicam olim, nunc Granatā usq; in hâc tempora tenuerunt. Nec in Vngaria tūc quie-
 tæ res erant. Nam Belæ regi mortuo, duorū filiorū naru maior Emericus ritē & ordine
 Blondus.

in regno successerat, Andreaque minor cōspiratione cum magnatum parte inita fratrem E
 deijcere anhelabat. Vētum erat apertis utrinque odijs ad bellum, cuius ratione cōtractas
 quisque copias sub signis in campestris produxit, ut qui praelio superior euasisset, regno
 quoque quietior potiretur. Iamque cohortes armatae in aciem utrinque prodierant, quum E
 mericus armis depositis, omni destitutus comitatu, regale manu gestas sceptrum per fra-
 ternas acies est delatus, & obuijs quibusque aperta dixit fronte, quis ille tandem foret, qui
 regio sanguini arma manumque iniicere sit ausurus. Frater denique inuentus à viro forti in
 becillior obruncatus est. Vere nouo, quod reditum Henrici in Germaniam est sequutus,
 illius copiae Magutino episcopo, & duci Saxoniae praesidentibus, hinc mari ex Italia Pro-
 lemaida delatae sunt, inde ex Alemannia per Vngariam Thraciamque Constantinopolim
 peruenierunt, quas Isach Imp. Graecus in Asiam transmisit: hicque copiosus exercitus, & viri
 fortes per impacatam hostilemque terram Ptolemaida Tyrumque peruenierunt, ubi nihil
 prius accuratiusque egerunt, quam ut inducens Christiani abrenunciarent, quas cum bar-
 baro hoste ad eam diem integras conseruauerant. Qua die Germanorum ceptis fortuna
 hinc applausit, quod Berinthum urbem imposita à Saladini filijs praesidia, & ipse populus
 territi, quae Christiani frequentatam ubi oportere visum est, munitionibus repararunt. Se-
 cundam postmodum expeditionem Germani duces duxere Turonium. Quod oppidum
 Turensis agri munitissimum, nostris post perditam Hierosolymam nequiuertant expugna-
 re. Quumque oppugnatio aliquot diebus continuata esset, custodes & incolae procliuus uis
 sunt, si per diem qua deditiois mentio fieri coepta erat, fuisset aquis illorum petitionibus
 satisfactum. Sed duces Germani negligentia uis, rem in crastinum distulerunt. Ea die tan-
 tus superuenit Barbarorum exercitus, ut Christiani praelio repulsi, obsidione soluere sint
 coacti. Quo Saracenorum exercitu in Berinthum conuerso, Christiani ad primum agmen
 conspectum, urbem sicut & barbari prius fecerant, liquere desertam, solamque Ioppen tunc a-
 gens in Asia Romani expeditio Imperatoris & instaurauit, & ad primum hunc à barba-
 ris factum impetum conseruauit. Interea apud urbem Romanam tertio Celestino pontifi-
 ce uita functo, tertius Innocentius patria Ananinus papatum obtinuit: quo urgente atque
 impellente, Simo de Monteforti Gallicus, uir fortitudinis fama clarus, cum aliquot mil-
 tum Francorum cohortibus, à Constantinopoli Tyrum classe delatus est. Germani autem
 quorum multitudinis spe fretus, Simon res magnas gerere confidebat, sub eius diem acces-
 sus in migrationem ex Asia pendere coeperat, eo enim de Imperatoris sui Henrici morte
 latum erat. Is Missanae in Sicilia agens, quum grauiter aegrotaret ad Innocentium pontifi-
 cem Romanum mittens, uxorem sibi & Fredericum filium puerum commendauit. Philippi-
 pum uero sibi germanum fratrem, cui totius Hetruriae dominium sub ducatus titulo con-
 cesserat, quantum in se fuit Romani imperij, & simul gubernationem regni Siciliae quousque
 filius adoleuisset administrationem retinere quaesuit. Idque maxime Maguntinum archie-
 piscopum & Saxoniae ducem, ut inchoata in Asia erumperent, mouit, quod nouo & pes-
 simo exemplo imperium dimitti hereditarium, in quo animo paterentur. Ea igitur Hen-
 ricus mors & rem in Asia Christianam, & simul omnem Germaniam, maximis inualuit mo-
 ribus, quos primos infelicissima urbs Ioppe sensit. Namque Germanis nullo ordine, ut est H
 ea acris furentisque ingenij gens, à Ptolemaida Tyroque soluentibus, qui apud Ioppen age-
 bant Christiani, à Ptolemaida, sicut docuimus, remotissimi, nec migrare cupientes, nec
 praesidia annonamque manentes habere aut petere potuerunt: in quos Saraceni Turci-
 que furien-
 tes ilico duxerunt, cinctaque obsidione urbs tam diu oppugnata est, quoad spreta, que septus
 oblata est deditio, uiribus capi potuit. Sequiturque tunc primum acerbe in Christianos
 ad unum occisos, & urbs à fundamentis murorum ubique euulsis in aream est aequata. In
 Germania autem electorum pars, Othonem ducis Saxoniae, qui in Asia fuerat, germanum
 fratrem delegit: pars Philippum, qui ab Henrico institutus erat, celsus conseruandum. Ea
 res bello dissidiisque diutissime acta, quod Philippo rex Franciae, Othoni rex Angliae faue-
 bat. Innocentius autem in ea pontificatus nouitate nondum potuerat tantas sedare discor-
 dias. Qui uir doctissimus, & omni ornatissimus uirtute, eo pontificatu sese dignum breui
 ostendit. Nam inter caeteras decretales, quas extantes reliquit, tres eo pontificatus sui initio
 edidit, ad hanc de qua agitur rem plurimum facientes. Primam, quae in inducens habetur,
 quoties orbis principes alter in alterum delinquerent, correctionem ad pontificem Roma-
 num

Anum spectare. Et uenerādos esse principibus, quātumuis maximi sacerdotes, secundam:
 Tertiam, quæ extra de electione habetur, singularis fuit: declarās duorum, qui in cōtro-
 uersia electi erant, Othonem Imperatorē habendum esse, quē apud Aquilgrānum cō-
 rona imperiali de more coronari noluit. Nec tñ destitit ab incepto Philippus, sed He-
 sturiam in Italia, Sueuiamq; in Germania, & maximā regni partem confirmauit. Con-
 stantia uerō Frederici secundī filij sui adhuc pueri Siciliae regnum utrobique administra-
 uit. At in Asia post importunā Alemannorum profectiōnē Barbari infideles Ioppe so-
 lo æquata, petitis cū Tyro & Ptolemaida inducijs, ideo facilliter accesserūt, quod & ipsi
 dissidijs inter se conflictabātur. Quāmobrem Simon de Monteforti rem Christianā in
 Asia turā uidens, cum suis cohortibus in Europā se recepit. Nec erat eodem anno salu-
 tis primo & duodecies centeno Cōstantinopoli maior, quā aut in Asia, aut in Germa-
 nia quies Isach Imperatori, quo Christianos amicissimē usos fuisse sapius est dictū. Fra-
 ter erat Alexius ætate minor, cum quo indulgētissimē agebat, adeo ut nihil sibi ad sum-
 mam administrationis, præter imperatoriū deesset nomen: eumq; à Turcis sua temerita-
 te captū, Imperator magna uī pecuniæ impēsa redemerat. Qui pessimo uir ingenio pñs-
 simum indulgentissimumq; fratrem dolo captum excæcatumq; trussit in carcerem. Ba-
 demq; impietate Alexium nepotem Isach genitū, annos duodecim agentem, nisi fuga
 elapsus fuisset, excæcare aut interficere quæsiuit. Fortē eodē anno ad prima ueris signa
 Bonifacius marchio Montisferrati, Balduinus comes Sabaudia Venetias accesserunt,
 nulla alia ratione, q̄ ut uia ad Cōstantinopolim propter uarios pridē in Germania, &
 nuper in Cōstantinopoli exortos motus interclusa, opem à Venetis peterēt, transmit-
 tendis in Asiam copijs, quas Christianorum subsidio dicturi erant: pactiq; erant cum
 Henrico Dandulo duce, quales, quotq; naues habere, quantum pro nauulo pecuniarum
 dissoluere deberent, quingētos quatuorq; millia equites, octo millia pedites, & cōmea-
 tus necessarios traducturi. Militibus uerō ad edictū tardiusculē cōuenientibus protra-
 cta est diutius procerū opinione Venetijs mora, ut æstate iam in Autumnum uergentē
 pecunias proceres expectādo consumptas, à Venetis mutuas petere sint cōpuli. Fortē
 per id temporis ladera quintū à Venetis ad Vngaros defecit, cuius recipiendę cura du-
 cem Hericū & Venetos adeo urgebat, ut nauigium importuno tempore proceribus
 poenituerit promississe: quā ut reuocarent promissionē nullo adduci incommodo patie-
 bantur, quū melior in re ardua & difficili disceptantibus occurrit sententia, dādas dono
 petitas maioresq; proceribus pecunias, si inita societate illi recipiēdis Dalmatia urbib:
 oppidib; rebellibus, sibi opem afferre animū induxissent. Initaq; sunt in annum fœdera
 educendas esse à Venetis in expeditionē triremes sexaginta, & præter Dalmatiā quic-
 quid urbium, oppidorū insularumq; & omnifariā prædæ caperetur, æquis inter utrosq;
 portionibus diuidendū. Henricus itaq; Dādulus Venetorum dux cum expedita trire-
 mium classe primus omnium idibus Octobris soluit, cæteri postridie sunt sequuti. Quā
 classē præter armatas iam ducibus dandas triremes, urserios quoq; quibus equos defe-
 runt uiginti, & centū onerarias naues septuaginta cōstat habuisse. Primumq; Thergesti-
 ni & Muglenses mare latrocinijs infestātes domiti, & Venetis tributarij sunt effecti. La-
 deram uerō delati diutius ad eam opinione federūt, quam sæpe oppugnatā multis labo-
 ribus, & multo effuso sanguine receperūt. Et quia eius quę iā quater rebellauerat respe-
 ctu, liberari uoluerunt, Veneti muros urbis in mare uersos aperuerūt. Actumq; est inter
 socios, ut hyemem planē inchoatā, & crebris iam insæuientem tēpestatibus ibi agerēt.
 Quare ladrenses quicq; ditiores, & urbis primores Venetorum clementia desperantes,
 sponte migrarunt. Interim Alexius ille puer quē Isach Imperatoris Cōstantinopolitani
 in carcere agētis filium manibus Alexij fratricidæ tyrāni elapsū fuisse diximus, laderā
 se contulit, cōsilio fretus nonnullorū paternæ amicitia procerū, à quibus Venetias du-
 cebat: petentē uerō afflictis rebus opem, & multa pollicentē Alexium socij bello exau-
 diendum duxerūt. Suntq; in hanc maximē formam fœdera constituta. Reductus in pa-
 triam Alexius, Imperatorq; aut solus, aut cum patre, si superstes inueniretur, cōstitutus,
 Græcanicā ecclesiam & religionē, Romanæ ecclesie, aut catholico ritui subiiceret. Pro-
 damnis in super quæ tam Venetis, quā Francis ubiq; cōstitutis Hemanuel Imperator
 pridē intulerat, triginta millia auri marchas dissolueret. Principibus uerō expeditionis

nauis impensa satisfaceret, in qua erant Venetis obligati. Solueruntque Iadera, ad ueris in
 tia bello socij perpetuo cursu Constantinopolim petitori. Et interea Iaderenses patria pro
 fugi Histris sintimisque piraticam infestissimam exercuerunt, in quos noua à Venetis e-
 ducta classis, & praesidium Iaderae imminenti insulae impositum est, cui Malconsilio indit-
 ta est appellatio: quod quidem praesidium Iaderenses patria extorres opibus Vngariae re-
 gis freti triremibus decem apud Caietam armatis diruerunt, quamobrem nouam atque in-
 gentem Veneti classem parare coeperunt. Id quum Iaderenses rescissent, pacem à Venetis
 suppliciter petitam impetrauerunt, ut datis obsequiis primatum filijs in patriam reuerte-
 rentur, comitem qui magistratus urbi praesesset, & Archiepiscopum qui Gradensi patriar-
 che deferret à Venetis habituri, & tres insuper mille cuniculorum pelliculas Veneto duci
 in tributum annuum transmissuri. Classem interim bello sociam Bosphorum ingressam ad
 Magna locum Galathis eregione haud longe à Constantinopoli distantem, remota est ca-
 tena, quam Alexius fraticida densissimam praesidijs ad utrumque latus tetenderat commu-
 nitam. Ad quam dum tantus haeret exercitus, Cretenses duabus uecti triremibus publi-
 co consilio insulam Alexio puero dederunt, qua ille Bonifacium Montisferrati mar-
 chionem paterna sibi atque itaque affinitate coniunctum donauit. Catenaque interim non prius
 perrumpi potuit, quam aquila nauis cetea uento impulsu ualidissimo est immissa, for-
 ceque simul immensus illam eodem iuuante impetu succidit. Ea superata peregrini, na-
 uis se nomine is totus exercitus appellabat, urbi propinquant, proceresque terrestres co-
 pias ducentes, primi excensione facta ad urbis moenia portasque ferri coeperant, quum
 Theodorus Lafchera adulterini Imperatoris gener, & copiarum ductor, eruptione subita
 impetum fecit, & praelium utrobique cruentum atroxque commissum, tandemque Graecus
 intra moenia est repulsus. Eodemque tempore classis Veneta ad portum urbis circum-
 data, quam & catena item altera retardauit. Eam enim inclusas triremes uiginti pro uiribus
 defensabant, continuato tamen perpetuo duorum dierum praelio, & scilla est forcipe ca-
 tena, & in portu triremes uacuae, nam Graeci in terram profugerant, sunt inuenta. Portu ca-
 pto peregrini partitis muneribus, illi terra portas, hi de nauibus moenia perpetuis agitare
 oppugnationibus constituerunt. Venetique uineas ad promurale in portum uergens quam
 proximas adegerunt, binis insuper nauium malis supernè ad caueas colligatis pontes im-
 positi sunt, de quibus muros altitudine superantibus, oppidum sagittis, catapultisque &
 fustibalis feriebant. Quinetiam ignis de pontibus caueisque nauium in proxima continen-
 tiaque moenibus urbis aedificia saepe numero iactus est, qui tandem amplissima corripies
 aedificia latissimum commisit incendium, ut eo territi metu crebris insuper icti uulneribus
 murorum defensores eos linquere sint coacti, quos scalis innixa iuuentus Veneta occu-
 pauit. Ad eumque tumultum in urbe concitum, Alexius fraticida territus nocte concubia
 fugiens, ingentem thesaurum, quod postea rescitum est, apud Hirenem filiam uirginem
 in monasterio defossum reliquit. Ea perditum uiri fuga per urbem uulgata, Isach caecus car-
 cere deductus, & puer Alexius maximo populi fauore patentibus portis in urbem est re-
 ductus. Exinde factis utrinque Imperatori de more acclamationibus, Isach pacem à filio
 cum peregrinis foedera sponsionesque, & pecuniarum obligationem praesente ac consen-
 sante populo approbauit, quorum exequutioni quum probus Imperator Isach gratissi-
 me intenderet, morbo ab aeris, ut creditum est, insolentia contracto interijt. Nec segnior
 erat, illo in ostendenda gratitudine puer Alexius, quem & satis debito facturum, & in-
 gentia insuper peregrinis in Asiam traiectionis auxilia allaturum apparebat, nisi ingrata
 & seditionibus per eam tempestatem innutrita ciuitas omnia illius consilia euerisset.
 Tumultus enim in populo incertis autoribus est exortus, & incursum ad imperiale pala-
 tium facto, conuicia in Imperatorem iactata sunt, quod puer ignarus rerum, pecunijs a-
 uaræ & semper ante inimicæ genti Latinae dandis urbem expilare, ac omnino intende-
 ret exhaurire. Et puer Alexius sibi timens prudenti supra ætatem consilio, alta in clama-
 uerunt. Hæc noctu de prima uigilia fiebant. Mane Imperator consilio paucissimis commu-
 nicato ad Bonifacium misit Montisferratensem paterna sibi atque auita affinitate, sicut
 ostendimus, coniunctum, admonetque ac orat, ut de tertia uigilia cum armatis cohorti-
 bus ad portam, quæ clanculum pateret, delatus in palatium aduolaret; fuit eius consilij
 consilij.

A constitutiq; facinoris conscius quidam & ipse Alexius cognomine Murtilus, uel, ut alii
 qui habent scriptores, Morchullus, quem Isach Imp. ex infima plebe in patricium pro-
 uocariariumq; primariam Imperialium aulicorum dignitatem extulerat. Is malo uir in-
 genio ad tyrannidē anhelabat. Quare primarios factionū, & in plebe audentiores allo-
 cutus, tumultū ad primam uigiliam priori similē cōcitari curauit. Quo tumultu uix dum
 exorto Alexium puerū titubantem, ut in penitiora sordidioraq; palatij delitesceret, ad-
 monuit, curauitq; perductum ad locum a suis satellitibus custodiri: exinde in publicam
 delatus est aream, & multa concionabundus dixit, ostendens presentem urbis cōditio-
 nem, imminens ab extrema, auara, ambitiosa, & semper haecenus inimica gēte periculū
 uiro nō puero indigere. Effecitq; qd in primis anhelans saragebat, ut incōditis uocibus
 eum populus pars gubernatorē, pars ducem, pars Imperatorē acclamauerit: secundū
 quas acclamationes magna si patus ceterua in palatium se proripuit, & puerū Alexiū,
 quem datum his uenenū nō occiderat, eliso gutture manu propria necauit. Tumultu ex-
 inde sedato, copias contraxit quantascunq; urbs tunc populo frequentissima dare po-
 tuit, & suis iam urgētibus fatis, hinc defuncti Imperatoris pueri amicos tollere, inde pe-
 regrinos pellere animū adiecit. Primum tamen in peregrinos ducendae acies sunt instru-
 ctæ, & accessit sacerdotes in pompam prodeuntes, iconamq; portantes gloriose uirgi-
 nis dei genitricis, quæ in sacratio seruabatur, diuina ituros in prælium armatos carmina
 preierunt. Secundum quæ ritē facta eadem icona in uexillum & pugnae signū præmissa
 est. Fortē impetus primū factus est in Balduini comitis Flādrensis stationes, quæ ad suæ
 legationis tabernacula quotidie seruabantur. Itaq; dux nō magis corpore quam animo
 præfens paucis accurrens furentis Græci impetū tam diu moratus est, quo ad omnis le-
 gio arma rapuit, quæ in prælium tota cum irruisset, pseudoimperator in portam usq; re-
 pulsus est, iconaq; casu a peregrinis capta, parum abfuit, quin tyrānus cum multitudine
 sua pro murali exclusa fuerit interceptus. Iconā peregrini apud se mānisse in eam accepe-
 runt partem, ut uictoriā sibi de perfido hoste maligno homine a deo sponderi, in spem
 C maximam sint adducti. Quare in consultationē est positum, quid plurimi & quiq; maio-
 res natu melioresq; censerent a peregrinorum exercitu faciendum, uicitq; sententia tol-
 lendum esse, deijciendum esse perditissimum tyrannide hominem, qui tam multa in se,
 tam horrēda in puerum Alexium commississet. Fœdera q; primum omnium inter eos in
 hanc formulam renouata sunt, ut urbis captae, & imperij Romani urbium ac locorum,
 quæ in potestate fierēt, dimidia proceribus peregrinis, altera pars daretur Venetis pos-
 sidentibus: urbsq; ab his mari, ab illis terra uariatis per duodeseptuaginta dies præliis op-
 pugnata est. Et licet magna Græci a peregrinis terra pugnātibus incōmoda acceperint,
 muro tamen Veneti in portum uerso, supernē de nauium malis, caueisq; sicut alias ex-
 pugnati priores urbe potiti sunt. Tyrannusq; noctis umbra tectus, cum pellicibus, uxo-
 re, & thesauro fugiens euasit. Ciues uerō hinc ad capti ab hoste muri uoces, inde tyrāni
 fugam uno atq; eodem tempore sunt exterriti. Sed dante ingenium necessitate, conuo-
 catos in solennem pompā sacerdotes secuti inermes, & cruribus iconisq; ad fidem com-
 D parandam præmissis, tenentes murū armatos ueniam supplices orauerūt, qua facillimē
 impetrata portis ubiq; patentibus Latini nominis multitudo undiq; est ingressa. Que-
 te urbi data proceres in concilio decreuerūt, quindecim uiros ex omni exercitu seligen-
 dos, quibus creandi Imperatoris, deligendiq; patriarchæ potestas esset irrefragabilis at-
 tributa. Quod quum placuisset ad Veneti petiitum impetrauerūt, ut nisi Imperator esset
 Venetus, patriarchā ipsi possent ex arbitrio declarare, a Romano pont. confirmandum:
 partitiōque electorum in hunc maximē modum æquata est, ut quinque uiros externi
 proceres Flādrensis & sancti Pauli Comites, totidem Monteferratensis Sabaudien-
 sisq; Veneti reliquos deputarent: Balduinūq; Flādrensis summa concordia in Impe-
 ratorem sublimatus, & Thomas Maurocenus in sacris agens in patriarcham Constan-
 tinopolitanum a Venetis declaratus est. Qui nouo Imperatori ex more inuncto diade-
 ma imposuit, & breui post pro confirmatione obtinenda, Romam ad tertium Innocen-
 tium pontificem se cōtulit. Vbi uerō sunt expeditionis huiusce principes magna in no-
 tum Imperatorem liberalitate. Nam ut onera imperij commodius tolerare posset, di-
 midio illum partis eos ex fœdere tangentis, tam urbis quam prouinciarum uectiga-
 liumq;

liumq; & portoriorū imperij donauerūt. Inde ad nonam capte urbis diem Veneti classe, E
 ceteri omnes terra recipiēdis Balduini Imp. nomine prouincijs, urbibus & insulis edu-
 xerunt, primusq; omnium Bonifacius Monteferratensis, & Henricus Imperatoris ger-
 manus frater omni Thracia, quæ Adrianopolim & Constantinopolim dierum trium (tri-
 nere quaquauersum interfacet, mirabili uictoriæ cursu potiti sunt. Quæ omnia ut Impera-
 toris potestate solidius firmarent, castra duces ad Adrianopolim sunt metati, quū in ur-
 bem Græci nobiles & potentiores quicq; Latinorū exili imperium copias cōtrahebant.
 Manserat apud Imperatorē Constantinopoli Henricus Dandulus Venetorū dux, quo
 quartā partem imperij se tangentem certioribus discretā terminis ac locorū nominatio
 nibus nosceret. Et quia Ægei pelagi, Archipelagum nunc appellāt, insularum pars ma-
 xima, & adiacētes Creta ac Aulis, Euboia, nūc Nigropōtus in ea adnumerabant quarta
 parte, classē suam illis primū recipiēdis intendere curauit. Sed quū ad Cretam est uen-
 tum, omnis ea insula in Bonifacij Monteferratensis potestate pacifica est recepta. Quā
 ob rem Imp. Balduinus concordiam in expeditione, & fœderum publicē iētorum iusti- F
 tiam conseruandī cupidus Bonifacium in Thessaliæ regem declaratum, ut Cretam Ve-
 netis dimitteret est hortatus. Missiq; sunt ad castra in Adrianopolim firmata cū Impera-
 toris decreto, Marcus Scānutus nobilis Venetus, & Rabanus de carceribus Veronēsis,
 Veneti ducis oratores, qui imperialis decreti, quod exhibuerūt autoritate regē Thessa-
 liæ appellatū, ut accepta à Venetis pecunia haud quaquā modica, ius illis ex Alexij pue-
 ri, extorrisq; donatione quēsitum cederet, facile in sententiā perduxerūt. Thomas inte-
 rim Maurocenus Romæ fuerat, quem tertius Innocētius pont. liberiore quā petitum
 fuerat animo in patriarcham Constantinopolitanum confirmauerat, quod ea ecclesia
 tunc uere Romano pontificatui subiecta erat. Isq; patriarcha quū Venetis paruo fuisset
 Venetus triremes quatuor duci Dandulo & eius classi addēdas tradidit. Quæ fretus ar-
 matarum triremium occasione patriarcha Ragusium urbem, quæ à Venetis reipub. fœ-
 deribus desciuerat, recepit. Et Dyrrachio, quā urbem Græci Imperatoris desertā lique- G
 rant instaurato præsidia imposuit. Exceptus uero est Constantinopoli patriarcha sum-
 mo applausu, quod pontifex Balduinum Imp. à patriarcha confirmato iusserat autori-
 tate apostolica coronari. Ea q; dies celeberrimo totius penē Græciæ nō magis Latino-
 rum quā Græcorū cōuentui latissima fuit: per annum enim qui ab urbe Cōstantino-
 poli capta tūc finitus erat, quicquid Isach & Alexius fratricida possederāt terra & mari
 unica Adrianopoli excepta, in Latini Imperatoris Latinorumq; procerum potestatem
 actum erat: sed perturbauit tantos Latinorum successus, tantā lætitiā breui subsecuta
 Balduini Imperatoris mors. Cuius successor summa concordia declaratus est Henricus
 frater obsidionē continuans Adrianopolis, cum Monteferratensi Bonifacio inchoatā.
 Nec erat castris profectus ad imperium Constantinopoli accipiendū accessurus, quum
 hinc Henricum quoq; Dandulum Venetum ducem obijisse nūciatum est, inde celebra-
 rimi continuatq; rumores attulerunt hostiles exercitus maximos aduentare. Valachi H
 olim gens Romana, ulteriorē Danubij ripā accolentes, Bulgaris ceterioribus cōiuncti,
 à Græcis prece magis quā precio sollicitati cōstituerāt Adrianopolim ne in potestate
 Latinorū ueniret, conseruare. Quorum aduentu non magis ab exploratoribus cognito
 quā uiso, nouus Imp. Hēricus, nouusq; rex Bonifacius obsidione soluta, Cōstantino-
 polim petiere. Quinetiam per eadem Balduini Imperatoris, & ducis Venetorum obi-
 tus tempora, Soldanus Iconij Saracenus ad Satelliam delatus est Græcam Europæ ur-
 bem, ex qua Christiani sepe numero in Asiam traiecerāt: quam uī captā spoliāuit, omni-
 bus qui in ea reperti sunt, Græcis Latinisq; & alijs Christianis immanissimē trucidatis:
 nec quicquā à Christianis in Asia apud Tyrum Ptolemaidamq; agentibus, ac cōtra eos
 gestū memoratu dignū inuenio, quod motus in Saladini morte, sicut ostēdimus inchoa-
 ti inter illius fratrem & filios magis indies magisq; inualuerūt, & nostris satis superq; erat,
 quæ tenebāt pacificē possidere. Quæ tēpestate in Hispania ulteriore, Castellæ regnū ap-
 pellant, ad annū tertij Innocētij pontificis Romani quintum, maximi periculosisimiq;
 motus exorti sunt. Ilmamolinus enim Saracenorū Africam incolentiū Imperator, quē
 Tunetim Soldanumq; appellarunt, ingentes in Europam traiecit copias, primāque ad
 Toletum

A Toletum fixit castra, in quibus dum ageret, bellū publicē indixit omnibus qui Christiana
 no nomine censerentur. Innocentiusq; pont. salutem aeternam publico pollicitus est e-
 dicto, cunctis cruce insigniendis in illam barbariē pugnaturis: cōueneruntq; ad edictū
 post Hispanos primi omnium Gallici eo plures paratioresq;, quō ceteris sunt nationibus
 propinquiores. Sed cognita in uicinis populis elatio, eos ita dissiūxit, ut Hispani soli po-
 tius periclitari, quā Gallorum auxilio salui esse uoluerint: in quorū caput sua ilico im-
 patientia conuersa est, quod IImamolinus inaudito usus uictoriae cursu utranq; Hispa-
 niā peruagatus est, latissimis omnia incēdijs populationibusq; foedauit, adeo ut hinc Arē-
 larum, inde Auenionē Gallicas urbes illud idem afflauerit incendiū: & ut summa rerū,
 qd nostri est, ppositi, fastigia sequamur, quatuor Hispani reges, Castellæ, Aragoniæ, Por-
 tugalliæ, Nauaræ unitis in castra unā copijs Saraceno congressi sunt, in cuius exercitu
 ingentē ediderūt occisionē. Fugiensq; IImamolinus in Beticā, nunc Granatā, se recepit,
 quā regionem postea semper solā de terra Hispaniæ obtinuit Saracenus: hisq; successi-
B bus Christianæ religioni maiores per eandem Innocentiū tēpora accessere, quod Lio-
 niā regio amplissima, cui hinc Dacia, inde Polonia & Sueuia cōtinet, eo curate pōtificē
 ad fidem Christi conuersa est. Et quum in Tholosana Albiensiq; Galliarū regione here-
 sis pullulasset, ac late ac lōgē cōpisset serpere, beatus Dominicus tūc primū fama noscī
 cōceptus, ad eas extirpandas se contulit. Erant uerō qui armis eam sectā tueri adniteren-
 tur, qua Comes Tholosanus notabatur infamia. Quare datus est ab Innocentio pont. &
 a Francorum rege Simon de Monteforti beato Dominico adiutor, qui cum cohorte ab
 Hierosolymē expeditione reducta, a sancto uiro aduersantium arma conatusq; retudit,
 tantisq; ea hæress defixa erat radicibus, ut quæ septimo inchoauerat, uix tādē ultimo
 pontificatus anno potuerit extirpari. Ad annum quoq; pontificatus Innocētiū octauū,
 Otho ille, quem Romanorum regem Imperatoremq; instituerat, Philippo, sicut osten-
 dimus, intruso ubiq; succubuerat. Agrippina em̄ Colonia Germaniæ urbs præclara, Oz-
C thonem pulsum postrema omnium cōseruauerat, quam urbem Philippus arcta pressit
 obsidione, Othoq; facta eruptione, congressus superatusq; a Coloniensibus est expul-
 sus, qui tempore cedentes Philippo Imp. debitam obedientiam præstiterunt. Nec tamē
 diuturna fuit Philippo in adepto ubiq; per arma imperio quies, quod Lanheraius eū
 Palatinus Comes appetitum in insidijs interfecit, electusq; a Germanis Otho eius no-
 minis quintus, Saxonum dux, ab Innocentio tertio sequenti anno in basilica S. Petri cō-
 ronatus est. Ad quem etiā annum Henricus Imp. Latinorum secundus Constantino-
 politanum augebat imperium, ut nihil fermē esset reliquum præter Adrianopolim, quā
 Vattaris quidam Commo Græcus obtinens, usurpato imperij titulo cōseruabat. Et Ve-
 neti expeditionisq; proceres partē de imperio, quæ in partitione obuenerat, unusquisq;
 recipiebat. Quanquam Petrus Zianus Henrico Dandulo in Venetiarum ducem suffe-
 ctus, liberum suis fecerat, ut præter maiora reipublicæ reseruata, quæ caperent ciues sin-
 guli retinerēt. Primiq; omnium Marcus Dandulus, & Iacobus Viadrius Galliopolim in-
 uaserunt. Marcusq; Sannutus, & confœderati aliquot ciues, Naxos, Paro, Melo, Herina:
 & eodem tempore Marcus Dandulus Andro & Gei pelagi insulis, quas tum Cyclades,
 tum Archipelagum uocant, potiti sunt. Rabanus uerō de carceribus Veronensis, & ne-
 potes Euripum, Andreas & Henricus Gilsij, Timas, Micoles, Scyron, Scopelū, & Scya-
 thum, Philocalus Nauigosus Stalmineum sibi dominio subegerūt. Per quod idem tem-
 pus classis Venetorū unius & triginta triremium, persequēdis piratis a Venetis missa,
 Corcyrā, Corphi nunc dictam, & eodem uictoriae cursu Mothonū ac Coronum reipu-
 blicæ Venetæ rebelles subegit, dominusq; Della Rosa Campanus ex Gallia, reliquias
 Athenarum & Achaia potitus est: nec tamen deerant Græci in latrociniā coeuntes, qui
 uarios pro posse motus intenterēt. Henricus namq; cognomento piscator Maleæ Co-
 mes Genuensium classe fretus, Cretam insulam Venetis, sicut ostendimus, subditam ut
 caperet est adnixus. Veneti autem classe uiginti quatuor triremium immissa, & suam tu-
 tati sunt insulam, & quatuor Genuensium triremes interceperunt. Ea Latinorum apud
 Constantinopolim uictoria animos Christianorū in Asia agentium excitauit. Almeri-
 cus tunc rex Cypri, regni quoq; Hierosolymitani titulum, uxoris ratione, sicut ostendi-
 mus, tenebat: cui rem Christianam frigidē administranti, alium regem subrogandum,
 qui in

qui in Asia agebant proceres constituerunt, Ioannesque de Bregna celebris fame Gallicus miles in Hierosolymæ regem magno consensu declaratus est, qui per solenes accersitus oratores cum multis copiis Constantinopolim est delatus. Et Latini regis Hærici nauigio fretus, nonis Septembribus anno salutis nono & duodecies cetero Acconem Ptolemaidæ peruenit, accepitque illico in uxorem ad id referuatam Conradi olim Montisferrati marchionis & Hierosolymæ regis filiam, cui id regnum iure hæreditario debebat. Per diem uero Michaelis archægeli festiuitate solennem, & diadema utriusque regum Tyri est impositum, & nuptiarum pompa regia celebrata sunt. Perque id temporis Innocentius tertius pontifex quum in Asiam copias mittere anhelaret, in nouas incidit molestias. Otho enim quintus post acceptum ab ipso pontifice diadema, iurisiurandi, quo se de more obligauerat, religione posthabita terram ecclesiæ hostiliter inuasit: namque Radicosanum montem Faliscum, siue ut corruptè appellat, Flaconem, & totam penè Romandiolam per diuersas legiones, diuersosque legatos occupauit, & ad regni Neapolitani regiones conuersus, ut eas quoque caperet est adnixus, Frederico secundo, quem Romani pontificis autoritas & promissa protectio securum redderet, nihil tantis motibus suspicante. Eos uero motus pontifex Innocentius iniquo ferens animo, ad Othonem misit, qui eum suadendo, hortando, admonendo peruenire conaretur, ut capta de ecclesiæ terra feudataria redderet: qui peiora indies molebatur, unde pontifex eum anathemate primum percussit: deinde perseuerantem, & uias omnes Romanas latrocinijs infestantem imperio & Alemanniæ regno priuatum dispostrumque pronunciauit. Secutus eum prelatos & proceres, ac omnes alios imperij & regni populos eatenus sacramenti religione, qua illi obligabantur absoluens, ut non magis possent quæ deberent, ab eius imperio, reuerentia, & obedientia se subtrahere. Quamobrem rex Bohemiæ, Lantgrauius Turingij, & archiepiscopi Maguntinus Treuerensisque, dux Austriæ, & ex militibus præstantiores quique eum deseruerunt: quum etiam Germani electores imperij Philippo suadente Francorum rege quam primum de priuatione Othonis certiores facti sunt, Fredericum secundum Siciliæ regem uigesimum agentem annum in Romanorum regem declauerunt. Philippus enim Franciæ rex Othonem Ioannis regis Angliæ ex sorore nepotem debilitari, ac potentatum deiici exoptabat. Quibus tandem deterritus malis atque periculis Otho, in Alemanniam se recepit, & quæcumque de Italia ceperat in Romaniam pontificis Fredericique Siciliæ regis potestatem redire. At in orientis partibus Creteses quum animum in Venetos rebellem ostendissent, miserunt Veneti naues sexcentas, totidem triremes, & gubernandæ Candia ducem, ac Motoni & Coronæ cõseruatores, quorum magistratum uirtute & urbes insularumque retentæ sunt, & Genuensium tres naues rebellibus fauentium interceptæ. Quinetiam Rabanus de carceribus Veronensis nepotes, cum Nigropontis insula sese Veneto feudatarios subegerunt. Pariter Gothfredus de Villa Gallicus, qui in Achaia principatu domino Della Rossa successerat, & Michael Cominos Græcus nobilis cum Peloponesi parte feudum Veneto obedientiamque prestiterunt. Annoque qui secutus est quartodecimo duodecies cetero Veneti motus Cretensum rebellionesque compescere cupientes, equites ex suis, & plebeios pedites, eò in Coloniam deduxerunt, prædiciaque insularum maiora, melioraque tum equestri ordini, tum plebeis diuisa. Primumque pro republica Veneta dux Candia fuit Iacobus Teupolus, qui paulo ante quum prætoram in Adrianopolim gessisset, inducias cum Vattari Commino Græcorum Imperatore Constantinopolim obtinente in quinquenium, & cum Soldano Turcorum in biennium pro republica Veneta constitutæ sunt. In Italia interim uocatus ab Innocentio Fredericus Romam uenit, & quum se uidisset à pontifice, à Romanisque omni curia benigne exceptum, coronationem, benedictionemque ad Imperium papalem poposcit: quam blandè respondens pontifex, ea ratione renuit facere, quod is magno uir animo, sicut Othonem prius, hunc quoque pariter quæreret Italia deturbare. Iuit itaque in Alemanniam Fredericus, quem primus omnium Maguntinus archiepiscopus, & in suam admisit urbem, & Alemanniæ regni diademate insigniuit. Agentem Maguntinæ Fredericum, Ludouicus regis Franciæ primogenitus in Lothoringiam accersiuit, & ad Vallemcoloris oppidum Mosæ amni propinquum collocuti principes foedera inierunt, per quæ belli pacisque societatem inuicem sponderunt. Pariter Otho priuatus Imperio, auxilia sibi ac

A ac belli societatem cum Ioanne auunculo regis Angliæ, cumq; Reginaldo Bononiæ ur-
 bis maritimæ comite. quæsiuit. In comitem uerò hunc prima societatiù damna cadere in-
 cœperunt, quod Philippus rex Fræcorũ Bononiæ eundẽ ex eius comitatu, Morataniq;
 Abbaculæ oppidorũ regni Fræciæ possessione deturbauit. Ioãnes uerò rex Angliæ ini-
 ta per id temporis cum Ferrãdo comite Flãdrensi societate, ad Bononiam cum ingenti
 classe recipiendã se contulit: quumq; partem eius classis tempestate auctam aliquãdiu
 expectasset, mutato proposito prius q; illa uenisset ad Granatingas Flandriæ oppidum
 se cõtulit, quò & tota classis sua eum subito est secuta. Philippusq; rex Fræciæ in Ferrãdũ
 primò duxit, & castello Ipra Brugiacq; dedẽtibus oppidanis potitus est. Ex eo autẽ loco
 relicta apud Damportũ classe, Gandauum oppidum regis opulentissimũ obsidere per-
 rexit. Quo oppido breui per oppidanorũ deditiõem capto, Reginaldus Bononiæ co-
 mes Ioannis Anglorũ regis nauigio fretus, classẽ Philippi clam cum modico præsidio
 incendit. Vnde eò factũ est incendio, ut Philippus Gãdauo Ipræ & Brugiæ præsidio in-
 genti relicto in Parisios sit reuersus, classe ubiq; in sui regni dominijs iussa, quã futura æ-
 litate in Angliã inducere cõstituerat. Tunc Ioannes Anglorũ rex uires suas regi Fræco-
 rum potentatui longe impares fore ueritus, ad tertij Innocentij Pont. Romani miseri-
 cordiam protectionemq; cõfugit: nanq; Angliam Hiberniamq; Romanæ ecclesiæ feu-
 datarias ex fœdere constituẽs centum auri marchas pro utraq; insula quotannis soluere
 est pollicitus, quod quidẽ aliquot postea seruatũ fuisse inuenimus. Dum tamẽ ea Ro-
 mæ apud pontificẽ agerẽtur, Otho cum ingenti exercitu ex locis Germaniæ sibi paren-
 tibus, ex Saxoniãq; patria cõtracto ad Valentiniãna Flandriæ oppidũ descenderat Fer-
 rando comiti suppetias allaturus. Quo audito Ioãnes rex Angliæ Comitem Marchiæ,
 & cæteros Aquitaniæ proceres sibi uarijs artibus, datiq; premijs cõciliauit, quorũ ope
 Andegauos in suas partes traduxit. Ligeri amne paulo post transmissa, Rupelmonachi
 oppidũ obsidebat, quũ Ludouicus regis Fanciæ filius potentissimũ ducẽs exercitum
 obsidionem soluit, adeò ut Ioannẽ ultra Ligerim oportuerit retrocedere. Otho interea
 Philippo regi ad pontẽ Bouinarũ prope Tornacum est congressus, præliumq; ingẽs ad
 diem ieiunij quitã gestum fuit, in quo Philippus equo deiectus, ac suorum æque ac ho-
 strium cõcursu oppressus penẽ interiit, tandemq; subleuatus uictor euasit. Estq; rãta eius
 prælij apud Gallicos scriptores memoria, ut multa de eo carmine heroico scripta extẽt:
 nec in magna fuit cædes edita, quũ Otho ad duo milia, Philippus uix trecetos desidera-
 uerit. Sed gloriæ Gallis datum est, fractũ à se fugatumq; eum, qui Romani imperij titu-
 lum præ se ferẽs, aquilas amiserit imperiales. Delapsus fuga hostis Otho in Saxoniã pa-
 ternæ hæreditatis prouinciã se recepit, ubi mœstus languensq; animo breui obiit. Tulit
 uerò casus, ut quo die prælium id apud Tornacũ in Gallijs est gestũ, eodem aut postero
 Henricus Imp. apud Costantinopolim obierit, cui gente Gallico Petrus Comes Antis-
 nodorẽsis pariter Gallicus est suffectus. Et per id tẽporis Fredericus post habitã Magũ
 tiæ regum Alemannorũ coronam in Sueuiã gentilitatis suę regione desederat. Is audita
 clade qua Otho apud Bouinas afflictus erat, Aquisgranum imperatoriam urbem obsi-
 dione pressam recepit, ubi tertij Innocẽtij Romani pont. autoritate regiam iterũ de mo-
 re coronã accepit, & ut aliquã erga deum ostenderet gratitudinẽ, cruce insignitus, uoto
 se tunc publicẽ obligauit subsidij Christianis in Asia agentibus afferendũ: ne etiã ponti-
 fici quoq; Romano ingratus esse uideretur, comitatũ de regno Sicilia permisit feudari
 perpetuo eius donationis iure à Romana ecclesia peculiariter possidendũ. Per hyemẽ
 uerò quæ secuta est, Innocẽtius papa conciliũ apud Lateranẽsem ecclesiã generale atq;
 amplissimũ celebrauit, cui patriarcha Hierosolymitanus, & Metropolitanus Septuagin-
 ta, episcopi duodecim, & quadringẽti abbates & primores cõuẽtuales octingẽti inter-
 fuere. Quũ legati pariter eò cõuenerũt, Imperatorũ Germanici ac Cõstãtinopolitani, &
 regũ Hierusalẽ, Fræciæ, Hispaniarũ, Angliæ & Cypri, in quo quũ multa sunt cõstituta in
 patrũ decretis extantia, tum maxime sacrosanctũ promulgatũ edictum opem rei Chri-
 stianæ in Asia agentũ populariter afferendã. Et quia hinc Pisani Genuensesq;, inde Lõ-
 bardi bello inuicem cõslictarẽtur acerrimo, urbe põtifex uere primo profectus est, loca
 periturus, ad quæ bello contendẽtes uocare, & pacẽ quũ cõmodius, tum celerius con-
 stituere posset. Sed apud Perusiam de itinere mortuus ac sepultus est. Extãt Romæ duo
 huius

huius pontificis opera, situ, utilitate, & usu longe distantia, hospitale S. Spiritus in Saxia à Lombardis & Saxonibus ibi solitis habitare appellatum, quod in Vaticani suburbio celebre & ditissimū hospitalitati amplissimæ deseruit unum, & alterum turris appellata Comitis Ursini operis, quæ muro omnium totius urbis rarissimo sublimitate surgit eximia. Estq; ad forum olim Neruæ ad veteris Suburæ principium, quæ per ætatem nostrā & dñu antè inhabitata, nullo omnino usui est aut fuit. Legimus uerò ipsum pontificem, quum talis tantæq; argueretur impensæ ecclesiam sancti Sixti, quæ extat in Auentino celebris, tunc dirutam instaurasse. Ea autem quæ ad præclari præstantissimiq; huius pontificis mortem secuta sunt multi faciendæ, & diligentiolem postulantiâ narrationem, in decimum septimum librum, quod hic satis creuerit, duximus referuanda.

BLONDI FLAVII FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE Imperij Romani, Decadis secundæ, Liber septimus.

Honorium Almerico ciue Romano genitū, tertio suffectum Innocentio, & ipsum eius nominis tertium Perusię cardinales in Romanū pontificem creauerūt, qua in creatione ad sextum prædecessoris diem diftus facta, maior solito adhibita est festinantia, quod Perusini ciues difficultatem Hierosolymæ rerum, & bellorum Italiæ sedādorū necessitates perpenderunt, & coacto in conclauī collegio penuria cibi per dies singulos maiore facta, ut properarent, uim honestissimam attulerunt, consecratuſq; pontifex destinatum à prædecessore pacis in Italia constituendæ tractatum per oratores legatosq; continuauit, ipse Romam intra primum creationis mensis per Sabinos se contulit. Sollicitabat em̄ eum Petrus Antissioresis electus Imp. Constantinopolitanus, quem paulo post & Iolem simul uxorem idem pontifex in basilica S. Laurentij, quæ uia Tyburtina extra muros insignis uisitur, imperiali diademate decorauit. Et rebus Christianorum in Romania consulturus, quæ Hierosolymis profuturæ uiderentur, Ioannem de Columna cardinalem Romanū Portuensem episcopum apostolicæ sedis legatū declarauit, qui ad nonum coronati Imperatoris diem urbe profectus Brundisium se cōtulit, quod Imperator Imperatrixq; accesserūt, omnesq; simul Venetorum nauigio accepti, simulq; soluētes prima uelificatione in conspectū Dyrrachij substituerunt. Promiserat em̄ Petrus Imp. Venetis, si Constantinopoli in Italiam delatus, eodem reducerent, Dyrrachium Venetis reddendā, uel obsidione pressam oppugnantq; recipere. Theodorus nanq; dux Epirotas urbē ipsam dolo captā ueteri Græcorū iuri innixus ut retineret armis, litigio cōtentionibusq; adnitebat. Eamq; expeditionē uxorū liberatus impedimento, ac cardinalis respectu cōmodius exequeret, Imperator Iolem uxore cum parte classis Cōstantinopolim præmisit, quā paulo post cardinalis est secutus, inchoataq; est obsidio & oppugnationes per dies penē singulos intentatæ. Sed urbē ueteri muro, quem Venetus instaurasset munitā Theodorus milite abundā ex Epiro fideli facile defensabat, adeo ut Imperator potiri desperās sibi cōstituerit abeundū, & quod mediterraneas Macedoniae urbes inuisendi desiderio teneret, petītā inter soluendum obsidionē à Theodoro fidei publicæ securitatem accepit, secundū quā scripto sibi datam ad Aretæ amnis portū excensionē in Macedoniae littora primā fecit, inde ad nemorosa Tēpe delatus, cum ad saltus peruenisset, montium syluis tectorum structas à Theodoro duce insidias incidit, & abductus in teterrimum carcerē est cōiectus. Interea principes Christiani, quos tertij Innocētij diligētia & Lateranēsis cōsiliij decreta ad Hierosolymæ liberationē inflammauerāt, in magnū conierant exercitum, qui partim terra, partim mari Cōstantinopolim, & inde cardinale de Colūna sedis apostolicæ legato deducente, Acconē se contulerāt, fueruntq; primarij inter eos proceres Andreas Vngarię rex, Venetorū nauigio fretus quod libēter dederāt, quia ius eis cessit, quod in omni Dalmatia regnū Vngarię ad eam diē habuerat, & dux Austrię, Henricusq; Niueruēsis Comes, & Gualterius regis Frācię camerarius. Quibus Ioāni Hierosolymę regi cōiunctis, in concilio actum est, Damiatā Ægypti urbem Nilo cōtiguam, ut primā omnium caperent, adnitendū: ea em̄ in potestate facta apparebat Cayrum & Babylonem cōtiguas urbes amplissimas & cōmodē obsideri posse & interclusas cōmeatu facillimē expugnari. Quo

Anno sal.
M. ccxviij.

A Quo Soldanorū gētis Saracenæ principū domiciliū in Christianorū potestātē factū, fu-
 turum confidebant, ut omnis ea barbaries Saracena nō solum Hierosolyma & terra san-
 cta, sed orbe ipso terrarum exterminaretur. Itū est itaq; non magis cupientissimis q̄ con-
 fidentibus procerum militumq; animis, & mense Maio anni salutis duodeuigesimi &
 duodecies cēteni Damiatē obsidio inchoata: ea ciuitas olim Heliopolis à Pertinace He-
 lio cōditore appellata, triplici murorum latericio densissimorū munimento cingit, quā
 Nilī amnis particula ad Romani Tyberis magnitudinē ambit, ut insulam, sed oblongā
 arcemq; efficiat. Turrīs erat Pharea, non quidem crassitudine & celsitudine illi similis,
 quā ad Pharon & Nilum stante Romano imperio fuisse legimus: sed quæ suburbū &
 mercatorū apothecas ac publica horrea à piratis nocturnisq; prædonib. tutaret. Quā-
 obrē sub nostri exercitus accessum addidit Soldanus suburbio utriq; præsidia, & muni-
 tiones undiq; instaurauit. Eas dū nostri oppugnant munitiones, turrimq; undiq; machi-
 nis quatit, multi per dies singulos cecidere, quū tñ ea maior in barbarie occisio cōmit-
 teret: iucitq; fortissimorum ex omni prouincia alternis pugnatium nostrorum uirtus,
 & superatis munitionibus acceptū cædis damnū in decuplo hosti reddidit. Annona ue-
 ro in horreis, mercimoniasq; reperta in apothecis cū militi cōcessa fuere, opulentia Chri-
 stianorū castra simul & læticia sunt repleta: hyems iā planè media erat, & nilus quem à
 cōsuetā inundatione per id tēporis timeri nō oportuit, ab maris inflatione, quā Eurūs
 maximā inuexit, ripas egressus est, adeo ut unda maris immensum sublata, inde amnis
 redundantia nostrorū castra peruaserit. Vnde impedimentorū iactura facta, & cōmea-
 tuū pars maxima corrupta est. Cui malo remedia desuper à deo cardinalis, legatus, & e-
 piscopi, sacerdotesq; quærenda esse iusserunt. Eoq; finito ieiunio, maris tranquillitas est
 secuta: quo itē die maior dei benignitate uictorię spes Christianis ex improviso affulsit.
Soldani castra quæ suū nostro maiorē exercitum seruabant, à Christianorum castris &
 ab ipsa urbe Damiatā fluuio, de quo diximus, tenuiore dirimebant, quæ tamen ad mille
 passus ab ipso distātia fluuio Nilī integri ripæ erāt opposita, unde præsidia in urbē nun-
 ciosq; mittēdi facultas Soldano maxima erat, quod scaphæ in fluuio dispositæ, & ex ur-
 be in illius castra dimitterent, & uenientes noctu ac interdū introducerent, quas illico
 subductas nullo nostri nauigio poterāt intercipere. Ea re intellecta, incessit nostros mi-
 lites libido incipiēdi, si qua posset urbs unica obsidione ultra citraq; fluuū circumdari,
 quos cū uidisset in alterā traductos ripā Soldanus, amētia potius q̄ pauore perterritus
 est, paucisq; dimissis exploratoribus quæ pgressus inspicerent, sibiq; renunciarēt, castra
 fugiens impedimentis cōmeatuq; plena reliquit. Videntesq; fugientē cōtinuato agmi-
 ne densissimo barbarum Christiani milites trans amnē agentes, pars quidnā sibi uellet
 profectio inspecturi propius accessere, pars commissam ab hoste fugā, & castra ut erāt
 integra capi posse Christianis ducibus renūciarunt. Qui ratibus ad id pridē paratis am-
 nē transmiserunt, & reperta in hostiū castris annona impedimentis quoq; ac ditioris ap-
 paratus supellectile, exercitus Christianus magis q̄ prius ad turrim Phaream est reple-
 tus. Alteris subinde castris ad eam partē positis, quæ prius ponte iunxerunt, Damiatā
Undiq; est obsessa. Eam Soldani fugā, eos Christianorum successus quum audisset Cor-
 radinus Saladini olim filius, Hierosolymę ultra retinēdæ spē abiecit. Quā ne Christiani
 captā retinere possent desolare cōstituit, quinetiā à sepulchro domini nostri Iesu Chri-
 sti uiolando scelestas cōtinuit manus: causam uero sepulchri tēpliq; intacti, quam non-
 nulli afferūt, delatæ tātisper Christianæ religioni ueneratione omittimus, magisq; credi-
 mus Surianos, Ethiopas, Armenios, Georgianos, & alios Asiæ Christianos Hierosoly-
 mā incolentes multos numero, & magis subditos Asiæ & Aphricę principibus ea loca
 dirui cōminuiq; prohibuisse, quorū ratione & causa eā incolerēt ciuitatē, eorumq; de-
 siderio sic Saracenos uel inuitos acquieuisse, sicut eosdē suspectissimos inuisosq; omni
 tēpore coguntur tolerare. Castris ut diximus, ad Damiatā undiq; terra communis, Ni-
 loq; fluuio classis est addita, & uinæ adactæ, castella excitata, machinisq; oppugnatio
 ne læpissime intētata, nec magis probe agitata extrinsecus urbs præualida, q̄ fortiter in-
 trinsecus defensata est. Primaq; æstas & hyems, uerq; subsecutū. Eo modo ad Damiatā
 actū. Ad Iuniū uero alterius ætatis mensem, Soldanus medio inter Babylonē Damia-
 tāq; spatio castra habuit cōmunita in numero exercitū redūdantia, nec ullis adduci po-

Blondus.

A a terat

terat iritationibus, nullis nostrorū artibus, ut pugnae copiam uellet facere. Tandem soli ex Christianorū exercitu Gallici proceres hostis ignauiam aliquo ut dixerūt, ingēti dedecore aut dāno afficere cōstituerunt. Ioannes Hierosolymæ rex tanquam Gallicus magis q̄ dux exercitus illorum audaciam temeritatemq̄ secutus est. Facti in conspectum hostes structa acie Gallici, p̄bra in hostē dictis gesticationibusq̄ tactauerunt. Vallū alio quando scandere cōminati, & partē esse nostrorū exercitus minimam, Saraceni de propugnaculis in campestri solo faciliter recognoscebāt. Quare facta de repēte & magnis clamoribus, ut est gentis mos, eruptione Gallorū insolentiā leuitatēq̄ castigauerunt multis eorū cæsis, plurimis interceptis, in quibus Gualterius regis Franciæ camerarius, Milo Mantoliensis, & Vicecomes sanctæ Susannæ ditiores potentioresq̄ fuere. Et Ioannes rex igne, ut appellant Græco afflatus, qd̄ facibus tragulisq̄ Saraceni immittere cōsueuerūt, manus faciēq̄ cōbustus est. Quieuerunt postmodum Christiani, sicut exēplo Gallorū, ut neminē ultra nostrorū militum libido ceperit, nedū in Soldanū, sed ne in obsessos pugna inuendī. Ea enim urbs, sicut docuimus, munitissima, nunquā ui oppugnationibusq̄ capi potuisset, quæ & cōmeatibus abundabat: sed pestilentia ingens ipsam mirandū in modū populata est. Quod quidē Christianos, latuisse, ut credā, adduci nequiuissim, nisi apud oēs scriptores id cōstare uiderem. Fortē ad quintum mensem q̄ Gallici in Soldanū male pugnauerant, pauci milites Christiani Damiatæ portas propius accesserunt, quid in urbe ageret exploraturi: silentioq̄ quid ubiq̄ in propugnaculis esset admoniti sunt, aut custodes altū sopitos esse, aut aliū per errorē omnino abesse. Quare pedetētim referentes socios aduocant, scalasq̄ semper in prætorio ad id paratas cōportant, quibus in propugnacula portæ faciliter est conscensum. Et nemine obstitente, aut clamore eos, p̄dente cohors integra portam tenuit, quā dum securibus malleisq̄ refringunt, accurrentes qui ex Saracenis strepitum sonitumq̄ primi exaudiuerant, confossi Christianiq̄ interim patente ingressi porta, urbe potiti sunt anno tandē dimidio atque integro, postquā fuerat obsessā, quē nonarum Nouembris sextum diem fuisse constat. Ingressi urbē Christiani, insidias primo dolum uel ab hoste structum suspicabant, quod neminē in plateis obuūm, neminē in tectis aut ad fenestras se p̄spicere uidebāt. Sed intellecta est statim urbis desertæ calamitas, quod plateæ passim, uicisq̄ oēs, & ædiū atria cadaueribus utriusq̄ sexus, omnisq̄ ætatis hominum cōtegebant, & qui in domibus uiuunt sunt reperti, aut ipso languebant morbo, aut salutē sibi à lāguoris simulatione querebant. Fuere autem omnes tam integra q̄ mala ualitudine uiuentes, tria uirorum milia, quū obsidionis principio fuissent septuaginta. Portis ubiq̄ munitionibusq̄ Christiano militi ad custodiā attributis, uicit in cōcilio sentētia, tamdiu in castris commorandum, quousq̄ purgata cadaueribus emundataq̄ urbs uisa esset salubritatē aeris recepisse. Cōcessaq̄ est ob eam maxime rē Saracenis salus, ut purgationis munus curāq̄ susciperent. Prima uero omniū Machonaria urbis primaria in gloriosæ uirginis dei & saluatoris nostri Iesu genitricis ecclesiā instaurata, ac in episcopiuū dedicata est. Eam urbem captā esse intelligens Soldanus, castris incensis Cayrū se Babylonemq̄ recepit, & Christiani sub ipsum ueris inittū urbē ad aeris sanitatē redactam kalendis Februarij sunt ingressi. Posteroq̄ die Cardinalis Columna legatus cum episcopis & ingentis numeri clero solent pompa gloriosissima uirginis purificationem ardentibus non magis in ecclesia q̄ per uicos & plateas candelis & cereis celebrare. Habuit per id tēporis Damiatā amplissimæ opulentissimæq̄ ciuitatis speciē, repertamq̄ in ea rerum omnium copiam auri argentiq̄ & ditissimæ supellectilis uim maximā legatus regesq̄ & duces exercitus militi Christiano æqua distributiōe largiti sunt, quin etiā de agrorū diuisione in tēpore solent da actum est, cūctis existimantibus fore, ut Soldano Babylonis deturbato, milites qui domos supellectilemq̄ accepissent in eius Colonia dato nomine ascribi paterent. Duo interim annis quibus Petrus Antiodorēsis imperator Cōstātinopolitanus in Theodorici ducis Dyrrachini carcere agebat, Ioles uxor imperiū administrauerat, quæ ad eos ferme dies, per quos Damiatā in Christianorū potestatē facta est diē obiit. Et Larini p̄ceres Cōstātinopoli & in Romania agentes, Robertū Petri ipsius filium ex Gallijs accersitum in imperatorē delegerunt. Romæ interim Honorius pontifex beatū Dominum cum audiēs schismaticos apud Tolosam domuisse, eius præsentisq̄ ordinē cōfirmauit. Quo

A Quo in tēpore secundus Fredericus in Romanorum regem electus, Othone defuncto, Romā rediit, quem Honorius imperiali diademate insigniuit. Obierat paulo prius Constantia eius mater, præstantissima mulier, nō magis annorū quam prudētiæ plena. Quæ uisā filium adolescentiā supergredi incipientē, qui duos detriginta ageret annos, ad eā diem in uirtutum uia cōtinuisse, quod ea de mediō sublata, mores usq; quaq; mutauit. In pontificē enim spreā iureiurandi religione, anno coronationis primo multa & quidem enormia est aggressus: quē ut à flagitijs, à perfidiā, à rebellionē temperaret, admonentē magis magisq; indies spreuit, unde eū duxit pōtifex anathemate, nisi resipisceret, & ablata redderet, deterrendū. Et quum sperneret primā excōmunicationem, iterato pontifex priuationē imperij regnorumq; addidit, tertioq; in contumaciē exasperatus pōtifex oēs imperij & regnorum olim suorum subditos à sacramento, in cuius uim fidē illi seruare tenerent, absoluit. At apud Damiatā interea res Christiana per singulos dies magis magisq; floruerat. Cardinalis em̄ Columna legatus apostolicus, & Andreas rex Hungariæ, & cæteri proceres in bonā uenerant spem, fore, ut Soldanū Saracenosq; breui cōficerent, quibus intentandis rebus id solū morē intercessit, qđ Ioānes Hierosolymę rex plus sibi qđ deceret arrogans, parū considerabat, & si urbs Damiatā suo subiicienda erat regno deferendū tñ à se cardinali & Hungarorū regi aliquantisper esse, nec omnia illis præsentibus incōsultisq; ex arbitrio Imperanda: cuius rei cum esset aliquando à cardinali modestissime admonitus, Hierosolymā breui, ut dixit, rediturus accessit, quē multi milites sunt secuti, nec priusquā terq; quaterq; rogatus, ut rediret adduci potuit. Interim aestas ac hyems prima habitata à nostris Damiatā exacta est. Verq; ad eius reditū in alterā aestatē abibat. Eo postea præsentē, quū de rebus agendis consiliū haberet, placuit omnibus in Cayrū Babylonemq; ducendum. Ad quas urbes Soldanus omnes propē Saracenorū copias cōtraxerat. Facta tamē apud Damiatā diuturnior mora utilis uel eārione uisa est fuisse, qđ captæ illius fama multos ex Europa milites illuc traxerat à Veneta, Genuensi, & Pisana classibus transportatos. Ductū est in hostem ad ipsas Iulij mēsis idus. Nilo amne præter illū, de quo sæpe diximus, Damiatæ proximum priusquā Babylon à Damiatā adeat, alter deriuat fluuius, cui Soldanus pontē imposuerat nauibus cōstructū, quo posset facilius in nostros Damiatæ agentes ducere. Eum pōtem modico seruatū præsidio cum nostri occupassent, paululū progressi sunt. Postridie apostolorū Petri & Pauli natiuitate celebri castra sunt posita, passus tria milia à Babylone Cayroq; semota, & quū annonam in duos suffecturam mēses carris secum iumentisq; detulisset, classis etiam aduerso ducta Nilo tantundem adduxerat. ut innumeri apud Babylonem Cayrumq; amplissimas urbes coacti Barbari ab annona priusquā Christiani milites uiderent laboraturi: spes itaq; uincendi nostros solidissima hortabatur inde futura, ut uidebat, certior, quō celerius cōtingeret depugnari. Hic tentatus sæpe hostis, sæpe ad prodeundum in aciem prouocatus est, qui metu & pauore simulato per dies singulos maiore, perniciē in nostros inauditā machinabatur. Nilum amnem cum Babylonē Cayrūq; præterlapsus est undiq; coercēt ripæ eleuationes alicubi pro soli necessitate, alicubi depressiores, cataractæq; certa spatiorū proportione in regionibus sunt dispositæ, de quibus agri constituto tēpore inundant. Postquā igit Christiani duos in castris defederant mēses incursionibus populationibusq; satiati, occasio diu expectata Soldano obuenit Nili in summas ripas solito citius tumefacti: qua fretus occasione cataractas undiq; nō magis amoueri, qđ ripas ad amnis fundū defodi curauit, cooperueruntq; illico regione aquæ, ut Christianorū castris ubi solū natura aut cōgesta terra eleuatius erat, cubiti altitudinē superarent. Iumētis uero sublata imprimis pascēdi facultas, & qđ in castris paratū erat, destructum est stramen, tū nec aliquid fuit saluū, quo mortales potuerint uel tri-duo sustentari. In eā adducti rerū difficultatē Christiani alia quoq; angebant maiore, qđ redituri Damiatā altiores alicubi depressis in locis aquas incedere uerebantur, ut nulla uia nisi per Nili aggeres tuta ab aquarū periculo uideret, quā hostis armatus & alicubi aggere & fossa cōmunitā ita obtinebat, ut prælio uideret periculosissimo deturbaturus. Petiā itaq; missis oratoribus pacē Christiani his cōditionibus impetrare, ut Damiatā cū rebus in ea repertis Soldano dimissā, partemq; ligni crucis quā ille haberet redderet, & captiuis uicissim liberatis Christiani Acconē Tyrumq; redirent. Quibus urbibus

Blondus.

Aa 2

& earum

An. sal.
M. cc. xxi.

& earū oppidīs pax octo annis esset cū Turco Saracenoq; seruanda. Quā tēpore in gloria
 sa uirginis purificatione habitari cōcepta est Damiatā, ad eiusdē natiuitatis diem reditā
 barbarorū spurcitiē inquināda. Is annus salutis erat primus uicesimus duodeciesq; cē-
 tenus. Quo anno Tartari gens Scythica Georgianā Armeniamq; maiorem direptas, uā-
 statasq; suo subiecerunt imperio. Inde Rīpheis mōtibus transmissis, ad eas delati ualstā-
 simas regiones, quæ Transyluanā cōtingunt, in Poloniā, & post in Hungariā pene-
 trarunt, quas Christianas regiones populationibus incendijsq; late cōmissis, magno af-
 fecerunt incōmodo. Sed ad rē Asiæ Christianā. Damiatā Soldano Babylonix reddita
 cardinalis Columna legatus, rexq; Hungariæ Andreas, & dux Austriæ, ac ceteri ferme
 oēs illius expeditionis Christiani in Europā quā uenerāt, sunt reuersi. Et anno q; sequens
 est, Ioannes Hierosolymæ rex Tyri Ptolemaidæ securitate filius, à pace cū Soldano cō-
 stituta Romā uenit, quē Honorius pont. Romanus benigne acceptū, muneribus nō mi-
 nimis donauit. Isq; breui post in Franciā, ut dixit, nauigaturus, Pisas primo se cōtulit, &
 aut promissam prius, sicut fama postmodum uulgauit, cum Frederico excommunicato
 & pontificis hoste affinitatē confirmauit, aut tunc primura à casu inijt. Namq; filiam quē
 sibi ex Iole, sicut ostendimus, uxore erat, illi in matrimonium despondit: cui in dotē no-
 minati ius cōtulit, quod eidē filix materna hereditate in regnū Hierosolymæ compete-
 bat: estq; hæc occasio, quā freti postea oēs qui Neapolitanum rite habuerūt regnū, Hie-
 rosolymæ quoq; regni titulis sunt abusi. Delatus inde in Franciam Ioannes rex bona ex
 alieno incōmodo fortuna est usus. Philippus em̄ rex Fraciæ tunc fortē obiens, testamen-
 tū magnificentia legatorū suo dignissimum regno fecit. In quo sexaginta librarū argenti
 Parisiensium milia Ioanni regi, totidē militiæ templi, tantundē magistrō hospitalis Hie-
 rosolymæ legauit. Voto postmodū Ioannes rex se exoluturus memoriā sancti Iacobi
 postoli, quæ est apud Cōpostellā Gallitiæ inualit: à qua peregrinatione dū tertio redi-
 mēse, Berengariā regis Hispaniæ sororē cepit uxorem. Quo item anno salutis tertio ui-
 cesimo & duodecies centeno, beatus Dominicus Bononiæ est defunctus, & ordinem
 beati Francisci Honorius cōfirmauit. Sub ipsū Fredericus imperio priuatus, ut rebus
 cōsuleret Alemanniæ, quibus ob noui imperatoris subrogationē timebat, Henricū filiū
 decēnē illi dedit in regē. Tribus abinde annis superuixit Honorius, quo in tēpore Chri-
 stianam rem in Asia quieuisse satis cōstat. Sed quid Fredericum inter & pontificē Ho-
 norium fieri contigerit, apud scriptorum neminem tradi uidimus. Extant uero Hono-
 rij pōtificis, cū decretales multæ, tū Romæ operā sancti Laurentij extra muros urbis re-
 parata cū cœnobio basilicarū sanctarū sanctorum ad Lateranensem ecclesiam instaurata,
 celebris sanctimonix oratoriū. Is pont. moriens ad annum salutis sextum uigesimalū &
 duodecies centenū, successorem habuit nonum Gregorium patriā Ananinum, & Inno-
 centij tertij comitū profapia oriundum. Qui & Laterano ubi creatus fuerat Ananiam per-
 æstatis caumata se contulit. Vnde Fredericū monuit, ut expeditionē in terram sanctā,
 cuius uoto pridē cruce signatus se obligauerat, tandē iniret, fore cōminatus, ut nisi in
 breui exequeret, excommunicationis priuationisq; sententias ab Honorio prædecessore
 in illū promulgatas, confirmatas etiā atq; etiā aggrauaret. Promisitq; Fredericus se
 quod uouerat, quod intendebat, quod pont. uolebat, ut exequeretur properaturum: di-
 ctumq; est ueris tēpus ad cōueniendū Brundusii, quo ex portu tunc soluere est pollici-
 tus. Pōtifexq; Romam reuersus cruce signatos, qui in orbe Christiano multi erant, ut ad
 diē cōuenirent, dimissis quaquā uersum tabellarijs, admonuit: cōuenit uero ingens mi-
 litū multitudo, quorū genere & potentatu præstātor fuit Asia ex Germania Lanthe-
 raius. Ver autē iam planē exactum erat, quum expectatus requisitusq; agritudinē in-
 cidisse simulans Fredericus in Sicilia se cōtinuit. Malo enim uir animo, mala mēte, nun-
 ra rei Christianæ perniciosissima inierat, quibus etiā respōdebat scederibus clades per-
 eā inuecta morā in Christianos milites Brundusii desidētes. Nāq; superuenientia æstatis
 caumata occidētales milites, præsertim Germanos sub cælo frigidiori nutritos, grauissi-
 mis afflixerūt morbis, quorū acerbitate multi, in queis Lātheraius fuit interiire, pluri-
 milū languorē mortī penē similē incidere. Ad eū Lantheraij necis nuncium Fredericus
 ex insperato Brundusium aduolauit, ditissimiq; principis equos, arma, aurum, argentū,
 & lautil-

An. sal.
M. cc. xxvi.

A & lautissimā supellectilē diripuit: pōtifex interim crebris illū nuncijs, oratoribus, episto-
 lisq; in profectiōne propellere est adnixus. Tunc, ut factæ prædæ contentiones declina-
 ret Fredericus, tandē ad tertium idus Augusti cum omni classe Brundusio soluit, sed cæ-
 teri ad destinatū in Acconē cursum uelis ardentissime remisq; contendunt. Fredericus
 noctu cū trireme dilapsus Brundusium est reuersus, quem sic omnes admoniti eadē no-
 cte secuti sunt. Ad eā accessus Frederici imperatoris famā mouēs ex Gallia Ioānes Hie-
 rosolymæ rex cū Berengaria uxore Bononiam usq; peruenerat, & ipse in Acconē Ve-
 netorū nauigio traiecturus. Quē audita Frederici perfidia Bononiæ desidentē, pōtifex
 Gregorius Romandiola & exarchatus Rauennatis gubernatorē ducēq; instituit. Con-
 tulerat iā se Acconē Ptolemaidam Christiana militiā, quum requisitum desideratumq;
 imperatorē germani milites, qui postremi omniū Brundusio soluerant, illum in Italiam
 reuertisse primū renunciarunt. Destitutiq; duce primario milites Christiani aliquod in-
 cōmodum capere formidabant, nisi eos recreasset Conradini mors quondā filij Saladi-
 ni, cuius filiorū tutor inducias cū illis in duos annos petitas cōcessit. At Gregorius pō-
 tifex quamprimū intellexit Fredericū omīssa nauigatione in Italiam reuertisse, malignū
 hominē cōfirmatis sui prædecessoris Honorij promulgationibus quātis potuit maledi-
 ctionibus, psecutus est: ad quas illico est secutus uxoris Frederici Ioānis Hierosolymæ
 regis filia obitus, cui Cōradus filius puer superstes fuit. Secundus Gregorij pōtificatus
 tunc erat annus, in quo certior erat factus, Hispaniaq; solito firmiora Christianitatis fun-
 damenta iacere cœpit. Nanq; Arragonū rex Ferdinandus Saracenis Maiorica insula, et
 Valentia urbe pulsas eas ad Christianos ritus moresq; perduxit. Valentiaq; opibus &
 uiris præstantissimis cōtinuato felicitatis cursu in hæc usq; tēpora est adducta. Fecerat
 Fredericus quo tēpore interrupta nauigatione in Italiā redierat, spē pceribus, q; in Ac-
 conē nauigauerant, sui accessus. Quo quidē desiderio illos per annū integrū est frustra-
 tus. Et tandē pōtifex, sicut pridē facere cōsueuerat, spreto, cuius reconciliationē negle-
 xit, nauigationē ingressus est, de qua Cypri substitit, Senescallo militiæ suæ magistro cū
 C copijs Ptolemaidam præmisso, qui nō magis militiæ Christianæ, q; Soldani Babylonis
 conatus apparatusq; inspiceret: tantumq; abfuit, ut Italia soluere & nauigare intendens
 Fredericus pōtificis benedictiōne postulauerit, qd Rainaldū quendā Theutonicū cō-
 stituens regni Siciliae administratiōne, illi aperte iussit, ut pontificē ecclesiasticosq; qui-
 buscunq; posset modis opprimeret. Isq; suo, quod aperta dicebat frōte, domino satisfac-
 turus, Marchiā Anconitanā cū exercitu est ingressus, & Montemulmi Maceratamq;
 occupauit. Perusinos uero cū pertentasset, in rebellione promissa ingenti pecuniā pel-
 cere nequiuit. Obierat per id tēporis beatus Franciscus, cuius per dies singulos miracu-
 lorū multiplicantium magnitudo Gregorium pōtificem mouit, ut Roma Perusiam pe-
 tens, inde Assisū sit delatus, ibiq; cum crebrescentia inspexisset miracula, eundē in san-
 ctorū Christi numerū retulit. Vixq; Perusia reuersus erat pontifex, quū Conradus Gui-
 scardi alter Frederici fatelles in uallē Spoletanā duxit exercitū, quem Fulginatum con-
 iurata factio intrōdixit: nec tñ diu ea urbs in rebellione perseuerauit, quod fidelis eccle-
 siae populus, & Cōradū & perfidos cōciues eiecit. Interea Senescallus Frederici in Ac-
 conē missus multa Christianis ibi agētibus damna intulerat, quos egre cerneret ferre no-
 cturna cum Soldano Babylonis colloquia, in quibus ipse aliquando fuerat deprehen-
 sus. Quamprimū tñ Soldani fœdera satis habuit cōstituta, Fredericus ab illo accersitus,
 Ptolemaidā adnauigauit. Nec mora, oratores Romā dimittens, absolutionē à pontifice
 reconciliatiōnemq; cōpositis uerborum lenocinijs implorauit. Pontifexq; qui omnia
 rescisset, quæ Senescallus in Asia cōmiserat, perfidia domini in oratorū faciē exprobra-
 ta, petitionibus eorū repulsam dedit, & hospitalarijs tēplarijsq; in Asia p crucis honore
 militantibus, ut Frederico tanquā hosti publico fauores detraherēt iniunxit. Quamob-
 re Fredericus cōfusione simul & indignatione plenus, consultius sibi duxit in Italiā na-
 uigare. Pontifex interea, cū admoniti excōmunicatiq; Rainaldus Marchiā Anconita-
 nā, & Conradus uallem Spoletanam infestantes, ut captas de terra ecclesiæ urbes & op-
 pida redderent, adduci nō potuissent, Ioannē Hierosolymæ regem ex Romandiola ac-
 cersuit, qui paratissimū in Marchiā duxit exercitū, Ioannesq; Columna sanctæ Praxe-
 dis presbyter cardinalis ad eā Marchiæ expeditionē sedis apostolicæ legatus fuit. Pan-
 Blondus.

dulfus aut de gente Sabella Romanus pontificis cubicularius copias ex urbe Roma ex
 omniq; terra ecclesiae contractas ad Anania coegit, pariterq; eò se contulerunt Beluacensis
 Claramontensisq; episcopi cū copijs ex Gallia ductis, pōtifici aduersus Frederici cona-
 tus praesidio affuturis, fecitq; prima is exercitus castra ad Insulā finiu regni oppidū, qd
 aliquādiu oppugnatū pactione in potestātē uenit. In Casinēse uero Castellum monaste-
 rio circūdatū difficilis impeditusq; pōtificis exercitui ascēsus fuit, qd regni Iustitarius
 à Frederico impositus ea seruaturus claustra copias illuc cōtraxerat ingētes, in queisma-
 gna pars Saraceni Frederici milites mercenarij. Deturbati tū sunt Mōte Iesu Christi &
 ecclesiae hostes penè pariter infideles, Casinēsisq; castello ui capto, Germani incolae de-
 ditiōe facta saltū aperuere, nullo deinceps labore, nullo sanguine effuso, quicquid oppi-
 dorū ad Capuā intercedit cū ipsa urbe pōtificis Gregorij cubiculario manū dedit. Quo
 latus nūcio pont. Romam Perusia est reuersus. Per id fermē tēporis pressi in Marchia
 & ualle Spoletana Frederici satellites eorū quae in regno siebāt certiores facti, terrā om-
 nē ecclesiae suo destitutā praesidio reliquerūt, qua utrobicq; recepta, legatus rexq; in rebel-
 lionū conuictos animaduerti, sed mitius q̄ erant meriti curauerunt. Et tunc uno eodēq;
 tempore Ioannes rex in Romandiolā est reuersus, & Fredericus à Tarētino portu, quē
 primū de nauigatione attigit, Neapolim anxius aduolauit. Iuerat Ptolemaidā cum ex-
 peditione Brundusii coacta, quā Fredericus destituit nauigantē, magister militiae Theo-
 tonicae Prutenorū, qui rē in Asia Christianam per inducias Damiatā constitutas, perq;
 perfidiā Frederici torpescere uidens, cū ipso Frederico in Italiam redijt. Eo itaq; & Me-
 sanensi archiepiscopo oratoribus Romā missis pacē Fredericus ueniamq; supplex ora-
 uit. Pōtifexq; mitior q̄ oportuit decuitq;, his conditionibus est assensus, uiginti centūq;
 milibus auri uncijis eo bellorū compendio cōsumptis in ecclesiae aëriū relatis. Frederi-
 cus benedictione apostolica restitutus imperator & rex utrobicq; in Sicilia & Aleman-
 nia appellaret, terrāq; de Neapolitano regno amissam noua in feudatione reciperet. Ea
 quae secuta est aestate, Gregorius pont. Ananiā se cōtulit, quò & Fredericus imperator
 accessit, & benigne acceptus ad pōtificatus mensam, qd rarissimū est, discubuit. Quūq;
 pont. hyemē ageret Romae, Perusini extorres armis in patriā reducti multa in conciuēs
 alterius factionis crudelitate sunt usi: ad quos motus cōpescendos pont. praemissum lo-
 annē Columnā, sanctae Praxedis cardinalē breui est secutus. Profugis itaq; in patriā re-
 ductis, ciuitas pacificata nouē milibus auri publicè donata, & multi priuatim pro indi-
 gētia, & cuiusq; cōditione data pecunia recreati, utq; ipsam urbē opib. repletet, in ea cū
 omni curia duos & uiginti mēses defedit. Per qd tēpus Romani pōtificis benignitate
 abusi, omnia eis etiā prater praedecessorū cōsuetudinē permitteēs, in rebellionē pepē-
 rūt. Coeperāt paulo ante Romani explorato cōsulū, de quo iā diximus, magistratu, senato-
 res quandoq; unicū, quādoq; binos creare annuos, qbus eadē penè quē prius cōsulis
 fuerat, custodiē urbis dicēdiq; iuris potestas esset attributa: cū tū aëriū cura nō satis inte-
 gra dato à pōtifice magistratui linqueret, ut ad plenariā reipub. administrationē prater
 urbiū arciumq; & puinciarū urbi adiacētū subiectionē nihil deesse Romanis uideret. Hā-
 nibalq; ex Hānibalda gēte Rom. nobilis senator hāresi cōsentiebat, in quā multi inci-
 derāt sacerdotes, hiq; pōtificis reditū formidātes, senatore usi cōplice, populū in rebelli-
 onē tumultūq; cōcitauerāt, cū deus peccato respōdens suppliciu inflixit. Tyberis em̄ eā
 in alluionē excrescēs, maiorib. quē aliās unq; fuerāt, parē, infima urbis submersa aliq;
 tenuit dies, & cū domos impulsu aqua euerterit, multa in mare abstulerit, plurima in ci-
 uitate corruerit, tū maxime Romanorū uesaniā hinc humiliāuit, qd subsecuta est tāā
 humilitatē tabes, ex qua cū multi obierūt, tū nullus penè ab egritudine intactus fuit. Ve-
 nit tū in Lateranū pont. & publicè oēs priuatimq;, etiā distributa pecunia cōsolatus est,
 prater Hānibalē q̄ excōmunicatus depositusq; Ioanē de Poli habuit successorem, pra-
 terq; sacerdotes & clericos de hāresi cōuictos, q̄ dignitatibus beneficijsq; priuati sunt.
 Qd uero phisici tūc cēsuerūt, tabē illā nō ex Tyberis alluione, sed ab aquis, quē in cō-
 uasq; plurimas substrui curauit: sed quāprimū ciuitas cēsātib. p hyemē morbis recreari
 coepit, senator incio primū, post frustra reclamante pont. armatus Romanorū cohortes
 in Viterbiēsem agrū duxit, magnāq; in eo edidit uastitatē. Missi aut à pont. quatuor car-
 dinales

A diales compositis Viterbij rebus, senatorē cohortesq; in urbē reduxerūt. Accessit post
 ad urbem Reatinā pōtifex, curiā in ea aeris salubritate cōseruaturus. Qua in urbe bea-
 tum Dominicū in sanctorum numerū retulit. Et eodem fermē die senator infestas du-
 cens in Campaniā cohortes apud Montemfortinū de itinere primum substitit. Eum em
 à Frederico imperatore in rerum nouarū studia pro missis fauoribus incitatū fuisse post
 ea rescitum est, sed accedentes derepente cardinales quatuor, quorū unus fuit Ioannes
 cardinalis Columna, senatorem à proposito deterritum in urbē redire fecerunt. Frederi-
 cusq; ex Ceperano, ad quod oppidū motus Campaniæ urbisq; expectauerat, petijt Mes-
 sanam. Spoletū postea æstate pontifex quum diuertisset, beatum Antonium Portugal-
 lia Hispaniæ oriundū, cognomine Paduanū, ob innumera quæ ad illius sepulchrū facta
 erant miracula, sanctorum Christi confessorū collegio aggregauit. Inde profectus Ana-
 niam, Pallianū oppidū, quod Romani machinationibus capere adnitebantur, pecunia
 à possessoribus redemptū, & pariter Fumonē Serronumq; curauit ecclesiæ præsidijs cu-
 stodiri. Romæ interea ad apertā rebellionē uentū erat, quod senator morēs imitatus pri-
 sca reipublicæ uetustissimos legē rogauerat, populūq; struxerat pascua, uectigalesq;
 prouentus omnes, non magis Romanæ urbis, q̄ prouinciarum Romæ undiq; adiacen-
 tum reipublicæ iurium censeret. Et ne aliquis ab Hetruria legi officeret Montaltum op-
 pidum turri addita à Romano populo cōmunitū est. Nec tñ temperauit dissentientibus
 etiam cardinalibus pontifex ab accessū in urbem, in quā à populī multitudīne more soli-
 to obuia est deductus. Paucos ibi moratus dies, quum se nihil proficere intelligeret, Rea-
 tinam repetijt ciuitatē: quod & Fredericus imperator ex improviso se contulit, multa edo-
 mandis uel dura obsidione Romanis, adeo uehementi assertione pollicitus, ut Henricū
 filium ex concubina susceptū, quem Sardinia regem declarauerat adstantem, ni recusat
 set pontifex, uoluerit dare uadē. Iussus itaq; imperator legatū pontificis adijt sanctæ Ma-
 riæ in Cosmodi diaconū cardinalē Monteflascōni cū ecclesiæ copijs agentē, quod & ipse
 suas ex Hetruria accersuerat, primusq; in Romanum hostē Viterbiensium uastantē a-
 gram imperator protulit signa, & quum Rispanianū esset decertādum, Romani impe-
 ratorijq; milites in unam aciem sunt coniuncti, non quidē dimicantes, sed constituta
 etiam inter utrosq; fœdera ostendentes: nec prius de eo itinere substitit Fredericus, q̄ re-
 cta Pisas, & inde Lombardos attigit fines, procedensq; paulopost in Alemanniam se cō-
 tulit. Fortē tunc pontifex ad eam concitus rebellionis Frederici nunciationē Reate Pe-
 rusiam accedens Theutonicos nobiles uiros habuit obuios, qui ductas in Italiam copi-
 as aliquā in Asiā Christianæ rei auxilio futuras traducere cupiebant, hiq; operā suā intē-
 tionī haudquaquam dissimilē Christianis rebus nauaturi sese facillimos hortati requirē-
 tiq; pontifici exhibuerunt. Ductaq; est breui cohors Teuthonica Viterbium, & Roma-
 ni prælio congressi magnū acceperunt incōmodum. Inde legato pontificis ducētē, quū
 in Sabinos uentum esset, capta in ea regione à Romanis de terra ecclesiæ oppida & ca-
 stella in potestātē deditioe sunt facta. Agentē Perusiæ pontificē Ioannis Vattari Adria-
 nopolitani imp. oratores, & Soldani Saracenorū Iconij nuncius adierunt, quorum simū
 D lata intentio nullos sortita est effectus, sed eam attulit Christianæ rei opē, q̄ inde admo-
 nitus rerum Asiæ pont. ipse Christianos multis in Europæ locis, ut nouerat, cupientissi-
 mos ad suscipiēda de more ad spē futuræ beatitudinis æternæ crucis signacula sacrosan-
 cto decreto impellere est adnixus, dimisitq; in omnē Christianorū regionem sanctorum
 Francisci & Domini religiosos, qui deuotionis ardore prædicationisq; instantia, mul-
 tos ad pia arma sanctissimāq; expeditionē ex Gallijs atq; Italia conciuere. Fortunatusq;
 sanctis exornādīs pont. ad ipsum crucis pclamata tēpus sanctā Elizabet regis Hūgarie
 filiā, & Lantherauiō desponsatā, sed uirginē miraculis post obitū coruscantē in cœtū san-
 ctarū paradisi uirginū adscripsit. Qua tēpestatē scelus ad Constantinopolim emerfit, cu-
 ius causa Latinū inde nomen postea breui est pulsum. Robertus Antisiodorensis impe-
 rator Latinus lasciuia magis uir senex q̄ necessitate ductus, uirginē insignis formæ Gre-
 cā, nobili ortā pgenie despōdit uxorē, nō nescius eā Burgūdioni pceri ordines in Latino
 rū exercitu ducētī à genitrice matrona diuite prius fuisse despōsatā. Burgūdionē itaq; ira &
 furore accēsus amicos cliētesq; & suos cōmilitones cōtraxit, & noctu puellæ palatiū in-
 gressus cubilis forib. ui refractis eam naso detruncato deformauit, genitrixq; in proximū
 mare

mare demersa est, nec ausus est imperator ad iniuriam mutire, Latinis omnibus iniustiti-
 am eius, & Burgundionis audaciam pari indignatione contumaciaq; damnantibus. Per
 opportune uero uisa est accidere Roberti ipsius imperatoris mors breui subsequuta, cū
 etis formidantib. ne Burgundionis audaciam neglectamq; à Latinis ultionē una eadēq;
 aliquando plecteret castigatio. Suffecto exinde fratri Balduino exagonarū ad mare Pō-
 ticum, imperator curātib. Venetis, filiam obtulit in matrimoniū, fore pollicitus, ut Ro-
 mania imperiū terram omnē insulasq; Vattari pulso in generi sui ipsius redigeret pote-
 statem. Latini uero proceres ueriti ne Balduinum imperatorē additę soceri uires ulciscē-
 da fratris iniuria facerent audentiozem, aetatem adolescentis obiecerunt, quā nec im-
 perij administrationem, neq; coniugiū, præsertim quod à potentissimo inimicissimoq;
 offerretur socero, satis toleraret. Euicitq; concors omnium sententia Ioannē Brennū Hie-
 rosolymæ solo titulo regem ex Italia Romandiolaq; euocandū. Qui permittente ac sua-
 dente Gregorio pontifice Cōstantinopolim est delatus, eiusq; filia nomine Martha Bal-
 duino quū esset desponsata, constitutū est post soceri mortē imperium genero permitte-
 dum. Ioannesq; quāprimū inijt imperium, nihil duxit antiquius, q̄ illū in Gallias mite-
 tere auxilia imploraturū. Eā imperator exagonarū repulsam ægerrime tulit, & quod sæ-
 pe antea rogatus facere noluerat, eandem filiā Theodoro Vattari filio despondit uxore.
 Qua iuncti affinitate Græci imperatores pellendis Latinis, non minus arma q; ani-
 mos iunxerunt. Pressumq; est ilico terra & mari imperium Romania, & quū aliqua Ve-
 neti, tum maxime plura imperator Latiniq; amiseret. Quid uero Fredericus occidentalis
 imperator interea egerit in Italia, dictu multa non parū digna duximus altiuscule repetē-
 da. Erant aetate illa in marchia Taruisina familia nobiles cæteris præstantiores Ecelinus
 Alberinusq; de Romano apud Bassianū Carrarienses & marchiones Estenses Veronæ
 monticuli, & in eius agro sancti Bonifacij comites: & quū cæteri haberent uetustiozem
 profapia originē, Ecelinus loco natus erat subobscuriore, cuius auus eiusdem nominis
 Theutonicus miles gregarius cū Othone tertio uenerat in Italiā: hic uero sub Frederico
 secūdo, quū esset uita & moribus perquam adsimilis, auctus est opibus adeo magnis, ut
 tyrannidē sibi cōstituerit maiorem cæteris omnibus, quas absq; imperij aut regni titulo
 Italia raro aliās pertulerit. Durauerat ad id temporis integra societas, quā populos Lom-
 bardia Frederici primi tēporibus inijisse ostēdimus urbes complexa potentissimas, Me-
 diolanū, Brixiam, Mantuā, ac maiorem Romandiola partē: & in Transpadanis, Veronæ
 nam, Vicentiā, Paduam, & Taruisium: quibus Veneta urbs tunc penitus dominio ma-
 ginitima cōsentiebat. In Frederici partibus Cremonenses, Bergomensesq; Parmenses, Rhe-
 ginenses, Mutinenses, & in Alpibus Tridentū persistebant: cæteræ urbes & oppida Lō-
 bardie, Romandiola, & marchia Taruisina pro uarietate fortunæ alternis fauebāt. Quo
 itaq; anno Fredericus pontifice apud Viterbiū data spe frustrato ac planē decepto abiit
 in Alemanniā. Eodem reparatis copijs per Tridentinum mense Februario in Italiā est re-
 uersus. Primaq; urbs Verona in illius partes Ecelini opera est reducta. Inde Fredericus
 Mātuanum ingressus agrum, Marchariā Gazamq; oppida uicincta direptaq; incēdit, &
 Cremonā accedens nouē mensibus apud eam moratus est, ex qua quū esset moturus ob-
 sidendā sibi Mantuā cōminatus, flexit de itinere in Vicentinos, qui ex improuiso copijs
 circumdati, cæperunt deditiois facere mentionem. Ea q; fretus occasione Fredericus,
 dum ultra citraq; cōmeant oratores, urbē dolo captā ipso calendarū Nouembrium cele-
 bri die diripuit atq; incendit: ad eamq; tantisper moratus, quoad exercitus populatur, de-
 uastatq; Paduanum propinquū agrum, in Taruisinos duxit: circumfessamq; cepisset ur-
 bem, nī Parauinus immisso milite subuenisset. Dum aut in Taruisina obsidione agit, qd
 uerum fuisse constat, rescijt Henricum filium paternā abominatum in ecclesiā impietate
 tem, fœdera cum socijs bello Lombardis constituta habere, quorū primores regni Ale-
 mannia fuerāt suafores. Itaq; ueritus, ne ducētī aduersus filium proceres regni Ale-
 toni aduersarent, impudentia usus inaudita, pontificem per nuncios orauit. Pontifex, ut
 uidef, fœderis ignarus concessit literas apostolicas, quarū uicē regno subditi Alemāno pa-
 tri aduersus filium paruerunt. Accersitū tñ fide publica & rogantibus regni procerib. ue-
 nite in carcere publico est necatus. Quinetiā per eosdē dies cū Fredericus cōcupitāre
 gis An-

Anno sal.
M. ccxxxvij.

Agis Angliæ sororem affinitatis gradu obstante uxorem nequiret accipere, pontificis dispensatione uoti compos est factus. Anno qui sequutus est salutis septimo & trigesimo supra duodecies centenū Theobaldus rex Nauarræ, proceresq; e Gallia, Almericus comes Montisfortis, Henricus comes Bari & Campaniæ comes, per Germaniam Hungariamq; Constantinopolim peruenere. Inde Ptolemaidā delati prosperis successibus illico sunt gauisi, populationibus longe lateq; commissis, qua præda omnifariam rerum copiosissima exercitū ditauerunt. Fuitq; eius prædæ exemplo atq; spe, ut Almericus Henricusq; comites ad Gazam usq; prædando urēdoq; cum multis cohortibus penetrarint. Intercedit uero Ptolemaidam Gazamq; priusq; ad culta sit uentum, oblonga regio pleraq; harenosa, quam properantes in prædam Christiani, minus q; oportuit cōsiderarūt. Sed quāprimum fessi de longo itinere, prædaq; facta tardati, redeuntes hostē sequi furentem uiderunt, sese inuicem coeperunt dementiæ reueritatisq; damnare: nec satis eos inuit, quod se penumero alibi fuit salutē, prædam pugnando simul reijciendoq; dimittere. Almericus enim, Henricusq;, dum alijs fugæ spatium pugnando hostēq; reprimendo præbere nituntur, in duorum dierum fuga cum suorū quibusq; melioribus cecidere. Ab electioresq;, quibus nulla fuit decoris cura, Ptolemaidā cladis acceptæ nunciū sunt reuersi. At pontifex Gregorius quum Perusia Interamniam, inde Ferenullū monasteriū, postmodum Ananiam accessisset, Romam a populo desideratus rogatusq; redire cupiebat: rediissetq;, nisi Petrus Fraiepanes pecunia a Frederico corruptus, custodia pro portis habita prohibuisset. Diuertitq; Viterbiū pontifex in illius hæreticos processurus. Composita interim Alemāniæ re, Fredericus in Italiam reuersus est, firmo ut postea apparuit proposito, socias bello urbes pro uiribus edomandi. Sed primi omnium Patuini blauditijs dolosisq; libertatis retinendæ factis ab Ecelino pollicitationibus decepti partes imperatorias sunt sequuti. Quibus euestigio Ecelinus frenū seruitutis iugum imposuit, Zobardo uiro Germano cū Theutonica Saracenaq; cohorte ita immisso, ut Saracenis portas Alemanniisq; palatiū seruauibus in apertam seruitutem Padua sit redacta. Præsertim quia Carrariensium odio atq; inuidia Axo Estensis marchio, Frederici, uel potius Ecelini partibus adhærebat. Pontifex uero de Frederici in Italiam reditu apparatusq; quē maximū faceret, certior redditus, Gregorium Montelongum sedis apostolicæ protonotariū ad illū misit, orans obtestansq;, ut si pacem ecclesiæ, uel potius Iesu Christi, si suā ipsius beniuolentiā, quā proximis diebus in fauore aduersus filiū, & uxoria dispensatione restatus fuerat, tantū faceret, quanti certe Christianus princeps facere debet, constituta cum Lombardis a Frederico auo suo foedera, quæ Henricus pater inuiolata uoluerat, conseruaret: & quum assensum Fredericus præstare uideret, misit pontifex unum, et breui post tres cardinales, qui re infecta uel potius exasperata Viterbiū sunt reuersi. Pontificē namq; magis Fredericus, q; Lombardos deprimere anhelabat. Prius autem q; Lombardia decederent cardinales, Fredericus in Montemclarū duxit Brixianorum oppidū, & expugnatū direptumq; incendit. Brixianos exinde quū non posset trahere in suas partes, duxit in Mediolanenses, qui cum exercitu & charrotio illi in itinere apud Curtēno-
 D
 quam obuiarunt. Pugnatum est utriusq; animis ardentissimis, & spe neutrobique inferiore. Sed quāprimum sanguinem effundi, cadentesq; utriusq; calcari conspexerunt Mediolanenses, acie plurimi sunt dilapsi: quorum exemplo socij quoq; bello populi uias in patriam ducentes, uel notas ingrediebantur, uel stantes in aciem proximos ita interrogabant, ut uiderentur impendentem perniciem expauescere. Itaq; quod plerumq; adsolet, factum est, ut maior pars minorem, exercitiorq; inexpertiorē superarit. Melioresq; e Mediolanensi populo & sociorum auxilijs, quos pudor & uirtus in prælio continuit, partim cecidere, partim ad charrotium conglobati, Frederico præsentī exhortantiq; sese armis depositis permisere. In quibus Petrus Teupolus Venetiarum ducis filius Mediolanensium potestas, & copiarum ductor primarius fuit: nec cessit Frederico uictoria incruentā, tam multis e suo exercitu interfectis uulneratisq;, ut omissa Mediolani spe potiundi, quæ haudquaquam tenuis apparebat, Cremonam redierit. Vnde Petrum Teupolū Pias, & inde in Apuliam misit, ubi in uinculis trucidatus est. Et sub ipsum uictoriæ nuncium, Paduam allatum, Ecelinus ocij pacisq; impatiens Azonem Estensem prodicionis insinulatum Estensi oppido per arma eiecit: receptumq; oppidū Saracenis attribuit
 confer-

conseruandum. Cupiebat eo tempore, quærebatq; Gregorius pontifex in urbem Romã E
 reuerti, populum à quo rogare exauditurus, Ioannẽsq; Cincij tunc senator, plebeio atq;
 sordido natus loco, pecunia à Frederico corruptus obstitit, custodia portarũ complicitib.
 attributa, quos pariter corruerat Fredericus. Sed ecclesiæ studiosi occupato Capitulo
 Ioannẽ deiscientes, legationem amplissimam, cuius princeps fuit Iacobus Capotius mi-
 serunt, pontificem reducturam ueniensq; letitiam populi per se magnã, dispersa per ui-
 cos qua incederet pecunia, & annona paulopost in plebẽ distributa effecit maiorẽ. Nec
 defuerunt ad eos distributæ annonæ dies, seditiosi pecunia itẽ à Frederico corrupti, quos
 machinationis in pontificem conuictos, à Ioanne ludicis tunc senatore, populus iusserat
 telegari. Perq; eosdem dies pontifex auditam Mediolanensium cladem molestissime tu-
 lit: & tamen in meliorẽ solito spem erectus est, ducẽ Venetorũ existimans illatam in filij
 necesse iniuriam aperta in Fredericũ inimicitia prosequuturum: hinc magna usus prudẽ F
 tia pontifex, Venetum Genuẽsemq; timore belli potius & suspiciõẽ, q̃ bello inuicẽ exo-
 sos, ad solida pacis fœdera perducere curauit. Vocatiq; Romã cum publica rei utriusq;
 publicæ autoritate, legati ad præscriptam diem præsto affuere. Dedit autẽ pontifex, con-
 stituit atq; iussit accipientibus pacem annis nouem his cõditionibus duraturam: bella u-
 terq; populus susciperet gereretq; cõmunia, nec pacem, amicitia, bellumue alter sine al-
 tero cum Vattari Græco imperatore habere, aut inire posset, & utriusq; populũ nauigia
 amborũ simul deferrent insignia. Obtestatusq; est pontifex, quod decreto sancitũ pro-
 mulgari fecit, partem quæ huiuscemodi constitutæ paci contraria primum faceret, excõ-
 municationẽ cuius sententia tunc est lata, interdictumq; à sacrificijs incurfurã. Secũdũ
 hanc pacẽ magna omnium lætitiã constitutam, arma pontifex spiritualia & sacerdotij pro-
 pria in Fredericũ exercuit, excõmunicatione in illum ad diem coenæ domini promulga-
 ta, & omnib. iureiurandi religione solitis, qua imperij regnorum ue ratione illi teneretur
 astricti. Et quidem ea pax alioquin laudabilis, uel ea ratioẽ maxime fuit necessaria, ut hi G
 præpotentes Italiæ populi, hinc Frederico, inde Græcorũ imperatori Latinos apud Cõ-
 stantinopolim opprimenti possent resistere. Ioannes enim Brennius imperator ad eos
 obierat dies, & Balduinus ex decreto acceperat imperium. Ioannes item Vattari apud
 Adrianopolim orientalis appellatus, & alter apud mare Ponticum exagonarum Græco-
 rum occidentaliũ imperatores partim diuisis, partim coniunctis copijs, Latinos, sicut su-
 pra diximus, ut Græcia eiicerent, adnitebantur. Et Vattari continuatum ab Adrianopo-
 li Smyrnã usq; & Sataliã urbes maximas, obtinebat imperiũ. Cui & suberant aderantq;
 in bellis assidui Marcus Ganutus Ægei pelagi, & Leo Gualla Rhodum insulas tyrannus
 de obtinentes. Fregerunt Veneti aliquot ante constitutam pacem annis utriusq; Græci
 imperatoris audaciã, conatibus illorum, quotquot intentauerant, inanis. Cretenses in
 rebellionẽ pendentes cõprimere cupiens dux, eam insulã pro Venetis gubernans, Mar-
 cum Ganutũ mercede conductũ auxilio aduocauerat, quum accersitus à rebellibus Vat-
 tari tres & triginta in expeditionẽ adduxit triremes, & quem solũ reperit cum triremib. H
 octo resistentẽ, Ganutũ in patriã prodito Veneto redire curauit, obtinuitq; tunc de insu-
 la Creta Vattari Rethimum, Mille Pothimum, Castrum nouũ. Sed quum ulterius pro-
 gredi Græcus imp. obsistente Veneto nequiret, relicta oppida cũ imposito presidio ami-
 sit, tresq; de sua classe triremes apud Cythereã insulã naufragio periere. Tunc educta Ve-
 nerijs ad eius rebellionis Crete famã classis, Ragulinos, q̃sualionib. pollicitationibusq;
 Græcorum Vattari studentium deducti delcuerant, data uenia in solitã fœderationẽ ami-
 citiamq; recepit. Neq; uero potuerunt Latinorum debilitatẽ Veneti adeo adiuuare, quin
 Constantinopolis tanta bellorũ acerbitate sit pressa, Balduinus imperator Philippũ fili-
 um infantẽ accepti eris alieni pignus tradiderit mercatoribus, quem illi propriẽ cõsulẽ-
 tes securitati, Venetias miserunt in custodia retinendũ. Detractũ quoq; edium publica-
 rum, & basilicarũ culminibus plumbũ, uenit: nec erat alicunde auxiliũ, præter opẽ, quẽ
 multa à Venetis suo ipsorum impendio obueniebat. Tandem Græci imperatores rebus
 elati p̃spere patratũ, Cõstantinopolim terra mariq; cinxerunt arctissima obsidione. Vn-
 de in salutis desperationẽ adductus imp. Balduinus, Venetos suis grauatos periculis &
 laboribus magna euicit precum instantia, classẽ ab illis triremium uiginti quinque armã
 dam, cui pro dimidia communis utriusq; fieret impensa: & ne fraudẽ in solutione peri-
 culum

A culum' ue amissi fortē imperij Venetus timens impendū recusaret, pignora imperator
 dedit omnīu' preciosissima, lanceam, spongiamq; quib. dominus & saluator noster, hinc
 potatus, inde uulneratus, & crucis ligni, in quo ea pertulit partem. Immissa ilico Vene-
 torum decreta uiginti quinque triremes, expectantem in portu, & ipsa urbis moenia infe-
 stantē insolentissimum hostem Græcū praelio superarunt, & quatuor uiginti de inimi-
 ca classe interceptis triremibus, Constantinopolis obsidione liberata est. Quinetiā Leo
 Gaualla, qui Græcorū dictæ obsidionis classi præfuerat, eadem die Rhodū insulā & se-
 ipsum Veneto per fœdera subiecit. Et hæc quidem Constantinopolitanae urbis libera-
 tio eodē erat facta anno, in quo pacē Genuensi cū Veneto pontifex Gregorius esse uo-
 luit. Quare pontifex ipse maiora indies aduersus Fredericū intentare dispositus fœdera
 cum Venetis iniit, per quæ classis triemiū item uiginti quinque communi pariq; impen-
 dio est armata, quam adhiberi uoluit pontifex Frederico Siciliae uiribus expellēdo, qui
 interea post instinctā Mediolanēsi cladē Cremonæ aliquādiu fuit, ubi exercitū & repa-
 ratū & auctū maiore solito coegerat, animo, ut creditū est, Mediolanēses, aut Bononien-
 ses, & Romandiolos ex composito inuadendi: quia tñ dominicæ resurrectionis solēnia
 imminēbant, ea apud Paduam, tunc sibi primum omnino per Ecelinum subditam cele-
 brare constituit. Vnde factum est, ut tertio ipsius Paschatis die aduentē ecclesie Padua-
 nae dominicā domum accelerans, tabellarius constituta apud urbem pacis, & suæ pro-
 mulgatae excommunicationis fecerit certiozem. Cuius tamen rei fama Padua m prius to-
 tam peruaserat ciuitatē. Is itaq; facie ad simulatam animi quietem cōposita, de sua iusti-
 tia, deq; rei ipsius indignitate multa disseruit, Petrumq; Vincē suarū magistrum epistola-
 rū, magna ut in illa ætate faciendū uirū, sermonē habere iussit, suis laudibus, suisq; de Ro-
 mana ecclesia deq; Romano pontifice meritis redundantē, & tamen exercitū in parua
 tunc palustremq; Venetorū terram ducere iussit, ipse furens frēdensq;, uel potius amēs
 præcessit. Itum est in sancti Hilarij monasterium. Et terra omnis Veneto subdita Patau-
 no contigua agro uix sustinuit operientē se Romani olim imperatoris exercitū, in Be-
 basq; turrim exiguā, quum non esset terra accessus, conuicia sunt iactata. Superueniens
 interim a Venetis cymbarū sagittarijs plenarū multitudo, quæ aquas, sicut equites ter-
 ram cōpleret, Fredericum re infecta redire compulit. Reuersus Paduā Fredericus præ-
 stantissimos usq; per auxiliorū speciē eduxit in obsides, & Vincētiā accedens monticu-
 lum maiore in arcē captū Saracenis attribuit custodiendū. Cluis inde Veronenlis agrū
 presidio munitis, ne liber cuipiā se ignaro in Germaniā esset accessus, & auxilijs Verona
 accersitis, in queis multi essent obsidū loco habendi, in Mantuanū agrū signa edixit era-
 stino educenda. Iussum tamen de nocte media procedere agmen Padū qua traicitur, in
 Parmenses petere curauit: tuncq; de continuato per agrum Parmensem itinere, nunq;
 prius q̄ in Lucensibus est quietū. Nec magis iter id suum Fredericus conficere, q̄ Eceli-
 nus marchiā omnē Taruissinā sibi subijcere accelerauit, magna ubiq;, sed omniū maxima
 apud Paduā usus crudelitate, de qua alias dicendū erit. Decedens Luca Fredericus Pi-
 sas se cōtulit, eo cōsilio, ut non prius amicissimā linqueret urbē, q̄ rebus Ferruriæ cōpo-
 sitis urbe Roma, & omni ecclesie terra potiri adniteret. Annus paulo prius inchoauerat
 salutaris quadragesimus duodecimesq; cētenus, quū pont. Fredericū audiens Apenninū ef-
 se transgressum, rebus Lōbardia: atq; Romandiola: cōstituit subuenire, quo iubēte Gre-
 gorius Montelongus sedis apostolicæ legatus, Mediolano ubi præsentē Frederico con-
 stiterat, Bononiā se cōtulit. Eodēq; tēpore Iacobus Teupolus Venetorū dux, classem du-
 cēns amplissimā aduerso Pado Ferrariā est delatus, quō & Mātuanī terra & Pado ppe
 popularitē accesserūt. Et his se socios addiderūt, Alberticus Ecelini frater, Azoq; Esten-
 sis, quos affinitate cōiunctos pari Ecelinus odio psequēbat. Eas postea copias ad pōrtū
 cis præscriptū cōuenisse audiens legatus, & ipse adueniēs magnū exercitū Bononiensis
 populi copijs auctū effecit maximū. Ferrariā urbē tunc Frederici autoritate fauoribusq;
 obinebat Salinguerra Ferrariēsis honesto natus loco, qui Ecelini sororē diu antea ha-
 buerat uxorē, adeo illi amicitia magis q̄ affinitate coniunctus, ut quā ille gubernaret, ci-
 uitas uideret in Ecelini arbitrio cōstitutā. Isq; senex, ac propē decrepius uir laudatē pru-
 dentia, Estēsis familie, nisi priuata obstāssent Ecelini cū illis dissidia, uoluntati in omnē
 euentū fuisset assensus. Obsessa est igit, ac diu oppugnata Ferraria, diutius resistere parata
 nisi Salin-

An. sal.
 M. cc. xl

nisi Salinguerram alioqui prudētem ad colloquium ab amicis euocatū legatus interce-
 pisset, quia duce Venetorum Teupolo post receptam urbem, Venetias ductus, & libe-
 raliter habitus, quietissimum habuit uitæ finem. Ferrariam uero pontificis Gregorij lega-
 tus Azoni marchioni Estensi attribuit pro Romana ecclesia gubernandam. Et per id se-
 rē temporis classis Veneta, quā dimidia Gregorij pontificis impensa armata fuisse do-
 cuimus, ad Garganū montē delata est. Vnde obuias duodecim Frederici trirēmes custo-
 dia eius orę prefectas fugauit, Thermolas inde, Rhodūq; Vestrinā & Vesticē oppida de
 regno cepit: dūq; milites excensione facta Vesticē spoliāt diruuntq; nauis Cetea in sinū
 Sipōtinum tēpestare est acta, quā mille uiris pugnatorib; armatā, & Frederico militante
 Veneti expugnarunt. At Fredericus aliquot interea mēses Pisis egerat, de qua urbe di-
 scordijs contentionibusq; omnem repleuit infecitq; Hetruriam. Singulas enim ciuita-
 tes, singula oppida pertentans, qui suas, qui pontificis Romani sequerētur partes uoluit
 intelligere. Pisanis quos uel Genuensium, Venetorumq; odio sibi omnino deditos no-
 uerat, statum asserere maximū adnixus, ut essent se absente, à quib; præsidia Romani im-
 perij Hetruria, à quibus directiones gerendis rebus, à quibus consilia peterentur. Fue-
 runtq; Luca, quam primā de itinere ciuitatem adiit, fuerunt Florentiæ, Pistorij, Volater-
 ris, Aretij, atq; Miniati, quos siue deprimendū conciuēs suos libido, siue temeritas in no-
 torias Frederici aduersus ecclesię ac solitæ quietis provinciæ studiosos partē factionēq;
 seduxit. Serpsitq; adeo longe & late id malū omnem Hetruriā breui infecturum, ut nul-
 la ciuitas, nullū oppidū, nullus pop. ea labe perniciosissimamanserit intactus. Florentini
 tñ præter admodum paucos & ipsos nobiles, maiore fuerunt constantia, ut quierēt, ac p-
 pemodum libertatem florentibus Romanorum pontificum rebus consuetā pro uiribus
 cōseruarent: & quum Fredericus urbem ipsam memorans imperij iurium esse, ut in suis
 partibus teneri contenderet, ausam illi fauere nobilitatē omnem pop. per arma Floren-
 tinus eiecit. Eam itaq; ciuitatē sæpe pertētatam Fredericus, quum precibus pollicitatio-
 nibusq; nequiret, armis territam in sententiam perducere est adnixus, præsidio ex Ger-
 manis Saracenisq; singulis partium suarum dato, cuius fauore contraria sentientes exter-
 minarent: primiq; omnium Pistorienses cancellarij, idem familiæ nomē, Panzaticos eie-
 cerunt: Volaterrani deinde, post Miniatienses, Aretini & Lucenses scelus in ciues cōsan-
 guineosq; admiserunt. In multis enim ac penē in omnibus populis eō tunc demētia impie-
 tatisq; processum est, ut quem pater filium, frater uel fratrem uideret contraria sentientē,
 pelli patria sit passus, aut confodiri repugnantem. Quo infortunio quum sola caruerit Se-
 na, in aliud maius seipsam præcipitauit. Amicitia namq; Pisanorum, uel potius odio faci-
 ente Florentinorum, Senēses nedum partes Frederici sunt sequuti, sed illi sese per fœde-
 ra subiecerunt, pariterq; Perusinorum odio Aretini, factumq; est stupenda celeritate, ut
 studia partium, factionesq; & populorum sectiones, per omnem Hetruriam penē dino-
 scerent. Cui infectioni à Frederico, ut diximus, disseminatæ, nomina quoq; aut ipse, aut
 ex suis Germanis aliqui indidere. Verbo enim quod certe Germanicū est, studiosos eccle-
 siæ Guelfos, & imperatoriæ factionis Gibellinos placuit appellari: facilliterq; addu-
 cor, ut credā Ptolemæo Lucēsi episcopo, qui paulo post ea tēpora scripsit, ea infausta re
 bus Italiæ nomina, primū apud Pistoriū fuisse audita, quę paulo post omnē Italiā, præter
 unicā urbem Venerā infecere. Tantaq; rabie ducentis, & eo amplius annis ad hæc usq;
 tempora sub infausto eorū nominum titulo sequitū est, ut peiora inter seipsos scelera quā
 doq; Itali cōmiserint ijs, quę à barbaris iam cessantibus fuerāt perpetrati. Vrbs enim in ur-
 bem populariter, provincia in provinciā, populi pars in alterā, nulla impellente alia q;
 harū partiū causa gessere bella, quorū nullus uictorię finis, nullus modus, nisi in sangui-
 nis effusione & exterminio est petitus, nec uicini inter se cohabitantesq; solū ea debac-
 chati sunt infantia atq; impietate, sed quingentis seiuncti passuū millib; pauperes, egeni
 æque, ac diuites & factioli, quū forte obuij fierent, nefaria inuicē cōmiserunt. Nō modo
 enim diuisa sunt insignia in prælijs præferenda, sed colores, terrę fructus, uestiū habitus,
 ipse hominis incessus, digitorum concrepitus, & oris hiatus suam habuere partiū signifi-
 cationē. Brixiani, Bergomēsesq; apud q̄s ea maxime inualuit calamitas, allū cuius apud
 eorū plebem plurimū est usus, quo scindas modo plurimū à ratione partiū existimant
 interessē, auditumq; aliquando exhorruj, fuisse in Bergomensiu montibus, qui aduenas
 ex Cala-

A ex Calabria Apulique aut Hetruscis uiatores in hospitium receptos, alium quod suo ipsius
 hospitis indicio in nucleos natura distinctos diuidi oportuit, gladio scindentes, tanquam
 diuersarum partium interfecerint. Sed ad Fredericum. Is postquam suos ubique notos habuit,
 eorum qui aut diuersarum censerentur partium, aut qui neutris consentire uellent, expugna-
 ta oppida locaque populatus est: & diuersarum partium patria pulsos omnes qui in suam fa-
 ctis sunt potestatem: nonnullos euestigio interfici, quosdam oculis effossis in Apuliam rele-
 gari, quosdam per diuersa cruciatuum genera ad mortem usque lacerari fecit. Et Pisani interea
 tanti Imperatoris presentia, tanto fauore animis tumefacti, nihil aequè adnixi sunt, quam ut
 Genuenses aliqua insigni clade afficerent. Armaueruntque classem triremium supra ceterum,
 adeo etiam milite ex Frederici copiis sumpto refertam, ut & celeritati pondus, & pugnantibus
 obsuerit pressura. Eam parari classem quam primum rescivit Genuensis, Venetum admo-
 nit, suppetias ex foedere allaturum. Classisque triremium sexaginta, praefecto Andrea Teu-
 polo ducis filio Venetis subito esteducta. Quae prima uelificatione Polam delata, eam
 ciuitatem, quae suam triremem iussa non dederat, imperata pecunia & muro alicubi aperto, pu-
 niuit. Continuata exinde navigatione Teupolus Dyrachium est delatus, ubi a nuncio in id
 missio certior est factus Frederici & Pisanorum classem a Genuensi apud Corsicam fuisse su-
 gatam, quam subduci, in portumque contineri uoluerit Fredericus. Quare Andreas praefectus
 classe in Polam conuersa, quam intellexerat iterum defecisse, eam ui receptam spoliatamque
 igni ferroque vastauit. Per quod temporis Ioannes Vattaris Imp. Graecus senio conse-
 ctus, moriens, Theodorum filium habuit successorem, & Ludouicus Fracorum rex per-
 mittente, uel, ut uideatur, curante Balduino Imp. Constantinopolitano, pignora retulit
 preciosissima Venetis, sicut ostendimus, ab ipso Imperatore concessa, lanceam spogiamque
 & partem ligni crucis dominicae passionis. Classe Pisana quo ostendimus modo subducta,
 quantum oportuit reparata, constituerat Fredericus in regnum Siciliae transmittere, quum
 hinc Fulginates, inde Viterbienses eum mutare sententiam coegerunt, uterque enim populus
 non magis suam ipsorum quam provincialium rebellionem est pollicitus. Quare plenus spei
 & furoris Entium filium Sardiniae regem attributa copiarum parte praemisit Fulginatibus
 satisfactorum, qui Perusino quem ingredi intendebat, agro per arma prohibitus per Tifer-
 nates, & Eugubinos: & prius quam aditi fuerint, Nucerinum receptus Fulginei inuenibus, rex
 Entius pertentatos, & uastato agro agitados, Perusinos, Assinatenses, Treuianos, Tuderti-
 nos, & Spoletinos a fide pontificis & ecclesiae nequiuit auertere. Spellani, Meuanates,
 Bituntinensesque Fulginatum perfidiae coplices sunt effecti. Fredericus interea Viterbium erat,
 cuius ciuitatis maior fuit, quam quae feliciter narrari possit culpa, quod eam ex castello pot-
 Gregorius in ciuitatem dato primum episcopo extulerat, repulsoque aliis ab ipso dantis eo-
 dem Frederico, impudentem quoque sibi a furibus Romanis cladem auerterat. Sed & Viter-
 bienses secuti sunt in perfidia Ortani, Tuscanenses, Cornetani, ac Mottelasconenses, quin
 etiam urbem Romam eadem peruaserat in ecclesiam pontificemque impietas, ut nihil ad fa-
 cinus, praeter acceleratorem hostis aduentum defuisse sit uisum. In quam difficultatem om-
 nium periculosissimam perductus pontifex, ab eo in quem sperabat praesidia protectionemque
 diuenit. Cardinalibus enim & clero omni cum curia & populo in solennem pompam de mo-
 re Christiano ducendam conuocatis, capita ipse apostolorum gestanda accepit, & cruce ar-
 gentea, cui uerae & uiuificae crucis portio inest praemissa, a Lateranensi episcopo apostolo-
 rum principis basilicam petiit. Vbi ambone conscenso orationem habuit, doctrina, com-
 ferationibus, & ad fidem, religionem, pietatemque colendam, spectantibus locis argumeta-
 tionibusque refertam: & quum porrecto ostensoque brachio capita apostolorum ostendens,
 cui ea committeret conseruanda, cui commendaret, flens, suspirans, ingemiscens interrogas-
 set, multos uidit lachrymulam abstergentes. Quare nihil moratus decretum promulgauit sa-
 cro sanctum, gloriae salutisque aeternae praemia illis pollicitus, qui aduersus sceleratissimum dei
 & ecclesiae suae sanctae hostem Fredericum pugnaturi crucis caractere insignirentur. Mi-
 rum uero illis, qui superius scripta perlegerunt, sicut & nobis futurum non dubitamus, potuisse
 pontificis ter quaterque pulsi uerba populum Romanum in suam defensionem armare, in
 ea hostis potentissimi propinquitate, cuius largitione corruptos, atque etiam confutatos
 esse primores quosque potentioresque constabat, ut nulli dubium esse debeat, diuina ope &
 opera datam tunc ecclesiae pontificisque salutem. Properanti namque etiam, ut portas murosque

Blondus.

Bb

perurum.

perrūperet, amplissimo Frederici exercitui cruce signata cohors cominus est cōgressa: E
 ad cuius aspectū adeo territus, adeo in furorem uelaniāq; est cōmotus Fredericus, ut
 captos ad se uiuos perducere cruce signatos in prima ipse pugnās acie exclamauerit. Inde
 perductos ad se Romanos, partim quaternis ad crucis formā confodit uulneribus, par-
 tim caput in crucis modū quadrifariam scidit, partim in fronte eandem ferro crucē red-
 didit insignitos: clericos uerò detonsam in uerticem coronā ferro cæsum in crucē uulne-
 ratam, ut dicebat, ornari iussit: quorū unus inflictum uulnus nimis patienter tolerare ui-
 seueraret, igni supposito est crematus. Eam quū uidisset Fredericus populi Romani cō-
 stantiam, tertio quā aduenerat die mœrens frendensq;, & omnia urens deuastransq; in
 itinere obuia, transit in Campaniam. Vnde breui post Beneuentū duxit, quā urbem par-
 tim dolo, partim ui captam direptamq; reliquit mœnibus immunitam. Et in Picentes
 marchianos delatus, Asculū obsedit: in cuius fortiter resistentis agro magna uastitas est
 commissa: inde in Romandios ducere cupiens, Etium Sardinia regis filium, agitadis
 sibi de Piceno aduersantibus subigendisq; dimisit: a quo adolescente patri simillimo di-
 reptiones ubiq;, incēdia, & uastitates sunt commissæ, ut quicquid resistere ausum est, ad-
 calamitatem maximam sit perductū: quū tamen miræ sint, & rarò aliàs audita crudeli-
 tates, quas per id tēporis Fredericus exercuit per legatos in regni Sicilia ecclesiasticos,
 q; multos archiepiscopos episcoposq; partim occiderit, partim carcere tenuerit, partim
 relegauerit. In quibus Cathaniēsis fuit episcopus, a quo ab infantia educatus fuerat. Quū
 interea pōtifici satis supraq; esset eius cauenti insidias, rem ecclesiasticam reformare. Ho-
 em tempore decreuit, Salue regina, certis diuinæ rei horis addi, campanasq; ad eucharis-
 tia confectionē, & laudes uirginis dei genitricis speciali oratiōe in matutinalibus cele-
 brari, quibus ecclesiasticis rebus, ad rerumq; suorum salutē necessarijs intētus fuit. Nam
 Iacobum Columnā Prenestinum episcopū cardinalem ad regem Francia, & Othonem
 Montisferratensē marchionum genere oriundum, S. Nicolai in carcere Tulliano cardi-
 nalem, in Angliā misit oratores, p̄sidia afflictis ecclesie rebus imploratos. Ea q; dum
 curat pontifex, Frederici rem in regno Sicilia administrātes, in nullum sacrum locū ma-
 gis defæuierunt, quā in celebre S. Benedicti monasterium Cassinense, aurea cuius &
 argentea uasa fregerūt, quæ Fredericus conflata rededit in nūmos, & monachis inde ui-
 ac conuicio deturbatis, satellites sunt in habitationē ruinamq; p̄fecti. Per quod tēpus
 Sora, Samnitū quondam urbs, ad Lyris fluij fontem sita, quod exactiōibus oppidani
 nō sufficerēt, incendio ferroq; uastata est. Parq; Frederici satellitibus cura fuisse est uisa,
 Hierosolymorū templi ac hospitalis loca subuertere, tanquā in illos accuratē defēuen-
 tibus quos nouerāt in Saracenos Asia depugnare. Et quidē Saracenos adeo fouit Fre-
 dericus, ut eos mercede conductos, magis quā ceterā ē Christianis militiā charos ha-
 bere sit uisus. Præterq; arma tractātes, multi ex ea barbarie amplos Italia q; per Sicilia
 gessere magistratus. Eiusq; gentis amore in Christianos eousq; debacchatus est, ut Luce-
 riam Apulia ciuitatē, eiectis populariter Christianis Saraceno dederit inhabitandam: H
 cuius facti memoriā hinc ad nos peruenisse uidemus, quod etiā ea urbs Saraceni Luce-
 ria appellatur. Quacunq; autē ratione sit factum, pietate in Lucerinum episcopum uit
 scelestus est usus, quem cum Christianis duodecim permisit episcopū habitare. Sed le-
 gem in regione promulgauit, qua Saracenos adeo uoluit saluos esse, ut cōtendentes cū
 illis impune occiderētur: cælorum autem Saracenorū quæstio, si captus non esset, qui
 uim attulerat, in uicinæ regionis populos haberetur, qui æris summa, ac totidē capitum
 supplicio punirentur. Quin etiā alia impietate atq; insania, ut Saraceno non magis sibi
 militanti, quā in Africa agenti inseruiret, est usus: qui mulieres forma p̄stātiores per
 Sicilia & suum Italia regnum concupitas uirgines a parentū sinu, matronasq; a uiro-
 rum complexu rapi & passus fuerit & curauerit. Tunetis Saracenorū Africa regis fra-
 trem baptizari uolentem Panormi prohibuit, eadem ratione tentum, ne Romā ad pōti-
 ficem accederet. In eo autem itinere, quod ab Asculo in Romandiolā fecit Fredericus,
 multo maior, quā regiones illæ unquā a barbaris sint passæ, uastitas est cōmissa. Fortē
 per id tēporis Rauennę obierat Petrus Trauersarius, uir nobilitate gētis & uirtute pro-
 pria potentissimus, cuius filia eo mortuo Andreæ regi Vngaria in matrimonium data
 fuit.

A fuit. Iſq; Rauennam frequētem populo ditiffimamq; tunc diu in Romanorum pontifi-
 cum obedientia non magis gubernauerat, quam poſſederat, nec unquam Frederici parti-
 bus uoluerat conſentire. Quare fretus mortis illius occasione Fredericus, & accelerauit
 iter, & urbe ex improuiſo adita faciliter eſt potitus: inde in Fauentiā eſt ductū, quā ciues
 Bulgarelli cognomine in urbe primarij partibus eccleſiæ cū Petro Trauerſaria conſenti-
 re aſſueti conſtantiffimè deſenſerūt. Et erat in Lombardia Gregorius Mōtelongus pō-
 tiſicis legatus, qui à Fauentia Mediolanū uſq; quicquid urbū oppidorumq; uia impo-
 ſitum eſt Æmiliæ, in pōtiſicis Gregorij & ſociorū bello partibus cōtinebat. Omiſſa ſunt
 pridem à nobis, quæ Chriſtianis in Aſia agētibus tunc temporis acciderūt. Pauca tamē
 & paruifaciēda fuerunt, quod Conradino Saladinī filio rebus humanis, ſicut do cuimus,
 exempto filiorū eius tutores cōſtitutas cum Chriſtianis inducias ſeruauerūt. Quas pau-
 lopōſt cōfirmauit Richardus regis Angliæ frater. Is enim exercitū haudquaquam con-
 temnendum in Aſiam transportauit, & Ptolemaidē Tyroq; appulſus rem illarū urbium
 Chriſtianā repperit opibus tenuiorem eſſe, quam quæ ſua ope & opēra ſubleuari poſſet.
 Vnde prudenti uſus cōſilio eaſdē inducias in aliquot annos firmari curauit, & Babylo-
 nia Soldanus, poſt cōſtituta cū Frederico ſœdera in nullos pruperat motus. Sed ad pō-
 tiſicē eſt redeundū, magis Frederici perſequutione ſolo nomine Chriſtiani laborātem,
 quam Accon Tyruſq; tunc laborauerint à Saracenis. Is pontifex ſuadentibus Frāciæ &
 Angliæ regibus, ad quos miſerat, ut diximus, cardinales, conuocauit oēs orbis Chriſtia-
 ni praelatos ad conciliū celebrādum pro reformatione eccleſiæ & preſidio in Aſia apud
 Conſtātinopolim laborantibus aſſerendo, primiq; omniū cardinales legati Romam ſi-
 mul redituri multos ex Gallijs Hispaniaq; & Angliā praelatos, & uiros excellētes acce-
 perāt ſocios cōcilio aſſuturos. In queis Petrus de Collemadio Rothomagēſis archiepi-
 ſcopus & abbates Cluniacēſis Cisterciēſiſq; fuere. Senſerat Fredericus cōciliū eſſe in-
 dictū, itineribusq; per Italiā à ſe ubiq; obſeſſis, futurū intelligebat, ut mari omnes acce-
 dere cogentur. Quamobrē Entium regē filium Piſas miſſum Piſanas ubiq; mari ſtru-
 ctas habere curauit. Piſaniq; quā rogati fuerunt ſuo infortunio operam præſtiterūt. Al-
 to nancq; nauigātes mari cardinales atq; praelatos cum immiſſis præſidio à Genua tire-
 mibus, rex Entius apud Sardiniam inuaſit, & fugiētes ſimul reſiſtentesq; & ut apparuit,
 eualuſuros ſuperueniēs Piſana claſſis interceptit. Qua die Piſani ruinae ſuæ cauſam & ini-
 tium dederunt. Cardinales autem & praelati ad Amalphiā urbem ducti ſunt, ad quam
 poſtmodum in cuſtodia ſunt tēti. Dum autē eo tardatus captorū cardinalium & præ-
 latorū impedimēto deſiſtit à cōcilio pontifex, menſe Auguſto & primo quadragelimo
 ſalutis anno ſupra duodecies cētēnū obiit: & Gauſfredus ex Caſtillonea gēte Mediola-
 nenſis Sabinenſis epiſcopus in quartū Ceſtiniū pontificē eſt creatus. Timuiſſe inueni-
 mus Fredericum, ne pontificē patria ardentiorē deſuncto ſibi hoſtē efficeret, qua itē
 ratione pontifex etate grandiuſculus prudentia, quæ in illo plurimū eminebat, eſt uſus.
 Ad Fredericum enim mittens obſidionem Fauētiæ continuantē multis illum de futura
 pace pollicitationibus delinire conatus eſt. Sed priuſquā Fredericus reſpōdere potue-
 rit, Ceſtinius ipſe duodeuiceſimo pontificatus die deſunctus eſt. Cui ut ſucceſſor dareſ-
 uno & uiceſimo menſe laboratū eſt. Cauſam eius diuturnæ uacationis apoſtolicae uariē
 tradi uidemus. Sunt em̄ qui Frederici partim perſecutiones, partim ſubdolas pacis pro-
 miſſiones, partim factas cōminationes uelint affirmatq; cardinales ab electione faciē-
 da deterruiſſe. Sed eadē ratio Ceſtini electionis tēporibus integra erat. Nos uerò ma-
 giſ theologo Parmenſi ordinis minorū, qui uidiſſe omnia ſcribit de Frederico à nobis
 ſcripta credimus, tētos Amalphitano carcere cardinales, ne ipſis abſentib. electio fieret
 proteſtatos fuiſſe: quibus & collegas faciliter aſſenſiſſe crediderim, uidētes omnē Italiā
 Frederici motibus quaſſatā eſſe, & imminere per ſingulos dies periculū, ne urbem Ro-
 mam caperet, cuius agrum de multis locis populationibus pene perpetuis agitabat, ma-
 iore tamen cura ubiq; adhibita, ut maria undiq; undiq; itinera latrocinijs infeſtarentur,
 ne praelato cuiquam, aut uiro excellēti à regibus principib; Chriſtianis ad urbem eſ-
 ſet accēſſus, creando pontifici auxiliū ſuaſioneſq; adituro, adeo ut noſtro credamus
 theologo affirmātū turbiniſſe Italiæ à Frederico illatis factā eſſe uniuerſam in illa famē,
 quæ potius rabies potuit appellari. Fauētia interim anno obſidiōis ppē in Frederici po-
 Blondus. B b 2 teſtatem

Anno ſalutis
1241.

*Venetiarum
maxima laus.*

uel mari, uel terra, uel bello, uel pace fieri contigit, aut nunc, aut futuris temporibus de-
deretur. Sed ad proposita à principio intentionis nostræ finem conclusionemq; uenien-
dum est. Satis multis pro tempore sed paucioribus fortasse, quàm multi fieri oportuisse
sunt opinati, ostensum est urbem Venetam diuina potius quàm humana ope ideo con-
di cœpisse, ut Barbaris Christianæ fidei & religionis hostibus aduersaretur, ut profugis
ab Hunnorum, Ostrogothorum, Longobardorum, Vngarorum, Saracenorum, & de-
mum Turcorum ac etiam à Christiano abuentium nomine tyrannorum facie ac perse-
cutionibus confugium apud uos portus, asylum, & quietis refrigerijq; & salutis arx &
domicilium sine muro, sine portis die noctuq; pateret: ut irrumpentes, discurrentes, &
impetere parâtes barbaros efferatos populos Christi dei & suorum populorum hostes,
resp. repararet, abigeret, ac conficeret: ut hortantibus, iubentibus Romanis pontificibus
dei ipsius nostri uicarijs, ut implorantibus ubiq; Christianis opem protectionemq; affer-
ret. Quæ quidem opera meriti apud optimum maximum deum nostrum, & laudis ac glo-
riæ apud seculi tam præsentis quàm futurorum, omnes plurimum promerentia dum ue-
stri præstiterunt maiores, intra ducentos de quibus diximus annos, mari & post breui-
re temporis spatio terra, amplam hanc, præpotentem, gloriosamq; peperere rem-
publicam, tandiu duraturam, & ipso deo autore nostro maximam &
ingentem accepturam amplitudinem, quandiu ea uita &
gubernationis forma, qua est parta illam
regere & administrare
pergetis.

BLONDI FLAVII FORLIVIENSIS, DE GESTIS
VENETORVM FINIS.

BLONDI FORLIVIENSIS IN ITALIAM ILLUSTRATAM
PRAEFATIO.

QUOM multi historiam varijs extollant, celebrentq; sententijs, tum maxime Alexander Antonius, Mamea genitus Christiana imperator Romanus omnium iudicio optimus, unica ratione eam amplissimè uideatur laudasse, qui historicos & suos appellauit, & habere uoluit consiliarios, quorum prudentia & exemplorum copia gerendis imperij rebus quam maxime uteretur. Clarissimi etiam pleriq; senatores, consulares quoq; uiri, & nonnulli gloriosissimi principes, qui bellicis actibus res gesserunt æterna dignas memoria, delectati sunt historia: usq; adeo ut non solum historias libèter, sed eas quoq; scribendo tam præclari muneris gloriã cum rerum scriptoribus cõmunem, habere uoluerint. Nam ut ceteros taceam: Fabius patritiæ gentis decus cognomẽto Pictor: Lucius Lucullus, Aulus Albinus, Asinius Pollio, Cornelius Nepos, & Caius Cæsar, eiusq; nepos Octavius Augustus, ac Hadrianus scripsere historias. Sed maximam tãtum munus præteritorum longe seculorum malitiã & infelicitate incurrit iniuriam, quod urbe Roma à varijs gentibus, sicut in historijs accuratius à nobis est scriptũ, oppressa, & si bonarum artium studia intermissa fuerunt, sola inprimis omnino cessauit extinctaq; est historia: factumq; est ut Barbaris omnia euertentibus, & nullo interim ea quæ gerebantur literarum monumentis ad posteros transmittente, nedum mile qui effluerũt annorum gesta sciamus: sed Italiæ regiones, urbes, oppida, lacus, flumina, montesq; quorum nomina à uetustis frequentatur scriptoribus, ubi sint, magna ex parte ignoremus: & quod maiorem nobis affert admirationem, multorum oppidorum & potentissimarũ ciuitatum, quas interea in magnam amplitudinẽ creuisse cernimus, cõditarum tempora nos lateant, & ipsi etiam conditores. Itaq; postquam propitiore nobis deo nostro, meliora habet ætas nostra, & cum ceterarum artium, tum maximè eloquentiæ studia reuixerũt, ac per ea historiarum diligentius noscendarum amor nostros cepit homines: tentare uolui, si per eam quam sum nactus Italiæ rerum peritiã, uetustioribus locis eius & populis nominum nouitatem, nouis autoritatem, deletis uitam memoriæ dare, deniq; rerum Italiæ obscuritatem illustrare potero. Nec tamẽ ipsam omnem nominum mutationem temeraria & inani arrogantiã sponponderim indicare: sed gratias mihi potius de perductis ad littus è tanto naufragio supernatantibus, aut parum apparentibus tabulis haberi, quam de tota nauis desiderata rationem exposci debere contenderim.

Alexander.
Mamea.

Pictor.
L. Lucullus.
C. Cæsar.
Octavius.
Aug.
Hadrianus.

Italiæ regiones seu prouinciæ. XVIII

Liguria siue Genuensis	Aquileiensis siue Foroiuliana
Etruria	Istria
Latina siue Campania & maritima	Samnium siue Aprutium
Vmbria siue ducatus Spoletanus	Terra laboris siue Campania uetus
Picenum siue Marchia Anconitana	Lucania
Romandiola siue Fiaminia & Æmilia	Apulia
Gallia cisalpina siue Lombardia	Salentini siue terra Hydrunti
Veneriæ	Calabria
Italia transpadana siue Marchia Taruifina	Brutij

Blondus.

bb 3

BLON

quod p singulos penè dies ex Africa, Mauritania, Asia, Ægypto noui homines, noua ue-
 ste, nouis moribus sunt uisi. Animalia etiã uidit urbs Victoriã, quæ post theatrales stãtis
 Rom. imperij ludos Italia nõ uiderat, elephãtes, dromedarios, pãtheras, leones, pardos,
 lynces, & ursos albos: quũ canes tũc uidisse asserat noster Theologus hinc magnitudine
 aspectuq; horribili, inde extrema pusillitate. Aues quoq; & rapaces & cicures, Frederi-
 cusq; curauit preter usitatas in Italia multas, in queis falcones, chiluonesq; astures & gr-
 falchi albi, & qd eã decuit maiestatem imperialẽ immẽsa magnitudinis barbati bubones
 fuere cõspicui. Contraxit eõ Fredericus habitas prius, & tunc primũ raptas speciosissi-
 mas mulieres, quibus à spadonũ grege custoditis, uiridaria, uineas, hortos, & cõsitiones
 cum uillis apud Victoriã urbẽ lautissimam curabat. Interea põt. Innocẽtius apud Lug-
 dunum degens post concilium dimissum Odonem Thusculanum cardinalem episco-
 pum ad regni Frãciã prouincias legatũ misit cruce signãdos excitaturũ, qui Philippum
 eorũ regem sequeretur, in Asiam trajcere intendentem. Id ipsum sub pont. Innocẽtj in
 Franciam aduentum graui & periculoso implicitus morbo rex uouerat se facturum. Et
 quidem eam Philippi regis expeditionẽ peropportunẽ tunc destinatã, paratãq; appa-
 ruit. Quod anno antè tertio Tartari in exercitum coacti innumerũ, bipartito agmine
 in Asiam Europãq; descenderãt. Et qui in Asiã duxere, Georgianã Thomitã honorũ
 olim regionẽ primũ, & post superiorẽ Armeniã peruagati, ad leoniã usq; Turcorum re-
 giã peruenere. Alia uerò manus Batone duce Poloniã & Vngariã excursionibus po-
 pulati ad mare Ponticũ deflexerũt, ubi Russiam, siue Rutheniã & Gazam amplissimas
 regiones uastitate maxima afflixere. Per idq; tẽporis Grossoni gens Arabica eorũ deuo-
 ta superstitioni Soldano Babylonis impellẽte Christianos in Asiam habẽtes diuersis agi-
 tarunt in locis, congressosq; tẽplarios & hospitalarios sæpenumero malè multatos re-
 presserũt, demumq; Hierosolymã delati, tunc sicut ostẽdimus immunitam, eos ex Asia-
 ticis Christianis, quos à Saladini filiis intactos diximus esse seruatos, ipsi maxima cõsece-
 runt occisione. Sepulchrũ uerò dominicũ ad ea intactum tempora seruatum, quãta ma-
 xima fieri potuit ignominia & simul uastitate fœdatũ est. Eadem etiã tempestate dum
 hic Tartari, inde Grossoni tam multa gerũt, res Germaniã pariter inquietissimã, quod
 Germani electores imperij factã de Frederico priuationi, & simul autoritati ab Inno-
 centio pont. eis attributã innixi Lantgrauũ Thuringiã, Alemannorũ Romanorumq;
 regem designauerãt, & Conradus adolescens Alemanniã rex à Frederico genitore pri-
 dem institutus illũ regni ingressũ & possessione armis prohibebat, sed prædicata iubere
 põtifice in Conradũ, Fredericiq; fautores cruce signatio, multos in noui regis Lantgrauũ
 præsidia fauoresq; conciuit: breui tamẽ mortuus est Lantgrauus, cui electores Guillel-
 mum Hollandiã comitem susceperunt. At Philippus rex Franciã ad annum qui iam in-
 choauerat duodequingagesimũ & duodecies centenum ad pont. Innocẽtium Lug-
 duni agentem se contulit, eiusq; benedictione habita iter suum in Asiam destinatum
 persecutus est. Rhodano enim secundo ad Augusti mensis idus in mare inferum dela-
 psus, primam de perpetua uelificatione terram attigit Cypri regnum, in quo hyemẽ &
 ueris principium egit. Soluturũ inde ad Maij nonas multi ex Cypro cruce signati arma-
 ti in id nauibus sunt secuti. Et tantus exercitus, quem magnũ fuisse cõstat, ad destinatam
 mutua consolatione urbis Damiatã obsidionem primum omnium intentandam se cõ-
 tulit. Tenebat uerò Babylonis Soldanus Nili ostia firmissimo tritemium nauium que
 præsidio custodita, & maris littora armati exercitus undiq; contegebant. Sed milites
 Christiani quã primũ naues ceteas, & trirèmes terram attigisse senserũt, scaphis myo-
 paronibus atq; lintribus in tantam manum, quantam illã potuerunt ferre, ad littus de-
 lati sunt, & unusquisque ut scapham maris altitudo destituit, in aquam sabulũmque desi-
 iuit, ut qui maioribus uecti erant myoparonibus, nõnulli obierint unda absorpti, quam
 uiolentiozem nauigium id fecerat raptim ductum. Sed tamen instructa in aquis acie
 Christiana cohors pugnantem de sicco littore barbaros sensim repulit, quousq; alia su-
 per aliam delata scaphis manus in iustum creuit exercitum. Qui terra quam ceperat ad
 Nili ostium ferri cõcepit: & pariter eodem tempore Christianorum trirèmes ad classem
 hosticam cõeperant nauigare, quum illi aduerso Nilo remis ueliscq; contendente su-
 gere est conspectum. Facta in continentem excensione, Philippus rex tentoria ad littus
 firmandã

An. sal.
 M. ccxlyiij.

A firmāda, & nemine ulterius inexplorato progrediendum edicto iussit. Sed ad Fredericum est redeundū, qui dum tanta tam multaq; hinc pontifex Lugduni, inde rex Frāciæ in Ægypto cū gloria & dignitate reipublicæ Christianæ gerūt, Christianos ipse in Lombardia omnimoda crudelitate persequitur. Postquā enim Parmæ uel expugnāda sperā abiecit, & famæ illam in deditiōne cogere est adnixus, multa truculentissime sunt cōmissa. Captos namq; diuersarū partium Reginenses, Mutinenses, Placentinos, Bononenses, atq; etiam Hetruscos ante urbis Parmæ portas, promuraliaq; trūcari lanariq;, & ballistis maioribus, quas appellāt bricolas, in urbē semiuiuos proijci curauit, nec à muliercularum pudore est temperatū, si quādo pauperclax clam in agrum delatæ Saracenorum & Frederici satellitū manus incidere. Tandē anno obsidionis secūdo propē exacto, Gregorius Montelōgus legatus, & Philippus uicedominus Placētinus ciuis Lombardorū presidio prefectus, oblata, quā diu expectauerant, occasione sunt usi: sagittarij Germani & Saraceni in magnum coacti numerū ad Parmæ portas fossasq; cōglobati sunt, id maxime adnixi, ut cōgredi ausos, aut si nullus apparuisset stantes in propugnaculis q; plurimos uulnerarēt. Tum legatus prefectusq; struētis in urbe aciebus, quāta maxima possunt celeritate erūpūt, nulla cōficiēdis sagittarijs, quod facile erat, mora adhibita. Id em̄ solum, quod constituerāt, adnitebātur, ut urbem Victoriā ex improviso aggredērētur. Et in ea securitate, quā Frederici potētatus, & simul obsessorū Parmæ credita debilitas iam diu præstiterat, uia quæ à castris in urbē rectā lataq; ducebat, ociosi milites Frederici inermes deambulando cōpleuerāt, Frederici exemplo, quem noster Theologus, qui interfuit, scortorū gregi lasciuientem tunc per nemora colluisse affirmat. Ortus tamē à sagittarijs ad prima eruptionis signa clamor in uiam subito portamq; reiatatus est, quē accepta à furētī hoste uulnera morētiumq; gemitus, & fugientiū trepidatio ingeminarūt, cōcursus ad urbis Victoriæ portam quā frequentissimus fuit: sed inermes uisendi studio se inculcantes, hostē aduentare firentem sanguinolentamq; cōspicati, dum arma arripere properāt, portā reliquere hostibus indefensam, & confugienti sagittariorū aliorumq; inermiū immixtus globo hostis eam ardenti animo tenuit occupatā. Nec mora, ad omnes in eam perducētes uias & uicos pugnari truculentissime cōceptum erat, quum Fredericus altero super alterū portæ occupationē & hostem Victoriā urbe potitū nunciante, unicam in fuga spem salutis arripuit, qui præter alia acceptæ cladis damna, præter dedecus & ignominiam, aurea quoq; & argentea, ac penē maiora q̄ imperatoria perdidit ornamenta. In queis corona fuit mirabili preciosissimoq; taspidum ornatu. Eam em̄ pondere & forma maiusculā, q; quæ capitis de imperatorio nostri temporis more gestadam semper habebat. Ditatus tanta præda, quā particulatim referre operosum fuerit, ecclēstiacorū exercitus, Victoriā urbem gloriose deuictam solo æquauit, nulla re magis alia domandus, quā quod in sanguinis humani, nō magis barbari, quā Italici effulsiōne modū excessit. Fredericus autē in Cremonensem agrum de fuga se cōtulit, nec Cremonā rogatus accedere est ausus, maxime ueritus, qd facilliter contingere potuit, ne populus tanta clade eius lasciuiā atq; imprudētia afflictus poenas ab eo suppliciumq; sumeret. Cremonēsis em̄ militiæ flos cum carthotio in urbe Victoriā amissus, & odio partiū in primores quosq; sauitum erat. Reparauit tamen breuī exercitū Fredericus, & in Placentinos ducens, monasterium S. Columbæ secus Domīnum oppidum demolitus est. Inde mouens, ut per Bercetium transmissō Apēnino duceret in Hetruriā, Entium regē filium Fauētiam cum parte exercitus misit, eam urbē Rauennamq; in potestate, & proximam in obedientia retenturū. Nam Foroliuenses liberi, quibus omnia inter Apenninum Matricamq; fluuium, & uiam Flaminiā parerent, libras centū Imperatori tributum dissoluebant: pariter Ariminenses Urbinateq; faciebant: & Marchia omnis Aconitana Frederico parebat, quū Perusini, Assisnates, Tudertiniq; partes pontificis sequerētur, Hetruriaq; pariter tota, præter unicā urbem Florentiā Frederico magis subdita esse uidebatur, quā eius partes amicitiamq; fouere. Quare hoc in suo aduētū nihil ardentius concupiuit curauitq;, quā ulceratū apud Parmā urbem animi dolorē iracundiamq; in Florentinorū excidio euomere, nec multi fecisset Gibellinæ partis suæ iniuriā in publico accipiendā exterminio, quod illam nimis Guelfe nouerat inferiorem. Idq; quū utriq;

partī pariter notum, accedēs ad moenia portasq; Florentiæ Fredericus, nō est in urbem E
 admissus: sed postulanti cōcessum, ut Guelfis eiectis, Gibellina factio rerum in Florētia
 potiretur. Eiectiq; pars magistratibus paritura abiit in exiliū, pars uaga & dispersa in
 Frederici potestātē facta, immanissimē ab eo est habita, pars in qua nobilitas præcipua
 fuit, comitē Rodulphum de Vrsaria, & Rainerium Bōdelmontem sequuta cōtulit se in
 Vrsariā: quos insecutus est Fredericus, & castello ut capto Rodulphus in aqua enectus.
 Rainerius cum melioribus quibusq; excæcatus, & sub custodia in Apulia relegatus est.
 Dum tamē hæc scelestissimus ageret, Fredericus infelicissimo sibi percussus est nūcio.
 Entium enim allatū est filium suum, quem Romandiolæ præsidio relicū fuisse ostendi-
 mus, prælio à Bononiensibus superatū, & cum copijs penē omnibus captū esse, quem
 postea Bononienses diutissimē tenuerūt. Fredericum subinde in Apuliam se contulisse
 apud omnes cōstat. Sed Rolandus Albertinusq; Mussatus Patavini, quos uideo per ea
 tempora scripsisse, illum dicunt Panormi fuisse defunctū ad diem, quæ diei respōdebat,
 in qua secūdo ante tricesimo anno Romanorū Imperator fuerat designatus. Ptolemus F
 uerō fuit Lucēsis, q & ipse hoc in loco incipit, à se, ut paulo post dicit, uisa scribere. Frede-
 ricum Martini testimonio affirmat, in Apulia apud Ferensulā graui & periculoso labo-
 rasse morbo. Ex quo quū iam conualesceret Manfredus adolescēs filius suus, ex concu-
 bina nobili muliere susceptus, cōpresso iacentis in strato ore eum suffocauit. Quicquid
 uerō de morte Frederici ueritas habeat, satis cōstat Fredericū paulo prius q̄ moreretur,
 Manfredum instituisse Tarentinū principem, multis illi additis oppidis & castellis, quæ
 principatus titulo prius nō consueuerāt contineri. Voluisse em̄ uisus est Fredericus in-
 gentis spiritus acerrimiq; ingenij adolescētem, forma speciosissimum, & literis exorna-
 tum, quē non minus ipse diligeret, quā ab omnibus amari sciret, partē suam habere, in
 qua uitā uirtute sua dignā duceret. Verebatur em̄ ne fratris Conradī auaritia & ingra-
 tudo, quod plerunq; in similibus adsolet, illi officeret. Ad Conradum enim legitimo
 genitum matrimonio, quē ex Iole Ioānis Hierosolymitani regis filia susceperat, regno-
 rum potentatusq; omnis successio deuoluebatur. Isq; Conradus à Gulielmo rege Ale- G
 manniæ, quē Lantherauiō diu antea suffectum ostendimus, continuato pridē agitatus
 bello post Frederici patris mortē, in Sueuia gentis suæ patrimonio parum per se conti-
 nuit. Quo in tēpore Manfredus Neapolitanis sibi illegitimo & nullis fretis regni titulis
 consentire recusantibus, bello & illatis damnis infestissimus fuit. Quū enim omnes po-
 puli Conradum breui, ut dicebatur, affuturum sperantes, Manfredō fratri libenter pare-
 rent, existimarunt Neapolitani fore, ut ipsis in potestate habitis, Manfredus acerrimi am-
 bitiosiq; adolescēs ingenij, regnum sibi excluso fratre conaretur retinere. Tandē Con-
 radus amicitia fretus, Ecelini de Romano Transpadanā Italiæ regionem uniuersam ty-
 rannide obtinentis, Veronam, & inde Tisanam se contulit. Ex quo portu paratissimum
 amplissimumq; exercitum in Apuliam transportauit. Erat uerō quod rerum euentus &
 gesta docuere, Conradus genitori Frederico inclemētia, ambitione & malignitate per-
 quam assimilis: sed morum elegantia & facilitate, quā ille artificio quodam præ se fere-
 bat, carens, ut prudentia illum, uel potius patris astutia destituisse uideatur, idq; statim H
 ad suum in Apuliam aduentum ostendit. Nam licet Manfredum, quod statim postea
 apparuit, suspectum odiosissimumq; duceret, Neapolitanorum rem peruersa ac debuit
 uia tractare aggressus est, qui eos læsæ maiestatis crimine postulatos ad satisfactionem
 deditionemq; per oratorem faciendam compellauit. Nec satis audire uoluit oratores
 defensionem aduersus Manfredi ambitionem, non rebellionem aduersus legitimū
 Frederici successorem quæsitam ostensuros, & Neapolim furens, minarumq; redundās
 obsedit. Sed iam temporis ratio admonet ad Ludouicum regem Franciæ redeundum.
 Copijs Christianorū in Ægypti littus ad Nili ostia, sicut ostendimus, expositis, Sarace-
 ni Damiatam incolentes, urbe populariter migrare constituerunt. Accepta enim Ioāni
 Brenni Hierosolymę regis temporibus clades, eos à resistentia deterrebat. Noctu itaq;
 commigrantes, ignes plerisq; suppositos in locis reliquerunt. Sed missi à Philippo ex-
 ploratores quid ageretur ab hoste, aut ipse posset agere in circuitu contēplaturi, popu-
 lum in migrationē, & simul ignem in flammās erumpere, ad tertiam uigiliam cōspexe-
 runt. Quod quū esset in castra celeriter allatū, accurrentibus Christianis ignes rapidum
 sunt

A sunt extincti, & subsecuto agmine Christianorū exercitu ciuitas est repleta. Inerat exer-
 citui sedis apostolicę legatus patriarcha Hierosolymitanus. Inerat & ex Gallijs episcopi
 & abbates, quorū prima omnium fuit cura cum solenni pompa undiq; ducta urbem lu-
 strare, Machoarniamq; barbarorū primariam in gloriose uirginis Marię basilicam, sicut
 aliis factum fuerat cōsecrare. Edoctus uerò aliorū mali exemplo, Philippus rex in con-
 cilio decreuit expeditionē, inde non prius ineundam, quā Nil incrementorū tempo-
 ra preterissent. Sicq; prima aestas ad Damiatā in ocio est exacta. Ad idus uerò Octobris
 Robertus comes Pictauensis eius regis germanus frater, nouas ex Gallijs Damiatā co-
 pias transportauit. Et Nouembri proximo ad exitū propinquāte, Ludouicus Damiatā
 mouens ad Ferramniā urbem duxit, apud quā Soldanus coactas undiq; barbarorum
 copias continebat, dirēptiq; paruo amne tanti exercitus in alterā usq; hyemem cōsti-
 tere. Et quanquā leuibus sepe numero certatum sit praelijs, nunquā tamen in rerum dis-
 crimē totis copijs est depugnatum. Ad hyemem uerò mediam Robertus Pictauensis
 magis ausus, quā sine toto exercitu perficere potuerit, in praelio captus fuit. Interim in
 Italia Cōradus Sueuus Neapolim fame ad deditiōem octauo mense cōpulsam, muro
 penē in circuitu euerso immunitam reddens, meliores quoq; urbis aedes quasq; euerit.
 Inde in Capuam conuersus, quæ Neapolitanis ante ipsius in Italiā aduentū cōtrā Man-
 fredum consenserat, eam quoq; muro diruto diripi fecit: pariter Aquinum nobile oppi-
 dum ui captum, spoliatumq; incendit, & tandē secūdo quā aduenerat anno omni po-
 titus Trinacria & Sicilia regno, obiit ueneno, qđ Manfredi, ut creditū est, opera medi-
 ci pecunia corrupti propinarūt. Testamento tamē Conradus Conradinū ex fratre Hen-
 rico nepotem regnorū instituit heredem, datis illi ex Germania tutoribus, quibus regni
 Sicilia administratio in primis demandata esset. Fuitq; is Henricus, quem Cōstantia re-
 gis Castellæ sorore uxore sua susceptū Fredericus in carcere, sicut ostēdimus, interfecit.
 Nec tamen ausus est Manfredus res ad Cōradi mortem nouas intētare. Sed acutissimo
 uir ingenio testamentum a Conrado factū imprimis suppressit cōscijs quibusq; ueneno
 sublati. Et populos ad Cōradini pueri nepotis sui in Alemātia agentis fidem hortatus
 est, quos magna ex parte dubios, uacillantesq; in rebellionē siqua offerret occasio pen-
 dentes esse cernebat. Interea Innocētius ea Conradi morte audita, nono tandē accessus
 sui anno, Gallijs & Lugduno, ut in Italiam rediret, mouere cōstituit, quē Gallici omnes
 magno honore, magnoq; fauore prosecuti sunt. Suauissimus enim erat in Gallijs famę
 odor grauitatis, sanctitatis, ac rerum gestarū eius pontificis, qui præter acta in concilio
 nunc extantia, libros doctrina plenos apud Lugdunū & scripsit & edidit, commētarios
 in uetus Testamentū, apparatus, nouellasq; & authenticas decretaliū, & de iurisdictione
 & autoritate imperij: Petro de Vineis respōdēs apologeticos libros fecit: & sanctū Edi-
 mundum Cantuariensem in sanctorū numerum retulit. Lugdunūq; ab eo pōtifice, quod
 seruatur, primum est constitutum, ut Romanę ecclesię cardinales in publicum ad equi-
 tati galero rubente insignirentur, nō solum quo a cæteris sint inferioribus conspicui,
 sed ut ipsi admoneantur debere, qui illa post pontificalē maiore omnium ornentur digni-
 tate, ad effundendū pro fide catholica, & Christiani populi salute sanguinē paratos esse.
 Delatus Genuensium classe in Italiam, Innocētius pont. Romam ideo nō accessit, quia
 requisitos nuncijs & literis Romanos, ut attributā senatoribus, quos tunc annuos crea-
 bant binos, proximā regiæ uel potius tyrannicę potestātē, ut abrogarent, aut se presen-
 te moderatiorem tolerabilioremq; curarēt, euincere nequiuērat. A Genua itaq; per Me-
 diolanum Laudam quū uenisset, eam urbem in Frederici filiorū partibus perseuerātem
 Mediolanensibus conciliavit, & inde rectā concessit Perusiam, quæ urbs, sicut ostē-
 dimus, in suis aduersis Fredericum partibus durauerat. Et quia Manfredi principē Ta-
 rentinū audiuit ad regni Sicilia tyrannidē diuersis artibus machinationibusq; aspirare,
 copias apud Perusiā quantascunq; potuit cōtraxit. Interea uerò beatū Petrū Veronen-
 sem ordinis predicatorū, Mediolanum inter & Comum urbes ab hæreticis cōfossam in
 sanctorū Christi martyrum numerū collegiūq; retulit. Deinde parato exercitu præmissis
 petij Asiā, in qua urbe sanctū Stalilaum Cracouiensem episcopū miraculis coruscā-
 tem in sanctū Christi confessorē haberi ascribiq; curauit. Aderāt uerò frequentes apud
 pontificē regni Neapolitani & ipsius urbis proceres numero potētatiq; plurimū faciē-
 di, quorum

Anno salutis
1254.

di, quorum suasionē & consilio primū inductus, tunc ad accessum impellebatur. Ad pri-
mamq; sibi & Romanæ ecclesiæ deditam Neapolim urbem muro instaurato munitissi-
mam de eo itinere substitit. Quē omnes ferē principes, in queis Māfredus fuit, & popu-
lorum oratores salutatum reueritumq; Neapolim adierūt, adeo ut regno cum utrobiq;
breui positurū esse constiterit. Sed dum multa tātæ rei necessaria curat moliturq;, impor-
tuna Italiae & ecclesiæ rebus morte ad annum salutis quartū quinquagesimum duodeci-
mum centenum inchoantem mense Ianuario præreptus est. Alexandrum pont. eo nomi-
ne quartum ex Rainaldo cardinale Hostiensi natione Campano cardinales, qui omnes
Innocentium in expeditionē sequuti erant, in urbe Neapolitana breui creauerunt. Nā
conclauē ea fuerūt ingressi conditione, ut omni postposita longiore debito mora rebus
ecclesiæ à Manfredi uiolētia insidijsq; alioquin periclitaturis per noui pōtificis creatio-
nem prouiderent. & eos Batolinus iuuuē Tauernarius eques Parmensis, quē Innocētius
pontifex sororium suum Neapoli prætorē præfectumq; præsidio imposuerat. Is em̄ uir
prudēs honesta ac cōsueti uia adhibita, illos cibo per singulos dies immunito, ut aliq;e
concordarēt, impulit, potius quā hortatus est. Namq; Manfredus quā primū pon-
tificem Innocentium nouit in ualitudinē incidisse, inscijs omnibus Tarentū, & inde Lu-
ceriam concedēs Apuliæ urbē, Saracenos illius incolas facilliter in scelus traxit. Erat So-
gigē in Apulis ducti ab Innocētio Neapoli maxima pars exercitus, qua pōtifex Neapoli-
tanos in tanta rerum quiete, quāta in eius aduentu apparuerat, leuare uoluerat. Eas itaq;
copias incautas aggressus cū Saracenis Māfredus & occidit cepitq;, & rebus omnibus
spoliari, accersitq;, quas ipse prius occultē cōparauerat copijs, tumultum ubiq; maxi-
mum cōciuit, utq; maior suo facto accederet autoritas, tutorum Conradini nepotis præ-
se ferens nomē, quæcunq; adijt loca illius nomine recepit. Diximus superiori loco Ro-
bertum comitem Atrebatensem dum incautē, & paucis fretus copijs in Saracenos pu-
gnaret, fuisse captū. Deinceps Christianorum exercitus mora diuturniore apud Fara-
riam urbem facta, graui pestilentia est infectus, quæ & in gregarijs & in præstatoribus
quoq; militibus pari debacchata colluione alioquin maximū cōminuit debilitauitq;
exercitū. Et Saracenus interea fluuium à Nilo scissum, quo ad eam diem comæatus in
castra Christiana comportabatur, classe tenuit occupatū, caristiaq; primum mox fames
in castris ualida esse cœpit. In eas perducti difficultates omniū maximas Christiani prin-
cipes, ut Damiatā redirēt tentare coacti sunt. Primusq; omnium patriarcha scaphis & a-
ctuarijs nauibus, quæ in fluuio multæ erant, turbam ingentē imposuit, triremes Sarace-
nas ad ostium amnis, quo in mare se onerat, in stationē politas aut fallere, aut spernere,
aut irruendo percurrere meditatus. Sed nō potuit tantas uires dare imperiosa necessi-
tas, quin hostiles concatenatæ triremes, eum tanquā in retia delapsū frustra adnixum
repugnantemq; interceperunt. Philippus uerō rex eadē die Aprilis quinta strictis acie-
bus, magis quā dēso agmine, terra iter ingressus obuios habuit Saracenos, tantā bar-
barorum colluionem, quantā sibi oppositam nullo prius tempore intellexerat, nihilq;
Christiana dignum militia eo die magis cōmissum est, q̄ quod Philippus ipse rex Fran-
ciæ, & Alfonsus Picrauiēsis, ac Carolus Andegauēsis comites Germani illius fratres in
prima pugnantēs acie, primi penē omniū uictori barbaro manū dare coacti sunt, ceteri
penē omnes, paucis admodū fuga prolapsis, partim cæsi, partim fugientes, magis quā
prælio decertātes fuere capti. Nec erat cuiuspiam dubiū, quin Saracenus Christianā gen-
tem omni Asia fuerit pulsurus, nisi à deo factū esset, ut Soldano cui ea obuenerat de Chri-
stianis uictoria, à suis interfecto, alter fuerit suffectus, qui rem suā principio firmiorē pa-
ce & accepta pecunia, quā bello fore ratus, Philippum fratresq; & patriarcham ac om-
nes ad eam diem ubiq; captos, etiam in seruitutē redactos Christianos reddita Damia-
ta, & ingentis pecuniæ ui dissoluta, Ptolemaidā perducere curauerit: ut tamen aliquid cō-
modi prius Christianæ rei ea expeditione uideretur addidisse, fratres dimisit in Franciā,
& apud Ptolemaidam tam diu moratus est, quoad Cæsarea, Ioppe & Sidon instauratæ,
præsidijs firmarētur. Eas enim urbes uacuas Christiani Philippo Soldanum bello disti-
nente receperūt. Tandē Philippus anno accessus sui in Asiam sexto, rebus in eum, quo
diximus, modū gestis in Franciam est reuersus. Sed iam ad Alexandrū pontificē reuer-
tamur. Scribit theologus noster gente Vbaldina Florentinū cardinalē inspiciedis uotis
suffra

A suffragiisq; quæ in conclavi pro creando pontifice nouo ferebantur, propositum cõfecta electione primũ fuisse, qui Alexandrum pont. gratulabundus applaudendusq; adorauerit: cui Alexander ipse ilico responderit, sese quidẽ nomine, sed illum subeundis oneribus pontificem futurũ. Qua ratione factum uideretur, ut profecturus Neapolim cum collegio & curia Alexander Ananiã petiturus Octauianũ sedis apostolicæ legatũ Neapoli cum exercitu dimiserit bello Máfredi conatibus aduersaturum. Ipse autẽ quamprimum Ananiã fuit, Manfredum publica in concione excõmunicauit: & parãdis copijs, quas Octauiano mitteret legato suo, operã adhibuit intentissimã. Sed de Manfredo altiusculẽ repetendũ est, qui uigilãtissimi uir ingenij tribus potẽtissimis Italiæ prouincijs, Hetruria, Lombardia, & Transpadana, in suis partibus retinendis magnã adhibuit diligentiam, adeo ut plus penẽ in illis certo tẽpore, quã in Neapolitano Sicilia regno potuerit. Quod quidẽ gesta in ipsis tribus puincijs post Frederici mortẽ ordine relata ostendunt. Mortuo Frederico Florẽtini utraq; pars sese in libertatẽ uindicarunt. Quam tamẽ plebs exclusa nobilitate administrabat. Soli em̃ Gibellinæ factiõis nobiles urbi inerat, quibus multitudo maiori ex parte Guelfa parum fidebat, quinimo quũ eos magistratus in reipub. moribus & disciplina continere difficillimũ ducerent, pro remedio prouisum est, eiectos Frederici tẽporibus Guelfos nobiles reducere, sicq; factũ est, ut nobilitas inuicẽ diuisa sibi ipsi in urbe opposita fauor fuerit crescentis reipublicæ initijs, quibus unaquaq; per seipsam sola pro posse fuerat aduersatura. Creatisq; tunc primũ Florentiã magistratibus, Antiauos appellauere: forma reipublicæ dari cõcepta. Creuitq; mirũ in modũ sub ea libertate populi Florentini simul cum potẽtatu audacia, adeo ut finitimos Hetruriã populos cõtraria sentiẽtes, aut fõederibus sibi cõiungere, aut uiribus domare cõperit, tertio anno q̃ reipublicæ status fuerat inchoatus, quem satis cõstat secũdũ quinquagesimum salutis fuisse, duodeciesq; centenũ. Guelfi enim Frederici temporibus Pistorio eiecti, ut reducerent, prima à Florẽtino in Pistoriẽses expeditio eucta: nec id extortum amore magis, q̃ ut reducti Cõradi Frederici filio tunc Italiam ingresso, in omnem euentũ aduersarent. Nec defuerũt tunc in Florentia nobiles Gibellini ducẽdã in Pistorium expeditioni aduersantes, qui uocati signa sequi reipublicæ recusarent. Et quidẽ Pistorienses resistere prodierũt. Sed de Guelforum reductione nihil tunc est actum. Erant tamẽ animi populo Florentino bene gesta apud Pistorium re aucti, adeo ut minores ex plebeis quicq; in libera urbe maiores spernere ex sua nobilitate cõperint, quib. subesse ac in cõctis obsequi consueuerãt. Vnde nobiles qui signa in Pistoriũ ducenda sequi noluerant, armis eiecti ad Senenses Pisanosq; suarum partium confugerũt. Quo tempore primum Florẽtinus populus parres Guelfas adeo aperte cõpẽt prã se ferre, ut oẽs pro hostibus duxerint, qui per Hetruriã contraria sectarentur. Hinc Aretinis Guelfarũ partium Frederici tẽporibus patria eiectis præbita sunt auxilia, bellumq; Aretinis ex Rondina castello, quod obtinerẽt Guelfi, à Florentino extorribusq; est illatũ. Quinetiã Florentini parum ducentes Guelfos ubiq; reduci, dedita opera curarunt singulorũ Hetruriã populorũ Gibellinos patria exturbari. Quibus uno ac eodem tempore quatuor populi consenserũt, Lucẽsis, Miniatenisq;, Alcinas, & remotior Vrbeuetanus: quorũ Miniatenis Pisano, Alcinas Senensi hostibus, absq; dato à Florentinis auxilio resistere nequiuisset. Pariter in Mugellano agro, Gibellini Vbaldinis dediti nobilibus primũ domũ, & ex ipsis qui in Montariã gentis Vbaldinã castellũ confugerũt, diutina obsidione sunt capti. Interim Pisani bellũ Lucensibus acerrimum intulerunt, per quod tempus secunda à Florẽtino in Pistorienses expeditio facta est: apudq; Montoporium cõgressus à Pisano Lucensis planẽ superatus, omnes amisit copias, quibus spoliãdis colligẽdisq;, & Pisas uersus abducendis, dum intentus est Pisanus, fama cladis sociorũ ad Florẽtinos in castra perferẽt, qui agmine raptim dẽsiore iusso accelerare, in uia semitis peruenerũt, qua uictori Pisano in urbẽ reditũ esse nouerant: assequutiq; eos ad Eram Fluiũ, & dissipato agmine incedẽtes ex improviso adorti primo impetu terruerunt. Pisanus tamẽ reassumptis animis in ordines redit, repugnatq; eò acrius ardẽtiusq;, quò calẽtes ex recẽti uictoria animi, præsentiores singulis fuere. Nec opus erat Pisano militi adhortatore in Florẽtinũ hostẽ antiquũ, & recentis uictoriã æmulũ pugnaturũ. Florentinus e contra nec Pisanũ uincere omnium de Hetruria inimicissimũ, nec Lucensem recẽs fõederatum succum-

An. sal.
M. cc. lxxij

succumbere pati poterat. Itaque maioribus utrinque odijs, quam uiribus est pugnatū, finem **E**
tamen prælio dedit ingens Pisanis accepta clades: multis namque caesis, tria illorum millia
Florētiam in uinculis sunt perducta, Lucensisque cū raptis de hoste spolijs in patriam est
reuerfus. Tulerunt quoque eadem ætate Florentini opem Alcinatibus, ab oppreffione
Senensium laborantibus. Et idem exercitus ad inchoantem hyemem Florentiā est redu-
ctus. Veris postmodū initio tertiam Florentinus in Pistorienses expeditionē habuit, in
qua tandē quæſita diu de Pistoriensi uictoria est obtenta. Namque reductis Guelfis Pisto-
rienses pacē bellumque ex Florētini præſcripto posthac habere per fœdera spopōderunt.
Ea item ætate Senensū bellū intulit Florētinus, quod quidem bellum prius penē quā
ostensum est, iſtis fœderibus est sedatum: per quæ perpetuam Alcinati pacem Senēſis,
& Florentinus exulibus repulſam spopōdit. Nulla ad id tēporis Volaterrano cum Flo-
rentinis bellī aut iniuriarum cauſa, uel occasio incidere, præterquā quod Pisano Vola-
terranum magis, quæ Florentino cupere & fauere conſtabat, & tamē Senensī expeditum **F**
bello exercitum Florētinus in Volaterranorū fines duxit. Dumque populatio de more in
agro edereſ, Volaterranus nullos, sicut Florētini quæſuerāt sperauerātque oratores, nul-
los miſit nūcios, quod sibi ea uellet nouitas ſciſcitatuſ: sed ruens de celſo mōte Volater-
rana iuuentus in prædatores primū, post effuſo curſu in Florentinū exercitum ad ipſas
montis radices expectantem impetū fecit. Quam occasionem ex improuiſo oblata Flo-
rentini ductor exercitus retinendā eſſe ad ſuos alta inſclamabat uoce, & parē eſſe dicti-
baturque res pari fugientium inſequentiumque anhelitu, ut curſu magis utrinque
certari quā armis decerni appareret. Quū eſt ad portā urbis peruētum, pariter feſſus,
pariter defatigatus, pariter pallēs Florentinus Volaterranusque, urbē pariter ſunt ingreſſi
ut nulla utrorumque maior eo in loco quæ numeri fuerit differentia. Urbisque Volaterra, quā
in ſuas partes perducere quæſuerat Florētinus, ſuo in hunc modū imperio fuit ſubdita. **G**
Nam ſupplicati inermiū etiā mulierum puerorumque multitudinī, & culpā in iuuentu-
tis temeritatē à publico cōcilio auertēti pax & impunitas eſt conceſſa, Guelfisque extorſi-
bus reductis, & paucis numero, sed potētioribus quibusque Gibellinis in exiliū actis, cui
tati quiete eſt reddita. Soli ex Hetruſcis reliqui erāt Piſani Florētino inſenſi, quæ apparatu
terrīti quæ Florentinos maximū facere intellexerant, petitam pacem iniquis cōditioni-
bus impetrauerūt. Nec tamē ſatis tunc Florētino fuit, populos per Hetruſiam integros
habere fœderatos, sed Guelfos ubique ſicut Florentiæ rerū potiri, ac planē dominari data
enixe opera quæſitum. Hinc miſſi per ſpeciē ferendæ Volaterrano opis quingenti equi-
tes Guidone Guerra equite Florentino duce, Gibellinos Aretio à Guelfis quieſcētibus
eſſe curauerūt: quia tñ id malī exemplī facinus Pistorienses Volaterranosque, apud quos
maxima Gibellinorū pars cum Guelfis māſerat, auerſuros à ſe Florentini ſuſpicarētur,
miſſus eſt in Aretinos exercitus, & culpa publici cōcilij in Guidonē Guerrā auerſa, cō-
puliſi ſunt Guelfi Gibellinos in patriā reducere. Expreſſa tamē eſt ab utriſque nouorū **H**
cōditio fœderū, ut prætorē Aretini acciperēt Florentinū, pacem ut dixerunt inter utroſque
nutriturū. Secundum quæ fœdera cum Aretino iſta, Senenses quoque terrīti fœdus cum
Florentino nouum pepigerūt, in quo maximē actum eſt, nō licere utrinque alterius par-
tis extorres fouere, & belli pacisque cum omnibus ſocietatē utriusque populo ita fore, ut re-
quiſitus à Florentino Senensis, & illi pariter Florentinus petita copiarū afferret auxilia.
Et hæc quidē in Hetruſia fuere geſta. Quo tempore post Frederici obitū, Cōradus filius
partim in Germania deſedit, partim recipiēdos Siciliæ regno uſque ad obitus diē intētus
fuit. Per quod omne tempus, nec pont. Innocentius Lugdunī agens, neque Cōradus ſuo
ipſius negotio impeditus, ullam ſuſceperunt Hetruſiæ rerū curā. Quod uerō Florenti-
nus tradit Ioānes Villanus, nullis Cōradus moriēs Cōradino filio datis tutoribus re-
gni Siciliæ administrationē artiumque curam reliquit, & qui teſtamento dati erant, quod
Manfredus ſuppreſſit, id penitus ignorarūt: nec ad Cōradī mortem aliqua Māfredus
cum pōtifice Innocentio percuffit fœdera, per quæ aliquas in regno cōceſſiones habue-
rit, unde illū in regnū ſuo fauore perduxerit. Sed quæ ſuperius à nobis ſunt ſcripta, Cō-
rado Manfredi opera mortuo, & pontifice Lugdunī agēte, Manfredus multos, ac penē
omnes regni populos bonis uerbis in Cōradini nepotis fide ac poteſtate cōtinuit, quos
non igno-

A non ignorabat sibi spurio pro se agēti nullatenus parituros. Itaq; Māfredus, quod su pra
 diuerentes ostēdere quæsiuimus, pōt. Alexandro Ananię agente, Octauianum lega
 tum pauciores ipso Imperatoreq; cōpiās habētem clausum Neapoli desidere coegit. In
 terim missis Pisās & in Lombardiā nūcijs, paternæ factionis & amicitiaē Gibellinos fo
 uere ac in uarios motus concitare curauit. Primiq; omniū Pisani spretō foedere cum Flo
 rentinis paulo antē, sicut ostēdimus icō, bellum Lucensibus intulerūt, magna inde pru
 dentia usi, quōd cum paucioribus multo q̄ oportuit cōpijs ad usq; Lucæ mōenia perue
 nerunt. Et quidē ingens populatio, & maxima ubiq; uastitas est cōmissa. Sed Florentini
 milites Lucensibus cōiuncti Pisanum redire ad suos fines parātem in pugnam uel inui
 tum sistere coegerūt. Vicit uerō instructior ardentiorq; in prælium socius bello exerci
 tus, & de Pisanis partim Auferis fluuij uorticibus, in quos fugiētes se præcipites agebāt,
 absorpti, partim in prælio celsi, partim capti, tria milia desiderati. Ductusq; postera die in
 B Pisanos exercitus acceptā in Lucensibus uastitatē accepta reddidit uillarū castellorumq;
 incendia, & usq; ad urbis muros mortalium pecorisq; populatio ingens facta. Qua affecti
 clade Pisani, petita pacem perniciosissimis, & plenis ignominia cōditionibus acceperē.
 Mutronum enim arx præualida cum adiacenti undiq; maris littore Florētino deditum,
 & mercimoniorū libera cōportatio permessa portorio uectigalibusq; exempta. Quod
 uerō Senenses foederibus & ipsi spretis bellū moturi uiderētur, Bonitiū, cuius fidei cō
 stantia erat dubia, Florētinus aperto alicubi muro reddidit immunitū. Quo adducti ex
 C emplo Aretini Cortoniēses suspicati, Gibellinos Māfredi fauoribus & instigatione res
 in puincia nouas molituros, in eos duxerūt, captaq; urbs mōenibus alicubi dirutis præ
 sidio imposito tādū custodia, quousq; arx ualida in summo uertice edificata est. Rebus
 in hunc modū per Hetruriam dispositis, Florentini partis Guelfæ primores, quod apud
 alios factitari curauerāt Hetruriæ populos, urbem suā aduersa factione Gibellina pur
 gare constituerūt. In primosq; omniū Vbertos gentem nobilem & ditissimam sequitum.
 Hi em quibus esset magnus in populo fauor, territi iniurijs atq; ignominijs, cum patria
 nō excederent, armis sunt pulsī, quos & ceteri oēs plebei æquē ac nobiles Gibellini fa
 cto agmine secuti uia, quæ ex eo semper Gibellina est dicta cōmigrauere, ac Senas per
 uenere. Id cū egrē ferrēt Florētini, missis Senas oratoribus illos ex foedere pellēdos esse
 contenderūt. Vnicō autē argumento Senenses adhibitam extorribus conseruādis con
 stantiam uisi sunt ostēdere honestissimā. Vtrosq; enim dixerunt, & qui seruari uelint, &
 qui pelli reijciq; postulētur, eosdē esse illos, quibus cum Senēsis foedera percusserit, Flo
 rentinos. Quibus altercationibus cū aliquot cōsumpti essent dies, bellū Senensi Floren
 tianus indixit. Multis interea literis opem a Senensi rogatus, cū nullā ostenderet Man
 fredus, oratores ad eū ex Florētinis extorribus sunt missi, quorū princeps fuit Farinata
 equestris ordinis gente Vbertus, quē magnanimum multæ fortitudinis uirum, Māfredus
 benignē audiuit. Erat uerō Farinata, quod plerunq; in spiritus ingentis & multū robu
 stis cōtingit uiris, res magnas & arduas gerere, q̄ diffuse & ornate multa dicere paratior.
 Itaq; pauca de utrorunq; supplicantiū audientiq; progenitorum amicitia præfatus pau
 D ciora ad conclusionem subintulit, fore ut nisi prostratis ad genua amicis sectatoribusq;
 suis subueniat, Māfredus nō magis desertos perditū eat, quā nomen, famā omnemq;
 Hetruscōrum amicitia ipse amittat. Respōditq; paucioribus Māfredus, breui fore ut re
 in suorū concilio discussa eis grata simul respōdeat & efficiat. Quia uerō alia tunc & o
 mniū maxima rebus suis meditare molireturq; Māfredus, oratores absoluere distulit.
 Rescuerat namq; nōnullos de Germania proceres legitimos, Cōradini tutores ducēdo
 in Italiā exercitu parādo intētissimos esse. Quamobrē nōnullos subornauit, qui e Ger
 mania uenisse simulātes atra induti ueste Conradinum obijisse diem magnis singultibus
 affirmarūt, & ipse atro item procedēs indumēto iusta nepoti per basilicas de more per
 soluit. Nec tamen mora, regio amictus paludamento regē se appellari adorariq; ac coro
 nari ex ritu maiorū curauit. Quo cum distineretur incepto, & multis ad tantam
 rem indigeret cōpijs, absolutos in bonā spem maioris præsidij erectos Florētinos extor
 res una tantū turma Germanorū equitum iussit esse cōtentos: crediderimq; quod solus
 in hac parte tradit Villanus, spretam fuisse a Florentinorum cœtu præsidij paucitatem,
 & delinitos a Farinata oratores acqueuisse. Quod uir præstās prudentissime futurū di
 Blondus: C c xerib

xerit, ut potentissimus animorumque plenus, ac ambitionis rex uictoriã parui præsidij, si E
 quã succederet, maioribus cõtinuaret copijs, qui acceptã aliquo casu ignominiam totis
 uiribus summoque conatu esset restauraturus. Iamque Florẽtini omnes partis Guelfæ copia-
 rum neruos nõ magis sui quàm aliorum Hetruriæ populorũ in unum contraxerãt exer-
 citum, cum eoque exercitu maiore omnium, quos post cõstitutam rempub. habuissent, Sen-
 nensem agrum ingressi erãt. Quumque ingens populatio ubique esset, castellis uel expugna-
 tis & uillis, incẽdia, direptiones, & ruina hosti adusque urbis moenia ostendebãtur. Sen-
 seque Florẽtino uiribus impares sese moenibus continebãt, expectantes si qua à Manfre-
 do cum oratoribus præsidia mitteretur. Successit interim ad portã Florẽtinus, castraque
 uix extra iactum machinæ est metatus. Senis uerò cum esset cõspecta dati à Manfredo
 quod aduenerat præsidij paucitas, dolor ubique & salutis desperatio fuit, à qua torpescẽs
 ciuitas periclitatura est uisa, nisi eã unus Farinata suasioe & adhortatione, & cõsilio sub-
 leuasset, futurũ pollicitus, ut ea Germanorũ paucitas, si Senensis bene utat, deleta magis
 & caesa que salua & integra Florentino & Guelfis Hetruriæ excidium afferat. Quod cum F
 ubique per urbẽ concionabundus diceret, suadenti exorantique cõcessum, ut magistratum
 dicto quicumque arma ferre possent ad portã in hostium castra uersam adessent illius im-
 perij excepturi: omnibus autẽ in urbe arma ut expedirent intentis, Farinata Germanos
 suis immixtos Florẽtinis extorribus assumpsit nocte illa ex ingenio disponẽdos, indul-
 tumque noctu & mane epulis, indultũ uino undique per urbem maxima diligentia cõquisi-
 to, ut nedũ Germani natura & cõsuetudine procliuiores ebrj furtesque sint redditi, sed
 ipsi etiã moderatiores Florẽtini inculcata illis de industria ebrietate sint tacti. Solis ortu
 postera die uixdum inchoante Farinata Senenses ad portam armatos allocutus, nihil
 accuratius secum agit, que ne facta eruptione castris hostium propinquarent, cum potius
 quo tunc erant modo sic portã à dextra circumstarẽt, sicut ad eam intus se audiẽdo con-
 stipati erãt, & signo eruptioni dato, porta ipse patete primus omnium est egressus. Senen-
 ses secũdo loco euocatos per aciei struẽdæ speciem ad portam hinc inde explicat, suos
 deinde Florẽtinos maiori ex parte equites castris propinquare iussos tam diu à pralio G
 continere præcepit, quosque eum signa inspexissent turris hostium inferentẽ: extremi o-
 mnium Germani equites inter exeuntes Florentinos Senensesque præcipiti erumpẽtes im-
 petu prius penẽ in hostẽ delati sunt, quàm portã patere, & illam exisse multitudinem ab
 hoste cõspectum est, stragemque & cædem ubique magnã quocumque iuit fortissimorum &
 simul furore amentium cohors edidit Germanorum: & Farinata eũ equitatu uexilloque Flo-
 rentino subsequi ordine cõspectus, terrorẽ uel ea addidit ratione, quod Senensis propẽ
 populariter porta effusus, magni cuiuspiã exercitus specie præ se tulit: iamque suos in or-
 dines cõiunxerãt in castris Florẽtini, & pars Germano repugnare, pars extorribus sustine-
 re impetũ parabat, cum sistens gradũ Farinata equitatus, & ad portam se continens Se-
 nensis, Germanorum temeritatẽ solam esse ostendit, quæ castigata tumultũ sit terroremque
 in subitum sedaturũ, cinctique armatorum globis Germani equites, & si multos repugnã-
 do interfecere, ad unũ ipsi omnes celsi, ac per iracundiã laceri facuere. Vexillumque Man-
 fredri in Hetruria notissimũ, quod Germanos principio reddiderat terribiliores, per igno- H
 minia tractũ sordidatumque partis Guelfæ signis ad dedecus est suffusum. Reuocati in
 urbem Senenses Florentinique extorres, nõ nihil alieno periculo factũ esse gauisi sunt. In-
 telligebãt em̃ quod prius dixerit Farinata tũc primum iacta esse in cohortis cæde & ue-
 xilli ignominia Manfredi in nomẽ Guelfum odij fundamẽta. Itaque constituerunt tam diu
 se moenibus cõtinere, quousque admonitus admissi à Florẽtino flagitij, rogatusque Manfre-
 dus missis maioribus copijs subuenisset. Et Florẽtini tot cladibus hosti uastando primũ
 urendoque & demũ pralio inflictis, re bene & feliciter gesta in patriã sunt reuersi. Erat in-
 terea Manfredi res meliori ubique loco, quod seruata de more Panormi regiã prædeces-
 sorum pecuniã rex declaratus acceperat, cõductique mercede Saraceni in Sicilia ex Afric-
 ca se cõtulerant: nec multũ illi infestus esse poterat Octauianus cardinalis Romani pũ-
 tificis legatus, quẽ primarij quique ecclesiastici exercitus duces pecunia à Manfredo cor-
 rupti deseruerãt, adeo ut sese Neapoli penẽ clausus cõtinere cogeret: quanquã præter
 amissi casu & suo infortunio damnũ, cardinalem infamia attigit fauoris in eum modum
 Manfredo præstiti, quo Vbertinis cõsanguineis, & Vbaldinorum sectatoribus Florẽtinis
 posset

A posset rex cōmodius subuenire. Itaq; Manfredus ad primā Senensium oratoris exposi-
 tionem mille & quingētos equites Germanos duce quodā Iordane dedit, ea illi iniūctā
 cōditione, ut tribus in Hetruria mensibus prāstita Senensi & Florentino extorri opera
 in Apuliā se reciperēt. Eo Germanorū equitatu in Senensem agrū perducto, omnes de
 Hetruria parte notati Gibellina, & patria extorres, & illa euocati Florentinorū extorriū
 diligētia atq; opera Senis cōuenere: nec satis cōstabat, aut prudētiores in cōsilijs elicere
 ac explicare poterāt, quid molindū aut intentandum esset, dignum uel aliqua ex parte
 fructū tantī exercitus opera allaturū, & angebat prāscriptus a rege terminus continuā-
 da ad alicuius urbis si qua intēretur obsidione exiguus. Tandē Prouincianus Saluani
 Senensis potētia inter cōciues, & gratia in populo pollens, prudentiā quoq; maximā
 sibi esse tunc ostēdit, prādā dicens rapinas, incēdia, & uastitatem quācunq; in Floren-
 tini agro cōmitteretur, nō satis dignā fore rem quā tantis Māfredi regis, & suarū
 partū Hetruriā Gibellinorū conatibus respōdeat, quin potius aliqua curandū, ut sedū-
 ctus in preliū Florētinus deleri cōficiq; possit, cui capiēda occasiōi maximē sit accom-
 modum, expeditionē in Alcinates ostendere, quem populū Florentinus uel inde dile-
 ctissimū, quod Senēsi est infensissimus, nulla ratione, nullo sit deterritus periculo deser-
 turus. Disseminatum itaq; primum occultē tanquā inuitis partibus emanauerit, ducen-
 dam esse in Alcinates expeditionē, quā postea primis diebus publicē est indicta. Et pla-
 ne qd prāuiderat Prouincianus, Florētini ad eius destinata expeditionis famā publicē
 cōmoti, priuatis quoq; omnibus Alcinati subueniendū, quibusdam maturiore consilio
 apparatuq; nōnullis prepropere iudicātibus, cum aliō Prouincianus astu uasramētoq;
 usus pendentes ad arma impulit Florentinos. Subornauit em̄ ex Senensi populo uiros
 mercatores ocij & pacis ut cōstabat amatores, qui Florētia ad Antianos noctu sicut ac-
 cesserāt, perducti, multos quod uerū erat Senis esse iureiurādo affirmarūt, quib. quietis
 amatoribus bellū displiceret, & ueris falsā immiscendo eo usq; progressi sunt, ut multos
 melioresq; populū Senensis quoq; inita cōiuratione ostēderint statuisse, Prouincianum
 C uel interficere, uel patria eijcere, qui unus bellū alat, a quo tyrannidis accipit alimēta, ni-
 hilq; cōficiendā rei deesse aliud, quā ut ostensē per speciē occasionemq; opis Alcina-
 tis ferendē Florentini populū copiae capiēdē arma populo Senensi afferāt occasionē: &
 cum Antiani tanta re satis credēda subdubij uiderētur, adactis sacramēto ne efferrēt, &
 se proditos in capitis periculū adducerēt, sigilla illi protulerunt, quā coniuatos ad fidē
 hoc argumēto in suā flexere sententiā, & summo omniū consensu expeditio est indicta,
 Guelfiq; de Hetruria oēs auxilia sunt rogati. Et ne parti Gibellinē cupientes qui Florē-
 tiē etiā nō deerāt, domi manētes aliquid incōmodi absente exercitū machinari possent,
 omnes signa Guelforū prācedere est iussum, & diligētia est curatū. Conuenere ad eam
 diē Lucenses, Miniasq; & Pistoriēses. Aretinus uerō iussus ad fines agri Senensium expe-
 ctare, postq; omnia satis parata erant, delatus in Senēsem agrū exercitus ad Arabiē am-
 nis pontē qui quarto a Senis miliario uia est Aretia, cōsedit & prāsto fuere Aretini, pa-
 D ratissimus equitū peditumq; exercitus, ut Guli. Ptolæmeusq; affirmant XL. in eo omni
 exercitu armatorū milia fuisse. Cauerat uerō alia, quā Florentinus ratione domesticis
 periculis Aretinus, q; eiectis patria Gibellinis, portas urbis unica excepta, muro & mātē
 ria liquerat obseratas. At Senenses re ad eum qui maximē desiderabat locū perductā,
 cupientissimū Iordanē impulerūt, ut strūctis in urbe aciebus quāta fieri posset celeritate
 erumperēt. Cum autē est in Florentinorū exercitu propius cōspecta Germanorū equitū
 cohors, quā Iordanus primā immiserat, ad se ut ea in certamen ex more committendum
 crediderūt exercitus duces, altera deinde post alterā subsequi iussā dolū a Prouinciano
 strūctum tandē sero intelligi fecit. Subito em̄ qui erant conscj inuicem uno tenore dixē-
 runt, promissum noctu a peierante Senensi in Prouinciani perniciem tumultū, a die nisi
 deus ipse auertat, calamitatē Florētino populo & Guelfis Hetruriē importaturū: nec tū
 mora alacri animo in certamē itum, & malē mulctatus, qui furēs impetierat Germanus,
 secundā aciem Florentini extorres Senensiq; equitatus habebāt, quā ad hostē ardenti-
 bus quidē animis, sed gradu pressiore cum accessisset, omnes Guelforū exercitus neruū
 in eam sunt conuersi, & prelium confertū, multū cædis & sanguinis habiturū,
 Blondus. Cc 2 nisi

nisi Iordanus quicquid perditatus Gibellino inerat exercitui p̄ colles uix, pōti & fluuio E
 imminētes ira disperisset, ut à dextris sinistrisq̄, & à tergo Guelfi repugnare coacti sint,
 nec ordines à principio per subitā hostis inualionē male structos seruare, aut restituere
 potuerint. Baq̄ necessitas Guelfo addita tot tamq̄ diuersis in locis repugnādi multis cō
 modo cessit, quōd iussi à ducibus in pugnā ire, simulātes per riuiolos & nemora dilabe
 batur: & eos ferūt ex Gibellinis, qui Florentia ob suspiciōē educti fuerāt, partim fugā
 effulsoris iniriū dedisse, partim ubi sese obtulit facultas pugnātes Guelfos à posteriorib.
 Guelfæ nobilis, fortitudinis fama celebrē, primariū Florentini populi signū praelio in se
 rentem manu qua hostilē gestabat gladio detruncasse, & ad signi casum fugā à Guelfis
 foedissimā fuisse cōmissā, ut nullo postea in loco præterq̄ ad maiora signa carrhotio in
 herētia fracti dissipatiq̄ Guelfi, pugnā ut restituerent sint cōnixa. Ad carrhotiū uerō cū
 multus sit effusus sanguis, tandē Iordani interuētū deditio est accepta, quā uictorie inso
 lentia, & animorū exasperatio reijci faciebat. Cedes eius diei à nullo scriptore maior tra
 ditur facta, quā trium miliū de Guelforū exercitu, cū de Gibellino multos nō dubi
 tē cecidisse, & quod certius est, quatuor milia captiui cū carrhotio, spolijs, & signis mili
 taribus Senas fuere perducti, cūctis qui praelio superati effugerāt in patriā reueris: ma
 gna apud quosq̄ Guelfos Hetrurix animorū cōsternatio, sed apud Florētinos maxima
 fuit, quibus nec extorres expectādi cōsiliū, nec urbē ab illis defendendā cōfidentia erat.
 Itaq̄ undecimo post pugnā die, quā Septēbris sextādecimā anni salutis sexagesimi duo
 deciesq̄ cēteni fuisse cōstat, omnes Florētini Guelforū sectatores, partiū pars Lucā, pars
 Bononiā migrare, urbēq̄ Florentiā paucis habitatā, nullius partiū cōtagiōe infectis,
 ueniētes Iordanus extorresq̄ patēte porta ingressi in Māfredi dominatū subiectionēq̄
 ceperūt. Nā Guidoni Nouello comiti attributa portarū custodiæ cura, Iordanus præf
 ectus, omnia ex arbitrio administrauit. Et hæc quidē nunc satis de his que Ale
 xandri pont. Romani tēporibus Māfredi opera, uel potius malignitate in Hetruria sunt
 gesta. Ad illa nunc ueniēmus, quæ eiusdem Māfredi fauore atq̄ instigatione per illud
 idem pont. Alexandri tempus in Lombardia & Italia Transpadana fuere commissa.

An. sal.
M. cclx.

BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINA
 tione imperij Romani, Decadis secundæ, Liber Octauus.

Celinum de Romano secundi Frederici Imperatoris, cui esset uita &
 moribus similis, fauore fretum rem Transpadanam ita euertisse, ut eius
 dominio ac tyrannide sit potitus, satis supra ostensum est. Frederico &
 Conrado filio uita functis, & Manfredi per Innocentiū pont. tempora
 quiescente, primi omnium Tridentini iugum Ecelinum tyrannidis ex
 cusserunt. Isq̄ copijs in illos per uallem Suganam missis, ingentem edi
 dit crudelitatem, & pressos obsidione compulit ad deditiōem. Exinde Brixiani Guel
 fos ecclesiæ studētes Gibellini, partim cæde confectos, partim electos in maximam ca
 lamitatem miseriamq̄ coniecerunt: nec tamen pati uoluerūt, ut Ecelinus in urbem cum
 exercitu ingrederetur, cuius capiendæ urbis desiderio permaximē tenebatur. Quo an
 no pont. Alexander constituit laborātibus in Lombardia & Transpadanis à tyrannide
 Ecelini ecclesiæ partiū studiosis opem ferre, præsertim cū Veneros haberet ad id cu
 pientissimos, qui recipienda urbe Padua nauigium & copias pollicebantur. Creatusq̄
 Philippus ex nobili Fontanensium Ferrariensium familia, archiepiscopus Rauennas sedis
 apostolicæ legatus, contulit se Venetias, qua in urbe armis primum usus ecclesiasticis,
 quæ uitæ æternæ præmia repromisit crucelignādīs omnibus qui in bello aduersus Ece
 linum tyrannū barbaris truculentiorē signa pontificis & ecclesiæ sequerentur. Preme
 bat tunc Ecelinus Mantuā obsidione multis ac maximis fretus diuersarū gentiū copijs,
 qui præter Germanos equites, præter accepta à minoribus urbium oppidorumq̄ populis
 auxilia, duodecim milia Paduanos & militum simul & obsidū loco eduxerat, cū tamē
 Veronenses, Vicētiniq̄ & Brixiani totidē uolūtarij attribuisent. Et prædicta unicus su
 perabat auxilia Vbertus Pelauicinus, qui suos Cremonenses Placētinosq̄ & ceteros de
 regione Gibellinos in eadē Ecelini castra cōtraxerat. Parantem Venetijs exercitū pont
 ificia

A tificis Alexandri legatum extorres, Padua, Vicentia, Verona, & omni Trāspadana atq;
 Lombardia ecclesie partiū adierunt, pariterq; adit Aazo Estensis marchio Ferraria Ro-
 mana permittēte ecclesia administrās, cuius copie Venetorū balistarijs & cruce signatis
 additæ constat ex Bononiensibus Romandioliq; legati exercitū reddiderunt ingen-
 tem, adeo ut Ecelino uideretur uel in cāpestribus obuiō ardētissimē cōgressurus. Et præ-
 bitæ sunt omnib; a Veneto naues, præbitæ machinæ, & quicquid bello terra gerēdo op-
 pugnationibusq; usui fore uisum est, a Venetis comportatum. Itaq; ductū est primo, ab
 eis in Corregiā uicum. Quod & Ansedinus Ecelini ex sorore nepos Patauij prætor cū co-
 hortibus se cōtulit. Is enim quamprimū parari tantum Venetijs exercitū intellexit, flu-
 uios omnes siue Timauū, Brintā, siue Bachilionē, naturales, siue fossis ab utroq; ductos
 manufacto auerterat alueo deriuatos, ut aqua stagnorū deficiēte, exercitus in terrā ne-
 quiret exponi: & quidem maiores, & militū pondere grauiores destitutū flumē aqua
 Corregiolæ hostiū naues nō pertulit, sed ducti lembis minoribus milites maximē balis-
B tarij prohibentē excensione Ansedini militē repulerūt. Omni exercitū in terrā expo-
 sito Plēbessacci oppidum est in uasum, quod magno firmatum præsidio Ansedinus ipse
 præsens cōseruauit, & legatus inde infecta re profectus Cōcadalbari Caputislug, & Bu-
 bulentam uillas potius cōminutas, quā castella uicē cepit. Id quū rescisset Ansedinus op-
 pido Plēbessacci relicto Paduā accessit, & legatus Saccensi oppidanorū deditiōne po-
 titus fugientē Ansedinum ad Paduā est secutus, cuius suburbium ad Pontiscurui por-
 tam oppugnatū eodem die aditū & receptum est, audaciorq; uictoria redditus legati
 exercitus pontis Altinatis portā dura & cruenta utrinq; pugna recepit: nec ultra perre-
 xit resistere Ansedinus, sed fuga sibi suisq; consulēs urbē Paduā reliquit, quæ illico facta
 est in legati & exercitus potestātē: pariter quarto inde diē arx in urbis angulo munitissi-
 ma, pariter eodem tēpore cuncta agrī oppida & castella fecerunt legata pōtificis impe-
 rata. Ecelinus interea quicquid Paduæ agere, ignarus, Mātua cuius potiri desperauerat
 relicta, Veronā redire pergebat, traieceratq; Minciu, statua ad eius amnis ripas triduo,
C ut dixerat habiturus, cū mala sibi Paduæ amissæ nunciatio est allata. Sed ea dissimulata,
 Veronā properē cum copijs est ingressus, primūq; omnium crudelitate ibi debacchatus
 est omnium maxima, quas unquam alias a tyrāno quopiani, aut perditissimo homine cō-
 missas esse legimus. Hos namq; duodecim milia Patauinos non quidē gregarios milites,
 aut diuersi generis mercede cōductos, sed ciues & maiori parte optimates, & equites di-
 uersis cruciatibus interfecit. Dumq; tantā cōmittitur impietas, tantū scelus, curauit Ece-
 linus Bachilionē fluitū repagulis clausum alueo sub urbe Vicentia deriuari, quo Paduā
 undiq; aquis priuaretur, quæ fossis deductæ manufactis & urbē cōmuniunt, & cum plu-
 rimis uisibus, tum maximē molis sufficiunt cōuoluentis. Curauerat item interea legatus
 Paduæ suburbia fossis circūductis ita cōmuniari, ut conatibus Ecelini quantūuis impe-
 tuosissimis de illarū aggeribus resisti posset, earumq; opere uixdū perfectō, aquas redu-
 cturus apprimē necessarias magno impetu maximoq; omnium copiarū apparatū in Ba-
D chilionis clausurā duxit, ad quā urbis Vicentiæ prætorem cum Ecelini copiarū robore
 obuiū habuit, & parū utrinq; animorū ardore, parū cōfidentia decertatū est. Eratq; pla-
 nē superior legati exercitus, cū Bachilionē amoto obice in iustū rediisse alueum clamā-
 tibus operarijs prælium est diremptū. Reuerso Paduā legato cunctorū in exercitu pri-
 morum cōsilio in Vicentiā expeditio destinata, quæ & ad Custodiā usq; uicum dedu-
 cta est. Quo in loco cū signa Bononiēsis militiæ deseruisset, multi eorū. exēplo etiā sine
 comiteatu in patriam sunt reuersi, ut legatū ommissa Vicentiæ potiundī oblata spe, Paduā
 reducere exercitū oportuerit. Ecelinus interea secūdo amissæ Paduæ exacto mēse ingē-
 tem coegerat exercitū, cuius fama legatum terruit: unde accessit Ferraria, Venetijs &
 Mantua auxilijs, ecclesie exercitus est aduētus, & cōtulit se Paduā cum copijs Grego-
 rius Montelongus, quē prius Innocētio pont. legatum patriarchatu Aquileiē ornatum
 fuisse do cuimus, eoq; cordatissimo uiro præsentē Ecelini, cuius audaciam sæpe repres-
 serat, mores callētē spes ecclesie exercitū firmissima tenuit fore, ut Ecelinus ueniēs cum
 damno & ignominia pelleretur, quod & propediem est factū: cum enim multis a Vicē-
 tia castris præter consuetudinē Paduam duxisset ad fossam corona armatorum cinctam
 substitit, ostēsq; sunt plerunq; oppugnationes, & tamē nulla intētata, signis ad octauā
 Blondus. Cc 3 diem

diem derepente cōuersis exercitus ille pergrandis re infecta Vicētiā & inde Veronā est reductus: ubi eū diu tenuere animo suspēsū motus in Germania exorti, quib. aliqd suspicaretur incommodi. Namq; Guilermo quē in Romanorū regem diu antea electum fuisse ostēdimus à Frisonū gente interfecto, electores Germani discordes in alterius faciēda subrogatione omnem ad arma Germaniam cōciuerē: & tandē nominatione facta nullum habitura effectum, hinc Alfonso Castellæ Hispaniarum rex, inde Ricardus Cornubiæ comes regis Angliæ germanus frater in uanā spē imperij sunt adducti. Et archiepiscopus Rauennas legatus interea Mantuā se cōtulerat, unde theologi Minoristę Brixiam ab eo sunt missi, quorū prædicatione & suasionibus Brixiani extorres Guelfarum partium ecclesiæ studiosi sunt reducti, carceribus etiā ex ipsis tentos dimitti imperatratum, & in unū perducta cōcordis ciuitatis regimē Brixia ecclesiæ partes, ut cōsueuerat est secuta, cum breui post legatus sua præsentia cōfirmavit. Noua autē pauloante rebus Lombardiæ calamitas inuecta erat, quod Vbertus Pelauicinus copias à Mātuanā Ecelini expeditione reduxit, Cremonæ & Placētę omisso quē gerebat capitaneus titulo accepit. Quē partis Gibellinæ factio onnis de Lōbardia nō ut ducem magis quā ut dominū est sectata. Sed erecti animis Brixianorū exemplo Papienses primi, post Placentini se in libertatem uendicauerūt ecclesiæ & legati fauoribus protegendam. Quotitem tempore, Monsilicis, & Calanum, quæ oppida omnīū regionis Paduanæ munitissima in Ecelini partibus durauerāt, Azoni Estensi pro ecclesiā & legato recipienti de ditione permissa sunt. Et Albericus de Romano, quē legatus Ecelino fratri, ut simulabat hostē in Taruisio cōseruauerat, hostilia tunc in Paduā facere occēpit. Tantis igitur motibus exciti Vbertus Pelauicinus, & Ecelinus quē Germania discors terrere deligerat, seruanda tyrannide fecerunt quātoſcunq; potuerūt maximos apparatus. Quod cum esset in regione notorium, Brixiani omnium primi rebus suis consuluerunt: accersitis namq; à legato copijs, quas Ludouicus S. Bonifacj comes à Mantua introduxit, Gibellinos Guelfi patria eiecerūt, & urbs planē ecclesiasticis est permissa. Ei reformādæ ciuitati cū legatus aliquot impēdisset dies, cōtulit se Mediolanū, cuius ciuitatis motibus in rebellionem fatiscētib. plurimos dies cōmoratus est. Et eo ibi agente Cremenses fide Mediolanensibus falsa, quib. diu fuerāt subditi, sese Cremonensibus patronis uertustioribus permiserūt, quorum errati uenia dari potuit, si Cremonēsi & nō Placentino, qui præsidū induxit deditio facta esset. Potitus Crema Pelauicinus, Quintiano & Caluisiano Brixianorū oppidis proditione captis præsidia imposuit, Ecelinusq; Piscariam Veronensis agri in Brixianum uersi castellum accedēs, paratum pridem exercitū eussit subsequi Pelauicini copijs cōiungendū. Et legatus interea Mediolanū profectus, Brixianus secū traxit copias, hicq; Mātuanō, qui accersitus aduenerat, exercitū cōiungētis castris ad Ollium amnem Gambaræ proximū sunt firmata. Viderant uerō Gambarenſes oppidani utrunq; Pelauicini & legati exercitū, & quia in ecclesiasticas partes Guelfas procliuiores animis essent, legatum enixē orauerāt, ut apud eos diuertēs maiores ex suis copijs manēs, in oppido expectaret. Isq; ueritus ne q̄ erant ad sua signa coacti diuersarū urbium milites se à castris absente delaberētur, non censuit abeundum, & noctu sibi renūciatum est ab exploratoribus Pelauicini exercitū copijs Veronensīū esse auctum. Nec tamē satis reſcijt legatus Ecelinum fuisse, qui eas copias his maiores quas Pelauicinus habebat, Pischeriam adduxisset, dumq; legatus ad eam nunciationē sollicitus quid agendū esset cum sui exercitus primoribus disputat, hostes rapidum aduentarunt, coactiq; ad repagula castris etatis nostre atq; etiam illius more apposita decertare, ecclesiastici milites nullum seruare ordinem, nullas struere acies potuerūt, ut prius penē omnes capti fuerint quā armati. Captos legatū & Brixianum episcopū Ecelinus Brixianis partium Guelfarum coniunxit pariter interceptis, & cum suo mouēs exercitū captiuos omnes præeuntibus legato & episcopo in longū agmen uinctos ad Brixiam partam præmisit. Nec uerō expectarunt qui ad urbis custodiam permāserant Guelfarū partibus immixti ad exorandā Ecelini misericordiā sunt effusi, quos benignē præter solitū ac blandē cū excepisset, ad urbis dominatū magnis plaufibus introductus est. Et Pelauicinus Mantuanos in partē prædæ adducens Cremonam se cōtulit. Milites uerō quos de

A de Venetijs, Ferrariensibus, Romadiolis & Paduanis legatus duxerat, quotquot fuga pro-
 lapsi sunt in Vrcios oppidū cōfugerunt. Annus is erat salutis undeseagesimus duode-
 ciesq; centenus, quo in tēpore Manfredus regni titulo elatus, & Octauiano pont. lega-
 to in Neapoli propē clauso prima Senensibus & ceteris de Hetruria Gibellinis presidia
 dederat: qui de cōflictu apud Gambarā certior factus, Ecelinum ad prosequendum vi-
 ctoriam est hortatus, parua usus prudentia, qui Pelauicinū per obliuionem præteritum
 spernere sit uisus, quem pariter aperta cōtumacia spernere cœperat Ecelinus, oppidulis
 de Brixiano Cremonēsi cōtinentibus, quæ Cremonēses in partē uictoriæ tenuerāt, per
 insidias furtumq; receptis. Erat Cremonæ hostis Bosus Douarius nobilis præstantissi-
 musq; ciuis, quo in regione gratissimo curate Cremonenses à Mediolanensi, ut ostēdimus
 defecerāt. Is indignatione cōmotus Ecelini rapacitatis, cui nulla esset sociorū commodi
 & utilitatis ratio, Pelauicinum Cremonensesq; facile traxit ineundam esse quā ipse con-
 sideret redintegrare, cū Mediolanensi amicitia & fœdera, cum illo Mātuanoq; & cæte-
 ris ecclesiæ studiosis in Ecelini perniciē accipiēda. Et planē Bos Mediolanū missi ope-
 ra Martinus Turrianus præpotens in Mediolano ciuis, eam ciuitatē Cremonensi con-
 ciliatam ad arma simul cum cæteris de Lombardia ac Trāspadana in Ecelinū sumenda
 impulit. Gregorius interea Mōtelogus patriarcha Aquileiēsis nō modō cōtinuerat in
 fide Paduā, sed copias Venetijs Romadiolaq; accersuerat Mātuā trāsmittēdas. Et ade-
 rat illi assiduus Azo Estēsis marchio, quē patriarcha iusserat euocatas Ferraria coactasq;
 undiq; ut diximus copias, Mātuā perducere. Annus interim à subdita Ecelino Brixia a-
 ctus erat, quo in anno copias ille nō magis auxerat, q̄ pridē habitas noua disciplina ar-
 mis equis & milite expedito instruxerat, ut essent pauci multorū operā præstaturi: & no-
 ua per id tēporis redintegrata à Martino Turriano cū Cremonensibus amicitia Gibel-
 linos Mediolanenses ab inuidia in proditiōis scelus impietatemq; in patriā concitau-
 rat. Fueruntq; proditiōis autores capitanei, & Valuasores, quos Fredericus secundus
 eo cognomine notatos potius q̄ honestatos suarū partiū primores uoluerat recogno-
 sci. Hi namq; missis occultē nuncijs, & primorū filijs in obsides datis, Mediolanū Eceli-
 no, si properē duceret, prodere spopōderūt. Et iam hinc Ecelinus Vrcios obsidione pre-
 mebat, inde Martinus Turrianus demandatū sibi à populo Mediolanensem exercitum
 eduxerat, Azoni Estēsi, & Ludouico Bonifaciensi ac Cremonensibus apud Soncinū,
 quō illi cōuenerant coniungendū. Itaq; Ecelinus tantæ spei fœderibus constitutis, agrū
 Vrciorū uastat incenditq;, & impedimenta iubet festinanter in Brixiam cōportari. Inde
 nocte cōcubia per pontem Palatioli cum expeditissimo quinq; milium equitatu profe-
 ctus ad pontem Cassiani Abduxæ impositū primis substitit castris, ubi quum nullus esset
 repertus, quod in fœdere ascripserat, à Mediolanensibus coniuratis missus, malo se au-
 gurio mouisse domo dixisse fertur, & sublati derepēte signis in Modoetia suburbia est
 delatus: effecisset uerō quod cōcupuerat Ecelinus, nisi nouo deus auxilio illius aduersa-
 rijs subuenisset. Bergomēsis nāq; uir quispiā parti Guelfæ cōstitutam, cuius erat cōscijs,
 proditiōnē Martino Turriano per celerem nuncium manifestauerat. Et uno eodemq;
 die hinc Ecelinus ab Vrciana obsidione mouit, inde Martinus Mediolanū reuersus co-
 pias, ne dilaberentur, in Romanæ portæ suburbio continebat. Qui uerō Soncini erant
 Estēsis, Pelauicinūq;, & Bonifaciensis duces Ecelini uestigia sequuti, quo die ad pon-
 tem Cassianum peruenerant, eademq; die Modoetiam Ecelinus oppugnatam, quum
 non cepisset, Tricium duxit, cuius oppidi suburbia uī capta diripuit ac incendit: & cum
 arcis ualidissimæ custodes non solum resisterent, sed illi faculis saxisq; supernē dimissis
 infestissimi essent, uicum accessit mercatum populo frequentissimū nulli molestus, qui
 annonam equitatu præberet. Nam angi mœrore cœperat, & planē incommodū perni-
 ciamq; extimescere, Martino quod nouerat in Mediolani suburbio copijs agēte, & cæ-
 teris hostiū copijs reditū in Brixianos prohibere ac intercludere paratissimis. Et iam ex
 suis Italicum quenq; in fugam desertionemq; signorum pēdere cernebat. Quamobrem
 desperatione ductus, tanquam hostes inuasurus duxit in pontem Germano equitatu
 media sui exercitus parte præmij ingentis pollicitatione onerato, ut uel tantisper hostē
 ponte deturbatum auerterent, quoad ipse transgressus suæ saluti fuga armisq; consulē-
 ret. Sed durum atque impossibile fuit Germano ferocem ponte militem deturbare, qui

apertis illis cāpis par pugnādo superiorq̄ fuisset. Et Ecelinus dum instat urgetq̄ sagitta E
 in incertum missa ad crus infimū faucius homo decrepitu, qui annum ageret octogeli-
 mum laxari cœpit, & tamen timore uires addente, omīssa potis pugna, amnem paulò su-
 perius uado traiecit. Et praelio leui cōmissio captus uir malignus, Sonciumq̄ perducus
 interijt, hicq̄ finis tyranno fuit, qui quatuor & triginta annis Tridentū, Feltrum, Ciuita-
 dum, Taruisium, Paduam, Vicentiā, Veronam, & demū Brixiam oppressas tenuit. Quę
 Taruisina urbe excepta, quā Albricus frater, sicut docuimus obtinebat. Eūq̄ Taruisini
 patriarcha hortante, ac præsidia pollicente, ut caperent occiderentue intentarūt. Quod
 cum ille rescisset, uel potius esset suspicatus, ad S. Zenonis castrū in regione munitissi-
 mū, uxore filiosq̄ & filias cum suppellectile thesauroq̄ premisit, & nocte subsecutus om-
 nia diligentissimē & copiosissime parauit perferendæ obsidioni q̄ diutina necessaria:
 quem longe sefellit opinio, quod quatuor tantummodo mēsiū perpetuis penē oppu-
 gnationibus defatigati cōmilitones sui facta deditio eum uxoremq̄ & filios ac filias F
 uinctos in manus hostiū perduxere: quos omnes mutuo se conspicientes, ac uita antea-
 rentibus filiisue, aut fratribus ab Ecelino, & ipso Albrico orbatī erāt, excarnificatos in-
 terfecere: nec uerò minores fuerūt motus, qui potificis quoq̄ Alexādrī quarti tēporib.
 hinc Cōstantinopolim inde Christianas Asię urbes & insulas agitauere. Cupiuerat Ale-
 xander ipse ad prima assumptionis suæ tēpora Christianis Asię rebus subuenire, qd ut
 intētaret, nedū perficere posset à Manfredi agitationibus est prohibitus. Erant em̄ Pro-
 lemaida, Tyrusq̄ urbes opum amplitudine, populorumq̄ frequētia aduictæ, utpote in
 quas Veneti, Genuēsēs & Pisani per annos iam quatuor & sexaginta quot à Christianis
 fuerant possessæ, omnē orientis occidentisq̄ cōtraxerant mercaturā. Qui tres de Italia
 populi separatas quicq̄ areas, & uicos domibus cōtinuatos, separata habebāt prætoriā,
 in quibus iudicia in suos tam ciuilia q̄ criminalia exercebant, nihilq̄ erat duobus G
 rum populis in eadem urbe præter ecclesiam cōmune: de qua tamē apud Ptolemaidam
 Veneti, Genuēsēsq̄ altercationibus sæpenumero cōtenderūt, quod Veneti tertia eius
 urbis parte in uim fœderū pridem cum Balduino rege Hierosolymo iſtorū donati, mo-
 nasterium S. Sabæ eius urbis primariū sibi propriū tenere quæsiuerāt. Hisq̄ auditis con-
 tentionibus, Alexāder pont. censuit iussitq̄ monasterij illius collationis ius, & omnem
 dispositionem utriq̄ populo fore cōmunes, cuius cōcessionis apostolicas literas ne ab
 altero occultaretur eodē utriq̄ tenore dedit. Sed Genuensis præueniēs literas Philippo
 Mōteforti Gallico Ptolemaidæ urbi tūc de more expeditiōis Christianę præfecto ostē-
 dit, & eius amicitia fretus monasteriū in arcem castellūue communitum sibi, excluso
 Veneto, tenere cōstituit. Suborta exinde contentio tumentes prius nō inuidia magis q̄
 illatis hinc inde iniurijs & damnis duorum præpotentiū populorum animos exacerba-
 uit, quos tantū abest, ut demulcere ac mitigare quæsiuerit Philippus, quod Venetos ter-
 tiam urbis partē dominij, ut dicebāt, sibi arrogātes, populariter Ptolemaida abire iussit.
 Eam iniuriā, id damnū dedecusq̄ indignē tulit Venetus, & Tyro quò se receperat, Pi H
 sanos allocutus facile in sententiā duxit, & spreto fœdere quod cū Genuensi pauloante
 fecerāt, societatem ipsi nouam in communem utriq̄ hostē Genuensem inierūt. Perq̄ id
 tēporis alia item pacis belliq̄ fœdera cum Manfredi regem se appellante pont. Alexā-
 dri quinto anno cōstituta sunt, in quib. id expresse actū est, ut in solos de Italia Genuēsēs
 classis Veneta regiæ adiungeret. Dū eis Veneti fauoribus cōparandis intenti sunt, Pla-
 cētia Cypri regina, duxq̄ Antiochenus, & tēpli Hierosolymī magister, ac Ioānes Ibelini
 comes, quib. esset assidua Ptolemaidę Tyriq̄ cōuersatio, Mōtefortē insolētię, temerita-
 tisq̄ & iniustitiæ increpauerūt, fore dicētes, ut nisi re in integrū restituta, Venetos cōci-
 liet, rē in Asia Christianā id erratū, id scelus suū euertat. Cumq̄ elatū, & qd cōstat semia-
 mentē hominē in peruicacia perstare Veneti rescissent, triremes tredecim, quæ sibi tūc
 Tyri erāt, raptim educūt, Ptolemaidam aduolant, catenā qua portus claudebatur resin-
 gunt, ilicoq̄ naues Genuensiu tres ac uiginti, triremesq̄ binæ exarmatę incēdio absum-
 ptæ, ac S. Sabæ castello monasterium impositum est destructū. Genuenses uerò interea
 apud Tyrum & ipsi duas & uiginti triremes armauerant, quę Venetorum auictæ in dies
 classis

A classi sepe numero cōcurrerunt, ut nullis per id temporis Saracenis, aut Turcis evertēda
 re in Asia Christiana fuerit opus, successit tamē paulisper Veneta classis in mare Pōticū
 delata, quę Mesembriā urbē de Saraceno expugnatā diripuit. His quę apud Ptolemaidā
 gesta diximus, Genuę nūciatis, classem ea respublica ingentē armavit, triremes quadra-
 ginta, naues ceteas decē, quę Tyrū sunt missę, & pariter Rainerius Zenus dux triremes
 Venetijs quindecim, taredas decē, & qui ex Venetis Ptolemaidę agebāt, unde quadra-
 ginta uachetas naues ceteas decem parauere, paresq; potētatu & armis in Asia Veneto
 Genuēses hoc uno erāt inferiores, q; Tyrū uterq; cōmunē habebat urbē, in qua quātum
 claudebat portus, hostilia a Latini nominis magistratu inuicē facere prohibebāt. Ptole-
 maida uerō Genuēsis cum suo Mōteforti erat exclusus, unde Veneto cōmoda præsidia
 accedebāt. Alexāder interim pont. Romanus his quę apud Ptolemaidā malē inchoata,
 peiores apud Genuā, Venetijsq; progressus habebāt, auditis, oratores ab utraq; repu. &
 pariter a Pisana ad se mitti curauerat, pacēq; inter eos cōponere erat connixus, quę iam
 B pro clausula habebat: cum ad annū salutis sexagesimū, duodeciesq; centenum, ex Asia
 est allatū, ingētes, & nisi Veneto Pisanus accessisset, pares eas classes, Ptolemaidā inter
 & Tyrū acre praliū depugnasse, cuius uictoria duobus cōiunctis populis cōtigisset: &
 hinc Genuēses qnq; & uiginti de suo amissis nauigio in Tyri portū cōfugit, inde uictrix
 Veneta Pisanaq; classis Ptolemaidā est reducta: abusulq; est uictoria Venetus, qui pu-
 blica tūc primū ac priuata Genuēsis populi in Ptolemaidā edificia demolitus est, turrim
 ingētē cū prætoria cui erat apposita, & horrea, mercatorūq; apothecas, qnētā uiatores,
 præco & apparitores, q de Genuēsi ad eam diē manserāt Ptolemaidę sunt expulsi. Cum
 itaq; Genuēsis resp. suos a Romana curia reuocasset ad pacē tractandā missos oratores, id
 a Venetis pōtifex impetrauit, ut captos in prælio dimitterēt Genuēses. Erāt itē ea tēpe-
 state res apud Cōstantinopolim in pessimū adductæ locū, adeo ut Balduinū Imp. cæte-
 rosq; Latini nominis in Romania agētes retinēdi ea quę erāt reliqua despatio inualisset,
 C quib. & uires & animos restituit ducta in Aegeū primo, post in Pōticū mare Veneta clas-
 sis, quam ex uictoria in Ptolemaidę portū reductā fuisse docuimus. Et forte tūc accidit
 Theodorū Vattari Græcorū, ut appellabāt, Imperatorē mori, duob. filijs supstitibus, qui
 bus pueris Michaelē Palæologū sibi affinitate cōiunctū testamēto dederat tutorē. Qua
 ut apparuit securitate per Imperatoris Latinorū rebus addita, classem Veneti a Pontico
 reuocartūt. Sed Michael Palæologus uir ingētis spiritus multa in Latinos est aggressus,
 quę Vattari penē decrepitis dimiserat intētata, primumq; omnium Guilelmo Frācigenæ
 Achaiā, & proximas Græcię regiones obtinēti prælio cōgressus eum superauit, captūq;
 Adrianopolim perduxit: inde uersam in mare Ponticum regionem, ut reciperet, misso
 exercitu curare coeperat, cum Balduinus Imp. copias quę sibi erant omnes nauibus im-
 posuit, quas præfecto classi prætore Cōstantinopolitano gēte Veneto, ad ipsius Pōtici
 ora defensionē uoluit citē duci. Interea qui erant Cōstantinopoli uetusta origine Græ-
 ci odiosum pridē, ut est gentis natura, Latinū nomen inde cōstituerāt eiicere. Inita itaq;
 D cōiuratione Palæologus de recipienda urbe per idoneos est admonitus. Classe igit im-
 peratoria, quę omnes asportauerat Latinorū neruos, in Pōtico iam agente, adueniens
 exercitu Palæologus, refracta a coniuratis porta nocte cōcubia est admissus. Balduinus
 uerō Imp. & Pantaleo Iustinianus patriarcha nauigio derepente cum suis omnibus &
 rapta supellectile ad Euripum sese profugū receperūt. Potitus urbe Palæologus ea fecit
 rebus suis impietatis scelerisq; fundamēta, quibus postea respondit omnis sua successo-
 rumq; ex ea cognatione Imperatorum uita, qui tātum imperium, tantam Romani olim,
 post Græci, demum Latini nominis dignitatem suis leuissimis perditissimisq; moribus
 in manus Turcorū dedere, potius quam peruenire, aut prolabi permiserūt. Is enim tutor
 crudelissimus pueros fidei suę sub affini nomine ab eo qui eum extulerat cōmendatos
 cum interfecisset, imperium assumpsit. Finisq; fuit Latinorū in Cōstantinopoli imperio
 per annos duo de sexaginta cōtinuato. Qua itē tēpestate Octavianus cardinalis Vbal-
 dinus, re Neapolitana, & illius regni, quā parum feliciter administrauerat omnino de-
 relicta, ad Alexandrum pont. Viterbi agentem rediit. Nam postquam is pontifex Cla-
 ram uirginem anno pontificatus sui tertio Ananię in sanctarum collegiū retulit, Viter-
 bium ad pacē, de qua supra diximus, inter Venetos & Genuenses tractandā se contulit.

An. sal.
M. cclxx.

Vbi

Anno sal.
M. cc. lxi.

Vbi anno salutis primo sexagesimo, duodeciesq; cetero die obiit, uaria & maiore parte E
 aduersa cū omni pōtificatus tēpore, tum maximē extremo anno fortuna usus, qui omne
 regnū Siciliae contra atq; sciuerat, & urbem Florentiā in Manfredi hostis ecclesiae pote-
 statem uenisse, Cōstantinopolim à catholicis amissam, bellum inter potētissimos Italiae
 populos Venetū Genuensēq; & Pisanū esse inchoatum, eodem quo obiit anno uidit,
 ut sola, sed solida, & multifaciēda eum cōsolari potuerit felicitas illa Transpadanorum,
 Lōbardorūq; ecclesiae dēditorū, quos eodē quoq; anno Ecelini Alberinūq; fratris exci-
 diū ab immani horrēdoq; seruitio liberauerat. Suffectū Alexandro Urbanū eius nominis
 quartū pont. Romanorū ex Trecenti Gallica urbe oriundū, tribus annis & mense uno,
 quibus uixit, eadē Manfredi tyrannidis, quae & Alexandrū uisit cura, ut eisdē penē di-
 uisionibus rerū diuersis in locis gestarū, quas p̄ximē secuti sumus, ut eisdē esse ducamus.
 Primumq; locū res habebit Hetrusca. Gibellini Florentiā reducti Guelforū, qui patria
 excefferāt, inter se cū diuissent, multas illorū aedes, turesq; & uillas demoliti sunt. Idēq;
 impetu & furore factū, inde missi sunt ad Māfredū oratores accepti ab illo beneficij gra-
 tias acturi, & magnis oraturi precibus, ut Iordanē cū equitatu praefixo termino diutius
 apd' eos sineret permanere. Interim Hetruria omnis motibus turbata erat, Guelfis alicubi
 illos uictoriae cōfidentia & fauore patria deturbatibus, Guelfi tamē Aretini omnium pri-
 mi quā primū, qui praelio ad Arabiam cōmissō superfuerant, in patriam peruenerunt,
 quicquid erat domi reliquiarū Gibellinae gentis male habitos expulerūt: pariter Minia
 tentes Pistoriensēq; fecerūt. Lucenses uerō cōsiliū praesidio, quod Florētini apud se exu-
 lantes praestabāt, intentauere. Et à Manfredō interea Florentiā redierāt oratores, id ma-
 ximē nunciātes paucorū mensū moram Iordano equitatuq; & ea quidē difficulter re-
 gem concessisse. Anxius nanq; animi esse coeperat ab Urbani pont. apparatibus, quos
 eum ingētes facere intellexerat. Crucesignādos enim ex omni orbe Christianos, sed ex
 Gallijs accuratius sacrosancto de more decreto exciuerat, q̄ ductos à Māfredo in Italiā
 Siciliaq; Saracenos, & ipsum ecclesiae hostē armis pergerēt deturbare. Ea itaq; oratorū
 denūciatione nō magis Florētini, q̄ ceteri de Hetruria Gibellini sunt territi: quippe qui
 intelligerēt se eo carentes praesidio certaminibus ubiq; implicandos, in quibus succum-
 bere timebāt. Ut ergo quid agendū esset, prouidendumq; discutere possent, cōuentui lo-
 cus apud Emporium oppidū est indictus. Ibi cū multa & uaria essent à singulis dicta,
 Pisani, Senensēq; facile in eandē sententiā uenerūt, nil salua urbe Florentina prouideri
 discerniq; posse, quod solidā diurnamq; allaturū, cōseruaturumq; sit Gibellinis Hetru-
 ria salutē: ea autē sublata urbe, & Guelfis illis Hetruria omni, quod facile foret pulsus, ni-
 hil posse incōmodi uictoribus impēdere. Intererat cōuentui Farinata Vbertus, nullum
 interea uerbū, ut eius hominis naturā ac mores diximus fuisse locutus, qui eandē dirue-
 dae Florētia sententiā refricari audies, tunc aspectu cōmotior assurgēs dixit, Florētiā
 urbem, quā ipse nō edificasset, se uiuo dirui nō passurum: hisq; dictis cōsilio se proripuit,
 quod ilico dissolutū est. Post paucos exinde dies profecturus Florentia Iordanus mille,
 bus bello socijs Hetruriae Gibellinis facile persuasit, cōductos stipendio equites mille,
 quibus in cōmuni omnes soluerēt, Guidoni Nouello attribuēdos: quē praefectū praesi-
 dio administratoremq; Florētia pro Māfredo relinquebat. Isq; uir celli & ipse animi eo
 equitatu cōscripto, & ciuitatib. oppidūq; Gibellinis copias ad se mittere iussis, conflātū
 inde exercitū in Lucēses duxit, apd' quos exules Florētinos frequētiore q̄ alibi esse no-
 uerat. Iāq; Nouellus nōnulla ceperat de Lucēsis castella, cū illi à Florētia nunciātū est
 Florētinos exules Signā furto occupasse, quo ex oppido natura loci munitissimo Flo-
 rētinus pariter & Pisani agri maximē poterāt infestari. Irruerūt igit' propē populariter
 Pisani, & eō ducturus signa cōuerterat Nouellus, cū sibi est celeritate relatū, noctu p̄fu-
 gos occupatores oppido excessisse, maximūq; is ausus Lucēsi simul & Florētino exuli
 uello decernere, à quo fracti fugatiq; ac multa cede cōfecti sunt, agerq; Lucēsis tūc omnis
 in Nouelli potestatē est factus. Ea affecti clade Lucēses, pacē quibus petebāt libertatis
 retinēdae cōditionibus nō impetrauere. Et Aretini interea, Guelfarū partiū bello à suis
 extorribus Gibellinis à Senēsisq; agitati agrē resistebāt. Qui Nouellū quoq; ductu-
 rum in se audientes spōte patria migrauerūt. Quam qui sunt reducti extorres Gibellini
 acceptis

A acceptis à Nouello magistratibus pro Manfredò tenuerūt, eorumq; exēplo Pistoriēses
 Gibellini Guelfos quū eiecissent, facti sunt in Manfredi magistratuū potestatē. His de-
 terri aduersariorū successibus, Lucenses fœdera clandestinē cum Nouello inierūt, per
 que Māfredi dominio sunt subiecti. Inde improbatū, quod Florētinos apud se exulātes,
 consiliū fœdusq; cum Nouello iētum calatos de repente pelli oportuit, quibus uxores,
 paruosq; filiolos in fugæ modū trahentibus, nihil quod domi esset præter indumentum
 asportādi facultas est præbita. Hiq; omnes factō agmine transmissō Apēnino Bononiā
 peruenerē. Sicq; omnis Hetruria tūc Māfredo, aut subdita fuit, aut eius magistratuū uo-
 luntati, omnesq; Hetrusci Guelfarū notati partium patria pulsi Bononiā ad Florētinos
 exules confluxerūt. Quæ omnia quartū Urbani primo pontificatus anno fuerunt gesta.
 Quo item anno motus prædictis similes ac prope maiores Lombardia pertulit, & regio
 Trāspadana Ecelini morte audita, quod supra diximus, quæsiuerāt omnes, cœperantq;
 libertati studere, quā Romanæ fauor & umbra ecclesiæ protexisset. Brixianos tñ omniū
 primos inchoatā paucissimis diebus quietem continuare prohibuit tyrānus: cum enim
 Gibellini urbē administrātes Guelfis reducēdis suspēsi animis deliberabūdiq; pēderēt,
 Vbertus Pelauicinus id fieri dissuasit, per cuius facti speciem cōseruādi copias urbi admo-
 uit, de quo loco clādestina cū extorribus Guelfis machinatus est, remq; in eū perduxit
 locū, ut urbi administrāda ab utrisq; præfectus eā sibi dominio subegerit. Māserat ad eā
 diem in carcere archiepiscopus Rauennas Romani pont. legatus, quod eum Gibellini
 ne Guelfis faueret dimittere noluerūt. Quē postea Pelauicinus in carcere iussit diligen-
 tius custodiri, ne prouinciā in pace, & pōtificis obediētia liberatus cōseruaret, quā ipse
 turbatā euertere & sibi subijcere intēdebat: hic epistolas spreuit, quas Urbanus pōtiter
 pro liberatione legati multas ad eum dedit. In quā liberationis desperationē cum se ad-
 ductum cerneret archiepiscopus, ingenio est usus. Namq; corruptis re pecuniaria datis à
 Pelauicino custodibus fugiēs Mantuā se cōtulit, quæ urbs simul cū Verona, Vicētia, &
 Padua inchoatā ad Ecelini mortē concordiam ac pacem cōseruauit. Veronenses enim
 accersitum Mantua Ludouicum S. Bonifacj comitem ciuem suum nō ut dominum, sed
 tanquā publicorū directorē executoremq; consiliorū uenerabātur. Et Mantuā Rauennas
 archiepiscopus sua præsentia tutā reddidit, prout Gregorius Montelongus Aquie-
 leienlis patriarcha, Paduā, Vicentiā, Taruisiū, Feltrumq; & Cenedā tutabarur: Pelauicinus
 uerò præter Brixia, Cremoniamq; subditas sibi urbes, Placētiam, Parmā, Papiam,
 & ipsum etiā Mediolanū ita suis infecerat partibus, ut alter Ecelinus uideretur effectus:
 Parmensibus autē Pelauicini partes sectatibus, Mutinēses & Rhegini, Ferrariensib; Bo-
 noniensib; cōsilio ecclesiæ partes tenuerūt, quod ut solidius certiusq; facere ac cōti-
 nuare possent, Gibellinos ex utraq; urbe armis eiecerūt. Ad quā rē cōficiendā accersiti
 Bononia exules Florētini, maximo fuerūt auxilio, qd hi armis tractādīs similibusq; ge-
 rēdis rebus innutriti, odio quoq; Gibellini nominis operā suā ardētius nauauerē, & eos
 rerū inopes familia extra patriā grauatos, prædæ auiditas incitabat. Bona em̄ illorū, qui
 Mutina primū, post Rhegio pellebātur, ipsis Florētinis in præmiū stipendijq; locū pro-
 missa affatim sunt cōcessa, adeo ut inde ditati, equos, arma, & famulatū sibi parauerint,
 in cohortemq; creuerint splēdidissimi equitatus. At apud Cōstantinopolim eodē primo
 pontificatus Urbani anno Veneti Palæologū bello agitare non desierāt, quem ui & ar-
 mis tyrānide deturbassent, nisi illū Genuēses summis conatibus protexissent. Nāq; belli
 societate secū inita classem eō perduxerunt omnem, quā post acceptā prælio cladem ad
 Tyrum maiorem prima instructioremq; habebāt. Guilelmus ille Gallicus, Achaia, &
 Bithyniæ princeps, quē in tutorē se agentē superatū captumq; fuisse ostēdimus, castrum
 Malualia munitissimū obtinebat: quod cū Palæologo permisisset, carcere liberatus, isq;
 Venetis fœderatus bellū acre in Cōstantinopolim subditasq; Palæologo prouincias ge-
 rebat, ut Creta, Euripoq;, quæ & Nigropōtus, Motonio, Coronioq; & Nauplio, siue ut
 dicūt, Neapoli, Romania, Venetorū locis Guilelmi principatus, regio bello cōiunctis
 tanto Palæologus indiguerit præsidio, quantū uexerat Genuensis, Venetæ em̄ classi in-
 Pōtico fuerat: ad primos nunciare Palæologi tyrānidis motus septem & triginta trire-
 mes, Rainerius Zenus dux addiderat: quæ dū Ionio mari nauigat, sexaginta Genuēsiū
 Gregorumq; triremibus ad Thessalonicensem finem obuiauit. Illisq; nihil mouentibus,
 Veneta

Veneta classis minor maiorem impetere nō est ausa. Sed hac noua classe Nigropōtum E
 appulsa, tres aliæ Venetorū trirēmes Constantinopolim prædatum iuerunt: dumq̄ sa-
 ctam ingentē asportant prædam nauigio, quod apud Thessalonicam, Genuensem Græ
 cumq̄ habuisse diximus in Bosphoro obuiæ fuerūt captæ, & partem uirorū qui inerant
 Genuensis interfecit, partem aliam omnē Constantinopolim ductā Palæologus excæ-
 cauit. Eadēq̄ Genuensis & Græca classis paulopost egressa Bosphoro ad Veneti dāna
 circūacta est, cui duæ & triginta Venetorū trirēmes fortē apud Potros insulam sunt cō-
 gressæ, præliūq̄ potētissimæ classes magnis utrinq̄ animis decertarūt: & Venetus supe-
 rior quatuor ex hostili classe captas abduxit, cæteræ cōnixæ remis uelisque in portū Mal-
 ualiæ confugium habuerūt. In Asia uerò interim Ptolemaidā urbem incolentes hospi-
 talis Rhodi magister, cæteri q̄ nominis Latini proceres ita Venetis fauebāt, ut ipsorū ea
 urbs iuris potius quā omnium Latini nominis populorū esse uideretur: econtraq̄ Ty-
 rum incolētes Genuensi fauores pro uiribus supraq̄ præstabāt, ut hæc urbes tanto captæ F
 retentæq̄ Christianorū sanguine, detestādo affligerentur bello, quæ à Saraceno interea
 quiescebant. At Manfredus Hetruria, sicut diximus, penē omni potitus Marchiā quoq̄
 Anconitanam dubiā utriq̄ fide uacillantē suis partibus cōsentire coegit, moxq̄ moliri
 cœpit, si quā posset pont. Urbanum cæteris ecclesiæ prouincijs expellere, cumq̄ machi-
 nationes intentatæ fatis nō succederēt, uim apertā adhibuit. Saracenos enim ex Africa
 mercede cōductos ex Sicilia accersitos alijs cōiunxit Saracenis, Luceriā, sicut supra do-
 cuimus, Frederici patris sui dono decretoq̄ incolentib. Hijs nihil ab excōmunicatione
 morati Fursinonem usq̄ Campaniā populati, pariterq̄ Guido Nouellus ex agro Senēsi
 mouēs, terrā Hetrusci ecclesiæ patrimoniij populabūdus impetiit. Præuiderat diu pon-
 tificex hæc futura, miseratq̄ S. Clementis cardinalē in Gallias, quo curante prædicata cru-
 cesignato ingentem exciuerat militiam in Manfredum complicumq̄ de Italia, & in pri-
 mis in Saraceni excidiū pugnaturā, Guidoq̄ Antisiodorensis episcopus, Robertus co-
 mitis Flādrensis filius Caroli prouincijs, & Andegauorū comitis gener, & Ricardus co-
 mitis Vindociensis crucesignati eam sibi prouinciā assumpserunt: quorū edicto crucesi-
 gnatis, qui suas uellēt sequi copias, dies ad conueniendū apud albam Pompeiā Italia
 sub Alpibus urbem dicta. Cōtractum inde exercitum in Hetruriā ducturi ducēs Gallici
 Lombardia iter facere constituerūt, non ignari Pelauicinū Manfredi consortē, ut tran-
 situ eos intercludat pro uiribus enixatū. Cū est in Brixianos uentū, Pelauicinus para-
 tissimas opposuit copias, quæ prælio leui comisso fractæ ac dissipatæ sunt, alterq̄ exerci-
 tus Pelauicini maior se præsentē ad Ostium amnē oppositus nō nihil moratus est cruce-
 signatos, quod ad amnis uada pugnandum fuit obicibus cōmunita: destitit tamen ince-
 pto Pelauicinus, Mātuanos à tergo instare ueritus, quos nō dubitabat pro exercitu sup-
 petias allaturos. Progressi Mātua, & inde per Bononiā, Romadiola crucesignati Peru-
 sianam peruenire, quos ad benedictionē ad se cōuocatos pōtifer a Viterbio per Sabinos,
 Marlioseq̄ in Campaniam deduci curauit. Romani em̄ & si nihil aduersus ecclesię tetras
 per ea tempora moliti erant, pontificē tamen Urbanū sicut nec defunctū paulo prius H
 Alexandrū ut in dominum admitterēt, adduci nō potuerant: & tamen omiſsa senatoris
 ex Romana gente pridē solita creādī consuetudine, senatorē tūc primū externæ origi-
 nis habere cœperāt, Brācaleonem quendā Bononiēsem, qui ut integer magnanimiq̄
 promissam iureiurādo iustitiam cōseruare, ac furta, rapinas & homicidia punire cōten-
 deret, à factiōsis magistratu deiectus est. Bononiēses uerò Romanos ciues casu Romā-
 diola iter facientes cū detinuisent, pont. Alexandro intercedente, mutua utrinq̄ cōten-
 ratio est cōcessa, & Brancaleo liberatus iterū senator à Romano populo cōstitutus est.
 Hisq̄ populi magnatūq̄ cōtentionibus est factū, ut Romæ senatoris expulso nomine,
 Brāderesij tunc primū creati sint, qui numero plurimi ex omni regione sumpti, urbē ex
 arbitrio administrarent: perducti in Campaniā crucesignati paruo negocio Saracenos
 nullo penitus effuso sanguine expulerūt, quod illi fuga sibi consulētes, intra Liris fluij,
 siue ut appellāt, Gariani claustra ac munitiones se cōtinebāt. Fuisse q̄ magno & diutur-
 no bello opus, tantis fretū uiribus Manfredum sui regni claustris, & quidē munitissimis
 deturbare. Maiorē etiā interea solidioremq̄ rebus suis ecclesiæ opem Urbanus pont. af-
 ferre cogitauerat, cuius rei cōficiendæ spes quā primū est allata, crucesignatos cēsuit di-
 mittendos.

Amittendos. Nam oratum Franciæ regem Ludouicum facile in sententiã duxit, ut Carolus
 prouinciæ & Andegauorum comes ipsius Ludouici cõsobrinus ac gener Siciliæ citra
 ultraq; fretum rex creatus copias duceret, cum quibus concessis regni iuribus potiretur
 Carolus q; pontifici & regi facilem se præbens omnia disponere ac parare cœperat, tan-
 tæ expeditioni, tanto muneri exequendo necessaria, cū Urbani pont. renunciatã mortẽ
 creditũ est constitutũ Caroli facinus turbaturam: duos eius pont. tempora tulerunt cele-
 bris famæ uiros, Thomam Aquinatem prædicatorũ, & Bonauenturã minorum ordinis;
 Thomamq; hi motus regni Siciliæ, de quibus nunc agimus, ad doctrinæ ac religionis ui-
 am traxisse uident. Quo in tempore Conradus ex gente hac Sueua imperator, Aquinũ,
 sicut ostendimus, uastans, Thomã Petrũ parentes eius genere nobiles, & in oppido pri-
 marij patriæ profugi Cassinensis cœnobij monachis cõmendatum reliquerunt alendũ:
 ubi literis ac religioni operã dare cœpit, ad eamq; peruenit doctrinæ excellẽtiã, ut ne-
 minĩ philosophiæ & theologiæ scientia secundus habeatur. Urbano ad quarti anni pon-
Bficatus sui initiũ apud Viterbiũ defuncto, cardinales Clementẽ eius nominis quartũ ab-
 sentẽ subrogauerunt. Is Guido prius Fulcodij appellatus est, qui uitæ consultorũ totius
 Galliæ primarius, præstantis quoq; aduocati causarũ in regũ Franciæ curiã laude orna-
 tus est, uxoremq; & filios habuit, qua defuncta Podiensis primo episcopus, post Narbo-
 nẽnsis archiepiscopus, demum & cardinalis & Sabinensis simul episc. fuit. Eum itaq; ce-
 lebris famæ & magnæ rerũ experientiæ cardinalẽ pont. Urbanus cõponendis inter Hen-
 ricum Angliæ regem & Simonẽ Montisfortis comitem illius cõsobrinũ contentionib.
 legatũ miserat, de qua legatione pontificalis eum addita dignitas reuocauit: raroq; aliã
 quicquã oportunius accidisse uisum est, q; eius pont. in Italiã aduẽtus, quẽ Manfredi in-
 sidias timentem nauigio quidã mercatorio religioso mendicantis habitu terra uenisse as-
 serunt: quod constat, Perusiã primo cũ aduenisset accersiti cardinales eum deduxerunt
 Viterbium, de qua urbe amoliri & parare cœpit, quæ Caroli propediẽ affuturi conati
 bus accõmoda iudicauit. Quamquam Carolus paulopost Massilia soluens cum triginta
Ctriremibus in Tyberim est delatus, Romamq; peruenit. Non possum hoc loco non dam-
 nare eorũ qui pont. Urbani tẽporibus ætate proximi scripserunt ineptias, apud oẽs em̃,
 qui numero multi sunt, consimilis est traditio, Carolũ benigne à Romanis acceptũ, põt.
 decreto senatorẽ urbis fuisse creatũ: quem magistratũ anno penẽ administrauerit, suas
 expectans copias, quæ ex Gallijs ducebant. Ptolemæusq; Lucensis præfatus se quicquid
 rerum eius tẽporis gestarum scripsit uidisse, cum prædicta de Carolo nude, sicut & aliq;
 dixerit, quosdam adijisse cardinales à Clemente pont. missos, Carolũ in Lateranensi ec-
 clesia Hierusalẽ & Siciliæ regẽ, & Beatricem uxore reginã declaratos coronasse: nec est
 qui dicat qua ratione aut causa factũ sit, ut pontificem Romani nõ admiserint, cuius ius-
 su tale tantũq; senatorẽ accipiebant: aut cur is Romæ potius præsentẽ amicissimo re-
 ge noluerit esse, q; Perusiæ aut Viterbij, sicut & prædecessor suus Urbanus exulare. Quod
 nobis constat, Carolus dictorũ regnorũ corona ornandus, per solennẽ stipulationẽ cõ-
 scriptaq; quæ extãt, annuos duodequinguaingenta mille aureos in feudi pensionem subie-
Dctionisq; & recognitionẽ Romanæ spõdit ecclesiæ. Hisq; in foederibus actũ, nec suc-
 cessorum cuiuslibet licere Romanũ imperiũ, si etiã ab electoribus demãdatũ esset, accipere
 administrandũ. Nam etsi terrebat pontificẽ Frederici primi & secũdi imperatorũ memo-
 ria, præsentis quoq; temporis motus formidabat. Alfonso enim rex Castellę imperiũ, ad
 quod in controuersia electus erat, armis & largitione adnitebatur accipere, & comitem
 Cornubię fratrem regis Anglię illius aduersariũ parui facientes Germani electores, in Ca-
 rolem faciliter consensissent, nec id equo tulisset animo Alfonso, quẽ constat in Italiam
 ducturum fuisse, nisi eum distinuisset Henrici & Frederici fratrum suorũ suspicio motuũ,
 quos regno pulsos extra Hispanias exulare coegit. Henricus em̃ in Gallias, Fredericus
 in Africã accesserant, ut Saracenos hic, Gallos ille ad Castellę regni incõmoda concita-
 rent. Et erat Henricus pecunijs ditissimus Hispania asportatis. Interea Caroli copias trãs-
 censis Alpibus in Lombardiã uenerunt, quibus Mutinam appulis cohortes Florẽtinorũ
 exulũ factis apud Mutinã Rhegiumq; rapinis, sicut ostẽdimus, ditata se adiunxit, eos q;
 Gallici pceres, q; nouerãt acerrimos Mãfredo hostes esse, libẽter in cõsortiũ admiserũt,
 ductũq; Romãdiola Vmbriãq; siue ducatu Spoletano tantũ exercitũ Carolus per Sabi-
 Blondus. Dd nos in

nos in Campaniam flectere iussit, ipse paulo post cum eo, quæ Romæ contraxerat, haud
 quaquam minore exercitu est profectus. Richardus namq; Vindociensis comes cū co-
 pijs crucesignatis in Saracenos, sicut docuimus, ductus: & multi de Hetruria, alijsq; Ro-
 mæ circumstantibus prouincijs Guelfi eum cupientissimi sunt sequuti. Quum est uentū
 ad Lirim fluuium, Manfredi præsidia Ceperano imposita oppidū absq; certamine dedi-
 derunt, maiorem inde conatū Carolus superando Cassinensi ad Germanū oppidū saltu
 adhibuit qd̄ præsens ipse Māfredus locū natura operibusq; munitissimū magnis quoq;
 copijs defensabat: superauit tamen Carolus non magis uirtute aloquin egregia, q̄ ho-
 stis negligentia: qui Carolum in patentibus, ut dixi, campis expectaturus, Beneuentum
 usq; retrocessit: & paucis apud Germanum relictis cū uirtute & audacia oppidū aliquā
 diu seruatum est. Quū est ad campos uentum Beneuento proximos, Manfredus hosti
 obuius exercitui pugnae copiā fecit. Cōstitit tñ uterq; exercitus, & duces in manifesto eo
 rum discrimine anxij omnia uicissim contemplauere. Ferunt Manfredū Caroli copiarū
 obstupefactum Italica quæ essent cōspicua multis in turmis arma admiratū, quinam hi
 essent interrogasse, & quum Guelfos esse ex Lombardis, Hetruscisq; & cæteris de Italia
 regionibus collectitios responderetur, dixisse, neminem ad se uenisse Gibellinum, iure-
 iurandoq; cōminatū, se Gibellinam si uicisset sectā aduersariæ prostraturū. Pugna dein-
 de atroci cōmissa, ducum uirtus conspicua fuit, qui in longo certamine uicissim superas-
 se, ac uicti esse sæpenumero sunt uisi: primusq; Carolus cū laboranti suorū turmæ subue-
 nisset, prostratus occubuisse est creditus. Eaq; uox undiq; in utroq; audita exercitu Man-
 fredū impulit, ut extra ordines audentius pugnans ipse Carolo iam cōparente fuerit in-
 terfectus, tūcq; certa Carolus uictoria est potitus. Cecidere in Māfredi exercitu ex Ger-
 manis meliores quicq; ingens numerus, & propè totidē Saraceni, Italici generis paucio-
 res ideo interfecti sunt, quod subsidiariā ipsis aciē Manfredus attribueret, quā repenti-
 nus in præliū, ut diximus, aduolans nō immiserat: sed ex propè integra exercitibusq; præ-
 lio superatis magna militū ducūq; multitudo est capta. In queis Iordanus Hetruriā pro
 Manfredo administrare solitus, & Petrus Hubertus exul Florentinus primarij fuerunt: nec
 cessit incruenta Carolo uictoria, qui cædis in suo exercitu factæ damno haudquaquā ui-
 cto fuit inferior. Ingressus admittente populo Beneuentū Carolus, regionis populos in
 deditiōne cōfluentes multos ibi excepit. Progressusq; primā ex omnib. rebellē Luceriā
 urbē reperit, in quā se noui & ueteres receperant Saraceni. Ad eam itaq; oppugnandā
 subsistens Carolus in rem Hetruscā primū respicere cœpit. Marescallū em̄, ita ordines in
 exercitu ducentes Galli appellant, cū equitibus quingentis mittens, Guelfos illū Florē-
 tia extorres Guidone Guerra duce aduersus Senas Pisasq; ducere iussit: sequutiq; sunt
 Florentinos cæteri de Hetruria Guelfi, quos Carolo diximus militasse. Scribunt autem
 Ptolemaus Lucensis, ac Gulielmus monachus ad primā accedētis regij equitatus famā
 in Hetruria disseminatā Gibellinos Florentia populariter demigrasse, qui Pisas se cōtu-
 lerint, & adueniētes Marescallū Guidonemq; Florētiā cum Guelfis extorribus introdu-
 ctos: quanquā Villanus facit Guelfos à uictoria reduces tertio ante equitatus Caroli ad
 uentū mense à Gibellinis in urbē fuisse admissos, q̄ multa cū illis ad constituendā rep.
 inchoauerint, quæ sub marescalli accessum interrupta fuerint, & Gibellini tūc patria de-
 migrauerint. Rescijt uero per id tēporis Clemens pont. Conradinū adolescentē Conra-
 do genitū Sueuo copias in Germania parasse ingentes in Italiā traducendas, quò pater-
 nā in Italia, auitamq; tyrannidē resumeret & imperij, de qua sæpe diximus, uacatio, fauo-
 res Conradini conatib. uidebat maximos allatura, qd̄ Gibellinos duce solito carentes,
 cōstabat illū in dominū imperatoremq; admissuros. Quare qd̄ aliās Leo tertius Magnū
 Carolum primū imp. creaturus facere ausus fuerat: Clemens quoq; pont. uacantis impe-
 rij curā assumpsit: & hunc Carolū regē suū in Hetruria uicariū instituit: & rex alias ad ma-
 rescallū copias mittēs Pisanos & Senenses partib. studentes Gibellinis bello iussit q̄ sic
 ri posset acerrimo agitari: hæc q; manus militū quos oēs Gallos fuisse constat perpetuo
 itinere Florentiā petijt: quò & Guelfos oēs de Hetruria auxillares copias cōtrahere cu-
 rauerat marescallus. Dū tñ Guelfi apud Florentiā cogunt, Gibellini ad retenta agri Flo-
 rentini sanctillarū, pximaq; castella è Pisis aduolant. Bellūq; inde in Florētinū agrū ciēt
 acerrimū, ut destinatā in Senēses expeditionē primā, marescallus sub ultimæ cohortis re-
 gis

Agia aduentum in Sanctilarū ducere sit coactus, præliaq; ad illud crebra fuerunt cōmissa, utrisq; odio partium supra vires hostilem haurire sanguinē adnitentibus. Succubuerūt tamen numero pauciores Gibellini male à Pisano adiuti, & Guelfus in eos penè omnes, quot ibi sunt superati præsertim nobiles defauit, cui minus postea negociū fuit possessa ubiq; in agro Florentino castella de Gibellinis recipere, in quibus diuersa, & varijs acta diebus cædes haudquaquā minor quā unius diei Sanctilarū est cōmissa. Habita uero de Gibellinis uictoria Guelfos inter se Florentinos ad seditionē ea quæ cū Gibellinis erat, periculosiorem perduxerat, quam ægre Marecallus potuit sedare. Ad prædā enim domosq; omniū, qui Gibellino notarent nomine, discursum est, quorū nonnulli Florentiē latitabāt, & dum unusquisq; ad libidinē rapit, certamina ad meliora preciosioraq; fuere. Potiorq; in Campaniā erat, qui uiribus præualebat: multis iam occisis, plurimis uulneratis bellū in Guelfis ciuile breui futurū apparuit, quod armis sedatum Marecallus in hūc maxime modum sustulit: creati namq; sunt ciues duodecim, quib. Guelfarum partū capitaneis fuit appellatio. Hisq; potestas attributa, sine prouocatione omnium maxima, ut quicquid facerent, iuberent, decernerent, sacrosanctū in Florentino haberet: mansitq; in ætatē usq; nostrā ea potestas, censoria tñ magis, q̄ iuris ad qd' creata fuerat distributua, qd' ciues aliquando non ulla ob aliam rem, q̄ quia Guelfi uiderent, pro hostibus quidam habiti, quidā dignitate, & reipublicæ administratione privati sunt. Tumultu in hūc modum sedato destinata pridem in Senenses expeditionē Marecallus inijt. Excursio nibusq; late factis ager Senensis pbpulationib. incendijsq; fœdatus est. Petrus tñ auxiliū Pisanus tunc primū Gibellinos Florentia extorres simul & Senenses cōfouere perrexit: eorum enim trium populorum copiae in unum coniungendæ exercitū Bonitiū cōuenere, quod oppidum Senas inter & Florentiam medium natura loci munitissimū erat imperatoris partibus cupientissimū. Eoq; statim inclinata est omnis Hetrusci belli moles, quod Marecallus Florentino se agro introcludi ueritus, illuc reduxit exercitū, diuq; Bonitium hinc à regijs Guelfisq; copijs oppugnatum, inde à socijs bello Gibellinis defensum est. Et Conradini aduentus in Italiā fama increbrescebat. quamobrē Carolus ex omni Sicilia regno citra ultraq; fretum præterq; unica urbe Nuceria potitus, fœdera Saracenis illā tenentibus concessit, per quæ tributo grauiore imperato suis legibus & moribus uiuere sunt permitti. Et Roma Viterbiū petens, ijs quæ tempus postulabat cū pontifice cōstitutis in castra Bonitiana se contulit. Angebantur eo tempore Clemens pontifex & Carolus rex curis, sed multo q̄ oportuisset, si omnia rescissent incūbētia, leuiorib. Hinc aliqua altius repetere libet, à cardinali Arragone rerū eius tēporis, quib. interfuit scriptore certius tradita, q̄ ut Guilelmi Remensis monachi Ptolemeiq; Lucensis atq; etiam Villani ciuis Florentini scripta censuerim imitanda. Henricus Fredericusq; ab Alfonso eorū fratre ulterioris Hispaniæ, Castellā appellant, rege pfugit, diuersas sicut ostendimus petierunt regiones, id maxime adnixi, ut aliquos in fratē reges aut populos cōciderent hostes. Fredericusq; in Africā ad Saracenos, Henricus ad regē Fræciæ se cōtulit. Rege aut Fræciæ affinitatē, qua tribus ipse fratrib. pariter iunctus erat, ad pacificationē prætendente, Henricus in Angliā traiecit, nec satis potuit cōtendentē de imperio cū Alfonso fratre Cornubiæ duce, ad conatus illi propositos incitare. Hinc Germaniā petijt, ubi Conradinū è sorore Cōstantia pronepote suo consentaneū desiderio repperit, cōstitutumq; est inter eos clandestine fœdus, ut rebus ad machinationē, quam Henricus adolefcēti sæpenumero uerbis depinxit, & quæ infra à nobis describent, ordine inchoatis Conradinus in Italiā cū exercitu aduolaret. Veniēs uero è Genua Pisas Henricus, Pisanos in cōstitutā cū Conradino machinationē facile traxit, & inde Viterbiū ad pontificē tanq; à fratris superbia atq; ambitione profugus, ac omnino errabundus se cōtulit, magnaq; cū omnibus largitione usus, eo usq; liberalitatis & munificentiæ est progressus, ut pontificē quoq; data mutui nomine pecunia, sibi obnoxiiū reddiderit. Qua fretus largitiōe discordiē tūc etiā magis solito ciuitatē Romanā reddidit pariter in sua studia desideriaq; procliuem, adeo ut dissimulantī concupitū illi senatoriū obtulerint magistratū. Idq; quū satis habuit cōstitutū, reuersus Viterbiū pontifici ea narrauit uerborum simulatione, ut uitā apud Romanos proteruos efferatosq; homines ducendā prorsus abominari ac omnino spernere uideret. Carolus interea Viterbiū ueniens Henricū sibi affinē, sicut & Franco-

rum regi hominē à fortuna afflictū amicissime cōsolatus est, auctorq; apud pont. fuit utri E
 tubanti in omniaq; prolapsurā quæcūq; primo se offerret pericula urbi Romæ is præsi-
 ceret, regia ortus stirpe uir magnanimus, q; aliena nō indigens pecunia remi Romanā ui-
 deret in meliora pacis & quietis studia redacturus. Vno igit atq; eodē tempore, Henri-
 cus Romanū accepit senatū, & Carolus in Bonitiana, ut diximus, castra se cōtulit, fecitq;
 quātos maximos potuit recipiendo oppido apparatus, qui oēs redditū sunt inanes, ut se-
 dendo fameq; oppidanos domādo uictoriā illū oportuerit expectare. Henricus interea,
 cui iacta essent machinationis fundamēta, Cōradinū ut pperaret admonuit, Pisanicq; pa-
 riter ab eo admoniti classem triremiū triginta, quā in belli Venetorū aduersus Genuēses
 societate paratā habebāt, eduxerūt. In eāq; ē portu Romano receptus est Capitius qui-
 dā Neapolitanus in regno Sicilię citra fretū grātosus, Hērici cōsiliorū machinationisq;
 omnino cōscijs: quo imperante triremiū gubernatores, ut erant Pisis à magistratib. iussi
 cū tota classe ad Africę littora nauigarūt, affuitq; promptus audito de Capitij aduentu
 Fredericus senatoris germanus, & Saracenis mercede conductis magna manu nauigio F
 impositis ad Sicilię littora nauigatū est. Fredericus aut quocūq; accessit, Conradini ne-
 potis titulū præ se tulit, quē breui affuturū omnib. affirmabat: & iā Conradinus Veronę
 erat, qui Carolū audiens magnū in Hetruria exercitū habere, dubius quid ageret tres ibi
 desedit menses. Per qd tēpus maxima copiarū pars Germania educatū, Tyralli comi-
 te desertorū eiusmodi principē se faciente, in patriā est reuerfa. Perq; id tēporis Carolus
 Bonitio, deditōne ab oppidanis facta potitus, in Pisanos duxit, & populationibus incē-
 dijsq; late cōmissis castella aliquot expugnata diripuit, turresq; Pisanū cōmuniētes por-
 tū, dirutas solo equauit: inde ductū est in Mutronium, quā arcē munitissimā ingenio ma-
 gis q; uirib. captā rex deditissimis sibi Lucensib. possidendā cōcessit, maiora pfecto, ac
 potius quæcūq; uoluisset in Hetruria gesturus, nisi uarā eū & quidē malę nuntiationes
 ad regni sui custodiā reuocassent. Fredericus nāq; omni penē Sicilia, Panormo, Syraculis,
 & Messana duntaxat exceptis, p Conradino potitus erat: & Saraceni, spreto foedere cō-
 stituto, quæcūq; Luceriā adiacent, excursionib. latrocinijsq; infestabāt, quib. incidit incō G
 modis reginæ mors apud Neapolim subsequuta. Eāq; reginā dū funere q; sumptuosissi-
 mo Neapolitani ornare curāt, Capitius Pisana uectus classe Conradini nomen in portu
 Neapolitano clamabat. Inde maritimā regni orā circūuectus, pteratos pleriq; locis po-
 pulos in rerū nouarū motus cōcīre cōcepit. Quā primū uero Carolū mouere, ut in regnum
 se reciperet est cōspectū, Senēses omniū primū, post Pisani, inde senator Cōradinū nūcijs
 ad iter ineundū epistolisq; impulerunt, q; Verona mouēs, Papiā se cōtulit, ubi & multos
 moratus est dies. Nā præter Veronēses & Papienses Lōbardī oēs Carolo cupiebāt. In-
 de adnitentib. deducētibusq; Papiensib. ad Carretensiu Ligurię oppida est delatus. quē
 Pisani classe exceptū Pisas latissimi detulerunt. Addiderunt se Cōradini copijs Lōbar-
 dię Gibellini parua militū manus, q; exercitus in Lucēsem agrū expositus maiore odio
 & furore, q; p quātitate sit creditū, uastitatē ubiq; & incendia cōmisit. Agrū uero Florenti-
 nū uastare aggressus, à Marefcallo phibitus est, quem Carolus cū solitis copijs Lōbar-
 dinis & Aretinis præsidio affuturū. Carolus interea per agrū Sabinū Capanumq; H
 in Apuliā delatus, Nuceriā obsedit oppugnauitq;: & quū potiri uirib. nequiuisset, castel-
 lis in circuitu ad oēs uirarū exitus excitatis gentē barbarā, ne erūpere posset, clausit, ut eo-
 rū cōspectu liber Cōradino adueniēti posset occurrere: præsidia quoq; Messanjs, & alijs
 in Sicilia de fide persistētib. aduersus Fredericū immisit: & Cōrad. interea marefcallo a-
 pud Aretiu cōgressus est, ubi facta in Guelfis illū comitātib. ac Gallico milite ingenti cę-
 de, marefcallus quoq; suis copijs omnino superatis occubuit. Cōfluxerūt p id tēporis ad
 Cōradinū, alij à Lōbardis Romādiolisq; Hetruscis Gibellini maior militum manus ea
 quā Germania is eduxerat, Lōbardisq; Romādiola iter faciētib. & ipsi Romādiolis Cui-
 do Feretranus partū, psequutor Gibellinarū acerrimus sese ab Urbino ductorē addit.
 Nec fuit tūc dubiū, quin si morā ibi uel paruā fecisset Cōrad. Aretio primū, post omi He-
 truria fuerit potiturus. Sed trahebat ipsum senator Hēricus q; animorū in citeriori Italia
 regni parte à Gallis ad Cōradinū inchoatos in Sicilia motus habens exploratos, illū p-
 perare ad certā, ut apparebat, uictoriā anhelabat. Itaq; Conrad. ea potitus apud Aretiu
 uictoria, Senas deflexit, ubi aliq; moratus est dies. Inde rectā in Viterbiēses cāpos quar-
 cis ca-

A ris castris se cōtulit, nihil ueritus præsente inspicientemq; pōtificem lædere, quē paterna
 auitaq; imitatione omni ea in expeditiōe nouerat se spreuisse. Tradunt uero Guilelmus
 Ptolemæusq; Lucens Clementē pontificem sanctitatis suæ diuulgatā opiniōe eo in
 Conradini negotio cōfirmasse, qui spīritu ut uidet prophético cōtra ac omnes opīnabā
 tur, adolescentem tanto comitatū exercitū prædixit tanquā uictimam ad exterminū ce
 demq; deduci. Propinquantī Romæ Conradino senator Henricus pompā educens im
 peratoribus introducendis adhiberi solitā, illū ad pontē Miluiū excepit. Selectiq; ex om
 ni ordine & dignitate primores quiq; Romani Conradinū circūfusi in equo sedentē pe
 dibus sunt secuti, & præcedens ac subsequens longo & cōposito agmine populus in Ca
 pitoliū usq; deduxit. Cōduxerat uero Henricus senator mercede Hispanos cohortē ar
 mis equisq; instructissimam, pecunijs abunde datis, ecclesiarū urbis direptione contra
 ctis, Romaniq; partim à magistratib. iussi, quos senator eadem adiuuit pecunia, partim
 spe ducti prædæ in Conradini castra cōfluxerant, & barones urbis nonnulli, capitaneos
 tunc appellabāt, studio partū se cōiunxerāt senatori. Moturi itaq; cū tātō exercitū Con
 radinus & senator Guidonē Feretranū attributis in præsidū copijs Romæ & capitolij
 custodē reliquerunt. Erat uero animus Casinū petere, & ea uia agmen præcedere impe
 ratū. Sed ab exploratorib. nunciatū est Carolū præsente curantēq; saltū obtinere copijs
 repagulisq; munitū. Quamobrē iudicantib. Romanis, idq; sibi assumentib. oneris, ex Ty
 burtino in olim Equicolorū, nunc Tallocotij montes, & inde in Marforū cāpēstria per
 uenit exercitus. Quūq; dextero lacu Fucino ad ueteres aquæductus aqua olim Martia
 Romā perducenda excitatos, qui & nunc quoq; uisunt, ductū esset, agmine duces qua
 drato incedere inchoarunt, qd̄ Carolū in propinquis agere nunciabāt frequētissimi ex
 ploratores. Cāpi sunt, Palentinos appellāt, hinc lacu Fucino, hinc montib. circundati alti
 tissimis, quac; finiunt cāpi, collis excipit ab oppido Alba decē p̄ductus stadijs, cuius ob
 lectu uallis concaua mille passū ambitu ita claudit, ut à Palentinis campis in eam profe
 ctus undiq; adimat. Quū itaq; Conradinus quatuor milia passus in hos patentes proces
 sisset cāpos, Carolus decimo inde stadio ad cōcauæ uallis fauces primā suorū acie ostē
 tauit. Erant Caroli copiarū Conradini exercitū multitudīe inferiores, idq; hosti notissimū
 esse nō ignorabat. Nanq; copias eū cōstabat Messanenlib. à Frederico obsessis, & diuer
 sis regni urbib. à Capitiō, Pisanaq; classe tentatis præsidio immisisse, quū certius scirēt o
 mnes, quantū idē apud Arretij amiserat equitatū. Quare Carolū paucitas ipsa utendum
 esse astu & prudentia admonuit. Alardus illi comes erat Neapolitanus, qui ætatē à pueri
 tia ad senium usq; in militiā egerat. Is sub Germanis regibus militare solitus, facile dixit
 fore maiores multo ijs, quas Conradinus ex diuersarū gentiū colluuiōe cōtraxerit, co
 pias delere, si modo loci, quē infederāt, opportunitate omniū maxima Carolus uti sciat.
 Copias em̄, inquit, has oēs si in campos deducis, furor Theutonicus à iuuenili ducis ar
 dore, & ignara rerū multitudīe impulsus illico conficiet, pariterq; & celerius fiet si par
 tē uel maximā obieceris. Sed sint tibi in hoc mōtis uallisq; recessu meliores quiq; in subsi
 dijs collocati, quos quū in hostē nostrorū spolia legentē fugientibusq; insequendis disti
 patū immittes, uictor p̄culdubio ē uicto euades. Struentem acies Conradinū ferunt Hi
 spanis Italicisq; in fronte locatis Germanos sibi equites tria milia cū signis in subsidiaria
 acie retinuisse, Henrico senatore nulli obligato ordini, ut omnia prouidens, disponēsq;
 laborantib. subueniret. explicuit uero extenditq; parentib. his cāpis utranq; aciem Con
 radinus, Carolus autē tanquā spe uictoriæ & cōfidentia fretus, prima suorū acie stadijs cir
 citer decem in cāpos prodire iussa, quicqd̄ erat sibi roboris ex Alardi cōsilio in ualle cō
 caua post collem cōtinuit in insidijs: ipse gregarij militis sagulo cōtectus in tumulto sub
 stitit, unde pugnantes locatosq; in subsidiaria acie pariter p̄spectaret. Marefcallus inde
 suus regio conspicuus ornamento, facta ab hostib. pugnandī copiarū obuius processit, a
 deoq; militū Caroli paucitatem Marefcalli iuuit peritia, ut tribus cōtinenter horis par ce
 des, par sanguinis effusio utrinq; fuerit, nec satis apparebat cui eius uictoria prælij cessu
 ra esset, quin Marefcallus dū hostile sinistrū cornu audēter urget, locum sensim mutauit,
 quo illos relictis ordinib. dissipatos facilius cōficeret: quū hostis solito cōglobatior in
 illū q̄ rex Carolus esse credebat, prout etiā ipse Caroli militia esse credebat, delatus est.
 Tantaq; fuit Hispanorū & Italicorū Conradini exercitus tunc facta impressio, ut glo
 Blondus. Dd 3 bus

bus cum Marefcallo pugnans fractus fuerit, ipse uero cum equo prostratus lacuerit cecidit
 catus. Tunc subitus & undiq; consonus clamor auditus est, uictos Gallos Carolū cecidit-
 se: ad quā uocem Caroli copias in fugā cōuersas Conradini exercitus partim cepit: par-
 tim fugiētes insecutus est, nec ullus iam ordo, nulla in utroq; exercitu erat acierū alarūq;
 structura. Id quū Romani equites aspexissent, Conradino cū signis & puerorū, debillūq;
 multitudine destituto, ad prædam & ipsi quaquauerfum cursū effusissimo dissipati sunt.
 Tunc Carolus Alardo memorante insidijs erūpens magna pcella in Conradinum fert,
 obuios quosq; sternit, ac dissipat: Conradinus ecōtra cōstipatū ad integra Caroli signa
 cuneū in se ferri lōgo, pspiciens interuallo, obltupescit, quidnā id esset, unde hæc uis,
 unde hic nouus hostis inrerrogat, fitq; illico patētib. in cāpis subita mirabilisq; mutatio,
 multis q; captiui asseruabānt custodes suos in ostentationē gloriæ adducentib. Conradi-
 nus interim & Austriæ dux adolēscētes, ætate sicut & infortunio pares, signa, ubi toto
 prælii tēpore fuerant, relinquentes secesserunt. Estq; locus in quo ecclesia extat sancta
 Maria inde de uictoria appellata. Anxij inde, & qd in ea fuga agerēt animis pplexi, prin-
 cipes agasonis cuculione cōtecti per deuiā latitarunt. Henricū senatorē affirmat Arago-
 cardinalis, deducentib. per notissimā regionē Romanis incolumem euasisse, quē Prole-
 maus, Guilelmusq; & Villanus scribunt de fuga apud Reate retractum in Caroliq; po-
 testatē factum, diē in carcere obiisse. De Cōradino Austrinoq; duce apud tres prædictos
 scriptores cum cardinali cōuenit eos apud Asturā diē ab accepta clade octauo recogni-
 tos ad Carolum fuisse perductos, q̄s ille publico iudicio interfici iusserit: sed perductos
 de fuga Romā peruenisse, & à studiosis Guelfarum partium repulsos, solus inter prædi-
 ctos Villanus facit: q̄ & alterum per errorē Romanū dicit fuisse uirū pecunia corruptū,
 à quo ipsi adolēscētes in uinculis ad Carolū sint perducti, quum piscatorē fuisse asserat
 cardinalis, quē ingenti promissā mercede adolēscētes quoq; precib. euicerunt, ut pesca-
 toria eos scapha in Senensis Pisanī ue agri littora pduceret: & quū pecunia carens Con-
 radinus annulū in pignus dedisset, nautā per simulationem cōmeatus in scaphā deferen-
 di ad p̄xima delatū castella, peritiores suæ patrię annuli ualorem interrogatos, qd agere
 spondidisset edocuisset, eumq; multa subinde locutū de adolēscētiū facie liberali & for-
 dido indumento, suspicionem audientib. iniecit Conradinū esse, quem inter cæsorū ca-
 dauera nō inuentū fama esset Carolū maxima diligentia perquiri facere. Ab hisq; oppi-
 dantis, q̄ cū piscatore iuerint, asserit cardinalis, infelicissimos adolēscētes fuisse captos.
 Illorū q̄ in potestatem Caroli de hostili exercitu sunt facti, & cæsorū numerū nullus scri-
 bit: & qd ab eorū aliquib. uarie est traditū, cōstat nobis prælium hoc quinto kalendas Fe-
 ptembris duodesseptuagesimo, & duodecies centeno salutis anno fuisse gestū. Certa po-
 titus plenatq; uictoria Carolus suas copias penē oēs in regni citra ultraq; regiones dimi-
 sit, à quib. maximo labore, maximisq; populorū stragib. etiā postquā in deditiōnē acce-
 pti fuerāt factis, reiecti sūt hinc Capitius, inde Fredericus, oēsq; urbes, omnia oppida utro-
 biq; præter Luceriā Carolo paruerūt. Ipse exacta iam hyeme Romā accedens, benigne
 à populo introductus, oblatū deniq; senatorium munus administrādū accepit. Vnde &
 fluctuantes uarijs sicut pridem motib. Hetruriæ res cōponere est aggressus, ea præsertim
 ratione qd̄ Clementem pōtificem sanctū certe uirum, ægre nouerat ferre cōmissas in re-
 gnī populos crudelitates. Vnde ab immutato in se illius animo aliquid incōmodi expa-
 uescebat. Primi uero omnīū Senenses Marefcallū paucis sociatū militib. uia, ut Carolus
 iusserat, tendentem Arretina accersitū pro magistratu regias gerente uices admiserunt:
 quo curante Senenses inter & Florentinos pax æquis foederib. cōstituta est. Molientem
 interim multa in Pisanos Carolū quarti Clementis Romani pōtificis mors, & subsecuta
 cardinaliū in successore deligendo discordia retardauit. Quanquā eum Ludouici fratris
 sui cōsobrini Francorum regis destinata expeditio haud quaquā minus, q̄ pontificatus
 Romani uacatio à rebus Hetruriæ, & omīs Italiæ dirigendis auertisse uideat. Ludouicus
 nanq; nō deterritus laborū periculorūq; memoria, quib. in Aegypto apud Damiatā fue-
 rat agitated, nouā in barbaros infideles expeditionem pridem inire decreuerat, ad quā
 Albanensis cardinalis à pōtifice Clemente sedis apostolicæ legatus fuerat destinatus. E-
 ratq; magnanimo regi animus maiora aggredi, q̄ quæ oēs ad eā diem principes inentia
 uerāt Christiani, Saracenos em̄ Africā incolētes, quod factū facillimū apparebat, prius
 domare

An. sal.
M. cclxviii

A domare ac cōficere, q̄ in Asiam se cōferret. Quum itaq̄ audisset Ludouicus Carolum uictoria potitū esse, illū fraterna requisitū cōfidentia, ut suam in deū tantæ uictoriæ autorē ostensurus animi gratitudinē, in eandē & ipse expeditionē copias, tormēta, cōmea tūq̄ cōferret. Dictaq̄ est ad cōueniendū ijs qui Gallijs Hispanijsq̄ mouerent, Massiliæ calendarū Martij dies. Cōtinuauerat interea Viterbij cardinaliū in pont. electione cōtētio, quæ etiā omnē Hetruriā in motus cōtētionēsq̄, & solita pridē dissidia cōciuerat. Nā Bononiēses Pisanis incētoribus adiutoribusq̄ cōfluētes undiq̄ perditos in magnā periculosamq̄ manū armauerant. Et Senēses Colle oppidū ad Elfæ amnis supremū caput opulentissimū obsidētes, incōmodū à Florentinis acceperāt. Accedēsq̄ itaq̄ in Hetruriā Carolus Collēli Bonitianaq̄ re cōposita cū Pisanis quoq̄ prudēti cōsilio trāsegit: cōtra em̄ ac oēs præsertim Florētini fuerāt opinati, atq̄ etiā precibus cōtenderant, pacē eis honestissimā dedit: qd̄ quidē nulla eum ratione magis fecisse cōstat, q̄ quia nauigio illū in expeditionē barbaricā & magno & paratissimo adiuuerūt: nec tū maiore danda Pisanis pace prudētia rex. q̄ leuitate atq̄ impietate in re Bonitiana usus est: nāq̄ ut Florētinis applauderet gratificareturq̄ Pisanā dānantibus pacē, Bonitij oppidi destructiōnē illis uēdidit, q̄ alterū postea oppidū lōge priori populo opibusq̄ impar ad collis in q̄ prius fuerat, radices infimas ædificauit, quale nunc existare uidemus. Soluentē Massilia Ludouicū, ut in Africā traiceret, tres filij adolesecētes, rex quoq̄ Navarra, Theobaldus Cāpaniæ comes, pariterq̄ apostolicū legatū multi ex Frāciæ regno prælati in expeditionē cupientissime sunt sequuti. Vliq̄ prospera navigatione p̄ceres, ad Carthaginis olim, nunc Tunetis portū mēse Martio peruenere. Facti uero erāt à gēte barbara ad resistētiā maximi apparatus, & populū ad ea littora cōfluxerāt infiniti, quibus summo conatur resistētibus difficilior Christianis opinione fuit excensio. Tādē portu diutina obsidione potiti, Tunes Christiani terra mariq̄ obsederunt. Factæ sunt æstate iā media frequētes in mediterranea excursions, ut ad Hipponē terq̄ quaterq̄ peruenerit populatio. Per Iulijū interea mēsem caumata solito etiā maiora sub mitiore alitā cœlo gētē Gallicā lāguoribus primū affecere, q̄ in apertā ilico pestilentia eruperūt, editaq̄ iā à morbi sequitā in multitudinē clade, primus in uiris principibus Ioānes Ludouici regis filius Nernēsis comes interiit: illū paulopost sequutus est cardinalis legatus, et Augusto iā mēse in finē p̄liui Ludouicus ipse rex immatura rātis gerēdis rebus morte subtractus est, cui iure & ordine in Frācorū regē Philippus filius est successus. Ad idq̄ Carolus Siciliæ rex, cōposita, ut diximus, re Hetrusca, & Ruso Anguillariæ comite præfecto omnis Hetruriæ instituto cū magna classe in castra peruenit, q̄ consulente & flagitātibus barbaris pax est data, cuius fuere cōditiones, ut captiuū utriūq̄ liberatū, Tunetis rex solēni gētis more tributū quotānis Carolo regi soluere spōderet, liberūq̄ simili spōsione faceret Christianis in suo diuersaturis regno fidem Christi dei priuatim & publice laudibus adhortationibusq̄ ad Saracenos factis extollere. Eā classē, eas copias in Sicilia reducturi reges, quū Drepani portū petitori essent, ualida tēpestate suborta multas amiserūt naues, pars tū eorū maxima portū Drepani sunt ingressi. Quibus in excelsiōe prima omnium cura fuit euitāda cōtagione, gētes in plurima admissas oppida dissipare, nec adeo pfuit diligētia q̄n rex Nauarre, & Cāpaniæ comes apd̄ Drepanū interierint. Quāobrē Philippus Carolusq̄ intētiōe sua, & omnium opinioe celerius in Italiā nauigarūt, in Cētūcellensemq̄ ciuitatis ueteris portū delati Viterbiū uenere, ubi cardinales esse nouerāt in pōtificis electiōe faciēda, sicut & antea dissidētes. Euicitq̄ regū exhortatio atq̄ instātia, ut ingressi cōclauē patres in Theobaldū cōuenerint Placētiniū Leodiensem archidiaconē in Asia tūc agētē. Quo em̄ tēpore Ludouicus rex Frācorū, sicut ostēdimus, Massilia soluit, Hedoardus Henrici regis Angliæ filius, qd̄ cū prædicto cōstituerat Ludouico, cū ingēti classe ex Angliā p̄fectus, nauigauit in Asiā tādū expectaturus, quousq̄ Ludouicus re Africana, ut sperabat, p̄spere gesta, uictorē eō exercitū trāsportasset. Theobaldus itaq̄ in re Christianā animo & tota mēte deuotus apud Ptolemaidā agebat, cū hinc apd̄ Viterbiū in pōt. delectus, inde ex Hedoardi casu ingēti mœstitia est affectus. Arfacida qd̄ ex suo qd̄ docuimus instituto iā multis apd̄ Hedoardū se insinuauerat blāditijs atq̄ artibus, ut illū regiōis gestorūq̄ in ea pitissimū familiari cōsuetudine in colloquū saepe admitteret. Ea fretus occasiōe uir immanis prelio, qd̄ ueste occultauerat, Hedoardū in cubiculo solū trino cōfodit uinere, quē & cōfecturus fuit, nisi p̄ualidus iuuenis cōpressā sicarij

dexterā tādīu ab ictu cōtinuisset, quousq; accurrētes clamore & strepitu exaudito famu
 li nō repulerūt magis Arfacidā, q̄ sœde laceratū cubiculo extraxerūt. Cōualuit tñ Her-
 bardus, & Theobaldū ad pōtificatus obeunda munera uenturū dato nauigio, additisq;
 in societate, qui secū in expeditione erant, prælatis abunde iuuit. Simile etiā per eodē
 fermē dies Viterbij facinus inopinato casu accidit. Venerat ad pōtificē Henricus ado-
 lescens Ricardi regis Cornubiæ olim comitis tunc defuncti filius, multa paterni olim re-
 gni negocia apud sedē apostolicā tractaturus. Dumq; nouū creati pōtificem anxius ex-
 pectat, Guido Mōtefortis & ipse adolescens cū Ludouico Francorū rege eodē se cōtu-
 lit: forte accidit utruq; ad rē diuinā sancti Laurentij ecclesiā, quæ Viterbij est celebris,
 eadē hora petere, alterq; alterū adesse ignorabat. Sed Guido posterior ingressus cōspe-
 ctū remotiore lōco liberali ac regia potius facie adolescentē caterua famulatus stipatū,
 quodā ex suis indicante Ricardi filiū esse didicit, à quo Simon pater in Angliā per dolū
 fuerat interfectus, nullaq; loci tentus reuerentiā, incautū aggressus interfecit, Equitibus
 inde suis, & pariter Philippi regis deducētib; ad Rufum Hetruriæ præfectū incolu-
 mis peruenit. Pōtificis declaratione facta, & oratoribus ad eū Syria accersendū missis,
 reges diuersi, Philippus Franciā uersus iter ingressus, Carolus Romā, & inde Apuliam
 petijt, cōtinuauitq; Luceriæ obsidionē paulo ante per legatos inchoatā. Quo tempore
 copiæ ex Africa sunt reductæ, durāq; & pertinax hinc oppugnatio, inde resistētia fuit,
 qd̄ omni alia liber cura rex potentissimus omnia adhibuit tormentorū machinarumq;
 genera, & præter Saracenos salutē & misericordiā à christianissimo rege desperātes, per
 fugā & perditū capite dānati quotquot præterita regni habuerant disturbia, in id asylū
 diu antea tutissimū se receperant. Quare ut suorū parceret sanguini & ceteris rex p̄sus,
 oblatā à Saracenis deditiōem eā accepit cōditiōe, ut per fugis perditisq; christiani no-
 minis quotquot inerant deditis, illi duplicatū pensuri tributū, urbē in magistratū regni
 obedientia retinerent. Per qd̄ tempus Theobaldū pontificē ad Syontinū, & nouē ur-
 bis Manfredoniæ portū uenisse Carolo Capuæ agenti nunciatū est, quē ille summa ex-
 ceptū ueneratione Ceperanum usq; deduxit, p̄gressusq; per Marfos & Sabinos Theo-
 baldus Viterbiū peruenit, ubi rēterata, ac si noua fieret, à collegio creatione sua deman-
 data pōtificatus dignitatē & simul Gregorij decimi nomē accipiens inuētus est. Philip-
 pus Francorū rex interea Cremonā cum peruenisset, opē Hierosolymæ rebus, quam in
 Africa nequiterat, alia ibi uia afferre adnitebat. Cōtinuauerant ad id usq; tēporis Vene-
 ti & Genuenses bellū pridē, sicut ostēdimus, apud Ptolemaidā inchoatū, de quo aliqua
 repetere ad hoc tēpus perducentia ducimus necessarium. Ad annū tertiu sexagesimum
 duodecimesq; centenum Rainerio Zeno duce Veneti quinq; & quinquaginta trirèmes
 ad Sicilia oram miserunt, quæ classis Genuensis, ut sperauerant, nō inuenta, in Asiam na-
 uigauit, casuq; apud Tyrum obuia Genuensium nauis cetera est expugnata. Portū deinde
 de Venetis eadē qua nauim ceperat læticia ingressus, Tyro ut potirēt adnixus est, au-
 xilijs ad expugnationē terrestribus Ptolemaidā & Accone accersitis, Cessit tñ conatus
 inanis. Quæsitā interim reddendi incōmodi uicē Genuensis inuenit, qui nauim onera-
 riā, tardasq; decē Venetijs soluturas, quo in Asiam mercimonij deserrēt certior factus,
 trirèmes sedecim ad Gulphi fauces curauit post scopulū in insidijs expectare. Sed moni-
 ti ab exploratoribus Veneti expositis in littus mercimonij ab Epirotis protecti, naues
 uacuas amifere, Tertio abinde anno classis Veneta quatuor & uiginti triremiū, tribus
 Genuensiu triremiū, quarū præfectus erat Lanfrancus Borbonius, apud Lilybeū fortui-
 tu obuia eas cepit. Quod quū Genuā est perlatū, educta aduolauit duodetriginta trire-
 miū classis, quæ perquisitā accuratissime Venetā ad Drepani portū repperit, cōstitusq;
 habitus est acerrimus, in quo maximū Genuensis Respu. accepit incōmodū. Namq; tri-
 bus ex suis trirētib; in prælio crematis, cetera oēs prælio superata utriq; crudelissi-
 mō fuerunt captæ. Quæ clades accepta à Genuensi effecit, ut Michael Palæologus illi-
 us societate spreta inducias cū Venetis cōstituerit quinquennales. Eodemq; anno trire-
 mes Genuensiu uiginti qnq; Admirhato ac præfecto Auria, Venetis triginta apud Mo-
 thonū cōcurfuræ quū uiderent, retrocessit Genuensis, & nauī oneraria mercibus Vene-
 torū magni ualoris plena apud Euripū expugnata potiti sunt. Eadēq; Genuensium clas-
 sis orā Cretæ circūuecta, Caneā illius insulæ oppidū cepit, spoliatumq; penitus diripuit.
 Exortus

Anno sal.
 M. cc. lxxij.

A Exortusq; per id tēpus Venetijs tumultus rempu. in discrimen adduxit, dum em̄ multi-
 plicandi uectigalis molituræ cura patres in cōsultatione detinet occupatos, clamor, per
 urbē, post popularis concursus ad palatiū est factus, p̄diensq; in publicū Rainerius dux
 populū uerbis mitigare aggressus, ic̄tu lapidis uiolarus est, domosq; nobiliū nonnullas
 plebs diripuit. Tandē sedato tumultu, auctores quiq; incentores & se plebi duces osten-
 derant, in eculeū sunt appensi. Vrebat tunc Venetos acceptæ in nauī oneraria & caneg
 ruina cladis aliqua ulciscendæ cura. Miserunt itaq; Ptolemaidā tres in uiginti triremes,
 occasionē ibi aliquā gerendæ rei expectaturas, quæ casu Ptolemaidā inter & Tyrū duo
 de triginta Genuensiu obuia cōsixerunt, fecitq; lo corū cuiq; suorum propinquitas anti-
 mos, & in rerū discrimen utrinq; audentius depugnatū est. Inferior tñ Genuēsis quinq;
 triremes amisit, parabantq; per singulos dies hi præpotentes populi talia uicissim infer-
 re damna, ut nullo amplius Saraceno, nullo externo hoste affligenda, pessundandaq; in
B Asia re Christiana opus esse uideret. Quū Clemēs quartus pont. Romanus utrunq; po-
 pulū per nuncios, & epistolas monuit, ut belli inducijs cōstitutis, oratores ad se acturos
 de pace Viterbiū mitterent. Id ipsum etiā dictos orarunt populos reges Franciæ & Sici-
 liæ, suā utriq; opē operamq; in pacis, quo fieret, conseruationē stabilimentūq; polliciti.
 ueneruntq; Viterbiū oratores, & re aliquot mēsiibus tractata nihil est cōclusum. Fames
 ea tēpestate ualida Venetias affligebat, frumentatumq; Apulia & Sicilia, ut cōsueuerat,
 absq; classis præsidio importandi facultas Genuēsi bello adimebat. Oratos tūc magna
 precū instantiā Taruisinos, Patauinos, Ferrarienses, ut annona iuuaret, Laurētius Theu-
 polus dux Rainerio Zeno defuncto suffectus, pecunia etiā excessiue pmissa emollire
 nequit. Noua itaq; mari Adriatico nauigantibus tunc primū uectigalia, & ut certiore di-
 cā uocabulo, frena imposuit: lex em̄ tunc superinde lata in hanc usq; diem seruata est, ut
 intra Histru phanatici ad Polā promontoriū, & Rauennatiū plagā nauigantes ad uecti-
 gal soluendū, mercesq; & onera, si magistratibus collibisset deponendū, Venetias se-
 cōferrent. Creatusq; magistratus cū barchis attributis, ne legi fiat fraus, die noctuq; u-
C triusq; lictoris plagas portusq; perlustrat: quæ ratio præter Genuēse bellū Venetos im-
 pulsit ut cū Pisanis Carolo regi apertis hostibus fœdera in quinquenniū renouarent. Fu-
 it annus in quo Cōradinū à Carolo superatū Philippūq; regi Fraciæ in Africa defuncto
 Ludouico fuisse suffectū ostendimus, quē & diximus Cremonā appulsum utilimā reb,
 Asia Christianis operā nauauisse. Qui à Genuēsi, Veneto & Pisano prope pariter à Cre-
 mona distātibus uocatos oratores diu apud se habuit, & eius cura atq; precibus induciē
 in quinquenniū cōstitutæ sunt. Eodēq; anno salutis uno septuagesimo duodeciesq; cē-
 teno Bononiēses magnā Romadiolę partē dominio prementes clausam à Veneto Ro-
 madiolis p̄ Adriaticum mare nauigationē, ui adaperire conati sunt. Parato em̄ uarijs si-
 mulationibus exercitu cū Veneto per oratores egerunt, ut abrogata lege, custodibusq;
 amotis, pristinā sibi Romadiolisq; nauigādī Adriatico redderēt libertatē: mouit pariter
 cū oratore exercitus. Diuersi uero hic Rauēnā ille Venetias petiere. Sēserat dolū Theu-
D polus dux, pariq; fuerat uersutia usus, nouē em̄ eius triremes p̄ximū Rauēnę Primariū
 Padi ostium ingressę Bononiēsem exercitum mare inter & Padum, ut locum occuparet
 accelerare uiderunt: & subito præsidia duo, unum Bononiēsis ad Primarium, Venetus
 alterū ad Sanctalbertū summis conatibus excitauerunt: duxitq; post breuī Theupolus
 dux terra & mari copias, q̄ Bononiēsiū opera impediret. Cōtinuatū uero est bellum
 in tertiū fermē annum, & crebra cōmittebant prælia, in quibus sæpe Bononiēsis superi-
 or euadebat. Quippe in cuius exercitu quadragenū millium copiā militarēt, & erant
 maiori parte Romadioli bellis tumultibusq; innutriti. Tādē uno superatū prælio Bono-
 niēses, pacē ea acceperūt cōditione, ut suo exciso ad Primarij ostium castello, libera sibi
 quarundā rerū edictio custodi Padi ostiorū Veneto linqueret. Anconitani aut quū Bo-
 noniēsiū exēplo Venetis bellū inferre nō possent, ad Gregoriū decimū pōtificē Ro-
 manū querelas detulerunt, quibus pont. motus, mare à Venetis liberū linqui iussit. Ve-
 netiq; tunc minime patuerunt, ea nuncijs prætenfa ad cōtumaciam excusatione, qd̄ An-
 conitani maledictis mēdacijsq;, & falsa suggestione usi, pōtificem seduxissent. Et per id
 temporis Gregorius pont. destinatum triennio ante cōcilium Lugdunēse accessurus
 Florentia iter fecit. Quem Carolus Siciiliæ rex, & ipsius Florentiæ sicut & penē omnis
 Etruriæ sub uicariatus ecclesiæ titulo dominus, cum magna principum honoratorūq;
 uirorum

Anno sal.
 M. cc. lxxii.

uirorū societate deduxit. Agentē Florentiā pontificē pulcherrimam contemplatū ur-
 bē cepit, qua erat bonitate, compassio illorū ex ciuibus qui malignis gētis Sueuā impe-
 ratorū operibus ea urbe extorres exulesq; agebant, & Carolo rege in suā perducto sen-
 tentiā, illis reducendis operā cū presentibus dare cōcepit: à quibus duris renitentibusq;
 tandē extorsit, ut sese eius fidei & ut dixerunt, discretioni permitterent, fore spōdentes,
 ut suo cōstituta arbitrio seruariē: omnibus paulo post reductis, primorum ex ipsis filij
 aliquot & nepotes Guelfarū partium magistratui obsidum loco honeste per municipia
 habendi à pontifice sunt permīssi. Profectus inde pont. perpetuo iunere Lugdunū per-
 uenit, ubi attentiore in primis cura atq; diligentia de afferenda Hierosolymā rebus ope-
 est actū. Cōtulit uero se ad id cōciliū Michael Palæologus Græcorū imperator, & unio-
 ni orientalis ad occidentalē ecclesiā tredecima tūc eius gentis peierationi cōsensit, secu-
 tiq; illū nōnulli Tartaræ gentis Scythicæ proceres sacro baptismatis caractere superfu-
 si Christianos se & catholicos fore p̄fessi sunt. Sed & Rodolphus Hassiæ comes ab ele-
 ctoribus Germanis in Romanorū regē imperatorēq; declaratus ea cōditione à Grego F
 rio pōtifice in cōcilio est acceptus, ut sequenti anno in Italiam pacificus ueniēs Romā
 ad coronā inunctionemq; accipiendam se conferret, exinde rebus Hierosolymā quan-
 tā posset maximam opem ferret. Florentini interea Guelfi quo primum tēpore Grego-
 rii pontificē Italia excessisse crediderunt, Gibellinos non quidem armis, sed uarijs affe-
 ctos terrosq; incōmodis & cōminationibus ad fugam pepulerunt, his quos à pontifi-
 ce in obsides acceperant arctiore custodia conseruatis. Quod cum intellexit pont. urbi
 Florentiā sacris interdicens incolentes anathemate damnauit. Secutiq; Florētinos, uel
 potius eorū acti instigatione factiosi quidam Pisani, res & ipsi nouas intentauere. Ioan-
 nes em̄ Gallura causidicus, & eius sectatores nōnulli Pisis pulsi Florētīā confugerunt,
 quos Florentini Lucensesq; ad motus in Pisanis cōcitādos copijs prosecuti sunt. Gallu-
 ra autē morte subtracto, Vgolinus comes eadē rerum nouarum studij ratione Pisis eter-
 ctus est, quē Lucensis Florētinusq; inde maiori cōfouit auxilio, quod plures ipsum no-
 bilē in urbe agroq; cōplices studiososq; q̄ causidicum habere constabat. Itumq; est ma- G
 gnis utriusq; populi copijs ad Pifarum usq; moenia, & cum nihil in urbe moueret, castel-
 lis quibusq; immunitis illata uis & præda, hinc Lucam, inde Florentiam comportata.
 Quinetiā per id Lugdunēsis cōciliij tēpus, Bononienses Guelfi equitatus Florētini præ-
 sidio freti Lambertanos, Alinellosq;, & eius factiōis familias sexdecim præstantissimas,
 imperatorias, ut appellabant Gibellinos, urbe eiecerūt. Per cuius tēpora tumultus rex
 olim Sardinia Entius, quē Frederici secundi filiū à Bononiēnsibus captum fuisse ostēdi-
 mus, Bononiā confectus senio in carcere obiit, Gibellini uero Bononia eiectione oēs cum
 uxoribus & filijs benigne à Foroliuēnsibus sunt excepti. Quamobrē Foroliuū & Arli-
 minū Bononia per eā tempestatē solas in Romādiolis aduersarias habuit. Pulchre uero
 tūc, & p̄ utriusq; populi instigantis Florētini, & crudeliter obsequētis Bononiēnsis mali-
 gnitate pœna, ut uidet, diuinitus est inflicta. Venetorum nāq; monumēta omni suspici-
 one uel in hac una re carētia habēt, Bononiēses Guelfos & Florētinos equites magnū H
 exercitū obsedisse Foroliuū, in qua urbe cōficere quærerēt extorres Bononia Gibelli-
 nos, factaq; ab obsessis eruptiōe fractos fugatosq; Guelfos octo milia amisisse, quorum
 nōnulli pars maxima sunt occisi. Qd̄ aut̄ aliūde nobis cōstat, Bononiēses à Foroliuēsi
 obsidiōe repulsi, amplū in Romādiola dominiū pdiderūt. Primaq; omniū Ceruia, maxi-
 mū Bononiensi uectigal ex sale solita præbere, Venetis se permisit. Acta est etiam tunc
 temporis in Lugdunensi concilio Anconitanorum cum Venetis causa, abbasq; Nerui-
 siæ, cui eam pontifex commisit Gregorius cognoscendam. Anconitanos nil iatis soli-
 de probantes reiecit, permīssa pontificis auctoritate Venetis cura, eam de qua diximus
 maris Adriatici oram à Saracenis piratisq; simul cum uectigalium portoriorumq; suo-
 rum iuribus defensandī. Quo tempore pontificis Gregorij cura induciæ Venetos in-
 ter & Genuenses Cremonæ sicut docuimus cōstitutæ in biennium prorogatae sunt. Re
 in concilio bene gesta pontifex Gregorius iter ad Italiam est ingressus. Cū uenisset Bel-
 locadorū expectantē ibi Alphonsum Castellæ regem audiuit. Qui multis est questus,
 pontificē ipsum male & perperā facta Rodulfi electione accipiendam, nullam ut debue-
 rat, habuisse electionis suæ ad imperiū rationem. Eum uero pontifex tam multis placauit
 rationibus, ut prætensum ius suū nouo imperatori designato cedere cōsensit. Inde
 per

A per Viennā Lausanāq; transmissis alpibus Lōbardia Hetruriaq; pont. iter fecit, quē Florentini pro sua ad ecclesiæ cōmunionē cōciliatione frustra in cōcilio oratū, secus Florētia mœnia transeuntē placare nequiverunt. Cūq; Arretiu peruenisset sanctus & summa dignus ueneratione pont. diem ibi obiit. Ad cuius celebre etiam nunc sepulchrū sanctitas sua quanta fuerit, miraculis crebrescentibus est ostensum. Sed interrupta pontificis Gregorij morte rebus Hierosolymæ afferendæ opis spe maxima, trium ex pōtificibus Romanis intra quintumdecimū mēsem defunctorū incōmoda, uacatio quoq; sedis sex cōtinuata mēses sequūt. Primusq; decimo susceptus Gregorio apud Arretiu Petrus Tarrantasiēsis episcopus Hostiēsis, Romā illico se cōtulit, cui in beati Petri basilica cōsecrato fuit Innocentio nominis ordine quinto nomē. Per cuius tēpora bellū Venetos inter & Genuēses prope innouatū est. Iacobo em Cōtarenō eodē quo & hic pont. anno salutis quinto septuagesimo, & duodecies centeno in Venetiarū ducē creato, duæ Genuensium triremes tardā unam mercimonijs onustam de Venetis apud Messanā ceperunt. An. sal.
M. cclxxj.
B Ad cuius rupti fœderis famam Michael Palæologus imperator Græcus, suū & ipse fœdus, ut apparuit, uiolaturus ad arctā usq; Acarnaniā classe peruenit. Veneti uero xxv triremiū classe intra dies xv armata, oratorē Genuā ad res repetendas miserunt, quæ si nō essent redditæ, bellū indicī iussim: satisq; fecit Genuēsis, & orator in reditu fœdus cū Pisano in quinquenniū renouauit. Et si autē Carolus rex omnē penē Hetruriā uicariatus imperij titulo sicut pridē obtinebat, Lucēses tñ eo, ut uidetur, instigante bellū aduersus Pisanos pōtificis Gregorij morte audita mouerant, quod & ab illis acerrimū referebatur. Quare prima huius pōtificis cura fuit, sumptis ab ipso rege nūcijs duos addere, q in Hetruriā simul delati, dictos populos ad pacis fœdera perduxerūt. Ea Pisani iniuncta cōditione, ut Vgolino comite, cæterisq; secū exulibus in patriā restitutis bona redderent omnia, quæ prius cōsueuerāt possidere. Sub ipsumq; tēpus Florētini legatione solenni Romā missa, absolutionē ab excōmunicatione, & interdicti amotionē ab ipso pōtifice Innocētio impetrarūt. Qui secunda die sexti mensis, q̄ fuerat designatus, in Lateranēsi palatio defunctus, Othobonus ex Fischea gente comitū Lauanię Genuēsi in quintū Adrianiū pōtificē est assumptus: hic pont. præsentē Carolo rege Romano senatore Laterani electo Viterbiū priusquā esset consecratus accessit. Quod quidem nulla potius ratione aliā uidei fecisse, q̄ ut se tantisper à regis subiectione subtraheret, cuius nimium excessuumq; potentatum cuperet imminuere. Ad Rodulfum em illico miserat, qui contra ac Gregorio decimo promiserat uenire in Italiā distulisset. Sed is bello aduersus Bohemię regē implicitus imperij iura, & pariter debitos ecclesiæ fauores spernere uidebat. Et accedebat tñc Caroli regis magnitudini, qd̄ paucis innixus uel urbibus, uel oppidis, quoru umbrā potius q̄ dominū in Achaia habebat, & Cōstantinopolitanū aspirabat imperiū, cōstituerat per id tēporis bello Palæologū agitare: quę & alia dū magno Hadrianus molit̄ animo, ad quinquagesimū, uel ut aliqui habēt quadragesimū pōtificatus diē Viterbij obiit, habuitq; successorē Petrū Portugalensem Thusculanū episcopū cardinalē, quigesimus primus Ioānes uoluit nominari. Is uir alioquin doctus, & uirorum doctrina cultorū amantissimus, uita & moribus leuis fuisse dicit̄. Primā uero in pōtificatu curā suscepit Michaelē Palæologū ad promissam cōstitutamq; in Lugdunēsi cōcilio unionē ita hortari, ut nisi eā seruasset Carolo ipsi regi fauorē fuerit præstiturus. Per eiusdem pōtificis tēpora Veneti Anconitanos bello mariq; acerrimo profecuti sunt, qd̄ ad orā Istriæ & Romandiolæ nauibus clandestine cū mercimonijs penetrātes, lata Venetijs legi, & uectigalibus portorijsq; fraudē facere præsumpserunt, delectoq; ad id bellū præfecto sex & uiginti triremes dux attribuit Cōtarenus, & machinæ ad urbis oppugnatiōnem onerarijs nauibus comportata. Dum autē portus magno oppugnatiōne conatu, tempestas derepente coorta nauigium in altū pelagus transuersum egit. sexq; triremes impactæ litoribus Senogalliæ perierunt. Immiserūt paulopost Veneti supplemento naues tardas & triremes, quibus aperto nauigantibus mari Anconitanus perbelle struxit insidias: omnibus em quæ sibi essent nauibus & trirētib; Venetorum, & præfecti classis insignia sunt aptata, ad quas applausu nautico occurrentes, cū duæ declinassent Venetorum naues captæ, & Anconā magno gaudio sunt perductæ, cuius cladis bifariam acceptę indignatio senatū perpulit Venetum, ut reuocatus cum classe prima præfectus in

carcerem

carcerem sit cōiectus, & noua instructior expeditio in Anconā ducēda paulo post Venetijs est educta. Eodē quoq; tempore templarij Tyrum urbem pro expeditione Christiana administrantes solitā ante bellū Genuense iurisdictionē & portorum exemptionē Venetis in ea urbe redintegauerūt. Tergiuersatus est interea uerbis Palologus cū Ioanne Romano pōtifice, qui pont. ruina oppressus camera, quā ædificari curabat, octauo pōtificatus mēse exacto, Viterbī interijt. Cardinalesq; illico Romā accesserūt, nouū in Laterano pōtificē delecturi. Et Carolus rex senatorio functurus munere cōclauis custodiā curā habuit, quæ rebus ecclesiæ multū, sibi plurimū obfuit. Dum em̄ aperte pertinaciterq; Gallicum potius q̄ Italicum creari pōtificē cōtendit, electio sextū prope mensem cū magno rerū orbis Christiani damno atq; incōmodo est dilata, & ipse maximū inde nō magis patrum, q̄ populorum Italię odiū incurrit. Subsecuta aut̄ est eius erratum tam repentina q̄ digna correctio, Ioanne Caietano Cardinale sancti Nicolai in carcere Tulliano in tertiū Nicolaum pontificem declarato. Is em̄ gente oriundus Vrsina in Romanis præstantissima, animi dotibus corporisq; ornatissimus fuit, ad eodē ut multa fecerit, plurima intentauerit, suā prudētiam & animi magnitudinē ostendit. Nihil t̄ in pōtificatu duxit antiquius, q̄ Caroli potentiā imminuere. Idq; sua ingenij dexterritate intentatum atq; perfectū est. Vicariatū em̄ imperij in Hetruria illi obligaturus Rodulfus in Germanis designatū imperatorē excusationi suæ prætendit, quem simulauit opē Hierosolymæ rebus ex cōstituto adferre, requisitū respondisse, Id à se nec fieri posse nec debere, nisi usurpatā in Hetruscis autoritatē Carolus dimisisset, quā simulationē pont. utrinq; cōtinuauit. Rodolphus em̄ hoc ipso Hetruriæ à Caroli uicariatu liberata factō delinitus Romandiolā & Rauēnatū exarchatū pōtifici & ecclesiæ reddidit. Nāq; post fractas apud Foruiliuū, sicut ostendimus Bononiensiu Florentinorūq; copias, omnis Romandiola imperatoris secuta erat partes, & minima quæ singuli darent populi tributa percipiēs Rodulfus, eos priuilegio sub imperij titulo liberos esse dixit. Cuius rei geste ordinē in Foroliuensiū monumentis extare uidimus. Nicolaus itaq; pont. Beroldo Vrsino nepote in Romandiolæ Comitē declarato, cū nuncijs & literis Rodulfi missis, omnē Romandiolā p̄ ecclesia recepit, cui & Bononia tūc pariter fuit dedita, post quē Latinus cardinalis alter Nicolai pōtificis ex sorore nepos in Hetruriā uicariatu imperij liberā sedis apostolicæ legatus accessit. Is em̄ cardinalis præstantissimus, & auunculi pōtificis uirtuti respōdens, omni Hetruriæ ad pacē quietēq; perducta, Gibellinis Florentiā ac in cæteras urbes reductis, ecclesiæ magistratus imposuit, à quibus Hetruriā quādiu is pōtifex uixit, p̄ ecclesia est retēta. Venerat t̄ paulo ante pōtificis mortē in Hetruriā uicarius à Rodulfo missus, quē utrū pont. fuerit admissurus mors eius incertū fecit. Senatus uero officitū regi abrogaturus pont. oportere dixit Romanos cōcites subornari. Et se ipsum p̄nunciāns Senatorē, magistratus munera pluries per se q̄ per alia obiuit. Venerūt ad eius creationis nouitatē de more Veneti oratores, q̄ diu speritū ad salutationē reuerentiāq; sicut & alij nō admitterent, à Cōtarenō duce suo reuocati urbe profecti sunt, sed eos de itinere reuocatos pont. admisit, multis & dulcissimis uerbis de Anconitanę urbis Romanæ ecclesiæ iuris oppressione redargutos, & respōdere prohibitos reiecit. Siue aut̄ interea parauerāt eduxerātq; Veneti, siue post q̄ intellexerant, quæ suis apud pōtificē cōtigerant oratoribus, certū est octo eorū triremes q̄ die oratoris Anconitani Venetias legatos de pace acturos, quæ p̄modū cōstituta erat, cū est allatū duas Anconitanorū triremes tardā de Venetijs secus Sicilię littora prædatis esse: quā ob rē & dimissi sunt re infecta legati, & triremes quatuordecim Venetijs eductę in Anconitana castra expeditionēq; aduolarūt, quarū duas paulo post incaute ab alijs separatas Anconitanus silentio inter custodias dilapsas cepit, in portūq; perduxit. Et paulo post æquis cōditionibus cōstituta est. Scribit Ptolemeus Lucēsis, Nicolaū pōtificē, nisi eius cōsilia mors occupasset, reges duos unū Lōbardię, alterū Hetruscis fuisse daturū, quo regib. Siciliæ atq; Germanis imperij titulo abutētib. euerēdi Italiā sicut sæpe fecerant, facultas adimeret. Innuitq; Vrsinos eum potius fuisse, q̄ alios ad id fastigij euecturū. Quinetiā cōstat pōtificē ipsum deturbādo Sicilia Carolo nonnihil int̄ijt dedito Petro

A Petro Arragonā rege Ioannis Porchitij opera suaso, ut iure hæreditario Cōstantiæ uxoris suæ prætenso, id regnū recipere adniteretur. Cōstituit uerò is pontifex lege promulgata, neminem regio sanguine ortum, senatorē urbis de cætero fieri, & alijs quicunq; fierent anni tempus in magistratu concedere, nullius etiā futuri pōtificis autoritate licere. Qui opera Romę reliquit, ut in ea ætate conspicua, erecta instaurataq; apud S. Petri basilicam, apudq; Lateranum palatia, & Suriani in Cunino monte oppidi arcem communiuit, in qua tertio pōtificatus anno ppè exacto, apoplexi correptus uitā interrupit, multis uirtutū operibus, si longior fuisset, gloriosissimè decorādam. Delecturi nouum pontificē cardinales in Viterbio coacti, tēpore debito cōclauē ingressi sunt, cuius custodiæ cura Richardo demādata est Hānibalensi Romano proceri, apud Viterbienses ita gratioso, ut illi potius, q̄ ecclesiæ subditi uiderent. Isq; malo exorsus initio, quod electionē turbauit, Vrsus Nicolai pontif. defuncti nepotem Viterbiensi prætura eiecit, sibi a patre pontifice demādata. Tulerunt id grauiter, sicut debuerunt, Mattheus cognomēto Rubeus, & Latinus cardinales, quorum hic ex sorore, sicut ostēdimus, ille ex fratre pōt. Nicolao fuerant nepotes, & aliorū ex Italis cardinalium conclauē inclusorum, quos penē omnes Nicolaus creasset fauori innitētes, fieri electionē, nisi Vrsus restitueretur, impediēbat. Quod quū intellexissent Viterbienses, conclauē irrumpētes, eductos ui & furore Vrsinæ factionis cardinales in custodia habuerunt. Et Romę interea Hannibalenses factio potētissima cōtractis undiq; auxilijs tumultū in urbe cōciuerāt, nihil aliud adnixi, q̄ ut eiectis, sicut dicebant, dominio Vrsini reipub. forma in urbe constitueretur. Aliquotq; cōmissis cædibus & incendijs, tandē Vrsini cum omni factione sua Præneste secesserūt, quos factio Hānibalensium est insecuta. In Capitolio autē Apulus quidā nobilis uices tunc senatoris gerebat, cui & creatus pōtifex uicariatus urbis autoritatē concessit. Sed & is illico in Hānibalensium castra se cōtulit, gestaq; sunt eo præsentē sub Prænestinis mœnibus prælia, & regio undiq; est uastata. Nam Viterbij interea patrū cōcordia erat secuta, qui ad quintū & dimidiū diuisionis mensem Italicis Vrsinorum absentia superatis, Gallicum pontificē creauerūt Simonem tituli S. Clementis presbyterum cardinalem, fuitq; quartus Martinus pōtificatus nomine appellatus, uir bonę ut cōstitit mēris, & omnia probè in pōtificatu gesturus, nisi Gallicos reges nimijs fauoribus psequi curauisset. Noluit tamē Viterbij pōtificalibus insigniri, quod Viterbienses cēsuerit ob factam in cardinales Vrsinos uiolētiam excōmunicatos, & Urbem ueterem delatus, ibi coronam accepit. Scribit Ptolemeus, quem & nōnulli postea secuti sunt, Carolum Sicilia regem, quū in noui amicissimiq; pōtificis amplexum cucurrisset, oblatā ab eo senatoriam dignitatē administrasse, quod quo fieri potuerit modo, Lateranēsis ecclesię munimenta, quæ sumus secuti supra ostenderūt. Hannibalenses em̄ postquā Vrsinos munissima urbe Prænestina deturbādi nullā sibi facultatem adesse uiderūt, nouusq; illico cōcitus est tumultus, in quo Ioannes Cincius Latini cardinalis Hostiensis illius qui Viterbij tentus fuerat, germanus frater, in Romani populi capitaneum est creatus. Apulo illo pont. Martini uicario, & senatoris uices gerēte, in publicum carcerem firentiū humeria cōportato, ad primū ipsius Ioānis Cincij regiminis tēpus studia partiū Romæ cruduerunt, multisq; in locis cædes & incēdia sunt cōmissa, & ad infimas Capitolij collis radices, qua parte nunc est, ut cliuus in urbē ducēs, ædibus frequentiorē, mercatum nūc appellāt, domus aliquot crematę, aliquot ferro sunt dirutę, quas ruinas eo loco nūc deformes esse uidemus. Pontifex interea Montisfalscorū oppidū aduenerat, in quo cōspectu lacus Volsinensium, & cōsitionum multitudine amœnissimo æstatē egit: nec eius uicinitate ueritus est Ioannes Cincius, qui Romanas cohortes in agrum Viterbiensem duxerit, quo illatam Latino fratri suo ulcisceretur iniuriā, uastataq; in Viterbiensi agro ingēs, & cædes in defensantes rem suā Viterbienses sunt cōmissa. Capitaneo Romæ reuerso, Martinus pont. Romanis rebus prudentissimè consuluit: Mattheum nanq; Vrsinum cardinālē Romam mittens, paci ut se facilem præberet admonuit, quam Ricardū prædixit Hānibalensem a se humiliter petiturū, & Ricardū quod diu per nūcios poposcerat contractū a conclauis uiolatione excōmunicationē remitti a pōtifice rescijt, dum modò humiliatus Mattheum placare curaret, paruoq; amicorū negotio factū est, ut Ricardus capite pedibusq; nudatis, corrigiam deserens in laqueum a ceruice pendentē ad

Blondus.

Ee

Matthet

Matthæi pedes procidēs, & amicitia redintegrarit, & ab excōmunicatioe fuerit absol-
tus. Id quamprimū factū esse intellexit pontifex Romano populo per nuncios & literas
liberū fecit, ut à duobus ex nobilitate Romana in populo gratiosis grauibuscq; uiris pu-
blico concordiq; ciuium inermium cōcilio in senatores annuos delectis, auctoritate etiā
apostolica gubernarent. Populiscq; Hannibalem Petri Hānibaldi filium & Pandulfum
Sabellū creauit, quorū magistratus tempore res Romana quietissimē simul & iustē gu-
bernata effloruit. Affectauerat quod supra innuimus, Carolus Sicilię rex Cōstātinopo-
litano imperio manus injicere: quare pōtificis Martini fauore nimio abusus eū impulit,
ut Michælē Palæologū sponsiones seruandæ unionis in Lugdunensi cōcilio factas nō
implentem excōmunicauerit. Quod quū Petrus Arrago rex intellexit eodē Ioāne Pro-
chitio qui cū Nicolao tertio inchoauerat, & Benedicto Zacharię Genuense operā na-
uātibus bellī paciscq; societate cū Palæologo sociatus est. Classēq; illico Petrus ad Tar-
raconem cōmuni utriuscq; impensa armare cœpit. Ferunt Martinum pont. Carolo insti-
gante Arragonem quid ea sibi uellet parata classis per nuncios interrogasse, cui ille mi-
raturum, si cordis sui cogitationē cōsciam esse suspicaret: potuit nanq;, quod breui post
primaria ipsius cordis sui cōsilia te cturus fecit, respōdere, se eā in barbaros Africę Sara-
cenos destinasse. Duxit nanq; in Africā tam diu ibi futurus, quoad Panormitanos rescis-
set rebellionē inchoasse cum Ioāne Prochitio constitutā, & ad Hipponem usq; delatus
mortalium rerumq; prædam ingentē abegit. Inuolutæ tunc etiā erant Hetruria, Umbria
& Romandiola motibus ad Nicolai tertij pont. mortē inchoatis, & apud Mediolanum
Turianos, gentem in urbe nobilē potentissimāq; uicecomites Luchinus, Maphæus &
Ioannes germani fratres ui armiscq; expulerāt. In Hetruria uerō missus tertio Nicolao ui-
uente à Rodulpho Imp. designato uicarius apud Miniāte oppidū se à principio conti-
nuerat, qui per tentatos ad Nicolai pont. mortem Florētinos Lucensesq; Imperatori o-
mnino rebelles repperit. Quare Germanorū equitatu, sed paruo quem habebat frenis,
quū castris nequiret ad urbes metatis, bellū factis incursionibus utrisq; intulit. Vnde
nouata sunt in Hetruria Guelforū inter se fœdera, & cōiunctæ Florētino Lucēsis copię
in Pisiēses uicario imperiali, ut uidebat fauētes sunt ductæ, pressumq; obsidione, & præ-
lijs agitatū nobile id ditissimumq; tunc oppidū expugnatum est, quod à militibus præ-
dæ auidis direptū duces exercitus, ne tāta affectus iniuria Pisiēsis populus uires resume-
ret, dirui curauerūt. Hæc primo pont. Martini anno salutis primo octogesimo & duode-
cies cēteno gesta fuere. Eius qui secutus est anni principio, Perusini in Fulginates delati
post editā in agro uastitatē obsederūt urbem, quæ ui capta muro alicubi diruto reddita
est immunita. Excōmunicauit pōtifex illico Perusinos, sacrisq; eam urbem incolētes in-
terdixit: sed missi oratores tā multis apud pōtificē institerunt, ut eos pecunia ingenti mul-
ctatos ecclesiæ cōciliauerit: quin etiā ut multa damnū ciuitati restauraret, ad eam se cō-
tulit multo ut dixit tēpore habitandā. Apud Romādiolos interea res cū ecclesiæ & pō-
tificis dignitate successerāt. Guido nāq; de Appia Gallicus, Carolo Sicilię rege militare
solitus ea cōditione in Romandiolā est missus, ut rebus ecclesiæ in ea restitutis, in Gal-
lias sibi redire liceret. Erātq; sibi equites octingenti, quibus & magnū pōtifex reddiderat
peditatum: Guidonē enim Feretranū, qui rebellionis in ea prouincia post Nicolai tertij
mortē autor fuerat, omnino pelli uolebat, fore sperās, sicut & fuisset, ut eo pulso Romā-
dioli omnes ecclesiæ & pōtificis obedientiæ subderētur: & Feretranus quidē singulari
uir astutia nullo in oppido, nulla in urbe expectauit, ad quā Guido Appia ducere cōsti-
tuerit, pariterq; nullū oppidū, nulla ciuitas præsentia Feretrani destituta, parere ac subdi
ecclesiæ distulit, præter unicā urbem Forumliuuium, ad quā præsentia Feretrano pōtificis
accessit exercitus, qui & magno usus furore suburbium recepit, tūc populo frequentissimū
portē appositū, que rectā ducit in mōtes, suburbioq; cōmissis crudeliter cedib. spoliato,
urbē Guido Appia sedēdo, & simul oppugnando capere cōstituit, nec flecti potuit à ci-
uibus deditiōne pulso Feretrano pacificam offerētibus, quin urbem ui captā diruere mi-
naretur. Dum ea Foroliuū cōtinuatur obsidio, cōstitutæ cum Siculis à Ioāne Prochitio
aduersus Carolū regē suosq; Gallicos machinationes in facinus memorabile eruperūt.
Panormitanis enim ducibus Siculi multarū urbium & oppidorū quicq; primarij Gallos
exosi

Anno salutis
M. cclxxxii.

A exoss, quorū insolētiā, avaritiā, & inauditā in quasq; mulieres lasciuā tolerare nequitēt,
 ad unū tollendos cōiuratione inita inuicē spopōderūt, dictaq; est patrādo facinori cer-
 ta diei hora omnibus cōiuratis in tanta urbū oppidorūq; distātia pariter responsura,
 ut quā primum uespertinā diuinę laudis horā esse cāpanis ritu Christiano significari per
 ecclesias audiret, singuli populi Gallos apud se repertos & ubiq; obuios obrūcarēt: nec
 defuit, aut fraudē fecit publicę spōsioni, adeo ut Gallis, q; in Sicilia ubiq; erāt cuiuscūq;
 etatis crudeliter sublati, in eos quoq; scuitū sit, q; utero clausi materno semine cōcepti
 Gallico credebāt: Cui ppē diei alterā in Gallis cōmissam apud Forumliuū cēdē, respō
 disse uidemus. Erat Forolūij Guido Bonatus astrologorū suę etatis primarius, extātes
 cuius libri ceteris eius facultatis & doctrinę libris facile p̄ferunt. Is patrię amatissimus
 cōclues admonuit, ut omni certamine aliquot diebus omisso, a se designatis dieb. parati
 armis, promptiq; animis, quū iussisset eruptionē in hostē facere properarēt. Quancūq;
 Lateranēsis ecclesię monumēta literis scripta ad diem Kal. Maij secundā populū erupit
 se, & Guidonē de Appia cum Gallis propē omnibus interfectū indicāt. Eiusq; rei gestę
 Dātes Florētinus poeta uulgaris nostrę patrię honoris gratia meminīt. Quancūq; porta
 suburbijq; locus ab eo factō rupta in hęc tēpora nomē seruat. Rediit in urbē paulo post
 Feretranus, & multa de Romandioliis, ut cōsueuerat, possedit. Carolū regē quādo sui ad
 interuentionē in Sicilia celi sunt, solus inter scriptores in Hetruria fuisse Villanus dicit.
 Ptolemeus uerō locū omittit, narratq; regē ipsum ad subitū malī nūciū ex prouincialib.
 Gallicis sibi militare solitis, ex omniq; suo de Italia regno atq; ab Hetruria ingētē cōtra-
 xisse exercitū, quem Rhegiū usq; p̄miserit tādū expectaturū, quousq; nauigium illo
 transportādo cōtrahere potuisset: nāq; quicquid fermē nauis prius habuerat, circa Sici-
 liam amiserat. Transmittens postea Messanā terra mariq; obsedit, cuius capiendę urbis
 spes omnis uel inde subito est sublata, qd suis Galli clamoribus in celū sublatis interne-
 tionē Messanijs cōminabantur reddere, quā eos cōdonandam abolendamq; uel iureiū-
 rādo & omī testatiōe oportuit polliceri. Arrago rex interea in Sardinā ex Africa se cō-
 tulerat, nauigiū tādū reficere, quoad a Siculis uocaret. Quare dum Carolus freto traj-
 cit, a Panormitanis festinare rogatus, eodem penē tēpore, quo Carolus Messanę, Panor-
 mi fuit: nec mora, titulo coronaq; Sicilię regni quo ceteri antea cōsueuerāt reges more
 & apparatu appellari insigniriq; est passus: inde acceptis quę ex omī Sicilia cōfluxerant
 copijs, terra & mari mouēs in Carolū ferri cōepit. Vix dumq; prima liquerat castra, quū
 est renunciatū, Messana obsidiōe liberata, Carolū in proximis Calabrię littoribus cōse-
 disse. Et per id tēporis Carolus Salerni princeps uelocissimis a rege Carolo patre nūcijs
 accersitis, aliquot ex prouincia Narbonēsi cohortes in Italiā traduxerat, qui per Florē-
 tiam genitori deditissimā, perq; urbē Romā primū in Neapoli de itinere quieuit. Petrū
 interea Arragonē omni Sicilia potitū Carolus ex Calabria cōpellatum literis perfidię
 coarguerat, quod affinis cōsanguineusq; dolis quęstis machinationibusq; regnū subri-
 puisset. Cui Arrago causę suę honestati p̄tēderat hęreditariam Cōstantię uxoris suc-
 cessionē, quę illi a Māfredo patre, & Cōradino auunculo cōpereret, addiditq; multa in
 literis extātia, quas uidemus de Sicularum precibus, quas exaudire homo pius & regio
 ortus sanguine a calamitosis & inaudita pressis miseria nō potuerit. Qua ex uerborū cō-
 trouersia cōuentum est, ut duello & armis decertata orbi publicā & notoria per alterius
 uictoriā eorū iustitia ostenderet. Et p̄ter duellū, quod reges ipsi depugnarēt, centum
 quilibet eorū milites ducere debebat, qui pariter inuicē decertarent. Locus per cōmu-
 nem utriq; affinē Anglię regem indifferēter tutus, Burdegala urbs Vasconię est dicta.
 luitq; ex Italia in Vasconiā Carolus, & Ioannē Gryllū conueniens regis Anglię in Va-
 scouia Marescallū, sese cum aduenisset Petrus cōstituta exequi paratū obtulit. Arrago-
 nem quidā scribūt noctu accessisse incognitū, a Gryllo illi regis Frācię propinquātem
 ad iustum sibi metū p̄tendisse, cuius ratione a loco nō tuto sese detrectati certaminis
 purgatū esse p̄dixerit. Quidā uerō ipsum regem ultra regni sui fines nō accessisse cō-
 tendūt. Miserat pōtifex Martinus, quo tēpore Carolus in Gallias Burdegalamq; acces-
 sit, Gerhardum Parmēsem cardinalē sedis apostolicę legatū, & Caroli illius filij, & regni
 gubernatorē. Petrusq; Arrago Rhogeritū de Loria Sicilię & classis instituerat Admir-
 thātū, qui duelli cōstituta euauisse intelligēs in portū usq; Neapolitanū classe delatus

Vesperu simily

est. Contraxit illic Carolus princeps quicquid trirēmiū nauisq; ubiq; habuit, praelioq; E
 à cardinali legato prohibitus decertare, paululū destitit: mox uero illius sprete auctoritate
 atq; resistētia, ad eodē praeceptis ruit in praeliū, ut nullo penē cōmissio certamine, cū magna
 nauigij parte captus, in Siciliā & breui post in Arragoniā fuerit perductus. Carolus pa-
 ter interea huius rei ignarus, datas à rege Frāciā, acceptas ingentes copias mari terraq;
 in Italiā ducebat. Iamq; Corsicā praeuertens Italiae littora prospectabat, quū sorte ob-
 uisus mercator Pisanus de nauis uociferatus, eū filij casum paucis edocuit uerbis, quē eo-
 dem die de industria missi à legato plurimi nunciarūt. At Martinus pont. nō magis Pe-
 tri Arragonis iniusticiam ægrē ferens, q̄ Gallicorū damni & iniuriā acceptā impatiēs,
 Petrum excōmunicatum, regnis quoq; hāreditatis paternae priuauit, in quibus regē in-
 stituit Carolū secundū, regis Frāciā primogenitū, eademq; regna quādiu in Petri Arra-
 gōis potestate & obediētia perseverarēt, ecclesiastici interdicti incōmodo sunt dānata.
 Quinetiā ne quid deesset mali, quod ab irato pōtifice posset infligi, aeternae beatitudinis
 pramīa illis sacrosancto decreto pmissa sunt, qui cruce insigniti in Petri Arragonē ho-
 stilia intentarēt. Et suus pōtificis dux belli Guido Mōtefortis in Romādiolā cum exer-
 citu missus, rem interea bene gesserat, nō magis ui & armis q̄ Feretrani prudētia, qui suis
 Mōtisferetri oppidis pactione retentis, cetera de Romādiola in pōtificis potestate fieri
 curauerat, inter quae Forumliuij fuit, quā urbē Mōtefortis in Guidonis Appij & Gallie-
 corum necis ultionē mōenibus spoliauit, Urbē uerō cū recipere pergeret Mōtefor-
 tis, cōmissio praelio est repulsus. Qui eam exercitu cinctā Foroliulo parem reddere cōmi-
 natus est. Agri tñ, oppida & castella à Feretrans remotiora breui in potestate deditione
 sunt facta: nec dubium cuipiā tunc fuit Guidonis Feretrani mores callenti atq; ingeniū,
 quā urbem ipse, sicut & uicina sibi oppida, spe praebita & immixtis noctu praesidijs su-
 stentaret. Sed dum ea protrahit Urbini obsidio, Rubeus Anguillarius in Hetruria Co-
 mes Mōtefortis focer obiit, ad cuius retinēda comitatus oppida in Saonā, & eam mari-
 timam, nunc Senensem oram urgentia cum parte exercitus aduolauit. Partē uerō illius
 maximā Comiti luuenatij attribuit, cū quibus obsidionē cōtinuauit. Eodem quoq; tem-
 pore bellū inter Genuenses Pisanosq; ad Corsicā inchoatū est. Et Carolus rex Neapoli
 appulsus ciuitate cōfirmata, quā repperit titubātem, in Apuliam se cōtulit, copias inde
 nauigiūq; cōtracturus, quo in Siciliā trāsportaret exercitū, sed febre correptus interijt.
 Cardinalisq; legati opera & diligētia Carolo secundo in Arragonis carcere agēti, regnū
 id cōseruatum est, Philippū uerō regis Frāciā filium comitē Atrebatēsem ad eius regnū
 custodiā accelerare iussus, paucē à Gallijs copiae sunt secute, qd plurimis pater ad delictū
 natum in Arragoniā bellū indigeret. Id em regnum filio primogenito acquisiturus, cui à
 Martino pont. cōcessum erat, maximos fecerat apparatus. Et quartus Martinus pōtifer
 morte interim subtractus, suū regē Carolū est secutus. Ad eius mortis nūciationē Gui-
 do Feretrans luuenatij comitē copiarū ecclesiae Urbinatū urbē obsidione prementū
 ducē aperto impetijt bello, quē & repulit praelio superatū. Ea q; ciuitas in Feretrani im-
 testatem facta excidium eualit, quod illi à pont. Martino, si superuixisset, certissimū im-
 minebat. Nec fuit diuturna sedis apostolicę uacatio, qd cardinales motus ueriti, quos a-
 lias diuturnior sedis apostolicę uacatio dederat, Iacobū Sabellum ex uetusta procerū fa-
 milia Romanū in pōtificem, cui quarto Honorio fuit nomen declarauerūt. Erat tūc Ro-
 mae alter senator Pādulfus Sabellus, pōtificis germanus frater: per cuius tempora magi-
 stratus Romana res iuste & quietissimē fuerat administrata. Quare pont. Honorius ad
 annum salutis quintū octogesimū, duodeciesq; centenū Romā accedens apud sanctam
 Sabinā in Auentino habitauit, quas ab eo tunc edificatas aedes nunc desertas dirutasq;
 uidemus, fouitq; hic pont. Gallicorū regum ubiq; partes. Rodolphus autē solo titulo tūc
 Imperator cācellarium suum in Hetruriā mittēs, principalē de fisco suo Genuensem oēs
 qui pecuniā attribuerūt in libertate dimissos imperij fideles pronunciauit. Per quā occa-
 sionē Lucenses duodecim milibus auri datis, libertate donati sunt. Et Florētinus popu-
 lus ad quietē iam perductus, nouā inchoauit saluberrimāq; regiminis formā, quē in no-
 stra quoq; tempora, licet aliquādo prout ostēdemus, à Gallicis regibus interrupta perue-
 nit. Creati em sunt sex magistratus bimestres futuri, quib. artū primorib. fuit appellatio,
 & septimus breui additus uexillifer iustitię uocatus. Interea Philippus rex Frāciā bellū
 Arragonē

Anno salutis
 M. cclxxxv.

A Arragoni illaturus per terrā Rōcillionis Pyrengos mōtes trāsmittere est adnixus, à quo
 rē clausuris ualido Arragonū p̄sidio firmatis repulsus cū esset, flexit in Gerundēses,
 eamq; urbē cinxit arctissima obsidione, cōmeatibus tāto exercitui necessarijs ad proxi-
 mum castris portū nauigio in id parato à Narbonensibus cōportatis. Dum ea obsidio
 tertiu iam protrahit mensem, Petrus Arrago cōmeatum, qui tunc maximo conatu dese-
 rebat, ut interciperet intentauit. Selectos itaq; ducēs quingētos milites terrā, quē portū
 & castra intercedit, medio occultus spatio insedit. P̄sidio inde calonibus à Frāco rege
 datis, subita eruptionē cōgressus, praeliū decertauit acerrimū, in quo maior utriq; pars
 meliores quiq; aut occisi, aut cōfecti uulneribus sunt prostrati. Accepitq; Petrus & ipse
 uulnera, ex quib. malē, ut ferūt, curatus, uel potius quia laboribus militiæ citius q̄ opor-
 tuit, se periculis exposuit, est defunctus, regnūq; Arragonū Fernādus natu maior, Sicu-
 lorum Iacobus ex testamēto accepit. Gerūda urbs interim pactione à ciuib. dedita est
 in regis Franciæ potestatē. Per quod item tēpus laboranti ex uulneribus Petro Arrago
B num regi nunciatū est, Honorii quātum pont. Romanum excōmunicacionem à quar-
 to Martino pont. factam in eum Fernandumq; & Iacobū filios, ac Cōstantiam uxorem
 innouasse. Sed & Philippo Francorū regi sua etiā per id tēporis infortunia euenerūt. Cū
 em multa & magna apud Gerundā in Arragones moliret, subita ac aliās inaudita morbi
 uis suū inuasit exercitū. Aeris namq; crassitudo suā adeo ostendit corruptionē, ut muscis
 nō uolantibus magis q̄ insidentibus omnia uel in cibum sumenda obtegerent, febrisq;
 passim, & mortes ubiq; exercitū inuasere: quā afflictionē dū animo æque ac corpore iā
 æger pergit declinare, Philippus & in febrē ipse corruit, quæ Perpinianū petentē oppi-
 dū, usq; adeo indies augetes comitata est, ut eò appulsi incolumitate medici desperare
 sint uili, tūc q; aliā super aliā, quod plerunq; rerū habet cōditio humanarū, infelicitas sub-
 secuta est. Eam classē, quā diximus cōmeatum à Narbona ad Gerundā obsidētē exer-
 citum cōparasse, Philippus à Pisanis Genuensibusq; maiori ex parte cōduxerat, & Ge-
 runda potitus, dimissam abire permiserat, cuius maximā partē Fernādus rex in sua re-
C ceptā stipendia classi addidit, quā Rogērius de Loria Siciliæ Admiratus audita regis
 Petri morte, subsidio Arragonēsis tūc adduxerat, cōgressaq; utraq; classis desidētē in
 portū Narbonēsi Frācorū nauigio uictoria facillimē est potita, quē clades accepta Phi-
 lippi regis Francorū mortē accelerasse credita est. Eodē etiam tēpore classes Genuensis
 Pisanaq; & publica ipsarū ciuitatū impensa armata apud Lamellū insulā Pisano portui
 uicinā cōcurrerūt, praeliūq; fuit sicut numero nauium uirorumq; ingens, ita desideratorū
 multitudine eximū. Pisani em post cōtinuatā perpetuo die pugnā, solē in occasum uer-
 gente, in portū se recipere adnixi, ad eam prorarū conuersionem fracti sunt, in fugamq;
 cōuersi, unde quinquaginta triremes partim ab hoste abactas, partim submersis amise-
 re. Quā in clade duodecim milia uirorū magis occisa, enecta q; q̄ capta tradunt. Ea q; cla-
 de accepta factū esse scribit Frācisus Petrarcha, ut nō modò uires equoreas, sed animos
 nauigādūq; propositū Pisani amiserint. Qui euerunt interea noui Francorū Arragonūq;
D reges, pariter adolescētes, & Angliæ rex Odoardus utriq; affinis in Vasconiā se cōtulit,
 pacem inter eos ea maximē cupiens ratione cōponere, ut Carolum Salernitanū princi-
 pem, cui regnū deberetur Neapolitanū, carceribus liberaret. Turbauitq; eam pacē sem-
 cōstitutam factus in Siciliā tunc tēporis impetus. Namq; Gerardū Parmensem cardi-
 nalem, Martinus quartus sedis apostolicæ legatū conseruādo Gallicis Neapolitano re-
 gno instituerat. Is itaq; & comes Atrebatensis regis Franciæ filius, eiusdē regni cōserua-
 tioni post mortē, sicut ostēdimus, Caroli deputatus, insulam Siciliæ ut reciperent intēta-
 runt. Nauigio em à Venetis mercede ac amicitia contracto & copijs ab Hetruie amicis
 ciuitatibus accersitis, ingētē cōstitūt exercitū, cuius partē legatus p̄fecto & duce Re-
 ginaldo Duclini Comite ad Catinæ urbis portū duci iussit. Ea q; urbs euestigio est rece-
 pra. Māserāt uerò Neapoli & per uicina Italiæ littora milites multi, quibus ad reliquū trās-
 portādū exercitū Reginaldus Cotina potitus, suū quo euectus erat nauigiū, redire cura
 ret. Et eodē tēpore Guido Mōtefortis uicariatus Hetruiciæ titulū in suis oppidis mariti-
 mæ Senensū regionis retinēs, Comesq; Bononiensis, & Philippus Comitis Flādrensis
 filius Comitis Atrebatēsis militie socij cū suo & ipsi nauigio ab ora Hetruiciæ maritima
 soluerāt, copias & ipsi in Siciliā nō minimas, & legati exercitū cōportātes. Sed quo tem-

pore classis Gallica soluit, ut diximus, à Catina Italiã repetitura, Rogerius de Loria Sici-
 liae pro Iacobo rege Admirrhatus à Narbonensi rediens uictoria, ad tumultu se confere-
 bat, quẽ intellexerat in Sicilia excitatu, q̄ uisam à longe Gallicã classẽ, effusa affectus
 navigatione nullo labore defensoribus uacua interceptit, & eadẽ qua à Narbonensi expe-
 ditione mouerat, fortuna usus, alteri item obuiauit classi, qua Mõtefortis Bononiensis &
 Flãdrẽsis comites ad Gallicanu & ipsi exercitu ducturi erãt, cõgressusq; huic, sicut & su-
 periori ex improuiso Rogerius ipsam uiris armata fortibus sicut & uacua cepit. Nec me-
 liore q̄ hæ classes fortuna usã sunt Gallicoru copie, Catina, ut diximus, de dita obtinen-
 tes. Arragonis naq; regis copie, quas urbiu Siciliae p̄sidio liquerat, Siculis populariter
 accersitis, Catina urbẽ obsidione cinxerunt, qua se penumero oppugnata ui cepisset, nec
 erat dubiu quin eandẽ superati occisione subituri fuissent obsessi, qua Gallicos omes in
 prima insule Carolo regi Gallico facta rebellione ostẽdimus occubuisse. Quare Aucl-
 nus Reginaldus dimissi importunẽ ac temerẽ nauigij sui, quo in Italiã reportaret in cõ-
 modu tunc primu intelligẽs, deditiõẽ ea fecit cõditione, ut cũ omni exercitu, qui terra
 iter fecit in Italiã redire permitteret. Sed & Bononiensis Flãdrẽsisq; Comites cũ primo-
 ribus ex sua classe captis pecunia redẽpti Neapolim rediere. Solusq; Mõtefortis in car-
 cere tẽtus obiit. Motus itaq; in Sicilia malo omine à Gallicis inchoati, pacẽ ab Odoardo
 rege, sicut ostẽdimus, inchoata turbauerunt. Interea quartus Honorius anno pontificatus
 sui secũdo uix dum elapso, in Auẽtino mõte apud S. Sabinam obiit: cardinalesq; inclusi
 eisdẽ in edibus noui pontificis electionẽ facere nequiuerunt. Suborta enim derepẽte per
 Aprilẽ aeris grauitas, eos penẽ omnes in malam ualetudinẽ prostrauit: quoru nonnullos
 interfecit, q̄ uerò superfuert, ut erant agroti, ad diuersa loca perlati sunt, qui post estate
 hyememq; exactã Februariõ reuersi in eodẽ loco pontificẽ creauerunt fratrem Ioannẽ Ascu-
 lanum ordinis Minorũ, cui Nicolao quarto inditu est nomẽ. Isq; illico se cum curia ad ur-
 bem transtulit Reatinã, & post annũ Romã reuersus, apud S. Mariã maiore curiam te-
 nuit. Per eius uiri alioquin boni tempora multa in orbe Christiano infelicissima accide-
 runt. In primisq; urbs Roma ciuiũ agitata dissidijs incẽdia atq; caedes plurimas pertulit.
 Vnicum tamẽ secundus habuit pontificatus p̄dicti annus latissimu, pacẽ Arragones
 inter & Gallicos reges constituta, licet eandẽ multo peioribus, q̄ qua principio oblata
 erat cõditionibus, ut rex Carolus acciperet, motus Siciliae effecerint. Naq; pactus est suis
 impetrare sumptib. Iacobũ Arragonẽ à pont. Romano, sicut Carolus genitor suus fuit,
 feudatariũ Trinacriae regẽ institui ac coronari. Quod si triennio nõ impetrasset, in carce-
 rem unde dimittebat, redire promisit, deditq; suis sponsionis seruadae obsides, Carolũ,
 cui postea Martello regi Vngariae fuit cognomentũ, & Loissium, qui post actã in beati
 Francisci religione uitã in sanctorũ numerũ est relatus. Ea uerò constituta pacis laetitia
 haudquaquã fuit Christiano populo diuturna. Tripolis naq; urbs Asiae insignis secũdo
 itẽ pontificatus quarti Nicolai anno obsidione & uiribus facta est in Soldani Babylonie
 potestate, qua quidẽ urbem ditissimã post cõmissam in mortalib. caedẽ maximã, postq;
 abactã asportataq; omnifaria rerũ p̄dã, igni primũ, post ferro absumi diruiq; curauit. H
 Progressusq; eodẽ furoris impetu barbarus Tyrũ, Sidonẽ, Barutũ, & earũ urbiũ oppida
 intra tertiu pontificatus Nicolai annũ cepit, & sicut Tripolim incensa diruit. Isq; princeps
 astu & prudẽtia equẽ ac uiribus & potẽtatu pollens, ne ea clade accepta nominis Chri-
 stiani principes occidẽtis in Asia cõcideret, induciarũ foedera in duos annos Ptolemaida
 habitatoribus Christianis cõcessit. Nicolaus tamẽ pont. per crucẽ de more assumẽdam
 edicto statuit, afflictis Christianoru Asiae rebus subueniendũ, iussaq; eius maioris fuerunt
 efficacie, q̄d mille quingẽtos ipse egtes ex publico ecclesiae filco curauit primos omnium
 Ptolemaidã cõportari, quos & multũ in magnũ exercitu sine certo p̄stantiq; ut oport-
 uit, aliquo duce secuti sũt. Qui quò plures, eò fuerunt p̄ciosiores. Ptolemaida urbs po-
 pulis tunc frequẽtata innumeris, quãtos nũc nõ temerẽ alat aliqua urbs Italiae, à septẽ di-
 uersis sibiq; ipsis inuicẽ contrarijs premebat potius lacerabaturq; q̄ gratulabatur magi-
 stratuũ gẽtiumq; generibus. Patriarcha em̄ titulo Hierosolymitanus sibi rẽporalẽ equẽ
 ac spiritualem uindicare quarebat gubernationẽ: eandẽ hinc rẽplarij, inde hospitalarij,
 & pariter Theutonici ab armatorũ tractatione, & sanguinis, ut dicebat, effusione repe-
 bat. Suã ad se solũ spectantẽ rex Cypri uel ea ratione uolebat, q̄d tertio ante anno regni
 Hierosolyma

A Hierosolymæ titulos in Comitibus Atrebatensibus contentione sponte sua, & paucis temeritate
 astipulationibus assumpserat. Rex quoque Carolus secundus Neapolim ex carcere reuersus,
 nihil ducit antiquius, quam Ptolemaidam mittere, qui de Hierosolymæ regni titulis cum Cy-
 prio rege contentente, paterna uitaque & proauita in illa urbe iura uel armis & uiribus con-
 seruarent, qua in re usque adeo exarsit animis, ut templariorum hospitaliorumque quos Cyprio
 regi magis cupere audisset, prædæ in regno suo Neapolitano direpta uastauerit. Consul
 quoque ibi habuere Pisani, qui maiore usus est ambitione, quam ibi quoque Genuensis aut Vene-
 tus uidebat. Milites itaque nouos Nicolai pontificis iustum in exercitum sine duce & rectore eius
 quæ requirebat autoritatis imprudenter missos, nullus qui continere sciret & posset, nullus
 erat qui uellet à flagitijs & sceleribus prohibere. Earum militum multitudo in Christianorum ca-
 dibus, rapinis, adulterijs, uolationibus & incendijs aliquandiu debacchata, in agrum Soldani
 aliquandiu, post parum interdium per furta & latrocinia penetrauit, atque eo usque progressa est,
 ut prædæ iumentorum mortaliumque, & rerum omnium tanquam iusto bello propalam abigeret.
B Tolle tamen patienter iniuriam, dissimulauitque diutius omnium spe Soldanus, resque per nuncios
 & abactam prædæ terque quaterque repetijt: & quando tandem non sunt redditæ, terminum præ-
 fixit, intra quem nisi fieret satis, se comminatus est Ptolemaidæ excidio postergatis, quas ipsi
 uiolasset, inducens accessurum. Alterum interea superiori simile pontificis Nicolaus commisit er-
 ratum, quod unicam de qua diximus, sui pontificatus felicitate labefactauit. Carolo namque secun-
 do gratificari cupiens, pacem interrupit, quam ille & Arrago constituerat. De qua re dicturi
 nonnulla in gestis rebus Hetruricæ memoranda, à Dante poeta, qui interfuit, diuersis in lo-
 cis scripta altiusculè reperemus. Guidone Feretrano rem Pisanam administrante, & Galura
 iudice cum suis complicibus in exilium acto, Vgolinum Comitem præstantissimum ea ætate
 ciuem suum cum duobus filijs, totidemque nepotibus Pisanis diuersarum partium carcere tentum,
 inedia mori coegerunt. Quæ res Florentinos, Lucenses, Senenses, Pistorienses, Volaterranos,
 Præfenses, & eius sectæ urbes & oppida Hetruricæ in nouum aduersus Gibellinos bellum, qua-
 to nunquam alijs studiosos suscipiendum incendit. In Arretino quoque primus belli impetus est desti-
C natus, exulibus maxime id poscentibus. Arretinis, qui aliquot circa Arretium obtinentes, nisi
 subuenirent, amittere timebant. Guilelmus Petramalus ea tempestate præsul, Arretio domi-
 nabatur, cui bonus Feretranus Comes ex Urbino, nonnullique ex proximis regionibus, & ex
 totis Florètia Gibellini cum copijs auxilio aduenerat. Fathiscens uero ad bellum predictum
 secundi Caroli carcere, sicut supra docuimus, liberati reditus in Italiam teperescere fecit. Namque
 is ad pontificem Perusij agentem pro confirmatione regni accessurus, per mediam Italiam
 ueniens, Florètiā se contulit, ubi paucos moratus est dies. Senensis inde uia proficisci præ-
 rantem, Florètini deterruerunt, exploratum sibi esse dicentes struxisse Arretinos insidias,
 quo illum in Senensi agro conficerent, per quam ducendi regis occasionem accersiti sunt Flo-
 rentiam Guelforum Hetruricæ omnium copia. Et Florentini propè populariter eductis om-
 nium ordinum signis ad id regis præsidium prodierunt. Erant tamen regi Gallorum equitum
 cohortes duæ in armis expeditæ, quas duce & prefecto Almerico Narbonensi, omnes He-
 truscorum copias præcedere uoluit. Fama interim & à redeuntibus, qui præmissi erant explo-
D ratoribus rex certior est factus, Gibellinum quidem à Florentinorum apparatibus cauentem,
 copias tenere paratas, sed Arretij moenibus se continere, multisque dixisse, honores se regi
 quæros posset exhibiturum, si forte sibi ipsi magis quam hostium suorum calumnijs credens, il-
 lac iter facere animam induxisset. Consilio igitur Florentinorum rex Cesentinati uia iter in-
 gressus, Pupium peruenit Comitibus Nouelli oppidum, quem constabat Arretinis cupere,
 quibus tunc temporis militabat: nec tamen fuit ea in regione, qui ad regis aduentum quic-
 quam hostile fecerit aut ostenderit. Florentini nihilominus omnem regionem longe lateque
 populati, incendia quoque aliquot commiserunt. Ad posteram quæ secuta est aurora, rex cum
 equitatu mouens, per ipsa Apennini iuga in Tifernatem, nunc Ciuitatis castelli agrum ire
 contendit. Et eodem tempore Guilelmus præsul, motum quos superiore uespera & perno-
 tem Florentini intentauerat, à profugis Cesentinatibus manu hostium dilapsis, certitudi-
 nem habens, Bibienam uenit, quæ equites noningentos, octo milia pedites habuisse Vil-
 lanus affirmat. Prælij ordinem, ut commissum est, à Villano mutuari licuit. Sed ad alia præ-
 rantia maiora, satis fuerit cum Dæte, qui interfuit summam rem colligere. Cæpi in quibus
 res gesta est, Cæpaldinum quod tunc erat, retinet nomen. Victores primo congressu Arretini

in Florentinorū equitatu fuso eadem maximā commiserere. Sed dum uictoriam temerē
 presumūt, ordinib. spretis, & pugnādi ardore sensim intermisso primū à latere & à tergo
 circūuenti, paulo post in fugā conuersi, cuius primū inchoata Nouellū Villanus notat.
 Guilelmū præsulē cōcordat scriptores suis in fugā cōuersis, ut Bibienā cōfugeret hortā
 tibus respōdisse, cōmunē sibi omnino futurā aut salutē, aut mortē cū tot præstātib. ami-
 cissimisq; uiris, quos in id periculi perduxisset, & his dictis instaurato prelio nō inultum
 inter suorū cadauera cecidisse. Dātes usq; adeo Florētini & Guelforū, in quib. tūc adnu-
 merabat, uictoriā extollit, ut hostes penē ad internecionē cecidisse uerborū magnificē-
 tia significet. Villanus uerō tria milia cū Guilelmo & in his Pheretranū desideratos, ca-
 ptos ad duo milia asserit. Sed ad Nicolaū quartū pōt. Romanū. Is secundū Carolū regno
 honestaturus, qd paterna successiōe habiturus erat, regē eum utriusq; Sicilię, & quæ est
 ultra Fretū, & eius quæ citra dicit appellauit. Quod cū audisset Iacobus Drago, spe quā
 in fœderib. cū Carolo iētis cōceperat, frustratus, illū bello agitare cōstituit, & classe in-
 genti per tumultūeducta in Italiā nauigans Caietā obsedit, ut coactus sit Carolus, spe quā
 patas in ea regni nouitate uires magno labore, magnisq; impēdijs cōtrahere. Sed q pri-
 mū inter eos cōposuerat Odoardus Angliæ rex per oratores pacē iterato cōstituit, Ca-
 rolusq; Iacobo pont. cōsensu nouo se obligans sacramēto, primo factas spōsiones intra
 bienniū seruare ac implere promisit, & huius quidē belli pacisq; negociū pōt. Romanū,
 & eos reges per annū occupatos, à Ptolemaidē periculi cogitatiōe auertit: quo itē anno
 bellū graue atq; difficillimū inter Philippū Frāciæ & Odoardū Angliæ reges inchoatū
 est, ut neuter quoq; eorū rei in Asia Christianę curā, sicut aliquādo cōsueuerat, suscipere
 potuerit. Quare Soldanus anno ipso, quē rebus reddēdis prefixerat, exacto, centū quin-
 quaginta armatorū milia in Ptolemaidā duce filio immisit. Ipse em morbo forte p id tē-
 poris implicitus tenebat, filiusq; animis per ætatē ardētior, amplissimę urbi & multis re-
 dundāti paratissimisq; copijs obsidionē opinione Christianorū arctiorem admouit: qui
 post repressas multo suorū sanguine primorū dierū eruptiōes, quę ab obsessis fiebāt, ad
 munitiones oppugnādo successit. Dumq; hæc duobus iā mēlibus magno gerit animo, G
 genitori defuncto Soldanus ab exercitu est suffectus. Quo elatus successu urbis Ptole-
 maidæ prædā per edicta, præconūq; uociferationes, quæ etiā Christianis intra munitio-
 nes exauditæ sunt exercitui donauit, & accuratori solito usus oppugnatiōe, eo usq; p
 cessit audacię, ut folsā uirgultis materiāq; cōplere tētauerit. Retulit in par temeritati in-
 cōmodū, tam multis de infinita, quā immiserat multitudine cōfossis, ut Christiani per ca-
 dauera suorū uirgulta materiāq; obtegētia erūpentes ad eius tentoria pugnādo perue-
 nerint. Sed tantū id damnū alioquin ingēs à barbaro acceptū, sui ipsius fortuna, uel po-
 tius nostrorū faciēte socordia & infelicitate hinc instauratū est, qd discordes in ciuitate
 nostros desperatio cepit, multiq; partim nulla usi timoris simulatiōe, partim captatis ab
 eundi causis, partim clandestina per noctē fuga desertores effecti sunt. Ad eamq; paulo
 post animorū cōsternationē est uentū, ut publico oēs cōsilio mulieres primū paruulos
 & debiles cū supellectili emiserint, deinde cōstituerint duodecim milia armatos in urbe
 retinēdos, qui defensionis sufficerēt, ceteris emigrandū. Manseruntq; ex primoribus rex H
 Cypri, patriarcha Hierosolymæ, & hospitalis tēplariorūq; magistri. Rexq; Cypri igna-
 uia, quæ certiore uocabulo perfidia appellari potest, usus, ilico per fugā multitudinē est
 secutus. Fuitq; exēplo eius, ut oēs quibus nauigij facultas nō defuit, Ptolemaida emigra-
 rēt. Postremi omnīū Hierosolymę patriarcha, magistriq; nō prius urbē deseruere, q Sol-
 danum uiderūt, siue à casu, siue quod fugā à Christianis cōmissæ certior esset factus, op
 pugnatiōē solito maiore impetu ostētare. Hicq; dromone in id seruato portu delapsi, se
 cunda primū nauigatione sunt usi. Sed uētō post parū in ualidā tempestatē mutato, sub
 ipsam Cypri plagā naufragio periire. Soldanusq; eadē die & hora Ptolemaidā à paucis,
 quos nauigij carētia detinuerat, Christianis malē defensatā uicē cepit, & mortalibus in ea
 repertis ad unū celsis, prædā quidē militi suo promissam, iterato cōcessit edicto. Sed tato
 tenebat illius excidēdę urbis desiderio, ut perproperē suppositus ubiq; eo presente atq;
 incitante ignis, maximā prædæ ipsius partē assumpserit. Mœnibus inde, & urbis pariet
 bus passim solo æquatis, durior Saracenus miles Soldani imperio est oneratus, qd fun-
 damēta ita ubiq; cōfodi dissipariq; iussit, ut nullum posthac ædificij uestigiū appareret.
 Blondi

An. sal. M. cccc.

Nnus erat salutis nonagesimus duodeciesq; centenus, quando tandem reliquas amisimus uictoria illius celeberrimæ, quâ anno ante quarto de ducentesimo Urbani secundi pōtificis Romani auspicijs & uirtute Christianorum expeditio inchoauerat. Salus tamē manserūt per id temporis Cyprus insula, & Armenia minor, dicta prius Cilicia, quas per eiusdem expeditionis occasionem ceperāt Christiani. Quarto deinceps Nicolai pont. anno, Rodolphus solo nomine Imp. Germanus obiit. Adolphusq; Hassig comes, uir strenuus, sed pauper, à Germanis electoribus in eiusdem imperij spem, titulumq; assumptus est. Quo item anno idem pont. Nicolaus apud sanctam Mariam matorem Romæ interiit, cardinalesq; incōmodi, quod ad Nicolai ipsius creationem, à morbis in urbe Roma apud Auentinum acceperunt, memores Perustiam cōmigrauerunt, electionem in ea urbe eo meliorem futuram rati, quo mente & corpore per latam ualitudinem quietiores tractare possent. Non enim deerant, qui, ut sunt hominum mentes, aucupandis malorum causis superstitionem tam multa, quæ Nicolai pontificatus uidebat, uel ut dicebant, orbi Christiano inuexerat infortunia, à sua electione uitio inter mortuos facta calumniarentur: siue autem eam ob accuratorem solito adhibitam diligentiam, siue ob turpem impendentemq; ambitionem sit factum, menses tres, annos duos in deligendi contentionibus perseveratū est, quæ diuturna sedis uacatio multum rebus Christianis attrulit detrimētū. Palæologum Michaelē Constantinopolitanum Imp. per id temporis mortuum clericū, sacerdotes, & monachi eius gentis in sacro sepeliri prohibuerunt, quod occidentalibus catholicis in Lugdunensi concilio cōsensisset. Andronicusq; filius successor suus, si pont. Romani auxilia tunc parata habuisset, unionem in paternæ iniuriæ uindictam conseruaturus uidebatur, quâ semper postea recusauit, bellumq; inter Anglicum Francumq; reges inchoatum pont. Romani interuentu facilitate sedari potuit. Quod postea multiplicatis hinc inde iniurijs & damnis, horrendas diuturnis temporibus cædes calamitatesq; habuit. Fuerat interea in Narbonensis Gallia pro uincia secundus Carolus rex Neapolitanus, qui in suum reuertens regnū per mediā Italianam Perusia iter fecit, ubi aliquot moratus menses, hortādo, orādoq; cardinalibus electionis conclusionē persuadere conatus est. Eam uerò regis instantiā unicus cardinalis Bndictus Caietanus patria Ananinus adeo ægrè tulit, ut cōuitijs appetitū petulāter redarguerit, nō debere dicēs illū rogare, cuius preces tā opere iteratas uim oppressionis oēs cernerēt habituras. Cōtulit se ergo Neapolim Carolus, & breui post cardinales in uirum anachoritā cōuenerūt ætate grauē, ac propē cōfectū, sed uitæ sanctitatis fama celebrē Petrū Morroneū Eferniensem, q; cœnobii incoleret, secūdo à Sulmone milario ad Matelæ mōtis radices, Pelignæ gēti religione præ cæteris uenerādū. Isq; decreto de sua electione facto horrāte Carolo rege assentiēs, Celestiniq; tertij assumēs nomen Perusiā à collegio rogatus ut accederet, adduci nō potuit: q; accessit ad se cardinalibus Aquilā urbē accessit, ubi cōsecratus, duodecim creauit cardinales. Venit uerò ad eum à Perusia ultimus omnium cardinalium Benedictus Caietanus, regem Carolū, ut uidebatur, timēs: quē Perusię, ut ostendimus, asperioribus uerbis læserat: effecit tñ Benedicti ipsius astutia, dexteritalq; ingenij, ut apud pontificē regemq; ipsum, & apud curiales primū agēdo obrinuerit locū. Seruauit eandē uitæ normā austeritatemq; Celestinus, in qua tot ante annos fuerat maceratus, paucis extrinsecus dignitati concessis, cui inseruire ac se accommodare pro uirib. est adnixus. Sed partim eū parua ac omnino nulla destituit experiētia, partim calliditas & importuna aulicorū decepit auaritia, partim effœti senectute corporis imbecillitas ab actiōe phibuit, & multa illico omitti, pleraq; pperā & sordidē cōmitti coepit: propter quæ pōtificis prudentiā primū desiderari nōnulli ex primoribus assentiebant, subinde perniciosas esse uiri insensati ineptias plurimi propalā uociferati sunt, quæ sancto uiro renūciata suaserūt, ut malè populo Christiano, sibi & animæ suæ peius assumptū pontificij muneris onus abrenunciādo dimitteret. Id quum multis communitatum ad Caroli regis aures peruenisset, eum perpulit, ut pontificem amantissimum regni sui decus Neapolim duceret, qua in urbe facilius auerti posse à pōtificatus dimittēdi proposito

proposito uideretur. Itum est, & hinc nihil amisit, quod pōtificatus retinendi uoluntate
 Celestino adderet. Inde omnia nōnulli cardinales, quo abijceret intentarunt. Vfusq; rex
 argumento, quod efficacissimū arbitratus est, solennem cōuocari etiā ex regni urbibus
 cleri processionē curauit. Quae quū omnia urbis Neapolitanæ sacra perlustrasset loca, ad
 aedes substitit, quas pōtifex inhabitabat, primusq; archiepiscopus pōpæ ductor, alta in-
 clamās uoce, saluberrimā pōtificis benedictionē populo poposcit. Quod quū ter qua-
 terq; factū esset, prodēs ad fenestrā duobus episcopis comitatus, pōtifex populo bene-
 dixit. Vix dumq; uerba carminis finierāt, cum altiore in clamās uoce archiepiscopus cle-
 ri & populi, atq; etiā curiæ totius iussu orare, obtestari, adiurari illū, dixit, ne pōtificatum
 bene ac feliciter in se locatū dimitteret, in alterius manu fortassis periclitaturū: alterq; e-
 piscoporū à latere pōtificis eo iubēte euestigio respōdit, futurū in rē, qd deus pro salute
 populi disponere dignaret. Ferūt Benedictū Caieranū cardinalē Ananinū gratia dolo-
 se usum, qua apd pōtificē ceteros antecedeat, iuris pōtificij decreta, quæ excellēter do-
 ctus erat, undiq; ad suam intentionē selecta, ea ratione illi ostendisse, ut impositū sibi fa-
 lutis animarū totius orbis onus uir timoratus suas uires superaturū existimās, dimittere
 statueret. Quod quū esset facturū, cōstitutionē edidit declarantē, pont. licere Romano
 pōtificale dimittere dignitatē. Post parūq; cardinalibus collegialiter cōgregatis, pōtifi-
 catu, quē paulo minus sex mensibus administauerat, se abdicās, alterius subrogādi po-
 testatē illis arbitriūq; permisit. Nec multi intercesserūt dies, cū Benedictus ipse in pōtifi-
 cem est delectus, cui octauo Bonifacio fuit nomē. Interea dum cardinales curiæq; omīs
 pōpæ noui pōtificis celebrandæ intenta est, Petrus Morroneus ad prisca anhelās eremi-
 uitā clandestinē Neapoli est profectus. Quod quū Bonifacio pōt. est renuntiātū, missis
 equitibus retractū de uia illū in custodia haberi iussit. Verebat em̄ uir ipse astutus, qd &
 futurū breui apparuit, ne populi Petrū potius sanctitate recognita cōspiciū, q se doctri-
 na, fastu, & elatione redundantē pro Romano pont. pro Petri successore Christi uicario
 sequerēt. Primo autē pōtificatus anno nōdū exacto, Bonifacius Neapoli Romā petēs, &
 Celestinū apud Fumonis Cāpaniæ arcē tā arcta teneri custodia iussit, ut inde mortē illi
 acceleratā fuisse sit creditū. Damnarunt oēs Celestini custodia uolentiā, adeo ut morte
 audita, uoces opprobrijs & ignominia plenæ in Bonifaciū pont. propalā in urbe & cu-
 ria iactarent. Sed eam à multis & meliorib. quibusq; illatā pōtifex iniuriā solis imputa-
 uit Iacobo & Petro cardinalibus de Colūna, cū quibus priuata exerceret odia à regiōis
 & patriæ dissidijs oriūda. Nobilis nanq; potētissimiq; generis familia Colūnensis partes
 Gibellinas nō modò in proprijs Cāpaniæ urbibus & oppidis, sed in Anania quoq; foue-
 bat, cū in Guelfis Bonifacij genitor, & agnati ciues Ananini numerarent. Quare uocati
 ad pōtificē, malo qd rescuerāt in se animo cardinales, Nepefū secesserūt, quā urbē loā-
 nes patruus obtinebat, Bonifaciusq; furore in illos excandescēs, quū nullas tūc haberet
 copias per crucesignatos raptim edicto cōgregatos, loānē Columnā eò cōpulit necessi-
 tatis, ut nepotes à se iusserit demigrare, q Preneste alterius patru Sarra Colūnensis urbē
 cōfugientes, sese tādū in ea cōtinuerūt, quousq; pressi à crucesignatis Prænestini, Sarra H
 populo eque ac principib. pōtifex dirui curauit. Sed & Zagarolū primo, post Columnā
 oppida, in quæ cardinales & Sarra se de fuga cōtulerūt, uī ad deditiōnē cōpulso, solo si-
 cut & Preneste equari fecit: plasiq; fuga mētito seruorū habitu pceres diuersi, cardina-
 les Rheate, Sarra Antiū petiere: tūcq; pōtifex ppetuā, quātū in se fuit, notā Colūnēsis urbē
 inurere satagens, pulpitu, q extat ad Lateranensem ecclesiā dextrorsum euntibus mar-
 more ornatissimū fabricari curauit, de quo cardinales ille capello & dignitatib. priuauit.
 Sarra uerò & fratres ac cōsanguineos anathemate dānatos, ppetuò Roma & eius terra
 exules fore iussit. Miramq; Frācisus Petrarca narrat Sarre Colūnensis calamitatē, qui
 nullis hominū cōtibus se cōmittere audēs, à quibus pōtifici posset dedi, per nemora all
 quādiu delituit, cibo à pastoribus sustētatus, quousq; in Catelanos incidēs piratas per lit
 tora in prēdā discurretes ad Rhemigiū est abactus. Neq; immerito Sarra pōtificis crude-
 liratē timebat, qui tanta efferebat rabie, nō magis in Columnensis familia q; uniuersum
 factiōis Gibellinē nomē, ut oēs apud quē quēpiā illorū latere suspicatus est, Gibellinos
 acri odio inimicitiaq; psecutus fuerit. Iacobo de Voragine Genuēsi p̄suli suffectus est
 Porchetus

A Porchetto Spínolaminorū ordinis, qui pro cōfirmatione ad ipsum Bonifacium ponti-
 ficem Romā se cōtulit. Fortē dies aduenit capitis ieiunij Cinerum appellati, adeunte sc̄p̄
 dū res fieret diuina, quosq̄ pōtifex ipse sinciput pollice cinerib. intincto sacris in crucē
 tetigit. Sed Porcheto Genuēsi archiepiscopo ad pedes pcedēti mutato carmine ceteris
 dici solito secūdū sincipitis cruce signationē dixit, Memēto quod Gibellinus es, & cum
 Gibellinis in cinerē reuerteris, iniecitq̄ in oculos cineres, & eū archiepiscopatu eadē die
 priuauit, quē & paulo post restituit, certior factus, cardinales Columnēses, nō Genuam,
 ut suspicabat, sed Reatinā urbē cōfugio petiuisse. Erat inde annus salutis terdecies cen-
 teno secundus, in quo Bonifacius pontifex beato Ludouico Franciæ regū stirpis ex se-
 cūdo Carolo Neapolitano rege beati Frāncisci ordinis in sanctorū numerū relato sextū
 edidit codicem iuris pōtificij celeberrimū, & ciuitatē Eugubiā, quæ Gibellinorū ductu
 ab ecclesia desciuerat, per Neapolionē Vrsinū cardinalem sedis apostolicæ legatū recu-
 perauit. Adulpho em̄ Saxonix Imperij Romani titulū tenente in bello, quod cum Al-
 berto dūde Austriæ gessit, apud mōtē Germaniæ Basemuchel interfecto, electores p̄
 dictum illi designarūt in imperio successorē, à Bonifacioq̄ pōtifice, ut eum de more cō-
 firmaret, missis terq̄ quater oratoribus, impetrare nequiverūt. Erāt eo tempore secūdo
 Carolo regi Neapolitano nati post S. Ludouici mortē superstites ex Maria uxore regis
 Hungarię filia mares sex, fœmellæ quinq̄, eorumq̄ maior natu Carolus Martellus Hū-
 garię regnum materna: secūdus Robertus Calabriæ dux Neapolitanū paterna hæredi-
 tate expectabat, tertiusq̄ Philippus Tarentinū obtinuit principatum. Natarum prima
 Clementia nomine, Carolo Philippi regis Frāciæ primogenito nupta erat: secundā no-
 mine Blancā, Iacobus Arrago Sicilię rex dimissis anno ante quinto Carolo Martelloq̄,
 & Ludouico postea sancto, quos tenebat, sicut ostēdimus, obsides in matrimoniū acce-
 perat: eū eo item ex pacis fœdere Leonorā tertīā Fredericus Arrago Iacobi frater, titu-
 lo & ipse regni Siciliæ ornatus uxorē habuerit. Quū itaq̄ anno undecētesimo & mil-
 lesimo Iacobū Arragonē Siculū regem obiisse diem fama increbuisse, Robertus Cala-
B briæ dux, Caroli genitoris iussu in Siciliā traductis copijs, Cathina urbe potitus est. Phi-
 lippusq̄ Tarentinus dux, frater suus cū paratissima classe illico est subsecutus. Siculi inte-
 rea correptis populariter armis, sese aduersus exosum Gallicū nomē ut tuerēt terra ma-
 riq̄ parauerāt, & Fredericum Arragonē ea uocauerūt ratione, ut regnū Trinacrię sibi e-
 tiam tardiusculē aduenturo conseruandū esse plenē confisus, copias ex Hispaniis tradū-
 cendas uel adhibita lōgiore mora cōtraheret. Nauigauerat interea solutiore disciplina
 classis Philippi principis Tarentini eam præ se ferens securitatē, quā ne excepta à Ro-
 berto fratre omni Sicilia debuit ostētare. Quin etiā Roberti classis ex Cathinensi portu
 soluens illi quam primū elonginquo apparuit absq̄ bellici apparatus armatura obuiam
 est progressa. In utranq̄ igitur classē pari socordia, sed motu uētoq̄ dispari uicissim se-
 perentē Siculorū classis magnō ordine, maioriq̄ apparatu, maximo animorū ardore de-
 lata est: primāq̄ impetita, quę posterior nauigare cœperat Roberti ducis classe armamē-
 tisq̄ destituta, nullo Siculorū labore dissipata est: quę partim demersa est, partim interce-
D pta est, partim ad hostiles portus abducta est, adeo ut pauca trirēmes remigio usq̄ acce-
 leratiore Cathinā ad Robertū fuerint reuersæ. Durius postea fuit Siculis cū Philippēsi
 classe præliū, qd his præsens & tūc primū quādo cladē prospicit fraternæ cladis memor
 effectus cōgrediēdū esse hostibus, quos salutis desperatio una audere faceret, nō minus
 suorū arma, q̄ animos in rerū discrimē curauerat præparari. Quacūq̄ tādē ratione à nul-
 lis tradita sit pugnatū, id nobis cōstat Philippū prælio superatū in Panormitanū carcerē
 fuisse coniectū. His duob. incōmodis paucarū horarū interiecta mora acceptis, Rober-
 tus dux animi anxius, & qd ageret dubius, in fugā ea ratiōe sententiā inclinauit, qd Fre-
 dericū rescituit propediē cū classe & copijs affuturū. Cathina itaq̄ in ciuiū potestate reli-
 cta cū paucis, quæ ex utraq̄ classe supfuerāt, trirētib. in Italiā est reuersus, Fredericusq̄
 paulo post uictorię Siculorū utriusq̄ de Gallicis habitę mediā in nauigatiōe certior fa-
 ctus, cursū ad Messanā tenuit, quō cū & Siculi terra mariq̄ ad diē cōuenisēt in Calabria
 est ductū, quę regio penē om̄is breui uenit in regis Siculi potestatē. Dū ea esset in regno
 Sicilię ultra citraq̄ Fretū agitatio, in Hetruria q̄q̄ uarij fuerūt motus p̄ triēniū cōtinuati,
 q̄s unico cōtextu & ordine referemus. Sociæ bello Guelfarū partiū ciuitates, renouato
 cum

Nota Beatus
Bndictus

An. sal.
M. cccij.

Anno salutis
M. cccxix.

cum Genuensibus alijs habito foedere, Pisas terra maricq; inuadere statuerunt, Genuensesq; E
 triremibus usi quadraginta, Lyburnū Pisani portus præsidium ui captū, incensumq; solo
 aquauerunt: quin & Pisanos exitu ingressuq; maris, præsertim cū nauibus mediocris etiā
 magnitudinis prohibitori, naues onerarias lapidibusq; grauatas in portus ostio demer-
 serunt: terra autem Guido Fereranus castella ad Herā fluuiū de Pisanis à Florētino occu-
 pata recepit, & paulo post pontē ad Heram item fluuiū, quem Florētini in arcem oppi-
 dūmue sumptuoso opere cōmunierāt, furto obtinuit: cuius oppidi amissio Florētinos
 adeo stimulauit, ut gentili Vrsino non magis opinione uirtutis, q̄ partis Guelfæ studij
 spe, in belli ducē assumpto, socios bello & partibus populos opē enixissimē flagitarint,
 per luniumq; mensem quādo uastandæ segetis facultas fuit maxima, ad Pisana usq; mœ-
 nia populabundus peruenit exercitus. Cupientē erumpere, & in prælium dimitti iuuen-
 tutem Pisanam, Guido Fereranus dux omnium ætatis suæ prudētia clarus intra mœnia
 portasq; cōtinuit equitū ad mille, quos mercenarios habebat, eo tūc ut ducere postea so-
 litus fuit, maximo fructu capto, quod eorū auxilio nimium cōprimendo ciuium pugne F
 ardorē, hostes mora & cūctatione edomuit. Nanq; tot populorū alluio expectationē
 per messis tempora extra patriā diuturniorem nō ferens, dilabi quū cœpisset, Florētini
 incendijs & uastitate in agris pro tēpore satiari, in urbē rediere: expeditio quū primum
 est reducta ciuilibus dissidijs initium dedit, quæ in ætatem usq; nostrā sæpius innouata
 perdurat. Nobilitati em̄ infensa plebs, eam mirum in modū depressit. Eiusq; facti auto-
 rem lanum quendā, cui genitricis Belle nomē cognomēti loco fuit, Villanus timore, ut
 uidetur, magis q̄ iudicio laudibus immeritis effert. Is tamen in malī exēpli re uexilliferū
 iustitiæ primus, utilem postea ciuitati instituit magistratū. Fuit autem insignis ea rerum,
 in urbe Florētina mutatio, ut plebs rerum potita pacem à Pisanis petita cum publico &
 concordī Pisanorū consilio, macra, ut aiunt, daretur. Pinguem postea ac prope sordidā
 à Pisana impetrauerat plebe, suā & ipsa nobilitatem ut deprimerēt adnitente. Vgolinus
 em̄ Gallura nobilitati infensus, cum eius sectæ exulibus est reductus. Guido Fereranus
 magistratū plebeio, quē plebs externū delegisset, cedere iussus, & pons ad Heram die G
 ctis munitionibus in uillæ formā reductus est. Quiescente per eam pacem, & pontificis
 octaui Bonifacij protectionē ciuitate, eximia quēdā Florentiæ opera eodem penē duo
 detrecentesimo terdecies centeno solutis anno inchoata sunt S. Ioannis & castri Franci
 oppida in superiore Arni ualle, & intra urbem palatiū, quod sedētes ad reipub. clauum
 primores artium, & uexillifer iustitię inhabitāt. Pomeriū urbi productum, & mœnia su-
 perducta, & carcer amplissimus in arcis speciē ædificatus. Annus aduenerat salutis mil-
 lenus, terdeciesq; centenus, in quo octauus Bonifacius pont. Romanus prudenti pioq;
 usus cōsilio, patres imitatus ueteris testamēti, annum instituit iubileū, cetero inde quo-
 quo futurū anno: cuius ea fuit ratio, ut qui ex trās alpinis, ultramarinisq; ueniētes, octo q;
 ex Italia & eius insulis quindecim diebus sacra urbis loca orādo obirēt, plenaria pecca-
 minū uenia donati essent. Magnū ea summi pōtificis indulgētia alieubi fructū attulit, q;
 diffidētes aliqui & acerrimis etiā capitalibusq; inimicitijs publicē & priuatim usi in pa-
 ce beneuolētiq; cōciliati sunt. Et secūsus Carolus rex Neapolitanus Saracenos annis H
 ante circiter quinquaginta à genitore & seipso sub tributo in urbe Luceria toleratos, tūc
 primū ita uexauit, ut qui ex eis Christiani noluerint effici interficerentur: qui uerò Chri-
 stianam professi sunt religionē, retentis diuitijs mansere: quæ pars fuit minima, & eo mi-
 noris faciēda, quo eorum plurimi ita perfidiā retinuerūt, ut eorum successores mēte,
 animo, & occultis uitæ omnis actibus, Saracena in hæc usq; tēpora impietate redolere
 dicātur. Multi quoq; per id temporis in salutē animæ suæ deuoti, si ducē nacti essent ido-
 neum, in expeditionē Hierosolymā accessissent. Et fortē accidit Carolū Valesij comi-
 tem, Philippi Francorū regis germanū fratrem, Catharinā Balduini Constantinopolitani
 Imp. ultimi filiam accipere uxorem, qui ueniens anno iubileo Romā, fauores illi recu-
 perando imperio à Bonifacio pontifice impetrauit. Quos quidē nulla ratione destinaue-
 rat, sperabatq; ducē ei præficere, qui acceptis in exercitū cupiētissimis ex toto orbe Chri-
 stianis utriq; negotio satisfaceret. Prius uerò quā destīnatū huiusmodi ducem pōtīfex
 declararet, Carolū iussit Valesium copias in agrum Romanū quantascunq; posset ex
 Gallijs

A Gallis traducere, quas eo qui iubileū secutus est anno, Valesius in mediocrem exercitū ad Hetruriā cum perduxisset: pontifex eū instituit in patrimonij sancti Petri in Tuscia defensorē, cuius opera peropportune Florentinus populus, si uoluisset, utillima uti potuit. In urbe Pistoria, sicut olim Guelfarū Gibellarūq; partiū, sic & noue alterius pestis anno iubileo initiū fuit. Cācellarij gens ditissima, & numero multiplicata nimio, quod apes faciunt emissio examine, est diuisa: nec id paci suae, sed per sanguinē & uulnera clientibus utrinq; & Pistoriensis populo in fauorem ut erat affecto cōcurrentibus, & ut actos scelere nomen quoq; ostenderet, albos unā, alteram partē nigram placuit appellari: cre scensq; indies malū Florentini sedare intendentes, seipos infectum scēdatūq; iuerunt. Primores em capita diuisionis Pistoria Florentiā educti, Florentinam quoq; ciuitatē in albos nigrosq; sciderunt, q; uiros locupletissimos aliqui pecunia corrupti, nonnulli affinitatis iure, alij inclinatione, ut sit, animi uel iuuerūt, uel deprimi cōculcariq; curarūt, sicq; Florētia Gibellinis Florentia exterminatis nouā inuenit labē, qua Guelfi bifariam sunt diuisi. Duæ familiæ æmulatione pridē & odio cōtendētes, Donati nigrorum, albo rū Circuli sese factionū capita exhibuerunt: nihil uero magis ab hoc exorto recens malo timuerunt magistratus, q; ne Gibellini exules ab altera partiū educerent. Hic missis oratoribus legatū a Bonifacio pōtifice cardinalem Ostiensem cōponendis rebus impetrauerunt, qui a Circulorum factione spretus, urbi sacris interdicto irarum plenus in terram ecclesiae redijt: pōtifexq; facinora correcturus, quæ indies maiora Florentiæ cōmittebant, Carolum Valesium ab Hetrusco sancti Petri patrimonio illuc cum copijs accedere iussit. Prius uerō q; Florentiam is attingeret, Pistorienses albæ factionis, Andrea Girardino equite Florētino instante, nigros urbe expulerunt, omniaq; in eorū rebus & bonis nefaria cōmiserunt. Et Luca, quam urbem id quoq; incēdium afflauerat, Interminelli alborum duces Obiciorū familiæ nobilis primario interfecto nigros, quibus preerat, ut pellerent armis annexi sunt. Sed hi armis de repēte correptis, uictores illos patriā præcipites eiecere. Veniēs Florentiā Carolus, hinc a multis cū honore acceptus, hinc a nonnullis penē repulsus est. Vnde eo uocante reuersus est Ostiensis Florentiā, cui presentē Carolo prima fuit cura ciuitatē in unicā, ut pauloante fuerat, partē Guelfam cōiungere, & Circulis Donatisq; pacificatis primores ex utrisque pari numero delegit, Corsiq; Donatis & Nigro aperta cōtumacia restiterunt. Quare his etiā nominatim ecclesiastico suppositis interdicto redijt ad pontificem. Mansit tñ Carolus, nec prius inde abiit, q; ad quintum moræ apud Florentinos factæ mensem, albæ factionis ciuibus per arma pulsis maiora Florētia & per agrum cōmitti scelera uidit, q; quæ mitissimi & uere regij uir ingenij inspicere posset. Bonifacius interea pont. destinato mente & animo sui exercitus accersendo duci manū apponens Appameensem episcopū ad Philippum Francorū regē miserat oratorē, qui episcopus pōtifici a quo missus erat, uehementia atq; etiam fastu adsimillimus, postq; suasiones precesq; parum uisæ sunt mouendo regi, & in sententiā ducendo efficaces, quæq; extrema ex cōmunicationem regniq; priuationem nō timuit cōminari. Sed par fuit illius arrogantiae regis leuitas, in carcerem em cōiectum iussit parum ciuilitate custodiri. Sed alter a pōtifice ueniēs nunciū Narbonensis archidiaconus, postq; dimittendo episcopo regē durum uidit, duriora & ipse pōtificis mandata ptulit. potestatus em regnum Franciæ ad Romanā spectare ecclesiam, illum monuit, ut a regalibus abstinerens gerēdis muneribus, quicquid a regno in id tēpus sibi quæsitum erat pōtifici & ecclesiae conseruaret, quin etiā adstantes q; forte salutatum regem conuenerant prælatos principesq;, & cæterā nobilitatē atq; militiam archidiaconus pontificis uerbis a iuramento absoluens, quo regi fuerant aliquando obligati, iussit ut primo quoq; tēpo re & ipsi & cæteri, ad quorū aures ea admonitio perueniret, Romā ad pontificē se conferrent, pronunciauit: & paulo post archidiaconus indulgentias, concessiones, indulta, & gratias quotquot id regnū ad eā diē a pontificis Romanis habuerat, tādū suspensas censerit, quoad singulas quicq; a Bonifacio pontifice denuo impetrassent. Liberauit itaq; rex Appameensem episcopū, & regnicolas edicti monuit, ne Romā quis se inscio, aut accederet, aut pecunias quacuncq; causa transmitteret. Secundus iā erat a iubileo annus, in quo Carolus Valesius rē consobrini regis secundi Caroli Neapolitanā, ut erigeret ex Hetruria in Apuliā cū copijs omibus se contulerat: nec fuerat id octauo Bonifacio pon

officii molestū, postq̄ sua de spe auxiliij regis Franciæ deciderat. Et Valeſius in Calabria E
 ducens, prædā quidē animalium ingentem abegit, sed neminem armis resistantem, ob-
 uium habuit. Fredericus em̄ congregari prælio non ausus, pacis primus fecit mentionem,
 quæ in hunc maxime modū cōstituta est. Redditis namq̄ & urbibus & oppidīs de Italia
 captis, & captiuis hincinde liberatis, p̄missus est Fredericus à Gallicis rege Carolo filijs
 & Valeſio comite iureiurando spondentibus, quamdiu uixisset Trinacriā obtinere. At
 apud Florentiā pulsus albarū partiū ciuibus, & Carolo Valeſio ob eā indignitatē, ad Bo-
 nifaciū, sicut ostendimus reuerso, multa sunt secuta, quæ Dantis Aldegerij poetæ Florē-
 tini uerbis dictata certioris noticiæ sunt, q̄ à Villano Ptolemeoq̄ Lucēſi referri uidea-
 mus. Dantes in Alborū partibus annumeratus, urbe Florentiā extorres ad eū confluxe-
 runt, acceptusq̄ est ab utraq̄ in belli ducē Scarpeta Ordelaſus uir nobilis, & Gibellino
 rū in Foroliuio princeps: eō quoq̄ uocatus accessit Huguſtio Fagiolanus multa tunc in
 Apennino, q̄ Foroliuio est proximior, castella possidens, peritissimus ea ætate exerci-
 tuū ductor, Bononiēſesq̄ parti tunc fauentes Gibellinæ Foroliuium accessere. Et canis F
 grādis Scalifer, Veronæ tunc primū dominio potitus à prædictis omnibus Foroliuū a-
 peregrini Calui Foroliuēſis Scarpetæ epistolārū magistri extātes literæ crebrā Dantis
 mentionē habētes, à quo dictabant, fuisse prædictis animū in agrū Mugellanū ad Vbal-
 dinorum terram, & inde Florentiam se conferre, iueruntq̄ aduerso fluuio Anomone,
 sed siue casu, siue reſciuerint, Florētini Lucenſiū auxilio freti Piſtorienſem primo agrū
 populati sunt: deinde Mugellanam delati uallē, Vbaldinæ gentis quæq̄ meliora occu-
 pauerant loca, cū extorru exercitus transmiſſo Apennino ad Polluianū decedens caſtra
 firmauit, à quibus fame magis q̄ hostiū metu, cū proficiſci inciperent, Florentinus, Lu-
 cenſisq̄ exercitus superuenit, p̄fectione q̄ in fugā cōuerſa, capti sunt extorru & quidam
 ex primoribus nōnulli, de quibus Florentiæ sumptū est cū crudelitate supplicium, & dif-
 sipatus potius q̄ maximo affectus incommodo, tantus extorrum exercitus in Roman-
 diolā est reuersus. Celebrauerat interea Philippus rex Francorū apud Parisios provin- G
 ciale cōciliū, & ecclesiasticis simul ac nobilitatis ſeculariū primoribus æque cēſentibus,
 ad ſedē apoſtolicā in ſe mitiorem equioremq̄ appellauerat. Forte paucis ante mēſibus
 Sarra Columnēſis Romanus, in Gallijs fuerat à rege ſuſtētatus, q̄ horrēdo illū remigati-
 di ſeruitio liberauerat. Cū em̄ Cathelana triremis, in qua miſer Sarra detinebat, littori-
 bus magis q̄ portui Maſſiliæ adhæſiſſet, Sarra nobilis caſu prope in ſcapha adnauigatē
 paucis & perpropere allocutus quis eſſet admonuit, & facie ipla, oculisq̄ magis q̄ uer-
 bis liberationē ſuā, ſalutemq̄ orauit. Quod cum rex reſciſſet fama uiri & pontificis odio
 adductus, multas immiſit triremes, quæ repertū Sarram his qui detinebāt etiā dum libe-
 raret incognitum eduxerunt. Eum rex pontificis perniciem machinari cupientem non
 prius exaudiuit, q̄ ex Italia eſt allatum, pontificem ipſum Alberto Auſtriæ duci à Ger-
 manis electoribus declarato imperij Romani titulum prius multoties denegatū ita ſpo-
 undiſſe, ut rex quoq̄ Francorum fieri pateret: quod cum Albertus cōſenſiſſet, pōt̄itex H
 & illo ornatū pronunciauit, Philippus interim à Sarra eductus, Guilhelmū quendā No-
 garetiū equitem ſibi fidum, ea per omne regnū diſſeminata profectionis cauſa Roman
 petere iuſſit tanq̄ appellationis apud Parisios cōcilio à ſe factę libellum ferret pontifici
 uel à cardinalibus ſibi amicioribus exhibendū. Accepiſſe autē cōſtat Nogaretiū Romam
 appulſum ad ducētos equites Gallicos, p̄ Carolo Valeſio militātes, q̄ delidia potius q̄
 perfidia remorati ducē ſuum ſubſequi differebāt. Sarra interim eodem quo abiret men-
 tito ſeruuli habitu in Latinā redierat regionē, qui Nogaretiū quid acturus eſſet, cum
 certiorē factum Ferentini tanq̄ ex improuiſo ad eſſe iuſſiſſet, Ananiam ingreſſus eſt, &
 Ananinis ueteribus amicis operā nauantibus, Bonifaciū pontificem in paterna domo,
 & in eodē in quo genitus fuerat cubiculo ualuis ui refractis obſtupeſcentē, & unde à q̄
 bus ue impetus fieret ignorantē primus loſue propria manu cepit. Perductū Romā pō-
 tificē intra quartū uigelimum diem interiſſe ſatis cōſtat, genus mortis cum uarie tradat,
 nō niſi uiolentū, ut credamus fuiſſe inclināt animus. Territi eo pōt̄ificis caſu cardinales
 Peruſiā acceſſere, ubi ad duodecimā mortis Bonifacij diē, Benedictum undecimum, na-
 tione

Actione Taruifinū & ordinis prædicatorū pōtificē creauere. Qui Guilelmum cum quinq; ciuibus Ananinis excōmunicatos pronuncians, eadē actione Ioannem & Iacobum cardinales tanq; iniuste damnatos ad dignitates patrimonijq; & beneficiorū possessionē ea restituit cōditione, ut capello cardinalatus insigni aliquādiu abstinere: regi autem Franciæ titulū & libertates & priuilegia restituit, quæ abstulerat Bonifacius. Habuit is pont. curæ Florētini populī pacificationē, Nicolaumq; Pratēsem Romanæ ecclesiæ cardinalē ad id misit, q; plebis fauori in primis captando, prudenti astutoq; cōsilio est usus. Plebē em̄ in uiginti distribuens partes, signiferos unicuiq; attribuit, à quibus in oppresforū defensionē, aliam' ue ciuitatis necessitatē cōuocari dirigiq; possent. Qua fretus parata sibi in multitudine gratia exules in patriam ut reduceret, intencauit. Ea q; in re usq; adeo progressus est, ut illi Aretio & Romandiola ab eo accersiti agrū attigerint Florentinū. Quod cum est in urbe scitum, arma nobilitas æque ac plebs cepit tanto tumultu, ut sibi timens cardinalis Pratū perpropere se cōtulerit, ubi similis intētata exulū reductio cum non successisset, ad pontificem reuersurus, Pratum & Florētiam ecclesiastico supposuit interdicto: post cuius profectiōē pluribus inter se cædibus & incēdijs q; unq; antē debacchati sunt. Et pont. Nicolaus his quæ legatus retulerat, & alijs quæ postea Florentiæ gerebant auditis, duodecim ex primoribus ciuitatis ad se per litteras & nuncios accersuit. Sub quorū aduentū pont. ipse nono pontificatus sui mense obiit, ciuesq; ipsi non modo re infecta, sed nec etiā intentata in patriam sunt reuersi. Sede apostolica uacante extorres Florētini albarū partiū, & Gibellini, quos in Romādiola secessisse ostendimus, siue sua spōte, siue à Nicolao cardinale Pratense, ut ferebat, admoniti, clandestino impetu in patriā reuerti intencarunt. Ex agro em̄ Bononiensi mouentes occultis per Mugellanos tramitibus ad portam propē urbis, quæ est uia Bononiensi, prius peruenit, q; eorum accessus fama & subito allatus, ut sit nuncius, incredulos primo, post territos ciues, & ipsos magistratus ad arma cōmouerit. Nec erāt per id tēporis excitati perfectiq; satis muri, quos nunc extantes perducto ad ultimū pomerio superimponere cœperant.

CItaq; extorres nouem milia pedites, mille ducenti equites irruperunt. Eo primum loco ad uias, quæ in urbē ducunt ædibus frequentiorē, ciues uisi sunt, repagula obijcientes, armaq; ad resistentiā ostentantes: & erat primum noctis crepusculum, quod quidē animo firmis circumstantibusq; extorribus tēpestiuū esse potuit, intrinsecis om̄ia in noctis umbra suspicaturis peiora, & uictoriā facillime concessuris. Sed cum urbē ingressi trepidā, partim ducibus incōsultis ac omnino inscijs ad prædā, partim uindictam, partim ad amicorum colloquia dilabunt, cōspecti per uicos uagabundi populum uicatim congregatū in se cōciuere, paucisq; cū plurimi præualerent, refugientiuū strepitus clamorq; multis simul locis ad signa relatus exercitum aduenā omnē uarijs cōflatum ex populis in urbe aliena pauore impleuit. Ita nullo pellente præpotens exercitus paratā ac propē partā tantæ urbis uictoriā fugiēdo amisit. Maior uero postea Florentinos magistratus timor ac urbis seruandæ desperatio cepit. Itaq; cum nullus tunc pont. Romanus esset, à quo præsidium & opē, ut cōsueuerant petere possent, ad secundū Carolum regē Neapolitanum cōfugerunt. Qui Robertum filium Calabriae ducē, cum mille equitibus ea concessit expressā pactione, ut fœderatorum Florētinis Guelforum Hetruriæ populorū, q; & ipsi opē ab eo flagitauerāt, exercitus oēs simul cum Florentinorum copijs ductitans, belli quæcunq; incūbentia uel spōte suscepta ex suo ipsius arbitrio administraret. Eūq; cum equitatu Florentiā appulsum, Lucenses Florentiniq; ad premendā obsidiōe Pistoriā impulerūt: sed defensabat ab extorribus, nō magis Florētinis q; cæterarū Hetruriæ urbiū Albis & Gibellinis, q; Robertū adusq; Prati mœnia oppidi repulerūt, de eoq; ibi obsidendo & minas iactauerunt, & audax aliquādo magis q; efficax cōsiliū inierunt. Dum ea in Hetruscis gerunt, coarctati in cōclauī à Perusinis cardinales eadē in Bernardū Burdegalsensem episcopū tunc agentē in Gallijs cōuenerūt. Is decreto electionis de se facto apud Burdegala accepto Lugdunū se cōtulit, & Clemētis quinti nomine assumpto, cardinales illuc ad se literis accersuit, q; omnino facta parēdi mora mēse Augusto anni salutis qnti, terdeciesq; ceteri accesserūt. Fuitq; ea curiæ trāslatio annis septuaginta quatuor duratura, quæ multas dei ecclesiæ preuaricatiōes, multa inuexit Christiano populo detrimēta. Interfuerūt Luguni pōtificis coronationi, Philippus rex Franciæ, Ca

Blondus.

Ff 2

rolusq;

An. sal.
M. ccc. vii.

rolusq; frater suus in Franciã ex Italia reuersus, Ioãnes dux Britannie & quicquid nobi E
 litatis omnis Gallia tunc habebat. Dumq; p̄pa eius celebritatis ex more & p̄ urbem du
 cere, muri pinna gentiũ pressura incubantiũ impulsã corruit, cuius casu dux Britaniã,
 multi ignotiores oppressi interiire. Carolus regis frater debilitatus, & pont. ipse adeo in
 turbã præceps deturbatus est, ut mitra ex capite excussa iaspide preciosissimũ amiserit.
 Creauit uero Clemēs cardinales ex Gallijs tā multos ut facile tunc coniectura oēs asse-
 qui potuerint, pontificẽ Romanũ deinceps non nisi ex Gallicis creari posse. Italiã autẽ
 & urbi Romæ uisus est satisfacisse in duobus, Iacobo & Ioanne Columnensibus, quos
 ad capellũ & integrã dignitatem restituit. Ne autem Romani curiã absentiam diuturni
 orẽ, sicut sibi conscius erat, futuram ægre ferentes omnino rebellarẽt, tres cardinales at-
 tributa senatorij muneris potestate, Romã accedere curauit. Et cũ Sardinia Saraceni Pi
 sanorum à bello Genuensi laborantiũ dominio subtraxissent, eã pont. ea cõditione Fre
 derico Sicilia regi concessit, ut illi recipiendã ilico manũ apponeret. Forte per id tem-
 poris Veneti societate belli cũ secundo Carolo Neapolitano rege inita, imperium Con F
 stantinopolitanũ inuadere cõstituerant. Quod cum timeret futurum rex Russia, nunc
 Despotũ appellat, Clementem Romanum pontificem legatos poposcit, quibus sese &
 populos sibi subditos dedere spopõdit in catholicã ecclesiã unionẽ. Sed cum Carolus
 rex, Venetiq; à belli motibus refraxissent, legatos ad se missos Ruffus rex de prisco gen-
 tis more delulit. Eodẽq; anno salutis septimo terdecies cẽteno in rebus Christianis uarij
 Anno sal. Mcccviij. motus agitationesq; inciderũt. Dulcinus quidam & Margarita uxor sua hæresiarchã a-
 pud urbẽ Lombardiã Nouariã sectatores utriusq; sexus ad mille nacti, uirus diffundere
 cõperãt, eò perniciosius, quò sacerdotes & religiosos in populorũ inuidiam adductos
 spernentes, simulatã puritatẽ quandã, & innocentia uitã proponebant, secundum quã
 immixti foemellis mares lasciuia ad libitum debacchabant. Eos itaq; immissi à Clemẽte
 Romano p̄tifice nuncijs in montẽ coactos excelsum Alpibus cõtinentẽ fame & frigo
 re cõfectos ad unũ sustulerunt. Et maioris mali fomes tẽplarij multis antẽ annis in Asia
 bellis, quã aduersus infideles gesta sunt cõuicti omniũ perniciosissimi, Christum enim G
 spernentes blasphemantesq; ac penitus deridentes, pro quo pugnare cõsueuerant, eos
 Turcis & Saracenis cõsensisse & nostrorum expeditionibus fuisse aduersatos constitit.
 Vnde multis eorũ uario affectis supplicio, ceteri oēs prædij redditibusq; & bonis que
 possidebant amplissimis spoliati sunt, quã partim cõcessa sunt Rhodijs Hierosolymã
 Hospitalarijs, partim nouis attributa religionibus in Hispania aduersus Saracenos, Bet
 cã olim, nunc Granatã incolẽtes à p̄tifice institutis. Et forte eodẽ anno accidit Rhodũ
 insulã à Saracenis capi Turcis, quã Hospitalarij nouis aucti opibus receperũt. Albertũ
 etiam imperatorem ex Austria Romanum nepos ex fratre appetitũ insidijs trucidauit.
 Per id quoq; temporis magni quãstus & prædã piũ facinus cõmisit Philippus rex Fran
 ciã, pulsus ex omni regno Iudæis, quos diuitias possidentes eximias cum singulis uesti-
 mentis abire permisit. Fecerat Romani imperij, quo ad rem Italicã uacatio, ut oēs penẽ
 urbes solitã imperio parere, tyrannis eodem penẽ capitaneatus titulo appellatis subel-
 sent. Nanq; tres de quibus supra est dictũ imperatores ab accessu in Italiã abstinerant, H
 ut non absurde imperiũ uacasse dicamus: hinc Verona Scaligeros, Mantua Passerinos,
 Padua Carrarienses habebat, & Marchiones Estenses, quos anno ante sexagesimo Sa-
 linguerra ciecto, Ferrariã p̄ ecclesia administrasse ostendimus, Mutinã & Rhegio urbi
 bus post annũ iubileũ frena imposuerãt, ad tantũq; deuenerant potentatũ, ut secundus
 Carolus rex Neapolitanus, Beatricem filiam ex Maria regina uxore susceptam, Azoni
 tũ Marchioni dederit in uxorẽ: cuius matrimonij honore & laticia, Azo haud quãq;
 diu gaudere potuit: anno em̄ quinto à iubileo & eius matrimonij primo Friscus quidã
 adolescens, quẽ ex aliena uxore sibi filium esse dicebat, eũ dolo captum, in carcere mori
 coegit. Et Ferrariensibus nõnullis, episcopoq; in primis adnitẽtibus Ferrariã, Mutinã,
 & Rhegij dominiũ obtinuit. Rogatiq; Veneti copias Frisco auxiliares cum nauigio im
 miserunt, castellũ em̄ Thealdũ nomine ponti erat impositum, quo Padus ab urbe in ri-
 pã transmittitur, uia continentem Bononiam perducenti, quod castellũ absq; nauigio
 capi posse Friscus diffidebat. Eos motus cũ intellexisset cardinalis cognomine Pelagu-
 ra, quẽ Clemēs pont. Bononiam legatũ miserat, Venetis sub anathematis cõminatione
 iussit,

A iussit, ut à re Ferrariensi abstinētes, copias inde deducerēt. Hiq; machinis interea Castell
 lo thealdo appullis, & nauibus Ferrariensiu, q; proposito de uulgi cōsuetudine mutato
 populi & ecclesiæ dominiū acclamabant: ubiq; incensis, partē quoq; urbis ponti conti-
 guā ceperant, nec prius exaudiri inter prælij tumultum legati iussa potuerunt, q̄ pons à
 Venetis igni ferroq; interruptus, & Castellum thealdū fuerit occupatū. Friscus interea
 populū sibi rebellē domare aggressus, Rinaldo quodā de Marcharia equitum ductore
 operā crudeliter nauante fretus, Ferrariā penē mediā incēdit: sedato parumper à Vene-
 tis tumultu, deditiōē illi excluso Frisco facere cōsenserunt. Tuncq; Ferrarienses tanq̄
 in subiectionē accepti à motibus tēperarunt, Pelagura legatus interim cruce signandos
 ppositis autoritate apostolica uitæ æternæ præmijs, Venetos, Ferrariensesq; Bononiā
 cōuocauerat. Et pont. Clemens quintus Venetis publice apud Auenionē excōmunica-
 tis interdixerat sacris, quos ubicūq; reperirent capi iussit, p seruisq; uenundari. Quā ob-
 rē factū est, ut apud Londonū Flādrensesq; & Galliarū loca multi ualoris Venetorum
 B mercimonia in prædā à locorū dominis fuerint direpta. Miserat itē Clemens pont. Ro-
 manus præter Pelagurā legatū duos quoq; in Hetruria cardinales, ut eius puincia mo-
 tus bellaq; cōponerent, illiq; à Pistoria inchoantes, quam oppressione Guelforū libera-
 re quærebāt, Roberto duci Calabria, Hetruscisq; simul omnibus, ut eā urbē obsidione
 leuarent anathematis & interdicti cōminationibus edixerunt, Robertū dicto legatorū
 parentem oēs Hetrusci præter Florentinos & Lucēses secuti sunt. Interdictū itaq; est sa-
 cris Luca & Florentiæ ciuitatibus, & Robertus nouū pontificē salutaturus, Auenionē
 accessit. Paulopost Pistoriēses obsidionis longitudine fatigati, & fame pressi deditiōē
 his fecerūt cōditionibus, ut exulib. Florētinis aliarūq; puinciarū Gibellinis, q; præsidio
 pauci inerāt permittis abire, ciuibus à uictore irato esset impunitas. Potiti urbe Florenti-
 ni Lucēsesq; à ciuiū quidē sanguine tēperarunt, urbis uero mœnibus solo æquatis, fos-
 sas quoq; ab ipso Pistoriensi populo cōpleri curarūt, agroq; eius urbis duabus ipsis ciui-
 tatibus applicato, redacta in rus Pistoria, utriusq; iurisdictioni subiecta mansit. Erat is an-
 C nus pōtificatus Clemētis secūdus, quo itē Florētini re Pistoriēsi cōfecta, priusq; copias
 reducerent, gēris Vbaldinæ in agro Mugellano reliquias persecuti ad Accianicū duxe-
 rūt, qd̄ oppidū arduo supra uia Bononiēsem loco sitū, male à discordibus inter se Vbal-
 dinis defensatū, & pecuniaria pactiōne rēceptū diruerunt, ex eiusq; populo in plana ad
 uia Bononiēsis tabernas hospitatorias perducto extans oppidū Scarparia, sicut & Ta-
 bernis erat nomē, appellatū, paruo tēpore ædificatum est. Cum reuersi ad pontificē car-
 dinales ea retulissent quæ in Hetruscis siebant, is reformandæ puinciæ auidus, Neapuli
 onē Vrsinum cardinalē eò legatum misit, fore sperans, ut apud Florentinos Lucēsesq;
 suarū studiosis partium cardinalis multum autoritatis momentiq; haberet. Sed is haud
 secus q̄ primi duo spretus, & cū copijs, quas accurate cōtraxerat repulsus, interdicto à
 primis duobus in Florentiā Lucāq; denunciato per aggrauationes processuū cōfirmato
 ad pontificē est reuersus. Tantū uero abfuit, ut interdictū timuerint Florentini, quòd
 D religiosos ecclesiasticosq; suorū locorū maioribus q̄ possent cōferre tributis grauatos
 crudelissime ab exactoribus uexari exhauririq; permiserūt. Quamobrē magna deus ca-
 lamitate Florentinos afflixit, Cursium em̄ Donatū ciuem amplissimū, & de eo populo
 in primis benemeritū patria ut eijcerēt, diu multumq; in urbe tumultuatum est, ut cades
 in prælijs incendiāq; cōmissa sint. Tandē Cursius dū fugeret est cōfossus, nec aliā æmulū
 prætenderūt ei factō causam, q̄ q; Huguitiōnis Fagiolani, de quo supra diximus, filiam
 uxore duxerat. Et per id temporis Aretinus populus simili ingratitude usus, Tarlatos
 ciues suos de ciuitate optime meritos, Guelfis exulibus in patriā reductis per arma eie-
 cerūt. Apparuitq; exinde Florentinos Aretio per Guelforū reductionē fuisse potitos:
 nec paruo ipsi etiā Florentini tunc in Lucenses socios scelere sunt usi. Pistoriā em̄ fossa
 coacta multitudinis labore dies noctesq; cōtinuato purgata, & portis ualloq; dū murū
 reficerent circumductis cōmunita, sibi ipsis, posthabito Lucēsi propriā retinuerunt: nec
 multi incercesserūt dies, cū Huguitio Fagiolanus generi iniuriā in Guelforū damnis ul-
 cisci cupiēs, Tarlatos in Aretinū redire adiuuit. Pelagura interim cruce signatis apd̄ Bo-
 noniā ingētē exercitū coactis, Florētinos opē poposcit, qui equitatū haud quaq; paruū
 sub signis quatuor miserūt. Qd̄ cū rescissēt Ferrariēses, Venetis & Frisco rebellātes, eas
 Blondus. Ff 3 omnes

Anno sal.
M. ccc. viij.

omnes legati copias in urbē admiserūt, ductūq; est ad Castellithealdi oppugnationem, E
 multa utrobicq; sed in Venetis maior cōmissa est cades. Vnde factū est ut Veneti, quod
 per oratores ad pōtificē missos facere querebāt, coacti uiribus, urbe Ferraria prius, post
 eius Castellothaldo excefferint. Quibus pont. absolutionē ilico & pacē dedit, & Pela-
 gura legatus Florentiā urbē pariter ob datos equitatus fauores interdicto leuauit. Octa-
 uo dehinc terdecies centeno salutis anno secundus Carolus rex Neapolitanus diē uitæ
 clausit extremū, Robertusq; filius à pōtifice apud quē erat, regni cōfirmatione in Italiā
 redijt. Sed dū is in itinere agit, Lambertus Bernardinusq; fratres de Polenta Rauennæ
 tunc primarij ciues, ac prope domini castrū Marcomama, quod ad sanctum Albertum
 in Padī ripa Veneti tenebant, Ferrariensium opera inscio Pelagura cardinale præstita ce-
 perunt. Quæ causa impulit Pelagurā, ut Roberto regi Bononiam detinere appulso Fer-
 rariā cōmiserit pro pontifice & ecclesiā gubernandam. Isq; Degum dela Rapta Hispan-
 nū, siue ut appellant Cathelanum, multa in Beneuentanis oppida & castella tenentē eius
 urbis præfectū prætorēq; cum Cathelana cohorte reliquit. Nondumq; Bononia Ro- F
 bertus erat, pfectus, cum Ferrariensis populi pars maxima in tumultum cōcita, pars do-
 miniū populare, pars reductionē nobiliū Estensium acclamauit: tunc dimissi à Castello
 thealdo, qui inerant præsidio Cathelani, cōprehensos ex plebe duodetriginta in furcas
 suspēderunt: de cæteris numero multis pariter in tumultu captis, Degus nullū aliud sup-
 pliciu sumi uoluit, q̄ in carcerē coniecti, tantum pecuniæ in redemptionem penderent,
 quanta ingenio posset ab eis & uiribus extorqueri. Eius etiā anni initio electores Ger-
 mani apud Francofordiā cōuenientes, Henricū Lucēburgensem in Romanum impera-
 torē delegerunt. Quē & Aquisgranum Germani regni corona & insulis decorarunt, le-
 gatiq; ipsius regis cū Romanum pōtificem Auenione agentē adissent petitem Roma-
 ni imperij confirmationē, ea impetrarunt cōditione, ut intra bienniū Italiā ingressus,
 Romā coronandus accederet. Nō autē præfixi termini finem expectauit Henricus, sed
 præmissis in Italiā oratoribus ad propinqua Alpibus regni Germaniæ loca Italiæ conti-
 nentia uenit. Primiq; ex Italis adijt sunt ab imperatoris oratoribus Florētini, quos impe- G
 rator creationis suæ initio apud Francofordiā didicerat nominis imperatorij in Italiāq;
 cæteris omnibus hostes esse. Nā multos fuisse cōstat Italos patria pulsos, præsertim Gi-
 bellinos nō Hetruriæ magis q̄ omniū Italiæ regionū, qui noua deligendi creatione etiā
 apud electores expectata, illū in magnā uictoriæ & amplitudinis spē erectū, quid agen-
 dum, puidendūq; esset subito edocuerūt: tripartitā fuisse traditū imperatoris oratorū ad
 Florētinos expositio mandatorum, quod primo loco imperatoris omnium sapientissimi
 potentissimiq; tunc creati barbararū numerus gentiū, quas traducturus sit in Italiā, pro
 maximo ac ppē infinito relatus est, petitus secūdo loco intra Florētīā urbē cū aduenis-
 set receptus, & cessatio ab iniurijs uicinorū, præsertim Aretinorū iussa est. Dātes Alder-
 gerius Foroliuij tūc agēs, in epistola ad Canē grādē Scaligerū Veronensem partis albæ
 extorrū, & suo nomine data, quā Peregrinus Caluus scriptā reliquit, talia dicit de respō-
 sione supra dictæ expositionis, à Florētinis urbē tenētibus tūc facta, p̄ quæ temeritatis
 & petulantiæ ac cæcitatē sedētes ad clauū notat, adeo ut Beneuentus Imolēsis, quē Pe- H
 regrini scripta legisse crediderim, Dātē asserat, hinc cœpisse Florētinos epitheto cacos
 appellare: respōsum em̄ fuisse inuuit, nō esse satis quæ oratores primo loco dixerint ue-
 ro similia ac sibi inuicē coharētia, imperatorē Romanū sicut illi dixerint, & ipsi sperent
 sapientissimū barbaros immanē gentē in Italiā esse ducturū, qd̄ alij cōsueuerint Romani
 principes Italis in barbariē extra Italiā, nō barbaris semper perniciosi & Romano
 nomini hostibus in Italiā uti. De receptu quid expediat deceatq;, posthac & in tēpore
 respōsuros, Aretini cessationē belli cōtra imperatoris officium peti, cuius in primis par-
 tes sint eiectos patria, qd̄ populus in eo bello quærat Florētinus, ut reducat eniti. Profe-
 cti Florētia oratores Aretiu petiuerūt, & firmos p se Tarlatos, Fagiolanūq; in spē opis
 imperatoriæ erectos reddiderūt firmiores, adeo ut repulsi prælijs Florentini in Henrici
 aduētus timorē suspēsi, tū à Bononia Robertus rex Neapolitanus eos recreauit. Is em̄
 qui Henrici in Italiā aduētū formidaret præsidia sibi aduersus eum cōparare studebat.
 Quare moratus aliquot dies Florētia, omne Guelfum Hetruriæ nomē in pristina cum
 Florētinis societate restrinxit, cuius ipse caput principemq; constituit, pollicitus sese co-
 pias

A plias, quamprimum Henricus appropinquare cœpisset præsidio immiffurū. Transgresso
 interim Alpes Henrico, Taurienses, ad quos primū descensurus erat, populariter obuiā
 profecti sese & urbē eius arbitrio permisere. Pariter paulopost fecerūt Astenses quibus
 urbib. rex dedit uicarios, iubens ut populos in primis inter se pacificos cōseruarent: exin
 de Philippus Papiæ comes, Simon Collubianus Vercellarū, Antonius Visceragus Lau
 da, urbium primarij ciues, uel potius tyrannuli Henrico concurrentes, datos ab eo uica
 rios, in urbē quisq; suā acceperunt, & Alboinus Canisq; grandis Scaligeri Veronenses,
 obedientiam Henrico per oratores, subiectionēq; polliciti sunt. Mediolanū urbē fami
 lia duæ, Turriani & uicecomes potētatu pares, & hostes magis aperti q̄ æmulī preme
 bant, potius q̄ aut ipsi gubernarent, aut à populo permitterent gubernari. Guidoq; Tur
 rianus Guelfæ, Matthæus uicecomes Gibellinæ factionū principes erāt. Itaq; & si Gui
 do capitaneatus populi magistratum tunc gerens, Henrici in Italiam aduentu lætatus e
 rat, q̄ eum Guelfis fauendum sperabat: tamē ueritus, ne Matthæus gratiam occupaturus
 B aliquid machinaretur, cum copijs accurate contractis in agri Mediolanensis finib. se cō
 tinuit. Matthæus uero uicecomes ad Lupoldum Austriæ ducem diu sibi notum mittens
 per eum Henrico spem fecit, fore ut appulsis Mediolano copijs, plenum illi dominium
 à populo traderetur. Quod cum rescisset Guido in urbemq; rediisset, ad arma cōcursum
 est, erantq; prælio factiones decertaturæ, cum Henrici exercitus urbī appropinquans u
 trosq; terruit, pariter ueritos, ne in alterius fauorem Henricus p̄liator aduenisset, Guel
 fi tñ & numero & magistratus, quem gerebat Guido fauore præstabant, quos constabat
 Henricum studio partium libentissime admissuros: hinc nulla ratione alia sumi ab eis ar
 ma apparebat, q̄ ut cæsis pulsisque Gibellinis, nouarum quæ fieret rerum mutatione solū
 quietioresq; gauderent. Ea intelligens Henricus pacis cōstituendæ auidus, urbem ab u
 trisq; publico consilio in dominatum accepit, & Guidonem insigni munere honestatū,
 ut sibi obligaret, Vercellis donauit, Galeatio spondens Matthæi uicecomitis filio, quem
 secum Romā ducere cōstituisse, equitum præfecturā, Lupoldusq; Austriæ dux cū Ger
 manorū cohortibus in uicecomitū gratificationem urbī præsidio est impositus. Audita
 C Mediolani deditioe Henrico facta, oēs Lōbardi circumstantes, præter Alexandrinos
 fidelitatis seruandæ sacramēto sese imperio obligarūt, & cū singuli uicarios accepissent
 regio, nullus fuit, aut populus liber, aut in ciuitate aliqua tyrānus & factiōis primarius,
 qui electos prius aduersæ factionis principes, atq; multitudinē in patriā iussus à uicario
 nō admiserit. Soliq; tunc è remotioribus Patauini nō satis parituri uidebant, q̄ eos uici
 ni Ferrarienses atq; Bononiēses à rege Roberto admoniti incitarēt. Hēricus interim fer
 reā imperij coronā, nō Modoetiā, ut debuit, sed Mediolano recepit: cuius muneris exe
 quendi celebritas maiore facta est impēdio, q̄ cui æraritū Mediolanense sufficeret. Vnde
 hinc Matthæo, inde Guidone certatim adnitentib. tributo etiā insolito ciuitas est graua
 ta. Fuit id plebi molestissimū, & murmur primo, post clamores sensim exaudiri, gemina
 tā & auctā esse Mediolanēli populo seruitutē, nō introductam diu expectatā ab impe
 rio libertatē, & manū rapinis Germani apposuerāt, q̄s factiosi rerū nouarū & tumultus
 D pariter auidi adiuuarent: tandē ad arma est uentū, Germaniq; principio territi, cū cædes
 in suis & uulnera ederēt, introductis quę in suburbijs & agro erāt dispersæ copijs, aper
 to in utrāq; factionē prælio decertare cœperūt. Sed Galeatius uicecomes magno usus
 astu, Matthæo genitore domi tanquā ad arcē suorū seruandā relicto, duci Lupoldo, &
 Germanis ad eū cōglobatis adhæsit, tumultus & plebis audaciæ, ac temeritatis causam
 omnē & culpā in Turrianos referens tyrannidē affectantes: nec fuit difficile furentes p̄
 se Germanos accendere, paresq; odio Germani & Gibellini in Turrianos sunt. Erant hñ
 cū magna populi parte cōstipati, in platea eđi subiecta uirginis, quā Nouā uocant, quid
 agerent dubij, q̄ imperio & populo aduersari pariter nefariū esse ducerent. Ad primum
 itaq; impetū admirabundi ac propē amentes dissipati sunt. Pugna deinde ad uicos rela
 ta, cædes utrinq; p̄miscua fuit. Guido omnium primus uicecomitū insidias recognoscēs,
 cum filijs in fugā est uersus, quem suorū pars maxima est secuta. Profectiq; Vercellen
 si porta omnes cū pueris & uxorib. Vercellas petiere, debacchariq; in diuersam factio
 nē uicecomes ad triginta illius primores in queis quatuor ex Turrianis fuere, impera
 toris militū Germanorū auxilio interfecerūt. Ad eū excitū tumultū nōnulli Lombardiæ

populi à promissa Henrico fide recesserunt, primiq; & eodē simul diē Cremonēses ac Cremonenses imposuit à rege uicarium, & Gibellinos armis non sine cædib. expulerunt, Magijq; Brixiani Guelfarum partiū duces, Theobaldum Bursatum aduersæ factionis principem paulo ante iussu regis reductū, cum interficere quæsiuissent, is de fuga cōtulit se ad Henricum, Pariter Parmæ Rubei paulo ante Henrico iubente à Giberto Corrigiense in patriā redire permissi, ab eodē patria sunt eiecti. His quæ tot in locis fiebāt, rebellionib. auditis, Henricus urbe Mediolano uicecomitū curæ & custodiæ relicta exercitum tunc primum simul coactum in Italia uisum in Cremonenses duxit: cuius urbis Guelfi resistere diffisi, Brixia cum uxorib. pueris, & asportata leuiore supellectile emigrarunt, Cremenses uero seditione facta, mitius secū agi supplices impetrauerunt. Sed Cremonæ à Gibellinis deditæ moenia portasq; & Guelforū domos cum Germani euertissent, Cremā quoq; reddiderūt minore excidio immunitā. Ad eius facti terrorē Parmenses Gibellini eiectis Guelfis accersitū & precibus impetratū regis uicariū habuerūt. Duxit paulopost in Brixiam Henricus, ad quā urbē à proprijs alienigenisq; Guelfis probe defensatā aliquādiu sedere coactus est, editaq; in agro omniū, quæ excindi, uri, evertiq; potuerunt uastitas, adhibitæ oppugnationib. machinæ, cuniculi sunt acti, & tandē fugientibus in montana Guelfis, dedita à Guelfis urbs murorū portarūq; munitiones amisit: nec aliter ibi q̄ Cremonæ à Guelforum ædibus uel excidio uel incendio temperatū est. Ad Placentiā uero cum ducere pariter iratus pararet Henricus, cardinale de Flisco intercedente, Placentini eiecto armis Alberto Scoto Guelforū duce contraria sentiente, imperialē uicarium admiserunt. Papiā nonnulli in partib. Henrici cōstanter durasse, & fœdera à principio per Philippum comitem cum illo icta obseruasse, nonnulli post rebellionem afflictā fuisse cōtendunt. Interea dum Henricus primū oppugnāda post euertenda Brixia occupatus est, oratores quos ad Venetos miserat redeuntē paratā esse retulerunt eā rempublicā nauigiū, qd' postulasset præbere, quo ad regiones urbi Romæ ppinquoiores cum omni exercitu trāsportaret. Per qd' item tempus, Veronenses, Vicentini, & Patauini, & Taruini miseros ad se uicarios acceperūt, præsidia pariter, quæ dāda esse crediderāt admitturi. Sed Henricus copias integras ad urbem Romā ducendas retinere maluit, & Varneriū Hauspergensē comitem, Lōbardiæ præsidem instituēs copias sibi modicas attribuit, quib. eam puincia cōseruaret. Ipse deducētib. qui apud eum assidui erant, Amideo Sabaudia comite, & Pisanorum Genuensiumq; oratorib. per Placentinos Genuā se cōtulit qua in urbe eum adiit Ricardus Gambatosa Roberti regis Neapolitani orator. Adieruntq; pariter Frederici Aragonis Sicilia regis nuncijs, amicitia & fœdera aduersus Robertum regē utiq; hostem offerentes, quib. benigne Henricus respōdit, oblati assentiens fœderibus, quæ cum esset Romæ initurum se spōdit. Gambatosa igit pro uanis simulatiōe reduntantib. quæ retulerat uerbis, ab Henrico simulata recepit. Certum em̄ Henricus habebat à Genuensib. Pisanisq; relatum, regē Robertum Romæ, & per Hetruriā præpedimēta, & aduersarios suis conatib. suæ coronationi pro uirib. preparasse. Nā præter cōfirmatā, ut ostendimus, per Hetruriā Guelforum societates, quāprimum Neapoli agens Henricus cum Brixia obsidere intellexit, ueritus ne illa urbe potitus per Bononiā duceret in Hetruriā, Digotionē marescallum attributo duorum millium equitatu misit, qui Ferrariā, Bononiāq; primo post Florentiā & Hetruriā defensando, prout necessarium in tēpore duceret, in partib. cōseruaret. Digotioq; Henricum intelligens Genuā accessisse, Florentiā & inde Lucā cū copijs est delatus. Per eundē undecimū terdecies cētenum salutis annum, Clemens quintus pont. Ro. cōcilium apud Viennā Narbonensis Gallia urbē celebrauit, in q̄ ad alterius anni medietatē ptracto, templariorū nomen omīno extinxit, de subueniendoq; Hierosolymæ multa fecit uerba, quæ in irritum cecidere, & decreta promulgauit extantia, quib. de suo nomine Clementinis appellatio pseuerat. At Henricus cum mensem tertium Genuæ egisset, maris quā expectauerat tranquillitate oblata triremib. quadraginta Genuensium, Saonensiumq; Pisas petijt, equitatu terra p Lucenses præmisso, quib. uastitas maxima est cōmissa. Digotionis uero & additæ à Florentinis socijsq; bello Guelfis copia numero Germanis longissime inferiores, minori q̄ erat opus præsidio Lucensib. fuere. Præmisit ex ipsis Henricus Ludouicum Sabaudiensem Amidei filium quingentos equites ducentem, qui Romam ad Stephanum Columnam accedens in ædibus

Anno salutis
M. CCCXI.

A **adibus** Lateranensi palatio cōtiguis se cōtinuit. Idq̄ gentem Vrsinam in inuidiā, nouiq̄
 imperatoris suspicionem plurimū cōcitauit. Et Florentini in Italia post Henrici in Italiā
 aduentum maximam exulum suorū partem in patriā reuocauerant, confirmandisq̄ so-
 cietatib. a Roberto institutis fuerant intentissimi. Quare agentis apud Pisanos Henrici,
 & uastantis Lucensem Miniatensemq̄ agrū Germani equitatus pericula ut cauerent, ne
 minē extra urbē & agri oppida ac castella conspici curauerunt. Variē a scriptorib. quæ
 sequunt, tradita uidemus. Villanus, & Ptolemæus ambo Hetrusci, ambo his temporib.
 ætate proximi contraria scripsere. Ille Robertū regē & Vrsinā gentē Romanā in Henri-
 cum Romā ingressum armat, prælia dicit tribus mensibus Romæ gesta, & multa ad hæc
 addit, quæ aliunde q̄ a Ptolemæo falsa esse depredimus. Hic quod uerū fuisse nobis cō-
 stat, tres cardinales dicit a Clemente Romano pontifice legatos Romā uenisse Henricū
 apostolica autoritate coronaturos, ad quos ilico Robertus rex Ioannē Germanū fratrem
 suū magno stipatū, sed inermi comitatu uenire curauit, ut nouo imperatori uel simulate
 B congratulaturus, pompā redderet sua præsentia ornatiorem: itaq̄ Ptolemæi sensum no-
 stris suisq̄ uerbis ordine explicauimus. Profectus Pisis Henricus secus Plumbinū per o-
 rā Hetruriæ maritimā Viterbiū se contulit, ad quē clerus omnis & Romani populi pars
 maxima quū uenisset, deduci inde cœpū est pompa in similibus consueta. Perductus in
 Lateranense palatiū Henricus, quod Viterbij uiderat, de Vrsinorū a se & Columniensi-
 bus equitū alienatione uoluit intelligere. Omnes itaq̄ urbis primores, & honesto natos
 loco, inferioresq̄ ad conuiuū inuitauit, ut qui malo in eū essent animo absentia notaren-
 tur. Veneruntq̄ præter aliā multitudinē Stephanus Columna, Nicolaus Miletus, Han-
 nibal Hannibaldus, Ioannes, Sabellus, Theobaldus de campo Floræ, ut sola lex eius se-
 culi primatibus defuerit gens Vrsina, quæ sub ipsum Henrici aduentū partē urbis infi-
 mam adibus suis circūadiacentē Tyberis pontiq̄ Traiani continentē ad uiarū exitus re-
 pagulis cōmuniuerat, magis uerita, ne aduersa factio quicq̄ in eos machinaretur, incau-
 tosq̄ inuaderet, q̄ quia motus intentare quæsiuerit. Ad epuli finē Henricus de suo adue-
 C tu in hanc sententiā est locutus, iussu se & pactione a pontifice Romano Clemente co-
 actū uenisse Romā, cū aliās certo sciri a Romanis posse, tum maxime triū cardinalium ibi
 præsentū testimonio, qui & cōfirmationi electionis de se factæ præsentibus Auenione fue-
 rint, & Romā ad eius coronationē legati uenisse conspiciant: non tamen tā longi itine-
 ris laborē sibi fuisse grauē consideranti suos se Romanos amantissimū sibi populū esse
 uisurū, cū quo lætos iucundosq̄ aliquot dies, cū quo ludos & conuiuia amicissime age-
 ret: sed falsum se iudicio & opinioe, hostes in ea & sine causa aduersarios inuenisse, quos
 nedū uerbo nunq̄ aut facto lēserit, sed inter primarios urbis ut sunt, habere & in amicitia
 am recipere constituerit: hinc quos uideret inimicitias secū gratis ostentare, eorū insidi-
 as quin caueat ac pro posse repellat tēperare nō posse. Quæ quū dixisset ad suos qui cir-
 cūstantib. cōuersus, adigendos esse fidelitatis sacramēto, qui aderant, Romanos omnes,
 D postcēdasq̄ & in custodiā recipiēdas arces urbis, demumq̄ tenēdos oēs imperauit. Iura-
 runtq̄ oēs, & solus Theobaldus de cāpo Floræ cū affines & cōsanguineos sua sequi cōsi-
 lia solitos, sicut & ceteri fecerāt, Romanos ciues tenere ac obligare id iuramentū uoluit
 set, solos excepit Vrsinos: de quib. cōsanguineis ignominiose locutus est, nec satis illi p-
 fuerūt maledicta adulanter in suos iactata, ut quotquot quærebat cū Stephano Colūna
 datis obsidib. abire permisso liberarent. Arces uero urbis, quas Ptolemæū secuti impera-
 torē petiuisse diximus, ædes erant in Theatris, Thermis, & uetusti operis edificijs in arcis
 formā, qd̄ etiā nunc facile intelligit cōmunite, quibus tūc Germanorū præsidia sunt im-
 posita. Vtus est etiā tunc alia maiore imperator imprudentia ac fatuitate, qui præter ten-
 tos de quib. est dictū ciues, tributū a populo poposcit solito semper antea uel uicatum,
 uel dispersas in multitudinē pecunias ab alijs qui coronabant accipere. Cōmota est itaq̄
 in tumultū, & omnis utriusq̄ factionis populus ad Vrsinos confluxit, primūq̄ in detur-
 batos occupatis arcibus, post in alios urbē perambulātes Germanos impetus cū cede &
 sanguinis effusione factus est. Eo exaudito tumultu Hēricus, datos a Pisanis sagittarios
 a nauibus uocari iusserat, quib. paulò prius fuerant adducti: in quos a naualibus quæ sub
 Auētino sunt, ut Lateranū accelerarēt mouentes, Ioānes Roberti regis frater turmas na-
 uales impetū facere iussit, quæ eadē die Neapolim uenientes in eadem naualia attractis
 triremi-

tritemibus se receperant. Ioannesq; oppressis dolo Pisanis, turmas suas oēs eo uectas na
 uigio, & equitatū prius in id propinquo urbi loco paratum in urbem Hērico rebellē du
 xit. Angebat interim cōmeatus inopia Henricus, & pecuniarum carentia in pop. Rom.
 odium, sicut ostendimus, adductus erat. Quare cardinalib. facile assensus, coronā cuius
 in basilica apostoli de more accipiendā spes omnino sublata erat, in Laterano accepit,
 Tyburq; migravit. Eō cū copijs urbe pfecto cardinales, Ioannē quoq; Roberti regis fra
 trem cum suis copijs quæ multiplicari cœperant, urbem purgare iusserūt, paxq; & quies
 urbi Romanæ reddita, tertio decimo die postq; Henrici imprudētia, atq; auaritia tumul
 tuari cœptum erat. Agentem Tybure Henricum nuncijs adierūt Frederici Arragonis Si
 ciliæ regis, cum quib. pmissa apud Genuā fœdera tā cupide cōstituit, ut affinitatē quoq;
 regi Siculo honestissimā ultrō obtulerit. Actumq; in primis, ut bellum Frederici sub
 to uicinis Siciliæ Calabria inferens classem educeret q̄ posset ingentē Pisanā & Genuē
 si classibus cōiungendā, quas imperator ab illis ad se potentissimas nauigare curaret. Ip
 se paulopost Tybure pfectus per Sabinos Umbrosq; Perusiā, & inde Aretium amicilli
 mā tunc sibi urbem delatus, uallis Arni superioris oppida & castella nemine omnino re
 sistere auso cepit. Cōfluxerant em̄ ad eum omnes Gibellini, & Albæ partis Florentini,
 ac cæteri Hetrurię exules, quib. deducētib. edocentibusq; bellum illud imperator gere
 bat. Ductum est inde ad urbem Florentiā, & castra ad montuosam illius partem nōdum
 muro cinctā firmata sunt. Erat tñ fossa & uallo firmissimis plancis, & materia spisso urbs
 tam cōmunita, ut facile à multitudine, quæ inerat defensaret. Nam Lucenses, Miniaten
 sesq; & Senenses copias immiserant, Bononiensib. autem & Ferrariensibus regis Ro
 berti uenerat equitatus. Quare imperator oppugnatione abstinens, quā cerneret ineffi
 cacem futurā, incubatione potiri & obsidione cōstituit: hinc sede ad sancti Salui mona
 sterium tertio ab urbe stadio sibi in prætorium sumpta, Mugellanos Cassentinates, & de
 cætero penē omni Florentinorum agro seditionem facientes bene acceptos nullo gra
 uauit onere alio, q̄ ut cōmeatum abunde in castra perferrent. Ad mensem inde unum &
 dimidium hyemis aduentu rerum penuria laborari in castris cœptum, & quum hominū
 sustentationi necessaria ingenio & industria importandi spes aliqua ostenderet, nullus
 alendi iumenta & equos in ea soli sterilitate modus apparebat. Motis nāq; per Nouem
 brem castris imperator ad Donatianum oppidum uia Senensī octauo à Florentia milia
 cōsedit, & præfecti ex Gibellinis extorribus & Florentinis duo, unus apud Scarpariam,
 alter apud Incisam attributis Germanorum copijs cohortibusq; relictī, capta de Floren
 tinis seruare, & simul urbem incursionib. infestare curarunt. Moratus apud Donatianū
 menses duos imperator, postquā sementis faciendæ spes omnino præterisse, & agrū
 omnino uastatum uidit, excedens dixisse fertur, Florentinos uel sociorum urbi inclusio
 rum auxilio satis sufficere indigentia & fami ita accrescendā, ut ante æstatis initium, se
 qui in deditiōnem recipiat, pariter uocare & orare cogant. Profectus Donatiano impe
 rator primis ad Bonitium castris peruenit, ubi oppidum restituit, quod diu ante Carolus
 rex, sicut ostendimus, exciderat: dumq; hiberna ibi ducit, Senenses & proximiores sibi
 Geminiates Collensesq; uastatione agrorum & illatis quandoq; in erumpentes cla
 dibus agitauit. Intellexerāt interea Florentini abesse non posse, quin uel fame coacti ini
 mico imperatori futura æstate dederent ciuitatem. Quare petitum sæpenumero auxilio
 Robertū regem, quum ut amicis subueniret, euincere precibus nequissent, deditum ur
 bis dominiū ut conseruaret impulerunt, nihil in subiectitijs conditionib. actum expres
 sius, q̄ ne exules quouis tempore, quacunq; causa & ratione reduceret. Nec tamen alia
 tunc præsidia Robertus rex immisit, q̄ quæ à Bononia, ut ostendimus, Ferrariāq; adue
 nerant, nouo enim ipse bello agitari cœperat. Quod Fredericus Sicilia rex transmissio
 cum copijs fretō & capto Rhegi tunc intulerat. Agentiq; ad Bonitium imperatori, de
 Frederici in Calabros aduentu & Genuensium Pisanorumq; parata, ut iusserat classe fue
 rat nunciatum. Quare ut cum Roberto in Neapolitanum regem à Romano pōtifice in
 stituto iure ageret, Pisas se contulit. Quam urbem præclaram & ut dicebat liberā Rober
 tum regem se ab obiectis purgaturum edicto ter repetito admonuit. Interea tamen Lu
 censes Miniatensesq; tantis affecit cladibus, ut Lucenses amissis agri oppidis apparue
 rit eo anno simul cū Florentinis in deditiōnē fuisse uenturos. Acta igitur in hunc modū
 Pisis

A Pils maxima ætatis parte imperator, per Senensem agrum ubiq; uastatum conuulit se
 Aretium, qua in urbe cum magnis honoribus esset acceptus, Robertum regē priuatum
 regno pronūciavit, & hinc classem in illū nauigare iussit, inde in Senēses ipse profectus
 est, confusus dum eam obsideret ciuitatē, Florentia per deditiōem Lucaq; potiri. Quū
 esset uentum ad montē apertum, Senis ad tertium lapidem proximum, & Florentina, si-
 cut docuimus, clade nobilitatum, imperator incidit in ægritudinem, ex qua ut conuale-
 sceret, medicorū consilio balnea adiit Maceratēsia: quo in loco certior est factus, Clemē-
 tem Romanum pontificem censuisse, & literis declarasse, regno priuare Robertū nō po-
 tuisse, qui ad loca non tuta fuerat citatus. Quum autē Henricus ea balneorum lotionē mi-
 nus recreari, ac conualescere uideret, medicis item consulentibus purioris aeris loca pe-
 tere uoluit, itumq; est Bonconuentū, quod oppidum duodecimo a Senis miliario distās
 dum obsidione incipit premere, diem obiit. Signa ueneni in caduere apparuisse multi-
 scripsere. Ptolemæus uero Lucensis affirmat ueneno eum perisse, a prædicatorū ordinis
 fratre in eucharistia dato. Aliusq; addidit, id Florentinorum industria factum esse. Quic-
 quid eius rei ueritas habeat, satis supraq; certum est, non magis Florentino, & Lucēsi, ac
 ceteris eius sectæ Hetruscis, q̄ Roberto regi salutem in ea morte quaesitā esse. Multis ue-
 ro contra ea mors incommoda perniciemq; attulit. Fredericus Siciliæ rex omnium pri-
 mus & copias terrestres, & classem in Siciliam reduxit. Pariter Pisani & Genuenses suas
 & ipsi classes subduxere. Populi ramen Hetrurix imperatoris sequuti uictoriā in rebel-
 lione perstitērunt. Pisani paulo post quum a Florentino & Lucensi iratissimis fauorē re-
 gis Roberti innixis, maius q̄ cui satis resistere possent, bellum sibi impendere non dubi-
 tarent, prudentissimo rebus suis consilio prouiderunt. Isq; paruo quē adduxerat, equita-
 tum Germanos ad quingentos addidit, Henrico solitos militare. Fama erat, & multi per
 singulos dies nunciū afferbant, Florentinos & Lucenses uerbis tumētes elatis, extermi-
 nium magis q̄ bellum Pisanis cōminari. Quare præoccupans bellum Hugutio utriusq;
 sed Lucensi ardentius intulit, eam per singulos dies ostendens, cuius fama pridem clarus
 fuerat, rei militaris peritiā: maiora namq; crebrioraq; sub eo mille, q̄ diu antea sub He-
 nrico triginta millia utriusq; populo damna intulerunt: amissiq; Lucensis oppida, ex his etiā
 quæ Henrico urgente fuerant retenta: sefellerat autē utrumq; populū diu ante acceptū
 regis Roberti spes præsidij: quod Henrici etiā & Frederici timore liberatus, saepe pro-
 missum mittere negligebat, ut Lucenses ea præsidiorū regis desperationē oppressiōni ad-
 dita, Fagiolani pacem petitam iniquis acceperint conditionibus. Ager namq; Lucensis
 mutilatus Pisano additus, & exules Gibellini Albiq; in patriā sunt reducti. Cōuersum in-
 de in Florentinos, integrum a Fagiolano bellum indies crescebat, adeo ut anno iam ab
 Henrici morte elapso, nullis a Roberto rege copijs apparentibus, maiora in illos Fagio-
 lanus audere inciperet, quū ab exorto Luca tumultu reuocatus est. Reductis em̄ in pa-
 triam, agros, & extantes, certasq; repetentibus res suas, qui occupauerant, proterue quā
 responderent, uerbis primo asperiorib; & conuicijs altercatū, deinde ad uerba ac uul-
 nera uentum erat. Vocatū itaq; ad res cōponendas Hugutionem quum urbi appropin-
 quare est uisus, hinc Gibellini audentius agere, inde Guelfi primores partim patria emi-
 grare, partim delitescere cōperūt. Et ingressus urbē Fagiolanus, magna uocis & uultus
 acrimonia utrosq; a contentiōib; deterrebat. Nullus uero satis, qd̄ aiunt, suspiciosos ar-
 mauit. Guelfi nihil boni a Gibellino principe armato sperare ausi, in fugā populariter
 uertunt. Gibellini in propria primū ruentes aliena quoq; derelicta alicubi diripere, q̄s
 & sequuti sunt milites Pisani, ut nullus uicūs, nulla in urbe platea direptionib; caruerit,
 quales in capta ab hostib; urbe spolianda edī consueuere. Quod quū cernerent Germa-
 ni milites, ad prædā & ipsi discurrentes, nullo Guelforū Gibellinorumq; discrimine sua
 faciebant, quæ defensorib; carebant. Nec potuit furens frendēsq; Fagiolanus tam celer
 accurrere, quin permissa Guelforū direptiō: Gibellinis ex parte aliqua fuerit cōmunis.
 In huncq; modū Luca semispoliata Pisanorum, uel potius Fagiolani dominio māsit sub-
 dita. Receperunt se profugi Luca Guelfi in agri castello, quæ non occupauerat Fagiola-
 nus: & Florentini eorum protectioni copias etiā supra uires immiserant. Nouo em̄ per
 eosdem dies bello impliciti erant aduersus Aretinos, qui Tarlatis adnitiōibus ita Fagio-
 lano eorum, ut docuimus, in patriam reducturi fauebant, obsequabanturq; ut illi Aretin-
 um,

tium, sicut Pisæ Lucaq; subesset. Peropportune uero tunc Robertus rex audita Lucēsiū E
 clade Petrū Grauinæ comitem germanū sibi fratrem, natu omnium minorē cum equitatu
 in Hetruriā immisit. Qua tempestate multa quoq; alibi uarie sunt gesta, quorū ratio est
 habenda. Philippus rex Franciæ à Clemente Romano pontifice, postq; is Auentonem
 à Viennensi concilio se receperat, per cardinalem ad se missum suafus, conuentum apud
 Parhissios habuit, in quo & ipse cum filijs duobus, Ludouico Nauarræ rege, & Carolo
 Valesii comite, & Angliæ rex Edoardus uoto subueniendi Hierosolymæ rebus emissio,
 cruce signati sunt. Et ne legentem in uana spe detineamus, ea uota in iuritu cecidere. Cle
 mensq; pontifex quum Petrū Morroneum, qui Celestinus fuerat, in numerum retulisset
 beatorū, fato est functus. Post quē sedis uacatio diuturnior est sequuta. Interimq; in Ger
 mania electores Aquisgranī conuenientes, duos in cōtrouersia ad imperiū delegerūt,
 inter se consobrinos, Ludouicum Bauariæ, & Fredericū Austriæ duces. Hiq; copijs de
 repente contractis p̄lio cōcurrerunt, in quo cades utrinq;, sed in Austrasiis maior fuit:
 Fredericusq; superatus & captus in carcerem est coniectus. Ludouicus uero ea elatus ui
 ctoria p̄ imperatore illico sese gessit, multa disponēs cōcedensq;, quæ confirmatū coro
 natumq; decuit, Romani pontificis consilio iudicioq; subijcere. Ardētibus em̄ dissidijs
 atq; bellis Italiæ ciuitatibus, faces imperatoriæ autoritatis adulterinæ addidit, nulla pon
 tificis Romani autoritatis habita ratione. Primum tamē omniū ex Lombardis Matthēū
 uice comitē, Galeatiumq;, Marcum, Luchinum, Ioannē, & Stephanum eius filios ita fo
 uit, ut ad urbem Mediolani tyrānidem tunc primum impudentius cœperint aspirare. At
 in Hetruria Petrus Grauinæ comes, et si adolescens erat, pro sua tñ prudentia rē Floren
 tinā adeo collapsam esse intellexit, ut magis pace restitui, q̄ bello erigi posset & uiribus,
 quas ipse paruas, illi tenues habebant, dissidijsq; infirmas. Incipiens igitur ab Aretinis fa
 cile Guidonem Petramalam episcopum in sententiā duxit, qui Tarlatos & ipsos Gibel
 linæ factionis primarios per Huguitionis Fagiolani amicitiam potentes, nisi per pacem
 cum Florentinis constitutā ita deprimere nequibat, ut sicut anhelabat urbis tyrānde po
 taretur: cœdus em̄ ea uerborum forma conceptū est, ut licet dominij nomen Roberto re
 gi sit permissum, episcopo Petramalæ urbis administrandæ, & creandorū in ea magistratū
 tuū potestas arbitriumq; manserit. Habuitq; eam uim cōstituta cū Petramala pax, ut om
 nia quæ sub imperatoris Henrici aduentum in Mugellanis, Casentinatibusq;, & Floren
 tino agro rebellasse ostendimus, uenerint in Petri Grauinæ comitis potestatem. Nec in
 terea rei suæ deerat Fagiolanus, qui post Petri aduētum, crebriores solito incursiones ad
 portas usq; Florentinas fecerat. Quum tñ Pistorienses Miniatesesq; & Volaterranos
 redderet inquietos, ac ea interdū de Lucensibus quæ Guelfos exules retinuisse diximus,
 circumferendo castra obsidione oppugnationibusq; infestaret. Dū tanta dux impiger, tā
 uariaq; agit ac intentat, libido cepit montis Catini uel uirib. capiendū, quod oppidū re
 bus gerendis, præsertim in Pistorienses in primis duceret opportunū. Quumq; intenta
 ta magno conatu incautos oppugnatio nō successisset, castella in circuitu subitaria exci
 tauit, materia & cespititio opere munitissima, tamq; proxima, ut cum machinis oppida
 ni præsidiumq; à Florentinis impositū terrerent, & dies noctesq; infestarentur, tum etiā H
 pauci milites de illis obsidione eo absente continuarent: qua em̄ utebat uigilantia, & ra
 ro alias audita celeritate, quū aliquando male inchoatā Catini oppugnationē parū cer
 neret successurā, derepente mouens Pistorienses, Florētinos, & Miniateses eadem die
 populationibus infestauit. Dum ea montis Catini cōtinuat obsidio, Philippus princeps
 Tarentinus fratrum octo Roberti regis ordine quartus, Florentiā ueniens, maiore equita
 tum eo quē Petrus duxerat, secum traxit. Quo anno salutis decimosexto terdeciesq; cen
 teno Romanæ ecclesiæ cardinales Philippi Pictauiorū comitis Ludouici Frācorū regis
 Germani fratris opera, uel potius uiolentia apud Lugdunum inclusi pontificatus uaca
 tioni supra duos annos cōtinuatæ finem imposuerunt. Iacobus em̄ Cantuariensis episc.
 Portuensis in pontificē Romanum, cui secundo uigelimo Ioanni fuit appellatio, est crea
 tus: qui primo pontificatus anno requisitus, Ludouicū Bauariæ ducē confirmare ideo
 recusare dixit, qd̄ præter admissum in cōsobrino secū in cōtrouersia electo scelus, multa
 præsumpserit facere & concedere, imperatoris Romani, legitime per gradus oēs institu
 ti excedentiā potestati. Erant interim Florētini, & socij bello Guelfarū partium populū
 aduentū

An. sal.
 M. cccxvi.

Aduentu Philippi & eius accessione equitatus in eā adducti elationē, ut præsumpta de
 aduersarijs uictoria, nullo sibi ordine, nulla gerēdis rebus diligētia opus esse opinarent.
 Hinc cōtractis Florētiam auxiliarijs omnium copijs, Philippus nōdū satis rerum He-
 trurīe præsertim Huguitionis Fagiolani uirtutis & potētiae gnarus, in errorem pernicio-
 cissimū praeipitatus est. Ductus enim qui ductor esse debuit, ad soluendā montis Cati-
 ni obsidionē accessit, firmataq; sunt exercitus castra hostium castellis, & circūductis Ca-
 tino munitiōibus tā proxima, ut ab inuicē prospicientibus, quid utrinq; ageret haud
 dubie nosceret. Sub ipsū aduētantis regij exercitus initium, & ea quae sequuta est die,
 leuia aliquot cōmissa sunt praelia, quorū certā nullus retulit uictoriā. Id tñ inde conie-
 ctura Huguitio existimauit futurū, ut regij fratres bellis usi maioribus sedēdo ipsū cō-
 ficere pergerent, qui cum eorum Hetruscorūq; partis maximę uiribus se imparem in-
 telligeret, hinc Lucā reuerti cōstituit, qua in urbe sedendo ipse uiceuersa hostem per oc-
 casiones laedere, & si fortuna iuuisset cōficere meditabat. Nocte itaq; quae est sequuta,
 modico in castellis ad destinendū hostē relicto praesidio, impedimentisq; praemissis ag-
 mine quadrato pfectus est, quum a relicto in castris milite ne hostis illa ingrederet in-
 censa sunt. Quod quum de regijs castris cōspectum est, Hetrusci animis ardentiores Phi-
 lippum perpulerunt inuitum, ut fugientē Fagiolanum breui, sicut dicebant praedā futu-
 rū insequeret, tātaq; celeritate mota sunt castra, ut nec satis quadrari exercitus, nec strui
 acies, nec imperiū dari potuerit, ut quod dabat a male pperantibus sit acceptum. Sensit
 tñ mouentis furentisq; exercitus strepitum Huguitio, & dum suis propior ardentibus
 castris haeret, incōpositos qui omnium primi fuerant assequuti, nō magis in ignis castro-
 rum splendore uisos, q̄ a uernaculo uocis & uerborum sono recognitos, Senenses, Vo-
 laterranos, Miniatesesq; intellexit esse, in quibus spoliōrū primitias ea celeritate que-
 rentibus principium occisionis, ad cōmilitones cōuersus, edendum esse uociferatus est.
 Pugnans itaq; in prima ut erat acie, quod conuersus de itinere ordo faciebat, Huguitio
 in tribus populis praecursoribus caedē ac ppe occisionem cōmisit. quo praelij initio re-
 dacta erat in proximū castris ardentibus collem pugna, & uenientes sicut & primi fece-
 rā alij de Hetruria milites a Fagiolano pessime mulctabant. Quā dum peritissimus rei
 militaris dux tenet oblatā occasionē, uincendo simul & accelerādo ad regios fratres in
 fugā pendentes, suos in acie dirigentes, simulq; adhortātes peruenit, ut iā dies crepuscu-
 lo actio exorta, duorum exercituum robur concurrisse ostēdit: nec satis diffinire ausim,
 utrum ne stirpis regiae iuuenes, quorū alter multa retulerat uictōriarum decora, quēq;
 domesticā potentię & gloriae fastus incendebant, impendentis periculi accipiendae cla-
 dis metus, an Fagiolanū nō ignobilē multis saepenumero honoris & gloriae muneribus
 usum, & duarū Hetruriae urbium dominio felici uictōriarum cursu auctum inchoatę ui-
 ctōrię spes urgentioribus stimulis expugnabat. Certatū est una utrinq; acie, uno utrinq;
 equitatus peditatusq; globo, ut qd̄ euenit, apparuerit eam partē unde primum pedem
 referri coeptū esset, nulla reparabilē subsidiaria acie in fugam clademq; conuertendam
 esse. Duces ipsi unusquisq; unū habebāt in praelio adolescentes, Petrum Philippus fra-
 trē, Franciscum Huguitio filium, quos nulla potuerūt diligētia, nullis fauoribus conser-
 uare: ceciderunt em̄, & hinc metum tremoremq;, inde Franciscus irarū & audaciae faces
 addidit, fugiens cū multitudīne Philippus in tuta euasit. Huguitio uictoria usus et caedē
 in nobilitate ac primarijs cōmitti, & qui capiebant post uictoriā seruari iussit. Caesorum
 numerū Florētini scriptores uix duūm millium referunt, quē quatuor penē millium fu-
 ille noster Caluus affirmat: captos multo plures caesis fuisse, & deditum eadē hora mon-
 tē Catinum ab eodē Caluo est traditum. Terruit is casus Florentinos, & adeo a Rober-
 ti regis beneuolentia auertit, ut praestantiorē fortunatiorēq; dominū, si usquam loci re-
 periri potuisset, in regē sicut obloquebant infaustum fuerint cōmutaturi. Peralitq; ea-
 dem fortuna regis desperatio omnium etiā sibi per Italiam ditorū animos. Deghidel-
 leto, quem diu ante Ferrariam Roberti regis nomine docuimus gubernasse, commilito
 Catelanus Bochinpanae Ferrariensis familiae adolescētē occiderat: nec erat animadu-
 sionis in facinorosum magistratibus cura, quae res Ferrariēsis populū animos in Bochin-
 panae gentis fauorē solito longe maiorē erexerat. Quum itaq; Bononiā & inde Ferrari-
 am eius cladis in Hetruria acceptae maior etiā ueritate fama est allata, Ferrariensis popu-

Blondus.

G g lus

lus Rainaldi Bochinpanis instigatione arma cepit, asserendamque libertatem oēs principes
 plo acclamauerunt. Deghus & q̄ secū publica urbis loca seruabant, in areā palatio sub-
 lectā descenderunt. Quumque maiorē, quā cui resisti posset fauorem populi uidissent,
 in Castellithealdi & clausam ad pontē ciuitatis partē sese cursu effusissimo receperunt.
 Nec mora, Rainaldus Obitiō & Azo Estensis ex Rodigio accersiti, Ferrariā aduolarūt.
 Quibus ducibus in Castellithealdi arcē, & subiectam potī ciuitatis partem, quā Cathelani
 tenebant cōmunitam, ordine est ductum. Repugnantes uero & urbem per arma re-
 cipere sperantes Cathelanos ciues ad pōtem clausi, quorum fidei uerbis illi crederēt,
 in exterminiu perduxerūt. Proditis namque munitionibus quum Estenses & populus ar-
 mis instructior perripisset, aditus ad pontē fugientibus a proditoribus est praelusus, ce-
 desque magis in dissipatos que praelium fuit. Erant ponti, ut assolet, scaphae & lintres alliga-
 ta, ut plurimum piscatoriae, quarum nonnullas Cathelani, porta pontis ad castellū perdu-
 cēte exclusi, dum tumultuarie cōscendunt, praegrante armorum pondere demerse-
 runt: aliaque ad Castellumthealdum fugientē turbā delatura, ab his qui pontem obtine-
 bant, & portā Ferrariensem, materia superne deiecta in Padū obruta sunt: ut plures que
 qui ferro occisi erant Cathelanos Padus absorpserit, fecitque ea militū accepta clades, ut
 Deghus, relicta Castellithealdi arce paucis defendenda, Bononiā migrauerit: deditaque
 pactione arcē, Estenses quū anno salutis duodeuigesimo terdecies cetero recepissent,
 Anno sal. M. cccxviij. pleno urbis dominio sunt potiti. Multos interea menses Florētinum populū ea maiestā-
 habuerat praesidij & salutis Bononiā desperatio, qua ad Catinensem cladē imbuti erāt,
 cū sua, sicut aliās faciente fortuna, uel potius Pisanos suo trahente fato, salus Hetruriae
 Guelfis & in primis Florentiae urbi, unde nō sperabat, est facta. Pisani em̄ nobilitatis pri-
 mores patriae suae successus prosperos, & amplitudinem diutius pati nequeuntes, inui-
 dia in Fagiolanū exarserunt, quē inita cōiuratione, aut confodiendū, aut dolo efficien-
 dum esse cōstituerunt. Rescuerat id Huguitiō, & a Florentinorū damnis tantisper ab-
 stinens, ac domi se cōtinens, dissimulādo blandiendoque durissimos omnium Italiae gen-
 tis illius animos mollire, & ad bonam mentem reducere nitebat, quum prorupturos in-
 scelus amicorū de Pisana plebe cōsilio non quidem, ut debuit primarios, sed audaculos
 leuiore quosdā publica animaduersione coercuit. Nerium ille filium, cuius nos natum
 eodē nomine senē adolentes hāc narrare audiuius, Lucae administrationi & custo-
 diae praesidio equitū attributo praefecerat, qui partim a genitore admonitus nouerat, par-
 tim suapte rescuerat diligentia, Lucensis primores nobilitatis eadē cōiuratione a Pifa-
 nis infectos esse, rēque pro omnibus gerendā unicū suscepisse Castrutium adolēcentē
 nobilitate diuitiisque primarium, quem aetate & cōtubernij consuetudine dilectissimum
 hortando, admonendo, orando, in beneuolentia & fide aliquandiu conatus fuerat reti-
 nere, & quē satis nequisset ab incepto reuerti, per occasionē abactae a Lucensibus pre-
 dae coniecit in carcerē. Id Lucenses adeo ferebant grauitur, ut quē teneri captum quere-
 bant, multo agrius educi ad suppliciu passuri uiderētur. Quod quum Huguitiō rescijt,
 parte equitatus Pisis praesidio relicta, cum reliquo Lucam, ut peteret, est profectus. Ea
 cōiurati occasione freti correptis armis, portas Pisanāe urbis derepente clausas, suo cu-
 rarunt praesidio custodiri. Premiserant uero celerrimos Lucā nuncios, qui nunciata Pifa-
 norū rebellionē Lucenses cupientissimos, ut pariter facerent, pariter impulerūt, hincque
 cōiurati ad portas occupandas delati, inde plebs immissa impetu in publicas caedes fa-
 cto, & Castrutio refractis carceribus educto, populi dominū acclamauit. Eo tumultu
 exaudito Nerius, quē hinc cōcitae & furenti resistit plebi, inde portas per suos retinere
 conat, utrobique repulsus, porta ad quā ipse pugnabat, cui Pisanāe est appellatio, lapsus
 euasit. Nec lōge Pisas aduolaturus Luca aberat, quum aduenienti paterno equitatu, &
 mox ipsi factus est obuius genitori, rēque, ut gesta erat, narranti, unus & alius super aliū a
 Pisis superuenit, tumultū populi portas nobiliū praesidio teneri, rebellionem nunciāns
 repentinam. Eumque in modū uir rei militaris peritia praestantissimus captus & triennio
 priuatus, potius que dominium, maiore eorum, qui facinus scelusque admisere, que suo detri-
 mento amisit. Intellexit em̄ ilico fortunae mutationē Huguitiō, & qua in ceteris utebat
 celeritate Lucā praetergressus, ad Malespinas marchiones amicissimos Lunensem pe-
 tijt regionem: longo inde circuitu ad sua Romandiolae oppida rediens cōsenuit, filiosque
 moriens

A moriens & nepotes reliquit, quæ nostra ætate paternis Sasinatensis Boiorum olim agri castellis à Florentino populo sunt pulsi. Lucam urbem qua hora Fagiolanus fugiens Nerius reliquit, eductus carcere Castrutius in dominium tyrannidemque cepit, & Pisani petitam per legatos à Roberto rege pacem eodem anno impetrauerunt. Notata enim qua ad Catinensem acceptam cladem, & Ferrariensi rebellionem collabi eum apparuerat fortuna, rem suam rex Robertus, nec questita quidem, nec opinata felicitate augere cepit. Qua de insigni rerum humanarum fluctuatione diligentius est dicendum. Ludouicum Bavarie ducem post datos Matthæo uicecomiti, nimios in Mediolano constituenda tyrannide fauores, post subleuatos in rebellionem in aduersariorumque eadem Lombardia Gibellinos, Ioannes pontifex Romanus petentem imperii confirmationem, & repulit, & ut ab imperialibus abstineret muneribus, anathematis comminatione deterruit: legato etiam Romanæ ecclesiæ cardinale in Lombardia à pontifice misso, uicecomites pater & filij, ut omissa tyrannide Mediolanum sibi relinquerent gubernandum, petiti quum non paruissent, urbi sacris interdicto excommunicati sunt. Parumque post perseuerans in eorundem fauoribus Bauarus Auenione publico primū consistorio, post in cathedrali basilica anathematis spiritali mucrone ab irato pontifice est confossus, quod quidem usque adeo uir impius spreuit, ut missis in Italiam nuncijs rem ecclesiasticam omnino euertere ac pessundare contenderit. Primam in Italia regionum Lombardiam eius faces incendij impleuerunt, quibus & Liguria est afflata. Gibellini namque Genuenses Lombardorum suæ factionis fauore Guelfos multis affecerunt incommodis. Hijs ut resistere possent Robertum regem promisso urbis dominio auxilia perierunt, quæ illis ab Hetruria quum dedisset, breui post paratione premissis exercitu mouens à Neapoli cum nauigio est subsequutus. Contraxerant interim in urbem ad eiusque Pulscetre suburbia Gibellini Lombardorum auxilia, & terra paribus utrinque uiribus decertatum est, quum muri Guelfus per classem regiam superaret: tertium iam diem pugna dies noctesque continuata erat, in qua nullus incendio, nullus cædi fuerat modus, quum Gibellini premissis mulieribus puerisque Saonam populariter emigrarunt. Hanc urbis Genuæ calamitatem Franciscus Petrarca duci & concilio Genuensium scribens memorat in hæc uerba: Sensim inde ad illud tempus animos memoriisque reuocate, quando felicitatis comites luxus, liuor & superbia ciuitatem beatam & uictorem populum perualit, & quod externis manibus factum foret, in tantas impulere miseras, ut deserta, inculta, & foeda ciuitatis facies, & littorium illud decus prædium magnificentia in totidem speluncas latronum uersum, horrorem atque metum prætereuntibus incuteret. Postremo urbs ipsa suis ab exulibus obsessa Mediolanensium auxilio diuque bello grauissimo uexata est. Dum in ea tunc Robertus almæ memoriæ rex Siculus, qui ad præsidium eius accesserat, anno propè integro est inclusus, quotidieque, quod pro monstro monstrandum est, et nunquam aliàs auditum, non solum terra simul & pelago, sed aere etiam & sub terram uno tempore pugnaretur. Idque nos explicare pergemus, anno salutis tricesimo terdecies centesimo Nouembris mense Gibellini Genuam obsidentes cuniculis sub terram actis, qui ad Sabina prædandam ad eam penetrabant in urbem, ea potituri erant, quum Guelfi alijs in oppositum cuniculis ab intra suffossis sese obuios dederunt, præliaque sub terra multis diebus acerrime sunt commissa, in quibus quum Guelfi superarent, armis omissis aquam in cuniculum duxerunt, quæ hostium opera inundauit in cassum cessura, nisi suppositus repente ignis pontes combussisset, quibus ad quadraginta murorum urbis cubiti aliquandiu fuerat substituti, ceciditque murus, ad cuius casum irruptio in urbem à Gibellinis intentata, & à Guelfis e contra multis utrinque commissis cædibus est prohibita. Excitatusque tumultuarie ab omni sexu & ætate murus Guelfos in urbe tutatus est, fessique Gibellini & potiri patria desperantes, Clauarum concesserunt. Robertus rex Genuæ dominio potitus, priusque ceptus uictoriæ calor refraxisset, Saonam terra marique obsedit, ubi primo obsidionis die maior multo ea que triduo Genuæ commissa est, cædes fuisse refertur, Gibellinisque eiectis, Saonam quoque rex Robertus obtinuit, illicoque contulit se in Gallias, & pontifice Ioanne, apud quem aliquot diebus fuit, suadente Carolum ualesii comitem regis Franciæ Philippi filium in Italiam cum copijs misit, Guelfis Lombardia Tercellis apud Guidonem de Turre congregatis præsidio ad futurum. Ingressusque Vercellas Carolus, dominio quod tamen paruo retinuit tempore, est potitus. Coacti enim Mediolani iubente Bauaro totius Lombardia

Blondus.

Gg 2

bardia

An. sal.
M. CCCXXX.

bardia Gibellini duce Galeatio uicecomite, Vercellas adeo arcta cinxerunt obsidione, E
 ut Guelfi cōmeatus primū caritudine, post fame cōpuli, urbe simul cū Gallicis emigra-
 uerint, quam Galeatius sibi domino subegit. Per quod tempus Gibellini in Lōbardia,
 Bauari, Guelfi in Ligustinis regis Roberti auspicijs & auxilio praualuere. Castrutius
 quoq; Castracanus Lucensis, & Guido Petramala præsul Aretinus, tyranni partium &
 ipsi Gibellinarū Florentinos hincinde, & socios bello Guelfos agitabant, Castrutiusq;
 prior incursionibus in Florentinū agrum factis, castella quædā & oppida cepit occurre-
 runt illi cum exercitu Florentini apud Victolinum primo, post apud Fucetiū, quos ita
 repulit, ut satis duxerint laceras quidē, sed nō usquequaq; fractas intra urbem copias cō-
 trahere, Pistoriensesq; tunc Philippi Tiditiū eius eorum primarij suasionē & opera Flo-
 rentinorum amicitia postergata Castrutio fœderati sunt. Et Petramala interim Voca-
 mano, quod oppidū obsidione premebat, subsidiarijs Florentinorū copijs uir repulsis illi
 eo est potitus. Ad eius quæ sequuta est, æstatis finem Florētini cum summo nisu copias
 comparassent in Castrutiū ducendas, Genuenses quoq; Roberti regis iussu classem ad
 proxima Lucæ urbi littora immiserunt. Agitatus hincinde terra & mari Castrutius, co-
 pijs & ipse summo conatu reparatis in Florētinos duxit, quod parua manu orā eius agrū
 maritimā tutari posse cōsideret, iuuitq; audacem Castrutium fortuna. Ductor nāq; Flo-
 rentini populi copiarū uir externus pecunia ab eo corruptus, quum ad eum transfugis-
 set, dissipatas illi copias intra mœnia reduxerunt. Castrutiusq; nihil ultra ueritus in Fur-
 cetianis primo, post transmissio Arno in Miniatesibus Montoporianisq; magnā edidit
 uastitatē, dūq; Petramalanus interea Rudinenses de Florentinis expugnat, Castrutius a
 Miniatesiū, de qua diximus, & aliorū uastatione in Lucenses reuersus, nō quidē dimi-
 sit exercitū, sed ad aliā agrū Florētini partē conuersus, Pratenses uastare cœperat, quum
 Florentini nō magis territi q̄ irati, correptis propè populariter armis urbe egressi sunt:
 uocatiq; in expeditionem undiq; exules, promissa, si probe pro patria egissent, reductio-
 ne in magnam manum signa populi sunt sequuti. Itū est ad proxima Pratoloca, ad quæ
 Castrutius uastando populandoq; peruenerat, eoq; qui noctu retrocesserat, non inuen- G
 to, processit exercitus usq; Fucetium, Exercitu reducto exules ex fœdere in patriā reuer-
 ti parabant, qui per ignominiam repulsi, paululum per diē recedentes furto noctu por-
 ta Fesulana ingredi intentauere. Erantq; uiri in armis duo millia cognationibus in urbe
 affinitatibus clientelisque potentes. Quibus facile fuit, si ex improviso impetissent, ingre-
 di ciuitatē. Sed dum multos pertentant, accessusq; sui reddunt gnaros, pro diti fuere. Por-
 ta enim a magistratibus custodia, ut sperauerant, nō admissi, maiore q̄ unquam suæ re-
 ductionis desperatione per Italiā dissipati sunt. Castrutius uero & Guido Petramala, di-
 uersi ut erant agrum Florentiæ diuersis populationibus uastationibusq; infestabant.
 Guidoq; quum multa de Aretinis oppida & castella quæ diu possederant Florentini re-
 cepisset, Ciuitatem castelli sociā bello Florentino urbem deditibus Gibellinis, q̄ Guelfi
 eos eiecerant, sibi subegit. Id ægerrime tulerunt Perusini, & Florentinorū instigatione ac
 equitatus auxilio bellum episcopo Aretinisq; intulerūt, & Philippus Tiditius Pistori-
 sis tyrannidē in patria sua affectatā, quū posse satis retinere diffideret, Castrutio permisi-
 sit. Qui Pistoriam cum copijs patente ingressus porta, arcē in illa curauit iuuitq; ab inco-
 nis communiri. Florentini tunc Castrutium uicinæ & bello eis ad eam diem sociæ urbis
 Pistoriæ dominio auctum magis solito formidare cœperunt. Quare orati magna precū
 instantia bello socij, Senenses, Bononienses, Perusini, Miniateses, Volaterrani auxilia
 res quū dedissent copias, Florentiæ & per agrū quanta nunquam ante diligētia habitus
 est delectus, Raimundusq; Cardonius gente Hispanus, sed bellis assuetus innutritusq;
 Italicis in ducem belli mercede acceptus, conuenitq; Prati ad dictā diem exercitus, q̄ fa-
 cta leui & repentina in Pistoriensibus excursionē, flexit ad infima Lucensis Pistoriensisq;
 agrorum loca in paludes uersa, quæ Castrutius obtinebat. Galeatius uicecomes interea
 post eiectos Vercellis Guelfos Acciū filiū natu maiorē cū iusto exercitu urbibus Lom-
 bardia, apud quas Guelfi praualebāt, bellum inferre curabat. Isq; adolescens reductos
 Parmā Gibellinos fouebat, quum admonitus uicinitate Castrutius, eū factionis iure &
 amicitia, & mercedis interuentu auxilia poposcit: nec prius aut arcem Pistoriæ imperfe-
 ctam relinquere, aut Florētino resistere uoluit, quàm Accius sicut promiserat aduenisset.
 Inerant

A Inerant autē Florētino exercitui equites tria, pedites uiginti millia, à quo Lucēses Pistoriensesq; Castrutio præsente, quod nunquam antea cōtigerat, uastati, & oppida Cappianum, Topalsum, Falconūq; sunt capta. Procedensq; prædando urendo Florētinus exercitus ad usq; urbis Lucæ mœnia peruenerat, quū exercitus Castrutius hosti ad Sextimanas aquas obuū se cōtulit, statuaq; uterq; exercitus aliquādiu locis cōfusus cōmunitis p̄p̄inqua habuit: leuia uero per singulos dies prælia sunt commissa, quorum uno tandē casu inchoato totis undiq; copijs est cōcursum, longeq; inferior Florentinus multos ac meliores quosq; partim cēlos, partim captos desiderauit. Castrutius ipse nō immunis cōpiarū detrimenti, faucius quoq; prælio excessit: hærebat tñ in Lucēsi agro Florentinus, qui Castrutium uidēs se in statuis cōtinere, ad Fucetium recessit: Castrutiusq; Accium appropinquare intelligēs, timore simulato, subsequi distulit, quousq; illū quid facturus erat admonitum, ad proximū hostibus locum de uia flectere curauit. Exinde Castrutius equites mittēs, quia ad leue certamē hostes de more lacefferēt, cum toto exercitu est sequutus. Cōstat Florentinos de aduentu uicecomitis leue ad quod prouocabant, certamē detrectasse, ueritos quod euenit, ne si inceperant cū uicecomite ac Castrutio simul uel inuiti decernere cogent. Sed dum pēdentes in recessum quid agerent dubij cōsultantesq;, partim sententias dicunt, partim mussant, ingerentes se præcipites Castrutianis milites, alios inuenerunt de Florentino exercitu, q̄ omnium ignari consiliorū, decus, ut dixerunt, patriū seruare uoluerunt, præliūq; est cōsertum, in quod uterq; exercitus incubuit. Dura aliquādiu & atrox fuit pugna, nec facile apparebat, ad quē uictoria inclinet, quū hinc alā ducēs equitū Raimundi commilito facta audentius impressione cum suis omnibus interceptus est: inde Accius, ut erat admonitus, ex insidijs puolauit, & erāt ei mille quingēti equites, quos ex omni Gibellino Lōbardia selegerat equitatu. Ad cuius pcellam cū robore Castrutij copiarū illatā, Florentini exercitus ordines sunt cōfracti, fugaq; ilico cōmitti cœpta. Accio autē uictoriā in fugientes psequente, Castrutius prælio se subtraxit, circūuectusq; per colles ad arcta peruenit, paludes montesq; interia centia, quibus solis in amplā planitiem est accessus, eadem Accius, quam in fugiētibus nequiebat, tunc primū maximam edidit: quum parem ac maiorē ederet Castrutius, nulla re magis tardatus est, q̄ quod uiuentes potius capi, q̄ caduera, ut dixit, fieri cupiebat. Capta itaq; est maxima pars Florentini exercitus, & Raimundus primo ad Castrutium perductus, paulo post eius filius impedimentorū custodia præfectus in Accij potestate cū illis peruenit. Huius uictoriæ spolia quę fuerunt multa, partim Lucā, partim Pistoriā sunt relata. Castrutiusq; dierū sex quiete exercitui data, agrū Florētini ad eā partē euer sum terribili uastitate potius q̄ populatiōe fœdauit. Inde Signiā delatus est, quod oppidum inferendo Florentiæ bello idoneū, impositi præsidio à Florentinis milites reliquerunt. Eo potitus oppido Castrutius, nihil moratus cupientissimū uicecomitem duxit ad Florentiæ urbis mœnia de ppe inspicienda, & sole in uesperā uergēte, tantus exercitus ad statua in celebri uico Piritula secūdo ab urbe milliaris aliquot, diebus habēda perductus est, per quos dies nihil ludorū, nihil iucūdatis omisum est, quo lætitia in castris ostensa, spectantē de mœnibus ciuitatis multitudinē redderet mœstiozem. Equuria est ad eā ciuitatis portā publice instituta, & carcere dimittendos equos Piritulæ continent magistratus: ad eā itaq; publici solennis ludi simulationē Castrutius, propositis præmij, equos, uiros, mulieres, publice trino missu à Piritula ad portā currere curauit, Dū Piritulæ duces agunt, turmæ in circuitū dimissæ cædes, incendia, uastitatē in Florētino Praten siq; edebant, & adibant equites peditesq; portā, si forte prodiret in præliū pertentantes. Triduo Piritulæ acto quum nemo portis obstinate clausis exisset, Castrutius Signiā re-duxit exercitū: noctemq; unam tantummodo commoratus, orantem Accium uicecomitem ad inspiciendam parte alia Florentiā, in Arni usq; fluuenta comitatus est. Primaq; hæc tyrocinia atq; præludia uicecomitū genti Florētino populo bellis agitādo, quę ratio ad hoc usq; tēpus intermissa, Philippus tertius Mediolanensiu dux continuat. Accio datis stipendijs, & spoliōrū maxima parte donato, in Lombardiam redire permissio, Castrutius Pratū obsedit, & quum potiri desperaret, in circuitu uastauit. Dum hæc in Italia agerent, Ioannes uigelimus secundus pont. Romanus multa probe egerat, rem ecclesiasticā concernentia. Multis namq; creatis cardinalibus, in queis duo tantum Itali fuere,

Anno sal.
M. ccccxxviii.

Ioannes Columna, & alter Ioannes Vrsinus Romani proceres, Thomā unū Ephordē-
sem episcopum, & alterū Thomam Aquinatē predicatōrū ordinis anno pōtificatus
septimo in numerū retulit sanctorū Christi domini Cōfessorū. Eoq; q̄ secutus est anno
salutis duodetrigesimo terdeciesq; centeno Bauari electione abrogata, in illū tanquā
ecclesiā rebellē ac schismaticū censuras exercuit. Erat em̄ omnis Italia illius instigatiōe
armis dissidijsq; inuoluta, & quicquid pont. faceret, Bauarus destruere adnitebat. Gui-
donem Petramalā post occupatā Tiphernū Ciuitatē castelli appellatam Romanæ ec-
clesiā iuris urbē pont. p̄sulatu sacerdotioq; exautorauerat, Ioāne Biordi Vbertino in
Cortonensem episcopū declarato: id em̄ ad eam diē Arretinæ diocēses oppidū in epi-
scopalē erexit sedē, cui p̄ter attributā perpetuo mansurā portionē, cætera quoq; sub-
iecit, quæ ad ecclesiā spectauerant Arretinā, Concitusq; in iram Bauarus instigāte Gul-
done in Vbertinorū castella ducens, Laterina Sabinūq; euertit. Tenebatq; per id tem-
poris Rauennā urbē Almericus ecclesiā illius p̄sul, & comitatū Romandiolæ p̄ Ro-
mano pontifice etiā in Bononia administrabat, in quē Bauarus Rainaldū Obitionē, &
Nicolaū Estenses Ferrariæ tyrannos copijs adiutos adeo incitauit, ut Argentā Rauennatis
ecclesiā oppidū, Guidonis Truncaduri Gibellinorū principis proditiōe primū,
post omnē Rauennatis agrī Riperiā Padī Argentæ contiguā occupauerint. Passerinus
enim Bonacosa, cui Bauarus ad Mantuæ tyrānidem animos copiasq; addiderat, sorore
Estensiū in matrimonū accepta, sese cū copijs illorū exercitui & pariter furori sociū ad-
didit. Qui in magnū cōiunctū exercitū, castella de Mutinēsis Romano pontifici sub-
dita, & ipsam urbē Bononiā ut inuaderent ad sancti Felicis oppidū sunt delati. Cōtraxe-
rat interea Romandiolę Comes Bononiā copias, & Florētini quāuis à Castrutiō p̄me-
renē, petitos ex fœdere ducentos equites Bononiensibus auxilio miserāt. Quarū eccle-
siæ & pōtificis copiarū dux Beltrandus Aledosius Imolensis cū ad sanctū Felicē hosti
obuius processisset, fracti Estēses & Passerinus, fugatiq; maximū acceperūt incōmodū.
Ferrariæq; ecclesiastico supposita interdīto, Estēses & Bonacosa extra cōmunionē ec-
clesiæ sunt p̄iecti. Castrutiō interea Florētinos ex Signiā adeo presserat, agitaueratq; ut
ut eliciendis à Roberto rege domino suo, quas negligētius subministrabat copijs, nouo
usi fuerint argumēto. Carolū em̄ filiū illius Florentiā in domū mitti per oratores ciui-
tatis primarios postularūt. Sed dū oratores Neapolim uadūt, Castrutiō Mōtimalo per
frequētes ac propē multorū dierū labore & periculo cōtinuatas expugnationes capto
p̄sidiū imposuit. Signiāq; ea diruit ratione, q̄ Carolo cuius aduentum nouerat, p̄-
sente illam retinere diffideret. Quam tñ ibi prius habuerat belli sedem transtulit Carmi-
gnanum. Sub ipsum Caroli aduentū Ioannes Romanus pontifex Ioannē Vrsinum car-
dinalē in Italiā legauit, cui factiōnis gratiā multos in Italis fauores sperauerit additurā,
amboq; principes de rebus gerendis cōmentaturi Florētia cōuenerūt. Quantumq; hī
Guelfos, tanrundē Galeatius uicecomes Gibellinos de Hetruria in spē uictoriæ adnīte
bat attollere: per quod tēpus factiōnis Gibellinæ principes Itali omnes per Bauarū in
Italia precibus pollicitationibusq; uictū descēdere coegerūt, qui superatis Alpibus Tri-
denti subsistens nullis precibus, nullis promissionibus ut progredereū ulterius adduci
poterat, nisi eō delati Galeatius uicecomes, Guido Petramala, Scaligeri, Carrarienses,
Estenses, Bonacosa, & Castrutiō oratores ui p̄p̄modū adhibita attraxissent. Brixia itaq;
Mediolanūq; peruenit. Qua in urbe celeberrimo multorū populorū cōuentu, p̄isco
more Guido Petramala p̄sulatus autoritate p̄sumpta coronam illi ferreā imposuit.
Bauarus uero contrā ac oportuit pecunijs indigentissimus, Mediolanēses ac cæteros si-
bi fauentes populos adeo exhaurire cœpit, ut oēs sibi reddiderit inimicos. Quūq; Ga-
leatius eū principē, & ut appellabat, imperatorem suū ab exactiōibus nimis orando
suadendoq; retrahere conaret, Bauarus nō magis iracundiā q̄ auaritiā ductus illum &
filios uī adhibita cōiecit in carcerē. Abradenda exinde commodis Mediolanensi popu-
lo pecunia, Bauarus noua est usus machinatione: ciuibus em̄ solo libertatis nomine do-
natis permisit, ut uiginti quatuor ex omī populo creatis reipublicæ administratio p̄mit-
teret, quibus p̄sidiē seu p̄fectum addidit, ea ut dixit solummodo, imperatoria auto-
ritate gesturū, ad quē externi magistratus cōsueuerūt in liberis ciuitatibus deputari. Do-
natus inde à Mediolanensibus ob tantū munus pecuniā ingenti Bauarus in Brixianos
ducens,

Aducens, apud Vrcios Soncinumq; defedit. Quibus in oppidis quã multi adessent eum secuti principes uiri, populorũq; oratores, multa disseruit de importuna uicecomitũ patris & filiorum tyrannide, qua etiam se pergerent cõculcare: & placatis si nõ omnĩ, certẽ multorũ animis in Hetruriã iter ingressus est. Carolus interea cõpositis his, quã cũ cardinali fuerant Florentiã cõponenda, exercitum emisit in Castrutiũ & eius domina ducendũ, à quo oppidũ Mõs appellatũ Fucetianis paludib. proximũ est expugnatũ. Idẽq; exercitus breui post Arceminiũ tenue opib. ac propẽ immunitum in Pistoriensib. castrum expugnauit. Aberat em̃ Pistoriensĩ agro Castrutiũ, qui Bauaro Lunẽsi uia qd̃ nouerat uenturo, obuius ire cõperat. Qua item ratione Carolus copias oēs intra Florẽtiã mœnia reuocauit. Ingressum Lucã Bauarũ, Castrutiũ honore p̃secutus est, qui summus posset imperatoribus exhiberi. Cupientẽ inde Pisas accedere ciuĩ discordiã prohibuerunt, quorũ nonnulli tyrannidem libertatis nomine obtinentes uicecomitũ facti exemplo, territi, illum uel ingenti donatum pecuniã excludendum censebãt, quũ plebs ipsa & nobilitatis pars cõtraria sentiens, introducendum duceret muneribusq; donadum. Eaq; dissensio Guidonẽ Petramalã Castrutio discordẽ, hostemq; apertũ fecit, utroq; dispari quidem forma, sed eadẽ fide & affectione cũ Pisanis pro Bauaro adnitente. Appulsi itaq; urbi copijs Pisani tãtis per deditiõẽ sunt morati, quousq; cũ his qui cõtraria sentissent, ciuib. uerbo & animo placatus princeps nihil molesti in illos tẽtare p̃misit. Qd̃ quum esset Castrutiũ & Guidonis licet dissidentũ opera factũ, pleno Bauarus Pifarũ dominio est potitus. Guidoq; Arretium, à qua urbe diu abfuerat, petiturus, ora accedẽs maritima, febrĩ apud Nigrummontẽ correptus interiit. Cõmoratus Pisis duos fermẽ menses Bauarus, efflagitanti Castrutio cõcessit, ut Galeatiũ uicecomitẽ, Accumq; & Marcũ filios carcere liberatos Lucã foueret, ipse ad urbẽ Romã iturus per maritimã tetẽdit orã, quẽ Castrutiũ mille quingentos pari penẽ numero equites peditesq; ducẽs secutus est. Quorũ numero fuerint Bauari copias nullus tradit. Sed ingẽtes fuisse hinc certũ sumĩ argumẽtũ, qd̃ Robertũ ille regẽ potius bello agitare, q̃ ad coronationẽ petere anhelabat.

Chinc quo primũ die Bauari & Castrutiũ copias Viterbiũ attigisse Carolus intellexit, Florentiã & ipse cũ copijs p̃fectus ad genitoris regniq; p̃sidia pergere inceperit, fecitq; iter quadrato agmine per Arretinos, quã ciuitatẽ Saccon Petramala Guidone suo fratre defuncto, armis & factionis p̃sidio obtinuerat. Inde Perusiã accedẽs p̃ Spoletinos & Maros regnũ ingressus est. Ac Bauarus ingenti Romã exultatiq; acceptus fauore coronationẽ tãdiu distulit, quoad p̃ceres & urbũ Italiae oratores, q̃ cõtinuo cõfluebant, oēs aduenissent, quoad ue p̃opa pridẽ ad omnia templa basilicasq; urbis destinata, & ad eius accessum inchoata Laterani die p̃fixa quiesceret: quo die kalendarũ lunij nona nõ quidẽ Sarra Colũnensis, qd̃ Florentinorũ habent monumẽta, sed Stephanus senior, & Sarra tũc pueri genitor iussu cleri & populi corona illũ insigniuit. Urbẽ em̃ Romã duo priuarij nobiles ex ijs quos nunc Barones appellãt, sese regis Romanorũ uicarios dicẽtes, gubernabãt. Eratq; is annuus magistratus à Romano senatu creatus, gessit tũ magistratum illũ quandoq; unicus, qui dũ abesset alius sustinebat. Hincq; per Ioannis xxij. tẽpora uidemus Hannibaldũ de Hannibaldis, & Ricardũ Vrsinũ fuisse uicarios. Paulo post Franciscus Comes Anguillariã solus fuit, & Steph. Colũna senior, cũ quinq; annis eũ continuasset magistratũ, Nicolaũ Stephani de Comite sibi aliquãdo substitutũ reliquit. Eornatus adulterini imperij corona Bauarus, rem aggressus est omniũ nephariã, & ceteris uitã partib. respondentem. Electum enim in antipapã Petrũ Corbariensem ordinis minorum, agri Reatini, rusticũ hominem, qui uxorem habẽs iuuenem, renitentẽq; pseudoreligiosus debita Romano pontifici reuerentia adorauit, nec defuerunt flagitiosi, & illi similes apostatae dãnati capite, & alia perditorũ turba, qui & secuti sunt idolum, & ab eo adulterinas cardinalatus p̃sulatusq; & sacerdotij dignitates acceperint. Quo in patrandò scelere nil aliud à Bauaro quãsitum est, q̃ ut Ioannis Romani pontificis autoritate cõminuta, liberius ipse rem Italicã perturbaret. Sed ad rem Hetruscã. Abiturus Florentiã Carolus Philippũ Carnotensem uirũ rei militaris peritissimũ, & qui copias regis Franciã nõ modicas ductitasset, p̃sidio Florentiã cũ equitib. mille Gallicis reliquit. Pariter reliquerat Castrutiũ Lucã & Pistorij copias in omnẽ euentũ p̃sidio affuturas. Bauaro itaq; & ipso in primis Castrutio, quẽ omẽs Itali Romã cõfluẽtes pluris penẽ q̃ ipsũ

facerēt Bauarū, ducendas in Robertū regē copias, & cætera bello necessaria paratib. Ro
 mā nuncius est allatus, Carnotēsem per altā ut tūc erat hyemē glaciē, quæ Pistorij fossas
 reddiderat permeabiles, cōmoditate eā urbē furto ingressum esse, quā post prælia varie
 ab impositis præsidio Castrutianis militib. & factiōis Gibellinæ ciuib. cōmissa, obtentā
 nullo partū amicorū inimicorūue respectu ac discrimine totā militi diripiendā pmiserat:
 & cū alter post alterū cladis nuncius Romā uenisset, nō prius inde Castrutius proficisci
 potuit, q̄ arcē quoq; factus est certior, captis in prælio q̄ hosti in urbe perrexerant repu-
 gnare, custodib. uenisse in Carnotēsis & Caroli potestatē. Suis itaq; præmissis mille quin-
 gentis, quos Romæ habuerat equitib. peditibusq; Castrutius, cū parua & ipse manu Pi-
 las, & inde Lucā festinantissime peruenit. Quibus in urbibus paratæ sunt educa. Quinto em̄
 ligētia copiæ, cū his cōmeatus, & cætera expeditioni necessaria sunt educa. Quinto em̄
 die postq̄ Castrutius tanta uelocitate Lucā attigerat, sub ipsum copiarū ab urbe Roma
 aduentū exercitus est pfectus. Inerant uero exercitui Galeatius uicecomes. Acciusq; et
 Marcus nati ducēdis ordinib. à Castrutio præfecti, tātō apud se loco habiti, ut eorū lux
 in castris æquauerit potestatē. Adita à tanto exercitus nō militū magis numero q̄ ducū
 p̄bitate plurimi facienda, Pistoria in circuitū est cincta, ut exeūdī clausis admittēdiue ue-
 niētes facultas pariter sit adēpta. Spoliata em̄ urbē, carentia rerū, ac pp̄ iam fame noue-
 rat laborare. Intētauit tñ oppugnationes nō magis potiūdi spe, q̄ ut Simoni Tosa no-
 bili Florētino, quē Carnotēsis præsidio præfectū reliquerat, præstare occasio deditiōis
 celerius faciēde, q̄ fames cōiuncta periculo suaderet. Nec usi sunt Fiorētini Philippusq;
 ignauia ope obsessis pro uirib. afferēda. Cōtractis nanq; uiginti peditū, trib. equitū mili-
 bus cōmeatū ut importarent copiosissimū, aduſq; Castrutiana castra duxerūt, tētaq; in
 Castrutij munitiones castris obductas irruptio, tandē Florentini conatu & spe frustrati,
 deposito Prati cōmeatu, Lucensem Pisanūq; agrū factis incursionib. populati sunt. Et in
 terea Simon Tosa suos subueniēdi spe amissa, recessisse uidens, cū pp̄rijs cōmilitonū re-
 bus abire permissus, Pistoriā tertio q̄ capta fuerat mēse uix dū exactio spoliata reddidit.
 Fecitq; is Pistoriæ casus Bauarū à destinato in Robertū regē bello tepescere, qd̄ Castru-
 tio præſente uiro omniū impigerrimo ad ueris initiū fuerat initurus. Accessit quoq; ad
 orā Sicilia regis Frederici classis, quā Petrus duceret, eis tardatus, quia Genuēses quoq;
 Guelfos patria extorres sequi oportuit. Classē em̄ diu ante in id bellū paratā absq; clas-
 se regis mittere noluerūt. Inchoata erat, ac pp̄p̄ media æstas, quādo Bauarus om̄ssa e-
 ius belli dictas ob causas intentione, Tudertū usq; se contulit: in Florentinos nanq; duce-
 re cōstituerat, nec ulli etiā Florentino dubiū apparebat, quin esset Florentia positurus,
 præsertim cum hinc factio Petramala ex Arretio, inde Castrutius & Pisani, & alia parte
 Vbaldini ex Apennino & Romādiola in eius castra fuerint cōfluxuri. Ducebat uero se-
 cū Bauarus antipapā, quo eū se præſente à populo uel inuitus faceret adorari. Dūq; Tu-
 derti copias cōtrahit tardiuscule subsecutas, classis Sicula & Genuensis ad Tyberina o-
 stia, & illo iubēte Cornetū uenit, ad quā cū Bauarū relicto Viterbij Idolo se cōtulisset, e-
 uinciā Petro Genuensibusq; nō potuit, ut ad Neapolitani belli molē redire uoluerit. E-
 rat em̄ in Florētinū ardentior, qd̄ firma potiūdi spe, pp̄ediē inchoatū ad uotū cōsummas
 Pistoriensis expeditionis labore cōtracto uita migrauit, cuius filiorū Arrigi & Galerani
 nomine, cū Pisis præsidia essent imposita, Bauarus illuc delatus, urbē à nobilitate deditā
 p se & imperio, ut dixit, Romano gubernādā accepit. Tarlatumq; Petramalā Guidonis
 fratrē in illa præsidē præfectūq; reliquit, Lucāq; accedens eiectis simili impietate Castru-
 tianis recepit, quā Germano cuidā attribuit gubernādā. Lucēsem uero populū Castru-
 tij filijs minus multo q̄ oportuit fidelē pœna quā meriti erant, breui subsecuta est. Tribu-
 ta nanq; solito grauiora illico imperata sunt. Florentini interea Carmagano obsidionē
 oppugnationibusq; potiti, altero itē felici nuncio per id tēporis sunt latati, Caroli regis
 Roberti filij eorū dñi uita functi: & ne quid inchoatę eorū felicitati deesset, Bauari uires
 à Germanorū equitū defectionib. cōminui acceperunt. Valida em̄ illorū manus quū Lu-
 cam occupare cœpisset, nec satis successisset cōnatus, proximum ei urbi collē statuis ce-
 pit. Erat tunc in Pistoriensis agro cum copijs Bauarus, quod eiectō eō iubente à Pisto-
 riense populo milites Castrutiani Pissiam Bugianūq; oppida retinere, & Castrutij filijs
 salua

A salua reddere adnitebantur. Quare trās fugis propere, cū soli pecunijs deliniri uiderent,
 eas in hūc modū habere curauit. Galeatio uicecomite paulo post Castrutiū Pissia mor-
 tuo, Accius Marcusq; filij ad Bauari misericordiā confugerāt, hiq; pecuniā multo maio-
 rem ea, quā milites Germani petebant ea cōditiōe Bauaro sponderunt, si in patriā re-
 ducti essent. Vnde Accius Marco fratre apud transfugas pro obside relicto cū Germa-
 nis quatuor nobilibus ea ratiōe est missus, ut autoritate imperatotia reductus pecunias
 illis dissolueret Bauaro deferendas. Iuitq; Accius & nullo resistente Mediolanū introdu-
 ctus, pecunias amicorū collatione habitas Germanis deductorib. dedit, cum quib. illi in
 Germaniā trās fugerunt. Frustratus pecuniarū Mediolano afferendarū expectatiōe Ba-
 uarus, & transfugarū, quos persequi cuperet, adductus indignitate in Lombardiā se con-
 tulit, Petro Corbario cū sectatorum sentina, Pisanis, apud quos manserat per literas com-
 mendato. Ingressus Lombardiā Bauarus, omnia peiore q̄ crediderat, loco repperit. Ac-
 cius nanq; uicecomes ingratiūdinis & perfidiā memor, qua in genitorē Galeatium u-
 sus fuerat, Mediolano illū omnino exclusit, & Germani milites Accium intelligētes Ba-
 uaro rebellasse, Marco illius fratri fidere cōeperunt, adeo ut ex obside illū ducem habere
 uoluerint, cuius retenta diu cū ueteranis Castrutianorū effecit gratia, ut arce sibi tradita
 Lucae urbis dedente populo acceperit dominatum. Quo tempore & p̄p̄modum die pi-
 storij Pisisq; ad arma concursus est. Pistorienses tñ priores eiecto Bauari praesidio, pacē
 cum Florentinis ea fecerunt cōditiōe, ut reductis exulibus cōflata ex utraq; factiōe re-
 publica cōstitueret. Pisani autem Tarlato benigne emissio id curauerunt solum, ut iugo
 Bauari excusso, rem ipsi suā ad libitum gubernarēt: nec potuit inchoata in Hetruscis per-
 ciuitatum liberationem pax diuturna esse. Veterani nanq; Castrutiani, Catinum, & pau-
 lo post Victolinum, quę oppida sub mortis Castrutiū tempus Florentini receperāt, occu-
 parunt. Et Germani milites ductu Marci uicecomitis Lucā obtinentes, eam urbem Spi-
 nulae Genuensi uiro nobili ac ditissimo, qui classi extorrum Genuensium ductor erat, ac-
 cepta ingenti pecunia uendiderunt. Exarsit illico in Spinula inuidiā odiumq; Florenti-
 nus, & illi bellum intulit subitarium. Quē eum magno Spinula excepisset animo, accersi-
 ta sunt ex Lunēsis copias, & ueterani in societate belli mercede asciti, quibus auxilijs
 fretus Spinula, non magis repulit quā bellū intulit Florētinis, qui ad Catinū delati pre-
 sidio, quod Spinula Lucā accersuerat, destitutum obsederunt, duxeruntq; ad illud miro
 opere & labore, ac ingenti impēdio munitiones aduersus Spinulę impetus, quos die no-
 ctuq; maximos faciebat, tandemq; potiti sunt. Bauarus interim ignominia & cōfusione
 onustus redijt in Germaniā. Per quod ferē tempus Petrum Corbarium pontificis Nico-
 lai quinti foedantem nomen, Bonifacius Comes cognomine Donantico Pisanus captū,
 Auenionemq; perductum uero pontifici Romano Ioanni uigesimo secundo, in munus
 obtulit, à quo minus ille q̄ merebat, male habitus est, uitā enim in carcere breui, sed nul-
 la adhibita ui finiuit. Post Bauari in Germaniā reditum, Ioannes pontifex Philippo Frā-
 corum rege instante, generalē in Saracenos Hierosolymam tenens expeditionem sacro
 sancto de more decreto edixit. Philippusq; eius expeditionis dux declaratus est, cui pō-
 tiffex fructuum regni Franciæ ecclesiasticorum decimam partem ea reseruauit ratione,
 ut expeditionis impendio sufficere posset. Sed & sibi pōtiffex ceterorū orbis Christiani
 fructuum ecclesiasticorum decimam pariter portionē uoluit reseruari. Quæ dum agerē-
 tur prædicto rege Philippo hortante, Ioannes Bohemiæ rex Hērici filius Brandenburgē-
 sis, quem apud Bonconuentum ostendimus obijisse, ad pontificē mittens, sequestre se ex-
 hibuit, ut Bauarus ecclesiæ reconciliatus, iuri quod imperij electio prætenderet renūcia-
 ret, alterq; Henricus, & ipse dux Bauariæ imperator ordine crearetur. Idq; licet pontifex
 parum exaudierit, Roberti regis Neapolitani animū offendit, qui non ullū tunc impera-
 torem creari uoluisset in Italiā transiturū. Florentini interim potiundi Luca auiditate fla-
 grantes, eam obsedere, qua breui fuerāt potituri, nisi nouus in Italiā turbo post emissam
 Bauari pestem incubuisset. Ioānes em Bohemiæ rex à Brixianis accersitus Gibellinis, in
 Italiā ueniens, eā urbem Bergamūq; cepit, quē quum Spinula & Lucenses praesidiū
 opēq; poposcissent, immisit ille equitū duo milia, peditū paulo minus, solutaq; obsidiōe
 Luca, Florentinus ager populationib. & incendijs est foedatus. Parmam, Rhegiū, Mu-
 tanam per id tempore sicut & prius post Bauari discessum cardinalis Ostiensis Romani
 pontifi-

pontificis in Bononia legatus bello pressas pro ecclesia capere nitentur. Sed eam urbem ^B populi regis Bohemiae dominum praeligentes, sese illi missis oratoribus dederunt. Necessitudo Bononiae legatus indigne, quin potius amicitia, & foederatione cum eo rege in-
 ta Bononienses Florentinis contra ac consueverant esse, reddidit inimicos. Quod quidem co-
 scio Ioanne Romano pontifice factum apparuit, quum is Bohemo regi nulla in re postea fue-
 rit aduersatus, mutataque est exinde rerum in Italia conditio, ut quibus pontifex Rom. rexque Bo-
 hemus aduersaretur, eosdem Robertus rex Florentinusque nullo Guelfi aut Gibellini nomi-
 nis discrimine fouerent. Fuit uero Ioannis Bohemi regis in Italia aduentus quibusdam ex
 his etiam qui Bauaro fuerant aduersati, in primisque uicecomitibus, qui nullum uoluissent Ger-
 manum in Italia potentem esse, formidolosus. Quare inita cum Mastino Scaligero Verone-
 se, Philippino Gonzaga Mantuano, Carrariensibus, Patauinis, Estensibus, Ferrariensibusque
 tyrannis confederatione Roberti regis Neapolitani per icta cum Florentinis foede-
 ra partibus adhaeserunt, in quos omnes pontifex Rom. censuras ecclesiae promulgauit. Eius ue-
 ro societatis cum tot Lombardis principibus a Florentinis inita fama effecit, ut Pistori ^F
 enses libertate postergata urbem pleno dominio ipsis permiserint Florentinis. Quae cum Bo-
 hemus rex intellexisset, Carolo filio cum copiis Parmae, Rhegii & Mutinae urbium custodire
 relicto, in Germaniam se contulit, maiores, & tantis necessarias copias conatibus contraxurus.

BLONDI FLAVII FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLI
 natione imperij Romani, Decadis secundae, Liber decimus.

LATI animis regio foedere primi omnium ex sociis Estenses in legatum
 Bononiae & partes Romani pontificis res nouas tentare coeperunt, cau-
 sasque uidetur remotiuscule repetenda. Post occupatam, ut diximus, ab Es-
 tensibus, Argentam Rauennatis ecclesiae oppidum, Ferrariam urbi sacris
 a legato fuerat interdictum: quod dedecus animarumque periculum non
 prius est sublatum, quam fatigati Ferrariensium querelis Estenses oppi-
 dum reddiderunt. Sed quo tempore Bohemus rex in Germaniam abiit, ^G
 Estenses foederis confidentia superius dicti, & Alberti Scaligeri, quem Mastinus frater
 cum copiis militum auxilio castris sancti Felicis agri Mutinensis obsidione perrexerunt,
 quod oppidum Manfredus pius Carpenis cum Carpo & castellis ad uiginti Carolo Io-
 annis Bohemi regis filio commendauerat, adeo ut eius defensionem fides nihil ab Estensibus
 formidaret. Quare parum absuit quin oppidum nullo custoditum praesidio, Estenses im-
 petu primo ceperint: cuius repentinae obsidionis, quum primum certiores facti sunt Ca-
 rolus Manfredusque, quicquid copiarum siue externarum siue prouincialium Parmam in-
 ter & Immosam fuit, in unum coegerunt exercitum, qui ad Felicianum ductus expecta-
 re ausos Estenses, Scaligerumque confregit. In eaque fuit exercitus pugna octingentos ce-
 cidisse Ferrariensium monumenta legimus affirmare: captorum numerum, qui uidetur
 fuisse ingens, adhibita in praestantiorum enumeratione diligentia ipsis in monumentis
 suppressi fecit. Namque Nicolaus Estensis Rainaldi Marchionis frater, Theobaldus de Co-
 stabilis, Iacobus de Algerijs, & plerique ciues nobilitatis Ferrariam nobiles primores in eo ^H
 numero fuere. Secundum eam uictoriam curauit legatus contrahi a comite Romandio-
 lae copias, quae in urbem Ferrariam ducerentur, ad quas Rauennae congregatas cubila-
 rium in primis charissimum legatus equitatum ducere iussit ingentem, partim mercena-
 rium ecclesiae militantem, partim a Carolo Bohemo datum, & Rauennae ad Comitum e-
 dictum conuenerant Galeotus Malatesta Ariminensis, Franciscus Ordelafo Forliuien-
 sis, Richardus Manfredus Fauentinus, Ostasius Polotensis Rauennas, qui quatuor re-
 bus usi nouis, quas Bauari cum ecclesia inimicitiae prius tantopere conciuerant, urbium
 quique suarum tyrannidem sub capitaneatus titulo inuaserant. Tantis copiis proxi-
 me ad urbem Ferrariam Argenta uia appulsis, prodicione a ciuibus aliquandiu prius
 condita, pons Comiti Romandiola patefactus est, qui peninsulam, in qua est Argenta
 ei coniungit peninsulae, in qua urbs Ferraria haud longe ab ipso ponte se iungit: &
 ingressus nocturno exercitus eo in spatio, quod urbem pontemque interiacet, sancti
 Antonij uocant suburbium, castra habuit: continuata est obsidio menses duos, & fre-
 quentibus intentatis oppugnationibus, aegre aliquando a Rainaldo Marchione incensa
 sunt

A sunt defenſa. Tandem Philippus Gonzaga Mantuanus, Maſtinus Scaliger Veronēſis, Vbertinus Carraria Patavinus copias cū dediffent auxiliares, Rainaldus Marchio iſtis idibus Aprilis, die in ueſperā procliuī erupit. Diſſipatus uero eſt opinione celerius eccleſiæ exercitus, & quū cædes magna nō cōmitti nequiverit, tū maxime ſeruandis ducib. & in exercitu primorib. ea ratione Marchio intentus fuit, ut eſſent captiui, quorū permuta-
B tione Nicolaū fratrē, & cæteros ex ſuis prælio captos Feliciano faceret liberari. Et à Caſtello thealdo delapſæ naues in dromonū formā armatæ, multos de eccleſiæ exercitu ce-
 perunt, ſcaphis lembiſq; fugere adnites. Captū Romandiolæ Comitē legatus & cu-
 biculariū ſuū in Nicolai Eſtēſis, Thebaldi de Coſtabilis, & Iacobi de Algerijs, aliorūq; prælio captorū Feliciano liberationē permutauit. Galeorū autē Malateſtā, Franciſcū Or-
 delaphū, Richardū Manfredū, & Oſtaſiū Polotenſem Marchio hoſpitaliter ac honeſte
 habitos ea dimiſit paciōne, ut obedientiā reuerentiāq; legati & eccleſiæ poſthabita, ci-
 uitates quiſq; ſuas alijs de Italia ſocijs bello urbib. & principiſ. cōſentire curarēt. Inde in
 pontis pditores animaduermum eſt, ut liberata tāto periculo Ferraria, exercitus ut erat tā
 ta præda ditatus, Scaligero Gonzaga, Carrarioq; iubentib. duce Rainaldo Marchione
 in agrū Bononiēſem hoſtiliter ſit ductus. Ioannes rex Bohemus interea equitatu Ger-
 manorū quē haudquaq; ingentē adduxerat, Parmæ relicto, Bononiā ſe contulerat ad le-
 gatū, & Carolū filiū, qui Lucā uiſendi ſtudio acceſſerat, eō redire curauerat: hiq; dum le-
 gato die noctuq; aſſiſtunt, de Romandiolæ urbīū rebellione, & copiarū Marchionis in
 agrū Bononiēſem facto impetu anxie conſultanti, peiore perculſi ſunt nuncio, Brixia
 & Bergomi rebellionis. Eas em urbes Maſtinus Scaliger deditōne ciuiū occupauerat,
 nec prius potuit rex quid agi oporteret deliberare, q̄ Papiā quoq; allatū eſt urbē ſibi ami-
 ciſſimā, Acciū uicecomitē ingreſſum eſſe, arcemq; oppugnare, quā præfectus p̄ rege ip-
 ſo aſſerat cōſeruare. Ioannes itaq; Carolo filio cum modicis copijs ad Mutinæ cuſtodiā
 relicto Parmā, & inde accepto exercitu Papiā duxit, qui circūductas ab Accio arcī mu-
 nitiones, cū ſuperare nequiſſet, in agrū cōuerſus Mediolanenſem magnā edidit uaſtita-
C tē, uixq; Parmā redire potuerat, cū Lucæ urbis audita rebellio eū coegit raptim trāſmī-
 tere Apēninū. Almerius em Caſtracanus Caſtrutij genitor Amiorū ope Lucā ceperat,
 impoſitusq; paulo ante Carolo regis filio arcī præfectus eā ſeruabat: appulſis eō copijs
 Lucenſes publico delicto per oratores eccleſiaſticos uiros in paucorū culpā auerſo ue-
 niā impetrarunt. Rex tñ, cui fatiſ eſt uiſum à cæde proditorū temperare, ingentē uim pe-
 cuniæ à Lucenſibus extorſit. Inde Bononiā reuerſus, legato fruſtra diſſuadere conato, in
 Germaniā redire cōſtituit: mutationū em Italiæ ciuitatū uoluntatis faſtidio ſimul & peri-
 culo fatigatus, ad quietē ſibi in Germania paratā anhelabat. Mutinæ igiſ & Rhegio ur-
 bibus præſidia Germanorū, & præfectos quū impoſuiſſet, Parmā & Lucā Petro & Mar-
 filio Rubeis fratrib. in Parma potentiffimis reliquit cuſtodiendas, & eiſdē nobilibus ſi-
 mulq; urbīū populis in ſpem adductis maiorū copiarū, quas ſe adducturū eſt pollicitus,
 Alpes tranſmiſit. Interea cardinalis Oſtienſis Bononiæ legatus, Bononiēſes Florentino-
D rum ſuaſione in rebellionē procliuē uidens, in arcē confugit, quā aliquot ante annis ad
 Feliciani Mutinenſis uia portā ædificari curauerat. Conuertit uero Bononiēſis popu-
 lus furorē in legati militiā mercede conductā, quæ partim agrī caſtellarū aduerſus Fer-
 rariēſem, partim urbis præſidio intenta erat, & hinc Marchionis Eſtenſis, inde Floren-
 tinorū copijs auxilio accerſitis, arx uallo, foſſaq; cingi cœpta. Nō nihil tñ humanitatis &
 reuerentiæ erga cardinalē oſtenderunt Florentini ciues, à quibus auxiliares copię Bo-
 noniā ſunt ductæ, quod eorū interuentu arcē à legato populus recepit. Iſq; Piſas Floren-
 tinis itē deducenſib. acceſſit, quō pariter deducenſib. Florentini, Ioannes Caietanus car-
 dinalis, Vrſinus parū felici minusq; fruſtuofa legatione uſus ſe contulit, Oſtienſisq; cele-
 rius Piſis profectus, Ioannē Romanū pontificē in Auenione repperit ſoſpitē. Qui tñ bre-
 ui poſt anno ſalutis quarto triceſimo terdeciesq; centeno defunctus eſt. Ad diēq; abin-
 de ſextumdecimū, Iacobus agro Tolofaico oriūduſ ſanctæ Priſcæ cardinalis in pōtificē
 Benedictū duodecimū eſt aſſumptus. Qua celebrata legatiōe cardinalis Vrſinus Aueni-
 onē applicuit. Benedictusq; in pōtificatu nihil duxit antiquius, q̄ pmulgatas à Ioāne in
 Bavarū cēſuras, abrogationeq; repetere ac cōfirmare. Per quætēpora principes populiq;
 Italia bello ſocij, hinc pōt. morte audita, in urbis Bononię ad ſuas partes acceſſiōe elati
 omnia

An. ſal.
 M. ccc. ccc. xxiij

omnia praesumebat. Quare urbes quatuor, quas solas in Romanae ecclesiae reuerentia Bohemus rex praesidijs conseruabat, inter se constitutis foederibus sunt partiti, ut Parma Scaligero, Rhegius Gonzaga, Mutina Estensi, Luca cederet Florentino. Quinetiam Germani Bohemo regi militare soliti mercedis magnitudine corrupti, dictis bello socijs stipendia facere promiserunt. Quasi uero eas socij bello copias suis singuli uestib. dispartiri, & cum Mastinus ad inchoatam Parmae obsidionem plurimos illorum adhibuisset, Florentini aliam & ipsi manum ad suam expeditionem in Lucenses destinata trahere contendebant. Tulerunt id aegre Germani duces, & Petrus Rubeus fratresque longa consuetudine notos stipendia promittentes aliquandiu intermissa duxerunt exaudiendos, quibus praeter redditum ad urbem instaurandum cum Bohemo rege gratia, Scaligerum interficere sunt polliciti. Idque tentatum quia perficere nequiuerunt, Rubeorum opinione celerius in urbem Parmam se transfugio receperunt. Scaligerque intermissa de repente Parmensi obsidione Pado ad Bryxillum transmissio in Vicentinos reduxit exercitum. Ea etiam Germanorum defectione factum est, ut Lucense bellum a Florentinis fuerit intermissum. His ut acciderant intellectis, Ioannes rex Bohemus Lucam urbem Philippo Francorum regi dono dedit: qui Florentino populo per oratores in Italiam missos, ne Lucam urbem suae deinceps molesti essent monito, ceteros quoque & Florentinos, & eorum subditos mercaturam in regno Franciae exercetes, edicto certiores fecit fore, ut quaecumque Lucensibus a Florentino populo inferrentur damna, ab eis repeterentur in carcerem detrudendis. Dum haec apud externos reges longo geruntur tractatu, & Germani equites Parma profecti Italia discesserant, & Mastinus proprijs ac Gonzaga Estensisque copijs fretus, noua expeditione premebat Parmam. Florentini uero regis Francis minis posthabitis Lucam coeperant obsidere. Quinetiam Nicolaus Estensis Beatrice Guionis Gonzaga filia in matrimonium accepta, suarum copiarum auxilio, & paruo Rainaldi Marchionis fratris sui equitatu innixus, Mutinam incursionibus, & aliquando oppugnationibus, pertentabat. Nam Rainaldus Marchio cum maioribus copijs Argentam oppidum terra Padoque premebat, tulitque fors, ut ferme eodem tempore tribus his in locis, sed diuersimode, qui bellum intulerant uictoria sint potiti. Primus enim Nicolaus pro Marchione germano fratre Mutinam deditioe ciuium absque aliqua graui & onerosa pacatione recepit. Rainaldus uero pontem, qui Padum apud Argentam iungebat, Rauennatibus onustum defensoribus, cum igni ferroque interrupisset, ob factam eius pontis casu cadente, oppidum uic cepit, & Parmam Petrus & Marsilius Rubei fratres germani ea Scaligero conditione dederunt, ut dedendam quoque tertio eorum fratri Rubeo Lucam sibi retineret. Eoque in sociorum bello principio uictoriae cursu destinata sibi Philippus Gonzaga Rheginensem urbem ciuib. ultro deditioe accepit. Turbauit praedictam Ferrariensium laetitiam Rainaldi Marchionis mors breui subsecuta, cui paulo post accessit Nicolai obitus tam repentinus, ut Marchionatum, qui ei debebatur, Obitius frater minor acceperit. Mastinus Scaliger interea postquam Lucam urbis dominium a Rubeis Parmensibus habuerat, Paduam quoque Vbertina Carraria ob ciuium dissidia permittente recepit. Scaligeroque omnia tunc temporis adeo felicia successere, ut qui Bauaro primum, post Ioanni Bohemo regi diu paruerat Felitenses, Bellunenses, & Cenetenses, suo quoque dominio se subiecerint: nec erat tunc, aut post Ecelini tempora quisquam fuerat tyrannus plura quam Mastinus Scaliger in Italia possidens, adeo ut Florentini non magis Lucam dominio fraudatos se indoluerint, quam potentem tyrannum a Lucam uicinia formidabant. Tantum enim abfuit, ut Mastinus factum suum acceptae contra se uidera Lucam aliquibus, ut sit, uel simulatis uerborum purgauerit argumentis, quod illorum a querelis non temperantium castella & agrum incursionibus agitaui. Veneti tunc unice in continentem Italiam solo Taruisium urbem tenebant, cui a Scaligero non timere non poterant. Et Gonzaga uicecomesque in illius inuidiam magis a potentatu aucto quam a foedere Florentinis non seruato adducti erant. Quare Florentino populo facillimum tunc fuit exoptata aequae ac necessaria aduersus potentissimum Scaligerum hostem nouum praesidia inuenire. Orati enim legationibus Veneti primo, post Gonzaga & uicecomes, Obitius Marchio, & Bononienses in foedera & belli societate sibi aduersus Scaligerum consenserunt. Sed primum maiusque belli onus Venetis incubuit: hi enim peditatum equitatumque quatuor milium numero mercede conducto, rotidem urbanos magna parte sagittarios addidere, cui exercitui in Taruisi contracto, Petrus Rubeus in ducem praefectumque attributus est. Nam paulo post quam ipse

A ipse & Marsilius fratres Parmam, sicut docuimus, Scaligero dederat, eos ille dolo pri-
 mū, post uia aperta quæsiuerat interficere, & in Pontremulano sui patrimonij oppido, in
 qd' cōfugerant, arctissima presserat obsidione. Petrusq; relicto ad perferendā obsidionē
 Marsilio Florentiā se cōtulerat, autorq; & adiutor fuerat Florentinis, ut se Luca ac Lū-
 centium instigatore auertenda à Mastini tyrānide Luca uterent. Qd' quamprimū inten-
 tari coeptū est, Mastinus Pontremuli obsidione relicta, Lucā ducere cōstituerat, cum &
 Petrus à Venetis accersitus Florentinis facile assentientib. Venetias demandatum susce-
 pturus imperiū se cōtulit, duxitq; secum datos à Florentinis equites octingētos, & à Bo-
 noniensibus trecentos, cū quib. ad quadringentos Estensis quoq; trāsmisit, omnesq; hæ-
 copix terra per Ferrarienses Clugiā usq; ducta, Taruisiū inde nauibus trāsportatae sunt:
 acceptis cum prædictis simul Venetorū copijs Petrus Paduā primum omnium constituit
 ostenso bello & factis populationib. pertentandā esse. Erenim Albertus Scaliger Masti-
 ni frater cū mercenario Germanorū equitatu & peditatu puinciali tā inepte eā & auare
 B administrabat, ut Vbertinus Carraria à cuius nutu plebs Patauina æquē ac nobilitas pē-
 debat, illum oblata occasione uideret cupientissime eiecturus. Substititq; primū Bub-
 lentæ Rubeus, ad quem uicum castra illico in diuturniorē morā ideo cōmunita sunt, ut
 Mastinus quid ageret prouideret ue ex eo loco prius intelligeret, q̄ aduersus tm̄ princi-
 pem temerē duceret: & alius interea parabat exercitus, cum quo Luchinus uicecomes
 defuncto nuper nepoti Accio in Mediolani dominio suffectus, simul cū Philippino Gō-
 zaga Veronā pramiserat obsidere. Suafus etiam, & pecunia à Venetis adiutus Carolus
 Bohemus expectabat ad Feltri Cenedæ bellū ad urbiū receptionē cū exercitu transmif-
 surus. Primi tm̄ Luchinus uicecomes: & Philippinus Gonzaga copijs aucti, quas Marsi-
 lius Rubeus è castris à Petro fratre missus addiderat, ad Veronā castrametati sunt. Subin-
 de ac propē eodē die Bohemus quū in Italia desedisset, urbib. illis sponte deditis priusq;
 essent aditæ potitus est. Pressus eodem tempore tribus in locis Mastinus, audacia sibip̄li
 C subueniendū esse cōstituit. Eruptione igit̄ præter Luchini Philippiniq;, & Marsilij opi-
 nionem facta eorū repulit potius q̄ fudit exercitum, pluresq; in eo cōfliktu capti quā oc-
 cisi fuere. Liberatus Veronæ obsidionis respectu Mastinus Patauium se cōtulit, habens
 in exercitu quē secū duxit equites tria milia, pedites multo plures, ut si saluæ sibi fuissent
 quas Paduæ præsidio fratri dederat, copix, Petrū Rubeum haud secus q̄ Luchinum, &
 Philippinū fuerit cū incōmodo repulsurus. Sed quo tēpore apud Veronā uictoria poti-
 tus est, eodem in Patauinis par penē detrimentū accepit. Germani nanq; equites, quib.
 plus q̄ Alberto fratri suo Paduæ custodiā crediderat, corrupti pecunia ad Venetos trāsi-
 uerunt. Acceptis tm̄ ex Vicentia Patauiocq; quotquot educi potuerunt siue equitib. siue
 militibus castra Mastinus Rubei castris duob. passuum milibus propinqua cōtulit. Quē
 ideo ad inferiorē amnis partē habuit, ut Petri Rubei exercitū intercluderet cōmeatu, q̄
 ea tantummodo uia poterat à Venetijs cōportari, magno id quidē cōsilio, sed parua, ut
 effectus docuit, prudentia. Si em̄ Paduā inter & Bubulentā cōsedisset, adempta p̄fecto
 erat Marsilio Rubeo, & cæteris apud Mantuā coactis facultas ad Petrū Rubeū ducē so-
 D ciorum exercitus primariū cum copijs ueniendi. Aliud etiā incōmodum sedenti ad infe-
 rioris amnis partē Mastino, Petrus Rubeus perbelle immisit. Herba est brassicæ folijs co-
 lore adsimilis, Gualdū appellant, quæ per altā hyemē sata, quinis per æstatē senisq; uici-
 bus siliceis molis conerit ex ipsiusq; exsiccata puluerib. lanificij in primis tinctura con-
 ficit. Dimissa igit̄ fluuio supernè recens cōtritæ uis maxima aquæ usum sua amaritudine
 & terro colore hominib. iumentisq; Scaligeri adimebat. Interclusus tm̄ cōmeatu Rube-
 us, castra mutare coactus est, quæ urbi pp̄ius sunt admota, & in ea illico Marsilius frater
 cum suis & sociorū copijs ex agro se cōtulit Mantuano, à Mestrecq; oppido, & Taruisina
 urbe cōmeatus in ea, castra cōmode poterat cōportari. Admiratus hostis audaciā Masti-
 nus ad aliā urbis partē, qua ad Eustū petiit oppidū se contulit. Sed & alibi tunc Scaligeri
 fortuna mutari cœperat. Brixia enim Luchinus uicecomes tunc cū maximis copijs cir-
 cumsedat. Qd' cum in Scaligeri castris audiri coeptum est, Paduanī in res nouas respice-
 re cœperunt. Vbertinusq; Carraria cōditis cum Petro Rubeo foederib. eum patēte por-
 ta cū omni exercitu introduxit. Albertus uero Scaliger Mastini frater captus, Venetias
 perducit, & in eius copias odio ducis à populo desæuitum est. Mastinus dimissis in mu-
 Blondus. Hh nitiora

nitiora quæq; præsidij Veronâ accesserat, opẽ oppressæ Brixia allaturus. Et Petrus Ru-
 beus interea dum Montemilicẽ oppidũ infestiore urget oppugnatione, saucius Paduã
 est relatus, ubi ex eo uulnere est defunctus, Marsiliusq; sub ipsum Paduanæ rebellionis
 diẽ febre correptus Venetijs, quò se ad medicos deferri curauerat breui obierat. Nec po-
 tuit tã festinus Scaliger accedere, quin Luchinus uicecomes Brixia, & paulo post Berga-
 mo potiret. Et Venetus interea, sociorumq; bello exercitus Vincentiã obsidebat. Nulla
 tunc erat Venetis augendi in cõtinenti Italia solo principatus cura. Quare postq; immẽ
 sus paulo ante Scaligeri potentatus in plures diuisus partes suspicione tyrannidis, ut fue-
 rat prius formidolosq; carebat, pacẽ sibi enixius petenti dare Veneti cõstituerunt, in qua
 actum est, ut Carolo regi Felro, Beluno, & Ceneda: uicecomiti Brixia, Bergomo: Car-
 rario Padua absq; cõtentione dimissis: Veronã ipse, Vincentiã, Parmã, Lucãq; retineret.
 Eã pacem Florentini, qd' Lucã ut uoluissent, habere nequuerant, ægerrime tulerũt. Cu-
 ius cõditiones, missis Venetiã oratorib. quum mutari nequissent impetrare, tandẽ & ip-
 si cõquieuerunt. Sed & Benedictus duodecimus pontifex Ro. interea dum id seruet in
 Lõbardis Hetruscisq; bellũ, singulos populos ac principes misso legato, in suas & eccle-
 sia partes trahere adnixus erat, qd' Ludouicũ Bauarũ post innovatã in eum ut diximus,
 excõmunicationẽ rediturum esse in Italiã ferebat. Incipiens tñ à Romanis pontifex, eos
 tantisper delinuit, ut quem regis nomine diu gesserant magistratũ, ad ipsius & ecclesie
 acceperint beneplacitum. Cõfirmatusq; in quinquennium Stephanus Columna, colle-
 gas in senatu à populo Ro. accepit annis singulis uariatos. Iordanusq; de filiis Vrsi anno
 salutis undequadragesimo terdecies cẽteno Stephani absentis, quem pont. Auenionem
 accesserat, & proprio nomine Senator fuit. Tertio deinde anno quum Stephanus Aue-
 nione itẽ ageret, Vrsus Anguillaria Comes collega eius Franciscũ Petrarchã poësis lau-
 rea in capitolio insigniuit. Pace postmodũ Lombardiã à Venetis data, pontifex pruden-
 ti, ut tum apparuit cõsilio, sed pessimo in posterum euentu tyrannos è Lõbardis primo-
 res in principes legitimos cõfirmauit. Luchino em̃ uicecomiti, & Ioanni eius germano
 fratri, quem Mediolanensem archiepiscopũ instituit, uicariatũ Mediolani autoritate
 apostolica ita attribuit, ut quicquid urbũ oppidorumq; tunc possidebat, eiusdẽ uicaria-
 tus titulo legitime retineret. Pariq; forma Mastinus Scaliger Veronẽ & Vincentie: Guil-
 elmus Gonzaga Mantua & Rhegi: Albertinus Carraria Padua: Opizo Estensis Ferra-
 ria, Mutina & Argenta uicariatũ autoritate apostolica habuerunt, & quia portio Estie
 si data iuriũ esset Romanæ ecclesie, censum illi decẽ milia aureos imposuit annis singu-
 lis persoluendũ. Benedicto susceptũ defuncto Clementem sextum Luchini quidẽ & Io-
 annis archiepiscopi confirmationẽ uicariatus fecisse inuenio: nec satis scio, an deterritus
 sit à confirmatione alijs facienda, quod ueritus fuerit Bauarum exasperare, qui de suo in
 Italiã reditu multa cõminatus est, atq; etiam Tridentũ usq; peruenit: tantiq; fuit is tyrãni
 aduentus, ut oblatam multi in urbibus Romanæ ecclesie iuris tyrannidẽ autoritate im-
 periali accipere nõ sint ueriti. Quæ quidẽ uersutia malo homine, malisq; ut aiunt, auib.
 in põtificẽ relata, successores in hanc diem suos multis ac penè perpetuis incõmodis tur-
 binibusq; agitauit. Ioannes enim de Vico urbis Romæ præfectus nõnulla in Viterbien-
 sium finib. paterna possidens hæreditate, uicarius in Viterbio imperialis est factus. Eo-
 dẽq; titulo Galeotus Malatesta, & fratres Arimini in Romãdiola, Pisauri Faticq; in Mar-
 chia Anconitana, Antonius Feretranus Urbini, Diolfus & Galeassius fratres Callij, Ale-
 gretus Clauellus Fabriani, Bulgarutius Mathelica, Ismedutius sancti Severini, Gentilis
 Varaneus Camerini, Michael Montisimilonis, Paugonus Cinguli, Nicolaus Boscaretus
 Esti, & in Romãdiola Guido Poletensis Rauẽna, Franciscus & Sinibaldus Ordellani
 Forliuij & Casena, Ioannes Manfredus Fauentiã domina acceperunt. Eo aut̃ anno qui
 pacẽ secutus est à Venetis cõstitutã, Mastinus Scaliger Lucæ paucis fuerat mensib. Flo-
 rentini peste afflicti ualida, nihil minus q; bellum meditati erant. Quãprimum tamen ea
 cessauit clades, quietam foris Florentiam dissidia domi periculossissima uexauere, Baldi
 nanq; & Frescobaldi familia in primis nobiles, quum urbis statum in meliorem ut quicq;
 boni existimarunt formam redigere adniteretur, multitudinis fauore patria sunt expulsi,
 ædibus eorum in urbe superbissimis solo æquatis, hiq; cum clientib. magna manu Pisas
 sunt delati. Et inde paulo post magnis patriã agitari incõmodis adiuuerunt. Et noua itẽ
 in Lom-

An. sal.
 Mcccxxxix.

A in Lombardis res per id temporis sunt exortæ. Guido enim Corrigiensis potentissimus Parmæ nobilis, Rubeorū, ut diximus, defunctorū respectu liberatus, Mantuani Gonzagæ Philippini fauoribus ac instigatione urbis Parmæ acceperat dominatū, quem breui post Accius frater suus Estensis Marchionis auxilio per arma eiecit. Factumq; est, ut Scaliger Estensi confœderatus bellum intulerit Mantuano, & in Hetruria destitutā presidij spe amissa Parma Lucā Pisanus pariter & Florentinus habere cōcupuerint, tentataq; ab utroq; populo urbis Lucæ coemptio ad licitationem à Scaligero est deducta, quūq; pecuniaria sponcione præualuisset Florentinus, obsolescentes ditissimorum in Florētino populo mercatorū filios Ferrariæ Scaliger accepit. Pergrandis enim promissa erat pecunia, quæ quingenū ducatorum milium auri summā quū superaret, in urbe bellis morboq; diutissimè fatigata nequiverat paruo tempore inueniri. Pisani interim Baldi, Frescobaldi q; instigantib. Lucā obsidione cinxerunt: itum tñ est à Florentinorum omnibus, Mastiniq; aliquot copijs ad Lucæ receptionē, quibus Pisani acie obuij structa ut resisterēt sunt aduersi: sed dum hinc Florentinus instat urgetq;, inde impositum pridem à Mastino urbe erūpit præsidium, Florentini pars copiarū cum missis à Scaligero nuncijs alia parte urbem ingressa est. Cōtinuarunt tñ obsidionem Pisani, in quos Florentini decimo captæ urbis die summis conatibus eduxerunt: nec detrectauit prelium Pisanus, sed structa obuuius acie in certamen ruit, cuius finis fuit omnium, quæ ad illam acciderant diem, Florentino populo infaustissimus. Eorum em̄ exercitus facta est fœdissima profligatio, ad cuius nūcium Florentiā allatum mœsta ciuitas in abiecta quæq; & sordida devenit consilia. Petrus em̄ opem Robertus rex, cum solis dedisset uerbis, ad Ludouicum Bauarum pontifici Romano & ipsi Roberto regi apertum hostem spes omnis cōuersa est, qui pusillo uir animo, nec precibus nec ingenti promissa pecunia ut Tridento moueret adduci potuit & præter tyrannos in urbibus oppidib; iuris ecclesiastici, ut ostendimus, institutos, Luchinum uicecomitē quoq;, ipsi quæ pōtificatus autoritate tenebat, ambiētē habuit suaforem: qua destituta spe Florentini, equitibus ad quingentos à Scaligero Bononiensibusq; habitis, & mille quingentis mercede conductis, Malatestā Ariminēsem, cui Vngarorum agnomen fuit, præfecerunt. Isq; peditatum ex urbe agroq; accipiens amplissimū, Pisanorū impetiit castra ad pontē Auseris cōmunita, nec facta est pugnae copia, Pisanis certā capiendæ urbis fame laborantis spem in prælij discrimen adducere recusantib. Robertus rex interim postquā Florentinos uidit ommissa Bauari hostis sui spe ppijs ad Lucæ cōseruationem uirib. inniti, nonnihil illis præsidij attulit, Gualtero è Gallijs quodā q. dux Athenarum appellabāt, cum paruo equitatu ad illos misso, qui acerrimo uir ingenio, si uirib. & meritis nequiuit, Florentini populi gratiā artibus exquisitissimis aucupatus est: Mouētē enim castra Malatestam, ut agro perpopulato Pisano & incendijs late lōgeq; ostensis Pisanos auertenda à laribus clade castra cogeret linquere, quibus uir nequiverat deturbari imperitię militaris rei apud multitudinē damnauit. Eundemq; satis diu in Pisani agri damnis uersatū postquā ex Pisanis castris nemo mouerat, exercitum Florentiā reducentem, peioribus infectatus est maledictis, quē murmurabat rem Florentinā de industria perdidisse. Lucæ interim, qui inerant Florētini populi magistratus suā & presidij salutem pacti, exinanitam annona Lucā Pisano dedidere. Gualtero autē usque adeo detractiones ualere, ut siue casus siue alterius iuuerit imprudentia, creditum palamq; in populo sit dictum: Si ductæ ad hostem copiae prope Auserim illi fuissent traditæ, Lucā fuis pulsissq; Pisanis potuisse faciliter cōseruari. Et erāt solito magis discordes Florentini, adeo ut facile Gualterus quod quæsiuerat, sese equitatu i urbiq; præfici impetrauerit. Quod cum est factū, mox uir animo ardens oblatā amplexus est occasionem. Multis em̄ partium simulatūq; odio cōsentientibus, pluribus rerum desperatione facinus, in quod ruebāt dissimulantibus, præfecturæ titulum in plenariū transtulit dominatū, & palatiū ingressus priores inde ac cæteros repulit magistratus. Secutiq; urbis Florētiae casum Arretini, Pistortenses, & Volaterrani Gualterum in dominum recognouerunt. Interea dum Florentini per suā capiendæ Lucæ auiditatē ad eam deducti sunt tyrannidem, Parmā urbē, quā fratre eiecto per annū unū tenuerat Accius Corrigiensis, Opizoni Estensi Ferrariæ uicario tradiderat pleno dominio possidendam. In eoq; quod Luchinum uicecomitē & dictum Opizonem, aduersum Guilelmum Gonzagam suscepisse ostendimus, bello cū

An. sal.
Mcccxlvi.

mutuæ in uicinos agros hinc inde factæ fuissent incursiones, Philippinus Estensem Per. E
 rariâ à Parma cū copijs petentem in agro aggressus Rhegiensi prælio superauit, fugatūq;
 ad Padū usq; persecutus est. Vnde factū est, ut Opizo retinendę urbis Parmę desperatio
 ne Giberto hortante de sancto Vitale nobili Parmense, cā Luchino uicecomiti permit-
 tere cōstituerit. Accedentesq; Mediolanū Opizo & Gilbertus ad annū salutis sextū qua
 dragessimū supra terdecies centenum Parmā ipsi uicecomiti tradiderunt. De qua quidē
 urbis Parmæ à tantis motib. liberatione Franciscus Petrarcha illius ecclesiæ archidiacono
 nus qui interfuit, ad Ioannē scribens Columnnam cardinalem congratulatus est, Guilel-
 moq; Gonzaga in eandē ascripto partē quies Lombardiæ solida tūc est parta. Per quod
 item tempus quū Florentiæ alia super aliam in Gualterum ducem Athenarum coniu-
 ratio detecta esset, atq; in conuictos & suspectos plerosq; crudeliter animaduertisset, unius
 uiri uirtute ea ciuitas tyranni iugum excussit. Angelus Acciaiolus ex summa nobilitate
 urbis episcopus, conuocatis ad episcopiu ciuibus arma in tyrannum capi iussit, qđ quū
 fieri cœptū esset, tyrānus rescijt, fœdera cum populo sequestre episcopo inijt, per quę cū
 proprijs, quas à Neapoli duxerat copijs & rebus suis migrare decimo tyrannidis mense
 permittus est. Sed breuis fuit recuperatæ libertati Florentię quies, qđ nobilitas de popu-
 lo in recuperatā libertate benemerita, cōmunicata tūc ob id meritū urbis administratio
 ne per uim priuata est. Qđ dum illi ne fieret resistere annitūt, expugnata multorū gdes,
 direpta, & nōnullæ igni ferroq; sunt absumpta. Alia subinde pars Italię eodē ferme tem-
 poris cursu magnis motibus agitata est. Roberto regi duæ erant neptes ex Carolo filio,
 quē diu antea adolescentē ex Florentina reuersum expeditione in Neapolitano regno
 obijisse docuimus, & Carolo Martello Roberti Germano fratri Vngarię regi paulo an-
 te defuncto filius Carolo item nomine fuerat, cui uiuenti patre defuncto superstitēs fue-
 rant Ludouicus & Andreas. Per hæc itaq; ipsa anni septimi quadragessimi terdeciesq; cē-
 teni tempora, quū Robertus obijisset, relictarū testamento hæredum, altera neptiū Ioan-
 na datū eodē testamento maritū Andreā consobrīnū ex Vngaria uenientē accepit. Qui
 adolescens, sicut Franciscus Petrarcha in epistola ad Ioannē Columnnam tunc scriptā in
 fra scriptis innuit uerbis, tali regno indignus erat. In illius Roberti serenissimi nuper re-
 gis locū, qui unum decus ætatis nostrę fuerat, æternū dedecus iste surrexit. Quacūq; au-
 tem causa sit factum, Ioanna talē exosa uirum in Auerfana urbe necari quū curasset, alte-
 ri item cōsobrino nupsit, Ludouico Tarētī principi olim Philippi filio, quē Roberti fra-
 trē fuisse docuimus. Conata tamen est Ioanna scelus suum apud Ludouicū Vngarię re-
 gē ab ignoratione & perditorū flagitio purgare, cuius nuncijs atq; literis epistolā Ludo-
 uicus rescripsit, quā uidimus in hæc uerba: Inordinata ustra præcedens, retentio potesta-
 tis in regno, neglecta uindicta, & excusatio subsequens necis uiri tui probāt te fuisse par-
 ticipē & confortē. Id uero facinus Roberti regis præstantissimi memoria adeo omnib.
 Italis exosum fecit, ut Ludouicū ex Vngaria, multi de Italia ad ueniendū hortati sint. Ve-
 niensq; in Italiā cum paratissimo exercitu, ingressus primos resistere ausos repperit Sul-
 monenses, quos ab eo captos fuisse Petrarcha ad Barbatū Sulmonensem scribens quū
 affirmet, fauores tñ illi oppido spōdet à tribuno plebis, qui rempub. Romę tunc restitue
 re adnitebat. Idq; præclarum & dignū memoria facinus uidef altiuscule repetēdū. Sexto
 Clemente ad pontificatū assumpto Romani sicut & prius ab institutis ex sua nobilitate
 Senatorib. pontificis Romani cōsensu gubernabant. Nāq; post Stephani Coling quin-
 quennū Rainaldus de filijs Vrli, & Nicolaus Hannibaldus Senatores fuere. Quos alio
 secuti sunt anno Iordanis item de filijs Vrli, & alter Nicolaus Hannibaldi de Hannibal-
 dis filius. Et ad anni de quo nunc scribimus septimi quadragessimi initiū Petrus Agapiti
 de Colūna, dñs Castri Zinazani, Robertusq; Vrlinus subsecuti sunt. Eodēq; anno ad lu-
 nij mensis finē Nicolaus quidā Laurentij ciuis Ro. & scriba in capitolio publicus cello,
 ut tunc uisum est animo, pulsus Senatoribus capitolium per arma cepit, tātusq; illico af-
 fuit populi fauor, ut rem ad libitum Romanā quocūq; uoluerit flectere potuerit. Vnus
 tñ est modestia, titulumq; in hanc maxime formā, qui alicubi in urbe publicis actib. ex-
 tat inscriptus, assumpsit: Nicolaus seuerus, & clemēs, libertatis pacis iustitięq; tribunus,
 ac sacre Romanę reipub. liberator illustris. Hunc uirū adeo admirati sunt omnes Italię
 populi, ut pauci fuisse uideant, qui non eum maiora gesturum esse, & pristinam Romę
 reddi

An. sal.
Mcccxlvij.

A redditurum rempublicā aut timuerint, aut optauerint: hinc nullus defuit principū, nul-
 lus tyrannorum, qui missis oratoribus gratiam eius, pollicendo, hortando, suadendo au-
 cupari, & sibi parare non quæsiuerit: minores uero, de quib. est dictum, in Romani iuris
 ciuitatibus & oppidis in uicarios creati: ne populi eorum rebellassent, ueriti, obsequiū, fi-
 deiq; integritatē scripto & per oratores exhibuerunt, proximioresq; urbi plenariam im-
 mediatamq; subiectionem exhibuerunt. Quin etiā cōstat, externas Romani olim impe-
 rij prouincias ad reuiuiscētis Romanæ reipublicæ famam exultauisset. Quod quidem
 affirmaturi nō fuimus, nisi hæc omnia Franciscus Petrarca qui interfuit sapissime scri-
 beret. Satis q; fuerit unius epistolæ particulam ponere, quā ad Carolum Lucemburgen-
 sem declaratū Cæsare in hæc uerba describit: Ecce nudius tertius caput extulit quidā ex
 plebe Romana humilis, non Ro. rex, non cōsul, nō patritius, & uix bene cognitus Roma-
 nus ciuis, nullis sociorū titulis, nullis maiorū imaginib. deniq; nullis ad id temporis uir-
 tutibus suis clarus, qui uindicem se Romanæ libertatis assereret, obscuri hominis clara
B professio, ilico ut scis Thuscia cupide manus dedit, imperia excepit. Iam sensim omnis Ita-
 lia sequebat, iam Europa, iam totus orbis in motu erat. Quid multis opus est: non legi-
 mus ista, sed uidimus iam adesse, iustitia & pax, & harum comites alma fides, tranquilla
 securitas, ad postremū aurei seculi uestigia uidebant. Ille tñ in rerum principio peraruit,
 nolo sibi culpam dare, nec alteri, nec cōdemno hominē, nec absoluo. In alia uero episto-
 la ad dictū tribunum scripta de eius mutatione morū certius apparet. Suntq; hæc uerba:
 Dolens mœstusq; audiui, non te populū, ut solebas, sed partē populi pessimā amare, illi
 obsequi, illam colere, illā admirari: ubi nunc ille tuus salutaris genius, ubi ut uisitatius lo-
 quar, ille bonorū operū cōsultor spiritus est, cū quo assiduo colloqui putabar, neq; em-
 talia fieri posse per hominē uidebant: mirumq; est quonam modo hic uir destiterit à bo-
 no principio, intelligere. Ad septimū nāq; mensem, nullis, ut aliqui imperite tradunt, Ro-
 mani pontificis, aut Romanorū persecutionibus est expulsus, sed sponte sua, & omni-
 bus ex suis etiā domesticis omnino inscis mutata ueste, Roma per obscuram noctē pro-
C fectus in Boemiā usq; ad Carolum se contulit Lucemburgensem Boemiæ regē Ioannis
 filium, de quo superius multa diximus. Eum enim literis & multarum linguarum peritiā
 ornatū, Clemens pontifex ab electoribus in Bauari dedecus depressionemq; in Cæsare
 fecerat declarari, ut existimarint nonnulli tribunum nostrū fœdera cum illo, ut cōstitue-
 ret accessisse. Is uero rex pusilli, quod effectus omnes postea docuerunt, animi, tribunū
 Auenionē in uinculis pontifici dono misit. Is Sulmone recepto Apēninū trāsgressus om-
 ni regno facillime est potitus. Ioanna enim & Ludouicus Tarentinus uir suus fuga sibi à
 principio consulens in prouinciam se receperant, relicto ad Neapolitani regni custodiā
 duce Dyrrhachino comitis Grauinensis Roberti regis germani fratris filio, quē cū reli-
 cto à Ioanna præsidio ausum repugnare Ludouicus Hungarus rex captū capitali suppli-
 cio affici iussit. Pestis interim ualida uniuersum penē orbem, & in primis Italiā depasce-
 bat, nec erat alicubi, aut cessatio, aut imparitas morbi, ut oēs una deus ruina populos p-
 straturus uideret, quam obrem Ludouicus rex relicto in præsidium regni Hungaris cum
D peditatu equitatuq; fidelissimo ipse in Hungariā tertio mense q; aduenerat est reuersus.
 Luchino interim uice comite defuncto Ioannes archiepiscopus frater suus dominatum
 atq; attributum pridē à pont. Romano Mediolani uicariatū accepit, uir prudentia sin-
 gulari, regios spiritus humilitatis ac quietis ostentatione studens oculere. Genuenses q;
 & Veneti eodē tempore bello inuicem digladiabantur acerrimo, cuius clades mari mu-
 tuo illata stragem exacerbabāt, quā ingentē pestis in utroq; populo, sicut & alibi per Ita-
 liam tunc agebat. Scribit Franciscus Petrarca duci & concilio Genuensiu post uictori-
 am de qua superius in noni Gregorij gestis rebus est dictū, à Genuensi populo de centū
 Frederici imperatoris & Pisanorū tremibus habitam, Genuenses nauali prælio cū Ve-
 netis depugnasse, per cuius uictoriā factū sit, ut nullus iniussu Genuensiu toto se pelago
 mouere auderet. Sed uariante deinceps fortuna, & aliās uicerunt, & uicti sunt Genuenses
 quemadmodū suo tempore ostendemus. Nunc de tribuno urbis Romæ dicendū duxi-
 mus. Perductū Auenionē, & summū asserendæ libertatis Romanæ ardorē animi inge-
 nue fatētem, nullus qui palam redarguerit est inuētus. Soliq; qui adstabant pontifici adu-
 latores, ut domino gratificarent, aliqui tenendum carcere, aliqui ultimo afficiendū sup-
 plicio

plicio censuerunt. Variantibusq; sententijs autor est Petrarca opinionē poësis tribunū E-
 nostrū solā cōseruasse. Erat em̄ Nicolaus planē non indoctus, qui poetas lectitasset, & hi-
 storicos cōmuni usū frequentatos: sed nec poeticā attigerat, neq; quicquā soluta oratio-
 ne præter spectantia ab tabellionicā scribere aggressus fuerat, mitiori itaq; iudicio in car-
 cerem est coniectus. Suscepit item eo tempore pontifex Clemens regni Neapolitani re-
 sum curā, Guidonemq; Portuensem episcopū cardinalem ex Lemouico sibi affīnē sedis
 apostolicæ legatū in Italiam misit, quo curante Ludouicū inter Hungariæ regē & Ioan-
 nam pacē conditione cōstituta est, ut Ioanna reginali usā titulo in regnū restituta, qd̄
 Hungarus rex reddidit, Ludouicus Tarentini principatus titulo siue maritus, siue adul-
 ter apud Ioannā uterē. Cōtinuata interim, auctaq; in sequentē annum pestis, maiore itē
 q̄ inchoauerat colluione Italiā populabat. Pontifexq; Clemens sextus interea petenti-
 bus Romanis concessit, ut annus iubileus, quem octauus Bonifacius sacra urbis loca ui-
 stantibus cētesimo quoquo anno esse uoluerat, anno esset singulo quinquageno. Quā-
 obrem factum est, ut Romani cōsenserint quatuor cardinales a pontifice deputari, quib. F
 reformandi urbis Romæ statū potestas fuerit attributa. Franciscusq; Petrarca ad eos
 scribens cōsulit atq; orat, ut senatores p̄miscue sicut dederit casus ex plebe & nobilibus,
 uel potius ex ipsa plebe solos deligi sumiq; constituant. Afferens nonnullos ex ijs, q̄ no-
 biles dicerent alienigenas, ac multis esse in plebe annumeratis ignobiliores. Et erat Pe-
 trarcha Colūnensī familiæ deditissimus, sed meliorē, ut existimabat, urbis statum pratu-
 lit. Siue autē cardinales cōsenserint, siue Romani aliud tolerare noluerint, uideo per sexti
 ipsius Clementis tēpora, cui Sarra fuit agnomen Colūnensem & Iordanē de filijs Vrsi
 fuisse senatores. Quorū tñ titulo præter solitū morē additū sit, qd̄ essent p̄ pont. declara-
 ti. Dum ea Auenione apud pont. & Romæ agerent, pestis per Italiā tribus debacchata
 annis id præstiterat beneficij, ut duo & uno de quinquagesimo annis, nihil ferme bello-
 rum alicubi fuerit. Vix em̄ deni, ubi labes minus nocuerat, ex centenis superstitēs erant,
 cum multis in locis quini superfuissent, aut seni. Auumq; ego meū Gasparem Blondū se-
 penumero dicentē audiui, se qui septē tunc amiserat fratres, loca uidisse in Romādiolis, G
 quæ penitus manserant populo inanita. Florentini tñ per id temporis Vbaladinam gen-
 tem alicubi domuerant, Francisci Petrarchæ ciuis sui literis cōmoti, qd̄ duos in Apenni-
 no eius amicos uices Florentinos a suo dimissos consortio, & in patriā redeuntes latrun-
 culi oppidis egressi. F. Vbaladinorū Apennino proximis interfecerāt, Collē quoq; & Ge-
 minianū oppida. Volaterrano proxima agro, facta sunt tunc in Florentini populi pote-
 statem. Annus tunc aduenerat iubileus, quo tantā Romæ pressuram potius q̄ frequentē
 am populorū Petrarca q̄ interfuit, fuisse refert, ut nihil obfuisse pestē appareret. Sed ex
 omni Europa Christianū professā nomen illō confluebat diebus singulis multitudo. Eo-
 demq; anno Mediolani pestem solito maiorē cōtinuasse Petrarca asserit. Nihilōq; mi-
 nus Ioannes archiepiscopus, nec anni, ut appellant, sacri reuerentiā, nec pestis terrore ab-
 stinuit, quin oblatā a factiosis Bononiā, ingenti per Italiā suo adiūxerit dominatui. Qua-
 cōmotus indignitate pont. Clemens legatū in Italiā mittens, Mastinū Scaligerū Vero-
 nensem, & Florētinos, aliosq; de Italia, quib. ea archiepiscopi potētia esset formidolosa, H
 in foedus cū ecclesia colligari curauit. Sed ad primos legati conatus Scaliger est defun-
 ctus archiepiscopus ingenio, & mala in potificē uersutia usus, Canem grandē Mastini fi-
 liū ac dominatus successorem, cunctosq; Romandiolę & Hettruriæ Gibellinos in sua tra-
 xit fœdera, Bernaboue nepote Bononiam cū copijs ire iusso, qui Imolā ciuitatē unicam
 pontifici & ecclesie subditam expugnaret. Dumq; Imolæ durat obsidio Florētini, Pisto-
 rienses, & Pratenſes aggressi, quos dubitarēt ad Mediolanēsem inclinatuos armis sube-
 gerunt: Bononiā quoq; in rebellionē promissis aduersæ factioni præsidijs cōcitare molē-
 ri. Quāobrem archiepiscopus Ioannē Aulegium uicecomitē cū barbūtis quinq; milib.
 sic em̄ tunc bene armatos equites appellabant in Hettruriā misit. Qui Apēninum trans-
 gressus, prima ad Pistoriā fecit castra: cumq; urbē præsidio firmatā, capiendi spē defore-
 cerneret, ad ipsa se contulit urbis Florentiæ suburbana, quæ cū satis uastata essent, nemi-
 ne portis Florentiæ in pugnā prodeunte in agrum se contulit Mugellanū. Saccon Tar-
 latus interea uicecomiti studens nonnulla in Aretinis cū recepisset sui olim dominij loca
 Anguillarā de Perusinis sibi subegit, eiusq; frequēt auxilio, Burgi ad sepulchr. primarij
 in

A in regione Iuriu ecclesie oppidi incolae uicecomitis archiepiscopi imperiu accepere. Veneti etiam eo anno triremibus triginta armatis, quaru praefectus fuit Nicolaus cognomine Pisanus, quatuordecim Genuensiu triemes inuaserunt in Italia nauigates, ex quibus decem interceperunt, caeterae Chiu de fuga petiuerunt, ubi renouata classis est noue triremum, & datus ei praefectus Philippus Auria, qui Nigropontu aggressus Veneti insula, claudibus illa nonnullis afflixit: Choum deinde Venetoru in Aegeo pelago insula ducem eius populi est potitus. Clemens pont. per id temporis Ludouico Tarenti principem corona regni Neapolitani insigniri cum fecisset, pax cum Ludouico Vngariae rege consobrina renouata est. De qua re Petrarcha ad Philippum Cavalicesem episcopum in haec uerba scribit: Rex Siculus delatum diadema recepit, interque etiam Vngaricum regnatorum pax nunc aeterna conuenit: nec gratis id pont. fecisse uideetur, urbe enim Auentonensem a Ioanna regina, cuius patrimonij iuris erat, in uenditionem accepit, precijque dissolutio permutata est in pecunia feudi, qua Ioanna pridem coronata pro regno promiserat. Et Aulegianus uicecomes interea Scarperia Mugellani agri oppidum, quod est uia Bononiensi, de Florentinis diutissime obsedit, quae dum continuaret obsidio, Senenses, Aretini, Perusinique in noua cum Florentinis aduersus uicecomitem foedera coierunt, Pisanique licet animis consentirent, ut bellum in Florentinos sociosque susciperent, nullis praesidiu praemiorumque & primatus in Hettruria pollicitationibus adduci sunt passi. Aduersabat enim sibi Gamba curtiae familia tunc Pisania primaria, quae cuperet Florentinis: Sacconi tamen Torlati multa Perusinis Aretinisque damna quum intulisset, Cortona utrisque solita consentire, uicecomiti adherere coegit. Oratum inde per legatos Romanu pontificem socij bello Hetrusci, praesidiaque aduersus uicecomitem petitu flectere quum nequiuissent, ad Caroli in imperatorem electi praesidia, spem, conatusque uerterunt, cui tertia tunc elegantem epistolam Petrarcha scripsit, ut in Italia se conferret. Quod quum Clemens pont. rescisset, absoluto a censuris Mediolanensi archiepiscopo, Bononia in uicariatu sub annua duodecim milliu aureoru pensione concessit. Pariterque paulo post idem archiepiscopus eiusdem Caroli aduentus in Italia metu adductus cupientissimis bello socijs de Hettruria populis pacem obtulit, qua illi Bononiae concessionem a pontifice factam aegerrime ferentes facile sunt amplexi. Eaque apud Sarasena oppidum in haec foedera, ut Mediolanensis e ductis Hettruria copijs Pisanos Lucensesque linqueret medios, quos neutra partiu laedere, aut sibi subiicere posset. Reducerentque socij conciuos quotquot eo bello patria eius contigisset, Sacconi & agnatis Aretini agri paternae hereditatis castella redderent, & Cortona in Mediolanensis protectione retenta, Burgu id ad sepulchrum deducto praesidio liberum esse permetteret. Dum ea in Italia uiget quies, sextus Clemens pont. Auentone obiit alium pariter Lemouicesem, pariter sextum pontificatus nomine Innocentiu habuit successorem. Eratque is salutis annus a quinquagesimo secundus terdeciesque centenus. Isque quum curiam purgasset praelatis in ea desidentibus, quos ad suas quaeque ecclesias iussit, nihil duxit antiquius, quam legatum in Italiam mittere, a quo urbes & puincia iuris ecclesiae tyrannis ui deturbatis reciperent. Legatusque fuit Aegidius de gente Carilla nobili in Hispania, Sabinoru episcopus cardinalis, uir quo ad uires potentatum licuit, Traiano, Hadriano, & Theodosio uirtute aequiparandus, quos principes Hispania Romanae reipublice praestantissimos pridem saluberrimosque dederat. Venetorum interea, Genuensiuque bellum continuauerat, in quo imperator Constantinopolitanus & Aragonum rex Venetoru societati accesserant, de qua quum primu Genuenses facti sunt certiores, sexaginta triremium classem praefecto pagano Auria emiserunt, imperator uero quadraginta, quadraginta Veneti Nicolao cognomine Pisano ductore, Et Catelani praefecto pontis de sancta Paula triginta armare. Quumque in Bosphoro tribus a Constantinopoli passuum millibus tantae concurrissent classes, imperatoria primu intacta secessit, Venetosque & Catelanos clade magna Genuensis afflixit, quo in prelio Catelanoru praefectus cecidit, de quo prelio Petrarcha ad ducem, & conciliu Genuensis populi scribens, pacem cum Venetis lausurus, sic dicit: Vicistis, conquiescite, ne quis uestrorum morum putet oblitos, spumantem hostium uestrorum cruoribus Bosphoru uidimus, quando ad uesperam uiolentissimo flante austro inter Constantinopolim & Chalcedonem triu ualidissimarum gentium in uos factus incursus est, illis a meridie uenientibus, Agalipoli enim soluerat & Veneto adiunctis, atque ideo uela facientibus uobis contra hostes, contra Venetum, contra mare pugnantibus, pernox etiam

Anno sal.
M. ccc. liij.

prælium fuit, postremo proximã in lucẽ pugna sine intermissione protracta est, & quo magis posteritas miret, nox brumalis fuit. Ad secundũ uero Innocẽtij p̄tificis annum Veneti Catalanicq; bello socij Genuensiu classe ingenti apud Corsicã superata triremes ex suis, sicut Genuensiu monumenta habent, unam & quadraginta captas, uiris ut erant armatis plenas demerserunt. Præerat uero Genuensiu classi Antonius Grimaldus, Catalanã Bernardinus de Cabreta, Venetã Nicolaus nomine Pisanus. Et eius cladis acceptæ causa factũ est, ut Genuenses Ioãni archiepiscopo Mediolanẽsi se suaq; submiserint. Quã rẽ Francisci Petrarchæ uerbis epistolæ ad Guidonẽ Scutẽ archidiaconũ Genuensem narrare libet: Sed, ut uideo, iacẽt, uictiq; sunt: quibus stãtibus & inuictis de nulla fortuna iniuria desperandũ erat, audioq; nullũ magnificis uocibus locum esse, cecidisse animos uictis, & agitari apud eos humiliora dicã an cautiora consilia: & quum infra dicat Petrus, Genuenses misisse ad archiepiscopũ oratores, subinfert, princeps legationis in hãc sententiã uerba fecit: Se iussu populũ, urbẽ, ciues, agros, mare, terras, oppida, spes, opesq; fortunãq; suas, postremo diuina & humana omnia in fidẽ eius dominũ committere: suscepitq; archiepiscopus aduersus Venetos bellũ, & Veneti ecõtra Patauinos. Veronenses, Mãtuanos, & Ferrariẽses, & in Hetruscis Flotẽtinos, ceterosq;, quibus uicecomitis potẽtatus formidolosus erat, in belli societate se offerentes cõstituitis fœderibus acceperunt. De qua etiã re scribens ad Andreã Dandulum Venetorum ducem Petrus, pacem pariter suasurus sic dicit, Vidisti faciem utriusq; fortunã, uicti fuistis atq; uictis. Quamuis ut est mens hominũ indomita uincẽdi præcupida, primum forte negaueris, nõ cõtendo: ut uiceris semper, computa quæso quid tibi, quid reipublice uictoriis accesserit, minus p̄fecto auri, minus est sanguinis: putabas igitur cũ Genuensibus tibi rem esse, quod ipsum flebile nimis ac miserũ erat, & iã cum tota penẽ Lombardia bellum geris: & quod inter hæc mala non ultimũ posuerim, ab hoc etiam tali uiro tamq; pacis amatore disceditis, cuius nescio an uirtus, an fortuna mirabilior sit. Annus interim aduenerat salutis quartusquingagesimus terdeciesq; cẽtenus, in quo Paganus Auriã Genuensiu classis triremiuq; uigintiquinq; præfectus, Nicolao cognomine Pisano Venetorum classis præfecto apud Sapientiã Pelopõnesi promontoriũ cõgressus superior & plene uictor euasit. Captusq; Nicolaus cũ millibus ad quinq;, Genuam in carcerem est perductus. Quo item anno uocatus à Venetis socijsq; de Italia populis Carolus rex Boemus, tandẽ in Italiã ueniens, Paduã copias è Germania expectabat: cũ altero q sequutus est anno Ioãnes Mediolanensis archiepiscopus diem obiit, nepotibusq; ex Luchino fratre Bernaboui & Galeatio dominatus ubiq; in Italia, præterq; Genuã saluus mansit: prius tamen q; Genua rebellaret. Bernabos & Galeatius prædicti inter Venetos Genuensesq; pacẽ æquis cõditionibus composuerunt. Perq; id temporis Carolus Ioannes Constantinopolitanus imperator in patriã redijt, pulso per arma Cataculino imperij imperatore. Estq; actũ id facinus Francisci Gatellusii Genuensis triremiu auxilio. Quamobrem illũ imperator Lesbo insula, quæ & Mytilenum dicta est, donauit: in cuius nepotũ potestate nunc etiã durat. Et Carolus rex Boemus per id temporis ducentem Gonzagã Genuam donẽ sequutus, Mantuam se contulit, motus ibi expectaturus, si qui in dominiũ uicecomitũ cõciderentur. Et Romã Ioannes Ursinus, Petrusq; dictus Sarra Columnensis senatores erant p̄tificis Innocẽtij consensu & autoritate à populo cõstituti, quos rem Romanã probe administrantes ad sextum pontificatus Innocẽtij mensem Franciscus Barocellus per arma deturbauit, tribunatumq; inuasit, cuius fuit titulus, Franciscus Barocellus scriba senatus, dei gratia almæ urbis tribunus secundus, ac Romanus consul. Quod quũ pont. intellexit Romani insaniã furore alterius repercutere est aggressus. Nicolaũ em Laurentij carcere Auenionensi liberatum ad suũ restituit tribunatum: cui Romanum cum ampla cõmissi à p̄tifice magistratus autoritate ueniẽti fauores à nobilitate, & etiã secuta plebis parte impẽsi sunt. Et deiectus capitolio per arma Barocellus, in carcerẽq; coniectus, post uariante inter utrosq; populi fauore euctus, ac cõfossus est. Sed Nicolaus immemor se illũ fuisse, q; primo tribunatu in tantã de se orbẽ olim Romanũ adduxisset expectationẽ, mira cœpit insania debacchari. Nobilitatem nãq; edicto pellere exorsus, cũ ea qua uoluerat celeritate nõ pareret, armis rẽ cõficere cõstituit in primisq; in Colunenses eo plus daturus sibi glorię, q; potẽtiores erãt, impetus est factus, paruissentq; illi edicto,

Anno sal.
M. cccliiij.

A edicto, si furens tribunus nō magis hāsistantes opprimere uoluisset, q̄ tolerando permit-
 tere, ut in ampla, quæ in Prænestinis & Campania possidebant dominia se conferrent:
 & iā emigrabant armati clientium famulatusq̄ multitudine cōstipati, quum ad portam
 Esquilinā, quæ tunc sicut & nūc sancti Laurentij diceretur, tribunus plebeiorum & ipse
 stipatus turma illos impetijt: confertoq̄ prælio Ioānes Stephani senioris filius, duoq̄ ne-
 potes cōfossi cecidere. Tumultu inde per urbē exaudito, qui aliquot cōtinuatus est ho-
 ris, ciuium multitudo in Columnensium fauorē incubuit, cædesq̄ in plebeis tribunū par-
 tium cōmissa est. Repulsusq̄ tribunus quum in Capitolium se saluū recepisset, mox ob-
 sideri timens mutata ueste fuga prolapsus est, quē qui recognouerunt fortē obuij ciues
 ad infimas clui nunc Capitolini radices lacerū potius q̄ cōfossū interfecerunt. Fuerūt
 qui scripserunt, Stephanū seniore m eo in prælio cecidisse: sed Petrarca diu post ad eū
 in hæc uerba scripsit: eodē anno ferali illo primogeniti tui, ac nepotū casu. Fuere itē scri-
 ptores ex Gallijs, qui hæc omnia in sexti Clementis tempora contecerunt. Quod si fuis-
B set, Petrarca Columnensi familiæ deditissimus, nunquam extantes, quum alibi, tum in
 sine titulo epistolis in Laurentij Auenionis carcere agentis fauores scripsisset, quarū a-
 liquæ ad Iacobum Columnensem cardinalē inscriptæ sunt. Post eam tribunū cædē Gui-
 do Iordani de patritijs officium senatoris primi anni pōtificatus Innocēti solus expleuit,
 quū alio qui sequutus est anno pōtificis permissione, Lucam de Sabello, & Franciscum
 Iordani de Sabellis Romanus populus fecerit senatores, quos postea in magistratu se-
 quuti sunt Sarra Columna, & Nicolaus de filijs Vrli Nolanus comes. Traxerat interea
 Carolus rex diuturnā Mātua morā, cuius præsentia timor uicecomites cōtra ac ille ex-
 pectauerat, cōcordes effecerat. Quare ad solā anhelans coronationē socios belli de Lō-
 bardis cū uicecomitibus per inducias quietos reddidit, & Mediolanū delatus ferrea de
 more corona insignitus est. Inde Romā petiturus substitit in Pisanis, receptusq̄ in urbē
 factiosos utriusq̄ partis, à quibus introductus erat, pari ingratitude depressit. Senēses
C ilico sese illi absq̄ ullo fœdere permiserunt, pariter Volaterrani, pariter Miniateses fece-
 re, nec abesse poterat, quin Florentini iugū fuerint accepturi, nisi pecunia uictus sese fle-
 cit, ac eis subijci prosterniq̄ permisisset, unde Petrarca in epistola, quā ad Neriu Morā
 dum Foroliuensem tunc imperialē secretarium data, sic perbelle iocatus est. Quod ue-
 ro de patria mea scribis, læte admodū audiui, nihilq̄ miror qd' de auri potestate facetissi-
 me cauillatus es, auro em̄ omnia obediunt. Quo in loco Petrarca si quicquā, unquā au-
 ri uiribus fieri cōtingit, fama celebratum accumulatur. Tandē peruenit Roma Carolus, &
 à duobus cardinalibus, quos ea de causa Innocentius papa miserat, coronatus est, ea tñ
 præscripta conditione, ut nec Romæ, nec in Italia moreretur. Quod quidem Petrarca ad
 superscriptū Foroliuensem Neriu sic scribit: Omnis potestas impatiens consortis erit,
 cuius rei si quæ antiqua nō sufficerent, uereor ne recens nobis exemplū casus attulerit,
 neu iam pont. Romanus principem Romanum Romæ esse ueruerit, quod fama loqui-
 tur. Is nūc diademate contentū, ac imperij titulo Romano non solum patitur, sed iubet,
 & quem dici imperatorē sinit, imperare nullo modo siturus est. Ad ipsum uero Carolū
D Petrarca sic dicit: Nescio quid Romano pontifici pollicitus iureiurando interposito,
 quasi muro ualido, seu monte inuio eò mane urbis aditu prohiberis: quænam ista super-
 bia est, principē Romanum publicæ libertatis autorē libertate priuare, ut cuius esse de-
 bent omnia, ipse non sit suus? At primis quatuor Innocēti pontificatus annis Carolus
 imperator, his de quibus diximus, per Italiam gestis rebus Romæ coronatus in Hetru-
 riam, inde in Lombardiam, moxq̄ in Germaniam redijt, & omnia ubique concessit, ex
 quibus pecunia abradī potuit. Alterum uero eodem pariter quadriennio uiderat, sen-
 rarq̄ Italia ex Hispanis uirum, cuius fama in ætatem usque nostram uisrentissima floruit,
 Egidium cardinalem pontificis, ut ostendimus, legatum. Is enim omnia de Romandio-
 la, Picenoq̄, seu marchia Anconitana, & patrimonio sancti Petri, quæ tyrannos Bava-
 ro instigante diximus inuasisse, receperat, paucis admodum exceptis, quorum uicaria-
 tum facientibus imperata possessoribus concessit. Hiq̄ Galeotus Malatesta, & Guido
 Polentensis in Romandiola, & Varanensis in marchia fuere: nec inuentus est obstina-
 toris quispiam rebellionis, Francisco & Sinibaldo fratribus Ordelaffis, quos perpe-
 tua duorum annorum obsidione Foroliuio, Foroq̄ Popilio, & Cesene urbibus, atque
 castellis

castellis supra eas ad Apenninum undiq; pertinētibus deturbauit. Qua obsidione quō E
hi premerent, legatos ad pontificem mittentes, intercessione usi sunt Iacobi Columnen
sis Romanæ ecclesiæ cardinalis, qui studio partiū Italiæ illis fauens, eò rem deduxerat,
ut si partem dominatus uel minimam dimittere uoluissent, reliqua potuerint, sicut Ma-
latesta Poletensisq; retinere pro ecclesia & pontifice gubernanda. Sed Franciscus præ-
ceps ingenio respondit, sese nunquam oppidū Salutare, erat em̄ omnium exile, ut dimit-
tat adduci peruinciq; passurum. Paulopost quū urgeretur Franciscus, fatumq; recogno-
sceret suum, ab eodem cardinali pariter orato id breue habuit ex psalterij carminibus re-
sponsum, Defecit in salutare tuum anima mea. Petrarca uero, quē Cechus Melleri Fo-
toliuiensis epistolarum Frāncisci Ordellaffi magister uir doctus, binis extantibus episto-
lis, metro eleganter scriptis opē tū rogauerat, in epistola admonuit extāte his ex Comi-
co uerbis. Ita fac, quasi quū Iudas tesseris: si quod opus est actu non cecidit, id ut arte sup-
pleas. Dilexit uero postea Egidius cardinalis patriā nostrā in qua ærarium habuit, quod
potius pecuniarum horreum dici potest. Nam oēs pecuniæ, quibus tanto bello legatus F
ipse excitandisq; ubiq; arcibus indiguit, Auenione deferebantur. Easq; agasones in sar-
cinis haud secus, quā frumenta consueuere, Forumliuū comportabant, deponeban-
turq; in gentis Spinutiæ ædium parte, quam nos postea pueros ob facti memoriā inui-
sere delectabat. Arces autē legatus extruxit, quas per omnē terram ecclesiæ iuris exta-
re uidemus. Dedit etiā cardinalis Egidius extantes in prouincijs constitutiones omnium
saluberrimas, & alia fecit ex quibus uir excellentissimus optimusq; est habitus, & nihi-
lominus pont. illi dedit ad anni legationis quinti initium successorem Adrianum Bur-
gundionē abbatem Cisteriensem, qui prædecessorum uirtutibus & famæ parum respō
disse uidet. Deductus uero est Egidius a Malatestis, Spoletensibus & nobilibus pluri-
mis ad Hetruriæ Lucensium fines, unde Auenionē rediturus terra iter ingressus est. Inte-
rea Carolo imperatore primum, post Egidio cardinale Italia profectis uicecomites ca-
put attollere cœperant. Ioannes ille Aulegianus, quem ab archiepiscopo in Hetruriam G
cum quinque millibus Barbutis missum fuisse ostendimus, pace, ut docuimus, ab archiepi-
scopo Hetruscis data, Bononiam acceperat gubernandam, passiq; fuerant Bernabos et
Galeatius frater, quamdiu imperator & Egidius Italiæ incubuerāt, Aulegianum armis
instructissimum, & ingenio audaciaq; quod nouerant, præstantissimū, urbē illā haud-
quaquā minori custodia indigentem conseruare: quā primū uero tāta liberati sunt ex-
ternorum suspicione, Bernabos Bononiam ab Aulegiano petitam, priusq; ille potuerit
respondere, armis est aggressus, Aulegianusq; etsi primo restitit insultui, suas tñ metitus
pontificis legato inijt, per quæ Bononia ecclesiæ permilla, Firmanā ipse urbē Picenī ac-
cepit uicariatu perpetuo possidendā: nec destitit Bernabos, quin suam, ut aiebat, urbem
repetens bellum legato in ipsas usq; urbis Bononiæ portas intulerit, quod magno utri-
que nisu est gestum. Qua item tempestate Florentini Pisaniq; subortis ob portoria con-
tentionibus bello graui diuturnoq; conflictari cœperunt, in quo Pisani cōductis mer-
cedē Anglicis equitibus ad quatuor millia, & totidem penē gētis eiusdem peditibus su
Pisani partim mercenarijs, partim domesticis copijs in eo bello prius habitis coniunxis-
sent, ductum est ad Florentiæ mœnia, castraq; in Piritulano firmata sunt, quæ dum qua-
triduo continuantur, & ad portas insultibus factis, & præda undiq; abacta, & uillarum
incendia sunt commissa, nulloq; ex urbe in prælium prodeunte, itum est in superiorem
Arni uallem, Fichinoq; expugnato, maxima eius regionis castellorum pars uenit in Pi-
sani populi potestatem, nec prius fuit direptioni incendijsq; modus, quā ubi ea com-
mitterentur deesse cœpit. Quum tamen interea Anglici milites hinc deorsum uersus in
Mugellanos, inde penetrarent in desuper proximos Aretinos ad eius, quam infederāt,
uiæ portam Florentiæ totis copijs duplicatis, ad quam agri partem eò frequentiori-
bus, quo maior suppetebat copia uillarum incendijs debacchatum est. Erat Florentinis
tunc ductor exercitus, sed modici Pandulfus Malatesta Ariminensis, quem uirum bel-
lo egregium paucitas copiarum hosti contemptibilem, ciuitati uero reddidit odiosum,
adeo ut is, si denegatus fuisset cōmeatus, sibi aliquādo cōstituerit abeundū. Sub ipsum
hyemis.

A hyemis aduentū Pisani ditatum præda exercitum, Pisas ingenti lætitia reducere. Altera
 quæ sequuta est æstate, Pisani tribus millibus aucti Germanis equitibus maiora uti gere
 rent intenterunt. Et Florētini pariter equitatū pedestratumq; maiorem acceperant merce
 nariū, sed non tñ ut esset hostium exercitui cōferendus. Pisani itaq; ueris initio per Lucē
 ses in Pistorienses Pratenesq; uendo uastandoq; delati, in agrum Mugellanum æstate
 iam media peruenere, transgressiq; ad aliā Florentini agri partē ad sextū paulisper con
 sedere, quibus in locis maior solito uastitas fuit, circumducebatq; Pandulfus, & quum ali
 ud per copiarum tenuitatem sibi non liceret, hostem liberiore discursu p uiribus prohi
 bebat. Florentini uero suā tantæ cladis ante oculos inflicte iracūditam in ducem sui ex
 ercitus euomebant, quamobrem Pādulfus petito uehementiori animo cōmeatu impe
 trato dīmissus, Ariminum se cōtulit. Pisaniq; liberiore peruagati discursu, ad Florentiæ
 portam qua itur Bononiā duxerunt, oppugnationibusq; ostensis maximus Florentino
 populo timor incussus est: quæ dum fieret ostētatio, Pisanus exercitus in eo urbis circui
B tu, & in Fesulani mōtis radicibus parte Florentini agri omnium amoenissima nihil inta
 ctum integrum ue reliquit: & ut ager omnis penitus fœdaret, ad uiam transgressi, qua
 Pisa petunt, parem illam agri partem reliquis per ruinas & incendia reddiderunt. Inde
 per Arni superiora in Aretinos quum esset ductum, populationibus incendijsq; late cō
 missis ad æstatis finem exercitus abunde ditatus in lætā exultantemq; patriam est redu
 ctus. Per eos Pisanorum cum Florētinis duos belli, de quibus dictum est, annos uiceco
 mes Bernabos Bononiā bello agitātā castellis & oppidis in Mutinensem agrum uersis
 spoliauerat. Immissæ autē à Clunia censi abbate Bretenorij se cōtinente ad defensionē co
 piæ Bononiā ægre seruassent, nisi nouum interea Bernabos cum Mantuano Gonzaga
 Ludouico bellum gerere aggressus esset. Rhegio itaq; copijs cincto, ut eam urbem Gō
 zaga summis conatibus uix potuerit retinere. Sed Gonzagæ Canis Scaliger Veronen
 sis, & Nicolaus Estensis, marchio Ferrariensis quō fauerent, copias quoq; legatus Man
 tuā misit, coactaq; huius societatis copias, in Brixiam duxerunt à dominatu uicecomitū
C auertendā. Quare Bernabos ommissa Bononiā ad Brixiam defensionem cum omnibus co
 pijs se contulit. Redierunt uero obuīa bello socij, & in Montisclari cāpis prælio decerta
 tum est, in quo Bernabos fractus fugatusq; ex maximo detrimento id accepit cōmodi,
 ut Brixiam postea defensarit, in quam ipse cum paucis de fuga se cōtulerat. Tertia dein
 ceptus Florentinorum & Pisanorum belli æstate mutata est utriusq; populi fortuna, quod
 Florentinus ad ingenium conuersus, maximam exercitus Pisani Anglicorum æque ac
 Italarum mercede conductorū partē pecunia auerterat, ut unicus illi Ioannes Aucuch
 cum equitibus ad mille Anglicis, & paucis ex Italia eum sequutis remanserit. Nec fece
 runt hi perfugæ Florentino stipendia, qui alias petiere dispersi, atq; alias Italiæ regiōes.
 Florentiniq; Galeotum Malatestā ætate grandiusculum, sed rei militaris scientissimum
 eo anno in belli ducē habuere, qui nōnullas superioribus acceptas æstatibus clades Pisa
 nis ex parte reddiderit, in quarum una quō multi fuerint cæsi, supra mille Pisanos Florē
 tini captos carris magna ostentatione Florentiā importauere. Referebat uero Pisanus
D populus perfugarum de Anglicis, & Italis culpā in Gambacurtos, qui subtractas furto
 ararij pecunias militibus nō persoluerent. Quamobrē reductus exilio Agnellus, parti
 um Gambacurtis aduersantium princeps in dominium est assumptus, eumq; nulli erat
 dubium Bernaboui, sub quo militauerat, adhæsurum. Itaq; sextus Innocentius pōtifex,
 quē Bernabouis potentia in Italis cura ureret, missis in Hetruriam nuncijs, cupientissi
 mos ad pacē Florentinos Pisanosq; perduxit. Qua cōstituta Ioannes Aucuch Pisanorū
 stipendio dīmissus, ad multos ex Anglicis, qui Romanæ ecclesiæ terrā deuij pererrabāt
 se cōtulit, non paruumq; in Tudertinis, Vrbeuetanis, & Aretinis coegit exercitum. Ro
 mani interim suā continuantes libertatem, id solum ecclesiæ præstabat obedientie, qd
 selectos e nobilitate, prout fieri consueuerat senatores impetrabant à pōtifice confirma
 ri. Post annumq; de quo diximus, Sarræ Columnensis, & Nicolai comitis Nolani de fi
 lijs Vrli, alter ex Vrli filijs Vrli nomine, & Petrus Capotius fuerāt senatores, ad quo
 rum anni finem discordia in plebe orta, unicus in alterum annum Ioannes de comite est
 suffectus, pontifexq; Innocētius earundem populi dissensionum occasione fretus ob
 tinuit, senatorē urbi deinceps à se alienigenā immitti. Quo año undefexagesimo salutis
 terde-

Anno sal.
Mccclix.

terdeciesq̄ cēteno Raimundus de gēte Ptolemea Senis nobili, primus externorū sena-
torū munus gessit, & altero q̄ sequutus est anno Ludouicus de Rocha Pisanus & Hun-
garus Saxoferratenſis ſemestrē uterq̄ ſenatū habuit. Quibus poſtea anno ſexageſimo
ſucceſſit annuus ſenator Thomas quidā Spoletinus, ad cuius anni finem exorto Romę
tumultu, creati ſunt ſeptē rei publicę reformatores, q̄ ſenatus poteſtatē magiſtratumq̄
geſſerunt. Demulſit autē Romanos tantisper Innocentius pontifex, ut ſi Spoletinum ex-
oſi fuerant ruſticū hominem, Hugonem ei dederit Luſignaneum Cypri regem, ab expe-
ditione, de qua diximus in Turcos ducta reuerſum, & maiora à Chriſtianiſ autoritate o-
peraq̄ pōtificiſ præſidia expectatē, ad cuius anni finē euicit Spoletinorum honoris re-
ſpectus, ut ea ex urbe Paulus Argenti comes Campelli, ſenatum altero anno gerēdum,
adminiſtrandūq̄ acceperit. Quo itē anno Innocentius pont. eſt deſunctus, cardinalesq̄
apud Auenionem coacti, Gulielmum Grifant Lemouicenſem ſancti Victoris Maſſili-
enſis abbatē legatione tunc ad Vicecomites in Italia fungentē in pōtificem delegerūt,
cui Urbano quinto fuit pōtifici appellatio. Isq̄ pro ſua prudentia callens, nihil accepto
pontificatu duxit antiquius, q̄ Egidium cardinalem Hiſpanū Italiae legatū de latere cre-
atum ilico tranſmittere, qui rerum & itinerū Italiae experientiſſimus Tridentina uia in-
greſſus eſt. Inuentumq̄ Verona Scaligerum Canem, deinde accerſitos Gonzagam, Lu-
douicum, Nicolaum marchionem Eſtenſem, & Franciſcum Carrariam, in ſua & eccle-
ſiæ ſœdera aduerſus uicecomites cōiunxit: & gerebant oēs tunc in Mutinenſi aduerſus
Bernabouem, qui hinc Rhegium de Mantuano, & Mutinam de Ferrarienſi agitans a-
pud Salariam uicū caſtra habebat præſidio cōmunita, tulitq̄ Egidij cardinalis fortuna,
Bernabouē ilico eodē in Salarię uico à ſociorum bello copijs ſuperari, adeo ut multi
ex fortiorib. ſui exercitus ceciderint, & plurimi fuerint capti, in queis fuere Ludouicus
uicecomes Bernabouis ipſius ex pellice filius, Andreas Pepulus Bononia exul, Sinibal-
dus Ordelaſſus, Paulus Mirandulanus, Guido Folianeus, Azo Corrigiēſis, Gulielmus
Caualcabos Cremonēſis. Bernabos autē manū ſaucius Creualcorē ſuū de agro Bono-
nienſi Caſtellum de fuga ſe cōtulit. Egidiusq̄ legatus quum Bononia, poſt Rauēna, &
inde Ferrarię fuiſſet, acceſſit Ceſenā, in qua urbe palatio prima legatione & arce inſigni
à ſe ornata plurimū diuerſatus eſt. Ad finē uero quarti legationis luę mēſis Francorum
Anglię, & Cypri regum oratores, quę agentē Ceſenę Egidium adieſſent, ut pacem uice-
comitibus daret, orauerunt, quę uocatis bello ſocijs eccleſiæ ſtudentibus, de quibus ſu-
pra diximus, obnixius menſe Iunio cōſtituta eſt. Angebat em̄ animo Egidium Ioannes
Aucuch Anglicus, qui Bernaboui ad eā diē militans Florentinorum copias, apud Mi-
niate uicecomitis oppidū proſligauerat: & ex pacis ſœdere ita dimittebat, ut eius delen-
di ſpē legatus maximā cōciperet. Is em̄ cum eo exercitu, quem in Aretinis eum & Tu-
dertinis Vrbeuetaniſq̄ oſtendimus coeſſiſſe, oēs eccleſiæ hoſtes ſpe auxilijsq̄ ſouebat.
Egidius Thomæ Obitiū Lucenſi, rei militaris perito, per eā atate claro, in ducem copia-
rum eccleſiæ creato, tria equitū millia attribuit mercenaria, rēq̄ ab eo in Anglicos geri
iulſit: delatus Peruſiam Obitiū, & copijs auctus extra eccleſiæ in Aucuch duxit, ſeſe in
Aretini Cortonēſisq̄ agrorū finibus cōtinentē, qui & ipſe magno uir animo pugnae co-
piā fecit. Decertatūq̄ eſt horis quatuor priuſq̄ uictoria quò inclinatura foret, duces po-
tuerint intelligere. Iuuit uero Obitiū peditatus multitudo, quę per riuos penetrans colli-
bus interiectos, de quibus pugnabat, Anglorū equos læceis ſuffodebat, & parta eſt du-
ci copiarū eccleſiæ ingens uictoria, qđ ex ſenis equitum millibus duci Anglico militan-
tibus pauciſſimi euasere, Aucuchq̄ ipſe princeps factus eſt per deditiōnē in Obitiij po-
teſtatē. Cuius uictorię fama expectationi, quam Egidij legatio ubiq̄ in terra eccleſiæ ſe-
cerat, addita, oēs qui rebellauerant, ultro in ſubiectionē uenire fecit, ut intra primum q̄
redierat annum ea pacifice poſſederit, quę legatione prima Romanae eccleſiæ acquiſi-
uerat. Ea quum eſſent Urbano pontifici nunciata, Romam & Italiam inuiſere cōſtituit,
uenitq̄ ad quartū pontificatus ſui annum, quem Correnti de itinere agentē Egidius ad-
ijt, puincijsq̄, urbibus, oppidis, & arcibus ſibi traditis, legatione qđ petijt eſt dimiſſus.
Inde quū pontificē in Lateranū uſq̄ deduxiſſet, Viterbium reuerſus eſt, ubi tertio poſt
mēſe obiit, corpusq̄ ſuū magna deductum eius prouincię populorū caterua ſepulchro
illatū eſt, quod in Aſſiſinate ſancti Franciſci operis proximi eccleſia ſibi ipſi uiuēs extru-
xerat.

A xerat. Gesserāt senatum urbis semestrem per Vrbanū absentis tempora externi nobiles, primū Rubeus Titius Florētinus iustitia seueriore clarus, post Guelfus ex Prato Bullensis, deinde Bonifacius Ricardus Pistoriensis, ad cuius semestre finitū septem reipublice reformatores successerunt, qui ad pōtificis usq; aduentū retinuerāt magistratum. Venit uerò ad Vrbanum pont. Romæ agentem anno duodeseptuagesimo terdecies centeno Carolus Imp. uxorem secum trahens & filios, fecitq; Padua & Bononia in Hetruriam iter. Et dum Pisis ageret Lucanos Pisanis, & Miniatas Florentinis rebelles in deditiōe pro imperio accepit, nō nihilq; pecuniarum extorsit à populo Florētino rebelliones timente, in quas subiecti eis de Hetruria populi procliues erāt si modò princeps prestisset assensum. Sed is Romā delatus, & paucis propter quæ uenerat, cum pōtifice expeditis, inter tertium q̄ aduenerat mensem Italia excessit. Agentem Romæ Vrbanus stimulauit, ut apostolorū Petri & Pauli capita perquireret, quæ dei fauore inuenta, locello cōdidit eminente in Lateranensi ecclesia extāte, multo argento auro undiq; gēmato plurimum exornata: dumq; ea Romæ agit in Vrbeueteri & Mōtescalisco palatia construi curauit, curiales Transalpinos, quorū in Italiam ducendorū firmā cōceperat sententiā, inde cōsolaturus, qui loca scirent esse parata, ad quæ Romani grauitatem aeris per æstatis caumata declinarēt, sed reuersus in Gallias apud Massiliā interijt, sanctitatis uitæ fama cōstanti opinione celebratissimus, cōtinuatoq; more pridē inchoato cardinales, Petrū Belfortis Lemouicensem in Gregorium undecimum pont. creauerunt. Profectus Italia Vrbanus pont. Ioannem Haucut Anglicum carcere liberatū copijs præfecerat Anglicis, quas Ægidius cardinalis legatus prælio captas Aretino sub diuersis ducib. cōseruauit, cū quibus Anglicis Haucut Bononiæ præsidio relictus legato suberat, Romā diolā pro ecclesia administrāti. Tres item legati, Perusiæ unus, in Marchia alius, & in patrimōnio tertius erat apud Viterbiū cōstitutus. Nam Romæ datus singulo semestri à pontifice senator ius dicebat, & urbis custodiæ totius administrationis Banderesij gerebāt curam. Ea em̄ regiminis forma inchoauerat, ex quo senatores à pontifice externos habere cœperāt, dictiq; fuerūt Banderesij à uexillis Gallico uel potius Germanico uerbo bādīs longē prius in Italia appellatis. Singulæ em̄ decuriæ suo interno scebantur signo, & qui sub illis cōscripti erāt statum amantes præsentē, pariter cum decurionibus Banderesij appellabātur. Sed ad Gregorium, ad primum sui pōtificatus annum bella inter se Lombardi inuouare cœperunt. Eratq; eadē redintegrata societas, quæ aduersus uicecomites pugnare cōsueuerat, legati ecclesiæ in Romandiola, Scaligeri, Gonzagæ, Carrarij atq; Estensis. Primus itaq; sociorum bello imperus ad Rhegium est factus, quā urbem Estensium Marchionū, Nicolai & Alberti fratrum ductor copiarum Lucius comes Theotonicus proditiōe introductus ceperat, præter arcem, & duas illi subiectas portas, quum Bernabos superueniens, per arcemq; ingressus, Lucium pecuniā, ut creditum est corruptum, facillimē expulit, nihilq; postea duobus in annis, qui secuti sunt eo gestū est bello memoratu dignum. Sed alias inter Italos, & quidem omnium potētissimos Venetos & Genuenses dissensio orta est, momēti plurimū habitura. Petrinus rex Cypri Petro suffectus patri corona ex more insigniendus celebrē apud Famaugustā habuit conuentum, cui Venetus Genuensiq; baiulus cum suorū quisq; comitiua interfuere. Sed cū in duccenda ad palatium pompa ad dexterā regis eorum uterq; ambiret incedere, suborta cōtentione, Genuensiq; à Cypris æquē ac Venetis deturbato, honoratiorem locum Venetus obtinuit, quæ contentio & inter cœnam reuocata est, Genuensescq; non deturbati conuiuio magis quàm uerberibus cœdibusq; afflicti sunt. Anno itaq; qui secutus est, tertio septuagesimo terdeciesq; centeno, Petrus Fregosus, Dominici Fregosi duci Genuæ germanus frater educta triremiū trium & quadraginta classe Cypri inuasit, quā classē machinis abundē munitam, quatuordecim uirorum millia habuisse cōperimus. Venisq; planē id regnū in Genuensis populi potestatem, nisi rex multa cernēs iam amissa, ad misericordiā cōfugiens, pacem poposcisset, per cuius datæ fœdera Famaugustā Genuensis in hæc tempora retinuit, & promissum quadraginta auri milium rex tributū aliquor annis postea persoluit. Duobusq; qui secuti sunt annis fames ualida Italiā omnem, ac multis orbis prouincias pressit. Anno autē pontificatus Gregorij quarto, Petrus Bituricensis S. Mariæ Transyberinæ cardinalis legatus in Italiam ueniens, quum Ferraria

An. sal.
M. ccc. lxxij.An. sal.
M. ccc. lxxij.

riæ substitisset, conuenerunt ad eum comes Sabaudia, Nicolaus Gregorij pont. frater, E
 Ioannes Haucut, Guido Polētensis, Otho Brūuicēnsis copiarū dux, comes Gebēn-
 sis dicti legati frater, & cum Bernaboue Galeatioq; uicecomitibus biēnū inducię cōsti-
 tutæ sunt. Ad quarum quidē induciarum finem anno Gregorij quinto expiratē nihil
 fermē turbationū interea ecclesiæ post eius pontificis creationē acciderat, præterquam
 Perusiæ, quā urbem libertatis portionem cōsuetam recuperare adnifam legatus tumul-
 tuose, sed paruo negotio composuerat, Florentiniq; quibus esset cum pontifice sœdus,
 simul cum Senensibus, Pisanis & Lucensibus ab initio creationis illius constitutum, &
 ipsi quæsiuerant nullis impliciti bellis, præterquā cum Urbianis, quos per eam quietem
 omni Apennino in Hetruriā urgente, paruo tamen negotio deturbauerant: siue autem
 interim nouis Florentini exactionibus subditos grauarent populos, siue eadē manserit,
 quam sub ultimum Caroli Imp. in Italiā aduentum fuisse docuimus, rebellionis auidi-
 tas, Pratenfes illorū excutere iugum anno pontificis quinto cum legato Bononiæ qua-
 siuerant. Isq; copias per aliam simulationem quum trans Apenninum misisset, Florenti- F
 ni pecunia corruptas auerterunt, & coniuratione detecta Prati in nōnullos animadu-
 sum est, nec fecerūt Florentini eius cōceptæ iniuriæ pontifici aut legato querelā, cui po-
 tuit facillimē satisfieri, sed facinus ad uindictam, uel potius, ut apparuit, per ambitionē
 aggressi sunt omnium, quæ usquā gentium audita sunt, nefarium. Vexilla enim perpul-
 chra literis cubitalibus aureis, unicus Libertas uerbis inscripta Florētiæ in publico pluri-
 ma pependerit, quæ nuncijs tradita singulas ducentibus cohortes quaqua uersum per
 terram ecclesiæ sunt gesta. Primiq; Tifernates Ciuitatis castelli populus introducta cum
 libertatis uexillo cohorte præsidii ecclesiæ expulerūt: pariter, ut paucis absoluaus, Pe-
 rusiæ, Tuderti, Spoleti, Eugubij, Viterbij, & in Marchia primū Asculi, post uniuersa in
 prouincia pariter in Romādiola Foroliuū factum est. Populi enim in res nouas semper
 procliuēs, & pont. Romani eiusq; curiæ relegationem in Gallias agrē ferentes, Floren-
 tinis libertatem ostendētib; & ad eam uel ui retinendam præsidia pollicentibus facile
 crediderunt. Astorgius erat Manfredus in Romādiola nobilis Fauentinus, qui pregu- G
 statam à genitore Bawari temporibus Fauentiæ tyrannidem ambiret, isq; cum Granati-
 dum prodicione cepisset, legatus Bononiæ ad eum subito opprimendū Ioannem Hau-
 cut cum omnibus copijs ex Bononia immisit. Sed præstō fuere cum libertatis præsidio
 ac uexillo Florētini & Bononienses Haucut respectu exoneratis armis derepētē capis
 libertatē & ipsi exoptatissimā acclamauere. Exclusus eo modo Ioannes Haucut Fauē-
 tiam in rebellionē, ut existimauit procliuem ingressus est, quā urbem efferata gens An-
 glica crudeliter diripuit, cædibus in armatis inermibusq; uiris ita editis, ut soli tūc de Fa-
 uentibus fuga prolapsi superstites sint relictī. Fauētiāq; spoliatā, Ioannes Haucut, Ni-
 colao & Alberto Estensibus Marchionibus pro uiginti millibus aureis cum uēdidisset,
 retinuit sibi de Fauētino agro Bagnacauallū, quo in oppido aliquot postea mēsis de-
 sedit, nec tamen aliquot inde annis ita dimisit, quin sua in eo impedimēta cum præsidio
 conseruauerit. Ea quæ in Italia gerebant, cum essent Gregorio pont. nunciata, cardina-
 lem unum appellatione Gebennensem legatū in Italiā properare curauit, sex milibus H
 ex Britannia militibus equitibus ei attributis, qui pari cum legato celeritate uenerūt. In-
 gressi autē sunt simul per Taurinos Italiā, nec priusquā in Bononiensi agro, & ad ur-
 bis portas de itinere substiterunt. Dumq; urbs obsidione premis, legatus agro ab incen-
 dijs & rapinis cōseruato, & ciuib; blandē appellatis, æstatem ibi frustra cōsumpsit. Im-
 miserant em̄ in urbem Florentini Rodulfum Varaneum ducem suum, & copias quarū
 præsidio factiosi rebellionis autores Bononiā conseruauerunt. Ad ipsum itaq; autumni
 finē legatus Cesenam in hiberna concessit, quæ dum parua in urbe ferus & numero
 mius ducit Brito, coacti rapinis obuare Cesenates, subitaq; in Britonibus sexcentorum
 cædes cōmissa est, cæteri Britones extra mœnia sunt compulsī. Continebat se in palatio
 ab Ægidio Cardinale Hispano in arcem cōmunito, Muratam appellat, Gebennēsis le-
 gatus, qui cōmissam à populo in Britonibus cædem ulcisci per iracundiam properans,
 illos per superiorē arcem Cesenam introductos debacchari in multitudinem permisit,
 cædeq; Cesenatibus in quadruplo reddita, & urbe miserabili modo direpta, mulieres so-
 læ sunt retētæ, quas suæ libidini idoneas censuerūt, cæteris post p̄fugos urbe mares cō-
 uicio

A uicio deturbatis, ut melius q̄ Fauētini & Cesenates fecisse sint uisi Foroluienses, qui ad
 prima ostensa à Florentinis, sicut docuimus, libertatis signa, Sinibaldū, Cecum, Pinum,
 Ioannem, Theobaldum, Ordelaſſos, in dominos accersuerāt. Gregorius interea pont.
 cum esset in Italia cōuersatus, qui Baldi iurecōsultissimi Perusię diu auditor fuerat, pru-
 dēter considerauit suum in Italiam reditum præ cæteris posse rem ecclesiasticam instau-
 rare. Et fortē eo sic cogitāte, episcopus quem de reditu ad suam ecclesiā admonebat, fa-
 miliaritatis confidētia, Et tu, inquit, pater sancte, cur non ad tuam ipse accedis ecclesiā?
 Quare Gregorius instituit properare. Sed cū Agnatis & Gallicis id in primis odiosum
 fore cernēs, trirēmes in Rhodano cælatis omnibus causam paratæ sunt, & breui post pō-
 tifex cum illis qui præsto iubenti affuere delapsus est, perpetuacq̄ nauigatione tēpestati
 bus saepenumero agitata cum trirētibz una & uiginti Genuam primo, post Cornetū,
 inde terra Romā Ianuario peruenit. Anno salutis sextoseptuagesimo terdeciesq̄ cente-
 no, qui pōtificatus sui septimus, & relegationis in Gallias Romanę ecclesię septuagesi-
 mus annumerabatur. Fuit ea dies populo Romano lætissima, Florētino autē terribilis,
 quōd omnes existimauerūt pontificē cum Britones Angliciq̄ tantō numero militarēt,
 rem ecclesiasticam breui cum tyrannorum excidio instauraturum. Egit tamē principio
 aduentus sui pontifex natura mitis & optimæ mētis de pace cum Florētino populo cō-
 stituenda, quā illi ob errati magnitudinem non satis tutam fore suspicati artibus declina-
 uere, & ad Bernabouem cōuersū antiquum hostem, sed cui pontificis in Italiam reditus
 esset formidolosus, intercessione eius Ioannem Haucut pecunia corruptum ad suas par-
 tes inclinare fecerūt. Erat enim Bagnacuali ad pontificem quū iussisset accepta pecunia
 accessurus. Eiusq̄ præsidij accessione in eam Florentini superbiam sunt elati, ut spretis
 quibus ad ea paruerant tempora censuris, contraq̄ interdīctū diuinis ubiq̄ in eorū do-
 minio operā à sacerdotibus dari iusserint. Reddidit tamen Florentinis pontifex sua pru-
 dentia par incommodū, Varaneo in suas partes perducto, cui Britones duo mille ducē-
 dos attribuit, & Bononienses urbē in sua & ecclesię obedientia administrare permittos
 conciliauit. Eodē uerō aduētus Gregorij pontificis in Italiam anno, ac propemodū tē-
 pore belli omnium memorabilis, quæ multis ante seculis gesta sunt, semina sunt iacta. Ka-
 loianem Constantinopolitanum Imp. Andronicus filius cum Genuensium auxilio pe-
 pulisset, Veneti in patriam per arma reduxerunt, profugusq̄ patria Andronicus Tene-
 don insulam Genuensibus promiserat, cuius oppidum nobile appellatum Kaloianes
 Venetis quū dedisset, insula quoq̄ omnis in eorum potestatem retenta est. Tulerunt id
 agerrime Genuenses, nec tamē ad arma prosilire cum celeritate uoluerūt, qui alio in ur-
 be premebātur incommodo. Gregorius namq̄ pontifex quōd Florentini quibus sacris
 interdixerat, non in patria magis quā ubi cūq̄ gentium commorantibus Genuæ sacris
 interesse permittebātur, urbem quoq̄ Genuā simili supposuit interdīcto: per quod tē-
 pus à Bernaboue cum Florētinis sequestrē se ingerēte, ut pontifici gratificaretur, pacis
 mentio fieri cœpta est: sed importuna nunc Italię, imò orbis Christiani rebus mors Gre-
 gorium pōt. octauo anno Romę extinxit, & maiora dolorum initia sunt secuta. Cardi-
 nalibus ad S. Mariam, nouam appellāt, ut iuxta de more Gregorio pont. soluerent con-
 uenientibus, Romani ciues blandē prius appellatis exoratisq̄ cardinalibus, ut Roma-
 num, aut saltem Italicum pontificē crearent, ad eam postea temeritatem, non quidē ma-
 lignandi animo, sed imprudētia adducti sunt, ut eandem petitionem circum ecclesiā in-
 conditis uocibus acclamauerint, eisdemq̄ postea patribus in conclaue ad S. Petri basili-
 cam coactis clausisq̄, & si pariter est clamātū, nihil tamen ita uiolentum aut terribile di-
 ctum factūmue est, ut impressio potuerit appellari. Sed distinebat interea clausos patres
 dolus à quo dissidij mala postmodum eruperūt, Gallici em̄ numero tredecim unum ex
 corpore suo, ut haberent pontificē enitebantur, & inter quatuor Italicis Romanisq̄ gene-
 ris unus gente Ursinus papatū ambiebat. Tulit uerō casus Gallicorū partem ob Lemo-
 uicensium ex ipsis inuidiam, qui papatum diu continuauerant, ita Italicis consentire, ut
 Bartolomæum Barensem archiepiscopū patria Neapolitanum creati pontificē Verba-
 num nominis ordine sextū sint assensi, prius tamen quā aperto conclaui nouus intro-
 duci potuerit electus, Gallici cardinales pœnitētia, ut apparuit, ducti, simulato timore à

An. sal.

M. ccc. lxxvi.

Romanis, quibus in Romano nō esse satisfactum cauillabatur, pars in molem Adriani
 pars in montes extra urbem confugerūt. Et cardinalis ipse Vrlinus spem in dissidio reti-
 nens Vicumuariū se contulit. Accepto tamen à populo post in pontificē Urbano, & à
 cardinalibus, qui māserant, ac Romanis populariter cum gaudio accurrētibz adorato,
 cæteri cardinales ex latebris prodierūt, à quibus omnibus per tres menses Urbanus in
 pontificē ritē purē & ordine creatum est habitus. Superuenientibus inde æstatis cauma
 tibus optata Gallicis occasio est oblata, oratum nanq; pontificē facile in sententiā addu-
 xerunt, ut mutādī aeris prætextu, Ananiā eis licuerit se cōferre, unde breui Fūdos trans-
 fugerūt, Ioannæ filii regimīne, cum qua gēte, ut ostēdimus, Gallica de securitate perfugij
 constituerant. Erant autē octo cardinales, qui uiciosam fuisse Urbani electionē causati,
 alium in pontificē delegerunt Gebennensem illum, quē in Romandiola legatum fuisse
 docuimus. Et q; septimo Clemēti indita est appellatio. Hęc uerō quæ in pontificatu sub-
 orta est diuisio, terram ecclesiæ atq; omnē ferē Italiam ad tempus reddidit quietissimā.
 Omnes enim tyrāni in occupatis de ecclesiæ terra urbibus libentissimē quieti fuerūt. Et
 Genuēses bello intēti, quod in Venetos propter Tenedon occupatā destinauerāt, cum
 Ludouico Vngariæ rege belli fœdera constituerūt, in quæ paulopost Franciscū Carra-
 riuensem Paduæ dominum, cui seniori fuit appellatio traxerunt. Quo suadente dux Au-
 striæ, & patriarcha Aquileiensis passi sunt in eadē fœdera colligari. Sed & Petrus Lu-
 signaneus Cypri rex Bernabosq; uicecomes Mediolanensis in Venetorū partes per fœ-
 dera concesserunt. Prima Genuensis populī expeditio in tantum ducenda bellū, Ludo-
 uico Fischeo nobili Guelfarū partium Genuensi commissa est, qui decē eductis triremi-
 bus cum ad orientales nauigaturus partes littora attigisset Romana, ad Antij portū Ve-
 netorum classi quatuordecim triremiū obuiauit, quā Victor duceret cognomēto fami-
 liæ Pisaneus. Et prælium ex improviso commissum est, in quo triremes quinq; de Genu-
 ensi Venetus cepit, unam inter pugnandū ruinis Neroniani portus afflicta mare absor-
 buit, quatuor de fuga prolapsæ Genuam redierunt. Quæ belli alea infeliciter à Genuēsi
 icta, qd plerūq; assolet, infelicis quoq; sibi exitus prognosticon fuit, & paulo prius mar-
 chiones Carretēsis Ripariæ occidentalis Genuæ nobiles à Bernaboue uicecomite, ac Ve-
 netis quorū partes in bello se stabatur, copijs aucti Albiganam, Naulū, & Castrumfrā-
 cum de Genuensibus occuparāt. Quibus impulsī cladibus Genuenses ad felicitatē con-
 fugerunt ciuium ex suis, qui in bellis aduersus Venetos alijs gestis uictoria uis erāt, Lu-
 cianoq; Auria præfecto classis quē Admirrhatū appellāt declarato, duæ & uiginti trire-
 mes ex Genua attributæ sunt. Per q; id tempus Dominicus Fregosus, qui Genuēsiū du-
 ratui diu & gloriose præfuerat, fraude & armis deiectus, captusq; cū Petro siatre carce-
 ratus est, Nicolausq; Guarcus in ducē assumptus, Bernabos uicecomes Pettino Cyprio
 regi filiam in uxorem sponsam per triremes duodecim misit, quarum sex Cathelang, sex
 fuerunt Venetæ à piratis armatæ, sponsaq; accepta rex triremes has mercede cōductas
 ad Famaugustæ obsidionē mittēs, ipse cum terrestri paratissimo exercitu est profectus,
 oppugnataq; aliquandiu terra & mari urbs uentura erat in illius potestate, si maritimæ
 terrestris oppugnatio pares animos, parem audaciā habuissent: eoq; exercitu dissipato
 re infecta, sex Venetæ triremes in patriā redeūtes, cum Victori Bisane Venetæ classis
 præfecto triginta ducētæ triremes obuiaissent, ab eo retentæ sunt. Pariterq; per id tēpo-
 ris Lucianus Auria Genuensis præfectus classis uiginti ducens triremes, laderā se con-
 tulerat regis Vngariæ urbem, à cuius uicinia Veneti maiora cæteris in cōmo-
 da, & Genuēses econtra summam opportunitatem eius belli tēporibus acceperūt. Cō-
 tulit se tamē laderam Venetus Pisaneus Genuensem Lucianum in prælium prouocās,
 qui se tam diu in portu cathenato cōtinuit, quoad ille in ancoris ad sagittæ factum cōst-
 itit. Abeuntem postea Venetum Genuensis insequi simulās, ad ipsum portus exitū sub-
 stitit. Pisaneus uerō cum retracta classe, Dalmatiæ oram legēs, Catarum regis Vngariæ
 urbem captā diripuit incenditq;. Pariter paulopost Sibinicum eiusdem regis ciuitas, ab
 eodem Veneto uis expugnata, & direptione incēdioq; uastata est. Sed aditi Arbēses op-
 pugnacionibusq; territi, oppidum & insulā dedidere, Carolum interea Zenum Veneti
 cum triremibus nouē ea ratione maria circuire ac perlustrare iusserūt, ut hosti ubiq; inse-

Astum suorum tutelæ promptum se paratumq; exhiberet, munus ea uigilantia, ea uirtute uiro dignissimū. Is enim ad inferum delatus mare, illud ubiq; Genuensibus infestū reddidit. Malæ tamen alex, quā Genuenses huius belli initio iecisse diximus, melior breui fortuna arrisit. Cathelanī nanq; omīssa Venetorum societate, pacem cum illis constituerunt. Et Galeatius Bernabouis frater, ac dominiorū pro medietate particeps obiit, relicto filio Ioāne Galeatio hærede ac in dominij successorē. Subsequētisq; ueris initio anni noni septuagesimi terdeciesq; cēteni marchiones Carretēses ijs quæ ceperāt, redditis oppidīs & castellis in gratiam pacemq; cum Genuensibus & patria rediere. Per mēsem dehinc Maium Lucianus Aurius Genuensium classis præfectus Venetam classē Polensī in portu sedentē impetijt: præfecto Pisaneo una & uiginti erāt triremes, cum duas plures duceret Lucianus, conflictuq; magno hincinde habito succumbēs Venetus duo de uiginti triremes amisit. Sed Aurius Lucianus præfectus, dum uictoria propemodum cōsummata plenis, ut aiūt, oculis perfrui cupit, uultu casside reducta aperto, lācea icūs cecidit. Vtraq; classe uictrice & uicta laderam perducta, captiui de Venetis præter remiges ad duo millia sunt inuenti, quum præter cæsos mare multos fugere natando ad nifos absorbuerit, plures Polensīū scaphæ fugiētes exceperint. Delata exinde ad Picenī oram Genuensem classis, multa Venetis incōmoda intulit, nauibus multis commeatu onustis, partim terrore ne Venetias peterent aueris, partim captis. Et Genuæ suffectus Luciano Petrus & ipse Aurius triremes nouē, naues minores, barchas appellāt, triginta laderam duxit. Premebantur interim terra etiā Venetī. Nam Franciscus Carrarius oppidum nomine Romanum de Taruisinis arcta cinxerat obsidione, in quæ castra & Ludouici regis Vngari & patriarchæ Aquileiensis copiæ confluxerāt: copiarumq; regis Vngari ductor erat Carolus eius nepos, & Veneti tutanda re sua Taruisina unicū opposuerant Albericum Cunij cōmitem, rei bellicæ omniū eius temporis peritissimū. Appulsus laderam Petrus Aurius triremes & nauigia tam de hoste capta, q̄ Genuensium ueterā iustaurat sexaginta triremium, & aliorum parīs numeri nauigiorū classē instruit, cuius pars Venetorū urbis littora, & ipsum etiā portum irumpere sæpius est adnixa. Sed habebant Veneti intentissimas pro littore, proq; portu custodias, hostem spiculis, & re cōminus gesta repellentes. Petrusq; interea cum maiore classis parte Foroiulianum circūuectus, Gradum tunc communitam urbem, deinde Humagum, post Ruinū, & demum Caprulas cepit, in quæ spoliata ferro igniq; sæuitū est, adeo ut māserint immunita, addideruntq; tunc portui suo cathenas Veneti, præsidij hinc inde firmatas ex materia, & addita sunt eidem littori trecentorum equitum peditatusq; conductitij præsidia: quum tamen proxima in fossa barcharum, lemborumq; & scapharum omnigenū multitudinī præfectus Ioannes Barbarichus custodiæ frequens & propē assiduus interesset, nihilq; minus in urbe ad ipsam S. Marci aream terra & canali, ut appellant, magno nauigij noctu æquē ac interdū custodiæ sunt habitæ. Quare Genuēsēs Venetæ urbīs aliquā inuadendæ omīssa spe Clugiam se contulerūt, cuius portu & suburbij, Clugiā paruā appellant, euestigio sunt potiti, ad proximā inde Venetias uersus insulam cui Palestinæ fossæ uetus appellatio est, delati substiterūt. Quem in locū Carrarienses ex agro Paduano cōmeatum abundē trāsmisit. Perq; id temporis Bernabos uicecomes, quā maritimo bello afferre nequiret opē, Venetis terra attulit, societate militū, quos à uexillo Stellanos uocabāt, in Genuensem Riperiā immissa. Et erant equites quatuor millia, qui ad Hareneū usq; Petri sacellum in Pulceferam delati uallem prædam uastitatemq; commiserunt, tam subitūsq; fuit impetus, ut agentes rure per Iulij mensis caumata de more ciues cū uxorbis & familia nonnulli fuerint intercepti: nec prodijt ex urbe in prælium quisquam ueritis magistratibus, ne si arma populo essent permissa, discordi plebe & nobilitate tumultuaretur. Sed cauponās bellū societas bene gerendæ pro Venetis & Bernaboue rei occasione sprete, acceptis à Genuensi undeuiginti aureorū milibus, cum facta ingenti præda septimo die in uicecomitis agrum redijt. Per quos item dies Carolus cum nomen triremibus in alterā delatus orientālē Genuæ Riperiā facta in portu Veneris excelsione omnia undiq; ferro igniq; uastauit. Coniuncti interea per Palestinæ opportunitatē Paduanis Genuenses maiora animis præsumere cœperūt. Vocatis nanq; quotquot ubiq;

in sinu Adriatico Genuensis habuit triremibus, oppugnata est crebro insultu Clugia, a
 deo defensoribus siue incolis, siue Venetis munita, ut eius capiendae sp̄ nullā principio
 Genuensis habuerit. Capta tamē est multo partis utriusq; cruore fuso, q̄ sex milia utrin-
 que uicti & uictoris exercitus, maiori tamen parte Clugienses & Veneti cecidere, ma-
 gnaq; uictor Genuensis modestia usus seruandae mulierum pudicitiae curam adhibuit.
 Capti uerò ex Clugiensibus ac Venetis ad nongentos quinquaginta sunt missi. Quae
 cum essent Venetijs nunciata, cōsternatos omnium animos pavor inuasit, ut sedentes ad
 clauum eductos carcere captiuos ē Genuensibus faciēda pacis mētionē Clugiā miserint
 oratores, nullis ut praefertur praescriptis conditionibus, spretis nullis quas uictor dādas
 iniungendasq; censeret. Genuensi uerò sicut & multis alibi plerunq; contigit, ut oblata
 uti nescius occasione pacem recusauerit, quacunque parta uictoria opimiosem. Id cum
 Venetijs maximo omnium mœrore auditum est, ad defensionē animi sunt cōuersi, pri-
 mumq; omnium murus à portu, ad Nicolai cōfessoris aedem excitatus est, quo saluo Ge-
 nuenses si littore in Methamaucum uerso quod quærebant potiti fuissent, perruptione
 in urbis intima prohibebantur. Sed tum nullus erat patritius, qui classi necessario armā-
 dae tam periculoso bello praefici pateretur, & si quē destinari animis uulgo disseminari
 audiebatur, plebs obstrepēs daturam se in expeditionem nomina negabat, ad cō patres
 plebemq; non magis pavor, quam desperatio inuaserat: casu tamen & nemine certo au-
 tore clamores in publica area inconditi sunt auditi, unicum fore Pisaneum Victore, cu-
 ius ductu Veneti uincere assueti in hostem pugnaturi sint. Eo ex audito fremitu dux se-
 natu deducente ad infimum descendens palatium, Victorem carcere, in quē re ad Polā
 malē gesta, fuerat coniectus, eductū manuq; cōprehensum bello maritimo praefecit. Ac
 ciditq; quo die Victor Pisaneus cum classe Venetiarū portu egredi cœpit, Bebas caput
 aggeris & S. Lazari unicum fieri in Genuensium potestatem, quorum classis Metha-
 mauchum delata, uicum omnē igni supposito cremauit. Lauretumq; subinde accidens,
 oppido multis oppugnationibus est potita. His iactis captorum circa Clugiam locorū
 fundamentis Genuenses in urbis Venetę oppugnationē conatus cogitationēq; uerte-
 runt, triginta enim triremes ad portum urbis delatę, quum se à munitionibus, renitenti-
 busq; ui militibus arceri aditu conspexerūt, in proximū regressę Mathamaucensem in-
 teriore fossa Pupillā petiere, uicum tribus ab urbe miliaribus distantem, ad quē Ioannes
 Barbadicus centum minimorū nauigiorum, gonzarolos, barchas, & lembos appellat,
 classi praefectus sese illis obuium dedit, pugnaq; natura loci inaequaliore praualuit Bar-
 badicus, grauiora em Genuensis nauigia triremes & barchae nusquam nisi alto canali po-
 terant agi, quū suos Barbadicus gonzarolos, suam lemborum scapharumq; turbam per
 æstum omni cāpo faceret uolitare, & fuerunt ei iam tum usui nouum bombardae instru-
 mentum, quarū singulas quelibet etiam scapha habuit, nec fuit ea in nouitate instrumē-
 ti aliqua tam exilis, quæ nō binos & ternos unico ictu conficeret armatos, partim etiam
 iussu eductis urbe tribus ceteris nauibus ad Marthae aedem submersis, cathena ibi fossam
 clauserunt praesidijs undiq; custodita, & ad S. Spiritus binis clausa repagulis nauibus itē
 demersis obstructa est, ut postea semper ad Methamaucum se cōtinuerint Genuenses.
 Quo ex loco per integrum littus, quū ad urbem terrestri conatu penetrare quærent,
 dolo prius & astu res intentata est: structis namq; in nemore quod Methamaucū & por-
 tum urbis parī penē intercedit spatio insidijs, praemissi sunt acie structa, q̄ nouū de quo
 diximus littoris murum ut effringerēt, aggredi simularunt: in quos equestris turma quū
 prouolasset praelium fuit, quale apertis campis in cōtinenti acerrimum cōseri cōsuevit.
 Sed erumpentibus magno numero ex insidijs praualere incipiētibus Venetorū equita-
 tus multis acceptis illatisq; uulneribus intra murū saluus euasit. Cōtinebat uerò se Pifa-
 neus classi Venetorū maiori praefectus intra portus fauces, cathena, ut diximus, cōmu-
 nitas, in hostē quacunq; siue aperto mari, siue intrinseca fossa premeret educere paratas.
 Ea dum sic aguntur, Andreas Cōtarenus dux, quod euenit futurū ratus, ut maximo ge-
 rendis rebus sua praesentia adiumento foret, petitū in totius belli sententiā imperium à
 patribus accepit. Sub quo Victor Pisaneus, & Dominicus Michael, tanquā magistri mi-
 litum rē gesserūt, omniscq; classis summo parata conatu quatuor & triginta triremes ha-
 buit.

A buit. Et Bernabos uicecomes interea diuertēdis à Clugiēsi bello Genuēsis, Stellano
 rum opera iterum utebat. Hi Fauētino Astorgio Manfredi duce quatuor equitū milia
 ad seraphici Frāciscaēdem, quę est in Blamne Genuam proximē accesserūt. In quos po
 stridie quā aduenerat erupit populariter Genuensis, fractiq; castellani & fuga palātes
 acti in eo montiū riuorumq; anfractu penē omnes capti sunt, & Astorgius agricolę cu
 culione contectus euasit. Pariter per id temporis Kaloianes Græcorum Imp. debitam
 ex foedere præstitit operam, uicina Constantinopoli Pera Genuensium urbe incurso
 nibus oppugnationibusq; agitata: sed intentum defensionī eius urbis Genuēsem maxi
 mē adiuuit Andronicus Imperatoris filius patri æquē ac Veneto hostis, cuius adolescē
 tis Turcorum Bulgarorumq; opibus & societate freti timore is Imperator fide Venetis
 falsa in tāta belli difficultate Genuensium partes secutus est. Multa interim uarijs locis
 utrinq; accepta illataq; sunt damna in hoc opere omittenda. Quę Venetis à comœatu
 laborantibus plurimum obfutura, quū intelligeret Franciscus Carrarius, Genuenses se
B dulo hortatus fuisse dicitur, ut Clugię cura custodię sibi demandata naues quotquot o
 mnis generis ierant, educatas auertēdo Venetijs comœatu, laderam inter & Anconem
 dispartirētur, alioquin fore affirmans, ut audacior redditus à desperatione Venetus eos
 omnes Clugię clausos opprīmat. Et dum classē dux Venetus in urbe parat, uel potius
 gerēdę rei tempus accommodū expectat, Carolus Zenus à Genuēsi Riperia in Aegēū
 delatus mare, ditissimę Genuensium nauis insidiatus, quā ab Alexandria senserat ad
 uenturā: uector eius erat Genuensis, cognomine Bachignonus, qui nauis magnitudinī
 trecentis communitę armatis filius, per medios nauigare hostes ausus est, ante portum
 Crentensem ancoras iecit. Sed affuit illico qui cum triremibus quīdecim insequēbatur
 Zenus, & nauem cepit diuissimē oppugnatam, cuius mercimoniorū ualore trecento
 rum fermē miliū aureorum res Veneta maximē recreata est. Acciditq; felicem eam num
 ciationem primū Venetias afferri ab Anconitanis quatuor in triremi captis apud Brō
 dulum, quas species Alexandrinas Patauium importabant, missusq; est à Venetis, qui
C ducis & senatus urbis Zenum in patriam reuocaret. At Florētini quorum narratio ge
 storū superius nos tāto opere fatigauit per primos schismatis ecclesię annos, in quibus
 bellum quoq; à Venetis Genuensibusq; geri cœptū est, proprijs inter se laborauere dis
 sidijs, quousq; Urbano sexto, cuius partes in diuisione ecclesię sequebantur, sublato in
 terdicto recōciliati sunt. Urbano enim omnes Italici præter Ioannam reginam Neapo
 litanam, comitemq; Fundorū, & Franciscū de Vico Viterbium occupantē, natio quoq;
 Germanica, regna Portugallię & Anglię, Gebēnensi antipapę, oēs Galli, Hispanię ci
 terior & ulterior paruere. Itaq; Urbanus pont. Ioannę auidus domandę cupientissimū
 in eam Vngarię regem impulit, ut Andreaſij fratris mortem uel se adiutore ulciscere
 tur. Quod facinus cum rex aggredi constituisset, Carolo filio in Taruicinis aduersus Ve
 netos bellum gerenti iussit, ut ab eo discedens bello, nouum in Ioannā pergeret inten
 tare, Carolusq; per simulationem componēdę Genuensiu pacis uocatos ad se Veneto
 rum oratores, quid animo moliretur edocuit, & nulla pacis mentione uerbo uel scripto
D facta, ipse cum pacis iter ingressus est tanta celeritate, ut tumidiior fortē tunc Plauis flu
 uius ad octoginta eius comites in uortices rapuerit. Ianottum uerō Salernitanū sui exer
 citus ducem, cum his quę in Taruicinis erāt copijs omnibus ad partes Hetruitię eo cō
 silio iussit properare, ut præda interim dum ipse rediret, ditaretur. Et Veneti occasione
 oblata usi, Albricum Cuni comitē suarum in Taruicinis copiarū ducē dimiserunt. Qui
 altero Venetis militante Ferabach quodā Germano cum equitibus quadringētis secū
 ducto Barbianum in Romādiolam accessit. Et Ianottus utrinq; ducē uerbis & pecunia
 Caroli in societatem cum recepisset, uia Ariminensi trāsmissa Apennino, nō prius q̄ in
 Senensi agro de itinere quieuit. Habuerāt interea Florētini omnes dicti exercitus etiā
 diurnos progressus exploratos, in eam adducti diligentīā solitudinemq; q̄ multos ex
 suis extorribus in ea castra intellexerāt conuenisse. Hincq; Ioannam Haucut ab ultimo
 pōt. Gregorij tēpore parua in Bagnacavallo pecunia substētātū addito maiore stipēdiō
 in Hetruitiā accersuerāt. Qui eqtes ad quatuor milia pedites penē toridē secū traxerat.
 Sed ad rem Venetā, Caroli Zeni aduentu in Histriam renunciato mota est in Clugiā
 expeditio

expeditio Kalend. Ianuarij duodecimo. Primiq; omnium Pisaneus, Tadeus, Iustinianus E
 cum triremibus quatuordecim nocte cōcubia silentio accedentes ceteas ingentes duas
 remulco attraxere, qui nullis ad Clugiæ portū custodibus inuentis ingressi sunt, priusq;
 quàm è Clugiā quisquam contenderet repugnare, cetearum una ad continētem appul-
 sa, alteram egerunt transuersam, ut duabus his tanquam ualuīs clauso portu Genuense
 nauigium exitu arceretur. Erupit tamen ilico Genuensium uix maxima armatorū ignē
 facibus furentium, & cū ad diluculum subobscurum iam fatiscens armis, hincinde nō
 nulli rem gererent, tum Genuensis multitudo nauibus cremandis, Veneta perforandis
 mergendisq; intentior fuit, ornatioreq; nauium parte cōtignatione suprema superemi-
 nente tota ardente, ac omnino igni absumpta nauium corpora subsiderūt. Aderat cum
 clāsse tota dux Cōtarenus, qui quernis palis lōgissimis in altum machinationibus actis
 naues circumsepsit, eaq; septa portum arctiore obstaculo claudebāt. Tertium iam diem
 Venetus iactis ad Clugiæ portum repagulis solidē confirmādis intentior, crebra die no-
 ctuq; commiserat in hostem praelia, in quibus ceciderant utrinq; multi, plurimi fuerant F
 uulnerati, quū maiore solito Genuensis impetu, maiore militū numero, in Clugiā de-
 latus est nouam, præsidium ut ostentabat, demoliri aggressurus, quod Veneti clausuris,
 Lupā uocant, munitissimū imponebant, per quā simulationē Genuenses oculos inten-
 tionemq; Venetorū auersum iri quærebāt, ne triremes cernerēt suas, quas alia circūdu-
 ctas uia per Brondulensem portum tertio à Clugiā miliario educere moliebant. Diesq;
 ea erat natalis domini uigilia celebris. Intellexit tamē dolum dux Venetus, & Pisaneus
 cum triremibus aliquot accedēs, Fredericoq; Cornario cōiunctus est, qui Brōdulensis
 portus custodia & stationi præerat: unde Genuensis eruptione & fuga prohibitus est, tri-
 remes nanq; suas Genuenses arctiore canali & uix minora tolerante nauigia machina-
 mentis trahere cogebātur. Monasterium erat S. Michaelis portui proximum Brōdu-
 lenti, paucorum capax monachorū, quod Genuensis dux exercitus Petrus Aurius plā-
 cato & aggere circūducto cōmuniuit, ex eo hosti tam diu repugnare conatus, quousq;
 triremes eō attractas educendī præstaretur occasio. Et in ea Genuensiu castra per Athe G
 sim fluuium, qua in Adriaticum labens, portum efficit Brondulensem, Patauinis pate-
 bat accessus data enixē opera conantibus ne hostis Venetorum à comœatu laboraret.
 Nec poterat eos sicut superiore ad Methamaucū loco fecerat Ioannes Barbadicus, cum
 suis centum scaphis & lembis per paludes stagnaq; uolitans prohibere. Dumq; ea ge-
 runtur, postridie natalem domini Carolus Zenus ab Histria Venetias delatus in maio-
 ra ad Clugiā castra uenit. Quo narrante dux senatusq; primum plenē didicit, quanta
 is præstans præfectus præclare in hostes gesserat. Submersa de hostibus septuaginta
 uarij generis nauigia, captos in Barchignona, præter remiges & armatos, mercatores è
 Genua trecentos, & relatas in urbem merces ualoris trecentorū milium aureorum. Ere-
 cti animis Zeni aduentu Veneti, eum ad Brondulensia castra cum triremibus quatuor-
 decim, quas adduxerat properare iusserunt. Quo simul cum Pisaneo curante præsidia
 quatuor ad portum excitata, & cetea sicut in Clugiensi, demersa est, quæ & quernis solē H
 relicto, per quod triremi pateret accessus: immissæ enim eō triremes quatuor, ad Laure-
 cto, & addita statione firmato peropportunum Genuensi in Ferrarienses effugium est
 ademptum. Ea ad Blondulum attentius dum geruntur, Genuenses maiora ad Clugiā
 castra perrumpere ac dissipare aggressi sunt, impetu enim conatu maximo in præsidii
 ad Lupā facto, terra ibi & lembis scaphis, ratibusq; ad mersas naues incubere: sed cun-
 ctis apud ducem senatumq; Venetum nihil tale opinātibus, ideoq; nimium negligēti-
 bus peropportunē Zenus affuit, qui maiora in concilio belli negocia cum sedētibus ad
 reipublicæ clauum acturus, triremem ad præsidium eo momento per ipsam appulit Lu-
 pam, quo Genuenses illud furore & audacia impetierūt. Nec mora, Zenus suos omnes
 etiam remiges in littus iubens hosti cōgreditur, furentē reprimi, & hinc accuratissimo
 ordine Venetorum multitudini ductorem ex suis non deesse, inde pleno spei & conce-
 pta uictoriæ Genuensi nō defore qui resistat ostēdit. Gesta est res multis utrinq; uulne-
 ribus,

Aribus, muleis cædibus. Sed euicit numero & iaculorū bōbardarumq; in propugnaculis
 dispositorum opportunitate superior Veneta multitudo, Genuensiq; posthac erumpēdi
 eo portū spem omnino abiicit. Conatos postea canali ad Blasij martyris ædē ducēte, &
 falsis custodibus Brōdulēsi portu perrumpere, Pisaneus ferro illatisq; vulneribus repu-
 lit. Adducto in eam rerum difficultatē Genuensi Frānciscus Carrarius nullo deerat loco,
 qui præter commeatu copiam utrisque castris abundē subministratam, præter tyrones
 fossoresq; datus, quadringentos quoq; lectissimos milites armis egregiē munitos, pro-
 uisionatos tunc appellabāt, Clugiā immisit. Ecōtraq; Veneti duobus uirorum milibus
 equestris facere stipēdia assuetis, qbus singulis alter adesset uirtute par, & quatuor item
 milibus ex suis extra naues pugnare solitis, Carolū Zenum præfecerūt, ut una eademq;
 præfectura & trirēmes suas quatuordecim, & hos octo milia dūctitaret. Eo ornatus in-
 iuncto munere Zenus præsidium Brōdulēsi monasterio à Genuensibus impositū per-
 tentare statuit, nulla ut cōstat potiūdi spe, sed manum cum hoste conferendi auiditate.
 B Proditq; in certamen audax & ipse Petrus Auria Genuensis exercitus Imperator, gere-
 baturq; ad ipsū Bronduli portum utrinq; mari & terra prælium, uel ea ratione sola di-
 spar, q; Zeno quatuordecim, Auria decem trirēmes erant; idq; nauale inchoatum, quia
 canalis hostium qua desinit in portum, unica utrinq; trirēmi uisus erat, intermiserunt &
 terra totis uirib; est cōcursum, præualuissetq; Venetus nisi à Clugiā nauibus, & terra Ge-
 nuensi suppetiæ aduenissent. Quod cum intellexit Pisaneus, & ipse in prælium nauigio
 aduolās ad trirēmes Auria est delatus: sub cuius aduētum Petrus Auria, dum Zeno re-
 pugnat, bōbarda ictus interiit. Eiusq; casu cōsternati animi Genuenses igne trirēmes
 suas decem circumquaq; subiecto cremare cœperunt, quibus iam ardētib; excepti in
 terram, qui confecerāt milites, prælium & ipsi cum terrestrib; copijs interiit. Quin etiā
 relicta à Petro Auria, dum præliū inchoauit, monasterij castello præsidia illo derelicta
 ad suū exercitum confugerūt. Exinde Genuensium exercitus omnis pedem in paruā
 Clugiam referre cœpit. Urgebat autē impiger Zeno, Pisaneusq; Genuensium trirēmes;
 C quas cupuerat cōseruare: arsisse uidens, turmis in littus expositis, Zeni copijs se cōiun-
 xit, ut Genuensem Venetumq; scriptores, quos attentē obseruo, uideam pariter affirmā-
 re, ad tredecim milia Genuenses, Venetos tria milia plures eo prælio decertasse. Nouā ue-
 teri Clugiæ pons iungebat ex materia longiusculus, ad quē præliū uis maxima hæsit, &
 dum Genuensium resistere nequeuntium fuga per eum committitur tumultuosior, qui po-
 stremi erant hosti repugnare cōpulsī, ferociōres à desperatione sunt redditi, adeo ut uul-
 neribus cædibusq; haudquaquā paucioribus q̄ inferret, acceptis Venetus urgere desie-
 rit. Et interea cum pellētes sese inuicem Genuenses ponte multos deijcerent, deijceren-
 turq; tum plurimi natando, & pars illos amplexādo euadere cōnūsi, in canale ruentes;
 aut mergebantur, aut à munitioris Barbadicī classis, qui aduolarāt militibus cædeban-
 tur, quin tāta Genuens calamitas casu pontis pondus ferre nequeuntis accumulata est.
 Qua in ruina Thomas Goanus præstās Genuens occubuit, intercepti sunt eius diei præ-
 D lio Genuenses ad sexcentos: cum penē totidē Petrus Auria cædis socios habuerit, Bar-
 badicusq; interea cum Cetera classe sua repertas in fossa uinearum appellata trirēmes
 Genuensium quinq; & in eis milites ad octoginta, qui cæteros uiso hoste fuga prolapsos
 sequi nescierāt, integras cepit. Quo in tanto uictoriæ cursu aliud quoq; Veneto cōmo-
 dum, quo maiori multo Genuensi fuit incommodō accessit. Ignarus enim eorū quæ die
 illa fiebant, Patavinus onerarijs nouem nauibus commeatū omnifariam Genuensibus
 in utraq; castra mitebat, quas à longe cōspectas Barbadicus classe aduolās ad Veneto-
 rum castra perduxit. Vere interim nouo ad Februarij exitū inchoate eruptiones uariæ
 à Genuensibus intētata, debiles Clugiā & sexu atateq; defensionis milites ut augetent
 in dies caritiæ succurrerent emissi, quorū intercepta pars maxima in urbē redire com-
 pulsa est. Sed & simili ac propē maiori, qua urbs Veneta præmebatur, indigētæ consul-
 turi magistratus, Tadeum Iustinianum cum trirēmibus sex, ut expediret annonam ab
 Apulia comportandā, nauigare iusserūt. Et Genuenses paulo prius audito Petri Auria
 casu, Mattheum Marusum nouem præfectum trirēmibus emisērāt Clugiam uersus suis
 præsidio accessurum, qui medio iam Aprilis Iustiniano apud Manfredoniā obuius eum
 prælio superauit, cepitq;. Quod uerò res gesta in portu est Spontino, ducentis ex classe
 Veneta

Veneta cum Tadeo in Genuensis potestatem factis, ceteri in continentem profugi evaserunt, Marufusque Venetas triremes, & multas quae ad Tadeum conuenerat mercatorum onerarias incendit. Carestia interim ac prope fames Venetos & in urbe & in castris, pariter Genuenses in Clugia male habebat, nisi furto & magno manifestoque periculo aliquid Clugiam a Patauio importari. Per quod tempus accedens Genuam missus ab Urbano pont. Romano, Agapitus de Columna cardinalis, Genuensibus frustra de pace tentatis Romam rediit. Et Marufus Iaderam delatus multis triremibus, & omnigenum nauigis Genuensium undique contractis cum ingenti classe ad Clugia littora usque ad Venetorum castris interiacentia se contulit, & quum nihil moueri cerneret, ad Fossiones est delatus. Veneti uero ueriti ne dum Clugiam obstinatius obsideret, incommodum in patria a nouo hoste Maruso incurrat, portum urbis addita densissimi muri turre quae extat decreuerunt communire, ductusque est in stationem nouus in eo littore equitatus, cui Iacobus praefuit Camballus nobilis Veronensis, turricque septimo die inchoata, Marufus cum triremibus uiginti duabus ad ipsa portus hostia nonis lunij se contulit, ubi horas ad octo in praelium paratus constitit, & quum nihil aut ipse auderet intentare, aut ab hostibus moueri cerneret, Methamaucum, & inde ad Piceni oram adnauigauit, naues intercepturus onerarias, quae annonam importaturae non minus auidem quam necessario a Venetis expectabantur. Subsecuta uero sunt Venetorum triremes quinque & uiginti, quae Maruso nusquam inuento cum annona incolumes redierunt. Earumque aduentu erecta est mirum in modum ac recreata res Veneta, per quos dies lunio iam modio, Franciscus Carrarius ut Venetos a rebus Clugiae diuerteret, castra ad Taruisium est metatus, & ne Veneti uia faciliore subueniret, Silum amne clausura sepsit, excitatis undique praesidijs communita. Quae dum ad Silum aguntur, & Veneti immixtis lembis, barchisque conatus hostiles magis intelligere, quam propulsare quaerunt, Genuenses Clugiam captiuis, & mulieribus penes ducentis exonerauerunt. Quibus ad ducem Venetum perductis, compertum est fame Genuenses clausos parum diu tolerabili laborare. Et Carrarius & si aliena inuaserat, proprijs timere incipientes Plebesacci oppidum Patauini agri in stagna uergentis arce coepit ualidissima communire. Auctus interim a Genua triremibus septem Marufus classem unius de triginta triremium ad ueteris nouaeque Clugiae littus duxit, nil magis speras expectansque, quam ut Venetis ex alteris siue utrisque castris in praelium prodeuntibus clausi erumperent, Veneti interea ex Lupensi praesidio bombardas in illos & pariter in clausos eruptionem, ut apparebat molientes faciebant, nec aliter ut mouerent adduci poterant. Tum Marufus clausis significare, & illi e contra signo similiter respondere, quod communi utrinque consilio agendum ducerent. Erat enim in turri Clugiae campanaria uelum maiori antenna in sublime, sicut in nauigio sustentatum, quod uarijs interdum modis contractum uel quum teneretur, unico item de praetoria triremi uelo Marufus signis paribus respondebat: quae quum cernerent Veneti maiorem adducti in suspicionem, accuratiores & in omnem euentum paratiores reddebantur. Tandem quid utrinque Genuenses molirentur apparuit. Ad centum clausi barchas lembosque mausculos ad Pareschermi magnitudinem abiecte Clugiensium domibus detracta fabricauerant, in quibus si esset a Venetis in Marufum praelio concursus, erumpere intendebant: triremes enim pauca habebant saluas, & eas per repagula difficilius fuisset educere, quod ita totiens uicissim significatum erat, Marufus immixta in Lupae praesidium triremi caestellis circumquaque munita ipse cum reliquis classe in praelium ruit, in quem dum omnis conuersus est Venetorum exercitus, clausi in barchis nauigantes contra clausuram merisunt. Sed bombardae ex castello Lupae, hinc Marufum inde secantes clausos crebris ictibus conficiebant. Maruso itaque cui cum solis bombardis erat certamen sensim recedente, facillimum fuit septuaginta barchis a duce Veneto in clausos immixtis eos facto imperu frangere & fugare, quorum ad sexaginta lembos interceperunt, praeterque captos interfecti sunt eo praelio Genuenses multi, & qui superfuere animis consternatis, adeo ut Marusi classe non dum ab oculis inspicientium evanescente, de facienda aequis conditionibus deditioe clausi in consilio egerint. Sed immixtis oratoribus dux senatusque eodem semper tenore respondit, deditio ne se, si fieret, nullis foederibus, nullis praescriptis conditionibus accepturus. Quae Kal. Iulij decimo anni salutis octogesimi terdecies ceteri & facta est & nullo foedere accepta. Venerunt

A Venerunt in Venetorū potestatem ea deditioe quadragies quater cētēni & quadra-
 ginta, quorum duodeseptuaginta fuerūt Patauini. Abiturū ab expeditione Andreas Cō-
 tarenus dux, & qui cum eo erant senatores, Victori Pisano in supremū belli ductorem
 declarato curam rerum demandarūt, Bucintorumq; nauem prātoriam ad Lupam con-
 scendens, dux per triumphī speciem in urbem rediturus captiuos omnes in Venetū car-
 cerem prāmisiit, prodijtq; obuiam ornatoribus scaphis, & Ganzarolis ordo omnis &
 ætas ea lætitiā & exultatione, quā prā se decuit ferre eos, qui se à tanta calamitate, à tan-
 tis periculis emeruisse uidebāt. Trīremes unam de uiginti Clugiæ repertas habuit in præ-
 dæ partē res publica. Clugiensibus sua, quæ domi recognouerūt, reddita, militibus mer-
 cennarijs cætera diripere permissum est. Nēc tamē propterea quiesuerūt Genuenses, sed
 coactæ in sinu Tergestino trīremes eorū duæ de quadraginta, Tergestinos Venetis re-
 bellare coegerūt, qua ciuitate Genuēsī recusante subijci, Aquileiensis patriarcha poti-
 tus est. Pauloq; post Iustinopolim, quod oppidum caput Histriæ appellāt, aggressa Ge-
B nuensiu classis uī captū diripuerūt incenderūtq; cuius arx Venetis mansit salua. Exinde
 aucta in duas de quinquaginta trīremes classis nonis Iunij ad Venetum portum se con-
 tulit, quæ littus æque ac portum armatis machinis completū cernēs in Histriam reuer-
 sa, Polam urbem uī captam spoliatamq; incendit: cui e contra apud Parentium contigit,
 ut dum eam oppugnat urbem, multis acceptis uulneribus sit repulsa. Pisaneus interea
 cum Veneta classe turrium Bebis expugnatione exceptis Piranū ad nauigauit. Et Iusti-
 nopoli per arcem recepta præsidioq; cōmunita, in Apuliam trāsmisit. Per quod tempus
 Genuenses Arbeni oppido post varias oppugnationes ciuium deditioe recepto, Si-
 gniam delati & uī ceperūt, & incēdio absumpserūt. Dum in Spōtino portu apud Man-
 fredoniam Pisaneus decē Genuēsium trīremes per legatum persequitur, ignauaq; eius
 ut opinatus est opera nō potitur, ab iracundia sicut existimatū est, in languorem incidit.
 Et præter omnium opinionem ad Augusti mēsis dimidium obiit, cuius Venetas delati
 funus solenni apparatu publico celebratum est, Zenusq; Carolus ei suffectus, eadē qua
C delatus fuerat trīremi ad classem accipiēdam nauigauit. Continuauerat uerō obsidionē
 Taruisij Carrarius, qua ciuitate à comœatu laborante quū potiri sperat, Veneti à clau-
 sis admoniti, scaphis lembisq; Silum complent armato milite, æqua portione comœa-
 tuq; onustis, ad nauigatūq; est aduerso amne tāta celeritate, ut prius ad claustra à Carrar-
 io imposita, q̄ ille terrestri urgens obsidione senserit, sit peruentū. Pugna tamen acris à
 præsidiorum custodiis adhibitisq; in stationem quotidianam militibus est commissa.
 Sed præualuit bombardarū, iaculorumq; scorpionibus immissorum multitudine iuuen-
 tus Veneta, & reiectis dissipatisq; uī repagulis in urbem nauigio uī penetratū est: repel-
 lendoq; terrestri Carrariensis exercitū copias cum magno cōtrahere impendio Veneti
 querent, Iacobus Caballus Veronensis à littorea statione Messum ire est iussus, hisq;
 planē iustum in exercitū cōtractis, Britones magna eius pars perfidia usi, ad Carrarium
 transierūt, quorum accessione factum est, ut Castrofranco de Taruisinis diu obsidione
D presso Carrarius sit potitus. Hyemis interim aduētū terra & mari ubiq; præterquam ad
 obsessum Taruisinū est quietum. Vixq; dum appetierat uer, quū tātis fretus copijs Car-
 rarius Nauale oppidū in Taruisinis opulentū deditioe ciuium fame laboratium cepit.
 Eamq; ob rē Veneti, quā amissuros se intelligebāt Taruisinā urbē, misso ex senatu Pan-
 taleone Barbo, ducibus Austriæ, quorū pridē fuerat, permiserūt. Idq; Carrarius quū au-
 disse, dolens mœstusq; obsidionē soluit. Carolus Zenus interea cum trīremibus sex de-
 cim ad Piceni & Apuliæ oram delatus, onerarias annonā mercimoniaq; in patriā defe-
 rentes saluas redire curauerat. Inde in Genuēsēs ducēs ad portū Veneris substitit, haud-
 quaquā diu moratus, quod Isnardus Guarcus ducis Genuæ frater germanus cum trīre-
 mibus una & uiginti à sinu Adriatico, quē aliquādiu perlustrauerat, in eandē Riperiam
 est reuersus. Agebanturq; iam eo bello omnia negligētius, utrisq; quod cupiebāt sperā-
 tib; ducē Sabaudia per dies singulos pacem quā diu quæsiuerat conclusurum, prout
 tandē uicesima quarta Augusti, anno salutis primo octogesimo terdecies cētēno in hāc
 maximē formā conclusit rex Vngariæ, neminē piratam suis in Dalmatiæ locis tutū esse
 pmitteret, neq; sal fieri sineret. Venetus singulo quoquo decēnij anno septē milia aure-
 os psolueret, patriarchæ Aquileiēsi eadē maneret, quæ ante bellū esse cōsueuerat pacis
 amicitiaq;

amicitięq; cōditio. Genuēsis, Venetūq; ablatas undiq; & direptas res, quę loco moueri E
 possent, retineret, captosq; ante omnia liberaret. Nihil uerò magis in suspiciōē Genuēsi
 uertebat, q̄ ne ceteris maximo Veneti incōmodo seruatis dimittēda Tenedo insula bel-
 li causa fraudem cōmitterent. Quamobrē orati Florentini ducentis milibus utriq; ua-
 dati sunt, secundumq; id uadimonium dux Sabaudia castellū insulae Tenedi exciden-
 dum ea cōditione pronunciauit, ut à neutra partium ullo unquā tempore edificari lice-
 ret. Patauinās arces turrē sue ad fluuioꝝ ostia, stagnorumq; in agrum Patauinum exitus
 excitatas demoliretur, & finium utriusq; Patauini & Veneti dominioꝝ terminos missi
 à Sabaudiensi ad arbitrium regerent, partibusq; præfigerent, seruata à cupientissimis, &
 planē fessis omnibus pacta, præter unū castelli Tenedon, quod Zanatus Mudaciū no-
 bilis Venetus suspiciōe iniecta, ne dirutū Græci reedificaret, iussu ducis, senatusq; sui,
 ut redderet principio adduci nō potuit. Bernabouem uicecomitē pace exclusum fuisse
 Genuensium monumenta habēt, quod à Veneto scriptore omissum fuisse miratus sum. P
 Dum ea tāto in bello tam optataq; cōstituenda pace gerunt, Senenses & Pisani Ianno-
 tum Salernitanū regis Vngari, & Caroli eius nepotis copiarum ducem ad prædandum
 in se missum data pecunia auerterāt, Florentiniq; eorū exemplo pecunia, & ipsi quæsiue-
 rant liberari, quā nisi reductis exulibus Iannottus accipere recusabat. Quę dum protra-
 hitur cōtentio, & agrum prementes Florentinū Iannotti copias Ioannes Haucut repel-
 lere enititur, redijt ex Vngaria in Italiam Carolus, octo milia equites Vngaros secū tra-
 hens. Isq; suorū uestigia Ariminensi uia secutus in Arretinos peruenit. Quam ciuitatem
 ciuili agitatā Guelforum Gibellinorumq; factione deditā accepit. Moxq; ad Iannottū
 Albricum & Ferabach delatus, apertū Florētini uia Senensi bellum intulit, quod Ioa-
 nes Haucut copijs à Florētino tumultuarijs, equitatuq; à Bononiensi missos adiutus, ex
 Stagia repellebat. Meliore tamē usi cōsilio Florētini, quadraginta millibus auri datis pa-
 cem à Carolo impetrauerūt, qui Romam & Vrbā pont. quarto quā is creatus e-
 rat anno cum eo exercitu maximo est delatus. Eodemq; anno salutis primo octogesi-
 mo, terdeciesq; centeno regnum ingressus est Neapolitanū. Et Ioannes Haucut Bagna G
 cauallum oppidū, Nicolao & Alberto Estensibus uendidit. Qui marchiones emptā pa-
 riter ab eo Fauentiam amiserāt. Astorgius nanq; Māfredus eam furto & ciuium prodi-
 tiōe ingressus obtinuit: fuit uerò mirabilis Caroli regis uictorię cursus, qui superato dis-
 sipatoq; uarijs prælijs Ioannæ reginæ exercitu, Neapoli ciuium deditiōe potitus, illā in
 Castonouo obsedit, moxq; regnū exoneraturus tanta receptū celeritate, Albricū Cunij
 comitem primo, & paulopost Ferabach Germanum ea ratione dimisit, ut præda copias
 sicut alias ingenio & uiribus usus cōseruare studeret, agebatq; Albricus in Tudertinoꝝ
 finibus, quū est renūciatum Aretinos furore debacchatos, datum à Carolo rege præsi-
 dem, ad arcem profugum obsidere: reliquerat em̄ Carolus principio in regnū ducturus,
 Aretij præsidem episcopū Virdimensem, qui uir Gallicus ciuiles exosus Italia diuisioni-
 bus factis à Carolo impetrauerat, successorē illi Italicū dari, quē Carolus immiserat ea
 rum diuisionū à Guelfo & Gibellino nomine omnino ignarū Iacobum Carazolā Nea- H
 politanum. Isq; uir dum uestigia secutus Virdimensis episcopi ciuitatē iustitia & æqui-
 tate concordē studet retinere, concita in furorem plebs Guelfa nobilitatem Gibellinā,
 ut eijceret intentauit. Sed profugi in arcem cum præside nobiles arma & ipsi parabant,
 quum agere in Tudertinis Albricum Carazola certior factus, illum perproperē accer-
 siuit, qui Aretium ingressus, copias in cōcessam à præside Guelforum direptionē dimi-
 sit. Sed quod sæpe alias cōtigisse cōstat, inchoata ordine interdiu in fontes direptio, no-
 ctu uniuersalis utriusq; factionis & sectæ omnium secuta est, à caedibus tamen & uiolē-
 tia mulierum, quod solum potuit Albricus temperatum est. Secutus fuerat lentiore gra-
 du Albricum Ferabach pabuli & cōmeatum indigētia cōsulturus, quod facturi exer-
 citus eodem coniuncti itinere uidebantur. Quamprimum tamen quid Albrico conti-
 gerat intellexit, deuorato itinere, quod Albrici copijs fuerat reliquum in Aretio abrahit.
 Quumq; parum esset quod Aretij inuenerant Ferabach cōmilitones, in agrum Floren-
 tinum ex improuiso delati, prædā inde nō exiguā prius q̄ à Ioanne Haucut pelli potue-
 rint, abegere: Carolo interim regnum ut cōponeret, & Vrbano pontifice, ecclesiam ut
 reforma-

Anno salutis
 M. cccclxxxi.

A reformaret, adnitentibus, turbo in Italiã nouus maximusq; incubuit. Ludouicus em̄ An-
 degauensis à Francorum rege & Clemente antipapa impulsus adiutusq; in Italiã se con-
 tulit, non magis ut Ioannã, sicut dicebat, liberaret, Carolumq; repelleret, q̄ ut Urbano p-
 arma eiecto pontificatus Clementi assignaret Romã & in Italia uniuersalis, ingressusq; *in figura p̄cedenti*
 per Taurinos Andegauensis, triginta trahens equitũ millia in agro Bononiensi de cõti- *scilicet equitib;*
 nuato itinere pximum substitit, Carolus interea Albrico Ferabachq; Aretium nobilita-
 ti dimittere iussis, in regnumq; reuocatis, ea parabat quã tanti aduentãtis exercitus adsi-
 stentiã duceret necessaria. Venientem interim per Marsos Andegauensem Ioannã fau-
 tores Cassinensi saltu introduxere, & Florentini ab Urbano pontifice rogati, Ioannẽ Au-
 cuch in pecuniarum pro absolutione pmissarum cõpensatione ad Carolũ transmiserũt.
 Genuenses interea castellum Tenedon Sabaudiẽsi nõ esse redditum adeo ægre tulerãt,
 ut de bello in Venetos resumẽdo sepius agitauerint. Intentata tñ prius mitior uia. Et Flo-
 rentini oẽs quotquot Genuã & in eius dominijs inuenti sunt, cum mercimonijs sunt de-
 rentini oẽs quotquot Genuã & in eius dominijs inuenti sunt, cum mercimonijs sunt de-
 tenti, uadimonio, qd̄ pro Venetis promiserant satisfacturi: sed Veneti Zacharia Conta-
 reno, Michaele Mauroceno, & Ioanni Gradonico oratoribus Genuã missis, qd̄ sæpe e-
 pistolis differuerant Genuenses corã edoceri fecerunt Zanatum, qui imprudentia, non
 perfidia, aut priuata, aut publica erraret, mandatis pariturum, quod & fecit. Nuncijs enim
 Sabaudiensis redditum nobile oppidũ demoliti sunt. Et Florẽtinus incõmodo, Genuen-
 sis suspicione, Venetis inquietatione deserta præstanti insula sunt leuati. Secundũ iã an-
 num Ludouicus Andegauensis in Italia agebat, quum alia Gallorum manus duodecim
 millia equites duce Andegauio à Francorũ rege immissa illi auxilio aduenit, quã quum
 Placentiã paulisper substitisset, Apenninum transgressa per Lucensem, Florẽtinũ & Se-
 nenses agros in Aretinum delata est. Variauerat aut̄ post Albrici profectiõnẽ in Aretio
 uictoria, nec satis adhuc integra solidaq; factionũ alicui quies cesserat, quũ introductus
 à Guelfis Andegauis resistentium intus extraq; Gibellinorũ fastidio urbem tertio post
 Albrici cladem anno diripuit. Sed tenebat Guelforum præsidio arx illius munitissima,
 quã diebus quadraginta probe defensata est, breui tñ, ut cõstabat, in Gallorum potesta-
 tem futura, quũ Florentinos Andegauensis regno, ut apparebat potituri hostis sui mors
 consolata est: quã item fecit, ut Aretio potirentur. Andegauis em̄ illius morte intelle-
 cta, Aretinis in arce obsessis hortantibus eam urbem illis uendit, in Galliasq; quã ad-
 uenerat est reuersus, Ludouici Andegauensis defuncti copias, q̄ casus dissipauerint nul-
 lus tradit scriptor. Sed maiores referre audiuius binos raro, plures nunquã fuisse uisos,
 quum per Romandiola transeuntes in Galliã solt, & propẽ nudĩ, potius q̄ inermes, men-
 dicata hostiatim ad uictum stipe longitudinẽ Italiã sint emensi. At p̄tifex Urbanus, ut
 capti à Carolo regni felicitatis portione gauderet, cum tota curia contulit se Neapolim,
 ubi qd̄ cardinales Gallici principio creatiõis suã crediti sunt per calumniã obijcere, cri-
 mini & culpã sibi posse dari ostendit, se ea esse peruicacia, ut sub iusti honestiq; tenacita-
 tis specie, ea morũ duritie, ac rusticitate, ut nemini amabilis esset, nemini gratiosus: nãq;
 quum Neapoli paucis fuisset mensib. nepotem suum creati principem Capuanũ à rege
 D cõtendit: qd̄ denegatum minis & uolentia obtinere adnissus est, adeo ut quũ rex urbis
 atq; palatij exitu adhibitis custodibus ne aliquid malignaret, prohibere coactus sit: diffi-
 mulata tñ iniuria pontifex acerrimi uir ingenij à rege impetrauit, Nuceriã urbẽ per æ-
 statis caumata sibi & curiã inhabitandã cõcedi, in qua ilico præsidijs cõmunita, Cardina-
 les novos ingentem turbam creauit, septem ex ueteribus coniectis in carcerẽ, quos dice-
 ret coniurationẽ aduersum se cum rege & antipapa inijsse: maiori inde debacchatus infa-
 nia, processus in regem priuationi futurã præuios inchoauit, præmissa de more citatio-
 ne, cui rex facilius, sicut dixit, ut respõderet, cõtractis tumultuarie copijs, Nuceriã circũ-
 sedit, ea uel diuturne sedendo potiturus, nisi Raimundus Baltianus gente Ursinus comi-
 tis Nolani filius, qui postea fuit princeps Tarentinus, copijs fretus, quas sub rege ducta-
 bat, Urbanũ & curiam omnem ingenti accepta pecuniã ad mare proximum deduxisset.
 Genuensium etiã triremes magno item cõductã precio in tempore affuerunt, quã pon-
 tificem cum omni cura Genuam detulerũt, ubi quinq; & septẽ cardinalibus Nuceriã ca-
 ptis inuolutos saecis in mare demergi curauit. Carolus rex interim, postq; ea pontificis
 Urbani molestia liberatus erat, maiorẽ inciderat. Ludouicus em̄ Hungariã rex patruus
 Blondus. Kk suus

An. sal.
Mcccxxxv.

sius eo defunctus erat tempore, quo Ludouicū Andegauensem ostendimus obfisse, & E
 proceres Hungariæ regni Carolū in regem per nuncios & literas accersierāt. Quare im
 pedimento pontificis, a quo tentus fuerat, amoto, in Hungariā se cōsulit, reginaq; cū dis
 simulatione odij illū admisisset, celebrantē postea cōuētum interfici curauit. Per eadem
 quoq; tempora quinti octogesimi terdecies centeni salutis anni Bernabouē uicecomitē
 Ioannēs Galeatius ex fratre Galeatio nepos captū in Modoecia arce ad mortē usq; cus
 todiri curauit, parsq; urbium & oppidorū, quā Bernabos in diuisione cum Galeatio fra
 tre pridē facta tenuerat, in nepotis potestatem ilico peruenit. nam paulo prius q̄ Berna
 bos, quod supra ostendimus, Bononiā de terra ecclesiæ sibi subijcere intentauerit, cū
 fratre Galeatio hanc fecit diuisionē, ut Galeatius Papiam, Vercellas, Nouariam, Terdo
 nam, & cætera in Apenninū Alpesq; uersa, ipse Placentiā, Cremonā, Parmam, Laudā, &
 Brixiam, Bergomumq; Mediolani uero æqua diuisi portione dimidiā unusquisq; tene
 ret. Facta est itaq; Ioannis Galeatij utramq; habentis partē formidabilis in Italia opinio
 potentatus, ut erat is tenera adhuc iuuenta, uultu, gestu & omni uita indolē regiā præ se fe
 rens. At Urbanus pontifex anno uno Genuæ actō Lucam se contulit, quam urbē quā
 primum ingressus est, rescijt Florentinos maiore q̄ prius unquam cura damnis & ruina
 ecclesiasticis incubuisse. Bononiēses em̄, aliosq; rebelles dato in præsidij equitatu soue
 bant, Perusinos missis oratoribus, & facta pecuniarū præsidiorumq; & noua societatis
 pollicitatione adnisi auertere à sua, quam præ se ferebant, intentione, pontificē cū curia
 Perusiam accersendi. Tulit id pontifex ægerrime, firmaq; fuit intentione iniuriā, si data
 fuisset occasio, ulciscendi, & ad sextum aduētus sui mensem, Luca mouens, per Pisanos,
 Senenses, cōtulit se Perusiam. Egit in ea paucos menses, qđ desiderio teneret Neapolim
 repetendi, statum euerurus Ladislao admodū puero & Ioannæ sorori, ad quos regnum
 Caroli patris hæreditate peruenerat. Multi enim proceres Ludouico Andegauēsi stude
 re soliti, ut propriæ regis utilitati cōsulerent, q̄ quia pontifice afficerent, spem illi si acces
 sissent maximā souebant: sed magna usi fide Caietani, pueris seruatis regnū quoq; serua
 runt. Pontifex em̄ Ferentinum usq; delatus, quum nullas rebelliones puerorum superstiti
 tum metu, ab his qui fieri pmiserant, intellexissent, Romā uenit, in quam magno de mo
 re applausu introductus est, & tamen multas ilico à Banderesiorum audacia insidias est
 perpeffus, à quorum periculo & molestijs eum liberauit, unde triginta cardinaliū ordina
 tio ibi facta, in quibus maiori parte Neapolitani, quorū tres fuerunt Romani, & curia est
 repleta, & Banderesii quieuerunt. Per quæ tempora Antonius Scaliger Veronensis, Frā
 ciscusq; senior Carrarius Patauinus bello inuicē acerrimo, & utrinq; exitiali cōflictabā
 tur, Ioannesq; Accij Vbalдинus Carrariēsis, Ioannes Ordellaffus Scaligero uterq; rei mi
 litaris peritia clarus militabāt, quorū ducum parī uirtute factum est, ut quā dāna utrinq;
 pariter grauiā inferrent, ad neutrū satis uictoria inclinauerit, quousq; Ioānes Galeatius
 uicecomes Patauino fauores maximos attulit, qui tñ eum habuerunt finē, ut pulso Scali
 gero, Verona Galeatius Vicentiāq; sit potitus. Et paulo post probe uisus est fecisse, qui
 seniore[m] Franciscum & Padua spoliauerit, & captū ilico curauit Modoeciano carcere cu
 stodiri. Franciscus autē filius delapsus est. Florentini interea Politianum Licianūq; oppi
 da de ueteri Senensium dominatu, & Cortonam urbem liberalē suis partib. ingenio ma
 gis & arte q̄ uiribus adiuuarunt. Qui auctum paruo tēpore Verona Vicentiā & Padua
 uicecomitē solito magis formidantes, copias in ecclesiæ prouincijs pontifici rebellibus
 cogere curauerunt, in quib. Carolus filius Bernabouis, & Antonius Scaliger cōuenere,
 omnesq; hi sub ipsum obsidionis Paduæ tēpus in Senensem usq; agrū ad quinq; equitū
 peditūq; millia parauerunt. Senenses em̄ cōstabat superioribus à Florentino oppidorum
 subreptionib. irritatos, clam uicecomiti adhaesisse, quē uiderent oblata occasione ad bel
 lum in Hetruria gerendum enixissime impulsuri. Et Galeatius Padua potitus, acceptos
 in stipendia à Florentinis Carrarium & Scaligerū, impetitosq; sibi amicissimos Senēses
 hinc apud eos per oratorē est questus, inde eorum subditos suū ipsius imperij locis expu
 lit, eaq; palam parare cœpit, quæ aperto in Florentinos bello breui assumendo necessaria
 uiderent. Dilatum tñ est opinione diutius bellum mentione pacis à Petro Gambacurta
 Pisarū domino, Florentino permittere, talibus facta uerbis, ut assensum Galeatius cepe
 rit adhibere. Quæ dum tractat pax, Urbanus sextus obiit, & patres maiori parte Neapo
 litani

Anno sal.
M. cccxc.

Alitani unum ex suis Petrum Thomacellum, qui Bonifacius fuit nonus, pontificē creauere. Quo anno salutis nonagesimo terdecies cētēto tractatu pacis in irritū omisso, Galeatius bellū Florentinis indixit, epistola extante, quā Pasquinius scripsit Capellanus epistolārū eius magister per feciales uisos idoneos Florentiam, ita ut quid ea sibi uellet, oēs per Italiā intellexerint. Intulit uero bellū primo ex Senis Ioanne Acci Vbaldino, & Iantede sco Petramala ducibus, & in uallē Arni superiorem discursum, inde præda ingēs abacta est. Per qđ fermē tempus alter Galeatij copiarū dux Iacobus Vermes socios belli Florētini Bononiēses bello agitare cœpit, cuius initio statim castella aliquot de Bononiēsi facta sunt in uicecomitis potestatē. Florentini tunc unicum habebāt uetustū ducem suum Ioannem Haucut Anglicum ex Appulis accersitum, quē Carolo uicecomite Bernabouis filio, & Antonio Scaligero sociatū Bononiam misere. Erantq; equites quatuor milia pedites dimidio pauciores. Sed de transalpinis hinc Stephanus Bauariæ dux cū quo Frāciscus erat Carrarius iunior, inde Iacobus Armeniaci Comes ingenti à Florentino cōducitū mercede expectabantur. In Hetruria interim Ioanne Acci defuncto Iantedescus Batifolle oppidū ceperat, unde Arretiū tertio distantē milliario agitabat. Carrarius interim Franciscus Italiā mutata ueste ingressus, Venetorum in primis fauore sed archane dato, Paduam est ingressus, cui dux Bauariæ cum copijs subsecutus recipiēda arce affatim cōmunita fauori astitit. Cōmissaq; tunc est à Veronensibus perniciofa temeritas, quod Antonium non ignari Scaligerum per id tempus in Hetruria obijisse, Siliumq; unicū primæ puericia superstitem esse, ad rebellionis Patauij famā arma corripuere. Quo in tumultu Scaligerum nomine acclamato in uicecomitis prælidia, quæ in arces confugere nesciuerunt, sæuitum est. Et forte copias uicecomes in Cremonensibus coegerat recipiēda per arē Paduę immittendas. Veronensium itaq; primates q̄ opportune tanta res à plebe infima ac fordida esset inchoata cōsiderantes, præcipitato & ipsi cōsilio subuenire perrexerunt. Mittentes nanq; ad copiarum uicecomitis duces, quorū Vgolottus Blancardus princeps erat, nulla impetratæ errati publici ueniæ fœdera poposcerunt. Sed eos maiori q̄ accersiti erant infania patentib. in urbem portis introduxerunt, à quib. tanta urbs tāq; tunc opulenta triduo est direpta, quousq; cladis quæ cōmittebat, certior facta Galeatij uxor, sibi à uiro impetratā urbem ultra spoliari affligiq; phibuit. Dum arcis Paduanc durat obsidio, dux Bauariæ defectū pecuniæ à Florentino nō missæ causatus in Germaniā redijt. Florentiniq; Ioannē Haucut ex Bononia immisere, fauoribus maxime freti Ferrariensis Alberti Estensis, qui à Galeatij societate pridē inita discedens cum Florentino Bononiēsi Paduanoq; fœdera tūc percussit, Haucutq; accessu Patauina arx recepta, & copiæ Galeatij, quæ ad recuperationē cōuenerant in Vicentinos recedere sunt cōpulsę. Et iam comes Armeniaci in Italiā per Taurinos descenderat, habens in exercitu uiginti milia maiori parte equites paratissimos. Eiusq; aduētū territus uicecomes, copias ex Vicentinis accersitas in Alexandria urbis suburbio iusserat cōtineri, Gallicis sese quacūq; pergerēt opposituras. Nec torpescerat & ipse Ioānes Haucut, quin aduentus Armeniaci comitis fama primū, post Florentinorū litteris, demū uicecomitis copiarū præcipitanter à Vicētia pfectarum certior factus, in Mediolanū ducere cōstituit, sese data occasione Armeniaco cōiuncturus: Per Vicentinos itaq; ad Athesim delatus amnem ad Portiliārus uado trāsmisit, Agro deinde Veronensi multis afflictō cladibus Minciū, post Ollium amnē (erat enim æstas media) trāsgressus, apud Aduā primum constitit, cuius uadā di magis spem hostis aduersam insidens ripā ademit, q̄ aque altitudo uisa fuerit prohibere, Armeniacus autem Castellatio Alexādrinorum oppido ui capto spoliatoq;, Alexandria quoq; se spoliaturum comminatus est, & impetu ad ipsam delatus, castra pro portis metari parabat, quum uicecomitis militum pars in aciem prodiens impetum repressit. Ceteri omnes auersis exeuntes portis ad extremā hostium aciem occultis itineribus circumacti sunt. Galli interea dum cohortes eorum prælio leui cum hoste decertant, ante portas armato, non magis arma, quàm uestes exuunt, parsq; per herbā strata, pars in amnis Tanari ripa deambulans auras captat, pars in fluuium ruens natat: & qui ultimā claudentes subsidiariam aciem postremi aduenerant, armis & ipsi exuendis intenti erant, quum à tergo à lateribus undique ex insidijs conuolutum est. & parua admodum facta ab his qui arma retinebant resistentia, prius penē casī captiq; omnes quàm fracti est.

Blondus.

Kk 2 sent

fent sunt uisi. Ad eum nanq; qui à tergo tãta uolentia factus est impetus, ciuitas tota cū E
 lixis, calonibus, atq; iplis mulieribus à fronte erupit. Comes Armeniaci captus uulnera
 tusq; eodē die interiit, capti quoq; sunt Renaldus Inanfillatus, & Ioānes Ricus equites
 Florentini, à quibus publice missis Armeniacus fuerat eductus, Mediolanū eorum cōsi
 lio inuasurus. Ea potitus uictoria Galeatus eisdē quibus Armeniacū copijs Ioānē quo
 que Haucut conficere sperauit, quib. celeritate immisissis, Haucut iam de Armeniaci cla
 de certior factus in Cremonensi apud paternū rus castris se continebat natura loci & o
 pere cōmunitis, & q; priores celeritate assecuti erant hostes, impetū facere ausi male mul
 tati sunt. Mouit inde ad Olliū amnē castra, quē cum audacia astuq; usq; trãssisset illæsus,
 Minciu quoq; minori periculo transmisit: Ad Athesim cum est uentum, nullos ac rebat,
 uidit factos esse ad resistentiã apparatus, sed quamprimū alteram attigit ripam dolū sen
 sit uiditq;, quo confusus hostis, eum haud secus q; in carcere & cauea clausum habere spe
 rauit. Aggeribus enim fluuium in alueo continere solitis, lōge desuper succisis regio in
 Pataunos usq; fines aquis in stagnū coniecta erat. Obseruabāt autē Ioannis Haucut ca
 stra uicecomitis copiarū duces, ne progrediendi desperatione retrorsum abiens aliqua
 euaderet. Qd̄ cū ipse à captiuis intellexisset, signa præter solitū de sublimiori arbore ali
 quot diebus conspicua esse curauit, quib. eodem in loco relictis, noctu profectus, hostē
 fefellit: dies em̄ subsecuta in uesperū inclinauerat, priusq; eum mouisse hostes à profugis
 intellexerint. Vadentes aquis etiam alicubi altioribus ducē peditatus omnis, & debilio
 re uecti equo deseruere. Tandē mutilatus parte exercitus maxima, apud Montognanā
 primum in sicco constitit: Quē pecunia ingenti adiutum Florentini in Hetruriã reuoca
 runt. Per idq; temporis uictrices in Lōbardia copias uicecomes duce Iacobo Verme ea
 ratione curauit transmittere, ut cū illatas Senensi iniurias ulcisceret, tum Florentinos pe
 cunijs exhaustos & copijs, quod facillimū existimauit, opprimeret. Erantq; Vermes equi
 tes duodecim, pedites quatuor milia, cum alijs quoq; sibi parituri tres mille equites Senē
 sibus militarent, Moratusq; æstate integra in Hetruscis Vermes longis quidē factis cir
 cuitibus, subiecta Florentinis loca uastitatibus scœdauit, sed nihil cōmisit memoratu di
 gnū Ioanne Haucut oēs eius conatus in irritū repellente, Ad autumniq; aduentum Bo
 nifacio nono pontifice Romano hortante, & Antoniotto Adurno Genuensi duce se
 dulo operā præstante, de pace agi cœptum, cuius cōstituendæ cōuentus Genuæ fuit ha
 bitus, & cum uaria, ut assolet à bello contendentibus fierēt postulata, placuit in arbitros
 cōpromittere, Ricardū Carazolam Neapolitanū Rhodi magistrum, quem pontifex ad
 eius pacis tractatum miserat Antoniotto Adurnum ducē, & ipsam rempublicam Genu
 ensem, à quibus ipsa pax æquis conditionibus constituta est: Altero qui post pacē secu
 tus est anno, cū omnia in Italis quiescerent, duobus in locis nouæ res exorta sunt. Nam
 Franciscus de Vico urbis præfectus Viterbiū Bonifacio pōtifici proditione abstulit. Et
 Petrus Gambacurta Pisanorum dominus à Iacobo, quem omnium cōsiliorū principem
 directoremq; dicauerat, & plus æ quo extulerat, cum filijs interfectus est, Appianusq; Pi
 sarum & agrī dominatum accepit. Quo item anno pontificatus Bonifacii quarto Albrī
 ci Estensis Ferrariæ Vicarij mors nouos in Ferrariēsisibus exciuit motus. Accius em̄ & ip
 se familia Estensi genitus, patria pridē pulsus ad Cunij Romandiola oppidi comites cō
 fugerat, quem illi in agrū Ferrariensem uia Argentēsi cum perduxissent, tumultus ingēs
 cōcitus est. Nam Ioannes Cunij comes magni ductor equitatus præsidū illi, sed parū
 dederat, q; à Conrado comite Theutonico tutorib. Nicolai Marchionis pueri cū equita
 tu militante repulsus est. Nec eo bello quicquā est gestū memoratu dignius, q; quod pue
 ri tutores Cunij comites fraude altiuscula decepti fuerunt. Lucū enim præstans oppidū
 Cunij propinquū & Concilice castellū tutores Ioanni comiti pro Accij morte polliciti
 sunt. Ioannesq; composita fallacia cum Accio similem uirū interfecisset, impositis Lucō
 & Concilici præsidijs, Accium socordiã illorū decidentem produxit in publicum. Sed
 ad Bonifacium pontificem redeundum est, primi cuius quinquennij gesta ideo referre
 negleximus, quod parua infeliciaq; fuerunt. Nihil enim interea præter Viterbij de qua
 diximus, amissionem geri contigit, cū uarias interim persecutiones à Bandarellis sit per
 mem recusantes à Bādarellis expetitam, & propterea in pōtificis cubiculo latitantes, illū
 per

A per vim fractis ualuis eduxerint. Eodē anno cum septimus Clemēs antipapa Auenio-
 ne obiisset, alter in eius locū prophanatus est, Petrus Hispanus de Luna uir doctissimus,
 & uita omni, si ab ea tēperasset ambitione prāstantissimus, cui Benedicto tertio decimo
 fuit à suis sectatorib. appellatio. Obierat etiā paulo ante Carolus Bohemiæ rex, & impe-
 rator Romanus, Ladislausq; filius in Romanū pontificē electus erat, ad quē Ioānes Ga-
 leatius uicecomes, Petrū Philardi Mediolanensem archiepiscopū, qui postea fuit Alexā-
 der quintus pontifex Ro. misit oratorem, obtinuitq; Galeatius ingenti magis data pecu-
 nia q̄ tanti suasiōe oratoris creari in ducē Mediolani, primus ea familia, eo titulo insigni-
 tus. Erant tempestate illa ex Cuni comitibus uiri duo rei militaris peritia insignes Ioan-
 nes de quo diximus, & Albericus, cui in primis acceptū debet Italia, si ab annis inde sexa-
 ginta minus eā domestica lædunt arma. Nam qd̄ longe supra operosum singulis in locis
 referre ducentes, in hęc distulimus tempora, externā ipse militiā Italia omni expulit. Pau-
 lo enim post captū à nepote Bernabouem, cui militauerat, Italos arma diuersis in regio-
 B nibus tractantes, in unā coegit societatem sancti Georgij appellatā, quæ licet nōnullos
 per Italiā populos, præsertim Florentinos uexationē pecunia redimere coegit, agitādis
 pellendisq; Italia Theutonicis, Britonibus, & Anglicis, intentiorē adhibuit operam.
 Fuerantq; illorum ultimi militantes Ioanni Haucut Anglico à Florentino populo, ut o-
 stendimus, conseruati. Sed Britones sex equitū milia, quos à Genuensi cardinale Grego-
 rij papæ undecimi temporib. ductos in Italiā docuimus, ardentiori Albricus animo atq;
 odio insectatus est, q̄ præter clades alibi per Italiā inflictas, ad sexaginta circa urbem Ro-
 mam oppida & castella non magis diripuerunt q̄ ferro & igni fuerant demoliti. Itaq; Al-
 bricus primū Theutonicis, post Britonibus, & demū mortuo Haucut, Florētisq; sepul-
 to, Anglicis Italia pulsā à Ioāne Galeatio Mediolanēsi duce in primarium exercitus sui
 ductorem assumptus fuerat. Qui cum intellexisset Ioannē sibi propinquum à Florētinis
 lacessitum esse, præsertim quo tempore Acciū ille Estensem in patriā reducere quæsiue-
 rat, à Mediolanensi duce dimitti curauit, in Romandiolamq; delatus est, duoq; hi præstā-
 C tissimi ductores per opis Appiano ferendæ, quē Florentini bello agitabant, simulatio-
 nem in Hetruriā transmiserunt. Dux quoq; Mediolanensis eadem & ipse fretus occasio-
 ne, bellū in Florentinos destinauit, quod tñ alios prius q̄ Albricum inferre uoluit. Hinc
 præmissi sunt Paulus Vrlinus, Othonus Parmensis, Ceccolinus Michelottus, Broliā, &
 Brandolinus Foroluiensis, magnas singuli ducentes copias, in agro cōstituerant Pisano,
 quum Albricus Paulo Sabello, & Lucanali subsequitis copiarū ductoribus, ad Senēses
 se cōtulit bellū in Florentinos capessere exoptantibus. Florentinis uero post mortē Ioā-
 nis Haucut ductor primarius esse cœperat Bernardō Aquitanus in re militari Italica nu-
 tritus. Sub ipsum Albrici aduentū, qui Pisis erant Senas accersiti sunt. Et profectus cū tā-
 to exercitu ductor per Arni fluuij uallē ad Florentiæ mœnia est delatus, habens in exer-
 citu equitū decem millia, peditum paulo minus. Erat is annus salutis de quaterdecies cē-
 teno tertius, in quo pont. Bonifacius Perusiā se contulit, ciuitatemq; discordem pacifica-
 re aggressus nobilitatē plebeis, Raspantes appellant, cōciliauit. Sed hi præsentē pōtifice
 D falsa enormiter fide insurgentes, ad octoginta illorū interfecerunt. Biordusq; Michelot-
 tus plebeiarū princeps partium urbis dominatū accepit, qua cōmotus indignitate pōt.
 contulit se Assisium. Et nouū dux Mediolani bellum in Mantuanū principē est aggressus,
 Mantuaq; urbs undiq; terra & aqua magnis copijs est obsessa, Albricus interea quū
 ad Cartusienſe monasteriū se continuisset, & si partem copiarū per singulos dies ad Flo-
 rentiæ portas miserat, maiori tñ studio uastitatem in circuitu curauerat tam diu cōmitti,
 quousq; uillas ædificiaq; in quibus incēdia & ruinae edi possent, deesse audiuit: inde in
 uiam transgressus Pisanā, ad portamq; delatus Florentinam urbis oppugnandæ appara-
 tus tumultuarie ostentauit. Quibus euestigio omillis Arnū transmisit, unde copiarū par-
 tem aduerso iussit Arno properare, Politianenses, Cortonensesq; pro uirib. oppressurā.
 Dumq; Albricus in Florētino agit suburbio, Paulus Vrlinus ad hostes transit, Ceccoli-
 nusq; Michelottus à fratre Biordo Florentinorū opera in patriā reuocatus est: quare in
 Pisanū recedens agrū, Paulū Sabellum, Nicolaū diuersum equitatus unumquemq; du-
 ctorē Appiano reliquit præsidio affuturos. Ipse cū reliquo exercitu pauciorib. opiniōe
 castris in agrum se contulit Mantuanum, à Galeatio enim reuocatus erat in bello aduer-
 Blondus. Kk 3 lxx

An. sal.
 Mccc xxvij.

sus Mantuanum suscepto grauius laborante. Nam & Veneti triremes, aliaq; diuersi ge-
 neris nauigia ad Mantuanum miserant, quorum aduentu Galeatii conatus omnis aqua fa-
 ctus, in irritum cessatus est. Carolus Malatesta uir bello & pace praestantissimus Mantua-
 ni fororius, petita a Florentinis equitatus peditatusq; opem quam adduxisset, Galeatii co-
 pias primo repulerat, post ita fregerat, ut hinc Venetis aqua, inde Carolo terra urgenti-
 bus impedimenta, apparatusq; bellicos & copiarum partem Mediolanensis amiserit. Da-
 tas interim Appiano in praesidium Albrici copias, ne insolentius ageret Pisanus populus,
 maiori parte diripuit. Existimarunt ilico Florentini, quod & uero simillimum erat, Appia-
 num & Pisanos, uicecomitem ob illatam in praesidio iniuriam formidaturos. Quare pertentatos
 in foedera quam nequireret suadendo perducere bello agitauerunt, sed id parum diu continua-
 re prohibiti sunt, nouo ipsi bello agitati, quod Puppei Balnei q; comites, & Vbertini re-
 belles uicecomitis freti copiis intulerunt. Apparuitq; Florentinos pluribus agitandos so-
 re bellis, q; ut rempublicam repugnando fuerint retenturi. Sed Veneti post illatas in Ma-
 tuani defensione iniurias ad ducem Medialoni mittentes, illum in hanc sententiam impule-
 runt, ut aut se hostes Florentinis ac Gonzagae socios expectaret, aut pacem cum illis constitue-
 ret, per quam Italiae aliquando a uicecomitum motibus quiescere liceret: breuiq; post sequu-
 tum est, ut quum pax difficilior propter excessiuas singulorum postulationes uideretur, in-
 duciam fuerint constituta. Quo anno quam Iacobus Appianus, & Vannes filius natus maior
 uita excessisset, Gerardus iunior filius Pisis dominatus est, qui altero deinde anno insidijs
 a Florentino appetitus, retinendi urbem spe destitutus, eam accepta grandi pecunia uendi-
 dit Galeatio. Plumbinum uero magni prouetus oppidum, quod etiam esset firmissime commu-
 nitum sibi in domicilium conseruauit. Quo anno salutis unde quaterdecies centeno, Bior-
 dus quam esset a domestico insidiatore occisus, Perusini ut libertatem resumerent sunt adni-
 si: & pontifex e contra moto per Hugolinum Trincium Fulginatam uicarium suum bello Pe-
 rusiam urbem ut reciperet intentauit, quam seducti precibus, pollicitationibusq; Perusini
 Galeatio dederunt. Et intra duos, qui sequuti sunt menses, Bononia Galeatius Luca q;
 pariter pollicitationum magnitudine est potitus: quibus uallati a uicecomite urbibus Florenti-
 ni salute magis quam unquam ante desperantes ad ueteres socios Patavinum Ferrariensemq;
 legatos miserunt, ut commune & in primis solidum eis praesidium Venetos secum opere tu-
 telamq; orarent. Agentem Assisium Bonifacium pontificem Romani populi oratores multi nu-
 mero adierunt, enixe postulantes, ut in urbem, sicut dicebant, suam, cum curia se reciperet. Ve-
 rebantur enim ne si anno qui tunc instabat iubileo, extra urbem moraretur, celebritas illa
 aliquid acciperet detrimenti, paucioresq; in illam ex orbe Christiano ducerent comen-
 dum, quibus defutura esset in primis exoptata pontificis benedictio. Ostendere uero coe-
 pit tunc Bonifacius maiorem sibi, quam quae ad eam apparuisset diem adesse prudentiam: diffi-
 mulans enim magnam quo tenebatur redeundi Romam desiderium, aliqua memorauit, pro-
 pter quam morandum sibi extra urbem Romanorum culpa & uitio constituerat. Non ac-
 ceptos ultimis Urbani praedecessoris sui annis, sicut aliquandiu prius consueuerat ex no-
 bilitate externa senatores, sed camerae conseruatores uiros plerumq; parum idoneos id
 exercuisse munus, qui Banderensis omnia quum permisissent, urbem Romam in mera ty-
 rannide conculcauerant, seque eundem morem suis quoque temporibus seruatum esse, etsi praes-
 ens dissimulauerat, non posse nec uelle diutius tolerare: habuitq; eum finem acta magno
 animo pontifice contentio, ut senatorem a Bonifacio acceperint Malatestam Pandulphi filium
 Persaurensem, uirum doctrina & multa uirtute conspicuum, Banderensisq; abrogadam
 autoritatem sponderint oratores: quin etiam pecunia adiutus est pontifex, qua fretus praes-
 idia sibi quam modestissime comparasset, urbem ingressus plenario sensim dominio esse po-
 titus. Molem namque Adriani castellum Crescentij, siue sancti Angeli appellatam, quae diu
 ante corrosa undiq; & dumis obsita in caprarum pascua fuerat destituta, additis circa moe-
 nibus & turri in medio excitata restituit in eam, quae nunc, arcem omnium munitissimam.
 Annus enim interea aduenit quaterdecies centenus iubileo celebratissimus, in quo tan-
 tis ab uniuerso orbe Christiano frequentata est urbs Roma populis, ut solis Romani quae
 stibus inhiantes, maiora quoque pontifici fuerint permitturi: multas tamen is annus in Italia
 res nouas habuit. Albricus Cunij comes, & Bononienses secum bello socij Astorgium Man-
 fredum Faentinum bello agitabant acerrimo, quum Ioannes Bentiuolius ciuis Bononiensis in

Anno sal.
M.cccxcix.

Anno salutis
M.cccc.

Alis in ea urbe gratissimus dominatū accepit, & bellum in Astorgium retenta cū Albrico societate cōtinuauit, pariterq; Paulus Guinifius Lucēsis in ea urbe ditissimus patriæ suæ uim & ipse afferens effectus est dominus. Pestis uero tunc illi penè par, quæ secūdo ante quinquagesimo fuerat anno Italiã, cuius uti uideť causa Ioãnes Bentiuolius quietiorē reddere cupiens Bononiensem populū, pacē cum Fauentino cōstituit. Quam adeo ægre tulit Albricus, ut Bononiēses cōtinuato cū Fauētīnis bello pariter agitauerit: subministrabat em̄ copias pecuniasq; Galeatius uicecomes, quanquã & Astorgio Carolus Malatesta, & Bentiuolio Florentini copias, p uiribus trāsmittebant. Quare quū Galeatij in Florentinos Bentiuoliūq; bellū fatisceret, Robertum Bauariæ ducem Romanorū regem Ladislao Bohemo tanquam inutili ab electoribus susceptum Florētini ea in Italiã conditione accersuerunt, ut non prius promissam ingentem pecuniam acciperet, q̄ uicecomitis terram cum exercitu attigisset. Venitq; extremo autumnō imperator, & agrum, ut pecunias à Florentinis acciperet, Brixianū ad Benaci Gardæ lacus orã ingresus est. Sed parte pecuniarū iam percepta Galeatij copijs cōgressus fractusq; Tridentū redijt, unde uocātibus Venetis Paduã est delatus, ad quē Florentini oratores sumptuosissimo quidē apparatu, sed copias illius desiderio minores, ut bellum resumeret, trās miserunt. Ductoresq; earū copiarum fuerunt Sfortia Attendulus Cutignola Romãdiolæ oppido oriundus, tunc primū nosci cœptus, & Baldasar Mutinensis: quumq; copiarum tenuitati pecuniarū quoq; paucitatem addidissent Florentini, austerus re infecta redijt in Germaniã. At Bonifacius pont. Romæ urbis ad ecclesiæ subiectionem reducta, gloria & pecunijs iūbileo anno perceptis auctus, rem aggressus est nouam, quæ pontifices Romanos successores suos non minus orbis Christiani, q̄ Romæ dominos reddidit. Lege enim promulgata constituit, non licere cuiquam sacerdotij ad quod promoueretur, beneficium adipisci, prius q̄ primū illius anni æstimationis pecunias pontificali arario dissoluisset: soli q; Anglici cū legi in cathedralibus paruerint, in minoribus beneficijs iūsa pontificis cōtempserunt. Quo anno salutis primo quaterdecies centeno pont. Ladislaum adolescentem Carolo, ut ostendimus, Neapolitano rege genitum ad regnum restituit paternū à tyrannis occupatum, & populos quos Ludouici Andegauēsis partes feruquotos fuisse docuimus. Et quia tā urbis Neapolitanæ, quam caterarum regni partium occupatores priuationē Caroli suo delicto prætendebant, quam sextus Urbanus Nuceriæ cōstitutus fecerat, ea pōtifex Bonifacius abrogata, Ladislaum per cardinalis Florentini manus in Caieta curauit coronari. Sola em̄ hæc urbs, quod supra item diximus, Ladislao & sorori Ioannæ fidē constantissime seruauerat. At Mediolani dux quãprimū uocatus à Florentinis imperator nouus, quē non formidare non poterat, in Germaniã est reuersus, copias illius respectu in Lōbardia retentas ad Albricum misit, Bononiã & Bentiuoliū oppressuras. Fueruntq; earū ductores copiarum Mātuanus marchio, illi in beneuolentia & fœdere cōciliatus, Pādulfus Malatesta Caroli frater, Othobonusq; Parmensi, Bononiã uero Florētini Bernardonem primarium ducem suum, & Franciscus iunior Carrarius duos filios cū copijs illum equestribus, hunc pedestribus, sed scuto armatis chalybeo præuenire curauerāt. Itaq; Albricus Cunij comes copijs à uicecomite missis in una cū suis castra coactis ad Cassaledū duxit, rus flumini imminēs, ubi septis coartatus amnis partē sui nō minimã fossa deductam manufacta in urbē Bononiam dimisit: eo em̄ succiso ductu, qđ Albricus in primis curabat, & molarum usu, & multiplicis opificij auxilio destituta ciuitas deditiōnē breui factura erat. Id quum Bentiuolius, Bernardonq; nullatenus ducerēt expectandū, ad hostem ductum est, qui & ipse cupiētissimus in præliū ruit, ad pontēq; res gesta est, amnē secus septa lapideo opere cōiungentē. Nec diuturna fuit pugna, quos necessitas magis in id temeritatis impulerat, quã consiliū duxerat, adeo fractis fugatisq;, ut Bentiuolio cum paucis per urbis uicinitatē fugaplapso, Bernardon cū omni penè equitatu, & Carrarij fratres cum armato insigniter perditatu uenerint in uicecomitis potestātē, à q̄ liberaliter ac laute, sed munito carcere sunt seruati. Ea potitus uictoria Albricus, Bononiã penè in circuitu obsedit, tā propinquus muris, ut pluribus locis oppugnationes fuerint intētata, fuitq; populus ilico erectus, ut notū diu uicecomitis reciperet dominatum. Sed Bentiuolius, quem uetustus multorum amor usq; quaq; nō desereret, rem suam armis probe tutatus est, quousq; nimia sui iustus

Anno sal.
M. cccci.

confidentia in globū præcipitatus est penè, à quo nocte obscurissima præter repugnan-
 tiū intentionem, uulneratus occubuit, Bononiamq; statim patentibus portis Albricus
 cū exercitu introductus est. Trepidatum est eo tēpore magis quàm unquā antea à Flo-
 rentinis, quanquā nullus fuit tunc in Italia populus, princeps nullus cui nō formidolo-
 sum Vicecomitis nomē esset, sed ipsos proximiores incendio Florentinos, nulla magis
 ratio aut causa protexit, q̄ quod cupientē Albricum potentiores æquo sui exercitus du-
 ces ad daturā ilico manū urbē Florentiam subsequi recusarunt, & pacē paulopost que-
 rentes Venetos, cū Galeatius libenter audit, febre correptus apud Malegnanū interijt.
 Signa eius mortis nondū perlata in publicū ego puer aspexi, à genitore obnixius in me-
 moriā admonēte in humeros eleuatus fuit, comes amicior futorq; cæteris quos ætate
 mea cōtigit apparere: nec etiā in patria mea per Pini Ordellaffi dominatū illi fauentem
 quispiā ætate & prudentia notior, qui nō amici principis, etiā quū bene crederet ualere,
 obitū ab infami suspectoq; magis principibus sidere expauesceret. Et iā Albricus in Ro-
 mandiolā reuersus Fauentinū agitabat, illum quoq; breuī cōfecturus, nisi à Ladislao re-
 ge in magnū creatus comitē regni sui stabilē, & multis ab eo donatus pecunijs, quas pō-
 tificem Bonifacium inopī tunc adolescenti dedisse creditum est, Caletam se cum ingen-
 tibus copijs cōtulisset. Fratrem enim suum pōtifex Neapolim in regis fauores missum, &
 à Neapolitanis repulsum Perusiam cū exercitu ire iusserat, quæ urbs ilico uenit in pōtifi-
 cis & ecclesiæ potestātē. Quinetiam per id temporis creauit Bonifacius diaconē sancti
 Eustachij cardinalē, Baldasarem Cossam Neapolitanum, q̄ Bononiam sedis apostolicæ
 legatus quū esset missus eam urbem libertati post functum uita ducē Mediolani studen-
 tē obsidione recepit, quo in bello primū nulli subditus ductori militare coepit Brachius
 Montonenis, ab Albico, quē Romandiola proficiscētē liquit familiariter educatus.
 Et Albricus interea Neapolim urbē obsidione pressam pro Ladislao receperat, quū in
 terca omnes regni principes urbesq; ad Ladislai obedientiā amici ueteres certatim ho-
 stesq; cōfluerent. Sed is rex priusq; dictū satis regnū cōfirmasset, ad regnum Hungariæ
 suscipiendū à principibus populisq; accersitus iuuenili impetu est pfectus, Albricusq; **G**
 in Romandiolā cum omni exercitu se cōtulit. Ladislaus uero dum laderam urbē obli-
 dione premit recipitq; festino percussus est nuncio, Neapolitanos cōiuratione cum ali-
 quot regni pceribus inita & populis, in rebellionē animis apparatusq; p̄dere. Quare
 is rex ladera Venetis, quorū plures fuerat uendita, Neapolim redijt, & reuocato itē Al-
 brico seueriori q̄ prius disciplina usus neminē in regno esse permisit, qui uel oppidi aut
 arcis retinuerit dominatū. Et quū multos patria eijceret principes uiros, tū in Seuerina
 tis familiā crudeliter animaduertit, quorū primores capitali iudicio sunt affecti: multi p̄
 ea tēpora sicut & semper post schismatis originē de unione ecclesiæ tractatus sunt habi-
 ti, quibus dum intendit, nonus Bonifacius uita est functus. Suffectusq; illi in septimum
 Innocentiū Cosmas Sulmonensis, iureiurando cardinalium collegio sponddit, quā-
 primū esset, p̄ unione requisitus pontificatui renunciare. Eoq; itē defuncto qui successit
 Gregorius duodecimus ex gēte Corraria Venetus ad eandē renunciādi promissionem
 astrictus: sed cum Innocētius renūciare requisitus nolisset, Gregorius uero expectāda **H**
 Benedicti renūciatione rem pducere uideret, cōgregatū apud Pisas Hetruriæ ciuitatē
 creauit Petrū Philardi Cretēsem ex ordine Minoritarū summū ætate illa philosophum,
 excellentissimūq; theologum, & Romanæ ecclesiæ cardinalē, cui Alexādro quinto fuit
 pōtificatus nomen: & post breue tēpus mortuo successit Baldasar Cossa Neapolitanus
 tunc cardinalis sancti Eustachij, & dominus Bononiæ potius q̄ ut præferebatur titulo
 apostolicæ sedis legatus. Is cui Ioāni uigesimitertij fuit appellatio, uir prudētia & rerum
 gerendarū experientia singulari, alioquin à moribus pōtificis sub ea præsertim, quā præ-
 le multi tulerunt sanctimonīa pōtifices, omnino alienus, nullā unionis ecclesiæ curam
 principio suscepit. Sed iā plura in hoc cōgessimus uolumen, q̄ quæ eius ad alia propor-
 tio tolerare ualeat. Et uarij mirabilesq; motus ad Ioānis Galeati ducis Mediolani mor-
 tem in Italia exorti nouos requirunt libros, quibus ordine referantur.

A
BLONDI FLAVII FORLI-
VIENSIS HISTORIARVM AB INCLI-
NATIONE ROMANI IMPERII, DECADIS TERTIAE,
LIBER PRIMVS.

B
AETANTI IAM MIHI ET EXVLTANTI NON
obscuram magis q̄ sepultam mille annorum historiā uiginti
librorum uoluminibus in lucem, certumq̄ ordinē reduxisse,
& faciliore cursu per notissima aetatis nostrae gesta procede-
re meditantī, multae subortae sunt ac uariae difficultates, quas
nostrorum qui felicioribus seculis scripserūt, nulli affuisse cō-
stat. Quum nāq̄ ad hae usq̄ tempora rerum uarie & obscure
traditarū lucidatio nos fatigauerit, a uerborū proprietate &
ipsa latinitate in posterū laborare cogemur. His namq̄ poste-
rioribus historiarum nostrarum annis, maxima est facta pro-

1700
uinciarum & Italiae urbium publice administrandarū, ac priuatim uiuēdi, sed maxime ge-
rendi belli rationis mutatio. Ideoq̄ qui priscis scriptoribus in promptu & tanquam ex
quotidiano loquendi usu facillimi erant, modos dicendi a nobis magna ex parte serua-
ri nō expedit: quum tñ ab illis si elegantiae erit inseruendum, usq̄ quaq̄ discedere nō li-
ceat. Grauat em̄ nos suscitata per nostrā aetatem, quae multis iacuerat seculis, priscorum
ac felicium olim temporū eloquentia, quod nostri homines Liuji Patauini, C. Caesaris,
Salustij Crispi, Q. Curtij, Cornelij Taciti, Suetonij Traquilli, & Iustini, quorum scripta
& ipsa quidē Liuji & Crispi parua ex parte ad nostrā peruenerunt aetatem, eloquentia
& ornatu delectati, illū non immerito requirunt: quos p̄fecto oportet a quietiore animo
considerare, eisdē in mille annis raros fuisse, qui aliquo in genere scribendi nedū elegan-
ti, sed uix Romana usi fuerint oratione: nulliusq̄ extare scripta, q̄ uel attigerit, uel histo-
riā scribere sit professus. Vnde primis & praesenti tempore solis incumbet nobis onus
periculum faciendi, quo pacto barbaris & omnino insolitis uerborū ineptijs Latinitas
possit elegantiā ue seruari. Erunt uero multa in quibus nos circūloquutio adiuuabit, sed
rerū singularū, quas omnino ut sunt, intelligi oportet, uocabulorum mutatio talis est fa-
cta, ut si uetusta illis exponendis attulero, mea ipse relegens scripta nō intelligā. Si autē
nostratia hae scribo, & omnē peruertāt cōpositionē, & nausēā bilem q̄ cōmoueant. Ut
em̄ pauca de multis dicā, eum qui omnibus in bello praest, siue p̄prium, siue alienū mer-
cenarius administrat exercitū appellaturus, si more uetusto imperatorē dixerō, in aequi
uocū incido illius, quē Caesaris loco habemus. Et ut capitaneū dicens ipsum ab alijs co-
hortū ductoribus, urbium & castellarū praesidio praefectis, qui eo nunc appellantur nomi-
ne separē, addi generalē necessitas coget. Si itē dixerō eum ducē, dubiū facio, an quem-
piā intelligi uelim ē multis quos habet aetas nostra prouinciarum urbiumq̄ principes:
Propriorum autem multorū militum geminationem, aut absurdā nominis positionem
castellarūq̄ & oppidorū uel urbium nominibus sancti aut montis factam alienationē
quā nunc habent, quis sine stomacho leget? Nisi uero ingenium reperiri credimus posse,
quod Petrum Ioannē, Paulum de Ursinis, Ioannem Franciscum de Gonzaga, capitaneū
generalē, mōtem sanctae Mariae in Georgio, castrum sancti Ioannis in Perliceto, & simi-
lia, alicui possit oratiōis cōpositioni cū elegantia applicare. Copiarū uero comparanda-
rum, metadorūq̄ castrorū, oppugnationū & praeliorum expositio q̄ multas afferunt
scribendi absurditates, quā nullus habeat delectus, nō adigatur sacramento iuuentus, in
legionesq̄ & cohortes ac manipulos distribuaf. Quae & ob uirtutis specimen lectorē p̄
seipsa alliciūt, & uerba ex trito uatū usu sumpta, magnū scriptis afferūt ornamentū. Ca-
stra em̄ nec muniūt aliqui, sed numerosior hostiū copijs multitudo, per uicos aut sub ten-
torijs dispersa, uallo, fossaq̄, ideo muniri negligit, qd' ubi hostē ad praelia erumpere, ne-
dū collatis signis decertare paratū intelligit, fuga sibi, aut paulo remotiore cōsulit rece-
ptione.

ptione. In oppugnationibus autem et si non minor est quæ maioribus fuerit nostri seculi E
 hominibus industria, quia tamen nouis quæ inuenta sunt instrumentis, noua, ut par fuit, in-
 dita sunt nomina, eorum insolentia ideo multos fastidit, quod nisi arietem, fallaricam, scor-
 pionem, fundasque ilico legentes offenderint, nullam aut ineptissimam fuisse oppugnationem
 existimant. Quos tamen si attente presentis temporis scripta legent, ipsa ingenij nostrorum &
 industria uis maiorum peritia & fortitudini comparata, poterit delectare. Quanquam &
 cuniculos agunt nostri, aquisque fossa deriuatis, pluteos, uineas, musculos, & testudines, &
 turre, ac castella excitant, quibus & alijs utemur uerbis, nobis cum uetustate communibus,
 & ubi res extare, nomen uero mutatum esse intelligemus, descriptione supplebimus. Sed
 Bōbardas, nouum certe instrumentum, quod Venetos in Italia primos bello Clugiensi, quod cum
 Genuensibus gesserunt, Germanis ministratibus usos fuisse ostendimus, scribi, equanimi-
 ter tolerant uerbi offensionem illius utilitate maxima compensantes. Quis enim & non legat
 libenter, & non uehementer admiretur, uas æneum fusile, ferreum uel oblongum, tanquam ca-
 uo ex gutture in orbem dedolata librarum sexcentarum, septingentarumque saxa, ignis ad interio-
 rem partem sulphureis admoti pulueribus, & uaporis concludi impatientis uiolentia euomens
 densissimos quosque muros perfringere, & opera quaque solidissima dissipare, cum nullam,
 adhiberi opus sit, quam arietem necessariam fuisse constat, militum turmam, quod fabricum uidemus
 ætate confectum, duobus ministratibus seruis, cum pluteo fuerit ab hostium telis tutus, eam
 abinde operam exhibere. Eius autem instrumenti usum uetustioribus nequaquam fuisse, certis-
 simum illud habet argumentum, quod siue Iulij Cæsaris & Crispi uetustis, siue Vegetij & Fro-
 ntini, quos anno post illos quadragesimo scripsisse constat, libris diligentissime inspe-
 ctis, nullum præter fundam, balistam, catapultam, fustibalum, & onagrum facile reperiet instru-
 tum quo saxa seu parua seu magna fuerint missa, quum tamen illa ligneo fuste uel trabe ex lo-
 culis funibus fabricata fuisse ipsorum descriptio, & quæ etiam extant marmoreæ triumpho-
 rum apud urbem incisiones ostendant. Licet uero Marcum Regulum legamus haud percul-
 tum Bragada miræ magnitudinis serpentem, cuius corium Romam delatum fuerat centum uigin-
 ti pedum, ea ratione interfecisse, quod saxum murale balista missum spinam bestiae fregerit, con-
 pagemque corij soluerit: & Cæsarianos milites scriptum sit apud Massiliam maximis usos
 balistis, ipsis etiam instrumentis iacula constat fuisse contorta, quam uarietatem missilium superio-
 ra quæ enumerauimus omnia præter fundam habuisse, historias legentes facile cognoscent.
 Hincque ad nostram ætatem peruenisse existimo, ut quod tormentum prisca dixerunt scor-
 pionem, posteritatis abusus appellet balistam, & tamen forma a uermis simulacro tracta, scorpio-
 nis nomen tormento debuit conseruasse, quod chelas arcus, corpusculi longitudinem teni-
 le, & retortam scorpionis caudam serula ad infima tenilis dependens effigiet. Quod tamen mil-
 le annorum obtinuit abusus, per scorpionem balistam scribere compellemur. At prælia nostri
 seculi puerilibus ad simillima ludis, quam admittent scribendi elegantiam, in quibus quum
 nullus seruetur ordo, nulla etiam adhiberi poterunt uocabula prisca moris. Nam neque colla-
 tis dimicant signis, neque acies ex composito struunt, sed cum tribus aut quatuor in locis pau-
 ci dimicent, quamprimum inspectantes exercitus inclinatum ad alterum uictoriam conspex-
 erint, hic rapidum fugit, ille aut satisfacisse existimans, qui hostem recedere compulerit, ouas
 in patriam redit: aut si uictoriam prosequitur, hoste illaeso diripiendis equis impedimentisque
 inhiat. Et si aliquando maioribus est concursus uiribus, magnos exercitus fractos caprosque
 sine sanguinis effusione uidimus, aut satis supraque fuerit ex mille singulos cecidisse. Has
 tantas seruandæ in historia quum latinitatis, tum etiam dignitatis difficultates, maior sequitur
 puinciarum, urbium, oppidorum, locorumque descriptio. Si enim incognita antehac in regio-
 ne referre gesta, qualiacunque essent, uel barbara scriberem uocabula. Sed Italia mihi ex
 omni Romano olim imperio sola est relicta puincia, scriptis priscorum in primis cele-
 brata, ubi nonnulla uetustam seruant nominationem, quum tamen plurima illam amiserint:
 ideoque aut uetusta ubique accipiens obscurus ridiculusque, aut si nouis perditæ inseruiat, in-
 eptus & antiquitatis ignarus uidebor, quanquam maior inest perplexitas, quod cum tri-
 na, quaterna, aut plura immutata sint regionum quibusdam nomina, difficillimum est quod se-
 docti uiri elegantiam scribendo seruantes bella quæ apud Mediolanum, Laudam, Brixiam, Cre-
 monam, Veronam, & Mantuam gerunt, appellant Gallica, non satis aduertentes quod muta-
 uit ea

Auit ea regio appellationes. Nam ut de Hetruscis, qui illa loca prius tenuerunt, taceā, qui
 sunt Mediolani, & eiusdē ducatus incolæ, Insubres, q̄ Brixiæ & uicinæ regionis, Ceno-
 mani prius sunt dicti, quum tñ ambas & circumstantes ultra Padū regiones, tū Galliam
 Cisalpinā, tum Italiā Transpadanam appellauerint maiores. Et Romana ecclesia cu-
 ius inueterata iam & maxima autoritas nō parū habere debet momenti, quicquid Ve-
 netia olim dicebat, quod Padum inter Abduamq̄ fluuios, lacum Benacum, & pelagus
 Adriaticum ad Alpes pertinet, Histriā superum mare appellat. Vulgus autē nescio qua
 ratione id etiā penē totū quandoq̄ marchiam Taruīsinā, quandoq̄ nominat Lombar-
 diā. Neq̄ tñ sola est Lombardiā, quæ tam multas habuit nomīnum mutationes. Qua ra-
 tione descriptionis Italiæ quam diu elaborauimus accuratissimam capita hic referte du-
 cimur necessariū, ut quæ scribentes sequemur nomina, quāobrē ex cæteris selegerimus,
 legentes recognoscāt. Primū Liguria, Varū inter & Macram prisca presentisq̄ nominis
 flumina, & Apenninum ac inferum mare sita, nec uetustum seruat, nec nouum habet re-
 gionis nomen: sed quā in magnā amplitudinem aucta sit Genua, quam ea regio penē in
 centro habet primariā ciuitatē, quæ regionis pars orientem uersus sita est, orientalis
 Genuæ Riperia, quæ ad occidentalē spectat solem dicit̄ occidentalis. Quum tamē pau-
 ca Lunā urbem uetustissimam solo æquatam adiacētia, & Genuensibus maiori ex parte
 subiecta, extra Liguriā, & in Riperia orientali, Lunēsium patria uocentur. Hetruria
 uero illi cōtigua, prisca Apenninum inter & inferum mare, Tybrim & Macrā fluuios,
 eum nomīne seruat fines. Et si Tybrim inter & Pissiam Senensis agri finiū torrentē quic-
 quid ea pars in mare uergens, cui Viterbium, Tuscanella, Cornetū, & plurima insunt op-
 pida, beati Petri patrimonium dicit̄, à gloriosa Matildi, ut ostendimus, dono datū, sem-
 per additione in Thuscia declarat. Ultra Tyberim quæ Romæ cōtinent regiones, hinc
 Latij, inde Sabina, intra sexdecim ad summum uiginti millia passuū uetusta retinet̄ no-
 mina. Ab Illariano autem oppido per Sulmonetos, Vetulanos, & Soranos, ad dexterā
 Vfsentē usq̄ prisca nominis flumen Terracina: & ad sinistram per Fortinenses, Signen-
 ses, Cecanēses, Ceperanū, usq̄ Campania: & infra mare uersus per Priuernates, Coranos,
 C Sicanosq̄ maritimas regiones, quicquid Volsci, Laurentes, Hernici, & magna ex parte
 Equicoli quondā tenuerunt, cōplectunt̄. Ab Vfsente aut̄ & Ceparano, & quicquid lom-
 gissimo tractu maria circūdat, Tyrrhenum ad dexterā, Ionium in fronte, & Adriaticum
 ad sinistram, Troentum usq̄ Aseculi Picentum flumē, & intus Reatinos usq̄ Sabinae fines,
 appellationem habet regni Siciliae, citra fretum, quod tñ aliquando Apuliae, quandoq̄
 Neapolis nominamus. Quo in celebratissimo à scriptoribus regionū cumulo, multæ, ac
 penē oēs perierunt priscae uocationes. Nā & Campania uetus ac opulentissima regio,
 Capuā, Neapolim, Theanū, Calenū, Sinuessamq̄, & alia olim cōplexa, nunc Terra labo-
 ris dicit̄. Et pro Brutijs, Lucanis, Calabrisq̄, nunc Calabriam: pro Salētinis, terrā Idron-
 ti pro Samnitibus & Pelignis, Marutinis, Ferentanis, Furconensibus, & Albensibus,
 Aprutium habemus: ut sola Apuliae pars, suum retineat nomē. Piceni fines prisco more
 intra Troentum Isaurumq̄, Apenninū & Adriaticum seruamus: sed mutauit id nomen
 D marchia Anconitana. Et Umbria, quæ olim Sabina, Samnitibus, Hetruria, Piceno &
 Flaminia cōtinebat, nūc ducatus Spoleti nomē mutauit: cui Spoletū, Fulgineum, Allu-
 sium, Eugubium, & alia insunt oppida. Quanquā multo pauciora, q̄ olim Umbriae fue-
 rit, habet is ducatus, quoniam quæcunq̄ hinc apud Interamniā sine certo regionis no-
 mine, & à magistratibus Romanae ecclesiae gubernant, Umbriae partes fuerunt: & quæ
 ultra citraq̄ Apenninū à Tiferno, quæ est Ciuitascastelli, usq̄ ad Saxinā Plauti comici pa-
 triā, Foroliuū ad sextūdecimū lapidē uicinā, partim in Massa Trabaria, partim in Ro-
 mandiola nomina cōcesserūt, sub Umbria olim adnumerabant. Ab Isauro, qui nūc est
 Folia Pisauri fluuius incipit Romandiola, quæ Flaminia & Æmyliæ nomina, & partem
 Umbriae, ut ostendimus, in se habet cōfusa. Apenninū inter & Adriaticum mare, Arimi-
 num, Rauennā, Cesenam, Forumliuū, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Mutinam, Rhe-
 gium, Lepidū, Parmam, & Placentiam, sicut ostēdimus, complexa. At Lombardia quæ
 sunt fines nec ausim affirmare, nec quēpiā legisse aut scire opinor. Quod cōstat rebus à
 Carolo Magno Francorū rege in Italia restitutis, data est Lōgobardis, quam habuerant
 primariā apud Papiam sedes. Et quum nulla præterq̄ ab Rauennate exarchatu, & ab
 inde

inde Romā uersus habeatur pulsę gentis notitia, possedisse eos etiā Rōmanorū & Gal- E
 li regis permissione, magnā Italię Transpadanę partem existimo: eaq; ratione credide-
 rim factū esse, ut tractus ille pulcherrimus à sinu intimo Apennini & Alpium per Augu-
 stam, Iporediam, Taurinum, Albam, Vercellas, Mediolanum, Laudam, Bergomū, Bri-
 xiam, Mantuam, Veronā, Vincentiā, usq; Paduā, & Taruissium, Lombardia nunc appel-
 letur, cui etiam imperitū uulgus addit Ferrariam, & quicquid cis Padum ad Rheni Bo-
 noniensis fluuenta, Padū inter & Apenninum habetur. Huic itaq; nos etiam accedentes
 errori, quē annos iam sexcentos tota seruauit Italia, eadem omnia cum uulgo Lombar-
 diā appellauimus. Primas tantūmodo in sinu intimo partes, ut nunc habet usus, sub Fer-
 ratensium & Pedemontanorū uocabulis excipientes. Quęcunq; enim Alpibus Graijs,
 & Pado ad sinistram quousq; eum Dorica fluuius illabitur cōtinentur, Pedemontū re-
 gio nunc dicunt. Cui regionī primaria insunt Augusta prætoria, Pinaroleum, Suxia, Ri-
 polle, & Taurinū. Cætera Alpes inter Apenninum & Padum, Valentiam, & Alexandri-
 am usq; sita Montisferrati regio dicunt: cui notiora insunt oppida, Monsregalis, Cune, F
 Salutia, Satulianū, Monscalerius, Carmagnola, Chorium, & Casale, & ultra Tanarum
 amnē præclarū, Alba. Sed licet amnes Lombardię maiori ex parte prisca seruant nomi-
 na, Iacubus tñ facta est nominum insignis & absurda mutatio, magno futura, scribenti
 & legentibus, nisi declaret, impedimento. Qui enim nunc dicitur Gardę lacus, Benacus
 est, ex quo Mintius. Qui Isei, Sebuimus, ex quo Ilius. Qui Comi appellat, est Larius, ex
 quo Abdua. Qui Lugani est Eupilus, ex quo Lābrus, q; Maior dicitur, est Verbanus, ex
 quo Tocinus. At ultra Paduā, & Taruissium, usq; adeo magna alicubi facta est mutatio,
 ut clarus ille Virgilij descriptione Timauus, q; nunc sit fluuius ignoret: & in intimo A-
 driatici sinu, in qua stagnorū parte prisca septem maria appellauere. Dum interijt in Pa-
 di ostijs Adria illa, uel ideo celebris, quod pelago adiacenti dedit nomen, tum noua est
 condita, sed opibus præpotens & fama celebrior Venetię urbs, originē & incrementa
 cuius in Romanorū imperij inclinationis historia præsentī supra narrauimus. Intus aut
 Altinum, Opitergiū, Aquileia, Cōcordia, penē interierunt. Et p; Forijulij oppido quod G
 est excisum regio nomen habet, in qua Urinum creuit, ut ostendimus, nouū oppidum.
 Ex fluminibus uero nomina retinent, Silus, Lipientia, & Taliamentum, cætera intelli-
 get ad Italiā ueterē nouamq; spectantia, qui descriptionem nostram accurate perleget.
 Tantas itaq; scribendi difficultates quo superemus modo, sequentiā demonstrabūt. Io-
 anne Galeatio uicecomite, ut diximus, mortuo, duorum qui ex legitimo matrimonio su-
 perstitēs illi fuissent liberorū, unus Ioannes Maria minoris prudentię adolescēs, à ciui-
 bus est trucidatus. Alter Philippus Maria, cui Anglo fuit cognomen, post stupēdā quę
 facta erat paterni principatus euersionem, ad eā deuenit rerum inopiam, ut arcis Papię
 præfecti beneficio, uitā inibi tutatus singula educationi necessaria, à singulis mendica-
 uerit amicis. Eo tunc uix Vicenni in ipsa arce agēte, obiit Facinus Canis, maximus tēpe
 state illa bellorū ductor, potentissimūq; tyrānus, ut q; Vercellas, Alexandria, Terronā,
 Nouariā, plurimāq; per eam regionem obtinuerit oppida, ingentes insuper possederit
 diuitias, ciuitatū oppidorūq; Lombardię direptionibus quęsitas. Is cui nulli essent li- H
 beri, moriens Beatricē uxorē reliquit hæredem, egitq; cum amicis ut Philippo illā æta-
 te imparē, quę annū nata esset supra quadragesimū, sub uxoris uinculo matrem darent
 principatusq; assertricē. Quod cum esset factū Philippus ea paterni principatus parte
 potitus, quā Facinus tenuerat, & ingenti pecunia gazaq; ab uxore donatus, legionē in
 diuersa studia scissā, Francisci Carmagnolę, & Sicci Montagnanei opera sibi cōciliauit.
 Vin nanq; iuramenti in cuius uerba Beatrici simul cū Facino pari formula se obligas-
 sent, Carmagnola Siccusq; militibus cæteris ad suasionē præterderunt. Eaq; legionē eris
 alieni superiori tēpore cum Facino cōtracti donatā, & pecunijs à Beatrice in stipendia
 impensis, nouo sibi adactam iuramento, Philippus Mediolanum duxit, quam ciuitatē
 Astrogius uicecomes Bernabouis filius ab Ioānis Marię interfectoris accitus, in do-
 miniū occupauerat. Admotis igif; arci quę in fide perstiterat copijs, munitiōibusq; quas
 opposuerat Astrogius nō sine difficultate superatus, Philippus à Vincētio Melegnano
 præfecto introductus, Mediolano potit. Astrogius fugiēs in Modoetiā se recepit, quō
 cū esset ductus exercitus, omnium primus Carmagnola præclarā præstitit operam, dum
 fortitudinis

A fortitudinis fama apud exteras nationes celebri Astorgio cōgressus, illū praelio superatū, intra munitiones fugientem sub ipsis mœnibus uulnerauit. Effectū uero est eius diei facinore, ut Philippus exhibitæ cōcilianda legione ab Carmagnola operæ memor, illū attollere cœperit, cuius ductu magna quæ sumus relaturi potentatus fundamenta iecit: Is humili apud Carmagnolā Taurinorū oppidū, à quo patriū sibi fluxit cognomē, natus loco, uir fuit fortissimus, quē primos in legione ducentē ordines Facinus ornatū laudibus bello clarū alioquin socij paris' ue impatientē futurū, si aliquando dimissus suā tētā set fortunā sape prædixerat: Quā primū itaq; Astorgius Carmagnolæ modo etiā oppugnanti resistens, crus Bōbarda ictus occubuit, Canturiū ille oppidū quod Ioannes Piccininus alter Bernabouis natorū occuparat primo, deinde Comum, quā urbem Frāchini Ruschonis natū, rebus Philippi afflicto, pro illo ut dicebat retentam, non satis redditori uiderent, recepit. Et Laude Pompeiana Zaninum Vignatensem, Tricio Collionen ses eiecit: Nati erāt Vignatensi duo, qui paternæ tyrannidis comites, Laudensem cum illo arcē incolebant, eorū natu maiore Iacobum, subornatus à Carmagnola Perrinus Vaudensis, pedestria apud Melegnū sub Philippo stipendia faciens, magno pellexit astu, ut aliqua quæ ex Mediolano clam esset sibi renunciaturus, paternā suamq; rem plurimū cernentia, audiendi studio noctu arce descendēs secū intra promurale locutus fuerit. Id cū adolescēs saepenumero fecisset, prænucciatas à Perrino equitū incursiones in Laudensem agrū euentu pbari Philippus curauit, quibus ex rebus plurimū fidei apud Vignateses cōparauit Perrinus: Itaq; Carmagnola quod cum Perrino cōstituerat equestri comitatu ad quatuor ferme stadia ab arce relicto, & pedibus perpaucis ad teli iactū post se iussis subidere, Zanonē Iustinopolitanū & Placentinū Ceturiones, sibi socios aduocauit, quibus comitatibus leui pede agilique motu Laudensis arcis uigiles fallens, ligneum extrema pmuralis receptacula claudēs, trāsiiuit rastrū, & in ebulis urticisque quas herbas feracis soli pinguedo densas, pcerasq; in obsoleto nutriuerat iacētes delituerunt, Perrino autē quam primū rastrum adhæsit, lapillis in arcem ex more iactis de aduētū suo significante, descendens arce Iacobus in promurali à custodibus destituit. Qui lustrata oculis in circuitu per paxillorum intercapedinē regione, stantē ad rastrum Perrini facie recognitū comiterq; exceptū, cū cerneret solū esse, admota clauibus sera introducere intendebat: sed eo inter subeundū rastrū motū manibus impellente, emicantes herbis Carmagnola socijque, Vignatensem mediū cōplectunt, & ualide reluctantē, frustra auxiliū implorantem, extrahunt è promurio: Nec in prius adesse auxilio Carmagnolæ & ceturionibus potuerunt pedites, quæ à crebris quos immittebāt ex arce custodes, lapidibus raptos cum raptō penē obruerentur. Iacobo Mediolanum perducto, Philippus inducens cum Zanino patrē cōstitutis, ipsum etiā fide publica Mediolanum accersuit, quē paulo post perfidiæ insimulatū, unā cum Iacobo filio, ad alterum ex filijs qui Laudem teneret Ludouicū nomine, pro arcis deditōne impetranda, perducī iussit: Sed dum foederibus ille pro genitoris fratrisque uita cōscribendis intentus Carmagnolam ex arce alloquit, Philippenses cōscens parte auersa mœnibus urbem ceperunt, & ad subitam arcis oppugnationem illico intenderunt. Ludouicus autem dum relicta arce sibi per fugam cōsuleret interceptus, cruci & ipse cum genitore & fratre Iacobo est suspensus. Castris postea cōtra Triciū positis Carmagnola munitissimū natura loci oppidū, quod saxo sitū eminenti Abduæ imminet fluuio, longa obsidione parauerat recipere: sed cū obsidione earatione inefficacē intelligeret futuram, quod pontis stupendi fornicijs, qui Abduam iungebat, opportunitate, ex Martinesium ualle cōmeatus subuehebant, pontē dirupit & altero tyrannulorū inter pugnandū capto, datis primori muneribus, deditio est facta. Leuco exinde oppido, quod sitū ad Abduā ex lacu Lario Comi uocāt emissoriū, ponte itē Abduam amplectit potitus, Cremam recepit, Georgij Bentioni oppidi illius tyranni nepote ad proditiōnē pecunia pollicitationibusque pellecto. Pacatis ea celebritate omnibus quæ Pado, Ticino, Abdua, & alpibus continent, cātus erat uectigaliū Philippi neruus, ut Carmagnolæ innixus ductori, maiora quæq; nō dubitaret audere. Eum itaq; cōsiliū primatu, & cognationis Vicecomitum cognomine honestatū, uxore insuper ex ea stirpe sibi tradita, equitū quatuor milium, peditem mille legionī præfecit, quæ contra Philippū Arcellanum Placentiam tenentem duci uoluit. Post uarios tamen qui

Blondus.

LI

bello

bello incidere casus, priusquā urbe arcibusq; potitus esset, Beccarienses multa in Papiensi & Genuensi agris oppida tenētes, & Genuensium dux Thomas Fregosius, societate cū Arcellensi inīta, Philippī uires, magnosq; Carmagnolę conatus, lōgo tēpore occupauerunt. Sed paulopost Placentia urbe recepta, & arci qua se tueret Arcellanus aggere, munitionibusq; ad obsidionē circumductis, Beccarienses Carmagnola cōfecit. Nā Lan celotto in Serraualle Genuensium oppido per obsidionē expugnationēq; capto, ac trucidatis prius in Papiā fratribus, per suspendiū necato, Gaiij oppidi pecunia pditi est potitus. Prosecutus exinde uictoriā, contra Genuensem, extorru maxime nobiliū multitudine praesidio fretus duxit, dūq; urbē premeret & uallem Pulceferam esset peruentum, Arcellani duo Bartolomeus Philippī frater, & alter filius, deficientibus ad hostes incolis, in praelio capiunt. Prauiderat interea Pandulfus Malatesta, qui Brixia Bergomūq; tenebat, Philippī amplitudinē sibi, nisi occurreret, exitio futuram. Hinc coacto exercitu societati & ipse cōtra Vicecomitē accesserat. Sed dū parat Arcellano recuperādā p arcē Placentiā opem ferre, mittens Philippus cum fluuiatili classe Georgium Valpergensem, Placentinos iussit cū gaza & suppellectili Laudā Papiamq; populariter emigrare, eoq; tēpore Genuensi parcens, Carmagnolam cōtra Placentinam arcem ducere curauit. Nā Pandulfus patentes Placentiā portas ingressus, cū urbem circuisset rerum uacuum, pauca Arcellensem allocutus, Brixia reuerterat. Carmagnola uero perductos ad Philippī fratris genitorisq; cōspectum, captos a se Arcellanos manus post terga reuinctos, illi ostēdēs, ut suā suorumq; salutē per arcis deditiōnē cōsulat, suadet & exhortat. Quo obstinatius renuente, & cōtumelias insuper addente, iuuenes Carmagnola patibulo suspesos necauit. Erat in arce Philippī genitrix, quae pēdētes filiū ac nepotē cernēs, in hora illi oculos si posset effossura, furēs ferebat. Quare Philippus cōtumelias fastiditus nihilq; spei reliquū fore intelligēs arce relicta nauigauit ad Venetos. Reducto Placentiā populo, oēs qui ea cōtra Padum obtinebant loca Vicecomitibus quondā subiecta deditiōnem spōte fecerunt: Primus omnium Orlandus Pelauicinus Burgum donitiū reddidit, ceteri deinde Rubei, Peregrinensesq; sese Philippo cum oppidis permisere. Qua in tēpore Philippus Beatricis annox uxoris molestia liberatus est. Subiectum em̄ quaestionebus egregia forma adolescentē, qui uxoris pincerna erat, cōmissum cū ipsa stuprū inter tormenta cōfessum, capitale supplicium subire iussit. Ea uero cuius insimulare flagitiū a se admissum cōstantissime negans, cū ad supplicij locum perducta, truncum adolescentis cadauer, a carnifice tracta praeteriret, ad illud conuersa inferas in eius animam furias execrata est, quod suā pudicitiam in id senectutis religiose custoditā, polluisse mēturū ausus fuerat, & multa in eam sententiam locuta capite & ipsa caeso uitam finiuit. Tum Carmagnola tātis afferendo Philippī principatu iactis fundamentis cōtra Pandulfum Malatestā duxit, & Bergomeni agro fame oppugnationibusq; magna ex parte ad deditiōnē cōpulso, urbē prefecti arcis perfidia recepit. Inde ducta in Brixianos legione, fortiter resistentē Pandulfum breuē cōfecisset, nisi illū Veneti pecunia ingēti, datoq; cū equitatu Martino Fauētino ductore bellicosissimo iuuisent. Forte interea accidit Martinū quintū Romanū pontificem, ex Germania ubi apud Cōstantiam fuerat creatus, Romā petiturū in Italiā descendētē, Mediolani ex itinere residere, cuius autoritate pacē Philippus Pandulfo dedit, & tributo qd singulis penderet annis imperato, Brixia domina zū quoad uixisset, illi permisit. Erit ex re hoc loci pōtificis istius Romani creatio qualis fuerit uel ea ratione diffusius narrare, quia origo cōciliorū ex quibus multae fluxerūt in rebus Europae agitationes, nō minima historiae nostrae pars inde sit ducta: infiniti uero operis fuerit singulas cōcilij actiones, ut gesta habitaq; sunt, referre. Quā obrē ea attingimus sola, quae susceptam illustratura uideant historiam. Diximus supra quo pacto post Gregorij undecimi mortē schisma in dei nostri ecclesia apud Fundos fuerit inchoatū, et pōtificū uniuscuiusq; Christiani orbis uel obediētia uel sectae gesta suis scripsimus tēporibus. Eā ecclesiae & orbis Christiani labē, agre ferens Sigismundus Vngariae rex, imperator designatus, dignū imperatore, dignissimū Augusto facinus, magno aggressus est animo. Peragratis nāq; omnibus Europae puincijs, Ioannē pontificē apud Cremonam & Laudā, reges uero & principes domi singulos cōuenit, effecitq; ut ex omni triū pontificū sequela, apud Constantiae Germaniae ciuitatē generale cōcilium haberetur. Ad quod

A quod Ioānes ipse personaliter se cōtulit. Gregorius Carolū Malatestā uirū ingenti uirtute misit, pcuratorē. Benedictus uero & ire & mittere recusauit. In eo totius Europæ potentū in lignumq; uirorū cōuentu celeberrimo, in quo supra xl hominū milia aliquādo simul fuere, Ioānes pōrificatu priuatus & carceri mācipatus, Benedictus pro cōtumace & hæretico damnatus fuit, Gregorius uero per Carolū renunciauit. Inter plurima autē quæ triēnio illo summa cū grauitate sunt à patribus cōstituta, illud accurate fuit decretū, ut q; eo in cōuentu pōtifex crearetur quinto, & successores deinceps singuli, septimo quoque anno, p seruāda unione, generalia haberēt cōcilia, in quibus liberū foret quæcunque in rem Christianæ fidei uiderent, corrigere, arcere, immutare. Creatus itaq; summō omniū cōsensu Oddo Columnēsis, patritius Romanus, cardinalis sancti Georgij in pōtificē nomine Martinū quintū, anno pontificatus sui primo, Mediolanū, ut diximus, ex Germania cōcessit: quo exinde Mantuā & per Forumliuū Florentiam profecto, Philippus instaurandi principatus paterni cupidus, omniū crudelissimū Cremonæ tyrannum Caprinū Fundulū tollere statuit, nec futurū facile uidebat bellum, quod cum audacissimo esset gerendū diuitijs affluente, quas in ea Lombardia colluione, nō ex Cremona solū, sed undiq; cōpilauerat. Quamprimū tamen cōtra illum Carmagnola duxit, Pixilones primū, deinde Soncinēses, in potestatē uenere. Quamobrē cōfugiens ad Pādulfum Cabrinus, Cremonā cū Salodio, & Benacilacus quæ ad Brixianā pertinet oram castellis quæ serat permutare. Id exploratū habēs Philippus, cū Cabrino mitius agere cōepit, permissumq; munitissimū Castellionē oppidū, quo oēs cōportauerat diuitias retinere cōfederatū cōepit. Nihil tum esse uidebatur reliquum q; ut Pādulfus rupti fœderis pro ut Philippus illi ptestatus fuerat, pœnas daret: quæ res licet unica cū maxime angeret animo, tñ ueritus ne accelerato nimis recuperandæ Brixia Venetos studio cōciret hostes, in Mantuanū principem Franciscū Gonzagam destinasse simulat, oppida castellaq; repetit, quæ genitore mortuo ille occupasset, Pischeriā Vitellianā, & Cremonēsis agri aliqua, plurima Brixiani. Id ægerrime tulerunt Veneti. Pischeria nāq; in Philippi potestatem facta, propè actum de Verona & Vicentia existimabant. Quare Gōzaga primū ne aliqua redderet monito, oratores ad Philippū mittunt, tandemq; uarijs effectū est conatibus, ut fœdera Veneti cū Philippo in decenniū inirent, cōmunem fore utrisq; & socijs hostē alienigenam omnem quicumq; alterū bello laceffisset, modo Veneti nullo Pādulfum præsidio tutarent. Ad ea nanq; fœdera Venetos Philippumq; ideo libenter descendisse cōstat, quod Sigismundū Vngariæ regem, Romanorum imperatorē designatum, cōmunem utrisq; inimicū, in Italiā uenturum suspicarentur: nec parua ad suasionem Venetis accessio fuit, odiū cōtra Pādulfum, ex nece Martini Fauētini cōceptū, quē ut diximus ductorē bellicosissimū, sibi præsidio datum, nullo ut ipsi opinabantur demerito interfecerat. Fœderibus cum Veneto Senatu ictis Carmagnola Brixianum aggressus agrū, minora aliquot castella recipit: Deinde Monteclarum eo cōsilio uel lōga obsidio ne parat recipere, qd sola inde Pādulfo pateret uia, copijs si quæ uenirēt præsidio admittendis. Interea Carolus Malatesta afflictis fratris rebus subsidia queritabundus Florentinos, periculi quod rei suæ superato Pādulfo immineret, admonitos opē petiuit, cūq; id nō satis successisset quātas summo conatu potuit cōtraxit copias, & coactæ ex illis equitū quinque peditū duorū miliū legioni præfectū Ludouicū Melioratū Firmanae ciuitatis uicariū, per Veronenses, Mātuanosq; ducere iussit. Venit itaq; in Mantuanos Ludouicus, & fossam patētes Montisclari campos scindentē, quæ ad similitudinem arcendam à Brixia uim, ab oppido Monteclaro, in proximas paludes dudū fuerat ducta, ad aurorā trajcere est aggressus, ubi Carmagnolæ obuiatū cōgressus, fulis direptisq; copijs superatus in Philippi ducis potestatē uenit. Nec tñ ea attonitus clade Pādulfus deditiōne fecit. Vnicus ea tēpestare Nicolaus Marchio Estēsis, prudenti consilio futuris occurrit periculis, Parmā etenim sponte Philippo reddidit, quam aut per uim postea fuerat amissurus, aut maximo cū dispēdio retenturus, cū illo tamē pactus, Martino pontifice Romano intercessore, ut Rhēgium lepīdū, quæ ciuitas itē uice comitū fuerat iure feudatorio retineret. Paulo exinde post, Brixia Pādulfus excedēs, in Romandiolam ad propria se cōtulit. Rebus Philippi ad eā amplitudinē perductis, cū reuersus Mediolanū Carmagnola, ciuilibus Philippi ad eā amplitudinē perductis, cū reuersus Mediolanū Carmagnola, ciuilibus ocio quiescere cōepisset, noua ingētis gloriæ materies est suborta, Philippus nāq; Bellin

tionam & Domussulam, Alpinos in Germaniã ex Lõbardia tramites, quibus olim Vice
 comites potiti fuissent quẽadmodum furto subtracti fuerãt, furtiue item receperat. Qd̄
 cum ãgre, dissimulato tñ dolore q̄ eas incolunt alpes, Suiuos appellant, certo tulissent
 tẽpore, subito tumultu ad octo hominum milia, Bellintionam inuadunt. Ea re Philippo
 nunciata, Angelũ Pergulanum, quem tunc primum ad sua cõduxerat stipendia, p̄mit
 tens, Carmagnolã cũ maiori exercitu se qui iubet. Egressa finibus gens effera, nullo ordi
 ne, nulla ducebat̄ militari disciplina, sed gloriã ducentes, q̄ primus quisq̄ agrum hostile
 lõgius ingrederet̄, aut primus in hostem ferret̄, palantes ex Alpibus ruebant. Quampr̄
 mũ uero occurrentes structa acie, Carmagnolam Angelumq̄ cõspexerũt, qui primi de
 scenderãt ad quatuor milia sublato clamore ad Philippenses delati illos terruerũt. Tum
 Pergulanus, prior adhortatis in pugnã militibus, qd̄ uesaniã furoremq̄, barbari pun
 ctim icti, cũ sanguine deponituri essent, equum cõcitãt & denso suorũ globo in illos ua
 dens, aliud pugnã genus, q̄ apud Italicos inire consueuissent, sibi adesse intelligit. In ea
 nanq̄ multitudĩne nullus loco nisi cadẽs cessit, fueruntq̄ qui media transixi uiscera, per
 hastã peterẽt hostem: alij cum pugnantes ex equo gladijs ferire nequirent, equi pedibus
 gladio succisis, collapsum militẽ uulneribus cõficiabant. Quãobrem Pergulanus equi
 tate pedestrẽ pugnam inire iussit, Placentino & Iustinopolitano Zanone Ceturionum
 ductoribus, ad se accitis, primus pedestre prelũ redintegravit. Carmagnola uero qua
 drato agmine, ab lateribus & à frõte cũ pediatu urgente sustinere Suiuos, & multis cadẽ
 tibus, plurimis ac penẽ om̄ibus uulneratis pedem referentes, q̄ erant integri sese in uici
 nũ collem recepere. Quibus fixa in terram mucronum cuspide deditioem ex gẽtis mo
 re significãtibus, Angelus primo parcẽdũ est ratus: sed cum uidisset aliam Carmagnolẽ
 sententiam esse, primus item in eos ferẽt, palantesq̄ & in proximum annum Ticinũ sese
 precipitantes insecutus, nõ paruã illorum etiã partẽ cecidit. Cecidere eo prelũ plu
 res, q̄ tot tantisq̄ per multos annos instaurando Philippi principatu feliciter à Carma
 gnola gestis: ad duo nanq̄ milia desideratos fuisse cõstat, reliqui, quos auersi à suis itinẽ
 ris error saluos reddidit, cõperto de clade intra Alpes sese receperunt: nec tñ incruenta
 aut utilis Philippensibus fuit uictoria, multis lectissimisq̄ militibus primo insultu truci
 datis, equis insuper ad quadringẽtos suffossis. Reuersis ab eo facinore præclaro, ad Phi
 lippũ ductoribus, eũ nihil esset in circuitu reliquũ, Genuensesq̄ extorres ex primoribus
 ciuitatis, Raphael & Baptista Mõraldi, Teramus Adurnus & Frãnciscus Spinula perma
 xime apud illũ instarent, in Genuam cõuersa sunt arma. Missus itaq̄ Carmagnola Sauo
 nã, quẽ ab uiro ingentis animi Spineta Fregosio defendebat̄, diu frustra oppugnauit: in
 de ad agrũ Genuensem se cõtulit, eoq̄ paucorũ dierũ spacio potitus, nobiles oẽs exce
 pra Fliscorũ gente in partes Philippi exulumq̄ traduxit. Duo autem maxime Philippo
 Genuã per obsidionem potiundã spem adimebant, qd̄ ducem magni uirum animi &
 prudentiã Thomã Fregosium fratribus clientelisq̄ & populari fauore potentissimum
 mare pacatũ ad cõmeatus subuehendos, presidiaq̄ admittenda habere intelligeret unũ,
 alterũ qd̄ Florentinos, quibus amplitudinem suam nosceret fore suspectissimam, præli
 diũ illi afferre suspicaret̄. Quãobrem missis Florẽtiã oratoribus, numero sex, de pa
 ce quã uiginti antea per annos integre seruassent, in futurum cõstituenda multis agi cu
 rauit. Fuerũt uero quib. innixi sunt oratores, suasionis loci, docuisse olim utriusq̄ partiũ
 clades, sensisse Italiã, quãto cõstitissent dãno Florẽtini populi cũ Vicecomite bella, Phi
 lippũ quia summa rerũ calamitate, principatu quem optauerit quemq̄ meritum se du
 ceret maiore esset onustus, nil aliud desiderare, q̄ ut suo ductu Italia quiesceret, floreret,
 dulcedine pacis lætare, nec se latere qd̄ summa prudentia Florentinos intelligere cer
 tum haberet, Venetis qua essent diuina humanitate potius q̄ p̄ fõderum uinculis sin
 gulari illũ p̄sequentibus amore futurum, ut si Florentinus suã accederet societati, nulla
 esset tanta uis quã Italicã gentem uexare auderet, cũ præsertim quarto loco Romanus
 pont. Martinus quintus, pacis & ipse amantissimus, optatã huic potentatũ ad pacem
 cõuentioni, sine fõderibus cõtinuo accessurus uideret̄. Proinde fõdera iungerent ma
 ximam quietis paratã Italicis perpetuãq̄ gloriã habitura. Vocatis in Senatũ ciui
 bus Florentinis factaq̄ singulis dicẽdi potestate, nõ defuerunt, qui oblatam à Philippo
 quietem maximas populo Florentino uexationes prædixerint allaturã, quã primũ
 subtractã

A subtrahere huiusmodi blanditijs Genuensium fauores, vicinæ & mari terræq; potentissimæ ur-
 bis illum reddidissent dominum, cœsuerintq; quo maiora melioraq; polliceret, cum eò
 cautius esse agendum. Vicinæ tñ imperitæ multitudinis cæcitas, bella sibi præparantis in-
 tolerabilia, dū prætenfa pace oculos præstringi patit: & ad fœdera uentum est, securita-
 tis plurimū si diuturno durassent tempore, Florētino allatura, fore utriusq; finium termi-
 nos, ultra quos bella gerere, aut socios belli pacis uel habere nō liceret, fluios Macram
 Crustolūq; q; auerso ē regione in Apennini iugis fonte oriundi, inferū primus mare, al-
 ter Padū illabunt. Summa interim cura bello Genuensi intentus Carmagnola, Fliscorū
 gentē Thomæ affinem pellexerat ut uictrices secuti partes Philippo exulibusq; adherē-
 rēt, & tripartito exercitu, partim in Bisamne, partim in Pulcefera, partim in Granariolo
 uicino mœnibus uico, castra habebat. Erāt uero nō Fregosi principis menti solū sed uni-
 uersæ etiā ciuitati infestissima quæ apud Granariolū erant, ex quibus ingenti pōdere la-
 pides interdū & per noctem à bōbardis in monasterio diuæ Margaritæ firmatis, in ur-
 bem iaciebant. Nec tamē fractus animo Thomas principatu in ea rerum difficultate de-
 sperabat, quandiu orā maritimam, cui Genuenses maxime inniterent, tutari posset. An-
 gebat uero plurimū rei pecuniarię indigentia. Quamobrem apud Florentinos, ut bel-
 lū susciperent & opem sibi afferrent uarijs legationibus sæpe institit, cumq; parum profi-
 ceret, Liburniū Pisanorum portus arcem, quam Genuenses diu obtinuerant centū & ui-
 ginti aureorum milibus ipsis uendidit Florentinis. Et cū extorres classem trirēmium no-
 uē apud Barchinonam precio ingenti cōparatam audiuisset cōtra se ducere, classem &
 ipse cotidē trirēmium, præfecto illi Germano Baptista Fregoso parat: quod uero huma-
 narum rerum fert cōditio, cōtracta ex Liburnio pecuniā, rerū Thomæ contra ac ille fue-
 rat ratus, excidio fuit, Philippo autē sicut conficiendū Genuensis auxiliū, ita inchoandū
 sub aliquo honestatis uelamine Florentini belli occasionē attulit. Nā congressus exulū
 classi Baptista superatus, & cum plurimis popularium Genuensium fratris studiosorū, in
 potestate hostium factus, omnē Thomæ potētiam eneruauit, ut paulopost Sarzana op-
 pido, cum castellis sex per fœdera retentis Genuæ deditiōnē facere sit cōpulsus. Et Phi-
 lippus Florentinū fœderibus secisse contra, qui hostem suum pecunia iuuisset, dicitare
 usurpans, eam destinato quidem cum bello illis causam prætendit. Quam tñ causam ne
 ipsos ad maturandā resistentiā excitaret, in apertæ cōtentionis tempora reseruauit: quin
 etiā ne fines in fœdere ascriptos transgredi uideret, oblata occasione Forliuū occupan-
 di, urbis Florentino uicinæ, in qua per soli feracitatē maximos posset exercitus alere, id
 pergratū cōcupitumq; facinus, maximis dissimulationibus integumentisq; suscipere est
 aggressus. Georgio namq; Ordellaffo Foroliuensi uicario per articulare morbum defun-
 cto, Lucretia eius uxor Lodouici Aledossi Imolensis uicarij nata, Thebaldū filiū tūc de-
 cennē Imolæ cōtinebat, & tanquā Forliuenses uel indignos duceret uel infidos, quibus
 rerū pueri cura demandaret, per Imolenses omnia administrabat. Id ægre à Forliuensi-
 bus ferri exploratū habens Catharina Ordellaffæ gētis, Bartholomeo Fregosio Genu-
 ensi nupta, Bolognesiū oppidū ab Antonio Bentiuolio Bononiensi ciue, patria eiecto,
B pecunia redemit, ut loci ppinquitate freta, ab alienatos animis à Lucretia Forliuenses,
 ad rebellionē incitaret. In maxima uero Forliuensi cōcitatōne, pars ad Catharinā, pars
 muliebre malū non satis per mulierē arceri posse rata, ad Florentinos respexit. Sed cum
 h̄ sæ penumero requisiti Imolensem eis deditū lædere noluisent, Forliuenses ad Philip-
 pum uerterunt animos. Is ingentis princeps animi Genuensis regni uerius dixerim, q̄
 urbis accessione elatus, qd̄ rerum euentus docuit, quodq; uulgo ferebant oēs, Italiae re-
 gnū affectabat. Intelligebat uero difficillimū id sibi futurū per respublicas Venetā Flo-
 rentināq; potentissimas, quibuscum pacis fœdera, ut ostēdimus pauloante percusserat.
 Nā Martinum pōtificem Romanum, bellis per id tēporis ab Alfonso Arragonū rege,
 circa regnum Apulię & Braccio Montonenli, circa Aquilam agitatū, uel necessitate,
 uel amicitia, cōnienti oculo quieturum opinabat. Quia uero Florētinos minus multo
 tunc q̄ Venetos sciret resistendo sibi potentes fore, & fœdera uiolasse diceret, qui Ge-
 nuensium ducē, ut docuimus, hostem suum pecunia iuuissent, in eos primum destinaue-
 rat. Quos tamen suam, ut nouerat suspectam ducentes potentiam, ne rei nouitate prius-
 quam solida bello iecisset fundamenta excitarent, duplici astu rem conficere est aggressus.

sus. Nuncios namq; primum ad Lucretiam mittit, qui memorent, etsi Ordelfaega gēs VI E
 cecomitibus semper amica fuerit, Georgium tamen sibi quod illa nouerat fuisse dediti-
 simum, suamq; ubicunq; sit necessaria opem, pro rerum nati tuitione polliceantur. Illa
 uero, cui esset unica spes in populo Florentino, nihilominus uerba reddens uerbis, nihil
 renuit oblatum, quin sese pollicitationibus cum tempus postulat usuram respondit. Eā
 nactus occasionem dux Philippus Nicolaiq; Marchionis Estensis amicitia fretus, qua-
 dringentos equites ductore Sicco Mōtagnaneo, Lugum mittit, quod oppidum Ludo-
 uicus Cunij comes, sub ipsius Marchionis protectione tenebat. Et missis Forolium
 oratoribus, hinc stupenti Lucretiæ & nihil tale expectanti, promissum obtulit cōtra Ca-
 tharinam præsidium, hinc coniuratis Foroliuensibus, contra Lucretiam adesse auxili-
 um nunciavit, Lucretia autem cui eo suspectiores essent ducis copia, quo Forliuenses
 illi per communem partium Italiae sectam, affectos nouerat, oblatum primo renuit præ-
 sidium, deinde accepto à genitore peditatu sese intra palatium munire, & quibus fide-
 ret ciuium abiectioribus cōsilia credere cepit. Interea Alfonso Carillo Hispanus, Ro- F
 manæ ecclesiæ cardinalis, in Bononia pōtificis legatus, Antonio Bentiuolio & Catha-
 rina Ordelfaega per uim eiectis, Bolognesiū recepit. Vnde sublata quam Philippus præ-
 tenderat causa, cum Sicco ut antea, se Lugum cōtineret, maior iniecta est Lucretiæ & Lu-
 douico genitori suspicio, Philippum res nouas in Foroliuio attentare. Eam purgaturus
 suspiciōne dux simulat, & à suis propalam ferri iubet, necessaria Romano pontifici con-
 tra Braccium præsidia, quæ longinquo per subiecta Braccio loca itinere nisi augeatur,
 traduci tuto nequeant, destinasse. Longiore autem quàm par esse uideretur augeatis tra-
 ducendisq; à duce copijs intercedente mora, & Forliuensium præsertim coniuratorū,
 qui essent ciuitatis principes gliscente in dies rebellionē, quos pluris faceret suspectio-
 resq; duceret ciues, Lucretia in custodia habere, ad pristinum iduum Mafarum meridi-
 em cœperat, cum ad uesperam subito tumultu Thebaldum acclamans dominū, plebs
 arma corripuit, palatioq; igni & ferro undiq; expugnato nullus est inuentus, qui clausæ
 Lucretiæ opem ferret. Capta cum Imolensibus mulier, in custodiam traditur, magistra-
 tusq; euestigio creantur ex ciuibus, qui Thebaldi Ordelfaegi nomine, rerum summæ præ G
 essent. Coniurati interea clam cæteris Sicco acciri iubent, eoq; cum turma ad auroam
 urbis mœnibus appulso, priusquam introduceretur constituere uoluerunt ciues quæ tu-
 tura esset forma regiminis. Duo aduenerant cum Sicco ad constitutam simulationem
 subornati, Aldroandinus oculus Ferrariensis uir cum apud suos nobilis, tum bonitatis
 fama commendatus, & Loisus Crotus Mediolanensis, Philippo fidissimus. Itaq; cui-
 bus Sicco ad conuentiones postulantibus, illico respondit se duci Mediolanensium
 militare consuetum, nunc Marchionis Estensis seruitio mancipatum esse, petendum Al-
 droandinum, qui se & quas adduxerat copias habere uelit: uo catusq; euestigio Aldro-
 andinus huiusmodi uerba fecit. Nullus est uestrum Foroliuenses uiri, quem uisares &
 magnitudine clara possit latere, illustrem Nicolaum Marchionem anno ante quarto-
 decimo urbem hanc, cuius curam custodiamq; Ioannes summus pontifex illi deman-
 dasset, Georgio Ordelfaego per manus tradidisse. Id quàm feliciter uobis successerit, H
 uosipso adduco testes, quos patria extorres in eas Georgius reduxit domos, quæ mi-
 litum stabula contignatione exusta parietibus undique perforatis uobis reddita,
 nunc opibus mercimonijs referta in ampla creuerunt palatia. Eum uobis morte sub-
 tractum esse, pium perhumanumq; principem, ægre magis uestra causa tulisset Mar-
 chio, nisi puerum indolis egregiæ Thebaldum uobis filium potius quàm dominum su-
 perstitem esse audisset, qui paternam facilitatem comitatemq; imitatus, optime institu-
 tam rem uestram confirmaret augeretq;. Cum uero plurimis post defunctum Georgi-
 um mensibus, Imolenses uobis pro Thebaldo dominos datos esse, Thebaldumq; uix
 tandiu uiuum asseruari, quoad tyrannidem Imolensis confirmasset, audiuit, quam ani-
 mo concepit molestiam tulit tacitam, & quia nullis in tanta rerum suarum pace merce-
 narijs uteretur copijs, has minus etiā de se suspiciōnis habituras, ab duce Mediolani im-
 petrauit, quarum præsidio Thebaldum reducere, arces illi uobisq; subtractas recupera-
 re, & rē uestram in pristinā felicitatē asserere possit: ea est Marchioni mens, is animus. Si
 per uos licuerit introduci, rē Thebaldi uestraq; bono curabimus animo. Si minus, iuuua-
 bit marchio.

Abit marchionem, suam erga Thebaldū uosq; uoluntatē optimam ostēdisse. Tunc euesti-
 gio probantibus qui aderant frequētes ciuibus copiā admittunt. Et Aldroandino mar-
 chionis Estensis uices prætendenti, creatisq; ex ciuitate octo consiliarijs, summa rerū p̄
 Thebaldo demādat. Tres in Imolēsem fide perstiterāt arces Foripopili, Aureoli, & Ra-
 ualdinū in urbe, quā prius placuit oppugnari. Interea rumor Ludouici Aloisii industria
 disseminatus, urbē permanauerat, Bracciū Montonēsem à Florētinis impulsū, solutā
 Aquilanorū obsidione, præsidiō Imolensibus aduenturū. Et Lucretia fenestris cubiculi
 in quo adseruabat, noctu dilapsa Forumpopili concesserat, qd' oppidū quatuor distans
 à Foroliuio passū millia, & arce uallo fossaq; duplici munitissimū, populo frequentatur
 morib. in condito, sed omniū Italiæ militarib. rebus aptissimo. His sollicitari causis Foroli-
 uenses arcem magna expugnatā industria receperunt. Qua præsidiō ducis Mediolani
 munita primū apparuit, & per urbē prouinciāq; circūferri est cœptū, fictā esse de mar-
 chione & Thebaldo fabulā, solumq; ducē Mediolani Foroliuio dominari. Quā hęc Flo-
 rentiā à uicino Castricari magistratu nunciata essent, cōmoti animis ciues, Lucretiam e-
 nixe tutandā, ducemq; nisi Foroliuio decederet, bello persequendū, in conditis per urbē
 sermonibus propalam dicere occœperunt, quoniā octoginta ille passū millia, ultra fi-
 nes in fœdere ascriptos, urbem ad se nullatenus pertinentem præsidiō teneret. Erat tem-
 pestate illa Bononiæ, ut ostendimus, Alfonso Carillo cardinalis Hispanus, cui aperta cū
 Philippo confœderatio erat. Qua de re Florentini tam multis pontificē pulsauerūt que-
 relis, ut Gabrielem Condulmarium cardinalē Senensem natione Venetū illi dederit suc-
 cessorem, qui cum uia Flaminia iter à Piceno Bononiā faceret, intellexissetq; Foroliuie
 ses non satis æquo animo belli, quod imminere uidebant, motibus implicari, in spē uene-
 rat, si quouis modo dux repelleretur, facile futurū, ut Foroliuio ipse pro ecclesia potiret.
 Quare cū Florentinis secrete sentiebat, eosq; ad uim ostentādā credidit incitasse. Erant
 item tempestate illa uiri excellentes, belli pacisq; gestarum rerū gloria celebres, Carolus
 & Pandulfus Malatestæ Ariminenses uicarij, quos, ut supra ostendimus, Brixianū nego-
 cijū Philippo reddiderat inimicos, hos etiā cōsultos cōstat bellum Florentinis suasisse, &
 fœdera insuper operāq; ad illud fuisse pollicitos. Tantis Florentini iactis bello fundamē-
 tis, magistratū in primis decemuirilem, Baillia uocant, cui summa rerū sine prouocatiōe
 demandata est, ex uetusto ciuitatis more creant. Eorū natu & autoritate maiores fuerūt,
 Nicolaus Vgiannus, Ioannes Medicus, Pallas Stroccius: qui priusq; bello discernere a-
 perto, pari in Philippo uicē simulatione parant referre. Christophorū em̄ Lauellensem,
 & Ludouicum Obiciū, quos solos habebant stipendio conductos, cum sexcentorum
 equitum copijs Forumpopili ad Lucretiā mittunt, iubentq; ut congregantes Philippē
 sibus, unicū semper Thebaldi nomen proferant, illiusq; signis à Lucretia acceptis in præ-
 lio utantur. Dū hęc lento utrinq; gerunt apparatu, mittit Ferrariensis marchio, Nannem
 Strocciā equestris ordinis natione Florentinū, quem apud se nutritum & Ferrariensi ci-
 uitate donauerat & opib. auxerat maximis. Summa legationis fuit: si bello abstinere uel-
 lent Florentini, paterenturq; marchionē Foroliuuium uel proprio uel Thebaldi nomi-
 ne retinere, copias Philippī quas tātoperē formidarent, in Lombardiā redituras. Per eos
 item dies redeuntē ab urbe Roma archiepiscopū Genuensem, uerba iusserat Philippus
 apud Florentinos facere. Quicquid apud Foroliuiū gereret, pontificis Romani gratia
 fieri, ut copias quas ingentes illi uarijs agitato ac penē oppresso bellis mittere decreuis-
 set, in tanta Mediolanensis urbis à Romana regione distantia, uel hanc unā transeuntes
 operāq; pontifici nauata redeuntes, haberent sedē, ubi lāguidos fouerēt, impedimēta de-
 ponerent: & si quis emerisset aduersus belli casus, cōfugio seruarent. Proinde benemer-
 itū de populo Florentino, decq; nomine Italico pontificē, aliena permitterent ope iuari,
 nec cōmittere pergerent, ut ob suā hanc inanē suspiciōnē pontifex à tyrannis Arragonē
 si Montonenisq; ad exterminium cum cōmissa sibi ecclesia adduceret, & dum suam ip-
 sius, quæ tenuis ad pacemq; uicinis dandam continuo exposita est, potentiā frustra time-
 rent, maiores alerēt, Italicum nomē & suam in primis libertatem pessundaturas, uel si re-
 secū certius uellent ē sentētia cōponere, oratores ad eū mitterēt, quib. nihil esset negatu-
 rus. Has Florētini diuersas oratorū sentētijs, pro fallēdi ut erāt artib. acceperūt. Hinc am-
 biguis cū respōsionib. dimissi oratores, nihil aliud publica ciuitatis sentētia audierūt.

Florentinos, qualia forent quae Philippus machinaretur intelligere, cui per oratores ut
 suadebat, uel per maiores quam opinaretur rerum motus in tempore satisfacerent: priua
 tim uero, ut est arguto sermone gens, nusquam ubi Philippi nomen memorassent, ab mi
 nis in illum conuictisq; temperatum est. Sed tanta huiusmodi reipublicae uerborum ma
 gnificentiae, quam Philippum constat magni duxisse, belli initia plurimum momēti sem
 per habere solita, minime responderunt. Qui enim Forum popili aduenerat, Ludouicus
 Christo forusq; Lucretia impellente, cum ijs quas adduxerāt copijs, Foroliuensem discor
 rentes agrum usq; agrorum, armentorumq; per paucorum praedam abegerūt. Ea
 tanta molis tantarumq; minarū belli alea, tam paruo damno iacta, ducem Mediolani
 suosq; in spem audaciamq; erexit. Instituta tamen insistens dissimulationi Philippus, Fa
 britium Capuanū sexcentorū ductorem equitum ex agro Brixiano mittens eundem si
 bi ad Neapolitanum bellum simulare iubet, Franchinumq; Castellionensem iure consul
 tum praestantem, Florentiam mittit oratorē, qui iniectam ex Foroliuensi facto suspicio
 nem purget, offeratq; sese pacem ex animo petentem, quibuscunq; Florētinus populus
 iusserit conditionibus, summi pontificis, & Venetorum autoritate interuentu testimo
 nioq; firmatis accepturum. Hunc etiam Franchinum de mittendis ad ducem oratoribus
 egisse constat. Ei item legationi quo maiora attulerat, minus fidei est habitum, & oratori
 responsum, Florentinos qui ueram pacem a fucata internoscere consueuissent, oratorē
 ut suadebat missuros, pacis belliq; quantum habere animum dux induxerit exploratu
 rum. Magni interea alienigenarum ut est aetatis nostrae mos, exercitus Florentiae cogē
 bantur, nulli equestris pedestris ue facere uolenti stipendia dabatur repulsa: cōductum
 uero in primis Pandulfum Malatestam belli ductorem ex Cesena opem Lucretiae, sed
 clandestinam quousq; iustos ipsi conscriberent exercitus, ferre iusserunt. Varia interim
 Siccus & qui aduenerat Fabritius, cum Obitio & Lauellensi praelia cōmittebāt, & licet
 Pandulfum Florentinis militare non ignorarent Philippi magistratus: non satis tamē ex
 ploratum habere poterant, quod nuncijs aliquando & Philippi literis ad eum missis, sci
 scitati fuerant: utrum ne terras ecclesiae quas gubernabat, bello cui se addixerat exponē
 re, & se tunc bello statueret implicare. Eam rem noscendi studio Siccus immaturam a
 Foroliuensibus uindemiam fieri curat, & tanquam plurimorum dierum laborem equi
 ratui tolerabilem facturum, partitur cum Fabritio uices, ut alterno quisq; die Foroliuē
 sibus praesidio exiret, parem enim uterq; quingentorum equitum, peditum ducentorum
 cohortem ducebat. Per nonas itaq; Septembres, quum rescuisset Siccus Pandulfum ex
 ploratus obseruasse, quanta superiori tempore singulo quoq; die educta essent Foroli
 uensi populo praesidia, quod euenit futurum ratus, ut praesidium Pandulfus & Foroliuē
 nsem populum aggredere, Fabritio cui obuenerat dies dat negociū, ut medio, Bre
 tenorium inter & Forum popili supra uiam Flaminiam spatio, acie structa cōsistens Fo
 roliuenses iubeat Popiliensium uindemiam populari: ipse cum lectis ex equitatu pedita
 tuq; optimis quibusq;, & iuuentutis Foroliuensium robore, de quarta uigilia Russiano
 in rure, quod auersa parte sub uia Flaminia ultra Forum popilium est, uacuas agricolato
 re casas infedit. Die igit in uesperā declināte, cum effusis late in alieni agri uindemia Fo
 roliuensibus, per duplicati qd sciebant praesidij confidentiam, quantus nunquam antea
 fuerat cerneretur a speculatoribus carrorum numerus, tum dato quod constituerant ex
 eminenti arce Bretenorienli signo, hinc Lauellensis Obitiusq; patenti porta Foropopi
 lio erumpentes, Capuanū inuadunt. Hinc rectā per Flaminia Pandulfus cum trecētis ad
 uolat equitibus, a gre primo sustinuit Fabritius, tū de industria qd alioquin fecisset in
 uitus, pedē referens, uindemiatōres carrosq; hosti reliquens indefensos, in Flaminia se
 recepit. Pugna utrinq; atrox cōmittebatur, & nisi Florentinus miles ad praedā, cuius ex
 posita erat uis maxima, discurrisset, facile fuit deletis Fabritij copijs Siccum tardiuscule
 subuenientē postea opprimere. Florentino aut milite circa carros, ubi se Foroliuēsis tue
 batur, captiuisq; uinciendis occupato, spe magis Montagnanei Fabritius, q; suorum uir
 tute fretus ad eam deuenerat resistendi pertinaciam, ut hastis quibus praualent equites
 perfractis, mucronibusq; magna ex parte manu delapsis, pugionibus nonnulli, pugillis
 plurimi rem gererent, maior tamen circa bidentis fluij ripam, ad Ronchum uocat, col
 luctatio erat, quum praetergressus fugiendo Fabritius, insequensq; Florentinus crebra,
 hic de

Ahic de captendo, ille de retinendo ponte praelia committerent. Tunc Siccus fessos ad pontem pugnantes a tergo inuadens Florentinos fundit fugatque. Capti ex illis fortior quisque recepta bouum carrorumque praeda euestigio dominis restituta, Pandulfus, qui cedente Fabricium apud Forum populi destiterat persequi cum paucis, Ludouicus Christophorusque soli auersa a loco pugnae porta sese in oppidum receperunt. Veritus tamen Pandulfus a victoribus in Foro populi obsideri, ad distantem secundo milliario Bretenorium raptim se contulit. Incendit ea dies populi Florentini animos, & quae suspicio ad id bellum uel ostentandum induxerat, rei foede ad eam diem gesta pudor, ad maxima quaeque intentanda concitauit. Undique igitur dimissi oratores quibus esset cura quoscunque poterant socios, prece precio ue in bellum accire, primus omnium Thomas Fregosus uir spectatae magnificentiae, quem ostendimus in deditioe Genuensi Sarzanam, & castella pleraque Ligusticae Genuensis Riperiae orientalis retinuisse, paucis in sententiam ducit. Per ea tempora obierat Ludouicus Cunij comes, quae Sicco Montagnaneo cum copiis in Lugo, ut ostendimus, retentio perferendi ad tam remotas Italiae regiones potentatus Philippo facultatem primum diximus praestitisse. Et licet illi superessent, Albricus, Ioannes, & Malatesta liberi, quos domini & rerum omnium instituerat haeredes, tamen Philippi magistratus per simulationem operis ferendae Ioanni & Malatestae pupillis arcem Lugum munitissimam occupauerant. Albrico tum uiro forti apud Venetos stipendia faciente: qui quum id rescisset comitatu a Venetis multa prece impetrato, Lugum se contulerat, & cum praesidia arcis aliena uidisset imposita, se uero uix solum admitti, Mediolanum se contulerat ad Philippum, operaque suam & paternae amicitiae imitationem pollicitus orauerat, ut arx Lugum oppidumque in suam & fratrum restituerent potestate. Quumque dudum uerba sibi dari, & arcem Lugum quo minus in stipendia conducere, utque in tanta belli trepidatione a Philippo sperneret efficere peruidisset, clam abscesserat, & cum oppido Masca castellisque Zagonaria & Saettagatha, ad Florentinorum partes concesserat. Qui eum rei militaris peritia clarum, septingentorum equitum, peditum ducentorum fecerunt ductorem. Solus in regione Romadiola, ubi futura erat belli summa contentio Guidantonus Manfredus Fauentiae uicarius, ad Philippum inclinaturus uidebatur. At magno per id temporis tumentes apparatu Florentini, ne bellum potius superbe, quam necessario appetere uiderent: quod alias petenti Philippo facturos se permiserant, oratores ad eum tunc primo miserunt, quando in alterutram belli & pacis partem tuto poterant inclinare. Legationis princeps fuit Bartolemeus Valorius uir magna apud suos autoritatis. Eos dux, quibus securi accessus literas misisset, Laudam applicuisse audiens, mittit qui renunciarent, se nullum a locis pestilentia, ut tunc erat Hetruria contactis aduenientem, intra Padum & Abduam & Ticinum prius admittere consueuisse, quam dierum quadraginta spatium in nouo salubri aere purificentur, pollicitusque est se praestantes quospiam uiros missurum, quibus secreta quaecunque possint sibi tuto referenda committere. Ad ea Bartolemeus, mandata sibi ad Philippum a populo Florentino, nec ad alium quenquam esse, si eum Philippus admiserit ad conspectum, uel quanto spatio exaudiri possit, pacem se non pestem allaturum. Postquam uero missis ultro citroque nunciis non sunt admissi oratores Florentiam redeuntes, in senatumque uocati, paucis rem notissimam narrauerunt. Postera die per senatum datis ordinum quorumcumque magistratibus, & facta dicensendi potestate, Bartolemeus concitatore per iracundiam qua erat uehementia, huiusmodi orationem habuit. Si obscura essent gentis uicecomitum in Florentini populi nomina, aliunde mihi ciues sumendum fuit orationis exordium, ut quae nuper tam multa totiesque audiuistis, de pace a nobis, de Italia, ut dicebat, quiete petentem ultroque offerentem intelligeretis, uel morum leuitate, uel alio ingenij uitio mentem nunc a uerbis, quorum primum amplam fecerit copiam habere alienam: sed nullum mediusfidius uestrum adesse uideo, qui non mecum sentiat, Philippum uicecomitem per ingenitam ac per manus traditam a maioribus in nostram libertatem, in nomen Florentinum rabiem, nec cupere, nec, si uellet, posse, prius pacem uobiscum habere, quam per fractas uires bellum nequeat inferre. Primum omnium, ut uos expectatione leuem, nedum ad illius conspectum non admittis, sed Abduam fluuium transire prohibiti fuimus: pestilentem inquit contagionem exstititudo declinans dux orat, obsecrat quae ad illum uobis erant mandata, nobis exponatis id nos, licet indignae, ut par erat, feremus: modestiae tamen uestrae habita ratione, ut eum

eum adire nos sinerent pacē non pestem allaturos saepenumero instetimus. Hoc est con-
 cives, hoc est quod dudum Philippus pro infinitis quib. redundat rerū uerborumq; falla-
 cijs, simulationibus, uersutijs, ambagibus machinabat, ut in ea quæ nunc est Italiae gen-
 tium principum & populorū belli istius expectatione oratores ad pacem æquis foederi-
 bus quærendam mitteremus, quos ludibrio habitos, quos reiectos, ad deprecandā rerū
 extremam calamitatē, ad se missos prædicaret: quanquā si uera pro temporis necessitate
 sunt dicenda, paruā illi crediderim curā fore, quid cæteri existiment de nobis quos, p su-
 peratis adeo spernit, ut iam audire negligat oratores. Sed si me Florentini audieritis, si ue-
 strā, si hostis uestri conditionē, si pericula quæ torpescantibus imminet, si spem, quæ e-
 reictos animis manet, cōsiderare uolueritis, facile confido futurū, ut quod ab suis uir-
 tute noluit oratoribus, ab strepenti circa se armato, pacem dum fuit liberū accipiendam
 fuisse audiat Philippus, oculisq; tandē illa mœstus uideat, quæ auditis oratorib. potuit e-
 uitare. Parantē multa prosequi strepens pede senatus de orationis fine admonuit, uultu
 gestuq; suscipiendi belli animorū flagrantia significans. Quare conclusionē paucis abso-
 luit Bartolemeus, aut Philippo sine contentione succumbendū, aut uiribus animi & di-
 ligentia tuendā sibi uideri, quā illi euertere & pessundare sit in animo, Florentini popu-
 li libertatem. Se pacis hætenus & quietis populi quoad è republica fuit autorē, se qui ad
 pacē quærendā fuerit missus, belli necessarij autorē cōcitorēq; reuertisse. Senatu dimis-
 so uulgi uoces propalā exaudiebant, bello incumbendum, tyranni superbiā uiribus re-
 tundendā. Coactōq; postridie ut constituerat ex ciuitatis more populi cōcilio, bellum
 summo omniū consensu, contra Philippū decernitur. Tunc suffecti sunt primis decē uiri
 Balie, Laurentius Rodolphus, Bartolemeus Valoreus, & alij ciues quiq; præstantiores.
 Magno interim animo maiora Philippus ordiri cœperat, rebus namq; Forisuij ex sentē-
 tia firmatis, ut nullā crederet tantā fore hostiū potentiā, qua inde sua pelleretur præsidia,
 magnos quosq; Italiae potentatus sibi conciliare studebat. Et licet Martinū pontificē Ro-
 manum sibi affectū existimaret, nihil à sua potentia formidantē, uel conatus suos fauore
 prosequi uel tacitū dissimulantemq; negligere, eum tñ beneficio statuit deuincere maxi-
 mo, in cuius facinore pelleretur Neapoli ac eius regno Arragonū rex Alfonsus, & Ioan-
 na tunc regina à maxima eriperet calamitate, & Ludouicus ex celeberrima Francorum
 prosapia sibi affinis in auiti iuris regnū reduceret, demūq; omnis illa Italiae ora, cunctis
 bello necessarijs rebus abundās suis etiā partibus adiungeretur. Id factū narraturi alius
 repetentes, magno cōstitisse malo, muliebrē leuitatem ostendemus. Ioanna namq; secū-
 da per Roberti regis suæ ætatis regū primarij originē, regiae Francorum gentis soboles,
 regni Apuliae, qd Siciliae circa fretū, & quādoq; Neapolis uocant, Ladislaō fratri heres
 relicta exercitū accepit florentissimū, & equitū numero magnificiendum, fuisse etenim
 constat equites sexdecim millia, quorū partē maximā Ladislaō distribuere gubernan-
 dā ductoribus, Sfortia, Laurentio & Michelotto Attendulis ex oppido Romandiolæ
 Cutignola, Iacobutio Caudolæ, Odrofii Troia & Carrariae comitibus Cecolino Perusi-
 no, Iulio Cæsari, & Fabritio fratrib. Capuanis. Regno deinde uix dū firmato regina sum-
 mā rerū & sese permiserat Pandulfello iuueni uix adolescentiam supergresso, quē forma
 speciosum moribusq; suauissimū non sine prostrati pudoris infamia educauerat. Curia
 uero illius inuidia exardescente, eam & qua laboraret infamiā regina tollere optimū ra-
 ta, coniugē habere constituit, ex tribusq; sibi propositis, Iacobū delegit marchiae comi-
 tem, qui ex Francorū stirpe regia, sibi esset remotissimo gradu agnatus. Eū tamen præ-
 scriptis acciuit cōditionib. ut sine regij nominis mentione, aut spe aliqua Tarētinus ap-
 pellaret, siue dux, siue princeps, siue comes mallet, & permissō comitatus dominatu con-
 tentus ipsam, ut antea regni curā gubernationemq; tacitus habere permetteret: sed lōge
 aliter ac rebat mulier, infaustū illud contigit matrimonium. Supradicti namq; ductores
 omnes cæteri q; regni proceres, intolerabili in Sfortiā & Pandulfellū, quos regina cæte-
 ris præponeret, odio accensi, nuncios quisq; ad Iacobū secreto miserunt, si adueniēs ani-
 mum afferat regiū, nullatenus qui regnū illi afferat defuturos. Appulsum itaq; Māfredo
 niā, Neapoli cōtendentē, qui obuiā salutatū accesserant, regē appellarunt: solus Sfortia
 apud Beneuentū obuius, saluū aduenisse comitē cōgratulatus est. Eū Iacobus ira conci-
 tus in Beneuentanā arcē cōijci, illiusq; equitatū diripi euestigio iussit: exceptus inde sum-
 mo

Amo Neapolitanorū applausu Iacobus rex ubiq; salutatur. Et arce quam Castellum nouū
 appellant, custodum perfidia illi tradita Pandulfellus capite caeso, plurimis diebus ad o-
 stentandam regis in perfidos iram inhumatus remansit, in Sfortiā uero oēs citra mortem
 intentati sunt cruciatus: nec dubiū quin uita illum etiā rex fuerit priuaturus, nisi Miche-
 lottus coactis in Tricarco inexpugnabili oppido Sfortiæ qui erant delapsi cōmilitonib;
 belli apparatu regem terruisset, uel mínimos motus in eo rerum suarū inītio formidan-
 tem. Saluti etiā Sfortiæ plurimū conduxit, Laurentij Attenduli obedientia, quam regi-
 na iubente Iacobo regi exhibuit. Eo enim intercedente, Michelottus Tricarco reddito,
 regni finib; excedere hac passus est conditione, ut Sfortia ille fus tolerabili carcere uiuus
 asseruaret. Potitus regno Iacobus Gallos ubiq; præfecit, urbib; illos & oppidib; donauit:
 Neapolitanis etiā & cæteris regni procerib; omnino spretis regnū consilio armisq; Gal-
 lorum administrauit. Nec cum regina maiori q̄ cum cæteris humanitate usus est, quā re-
 gni muneribus, & quod muliebrē animum asperius uulnerauit, thoro sapius ablegarā,
 quandoq; cōtumelia affecit. Eam indignitatē, regni magnates, urbiumq; primates, haud
 quaquam taciti ferebant. Regina uero econtra, muliebrī astu omnia ferre, omnia æquani-
 miter, omnia dissimulante tolerare: & quo uirum luxu ipsaq; rerum opulentia effecū-
 natum titillaret, per iocū, ac quoties illū suos uel serio adloqueretur, optime secū prædi-
 cabat factū: quæ rerū omni molestia, quibus dudum oppressa fuerat, per uirum liberata,
 animo esset & corpore quietissima, neminē læderet, neminem formidaret: ut aut uerbis
 responderet uitæ institutio, uultu gestuq; semper blanda, semper hilari, saltationib; cho-
 reisq; quibus maxime Galli essent dediti, dies noctesq; ad insaniam exercebatur. Multi in-
 terea illā partim nutu signisq; partim frenis inter labia uerbis ad uim contra regem, cōtra
 Gallos exhortabant. Sed Iulius Cæsar Capuanus uir audacissimus, quū se à Gallis æque
 ac cæteros sperni cerneret, eō temeritatis processit, ut reginam ipse etiā de cæde regis
 tentare non formidauerit. Immemor enim tunc fuit sese Iacobū in Pandulfellum Sforti-
 amq; uehementissime cōcitasse. Sed ea iniuria reginæ animo tenacius inhæserat. Quare
C astuta mulier mariti animum quo tutius falleret, maximo de se beneficio securū reddi, et
 de perfidi, quē oderat, iniurijs, uno eodemq; in negotio ultionē sumi posse rata: quū Iu-
 lius de regis nece iterū ageret, scelus primo uerbis detestata est, sermone postea longius
 producto, tam multis miserādā regni procerumq; cōditionē flebili deplorauit querimō-
 nia, ut cōcūm per se iuuenē ad facinus inflāmauerit. Quumq; iterato Iulius primā de re-
 gis nece uerba repetere pararet, Quin tu, inquit illa, omitte uana & impossibilia per ira-
 cundia fari: ad octauā diē ades, meliora ac certiora pensato attentius cōsilio allaturus:
 Abeuntiq; & de facinore sententiā stare uultu ac gestu significanti, nutu & ipsa tacens si-
 gnificauit. Vixdū arce digressus erat Iulius Cæsar cū regina moesto uultu, quietē suā sce-
 lestissimis hominib; inuisam esse præfata, rē uiro aperit, orat, obsecrat, obtestat, cæteros
 huius nece ab simili audacia deterreat. Cōstituta igiē die octaua, introductus in cubicu-
 lum Iulius, quæ in caput regis Gallorumq; meditatū fuerat, quo tēpore, quo ordine ge-
D ri oporteret reginæ edisserit. Et quū multa in barbarorū ingluuiem, superbiam, inhumani-
 tatemq; inuehi cōpisset, desilit quo latuerat strato post cortinam rex, eumq; ad primā se-
 quuti uocem dispositi in secretiori cubiculo armati Iulium corripunt, & extractum ad
 arcis propugnacula securi percutiunt. Nec multi intercesserunt dies, quū regina per tan-
 ti indicij fidē regi acceptior facta, arce præter solitū permittit exire. Tandēq; Octino Ca-
 raczolo, & Anichino Morimillo, nobilitatis Neapolitanæ uno, plebis altero primorib;
 animos addentib; in urbe remansit: & populo arma corripere iusso regni habenas recipit
 magno em impetu, maxima cū celeritate in Iacobi magistratus præsidiaq; facta Sfortia
 primū liberat: Galli ubiq; capti, opibusq; quas cumulauerāt ingentes nudati, pars abire
 iussi, pars trucidati, pars in carcerē sunt cōiecti. Regina exinde renouatis cū Iacobo fœ-
 derib; per quæ accitus uenerat, alterā Oui arcē recepit: cuius aulā postea Iacobus uxoris
 fraude iterū captus pro carcere habuit, hac una donatus libertate, ut quoties esset libitū
 in reginæ concubitū, uel ensem ad alienā de qua suspicaret uim propellendā, accinctus
 admitteretur. Cōmiserat uero regina rempublicam Marino Bosse equiti Neapolitano.
 Sed cum infano illa amore alterum Seriannum Caraczolam deperiret, Marinus Sfortie
 operam Seriano nauantis uiribus excluditur. Serianus magno senescallatu, quam re-
 gnum

gnum habet supremam dignitatem decorat. Is nobilitate generis, & permissa rerum om-
 nium potestate elatus, Sfortiam qui solus uirtute & potestate & maximis erga se meritis
 par esse uideret, eijcere ac tollere statuit. Iussu itaque trans Vulturum contra Severina
 comitem ducere in angulo ad Stiphata circūuenire ac cōmeatu interclusum oppri-
 mere meditabatur. Quod cū rescisset, Sfortia, obsidione comitis soluta, pontē Stiphatis
 decepto custode occupat. Et Octini Caraczolæ, ac Francisci Morimilli equitū Neapo-
 litanorū senescallo infestissimorū coniuratione fretus Neapolim ad aurorā ingredit, cir-
 cumlatis reginæ signis, nulla repugnante in foro cum armata legione subsedit. Tum po-
 pulo frequentī circumfuso quocunq; plurimos uidisset cōglobatos, concionabundus se
 rebat, se reginæ uelit nolit, se nobilitati, ac populo Neapolitano deditissimū, ea aduenis-
 se causa dicens, ut oppressam, obrutā cōculcatā magni senescalli fastu, fastidio & peruer-
 so auaroq; Christophori Caitani, ac illi similiū consilio, reginā liberaret, regni calamita-
 tes, multorū rapinas prohiberet: proinde rempublicā ipsi capesserēt Neapolitani ciues,
 probos integros ab regina Seriano & Christophoro eiectis suffici curarent, reginæ, re-
 gni, suo regnicolarū honori, salutē, indēnitatē. prouiderent. Ea populus magno accepit
 applausu, nam quū illius nocturno cum structis in pugnā aciebus ingressu præterito om-
 nia misceri formido maxima incessisset, ea delinēti oratione, & in spē maximā quietis ad-
 ducti, sublato clamore fauores illi publicos sunt polliciti. Quamobrē Sfortia missis pur-
 bē Bisello Branchatio, & Francisco Morimillo, cū equitatus parte reginā populū Nea-
 politani & Sfortiæ ductu dominā fore iussit acclamari. Illi autem per quosq; urbis uicos
 circumlati neminem inuenerunt contraria sentientē: tanto populū fauore audentior fa-
 ctus Sfortia, admouit exercitū Castronouo, in corrigēsq; uico urbis celeberrimo rese-
 dit, interim turba plurima ad reginā cōfluxerat. Cui illa: Ite, inquit, amici familiæ Dyrha-
 censis, fidelis populus, proditorē Sfortiā rusticū hominē interficite, lacerate, equitatū di-
 rīpīte: eius etenim liberate oppressione tunc primum reginā tūc primū sociam uobis &
 Sfortiā cui nulla de uī suspicio esset, ex improuiso adorta, legionem prius q̄ acies strui
 posset dissipat, palantē agit. Amittis tñ Sfortia equitib. ad sexcentos uia Puteolana que
 dicitur Pedagrotā in agrum delatus, cum legione perisset, nisi Acerarum comes reginæ
 infensissimus, infano sibi consilio illum intra oppidum admisisset. Eo namq; oppido po-
 titus Sfortia, bello & quidē acerrimo Neapolitanos agitare cœpit, per nuncios episto-
 lasq; protestatus, se qui reginā ut ante dominam duceret, populūq; Neapolitanū dist-
 geret, pessimis reipublicæ gubernatoribus bellū intulisse, quibus eiectis prædonib. fide-
 lem ut antea illis operā subiectionemq; exhiberet. His compulsi malis Neapolitani no-
 biles plebeiq; summis hætenus odijs dissidere soliti, consensu unanimi, reginā infcia, ui-
 ros ex omni ordine deligunt, quib. reipublicæ cura esset demandata. Hi reginā minis pre-
 ce apud illā efficaciorib. coegerunt, ut foedus cum Sfortia feriret, per qd̄ damna restaura-
 rent Sfortianis illata. Singulis præterea principibus Italiæ cū de fide, integritate, cōstan-
 tia Sfortiæ scriberet regina, que multas prius de illo calumniosas scripsisset epistolas: re-
 stitutus deinde ad magni cōnestabilis dignitatē Sfortia, in gratiā cum regina eo redijt pa-
 cto, ut in uim iuramenti quod solenniter interuenit, uterq; delatores nedum non exaudi-
 tet, sed delata alteri renunciaret, & pro cōmuni partium tutela impositus ē Castronouo
 præfectus, cui Sfortia plurimū fideret, Franciscus Ortonēsis reginæ pariter fidelissimus,
 permissa sibi ex formula facultate, ut nullo utrosq; admitteret tutareturq; discrimine. A-
 ctus demū in exiliū Serianus & Iacobus rex Martino pontifice Romano, per Iordanū
 Columnensem sibi Germanū, Sfortiæ precibus impetrante a regina liberatus est, primo
 item foedere renouato, ut comitis nomine, ac permissio Tarentino comitatu contentus,
 Ioannā permitteret dominari. Is tñ regni, qd̄ degustatū anxio affectaret animo, cupidita-
 te ardens eō processit ingratitude, ut Sfortiæ exitiū quæreret, reginā pariter in illis qui
 delendo Sfortia necessario intercessissent rerū motibus, fallere meditatus. Ipsa item quæ
 acceptū eiecti Seriani uulnus corde gestaret, ultionē de Sfortia sitiens, marito cōsente-
 rat, & cunctos ferme regni primates in Sfortiæ caput curauerat cōiurare. Ea Sfortiæ quū
 patefacta essent, animo anxius perterritusq; quo pacto tantis euaderet insidijs suos cōsu-
 lebat. Cæteris autē salute desperata abeundum censentibus, Ioannes Arcolanus Fauenti-
 nus, uir

A nus uir celebrata in eo regno prudentia, parata esse uictoria si Sfortia annueret hoc pacto ostendit: Regina, inquit, qui tibi aduersam & implacabili odio inimica reddidit, Serianus a complexu eiectus propitia fauentissimaque faciet restitutus. Efficax uero supra spem fuit Ioannis consilium. Seriano namque petente atque efflagitate Sfortia, ab regina ea conditione in patria reducto, ut duos qui essent illi liberos Sfortia daret, fidei & reconciliatae gratiae obsides, regina ambos eodem penes loco habere coepit. Id quum uidisset Iacobus, coniuratione fraude uxoris detecta intelligens, de fuga coepit cogitare. Forte in ancoris stabat ad Neapolitanum littus Genuensis imperialium nauis ingens. Ea secretae conducta Iacobus simulata per littus deambulatione scapham conscendit, ad nauimque delatus Tarentum adnauigauit. Quam urbem quum regina potenti obsedisset exercitu, Iacobus paulo post uendidit Ioanni Antonio Ursino, quem postmodum regina ornauit illius principatu. Deinde Iacobus in Gallias delatus, religionique additus anachorite pallio utebatur. Interea quum Braccius Motonensis in Perusio, Tuderto, & plerisque ciuitatibus ac oppidis ecclesiae, tyrannus & belli dux aetate sua excellentissimus Romanam agitaret ecclesiam, Martinus pont. Romanus ad opes regni, quod feudatorio iure suum esset, conuersus, Ioannam coronauit: cum illa pactus, ut trium millium equitum praesidio sibi & ecclesiae opem ferret. Datum est euestigio id negocium Sfortiae, quem Serianus quam longum cuperet ablegari. Is ad comparandam auctoritatem uexillifer ecclesiae a Romano pont. declaratus, contra Braccium duxit, agros & urbem Viterbiensium infestantem. Oppositis parua interca pedine legionibus, duces collatis signis praelio decertare statuerat: sed quum Sfortiae consilia perfidi Braccio perdidissent, & Motisfaliscorum oppidani ecclesiae subditi nec promissos suppeditassent comعات, nec ut iussum eis a pontifice fuerat, illum intra oppidum admisissent, praelio superatus maiorem legionis partem amisit. Quod quum esset reginae & Seriano nuntiatum, aduenisse tempus rati, in quo Sfortiam inimicum hominem ulcisci possent, nullo ecclesiae aut pontificis damni respectu habito, cum hoste Braccio foedus iunxerunt, uectigaliaque regni, ex quibus stipendia Sfortiae impendi, eo proficiscenti fuerat constitutum, nouis & omni obligatione liberis redemptoribus locauere. Eam mulieris perfidiam agere, ut par erat, ferens summus pont. pace cum Braccio quibuscumque potuit conditionibus firmata, Ioannaque regni feudo ac dignitate priuata, Ludouicum Andegauensem, ex regia Francorum stirpe, Sfortia instate accersitum, regem Siciliae declarauit. Tum Sfortia a pontifice pecunia adiutus, praeterque hostium spem in regnum reuersus, signa militaria remittit Ioannae, & se illi hostem denunciat ad futurum. Eo impulsam metu Ioanna, Alfonso Aragonum regem, qui se tutanda per Trinacriae uicinitatem, & regnorum potentiam idoneus sit uisus, in filium adoptauit: nec tremulo, ut aiunt, parieti regina incubuerat, si novos hostes atterere, non hunc etiam regem, quemadmodum antea omnes, quibus cum aliqua sibi fuerat amicitia, muliebri leuitate instituisset deludere. Is enim impiger adolescens animo-rum plenus, res magnas gerendi cupiditate accensus, medio tunc expedita pelago classem in armis habebat, quam ab famosa Bonitium Corsicae castelli oppugnatione reduceret. Id quale pactum fuerit non ab re existimo recensendum, ut cuius principis uiri multas & cum Genuensi populo & cum plerisque Italis externisque habitas contentiones editasque pugnas, scripturi sumus, audaciae & fortitudinis tyrocinia referamus. Contraxerat classem ex omnibus citerioris Hispaniae Arragonensi, Barchinonensi & Trinacriae regnis suis, onerariarum tredecim nauium, triremium uiginti trium, & armamentis bellicis & comعاتibus munitissimam, & ad eundem Augusti mensis Bonitium Corsicae Genuensium insulae castellum obsederat improuisus. Est autem ad meridionalem Corsicae plagam maritimus sinus, qui mille passuum longitudine, tortuoso tamen canali protensus, Itadij unius latitudinem habet: & quum uasta sit aquarum altitudine, ingentes ferente ceteas naues, nullas per montium spondas admittit maritimas tempestates. In eius sinu ad ingredientium dexteram Bonitium oppidum in saxosa & ab tergo inuisa situm rupe, eam ad partem, qua maritimos attigit fluctus, moenibus propugnaculisque eminentibus est munitum: huc loci cum classe delatus rex, postquam se primo conatu frustratum uidit, ducta in medio canalis tractu, ab utraque ripa abiegnarum trabium triplici ordine connexarum catena, & Genuenses ab ferendo clausis praesidio arcere, & oppidanos longa obsidione constituit ad deditionem perducere. Ea Genuensis dux & ipse impiger Thomas Fregosius copertum habens, classem parat oneraria-

rum septem nauium maximarū præfecto illi Ioanne Fregosio fratre suo, circiter annos H
 uiginti nato. Sed quū earum nauium quæ fortè aberāt, quibusdā expectantibus cōscri-
 bendis turmis, cōmeatuq; imponēdo Septēber elapsus esset, tātisper menses Octobrē,
 Nouembrē, ac maximā Decembris partē, tempestatibus defauit mare, ut Genue portū
 classis exire nequiuert. Interea Bonitienses quū nulla apparere præsidia cernerēt, datis
 obsidibus primorū filijs uiginti, oppidum intra Kal. Ianuarias, nisi Genuenses subuenif-
 sent, reddere pacti erant. Borea postmodū per Christi natalem secūdo in Corsicā impe-
 tu perferēte, ocyus delati Genuenses, ante ipsas canalīs fauces paululū in ancoris cōsti-
 tere, & sub ipsum diē postera meridiē, uentos nacli cum æstu maris secundos, corpori-
 bus curatis uela dātes in hostē nauigauere. Primus omniū Iacobus Benissianus, uelis cre-
 pitate malo plenis, ferrato proræ pectore, impetu facto irrūpēs, dissectas repulit catenæ
 trabes. Subsequutus inde est cū maxima omniū quas ætate nostra pertulerint maria na-
 uiiū, cui ab specie Mōsniger fuit nomē Raphael de Nigro. Tertius & tanti ausus postre-
 mus fuit Ioānes Fregosus, nauī item maxima Babiliani de Nigro inuectus, cætera qua- F
 tuor non prius ancoras sustulere, q̄ primas conferta hostibus manu audacter resistere
 perspexerūt: nec tñ ullo cominus præsidio socijs affuere, sed inanibus clamorū minis, &
 proiectis eminus spiculis territauere hostē. Reiecto trabiū obice rex Alfonso maiores
 ex suis decē naues, trirēmes tredecim ad sinistrā sinus partē contrahens, reliquis oppidū
 inter & prælij locū arcēdis à pugna oppidanis consistere iussis, hostibus est congressus.
 Curauerat uerò is quosdā manipulos, partim de minoribus nauigijs, partim de montiū
 quæ prominent cristis, ubicunq; opus esse intelligerent, laborantibus opem ferre, ho-
 stesq; latera inter pugnandū detectos missilibus uulnerare: multa quoq; disposuerat ad
 eam ripæ partē machinarū genera, quæ nauibus cōtineri solita, ic̄tu ex solido potētiore
 naues hostiū feriebat, ut integris penē quernis texta trabibus Mōsniger, plurimis bom-
 bardarū ic̄tibus collisa, egrē per diē illā supra undas fuerit sustentata. Mortes, uulnera,
 incendia, sanguinē, uiros mari submersos, & partis utriusq; stragē referre operosum fuit
 rit. Quod constat, quū septem horis incessanter esset pugnatū, fessus contra cūsq; uterq; G
 exercitus, uicissēne, an uictus esset dubius, sine classico, sine imperio præliū diremit, &
 plurimis affectas dānis, sed gloria cumulatā maximas tres primas Genuensium naues
 subsecuti quatuor ignaui gubernatores simul Bonitiū petiuere. Quò appulsi cum fame
 cōtectos omnifariā rerum cōmeatu iuuissent oppidanos, diē quinta cōstituunt Genuā
 reuertendū. Quia uerò maximos apud regē apparatus ipsis exitu prohibēdis uidissent
 fieri, nouo & antea inaudito telorū genere uiam sibi hac ratione per repugnātes hostes
 medios inuenerūt. Vternosam etenim quæ apud Bonitiēses pro derelicta erat nauicu-
 lam arida cōplentes materia, picem sulphurāq; in puluerē cōtrita affatim superfundūt,
 & paucis qui uela temonēq; p canalīs tortuositate dirigerēt impositis militibus scaphā
 puppi adligāt, qua se illi ad integras naues, quū urgeat necessitas saluos reddāt: uentos
 exinde ad aurorā ualidos nacli, unā omnes soluunt, & tanquam præcedētis uiam singu-
 li ordine statuissent tenere, cariosam præmittunt minorē. Eos soluisse & plenis aduētare H
 uelis Arragonenses conspicati, structas prius è regione ad utramq; canalīs ripam duas
 nauium trirēmiumq; acies coniungūt, ut nullus Genuensibus in altū mare, nisi per arma
 & fractam hostiū classē exitus linqueretur. Tantisq; uirorū pugnam poscētium cla-
 moribus, tantis buccinarū strepitibus, tantis crepitibus bombardarū, inibat præliū Ar-
 ragonensis, ut tacitū in retia & carcerem perducī diceres Genuensem. Quamprimū au-
 tem hosti appropinquauit nauicula, tum iniecto sulphuribus igni milites retro in scaphā
 ruerūt, cōflagrauitq; ilico nauicula, & flammæ quaquauersum quàm longas e uomuit,
 ardētibus tamē uelis pro incepti cursus impetu in hostē ferebatur: tūc elingues ad eam
 horā Genuenses terribili sublato clamore, pugnā poposcerūt: sed territi amētēsq; Arra-
 gonenses, pristini acierū ordinis oblitī, quā cuiq; tutior apparuit ad alterā riparum uia,
 dissipati fugerūt: facta tanto ausu uia, sine obstaculo transeuntes septē naues cū ingenti
 gloria Genuā rediere. Et Alfonso rex soluta post quatrīdū obsidione datos adducēs
 obsides ad Trinacriæ littora se cōtulit. Vbi cū paucissimis substitisset diebus ab Ioanna
 secūda præsidio aduocatus, & per cōscripta solēniter fœdera, ut supra diximus, fuit ado-
 ptatus. In cuius ad ciuitatem Neapolitanā aduētū, Braccium regina in stipendia cōscri-
 psit. Et

A pfit. Et pont. Romanus Tartaliam Lauellensem equitum mille quingentorū ductorem Sfortiæ adiunxit, pari aliquot menses fortuna bellum est gestū: sed Tartalia, quæ hostibus cōsentire cōpertum est, securi percussio Sfortia pecunijs exhaustus, quas nullus diu subministrasset inferior esse cœpit. Quā nactus occasionē Braccius magno uir animo, maioriq; consilio, pacem ea ratione cōstitui curauit, ut cōtinentes Perusio Tifernates, ciuitatē castelli uocāt, sibi subiiceret, & destinato regni Apuliæ, quod affectaret bello per opportunā urbem Aquilam Furconesium recipere posset. Paucis post firmatā eam pacem elapsis mensibus, rex Arragonū Ioannæ reginæ instabilitatē, Iacobi illius uiri ceterorumq; exēplo edoctus, arces Neapolitanas mari expositas presidij firmavit, & Serianum magnum senescallū in uincula coniecit, reginæ proteruitiam pariter, ne talia in posterum cōmitteret cōpressurus. Quod cum astuta & fallendī artes callens mulier preuidisset, apertā de rege suspicionem præ se tulit. Quāobrem Alfonso rex, illam in Neapolitana arce, quā uocant Capuanam, quō se cōtulerat obsedit. His cōacta Ioanna Sfortiæ **B** auxiliū denuo implorauit. Qui cum euestigio affuisset, Arragonensem cum apparato exercitu extra urbis mœnia obuiū fudit fugauitq; & reginā castro educatam, ad auersam urbē perduxit incolumē. Neapolitanis uerō dubiā regi & reginæ exhibētibus obedientiam Arragonēses paratissimā adduxerūt classem, cuius copijs urbi per Castellum nouū admotis inter utrosq; diu acriter est certatū. Tandem factionis alterius ciuium fauore adiutus superat Arragonensis. Qui ciuitate potitus, partem mari expositā diripuit incenditq;. Tunc regina Alfonso ob ingritudinē adoptione priuato, Ludouicū Andegauensem a Martino Romano pont. Sfortiæ suasionibus, ut ostendimus, pridem accitum, qui Romæ substitisset, in filiū adoptauit. Et bello renouato Braccius ciuitate Castellī potitus, ad Anxanos Samnites, quorū oppidū dicunt Lācianum, cum legione se cōtulit, cui Sfortia fuit obuius, ducibusq; magno animorū ardore, ac pari potentatu oppositis, post leuia quæ sæpenumero cōmissa sunt prælia, collatis signis est pugnatum. Inferior ea pugna Braccius retrocessit, quæ Sfortia paribus insecutus est castris. Nec multi intercesserunt dies quum fortunā magnis tentaturī animis iterum apud maritimā Freutanam uillam, quæ dicit Franchauilla, cōgressi sunt. In quo prælio Braccius itē inferior, trās Aternum, qui fluuius est Pischaria, se recepit. Eum insecutus Sfortia, uictoriā in manibus certam habere confisus, ad Aternum se cōtulit, amnē præaltum qui nullo loco nisi ad ostia, cum recedentia per fluxum maria illum exonerauerint, uadari potest: forte tunc incertū erat, cederentne, an reuerterēt aque, & leni motu intumescere mare. Id cōspicati primā ducētes aciem milites Sfortiani in ripa substiterāt, nec erat qui prior ut uada tētaret ad duci posset, quū adueniēs ardenti animo Sfortia, mare inter & fluuiū, qua ripæ in littus abeunt, amne traicit: nec prius ulteriorē attingit ripam, q̄ eadem reuersus est uia. Id cum secundo fecisset militem redditurus de transitu securū, parumper substitit, & cōuocatis qui ordine sequerent, puerum præmisit cristatā illi præferentem, qua in prælio utebatur, cassidē preciosam. Exinde subsecutus ipse puerū alta uoce quā pergeret dirigebat. Iam **C** medium amnem puer superauerat, quū siue timentem destituerat cerebrū, siue uortigo equū parte absorbuisset posteriore, supinus in clunes equi sola galeæ crista aquis eminebat. Tūc clamore illū ne timeret exhortatus Sfortia, p̄ medios fluctus equo præteruolat cōcitato, puero manu subleuato, ipse ab fluctu, q̄ in tempestatē crescere ocepserat submersus occubuit: nec moriēs tūc uisus, aut postea mortuus ab diligētī cura requirētibus est repertus. Exercitū illius tunc tēporis in diuersas lacerato partes, Braccius Aquilā ilico securus obsedit, & Arragonensis rex reginā inermē, ac auxiliū destitutā facillimē oppressisset, futurumq; propediē apparuit, ut pont. Romano regina & Ludouico malē habitis, Arragonensis Bracciusq; ea parte dimidia Italiæ, quæ a Perusio protendit in **D** labriam, potirent. His impulsus causis rationibusq; Philippus Mediolanēsū dux quod tōgē digressi superiore diximus loco, ingentis gloriæ facinus, fauores sibi in Italia cōparaturum maximos est aggressus: tectarū nāq; tredecim nauium, triremiū uiginti unius, & biremiū quos uocant brigatinos quatuor, præter aliam nauigiorū multitudinem, classem apud Genuā armavit, & præfectū illi Imperatoremq;, siue ut Genuenses appellant, quoties magnorū uiginti quinque nauigiorū classem armāt, ammirhatū dedit Guidonem Torellum origine Mantuanū, terrestris rei militaris peritissimū: maritimæ uerō **Mm 2** ignarum

ignarum. Fuit ea classis potentissima, & quā Genuenses si admirrhatū habuissent ciuem, E
ad debellandā Trinacriam ducturos cōstat. Sed cum uīro parendū esset peregrino, mōe
sibi imperata faceffere negligebāt. Atq; constat plurimos ex primoribus ciuitatis, q; Car-
magnolā tunc Genuæ gubernatorē, a quo classis parata fuerat, credidissent eius admir-
rhatum Imperatoremq; futurū, ob eam mutationē admirrhati militiā detractasse: nanq;
audita ducis Mediolani de Guidone ad id recipiendo uoluntate, adolescētes imperitio
resq; uiros in cōmissa sibi nauium triremiumq; gubernatione substituerūt. Appulli Ga-
ietā quæ Aragonensi parebat, ilico receperūt, delati exinde Neapolim, Jacobi Caudole
q; Aragonēsi militabat, & ad eos defecit, auxilio urbe sunt potiti, & arce intrinseca, quæ
dicitur Capuana uiribus expugnata, alias mari exposita, quod essent Aragonum præsi-
dio firmissimē, nullatenus attigerūt. Urbe uerō liberata oram Apuliæ maritimā circula-
ti Genuenses omnia in loāne deditioem redigi curauerūt. Interea Thomas Fregosius,
quē primum Florentinis consensisse ostendimus, cōcitatū in magnamq; manū coactis
Riperiarū Genuæ oppidanis colonisq;, & Florentino peditatu munitus omnia circum
Genuā infestabat. Cui sese adiunxerat Ioannes Aloysius aliq; familiae Fliscorum poten-
tissimæ primores, patria exulantes. At Aragonum rex Alfonso, acceptā apud Neapo-
lim iniuriā, in Ludouicum Andegauensem referens, quasi uerō oblatam reginæ ado-
ptionem, oblatumq; item a Philippo classis præsidū renuere debuerit, Massiliā Ande-
gauenfium familiae subiectam, cum classe quā ex mari infero reduceret, ex itinere desle-
xit. Et urbem in qua nihil tūc hostile timeret, improviso aggressus, primo impetu prius
occupauit, quā unde a quibusue fieret uis, Massilienses scire potuerint, ablataq; præda
ingenti, præsertim uasorum sacris deputatorū, cum ipsis sanctorū reliquijs Valentiam
contendit. Variē etiam per ea tempora apud Forumliuū pugnatū erat, discursionibusq;
frequentibus agri uicissim uastati. Sed a quis limoq; altissimo, ut est regionis natura, per
hyemem omnia obtinētibus, utriusq; partis miles sese oppositis cōtinebat. Aucti tamē
copijs erant Florentini, & Angelum Pergulanū cum sexcentis equitibus in Romandio
lā miserat Philippus. Eo tūc Lugj, & Sicco Foriliuū hyberna ducētibus, Fabritio in Lō- G
bardia reuocato, motuum huiusmodi in Romandiola concitatorū autor pœnas dedit,
Ludouicus Aledusius, Lucretiæ genitor, quē retēto Reobaldo, & Imolensibus cupide
nimis Forumliuū missis rebelliois illius causam fuisse, principio diximus. Is etenim Lu-
douicus licet se Philippo inuisum sciret, qui Florētinis dudū consensisset, & possibilem
filix opem tulisset, bello tamē aperte nondū erat implicitus. Nam quia Imolā uicariatus
ecclesiæ titulo gubernaret, sub pōt. Romani & eius legati umbra, ab incursionibus Phi-
lippensium illatus seruabatur. Eam in tantis rerum turbinationibus quorū ipse diceretur Flo-
rentiæ autor, sibi callidē paratam securitatem, indignē ut par erat, ferentes Florentini
nullo qd postulasset præsidio illum iuuare uoluerant. Hinc nulli partiū aperte inimicus,
nulli item satis charus, sese ut dicebat medium, & utriq; communem exhibebat: forte ac-
cidit, militem natione Anglariensem, qui faber ferrarius, in arce Imolensi fecisset stipen-
dia, & simul fabrilem præstitisset operā dimissum a Ludouico, & debitis, ut dicebat frau-
datum stipēdijs, Forumliuū diuertisse. Eum de Ludouico palam obloquentē, forte exau H
diuit Philippo militans quispiā, asserentem si quādo Ludouicus sese bello immisceat, fa-
cile futurū, ut patria pellat, qui omnia per auariciā negligeret, arcesq; in primis haberet
penē derelictas. Quod cum Sicco renunciatū esset fortunam tentari placuit. Et Pergula
no in uiam Flaminiam secus Bolognesium ducere iussō, ipse cōstituta nocte fabrum &
per paucos adducens cōmilites silentio ad arcē duxit. Dies illa erat nonarū Februarij
quarta, & per hyemis frigidissimū sydus aquas in altam glaciē cōcreuerat gelu. Tum ad
eam, quæ in nimia custodum raritate minus asserraretur arcis partē, ciuitati imminen-
tem, per communē arcis & ciuitati fossam alta glaciē permeabilē, ingressi muro adhaere-
runt, & perticæ infixum procerissimæ ferreum harpagonē, ab quo penderet, cōtorti in
scalam funiculi admouerunt: quæ ferrea manu propugnacula mordicus capiēte decem
cum fabro milites obrepētes, mœnia scandūt, & magno ingressi silentio sedētes ad ignē
uigiles, cum improuisos adorti cepissent, arce potiti sunt. Exinde Siccū Angelūq; prius
cum copijs admiserant, quā sibi ineptē securus quid apud illam fieret intellexit Ludo-
uicus. Die interim appetēte Angelus dispositis circum urbē stationibus, ne aliqui emi-
grarent

Agrarent, Ludouicum ad se uocari in arcem iubet. Renunciauerat uerò illi sæpenumero qui circum urbis moenia dispositi ea nocte fuerat uigiles, strepitum armorum hinnitumque equorum circa urbem maximè exaudiri, quibus obstinatè responderat, commissum ipsi uigiliarum munus diligenter exequeretur, cetera sibi ut antea relinqueret curanda. Quamobrem ad nunciij à Pergulano missi uocem subito pauore attonitus curretes ad arma ciues conuocat, Angelo autem qui dudum sibi fuisset notus, eum iterato blandè si obtemperasset, & minacibus uerbis si uim aliquam pararet, acciri iubente, sese captiuum Ludouicus exhibuit, pauca præfatus ut ciuitatis nullatenus demeritæ misericordia illum caperet, se uerò quæ maturò perducere curaret ad Mediolanensium ducere, quem sibi non dubitaret misericordem propitiumque futurum. Superfuit quam pristina huius diei cœnæ Ludouici interfuissent uiri graues. Eum ferunt qui apprime doctus, semper cum esset à muneribus publicis ocium, libros in manus sumeret, codicem multa continentem, qui semper in triclinio lectitaretur, de Beltradi Aledosij manibus petiitum aperuisse, & penultimam eius paginam legi iussisse. Beltrado autem, ut erat iocundus, notam nimis esse fabulam quæ milies auditoribus repetita fuisset, respondere, quin tu, inquit, uelim accuratè legas. Nam quod tacens primo mecum reputabam, parum abfuit, à ueritate astrologus, quæ uides genitori meo de me tunc uix bimulo, non astrologiæ iudicium, sed prophetiam scripsisse: quæ enim scriptura hæc astrologi illius rerum mearum excidij fatalè prædixit, cum forem id ætatis, cuius me nunc esse non ignoras, dies is fuit, qui Lucretiam unicam mihi natam, in Foroliuensiū furorem incidere fecit: nec paruam censerem doctrinam astrologi dixerim, qui paucorum mensum errore factò tam remoti temporis rem futuram prænuñciauerit. Factus itaque in potestate Angeli Pergulensis, Ludouicus, oppida & agri arces euestigio reddi iussit, & in Lombardiam perductus, in famosumque MODOETIÆ carcerem coniectus, astrologi de rei suæ excidio iudiciū tunc certius, quam Beltrado responderat, in Lucretiæ incòmodo adimpleuit.

B **BLONDI FLAVII FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE ROMANI IMPERII, Decadis tertiæ, Liber secundus.**

Vidita Ludouici clade Florentinus populus uehementiori quam unquam antea animo ei bello cœpit incumbere, & ut omnes curas cogitationesque in id solum ciuitas conijceret, plebiscito edixit, capitale ciui priuatione, magistratumue gerenti fore, qui de pace cum Philippo ineunda referenti, aut proponenti externo censeret respondendum. Admonuerat etiam Imolense factum, cardinalem Senensem Bononiæ legatum, ut sibi magis quam Philippo omnia audenti crederet, quamobrem qui Bononiense ærarium aliena præsertim potius quam rei ecclesiasticæ causa supra uires exhaurire nollit, foederibus cum populo Florentino propalam inicitis, illorum præsidia per agrum Bononiensem disposuit, ut quas in posterum Philippus in Romandiolam mitteret copias, accessum prohiberet. Id cum Philippus intellexisset recētis beneficij, quod pont. Romano in Neapolitano negotio præstitit, memoria confusus, multa apud illum de cardinale Senensi legato Bononiæ questus, quod se de ecclesia bene meritum Florentinis postponeret, imò illos haberet bellis socios, se inimicum orauit communem utriusque iuberet fore, alioquin bellum quod ecclesiæ legatus iniuste simul & ingratis inferret, non in ecclesiam referre, sed in subiectum legatum Bononiensem populum comminatus. Annuës Philippi precibus pont. maximus in uerba postulationis eius, legato dat epistolas, quibus perlectis, cum mandata ille pontificis sibi curæ futura respondens, agro Bononiensi Florentinis æquè ac Philippensibus interdixisset, reclamauit Philippus, nequaquam pariter utrisque utilem uel damnosum fore transitum, quo interdiceretur partibus à legato, cum unicus, uel quam accommodis suis copijs per agrum Bononiensem in Italia intima sit accessus, & illo econtra sine incommodo careat Florentinus. Tandem cum legatus aliquandiu Philippo obsecundare renuisset, subornatum pontifex Arelatensem archiepiscopum, quem in Gallias oratorem destinasse simularet, Bononiã misit. Quo gubernatore re Bononiensem ex Philippi sententia gerente, & Guidatonio Manfredi suis adiuncto partibus, fuerunt illi quæcunque Mediolanum Foruiliusumque interiacent expedita. At Florentini Mediolanensem regni Apuliæ fauoribus, & pontificis amore, ob illius recuperationem auctum, uires etiam in

Blondus.

Mm 3

Romandiola

Romandiola geminasse uidebatur, omnia summis conatibus intenter. Sed cum illi maximè inniti Genuae uiribus intelligerent, summam illam ad rebellionem concitanda adhibuerunt curam. Exasperatum itaque in eum, ardentemque animis Arragonensem ingenti adiutum pecunia, in belli Genuensis societate facile concitarunt, qui Germanum dignitate ex gentis more infantem Petrum nomine, cum paratissima triremium uigintiquatuor classe immisit. Quo apud Liburnum expectante, Thomas Fregosius, Nicolao ac Ioanne Aloysio Fliscis plurimisque Genua extorribus, ad se clam uocatis, eam conscendit classem, Florentinorum item copiis munitissimam, quae ad diem iduum Aprilis quartam soluens, postea noctis conticinio Genuae est appulsa. Tunc uario tibiarum cantu, & nauarum applausu, qualiter reduces in portu edere consueuerunt facto, clamores subsecuti sunt ingentes, aduenisse Fregosium nuntiantes. His auditis uocibus concurrunt ad portus molem ciues alius alium exhortantes, ut Arragonensi Florentinoque acerrimis hostibus resistatur, eductisque ex nauali in portus ostia, quae inerant nauibus, & bombardis in hostem proiectis, conuicia in extorres opprobriosa dixerunt, qui adduci potuerint, ut Arragonensium classe aduecti redire in patriam affectarent. Sole autem orto Thomas nihil tumultus in ciuitate suscitatum intelligens, concitandis ad rebellionem agrilibus Ripariae orientalis, classem circumduxit, & capto portus Delphini castello, illius opportunitate fretus, utraque Ripariam aestate illa uarijs plurimisque affectis incommodis. Itaque Fregosis Fliscisque, Genuam terrestribus locis acriter prementibus, Philippo duci proculdubio rebellaturam fuisse constat, nisi acerrimo hosti Gothelano se permittere ueriti fuerint Genuenses. Florentini uero licet tanti circa Genuam conatus non satis ex sententia successissent, illis tamen nullatenus neglectis, bellum Romandiola instaurarunt. Carolus namque Malatestam, qui ad illa usque tempora, nulli partium aperte consensisset, in sua conscriptum stipendia, summum declararunt, cum Pandulfo fratre nouis item aucto stipendijs, belli ducem. Et Carolus quidem copias quas ubique respublica Florentina haberet equestres, pedestres uero quae Genuensi superessent bello contraxit sex milium equitum, totidemque peditum mercenariorum, atque agrilem multitudinem alium similem exercitum numero confecturam. Hisque copijs ad pontem Ronchi coactis, castra apud Forumliuuium ad primum lapidem Carolus est metatus. Solu tunc Philippus Siccu Motagnaneum, cum primis quos adueniens duxerat equitibus quadringentis in Foroliuio habebat, caeteros omnes paucis apud Lugum Imolamque sub Bonioanne Troto, & Perrino Turco retentis, in Lombardiam, ac si Romandiola bellum sperneret, reuocauerat. Fauentinus uero concouitendis conscribendisque militibus intentus, segnem tunc Philippo, aut nullam operam exhibebat. Premebat Forumliuuii Carolus, & cum multa in urbem ex agro comeatus importaretur copia, motis castris Flumanam Saturanumque castella ceperat uel expugnata. Deinde cum pestilentia graui ciuitatem laborare intellexisset, castra solito propius admouens minis apparatu quam poterat maximo illam terreat. Crebrae tamen per singulos dies fiebant ab obsessis eruptiones, nec ulla erat populi Florentinum Lucretiamque odijs suspicio rebellionis, qui tamen haecenus hostes superare consueuissent. Foroliuuienses aegre obsideri ferentes, subsidia a Philippo mitti, frequentibus nuncijs flagitabant. Lugum item eo tempore, ex propinquis circumstantibusque, Massa, Zagonaria, & Sanctagatha castellis, quae castrorum de industria metatorum speciem haberent, Albricus ferme obsidens, Imolensem agrum continujs excursionibus praedabatur. Ea Philippus si diutius negligenter, aliquam parare classem ueritus, Angelum Pergulanum cum quatuor equitum milibus, peditibus mille e Lombardia dimittens, in Romandiola contendere iubet. Qui profectus Parma, quartis castris apud Lugum confedit, eoque consilio prius contra Albricum ducere statuit, ut uel solum impari uiribus, in paruis opprimeret castellis, uel si Carolus, qua erat magnitudine animi, opem ferret, Foroliuuienses obsidione interea leuarentur. Comperto de Angeli copiarumque aduentu Albricus, qui sese cum cohorte ad eam diem in Massa oppido, contra uim quantumuis maximam munitissimo continuisset, se cum paucis contulit Zagonariam castellum, decem ab Lugo stadia distans, quod ambitu breuissimum, uallo ueteri & fossa erat tenuissima immunitum. Id autem imprudenterne, an perfide, ut postea censuerunt Florentini factum fuerit, in utraqueque parte inclinans fama, dubium facit quicquid fuerit. Insecutus illum euestigio Angelus

Agelus cum omnibus copijs circūsedī, & ne eruptione facta etiā solus euolaret, accitis ex propinquis Imolæ agro & Lugo fossoribus, repagula portæ opponēs, fossam castris latissimā circumdedit, uiam exinde rectissimā, quæ Lugum a Zagonaria perducit, fossa undiq; cōmuniuit, ut si qua maior quā tolerare Philippenses possent, ab hoste uis fieret, tuto in Lugense oppidum se reciperēt. Dum tamen operi fossores uacant, Angelus partitis copijs castellum diu noctuq; oppugnat: & quum solo aquarum, quæ in fossis altæ erant, munimini Albricum inniti uidisset, eas per cuniculum deriuauit. In eam itaq; adductus erat difficultatē Albricus, ut aut deditioem facere subitam cogeret, aut si diutius repugnasset, in manus hostium per castelli debilitatē uenturus uideretur. Et deditio quidem ignauitæ atq; perfiditæ notam, captiuitas uerò capitalis penè periculum ostendebat, quod nuper ad hostes transiens Philippum a se animo abalienasset. Has inter difficultates quod cōsiliū fuit tertium cepit. Oblatas enim ab Angelo dierum quatuor inducias pactas, Carolum cōmonefacit, nisi opem interea afferat, nisi circūsedentē repellat hostem, deditioem necessitatem mœsto inuitoq; imminere. Secūda iam penè effluxerat induciarum dies, quū Carolus qui comperto de Albrici obsidiōe illi subuenire disposuerat: eo sollicitatus nuncio, castra postero die mouēda fore edicit, & Venturinu Bentionē cum sexcentis equitibus, ad exercitum ueniētem, ab Cesenatico portu, ubi aduectus nauī primū conserat, adesse iubet. Venturino autē per eam diem accessum differente, Carolus ad uesperā distulit proficisci. Sole postea in occasum uergēte sublati signis in hostem ducere cœpit. Tātus tunc euestigio humber cœlo effusus est, qui & perpetua durauit nocte, ut dēlis obducta nubibus luna tum pernox nullū fermē exercitui lumē daret, equitq; impeditum cœno iter, pediti difficillimum redderetur. Euntē ea noctis malignitate exercitū riuū torrentesq; quibus ea abundat regio, plenis redundantibusq; excipiebant riptis: multiq; quorum in subitario exercitu multitudo esset magna, tyrones laboribus insueti, perfiditq; & desides plurimi, dum uada patentia, aut pōtes perquirere simulāt, latitabāt. Accessit noctis error, quò ducti ex melioribus nōnulli prius pugnatum esse audiuerūt, quā cupientes ad exercitum redire potuerint. Sub solis exortum traiecerat Carolus Anomonis uada, quæ uocant Rafanaria, sexto ab hoste milliario distantia. Itaq; omnibus in ordinem redire iussis, exercituq; oculis lustrato, etsi multos abesse cognoscit, signa tamē procedere iubet. Pergulanus interea de hostium aduentu exploratum habens, canalīs qui ad Malas regionis torrente Senio deriuatur, aquis in fossas castris circūdatas deriuatis pluuia adiuuante nocturna, omnes inundaue- rit uicinos Zagonariæ campos. Quum factus in conspectū Carolus castris hostium ad- mouit exercitum, & quia nullum esse, ubi in sicco cōsisteret exercitus, hosti propinquū cerneret locum, constitutiq; inducijs laberentur dies, nulla fessū aut corpora incuratū mi- litis ratione habita, pugnam cieri iubet. At Pergulanus qui Carolo dudum militauerat, eiusq; pugnandi audaciam, & animi ardorem nouerat, id futurum ratus, quod postea euenit, pugnandi copiam facit. Primus ex Florentino exercitu Arditiō Carrariensis, ma- nu conferta aded̄ ferociter primum militare signum intulit, ut quatuor Philippensium **D**acies in unum redactæ globum, sustinere nequiverint: facilisq; illi fuerit, si cœpta prose- quutus fuisset audacia, in hostium munitiones irruptio. Sed agrestis, quam facillimum fuerat euellere, uiminea sepes illum remorata est. Tum Nicolaus Tollentinas, Vrsinūq; duo ab urgente Carolo impulsū, acies immiserunt. Pergulanus uerò castrorum uada in portam relicta, paruo & bene corpora curatorum militum numero, ab fessā cœnoq; im- pedita multitudīne tuebatur. Qua in pugnæ pertinaciā fessus Florentinus miles, sensim acie excedebat: multiq; ab ducum oculis remotiores, signa & exercitum deserebāt: pu- gnatum est pro castrorum fossa & sub ipsi Albrici oculis, ad horas quinq;: quū obsessi contra, ac eis tunc licuisset, postea indicatum est, nullum subuenienti Carolo præstite- runt auxilium. Tandem Angelus rarefactam hostium aciem, labētemq; quaquaversum ab ferociter pugnantis Caroli tergo militem uidēs, signa furens infert, fractosq; in eo im- petu Florentinos in fugam cōuertit. Carolus qui inter pugnandū equo fuerat deiectus, stans in cœno capitur. Pandulfus equo uectus uelocissimo Rauennam, & inde Arimi- num, Tollentinas Cesenam contenderūt. Vrsus, Montisrotundi comes, ex gente Vrsi- na, equo super uerticem collapsō, & cristata galea caput deprimente, in limoso humore

potius quam aqua decubuit. Alter Vrsinus & Gentilis & Arditiō uenerūt in hostiū po-
 testatem, ex ea fusi exercitus, qui iustarum legionū duarum numerum impleret multitu-
 dine, minor pars à Philippēsis capta fuit: uigesimo em̄ per eam regionem in circuitu
 milliario, partim in latebris qua uenerāt transfuge, partim palātes ex fuga ab circumstā-
 tibus amicis inimicisq; & Lugensi etiā muliercularum plebe capiebātur: facile tunc Phi-
 lippo fuit nudatū copijs Florentinū libertatis gloria priuare, si trepidāti, & spe omnimo-
 do destituta urbi, signa immisisset: sed cū arce septus Mediolanēsi om̄ia gereret per le-
 gatos, prius uictoria illius refrixit hasta, q̄ satis oblatā intellexerit occasione. Prosequi-
 tus uictoriā Pergulanus, Cesenatē Ariminensemq; agros inuadēs, oppida in primis ce-
 pit maiora, Veruculum, Sanctarchangelū, & repugnātes Saignanenses cōcessit militi
 diripiendos. Cætera quæ numero sunt multa, illorū exēplo deterrita sese missis oratori-
 bus dediderūt. Inde illatis in Ariminū signis, ciuitate breui fuerat potiturus. Sed perdu-
 ctum interea ad se Carolum Philippus, ut tutorē potius à genitore sibi quondā relictū
 quam superatū nuper hostē exceperat. Nulla etenim sub custodia habitū nullo adactū
 iuramēto aut fidei pignore, amœna quæq; Cusaghi, Biagrassi & Ticini loca, pro libito
 uenantē aucupantēq; p̄r dies singulos lustrare permisit, accersitis ab uictrici legiōe, ad
 eumq; missis nobilibus, uernaculisq; quos eodē superatos captosq; prelio charos, aut in
 delicijs habere cōsueuisset. Fuit uero Caroli uirtus tāto de se Philippi iudicio dignissima:
 uir em̄ Marco Catoni adsimilis, in re militari strenuus egregie doctus, celsi inuictiq; ani-
 mi, liberalis, cōstās, iusti integritatisq; ad pertinaciā tenax erat. Itaq; factus de Angeli cir-
 ca Ariminū uictoria certior, Philippus illo ne ulterius prosequeretur monito, Carolū si-
 de adstrictū, ne hostibus ultra cōsentiret, muneribusq; oneratū, in patriam restitutumq;
 dominiū dimisit. Ducturus postea in Florentinorū socios subditosq; qui trans Apenni-
 num incolunt Pergulanus, siue avaritiā ductus, siue ut fama tum uulgauit Caroli cōsilia
 secutus, Pisarensem Malatestā, quē ad Florentinos inclinare diceret, cōpescere est ag-
 gressus, Gradariāq; inermi multitudine sociatus accedēs Galeatium Malatestę filiū, qui
 cum uxore & familia in amœnā illam diuenterāt uillam, in pōtem ad se uocatū, manuq; G
 quā amice porrexisset ad se pertractum cepit, & arcem diripuit diuitijs referatissimam. Id
 cum Philippo renunciatū esset, Galeatio & genitori Malatestę parci, uillāq; & direpta
 que à milite extorqueri possent reddi iussit. Post acceptā apud Zagonariā cladem Flo-
 rentini, nouas cōscripserunt quotquot ingēti etiā mercede haberi potuerūt copias. Dif-
 ficillimū uerō erat probos ductores in tātis quibus Italia tunc agitabat motibus, reperi-
 re omnib; uel in regno Apuliæ uel isto in Philippensi bello implicitis, nisi accepta apud
 Aquilā ciuitatē à Braccio clades aliquot paruisset. Nam cum pulso Italia Arragonēse
 classē Genuēses reduxissent, Martinus pont. Romanus se altera Braccij molestia libe-
 rare cupiēs Jacobū Caudolā, & Franciscū Sfortiā indolis egregiæ adolescentem, quem
 Sfortię genitoris cōmilitones illo defuncto secuti fuerāt, accepit mercenarios belli du-
 ces, eosq; coacto quinq; millium equitū, peditum duorum millium exercitu cōtra Brac-
 ciū Aquilā obsidione premētē ducere iussit. Qui collatis signis Braccio cōgressi, Aquil-
 lanorū opem eruptione facta ferentiū, auxilio illius copias nō sine ingēti utriusq; exer- H
 citus cæde fuderūt. Braccio interfecto, Oddonē filium secuti sunt illius commilitones,
 magna, ut cōstat, spe adducti: futurū ut Perusio adolescēs ceterisq; genitori subiectis op-
 pidis potiretur. Verum Perusini, factionis quam Nobilium uocāt, quos Braccius in pa-
 triam reduxerat, Romani pont. autoritatem, ut par fuit, adolescentis gratiā prætulērūt,
 & ciuitatem Romanæ ecclesiæ ea dediderūt conditione, ut Montone oppido Oddoni
 permissis, ipsi ut antea in ciuitate salui essent, & aduersæ factionis Raspantes tunc extor-
 res, nullo unquā tēpore reducerentur. Qui ergo legionis Braccianę primi fuerant, inter
 quos Nicolaus Piccininus patria Perusinus honoratior erat, adolescētē reuerētia cōmi-
 litones, rerum gerendarū cura, patres fuerūt. Nam postquā principatus spe destitutum
 uiderunt, illum potentē per arma facere cōtenderunt. Quū itaq; à duce Mediolani pete-
 rentur, Florentinorū quos dilexerat Braccius stipendia accipere maluerūt. Has fama &
 uirtute præstātes copias, populus Florētinus Ludouici Māfredi acerrimas cum Agna-
 to Guidātonio Fauētino inimicitias exercētis ductu in Anomonis uallē transmiserant.
 Nā eius uallis superiora sub Apēnino castella Marate, Gattariā Castellionēq; idē tenebat
 Ludo-

A Ludouicus. Sed hæc etiã legio infausta Florentinorum fortuna, prælio apud Brasghelã cum agrestibus cõferro loci iniquitate superata, & paucis fuga prolapsis fuit intercepta. Oddo autẽ agrestiu manu circũfessus, dum utri de se cõtendẽtium globo captiuus esset interrogatus, illũ qui se pugnãtem superauerat digito indicasset, ab altero confossus, ingentis quã indoles & paterna gloria dabãt, spei uitã abruptit: perductus cum reliqua captiuu exercitus multitudinẽ Fauentiã Piccininus, per ea quibus carcere asseruabat tempora, Guidantonio suauit, ut Florentinã reipublicã potius fractam tunc fortunã, quã Philippĩ integrã sequeretur, fore affirmans, ut quam sua accessione faciliter restauraret rempublicã uicinam potentissimã, & ut dudum in maioribus longe difficultatibus cernere fuit insuperabilem, tanto obnoxiam beneficio, sibi & posteris obligaret. Fuerat eo tẽpore Mediolanĩ Guidantonus Carolũ Malatestã secutus auunculum, & quum fortẽ apud Philippũ duceĩ frequenti in procerum cõuentu multa per iocum & sensim, ut sit serio de Romãdiolã bello diceretur, Philippensiu uirtutem extulit Guidãtonius, se itẽ illarũ partiũ laudaturus. Quẽ probris Carolus lacerauit acerrimis, quod in subito exortis puincie motibus, nullo Philippĩ adductus ueteri beneficio, nec aliqua impulsus uicinorum iniuriã, peregrini principis studia, uicinis affinis & agnatis optimẽ de se meritis preposuisset: Philippo autẽ quã à Carolo in adolescentẽ ex sorore nepotẽ dicerent, uel nutu non improbatẽ, taciti consensus iniuriã agrẽ tulit Guidantonius, & rebus quarum causa accesserat tardẽ à Philippo confectis, cõmeatu importunẽ impetrato reuertẽrat in patriã. Accedentibus itaq; taciturnitatis Philippĩ indignitati, quã animo conceperat, & Piccinini suasionibus Florentinorũ pecunijs promissionibusq; quibus illũ onerant, ad eos desciiuit. Nec ulle fuerũt ea tẽpestate opes, quibus equẽ inniteret respublica Florentina, quibusue ad eũ Philippĩ frangeretur uires, quippe quem distantia undiq; ab Fauentia decem passuũ millia, Forumliuũ, Imolã, Lugumq; præsidio postea oportuerit defendere. Eãdem etiã ob Guidãtonij ad hostes transitionẽ spes maxima destituit Philippenses Mugellanã Florentinorũ agri ditissimã regionis, per saltus Anomonensiu inuadendã. Profectus Gradaria Pergulanus, partitis bifariã copijs ipse Salsubiũ quod est Castrumcarũ obsedit, ceteri ductores in uallem Ballineam cõcessere: nec eidem, ut constat, magna gerendi occasio uiresq; defuerũt, si modò secũ uictoria prosequẽda, quã parãda fuerat prestitisset: direpto nanq; Porticu oppido in quod natura loci munitissimũ, agrestes proximi oppidanisq; Mutulanenses nõ paruam congesserãt gazam, & Douadula, Cassiano, Petrapioq; castellis primo accessu captis, Castrumcarũ recipere neglexit. Qui uerò in Ballineã uallẽ se contulerãt militis Pergulani oẽs regionis accolas deditio nem uoluntariã facientes æquẽ ac repugnãtes nullo diuini uel humani iuris respectu habito preãdabatur. Quumq; Gerardum Gambacurtã castella pleraq; obtinentẽ, auẽctam Pisana permutatione, ingentẽ gazam & auri argentiq; uim maximã comportasse Gorzanum intellexissent, eam arcem maximo obsederũt apparatu. Quã cum natura loci & turritis mœnibus munitissimã Gerardus spretis multorũ dierũ oppugnationibus probẽ & impauide defendaret, pugnãs incaute Zanonus Iustinopolitanus peditatus Philippĩ ductor, tragula ictus cecidit, Zanono sublato quies regiõĩ parta est. Pergulanus uerò re Castricari infecta, in Lõbardiã reuocatus, copias in hyberna dimisit. Auxerãt interea copias Florẽtini, & Bernardino Vbaldino, Piccininoq; cui copias Oddonis Fortebracẽ ducẽdas dederãt in Hetruria, Guidãtonio Manfredo in Romãdiola inuisi, rem tutabatur suam. Miserat uerò Philippus trans Apenninum in Burgi ad sepulchrum Carolĩ Malatestã oppidũ, copias agrum Aretinum, & eam Thuscianã regionem uexaturas. Apparebatq; in ea copiarũ paritate, bellum de industria utrinq; duci, quamobrẽ Philippus Guidantonij Fauentini spe, quã conceperat maxima frustratus, nouã per Burgum ad sepulchrũ inferẽdi ad mœnia Florentiã belli uiam aggredit, & datis quas reducerat Pergulanus, maioribusq; itẽ copijs, Guidoni Torello, quẽ classis Neapolim ductã præfẽctum fuisse diximus, ad Burgũ traducere iussit. Franciscũ item Sfortiam, quem genitore in Aterno, ut ostẽdimus, enecto, illius cõmilitones sequebãtur, tunc primũ suã ascriptũ militiẽ in Romãdiolã acciuit, maioribusq; aucto copijs prima iniũxit in Fauẽtinos militaria obeunda. Redintegrato binis ad Burgũ & cõtra Fauentiã distãtibuscq; locis bello, prælia utrinq; cõmittebãtur creberrima. Primus tamẽ Torellus Bernardinũ Vbaldinũ ferocem

ferocem uirū domauit. Is namq; Bernardinus copijs Florentinorū, quibus præerat apud
 Anglariam in legionē coactis, ferociens multa de se pollicebatur, quē Torellus discursi-
 onibus primo per agros factis laceſſere cœpit, cōcitātū deinde & ſingulos per dies in
 prælia quotquot fierēt descendētē cōtendit ingenio uiribusq; cōficere. Cōstituta itaq;
 die cū Philippēſibus quos adduxerat nullis ſubiectos ductori, eorū paucos ad medita-
 tum facinus ex ore præmiſit, qui leue inirent certamē, & licet maior fieret uis locū periti-
 naciter retinerēt. Alios itē paruo ad adliciēdum hoſtem numero, ſed lectiſſimū quemq;
 ſubſequi iuſſit, opem laborātibus allaturos, ipſe paulo poſt cum ſignis ſubſidiariāq; acie
 eſt ſequutus. Cōſerto apud Anglariā prælio, Florētinus miles, ut quēq; caſus priorē de-
 dit in hoſtē ruit, quo uiriliter obſiſtente effuſi portis ſine ordine plurimi, priorū ignauā
 incuſantes irruerūt, tum maiore quā quod negligi poſſet certamine rem geri audiens
 Bernardinus, ex oppido & ipſe prouolat, eiſq; aduētū Florētinus ſuperior cedētes Phi-
 lippenſiū turmas effuſe eſt in ſequutus. Tū ilico ex inſidijs ſe pripiuit Torellus & Philip-
 penses, qui fugā ſimulauerāt, conuerſi uergere cœperunt, ac Florentinos inſequi fugiē-
 tes. Tum Bernardinus in primā delatus aciem conatus eſt ordines quā potuit extem-
 pore diligētius inſtaurare: ſed nulla poterat tam ſubito percuſſam irruētū furore multi-
 tudinē autoritas, nulla peritiā cohibere, fracti em̄ animis rei militaris ignari agreſtes plu-
 rimi, primo cōgredientis Torelli clamore exaudito præcipiti fuga amētes dilabebātur.
 Ipſorum em̄ plurimi ſtudio uidendī potius quā pugnandī ardore, ex oppido cōfluxe-
 rant. Quare ea multitudo nec peditatū redire in ordines, nec equitatū aciem ſtruere per-
 mittebat: magnus tamē apud Bernardinum coactus erat fortium uirorū globus, pariſq;
 certamine diu eſt acriter pugnatū. Tandem ſole in occaſum uergēte, qui pedem referre
 noluerat, Bernardinus ui repulſus fugiēs capit. Cecidere in eo prælio inermes ex pedita-
 tu & agreſtes multi. Nec uerò magna apud Zagonariā accepta clades, Florētinam rem
 magis quā hæc minor afflixit. Quādo quidē aduerſi huius prælij fama, Tiferntes, Ca-
 ſtellanos, & Petramalēſes Philippo cōſentire fecit, omniſq; illa Hetrurię ora, ad uictoris
 fortunā adeò inclinauit, ut niſi Picininus, qui apud Aretinū præſidio erat, præſto ſingulis
 affuiſſet in locis, de Aretinis Cortonenſibusq; actū eſſe apparuerit, cōſtiteritq; maiorem
 Hetrurię partē eorum exemplo Florentinis rebellaturā. Interea tamen dum inſerētē
 ſigna & audacter urgētē ſingula Torellum Picininus fortiter ſubſtinet, Florētini Nico-
 laum Tollentinatē, qui poſt Zagonarię conflictū multos cōſcripſerat equites, eò duce-
 re curauerūt: nec rebus ſuis aliqualiter deerāt, qui nullis parcētes impēſis, cōfracos in-
 ſtaurare, novos cōtrahere exercitus, omnia deniq; ingētī cura diligētiāq; & maiore ani-
 mo prouidebant, ut nulli eſſet dubium, quin poſt acceptas clades, nedū rempublicā, ſed
 agri Hetruſci minima quęq; redderēt ſalua, niſi nouum inopinatūq; incommodū emer-
 ſiſſet. Picininus namq;, ſeu ſtipēdijs abundē prout identidē aſſerebat emeritis, ſeu ampli-
 tudinis quod Florentini de illo dixerūt ambitione ſeducus, ad Philippū tranſiuit. Idem
 paulo poſt fecere loānes Camertinus Arditio Carrariēſis & Antonius Piſanus. Tot ue-
 rō ductoribus tantisq; nudatos copijs Florētinos quod in lōga affectis ægritudine cor-
 poribus cōtingit, adeò recēs grauabat iactura, ut uiribus debiles, animisq; cōſternati, pa-
 rum à uictis abeſſe uiderēt, appareretq; paruas nec ſatis reſiſtēdo efficaces futuras Tol-
 lētinatis, & quotquot reliquæ illis eſſent copias, ſi modo Philippēſes belli ductores, for-
 tuna & quas auxerāt uiribus uſi, quātū oportuit inſtituiſſent. Sed eos auaritiā luxuq; ener-
 uatos, inuidiā inſuper malè cōcordes reddiderat, maiorq; ſingulis peruertēdi quæ alios
 deſtinaiſſe cognoſcerēt, q̄ ope cōſilioq; proſequēdi cura erat: hinc paruo ſe impar præſi-
 dio feſſus, eque ſuſtētabat Florētinus, ac pari prius exercitu integer tutatus erat. Diſtine-
 bant interea Philippi animū, ductorū conſilia diuerſis prorsus & ſibi repugnātibus mo-
 dis bellū geri oportere ſuadentiū, quouſq; in hyemem eſt peruentū. Tum Florentini im-
 pendens exitium, ſi bellū inſtauraſſet Philippus proſpiciētes, Venetos qui pridē uarijs
 exorati legationibus ſocietatē belli ſecum inire reſuſauerāt, aſſiduis obſecrarūt preci-
 bus, opē integris aſſerēt, quibus oppreſſis futurū dicebāt, ut alieno ipſi præſidio, quod
 nullus poſſit præſtare, poſtea indigerēt. Illi uerò p̄ ſœdera, quibus Philippo, ut diximus,
 aſtringerent ſocietati belli accedere, duos ferme per annos obſtinatè renuerant: & eo ta-
 men in tempore ſenatorios uiros, Andream primo Contarenū, & Laurētium Bragadi-
 num,

Anum, deinde Nicolaum Maripetrū, & tertio loco Andreā Mocentū, & postea Franciscum Segam epistolarū scriptorem, ad illum miserant oratores, quorū legationis summa fuit, ut bello abstinere, tyrānidis affectatæ calumniā nō carere, Philippo autem rem uerbis ducere, tam multis apud Venetos insisterent Florentini, ut eorū periculo admoniti de re capeſſenda & societate belli in eūda cœperint cogitare. Dubios tamē pendentē animis, in belli suscipiendi sententiā flectere cœpit Francisci Carmagnolæ transitus ab Philippo: qui quas ob res, quoue pacto fuerit, nō ab re duxerim referre, ut q̄ ingētes rerum moles mirandū in modum uel attollere, uel deprimere fortunā culpamus, alieno id errato, q̄ cæco, ut ferunt, uersatiliq̄ illius ductu, sæpius fieri intelligamus. Post tanta, quæ supra ostendimus, Francisci Carmagnolæ facinora, post instauratum tanto labore principatū, tunc primū cœpit Philippus illius æmulis auscultare, cum re Genuensi ætus existimauit omnes Italiæ principatus suo inferiores fore. Suggestum eidē ferunt à Carmagnolæ æmulis, Oldrado Lāpugnaneo, Zanino Riccio, & eius factiōis cœtu, quæcūq̄ ad illa gessisset tēpora, Carmagnolæ non sibi gloriæ iri ductū, nisi uariatis in posterum doctoribus ostenderet suam esse prudentiā, suam rerum omnium peritiā, per quæ præclara & multis inaudita seculis absens gereret per legatos, imperata ex amissim ex præscripto & sententiā adimplentes. Hinc factū fuisse uidetur, ut classi quā ingentē Arragonum regi ex regno Apuliæ eijciendo, uel maximo, ut ostēdimus, cum incōmodo milit, Guidonē Torrellum præficeret etiā reluctantē. Carmagnola autē qua erat iracūdiæ impotentia, eam repulsæ indignitatē iniquè tulit, atq̄ persecutus est acerrimis maledictis. Vnde eius æmulū nō ultra gloriæ obscurationē Philippo proponere, sed uiri quem potentissimū esse sineret, audaciā prælati Guidonis iniuriā concitatā, non sine ingenti periculo ali, dies noctesq̄ insulrabāt. Præualebat tamen rerum à Carmagnola gestarum apud Philippū memoria, ut nihil asperius in eum decerneret, & tamē quō omnem illius potentiam in re militari administrāda consistere sciret, Genu illum gubernationē continuare faciebat: futurū ratus, ut quū à militia cessasset, abundē humilis redderetur.

C qua ratione Philippus belli Florentini primordijs à Foroluiensibus enixè rogatus illū præficere noluit. Id patiēter supra ingenij ferociā Carmagnola ferebat, fore sperās qd ali quādo amicis dixerat, ut maximis quas Philippi cōsultores, rei q̄ bellicę ductores ordinerent, extricandis perficiendisq̄ rebus, sed fortassis sero nimis rogatus mitteret. Literis interea Philippi admonitus, ut postquam à militia uacaret, trecētos equites sibi militantes missos faceret, concitatore in inuidos exarsit animo, & Abbiate oppidū quod Philippus diuenterat se cōtulit. Ingressus uillæ septa, quū arcis pōtem attigisset, iussus à primo ianitore paululum expectare, iniquiorē sibi Philippū ab aduersarijs redditū ilico intellexit: nanq̄ priori tēpore cōsueuerat, quoties Philippū etiā cubantē salutare aut adloqui uellet, à nemine aditū prohiberi. Quum uerò subitatus ianitorē perpulisset, ut Carmagnolam adesse nunciaret, qui ducē Philippū adloqui aduenisset, reuersus ille respondit, principē maioribus impeditū iubere, ut Zanino Riccio quæ uelit explicet, sibi postmodum referēda. Tum replicat frendēs ac propē insanēs Carmagnola, pauca esse quæ uelit domino aperire: nō sic consueſſe ducem, nō se meritum qui pro illius salute & rerū amplitudine, nec sanguini pepercerit suo, ut æmulis ludibrio prosternat, ianitores idēdem acri compellās uultu: properēt, eant, Franciscū Carmagnolam adesse, duci nec cuiuspiam alteri nunciēt, quod principē uel mutus si querela interdicator, nutu salutare intendat. Ianitoribus uerò ut erant iussi Zanino exponēda esse quæcūq̄ dicturus adueniret, obstinatē respondētibus faciem cōuertit in arcem. Aderat uerò propinquus ad rimulā Philippus, & quicquid ille indignās furēsq̄ diceret exaudiebat. Tum cōmotior Carmagnola fatis supraq̄ sibi cōstare dixit, Philippū Mediolani ducē tantū principatus qui regna æquaret dominum à se constitutum, obſoletis ganeonibus proditoribusq̄ inimicis suis triumphum de se destinasse. Sed longē aliter quā machinati essent hominū ignauissimi, res breui processuras, futurum ut quem Philippus audire contemnat, presentē fidumq̄ desideret. In equūq̄ conscendēs, cum paruo quē adduxerat comitatu septis uilla se proripuit, & ad Ticinū uada properē delatus, Iporediā, deinde Carmagnolā oppidū cōtendit. Insecutus euestigio fuerat Oldradus, uadis Ticinū prohibitorus, sed uicino inermi ac penē solo, cōtracta ex domesticis agrestibusq̄ multitudine sociatus, cōgredi homo

di homo ocio q̄ armis aptior expauit. Eo ductus furore Carmagnola, Amedeu Sabau-
 diae ducē cōuenit, & multa de Philippi erga se ingratitude, de perditis illius moribus,
 q̄ uilissimo cuiq; mācipatus, probrū se aduentum ferre nequiret conspectū, apud quem
 nullus fidei, honesto, uirtuti locus esset, p̄fatus pericula aperuit, sibi pridē, ut dixit, no-
 ta, quē illū manerent tyrāno uicinū potentissimo, cui fastu & insolentia debacchati ani-
 mus esset, neminem uicinū dimittere illa sum. Si Amedeus animū induxisset consiliū
 accipere, breui fore, ut Vercellis, Terdona, Alexādiaq; sibi cōfinibus ciuitatibus poti-
 retur. Amplexatus hominē ex uicino oppido oriundū, cuius celeberrimā nosset famam
 Amedeus, postquā ea rescituit quē diu a Philippo timuerat, facile in sententiā uenit, sua-
 sitq; ut ad Venetos se cōferret potentatus, quorū solus uasānam Philippi superbā fran-
 gere posset, pollicitus se quā primū per dispositas undiq; cōtra Philippū uires, ēre sua
 fore consuleret, bello etiā cum alijs incūbere. Profectus inde Carmagnola, trāsmisiss Al-
 pium iugis tātis per deflexit, quoad Suiciorū, quos, ut ostēdimus, magna occasione sibi
 cōsciuisset hostes, sinibus q̄ longē abesset, & per Tridentū Italiā ingressus Taruisium se
 contulit. Recognito exinde Philippus periculo qd̄ immineret, si Venetos ad suscipien-
 dū pro Florētinis bellū inclinatos rescisset, Carmagnolę accessus, p̄cipites, ut uereba-
 tur, in id fecisset ruere, Cabrinū Fundulū tollere statuit, quē euertendis Cremonæ & re-
 gionis finitimę rebus idoneum fore nō ignoraret, quemq; rebus etiā Carmagnolę inte-
 gris, Venetorū motus cupienti animo nouerat expetisse: perdifficile uerō, & quādo no-
 uum a Venetis apparuisset bellū, impossibile uidebat̄ munitissimo Castellione oppido
 illū pellere, in quod pridē diurnę obsidioni perferēda, necessaria quęq; homo astutus
 peruigilq; cōgesserat. Quamobrē Philippus ad ingeniū conuersus Oldrado, cui Cabri-
 nus Christiana cōpatris affinitate esset coniunctus, negociū dedit, ut aliqua illū fraude
 interciperet circūuentum. Itaq; Oldradus per recēsendi custodis arcū Cremonēsis agri
 simulationē plerosq; armatos secū sumpsit, Cremonāq; remotiori uia p̄tergressus, ar-
 ces quę Castellionē circūstant, non signe insigni quorūdā correctione inspexit, ut eius
 ingenij fama per regionē uulgata ad Cabrinū undiq; perferretur. Tandem cum omnem
 circuisset Cremonensem agrū, quo die Mediolanū uidebatur reuersurus, recēta secundu
 Castellionē iter instituit. Armatis uerō inermibusq; ut quęq; ferebat casus, partim illum
 sequētibus, partim p̄cedētibus, quū iam omnes Castellionē stadio p̄teruecti essent,
 ægerrimē retinere, & multa ut omnes exaudirent magistro stabuli cōminat, aduolare
 iubet, qui fabrū ferrariū ex oppido Castellione cum fabrilibus instrumētis deducāt, pe-
 detentimq; oppido appropinquās uia deflexit. Ingressi oppidū qui fabrū anxij quarita-
 bant, Cabrino obuij, quānā esset tantę anxietatis causa interroganti, Oldradū esse nar-
 rant, quē sonipedis dilecti cura longius iterū remorari coegerit. Tum Cabrinus missis
 qui compatrē ad se inuitēt, & reuentē precibus cogāt, ipse molli gressu cœpit fieri ob-
 uis aduenturo. Plurimis autē qui missi fuerāt altero post alterū, Oldrado ea die prope-
 radū fore ab illo renūciātibus paucis ut erat in oppido comitatus, uir scelestissimus tra-
 hēte fato ad Oldradū exiuit, quē inter cōplexus manu retentū, ille ab armatis retinendū
 euestigio significauit, & alijs ad portā p̄perare iussis, oppido potitus incredibilē in illo
 reperit gazā, quę Papiā cū Cabrino & duob. liberis est aduecta, & Cabrinus pretori tra-
 ditus, quęstionibusq; subiectus, cū plurima nefariē ab se cōstituta cōfessus esset, Medio-
 lanū p̄ductus securi p̄cussus fuit. Maior interea belli conatus apud Genuā fuerat. Quā
 primū em̄ portu Delphino potitā esse extorū classē uiderūt Genuēses, & ipsi octo na-
 uis, triremiū decē & octo, classē Antonio Auria illi p̄fecto parauerāt: cuius freti tu-
 tela mare ciuibus aperuerāt: & exposita mari loca a fathiscēte rebellioē, p̄ magnā estatis
 partē uiribus cōtinuerāt. Vicinē tñ Fregosiorū gratia, ut ad æstatis finē Ligusticę oriētā-
 lis Riperię castella, Rechū, Guelsiū, Rapalliū, Segestrū, Morelia, & Castellionū ad eos
 defecerint, & qd̄ maioris momētū fuit, Clauarū Philippēsi peditatu munitissimū diutina
 & p̄tinaci oppugnationē captū Fregosius retinuit. Missi autē fuerūt ex Genua ad Clauarij
 oppugnationē Antonius Fiscus Agnatis, Nicolao & Ioāni Aloisio extorrib. tūc insen-
 sus & Urbanus Alexius cū potētissimo terrestri Philippēsi exercitu: & Antonius Au-
 ria classē applicuit arci, quā Thomas nūq; expugnare potuerat, unde Fregosi extorres
 uarijs

A varijs molestijs agitati sunt: cumq; tñ parum in eo loco Philippenses pro fecissent, Ra-
 pallum delati, Thomã Fregosi, aliquotq; ex Germanis qui triremibus incõtinenter ex
 cederant improviso aggressi, fuderunt fugaruntq; multis ex Fregosa legione trucidatis,
 plurimis mari enectis: quo in prælio Ioannes Fregosus fratrũ Thomæ natu minor, quẽ
 expeditionis Bonitiũ ductæ præfectũ fuisse ostẽdimus, multa accepit vulnere. Cautior
 exinde rebus suis Thomas insulã Segestri ad quam se ex fuga contulerat undiq; cõmu-
 niuerat. Philippenses uero illũ ut antea incaute illic agere opinati, turmas miserunt, quẽ
 Segestrũ oppidũ terrestri prælio oppugnarent, ceteri classem intrantes, undiq; Frego-
 sios obsederunt. Sed cum Thomas paucorum militũ opera insulam ab inimica classe tu-
 tare, terrestres copias effusa audentius legione aggressus, magnam edidit illorum stra-
 gẽ. Florentina interim res plurimum inclinauerat, ciues nanq; pecunijs exhausti erãt, &
 milite in prælijs aduerse cõmissis amisso, perfugarum accedẽte perfidia partas habebat
 B respublica copias. Quamobrẽ Florentini debiles erant non ad tuendam modo dignita-
 tẽ, uerum ad nomen reipublicæ retinendum. Vnicam itaq; rebus suis relictam opem, ab
 Venetis identidẽ propè continuis legationibus implorabant: & licet qui ad id missi fue-
 rant præstãtes uiri parũ profecissent, quo maior in dies urgeret necessitas, eo variatis ex
 C omni ordine legationibus, apud illos instabãt magis, ut senatus populi & plebis Floren-
 tiæ cõcordi affectione, nõ factionis cuiuspiã instinctu rebus afflictis præsidium quær-
 senatus populusq; Venetus intelligenet. Erat uero perdifficile Venetos ad id bellũ tra-
 here, qd' cũ eo principe geri oporteret, genitori cuius & familiæ nulla hæcenus cũ ipsis
 odia, nullẽ intercessissent inimicitia: econtra uero ingens erat odium Veneti in populũ
 Florentinũ, qui præter cõmunem utriq; mercimoniorum Italiae consuetudinem, diffi-
 dia inter coniunctissimos parientem, damnosa Venetis æmulatione ex Pisano portu in
 Asiam trãsmittere cõpisset. Nec satis cõcitando senatu efficaciam habebãt cõsilia, suasio-
 nes, ingentesq; paratẽ uictoriẽ pollicitationes quas faceret Carmagnola, quem nõnulli
 intolerabilis arrogantia, si rerum summa illi demandareẽ futurum, nonnulli à Philippo
 subornatum, nonnulli suoapte ingenio perfidũ suspicarentur. Itaq; in eam adducti erant
 D difficultatẽ Veneti, ut aut elati animis, potentissimiq; principis Philippi, cuius ambitio
 ni incertiũ superatos Florentinos cernerent fore, audaciã quiescendo alere, aut maxi-
 mo cum dispendio ius foederum uiolare cogere. Quare licet Franciscum Segam quo-
 terent epistolæ scriptore apud Philippum diu habuerant oratorẽ, nouam legatio-
 nem ad illum decernunt. Missus ergo Paulus ex gente Corrarã patritius magnæ apud
 eos autoritatis, qui uulgari facundia & ob singularẽ gratitatẽ clarus erat, huiuscemodĩ
 uerba fecit. Nemine iure, ut mihi uideẽ, optimo dixerim esse princeps illustris ex omni-
 bus orbis terrarũ regibus, principibusq; uiris, qui plures deo gratias q; tu debeat, si ea re
 ste mecum pensitauit, quæ tibi cum ceteris sunt cõmunia, quæq; partium alteri minora
 adesse appareat uel maiora. Nam quod leuis & inconsideratus quispiã primo obijciet
 impetu, si uastis aliqui regnis regionibusq; si immanibus dominant populis, tu eam ob-
 tines Italiae partẽ, quæ ambitu minor, tot tantisq; frequentat urbibus, oppidis, castellis,
 D populis, tot tantisq; abundat opibus, tot talibusq; decorat uiris, belli & pacis artibus e-
 gregijs, ut ingẽs illa immanitas collata sordescat. Sed nobis eisq; cõueniat, ut sua illi am-
 plitudine delectent, nos tua ut sunt preciosa & ampla satis plurimi facientes, nullã desi-
 deremus permutationem, hac una in potentatus parte, par tibi est apud immortalẽ de-
 um cum illis obligatio, quam parte altera maiorem tibi effecerunt uariati pro tempore
 rerum casus. Nullum em̃ eorum mihi dabis, qui non præsentibus penè parem rebus po-
 tentatum, paterna hæreditate per manus acceptũ, & ppè tuo cursu seruatum, minorem,
 aut parua auctum parte retineat. Tu inclyto quidem & potentissimo principi Galeatio
 genitori hæres relictus, quã tantĩ principatus portione adolescens tenueris, quãtis olim
 afflueris opibus, imò q; non omnibus egeris sustẽtanda uita necessarijs, q; nedũ prin-
 cipatu, uerum etiã uita desperaueris, tu ipse tibi optimus certissimusq; ades testis. Qui
 autem in præsentiarum sit rerum tuarum status, quæ opulentia, quæ adlit tibi sublimitas
 considerans, neminem maioribus quod dixi reddendis deo nostro gratijs obnoxium
 magis fore intelliges. Nec tamen eò pertinet oratio mea, ut qui deo tuam felicitatem at-
 tribuo, te minus dignum, quod fert sæpenuero rerum humanarum cõditio, illa dona

Blondus.

Nn tum

tum existimem, quin tuā uirtutem, tuam animi magnitudinem, tuam prudentiā, diligen-
 tiam, ingenij ad omnia uersatilis perspicaciam, & esse & fuisse maxima sentio, asseuero.
 Quibus effectum est naturę dotibus, ut datum desuper patrandis, quas gessisti maximis
 rebus patrociniū nulla ex parte per torporem, ignauiam, foecordiāq; perierit. Gessisti
 Philippe magna, & uel eo maiora quod iuste geri sunt uisa, cum paternæ hæreditatis ur-
 bes oppida, regiones recuperaturus, tyrannos latrunculos diuini humaniq; iuris uiola-
 tores plurimos substuleris, nō modo pulsos patria ciues, sed populariter aliquas reduxe-
 ris ciuitates. Quæ ratio quondā apud Venetos iusti & æqui amatissimos ualuit, ut spre-
 ta multorū societate, urbibus & oppidis quæ sibi sponte ac precario debebant, tibi resti-
 ctis, cuius optimo erant iure, fœdera tecū iunxerimus: quæ quidē fœdera eā habitura es-
 se uim senatus luculēte peruidit, ut per Veneti nominis societate tecū iuncti famā, que-
 cunq; parta erant ex proprijs labantia cōsumares, quæ reliqua erāt cōficeres, & insuper
 Genua urbe mari terraq; potētissima, quæ ad te nullatenus spectaret potireris. Ista sunt
 princeps illustris, ista sunt quę tibi amplissima cōtulit senatus Venetorū, q; paternā in te
 imaginē, paterna pacis & quietis studia contemplatus Lōbardia principatu & Genuæ
 dominio, æque nō est ueritus te nō phibere, ac illi Veronę, Vincētig, Taruisii & Paduę,
 uicinarū & ppē suburbanarū nobis ciuitatū dominia permittere nō expauit. His in quā,
 rationibus adducti, fœdera tecum Philippe iniuimus, non decennio, ut dictant tabulæ,
 sed perpetuo duratura, si quib. ad ipsa fœdera inducti à te fuimus, pacis, iusti, boni, æqui,
 quietis & ocij artibus illa seruare, si iuste parta tueri, opibus augere perges, si uicinos Ita-
 liae populos afficere iniuria, laceessere bello, si Italiā armis, incēdio, motibus uastare, con-
 cutere desistes, si externū hostē, tibi nobisq; cōmunē, cū lacefferit impetierit, repelle-
 re adiuuabis. Sed per deū, quid sibi uolūt occupata Romadiolæ oppida, quid ductus in
 Hetruriā exercitus, quid à te demeruit Florentinus? Confiat nobis aliquando narrant
 fabulā, quos tenes Venetijs nunciij tui, fœdera illi inquit uolauit populus Florentinus,
 Liburniū oppressæ Genuæ & Philippi uires effugere nullatenus ualentis partem surri-
 puit, & hostē simul data iuuit pecunia. Pio exinde affectu Romano pōtifici opem latu-
 rū prohibere illum sint conati. Hæc qualia sunt Philippe, hæc quorsum tendant Veneti
 peruident, pbe intelligunt. Enimvero tritum apud nos est prouerbiū, perspicacius q
 decipit, q̄ fallentem ipsum cognoscere. Iā aliud item creuit prouerbiū: Fraudis dam-
 na in auctoris caput redū dare. Sancta est nobis ac proximo religioni loco respublica, &
 cui nescio an mortaliū rerū quippiā æqui paremus. Quæcunq; em bona sunt, dicuntur
 existimant, pietatē, castitatem, libertatem, clemētiam, humanitatem, & quæ dicunt his
 similia, reipublicæ nomen cōtinet, cōplectitur, custodit, adeoq; late pater & suas diffun-
 dit uires, ut amicis, æmulis, hostibus, notis, ignotis paria penē afferat cōmoda. Si nāque
 Mediolanenſes, si Lombardos oēs diligenter interrogaueris, tutam esse illis apud nos,
 & nescio an nō tutiorē, certe fructuosiorē q̄ in patria conuersationem inuenies. Nos
 patritij pericula, labores, impensas seruanda respublica subimus: illi parato gratis fruun-
 tur miseriarum, inopiæ, calamitatum, cōfugio opum, lætitiæ, iucūditatis a sylo. Eosdē, ut
 opinor, apud Florentinos multis populis nationibusq; fructus affert reipublicæ cōmu-
 nio, quā qui tollere, labefactare, pessundare querūt, optima generis humani instituta ui-
 olare pergūt. Tu quos ames tui similes uideris, Venetis certe ea fuit affectio, eritq; ut cō-
 fido ppetua, ut si etiā honestæ libertatis æmulationi mercaturam nauigationēq; adiecit
 Florentinus, si aliqua inde priuata simulas, si cōtentio est suborta, integrā cū illo gratiā
 uel cū iactura seruare studuerint, ne quā apud se sanctam ducerent libertatem, alienam
 læderent. Maximus adest tibi principatus Philippe, optimi maximi dei nostri munere,
 uirtutis tuæ mirādo quodā modo breui tēpore accumulatus, multā es à deo misericor-
 diā cōsecutus, & cū tātis præclare gerēdis emicuerit uirtutis tuæ specimē, tum illud ma-
 xime illustrauit, q; nefarijs, sicarijs, oppressoribus ad internecionē deletis amplā cui pin-
 gui est cognomentū Lombardiam, ex direpta, scissa, & miserandū in modū afflicta, opu-
 lentā per pacis, ocij, & quietis studia in rē propē publicā, te optimo duce gubernatā red-
 didisti. Ob quæ fœdera dixi tecū percussa fuisse tā diu duratura, quoad ipse quibus nos
 allicuiſti bene uiuēdi artibus insisteres. Quare cū Florentinos nullo eorū demerito maio-
 re, q̄ q; uiribus suis uti nescierint, à te opprimi, nec boni ducāt, nec tolerare constitu-
 erint,

A. rint, Veneti nisi Romandiola, nisi Hetruria decedas, nisi intra cōstitutos in foedere Flo-
 rētino fines te cōtineas, nisi parato exuberāti dono dei principatu quiete perges frui, te
 tyrannum ducēt, reipublicæ libertatē utriusq; populis, imò Italiae cōmunem, saluam fore
 p uiribus enitent. Ad ea Philippus paucis respondens, non esse apud se dubiū, inquit,
 quin Veneti summa grauitate, cōstantia, integritate ad extremū usq; tempus foedera ser-
 uaturi sint, solenni ritu cōstituta: quos si nullo etiā tenerent foedere, suā amicitiam nullo
 unq; tēpore uiolatā, pluris q; Florētini populi, cuius fraudes, insidias, furta, rapinas pub-
 lice & priuatim exosas dudū habuerint, facturos fuisse opinēt, se qui mutua genitoris, &
 Veneti senatus beneficia, suam erga illos obseruantia, pietatē ante oculos dies noctesq;
 proponant, nihil ab illis incōmodum suspicari. Quantum uero attineret ad Florētinos,
 & si pessime de eo essent meriti, facillimumq; factū cōsideret, ut prius meritas dederint
 pœnas, q; uniuersus orbis eos protegere possit, se tamē Venetis tribuere paratum, si Flo-
 rentini pariter assensum præbuerint, has oēs belli contentiones, ipsoꝝ & Nicolai mar-
 chionis Estensis arbitrato, linquere cōponendas: eiusq; rei causa oratores Ferrariam mi-
 sit, quò cum primos ex senatu uiros Veneti misissent, Florentini hortantibus illis suos
 pariter legauerunt. Duobus interea locis res summis gerebat cōtatibus. Nam Philippē
 ses Aretinū agrum, & ea quæ cōtinent superioris uallis Arni castella uexantes, ad Florē-
 tiæ mœnia ferri quotidie uidebant. Et Franciscus Sphortia Fauentinū penē obsessum
 asperrime uexabat. Erat per id tēporis Venetijs, Laurentius Ridolfus equestris ordinis
 iureconsultus uir præstantissimus, quem postremū Florentini miserant oratorem. Is mo-
 nendo, orando, singulos prensando Venetos propemodū impulerat, ut societate cense-
 rent cum Florētino populo ineundam. Quamobrē Corrario in senatu audito, cum idē
 omnibus esset iudicium, uerba Philippum tamdiu daturū, quoad Florentinos adeo con-
 fecisset, ut bellum sibi in eos integrum linqueretur, fremere omnes & prope bellum pu-
 blice deposcebant. Tulit uero reipublicæ Venetæ fortuna, ut qua tēpestate hostē habi-
 tura esset, cui uirtus fortunæ ac potentia par adesset, ducem etiā nacta esset præstantissi-
 mum Franciscū Foscarū, cuius prudentia atate nostra singularē eloquentia ornaret, gra-
 uitas comitate mirabili mixta adeo adiuuaret, ut quam tuēdæ libertati adhibēt Veneti
 seueritatis legum obseruantiam, & caste custodiuert, & quotiens è republica uisum fue-
 rit, primus principū soluissē dicat. Is qui rempublicā temporibus suis fines protendere
 cuperet, eius ciuitatis principatum nactus, cui mercaturæ propemodū mancipatę, quan-
 talibet etiā certa sordesceret uictoria uel paruo impendio constatura, publice & palam
 suadendo bello postremus erat, & clanculum primus omnium uehementissimusq; Florē-
 tinis fauebat. Et quāquā res diu protracta esset, plurimiq; falso emanassent rumores, Ve-
 netos foederibus cū Florentino iunctis, Philippo bellum indicturos, reditus tñ Corrarij
 effecerat, ut quotiens cogere senatus de confœderatione constituta senatusconsultum
 fieri crederet. Ea motus fama Philippus oratores ad Venetos mittit, ornatu pompaq;
 splendidos, Oltradū Lapugnanensem & Ioannem Aretinū, qui Galeatio genitori fue-
 rat epistolarum scriba. Quibus ex more salutatum principē adductis, paucos dies sum-
 psit senatus, rebus quas secū agi oporteret grauius cōsultandis. Videres interea, ut sunt
 uaria hominū ingenia, diuersos oratorū mores, Oltradus elatus & fiducia plenus, urbē
 tunc primū uisam, nouo stupendoq; situ, ubiq; maritimam ubiq; terrestre, admirabun-
 dus perlustrabat. Laurentius atate moribusq; grauissimus patrię calamitatem, libertatis
 occasum uultus mœstitia præ se ferens, singulos præfare obuios, domi conuenire pluri-
 mos, nihil publice uel priuatim omittere intentatū. Rebus exinde eò loci perductis, ut
 diuturniorē morā pati nequirent, placuit utranq; legationē quo tēporis ordine aduenis-
 sent audiri. Ita nanq; fore existimauit senatus, ut partis utriusq; iure iniuriaq; ante omni-
 um oculos propositis, quid è republica foret decerni posset. Introductus in senatū Lau-
 rentius Ridolfus præcisa replicationis spe, iussus est quæcunq; in suam rē ducerent Flo-
 rentini explicare, qui uerba in huiuscemodi sententiā fecit: Quid Florētine rei apud tuā
 rempublicā negocij sit hoc tēpore, princeps illustris, quid sibi uelit oratio mea, nedum
 tacentes & me audire intenti intelligitis oēs, uerum etiam norunt mecū quicunq; proxi-
 mis diebus Florentia profectū concito gradu uenientem in itinere uiderunt, opem affli-
 ctis rebus, libertati tutelā, reipublicæ incolumitatē, à libero populo petere Florētinos,

per tyrāni potentissimi uestris etiā imminētia ceruicib. ambitionē oppressos. Ed itaq; B
 pertinebit oratio mea, ut patriā quæ genuit, educauit, honestū inter primores locum ha-
 bere uoluit, salutē quāta potero uī, quibus potero suasionibus, dicēdo implorē, impe-
 trē. Si me Veneti exaudiueritis, si Florētīnis adiumento, si ptectioni affueritis, me felici
 functū legatione patriā ouantē excipiet, me amplexabunt, colent, obseruabunt conci-
 ues mei: hac spe, hac fiducia fretus, libēs huc loci cōscenderim, nec est cur spe ipsa, cur fi-
 ducia destitui uerear, mihi cōsciū apud eos orationē haberi, q̄ callent, peruidēt, intelli-
 gunt, dū postulata cōcedunt, dū cadētem sustentant rempublicā Florentinā, sibi ipsi rei
 publicæ suæ libertati p̄spectū iri. Enimvero princeps illustris, cum multos diu per eam
 quæ mihi adest senectutē, adiuuerim populos, neminē uidi mētīs cōpotem, q̄ rei bonæ
 à mala discretionē, delectū per ætatē habere posset, cui nō persuasum esse cognouerim,
 inimicos, emulos, hostes, inuidos esse populis, libertatibus, rebus publicis, nō eos solū q̄
 infami sunt tyrāni nomine notiores, sed sub honesto principū & regū uocabulo tyrā- F
 nidē exercētes. Possum multas historias percurrēs exempla adducere, qualis Athenien-
 sibus & Lacedæmonijs, qualis Romanis Philippus Macedo, qualis populo Rom. Mi-
 thridates, Antiochus, q̄ nullis de causis fuerint hostes, sed sola dominādī libidine, sola li-
 bertatis inuidiā puocari. Sunt uero in prōptu plurima quæ pertulimus singuli, adeo re-
 cētia, ut uestras nostrasq; calamitates, quibus interfui memoriā repetēs, nullas desidera-
 re cōsueuerim Romanorū historias, ponēdis qd̄ sæpenuero in uestra republica feci,
 ante oculos periculis quæ imminēt à tyrānis. Quis em̄ est uestrū, q̄ aut uiderit adolescēs,
 aut maiores audiuerit narrantes, quē nō terreat Clugiensis, ut appellatis, belli memoria
 Carrariensis Francisci cōciuis, & uicini perfidiā cōcitati: cū pp̄ factū est, ut supra non-
 gesimū cōtinuata annum libertas, & nullā interm̄ noui regiminis formā passa respubli-
 ca, parum esse iudicauerit tyrānus, si dominū acciperet, quam diripi, incendi, ab funda-
 mētīs eueri quæsiuerit. Quæ ab uicino rege Vngariæ Sigismūdo totiens pertulistis, re- G
 centiora sunt, q̄ ut illa memorari oportere existimem. Pertulit item populus Florenti-
 nus ab uicecomite, ut alios omittā, tam multa, ut tot difficilia numeremus reipublice no-
 stræ tempora, quot annis uicecomites tyrannidem tenuerunt. Luchinū etenim & tyrā-
 nide apud illos cōstituenda, & inferendo nobis bello, ex ea gente primū Ioānes excipit
 archiepiscopus, Bernabos illū, Bernabouē Galeatus nostri huius genitor, sub q̄ perpe-
 tuo, uerius q̄ ut aliquādo dicimus, trino & quidem periculosissimo laborauimus bello.
 Est princeps inelyte, est hoc natura cōparatū, ut cum libertate apud suos cōculanda ty-
 rāni nomen induant, uicinā & quoad manus extendere possunt, proximā libertatē alie-
 nā oderint, insectent, & quā sibi subijcere nequeant euertere conent. Astuto sanē cōsi-
 lio qui re, opera, fructu, usu, q̄ uerbo suauis libertatis nomen oppressis, quos in seruitu-
 tē redegerūt, populis q̄ lōgē cupiāt abesse, ne renouata in nostra imagine libertatis pri-
 stinæ memoria, in illorū caput, miseros armet, faciat audaces. Felix uero & fortunata fu-
 it uestra respública, cui datū est per ipsa oriētis Italiæ incendio & rerū publicarū exitio
 Philippi uicecomitis pueritiæ tempora, Carrariensem Franciscū iuniorē tollere. Nā si H
 ingenio, uiribus, audaciā, ambitione paratus, hic noster Philippus, illū belli sociū nactus
 esset, nō Clugiæ, nō apud Bebas uictoriæ impetū per desidiā deflaccescere permisisset,
 sed terra, mari, fluuijs, paludibus, stagnis, armato inermi re, uerbo, minis, terrore, qua est
 uigilātia, q̄ est astu, pressos breui in miserādā redegit seruitutē. Felix Veneti fortuna-
 tūq; rebus uestris Paduani illius tyranni excidiū fuisse, & dixi & sentio, nisi maxima &
 utinā ne nimia securitas exinde uestra in maius, qd̄ nescio an cū imminēat per eā ipsam
 securitatem intueri uelit, periculū labi faciat. Hostis Veneti, hostis imminet, ante hac
 incognitus, q̄ & si plura inermis, pauper, & ut erat nouus, gessit q̄ quisquā ē multis quos
 ætate nostra uidimus, paratos furentesq; tyrānos, & si nos opibus, pecuniā tumentes, ad
 hāc redegit humilitatē, ac penē saluti desperationē, arras ut facile dat̄ intelligi, potentia-
 tus sui exhibuit: horreo quæ gessit animus expromere, ausus est Philippus uicecomes,
 cū quinq; equitatus, duorū miliū peditatus, tātillis copijs eā quæ erat nominis Florenti-
 ni potentia, illas opes, illas pecunias inuadere, duplos illi, quādoq; triplos opposuimus
 exercitus, oēs ille prius cōfecit, attriuit, q̄ uisos fuisse à suis crederemus. Nec gigantes il-
 li, aut qd̄ fabulæ narrant, centauri truces militāt, uiros habet nostris similes, sed ab fidu-
 cia

A cia ab spe dispari meliores, quibus pingues nobilium Lōbardiaē uillas, quibus oppresso-
 rū, occisorū filias uxores in matrimonium iunxerit, quibus Lombardiaē tyrannidem rā-
 pinā permiserit. Et quid tāta illos dulcedine illectos sperare credimus, si, ut dicunt, prae-
 dicant, cōfidunt, Venetis post Florentinos subactis Italiaē dominū regē imperatorēq̄
 Philippū cōstituēt: Tanta princeps illustris militū illius spes, feroces, indomitos, armis
 nostris insuperabiles reddit. Sint qui spē feriāt, praevidant, tollant: sint qui quietas luxuri-
 antesq̄ in Lōbardiaē uillis, agris, castellis, uxores, filios, curatores disturbent: sint qui cō-
 gestas eō Romandiolaē agrorū nostrorum praedas armenta abducant, cadet ferocia, su-
 perabiles & nostris reddentur pares. Sin diutius salua & integra re familiari, in agro pu-
 gnabunt alieno, q̄ nulla haecenus uel pauca à Philippo perceperūt, p̄ stipendijs ara, tri-
 butū illi erogabūt menstruū, ut integris, intactis uectigalibus ararioq̄ Philippus abun-
 det: & ad perfidiā perfugiūq̄, eos qui nobis militant cum Picinino & Lauellano per pe-
 cuniā sollicitandis paratior reddat. Horreo inquam princeps quae gestit animus dicere:
B Si paruo adhuc destituimur tempore, eō loci subacta Florentia Philippum adducet, ut
 nullo Carrariensi, nullo pessundanda rerū nostrarum opulētia indigeat adminiculo. At
 nulla Veneto semper haecenus sancta, semper inuiolata fuerunt. Ego princeps incly-
 ta, immortalē orauerim deū, ut quibus pietatē dedit promissa seruandā, in mentē uenire
 faciat sanctū ac religiosum fore, humanā diuināq̄ dictare iustitiam, quae intercesserunt,
 p̄mittēdo causas rationesq̄, ic̄ti foederis fundamēta fuisse: h̄scq̄ sublati & foedus tolli et
 pacta cessare, pacē uobis Italicam, populorum sibi uobisq̄ subiectorum quietem, secu-
 ritatē, felicitatē summā pelliciendīs ad foedera praetendit. Vos illo astu, illa fallendi arte
 tā diu quietos desidesq̄ reddere quaesuit, quoad Pādulum Malatestam permissa à ge-
 nitrice, & ab se pueritiā supergresso insolūtū, Brixia quam ille ditauerat en̄ceret: quoad
 Genuensi duce per fraudes, & rupta bis foedera pulso patria, nos itē cōscriptis foederib;
 innixos, opprimeret incautos. Qui igit̄ toties pactis solēniter foederibus non absterret,
 quo minus diuino humanoq̄ iure posthabito, aliena inuadat, dominādi libidinē rabi-
 emq̄ expleat, is princeps illustrissime instruit, edocet, habēda p̄ infectis foedera, quae re-
C r̄ in circuitu potitus, nec sancta sit, nec religiosa ducturus. Sed iā finē orationis deside-
 rari uideo, nec ero dicendo p̄lixior, postq̄ facit tacitus cōsensus uester, ut cōiiciā, intelli-
 gā persuasum uobis esse, nō meam dignitatem, non reipublicae Florentinae praesidiū ma-
 gis hac oratione peti, q̄ dignitatem, salutem, amplitudinem uobis quaeri, quibus fallax,
 perfidus, sagax, astutus, rei bellicae peritiā, fideli milite, tenui impensa, arario uectigali-
 busq̄ opulentus, tā paratus q̄ audax imminet, impendet tyrānus: nō ultra gladiū in uos
 distringere dilaturus q̄ nos oppresserit, si destituimur, subijci paratos: si uestrae societa-
 tis, p̄tectionisq̄ sola accesserit praesidio fama, integris repugnaturus uiribus, illū Romā
 diola Hetruriaq̄ eieciuros. Quanquā enim magnas profuderimus opes, maiores tamē
 superant, futurae indies maximae, quia ciues nostri rebus suis ab uestra prudētia, sapien-
 tia, fortuna, uirtute, potentia, salutē affore cōfisi, quas nūc abscondunt, negāt, asportāt pe-
 cunias, spōte reipublicae offerent, incolumitati patriae erogabunt. Iungite arma, iungite
D foedera, uestrā nostrāq̄ libertatē, rempublicam, dignitatem, patriam uel per nos saluam
 facite. Nullas damus cōditiones, dandas recusamus nullas. Quū finem dicendi fecisset
 Laurentius, audiendami sibi prius Philippi legationem, q̄ eius orationi responderetur,
 dux de senatus sententia dixit. Varia uero senatu dimisso nō ciuis cōtra ciuē modo, sed
 intra se singulorum erat sentētia, hinc potētatus Philippi & Florētini nominis odio, in-
 de rerū salute & impendij magnitudine animū distrahentibus. Ne uero Philippi orato-
 res quid Florentinus dixisset ignorātes, uel amicabili, ut cōsueuerāt, insisterēt orationi,
 uel impertinentibus in Florentinū nomen inueherent uerbis, datū est senatorū plerisq̄
 negociū, qui priuatae necessitudinis simulatione, Mediolanenses quae fuissent uerborū
 Florentini uires facerent cōscios. Vnde factū est, ut dato senatu, Ioānes Aretinus qui ab
 humanitatis studijs nō abhorrens, patrio itē adiutus sermone, non infacundus esset, col-
 lega permittente, talem habuerit orationē. Quae ratio, quae causa, Philippū Anglū Me-
 diolani ducē impulerit, ut nos hoc tēpore ad uos mitteret, requiri audiuimus, ab huma-
 ni generis rerū curatoribus Florentinis, quibus satis supraq̄ faciēt, & quū rescierint in-
 lucūda erunt, quae nihilominus hoc principio dicturi fuimus. Nullos eorū exemplo mo-

tus cōcitare, nulla diuinū humanum' ue ius aliquod instigatione adueniemus euertere. F
 Has Philippus illis natura insitas relinquit artes, sibi est ut certe perpetuo erit curæ, quæ
 studia à maioribus tradita accepit, attente in hâc diē custodiuit, amicitia, societatis, ob-
 seruatiæ senatui Veneto intemerata exhibere. Et quâdo optimi maximī dei nostri beni-
 gnitate factū est, ut in tāta tamq̃ perpetua inter uos & illum coniunctione animorum,
 nullas queri expediat nouas pacis cōfœderationisq̃ leges, cōcedant Florentini, sit eorū
 uenia Philippo permissum, humanitati, urbanitati, bonis moribus tribuat, Philippo si-
 ne calumnia liceat hos sibi amātissimos patres, hūc senatū salutare, & quâdo sic expedit
 cōcedat dicere, ualet Philippus, uestræ reipublicæ dignitati, cōmodis, amplitudini pri-
 stino cupientissimus animo. Cumq̃ p uestra erga se beneuolētia, p fœderum iure com-
 munes huic reipublicæ successus suos, cōmunem ducat gratulationē, contractos, male-
 habitos nunciat Florentinos, qui sua in eum proteruia, in oēs petulantia intolerandaq̃
 superbia, bello eū ut graui ita nisi celeriter occurrisset, periculoso implicauerant, hæc pa-
 tres optimi, hæc erat nostræ legatiōis summa. Nec noua, qd supplicati sunt, fœdera que- F
 rere aduenimus, q̃ memores sumus uetusto & nulla unquā labis suspicione inquinato,
 Venetorū cū uicecomite amori accessisse pridē fœdera, que integra illibata perdurāt et
 Florentinorū pace dixerim, perpetuo durabunt. Quod uero gentem hanc garrulationi
 natā, miserabili querimonia, nō in senatu solū, sed per areas & cōpita Philippus audie-
 rat deplorare, belli motus ab eo prius cōcitatos fuisse, uestro ut hæcenus iudicio, uestra
 cognitione transigendū relinquit, præscriptas quantū ad se attinebit condiciones à ue-
 stra æquitate, à uestra iustitia accepturus. Eo se Florētini tribunalis uestri campo in Fer-
 raria tueant, quibus iniusta causa in bello succumbere dedit, neq̃ infanda inaudita exco-
 gitent, neq̃ fraudes machinent, uestra grauitate, uestra sanctimonia, cōtra uetustum ius
 amicitia, cōtra fœdera in Philippum armanda. Timendum, inquiunt, à Philippo si uires
 auxerit, hostes sunt, emuli sunt, inuidi sunt rebus publicis reges, principes, tyrāni. Mithri-
 datē, Philippum Macedonem, Antiochum exemplo adducunt, quibus perferendis, &
 ad extremū tollēdis laborauerit respublica Romanorū. Quam uellem Hetrusci regis G
 Porſenē in mentē uenisset, qui restituendis in patriam regibus nascentem rempublicam
 penē euertit, funditus sustulit. Eum credo quia reipublicæ hostes etiā ex Hetruseis reper-
 tos notaturus fuerit, de industria omisisse. Sed quâdo historiarū exēplis innitimur, Hie-
 rones ex Sicilia, Iuba ex Libya, maximeq̃ Ptolemæos memoret ex Ægypto, qui Roma-
 nos singulari amicitia, constanti societate profecuti augenda republica illis adiumento
 fuerunt, Attalum memorent populo Rom. amicissimū regem, qui humanis rebus exce-
 dens, Romanos suo in regno hæredes constituit, primūq̃ in Asiam illis aditū patefecit.
 Et quando tam diligentes sunt, nostris post externa exempla perquirendis, uicecomitū
 gentē, quæ maximis dudū floruerit opibus adducat Laurentius. Eam quæ potens pot-
 lensq̃ centesimo ab hinc anno fuerit, uobis exemplo ante oculos ponat, nō Alpibus nō
 Pado, nō maris tractu à Venetijs diremptam. Sed noluit astutus uel attingere locū, qui
 nugas, fabulas, figmenta, calumnias Florentinorū detegit, omnem euacuat, tollit inuidi H
 aminoluit dicere, documento uobis irrefragabili exemplo fore certissimo, q̃ nihil à Phi-
 lippo Venetis sit timendum, cuius maiores, & quidem potentissimos, nedum tolerabi-
 les uicinos, sed benignos affectuosissimosq̃ sensistis amicos, cuius genitorem tantū ab-
 fuit, ut potentē timueritis, q̃ potentatu augendo iuueritis. Cui Verona, Vicentia, Pata-
 uio capiendis, utq̃ fines Dalmatiam usq̃ & uestri maris undas extenderet, adiumento
 fuistis. Hæc, inquā, Laurentius optimus sanē prudentissimusq̃ uir, alioquin iureconful-
 tus cauldicorum astutias callens, suppressit, de industria declinauit. Ductam princeps
 illustrissime, per tot uiros, per tot secula uicecomitum cum Venetis amicitiam, nec ulla
 posset ambitio labefactare, nec ullæ ut cōfidit Philippus iniectæ suspiciones, nullæ po-
 terunt conquisitæ fraudes tollere: ad ipsos ueniamus. Singulos enumerat à primo qui
 principatum in hanc familiam attulit. Omnes, inquit, accepta per gradus cum Florenti-
 no populo bella gesserunt, & cum de singulis dixerit, præsentia cōplorat tempora. Be-
 ne uero habet, quod similē huius noui causam alijs omnibus intercessisse, hoc loco in-
 cautus protulit, Forumliuuium, inquit, contra fœdera occupauit, quasi uero nuper eam
 audieritis querimonia, quos cū sæpe alijs, tū nuper arbitros, quos iudices uel solos
 uel

A vel cum marchione Estensi Philippus postulauerit. Dicendum itaq; dicendū est hoc tē-
 pore, quod in iudicio accuratius ostendēt, Macra Florentini termino per fœdera prohi-
 biti Genuā urbē, quæ à Philippo obsiderē nullas immiserunt præsidio copias, nullo ob-
 fessos fouerūt cōmeatu, sed rerū inopes solis innisos maritimis præsidijs, quæ magno ef-
 sent precio cōparanda ingenti iuuerunt pecunia, & tanta impensa tantis quæsitæ diutur-
 ni belli laboribus uictoriæ partē Liburnum surripuerūt. Has princeps inclyte, has rupti
 fœderis surreptæ arcis iniurias bello persequi Philippus potuit, iure debuit. Sed pacis, o-
 cū, quietis studia indignitati prætulit. Quærentē exinde oppresso à tyrānis Romano pō-
 tifici Martino quinto Columnēsi uiro sanctissimo, cui omnia debeat Italicū nomen, opē
 afferre, Foroluiuo Florentini disturbare, unicū illud iter abrumperē sunt conati, nec ullis
 adduci rationibus, nullis se exorari precibus sunt passi, ut prius cōcessurū omnia Philip-
 pū exaudiuerint, q̄ bello illum necessario implicauerint: tm̄ dabat insolentiæ pecunia,
 quā auarissime cumulatam, temeraria effusione dissipatā tantis deflent eiulatibus. Has
 belli causas quod nunc Philippus, similes olim à populo Florentino uicecomites habue-
B rint suos ipsi mores, suā accusent superbiam, iustum principem, pacis, gloriæ, quietis Italiæ
 studiosum, libertatis, beneficentiæ hospitē Florentini inuidiæ, rapinarum, dissensionum
 fomes, probris lacessere apud benemerētē de se uestrā rempublicam lacerare desināt.
 Deditus huic reipublicæ obnoxius studiosius nos miserat Philippus, neminē re aut uer-
 bo læsuros, amicitiarū fidem salurationis officio cōmuniōe omniū rei bene gestæ nun-
 cio ostensuros. Prouocati, princeps optime, uicem rependimus, ex multis quæ iure opti-
 mo dici poterant, pauca respondimus, sed uera sed solida. Paratum hæcenus Philip-
 pum fuisse, paratum dispositumq; fore, & diximus, & identidem dicimus, rem omnem
 uestro iudicio, uestræ æquitati, uestræ sapientiæ cognoscendam moderandamq; relin-
 quere. Hæc Florentinos parui, ut hæcenus semper ducturos non ambigimus, quando-
 quidem qua angebantur molestia liberati sunt, quando nulla aduenimus innouare fœ-
 dera, quæ uetustissimæ à maioribus acceptæ, indies adauctæ amicitia, quemadmodum
C pro uinculo, pro indissolubili nexu, pro utriusq; contra calumniatores, susurrones, emu-
 los, excusatione accesserunt, quemadmodum pacta, conclusa, & solenniter firmata sunt,
 pari modo illibata, inuiolata persistent, ad extremum perseuerabunt, obseruabuntur. Cū
 dicendi finem fecisset Aretinus, dimissi sunt à senatu oratores. Varias tunc in senatu mē-
 tes, diuersa esse studia faciliter apparuit, quibusdam præpotenti audacissimoq; tyran-
 no, uerbis rem ducenti, quoad Florentinos oppresserit, aperto obsistendum bello uoci-
 ferantibus: quibusdam pensandum esse contendentibus, quanta rei moles futura sit,
 quam adeo præcipitanter aggredi pergerent. Substiterat per ea tempora Taruisii Car-
 magnola, quò primum ex fuga in Italiā delatū ostendimus diuertisse. Illum uero dux
 Venetorum multiq; eius sententiam pedibus semper inire consueti apud ciues summis
 efferebant laudibus, famam uiri, rei bellicæ gloriā, seruatam ingrato domino fidem præ-
 dicantes, futurumq; asserentes, ut tanti uiri ductu, faciliter Philippum opprimant, quo
 regnante perpetuo rei Venetæ impenderet exitium: nec tamen deerāt qui tantas lauda-
D tiones in contrariū retorquentes sensum dicerent, quo maiori auctus sit gloria homo no-
 uus, & uti constans erat fama, intolerabili fastu tumens, eò diligentius cauendum, ne cū
 rei Venetæ, quod necessitas belli suasura uidebatur, summa illi esset credita morosis ci-
 uibus, & singula quæ occurrerent per senatus consulta decernentibus fieret, aut intole-
 rabilis tutor, aut perniciosissimus inimicus, quem scirent se Philippo onerosum reddi-
 disse, omnia euestigio concedenti quantum ad seruatam fidē attineret: uideri oportere,
 ne absens etiam seruet, & illa maximo Venetorum malo seruanda ad eos trāsuerit. His
 uocibus curia & forum perstrepebāt. Ipse uero animi uir inquietissimi licet oblata à fau-
 toribus spe sustentaretur, suspicionis quam de se multis iniectam audiuerat dolore, ac in-
 dignatione æger cōsternatusq; animo sese Taruisii cōtinebat. Pendentibus uero dubiosq;
 in tanta rerū prolixitate Venetorum animos nouus traxit casus, ut omni sublata dubieta-
 te Franciscū Carmagnolam Philippo crederent odiosum. Fuerat Taruisii aliquot annos
 Ioannes Luprandus Mediolanensis. Is Varentinam Bernabouis uicecomitis filiam in
 matrimonio habebat, & Astorgio quē apud Modoetiam dum à Philippī exercitu obsi-
 deretur,

deretur, interisse ostendimus, fauisse insimulatus fuerat, quare Philippum timens in eo se
cessu securus uitam ducere constituerat. Eos uero amplissimis præter reditum in patriã
pollicitationibus pellexerat Philippus, ut Carmagnolã per cõmune sui odium, familia-
riter conuiuentem ueneno inficeret. Quod cum ancillæ indicio esset patefactum, subie-
cti quæstionibus Ioannes Varentinaq; rem alioquin certam magistratib. confessi sunt,
& maritus securi fuit percussus, uxor ob sexus infirmitatẽ, cui uiro parendum fuisse cen-
suit senatus, absoluta inde migrauit. Carmagnola uero irarũ & spei plenus, Venetias ac-
cedens pudoris, ut dicebat, leges dissoluit, contra tyrannum qui summã erga se ingrati-
tudini tantã adiecisset crudelitã, & omnes priuatim ac publice allocutus, orat, admo-
net, oblata utantur occasione, sese tyranni periculo dum licet liberent, Lombardiã se ad-
ministrato, se belli duce subijci paratam, recipere non differat, prensantem singulos & pro-
pe concionabundũ Laurentius Ridolphus sequebatur. Qui a precibus quandoq; ad mi-
nas conuersus futurum dicebat, ut spreti, destituti à Venetis Florentini, foedera percutere
rent cũ Philippo. Et quando quis conditionibus id fieri nequiret, se subiectos illũ regẽ
facturos, quẽ subacti postea Veneti ad imperiũ orbis essent sublimaturi. Discordes ue-
ro, ut diximus Venetos, Carmagnolæ periculũ unanimis reddidit, eaq; factum est cau-
sa, ut plurimi senatorũ, qui à bello etiã necessario, ne suspecto ductori summa rerũ cõ-
mitteretur, abstinendum sentiebant, ardentiores in belli suscipiendi sententiam ruerent.
Quamobrẽ primo, qui habitus est senatu, quod in rebus grauissimis difficilissimq; tẽpo-
ribus apud eos consueuit liberũ magistratibus est factũ, ut cum è republiã uideretur de
societate cum Florentinis ineunda, & bello statim Philippo Mediolanensium duci inse-
rendo referrent: placuit tamen prius q̃ senatusconsultum de prædictis fieret, oratoribus
Philippi in hanc sententiã responderi, Venetos pridẽ cum per alios oratores, tum maxi-
me per Paulum Corrarium, qui nec balbus esse, nec timidus consueuerit, mentem suam
Philippo aperuisse, futurumq; ut nisi intra Lombardiã terminos, intra quæsitum pridẽ
per suã patientiam, per sua adiumenta dominiũ, quietius se cõtineret, Venetos ex amicis-
simis, hostes sibi factos sentiat acerrimos. Vix stagna ex urbe digressi oratores traiece-
rant cum Franciscus Carmagnola in palatiũ perducit. Qui iussus frequentissimo tũ se-
natu dicere, uir literarũ omnino ignarus, sed qui Genuæ & Mediolani uerba in cõuenti-
bus facere consueuisset, multa in hanc sententiã non infacunde disseruit. Fortassis existi-
mant princeps inelyte splendidissimi ciues isti, me qui post digressos urbe Philippi ora-
tores, ad dicẽdũ sim perductus, illorũ uerba, quæ per hos dies hoc in loco multa dixerũt
repetiturum, & ad trutinam, ut aiunt, examinaturũ: quasi uero uobiscũ ignorem, q̃ nulla
sit Philippi uerbis adhibenda fides, qui solitus dicere sit, & iurare & peierare, polliceri et
promittere, asserere & negare, escas fore principũ, quibus in cõcinnata pro rerum tẽpo-
rum & locorum conditione area, bene dispositis, irretitos omniũ generum homines ca-
pian. Non uerba illius magnifici patres, sed facta, mores, astutiã, fraudes, insidias discu-
tere, & uobis ante oculos ponere adueni: neminem etenim hominũ, nec ipsum etiã, si à
tortoribus lacereẽ, Philippũ non præteriti temporis facta solum, sed præsentis cogitatio-
nis ac futuri consilia, pari mecũ intelligentiã posse uobis patefacere cõtenderim, qui tot
per annos, quæcunq; aut recte aut perperã excogitauerit, concupiuerit, uirtute, diligen-
tia, uiriũ robore, animi magnitudine fuerim executus, & id quidẽ tanta integritate, ut qd
impossibile multis uideat, quæ improbe fraudulẽter fieri uoluerit, quæ crudeliter & ne-
farie mandauerit, si prohibere non licuit, sine mea labe, sine infamiã perfecerim. Quib. esse
ctum est artibus, ut principatum illi maximum asseruerim, ut tanto illum nomine, nobis
etiam tremendum effecerim. Dicerem hoc loco, quantis ingratum hominem affeci be-
nificijs, ni tanta essent & tam multa, quibus referẽdis soleo ab nausea in ecstasim insa-
niamq; concidere, quod ab extrema e ductum calamitate hominẽ exercitu Facino Cani
militare cõsueto donauerim, subiectarum ipsi Facino urbiũ, Alexandriæ & Nouariæ per-
deceptam blanditijs meis miseram Beatricẽ dominum constituerim, quod exinde Mo-
doetiam, Laudam, Comum, Tricium, Bergomũ, Placentiã, Parmã, Cremonã, Brixã, &
ad extremũ Genuam, per cuius potentiã nomen suum ultramarini etiã contremiscũt q̃
eidem inquã, homini tantũ subiecerim principatum, & is post inauditã omnibus seculis,
qua

A qua mecum est usus ingratiudinē, me insuper, me omnibus insitæ sibi à natura crudelita-
 tis artibus persequitur. Fuit uero, dixerit quispiam, fuit olim tibi apud illū supremus ho-
 noris locus, te familiæ uicecomitum cognomine, te consanguinea honestauit uxore. Ea
 autem ut facile ab euentu conijcere datur, nō uirtutis acceptorumq; beneficiorū præmia
 contulit, sed pignora esse uoluit, quibus tamdiu astrictus, obnoxiusq; illi nauarem operā
 quoad rebus ē sententiā constitutis, me oppressos ab iniuria releuantem, bonos protegē-
 tem, proteruis impudicisq; curialibus frena imponentem, tolleret, extinguere, & cum lu-
 dionibus, mīmis, ganeonibus suis sine tutore, uel quod illo in odium meū adducendo, sui
 dicere usurpabāt correctore, effrenatius lasciuiret, Oltrados, Zaninos, Thedeschinos, li-
 centius in subiectos populos debacchari sineret. Hæc fuit Veneti tantæ cōmutationis
 causa, hæc ratio, quæ perfido, ficto, simulato omnī leuissimo hominī suaserunt, ut post
 tantæ dignitatis umbram, post cumulos in me alienigenam hominē honores, me per-
 deret, quē nec fidū integrum boni & iusti consultorē, tolerare posset, nec humilem abie-
 ctumq; sine maximo ut credebat periculo, auderet reddere. Bene uero habet, & quantū
B uaticinat animus, nō meæ sed uestræ reipublicæ saluti, incolumitati, amplitudini, & ma-
 ximo illius malo seruatus sum. Mihi enim satis supraq; fuerit ganeonum insidias, pericu-
 la capitis euasisse, consolerq; pro fortunis quas abiēs magnas dimisi, patriam mihi apud
 uos, ut confido, cōparasse, iusticię, integritatis, uirtutum alumnam, & quod docuit hæc
 experientia, quod beneficijs affectū maximis ostendūt plurimi, optima, perpetua e-
 meritis præmia tribuentem. Ea subleuatus consolatione princeps inclyte, non amisisse,
 sed quæsiuisse diuitias, non me infortunio afflictū, sed optima diuinitus donatū esse for-
 tuna, opinor, existimo. Nisi forte retenta cū filiabus uxor effœminatū Carmagnolæ ani-
 mum ægre habebit, & ubicunq; sit terrarū Philippo mancipatū tenebit. Sed nimis multa
 de me ipso per dolorē, per indignationē dixi: de re uestra statim dicere est animus, si pau-
 ca prius de Florentinis dicentē tolerabitis. Bellū est illis cum Philippo, quem rebus inte-
C gris per eas quibus abundant pecunias, per maximū potentatū, intra Lombardiæ septa-
 repugnare faciliter coegissent, nisi rei bellicæ ductores quibus sunt usi, eos perditum ire
 per exercitus maximos tanquā armēta in pascuis diripiēdos, hosti oblatos perrexissent.
 Nam quo tempore apud Zagonariā est pugnatū, si aut obsidio Foroliuiensiuū continua-
 ta postquā itum erat ad hostium castra, quod imbre effusi facere suadebant, à pugna ces-
 satum esset, qui furentes eò loci contulerant Philippēses, concitatioe q; aduenerāt, gra-
 du, Parmā retinuisent, tantus timidissimū principē pavor incesserat, posteaquā Carolū
 Mediolani, Pandulfum Brixia & Bergomi dilectissimos tanti exercitus cōtra se ducto-
 res audiuerat creatos. At iam sero errata reprehendimus, quando attonitos, animo con-
 sternatos Florentinos, sola uincētē fama Philippū oppressisse uidemus. Nec risum cui-
 piā moueat, qd̄ dixi sola fama Philippū uincere, imō etiā quod dicā, qui uolet cachinne-
 tur, Philippū dico, qui fama, opinione, specie uicerit, re ipsa propius uicto q; uictori esse,
 cuius æraria penitus exhausta, consumpti sunt ciues, uectigalia exinanita. Cognita hæc
D mihi quē nulla illius rerū uel minima pars lateret: scio ductā contra Arragonēses classē,
 quingentis illum auri milibus exhaustisse, noui impēsas ædificiorū, extra rationis modū,
 noui uanam illius euisceratamq; sine delectu largitionē, qua etiā Gallicos proceres lau-
 dis suæ præcones fore satagit: scio expertus, unde maxima in caput meū prohibēdo con-
 cium odia, quantū est æris illud qd̄ obsessi uel dissipāt uel surripit. Ex quibus plurimisq;
 quas enumerare longū esset, necessarijs, certissimisq; mihi causis effectū est, ut quo tēpo-
 re bellū à Thoma Fregoso, & ab Arragonensi Florentinorū ductu, cōtra Genuā est rela-
 tū, quod pridē magna industria, maximaq; parsimonia parari curauerā, in Papiensi arce
 thesaurū effundi oportuerit. Referūt mihi q̄s nuper meā secutos fortunā ab illo abscessis-
 se audiuitis, milites olim sui, annū iam effluxisse integrū cum nulla eis data sint stipēdio-
 rum æra. Nec est quam male aliqui interpretantur militū liberalitas, qui spolij, rapinis,
 ut uos creditis redundantes dominum ea liberent stipendiorum impensa, sed illius in-
 opia, qui uictorem exercitum, debita destitutum pecunia, uel inuitus cogat in captis pri-
 mo impetu Hetruriæ castellis inertem uitā ducere, cuius impetu si per data stipēdia coa-
 ctus simul militare potuisset, facillimum fuit destitutum milite Florentinum conficere.
 Quid uero futurum existimatis, si fuerint qui inopes & pendendis supra uires tributis fa-
 tigatos

tigratos Lombardiae populos bello uexarunt, si fuerit precisa mercatoribus. Lombardiae uia. E
 qui quae ad uos coactos intra moenia, abducto pecore, uillico, aratore, uel marcescentibus.
 in agro, uel direptis ab hoste frugibus uectigalia attinet, exinaniant, quae uictore nunc di-
 citis quae pro fama contremiscitis, Veneti Philippum non uicisse, sed uictum esse uidebitis,
 Nec item repellendo ab paratissimis Venetis bello fessus erit, qui inferendo imperatis Flo-
 rentinis integer fuit. Disparis etenim sunt Veneto & Florentino uires, dispar est uestra
 insultantiu fama, uiribus confidentia munitissimorum conditio ab ea quae dissipatis, attoni-
 tis fessis, Florentinis erat: disparia ite sunt bella, si unum in alieno, alterum in suo gerat solo.
 Non parua aut, ut fert animus fortunae uestrae erit accessio. Carmagnola quae omnia ha-
 etenus, quod non erubescio dicere, suscepta bella feliciter consummaui, oes cogredi ausos
 praelio superau. Quae uero constituendo ingrati hominis principatu, in ea temporis diutur-
 nitate, tantis periculis, laboribus, acceptis uulneribus didici militiae disciplinae, eodem euer-
 tendo libens ostenderim: & quod subleuando tyrannorum iniquissimo contraxi scelus, il-
 lo persequendo, deprimendo diluam. Itaque audenti animo oblatam benegerendi facinoris F
 maximam, oblatam non seruandam solum & tutandam, quod erat optabile uobis, sed amplificam
 reipublicae, tollendi hostis non minus potentis quam audacis occasionem, dum licet ample
 ctamini. Socios & per communie libertatis nomen fratres iuuate Florentinos, quorum auxi-
 lio, quorum opibus futuris euestigio per sola uestrae confederationis umbram, ingentibus,
 magnam tantae rei partem conficetis. Meo aut seruitio ubicunque usui fore iudicabitur, uestro
 utemini arbitrio: quod enim in primis faciendum plurimum censeo, si multos etiam uirtute
 superiores, neminem fide erga uos, odio in communem hostem pari inuenietis. Comotos ac
 penes suasos ea oratione senatorum animos, dux Venetorum intelligens non ultra disse-
 rendum, quod pridem constituerat, ratus, Carmagnola dimisso in hanc sententiam uerba fe-
 cit. Quae duo publicis in rebus prima intentione sunt & iure optimo potissima, pax, & a
 publicis impensis uacatio, nomine ipso & re dulcissima, multas saepenumero, uel si oes
 dixerem, non errauerim, inuehant calamitates, dum longe prospecta, diu intellecta, & an- G
 te oculos posita pericula contemni faciunt, ut prius malis circumueniunt intolerabilibus,
 quam per horridum odiosum belli nomen, inuidiosam, stomachantem, infandam impendij men-
 tionem, ea nondum iactis alte radicibus, leuia reijcias, propellas. Id & si nostris uel maiorum
 uel aetate nostra acceptis incommodis, reminisci est facillimum, exemplo nunc documento ue-
 certissimo Florentinorum, intelligere, peruidere & maxima, ut existimo, cum animi anxie-
 tate, mecum sentire debebitis. Florentinis namque certissimum necessariumque ab origine
 hostem in oculis crescentem, facile fuit per exhibitam, aut Arcellano, aut Funduli, aut Pandul-
 fo, aut Genuensi Fregoso opere, opprimere: sed quia minimum illis adiuuandis tyrannis im-
 pendium facere totiens rogati noluerunt, quas tunc amentes per ocium & pacem cumu-
 labant pecunias, inutili profluuio postmodum effuderunt: Sicque duorum quae in primis de-
 siderabant, altero, pace scilicet proculdubio non fruuntur. optata uero ab impensa uaca-
 tionem, ideo magna ex parte habent, quia quod salutem, quod extremae rerum calamitati auer-
 tendam impendat, nihil ferme eis est reliquum. Prospicienda ciues prospicienda sunt quae im-
 pendere possint damna, ut cum suadet, iubet necessitas, incommoda, impendia principio H
 semper facilliora priusquam crescant & multiplicentur, tolerari propellique possint. Eadem
 enim ratio in nauigantibus, & respublikas gubernantibus. uel salutis uel euerisionis esse uide-
 tur. Malum namque & inertem nauam gubernatorem uel scitis esse, qui tranquillo, & ut dici-
 mus, lacteo mari, secundis ac leniter propellentibus uentis laetatus, futurae aliquando pro-
 cellae immemor somno & desidia est deditus, quid cum malo, antennis, carbassis, ancoris,
 temone agat non satis considerat, quicquid quantum spatij singulis emetiat horis, qua uia altum te-
 neat, saxa & scopulos declinare debeat, quando denique aut per anni sydus, aut per coeli di-
 spositionem tempestas ingruere possit, scire negligit. Si itaque tale hominem nauis subito & im-
 prouisa perculsa nimbo, dum male herentes rudentibus ancoras primo perderet iactu, dum
 ab languide cathenato destitueret temone, in uicina quae ignorasset saxa impactum audi-
 retis, nonne eum socordem & calamitate accepta dignum iudicaretis: Itidem Florentinis hoc tem-
 pore euenit, ipsi etenim paradisi prouidendisque contra manifestum hostem certissimam hoc tem-
 perate & rerum suarum perniciem Philippum Mediolani ducem, praesidijs negligentes fuerunt, illum
 notissimam reipublicae suae euerisionem futurum uires augentem, siue id per auariciae. siue factu
 sic

A sit per negligentiam prohibere noluerunt: hincque eadem calamitatis sunt perducti, ut quae ma-
 lis semper cumulo accedit, sola redundet ignominia, pro acutissimis, ut dicebantur inge-
 nio, caecutientes, pro astutissimis hebetes, pro prudentissimis reputentur amentes. Prospi-
 cienda inquam, ciues, & ab alieno intelligenda malo, quae non impendent modo, sed prope
 modum premunt pericula. Enimvero sentiant alij quicquid uolunt, ego si in Asia, si apud In-
 dos eiusmodi populum libertate quam diu retinuisset, per uim, per fraudes, per tyrannidem
 priuatum iri audire, si nullam illi opem afferre daretur, animi moestitia, afflictione mentis si-
 bi communicarem. Nunc uicinam, contiguam, germanam, quae in communi parente terra Italia, &
 genita sit & alita, libertatem Florentinam, aperta fraude, manifestis insidijs, uel notoria oppri-
 mi, segnes iridentesque patimur, non satis aduertentes, quod subiectum est oculis, quod he-
 betes obtusi peruidet omnes Italici, quod pridem uestrum plurimum hoc in loco dixerunt,
 affirmarunt, diem quae Florentinae libertatis subiugandae finem faciet, primam nostram in-
 uadendam Philippo futuram. Sed tanta quosdam est nostris sui impotentia esse miror, ut cum im-
 B minentia nostrae reipublicae pericula intelligere ac peruidere fateantur, expectanda poti-
 us perferenda quaeque ducant mala, quam illis occurrere uelint committere, ut inuidio Floren-
 tino navigationis aemulo auxilientur. Mala est ciues, mala est iactura quae fit magna, ut ma-
 iore atque etiam maxima hostem afficias: quanquam optimi maximi dei nostri beneficio factum
 esse opinor, ut qui petulans haecenus omnia sibi per pecuniam arrogabat Florentinus,
 uestram uobis mercandi industriam nedum in Asia & Africa, sed nec in urbe nostra, in Ri-
 uo alto non subripiat, qui in opem Hetruriam, intra Florentinum agrum libertatem tutari gloriae
 & felicitati sit ducturus, nec Aegei aut Mauri marium uelificationibus uobiscum ultra con-
 tendere appetat, hincque non aemulum, non insidiatorem, non quaestus subreptorem popu-
 lum tueri saluum facere pergemus, sed libertatis nomen, alteram quae est in Italia republi-
 cam defensantes, reipublicae nostrae uires munimentumque adijciemus. Nec uero deterreat
 quod multos circumferre audiui, Florentinos omnino eneruatos, ducem Mediolani usque-
 quaque integrum uiribus esse, cui facillimum sit futurum Florentinorum reliquias simul cum no-
 C stro potentatu conficere. Quod namque ad Florentinos attinet, scio illorum quae nunc appa-
 ret pecuniae exilitatem nullam, aut multo minorem futuram, quam primum Florentini ciues praesi-
 dij nostri spe subleuati, de patria sibi, de libertate, de rerum incolumitate sperandum intel-
 ligent. Nisi enim me nostri ciues, quibus cum illis est commercium fallit, nisi patriae sibi &
 mihi una impietate mentiuntur, facillimum erit populo Florentino cum uoluntarius &
 animo erectus bello incumbet, tantum aeris contribuere, quantum mediae bellum impensam,
 longo etiam temporis tractu opinamur exposcere. Eos autem non ignoratis mecum, con-
 ditiones quae dabuntur accipere paratissimos. De ducis Mediolani uiribus, de dissemi-
 nata maiore illius rerum fama, quam res ipsa, quam ueritas habeant, plura & dicenda essent & di-
 ei possent quam tempus istud patiat, & nisi futuros esse uererer, qui Carmagnolae uerbis
 plusquam deceat me credere dicerent, quae uobis oblata sit ex eo bello spes, quid de Bri-
 xia, Cremona, Bergamo, quid de omni antiquae Venetiae terra, spei nobis sit explicare.
 Quae omnia & si ad bellum istud audenter suscipiendum non leuia sunt incitamenta, ma-
 D iores tamen scio nobis incutere stimulos imminens periculum, cui uestram prudentiam in pri-
 mis obuiare dispositam non ambigo. Nam qui olim Pischeriam ab Mantuano, quae no-
 bis foederatum esse non ignoraret, cum multo esset potentia minor, petere ausus est, Ve-
 ronam, Vicentiam, & quicquid terrestri Italiae dominio obtinemus, quam primum Florentinos
 superauerit, a nobis repetet. Si illa reddere sedet animo, classem ab Genua & secundo Pa-
 do quantum perferre nequeatis, paulo post ad portus Venetiarum turres, in ducatus uestri
 canalibus expectetis. Nullam itaque impensam cui toleranda dei munere estis potentissimi,
 nullas meo consilio formidabitis belli agitationes, maximam uobis quietem, securissimam pa-
 cem parituras, & cum Florentino societatem inibitis, foedera iungetis. Bellum contra Philippum
 suscipietis necessarium, quod tamen parata & ad manus exposita amplitudo suscipiendum fore
 suaderet. Duce post factum uerbis finem, aliorum sententias expectate, censerunt sex illius in do-
 minio collegae, propositis in utraque parte suffragiorum tabellis intentandum, quid est repu-
 blica fore patribus uideret, & ut qui uellet iuberet societatem cum populo Florentino iniri,
 ac Philippum reipublicae hostem iudicari, redditis ex more in dealbatam uiatoris urnam:
 quibus contraria esset uoluntas, in nigra tabellis de sententia significarent. Itaque urnis eminenti
 in

in suggesto quod ab omni inspicitur confesso ad principis pedes euacuatis, paucissimos B
 contrariae duci sententiae esse constitit: tumque accito in senatum Laurentio Ridolpho
 foedera sunt in hanc sententiam facta: Conscriberent & ad consummatum usque bellum re
 tenerent communi utriusque populi impensa, Venetus & Florentinus sedecim equitum,
 peditum octo milium copias, pari item impensarum communione armarent classes, quas
 in Pado Venetus, Florentinus in mari infero, contra Genuam destinassent, nec prius ali
 ter ueque Venetus curasset iussissetque, pax cum Philippo quouis modo constitui posset.
 Si urbium oppidorumue quicquam, quod in Philippi potestate esset, caperet, Florenti
 no cederent quaecumque in Romandiola prouincia continent, caetera Venetorum reipu
 blicae aut quibus ipsi iudicassent acquirerentur. Postquam praedictis ut erant scripta assen
 sum praebuit Laurentius, ad principis genua prolapsus, sponte sua in haec uerba iureiura
 do que potuit alta uoce dixit, nullum unquam futurum diem quo Florentinos huiusce be
 neficij obliuio capiat, eosque si aliquo unquam tempore difficultatis quippiam Veneto
 ingrueret, promptos ac obuios retribuendae pro uiribus operae affuturos. Paulopost Ni
 colaus marchio Estensis, & Ioannes Franciscus Gonzaga Ferrariae unus, alter Mantuae
 principes, ab Venetis quorum pridem fuerant socij, in eisdem foederibus pro communibus
 Florentinae ac Venetae rerum publicarum socijs sunt ascripti, actumque est Venetorum co
 sensu, ut Parma ciuitas si reciperetur Estensi cuius olim fuisset, daretur. Missi item socio
 rum belli oratores, cum Carmagnolae nuncijs literisque, Amedeo Sabaudiae duci faciliter
 suaserunt, ut permessa sibi Mediolanensi urbe, si quouis caperet modo eisdem etiam ipse as
 scriberetur foederibus: & Alfonso Aragonum rex, quem a Florentinis pecunia adiutum
 ostendimus, germano contra Genuam cum triremibus misso, se solito acrius in bellum in
 cubere, ac reducendo in Genuam Fregosio, ut coeperat, assistere promisit, quonia ui
 runt. Senenses item quibus cum Florentino societas bellorum pacis ue dudum fuisset, no
 ua haec foedera secum inire non recusarunt: quanquam uero tam multos populos princi
 pesque Veneti contra unicum concitassent Philippum, non tamen arma subito capere uo
 luerunt, sed Franciscum Segam quo uterentur epistolarum magistro, quemque Philippo
 notum ac quam familiarem, ex longa consuetudine scirent esse, mittentes iusserunt, ut il
 li persuaderet, quod intra ascriptos in foedere Florentino Lombardiae terminos copias
 contraheret, & restitutis quae ubique ceperat oppidis, pacem cum eo populo firmaret, cui etiam
 ipsi accedere promittebant: quod si facere recusasset, bellum illi pro caduceatore iterato
 indiceret. Dimissusque Venetis est post Franciscum Segam Carmagnola, ut conscriptas
 dudum paratasque per agros Vincentinum & Veronensem copias ad propinquiora Bri
 xiano agro loca traduceret, apertum contra Philippi dominia bellum undique ostendens.
 At Philippus nec tantis contra se paratis motibus, nec Carmagnolae minis conatibusque,
 nec Francisci Segae uerbis aliquantisper deterritus, magno id bellum animo accipere sta
 tuit, quod eodem celebrioris gloriae futurum existimaret, quo maiori cum periculo gereret.
 Nec tamen pristinis mutatis regendi moribus, ut multi futurum crediderant, aut sese reb.
 praesentem exhibuit, aut plures solito meliores ue ad consilium admisit: quin potius Ol
 trado & Zanino innixus, per quos omnia administraret, nunquam a ciuibus, nunquam
 a tam multis, quibus dominaretur proceribus, raro ab ijs quibus uteretur consiliarijs est
 uisus, in amoenisque Cusaghi & Biagrassi uillis se continebat: aut cum Mediolani esset, ar
 cis claustro quando feras agitare constituisset, exibat. Nullam item apud exercitus loca ue
 hosti contermina, insignem fecit mutationem, & cessantes interea a bello sui exercitus
 effeminabantur. Quam enim in Thuscia habebat legionem pecuniarum egenam, per
 capta, ut diximus, castella diuisam, torpescere permittebat: & Franciscus Sphortia Ro
 mandiola bello, quod contra Fauentinum gerebat acerrimum intermisso, Mediolanum
 cum paucis commilitonibus se contulerat. Vnico autem in tantis motibus nouo auctus
 est Philippus fauore. Nam Alfonso Aragonum rex, post conscripta quae supra ostendi
 mus foedera, pacem cum eo firmauit, receptis in praemium portu Veneris, ac Ericis ca
 stello in Genuensi Riperia orientali.

FESTINATO interim bello Veneti suscipiēdo intētissimi, id expectabant solū, ut præclari terribilisq; alicuius facinoris initiū magnis darent rebus quas animo molirent. Et Carmagnola q; tam multa suadendo illis bello fuerat pollicitus, omnia amplius explorare, nihil intentatū relinquere, ut factæ uerbis ingenti de se expectationi, pari rerum magnitudine responderet. Illexerat is primo pecunia arcis Brixie custodes, ut præfecto noctu dū uigiles recēseret interempto, immissas ab se admitterent copias. Sed cū parū successisset, infensq; Phi-

lippo factionis Guelfos Brixianos tentare aggressus est, in quib; duos, Petrū & Achillē cognomine Aduocatos inuenit, q; per refracta urbis mœnia illū nocte quā diui Benedicti natalitiorū dies est secutus, cū legione introduxerunt. Qua itē die Nicolaus marchio Ferrariensis, quē Florentini generalē exercitus sui præfectū paulo antē declarauerāt, immissis ex Rhegiolēpido copijs magnā ex Parmensi agro abegit prædā. Resciterat uero Philippus aliquot antea diebus, Carmagnolā quādoq; ex Veronēsis, quandoq; ex Mantuanis mouentē & Bergomensē Brixianūq; agros aduentē multa moliri. Quamobrē Brixie magis timēs, Oltradū cū cohorte miserat, q; curaret, ne quid paterent res Brixie detrimētī. Sed ipse in nouis urbis munitiōib; ciuitatulā uocāt, ad quas adueniēs declinauerat, se cōtinebat. Tumultu autē de nocte media exaudito, nōnullos factionis Gibellinē ex urbe ad eū cōfugientes admisit, datamq; a Philippo cohortē ad tumultū pro posse cōprimendū, exire cupientē accurate, prohibuit. Quare mœnia ingressus Carmagnola, cū nemine repugnāte, nōnullos primis cōspiratorib; nactus esset fautores, portis omnib; euestigio, & ea urbis parte maxima quæ a munitōib; excludit, faciliter est potitus. Est namq; Brixia in tres partes diuisa, in montis em̄ cui adiacet summitate arcē habet uetusto opere munitissimā. Ab ea in subiectā cōtinentemq; in planitie urbis partē muri ducunt duodensissimi: quorū qui ad sinistrā est, urbē ipsam ab extra munit: q; uero pertinet ad dexterā, intersecās urbē sub uetustæ ciuitatulæ uocabulo Gibellinā claudit factionē. Huic particulæ cū recipiendo præsidio parua esse uideret, nō parū anno antea tertio Philippus fecerat additamentū, qd̄ ab muri superbissimi altitudine crassitudineq;, & circūdata ad eā partē quæ spectat in urbē fossa, inexpugnabile credidit futurū. Eidē itē particulæ cui nouæ ciuitatulæ indiderūt nomen, suburbū est adiunctū urbi continēs, qd̄ muro fossaq; similibus circundatū turrim, pilarem portam uocāt, in fronte qua in urbē spectat lapide quadrato habet uastissimā, quam sperauerint opifices omnia machinarū genera frustraturam. Igitur Philippus audita Brixie rebellione, & si admiratio eū cepit id Oltrado præsentē fieri potuisse, tamen postq; arcem munitiōesq; saluas esse intellexit, rē in eā accēpit partem, ut occasionem oblatam crediderit, & quos haberet in Brixia perfidos suspectosq; perdēdi, & Carmagnolam ab cæteris ausibus deterrendi. Nec tamen solus eā conceperat opinionē. Existimarunt namq; Itali omnes ad quos munitiōnū Brixie præsertim nouarū fama peruenerat, futurū ut repulsus cum ignominia Venetorū exercitus, quod infausta bellorū primordia sæpenumero faciunt, nihil in posterū feliciter intētaret. Omnibus itaq; quos in Lōbardia retinuerat equitib; numero quadringentis, Francisco Sphortie, qui se ut diximus salutatum aduenerat datis, illū iubet id negocij solū suscipere, ut re bellibus noceretur, & tādū munitiōes redderēt saluas, quoad suos ex Hetruria Romādiolāq; exercitus reuocaret. Interim Carmagnola quicquid munitiōnū ad urbē spectat, fossa circundederat subitaria & repagula aggerib; cōfirmata portis obiecerat. Quamobrem ingressus munitiōes Sphortia, & si crebris per noctē interdūq; factis eruptionib; augendo cōfirmandoq; operi intentos disturbauit Venetos, nullo ciues affecit incōmodo. Augebant uero in dies Venetorū copie, nam dimissi per omnē Italiā conquisitores æra cūctis pedestria equestria ue stipēdia facere uolentib; psoluebāt. Quare Carmagnola, postq; aduentu Sphortie nihil immutatū uidet, Ioannē Franciscū Gonzagā marchionē Mantuanū, qui cōtinuo aduisset paratis ab se munitiōib; præficit, ipse oppugnanda Pilari porta, omnes adhibet uirū conatus: decē subito, & quandoq; postea plures bombardæ ad ipsam turris fossam adactæ sunt, minima quarū lapidē trecētē, cū maior quadringentē cōtineret, in illā iaciebant. Et tamen ratiōe adhibiti oppugnatiōnū periti,

illarū iactus moderabant, ut nulli prius immitteret ignis, q̄ præcedens illā ordine suū la
 pidē euomisset. Vnde factū est, ut cū exonerata concreuisset posterior, prima acceptū
 denuo lapidē fulminaret. Obstinata huic oppugnationi dies noctesq̄ insudanti Carma
 gnolę accepta apud Taruisiū ex casu equi neruorū clades recruduit: & q̄ per morbi regij
 speciem, exinde neruos primo debilitatus fuisset, febriliterisq̄ dolore correptus, senatu
 exhortante, Patuinas Aponi balneas accessit. In cuius absentia & si omnia minore cum
 feruore fiebant, Gōzaga tñ curante in dies crescente, & primo cœptæ cōtinuabant mu-
 nitiones, & nouæ ubi maiorē ab hoste fieri uim posse existimaret quotidie instituebant,
 cœptumq̄ est per copiarū multitudinē, dispositis extra urbē stationib. adhiberi curā, ne
 clausis Philippensib. cōmeatum quippā ab agrestib. importaret. Sed Sphortia auda-
 cia crebra in nouas munitiones fiebant eruptiones, frequentibusq̄ circa urbē certabat
 pugnis. Quare saluandis ciuib. & tuendis operibus occupato, tutus in arcē ciuitatūlāq̄
 ex mōribus, quæ admodum pacatis antea rebus patebat accessus. Iusserat interea Philip-
 pus & frequentib. curabat nuncijs, ut oēs copiarū munitis peditatu ijs quæ in Hetruria ce
 perant castellis, se illis adiungerent cohortib. quæ in Romādiola militabāt, mox in Lō-
 bardia recuperanda Brīxia traiecturæ. Quo adducti terrore Veneti, Carnagnolā q̄ ma-
 gna ex parte bonā reassumpserunt ualitudinē, in castra accedere curauerunt. Eiusq̄ adue-
 tu omnia adeo cōfirmata, adeoq̄ hostes repressi sunt, ut quas Sphortia aperto extra mœ-
 nia cāpo, & in operū stationes edere solitus esset pugnas, pro ipsis ciuitatūlæ mœnib. pu-
 gnare quādoq̄ sit coactus. Unica per id tēporis Venetos angebat cura, ut reuocatas ab
 duce in Lombardiam copias, transitu, phiberet: nulla uero ipsi erāt Appenninum inter &
 Adriaticū pelagus, siue Padū loca, apud quæ id posset intētari. Quare Nicolao marchio-
 ni Estensi negociū dederunt, ut ipse in agro Mutinensi, cuius fines Apennini iuga & Pa-
 di fluentia attingunt, ad expositā Mutinēsi agro Scultēne amnis ripā, & saltus montiū in
 terfunderet, & planitiē subiectasq̄ paludes cōgestis ad meatus oēs arborū truncis, ac di-
 spōsitis stationib. asseruaret. ipsi uero Victoriē Barbarū genti patritię Venetū ciuē, cum
 equitatus peditatusq̄ lectissimi, sex milib. mittētes, iusserūt, ut apud Vignolā oppidum
 Scultēne contiguū legionē cōtinens perpetuas noctu ac interdū stationes secundū am-
 nis fluētia disponeret, quæ quāprimū hostes uada irrumpere exploratū haberet, uel eos
 sua præsentia abstereret, uel nullo coercitos ordine opprimeret transeūtes. Est enim Vi-
 gnola medio fermē Apēninū inter & Padū tractu, & licet sit primis sub collib. ad stadia
 decē in planitiē sitū, exitus tamen equitatu in ripæ altitudinē peruū ad superiorem illius
 partem ex amnis alueo sunt rarissimi. Qui uero subiacet oppido ad uiginti stadia amnis
 alueus, ubiq̄ patulos maiore anni parte meatus habet, quousq̄ in arcum coactus adeo
 in canali restrictas cōtinet aquas, ut raro, nisi per maximā æstatis siccitatem, priusq̄ palu-
 des attingat uadari possit. Ab ipso aut paludum initio, qua Creualcorio Bononiensis a-
 gri castello appropinquat, per inferiora quibus à Pado distat, uiginti passuum millia, nul-
 lo unq̄ tempore, securum sine nauigio uel pediti, uel equiti transitū præbet. Coacta igitur
 ad superiorē sub collibus Bononiensis agri partem Vignolam ē regione respicientē
 Philippi copiarū, diebus fermē triginta, quibus per ea loca remoratae sunt, uarias per no-
 chem quandoq̄ interdū intentare transitus uias sæpenumero simularunt. Sed cū se mar-
 chionis quandoq̄ Victoris copiarū opposuissent retrocedentes, in gubernatoris Bono-
 niæ, qui illorū susceperat curā prouidentia quiescebant. Tandē ponte fabricato in Perli-
 ceti oppido ad Creualcorij paludes Scultennam kalendis Maijs sub lucis exortū transi-
 uerunt. Pontis instituendi ratio hæc fuit: Vasa uiginti oblonga, quibus uindemiam plau-
 stris deferunt, ordinibus duobus recte cōiuncta utriusq̄ ripæ arboribus alligarunt, & cū
 cratibus unaqueq̄ alterius parti supposita esset ab prima in secundā fluminis ripā ordi-
 ne dispositis, superiecto tenui stramēto sabuloq̄, tutū ac solidum iter equitatu præbue-
 runt. Amne superato Philippenses, dispositas in proxima sylua Venetorū statioes, adeo
 sublati terruerūt clamoribus, ut nullus pedē loco mouere sit ausus. Erant uero reducib.
 propinqua receptui, Mirandulę & Cōcordiæ loca, & succisę syluestri in regione per se-
 mitas ac aduerso ab inuicē casu in obicē positę arbores itinera oppleuerāt, ut licet fugiēs
 legio remouēdis obicibus impedita, lente progredere, difficilis tamen persecuturę uia
 uideretur futura. Forte per id temporis Guido Fabrianensis nouo à Venetis conductus
 stipendio ad augēdas Barbari copias, cum cohorte dimidia mittebatur. Is de quarta vi-
 gilia

Agilia, ab oppido finali mouens, exaudito transeuntium strepitu quos ex Venetis excubias
 seruanti. credidisset esse, ad eos delatus cum omni equitatu interceptus fuit. Tuncque copias
 intra Lombardiam receptis, Philippus Forumliuim Imolamque ecclesie ciuitates, quas in ho-
 stium potestate uenturas dubitauerit, ad eisdem Maias gubernatori Bononiae pro Marti-
 no pontifice consignauit. Et postquam ubique tunc temporis in rebus ecclesie feliciter ageba-
 tur, decem eodem mense pontifex ipse creauit cardinales, quorum duos ex Bononia tunc ac-
 cepit petentem efflagitantemque unum Arelatensem illum Bononiae gubernatorem, alterum enixis-
 sime reluctantem Nicolaum Albergatum Bononiensem & ciuem & episcopum maximae ui-
 rum sanctimoniam, cui ecclesia rarissimos etate nostra habuerit praelatos adsimiles. Eodem
 item tempore idem pontifex Alfonso regem Arragonum damnatum anathemate iudicauit, quia
 rex aegre ferens fauores praestitos ab Romana ecclesia Ioanna secunda tunc regni Si-
 ciliae citra fretum reginae & Ludouico Andegauensi illius adoptiuo, antipapa idolum in Pani-
 sculo Arragoniae promontorio constituerat. Duo inter Brixiae rebellionem, & copiarum Phi-
Blippi in Lombardiam reditum, menses intercesserant, constansque fuit apud omnes rerum milita-
 rium peritos opinio, si aut prius aduenissent, aut quo tempore agrum attigerunt Brixianum,
 intra Ciuitatulae munitiones, quod illis facillimum fuit, sese recepissent, & possibiles in ur-
 bem obiectasque munitiones fecissent impetus, Brixia eos Venetorum copias non sine cla-
 de maxima eieciuros. Illi uero quamprimum in Brixianis fuerunt, munitionibus quidem &
 arci ad stadia duo appropinquauerunt: sed paulo post loco castris munito apud Brixia-
 norum oppida constiterunt, si forte hostis pugnandi copiam faceret expectantes: interim
 Carmagnola, cui unica Ciuitatulae expugnatio esset cura, operi intentus copias intra ur-
 bem seuera distractione continuit. Et Veneti maximo pecuniarum profluuio potiusquam im-
 pendio contractas undique copias conscribentes, exercitum per singulos augebant dies. Po-
 stremus omnium fama notorum, quos Veneti Florentinique ad Carmagnolam miserunt, fuit
 Nicolaus Tollentinas, is qui ducendis equestribus copiis, & alijs imperatorijs obeundis mu-
Cneribus esset clarus, oppugnandarum tamen machinis urbium & claudendorum hostium peritia excel-
 lebat: qui primo quo in castra se contulit die cum hostium Venetorumque munitiones dilige-
 ter inspexisset, frequentatoque ex hostium castris in arcem itinere comitum importari uidi-
 set, Carmagnolam & Venetos admonuit, opera quadam grandi, sed pernecessaria opus esse
 qua sine perpetua fieret obsidio, aut summi quicquam incommodi oppugnationis diuturni-
 tate, quod ad solet, paritura. Eiusque consilio coacti sunt ex omni Venetorum ditione, fossor-
 res fabrique lignarii, quorum opera id totum spatium, quod auersam ciuitati arcis spontanea inter, &
 postrema ciuitatis portam, munitionibusque propinqua iacet, coeptum est cingi fossa, quae
 claudendis de industria pratis, episcopi uocant, longo circuitu, passus ad tria millia est p-
 tensa. Eo autem in tempore, Angelus Pergulanus qui Philippensium exercitui praerat, ut
 Mantuanum marchionem, Venetorumque copias illius rerum curam habituras ab opis obsidio-
 nisque intentione auerteret, duxit ad uastandos continentes agro Brixiae Mantuanos. Sed ni-
 hilo inter minus Carmagnola & marchio ipse, coepto extrinsecus operi intenderunt. Inge-
 nis huiusce operis labor impensaque, & perficiendi celeritas inter se uisa sunt pugnare, ut cum
Dmagna in uno uis & multorum iudicio impossibilis fuerit, in alijs maior apparuerit. Du-
 plex etenim fossa pari utrinque spatium ducta, pedibus triginta latum aggerem medium relinque-
 bat: cuius ea instituta est ad summum usque ratio, ut cum superiectae fossoribus, glebulae, pede ex-
 creuissent uno aspersi desuper arborum ramusculi, ueprumque stipites, eum natura soli gla-
 reosum sabulosumque aggerem contineret, fossisque pedum duodecim latitudinem perductis, ag-
 gerem ite quantum sat Tollentinati uidebat excreuerat. Tunc fossoribus ad ulteriora iussis, fa-
 brorum erat cura, trabibus decem pedibus, quarum caput operi immissum, palo altum demer-
 so innitebat quinque abinuenientibus distantibus. pede per aggerem stratis longuriam superiacere, quibus
 ternas ex ipsis trabibus ferreo comprehendentibus clauo, superimpositae crates, nullam agge-
 ris extremitati sinerent fieri ab superexcubante milite laesionem, & per ipso cratum solio la-
 borans faber extremis trabium capitibus, pede uno extra aggerem prominentibus uallum affi-
 gebat. Ducto utrinque uallo media pedum duodecim equiti peditique patebat per aggerem uia,
 & dispositae in utraque ualli parte pari inter se spatium distantes, quatuor per singula stadia tur-
 res lignae, magno in pugnae euentum erant munimento, portae etiam melioribus munitae ligneis
 turribus in secundo quoque erant stadio ad utraque aggeris partem copias cum licuisset ponti-

bus dimissura. Eā operis infantiā inchoatam esse audiētes Philippo assistentiā quosdam E
ferunt dixisse, nihil æque optandum fuisse, q̄ ut Venetos huius fatuitatis libido incēde-
ret, quā ipsi existimarent intelligerentq̄ Xerxis illius potentissimi quondam Asię domi-
natoris, opes exhausturā. Et Pergulanus postq̄ multis in Mantuano agro editis incen-
dijs, nullā ab operibus diuersionē factā esse uidit, castra primis propinqua iterū cōmuni
uit. Nec Piccinino, qui tūc ei suberat, Francisco Sphortia, Christophoro Lauellano, Sic-
co Montagnaneo, & Ardione Carrariensi hortantibus efflagitātibusq̄ adduci potuit,
ut impediendis perfringendisq̄ operibus impetum faceret. Sibi enim Philippo obediē-
dum, hortantibus singulis, & poscentibus simul omnib. respondebat. Opere interim pe-
nē cōpleto, quod primos attigisset colles, Carmagnola asseruādīs munitiōibus repagu-
lisq̄ Ciuitatulae obiectis, attribuit quātū peditatus uisum est satis, & ilico oēs copias tūc
primū in patentia uallatū aggerem inter & urbem Ciuitatulamq̄ iacentia, quæ ob hoc,
ut ostendimus, de industria clausisset prata eduxit. Insuper dispositis pro aggere balista-
rijs quinq̄ millib. precepit, siue absens exercitū eduxerit, siue prelijs oppugnationibusq̄
intendat, datæ insistant aggeris custodiae, nec se etiā ab hoste circumuēto accuratius uo-
cante deserant stationes. Reliquerat ad Philippēsiū castra trāsiens Sphortia in munitio-
nibus mercenarios pedites lectissimos mille quadringentos, & frequentes inerant par-
tim illas inhabitare consueti, partim qui prima rebellionis nocte illuc confugerāt factio-
nis Gibellinae Brixiani. Eī peditatuī centuriones præerant quatuor, solo cognomine pa-
trio notī, Brixianus, Placētinus, Bergominus, & Andreas Taruisinus. Quos Carmagno-
la prælijs ppē cōtinuis infestabat. Nā sibi de multitudine ex Venetijs in castra cōfluente
fusus, scalis quādoq̄ muro applicitis, quādoq̄ subductis uineis, multos morti periculisq̄
obijciebat, quō Philippenses assidua lessos pugnādi necessitate, ad deditiōē faciēdam
adduceret, aut repugnantes a balistarijs, quorum multos in castris haberet, certo icū de-
stinato ferientes uulneratos occisosq̄ ad facile superabilē redigeret paucitatem. Quod
& si magna ex parte effecit, ad mille etem hominū intra munitiōnes, partim occisos, par-
tim debilitatos fuisse constat, centuriones tñ quos toto obsidionis tempore maxima uir-
tus reddidit saluos, omnia sunt tutati. Quassauerāt diu cōtinuis propē bombardarū icū-
bus Veneti postremā, quæ admittēdis præsidijs instituta erat, Gargetā uocant Ciuitatu-
læ portā, & disiectis propugnaculis, muriq̄ summitate nō leuiter corrosa, tātus excreue-
rat in fossa ruderū cumulus ut facile apparuerit Veneto militi futurū adacta scalarū mul-
titudine murū cōscendere, tam multosq̄ uno impetu in resistentē ac mœnia defensantē
hostem immittere, ut iusto prælio, p̄ ipsa muri latitudine res cominus gereret, quamob-
rem magistratus Brixiaē decreta oppugnatione præmiū ascensuris ordine p̄posuerūt, ut
qui primus esset quadringentis, tertius ducentis, decem subsequētes
centenis, alijq̄ numero uiginti, denis quisq̄ aureis donaretur: tuncq̄ tantis clamorib. tan-
tis hinc inde illatis uulneribus, per horā est pugnatum, ut ascendentiū ne & morti se obij-
cientiū, an paucorū audacissime mœnium defensionī inuicē succedētium, admirabilior
fuerit uirtus inspectans dubitarit exercitus. Amissis tñ multis centuriones hostem repu-
lere, diuturniorem ac perpetuā pati obsidionem parati, nisi ab multarum sustentandis te-
nuiter corporibus necessariarum rerū penuria, ad famem esset peruentum. Qua urgente
inducias ea cōditione sunt pacti, ut nisi infra diē decimā subueniret Phil. cum armis abi-
re permitti dederit munitiōes: tunc Carmagnola postq̄ opere perfecto cæteris uacabat
curis, attentiorē adhibuit diligentia, ne clausi minimū quippiā acciperent cōmeatus. Fre-
mebant interim, & magnis inuicē iurgijs decertabant, exercitus Philippi ductores pro-
ditam magis esse ductorū ignauia, quā a perfidis ciuib. Veneto Brixiam, q̄ in proptu-
dem ostenderant. Pergulensis autē ira percitus ira aiebat, fossa munitum altissima, dupli-
ci uallo, eminentib. castellis coronatū spisso milite frequentatū, machinis, bōbardis, bali-
stis plenū perfringite uallū, uel si durā materiē pugnīs unguibusq̄ nequibitis dilicere,
acceptis ab auib. superuolare alis, præstaret mea sententia clausos per scœdera & deditas
munitiōnes præsto educere probos uiros, quib. præsentī exercitui accedentib. futurū est
ut urbē recuperemus, Venetorūq̄ copias aut fugiētes persequamur, aut ubicunq̄ consti-
stant obsideamus clausas. Si enim diutius per uim liberare cōtendemus, hūc exercitum
hosti

A hosti offeremus diripiendū, quo sublato obice, aperta quaqua uersum uia Veneti Lombardīa ocyus potient. Ad hæc ira excādescens Piccininus, ergo socij inaudito hæctenus exemplo quæ nobis sunt munitissima abiiciamus, illa postmodū quæ tenere nesciuerimus ab uictore exercitu per uim erepturi, quin me ducē, me sequantē prima inferentē signa, quicumq; præstiti iuramenti, quicumq; honoris sui memores gratā Philippi operam cupiunt exhibere. Eū exhortatus & subsequi pollicitus Sphortia suos cōuocat, Piccinino autē structa acie, in aggerē tantisper ferri cœpto, ut iaculis ab uallo peteret, & Sphortia, ut ductores alios qui circa Pergulensem hærebāt, induceret accessum differente, trāsmisso ponte Carmagnola emittere cœperat, qui Philippenses summouerēt, & cæteris in acie descendere iussis cōspicit Piccininū, cū altorū sequela esset destitutus, sese intra castra ocyus recepisse. Ea tunc destituti spe centuriones, qui oēs Philippensium motus de munitionū mœnib. p̄spectabant Pilarē portā & Gargetā destituētes, potiusq; in uim fœderū dedētes, ab hoste recipi permiserūt, & intra secundū ueteris Ciuitatulae orbē, clausi alii

B quot itē dieb. nullo fœderū respectu habito restitere, quousq; famis acerbitate coacti illā itē quemadmodū & primā reliquere potiusq; dedidere. Ad arcē exinde ab Veneto itū est, quā ingressus cū selectis quinquaginta peditib. centurio Placentinus, adiuuit a præfeto uiriliter defensari. Sed cū Veneti appullis undiq; bōbardis, illā assidue quaterent, cōfracta exterior uetusti muri sponda, ad oppugnantium munitiones corruit: qđ cū Philippo esset renunciatū, reluctantē præfectū arcē saluis p̄ fœdera socijs dedere iussit. Sed primū ea Brixia munitionū oppugnatio mensem est p̄tracta, qua ad finē perducta, Veneti maximo leuati onere Carmagnolā ad recipienda agri oppida iusserūt ducere. Sed primi omnium Salodienses, & cōtinentes undiq; populū, qui Benacū attingūt locū nullis coacti armis in potestātē uenerunt. Postq; itaq; copijs Philippi apud Brixia coactis nec delectus fuerat, nec repulsus Venetorum exercitus, Martinus pont. Ro. dissidentes ad pacem perducere anhelabat. Quāobrem missus Venetias, summus uir, & præstantissimus Romanæ ecclesiæ cardinalis sanctæ Crucis, cum Venetos ad pacē satis inclinasset, Mediolanū est p̄fectus. Eoq; curante missis partiū oratorib. ad pacē cōcludendā mandata habentibus, Ferrariæ cōuentus est habitus. In quo tandē post tertiū q; inchoatus fuerat mēsem, sub ipsis Ianuarij kalendis pax his fœderū cōditionib. est cōclusa. Daret Venetis Philippus quicquid agri Brixiani, excepta ualle Camonica erat reliquū, illisq; p̄mitteret agri Cremonensis ad perpetuā Ollij fluminis ripā, quæ agrū Brixianū à regione respicit, latitudinē passuū quadraginta. Dux Sabaudia quæ receperat oppida retineret. Ea adimpleri p̄ut ab oratorib. essent p̄missa & Philippi sigillis munita, sollicitus cardinalis Mediolanū se cōtulit. Offendit uero cardinalis Philippū multa in Florentinorū superbiā inuehentē, qui se p̄otificis & ecclesiæ honori, quieti, salutē cupientē Foroliuio disturbare uoluissent, pluribusq; Venetorum perfidiā execrantem, quib. non sit satis dolo ac fraude captā cū magna agri parte Brixia retinere, ut reliquū agri, ut Cremonensis partē uelint per fœdera subripere. Et tñ tanti uiri grauitas sapientiaq; iratū principē nō sine ingenti labore delinuit, effecitq; ut quæ oratores sui Ferrariæ in cōuentu p̄miserant, ipse idibus Ianuarijs ap̄probaret. Sed cū missos ad oppida recipienda Venetorum magistratus se præsentē cū ignominia repulsos uidisset cardinalis, Romā ad pontificē re infecta est reuersus. Tantæ Philippi mutationis causam fuisse creditū est, factas sibi occulte de quibus tñ Veneti exploratū habuerint, ab Amedeo duce Sabaudia pacis & fœderationis secū ineundæ pollicitationes. Mouisse tñ eum magis crediderim Mediolanensium uoces. Illi em̄ de pacis factæ cōditionib. certiores redditi Philippū publico præter cōsuetudinē cōsilio aduertes, multa in hanc sententiā uerba fecerunt: Tui Mediolanenses Philippe aduenimus, madata exequi quæcumq; duxeris danda paratissimi, nec quicq; graue, durū, impossibile existimaturi, qđ nomini tuo decus, qđ rebus salutem, quod lætitiā tibi iocunditatemq; afferat. Hanc uero mentem, dispositionem, uoluntatem inesse nobis, & si opera hæctenus quotiens nostri usus fuit ostendimus, tñ hoc tempore ideo uisum est coram memorare, quia maximis in rebus, quas præsentia afferunt tempora, aut populū Mediolanensis opū magnitudinem, aut quoad ipsis uti possis, ignorare es uisus, qui post illatā ab Venetis p̄dolū, per insidias, machinationes, per fraudes, iniuriā, ad eā animi cōsternationem es perductus, ut impositū summa cū ignominia iugum patiens accipias. Quid em̄ est aliud munitissimas arces, frequentissima populis agri Brixiani oppida Veneto dedere, agri Cre-

monensis Ollij ripā permittere, q̄ Brixia furibus, Cremonā largiri, q̄ superbo ambitio- E
 so hosti, opprimenda, cōculcanda per uim Lōbardia anhelanti, stimulos, animos, cōfidē
 tiā addere. Enimvero si nullae adessent tibi, uel quas habes copiae ab hostibus spereren-
 tur, cedendū tempori tecū sentiremus. Sed cū magnū, paratissimū, florentissimū habeas
 exercitū, cui hostes lacessiti nusq̄ congregati sint ausi, nihil aliud causae reliquum fore exi-
 stimauimus, cur infami & p̄nicioso fœderi acquieueris, q̄ q̄ dandis lōgiori tempore ex-
 ercitu pecunijs, facultates tibi addubitaues defuturas, postquā adempta tibi Brixia, a-
 gitatas bello proximas ciuitates pendendis uectigalib. deterioratas esse intellexisti. At
 tibi sunt ingentes quib. uti possis Mediolanensiu pecuniae, tibi solito opulentiora, si ser-
 uis credes tuis, erunt uectigalia, ut quas habes copias perpetuo retineas, & maiores cū li-
 buerit cōscribere possis. Tantū oramus, nobis utere, & periculū facito, petulante ne Ve-
 neti & Florentini augenda sub libertatis nomine sua tyrannide, an Mediolanenses soli-
 da, quae sibi tua indulgētia adest libertate cōseruanda, sint ardentiores. Ad ea Philippus
 summa comitate paucis ita respōdit, ut belli culpā in Florētīnorū superbā, Venetorūq̄ F
 perfidiā reijceret, se autē diceret pro accepta à maiorib. quā imitari uoluerit, in ecclesiam
 Romanā pietate, ad eas rerū difficultates perductū esse. Quantū uero attineret ad fœde-
 ra, rē eò locū adductā esse, ut aut pax accipiat quae offerat, aut nouū de integro bellū, sed
 maiore apparatu ineatur: proinde cōsulerent, dicerēt, opem qua possent se iuuare offer-
 rent, sese fideliū suorū cōsilio obtemperaturū. Egressi arce Mediolanenses, cōuocatos cō-
 ciues quid cū Philippo egerint edocēt, hortanturq̄ ut in ea rerū difficultate benemerēt
 de populo Mediolanēsi, de nomine Lōbarido principī cōsilio opibusq̄ assistant. Multa
 inter eos eo in cōuentu sunt dicta, de Mediolanensiu dignitate, de Venetorū insolentia,
 quib. sit in animo nō modo Philippū tollere, sed Mediolanū Lōbardiaq̄ subiugare plu-
 rima atq; & tēpori parū accommoda dixerūt pleriq; de prisca Mediolanēsiu potētia, indi-
 gnū horrendūq; fore, Lombardiā Venetis insulani cōculcādā per ignauā, p̄ auaritiā re-
 linquere. Tandē uotis singulorum scrutatis Philippo respōderi placuit, bellū de integro
 Venetis inferret, Mediolanenses decē milia equitū totidemq; peditū cōtinuata per quo-
 tannos stipēdia exhibituros, si urbis Mediolani uectigalia ciuib. administranda permittē G
 ret: quicquid uero tributorū ex reliquo principatu esset, sibi retineret, à quib. ipse statuis-
 set ut antea gubernādū. Voluisse ferūt Philippū postulata Mediolanēsiu cōcedere, nō
 si suspiciosum natura principē deterruissent Palatinorū susurratiōes, periculosum fore af-
 ferentium, in eo qd̄ cū liberis populis gererēt bello, illos tanq̄ libertate donatos publi-
 cis praeficere munerib. Cū itaq; nec cōsultis accedere, nec illa palām denegare cōstituis-
 set, missos à populo qui deliberationē referrēt nūcios, ad Zaninū Ricciū repulsi audien-
 dos. Quamprimū autē intellexerunt Mediolanenses, nō admissos esse ad principē nunci-
 os, feruore quo ferebant extincto, ab inceptis destiterunt. Et Philippus oblatae uim, nō
 hilo secius ingenio & artib. extorquere cōsilijs, bellū instaurare meditatus est, & oppida
 arcesq; ut diximus, reddi ueruit. Postq̄ uero cardinalē sanctae Crucis Romā petiuisse cō-
 pertū habuit, ut auctos sibi aliqua ratione animos hostib. ostentaret, subitā in agrū Man-
 tuanū incursionē fecit. Literis autē quas cardinalis sanctae Crucis Brixiae agro excedēs de H
 derat, in senatu lectis, cōciti ira Veneti bellū priore maius accuratiusq; occulte cōstitue-
 runt gerere. Qd̄ uero pacis fœdere apud Ferrariā primū icto, nō paucas dimiserāt copi-
 as, quas Philippus mercede cōduxerat novos cōquirere milites ductoresq; , & quos re-
 tinuerat numero ex Carmagnolē sentētia diffinito, augere prima fuit cura, impetū post-
 ea in Mantuanū agrum à Philippensibus factū audiētes, cōsulto palām facto decreuerūt
 Philippū bello omnibus uirū conatibus persequendū. Reuocati in bellū Florētīni, etsi
 tēpore nihil gesserat memoratu dignū, renouādo huic bello intētius, pmisit incumbere:
 cuius ductu Mōrisferrati marchio, noua cū Venetis cōtra Philippū accepit fœdera, Ale-
 xandrinā ciuitatē sibi uicinā, pro se pactus retinere, si qn̄ illā Philippus amisisset, Orlan-
 dus itē Palauicinus, cui plurima essent in Cremonēsiu, Placētīnis & Parmēsiu castel-
 la, Venetorū fœdera est secutus, & Genua extorres, bellū quod maritimo Alfonso Ara-
 gonū regis auxiliō, ut diximus destituti, terra cōtinuo gesserāt, solito acrius gerere pro-
 miserūt. Tantis tñ circūdatus implicitusq; bellis Philippus triplici expeditione, primus
 laessere hostem cepit: classe enim in Pado apud Cremonam coacta, Turricellas cepit,
 castel-

A castellū Parmensis agri, ostio Tari fluminis propinquū, quod Veneti eo donati dudum tenuissent, & peditatu in Brixia mōtanis eqtatuq̄, duce Angelo Pergulano, p̄ planicie oppida disposito, Brixia infestabat. Carmagnola nanq̄ q̄ sciret maiores copias in futurā astatē a Venetis magno cum impēdio cōparari, interim ad Patavinās Appanī balneas, iterū se cōtulerat, cōtractā ex casu eq̄, ut ostēdimus, neruorū mollicie sanaturus. Tertia & ceteris primo impetu felicior Philippi expeditio contra Genuā extorres fuit. Nam Sphortia Genuā ducere iusso, optatā prius uictoriā, q̄ ille applicuerit, est adeptus. Thomas em̄ Fregosius extorū agrestiuq̄ numerosa manu, & Florētīnorū pedestribus eque stribusq̄ aliquot turmis fretus, castra in uallibus Vulturi Pulcefræ & Pisanis diu habuerat, urbēq̄ aliquū oppugnare ausus multipliciter affligebat. Is Sphortia aduenire intelligēs, Abraā fratrem impigrū iuuenē, ad Pulcefræ uallis exitū misit obuiū: interea Florētīnorū turmæ, ob pecuniarū carētīā quas illi pacē habere cōfisi mittere neglexissent, partim insalutato Thoma, partim eo frustra renitēte, magna ex parte signa deseruerāt: quare ad eā copiarū tenuitatē peruenerat Thomas, ut q̄ die fratrem misit uix octingētī apud se milites in castris essent. Id cū in urbe esset renunciatū, Genuēses quos Sphortia accessus redidisset solito audaciores, eruptione facta, Fregosios primo impetu fuderunt: Thomas, Baptistaq̄ frater cū paucis fugiētes, Bauarū, Rechūq̄ petiuere: ceteri oēs eqtes peditesque q̄ remaserāt, & agrestes numero sexcēti uenerūt in Genuēsū potestātē, praeda quæ ex militū impedimētis agrestiuq̄ rapinis, eō pridē cōtractis, fuit magna in urbē cōportata, & Sphortia accessus, ac diminuta ob acceptā cladē extorū extimatio, præsentē Genuā statū plurimū cōfirmarūt. At Piccininus dispositis, ut diximus, ab Angelo Pergulē si p̄ agrū Brixianū reliquis Philippi copijs, suas ipse ad Padū duxit, & classe iussa descēdere, Casale maius opimū agri Cremonēsis oppidū terra & Pado oppugnatū recepit. Inde traiectis copijs Brixillū, qd' oppidū etiā Pado alluū, undiq̄ oppugnauit. Eo per oppida ni unius pditionē breui potitus, arcē cōportatis ex Mediolano Cremonaq̄ machinis et bōbardis die noctuq̄ quassauit. Quāobrē diruptis undiq̄ p̄mutalibus ppugnaculisq̄, præsidū Venetorū oppidaniq̄ cogebant de ruinis quæ fossas penē cōpleuerant repugnare. Interea classis a Venetis armata in agri Mātuani finib. Pado attrahebat. Cui cū Pisanus, Eustachius, Papiēsis classis Philippi ductor, soluta Brixilli oppugnatione obuiādū cēseret, Piccininus ecōtra oppugnationē noluit intermitteri. Ipsi q̄ ductorib. ob eā sentētiarū diuersitatē animo abalienatis, & oppugnationi negligēter insistentibus, missa a magistratu Brixiano turmæ aliquot, clam a Brixillēsis accitæ, classis quæ ap̄ p̄p̄inqua uerat auxilio oppidū receperūt. Magnā exinde machinarū armamētorūq̄ oppugnationi adhibitorū iacturā fecit Philippus, quā maior paulò post est secuta: etenim recepto a Venetis Brixillo, Pisanus classe supra Casale cōtracta substitit, in quē Veneti subito nauigarūt. Maior nauū numero & robore armamētorūq̄ multitudīne, ductoris quoq̄ & uirorū peritiā superior erat Venetorū classis. Nā cū triginta naues Philippicæ Venetorū classi sex inerāt plures, cū lōgiores amplioresq̄, tū castellorū fastigio celliores. Venetæ Frāsciscus Bēbus, equestris ordinis, uir maritimis in prælijs tū p̄batus fortunatusq̄, tū etiā audacissimus, Philippicę Pisanus Eustachius præerat, uir Pado innutritus, ubi unicā nauē prius bello Mātuano, qd' Philippi genitor cū Frāscisco Gōzaga Mātuani genitore gessit, gubernasset, nec ullis prius postea ue interfuisset prælijs, fluuiatili aut maritimo bello gestis, remigesq̄ & milites Venetę inerāt bellis maritimis innutriti, Philippicę Lōbardi, q̄bus uel raro Padū lintribus traicere cōtigisset: abhorret uero a scriptorū usu galioni nomē, q̄ eas naues fluuiatili adhibitas classi appellāt, suntq̄ naues ipsæ illis adsimiles quas Gręci dromones cōsueuerāt appellare: itaq̄ quales ij fuerint describemus: Oblōgas apte planis alueis fabricatas, q̄b. deuehēdis flumine aut stagnis paludibus ue, frugibus & mercimonijs utunt, naues binis, ternisq̄ & quādo pluribus integūt tabulatis, & bina p̄ puppi proraq̄ erigentes ppugnacula, tertium in mali cacumine, in orbem ductum disponūt, sub caueę uocabulo ppugnaculum, unde deni quādoq̄ plures, si exigat necessitas, milites, missilia tela, sudes, lapidesq̄, & palos ferreos in hostem mittāt, unaq̄ in nauī milites, machinas, armamenta, & ipsos deuehunt cōmeatus, ut quā medio uideris in Pado hærentē ancoris, arcē munitissimū ue castellū, non nauē existimes. Classe ergo ad quartū lapidem Cremonæ appulsa, Franciscus Bembus Philippicā cōspicatus,

structis terrestrium praeliorum more aciebus, primos octo galeonos in fronte positos cō-
 catenat. Palsinus itē structa pariter acie suis iussis in classe primoribus, ut sensim fluuio
 laberent, & quamprimū hostem pugnandi copiā facere uisissent, cōcitato remis cursu,
 quō naues amnis defluēs deferebat, impetū facerēt, quō euersae ut existimauerat naues
 hostium mergerent. Quamprimū autē Pisanus in cōspectū est factus, primi ex suis gale-
 oni quatuor, datum negligentes ordinē, in hostemq; delapsi, uiam aperuerunt per cōca-
 thenatos hostiū galeonos. Inde prorsus euestigio cōuersis, aduersum amnis cursum remis
 superātes, hostiū puppes, si ceteri Philippenles in frōte pugnarēt, petere intēdebant. At
 Bēbus eos qui prateruecti erāt galeonos pro captis ilico reputauit, suasq; acies ea ratio-
 ne in orbem redegit, ut cū Padi alueū fermē cōpleret, tum desuper pugnantes, si incauti
 us in bellū ruerent circūstare posset. Pugna aliquandū atrox fuit, in qua quatuor alios
 galeonos Veneti interceperūt. Aderat in ripa equo insidēs Nicolaus Piccininus, suisq;
 quā operam & armis nequiret, cōsilio & clamoribus opē afferebat. Nam cum quatuor
 primos quorū audaciā uociferatione laudasset, hostilē perfringētes classem, a locis de-
 feri prospexisset, alios ut uel ignauo ductore Palsino prohibente sequerent, ut similem fa-
 cerent impetū hortabat. Sed Palsinus suā hostiū classi imparē esse tardiuscule intellexe-
 rat. Quare Venetis q in frōte pugnabāt, dimittendis ad inferiora galeonibus quatuor,
 quos ceperant intentis, cōuersa in hostē puppe Cremonā redijt, classemq; reducā eue-
 stigio tumultuarie exarmauit: eam suorū fugā cū primo fieri cōcepta est, intelligentes q
 primos gubernabant temerario impetu, plapfos quatuor galeonos, illos armamentorū
 plenos, in Pado reliquere, & in agrū Parmēsē cū turmalibus excessere. Insecutus fugiē-
 tem Palsinū Bembus, cum subductas naues nusq; uideret, nouo pugne generi obuiauit.
 Philippus nanq; Padū apud Cremonā tribus castellis tabulatorum quatuor excitatis ea
 ratione seperat, ut nullā fore tātā crederet classem, quē aut urbē circūstaret, aut in Lō-
 bardia intima duceret. Eorum ē regione urbis Cremonae positorū duo cum utranq; mu-
 nirent Padi ripā, tum palis altū dimeris innixa in alueum pminebant, tertiū pro medio
 amnis cursu, spissis fundatum palis tantū relinquebat utrinq; spatij, quanto nauis dex-
 tra uaq; interlabens iactis superne lapidibus peteret, Bembus extremum, quod lōgius a
 ciuitate abesset, oppugnare aggressus, primo cepit impetu, minimū itē negociū illi fuit
 mediū capere, tertiū tardius ideo recepit, quia custodes spe subsidij Cremonensiu sustē-
 tati, pertinacius restiterunt. Cum tñ Bembus circundatum prima die, & uarijs tentatum
 modis obtinere nequiuisset, aliā de quarta uigilia pugnae inijt rationē: etenim dispositis
 circūquaq; galeonibus, milites ppugnacula, quae malis supereminere diximus cōscen-
 derunt, quibus fuit cura repugnantē de castelli tabulatis militē a defensione sudibus la-
 pidibusq; arcere. Alios uero impigros iuuenes, scaphis lintribusq; Bēbus imposuit, qui
 hoste superioribus castelli partibus in pugna, quē gereret cominus tutandis occupato,
 ignē facibus subiecerunt, cōsertaq; per obscurā noctem pugna, obsessi licet intolerabili
 telorū iaculorumq; multitudine petebant, quia tamē oppidanorū eruptionis spe susten-
 tarent, oppugnationē in crepusculū pertulere, tandē igne tabulata palis affixa corrip-
 ente, & Veneto raptim galeonos praelio subducente, obsessi praesidio excedētes, in op-
 pidum cōfugerunt: cōsumptis igne castellis, eorūq; palis ne alia superaedificari possent
 euulsis, Bēbus uictoria abusus, haud quaq; tenui iactura militū nautarumq; & remigum
 est affectus. Expositi nanq; in id soli, qd Cremonam Padumq; interiacet, nullo ordine,
 nullo duce, ut quēq; uini quod in praelio poti erāt, aut uictorie calor tulit, dissipati sunt.
 Vnde Christophoro Lauellano, q praesidio Cremonae imposto praefectus erat animos
 addidere, ut quod tutandis Padi castellis nō fecerat, praesidium in dissipatam multitudi-
 nē immitteret. Illyrici erāt ipsae turme Dalmatae agrestes, genus hominum nullius capax
 disciplinae, qd cum uino, cuius est auidum, incaluerit, sanguinem animam ue amittat an
 retineat parū curet. In hos delatus eques pedesq; Lauellanus, supra trecentos confecit
 subita occisione. Execratus gubernatorū inobedentiā quos suo iniussu illos exposuisse
 diceret Bēbus, classem in superiora perducī iubet, & castello, quod ad Abduae fluminis
 ostia Pado imminet expugnato, per Ticinū aduerso flumine nauigauit. Sed Papiā ap-
 propinquātī solitudo undiq; cōperta & nimia in pauore quē aduētus huiusmodi classis
 facere debuisset, omnium taciturnitas, obtendi insidias suspicioso, ut Cremonam reuer-
 teret,

A teret, suaserunt. Additus erat interea praesidio Cremonae cum cohorte Nicolaus Guerrerius, quod cum Bēbus ignoraret tot exposuit copias, quot irruituro, ut pridē Lauellano ob-
 sistere, & acceptā notā posse diluere existimauit. Sed maioreque sustinere possent pedites
 equitatu irruente, paucis amissis receptui signū dedit. Æstate iam appetēte, & copijs quas
 Veneti ingētes mercede cōtraxerāt, in agro Mātuano paratis, Carmagnola ualitudine
 roborata, pfectus est Padua. Qui traiecto per Lagiseum Salodiumque Benaco, ad quin-
 tū lapidē Brixiae appropinquauerat, eū Albericus Cuni comēs, Perinusque Tortonesis,
 cui Turco est cognomē, ex Gottolengo, quod oppidū octauo à Brixia distat miliario mo-
 uentes agrū discurrerāt Brixianū, in ipsasque urbis portas delati, pabulatores ad quadrin-
 gētos cum iumētis & calonibus abigebāt. Erat tēpestate illa, Brixiae summa potestate à sena-
 tu permessa, Petrus Laureanus, uir artibus belli pacisque clarissimus, qui incursione hostiū
 exaudita, equo inermis uectus nobis comitatibus, Nazarea porta, rapidus se prapuit, &
 inermes armatosque, ex decē milibus equitū, qui tū Brixiae inerat, passim hosti sine ordine,
B sine duce cōspicatus occurrere oēs cōtinuit, quoad accurrens inermis Perusiam Paulus
 Ursinus, sese praesente arma indueret. Eum uero cum omnibus, qui tum aderāt numero
 ad trecētos, remota ab hoste, cuius tumultū exaudiebamus uia circūire iussit, quoad me-
 dia ab Gottolengo qua illi aduenerāt uia substitisset, exinde ceteros insano impetu por-
 ta exeuntes hosti obiecit, iussitque ut hostes praedam sibi euestigio futuros, pugnando eo-
 usque distinerent quoad ceteri sequerent. Nec sefellit peritū rei militaris prudentia, Albricus
 nāque & Perrinus, dum abigendis quos capiebāt occurrētib. intentissimi essent, uisis
 ab lōge hostibus, qui ipsos duce Ursino excludere oppido intendebāt, nō prius se potue-
 rūt recipere, quam irruens à Brixia multitudo, ipsos fudit, Turcumque intercepti fortius relu-
 ctantē. Capti sunt cum Perrino equites centum quinquaginta, Albricus effuso cursu ad
 alia Brixiani agri castella cōfugit. Ingressus ea die Brixia Carmagnola ægre tulit, primū
 post captā Brixia secundū equestre praelium alienis auspicijs gestum esse. Postque uero
 omnia circumferendis æstate castris destinata quemadmodū pfecturus mandauerat, pa-
 rata esse cōperit, ductores centurionesque undique cōuocauit, & coactis Maio iam medio
C apud Brixiam quatuordecim equitū, peditū sex milibus, carrisque, iumētis, fossoribus, &
 auxiliōrum tyronibus undique accitis, prima castra ad Montemclarum ea ratione posuit, ut
 maiores quae in dies parabant copiae cōuenirent, & machinae aliaque bellica armamenta
 carris imposita portarent. Consumptis ea in expectatione potiusque obsidione aliquot
 diebus, cum oppidum natura soli & defensoribus munitū capi nō posset, auctus copijs
 Carmagnola Gottolengum petit. Inerat praesidio equites mille Philippi familiares, op-
 pidūque Carmagnola unica expugnatione sperauerat expugnare. Sed qua nocte moue-
 rat Monteclaro, se praesidio Gottolengi addiderant cum centū cohortibus, Guido To-
 rellus, Christophorus Lauellanus, & Nicolaus Guerrerius, qui quo tutius eruptionē fa-
 cerēt ac priusque à tanto exercitu circumuenirent ad suos redirent, sine ostentatione taciti
 quiescebant. Dies erat religione celebris dñicae ascensionis, qui in tēpore per primū ætatis
 sydus caumata incendebant. Facto itaque in cōspectu castelli Venetorum exercitu, pars
D abiecta incondite armis, solo sternit, pars per herbā fusa somno reficit lassitudinē, pars cu-
 randis corporibus intēta erat, pauci ductore Nāne Strocia equestri ordinis Florētino,
 quē marchio Ferrariēsis ex foederū forma cum equitibus quadringentis in castra miserat,
 stabāt in equis ad cōmissam in oppidū stationē, cum ad horā ferme nonā Philippēses im-
 prouisi erūpunt. Delatus in eos Strocia impetū sustinet, maius tū euestigio apud eū, quam
 prae equitū numero ferre posset, cōserit praelū, ut qui nec hostē reprimere enixus posset,
 nec cedere loco uellet, a cōferta hostiū suorūque multitudine pressus, exanimis ceciderit.
 Excitus inde à somno inertiaque Venetus miles turmatim accurrens, fractus fugatusque dis-
 sipabat, quousque coactis ad Carmagnolā cohortibus, illata sunt signa, diu tū Philippēses
 sustinere impetū, & maiore quam cui obsistere possent ingruente exercitus mole, lituis qui
 tenore uictores ouātesque cōsueuere, receptui canētib. retrocessere. Amissis eo in praelio
 equitibus mille quingētis, Carmagnola tādū substitit, quoad exposita itineri cohortes plu-
 rimae, quas interea Veneti apud Paduā cōscripserāt, cōuenirent, nouaque tūc mouēdi &
 metādi castra rationē exorsus est, singulis namque carrorū bubulcis, qui magno provincia-
 lium sumptu contracti inerat exercitui, numero ad duos mille praescripsit, cui ductori
 militiue

militiue parerāt, ut cū mouēda essent castra facilior certiorq̄, foret machinarum & com E
 meatuum cōportatio, militumq̄ quibus deuehendi impedimēta carris adesset facultas,
 plures essent in exercitu expediti. Metādī uero cū illis ratio hęc fuit, ut cum loca castris
 certo designasset spatio, cohortes positas in orbē carris exercitū clauderēt, adharerētq̄
 suis stabulādo singulā illos p uallo, si quis ab hoste fieret impetus habiturā, in super cer
 tiore loco, sine imperio pugnaturā. Erāt uero multa in Brixianorū agro, parētia Philip
 po oppida & castella, quorū oppugnationē Carmagnola censuit omittendū, fore cōfi
 sus, ut si Cremonā obsideret caperetq̄, omnia post tergū relicta sine oppugnationibus ca
 perēt. Ollius amnis, Cremonēsem à Brixiano Mātuanoq̄ agris determinās, qua in par
 te Brixianos à Cremonēsis diuidit, duobus iungit pōtibus munitissimis, uno secūdū
 Bergomēsis agri colles, Pōtoliū uocāt, altero in planitie infima, cui loco Bina est nomē.
 Hūc igit Carmagnola prius ideo statuit oppugnare, quia cōmeatus ex agro Mātuano
 in castra eò facilius perferrent, essetq̄ uicinus Padus p quē minore ac ferme nullo cū la F
 bore aut periculo omnia oppugnationi & bella usui futura possent nauibus importari. Ex
 pugnantis paruo tēpore, sed maximis laboribus impēsaq̄, Binæ arcis pōte potitus, turres
 Bōbardis semidirutas instaurauit, ne illis ab hoste receptis reditu arcere. Castris postea
 secūdū Padi ripā, sexto ab Cremona miliario metatis substitit. At Philippus audita exer
 citus hostiū magnitudine, rebus suis timuit, quodq̄ nunq̄ antea aut postea, tantis totq̄
 in bellis ut faceret adduci potuit, Mediolanēses coram allocutus est, p̄fatusq̄ aduenit
 se tēpus, in q̄ ueros à simulatis recognoscat amicos, ut se oēs sequant quicumq̄ rei mili
 tari erāt assueti, orat & p̄conis uoce edicit. Inde multis comitatibus, plurimisq̄ ex Me
 diolanis ac Papiā subsecutis, Cremonā cōcessit. Quā urbē cū applicuisset, emissum solē
 ni pōpa exercitū, castra tertio ab hostium castris miliario iussit cōmunire. Coacta tantil
 lo in Cremonensis agri spatio copix, ceteras oēs numero superauere, quas superiorum
 temporum bella ex Italis cōciuerunt. Sociorum nanq̄ populorū equitatus decē & octo
 mercenarij, peditatus octo milia fuere, & carrorum bubulcis agasonibusq̄ ac fossori
 bus cum popinarijs & scortis numerosa imbelli turba omissis, collectitij ex agris oppi
 dis ue bellis assueti milites, alia sex uirorum millia sunt secuta, cum tñ parū tunc distans G
 illorū Bembēia classis supra decē uirorum millia haberet. Erantq̄ duodecim equitatus
 Philippi, peditatus sex uirorū millia, cū supra quindecim millia equites, peditesq̄ illum
 Mediolano p̄fectum, ut ostendimus, sequerent. Prima ut saepe alias hoc tanto etiā in ap
 paratu nouo emicuit Philippēsum uirtus. Qui aduentus Philippi nouitate animis ere
 cti, certatim inter se audendum aliquid, q̄ imperatorem castris interesse hostes intellige
 rent, contenderunt. Carmagnola nanq̄ ea ratione apud rus Sumum nomine castra erat
 metatus, ut cum nulla fossa, nullo p̄terq̄ carrorum uallo, uasta in planitie muniti uide
 rent, tum maxime suum munimen in paulò remotiori fossa cōsisteret, riuo scilicet, q̄ eā
 intersecans planitiem nulla in parte nisi per distantem stadij tribus pōtem structā acie
 in pugnā admitteret. Eductis ad pontem illum aciebus, Philippenses pauxillum substi
 tere, expectantes si forte Carmagnola, quem nō dubitarent motus suos ex castris explo
 ratos habuisse, in multitudine cōfusus ultra pontē decernere statuisset. Ipse uero structa H
 acie in subiecta castris planitie trāsituris ultra pontē hostibus pugnandi copiā faciebat.
 Tandē cū Pergulensis Torellusq̄, ne sui pontē primi transmitterēt diu obstitissent, uicit
 Sphortia, Arditiōnis, Carrariensis, Lauellani & Mediolanensis Antonelli audacia, qui
 bus p̄liū ultra pōtē cōserere aggressis, ceteri ordine quē semper seruabāt, partim in pu
 gnā ruerūt, partim pontē subsidio tenuerunt. Pugnatū est ab nona diei hora, usq̄ in sum
 mā uesperam, tantaq̄ in soli ariditate, quam extremis, ut erant tunc lunij diebus, ea sub
 stinet regio, exorta est pulueris nubes, ut caligātibus omniū oculis, nullo p̄terq̄ uocis
 signo internoscendis ab hoste cōmilitonibus duci possent. Fuit eo die apud Sumū rus,
 summū utriq̄ parti periculū. Fuitq̄ liberū cuiq̄ etiā mētiēti sine reprehensione gloriari, si
 gna hostiū pugnando petiisse, aut retentū equi habenis ductorum quemq̄ interceptisse,
 cū multi ex Philippēsis, qui suorum signa ad pontem petere credidissent, sese ad ho
 stes recepisse tunc primum intellexerint, cum sedentem pro carris inermem turbam, ex
 alieno gentis uernaculo uocis sono recognouerunt. Signis tñ utriq̄ receptui canenti
 bus pares discessere. Solitus autem dicere fuit Carmagnola, se qui plures ex suis pugnan
 do,

A do, q̄ de hostibus manu captos, & reddito nomine recognitos, indignans dimiserit, se-
 pius si ab hoste cognitus fuisset, intercipi abducitq̄ potuisse: pariter Sphortie, pariter Pic-
 cinino, & singulis Philippensium ductoribus euenit. Latatus his quæ in cōspectu penē
 suo erāt gesta, Philippus sit certior Amedei Sabaudia ducis, & marchionis Montisfer-
 rati cohortes circiter tres, quæ agrū attigissent Vercellensem, ad portas usq̄ Mediolanē
 tumultu & pauore omnia impleuisse. Quamobrē relictis apud Cremonā stipendio mili-
 tātibus, Mediolanū est reuersus, facta potestate auxiliarijs quos adduxerat, cū esset libi-
 tū in patriā cōmeandi. Reprimendo aut̄ tumultu, Ladislaum Guinifū, Pauli Lucēsis ci-
 uitatis domini filiū, quē tunc ad sua cōduxerat stipēdia, cū una cohorte cuius pars dimi-
 dia ex domesticis fuit, milit Vercellas. Carmagnola interim, q̄ tot proborū militū legio-
 nibus oppositis nequiret Cremonā obsidere, ad recipiendū Casale maius retro cessit, ius-
 sitq̄ Bēbum eō classē adducere. Insecutus aut̄ est Carmagnolā castra mouentē Sphor-
 tia cū totius Philippensium exercitu roboris legione una, qui postq̄ clausum lectissimis
 B aciebus hostilē exercitum nō posse detrimento affici uidit, ad sinistrā flectens, Binā ob-
 sedit, eaq̄ illico expugnata ac praesidio munita, in suorū castra reuertit. Ea cōpertum ha-
 bens Carmagnola, ocyus signa in illum ferri iubet, quem cum euolasse ex itinere intelle-
 xisset, ad Binā pfectos, arces breui oppugnatione recepit: quoniā uero Sphortia, eisdē
 expugnatīs arcibus, praefectus custodiæ captos turribus praecipitasse audisset, & ipse im-
 positos ab illo in Olliū praecipitauit. Inde Carmagnola ad Casalis obsidionē reuersus op-
 pidū undiq̄ terra Padoq̄ tāto circumdatum exercitu multis diebus frustra oppugnauit,
 qd̄ quidē accidit, quia illud praesidio tenebat Antonius Pisanus, acerrimo uir ingenio,
 q̄ cū lectissimis quos de industria secū adduxerat quadringētis peditibus, p̄ ipso uallo,
 die noctuq̄ cominus repugnabat. Erat uero Carmagnolā inefficacior oppugnatio, qd̄
 nullo circumdatū muro oppidum dēssimis munita eleuatoribusq̄ aggeribus: q̄ ag-
 geres cum à Bōbardis nullā acciperēt læsionē, tum quassaturos oppidi domos, illarum
 lapides uel exciperent uel praeteruolātes in castra suorū e regione posita cadere face-
 rent. Turris erat praēalta portæ supereminens, quæ ducit ad Padum, ea Bōbardarū qua
 C parte à fundamentis attollebat succisa, icibus in subiectā fossam penē integra corruit,
 de cuius ruinis, cum ter quaterq̄ pugnādo repulsus esset Antonius, oppidani eo inscio
 subitā fecere deditiōnē. Recepto Casali oppido maximas gerēdo ei bello terra Padoq̄
 comoditates afferente, statuerat Carmagnola, ea ratione ad metāda in ripis Abduæ ca-
 stra ducere, ut fluuio pōte iuncto, in Mediolanensem agrum trañceret: cum tū maximo
 ad eā profectiōnē omnifariā rerum, praesertim cōmeaturum indigeret apparatus, pauli-
 sper ad Casale refedit. Interea Philippus, q̄ sui inter se duces dissi debant, nullusq̄ alteri
 quo se unusquisq̄ duceret diceretq̄ meliorē, subijci pateret, Carolum Malatestā Pādul-
 si Pisauriensis filium, omnibus permissio rei militaris imperio, praefecit ductorē: cōstatq̄
 multiplicē fuisse rationē, quæ Philippo id suaserit, tum quia existimauerit Pergulēsem,
 Sphortia, Piccininū, Torellum & Lauellēsem, militiae suæ primos, aut humili aut medio
 cri natos loco, ipsi Carolo insigni p̄sapia oriundo subijci patiētes rē suā cōcordes bene
 D gerere, quā discordes pessundaturi erant: tum quia Mantuanū Gonzagā, cui nupta esset
 Paula, ipsius Caroli soror mulier praestantissima, in inuidiā suspiciōnēq̄ apud Venetos
 adducere sperauerit: tū quia fuerit opinatus Brixianos, q̄ tēporibus Pādulsi Malatestae
 eundē dilexerant Carolū, si qua daret occasio, eius ductu suasionibusq̄ ad rebellionem
 perducī posse. At Carmagnola cognito Carolū accepisse exercitum, profectiōnē ineun-
 dam esse cōmeatusq̄ in multos dies cōportari edixit. Id plerisq̄ fecisset diebus, Philip-
 pensesq̄ armati diuersis quibus illum diceretur ducturum itineribus, in solis ardore in-
 sidias struxissent, tādē mouens Maclodium ducit castellum paludibus magna ex par-
 te circumdatum. Aegre id primo taciti tulerunt Philippenses, alter in alterum susurrā-
 tes, se nimis ab hoste sperni, cuius ea fuerit audacia, ut in tanta oppidorum, Cremonen-
 sis, Bergomensis, & Brixiani agrorum frequentia id solum in conspectu penē suo per-
 rexerint oppugnare. Postquā uero pressas pudore uoces dolor erumpere fecit, tur-
 matim fremunt conclamantq̄ omnes uadendum in hostem inepta fidentem multitudi-
 ne, obuiandumq̄ accuratius, ne in oculis suis, uel debile castellum uincere occipiat, cui
 postea nullus sit futurus labor, munitiora quæq̄ suo & Philippi diffusa subsidio expu-
 gnare. Easdem uoces Sphortia, easdem Piccininus ceteriq̄ ediderunt ductores atate
 minores,

minores. At quibus ætas experientiaq; longior omnia attentius circūspicere dedissent, Pergulēsis Torellusq; cōtra sentire, arctā qua hostis impetendus esset uia, palustria quæ in circuitu essent itinera, pediti q; abundaret hostis, maxime p̄uia memorare, protestari, orare, nihil deniq; omittere, quo cū ignauia metūq; ostenderent abesse, tū exploratū certumq; sibi esse dicerēt futurū, ut qua die impetū fecissent, insigni clade accepta, hostem cui sola cōtatio possit officere, donarēt imperio Lōbardia. Intēderat Carolus oculos in Piccini nū Sphortiaq; quos Hectoras appellaret. Hi licet multitudini prēliū poscētī & ipsi assentiebant. Carolo tñ sententiā interrogāti respōdebāt, eū ducē imperatorēq; omnibus datū esse, diceret, iuberet, uel cæteros cōsuleret, si Philippi signa æquo ordine iussi essent, uel præcessuros uel subsidio seruatuos: minores cæteri sentētia quā nō rogarent præcipitata Carolū impellebāt. Qui uocibus multitudinis adductus, plata per tubicines tessera, Angelū Torellūq; signa sequi, & exercitū subsidiarijs cohortibus claudere, Sphortia Lauellanūq; primas in hoste acies ducere, Piccininū cū ijs quas elegisset cohortibus, mediū signa præcedere, & Sphortia ac Lauellano adesse præsidio iubet, se uero liberū prædicās futurū, leuis armaturæ impetitoribus adiūgit. Sed Torellus Pergulēsisq; magnā sibi iniustū iri notā rati cū lōge abdicati uiderent a prælio, qd̄ tātōpere dissuasissent, in primā puolant acie, futurū uociferati, ut quā uerbis & cōsilio auertere nequiverint cladem, hasta & mucrone p̄ uiribus propellāt. Eis facile assentit Carolus, & Picinnino illorū uices supplere iusso, primus ipse qd̄ cōstituerat in hostē iuit, Guido illū, Guidonē Sphortia, & Pergulēsis, dehinc cæteri sunt secuti. Obtorta inæqualisq; qua ibat ad hostium castra, erat uia, nullis agri seminarij coercita fossis, qd̄ hyeme palustria, quæ æstate sunt palusca, pleraq; illa adiacēt loca, uepres aliquā, biblus, scirpus, papyrusq; multā obtegūt partē, nec lōge est feracis agri patēs cāpus, in quē de uia plerisq; locis aditū præbebat solida palustris herbositas. Posita erāt in eo quē uiaē tortuositas palusq; efficiūt agri sinu Venetorū castra, ad eā qua palus definit partē palustris circūdata, & quęcunq; palus per æstatē exiccata ex castris in uia præberet accessum, eundē aut succisum fossa munierat Carmagnola, aut sibi cū licuisset usui futurū, obice sepserat tenuissimo. Delatus, ut ostendimus, in primā acie Torellus, obcæcatis, iam pugnādī ardore Carolo & Sphortia, quos clauserat, quos aperuerat Carmagnola aditus in paludē ostēdit, & solū posse deū eā cladem auertere ad suos uociferatus, in præliū qd̄ leuis armaturæ militi peditatuq; succedēs Carolus inchoauerat, furēs incubuit. Intētus prælio omnibus in locis erat Venetorū exercitus. Sphortia aut quāprimū in patētes cāpos exiuit, hostē, q̄ Carolū Torellūq; pepulerat reprimente, subsequit Pergulēsis, & Piccininus euestigio signa infert: pugnabāt ea in frōte audacter utriusq; exercitus milites. Sed Carolus sicut pugnā primus inijt, ita suorum stragis initiū dedit: cū leui nāq; armatura & peditatus quē incodite præmiserat parte maxima interceptus fuit, summa tñ audacia pariq; innixi iuuentutis robore & Sphortia & Piccininus, hostici exercitus mole repressa, loco nō cessissent, nisi dispositis in palude qui uepribus & herbidis stirpibus delituerat Venetorū peditatus, ab latere ab tergoq; Philippensū equos balistis, quibus abundaret, lanceisq; suffodisset, ut Philippēs qui in frōte tātō premerent exercitū, ad tutāda a peditatu latera acie cōuertere sæpenumero sint coacti. Primus ut præcesserat Torellus ab hoste pressus, per subiectam uiaē castrisq; auersam paludem, salutis suæ fuga cōsuluit, illū Pergulēsis & pleriq; minores sunt secuti, post eos Sphortia cohortibus penē integris prælio potius excessit q̄ aufugit. Septus in terim hostiū multitudine, cui nequiret resistere Piccininus, cōglobato circa se iuuentutis robore fretus, per obsessam frequentissimamq; uictis & uictoribus uia, oēs sternēs obuios, in tuta euasit. Capta sunt eo in prælio Philippensū pari penē equitatus peditatusq; numero octo milia. Nec ulla ijs etiā qui euaserūt salua fuerunt impedimēta, maximū in militiæ ætatis nostræ luxu pōpaq; detrimentū, ut cōstet potuisse Carmagnolā illius diei facinore, Philippū principatu eijcere, si & captos retinisset, & milites signaq; ocyus pertulisset. Qui uero multos in eo exercitu odisset, omēs habuisset notos, reuersus in castra neminem requisit, maxima certe coniectura illum quā postea mortis suæ maximā Veneti præterderunt causam, dedita opera oēs liberari curasse, potiusq; ut uideri uoluit neglexisse. Per eā nāq; noctē quæ secuta est, paucis qui abire neglexerūt, aut a uehementioribus partiū p̄secutoribus capti erāt exceptis, oēs ad Philippū redire sunt permitti: quāq; hos etiā mane ad se p̄ductos, cū uix trecētos esse uidisset, militiæ nostri tēporis morē, ut

A ut dixit secutus dimitti iussit. Vnicus ex tāto numero Carolus ab Mātuano Marchione
 fororis uiro, cui se dedidisset, non sine admissi flagitij suspitione, retentus fuit: nec intulit
 Carmagnola, ut par fuit signa, aut ad premendā, obsidione Cremonā, uel iungēdā pon-
 te Abduā est profectus, sed tanquā hosti de industria spatiū respirandi, copiasq; infra-
 randi daturus, ad Brixianorū oppida quæ post tergū relicta erant oppugnanda, cōuer-
 tit exercitū. Interea dum tot impeditum carris sarcinisq; exercitū paucis passuū milibus
 singulis trahit dieb. dū Monteclarū obsidet bōbardisq; oppugnat, & machinis maximā
 instaurādo exercitui curam adhibuit Philippus. Nam cum iuuentus ductoresq; salui es-
 sent, arma & equos faciliē reparauit. Duos nāq; armorū fabros Mediolani inuētos fu-
 isse cōstat, qui tot uirorū milia armauerūt, equos uerò ex omnibus tanti principatus op-
 pidis ciuitatibusq; & agris conquisitos, ad exercitū perducī Philippus curauit, ut amis-
 sum apud Maclodiū tanto cum periculo exercitū, prius instaurauerit, quā Montecla-
 ro & aliquot minoribus castellis cāpestribus potitus Carmagnola, Pontoliū cepisset,
B quo multorū dierū negotio uiribus expugnato, Vrcios obsedit: nec tamē eas oppido-
 rū oppugnationes securus quietusq; peregit Carmagnola, Piccinino & Sphortia prius q̄
 instauraret Philippus exercitū, aut castra illius, aut cōmeatū magno cum subsidio deue-
 hentes, die noctuq; impetētib. Carmagnola Vrciorū oppugnationi intētissimo, Pic-
 cininus & Centurio nomīne Brixianus, Pontoliū quod castellū scirent paruo muniri
 p̄sidio, uiribus & ingenio recipere constituerūt. Longis itaq; itineribus profecti, Pic-
 cininus noctu ad primū lapidem in concavis uallium cōtinet cohortem, Brixianus par-
 uo comitatus peditatu, in solis ortu subiecta castello diripit suburbia: tumultu inde ab
 oppidanis exaudito, p̄fecti illius p̄sidio nullas in p̄pinq; Philippī oppidis copias
 esse exploratū habentes, effuls tanquā in latrunculos p̄datoresq; copijs, portas pand-
 unt: sustinet impetū Brixianus, & pugna sensim in portam relata, cum suos hosti adeo
 immixtos cerneret, ut simul omnes aut oppido excludi, aut mixtos illud intrare oport-
 ret, nunciū dimittit qui aduocet Piccininum: nec tamen oppidanos tam diu pugnan-
C do distinere potuit Brixianus, quin intra portā de qua pugnaret eleuatis subito potibus
 clauderetur prius q̄ Piccininus aduolans opem ferret. Cum uerò circa eundē in castel-
 lo etiā repugnantem cōglobati pugnarēt oppidani, Brixianus saxo turri demisso ictus
 interijt: cuius cadauer magnis precibus impetratū Piccininus asportās, iuxta illi ex Chri-
 stiana religioe persoluit. Accepta apud Maclodium clade intellecta Philippus, etsi uul-
 tu gestuq; omni trepidus erat, tamē cum saluis ductoribus ceterā dixerit iacturam par-
 uipendere, multa prudens industriusq; adhibuit ruinæ impendendū remedia, quæ antea
 cōtempserat. Nam & cōmunem sibi Venetoq; hostem Sigismundū Boemum, occiden-
 talem Romanorū Imp. designatum subsidio implorauit, Brunorium Veronensem Sca-
 ligerum, qui Venetos Veronam tenentes acerrimo prosequeretur odio, in Italiā cum
 exercitu dimitti postulans, & cum Amedeo duce Sabaudia datis Vercellis primaria re-
 gionis ciuitate pacem occulte constituit, & apud Romanum pont. Martinum quintum
D qui sibi afficeretur institit, ut a socijs populis pacem quibuscunq; posset conditionibus
 impetraret. Quantū uerò Philippus ingenio conabatur, tantundē impugnabat, ut ple-
 runq; facere est solita cū cœperit fortuna: quod em̄ solida aderat spei, ductores ex suis
 nonnulli paruo post cōmissam aduerse pugnam tempore diem obierunt, Angelus Per-
 gulēsis, Fabricius Capuanus, Siccus Montagnaneus, Antonellus Mediolanēsis. In qua
 infortunij tēpestare ea benignitate usa est secū fortuna, quod Zaninū Riccium substi-
 lit, quo uteretur indignissimo consultore. Tunc in eam quærēdam pacem pronus pōti-
 fex Martinus cardinalē sanctæ crucis ei deputat munerī, cuius uocatu suasionibusq; co-
 actis apud Ferrariā partis utriusq; oratoribus, uariam cōstitit nō partibus ipsis bello cō-
 tendētib. modo, sed socijs inter se populis mentē esse. Florētini nāq; bellorū diuturni-
 tate fessi pacē quæcūq; offerebat amplectebant. Sabaudīēsis dux q̄ redijisse in gratiā cū
 Philippo dissimulās, oratores & ipse miserat, quæ peteret Philippus parū ob honestatē
 mirabat: & Veneti quos hinc uictoriæ & amplitudinis spes impelleret, inde accepta im-
 pensæ detrimēta, quæ per innouāda si illud intermitteretur a Philippo bella formidarēt
 suspectos redderēt, aut bellū cōtinuare, aut Philippī potentatū per fœdera imminuere
 quærebāt, Per eos sex menses quibus ex paci cōstituendæ cōtentiones sunt protraxæ;
 Blondus. Pp & si

et si multa fieri, prohibuit hyems fortè antea ceteris asperior, multa in Cremonensi, plurima in E
 Brixiano agris, oppida cepit Carmagnola, obtinuit tamè constas cardinalis pertinaxq̄
 instātia, ut quas denegātibus equè ac petentibus declarasset partibus, cōditiones pacis,
 ex arbitrio in hanc formulā promulgaret. Retinerēt Veneti Brixia, & quotquot in Bri-
 xiano & Cremonēsi agro cepissent castella, adderetq̄ Philippus quicquid Brixiani agri
 tunc retineret. Insuper Bergomū, cum agri ad Abduā pertinētis omnibus castellis, Leu-
 co ad Larij lacus, Comi uocāt emissoriū, & Triccio in ulteriori Abduę ripa exceptis. Flo-
 rentino nihil est additū, præter ius pridē à Genuensi adeptū, insignia propria tiremi-
 bus & nauibus imponēdi, quos ad eam diē Pisana deferre fœdus coegisset cum Genuē-
 sibus prius ictum. Socij pacis renouādiq̄, si cōtigisset, belli sunt dicti, Veneto Ferrarien-
 sis, Mātuanus, Palauisinus, & Montisferrati marchio, ac peregrinenses in Parmēsi agro
 comites: Florētino, Senēses, & in Lugustica oriētali Genue Riperia parui potētatus, nō
 nulli comites. De Lucensi Guinisio, cum sepenumero actū esset, placuit uerbo potius q̄
 scripto trāsire: illū scilicet cuius ea fuerit modestia, ut licet Ladislaum filiū permiserit F
 Philippo militare, Florentinos tamè nullatenus laeserit, amicè habendū: quamobrè pe-
 tētib. Florētins, ut Fregosi ac Flischi Malaspinæ nōnulliq̄ Ligusticæ eius orā nobiles,
 in suis partibus censerent, obstinatè renuit Philippus, eosq̄ ipse etiā amicè pollicitus est
 habere: expressum est item fœdere, ut uxore cum filiabus Carmagnolæ trāsmitteret Phi-
 lippus, cōparatasq̄ precio uillas, & à fundamentis extructā in Mediolano superbissimā
 domū ab illo permitteret possideri. Pace ut cōtinebat formula, auidis ubiq̄ populis da-
 ta, quiescebat Italia, qd multis antea ceteris seculis raro cōtigisse cōstabat. Relicta est tñ præ-
 ter cardinalis intentionē, renouādi belli ansa & occasio futura, finium agri Cremonēsis
 castellorū que Venetis adiudicata sunt cōtentio, cuius arbiter est ab utraq̄ parte dictus
 marchio Ferrariēsis, prodijtq̄ post parum in lucem pax quā à Sabaudienſi cū Philippo
 diximus occupatā. Etenim pace hac generali per impletas cōditiones firmata, Amadei
 filiam uirginem Philippus in matrimoniū accepit, & Vercellas impositis tūc primū Sa-
 baudia magistratibus ostēdit esse illius ciuitatem. Quatuor autem tātummodo menses G
 uixq̄ integros fuit Italiae quies, quam, ut ostēdimus, naçta erat: nam Bononienses qui in
 illius uicini tot potētatuū belli tēporibus maximas cumulauerāt opes, novos cōcitere
 motus prorsus detestādi, quas accepta à Romano pont. maxima beneficia à tātō scelere
 nequiuert deterrere. Erat ciuitatis pro Martino pont. gubernator, Ludouicus Ale-
 mādi patria Sabaudienſis, Roman. ecclesie sub titulo S. Cecilie cardinalis, quem dum
 aduenit Arelatensem archiepiscopum fuisse ostēdimus. Is ut arariū maioribus liberatū
 impensis emūgeret uberius, Ludouicum Columnensem trecentorū equitum, & Ludo-
 uicum Seuerinatem sexcentorū, ductores missos fecit, quorū Columnēsis etsi repulsam
 agrè tulit, quod tamè pōtifici sanguinitate iungebatur, nihil molesti ad ultionē est me-
 ditatus. Seuerinas uero cupidis rerum nouarū Bononiensibus opem tulit. Causas rebel-
 lionis pretēlas breui explicabimus. Bononia multis ante seculis in Schacellā Maltrauer-
 sianq̄ factiones bipartita fuit. prima quæ ab insignibus familiae populorū cepit nomē
 in tres scissa est partes, Bentiuolios, Zambecharios, & Cannitulos, quorū Bētuiolij ori-
 gine nobiliores, à Ioanne qui urbi per annū dominatus, ab duceq̄ Mediolani primo Io-
 anne Galeatio Philippi genitore superatus est, incrementū acceperūt. Zambechariorū
 familiā doctissimus iurecōsultus Carolus Zambecharius, potentiorē primus reddidit.
 Cannituli uero à maioribus nullā accepere populi sequelā, sed ecclesie Ioannisq̄ uigesi-
 mitertij pont. Romani pecunia fauoribusq̄ ditati, nouam & ipsi sectā quæsiuere. Anto-
 nius Bentiuolius patria exul, Romæ apud Martinū pont. honestissimè habebatur. Fra-
 trum ex Cannitulis quatuor Baptista erat natu maior, ex Zambecharijs fratribus quin-
 que, Cambius natu primus apud Philippū Mediolani duce arario præerat, ceteri quo-
 rum Bartolemeus abbas maior erat, Bononia habitabant. Primus Baptista, qui opibus
 afflueret, & sese ac fortunas ferre nequiret, Zambecharios rerū inopes, & pōpæ splēdo-
 risq̄ appetentissimos pellexit. His ab ciuū qui & legati mores fastidiret, & opes diripe-
 re cuperent, fauore confidentissimis rebellionem cōtra pontificē potentissimum suasis-
 spes: quā postmodum inanem repererunt ciuitatū Imolæ & Foroliuij, quas eadem die
 secum rebellaturas opinati fuerunt. Rescuiit coniurationē legatus, facillimumq̄ illi fuit
 aut perfidos

A aut perfidos male perdere, aut illis resistere, Bentiuolia factioe uti erat ab amicis monitus aduocata, nisi magis perfidorū adulationib. q̄ dignissimorū fide testimonijs euidētissimēq̄ indicijs credidisset. Erat fortē tūc Bononiæ summus uir & egregius Rom. ecclesie cardinalis Nicolaus Abbergatus, tituli sancte crucis, q̄ pace, ut ostēdimus apd̄ Ferrariā cōstituta, ibi restiterat, rebus suæ ecclesie cōsulturus. Is quū Bononiēsis esset ciuis, rem à multis cōpertam quæ propè uulgata erat legatū edocet, oratq̄, ut cautus palatio se contineat, nec quenquā admittat inexploratū, fore præfatus, ut si saluus ipse palatium retineret, Cannitali & Zambecharij nullos concitēt motus, ueritī ne hostibus suis Bentiuolij se potentioribus arma publicè permittantur. Dies aduenit Kalend. Augusti, qua die promiserat legatus Carolum Ghiseleriū militaribus insignire: cuius rei causa cum omēs ciuitatis primores de more acciti palatium ingressi essent, subsecuta est familiarū multitudo. Rogatus ad pompā cardinalis sancte crucis nedum accessit, sed legati partes suppleturus, Maltrauersios Bentiuoliosq̄ omnes accessū prohibuit. Postquam uerò laudationes plurimæ in cōuentu fuerūt habitæ, in quibus ornādo militi destinatis, tollebat in cœlum legati uirtus, coniurati cōtra ac statuerant cōcupita perficere destiterūt, ueritī quicquam insidiarū strui à Bentiuolij, quos accurate accitos cernerent abfuisse, profectiq̄ palatio cum patefactam esse cōiurationem suspicarentur, maturandū censuerunt, & sole iam in occasum inclinato arma corripientes, subiectam palatio prætorioq̄ aream occupauerunt, prælio illic conferto milites legati à multitudine repressi, sese intra palatium receperūt. Conuenerāt eò armati Bentiuoliorū Maltrauersiorumq̄ factionis plurimi ciues à cardinali sancte crucis subsidio missi, quos cū legatus dimittere noluisse cōiurati perfractis palatij posterioribus ingredi conabant. Sed repulsi conatibus destiterūt, uiarumq̄ in aream exitus omnes obice munierūt, expectantes si fortē Seuerinas quæ cōscium in agro expectantē admonuerant in tēpore aduenisset. Is enim stipendio, ut diximus à legato dimissus in agro Bononiensi sedebat, simulans pecunias à Venetis, quorū stipendia sequi promiserat expectare. Vocatus autē à coniuratis accessū abstinuit, quia Nicolaū Tolentinatē timebat, qui ex Lombardia in Hetruriam accessurus in agri Bononiēsis finibus morabat. Ea fatigatus expectatione Baptista, & quia uideret rem parū ad uota succedere, Baldasare fratre saucio, æmulorū numero quā extimasset maiore, complicū uerò minore singulis apparēte horis, tempori, qua est astutia, sese accommodauit. Et postera die legato fraude circumuēto palatium ingressus iussit populū dominatū ab immissa multitudine acclamari, legatōq̄ direptam supellectilem ditissimam depolarate eiecit, & magistratibus, Antianos uocauere, creatis, Seuerinas cum cohorte præsidio est acceptus. Rebus eò loci adductis, omnia agri oppida castris, Petrio, Bolognesio, Plebeo, & Cēto exceptis, sese spōte populo dederūt. Resciit interea cardinalis sancte crucis effrenos debacchātesq̄ libidine Bononiēses, Plebei & Cēti, quæ castella ipse p̄ episcopis teneret præsidio potiūdi auiditate, manus in eum uiolētās inijcere cōstituisse. Quamobrē monachi uestitu suo dissimili indutus, falsis portarum custodibus, Mutinā sine comite emigrauit. Tirubauit illico Romādiola, rebellassetq̄ cū Bononiensibus ea puincia, nisi magna affuisset diligētia Dominicus Capranicēsis electus Firmanæ ecclesie episcopus, cui Martinus pont. Romanus acceptas à Philippo, ut ostēdimus Forumliuim & Imolam ciuitates dederat gubernādas. Is nanq̄ nō modò fathiscentem Imolæ tumultum compressit, sed circumferēti arma recipiendis Petrio & Bolognesio castellis, populo Bononiensi obstitit, copijs fretus raptim undiq̄ cōtractis, quasq̄ Carolus Malatesta fidelissimus ecclesie & pōt. in Arimino uicarius sibi mlt. Erat, ut diximus supra, motuū Bononiæ principio in agri Bononiēsis finibus Tollētinis, pace sociorū Veneti & Florētini populorū cum Philippo cōstituta, Florentiā accessurus: quem quia requisitus Bononiensiu sequi stipēdia recusasset, improuisus impetijt Seuerinas, pugnaq̄ pro tempore acriter est cōferta, Seuerinate ob prædam impigrē urgēte, Nicolao ob salutem uiriliter resistente, tandem quod assolet, minorē maior pars superauit. Nicolao em̄ cum paucis equorū uelocitate fretis, fuga prolapsa, Seuerinas ingētē equorum armorumq̄ & impedimentorū prædam perduxit Bononiā. Per id temporis Florentini Castellione sunt potiti oppido, quod sub Apennini iugis, uallem Anomonis in Romādiola claudit. Possederat illud Romanorum pontificū permissioe multis ante seculis gens Manfreda,

freda, & superiori bello Philippensi Ludouicum Manfredū, qui cum eo oppido in Florentinorū partibus fuerat, quia Philippo cupiuisse insimulatus erat, Florētini in carcerē coniecerāt: nec tamen propterea Florentini aduersum id oppidū natura loci munitissimum quicquā molesti prius intentauerūt, quā pace sua cum Philippo, ut ostendimus, firmata uiderūt rem ecclesiae per Bononiae rebellionem in Romādiola titubantē. Igitur Tollentinatis facinore patrato Bononienses elatiore ceruice rem suā gerere ceperūt. Sed pontifex potentatus ecclesiae uires exerens, cōtractis undiq; copijs sex milliū mercenarij equitatus, peditatus quatuor milliū, florētē immisit exercitū, & prouincia gubernatorem electum Firmanū, Iacobum Caudolā praefecit copijs exercituiq; ductorē. Militauere in eo exercitu Michelottus Attēdulus, Nicolaus Tollentinas, Gatta & Brādolīn, Andreas Serranus, Frāciscus Piccininus, Ladislaus Guinifius, Sācius Carillo Hispanus, & minores aliquot equitum ductores: ex centurionibus uero Riccius Mōteclarensis, Vetula Cisternēsis, Venerius Barbianēsis, Galassius Vitriānēsis notiores fuerūt: addidit etiā pontifex castris Antonū Bentiuoliū, cuius ope & gratia, agri oppida nullo cum negotio sunt recepta. Bononiensibus etiā pōtifex sacris interdixit, cerimonijsq; omni diuinarum rerū beneficio ritūe ē ciuitate sublatis: cuius interdicti ratio ea fuit, ut quicumq; ex incolis arma induerent, aut sacris interessent, pro putrido & abiecto ab ecclesia mēbro haberentur: eademq; labe inquinādos censuit eos, quicumq; ex alienigenis auxilio Bononienses aut ope aliqua prosequerētur. Etsi uerō qui inerāt ciuitati rebellij studiosi, spiritalē sententiā ea peruicacia spernebant, qua dominium pōtificis abiecerāt, maxima tamē populi pars paruit interdicto, nec erat ea ratio, & ppter multa quae cōmittebantur nefaria ciuitatis forma, quippe in qua occiderētur multi, relegerētur plurimi, omnia ubiq; latrocinijs fœdarentur. Vastabat interea feracissimum cultissimumq; & frequentibus ornatū uillis agrum pōtificis exercitus. Qui quū perpetua hyeme perseuerasset in castellis, nullā ad sextū lapidem reliquit domū, quam non uel à fundamentis sustulerit, uel tegulis asseribusq; spoliauerit, qua ex materie casas stabulaq; qualibus in oppido est usus, sibi unusquisq; exadificauit, domorū iacturā, uineta cōsitaq; tertio in circuitu succisa milliario aquasse, uel propē superasse creditū est: quandoquidē agri Bononiensis pars illa arboribus uitibusq; in quincuncē reductis operta erat, & partim castis extruēdis, partim pellēdis igne frigoribus, illa dissipari necessitas coegit: pugnatū est aut quādo pro ipsis mœnibus, quae scādētes Bononiae extorres Bētiuolio studiosi urbe potiti essent, si integra affuisset in castris ductorū fides. Binis item castellis uno ad pōtē naualium, Curticellam uocāt: altero in prominente ciuitati mōticulo ad magne matris dedem obsessa est Bononia. Tandē anno uixdum exacto fessi Bononienses ciuitatē umbra potius quā re pōtifici dederunt: pacti nanq; Antonium Bentiuoliū cum studio pari cū pontifice praesidio tenendae, sibi reseruātes, caetera illi permiserūt. Lucido comite cardinali Romano, ad eam legationē missō pōtifex copias penē omnes dimisit. Quo in tempore quū uita esset functus Carolus Malatesta, uir, ut supra ostēdimus, ingēti uirtute, treisq; reliquisset nepotes, Nicolaus Tollētinus, qui familiae afficeretur tutādis puerorum rebus, in agrum Cesenatē duxit cohortē. Per ea item ferme tempora, Volaterrani malo & Florētinis, nisi tāta tunc fuisset in Italia ab armis quies, periculoso exēplo tumultuati sunt. Nā quū Florētini exhausti pecunijs proximo bello grauiora subditis tributa imponere statuissent, uocatos ad se ex singulis ciuitatibus oratores, impositū onus accipere recusantes apud pratorē teneri iusserāt. Erantq; eum in locū coacti simul Aretini, Pistorienses, Pisani, Volaterrani, & Cortonienses. Eorum unus Volaterris oriūdas cui iusto fuit nomen, temerarium facinus est aggressus: nanq; multa praefatus de iniuria Florentinorū, qui acceptas principio in societate ciuitates, parum duxissent in seruitutē redigere, nisi eas pecunia exhauriant avarissime imperata, caeteris suasit, ut referēdi municipibus suis quae audiuissent simulatione dimitti impetrarent & in patriam reuertentur: futurumq; dixit, ut consilia asserre solitū salubria tēpus amentes tunc imprudentesq; quid opus facto sit, instrueret. Dimissi eodem momento omnes etsi exasperatū animo iustum nō satis rectē de seruāda Florētino populo fide intellexerāt sentire, quid tamen moliretur ignorauerunt. Is in patriam reuersus multa in Florentinorū avaritiā crudelitatemq;

A delitatemq; apud ciues publicè est inuectus, inde paucis ciuium quibus esset sanguinitate aut amicitia cõiunctior consiliũ aperuit, & multa de ciuitatũ oppidorumq; Florentino subiectorum consensu mentitus, rebellionem Volaterranis imprudẽtibus persuasit. Armis itaq; a primorib. correptis, multitudo tributũ odio per se cõcita ad primos clamores & ipsa furens accurrit, eiectisq; nõ sine cõiuitio Florẽtini populi magistratib. Volaterrani libertatẽ publicè acclamauere: tum creati ex populo magistratus nuncios qui Hetruscos ad libertatem exemplo suo capessendam concitarent undiq; dimiserũt. Sed cõtra ac iustus futurum prædixerat, quicunq; ad eam pertinent urbem Hetrusci, tumultu exaudito populariter accurrentes, inuentos in agris Volaterranos ciues cum agrestibus capiũt, uislasq; diripiunt, & præda cum captiuis domum remissa, rebelles in oppido obsederunt. Interea acciti undiq; Florentinorum milites per prouinciã in hyberna dispersi, & subitarij ex oppidis collecti, castra undiq; ad iusti belli speciem sunt metati. Anxios tamẽ ea res reddidit Florẽtinos maius quippiã periculi a subditis suspicatos.

B Quare leniendis Volaterranorum animis priusquã aliud excitaretur incẽdium, aut nouam eo extinguendo impensam fieri oporteret, oratorẽ ad eos mittunt Pallantẽ Strociam Honofrij filiũ, præstãtem equestris ordinis ciuem. Is Gambasum delatus oppidũ, accitos ad se magnis pollicitationibus Volaterranorũ oratores, qui tamen publico ciuitatis consensu accesserũt, faciliter in sententiã adduxit, ut iusto sceleris autore necato, iniustam populo notam delerent, eoq; pacto redirent cum populo Florentino in gratiã perpetuo duraturã. Reuersi in urbem oratores, ciuib. pauore perculsis ad eos cõfluentibus, prætorium ingrediuntur, quò postremus fermẽ omnium iustus accessit, tum oratores temeritatẽ illius palã & in faciẽ incusarũt, qui perfidia & malignitate plenus mendacia exaggerando mēdacijs, populum in id calamitatis perduxisset amentẽ: nec prius uerbis finem fecerũt, quã in perfidum strictis gladijs delati sunt, & populũ ultro profecutum, ad placãdos perditũ hominis sanguine Florẽtinos impulerũt, iusto multis cõfosso uulneribus in publicum protracto, Volaterrani sese Florẽtinis permiserũt. Apud

C Bononienses uerò etsi inerat legatus cardinalis, nulla tamen solito melior erat animorũ quies, quin factionis tunc præualẽtis primores Cannetuli & Zambecharij, alterutrũ patria eijcere tentabãt: sed cum aduersam factionẽ letis id expectare animis intellexissent, Floriano & Loisio Griffonibus, qui essent utrisq; affines, sequestribus in gratiã rediere. Quod uerò legatũ qui ortas a principio inter eos discordias, de industria aluerat, huiusmodi rediintegrationem animorum suspiciõsam ducturũ scirẽt, scelus aggredi cõstituerunt horrendũ, per quod & legati & aduersariorum uiribus enervatis, tuti redderentur: similem nanq; recens constitutã cum aduersa factione pacem destinasse simulãtes, optimos quosq; nulla etiã ciuitatis munera obire solitos in conciliũ per uiatores uocãt, selectosq; ex ipsis meliores, nihil suspitionis habituros rogandis in cõciliũ cõciuib. nuncios mittũt. Fuit uerò animus triginta numero ex potẽtioribus, quibus cum uel minima intercessisset simultas, occidere: sed cõpertum est postea multos qui bonis conciliũ uerbis sese paterẽtur adduci, retrahẽtib. filijs uxorib. uisue, mala semper ab aduersarijs formidantibus sese domi continuissẽ. Sex bonis allecti uerbis accesserunt, Eganus Labertinus, Nicolaus Maluicius, Bagarottus Blancus, Massius Caluus, & duo alij præstantes uiri. Eos quamprimũ aulam conciliij fuerant ingressi Florianus Griffõ summum Vexilliferi magistratum gerens in remotiorem palatij cameram descẽdere iussit, qui in spectãte, & carnificibus iubẽte Ludouico Cannetulo trucidati fuerunt. Assuetã tamẽ suo infortunio inspectandis eiusmodi cædibus ciuitatem, solito mœstiorẽ ea reddidit crudelitas, omnibus cum cæteros, tum maximẽ Eganũ præstãti indole adolescentẽ, inopinata indignaq; obsidione cõfossos esse ingemiscẽtib. fuitq; euestigio per urbem a nullo indictum magistratu ferale iustitiũ, quale nullũ in ea urbe uisum antẽ fuerat uel auditum. Abiere uerò quaquauersum mœnibus etiã noctu delapsi ciuiũ plurimi sanguinolentos perditissimorũ ciuium gladios formidãtes. Et legatus eo deterritus facinore, omnia illos qui tanto sese efferauerãt flagitio, in se esse aursos timens Imolam secessit. Qualis autẽ tunc erat Bononiensibus cum Romano pontifice, solo nomine pax, talem propemodũ scicij populi & Philippus Mediolanensium dux inter se pacem seruabant.

Namq; præter finium Bergomensis ultra Abduam & castellorū Cremonensis agrorum quæ Philippo cū Venetis erant contentiones, excepit is exclusos à pace cōscripta, ut ostēdimus, Fregosios, Flischos & Malespinas bello agitare, Genuensibus primo, & postea Piccinino cōtra illos ducere iussis. Æstate em̄ quæ primū factæ pacis annum est secuta, Franciscus Spinula Ottoboni filius cū subitario exercitu ex Genua contracto, Segestri insulā & Moneliæ castrū, quæ loca Fregosij tenebāt furto aggressus recepit. Castrū uerò portus Delphini cui Flischorū inerat præsidium expugnauit, ueniensq; post cum exercitu Piccininus, mōtana Flischorum castella nullo munita præsidio occupauit, Caregia, Turiliam, Montobium & Sauignonum: ductisq; exinde copijs in Ioannem Loisium familiæ Flischorum primariū uallem Tarij, Varisium & castra Pontremulo subiecta, multis durissimisq; obtinuit oppugnationibus: pari quoq; oppugnationis ardore, multa Lunensis siue Torsei regionis Malespinorū castella subegit, & comites quibus Peregrinis erat cognomē, Placētinos incolētes Apēnini colles, actu cōtra fœdera captos necauit.

BLONDI FLAVII FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE Romani imperij, Decadis tertiæ, Liber quartus.

PAR etiam per id temporis animorum inquietudo Florentinis erat, & quos bello fessos superiore oportuit quiescere, impulit eius urbis infortunium in motus principio quidē paruos, sed ut prudentioribus apparebat, maiores futuros, bellumq; fathiscēs undiq; innouaturos. Paulus enim ex Guinisia gente Lucensis, quam sibi dolose quæsiuit patriæ tyrannidem triginta annis magna gubernauerat prudentia: in magnis enim qui per ea tempora Italiam uexauerunt turbinibus eam ciuitatem in pace tenuit. Is neque adduci unquam potuit, ut bello contententium parti cuiuspiam adhæreret: neque largitione sumptiue abstinauit, auertendis prædonum cohortibus exercitibusq;, qui ob diuitiarum famam irrupturi uiderentur. Omnium uerò, quos in tanta quietis diuturnitate pertulerit, molestissimus fuit Braccius Montonenis, qui instigante populo Florentino agrum Lucensem prædatus, non prius illo excedere passus est, quam ingenti donatus pecunia, tributarium sibi insuper in quot annos Guinisium fecit. Inde ergo occasione sumpta, magnates Florentini, Nicolaum Braccij ex sorore Stella nepotem sibi militantem subornarunt, ut sese ab eorum stipendio dimitti postularet, Guinisiq; per simulationem ueterum auunculi cum illo inimicitiarum inferens bellum, tributa reposceret intermissa. Nicolaus igitur adolescens impiger acerrimiq; ingenij, auunculo, cuius in re militari gloriam æmularetur, quàm ad similes plerosque dies multa questus est de populo Florentino, qui beneficiorum auunculi, & exhibitæ ab sese ad eam diem operæ immemor, nullam amplitudinis suæ rationē habiturus uideretur: & tādē cū sæpenumero efflagitasset dimitti impetrauit, ac pecunia quam emeritus esset accepta, equitatu peditatuq;, quibus cum militare esset solitus adiunxit, quotquot Florentiæ repperit dimissaneos. Postquam uerò abundi facta est copia, Lucensem agrum improuisus discurrit, mittitq; qui Paulo reuertens etiam tributa repetitum iure optimo aduenisse. Consternatus animo ad eius mali nuncium Paulus, Florentinis epistolas scribit in eam sententiam querimonia plenas, ut illatam à Nicolao iniuriam ab illis qui stipendia penderent acceptam ostenderet. Ipse uerò dimissum suo stipendio Nicolaum, quod in promptu foret, ostendere responderunt, & ciuitatis calumniam ornatis grauibuscq; uerbis depulerunt. Ex quo tempore Guinisius intellexit destinatum in se à populo Florentino bellum, sed interim uerba dari quousq; pecunia exhauriretur. Quamobrem filijs repellendo hosti intentos esse iussis, ipse oratores ad pontificē Venetosq; mittit, qui uiolatam pacis spem solēni ritu exhibitam, qui Florentinorū superbiam iniusticiamq; querantur. Apud Philippum uerò Genuensescq; & Senenses frequentibus nuncijs epistolisq; institit, ut opem ferrent, ut bellum susciperent, in quo per Lucæ ciuitatis opportunitatem, & suarum pecuniarum uim facile foret, Florētinos proximi belli damnis impensaq; ad summā opum tenuitatem redactos opprimere. Florētia uerò ad primum impetus à Fortebraccio facti nuncium, plebs quam magnatum

A magnatum consilia laterēt, non solum Lucensis incommoda molestē nō tulit, sed quod illa sine populi Florētini calūnia aut periculo incidisse existimauerit iocūdē accepit, futurum rata ut uicina ciuitas, intus extraq; à tyrannulis lacerata, facile postmodū suo adiungeretur imperio: ciuium autē rempublicam administrare consuetorū, pars Guinisiō ob largitiones affecta, Fortebraccij audaciam tanquam suspicione doli à Florētino cōmissi nō carituram damnare, pars iudicare oblatam occasionem potiundæ urbis uicing nullatenus omittendam, pars à nouis motibus à quibus maiora reipub. mala impēdere prospiciēbant, contendere abstinendū. Sed cum interea militum nulli stipendia facientium latronumq; prædæ inhiantium, magnus apud Fortebraccium numerus esset coactus, plurimaq; is agri cepisset castella, illexit auidam concupitæ dudū urbis multitudinem belli, ut rebātur, semiconfecti spes, & paruo magnatū negotio Florentinus populus bellum suscepit. Id cum ex more sancitū esset, legebātur ad Fortebraccium Senatus decreta, bellū quod sua sponte Guinisiō intulerat, ut gereret in posterū pro populo Florentino. Conscriptusq; stipēdio Bernardinus Vbaldinæ gentis Florentinæ, patria dudū electa, uir impiger cum cohorte in castra mittit: missus est & plurimus partim stipēdia faciens, partim ex subiecta Florētino Hetruria collectitijs peditatus: at Guinisius postquam pontificem Romanum, Venetos, & Philippum illatam miserari iniuriā, eorumq; neminē subsidium opemue aliam afferre nunciatū est, apud tremebūdos suo ipsius exemplo Senenses, sedulo instat, bellū ipsi ostendent, quod aut Florētinos ab eius oppressione auersurum, aut Philippum Genuensesq; in illos crederet impulsurum. Facile uerō fuit cōmotos animis in ipso belli initio Senenses impellere, quibus esset exploratū, Florentinos Luca in potestatem facta eundem exercitū, eadem arma nō prius deposituros quam Senas etiā subegissent. Magistratu itaq; cui summa rerum est demandata creatō tentari placuit Florentinos, Venetosq; per oratores: hos, qua mēte animoq; latari sint si forte Florentinis bella uicinis per ambitionē opprimendis, ex bellis serentibus resistere pergerēt: illos, si forte ostensum ab eis bellū, pacem Lucensibus dare posset. nec ubi satis felix fuit legatio. Antonio nanq; Petruccio, quē Senenses acri ingenio uirū miserāt Florentiam, magna cum uerborum modestia est responsum, nihil populū Florentinū prius intētassee, q̄ Guinisius ab iniecta calumnia Fortebraccij in se impulsus, ad minas omniūq; Italię potentatuum in eos concitandorū uesaniā proruperit. Veneti uerō duobus qui ad se iuerāt oratoribus responderūt, etsi populi Senensis libertatem cuperet saluam esse Venetus, nihil tamē ad se pertinere quid cū socio sibi populo Florētino illi agatur, quoniam in foederibus pridem iētis pro Florētini socio Senensis fuerit ascriptus. Forte tunc factū accidit in Venetis eo admirabilius, quo ducē reuerētia apd̄ illos intemeratior fuerat ad id tēpus. Andreas etem Cōtarenus perpetuæ phrenesis morbo laborās, cum præfecturæ sinus Adriatici, quā ambire dicebat, spe ab om̄ibus destitueretur, in adulescētes incidit patricios q̄ iocabūdi culpā repulsæ illius in Frāciscū Foscarū principē reiecerūt, adieceruntq; nullā sibi obtinēdæ petitiōis spē sub eo principe reliquā fore. Is morbo ab iracūdia ingrauescēte, obæcatus furore, ducē in sacrā Marci ædē ad rē diuinā descēdēte p̄ secretioris alloquiū simulationē adijt, & oratorib. Senensiu, quorū princeps medius incedebat, modestē cedētib. exeruit quē ueste absconderat cypresseū pugionē, uulnusq; in guttur destinatū dedisset, nisi oratorū alter eleuatā imprudēter furiosi manū ocyus retrahere aggressus malē cōprehensam auerisset, & ab gutture in genā prelū ascēdere cogisset: tū patritijs q̄ sequebant̄ frequētes clientūq; & apparitorū quæ præcedebat turba, cruentatū circūstētibus ducē, furiosus à fuga quā præceps parauerat retrahit, & manu euestigio trūcatus de palatij fenestris laqueo suspēsus præcipitat. Fortebraccius interea Vbaldinusq; Guinisiū premebant minoribus quibusq; agri castellis arcibusue occupatis. Senēses aut oratoribus in patriā reuersis publicē priuarimq; moesti attētius sibi, p̄spicere cōstituerūt. Primū uerō omniū Antonio Petrutio impigrē accipiētī atq; etiā ambibiū datū est negociū, ut delatis Romā quas Guinisius miserat pecunijs delectus q̄ posset maximos haberet, curaretq; milites Lucā nauibus importari. Fecit id sedulo Petrutius, odio plus quam Senensis in Florentinos redundans. Alios item delectus curauit Guinisius haberi Bononiæ, ubi Rainerius Frosinas Perusia extorris, Ludouicus Canis,

minoresq; aliqui magno aeris impendio conscripti integrā & dimidiam coegerunt co- E
 hortem. Apparebatq; Guinifium nullo etiam accedēte sociorum favore, rem suam per
 se satis tutaturum fore. Cū uerò difficile ac periculosum nimis uideretur, paucas huius
 modī copias per Bononienses Mutinensesq; Apenninum, cuius omnes saltus praesidio
 teneret Fortebraccius, traducere, aliam tentari placuit uiam, quae etsi lōga erat, diuertē-
 do tamen ab Lucensi obsidione Florētino efficax credebatur. Si nanq; dextra secundū
 Apēnini colles duxisset Frosinas in loca quae ab Aureolo Foroliuēsi in Arretinos Cor-
 tonensesq; centū uiginti passuum milibus possidet Florētinus, aut multa cepisset oppi-
 da, aut Fortebracciū Bernardinumue, ad illa tutanda copias ducere, & obsidione Lucā
 leuare cōpulisset. Sed quū applicatae Aureolo copiae, oppidū improviso impetu oppu-
 gnatum capturae uiderentur, Rainerius ad Florentinos defecit, & copiarū quod erat re-
 liquū sublata ulterioris profectiois spe breui est dissipatū. Fuit ea clades Guinifio ma-
 gna, hostibus suo ex detrimento copiarū adactis, & spe ulterioris subsidij pecunia cō-
 parandi ea ratione sibi inde p̄cisa, quod posthac uereri cogereetur, ne in alios incideret F
 fraudulentos. Urgebāt uerò asperiori in dies obsidione Lucam Florentini. Nam cū por-
 tis singula opposuissent praesidia, cōmeatu quo oppidanos intercluderēt, tū urbis mœ-
 nia turreseq; adactis fossae supercilio bombardis quatiebāt, diuisisq; bifariam castris par-
 te una Vbalinus, Fortebraccius altera adiuncto sibi Frosinate, operibus intentissimi
 erant, fiebant tamen crebrae ab oppidanis eruptiones, & Guinifij filijs strenue militaria
 obeuntibus, ciuitate quoq; Florentinū acerrime exosa, certior Lucensi retinēda, quam
 Florentino capiendae urbis spes constabat. Maritimas etiā Senensis Petrutius submitit
 Guinifio copias, Cathelanis ex Hispania piraticā exercere assuetis mercede conductis,
 qui trirēmium sex nauigio Pisanum portū adiacentiaq; hinc inde littora infestant. Vn-
 de sublatis maritimis subuectionibus & in castris Florentinorū erat penuria, & illis cō-
 meatu replēdis, Pisas, Florentiā & alia Florentino subiecta Hetruriae oppida oportuit
 exhauriri. In ea obsidionis lentitudine, expertū crebra, sed debili eruptione hostē For-
 tebraccius Frosinasq; spernebat: Hincq; solutiori disciplina cōtinebant copias. Id cō- G
 spicati ē mœnibus oppidani selectis ex ciuitate impigris quibusq;, & mercenario pedi-
 tatum equitatumq; adesse iussis, duos mille armatos per noctē cogunt, sub ipsumq; solis ex-
 ortum erumpentes tanta in Fortebraccij & Frosinatis castra incubuerūt procella, ut du-
 ctoribus in fugam conuersis nusquam loci fuerit repugnatum. Ventū erat ad magistratū
 Florentini populi praetorium. Isq; hostibus parietem ut perumperent obtundenti-
 bus, de supremis aedibus opem uociferās ab exercitu efflagitabat. Bernardino aut, quā-
 primum obfessos erupisse uidit, aciem in patentem urbis portā ducente, pedem retule-
 runt Lucenses, & bombardis quatuor in urbem raptim tractis, multisq; abductis cum
 praeda militibus, sese intra mœnia incolumes recepere. Cathelani item cum ostia Arni
 quandoq; ingressi, quando immissis per stagna & paludes lembis, agrestes armenta
 Florentinorum abegissent, Liburnium sunt delati, & nauim onerariam, quae sub ipsam
 arcem reducta fuerat, remulco tractam, oppidanis arcisq; custodibus enixe reluctanti-
 bus abduxere. At Florentini postquam Guinifium neq; obsidione, neq; oppugnationi H
 nis aliās inauditū. Auferim nanq; qui fluuius urbem praeterlabitur, quo tempore effusi
 immodicē in Apennino imbres illum auxerant, immittētes urbem submergere sunt co-
 nati. Curauit id opus Philippus Brunalicis ciuis Florētinus, maximo uir ingenio, qui su-
 perbissimū in sacris Reparatae aedibus fornicē absq; cētrico substētaculo, ad summū usq;
 perducī, primus edocuit & curauit. Is regionē cōtēplatus, insani operis fossas, ab flumi-
 nis alueo, q; cōtra ciuitatē est, perduxit ad proximos torrētes, qui in Auferim deriuati &
 fluuiū ipsi augebāt, & currētes illius aquas impetu suo remorati in mœnia retorquebāt.
 Aliāq; fluminis inferiori in parte claudēdi, ut tumefacta alluio urbē inūdaret, instituit
 rationē, quā cū inefficax fuerit duximus omittēdā. Expauerūt primo deductorū in se ri-
 uorū aspectu Lucenses, & aggerib. circū muros cōportata populariter materia adactis
 intumescētes aquas obstinato tridui labore à mœnibus repulerūt. Tandēq; cū aquas ad
 summū p̄ductas, aggerib. suis inferiores esse cernerēt, liberatos ea sollicitudine animos.
 ad aliud

A ad aliud facinus cōuerterūt, & Fortebraccium Fronisatemq̄ uidētes eo in spacio quod
 Auferis alucū & nouos interiacebat riuorū aggeres castra habere, eruptione facta per-
 fringunt opera, ut aquis patētes campos cōplentibus, alluuiō nouum aggerē muris ad-
 ditum destituerit, & castris mutatis cōpulsus fuerit recedere Florētinus. Appetebat tūc
 hyems, & obsessis atq̄ obsidētibus à praelijs oppugnationibusq̄ quies erat. Senēses ue-
 rō, quos Lucensium oppressionis uteret cura, cum soli pro illis bellū suscipere nō aude-
 rent, Philippū Mediolani ducem, Genuensesq̄ in id propellere satagebāt: eorum nanq̄
 iussu Antonius Petrutius Genuā se contulit, & multis apud Genuā primores illis cōtra
 Florentinū instigandis uariē intētatis accessit Mediolanum, ubi plerosq̄ dies occultus
 fuit, à Philippo iussus, qui Venetos Florentinosq̄ oratores Andream Contarenū Lau-
 rentium Medicem apud se habentes latere uoluerit, sese aut requisitum, aut spōte sua de-
 afferēda Guinifio ope aliquāliter cogitare. Quamprimum uerō intellexit Philippus, à Pe-
B trutio omnia quā essent spondēte maiora: quantum esset aeris quod Guinifius Senen-
 sesq̄ bello possent impendere, illico in illud procliuīs redditus, Franciscū Sfortiam ad-
 monuit, ut sese Petrutio facilē exhiberet, dimittiq̄ obstinatissimē postularet. Intereaq̄
 Philippus dum Sfortiam Lucensi dare studet, Venetos Florentinosq̄ quod exploraturi
 aduenerāt magna uerborū pompa cōtendit reddere certiores, nihil esse institutioni suae
 contrarium, nihil desiderio aduersum magis, quā belli etiā uictoriae propositā spem
 habētis anxietatibus ultra implicari: proinde cōstituisse, quos habuisset ad eam diē du-
 ctōres bellorū, quo quisq̄ ordine mereri cōpisset, missos facere, & pactione cum Petru-
 tio clandestinē inita, Sfortiā in publicū efferre iubet, sese qui oeciū desidio samq̄ Philippi
 pacē oderit, Beneuentū patriam & regnum Apuliae bellis cōtinuō nouatis scatens, pe-
 tere cupientissimū, peropportunē à Philippo dimissum esse. Accipiūt illico emerita sti-
 pendiorū ara Sfortiani milites, repetūt publica admoniti buccina opifices, quas quisq̄
 cohortibus crediderat pecunias, perplexos ea res animo reddidit socios belli popu-
 los, quibus esset suspētissimū Philippi ingenitū. Quoniam autē Sfortiae aetas & proposi-
C ta in Apulis, si eō se cōtulisset, spes maxima amplitudinis, ea simillima uero facerēt, q̄ ni-
 mis ambo cupiebāt populi futurum facile crediderunt. Veris itaq̄ quod iam aduenerat
 principio, profectus Mediolano Sfortia cohortes peditatumq̄ in Parmensibus cogere
 simulans, sub primis Apennini collibus subsedit, aduentescq̄ dimissos de industria à Phi-
 lippo diuersarum militum cohortium, in communem, ut dicebat, fortunam accepit. Cō-
 uenerunt ad eum Veneti & Florentini, populorū ac Guinifij oratores, hi ut dissimulans
 properaret, & necessariā laborātibus opem ferret, illi ut à Philippo dimissus, ad sua con-
 duci stipendia cōsentiret. Fouit eos pari spe Sfortia, quousq̄ Philippus Venetos confi-
 sus quieturos, quippe quos intelligeret nihil ab eo suspicari cōtra cōcedera factū esse, fecit
 traducēdi in Hetruriam potestatem. Tertium Sfortia in Parmensibus exegerat mēsem:
 Quo in tempore Florentini Venetos renouādo bello duos renitentescq̄ uidentes, no-
 tissimam Philippi machinationem intelligere dissimulabāt: attamen delectibus q̄ ma-
 ximis onerosa habitis impensa & castra auxerāt Lucensia, & saltus Apennini Parmenses
D à Lucensibus dirimētes, frequentī ubiq̄ praesidio obtinebāt. Sfortia autem Pōtremula-
 no saltu cum tribus paratissimis cohortibus peditibus octingentis traiecit in Ligusti-
 nos & prima in Carfagnanae uallis summitatibus fecit castra. Ibi Fortebraccio saltibus
 arcēti cōgressus eum facile repulit, & aggressibus Guinifio studiosis castella dedētibus
 Carfagnana ualle illico est potitus. Tum Florentini eum tanquam imbrem supernē im-
 minentem declinantes, soluta obsidione Luca in ripae fractae collē, qui medius Pisas in-
 ter & Lucam natura loci esset munitissimus exercitum reduxerunt. Deductis in cāpos
 copijs Sfortia non prius urbem Lucam introduci est passus, quā opposita portis Flo-
 rentinorum praesidia, magno expugnata militum Lucensiumq̄ ardore recipit incen-
 ditq̄. Ingressum urbem ouans excepit Guinifius, quod tamen ciuitati obsidionem per-
 pessae diutinam grauis esset exercitus, in hostem duci placuit. Cūque essent qui ca-
 stris hostium castra contenderent conferenda, Sfortia in Pistorienses, eo duxit con-
 silio, ut in destituta militum praesidio frequentiq̄ uicis & Castellis regione ditaret ex-
 ercitus, simul hostes coactas in ripa fracta copias auertenda à Florentino agro uasti-
 tate compelleret superare. Appulis itaq̄ Buglano copijs Ladislao Guinifio Pauli filio
 comitante

comitante castris cœnxit, cuius suburbia uel expugnata & prædæ militibus exposita in-
 cēdit: inde castris ad Pissia in cœnia metatis, oppidi omnium regionis opulentissimi illo bre-
 ui potiturus uidebat, cum sublati derepente signis retro cessit. Multiplex illius recessus
 Sfortia fuit causa, quæ altiusculè repetita edocebit, id bellum maioribus quæ illo ap-
 paruerint tempore machinationibus gestū esse. Expugnatis, ut ostēdimus præsidis quæ
 Florentini Lucensium opposuerāt portis, Sfortia ingentē pecuniæ uim, & secūdi seme-
 stris foederum inuouationē petere cœpit, & cum Guinifio respondere distulisset, eadē
 ille postulationes apud Bugianum fecit: fuit uerò in concedēdo tardus renitensque Gui-
 nifius, ægre enim id impenditū faciebat, quippe cui assueto quieti & seruadis frugalitate
 opibus, multo minor esset opinione omnium auri cumulus. Interim Florentini ingentē
 pecuniæ uim, & continuanda in annos stipēdia Sfortia offerebant, ad eamque petitionis
 modestiam descenderāt, ut si etiam sua recusaret stipēdia, saltem institutū in Apuliam
 continuaret iter, ingentem aris summā in præmium ab se itinerisque uitaticum habiturus.
 nec tamen ideo abstinebāt, quia Guinifio suadere conarentur, ut Lucā in Sfortia pote-
 statem breui futuram, secum permutaret, castella pleraque in Romandiola & auri summā
 in præmium percepturus. Quæ cum rescisset à Guinifio Sfortia, renunciauit Philippo. Is
 uerò prius damnare cœperat hominis auaritiā, cui nō fuerit satis fortunatū & capitis pe-
 riculo liberari, ut liberatrices etiā copias alieno sumptu ali quæsiuisset. Quare his auditis
 quæ Sfortia renunciauerat, magnā de Guinifij fide suspiciōnem cœpit præ se ferre. Tā-
 demque Petrutij uerba, de ingenti illius gaza multorum sermonibus sæpenumero confir-
 mata uolens animo, ab indignitate & suspiciōibus in odiū est cōuersus, & tantis illi,
 quibus uideret indignus diuitijs, statuit spoliare. Sed cum eam ob rem si incautus esse
 intentata, infamiae labem, & simul belli à Venetis renouandi periculū imminere cogno-
 sceret, consiliū cepit in quo & utrumque uitaret incommodū, & Sfortia exercitusque il-
 lum secuti cōsuleret opulentie. Admonitos namque eius consilij Sfortia, & Senensem Pe-
 trutium iubet quamprimū aliquod de Guinifio apparuisset suspectæ fidei indicium, cura
 rent ne quid afferret hominis auaritia detrimenti: & Sfortia Florentinos postmodū pe-
 cunia quam offerebāt exhausturus inde abiret, inducias in aliquot menses pactus. Florē-
 tini autē per id temporis auertenda quā timuissent ex Lucensi bello calamitate ingenio
 uili erant, & licet magnis, ut ostendi, pollicitationibus Sfortiam Guinifiumque conati es-
 sent ad partes suas pellicere, illis tamen in odium inter se dissidiumque adducēdis, episto-
 las disseminauerant confictas, tanquam serio missas, quarū quæ ad Sfortia manus per-
 ducebantur de foedere cum Guinifio propemodū icto, quæ Guinifio tanquā ex impro-
 uiso offerebantur de sua urbisque prodicione, quā breui facturus esset Sfortia, cōtinebant
 uerò simillimas rationes. Interceptis qui has perferret literas, Sfortia Petrutium ut con-
 stituta inter se ocys exequat admonet, qui aliquot ex ciuitatis primoribus, rerū noua-
 rum, ut nouerat cupidus, ad Guinifium in arce diuersis rationibus conuenire iussit, tyrā-
 num nihil tale à Senensi suspicatum, cum altero filiorum comprehendit, & arce portisque
 urbis nouo munitis præsidio, Sfortia admonuit, ut quod impigre fecerat, Ladislaū Gui-
 nifium turmas genitoris in castris ductantē sibi datis custodibus mitteret carcerandum.
 Eo itaque Lucam perducto, coguntur ad capessendā rem communem Lucenses, & con-
 stituta euestigio reipublicæ formæ, designati magistratus, ingentem Guinifij gazā, multo
 tamen opinione minorē sunt partiti: pecunijs namque à Philippi populi Lucensis quæ-
 stionibus Sfortia, ut profectiōnem in Apulos destinatā Florētinis suaderet, Senenses li-
 teris nūcisque territos exorauit, castella redderent, Racicofinum aliaque Sfortia genitori,
 quo tempore apud Beneuentum carcere tenebatur surrepta: alioquin fore comminatus,
 ut in ea, quam in regnū Apulie instituisset profectiōne, illos male multatos, plurima uel
 inuitos cōpelleret exhibere. Dumque eam simulat profectiōnem, Florētinos incipit ex-
 audire, & duodequadraginta auri milibus quæ genitori Sfortia populus debuisset Flo-
 rētinus acceptis, Mirandulā cōcessit Lōbardia oppidū, pactus aut sex cōtinuos men-
 ses illic moram trahere, aut si prius abscedere statuisset in Apuliam se cōferre. Lucenses
 uerò profecturus uel ea ratione consolatus est, quod hyeme imminente in qua ciuita-
 tem

Atem com meatu exhausta, legio sua affectura erat, presentis belli rationibus cōduceret, & hostem dissoluēda aris magnitudine grauatam identidem exhaurire, & suae legionis equos pabuli penuria isthic petitorios reficere pollicitus sub ipsum ueris principium affore, & renouato bello rem illorum ad uota cōfirmare. Petrutius etiā & ipse Luca profectus Guinifios genitorem & filios Genuā, & inde Papiam perduxit ad carceres. At destituti Sfortia praesidio Lucenses, & si Philippi spe alebant apud Florentinos magnis precibus instituerunt, ut liberatum iam populum, uetustis quae ante oppressionem a Guinifio facta sibi cum illis fuerat libertatis foederibus, socium amicumque reciperent. Sed Florentini maximo & ciuitatis facultates exuperante impedio undique copias contraxerant, quibus ad motis sperauerunt afflictam & omnigenum rerum inopia laborantem Lucam conficere. Quae ratione copijs quo die Sfortia Apenninum traiecit ciuitatis Lucae portis moenibusque obiectis responderunt, Non esse eandem Lucensibus, quae olim fuerat libertatem, sed factionem nouo addictam tyrano, rerum in ea potiri, proinde si urbem in Florentini populi fidem sine ullis dederent conditionibus, futurum ut sese sentiant optima donatos libertate, qui populo sanctissimis uiuenti libertatis legibus, parere liberes animum induxissent. Reuerunt conditionem Lucenses, & Florentinus urbem circumsedens praesidia primis munitiora portis opposuit. Tum Philippus cui exploratum esset, Florentinos pendendis tanto exercitui stipendijs, adeo exhauriri ut breui ad extremam rerum exiguitatem uideretur peruenturi, nouo illos bello Genuensium implicauit. Hi namque Lucensibus in fide protectionemque Philippo iubente acceptis, Lauentiae & Petrasanctae castellis praesidia imposuere, & missis Florentiam Venetiasque oratoribus curauerunt hos quid animi aduersum se habituri essent, uicino & saepe alias foederato sibi populo Lucensium opem laturos interrogari, illos uero nec commissum fidei suae Lucensem ultra laederent admoneri. Veneti nulla uerborum circuitio ne responderunt, se quemadmodum urbem Lucam nulla ratione aut oppugnare, aut protegere Venetorum interit, ita nullatenus quis protegat oppugnetue curaturos. Proinde si Genuensis in ea quam cum Florentino sibi futura suspicaretur intenderetue belli dimicatione, Venetos non laxisset, pacem amicitiamque ex foederum formula, ut antea statueram. Florentini uero cum nimis uera oratoribus respondissent, elatos natura uiros dimiserunt furentes. Illis etenim multa de Genuensium moribus, magnanimitate, & erga socios fideique suae commissos pietate praefatis, & quid animi erga Genuensem populum Lucam urbem protegere dispositum haberent Florentini interrogantibus, respondit paucis ex senatus, populi que sententia uexillifer iustitiae qui summus est in ea republica magistratus, Non esse liberum Genuensem, cui aut talia quaerere liceat, aut querenti conueniat serio responderi. Abeuntes rapidum oratores, quacumque incedebant in obuiorum faciem, futurum propedem dicebant ut malo edoctus suo intelligat Florentinus, seruat ne an liber sit populus Genuensis, oratoribusque in patriam reuersis, destinatus antea eidem bello Piccininus, ex castellis reuocatur, quae illum in Lugustica orientali Genuae Riperia ostendimus expugnasse. Florentiae autem nouus accuratissimusque habitus est delectus, in quo praeter minores peditum equitumque ductores, Guidantonium Urbinate unum, alterum Fauentinum ecclesiae uicarios conscripserunt. Fauentino autem, qui esset in re militari exercitator, quadringentorum supra mille, Urbinati, quem ad summum ductorem exercitus creauerunt, mille equitum stipendia attribuerunt. At Veneti accersitum Lucam a Genuensi Piccininum audientes, penes in id ruerunt bellum, ad quod pridem a Florentino maximis precibus trahebantur: placuit tamen priusquam quicquam intentaretur noui, Philippum commonefacere, maiora ab illo contra foedus ictum committi quam quae diutius pati possent aut oculis coniuuentibus pertransire. Ad quae Philippus per oratorem respondens, nihil esse, inquit, cur foedera ab se uiolari tam constanter debeant affirmare, si Genuensi Piccininum, si Lauellanum aliosue ex suis populo optimè de se merito postulati, & propria impendendi aera non prohibeat militare, facile tolli & ueritate ipsa eueri, quod illi arguenda foederum uiolatione in primis supponat fundamentum: quacumque scilicet Genuenses Philippo subditi aggrediantur, in Philippum accepta dominum referenda, quonia & liberi aliqua ex parte sint Genuenses, & bella pacemue ex arbitrio sibi quaerere per eas possint conditiones, quibus se illi a principio dederunt, docere id multa, & ultra formulam dedicationis, quam tunc orator e sinu prolata exhibuit, non obscuro, non confecto, non falso illis argumen-

argumento esse debere, pacem quā Veneto populus Genuensis inuiolatam seruauerit, B
 primo bello quod tātis partiū conatibus, tātis undiq; imploratis auxilijs, Philippus Ve-
 neticq; gesserūt. Quantū uerò attineret ad dimissas, uel quod in peiorem duceretur par-
 tem, daras quæ Florentino bellum inferrēt copias, non ire inficias Philippū dedisse peti-
 tas amicis Genuēsis auxiliāres Piccinini & Lauellani cohortes, quibus propria Ge-
 nuēsis populi cōductis pecunia suis sociorumue tutādīs rebus uterent: pari item forma
 Venetis, si libitū sit, licere per foedera, suas Florētino mittere, quarū ope & opera amicus
 sociusq; populus, susceptū contra Lucam bellum ad uota cōficiat. Deterriti magno ad
 renouādum bellū Philippi apparatu Veneti, satis pro tempore Philippū suspicionibus
 fecisse simulātes, sese cōtinuerunt. Processerant interim Piccininus Lauellanusq; & Ma-
 cra transmissio apud Petrā sanctā ea ratione subsederant, quod Florētini illorū cursu re-
 tardando, montē cui Magno est nomē, unde itinera in Lucenses faciliter obsidētur, fir-
 mo praesidio obtinebāt: Cuius oppugnatio cū nimis diuturna indigeret circumfessione,
 Piccininus subiectū collem, castellis excitatis peditatūq; imposito cōmunitum cōmea- F
 tibus tutū fecit. Florentini uerò castra pro Auferis ripa, quæ ad Lucā pertinet, paruo su-
 pra urbem spatio metati, fossam in hemicyclum ad amnem perductā exercitū circūde-
 derant, ut quos fluuius per eam quæ tunc erat hyemē mediā, aquis cōtinuò tumēs, à Pic-
 cinino tutaretur, fossa etiā à Lucensium eruptionibus saluos redderet. Maiores autē mul-
 to quā hostibus copiæ tunc erāt Florētinis, quippe quibus in eo exercitu sena equitū
 milia, sub Urbinate, Fauentino, Vbaldino, Frosinate, & Fortebraccio militarēt, cū ultra
 peditatus mercede cōducti milia quatuor non parua inesset castris auxiliorum & agre-
 stium multitudo. Piccininus uerò, & adstantes illi ad continuandā cœpti simulationē
 Genuensium praefecti, equites peditesq; pari fermē utrorūq; numero, militū octo exerci-
 tum habuerunt. Dispar tamē longe fuit utriq; exercitui ratio commodorū, quod Picci-
 ninum cōmeatu nauibus importato Genuenses abundare curarent, Florentinos clausi
 obsessiq; à Genuēsi portus & subiecta hostiū mœnibus castra in quæ difficilis periculo G
 saq; erat cōportatio, ad commeatus carētiā famemq; perduxerint, ut multis castra de-
 ferentibus nōnulli ad hostes transferint, omnes obsidionē censuerint omittendā. Dum
 ea ratione mouēdāne essent castra duces cōsultabundi penderēt, forte Auferis paululū
 decreuit: quod cum esset Piccinino renunciātū, expediri perferriq; iubet à calonibus cō-
 meatum, quē Florentinis, ut rebatur, cedentibus, Lucā importaret. Factus tamē in con-
 spectū hostibus, cū eos sese castris uidisset continere, sua & ipse castra secundū Ause-
 rim cœperat designare, cum sole iam in uesperam declinante Florētini exercitus militē
 longo conspicit interuallo fluuiū uado traicere, ut armenta sub tumentis fluuij tutela li-
 berius errātia praedare. Structis itaq; euestigio aciebus, singulis quo procederēt ordine
 implorauit. Nec tamē uadum cōplanare, & perpaucos traducere tāta potuit celeritate,
 quin praesto affuerint Florētini: quos cū uidisset fossa, quæ ab urbis mœnib. in Auferim
 dudū perducta est superata, in suos ferri militē adhortatus est, irent, immitterēt turmas,
 hostem breui dissipandum pugnando distinerēt: & ipse ad extremum instans urgentiq;
 cum signis & toto exercitu est secutus: confertū est illico praelium, uictiq; succubuerūt, H
 quos praemiserat Piccininus, q̄ sonipede inuectus eleuatiore, in ipso Auferis alueo ade-
 rat adhortator, irruerent, properarēt, in patentes euaderēt campos, hostē ignauum, pin-
 guem, futurum praedā, quod & ipse accederet, pugnādo ne fuga sibi cōsuleret retarda-
 rent. Tūc impulsos à subsidiaria cohorte pedites, equoq; usos debiliori equites multos
 absorpsit amnis, plurimos inuoluturus, nisi singulis q̄bus maiores melioresq; essēt equi,
 illis retinendis subleuandisq; usus esset in alueo Piccininus. Descēderat in apertā plani-
 ciē Antonius Pergulanus Angeli filius, & omnibus Piccinini equitibus peditibusq; qui
 fluuium superassent in tumultuariā aciem cōglobatis Florentino militi resistebat, nullo
 item ordine impetendi, cum furentes pari animorū ardore adulescētes Fauētinus For-
 tebracciusq; cōmisso acriori praelio illum ac quotquot repugnando audaciores fuderāt,
 interceperunt. Urbinas interim ad primos traicentis fluuium hostis clamores cōcitus,
 armari exercitū, quos deinde hosti subito obsistere, quos signa seq; uellet subsequi, im-
 perabat. Dumq; struerētur ex eius imperio Florentinorū acies, Piccininus ad eos qui fa-
 cti erant circa Pergulani pugnā clamores, alueo excedens aliam & ipse ualidiorē stru-
 xerat

A xerat aciē, cuius robore fretus, tamdiu cōtinuit hostis impetum, quoad omnis transmit-
 teret multitudo, tum omnibus in ordines redire iussis, pugna sensim in apertos campos
 ad dexteram retrahebat. Nec segnes eo in tumultu fuerant oppidani, selectos etenim ex
 mercenario & ciuitatis milite ocingētos ad Piccininū miserūt, & tragulis missilibusq;
 ac bōbardis, hostem & ipsi eo in spacio quod Auferim & Lucam intercedit struentē aci-
 es infestabant. Dum ea utrinq; magnis conatibus parabant, Petrelinū Vermem, Nico-
 laumq; Guerrerinū Ottonis Ruffi Parmensis filium iussit Piccininus cuneo secundū Au-
 ferim, ex instructa cui preerant cohorte factō, mediā hostis aciē penetrare. Qui iussa in-
 pigre exsecuti, Fortebraccio Fauentinoq; repulsis ceteros fugam cōmittere fœdissimā
 cōpulerunt. Ea cum renunciata essent Vrbinati, immittendis, ut diximus, in hostē ordi-
 ne aciebus & reprimendis oppidanorū eruptionibus intēto, dubius quid faceret substi-
 tit, & pugna ab ultimis in fugā speciē retrocedētib; ad id spaciū qd urbem Auferimq;
 interiacet reducta, a multis suasus pendebat in fugā: cum ex prima excedens in qua pug-
 nabat acie, Vbaldinus illi gener uirū principatu opibusq; onustū, hosti potius audaciā
 B ob prædam stimulos, q̄ suis ex rei militaris peritiā animos additurum, Pisas de fuga re-
 duxit incolumē. Tanta interim procella incubuit Piccininus, ut terga ubiq; dātes Florē-
 tini nullo in loco præliū instaurare tentauerint: qd cū ab ijs intellectū esset, qui de mee-
 nib; pspectabant oppidanis, nullo quin erumperēt cōtineri imperio potuerunt. In ea
 dissipati exercitus fœditate facta est omnifariā rerum præda. Nam & machinæ castris,
 balistæ, bōbardæ, ac cætera tormentorum inerant genera, magno cōparata precio, ma-
 ioreq; impendio cōportata. Arma equosq; militum & diuitem impedimētorum suppel-
 lectilem, nō cōtemnenda spolia propē aquauit redemptio collectiū ex agro oppidisq;
 tyronis, quem exercitui inesse ostendimus frequentissimum. Cedes uero pro uicti uicto-
 risq; exercitus magnitudine fuit parua, paucis uulneratis, paucioribus desideratis, præ-
 ter agrestes aliquot, qui iacturæ si intercepti fuissent timore dum Auferim tranare cōfi-
 dūt, uitā in fluuiū abiecerūt. At ductores q̄ ex Florētinorū exercitu integrioribus eua-
 ferunt turmis, Fauentinus Fortebracciusq; ripā fractam, & cum loco diffiderent, hic Pi-
 C sas, ille Florētiā aduolarunt. Iniecto ubiq; de hostis accessu pauore, quē etsi magnus fu-
 it, maiora secuturū mala cōstitit fuisse, si usus uictoria Piccininus, signa uel Pisas uel Flo-
 rentiā intulisset. Quod autē se a Philippo seruanda Luca, nec Florentinis aliter lædendis
 datum diceret Genuensibus, a nullo perpelli potuit, ut militem uel prædabundum Flo-
 rentinos fines ingredi pateret. Spolijs hostium magno collectis diuisisq; populi Lucen-
 sis & militum applusu, prima fuit Piccinino cura cōmeatum egenæ laborantiq; fame ci-
 uitati importare: exinde recipiendis quæ Florentinus præsidio tenebat, Lucensium castel-
 lis intendit, quibus paruo recuperatis negotio, Pontremulum obsedit, cepitq; qd oppi-
 dū superiore, ut diximus, anno, obtinere nequiuerat. Afflictis ea clade Florentinorū re-
 bus, Veneti nequaquā ultra differendum rati, sese ad bellum æstate futura suscipiendū
 parant, & defectu mercenariorū plerisq; in locis Italiæ habito, oēs in id bellum trahere
 sunt adnisi, quos Philippo cognouissent infensos. Florentini pariter exhaustā ære cōti-
 nuatis tot annorum bellis ciuitatem, nouis fatigant excruciantq; impensis, ut deletum
 D instaurent, nouumq; cōscribant exercitum. Quod tñ in primis Senensium formidarent
 bellum, oratores ad illos Venetorum suosq; mitti placuit. Quibus ea uerborū acerbita-
 te respōsum est, ut nemini apparuerit dubiū, quin in bellū illi quamprimū iussisset Phi-
 lippus ruituri essent: multa etenim in Florentinos & publice & priuatim sunt dicta, qd Lu-
 ca prout sperauerant uel subacta uel excisa bellū in eos continuare decreuissent. Et pau-
 lopost Antoniu Petrutium, qui postq; Guinifios in Ticinensem perduxerat carcerem
 Genuæ substiterat, habita de eo extra ordinem ratione, populi capitaneū designarunt,
 iniuncta sibi decreto, qd oratoribus legendū permiserunt, cura, ut ne quid respub. pate-
 ret detrimenti, ex sententia puideret. Oratoribus Florentinorū in patriam reuersis, nun-
 ciatum est Petrutiu a populo accitum inisse kalendis Ianuarijs magistratū, & paulopost
 illum aduenisse Franciscum Spinulā Genuensem, q̄ curate Senensis populus cum Ge-
 nuensi fœdus percusserat, fore utrisq; belli pacis ue cōiunctionē. In que itē fœdera, post
 paucos dies cōsensit Ludouicus Planensis Plombini tyrānus, q̄ multos ante annos, sub
 Florentini populi tutela ac societate degerat. Quæsiuerant interea Veneti, quæsiuerant

Blondus.

Qq

enixius

enixius Florentini, Fr̄cisum Sfortiā legionem apud Mirandulam, ut promiserat, con-
 tinentē, permīssa rei bellicæ summa datisq; quotquot petere animum induxisset in stipē-
 dia pecunijs, ad partes suas perducere: pependitq; aliquādiu adolescēs ad Florētinos in-
 clinatus, genitori olim Sfortiæ amicissimos. Quē quū rescisset Philippus, medicata pro-
 ætate moribusq; illo retinendo adhibuit remedia. Filiā nāq; Blancam Mariam nomine
 quā habebat unicā, ætate tñ uīro immaturam, quæ uix octauum attigisset annum, illi in
 matrimonium despondit, pollicitus nisi mascula augerēt prole, hæredem illum princi-
 patusq; instituere successorē. Tum bello quod tñ undiq; fathisceret, Philippū inter Ve-
 netos Florentinosq; nondum renouari cœpto, mors Romani pōtificis Martini quinti,
 partes ambas animis pendentes dubiasq; paulisper à nouis motibus retardauit. Is etem
 pōtifex ex familia, ut lōge supra ostendimus, Colūnensi Romanus ciuis, uir certe sapiēs
 prudētissimusq; fuit, cuius ductu & felicitate, Romana ecclesia miro floruit modo. Qui
 cū aliorum in Italia principū populorumq; obtinere nequirit, suæ & Romanæ ecclesie
 subditorū paci cōseruādæ intentissimus erat. Quāprimum itaq; Venetum patria pon-
 tificē suffectum esse auditum est, diuersa ilico hinc suspicio, inde spes inuasit partium ani-
 mos, cessatūq; est p̄p̄modum à bello utrisq; in maximam uoluntatis intentionisq; Ro-
 mani pōtificis expectationē adductis. Ostensuris itaq; nobis, quod permaxime uideatur
 necessarium, quæ post creatū pōtificem nouum rationes cōsiliaq; partium fuerint reno-
 uādīs tātorum motuū bellis, quanta uidimus Italiam suis lacerasse temporibus, nonnulla
 altiuscule repetenda sunt. Martino quinto uita functo, Gabriel Cōdulmaris patria Ve-
 netus, cardinalis Senēsis electus est in Romanum pōtificem, cui Eugenio eius uocabuli
 quarto, prout uoluit, nomē fuit. Habuit uero huiusce fastigij fortuna, qd̄ semper in reb.
 cōtingit humanis, admixtā infelicitatis partē: & quod à multis ea tēpestate nō infulse est
 iactatum, quæ res defuncti pōtificis omnium iudicio sapientissimī, maximas cumulauit
 laudes, eadē suffecti opulentissimam labefecit fortunam. Martinus nāq; qui omnia pa-
 storis boni munera prudentissime obisset, & quam reperit rerum inopem ecclesiam eue-
 xisset ad summū potentatū, pecuniæ uim ingentem summa coaceruauerat diligētia: cui
 superstites fuerūt nepotes ex Rentio fratre tres, unus cardinalis Prosper nomine annos
 natus duodeuiginti. Princeps Salernitanus alter, omnibus ætate superior Antonius no-
 mine, qui tñ nondū attigerat quartū supra uigesimalū ætatis annū, & Edoardus natu mi-
 nimus, uix infantia supergressus. Hisq; patria Columnensū familia oriundis, erant Ro-
 mæ amici & clientes multi uetustę familiæ gratiā parati, quorū tñ numerum Martini pō-
 tificatus adauxerat, & præter oppida à maioribus possessa oēs illi terrarū ecclesie arces,
 in eorum potestate erant. Nouo itaq; pontifici declarato Adriani molem, sancti Ange-
 li castellum, & arcē Ostiæ adolentes restituūt, & magnā partē pecuniæ dono mittūt.
 Bononiēses interim qui Martino pontifici, prout ostendimus, dudum rebelles fuerant,
 in spē noui pōtificatus bonā adducti Eugenio Bononiam dederunt. Videbaturq; res
 ecclesie quę illi tradita esset opulenta quietaq; ad summam amplitudinē peruentura.
 Oratoribus autē principum liberorumq; populorum pontificem nouū ex more uenera-
 tū adueniētibus, primū qd̄ ferme sunt cæteris propinquoires, fuerant à Florentinis, Phi-
 lippo & Venetis missi, inter quos pacē cōponere quum rogaret pōtifex, futurū p̄testa-
 tus est, ut se acrem experiret hostem, quicumq; illam renueret oblatam, uel postea quod
 pridem acciderat uiolasset cōstitutā. Quod uero interim Florētini suę reipublicę copijs
 post deletum apud Lucā exercitum denudatā periculū imminere dicerent, petentibus
 dimisit pōtifex Michelottum Attendulum ecclesie militantem. Hisdem etiā oratoribus
 de Senensū populo querimoniā deferentibus, qd̄ neglecto fœdere secum perdurāre, ad
 partes Philippi trāsierat, misit pōtifex Senas cardinalem Bononiensem, ex gente Corra-
 ria Venetum, qui Senenses à bello cessare, & neutri partiū cōsentire curaret. Ea tulit grā-
 uiter Philippus, & suspicatus pōtificem odium erga se cōtinuare, quod legatus pridem
 apud Bononiā cōcepisset: illum, ut postea euentus docuit, tāquam hostem persequi ita-
 tuit. Cōcitauerant interim factionis Columnensi aduersæ Romani cardinales Eugeniū
 in Martini nepotes, quos nō pecunia magis exhaurire q̄ omnino statu opibusq; cupe-
 rent spoliare. Et cæteris ecclesie cardinalibus ob merita Martini & adolescentium inno-
 centiā id ægre ferentibus, ardere cœperat inuidia odioq; senatus. Eoq; loci iam adducta
 res erat,

A res erat, ut Colūnensibus hostilem in se pōtificis animū intelligentibus, omnia in urbe Roma, & per prouinciā suspicionis plena essent. Quod cū Philippo renunciatū esset, ag gressus est pēdentes in bellū contra pontificem Columnenses impellere, oratorq; quem Romæ tunc Philippus tenebat, urbanus Iacob Stephanum Columnā nouo pōtifici ob sequentissimū, pridie ad principē Roma abduxit, qui simul postea rebellarunt. Nā prin ceptū quē pōtifex patruus militari addidisset disciplinæ, quamprimum habuit explora tum, pōtificē Eugenium, illo pecunijs sibi relictis exhauriendo adiecisse animum, ad au ctis raptim quas habebat copijs, Germanū cardinalē qui Romæ apud pontificem erat, clām domū reuocarat. Quare Stephanus Colūna urbanusq; Iacob, adolescenti stimulo addito illū ut urbē inuaderet impulerūt. Porta itaq; olim Capena nunc Appia furto oc cupata, diē postero instante diuī Georgij celebritate, princeps cū exercitu urbē ingres sus, inter Auentinū & Capitolinū collē, ad ipsius diuī basilicam confedit. Stephanus ue ro parte alia, columnā urbis regionem, cum turma accedens, circa ædes proprias per ho rā obuersatus, à populo Romano curialibusq; & Lodouico ac Ioanne Montarda For liuensisibus, q; soli tunc pontifici militabant, paucissimisq; qui Romā eo aduenerant diē, sub Tartalia militare cōsuetis, cōmisso ad diuī Marci prælio, reiectus fuit: unde ad prin cipē qua uenerat remeans, re infecta abeūdū cōsuluit. Sicq; imposito portæ præsidio, q; urbē aggressi fuerant diē, marinum unde uenerant oppidum reuertuntur. Pontifex inte rea de parandis sibi copijs cogitabundus, comitē sancti Angeli, à Ioanna secunda regi na Siciliæ feudatario iure obligata, cū cohorte una ad se mīttī imperat, & Iacobū Caudo lā potentissimū ea tempestate ducem belli, in Aprutio cōmorantē, mercede conducit, Cui post paucos dies aduenienti, Ioannē episcopum Recanatensem pōtifex Babucum usq; mittit obuiū, ut iunctis amborū & comitis sancti Angeli q; aduenerat copijs, Colū nenses bello persequerentē acerrimo. Satis interea superq; Venetis cōstabat, & pontifi cis auctoritatem Philippo à bellis deterrendo nihil profuturā, & Florentinos ab se desti tutos, ad extremam rerum exilitatem breui peruenturos. Philippum uero qua esset uigi lantia prudentiaq; tātis rem suā aucturum fauoribus, ut Florentinorum pontificisq; re bus, hinc Genuensiu, inde Columnensiu & qui eos secuturi uiderentur tyrannorū opti bus, ex sentētia debilitatis, arma cōtra se integer ac propē uictor assumeret. Quibus ad ducti rationibus Florentinisq; enixe instātibus, quarto post creatum Eugenium pōtifi cē mense, bellum Philippo inferre statuerunt. Distrahent uero scribentem, tam diuersæ belli rationē, ea diligentia alternatim haberi oportebit, ut cum unius gesta paulisper at tigero, quid id altero per id temporis sit actū cōmode explicē. Erectus accessu Michele ti populus Florentinus, destitutū, ut ostendimus, Piccinino, Lucensem haud secus an tea premere perrexisset, nisi Bartholomeus cognomento Furnarius Genuensis, onera riarū duarū nauiu & triremium quinq; classi præfectus, ab Genuensi populo missus, Pi sanū obsidisset portū, Florentinosq; de populo suspicatos Pisanos, partem copiarū eō mittere coegisset. Itaq; Veneti nō esse differendū ulterius rati, fœdera innouarunt cū po pulo Florentino, duosq; quibus cū noua percussērāt fœdera, Montisferrati Marchionē, & Rolandum Palauicinū, pecunia adiuuerūt. Erat tunc cum copijs in Brixianis Carma gnola, cui Philippus de bello quod cōtra se pararet pridem certior factus, Nicolau Tol lentinatem, & Frāscum Sphortiam, cum expedita florentiq; legione opposuerat. Cre monæ uero apud quā belli summa uidebat futura, præfecerat Lodouicum Columnam, cū selecta ex omnibus copijs cohorte, & peditatu cui plurimū fideret ueterano. Contra Ferratensem uero, paucis munitū copijs, Christophorū Lauellanū, Alexandriā Astāq; præsidio tenere curauit. Mirabat Philippus Carmagnolam quem sciret bellum illud & optasse ardentem, & ut antea inchoaret immoderatius quæsiuisse, multos dies post con tractas apud Vrcios copias ab incursionibus tēperasse: quod itaq; erat futurū ratus, ut primi belli initio, simile ab furtiua alicuius oppidi inuasiōe, huic etiā bello principiū da re satageret, cura diligentiori adhibita rescijt, esse qui Laudēsem illi arcē prodere promi sisset. In pditorem itaq; animaduertens, concitatioresq; in Carmagnolam odio exaspera tus, suas in illum machinationes retorquere meditatus est, & Soncini præstātis Cremonensiu oppidi præfecto arcis sobornato, diē illum iubet Carmagnolæ cōstituere, in ma

tutino cuius crepusculo accederet arcē precio recepturus. Id quum perbelle curatū esse E
renunciasset praefectus, Tollentinatē Sfortiamq; doli admonitos, iubet Philippus, ut in
tercipiēdo opprimēdo ue Carmagnola, quem opinaret mediocres adducturū copias,
bipartitā legionem & ipsi hora immitterēt cōstituta. Accessit in tempore Carmagnola,
& praemissos ab eo pedites admisit praefectus, munitis multo milite superiorib. arcis si-
sus: turmis aut maioribus, q; quibus resisti posse crederet à Carmagnola subsequi iussis,
praefectus qd' Philippēsis dederat signū, densos de turribus ostendit fumos, & clau-
sis carcere qui arcē intrauerant pedibus, Carmagnolā quātis potest clamoribus appel-
lans, se Philippo fidē seruare denunciat: tū notis exciti significationibus, ex insidijs euo-
lantes à tergo Tollentinas, Sfortia à frōte irruunt. Sēsit ilico Carmagnola, se suis artibus
peti, & cohortibus utrobic; distinendo hoste oppositis, celeri fuga prolapsus est: suis tñ
euestigio dissipatis, insequuti sunt eū Tollentinatē cōmilitones, quibus ad praedam uel
reuocatis uel reuersis, consuluisse salutē Carmagnolae Tollentinatē suspicio est uulgata.
Amisit ea die Carmagnola equites supra mille, & paucis itē diebus postea ad trecentos. F
Nā cū statua potius q; castra apud Cremonā orientē uersus solē Veneti haberent, effu-
sus liberiore licentia in praedā miles assueuerat, per eam intercapedinem quae Cremonā
Padumq; ut ostendimus, intercedit, aduersam discurrere agri partem, in qua clausa op-
pido armenta securior agricola duceret pabulatū. Id aliquando cōspicatus Columnēsis
Ludouicus, seculi militū, ut cōstans erat fama ferocissimus, per ignauiae simulationē, ho-
stis aluit audaciā, tandē turmas paulō suis maiores, solutiori disciplina eadē qua accesse-
rant Padī ripa praedā abigentes, aggressus fudit, & quos diximus tercetos equites inter-
cepit. Nec in Thuscā minor erat Philippi rebus fortuna. Piccininus nāq; postq; bellum
in Lōbardia renouari est cceptū ex Flischorum Lucensiumq; castellis, quae receperat, in
Pisanū delatus est agrū, in quo primos subegit Calcentium uallis populos, & molis cor-
ruptis ciuitati apprime necessarijs, quā clauso mari pistrinorū labore ali necessum fuit,
Vetruclā totius agri munitissimā arcem machinis expugnauit, exinde Trebum Mar-
tamq; & pleraq; cepit de Pisanis castella, & in Volaterranos ducturus, Antonio adha-
rēs Pisanō familiarī Philippi cohortē, ac Pisanos qui undiq; cōuenerant extorres attri-
buit praesidio Florentinorū, qd' Pisis penē solū inerat infestando. Pisanos etē ciues mi-
serabili pposito edicto, ut oēs à quintodecimo in sexagesimum aetatis annum, prius exi-
rent q; ardens absumeret candela, per eos dies eiecerant Florētini: fuerunt tñ ex Raine-
rij Frosinatis militibus q; Pisas Piccinino pderere uoluerunt. In quos quaestioibus subie-
ctos, & Frosinatem ipsam culpa nequaquā carere cōtendentes magistratus animaduer-
terunt. Potitus est breui Volaterranorū agro Piccininus, Castellensibus exceptis, quos
simul cū Volaterris aduentu suo fouit Michelottus. Tū Piccininus postq; ab Ligusticis
in Lucenses, inde in Pisanos, tum in Volaterranos Senensi cōtinentes, Philippi imperi-
um ppagauerat, Senensibus suadebat, ut tandē bellū & ipsi inirent. Illis uero promissis
à Philippo Genuensibusq; duorū milliū copijs augeri postulantibus, spopōdit Piccini-
nus, tunc Philippū promissa executurum, quando illos audierit uel praedabundos ho-
stilem agrum ingressos esse: itaq; paucos iacienda belli alea ex Senensi iuuentute in Flo-
rentino agro incēdia edidisse audiens Philippus, Albricū Cunij comitē cum duabus co-
hortibus illis dedit, in cuius aduētū Castellenses Volaterrani, sese Philippo permisērūt.
Auctus Albrici copijs Piccininus, descenderat in Elsa fluminis uallem uicis oppidic; q;
frequentatā, omnibus paratis oppugnationi necessarijs: ea ualle potiturus uidebat, cū
oblata per dolum Aretij deditio illū auertit. Corrupta nāq; quā destinatis oppugnationi-
bus cōportarat materia in Aretinos ducens, omnia praesidijs cōfirmata, urbēq; adeo re-
perit ad resistendū paratā, ut nulla, si etiā lōgo sedisset tēpore, illius capiendae spes uide-
ret relicta: dum tñ oppugnādis agri oppidis, quorū pleraq; ui, nōnulla proditione sunt
capta, intentius uacat, Abrenses in potestātē inrequisiti uenerunt. Interea res pontificis,
aduētū Caudolae erecta erat. Is etenim receptis Frascati, Molaria, Montecompatrum,
Rippis, Babuco, Collesferreo, Burgeto, & ad extremū Paliano castellis, quae à principe
tenebant, & demū castris contra Ginezanum positis, Columnensium rem breui proflig-
gaturus uidebat. Sed paulopost ad partes principis trāsiens, pōtificem in maximas ad-
duxit difficultates, quibus tñ breui eum leuauit incommodum, quod Philippo Medio-
lanensiu

A lanēsum duci per eosdē simile accidit dies. Nicolaus etenim Tollētinas, qui promissum ut dicebāt in ceteros Philippi ductores imperiū, nedum impetrare nequiret, sed Sfortiā sibi parē, Piccininum uero superiorē futurū intelligeret, Philippum deserēs in Romanodiolam se contulit, cuius præsentiā ciuitates ecclesiæ, quarum arces tenebat princeps, in fide pontificis perstiterūt. Huic Veneti Florētiniq; quāprimum Brixianū attingeret solū, polliciti sunt generalem copiarum Florētia reip. præfecturam. Sed cum diūtius accessum distulisset, Florētini interea Michelottū quē a pont. ut diximus, habuerant, alioquin bellū gerere recusantem, ea honestauerant præfectura. Tollentinate igitur spē frustrato & ægerrime id ferente Veneti Florentiniq;, & quia pōtifici afficiebant, & quia dūcis Mediolani conatus ubiq; cuperēt euanescere, & quia Nicolao morē gerere optarēt, illū pōtifici permiserunt. Cuius copijs comiti sancti Angeli, Ioanniq; Camertino, & alijs pont. militantibus, duce Recanatēsi episcopo apud Ananiā cōiunctis, priusq; principis adirentē loca, Caudolā quocunq; pergeret insequi uisum est, quoniā rerū principis robore qd' in illo cōsisteret uel fracto uel qd' fieri posse cōstabat represso, de salute rerū pont. & Colūnensiu exitio, propē actū esse apparebat. Caudola uero q post rebellionē omniā cōtra pōt. lēte egisset, aduētū Tollentinatīs in Anania ciuitate, natura loci munitissima se cōtinente, nulla insignis est cōmissa inter exercitus pugna. Et paulopost pax de quā pridē agi cōceptū erat, sequestre & pōtificis legato cardinali Cyprio, data est Colūnensibus a pont. q subito correptus morbo grauiter ægrotabat. In ea uero pace illud cernere stupendū fuit, opes maximas nepotib. a Martino relictas infra sextū q; obierat mensem mirabili profluuiō effluxisse, qd' princeps Salernitanus partim eas pont. Eugenio, ut diximus, dono dederit, partim Caudolæ, & alijs quos antea cōduxerat militib. in stipēdiū dissoluerit, partim pōtifici in pacis cōditōib. restituere sit cōpulsus. Accesserūt q; alia detrimēta, qd' simul cū Narnig, Orti, Surani, Gualdi, Nucerini, Assisi, Asculi, Imolę, Forliuū, & Foripopiliū arcib. ex patruī sentētia spōte redditis, præter Salernitani principatus amissi dānt, alia dimittere coactus fuit circa urbē castella. Quæ nisi æmuloꝝ obstitisset malignitas sibi & Colūnensis familiæ bona pōt. Eugenij & successorū gratia fuissent salua. Destitutus Tollēnate & cohortib. quæ illi erat duabus, Philippus Piccininū ex Hetruscis reuocatū, cū cohortib. itē duabus in Cremonēses miserat. Nam Carmagnola cōstitis undiq; Venetorū copijs, castra ad Cremonā bina metatus erat. Paucis tñ inter sese distātia stadijs, quibus duodena equitū totidē peditū stipēdiā facientiu millia inērant: classem quoq; fluuiatilē omniū quas in primo descriperimus bello, maiorē armauerant Veneti, galeonibus tribus supra uiginti turritis, & minorib. propē totidē nauibus sine turribus diuersa ratione in bellū fabricatis, quæ classis decē habuit bellatorū millia. præter remiges & copiosam multitudinē, uenalia cōmeatūq; lyntribus deferentē. Præerat ei nauigio Nicolaus ex patritia Triuisanorum familia, cui magis Iacobi genitoris gratia autoritas q; ut tanto præficere munerē, q; res gestæ fuerāt suffragata. Neq; impar nauitū multitudini armamentorū fuit copia, & singulos galeones masculos singuli gubernarūt patritij, quibus fuit curæ milites selectos & futura belli usibus suo arbitrio cōparare. Armauerat itē Philippus in Ticino classem hosticæ numero nauitū ppemodū parē, sed militibus ex ea pugnaturis, apparatusq; lōge inferiorē, cæterū præfecti peritia superiorē. Is fuit Ioannes Grimaldus Genuēsis, maritima in re militari apud suos clarus, quo indicante Philippus p̄bos nauib. gubernatores, & selectos ex Ligusticis Genuę riparijs aliquot imposuit sagittarios. Pendentibus tāto in apparatu apud Cremonā partibus cœpit Philippensiu fortuna sub ductore nouo flaccescere in Hetruscis. Albricus etē dū Senensiu importune urgēti nimitū credit, Collēsem ingressus agrū, prius Michelottū structa acie impetū facere sensit, q; de illius occurſu habuerit exploratū. Dispar fuit rē gerētibus pugnæ locus, Florentinorū peditatu de mōtibus quos nocte occupauerant, Albrici copias in cōuallis fundo pugnātes, ab tergo cedentibus. Itaq; coactus referre pedē Albricus mille & amplius amisit equites, fausta q; fuit Florētinis supra repressi hostis captiq; militis extimationē præliū illius, qd' Albricū Philippus adhibitis, q sub fida deducerēt custodia Mediolanū ad se iussit accedere. Delatus etē fuerat nō incidisse apud oppidū Colles insidias, sed copias induxisse, ad hostē cum cohorte breui transiturus, ut quam Florētini apud Zagonariā primo bello eius causa acceperant cladem, eiusdem etiā opera re-

Blondus.

Qq 3 staurarent.

staurarent. Creuit illico Micheletti in Herruria nomē, & si diutius secum perseverassent
 quæ militabant Florētīnis copīæ, facillimū fuisset rem Hetruscā illis in integrū restau-
 rare. Qui enim apud Senenses remanserant Philippenses, sub Vbalduino Bernardino &
 Antonio Pergulano refrixerant. Sed Fortebraccius ardens odio inuidiæq; in Michelet-
 tum, quē sibi uidisset prælatū esse, impetrato, quem etiam minabundus postulasset, con-
 meatu abscessit, cōminutasq; Florentīnorum uīres hosticæ debilitati reddidit adæqua-
 tas. Ea Fortebraccij profectio pontificē etiam Romanum noua & magis q̄ tunc appa-
 ruerit infausta affecit molestia. Tifernates nanq; Ciuitatemcastelli diximus uocari, quā
 Urbīnas Guidantonius sine iusto uicariatus ecclesiæ titulo gubernabat, improviso obli-
 dere aggressus, eā pro ecclesia recuperare pontifici est pollicitus. Dederat interea pacē
 Columnensibus pontifex. Et postquā motus sedauerat, qui magno cum ecclesię pericu-
 lo suscitati fuerant, duos creauerat cardinales, Franciscum Condulmarium nepotem su-
 um, cui titulus presbyteralis sancti Clementis fuit, & Angelottum Fuscum ciuem Ro-
 manum, sub titulo sancti Marci. Multis quoq; sibi militantibus stipendiis dimissis, Nico-
 laum Tollentīnam retinuerat. Qui cum petita in stipēdiōrum mercedē, Esium Tuder-
 tum ue oppida, nequisset impetrare, elatis in pontificē uerbis uti cœperat. Quare ipsius
 & Fortebraccij nouas res appetentiū periculo obuiare cupiens, cōpositis Castellānorū
 cum Fortebraccio rebus septingentorum illi equitum stipendia dare cœpit. Tollentīna
 te autē ad destinata pridē cum Florentīnis stipendia reducto pontifex ut Fortebraccij o-
 pera uterē, Iacobum Vicensem urbī præfectum, bello uoluit laceffiri, quia Columnē-
 sium bello uicina urbī oppida & Romam plurimis affecerat molestijs, nec uidebat satis
 quieturus, quamprimum aliqua rerum nouarū contra ecclesiam moliendarum occasio
 se obtulisset. Id munus pōtifex Recanateni iniunxit episcopo, q̄ patria Cornetanus, ex
 familia Vitellensi, partium esset in prouincia præfecto cōtrariarum. Is igit̄ rē uehemen-
 ti aggressus animo, cū Fortebraccio, Ranutio Farnetensi, Minicutio Aquilano, & Ma-
 sio Fuselano, oppidīs illū minoribus infra paucos spoliat dies, Vetrallā inde ducens, op-
 pidū in uia olim Cassia natura loci mœnibus defensoribusq; munitum, machinis & diu-
 turna expugnat obsidione: castra inde admouet ciuitati Vetulæ, q̄ locus populo penē
 uacuus, arcē habet munitissimā, & portū infero mari celeberrimum, qui Centumcellen-
 sis prisco tempore dicebatur. Feruebat uero ardentius eo in tempore apud Cremonam
 translatum ex Hetruria bellum: etenim Piccininus Sfortiaq; intelligentes, quas ducta-
 bant terrestribus Venetorū copijs longe impares esse, classemq; Philippicā Venetæ
 nullatenus cōparandam, quod deerat uiribus, ingenio supplere constituunt: pauorē ita
 que & diffidentia simulatione audaciæ obtegentes, prælia per singulos dies equestria
 cōmittebant, & tanquam nulla eis esset paratæ à Philippo classis cura, quo magis ea ap-
 propinquauit Cremonæ, eo per diem castra obequitare frequentiores ab hoste sunt ui-
 si. Per noctē uero crebra cū Grimaldo consilia agitabant, quousq; prælio decerni cum
 esset constitutū, audax Genuensis, missas à Nicolao Venetorū classis præfecto specula-
 torias lintres à lōge conspicatus, illico soluit classem, ut de suo accessu speculatores ho-
 stem redderent certiorē. Exinde appulsus Cremonæ pomœrio, Piccininum ac distribu-
 tā ab eo in singulas naues accepit lectissimorū militū cohortem, armis omnibus rectam
 quibus equestri in prælio utebant, & classem nullo remorū impulsū actam sensim à Pa-
 do perferri sinens, hostem petere cœpit. Id cū excubantes de caueis Nicolao Taruisano
 succlamassent custodes, ocyus ille impelli remis, attrahiq; restibus naues iubet: quibus
 pugnae copīā facientibus, hostem existimauerit sese continere: institit euestigio Piccini-
 nus, & nauibus lōgo à cæteris distantibus interuallo congressus, acrem inijt pugna. Ve-
 netus interea hostis audaciam miratus, & pugnantes qui uidebant armis fulgentes ho-
 stium inesse classi intelligens, Carmagnolā aduolantibus orat nuncijs, præsidio & ipse
 adsit, quandoquidē Piccininus Stortiaq; armatos, ex equitū turmis, nauali prælio adhi-
 buissent. Concitus ira ad eam nunciorum frequentiam Carmagnola errorem Venetorū
 alta uoce est detestatus, quod fide suis cōsilijs equo minus adhibita, eam impendij molē
 terrestribus copijs addere noluerint, & tantæ spei nauigio uirū præfererint ignauissimū,
 qui cū armati hominis faciē uidere tremēs pavidusq; horreat, natos in nauibus hostium
 gigantes armatos hallucinans somniet. Præliū interim atrox conferebat, & sole in occa-
 sum uer-

A sum uergente, non immittis eminus bombardis iaculisq; ut principio, sed cum Philippes quatuor hostiu naues harpagonis concathenassent, gladijs cominus uerutisq; & paratis in eam necessitate securibus ac malleis pugnabat. Tandem quatuor illis sub noctis aduentum captis ceterae Venetoru naues, quae hosti tunc occurrerant, ad alias confugerunt. Piccininus uero captas subducens naues, detracta quae prelio usui futura cognouit armamenta suis imposuit, & Francisco Sfortia cum una ex suis item lectissima cohorte in classem accersito, Grimaldum de quarta uigilia soluere & in hoste delabi iubet. Paratus erat colligere Taruisanus, & quo magis Carmagnolae praesidio desperauerat, eo intetiori cura expediuerat opportuna hoste, cuius audacia fortitudinemq; suo cum damno expertus fuerat, repellendo. Factis itaq; prima luce in conspectu classibus, praeliu horredis utrinq; uocib. poscebat: occoeperatq; Venetus structa ad terrestris praelij specie acie bombardas catapultasq; in hoste iacere, futurum ratus ut suis magnitudine ipsaq; soliditate saluis, minores hostiu naues lapidum qui immitterentur pondere mergerentur: id etiam pariter futurum nisi aliqua obuiaretur industria intellexerant Philippenses. Quare cum omnis uictoriae spes in militum fortitudine illis esset, Piccininus Sfortiaq; remis incumbendum, hostesq; ocyus impetendos esse gubernatores admonent. Flectunt ilico in cursu naues, & cum eas singulae in quas destinatae essent, rostro impetissent, pari irruentiu expectantiumq; auditate, manicas utriq; ferreas iniecerunt. Pugna tunc qualis qui aderant nullam uiderunt aliam, atrocissima cõseri ccepta est. Volabant emissa sine ulla mittentium excipientiumq; certa ratione saxa, telaq; immittebantur, ardentes undiq; in ipsa etiam pugnantiu ora faces, telis cominus gladijsq; uulnera inferebant. Attulit uero parem utrisq; molestiam facinus, pari Venetoru Genuensiumq; maritimis innutritorum praelij, ingenio excogitatu. Spargebant de summis malorum propugnaculis plenas densato bituminibus oleo testulas, quibus in hosticam classem cadentibus, iungebant nauiu tabulata: nec gra du pugnans miles consistere poterat, nisi in aliud parata incommodum uiuae ardentisq; calcis testula, dum obtenebrandis fumo pugnantiu oculis immissa essent, per tabulata, quibus cadentes impactae erant, puluere ipso oleaginam sistissent inctuositate: dispar autem Venetis longe fuit, alioquin par superiorq; futura pugnae ratio, quod adhibiti ex militia terrestri Philippenses fortissima & armis innutrita uitorum corpora ferro tegebantur, nec illatis manu ictibus facile uulnerabantur: etiam aderant omniu spectatores strenui ductores, Sfortia & Piccininus, qui & manu regerendo, aequae ac uerbis adhortationibusq; illos in pugnam acrius ruere compellebant. Veneti contra armis maiori ex parte induebantur debilioribus, quippe quibus omnis propere esset in bombardis sagittisq; offensionis & tabulatis scutis uel defensionis ratio constituta. Taruisianu uero ductore cum amissarum pristino uesperu nauium quatuor damnatum, tum ipsa denegata Carmagnola subsidij admiratio, attonitum reddiderat. Nam cum rebus apud suos integris, in mentem uenisset, dena auri milia praetoriae qua uehebatur naui inesse, ipsam praetendens comilitonibus causam quasi Venetae reipub. summa illis consisteret in pecunijs, eas redditurus saluas scapham conscendit: nec fugit ipse magis, quam suos in fugam conuertit, tum nulla omnibus qui aderant uictoribus uictisq; moles inquam altissimo etiam succisa monte, ocyor ruere uisa, quam maxima Venetorum classis pars & in fugam conuersa est & facta in hostiu potestate. Quinq; e tanto Galeonoru numero prolapsi celeri cursu sese ad fines Rolandi Palauicini de fuga receperunt, ubi cum male accepti fuissent paululu comorati ad inferiora cursum tenuerunt. Desiderati sunt eo in praelio ex utroq; exercitu ad duos mille, & inter sena quae uictor abduxit milia, tredecim fuerunt ex nobilitate Veneta praestantes uiri. Ex praeda autem ingenti nihil Philippo fuit gratius ipsis nauibus, quarum duo de triginta maiores, aduerso Ticino Papiam adtractas subduci iussit. Armamenta uero partim in castra, partim in propinquam Cremonae arcem sunt perlata: aequauit quoq; cetera nauisq; praeda direpti pinguis oppidi spolia, quae cum militi Cremonensibusq; duces distribuissent, consternati antea animis omnes in spem optimam sunt erecti. Tanto cladis detrimento, quod si ad pecuniarum referatur calculum, quadracentena excessit aureoru milia, accesserunt maiora Venetis incommoda, quod Rolandus Pallauicinus in officio non mansit, & obstinate ab gerendis rebus cessauit Carmagnola, quem iniuste sibi notae conscium, tanta cepert, cuius esset impotentissimus, indignatio desperatioq; ut cum causas se

rens ex causis torpesceret, satis superque uisum sit Venetis, quod delinita hominis uecor-
 diam solari, & ne in maioris damni erratum incideret, continere potuerunt. In ea tamen ad
 uersi euentus rerum turbatione non modo stetit animis Senatus, sed erectior propulsando
 fortunae impetu est factus: quod namque navalis in quo succubuerant praelij dedecus dam-
 numque acceptum referrent in Genuenses, qui ut ostendimus classem instruxerant, governa-
 uerantque Philippicam, bello eos Genuae moenibus illato, laceffere statuerunt, & triremibus duo
 deingenti armamentario, Arsenatum illi appellant, eductis, classem decreuerunt, Petrumque
 Lauredanum illius designarunt praefectum, fama & partiarum pridem uictoriarum felicitate, om-
 nium seculi celeberrimum. Qui circumacta celerius opinione omnium, ex supero in mare in se-
 rum Italia, Pisas adnauigauit. Ibi ad idus Augusti mensis, longam nauem unam, triremes quatuor,
 quarum una maiuscula, minores erant caeterae, selecto milite, & armamentis comaeatuque mu-
 nitissimas addiderunt nauigio Florentini. Praemissos quoque a socijs populis Iacobum Ad-
 urnum, & Antonium Flischum, primarios Genuenses, patria extorres, Laureanus tanto exce-
 pit cum honoris pompeque apparatu, ut sua illi classe, non aliena uiderent in patriam reducendi.
 Nam cum Adurna gens, popularium sit una, quibus ex solis Genuenses ducem creat, Flischi ue-
 ro plurimum apud nobilitate possint, existimatum est facillimum fore, talibus uiris cum potentia
 tu oblati, Philippi magistratus plebi nobiliumque plurimis exosos eiectionem iri. Armauerunt
 ite Genuenses ad primam eductae Arsenatu classis Venetorum famam, quatuor & uiginti tri-
 remes, onerariam nauim unam, praefeceratque classi Philippus Franciscus Spinulam Ottoboni fi-
 lium. Itaque postquam omnia apud extorres parata fuerunt, Laureanus prima uelificatione in Ra-
 palli sinum delatus, qui decem ab Genua distat passuum milia, ancoras defecit: quod cum esset
 Genuam nunciatum, Spinula uisus sese hosti ostendere, nauim onerariam & duodeingenti edu-
 xit triremes, caeteris in tanta perfectionis celeritate, per eam diem subsequi nequeuntibus. Ine-
 rat Franciscus animorum plenus, fiduciaque quam faceret recens deleta in Pado Genuensium uir-
 tute Venetorum classis, quam obrere prima quae illuxit aurora, ad sinus Rapalli promontorium,
 Caput montis uocant, in conspectum hosticae classis factus, uentumque in hostem flaturum inuale-
 scere sentiens, facta de puppe praetoriana, socijs triremibus, futurae post parum pugnae signifi-
 catione, corpora omnes iubet curare. Cumque interim uentus flare prosperior coepisset, sese
 offerentem ut dixit fortunam tentare constituit, & triremes agendas remis significans, nauis
 uectore ea ratione uela in summum malum iussit attollere, ut cum hostium triremes terreret diffi-
 paretque, tum unam quaecumque prima occurreret mergeret impetita: Intellexit illico Spinu-
 lae consilium Laureanus, & Adurno Flischoque hortantibus, pugnam detrectare simulans, sinu-
 se proripuit, prosequuntur illico tanquam fugientem Venetum ingenti clamore Genuenses. Lau-
 reanus uero cum primum celeri insinuatione, superiora uenti cuius impetu prolapsa erat nauis,
 potuit tenere, flecti in Genuenses temone imperauit. Expectauit hostem impavidus
 Spinula, & manu auide conferta, cum uarie congressu primo pugnaret, magnis utrinque
 animis praelium gerebat, cadebantque multi, cum plurimi uarie gladijs telisque cominus actis
 & uolitantibus undique etiam in incertum iaculis uulnerarentur: premebant uero a Genuen-
 sibus tres Venetorum triremes, quas primo illi circumsteterant in congressu. Eas paruo suo
 rum accedente fauore, capi aut mergi posse ratus Spinula, concitis aduolat remis. Sed il-
 lum desuper uentis aestuque remiges adiuuantibus maiore cursu impetens nauis longam Flo-
 rentinorum uectorem ab omni pugnantium globo transuersum egit, parumque abfuit quin in
 clinata in latus praetoriana Spinulae triremis mergeret, quam cum ductor comilitonesque
 erexissent, Florentinus insiluit miles, pugnabantque in eadem de proa Florentinus, Genuen-
 sis ex puppe, tantaque animorum intentione res gerebatur, ut aestus solito concitatus fer-
 uens, in ea ad quam delapsi erant, littoris propinquitate, penes absorpserit ambas naues: con-
 catenauerant autem harpagonis Veneti octo aliam hostium triremes pugnacius resistent-
 tes, quarum uectores primum facta, ut opinati sunt in hostis potestatem praetoris triremem
 abduci uiderunt, sese Laureano ipsi etiam permiserunt, caeteras fugientes & nauem quam
 longe uentus rapuerat, fessi pugna multisque confossi uulneribus Veneti destiterunt per-
 sequi. Appulsa Recho uictoriae classe, recepit oppidum Antonius Flischus a custodibus ar-
 citum, & Laureanus affectae uulneribus multitudinis saluti consulturus, classem Pisas
 reduxit. Nam cum octingenti partim undis submersi, partim ferro occisi eo essent pra-
 lio, supra quatuor milia ex utraque classe uulnerati fuerunt. Francisco exinde Spinula & octo
 trire-

A trirēmīū gubernatorib. ac tribus cōsiliarijs cū selectis ex multitudine prāstantiorib. captiuis, Florentiā & postmodū Venetias missis, Iacobus Adurnus & Antonius Flischus, Pisīs manserunt, expectaturi classē quā superū uersus mare adnauigans Laureanus in stauratā auctamq̄ cōtra Genuam reducere spondidisset. Qualis uero tūc fuit ad Rechū naualis praelij fortuna, pariter secūda in terrestri Hetruria bello utebat per id temporis populus Florentinus. Nā Michelettus receptis Castellensibus, & de Volaterranis plerisq̄ oppidis, Trebū longiuscula obsidione ad Florentinos redire cōpulerat, tuncq̄ itinera redditurus à Pisīs Florentiā secuta, ad uicū cui Pisano est nomē, castra erat metatus. Ad erat tū cōtra Antonius Pisanus, qui cū ea quā sibi à Piccinino datā ostendimus extorru equitumq̄ Philippi familiarū manu, ex agro Lucensi illiq̄ cōtinentibus Pisanorū castellis, bellū cōtinuabat. Forte in ea quā Micheletti castra spondere uidebantur itinerū securitate, inuasit Adurni Flischiq̄ animū libido cōmigrandi, & Florentiā potius q̄ in destituta tunc ciuibus Pisana urbe Laureanum expectandi. Paucis itaq̄ comitantibus pfecti

B insidias inciderunt, quas Ruffectus Papientis Philippi familiaris, Arnū per noctē quod nullus extimasset indigena natantibus equis transiectus secundū uiam struxerat. Eū sociosq̄ numero duodecim, rapidū ante retroq̄ insultantes cōspicati Genuenses, strictis gladijs in obuios sunt delati, ferro sibi uia ad Micheletti castra patefacere meditati. Insequēbat à tergo Ruffectus qui Adurnū ab ornatu uestis equoq̄ prāstantiorē ceteris esse cōiiciens, hasta illū petens transfixit mediū. Simili euentu Flischus plurimo cōfossus uulnere equi pernīcitate in hostis quidē nō est factus potestātē, sed prius q̄ in castra perferri potuerit expirauit, talemq̄ exitū, summi apud Genuenses uiri, infausto & ijs etiā qui patrauerant facinus, postea lamentabili casu habuerūt. Perseuerauerat ad eam diē obsidio, quā pontificis Romani exercitū, cōtra Centumcellensem portū supra instituisse ostendimus, constabatq̄ obsidionē ipsam & oppugnationes terrestres uanas prorsus inefficacesq̄ futuras, nisi Petrus Laureanus Romani pontificis precibus, fuisset cū classe quā Pisīs deduxerat adiumento. Nā cū prāter armatos homines, multa etiā belli ulibus necessaria classis haberet, machinarū genera, quib. pontificis exercitus permaxime indigeret, arcē undiq̄ terra mariq̄ hac oppugnarūt ratiōe. Saxeus est scopulus à meridie in occasum porrectus, tanto maris alti spatio, Porticellū uocant, ab cōtinenti seiūctus, quantū uiginti cōplent trirēmes, cū tū eius Porticelli pars, quā ad occidētē spectat solē, palustri limo, nec ullū nauigiū perferente attingat littus: alia orientē uersus spectās abrupta uirib. uia & quasi porta quā uix trirēmē accipiat, à saxo dirimī littori cōtiguō. In cuius dorso arx est fundata, & magnis dudū opibus, quadrato lapide adeo erecta, ut quantū exponit cōtinētī sine fossa quātumuis maximos frustrēt oppugnantū conatus: ab arcis uero latitudine, ad scopuli caput mari immissum, iactā quondā in gyrū moles maximā Subolanū & Austrū Africumq̄ arcētes, portū efficiunt, ab omni aestu maritimo tutū, in quo arx superba quietā securāq̄ nauibus ab hoste stationē prēbeat. Huc delatus cū classe Laureanus, semotas ab arcis iactu trirēmes cōtinuit, & turmis in castra expositis, machinas iacula quoq̄, quotquot inerāt classi eduxit. Inde Fortebraccio petenti cōcessit, ut trirēmis ex

D minorib. una, & scapha itē quā classi erat maior, tabulatis desuper duplicibus tectis, ut uinē speciē haberent, Braccianis militibus cōplerent, arcisq̄ per portū subducerētur, quibus occidentali arcis angulo admotis, cathenas Bracciani portā munientes, qua arcis & scopuli saxis ut diximus intercisa in Porticellū est aditus perfregerunt. Episcopi interim & Fortebraccio copias, quas etiā ex Hetrusca patrimoniū ecclesiāe prouincia cōtraxerat, adiunctis Venetorum copijs & bombardis circum arcem quā pedibus adiri poterat, ordine dispositis, illam alternis praelijs laceſcebant, & scalis muro admotis defensorib. per tragularum imbrem nudato inanē incutiebant prāfecto scandēdæ arcis timorē. Qui uero in Porticellū adducti erant Bracciani, subiectas arcis pmurali cauernas, scalis immisſi carcerē sepulchrā ue intrauerant, ac si cū uiro & nō cum scortorum proco res illis fuisset: sed Iacobus prāfectus siue Cathelanorum ut postea dixit q̄s habebat custodum perfidiā ueritus, siue effeminati animi imbecillitate adductus, sese & munitissimā arcē tertio decimo oppugnationis diē his dedit cōditionib. ut auri milibus quatuor à pōtifice donatus, cum suppellectili & mulierculis Senas abiret saluus. Rebus eo pacto cōpositis, Laureanus cum classe ad pridē institutā superi maris uiam nauigauit. Recanatensis uero Minicuccium, Fesulanumq̄ ad urbē prāmittens, Farnetensem propria quā illi erant in patrimonio

trimonio loca cum suis petere, Fortebraccium autem in agro Vetrallensi in hybernis esse iubet. Ipse ad pontificem proficiscitur, mala item ualetudine laborantem.

BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB
inclinacione Rom. imperij, Decadis tertiæ, Liber Quintus.

ACTVRA erat tempestate illa omniū opinione celerius res ecclesia-
stica quietē maximā, diu duraturā, nisi ex minima tūc scintilla ingēs-
set incendiū suscitātū. Fuerat diu in Piceno etiam sub Martino pō-
tifice defuncto, gubernator Astorgius ex nobili Agnesiorum gente
Neapolitanus, & Anconitanus episcopus, eamq; prouinciā summa
cū laude administrauerat, licet Iunio qui primus fuit pōtificatus Eu-
genij, Malatestas Pisauenses patria eiectos, uicariatuq; quē pgeni-
tores multis cōtinuassent seculis, pontificis autoritate priuatos, per-
sequi coepisset bello: qd' illa tum illi, ex Forosempronio Senogalliaq; & oppidis in fide
manentibus propulsabant. Pacatis itaq; ut ostendimus circa Romā rebus Ioannes Re-
natenis episcopus, Astorgio est successus Anconitanæ Marchiæ gubernator, qui Mini-
cuccio Aquilano ac Masio Fefulano, cū equitib. octingentis & Georgio Narniensi cum
peditatu aliquot diebus præcedere iussis ad idus Martias ad suscipiendā prouinciā est p-
fectus, & Sancio Carillo equitū trecentorū ductore qui dudū in ea prouincia ecclesiæ mi-
litauerat, ad se uocato, montē Marianū qui à cæteris prouinciæ locis esset remotus oppu-
gnare coepit. Sed cū locus fossa & muro cinctus ualidissimo à militib. defensaretur pro-
bis, ut longa illū obsidione uinci oportere cōstaret, ad Senogalliā illiusq; castella, exerci-
tū prouincialib. auctū cōuertit, quibus infra dies paucos potitus, aliquot de Pisauensib.
quæ in rebellionē persistenterant, recepit castella. Interea Fortebraccius, licet quo tēpore ci-
uitas Vetula oppugnabat, Burgū sancti sepulchri à cardinalibus, pōtifice ppter agritu-
dinē inrequisito pro emeritis habuerat stipendijs, nulla in re obediens erat, nihilo in se-
cius, quotidie petebat stipendiorū pecunias, q̄ si fidelissimā ecclesiæ operā exhiberent.
Qua in fidei dubiæ perplexitate, cū aliquādiu perseverasset, præter omniū opinionē mo-
tis à Vetralla ecclesiæ signis, ciuitatē castelli adiit, in eā à factiosis Braccianarū partiū ci-
uibus, p ecclesiæ duce bellico admissus, castellis quæ Urbinas comes retinuerat recipiē-
dis incubuit. At in Lombardia post nauale pugnā lente processerant omnia, nec quicq;
ante autumnū tempora gestū est memoratu dignū, præter intentatū idibus Octobris ca-
piendæ furto Cremonæ dolū. Subreperant nocte cōcubia Veneti milites ad Cremonæ
pomœriū, & custodē fallituri accuratius excubantē, inter dumeta rubosq; quibus obte-
git fossa tandiū quieti delituerant, quoad solis appetēte exortu, solutus iniuncto noctur-
næ stationis officio, excubitor locū dedit scalas admouendi, tuncq; scandentes Veneti,
firmarunt præsidio ppugnacula. Substitit uero cū legione ad tertiū lapidē Carmag-
nola, peditatumq; turmatim ad crepusculū magno præmiserat cum silētio. Primis itaq;
quibus datum fuerat negocium muros habētibus, scalis quas unaquaq; attulerat turmā
conscenderunt plurimi, quorum qui audaciōres fuerunt eisdem quibus murū ceperant,
reuolutis intra urbem scalis descenderunt, & partim oppugnarunt, ceperuntq; munitam
statione portam, partim acie structa ciues repulerunt tumultuariē accurrentes. Capta e-
rat Cremona, si copias immisisset subsidio Carmagnola, sed dum nullum subsequi cerne-
rent, qui intrauerant, sese ad portam illiusq; munitiones receperunt. Cumq; turrim porte
duos defensassent dies, nunquam præsidio accessit Carmagnola, uereri simulans ne latē-
tibus in insidijs Philippensibus legionem obijceret opprimendam. Et tamen pauci pro-
eorum numero qui intrauerant & portam tenuerant perierunt. Tum Carmagnola cre-
bris suadentibus per autumnū imbribus, & quod equi morbo absumberant multi, legio-
nes in hyberna dimisit. Felici uero rerū successui, quē Laureana classis extorresq; Adur-
nus & Flischus, in Ligustica orientali Genuæ Riperia apud Rechū, Augusto habuerant
mense, parū respondit Octobri qui secutus est mēse, in altera occidentali Riperia Berna-
bæ Adurni fortuna. Is etem trecentis equitibus, peditibus octingentis quos dederat Mō-
tisferrati Marchio, tantillis fretus copijs, uicum cui Sexto est nomen ingressus, uallium
Vulturi Pulcefræ & Bisamnis populos contra Genuam armauerat, quem Piccininus in
castello Nauaro obsessum cum omnibus ferme copijs quas à Ferratēli adduxerat cepit,
Ligusti-

A Ligusticos uero agrestes, inaudita nostrorū tēporū bellis calamitate affecti. Nā cū multos uarijs interfecisset praelijs, plurimos armis depositis ad misericordiā cōfugientes, cōfodi lacerariq; à carnificib. iussit: & cū cædis cepisset satietas, maiores natu cū matronis, uerendos quoq; religione sacerdotes subiectos haste, ut eā religioni inureret notā, uenūdari, ab inuitisq; contribulib. coemi curauit. Exinde cū pacata tutaq; omnia apud Genuā magna reddidisset celeritate, eodē exandescens furore in Ferratensem duxit, cuius frangendis opib. uastandis agris, affligendis populis, nec minori celeritate, neq; maiori usus est clementia: quando quidē xxx. dierū excursionē potius q̄ bello castellis illū oppidūq; ad triginta spoliāuit, & nullā maiore aliam ue direptionib. dedit uacationē, q̄ cū oblata nouæ prædæ spes inchoatā relinquere suāuissēt. Circumuectus per id temporis Italiā Petrus Laureanus, classē Corcyrē per Octobrē subduxerat, & supplemento à Venetis postulato illud ideo tardiuscule impetrauit, qd' Venetus populus post cōmissum feliciter apud Rechū nauale praeliū classe potētissima cōtra Chiū Genuensis populi insulā, duce & præfecto Andrea Mocenigo missa rē maximā intētarat. Habuit ea classis onerarias naues decē, triremes quatuordecim, & minora undecim nauigia, q̄s uocāt Brigantinos, nauesq; Latīnas. Ea cū nonis Nouembrib. appulsa insulā, oppidū eiusdē nominis, terra mariq; cinxisset, illud dies octo & sexagenos attentissime oppugnauit. Diruta & perperuis bombardarum ictibus noctu æque ac interdū immixtis, solo æquata erat moenium pars maximā, ut apertū ea in parte oppidū irrupentē militē Venetū, repugnantes cōminus de ruinis cōportatisq; obicibus Genuenses saepenumero eijcere oportuerit. Inerat etē Raphael Montaldus Genuensis, eō cū trecentis militibus, quos de subducta nauē eduxerat, forte delatus: insigni cuius opera, oppidū Genuensis populus, & per illud insulam retinuit omniū fructuosissimā, ac seruandis cæteris oppidis, quæ illi sunt in Ægei ponti & mediterranei pelagorū littorib. opportunā. Nanq; Mocenigus Venetorū præfectus, qd' classē apud Genuā armari ingentē intellexisset, & pertinaci in oppugnatio ne illa, milites cecidissent multi, cū plurimi uulnerib. debilitati essent, ad eīdus Ianuariās, nō sine maximā ignauiā nota retrocessit: prius tñ q̄ ab insula solueret, feracissimū amoenissimumq; illius uastauit agrū, uinetis conlitisq; & lentiscis masticeis, unde magnos Genuenses perciperent fructus ubiq; succis. Subducta uero prius est Venetorū classis, q̄ ea appelleret Chiū, quā eō subsidiariā miserant Genuenses. Qui postq; oppidū Montaldi uirtute defendi intellexerunt, binis triremibus, deinde nauibus onerarijs tribus, & alijs itē triremibus binis Thomao Cebo præfecto hyeme præmissis, maiorē postea æstate appetente miserunt classē, Venetorū oppidis insulisq; & mercatorib. bello ac latrocinijs undiq; persequendis, delecto ex omni nobilitate uiro tunc ciuitatis primario, Petro Spinula Cypriani filio, cui Philippus onerarias naues quatuordecim, triremes septē, summa armari diligentia, & octo pugnatorū milia dari iussit. Veneti pariter, quo tēpore subducta est à Chiō classis, de magno Genuensiu apparatu certiores facti, maiora q̄ postulasset Laureanus miserunt Corcyrā supplementa. Soluerat Spinula à portu Genuensi eīdibus maijs, & cū apud Liburniū paucos dies esset moratus, Hetrusca radens littora Caietā concesserat, unde secundos nactus uentos, Siciliā ad nauigauit, quā dum legeret insulam tēpestatibusq; insæuientibus, superando remis Lilybeo diutius detineret, Laureanus rectā per Syllacē fretū, secundo aduolans æstu eodē Maio Liburniū cōcessit. Fuit uero classis sua triemiū, quæ à Corcyra soluerunt triū & triginta, duasq; illis maiusculas addiderunt apud Liburniū Florentini. Sed cum ocyor Spinula q̄ Veneti existimassent, apud Corcyrā apparuisset, suspicioq; illis iniecta esset, ne prius aliqua inferret cladem, q̄ satis p̄pere Venetijs prouideri posset, Laureanus epistolis admonitus, sex ex omni classe selectas triremes uiris armisq; paratiores, misit Corcyram: quibus cum quatuor alias Senatus addidisset, Syluestrum Maurocenum eius classis præfectū delegit, qui Genuensem quacunq; pergeret subsequi, & maritimum Venetorum imperiū tutari curauit. Æstatis uero cuius gesta maritimis in expeditionibus scribere cœpimus principio, Piccininus euerso Marchionis Montisferrati principatu, in Cremonenses ducens, Turricellā oppidum Pado adiacens, Bordelanumq; de Cremonensibus recepit: cuius quidem rei eō maior cepit Venetos admiratio, quod Carmagnola propinquis continentibusq; in locis, exercitū quem æstate præterita Cremonæ admouerat continebat. Pendentēs itaq;

animis

animis Venetos, quod in Carmagnolæ exitio diu parturiebant, id maturius parere per-
 suasit. Fuerant Senatorū nonnulli, apud quos cōcepta, uti ostendimus ante declaratū bel-
 li ducē Carmagnolā, suspectæ illius fidei dubitatio nedū mutata, sed cum tempore aucta
 erat. Alij uero penē oēs non prius ut fidē hominis haberēt suspectam adduci potuerant,
 q̄ apparentes per dies singulos coniecturæ, & prodita in senatu indicia, eos adeo reddi-
 derunt certos, ut aliquando retulerint ad Senatū aduocati plebis, & frequentissimi ordi-
 nes, habendum in potestatē, sumendumq̄ de conuictō supplicium differuerint. Quo in
 negotio constantem Veneti Senatus taciturnitatē in primis cernere fuit. Coactū nanq̄
 ex omnibus qui Senatū conficiunt ordinibus concilium quod dicunt togatorū, paulo
 plus minus' ue ducenti cum ad æstiuū equinoctialis primā noctis horam conuenissent, di-
 sceptionē in mane lucidum perduxerunt. Erat tunc Venetijs Carmagnola, & Senatū
 ad ortum solis ex more salutaturus cum esset introductus, obuium hilari fronte principē
 per iocum interrogauit, uespertinam ne, illi nondū ad quietem post cœnam admissō, an
 matutinā faceret salutationem. Cui cum subridens princeps respondisset, Senatū ma-
 gna animis uoluentem, longa in eius noctis cōsultatione illa, nihil magis attentiusq̄ in
 ore q̄ eius nomen habuisse, sermonem ad alia conuertit. Nec per eos, qui in deliberatio-
 nis diem intercesserunt, octo menses, uel minima periculi capitis tanti uiri, tantisq̄ redū
 dantis opibus, emanauit coniectura, cum ex ducentis quos Senatū interfuisse diximus,
 nonnullos rei familiaris angustia premeret, nonnullos Carmagnola consuetudine atq̄
 amicitia haberet coniunctissimos. Postquam itaq̄ illius tollendi stetit sententia, acciti tā
 quam ad pacē, cuius cum Philippo cōstituēdæ mentio facta erat, ipse & Marchio Man-
 tuanus, eodem die, sed diuersis itineribus Venetias applicuerūt. Delapso autem scafa ex
 Patauino flumine, in stagna Carmagnolæ patritij frequentes ut erant assueti, sese obuios
 addiderunt, illumq̄ omnes æque quid fieret conscij atq̄ ignari magna comitate ad pala-
 tium principis deduxerūt. Subiectus inde quæstionibus, & literis quas suas esse nō pos-
 set denegare, testibusq̄ domesticis de perfidia cōuictus, undetrigesimo q̄ tentus fuerat
 die, inter columnas securi percussus fuit. Capita perfidiæ quæ emanauerunt fuere desti-
 tuta subsidio, ut clades acciperetur, Taruisani classis, seruataq̄ Philippo, cui clam consen-
 sere, Cremona, quando portam fuisse captam ostēdimus Carmagnola in carceribus agē-
 te, dimisso in Lombardiā Marchioni Mantuano, & delectis prouisorib. Georgio Cor-
 nario ac Marco Dandulo, exercitus belliq̄ cura fuit demandata. Sed dum tardiuscule p-
 ficiunt, Piccininus uictoriā præsentē Carmagnola in Cremonensibus inchoatam pro-
 sequebatur. Et nisi pontē Ollio à Venetis impositū oppugnans, tragula occipit inter &
 nervos debilitatus fuisset, ut aut mortem illi appetendā, aut multo languendū tempore
 medici iudicauerint, omnia de Cremonensibus recepisset. Cuius inslicte audacissimo ho-
 sti cladis nuncium effecit Venetis lætiores aduentus in urbem Ioannis Iacobi Montis
 ferrati Marchionis, quē principatu eiecerat Piccininus. Is nanq̄ Marchio quamprimum
 fractas opes suas uidit, Alpes transgressus, & longo circuitu, per Austrinos Germaniā et
 Taruisiū delatus, ad Senatū confugit. Cuius tantā inuenit liberalitatē ut patriæ principa-
 tusq̄ desiderium non deliniri solū, sed auferri multotiens prædicauerit. Rebus autē Phi-
 lippī apud Cremonā ex Piccinini uulnere torpescens, inclinare etiā cœperūt, qui in
 Hetruscis dudum post reuocatum, ut supra ostēdimus, Albericū Cuniij comitē apud Se-
 nas, in Pisanisq̄ illi militabant. Nanq̄ Nicolaus Tollentinas Romani pontificis stipēdia
 emeritus, etsi Florentinis militare promisit, in Tudertinis tamen moratus, ideo multorū
 mensium æra iners uacās q̄ accepit, quod ditionis Florentinorū fines nisi permissum es-
 set in Michelettū cæterosq̄ ductores imperium ingredi recusaret. Æquatus tamen Mi-
 cheletto, sed auctus stipendio Soanam concessit, oppidum Vrsinorū, qui etiā militarent
 populo Florentino, & maritimam agri Senensis partē Grossectū usq̄ ac antiquā Popu-
 loniam est prædatus. Exinde cōiuncti duces omnia cōmuni concordiq̄ consilio geren-
 tes, multis de Senensibus captis, plurima ac prope omnia receperunt, quæ erant perdita
 de Pisanis. Sed cum ad Montemopolū esset peruentū, apud qd' oppidum Bernardinus
 Vbaldinus & Pergulensis filius ductoresq̄ cæteri oēs coegerant copias, prælio omniū
 quæ hoc in bello in Hetruscis sunt gesta insigniore cōserto, amiserūt Philippenses Vbal-
 dinum ductorem & cum eo equites supra mille. Et Antonius Pisanus cū in Ederepontē
 paternæ

A paternæ originis castellum, quò eum donauerat Philippus fugisset, in potestatem uenit. Tempestate illa Sigismundus Cæsar Vngariæ & Bohemiæ rex Luca erat. Nam cū hortante ac plurima spondente Philippo Mediolanensium duce, per Belentionam ingressus Italiam Varisium ad idus Octobres applicuisset, nouem in eo oppido moratus dies Mediolanum à Nicolao Piccinino omnibusque quotquot erant apud Philippum nobilibus, deductus fuit: cuius diei pompam Cæsare dignam, referre superfluum ducimus. Per sextam uero kalendarum Ianuarij diem, ex nouissimo non ultra inclinantis, sed collapsi Romani imperij more, ferrea corona Mediolani coronatus: post aliquot dies Placentiam, & inde Parmam se contulit. Ipsiisque in locis ad septem moratus menses, cum Philippi ducis optatum petitumque congressum frustra expectasset, & promissi ab illo apparatus exercitusque eum uel pontifice inuito Romam deducturi nusquam comparuissent, Lucam aduenit. Qui bella cum Barbaris gerere assuetus, cum audisset Florentinos duces exercitum apertis campis, putasset libitum circumferre, confusus est maximo afficere detrimento, & contractos ex omni Lucensium suoque quem in comitatu habere equitatu meliores quosque ad sexcentos immisit. Magnus uero fuit Vngarorum, in quales uiros ducere ignorantium furor, ut ad Micheletti tentoria penetrauerint; namque eorum unus corporis magnitudine insignis, & fortitudinis fama apud suos celebris, claua ferrea, qua in praelio uteretur, in ductoris caput ictu uehementiore incussa, illum nisi chalybea obstitisset galea, interfecisset. Insurgens tamen Micheletus suffossum gladio Barbarum confecit. Et fusi fugatique cum Lucensibus Vngari nonnullos ex melioribus amiserunt. Quinquagesimo autem die, quam Lucam attigerat Sigismundus, opis Philippi expectatione, ut ante fatigatus Senas se contulit. Quam ciuitatem cum odio in pontificem ideo concitatam reperisset quod Nicolaum Tollerintatem ægre tulerant Florentinis à pontifice datum esse, ad oblatam ultionem sumendam stimulauit. Senenses namque datis Iacobo Vicensi urbis prefecto Senis ut diximus exulanti peditibus quadringentis, naues etiam attribuerunt, quibus ille à portu Herculis ad palam Portuensis Romani agri Viculum aduectus, Verrallam oppidum nullis munitum custodibus, cuiusque oppidani rerum discrimen subire non sunt ueriti, recepit. Ea re explorata Fortebraccius Verrallam cum pontificis & ecclesiæ signis aduolans, primo curauit ne aliam quas Senenses missuros esse intelligeret copiam ingrederent. Deinde machinis admotis, oppidanos breui ad eam adduxit desperationem, ut Iacobi suamque salutem decem auri milium pactione, cum oppidi deditio redemerint. Et inchoato pridem uitæ instituto insistens Fortebraccius cum emerit ad eam diem stipendij pecunias peteret, si quando offerebantur, dum tamen occupata restitueret ecclesiæ loca, pontificem simulatis ludificans uerbis rem ducebat. Qua indignitate commotus pontifex, par pari referre cogitans, Michelettum Attendulum, à populo Florentino petitum ea re faciliter impetrauit, quod Tollerintati morem gerere cupiebant. Cum itaque de stipendio quantum sat esset Michelettus cum pontifice conuenisset, eundem sibi in Calabriam, ubi nonnulla possideret oppida simulauit, præmissis cum impedimentorum parte nuncijs, qui uiderent ratione itineris abituri. Paulo inde post motuens Aquapendentem adijt oppidum, quod Sfortia pater filiusque diu pontificum Romanorum indulgentia tenuerunt. Multos interea menses imperator Senis agens nullam nisi conciliato per pacis foedera pontifice, uitam rebus suis repperit efficacem. Post uarios itaque minorum hominum utriusque missorum conatus missi à pontifice ad eum summi uiri ecclesiæ Romani cardinales, Montisfortis, & de comite Romanus, alter Senis die obiit, alter infecta Romam est reuersus. Missi item à Cæsare Romam episcopus Curiensis, & Caspar Schlik cancellarius imperialis, & Laurētius Vngariæ Marecallus, ambo equestris ordinis præstantes uiri, re etiam infecta redierunt. Tandem missi iterato à Cæsare idem Caspar & Marchio comes, impetrauerunt ut Romam ueniret imperiali diademate ac fastigio sublimandus. Ingressum ad diem kalendarum Iuniarum undecimam, populus Romanus illum maxima deduxit pompa, & pontifex ad scalas usque basilicæ diui Petri, cum cardinalibus & clero obuius comiter excepit, ac pridie earundem kalendarum, sollemnissimis cærimonijs coronatum imperatorem Augustumque appellauit. At Michelettus cum apud Aquam pendente, & diuersa patrimonij resedisset loca, nec Fortebraccium quem sceleris conscientia fecisset suspectum, opprimere, neque etiam illius sociales per prata in mappalibus esse solitos intercipere potuit. Sed cum res dudum fuisset protracta, nec stipendia pontificis diutius

Blondus.

Rr dissimul.

dissimulare posset, quem potuit impetum fecit, & mappalia aggressus, equos cepit circiter quadraginta, quos ibi haberent medelę potius quę pabuli ratione. Forte braccius uero qui dudum multa latenter contra pontificem & ecclesiam fuerat machinatus, relicto in Veralia peditatu, castrum nouum Stephani Columnę oppidum accessit, quę Michelettus euertit, quo insecutus obsidere parabat, cum omnes ille impiger fallens euectā acie extra portam quę ducit ad Tyberim pugnandi copiam fecit, metuque simulato copias reducens, suos quid facturus esset ignorantes, tandum tenuit paratos, quo ad sole tum ad occasum uergente, & nox fieret, & hostes de ipsius metu gloriabundi armis quibus per aestum fatigati erant exuti, somnum capere occępissent, quamprimum uero noctem appetere uidit, auerſa castris portā erumpens, quo aduenerat itinere est profectus, priusque quę Michelettus structa acie excomposito insecuturus inde mouisset, tam longe præcesserat, ut nec postremum illius equum uiderint qui priores fuerant insecuti, parumque abfuit quin Nicolaus e medio fugę cursu Viuetanos, qui Michelettum terga premere existimantes, postero die fugientem intercludere intentarunt, magno affecerit detrimento: Nullo autem alio diutius insecuto, Ciuitatem castellum saluus est reuersus. Classes interim quarum Genuensem in Ionio, Venetam in Ligustico pelagis esse ostendimus, sic diuersa usque sunt fortuna, quemadmodum auerso itinere nauigarunt. Nam cum Pisas appulisset Lauredanus eam classem conscendit. Abraam Fregosus Genuensium impigerrimus, qui cum his quinque & uiginti quas Lauredanus retinuerat triremibus Sigestrini promontorium mense Iulio circumfedit. Penetrauerat item terrestri itinere cum aliquot peditum turmis, in Lagonare & Castellioni uicos, ac inde in Sturla uallem Baptista Fregosus, & Germano opere laturus Sigestrum ipse etiam in continenti obsidebat, quod oppidum Veneti parte maritima machinis oppugnabant. Ea cum essent Genue magistratibus nunciata, tres maximas onerarias naues singuli, quarum uiri inessent pugnatōres quingenti, decernunt, Nicolao Nigrono prefecto classis tantisper quoad arma, milites, comēatumque obsessis perferret declarato: eas naues Veneti plenis aduolare uelis cum prospicerent, acie structa triremes centenīs pluribus uel bombardis crepitantes, quā aduenturę erant principio opposuerunt. Sed molem illam nullus continuisset obex: Solus nante que qui impetuofum illarum perflueret cursum aquę collis, triremes auertisset, quas attoniti gubernatores id futurum rati remis ocyus retraxerunt. Peditatu armisque & comēatu in littus expositis, Nigronus naues Genue reduxit incolumes, & Sigestrini Clauarensibus Spediensibusque opere ferentibus eruptione facta terrestres fuderunt Fregosiorum copias: quo in conflictu Lauredanus qui turmas classis terrestri addiderat oppugnationi magnum accepit incommodum, ex Ligustinis uero captiui ad ducentos Genue sunt perducti. Tum Fregosus Lauredanusque postquam oppidi promontoriumque capiendi difficultas que extimassent maior reddita erat, ad instaurandas comēatu triremes nauigauerunt. Exinde in sinu Rapalli reuersi, agrosque & uicos Clauarensium prædati, pleraque incendio consumperunt. Quod autem autumnus grauior tempestatibus reducendum esse classem suaderet, ad Genue portum nauigantes, sese tremantibus Philippi magistratibus ostenderunt: & cum nulla fieret in ciuitate comotio, excedentes perpetua uelificatioe unam Liburnium petiuere. Genuensium item classem, quam tanto eduxerat apparatu Petrus Spinula, cum nihil fecisset memoratu dignum paulo post reduxit, eo peiori que Venetus sua fortuna, quod in illis, quas superandis Trinacrię promontorijs, dum principio in hostem nauigaret, incidere, tempestatibus, tres amiserat triremes cautibus allisas: & licet saluę illarum fuissent turma, gubernatores tamen, quorum ex Sabbatia unus, alter ex Albignano fuit, tertius ex Mauritio, mala ualitudine dum supra uires fluctibus obsistunt correpti, post longam ægritudine decesserunt. Quę autem Carmagnola occiso, Mantuanus Marchio, & Gregorius Cornarius ac Sanctes Venerius, Marco Dandulo petenti suffectus, prouisores ad gerendum Lombardię bellum missi gesserunt, facile ostenderunt, quanta si fidei affuisset integritas, ductor unicus rerum gestarum fama hosti æque tremendus, ac suis erat uerendus facere potuisset. Bordelanum namque, quod oppidum Carmagnola præfente diximus ad hostes defecisse, illi subito expugnatum, in rebellionis ultionem funditus exciderunt: Et Ruminę gum ac Fontanellam opulenta munitaque oppida, appulsis castris & ostenso oppugnationis apparatu, deditioem precariam facientia, cum imperio addidissent, in Suncinenses duxerunt. Quod præclarum regionis oppidum exercitu circumfessum, eo maiori diligentia impensaque

A pensaq; & cura oppugnari necessum fuit, qd' præter muri eleuationis crassiorisq; & fossarum munitiones, oppidanis populo frequentissimo lectissimi equitatus peditatusq; cohortè præsidio addiderant Philippenses. Adactæ autè sunt bõbardæ quatuordecim, quarum minima saxū iacere trecentenū, & balistis maiorib. quas appellant machinas quatuor, ac minorib. quinq;, quibus Bricolis est nouissima nominatio, æqua cū bombardis proportione in circuitu dispositis, nullam murorū aut oppidī partem, cum publico tum privato carere periculo curauerūt. Cum nanq; muros, turres & propugnacula bõbardæ die noctuq; immissæ quassarent, essentq; reparandis & ab hostis ingressu defendendis illorū ruinis occupati ardentiores mercenarijs oppidani, tū uario atq; incerto atq; etiā crebriore ictu missa tormētis saxa, maiores molestias attulere, quod in tecta, arē, plateasq; oppidī passim dispersa, mortales plurimos mactauerē. Quæ quidē oppugnatio magnis Venetorū impendijs menses ferè duos continuata, oppidanos ea solū petita cōditione, ut datos præsidio milites armatos emittere liceret, deditioem facere cōpulit: arx autem

B etsi erat munitissima, dedente præfecto pecunijs corrupto, breui est recepta rebus Venetorū ductu prouisorū foelici successu crescentib. Marchio Mantuanus in patriā secessit, & inducijs cum Philippo constitutis quiescebat. Marchio item Ferrariēsis à Philippo requisitus, cum Venetias iuisset, & pacis mentionē magna cū instantia fecisset, obtinuit, ut spectatæ uirtutis patritius Fantinus Michael orator à senatu ad ea quæ de pace afferrentur delectus, Ferrariā accesserit. Miseruntq; eodem in tempore Florentini à Venetis requisiti, Pallantē Strocciā ciuem suum equestris ordinis spectatissimū. Et Francisco Galina Philippi partes istic agente, tractatus pacis præter omniū spem feruescere cœpit. Per id tamen temporis Sanctes Venerius & Georgius Cornarius prouisores in uallē Camonicam ducentes, immunitos eius uallis uicos, qui etiam præsentē Carmagnola defecerāt receperunt, & castellis in saltibus qui ad proximos pertinent Saxinios excitatis, uallē cōfirmare curabant, cum Tadeus Estensis paganorū Camonicensium suasionibus trecētos accipiens equites, pedites quadringentos, nocte intempesta Dorsum aggressus oppidū, qd' in Tellinā uallē ex Camonica aditū præbet, furto obtinuit. Sed quo ardentius

C res in montanis pspere à prouisoribus gerebat, eo maior circa Padū negligentia seruabat. Nanq; postq; Carmagnola aut negligente aut dissimulante Torricellas Philippenses ceperant, & prouisores acceptis Venetorū copijs, uires in montana cōuerterant, Casale Padī qd' oppidū Veneti in Parmensib. unicū tenebant obsederant Philippenses. Peditatus autē quē Veneti præsidio imposuerāt, postq; eos sex menses durauerat, cū frumētī penuria laboraret, datis ad Senatū literis impetrauerat, ut Laurentius Attendulus mouens ex Brixianis cū mille equitib. peditibus mille quingentis accederet præsidīū allaturus. Sed qd' ducturū per Mantuanos passū custodes prohibuerunt, nō prius potuit Attendulus à Gonzaga Marchione transitū impetrare, q; fames præsidīū deditioem facere cōpulisset. Et sextodecimo qui insecutus est die, Mantuanis per inducias quiescentibus, qui Brixellū pro Venetis præsidio obtinebant, inducias secū nequaquā constitutas esse immemores, laxata custodia ipsi etiā quiescebant. Quæ cum essent Philippo renunciata

D expeditos Pado terraq; immittens improuiso oppido est potitus. Dorsi arce, in quā se receperant oppidani, expugnata descendens per idus octobres in Tellinā uallē Veneti exercitus prouisor Georgius Cornarius castella uicosq; & saltus omēs dierū octo oppugnationibus recepit. Cuius uictoriæ fama cum accolæ terruisset, Salinienfes præsidio in castellis saltibusq; accepto, uallē Venetis permiserunt, ex qua cū aditus Comū usq; pateat, & Abdua fluuius lacu Lario haudquaquā longe distantī emissus uado transiri possit, sperauerunt Veneti Philippū in Mediolanensib. agitare. Suffectus erat interea prouisor Sancti Venerio Daniel Veturius, uir cū grauitate, tū etiā integritate celebris. Quo in Tellinā ualle Cornario collegæ cōiuncto placuit quod Senatū in primis optare scirent de Abdua transmittenda & ponte iungenda apud Breuium intentare. Iussiq; ductores per diuī Martini natalitia omnes copias traduxerūt: & tamen pauore ex incerta causa orto deterriti, & solo hostium clamore fugati, ocyus q; transiuerant reuerterunt. Tunc Philippus frequentes per Abduæ ripā disponens stationes, custodiā in posterū adhibuit diligentē. Sexta postmodum quæ insecuta est die, cum Cornarius uī animi & audacia redundans Tellinam uallē, quod factio Gibellina Philippo fidelissima prægaleret, trium milium

praesidio obtineret. Piccininus factiosorum ductu illam ingressus, commissioque praelio re-
 pulsus, haudquaquam tenuem accepit cladem. Sed cum eo in conflictu regionem contem-
 platus, mores etiam Cornarij in discrimen praecipites, & exercitus uictoris insolescentis
 temeritate intellexisset, postera die paratior reuertit. Praelio autem tumultuarie uix dum co-
 seri coepto, quum dissipatos hostes Piccininus in fugam conuertisset, rebellantes pagani un-
 diciq; incubuerunt. Capti sunt cum Georgio Cornario Thadaus Estensis, Caesar Martine-
 gius, Italianus Foroiulianus, Baptista Capitius, & Antonius Martinascus, notissimi du-
 ctores. Ex caetera uero multitudine uix treceti equites per saltus ab agresibus, qui in pre-
 lium descenderant, destitutos euaserunt. Quae quum intellexisset senatus, & de imperato-
 re ad id bellum deligendo relatum esset propositum, Franciscum Gonzagam Mantuae mar-
 chionem uariantibus saepenumero suffragijs declarauit. Is hyeme per Decembrem asperu-
 ma accepit exercitum, & hyberna in montibus ducens Ianuario, qui est sequutus, Camo-
 nicam ualle Guelforum ductu & auxilio recepit. Exinde Frederico Contareno insigni pa-
 tritio, qui Cornario suffectus fuerat, sibi in prouisorem addito, copias in propinquarem
 uallium hyberna dimisit. Quatum uero partes belli curis detraxerant, tantumde conficie-
 dae paci addiderant diligentiae. Et quum marchio Ferrariensis Hugutioque contrarius seque-
 stres, hinc senatum Venetias adeuntes, inde ad oratores Ferrariam redeuntes, ter illud e-
 menti essent iter, pax Aprilis mense in hunc modum est conclusa. Decederet Philippus a-
 gri Brixiani Bergomensisque locis, post inchoatum pacis tractatum captis, induceretque Mo-
 tisferrati marchionem, in amissa eo bello principatus integram possessionem. Loisio quoque
 Vermii, castella hereditatis paterna in Placentinis possidenti, & caeteris Veneto milita-
 tibus subditis uel prisca redderetur rerum sub Philippo securitas. De captiuis quarto loco
 actum est, ut nobiles milites uel praestantiores, uterque sine precio liberaret. Et capta de Pisa-
 nis Volaterranisque redderet Florentino Philippus, curaretque Senenses capta eo bello in-
 fra mensem reddere: aut si recusarent, nullis eos in posterum fauoribus adiuuaret. De Lucē-
 sibus Thoma Fregoso, & Ludouico Plombinate, id foederis interuenit, ut redderet quae
 ademerant Florentinis, & tamen nec remaneret in Philippii partibus Plombinas, nec pos-
 set earum alteri Fregosus adherere. De Pontremulo autem quum dura fuisset contentio,
 conuenit, ut id oppidum Philippus retineret, & caetera de Ligusticis Lunensibus capta
 redderet dominis, in Florentini populi partibus, ut antea permansuris. Pacis conditioni-
 bus prout erant constitutae, caeteris in partibus impletis, quum non liberasset Philippus
 Georgium Cornarium, eorum contentio res processerat, ut solum ob eius rei defectum habenda
 pro infecta pace Veneti fuerint protestati. Sed Philippus missis Venetias, excellen-
 ti iureconsulto Andrea Bartholemeo imperialis familiae Genuensi, & Francisco Galina
 consiliariis suis, qui iureiurando affirmarunt Georgium interisse, senatui satisfecit. Aestatis
 illius principio Recanatenis episcopus oppidis omnibus de Senogallensibus, Pisauriensibus
 receptis, Forumsepronij natura loci arce muroque eminentibus munitissimam ciui-
 tatem, omni machinarum genere, & longa obsidione aggressus est recuperare. Colunen-
 sis uero Praenestinis, qui sese Fortebraccio belli socios addiderat, bellum in Campania &
 circa Romam, partim inopia, partim ineptitudine parum acriter gerentibus, Fortebracci-
 us Antonium Pisanum, qui Senis erat, & Iacobum Vicensem urbis praefectum sibi adiu-
 gens, Vetrallam reuertitur. Tum pontifex, Michelettum qui contra Colunenses & iner-
 mes & adolescentes bellicis rebus nequaquam idoneos, parum profecisset, Minicucciumque
 Aquilanum, & Masiu Fesulanum, quos a Piceno reuocauerat, Viterbium mittit, Forte-
 braccio repugnaturus. Siue autem casus & rerum ecclesiae infelicitas ita tulerit, siue Forte-
 braccius ea audacia & fortitudine, ecclesiastici contra milites ea fuerint ignauia, quum po-
 tifici duo milia & quingenti circa urbem essent equites, & totidem mercenarij pedites, nun-
 quam destitit Fortebraccius, qui Vetralla egressus, quoties libuisset, partim castella eccle-
 siae oppugnaret, occuparetque, partim prouinciam & agrum praedaret Romanum, adeoque
 malum illud late serpsit, ut Fortebraccius qui septingentos equites, pedites octingentos,
 rerum, ut constabat, omnium egenos adduxerat, parte copiarum Columnensibus data, parte
 apud Castellum nouum posita, & milites pontificis ubique superaret, & usque ad portas ur-
 bis omnia redderet iniqua. Accessit pontificis & ecclesiae rebus, magna ex eo bello cala-
 mitas illa, quod nulli urbem adire, nulli poterant tuto exire, nisi quos ecclesiae milites magna
 perduce-

A perducerent præsidio, unde sensim factū est ut pontifice pecunijs exhausto & stipendia minus abunde militibus persolvente, qui desides primo & ignaui fuerant reiecta in pōtificem culpa, qui sibi stipendia nō persolueret, curā omnem abijcerent militandi. Illaq; tē pestate Fortebraccio, ut diximus, cōtra urbē impulso, dux Mediolani curis belli superioris per pacem liberatus, nouos adnitus est motus in Romandiola concitare. Cum nanq; pontifex Fantinū Dandulū ciuem Venetum protonotarium, Bononiæ apostolicum gubernatorem cōstituisset, isq; seditionē à Zambecarijs intentaram, compressos illos horatē ac per arma auxiliū afferente Baptista Canidulo, urbe eiecisset, Baptistā itē patria pariter eijcere cupiebat. Et porta quā diui Stephani uocant munita, Gatam apud Forūliuū ecclesiæ militantē occulte acciuerat. Cuius aduentum Baptista exploratū habens portā ut receptam ipse muniuit, & nihil ultra molitus in ciuitate more solito inambulabat. Ea permotus indignitate Fantinus, Bononia sine gubernatore dimissa, magno cū rerū pontificis periculo Venetias se recepit. Cui cū esset suffectus Marcus episcopus Auenionē

B sis, pontificis agnatus, dux Mediolani eiectos patria Zambecarios, Antonio Bentiuōlio etiā extorri cōiungens cum magnis copijs ad portas Bononiæ misit. Ciuibus uero in pontificis fide cōstanter manentibus, castella illi pleraq; tentauerunt, & tandē solo Mōteuelio per fraudē occupato re infecta in Lombardiā redierunt. Sed apud Picenū res pōtificis interea nequaquam prospere gerebatur. Qui enim ut supradiximus dudum in illa prouincia p Romana militauerat ecclesia, Sancecius Carillo à Patruete Hispano cardinale iussus, ad Malatestas Pisauenses desciiuit. Et prætenlis Basiliensis synodi literis cuius se diceret belli ducē, Francisco Piccinino alijsq; Malatestarū copijs adiunctis subito in Pisaurū impetu facto, ciuitate potitus fuisse, nisi gubernator Recanatensis episcopus, rapido sine copijs præteruolans cursu Pisauenses sola præsentia in fide retinuisset. Nec tñ abfuit quin perfidiæ suæ Sancecius dederit pœnas, quē à Francisco Piccinino longius remotum, & cum Luca Castellano alijsq; hostiū copijs cōtra Sorbolongū ecclesiæ castellum castra incaute metatū Sigismundus Malatesta ad ecclesiæ stipendia conductus, meridie aggressus fudit, fugatumq; omnibus copijs spoliavit. Paucis item interiectis dieb.

C Franciscum Piccininū gubernator cum quingentis, & paulo post Iosīā Aquaiuensem cum sexcentis, Ioannē Malauoltā Senensem cum centū conduxit equitibus, & qui hostes lacessere fuisset solitus, tutandæ ab illis prouinciæ adiecit animū, quousq; Venetis q; pontifici afficerent intercedentibus, pax Malatestis Pisauensib. eo cōsilio fuit impetrata, ut gubernator afflictis apud urbem rebus ecclesiæ opē ferret. Fortebraccius nanq; de militū pontificis, & eorū qui urbis curam gerent ignauiā certior factus Castellonouo cū copijs digressus, pōtem Miluiū noctu occupauit, & præda undiq; ab urbis muris abacta, Lucanū etiā & Salariae uia Anienis pontes cepit. De hinc nullo qui resisteret inuēto, Columnensibus uero quod poterant præsidii submittentibus, Tyburi castra admo- uit. Quā ciuitatem, cum paucis ut sperauerat diebus, nequiuisset capere, in Latinū urbis agrū delatus omnifariā rerū abegit prædā. Inde admotīs ad urbem castris paucos ad Agnetis moratus dies, Ananiam obsidere perrexit. Ea autem ciuitate constanter resistentē, post triduum castra mouens, montana abbatia Sublacensis impetiit castella. Et eorū multis duce Antonio Pisano potitus quædā diripuit, quædā solo æquauit, Romæ interea trepidatum est, & uigiliæ pro portis habitæ. Nec tamē defuerunt Romani ciues, q prius q; Michelettus & alijs subito acciti milites aduenirent, pontes Miluium Salariumq; ut expugnatos reciperent. Cæterum aduentu Micheletti in urbem, res pōtificis nihilo erectior facta erat, cū interea in patrimonio adiacentibusq; urbi quibuslibet locis, omnia belli incendio cōstagrarent, pontifex etiam qui in Vaticano diui Petri palatio parū esset securus, ad mediā Romæ loca, diui Laurentij in Damaso adē se cōtulit. Cumq; milites q; sua apud urbem stipendia merebant, paruo nimis præsidio esse cernebat, Recanatēsem episcopū iussit dimisso in Picenī prouincia Sigismundo, quascunq; habebat copias ad se ducere. Cuius aduentu pontifex ad diui Petri palatium est reuersus. Episcopus aut castris cōtra Marinū principis oppidū locatis, oppidorū quæ in circuitu rebellauerant nōnulla etiam deditiōnem facientia accepit in fidē. Sed cum haberet exploratum, principem Fortebracciumq; in Genezano esse castello parū ut ferebatur munito, copias eo cōsilio eaq; speraptim admo- uit, ut uel clausos ad deditiōnē compelleret caperetq;, uel si extra

munitiones repugnare pergerent, praelio ut minabatur cōfectos opprimeret: cui castra E ad portas ut constabat metaturo, Fortebraccius ad primum lapidem factus quadrato agmine obuius praelium conferuit. Dumq; hostem solito ferociorē conatur repellere, captus fuisset, nisi ex oppido qui manserant accurrentes, Michelettū, Franciscumq; & Iosiam paululum repressissent. Praelio autē acri conferto, quum neq; intra munitiones uellet Fortebraccius se recipere, neq; aperto posset campo resistere, collem uiribus undiq; conlitum conscendit, & equitibus qui parum in eo ualere loco, intra Genazanum magna ex parte iussis, cum peditibus in pugnam adeo feroci incubuit animo, ut quem ecclesiastici uictum superatumq; saepius acclamassent, atq; etiam de parua uictoria nuncios Romanam misissent, uictorēsne an uicti essent incerti, praelio excesserint. Qua die Vitellensis, qui perspexisset quid exiguae hostium copiae aduersus suorum multitudinem possent, animi conciderunt. Positis itaq; in castellis quae receperat & Tybure praesidijs, ad pontificē Romam uenit, obuiauitq; in itinere renunciantibus, Pisauenses urbe contra fœdus Malatestis tradita rebellasse. Quamobrem ira percitus Franciscum Piccininum, Iosiam, F aliosq; quos adduxerat, praemittens, duos apud pontificem dies moratus, Picenū uersus magnis itineribus properauit. Quod uero in uetustissimis & carie ipsa confectis quandoq; euenit aedificijs, ut dum unū attollere uel stabilire insudas tignum, collapsa è regione muri pinna, trabes tigno attrahat immixtas: itidem in rebus ecclesiae per ea tempora contingebat. Tertium namq; a pontifice profectus diem Vitellensis, Assisinatensium arcis maioris custodē, suorum fraude occisum, arcemq; intellexit factā esse in Fortebraccij potestatem. Dumq; ciuitati praesidium allaturus copias in itinere dispersas apud Spoletū parat colligere, renunciatum est, minorem maiori arcis cōsensisse, & ciues praesidij quod parabatur ignaros, dedidisse Fortebraccio ciuitatē. Isdem item diebus Franciscus Piccininus spreto Vitellensis imperio, in agrū Perusinū secesserat, stipendia sibi, ut dicebat, debita a pontifice expectaturus: quāquam non defuerunt qui euestigio intellexerint, quod rerū postea docuit euentus, illum ducis Mediolani & genitoris Nicolai iussu, importuno ecclesiae tēpori esse subtrahtū. Reuersis a praelio apud Genazanū, ut diximus, cōmissis G so, ad urbē pontificis & ecclesiae copijs, & Recanatensi in Picenum properante, retinuerat Romae pontifex Michelettū. At Fortebraccius qui maximis Romani pontificis conatibus obstitisset, insani debacchabatur audacia. Laurentij itaq; Columnensis ductu, Tybur adiens ciuiumq; perfidia introductus, Ludouicū & Ioannē Mostardē Fortiuenses, cum copijs quas ibi praesidio diu habuerant cepit, & Montemrotundū Vrsinorū oppidū suis partibus cōpulit adhaerere. Micheletto autē ut illū inde abduceret, & simul perditā in Campania recuperaret Ferentinū accedente, Fortebraccius per mediā noctē, palatiū sancti Petri, quod tunc inhabitaret pontifex noctu irrumperē meditatus, ad secundum ab urbe lapidem uia Aurelia substitit: sed quū a calonibus quatuor, qui lignatū iuerant interceptis, stationes diligenter palatiū custodire didicisset, Rotundū est reuersus. Interea Vitellensis Picenū ingressus, paruīs quas sub Iosia Ioanne Malauolta & Romano Cremonēsi habebat copijs diffusus a Pisaurēsi bello rādiu statuit abstinere, quoad factā esse intelligeret rem potēstatis & ecclesiae erectiorē. Nā post captas aduersa magis aliorum fortuna, q̄ propria uirtute Tyburtinā Assisinaeque ciuitates, a deo elatus erat animo Fortebraccius, ut suos etiā contemneret cōmilitones ac scelerū administratos. Hincq; Antonium Pisanū, cui Senis accito pollicitus fuerat praedae quantacūq; fieret participē illū forte, cōpulit ut retentis abbatie Sublacensis castellis, & Lucano, quae loca Fortebraccij nomine receperat, ad pont. transfret: cuius aduentu facile apparuit futurū, ut Fortebraccius a magna melioriq; militū parte derelictus, agro oppidisq; ecclesiae pelleret, nisi Philippus Mediolanensium dux, nouā & quidē maximā calamitatē rebus pontificis, & Romanae ecclesiae infixisset. Franciscus namq; Sphortia, qui, ut superiora, ostendunt uolumina annos supra decē Philippi stipendia sequutus erat, maximas cum Nicolao Piccinino similitudines inimicitiasq; perpetuo exercuerat, quas tñ alter a Sphortia genitore, a Braccio Montonenfi alter hereditarias habuissent. Eā itaq; simultatū odiorūq; occasione Philippus quū satis fidei habiturā fallendo pontificē intelligeret, quod duos tantę potentie uiros, tā acriter dissidētes simul teneri nō posse uero simillimum uideretur, Sphortiam in pont. mittere constituit. Is itaq; partim supplex, partim ut seruescere uidebat, ira indigna H bundus

A bundus sæpenumero petitum à Philippo impetrat commeatum. Creditores per præco-
 nem de repetendis à legione pecunijs facit admonitos, Manfredoniam Beneuentumq̃
 quas ciuitates paterna possidebat hereditate, famulos præmittit hyberna militib. para-
 turos: impedimentorumq̃ parte Anconam præmissa, ea ratione naues simulat præpara-
 re, ut quamprimū eò applicuisset, sarcinas omnes peditesq̃ & milites imponeret ægro-
 tantes. Et quia ducentis triginta passuum milibus, ab Scultenna agri Mutinensis fluuius,
 per Romandiolam & maris Adriatici littus, in ultimam agri Asculani partem, ad Tro-
 entum fluuium, per ecclesiæ loca esset iter factururus, securi transitus litteras à pontifice
 postulauit, sponsoremq̃ dedit Michelettum ex gente Attendula cognatum, se nedum
 hostem, sed mitissimum hospitem prouincialibus affuturum. Pontifex uero quem pri-
 ma terruissent simulationis indicia, ut audiuit post disseminatam in Lombardia profe-
 ctionis Sfortiæ famam, illum copias in agro Parmensi expedire, Venetos Florentinosq̃
 fecit per nuncios certiores, magnum sibi alijs oppresso difficultatibus à duce parari ma-
 lum, quod nisi auertere secum illi pergerent, prouideret res illorum & ecclesiæ oppres-
B surum. Exant quatuor pontificis epistolæ ad Venetos Florentinosq̃, prius quàm Sfor-
 tiæ Bononiensem attigissent agrum data, quibus omnem futuri temporis calamitatem
 nisi subuenirent prænucciavit. Illis autem Gattam ecclesiæ, & Guidantonium Manfre-
 dum Venetorum stipendia merentes, quorum alter Bononiæ, alter esset Fauentiæ, satis
 magno præsidio futuros respondentibus, quod potuit pontifex gubernatores, ut rebus
 ecclesiæ prudenter consulere, admonuit, ipse datam à Sfortia fidem magnificare nun-
 cijs ostendens, litteras securi transitus obsignauit, cum ecce Sfortia Bononienses, Imo-
 lenses, Fauentinos prætergressus apud Forumliuij cum legione consedit, ad decemq̃ di-
 es moratus, nihil hostile molitus est, sed in sua perseverans simulatione, nuncios præmit-
 tebat, qui an naues portum attigissent Ancomitanum ocyus nunciarent. At Piccinini
 gubernator, Recanatensis episcopus, aduentu Sfortiæ in Romandiolam audito, etiam
C à pontifice de cura prouinciæ habenda admonitus, Iosiam Aquauianum cum copijs
 Elium miserat, prouincialibus in fronte positis præsidio affuturum, & Recaneti quã fi-
 delissimam sibi duceret ciuitatē, populorū prouinciæ conuentu habito, eos hortatus est
 huiusmodi oratiōe. Nouos in prouincia rumores, noua fabularū signēta per hos dies dis-
 seminata esse audiui, quæ p uanis, ut sunt, ducerem reputanda, nisi tyrannorum ecclesiæ
 inimicorū, tyrannorum inquam quos breui tollam, uobis uicinatorum tantam esse astuti-
 am, tantas malefaciendi & nocendi ecclesiæ artes cognoscerem, ut suspicari licere existi-
 mē, ne fraudulentas admittatis suffrationes, & uano metu perterriti mala quæ nullate-
 nus impendeant formidāda existimetis. Franciscū, inquit, Sfortiā hostili contra eccle-
 siā animo breui affuturū, omniaq̃ p uiribus euersurum. De illius aduentu mihi explora-
 tissimo non eo inficias, sed Eugenij pontificis maximi licentia, Manfredoniam Beneue-
 tumq̃ petiturus, pro data fide, pro transmissis Romam obsidibus, direpti à bouis ubere
 uituli, & ab actæ pecudis damna sponte restaurabit: quāquam si perfidus malignari per-
 geret, si nulla ab ipso pontifex haberet pignora, non ea erit ferocia quæ nostris nequeat
D uiribus retundi, ut & eū qui aduenerit, & tyrānos qui illū cōtra ecclesiā scire ac machi-
 nari desiderant sataguntq̃, pœniteat. Bono itaq̃ sitis animo, & illud curate solū ne tran-
 seunti & iter acturo longissimum, portis quispiam patētib. receptacula offerat, in qui-
 bus per dura quæ nunc December habet mensis tempora apud illos quicumq̃ tali age-
 rent infortunio, libens sortassis legionem haberet in hybernis. Dissoluto cōuentu rede-
 untes in patriam oratores, omnia à gubernatore quietiora conciuibus nunciabant, cum
 Sfortia ueri quē à Firmanis contra ecclesiam coniuratis expectabat, nunciū aduētū mo-
 uens prius in Piceno fuit uisus, q̃ eum ex Romandiola mouisse exploratū habuerit gu-
 bernator. Inde à Metauro per littus Adriatici ducens, Mondauitū Senogalliamq̃ oppi-
 da dimisit illæsa. Exploratoribus uero quos præmiserat, Iosiam apud Elium esse renūci-
 antibus, qui paribus castris subsequi destinasset, præsidii prouincialibus ostensurus, aci-
 es quatuor quæ in auersa oppidi parte insidias illi obtenderent præmisit, & exercitum
 portis admouit. Vix loca insidijs, qua Iosiani castris auersum existimauerant exiturum,
 Sfortiani ceperant, cum acies illę quas ciuitatem senserat præterisse, exercitū fuisse exi-
 stimās, auersa quæ ad littus ducit uia egressus, parum abfuit quin Sphortia obuiaret eū

exercitu aduenienti. Esinis uero Sphortiam quamprimū signa intulit admittentibus, teſta E
 diutius cōſilia patuerūt. Nam patētes Baſilienſis ſynodī literas, quibus Philippum Me-
 diolani ducē, ipſius cōſilij & Romanæ eccleſiæ in Italia uicariū eſſe aliasq; itē quibus
 ſe à Philippo duce ſubſtitutū generalē bellī ducem, contra pontificem Eugeniū appare-
 ret, per prouinciā circumtulit. Quæ honeſtatis ſpecies, timentibus & nullo firmatis præ-
 ſidio populis oſtenſa fecit, ut oppida quę circumſtant cingulū Seuerinū, Monſanctus,
 Corinaltū, Mondauū, & tenuiora quæq; Eſini & Senogallēſis agri caſtella, ſubito pon-
 tifici rebellarent. Proſectus, ut dixi, Eſio Ioſias, omnia poſt ſe ſentiēs rebellāſſe, Recane-
 tum uerſus copias ad gubernatorē ducere intendebat. Sed quū Sphortianos inſequi ha-
 beret exploratū copijs derelictis, ſcalmū qui primus ad fluminis Eſini portum fuit obui-
 us, cū ſuis quos pluris faciebat cōmilitonibus cōſcendens, ad propria in Aprutium nauī
 gauit. Eam rē Sphortia compertā habens, aliquot mittere cōperat, qui palantes diſſipa-
 tosq; interciperent Ioſianos. Sed Firmanā ciuitatē, ut pridem erat conſtitutum, audiens
 pontifici rebellāſſe, cōſilio mutato cū copijs aduolauit. Vitellēſis uero Eſium rebellāſ- F
 ſe, fugiſſe Ioſiā, aduentare Sphortiā, Firmanos tumultuari, uno audiens impetu, opis ſi-
 mul & cōſilij inops, quū nulli ſatis rerū poſſet prouidere, ſibi ſoli quē prouinciales ode-
 rant proſpexit. Erat tñ unica in tanto rerum aſtu ſpes munitiſſimæ arcis Firmanæ, ſi nā-
 que gubernator eō quæ ſuperfuerāt copias contraxiſſet, Firmanā ciuitatē recuperāſſet,
 & prouinciæ partē quę à tergo remaneret, facile conſeruāſſet. Is uerò quod Recanaten-
 ſes, cuius eccleſiæ præſideret, in ea qua centū annis uſi fuerāt fide cōſideret perſeuerare,
 apud illos conſtituit, quē longe ſefellit opinio. Nulli namq; prouincialiū maiori erga pō-
 tificem & eccleſiam perfidiā ſunt uſi, cum uno eodemq; tempore equis ſuppelleſtilijq;
 ipſius epiſcopi, Sphortiæ in prædā permiſſis rebellauerint. Firmanæ arcis cuſtodes, ci-
 ues ſuos, illā Sphortiæ præter ſpē dare curauerint, miſerintq; per prouinciā oratores,
 populis ſuo exemplo ad perfidiā cōcitandis. Sicq; Sphortia undecimo, q̄ intrauerat
 die, tanta cū tranquillitate Piceno eſt potitus, ut præter Luponenſes, quos inter ſe diſſi-
 dētes prædæ expoſuit, nulla prouincialibus calamitas ſit inſlicta. Inchoatæ interea rerū
 pōtificis ruina, dux Mediolani acri inſiſtēs animo, Italianū, Foroiulianum, & Antonel- G
 lum Senenſem cū equitibus octingentis petenti & ſubſidia pollicenti Cōrado Fulgina-
 ti eccleſiæ uicario mittebat. Ii in Lugēſi caſtello diebus quatuor cōmorati, Antonij Or-
 delaffum noctū ad mœnia Forliuij perduxerunt, & muros ſcalis aſcēdētes illū in domi-
 natū recipi acclamabāt. Sed ciuibus fidē eccleſiæ cōſtanter ſeruātibus, armis repulſi, Pi-
 cenū uerſus iter eueſtigio ſunt ingreſſi. Quū uero Sphortiam iniunctum à Philippo faci-
 nus iamā aggreſſum eſſe, & omnia penē Picenī loca in illius poteſtatē audiffent ueniſſe,
 caſtella aliquot uicariatus Mondauij, quæ in fide pōtificis etiā perſiſtebant, pro Guidā-
 tonio Urbinate ceperunt: quanquā plurimi tēpeſtate illa ſunt inuenti, quos nullus tenu-
 it honeſti fideiq; reſpectus, quin in rebus eccleſiæ graſſarent. Guidantonius namq; Mā-
 fredus in Fauentia pōtificis uicarius Imolenſis agri caſtella quinq; , Ariminenſes Mala-
 teſtæ Ceruiā, & quibus per inueteratū licere uiderēt furorē, Fortebraccius Pergulā, Pi-
 faurenſes Malateſtæ Senogalliā cū agri oppidis & decē uicariatus Mōdauij caſtella oc- H
 cupauerunt. Recanatenſes tñ tantæ perfidiæ eam admīſcuerūt moderationem ut petēti
 Sphortiæ epiſcopū ſuū tradere recuſarint. Qui rebus, ut tunc erant afflictis, in epiſcopio
 abditis, omnia negligere ſimulabat. Quoniā autē Sphortia potitus prouincia celeberrī-
 mū glorioſæ uirginis in Laureto ſacellū inuiſurus eſſet, ſimulauit epiſcopus, ad quē ſpe-
 ctaret ornāmēta excipiēdo uictori neceſſaria præparare, & omnibus quæ eſſent ſibi ſal-
 ua per noctē uicinæ quā occulte cōduxerat Latinæ nauī immiſſis, ipſe ad auroram Re-
 caneto cū clericis proſectus, de ornamentisq; & apparatu ſolicitudinē præ ſe ferēs, adē
 perluſtrauit, & reuerſis qui nunciarēt nauē uicino littori adhaſiſſe, ad illā fugiens auola-
 uit. Delatus Venetias, quò caſpas ſexdecim ſpolijs Picentū plenas detulit, Rauēnā nauī
 gās, Thomā Tragurienſem epiſcopū ibi reperit. Eū Forliuienſes nulla adducti neceſſi-
 tate uocato, quē prius Italiano Foroiuliano & Antonello Senenſi cōiunctū ſpreuerant,
 Antonio Ordelaſſo uiro omniū egeno rebellantes ad diē Calendarū Ianuarij quintā ce-
 perant, & ludibriis aliquot diebus habitū, rebusq; uacuū dimiſerāt. Quūq; ambo epiſco-
 pi, aduerſos uiciſſim cōmiſerati caſus multa dixiſſent, Vitelliēſis Florentiā & inde Ro-
 mam

A mam Traguriensis Venetias petiere. Secunda interim fortuna, ut est mortalium natura, immoderatus quam par fuisset usus Sfortia, non contentus Piceni dominatu, turmas aliquot cum germanis Ioanne & Leone permisit in Tudertinos motisque signis subsecutus, audiuit Tudertinos prius ab ecclesia defecisse, & sibi dominium detulisse, quam germani copias admouissent. Hinc medio subsistens cursu, Coradino Trincio Fulginei uicario, pontifici & ecclesie inimico hortate, ualidum Nucerinum ecclesie oppidum capit, & Spoletinis illorumque arcis munitissimae custode episcopo Auximano frustra tetatis, Falcum constituit oppugnare. Perusinis uero permittente pontifice curam eius oppidi custodiae suscipientibus, Sfortia germanos cum auxiliaribus Fulginatis copijs oppugnationi praefecit, & Tuscanella se contulit, qua subito, & paulo post Suriano, quod in Cimini montis cacumine situm, uim pati nequit, primo accessu Recanatensis custodis perfidia est potitus. Tuncque germanos re Falci infecta ideo ad se uocauit, ut iunctis eo in loco copijs Hetruscum ecclesiae patrimonium plurimas in partes partito exercitu aggredere, eaque regionem Piceni exemplo, sola belli fama atque ostentatione conficeret. Incaluerat per id temporis Fortebraccij furor, isque etiam praetensis ducis Mediolani, quem Synodi Basiliensis in Italiae uicarium asserbat decretis, sese consilio dicebat & ecclesiae militare. Cumque milites pontificis reliquasque uires omnino contemneret, montem Faliscorum in patrimonio, maioremque Campaniae & maritimae prouinciarum partem sibi subiecerat. Et demum illius furore ac Sfortiae in patrimonium aduentu, Sabelli omnes pontifici rebellauerunt, ut iam breuior narrationis futura sit ratio, quae in fide perstiterint, quam perditam enumeranti. Viterbienses enim Sfortiae consentientes, inane dominij nomen ecclesiae & pontifici reseruabant, pariter Cornetani faciebant, pariter Sutrinum, Anguillarum comites, Ceretae domini, & Rainutius Farnetanus: soli Narnienses & uicini Interamnenses castellani fidelis Iacobi Mellae, cui postea Coudulmario pontificis dono fuit cognomen, auxilio, Spoletanisque munitissimae arcis praesidio Ortani, & qui Talia cocco dominantem Vrsini, ac Imolensis in Romandiola, ea tempestate in fide pontificis perstiterunt. Nam Perusini in ducatu, Bononienses in Romandiola, licet ecclesiae & pontificis gubernatores retinuerunt, hostes fuerunt maximis fauoribus persecuti. Magna item Romanorum ad eam diem fuit constantia, quos armentis omnibus, peculij sui fomite spoliatos, Michelettum aliosque in urbe milites perferre, hostem excubijs per noctem arcere, pecunias quandoque defensionis suae per multos menses oportuit contribuere. Eo autem in tempore uenerunt in urbem a Synodo Basiliensi Sigismundi imperatoris, & regis Francorum ac ducis Burgundiae oratores, ad pontificem introducti. Frequenti tunc praelatis & Romanis ciuibus curia, cum solitas singuli ab suis principibus commendationes fecissent, constituisse dixerunt, ut spectatae uirtutis Baptistae Cigala Genuensis eques, imperatoris oratorum alter uerba faceret quae pari singulis formula a suis dominis fuissent iniuncta. Is qui iureconsultus esset, uir facundia singulari, huiusmodi habuit orationem. Maxima, Pater beatissime, de inuictissimo imperatore Sigismundo tuae sanctitatis merita, maxima in eum congesta cumulataque a tua beatitudine beneficia, non adeo sunt obscura, uel tractu temporis inueterata, ut hoc in loco istisque auditoribus recensenda, aut uerbis multis longaque oratione uideantur illustranda. Quoniam eodem operimur tecto, hisdem claudimur parietibus, hisdem obuersamur aedibus, in quibus non multis antea actis mensibus, magna eorum qui nos corona circumstant frequentissima inspectante praelatorum ecclesiae Romanorumque ciuium parte, illum qui uana illectus spe in Italia tibi aduenisset hostis, opprobrio a foedifragis habitum, ex hoste amicum, ex insidiatore filium reddidisti, & desiderato dudum frustra aliter quaesito imperialis culminis diademate, augusta quoque appellatione inaudita omnibus seculis humanitate ac liberalitate profusissima exornasti. Quam uero hoc tantum quo nullum maius excogitari posset beneficium, bene locatum, quam fuerit grato homini impensum & rebus ipsis ostendit hactenus Caesar tuus, & paucis ego uerbis in hac publica multorum audientia demonstrabo, quousque maiora quibus secrete tecum tractandis, summorum Christianitatis principum oratores aduenimus, certo tibi erunt documento, nihil hoc tempore imperatori uel maius esse uel antiquius, quam ut parem sanctitati tuae beneficij rependat uicem. non te Romanorum pontificem, ut tu illum imperatorem faciat, sed summo olim cardinalium consensu, & debita institutionum ecclesiae legumque sacrarum obseruantia creatum, pro uirili sua conseruet, augeat, tueatur. Decedens Italia cum multi, quos tuendae sedis apostolicae dignitati in consilio Basiliensi pridem esse uoluisset, sese multitudine oppressos superatosque

renunciastis.

renunciassent, affirmarentque nihil esse spei reliquum, quin scissa miserabiliter ecclesia cõti E
deret, atque interiret honor tuus: nullis princeps meus alpium asperitatibus, nullis longi-
neris difficultatibus absterri potuit, quin ætate grauis & podagra penè cõfectus, Basili-
leam mirabili aduolauerit celeritate, & quorundam cõpresserit ora, quæ tanta ducerent cacita-
te, ut maximo labore à sua maiestate dudum apud Constantiam urbem quæsitam unionem ecclesie
paruifacerent tollere, dummodo sanctitatis tuæ officerent dignitati. Sed hæc Pater san-
cte, omnibus nota prætereo, illa attingam quæ & recetia sunt, & intentissima à maiestate
tua curantur diligentia. Læti pridem ad nos attulerant quæplures nuncii, perditum hunc Nico-
laum Fortebraccium post uarios in rebus ecclesie cõcitos motus, post tantas agitationes eo
loci adductum esse, ut nisi fuga sibi cõsulisset, ab ecclesiastico milite opprimeretur. Dumque à
iucunda omnis tui status & nominis amantissimi penderemus expectatione, ista molestis-
sima nos perculit & exanimauit Francisci Sfortie in Picenum irruptio. Cepit autem admiratio
tot populos sub ecclesie libertate, quæ successiuus olim à progenitoribus accepissent, secu-
lis nutritos, à uiro fortunæ exposito, & sola rapinarum fama cognito, celerius fuisse suba- F
ctos, quæ tantæ magnitudinis puincia potuerit peragrari. Quærentibus uero & diligenter
perconctantibus, qua arte, quibus adminiculis id esset factum, nunciant ex Italia qui adue-
niunt, epistola narrat quotquot perferunt, cõcilij Basiliensis tanti facta esse in Italia au-
toritatem, ut unica eius epistola, imò illius exemplum, quod Sfortia & Fortebraccius præ se fe-
rant, omnibus pontificis & Romanæ ecclesie copijs præualeant, ducemque Mediolani præ-
tense uicariatus cõcilij in Italia titulo, Sfortiam Fortebracciumque substituisse, qui pfanarum
ecclesie rerum statum recipiant, pontificemque Eugenium ad exitum persequantur. Hinc populosque
ecclesie afficiunt, paucis uerbis in sententiam adduci, ut ecclesiam molestis sub pontifice
agitata deferentes, ecclesie per arma illius ducis potenti cõsentiant. Eum uos pater sanctis-
sime, uosque quæ circumstantis omnes audite. Eum ducis Mediolani dolens imperator, uehe-
menti dolore affectus cõgregationem ex more uocandi impatiens, uicos, cõpita, basilicasque
percurrens, obuios accitosque domibus quosque interrogat, sciscitat, quid nam hoc esset, quod
malo natus desolationisque Italie & Christiani nominis Philippus Vicecomes, autoritate G
cõcilij gereret in Italia, quis cõfecisset epistolas, & quia singuli sese inscios dicerent culpa
uacare, cõgregatis ex more nationibus, ad deputatos retulit. Tandem non solum Cæsaris,
sed principum Christiani nominis omnium quæ aderant oratorum, maxima cum doloris indignati-
onisque significatione accuratius exquisita, nullas à cõcilio duci Mediolani datas esse li-
teras, nulla uicariatus decreta fuisse cõcessa reperiri potuit. Hincque maiora quæ secreto
acturi sumus tractare in Italiam uenturis, data sunt instante imperatore à cõcilio publica,
à singulisque principum oratoribus, priuata, ad tuam sanctitatem mandata, ut conciliū, principes,
nationes à crimine, quod eis falso obijcit, ab iniusti tantum sceleris nota purgemus, ut insidias,
fraudes, doli contra sanctitatem tuam, contra Romanam ecclesiam, ipsiusque puincias, à quibus stru-
antur, fiant, parent in cõspectu sanctitatis tuæ audituris omnibus, & per loca Italie quæ-
cumque redeuntes adire poterimus notum faciamus. Quia tamen nec breui hinc discedere alia te-
cturis serenissimus dedit imperator, huiusmodi purgationem habentes, spemque insuper à H
sua maiestate iniicientes populis quæ destinata ab eo tuæ sanctitati præsidia cõstantes ex-
pectabunt, nec fraudulentis credent ducis Mediolani artibus, aut prædonum minis insulti-
busque absterrebunt, quæ minus sacrosanctam tuam sanctitati & Romanæ ecclesie fidem seruent.
Cum finem dicendi fecisset Baptista, pauca in eam sententiam dixerunt collegæ, & ad po-
pulos, quæ aut fluctuabant, aut in fide persistebant, datae sunt epistolæ imperatoris, illa pau-
cis perstringentes, quæ prolixius ab oratoribus erant dicta. Tantis uero tunc urgentibus
malis, unica pontifici spes erat reliqua, si duorum qui uetusta, & dudum multis exacerbata
iniurijs excercerent odia, inimicorum alterum alterius placeret exitio. Sed cum magnis ad
eam rem opus esset pecunijs, pontifex qui paucas tunc haberet, Venetos Florentinosque,
quorum inuidia adductus Mediolani dux Philippus, omnia hæc ut ostendimus, sibi & ec-
clesie intulerat damna, de integro instanter pecuniarum opere peti, & hostes ambos eodem
tempore statuit attentari. Itaque prius salutem suam, si qua emerisset subita uis cõsulens, tertio de-
cimo Cal. Martij die ad basilicam diuini Chrysogoni palatium, Trastiberyne regionis, se cõ-
ferens, portas undique armatis militibus cõmuniuit. Missis postea ad Fortebraccium, qui
Tybure morabatur, Antonio Contareno, & Marcello Stroecia, quorum alter Venetorum,
Floren-

A Florentinorū alter erant in curia oratores, & Nicolao episcopo Tropiensi, ad Franciscū Sfortiā apud Calcarellam agri Tuscanensis uicum hybernantem. Missus est item ad Florentinos Venetosq; q̄ multa apud eos in hanc sententiā uerba fecit: Nisi praesidia afferent subita, de rebus pontificis actū esse, & milites q̄ illi essent reliqui, in ducis Mediolani potestate facillime peruenturos, quibus ecclesie ciuitates, ut pridē Sfortie & Fortebraccio fecerat, esset in praedā stipēdiāq; daturus, tantisq; copijs sine impensa cōparatis, facile illi futurū respublicas, Florentinā primo, dehinc Veneram, minori q̄ rē ecclesiae negotio pessundare. Tantis territi periculis Veneti, Gatā & comitem Brandolinum apud Franchum Bononiensis agri oppidū hybernantes cum equitibus mille trecentis, peditibus ducentis cōducunt, ne ad ducis Mediolani, illos ad se pellicere cupientis, stipēdiā se cōferrent. Simulq; ut oppido in fide retento Bononienses cogent, quoad fieri posset pontifici obedire, & quatuor insuper pontifici ducatorū millia pollicentur, Sfortiae aut Fortebraccio per eum annū singulis mensibus persoluenda. Quorum exemplo Florentini totidē, pmiserunt. Ea dux Mediolani comperta habens, Imolenses pontifici & ecclesiae deditos, sed Guidantonij Manfredi bello agitados, pristina deceptos arte tanq̄ Basiliensis synodi in Italia uicarius pellexit, ut equitib; sexcētis, peditibus ducētis in praesidium acceptis, sibi dederēt ciuitatē. Fortebraccio aut insolenti & stulta simul, ut postea dicere solitus fuit pertinacia, quae sibi a Venetis Florentinisq; pontificis nomine offerebāt recusante, Sfortia sese Tropiensi episcopo faciliorem praebuit. Cōscriptus namq; ad pontificis & ecclesiae stipēdiā, Laurentiū, Leonemq; fratrem Attēdulōs, Romam cum cohorte militū, quibus Micheletto & ceteris ecclesie militib; cōiunctis Mōtem rotundū primo placuit oppugnari: qd̄ autem Fortebraccius oppidū natura loci munitissimū facile defensaret, Sfortiani motis inde signis ad Tybur castra sunt metati. Eos insēcutus Fortebraccius, cōserto ad Numentū praelio fractus fugatusq; equites amisit circiter ducētos, & Sfortia p̄ id temporis mōtem Faliscum obsidebat, quod oppidū Fortebraccij praesidio tenebat; Nec ulla ratione hoc etiā tempore dubitādum uidebat, quin Fortebraccius terrarū pontificis tyrānide pellere, nisi dux Mediolani de fœdere, quod Sfortia apud Calcarellam cum pontifice inisset certior factus, Nicolaum Piccininum cum copijs immisisset. Quāq; uero Sfortia mōtem Faliscū obsideret, Michelettus, Laurentius ac Leo cōtra Tybur castra posuissent, nihilo tñ minus q̄ antea Fortebraccius Hetruscū ecclesiae patrimonium ex Vetralla & ex castro nouo à Columnensium oppidis, Romā discursionibus infestabant, & siue diuturnitas belli fastidium fecisset Romanis, siue Nicolai Piccinini, quē ducis Mediolani corculū esse cōstaret, aduentus quosdam à pontifice abalienasset, in querimonias prorumpēbant, à quibus ad illa usq; tēpora fortiter temperassent. Curialibus uero eā ob rem pontifici migrandū fore suadentibus, is forti nimis respondebat animo Romā sibi nō esse tam facilliter relinquendam. Cumq; ab diui Grisogoni edibus ad uirginis transtiberinae basilicā à naualibus remotiorem se cōtulisset, multi sarcinulis caute praemissis, prout cuiq; sese obtulit occasio sunt p̄fecti. Quamobrem pontifex praesidia sibi parere cupiens, quae in Sfortia satis firma cerneret futura, si modo eū posset datis pecunijs obligare, episcopū Recanatensem Florentiā, nosq; Venetias simul mittit, de stipēdijs Sfortiae apud Calcarellā, p̄missis acturos, curaturosq; insuper ut Nicolaus Tollentinas Florentinorū dux belli, q̄ in agro Aretino legionē in hybernis tenebat, & triremis quā Florentini Pisis habebāt, sibi obuiā mitterent. Secundo nauigātes Tyberi, in inferū delapsi pelagus dextrum radebamus Hetruviae littus, & promontorium quod dicitur caput mōtis superantes, subiectū Centūcellensem portū intēdebamus, trāquillo tū forte p̄ meridie mari, multa in eo littore antiquitatis monumēta, prischorū scriptis celebrata, ē puppib; qua uehebamus episcopo ostēdebamus, q̄ ad turres locus, q̄ sunt pyrgi ueteres: qua grauisca, cū sex de im̄pulsio triremes inflatis adesse uelis cōspicimus, quas duci Mediol. ē Genua esse docuerūt insignia. Guber. forte nobis erat Petrutius Verres pirata, quē maximo Genuēses p̄sequebant odio. Is prima hostiū triremi dū uisa fuit aduersū mōtis caput superāte reflexo temōe littus petere cōtēdebat. Sed illā littō, alias uero subitō apparētes altū petere uidēs, pprio magis metu, q̄ nostris impulsus uocib; uelū quāta potest celeritate suspēdit, et flexa ī gyrū biremi, Romā nauigādū, remis incūbedū ad focos remigesq; exclamauit. Nec pri⁹ cursū magno incitata remorū impulsu, aut uetū uelis accipere

accipere potuit biremis, quæ hostem proras puppi lateribusque adiuuasse conspicimus: hostibus uero ut uelis raptim dimissis remos fugientes suspendant in clamitantibus, & spicula interim iacientibus, uitæ timens suæ Petrutius, latera quæ potest melius puppimque scutis muniens, spicula in hostem, ipse etiam immittebat uento aut quo hostes ferebantur fugientium pariter implente uela, biremis agilitate, & concitatore remorum impulsu, paruo præteruolans spacio, in Tyberina ostia est reducta. Securo postera die nauigantes mari Ciuitatē ueterem, deinde Cornetū petiuimus, & episcopo Pisas mari petente nos terrestri præfecti itinere, rerū quæ apud pontificem gerebant Florentinos secimus certiores, ut Tollentinatē cū legione triremēque aduentu episcopi admittendā pararet, cogitarēque de pecunijs dandis Sfortiæ postulauimus. A Venetis uero literas pro Tollentinatē & biremis accessu, & pecunias Sfortiæ dādas faciliter impetrauimus. Tollentinatē ad Vrbeuentanā ciuitatē episcopo Recanatēsi instāte accessu impetrato, rem ecclesiasticā apparuit paruo posse auxilio subleuari. Patrimoniales namque Hetrusci & Romani in primis Tollentinatē nō ut pontificē educeret, sed ut rebus ecclesiæ præsidio foret, aduenisse credentes, in magnā spē erecti, Braccianos paruifacere, unicāque de statu ecclesiæ cogitationem coeperat retinere. Eodē uero, cū nocte una in agro ecclesiæ fuisset, abeunte, noua destituti spe oēs & pontificis protectioni penitus diffisi, ad Braccianos Sfortianosque ut erat cuiusque procliuor animus inclinarent. Inflammabatque illa tēpestate res nouas in urbe molientium animos, oblata quæque sibi persuasissent spes concilij Basilienis, quod pontifice dedito confiderent aduenturū. Ea perditos spe incitatos pontificem detinendum, curiam bene habendā ut conciliū postea Romam uocaretur constituisse constat. Sfortia interim dimissa Faliscorum oppugnatione, apud Rispanpanū morā trahente, Piccininus in agrum Viterbiensem se contulit, nouum & ipse incendium in prouincia excitaturus. Instabat ea tempestate apud pontificē Sfortia, ut promissa sibi apud Calcarellam stipendia mitterent. Sed Veneti Florentinique eos fortium uirorum exercitus, quorum duces capitali inter se odio flagrant nullo inaccessibili monte, nullo prohibito alto flumine, in eadē prouincia quietos uersari audientes, ambos suspicabant, clam Philippo duci Mediolani ut pridem publice militare: nec adduci poterant, ut episcopo Recanatēsi & nobis pecunias darent concuisitoribus, quos nobiscum miserat Sfortia dissoluendas. Multiplex etiam ab eodē duce suspicio emerferat, quod Imola, ut diximus occupata sexcentos equites præsidio imposuerat, & cū Forumliuij & Lugum in potestate haberent, Bononia per Baptistā Cānitulū magisquam pontifex aut illius gubernator Marcus Tarantasiensis archiepiscopus potiret. Casparem in super Cannitulum Baptistæ germanum à Venetorum stipendio missum, qui rectā Bononiā uenire simulasset in Parmensibus retinuerat, impuleratque ut inde mouens castellū Persicetū agri Bononiensis, in scio atque etiam inuito Tarantasiensi, cū sexcentis equitibus occuparet. Quæ omnia Venetos in metū concitabant, futurū ut dux ipse Cannitulorū ductu Tarantasiense eiecto, Bononiā obtineret, interclusaque exinde illis Florentinisque esset, uia, ne ullo possent mutuo præsidio se iuuare. Id Veneti periculum formidantes quod pridem à pontifice admoniti rogatique facere recusauerant constituere, res pontificis in Romandiola defensare, & Tarantasiensi quæ pridem efflagitanti negauerant præsidia polliciti, Gatā illius imperio permisere. Erant tres in prouincia arces munitissimæ, quarum præfecti solo nomine illas pro pontifice & Romana ecclesia retinebant. Eas nos recipere aggressi, cū de Imolensi parū successisset, arcē Persiceti ingenio audaciaque obtinimus. Et Gata ac Brandolino equitū mille trecetorum ductoribus copiarumque Tardei Estensis parte, per eā in oppidū immisissis, Caspar Cānitulus cū sexcentis quos adduxerat equitibus intercipit. Facillimumque illa die fuit Bononiā Cannitulorū manibus ereptā in liberā ecclesiæ ditionē recipere, si Gata & Brandolinus nostra secuti consilia, sese Bononiā cū exercitu euestigio contulissent, sed cū in diuidēda militibus præda tempus triuissent, reque in posterū diē distulissent Cānituli publicā Bononiæ arē armatis complentes, resistere cupientes Griffonos affines, Aluisiū militē Hierosolymitanū, & Florianū Germanos pontificis rerum & ecclesiæ studiosos trucidauerunt, Marcoque gubernatore, & Paulo Truno patritij ordinis Veneto, spectatæ uirtutis uiro, quæ Veneti hortatū ad ecclesiæ & pontificis statū retinendū Bononienses miserant, oratorem in custodia habitis, ducisque Mediolanici copijs Imola accersitis, aperto contra pontificem bello rem gerere incoeperunt.

BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE Romani imperij, Decadis tertia, Liber sextus.

AGNAS tantarū tamq̄ uariatū, quas præsentiā habēt tempora, rerū fluctuationes perstringenti, anxios terribilesq̄ Romani pontificis casus, noui libri principio apponere suadet, cū superioris uoluminis ratio, tū correspondens temporis supputatio. Quo nanq̄ tēpore defecerunt ab Eugenio pontifice Bononienses, Romæ etiam omnia pessime successerunt. Romani enim duces Mediolani & Nicolai Piccinini apud Vetrallam Sphortix oppositi, instigationib. impulsī, simul potentatus pontificis desperatione adducti, ad diē kalendarū Iunij tertiam, Ponceletto ciue Romano, paucisq̄ perditissimis sese duces exhibentibus, capitolium inuaserūt, & populi libertatisq̄ dominatu p̄ urbē acclamato, portas urbis præsidio firmauerunt, excepta Appia, quā Sphortiani, Michelettus, Laurentius & Leo, de tumultu certiores facti obsidioni Tiburtina

cyus soluta, præmissis frumentatorib. occuparunt. Ea q̄ præsidio munita, cū à Valmontone alijsq̄ oppidis familiæ Comitū acciperent cōmeatū, ad diuī Pauli basilicā cōsederunt. Postera die q̄ erat tumultuatū, Romani pōtificē adeuntes multis sunt questi de gradibus diuturni belli incōmodis, de ciuū inopīa, de maioribus periculis quæ prospicerēt impendere, & aliā sibi regendæ urbis rationē ineundā, rem quoq̄ publicā sibi capefferendam fore clamitantes, Adriani molē, quod dicūt Crescentij castellū, arcemq̄ Ostiensē postularunt demandari custodienda ciuib. quos ad id muneris publico consilio delegissent. Quibus perficiendis cū dilatio & mora temporis opus essent, Franciscum Conduclmariū cardinalē Venetiā pōtificis nepotē, camerariumq̄ interea dari obsidē contenderunt. Pontifice uero mitius respondente, & ut curā ciuitatis ipsi suscipere permittebant, atq̄ etiā suadente, instare illi, & arces immoderatius petentes, camerariū quousq̄ redderent pro pignore efflagitabant. Eo q̄ temeritatis & audaciæ sunt progressi, ut cum perhumane responderet camerarius, ac maiora postulatū melioraq̄ diceret à pontifice cōcedenda, aspere in eum licentiusq̄ locuti, manus iniecerint, abstraxerintq̄ illū à sinu pontificis, multis obortis lachrymis, ne tanto Romanā urbē coinquinarent flagitio exhortatis. Pontificis post hæc domū frequenti custodia sepientes, ripæ Tyberis curā eō consilio efferatioribus cōmiserunt, ut quotquot appellerentur naues, tanquā asportaturæ pontificē mergerent. Eo exaudito Romanorū tumultu, cardinalis Comes, qui in domum Pauli Cocci Romani ciuis diuerterat, mutata ueste scaphā sub Flaminia porta cōscendens, in Adriani molē Tyberi adnauigauit. Cardinalis uero Ursinus deducēte Ursino fratre Nerulā petijt, castellū qd̄ paterna hæreditate munitissimū possideret. At Reanatenis episcopus, quo tempore Tollentinas ciuitatē se contulit, Vrbeuentanā miserat etiā Florētīnorū triremē, qua pontifex posset securus Pisas prout cōstituerat nauigare. Sed cū paucis ante rebellionē diebus Romani illa in naualibus uisa, de pontificis fuga obloqui cecepissent, eam ipse multis quib. esset necessaria profectio, permiserat ad Ciuitatem ueterē perducēdā. Quia uero insularū Italiæ plurimi piratæ, quamprimū curiales Romanorum fidē dubiā ducentes, supellectilē audierant emittere Romanum littus, & portū Ostiæ latrocinijs infestabāt. Eugenius pontifex triremē unā, cui præerat Vitellius pirata Hischeus, mercede conductā, præsidio adhibuerat. Nec erant qui suspicarent illum se tali cōmissurū uiro, quem piratā stipendio omnibus, quicunq̄ petiuissent, facere solitū audiuisent. Detentus eo custodiæ modo pontifex, Romanos benigne alloquitur adeuntes. Multa in rempublicā, plurima in ecclesiasticā nititur suadere, breuī futurū affirmans, si rem bono suscepissent animo, ut se urbis gubernandæ molestia liberato, curā gerente rerum ecclesiæ attentiorē, illis aut Romanæ rei, quā in libertatē propriam putaret uindicatam prudenter, & ex animo consulentib. Romę status constituere optimus: sperariq̄ licere, Romanā rem sub pontificibus talē denuo futurā, qualē sub principibus audierant floruisse. At illi uerba reddentes uerbis, enixius contendebant, ut Romā se conferret, apud sanctū Apostolū, faustam domū prædecessoris sui moderaturus. Eam etenim uallo circumdatā, honestum illi carcerem destinauerant, quousq̄ à Basiliensi concilio, & ab duce Mediolani, quid de ipso fieret, mādaretur. Et tamen interea Piccininum missis oratoribus ut legionem adduceret, rogabant, pōtificem illi & Romā pro duce Me-

diolani quamprimum aduenisset, dare polliciti. Domesticis uero & paucis qui in comitatu manserant praelatis, Blasio in primis Veneto, ex Demolina gente patricio, qui erat patriarcha Hierosolymitanus, Astorgio Anconitano, Nicolao Tropiensi, & Angelo Parentino episcopis, per singulos dies pontifici renunciantibus, instare illi omnium etiam Romanorum qui sibi afficerent iudicio capitis periculum, & propterea ut fuga sibi consulere suadentibus, magnam ipse confidentiam, de ui minimam suspicionem praese ferre, ceteros ad hortari, fecitque huiusmodi magnitudinis animi rumor, concordia domesticorum ex sententia loquentium uoce disseminatus, Romanos de ui in pontificem deliberabundos, quam custodiendo adhibuerant diligentiam remittere, & sese ad parandum apostolorum basilicam domum intentius conuere. Id cum esset pontifici exploratum, Nicolao episcopo Tropiensi dedit negocium, ut se a curia profecturum dissimulans, lembum suam accommodum fugam, in naualibus compararet. Sed cum nimiam Massiotti nauiculitoris, cymbam cuius conduxerat episcopus, lautitia, ripam namque naualium cui cymba erat alligata mudauerat, cymbamque ornatus strauerat, consilium esset detectum, remis Romani, uelociter Nauclerum spoliarunt, & Tropiensem conuicio se redargutum, intra urbem a conspectu pontificis remouerunt. Ioannes interim Miletus ciuis Neapolitanus, pontificis, cui tunc quatuor & uiginti seruiuerat annis, Soldanus forte Transyberinam perambulans regionem, Valentino Neapolitano, qui Vitellio triremis gubernatori erat scriba obuiauit, inter loquendumque conperit, illum instauranda comeatu triremi, scapham cum calonibus adduxisse. Blande igitur multa Neapolitanum conciuem de Massiotti imprudentia allocutus, intelligit Valentinum postquam comparando comeatu aduenisset facinus grande meditatum id offerre, quod ipse & plurimi anxie quaerirent. Scapham itaque paleis & caeno immundam, inter nauigia ubi a casu fuerat alligata conspicatus Valentinum Soldanus iubet expectare, medio in Tyberis alueo paratum, & calones comeatum interea a cauponibus comparare. Ad pontificemque euestigio reuersus, oblatam esse fortuito scapham renunciat omnium maxime idoneam, nulla per ornatum apparatusque Romanis suspicioni futura, cuius ductor Neapolitanus ciuis, & Vitellij scriba sese ultrò obtulerit, expectetque medio Tyberidis alueo accessuros. Dies erat nonarum Iunij prima, & hora tunc ab ortu solis septima. Quo in tempore Romani nocturna fatigati uigilia, altum sub tectis & in umbra somnum capiebant. Pontifici igitur Soldanus refert, occasione optimam esse oblatam, ut clam omnibus ad naualia ire possent. Tum pontifex cui extrema quaeque ante oculos uersarentur, memor quamprimum aduerserasceret, eundem sibi fore ad sancti apostoli aedes, ubi aut uitam finiat, aut pontificatu nepharie spoliatur, subito abeundi consilium capit. Ipse itaque & Soldanus, nigris quas in domo haberent monachorum sancti Pauli uestibus induti e cubiculo egrediuntur. Posteriori exinde aedium parte descendentes, in inferiorem domesticis curialibusque frequentatam, ideo transeuntes se incognitos esse coniciunt, quod nullum uident sedentem assurgere, uel ex more in faciem se prosternere, & mulas conscendentes strigosissimas, quibus monachi sancti Pauli consueuerant uectari, porta egressi domus posteriore, ad naualia stadio distantia, a nullo recogniti peruenere. Erat forte tunc patriarcha Hierosolymitanus repentini pontificis consilij non ignarus, & episcopi Anconitanus ac Parentinus, in aula simulant pontificis audientiam expectare, quos adueniens turba Romanorum stipatus regionis Transyberinae princeps Romanus ciuis interrogat, quid apud pontificem ageretur. Cui respondit patriarcha illum cum primò ex meridiano somno excitatus fuerit in conspectum omnibus se facturum. Valentinus interim a pincerna quem praemisera Soldanus in ripae summitatem accitus, aegre depositum mula pontificem, Soldano adiuuante retinet, & per ripae deuexum sustinet brachio descendente. Cumque scapham per littoris iniquitatem sicco male uidisset adherere, medium amplexatus, per aquas ad femur uadis scaphae imposuit resupinum. Tunc remis ut iussi erant incumbentes socij, secundo Tyberi aduolauerunt. Conuertentur in se multos per ripam naualium fusos, & in uicinis existentes nauibus, nouae rei spectaculum, monachos qui citato aduenissent gradu, dimissis sine custode mulis, ripa praecipites actos esse, & alterum uiribus uegetum, scapham ingressum arma remosque raptim expedituisse, alterum nisi tacuisset rapto & uiolenter abducto simile fuisse in scapham humeris conportatum. Augebat admirationem scribae omnibus noti familiarisque praecipue sine cuiusque salutatione profectio. Dum tamen cunctabundi alter ab alterius pendet iudicio, Valentinus naualia

A naualia turrimq; custodiae praeterlabitur. Reuersus interea domum pincerna patriarchae Hierosolymitano renunciat pontificem se uidente nauim ingressum abscelisse. Et cardinalis sancti Marcelli, quem pontifex capto camerario apud se retinuerat, a familiari suo certior factus pontificem ueste monachali indutum recedere futura formidans mala, fugam & ipse intra urbem comparat: ministris uero perterritis, & multa praecipitanter queritabundis illum comitantibus, Romani qui regionis Translyberinae principem adduxerat, illum in aulam adeuntes anxij renunciarunt inferiori domus parte per cardinalis sancti Marcelli fugam direpta ab hostibus simile, curamq; diligentiore de persona pontificis habendam esse. Tuncq; apud naualia de repente noua incerto autore uox audit, pontificem esse qui simulato monachi amictu fugiens nauigarit. Resonat clamoribus Translyberina regio, et arma omnes raptimq; pontificem insequendum uociferantur. Quibus exauditis uocibus princeps regionis, postquam pontificem comperit profugisse magno incensus furore patriarcham quem eius consilij consciu fuisse assereret, frustra rogantem comprehendi & in Capitolium duci, alios pontificem insequi, alios bona illius quae multa erant relicta populo Romano intacta seruare iubet. Anconitanus uero & Parëtinus episcopi, alijq; pontificis domesticis, partim Adriani mole, partim Romam fuga praecipiti petiuere. Eo perlato in urbem nuncio Romani armati inermesq; in naualia concurrerent pars qua nauis, quando auferit, quo fure abductus, interrogant, pars insiliunt equos, pars pedibus quacunq; casus obtulit insequunt, pars expedita, quam a Massiotto acceperant cymba tergo instare per fluuium properarunt. Fecerat fortuna, quae difficillimis quibusq; nouos semper addit labores, Valentinum non scapham triremis ut consueuerat, quam agilem elegantemq; apud Ostiam Vitellius habebat, sed oblatam forte piscatoriã fluuiatilemq; populeã adduxisse, cuius carina picis ignara crassum pro ligni natura uillis accipiens limum, sudantes remiges frustrabatur, ut Veneto etiam per meridiem a mari immoderatus reluctante, quo maiori Ostiam petebant conatu, eò magis Romam referri uiderentur. His remoratus causis Valentinus, non prius magnum tortuosi amnis reflexum, ad sancti Pauli octo passuum millia per aquae cursum ab urbe distantem, praeterlabi potuit, quam Romani notis accurerent semitis, terrestri itinere dimidio breuiore praecipitauerant. Erat tunc forte per aestatis tempora fluuius aqua macer, ut sinuosos recessus aquis pleniores, scapha petere cogere, & Tyberis complentes ripas Romani, pars de infimo secundum aquas alueo, hastis in fluuium iactatis, pars balistis & oblati forte missilibus quibusq; telis desuper minabant. Eorum terri aspectu Soldanus Valentinusq; pontificem ut principio immissus fuerat resupinum scuto regentes, balistis quas etiam ipsi habebant in hostem uersis, scuta duo sagittis hostium praetenderunt. Exortoq; Romanorum clamore, minas inter & multa quae immittebantur tela taciti sunt delapsi. Qui uero nauigantes insequi properauerant, cymba in subiectam turri naualium glareã impacta, desides substituerunt. At pedibus equisq; insecuti, licet primo frustrati essent conatu, nequaquam insequi destiterunt, sed alijs ite semitis qua se flectit amnis requisitis contumeliosissimas ubicunq; exaudiri potuerunt uoces in pontificem clamare. Quod tamen spei retrahendi pontificis principio habuissent, qui perniciose cursu praecesserant, ad anfractum quem porti dicunt in Portuensis agri ripa expectantes, scalum piscatoriũ forte oblatum, expeditis iuuenibus compleuerunt, eosq; in Ostiensem ripam, quae est e regione traicietes, iusserunt loca uirgultis biblisq; obsita insidare. Ut si forte pontifex scalmo in Tyberi uiso, armatis hostibus conferto, & ripam Portuensem multitudine innumera tecta cernens, terrestri & breuiuscula Ostiam uersus uia, in qua nullus apparet hostis excendens iret, fugiens caperetur. Die interim ad uesperam declinante, qui pontificis scaphae obsistebat uentus remisit, & mari cedente Tyberis rapidior defluebat. Stans igitur altiuscula puppi Valentinus, hostes primus omnium & inimicum conspicatus scalum remiges hortatur, praemia spondet a pontifice ingentia, gloriam memorat quae obscurissimo nato loco & genus honestabit suum, qui Romanum pontificem sanctum uirum faucibus canum eripuerint, quae omnes hactenus sanctissimi patris merito & miraculo, per spiculorum imbres, per uolantia undiq; tela, per adactas cominus pectori lanceas illasi transuerint, memorat. Scapha interim concitatius delabens, hostili appropinquat scalino. Videres Romanos ad scaphae conspectum per amnis ripas fures, partim uoce & iacta in aera brachijs minitabundos, partim multa Valentino & remigibus, si pontificem tra-

derent pollicentes, partim spicula, lapides, tela, eminus iacentes. Tunc qui scalmū arma
 ti infederant, proram medio amnis cursu obijcientes, spicula & ipsi contorquēt, lanceas
 quaquauer sum q̄ possunt lōge exerūt, ut nullus appareat securus remigi cursus, quin u-
 trobiq̄ præterlapsurus uiscera transfigatur. In eam adductus difficultatem Valentinus,
 impetendum hostilem scalmum prorā prora, armis arma uociferat collidenda, lanceas
 subito Soldanus alijq̄ stantes quatuor, scuta duo, tres balistas sedentes expediunt, & me-
 dio ipse amnis cursu furibundus ruens Valentinus, hostium proram petere cōtendebat.
 Tum Romani carioso & putrido ut postea dixerūt diffili scalmō, ac demissæ desuper ra-
 pido aquæ cursu remisq̄ ualide impulsis fortiter irruentis scafæ impetu mergi timentes,
 cursu deflexerunt, & securū Valentino sine contentione transitum permiserunt. Exorto
 exinde uectorū pontificis clamore alacritate pleno, sedens ipse tunc primo qui orationi
 institutisq̄ erga deū officijs ad eam horā iacens, & magna itineris parte tacitus uacasset
 quo gesta essent modo omnia repetebat, Et laudatis pro uirtute omnibus, multaq̄ polli-
 citus, turrim adlabitur Ostiēsem. Ad triremem uero Vitelli delatus, Ciuitatis uetula por-
 tū nocte illa petere decreuerat. Sed uento qui portū quindecim clauferat dies etiam per-
 flante, per noctē in ancoris moratus curiæ speciem reperit improuisam. Omnes namq̄ cu-
 riales quos instantibus territos periculis urbe diximus migrasse, procelloso mari nauiga-
 tione phibiti apud Hostiā uel in quibus aduenerant nauibus medio Tyberi, supra fau-
 ces tranquillā nauigandi tempestatē in ancoris expectabant. Reuersis in urbem qui pō-
 tificē infecuti fuerant Romanis, etsi in curiales perpaucos est grassatū, ciues tamē inuen-
 ti sunt plurimi quib. perhumane fuerit cura, partim attonitos latebris tegere, partim so-
 ciatos urbe securos educere, partim p̄donū eripere manibus, partim depositas diuitias
 cōseruare, nec tamē ea in pōtificē Romanorū impietas impunis fuit: Nam qui in Adria-
 ni molē se receperāt curiales præsertim pontificis domestici, iactis noctu interdiciq̄ bō-
 bardis, usq̄ ad radices capitolij populū agitarunt. Et Baldasar Offidanus præsidij arcis
 præfectus per pontē Traiani subiectū impetu in urbē facto omnia circūstantia ferro
 igniq̄ uastauit, peditibusq̄ scafa Tyberim traductis cū prædā captiuosq̄ ex urbe sæpenu-
 mero abduxisset, omnia latrocinijs infestauit. Michelettus uero Laurentius & Leo Sfor-
 tia, qui ut diximus, urbis rebellione audita castris è Tybure motis ad urbē redeuntes por-
 tam ceperunt Appiā, apud celeberrimā diuī Pauli basilicā castra metati, Latū prædabā-
 tur. Sed cū Fortebraccius urbis rebellione audita, inducias cum Romanis fecisset, & ad
 Piccinninū se cōtulisset, apud Viterbiū, ut diximus habentē, Sfortiani etiā porta Appia
 Romanis reddita, per pontesq̄ Translyberinæ regionis abire permitti, ad Sfortiā contē-
 derunt, tēpus in agro Tuscanensi quoad illi aduenissent de industria ducentē: cōiunctus
 Piccinnino Fortebraccius laceratū publice probris Sfortiā uidebat horis singulis aggressus
 furus. Id Sfortia exploratum habens, qua die suos ab urbe in castra uenturos sciebat, Ma-
 sio Fesulano ecclesiæ militātī ex Viterbio cum auxiliariis, prouincialium copijs accito, no-
 cte cōcubia mouit, & acie structa Braccianos inuadere cōtendebat. Sed Piccinninus quā
 primū leuis armaturæ præmissos à Sfortia milites prospexit, præliū detrahiās stadijs tri-
 ginta præceps retrocessit. In eius tabernacula delatus Sfortia, cū per horā cōstitisset col-
 lem ad stadia decē proximum occupauit, quod eo itinere Braccianos cōstabat ituros si
 Romā petere uoluissent. Plerosq̄ dies quæ ceperant legiones loca cū tenerent, Philippi
 ducis internunciū rem summa diligentia cōponere satagebant, transactumq̄ propemo-
 dum credebant omnes, cū Sfortia compertum habens Fortebracciū inaniter iactabun-
 dum, obsoleto digna de se dicere, accensus militibusq̄ ad concionē uocatis, huiuscemo-
 di uerba fecit. Ventos ego cōmilitones impetuose furentes, uoracissimos ignis exposi-
 ta cōflagrantes omnia, sternentes subiecta quæq̄, alueo dirupto effusos torrentes, sæpe
 numero uidi impetu & insania quandoq̄ demissa mitescere, nullumq̄ aut uidi aut à peri-
 tis rerū audiuī bestiarū genus gigni, quod non aliquando feritate deposita mansuescat:
 Soli sunt Bracciani ætate nostra, quorū superbia immane in illis monstrū accessu rempo-
 ris augeatur: id uero malū, quæ peperit, etiā aluit aliena pusillanimitas omnium quib. cū ha-
 ctenus res illis fuit, dum famam attendunt, qua Bracciani plura quàm armis hætenus e-
 uerterunt. Soli sumus milites, quibus nec Braccianorū laruæ incussere terrore, nec uani
 rumores nubē oculis obduxere. Potuistis me puero duce sternentem omnia Braccium,
 à quo

A à quo capite & fonte hi omnes fluxerunt, apud aliquam Aprutiorum ciuitatem ad inter-
 necionem delere. Cuius facinoris gloria effectum est, ut nos tota Italia ad unum oēs ca-
 pitali odio persequantur. Et postquam armis superare nequeūt, dolo & insidijs artib. si-
 bi natura insitis ad nostrū interitū utuntur, se Hectorē & Achillem singulī iactitant. Vos
 lenones, ganeonesq̄, & infimos hominū dicunt, obloquunt. Deum testor immortalē,
 si uester adest consensus, si eā pugnandi promptitudinem promittitis, qua semper hactē
 nus congregi ausos quoscunq̄ obtriuimus, me insequenti die prima luce collatis signis
 pugnandi copiā Braccianis facturū: & siue nostrum impetū sustinebūt, siue insequenti
 bus terga dabunt, non prius cedendo desistam q̄ ostendam uniuersæ Italiae, Braccianos
 fraude hactenus, fallacijs iactantijsq̄, & nullis uiribus aut uirtute aliqua fretos, ad id famæ
 & nominis peruenisse. Memineritis uero in primis me qui hactenus p̄ gloria uictoriaq̄
 cum cæteris decertauerim, cum hoc latronum coetu de uita & fortunis omnibus in cer-
 tamen uenisse. Dicit nequit quanta militū alacritate oratio excepta est, & inconditus eue-
B stigio maximusq̄ sublatus est clamor, quem proxima montiū iuga & syluæ saltusq̄ red-
 didere maiorem. Postera die sub lucis exortū Sphortia legione educta in hostē ferrī cœ-
 pit. Bracciani uero perterriti tam præcipiti secessere tumultu, ut equorū lora plurimi ma-
 le hærentia succiderint. Delatus ex ea fuga Vetrallam Piccininus, metatur castra pro op-
 pidi ripa, & ne perexiguus portæ aditus maiore hostiū uī ingruente recipientem sese in-
 tra munitionis remoraretur legionem, circumdatū oppido murum, plerisq̄ perforat in
 locis: subsecutus euestigio Sphortia, cum Vetrallam applicuisset, ad eam partem in qua
 patentes uiderat campos, præaltū, ut est prouinciæ natura, in planicie offendit riuū, qui
 longissimo ductus tractu suā à propinqua hostiū legione dirimeret. Constitere in equis
 armatæ acies, & paruo disiuncti spatio duces militesq̄ sese utrinq̄ ut erant cataphractis
 phalerisq̄ insignes hostibus ostentarunt. Dumq̄ secum Sphortia de re gerenda consiliū
 capit, riuū ne aggere complendū an longiore ambitu uada foret requirēdum, cōfecti
C mœrore Philippi duces oratores tam multā illū supplices orauere, ut in paucos petitas
 dies cōcesserit inducias. Eo aut̄ in prima collis statiuā redeunte, Bracciani Romā uersus
 profecti, traiecto per pontē Miluū Tyberī pleraq̄ de Sabinis castella diripere, & Mal-
 lianum Sabinæ regionis oppidum, quod Sphortia ad eam paruerat diem, oppidanorū
 perfidia receperūt. Sphortia etiam quamprimū Braccianos ab inducijs discessisse uidit,
 Montē faliscum iterum perrexit obsidere. Malliano potitus Piccininus Ocriculum obli-
 debat oppidum Sphortia præsidio firmatum: quod cum ægre sustentari renunciatū es-
 set, Sphortia à Montefalisco mouens binis ad id castris peruenit. Cuius accessu explora-
 to Bracciani, maiore q̄ unquā antea trepidatione sese in Malliani suburbia receperunt.
 Pontifice aut̄ maioriq̄ prælatorum & curialium parte securis ac propemodum libertati
 redditis, solus Venetiarum cardinalis ferreis uinctus cōpedibus, in custodia asseruabat,
 ægre magis ferens impurissimas p̄ditorum hominū in pontificem uoces q̄ carceris &
 compedum qua cruciabatur molestiā. Tranquillo ad aurorā mari pontifex ē Tyberī sol-
 uens magno curialium comitante coetu in Ciuitatisuetulæ Centumcellensem portum
D se receperat. Eo appulsus alios item repperit qui urbe exiuerāt curiales. Sed maris tēpe-
 statibus remorati nequiuērāt nauigare, moratusq̄ in Ciuitateuetula dies duos, epistolas
 de sua liberatione ad uniuersos Christiani nominis principes dedit, & triremem Floren-
 tinorum tunc expeditam conscendens, trirememq̄ Vitelli dignioribus onerans præla-
 tis biremibus paruis, quas uocat sagittiuas octo, curialibus etiam minoribus plenis con-
 secutis nauigans, quarto postquā à Ciuitateuetula soluerat die, trāquillo mari latus por-
 tum intrauit Pisanum. Volans interea tantæ rei fama multos Florentiā prætergressos, &
 per uaria Hetruriæ loca dispersos curiales exciuit Pisas. Et in primis cardinalē sancti Si-
 xti qui dudū pœnitentia ductus, & in gratiam cum pontifice reuersus, Senas se cōtulerat
 Romam si per uarias licuisset prouinciarū agitationes petiturus. Florētini uero quos lō-
 ga ducis Mediolani bella dudū pecunijs exhauserant, in magnam lucri spem adducti, si-
 mulq̄ quod rei suæ affectum pontificē cōmunis inimici manibus ereptum uiderent ex-
 ultantes, maximis illum exquisitissimisq̄, ut est eius populī ingenium consuetudoq̄, pō-
 p̄ apparatus, ad diem uigiliæ natalitiorum diuī Ioānis Baptistæ, qui apud ipsos est so-
 lennissimus, Florentiam perduxerunt. At in Romandiola dum Venetorū copiæ militā-

tes ecclesiae, à quibus oppidū Persicetū fuerat recuperatum recepto Plumatio & Baza-
 no cōtra Oliuetū agri Bononiēsis oppidū castra essent metata, Baptista Canitulus, quē
 aduentus pontificis Florentiā terruisset, populi Bononiensis furorem timens, qui ut fru-
 menta in agris matura amitteret nullo uidebatur passurus modo, adnissus est fraude sibi
 praesidiū comparare. Oratores namq; Florentiam mitti curans iniunxit, ut cum de aduen-
 tu & salute pontificis congratulati essent, multa de Gasparis Germani retentiōe & equi-
 tū direptione, plurima de Venetorū iniurijs quererent, ad extremūq; orarent, ut Bono-
 niam uellet pontifex recipere à Bononiensibus, qui sibi illam & ecclesiae à Venetorū du-
 cisq; Mediolani armis, magno cū rerum discrimine seruauissent, prelatos mitteret illā re-
 cepturos, agrumq; interea uastari à Venetorum stipendijs phiberet. Victus falsa & sub-
 dola supplicū humilitate pontifex, mittens Bartholomæū Spalatensem archiepiscopū,
 Bononiae gubernatorem, mandauit, ut pace Bononiensibus data, Gattā, Brandolinūq;
 curaret ab iniurijs temperare. Dum tamen Florentiae certum pontifex rerum Bononiae
 exitum, quibuscunq; poterat modis quæreret, Baptista rem uarijs ducebat artibus quan-
 doq; oblatos renuens gubernatores, & alios petens quicunq; uiderent ineptiores, quan-
 doq; Gasparis Germani respuens oblatam cum Tarantasiensi, & Truno permutationē,
 sine damni equitum restauratiōe, quam pro aeris magnitudine faceret impossibilē, quo-
 usq; frumenta, ligna, stramenta & quaecunq; belli usibus duceret necessaria, Bononiam,
 affatim importarentur, & dux Mediolani pmissas sibi copias immisisset. Nec tamen inte-
 rim pontifex Veneti & Florentini rem negligebant suam, sed copias in Romandiola q̄
 poterant ingentes cogebant. Hincq; Petrū lampaulum Veneti cum mille equitibus, pe-
 ditibus ducentis, Guerrieriū Martianensem cum trecentis equitibus, & cum totidem Ce-
 sarem Martinengum, suis Guidantonio, Manfredo, Gattæ & Brendolino, ac Tadeo E-
 stensi adiunxerunt. Pontifex uero quas habebat reliquias copiarū ad equites trecentos,
 totidemq; pedites misit sub Recanateni episcopo exarchatus Rauennatis, Romandio-
 lae ac Bononiae si recuperaret gubernatore designato, Florētini aut Tollentinatē unicū
 sibi ducē, qui omnibus, autoritate pontificis sub Recanateni foret superior mittere pro-
 miserunt. Profectū ad legionē, puinciamq; suscipiendā Recanatensem episcopū Canitu-
 li nullum sibi gubernatōrē dari passuros se profitebant, & alterū subrogari postulantes,
 rem ducebāt arte pristina, expectātes Piccininum quē breuī intelligerent affuturū. Nam
 postq; Sphortia Piccininusq; apud Mallianū Sabinorū unus, ad Oriculū alter, ut supra
 docuimus, confederant, Sphortia à Philippo Mediolanensiū duce persuasus memorāte
 si Piccininū deleret, & uictos simul & uictorē in pontificis liberorumq; populorū pote-
 state futuros, induciarū in sex menses foedera pontifice incio percusserūt. Profectiq; ab
 Oriculo ductores Sphortia Tudertū petens legionē dimiserat in hyberna, Fortebrac-
 cius Romā accitus expugnaturis Adriani molis arcem Romanis auxilium allaturus, in
 suburbio diui Petri confederat, Piccininus traiecto ad oppidū Sepulchri Apennino per
 Forliuenses Cesenatesesq; septimis castris Lugii, deinde Imolam se cōtulerat equites
 ad duo millia quos dux Mediolani dudum sub Arasmino Triuultio ibidē habuerat suis
 copijs adiuncturus. Ingressus Fauentina uia Romandiola Recanateni episcopus cū Bo-
 noniēses se admittēdo duos obstinatosq; intellexisset, armis illos & bello parauit inua-
 dere. Venetorum itaq; copijs ad oppidum Bononiensū, quod arcis beneficio pridē re-
 ceperat cōgregatis, Tollentinatē expectare cōstituit. Cū aut Florentini nō prius illū ex
 Aretino & Cortonensi agro emittere statuissent, q̄ Piccininum copias Apenninū traie-
 cisse cognoscerent, prior Imolam Piccininus q̄ Tollentinas Bononiensū peruenit. Cō-
 stabat aut Piccinini copias in exhausta cōmeatu Imola alii nō posse, nisi ex continentia a-
 gro Bononiēsi annona dietim fuisset importata. Hinc Vitellensis gubernator Veneto-
 rumq; legati, à pontifice & socijs populis iussi à praelijs etiā leuibus abstinentū duces sin-
 gulos admonebant, quousq; aduenisset Tollentinas, cuius ductu & copiarū robore adit-
 ti, aut collatis possent signis securi decertare, aut hostē frumētatiōe pabulationibusq; in-
 tercludere. Piccininus interea de aduētū Tollentinatē certior factus annonae inopiā qua
 se cōfectū iri intelligeret, si bellū hostes sine dimicatione ducerēt, cōsiderans, simulq; p-
 spiciens Imolā quamprimū recederet futurā in hostiū potestātē, Bononiēses uero hostis
 uictoriā secuturos, fortunā tentare constituit. Castra ecclesiastici, ut quemq; fors tulerat
 nulli

A nullis circumdata munitionibus circa Bononiensium posuerant, nulloque ducti imperio assueuerant, ut quæque libido raperet aut necessitas impelleret, hostem laceffere, frumentatum ire, uel calones educere pabulatū. Piccininus uero suburbio Imoleni fossa circumdato continebat. Riuus stadia quatuor ab Imola diui Lazari uocant Emilia interfecat uiam, in qua recta & Romanis quondam opibus strata Bononiensium ætate nostra quinque ab Imola passuum millibus, est conditum. Eumque riuum altiori quam inter castigatos leniter colles appareat fundo depressum, densissime uestiunt uepres, ut dextra lauaque proximis uia partibus, nullo nisi quo Emilia lateritio iungitur potest uadere loco. Quam uero ad Imolam pons pertinet in perpetuam planitie, Vatrei fluminis alueus ad sinistram excipit, cum dexteram colles immineant sinuosi. Itaque Piccininus immixtos ex suis qui hostem lacefferent iubebat retrocedere fugientes, ut insecutus hostis cerneret potest nullis obicibus communi. Ipse collem trans riuum eminentiorem, ad Pinum uocant, unde in hostium castra despectus esset, cum paucis insidens speculabatur, quo hostes laceffiti ordine insequerentur, continuoque copias ea ratione paratas habebat, ut etiam sine classico structa acie posset educere. Præliis tamen leuibus quandoque commissis, & si suos uidit inferiores, nullas eduxit subsidio turmas, ut uictoria pellecti hostes assuescerent irruere prouocati. Nonnullis uero hostium singulo interceptis prælio didicit, tanta ecclesiasticos inter se duces ardere inuidia, ut nulla essent oppressis opere mutua allaturi. Aduentu itaque Tollentinatis cooperato, priusquam hostes meliorem acciperent disciplinam maturandum ratus, postera die sinuoso in collium qui Emilia supereminet recessu equitatum locauit, pedites uero supra pontem ueprum curauit cespitibus delitescere, & turmas duabus quæ castra hostium in solis ortu inuaderent, præmissis ipse cum tribus alijs medio, quod potest castraque hostium interiaceret spacio apud Serram Bononiensium uicium ea ostentatione in campis expectauit, ut speciem præ se ferret educæ legionis & pugnandi copiam facientis. Egerat uespero adueniens Tollentinas cum gubernatore ducibusque, ut quod promissum sibi fuerat equitum sub gubernatore magister præconis uoce declararet, edicereturque, uti omnes dicto parerent suo. Sed cum Vitellensis gubernator audacissimus uir illud ambit in omnes imperium, pares inter se duces facilliter discordes, & superiorum mandatis contumaces reddidit. Et primo qui tunc habitus est superinde conuentu rem perendinatus, Tollentinati, ut suorum disponderet metationi figendisque tentorijs, respondit, cætera tempore debito curæ sibi futura pollicitus: parumque abfuit, quin rei indignitate permotus ille, qua uia aduenerat, remearet. His sermonibus in multa productis nocte, omnes magis quam unquam antea dubij tentoria repetierunt. Gara ad gallicinium magnam suorum partem pabulatoribus & oppidanis uindemiâ facturis præsidio castris eduxit. Itaque postero die, quæ fuit kalendas Septembris secundus, exortu solis, Guidantonius Manfredus ab exploratoribus qui castra hostium noctu obseruari fuerat missi factus certior, hostium equites ad sexcentos Serram uicum Bononiensium aduenisse, Petro lampaulo, clam uocato, & utriusque militibus arma expedire iussis, non prius ambo equos ascendere potuerunt, quam hostes magno incurfare impetu conspexerunt. Qui in eos cum paucis delati cohortes iusserunt lituo in prælium conuocari. Hostibus uero prout à Piccinino iussi fuerant simulant per uices timori audaciâ immiscetibus, & fuga quandoque temperatibus, uaria commitebant prælia, ut quæ fugientes suorum partem amiserant, audaci quandoque resistentes uultu Ursinum Fauentinumque morarent ferociter irruentes. Sensimque factum est, ut duarum quæ castra ecclesiasticorum impetuerant turmarum, dimidia militum parte intercepta, reliqua insequentibus Ursini & Fauentini militibus immixti ad Piccinini copias se reciperent. Eum autem pedem ex industria referentem Ursinus & Fauentinus restitutis ordinibus insecuti, acriter instabant. At Piccininus quem patulis in campis maior superatura esset hostium potentia, in uiam Emilia se recipiens, cliuo qui ad pontem lateritium ducit, in quo quaterni aut seni solum pugnare poterant, se tuebat, & fortes utrobique milites acriter pugnabant. Tunc exciti castris ecclesiastici milites pugnatum uocibus ac strepitu & equorum quæ ad Ursini Fauentinique tentoria captiui ducebant inuidia accensi, sine ordine armati inermesque accurrerunt. Tollentinas autem castra deserui, milites sine ordine ut quemque casus inuenisset in hostem uidens irruere, inermis equum conscedens suos sequi iussit armatos, & in parte cliui infima pugnantibus ecclesiasticos offendens, ut potest hostem disturbarent, ab illius uero transgressu abstinere hortatus in summam cliui partem est reuersus. Dumque ibi arma indueretur Ursinum

Faentinumq; & alios, qui accurrerant oēs, pōtem ui superatum transiisse cōspicatus, **E** de exercitu ecclesiastico, nisi ocyus illi pedem referrent actum esse exclamauit, & filius qui circumstabant Christophoro Ioāne & Balduino iussis ut cliuo abstinerēt, seq; cū cohortibus expectarent, cū turmis ipse quatuor descendens eo consilio pontem transiuit, aut cæteros reuocare illæsos, aut si dicto segnus parerēt suorū consulere saluti. Caloni- bus interea relictis, Gatta Brādolinusq; accurrentes Vrlino & Fauētino opē attulerāt, pariter Guerrerius, pariter Estensis Cæsarq; fecerūt. Deiectus pōte præceps Piccininus insidiarū quas struxerat, & uafamenti immemor suos oēs ocyus cōuocarat, & intra Imo- læ suburbia se recipiens tolli impedimenta legionemq; in profectiōne iusserat expediri ut si maior ab hoste uis pararetur & partem copiarum, ut cœperat pugnando amitteret, prius reliquā posset saluam educere, q̄ hostes duplicato numero superiores accessu ui- ctoria elati uictum fugatumq; obsiderent in exhausta commeatibus ciuitate. Hostibus uero minori, q̄ cœpissent ardore instātibus, animos reassumpsit, & ad pristina cōuersus uafamenta in Vatrēni fluminis alueum, cum legione reuersus peditatum omnem per **F** collis proximū sinū superiorem riuū partem ponti supereminentem occupare, & inde in hostiū præsidia, si qua ad pōtem essent relicta, pugnare curauit, ut turmas hostiles etiā in planitie pugnantes à tergo terrerēt, redderentq; Tollentinatū ad cliuum relictorum subsidio destitutas. Perpaucos itē equites circumactis collibus noto, quod prouiderat riuū uado trāseuntes, sese hosti à lōgē iussit ostendere, ut deterrita in summo cliuo demis- sa ipsi etiā præsidia distinerent. Inde cōglobatis quas habebat duodeuiginti turmis, sele- ctū parte dimidiata robur hosti opposuit temere irruenti, & cum reliquis præsidio futu- ris, tā propinqua secutus est acie, ut unico simul oēs congressu appareret crispato agmi- ne pugnaturus. Tollentinas interim immixtos in alueo hostib. ecclesiasticos, primo ad- uentu, uoce & gestu ipso adiutos, circumeundo singulos clam hortat, prælium dirimāt, pedetentim secedant, nec exercitū quē apud Bononiensium uidissent, sibi præsidio spe- rarent futurū, cum partem ipse minimā adueniens prælio intentatam offenderit, reliqui- totā à Bononiensio ad pōtem Emiliani complerent uiam fugientes, si coget necessitas **G** impedimento potius q̄ pugnationibus subsidio affuturi. Clamor inde à tergo exoritur, hostem de insidijs circumductum, cliuo Ecclesiasticos disturbasse, pontē occupasse, & pugnātes in alueo nisi præsto sibi cōsulant undiq; inuasurum. Ea territi uoce Fauētinus Vrlinus, Gata, Brandolinus, Guerrerius, Cæsar Estensis, Tollētinatē tarde cœperāt ex- audire. Cū subito totius legionis cōfertissimo robore Piccininus ugens, in fugam pen- dentes, nullaq; ad tergū subsidiaria munitos acie disturbat, palātes agit. Qui uero ponti occupando à Piccinino fuerāt præmissi pedites, hostē ex alto in fugā cōuersum, suos ui- ctōres esse cōspicati, pontē tunc primo occupāt, & ad eam partem fugientes præcluso aditu intercipiunt: pauci etiā quos collibus circumactos riuū diximus trāsiuisse, de suo- rū uictoria per hostiū fugā certiores facti obuīam contenderunt, & Nicolai filios lo- co celsisse intuentes, cliuum ipsi fugientibus plenū ceperūt. Solus ex omni ductorū tur- ba Fauētinus, per pōtē qua uenerat Emilia uia sese recepit in castra, & suis subsequi ius- sis, Fauentiā aduolauit. Gata & Brandolinus ancipiti certamine, cum sparsa acies esset, **H** & multis locis Marte uario pugnare paucis admodū comitantibus prælio excedētes, per notā dudum planitiem Solarolum, agri Imolensis castellum, inde Fauentiā sese con- tulerūt. Vrlinus, Estensis, Guerrerius, & Cæsar pugnātes capti sunt. Tollentinas uero dū pōtem repetens illū à peditatu hostiū uidit obtineri, in alueum præceps reuersus, & ho- sti omnia sternenti obuīus militare sagulum, quo esset insigni notissimus abiicit, & imā riuū partem Emiliae subiectam equo in fundum præcipitanter acto superare adnissus, ad mediā ripam, q̄ difficili atq; arduo erat ascensu, equo substernit in riuum reuoluto. Ti- more tñ uires atq; ingenium excitante, se attollens per cauum riuū fundum fugere pedi- bus cōtendebat. Sed dum armorum pondere simul & ætate grauis radicibus stipitū in- tricatas scrobes tardiore peruaderet gressū, à peditibus uepriū riuūq; latebras uestigā- tibus, p̄ abiecto extrahit milite, & detracta casside recognitus, multa illis si se fecissent saluum pollicitus, ad Piccininum Arisminumq; Triuultium est perductus. Capti fuerūt eo prælio equites ad tria millia & quingentos, pedites mille, & ut in eiusmodi ætatis no- stræ rei militaris ludicro atque umbra euenire solet, interfecti sunt quatuor, uix triginta **I** leuiter

A leuiter uulnerati, p̄secutus uictoriā Piccininus suos ut fugientes quaquauerſum hoſtes perſequant̄, hortat̄, & in hoſtium tentoriā delatus cōperit primos trans riuum miſſos, aliosq; leuis armaturæ milites illa diripiſſe, gubernatoremq; cum Gatta & Brandolino dimiſſis in Bononiēſio peditibus centū, ſeſe ſubita fuga Fauentiā cōtulſſe. Dum hæc in Romādiola magno cū rerū eccleſiæ damno geruntur, Antonius Piſanus in Campania & maritima, quas regiones magna ex parte occupauerat, graſſabatur, & Ferentinū, quæ unica ciuitas ſolidè in fide perſtiterat lōga fatigatam obſidione kalēdis Septēbribus receperat. Inde cōtra Ptolemæū Sublacenſem ducens, Triuiliānū uī captū diripiuit, & abbatia Sublacēſis loca Ptolemæo tūc parētia, incuſſionibus agitauit. Demūq; pace inter ipſos cōpoſita Triuiliānū, qđ per illā Ptolemæo reſtituiſſet, fraude iterū recepit, ſexq; oppidanorū turri præcipitatis, cōtra Honoratū & Iacobū Gaietanos arma cōuertit. Et Fruſione Veruliſq; bello agitatis aſperrimo, tributa inde & omni puincia exegit, quanta in colæ rerum inopes coacti cōferre potuerūt. Fractis, ut oſtēdimus, aliena magis culpa, q̄ ppria uirtute felici auſu, pōtificis & ſociorū populorum copijs, Piccinino facillimū fuit Florentinā rempublicā euertere trepidantē, & nullis firmatam copijs præterq; fuga erēptorum Tollentinatis filiorū, quibus uix quingenti equites ſalui erāt. Sed dū Bononiēſibus morē gerere, uel potius ut multi exiſtimarūt rem Bononiēſem ea ratione admiſus eſt firmare, ut eā ciuitatē bello maxime opportunam haberet expeditam, conſecutiſ in dies factū eſt cauſis, ut prius uictoriæ ipſius haſta refrixerit, q̄ Bononiēſio, ſancti Petri Pulmatio & Bazano receptis, Francum oppidū expugnare potuerit: cōſumpta nāq; in ea obſidione per cōtinuos autumnī imbres ſimul cū tēpore equorū impedimētorumq; parte nō minima, reperit̄ Lōbardiam. Quo in tēpore res pōtificis ſociorumq; populorum ubiq; eſt coeptum fieri meliores. Franciſcus nāq; Sphortia ſimul ac Piccinini uictoriā tepeſcere intellexit, coeptis dudum pponi fœderis cōditionibus anīmū inten debat. Fortebraccius aut̄ quas tenebat in ducatu Spoletano ciuitatibus et oppidis à Sphortia timēs relictis ſine præſidio Romanis Aſſiſiū cū turmis omnibus ſe cōtulerat. Nō parua itē rebus pōtificis ſociorūq; populorū acceſſio fuit, Coſmi & Laurētij Mediceorū in patriā reuocatio. Hī anno uixdū elapſo Florētia per inuidiā pulſi, Venetijs quō fuerāt relegati, ſumma cōmorati modēſtia Nicolao Donato uexillifero & collegis, q; per id tēporis ſummū magiſtratū in ciuitate obtinebāt, ſibi amiciffimis freti, clam egerūt, ut de reditu ſuo ad populū referret̄. Sed cū in ſciſſa & tūc flagrante inuidiā ciuitate, id fieri uſitato & ueteri more ciuitatis, & legibus impoſſibile eſſet uifum, uicit̄ t̄atorum ciuiū gratiā, ut poſthabitis legibus, uexillifer & collegę ſingulos ex ciuibus, quos nouerāt fautores redderent attētos, & palatio militibus armis, cibarijsq; in aliquot dies munito, omnē in ſe legū potentiā aſſumerent, reſtituendis in patriā ciuibus benemerētibus de populo Florētino, quorū diuitias ſummas priuatorū quas in Europā cuipiā eſſe audierimus æquiparādas, nulla ex parte ingētibus illorū uirtutib; maiores eſſe, cōſtās apđ graues quoſq; Italicos fama erat. Eos in palatio apparatus fieri, aduerſæ factionis principes exploratū habētes, Rinaldus Albinus equeſtris ordinis, Rodulſus Petrutius, & Nicolaus Barbadorus, ſuos in armis ingētē ciuiū, & plebis numerū habuere. Et niſi pōtifex autoritate precibusq; interceſſiſſet, maximo dāno ſed petore exēplo, ciuili certamine, cedes, incēdiāq; plurima fuiſſent cōmiſſa. Die uero diuorū Coſmi & Damiani natiuitate feſta, accito in publicā palatii areā p̄ cāpanā ex uetuiſto, ſed ferē antiquo ciuitatis more, uniuerſali qđ parlamētū uocat̄, populū cōcilio, creati ciues trecenti, q; ſummā rerū omnium poteſtatem ſine prouocatione haberēt, de reditu Coſmi, Auerardi & Laurētij Mediceorū, ac Angeſi Acciaiolī equeſtris ordinis, deq; exilio Rinaldi, Rodulfi & Nicolai, aliorūq; ciuiū circiter quinquaginta, legē tulerūt, & noui in magiſtratibus ſuffecti ſunt ciues, qui rebus eccleſiæ Venetorūq; cōſenſu maximo ſtuduerūt. Per bello etiā iſſdem diebus dolo, Romanos pontifici rebelles ludificauerat Baldasar Offidanus. Miles etem̄ Hiſpanus nomine Riccius, acri & ſubdolo uir ingenio Cāpania profugus, Romā cum latronū turma accēdēs, ſtipēdiā petierat pedestria. Cūq; minor q̄ peteret cōditio à ciuibus offerretur, indignatus cōſtituit, dolo ſumere ultionē. Arcē, inquit, urbis theſauro ut ſcitis rectiſſimam, qđ t̄atopere anhelatis ciues Romani, tradere uobis cōfido, ſi munera tanto facinore digna me cōſequi poſſe intelligā. Cū igit̄ ciuitate illū donare, magiſtratu etiā ſeptēuirali, qui

qui apud eos tunc esset maximus ornare, & perpetuū in super centurionem habere pro-
 misissent: cōstitutis utrinq; signis quibus arce capta ciuitatis primarij acciti accurrerent,
 fugā Riccius simulauit in arcē aduolās Baldasarē aduētus sui causam euestigio docuit,
 futurū si sibi audiuerit, ut Romanorum potentiores, qui praesentem cuperent statū reci-
 piendae per fraudē arcis spe adductos in potestate haberet, urbēq; per illos recuperaret,
 & camerariū carceribus liberaret. Cōsentiunt Baldasar praesidesq;, quibus superiorū ar-
 cis partiū cura à pōtifice fuerat demādata, & dolū pcedere cupiētissimi, Ricciū intra p-
 murale cū manipulo acceptum custodiāe munera per noctes & interdiu obire, quādoq;
 in summa mōenia perductū sese ostendere, & probris Romanos lacessere permiserunt.
 Romanis etiā Riccius nocturnas apud pontē habētibus excubias, ter quaterq; per no-
 ctē uoce tremula insufurrarat, & nutu gestuq; interdiu significauerat, sese breuī qd' fue-
 rat pollicitus cōfecturū. Die igit' quē patrādo facinori uisa est accōmoda, Baldasar qua-
 tuorq; illius decuriones uincti Ricciō & eius manipularibus permittunt, cōplet' omni
 in parte arx eiulatus quales subita improuisa perculli clade edere cōsueuerūt. De sum-
 ma deq; infima turris mōeniorū, & pmuralis parte exaudiunt uoces, arci Ricciū domi-
 nari. Dūq; Romanos Riccius tāti facinoris expectationi intentos ripā Tyberis & pon-
 tis repagula uidet corona circūstere frequētissima, de mōenibus primo, tum de promu-
 rali, & tanq; morā impatiēs de patēte ad pontē porta Romanos ciet, ut arcē recipiant,
 obtestat'. Primū omniū aduolāt Lelius Magdalena & Valerianus Mutus, quorū opem
 clementiāq; Baldasar uinctus obuiā perductus, supplex exorauit, ipsos ocyus subsecuti
 quatuor ciues Romani, Ricciū inter cōplexus hilarem, Baldasarem uinctum cōspicati,
 in Romā tunc liberā insignis Ricciij beneficio clamauerūt. Quinq; ex omni turba ciuita-
 tis primores, post primos sex repagula praeteruecti, portā arcis intrepidi subierūt. Idēq;
 facere omīs parauerat multitudo, maioribus ut constat rapinē q; gloriē stimulis agitata,
 nisi sancti Gaudētij Ariminēsis abbas, machinamētī duplicitatē, maiores simul q; qbus
 resisti posset introduci copias ueritus uetuisset: de arce etem superiore, cuius accuratā su-
 sceperat custodiā, rapidum sulphureis bombardarum pulueribus ignem admouens, ter
 ribili cōcrepitu Romanos praecipites attonitosq; cōpulit retrocedere, undecimq; qui p-
 cesserant interceptis, caeteri intra urbē mōesti pauidiq; fugerūt. Tū multiplici in populo
 seditione exorta, qui rebellionis autores fuerāt migrare & camerariū abducere intende-
 bāt, sibi à coniunctis affinisq; & amicis captorū ciuium timētes, quorum uxores pa-
 rentesq; & liberi ingēs multitudo, castelli tumultu uixdū sopito, Capitolij fores obse-
 rant, preces minasq; lamentationibus mixtas fundentes, & curā camerarij postulantes
 sibi demandari, q; ab eius salute suorū uita libertatemq; intelligerent expectandam: tan-
 demq; uarijs à Capitolio in arcē missis ultro citroq; nuncijs uicerunt, quibus capti erant
 chari, ut camerario per Capitolij palatiū curā & custodiā suā dimisso, capti ciues à pra-
 fectis castello humane tractarent, quousq; apd' pōtificē agi posset de permutatiōe, quā
 Romani publice offerebāt. Per id tēporis Camertini exēplo Fabrianensiu, q paulo ante
 Clauellenses uetustā in eius oppidi uicariatu ecclesiae familiā senes pueris mixtos ad nu-
 merū duodecim, in basilica cathedrali interfecerūt, Varanenses quinq; numero diuersis
 in locis una occiderūt hora, acclamaueruntq; populi sub ecclesia libertatē. Lætatus Ro-
 manorū in arce captorū nuncio pont. permutatiōni quē oblata erat accedere simulauit,
 & Tropiensem episcopū quē supradiximus, pacis cōditiones cū Sphortia apud Calca-
 rellā firmasse, mittens Tudertū apd' Sphortia instare iussit, ut qd' ex foedere deberet, in
 tanto ecclesiae & nepotis sui rerum discrimine praesidiū afferret, eaq; promptitudine de-
 leret, si quid dedecoris superiori tēpore admisisset. Paruit Sphortia, camerarioq; cuius
 desiderio praelatos curialesq; oēs angī intelligeret liberando, cohortē immittere spopō-
 dit, quamprimū pecunias recreandis commilitonibus pont. dissoluisset. Tentatos inte-
 rea ex Tuderto Romanorum animos, Tropiensis intelligebat ad ecclesiam inclinatos.
 Qua de re cū pontificē fecisset certiozem, is cui falsō, & ut attollit indignos fortuna per-
 suasum esset, ea sola feliciter successura, quae Recanatēsis gessisset episcopus, illū ab Imo-
 lensi clade reuersum, cū ducatis sed mille Tudertum misit, & ambos iussit episcopos, pa-
 ri munus illud exequi potestate. Quos eā adducentes cohortem Romanam Transybe-
 rina porta sponte ac precario introduxerat, quia tamen repentina huiusmodi deditio,
 tremiscenti

A tremiscenti Romanos Recanatensi, suspiciosa uideret, datam ipse portam cum cohorte seruauit, & ingressus urbem Tropiensis, adducendo populo Capitolium petiit. Tum camerario magna populi caterua comitante ad castellum deducto, captiui educti, paxque & plena praeter spem ac multorum opinionem delictorum uenia Romano populo post concessa. Fretus animo urbis receptione & camerarii liberatione pontifex, aliam item in spiritualibus ecclesiae rebus bonam spem, fiduciamque concepit, duobus Romanae ecclesiae cardinalibus, sanctae Crucis uno, & sancti Petri ad Vincula altero, quorum hic Basiliensibus consensisset, ille demum data legione summa integritate functus erat, Florentiam redeuntibus. Itaque cum rebus ecclesiae temporalibus breui confirmandis, nullum forte existimaret efficacius adminiculum, quam si Sphortiam solidioribus astringeret foederibus, id summa cura & sollicitudine enitebatur: sed cum Venetorum oratores Florentinorum quibuscum tractaretur negotium, licet cupientissimi essent, perficere nequiuissent, id etiam tetari a nobis uoluit, quod apud Calcarellam illum in sententiam duxissemus. Itaque ubi Tudertum accessimus, tanta commutatio incessit, ut Sphortiam spretis ducis Philippi pollicitationibus, quas Franciscus Gallina & Marcus Siccus oratores fecissent, Catabricam commilitonem, cui plurimum fideret, nobiscum Florentiam miserit, & breui in haec foedera sit consensum, ut pontificis & ecclesiae foret uexillifer, annosque duos equitum trium millium, mille peditum stipendia mereret. Picensi insuper a summo pontifice & cardinalium collegio quoad uiueret Marchio declaratus, in Tuderto ac Tuscanella ad triennium, in Firmana ciuitate, perpetuus cum stirpis masculinae, & fratrum successionis iure uicarius constitutus est, actio expresse ut caeteris decederet quae iuris ecclesiastici obtineret, formula huiusmodi perscripta, & partium sigillis ob signata praecipit Sphortiae pontifex, ut Fortebraccio bellum inferre pararet. Sed cum pecunia illi tardius essent missa, hyems etiam per Decembrem obstaret aspera, expediendo exercitui operam dare coepit. Venientem interea ad Christi natalem Florentiam camerarium comitatem episcopo Recanatensi, qui illum ab urbe persecutus fuerat, curiales & populus Florentinus illum ducetes maximis sunt honoribus persecuti. Cumque per Ianuarium a motibus esset quies, Ioanna secunda regni, quod tunc Apulia, tum appellant Sicilia, regina, quae omnia possedisset a Syllaceo freto, Terracinam usque, & Reate, ac Troentum sita, moriens maximas reliquit in rebus Italiae commotiones. Quibus comprimendis cum pontifex Romanus animum intendisset, Recanatensem episcopum patriarcham Alexandrinum creauit, & in ipso regno recuperandis Campaniae & maritimae oppidis, quae ad hostem defecerat legatum sedis apostolicae declarauit. Fefellit uero pontificem opinio, qui Neapolitanos existimasset consideraturos, prout tamen eos reginae obitu audito fecerat praemonitos, regnum Siciliae quod ad Romanam spectat ecclesiam nulli subiiciendum regi, nisi quem ipse ex uetusto more constituisset, & Romanae ecclesiae tributarium declarasset. Qua enim die Ioanna a rebus est humanis exempta, delati sunt sexdecim ex regni proceribus & ciuitatis primoribus, quos appellarunt consiliarios, comes Puloini, comes Nolae, comes Casertae, Ioannes Cicinellus, Marinus Boffa, Otinus Caraziolus, & decem alij, a quibus testamentum illius nomine, subornatis, quae se notarios & testes subscriberent est constitutum, in eo multiplicis ad fidem comparandam completo legatis, regni & bonorum quotquot superessent haeredem fecerunt Renatum gloriosa oriundum Galliae regum stirpe, cuius fratrem Lodouicum eodem anno uita functum, Ioanna pridem adoptauerat. In legatorum uero parte ex reginae thesauro, quem centum & quinquaginta aurum millia constat superasse, donauerunt seipsum Neapolitani, millibus septuaginta, ciuitatis, ut uerba testamenti dicebant, uisibus impediendis. Traxit uero in seditionem machinatio haec testamentaria, regni populos perceresque. Nam quos uaria per affectionem spes dubios pedere, ultimamque pontificis deliberationem expectare sualisset, patefactus ad Gallicos reges inclinatio Neapolitanorum affectus, suas unumquemque quibus pro illatis acceptisque iniurijs ducerentur animorum passiones, detegere fecit, hincque diuersa principes populique studia sunt secuti. Primi omnium dux Sinuiffa, Iones Annonius Martianus, Christophorus & Rogerius Ganietanei, quorum alter protonotarius, alter erat regni magnus camerarius, Franciscus Padonus Laureti comes, & Antonius Pisanus confederatione inita ad regem Alfonso in Siciliam miserunt futurum polliciti, ut regno celeriter adueniens potiret. Aprutini uero contra foedus spem mutua percusserunt illum pro domino accipiendum, qui a pontifice declaratus, & ab regni melioribus in regem fuisset assumptus. Qui etiam

etiam reginae iussu, contra principem Tarentinum Ioannem Antonium Ursinum, pridem bellum gesserat asperrimum, Iacobus Caudola dux Bari identidem perseuerabat. Vnde factum est, ut principe Alfonsi regis praesidia implorante, Ioannem ille Vintimiliensem cum equitibus quadringentis e Sicilia traduxerit, & Minicutium Aquilanum, a consilio Neapolitano dimissum cum septingentis, ac Ardicionem Carrariensem cum sexcentis equitibus mercede conscripserit. Regno tantis belli motibus conflagrante, pontifici renunciarunt, quos miserat oratores, Neapolitanos unicum exposcere Renatum regem, & nullatenus adduci posse, ut patriarcham uirum, quod sibi notum esse dicerent sceleratum, uellent admittere pro legato. Qui cum interim Montemafaliscorum, quod Fortebraccium praesidio tenebat, diu obsessum, uinetis oliuetisque succis recepisset, Romam concessit, & Ursino ductori impigro, ac Dulcio, & Euerso Angulariae comitibus, quos pridem ad ecclesiae stipendia conscripserat, nouas addens copias, in regnum ducere constituerat. Et Sphortia uere nouo contra Fortebraccium ducens ocepit Assisium obsidere. Quo in tempore rex Alfonsus oblata inuadendi regni occasionem nequaquam spernens, quamprimum accitus fuit Hisciam ad nauigauit, primaque ex ea insula in Sinuessanos extensione facta, quam maximas potuit parauit copias, in quibus primi conuenere Ursinus & Dulcius, patriarcha etiam quem deseruerunt obnoxius reclamante. At Piccininus postquam Franchi Bononiensium oppidi autumnus, ut diximus, obsidionem intenterat, in Lombardia profecturus, Franciscum filium apud castella sancti Petri & Bononiense cum sexcentis equitibus ea ratione reliquerat, ut illa in fide contineret, simul Bononiensibus praesidio foret, & potentatum ducis Mediolani in Romandiola ostentaret. Alia item praeter eas ratione existimatum est, eum milites sub filio copias in Romandiola retinuisse, ut scilicet Marsilio Carrariense Paduam intrante, & duce Mediolani aliter praesidia afferente, hic etiam uel nouos concitaret motus Venetis obfuturos, uel in agrum ipse Paduanum aliqua oblata occasione se conferret. Hunc Marsilium Francisci Carrariensis filium, quem Veneti anno antea tricesimo Patauio potiti, in uinculis necauerunt, dux Mediolani Philippus a Panonibus accitum diu in Lombardia occultum tenuerat, subornatisque diuersa ratione quibusdam persuaserat Patauinis, ut Marsilio admissio per ciuitatis portas arcem nulla custodita cura, ocyus caperent, nec de subsidio desperarent, quod sese pollicitus est celerrime transmissurum. Eos tamen in uana hanc spem eo illum erexisse dolo concortum est, quod Veronenses Vicentinosque affirmauerit pariter conspirasse. Itaque per diem, quae patratio negotio dicta erat, iduum Martiarum Marsilius paruo comitatu adulterinoque indumento mercatoris, qui ex Germania curiam Romanam accederet, agrum attigerat Vicentinum, Postera die Patauium petiturus, cum forte a uillicis illius & Francisci genitoris dominio quondam subiectis agnitus, dum se praecipitem fugam daret, captus Venetias est perductus, in quem duosque Philippi Mediolanensium ducis familiares, & uiginti Patauinos Veneti publice animaduernerunt. Patauina perditione patefacta, certus Florentiam allatus est nunc habitus fuerat a suburbio uallis Tari, Apenninum uersus, per simulationem muradi carceris ductum, equo ex altis ac praeruptis rupibus praecipitato, diem obiisse, cui Florentinus populus amplius & regium honestaturus funus exequiis parentauit. Fortebraccio interea, quod Sphortiae esset uiribus longe impar, apud Assisium laboranti, Piccininus Patauino destitutus negotio, opere afferre constituit, & ducem equitibus filio additis mandauit, ut quae ipse in Romandiola proximo aduenisset Augusto, per Forliuenses Cesenatesque, & Arimini fluium ac Apenninum ad Sepulchri oppidum transire maturaret. Id summus pontifex Piccinini ducisque consiliis coniecturis, literisque interceptis exploratum habens, resisti uoluit, quoniam satis constaret, iunctis Francisci Piccinini Fortebraccio copiis fore, ut maximo parata sumptu Sphortiae praesidia distinerent, nec esset Bononiae caeterarumque urbium ecclesiae recipienda aliqua in posterum spes habenda. Patentibus igitur Cesenatis agri ad Apenninum saltibus intercessionibus, Forliuenses ut ad ecclesiae ditionem rediret sollicitatos, recusantesque, bello uel earatione statuit laceffendos, ut populi saltum Apennini, qui ad Sepulchrum pertinet, inter & Forliuensem accolentes agrum, eius belli motibus excitati, attentiores redderent, hostesque uel sibicauentes saltibus prohiberent. Dum ea pontifex assiduè curat, maiore quam unquam antea in eius caput fortunisque structas fuisse insidias, in lucem est perditum. Fuerat mensis aliquot apud illum pro ducis Mediolani oratore Nouariensis episcopus, qui paci optimo stude-

Adere animo uideretur, sed indigna episcopo, indigna oratore ad pacē quærendā missō, cum Nicolao Piccinino, qui per id temporis apud balnea Senensis agrī morā trahebat, tractauerat scelera. Is etenim Riccius, quē capiendī per dolū in castello Crescentij Romanos ciues autorē fuisse ostendimus, facinoris alicuius perpetrandi rabie exagitatus, hūc adiit episcopū, & pōtificis camerarij q̄ erga se maxima ingratitude falsō accusata illi pollicitus est pontificē si uellet uinctum tradere, quē amœna Florētini agrī per æstatis incendia petiturū, & ad ædem S. Antonij quę extra muros est diuersaturum, facile sibi foret paucorū, qui occultē cōsentirent Florentinorū ciuium auxilio capere, dum modo afferret opem præsto Piccininus, captiuo in Lucenses securius abducēdo. Riccio Pitium ad faciendā fidē missō Florētinos allocutus ciues episcopus, rem perficere ad eō sollicitus & animo ardēs fuit, ut omnibus quę agebātur à Florentinis magistratibus deprehensis epistolisq̄ interceptis, quæ Piccinino mittebātur in Iacobū Caponem Florētinum ciuem capite damnatū magistratus animaduernerint, & episcopi scriba qui multas de re ipsa scripserat epistolas, quæstionibus subiectus cōuictusq̄ in carcerem sit cōiectus. Vicerunt tamen cardinaliū preces, præsertim sanctæ Crucis, ut episcopus cōuocatis quotquot tunc haberet curia prælati principūq̄ oratoribus, ad pōtificis præsentiam publico in loco perductus, causam diceret. Qui ad pōtificis pedes prostratus uoce uultuq̄ reatū fatentibus, tarda tandē proferēs uerba, deprecatus ab misericordia facinus id quo suprā retuli modo excogitasse, pertrectasse, & cōficere omni studio cōtendisse, confessus est. Ad quæ pontifex paucis respōdens, uitam, inquit, tuā qua es indignus, cardinali sanctæ Crucis, cui nihil denegare possumus, cōdonamus: postera die ad memorandam pacis Gallorū cum Anglicis cōponendæ legationem profectus, cardinalis prædictus eundem episcopū perduxit ad ducem. Et Riccius, re ut gesta erat, nō solum magistratibus, sed omnibus ad necem illū perducētibus, sæpenumero narrata, uitam suspendio finiuit. Tūc in Romādiola Sigismūdo Malatesta, Arimini, Fani, Fortune, & Ceruigæ Cesenęq̄ cū Malatesta fratre uicarius, cum sexcētis ut primū Pisauriensi bello equitibus

Cad pōtificis & ecclesiæ stipēdiā cōductus, Forliuiensem prædatus est agrum. Quamobrem accitus Forliuium Franciscus Piccininus eō impiger aduolauit, & urgentem oblatione Assisium Frānciscum Sphortia, summus pontifex, Venetorum, Florentinorumq̄ consilio ea de causa in Romādiolam uocare cœpit, quod Nicolaum Piccininum cōstaret, auditis quæ apud Forliuium cōtra filij progressus facta essent, in eam prouinciā cum exercitu descensurū. Sphortia uerō non prius sibi traiciendū fore Apenninum respōdebat, quā Patriarcha cū copijs quas habebat, & Leone Sphortia fratre, quē cum equitibus quadringētis, ipse in Prouincia dimittere statuerat, illic præsidio futuris, Fortebraccio opponerēt, eaq̄ ratione cōtra Ciuitatem castelli ac Burdumsepulchri hæsitādo, accessum de industria differebat, quousq̄ Nicolai Piccinini aduentū in Romandiolam exploratum habens, Apennino raptim traiecto, uix eadem hora Cesenā applicuit, qua ille Forliuij se cōtulerat. Itaq̄ oppositis tam propinquo locorū spatio partiū ducibus apud nullos erat dubiū, qui rerū Italiæ statum intelligerēt, quin illa succumberet pars cuius exercitū deleri cōtingeret. Maiores uerō erant Piccinino uires, qui ex omnibus ducis Mediolani copijs quatuor selegisset equitū millia, & præter filij ac Sagramori equites, præter mille ueteranos pedites, qui duci Mediolanēsi plures militauerāt annos, populū etiā Forliuiensem haberet, homines natura bellicosos & recētis damni stimulis agitados, Sphortia autē fratribus Leone in ducatu cum quadringētis, Alexandro in Piceno cum ducentis equitibus relictis, uix duo millia equitum & ducentos secū adduxerat, pedites octingentos, ut iunctis sibi Sigismūdo & Fuschino Artēduo, quē è Piceno præmiserat, tria millia tantū in equitatu habuerit. Superior item illi alia erat ratione Piccininus, quod sibi ad quæsitam pro duce hostium uictoriā, satis superq̄ foret, illæso atq̄ intacto etiā Sphortia exercitu in Picenū ducatumq̄ Spoletinum traicere, quas prouincias Fortebraccio cōiunctus euestigio recepisset, rebus assuetas innouādīs, paruoq̄ aduersariorū præsidio tūc munitas, & quadragesimo Adriaticum inter ac subiectos Apennini iugis colles milliario petebāt tres uix diuersis distātibuscq̄ ab inuicem itineribus ad illas perductare. Patētibus planisq̄ cāpis, sub uia Flaminiā ad maris littora, per Cesenateses, Ariminēses & Pisauenses, in Picenū una, per galeatā & balneorū Romandiolæ

conuallem altera, per Sapis fluuij mōtanam, quę diuī Victoris dicitur conuallē, ad Sara
 cenī Emporij pontē, & inde ad fluenta Arimini fluminis, Maridā dicunt tertia, quarum
 postremā ad Burgū Fortebracci oppidū, facillimos Apēnini trāitus prębuissent. Et so-
 liciti cura pōtifex, Veneti & Florētini magnā utrobicq; hostibus spem eripere cupiētes,
 Sphortia mādāunt, ut praelio quocunq; cuius etiā certa in manibus esset uictoria, absti-
 neret, Astorgioq; Anconitano episcopo, quē pōtifex Romādiolę gubernatorē creauerat,
 ut eam contationē in primis curę haberet imposuit, egitq; ut Sphortia copijs auge-
 retur, quas Veneti ē Lōbardia, Florētini ex Hetruria promiserāt mittere in Romādiolā
 tralecturo. Angebat autē animo Sphortia, & multiplex formidabat periculū. Sed postq;
 eō loci rem adductā cernebat, copias hostiū quibus esset numero impar, uirtute & indu-
 stria aggrediē destinere. Fluuius Sapis ā Cesena, cuius abluit latus, tortuoso in Adriati-
 cum ductus alueo, ad Marturani uicū tria ā ciuitate passuum millia distantē, pōte iungit
 ligneo, & licet leni per æstatem fluat aqua, spissis tamen undiq; arboribus uepribusq; ri-
 pam tegentibus unico tantū infra uadatur loco, ea uada incolę, Castellionē uocāt. Quę
 itē pars ciuitatē pōtēq; interfacet, unico Flaminie uia loco, cui fermē ciuitatis superemi-
 nēt muri, ripas undiq; aptas habet equitatuī superabiles. Itaq; Sphortia positis ad eū pō-
 tem castris, subiecta Castellionis uada duplici aggere & congestis arborū stipitibus cō-
 muniuit, ut nulla posset esse tanta fossorū copia, quę triūm horarū spatio, illa trāscēdis
 copijs redderet idonea. Et quia passuum uix quinq; millibus ā pōte distaret is locus, per-
 tiones ā castris in uada disposuit frequētissimas, quę suā in qua cōstiterat ripā, opposi-
 tamq; asseruarēt: & si forte aliqua per noctem aut interdū ā Piccinino attentaretur cō-
 planatio, sibi celeritē nūciarēt. Qua uerō liber Flaminia uia in ciuitatē patet amnis trā-
 situs, fossa item & cōgestis arboribus meatū claudit, & attributis ā Sigismundo ciuibus
 iussit, ut solum oculorū uocisq; impendētes operā, si hostem illac trāsiturum in patentē
 Sapis alueum descēdere pe- uidissent, se facerēt certiorē. Cætera amnis fluenta, ā ciuita-
 te Cesena ad Apennini radices uiginti passuū millia, ad eam quę ciuitati cōtinē partem
 suspensis natura, & ubiq; equitatuī imperijs rupibus muniuntur, & unico ad Emporij
 Saraceni lapideū pontē transeuntur loco. Itaq; missis ad Emporium ducētis equitibus,
 totidēq; peditibus, dat negociū, ut pōte propugnaculis munito, hostes si improuisi illac
 cepissent iter, tandiū remorari ac repellere conarētur, quousq; accitus ipse posset eū co-
 pijs aduolare. Rebus eū in modū dispositis, ex tribus quas ad Picenum ducatumq; dixi-
 mus patere, duas Sphortia pręcluserat uias. Tertia item illū prohibebāt Florētini, missis
 ab Aretino agro in uallē Balineā, & Galeatā Christophoro, Ioāne & Balduino Tollen-
 tinatibus, cum equitibus ad octingētos, totidēq; peditibus. Interim Piccininus qua die
 Sphortia ā Cesena Marturanum cōcessisse habuit exploratum, ā Villafranca Forliui-
 ensis agrī, apud quā adueniens cōsederat, Bagnolum, & postera die se cōtulerat Camu-
 ratam, agrī item Forliuiensis uinculū Castellioni ad tertium lapidē propinquū, & nocte
 insecuti pręmissis ex more qui planas laticq; facerēt trāsiturā legioni fluminis ripas, ca-
 strā ad galliciniū mouens, trans Sapiū ducere cōstituerat. Qui uerō pręmissi fuerant
 ulteriolem uadorū ripam accuratissimē pręclusam armato milite custodiri, qui eos reie-
 cisset, renunciātibus turmas furens in ordines redire, & structa acie pōtem uersus iubet
 properare, id Sphortia ab excubatoribus exploratū habēs suos oēs ocyus in armis esse,
 & Carabrigā Troiulumq; in equo sedentes, quia tunc forte uirum pręstātem Thomam
 Michaelem, patritium Venetū oratorē ad se missum adduxerāt, cum equitibus ducen-
 tis trans Sapiū hostis aduentū progressusq; ā longe inspicere, & ab omni cōgressu dili-
 genter iusserat temperare. Piccinus uerō cōserendū cum Sphortia manus occasiōnē ca-
 pturus, Franciscū filium Sacramorumq; cum electis militibus trecentis pręmittēs man-
 dauerat, ut pontē usq; prędabundi discurrerēt, & hostes si pontē insecuturi trāsirent,
 retrocedētes in fugā simulātes, q; possent lōgē ā castris attraherēt, cū ecce ex improuiso
 ad solis oriū, Bracciani, Sphortianiq; secus pontē obuū, mādatorū obliti, cōserto prelio
 quātis possunt uiribus pugnāt, & paruo temporis spatio Sacramorus strenuicq; triginta
 milites cū tyronibus ad quinquaginta capiūtur. Franciscus Piccininus inter pugnandū
 equo deiectus, nisi pugnātū clamore exaudito genitor opem tulisset, uenisset in hostiū
 potestatem

A potestatem. Quod autē ex insperato cōseri cōceptū erat prēliū, utroq; exercitu spectante dirimitur. Sphortia nāq; suos, qui classica receptui canētia spernebāt, frequētibus q̄ poterat nūc̄is reuocās, primū omnes uictōres uictosq; in castra coegit, repagulis ad pontē ex more oppositis, aciem pro ripa structā tenuit, q̄ diu Piccininū uidit structa item acie pugnādi copiā facientē. Id Piccininus prudēs Sphortie cōsiliū cōspicatus, ira percitus furensq; ad pontē pugnare parabat, legionē cuiuscunq; rerū discrimini, ut illatam à Sphortianis notā abstergeret, obiecturus. Sed Arisminus Triuultius, cui dux Mediolani maxīmā in rebus bellicis post illū dederat potestātē, p̄ceps importunūq; damnās cōsiliū, oēs iussit ductores cōmilitonesq; etiā Piccinino obstinatē cōtrarium mandante, prēliū retractare. Tādēq; lōga fatigatus expectatione ducis Mediolani exercitus, Piccininū potius Camuratā ad meridiē reduxit, q̄ ab illo ex more fuerit reuocatus. Dies ea fuerat Iunij penultima, & Veneti Florētiniq; nullos, ut pridē per mēsem Maium facere p̄miserāt, ad Sphortia castra miserāt milites, p̄ter balistarios Venetos ad centū & quinquaginta, quos eō die Michāel secum duxit. Didicit uerō à captiuis Sphortia primū illa die, quod prius audiēs nō crediderat, Nicolaū Piccininū optimos quosq; ex omnibus ducis Mediolani copijs, nō turmatim uocatos, sed p̄ uirtutis fama sigillatim selectos adduxisse ad millia equitū quatuor, quæ gregatim, ut solitus fuerat, accitis sex millibus p̄uale-rēt. Quare maxima quā dissimulare nequiuerat formidine adductus, impedimētis Cese-nā missis, p̄tificē Venetosq; & Florētinos multa questus, p̄missum orat prēliū, ipsi fi-dos quosq; & in primis Sigismundū Malatestā, in cuius dominiū prima seuisēt uictoris Piccinini arma, rerū discriminē, in quod perducti essent, edocēs, partitā in uices legionem cōtinuo in armis habet. Rebus ut gestæ erāt Florentiā perlatis, maior ex periculo quod ante oculos uersabat dolo, q̄ ex secūdo prēlio lætitia erat. Quare cum nullæ essent aliæ p̄tifici & Florētinis copię q̄ Tollētīnates, Christophorū partitis cū fratribus quas habebāt copijs, quadringētos equites, totidē pedites ad exercitū Sphortie raptim ducere, fratres apud Galeatā curāt reliquos retinere, & frequētibus Venetos sollicitāt nūc̄is, ut

C siue ducem Mediolani apertō in Lōbardia laceffant bello, Piccininū omnesq; alios prae-sidio quātocyus aduocaturū, siue alias ex suis mittāt copias, quibus repellat Piccininus, aut si aliqua Sphortia daretur occasio, deleat. Veneti uerō utriq; satisfacturi postulatio-nis parti, bello animū applicuisse simulātes, marchionē Mātuanū & Luissū Vermēssem, omnes copias Brixiā cōtrahere, & Gatā ex Francho, Guidantonīū Manfredū ex Fauē-tina, sese exercitui Sphortie iusserūt adiungere. Per multos uerō, q̄ mittēdis ultro citroq; nūc̄is, & cōstituendæ in senatu tantarū rerū deliberationi intercederēt dies, multiplici Piccininus astu ex Sapis, ut dicebat, arce, conatus est Sphortia educere. Nā mutato p̄ sin-gulos dies castris loco, q̄nq; metū simulabat, q̄nq; lōgo per mōtes circuitu, ex Forliuō Cassianā arcē, & inde in p̄xima Apēnini iuga uallē Balneā superare, Apēninūq; traicere nitēbat. Et tū interea quotiēs utriusq; exercitus pabulatores lignatoresq; & p̄datores, aut casu, ut assolet, fierēt obuij, aut leuibus ex p̄posito decertarēt prēlijs, Sphortiani semper hostibus p̄ualebāt. Camuratā linquēs secesserat Bagnolū Piccininus, inde iū-ctis sibi quotquot arma ferre possēt Forliuēsisibus, machinas cōportarat, & scalas ac bel-lica quæcūq; potuit instrumēta, Mallianūq; Forliuēsis agri uicū, ad diem iduum Iulij quīntā cōcedens, Mendulā Malatestarū oppidū, stadia duodecim à Miliano distans eo parauit cōsilio oppugnare, ut eius in potestate habitū adminiculo facilē expeditumq; ad Saracenū Emporiū, aut Galeatā haberet trāsitū. Id exploratū habēs Sphortia, p̄missis qui oppidū tutarent aliquot Sigismūdi cōmilitonibus, Marturanū inuitis ac multū reni-tētibus Anconitano, & sociarū rerū publicarū oratoribus tunc primū linquit, & in Bre-tenoriēsis agri finibus, ad oppositā Malliano fluuij Vitis ripā, locū castris statuerat com-munire. Prius tamē q̄ de Bretenoriē colle descēderet eminētiori, missos cū Ciarpellono equites, quadringētos, hostē qui multitudine fisus, nullo per regionē ordine uagaretur, incautum, inopinātemq; adoriri iussit. Immissus qua erat audacia in securā multitudinē Ciarpellonus, omnia perturbat, fractosq; obuios quosq; in Piccininum tētoria fugiētes agit, ut cū eo attoniti inermes armatiq; cōfugissēt plurimi, q̄s abesse cognoscebāt crede-rēt ab hostibus interceptos. Piccininus uerō Sphortia quē audiuerat Marturano castra mouisse, cū exercitu adesse ratus, uires q̄ poterat raptim colligere, impedimēta Forliuē-j

Blondus.

Tē 2 mittere;

mittere, & sensim retrocedere decreuerat, cū Ciarpellonū ausu feliciter nauato, paucis quos ad suos rediēs in amnis alueo ceperat, abductis equitibus recedere intellexit. Post Sphortia ex ducatu Spoletano profectiōe patriarcha Alexandrinus, quē pōtifex sese Fortebraccio cū Leone Sphortia opponere iusserat, uel quia illum existimauerit cōtra paruas Fortebracciū copias satis præsidiū habiturū, uel quod superbus ipse effrenis audaciā adolefētis cōsuetudinem fugerit, uenire distulit, & Iacobū Vicensem urbis præsēctum in Vetralla oblidebat. Leo autē ut Fortebracciū ab iniuria Tudertinorū arceret, Falcum pōtificis oppidum se cōtulerat. At Fortebraccius, quē patriarcha qui sperabatur in ducatum aduētus, & Leonis præsētia, ne Piccinino se cōiungere distinebāt, profectiōe in Romandiolā simulata ad Apenninū cōcessit. Quod cum Leo Sphortia intellexisset, ex tuto quē ceperat loco in subiectā Falco planitiē descendit, & contractis ex Tuderto Falcoq; auxilijs cōstituerat, quantā maximā possēt uastitatē transmittenti Apenninum Fortebraccio ab tergo ne auderet progredi ostētare. Quod cū habuisset Fortebraccius exploratū, in Tifernates rediit, unāq; moratus diem à Cōrado Trincio Fulginate, de hostis imprudētia certior factus, de quarta uigilia mouit, & iter obstinata festinatioe emēsus, sole iā in occasum uergēte, prius Leone Sphortia inermi capto castris est potitus, quē unde uis fieret pauci intellexerint Sphortiani: exinde Falcū Fulginatis præsidiū fretus, acri pressit oblidione. Cumq; postulata oppidaniā patriarcha expectarēt præsidia, licet fontē Fortebraccius ad murorū radices uberrimis scatentē aquis, ruderibus opplesset, omnesq; in oppido per ardentissimū aestatis sydus cisternæ cōpissent arefcere, uiriliter resistebāt. Piccinino autē interea minis apparatusq; tumescēte, Sphortiam agerrimē ferentem, promissas sibi à Venetis copias nunq; aduenisse, nuncijs pertulit, Leone capto copias illi datas, & Tudertinos, qui in expeditionē ducti fuerāt, plurimos uenisse in hostium potestatē, Fortebracciumq; ducatu Spoletano, & inde Piceno, nisi opem ipse afferat potiturū. Quamobrem magno affectus dolore, tam multis apud Venetos institit, ut Gattā qui Persicetū agri Bononiēsis oppidū illa adusq; tempora relinquere recusasset, donis precibusq; inductū per ulteriorē Padī ripam, Guidātonium Māfredum rectā per Russium Tadeumq; Estensem ex Patauinis, per Ferrarienses Rauennā, & inde Celenā ad illum properare curauerint. Sed apud pōtificem per id temporis pax, cuius mentionem primo fecisset, Nicolaus marchio Ferrariēsis, post tractatus diu habitos, ea ratione ad diem quartā iduum Augusti est cōuersa, quod Florētini mirāda celeritate rescuerāt, ducem Mediolani ingenti superatae classis Arragonensium regis uictoria, quā tunc ignoraret esse potitum. Eius autē pacis sequestres à patribus cōstituti Branda Castellionensis Placentinus, Ioannes S. Petri ad Vincula Romanæ ecclesiæ cardinales, & ipse Marchio huiusmodi dixerunt cōditiones, pacem de cetero pont. Eugenio, Venetis Florentinisc; cū duce Mediolanēsi, Philippo Anglo, & ecōuerso fore. In qua cōtinerentur etiā subditi & partiū studiosi, obligareturq; dux, Eugeniū pont. perpetuō in patrē, dominum, & colendissimū pastorem habere, restituere pontifici & ecclesiæ Philippus Imolā cum omnibus eius agri quæ teneret castellis: pōtifex uerō agri Bononiēsis castella recuperaret, quibus Veneti per Gattā & Brandolinum præsidia imposuissent, Persicetum, Fracum, Manzolinum & Sanctagatā, & illa pariter quæ in agro Imolensi Guidātonius occuparat, Tausignanum, Riolsiccū, Mōtebataliam & Salitellum. Reuocaret item dux militātes sibi in Romādiola copias, Nicolaū & Frānciscū Piccininos, Arasminū, Triuulcium, Bernardinū, Vbaldinū, Petrum Iampaulum Vrsinū, & qui ad Mutinēsem uenerāt agrum, Antonellum Senēsem, Christophorū Lauellēsem, Christophorū Torellū, Americum, Seuerinatē, Leonorū Pergulanū, Sacramorū Parmēsem, & Belmamolū Pennensem, pariterq; curaret pōtifex reuocari trans Padū à Venetis quotquot ex suis copijs in Romādiola sibi & ecclesiæ militarēt: præsēctumq; est Philippo, ne quibusue caulis, aut exquiritis coloribus iura ecclesiæ uiolaret, neue ius aliquod in regno Apuliæ proprij nomine, autoritate & uiribus, aut aliquibus etiā Genuensibus, qui sub eius ditione & potestate tenerētur, subornatis quæreret, uel oblatū acciperet, aut quærentibus quæsiturisc; faueret. Cū uerō minutiora quædam acta essent de partiū studiosis, Nicolai Fortebracciū cōditiones quibus cum paci includeretur relectæ sunt, in summi uiri cardinalis S. Crucis reditum ab Anglorum Gallorumq; pace, cuius à pontifice arbiter missus erat,

A. BLONDI FLAVII FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE Romani imperij, Decadis tertia, Liber septimus.

Admonet superatae classis Arragonensium superiori loco facta mentio, exigit item temporis ordo, quod facilius quae sequuntur cognosci possint, id praelium literis mandari memorabile, & captorum regum principumque uirorum numero maioribus aequiparandum, quae maritimis bellis intra superi inferique maris ambitum nostra uiderint secula. Post uarias multiplicesque regni Siciliae citra fretum populorum contentiones, quibus sexto ante id praelium mense afflictum fuit, multa sunt gesta, uolumen si quis eod prosequi uoluerit, pergrande impletura, sed haudquaquam digna quibus labor fuerit impediendus. Difficillimum namque fuerit multorum eius regni populorum principumque instabilitatem certis applicare partibus, qui ter quaterque diuersa sequuti sunt studia. Nec satis ipsi intelligebant in quorum factionibus

B. censebatur. Comperto de Alfonsi regis in regnum aduentu, Iacobus Caudola Antonium filium prosequendo, quod cum principe Tarentino in Apulia gesserat bello reliquit, statuitque in Campaniam ueterem se conferre. Qua in regione belli summam consistere intelligebat, quod regni caput Neapolim opulentisque illius ciuitates continet Salernum, Capuam, Gaetam & Auersam, & regem inimicum proximarum Hyscheae & Procidiae insularum, castellorum quoque Neapolis mari expositorum dominia habentem conatus in ea maximos facturum intelligebat. Prius uero quam Caudola ipsam attingeret regionem, Ioannes Caramanica Capuanarum arcis quae Presbyterorum dicitur, praefectus eam prodiderat comiti Laureti Arragonensium studioso, & princeps Tarentinus Minicutium Aquilanum cum copijs adducens ad eam ciuitatem custodiendam se contulerat. Quamobrem Iacobus Caudola, reuocato ex Apulia filio, & accitis Micheletto, Attedulo, Antonioque Pisano mille & sexcentorum equitum stipendia apud Neapolim merentibus, principem in Capua non minore diligentia quam odio obsidebat. Rex interea Sinuessam aduenit, & Antonium Columnensem Salernitanum principem, qui pont. Martini quinti fuerat nepos, comites Fundorum Christophorum & Rogerium familiae Gaetanorum, Franciscum Ursinum comitem Conuersani, Ludouicum Columnam, Franciscum Pandonum equitem Neapolitanum, comites Campibassi & dominos Leonessae, qui omnes foedera contra Neapolitanos inierant, conuocarat, quorum consilio fauoribusque contra Gaetam castra posuerat, duces autem praefectisque castrorum, Franciscus Ursinus & Christophorus Gaetanus, equitum peditumque millia quinque in armis habuere, classe quoque, quam adueniens adduxerat maximam, portum obsedere Gaetanum. Eam uero urbem haud magno labore capi posse sperabant, quod paruis praesidijs munita esset, & annonae carentia laboraret. Nec deerat in tanta nobilium praedae inhiatum turba, qui extrema omnia experturi uiderentur, ut eam diriperent preciosissimis Genuensium mercimonijs refertissimam. Namque inclusi erant plurimi Genuenses, qui mercimonia Genuam importaturi substitissent, mare operientes hostibus tempestatibusque pacatum, & plurimi inerat pugnatores, partim quos Philippus Mediolani dux Renato regi ad eam diem fauens, seruandae ciuitati praesidio, adduci passus fuerat a Francisco Spinula ciue Genuensi, qui ad inuidiam declinandam sponte patria cesserat, partim qui importauerant comitatus. Secuti fuerant aduenientem regem fratres Navarrae rex unus, & duo quos ex gentis more, appellat infantes, S. Iacobi & Gellitiae magister unus, Henricus nomine, alter Petrus plurimique ex regnis Arragoniae, Catheloniae, Navarrae, Siciliae, & insularum quibus dominaretur principes, nobilesque & quidem potentissimi in patria uiri, bello tantum nauali operam nauaturi. Fuit autem classis tectarum undeuiginti nauium eximiae magnitudinis, undecim triremium, biremis unius. Eod Genuenses suorum in Gaeta clausorum periculo solliciti simul quod regnum Apuliae in Cathelanorum potestatem deuenire agerrime paterentur, duce etiam Philippo iubente, classem & ipsi parant, naues duodecim tectas, liburnem unam, triemes tres, & exploratoriam biremem unicam. Classem ipsam Genua soluisset copertum habens rex Alfonsus, classe etiam ipse pergit repugnare, & praeter eos qui nauibus aduecti erant, principem etiam Tarentinum & Minicutium Aquilanum Capua excitos, aliosque selectos ex terrestribus copijs praestantiores Italicos, Francisco Ursino, Ludouico Coluna, & Christophoro Gaetano exceptis secum duxit. Ne autem Gaetani obsidione soluta comitatus, aliaque acci-

perent præsidia, naues quinque onerarias terrestribus copijs auxilio futuras dimittit in portu, potest littori iunctas, ut mutuo sibi præsidio copia inuicem utraque facilius subuenirent. Fuit uero singulis Cathelanorum nauibus appellatio, qua ab hostibus æque ac suis internolescebant. Magnania quæ regem uehebat Alfonso, paulo cæteris eminentior. Figaretæ quæ regem Nauarræ, in Boscheta Hispaniæ quempiam nobilissimum in curia regias gerentem uices, in Fugasotta infantem Hæricum, Incatona infantem Petrum. In Garone, in Coniglie, in Caralte & Bottifomie mutati sunt sæpius per id temporis gubernatores. At Genuensium primæ quæ Blasius Aggereus classis præfectus uehebat Spinula, cæteris notioribus. Lomellina, Calua, Italiana Caroli, Aurea Iustiniana, Damari Denigro, Rabalda, Felamonica, Perdicina. Velis uento datis, Cathelani faucibus exeuntes Gaietanis, uelificatiõe prima in sulgetianæ ad quatuor stadia appropinquarunt: eam partem uersus quæ ad occidentem spectat sol, cum postera die ad ortum solis inimica illis apparuit classis. Patenti classes pelago fortuito tantisper oblata, ut sese mutuo conspicerent, occidentem Genuenses, orientem uersus sol Cathelani dimissis considebant antennis: & pari ferme spatio utraque distabat à littore Gaietano, prima classis regia, ut crescentes per serenam cum sole uentos, quamprimùm usui uiderent fore puppi acciperet, ad meridionalē plagam altum petit, inimicam classem, uentos inter & littus desuper spectatura, & plenè cum libuisset uelis impetitura. Genuenses uero eodem ferme quo uisi fuerant loco, lætis acti circuitibus, tabulis, puppes, prorasque munientes, & prælio usui futura expedientes certamen detractare primo simulauerunt die, adeo ut triremibus regijs pugnantium numerum, nauigationisque modum exploraturis, suam circumdantibus classem, quieti delidescere perstitissent. Cum uero classes lento per noctem motu de industria se petissent, sub solis ortum ad quadragesimum stadium coierunt. Tum Genuensis præfectus dimisso in scapham tubicine, regibus nunciauit, sese Gaietam petentem, ut clausos conciuces recipiat, prælii cõserendi animo, nisi accessu prohibeat nullatenus aduenisse. Retento tubicine Hispani reges die illa Non. Augusti diuini Domini natalitio celebrè cõsultationibus apparatusque, Genuenses expectatione cõsumpserunt. Tertia postmodum quæ mari fuerat cõiuncta classes, Cathelanus equestris ordinis tubicinem reducens, Genuensibus à rege Alfonso prælium indicit, & negat illos Gaietam nisi armis sibi uiam fecerint petituros. Vix in scapham uersus ad regem miles descenderat, cum Cathelani medio retetas malo antenas suspēdere, & uela pādere à Genuensibus cõspiciunt. Nec prius uela ipsi etiā attrahere potuerunt, quam hostis affuit furibundus. Prima nauis Magnania prætoriam Genuensem, Nauarræ rex Leomellinam, Hæricus infans Caluam, singule dehinc singulas impetunt, ac fetreis harpagonibus cõcathenant. Triremium præfectus infans Petrus nauis Incatona uectus, partim se opponit triremibus Genuensium, partim classe circumdata, quas uidisset laborare suorum manibus succurrebat. Tres autem Genuensium maximæ naues, sub ipsum prælii initium simulata secesserant fuga, & sinuato sensim uelo, ualidis quibus Cathelana classis impulsæ fuerat uentis subrepentes superiorē tenuerant locum. Nec mora cum acerrimo utrinque pugnare certamine, & globi speciem cõcathenatę præberent classes: ille desuper uento actę impetuossimo in hostem ruerunt, & sinistra inimicarum nauium latera cõcusserunt. Et quassata impetu Magnania nauis regia in dextrum procubens latus, sexcentorum quos uehebat armatorum in cõcaua prolapsorum pōdere undas accipere, ac euestigio mergi uidebatur. Tanto Alfonso regis timori horrorem addebant Genuensium, quibus præualent tragula, balistis cõtortæ, armati hominis equæ ac inermis uiscera uulnerantes, & acta in latus Magnania, turbatos ordine milites, prætoriam Genuensis nauis bellatorum ictibus exponebat. Ad eam perductus rerum sortem rex, ut ceteris etiā suis nauibus uictoriã reportaturis, ipse cum selecto procerum & præstantium uirorum ingenti numero mergeretur, mitius secum agi, à Genuensibus sese uiuum uictumque recipi, reter quaterque prius alta & miserabili uoce in clamauit, quam per bellatorum clamores & horrifonum pugnae fragorem potuerit exaudiri. Cæteræ naues Cathelanæ sortem ignorantes regiam, duro certabant Marte, & atrocissimum utrinque committebatur prælium: nec ulla fuere in tantum apparatus cõflictu arma, nullum machinæ genus, quod ignitis præualuerit calcium globis, quos fumiferam spargentes nebulam, Genuenses in Arragonensium proicientes classem, nauibus insuetos prælii Italicos milites excæcabant. Tandem fractis Figaretæ antennis, nauis titubante rex Nauarræ pacem & ipse in clamitans capitur: & signo de regijs nauibus receptui dato, sole in occasum uergente prælium dirimitur. Duo est tanta regum procerumque turba infans Petrus nauis Incatona funiculo delapsus, & Antonius Colūna Salernitanus princeps,

Aceps, scapha auctus triremem cōscendentes expeditissimā in castra redierunt, quæ cōtra Gaietā regē ostēdimus reliquisse. Parta ea insigni uictoria Genuenses, singuli singulos ad præfectū perducūt captiuos, Alfosum regē Iacobus Iustinianus, Galeottus Leo mellinus Nauarræ regē, Cyprianus de Mari Henricū infantem: fūere capti insignes uiri numero trecenti. E quibus primi & regulis potentatu pares, Ioānes Antonius Vrsinus Tarētinus princeps, Ioānes Antonius Martianus Sinuessæ dux, deinceps multitudo inferior, comites & equestris ordinis ac iure cōsulti præter milites gregarios, nautasq; quos fuisse cōstat quatuor milia & quingētos. Cessi sunt eo in prælio ex regio exercitu sexcēti, quū ex Genuēsi uix centū quinquaginta fuerint desiderati: uulnerū tñ utrobique nō multum fuit, quod qui in eo armorū apparatu uulnerabātur, ut plurimum occumbebāt. Præda uerò rerū quas regalī luxu pōpaci reges imposuerāt, nō parua, in parte uictoriæ censerī potuit. Atq; in terrestri Gaietana obsidiōe relicti fuerāt, Gaietaneus Vrsinusq; & Columniensis Ludouicus regiā classem delatā audientes, dissipatū e uestigio exercitum, ut quēq; ad proprios lares ducebat uia, qua quauersum abduxere. Fecit iocūda simulq; necessaria formulæ pacis, & maritimi insignis prælij narratio, ut Piccinini & Sphortia appratuū sinē referre distulerimus. Qua die classes ad Pontianā insulā cōflixerūt, auctus Venetorū copijs, ut supra retulimus, Sphortia prælio etiā ipse uidebatur decertaturus. Quod autē Fortebracciū recepto Falcone oppido in Picenū suspicaretur traicere, seruando, ut iussus erat, exercitui diligentiorē, quā antea curā impendit. Et tamen Italianum Foroiulianum, qui sub eo militabat, Picentibus præsidio futurū, cum octingētis equitibus mittere cupiens, ab Anconitano pōtificis ac fœderatorū iussu retētus, tam diu distulit, quoad pace facta induciæ sibi & Piccinino cōsensu partiū sunt induciæ: interea Fortebraccius certior de pace factus accepta ad eidus Augusti scripto à Falcēlibus fide, quod nec pōtificis & ecclesiæ, nec Sphortianorum partibus cōsentirent, & prætorē à se acciperent, nō prius inde potuit mouere, q̄ à pacis arbitris & ducis Mediolani oratoribus literas acceperit soluendā sibi obsidiōem, & Falcum, si post diem Augusti decemam recepisset, pōtifici reddendū, si pacis cōditionibus uti uellet. Eas ipse spernēs literas, & alia sibi pace opus esse per suas respōdēs, Treuium adijt ecclesiæ castellum, quod Tollentinatēs Germani tres permissione pōtificis dudum seruauerāt: paucos tamen ibi moratus dies, cōtractis ex ducatu Spolerano quotquot potuit copijs & Fulginatis Tritij filio tñc primū in expeditionē ductis, Apenninū asperrima & exercitui hæctenus imperuia per Camertes traiecit. Secesserat interim per inducias in agrū Imolensem Piccininus, & Sphortia Falcenses se dedidisse cōpertum habēs, fortuitu qua die Fortebraccius traiciendo Apennini iugo insudabat, Italianū expeditissimos equites octingentos ducentem miserat: qui Arimino & Pisauros sextis castris in Picenū delatus cōperit Fortebraccium castellis aliquot Camertinorū euersis, aliquot etiā receptis, mōtem Floridū obsidere. Id castellū in edito situm collis cacumine duobus, quæ in Picenū spectāt lateribus, nullo aditū habet loco, quin proximis descēdētes collibus, & superato riuī fundo ascēsurū, sexto ubiq; militario cōspici, & pro collium uicinitate ad unum traleāt numerati. Vicini ergo collis in gyrū pducti, summitates armatis cōpleri turmis, Fortebraccius ipso prospiciēs interuallo, quod exploratoribus credere noluisse, Sphortianos Romādiola missos aduenisse murmurantibus cōmilitonibus assentitur. Italiano autē Alexandroq; turmas strūcta acie aduerso deducētibus collis deuexo, ipse itē castris ordine pristino cōtra castellū dimissis parua comitatus caterua in mediū descendēs Floridi mōtis cliuum, hostē ascensu mōtis prohibere cōtendit. Tum Alexander præmittens qui mōtem omnibus ascēderet locis, scuta habentē peditatū, lento gradu in Fortebracciū ferrī cœpit. Et quanquā inepta perdifficilisq; utrisq; esset alteri sursum, deorsum uersus alteri ratio in equis pugnādi, manum tamen sæpenumero cōseruere. Verum Italiano magnis quas adueniēs prouincia exciuerat copijs, aduersum hostibus cliuū & Floridi mōtis radices cooperiēte, iniectus Bracciano exercitui metus fecit, ut nedū præsidia è castris Fortebraccio mitterent, quin potius eorū quos descendēs adduxerat, militū plurimi illum destituerēt hostibus repugnātem. Vnde urgentibus pederentim cæteris, nō prius in castra se recepit, q̄ suos in fugam uersos, Alexandrumq; adesse cōspiciens, sese etiam fugæ dedit. Dimissis tñ impedimētis postremus fugiētes claudebat suos, & quocūq; lapsum

aut tardius abeuntē ab hoste circūueniri uidiſſet, cum paucis ſecum pugnātibus ſubue-
 niebat. Superauerāt fugiētes Bracciani ſecundū, qui Florido mōti Apenninum uerſus
 adiacet, collem, facilisq; & tuta fuerat ad eos Fortebraccio fuga. Sed dum omēs, quos in
 fuga cōuerſos ab hoste ſecluserat, ad unū pertinaciter ſeruare cupit, ſeſſus aſſiduīs incur-
 ſationibus equus in ſubmiſſam prolapſus ceruicē, per ſubiectam crepidinē illum abie-
 cit precipitem, ſtans tamē eueſtigio Fortebraccius Foroliuienſi armigero, Alexātri, qui
 illum aſſiduē fuerat inſecutus, & quū primum equus cecidit pedes inſiliens, ut ſeſe Ale-
 xandri captiuū, data diceret fide poſtulātī, ocyus factum eſſe reſpōdit, & gladio qui col-
 lapſo manu exciderat ſublato, nudatā ſub caſſide Forliuienſis faciē perijt cuspide infe-
 ſtiſſima: illo autē reflexa paululum ceruice ictum chalybea caſſidis gena excipiēte, & in-
 mutua prouente uulnera, Fortebraccius naſum inter & genā ſub oculo tranſfixus ceci-
 dit, & ab Alexādro qui primus ſuperuenit ſubleuatus, oculos adhuc uiuēs ne Sphortia-
 nos uideret uictores, obſtinatē clauſos tenuit: nullisq; adduci potuit exhortationibus,
 pollicitationibusq;, ut per duas quibus ſuperuixit horas, uel adloqui Alexandrū uolue-
 rit, uel uidere. Fulgīnas, Caroluſq; Fortebraccius paucis comitati traiecto rapidius q; ad-
 ueniſſent Apēnino, Fulgīneū, & inde Aſſiſiū petiuere. Italianus & Alexander Braccia-
 nis Camertinorū recuperatis, magnā eorum partē difficultate itineris retardatā interceperunt. Et caſtel-
 li copias duxerūt. Certo mortis Nicolai nuncio in prouinciā ducatus Spoletani praela-
 to, Mōteſcalcanēſes primi, ſecūdi Tiferntes, ad pōtificis & eccleſiæ ditionē rediere. Aſ-
 ſiſinas Carolus, Burgenſes Puppi comes, cuius filiā Nicolaus in matrimonio habuerat,
 quo minus eodem modo deditiōem facerent, uiribus & accurata diligentia uetuerūt.
 Dies erat calendarū Septembris ſecunda, quum agentī in Bononiensibus apud Clater-
 nam torrētem Piccinino, moleſtiſſimus de Nicolai cæde allatus eſt nūcius. Is quū nulla
 ſibi uiribus aut arte alia ſuperuiſſent remedia, quibus perituros penitus Fortebraccios
 ſuſtentaret, pontificis iuſtitia implorare cœpit, & Carolum Fortebraccium Nicolai iuri-
 bus ſuccedentē illa ſum in cardinalis ſanctæ Crucis aduentū reſeruari, pacis cōditioni-
 bus pratensis cōtendebat. Omnibus autē etiam duci Mediolani ſtudioſis, qui aut arbi-
 tri, aut oratores cōficiēde paci interuiſſent, proteruas Fortebraccij reſpōſiones, & poſt
 Falcenſe negociū iniurias Treuentium Camertinorumq; obſcientibus deſtitit Piccini-
 nus. At Venetis per id tempus ratificatiōē pacis mittere tardatibus, ſuſpicabātur mul-
 ti, Philippū ducem ſumpta inde tergierſandi occasione, conſectā nuper pacē penitus
 neglecturū. Exiſtimabāt enim illum nauali elatū uictoria, magnis dudum queſita labo-
 ribus, impenſaq; & maximo ſubijciendæ ſibi Italiae adiumēto futura, Imolā, & agri Bo-
 nonienſis caſtella nunquā rediturū, nec opportunos ei bello tyrānos relicturū ſuo preſi-
 dio deſtitutos. Siue tamē promiſſa nulla incōmodorum ratione habita, ſeruandum ſibi
 fore induxerit animū: ſiue ut gerēdo regni Siciliae bello, quod poſtea docuerunt tēpora,
 expeditior foret: ſiue quātum elatio ſuperatae claſſis illū extulerat, tantundē animos de-
 ponere fecerint extinctæ Braccianorū in ducatu uires, quæ omnē in ſe pōtif. & Sphor-
 tia potentiā cōuerſuræ, Venetorumq; & Florentinorū animos retenturæ ſuſpēſiſſimos
 uidebant. Quum ultimi inſtarēt reſtitutiōni ſiendæ præfixi dies, & ratificatiōem pacis
 Veneti elapſo tēpore cōſtituto miſiſſent, ad octauum eidus Septembris proſectus Flo-
 rentia Lancelotus Crottus in Romandiolā ſe cōtulit, cōditiones in celebrata pace adie-
 ctas pro duce ſeruaturus. Et paucos moratus dies Imola cū caſtellis reſtituta, Romandio-
 laq; ubiq; per inducias quieſcente, Piccininū, omneſq; alios duci militātes, in Lōbardia
 milit. Quibus trās Scultennā fluium progreſſis, Sphortia tandē tranſmiſſo Sapi in Ra-
 uēnatis Fauētini & Forliuienſis agrorū finibus, aliquot moratus dies, ſedē in agro Bono-
 nienſi ad Medicinā oppidū cepit. Iuſſi interim à pont. Sphortia, Italianuſq; & Alexāder
 Sphortia, ex Nurſinorū agro excedūt, ducuntq; in Aſſiſiū cōtra Carolū Fortebracciu.
 Iſ uerò adoleſcēs agrū Aſſiſinatē in pōt. poteſtatē ueniſſe, & Sphortianos neci ſuę intētos
 intelligēs, Peruſinorū q; ſibi afficerent cōſilio ductus, oratores de ciuitatis deditiōe, &
 rebus ſuis aliquo cōponēdis modo acturos, Florentiā miſit. Aſſidua interim & grauiffi-
 ma preſſos obſidione Vetralenſes patriarcha cōpulerat, ut cū deditiōe oppidi, Iacobū
 Vicēſem in ſuā dederēt poteſtatē. In quē poſtea prouinciæ iudices ordinaria iuriſditiōe
 capiraſt

A capitali sententiā animaduēterēt. Om̄ibus itaq; Braccianorum reliquijs in Hetrusco ecclesie patrimonio deletis, patriarcha quū paruas pro suscipiēda regni legatione copias haberet, ad pōtificem redijt. Quumq; Catolum Fortebraccium Florentiā aduenisse, & reddito Allisio, milites Nicolai reliquias pōtifici cōmendasse inuenisset, eorū ipse optimos quosq; selectos cōscripsit. Ursinus uerō & Dulcinus Angulariæ comes, quos pridem ad stipēdia regis Arragonū clam diximus respexisse, eū liberatū esse audiētes, post meritā Jacobi præfecti necem, cuius obsidioni cōtinuō adfuissent, spreto Patriarchæ imperio, quum per pōtes & uada Tyberis accessu prohiberentur, triremium regis auxilio, pōtem ad ostia Tyberina fabricauerunt, & in Campaniam sese cum turmis cōtulerunt. Agro item Bononiēsi, sola accessus Sphortiae fama in pōtificis & ecclesie potestate penē recepto, miserūt Bononienses Florentiā oratores, qui ciuitatem Bononiā, eiusq; populum pōtifici & ecclesie spopōderunt. Postera die ueniens Florentiam Guidantonius Montisferetri comes, Urbini uicarius, debitā pōtifici reuerentiā exhibiturus, castellum **Mōtonis**, quod proximis ceperat diebus, castellaq; septem agri Tifernatis, quo tēpore Nicolaus Fortebraccius eam cepit ciuitatē, retenta pontifici restituit, & Pergulā oppidum, qd audita Fortebraccij nece pro ecclesia, ut dixi, receperat, castellaq; Mōdauī tria, quæ item primo Sphortiae in Picenū aduētū ceperat, pōtifici reddere promisit. Nudius uerō tertius Daniel Cōcordiensis episcopus, Bononiā pro gubernatore missus, pridie nonas Octobres ciuitatem summo ciuium cōsensu applausuq; recepit. Cuius ingressum summa profecutus lætitiā Baptista Canitulus, armatis cōtinuō stipabatur, & perpaucos quoad poterat à gubernatore introduci milites mercenarios curabat. Nec defuerūt q; illo cognoscerēt die, Baptistā nō antea cōtē uitæ poenitentia, neq; instituendæ melioris intentione ductū, licet præterita necessitati temporū attribuens spem de pōtificis clementia optimā præ se ferret deditiōni ciuitatis præbuisse assensum, sed eam animo machinatum fuisse fraudē, ut postquā sese derelictum à Philipo duce, pontificem uerō suis & sociorum populorū uiribus potentissimum uidisset, missum à pontifice gubernatorem, & **Callos** illum adducētes pōtifici charos, Sigismūdumq; Malatestā præsidio Bononiæ deputatum caperet, & ciuibus qui aduersarent trucidatis, tandiū Bononiā obtineret pōtifici rebellē, quoad Gasparis Germani cum episcopo Cōcordiensis, & Sigismūdo captiuis fieret permutatio, & cum expilatis inde diuitijs emigraret. Per dies nanq; nouē, quibus in ciuitate fuit, nunquā suasiōne, consilio, & ad extremum pōtificis iussu adduci potuit, ut ducētos equites, pedites ad trecētos sibi antea & populo militare solitos eijcere uellet, quousq; gubernatōrē postulato à Sphortia peditatu ciuitatē, ac seipsum seruare intentū uidēs, idibus Octobris fugā arripuit. Rebus ecclesie pro uarijs quibus dudū afflictæ fuerāt, calamitatibus ad eam perductis felicitatē, ut maiora damna pōtifex restaret, regni Neapolitani rebus curam constituit adhibere. Itaq; auctū mille equitum, & circiter quingentorū, peditumq; octingentorum copijs, patriarchā Alexandrinum iussit secundæ expeditioni necessaria cōparare. Sed quum tempora per Decembrē traducendo tam lōgo itinere exercitū nō satis idonea uiderētur, illū rectā ad legionem suam **D**mittere simulans, coactas ad Thrasimenū lacum in agro Perusino turmas, cōtra oppidū Burgi ad sepulchrū ducere impetrauit. Qui acceptis à Sphortia equitibus quingētis, totidēq; peditibus, quū Puppj comes nec prece adduceret, nec minis, ut aut redderet Burgum, aut inde præsidū abduceret, cōtra Puppium metatus est castra, oppidū ad supremum penē Apennini iugū, editissimo situm colle, & in uero celsiore, cōmeatus copia, audacibusq; cōmitti fidissimis pugnatoribus munitissimum. Illis in castris ad dies quadraginta per mediā moratus hyemē, Pratoueteri, Valbona q; castellis à comite ad Florētinos desigere cōpulsis, Puppium frustra aliquādo oppugnauit, & tñ Burgi deditiōne, sequestribus Florētinis, à præfecto præsidij illius Baldacio impetrata, obsidionē ducebat. Vnde factū est, ut quū in propinquā Romadiolæ prouinciā traicere simularet, missis à pōt. nūcijs castella agri Imolēsis, Tausignanū, Riolsiccū, Mōtebatalliā, Saffitelū & Bassadum, à Guidātonio Māfredo, & à Mōtisferetri comite Pergula, ac castella uicariatus Mōdauī, quæ pont. in Florentia spopōderat, ad eaq; retinuerat tēpora, redderent. Nicolaus etiā Piccininus, quū Bononiā ad ecclesie obedientiā deuenissent, omniāq; in Romadiola quotidie pacatiora fieri audiuisset, acceptis à pōt. quos sibi debere Bononiēses dicebat,

dicebat, ducatis duobus mille, Bolognensium, & diui Petri oppidum ipse etiam reddidit. Idem **E**
 paulo post fecere Gattamelata & comes Bradolinus de oppidis Persiceto, Sanctagatha,
 & Manciolino. Per id temporis Baldasar Offidanus Bononiae praetor in Antonium Benti-
 uolum & Thomam Zambecharium Bononienses, causa indicta subito supplicio animad-
 uertit: & nisi Daniel gubernator copijs in urbem recedendi militis simulatione contractis,
 ciues in palatium conuocasset, publica quoque interim loca praesidio tenuisset, fecisset eximius er-
 ga Antonium populi fauor, de pont. Bononiae statu, & Danielis ipsius Baldasaris quoque uita
 sumi pariter subitariam ultionem. Rebus postea in Romadiola quietissimis (Forliuiese
 enim negocium potifex in sequentem reseruauerat aetatem) & receptis in Spoletano du-
 catu patrimonioque Hetrusco ciuitatibus, ac locis, quotquot superiori tempore rebellauerat.
 Sphortia uero legionem in hybernis apud Picenum habente, nihil esse reliquum in rebus
 Romanae ecclesiae apparebat, quam ut Capanae maritimae prouinciarum recuperationi &
 regni Siciliae paci consuleretur. Quae munera pont. patriarchae Alexandrino, ut diximus, **F**
 commiserat obeunda. Cetera tunc forte loca Italiae quiescebant, licet duci Philippo & Ve-
 netis a Cremonensis agrorum finium contentionibus, quae post factam Ferrariae pacem relictae
 erant, noua per eos dies litigia emerissent. Quibus componendis requisitus a marchione
 Estensi partium arbitro, per nouae pacis conditiones potifex operam adhibebat. Quum ecce
 subita omnibusque inopinata Genuae ciuitatis rebellio intonat, magnum in fluxa huma-
 narum rerum conditione exemplum, quam nulla satis consistat secundissima, maiorque
 omnibus timenda sit ruina, quo rerum successus habuerint cumulatiores. Namque apud nul-
 los uidebatur dubium, quin Genuenses per uictoriae captorum regum accessionem magnis
 quas habent opibus, magnaque gerendarum praecleari facinoris rerum opportunitati factam
 regno Siciliae quamprimum potirentur, quod quidem regnum attulisset Philippo duci maxi-
 mum subigendae Italiae adiumentum. Nam paulo post factam Florentiae pacem, quum cer-
 tus de classe Arragonensium superata, & principum uirorum, qui cum regibus capti erant, **G**
 numero Venetias allatus est nuncius, senatum constat. Venetum, post uarias de summa rei
 publicae consultationes perpetuis habitis diebus, quod nunquam antea contigisse maio-
 res natu affirmauerunt, sepe numero dubium, nullo qui e republica uideretur fore, con-
 cepto senatus consulto discessisse, omnibusque longa fessis mora abeuntibus, fuisse aliquando ex pri-
 moribus qui dicerent, nullam superesse in rebus humanis spem reliquam, quin dux Medio-
 lani rerum in Italia potiretur, si parta per Genuenses uictoria uti sciret. Is uero dum regum
 fratrumque potentatum extra Italiam maximum, & regni Siciliae opportunitatem confide-
 rans, supremo eos sibi beneficio deuincere, & conculcandae Italiae administratos comparare
 meditatus est, nec regum Galliae, quibus ad eam studuisset diem, nec Genuensis populi
 perpetua, & quidem capitalissima cum Cathalanis odiis exercentis, ullam habuit rationem.
 Nam posteductum Genua urbe, si non bona, saltem simulata Genuensium uaria, Alfonso
 regem Arragonum, Navarrae etiam regem Henricum infantem, & plerosque insignes capti-
 uos, inuito ac contumacibus uerbis repugnante populo Genuensi, Sabbatia eductos Me-
 diolanum perducere iussit. Qua indignitate permotus Genuensis populus, omnia abiecto ma- **H**
 gistratuum metu, maximam rerum nouarum cupiditatem ceperat praese ferre. Vna uero ac-
 cessit properandae rebellionis causa, quam uisum est repeti altius oportere. Namque Fran-
 ciscus Spinula, quem classis Genuensium praefectum, siue, ut ipsi appellant, Ammirhatum,
 a Petro Lauredano classis Venetorum praefecto captum, & Venetias perductum supra ostē-
 dimus: quo tempore carceribus tenebatur, hortatibus aliquando Venetis, respondebat fu-
 turum, ut quamprimum saluis rebus posset rem Genuensem a iugo ducis Mediolani erepta
 in priscam assereret libertatem. Illud idem polliciti fuerant ex conceptiuis plurimi, quorum
 Blasius Ageretus plebeio ortus genere, eodem loci huiusmodi tractatum adduxit, ut per si-
 mulationem procurandae redemptionis conciuum se liberari, & Genuam mitti obtinue-
 rit: subornatusque fuerit Venetorum nuncius, qui ad faciendam fidem secum adiret uirum
 insignem Thomam Fregosum, sine cuius ope & opera omnes contra ducem Mediolani in
 rebus Genuae conatus inanes fieri constaret. Thoma autem uiro grauissimo Blasij fide mi-
 noris faciente, quam cui tanta res committi deberet, & illius colloquium renuente, Blasius
 ipse ducem Philippum adiit, & sese plurimisque ex captiuis per carceris necessitatem a pollici-
 tatione Venetis facta purgatis, Franciscum Spinulam ad stipulatam rebellionis est insimula-
 tus. Inde

A tus. Inde factum est, ut liberatum per pacis cōditiones Franciscum dux cōtinuo oderit, Blasium autē obscuro natum loco, summis extulerit honoribus. Ea impulsus causa Frāciscus Gaietā secesserat, ut ducē absens omī suspiciōne liberaret, simulq; aliqua faceret, quibus exasperatū illius animū deliniret. Gaietana autē obsidione per classis Genuensiuū uictoriā, ut ostendimus, undiq; dissoluta, in patriā redierat, sperans ducem, audita ipsius strenua, quā in defensione Gaietana exhibuerat opera, conceptam erga se inuidiā mitigasse. Cum uerō toruis eum oculis magistratus adueniētem excepissent, salutis suæ diligentem curam in posterum habendam statuit. Et si quādo ex more uocaretur, prætoria nunquā adijt, nisi tāta suorū stipatus turba, quæ ipsum à magistratus uolentiā tutaretur. Audierat autē hæc omnia dux Philippus, populiq; odiū erga se nouerat, quod à perductis Mediolanū regibus inchoatum, illis libertate donatis exasperatū esse intelligebat. Nec apud se dubium esse aliquādo suis dixerat, quin Genuenses breui rebellarēt, nisi factionū capita tollerent, & frenis plebs durioribus teneretur. Hinc Aloisium Crotū permittens omniū quæ agi oporteret instructiones habentē, quas postea uidimus, præstantem uirum Arasminū Triultiuū, cum turmis subsequi iusserat. Nec ducis Philippi cōsilia subtili indagine Spinula habuerat explorata, & Genuēses subreptorū regū principūq; uirorū indignitate cōmotos, ad rebellionem concitare cū decreuisset, in primis cum Thoma Fregoso, cui secū asperrima dudū intercesserāt odia, in gratiam redierat, eumq; rebellionis quā moliretur animo fecerat certiorē. Dimissus interea à duce Philippo rex Arragonū Alfonso, apud portū Veneris declinauerat, & licet trirēmes illi essent expeditæ, multaq; in regno Apuliæ fierēt, quæ suā desiderarēt præsentia, plurimos ibi resederat dies, Et Petrus lampaulus Vrsinus in regnū, ut dicebat, cum rege traiecturus, turmas adduxerat in Riperiā Genuæ orientalē. Ea Frāciscus Spinula suo imminere exitio meditatus, omnibus quibus fideret, in secretiorē coactis locū, huiuscemodi habuit orationem. Scio plerosq; uestrū mirari Genuēses uiri, me cuius præclara & maxima in ducē Mediolani extāt merita, qui illū uestro olim cōsilio uestra usus opera, potētissimæ huic urbi dominū fore summo cōtenderim studio, ad eam perductū esse rerum sortē, ut post exilia sponte suscepta, post latebras extra patriam quæsitas, in patria etiam sinuq; uestro delitescere, & à carnificis Opicini gladio uitā accurata tueri diligētia cogar. Et nisi apud uos uerba facerē, qui durissimos mecū labores, qui pericula & rerū discrimina subiistis, qui ex duce regē imperatoremq; illū facere, Genuēsis populi opibus, uestroq; in primis sanguine, diu cōtendistis. Ea explicarem beneficia, quæ malo omine in eum hominē cumulauit. Ipsius uerō perfidia, ipsius solita erga omēs ingratitude summa est factū ciues, ut quæ infinita nostræ familiæ, si mea cōtemplisset erga se merita, ad grati erga me animi significationē aliquam adducere nunquā potuerunt: concitauerint nunc & armauerint in caput nostrū perditissimi hominis Blasij Agereti calūniæ. Decē, ni fallor, in hoc cœtu egregij adestis Genuēsis patriæ amātissimi, quos eodē cōsiliū superatos, Veneti magna & aliud sibi uolēte, prout tunc dicebamus, humanitate carceribus optimè habitos, ad patriæ libertatē, ad salutem uestrā sæpenumero hortati fuerunt. Eos non audire, nisi surdi essemus, nullo potuimus modo: nec tamen fuit nostrū quispiam qui uerba reddiderit integro uiro indigna, præter Ageretum, qui postmodū flagitiū quod admiserat culpa, in me uosq; reiecta exaudiri, & maximis à duce prælijs usq; adeo ornari obtinuit, ut ab officina argentaria, cui ab incunabilis genitor eum innutriuerat, atq; tabellionaria quam postea uir exercuit, ad classis nostræ præfecturam fuerit euectus: & quam ducenti supraq; Genuenses nobiles plebeiq; ditissimi in paternis auitisq; clarissimis præfecturis, triumphis, uictorijs, opulentissimisq; nauigationibus, maritimā edocti militarē disciplinam, sua & duūm millium quos singuli selegerūt ex Genuensi populo uirorū uirtute pepererunt uictoriā, captorumq; regum & principū uirorum gloriā, ipse solus apud exteros rerum nostrarum, & sortis nostræ ignaros sibi uindictet. Quo em̄ momento, nostra hæc uictoria celeritate stupenda, è medijs fluctibus, Gaietana prius intonuit littora, q̄ classes ipsas manu cōserta confligere satis posset constare, qui me nostratesq; in Gaieta clausos gratulabūdi adibāt, nō Genuensis populi impensam, nō ciuium uirtutē, nō nauium trirēmiūq; apparatus laudabāt, admirabant. Sed inclyti Blasij Agereti nomen usq; adeo summis extollebant laudibus, ut nisi felicibus ducis Mediolani auspicijs, nisi illius gloria

gloriae detractum iri existimassent, Ageretū fuerint cūctis populi suffragijs in diuorum E
numerū relaturi. Ea conciuēs optimi stomachatus indignitate, uix satis mihi poterā im-
perare, ut quas ego sanguine proprio tūc tutabar ducis Mediolani partes, a quibusq̄ sa-
lus pēderet mea, cuperē uincere. Postquā eò loci reciderat Genuēsis populi omnīū ha-
ctenus populorū, omnium nationū uictoris potētia, ut domino subacta esset omnium
ingratissimo, qui nulla nobilitatis, quā summe oderit, nulla meritorū ratione habita, tan-
tae ciuitatis decus uilissimo cuiq̄ prosterneret homūcioni, quanquā Blasij tolerāda fue-
rit indignitas, si oculis subiiciemus, quos dudū pertulerimus magistratus, nisi forte unus
sit excipiēdus naturae mōstrum Oppicinus carnifex immanissimus, scelestā manu cuius
supra ducētos nobilitatis plebisq̄ nostrae Genuenses uiros meminimus laniatos, praeter
minoris populi multitudinē, in qua Tigride immītor saeuit. Quam uerō ciues amātissi-
mi angit me animo, q̄ facit mōstū, posita ante oculos nō mea, quā abscessū propellam,
si per uos gladio nō licebit, sed uestra plurimorūq̄ caedes, qua efferatus sanguinolētusq̄
debacchabit Oppicinus. Aēgrē p̄ hos dies ferebatis captos reges Italicosq̄ p̄ceres, Me-
diolanū fuisse perductos, nec aequo animo id ferre debuistis. Qui captam Genuensis po-
puli sanguine & periculo talem tātāq̄ praedā prius subripi uideritis, quā satis medi-
tari datū fuerit, quid super ea re cōstitui oportuerit, deliniti tamen promissionibus quas
simulatus ille fallaxq̄ dux faciebat, eos Genuēsi carcere custodiri existimastis, quorum
uinculis tāti principis p̄missio accessisset. Hincq̄ a maledictis & cōuitijs ac murmuratio-
nibus tēperastis. Postea uerō quā omnes profusa & nusquā gentiū audita liberalitate,
reges germanosq̄ & proceres ceteros, nō libertate solum, sed ingentibus insuper dona-
tos muneribus audiuistis, illū maledictis molestioribus tamē quā par fuerit iactatum
ea in nos meditari & destinare impulistis supplicia, quae illi si adesset a Genuensi populo
deberentur. Non satis nanq̄ scio magna ne in patriā pietas, aut maximus in hūc cōcita-
tusq̄ meus ardor animi me falli faciant opinione, sed incōsiderata hęc liberalitatis amē-
tia, quid sibi uelit ingenio cōiecturisq̄, & p̄ audita aliquādo ab ipsius ore somnia uideor
assequi. Duos hūc nostrum reges, germanumq̄ infantē, & uiros insignes plurimos, ma-
gnificiendā multitudinē, in suas peruenisse manus, in sua positos potestate cōsideran-
tem, hęc secū dixisse & animo uoluisse existimo. Bellis ego Italiā annis hactenus duo-
decim ferē cōtinenter laceuiui, ut a plurimis laceratā latrūculis, populariumq̄ in primis
tyrannorū sub libertatis nomine illam oppugnantū ambitione liberatam, in unam tan-
dem regni formā redigerem, maximū Italicis futurū recuperandi imperij & perdite du-
dum monachiae principū. Et quū duos qui potētiores essent, hostes populos, adeo per-
cōtinuata bella exagitasse, ut paruo in posterum obstaculo uiderētur futuri, tertium qui
illis cupiuerat pontificē Romanum uiribus ingenioq̄ ad tenuem redegi status cōditio-
nem. Quarta in Italiae rebus restabat pars, regnū Siciliae citra fretū, quod equis, pabulo,
armētis, tritico, hominibusq̄ rei bellicae idoneis feracissimū maximo semper hactenus
subigendae per uim & arma Italiae fuit adiūmēto. Id ego regnū a Lombardia remotissi-
mū, quia mihi ipse nō auderē, soli amicissimo affiniq̄ Renato regi affectabā. Nec igno-
rabam tamē quod iubebat necessitas, dubio nimis euetui operam impensamq̄ exponi, H
quae carceribus agenti nauaretur regi, nō satis fortasse in reddēda gratia responsuro, qui
& gentis superbia, & affinitatis iure, debitā sibi & gratuitam, nō mutuatam existimatu-
rus fuerit operā sibi exhibitā. Fecit interim fortuna, quae fortes semp̄ adiuuat uiros, tan-
tam regum, principū, ducum, nobiliumq̄ uiroꝝ multitudinē meo huic desiderio sum-
mē supraq̄ quā optare ausus fuissē, accommodam, siue externam regum potētiam, si-
ue insularum Italiae ciuitatumq̄ regni quas possident opportunitatē, siue singulorū po-
tentias, uires, uirtutemq̄ cōsideres. Fecit inquā eos in meas peruenire manus, ut summa
excepti comitate, uita insuper, libertate, regnis principatibusq̄ donati, maximis quoq̄
muneribus honestati, nō regni tantū Apuliae auxiliū praestēt, sed Italiae regnum & orbis
imperium mihi cupiāt ardētissimo. Molestē uerō Genuenses id laturos scio, cū acerbis-
simo Arragonenses Cathalanosq̄ prosequatur odio. Quos lōge abest, ut mea cōfede-
ratione amicitiaq̄ augeri cupiant, quū illos Trinacria potius insulisq̄ Italiae, quinimmo
uita priuari exoptēt. At cōtraria mihi sedet animo sententia, & quos sublatus per potē-
tissimorū regum, potentissimorumq̄ populorū uictoriam metus superbos facit, quos
popula-

A populariū Italiae tyrannorum exempla, in perditam dudum libertatem respicere faciūt, addita mihi per liberatos reges maritimarū, ubi opus erit copiarum potētia faciet subie-
 ctiores. Tanta fratres optimi, quā sibi sponndit dux noster Philippus regnorum impe-
 rijq; amplitudine excæcatus, nec maxima ciuitatis nostræ erga se merita, nec labores no-
 stros impensas periculaq; cōsiderās, nos illis seruos pergit facere, qui prælio superati, &
 nobis seruirent, & regnū Apuliæ Trinacriāq; insulā ipsi per manus nostras cæco subie-
 cissent duci. Quid multa? querelis frustra diē consumimus, nulla unquam tātis malis re-
 media allaturis, ipse crudeli efferatoq; in nos animo, quos saltē uerbis suasionibusq; cō-
 solari, & in aliquā meliorē spem erigere debuit, cōtumaces, ut dicit, petulantesq; doma-
 re, & mites facere meditāt: & o utinā mites facere, nō sanguinolento Oppicini gladio,
 nō suspendio necatos, ut sæpe antea multos, uel mari submersos à parentum sinu libero-
 rumq; & cōiugum amplexu raptos turpissima cæde statuisset extinguere. Quid em̄ per
 immortalē deum sibi uolunt peditatu nouo cōstipata palatia? quid Arasmini cum equi-
B tatu aduentus? quid Arragonensium regis in portu Veneris lōgior mora? quid illū de-
 ducturæ naues onerariæ, triremesq; apud Siciliam paratæ? quid Petri lampauli cum tur-
 mis in orientālē Riperiam aduētus? Quid inquā aliud tam magni uolunt apparatus, in
 tanta rerum ab externis securitate, in tanto uictoris potentisq; domini apud oēs terrore
 ac metu, q̄ uictoricem Genuam tantis talibusq; afflictam trucidatorum ciuium calamita-
 tibus, immani crudelitate mitem reddere, ut Arragonensibus Cathalanisq; araria ape-
 rire, naues triremesq; armare, & miserabili nefandaq; subiectione discat, tacita & sine do-
 loris significatione aliqua seruire. Eā ciues patriæ calamitatē extremā, cum tantē ciuita-
 tis interitū, dum salua & integra res est, dumq; manus & ceruices à carnificū catenis ha-
 betis liberas, auertite, ppulsate, arma capite, accursurumq; & ferocissime irruiturum cō-
 uocate populum, diutina seruitute, horrendis cædibus, & noua erepta faucibus prædæ
 iniuriā, odio, ira, furore cōcitatum, ac penē insanientē. Cœpta deus sequundabit, nō dee-
 runt auxilia nec fauores. Mari paratā classē, in urbe populū habemus quantum sat erit
C ad palatia, portas, arcemq; expugnandam, ad tutanda ciuitatis mœnia facturū. A furen-
 ti uero quē immittet dux Mediolani exercitu, Apennini hyemisq; asperitas tandiu tuta-
 bit, quoad promissa parataq; à Venetis Florentinisq; aduenerint præsidia. Quāprimū
 em̄ à uoluntaria relegatione, Gaieta in patriā redij, torua magistratuū in me ora inimi-
 cos ex oculis introspicens, animos uestræ & ciuitatis saluti libertatiq; consulturus, nihil
 destinato facinore ducens antiquius, q̄ scissam ciuitatem in unum amicitiaē corpus redi-
 gere, cum insigni Thoma Fregoso in gratiā redij, quo curāte tantæ nobis à socijs Vene-
 ta ac Florentina rebus publicis, quibus uestra tertio loco erit socia, paratæ sunt copix, ut
 nostra potius arma duci Philippo timenda credam, q̄ sua nobis formidanda ulla ex par-
 te suspicer. Crastino, ut audiistis, die, aut ad summū postridie, Arasminus equitatū ad-
 ducet. Oppicinus interea lōgissimis exectos restibus laqueos cōficit, quibus uestrā per
 urbē passim, ut cuiq; fiet obuius frangat gulā: si fuerint qui libertatē acclament, me soci-
 um, me comitem, me, si uolent, habebunt ductorē. Si per desidiam, ignauiam, torporem
D patriam, uos ipsos, parentes, germanos, liberosq; deseritis, quod armis per uestram igna-
 uiam nequiuero, perfuga mihi & mea sequentibus cōsilia consulam. Itaq; quum ad diē
 diui Ioannis euangelistæ per natalia Christi domini solennissimā Arasminum gubernā-
 torē nouum, portæ ciuitatis appropinquare nunciatum esset, Franciscus Spinula, quos
 dudum antea & nouissime per cōcionem cōcitauerat ciues, timidos torpentesq; cōsue-
 ta uidens supplicia formidare, ad horā diei decimoctauā, sumpto militari sagulo, in
 subiectā Spinularum domibus aream prosilit: quo strictum tenēte gladium, ad arma ci-
 ues, hostes intrant, capite arma ciues, & repetite dudum amissam libertatem, uociferāte,
 concursus est undiq; & Spinularum familiam Franciscumq; in primis maximæ autori-
 tatis uirum cōcitatis pridem stipatum uiris arma cepisse uidentes, cæteri Genuenses ar-
 ma & ipsi raptim capientes, acclamauerunt nomen dulcissimū libertatis. Intrauerat ciui-
 tatem Arasminus, Oppicino Algiatensi, Aloisio Croto, paucisq; cum Blasio Agereto
 Genuensibus ex more deducenibus, cū subito exterriti tumultu, Arasminus, Blasiusq;
 cui se ille permiserat, & Croto, castellum petunt, arcē in ciuitate munitissimam. Oppi-
 cinus autē solito crudelitatis timore, furorem ciuium comprimere existimans posse, in pa-
 Blondus. Vu latium

latium duobus pedibus millibus munitum ardens iracundia pperabat. Sed quamprimum frequētata ciuibus loca attigit, subito irruentiū impetu oppressus confossusq̄ est, & multas disceptū in partes, nudum deformatumq̄ cadauer in cœno iacuit prouolutū. Exinde Genuenses palatio furibunda uī expugnato, pedites uinctos compeditosq̄ in carcerem detruserunt. Portis etiam ciuitatis paulopost per uim captis & praesidio munitis, ciues maiori campana ex uetusto liberae ciuitatis more, in praetorium acciti, iussu populi octo creauere, quos populi & libertatis Capitaneos uocauerunt. Eorū quatuor, quos primo adnotabimus loco ex nobilitate, reliqui fuerūt ex plebe, Franciscus Spinula, Andreas Auria, Matthæus Lomelinus, Andreas Marinus, Nicolaus Iustinianus, Ioannes Nauonus, Petrus Bondinarius, & Marcus Cassina. Eodē etiam die Saouēses, ceteriq̄ Riperiarum occidentalis orientalisq̄ populi, ad quos tumultus Genuensiu fama peruenit, partim captis, partim eiectis Philippi ducis magistratibus praesidijsq̄ sese in optatā uindictarūt libertatē, ut nulla infra triduum superfuerint Riperiarum castella, quae non recuperata à Genuensibus libertati consenserint. Oēs exinde uires, oēs conatus oppugnandae arcis impendērent. In primisq̄ uias omnes quas subsidio arcis uenturis Philippī copijs patere intelligerēt, intercisas stationibus firmauerunt. Quicq̄ certus Genuā perlatus esset nuncijs, Piccininum cū legione & collectitijs circiter uiginti hominum millibus, in uallem Pulceferam descendere, Philippum quoq̄ ducē ex omni Lōbardia quotquot arma ferre possent, illum ocyus sequi iussisse, Thomā Fregosum excelsi animi uirū summo populi cōsensu restitutum rei bellicae praefecerunt. Qui cū millibus quatuor pedibus, maiori ex parte balistariorū in munitissimis natura locis sese continens, furētis Piccinini impetus per multos remoratus est dies, illius tñ audacia uiribusq̄ loco cedere compulsus, & p̄lio decernere coactus, amissis pedibus ducentis, rapido cursu Genuam se recepit. Piccinino autē in propinqua urbi loca descendente, exterriti ciues proposita ante oculos si superarent calamitate animos faciente, Castelletū incredibili expugnatum fortitudine, trigesimo die postq̄ ciuitas duci rebellauerat, receperūt. Postridie Piccininus spe destitutus potiunda per arcē ciuitatis, traducto in Pulceferā exercitu, amœna diui Petri ad arenam uillarū loca ferro igneq̄ deuastat, & quindecim dies in ea regione moratus, Galeotto Carretensi hortante, in occidentālē Riperiā cōuertit signa, per nonasq̄ Martias, contra Albinganum metatus castra, id oppidū in littore situm cinxit, castris uiginti in circuitu excitatis, ne aliqua oppidani siue terra siue mari admitterēt praesidia, Lōbardisq̄ maximopere per abrupta motium comportatis, si uiribus nequiret, illud diuturnitate obsidionis statuit expugnare. Superato & capto nauali praesidio, ut lōge supra exposuimus, Arragonēsiū rege, Neapolitani qui Renatū regē carcere ducis Burgundiorum retentū, diu expectatū habere nequuerant, à Marsilia soluentes illius uxore reginā Isabelem cum natis duobus, per Septembrē in Italiam deduxerunt. Quae Gaetana ex itinere diuertens, quum eā ciuitatem sub Renati regis nomine, pro duce Mediolani uidisset teneri, magistratibus custodibusq̄ mutatis, administrationem ac omne ius imperij in se suscepit. Regibus autē captiuis & Italis omnibus à Philippo duce per Octobrē dimissis, Tarentinus princeps dux Sinuesæ, Iosias Aquauianus, & Minicutius Aquilanus, in regnum reuersi maiores q̄ unquam antea motus parauerunt. Et infans Petrus armatis in Trinacria, quae nauali superfuerant praesidio, trirēmibus nauibusq̄ regem Alfonso fratrē à portu Veneris deducturus, mari infero nauigabat. Cuius opportuna tulit fors, ut prius q̄ de Genuensium rebellionē Gaetana nuncijs perferret, in illius portū praedae potius abducendae, q̄ oppugnandae urbis animo declinauerit. Gaetani namq̄ penuria annonae coacti, se illi pro rege subegerunt, quem ducis Mediolani & Genuensium uiribus, ut opinabant, auctum, ceteris existimarunt regni ciuitatibus euestigio potiturum. Alfonso uero rex quem hinc Genuae damnū perculerat animo, inde capta erexerat Gaetana, apud portum Veneris aliquot substitit diebus, ut enixissima cōtēdenti opera Philippo duci, Genua per uim recuperanda opē afferret, ubi esse usui uideret. Quum uero omnes Piccinini conatus cassos, inanesq̄ fieri, Florentinosq̄ frumento Genuenses & pediatu iuuare audisset, Gaetana cōcessit. Genuensibus em̄ frumenti carentia ac propē etiam fame laborantibus, & adeo recuperandae arcis p̄pulsandisq̄ ducis Mediolani uiribus interis, ut re frumentaria ab remotis procuranda operā nequirent impendere, Florentini Venerorum

Anetorum cōsilio subuenerunt eosq; insuper iuuerunt mercenario peditatu, nō immemores ea sibi ex pacis cōditionibus non licere, nisi Philippus etiā foedera uiolasset, qui omnibus quotquot potuisset modis regnū Siciliae quaesisset inuadere. Castelleto recuperato & Nicolao Piccinino pertinacius Albingaunū oppugnāte, Genuenses reuocāda lōgo postliminio in ciuitatē libertatis formae cupidi, ad diem calendarū Aprilis quartā, Inardū Guarum populi suffragijs, ex uetusto ciuitatis more ducem creauerē. Sed cū Philippo Mediolanēsi duci nimis affectus postea esset uisus, quippe qui retulisset ad senatum de inducijs cū eo faciendis, quae libertatem amantibus uiderent insidiosae, Thomas Fregosus maximo ciuiū & in primis Frāncisci Spinulae adiutus fauore, tertio nonarum Aprilis die, illū armata manu palatio eiecit. Et cōuocatis ex more ciuibus populi etiā ipse suffragijs in ducē creatus est, & libertatis ac populi defensorē. At per id tēporis profectus Puppio per Burgū, Tifernum, & Perusiā patriarcha Alexandrinus in agro Spoletano cōfederat, imperatas Cassienis & Spoletanis tributorū pecunias percepturus, quū illi nunciatū fuit Reatinos tumultuasse, atq; praetorem urbe eiecisse. Itaq; ducto ad eam cōprimendam seditionem, aspera, sed breuiori per montes uia, ciuitatem minus q̄ renunciatum fuisset cōmotam conciliauit, Reatinisq; rebus uixdum sedatis, de nouo tumultu Romae suscitato, nūcius est allatus. Senem etenim portae maioris, quae itur Preneeste, custodē facile deceperat Pōcellus ciuis Romanus, quē supra ostendimus, primae rebellionis cōtra pōtificē fuisse autorē. Adfuitq; illi praesto Antonius Pisanus, qui quum portā equitatus praesidio teneret, peditatū immiserat proxima in urbe loca rapinis & incendio foedaturū. Sed Romani nouitate rei, & periculo cōmoti maximo, arma capiunt, urbē defensant, & cōuicinatorū auxilia implorant, quae illis nō defuere. Nā reuersus Anguillarīae Comes cū cohorte succurrens, Antonianis militibus urbe eiectis, portam recepit. Interea appropinquauerat patriarcha cū exercitu paratissimo, qui ut exercitū minori cū impēdio aleret, illos instituit persequi oēs urbi uicinos, quos esse intellexit Antonij Pisani p̄ rege Arragonū studiosos, & ab imbecilliori incipiens cōtra oppidum Colae Sabelli, Rocham priorem appellant, quod sex à Preneeste distat miliaria, castra posuit, quo bidui obsidione capto ac direpto, Viculū itē eius castellum urbi uicinum diripuit ac succendit. Fama interim crebrescēte, Franciscum Piccininū, q̄ dudū in agro Senēsi fuerat, eo cōsilio in patrimonium fore ueturum, ut Antonio Pisano coniunctus Arragonū regis studiosos iuuaret, patriarcha cum paucis ad patrimonij fines ea ratione se contulit, ut arcē Ciuitatis ueteris custode Baptista Mazatosta Viterbiense mutato suae manciparet custodiae. Inde Romā reuersus contra Antonium Pisanū, qui magnā Campaniae & maritimae prouinciarū partē dudū tenuerat, expeditionem parare coepit. Instauratis interim ubiq; maiori ex parte rebus ecclesiae, quas omnino cōfractas & ferē nullas Florentiā adueniens pontifex habuerat, Bononiā, prout publico edixerat decreto, se cōferre statuit. Quartodecimo itaq; calendarū Maij die mouens, ad diem earundē undecimā applicuit Bononiā, qua in urbe cum coeptus Florentiae de pace ex integro cōstituenda tractatus continuaret, instabant apud pōtificem Veneti & Florentini, Franciscū Sfortiā ea ratione in Romandiolam ad fines Lōbardiae è Piceno uocari, ut aut deterritus aduentu suo Philippus, ad iniquiores accipiendas pacis cōditiones perduceret, aut eo dū fore bellū utilius gereret. Sed pōtifex cui licere soli Sfortiam ad Romandiolae sibi subiectae partes uocare, neq; illis quod postulabāt, denegandū censuit: neq; Philippum cui se in cōstituenda pace partibus cōmunē spopōderat futurum, animo alienandum. Accitō itaq; in Romandiolā Sfortia, eum in itinere apud Ariminum facit certiozem, constituisse Antoniū Ordellaffum Foroliuio eijcere, cuius mādata exequutus Sfortia, & castris ad portas Foroliuij metatis, quaeq; hostilia intentauit, & tñ licet nullae Antonio copiae, nullus adesset maioris potentatus fauor, in messis maturae tēpora obsidio est protracta. Per id tēporis patriarcha Alexandrinus, inchoato in Volscorum quondā, quae nunc dicitur maritima regione, in Antonium Pisanū bello, oppidoq; Secia recepto, duxit in Priuernates, quorū oppidum Alfonso rex Arragonū occupauerat, in Antonijq; Pisani cura & custodia, quod lōge ab alijs quae sibi parerent ciuitatibus aberat, nullo munitū praesidio reliquerat. Quamobrē subito perculsi periculo, Priuernates ut opē afferret Antonius postularunt. Eoq; subsidij spē maximam spōdente spernebant contumaciter patri-

archā. Qui postq̄ munitissimum natura loci oppidum, aliquot praeliis infausse commis-
 sis recipere nequiuit, agros uastari, uineta & cōsta succidi curauit. Tum commoti dam-
 no oppidani, oratoribus missis, pacē petiuerunt quā patriarcha si certum auri pondus
 persoluissent, pollicitus est dare. Reuersis in oppidū oratoribus, ut populo cōditioes re-
 ferrent, certior sit patriarcha, Antoniū Pisanū cum exercitu aduentare. Itaq̄ motis loco
 signis, eductoq̄ in proximū campum exercitu, quā hosti intelligeret trāseundum, acies
 struit: cingunt autē campos montes altissimi, & amnis haud exiguus interfluit prisco no-
 mine Amasenus, ad cuius fluenta locū castris patriarcha statuerat cōmunire, quum de-
 repente adlatum illi de hostis aduētū nuntium Antoniani subsequunt milites, nullo or-
 dine irruentes. Antonius nāq̄ occupato colle, qui proximior cāpo imminet, praeliū ea
 ratione cōcepit cōserere, ut paucis suorū de collis summitate hostiū multitudini prauale-
 tibus, patriarchæ exercitū tamdiu uexaret, quoad noctis interuentu fatigati, sese quieti
 darent, & ipse uadato nocte intempesta Amaseno, latēter in oppidū penetraret, in quo
 natura loci & cōmeatu munitissimo sese cōtinens, in proximam hyemem bellum trahe-
 ret. At patriarcha cognitis illius cōsilijs, praeliū quod leuiter à principio esset consertum
 instaurauit, & lectis ex omni exercitu fortissimis quatuor ductoribus, lectissimorū item
 militū manipulos eis dedit. Quibus in frontem iussis signo pugne acrioris dato, ceteri
 sunt ordine subsequuti. Pugnatū est primo cōcursu utriusq̄ fortiter. Antonius nāq̄ uiso
 militū patriarchæ pugnandi ardore, in primam aciem deuolauerat, cuius & imperatoris
 & militis officium strenuē obeuntis uirtute est factum, ut sui hostilem impetum sustine-
 rent. Tandē quum ecclesiastici milites acrius instarent, & cliuum de quo pugnabant ho-
 stes ui superassent, Antoniani terga dedere, ac per excelsum & difficilē montē, in fugam
 præcipites sunt cōuersi. Tunc clamore undiq̄ sublato, uniuersa ecclesiasticorū legio, ho-
 stē difficillimis ascensu mōtibz oberrantē insequuta, paucis per præcipitia plaplis, ca-
 teros cepit. Impedimenta uero, & qui cū illis in eminentiori colle erant agrestium pluri-
 mos, diripere fuit facillimū. Et Antonius postq̄ de re sua actū uidit, clam ē pugna sece-
 dens, ab ecclesiasticis militibus intercipiē, qui patriarchæ iussu, duplici funiculo cruci ap-
 pensus, indignū doctrina & multis quæ illū ornabant uirtutibus, ceterum crudelitate,
 cui miserabiliter erat deditus, dignissimū habuit uitæ exitum. Vnicus tum circa urbem
 pōtiffici rebellis relictus erat Laurentius Columna, uetustæ Prenestæ dominus, q̄ eccle-
 siæ stipēdia faciens, ab Antonio seductus, qua die ad interuicē ille fuit deletus, agrū
 Romanum discurrebat prædabundus. Ea causa patriarcham impulit, ut omisso quē ad ul-
 teriora instituerat cursu Romā reuertet, ubi paucos moratus est dies, & Castrū nouū,
 unde Stephanum Laurentij germanū, & Nicolaum Fortebraccium in primo principis
 Salernitani bello, magnos motus cōciuisse ostēdimus, oppugnare aggressus, illud eue-
 stigio recepit. Postea qd̄ nullus futurū existimasset, Preneste, quā fama esset inexpugna-
 bilē fore, perrexit obsidere. Ea em̄ urbs in editi mōtis cacumine sita erat, cuius radices
 planiciē inter & cliui initium, partim exesa rupes, partim altæ maceries in coronæ speci-
 em ductæ cingūt, ut nullis nisi de industria relictis ad uias aditibus, usquā loci pateat, in
 agrū qui fertilissimus in aliquot passuū millibus urbem & planiciē interiacet, accessus:
 uiarum autē exitus, affixa ordine quadruplici trabium repagula muniēbant, à quibus re-
 pugnantes paucissimi agrestes, magnos exercitus sæpenumero repulissent. Itaq̄ patriar-
 cha positus ad repagula castris, postq̄ plurimis editis pugnis irrūpere nequiuit, multos
 leuis armaturæ milites in proximis rupi, quā nullus asseruaret cōuallibus, in insidijs lo-
 cat, edicitq̄ ut hostibus prælio, quod acerrimū cōsereret intētis, scalis ipsi lanceisq̄ ob-
 repentibus in superiora euadāt: qd̄ quū esset factum, territi ad primum post terga editum
 clamorē agrestes, sese in urbis edita recepere. Ingressus septa cū exercitu patriarcha, ur-
 bē uetustis altissimisq̄ mœnibus & natura loci munitissimā, longa obsidione constitu-
 it uti se oppidani dederent fatigare. Sfortia interim, frumentis agri Forliuensis, quamprī-
 mum maturescere cōeperunt, alicubi succisis, id bellum in amicam urbem negligere uti-
 debat. Sed quū socios belli populos, ut in Philippū mitteret instare intellexisset, solito
 acrius bellū instituit. Assuefactos nāq̄ leuibus praelijs decertare Forliuenses, paruis ui-
 ctorijs de industria præmissis, adeo audaces reddidit, ut nunquā laceffiti se intra mœnia
 cōtinerent. Et cōstituta cum militibus suis die, cōcepto ad portam quā itur Rauennam, le-
 uī primū

Aui primū certamine, in effusum sine ordine populum tantis incubuit totius legionis uiribus, ut fracti fugatiq; Foroliuienses, qui posteriores exeundo fuerant, primi intra portā præcipites se proriperent, cæteri quos maior audacia, aut casus in pugna lōge duxisset, porta à custodibus de immixto cū fugientibus ciuibus hoste timentibus clausa, per fossas in urbē redierint enatantes. Eorum tñ nonnulli altis fossarum aquis enecti, plurimi ab Sfortianis intercepti fuerunt. Factumq; est accepta diei illius clade, ut ciues paulo post de urbe pōtifici dedenda, & tyranno eijciendo cum Sfortia cōuenerint. Cōditionibus itaq; quas inuicē tractauerant à pontifice concessis, Antonium sub ipsis Iulij idibus captū, ciues eiecerunt, & urbem pontifici reddiderunt. Tum Venetis Florentinisq; summo petentibus studio, pōtifex Franciscum Sfortiam ad Poltranum agri Bononiensis uicem cum legione iussit se conferre. Et hinc Philippo necessitatē ostētans, qua cōpelleret Sfortiam cōtra se dimittere, hinc socios populos cōmonefaciens, parum profuturā, in quibus tantopere fiderent Sfortiæ legionem, utrosq; ad pacem perducere contendebat. Et tñ interea postquā omnis parebat Romandiola, Cuniū comites Lugo statuit eijcere oppido, unde multis dudum ea provincia malis fuerat agitata. Conducto ad sua & ecclesiæ stipendia Petro Ianpaulo, Vrsino in Parmensi agro tūc agente, ei muneri præfectus est Baldasar Offidanus, qui homo nouus ob nauatā egregie operam seruāda, qd̄ superiore ostendimus loco, Romanæ urbis arce Adriani mole erat pōtifici gratissimus, ut nihil esset tā arduū, quin is cōficeret intercessor. Quamobrē repentino elatus fauore, magnarumq; gerendarū rerum cupiditate ardens, quicquid equitatus peditatusq; pontifici in Romandiola erat, quicquid etiā tyrociniū p̄uincia mittere potuit, eò contraxit, nec difficile fuit eijcere destitutos omniū præsidio adolescentes. Lugo recepto, & Baldasare Bononiā reuerso literas patriarcha laureatas pōtifici misit, qd̄ Præneste cū agro opinione celerius recepisset. Id uero factū est ob ingentē quā æstas illa habuit siccitatē, fontibus qui aquis antea redundare cōsueuissent Romanæ in regionis, sed magis in Præneste mōtibus arefactis. Potitus ciuitate patriarcha, miserando & omnibus Italici nominis amatoribus molestissimo illius defauit excidio. Populo etenim cum rebus Romam migrare iusso, & mœnibus primo plerisq; in locis funditus dirutis, potestātē omnibus fecit quæcunq; siue supelletilis, siue materiei ædificiorū uellent infra diē septimā exportandi, quo elapso termino quicquid erat residui mœniū, ac urbē arcemq; ab imis sustulit fundamentis. Pacata ubiq; Romandiola, quū nihil esset in quo Baldasar crescenti indies erga se pontificis gratia facilius abuti posset, periculosissimū ecclesiæ malo uir ingenio facinus est aggressus. Nouerat pōtificē post recuperatas Romandiolæ urbes, post restitutā alibi rem ecclesiasticam, nihil æque ardēter cupere, q̄ Picenum, & alia iuris ecclesiastici, quæ Sfortia occupasset, loca recipere. Itaq; illum iussa, ut ostēdimus apud Poltranū expectantē interficere, aut eius delere exercitum meditatus, multiplices struxit insidias. Distat octauo ab urbe Bononia miliario Poltranus pōs ligneus, paruā Rheni fluminis partē manufacto canali deriuatam, quæ nauigia Ferrariā perferat iūgens. Quem quia agrestiuū commodis inseruiat, ne uisitoribus prædonibusq; iniussu magistratuum urbis pateat, turris paruo circumdata promurio communit. Quum itaq; consuesset Sfortia post meridionale tēpus, quādo turris eum obumbraret pontem, subtus labentium aquarū cursu delectatus, uarijs in ipso ludis cōmilitones oblectare, duos in arcem Baldasar immittit sagittarios, certo ictu quæcunq; destinassent petere cōsuetos, qui die ab se constituta illū de sagittaria turris rimula incautū cōfodiant, ipse interea expeditionē in ecclesiæ uicarios Fauentinū Pisauensem, Urbinatēq; qui debita pōtifici tributa pendere distulissent, parare simulans, quantascunq; potest copias apud Butrium agri Bononiensis castellū, eò cōsilio cōtraxit, ut si Sfortia ictu sagittæ occubuisset, illius copias ab iniuria prouinciæ & à Piceni præsidio, phiberet. Quod autē eiusmodi consilia aut palam fieri posse, aut aliter ex sentētia non successura addubitauerit, uiribus postea eadē intētaturus, sese copijs quæcunq; posset munire statuit. Perpulitq; pōtificē, ut à Philippo Mediolanensium duce, Piccininum post solutam dudum Albignani obsidionem, cum legione apud Parmā habentem sub incerta causa auxilio postularet. Fuit uero ea Baldasaris leuitas, ut qui cuperet in illa suæ magnitudinis innouitate, oēs intelligere, nihil esse tā arduum, quod non sibi cōmitteret pontifex, iactando, minandoq; & multa de se polliceri

dorē fecerit emanare, & tñ nihilosecius ac si omnia summa ac necessaria texisset simulati-
 one, Butrium se contulerat, facinus impleturus. Tum Sfortia qui aliquot ante diebus à
 pontis accessu abstinuisset, mutatis à Poltrano castris duobus & ipse passuum millibus
 apud Butrium constitit. Id quum uidisset Baldasar, siue ut maiorem confidentiam osten-
 taret, seu quod in castello obsideri ueritus fuerit, in Richardinam rus oppido propin-
 quum ad eam partem quæ à Sfortiæ copijs erat remotior se recepit, & unica per quam e-
 quitati pateret accessus uia, obicibus tanquam se inscio à calonibus muniri iussa, sese in eā
 pis tamdiu statuit continere, quoad Piccininus adesse iussus, aut ueniret aut petatum mit-
 teret equitatum. Postera die Sfortia compertum habens, nuncium militem notissimū,
 qui sub Petro Ianpaulo Ursino pontifici militaret, accersitum Piccinini copias accessis-
 se, statuit non esse diutius expectandum, & structa acie impetu facto obicem momento
 dirupit, obuiosq; fugauit. Conuocantem uero suos & in aciem tumultuarie educētem
 Sigismundum Pandulfum Malatestam, qui & ipse in ea Baldasaris expeditione milita-
 ret ecclesiæ, Sfortia ut à pralio abstineret, si cohortem cuperet fore saluam admonuit. **F**
 quo in rerum subito turbine, Baldasar minarum & factæ ingentis de se spei immemor,
 oppidum ingressus, armis & militari sagulo abiectis, sub fœmellæ inopis omni ut ratus
 erat suspitione carituræ, lectulo delituit. Sed Sfortia quam primum fufis copijs, Balda-
 rem in oppidum confugisse audiuit, captam agrestium multitudinem perduxit ad por-
 tas, oppidanosq; nisi perfugam redderent, extrema quæq; comminatus perpulit, educitū
 è latebris Baldasarem exhibere, quem Cutignolam perductum, quæstionibus subiectū,
 quæcunque machinatus esset, fateri coegit. Perniciosam eam rem pontifici fore suspica-
 tum est, cunctis timentibus, Sfortiam iniuriæ atrocitate furentem rabidumq; die illa por-
 tis Bononiæ signa inferre: quod quidem si facere perrexisset, soporatus Antonij Benti-
 uolij mortis, cuius Baldasar autor fuisset & minister, dolor recruidisset: & rerum noua-
 rum cupidi, quibus semper abundare solita ea ciuitas, tunc maxime redundabat, quæq;
 asperrima intentassent: tanti efficacia sunt mali perditorum hominum cōsilia, quæ prin-
 cipum opes, sæpius quàm hostis euertunt. Cōtinuit uero impetum animi Sfortia, & Her-
 molao Donato Venetiarum patritio, qui quum reipublicæ apud pontificem esset ora-
 tor, ad eum se contulit, hortante, nihil asperius de Baldasare tunc statuere: & in Picenū
 sine aliqua rerum inuouatione redire consensit. Apud Genuam interea res sine insigni
 facinore aliquo, Thomæ nouo duci prospere cesserant. Nam leuato Piccinini obsidio-
 ne Albignano, & si ex melioribus oppidanis quædam agri Genuensis in Philippi ditio-
 ne perseverabant, nullo tamen in loco bellum gerebatur, quod pontifex pacem consti-
 tuere confusus, inducias partibus ultrò assentientibus indixisset. Tria erant, ut longe su-
 pra exposuimus, Genuensis Riperiæ orientalis castella, in Alfonsi regis Arragonū po-
 testate. Quorum Veneris portum, munitissimæ arcis eminentia, & portus nobilitate præ-
 stantius, noctu cum militibus decem clam ingressis, Carmadinas peregrinus quum sin-
 gulos Fregosis studiosos, ni oppidani, apud quem latebat, domum accitos, arma rapere
 iussisset, inferiores oppidi partes, ad auroram recepit: & publicis locis, quæ Arragonen-
 sis obtinebat expugnatis, subiecta arcis & eminentioribus oppidi partibus loca, per quæ **H**
 ad inferiora descensus patet, repagulis firmavit. Est autē arx illa in uetustissimi Veneris
 templi, unde oppidum habet nomen, muris, sancti Petri castellum uocāt, summo editis-
 simi montis cacumine sita, si fames & custodum perfidia absint, nulla expugnabilis uio-
 lentia. Quamobrē recuperandi per illam oppidi spe adductus Piccininus, siue quod ru-
 pta ab Genuēsi, qui Arragonensem leuisset induciarū fœdera existimauerit, siue illa ru-
 pere nō multi ipse fecerit, ex agro Parmensi mouens, in Ligusticos Lunēsis Riperiæ ori-
 entalis duxit: sed quū asperos ascensu mōtes, portū Veneris ad Septentrionem clauden-
 tes, quos peditatu munitos reperit, superare difficile nimis atq; impossibile intelligeret,
 conuersis retro signis, Sarzanam obsidere perrexit: quā collapsis uetustate muris popu-
 loq; infrequentissimā, & nullo munitam præsidio, cepit. Arcem uero Sarzanellum ap-
 pellant, in quo Thomas Fregosius maximas seruaret opes, qd' difficilissimi aditus mon-
 tem incubāt, & turritis munitur altissimis mœnibus, nec oppugnare quidem aggressus
 est, sed ad uicina conuersus loca, Castro nouo prædæ exposito, alia quotquot ea habet
 Riperia cepit castella. Exinde Lucam se cōtulit, compullisq; Lucēsisibus, pacem quæ sibi
 elles

A esset cum Florentinis rumpere, nonnulla cepit de Pisanis castella. Tunc sociæ republicæ Franciscum Sphortiam è Piceno accitum Pisas miserunt. Simulabat uero & famam passim disseminabat Piccininus, sese qui Alfonso Aragonum regi præsidium asserere intenderet, Arnum transire dispositum, & Sphortiam uerbis contemnens, qui ulteriorem asseruaret fluminis ripam, nulla uel hominum, nulla aquarum altitudine, nullis riparum, nullis aggerum munitionibus, transitu cum uellet prohiberi posse factabat. In ea transeundi simulatione menses duos uersatus, cum capta in hostili agro & finitima Lucensium castella commeatu quantum satis esset militibus & pabuli equis subministrare nequirent, longius ab Arno recedens, ad cultiora Lucensium suburbia duxit, ibique per hyemem, partim in mappalibus, partim sub diuo tamdiu continuauit legionem, ut arecentibus bruma pascuis quibusque etiam uliginibus, unde aliquandiu pabulum quaesiuisset, congestisque apud agrestes alendo pecori stramentis ubique deficientibus, olearum folijs ramusculisque equos & iumenta coacti fuerint sustentare. Adduxerat autem in admirationem multos, tanta illum hyemandi austeritate contra suos & ætatis nostræ mores usum esse, nulla præsertim rei cuiuspiam apparente causa, quamobrem duriore uti debuerit militiæ disciplina. Tandem facti apud Genuam motus, quid in ea esset simulatione molitus docuerunt. Baptista namque Fregosius, Thomæ ducis frater, affectatæ tyrannidis libidine impulsus, cum Philippo duce pridem tractauerat, ut quam primum ipse, quod cum amicis agnatisque diceret constituisse ducatum Genuæ occupasset, adesset sibi præsidio Piccininus. Vere itaque nouo, cum Thomas dux diui Domini templum per diem solennem adisset, ingressus nullo renite te palatium Baptista, sese ducem à militibus adstantibusque qui acciti conuenerant ciuibus, saluari iussit. Id cum intellexisset Thomas, ciuium amicorum & agnatorum qui accurrerant frequenti stipatus coetu, quid sibi faciendum illi censerent rogat: quibus ad arma, ut fieri coeptum erat, arripienda currendum, & amentem perditumque Baptistam capite plectendum dicentibus: quin potius respondit ille, Ducatu me abdicare, quam sanguinem fraternum fundere patiar: tandem Baptista à ciuibus eiectione, Thomas maiore quam unquam antea consensu dux acclamatur, & Baptista donatus impunitate quocumque animum inducat ire permittitur. Eum Baptistæ motum cum fieri deberet exploratum habens Piccininus, magnis confectis itineribus ad proxima Genuæ loca Nouiumque perrexit, ubi multos frustra moratus est dies, & tunc Sphortia ductis trans Arnum copijs, cum per dita de Pisanis recuperasset, Lucensem populatus est agrum. Interea dum tantis ostentationibus tantisque ducis Mediolani & sociorum populorum impensis, hinc Piccininus, inde Sphortia ingentes stipendiorum cum tempore terunt opes, neque aliquod, ut ostendimus, patrant facinus memoratu dignum, paribus item tumoribus rex Aragonum & patriarcha cum regni populos atterunt, tum pauca eorum dignitatibus digna gerunt facinora. Recepta namque euerfactaque Præneste patriarcha in Aquilanos eo duxit consilio, ut cum eam ciuitatem ab Francisci Piccinini, Minicuti, Aquilani & Riccio Monteclarensis, Aragonensi militantiū oppressione liberaret, tum maxime hostem repellendo alienis sumptibus aleret legionem: hostibus itaque euestigio repulsis, Amatricem est profectus, in quod oppidum se Franciscus receperat Piccininus, eiusque agro ferro ignique uastato Piccininum per iuga montium cautesque præcipitem actum, intra Montisregalis moenia confugere coegit. Quæ cum diutius obsideri asperitas locorum prohiberet, eo relicto, & tamen agro Regalium prius uastato, contra Minicutium Ricciumque duxit, quos in Theatino oppido clausos cum tridui obsidione nequiuisset capere, Aquilam est reuersus, ubi tributo exegit pro allato præsidio imperata, & Corbarium delatus Marerorum castellum, illud uel expugnatum, diripuit, incendit: inde ex asperrimis Equicolorum quondam montibus descendens in Marforum loca, partim Riccio, partim comiti Alberti subiecta duxit, & admotis Andriæ castris cum oppidanos nihil hostile timentes reperisset incautos, omniumque bello necessario iam imparatos, oppidum uel expugnatum direptumque ferro & incendio lacerauit. Omnibus exinde Albertensium castellis partim uel, partim metu receptis, Attinati oppido est potitus, ex cuius saltu & Cassinensi octo passuum millibus distante, natura munitissimis, securus patet in ueteres Campanos & Apuliæ regnum transitus. His auditis Aquinates Apinatesque Riccio rebellantes in potestatem uenerunt. Cumque omnia in circuitu paterent, Germanum Casinensis saltus oppidum se contulit, & dimissis per abbatia castella militibus, multas intra

quindecim dies quibus illic est moratus, in agrū Gaietanū incursiones fieri curauit. Nec
 dubiū apparebat, quin erectis in accessus sui spē regnicolis, Arragonensiq; rege, cui mul- **B**
 tō minores essent copiae, territo, facile illi fuerit uictoria potiri, siue tamen ut Gallū regē
 Renatū, cui pontifex regnū asserere promississet, postea conquestū constat, id regnū pa-
 triarcha tunc recipere noluerit, siue commeatus & pabuli inopia, ut ipse prae se tulit com-
 pulsus fuerit, sublati cōtra ac omnes rebantur signis, Romā rediit. Cumq; per totā, quę
 secuta est, hyemē distributo in capita sale, pecunias inde ex uarijs quotquot potuit exa-
 ctionibus ex urbe ac earū regionū locis contraxisset, multorū mensiū stipendio iuuuit ex-
 erciturū, & motis sub ipsis kalendis Maij signis aliā in Apulię regnū iniit profectiōnem.
 Castris itaq; ad Pontiū Ptolemæi Sublacensis castellū firmatis, cum illud recepisset, ob-
 fessum & aliquot diebus frustra oppugnatū Ciperatū, qui saltus est natura soli munitissi-
 mus, relinquens, Lirim fluiuium, Garlium uocant, ponte iunxit, & traducto per illum
 exercitū apud Agneliū Casinensis agrī castellū cum exercitu substitit, iussitq; exercitū
 cōmeatus in octauam diem necessarios cōparare: quod autē per furculas Venafinas sal- **F**
 tum ceteris difficiliorē sibi esset transeundum, Angelū Ronchonem cum peditatū cui
 præerat, nocte intempesta præmisit, qui saltu occupato, Arragonensis peditatū eadē de
 causa præmissum, paruo temporis interuallo præuenit, Castris postero die ad Venafinū
 positis, patriarcha cū id oppidū hostili præsidio munitū uidisset progressus, Aliphas ob-
 sidere perrexit: quo oppido per fœdera recepto, Pedemontē munitissimū natura soli op-
 pidū obsedit: apud quod edita primo die atroci pugna, ad centum ex oppidanis interce-
 ptis grauiorēq; saucijs, inferior oppidi pars capta ac prædæ fuit exposita. Postera die cum
 oppidani captiuorū salutē libertatemq; pacti, deditiōnem fecissent, patriarcha motis ca-
 stris ad molas Capuæ duxit, tertio ab urbe miliario distantes. Vbi tres moratus est dies,
 & cōmeatu omnino deficiente, missis turmis quæ hostē Capua in prælium euocarēt, cū
 nullus exisset per Caiaciā progressus Vulturū traiecit exercitū, & castris apud Aceras
 positis, postridie sexcentis equitibus cataphractis phaleratisq; comitatus, ingenti pom- **G**
 pa Neapolim est ingressus, quę Isabelis regina muliebris item pompa excepit regio appa-
 ratu. Cumq; triduo multa discordes colloqui essent, in castra reuersus, tertia quæ secuta
 est die, ad mœnia Capuæ acie structa duxit. Sed cum facta pugnandi potestate, Alfonso
 regem uidisset sese mœnibus continere, inde profectus apud Auersam constitit, & poste-
 ra die cum sese illi iunxissent copiae, quas Iacobus Caudola misit, positis contra Sarculū
 castris, oppidoq; paucorū dierū oppugnatione potitus, illud prædæ expositū cōbussit,
 arcē uero munitionibus circumductis obsedit. Interea princeps Tarentinus, qui Arrago-
 nensis partiū esset, cum equitibus mille quingentis, peditibus octingentis ad Fusculen-
 sem delatus agrū, duodecimo ad Sarculū, & quarto ad Beneuentū miliario in Sabbati
 fluminis ripis castra posuit, fossa & uallo attentius communita. Riccius uero & Ioannes
 Vintimiliensis cum maiore Arragonensis copiarū parte ad Tochū oppidū tribus ab Sar-
 culo distans passuū millibus confederunt, eo consilio ut obsessa hinc à principe, inde ab **H**
 ipsis uia, quæ à Beneuento Sarculū ducit patriarchæ exercitū intercluderent cōmea-
 tu. Ea compertū habens patriarcha, calones sui consilij ignaros misit, cum paruo ut con-
 sueuerant præsidio Beneuentū, curauitq; turmas quatuor subsequi auxilio primis, si ali-
 quis fieret impetus affuturas, ipse structā in castris reliqui exercitus acie continebat. Ca-
 lonibus ceterisq; qui Beneuentū iuerant cum onere redeuntibus quamprimū porta e-
 gressi sunt, eos impetiit princeps, omnibusq; iumentis cum cōmeatu captis, primā quæ
 illis præsidio data erat turmā, frustra repugnantē cœperat dissipare, cū sese ex insidijs, pri-
 pientes ecclesiasticorū turmæ, insulto post terga facto impeditā præda & nullo coercitā
 ordine dissiparunt principis legionē. Constitierant è regione Riccius, Ioannesq; cū tur-
 mis in acie expeditis, facillimumq; illis fuisset laboranti principi opem ferre, nisi ex colle
 quē infederant, patriarcham item suos in acie uidissent cōtinere. Profuit tamen principi
 multitudo: amisso namq; maiori ex parte peditatu, prædāq; quam fecerat relicta, sese ex fu-
 ga colligens, paruā equitatus partē amisit. Ea uictoria audacior factus patriarcha, æquis
 quas prius denegasset conditionibus arcis Sarculi præfecto concessis, signa intempeste
 noctis silētio moueri iussit, & mane prius à principis militibus castra cōtulisse castris est
 uisus, q̄ eum mouisse habuerint exploratū. Tunc princeps dispositis ocyus in castrorum
 circuitu

A circuitu stationibus, cum expeditis quibusq; militibus in opposita hostium castris parte structam tenuit acie. Sed patriarcha Caudolanos, quorum opera plurimum die illa usus est, cum suis militibus in praelium urgebat, suos item principes quin undiq; irruerent nequiuit continere. Tracta est in multum diei uaria eiusmodi pugna. Tandem princeps dum laborantibus in uineto furibundus properat, equo sarmentis per Augusti quae tunc erant Nonas tenacibus irretito prostratoq; delapsus est captus, & turma quae illum hostibus eripere contendebat intercepta, sese caeteri intra castra praecipites recepere. Illatis tamen signis patriarcha munitioes uiribus irrumpere conabatur, sed Gabriel Ursinus, casu fratris territus, de Cumana erumpens porta, amissis maiori ex parte impedimentis legionem seruaui. Oblata est diei illius facinore facultas patriarchae regni Apuliae, quod tantopere concupisset pontifex, tantaq; quaesisset impensa potius, si modo quibus ad eam diem usus esset amicos retinere, & principem cum multis quos haberet sui studiosos, ad beneuolentiam allucere uoluisset. Sed cum principem maiorem quam consueuisset hostes amplexus esset comitate, Iacobum Caudolam acerrimas cum illo exercentem inimicitias abalienauit: principi etenim honeste primis diebus habito, & subito ad propria dimisso, iussit ut copias quas posset contrahere, primo quoque tempore ad sua perduceret castra, quarum copiarum adiumento regni reliquias conficere confidebat. Caudola autem ad colloquium uocato praemissit, qui sese ea ratione principem illa sum intactumque diceret emisisse, ut caeteri, quos id regnum haberet plurimos, tyranni illius exemplo allecti, faciliores subiecti redderentur. Tantum uero abfuit, ut Iacobus ira & odio in illum concitus accesserit, quod suis comilitonibus qui egregiam in eo praelio praestitissent operam reuocatis, ipse in munitis natura locis exercitum continebat. Acceptis uictoriae illius literis pontifex Romanus, patriarcham contra concilii Basiliensis decreta, quae tunc primo coepit spernere, cardinalem sub titulo sancti Laurentii in Lucina creauit. Sed is cui exinde Florentino fuit cognomen, postea Caudolam, ut ostendimus, subsidio destitutus, nec aliqua ex parte principis fauore adiutus, minora quam unquam antea in sequenti autumno gessit facinora, adeo ut Alfonso rex qui sese oppidis continere prius consueuisset, uarios quandoque in illum impetus facere sit ausus. Tandem hyeme media, cardinalis ipse, Salernum cuius ciuitatis populus fere omnis ad proxima comigrasset, cuiusque arcem munitissimam Arragonensis praesidio tenebat, ingressus est. Id comperit habens rex cum exercitu quam potuit paratissimo profectus, saltibus in circuitu occupatis, comiteatu illum undique intercludit. Nec erat remedium quicquam reliquum, quin cardinalis in uacua ciuitate obsessus cum legione in regis fieret potestate. Tum qui ad eam diem nulla moderatione adhibita, Caudolam inimicissimis uocibus fuisset insecutus, nuncios ad regem misit, sese qui pacis in regno constituendae gratia aduenerit, sed prius perfidum Caudolam tollere, quam regem ipsum exaudire in animum induxisset, eodem loci perductum, accederet inducens rex, quibus constitutis Caudolamque sublato (nam eius rei magnam facilitatem eiusmodi induciae exhiberent) fore ut se intercessore pontifex omnia inani regis Gallici expectatione, regnum illi asserat, tantis periculis laboribusque quaesitum. Inducens summo consensu perscriptis excedens Salerno cardinalis comperit Iacobum Caudolam, quod aegre tulisset Arragonensem ea augeri uictoria, sibi praesidio aduenientem, haud longum cum copiis substituisse, paucorumque interiectu dierum cum regem cardinalis a foederibus discessisse diceret, quod ecclesiae studiosos in sua foedera compulisset, non solum rediit cum Caudola in gratiam, sed eodem inter ipsos amicitiarum est peruentum, ut regem fraude dolis uel constituerint opprimendum. Cum tamen haec missis nocte ultra citroque nuncijs occulte agerentur, minabatur, & praese ferebat interdum cardinalis sese unico Caudolae excidio animum adiecisse. Per noctem itaque Christianis sacratissimam natalitiorum Christi mouens cum copiis de prima uigilia cardinalis, Caudolam medio itinere expectauit, quo licet constituto tardius ueniente, ambo de quarta uigilia sunt profecti. Fuerat uero consilium, si noctu impetum facere potuissent, regem dormientem cum copiis intercipere. Sed cum lux eos in itinere detexisset, & praemissos a Caudola leuis armaturae milites, ex faucibus uallis unde in castra regis rem diuinam faciatis impetum fieri oporteret, conspicati essent nonnulli milites regis, ad arma est conclamatum: neque auullis derepente signis tentoriumque & omnibus in fugam conuersis, inde prius potuit rex mouere, quam hostes irruerent furibundi. Et tamen amissis impedimentis, quorum preciosiora fuerunt sacris deputata,

deputata, rapido aufugiens cursu, legionem Capuam reduxit incolumem. Quam uero E. subitam & absq; honesti ratione inierant duces amicitiam, ilico lacerarunt. Digressi naq; die illa cardinalis ad Sarculum, Caudola Neapolim uersus legiones duxere. Paruo post tempore circum ea loca moratus cardinalis cum regem metuens propinquum nihil intentare auderet, ad superum mare duxit, & Trantum urbem, cuius arx pontificis praesidio tenebatur, recipere statuit. Sed oppidanum Arragonensium praesidio adiuti, arcem munitio nibus circumductis claudentes, omnes illius conatus irritos reddiderunt.

BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE ROMANI IMPERII, Decadis tertiae, Liber octauus.

IN EA quam instituimus diuersarum inter se Italiae rerum narratione, nihil est operosius, quam cum gesta in regione una scribere aggressi fuerimus, ita dicendi cursum moderari, ut eodem tempore, alibi gestorum ratio habita uideatur. Cardinale etiam Florentino ad eam, de qua diximus, difficultatem in Apulis perducto, maioribus item curis Romanus pontifex angebatur. Nam cum multa in eam a Basiliensi concilio essent intentata, quibus refellendis alio concilio opus esse uideretur, concilium illud Ferrariam transtulit, ad quod inchoandum est profectus. Expectauit interea principem Tarentinum cardinalis, cuius adiuumento oppidanorum praesidijque uires frangere, & munitiones superare sperasset, sed cum diutius ille quam promississet tardaret aduentum, intereaque Alfonso rex contra ducturus copias diceretur, sibi timens cardinalis exitu apud Vigiliam, curam Laurentij Attenduli Romano pontifici studentis dimisso, triremem conscendit ueternosam ex traiecto in prima qua oblata est tempestate Adriatico, secundum littora Dalmatiae & Liburniae, Venetias & inde Ferrariam ad pontificem se contulit. Per ea etiam tempora Renatus rex Gallicus carcere ducis Burgundiae, in quo multos egisset annos, liberatus, classis quam apud Genuam comparauerat praesidio fretus, Neapolim accessit, & Iacobus Caudola dimissorum a cardinali Florentino in Apulia equitum quemque optimum seligens, copias auxit, acciuitque Neapolim Renatus Michelettum Attendulum mille equitum ductorem, qui proximo triennio Calabros in fide continuisset, ut tantis copiis terra marisque coactis, apparuerit regnum Neapolitanum in noui regis potestate redactum iri, futurumque ut tantorum quae illud affixerant, malorum finis eo in tempore uideretur. Sed eius item regis ductu, quemadmodum priori tempore, afflictata sunt potius multa, quam aliqua fuerint restaurata. Receptis namque a Malphitanae regionis maritimae castellis, quae in Arragonensis potestate paruo fuerant tempore, classem Genuenses reducerunt, & Tarentino principe ad partes Arragonensis reuerso, parua, & eorum populis perniciosiora, partis utriusque fuerunt arma. Breues hactenus si temporis prolixitatem attendimus, & longi sermone pro parua rerum dignitate fuimus, dum hinc Romanae ecclesiae, hinc regum duorum uiribus gesta recensuimus, quae dimidia opum, dimidiamque populorum Italiae partem atterunt. Pari item forma temporis & facinorum habenda est ratio recensendis, hinc Philippus Mediolanensis dux, inde populi Venetus & Florentinus gerunt. Ingressus Lucensem agrum Franciscus Sphortia, prius omnia, excepto quod in Apennino est Castellione, cepit illius castella, quam Nicolaus Piccininus spe motum, quos in Genua concitari sperasset, usquequaque destitutus reuenteret praesidium Lucensibus allaturus. Postquam uero in agrum Parmensem reduxit copias parandis commeatibus, quos per inimica iturus loca secum deferret, quibus obsessam iuuaret ciuitatem longiusculam traxit moram. Nam cum frumenta in agris, partim herbescentia equorum pabulo succidissent Sphortiani milites, partim matura abstulissent, ea de causa coacti uastatores. Laborabat fame ciuitas Luca, cuius obsessae partis Florentini singula opposuerunt castella, ut in ea statione deputati milites, cum illa seruarent, tum prohiberent exitu oppidanos. Unde ad eam rerum tenuitatem redacti erant Lucenses, ut amissis frumentis, cum neque ligna, neque autumnu uuas, neque interea quicquam equis pabulo futurum importare potuissent, Philippo deditissimi ciues, & Morerus Nazareus, quam primis belli temporibus a Philippo missus, turmae unius equestris trecent

A trecentorumq; peditum praesidio ciuitatem tenebat, de ea dedenda saepe uero cogita-
uerunt. Substantabat uero illos Piccinini spes, quae per dies singulos expectaret: quan-
quam asseruerunt disseminaruntq; per Italiae Florentini, Venetos, cum uerbis publice, tum priua-
tim literis Lucenses ut bono animo essent, neq; desperantes se Florentinos submitteret
exhortatos fuisse. Exierant enim priusq; adeo dura obsidione ciuitas premeret, iure consul-
ti duo, populi oratores, qui pontifice Romanum, Philippum Mediolani ducem, Venetos,
& ipsos Florentinos aduertes, opem, subsidium, foedera, pacem ubiq; enixius implorabant.
Nec eis oratoribus, ut postea est compertum, facultas deerat, quae cunctis rescissent scribi di-
gna magistratibus per epistolas nunciandi. Parato comitatu Piccininus montana Lucen-
sis regionis loca, Pontremulum Sarzanamq; interficientia est ingressus. Tenebat uero sal-
tus omnes praesidio Sphortia, & si qui essent humiliores in ea montium asperitate colles, per
quos aditum hostibus patere suspicaretur, eos fossa intercisos latissima custodibusq; adhi-
bitis communiuit. Recepit tamen Piccininus nonnulla paucis habitata colonis castella. Sed cum
B Bergam munitissimum natura loci oppidum obsideret, neq; aut castra munisset, aut solita di-
sciplina contineret exercitum, quoniam triginta passuum millibus ab Sphortia, collibus ri-
uisq; primis interficientibus, remotus nihil timeret, parum abfuit, quin cladem acciperet
maximam. Missus namq; ab Sphortia cum leuis armaturae peditatu, Petrus Brunorius ce-
turio fortissimus, cum obsessos noctu de accessu suo fecisset certiores, hinc mane sub so-
lis exortum, hostes nihil suspicatos aggressus, omnium castrorum multitudinem, eos latroci-
natum aduenisse ratam, in se conuertit: inde oppidani effuso agmine erumpentes, quicquid
erat militum circa inermem Piccininum, arma corripere coegerunt. Petro autem acrius instan-
te, conuersi in fugam, qui accurrerant inermes omnem territuere exercitum, ut sine classici
signo, aut Piccinini imperio signa multi exercitumq; intrepidi deseruerint: forte erat die
illa stationis castrorum a Piccinino dispositae ductor Lodouicus Gonzaga adolescens, mar-
chionis Mantuani filius, quem genitor Philippi stipendia se inscio secutum, quocumq; le-
C gum rigore poterat, successionis & hereditatis iure priuauerat. Is ruentibus in dissipata ca-
stra Brunorio oppidanisq; obuus, confertoq; praelio faucius, cum paucis captus fuit. Pic-
cinino autem medijs castris, quo in loco praetorium habere consueuisset, suos classico &
sublatis ex more signis conuocante, tantus est factus armatorum concursus, ut suis diffusi ut-
ribus. Sphortiani direptis, quae ad manum erant impedimentis, sese in editiora oppido subiecta
reppererint. Secessit tamen cum legione Piccininus, & Brunorius relicto oppidanis praesidio,
Lodouicum perduxit ad Sphortiam. Instabant eo tempore apud Florentinos Veneti, ut
postquam ager Lucensis in eorum potestatem uenerat, & saltibus in circuitu munitis pe-
ditatu, nihil spei obsessis erat reliquum, quo minus fame confecti deditioem facere co-
gerentur, dimitterent Sphortiam, cui in Transpadanam regionem delato, omnes suas sub-
ijcerent copias, ut Abduam fluum, quod facillimum crederent futurum traicientes,
Philippum de agro Mediolanensi tutando, certare compellerent. Et quam dicta de cau-
sa Veneti miserant legationi respondentes Florentini, & si magnas praeterderint difficul-
tates, quibus ab dimittendo Sphortia iuste absterrentur, id tamen Sphortiae arbitrio relin-
D quere ostendebant. Is uero ab eadem legatione de traiciendo admonitus, non aequum esse
respondit, ut cum paria ab utrisq; populis acciperet stipendia, uni pareret altero reniten-
te. Rebus per eas ambages diu protractis, Veneti qui audissent Florentinos propalam
queri, illam Sphortiae Hetruria abducendi quae fieret instantiam, eodem solum tendere, ut Lucen-
ses obsidione leuati, uires resumerent, aliquid intentare statuerunt, cuius facinoris argumen-
to intelligerent Florentini Venetam gentem quae belli prolixitatem odisset, eam illius ge-
rendi rationem instituisse, ut bellorum satietatem fastidiumq; Philippum capere facerent
coactum de patriae penatumq; custodia cogitare. Cum itaq; staret eis sententia nihil fra-
gendis Philippi opibus aequae idoneum, qm si opulentissimum Mediolanensem agrum, un-
de neruos ille potentatus sui pecunias contraheret, incursionibus latrocinisq; uasta-
rent, Abduam quae is fluius ad Bergomensem pertinet agrum, ponte iungere statuerunt, ut
castello in ulteriori fluminis ripa excitato potestas fieret Mediolanum usq; copias immit-
tendi. Itaq; materia in ualle Martinesium clam parata marchionem Mantuanum gene-
ralem copiarum praefectum eodem noctu ducere curauerunt. Praemissus tamen est cum pri-
ma acie Gata, ex cuius ingenio pons fuerat institutus, qui uadato per noctem natantibus
equis

equis amne, cum lintribus quas plaustris cōportarat, pedires traiecissent, iaciendo ponti
 carris aduecto intentissimus insistebat. Incōmodo aut̄ fuere maximo nocturni imbres,
 quos imis sub Alpibus immodice effusos nequaquā nō sensit exercitus. Sed cum de quar-
 ta uigilia Larius lacus illis subito intumuisset, auctus inde ad aurorā Abdua fluuius trā-
 uectas cum Gata cohortes reliqui exercitus praesidio reddidit destitutas, q̄ lintriū in ea
 amnis rapiditate nullus fuit usus, & tranantes temerario ausu equites uorticibus sunt ab-
 sorpti. Sole interim exorto cum proximae regionis agrestes montani Brigantienses eas
 hostiū cohortes traiecisse, ceteros ē regione transeundo intentos conspicati, accitis Loi-
 si Seuerinatis militibus, in ea regione hyberna ducentibus accurrissent, tam diu impetū
 sustinuit Gata, quousq̄ ruentes in uada milites enataissent. Omnibus tñ ab hostis gladio
 ereptis, cum plurimos ulteriorē ripam saluos attigisse, quosdam aquis absorptos esse cer-
 neret, suis qui secum hosti resistebāt praemissis ultimus adnatauit. Frustrati ea transmittē
 di spe Veneti, postq̄ sopitū renouauerant bellum, iubent Mantuanū, Abduensis glareæ
 subiecta Philippo oppida oppugnare. Quæ cum Piccinino renunciata essent, ex Lunen
 si Ligustica regione mouens, quartis castris ad Padum duxit, & cum diem unam traiciē
 do exercitu consumpsisset, tertia quæ secuta est, in conspectū hostibus accessit. Veneti
 autem milites illius aduentum habentes exploratū, in locis ad eam partem palustribus,
 qua hosti unicus esset accessus, sese cōtinuerunt, unde nec pugnādi copiā neq̄ impetum
 facere potuissent. Siue tamen pudor, siue pabuli coegerit inopia, mutatis ad octauā diē
 castris, apud Bulgheriam Bergomensiū confedere. Eos lōgo circuitu per montana Ber-
 gomensiū, tertia insecutus die Piccininus, intra castellū pontis ad Olliū egit praecipites,
 quingentis carris quos deferendis exercitus impedimentis deputatos habebāt, cū com-
 meatibus interceptis. Inde in agrū Bergomensē ducens, pleraq̄ ad eam partem sita ce-
 pit de Bergomēsibus castella. Tum Veneti rebus in cōtrariā, q̄ existimassent partem in-
 clinatis, ut qui hostē agitare rati, bello lacesserent acerrimo, apud Florentinos, ut Sphor-
 tiam trans Padū ad se mitterent uehementius institere. Qua in re cū uarias hinc à Sphor-
 tia, inde à Florentinis tergiversationes fieri uidissent, illū ea ratione saltē Rhegium lepi-
 dum mitti efflagitarunt, ut Parmæ timēs Piccininus, Bergomū qua iam iam premi cōpe-
 rat, obsidione leuaret. Is enim Calepio funditus demolito, eam uallem & Treschoriā pri-
 mo recepit, & diui Petri ponte castello tria à Bergamo passuū milia distāte, expugnato,
 prominenti arcem ciuitatis arcis, Capellā uocant, bombardis admouerat. Tandē concessit
 Rhegium Sphortia, cuius ex Hetruria fathiscentē motū, quamprimū Piccininus ha-
 buit exploratū, & ipse mouens Parmā se cōtulit. Qd̄ aut̄ de pontifice suspiciosus Sphor-
 tia ueretur, ne cardinalis Florentinus, qui paulo ante ex Ferraria profectus, Romā re-
 uerterat, Piceno recipiendo intenderet, octingentos equites ductore Italiano Forouilla-
 no in eam prouinciā praesidio misit, ut cum cohortem unā fratribus Picenum administrā-
 tibus attribuisset, turmasq̄ aliquot ad continuandā Lucae obsidionem dedisset Florenti-
 nis, Italiano ad extremum dimisso uix dimidiā apud Rhegium habuerit legionē. Postu-
 lantibus uero Venetis, ut Sphortia pace, quā Ferrariensis marchio cū Philippo duce du-
 dum seruauerat rupta, agrum Parmensem discurreret, nouoq̄ implicitū bello Piccininū,
 ne Padum ultra traiceret, destineret, promissis ille copijs augeri identidē postulabat, il-
 lisq̄ nullas mittentibus quin ut Padū traiceret instantibus, & cum obstinatius recusaret,
 dimissam legionem dimidiā auersā à gerendo bello uoluntatis cōiecturam facere im-
 properantibus, stipendia quoq̄ interim petita lente dissoluentibus, cōperat de repente
 no in Hetruriam reditu cogitare, sublatisq̄ per iracundiā signis iniussus abcessisset, nisi
 eum precibus retinuissent Florentini, Venetos rati illū ad Lucae oppugnationē ab se re-
 uocatum opinaturos. Egit etiam cum Venetis pontifex Romanus, quem tunc curiā Bo-
 noniæ ostendimus habere, ne latruncolorum eiusmodi excursionibus, paruam reipubli-
 cae suae dignitatem minimaq̄ bello cōmoda allaturis uellent Emiliae uiae itinera, quae so-
 la Gallicis Hispanisq̄ ad Romanā paterent curiam, reddi intuta. Et Nicolaus marchio
 Estensis, qui Rhegium urbem feudatorio iure habuisset à Philippo, licet nihil denegare
 auderet, moleste tamen ferebat eam sibi impositā esse necessitatē, ut pro bello minimum
 habituro momentum perfidiae notaretur. Interim Piccininus quem hostium consilia
 multis cognita, extremū non latuissent, relicto in agri Cremonensis & glareæ Abduensis
 finibus

A finibus præsidij quantū tutādīs incolīs ab incurſionibus hoſtiū ſatis eſſet, omneſq; Phi-
lippi copias Parmā contrahit, comēatūſq; uī maxima propinquis oppidīs imperat, a-
gagones ad ſexcentos cū ſingulis iumentis ad ſe mitti curat. Et fabris lignarijs quotquot
haberet ciuitas, ſcalas pontefq; ligneos facere iuſſis, propalā edicit militibus, ea ut com-
pararēt quæ opem Lucenſibus allaturi, per abrupta mōtium & inter hoſtium tela ducāt
itineri neceſſaria. Quibus minis cū aliquādiu intumuifſet premiffetq; onuſta cōmeatu
ſcalis & pontibus iumenta, petentibus Florētinis Sfortia in Hetruriam paribus cum ho-
ſte cōtenderet itineribus, faciliter aſſēſi ſunt Veneti, quippe quibus ſatis ſupraq; uidere
tur audaciſſimum hoſtem, & ſuum quo parum uti poſſent oneroſum copiarū ductorē,
in Hetruriam ſe transferre. Quamprimū itaq; mouiſſe ſigna Piccininum Sfortia habuit
exploratū, & ipſe mouens prius recta per Mutinenſes traiecit Apenninū, quā tunc de
induſtria in ceſſu ſegnīs Parmēſi agro exceſſerit Piccininus. Oppōſitas poſtea ducū cō-
prias aliquādiu diremerūt Appennini iuga, & licet Sfortia peditatus robore ac ſaltuū op-
B portunitate fretus, maximas Piccinini uires quotiēs cōgrederentur faciliter repelleret,
uarios tamen bellorum caſus cōſiderans, & ſi fortē Piccininus cuiuſpiā fraude, aliquoue
aſtu uia ab ſeſe auerſa traieciſſet, paruo quē retinuerat equitatu diffiſus, à Florētinis au-
geri copijs flagitabat. Qui tanta illius coacti inſtātia Venetos orauerūt, ut Guidātoniū
Manfredū in Brixianis militantem, cui populus Florentinus ſtipendia ſolueret, dimitte-
rent in Hetruriā traducendum, aut ſi eum propria impenſa retinere mallēt, illius ſtipen-
diorum æra cōſcribendis quos ſupplemento peteret Sfortia equitibus impēdi paterenti-
tur. Seceſſerat interea in patriā Ioannes Franciſcus Gonzaga Marchio Mātuanus, mul-
ta inter abeundū odij in Venetos cōcepti ſigna præ ſe ferens, & Fredericus Cōtarenus
exercitum Venetorū, cui à Senatu gubernator erat datus, acceperat. Venerat quoq; ad
exercitū Paulus Trunus uir Patritius, qui cum ex Senatus, ut dixit, ſentētia, ductores in-
ſolentius de negligētia atq; perfidia arguiſſet, quosdā animis pridem abalienatos, ut di-
mitterentur, poſtulare coegit, eorū primus fuit Guidātonius Māfredus. Quo ſine diffi-
C cultate dimiſſo, Veneti primarios ex cōmilitonibus ſuis retentos, honoribus extulerūt,
paulo poſt Aſtorgius Māfredus Guidātonij frater, & Borſius Eſtenſis adoleſcēs, eque-
ſtris ordinis Nicolai Marchionis filius, pari facilitate dimiſſi alter Philippi, alter Sfortiæ
ſtipendia ſunt ſecuti. Auctus Guidantonio à Florētinis Sfortia inſtare cœpit, ut emerita
etiā ad eam diem darent ſtipendiorum æra, alijs quæ in promptu eſſent turmis ſuo exer-
citu adiungendis. Sed cum eueſtigio diſſoluta, quęcunq; illi deberent, eſſent perpauca,
ad Venetos miſit, multorū menſum ſtipendia debentes. Qui cum miſſum ad ſe queſto-
rem audire diutius diſtuliffent, admiſſo poſtea fore dixerunt, ut Sfortia Padum cum le-
gione tranſmittēs copijs, armis, pecunijs ſupra quā cuperet expleretur. Et cum literis
interea ſollicitatus ab Sfortia quæſtor in Senatu dixiſſet, proficiſcenti ſibi Sfortiā præce-
piſſe, ut emeriti ad eam diem ſtipēdij, ſi peteretur calculū poneret, & datas reciperet pe-
cunias: nec aliud eſſe rerum genus, in quo poſſit uerbi aut facti reddere rationē. Reſpō-
dit princeps, eum eſſe Venetorum morem, eam iuſtitiam, ut omnibus quicunq; promiſ-
D ſam ſcripto iureiurandoq; exhibeant operam, promiſſa ipſi diſſoluāt ſtipendiorum æra,
proinde induceret animū Sfortia, ut nullas ab ſe pecunias peteret, aut quod poſceretur
promiſſam militiæ operam exhiberet. Quæſtore autē acrius urgente, & emeritas Sfor-
tię pecunias dari, aut ſibi liberū fieri, ut ſide qua illis aſtringeret abſolutus, ſuis cōſuleret
rebus poſtulate: princeps dixit, Quin liberum ſupraq; nō inuiti facimus. Eo tum con-
tra ac rati fuerant urbe digreſſo miſerūt Veneti Florentiam & ad Sfortiam oratores, qui
cum eris diſſoluendū nullum facerent uerbum, proteſtarentur Senatū exiſtimare, non
potuiſſe uerba quæſtori dicta Sfortiam liberare, quin quoad conſcripta dictaret ſtipen-
diorū eius formula, ſibi quemadmodū antea militaret. At ſiue Sfortia, quod multi exiſti-
marunt, prioribus quādo apud Rhegiū erat tēporibus Philippo Mediolanenſium duci
aures diu ocluſas accomodare cœpit, ſiue exaſperatum reuerſo quæſtore in Venetos
odium pendentē prius ruere fecit, qui nouis Philippi foederibus inhiabat, nihil oratori
reſpōdit. Quin illo Hetruria digreſſo, Florentinos ut integra diſſoluerēt pro ſe Venetis
ſtipendia, uel ſe quemadmodum & Veneti miſſum facerēt, inſtare cœpit. Qui precibus

illum promissionibusq; demulcentes orarunt, tãdiu patiens sustineret, quoad pecunias E
 uel maximo cum incõmodo ab exhaustis ciuibus extorquerent, & interea Venetos ne
 ea essent peruicacia admonerent. Cumq; ingenti angeretur cura, quibus aut dãda essent
 Sfortiã supra uires ãra, aut illo dimisso, extrema rei desolatio subeunda, præstantissimũ
 ciuẽ, qui & Venetis gratior esse cõsueuisset, Cosmam Mediceum miserũt Venetias ora
 torem, qui cum multa ciuibus Venetis priuatim in eam sententiã dixisset, ut si admissio in
 Senatũ fieret lata dicendi quæcunq; uellet potestas, si itẽ Senatus illi quæcunq; molesto
 de Florẽtinis ferrent tulissentue animo aperiret, fore, ut perniciosã, & alioquin maxima
 pariturẽ mala simulates tollerent: introductus huiusmodi habuit orationẽ. Quod sem
 per alias, postquã malẽ cõcordis tunc Florẽtiã ciuitatis iniuria eiectus, ad uos ueni, ma
 ximo duxi à deo nostro muneri, quod mihi ex eo tẽpore felicitati & gloriã duxi, ut ue
 ster Venetus, uestrã reipub. charus diceret, existimarer, magno mihi princeps illustri
 oneri apud ciues meos esse incipit: adeo ut quod uestro de me tali iudicio elatus cõtraxi
 inanẽ gloriã peccatũ, mœrore animi quo excrucior potuerim abolere. Grauib. patres F
 optimi, & quæ diutius nullo possit modo ferre impensarum oneribus premitur ciuitas
 Florẽtina. Satisq; habeo exploratũ, quod uos pariter nõ ignorare scio, nullũ esse aut usq;
 loci unquã fuisse ingenij, artis, industriã, genus excutienda, inuenienda, abradenda, ex
 torquẽda pecunia, quod nõ ciues nostros & necessitas inuenire & uolũtas fecerit exer
 cere. Sed quod militibus senio uulneribusq; cõfectis plerunq; uidimus accidere, ut quo
 iuuenes integriq; plurimũ ualuerint saltu prouocati, cum positum ab ijs qui præstiterint
 signum, oculo pedibusq; dimensi superare & polliceantur & credant, conati postea nõ
 attingãt, & quo enixius repetierint eo eneruati corporis uitio lãgius recidãt: itidem nõ
 bis hoc tempore cõtingit, ut nostri erga uos officij nõ immemores, pactas ex fœdere pe
 cunias quemadmodũ antẽ appendere cum posse cõsili promittimus, tum etiam anhelã
 mus, quo postea magis enitumur, eo possimus minimũ. Vnde factũ ut plenas querimo
 niã literas à uobis sã penumero acceperimus, qd tardẽ nimis ac parcẽ data cõmunibus
 stipendiarijs ãra, uoluntati nõ impotentia attribueritis. Factum est etiã ut quod neces
 sitas attulit, Lucensẽ bellũ nec ad cõsummatã uictoriã perducere: nec quod pariter op
 tamus, cum rerũ salute possimus intermittere. De necessitate uerò quod dixi, postquam
 in eius rei mentionẽ incidĩ, cum explicauero, fortassis cãtera quẽ huius diei intentio ef
 flagitat, reddent intellectũ faciliora. Meministis, princeps optime, quod omnis noui Ita
 lia, Nicolaũ Piccininũ, qui incognito tunc nobis astu, motus Genuã operiretur, tandiũ
 in agro Pisano exercitũ cõtinuissẽ, quoad direptis oppidis, exustis uicis, agro undiq; cõ
 pilato, fames illum retrocedere compulit. Cum autẽ asperam sub diuo durasset hyemẽ
 & damnosissimã populo Florentino simulationem detexisset, Baptistã Fregosũ in fra
 trẽ impietas, illo Lucensẽ agro excedẽte, immissus est recipiẽdis quẽ amiseramus castel
 lis Franciscus Sfortiã, uobis nobisq; cõmunia faciens stipendia, quẽ auertendo à Pisa
 mœnibus, ab agri Florentini incendio communi hoste ex Piceno uocari fuitis assensũ.
 Eo nostris, quas propria cõscripsimus impensa, copijs freti, dum nostra quã hostis præ
 sidio tenebat, reciperet plerisq; Lucensũ castellis potito, cum Piccininus spe sua frustra H
 tus in Hetruriã rediturus uideretur, placuit, cõsilio est factum uestro, ut expugnatis Lu
 censium castellis, saltibusq; ubiq; uel intercilijs, uel præsidio firmatis, Piccinino in Hetru
 riam, unde in Apuliã regnũ crederetur iturus, præcluderetur aditus. Hinc eo accessum
 differente, & nostrorum uictoria procedẽte, ad Lucã obsidionem nõ alia quã ut dixi
 necessitatis ab tẽpore & à uobis impositã causa est peruentum, qua ciuitate potiri facili
 mum dixerunt fore militarium rerum periti, & noster populus tunc sperauit. Quã uerò
 obstiterint, infortuniumne nostrorũ, an quã ad manus peruenerũt literã adhortationis
 plene à uestris ciuibus ad illos data, & data insuper Lucensũ oratoribus ab hoc Senatu
 pacis spes maxima, haud affirmare ausim. Quod certũ est nõ dissimulabo, nisi Sfortiam
 traicere Apenninũ, meliore ut reor iudicio quã successu uoluissetis, quẽ nũc in rebel
 lione durat, quã societatis nostrã uires nunc distinet, & utinã non dissipet, eneruet, Lu
 ca in potestatem iam diu uenisset, liberumq; esset factum, hostem qui diuisas tribus di
 stãtib; in locis copias nostras uel superat, uel æquat, iunctis & in robur unum coactis
 utriusq;

A utriusq; populi uiribus opprimere, exterminare. Quod autē attulerit fructū Rhegiensis illa expeditio, postquā huc loci ea est uentū causa, ut homo patria Florentinus, fide, cōsuetudine, affectione Venetus, quæcunq; in cōmunem rerumpublicarū salutē sint mihi nota aperiam, quæso attentī audiatis. Cum sibi ab Romano pontifice timens Sfortia, quod uobis sepe numero dixisse memini, cōstanter proposuisset, nullas fore tātas aut pecuniarum, aut precum, aut suasionū uires, quibus adduci pateretur, ut trium dierū itinere, longius à Piceno abesset, Padū copias traducere à uobis requisitus, obstinatē recusauit, nec ullæ fuerunt populi Florentini artes, nulla priuatæ rei cōmoditas, nulla capiēde Lucæ audivitas, quæ illi transitū dissuaserint: ductis postea Rhegiū copijs, cū obsessō ab Romano pont. per Romandiolam itinere, difficilem sibi & impeditam in Picenū uiam cerneret, si patriarcha ut uerebatur in eam descēdisset prouinciā, Italianū Foro iulianū oborta per Ferrariensēs uia, cum omnibus copiarū neruis eō transmīsit. Vnde est factū, ut qui Piccinino impar bellū gerere iussus recusaret, cū pecunias peteret, nullas à uobis impetrare potuerit. Quæ hæctenus dixi certa mihi sunt, princeps illustris, quæ sum dicturus, talia sunt, ut licet testibus scriptōue aliquo, aut quia præsens adfuerim probare nequeā, ea æquæ ac priora pro certis dici posse uerear, opiner. Destitutus stipendio à uobis Sfortia, qui & famosas de se quorūdā ex ciuibus Venetis uoces in cōuentu cōmilitonū stomachās iactaret, Philippi Mediolanensī ducis nūcios quibus uerba pro uerbis reddere prius cōsuesset, ea admisit, excepit, uultus gestusq; comitate, ut quod ab eo per iracundiā quādoq; per hos dies dictū esse uobis scripsimus, tunc reipsa & per scriptam fœderum formulam cōclusum fuisse rear, existimem. Si quādo tamen missi ad eum ciuitatis nostræ oratōres, meliorē de uobis spem fecerunt, si retenta hæctenus stipēdiā in dies à uobis parari dixerunt: sese debiti sui memorē respondit, nunquam honori suo, cuius se dicit amantissimum si id fiat, quādiu obligatiōnis suæ tempora durēt defuturū. Ea patres optimi, cum magistratibus & uocatis populi consilijs referūtur, eō iracūdię quosdā ex nostris ciuibus proslire faciunt, ut quæ de literis, de data spe Lucensium oratoribus disseminata sunt, hoc facto cōprobari argumētent: quasi uerō ea ratione stipēdiā Sfortiæ cessetis dissoluere, ut illius copijs destituti, nō modò Lucēsem deseramus obsidiōnē, sed ab furētī Piccinino miseri obsideamur. Eoq; amentia quādoq; est uentum à nostris, ut satis supraq; uobis futurum uideri cōtendant, si intētus nostræ obsidiōni Piccininus, recipiēdi Abduensis glareæ castella uobis occasiōnē præstabit. Quos uerō subeā, quales patiar labores, qua afficiar animi & corporis anxietate, leniēdis qui ea sunt infania, quæ audiā de me ipso, quæ Venetū appellant, si dixero, & cōmunī periculo & laboribus meis cum licet occurrere diligentius pergetis. Sed hæc satis in præsentiarum. Non sit apud uos dubium, patres optimi, quod principio dixi populum Florētinum caruisse pecunijs, ut nullū illis inueniēdis extorquēdis prosit ingenij acumen. Bellū Lucense quod cōmunis periculi necessitas imposuit, eō loci est perductū, ut paruo tempore, si in id licebit Francisci Sfortiæ copijs incumbere, cōfectum eatur & maiora cōficiēdi magnā ac diu optatam afferat cōmoditatem. Orat itaq; illustris Princeps, populus Florētinus, ego si quid hæctenus pietas in hęc rempub. mea, susceptiq; pro ea maximis cū periculis labores mei sūt meriti, deprecor, obtestor. Date quæ emeritū se dicit, etiā immerito Sfortiæ stipēdiōrū ara, neq; uelitis cōmittere, ut ea uel urgente causa, uel suadente occasiōne, Philippo adhæreat. Quod nāq; iussus sum ad extremū dicere, qui nihil solus per inopiam hęc tempestate potest populus Florētinus à uobis destitutus, illum quo cūq; ierit non sequetur ducem, sed amplectetur uictorem. Cosmo, cum uerbis finem fecisset, loco ubi tunc habebat Senatus deducto: & cum diu de respōsiōne altercati cōcordes fuissent patres, reuocato in hęc sententiā dux respondit. Rectē omnes existimasse, qui Cosmam Mediceum, tertio abinde anno postquā fuerit patria exul, pro Veneto habēdum senserint, cum ea fuerit patritiorū erga se uoluntas, ea de ipso fides, ut omnia illi æquæ ac patritiorum primarijs aut grata cōcessuri, aut ardua fuerint cōmissuri. Venetos itē multa post reductos Cosmam & Laurentiū Mediceos, cōcessisse Florentinis, quæ alias fuerint negaturi, ut ex boni uiri fide, ex officio debuerit quæcūq; perpeffum se & pati dixerit, si etiā Florentinæ rei quā plurimum concernunt nullo conducerent modo, æquanti-

miter tolerare. Quantum attineret ad reipub. Florentinae mandata quae exposuisset se ea
 ratione quid de literis ad Lucenses datis responderet non habere, quod eam rem tunc
 primū audiuerit, sed aduerteret ipse, multos esse Venetijs populares uiros, & quidē ditis-
 simos Luca oriundos, quorū & nullius patritij eas fuisse existimaret literas, si cōtrā esset
 compertum, fore ut illius qui scripserit exemplo, ceteri posthac ab huiusmodi epistolis
 deterreātur. De spe oratoribus data ab Senatu, se haudquaquam inficias ire, quin etiam
 uerborum quae respōdisset hanc formulam nulla mutata sententia replicare. Redirēt in
 patriam, si minus per obsidionē liceret, suos per epistolas in spem erigerēt, fore si a Phi-
 lippo discederet Lucensis populus, ut Senatus Venetus, qui Lucenses diligeret, Florēti-
 num populum ad transactionē aliquam suasionibus adduceret. Nihil postea ab Lucēsi-
 bus fuisse responsum, ideoq; datam eiusmodi spem nullum illis attulisse praesidiū. Quae
 per insaniam diceret suos protulisse, partē esse ebullientis in stomacho ueneni, quod euo-
 mere pridem disperirent. Sed praetēdere huiusmodi homines quā pridem parturiūt in-
 gratitudini, perfidie, impietati negata Sfortiae stipendiorū ara. Quo in negotio dudum
 declarauerūt, Venetos item aequē ac Florētinos, aëris exhaustos, pendendis quibus de-
 berent bene merētibus grauari. Irent ipsi quibus praestaret praestitissetq; haecenus opem
 Sfortia, penderēt stipēdia: nec tantopere ingemiscerēt, si argentum aurūque, quod saepe
 alias magna effudissent cum rerum iactura, nunc subiiciēda sibi uicina & quidē opu-
 lentissima ciuitate impenderent. Senatum Venetorū collata pridem in populū Floren-
 tinū maxima beneficia, satis supraq; nūc ire cumulatū, q; debitas excedere copias, ab il-
 lo trās Padū mitti nō perat: de habito ab Sfortia cū Philippī nuncijs colloquio, de foede-
 ribus nouis, de sua cum illo cōiunctione uiderēt ipsi, memoresq; essent, paruo duratura
 tēpore, & malē interim iocūda fore, quae cūq; illa essent quibus iaciēdis, fides, honesti &
 iustitiae respectus abfuisse. Expeditus ea expeditiōe Cosmus, cū aliquot dies Venetijs
 fuisset, multos ex patritijs, quorū plurimis cōsueisset esse familiarissimus aduertit, nedū
 se, ut antea nō cōuenire, sed cū possent obuiū declinare. Quāobrem Ferrariā ad ponti-
 ficem, qui pacem cōponi continuo laboraret, ea se cōtulit ratione, ut aut pacem iniquo
 ribus etiā reipub. suae conditionibus cōcludi pateretur, aut Venetos ad solutionē Sfor-
 tiae faciendā induci a pōtifice curaret. Decedēti uerō ex iniuncta legatione subrogatus
 est Iulianus Deuantiatus equestris ordinis Florētinus, qui omnibus quae Cosmo erāt di-
 cta a Venetorū duce, pro ulīma respōsione habitis, cum sese etiam nulla exceptum co-
 mitate a patritijs euitari cerneret, homo uehementiori qua Cosmus omīno careret, iracū-
 dia, nihil quod Cosmus accuratē fecerat, magistratus & populum Florentinū latere est
 passus. At Piccininus per id temporis mora sub Apennino longiore facta, postquam se
 transitu prohiberi uidit, in Mutinensis agrī campos deduxit, & cōmeatu quē iumentis
 cōportatum fuisse ostendimus, Castellionem Lucensium oppidum, quod esse diximus
 in Apennini iugis, cū peditatu misso, rectā per Aemiliā Flaminiamq; uias, iter ea ratione
 instituisse simulat, ut per Bononienses ad dexterā, aut per Romādiolae saltus in Hetrū-
 riam, & inde Lucā se cōferat. Et cū Bononiensem agrum, qui Romanae ecclesiae iurū
 esset, pōtifice incio attingere sibi religiosum diceret uideri, ad eū suosq; in Bononia ma-
 gistratus mittit, qui illius sibi summē necessarij itineris ueniam petāt, polliceanturq; suā
 legionem agrestiu rebus omnino intactis, pacifice transurā. Pontifice quod alioquin
 denegare nō potuisset permittente, mittit ad illum Piccininus nuncios, qui hortētur, ut
 cōstantem de se fidē habere disponderet, quia cum ipse Perusio ecclesiae Romanae subie-
 cta ciuitate oriundus, nūquam antea laxisset ecclesiasticos, tum maximē ista tempestate
 oppressam ab Sfortiae tyrānide ecclesiā cuperet liberare. Gratus fuit pōtifici sermo, quū
 tamen Philippum laedere ueretur, aliquādo respōdit, curaret cum Philippo, ut pacem
 quae tolerabili offerretur cōditione acciperet: qua cōstituta se a Philippo dimissum Ro-
 manae ecclesiae stipēdijs honoraret. Erant apud Piccininum tempestate illa Camertiorū
 oratores qui quod Sfortia eorum ciuitatem ecclesiae fidelē aliquando laxisset, laxurusq;
 uideretur, subsidium quod pontifex non duceret praestandū, ab illo petebant. Hos Pic-
 cininus ad pontificem ter quaterq; mittens affirmare iubet, sese qui Philippū maximis
 affecisset beneficijs, ab eius seruitio liberatū, noua posse stipēdia sequi, sed eā sibi ipsi le-
 gem

A gem imposuisse, ut nihil prius intenter, quæ clausos Lucenses & obsidione liberet, & in pristinum restituat rerum statum. Motis interea castris Bononiensi appropinquat agro, & Sfortia firmatis presidio, quæ spectat in Mutinenses, Apennini iugis aditus omnes, qui Bononiensi uia in Hetruriam paterent scidit, peditatuque, & obice firmissimo communiuit. Gubernabat pro ecclesia & pontifice Bononiam Daniel Concordienis episcopus, qui cum multa alias Piccinino concessisset grata, maiore secutus usus audacia, nuncios ad eum mittit renunciaturos, si ecclesie Romanæ & pontifici amicaret, illac transiturus documenta daret publica, quibus innixi agrestes ruri adesse audeant, nec suo in urbem oppidaque receptu eodem loci res adducant, ut tanquam hostem illum oporteat expectari. Ad ea Piccininus dulcia quæcumque in buccam uenerunt reddens uerba, patentes nuncio dedit epistolas, sigillo munitas, quo in solennibus conscriptis conditionibus uteretur. Summa epistolarum erat, se ducis Mediolani uices gerentem, illius & proprio nominibus, omnia quæcumque ditionis Romanæ ecclesie & Eugenij illius pontificis censerent, ciuitates, municipia, arces, castella, oppida ab sua & legionis cui præerat iniuria, salua intacta & illæsa redditurum. Et motis postridie castris cum apud Bononiam statiuam habuit, & secundum eius fossas iter fecit mitissimi hospitium specie præ se tulit. Castris exinde apud Idicem fluum uia Emilia firmatis, ad dexteram Apenninum uersus iter flectere uidebatur in Hetruriam traiecturus. Sed cum quatuor ibi fuisset dies, Astorgium Manfredum cum duabus expeditorum militum turmis premisit. Qui Aureoli Florentinorum oppidi agrum, raptim populatus oppidum obsedit. Secutus postea cum legione Piccininus Aureolo prima oppugnatione per uim capto direptoque fit certior, noua Sfortie cum Philippo foedera, quæ diu quaesita fuisse ostendimus, aut tunc fuisse primam conclusa, aut quod multi existimarunt, cum prius clam essent firmata, tunc partium consensu fuisse in publicum deducta, quando apparere posset Florentinos necessitate compulso, id Sfortie uel inuitos permisisse, quod suæ iurisdictionis oppida tam infestis hostes diripere ocepissent. Noua fuit, & alias inaudita foederum quæ tunc emanauerit formula. Florentini namque cum Philippo acerrimas, prout saepe ostendimus, inimicitias secum exercebant, nulla tunc inierunt foedera, nec aliqua ex parte a societate cum Venetis pridem inita discesserunt, quippe qui prohibiti ex foedere, nullam iniussu Venetorum pacem inire, pacis mentionem nullatenus fecerunt, sed cum omnis esset de Lucensium obsidione contentio, foedus, sequestre Sfortia, cum Lucensibus iecerunt, fore utriusque populo in decennium ea conditione confederationem, ut capta Lucensis agrum oppida, & castella Florentini dominio retinerent, Lucensibus interea sex passuum milia ius esset incolis dicendi potestas, & agrum priuatum, quæ quid esset ubique dominis redderet, bello inuicem populi non se læderent, si quis uero læcessisset, lesio auxiliū afferret alter. Foederum huiusmodi conseruator Sfortia dictus. In cuius foedere cum Philippo seorsum inchoato, illud primum interuenit, ut Blancham filiam diu, prout ostendimus, sponsam illi ad fines agrum Parmensis mitteret popa solenni in Firmanam arcem, locum tantis nuptiis idoneum, traducendam. Quantum uero ad sopitas attinuit contentiones, excederet Romadiola Piccininus, nec ipse aut quispiam alter Philippo militans, Florentinos quibus ipse Sfortia quemadmodum antea faceret stipendia, aliqua ex parte in posterum læderet, si forte contra fieret sibi etiam Philippi stipendia merenti illis presidio adesse liceret, Stipendiorum partem quam Veneti perdere consueuissent, dissolueret Philippus. Florentinis itaque hac Sfortie foederum formula bello liberatis, iussus a Philippo Piccininus, agro excessit Florentino, & in Forliuensem delatus, cum Aureolum palam restituere nollet, sine presidio dimisit, quod uicini Mutilanenses uacuum pro Florentino populo receperunt, statiuisque apud Camuratanam, qui locus Rauennates Cesenates & Forliuenses, cuius ager est ciuitatis coterminat, in castrorum, quæ diu duratura esset, specie firmatis suam continuat simulationem, se namque a Philippo dudum & nuper Luca obsidione soluta ab ea qua sibi sponte sua imposuisset, subueniendi Lucensibus necessitate, liberum prædicans, intolerandam diem noctesque ubi exaudiretur eiulabat iniuriam, qua se affecisset Philippus, qui cum Sfortia implacabili sibi hoste se inuito reddisset in gratiam, fore comminatus, ut Philippus qui præstantissimos potentissimosque Italiae bellorum duces duos habere existimet, nec se qui consulto non rediturus abierit, nec Sfortia habeat, quæ ipse bello agitata, aut Italia pelleret, aut de retinenda Beneuento ciuitate sibi fidelissima coactum pugnare, bellis perpetuis distineret. Et ad pontificem

Blondus.

Xx 3 cem

cem Romanū mittens orauit, ut se pecunijs adiuuaret, quibus careret Philippi stipēdio
 destitutus, cogitaretq; aliquādo quo pacto cōsuleret rebus suis. Credidit pōtifex qd̄ in-
 sinuatiōibus iūggestū erat, & quinq; aureorū milibus mutuatis suauit, ut aut Romanā ec-
 clesie mediocri cum stipendio militaret, ciuitatem aliquā sibi & filijs in maioris stipēdij
 cōpensationem habiturus, aut si maiori pecunia indigeret, Venetorū stipendia se quere-
 tur, quibus ut nouerat permissuris, optatā nihilominus operā pręstaret ecclesie, ab qua
 munere aliquo, quod filijs foret perpetuū donaretur. Ierūt sepe numero redierūtq; nun-
 cij hinc inde missi. Et eo in tempore cum firmā de se spem faceret pontifici Piccininus,
 machinatio cum Philippo ab ipsis primordijs instituta, ad effectum quadruplicē proce-
 debat. Nam Veneti Florētina societate, & Sfortiæ adiuuēto, quod maximū uel solus af-
 ferebat illius timor, destituti nullū interea querebāt alium, nec oblatū acceptabāt equi-
 tatū, & pōtifex de muniendis pręsidio prouincię ciuitatibus oppidiscq; à pleriscq; admo-
 nitus, insidias Philippi quibus eū sepe numero perniciose lęserat memorātibus, neminē
 exaudiuit. Fuit tertio loco spacium Philippo iniurię omnibus ostentandę, qua pōtifex
 illū afficere pergeret, qui ductorē bellī uirū, nisi pōtificis autoritas corruptelę interces-
 sisset, fidelissimū, in quo omnis rei suę salus cōsisteret, malo ab se animo alienaret. Quar-
 tus machinationis protractę effectus à Spoletanę ciuitatis calamitate pēdebat. Francis-
 cus nanq; Piccinini filius, quē supra ostendimus à patriarcha fugatū, sese intra Mōtisre-
 galis mœnia recepisse, cū multos in mōtana regione illa menses fuisset moratus, Pyrrho
 abbati Casinensi opem laturus, in agrum Spoletanū descenderat. Ei Pyrrho, quē ponti-
 fex Spoletanę ciuitatis gubernatorem quatuor tenuisset annis, tāta cū Spoletanis ciui-
 bus intercesserāt odia, ut ex Superba cui pręerat arce cū ciuibus aperto cōtenderet bel-
 lo: quod autē in arce alioquin inexpugnabili, cōmeatus penuria laborarec, ciues illū fa-
 me cōficere rati, omnes uiarū, quę in illā extrinsecus perducerēt, exitus intercisos pręsi-
 dio cōmuniuerat. Et cum interea pont. Romanus pacem constituere, & debita illi abi-
 turo stipendia dissoluere, multis longo tēpore habitis tractatibus distulisset, ad eam cō-
 meatus carentiā obsessi uenerant, ut caballinis carnibus multo tempore fuerint nutriti.
 Quamobrem accitus ab Conrado Trincio Fulginate uicario abbatis affine, qui & ipse
 pōtifici inimicaretur, Franciscus Piccininus in agrum, ut diximus, Spoletanū, se cōtule-
 rat. Iunxeratq; copias Italiano Foroiuliano, qui Sfortiam deserēs, à quo, ut ostēdimus, in
 Picenum pręsidio erat missus, prędicti Cōradi instinctu, agrum Spoletanum aliquādo
 fuerat depredatus. His copijs & omī robori iuuentutis Fulginatū Nursinorūq; qui acerrī-
 mas cum Spoletanis exercerēt inimicitias, coactis in planitie Spoletana, abbas Spoleti-
 norum multitudine obsidenda, ad decumanā portam arce intētius occupata, nōnullos
 reperit in ciuitate perfidos, q; porta inferiore ciuitatis prodita, eas noctu copias admise-
 runt, quę urbē ingressę cū obuios, qui domi manserant partim fudissent, partim obui-
 xius reluctātes trucidassent, in arcem est peruentum. Pertulerat interea immixtus pug-
 nantium fragori mulierum uirorumq; clamor, & accurrētes mulieres uiriq; in stationes
 attoniti nunciauerant, proditam urbem, hostes, muros portamq; irrupisse: quo metu ef-
 fusi sine ordine in ciuitatem, qui stationes seruabāt, cū hosti obuiasent uictori, uel repel-
 lebantur pugnātes, uel occumbebant pertinacius resistētes. Abbate autē suos iniuria to-
 leratę famis exasperatos immittēte, perculli metu ciues precipiti saltu per montiū deue-
 ra quaquauersum abiere, paucis q; aut periculi insolētia pplexos, aut alia detinuit mo-
 ra capti, & in uincula sunt cōiecti. Direpta est euestigio ciuitas, eo minori cū detrimēto,
 quod pridem Spoletani mulieres puerosq; & aliam bello ineptā multitudinē, cū leui su-
 pellectile in uicina oppida cōportarant. Simulauerat uerò Nicolaus Piccininus filiū eō
 loci se inscio perductū, binasq; à pōtifice requisitas epistolas quas legissent, q; perferebāt
 nuncijs, ad illū dederat, imperiosius mādās, excederet Spoletano agro, nec quicq; sibi cō-
 mune sineret cum ijs qui Romani pont. hostes essent. Ea tempestate unicus erat in Ro-
 mādiola Ostasius Polentensis, Venetę reipub. subiectus, qui Rauennā urbem uetustis-
 simā, Tyberianū nobile oppidum, quod dicunt Bagnacauallū, ac Rusium, Fulsignanūq;
 castella, p Romana ecclesia gubernabat. Ei quādoq; suaserat Astorgius Māfredus Pic-
 cinino, prout ostēdimus militās, cuius sororē Zenibram haberet in matrimonio, ut Ve-
 netorum

Anetorū fœdere omisso, adhereret Philippo. Sed cū is adolescēs humiliōris ingenij, Venetos optimè de se meritos linquere noluisse, eosq; ut opem afferrēt se penumero peti-
 uisset, illi Ioannem Tollentinatē qui ad sua stipendia tunc temporis cōductus Celsus
 erat, eò cum equitibus trecentis ire iusserūt, quem suadente Astorgio, ne Piccininū eam
 ob rem cōtra se irritaret Zenibra eiecit. Paulopost Bagnauallenses ab Astorgio sollici-
 tati sese illi præfeso Piccinini nomine dederūt. Similiter Cussenses, leui expectata o-
 pugnatiōe, & tertio loco fecere Fullignanēses. Instittit iteratò apud Venetos Ostasius, ut
 afferrēt præfidiū perituro. Illi uerò etsi partim Piccinini uerbis in spē erecti, partim eiecti
 Tollētinatī iniuria erant redditi tardiores, Franciscū Laureanū patritij ordinis miserūt
 cū tenuissimo peditatu. Interim Piccininus cognitis quæ ab Astorgio gerebantur, cū le-
 gione mouēs Rauennā accesserat: quod autē ea ciuitas torrenti cincta gemino, ad eam
 partē, quæ ad cōtinentem pertinet, aggere altissimo & muro munito uetustissimo, altera
 quæ ad subiectā Padusam spectat statuit oppugnare. Sed cum hinc uetusta, quæ in Padū
B nauigia perfert fossa, inde amni quæ iuncti sub urbis mœnibus torrentes efficiūt, Bede-
 sum ueteres appellāt scriptores, prohiberetur, amnē quā paululum à mari recedens erat
 strictior, pōte parat iungere subitario. Intrauerat uerò portum qua die Piccininus appli-
 cuit, Ludouicus Demolinus patritij & ipse ordinis à Senatu missus, cū scalmis duode-
 cim in maritima prælia paratissimis. Quare cū perpetuo tridui prælio enixus pontē iace-
 re intentauerit Piccininus, hinc ab repugnātibus de aduersa fluminis ripa Rauennatibus
 Laureani peditatus prohibebat, inde à Demolino ex ea quā insederat fluuij ripa distur-
 babat, futurumq; apparuit, ut amnis trāseundi quā cōceperat spe frustraret, nisi Demo-
 linus cum sulphureo pulueri bombardā emissurus ignē admoueret, flamma correptus,
 manusq; & faciem ustulatus prælio excessisset. Eius namq; casu factū est, ut territi naua-
 lis pugnæ milites, & qui de ripa pugnabant Rauennates, prælio intermisso recedentes
 pontis in utraque ripa firmādi fecerint potestatem. Traductos ponte milites, quam in-
 gressi essent insulā ab incolis edoctos, Piccininus qui oppugnationi urbis intentus erat
C cōtinere nequibat, quin expositam in patentibus campis armatorum prædam abactu-
 ri, palantes uagiq; ordines perturbarent. Ea namq; insula ad partē illam quæ urbi est con-
 tigua, Montone torrente, & sub eo Bedeso amni, inde Adriatico pelago, post Pado &
 Padusa, ad usque urbis mœnia circumdato, millium fermè quinquaginta ambitū habet,
 quam, quia semper aliās ab incurso hostium tuta fuerat, estq; in ea campi perpetuo anni
 tempore pascui amplitudo maxima, armenta populi Rauennatis & uicinorū Romani-
 diolæ oppidorū innumera frequentabant. Dum itaq; prædatores à pugnantibus militi-
 bus secerneret Piccininus, tunc agrestiu qui in urbe erāt importunitate & penè illata uis
 adductus, Ostasius deditiōe facta in Philippi partes concessit. Auctus Rauennæ op-
 portunitate Piccininus, patriti apud Spoletum facinoris certior est factus: quo nuncio
 magna celeritate allato ab equite uelocissimo, qui patentē ingressos portam Franciscū
 Italianumq; fuerat per noctem comitatus, epistolam pontifici scripsit, haudquaquā uer-
 bis, quæ tam diu pontifici dederat, & senis uiri moribus respōdentem: fecisse pontificem
D iniquē, qui se uirum in primis integerrimum ad perfidiā perlicere sit conatus, adduxe-
 ritq; in capitis periculū disseminatis passim rumoribus, & literis ad Christiani nominis
 reges principesq; omnes de suo ad Venetos perfugio datis. Proinde omnes intenderet
 uirum conatus, se ut hostem persequēdo, quandoquidē ipse pariter illius euertēdis re-
 bus per fas & nefas proposuisset intendere. Epistola tamē quod constat scripta, sed nun-
 cio quem illi perferendæ destinauerat nōdum data, Imolam delatus cum perfidi, ut erat
 cōstitutum, præside intercepto turmam introduxissent, unam Forliuium misit cohortē,
 & Bononiā cum cæteris profectus epistolam dedit. Qua lecta pōtifex qui illū Casamu-
 rata mouisse prius intellexisset, tunc primū à baiulo didicit Imolam rebellasse. Eodemq;
 momēto uenerūt diuerso itinere nūcū, hinc Benteuolienses perfractis Donatanae por-
 tæ seris Piccininum Bononiā accepisse, inde apud Forumliuij, ciues paganis pontifi-
 ci rebellare cupiētibus repugnare. Stupendum autem & rarò aliās auditum fuit, tot ur-
 bes, tot municipia, castella, oppida altero quā rebellari erat cœptum die hostibus cō-
 sensisse,

sensisse. Sed maiori posteris miraculo futurū nequaquā dubitauerim, ex uiginti quæ illi **E**
 insunt prouinciæ arcibus, quarum primæ inter plurimas Italiæ sunt munitissimæ, nullā
 octauo rebellionis oppidorū die, fidem pontifici seruauisse, quū tamē nec bombardas,
 nec tormenta, neq; unius tragulæ ictum adhibuerit Piccininus, & lectis ex industria ui-
 ris, quorum fides rem pontificis administrantibus cognita esse dicebatur, commissæ ac
 cōmeatu & necessarijs perferendæ in multos mēses oppugnationi munitę essent. Inter
 ea dum à Bergomensis capellæ, ut supra est dictū, obsidione reuocatus, tam multa cōfi-
 cit Piccininus, Ioānes Frāciscus Gonzaga Mantuanus marchio cōceptum in Venetos
 odium plurimis præ se ferens signis, in patriā redierat. Et Gata quē Veneti suppresso ge-
 neralis capitanei nomine, rei bellicæ gubernatorē appellabāt, captas, ut ostēdimus, hęc
 me quæ præcesserat à Piccinino ualles, & Bergomēsis agrī castella receperat. Quumq;
 matura essent in agris frumēta, in Cremonēses ducēs omnia psternebat. Quibus auditis
 Piccininus, omnes quos in lōga simulatione illa cōparauerat, copias colligit. In primis
 Italianum Foroiulianū, quem Philippus castellis agrī Terdonēsis tribus donauerat, & **F**
 Franciscū filium à Spoletō reuocatos, illum sese in Lombardiā sequi iussit. Hunc captis
 Romādiolæ urbibus præsidio deputauit, & Petrum Ianpaulum pont. in Bononia mili-
 tare cōsuetum præmisit. Ipse nullo præter Guidantonium Manfredum, qui se Fauentia
 cōtinebat, quemq; Imola donare, & in stipendiā cōscribere promiserat, in Romandio-
 la relicto, quartis castris profectus, Padū sub Cremona attigit, ubi quū traiecisset exer-
 citum, Casale maius obsidere perrexit. At Veneti quamprimū de accessu illius in Lom-
 bardiam habuerūt exploratū, minora Cremonensis agrī castella, quibus capiendis reti-
 nendisq; magnas dudum impendissent pecunias, relinquētes oppidanis custodiendas,
 Suncinum & Casale peditatu muniuerāt. Iusserantq; Gatam hosti, ne Ollium fluuium
 transmitteret cum omni copiarū robore se opponere. Quamobrē Gata castris apud Bi-
 nam positis, castellū duodecimo ab Casali distans miliario, cuius arces in utraq; Ollij ri-
 pa munitissime, subiectum defensant pontē, Casale maius fouere, & hostes ne traicerēt
 prohibere curabat. Gonzaga autē marchio sese interea Mātua continebat, & quia nō **G**
 nullas emeriti stipēdijs pecunias sibi Venetos debere dixerat, illorum uerō magistratus
 partem eius pecuniæ in defectuum, quos militem recensentes repererant supplemen-
 tum detrahi contendebant. Fama dudum emanauerat, ipsum Philippo ictis clam fœde-
 ribus consentire. Quod quū suspicati essent Veneti, oratoribus illum ex senatu amicio-
 ribus delinire conati, censuræ militaris pœna donauerunt, & integra quam prius postu-
 lasset data pecunia, ut sua stipendiā quemadmodū antea sequeretur, insuper copiarum
 præfectura cum potestate solito maiore ornari pateretur, instabant. Is uerō cui cōtraria
 animo sederet sententiā, quandoq; imperitiā rei militaris, quandoq; pacis, ocij, quie-
 tis desiderium, quo diu tentus fuisset, dum illis Brixia, Bergamo, & Cremonensis agrī
 parte maxima augendis insudabat, excusationi præterdit: petentibus uerō oratoribus, ut
 postquam ocio animū applicasset, Carolum Gonzagam filium sua sequi stipēdiā pate-
 retur, nec uerbo abnuēbat, neq; id re ipsa confici permittebat. De se tamē & palam præ-
 dicauit, & senatui per literas spondit, nunquā prius fore, ut illorum hosti Philippo fa- **H**
 ueret, quā urbe Veneta undiq; oppressa, diui Marci palatium ab hostibus caperetur,
 omniumq; quæcunque aut respondens oratoribus, aut alio in locō sponde dixisset, de re
 ista uerborum cōclusio erat, se pacis audum militiam abhorrere. Habitas autē sub Ve-
 netis cohortes, quas renuerat, quū indies augeret, id ea ratione dicebat facere, quod in
 ea bello contententiū Philippi & Venetorum uicinīate foret consultius arma tenere.
 quibus quum se tutaretur, tum etiam Philippi copias per agrum Mantuanum in subie-
 ctos Venetis Brixianos ac Veronenses fortassis intentaturas, transitu absterreret. Picci-
 ninus interea Casale undeuigesimo oppugnauit die, attulitq; spem Venetis, tāta confi-
 ciendi mora fore, ut illius impetus ibi repressus posthac refrigeret, & qui Padī uicini-
 tate fretus machinarum tormentorumq; quicquid Philippo erat, ei adhibuisset oppu-
 gnationi munitissima in agrō Cremonensi Suncinum, & multa quæ habet Brixianus a-
 ger oppida à Pado remota, in cassum adiret. Oppidanis etenim Casalensibus, & ijs qui
 præsidio inerant, impigre resistentibus aliquando extrema quæq; comminatus fuerat
 Piccininus,

A Piccininus, quamobrem multi in castris Venetorum sibi persuadebāt futurum, ut clausi desperatione salutis animos faciente, illū diūtius morarentur. Sed quum turris densissimo extructa latericio, quę in oppidi angulo prominēs, duo hostis exposita latera defensaret, bōbardis succisa, obsessos internecionē deprecari, & deditionem offerre cōpulisset, missos ad se Piccininus oppidanorum oratores, ideo primis spreuit diebus, quia & si Gata cū Venetorū exercitu fraude intercipiendi, fœdera cum Mātuanis inierat, tamen inchoatam cum Brixianis agrestibus machinationem, cōcludere satagebat: Gābarentes namq; Gotolengēses, cæteri q; eius planitie agrestes requisiti, non solum oppida illi permittēre, sed cedentem retro cum exercitu Gatam, quū in illum fieret impetus à frōte lateribū sue inuadere promiserunt: quod quū satis cōstruisset Piccininus, missos ad faciendam deditionem ilico exaudiuit, tantummodo namq; pactus ne milites Venetorū, qui præsidio oppidum tenuerāt, intra triduum proficiscerentur, quæcunq; erant perita cōcessit: quibus cōscriptis fœderibus, quosq; primos ducētes in legione ordines admonuit, ut mouēda sine classico signa ocyus sequerentur. Quū primum autē deditio de prima uigilia est facta intempeste noctis silentio mouēs, Ollij ripā, quarto sub Bina miliario ad aurorā attingit: sed quia uadis fluuij tentandis præmissi leuis armaturæ milites, renūciarēt Gatæ tūmas oppositā ripam seruare, subsistit, & castra ad binam ponere sibi in animo esse ostentās, impedimenta quæ apud Casale remanserāt, iussit eò properē cōportari. Interim Gata ueritus, ne quod erat uero simillimū, Piccininus Ollium traicere, potius quàm durā nimis se præsentē oppugnationem Binæ uellet intentare, frequentiores solito stationes, in amnis ripa disposuit. Quod autē Mātuanus marchio milliū duodecim passuum, quibus à Pado distat Bina oppidum, inferiorē partē, quæ agri esset Mātuanī custodibus, ut spopōderat, muniturus: eò quicquid equitatus peditatusq; sibi adesset, milia hominum tria contraxerat, facile fuit Gatæ superiorem partem millia passuum quinque stationibus frequētare. Cū omnibus tamen copijs mouēs, ternis quaternisq; per noctem, & interdū castris circūlatus, ubi cōsisteret incertum hostibus faciebat. Mātuanus uerò cui cōsilia Piccinini erāt cognita, Gatā hortabatur iungere suis copias, & medio quod Binā Padumq; interiacet spatio, castra eo cōsilio simul munirent, ut quacunq; intentassent hostes Ollium transmittēre, unitis ipsi copijs fortius repugnārēt. Quintetiā curante Gatā, ut Christophorus loānesq; Tollentūates, se Veronā cum cohortibus cōferrent, urbem illam præsidio seruaturi, agrē id præ se tulit marchio, & tanquā ex fide diceret eas copias cum alijs potius retineri, q̄ eò mitti, teētis magna uerborū gravitate exhortationibus cōtendebat. Venetorum magistratus prouisores uocant, Gatæ assistentes nihil à marchione sinistrū suspicati facile assentiebātur. Gata uerò seu casu, seu quod alia rescisset talia, ex quibus nec illū magistratibus deferendum, nec tamē satis in eo spei habendum censuerit, in sententia persistebat. At Piccininus postquā aliquot frustra cōsumptis fallēdo Gatæ diebus, multos traicēdi apparatus, opposita illi ripa ostētauerat pontē, qui diū paratus in Pado fuerat aliquot sustentatum lincibus, per Ollij ostium atrahi, & tertiam exercitus sui partē noctu præmissam traicere iussit: quibus copijs marchioni adiunctis, ipse cum toto exercitu per Marchariæ & Cannedi marchionis Mātuanī oppidorū pontes traicere, & ex improviso impetitas Venetorū copias capere confidebat. Sed Gatæ id ignorati peropportunē accidit, Berethā Gotholengensem Piccinino militantem, quem pellicēdis ad perfidiam Brixianis agrestibus miserat, redeuntem eadem nocte à pabulatoribus interceptū ad se perducī. Eo etenim si quæcunq; gessisset, quæq; imminerent ab hoste pericula, euestigio fideliter aperuisset, impunitate promissa docēte didicit: marchionē eius diei, quod tūc appetebat diluculo, patefactis Marchariæ & Cannedi pōtib; Piccininum in suas legiones subito immisurum. Quamobrē Gata signis derepente motis ad proxima Brixia municipia se recepit. Aurora autē uixdum apparente, cohortes à Piccinino præmissæ, sese illi apud Marchariā traicenti iunxerāt, quando nunciatum est, Gatam rapidū abeuntē millia passuum duodecim recessisse. Diuersa interim & prorsus sibi ipsi cōtraria ecclesiæ & Eugenij pont. Romani rebus adfuit fortuna. Quo etenim tēpore Bononiā, ut ostēdimus, Romādiolāq; omnē hostis habuit Piccininus, certa sese obtulerat spes optatissimę & maximis p̄ quingētos serē annosq; sitæ

sita laboribus unionis Græcorū cū Latina ecclesia faciendæ. Eam rem memoratu inter
 ceteras, quæ multis ante seculis sint gestæ dignâ, opere precium fuerit accuratius narra-
 re: neq; absurdū fuerit eorū, quæ supra suis temporibus & locis diffuse narrauimus, par-
 ticulas ad hâc rem facientes repetere. Quandiū Flavius Constantinus, & qui successerūt
 illi Imperatores Romani, per annos uno de septuaginta & quadringētos acceperūt ab
 urbe Roma summorū pontificū erga religionē Christianā dogmata, floruit uel magna
 uel mediocri ex parte Romana res, & plurimī atq; innumeri populi, apud Indos, Æthio-
 pes, Arabas, Armeniosq; & diuersas quū aliarū orbis partium, tum in primis Asiæ, qui
 Romanos duces & uictrices Aquilas, aut ignorassent, aut penitus cōtemplissent, ideo
 Romanorū acceperunt imperiū, ut quā maiores eorū longe antea ab apostolis imbibere-
 rant, per manusq; tradiderāt Christi fidem, sub Petri apostolorū principis successoribus
 Romanis pontificibus retinerēt. Postquam uerò imperatoribus ipsis Romam & sedem
 apostolicā deserētibus, ac in prædā barbaris relinquētibus, eò necessitatis est peruētum,
 ut Carolus Magnus Francorum rex, sicut supra diximus, tutelam ecclesiæ ab Stephano
 & Adriano Romanis pōtificibus uocatus crearetur Romanorum Imp. qui apud Con-
 stantinopolim successerunt, labefactato prius per ignauitā Asiæ & Africę imperio breui
 fuerunt spoliati, simul Europæ prouincias Constantinopoli proximas, & Græciæ insulas
 amissuri tunc, nisi catholicæ fidei unio, quam centum ferme & quinquaginta annis post
 scissum imperiū cum ecclesia Romana seruarunt, illis retinendis præsidio adfuisse. Sara-
 cenis nanq; & Turcis, qui Asiam prius Romano subiectam imperio maiori ex parte ce-
 perant, & sanctā Hierusalem idolis inquinatam tenebant, arma aliquādo iungere, ut in
 Græciā contra Christianos trañcerent cupientibus, diu obstiterunt Armenij, gens tunc
 catholicè Christiana & præpotens, quæ utramq; illā situ dirimeret barbaram nationem.
 Scythis item, qui nunc Tartari dicuntur, in Europā per Rhipheos montes, Tanaim, & pa-
 ludem Mæotidem trāsmittere uolentibus restiterūt Hiberi, gens item Christiana, quæ
 quum Christi nomē comminui nollet, tum etiam barbarum sibi uicinum iniquo animo
 uires augere patiebatur. Tādē Græci nedum primis edocti malis intellexerūt quantū
 detrimētū rebus suis attulerat, sublatus sua culpa Romanæ rei fauor, sed in maius proru-
 perūt erratum. Et cum Romano pont. subesse indignarentur, orientalibusq; populis in
 Romanæ ecclesiæ obedientia, Græcorum magis quàm Romanorū, ut ostendimus, cō-
 modo, persistētibus præesse affectarēt, ab ecclesia catholica defecerunt. Multis autē po-
 pulis quum Asiæ, tum Europæ ad urbem Romam sanctamq; sedem apostolicā, prohibe-
 bente magis Græco hoste, quàm barbaro, accedere nequeuntibus, sensim factum est, ut
 Inde, Æthiopes, Armenij, Hiberi, alijq; populi, & si nomē retinuerūt Christianum, par-
 tim multos acciperent ex Græcorū erroribus, in quos illi post scissuram se præcipitarūt,
 partim indignantes Græcis, quos oderant usquequaq; subijci, nouas & ipsi hæreses sint
 sequuti. Nec parum fuit Græcis, tot regna, tot prouincias, urbes, oppida, & populos, sua
 culpa ab Romano imperio & fide Christiana esse alienatos, nisi recuperaturos omnia
 occidētis principes populosq; partim quoad potuerint prohibuissent, partim captas &
 diuretetas urbes iterum amittere coegissent: quemadmodū longa narratione factū esse
 ostendimus in gloriosa expeditione Urbani secūdi pont. Romani tēporibus in Asiam
 ducta, & per annos octo atq; octuaginta quibus ea expeditio rerū in Asia est potita, quæ
 admodū etiā alia in expeditione Bonifacij marchionis Montisferrati, Balduini comitis
 Flandriæ, Henrici comitis S. Pauli, & Ludouici comitis Sabaudia ductu & auxilio Ve-
 netorū facta diximus accidisse. Satis ergo supraq; mala recensuimus, quæ secedētes per
 ambitionē superbiamq; ab Romanis pōtificibus Romanæq; ecclesia Græci inuexerūt,
 quū orbi Christiano, tum sibi ipsis, quorū res eò loci sunt adductæ, ut solam ac penè de-
 solatam Cōstantinopolim Poloponnesumq; & ea quidem Turco tributaria possideāt.
 Retinent tamē plurimī ac innumerabiles populi, & in Asia & in Europa Christianū no-
 men, ea Græcorū, quā post secessionē machinati sunt, labe inquinati, quibus ad catholi-
 cæ fidei unionē pductis, spes adest maxima, pristinas quæ illis fuerāt Ro. ecclesię Roma-
 nicę imperij cōsilio opibus fauoribusq; adiutis uires resumpturos, pulsurosq; uniuersam
 infidelīū barbariē cūm ex Europa, tum ex illis etiā Asiæ prouincijs, quæ olim Ro. imp. pa-
 ruerunt.

Aruerunt. Eī itaq; unioni faciendæ, ut ad nostram reuertamur historiam, iure optimo intendit Ioannes Palæologus Constantinopolitanus præsens Imperator, magna & utinam ne nimis sera erroris maiorum pœnitentiã ductus. Quæsiuerunt uerò ipsam unionem continuo postquam facta est scissura per annos fere, ut principio diximus, quingentos, plurimi pontifices Imperatoresq; Romani, & ducti in sententiam magno labore, maioriq; cum impensa Græcorum Imperatores quatuordecim uicibus rebellarunt. Non tamen propterea deterritus est, excellentis & magna appetētis animi Eugenius pontifex, quin, quam cardinalis optauerat, & in pontificatū quamprimū creatus fuit querere cœperat, nunc tandem anno pontificatus sui nono, perfici satageret unionem. Diximus aliquando Basiliense conciliū, per Italicī nominis inuidiam, infestissimis animis nihil accuratius quæsiuisse, ac pro uiribus intentasse, quàm eo pontifice per nefas omne deposito, pontificatum uel multas in partes lacerum trans Alpīs traducere, ad eamq; rem eo astu processum esse, ut quum pessima esset & perniciosissima finis eorum intentio, talia tamen per simulationem aggressi fuerint, ex quibus in suas partes populos & principes pellicerent Christianos. Hinc profecta est, alioquin præclari operis Bohemiorum reductio, inde item initium apud eos sumpsit hæc de qua agimus Græcorum unio cum ecclesia occidentali. Miserant conciliū primores Constantinopolim frequētes nuncios, præstantissimosq; oratores, & Palæologo multa etiam supra uires suas polliciti fœdus cum eo iecerant decretis firmatum amplissimis, fore ut quamprimum ipsi tritemes militesq; ex Creta balistarios, & insuper auri summam tutanda à Turcis Constantinopolim dedissent, aliasq; misissent tritemes, in quibus cum septingentis ex omni Græcia lectissimis proceribus sacerdotibusq; in Italiam securus transmittere posset, nauem conscenderet in eo, cui pōtifex commodè posset interesse, alterius conciliū, qui in Italia haberetur loco tandiu futurus, quoad discussis quæ hincinde à partibus in contentionē adducerentur, unio haberetur. Interfuit assiduus huic fœderi Christophorus Garetonus pont. Eugenij secretarius, quem postea ob hanc rem bene gestam, Coronio Pelopōnensī opido episcopum dedit. Is qui ter quaterq; per aliquot annos antea Palæologum à pontifice adisset, illi persuasit, ut quæ Basilienses eis impossibilia obtulissent, à pōtifice maiora melioraq; spondente acceptauerit, ea tamen adhibita modestia, ut illius partium tritemes conscendere, illiusq; destinatum consilio locum accedere promiserit, qui conuenta & firmata decreto, quum uberius, tum etiam celerius adimpleset. Tum pontifex Venetorum ei unioni apprimè studentium auxilio fretus, tritemes utriq; muneri necessarias, & balistarios pecuniasq; ex cōdicto breui immisit, pariq; celeritate, sed longè dispari rerum omnium apparatu armatas apud Massiliam Auenionemq; tritemes miserunt Basilienses. Conscendit itaq; Imperator pontificis classem, prælatis nobilibusq; illū deducturis, & apparatu possibili ornatissimā. Et in eo septingentorum hominū quos adducere debuit numero, fratrem habuit Demetriū Palæologum Porphirij genitū Despotū, & præstantissimos Græciæ prælatos, Ioseph patriarcham Constantinopolitanū, ac loca tenentes Alexandrinū Antiochenū & Hierosolymitani patriarcharū, legatosq; Trapezuntij Imperatoris, Hiberorū & Valachorū cum metropolitibus & clericis ac nobilibus plurimis multitudine lectorum hominū copiosa, & classe post tertium mensem, quàm à Constantinopoli soluerat, Venetias appulsa: eò item se contulit à Basilea cardinalis S. Angeli, Iulianus ex gēte Cæsarina Romanus ciuis, uir famæ celebris, qui perditos Basiliensium conciliū abhorrēs mores, reductioni Græcorū quādū anhelauerat, & ipse pro uiribus quæsiuerat, cuperet interesse. Eoq; iussu pontificis deducēte, Imperator cū Græca multitudine Ferrariā, quò pontifex, ut ostendimus, se cōtulerat, est perductus. Aduenit item paulo post cum equitibus centum terrestri itinere, per Germanos Pannonasq; & Dalmatas Isidorus Ruthenorum archiepiscopus, uir omnium Græcanici ritus, qui ei interfuerint muneri post imperatorem potentissimus: cui à Scythico litore in Danubij ostia gentes innumerae sunt subiectæ.

Opus Philippi Mediolanensium ducis in ulteriorē Ollij amnis ripā Mantuani marchionis opera, ut ostēdimus, expositis, oppidani ex planitie Brixiana machinationis conscij, quū Gatæ retrocedenti sese opponere nullo illum persequente non essent ausi, Piccinino longe absenti oppida dedere: & accolæ allatus subito de Gatæ recessu, & Piccinini aduentu nuncijs adeo terruit, ut quum nulla præsidij spes appareret, frumenta autem per calendas Iulij mensis, quæ tunc erant, demessa, nec in oppida tuto perferre, nec ut perderent pati possent, sese aduenienti Philippensium exercitui patētibus permiserint portis: eo namque primo accessus Piccinini quatrīduo, plurima atq; opīma quæ illa habet planities, municipia nulla uī coacta ad hostes defecerunt. Monteclareses enim Vrcienses & Palatiolenses soli tunc fidem seruauere. Gata uerò quamprimū attigit Bagnolū rus, quinto à Brixia distans milliaro, copias eo in loco sese intra uallum fossa q; communire curauit, quæ proximum urbi agrum, magis quàm hostis remotissimū uastauere. Quo die apparuit, quanto in periculo Venetorum respublica uersaretur, nam quum Gata partem copiarum urbem ingredi statuisset, obstiterunt principes alterius factionis, arcesq; portarum sub specie melioris custodiæ sibi seruandas dari efflagitauerunt, quibus cum alij aut uerborum fallacijs decepti, aut id e republica fore rati ccepissent assentiri, præsentis præsidio cum imperio in ciuitatem Frācisus Barbarus, uir ante id tempus sola ingenij & doctrinæ gloria, uel solis, ut ita dixerim, pacis artibus clarus, obstitit, ostendens si portæ melioribus quorum fides erga rem publicam nota erat, committeretur, eos qui in diuisa ciuitate alterius factionis essent, eo facto pro hostibus iudicatos, omnia clam palamq; molituros, ut proderent hostibus ciuitatem: sin uerò illis demandaretur custodia, qui fidei suspectæ essent, de republica actum esse. Eoq; in tempore, quum portas retineri à magistratibus peruicisset, principes ciuitatis & factionum capita Martiniengios Aduocatosq; noua affinitate coniunxit. In quo negotio Paridem Ludronium aliquot in Brixianis montibus obtinentem castella, Petro Aduocato, quo cum maximas exercebat inimicitias, per Leonardum Martinengium maximo reipublicæ commodo conciliauit. At Piccininus per id temporis Gata intra Mincium amnem Benacumq; lacum claudendo omnem adhibuit diligentiam, fore confisus, ut Venetorum exercitus, qui illis apud Brixia sub Gata esset unicus, aut accessu in Veronenses Vicētinoscq; prohibitus, fame in Brixia & Bergamo, aut congressus prælio conficeretur, & Venetos rarus eo deleto exercitu omnia breuī amissuros, quæ in continenti Italia solo possiderent. Benacus namq; longior ualde quàm latus millia passuum ad triginta protēsus, ea in parte quæ ad Brixianos pertinet, Riuoltellam, Mīneruium, Felicianum, Salodium, Mardernum, & pleraq; minora habet castella, Venetis tunc subdita: quæ autem ad eandem partem superiora sunt, & montibus Tridentinis, unde is lacus originis suæ fluuium Sarcam accipit proxima, oppidum Rippa, Tiennium, & arcus castella episcopi Tridentini iurium sunt: inferiora & in agrum Mantuanum spectantia, Sermio & ad eius emissoriū lacus Pischeria, per quod oppidum Mincius exit amnis, marchio possidebat Mantuanus, cetera quæ dimidiatam ab Mincio in Sarcam obtinent littoris partem castella, Lagisium, Bardolinum, Garda, Turris, Marcelinum, Veronensis agri iure à Venetis obtinebantur. A Pischeria uerò in Padum quicquid utraq; in Mincij amnis ripa est, oppidorum castellorumq;, & ipsa medio in fluuij tractu Mantua, marchionis dominio suberat. Veneti solū tenebant Valegiū, cuius pons turrītis munitus ualidissimis arcibus, eū amplectitur amnem. Itaq; Piccininus oppidis Brixianorū, quæ in Venetorum fide diximus persistere, post terga relictis, perpetuo quintæ diei, q̄ Olliū traiecerat itinere, Bidicolum duxit, uicū qui Clesij amnis fluentia adiacēs, pari penè à Benaco Mincioq; & Brixia distat spatio. Tunc illi sese oppositurus Gata Guardū primo cū mercenario equitatu perditatuq; cōcessit, auxilia expectaturus, quæ ex Brixia adderentur: quamprimū nāq; peruasit urbem mōranaq; rumor, iturū esse in hostem Gatam, illico Trompienses, Sabbien-

ses &

A ses, & Franciæ Curtani Guardū iniussū aduolauere. Maximus uero in urbe factus est currentiū ad arma uiroꝝ tumultus, & nisi præfectus præsidio, cui urbis populique seruandæ curâ ex officio incumbere ostendi, Franciscus barbarus clauis obstitisset portis, duodecim armatorū millia, quæ tunc Brixia inerat, prorupissent. Selectam tamē is emisit plebis iuuentutem, ciuibus in aduersam pugnae fortunā urbis defensionī custodiāque retēris. Auctus Brixiano huiuscemodi tyrone Gata procedens, omnē Pedemontis orā, ab Eufimiano in Guardū millia passuum duodecim, eo compleuit exercitu, quē uiginti quinque milliū fuisse constat, uiroꝝ animis armisque in pugna paratissimorū. Diremit tunc eos florentes infestissimosque animis exercitus amnis Clesius, ea in parte præaltus, & quā aliquam expectantes pugnandi occasionem, octauo constitissent die, contulit se ad Piccininum marchio Mantuanus, quaterna in equitatu peditatuque millia secum trahens. Quam obrem Gata magistratusque Brixiae ueriti, ne ex ductoribus suis Mantuano amicis aliqui essent perfidi, & parua seditio rem in discrimen adduceret, solutis castris maximā copiarum partē in urbe retinuerunt, cæteris per municipia quæ in fide perstiterant distributis, liberumque est factū ex eo die Piccinino, castra quocumque fuit libitū circumferre: primæ tamen claudendi exercitus Venetorū intentioni insistens Salodiū circumfedit. Sed quum impositi præsidio milites cōstanter resisterent, castra in Felicianū Minceruiumque traduxit. Defecere interea ad eum Sorolani in Pedemontibus, & Monteclarenenses in planicie. Salodium uero quū multi confluxissent ex circumstanti agro Gibellinae factionis Philippo studentis Pedemontani, Piccinino absenti oppidū prodiderunt. Et marchio Mantuanus, quamprimum accessu suo ad Piccininū territōs hostes recessisse uidit, ex castris Bidio ciolanis profectus, Mincium traiecerat, omniaque agri Veronensis castella Atesim inter & Mincium sita, primo impetu occupat. Ad Valegiū uero quum uenisset, illud custodiū arcis perfidia prius recepit, quam eius rei rumor aut suspicio emanauerit. Vnde factum est, ut Ioannes Maluolta, quē cum trecentis equitibus, Brixia magistratus, Veronæ præsidio addere uoluissent, cum illo traiecturus ponte oppidū intrasset à marchione interceptus & equitatu rebusque spoliatus Brixia inermis solusque redierit. Postera die quæ fuit à defectioe duodeuigesima, marchio in ulteriorē Benaci plagam, quæ spectat in Veronē ses ducens, omnia eius oræ castella triduo cepit. Eo in tempore descuerūt à Venetis uallis Sabbia montani, & Sabbij eorum oppidi arcē Brixiani funditus diruerunt. Potitus Salodio Piccininus, Bagnolum se contulit, inde Carmagnonā & Palatiolum castra circumferens, primo Pontoliū absens, postea Palatiolū sine ulla oppugnatione recepit. Gerebant etiam interea rem alio in loco Philippenses. Nam ingressus Camonica uallē Antonius Becharia cum duobus equitatus collectiui millibus, eam incolis sese dedentibus euestigato ceperat. In quos ex Brixia missi à Barbaro Ioannes Contes, Bartholemeus Colionus, & Leonardus Martinengius, cum Alpinis hominibus. Martinengia factionis, hoste primo impetu fracto, magnā ediderunt occisionē, uallem uero incendijs rapinisque fecerunt. Quo in tempore Piccininus Clariū à prodente populo introductus, Guererium Martianū, & Michaelē Gritum, cum equitibus sexcentis, trecentisque peditibus præsidio à Gata impositos interceptit, & motis postridie castris, Roadam obsidere perrexit. Id quum ægre ferrent Gata magistratusque, quod oppidi in primis fidelissimi sortem, montani omnes uiderentur sequuturi, opē ferre statuerunt. Accitis itaque ex Trompianis Serclianisque melioribus quibusque, exercitum cui sese immiscuit populi iuuentus, eduxerunt, quibus copijs Passiranum Paternumque & Bornadam ad uespertinū crepusculum applicitis Piccininus signis derepente motis, Coloniam qui uicus tria à Roado abest passuum millia retrocessit: postridie Gata hostem summoturus qui supereminētē Colonia montē eo consilio cœperat conscendere, ut Roado Venetoque exercitui superior esset, partē copiarum immisit, quæ hoste pulso in castra reuersę, armis depositis corpora curabant, cū subito structa acie adfuit Piccininus, in patientioribus Roadi campis pugnandi copiam faciens: secreuerat uero in insidijsque locauerat Piccininus, meliores quosque partem tertiam legionum, Gatam si in pugnam cum toto exercitu descendisset, à tergo de ipsis montibus circumuenturam. Sed quum integri quos Gata apud se in castris habuerat Piccinino primū essent congressi, tam diu illum repulsuri, quoad arma induerent cæteri, quos hostē diximus pepulisse, proruperunt immature ex insidijs Philippenses, & Gata montem retinere

te turmasq; ordine in pugnam immittente, commissum est praelium, quod ipsis quæ tunc erant Augusti mensis idibus ab ortu solis in occasum pari utriusq; exercitus, uel paulo maiori Philippensium incommodo est productum. Secesserunt ilico auersis itineribus ambo exercitus, hic intra urbis moenia, ille Coloniū, & licet uicissent ne, an uicti essent, dubij utrinq; discessissent, Barbaro tamen autore, qui titubantes ob aduersi praelij famam Brixianos in bonam spem erigere est conatus, emanauit in Brixia rumor, Gatam fudisse copias Philippensium: cuius rei causa factum est Venetijs, ut quum magni noctu, quod adsolet, rebus latis fierent ignes, turme Dalmatarum Histrorumq; ad eam classem armadam accitæ, quam temporis ratio describi oportere suadet, inaudito antea exemplo, tumultum Venetijs concitarint. Incaluerat mero, cuius est ea gens auida, & augendis ignibus quamcūq; materiem, quæ primum ad manus ueniret ex proximis diui Marci arcefactorum cetariorumq; tabernis, prout libido raperet, discerpebant: quod quum prohibere custodes nocturni accurissent, illi spreto magistratu sese in globum tria millia hominum coegere, & ipsas diripientes in tabernis clausas merces, missos ad se comprimendos ducis & dominij nuncios, etiam ex senatu primarios contemnebāt, apparebatq; magnum aliquod in urbe malum suscitari, nisi audito Petri Lauretani occurrentis nomine, sub quo multas deleuissent hostium copias, sese illi permisissent, & impunitate donati in cubilia secessissent. Fuit uero tanta Lauretani autoritas, multis maximisq; parta uictorij, ut quod nautarum turmas fecisse diximus, omnes Venetorum imperio ubiq; subditi, & ipsi in primis ciues Veneti, sese illi non tanquam tyranno aut factionis cuiuspiam principi, sed tanquam clarissimo & optimo ciui fuerint permisuri. Quin ipsa res publica quoties graue, aut difficillimum quicquam annis antea uiginti accidit, illum delegit, cui rerum summa extra urbem incumberet, qui quum multos prius bellis fortiter gerendis, & celerrime cōficiendis anteisset, hoc in tempore & consilij constantia & charitate in patriam omnes superauit. Fremebant senatores diffisi, ut par erat, posse cum ijs copijs quæ sub Gata aderant tantum tamq; multiplex bellum gerere: & quum nullas constaret tantas usquam loci, uel maximo cum impediō haberi posse, quin Philippus marchio de Mantuano auctus, & oppidorum castellorumq; captorum opportunitate fretus, eas ab ferenda ope Brixianis repelleret, classem maximam in Pado ea ratione nonnulli consulebant armari, ut aut marchio Mantuanus, solus resistens uiribus suis, patria pelleretur, aut Piccinino cum copijs aduocato, Brixiani interea respirarent, & cum persistencia tunc in fide oppida seruantur, tum alia quæ ceperat, hostis uictoriam & classis famam sequuta, facilius caperentur. Variantibus itaq; in senatu sententijs, Lauretanus, qui honores administrationesq; fugere consueuisset, belli magnitudine admonitus, & classem armari persuasit, & sese illi imperatorē obtulit, senium, ut dixit, patriæ donaturus, quæ ætatem ceteram sibi antea mancipasset. Accepit libens atq; gaudens ciuitas, quod nihilominus nullo deterrita pudore fuerat postulatura. Et declarato imperatori quicquid ille neruorū rei publicæ in primis callentissimus petere induxisset animum, concedere est pollicita. Destinata est itaq; ex illius sententia, & infra quadragelimum quam erat cœpta diem, perfecta classis & numero nauium, & armamentorum instrumentorumq; bello usui futurorū multitudine maior omnibus quas fluuiatili bello nauali adhibitas fuisse legerimus. Fuerunt naues centum & quatuor supra sexaginta, diuersos tamen in praelij usus, & diuersa inter se ratione formaq; fabricata. Earū primæ à patritijs ductæ gubernatoribus, quinque fuerunt triemes castellis duobus, ad proram uno, altero ad puppim eminentibus munitæ. Galeoni dehinc duodeseptuaginta, quorum quinque triemibus adsimiles gubernatores habuere patritios, ceteri ex plebe uel alienigenas mercenarios, & eos etiā subsequutæ sunt pariter de septuaginta subductiores humilioresq; nauiculæ, burchellas uocant, motu & agilitate celocibus comparandæ. Post illas ordine trahebantur Pado, sed in prelio ubi acies instruenda esset præcessuræ: duodecim his adsimiles, sed ad celeritatem remigio meliores, quibus ductor datus est à senatu Laurentius Lauretanus imperatoris filius. Hæ quas numerauimus omnes, & si bombardas aliq; habuere & tormentorum & armorum genera, militum tamen usibus, & gerendo cum hoste cominus praelio destinatæ erant, ceteræ in alios belli usus adducebantur. Quinq; etenim earum plantis latisq; aluis, sed planis tectæ densissimis, quibus barbottis fuit nominatio, bombardas duas supra

A pra uiginti medio cres singulae habuerunt, quas pari distantia in circuitum positas tecti planctae nauae medio ex Pado aut alteri appropinquantes ripae, in hostem aedificium ue, aut in hostium naues poterant emittere. Fuit & unica duos fabricata in usus pari modo planctis tecta, sed cui latior firmiorque superioribus esset aluus: si namque palos hostes retardando nauium cursu altum dimisissent, quorum capita uel apparerent, uel aquae supereminentes absconderent, demissae ex hac naui catenae illos circumductae machinationibus & girulis in summum ocyus attrahebant, & forcipem habuit eadem tam uastum, ut solidissimam morfu comprehensam disiceret catenam. Ei tamen inerat bombardae sexdecim, quibus quum tuta undique ab hostium impetu redderetur, tum alios in usus esset profutura. Tres hanc usquequaque adsimiles sequebantur, uoluos, girulos, & alias differentes machinationes, quibus per medium Padi cursum, uel per medios hostes binae & ternae ab ipsarum singulae triremes, galeoni aut aliae naues in aduersum amnis profluum traherentur: quum namque anchoras ipsi catenis adligatas demisissent, iactam medio amni molem potius quam nauim dixisses, & tamen ultra tecti soliditatem, duodecim singulae bombardis defendebatur. Nauium ultima fuit oblongior, lintribus duodeuiginti armata, bombardis & frequentibus remige ideo ducta, ut imperator eam uel laborantibus praesidio, uel longe absentibus consilij nunciam posset immittere. Claudebat hanc nauium aciem ratis eximia, quadringentis quinquaginta abiegnis piceisque iustis in triremis malum antemnamque trabibus ea ratione compacta, ut quum solida esset & quadraginta quinquaginta ue perferens bombardas, lapidem quadringentenum euomentes, tum flecti abducique posset, & tanquam nauis remigio gubernari. Multa huic seruandae gubernandaeque adhibita sunt ferramenta: Nam & anchoras habuit decem triremibus adhiberi solitas, quae totidem dimittebantur catenis, & quatuor ansae fuerunt ferreae, librarum singulae quadringentarum, quibus aut adligatae ripae haerebat, aut machinationibus octo densissimis trahebatur. Ipsa autem in primis & tota classe ab incendio tutanda. Parauerunt Veneti antemnas quinquaginta, quae laminis uestitae ferreis, totidem anchoris singulae adligatis catena tenebantur: & quum ligni porrositas leuitasque laminarum grauedinem superans fluitaret, unci singulis ferrei erant superadfixi, quibus omnem materiem desuper incendia secundo Pado perferentem distinentibus, nullam subiecta classis ab incendio pati poterat laesionem. Si caetera praesidij oppugnationibus ue adhibenda describere uoluero armamenta, quae ipsa habuit classis, nec temporis, nec libri rationem inabuisse uidebor. Nam praeter nauium usus necessaria, rudentes, funiculos, uela, remos, anchoras, praeter bombardas, balistas, arcus, spicula, iaculos, lanceas, scalptra, malleos, scuta, praeter picem, sulphura, calcem terebinthinam, saponem, praeter uariae tegendis corporibus armorum genera, castellis, illi turribus, uallis, pontibusque subito iaciendis, tigna, trabes, longurias, planchias, asseres, clauos, scalas, tantam comportarunt materiem, ut quanquam singulae earum quas descripsimus nauium partem simul cum comaeu perferrent, sexaginta scaphas & longiusculas adhiberi oportuerit burchellas, quibus opifices inerat fabricum lignarium quinquaginta supra septuaginta, & nauibus & domibus construendis assueti, quum tamen ferrarios fabros, folles, & officinam, nonnullae aliae lapicidas habuerint, saxis in bombardarum lapides dedolandis. At Piccininus postquam fessus faucibusque miles, quatrinduo apud Coloniam, quo illum ostendimus Roadensi praesidio excessisse, quieuerat, ad Roadi obsidionem reuersus, illud deditibus oppidanis breui recepit: similiterque deditioem ea die fecerunt Bomadenses, Paterniani, & Passiranenses, & postera quoque insequuta est die Monticulenses, Guglagensesque, Omianij & Brienfes. Cuius uictoriae sequutus cursum Piccininus, Trompienses, prius quam adiret deditioem fecisse audiens, ad Iseum se contulit, quod oppidum repugnare ausum, uiribus expugnauit. Impendentem uero tunc Brixiae rebus calamitatem peridentes Gata magistratusque, & quod Piccininum consilij habuisse diximus futurum prospicientes, ut obsessus in urbe exercitus famem potius ciuitati, & sibi ipsi si afferret, quam praesidio esse posset, constituerunt ea etiam ratione migrandum Gate, ut senatus eo ductore, quem haberet caeteros praestantem, tantas compararet copias, quae & Veronam, Vicentiam, Paduamque defenserent, & Brixiam obsidione leuarent, quam tamen fatis diu, & quoad opus foret existimauerint perlaturam. Mouens itaque Gata de tertia uigilia cum legione, quinquaginta millia selectorum uirorum in equitatu peditatuque habente,

bente, accelerato itinere ad Mintium peruenit, cuius fluij ripas quum attigisset, uada E
 prospectans quæ in Veronenses spectant, nouis aggeribus communita, turmam, quæ uada
 inferius quæreret, dimittebat. Sed interea adhibitas in stationem à Mantuano tur-
 mas, ad arma & eos aduenisse hostes exclamare audiens, tanta cum festinatione euesti-
 gio retrocessit, ut qui aduenientes prope cursim accelerassent, ad horam quadragesi-
 mam quàm erant profecti Brixiam sint reuersi: nec tamen cibum aut quietem aliquam
 priusquàm urbem ingressi essent, capere potuerint. Ea compertum habens Piccininus,
 suam execratus est ignauiam, qui recipiendis Iseo & castellis alioquin in potestatem pre-
 cario uenturis, tempus triuisset: prædæ uero, ab qua totius belli summa penderet, custo-
 diam neglexisset, & Brixiaë obsidionem inchoandam ducens, apud Ronchatellum se-
 cundo ab urbe militario confedit. Sed quum obsidionis tempora iudicaret immatura, ur-
 be per id tempus præsidio commeatuq; munitissima, ad oppugnandum Vrcios oppi-
 dum est profectus, fore ratus, ut si interim Gata Mintium iteratò tentasset traicere, suas
 nihilominus manus nequiret euadere. Interea Venetis classe illa ingenti instruenda in- F
 tentis, Nicolaus marchio Estensis, quem sæpe ostendimus socijs eo in bello populis con-
 sentire, ad Eugenium pontificem Romanum, qui Ferrariæ concilium haberet, ex specio-
 sissima Belreguardi uilla mittens, talia exposuit, ex quibus suspicari ostendit, Venetos
 classem illam in se potius nullo munitam præsidio ducturos, quàm in Mantuanum, quæ
 non ignorarent, & inexpugnabiles oppositurum in Pado munitiones, & copias quum
 proprias, tum Philippi ad uim propellendam paratissimas habiturum. Coniecturas ue-
 ro & causas, quibus in eam adduceretur suspicionem, huiusmodi affererat, quod con-
 stans de se infamia Venetis uulgaretur, marchionem Mantuanum eius suasionem, consi-
 lio atq; impulsu, ab eorum foederibus discessisse: quin etiam non deesse Venetis, qui pa-
 lam obloquerentur, eum quo die primum oblata erit occasio afferendi maximum ali-
 quod reipublicæ detrimentum, ad Philippi partes euestigio transiturum. Et licet ponti-
 fex eum uerbis solatum in bonam spem erigere sit conatus, noluit abstinere, quin suæ &
 suorum salutem, ut dixit, consuleret. Guidantonio Enmanfredo Fauentiaë uicario cum e- G
 quitibus mille quingentis, peditibus trecentis in stipendia accepto, Borsium Estensem
 filium, qui Sphortie militaret, Ferrariam cum sexcentis equitibus aduocauit. Munienda
 autem contra classem, si in eum descendisset, urbe Ferrariæ, soli inter capedinem, quæ Pa-
 dum & Padusam paludem stadijs uix duobus intercedit, latissima ac præcipiti fossa suc-
 cidit. Ciuibus etiam in suam tuitionem excitatis, & tributa eos ex inuitato censu confer-
 re, & arma comparare, & subitarium ex Mutina Rhegioq; Lepido militem rapidum, cõ-
 uocare curauit. Sed pontifex missis Venetias oratoribus, marchionemq; sæpenumero
 adloquutus, quum damna memorasset & incommoda, quæ utramq; manerent partem,
 si ad bellum iusta etiam & urgenti ex causa prosilirent, effecit, ut Veneti omnia tunc cõ-
 cedere prouiderent, Rhodigio cum septem eius insulæ castellis, quæ tribus de quadraginta an-
 nis pro pignore tenuissent, reddito, & marchione debita pecunia donato, iniuriam dolo-
 remq; dissimulauerint. Quin multis illi precibus cum marchione contenderunt, ut quas
 parauisset copias retineret, sibi præsidio futuras, si Philippus marchioq; Mantuanus in- H
 digne ferentes eam cum Veneto populo factam gratiæ redintegrationem, ipsum tam mul-
 tis in locis uicinum lædere intentarent. Quibus compositis rebus, classem Laureanus,
 quo ostendimus ordine, aduerso Pado attrahi curauit, & eum marchio Ferrariensesq; iu-
 uerunt abundantissimo commeatu. At in Brixianis interea repugnabant cõstanter Phi-
 lippensibus Vrciani, nec ulla Piccinino spes deditiois offerebatur, nisi impositus præsi-
 dio à Gata Petrus Lucensis, ducentorum ductor equitum quartodecimo obsidionis die
 oppidum prodidisset. Quo in tempore Franciscus Barbarus magnitudinis animi, & sui
 in rempublicam amoris, ac gerendis in rebus ingenij dexteritatis, magnum dedit docu-
 mentum. Nam quum post intentatam infauste à Gata per Mantuanos fugam, ceteri quib.
 erat reipublicæ secum in Brixia administrandæ ius, illum iteratò profectionem intenta-
 re omnino dissuaderet, ipse solus tanto in periculo, sine ulla spe solus deserere, quàm patriam
 & rempublicam deserere maluit ac contendit, effecitq; ut Gata modico Brixiaë relicto
 præsidio emigraret: dū namq; is dubius partim segniter profectionem parat, partim à dis-
 sua foribus retinetur, non prius ad portam alta in nocte legionem contraxit, quàm Barba-
 rus Vrcio-

Arus Vrciorum deditioem rescijt, in uulgus euestigio emanaturam, quæ nisi prudēs præfectus eam euestigio supprimi curasset, consilium tam necessarium euertisset. Gata uero postremam aciem cum paucis claudenti non solum deditioem Barbarus aperuit, sed hostem insuper ad insequendū se parare, accitis in testes, qui renunciauerant patefacit, hortatus ut pontibus in concauis uallibus, pro suo transitu factis post terga rescissis omnem profectiois & salutis suæ spē, in ipsa reditus desperatione, forti animo collocaret: tūcque apparere cœpit, quot qualiaque commoda respublica Venetorum esset captura, ab ea conciliatione principum ciuitatis Brixie, quam ostendimus à Barbaro factam esse. Nam etsi difficultatem maximam, montes altissimos superaturo equitatu datura uidebatur uiarū asperitas, maiori tamen impedimento futurus erat Alexāder Maclouia Poloniorū dux & episcopus Tridentinus, quem maximam illorum montium partem ditione tenentē, & Philippo Mediolanensium duci clam cupientem, apertum in Venetos bellum tunc moturum timebatur: mouitque licet imparatus, & nisi partim improuisa exercitus profectio, partim Paris Ludronius obstitissent, de eo exercitu actum erat. Gate etenim per Sabienes iudiciariam uallem episcopo ipsi subiectam ingresso, montani, quibus esset episcopi odium in Venetos exploratum, pro posse aduersati fuerunt, partim tramitibus alibi intercisis, partim multis ex militibus ordines à Gata datos seruare negligentibus, aut confossis, aut in præcipitia deturbatis. Dissimulans tamen iniuriam Gata quum tota properasset die, milites de itinere fessos in supremo uallis monte corpora curare de secunda uigilia iussit, & signa ad auroram mouens, Paride qui sese obuium dedit, repulsis hostibus, deducente asperrimos omnium Italiae montes conscendit, quibus per eam diem sine hostili metu, alioquin maxima cum difficultate superatis, etsi iumenta peditatumque in tuto amici hominis solo recreari oportere censuerunt comites, terram ipse hostilem ea ratione noctu penetrare uoluit, ut ignaro accessus sui episcopo, parandi contra se maiorem uim adimeret facultatem: nec eum fefellit bona consilij fortuna, siquidē immissi ad uesperam ab episcopo Poloni Maclouientes, tanto incolas montium concitauerunt impetu, ut nisi accelerassent Gatehses, qui iam medium confecerant iter, retrocedendi progrediendūque amissuri fuerint potestatem. Excelsis namque in montibus illis tam ardui sunt calles, ut quum erectæ supra uerticem sint rupes, quæ tamen in subiectum pedibus cliuū cernitur pars, adeo altum ostendit riuū fundum, ut caligantibus oculis quæcunque in infimo posita magnitudinis suæ dimidio minima uideantur. Acti que sunt præcipites ab inermi pagano, qui rarefacta in acie lentius procedebant. Mœsti uero erant legionis milites, confugio in nocte quæ iam appeteret desperantes: quod quum intellexisset Gata, exercitum in concauo montis recessu paulisper continuit, primores in consilium admissurus: & Poloni ad desperantem, ut existimabant, accessu militem, missili saxo superne mactandum spoliandumque conuenerant, suis etiam qui saltus præoccupaturi præcesserant reuocatis. Tum Gata Caualcabouem & Rangonem Guidonem, impigros iuuenes cum trecentorum turmis quas ducebant, arma exuere, & gladio breuiusculaque munitos hasta saltum occupare, leuatos exinde armorum pondere cum inermi hoste per cryptas saxosaque montis supercilia congregari iubet: quod quum illi ocyus fecissent, hostibus partim confossis, partim in fugam conuersis, securus fuit exercitui patefactus, & trecenti illius liberatores, armis equisque hosti relictis, quod oceperant, per eam noctem itinera saltusque explorarunt. Tertia que illuxit aurora, Tiennum appulsi oppidum, cuius tyranni episcopo foederati essent, etsi principio abire sunt permitti, oppidanis postmodum extrema carpitibus, impedimentorum partem & trecentos equites amiserunt. Et paulum progressi in planicie Archi oppido subiecta, ea ratione uel inuiti consedere, quod tumētem tunc ex effulis per eam noctem imbribus Sarcham fluuium transitu eos prohibitorum habuerint exploratum. Postera die quum Sarcham transmittere incepissent, sese ex improuiso armati pedites obiecere, quos Ludouicus Vermes à Piccinino & marchione Mantuano per Benacum missus, uada fluminis curauerat insidere. Et cum Gata illos semoturus, difficile periculosumque inisset prælium, ostendit sese in edito aduersa ripæ supercilio Pilosius centurio Venetorum cum quadringentis quos Veronensis magistratus iussu subsidio adducebat. Quare Philippensium peditatus hinc Vermis in Archi oppido torpentis ducatu destitutus, inde Pilosii animose in prælium descendētis aduentu deterritus

Blondus.

Yy 3 retro.

retrocessit, Gata amissis ea in profectioe equitibus octingentis, ceteros Veronam per E
duxit. Creditū est tūc Venetos uel hostibus pares, uel si successissent conatus, futuros su-
periores, tanta erat expectatio classis quā Petrus Lauretanus ad summū rami eius, q primus
se à Pado scindit, Ficarolū uocant, magna cum rerū gerendarū ostentatione perdu-
xerat. Sed dum ille, cui pro bellatorū octo milibus à Senatu promissorum uix aderant
tria milia, reliquas expectat copias, marchio Mantuanus Padum apud Hostiliam septū,
dispositis ea ratiōe palis, ut quaterno ordini singula imposita essent, castella attentissime
muniebat, cathenas opponebat triplices, & utranq; fluminis ripam tot cōplebat bōbar-
dis, ut cum tuto statuerentur loco, nulla posset appropinquare nauis, quam non fuerint
uicenis tricenis' ue ictibus confossuræ. Pariq; ratione Sermionē munierat oppidū, quod
medio Ficarolū inter & Hostiliam tractū, ad Padī dexteram obtinebat. Contulerat se in
terea Mompianū Piccininus, & fistulis p quas fontes in Brixia deriuatur succis, flumi-
nibusq; & riuis magnorū obiectu operū septis, omnes aquas auerterat. Eo in loco cū ali
quot confedisset dies, primum ad destinatam Brixiaē obsidionem erexit castellū, quo pe
ditatu munito, uias in illis mōtibus cōplanauit circumlaturo exercitū usui futuras, & ad
proximiora urbi descendens castella duo, unū ad crucis, ad Floriani sacellum aliud exci-
tauit. Erumpebāt interim singulis propè diebus oppidani dura cum hoste praelia cōmit-
tententes, nec ullū fuit teli siue missilis genus, quod nō periti eiusmodi rerū adhibuerint Bri-
xiani, ut facile potuerit conijcere Piccininus, ingenti exercitu, perpetuaq; cū diligentia,
tum etiā uirtute opus fore, domando populo, armis instrumentis & fide in primis resiste-
re paratissimo. Incessit tñ fortis uiri excellētissimiq; bellorū ducis animū libido, urbis po-
tentissimæ, cuius populus multa abundaret pecunia, aut uiribus expugnandæ, aut fame
ac opis desperatione ad deditiōē uel necessariam cōpellendæ. Et accitis om̄ibus nedū
stipendia facientibus, sed quotquot in Philippi imperio idonei uiderentur, ad superiorē
urbis partē quæ montes orientē uersus solē attingit, castra est metatus. Maius tamen mi-
litiaē robur, ad diuorū Apollonij, saluatoris, Maffei & Andreae ædes cepit stationes. Ad
lataq; sunt ex Mediolano bombardæ quindecim, quarum minima lapidē trecentarū li-
brarū emitteret. Prius uero q; metandis ratione castris Piccininus intentior certum præ-
torio locum designasset, Tadeus Estensis à præfecto præsidij Barbaro collegaq; suus,
omniū copiarū aciem in urbē struxit, illius populo in centurias decuriasq; distributo, &
arma corripere iusso, quousq; delegerunt usu atq; exercitio meliores. Quibus eruptione
facta in Apollonianam eadem in qua pedatū locauerat Italianus, horrifono clamore de-
latis, nō sustinere impetū Philippenses, sed primis qui aut in uestibulo aut in prima sa-
celli parte erāt, partim occisis, partim captis, receperunt sese Italianus, & ceteri præstan-
tiores intra paulo editiorē chori subselliorumq; suggestū. Veritus tñ Estensis, ne si obsti-
natus pugnando illos etiā conficere contenderet, maiorem in se, q; quæ sustineri à suis
posset, cōcīret hostiū multitudinē, sese in urbē recepit. Cuius rei indignitate p̄motus Pic-
cininus, Apollonianis militibus turmas euestigio addidit, & ea primum die bombardas
quatuor in Mombellanae turris oppugnationē figere cœpit, duas orientālē spondā, me-
ridionalem alias quassaturas: quod autem mœnium urbis, quæ ab ipso Mombellanae ar-
cis angulo, in arcem pertinent stadia duo inferiora solo æquare statuerat, alias item duas
bombardas cōtra propugnaculū, quod diuī Andreae ædes è regione spectat, totidē con-
tra turris longæ arcē, binasq; itē in turrim Apollonianis ædibus oppositā: cui postea bō-
bardis demolitæ, ciues repagula obducentes multa materiæ cōpacta, Rauarotti nomē in-
didere: & alias pariter binas quatiendo altiori muro, q diuæ Iuliae hortis adiacet, adhibe-
ri curauit. Quibus die noctuq; ipsa quassantib. mœnia, adeo territi sunt primis dieb. Bri-
xiani, ut de urbe dedenda, accipiendisq; cōditionib. multi in circulis agitare, plurimi cœ-
perint, cogitare. Cui difficultati in primis maxime magistratus cū occurrere statuissent,
hac ratione inter se onera sunt partiti. Christoforus nanq; Donatus prætor uir præstāti-
simus, domi se continens, ciues qui adirent, & accitos quosq; meliores horrando ac mul-
ta pollicendo, in bonā melioris fortunæ & præmiorum spem erigere conabāt. Barbarus
obeundo singula, egregio eius ingenio fretus, ad exhortādos milites ac multitudinē ita
apte & tanta cum induitria simulatis literis & nūcijs, spem affectis & ppè desperatis in-
rebus eliciebat, ut oēs uellent per uulnera & mortes bene de repub. promereri. Et quia
hostes

- A.** hostes nō solū uiribus, sed insidijs omnia intentabant, diuī Alexandri suburbū, & Ciuī tatulā ueterē incolentes, qui dicebant esse rerū nouandarum cupidiores, intra urbem à munitionibus exclusam, cū fidelioribus collocauit, fidosq; ad custodiēdas extremas urbis partes cōstituit, qui animis erecti urbis defensionī acriter intenderunt: hōbardis namque ad extrinseca turris Mōbellanæ fundamenta, & in turris lōgæ antemurali, ad Raura rottūq; & sub arcis magnæ radicibus positīs, multos in castris mortales maētauerē. Et futurū existimātes, ut mœnia diu quassata, nisi intrinsecus aliquo sustentarent obice, solo æquarent, ea ubicunq; labare cernebant, adhibita populariter materia repararunt. Cui muneri nedum sola ruralibus assueta muneribus plebs, sed omnis ordo sexus atasq; incubuit. Nanq; Brayda Aduocatorū gentis mulier uirilī animi & primariæ aliquot fœminæ, Barbaro suadēte cæteras mulieres in decurias cēturiasq; distributas nocturnis operibus ea ratione adhibuerūt, ut cū nec momēto unquam ab opere quod facibus prælatīs fiebat cessaretur, sed prius quàm cohortes labore cut somno fessę recederent, accitę militari classico aliæ succederent, quicquid die diruisset hostis, aliqua ex parte noctu susficeretur. Cæterū cum hostis ex ignibus noctu operarios adesse perciperet, ac sagittis & tormentis deturbaret, Barbarus alio loco ignes fieri, & silentio ad opus instare curauit. Laborauerat uero aliquādū ciuitas pestilentia, & cū urbē defensoribus exhauriri cupiens Piccininus, nullū prohibuisset petentē, pariter magistratus eā annonæ carētia breuī laboraturā, onere multitudinis leuare cupientes, omnes quicunq; induxissent animū migrare permiserant. Quā per occasionē quicq; animis fractiores, aut onusti familia grauiore, tā multi excesserant uiri, ut uix duo milia māserint Brixiani: ex mercenario autē Estensis milite, cū multi morbo interissent, aut ad hostes transissent, tenue præsidium cernebatur. Eare comperta fiduciam addente Piccininus ipsam paucitatē adeo spreuit, ut omnia tāquam aduersus debellatos præsumpserit intentare, primū tamē aquis à Mōbellanæ turris fossa in proxima naualia deriuatis, superiorē qua mœnia à bombardis quatiebantur fossam, eodem delapsu reddidit exiccatam, quę foeno coeni humorē imbibente, & superiectis cratibus strata, in ueteris uia soliditatē milites perferebat. Exinde ductorū aliqui, ab diuorū sacellis, quę ut diximus statioes tenerēt, Piccininus ex Floriana, ex saluatoris Seuerinas Ludouicus, & Italianus Foroiulianus ex Apolloniana singulos in eā fossam cuniculos perduxerunt: quibus ad stratū cratib. fossæ fundū tactis, tectas planis coeno, ne ab igne corrūpi possent, superiecto uias in pomeriū cōstruxerunt. Cadebant interea in castris multi iaculis saxiscq; oppidanorū cōfecti, præsertim inermis illa multitudo, quā ex omni Lombardia in id opus coactā, milites uulneribus obñciebāt, & mœnia interim frequentibus bombardarum ictibus tundeant, quibus tamē oppidani singulis in locis quantum cōminuebantur, tantundem addebāt cōpactæ in aggerem materiei. Id cū animaduertisset Piccininus, castellum è regiōe turris Mombellanæ, quę cōfracta decubuerat, ea ratione erigi curauit, ut balistarij ex eo ciuitati supereminētes, nec cōportari aggeris materię nec ciues sinerent consistere in ruinis. Sed Brixiani tumulto pomerij sub ipsis mœnium fundamētis perforato bombardā eduxerunt, cuius lapides nedum balistarios de castello disturbabant, sed illud per singulos dies adeo confringebant, ut nunquam satis potuerit instaurari. Exarsit tunc animo Italianus, & cauerna cæteris maiore quæ esset equiti peruia, ab diuī Andree ædibus in fossam acta, uiam ad pomeriū cratib. tectā perduxit. Conatum postea ut uiam in urbē sibi faceret, pomerij tumulum interscindere, oppidani cominus cōgressi fortiter prohibuerūt. Desperans itaq; eo scissuræ pomerij conatu, Italianus tramitem aggressus est fodere subterraneum, quo in cauernæ potius q; cuniculi latitudinem intra urbē passibus decem longitudine perducto, propugnaculū supereminens per cuius fundamenta penetrauerat, eo consilio ponte ligneo sustētauit, ut si per eam cuniculi uia ingredi urbē nequiret, cōsumptis igne pontis trabibus, ruine muri propugnaculumq; in foueam subsiderent, faciliorq; deluper exercitui præstaretur ascensus. Tunc qui in urbe manserant fideles, reliqui ad tutanda cum alijs aperta mœnia concesserunt, stationumq; munus inter se partiti, tentoria à Mombellana turri, ad diuī Petri oliuetum tanquam castra metaturi fixerunt, nec unquā abfuit quia frequētissimi prælio instauradisq; munitionibus interessent, & cum Italianus aliquādo intentauerit, milites per eam cuniculi cauernam latenter immittere, occurrentes è regione Brixiani

in cuniculo obruncarunt. Ingeminari tunc cœpit utrinq; obstinatio, Brixianis timore, E illis spe audaciam confidentiamq; addente, ut supra vires uel facerent alternatim uel iniuriam propulsarent, nec momēto unquam per eos dies est cessatum à prælijs: quæ ideo Philippenses crebra conferebant, ut occurrentes pugnantescq; de ruinis oppidanos, uel faculis conficerent uel bombardis, ex quarum ictibus bini quandoq; trini stupēdo mortis genere in multas contracti lacericq; partes, ante procumbentium sub aggeribus conciuum consanguineorumq; cateruas faciebantur: succedebant tamen illico in pugnam integri Brixiani, male habito genitori filius, frater fratri, quodq; aliàs raro auditum crediderim, concursantes aut cibus deferendis, aut uulneribus alligandis mulieres, si curantibus corpora suis datum illis à magistratu locum patere hosti conspexissent, scutis ipsæ & telis armatæ, uirorum officia adimplebāt. Fuerūtq; plurimæ quibus charos ante ipsa ora occisos, non prius fuerit tollendi, aut ad sepulturam efferendi cura, quàm hostibus ternarum quaternarum' ue horarum pugnandi ardore defatigatis, pedem ciues sine urbis periculo referre uidissent. Adiuuit autem hęc mulierum fortitudinem Barbarus. Nā F ne atrocitas cæforum qui clypeis ad sepulturam per urbem deferbantur terrorem spectantibus incuteret, debilibus qui prælio minus utiles essent demandata est cura, ut in proximas ædes sacras cadauera perferrent, à nemine conspicienda, ac ne solam in cadaueribus populi misericordiam sibi esse Barbarus ostēderet, decreuit, ut medici & medicinæ gratis publice exhiberentur, cæsiq; pro libertate pariter publice sepelirentur: utq; nihil relinqueret intentatum, quo uulgi leuarentur angores, quod in ea publicæ custodiæ perpetua sollicitudine, pauperes unde uitam sustentarent egre poterant reperire, nō solum militares, sed preciosos cibos pugnatoribus ministrauit. Sed ad oppugnationē. Hostibus pariter cruentissima erat pugna, multis gladio, contis, deiectoq; saxo, in ipso Brixianorum rem cominus gerentium conspectu cadentibus, plurimis dum ad fossæ supercilium turmatim properarent in prælium descensuri, ab oppidanorū bombardis rapide laceratis uigesimali iam & secundum diem, eo in assiduo labore incommodoq; agitati erant Brixiani. Quamobrem Piccininus fore opinatus, ut adhibita ui maiore, aut urbs caperetur aut ciues deterriti facerent deditioem, constituit die craftina accuratissime oppugnare. Primum ne hostis apparatu, qui in castris fieret, uiso intelligeret, quo in loco ea intentanda esset uiolentia, bombardarios omnes iussit cœptam ubiq; ad mœnium operturas diligentiam frequentissimis quàm possent immixtis lapidibus geminare. Italianus uero ponti quem ut ostendimus sub propugnaculo fecerat ignem subiecit. Mane postmodum diui Andree solennibus celebri, egressi tentorijs ut erant à Piccinino iussu meliores quicq; ad Mōbellanę turris tumultum ruinasq; rapidum conuolarūt, priusq; stratam cratibus fossam prætergressi, tumultum pomœrij licet ascensu difficilem cōscenderunt, quàm occurrentes ex tempore ciues prohibere potuerint. Clamoribus exinde excitati ciues immixtiq; Estensis milites, qui omnibus in locis intenti prælium expectabant, in hostem ruunt. Concrepant utrinq; bombardæ, & tantis tympanorum tubarumq; clangoribus, ac uirorum uociferationibus non in prælio magis quàm ab undiq; spectatoribus adhortatoribusq; perstrepebatur, ut nullus aurium ad excipienda impetria esset pugnantis usus, oportueritq; manu duci aut significatione alia dirigi, quos duces retrahere aut impellere uoluerunt. Accessit etiam inermis multitudo mulierum senūq; cæsos uulneratosq; suos ne in prælio semiuiui aut exanimis calcarentur subleuantium, quæ turba in castris quàm in urbe maior, omnia planctu eiulatibusq; repleuit. Eo namq; in prælio, quod ad meridiem est protractum, præter innumeram uulneratorum multitudinem, quorum pars postea diem obiit, ducenti sunt ex Philippensibus desiderati, cum in oppido xx ciues & ferè totidem ex mercenario milite ceciderint. Id cum aduertisset Piccininus paratas in prælium turmas, stantesq; in equis milites, quos oppidani integros fessis pugnatoribus successuros suspicarentur, in nouam ad Apollinianum oppugnationē misit, quare Mombellana ocyus intermissa, in illam totus incubuit exercitus. Ea pari conatu principio intentata in uesperamq; perducta eò fuit acrior, quod non iisdem, qui cœpissent militibus, quemadmodum prima ad extremum est continuata, sed cum primo immixti maxime enixi lassarentur, alij inuicem integri succedebant. Nec tamen efficax fuit pugnatorum uicissitudo, quin parem Mombellanæ Philippensium, sed

A sed oppidanorū minorē hęc oppugnatio habuerit stragē, cum uulnera utrobique fuerint plura, tū frustrati ea binę oppugnationis spe Philippenses, tumulū & mœniū, quod erat reliquum, prius demoliri, quā aliā intentarent oppugnationē, cōstituerunt. Castiganda uero Mōbellani tumuli summitate, tantā adhibuerant diligentiam, ut ea in fundū maiori ex parte tracta, facilis fuerit armato equitū ad mœnia cōscensus: & ne fossores ac postea ituri in praeliū milites, iactis superne lapidibus sudibusque uulnerarētur, quantū à fossæ fundo per singulos dies ipsa processit tumuli cōplanatio, tantundē cratibus pluteis que integebant. Ad turrim autē longā, quę urbis porta erat, uineas turres que ea ratione egerunt, ut aggerē, sarmentorum fascibus cōgesta alternatim terra, antemurali ob ductū, ex quo oppidani bombardis in Philippenses pro fossa secundū mœnia pugnantes iaciebant, aut captum retinerent, aut eo demolito sese illa molestia liberarent. Et Italianus postquā propugnaculū subiecto igne nō satis, ut sperauerat, ruere uidit, tumulū pomerij proximū, et ipse cōplanauit, adactis que ad mœnia illa in parte integra uineis, ea primum aliquot in locis perforauit, deinde quod oppidanos cerneret alias intus munitiones opponere, suos ipse milites mœnia scandere, & castellis, quę in urbē pminerent erectis, fossores ab opere iussit deturbare. Nā Brixiani defensionī aggerē passus xx. distantē à Mōbello ad Rauarottū, sed in ea parte, quę Italiani conatibus erat opposita, densiorē eo duxerunt cōsilio, ut mœnibus in hostiū potestātē factis, sese eo munimento nihilominus tutarent. Difficili uero ea in longitudine operi, cui tota inniteret ciuitatis salus, sese oppidani adeo anxij adeoque amētes populariter mancipauere, ut quantūuis multos, mulieres, puerosque æque ac uiros iaculis telisque desuper immisis Foroiuliani milites, & ipse inprimis ductor uulnerarent, nullo intermissum sit momento, quousque trabes immixtaque uinaria uasa ruderibus plena, in ualli speciē à ciuibus posita, mœniū munimenta nullatenus desiderari sunt passa. Id cū perfectū uidissent opus Philippenses, mœnia longo succisa labore, quantū denso opponerent aggeri, ligneis pontibus sustentarunt. Et quia pomerij tumulus, atque etiā ipsa in eo sita muri fundamenta de soli natura uiam illis munitionibus à po-

C Brixiano oppositis cōtiguā, quę ciuiū agros & ipsa mœnia intercedit, supereminerent, in spē uenerant, ut mœnibus supposito igne impulsu intra urbē cadentibus, & uia & fossa illis cōpletæ apertū planumque equitibus præberent ingressum ad ciuium stationes. Id etiā quā accideret, nullo humani ingenij opere aueri posse existimarunt ciues, quorū plurimi impendentis ut rebant exitij pauore attoniti, post cōpressa aliquandū dētibus murmura, in audaciā proruperūt adhortando ciues, ut extremā deprecati calamitatem sese hosti permitterent. Sed omnibus in locis aderat concionabūdu Franciscus Barbarus, quo inter tot cades & uulnera intrepido suadēte, ut nihil esset antiquius aut charius libertate, cōpressa sunt seditiones, ciuibusque in pristinam animorū magnitudinē sua præsentia ac singulari eloquentia adductis, atque etiā eo & Estensi Tadeo instruetibus, ad ingenium cōuersis, prouisum est, ut ille quemadmodū & ceteri hostiū conatus, inefficax redderet. Postque eo in duodecim dierū opere satis omnia disposuerāt Philippenses, oppugnationē denuo intentare statuentes, bombardarios nocte perpetua assidua immittere eo iusserunt cōsilio, ut cū maior fieret ex ictibus demolitio, tum etiā territi intentique uigiliæ ciues lassarent, & futuræ quā ignorarent oppugnationi debiles redderent. Accessitque illorū cōsilio maius oppidanis incōmodum, quod multi dū refractas instaurant munitiones, isti uenientibus in incertum per noctis obscuritatē lapidibus occubuerunt. Cōstituerant uero Philippenses eodē tempore quatuor in locis, quę stadiorū duorum, ut ostendimus, longitudine comprehensa essent, oppugnare, ad Mombellanam, ad turrim longam, ad Apollonianā, ad propugnaculum Rauarotti. Sed rescuerant, & uario, qui siebat in castris, apparatu prospecto, intellexerant Brixia magistratus, quantis conatibus hostes iterum inuadere cōstituisent, quamobrem idibus Decembribus, quā die uirgo colitur Lucia, magistratus post sacrificium laudis, uotis rite nuncupatis conuenerunt, ut Christophorus prætor urbem iustraret, unde minus periculum immineret, inermes ac imbelles hortando, ut in muris essent, ne urbs per insidias caperet, Barbarus uero summus rerum præfectus præsens periculis occurreret, Andreas Valerius patricij ordinis in foro esset, ad tumultus, si qui exorirētur comprimendos, Tadeus Estensis cū equitatu ad forū boarium, Rauarotti periculis præsto adesset, & Rauarotti munitiones

Gerardus

Gerardus Dandalus, uir & ipse fortis, patritij ordinis, defensaret. Mombelli uero custodia forti equiti Iacobo Hispano, & turris longae defensio Mucino Lugensi, ac Andrea Leonini demandatae fuerunt: quo in defensorē delecto, cū Petro Grimanno ciuitatulae nouae commissa esset custodia, eo munere se abdicauit. Igitur cū Italianus nocte in tēpesta casuri intra ciuitatē, ut opinatus fuerat, atque actis in aduersam partē trahiū brachijs curauerat, muri sustentacula cōbureret, oppidani paratas clam in id necessitatis, prout à Barbaro. Estē siquē edocti erāt, longas adigentes, murū ad hostiū opera ruere impulerūt, cuius casu cōplanati sub Apolloniano tumuli, acti quē cuniculi, tantus Italiani labor euauit. Et mane uix dū exorto, Piccininus eductū tabernaculis tētorijs quē exercitū, accita quē undique auxilia, supra quindecim armatorū milia acie structa in ciuitatis cōspectu à Mombellano ad Apollonianū tandū cōsistere iussit, quoad dextera prolata, iussi in primā oppugnationē ordine descendissent, primis quē pugnantibus ceteri tēpus succedendi expectādo, desides quiescebant. Ingressi fossam, qui in Mombellanā descenderant oppugnationē, uices & ipsi inter se partiti in tumultū euaserunt: quibus cum ab oppidanis impigre resisterēt, succedebant integri fessis, uulneribus quē cōfectis. Id cū aliquandū esset factitātū, intellexerunt Philippenses, ea in uicissitudine spaciū respirandi hostibus, tanquā de industria datū iri. Quamobrē mutato cōsilio, cōcurrerunt densi oēs in globum quē coacti, pariter Brixiani, summo conatu eruperunt in ruinas: cum quē Mars atrocissimus insequisset, quos loci cepit angustia rem in fronte conto, ueruto, uncis, malleis, gladijs securibus quē gesserunt, & feruentē aquā liquefactā quē igne picē mulieres propugnaculis demittebāt cum in iaculi, sudēs & lapides magno utrinque nisu eminus mitterent. Vnicā tunc ex omni bellico apparatu eo in loco bombardae quiescebant, utrisque ueritis ne suos cōficerent hosti immixtos. Immiserant oppidani in Philippenses prius quē tumultū conglobati conscenderent, ex turris longae promurio, aliquot bombardae lapides: nec intentos per ocium oculis cauentes quē potuerant laedere. Illis autē postea in tumulto eō acruatis, & mentē oculos quē in hostium ora, aut in tela undique uolitantia defixis, siue casu, siue arte sit factum, unicus inter cōfertissimos deuolans ex ea bombardā lapis septem corripuit lectissimos milites, quos, uisu horribile, in plurima singulos frustra adeo lacerauit attriuit quē, ut cuius corporis fuerint crura, caput aut brachia, incertū fuerit perquirentibus. Quin graues ex Brixia castris quē Philippensium uiros referre audiui, uolasse per aera armis, ut erant uiuentiū tecta illorū membra, & in episcopi hortis, qui cētū supra quē à Mombellanis mœnibus distant passus, binas illorū cassides, in quibus caro cum cerebro hæsisset, fuisse repertas. Id conspicati milites nullo retineri potuerunt, Piccinini iurgia adhortationibus minis quē immiscentis imperio, quin sese in castra referret: qui cum pugnae deposito ardore mortuos uulneribus quē affectos grauioribus deferrī uidissent, periculum cui obiectati essent animo metiti, grauiā in imperatorem iurgia dixerē, quod tot pressantes uiros ob ineptā libidinē suam, potiundi per uim eius oppidi, exposuerit internitioni. Altera per id tempus gesta ad turrim longam oppugnatio, pauciores habuit Philippensium mortes, quod uicinis castellis quē recipiēdo antemurali, licet frustra sint nisi, sed ideo antequā aduersperasceret intermissa est, quod cessatum esse à Mombellana, iussu Piccinini, milites crediderūt, quos tamē in tertiam, quae ad Rauarottum cōmittebatur acerrima traxit Piccininus. Ea em̄ ad aurorā cōcepta, in serum quē diei perducta, tantis utrinque animis, tanto ardore est commissa, ut post quē hastis cōtis quē pugnauerant, gladijs frameis quē longiusculis, & demū pugionibus manu se prensantes, rē gererent. Cōflixerant eō ex ciuitate mœnium ab Italiano succisorū, quibus urbem nudatam apparuerit fama attoniti omnis ordinis omnis quē aetatis etiam inermes uiri & mulieres, quarū nonnullae armis tectae hosti repugnabant, cum caeterae saxis sudibus quē uel in incertum proijciendis possibilem operam exhiberent. Vbi sunt etiam oppidani calce tritissima, quā cū fictilibus crudis impositam in hostium ora superne immisissent, aut oculis per galearū rimulas laesi, aut ipso obtenebrati fumo Philippenses, pugnae inhabiles reddebant. Nec tamē satis ea profuissent omnia, nisi Scaramucia Forliuensis Centurio, quem Barbarus Bergamo accerserat in tempore aduenisset. Nam cum is in medio praelij ardore, ad portas Brixiae inermis aduenisset, suis corpora curatis, collecta militum oppidanorum quē manu, ne paucitas eum faceret contemnedum, signis praecinere iussis incubuit in praelium, & hoste propugnaculis muri, in quo

A quo erat fueratq; per horã superior deturbato, adeo certamen restituit, ut non unus cen-
turio cum paucis, sed magnum subsidium aduenisse intus forisq; crederetur. Vbi uero
manu telisq; tam pertinaciter à Foroliuiensi, & paucis quos adduxerat est pugnatum,
qui prius ægre resistebant Brixiani, non solum uim uí repulerunt, sed non mediocrem
quoque terrorẽ hosti intulerunt. Pluribus igitur utrinq; datis acceptisq; uulneribus, ac
multis passim caelis, Piccininus receptui canere iussit, & equitatu in hybernacula dimis-
so edixit, ut armati mane ad easdem redirent oppugnationes, peditatum uero cõtinuit,
stationibus ad tumuli complanationes bombardarumq; custodiam obseruandis. Exin-
de diluculo prodeuntibus, ut iussi erant equitibus, signa ad eum qui obuenerat locum,
pro fossæ supercilio ductores statuerunt, & canentes buccina tubicines turmatim singu-
los conuocabant. Piccininus uero ira quàm spe plenior, nõ ductores magis quàm ipsos
adhortabatur milites, opimam caperent, diriperent ciuitatem, Cuelforum matronas,
uirginesq; pro scortis, aut cum paterna & uiri hæreditate habituri uxores, tempore ute-
B rẽtur & occasione, qua nullam in seculo maiorem habituri essent, quippe quibus non
Brixia modo urbis dudum opulentissimæ, sed ingentes detur diripere Venetorum pec-
cunias, quas illi maximo exercitu illic alendo, pridem impendissent. Se nihil, & ipsum
Mediolani ducem aliud uictoria ex illa expectare, quàm eo exercitu in ciuitatis inimi-
cissimæ excidio diuinijs oppleto, ducere ad subigendas propero cursu reliquas hostium
ciuitates. Tum prima ad turrim longam initur oppugnatio, uineæ turesq; quemadmo-
dum pridie adiguntur. Vis maxima fit circumducto promurali aggere capiundo, nec
minore uí resistunt oppidani, cadunt ex Philippensibus multi, plurimi uulnerantur. Sed
tantam hora tertia quàm pugnari cœptum erat, Brixianorum fortitudinem suo incom-
modo intellexerunt hostes, ut re infecta ante meridiem mœrẽtes pedem retulerint. Ma-
ioris autem nixus, maiorisq; animorum ardoris martem, præsentia ducum, & in primis
Italiani manu plus quàm uerbo agentis ad Rauarottũ faciebat. Nam quingenti supraq;
selecti equites, q; pro cristis quas triplici quadrupliciue uersicolori peniculo ornare con-
C sueuissent galeas, tumentibus bombice & penna sacculis intexissent, ictus lapidum mol-
lius excepturis, in fossa & sub pluteis Rauarottum inter & iacentem murum ab Italiano
succisum, in insidijs latitabant: dumq; oppugnantí Rauarottum peditatui intentius op-
pidani resisterent, illi quantumuis armorum quibus toti tegebantur pondere grauari,
procurrentes per ruinas & ipsa perfracta mœnia penetrarunt, nulloq; in ea, quæ murũ
inter & nouum erat aggerem areola occurrente, scutati se ciuibus de aggere iacentibus
opponerent, cæteri sequebantur, non hastis solum uerutis & malleolis ad uulnus, sed
impositis conto uncis ferreis, harpagonibusq; attrahendis ex aggere Brixianis armati,
quibus item immixti erant, perforatæ in cannæ speciem fusilis aneæ manualis bombar-
dæ, schopitum uocant, gestatores, armatum hominem emissã impellente igni cum glan-
de plumbea transigentes: pugna euestigio conseritur atrocissima, illis in locis ubi im-
positum aggeri uallum male coniunctum, uiam in urbem habere uidebatur faciliore, mor-
tes crebræ, uulnera utrinq; inferebantur crebriora, & quantum hosti præualebat iaculis
D deñciendisq; saxis oppidanus, tantumdem maiori obñciebatur incommodo, quod op-
pugnantes de tenui ac propè ruinis completa aggeris fossa, illum stantem in aggere suf-
fodebãt, qua in corporis parte, aut nulla aut ad femur est debilis armatura: trahebantur
etiam nonnulli uncis per decliuem aggeris resupini, cum tamen plurimos confoderent
glandes plumbeæ schopitorum: nec loco ut cederent ciues adduci potuissent, nisi nouo
uili instrumento Philippenses sulphureis bombardarum pulueribus plena, sed costis cir-
culisq; male cõpactis rimulosa & casu ipso quaquauersum hiantia uascula, in aggerem
pñcipientes, ignẽ euestigio admouissent, quo dissipatum inter ipsa oppidanorũ crura pul-
uerẽ, rapidissima corripiente flamma semiustulati sunt multi, & cætera turba illico sese
præcipitem ex aggere proripuit, liber tunc & defensore nudatus patuit Philippensibus
agger: nec tamen in tanta uiriliter oppugnantium multitudine quisquam cõscendit, fu-
mo exinde sulphuris, qui caliginis dẽsitate, aggerem absconderat in aera sublato: matro-
næ & inermis debiliũ puerorumq; turba, quæ ciuibus dum pugnauerant arma submi-
nistraffer, denudatum propugnatorẽ locum cõspicati, clamores attollunt, ac maximos
ululatus, matres filios, genitores filia, fratres propinquos & maritos singulæ compella-
lantes

lantes prensare, flentesq; orare, uitam ne satis seruare ducerent, qui post parum se ante ora in oculis suis ab hoste uiolari, abduci, constuprari, supremo affici dedecore sint uisuri: quibus exciti uocibus duri Brixiani in locū redeunt, praeliūq; solito acrius instaurāt. accurrūt undiq; & ad Rauarottū pugnare & statiōes alibi seruare solitus miles, sacer dotesq; & religiosi sago militari sumpto egregiā tūc operā praeſtiterunt: & cū parū esset decens, aduentantibus aggerē seruare, nouis & itē ipsi instrumētis usi, congeltas in falces scissulas flāmanti face immixtas superne demittentes, sicilia etiā trita calce plena, in subiectos pedibus deiecerūt. Quae res quantū Philippensibus obstiterint incredibile dictu, multis ipso uapore cōpresso anhelitu consternatis, plurimis atq; etiam omnibus ita fumo obcaecatis, ut tela ictusq; oēs, uel in incertū uel in suos mittere cogent. Id cū per uidissent oppidani, in perplexos anxiosq; cuneo facto p decliue corruūt. Acer ibi Mars, durissimū cōmittit praeliū, sed multis utrinq; cadētibus, terga primi dedere Philippenses, quos oppidani ardētib. animis insecuti, de ruinis deq; ipso pomcerij tumultu precipites expulerūt. Postera die Piccininus, Brixia per uim potiri desperās, bōbardis ad proxima municipia cōportari iussis, exercitū solitis in hybernaculis cōtinuit. Tūc magistratus defensam tutatāq; ab hoste potētissimo urbē, in optimum maximū deū lesum referētēs, supplicationes publice in multos dies iusserūt, atq; ipsi postea praesentes haberi solenniter curauerunt: cui muneri ineptior armis togatorū ordo, cū mulieribus intendit, ceteri aut demoliendis corrūpendis ue castellis, uineis, pluteis, cratibus ab hoste in fossa & pomcerio oppugnationi adhibitis, aut instauranda pro tēpore mœniū fractura, operā impenderūt: nec tñ aberat quin audaces oppidani militibus Tadei Estensis immixti, cū portis & magistratu frustra phiberent, quibus murorū paterent fracturae, laceſsitū inter hybernacula hostē redderent inquietū. Quamobrē nudius tertius q; fuerat oppugnatū, Piccininus tentorijs euulsis hybernaculisq; & cetera quae in castris ad oppugnationē erat materie igni cōsumpta, obsidionē soluit, & tāquā diu, ac longe abfuturus in Pedemontē primo ducere simulans, cohortes duas sub collis recurui sinu ad Petram Galli uocant, in insidijs reliquit. Quo die maiorē populus Brixianus q; dura in omni obſidione illa calamitatē accepisset, nisi Barbaro reuocante, Tadeus Estensis copias eduxisset praesidio plebi, quae & uisendi studio & lignandi necessitate, quin passis emitteret portis, cōtineri nō potuit: omnibus namq; per castrorū loca effulis, praemissi ab Estensi exploratores, hostē in insidijs uisum, tanta celeritate nequiter uociferantes renunciare, quin Philippensibus furibundū irruentibus plurimi ciuū cōplanatis fossarum meatibus, sese in urbē recipere sint coacti. Id cū parū feliciter quemadmodū & alios conatus successisse uidisset Piccininus, milites fecit certiores futurā plus minus decennio apud Eufimianū morā, proinde oēs interea & uulnerati militis curam medelae susciperent attentiorē, & cetera in nouā profectiōnē usui futura cōpararent, ipse perficiendis munitisq; castellis, quae apud Monplanū & ad Crucis Eufimianūq; instituta docuimus, sese totū dedit. Eo tēpore cum ab otiosis Philippensiu dūctoribus Brixianisq; pariter noscendi occisorū numeri suscepta esset cura, cōpertum fuit desideratos fuisse ex ciuibus octingentos, & ex mercenario eorū milite ducentos. In castris uero cū fossores bubulciue occubuissent incerto eis numero, sed ut existimabant plus q; quingenti, occisos cōstitit supra duo milia mercenarios, in quibus fuerunt ducenti praestantes rei militaris peritia & originis nobilitate milites, quorū nomina erant clara. Castellis abunde munitis Piccininus exercitū in Pedemontes hybernātū dimisit. Marchio Mantuanus in circuitu Benaci statiuā cepit. At Veneti, Gata quāprimum Veronā applicuit, in summū belliductorē, capitaneum appellant, declarato, copias pro temporis breuitate repararunt, & opis ferendae Brixianis nō immemores, illū si forte quā aduenerat, cum importando cōmeatu reuertī posset, intentare iusserunt. Qui Penetrā Turbulasq; ducēs castella, quae Mantuanū omnia in Veronensibus & circū Benaci oram capientē, aestate praeterita ob locorum exilitatem spreuisse ostendimus, ea primū cōmuniuit. Exinde admonito Parade Lutronio, ut obuius prodiret, frumenti uim maximā ibi coegerat, cū Piccininus Mantuanusq; copijs ripam quod Tridentinorū oppidū Benaco adiacere ostendimus, nauigio transportatis, praesidia imposuere Archo Tiennoq; castellis, quae episcopo Tridentino diximus consentire. Eodem etiam duxit per montes altissimos Italianus equites sexcentos

A sexcentos, pedites mille, & tñ ausus est Gatta noctu immittere cum cēturionibus quatuor cōmeatum. Sed cum hi superato Tienni saltu, in tuta euasisse crederent, Italianum in cauo riuū fundo habuerunt obuūm. Quamobrē cum in montis uicini cacumen, cum sarcinis sese recepissent: plurimis superati praelijs, parte caesa, cæterisq; omnibus uulneratis post triduū in potestate hostium cū sarcinis peruenere. Gatta autē apud Turbulas hyberna ducente, & copias enixissime cogente, marchio Piccininusq; omnem præsidij etiā illa uia Brixia afferendi spem Venetis præcidere cupientes, ad Brixia suburbia sunt delati, & Sabia uallem per idus Ianuarias, cum sex militum milibus concessere, nec prius inde sunt profecti, q̄ tribus castellis ad Nucē, ad Cagios, ad Toseciū erectis ea præsidio firmare: & ut omnis obstructa esset uia cōmeatibus Brixiam importandis, Cæsarem Martinengum artibus belli præditum, & ob familiæ dignitatem Guelfæ principem factionis Monpiani esse iubent: cui uallem Trompia subiecere. Italianus uero ex Tridentinis montibus mouens, Lutronium petebat, quod cum esset nunciatum, sexcentos pedites subsidio Paridi Barbarus cōfestim dimittit, qui ad eū per uallem Trōpiensium ducibus Gerardo Dādulo, & Diotesalui centurione properantes, cum ad supereminētē castello quod ad Nucē Piccininus excitauerat, collem applicuissent, equitum Piccinini cohortem forte cōspicati sine ulla hostilis impetus suspicione liberius quiescere, eos aggressi multos cecidere, plurimos abduxere captiuos. Tā multi autem ex factione Guelfa Trōpienses secuti erant Dāduli peditatū, ut qui ex urbe profecti erant sexcenti, ad Paridis cōspectū mille concesserint. Coegerat pariter Italianus ex Mantuanis Theotonicisq; Tridentinis, & Gibellina Brixianorū factione agrestes duo milia. Et eo cū trium millium peditatu ac sexcentis equitibus sese Piccinino marchioniq; Mātuaño iungen di studio properans, primū in Paridem ducere cœpit. Sed cum Sarchæ fluuij ponte, qui est in Romani oppidi agro, traductis copijs montē conscenderet proximum, Paris per notos uallium recessus sese insinuans præsidium quod ille ad pontem dimiserat, inualit: quo magna occidione caeso, ut nec Italiani filius, neq; Petrus Capotia equestris ordinis Polonus, copiarum episcopi Tridētini ductor, uiui fuerint reseruati, ruentem in se Italia nū fortiter sustinuit. tū pugna cōmissa est atrocissima, studiosis partium sanguinem magis q̄ prædam hostium sitientibus. Itaq; fessus, & inferior pugnando Italianus cum tribus loco certasset horis in montem quā aduenerat est reuersus, extremā cuius acie nūquam pugnando destituit Paris: & nisi nox prope in fugam cōuersum texisset exercitū, cladē eo die Philippus maximam accepisset. Mane uero cum orta dies pugnandī audaciā Brixianis & Paridi fecisset, in illos delati multo prius interfecere q̄ uoluerint terga dare. Tandē qui uiribus alioqui paribus à locorum inscitia se impares cernerēt Philippenses, fugam attoniti foedissimā cōmiserunt. Et captus est, ac de fuga retractus Galeatius archityrannulorum unus, ueneruntq; in Venetorū potestate ex eo exercitu circiter mille, cum totidem utriusq; diei praelijs cecidissent. Italianus autē per aspera montium iuga, Ripam oppidū reuertit inermis, quem diuersis itineribus secuti sunt trecenti ex equitatu, & mille pedites, qui manibus hostiū prolabi potuerunt. Id cū intellexissent Marchio & Piccininus, copijs quæ in Brixianis ubiq; hyberna ducebāt accitis, in suprema uallis Sabiensium, Idrum appellant, duxere: & locorum asperitatibus quæ sunt maximæ superatis, castra ad Ludronium metati, id oppidum dierum quindecim oppugnatione ceperunt. Exinde obsederunt Romaniū Paridis item castellum, quod natura loci munitissimum, præsidioq; firmatum ualidissimo cum uiribus capi non posse intelligerent, & hyems asperrima per Februarij quæ instabant Calēdas obsidionē continuari prohiberet, ad Benaci orā cū copijs sunt reuersi. Interea Lauretanus cum expectata diu supplementa senatus nō mitteret, Sermionē aliquādo oppugnauit, quod oppidum cum Marchionis lectissimi milites defenserent cum ea copiarum paucitate nequiuit capere, nec caruerunt senatus principes infamia neglecti inuidia magis quā impotentia supplementi. Et tamen Brixia laborū anxij, quā nisi opem præsidiumq; afferrent, uel fame ipsa compulsa, breui defecturā existimauerint, aliam in Benaco destinant classem, numero quidē nauium uel militiæ robore haud quaquā multifaciendam, sed quæ posteris æque ac tunc nobis miraculo sit futura, quādo quidem prima est, quam montibus trahi portariq; altissimis sit auditum. Est in sinu Benaci supremo, quā fluuius influit Sarcha, ad sinistram per

Blondus.

Zz tenuis

tenuis uiscus piscatorū paucorumq; colonorū habitatio quas diximus Turbulas appellari, superincubatq; passus circiter mille Penetra castellum edito in cacumine montis situm. Ea loca ostendit primus Gatta fore idonea, apud quæ terrestres copiae seruantur, cū naues si quæ adessent, eum etiam in sinum faciliter cogi possent. Triremibus itaq; iussis duabus, tribus minoribus, & scaphis uiginti quinque, aduerso Athesi ad Veronæ mœnia partim remis, partim funiculo ductis, eas naues sexaginta passuum milia maiori multo labore ad terni muricq; pagos, binis quaternisue iugatis bobus adhibitis attraxerūt. Si quidē nullo hominū robore, nedum duci, sed neq; contra fluij rapiditatē poterant sustentari. In planicie uero quæ pagos & proximum lacū, diui Andree appellant, sex passuum milia intercedit, triremes, subiectis lapsibus & lintres ac scaphæ uehiculis facile sunt perductæ, cū tñ lacū uix mille oblongū passus, cūctis ducte facilius nauigarint. Lacū tumulus ducentos passus molliter fastigiatus, ppior adiacebat, & saxea rupes in muri speciei suspensa, riuo haud quaquā lato ab tumulo diuisa illū quingētos passus supereminebat. Adhibitis itaq; ingentē in numerum lapicidis fossoribusq;, tumuli dorsum in proximo rupis supercilio in riuum decussio, detrunctos arborum ramos, & uirgultorū fascies magno opere cōportarunt. Qua ex materie postquā ab aquis ad summum saxi dorsum, facta est passus mille leni fastigio uia, eam superiecta tellure ita æquarunt, ut lapsibus uehicularisq;, quemadmodū in planicie suppositis triremes primo, dehinc naues ceteræ machinationibus in monte summo firmatis fuerint attractæ. Inde ad Nagū rus planities bina patens passuum milia, cum esset paruo transacta labore, in proximum Penetræ collem, quingētos passus minime molliter surgētē, superiore ratione summis laboribus est successum, nec minoris fuit aut curæ aut laboris, graues pondere & facile si saxo impacte essent dissoluendas per cliuū passus mille in præceps uergentē dimittere ad Benacū. Turbulas tñ deductæ, cum à peritiori nauiculatore essent diligenter inspectæ, triremium altera quā refarciri oportere iudicauerint in littore retenta, ceteræ fuerūt aquis expositæ. quod autē marchio Mantuanus triremem in Benaco haberet, qua primo Brixiano bello Veneti traducendis copijs usi erant, & ganzeras galeonosq; apud Riouoltellā parari faceret, Gatta & prouisores seruanda classe ea ratione Turbularum sinū clausere, ut palis quernis triplici ordine in hemicyclū utrinq; ad ripam perductum deiectis castelloq; ad portam quæ relicta erant imposito tutus ab hostibus redderet. Visum est Venetis eam classem alendis spe Brixianis, cōseruandaq; opportunitate nunciorum ad illos per motes mittendorū satisfacere, nec ignorabant, in ea quæ duci Philippo & Marchioni Mantuano esset, cum copiarum magnitudine, tñ penetrandi in eorum intima facultate, nedū aliquam opis afferendæ clausis Brixianis spem esse reliquam, sed timendum ac prope expectandum, ut de Verona Vicentia & Parauio, æstate futura defensandis laborandū foret. Copijs itaq; cōparandis intenti, cū nullæ nisi collectitiæ, quarum quo maior eo onerosior atq; infructuosior futurus erat usus, sese offerrent: ad eam deuenerant animorū consternationē, ut de imperio terrestri retinendo aliquamdiu fuerit desperatū. Et licet unicū prospicerent præstari posse à Sphortia præsidium, cuius recōciliandi nonnulla ostendere spes, si Florentinis supplicare uellent, detinuit eos aliquot menses pudor, ueritos ne si non successisset, ignominia adderent detrimento. Vicit tñ ducis seniorumq; prudentia, & missus est Florentia orator Iacobus ex Donata gente patritius: uir cū diues & qui nullis unquā usus magistratibus, ab omni fastus suspicione q; lōgē abesset: tñ quod in rem fore peruidit senatus, Cosmo & Laurentio Mediceis esset amicitia coniunctissimus. Cuius effecit humanitas, ut quem primo irridentes pene uiderant Florentini, prope diem exaudiri fuerint, nisi Sphortia adduci posse in sententiam dubitasset. Is enim quādiu oppugnabat Brixia, per singulos pene dies, Blancham Philippi filiam, se ut supra ostendimus alliciēdo sponsam traducere sperauit. Excitauit extruxitq; in Firmana arce aulas, ac digna tantis nuptijs cubacula exornauit, pompam destinauit instituitq;, & magno cum impēdio à populis parari curauit, omnibus qui honesto in Picentibus nati essent loco uiris mulieribusq; iunioribus, nouū iussis splēdidiorēq; amictū, uel publicis municipiorū sumptibus cōparare, quicquid ubiq; fuit rapetiorū, auleorumq; Firmum & per singula itineris sponsæ loca dispositū, & cū esset parum, quod habuere Picentes, Venetos

A Venetos multi plurimi Florentinos cōmodū petiuere. Inuitati sunt publice priuatimq; singulis in dominijs & populis Sphortie amici, turba ingēs, nec minores Philippus ostētauit apparatus. Et tñ quamquam contraria illi uerbis animo federet sententiā, quippe cui cū Piccinino esset constitutum, Brixia recepta, Sphortiam totis persequi uiribus, eā uxoris traductionē uarijs ducēs artibus, quandoq; aspera nimis hyemis tempora quandoq; minus integrā puellæ ualitudinē prætendebat. Id cum nimis diu fieret suspicatum antea Sphortia, qualis impēdere posset machinatio, penlitare fecerat, cum forte rescijt, Piccininū fortī cuiuspiam ex Bracianorum secta militi, pericula improbanti, quæ capiēda uiribus Brixia subirent, quoniā omnia Sphortia quæsitum irēt, quem Philippus data filia hæredem imperijq; successorem instituisse uideretur: respēdisse quā hanc ad finē aliquando perducite oppugnationem, quæ à Sphortianorum molestia nos tandem liberabit. namq; potitū Brixia, Marchione Mantuano illius oppugnandis munitionibus dimisso, omnes copias prius in Picenū ducemus q̄ calamistratus ille sponsus quid apud nos fiat potuerit intelligere: & cōficiendis quales mereē nuptijs, sponsa ego, uos affecle & ephēbi saltatores eritis. Eo autē in negotio afflictis & pessum penitus abituris Veneto rē rebus arrisit fortuna. Si em̄ Philippus oblata occasione prudēter usus Sphortia quibus pridē pellexerat retinuisset artibus, data illi in coniugem filia, Italiam sibi potuit subigere. Sed cū Sphortia tātis fastiditus deterritusq; uersutis, Florētinos intellexisset ad Venetos inclinare, Philippiq; ingeniū, ut antea suspectū ducere, qd̄ timide aliquando sibi suaserant, ut perficerent adhortari cœpit. Interea Eugenius pōtifex Romanus quod pestis quæ autumnō Ferrariam depopulari cœperat, per hyemem continuaret: sibi curiæ & concilio, quod per annum illic habuerat consulturus, per Ianuariū Florentiam cōmigravit. Quo etiā suadente, Florentini Iacobum Donatum exaudientes, ad Nonas Februarias, prima cum Venetis & Sphortia in quinquenniū redintegrarunt fœdera. In quibus illud in primis interuenit, Sphortia utriusq; populi socius ac belli supremus administrator foret, cui equitum quatuor, peditū uero duorū milium, stipendia penderentur: actūq; est ut copias uterq; populus quotquot haberet, quotq; ipse celsuisset mercede conscribendas, sibi bellū ex sententiā gesturo subijcerent. Ascriptus est etiā eius societati belli quartus Nicolaus Marchio Estensis Ferrariæ uicarius: cū quo est actum, ut Guidantonium Manfredum Fauentia uicarium cum suis mille quingentis equitibus, pedibus trecentis, & Borsum Estensem filiū cum equitibus mille, Venetorum Florentinorumq; stipendio & impensa retineret, sub Sphortia cum in hostem ducere statueret militaturos. Quæ cum ad Piccininum essent perlata, non ultra differendum est ratus, quā Veronam, Vincentiam, Paduamq; prius capere intentaret, q̄ possent socij necessarias quibus indigerēt multas copias cōparare. Et à Benaci ora profectus, Ceredā Sanguinēdāq; agri Veronensis uicos duxit: Quo in tempore Veneti, classem secundo Pado, quā aduenerat, reducentes, apud Clugiā ea ratione continuerunt, ut Mantuani de illius reditu suspicaturi, copias apud Sermionem Hostiliamq; distinerēt. Cum autem Piccininus Athelsum uel uado uel adhibitis pontibus trāsmittere aliquando intētasset, iussi à senatu **D** Andréas Donatus equestris ordinis, ac Hieronymus Cōtarenus, copijs freti tumultuarie coactis, eū prohibuerunt. Tunc Marchio Mantuanus, galeonos duodetriginta e Pado ubi apud Hostiliam classi Lauredanæ fuerant oppositi, in stagna pduxit paludesq; quas Athelisi & Tartari amnis inundationes, Lignacū inter & Padi aggeres, Hostilia & Melaria subiectos efficiunt. Nā cū Tartarus amnis perexiguus haud longe infra Hostiliā Padū influat, modicū eius hostiū ac strictum deinceps alueum, quoad opus fuit, non sine ingenti opere dilatauit, & defossam quæ amnem ipsam dictasq; intercedebat paludes uliginē, eo consilio effecit nauigabilem, ut per eos paludum meatus classe in Athelsum perducta, copias ipse Piccininusq; in Veronensem Paduanum ue agros traducerēt. Athelisi nāq; duobus in locis, uno ad uicum cui Castagnario est nomen, uiginti distante ab Liniaco stadia, altero ad Malopere locum, q̄ paulo est inferior castro Baldo, disiectis pridē aggeribus tertiam penē sui partem in subiectas effundit paludes piscosissimas omnium Italia primarias, ad quas continent parua sub Hostilia superiores. Sed Veneti ea Philippensium repellenda classe, Castagnarij & Malopere Athelisi uada obicibus primū, & iactis molibus obstruxerunt, deinde classem celocium linciumq; multarum immi-

serunt, quarum Marinus Demolinus, & Ludouicus Cōtarenus præfecti ductoresq; fue-
 runt. Et ne hostes Athesim aliquando ingressi liberum tutūq; in continentem haberent
 aditū: Andreā Donatū qui Venetias interea reuersus Patauiū prætor aduenerat,
 cum accitis raptim Patauinorum copijs curare iusserunt: cui Tibertum Brandolinū Fo-
 roliuiensem impigrum adolescentem, trecentos ducentē expeditissimos equites addi-
 derunt. Nec tamen adeo potuit prope Andreas accedere, quin Philippenses opposita
 ad Castagnarium repagula euulsuri, classē appulissent. Resistebant uero Demolinus
 Contarenusq; audacissime: quamobrem Piccininus Gonzagaq; uisus Andreae copijs,
 quæ præsidio accesserunt, & si maiores quàm antea conatus de prima uigilia ostenta-
 runt, intempesta soluentes ad uada Maloperæ nauigarunt, & illico disiectis nullo probi-
 bēte munitionibus Athesim cū octo galeonibus ingressi mille armatos, in quib; sagitta-
 rij erant frequentissimi, exposuere. Tum Andreas eam hostiū paucitatem, quæ exposi-
 ta erat, aliūq; peditatum qui educi classe posset, ea ratione contempsit: quod sine equita-
 tu, qui nauibus illis adduci nequiret, nihil læsuri essent. & hostem si expectasset undique
 & à tergo & à fronte & à sinistro latere inuasurus, pontem sub castro Baldo in eam quæ
 paludes ab Athesi diuidit, salictorum uliginisq; potiusquam aggeris intercapedinē in-
 stituit. Pugnarunt interea fortiter in hostium galeonis Demolinus Contarenusq; de lin-
 tribus. Et Tibertus structa acie cum expositis est congressus, quibus in prælijs & Conta-
 renus tragula ictus interiit, & Tibertus dextrum crus lapideo bōbardæ de galeonibus
 iacentis fragmento fuit grauiter uulneratus. Ponte Donati propemodū perfectō, Phi-
 lippensium ductores loco diffisi retrocessere, & Ceredā Sanguinedamq; reuersi aliam
 intentarunt difficiliorem transmittendi Athesis rationem. Galeonos etenim ex paludi-
 bus in Tartarum qua aduenerant tractos in Bussam stagnum duxere: & fossorum mili-
 bus sex ex Mantuano Brixiano, Bergomensis & Cremonēsi agris, eo coactis, fossam in-
 stiterunt: quam cum ad Athesis ripam perducī esset cœptum, traducti lintribus per no-
 ctē quandoq; interdū Veneti milites, sæpenumero repleuerunt. Tum mutato consi-
 lio Philippenses fossam ueterem quæ dudum desiccandis palustri humore agris, conti-
 nendaq; stagnantis Athesis alluuiē instituta obsoluerat, innouantes, torrentem Panigū
 & proxima quæque stagna in illam deriuarunt. Ne uero noua hæc fossa quemadmodū
 prima ab hoste impediretur, castra etiam ipsi pro Athesis ripa, ad Anglatium rus quinq;
 passuum milia ab Liniaco Veronam uersus distans sunt metati, fossaq; & Panego in A-
 thesim perductis, galeonos maximis cum laboribus deducebant. Nam cum illos Athe-
 si appropinquātes, aquæ destituerēt, Piccininus nudos milites cū lintribus subsequi cu-
 rauit, qui aquas limo immixtas funditus eruētes, & post singulos galeonos renitentes,
 magis à puppi impellendo quàm restibus proram trahentes adiuuabāt. At Veneti quo
 tempore Philippenses in uada Maloperæ perruperant, classē destinātes Dariū Ma-
 ripetrum, non per scrutinia, prout in similibus consueuerant, sed forte impe-
 ratorem declarauerant, Gattamq; apud Penetram feliciori successu aperiendis saltibus
 & immittendis Brixiam com meatibus intentum accersuerant. Cum itaq; ad Idus Apri-
 lis applicuisset Liniacum Maripetrum, quinq; & triginta galeonos ex ea adducens clas-
 se, quam reduxerat Clugiam Lauretanus, Philippenses bombardas circiter quadragin-
 ta locauerant in Athesis ripa cui infederant, paruo ab inuicem spatio separatas. earum
 autem minoribus deterrenda ab insultibus Demolini lintrium classe usi, maiores confo-
 diendis galeonibus cum attraherentur, continuo paratas & plenas lapidibus habuere.
 Et impellebantur interea à Philippensibus nixu maximo per Panegum galeoni, quorū
 ingressum in Athesim expauescens Gatta, quod illorū usu hostes cerneret se inuito A-
 thesim ponte iuncturos, & equitatum æque ac peditatum facillime traducturos, copias
 ipse omnes adduxit, equites octo, pedites ad sex milia: quibus omnem aggeris margi-
 nem aliquot milia passuum complentibus, classim præfectis Maripetro & Demolino,
 ut in superiora ducerent ostium Panegū occupaturi, suadere conatus est. hortatus est e-
 tiam pariter & senatus autoritate iussit Andreas Donatus: quamquam nulli fuerunt eo
 in exercitu tam hebetes ingenio milites, quin peruiderint dixerintq; futurū, ut nisi ob-
 stitissent Venetorum classis perductis in Athesim galeonibus transmitterent, & omnia
 euerterent Philippenses. Paruit autem dicto Demolinus, & mouit loco licet hæsitans
 Maripe-

- A** Maripetrus quod cum in ea uicinitate peruidissent Mantuani milites, bombardas confestim basibus euulsas in continentem retraxerunt. quo in tempore & superauit cum lintribus hostium castra Panegiq; emissorium Demolinus: & eius audaciam galeoni quinque ex classe Maripetra sunt secuti. Darius uero ignauia plenus nullis adduci poterat suasionibus, ut timentem principio hostem, ipse non tremere: quæ res hosti intellecta animos geminauit. & incumbentes operi etiam ex equitatu præstantiores Philippesium, quinque bombardas iactis pridem imposuere sedilibus: ad quarum unius, dedita opera eum in finem in inane iacentis, crepitum Darius qui prece uictus & Gattæ minis prope accesserat, substituit, insidias sibi ab hoste, prout optime diceret peruidisse, uel ea ratione structas affirmans, quod cum partem classis permiserit illasam transire, bombardas in sua & commilitonum uiscera reseruasset. Tum datam tenentes occasionem Philippeses perductos ad Panegi ostium galeonos, in Athesim præcipitauerunt: quorum ductores non prius iaciendo ponti uacare uoluerunt, quam quinque Venetorum galeonos, quos superasse ostēdimus insecuti ceperunt, à gubernatoribus & milite derelictos. Quo tempore maior ab equitatu peditatūq; Venetorum commissa est, quam à Dario ignauia, quando quidem nullus è tanto exercitu tam diu expectauit, ut hostem traiecisset nec ne potuerit inspicere. Gattam multi, plures Donatum admittæ ea in fuga turpitudinis accusant: sed cum illum ab ea nota redimere uideatur antea cta probitas, tum huius factum damnat iudicium de eo publice factum Venetijs ab tribunitiæ potestatis populi aduocatis, qui senatu tunc amoto, magistratuum gerendorum uel publicorum munerum ius illi in annum ademere.

BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB
inclinatione Romani imperij, Decadis tertiæ,
LIBER DECIMVS.

- C** RADVCTI ponte Athesim Philippenses, ad portū Liniaci oppidi partem pene dimidiam, quæ Athesi diuisa spectat in Veronenses, castra mouerunt: & cū bombardas adhibuissent frequentissimas, eo oppido breui obsidione sed uehementissima oppugnatione potiti, arcem munitissimam adeo bombardarū lapidibus quassauerunt, ut sibi diffusus qui inerat præfectus, eam subiectumq; ligneum portem utramq; iungentem oppidi partem excedens, corruperit incendio. Tum Philippenses, reductis ad Anglarium qua aduenerant copijs, Liniacum ideo maiori obsederunt apparatu, quod munitissimo illo oppido, plurimum momenti eorum qui potirentur rebus allaturo Venetos præsidia imposuisse lectissima audiuiissent. Siquidem principio motuum immissi fuerant Clugienses Venetagens, & quorum multi maritimis assueti expeditionibus, probe aliquando operam præstitissent. & quo tempore ab Malopera uadis repulsus est hostis, accesserant delecti in senatu magna cum expectatione patritij, Fredericus Contarenus & Andreas Mocenigus, ambo maximæ autoritatis: sed inclinata in ruinam Venetorum res nulla satis prudentia aut fortitudine iurabatur. Nam Liniacenses nulla expectata oppugnatione deficientes oppidum præsidiumq; & eos à senatu missos cum alijs qui forte inerat patritijs quinque hosti prodidere. Paulopost apud castrum Baldum aliquamdiu est hæsitatum: quo pertinaci oppugnatione capto, cætera de Vincentinis Veronensibusq; Philippenses illico cepere, & ex his aliqua quæ nedum adiit hostis, sed quo essent in loco penitus ignorauit. Primis uero quæ in potestatem sunt facta, Leonico, Brendulis & Suauio, Mantuanus, Piccininusq; præsidia imposuere, quod Gattæ apud Montagnanam & intra Brintæ claustra se continenti essent opposita. At apud Benacum eo in tēpore melior fuit Venetorum fortuna. Coegerat Philippus apud Foroiulianum, qui post fugatum Estensem Salodij se continuerat, quicquid equitatus mercenarij q; peditatus extra maiora castra reliquerat Piccininus: & Brixianis Gibellinis urbi rebellibus, multitudine maxima eò accitis, Madernum & inde Penetram Turbulasq; castella, quibus solis Venetos quam primum esset res sua per Sphortiam restituta, præsidijs com meatuq; Brixiam immittendis, inniti posse constaret, recipi contendebat. Veneti uero, quod tunc

Blondus.

Zz 3 poterat

poterant, Petrum Aduocatū Brixianum, factionis suæ montanos non minorem rebellē E
 multitudinem illuc miserant: & erat classis sua in Benaco ut ostendimus expedita, à Pe-
 tro Zeno Caroli illius clarissimi filio gubernata. Cum itaq; Italianus Venetorum copi-
 as per montes Madernianos ut rebatur dispersas delere meditatus, peditatum longiore
 circuitu præmississet: ipse cum equitatu secundum Benaci undas, ad Maderni mœnia est
 delatus. Sed erant Veneti apud Madernum prælio intenti: & uno in tempore Brixiani
 Guelfi montem, mercenarius uero peditatus cum equitatu inferiora aquis contigua te-
 nuere, & classem tã propinquam littori Zenus tenuit, ut in una acie eodemq; tempore
 simul pugnauerint omnes: pugna par utriq; ab tertia solis exorti hora in uesperam est
 perducta, & pedem attente referens Foroiulianus suos in densissimum coactos globū,
 per arduum qui montem Benacumq; interiacet callem reduxisset saluos, nisi in multis
 quos habent Benaci littora sinibus, tã arduus relinqueretur aquas inter & exesas rupes
 trames: ut rarefactus eo in transitu de globo miles, immixtis ex classe insequentia oculis
 expositus fuerit. uulnerabantur namq; multi, & hoste tunc de industria solito magis ur- F
 gente plurimi capiebantur. Qua uicti difficultate Philippenses in foedam uersi sunt fu-
 gam: Italianus equo deiectus & umbra noctis tectus, Salodium se recepit: & præter oc-
 cidionem, quæ ex paganis est facta, præstâtes in equitatu milites ad quinquaginta quo-
 rû Nicolaus Guerrerius Antoninus Triultius & Gerardinus tertius notiores fuere, ac
 quadringenti ex omni multitudine capti, & noctu Madernum, inde Brixia sunt perdu-
 cti. Mâtuanus uero Piccininusq; cum omnibus copijs accitq; undiq; paganorum mul-
 tudine, Veronam obsidebant: urbem mœnibus, natura loci, ciuium fide, & Tollentina
 tum præsidio munitissimam, sed in qua coeptum erat annonæ carentia laborari. Moue-
 rat interim ex Piceno Sphortia: qui Ariminum delatus, cum cætera sequerentur copia,
 Guidantonij Manfredum monuit, ut se apud Fauentiam expectans copias pararet. At
 ille qui ad Philippi partes prius occulte defecisset, multa de Romano pontifice est que-
 stus tanquam ingenti ab eo afficeretur iniuria, qui petitam multotiens Imolam cõcede-
 re denegasset: & ea ecclesiæ Romanæ ciuitate à Piccinino donatus, sese socijs belli po- G
 pulis à quibus Marchio Ferrariensis pecunias illi datas percepisset, Sphortiaq; apertū
 declarauit hostem. Fuit ea res perniciem Venetis allatura: si Sphortia pēdentes prius in
 rebellionem Romandiolæ ciuitates Bononiam Foroliuū & Imolam à Piccinino inten-
 tasset auertere: quod parua quæuis mora à Sphortia illic facta, quam tamē Guidantonij
 arma in id machinamenti eo donationis Imolæ & pecuniarum impendio comparata,
 fecisset longiusculam, Piccinino per manus Veronam tradidisset. Sed Sphortia quem
 cum sæpe alias tum maxime eo in negotio non minus prudentia q̄ armis pollere com-
 pertum est, tamdiu ad pontē Ronchi subsedit, quoad omnes ex suis in ea cogerentur ca-
 stris: & tamen interea Guidantonium Manfredum Franciscumq; Piccininum, qui cum
 equitibus mille quingentis Forumliuū præsidio tenebant: sese intra portas multa cum
 suspitione fecit continere. nam constabat si diutius Sphortia accessum differre uoluisset:
 & urbem & ipsos ductores cum omnibus copijs in suam potestatem ciuium opera
 peruenturos. Quinto tamē quàm applicuerat die mouens sextis castris per Bononien- H
 ses Bandomium se contulit, ubi cum impedimenta secundo Pado Venetorum nauibus
 in id paratis Clugiam misisset, per Ferrariā Marchione patentes exhibente portas Gho-
 rium se contulit rus tria passuum milia propinquum uetustissimæ Adriæ: ab qua in palu-
 dibus submersa fuit mari nunc Veneto priscum nomen. Eo autem duci in Pataunos cū
 tanto equitatu exponendo, Veneti maximam quæ sibi adest maritimis in negotijs per-
 ficiendi quicquid intentare animum inducant facultatem ostentauerunt. Transmittendis
 namque quatuor ex ijs partim Padi, partim Athesis & paludum ostijs, partim littoris à
 maritimo æstu perfracti uadis, quæ prisci scriptores appellant septem maria, pōtes inisti-
 tuti, & naues hac ratione fuerunt adhibitæ: primus pons ad Glorium Padi partem quæ
 apud Ferrariā à ueteri amnis defluxu est scissa: duobus & triginta impositus est planto-
 ris aluei longioribus scaphis, quarum pedes quinq; inter se distantium singulæ triremiū
 anchoris fundabantur, & strata asseribus in utramque ripam pontis longitudo tenui fa-
 bulo aspersa fuit: muniabantq; solarij latera perticæ in rarentem sepem ideo undique af-
 fixæ, ne iumenta motu pontis uel leui, quem amnis decursus aut ponderis agitatio face-
 ret

Aret deterrita laberentur. Et ne insidiatus quispiam aut imparatos opprimere, aut eum disijcere pontem ualeret: duodecim erant in pado lintres, in prælium expeditæ. Ad fornaces uero Padi partem, quam apud Ficarolum primam ostendimus scissam esse, secundum maiorem institutum pontem, quatuor supra quadraginta lintribus fundauerunt, simili ratione. sed maius eo tutando præsidium ea de causa est adhibitum, quod accolarum admiculo insidiatus hostis uel secundo Pado, uel delabi paludibus potuisset. hinc cathenæ utranq; ripam amplexatæ, duodecim adhæserunt Galeoni milite armato pleni, & centum balistarij pontem assidui tenuere. Eo Sphortia cum traiecisset pōte, medio quod ad Fossiones interiacet, herbido in solo legiones sub diuo pernoctare curauit, uiditq; tunc, ut opinamur primo ea littoris tenuitas stagnis circumdata, armatas equitum legiones. Tertius ad Fossiones Athesis ostia uiginti quatuor substitit scaphis, & decem armatis lintribus custoditus. Quo cum de tertia uigilia traiecisset Sphortia, emensus secundum Adriatici undas iter quartum transmisit maximum pontem apud Brondulum, cuius ostij amplitudo, quatuor supra nonaginta magnis Clugiensium nauiculis superiori ratione adhibitis comprehensa fuit. Et eo superato, ad arcem portus Clugiæ est peruentum: ubi trecentas parauerant Veneti maiusculas lintres, aluo ea ratione asserib. strato & cellulis dispartito, ut stabula equis militibusq; casæ in diuturna paratæ tempora uiderentur. primusq; omnium Sphortia conscendit duodecim stipatus patricijs quos senatus miserat cum muneribus illum quousq; stagnis excederet deducturos. Eo in fossæ Clodiæ, & stagnorum campo, qui ad Meduaci amnis hostia, octo passuum milia intercedit, trecenta afflatu eodem conuolantia uidere uela, iocundum erat militi insueto. Venetos autem qui & publice missi, & populariter obuiam effusi nauigia, ut est creditum mille aduenerant, maior coepit læticia: quippe quibus opulentum amplumq; terrestre imperium, tunc primū spes esse coeperat retinendi. Expositis in Patauinos, ad Conchas locum uocant, copijs in quibus sex milia ducenti & quatuor supra quadraginta equites, pedites mille & sexcenti fuerunt: Sphortia nihil habuit duxit uel antiquius, quam copias cogere Venetis sub Gatta & alijs ductoribus militantes, ut in hostem uictoria elatum copijsq; firmissimum paratior ire posset. Cum Brixianis uero interea peius penè quam oblidionis temporibus agebatur, pestilentia ingenti urbem agrumq; propinquum depascente, ut ea in ciuium paucitate, septuaginta per dies singulos morerentur, & fames inerat ualida. Cum tamen prohibendo comætu præsidioq; quibus immittendis Veneti intenti erant, Italianus Foroiulianus à Piccinino relictus, duorum milium copias diuersis disposuisset in locis, unde obfessi ternis quaternis uel insultibus quotidie terrebantur, ut nullam nisi quassandorum bombardis incenium, & gerendæ cominus in pomeria rei, uacationem oblidionis haberent. Maximo autem eius populî cōmodo accidit, per eos dies in quibus classis illa altissimis tracta montibus Benaco imposita fuerat, Petrum Aduocatam, quo curatè & Brixia ut ostendimus, Venetorum imperio est addita, & magna ex parte cum Barbaro defensata, ex Venetijs ubi fuerat orator in patriam reuerti, & Sabienses Trōpiensesq; apud quos magnæ esset auctoritatis (iam enim Cæsar profectu desperans abierat) ad reuocandam publicæ imperium reducere. Nam earum opportunitate uallium, & fame ciuitas est leuata, & ingenti illa epidimix colluione. Quibus in difficultatibus, quæ primæ sunt & asperrimæ mortalibus, quæ Barbari prudētia & ingenij dexteritas fuerit operæ precium est audire, ut intelligant hoc exemplo populî, quanta sit fœlicitas sapientes uiros, & bonis præditos artibus, publicis præfectos esse muneribus, formaq; hinc & effigies quædam prudentis simul & moderati imperij cæteris proponatur. Primum q; clausis perpetuo iustitio uectigalibus & ciuibus in solam belli curam pridem intētis, nullæ inessent ærario pecuniæ, nec à Venetijs importari possent, ad alendum uestiendūq; militem in urbe, & in uallibus tam necessariam præstantem operam, ad emenda quoq; frumenta, quæ ab hostibus occulte pro ingenti pecunia offerebantur, ad aggeres erigendos, ad plebem sustentandam, ad custodiam arcium non deserendam, à ciuibus aliquandiu accepit mutuum, quod Venetijs est postea dissolutum: Brixianis sua Venetijs quam in patria ducentibus tutiora. & cum deesset ea auri abradendi facultas, sale in capita distributo, potestatem fecit ciuibus illud quanti possent accolis uenundandi: eaq; pecunia etiā deficiente, sepultos esse cū mortuis thesauros subtilissima indagine cōpertū habēs, ciuibus extremam calamita-

tem continuo instare timentibus, ita egit cum hæredibus ac legatariis, ut ex eo quod apud E mortuos ob instantis periculi metum erat depositum naufragam & semimortuam rem publicam, in portum salutemque reducerit. quæ autem equos fame ob pabuli carentiam perire miles ægre ferret, ei persuasit, optandam esse equorum mortem, quæ uitam ei faceret gloriosam: & tamen paleis ciuium lectisterniis passim subtractis, equos aliquandiu paruo cū ciuium incōmodo sustentauit. Immiserant aliquādo in urbem Philippenses, & ante & post oppugnationes, & dum in muris acrius certaretur, literas: quibus pposita iis, qui aut arma deponerent, aut patriam dederent, cum salute propria, tum etiam publica libertate, animi plebis sollicitarentur. quæ res cum multos teneret in ciuitate, animis cogitationibusque suspensos, Barbarus semper pari calliditate periculis prouidit, epistolis sagittæ alligatis, quæ tanquam è castris noctu iactæ, quandoque propugnaculis hæssissent, quandoque inter opera cecidissent: quarum epistolarum ab incensis inopinantibusque reperitarum, non solum desperatis in rebus spem eliciebat, sed quæcunque iudicauit faciendâ facilius ut fierent impetrauit, ciuibus dicto æquiore animo parentibus, quasi ab amicis extra mœnia monerentur. sed cum in earum unis diceretur urbem flammis, ciuitatem direptione uastandam, nec sexui aut ætati hostem parciturum, aut mœnibus arcibusque temperaturum, quo minus demolitis omnibus Brixia in agrum seminarium araretur: ita late manauit is rumor, ut Foroiuliani secretarius, à quo pecunia corrupto illa Barbaro renunciari falsò est creditum, Piccinino in suspicionem maximam sit adductus. Pestilentia autem omnino sedandæ cum non esset hominis facultas, quod potuit Barbarus, post medicos & ciues, qui sponte in uallem Trompiam exiuerant, pueros & plebem armis inutilem, eò migrare curauit. Et in eo mortis terrore: nã quotidie LXX, ut ostendimus, morbo cadebant, nec erat qui uel infirmos curaret, uel mortuos sepeliret: Barbarus oēs per urbem adhortabatur, neminem domo uel cœnas, uel somnum capiens excludebat. Caritatem quoque annonæ cum frumentis ab extra conuectis ideo leuandi sublata esset potestas, quòd extra mœnia, ubi omnia erant hostilia, ne importarentur hostis præmio ingenti accusatoribus proposito cauerat, frugalitate suppleuit, castaneis rapis undique ex montibus conquisitis. & cum re nequiret corpora plebis, animos spe alebat, institutoribus calonibusque qui aduentabant iussis, sarcinas stramentis suffarcinatas, in frumenti milique speciem ostentare. Ad leuandamque suo exemplo aliorum miseriam, cum patētibus inter cœnandum foribus ad se ueniret miles aut ciuis, semper ordeaceum, aut siligineum uel fursureum panem, quo uteretur solo in mensa cōspexit. Tandem cum eius diligentia, fortitudine, industria, cura, uigilantia, & animi magnitudine, tantum fructum rebus attulerit, pater patriæ à Brixianis, ac liberator urbis, & defensor libertatis, pro suis amplissimis meritis habebatur. Sed ad rem: Barbarus cum Petrum Aduocatum in patriam reuersum suo aduentu non modo Trōpienses Sabiensesque, sed Brixianos in meliorem spem erexisse cerneret, occasione usus curauit, ut coacti undique Brixiani, castella que Piccininum ad Crucis, & Mompianum erexisse ostēdimus, maximo expugnata conatu, funditus demolirentur. Paulo autem post, quo tempore Veronam circumsedere cœperant Philippenses, cum Italianus ad Castanedulum statua cepisset, militem per ardentissimum ætatis sidus longe à pestilentia habiturus, incessit Brixianos animis erectos libido Salodij terra obsidendi, quod Benaco pariter à classe obsessum, haud quaquam recipere dubitarent. Accesseruntque Gauardum Tadeus Estensis cum recentis equitibus, qui ex tota cohorte reliqui essent, & Petrus Aduocatus cum trecentis Sabiensibus Trompiensibusque, ac Diotesalui cum mercenariis peditibus ad sexcentos. Id exploratum habens Italianus, Foelicianum concessit, in quem cum audaces Brixiani impetum fecissent, signa ille ocyus contulit. Consertoque sub Foelicianis mœnibus prælio, cum pugna paribus gesta animis, à solis ortu in meridiem esset tracta, Veneti recesserunt: quos obstinate insecutus est Foroiulianus, quousque Estensis, qui se Brixiam recipere anhelasset, in fœdam periculosamque fugam in Pedemontibus est conuersus. Amisit tamen paucos, & Gauardum reuersus, cum copiis obuissit quas Barbarus Bergamo accersitas illi in subsidium mittebat, animis reassumptis castellum, quod ad Eufimianum erexerat Piccininus, oppugnatione recepit, Brixianque reuersus, copias in statua dimisit. At Sphortia traductis ut ostēdimus fossa Clodia Meduacoque anni copiis, quamprimum in Paduano constitit agro Gat-

A tam conuenit, statim apud Montagnanam ea ratione ducētem, ne si hostes id cepissent oppidum, interruptus esset ad Ferrarienses insulanosq; Rodigienses ex Patauinis accessus. Nulla namq; fuisset reliqua Venetis uia accipiēdi itinere terrestri copias nuntios uē aut in Italia intima dimittendi. Premebant interea Veronam obsidiōe Mantuanus marchio & Piccininus, ac mœnia bombardis machinisq; quassabāt. Qui de Sphortia aduentu compertū habentes, intelligētesq; periculosum fore, eo proximis in locis habēte obsidionem continuare, quicquid copiarum Philippo ubiq; esset, quod saluis rebus educi posset, eo cōtraxerant. Exinde certiores effecti, Sphortiam accepisse copias omnis Gattæ ductu Venetis militantes, aliasq; expectare municipia præsidio tenere consuetas, obsidionem solunt, machinas impedimenta q; mittunt in Mātuanos, & Suauim delati oppidum, fossam ab eo in subiectas paludes & Athesim pertinentes, passus quinq; milia instituerunt, quam obicibus repagulisq; & frequentioribus propugnaculis muniuerunt. Id cum esset Sphortiaē renunciatum, & omnes ferē quas accessissent Veneti apud eū conuenissent copia Leonicum obsidere perrexit, quod oppidum, ut ostendimus, de Veronenibus principio ceperat Piccininus. Magnæ uero utrisq; inerant exercitibus copia; summis partium conatibus, & tanquam in ultimum tot bellorum discrimen comparate. Nam illis quos adduxerat Sphortia sex mille CCCCLXXIII equitibus, peditibus mille sexcentis, addiderant Veneti totidem equites, pedites mercenarios quatuor milia, sagittarios mille. Inferior numero erat Piccininus, quippe qui equites nouem mille, pedites quinq; milia conductitios habuit. Neq; multi fecerim quantacunq; sint addita collectitij tironis auxilia, quæ Philippus Venetiq; pari penē numero ductoribus summiserunt. Obsedit itaq; primo oppugnauitq; Leonicum Sphortia, præsentē Piccinino, qui seruandis fossæ munitionibus, stadijs uiginti ab Leonico distantis intentus, castra hostium prospectabat. Oppidani autem, quibus reliquissent Philippenses præsidio pedites ad trecentos, rebellionis conscientia animose resistentes, frustrati sunt plurimis, & quidem peticibus prælijs Sphortianos, quibus supra uires aliquando enis, cum multi caderēt uulnerarētq; plurimi, Petrus Brunorius pedestris Sphortianorū militiæ ductor plumbea missili glande humerū traiectus, & Troilus Sphortiaē in primis charus, tragula suffossus occubuisse sunt crediti: qua doloris acerbitate commotior Sphortia, totis incubuit legionum uiribus, recipiendo uiribus oppido, quod direptum solo æquare statuerat. Leonicensibus uero furenti exercitus apparatu de mœnibus inspecto deditiōem ultro offerentibus, iram compescuit Sphortia, futurum ratus, ut illorum calamitatis si infligeretur exemplo, deterriti Vicentinorum, Veronensium, Brixianorum & Bergomēsium populi oppidorum, quæ pari facilitate constaret rebellasse, obstinatius repugnarent. Quamobrem Leonicensibus in fidem acceptis, progressus multa de Vincentinis, quæ in hostis potestate erant, sola impunitatis largitiōe expugnata recepit. Ad Suauim autem cum admouisset exercitum, comperit Philippenses ea ratiōe copias omnis eō contraxisse, ut repulso, ab eius oppidi expugnatione, quacunq; Veronam petere instituisset, sese paribus opponerent castris, paruo disuncti aut fossæ, aut mōtium interuallo. fossam etenim ad Athesim ductam, inde facile erat Philippensibus defensare, & montem qui Suauim Veronamq; passus quidecim milia perpetuus intercedit, castellis præsidio firmatis frequentibus cōmuniuerant. Duxit itaq; post montem Sphortia, & apud diui Ioannis, ad Rognam uocant, subsedit. prius uero quàm hostis intelligere posset, retrocederet ne munitiones fossæ complanaturus, an progredieretur castella mōti, imposta oppugnaturus, iussi a se qui Veronæ præsidio inerant equites peditesq; Veronensibus populariter eductis eruperunt, & castellorum quibusdam incensis, duo ui expugnata, suo præsidio firmauerunt. Quare cum diuersi in montem ferri ambo cœpissent exercitus, hinc Philippensis, ut sua conseruantes castella, hostem ab ascensu montis facilius repellerēt: inde Venetus, ut capta a suis castella tenentes facilius tutiusq; in hostē superne descenderent, occupauit Sphortia, & retrocessit ad Athesim Piccininus. Sphortia autem Veronā ingressus, cum eam ciuitatē pestilentia infectā esse intelligeret, traducto pōtib; Athesim exercitu, ad tertiu lapidē uia Ostiliēs cōsedit. Tū Piccininus intra Athesim claudī ueritus, castellis fossæ impositis incēdio corruptis, Athesim & ipse trāsmisit: qđ cū Sphortiaē esset renunciatū, ad Suauim redijt, quo multorū dierū oppugnatione recepto, capiēdis alijs quę in

Philippen-

Philippensium fide durabant, in Vincentinos retrocessit. Interea uero, dum ea in Veronensibus Vicentinisque geritur, finem optatum habuit unio Graecorum, cuius supra inchoatam narrationem expleri oportere admonet & temporis ratio, & remissior per id temporis bellorum fragor. Ioanne Paleologo imperatore, cum ea Graecorum multitudine, quam secum aduentum ostendimus, apud pontificem Eugenium Ferrariam constituto, habitae sunt singulis prope diebus publicae disputationes, hinc Latinis Occidentalibusque rerum diuinarum, iurisque pontificij peritioribus, qui apud pontificem accersiti conuenerant, opiniones ritusque Graecorum ordine expositos improbantibus, illis e contra tueri, aut aliter sanioribus in partem quam a nobis acciperentur interpretari admissis. Et cum multos menses ea durasset contentio, nec certus appareret tantae rei finis, Ferrariam pestis inuasit: quae cum curiales maxime popularetur, pontificem perpulit, ut concilio inde translato Florentiam demigraret. Vbi sexto postquam applicuerat mense, post multas pertinacissimasque partium disceptationes, ad eam deuentum est conclusionem, qua serio enarrata, facillimum intellectu erit, qualia fuerint, quae tot praestantes utriusque partis uiros, perpetua mensum quindecim disputatione distinuerunt. Eam uero ex decreti quod summo partium consensu statutum, Latinis pariter & Graecis scriptum literis per uniuersum orbem misimus, uerbis referemus. Conuenientes namque Latini & Graeci in sacrosanctam Iumenicam synodum Florentiam, magno studio inuicem admissi sunt, ut inter alia articulus ille de diuina Spiritus Sancti processione, summa cum diligentia & assidua inquisitione discuteretur. Prolati uero testimonij ex diuinis scripturis, plurimisque auctoritatibus sanctorum doctorum orientalium, & occidentalium, aliquibus quidem ex patre & filio, quibusdam uero ex patre per filium procedere dicentibus Spiritum Sanctum: & ad eandem intelligentiam aspicientibus, omnibus sub diuersis uocabulis, Graeci quidem asseruerunt, quod id quod dicunt Spiritum Sanctum ex patre procedere, non hac mente proferunt, ut excludant filium: sed quia eis uidebatur, uti aiunt, Latinos asserere Spiritum Sanctum ex Patre & Filio, tanquam ex duobus principijs, & duabus spirationibus procedere, ideo abstinerunt a dicendo, quod Spiritus Sanctus ex Patre procedebat & Filio: Latini uero affirmauerunt non se hac mente dicere, Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, ut excludant patrem: quin sit fons ac principium totius deitatis, Filij scilicet ac Spiritus Sancti: aut quod id quod Spiritus sanctus procedit ex filio, filius a patre non habeat: siue quod duo ponant esse principia, seu duas spirationes, sed ut unum tantum asserant principium, unicamque spirationem Spiritus sancti, prout hactenus asseruerunt. Et cum ex his omnibus unus & idem eliciatur ueritatis sensus, tandem infra scriptam sanctam, & deo amabilem eodem sensu, eademque mente unionem, unanimiter concordauerunt & consenserunt. In nomine igitur sanctae Trinitatis, Patris & Filij & Spiritus Sancti, hoc sacro uniuersali approbante concilio diffinimus: ut haec fidei ueritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quod Spiritus Sanctus ex Patre & Filio aeternaliter est, & essentiam suam suamque esse subsistens habet ex patre, simul & filio, & ex utroque aeternaliter, tanquam ab uno principio, & unica spiratione procedit. Declarantes quod id quod sancti doctores & patres dicunt, ex patre per filium procedere Spiritum Sanctum: ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur filium quoque esse secundum Graecos quidem causam, secundum Latinos uero principium subsistentiae Spiritus Sancti, sicut & patrem. Et quoniam omnia quae patris sunt, pater ipse unigenito filio suo gignendo dedit, praeter esse patrem, hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex filio, ipse filius a patre aeternaliter habet, a quo aeternaliter etiam genitus est. Diffinimus insuper explicationem uerborum illorum, Filioque, ueritatis declarandae gratia, & imminente tunc necessitate, licite & rationabiliter symbolo fuisse appositum. Item in azymo siue fermentato pane tritico, corpus Christi ueraciter confici. Sacerdotemque in altero ipsum domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet iuxta suae ecclesiae siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem. Item si uere poenitentes in dei charitate decesserint, antequam dignis poenitentiae fructibus de commissis factis fecerint & omisissis, eorum animas poenis purgatorij post mortem purgari, & ut a poenis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium uiuorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes, & elemosynas, & alia pietatis officia, quae a fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundum ecclesiae instituta. Illorumque animas, qui post baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incur-

A incurrerunt: illas etiã quæ post contractam peccati maculam, uel in suis corporibus, uel eisdem exuta corporibus, pro ut superius dictum est, sunt purgata: in cælũ mox recipi, & intueri clare ipsũ deum trinum & unum, sicuti est: pro meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, uel solo originali decedunt, mox in infernũ descendere, pœnis tamen disparibus puniẽdas. Itẽ diffinimus sanctam apostolicã sedem, & Romanum pontificem, in uniuersum orbem tenere primatum, & ipsũ pontificẽ Romanũ successorem esse beati Petri principis apostolorum, & uerum uicariũ Iesu Christi, totiusq; ecclesiæ caput: & omnium Christianorũ patrẽ & doctorẽ existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, ac gubernandi uniuersalent ecclesiã a domino nostro Iesu Christo plenã potestatẽ traditã esse: quẽadmodũ & in gestis Iumenicorũ conciliorũ, & in sacris canonibus continetur. Renouantes insuper ordinẽ traditum in canonibus, cæterorũ uenerabilium patriarcharũ, Vt patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimũ Romanũ pontificem, Tertius uero Alexandrinus, Quartus autẽ Antiochenus: & quintus Hierosolymitanus, saluis uidelicet priuilegijs omnibus & iuribus eorũ. Ingenti hæc unio pontifici Eugenio apud omnes nomẽ pfectos Christianũ gloriæ fuit, quod nullus adeo stupenti obruso ue ingenio facile inueniretur, quẽ & si religionis auctã nulla tangat iocunditate, facta in quibus censeatur partibus accessio non delectet. Eos uero qui rerũ eius pontificis conscij, & Græcorũ inopiã, pontificatusq; nostrorũ temporũ, tãtis agitati fluctuationibus opum tenuitatẽ nouerũt, admiratio cepit maxima: potuisse eum impensarũ uoragini satisfacere: nam præter delinõtos munerib. cãaros imperatori proceres, prælatosq; quos alioquin rei familiaris inopia domi continuisset: præter dictã supra triremiũ Cõstantinopolitano præsidio, & Græcis in Italiã deferendis adhibitariũ, præter factã illis cũ apud Venetias, tũ Ferrariæ & Florentiæ pascẽdis, illis Venetias & Cõstantinopolim reducendis, impendij magnitudinẽ, munera etiã, extortaq; precibus a recusante æra, nequaquã paruũ impendij cumulũ effecerũt. Nec tũ interea pari penẽ impensa caruit pontifex, instaurando alendoq; exercitu, cuius apud Vigiliã Apuliæ oppidũ, ut docuimus relictũ, partẽ maximã reuocauit Cardinalis Florentinus, qui gratia abusus, qua apud indulgentissimũ patrẽ indigne cunctos excelleret, ingentẽ auri summã ex urbibus oppidisq; ecclesiæ, uarijs expilatã artibus, & extortas ab ipso etiã põtifice pecunias, in meliores usus seruatas: partim in id effudit, partim inchoato sibi rapinis crudelitatisq; deposito, accumulauit. Eas uero copias in iustam legionẽ auctas recuperandis Romandiolæ ciuitatibus, quæ a Piccinino tenebant, traduci a Cardinale iussit, optauitq; põtifex, Cui ob eam rem socij bellorũ populi Venetus & Florentinus, uiginti aureorũ milia eo dissoluerant consilio, ut mille quingentis equitibus, totidẽq; peditibus, qui eis in prouincia erant legati, copijs adiunctis, uel maximas defensionis copias Piccininus adducere cogeret, essetq; facilius tracturo ppediem Sphortia Philippi, & Mantuani uirũ repulsiõ: uel si nullũ aduenisset præsidium, recepta, quod facilimũ fuisset, Romandiola, hæc legio Philippũ etiã in Parmensibus ageret. Accepit eas pecunias Cardinalis, & priusquã Sphortia Padũ traiceret, sese in Romã diolam ducturũ per singulos ostentans dies, ea a Florentinis in prouincia disponi, parariq; curauit, quæ aut memorarent, aut ipse uideretur ducere opportuna. Quamprimũ autem Sphortiam transmisisset Padum habuit compertum, ex Vrbeuetanis mouens in Fulginate duxit, Conradumq; Trincium, quem uehementissimum Eugenio põtifici, & ecclesiæ hostẽ sæpenuero fuisse docuimus, tollere statuit. quæ quidem expeditio, si suũ habuisset tempus, non minus laudata quã iusta fuisset, omnibus qui sani essent iudicij affirmantibus, nullam excogitari posse pœnam, quæ non tyranni illius punitione esset inferior. Sed fraudatos eo impendio populos pecuniã, tot in bellis exhaustos, dilatam urbium oppidorumq; Romanæ ecclesiæ receptionem, quam in manibus fore apparuit, omnes conuictijs maledictisq; asperioribus damnauere. At ea in expeditione Cardinalis prima ad Meuania fecit castra, eoq; oppido breui recepto, multa etiã euestigio cepit de Fulginatibus & Spoletanis a Cõrado pridẽ occupata. Inde ad mœnia Fulginei delatus, cum eam urbẽ quadripartito cinxisset exercitu, Tennium amnem, qui partim mœnia abluit, partim illabitur ciuitatẽ, ab oppidanorum cõmoditatibus urbisq; communitionibus deriuauit. Et cum ciues ad deditiõnẽ exhortatos, acrius quã extimasset resistere, ty-

rannumq;

rannumq; tueri uidisset, agrum uastari permisit à Spoletanis, populo cum feroci, tū odio **E**
 in Conradū exasperato, ob immisos Foroiulianū & Piccininū, quos urbem Spoletanā
 diripiisse, & in abbatis Casinensis potestatem ostendimus redeisse: defecerunt interea
 ad Romanam ecclesiam Montana, quæ in Conradi potestate fuerant castella: & Reati-
 nis Narniensibusq; Pedelucū, quod oppidū lacu Velino penè cinctū tenebat Cōradus,
 populariter obsidentibus, id etiā in cardinalis potestatem uenit: factaq; est pariter Nuce-
 ria Alfatenia, in qua natorum Conradi unus fuit interceptus. Nulli tunc aderāt Cōrado
 milites mercenarij, quippe cui satis supraq; pridē esset uisum, nata Leoni Sphortij in ma-
 trimonium desponsata, Sphortianorū umbra tutum degere. Sed licet socij bellorū popu-
 li Sphortia promississent proficiscenti, quæcūq; sui iuris post terga relinqueret, salua face-
 re, cum tamen maximis precibus cardinalem ab incepto retrahere conati nequiuissent,
 q̄ is Fulginatem ecclesiae subditum, nulli adherere, pōtifice inrequisito potuisse diceret,
 destiterunt. Quare cum uineas ecclesiastici adegissent, castellisq; plerisq; in circuitu exci-
 tatis mœnia bombardis machinisq; quassarent: Fulginatū primores spe omni præsidio- **F**
 rum quæ Conradus & à Sphortia & à Florētinis dietim affutura dixisset, destituti: ad car-
 dinalē de prima uigilia miserunt qui ciuitatis deditiōnem ea conditione pollicerent, ut
 tumultu intra mœnia exaudito, nō prius quemquam è castris mouere permitteret, q̄ ipsi
 Conrado intercepto, portas urbis in suā redigerent potestatem. Conrado interim cū uig-
 giles per mœnia & portas distribuisset, sese intra palatium ad quietē recipiente, coniura-
 ti amicos clientesq; uocant, & uiarum exitu ubiq; præsidijs munito portā, quæ ad maio-
 ra cardinalis castra duceret, obsessam expugnant: qua accepto à cardinali peditatu muni-
 ta, Conradū in palatio stupentē, nullatenusq; resistentem capiunt: eoq; cum natis duob.
 in castra perducto, Fulginēū summo cōsensu ciuū est receptū. Cardinalis uero reb. Ful-
 ginei compositis: tyrannoq; cum filijs in Suriana arcis custodia tradito, in Montonēses,
 quorum oppidū Franciscus Piccininus præsidio teneret, duxit exercitū. Suam in hoc lo-
 co narrationem exposcere uidetur regni Apuliae bellum, quod cū duobus geratur regi-
 bus, & quidem uirtute præstantissimis, si diutius omiserō, existimabor inuidia suppres- **G**
 sisse, qui cætera in Italia gesta, nimia fortassis diligentia sim complexus. Sed sola abster-
 ret indignitas: quippe quem pudeat lacerata ac direpta latrunculorū excursionib. ma-
 gnæ illius partis Italiae calamitatem referre, auspicijs ductu operaq; factam esse regū, qui
 cum minimas ex proprijs adduxerint uires, partium ipsi suarū tyrannulos magis sequun-
 tur, q̄ eos possint ducere, aut imperio continere. Post aduentū namq; Renati regis exar-
 serunt quidē maiori odio partes, sed nihil est utrobicq; gestū memoratu dignū. Caudola
 namq; in Apruijs, & quandoq; in Pelignis Marisq; Albetensibus, quandoq; in Campa-
 nis quos terrā laboris dicunt, superior, Alfonsi Arragonū regis studiosos est insecutus.
 rex Alfonsus dum perdita recuperat, & suos attriuit magis, & arma secutos inimica cla-
 dibus afflixit. Similes item calamitates edidere, in Apulis Calabrisq; princeps Tarenti-
 nus, & circum Neapolim Salernumq; Capuam & Caietā rex Renatus. Quem tū nisi mā-
 ritima expeditione iuuissent Genuenses, cōmeatumq; Neapolim importassent, turpi fu-
 ga plabi, aut in hostis potestatem uenire fames coegisset. Eo autē fretus præsidio, & Nea- **H**
 polim sustentauit, & cum pleraq; retineat oppida, tum etiā castello est potitus, quod No-
 uum uocant, arce Neapolitanis diu infestissima: unde tot per annos & irrupere sapenu-
 mero Neapolim Cathelani, & urbem machinis bombardisq; plurimū uastauere. At in
 Lombardia Philippi sociorum populorū secuta est hinc in spe maxima desperatio: inde
 afflictis in rebus cū subleuatio, tum etiā maior spe atq; omnium opinione uictoria. Ere-
 ctus etenim Veronæ rebus Sphortia, cum de afferēda Brixianis ope in primis ureret cu-
 ra Pontonum, qui uicus Athesi adiacet, duxit: & Piccininus, ut illi traducturo in monti-
 bus resisteret, Minciū traiecit. Erant uero in Benaco classes propemodū pares, q̄ Foroiu-
 lianus quo tempore Veneti suam per montes, ut ostendimus, traxerant: lintres galeo-
 nosq; apud Desentianum fabricauerat Philippicæ supplemento. Id cōtra ac esset prius re-
 nunciatū Sphortia cum uidisset, Genium retrocessit: quem uicum Athesi propinquū ua-
 litudinibus morbisq; qui exercitū per Augusti mensis intemperiem inuaserāt, curandis
 existimauerit opportunum. Piccininus etiā in cuius exercitu non solū ægrotarēt multi,
 sed pestilentia interierint, trans Minciū redijt, & apud Vigalsū castra duplici fossa, ob-
 iectisq;

A iectisq; pro uallo obicibus cōmuniuit. Et apud Brixia res tunc temporis peiore q̄ unq̄ antea in loco erant fame dietim adeo inualefcente, ut cū plebi rapæ leguminaq; in panis usum deessent, post abrafas euulsasq; cū radicibus herbas, immundis sordidisq; manum apponere non horreret, & pestis cōtinuabat maior q̄ cui numerus populi diu posse sufficere uideret. Nam præter octingentos pugnatores uiros, qui ut ostendimus, in prælijs ceciderant: quinq; millia pestem illam ex ea ciuium mercenariorūq; paucitate tunc absumpsisse magistratus censu habito inuenerunt. Vtroq; itaq; exercitu dum curandæ ualitudini solummodo intenderet nulla cōmittente prælia classis etiam utraq; quiescebat, Soliq; Foroiulianus & Severinas Ludouicus, quos Piccininus exagitadis Brixianis reliquerat aliquod in tãto bello præstabant munus. Quæ res Sphortia suasilit, ut efflagitantibus Brixia magistratibus, Caualcabou Guerreriu Martianensem, & Ioannē Contem Romanū per Tiennij & Arcimōtes, unde Gattā aduenisse diximus, cū mille equitibus, peditibus trecētis immitteret. Qui per Sabienses ad Pedemōtanā regionē delati, equos

B in montiū transitu fessos multisq; affectos incommodis, priusquā urbem ingrederentur ibi constituerant restaurare. Eo aut in tempore Barbarus classem hostium ad Ripam ad Salodium ad Pischeriam penē exarmatam teneri sciens: illam, quod facile apparebat, ferro igniq; corrumpere ea ratione statuit intentare, quod omnem alendæ Brixia spē in cōmeatu qui Benaco perferretur intelligeret constitutam. Madernum etiam, cuius oppidi opportunitas traductioni esset maxime cōductura, eius classis præsidio censuit defendendū. Quare Tadeo Estense & Andrea Valerio Andreaq; Leone patricijs illuc missis, eos quantū pateret Zenus classis præfectus, ea obire munera imperauit. Occuparūt uero Mātuanus Marchio & Piccininus Barbari consilium, qui futurum rati ut superiores in lacu Veneti, omnibus quæ in circuitu sunt castellis potiti cōmeatus Brixiam ad libitū importarent, ex castris Vigalianis clā omni exercitu cū ducentis equitibus sunt profecti, & per Pischeriā delati ad oppidum Felicianū, sese Luilio Severinati & Italiano Foroiuliano cōiunxerunt, ijsq; cū copijs subsequi iussis, Venetas cohortes in Pedemontibus habentes improviso adorti, eas impedimentis spoliatas, aliquot equitibus amissis, raptim intra urbē fugere cōpulerūt. postridie Philippenses Felicianū reuersi, Venetam classem hoc cōsilio aggredi cōstituerunt. Nāq; tripartitis nocte intempesta copijs Severinas classem illico cōscendit, Foroiulianus cum peditatu montes Maderno supereminentes occupauit. & Piccininus Gonzagaq; media quæ Benacū & eos interiacet montes uia, equitatum duxerūt. Inuasitq; quarta orti solis hora Venetam Philippica classis. & Tadeo Estense turmas in classem ex cōtinenti ocyus cōuocante subitus hinc de montibus à Foroiuliani peditatu, inde ab equitatu secundum littus Benaci impetus est factus. Quare Tadeus talibus circumuentus & tēporis & diuersorū inter se præliorū angustijs, classem cui inerat tutari cōtendit: tātus uero Venetos subita uī impetitos inuasit pauor, ut nullo alio q̄ apud Tadeum loco fuerit repugnatū, unaq; qua simul omnes incubuere procella, & terrestres copias & inimicam classem Philippenses cepere. Nam cum Venetæ classi triremes duæ, brigantini quatuor, galeoni sex, & gansarie inessent septem, duæ tantummodo harum occupata dum pugnaretur fuga Turbulas cōcessere. capti sunt cū Tadeo & Zeno classis præfecto Andreas Valerius & alter Andreas Leo patricij, quos Barbarus classi ut ostendimus dederat prouisores: & arcē Maderni postera die quā est pugnatū: Piccininus recepit. Qua uictoria sic elatus est Piccininus, ut non de classe aut illo exercitu sed uideret de Brixia aut uniuersa belli uictoria triumphare: & Sphortia eo maiore animi ægritudine est affectus, quod cū sæpenumero senatū imminentis periculi admonuisset, sero tandem impetrare potuerat ut classi decerneret supplementū. Et tūc primum multa per nuncios & oratores questus instare cœpit, ut accuratius faceret quæ bello duceret opportuna. Ipsa uero quod fuit in se cohortes ex omni exercitu curauit partito aequaliter labore Turbulas Penetrantiq; diligētius præsidio seruare, ne si Piccininus ea cepisset loca, & illam triremem quam nondum aquis expositam esse ostendimus corrupisset: sublata esset spes omnis Veneto: aut classem ultra instaurandi: aut per Tridentinos montes, quæ sola relicta erat uia opem Brixia afferendi. Superauit uero in Veneto senatu pollicitationum quas Sphortia fecissent, ingentium pudor acceptæ cladis dolorem: & cum nouis constituisset decretis omnia ex illius sententia faciendum esse, sti-

pendiorum æra in primis etiam in aliquot futuri temporis menses illi dedit, exinde ex- **E**
 exercitu tironibus aucto commeatuq; repleto etiam Brixiam importando, alia aggressus
 est magna duo, quibus perfectis creditum sit Sphortiam nulla ciuitatum que post terga
 relinquerentur cura anxium posse Brixiam se conferre. Nam cum appareret si derepen-
 te Brixiam traduxisset, futurum ut Piccininus includendo illum commeatu, qui ingen-
 tem in copiam pro exercitu Brixianisq; à Venetijs per Paduanos Vincentinosq; Vero-
 nam necessario foret perducendus, itinera interrumpere: fossam infani operis decreue-
 runt, qua Athesis tertio supra Liniacum miliario, in propinquam ad quartum lapidem
 aliam uetustiore, fossam, & inde in Viculi paludes, deriuaretur, Paduanosq; Vincen-
 tinos & Veronenses redderet saluos ab incursionibus, quas hostes per Baldum Benia-
 cumq; ducerent faciendas, & commeatum nauibus Veronam importandorum com-
 moditas habere: Classem quoq; in Benaco quanta maxima potuerunt cura impensaq;
 instaurari est decretum, triremes scilicet octo, totidem galeonos, subductioresq; qua-
 tuor naues, beringarios uocant, in onerariarum speciem planis alueis quæ remigio du- **F**
 cerentur. Eam uero fabricandarum classis nauium curam, ascriptis perpetuæ eiusmodi
 rerum operæ Arsenati opificibus ea ratione demandarunt, ut unaquæq; earum parata,
 sed nondum clauis ferulisq; compacta, ab Mergaria Veronam, & inde Turbulas, sexcē
 tis carris ex Taruisinorum Patuinorumq; agro adhibitis, portaretur. Inchoarunt sexto
 postquam id emanauit senatusconsultum die, acciti fossores ad quatuor millia fossæ o-
 pus, & carris accepta ex stagnorum marginibus nauium materia ferri cœpta. Creati itē
 sunt classis præfectus Stephanus Contareus, & singularum nauium gubernatores ex
 patricijs lectissimi quinque. quod autem nauium malos grossiorisq; materiei multa ex Ve-
 netijs Benacum usq; perferri in primis uideretur incommodum, accessit ad exercitum
 Contareus syluas Tridentinorū montium inspecturus: acciditq; opportune ut non so-
 lum arbores malis, sed totis fabricandis nauibus, adhibiti peritiores fabri lignarij illis in
 nemoribus reperirent. Quare primis ex Arsenatu eò transmissis, conuocatis etiam ex
 propinquis ciuitatibus quibuscunq; idoneis, sexcentos constat fabros lignarios præter
 ministram multitudinem ei operi incubuisse. Pari autem diligentia Piccininus Sphortie **G**
 consilij obistere contendebat. Qui cum prohibendæ classis instauratiōi in primis ani-
 mum intendisset, de prima uigilia ex Ripa oppido profectus, uia secundum Benaci lit-
 tus apertiori, qua hostes illum minime aduenturum suspicarentur, triremem apud Tur-
 bulas refarcitam in nauigationemq; expeditam, igni & ferro corrumpere intētauit. Sed
 Troilus cui pridie ea obugerat statio, cum forte in equo expeditus, impetum ex prouiso
 fieri aduertisset, Piccinini ausum pari repressit audacia, consertoq; acri pro tempore
 & militū paucitate prælio: Piccininus pugnans equo deijcitur, à suisq; tractus est poti-
 usquam equo aut humeris in tuta perductus: & si Nauarinus cui in montibus Madernū
 Ripamq; oppidum supereminētib; statio fuerat demandata, quo tempore à Troilo
 accitus fuit descendere potuisset, Piccininus cum trecentis quos eo amisit prælio, hostis
 manus euadere nequisset. Quod cum esset Sphortie renunciatum, Gattam eo accede-
 re placuit curaturum ne quod Piccininus parua manu infeliciter attentaret, conatu po- **H**
 stea paratiore perficeret: perduxit itaq; Gatta à Benaco in supereminētes Ripæ oppido
 montes maceriē passus circiter ducentos longā, saxo tumultuariē à militibus cōportato
 pari latitudinis altitudinisq; pedum duodenorū mēsurā, in muri speciem coaceruatam:
 & castello in montis uertice excitato, propugnacula ab eo in maceriē instituit frequen-
 tissima, quibus ex munitionibus & paratæ triremes, & fabricandæ naues classis, saluæ
 ab hostium impetu paruo cum præsidio redderentur. Dumq; ea fabricatur classis, & fos-
 sa ad Athesim ducenda mutato consilio ommittitur, Sphortia immittendis per eos mō-
 tes qui Archum & Thiennium oppida supereminēt, in Leudranā uallem, & inde Bri-
 xiam commeatibus anhelabat. Difficili uero per seipsum itineri & loci natura impedi-
 tissimo, maior interiecta erat difficultas dictorum Archi & Thiennij castellorum, secun-
 dum quæ tyrannis & Tridentino episcopo Venetis inimicissimo subiecta, eundem e-
 rat. coegit tamen apud Turbulas Penetramq; frumenti uim maximam, confusus tyran-
 nos prece precio' ue delinire aut difficultatem itineris superare. Id cū intellexissent Mar-
 chio & Piccininus, Ripam Tridentinorū oppidum, Turbulis propinquū se contulerūt,
 &

A & copijs raptim accitis saltus occupare, uiribusq; hostem repellere contenderunt. Claudunt namq; uallem Leudranam perpetuo ambitu montes altissimi, lacusq; illam ab summa in imam penè longitudinem interfecans, ad ipsam quæ ad Brixianos spectat summum tatem solidum relinquit solum, infima uero eius pars unde exoneratur in riuulum destinet: qui duodecimo stadio in Benacum decidens, canam exelis de rupibus procul ostendit spumam. quod itaq; contiguam incolentes Tridentinis montibus dimidiatam uallis partē Philippo, cæteros Venetis studiosos esse non ignoraret, Sphortia curauerat, Guerierum Martianum, Ioannem Contem Romanum, & Diotesalui & Grassum Venetum eo ducere, & agrestibus Brixianis duce Georgio Lutroniensi, cuius genitor Paris per id temporis diem obierat, ex propinquo accitis, Leudrenianos qui ad Brixianos pertinēt fouere: simulq; alterius partis accolæ hostibus cupientes in fide suo præsidio continere. Non tamen destitit Piccininus, quin eius uallis opportunitate occupata Sphortia conatus etiam si Archi & Tienni saltus cepisset, irritos reddere intendarit. saltu namq; eo,

B qui Tiennium oppidum Leudrenianosq; interiacet difficillimus superato, equites centum, pedites adducens quadringentos, Lodouicum Severinatem cum totidem peditibus, equitibus uix ducentis, se subsequi iussit. Quibus ad sui studiosos, clam ductoribus Venetorum per noctem intempestam delatis, quod erat noctis reliquum quieti est datum. Quam primum uero exorta luce in hostem duci est cœptum, & transgressi ad lacus caput cupientes Philippo Leudreniani uicinatorum domos ut est eius gentis mos diripere ceperunt, illico Martiani Romaniq; in aciem descenderunt, confertoq; prælio, cū dies defecisset pugnantes ad eam uentum est certaminis obstinationem, ut quia nullum defectura breui luna præberet tunc lumen, ad incendiorum quæ studiosi partium in alienas committebant domos splendorem, per multam noctem fuerit pugnatum. Inferior tamen Piccininus cum prælio sensim excedere cœpisset hoste furibundo irruente, fractus fugatusq; omnem penè equitatum, ex peditatu uero lectissimum quemque amisit: dumq; fugiens excelsum quod Benaco supereminet saxum supercilium, cui Ponali est nomen, peruenisset equum dimisit, & à Theotonico familiare quem in similes necessitates lateri semper adherentem habere consueuit ad Benacum usq; fuit humeris cōportatus. prima exinde cimba quam in lacu perspexit accita, Ripam oppidū ad nauigauit: Severinas autem cum equitibus xx altissimis superatis montibus, Madernum petijt, & Martianus Barbari iussu Contesq; selectos ex omni captiuorum turba milites octuaginta, in Brixianorum carceres perduxerunt. Sollicitauit ea pugna ductorum animos, & hinc Marchio Piccininusq; ueriti hostem uictoria elatum audentius ut transmitteret tentaturum, maiores apud Archium ac Tiennium habere copias curauerūt. inde Sphortia uel per medios transiturus hostes ad contiguum Tiennio collem duxit. Quod enim edito in colle situm est Tiennium, gemini ac undiq; dextera leuaq; contigui incubant erectissimi montes. Quare cum Carolus Gonzagæ filius equitatū apud oppidum haberet, monti uero quæ ad dexteram est castellum esset impositum, & alterum montem e regione situm sub quo Sphortia confederat, adeo sterilem ut nec herbas gignat neq; arbuta, Piccininus ipse dispositi in uertice peditatus præsidio teneret, præclusum fore apparuit Sphortia transitum in Leudranos. Itaq; cum Sphortia quid faceret dubius in uarias penderet sententias, cohortem unam Philippensem conspicit ab Ripa oppido Tiennium recta petere. Quare copias omnes hostium maioribus ex castris quæ apud Vigasium relicta erant, eo accersitas esse suspicatus, non statuit ultra differendum, quin hostes loco deturbare, & uiam ferro facere aggrediretur: hinc suis arma capere iussis, Troilum Fiascumq; cum turmis quas ductarent cohortem illam castris hostium iungendam subsequi, prælioq; audacter conferto omnem Philippensem equitatum in se conuertere, Nicolaum uero Pisanum cohortem subsidio ducere imperauit. quod cum illi impigre exequi perrexissent, ipse assiduis sibi peditibus prætorianis, numero quadringentis ad se uocatis, pauca in hanc sententiam uerba fecit. Rem sæpenumero auditam non ignoratis commilitones, ex equitatu multos, ex inermi eorum qui rem curant meam turba plurimos, consilium damnare meum, qui uestrum singulos eo cōduxerim imò emerim precio, quod quinis senisue equitibus dare consueuerim. Existimaui autem aduenturā, quæ nunc adest horam, in qua meam de uobis opinionem, meum laudari consilium, &

uos simul ea liberari inuidia curaretis. Celso ut uideris in loco sed aperto atque omni ca-
 rente insidiarum suspitione, Nicolaus Piccininus stationes cepit, ea ratione, ut cum tri-
 um qui hoc in mille passuum spacio soli sunt relictī, tramitum, unum per montis qui est,
 ē regione cacumen castello obtineat munitissimo, alterum per Tiennij portas equita-
 tu & pedestribus tueatur copijs, hoc tertio etiam pracluso de afferenda Brixianis Ber-
 gomensibusq; ope spem abijciamus. Id si ex cōsilio illi succedet, frustra Sphortianos mi-
 lites, tanto cum aris impendio implorauerint auxilio Veneti, frustra erit nobis posthac
 de gloria belli, de salute rerum contentio cum Piccinino, cui referentes hinc re infecta
 pedem belli huius uictoriam condonamus. Date expectatum uirtutis uestrae specimen,
 & quod uniuersus nequiret Italiae equitatus, praclarum uos pedites patrate facinus. Rē
 haud quaquam impossibilem postulo, Scandite collem, & Braccianos faciem tremil-
 centes uestram deijcite praecipites. nullus uobis occurret, cum de reditu ad suos cogita-
 uerit hostis. tela praeter missile saxum, quod armis tecti facile contemnetis, immitten-
 tur nulla: stantes uero hostes & ipsis corporibus callem arduum sepientes eminus fa-
 gittis, hasta cominus, suffodietis: Si hāc mihi probe nauabitis operam, uos meo dignos
 contubernio honore afficiam, & opibus ditabo maximis: sin ignauia purgationi post-
 hac difficultatum obtendetis fabulas, alieno satisfactorius de uobis iudicio qui meum
 uiderim futile & fallax fuisse, ad unum omnes cum ignominia missos faciam. Excepe-
 runt exultantes imperium Sphortiani, & cum lubrico erectoq; in montis ascensu, pe-
 dem satis figere nequirent, telo sustēbantur aut gladio. Affuit uero laboris comes ad-
 hortatorq; Sphortia inermis, hasta breuiuscula sustentatus. Sed cum primas ascendisset
 erecti montis radices, unde in subiectam Tiennij ualliculam erat prospectus, Troilum
 Fiascumq; pari cum hoste fortuna praelium conseruisse suspicatus, eos peditatu in mon-
 tem anhelanti ostendit, hortaturq; ut eius uictoriae palmam equitatu praeripiant: ē col-
 lis uertice ocyus capto, & ipsi in planiciem descendentes a tergo inuadant hostem, quē
 ab equitatu in fronte pugnante pressum, breui delere confidat. tuncq; cursu agili & rapi-
 do per deuexa ad crepidinem delatus unde exaudiri internosciq; uoce & gestu posset,
 Troilum Fiascumq; & Nicolaum Pisanum iubet conferto ex utraq; cohorte globo ho-
 stis aciem perrumpere: reliquis exinde copijs subsidio immisiss in mōtem ad pedites re-
 dire parabat, cum Pratorianos uerticem cepisse & ruenti in fugam hosti praecipites in-
 stare uidet: tum eos clamoribus ut persequerentur hortatus in crepidinem est reuersus,
 similes edens ad Fiascum Troilumq; clamores. Paria apud suos munera in equo obibat
 Piccininus, qui cum pedites illud in cacumen pridie perductos adisset, curaretq; succis
 undiq; tramitibus locum reddere munitiorem, de aduentu accersitae cohortis certior fa-
 ctus, forte tunc descendit ad illam, quando manum Troilus conserere incipiebat. Caro-
 lo itaque Marchionis Mantuani filio, Martinengioq; Cesare iussis copias omnis in acie
 explicare, coeptum a Sphortianis impetum, quem fieri acerrimū peruidebat, saltem ad
 Tiennij oppidi fossam credidit fractum iri. Hincq; omnia obiturus munera, ad pedita-
 tum in montis uertice relictum pro tempore hortandum contendebat, cum eos de reti-
 nendo uertice prospiciens laborare, urgentes alia in parte Troilum Fiascumq; intelle-
 xit suos apud Tiennium superare: Conuersus tamen in primumq; pugnantis acerrime
 Caesaris cuneum delatus, tamdiu uictores repressit Sphortianos, quoad peditatu de
 montis uertice pulso Caesarianum etiam cuneum Troilus dissipauit: Tum fracti Philip-
 penses, undique palantes diffugiunt, & Cesare cum melioribus in fronte pugnantibus
 capto, Carolus Gonzaga Tiennij porta exclusus, quo fugeret dubius, qui hostem om-
 nia cerneret obtinere, in fossae supercilio persistebat. Cumq; in abiecti cuiusquam ma-
 nus uenire ueretur, Angeli Simoneti scribae epistolarum Sphortiae famulo, quem pri-
 mum ex Sphortianis militibus ab sagi militaris insigni recognouit, sese dedit abdu-
 cendum. Creditum est Piccininum eo in praelio interceptum fuisse. Cum uero captiuis
 quorum ex equitatu uix ducenti, & quingenti ex peditatu fuerunt diligenter inspectis
 non esset inuentus: praemium Sphortia proposuit aureos quinq; millia, si quis ex fuga re-
 tractum perduceret ad se uiuum. Is uero qui sese in Tiennium de fuga recepisset illico de-
 lituit ueritus quod futurum erat, ne si Sphortia illum inesse intellexisset, tanta oppidum
 cura circūstiteret, ut nullā euadendi relinqueret facultatem: sub ipsamq; noctem intem-
 pestam

A pestam, à Theotonico suo sese pannis oblitum, pro lacero & confecto uulneribus milite humeris efferrī curauit; deinde umbra noctis omnia reddente tutiora, longo circuitu Ripam contendit, quo in oppido Mantuanus partem maximam retinuerat copiarum. Circumsepsit autem postridie Tiennium Sphortia, & commissa sunt leuia crebraq; per continuos qui insecuti sunt dies alterutris occipientibus praelia: in quibus Sphortiani ad centum milites amiserunt: inter quos Malatestas Cesenas uicarius adolescens, dum pugnantibus apud portam suis subsidio affuturus urgeret audacius, ab equo effreni in hostium turmas tractus est, & nulla hostium opera interceptus. Acceperunt tamē com meatu partem interea Brixiani, ad Leudrana uallis saltum à Sphortianis curatoribus comportatam, & fabricandæ classis opus nullo intermissum momento feruebat: quarū maximam utilitatē rerum magnis quæ in ea montium hyemisq; asperitate subibat exercitus, cum incommodis tum etiam detrimentis Sfortia compensabat. Sed alia tū Piccininus moliebatur maiora, & belli uictoriam sibi datura gloriosissimā, si quo cœpta sunt

B successu, illa ad exitum perduxisset. Ipse etenim & Marchio Mantuanus arcem Veronæ maiorem, quam Ciuitatulam ueterem appellant, negligenter custodiri & furto capi posse, Germani unius stipendia in illa facere assueti indicio compertum habentes, Philippum quid facturi essent consuluerunt. quo iubente, & omnem equitatum qui in Brixianorum agri hybernis erat subsidio immittere permittēte, copias omnes quibuscum Sphortia oppoliti erant nocte intempesta iubent proficisci, & ex Ripa oppido soluentes prius Pischeriam nauigarunt, quam eo copiarū applicuissent, alijs exinde copijs, quæ apud Vigasium erant subsequi iussis, & Mantuanis tam ciuibus quam agrestibus prope populariter accitis, constituta XIII Kalendarum Decēbrium die, subiectos Veronę patentes campos, in quos custodes interdum longe prospicerēt, cum nox appeteret, sunt ingressi. & moenia nullis custodita uigilibus ad noctis intempeste silentium appulsi scilicet admoerunt, quibus cum leuis armaturæ miles conscendisset, in ciuitatulamq; dilapsus paucos custodum obuios obruncasset, porta, quam dicunt, Antonianam illico refracta, duces cum exercitu sunt ingressi. Senserant custodis subita obruncati nece gemitum, & primos portæ quam hostes refringere intenterēt ictus, proximæ arcis cui Veteri est nomen custodes: ad quorum clamores exterrita ciuitas arma corripuit, magistratuq; iubente exciti undiq; milites, qui diuersis de causis in urbe manserant ad subiectam prætorio aream concurrebant. Philippensibus itaq; de tertia uigilia structam in ciuitatē immittentibus aciem pertinaci praelio est occursum. Quod cum uidissent duces, paruis quæ ad eam horam aduenissent copijs diffisi, tentandis deterrendisq; suasionē & minis ciuium animis intenderunt, fore consili, ut cum omnes in ea noctium longitudine, & locorum propinquitate cōparuissent copiarū, uis mane absq; ullo repulsæ periculo intenta retur. Grassatum tamen est illico à Philippensibus in proxima arcis urbis loca, & diuī Zenonis suburbium prædæ expositum. Quæ res impulit Veronensium plerosq; Venetæ R.P. cupientissimos prætozem præfectumq; adire, & pavidis suadere, ut postq; reliqua erat spes omnis in Sphortia, illum in munitissimis quæ in fide perstabant arcibus securi expectarent, se uero permitterent tempori cedere, & meliori si qua eueniret fortunæ saluos illaxosq; seruare. Annuerunt illico magistratus & prætoze & præfecto in diuī Felicis arcem sese recipientibus, nullisq; ultra ut hosti resisterent occurrentibus prodierunt structa acie Philippenses. Tum præmissus omnium cōsensu Luilius Vermes, cui ex nobilitate Veronēsi oriundo multos creditum fuerit inesse studiosos, ad proxima delatus genitoris suaq; olim palatia, quæ senatus Veneti dono teneret Gatta, optimā illius quæ profecturus reliquerat gazam diripuit: cæteri pariter quantum acies recta in urbis publica & intima penetrabat, proximas diripiebant ciuium domos. Cum autem uentum esset ad Sebastiani martyris sacellum, sese obuium dedit magnæ uirtutis, magnæq; in ciuitate autoritatis Magius iureconsultus, & Mantuanum Marchionem, cuius in dominatum acclamaretur nomen, precatus, ne ciuitatem cuius neq; se cum ignominia dedētis, neq; resistentis dominus esset futurus, rapinis uiolentijsq; fœdari permitteret, obtinuit ut Philippenses ab iniuria temperantes ad prætoria se cōferrent. Datumq; est euestigio urbis dominiū Marchioni, cui ex fœdere promissum à Philippo asseruit Piccininus. Potiti urbe duces primo die & quæ insecuta est nocte, portarum turribus, & tribus quę pō

tes Athelis dimidiatam ferme interfecantis urbem muniunt arcibus recipiendis intēde E
runt. Quibus in potestatem acceptis, sciens Marchio Carolus natū in arce ueteri custo
diri, intentauit illius potētem, qui opē allaturo Sphortia pateret, aut interfecindere aut fos
sa & aggere circumductis, spe praesidiū destituere. Ioannem uero Gonzagā fratrem, exclu
dēdis item Felicia & diui Petri arcibus, fossas uallo munitas obijcere curauit. Piccini
nus aut quod Sphortiam perpropere aduenturū nō dubitaret, copias omnis, & quas ad
duxerat & quae adueniebant frequentissimae tenendis praesidio portis captisque pontiū
arcibus disponebat: ac ciues interea uarijs in locis concionabundus, in bonā spem eri
gere conabat. Intonuit illico & stupenda celeritate omnē repleuit Italia rumor, Philip
pum breui Brixiam Bergomumque capturū, & socios belli populos imperio subacturū.
Forte itē eodem in biduo plurima emerferūt, tam uarios inter sese effectus, quā maximos
habitura. Nā cū Albertus Auster Caesar declaratus, Arcēdis à Pannoniae finibus Teucris
intentus, diem obijisset, cōgregata apud Basileam factio cōciliaris, illius liberata metu,
in facinus quod tam perditae tamque afflictimū diu concupiuerat prorupit. Amedeo Sabau
dię duce in Romanum pontificē declarato cuius electiōis modum paucis absoluemus:
quibus facillimē intelliget, certasse simul obcaecatā paucorum & quidē abiectissimorū
hominū ecclesiam scindere quarentiū rabiem cū inaudita aliās principis uiri affectata
in rem ecclesiasticā tyrannidis leuitate. Is etenim, quē ante proximū decēniū multis nar
rasse nouimus, praedictū sibi à phitonibus, futurū ut pōtificatu Romano decoraret, du
catus dominijque quod possideret ingētis curā natis specie reliquit, & anachorita uita so
lo habitu instituta, & si remoto ab urbibus uico cum paucis nobilibus simili opertis pal
lio deguit omnia ut erat solitus ducis atque domini prouinciarū munera exercebat. Con
cilio aut Basiliensi interea quādiu Romani pōtificis Eugenij cōsensu celebratū fuit pau
cos praestitit fauores. Sed posteaque pōtificē & orbis Christiani principes illud tanque per
niciosum detestari uidit, oēs eo agendo manuque tenēdo adhibuit uires: adeo ut quibus
tēporibus pximo superiore exacto biennio, suspēisionis ab administratiōe primū deinde
priuationis machinationes in pontificē sunt intentatae, impulsū à duce Sabaudiae clerici
aliorū qui apud Basileā ei interfuerūt impietati, numerū aequauerint. Quibus in rebus G
adeo cōtraria sensit Philippus Mediolanensium dux, ut licet illi gener esset, & multae sibi
olim cum Eugenio pōtificē intercessissent odiorū atque inimicitiarū causae magnā suorū
partē ab eo cōciliabulo reuocarit, paucos uero qui manserūt mediū illis actionibus in
teresse uoluerit, sed cōtra simul cū alijs principū oratoribus ptestari curauerit. quare cū
ad idoli erectionē est uentū, ex quinque orbis nationibus quae cōcilia cōstituere consue
uerunt, selecti sunt, quibus suffragiū ferre cōcessum est tres & xxx. quorū duodeuiginti
ex ducis Sabaudiae dominio fuere, cum tñ ceteros homines sordidos & maiori ex parte
ob admissa apud suos flagitia, sedibus pprijs pulsos, illius largitiōe corruptos fuisse cōsti
terit. Hāc aut iniecti tranquillae ecclesiae rebus scrupuli moesticiā, quae bonos & reip. affe
ctos Christianae peruasit, eadem die apud nos solati sunt Armenij, quibus sese Romani
pōtificis & Romanae ecclesiae imperio arbitrioque permittentibus fidei Christianae legē
institutaque dedimus, solēni in fessioe apud Reparatae uirginis basilicā celebrata, sub ipsa H
eadē testudine quae Graecos etiā primū Latinae ecclesiae unitos uidit, cui spectaculo per
petuis laudū praconijs extollēdo, populi Florētini aduenarū, & curialium uiginti ut credi
tū est millia interfuere. Legis uero ipsius formā sub cōpendio, quod Armeno idiomate
lōgiusculis subscriptū decretis in latinitatēque postea licet parū elegāter traductū utraq
partū approbavit, subiicere satis erit. Narses Armenius oratorū comes, in idiomate Ar
meno publice quae sequunt legi, quae postea Basilius ordinis Minorū interpret, ab u
trisque adhiberi solitus, latino sermone in haec uerba publice legit. Beatissime pater & san
ctissima synodus totum hoc sanctissimū decretum ad nūc latine corā uobis publice est
lectum: fuit nobis pridie de uerbo ad uerbum in nostro idiomate clare expositū, ac inter
pretatum, quod quidem nobis optime placuit & placet. Ad maiorem autem nostrae mē
tis expressionem, eius effectum summatim repetimus. In ipso continetur primo quali
ter populo nostro Armeniorū traditis sanctum symbolum Cōstantinopolitanum: cū il
la additione, filioque, ut in ecclesiis nostris, saltem diebus dominicis maioribusque festiui
tatibus, intra missarum solennia decantari seu legi debeat. Secundo diffinitionē quartā
uniuersalis

A uniuersalis concilij Chalcedonenſis de duabus naturis in una Chriſti perſona. Tertio diſſinitionem de duabus Chriſti uoluntatibus & operationibus in ſexto uniuersali concilio promulgatā. Quarto declaratis q̄ ipſa Chalcedonenſis ſynodus, & beatiffimus Leo papa recte de duabus in una perſona Chriſti naturis, ueritatem diſſinierunt: cōtra impia Neſtorij & Euticis dogmata, iubetisq̄, ut ipſum beatiffimum Leonem, tanquam ſanctū & fidei columnam ueneremur: atq̄ non ſolum has tres ſynodos, Nicenam, Conſtantinopolitanam, & Ephelinam primam: ſed ut omnes alias uniuersales auctoritate Romani pontificis legitimè celebratas, reuerenter ſuſcipiamus. Quinto breuem formulam ſeptē ſacramentorum eccleſiæ, uidelicet Baptiſmi, Confirmationis, Euchariftiæ, Pœnitentiæ, extremæ Vnctionis, Ordinis, & Matrimonij, declarando quæ ſit cuiuslibet ſacramenti materia, forma & miniſter, quodq̄ in ſacrificio altaris dum calix offertur, uino paululum aquæ admilceri debet. Sexto quandam compendioſam beatiffimi Athanaſij fidei regulam, quæ incipit. Quicumq̄ uult ſaluus eſſe & cætera. Septimo decretū unionis concluſæ cum Græcis in hoc ſacro concilio pridem promulgatū, continens qualiter Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter p̄cedit, & q̄ illa additio, Filioq̄, licite & rationabiliter ipſi ſymbolo Conſtantinopolitano fuit appoſita, quodq̄ in pane triticeo azymo, uel fermentato, corpus domini conficitur. Quid etiam credendum ſit de pœnis purgatoriij & inferni, ac uita beata, & de ſuffragijs, quæ pro defunctis fiunt: item de plenitudine potestatis ſedis Apoſtolicæ tradita à Chriſto, beato Petro & ſuis ſucceſſoribus: atq̄ de ordine patriarchalium ſedium. Octauo decernitis ut de cætero Armenij has feſtiuitates infra ſcriptis diebus more uniuersalis eccleſiæ celebrare debeant. Videlicet, Annunciationē beatæ Mariæ uirginis xxv. Martij. Natiuitatem beati Ioannis Baptiſtæ xxiiii. Junij. Natiuitatem Saluatoris noſtri xxv. Decembris. Circumciſionem eiufdē, prima Ianuarij. Ephiſphanæ ſexta eiufdem Ianuarij. Preſentationis domini in templo, ſeu Purificationis beatæ Mariæ, ſecunda Februarij. Nos igitur oratores nomine noſtro, noſtriq̄ reuerendī patriarchæ, & omnium Armeniorum, ſicut & ueſtra ſanctitas in ipſo decreto atteſtatur, hoc ſaluberrimum ſynodale decretum, cum omnibus ſuis capitulis, declarationibus, diſſinitionibus, traditionibus, præceptis & ſtatutis, omnemq̄ doctrinam in ipſo deſcriptā, necnō quicquid tenet & docet ſancta ſedes Apoſtolica & Romana eccleſia cū omni deuotione & obediētia acceptamus, ſuſcipimus & amplectimur. Illos & ſanctos quoq̄ doctores patres, q̄s eccleſia Romana approbat, reuerenter ſuſcipimus. Quæſcunq̄ uero perſonas, & quicquid ipſa Romana eccleſia reprobat ac damnat, nos pro reprobatis ac dānatis habemus, profitentes tanquam uerī obediētia filij, nomine quo ſupra ipſius ſedis Apoſtolicæ ordinationibus & iuſſionibus fideliter obtemperare. At apud Veronam Marchio Mantuanus, cum ueteris arcis pontem rupturus, mercenarios milites & accitos p̄pe populariter adhibuiſſet Mantuanos, cōmiſſis ante promurū ab milite arcis cuſtodia prælijs, primo eſt reſuſus: cura poſtmodum intentiore adhibita, & illos reſpreſſit, & arcis mœnia quaſſaturus, bōbardas ex Mantua auctas figere diſpoſuerat, cum alta uoce exclamans, ut facile poſſet exaudiri, arcis præfectus illum deterruit: futurum iureiurando pollicitus, ut quacunq̄ muri pinnam læſura uideretur bombardā, eidem pro ſcuto & obſtaculo Carolum obtenderet natum ſuum. Et eadem diei hora Ioannes Gonzaga frater, dum Felicianæ arcis foſſam obijceret, tragula ic̄tus interiit. allatū eſt etiā illico Sphortiam affuturum. Is namq̄ Philippēſes qua hora ex oppido Ripa ſunt proſecti, caſtra mouiſſe intelligens, exploratores quidē ſubſequi curauerat, ſed quā cœpiſſent lacum præteruecti uiam, quid ue pergerent intentare, prius ſcire nequiuit, q̄ eos Veronæ ciuitatulam ingreſſos eſſe, frequentes à Veronæ magiſtratibus nunciij attulerūt. Soluit itaq̄ illico perducendā breui ad exitū Tiennij oppugnationem, & ſignis de repente mortis paucos expeditatu apud Turbulas Penetramq̄, cū Brixianis qui apud ſe erant agreſtibus, reliquit nauij opificibus præſidio futuros. præmiſſam uero cū impedimentis legionem, ac ſubſidiarias acies ſe ſubſequētes, nō prius cibū capere p̄miſit, q̄ Atheſim attigit ad clauſuras uicū, ſuccifa in aſperis ſaxoſisq̄ montibus Tridentina uia, cui arx immineret natura loci & Venetorū præſidio munitiffima. Eo ex loco nuncios dimitrens, primū diſperſos eius hyemis principio in hyberna commilitones multos, quō ad ſe conueniant edocet: exinde arcium Veronę præfectis in ſpem ſubſidij ſui erectis, ſenatu Venetorum ſcribit.

Anxium se quidem & maximo confectum dolore copias omnes quæ sibi ad Triennium **E** erant, Athesim traduxisse, eo consilio, ut si arcium Veronæ aliqua in fide perstiterit, aut irruptione facta hostem debeat, eiciat, aut cum fratribus & charissimis quibusq; cõmilitonibus occidatur. proinde alteras si quæ perferentur ab se epistolas, uictoriam de hoste dicendas confidant: uel alienum de se occiso, & suo exercitu deleto nuncium breui expectent. Opifices interim fabriq; nauium præsidio sibi relicto diffisi, palantes profugere, & diuersis itineribus se Vicentiam contulere. Exercitu itaq; nauibus in eum usum antea paratis transportato, milites sese inuicem adhortati, obstinatis in prælium animis festinarunt, & quarto quàm Philippenses urbem obtinuerat die, ad Fœlicianæ arcis, quæ in Tridentinos spectat exteriorem portam, primum eo in itinere constiterunt. Erant tunc in armis expediti Philippenses, Sphortiam ingressu arcere, ac pro uiribus illi resistere intendentes, qui & Fœlicianæ arcis, Sublicio ponte subiectis facibus igne correpto, obiectas à Ioanne Gonzaga munitiones stationibus obtinebant. Sed quàmprimum introductos **F** ab arcis præfecto Sphortianos tignis tumultuariè comportatis, nouum pontem strauisse, & in se feroces ruere conspexerunt, non munitiones modo, sed montem fugiẽdo præcipites reliquerunt. Sphortia interim ciues qui frequentes obuiauerant in bonã spem erectos, ut portam episcopi, uocant Propinquam, qua itur Vicentiam ad intra oppugnantur hortatus, legiones iussit eò festinantius properare, & suus interim peditatus Fœliciana arce admissus, hostem in ciuitate prælijs distinebat. Tum porta episcopi à ciuibus refracta, Sphortia Troilum Ciarpelonumq; & Catabrigam præmittens signa subsidiariamq; aciem ad portam uoluit expectare. Sed milites qui famem biduo inter curas anxietatemq; itineris neglectam, exhibentibus affatim cibaria ciuibus tunc primum sentirent, tardiuscule procedebant. Quos dum Sphortia admonitus, cibum ad satietatem capere indulgeret, hostes quòd captam esse episcopi portam intellexissent, Athesis pontem qui dicitur nouus, trajicere ceperunt: tumq; Sphortia primos nondum satis corpora curatos, ocyus immittente, tanta illico facta est fugientium pressura: ut qui plaustra grauissimis onusta ponderibus ad eam diem integer tulerat pons Sublicius, arcem cum eleuatus **G** esset à lapideo ponte separans, armatorum equorumq; pondere trabes deprimente corruerit, rapueritq; secum in Athesim electissimos sex milites, equis, prout prælio excelsent inidentes, quorum unicus rapidissimo ex amne natantis equi, & uortices summa cum astantium admiratione perfringentis potentia saluus fuit. Eo tamen casu & amiserunt Philippenses ad centum postremos, & liberam tutamq; nacti sunt ab eundem ad prætorium facultatem, quam potiti ponte Sphortiani euestigio interceptissent. Tum ducentes atq; possibilem afferentes opem eius regionis ciues Sphortia secutus in naualium pontem ducit, & tignis, trabibus scalisq; ac cætera materie, infano propemodum tumultu cõportata, ignis ingens ad turrim est admotus: cuius uapor fumusq; repugnantes de turri Philippenses, nec in propugnaculis consistere, neq; tela & saxa certo ictu in subiectos dimittere permittebãt. Ciuibus autem reliquæ ciuitatis, spectatum eam turris oppugnationem confluentibus, & nullam laboranti Philippensium militi opem afferentibus, territi **H** custodes turris præsidio excesserunt, & derelictam ij ciues Sphortia aperuerunt. Constiterant eo in tempore Piccininus Mantuanusq;, cum omnibus copijs in publicis prætoriorum arcis. Sed cum primum Sphortiam pontem turrimq; naualium cepisse est renūciatum, sese omnes in ciuitatulam receperunt, quos spurcissimis, psecuti uocibus Veronenses, palàm Sphortianis fauere cœperunt. Secunda tunc inchoauerat uigilia, & quia opinio esset Philippenses de retinenda ciuitatula certaturos esse, Sphortiani recipiendis portarum turribus, & eruendo latebris, qui delituerat milite ac Mantuano agreste, inuito ac frustra renitente Sphortia dilabi cœperant. tum à ciuibus quorum domos Philippenses diripuerant, in Mantuanos militiæ ignaros, quidq; eo in turbine agerent hæsitantes, est factum. Sed allato derepente nuncio Philippenses nullo in arce relicto præsidio cõfugere in Mantuanos, Sphortia ordines restituit. Insecuti diluculo Sphortiani, carros plerosq; armamentis ac commeatu onustos, quæ iussi à marchione ad exercitum Mantuani agrestes perferrent, infra tertium lapidem inuenerunt. Maior uero eiusmodi rerum intra urbem facta est à Mantuanis factura, præter mille uiros ex suis, qui legionibus rapidum fugientibus, partim ut diximus trucidati sunt, partim captiui manserunt. Amiserunt

A sunt etiam duces ex equitatu trecentos, & mercenarios pedites quingētos: nec uero minorem rerum iacturam fecerunt milites Veneti, quod impedimēta inter quæ suppellex fuit lautissima, quo tempore Turbulas se contulerunt, in urbe relicta Philippenses inter se partita diripuerunt, curaueruntq; primo captæ urbis die Mātuam asportari, simul Veronenses aliquot, qui cum ditiores, tum Venetis essent studiosiores, marchio Mantuam relegauerat. Contulerunt se Philippenses ex ea fuga Valegium, & Sphortia copiarū parte in Vincentinos dimissa, meliores quosq; apud se in Verona retinuit, cumq; maiora impedimentorum damna, quam principio extimasset, ductores omnes audisset lamentari, rebellium qui cum Mantuano urbem ingressi fuerant, & ciuium qui potito urbe notanter fauissent, domos diripi permisit. Exinde quod ueritus sit Piccininum, pro ardenti illa, ut dicebat, & effreni audacia, ad corrumpendam classis materiem uel cum manifesto periculo ducere, milites addidit præsidio Turbularum, & opifices fabrosq; ex Vicentia reuocatos, classi perficiendæ solito acrius iussit incumbere. Oportuit eo in tempore utrumq; exercitum, nisi tanta ducum inuidia id gestum esset bellum in hyberna dimitti, ut saltem perditos, & quos uterq; miles confectos incommodis habebat equos, restauraret. Sed alia mens, alius fuit animus Piccinino. Nam cum Brixianarum uallium incolas, ciuitatem quā alioquin fame cōpulsam deditioem fecisse necessitas coegisset, cōmeatu licet minimo iuuisse intellexisset, protectionem in eos instituit: ex qua cum illos, p de merito plecteret, tum resciceret præda suos, tum etiam Sphortia quietem interrumpens, eius instaurationem exercitus impediret: uallem itaq; Franciacurtam cum omni exercitu per uim & arma ingressus, omnia incendio, rapinis cædibusq; fœdauit. Quæ cū Sphortia essent renunciata, copiarum partem ducibus Troilo & Ciarpellono, per Tridentinos Tiennij montes Brixiam mittens, reliquos se apud Archum Tienniumq; oppugnationem renouaturos expectare curauit.

C BLONDI FORLIVIENSIS HISTORIARVM AB INCLINATIONE Romanorum imperij, Decadis quartæ,

LIBER PRIMVS.

INTEREA dum principio anni cuius gesta nouo uolumini sunt mādanda, Christianæ salutis quadragesimi supra quadringentesimū & millesimum, mediæ in hyemis frigidissima tempestate, Italica tanto pere ardent bella, cœperat etiam iniectum rebus ecclesiæ à Basilien si factione incendium inualescere. Amedeus namq; Sabaudia dux, ad diem Calendarum Ianuarij quintamdecimam cōcupitū, eaq; quā ostendimus fraude, quæsītū suscepit pontificatus adulterini munus, & Felicem quartum se uoluerat nominari. Et postera quæ insecta est die pontifex Eugenius periculis quæ ulterius negligentem manerent adductus, uires ecclesiæ cœpit exercere. Decem namq; & septem creauit cardinales, tanta cum orbis partium distributionis æqualitate, ut delectus uirorū alioquin laudatissimi superaue rit laudem habita ratio prouinciarum. Duos numq; habuit Græcia, quorū in Asia Bifarrion Nicenus archiepiscopus fuit unus, alter in Europæ finibus metropolita Ruthenorum Isidorus. & Hispaniæ quā dicunt Portugaliam Antonius, urbis Portugallia episcopus, alteriq; maiori Hispaniæ, datus est Ioannes ex oppido Turrecremata, insignis theologus. Quatuor habuit omnis Gallia, quorū unus Francorum regis familiarissimus Raimundus Remensis archiepiscopus: alter ducis Burgundiæ, Ioānes episcopus Morinensis: Renato regi Siciliæ, ex Andegauensi patria, ut ostendimus, oriundo, datus est tertius nomine Guilielmus, ad ecclesiā Andegauensem tunc electus. Quartū Gallia prouinciæ simul & Angliæ regi Normandiæ regionē obtinenti, dedit pontifex Ludouicum Rothomagensis archiepiscopus: ornatumq; est etiam altero cardinali regnum Angliæ, Ioanne archiepiscopo Eboracensi. Duo in Germania: unus ex regione Polona Sbineus, q erat episcopus Gneznenlis: alter creatus est Petrus episcopus Augustensis. Vnicū habuit Pannonia, Dionysiu episcopū Agriensem. Reliqui fuere ex Italia, equali item regionū habita ratione. Regno em Apuliæ dati sunt duo: Ioannes archiepiscopus Tarentinus, & Nicolaus

Nicolaus archiepiscopus Capuanus. Et Mediolanum uno decoratum est Gaspare epi- **E**
 scopo Comensi: cum Genua pariter unum ex Fischea gente Georgium ciuitatis archie-
 piscopum, & Florentia Albertum habuerit, ex gente Alberta, tunc designatū ad Camer-
 tinorum ecclesiam episcopum, qui solus fuit diaconus, cum ceteri fuerint presbyteri ti-
 tulo decorati. quod etiam rebus ecclesiae quietem ubiq; cuperet dare pontifex, ab Apu-
 liae regno incipiens, inducias cum Arragonensium rege ea ratione à cardinali Florenti-
 no in annum cōstitui est passus, ut pax per eas celerior haberetur. Quare cum forte eo in
 tempore Iacobus Caudola apoplexi correptus interisset, & Acerras oppidū cepisset rex
 Alfonsus, deterior multo Renati regis rerum conditio esse cōepit. Ceteris tunc in Italiae
 rebus, uel quies, uel ea erat à motibus uacatio, quam aspera per propinquas Ianuarij ka-
 lendas hyems, ut plurimum habere consueuit. Inferiores uero uires animis esse tam diu-
 turna gerentibus Italicis bella, ostenderunt intentata per Ianuariū Februariūq; faci-
 nora. Nā in Apuliae regno Alfonsus rex cū laborans extrema famis acerbitate Auerfam **F**
 oppidum, hostica magis imbecillitate, quā proprijs fretus uiribus, cum paruis obsedis
 fet copijs, breui cepit. Et Renatus cum se in Neapolitana urbe propemodū obsideri ui-
 disset, Isabeli uxore sustentandis spe Neapolitanis relicta noctu profectus ad Antoniū
 Caudolam, qui unicum esset rerum suarum praesidium, se contulit, qua in profectioe id
 adiectum est rebus suis. & cum pendentes animis post Iacobi Caudolae obitum Raimū
 dum fratrem, & ipsū Antoniū confirmasset, tum etiam ab Lucerinis ceterisq; Apu-
 liae populis in fide persistētibus, & ab Aquilanis Aprutiorūq; oppidis non parua adiu-
 tus fuit pecunia, unde copiolas instaurauit. Piccinino autē parum felix fuit in Brixianos
 Franciacurtanos expeditio, q; insecuti per montes immissi, ut ostēdimus, à Sphortia Ci-
 arpelonus Troilusq; cum montanis quos acciure paganis, castra illius per altam noctē
 improuiso adorti, tantum iniecere terrorem, ut omnibus in fugam cōuersis, maxima im-
 pedimentorum pars in tentorijs sit relicta, intercepti tamen sunt equites trecenti, quib.
 extrema castrorum loca metantibus obuēnissent. Intendentem uero tunc uehementiori
 cura perficiendae apud Turbulas classi Sphortiam, ut paratā & quae maxima Venetorū **G**
 impensa sedulo comportabatur annonam, traduceret Benacum, Piccininus nulla ratio-
 ne celerius efficaciusq; diuertī posse existimauit, quā si in Picenum, aut in Florētinos,
 nullo munitos praesidio duceret improuisus. Traductis itaq; per Nonas Februarias Pa-
 do copijs tamdiu refedit, quoad confectos macie in illa montium asperitate equos milite-
 res opibus Placentinorū Parmensiumq; direptis paululū recreassent, & data Mediolani
 ara, uestem armaq; accepissent: Mautuanum uero, Foroiulianum, Severinatē & Ver-
 mem Ludouicos, se absente, partim Brixiam uexare, partim apud Ripā oppidū Sphor-
 tianis obsistere: partim in Veronensibus Sphortiae, qui copijs tunc primum in hyberna
 dimissis Veronae se continuit, oppositos fore curauit. His ita dispositis, & si altissime ni-
 ues eo mense Februario terram ubiq; presserunt, geluq; perpetuo multorum dierum ri-
 gore eas aquasq; constrinxit, tamen kalendis Martijs profectus lentioribus castris Bo-
 noniam duxit. Vbi cum imperata uiginti milium aureorum tributa percepisset, Forum-
 liuium accessit, ad Cesenam ut dixit moturus, apud quā Malatestas & Petrum iam paulū **H**
 cum Florentinorū peditatu sese nouerat continere. Sed Sapis fluuius intumuerat niuib.
 quas sol per Idus Martias feruidior soluere ocepisset. Prima itaq; Piccininus ad Medu-
 lam castra fecit. Eiulans interim Sigismundus Malatesta, Venetos Florentinosq;, & Frā-
 ciscum Sphortiam, ut perituro praesidium afferret orauerat. Quorum Florentini ad mil-
 le pedites, totidē penē Veneti miserant, iusseratq; Sphortia Michelettum paratam in Pi-
 ceno cohortem adiunctis Balduini Tollentinatis, & Petri Torelli quingentis equitibus
 eo ducere. Malatestam praeterea fratrem, quem apud Tiennium, ut ostendimus, à Philip-
 pensibus praelio interceptū, cū Carolo Gonzaga marchionis filio Sphortia permutaue-
 rat, Cesenam cum sexcentis equitibus permiserat se conferre. Medula sexto quam oppu-
 gnari cōcepta erat die capta, iussit Piccininus Guidantonium Fauentinum eius oppidi ar-
 cem bombardis expugnare, & partitis trifariam copijs, parua & immunita, quae adiacēt
 primis in Appenini collibus, Tuduranū, Mollieuechiū & Collianū castella, euestigio diri-
 puit. egerant per id temporis Malatestae Ariminenses, ut Veneti, quorum stipendia me-
 rerentur, equitatū augerent, foedusq; innouarent. Quod cum iussisset senatus, & missus
 quaestor

A quæstor petita obtulisset foedera, inopia illi ad hostes defecerunt. Eos tñ pollicitationibus imbutos & maximis permisit per foedera Philippus à bello immunes, qđ cōtra Romanum pontificem, & socios belli Venetos Florentinosq; ac Sphortia semestri illo gerendum esset, satis superq; existimans cōmoditatem, quę suis inde accessisset Florentino populo omnibus nudato copijs impetendo. Virinus etenim qui unicus esset Florentinus equitum ductor, & si inimicē non est habitus, proficisci tamen efflagitans est prohibitus. Creditum est, prout Piccinini profectiois ex Lombardia principio diximus, eum nihil magis tunc quærere, q̄ ut Sphortia Piceni Florentinorūq; uastitati agrorū timens, coeptam & quā maiorem indies pararet in Brixianos expeditionem intermittens, cis Padum reuerteretur. Neq; tamē satis simile uero erat, Philippū, qui sciret Sphortia probum belli ducem, maximas indies cōparantē copias, insensissimo in se animo accessurū, propria destituisse præsidio, & breui ad exitū perducendā Brixia expugnationē intermisisse, ut uel maximā in hostili agro faceret uastitatē, nisi aliqua subesset aut defectura ad se

B urbis, aut alia ingentis cōmodi cognita hostibus expectatio. Quæ cogitatio cū pontificem rebus ecclesiæ, Florentinos quoq; sibi ab exterribus patria timētes, dudū animo tenuisset perplexos, prodijt in lucē quod leuibus pridē adducti cōiecturis fuerant suspicati: Eam ducis Mediolani & Piccinini spem, eam audaciā, cardinalem alere, incēdere Florentinū. Is est Ioannes patria prout longe supra ostendimus Cornetanus de gente Vitellensi eius oppidi primaria, quē pontifex ex notario apostolico, factū Recanatensem episcopū, bellis præfecit, quæ contra Iacobū Vicensem urbis præfectū, & Antoniū Columnam principē Salernitanū gessit. Is est qui in Picenū missus gubernator, eam prouinciā superbe & auare administratam, Sphortia potius tradidisse dici potest, q̄ illius uiolētia amisisse. Is est qui patriarcha Alexandrinus ad regni Apulia instauratiōē profectus, & prouinciā afflixit, & ad extremū postq; capto principe Tarentino cardinalis erat declaratus, relicto apud Vigiliās Apulia oppidū exercitu, cum paucis fugiens, Venetias nauigauit. ipsum pontifex tam perditē adamauit, ut licet quibus ornabatur diligentia, & rerum præsto, ac prudenter cū animū induxisset, benegerendarum uirtutibus ingētia præualerent uitia, neminē unq; qui ea aperiret, exaudire uoluerit: quippe qui quod deferentibus respōdebat, inuidia potius & maliuolorū artibus illa impingi, q̄ certo dici iudicio opinaretur. Oderat eū curia prope omnis, cū amplitudinis æmulatione, tum quia ambire pontificatū, & per fas nefasq; illū existimauerint quæsiturū. Exaltatus itaq; cardinalis Florentinus, supra cōmunem Romanæ ecclesiæ nostri temporis potentatum, qui ualidiores patrimonij ecclesiæ arces, Suriani, Castrinoui, Ciuitatis uetustæ, & Hostia tenebat, & florentissimas equitum quatuor milium, peditum duorum milium copias haberet, magnam uerbis, sed re ipsa tenuissimam pontifici obediētiam exhibebat, & tanta debacchabatur elatione, ut sibi persuaserit, pont. Eugenio superstite moderari posse, ac ad nutum disponere Italiā, cuius se dominum postea in pontificē successum, existimauerit futurum. Istius tantæ phrenesis hanc fuisse hominis inductionem cōstat. Primum & si Venetos ardentissime oderat, quos nouisset contendisse aliquando cum pontifice ne illum apud se haberet, nedum extolleret, sua indignissimum amicitia: Florentinisq; qui crescētem eum apud pontificem fouerant, ideo inimicaretur, q̄ iniuriam uiginti milium aureorum, & pulsi patria Fulginatis minus patienter tulissent: eas tamen respub. uehementiori prosequeretur odio, q̄ Sphortiam auxissent, cum quo ob Piceni iniuriam capitales inimicitias exerceret. hincq; licet pontificem sciret post Bononię & Romandiolæ acceptā à Piccinino iniuriam illum ducere inimicissimū, sibi consentire, & contra respub. Sphortiamq; coniurasse est insimulatus: quod autem certum est nobis clandestina cum Piccinino, pontifice ignaro, per internuntios habuit colloquia. id quidem ostenderunt interceptæ à magistratu Florentino, apud Policianum oppidum missæ alternatim epistolæ, quibusdam scribendi latebris tanta arte oblectæ, ut earum inuolucra sensuum nullus potuerit enodare. Cum itaq; cardinalis Florentinus apud urbem Romam legionem in hybernis continuisset, Superbum quod sibi in Corneto à fundamentis ædificauerat palatium inuisurus, per kalendas Aprilis Adriani molis Romanæ arcis præfectum admonet, se cui sit in animo ad Etruria partes ea ratione exercitum ducere, ut rebus ecclesiæ subueniat, quas Piccininum audierit impetisse, per eam pontis Adriani uitam

mane

mane profecturū: proinde obuius exiret, sibi quæ in rem suā foret necessaria aperturus. **E**
 Præfectus uero cui Patauino ciui Antonio Rido est nomen, quod cū amicissimo Aquilegensi patriarcha pridē cōstituisset, aduenienti solus inermisq; in pontis radicib. obuiauit & post accuratissime datā acceptamq; salutem multa in illū in equo stantē, de futuris munimento arcis, deq; cōmeatum apparatu allocutus, pari lente gradientis caballi passu comitabatur, & ceu caueret ne dicentē exaudirent qui præcedebāt sequebanturq; comites, propius accedens equi habenas molliter attrēctabant. Sermone ad extremā pontis pilam, pducto, cū in leuā flectere cardinalis pararet, porta exiturus ænea, quæ in Vaticanani suburbia ducit, illico demissa decidit, & portā clausit, quā ea de causa in superioribus latenter præfectus suspenderat cataraeta: quo in momento cathena medium complexa pontem, quā Sulcino in id solum cauato ne à prætereuntibus cerneretur, puluere cooperuerant, sese cubitis quatuor eleuauit, pendentibus sub fornice ponderibus, quæ arcis custodes ruere attracto funiculo permiserunt, quo in infima ferebantur impetu, eodem illā sublimē extensamq; agentibus. Tuncq; captiuus es, inquit præfectus, habenā **F** tenacius traxit. Infremuit illico cardinalis, & stricto quem ad latus gestaret acinace, caballoq; stimulis concitato, sese illius manibus proripere cōtendebat, cum subito emicāt qui armati delituerant in insidijs, & ferro unco contis imposito, primus ceruicē, alter eleuatum in ictum cum acinace brachium, reliqui latera totumq; carpētes diuersum, prout diuersi incompositiq; irruerant, agitabant. trahentem tamen præfectū equus est secutus, & cardinalis ceruicem secundum aurē dextrumq; genu faucius, intra promuraliū septa, ubi imperatoris Adriani titulos literis cubitalibus marmore excisos habentes cernunt parietes, est perductus. Tumultum uero qui à præcedenti cohorte, quid ageretur intelligente cōcitari cœperat, præfectus rem pontificis iussu factam ostensis decretis ex arce attestans sedauit, & paulo post alligatum uulnera strato iacentem ornatissimo cardinalem, ut solaretur bono animo esse iubebat, futurum dicens, ut liberatus, non certe armatam, sed quietiorē post hac apud pōtificem ducat uitā. Cui ille uerbis ut cernentib. apparuit, imo pectore eductis, rauca pressaq; uoce respondit, cōsueuisse quorum magnitudo **G** à uiolentiā nō abhorreat, cum capti fuerint nō dimitti. Permanauit ocyus totā Italiā eius facti rumor, & tanquā omnibus cōstaret Piccininum illius spe fauoris inijsse expeditionem, ferebat palām eum quā aduenerat in Lombardiā contra Sphortiam rediturum. Is tamen progressus castella aliquot immunita, quæ Florentini trans Appeninū tenerēt, Cassianū, Porticum, Montē ueterē, Terdocium, Aureolū, Mutilianam, à Guidantonio Fauentino capi adiuuit. Et ad Appeninum ducens, qui niuib. ubiq; altissimis tegeret, illis qua pergere intenderet decussis, ab itinere non cessabat. Florentini interea conscribendis mercede militibus intentissimi erant, & cū aduenas undiq; cōfluentes parū esset accipere, multos ex subditis militiæ insuetis data pecunia conscribebant, quos mercenario militi ueterano immixtos, hosti obijciebant: Sphortia tamen ut paratus esset subuenire, & cohortes interea præsidio mitteret, multis precibus orauerunt. Sed apud pontificē Romanū, ut sibi sub cardinali Florentino solitas militare copias accersiret, studio enixissimo cōtenderunt. Nam & si eos ut nunquā antea imparatos terrebat appropinquās **H** ratissimus hostis, magis tamen multo extorres, quos ille secum duceret, expauescebant. Tunc pontifex sibi timens & curialibus, in quos æque ac in Florentinos Piccininum cōstaret sæuiturum, quod prius tot tantisq; laceffitus à Philippo & Piccinino iniurijs, ut faceret nunquam adduci potuerat, cum socijs belli populis foedus iunxit. Cōmunes fore belli quod ubiq; extra Lombardiā gereretur pacisq; rationes, & tertiā uterq; populis partem stipendiorum, quatuor pontificis equitum, duobusq; peditū milibus dissoluere promisit: quib. copijs in agrū Florentinum perducendis Ludouicus patriarcha Aquilegensis legatus, in capti cardinalis Florentini locum suffectus, Romā est missus, & eo curāte postquam diem obierat cardinalis, mouerunt ex hybernis quæ in Latio & circū urbē egerant cohortes. Piccinino autem ut Appeninum traiceret, omnibus intentante in locis, quæ Balineā uallem & Anomonis fluuij, uallisq; summitatem intercedunt, Florentini Nicolaum Pisanum Sphortie cōmilitonem, qui tunc forte Florentiam inermis uenerat, mercenario peditatū præfecerunt. Et Bartholomæum Orlandinum equestris ordinis ciuem suū Etruscis tironibus dederunt ducem, traiecit illico Appeninum Pisanus, & **I**
 in Picci-

A in Piccininum delatus, Primalcorium castellum obsidentem, nō paruo detrimēto affectum submouit: repulitq; postridie colles cōscendere adnixum, qui ad Benedicteū pertinent saltū Apennini in Etruriam ceteris patentiorē. Tunc Piccininus lōge ab illo, cuius uirtutem apud Benacū fuerat expertus trañcere intentaturus, in Anomonis uallem concesso. Tenebat Orlandinus præsidio Marratę uicū, qui nullo circumdatus muro aut uallo, natura loci munitissimus, incolas habet in patria audacissimos, & Anomo præterfluēs, pōte iungitur, quo succiso tuta semper hæctenus ab omni hoste fuerūt, quęcūq; ad illius excelsas rupes supereminētī Castellioni oppido subiiciuntur. Sed primo adueniētis hostis rumore deterritus imbellis Orlandinus, & uicū destituit, quē hostes euestigio diripuerunt, & nedum ad pōtem uel integrum, uel succisum repugnauit, sed intra Apenninū se cum copijs recipiens, nō prius de fuga substitit, quā attigit Laurentinū, quæ saltuosa & in primis omnium Italiæ præcipitijs intercisa frequētibus tramitis Apennini loca cū renunciatum esset Piccinino esse hostium præsidio destituta, credere nequiuit: nec ut transmitteret adduci potuisset, nisi Fauentinis explorato saltu stationibusq; firmato redeuntibus, eorum princeps Guidantonius præcessisset. Exercitu in Etruriam traducto, Piccininus Policianum obsedit, castellum sex aut ad summum octo casis facello inhabitatum, sed natura soli muroq; munitum. Eius rei magnus Florentiam perualit terror, & cum custodiæ pro portis haberentur, omnis ciuitas arma corripuit: magistratusq; quibus datum est publicorum urbis custodiæ locorum munus, partitos in turmas manipulosq; ciues, qui quoue in loco adesse deberent interdū per noctemq; intentissimi curauerunt. Tunc expectata optatissimaq; Sphortianorum cohors, Bosio Troiloq; ductoribus uia Mutinensi adueniens, Florentinos in aliquam spem erexit. Et si Bosius Estensis Nicolai marchionis filius, quē populis fœderatis stipendia facere ostendimus: prout ille genitorq; spem dabant aduenisset, nullam præsentis status dubitationem fore reliquam apparebat. Sed tanta erat confugientium in urbem agriculturalium, qui sexagesimo ante anno lares non mutassent, tanta inopum & nulla in urbe habitacula habentium turba erat, tam multa undiq; ducebantur armenta, quōrum dominis nec stabuli, nec stramentorum adesset facultas, cum pascendi commoditatem omnino abstulisset hyemis frigiditas, in multum ueris producta, ut mutata iocūda nitidaq; urbis facies fuerit, eaq; res noua insuetæ talibus plebis externorumq; qui inerat curiæ uirorum pauori, quem appropinquās hostis incusserat, mœstitiā cumularit. At Franciscum Sphortiam, machinas tunc comeatum, impedimentaq; cum paratissimo exercitu trahenda competentem irridebāt Philippo per Italiam cupientes, Piccininum miris laudibus extollentes, qui altissimis niuibus frigidissima in hyeme superatis, mœnia ut dicebant Florentię circumsedebat. Quin etiam Venetæ & Florentina plebes, causas rationesq; quibus distineretur Sphortia, ignorantes, illius tarditatem ignauiamq; damnabant. Nam parantem interea in hostem ducere hinc Venetorum senatus illum hortabatur impellebatq; inde Florentini in Etruriam reuocabant, futurum protestati, ut nisi subueniret, cogerentur oblata a Piccinino paci, quam tamen insidiosissimam ducerent consentire. Piccininus namq; eam trahens obsidendo Policiano, quam omnes sui damnarent moram, Florentinos & pontificem hortabatur, hunc ut se medium communemq; partibus exhiberet, Philippum habiturus filium, & ecclesiæ obsequentissimum: illos ut pacem quam cum Philippo, sequestre Sphortia, proximo fecissent anno, redintegrates, Sphortia reuocata, fore pollicitus, ut Philippus Blācha filia Sphortię in matrimonium data, & copijs intra Lōbardiā reuocatis, Bononiaq; & Romandiola ciuitatibus redditis pōtiffici, Sphortia, & ipsis simul satisfaceret Florentinis. Quibus Piccinini blandimētis cū Florentinos magistratus magnatesq; ab extorribus & populo tributis grauato timētes, flecti Sphortia uereretur, in sententiā uenerat, aut copijs per Mutinenses in Etruriā ductis, sese Philippensibus opponendi, aut Romadiola ad rebellionem cōpulsā, Piccininū quocūq; pergeret persequēdi, & Venetias accedens, annisus est id senatui persuadere. Sed Veneti cōtraria sentientes, illi & Florentinorū oratori ostendebant, & fore ut Sphortia Padū transmittente sese nihilominus cum legione saluum redderet Piccininus, multorū fretus auxilio tyrannorū, quos rebus publicis & Romanæ ecclesiæ infensissimo Philippo studere constabat: & interea Brixianos ad extremā frumenti inopiam adeo perductos,

Blondus.

Bbb

ut par

ut partim fame arescerent aliqui, partim immundis manus iniecerent, multi eum et-
 ius unica spe sustentarentur, profectum audientes, sese hosti permitterent, copijsq; Phi-
 lippi, quas in Lombardia Piccininus reliquisset, marchionis Mantuani ductu, per Li-
 niacum & Baldium in Vincentinos Paduanosq; traductis, apud Paduam prius labora-
 ri inciperetur, quam ipse Piccinini castra uel fumo indicante prospiceret. Cū e contra fa-
 cile appareret futurum: ut traductis Mincium copijs perdita de Brixianis & Bergomē-
 sibus illico recuperarentur, & Brixia agri sui frumentis, quæ multum à maturitate non
 aberant, repleta tantus afferretur Philippo propriæ salutis terror, ut Piccininum reuo-
 care compelleretur. Cui etiam Philippi salutem ut dicebat negligentī, ne Florentinos
 opprimere posset, pontificis Romani copiarum duobus equitum millibus, quæ sub Mi-
 cheletto, Troilo & Bosio Sphortianis ac Ursino illis militarent coniunctæ obstarent.
 Quibus item copijs non parua esset accessio Borsij Ostensis, quem genitor Nicolaus
 marchio cum mille quingētis equitibus prope diem mittere promississet. Rebus autem
 per eas altercationes ductis, Piccininus Policiano duodetrigesimo quam circūfederat,
 die potitus duxit in Casentinum, ab Francisco Puppj comite, cui ut rebatur amico Flo-
 rentini regionis curā demandauerant, dolo accitus: dumq; uariant inter spem metumq;
 rerum Casentini, Borsium Estensem Florentini cum omni equitatu, ad Philippum trā-
 sisse, ex literis frequentibusq; nuncijs audiuerunt. Is enim cum Angelus Acciaiolus o-
 rator Florentinus ad quindecim auri millia sibi numerasset, instaretq; ut afflictis patriæ
 suæ rebus succurreret, ex Mutina, ubi hyberna habuerat cum copijs mouit. Sed paululū
 uia progressus, nō in Etruriam quod ille expectaret, sed sibi ad dexteram iter fore dixit,
 ut Philippo seruiret, à quo certiora sibi stipēdia essent, atq; meliora quam hactenus per-
 cepisset, liberis populis pecunias lentē, ut nihil militibus prodesse ualeant dissoluenti-
 bus. Quo perlato in publicum nuncio, & comite Puppj aperta defectione hosti rerum
 omnium penuria laboranti necessaria abundē subministrante, rem Florentinam pel-
 lissimo loco adductā esse constabat, nisi & præsentī cupientes statui fouisset, animisq; ere-
 xisset, e contraue nouis studentes rebus à motu deterruisset copiarū pontificis qui cele-
 rior ueritate nunciabatur aduētus. Egīt tamē omnia frigidē, & opinione ac terrore mi-
 nora Piccininus, quod Bibiena & minoribus aliquot castellis, dierū nouē obsidione po-
 titus: diui Nicolai castellum duos supra triginta dies circūsepsit, illudq; maximis oppu-
 gnatum conatibus, ut nihil etiam supra uires facere omiserit, frumētī inopia, qua ange-
 bātur oppidani, potius quam sui exercitus uirtute cepit. Accessit inde ad clausuras agri
 Arretini castellum, per cuius saltum in Arretinos, & inde ad Senenses ducere minabā,
 fore affirmās, ut Senēsibus bello implicitis, & Perulinis imperata faciētibus, Lucēsibus
 quoq; bellū renouātibus, Florentinos pontificemq; Romanū, ad quascunq; uellet, de-
 ditionis perduceret cōditiones. Sed eas ob suspiciōes quas pōtifex nō extimauerit ne-
 gligendas, admonitus literis patriarcha Aquileiensis, cōcessit Arretiū, tribus equitū &
 binis peditū milibus, florenti paratoq; exercitu secum ductis. Cui sese illico coniunxe-
 rūt Sphortiani Michelettus ex Piceno missus, & Bosius Troilusq;, quos per Mutinēses
 ostendimus aduenisse. Fuera etiā paulo antē cum prædictis in ualle Arni superiore Vr-
 sinus, qui apud forū Popilij à Malatestis Piccininoq;, ut supra docuimus, aliquandiu re-
 tentus, quo tempore obsidebant Policianum Philippenses, per uallem Balineā se cōtu-
 lerat in Etruriam. Tantas itaq; copias apud patriarchā coactas esse audiens Piccininus,
 sese ad Apēnini radices recepit. Quæ cum essent ad Sphortia celeriter perlata, postquā
 Florentinam rem in tuto esse intellexit, per nonas lunias Minciū pōte iunxit, & copijs
 nullo hostium sese illi opponēte traductis, omnia in Mantuanis Brixianisq; cepit euer-
 tere. Primi Putilonghij Pontanicq; Minciū accolētes in potestātē uenerunt. Ad Riual-
 tellam uerō, quod oppidū Benacū ostēdimus adiacere, cum admouisset copias, prodijit
 ex classe eduxitq; turmas Stephanus Cōtarenus: & cū oppugnatio maximis militū cla-
 moribus posceret, sese oppidani ocys dediderunt. Idē die illa Desentiani & Padingo-
 lenses fecere. Progressus inde Sphortia cum attigisset Clesiu amnem, cohortes duas du-
 cibus Petro Brunorio & Scariotto Fauētino in Salodiēses misit. Qui & si maximē pre-
 mebantur à classe, terrestrium aduētū copiarū nullatenus commoti repugnauere. Inte-
 rea Franciscus Barbarus quē Brixie præfectū præsidio perpetua in temporū difficultate
 illa

A illa ostendimus fuisse, primoribus ex Brixia populo comitatus, liberatorē suum Sphortiam conuenit. Quibus de ratione administrandi belli in concilio agentibus, multi attulerunt nunciij Philippensium copias ad millia equitum quatuor, pedites uix quingentos, Foroiuliano & Vermense ductoribus eo concilio se contulisse Bassianum, ut eo in uico Veneti exercitus impetum morarentur, fieretq; Brixiani agri paganis post terga relictis potestas frumenta iam matura in oppida conferendi. Barbari consilium fuit nullum in expugnandis oppidis terendum tempus esse, sed manum cum hoste conferendam, qui si repugnaret, facile praelio uinceretur: si cederet, bello uictus esset. Quæ quum ab auidis pugnandi Sphortianis essent intellecta, instarentq; omnes hostem priusquam sese intra munitiones abderet, inuadendum, Sphortia Barbarum cuius admiratione uiri tenebatur, Brixiam deducturus, profectionis signum tuba dari iusserat, quum citus à Brunorio nuncius aduenit, expugnatos uel Salodienses in prædam classis & terrestriū copiarum militi datos esse, & institutam continuans in hostes profectionem intelligit eos ad Vrcios recessisse. Quorum fuga & simul Salodiensium casu deterriti regionis pagani, oppidanorumq; multi, sese ultro Brixia magistratibus permiserunt. Inter quos cum Pontifuici, quo ponte Ollius iungitur fluuius, oppidani, Sphortia eius opportunitate loci fretus, incursione in Cremonenses facta, maximam abegit prædam. Et Bina oppido Petro Romano centurione uel capto, nihil in Cremonensibus tutum erat. Exinde Longena castello dedentibus oppidanis recepto, Rochafanchant circumfedit, castellum quatuor ab hostium castris millia passuum distans, Philippenses enim Sphortiam ne ultra progredi auderet distinere, & meliora regionis oppida seruare consili, loco ac ratione munitos sese statuerant continere. Vrcij Soncinumq; munitissima atque opulentissima regionis oppida, hoc Cremonensis, illud Brixiani agrorum, bina distant passuum millia, & cum Ollius intercedat ea in parte bifurcatus, pertinet ad Soncinum, ac prope mœnia alluit iustus fluuij alueus, abestq; quingentos ferme passus, qui paulò supra oppidum scinditur ab eo ramus. Quod autem oppida intercedit directa ad lineam uia, pontes utrobique in ea fluuium iungunt. Et uiam Veneti superioribus bellis fossa muniuerant undique ducta, quæ pro uuidi natura soli aquas etiam æstate contineat, adituq; qui nisi de oppidis aut sub eorum mœnibus pateat, prohibeat commeantes. Philippensibus itaque inter utrunq; pontem sedentibus, Sphortia in Vrcianos duxit. Cui oppido Foroiulianus cohortem unam præsidio eo attribuerat consilio, ut Sphortianis uia munitiones superaturis obliterent, aut uel prætergressis à tergo lateribusq; instarent. Quorum consilia quum cognouisset Sphortia, suis primos legionibus ordines ducentibus quid facere intenderet præmonitis, cohortes duas impedimentis præsidio datas, iussit oppidanos ab eruptionibus prohibere. Postmodum uel fossas, extra tormentorum oppidi iactum replere aggressus, sagittarios balistariosq; cum bombardulas habentibus manuales, per ripam disposuit: quod nanq; futurum præuiderat multi ex Foroiuliani castris leuis armaturæ milites, nullo in ea aggeris securitate ductorum imperio coerciti percurrerunt, quos immixtae glandes plumbeæ spiculaq; quo minus complanationē impedirent, ilico auerterunt. Ausi tamen sunt Philippenses cum Sphortianis, qui in uia euaferant pugnare, angustijs uia fili, in qua denos aut ad summū uicenos totidē ex hostibus resistentes maioris etiam exercitus posse impetū sustinere & crediderunt, & cū peritioribus qui retraherent sæpenumero contenderunt. Nec eos sefellisset opinio, si cōtis aut gladijs rem geri ab equite cōtigisset. Quamprimū uero deduxit ad fortē bombardulas balistasq; Sphortia & Philippenses arma, nec à glande nec à iaculis tutabant, pedē fugientibus similes retulerunt. Tum suos cedenti hosti instare cōpulsos, Sphortia subsequutus non prius premere destitit, quàm est ab Ollio flumine retardatus. Nā cum castellum Lateritia, Pōtisilæ, quæ tigna utrinq; à ripis ducta cōtinebat impositū promineret, ex eo Philippenses lapidibus sudibusq; & telis iaciētes hostē principio sunt morati, ut Foroiuliano Vermensiq; facillimum fuerit, paucis suorū ea in fuga amissis, pontem obicibus firmatū intercisumq;, quoad legio in tuta secederet cōseruare. Sed adeo territi in fugam potius q; in praelium animos conuerterant, ut natantibus ad pilam Sphortianis in castellumq; obrepentibus nullus superne telum lapidem uel dimiserit. Sphortiani itaq; castello potiti, repagula ponti raptim imposita rapidius in fluuiū deuoluerūt, tū Sphor

tia equitum cuneo, quantum uia pateretur angustia deſiſſimo in hoſtem miſſo, totum **B** ſubſequi agmē iuſſit. Sed fracti ſunt eueſtigio fugatiq; Philippenſes, & ductoribus qui ſeſe Suncinenſibus permittere nō ſunt auſi, ſecū dum oppidi foſſam equorum uelocitate prolapſis, capti ſunt equites ſupra mille, tū Suncinēſes populariter effuſi, & eadē hora Ruminenſes uicini in poteſtatem uenere. Erat tunc apud Lenepaltā uicum, bina diſtantē paſſuum millia, Borſius Eſtenſis equites mille & quingentos, cum quibus apud Philippū tranſiuerat caſtris ueſperī adiuncturus. In quē de commiſſi praelij fortuna dubiū queritabundūq; Sphortiani, prout quemq; duxit caſus, impetum ſecerunt. Et eo armis tentorijs impedimentisq; exuto, ad ſexcentos equites abduxerunt. Eius uero ſecundū praelij fama per regionē perlata, maximus eſt undiq; factus, ſeſe Venetorum imperio permittentium concursus. Nā poſtridie eius diei Vrcinenſes, praſidio ex foedere abire permiſſo, Capreolēſes, Clarienſes, Trāſcurrenſes, Marrinengēſes, Romaniēſes, & remotiores uallis Camonicae, ac Sebuini lacus Iſei oēs populi, ad Venetos redierunt. Italia- **F** nus autē & Vrmenſis Lodouicus ac Borſius, ſeſe de fuga Cremā cōtulerunt, quos eueſtigio inſecurus Sphortia ad ſtadia duodecim cōſedit, & cū oppidi natura ſoli moenib. & tanto praſidio munitiſſimi oppugnationē intelligeret futura diuturniorē, tentauit per nuncios Monzanighā Abduēſis Glareę oppidum, cuius potiundi cum oblata eſſet ſpes, eō ducens oratoribus obuiauit, qui oppidū populi iuſſu eueſtigio dederunt. Ad Caruagiū uero cū ueniſſet, cōmeatus penuria angebatur, quod circumſtarēt hoſtium loca, & a pacatis unde importari poſſet lōgē abeſſet exercitus, nec ulla tunc deditio- nis ſpes apparebat, Philippo per Abduā uicinum ac propē contiguum flumen, praſidia & nuncios noctu & cū uoluiffet interdū ſubmittente. Motis itaq; caſtris, Brignanū nō uile oppidū, quo terruit primo impetu cepit. Et Triuiliū inde Riualtamq; opulenta ac populis frequentiſſima regionis oppida circumſedēs, inter oppugnationis minas apparatusq; recepit. Tunc Philippus frequentiſſimae populis omnium Italiae, Padū inter Abduā & Ticinum regionē, ducatus uocatur, quam tutiſſimam dudum pacatiſſimamq; te- **G** nuerat, timens, omnes copias quae ſibi in Lombardia reliquae erant ad eam Abduae ripā Sphortiae oppoſitā miſit, & Marchio Mantuanus, Cremonā Cremamq; equitatus ſui praſidio cōfirmavit. Tantus uero tūc terror eius regionis populos inuaſit, ut quod pau- cis antē diebus, apud Florentiā diximus cōtigiffet paganis in tuta cōfugientibus, eō ma- ior per uias agri Mediolanenſis & urbis plateas cerneret, armenta praſe agētū & pue- ros cū rerum ſarcinis deferentium tumultus: quo magis triplo & ut periti affirmant qua- druplo eſt ea regio q̄ Florentiā adiacens populosa: quanquam uero Sphortia nonnul- los oſtenderit tranſmittendi Abduam apparatus, ea ratione duxit abſtinendum, quod multa nimis erāt poſt tergū relicta, ex quibus in aduerſum pugnae, aut accepti incōmo- **H** di caſum cōmeatu redituq; poterat intercludi. Omnibus itaq; tranſmiſſuro neceſſarijs apud Riualtā, quod oppidum ſexdecim abeſt à Mediolano paſſuum millia, iuſſis com- parari, iterato Caruagiū obſedit, & cum oppidani ad reſiſtendum paratiſſimi uideren- tur, bombardas adigi curauit, dumq; muri creberrimis ictibus quaterent, & frequētiſ- **H** mas oppidani mitterēt bōbardas, ictus dextrum crus Leo Sphortia frater pro mortuo eſt elatus. Eā rē agre, ut debuit, ferens Frāciſcus Sphortia, poſtridie urgeri expugnariq; ſumma ui oppidanos, & agrū interea uaſtari iratus iuſſerat. Cū ea peruidētes & de caſu Leonis à ſuis qui in caſtris capti erant puincialibusq; certiores facti eſſent. Caruagien- ſes deditioe oblata ueniā impetrarunt. At apud Benacum, nequaquā ſegnior erat in- terea Stephanus Contarenus, qui claſſe circundata, cum ſeſe ultrō reipublicae cōmitten- tes pacificus recepiſſet, Ripam ad nauigauit, qd' oppidū Brunorius cū Sphortie pedita- tu diebus triginta obſeſſum quoad terreſtri expeditione potuerat acriter agitarat. Nec adduci poterant Ripenſes odio in Venetos exaſperati, ut Mantuanū praſidium exu- lesq; qui inerant Veronenſes, & per fugas à Sphortia quosdā cū oppido dederint, quin nouas quotidie ſtruentes fallacias rē ducebant. Qua motus indignitate Cōtarenus tur- malibus edixit, ut ſiquid opis eſſet in ea quam malos ſcandere aſſueti naualibus praſta- rent muneribus, agilitate, muros ſcanderent diutina bombardarum quaſtatione ſemiru- tos, praedam agerent ex oppido opimam, ut uxoribus liberisq; deferreret ipſorum deſide- **rio**

Ario languentibus, dum eo in lacus recessu tandiu haeserunt, procul à patria relegati. Nec mora, epoti ruerunt in uulnera Histri, genus hominū in cōtemnenda morte durissimū, & pars scalis, pars alter alterius humero innixi, quo plures ab anxio defensore precipitabantur uulnerabaturq̄, eo frequentiores ruinas murosq̄ scandebant, uicitq̄ pertinacia, & utriusq̄ exercitus milite irruptente præter ætatis nostræ morem, cedes primo edita, quam illico intermiserunt, ad prædam captiuosq̄ in redemptionem tenendos, à Stephano & Brunorio reuocati. Defensa est etiam altero mense arx situ mœnibusq̄ munita, ceturione perfuga, qui se in eam receperat obstinatius resistente. Sed oppugnat arcem Brunorius, Gardenses impositum à marchione Mantuano præsidium emittere illasum contententes, Stephanus ui captos concessit turmalibus diripiendos, & Iacobus Antonius Marcellus, agresti Brixianorum manu ducta, adiit noctu Archum. Quod oppidum furto cum paucis ingressus, cum sese Archēses Venetorum fidei permittere obstinatius recusarent repugnarentq̄, peditatu reliquo subsequi & urgere iusso, non sine cede diripuit. Ad Lagisium uerò cum appulsa esset classis, partem turmarum in terrā Stephanus exposuit, & addito ex Verona tyrocinio, peditatu undiq̄ lacu & terra oppidū obsedit: quod cum intentius oppugnaret, paratissimos resistere hostes sensit, nanq̄ lectissimum inerat præsidium à Mantuano impositum, & oppidani rebellionis ad quam nulla ratione coacti fuerant conscientia, similem inflictæ Salodiensibus Ripensibusq̄ & Gardensibus ultionem expectantes, pro se quisq̄ utriusq̄ sexus & omnis ætatis conditionisq̄ pugnabant. Eo autem in ætatis principio, dum Heturriæ montibus, ut est dictum, Piccininus oberrat, & hinc Sfortia Mantuæ, Brixia, Bergomi, Cremonæ & Lauda, agrorum oppida castellaq̄ Venetorum imperio partim recipit, partim addit, hinc Contarenus Benaci oram recuperat, & reddit reipub. ampliorem. Eadem quæ pridem inerat, regnum Apuliæ lacerabat absorbebatq̄ potentatus exilitas. Alfonso namque apud Auerfanam hærente, Renatus postquam Antonio Caudolæ coniunctus fuit, pecunijs, ut ostendimus, à suis undiq̄ accipiendis exercituq̄ instaurando solum intendit. Eam uerò quæ tempestate illa in tot regionibus edebatur uastitatem, si maximi potentissimiq̄ fecissent exercitus, in alienam uim acceptam ducerem referendam. Sed quæ olim duos totius Africæ & Europæ exercitus, hinc Carthaginensem duce Hannibale, inde Romanum per annos quindecim integrè tolerarunt, duorū nunc regum ductu quorum unus nullas, alter paucas adduxerit extrinsecus copias, suo se inuicem infortunio propè ad excidium lacerarunt. Postquam enim Alfonso rex Arragonensium Sinuessæ, Fundorū & Nolani principū fauori innixus, Capuam, Galetam Acerræq̄, & cōplura uetustæ Campaniæ, nūc Terræ laboris oppida cepit, Neapolim ad eò affixit, ut ciuibus penè destituta laboret fame, nec defensari possit sine mecenario peditatu. Auerfanā uerò cuius arcē Renatus rex Antonio Caudolæ in stipendiorū mercedē concessit, post uastatū igni & ferro agrū, durissima premit obsidione, ut solos in ea regione Puteanos, natura solitutos Renatus possideat. Nec desunt interea q̄ amœnissima totius Italiæ in Cāpaniæ quondā & Lucaniæ sinibus, Almasitanæ terræ loca, sibi parētia Arragonensium studio deuastēt. Quanquā totius inferi superiq̄ & Ionij pelagorū ambitu, à Gaicta ad Aterni, qui fluuius nūc est Pischaria, ostiū terna aut ad summū quaterna, urbes, uicos & oppida pacatis cohærentia sinibus difficile fuerit inuenire. In Heturia uerò, per id tēporis, cum primū Piccininus Romani pont. legionem, Florentinorū & Sfortiæ copijs, apud Classiam uicum tria distantē ab Arretio passuum millia, cōiunctam esse audiuit in Tifernates Castellanos duxit, & oppidanis præce minisq̄, ac uastatione agri, incendio magis ostensa, quam latè facta, ut deditionem facerēt frustra tentatis, quinq̄ passuum millia ad Perusiā castra mouit. Eum Perusini, publicè & priuatim magno adeuntes cōcursu, & commeatu abundè iuuerunt, & amplissimis muneribus donauerunt, tantumq̄ abfuit, ut populū consilium esse diceretur illum admittere ad tyrannidem, quod archiepiscopū Neapolitanum urbem pro pōtifice & Romana ecclesia gubernantem adeuntes ciuitatis magistratus, Priores uocāt, & primarij ciues, audaciā mittendū publicè doni & faciendæ salutationis, à temporum difficultatibus deprecari fuerūt. Quæ cum essent Piccinino renūciata, populū clara uoce ut exaudiret, laudauit, qui fidē Romanæ ecclesiæ & illius pōtifici seruaret, & cum portas ne improuisus irrumperet custodiri audisset,

instare cepit, ut paruo deductus comitatu, permitteretur genitricē decrepitam ample-
 xari. Id eum esset permittēte archiepiscopo cōcessum, euntes ex primoribus perfidi qua-
 tuor, illum quingentis stipatum armatis militibus introduxerūt, quo in tempore castro-
 rum acies ad urbem propius concesserunt. Exinde Piccininus in publicas perductus æ-
 des, cum primores uenerabundus salutasset, archiepiscopum conuenit, & multa de pō-
 tifice Romano questus, qui Philippi hostes Florentinos protegeret, illum sub oratoris
 specie cum mandatis, quorum hæc fuit summa, fore si pontifex Romam profectus le-
 gionem suam ab hostico exercitu reuocasset, ut omnia ad eius libitum fierent, Perusio
 emisit, & rem Perusinam ex libidine administrans, post exhaustum pontificis ærarium,
 acceptis ab sponte contribuenti ciuitate decem auri milibus, maxima paganis æquē ac
 ciuibus imperauit tributa. Quibus uel cum uiolentia excutiendis, quæstorē ex suis præ-
 fecit, & decem ex primoribus ciuitatis, quos arbitrij Decemuiros appellauit, summe re-
 rum præpositis, ad continuandam Tiferni obsidionem accessit. Eam uerò urbem cuius
 agri castella ferme omnia obtineret, à Francisco filio pridem, ut supra dictum est, capta,
 frustra obsedisset, nisi ab frumenti penuria quam superioris anni bellum effecisset in ea
 laboratum esset. Quæ res faciebat, ut Braccianæ factionis qui inerāt nonnullis in ditio-
 nem procliuus prospicere incipientibus instarent literis nuncijsq; frequentibus apud
 legatum ecclesiastici Tifernates, futurum protestati, ut nisi addito præsidio subueniret,
 deditioem facere cogentur. Munitur autem Tifernum hinc amne Tyberis, inde de-
 pressis altissimè ripis, & quæ plana apertaq; relinquatur ad orientem spectans agri par-
 ticula, eam hostium statiuā adeò compleuerant, ut nullum nisi fracto fugatoq; exercitu
 aditum patere aduenienti præsidio sit existimatum. Ea cum apud legatum ecclesiasti-
 ciq; exercitus ductores agitantur, angerenturq; animis omnes hinc municipij fidelis-
 simi bello opportuni periculo, inde iactura quam facere addubitarent, si quod mittere-
 tur præsidij interciperet, Troilus & Paulus Molarianus ex patritia gente Romanus id
 sibi munus nedum rogati, sed cæteris penè dissuadētibus assumpserūt, consili ut dixerūt
 in ea quæ Piccininus nimiam sui ipsius fiduciam ostentaret. Nec fefellit fortes uiros opi-
 nio. Trecentis nanq; selectis equitibus ex suis cohortibus acceptis, per medias hostium
 stationes, nonnullis qui raptim ad arma currebant in municipium tractis, inter tumultū
 pauoremq; quæ apparatus maioris metus faceret, illesi aduolauere. Continuauit tamen
 obsidionē Piccininus, & frumēta tunc magis matura, à proximis municipio locis abigi,
 remotioraq; in sua comportari castella curabat. Erat tunc Romani pont. legatus Angla-
 rij, & Gino Capone Bernardoq; Mediceo Florētinis ciuibus, publicè ut legato assiste-
 rent missis, à Petro Ianpaulo Ursino Florentini populi copiarū Capiteo, Micheletto
 quoq; Attendulo suadentibus, statiuā secundum oppidi mœnia fossaq; ea ratione erant
 metati, ut cum Florentinæ ditionis post tergum relicta tutarentur, tum alerent spe Ti-
 fernates, & in proximos Anroxinæ Petramalensis inimicæ mulieris, Burgiq; ad sepul-
 chrum agros, calones mitterent frumētatum. Fama interim ad Piccinini exercitum cer-
 tis autoribus & domesticorum nuncijs, maiora uero omnia faciētibus perlata erat, par-
 tem Lombardiæ pessimo adductam loco euertisse omnia Sfortiam, & Abdua pōibus
 transmissa, paganos & prædam ab ipsis Mediolani portis abigere. Fremebāt itaq; Lon-
 bardi maxima pars exercitus, haudquaquam esse parem dicentes compensatiōem, pro
 grumosis Casentini arcibus, pro Policiano clistello potius quàm castello, datū exposi-
 tumq; Sfortianis & Veneto in prædam opimum, feracissimum, affluentissimum bonis
 omnibus cum cæteræ Lombardiæ, tum Mediolani ducatus agrū, & dolore pudorē su-
 perante proteruiores in ductorem uoces, & cōuitia sunt iactata. Eum etiam à Philippo,
 ut opem allaturus rediret, multis literis nuncijsq; reuocatum fuisse, satis compertum ha-
 beo. Sed cum Lombardis commilitonibus redeundum sibi constituisse palam diceret,
 Guidantonio & Astorgio Fauentinis fratribus eum constat hortabundum spopon-
 disse, breui fore, ut tentata fortuna, aut uictor incompositam trium inter se diuersa sen-
 tentium dominorum turbam opprimeret, & de superatis pontifice ac Florentinis ul-
 tionem cum triumpho sumeret, Italiam postea ad libidinem moderaturus, aut cladem,
 quod impossibile iudicaret, acciperet. Ad diem itaque Kalendas Augusti quartam, ca-
 stris clam noctu cum paucis egressus, quo in loco cōsedisset hostis speculatum accessit.

Postera

- A** Postera die apostolorum Petri & Pauli celebritate festa, milites corpora curatos ad meridiem uasa colligere, & tanquam trañciendum in Romandiolum foret, Burgum petere iubet, quumq; paucis quid animo cogitaret conscijs, oppidi suburbia attigisset, sarcinas & impedimenta deponi, & primam cui dies obuenerant aciem, ad sinistram in hostes ducere iussit, ipse quum secundæ tertiæq; & dehinc cæterarum ductores acierum quid fieri uellet edocuisset, oppidanis blande appellatis, & uti se ad inspiciendam de hoste uictoriam sequerentur inuitatis in primam aciem properauit. Præuiderat enim animo Piccininus, quæ apud Ecclesiasticos tunc fiebant. Nam cum in ea hostis propinquitate nullum militem ante meridiem frumentatum mittere, quin structam penè in subitam dimicationem pro castris aciem continere consueuissent, tunc ea religione sacra die in uesperam declinante, negligentius apud eos omnia curabantur, & emillis temere frumentatoribus, qui in armis ad meridiem steterant strati in tentorijs cauma delinibant, ut nisi ueteranus uigilantissimusq; ductor Michelettus Attendulus, summo de cliuo, quem equester armatusq; inambulabat, tenui primo post densiore prospecto puluere, ad arma clamasset, facile potuerit, quod crediderat Piccininus, incautos inermesq; cõficere. Anglarium nanq; oppidum sub imis Apennini radicibus in leniter fastigiato colle situm, ad eam partem in orientem uersam, quæ spectat ad Burgum, cliuum habet stadia duo ita fastigiatum, ut cum ascensu haudquaquam sit difficilis, tum cæteram planitiem quæ ad Burgi moenia quatuor intercedit passuum milia, paululum superemineat. Qua uero in parte desinit cliuus, planities inchoat ad Burgi portas usq; perpetua, sed quam passus quinquaginta distans à cliuo intersecat torrentulus, dextra lauaq; sensim suspendens ad Anglariurupes, & uiam quæ Burgum uersus ad lineam est directa, eo intercisam torrente, lapideus iungit ponticulus, rarum aut nullum nisi pediti præbens usum, quod uicenos undiq; pedes, demolitæ in torrentis alueum rupes patentem armentis equitibusq; exhibent accessum. In eum itaq; ponticulum prouolans Michelettus, & forte illo die primam aciem ducturus erat, suos accurrentes undiq; ad uada iubet consistere. Secundus illum secutus est Simonetus, ductorum in pontificis legione primarius, qui frumentatoribus, quo in loco cuius ueluti essent præsidio inspectis, in castra armatus reuertens omnia tumultu plena compererat, & illuc item properanter se contulit Ursinus, tubicinibus qui apud eius prætorium prælij classicum cecinerant, iussis armatos in ordines conuocare. Tunc ductores apud ponticulum, de summa gerenda rei pro tempore consultantes, præmissis ab hoste uelutibus ad reliquos propinquantibus, conuenerunt, ut quod aliquando in rem eo casu adueniente constituissent fore, tripartito aciem struerent, frontemq; quam tunc habebat obtineret Michelettus, dextræ Ursinus alæ, sinistræ Simonetus, & Petrus Meruanensis cum tribus ecclesiasticorum cohortibus præessent, ut Sphortianis omnibus medijs, dextrum cornu Florentinus miles mercenarius, sinistrum ecclesiasticæ cohortes haberent, in subsidijs uero apud legatum signaq; sederet quicquid erat reliquum ecclesiastici equitatus. De peditatu autem actum, ut cum balistarij in summis ponerentur torrentis marginibus hostem, qui ad potem uadaq; pugnaret, sagittis ad latera petiturus, tum scutati hastatiq; in torrente pugnantem, in fronte circumlisterent equitatum, & gerenda rei locus erat opportunus, quod quem stadia duo in deuexum diximus pendere, cliuus pari in latitudinem spatio extendebatur, cuius fossas omnes possessorum agellos determinantes, Michelettus quatriduo antè curauerat complanari. Quo e contra in commodo Piccininus maxime angebatur, quod rectam, ut diximus, uiam, sexdecim latam pedes fossæ undique muniunt, arcendo ab satis pecore, & aqua pluuiæ excipienda depressæ, quibus transuersæ similes coniunguntur plurimæ campos nullo ordine, sed uti possessionum exigunt termini diuidentes. Nec illi ocium cura que fuerat complanandi, quippe qui incautos hostes sperasset opprimere: quanquam dixerunt post uictoriam sui fuisse illi consilium, & Piccinino filio Astorgioq; Manfredo primam ducentibus aciem iussisse, ut hoste ad pontem lacescito & pugna cedendo in uiam relata, communis hosti ea fieret incommoditas. Sed primos Philippensium qui immitti erant cum repulisset Michelettus, tum Astorgius Franciscusq; Piccininus irruentes, illum ponte deturbatum in cliuum usq; pugnando sunt secuti, rarior nanq; tunc erat in omni eccle-

siasticorum acie armatus, cum acciti populatores frumentatoresq; nondum arma induere potuissent, & multi inermes in praelium tumultuarie concurrissent. Micheletto autem laboranti cum opem attulisset Simonetus, relata est in pontem pugna, & utriusq; exercitus peditatu ad torrentis uada acriter pugnante, postquam Michelettum uidit locum tenere Simonetus, ordines conseruaturus in sinistram cornu est reuersus. Id cum secundo & tertio esset factum, addidit Astorgio & filio Piccininus cohortes duas, quibus magno conatu prementibus, tamdiu Sphortianis stipatus qui omnes interea aduenierant repugnauit Michelettus, ut Nicolao Pisano ad sinistra pontis uada ab hoste capto, ipse etiam in periculum sit adductus. Tum conferti conglobatiq; Vilius Simonetusq; ac Meuanienſis, undiq; in praelium descenderunt, & Pisano ex hostis manu recepto, omnes pedem pariter retulerunt, quos insecuti Philippenses, tanto pontem uadaq; praesidio firmauerunt, ut nullam existimauerint futuram hostium procellam, cuius impetu inde aut uiribus pellerentur. Et exinde in ea, quam pontem & cliuum quinquaginta passus intercedere diximus, planitie, praelia sunt commissa. Tenuerunt autem seuerè ordines ecclesiastici, & cum iam pares loco essent exercitus, praelium est ordine commissum, ut solum id referri possit aetate nostra prisca simile gestum esse. Nam cum hinc cliuum ecclesiastici, inde torrentis ripas uadaq; Philippenses pro munitionibus haberent, libero qui intercedebat in campo, nullus erat nisi quem uirtus fecisset superiorem, tantaq; pugnabatur utriusq; militis pertinacia, ut contis qui omnes fracti erant deficientibus gladijsq; aut disiectis aut manu delapsis se ferreis percuterent chirothecis, & quod cernentibus extra rei naturam fieri non iniuria miraculo fuit, nulla uox asperior, nullus clamor pugnantium est auditus: ueriti tamen ecclesiastici, ne Piccininus cohorte secundum torrentis ripas circumducta, ab tergo inuaderet, deductam ipsi ex subsidijs cohortem in aduerso cliui post Simonetum in insidijs locauerunt. Sed pessima tunc, quibus prisca caruerunt arma bombardae minores, & maiuscula rem a militibus secure geri prohibuerunt. Philippensibus namq; quadraginta inerant Germani, portatilibus usi bombardis, quos a Sphortia quando sub Piccinini in Hetruriam aduentum Florentiae est trepidatum missos, illi in Tifernatum castello obsessos sacramentisq; ob salutem datam constrictos, in exercitu continebant, & ecclesiastici bombardis maiusculis Anglario eductis, hostes de ponte uadis & uia cum iacerent, deturbabant. Si quando enim recedere pertinacius neglexerunt, binos trinosq; armis tectos, cum equis lapides lacerabant. Hoc uero primum maiusq; incommodum obstitit Philippensibus, cum item Michelettus Simonetusq; & Meuanienſis facto cuneo hostes etiam numero plures impeterent Apuli Calabriq; sonipedes, quibus ecclesiastici utebantur minores, Philippensium equos ex Germania maiori ex parte habitos, uel in niuibus antea hyeme debilitatos prosternebant. Quibus in congressibus, multi ex Philippensibus intercepti, ad hostium signa uel intra oppidum mittebantur. Quod cum uidisset Piccininus, ex secunda acie qua pontem & uada tenebat, exq; subsidiaria paululum in uia remotiore, quosq; euocans meliores, in primam aciem eo misit consilio, ut titubantes & sibi etiam non satis fidentes hostes, furenti impetitos procella dissiparet. Id cum fieret aduerterunt ex cliui superioribus ecclesiastici duces, & omnibus etiam ex subsidiaria acie qui equis & uirtute praeualerent conuocatis, cuneum & ipsi pergrandem densissimumq; fecerunt. Erat eo in tempore legati Caponis & Medicei cura quacunque ductores praelio usui postularent solerter immittere, quanquam Mediceus Bernardus cum dirigendis iuuandisque consilio omnibus, apud acies frequens esset, tum maxime Simoneto die illa adstitit, cuius hominis amicissimi uirtutem in Nicolai Tollentinatis utriusq; educatoris legione antea cognouisset. Interea primam Michelettus quam principio ceperat frontis aciem cum teneret, primusq; dimicationem cum ultrò inchoaret, aut ab hoste coeptam sustineret, & pugnando uir septuagenarius militis, & hortando ducis officia adimplebat: Irent in praelium uel se duce uictores, Nicolaum esse hostem fato sibi ad uictoriam, alias apud urbem Aquilam oblatum, secundam hanc esse diem qua Sphortianos de Braccianis semper antea superatis iustum faciat triumphum sumere: Iniustam Piccinino causam, deum optimum maximum lesam, eiusq; apostolos Petrum & Paulum illi iratos esse,

A esse, qui ad tantam eum perduxerint, traxerint que amentiam, ut quorum rebus insidietur in apostolorum celebritate prælium iniquissimo loco cum potentiore hoste committat. Suam uero apud Philippenses ductorum quisque concionem habebat. Alij præmia memorare ingentia, quæ superato hoste Hetruria potiti & pontifice curialibusq; in Florentia spoliatis, ex uictoria reportarent: alij hostem contemnere, qui trinis ductus imperijs, nullum habeat certum ducem, & si conferto, ut adsolet, in summo rerum discrimine pugnandum erit, non se magis milites inter se, quam hostem agnoscant. Piccininus uero quemque appellans, quousque, inquit, uestra torpescet uirtus? Victum ne toties fugatum exarmatumq; à uobis Vrsinum & Simonetum Tollentinatis, cuius maximi exercitus singuli propè binos apud Imolam cepistis: reliquias ducentem, nouum hominem nouo & incognito auctum tyrone, Michelettumq; à Fortebraccio Castellensi toties fugatum uincere passuri estis? Partam tot prælijs prospere gestis, tot regionibus captis gloriam ineptis hominibus relicturi estis? Et trepidare eos, in summumq; cliuum sese cernitis conglobare, de fuga cogitantes, quos si urbem ad tergum capacem habuissent, sibi à principio receptu consulturos fuisse non ambigo. Hincq; desperatam in ea oppidi paruitate salutem hæcenus armis quod etiam mulierculæ in extrema faciunt desperatione tutati sunt. Sed si quam olim contremiscunt, uestram animorum ferociam insurgere conspexerint, quod reliquum habent spei, in fugam dissipabuntur. Ite ducis Mediolani solida spes, ite Piccinini fratres cõmilitonesq; uictoriam quæ in manibus est tenete, proculdubio effecturam, ut nullus posthac Piccinini legionem in campis audeat expectare. Hæc quum dixisset, eo aduente, iubicinibus ad triginta crepitante classico in prælium accedentibus, Philippenses magnam ecclesiasticis intulerunt procellam, nec ictum illi, uulneraq; micantium, & tanto illatarum impetu cuspidum segnes trepidiq; exceperunt, sed ima decliui radice in mutuos delati ictus, multos equis retrorsum cadentibus prostrauerunt: tum gladijs ea in pressura strictis, cœpto instantes impetu, reliquos in torrentis uada ponticulumq; repulerunt: & nonnullis eo in loco cadentibus plurimis uulneratis, in queis Astorgius Manfredus conto inguina est transfixus, capti sunt Philippensium meliores. Seruabat tamen locum Piccininus, & peditatu in angustijs adiuuante, ordines pro tempore restituebat. Sed integras Vrsinus, quæ post montem & ad signa fuerant cohortes, quum adduxisset, deturbatus ponte Piccininus in subsidiariam aciem retrocessit. Ea autem uirorum robore, ut ostendimus, detracto, nihil habebat neruorum. Nec tamen destitit Piccininus, quin satis pristinae uirtuti facturum prælium redintegrarit, & quod Burgenses uitæ & campi fossas, dextra læuaq; complanarant, restituta acie hostis impetum morabatur. Fuit eo tēporis momento lunæ defectus, & nubibus cœlo obductis irideq; apparente, uertit in Philippensium ora uiolentior, qui ad id temporis à tergo flauerat uentus. Quumq; medium horæ tempus supra uires pugnassent, turbatos suorum ordines, hostium econtra solidiores constantioresq; conspicati, Piccininus, Guidantonius, Fauentinus, & Franciscus filius prælio excedentes, fathiscentem fracturam Philippensium consummarunt, & signis hosti relictis tanta derepente facta est fugientium seinuicem prementium ruina, ut quod pugnantes nequiuisent, cadentes insequutum hostem, ne ductores de fuga retraheret, prohibuerint. Pugnatum est horis fermè quatuor continenter. Nec ullus utroque in exercitu, paria propè sena equitum millia, peditatus tria habente, notus miles non suæ uirtutis aut ignauia documentum dedit. Desideratiq; sunt ex Philippensibus ad sexaginta, uulnerati supra quadringētos, capti milites mille & octingenti, in queis duodetriginta fuerunt turmis in legione præfecti, & Burgenses, qui uel acciti, uel ad spolia detrahenda propè populariter accurrerant, mille & trecentos à redemptoribus est compertum. De ecclesiastico autem exercitu, quum uulnerati fuerint ducenti, ad decem aut in prælio, aut ex uulneribus interierunt, sed ex utrisque, equi ad sexcentos pari penè numero suffossi in campo mansere. Delatus ex fuga Burgum Piccininus postquam comperit neminem ad unum exturmarum præfectis hostium manibus euasisse, moestus Guidantonio Fauentino, & Fracisco filio dixisse fertur debellatū esse, & Philippi partes pessum abituras, si uictoria

bene usus hostis quadringentos, qui in manibus essent veteranos & deditissimos sibi **E**
 equites retineret, quorum adsimiles uniuersa Italiae militia non haberet, & moenibus
 oppidi portisque praesidio firmatis, circumueniri addubitant, accederet ne uictor exer-
 citus prospici & ter quater que singulas per noctis horas scire curauit. Mane summo
 quum Astorgius Manfredus, Sagramorus Parmensis, Romanus Cremonensis, & tres
 alij ex captiuus fama notiores, apud legatum hospitaliter haberentur, caeteri omnes eo
 incio ad unum liberati fuerunt, quibus longo agmine in ea uia rectitudine Burgum pe-
 tentibus, a speculatoribus que de moenibus conspectis, pendens paratusque in fugam
 Piccininus, eos exercitus se circumuallaturi praecursores esse ratus ad solis ortum pro-
 peranter migravit. Ipso autem uixdum porta egresso, miserunt reliqui in oppido Bur-
 genses ad legatum oratores, qui factum ab imprudentia & necessitate deprecati, su-
 os que commendantes captiuos oppidum dederunt. Interea Troilus Molarianusque
 conflixisse exercitus, profligatumque hostem ad primam noctis uigiliam certiores facti,
 nocte concubia ex Tiferno, quod oppidum praesidio, ut docuimus, tenuerant, profe- **F**
 cti sunt: qui Burgum ad horam tertiam quum attigissent, nonnullos Piccininum abe-
 untem tarde sequutos intercepterunt, & legati nuncijs ad oppidi receptionem missis
 coniuncti, quamprimum introducti sunt, Philippensium, qui libertati uixdum adue-
 nerant, nonnullos inimiciores cognitos, interfecerunt, impedimentisque apud oppi-
 danos a fugienti exercitu relictis accurate conquisitis direptisque, sua & ipsi ex superato
 hoste spolia reportarunt. Potitus Burgo legatus, postquam captiuos ad unum libera-
 tos intellexit: sex, qui, ut diximus, apud se erant, Florentiam misit: & hinc Nerius Ca-
 po, Bernardusque Mediceus, Anrosinae castellis, inde legati copiae Tifernatum oppidis
 arcibusque quae in Piccinini potestate dudum fuerant, recipiendis intenderunt, quorum
 breui captorum illa Florentinis, haec Tifernatibus sunt concessa. At profectus Burgo
 Piccininus octauo miliario sub Apennini iugis primum de fuga confedit, inde suis com-
 militonibus, praeter spem sibi coniunctis, ad Eugubij portas quum statua cepisset, & a Gui-
 dantonio Vrbinate, ciuitate uicariatus Romanae ecclesiae titulo obtinente adiutus, in **G**
 stauracioni exercitus pro tempore proque municipij facultatibus, opera dare coepit. Eoque
 ex loco tentatis per nuncios Perusinis ad eos redire quarebat. Sed illi cautius in re pru-
 dentiusque prospicientes, octo milibus auri donato, ut accessu abstineret, ad tutandamque
 ab hoste Romandiolam duceret, consuluerunt. Quod sequutus consiliu mala quacun-
 que timuerat, quaeque illum & suos pressura apparebant, declinauit. Nam & Perusinis pri-
 mum reiiciendi culpam in paucorum audaciam, redeundi que, ut fecerunt, cum pontifice
 in gratiam occasionem praebuit, & dum legatus ob faustum praelij successum, simul cum
 Petro Barbo nobili Veneto, tunc notario nepote ex sorore pontifici cardinalis crea-
 tus, Florentiae moram trahit, Florentini que oppugnatis Casentini oppidis castellisque se-
 ptem Franciscum Puppj comitem, post quadringentesimum ut ferebatur annum, quo
 progenitores eum obtinuerant comitatum, patria eijciunt, Piccininus in Romandio-
 lam ducens, omnia in uictoris si maturò traiecisset, potestate euestigio uentura, perop-
 portune confirmauit. Interea dum haec in Hetruria gerebantur, Sphortia Caruagio po- **H**
 titus, Petro Aduocato & Brixianorum manu ad arcis oppugnatione relictis multa de
 Cremonensibus, in quos duxit, cepit oppida & castella, ut ad eas agri partes, quae in Ma-
 tuanos Brixianosque spectant, solum in Padia ripa Philippo reliquum fuerit Casale maius,
 oppidanos cuius quum populariter migrare iussisset Foriulianus, bona eorum impo-
 sitis praesidio militibus diripienda concessit. Asulam uero, Canendum, & Marchariam
 Marchionis Mantuani oppida Ollio flumini adiacentia, quod maiore cura defendeban-
 tur, Sphortia maioribus parabat uiribus expugnare. Et quum oppidani direptionis metu
 adducti illa spe celerius dedidissent, operosum Sphortiae, Philippensibus impossibile
 est uisum, arces praesertim Marchariae, ea celeritate qua caetera erant ad eam diem cofe-
 cta, recipere. Sed accedentes, arce Caruagij recepta, Brixiani maiori bobarda, quam Bri-
 xiae haberent, septingentarum librarum lapides iaciete adhibita, Canedi, & Asulae arces bre-
 ui obtinuerunt, Marchariae autem turres, lateritio muro duodenum pedum crassitudine den-
 sissimas, die decimo demoliti sunt: nec tamen eo terrore adductus deditioem prius fecit
 praesidij

A præsidij præfectus, quàm scandentes ruinas Sphortianos, prælio bis cominus commisso repulso, superiora murorum ad oppositam tertio quod conseri erat coeptum prælio partem scalis capere conspexisset. Inde Pischeriam ducens Sphortia, Stephanum Contarenum, qui Lagisium uiribus expugnatum, eade proditorum præsidijq; facta diripiendum militi concesserat, classem iussit aduocare. Est namque Pischeria oppidum natura solis ac operum magnificentia magnæ inter regionis oppida excellentiæ, ut Scaligeros Veronenses, à quibus exædificatae fuerunt arces, solitos dicere acceperimus, illud tribus præstare rebus, quarum unamquamque raro detur talem in cæteris inueniri, amœnitate scilicet, munitiõibus, atque utilitate, quam piscium commercia reddunt maximam. Amœnitas uerò hinc ducitur maior, quòd & si lacus speciosissimi emissorio impositum, Mincijq; amnis caput incubans, solum undique, ut pleraque alibi, habet uinetis & oliuæ syluis uestitum, consitis tamen præstat, citriculis limonibusq; & ea rari in Italia mali specie multimoda abundantibus. At munitio ea est, quæ & amœnitatem auget, & tutelam habeat singularem: quod oppidum ad eam Mincij ripam, quæ spectat in Mantuanos situm, qua parte in meridiem uersa continenti iungitur, & altera occidentali Benaco prominenti, tertiãq; Mincio imposita, quæ uergit in Septentriones, euato densoq; cingitur muro, & quò Mincius Benacusque alluere desinunt, fossa illud à continenti separat latissima, quæ perpetuas altasque aquas accipiens à Benaco, postquam arces cinxit ambas, redit in Mincium. Sed quartum oppidi latus in orientem uersum muro caret, quod arcibus exponitur, quarum ut campestri solo munitissimarum, quæ prima est & ambitu maior, aulis, porticibus, camerisque egregie pictis decoratur, regiæ ac imperiali pompæ satis facillimè facturis, & lateritiis pons fornicum quatuordecim Mincium amplexus, turrim habet in capite munitissimam. Secunda autem minor arx tanquam subsidiaria, & si pari murorum, turrium propugnaculorumq; forma munitur, eò præstat, quod minore seruetur custodia: & ponte item lateritio fossam complexa, iungitur Mantuanis. At unica oppidi quæ populo & commeantibus patet porta, emissorij lacus angulo est imposita, ab qua trans Mincium ad situm è regione tumulum, Suburbium appellant, Subliceo itur ponte: & tumulus quem caupo solus hospitatoria inhabitat taberna, palude prius quam fossa latiore cinctus, portam ad exitum habet, Subliceo item ponte in campos Veronensium dimittentem. Ei oppido arcibusque commeatu in annum refectis, marchio quingentos ex equitatu peditatûque omni electos milites, præsidio imposuerat, non minus retinendi illius cura sollicitus, quàm Venetos intelligeret cupientissimos recipiendi, quando quidem eos Cremonæ Casalisque æstate illa tentandorum curam creditum est eius gratia omisisse. Sphortia itaq; equitatu extra hostiles bombardarum iactus in circuitu disposito, suas ipse bombardas quadripartito adigi curauit. Classis uerò scaphas Contarenus ad tumulum, & oppidi portam de Benaco & Mincio pugnare curauit. Re Philippj marchionisque Mantuani interea tantis ubiq; acceptis incommodis debilitata, Nicolaus marchio Ferrariensis, qui sub aliorum excidio existimaret pendere, sese pacis sequestrem ingerere coeperat, cuius ut dicebat quærendæ causa, cum Mantuam accessisset, Sphortiam alloquiturus, siue publica Pischeriam se contulit, & Pascali Maripetro, qui prouisor in exercitu à senatu missus in castris erat præsentem, multa de pace cum illo locutus, futurum dixit, ut Philippus Mediolanensium dux, quam obstinatè nimis ad eam retinisset diè, Blancham uxore, illi se intercessore uel in castra transmittat. Ad quæ respõdens Sphortia, se pacis dixit, cuius etiam hosti tolerabilis senatum sciat esse cupientissimum, modò Philippus pariter eam uelit, suasorem fore, eaq; solenniter constituta amicos, quorum ille esset primus, de Blancha quid expediat cõsulturum. Inde profectus marchio Mantuamq; reuersus, itinere nullatenus intermisso, Philippum Mediolani cõuenit. Quæ quidē profectio suspecte fidei hominis adeò fuit Venetis formidolosa, ut publici æris alieni ualorem, quinta parte deteriorem effecerint. Nam quum marchio singulari amicitia Sphortia genitori coniunctus fuerit, timuerunt Veneti, ne apud Sphortiam filium paternæ imitatorē amicitiae potentiores honesto preces habuisset. At Pischeria oppugnatione eo in tempore magnis conatibus agebatur. Sphortia namq; xx. meridionalis plage muri passibus bombardas apertis fossam uirgultis cū repletet, Cõtarenus è regione turmalibus

libus gente efferata, partim Benacum natate, partim umbilico tenus altum paludis li-
 mum peruadere compulsis, tumultum ceperat, & taberna propugnaculis armata Subli-
 cioq; ponte qui emissorium clauderet igni corruptis, scaphas Mincio delapsas, portæ
 oppidi mœnibusq; subduxerat: inde scalis ad mœnia erectis, rabidi & tanquam amen-
 tes, tanto ardore conscendebant turmales, ut quanquam caderent uulnerarenturq; mul-
 ti, faucibus succedentes integri portam murosq; deiectis defensoribus obtinuerint. Quod
 quum pugnantes e regione uidissent Sphortiani, spretis qui ad deditioem faciendam
 iuerant oppidanis, per fossas & ipsi ruinasq; irruerunt. Tunc Mantuanis militibus qui
 ram multi præsidio inerant, in arcem confugientibus, parua pro tumultu cede commissa,
 oppidum est direptum. Paulopost arcis oppugnatione inchoata, maior bombardæ
 quam ad Marchariæ arcis oppugnationem adhibitam fuisse ostendimus, in primariam,
 & ut dicunt, magistræ arcis turrim est firmata, quæ in oppidum prominens altitudine
 atq; latitudine & muri densitate maximum arci adderet munimentum. Fuit autem ea &
 ad hoc tempus inaudita bombardæ illius uolentia, is euomentis crepitus, ut nisi in mul-
 torum qui interfuerunt manus scripta hæc peruentura sciremus, quorum assertio nos à
 mendacij inuidia uindicabit, dignam relatu rem fuerimus suppressuri. Classis Veneta
 ancoris in Benaco firmata extra bombardæ hostilis iactum à paucis custodibus tene-
 batur, turmis à Contareno ad oppidi arcisq; oppugnationem, ut ostendimus, expositis.
 Erantq; binæ naues tectæ castellis munitæ, amphorarum trecetarum singulæ, quos uo-
 cari diximus Bellenerios, in fronte ad specimen constitutæ. Quum igitur iaceret in ar-
 cem bombardæ, tantus fiebat in circuitu terremotus, ut aquis Benaci emotis fluctuan-
 tes in utraq; latera Bellenerij sese inuicē, & uicinas colliderent naues, & in oppido qua-
 tuor bene materiata ciuium domus, eo excussa terræmotu, in multorum capita corru-
 erunt. Itaq; decies immissa, etsi parietem distantibus inter se offensionibus tenuiter macu-
 lauerat, & minimè penitus laxasse uidebatur, tantus ictu decimo exortus est in arce, qui
 in nubem ascendit puluis, ut cernentibus apparuerit, magnam muri uim ad intima cor-
 ruisse: dumq; à uento dissipatus puluis euauisset, & bombardæ interim repletur, in-
 spectantes uiderunt multi, turrim haudquaquæ uasto hiatus, à summis in infima scissam esse,
 & tunc duorum qui summa tenebant propugnacula custodū, alter funiculo in arcem
 est delapsus, alter hæsitans, & quid faceret dubius subsidentem sequutus est turrim, quæ
 undecimo inexpectato ictu, quaquaversum lacera, partim fossam cōpleuit, partim ar-
 cis proxima pondere attriuit suo. Quod quū cessante pulueris nube uidissent Sphortia-
 ni, arcem defensore ad eam partē nudatā obrepentes Mantuanos alijs de turribus, deq;
 arce altera resistentes, ad deditioem aliquot dierū oppugnationibus compulerūt. Tūc
 Sphortia Mincio transmissio, Villafrancha, Vigasio, Veronensium castellis, intra decimū
 diem quam accesserat est potitus. Copijs inde Valegiū ductis, ignobilia quæ circumstāt
 Mantuā castella primum, deinde Valegienses in potestatem accepti, & impositæ ponti-
 arces, bombardæ item atterente breui sunt receptæ. At Nicolaus marchio paucis diebus
 apud Philippū moratus, Blācham decenti cum familiarium genitoris comitatu, secum
 auctam Pado Mantuā perducens, suspicionem Venetorum in maioris periculi cogita-
 tionem metumq; cōuertit. Philippū nanq; magni atq; elati animi principem, unicam fi-
 liam sine ingenti abalienationis Sphortia à rebus publicis præmio, ad repudiatas tādū
 nuptias misisse, haudquaquæ uerisimile existimabant. Rogatus autem Sphortia in amœ-
 nissimam Mantuanū marchionis uillam, cui ædificandæ magnū fecerat impendiū, Mar-
 mirolum uocāt, ut de pace, deq; cōiugio ageretur, sæpenumero respōdit, nec sibi iniussu
 senatus, ad hostis loca eundum: nec senatū si sapiet, ut adeat permissurum. Quæ respō-
 nis prudentia, maximo fuit Venetis de illius fidei cōstantia documēto, & puella secūdo
 Pado Ferrariā præmissa, ad tertium diem marchio est sequutus. Piccininus autem, post-
 quam titubantē Romandiolā sua persona cōfirmavit Guidantonio Manfredi, & Fran-
 cisco filio, ut eam prouinciā præsidio tenerēt relictis, Mediolanū ad Philippum acces-
 sit, Palatinisq; quantā potuerūt pecuniā cōferre cōpulis, uectigalia auxit, tributa im-
 posuit noua, & nihil pecuniā excutiēda intentatum omisit. Romani interim pōtificis &
 ecclesiæ legatus, Ludouicus cardinalis Aquileiēsis trigesimo die, postquā Piccinini co-
 pias profligauerat, in Romandiolā traiecturus, Sigismundū & Malatestā fratres ad ec-
 clesiæ

A ecclesie stipendia, cum mille quingentis equitibus, peditibus quadringentis conscripsit. Sed quum agrum attigisset Foroliuensem, iam Malatesta ad hostes transiuerat, neque tamen destitit Sigismundus, quin legatus obsequentissimus fuerit, castris apud Martinense rus, bina distans passuum milia in Foroliuim firmatis, uenientes noctu & interdum Fauentinus ac Piccininus, pendentes in rebellionem Foroliuenses continuerunt. Inde ad Bagna uallum ducto, quum propinquiora cepissent statua, & grandis ille exercitus septem milium equitatus, peditatus mercenarij quatuor, oppidum cinxisset, desperantibus Fauentini & Piccinini auxilio oppidanis ad octauum diem deditio est facta: pariter postea Massa Lombardorum & ignobilium agri Imolensis castellorum Bagnaria, Bibani, Mor dani, Guelfique facta sunt. Extorribus autem Foroliuensibus, per paucis qui castra sequebantur memorantibus, quum duxisset iterato Foroliuim legatus, urbe praesidio immunita breui potitus fuisset, nisi lassata nimis a ductoribus obsidione redeuntibus Piccininus filius, & Malatesta ciues a rebellionem ut antea deterruissent. At apud Apulie regnum per id temporis Rhenatus rex, postquam omnes copias datis in aliquot menses stipendijs, in Aprutio reparauerat, Caudolas Antonium Bari ducem ac Raimundum & Traianum Carociolum Auelini comitem, factionisque suae sequaces cum quatuor equitum milibus adducens, ea ratione Neapolim reuerti constituit, ut Auerfanam cuius arcem Antonius Caudola praesidio teneret, reciperet, & laborantibus ueteris Campaniae populis opem ferret, simul Neapolitanos tamdiu clausos & importatis mari tenuiter sustentatos, in meliorem quoad tunc posset fortunam adduceret. Rescuerat eius aduentum Alfonso rex, sed quod itinere Aprutinis montibus descenderet dubius, cum parte copiarum, caeteris certo in loco ad diem conuenire iussis, ad montes succedebat, & forte eodem quo adueniret Rhenatus itinere capto, copijs ad uesperam de itinere fessis mille passus ab hostium statiuis, quae & ipsi eadem cepissent hora confedit, tulitque fors, ut prior Rhenatus hostem incautum ad esse habuerit exploratum, uolueritque Gallica & ad primos motus audaci promptitudine inermes inopinatosque inuadere: quod autem fama auditum erat, & nuncij retulerant ad id missi, parare Alfonso copias, & salubris qui omnes in potestate essent agresti manu firmatis, cum equitatu peditatuque mercenario milibus hominum quatuor paratum obsistere locis omnibus ad futurum, non existimauit Antonius Caudola, cum sese, ut credebatur, offerentibus, & pugnandi copiam facturis, dubio loco temere confligendum. Qua incensili uarietate, dum tempus absumitur, sensit periculum Alfonso, & in tuta confugiens apertum hosti reliquit accessum. Et post parum Neapoli quum agerentur, & certum perlugae fecissent, fuisse in manibus paratam, si uti sciuisent uictoriam, iratus rex Rhenatus, inlimulatum perfidiae Antonium in arce Neapolitana detinuit, & errorem ab imprudentia, & infortunio deprecatum, ea qua coeperat facilitate subito liberauit. Is uero quamprimum oblatam uidit occasionem, cum copijs profectus quinto apud Neapolim miliario loco tuto castra communiuit. Et ad Alfonso regem mittens, inducias in quinquagesimum diem, & securi in Aprutios per inimica prius loca transitus literas, deducto ex arce Auerfana praesidio impetrauit. Quo destitutus equitum ferme quatuor milium & peditum mille praesidio Rhenatus, per paucos habuit reliquos pedites mercenarios, quorum rarenti in urbe Neapolitana ciue, immixtorum praesidio, aegre moenia defensaui, ab Arragonensi dies noctesque acriter oppugnante, & inerat fames, qualem Brixiae hoc etiam anno scripsimus ad fuisse: quod autem Caudola, & suae sectae ductores, neque Renato ultra consentire, neque Arragonensem sequi, neque ignaui sine stipendio esse uellent, Romanus pontifex, eos ad ecclesiae stipendia eo accepit consilio, ut ipsorum potentatu & armis fretus, optatam & tandiu quaesitam pacem calamitosi regni illius populis daret. Id munus quum celebris famae cardinali Tarentino apostolicae sedis legato iniunxisset, ne ciuitas Neapolitana interim deficeret, & in praecleara ciuitate multi quibus nulla emigrandi adesset facultas, fame interea cruciati perirent, magnam frumenti uim ex Herrusco ecclesiae patrimonio, apud Cornetum tribus impositam Genuensium nauibus immisit, cuius partem egenis donari, partem ditioribus modico uenundari precio curauit. Verum praesentis anni, cuius gestis in Italia rebus, & quidem solito clarioribus, hic plenus est liber, autumnus adeo ingentes ac penes perpetuas habuit pluuias, ut exercitus omnes contra ac multis insueuerant annis, ad prima brumae tempora

tempora in hyberna cōcesserint. Primus tamen omnium ecclesiasticus ex Romandio-
la, re omnino infecta in Hetruriam & inde ad urbis Romæ partes est reductus. Secun-
dus rex Alfonsus, suum per circumstantia Neapolim oppida dimisit. Piccinini uerò &
Mantuani copiae partim apud Parmenses, partim Mantuæ, prout fuerant, permansere.
Et Sphortia postquam Valegio multis ante diebus recepto, ignobiliora quæ tertio aut
quarto distant à Mantua miliario ceperat, copias omnes in capta de Cremonensibus,
Laudensibus, Mantuanisq; & recepta de Brixianis oppida distribuit, sola cohorte præ-
toriana Veronæ apud se in Veronensibus retenta.

FINIS HISTORIARVM BLONDI,
quas morte præuentus non compleuit, quum
tamen interim Romam instauratam tribus li-
bris, Italiam illustratam libris octo, & Romam
triumphantem libris decem absoluerit.

CAMPANVS

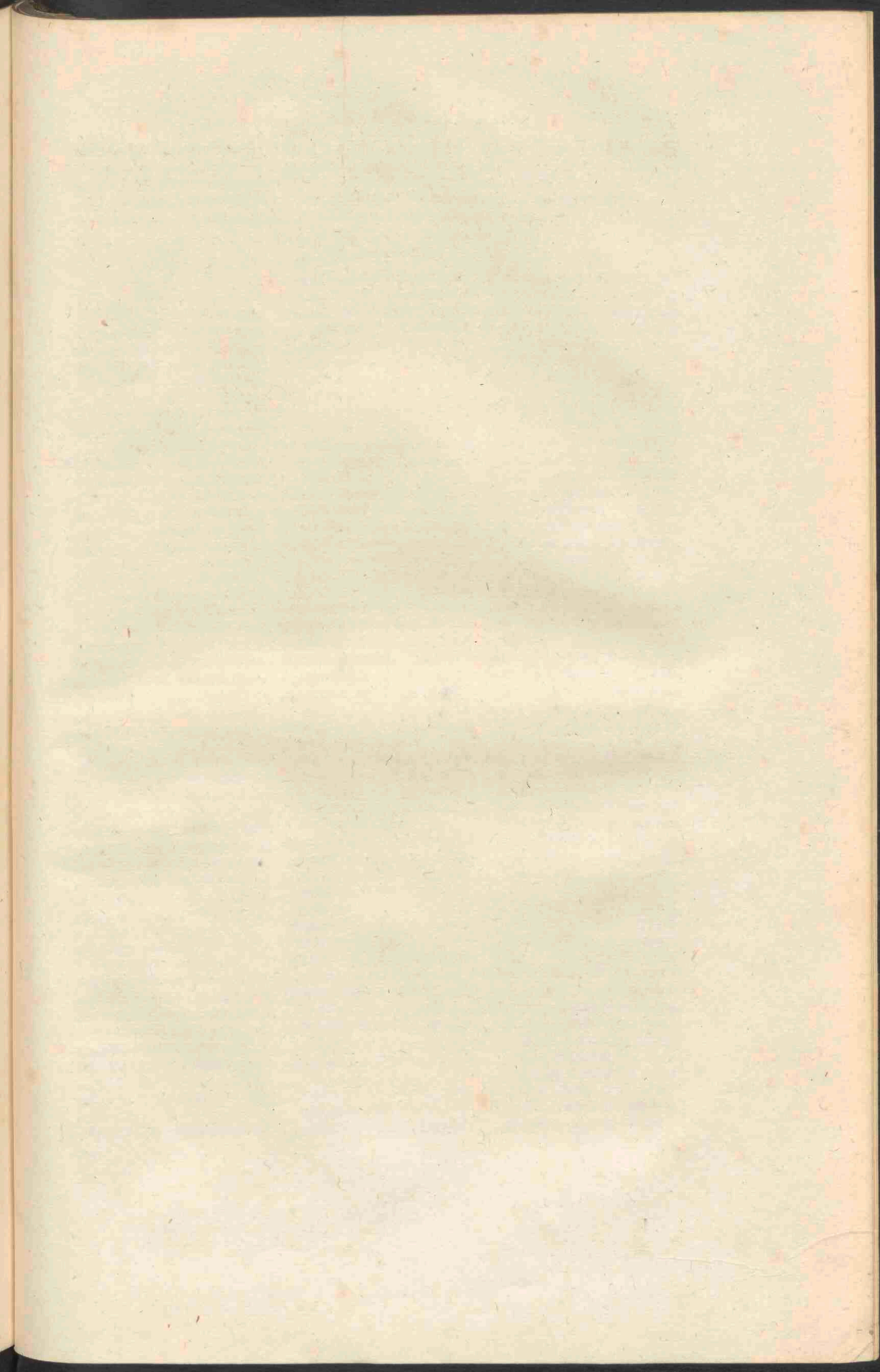
Blonde Pio uiuo moreris, nil morte dolendum est,
Tu famæ, domui consulit ille tuæ,
Astra tibi, natis patrios concessit honores,
Qua tu alia optasses conditione mori?

PIO SVMMO PONT.

Romam instauratam cœpit conscribere Blondus,
Multa illum instaurans contulit Eugenius,
Italiam mox illustrans maioribus ausis
Lustrauit totam mox uagus Italiam,
Ecce triumphantem cecinit, Pie maxime, Romam
Ergo tua fas est ille triumphet ope.

EPITAPHIUM.

Hic situs est Blondus, Priami cui forma, Catonis
Vita, Titi Liuij fama decusq; fuit:
Coniuncta est sancto coniunx pia Paula marito
Foeminei sexus gloria, ut ille uirum.

RERVM AC VOCVM IN DECADIBVS

HISTORIARVM BLONDI MEMORABILIVM INDEX, IVXTA

Alphabeti ordinem, nunc primum studio Leodegarij Grimaldi conscri-
ptus, in quo tamen historiae sapius in eodem nomine
aut uoce quam alphabeti ordi-
nis ratio habetur.

A

Aderamius Sara-
cenorū rex ab
Eudone Aquitaniae duce uo-
catus Burdega-
liā captam diripit folio 141.
litera b. decadis primae
abdua amnis 102.e.dec.1.396.
f.dec.3.471.d.568.f.dec.4
abfimarus imperator Cōst. in
Africa ab exercitu acclama-
tur 135.c.d.dec.1
acerras oppidū rex Alfonso
capit 562.e.dec.4.569.c
acherusiam Narfes misis co-
pijs recipit 92.e.dec.1
accius Castrutij filius cum Flo-
rentinis cōfligit 353.a.dec.2
accorem Venetis & Genuen-
sibus auxiliantibus Baldui-
nus capit 230.g.dec.2
adeodatus Romanus pōtifex
129.b.dec.1. moritur 131.a
dec.1
adhæser Perfarū rex 125.a.de.1
adoaldus Longob. rex 121.b.
dec.1
adria fluius 396.f.dec.3
adriae ciuitatis incolae, Veneto-
rum fines infestant 190.h.
dec.2
adrianopolis à Latinis obside-
tur 272.g.dec.2
adrianus Romanus pōt. 154.h.
dec.2. eius nominis primus
secundus 177.c
adrianus tertius pont. 176.g
dec.2
adrianus quartus pont. 244.
f.dec.2. moritur 246.e
adrianus quintus pont. 323.c.
dec.2. moritur 323. ibid.
adriani pont. ad Desideriū ora-
tores 155.d.de.2. 156.e. eius
gesta 157. 158. mors 161.a
adriani sepulchri descriptio
50.h.dec.1
adriatici maris nominis ratio
190.h.dec.2
adriatici sinus dextri litoris o-

ra à Sclauis primum occu-
pata 155.d.dec.2
adrienses ab Vrceolo Veneto
superantur 190.h.dec.2
adulphus Halsiaē comes ab ele-
ctoribus in imperij spem as-
sumitur 333.a.dec.2
adulphus imp. in bello cū Al-
berto duce Austriae gesto in-
terficitur 335.a.b.dec.2
adurnū primariū Geruensem
Ruffectus à tergo hasta me-
dium trāsfigit 465.b.dec.3
adurnus & Antonius Flischus
Genuenses primarij patria
exules 464.e.dec.3
agei pelagi insulis, quas Cy-
clades uocant, Veneti poti-
untur 273.d.dec.2
agidius cardinalis Legatus in
Italiam mittitur 367.c.dec.2
agypti regum cum pop. Rom.
foedera 3.d.dec.1
agypto Saraceni potiuntur
125.a.dec.1
agyptus in imp. Ro. iura con-
cedit 3.d.dec.1
amilia 395.d.dec.3
africa quando subacta 3.c.
dec.1. imperatori Ro. & Van-
dalis diuisa 21.d.dec.1. à Vā-
dalis superatur 42.g.dec.1.
à Saracenis inuaditur 133.a
dec.1. 135.c.dec.1
africa à Belisario duce Vanda-
lorum manibus erepta sub
Ro. im. an. 171. fuit, sub Sara-
cenis an. 740. ad nostra tē-
pora perdurat 137.a.dec.1
agapitus pont. Ro. 182.f.dec.2
moritur 183.c.d
agatho pontifex primus ex Si-
cilia oriundus 131.b.dec.1
agefmundus Longobar. rex
100.f.dec.1
agibrandus dux clusinus 147
a.dec.1
agilulfus Longob. rex 110.e.
dec.1
agilulfus Thaurinēsum dux,
apud Laumelum rex Lon-
gobar dorū declarat 110.e.

dec.1. à suis ducibus fatiga-
tur ibi.f.g
agilulfus ab uxore admonitus
ab omni haerefeos spurcitia
se abdicat 111.d.dec.1. dona-
tiones ecclesijs facit 112.e
agilulphi in transpadanas re-
giones expeditio 113.b.de.1
agilulphus traductis Pado co-
pijs Heituriam ingreditur
114.h.dec.1. Romam obsi-
det ibid.
agilulfus, Romae obsidione so-
luta, in Etruscos recedit, in-
de Mediolanum 116.h.de.1
Mediolano profectus Cre-
montam obsidet intra trige-
simum diem expugnatam
solo aequat 117.c.de.1 Man-
tuā capit, eius moeritia euer-
tit ibi.d. cum Theudeberto
Fr. rege pacem & affinitatē
quarit 118.e.dec.1
agilulfo mortuo, Adoaldus e-
ius filius succedit cum Theu-
delinda genitrice 121.b.de.1.
aion Longob. dux 100.f.dec.1
aistulfus Longob. rex 148.g.
dec.1
aistulphi Longob. regis in Ro-
manos perfidia 148.h. 149.
a.b.dec.1. 151.a.b.dec.2
aistulphus ad claustra Alpium
à Pipini leuis armatura tur-
mis ab Alpibus detorbatur
150.h.dec.1. rupto pacis fœ-
dere Romam obsidet 151.b.
dec.2
aistulfi interitus 152.h.dec.2
alachis in Longobardos reges
suos expeditio, 132.h. uinci-
tur 133.a.dec.1
alanni pacem ab Honorio pe-
tunt 14.h.dec.1
alanorum, Sueuorum ac Van-
dalorum gentes, ante bien-
nium Romanae irruptionis,
Gallias inuadunt 11.c.dec.1
origo ibi. d. res gesta 12.e.f
alaph rex Turcus Edissam in-
audita crudelitate captam
diripit 241.d.dec.2
Ccc alara

IN BLONDI DECADAS

- al ara fluuius 167.c.dec.2
 alardi Neapolitani, contra Cōradum, rei militaris peritia 317.c.dec.2
 alba 396.e.f.dec.3
 albæ & Nigræ factiōis an. 1300 origo 337.a.dec.2
 albarum partium Florentini extorres occultis et amiti- bus Florentiam irrūpunt 339.b.c.dec.2
 albariā Comes S. Aegidij op- pugnat 222.h.dec.2. Chri- stiani duces cum omni exer- citu expugnant 223.a. in eā primus omnium cum sua le- gione Bohemundus ingref- sus est ibi.c
 albanorū urbs funditus à Ro- manis destructa 251.d.de.2
 albanensis cardinalis pont. le- gati in Africā expeditio 319 b.dec.2
 albenfes 395.c.dec.3
 albericus Cunij comes rei bel- lica peritissimus 377.b.de. 2. 389.a.de.2. eius gesta b. ib.
 albericus rei militaris peritia insignis 389.a.de.3. eius res gesta b. ibi.
 albertus antipapa 228.h.de.2
 albertum filium Berengarius Lombardiæ præficit regēq; Italiæ appellat 182.h.dec.2
 albertus Berengarij filius Ve- netos multis afficit incom- modis 183.b.dec.2
 albertus imp. à nepote ex fra- tre insidijs appetitus truci- datur 340.g.dec.2
 albertus Mastini frater à Ger- manis proditus Paduæ, Ve- netias perducit 361.d.dec.2
 albertus Estēsis Ferrariæ prin- ceptis foedera cum Florenti- nis percutit 387.c.dec.2
 albertus Auster Cæsar declara- tus moritur 558.e.f.dec.3
 albiganam Marchiones Carre- tensis Riperiæ occupāt 376. g.dec.2
 albis fluuius 165.c.dec.2
 alboinus Longobar. rex deci- mus 54.h. dec. 1. Clotharij R. Franc. filiam uxorem ha- buit 55.a. ibi. Cōmundū su- perat ac occidit 55.c.de.1. e- ius filiam sibi matrimonio copulat ibidem
 alboini inhumanum factum 55.c.dec.1
 alboini Longobardorū regis in Italiam ducturi pruden- tia 160.g.dec.1. 102.a
 alboinus omni perie Hetruria, Arimino, ac in Cisalpinæ Galliæ partibus à Bononia Papiam usq; omnibus, ex- cepto Brixillo, urbibus po- titus, Veronā se cōtulit 102. h.dec.1. Ludos Veronæ ce- lebrat 102.h.de.1. Genuam se confert 102.f.dec.1. Vicen- tiam, Veronam, cæterasq; Venetæ regionis urbes ca- pit 102.e.de.1. capite ab Hel- mechilde truncatur 103.a b.dec.1
 alborum circolorum & Nigro- rum factiōis origo 337.b. dec.2
 albuinus Longobardorū rex 88.g.dec.1
 albricus Ecelini frater ad S. Le- nonis castrum fugit, captus cum suis interficitur 308.e.f dec.2. à Ioanne Galeatio Me- dio, duce in primariū sui ex- ercitus ductorem assumitur 389.b.dec.2. Bononienses uincit 391.d.dec.3. Neapo- lim urbē pro Ladislao reci- pit 392.f.dec.2. Bononia po- titur 392.e. ibid. ad Floren- tinorū partes concedit 405. b.dec.3
 albricum Cunij comitem Phi- lippus Senensibus contra Flo- rent. cū duabus cohortibus dat 460.h. dec.3. in Collen- si agro Michelettus superat 461.d.dec.3
 alcinas pop. Gu. 299.d.dec.2
 alcinates Senensibus insensil- simi 303.b.dec.2
 aldefondus Gallatię & Asturię rex cū Saracenis Lusitaniā tenentibus prælio congres- sus eos superat 161.c. dec.2
 aldroandini sicca ad Foroliui- enses contra Thebaldū ora- tio 402.g.h. 403.a.dec.3
 alexander pont. Venetias an. 177. nauigat 255.b.c.dec.2 auream rosam Sebast. duci dat 256.f
 alexander Romam reuocatur an. sal. 1165. 247.d.dec.2
 alexander pont. Parisios inui- sit 247.c.dec.2. morit. 257.c
 alexandri pont. Ro. gesta 195. c.dec.2. 198. e. 246. e. dec. 2. 257. c. 298. e. 310. e. 392.h
 alexander ecclesiæ studiosis os- pem ferre constituit 304.h
 alexandria an. 1168. condita ab Almerico capta 246.h. dec.2
 alexandria 395.e.dec.3
 alexandrinus Patriarcha Ro- mam ad sedandum tumul- tum contendit 507.b.dec.3 in Priuenates ducit ibid.d. Antonium Pisanū cū copijs fugat 508.f. Piccininum A- matrice armis expellit 511. d. dec.3. Marerorum castel- lum ui expugnatum incen- dit ibi. eius gesta 512.e.f. car- dinalis creatur 513.b. Tra- num frustra oppugnat 514
 alexius Constantinopolim di- ripit 202.f.dec.2. imperator acclamatur ibi.g
 alexius & Michael imp. ab Ita- lis ducibus superantur 202 g.dec.2
 alexius imp. bello nauali à Gui- scardo superatur 205.d.de. 2. auxilium à Venetis cōtra Guiscardū petit 205.c.de.2
 alexij imp. in Bohemūdū Cru- cesig. insidiæ 210.h.dec.2
 alexio imp. Christianorum in expeditione Hieros. prima- clades grata 210.f.dec.2
 alexij imp. Const. in Christia- nos duces cruce signatos per- fidia 210.g.dec.2
 alexius bello in Boemundum intentato, cum eo pacem fa- cit 231.c.dec.2
 alexius Hemanuel filius Cōst. imp. 257.b. dec.2
 alexius quibus cōditionibus in imp. Const. restitutus sit 269.d.dec.2
 alexij in fratrem Isaac imp. im- pietas 269.b.dec.2
 alexius Isaac. fil. Const. imper. 269.d.dec.2
 alexius puer cū patre Isaac im- perio à Venetis & socijs re- stituitur 270.h.dec.2
 alfateniam cardinalis Florenti- nus recipit 552.e.dec.3
 alfonsus rex Castellæ, fratres suos

- suos regno expulsos extra Hispanias exulare cogit 313 d. dec. 2
 alfonsum Arragonum regem Ioanna in filiū adoptat 409 c. dec. 3. 410. b. adoptiōe priuat 411. b.
 alfonſi Arragonū regis fortitudinis tyrocinia 409. d. dec. 3
 alfonſus Bonitium Corſicæ Genuenſium caſtellum obſidet 409. dec. 3
 alfonſus Arragonum rex pacē cū Phil. firmat 432. h. dec. 3
 damnatus anathemate iudicatur 435. a. de. 3. Neapolim ad regnū inuadendū accitus. Hiſcheam ad nauigat 492. e. f. dec. 3
 alfonſi regis contra Gaietā nauū apparatus 497. c. d. de. 3
 alfonſus ad Gaietā Genuenſib. c. praliū indicit 498. g. de. 3
 Auerſam oppidū capit 562. e. dec. 4
 alfonſus & Renatus reges ſuoſe inuicē infortuniō propē ad excidium lacerant 569. c. dec. 4
 alfonſus rex Renato regi in Aprutinis montibus occurrit 577. b. c. dec. 4. Neapolim dies nocteſq; oppugnat, d. ibi. ſuum exercitum per circumſtantia Neapolim oppida dimittit 578. dec. 3
 alfonſus Caſtellæ rex Gregor. riū pont. accedit 322. h. de. 2
 almaricus Goth. rex 52. e. de. 1
 almericus Charras nunc Char. rum obſedit 246. h. dec. 2
 Balduino tertio mortuo, ſuſſectus eſt rex Hieroſ. 246. g. dec. 2. Aſcalonem cōmunit, Alexiam capit. ibi. h.
 almerici regis Hieroſol. mors 254. e. dec. 2
 almericus, Tyri & Ptolemaidæ principatum cum regni Hieroſ. titulis accipit 267. b. de. 2
 alpes maritimæ Cocciæque & Rhetia, Noricum Pannoniæ & Meſiæ quando Ro pop. acceſſerint 3. d. dec. 1
 alſuindam Alboini filiam unacum diuitijs ac regia ſupelleſtile Lōginus Tyberio trāſmittit 103. d. dec. 1
 altium 396. g. dec. 3
 alundā Lothario defuncto Berengarius apud Papiam carcere mancipat 182. dec. 2
 amalafunthæ Rom. reginæ prudeſtia 38. g. h. 39. a. b. c. d. mors 39. e. f. dec. 1
 amalpham Riuellumq; Piſani diripiunt 241. a. b. dec. 2
 amaſenus amnis 508. e. dec. 3
 amatus patritius ciuis Romanus prouincię Narbonenſis Anitienſis Romanæ & Alpium, à Narſete præfeſtus declaratur 98. e. dec. 1. à Longobardis praliō commiſſo interficitur 105. b. dec. 1
 ambulach Saracenorū Hiſpaniarum rex, cōſtitutam alias cum Carolo M. pacem renouat 168. f. dec. 2
 amedei Sabaudia ducis cū Venetis contra Philippum bellicocietas 432. f. de. 3. Vercellas contēdit 443. a. dec. 3. in Ro. pont. declarat 558. f. de. 3
 ameriam Ro. recipit 110. h. de. 1
 amideus Sabaudia comes 344. g. dec. 2
 amingus & Lotharius Theobaldi regis duces contra Brixiillum mouētes ſe apud Placentiam continent 92. f. de. 1
 amingus à Dagiteo capitur ac interficitur 97. c. dec. 1
 ammirtas Haldalæ fratri congreſſus praliō ſuperatur 169. b. dec. 2
 amnia, Strachia, Aſtracha, inſulæ à Carolo Mart. captæ 141. dec. 1
 anafthaſius Cōſt. imp. 35. d. de. 1
 anafthaſii imp. fulmine afflati interficitur 37. b.
 anafthaſius pont. Ro. 36. e. dec. 1
 244. f. dec. 2
 andoinus Longobardorū rex Pannoniā Turismundo Gepidarum rege repreſſo obtinet 54. h.
 andoin Longob. rex 100. g.
 andreas Vngariæ rex in Aliam nauigat 276. h.
 andreas Teupolus ducis filius, claſſe Genuenſes contra Piſanos iuuat 289. a. b.
 andreas Serranus copiarū pōtificis contra Bononienſes dux 448. e.
 andrea Contareni in Veneto/ rum ducem facinus infelix 451. c.
 andreas Mocenigus cum claſſe Veneta Chium Genuenſiū inſulam uafſat 467. b.
 andreas Marinus Genuenſis libertatis capitaneus 506. e.
 andreas Auria Genuenſ. libertatis capitaneus 506. e.
 andronicus Conſt. imp. 257. c. d.
 andronicus Alexium imp. ab Hemanuele ſibi commiſſum in mare præcipitatum necat 257. c. z. uitā in acerbis cruciatibus finit 258. f.
 anconem Vacinius Vitig. dux omnibus copijs aggreditur 61. b. 1. cui Conō Beluſt. dux difficulter reſiſtit. ibi. c.
 ancon terra maricq; à Gothis obſeſſa 87. c.
 anconis portum Juſti imperatoris duces, uictis Gothijs ingrediuntur 88. e.
 anconem ui captam ſpoliatāq; Saraceni incendunt 175. d.
 anconitani Venetis infeſti 248. h. dec. 2. Venetias legatos de pace mittunt 324. h.
 angeli Pergulani & Carmagnolæ cum Suiſijs Alpium incolis pugna cruenta 400. e. f. g.
 angelus Pergulanus agros Matuanos uafſat 435. c. d.
 angelus Pergulenſis Philippi dux moritur 445. d.
 comitem S. Angeli Eugenius pont. Ioannæ ad ſe mittit cū cohorte imperat 459. b.
 angarij oppidi ſitus 571. h.
 angli ad cultum fidei Chriſtiana conuertuntur 110. h.
 anglorum rex Cumitus filiam ſuam Hærico Conradi imp. filio in matrimonium collocat 192. f.
 anglia Hiberniaq; in eccleſiæ Romanæ clientelam dicantur 275. b.
 anglici in Italiam à Piſanis mercede conducti, contra Florentinos ueniunt 370. g. h. Italia pulſi 389. b.
 angulariæ comitum ab eccleſiâ defectio 477. b.
 anienis fl. 48. h.
 anienis in uia Salatia pōſ ſeuis opibus conſtructus 98. e.
 anomon fluuius 338. f.
 564. h.
 Ccc 2 annus

IN BLONDI DECADAS

annus primus inclinationis Rom. imp. 10. c. tertius. 13. d. 14. a	tus pecunijs recepit, ibidem antonelli Mediolan. Philippi ducis mors 445. d	rat 89. d. ab Bauaris inuaditur 182. g
annus inclinationis imp. occidentalis 275. orientalis 70. 133. b	Antonius Portugallē. sanctorū Christi cōfessorum collegio aggregatur 283. a	aquileia 396. g
anni iubilēian. 1300. instituti fructus 336. g	antonius Grimaldus Genuensium classis dux, cum 41. triremibus à Venetis demergitur 368. e	aquisgranum altera Franciæ regia 162. f. Fredericus secundus recipit 275. c
annus iubilēus ex centesimo ad quinquagesimum reducitur 366. e	antonio Bētiuolio ui eiectō Alfonso cardinalis Bolognesium recipit 402. f	aquitania à Pipino & Carolo M. regno Franciæ subacta 153. e. à Normannis uastatur 175. d
annus iubilēus 390. h	antonius Bentiuolius castrorū pontificis contra Bononienses coniuratos præfectus 448. f	aquitaniā Normanni pro se de Gallia populata propriam tenere constituunt 176. e
ansedini milites ad Corregiole ostium à legatū militibus repelluntur 305. a. b	antonius Petrutius belli negotium cōtra Florentinos pro Lucensibus suscipit 451. d	arabes Siciliam ingrediuntur 115. c. Machometi præstigijs seducti 125. a
Antharis Longobardorum rex Brixillū strenue oppugnat deditione facta mœnia solo æquat 107. b. c	antonium Senensium exercitui contra Florentinos præficitur 457. d	arabes, Saracenos in Aegyptū mouentes, comœtu & copijs auxiliarijs adiuuant 125. a
antharim inter & Smaragdum induciā in Italia uniuersales 107	antonius Pisanus in Cāpania grassatur 489. a	in arabas Romanorū bellū 3. d
antharis Longobardorum regis mors 109. d	antonius Columnensis Salernitanus princeps 497. c	araricus rex à Gothis creatur 89. a. ab eis occiditur ibi. b
antharis Comum ac Larij insulam capit 109. a. ingenti ditatur thesauro ibi.	antonius Becharia Camonicā uallem capit 528. c	arcam Longobardus occupat 136. g
anthemius Romanus imper. 27. b	antonius Caudola Renati regis rerum præsidium 562. f	arcelanos Carmagnola patibulo suspensos necat 398. f
antipapanus Romæ confictus 196. e	in Antonium Bentiuolium & Thomam Zambecharium Bononienses, Baldasar Offidanus causā indictā subito supplicio animaduertit 502. e	arcis portus Veneris situs 510. g
Antiochia imp. Ro. subiecta à Persis capitur 125. b	antonius Pisanus cruci appenditur 508. g	aretinis bellū à Florentinis illatum 299. c
antiochiæ situs 213. d	antonius Martinascus à Piccinino capitur 472. e	aretinorum cum Florentinis fœdera 300. g
antiochia unde dicta 214. f	antonius Caudola à Renato in arce Neapolitana perfidiæ insimulatus detinetur 577. c	aretini à suis extorrib. Gibellinis & Senensibus bello agitantur 310. h
eius situs & structura ibi. g	ab eodem liberatur ibidem à Romano pontifice ad ecclesiæ stipendia accipitur d. ibidem	aretinæ dioeceseos oppidum in episcopalem sedem erigitur 354. e
antiochiæ arx munitissima 214. g	apennini summa iuga 92. h	aretinorum cum Florentinis fœdera 367. b
antiochia quot episcopos, patriarchas, & ecclesias habuerit 214. h	S. Apollinaris Basilica in Clusensi oppido Narsetis impēsa extructa 99. e	aretinos Carolus capit 384. f
antiochiæ principatus fines 214. h	appianus Pifarum & agri dominatum accipit 388. g	aretini, præsidium à Carolo datum obsident 384. f
antiochia à Christianis ductibus oblecta 214. e. f. g. h.	aprutium quid cōtineat 395. c	argentam & omnem Rauennates agri Riperiam patē Argenta contiguam, Ferrariæ tyranni cur occupent 354. f
antiochia Bohemundi industria oppugnatur 219. d	aprutini montes 577. b	archadius et Honorius Theodosii filij & imp. successores 7. d
expugnatur 220. e. f	apuliam, Totila milites in potestatem redigunt 71. b	arietis Gothorū formæ descriptio 50. e
antiochiæ arcem nono obsidionis mense Admirrhatus præfectus Bohemundo deditit 222. f	aquileia ab Atila Hunnorū rege destructa à Narsete instauratur 92. h	arietis & machinarum bellicarum descriptio 223. h
antiochenum principatum ditionis quinq; & uiginti ciuitatum Saladinus Hierosolyma deditiōe capta. intra tres menses capit 261. b		Ariminum Gothi obsidēt 60. f
antiochiam sæpius oppugnatam multis à patriarcha dita		ariminum ut Gothorum obsidione liberet Belisartus astute copias quomodo ducit 62. e. f

I N D E X.

- ariminum à Gothis capitur 86.f. Narfes eundo Romam, prætergreditur 90.f.
ariminum Narfes Ioannem Fa gam redire ac obsidere iu bet 91.b.c
ariminum à Thia capitur 93.a
ariminum à Longobardis oc cupatur 102.g. 107.d
ariminum 395.d
arioaldus Longobardorum rex pacis cum Romanis dul cedine utitur 123.d
ariulfus Herurix dux, agrum Romanum adusque urbis moenia populatur 112.h
ariulfus contra pacis fœdera, regis Agilulfi imperio ui ctus Balneum regium & Vr bem ueterem occupat 114.g
arithpertus Longobardorum rex 127.d. 137.d
arithpertus Parisiorum rex 104.h
arithperti mors 138.f
armenia minor quando armis obrenta 3.d
armenia minor quæ olim Cili cia fuit à Christ. ducibus ca pta 213.c
armenij à Turcis infestantur 151.c
armenij fidei Christianæ le gem institutaq; recipiunt 558.g.h. 559.a.b.c
arnefridis in Grimoaldum Lō gobardorum regem rebel lio 130.e.f.g. mors ibi.
arnoldus Bauarorum dux in Italiam uenit, à Veronen sibus acceptus rex appellatur 181.c
arnulphus à Francis Roma nus imperator eligitur 176.g
arnulfi imperatoris mors 178.g.h
arnulphus patriarcha Hiero solymitanus creatur 226.h
arnus Flischus primarius Ge nuensium à Philippi fami liaribus plurimo confossus uulnere interficitur 465.b
arnus fluuius 389.c. 511.a
aron Ammirhas, Saraceno rum exercitum in prouin cias Cōstantinopolitano im perio subiectas ducit 164.h
arpinum Longobardus occu pat 136.g
aragonum rex Ferdinandus Saracenis Maiorica insula & Valentia urbe pulsus, ci ues ad Christianos ritus per ducit 281.b
aragonum regum cum Gallis pacis conditiones 330.g
regnū Ferdinādus natu ma ior accipit 329.a. regis cum Venetis societas 367.d
aragonensis rex Alexandri nū cardinalem Salerni obsef sum capit 513.c
arrigis dux Beneuentanus 112.h
arsacidæ 264.c
arsias fluuius 98.e
arthauustus ad imperium adspi rans à Constantino cecatur & libero damnatur exilio 148.e
artium sancte & bene uiuendi cum libertate interitus 4.f
artuades in Sicilia obsidione Græcos liberat 88.e.f
ascaloneses se Gothifredo, Cle mente Solymano fugato, de dunt 228.e
ascalonitarum rex in Hierusa lem ducit 240.e. à Christia nis fugatur ibi.
asculum & Firmum in Picenti tibus Totilas circumfidet 74.f. pactione capit ibidem
asia à Romanis primum obten ta 3.d
asia à Gothis uastatur 5.d
asia tumultus initium 118.f.g
asia maior & minor à Turcis in uaditur 151.c
asia minoris populos Turci di reptionibus infestant 151.c
asiam urbem Fredericus capit 253.a
asinario & Vsigilao Gothorū ducib. Salonas mari terraq; obsidentibus, maxima dama intulit Constantianus 51.d
asprandus Longobardorū rex 138.f
asifium & Spoletū Totila ob fidet ac capit 74.f.g
asigium oppidum 395.d
asifinatensium ab ecclesia de fectio 474.f
assuades Gepidarum dux in Italiam proficiscitur 88.g
assyria imperio Rom. adie cta 3.d
assyriæ regnum à Chaldæis ca ptum 4.g
astorgius Mediolano fugiens Medoetiam se recipit 396.h
astorgius bombardæ ictus mo ritur 397.a
astorgius Manfredus ab eccle siasticis conto inguina transfixus 573.c
astures à quo subacti 3.d
asturga fluuius 12.h
asulam Sphortia capit 574.h
aternus amnis nunc Piscaria 116.180.f.g. 411.c. 569.d
atefis amnis 88.h
athalaris Romanus rex 38.g
athalaricus Rom. rex Theodo rico succedit 38.g. eius gesta 39.a.b. mors ibidem c
athali Romani gesta & mors 13.c
athalus alter imperium Romæ inuadit 14.h. manu mutila tus Constantinopolim rele gatur 15.a
athanaricus Gothi. rex 7.c
athanaricus isto cum Theodo sio fœdere Constantinopo lim ingreditur, ibidem cor reptus agritudine moritur 7.c
athaulphus Gothor. rex 11.a
athaulphus rex Halarico suc cedit 11.a. obruncatur 14.f
athesis fluuius 97.b. 103.c. 380.g. 542.c
athila totius barbariæ rex 21.d. eius genus ibidē. Martia ni imperat. magistrum mi litum superat ac interficit 22.e. Bledam fratrem peri mit ibidem. eius atres ibidē f.g. uastata Germania Galli as depopulatur ibidem h. eius cū Romanis ducibus & Gallis pralium cæde inau dita cruentissimum 23.a.b. c. superatur ibidem d. repa rato exercitu Italiam inua dit 24.e. Aquileiam obsidet qua potius ad solum eam subuertit ibidē g. h. Paduā, Vicentiam, Veronam, Me diolanum, Papiam capit, se dei flagellum dicit ibidem h. moritur 25.b. inclinationis imperij Romani an. 4. salu tis 456 42.e
Ccc 3 athinus

IN BLONDI DECADAS,

- athinus Saracenorum rex ad Auenionem à Carolo prelio superatur 142.f.g.h
 auares qui fuerint 55.a.b
 auares & Hunni Venetiæ & Fori iulij prouincias inuadunt 118.h
 auenionem Saraceni capiunt 142.c.f
 auenionem Clemens pont. à Ioanna regina Neapolitana emit 367.a
 auful Galatiæ rex Toletam urbem capit & Christianorum religioni, quam adhuc retinet, restituit 206.e
 augusta Bauariæ primaria ciuitas 160.g
 augusta 396.e
 augustaprotoria 396.c
 B. Augustini literæ ad Bonifacium de Castini in Africâ aduentu 16.f.g
 B. Augustinus Bonifacio rescribit 16.h. 17.a. ibid. b
 augustini ad Bonifacium longiusculæ epistolæ capita 17.c.d. 18.e
 augustini mors 20.f. eius corpus Liuthprandus redemit, & ex Sardinia Papiam deferri curauit 142.h
 augustorum & Cæsarum ex Romana gente finis quâdo fuerit 30.f
 augustulus Rom. imp. foedera cum Vandalorum rege constituit 29.c. eius imperium, bella, mors 29.c.d. 30.e.f
 auitus Romanus imperator 26.h
 aurelianus Canabum Gothi. regem interficit 6.e
 aurelianensium rex 104.h
 aurelianus Normanni populantur 175.d
 aurelianensis episcopi mors 223.c
 auferis amnis 95.f. 301.a. 363.d. 452.h
 austrasiorum reguli, Martinus & Pipinus 134.f
 austria unde appellata 55.b
 austriæ dux in Asiam nauigat 276.h
 austriæ ducis & patriarchæ Aquileiensis cum Genuensibus belli foedera 376.f
 auximum Vitigis nouis copijs munit 61.b, urbem Belisarius obsidet situ naturâq; munitissimam 63.d
 axona fluuius 187.a
 azo Estensis marchio ecclesiæ copias Mantuam perducit 307.b
- B
- Babylonia à Cyro capta & subuerfa 4.g
 babyloniæ regnum ad Medos translatum ibidem
 babylon quando condita 4.f
 quot annis imperarit ibid. f. Nino subiugata ibi. g. à Semiramide instaurata ibi. g. regni Assyriæ caput facta ibid.
 babucum Iacobus Caudola recipit 460.h
 bachilio fluuius 305.a
 bacman Calsianis regis filius à Gothofredo occiditur 218.h
 bagelardus Gothofredi filius Apulix comes 194.h
 bagnauallêses Piccinnino se dedunt 523.a
 baldalan, Gizite Saracenorum Ammiratho suffectus, foedus cum Const. imp. per decem annos constituit 133.c
 baldasar Ostidanus, Romanos pōtifici rebelles per bello dolo ludificat 489.d. 490.e.f.g.
 Lugum pontifici recipit 509.b. Sfortiam interficere conatur ib. c.d. 510.e. à quo captus quæstionibus subijcitur ibi. f
 baldequinus Damasci regulus Hierosolymæ agrum populatur, à Balduino reprimitur 240.f
 baldi Florentini nobiles 362.h. Florentia eiecti ibi.
 balduinus Gothofredi frater rex Hierosolymæ creatur anno sal. 1101 228.f
 balduinus Edissa & Manustra urbibus potitur 213.c
 balduino ab expeditionis ducibus Christianis in Asiam primo dominium est cōcessum 213.c
 balduinus Hierosol. rex Berynthū secundo obsidionis mens capit 231.d
 balduinus Sobal castellū in Arabia, ad Ptolemaidam Scandalum, ædificauit an. sal. 1119 235. d. à Turcis Saracenis & Arabibus cum Tancredo magna clade afficitur ibidem
- balduini regis Hierosol. mors 236.e
 balduinus à Turcis captus Caras in carcerē ducitur 238.h
 balduinus Gazi Turcorū ducem in prælio captum conijcit in carcerem 238.g
 balduinus quartus filius lepra percussus rex Hierosolymæ sextus 254.e
 balduinus quartus Saladinū uincit 255.d
 balduinus Guidonē ad regni Hierosol. administrationē admittit 257.d
 balduinus nepotem puerū regem declaratū inūgit 258.e moritur ibid. g
 balduinus Balduini nepos moritur 258.h
 balduinus Flandrensis comes imperator Cōstantinopolitanus summa concordia eligit 271.d. pro cōfirmatiōe cōstit manda ad pont. se cōfert ibi.
 balduini imp. mors 272.g
 balduinus Const. Imperator 286.g
 balduinus imp. Constantino polit. refracta à coniuratis porta nocte cōcubia & à Michaele Palæologo capta, cū Iustin. patriarcha nauigio ad Euripū se recipit 309.d
 balneum regium & Urbem ueterem Longobardi occupant 114.h
 banderesii Romæ officium 373
 b. unde dicti ibi. c. quando primum creati 312.h
 banderesis auctoritatem abrogare Romani, pontifici spondent 396.h
 bapusta Cannituli Bonon. in pontificem coniuuratio 446 h. 447.a.b.c
 baptista Capitijs à Piccinnino capitur 472.e
 baptista Canitulus artibus sibi innatis pontificem deludere adnititur 486.e.f
 baptista Fregosius Genua cur fuerit eiectus 511.b.c
 F. Barbarossi in pont. artes 251.a. peste ab Italia fugatur ibidem. b
 barbari Brixienensis prudentia & ingenij dexteritas 547.d 548.e.f.g.h
 bardonis iuga 92.h
 bardonis

- bardonis mons 237.d
 bardus amnis 210.h
 bargarottus Blancus Bonon.
 in concilium uocatus truci/
 datur 449.d
 barones Romani capitanei ap=
 pellati Conradini copijs cō=
 tra Carolum se coniungunt
 317.a.b
 bartholomæi apostoli reliquiæ
 188.e
 bartholomæus Valorius lega=
 tionis Florentinorū ad Phi=
 lippum princeps nō admit=
 titur 405.c.d.eius ad Floren=
 tinos cōtra Philippum ora=
 tio ibi.d.406.e.f
 bartholomæus Furnarius Gē=
 nuen. clasi contra Florenti.
 præsicitur 459.c
 bartholomæus Orlandinus Flo=
 rent. exercitus dux 364.h
 barum Saraceni obsidēt 190.h
 barutum Soldanus Babylo=
 niæ, capit 330.h
 basilienis synodi literas Sfor=
 tia cur circumferat 476.e
 basilienis concilij spes oblata,
 animos Romanorum res no=
 uas in urbe molientium in=
 flammāt 480.f
 basilienis factio 558.f. 561.c
 basilius & Constantinus imp.
 exercitum in Italiam ducūt
 Othonem uincunt 187.b.c
 battifole oppidum Iantedefcus
 capit, unde Arcium agitat
 387.b
 batolinus Neapoli præsidio
 præsicitur 298.e
 bauaria unde dicta 55.b
 bauaria nunc Istria 101.b
 bauariam Franc. rex Childe=
 bertus uxoris adductus mo=
 nitus, Bauaris restituit 112.e.
 moritur ibi.
 bauari Selauinos prædantur
 112.e. à quibus ad interne=
 cionem cæduntur ibi.
 bauarorum in patriam redi=
 tus 119.c
 bauari ad littora Adriatici si=
 nus descendūt 129.c. ad Fla=
 uium Histriæ oppidum cum
 Longobardis configunt,
 Foroulianos fines rapinis
 ac incendijs fœdant ibi.d
 bauarorum dux Trasillo Pipi=
 no se subdit 153.d
 bauari Italiæ partem ditissimā,
 quæ Aquileiam Papiāq; in=
 tercedit excursiōe populan=
 tur 182.g
 bedefus amnis 523.b
 belæ Vngarię regis mortui, An=
 dreas fil. natu minor Emeri=
 cum deicere regno anhelat
 268.e
 belisarius Patricius à Iustinia=
 no imp. belli Italici aduer=
 sus Gothos dux declaratur
 43.d. in Sicilia nauigat ibi.
 eius res in Africa, Dalmatia,
 Brutijs gestę 44. 45. urbis
 Neapolitanæ memorabilis
 inualio 46.47. ad suos mili=
 tes oratio ibi.b.c. Romam i=
 ter facit 48.f. à Ro. admittitur
 ibi. præter spem Gothis stre=
 nue resistit 49. b. ab eis Ro=
 mæ obsidetur ibi.c. urbē mu=
 nit. ac solertissime defendit
 50.e.f. 51.a.b. eius quinq; mi=
 lia militum, centū & 50000.
 Gothis repugnāt ibi.c. cum
 Vitigite Goth. rege prælium
 cōmittit 53.d. 54.e.f.g
 belisario Martinus & Valeria=
 nus à Iustiniano imp. missi
 auxilio Romam ueniunt fru=
 menti ac cæterarum rerū in=
 opia laboranti 53.a.b.c
 belisarius Romano pop. fortu=
 nam suam conquerenti cle=
 menter respondet 56.f
 belisarius commeatum deferri
 in castra Gothorum quomo=
 do prohibeat 56.f.g.h
 belisario copia à Iustiniano
 imp. mittitur à Gothis obse=
 so 56.h. eius in Gothos stra=
 tagema 56.h. 57.a
 belisarij duces Fanum, Pisau=
 rum, Ariminū capiūt 59.c.d
 belisarius aduersus Gothos qui
 Tuderti & Clusit in præsidio
 relicti fuerant exercitiū ducit
 61.b. cui oppida dedunt ibi.
 belisarij aduersus Gothos Au=
 ximi obseffos prudentia 65.
 c. eius militum egregia uir=
 tus d. ibi. pactione urbem re=
 cipit 66.f
 belisarij cœpitis, fortunæ fauen=
 tis primum indicium 66.g
 belisarij legatio ad Vitigite 66.h
 belisarius cum Vitigite, Gotho=
 rū principib. cumq; thesau=
 ris regis Constantinopolim
 nauigat quinto anno post=
 quam Italiā bellū gerere cœ=
 perat 68.e. eius militaris sci=
 entia & humanitatis descri=
 ptio ibi.f
 belli & septimi anni, postquā ge=
 ri à Belisario cœptum erat fr=
 nis 70.h
 belisarius à bello Parthico re=
 uocatus in Italiā denuo mit=
 titur 73.a. Rauennam perue=
 nit, deteriora omnia opinio=
 ne in Italia reperit ibi.b
 belisarij & Narsētis & Ioannis
 de auxilio Romanis ferendo
 consultatio 76.e.f. eorum co=
 natibus Totilas quomodo
 resistat ibi.g
 belisarius ut Rōmanis opem fe=
 rat aduersus impedimenta in
 flumine à Totila appositā,
 quæ excogitatit 77.a.b. eius
 militum cum Totilæ militib.
 durissima pugna ibi.c. (79.a
 belisarij de Goth. uictoria 78.h
 belisarius Romam desolatam
 munit. 80.g. anno belli Ro.
 12. urbis clauis, quasi iterū
 ab se parta ad Iusti. imp. mit=
 tit 81.c. quinquennio ferē
 postquā uenerat in Græciā
 ex Italia Constantinopolim
 reuocatur 83.c
 bellica olim instrumenta quæ=
 lia 394.f.g
 bellintionā & Domussulā Phi=
 lippus furtiuē recipit 400.e
 beluarum Normanni popu=
 lantur 175.d
 bembis cum Pasino naualis pu=
 gna 440.e.f
 benaci lacus longitudo 528.g
 benaci oram Cōtarenus Venie=
 tis recuperat 569.a.b
 benedicti pontific. Roma. gesta
 104. e. 132. h. 133. a. 185. b.
 187. a. 190. g. 192. f. 290. g.
 339. b. 359. d
 benedictus antipapa Aueniō=
 ne creatur 389.a
 benedictus pōt. pro cōtumace
 & hæretico damnatur 399.a
 beneuentanus dux, neutri im=
 peratorum subditus 164.f
 beneuentum pontifex obsidet
 229.b
 beneuentum Fredericus ui ca=
 ptam mœnibus immunitā=
 relinquit 290.e
 bētiuolus ab Albrico fugatur
 391.d
 Ccc 4 bentius

IN BLONDI DECADAS,

- bentiuoltorum factionis, incre-
 menti origo 446.h
 berengarius Foroiulien. dux à
 Romanis & Italis imperator
 creatur 178.e
 berengarius & Guido pñci-
 pes noui creati cōmissis præ-
 lijs congregiuntur 178.f
 berengarius cum Hungaris pa-
 cem foederatq; firmat 180.h
 berengarius secundus ad Vn-
 garos confugit 181.c. apud
 Suetos uita fungitur ibi.d
 berengarij tertij in Italiã aduen-
 tus 181.d
 berengarius ex Italia ab Hugo-
 ne in Suetiam repellit 182.f
 berengarij tertij in Italia motus
 182
 berengarius & Albertus filius
 regno Italiae ab Othone de-
 turbantur 183.a 184.g
 bergomum Bucelinus præda-
 tur 94.e
 bergomum 396.e
 bernabos Luchini filius 368.g
 bernabos & Galeatius pacem
 inter Venetos & Genuenses
 componunt 368.g
 bernabos uiccomes filiam Pe-
 trino Cyprio regi in uxore
 mittit 376.g
 bernabos uiccomes opem Ve-
 netis terra affert 377.d
 bernabos uiccomes à Ioanne
 Galeatio ex fratre nepote in
 carcere ad mortem custodi-
 tur 386.e
 bernardō & Carrarij fratres ab
 Albrico uicti in carcerem cō-
 ficiuntur 391.d
 bernardon Aquitanus exerci-
 tus Florentinorum dux
 389.c
 bernardinus cum copijs Florē-
 tinorū à Torello superatus
 capitur 418.e.f
 bernardinus Vbalдинus con-
 tra Lucam à Florent. mitti-
 tur 451.b
 bernardum ex Pipino nepotē
 ad regendam Italiam Caro-
 lus M. mittit, cui Vualum al-
 terius Bernardi patruelis sui
 filium adiungit sociū 168.f
 bernardus rex resin Italia & Ro-
 mæ cōmotas cōponit 169.c.
 bellum Saracenis indicit
 ibi.d
 bernardus rex Italiae, nobilium
 quorūdam Italiae suasu à Pa-
 truo Ludouico deficit, 170.
 f.g. supplicium de eo cū no-
 bilibus sumitur g.ibi.
 bernardus Toletanus episco-
 pus pallio dignitateq; archi-
 episcopali ornatus totius Hi-
 spaniæ Metropolitanus de-
 claratur 209.a
 bersabeem & Albulā Christia-
 ni ædificant 241.c
 berta Carlomanni uxor cum fi-
 lijs ad Desiderium in Italiam
 profugit 155.b
 bertrandus regis Hieros. tutor
 regniq; administrator à Bal-
 duino constituitur 258.e
 berynthi situs 231
 bestias Spoletō præficitur 71.c
 bethica nunc Granata à Sarace-
 nis Africanis capitur 267
 bidens fluuius 404.h
 binæ castelli situs 524.f
 binam Sphortia expugnat
 443.b
 bithynia à Gothis inuaditur
 5.d
 blanca Caroli regis Neapolita-
 ni natarum secunda, Iacobo
 Aragoni Siciliae regis nu-
 pta 335.b
 bleram Longobardi occupāt
 155.d
 blondus cum episcopo Reca-
 natēsi Venetias ab Eugenio
 quarto pontifice mittit 479.
 d. eius profectio & in ea res
 gestæ 480.e.f.g.h
 boemundus in Rogerium fra-
 trem bellum mouet 206.h
 boemundus Antiochiæ princi-
 patu Tãcredo nepoti cōmen-
 dato in Italiã nauigat 230.h
 boemundus Constantiam Phi-
 lip. reg. Franc. filiam in matri-
 monium acceptam in Apu-
 liam traducit 231.c
 boemundus Antiochiæ prin-
 ceps Boemundum filium ex
 Constantia Philip. reg. Frac.
 filia susceptum, sub Tãcredi
 nepotis cura principatus suc-
 cessorē moriēs instituit 232.e
 boemundus Boemundi filius
 moritur 235.c
 bohemos origo 115.d. redu-
 citio 527.b
 bohemi quotannis Romano
 principi tributa soluere tenē-
 tur 192.g
 boemundus Bagelardi ductus
 Apuliae filius 195.a
 bohemundo præfectura nauis
 gaturæ à patre Roberto de-
 mandatur 201.c
 bohemundus rebus Dalmatię
 præficitur 204.e
 bohemundus Alexij imp. dor-
 los deludit 210.a
 bohemundus ingenij comitar-
 te & dexteritate magna præ-
 ditus Alexio imp. ut cū dur-
 cibus cruce sig. pacem seruet
 eosq; comeatu iuuuet per-
 suadet 210.a.b
 bohemundi cruc. in Asiam nau-
 uigatio 210.h
 bohemundi cōtra Alexij imp.
 insidias prudentia 210.h
 bohemundi, Hugonis magni,
 Podiensis episcopi, Comitis
 Normanni, Godfrediq; cum
 Solymanno quadringento-
 rum milium militum exerci-
 tu stipato atrox preliū 212.f.
 g. cruenta uictoria ibi.h. Tur-
 corum castris ponuntur ibi.
 bohemundus structa acie An-
 tiochenos milites primus
 aggreditur 214.f
 bohemundi in castris Christi.
 prudentia & animi magnitu-
 do 216.h
 bohemundus & Flandriensis
 comes insidijs ad Areth op-
 pidū collocatis, Turcos Chri-
 stianis pabulatum euentibus
 insidiantes magna cæde su-
 perāt 216.f.g. castris Christi.
 fame laborantibus, Dama-
 scenos aggressi, magnā om-
 nifariam rerum referunt
 prædam 216.h
 bohemundus Antiochiæ prin-
 ceps Hierosolymam ut opē
 Balduino ferat contendit,
 captus & in carcere per trien-
 nium detentus à Tãcredo
 nepote redimitur 230.f.g
 bomadēses Piccinino se dedūt
 531.d
 bombardæ instrumento Vene-
 torum, cōtra Genuenses, Iohā-
 nes Barbadicus classis præ-
 fecus primum utitur 378.g.
 eius formæ descriptio 394.e
 bombardis qui in bello primi
 usi sint 394.e
 bombardæ portatiles 572.f
 bombardulæ manuales 567.c
 bombardæ

- bombardæ inaudita uolentia** 576.e.f.g. 4
bonauentura 313.a.2
bonifacius Comes Thrax Afri
 cæ pro Honorio procurator
 15.c.1. eius gesta ibi.
bonifacius hostis publicus ab
 Ioâne imp. declaratur 16.f
bonifacius literis B. Augustini
 respondet 16.g.h.1.17.a.ibi.
bonifacij ad B. Augustinum de
 Castini uictoria epistola 17.
 b. dcc.1
bonifacius Ioannem tyrânnum
 superat 19.a.1. Valentiniani
 copias profigat ac eius du-
 ces interficit b.1.1. Sifulsi im-
 petum fugiens in Mauritani-
 am se recipit 19. c. Genferici
 Vandalorum regis auxiliũ
 implorat ibi. moritur 20.f.2
bonifacius pont. Sabiano suffe-
 ctus 118.f.1. à Foca impetrat
 ut oēs orbis ecclesiæ, Roma-
 no pontif. obediant eius
 mors ibi.
bonifacius ex Marlis & urbe
 Valeria oriundus pont. eius
 gesta 118.f. mors 120.e
bonifacij pontific. Roma. gesta
 121.a. 178.g.2. 187. a.188.f.
 334.f.338.h.d
bonifacius Marchio Montisfer-
 rati & Balduinus comes Sa-
 baudia, copias in Asiam pa-
 rant 269.b.2
bonifacius Monteferratenis,
 & Henricus imp. germanus
 frater omni Thracia uicta po-
 tiũtur 272.e.2
bonifacius Thessalia rex decla-
 ratus 272.f.2
bonifacius pont. Præneste Co-
 lumnensium dirui iubet
 334.g.h.z
bonifacij ad Philippum regem
 Franciæ legatio 337.c. cum
 eo disidium ibi.d
bononiã Dagisteus Narf. dux
 uenit 96.g.1
bononiã situs 107.d
bononienfes agros Fredericus
 uastat 292.e
bononiensium cum Venetis an-
 1271. bellum 321.c
bononienfes Lãbertanos, Ali-
 nellosq; imperatorios urbe
 eijciunt 222.g
bononienfes Florentinis obli-
 diõe pressis opẽ ferũt 354.f
- bononia & Luca. Galeatius po-**
 titur 390.f
bononia ab Albrico capta
 392.c.3
bononiam Baldasar cardin. re-
 cipit 392.f
bononia 395.d
bononiã factiones Schacelia &
 Maltrauersia 446.g
bononiã iustitium ferale inau-
 ditum 449.d
bononiensium cum Galeatijs
 copijs pugna 391.c
bononiense cũ Fauentinis bel-
 lum 391.a
bononiensium motus 446.g.
 factionum origo ibi.
bononiensium rebellionis in pō-
 tificem & coniurationis au-
 tores 446.h.3. arma capiunt
 447.b.1.1.1.
- bononiensibus pontifex sacris**
 interdicat 448.f
bononienses pontifici se dedũt
 448.g
bononiensis legatus Imolã fu-
 git 449.d
bononienfes à Romano ponti-
 fice deficiunt 480.h. Floren-
 tiam oratores mittũt qui Bo-
 noniam eiusq; pop. pontifi-
 ci spondeant 501.a
bononiam Bentiuolienses Pic-
 cininum admittunt 523.d
bonitij oppidi excidium, & alte-
 rius adificatio 319.b
bonitium à Carolo captũ 316.f
 ab Henrico restitutum 346.g
bonus uel Benedictus pont.
 187.a
bordelanũ Piccininus recipit
 467.d
borsius Estensis apud Benepal-
 ram uicum à Sphortianis, ar-
 mis, tentorijs impedimen-
 tisq; exuitur 568.e
bossius Sphortianus dux 566.g
bosna flumen 177.b
bracciũ cum Sfortia pralium
 411.b.c
braccius Montonenfis Paulo
 Guinifio Lucensi bellum in-
 fert 450.g
braccianorum fuga 500.e.f
braccianorum reliquia in He-
 trusco ecclesiæ patrimonio
 deleta 501.a
brais flumen 224.g
brandolinus Forolui. Io. Ga-
 leat. copiarum dux 389
- brandolini copiarum pōtificis**
 contra Bononienfes dux
 448.e
comes Brãdolinus mercede cō-
 ductus Venetis militat 479.a
braydæ mulieris Brixianæ mili-
 taris fortitudo 535.a
brẽdulis captis Piccininus pre-
 fidia imponit 545.d
brentorum rex pactione postu-
 lata, societatem belli Narseti
 primum Romam obsidentĩ,
 contra Gothos offert 91.b
brentorum nominis ratio 92.f
 commemoratio ibi.
bretenorij situs 107.d
brienses Piccinino se dedunt
 531.d
brignanum primo impetu
 Sphortia capit 568.f
brintia fluuius 305.a
britannia tributaria quãdo sit
 facta 3.d
britannia rebellis à Ludouico
 uastatur 171.d
britanni Scotos Albienfes fu-
 perant 20.h
britanni duce Ambrosio Ro-
 Saxones Anglicos pralio ag-
 grediuntur à quibus crude-
 lissime uicti insula populari-
 ter emigrant 29.d. sedem O-
 ceano tenus capiunt 30.e
britannorum in Cesenates cru-
 delitas 374.h
britones qui rebellionem in-
 tentarant à Ludouico super-
 rantur, eorũ rex adulterinus
 capitali supplicio afficit 170.e
brixia uastatur 94.e
brixiam Ecelinus deditione fa-
 cta recipit 306.h
brixia ecclesiæ partes sequitur
 306.e
brixia se in libertatem ecclesiæ
 uendicat 308.e
brixiam Henricus immunitã
 reddit 344.e.f
brixia 396.e
brixiam Luchinus uicecomes
 circumfidei 361.d
brixia Bergomum Carrarium,
 Padua uicecomitibus iure ce-
 dunt 362.e
brixie dominatũ Pãdulfo Mala-
 teste Philippus tributo quo-
 tãnis imperato pmittit 398.h
brixia in tres partes diuisa
 443.b.c
brixia magistratus decreta
 oppugna

oppugnatione, premiū ascē
 furis pponit 436.g.dec.3
 brixiam Piccininus quatuor
 locis bombardis oppugnat
 534.g.h.dec.3
 brixiani Guelfos electos in mā
 ximam consiūt calamita/
 tem 304.g.dec.2
 brixiani Magij Theobaldū Bur
 satum Gibellinorū principē
 efficiunt 344.e.dec.2
 brixianorum cū Carmagnola
 induciarū cōditio 436.h.3
 brixiani in oppugnatione Pō
 tolij interitus 445.b.c.dec.3
 Sabij Venetorū oppidi arcē,
 funditus diruūt 529.c.dec.3
 brixiani duces Camonicā uallē
 incendijs rapinisq; fœdant
 529.c.dec.3
 brixiani totis uiribus, summa
 Barbari & Christofori Dona
 ti diligentia Piccinino forti
 ter repugnant 534.h.535.a.
 dec.3
 brixianæ mulieres militum of
 ficia fortiter adimplentes
 536.e.f.dec.3
 brixiani uiri mulieresq; inaudi
 ta fortitudine Piccinino ur
 bem 23.dierum spatio conti
 nenter oppugnanti strenue
 repugnant 537.a.b.c.d.538.
 e.f.g.h.539.a.b.c.d.540.e.f.
 dec.3
 brixianorum calamitas 547.c.
 d.548.e.f.g.h.553.a
 brūdusum Belisarius Gothis
 multa cæde in fugā uersis pri
 mo impetu capit 76.g.dec.1
 brunichildis Franc. regina pijs
 sima 110.f.dec.1
 brunichildis pro Theodeberto
 & Theoderico uiri nepoti
 bus regnum accipit Franc.
 gubernandum 112.e.dec.1
 bruniorum & Lucanorum pro
 uinciam Ioannes capit 76.h.
 dec.1
 brutij 395.c.dec.3
 bryxilli oppidi situs 89.b.dec.1
 ad Bryxillum Totilæ cum Lon
 gobardis pugna 90.g.dec.1
 bryxilli capti, Lōgobardi mœ
 nia solo æquant 107.c.dec.1
 bryxilli milites Cremonæ & Mā
 tuæ excidij exēplo territi Ra
 uennam nauibus delabunt
 117.d.dec.1
 bucelinus, Amingus ac Lotha

rius Burgundionū ac Fran
 corum duces, in Ligustinis
 Alpibusq; & prouincia Nar
 bonensi à Theodebaldo re
 ge relicti, à Teia aduersus
 Narsetē uocantur 90.h.dec.1
 fœdera cum Teia rege consti
 tuta uiolant 93.dec.1
 bucelinus, Lotharius, Amin
 gus & Ostrogothi Dagisteū
 aciebū structis ad Bononiā
 aggrediūtur, in quo pralio
 Bucelinus interficitur 96.h.
 dec.1. Lotharius & Amin
 gus Placētā petūt ibi. & 97.a
 Bulgari populi 108.f.dec.1
 bulgarorum rex Chrunnus ar
 ma in Cōstantinopolim uer
 tit 168.h.169.a.dec.2. occidi
 tur à Leone imp. ibi.
 bulgari Thraciam inuadunt,
 eorum genus 131.d.dec.1.
 Constantinum imp. magna
 clade afficiunt, eius autorita
 te prouincias Danubio con
 tinētes habitāt quā an. 763.
 haftenus faustē possidēt ibi.
 bulgaros tumultuantes Ludo
 uicus reprimat 172.e.dec.2
 bulgari catholica fidei dogma
 ta accipiunt 177.b.dec.2
 burbonium Carolus M. capit.
 153.e.dec.2
 burdegala à Normannis popu
 lata 175.d.dec.2. à Carolo
 capta 141.d.dec.1. à Sarace
 nis diripitur 141.b.dec.1
 burdinus antipapa ignomini
 ose tractatur 239.d.dec.2
 burgetum Iacobus Caudola re
 cipit 460.h.dec.3
 burgo pont. legatus potitur.
 574.f.dec.4
 burgundiæ situs 33.c.dec.1. in
 prouinciam imperialem re
 dacta 192.f.dec.2. dūcis ad
 pontificem oratores 477.c.
 dec.3
 burgundiones, cur sic appella
 ti 11.d. reges quoties in Italiā
 ingressi 65.a. duces Teias bel
 li socios aduersus Narsetem
 asciscit 90.h. belli societatem
 cū Gothis ineunt 91.b.dec.1
 burgūdi & Ostrogothi à Dagi
 steo in fugam conuertuntur
 96.h.dec.1
 burgundiones à Carolo domi
 ti 141.d.dec.1
 byrra fluuius 142.g.dec.1

C
 Cacannus alter Hun. rex 112.f.
 dec.1. Turingiam popula
 tur, in Pannoniam reuertit
 tur ibi.
 cacannus Sclauin. rex. 112.e.
 dec.1. Bauar. rex Foruiniul
 um incendit 119.a.b.dec.1
 cadolus anupapa 195.d.dec.2
 celestinus pont. 264.f.dec.2.
 moritur 268.f.
 Casarea ciuitatis situs 101.c.
 dec.1. à Christ. capitur 213.d.
 dec.2
 casarea à Christ. ducibus capta
 213.d.dec.2 situs 101
 casar Martinengius à Piccini
 no capitur 472.e.dec.3
 casar contra Piccininum pu
 gnans moritur 488.h.dec.3
 casena à Ioanne Belis. duce op
 pugnat 63.a. eius situs 107f.
 d.dec.1
 caiera Ladisla o sola fida 391.c.
 dec.3
 calabri 395.e.dec.3
 calabria Totilæ in potestate
 redigitur 71.b.dec.1
 calabria quid complectatur
 395.c.dec.3
 calaonum ecclesie partes sequi
 tur 306.f.dec.2
 calistus pont. 237.c.dec.2. mori
 tur 239.d
 camertinorum crudelitas
 490.g.dec.3
 camonicam uallem Franciscus
 Gonzaga recipit 472.e.dec.
 3. eius uicos Sanctes recipit
 471.b.dec.3
 camonica uallis, Sebuini lacus
 Isei omnes populos Veneto
 rum imp. Sphortia recipit
 568.f.dec.4
 campanæ primum in Gracia
 habitæ 177.d.dec.2
 Campania oppida à Gothis &
 Longob. euerfa 81.d.136.g.
 fines 395.d
 campania oppida hostiliter à
 Longobardis inuaduntur
 136.g
 campania ab A. Pisano uasta
 tur 489.a
 campania ab Alfonso & Rena
 to regibus depopulatur
 569.c
 campi Martij uasitas 205.a.
 dec.2
 camporum Palentinorum
 descriptio

- descriptio 317.b.dec.2
 canabus Gotho. rex b.e.dec.1
 cancellarij gentis in urbe Pistoria ditissimæ diuisio 337.a.dec.2
 candiani Venetorum ducis & Petri filij gesta 183.b.c.dec.2
 canedū Sphortia capit 574.h.dec.4
 caneam Cretæ oppidū, classis Genuensium captum diripit 320.h.dec.2
 canæ 76.h.dec.1
 cannetuli cū Zambecharijs in gratiā redeunt 449.c.dec.3
 utriq; scelus horrendum agredi Bononiæ in aula concilij cōstituant ibi.c.d
 canisgrandis Scalifer Veronæ dominio potit 338.f.dec.2
 canisgrandis Mastini Scaligeri filius dominatui succedit 366.h.dec.2
 cannitolorum factionis origo 446.h.dec.3
 cannituli publicam Bononiæ aream armatis complent ecclesiæ studiosos trucidant 480.h.dec.3
 cannuisū Belisarius capit 76.g.dec.1. à Rogerio capitur 228.g.dec.2
 Canturium & Conū Carmagnola recipit 397.a.dec.3
 cappianum oppidū à Florentinis captum 353.a.dec.2
 capitius Neapolim Pisana uetus classe recipere tentat 316.g.dec.2
 capitoli incendium 265.a.dec.2
 capraria insula 93.dec.1
 capreolenses Sphortia ducis fortitudine ad Venetos redeunt 568.e.dec.4
 capresia quæ nūc magna Vacca dicitur ostiū 89.d.dec.1
 caprinus Fūdulus Cremonæ tyrannus 399.a.b.dec.3
 caprulas Petrus Aurius capit 377.c.dec.2
 capua à Saracenis capta 190.h.dec.2
 capua 395.c.dec.3. ab Alfonso capta 569.c.dec.4
 capuana ecclesia, Metropolitana primum constituitur 186.h.dec.2
 carauagiū Sphortia deditioe capit 568.h.dec.4. 574.h.
- cardonius Hispanus Florentinorum dux belli, mercede ab eis cōductus 353.h.dec.2
 in Carduanos Rom. bellum 3.d.dec.1
 caregia à Picciniū occupata 450.e.dec.3
 cardinalium, Viterbij in pont. electione contentio 319.a.d.dec.2
 cardinalium in cōclavi discordia 375.d.dec.2
 carentani à Lōgobardis fugati 130.f.dec.1
 carmagnoia 396.f.dec.3
 carmagnoia Astorgio superato ac uulnerato à Philippo attollitur 397.a.dec.3. eius pro Philippo gesta ibi.b.c.d
 carmagnoia Vicecomitum cōgnomine honestatur 397.d.dec.3
 carmagnoia patria & origo 397.a.dec.3
 carmagnoia Bergomum, præfeti arcis perfidia, recipit 398.g.dec.3
 carmagnoia Placentiā recipit 398.e.dec.3. Pixilones & Sōcinenses in potestatem redigit 399.b.dec.3. Ludouicū Caroli Malatestæ ducē fuis copijs capit 399.d.dec.3. ciuitatulam Brixia oppugnat 436.f.g.dec.3. noctu à Petro & Achille Aduocatis Brixia introducit 433.a.dec.3. ut Brixia arcem Venetorū imperio recipit 437.a.b.dec.3
 carmagnoia ad Montemclarū castra metatur 441.c.dec.3. ad Gottolengum magnam accipit cladem d. ibi. Binam expugnat 442.f. Casale deditioe recipit 443.b.c.dec.3
 carmagnoia de Philippi exercitu uictoria 443.e.f.g.h.dec.3. Monteclearo potitur, Pontolium cap. 445.a.b.dec.3. se suis artibus peti expeditur 460.e.dec.3
 carmagnoia Venetæ classi præfeto auxiliū denegat 462.h.dec.3
 carmagnoia exitiū Venetū cur parturiat 467.d. 468.e
 carmagnoia inter columnas Venetij securi percussus diē obiit 468.f.g.dec.3
 carmagnoia exitij causæ 468.g.
- carolus Ioan. imp. Const. in patriam redit 368.g.dec.2
 caroli Fortebraccij ad Florentinos oratores 500.h.dec.3
 car. Martellus Caroli fil. Vngaria rex 335.b.dec.2
 carolus Mart. à genitrice bello agitatur 139.a.dec.1
 caroli Mart. gesta 140.g.dec.1. 141.c.d. 142.e.f. 143.a
 car. Mart. Auentionem obsidet 142.f.dec.1. Chilpericū Frācorū regē & Raginfredū prælio uincit ac fugat 140.e.dec.1. eius in suam nouercā gesta ibi.
 car. Mart. Fr. dux post exactos Saracenos & Visigo. omnē Galliam Theoderici regis ditioni subiectam reddidit 147.a.dec.1. moritur ibi.
 car. Gonzaga à Sphortianis uictus capitur 556.h.dec.3
 car. Gonzaga Marchionis Mantuani filius 559.d.dec.3
 carolus Prouinciæ & Andegauorū comes, Lud. reg. Fr. cōsobrinus in Italiā auxilio uenit 313.a.b.c.dec.2. Sicilia rex coronat ibi. eius contra Manfredum prælium & Victoria 314.f.dec.2
 car. Caluus imp. nomē accipit & coronat à Ioanne octauo pōt. 176.e. morit uenenata potione à Sedechia in medico Hebræo data ibi.f
 car. rex Neap. an. sal. 1308. moritur 342.e.dec.2.
 carolo secundo Sicilia regnū, card. legati opera, conferuatur 328.g.dec.3
 car. in Apulia febre interijt 328.dec.2
 carolus Caroli fil. superatus ab Arragonis admirrhalo capitur & in Arragoniam perducitur 328.e.dec.2
 car. Malatesta opē fratri Pādulfo ferre conat 399.c.d.dec.3
 car. & Pādulfus Malatestæ Ariminenses uicarij 403.b.c
 car. Malatestæ gesta 414.f.dec.3. 414.g.dec.3. 415.a.b.c.d. ibi. cōmendatio 416.f.dec.3
 omnib. Philippi copijs præficitur 443.e.dec.3. prælium cum Carmagnola congressus fugatis copijs capitur 444.e.f.g.h.dec.3
 carolus

IN BLONDI DECADAS

- carolus Malateſta eccleſiæ fide
liſſimus 447. d. dec. 3. mo/
ritur 448. g. dec. 3
- carolus & Eudoꝝ iũctis copijs
cum Saracenis dimicant
141. e. dec. 1
- carolus ad Byrram fluuium
Amõrteo Saracenorum re/
gi pugnandi copiam facit
142. g. dec. 1
- carolus Burbonium & Clar/
montem capit 154. e. dec. 2
- carolus Papiã Mediõlanoꝝ
ponitus, Frãcis illis urbibus
præfectis cum fratris uxore
ac filijs in Franciam redit
158. f. dec. 2
- carolus Saxoniam domat &
cultum religionis Christia/
næ accipere compellit 159.
a. dec. 2
- carolus decẽnio à Britonibus
Gallias incolẽribus bello la/
ceſſitus, ſuperatos ſibi red/
didit fœderatos 159. b. c.
dec. 2
- carolorum nomen familiæ a/
pud Francos quando pri/
mum enitere cœperit 134.
f. dec. 1
- carolmannus & Pipinus Caro/
li filij 147. b. dec. 1
- carolmannus habitum mona/
ſticum relicto fratre Pipino
rege induit 147. b. dec. 1
- carolmannus ab Aĩſtulpho in
Gallias ad Pipinũ ut bellũ
in Longob. diſſuaderet miſ/
ſus, in Viennẽſe monaſte/
rium relegatur 150. g. dec. 2.
ubi mœrens interijt ibi.
- caroli magni prima in Aquita/
niam expeditio 154. e. dec. 2
- carolmanni Francorum regis
mõrs 155. a. dec. 1
- carolmãni uxorem cum filijs
Verõnam Deſiderius mittit
156. h. dec. 1
- caroli M. in Italiam expeditio
156. g. dec. 2
- carolus M. donatõni pontifi/
cibus à Pipino genitore &
Carlomanno factæ quæ ad/
diderit 157. d. 158. e. dec. 2
- carolus M. Erefburgum ad ani/
nem Luppiam ædificauit
159. a. dec. 2
- carolo M. Romam tenenti põt.
obuios qui eũ deducerent
mittit 158. c. d. dec. 2
- carolus M. magno coactõ exer/
citu Pampilonam obſedit
159. b. dec. 2. captam ſolo e/
quauit & omnia quæ aut de
Vaſconia, aut de citeriori
Hispania Saraceni tenebãt,
ſuis regnis & nomini addi/
dit Chriſtiano 159. b. dec. 2
- carolus M. Hunnos Pannoni/
as ſuperiorem inferioremq;
incolentes ſuperat 160. h.
dec. 2. 161. b
- carolus M. Franconiam genita/
le ſolum inuiſit 160. h. 161. a
dec. 2
- carolus M. Gothofredum bel/
lo perſequitur 167. c. dec. 2
- caroli M. geſta 167. c. d. dec. 2
- carolum M. inter & imperato/
rem Conſt. pacis conditio/
nes 168. e. dec. 2
- carolus M. conuentu apud A/
quiſgranum habito, Ludo/
uicum filium Aquitanix re/
gem imp. Ro. conſortem aſ/
ſumpſit & Bernardũ nepo/
tem Italiae regem appellauit
168. g. dec. 2
- carolus M. anno ætatis 71. uita
functus eſt 169. a. dec. 2
- caroli in Bauoros & Sclauos
expeditio 160. f. dec. 2. uicto
ria ibi. g. h
- carolus conuentum apud A/
quiſgranum edicit 162. f. g.
dec. 2. in Italia uenit ibi. Ro/
mam. anno ſalutis 800. 163
a. diademate uetuiſto impe/
ratorum capitis geſtamine
coronatur ibi. b
- caroli, Caroli M. filij in Scla/
uos, Bohemos, Polonosq;
expeditio 165. b. c. d. dec. 2
- caroli Lud. Pij. fil. regni fines
175. b. dec. 2
- carolus cõuentum prouincia/
lium apud Theodonis pala/
tiu celebrat 165. b. dec. 2. te/
ſtamento condito filios por/
tionis regnorum prouincia/
rumq; certiores fecit ibi. c
- carolus tertius Carlomanni
frater Germaniæ rex, impe/
rij diademate ornatur 176.
f. g. dec. 2
- caroli Calui cum Britonibus
bellum 175. d. 176. c. dec. 2
- carolus à regni Frãcię primo
ribus pro inuili imperio
deſcitur 176. g. dec. 2
- carolus puer cogno. Simplex
Franciae regio præſicitur
176. g. dec. 2
- carolus Beneuentum ingreſ/
ſus regionis populos in de/
ditione accipit 314. g. dec. 2
- carolus regem Clemens ſuum
in Heururia uicarium inſti/
tuit 314. g. dec. 2
- carolus Bonitio deditõne ſa/
cra potitus, in Piſanos ducit
316. f. dec. 2. an. ſal. 1268. Cõ/
radinum Auſtrinum ducẽ,
Henricum Ro. ſenatore præ/
lio uincit 317. c. d. 318. e. f.
dec. 2. reiecto hinc Capitiõ
inde Frederico omnia Sici/
lia, præter Niceriam, oppi/
da recipit ibi. g. dec. 2
- carolus cõpoſita re. Heurruſca
in Africã nauigat 319. a. b. c.
dec. 2
- carolus Florẽtia profectus ad
regni præſidia, audita Ludo/
uici coronatione, cum co/
pijs pergit 355. c. dec. 2. præ/
ſidio Florentiæ Philippum
Carnotenſem, cum mille e/
quibus Gallicis reliquit
ibi. d
- caroli regis potentatum immi/
nuere cupit Adrianus põt.
quintus 323. c. dec. 2. Ioãnes
21. pont. m. inuit 324. e. f. g
- carolus contra Arragonem re/
gem & Siculos copias parat
327. a. b. c. d. dec. 2
- carolus Romę coronatur 369.
c. dec. 2
- carolus rex Boemus à Venetis
& belli focijs in Italiam uo/
catus uenit 368. g. dec. 2
- caroli Bohemiæ regis, mors
389. a. dec. 3
- carolus imp. cũ uxore & filijs
Romam uenit 373. a. dec. 2
- carolus Zenus diuſſimam Ge/
nueſium nauem ante por/
tum Cretenſem capit 379. b
dec. 2
- carolus copiarum regis Vnga/
riæ ductor facta in portu Ve/
neris excẽſione omnia igni
feroq; uatit 377. d. dec. 2
- carolus ex Vngaria in Italiam
redit 384. f. dec. 2. regnum
Neapolitanum an. 1381. in/
greditur ibi. Florentini ab
eo pacẽ emunt 385. f. dec. 2
- caroli regis cum Urbano põt.
diſcordia

I N D E X.

- discordia 385.c.d. interitus 386.c
 carolus Valesii comes Philippi Francorum regis frater Ca-
 tharinam Balduini Cōstan. imp. ultimi filiā accipit uxore
 rem 336.h. fauores recuperādo imperio à Bonifacio pōt.
 impetrat 336.h. patrimonij S. Petri in Thuscia defensor
 constituitur 337.a. cum copijs Florentiam accedit 337.
 b.c. in Calabriam ducit 338. e. pacis cum Frederico con-
 stituta conditio ibi. in Italiā cum copijs uenit 351.d. Ver-
 cellis potitur ibi.d
 carolus Zenus mare inferū ubiq; Genuensibus reddit in-
 festum 376.h. 377.a
 caroli Zeni uirtus & rei bellicae peritia 380.g.h
 caroli Zeni Veneti cum Petro Auria Genuensi ad Brundu-
 liportum pralium 381.a.b
 carpharatus Aegyptius princeps eiusq; ditionis termini 215.b
 carrarienses Paduani 340.h
 carretenses Marchiones in gratiam cum Genuensibus rede-
 unt 377.a
 carthago Africae, Hispaniarum & adiacētium insularum do-
 mina 4.g. à Romanis circa 700. eius condita annuum in
 cinerem conuersa ibi.
 carthago anno 535. postquam Romanis coeperat esse subie-
 cta à Vandalis capitur 20.f
 carthaginis olim, nunc Tunetis portus 319.b
 casale 396.f
 casale maius Piccininus obsidet 524.f. deditione recipit
 525. a.b. Philippenses deditione capiunt 471.c
 casinensis monasterij clades à Gregorio praedicta 112.h
 caspar Cannitulus cum suis equitibus à Gata intercipitur
 480.h
 castinus comes Scythia magister militum declaratur 15.c
 castini in Bonifacium perfidia 16.f.g
 castinus contra Bonifacium in Africam omnes copias, ducit
 16.g. B. Augustino peiorasse ac mentiri deprehenditur
 17.a
 castella, Aragoniae, Portugaliae, Nauarrae reges Saracenorum
 imperatorem praelio superant 273.a
 castellione Florentini potuntur 447.d
 castracanus Lucensis tyrannus partium Gibellinarum 352.e
 castrametandi noua ratio 441.d. 442.e
 castrofranco Carrarius potitur 383.c
 castrum publicanorum 213.d
 castrum francum Marchiones carretensis Riperiae occupant
 376.g
 castrum portus Delphini à Francisco Spinula expugnatum
 450.e
 castrutius & Guido Florētinis bellum inferunt 352.e.f.g.h
 castrutius ad Florētiam castra ponit 353.d
 castrutius Carmignanum exercitum deducit 354.g
 castrutius Florentinos praelio uincit 353.a.b
 castrutius Ludouico obuiam uenit 355.a
 castrutius Pistoriam recipit 356.f
 castrutij mors 356.h
 catarum regis Vngariae urbem captam Pisaneus Venetus diripit 376.h
 cathelani omnia Venetorum societate, pacem cum Genuensibus constituunt 377.a
 cathelani à Lucensibus conducti Pisanum portum et adiacētia littora infestant 452.f
 cathelanorum contra Gaietanos classis 498.e
 catinensis clades 349.c.d
 caudola Columnensium rem profligat 460.h
 caypha quae & Porphyria urbs maritima à Gothofredo capta 228.f
 cecanenenses 395.c
 ceccolinus Michelottus copiarum lo. Galeat. dux 389.c
 celestini pōtis. gesta 241.c. 242. e. 291.c. 333.c. 334.f
 centumcellas Totilas obsidet 85.d. eius ad Diogenem legatio 86.e
 centumcellas à Diogene Totilas ad diem constitutam posscit 86.h
 centumcellas Narfes in potestatem reduxit 92.e
 centumcellensis portus descriptio 465.c
 ceperanum oppidum à Carolo captum 314.e
 ceretae dominorum ab ecclesia defectio 477.b
 ceruia Venetis se, relictis Bononiensibus, permittit 322.h
 cesenatum in Britones crudeliteras 374.h
 cesena 395.d
 cethæus Albinus, & Basilius uiri cōsulares, urbe Roma prodita Constantinopolim confugerunt 86.f. Iustiniano imperatori Italiae & Romae afflictionem memorant ibi.
 childebertus, Clodomirus & Clotarius Francorum reges 51.d
 childebertus Franc. rex in Hispaniam exercitum ducit, Almaricum Goth. regem occidit 52.e. sororem Anthari Longobardo promissam denegat 109.b. in Bauaros ducit, Garibaldo rege patria pulso, regno potitur 109.c
 childebertus Theoderici frater regnum Franc. accipit 136.e
 childebertus Francorum rex cuius filius Pipini Grimoaldus regnum gubernabat, à Rathagallo dolo perimitur 128.h
 childerico Theoderici filio Carolus regnum Franciae demandat curat 147.c
 chilperici mors 140.f
 chilpericus Suesionum rex 104.h
 chorium 396.f
 christianorum in expeditione Hierosolymitana prima clades 210.e.f
 Christiani duces Eracleam, deditione oblata, capiunt 213.c
 Tarsum, Turcis fugientibus, deditibus ciuibus occupant 213.c
 christ. ducum exercitus robur, Armeniam minorem cum urbibus, oppidis, & castellis capit 213.c
 christ. duces Cappadociam ingressi, Casaream ceperunt 213.d
 christiani duces Rusa urbe cum illius castellis potiuntur 213.d
 D d d christianoꝝ

IN BLONDI DECADAS,

- christianorum militum ad pō-
tem ferreum leue cum arma-
tis Antiocheni cohortibus
prælium 214.e. capta com-
meatuum præda ibi.
christ. duces Antiochiam obli-
dent 214.e
christianum nomen discipulis
Christi primum Antiochiæ
inditum 214.h
christiani duces ad Antiochiæ
oppugnationem castra mu-
niunt 12. Cal. Nouemb. 215.
a. iusta acie cum Corbanam
prælium committunt 221. b.
c. d. Raimundus cum septi-
ma Legione alam sibi oppo-
sitā fugat, reliqui foedissimā
committunt fugam 222.e
christiani duces Antiochiā ca-
ptā Alexio imp. offerunt pos-
sidendam 222. g. Hierosoly-
mam euntes, Casaream, Ca-
phaliā, Tripolim, Gibellū,
Bethelon, Zeparim, Baru-
thum Caiphā, Casareā ma-
ritimā, Ramolas prætergres-
si, sex progressi pascuum mil-
lia, urbis Hierosolymæ mœ-
nia prospexere 223. d. 224. e.
f. g. h. Solymano occurrentes
structa acie, eum prælio com-
misso uincunt 227. a. b. c. d.
228. e. in Damascum expedi-
tio 243. d. 244. e. Hierosoly-
mitanorum magna clades &
calamitas 259. a. b. c. d. 260. e
christianos Hierosolyma cum
copijs contendentes Saladi-
nus continenter uulnerat ac
lacedit 264. 265. d
christianorum principū in Asi-
am expeditio 276. h
christiani Babylonē obsidētes,
propter Nili nimiam inunda-
tionem pacem à Soldano pe-
tere coguntur 279. d. 280. e
christianorum ad Babylonem
castra 279. c
christiani principes an. 1221. in
Europam redeunt 280. e
christiani ad arma ex omnibus
Europæ locis, in Asiā à pont.
uocantur 283. d
christianos in Asiā nauigan-
tes Fredericus per filium in-
uadit 291. c
christiani proceres, tributo Tu-
netis regi imposito, barbaris
pace data, in Siciliam nauigant
319. c
christophorus Lauellenis, Flo-
rent. exercitus dux. 403. c
christophorus Lauellanū Phi-
lippus cōtra Ferratensem co-
pias ducere iubet 459. d
christophorus Garetonus Eu-
genij pont. secretarius 527. b
ciarpelonus Sfortiæ dux
561. b
ciarpelonus & Troilus Piccini-
ni castris potiti, eum cum co-
pijs fugant 562. f
cilicia in potestatem pop. Rom.
quando uenerit 3. d
cilicia urbs 214. g
ciliciam Hemanuel subigit
256. e
cincij familia uiri & mulieres
naribus truncantur 199. b
cincij in Gelasium pont. inau-
dita crudelitas 236. e. f
cingulū à Gothis capitur 93. b
cinico capto Turci Christianos
ad unum trucidant 210. e
cinitum oppidum Petrus ere-
mita capit 210. e
cispadani uicecomitibus loca
quondam subiecta reddunt
398. f
ciuitas castelli 395. d
ciuitadū se in libertatem eccle-
siæ uendicat 308. e
clara uirgo in sanctarum colle-
gium relata 309. d
clarj præsidium à Gata impo-
situm proditione Piccinius
intercipit 528. c. d
clarienses Venetis se dedunt
568. e
clarmontem Carolus M. capit
153. e
classense oppidum à Longobar-
dis capitur 104. e. à Smarag-
do recipit 107. b. Liuthpran-
dus captum diruit 147. c
calsianus rex antiochiæ 214. e
calsianus rex in expugnatione
Antiochiæ occiditur 220. e
clasis montibus altissimis tra-
cta atq; portata 541. d. 542. e
clafidij oppidi situs 90. h
claudius imp. Gothorum auda-
ciam reprimit 5. d. eius sum-
ma foelicitas ibi. à senatu sta-
tua aurea & clypeo aureo do-
natur 6. e. eius ad Iunium
Brocum epistola 5. d
clementia, Caroli regis Neapo-
litani natarum prima, Caro-
lo Philippi regis Fræciæ pri-
mogenito nupta 335. b
clementinæ quando promulga-
ta 344. h
clemens pont. generali edicto,
christianos ut arma in barba-
ros sumāt admonet 261. b. c
clementis pontific. Roma. gesta
192. h. 193. a. 261. b. 264. f. 315.
b. 318. h. 339. d. 348. e. 364. h.
367. c. 376. e
clemens antipapa Auenione
moritur 389. a
clesius annis 528. h. 566. h
clephis à Longobardis Papiæ
rex Creatur 103. d. eius cru-
delitas ibi.
clephis Classense oppidum ca-
pit & præsidio munit 104. e
clephis anno regni secundo in-
terficitur 104. e. f
clodoueus francorum rex Cro-
thildem Chilperici Burgun-
dionum regis filiam accipit
uxorem 32. h. bellum contra
burgundiones gerit 33. c. A-
lemanos in fugam cōuertit,
in deditionem accipit, tribu-
ta eis imponit 33. d. 25. re-
gni sui anno à S. Remigio ba-
ptizatur ibi. Visigothis bel-
lum infert ab Anastasio imp.
tunica blacæa donatur 36. h
clodoueus Franc. rex Parisio-
rum urbem regni sedem cō-
stituit 36. h. copias in Italiam
mittit 127. d. quæ Transpada-
nam regionem prædantur
128. e. a Grimoaldo Italia ex-
pelluntur ibi.
clodoueus Theoderici fil. res-
gno Fræc. succedit 136. e. mo-
ritur ibi.
clotharij & Childeberti Franc.
regum in fratris filios crude-
litas 52. f
clothartus & Sigibertus Franco-
rū reges, in Saxoniam Sues-
uos transferunt 101. a
clotharij Fr. regis mors 104. h
clusium Ro. oppidū Liuthpran-
dus rex captū spoliat 144. e
clugiense bellū 377. c. d. 378. e. f. g
coelesyria regio 214. g
colchos Turci cadibus infestat
151. c
colegerius præf. præsidij Rus-
siani uerberatus ac mutilatus
à Totila interfici iubet 83. c
collæ ferreum Iacobus Caudo-
la

I N D E X.

- la recipit 46.g.h
 collianum Piccininus diripit 562.h
 coloniam Henricus fil. capit. 231.a
 colossium Saraceni demoliuntur 127.b
 columnensis familia partes Gibellinas fouet 334.g. cardinales Iacobum & Petrum pontifex seuerè persequitur ibi.h
 columnenses cardinales ad dignitates patrimoniiq; possessionem restituti 339.a. 340.e
 columnensium contra Eugentium pont. bellum 459.a.b
 columnensium cum Eugentio pont. pax 461.b
 comacina insulae oppidum à Longobardis dirutum 135.a
 cōcadalbari Caput siluae, & Bulentam pontificis Legatus ui capit 305.b
 comi urbis situs 107.d
 comi Lacus olim Larius 396.f
 comitis Armeniaci in Italiam cum copijs aduentus 387.c. mors 388.e
 Conon legatus Romae praefectus à militibus interficitur 82.h
 conon eius nominis primus pont. 133.c. moritur ibi.d
 concilium Romae celebratum 154.g
 concilia tria, unum Florentiae, secundum Guardascalli, tertium in Fracia apud Treca celebratos 229.c
 concilium Laterani celebratum 233.d. apud Guardascallum 234.f. Laterani 199.a. 238.f
 concilium apud Clarum montem celebratum 240.h
 concilium apud Placentiam celebratum 240.h
 concilium Pisis celebratum 241.a
 concilium generale apud Sutrium 194.h
 concilium generale Laterani celebratum 257.b
 concilium Lugduni celebratum 293.a. 322.e.h
 concilium apud Viennam Galliae celebratum 344.h
 concilium generale apud Constantiam habitum 398.h
 concilium Ferrari habitum 532.f. Florentiam translatum 550.e. actorum in eo conclusio 551.a.b
 concilium Basiliense 558.f. 527.a
 concordia 396.g
 conradinus Conradi ex fratre nepos regnorum haeres constituitur 297.b
 conradinus Conradi Sueui filius copias in Italiam tradendas parat 314.h
 conradinus ut in Italiam properet ab Henrico admonetur 316.e. per Lombardiam in Herruriam contendit 316.g. cum Gallico milite apud Aretium congregitur, Mare scallus cum copijs superatis occumbit 316.h. magnifice Romam admissus in Capitolium deducitur 317.a. cum Austrino duce, Henrico Romano senatore & maximo exercitu, Carolum in campis Palatinis praelio aggredit, à quo superatus & tandem captus interficitur 317.c.d. 318.e.f.g
 conradus Sueuus, imperator deligitur 191.c
 conrado imp. Mediolani corona denegatur 191.d. eius contra Mediolanenses res gestae 191.d
 conradus imp. Romae aurea Corona à Ioanne decimonono donatur 191.d. 192.e
 conradi imp. mors 192.f
 conradus Hèrici tertij filius rebellis in Italia moritur 209.a
 conradus Rom. rex in Asia ducentae expeditionis munus assumit 242.f. Constantinopolim delatus Hemanuelis imp. dolosis artibus decipitur 242.g
 conradus Marchio Tyrum proelio Christianis inaususto commisso applicuit 260.f
 conradus Saladinum, Tyrum oppugnantem strenuè repellit 261.a. Tyri à sicarijs confoditur 265.c
 conradus exercitum in Apuliam transportat 296.g
 conradus Legitimo matrimonio ex Iole Ioannis Hierosolymitani regis filia natus, Frederici filius 296.f
 conradus Sueuus Neapolim captam, muro euerso immunitam reddit 297.b. Capuam muro diruto diripit 297.b
 Aquinū nobile oppidū incendit ibi. omni Trinacria & Sicilia regno potitur ibi. ueneno obiit ibi.
 consentia à Saracenis capta & spoliata 186.f
 consor urbs 213.d
 constantianus Gothorum ducibus maxima damna infert 51.d
 constantianus & Alexāder, imp. Iustiniani duces cum copijs Veronā proficiscuntur 69.b. Martinus quidam nobilis urbē prodit ac Artuadē Armeniū in urbē recipit ibi. c. Gotho. milites opprimunt ac ciuitatem liberant ibi.
 constantinopolim à Visigotis obsessam Dominica Valētis uxor seruat 7.c
 constantinopolitana urbs quādo maximo conflagravit incendio 35.d
 constantinopolis à Saracenis obsidetur 343.b.c
 constantinopolim pestis populatur 151.d
 constantinopolis à Venetis & peregrinis expugnatur, eius imperij ac Ro. inter sese diuisio 271.b.c
 constantinopolim Graeci obsident 286.h
 const. Christianorum res an. 1260. in pessimum sunt ad ductae locum 309.c
 const. an. sal. 1261. à Catholicis amittitur 310.e
 constantinopolit. imperij in Italia fines 116.g
 constantinopolit. imperatoris cū Venetis societas 367.d
 constantinus imperij occidentalis consors 15.a
 constantinus Belisariū pugione occidere intentat, quo iubente interficitur 59.a
 constantinus Rauenna praefectus 71.c
 constantinum filium Caesarem regni consortem Eraclius declarat 121.c
 constantinus Eraclij filius patri successit 126.e. à Martina uerca & Eracone fratre Pyrrhi patriarchae constantinopolitani instinctu ueneno extinctus 126.e
 constantini Constantij fil. in fratres crudelitas 130.h
 D d d 2 con/

IN BLONDI DECADAS,

constantinus Constantij fil.					
Const. imp.	130. h	tur	544. f		positū ab Hērico ulcariū &
constantini Constantij fil. anno		conuentus Papiæ habitus	254.		Gibellinos eijciunt 344. e
17. morb.	133. a	f. apud Parhissios	348. e.	Fer-	cremonēses Brixiani, Bergomē-
cōstantinus Syrus pont.	137. b.	rariæ	437. c		ses, Mediolanenses, Veronē-
moritur	138. h	corani	395. c		siū societati contra Frede-
constantinus Leonis fil. Constā-		corbanam, cū maximo exerci-			ricum accedunt 247. d
tinopolitanus imp.	145. c.	tu ad tutandam Antiochiā			crecētius Romanus consul cre-
179. b		uenit 220. f. magna suorum			atur 189. a. interficitur ibi. c
constantinus Constāt. imp. Ro-		clade Antiochiam recipere			cretam insulam Saraceni aggre-
manos à Francorū auxilijs		intentat	ibi. g		diunt 177. a. Bonifacio Mon-
detertere nititur	151. d	corcyram & proximas insulas			tiferrati Alexius imp. donat
constantini interitus uita di-		Gothi diripiunt	87. b		270. e. f
gnissimus	159. d	corcyram, Corphum, Corin-			crothildis Franc. reginæ prudē-
constantinus sextus Constan-		thum, Thebas, Euboiam Ro-			tia 52. f. obitus
imp.	160. c	gerius capit	243. c		crotoniadas longa Gothorum
constantini sexti imp. crudeli-		constantinopōlis suburbia præ-			obsidione laborātes, classis
tas	160. e	sente Hemanuele incendit			Græcorum liberat 88. f
constantinus sextus Cōst. imp.		ibi. d			crucesignati duces Niceam ur-
Italiam bello agit	160. g	coronium oppidum	527. b		bem munitissimā primū
constantinus imp. à matre Hire-		cornetum	395. b		oppugnant 211. c. 212. e
ne oculos effossus, in carcerē		cornetanorum ab ecclesia dese-			crucesignatorum in Italiam, Si-
conijcitur, ubi animā exhala-		ctio	477. b		ciliam, & Asiam an. 1261. ex-
uit	161. b	corlicā Saraceni inuadunt	168.		perditio 310. f
constantinus Ciochyfis Const.		g. prædantur ibi. Saracenorū			crucesignati, inuito Pelauicino
imp. 193. d. moritur	196. g	classis bipartito Sardiniam			eiusq; exercitu superato, Cā-
constantij cæsaris, Constantini		aggreditur	168. f		paniā perueniunt 312. h
filij res gestæ 13. a. interitus		corforum familiæ ædes, ab Hen-			crucis domini, discalciatis ped-
ibi. b		rico euerfæ	204. h		bis adorandæ consuetudi-
constātij Cæsaris, primū aduer-		corfi familia Ro. pont. rebellis			nis initium 123. c
sus Alanos bellum 14. g. ui-		229. a. b			ctustoli fluuij origo 401. a
ctoria	ibi. h	cosdroę in Christianos feueri-			cumana arx à Græcis obsidetur
constantius purpura indutus		tas 120. f. gesta	ibi. g		95. d
occident. imperij fit consors		cosdroas cū suis ducibus ab			cumades Persarum dux Græ-
15. a. moritur	ibi. b	Erachio imp. uincitur, fugat,			cis auxiliatur 88. g. maximā
constātius Constantini fil. imp.		à filio proditus in uincula cō-			Picēū partem ad Iust. partes
126. f. Martinum pōt. plerūq;		ijcitur	122. e. f. g. h		redire compulit 93. b
Ro. atq; oēs Italiæ episcopos		cosmæ Medicæ ciuis Florent.			cunæ 396. f
sua Monothelitarum hæresi		præstātissimi ad Venetos o-			cunipertus rex 132. h
inquinare adnititur	127. a	ratio 518. e. f. g. h. 519. a. b. c			cuniperthi Longob. regis mors
constantius exercitum in Italiā		crema oppidum	246. e		133. d
ducit 128. e. contra Longo-		crema Vbertus Pelauicinus po-			cūmicius Anglorū rex, Romā et
res gestæ ibi. f. g. h. Basilicas et		titur	306. g		sancta in ea loca immisit 192. f
publica Romæ ornāmēta di-		cremam Germani reddunt im-			curialū, in Romanorū ciuium
ripit	129. a	munitam	344. e		impetus, fortitudo 484. f
constantius imp. in balneo in-		cremensium seditio	344. e		cursum ciuē amplissimū ur-
terficitur	130. g	cremona à Longobardis expu-			be eiectum, fugientem Florē-
sub Consulibus & dictatorib.		gnata solo æquatur	117. c		tini confodiunt 341. d
quantum Rom. processerit		cremonæ situs	107. d		curticella pons 448. g
imperium	3. c	cremona à Romano exarcho			cussenses Piccinino se dedunt
consules, Roma uel senatum le-		copijs munitur	110. h		523. a
gitimē coactum, quando ha-		cremonam Germani euertunt			cyprum Petrus Fregofus intra-
bere desierit	102. e	344. e			dit 373. d
consules Romæ duo qui sum-		cremona Guelfi Brixia cū uxo-			cypri regis & Bernabouis uicē
me rerum præfunt	183. d	rib. & pueris emigrāt	344. e		comitis Mediol. cum Vene-
cōsulum Romanorum proter-		cremonā Carmagnolæ milites			tis belli fœdera 376. f
uia	245. a	furto cāpere intētāt	466. g. h		cypryanus Perusia præfectus
consularis factio, Lucium pōt.		cremonenses spreto Ecelino a-			71. c
Roma deturbat	257. d	micitiam cum Mediolanen-			D
contareus tragula icus mori		sibus redintegrant	307. a. b		Dagisteus apud Bononiam à
		cremonenses ac Cremenfes im-			Burgundis & Ostrogothis

prælio,

praelio laceſſitus eos vincit
 ac fuga g. h. Bryxillū ſe con-
 fert 97. a. Vuidinem uincit,
 Conſtantinopolim ad Iuſti-
 nianū imperatorē mittit 97.
 c. Amingum captum permit-
 tit interfici ibi.
 dagobertus Francorū rex, de-
 functo genitori Clotario ſuc-
 cedit 124. e
 dagobertus Frācorum nouus
 rex 138. h
 dalmata à Rom. quando domi-
 ti 3. d
 dalmatiæ diuiſio & fines 177. b
 dalmatiæ rex & illius ſubditi ad
 Chriſti fidem primum con-
 uerſi 177. b
 damasce ſitus 243. d. 244. e
 damasce Saraceni capiūt 125. a
 damasus Bauarus pōt. 193. a
 damiata à Chriſtianis an. ſal.
 1218. obſeſſa 277. b. c. d. ca-
 pta 278. e. f. g.
 daniel concordieſis episcopus
 Bononiam ſummo ciuium
 conſenſu recipit 501. b
 danubij amnis ora in prouinci-
 as redacta 3. d
 dum Dardanis quando bellatū
 ſit 3. d
 decius in Gothos à Philippo
 imp. miſſus, aliquot praelijs
 inferor, re infecta Romā re-
 uertit 5. c. Philippi filiū frau-
 de occidit ibi. cum tota claſſe
 Neapolim nauigāte à Totila
 fugatur & capitur 72. e
 deriona à Belis. ducibus occu-
 pat 63. c. eius ſitus ibi.
 deſiderij Longob. ducis Hetru-
 riæ cū pont. Ro. ſœderum for-
 mula 153. a. b. in Rom. rē ma-
 chinationes 154. e. f. 155. a. b.
 c. in Chriſtophorum Roma-
 num crudelitas 154. h
 deſiderij Longob. regis & ſue-
 gētis exterminij initiū 155. a
 deus dedit pōt. eligit 120. g. mo-
 ritur 121. a
 diana Ephēſe tēplū, à Gothis
 ſpoliatū & incenſum 5. d
 diogenes Romæ praſidio à Bel-
 ſario relinquit 83. d. eius &
 militū incredibilis diligentia
 84. e. Roma prodita, centum
 cellas contēdit, in Totilæ inſi-
 dias incidit, ac anxie euadit
 84. f
 dominicus Siluius Venetorū

dux à Guifcardo uincit, du-
 catu deſicitur 205. d
 dominicus Venetiarū dux an.
 ſal. 1122. in Aſiam Balduino
 capto nauigat 238. h
 dominicus Michael Venet. dux
 Rodhum, Chium, Samū, Mi-
 tylenas, Andrum, & alias He-
 manuelis imp. inſulas ſpoli-
 at 239. c. Mothonū prædatur
 ac cōmunit, Spalatū & Tra-
 guriā urbes Vngarorū regis
 u capie ibi.
 dominicus Bononię defunctus.
 280. f. in ſanctorū numerū re-
 latus 283. a
 dominicus Caprinenſis Forili-
 uij & Imolæ præfectus 447. d
 dominicus Fregofus Genuen-
 ſiū dux, cū fratre in carcerem
 conſicitur 376. g
 donus Romanus pont. 131. b
 dorica ſtuitus 396. e
 doſum oppidū à Tadeo Eſten-
 ſi furto capitur 471. b. c
 dotrula Suci, à Longobardis
 ad Romanos defeſio 106. h
 dotruſa Bryxillo amiſſo Rauem-
 nā ad nauigat 107. c
 drinus flumen 177. b
 drogo Normannorum comes
 moritur 193. c
 dromones nauiculæ 33. b
 draua ſtuitus 172. f
 dulcini & Margarita uxoris he-
 reſis initium 340. f

E

Ebroinus, Frācorū regis Theo-
 dericus gubernator 134. f. in
 Martinū & Pipinū, exercitiū
 ducit 134. f. g. Ermeſtrindi in
 ſidijs occiditur 134. g
 ecelinus Veronā in partes Fre-
 dericus reducit 284. h. uniuer-
 ſam Tranſpadanā Italiæ regi-
 onē obtinet 296. g. Mantuā
 obſidet 304. h. Paduam fru-
 ſtra oppugnare conat 305. d.
 306. e
 ecelini, Veronę erga Patauinos
 maxima crudelitas 305. c. cū
 Legato pōt. cōſictus ibi. c. d
 ecelinus Vreios obſidet 307. c.
 ſagitta iſtus capie. Sanciūq;
 perductus moritur 308. e
 eccleſiaſticorū cū Fortebraccio
 apud Gerezanū præliū 474. e
 eccleſiaſticorū cū Piccinino præ-
 liū 487. c. d. 488. e. f. g.
 eccleſiaſtici ſtrenuē Piccinino

reſiſtunt 571. d. 572. e. f. g. ex
 Romandiola Romam redeūt
 578. c.
 edimundus in ſanctorum nu-
 merum reſertur 297. e
 ediſſa urbs 213. c
 ediſſa 44. an. à Chriſtianis habi-
 ta, crudeliter à Turco diripi-
 tur 241. d. 241. e
 egiſſus Lambertus Bonon. in
 conciliū uocatus, trucidatur
 449. d
 egidiſ cardinalis arariū 370. e
 egidiſ cardinalis Hiſpanus in
 Italiā legatus mittitur 372.
 f. per Obitiū Lucenſem eccle-
 ſiæ ducē, Auchuch cū ſuis e-
 quitibus Anglicis ſuperatū
 capit ibi. g. h. oēs eccleſiæ re-
 belles ultro in ſubiectionem
 uenire fecit ibi.
 elizabet in catū S. uirginum ad-
 ſcribitur 283. d
 electorum imperij origo 186. c
 electorū imperij diſcordia 268.
 h. 306. e
 eleutherius Conſtātinopolita-
 nus ab Eraclio imp. Italię præ-
 ficitur 120. f. Neapolim capie
 ibi. h. pacē cū Longobardis
 in decenniū conſtituit ibi.
 regnū affectās occidit 121. a
 engoliſma à Normannis popu-
 lata 175. d
 entius Frederici ſecūdi filius à
 Bononiensibus cū copijs ſu-
 peratus capitur 296. e. Bono-
 niæ ſenio conſectus in carce-
 re obijt 322. g
 epirum, Acarnania & Aetolia
 incendijs rapinisq; à Gothis
 ſœdantur 87. b
 eporedia in citeriori Gallia
 urbs primaria, à Brentorum
 rege capta 93. c
 eporediam Longobardi capiūt
 105. b
 equicoli 395. c
 eraclea 213. b. à Chriſtianis du-
 cibus capitur 213. c
 eraclianus Eraclij pater Africā
 tuetur 118. h
 eraclius uia & armis imp. conſti-
 tuitur 118. h. anno imp. occi-
 dentalis ducentefima in Au-
 guſtum quinquageſimū aſ-
 ſumitur, & orientale accipit
 imperium 120
 eraclij imp. in Coſdroā expedi-
 tio 122. d. cōtra Sarbarū Saym
 D d d 3 &

IN BLONDI DECADAS,

& Razatenē eius duces præliū & uictoria ibi. f. g. Coldro am capit ac in uincula conijcit ibi. h	ratione, epistola 485. d	ferentani 395. e
eraclius crucem domini anno quartodecimo postquam in barbari manibus fuerat accepit, Aegyptum & perditas de Asia prouincias Rom. recuperauit imperio 122. h. Arabia pacata, crucem domini Hierosolymam importat 123. b. c. acto triumpho in reprobū datus est sensū 124. e	eugenius qua ratione totius orbis ecclesie uires coeperit exercere 561. c. d. 562. e. cū belli socijs foedus iungit 564. h ad basilica diui Chrysogoni palatiū se cōserēs, cur portas undiq; armatis militibus cōmunerit 478. h. eius ad Venetos & Flor. oratores 479. a. anxij terribileq; casus 481. b. c. d. 482. e. f. g. h. 483. a. b. c	ferentinum ab Antonio Pisano captum 489. a
eraclij impietas 125. d	eugubij ciuitatis situs 91. a	feroaldus Lōgob. dux, Classense oppidum capit 106. h
eraclius crucem domini Hierosolymam mittens, Constanti nopolim importari curat 125. b. tricesimo imperij anno omnem amisit Asiā 125. d. moritur 126. e	eugubiū Lōgob. inuadūt 155. d	feroaldi cum Dotrula pugna 107. a
errorum in Gothorum historia commisit. refutatio 64. h. 65. a. b. Erulorum 3000. in Italiam aduentus 88. g. commoratio 91. b	eugubiam ciuitatē Bonifacius pont. recipit 335. a	feroaldus in Classensi oppido capitur & occiditur 107. b
esini agri castella pont. cur rebellent 476. e	eugubium oppidum 395. d	fesulæ urbs obsidetur 63. c
estenses ferrariæ dominio possuntur 350. e	eumingus Danorū rex 167. d	ferrariam Mauldis capit 231. a
estenses & Bonacosa à Beltrando superantur 354. f. excommunicantur ibi.	eurimūsus Gepidarū rex 55. a	ferraria à pont. milite recipitur 287. d. 288. e
estensis contra Piccininum pugnant, capitur 488. h	exarcatus nomen in Italiā qui primus adduxerit 101. d	ferrariæ mediæ incendiū 341. a
etheus in gente Ostr. nobilissimus Vuidim Veronam uentientem repellit 97. b	exarchatus & imperii Cōst. nomen in Italia exosum 136. f	populi tumultus 342. f
etius in Constantij locum belligerēdi subrogatur 15. b. Burgundiones compefcit, Francos in Gal. irrupturos magna cōcede repellit ibi. b. Alanos agit. ibi. c. Hunnos primus ad Italiæ inuasionē excitat 16. e	Fabritij Capuani cū Pandulfo pugna 404. h. 405. a. Philip pi ducis mors 445. d	ferraria obsessa 358. h
etij in Gallijs & Brit. gesta 18. g. h. 19. a. ibi.	facini Canis obitus 396. g. Beatrix uxor hares, Philippo principatus assertrix dat ibi. h	ferraria 396. e
eudo Visig. Aquitanie & Vasc. dux, mercede ut Chilperico auxilietur cōducitur, Carolo Mart. occurrit 140. e. moritur 141. d	factionū Bononię origo 446. h	ferrariensis pop. ui libertatem asserere conatur 350. e
eugenij pont. gesta 127. d. 128. e. 171. d. 172. f. 244. f. 458. f	fagas obsidione Arimini, Teia aduentante, soluta in mōtes fugit 93. a. Rauennam se confert 93. b	ferrariensis Marchionis ad Florentinos legatio 403. c. d
Columnēses bello persequi iubet 459. b. Iacobū Vicensem bello lacefsit 462. f. eius ad uniuersos Christiani nominis principes, de sua libe-	falconū à Florētūnis capit 353. a	filiſtina Clodianæq; fossæ 89. d
	falcū Sfortia frustra oppugnat 477. a	firmianus copiarum pontificis in Bononienses dux 448. e
	fames ualida 373. d	flaminia 395. d
	fantinus Bononiæ gubernator, seditionem à Zambecariis intentatā cōprimat 473. a	flauius Constantinus, princeps Christianissimus 4. h
	farfar flumen 214. e	florentia à Gothis obsidetur 70. f
	farinata Vberti prudētia 302. e	florentiæ reip. in libertatem uindicata, formæ initium 299. b
	farinata Vbertus audita in Gibell. diruendā Florentiæ sentētia, cōcilio se proripuit 310. g	florentia Manfredi dominatū subiectionemq; capit 304. f
	fauentia urbs 291. a. 395. d. situs 107. d	an. sal. 1261. in Manfredi potestatem quomodo redacta 310. e
	fauentiam Ioannes Haucut spoliat 374. g	florentiæ ad quietem perducta noua regiminis forma 328. h
	fauentinus Florent. exercitus dux, à Piccinino superatur 457. b. c	florentia Gibellinis ex terminatis, noua Labe insicitur 337. b
	felicianum castellum 528. g	florentiam Henricus imp. frustra oppugnat 346. Eugeni- us pont. perducitur 485. d
	felix quartus pont. 561. c	florentinorum aduersus Frederici artes, constantia 288. f
	feltheus Rugorum gentis rex, eius gesta, mors 31. c	florentini in libertatē mortuo Frederico, sese uindicarunt 299. a
	feltrum se in libertatem ecclesie uendicat. 308. e	florentinorum in Pistorienses prima expeditio 299. b
		florentinus populus Guelfas partes apertē ferre incipit 299. c
		florentini an. sal. 1252. Gibellinos in Hetruria finitimos domare nituntur 299. b
		florentinorum in Pistorienses secunda expeditio 299. d
		florentini Pisanos ingenti clade superant, captos in uinculis Florentiam perducunt 299. d
		florentini

florentini Alcinatibus, à Senē-
 sibus oppressis, opem adse-
 rūt 300.e. Volaterranos suo
 quomō subdiderint impe-
 rio 300. f. in Pistoriēses tertia
 expeditio 300.e. Pisanos ma-
 gna cade ad Auferim fluuiū
 uincunt 301.a. urbem suam
 Gibellinis purgare consti-
 tuunt 301.b. Senensibus bel-
 lum indicunt 301.c
 florentinorum ad Senen. ora-
 tores 301.c
 florentini Senen. obsidēt 302.e
 florentini, astu & uasamento
 Prouinciani, à Senensibus
 praelio cōmissio an. sal. 1260.
 ad paucos casti, quorū pars
 Lucam, pars Bononiam ur-
 be paucis habitata migraue-
 re 303.a.b.c.d. 304.e.f. exu-
 les Signiam furto occupant
 310.h. apud Lucā à ciuibus
 proditi Bononiam cū uxori-
 bus ac filiolis perueniūt 311.a
 florentinos inter & Senenses
 pax æquis fœderibus consti-
 tuitur 318.h. Gregorius de-
 cimus anathemate damnat
 322.f
 florentini ab excommunicatio-
 ne absoluantur 323.b
 florentinorum in Pisanos ex-
 peditio 336.e.f
 florentinæ reip. ciuilibus dissi-
 dii initium 336.f
 florentini cadibus & incendijs
 inter se debachantur 339.a
 florentinorum ad Carolum
 regem Neapolitanum, orato-
 res 339.c.d
 florentini Accianicum oppidū
 diruunt 341.c
 florentinorum in Lucenses so-
 cios scelus 341.d
 florentini excommunicati 341
 b.c. à Roberto rege auxiliū
 petunt 346.h
 florentinorum cum Gibellinis
 pacis conditiones 348.g
 florentini à Castrutio superan-
 tur 352.e
 florentinorum exercitus 353.a
 florentini à Castrutio praelio
 superantur 353.a.b. à Rober-
 to rege Castrutio obsidione
 pressi, Carolum filium in do-
 minum petunt 354.g
 florentinorum ad Senenses le-
 gatio 457.d. contra Scalige-

rum bellum 360.h. dissidia
 362.h. exercitus à Pisanis
 profugatur 363.b. discordia
 363.d. cum Pisanis bellum
 370.g.h. facinus contra pon-
 tificem nefarium 374.f
 florentini artem Philippi arte
 deludunt 403.c
 florentinorū natu & autoritate
 maiores 403.c
 florentini arguto sermone gēs
 404.e
 florentinorum contra Philip-
 pum summo omnium con-
 sensu bellū 406.f. apud Za-
 gonariam clades 415.d
 florentini Venetos ut sibi opem
 afferant obsecrant 418.h
 florentinorum oratoris ad Ve-
 netos oratio 423.d. 425
 florentini magnates Nicolaum
 Braccij nepotem, ut bellum
 Paulo Guinifio Lucensi in-
 ferat, subornāt 450.g. Lucā
 obsidione urgent 452.f
 florentinorum contra Guinif-
 um cum Sfortia machinatio
 454.e. epistola ficta ibi. g. sū-
 mus magistratus 455.c. cum
 Piccinino ad Auferim praeli-
 um 456.g.h. fuga 457.b. de
 Philippensū exercitu & du-
 ctoribus ad Montemtopulū
 uictoria 468.h
 florentini populi ingentiū 485.d
 florentinus cardinalis Romam
 se confert 514.f. quam astu-
 te Eugeni pont. iussu sit car-
 ptus 564.c. diem obit ibi. h
 porta Flumentanea quondā
 Flaminia, nunc populi di-
 cta 205.a
 focas à Mauritiū exercitu, ultra
 Danubium hyemante, exar-
 chus eligitur 117.a. apud Cō-
 stantinopolim imperator de-
 claratur 117.b. à Romanis
 confirmatur ibi. anno impe-
 rij sui primo, Asiæ Europæ &
 Africa prouincias cōfirmat
 117.d. eius interitus 118.g
 fontanellam Mantuanus Mar-
 chio & Gregorius Cornaria-
 us Venetorum imperio ad-
 dunt 470.h. in Suncinenses
 ducunt ibi.
 formosus pont. 178.g
 forum Cornelij ciuitas sese Ioā-
 ni dedit 63.a. ab Ostrogo-
 this munitum à Narsetis du-

cibus oppugnatur 96.f.g
 Antiochus Narsetis dux, per
 oppugnationem potitus eā
 urbem solo æquat 96.g.h
 foriulij prouincia Longobar-
 di potuntur 101.b
 forumialium à Bauaris expu-
 gnatū incendit 119.a.b. quā-
 do factum & eius situs ibi.
 forosulenses uenauonem duo-
 decim porcorū singulis an-
 nis postero carnispruij die
 cur Venetis exhibeāt 248.h
 foriulij oppidum 369.g
 foriulij situs 107.d
 forumliuuium à pontificis exer-
 citu obsidetur 326. h. gui-
 do Montefortis in Gallico-
 rum necis ultionem inceni-
 bus spoliat 328.f
 forumliuuij 395.d
 foroliuiesium aduersus Lucre-
 tiam Thebaldi matrem con-
 iuratio 402.f.g
 forliuieses homines natura bel-
 licosi 493.d
 forumliuuij Imolamq; governa-
 tori Bononiæ pro Martino
 pont. Philippus consignat
 435.a
 foripopilij situs 107.d
 forumpopilium à Longobar-
 dorū rege solo æquat 130.e
 fortebraccius Lucā bellum in-
 fert 451.a. à Sfortia uincitur
 453.d. à Florentinis cur ab-
 scedat 462. e. Vetrallam car-
 pit 469.c. montem Falisco-
 rum & maiorem Campaniæ
 partē cur sibi subiciat 477-
 b. ab ecclesia ducibus ad Nu-
 mentum fugatur 479.b. Ro-
 mā discursionibus infestat
 479.c. expugnaturis Adria-
 ni molis arcem auxilium al-
 laturus Romam properat
 486. g. Leone Sfortia capto
 castris potitur 496.f. Afsiliū
 cum armis omnibus se con-
 fert 489.b. ab Alexandro ui-
 ctus occiditur 499.d. 500.e
 fraicpanum in pontificem Ro-
 impetus 237.a
 francilio Comum cōfugiens se
 communit 105.b
 francilio dux Rō. Como quā ui-
 ginti defensa uerat annis pel-
 lit 109.a. Rauē. ad nauigat ibi.
 franciæ regni primores, ducto
 re Vgone magno Parisiensis
 comite,

IN BLONDI DECADAS,

comite, Ludouico regi rebel
lant 183. a. b
franciarcurtā uallem incendio
rapinis, cædibusq; Piccini/
nus Verona fugatus foedat
561. b
francio ciuis Romanus Cisalpi
næ Gallia parti citra Apen
ninum Alpesq; & supra Pa
piensem Mediolanensemq;
agrum à Narsete præficitur
98. e
B. Franciscus moritur 218. c. in
sanctorum Christi numerū
refertur ibi.
franciscus Barbarus ingenij &
doctrinæ gloria clarus 528. f
franciscus Baroncellus tribuna
tum Romæ inuadit 368. h
franciscus Bembus Venet. ma
ritimis prælijs præfectus
439. c
francisci Carmagnolæ litera
rum ignari ad Venetos non
infacunda oratio 428. g
franciscus Carmagnola à Phi
lippo cur defecerit 419. a. b
ad Venetos se confert 420. e
franciscus Carrarius iunior à
Florentinis contra Galeatiū
ingenti mercede cōducitur
387. a. eius diligentia 381. a.
in Italiam, inde Paduam mu
tata ueste ingressus 387. b
franciscus condulmarius Vene
tiarum cardinalis, à Roma
nis ciuibus ui è sinu pōt. ab
strahitur 481. b. c
francisco Gatellusio Genuēsi Ca
rolus Lesbium insulam do
nat cuius auxilio in imperi
um restitutus fuerat 368. g
franciscus Gonzaga Mantua
nus princeps 399. b. Vene
torum exercitus imperator
suffragijs declaratur 472. e
franciscus Ordelafus Fortui
ensis nobilis 358. h
franciscus Petrarca poet. lau
rea in capitolio insignitur
362. f
franciscus Petrarca Parm. ec
clesiæ archidiaconus 364. e.
eius scripta uide Petrarca
franciscum Piccininum Philip
pus ecclesiæ subtrahit 474. f
franciscus Piccininus copiarū
pontificis contra Bononiē
ses dux 448. e
franciscus Piccininus Piccinini si

lius in agrum Spoletanum
contendit 522. f
franciscus Spinula Ottoboni
fil. Segestri insulam & Mone
liæ castrū furto recipit 450.
e. Genuēsis classis præfectus
P. Laureanum nauali prælio
aggreditur 464. f. uicius Ve
netas mittitur 464. g. h.
465. a. eius ad Genuēses si
bi fidēs oratio 503. b. c. d
franciscus Spinula Genuēsi. li
bertatis capitaneus 506. e
franciscus Sfortia Sfortiæ fil.
417. d. Fauentinum agrum
uexat 423. b. à Philippo Bri
xiam mittitur 433. d
franciscum Sfortiā Philippus
Carmagnolæ bello resistere
iubet 459. d
franciscus Sfortia in Lucenses
ducit 514. d. 515. a
franciscus Vicus, Viterbiū Bo
nifacio pont. proditiōe au
fert 388. g
franci à Constantio in Franco
nia primum domiti 12. e. so
lum mutāt, apud Treuiros
confident, à Vandalis, Bur
gund. & Alanis se in Franco
niam recipere compellunt
ibi. denuo in Gallias irrum
pūt, in Senonum prouincia
sedem apud Aurelianenses
Parisiōsq; capiunt, quibus
Etius pacē. dolēs mœstusq;
comcedit 19. b
francorum regum cum Burgū
dionum regibus bellum 51.
d. 52. e. reges inter se sauiunt
52. e. f
francorum, Burgundionū, Li
gustinorum trāsito Apenni
no ad Padum descensus 64.
e. cum Gothis pugna ibid. f.
armorum genera ibi. de Go
this uictoria ibi. g. cum Beli
sarij ducibus pugna & uictō
ria ibi. legati ad Vitigētē Ra
uennam ueniūt 66. h. duces
aduersus Narsetem belli so
cios Teias asciscit 90. h. ad
Clastidium Apennino trans
gresso confident ibi.
franci duces & Ostrogothi ex
Placentia mouentes Tanne
rū obsidēt 96. g. Vuidim O
strogothorū quendam no
bilem in ducem assumunt,
Veronam accedunt 97. a

francorū regni in quatuor par
tes diuisio 104. h. reges qua
tuor, Amato Francionique
Ro. ducibus cōtra Lōgobar
dos auxilia mittunt 104. h
francorum, Bauarorum, Lon
gobardorum contra Mauri
tium foedera 112. g. regum
motus, & inter sese crudeli
tas 121. b. bellum ciuile 139. a
franci Romanicq; sacramento
seruanda perpetuo amicitia
se obstringunt 157. d
francorū gēs imperij Romani.
culmine decorari quando
desierit 176. g
franci Italiae imperio regnoq;
quando eicēti 184. g
francorū regis à Synodo Basili
ensi ad pontificem oratores
477. c
frascatum Caudola recipit
460. h
fredericus primus de gente sue
ua Germanus im. in Italiam
contendit 244. h
fredericum Romani nihil suspi
cantem inuadunt à quo uin
cuntur 245. a
fredericus omni eccles. Ro. ter
ra, dolis potitur 246. h. Me
diolanū solō æquat ibi. Cre
mam obsidet 246. e. ab Ale
xandro tertio ex cōmunica
tur 246. f. in Veronenses dū
cit à quibus fugatur 247. a
frederici ad Philippum regem
oratores 247. b
fredericus Barbarossus in Ita
liam ducit 249. b. c. Romam
oppugnat 250. h. à solis fa
mulis pontificis repellit
tur ibi.
frederici ad pont. legatio 251. e
frederici quinti cū exercitu in
Italiam aduentus 252. h
fredericus Alexandriam obli
det 153. a. eius in Alexantri
nos pacis prætextu insidia
ibi. b. c. socijs ciuitatibus bel
lum infert, magna suorum
cæde, aquila amissa fugatur
254. h. 255. a. ad pontifi
cem oratores de pace mittit
ibidem b. in Asiam delatus
Philomenia, urbe capta, fa
to concessit 263. d
fredericus cum Venetis, rege
Siculo & socijs ciuitatibus
pacem facit 258. g.
pontificis

I N D E X.

pontificis pedes ad fores basilicæ d. Marci intrinsecas sedentis exosculatur ibi. h.
Frederici mater Constantia, Sicilia regnum administrat 269. a.
Fredericus secundus Sicilia rex imperator Germaniæ eligitur 274. f.
Fredericus secundus Germ. im. & Ludouicus Gallia rex, foedera in eunt, per quæ belli pacis societatē spōdēt 274. h.
Fredericus in Romanorum regem electus Romam uenit 279. a. imperiali diademate insignitur ibi. cum Soldano foedera rei Christianæ perniciosa 280. h. Lantheranij equos, arma, aurū, argentū, supellectilē diripit. 281. a. in Christianos perfidia 281. c. pro hoste publico habetur 281. d. eius milites omnē ecclesiæ terram, suo desituunt presidio 282. f. Christianis copijs destitutus in Italiā redit 282. f. pacem à pontifice quibus cōditionibus impetret 282. ib. Filium in Apuliā cur releget 284. h. in Italiā expeditio 284. g. cur excommunicetur 286. f. omnē Hertruriam discordijs & factionibus replet 288. e. f. g. factionibus nomina imponit 288. g. in Guelfos crudelitas 289. a. scelestissimus in deum & ecclesiam à pōtifice proclamatur 289. d. eius in cruce signatos inaudita crudelitas 290. e. in ecclesiasticos crudelitas 290. f. Saracenos Christianis præponit 290. g. illis Apulix ciuitatem his populatiter ciectus dat habitandam ibid. itineribus per Italiā ubiq; à se obsessis, Entium regem filiū ut Christianos Asiā nauigantes inuadat mittit 291. b. Bononiam studio priuat 292. e. ad Concilium Lugdunensē oratorem mittit 293. a.
Fredericum excommunicationis, depositionis, priuationisq; sententia, ab Innocētia Lugduni profertur 293. b.
Fredericus Christianos in Lombardia omnimoda crudeli

tate persequitur 295. a. magna parte Sicilię, Conradini nomine potitur 316. f.
Frederici profugi contra fratrem Alfonso gesta 315. c.
Fredericus Henrici germanus in Siciliam nauigat 316. f. Calabria bellū infert 335. d.
Fregosus & Lauredanus agros Clauasensium prædantur 470. g.
Frescobaldi Florentini nobiles 362. h.
Frederici imp. Ro. Philippus Fr. regis, Ricardi Angliæ, Oddonis ducis Burgundiæ, Venetorum, Pisanorum, Frisonū, Flandrensiū in Asiam expeditio 261. c. d.
Frisonus Carolus Martellus domat 141. d.
Fulco secundi Balduini gener, tertius Hierosolymæ rex creatur 241. c. eius mors 241. d.
Fulco Turcos Persicos Antiochenum agrum populando infestantes uictos in triūphum Hierosolymam trahit 241. d.
Fulgineum oppidum 395. d.
Fulgineum cardinalis Flor. obfidet 551. d. 552. e.
Fuliginanenses Piccininos se dedunt 523. a.
Fulginates Conradum cardinali Florentino produnt 552. f.
Fulgineum consensu ciuū cardinalis Florentinus recipit 552. f.
Furconenses 395. c.

G

Gareta ab Alfonso rege capta 569. c.
Galassus Vittrionēsis centurio 448. e.
Galeatus uiccomes cū filijs, Mediolani à Ludouico Bauaro in carcerem conijcitur 354. h.
Galeatii uiccomitis mors 357. a.
Galeatus Luchini filius 368. g.
Galeatus Bernabouis frat. moritur 377. a.
Galeatus Florētinis bellum indicit 387. a.
Galeoni nauis descriptio 439. d.
Galeotus Malatesta Ariminesis nobilis 358. h.
Galeotus Malatesta Florentino

rum exercitus dux 371. c.
Galerum rubrum cur cardinales gestent, & à quo institutū 297. c.
Galla prudentia, primo captæ urbis die Athaulpho regi desponsata 11. a. eius prudentia ibi. b.
Gallia quando tributaria facta 3. d.
Gallia Belgica cur nunc Burgundia nominetur 12. f.
Gallarum partes quæ sola Neapote & Augustulo imper. in Ro. potestate manserint 29. c.
In Gallia transpadana, Roma à Narsete capta, motus 92. f.
Galliopolim Veneti inuadunt 273. c.
Gallorum procerum in Asiam expeditio 285. a. b.
Gallicorum ducum cum Pelauicino ad Ollium amnem prælium 312. g.
Gallici duces in Italiā, ecclesię auxilio ueniunt 312. f. g.
Gallorum procerū in Africam expeditio 319. b.
Galli omnes in Sicilia etiā ij qui utero clausi materno, semine concepti Gallico credebantur interficiuntur 327. a.
Galliam cisalpina quę olim dicta 395. a.
Gallica ad primos motus audacia 577. b. c.
Gallinicus exarchus quartus Italia præficitur à Mauritio imp. 111. d. inducias cum Agilulpho. constituit ibi.
Gallinicus Italia exarchus contra Agilulphum ducit 113. a. Parma capta moritur ibi. d.
Gallinicus patriarcham Constant. obcæcatū Iustinianus, Romam relegat 137. a.
Gallio Rauennas, & Mahertius duces cū copijs contra Bonifaciū ab imp. mittuntur, 19. a. eorum gesta b. c. d. ibi.
Gallus & Volusianus imp. 5. c. eorundem obitus ibi.
Gambacurtæ familia Pisis priuata 367. b.
Gandauum Philippus rex Fr. capit 275. a.
Gandulfus Bergomenis dux à Longobardis deficit 109. d. interficitur 102. h.
Gardelacus olim Benacus 396. f. gardenes

- gardenses Stephanus Contare
nus uicaptos militi diripien
dos concedit 569.a
- garibald. Bauarorū rex à Chil
deberto regio pellicur 109.c
- gata mercede conductus Vene
tis militat 479.a. Venetorū
imperio Bergomensis agri
castella recipit 524.e. Piccini
ni consilia cognoscit 525.d.
copiarum pontificis contra
Bononienſes dux 448.e
- gata cum Piccinino praelium.
529.d. 530.e
- gata Venetarum copiatū dux
530.f
- gata cum Ludouico Verme ad
Sarcham pugna 533.d
- gata cū Paride Lutronio asper
rimos omnium Italiae mon
tes superat 533.b.c. Philippi
ducis Mediolani exercitui
praefectus 534.f
- gauium oppidum proditione
Carmagnola capit 398.e
- gelasius pont. 235.c. moritur
237.c
- genfericus Vandalorū rex Bo
nifacio auxiliatur, eius res
gesta 19.c.d. 20.e.f. Africam,
Aegyptum, Aethiopia suo
subijcit imperio ibi. h. Sicilia
incēdijs rapinisq; foedat 21.
a. ab Eudoxia in Italiam ac
cerſitur anno ab imp. incli
natione 44. 26.e.f. eius res
gesta 27.b.c. ab Anthemio
repellitur ibi. d
- genua à Saracenis inhumane
diripitur, igni ferroq; uasta
tur, impuberes nauibus im
positis abducuntur 182.e
- genuensis metropolis facta
240.h
- genuenses contra Venetos Pa
laologum imp. summis co
natibus protegunt 311.d
- genuensibus Tyrum incolen
tes fauorem contra Venetos
praestant 312.e
- genuensium in Venetos crude
litas 312.e
- genuae urbis calamitas 351.c
- genuae situs 395.b
- genua Carmagnola oppugnat
401.a.b
- genuae motus 511
- genuesium nauis cetea casua
pud Tyrum obuia an. 1263
à Veneto expugnatur 320.g
- duodetriginta trirèmes ad
Drepani portum praelio cru
delissimo à Veneta classe par
tim cremantur partim capti
untur 320.h
- genuensis classis Prolemaidam
inter & Tyrū à Veneta Vin
citur 321.a
- genuensium cum Venetis in
ducia in biennium proroga
ta 322.h
- genuenses clade apud Corficā
accepta se suaq; Ioanni archi
episc. Mediolan. submitunt
368.e. an. 1375. rupto foede
re taridam Venetorum mer
cimonijs onustā apud Mes
sanam capiunt 323.a.b
- genuensium cum Ludouico Vn
gariae rege belli foedera 376.
f. cum Venetis nauale pra
elium 377.a.b
- genuenses desperata Veneta ur
bis oppugnatione Clugiam
se conferunt 377.c. Clugia
parua potiuntur ibi.
- genuensis Clugiam multo par
tis utriusq; cruore capit
378.e
- genuensium magna calamitas
381.c.d
- genuensis agri nobiles omnes
Fliscorum gente excepta in
Philippi partes à Carmagno
la traducti 400.g
- genuenses nullis foederib. nul
lis praescriptis conditionib.
an. sal. 1380. sese Venetis de
dunt 382.h
- genuensium cum Alfonso Ara
go. rege nauale praelium
410.e.f
- genuam Thomas dedere com
pellitur 401.c.d
- genuenses uiam, nouo & inau
dito telorum genere per re
pugnantes hostes medios
transcendi inueniunt 410.g
- genuensium ad Venetos lega
tio 455.b
- genuenses uiri natura elati 455
c. ex qua familia ducem solū
creent 464.f
- genuensium ad sinus Rapalli
promontorium cum Vene
tis naualis pugna 464.f
- genuenses Gaietanis obsessis
opem ferunt 497.d
- genuensium cum Alfonso ad
Gaietam nauale praelium 498.
- g. h. insignis uictoria 499.a
- rebellionis in Philippum or
rigo 502.f. h. 503.a.b
- genuenses libertatem dudū a
missam armis repetere duce
Franc. Spinula conatur 505
d. 506.e.f. Castellum trige
simo die postquā rebellat
recipiunt 506.f
- georgij Ordelaſſi Foroliuent
is uicarij mors 401.c
- georgio Cornario ac Marco
Dandulo Carmagnolae ex
ercitus cura demadatur 468
- Bordelanū illi funditus ex
cindunt 470.h
- georg. Cornarius à Piccinino
in Tellina ualle capit 472.e
- gepidarum ad Narsetē aduer
sus Gothos aduentus 88.g
- gerardus Parmensis pont. lega
tus & comes Atrebatensis re
gis Francia filius, in sulā Sici
lia ut recipiāt intentāt 329.d
- à Rogerio Siciliae admirrha
to repelluntur 330.e
- germania à Bonifacio Christi fi
dem accipit 148.g.h
- germanus in Illyrico, diu à Ro.
expectatus, diem obiit 86.h
- germanus Iust. im. patruelis Ita
liae belloq; Gothico dux ab
ipso imp. pronūciatur 86.g
- germani filios duos paternum
Italiae coeptum Iust. imp. pro
sequi cū Ioanne madat 86.h
- germanorum & Rom. de imp.
creando contentio 188.f
- germanus Patritij ordinis Cō
stant. Romae praeficitur 108.e
- germanorum principum inui
dia 197.a.b.c. ingenitū 268.h
- germani equites à Manfredo
Senensibus auxilio missi à
Florentinis ad unū omnes,
uexillo Manfredi per ignomi
niā sordidato, sūt caeli 302.f
- germanum oppidum à Caro
lo captum 314.e
- germani equites Ioannis Bohe
mia regis, Italiae discedunt
360.f. Paduae custodiae reli
cti, pecunia corrupti ad Ve
netos Scaligero deserto desi
ciunt 361.c
- uia Gibellina unde dicta 301.c
- gibellini, imperatorie factionis
studiosi appellantur 288.h.
- Florentia armis pulsi, Senas
perueniunt 301.c
- gibellino

gibellinorum cōuentus, locus apud Emporium oppidum indicitur 310.g
 gibellini Mutinenses eiciūt 311.c. à Guelfis pralio superantur 315.a. Gregorij pont. sua su Florentiam à Carolo admittuntur 322.e. Bononia eieci à Foroluiensibus excipiuntur 322.g. Alba partis Florētini ac ceteri Heruriaz exules, ad Henricum Aretium confluunt 346.f
 gibellinae factionis principes Ludouicum Bauarum precibus uitium in Italiam descendere cogunt 354.g
 gibellinorum cum Guelfis cruentum bellum 351.c.d
 gildonis imp. partis Africanæ gubernatoris, perfidia 7.d
 giruli 531.a
 gisulfus à Hunnis, Venetia & Foriulij prouincias inuadentibus occurrens, occiditur 118.h. Gothfredo interfecto, Apulia factus est princeps 193.c
 godooc rex Longobardos in Romanorum prouinciā Odoacre regnante primus duxit 100.f
 gothalani nominis ratio 100.e
 gothicae gentis origo 4.h
 gothi anno octauo Philippi imperij Romanorum prouincias iruperunt 5. b. sub Gallo & Volusiano foedus cum rep. innouant 5.c
 gothorū trecenta millia à Claudio imp. deleta 5.d. nauium duo millia submersa ibidem
 goth. mulieres, uirili habitu pugnant, captæ & in triumphum ductæ 6.e
 gothos Sarmatiam occupantes magna clade Flauius Costantinus Magnus profligat 6.e
 gothi intra Scythicum natale solium per annos circiter 700. se continent 6.f. Romam obsident 49.c. quatuor locis acriter oppugnant 50.g.h. 51.a.b. omnem importandi facultatem Romano pop. obfesso praedant 56.e. Romam induciarum tempore furum capere tentant, 59.a. prodicionis cōposita modus ibi.b. obsidionem urbis Rom. dis-

soluūt 59.d. auxiliares copias Mediol. à Belisario missas, ad Papiam inuadūt 60.g. intra urbem repelluntur ibi.h. Alpium incolæ Belisario se dedūt 67.b. Rauenna obsessa, à suis deserti ac omni spe destituti 67.c
 gothorum omnium Papiæ cōuentus 68.g. uirium trans Padum, & circa per Galliam & Venetiam incrementū 68.h. armatorū ducenta millia Belisarius cum septem millibus Græcorum omni prope dominatu expulit 78.h. res ubi que per Italiā prosperæ, Græcorum aduersæ 83.d. exercitus per Siciliā uniuersam discurrens omnia prædatur 86.h. in Italia ruinae initium 88.e
 gothi in Italia, Rauenna, Ancone, Hydrunto, & Centucellis exceptis, cetera possidēt 86.h
 gothorū classis, à Totila missa in Græciam nauigat 87.b
 gothi Totila occiso, apud Papiam se colligunt 90.h. Romanos patricij generis cum eorum filijs & agnatis in Campania, trecetos in super Ro. adolescentes, Roma in potestate Narsetis redacta, interficiunt 91.d. Teia eorum regem interfecto, à Narsete pacem impetrant 95.c
 gothorum principium bona publicata ecclesijs Rauenna donata 99.b
 gothfredi Danorum gentis cum Carolo M. pax constituta 164.g
 gothfredus Danorum rex à satellite suo interfectus 167.c
 gothfredi & Matildis uxoris in Italia fines 194.g
 gothfredi Normanni mors 194.h
 gothfredi mors 202.b
 gothfredus Balduinus & Bolionij fratres in suburbio Constantinopolitane urbis pernoctant 210.g. hostiliter ab Alexio imp. nocte in uali strenue resistunt ibidem
 gothfredus Saracenos in castra irrupere conantes magna clade afficit 218.g
 gothfredus Bolionius rex Hierosolymitanus acclamatur

226.g. Ioppen, Ramolam, Caypham, Tyberiadem, uirio an. capit 228.e. febre correptus uita fungitur 228.f
 gradus insula 101.b
 græcorum uiginti millia à quatuor millibus Gothorum superata 78.h
 græcorum & Gothorū ad Anconem nauale prælium 87.c
 græcorum de Gothus uictoria 88.e
 græci Crotoniatas obsidione liberant 88.f. Latinos ut Græcia efficiant conantur 286.g
 græci Constantinopolitani Latinos inde eicere cōstituunt 309.c. ab ecclesia catholica cur defecerint 526.f. & quæ mala inuexerint ibid.g.h.
 græcorum imperatores quoties pontifici Ro. rebellauerunt 527.a. cum ecclesia occidentali unio 527.b
 gratianus Visigothis Ro. imperio imminentibus resistit 7.c
 gratianus imp. apud Lugdunum interficitur 7.d
 gratianus apud insulam Britannia, eiusdem municeps tyrannidem inuadit 12.f
 gregorius Leuita, ex legatione Constantinopolitana, Romanam optatus redit 108.e. eius ad populum Romanum oratio 108.g. ad Mauritium imp. epistola summa 108.h. ad Sebast. Firmien. episc. epistola 111.a. ad Teudelindam dialogi 111.d
 gregorius pont. pacem cum Arulfo constituit 114.c. eius gesta 145.c. in Gallias proficiscitur, eum Franconum fines ingressū, Carolus Magnus Pipini filius, à 100. Lapide ad palatium ponticonem deduxit 149.d. gesta 113.a. usq. ad 392.g
 gregorij epistola ad Boatricem & Matildem scripta 198.f.g. ad Henricum regem oratores 198.h
 gregoriū pōt. Cincius nocte natal. domini, hostiā frangentē altario deturbauit 199.a
 gregorius Henrico gubernationem regni Theutoniarum & Italiae interdicit 199.d

IN BLONDI DECADAS,

- gregorij ad Matildem epistola 203.b
 gregorius in Castello Crescen-
 tij cū domesticis obsidetur
 204.g. ad mensam, quod ra-
 rum est, Fredericum admit-
 tit 282.g
 gregorij in Fredericum expedi-
 tio 287.a.b.c
 gregorij ad reges Gallia & An-
 glia oratores 290.f
 greg. Lugdunum concedit
 321.d. 322.e
 gregorij pont. in Italiam aduē-
 tus, exercitus in Florētinos
 gesta 375.b.c
 grimoaldus à Cacanno Bauar-
 rorum rege ut copias in pa-
 triam reducat impetrat 129.
 d. Forum popilium, ex insi-
 dijs noctu structis irrupit,
 omnes ad interfectionē cru-
 delissime occidit 130.e
 grimoaldi mors 130.g
 grimoaldus Pipini fil. domus
 regiae Franc. maior 136.e
 grimoaldo ex Longobardorū
 reliquijs Beneuentano duci,
 quibus conditionibus pax
 data sit 168.f
 grossoni gens, Christianos in
 Asia diuersis in locis agitant
 294.f
 gualterius regis Franc. camera-
 rius, in Asia nauigat 276.h
 gualterus dux Florētinis à Ca-
 rolo auxilio missus, urbis
 dominio potitur 363.d. 364.
 e. eijcitur ibidem
 guelfi, studiosi ecclesiae à Frede-
 rico nuncupantur 288.g
 guelfi & Gibell. factionis insi-
 gnia 288.h. 289.a
 guelfi Florentia eiekti, immanif-
 sime à Frederico tractantur
 296.e. nobiles Florentia re-
 uocantur 299.b
 guelforum & Gibellinorum in
 Hetruria gesta & inter sese fo-
 dera 300.e. f. g. h
 guelfarum partium notati oēs
 Hetrusci patria pulsi, Bono-
 niam confluunt 311.a
 guelfis Marescallus nouos ma-
 gistratus creat 315.a.b
 guelforum nouum contra Gi-
 bellinos bellum 331.b.c.d
 guelfi, magna clade ad Forum
 liuū à Gibellinis merito, as-
 fecti 322.g
 guelforum inter se foedera an.
 1281. renouantur 326.g. di-
 uisionis origo 337.b
 guelfis Genuensibus, à Gibelli-
 nis oppressis, Robertus au-
 xilium mittit 351.b
 guerrerius contra Piccininum
 pugnans capitur 488.h
 guererrius Martian. Piccininū
 praelio superat fugatq; 555.a
 guilbertus Italiae cancellarius
 194.h
 guilbertus antipapa moritur
 228.h
 guilbertus Hugoq; excōmuni-
 cati dignitatibus priuantur
 199.c
 guilbertus Rauennas antipapa
 215.d
 guglagenses Piccinino se dedūt
 531.d
 guidantonus Manfredus Fa-
 uentiae uicarius 405.c. ad
 Florentinos à Philippo cur
 defecerit 417.a.b.c
 guidantonus urbinas, Floren-
 tinorum exercitui praefectus
 455.c.d
 guidantonus Mōtisferetri co-
 mes, castellum Montonis &
 castella septem agri Tifer-
 nis, pontifici restituit 501.a
 guidantonus Fauentinus Caf-
 sianum, Porticum, Montem
 ueterem, Terdocū, Aureo-
 lum, Mutilianā capit 564.g
 guido rex Hieros. 258.h
 guido Antiodorensis episco-
 pus in Italiam ecclesiae auxi-
 lio uenit 312.f
 guido Corrigiensis potentissi-
 mus Parmae nobilis 363.a
 guido cardinalis in Italia, à Cle-
 mente pont. Legatus, mitti-
 tur 366.e
 guido Cyprī rex moritur, Al-
 mericus frater regno succe-
 dit 267.b
 guido Cremonēsis antipapa
 247.d
 guido Fabriensis à Venetis sti-
 pendio conductus 434.h. à
 Philippensibus intercipitur
 435.a
 guido Feretanus Castella à Flo-
 rentino occupata recipit
 336.e
 guido Lusignanus regno Cy-
 pri potitur 264.d
 guido Nouellus Florētia à lor-
 dano praefectur 310.h. Fur-
 sinonem usq; Campaniā po-
 pulatur 312.f
 guido Petramala praesul Aretin-
 us Gibellinarum partiū ty-
 rannus 352.e
 guido Spoletanus dux, rex Ita-
 liae declaratur 178.f
 guido Turrianus Mediolanus
 Guelfae factionis princeps
 343.a
 guidonis antipape mors 251.d
 guidonis Petramalae mors
 355.b
 guilelmus Normannus Ferraa-
 bach, partis Hetruriae posses-
 sor 190.e. eius origo ibidem
 guilelmus Apuliae dux nullis
 relictis filijs moritur 238.f
 guilelmo Siciliae regi pont. sol-
 ta regni iura in feudationē
 concedit 245.d. 246.e
 guilelmus Siciliae rex Rogerio
 succedit 244.g
 guilelmo Normanno rege Si-
 culo defuncto, Guilelmus fi-
 lius succedit 249.d
 guilelmus Rom. pontifici auxi-
 lium aduersus Fredericum
 Barb. mittit 250.a
 guilelmus Siciliae rex, Macedo-
 niae Thessalonicam urbē ca-
 pit 258.f
 guilelmus Longaspada Baldui-
 ni genere & alterius Baldui-
 ni genitor Hierosolymae mo-
 ritur 257.d
 guilelmi Siciliae regis classis
 praefectus Christianis uictis,
 apud Tyrum apparuit
 260.g
 guilelmus Siciliae rex, ubiq;
 Christianis Asiam nauigant-
 tibus, mare pacatum reddi-
 dit 261.c. diem obiit Panora-
 mi 263.e
 guilelmus Hollandiae comes,
 Alemannorū Romanorūq;
 rex designatur 294.g
 guilelmus Rom rex, à Frisonū
 gente interficitur 306.e
 guilelmum Francigenam Asia-
 am obtinentē Michael Pa-
 laeologus praelio superatum,
 Adrianopolim perducit
 309.c
 guilelmi Gallici in Palaeologū
 eiusq; prouincias bellum
 311.d
 guinifus à Sfortia proditur
 454.g.h

454.g.h
 guinifios genitorem & filios Pe-
 trutius ad carceres Papiam
 perducti 455.a
 guiscardus Bagelardo nepote
 pulso Apuliae comitatum ac-
 cepit 195.a
 guiscardi mors 206.e
 gundobaldus Burgundionum
 rex Italiam ingreditur, ac
 depopulatur 32.g.h
 guntanus Aurelianensium rex
 104.h
 guntanus regum Franciae ter-
 tius moritur 112.e
H
 Habdimelech Saracenorum Am-
 mirathus Africam inuadit
 135.c
 hareseos Eutychnae damnatio
 37.b
 harensis Arriana in Engolisma
 & Burdegalla ciuitate 36.h
 harensis Monothelitarum 124.f
 harensis Felicianae damnatur
 161.a
 halaticus rex anno ab urbe coe-
 dita 1164. Romam ingredi-
 tur, in ea res gestae, in tanta ur-
 bis direptione, duo memo-
 ratu digna 10.g.h. apud Co-
 sentiam moritur, eius sepul-
 chrum ibi.
 halaticus Visigoth. rex apud pi-
 thauos anno sui regni 12.a
 Clodoueo prelio commisso su-
 peratur ac interficitur 36.g
 hannibal, Romanus nobilis,
 haereticus 282.h
 hannibalensis factio Romae tu-
 multum concitat 325.b
 hannibal Peeri Hannibaldi fili-
 us & Pandulfus Romae sena-
 tores 326.e
 halonos direptionibus Turci
 infestant 151.c
 hebraei in Gallijs Hispanisque o-
 mnes, Eractio imperante, ba-
 ptizati 124.e
 hedoardus Henrici regis An-
 gliae filius, in Asiam cum in-
 genti classe nauigat 319.d.ab
 Arfacida trino confoditur
 uulnere ibi. ualitudinem re-
 cuperat 320.e
 helmechildis interitus 103.d
 hemanuel imp. expeditionem
 Hierosolymitanam, gypso sa-
 rinae mixto Christianis da-
 to, impedit 242.g.h

hemanuelis in Venetos frater,
 alias raro audita 249.a
 hemanuel imp. pont. Alexan-
 drum uarijs artibus tentat.
 249.d. eius ad pont. oratores
 250.e
 hemanuelis ad pont. oratores
 251.d
 hemanuelis secundi imp. in Tur-
 ciam expeditio 255.d. 256.e
 hemanuelis imp. contra ius ge-
 nium in Venetorum orato-
 rem crudelitas 253.d
 herici Germaniae regis atq. im-
 mors 182.e
 henricus Bauariae dux Aquilei-
 am inuadit 182.g. a Germa-
 nis electoribus primus im-
 perator declaratur anno sa-
 lutis 1003. 190.h
 henrici im. gesta 191.a.b. mors
 an. sal. 1024. ibi.c
 henricus Romam uenit a Ste-
 phano octauo diademate or-
 natur 191.a. Saracenos Ca-
 puam obsidentes Italiam lin-
 quere compulsi ibi.
 henricus Conradi fil. impera-
 tor declaratur 192.f
 henricus imp. contra Bohemos
 192.f
 henricus secundus Augusti, im-
 peratorisq. titulis Romae est
 ornatus 192.h. in Norman-
 nos, ut eos Apulia deturbet,
 bellum mouet 193.c.d
 henricus Ottonis filius rex &
 Caesar 193.d
 henricus Saxones praelio supe-
 rat 199.c
 henricus Gregorio pont. insidi-
 as struit 200.g
 henrici cum pont. Gregorio re-
 conciliatio 200.g. cum Ro-
 dulpho rege bellum 200.h.
 henricus Leonina potitur 203
 c. Italia ingressus Romam du-
 cit 203.c. a Romanis militi-
 bus repellitur ibi. audito de
 Roberti aduentu nuncio Se-
 nas Roma relicta fugit 205.a
 henricus tertius Saxones bello
 aggreditur a quibus uinci-
 tur 206.e
 henricum tertium, filium Henri-
 cus bello persequitur 230.h
 henrici tertij mors 231.a
 henricus quartus, rex patri suc-
 cedit 231.a
 henrici quarti in pont. Pascale

doli 232.e.f.g.h. 233.a.b.
 henricus coronatur 233.c
 henricus quartus in Italiam ut
 pont. occidat contendit 235
 a. contra pont. Romam ue-
 nit 236.f
 henrici regis Angliae ad Alex-
 pont. oratores 252.f. et a pont.
 praescripta ibi.g
 henrici Angliae regis cum Vira-
 mo filio bellum 252.h
 henricus Frederici filius impe-
 rio praeficitur 258.g
 henricus sextus Frederici filius
 rex Germanorum & Ro. imp.
 264.f
 henricus Germaniae imperator
 Hierosolymae curam per le-
 gatos suscipit 267.d
 henricus Rom. imp. Germani-
 cus in Italiam uenit 267.c.
 Neapolim deinde Siciliam
 capit. d. ibi.
 henrici copiae Ptolamida per-
 ueniunt, Maguntino episc. &
 duce Saxoniae praesidentia-
 bus 268.e
 henricus Ger. imp. morti pro-
 ximus, filium Romam mit-
 tit Fredericum & pontifici
 commendat 268.h
 henricus Balduini frater, impe-
 rator Constant. declaratur 272.g
 henrici imp. Constant. mors 275.c
 henricus secundus comitatum
 regni Siciliae permittit feuda-
 ri donationis iure a Ro. eccl.
 peculiariter possidendum.
 275.d
 henricus Niuernensis Comes
 in Asiam nauigat 276.h
 henricum Fredericus in carce-
 re interfecit 297.b
 henrici profugi contra fratrem
 Alonsum gesta 315.c
 henricus a fratre Alfonso pro-
 fugus, in Italiam uenit 315.d
 henricum Ricardi regis Cor-
 nubiae filium, Guido Mont-
 fortis, Viterbij in S. Lauren-
 tij ecclesia, incautum interfu-
 cit 320.e
 henricus Lucenburgenis ab
 electoribus imperator eligitur
 342.f
 henrici in Italiam aduentus
 343.a
 henrico imperatori omnes Lo-
 bardi, praeter Alexadrinos,
 fidelitatis seruanda sacram-
 E e e to, se

IN BLONDI DECADAS,

- eo, se se imperio obligat 343.
 a. b. c.
 henticus Genuam contendit
 344. g. Viterbium, inde Ro-
 mam uenit 345. b. eius im-
 prudentia ibi. c. d.
 henticus Aretij Robertum re-
 gem priuatum regno pronu-
 tiat 347. a. ueneno, a predica-
 torum ordinis fratre, in eu-
 charistia dato, morit 347. a.
 hera fluuius 36. e.
 heraclia ciuitas terrestris unica
 Venetorum 165. b.
 heracliani consulis gesta, in Ro-
 manos perfidia, mors 13. d.
 heracius patriarcha Hierosol.
 ad Lucium pont. & Philippū
 Franc. regem, opē rebus af-
 flictis Hieros. postulatū mit-
 tit 258. e. f.
 heria a Normannis cremata
 175. d.
 herina a Venetis capta 273. e.
 herici 395. c.
 herodianus, Phassas & Deme-
 trius a Totila capiuntur 72. f.
 heruli & Turingi qui fuerint,
 eorum in Italiam profectio
 29. c. d. gesta 30. e. f.
 hettruria a Longobardis capi-
 tur 102. f. factionibus, Frede-
 rici artibus, horrendis reple-
 tur 288. f. g. omnis Mafredo
 subdita 311. a.
 et Hettruria Narfes, duces qui
 deditioem postularent fie-
 ri mittit 191. a.
 hettruria fines 395. b.
 hettruria omnis ad pacem per-
 ducta Ioannis pont. pruden-
 tia, ecclesie magistratus reci-
 pit 324. g.
 hetrusci omnes Guelfi patria
 pulsati an. sal. 1265 311. a.
 hetruscorum cum Ioanne Me-
 diol. arch. pacis condiciones
 367. b. c. qui olim dicti 395. a.
 hieronymi ad Oceanum episto-
 la 6. g.
 D. hieronymi ad Paulam Eusto-
 chiumq; de Gothorum in I-
 talia exercitu epistola 8. g. h.
 D. Hieronymi de calamitate R.
 ad Principiam uirginem e-
 pistola 10. f.
 hieronymus apud Bethleē quā-
 do floruerit 10. e.
 hierosolyma an. salutis 1004. a.
 Turcis capta 190. h.
 hierosolyma a Saracenis capta
 125. b.
 ad Hierosolymam liberadam
 Christianorum ducum an-
 sal. 1904. expeditio & catalo-
 gus 209. b.
 hierosolyma urbis situs 224. h.
 hierosolyma a Christianis du-
 cibus illustratur 224. h. acri-
 ter oppugnatur 225. a. b. c.
 Balduino scalis appositus in
 urbem descendo, porta ui re-
 fracta capitur ibi. d. templū
 Salomonis expugnat 226. e.
 in Hierosolymam noua Chri-
 stianorum expeditio 242. e.
 hierosolymam Christiani Sala-
 dino dedunt 260. h.
 hirprandus Liuthprandi ne-
 pos, regno eicitur 147. d.
 hispani a quo & quando suba-
 cti 3. d.
 hispania a Childeberto & Clo-
 tario fratribus Fran. regibus
 inuaditur 52. f. Casaraugu-
 sta obsidetur ibi. a tribus Sa-
 racenorum regibus occupa-
 ta, Carolus M. potitur 159. b.
 hispania omnis, Cantabris Au-
 stribusq; exceptis, a Sarace-
 nis capta 136. h.
 hispania a Saracenorum impe-
 ratore incendijs ac popula-
 tionibus foedatur 273. a.
 hispania regna, Gothica gens
 mille annos supraq; confer-
 uauit 100. e.
 histria cū omni regione, a Hun-
 nis uastatur 102. g.
 histria & Dalmatia nunc Scla-
 uonia dicta 115. d.
 histria quae olim dicta 395. a.
 histri quando domiti 3. d. mul-
 tis auri milibus pacem a Lo-
 gobardo rege redimere co-
 guntur 109. a. genus homi-
 num in contemnenda mor-
 te durissimum 569. a.
 honorij contra Visigothos ge-
 sta 14. c. f. g.
 honorius im. diē Ro. obit 15. d.
 cui tunc legitime nemo suc-
 celsit ibi.
 honorius eius nominis pri-
 mus, pont. eligitur 123. d. a-
 dificia & tēpla ab eo cōstru-
 cta ibi. mors 124. f.
 honorius secundus pont. 239.
 d. moritur 240. f.
 honorius tertius pont. 276. f.

- moritur 280. g.
 honorius quartus pont. 328. h.
 moritur 330. f.
 hormisda pont. Ro. 37. b. mori-
 tur ibi.
 hortam, Sutrium, Polimarcū,
 Tudertum, Ameriam, peru-
 sianam, Luceolum Romanus
 recipit 110. h.
 hugo Italiae regno potitur 181. c.
 hugonis mors 182. g.
 hugo magnus cruce signatus,
 ex Baruli Apuliae portu copi-
 as Dyrrachiū traducit 210. f.
 hugonis magni in Asiam expe-
 ditio 210. g.
 huguicionis fagiolani rei mili-
 taris peritia 349. c. d.
 humagum Petrus Aurius ca-
 pit 377. c.
 hunsfredus Normannorum co-
 mes, Apuliae princeps mori-
 tur 193. c.
 hungariae nominis ratio 100. h.
 hungaria a Tartaris uastatur
 280. e.
 hungari, rege in carcerem con-
 icto, bellum Henrico Casar-
 ri indicunt 198. e.
 hungarorum rex Italiam irrū-
 pit 182. h. tres reguli in eorū
 dedecus Othone adnitente
 Laqueo suspensi 184. e.
 hunni Gothis efferatiores, eo-
 rum regio 6. f.
 hunni, Auates cur se nuncupēt
 55. b.
 hunnorum, Gepidarū, Ostro-
 gothorum reges, Illyricū po-
 pulantur & Thraciam inua-
 dunt 21. c.
 hunni Macedoniam Thraciāq;
 ingressi, cuncta populantur
 87. b. Gothos odio persequū-
 tur 88. g. ad Narsetem aduer-
 sus Gothos in Italiam ueni-
 unt 88. g. Pannoniam habita-
 tum unde uenerint & qui
 antea fuerint 100. h.
 hunni gens egressa finibus,
 Vngaros patrijs expellit se-
 dibus 177. d. 178. e.
 hunni finibus egressi, Germa-
 niam deinde Galliam pra-
 danantur 178. f.
 hydruntum Calabriae oppidū,
 Gothorum obsidione, Belis-
 sarius liberat 73. a.
 hydruntum Belisarius recipit
 76. f.

- I**
- Iacobus de Algerijs Ferrariensis nobilis** 358.g
- Iacobi Appiani mors** 389.f
- Iacobus Antonius Marcel. Archum ui captū diripit** 569.a
- Iacobus Armeniaci comes Florentinis magna mercede cōductus auxilio contra Galeatium uenit** 387.b
- Iacobus Caudola copiatū pontificis in Bononienses dux** 448.e
- Iacobum Caudolam potentissimum belli ducem Eugenius pōt. mercede cōducit** 459.b
- Iacobus Caudola castra contra Ginezanum ponit** 460.h. relictio Eugenio pōt. ad partes principis transit 460.ubi.
- Iacobus Caudola principē Tarentinum obsidet** 497.b
- Iacobus Caudola apoplexi correptus moritur** 562.e
- Iacob. Marchiæ comes ex Francorū stirpe regia Ioannæ agnatus à Neapolitanis rex excipitur** 406.h. 407.a. in Gallias fugit 409.a
- Iacobi Vermis in Florentinos conatus Ioannes Haucur irritum repellit** 388.f.g
- Iacobus Vermes. Galeatij dux** 387.a
- Iacobus Vorago Genuensis praesul** 334.h
- Iacobus Teupolus primus Cādiæ dux** 274.h
- Iadera à Venetis defecit** 269.c. recipitur ibi. b
- Iaderenses pacem à Venetis impetrant** 270.e
- Iaderensium cum Venetis, pacis conditiones** 270.e
- Iantadesius Petramala Galeatij dux** 387.a. moritur ibi.
- Ibellinū praesidium à Fulcone Hierosolymitano rege adificatum** 241.c
- Ilex fluius** 521.b
- Ildouadus Veronæ dominator Papiā uocatus à Gothis, purpuram indutus, rex appellatur** 68.f. omnes trans Padū, Venetiæq; regionis urbes recipit 68.h
- Ildouadi nomen apud Iustinianū imp. celebre** 69.a. Variā ad mortem usq; persequitur à Buillo, uno ex sui custodis corpore, in conuiuio cur occidatur 69.a
- Illarianum oppidum** 395.b
- Illius annis** 396.f
- Ilmamolini Saracenorum Africanorū im. in Europā cōtra oēs qui Christiano nomine censerentur expeditio** 273.a
- Illyrici quando domiti 3. d. nulla affecti iniuria uitalem im. ducem deserunt** 73.c.d. nullius discipline capaces 440.h
- Imp. tres potissimæ partes** 7.d
- Imperij orientalis inclinatio prima** 127.b
- Imperij Cōstantinopolitani & Romani motus** 135.a.b.c
- Imperij Romani & Cōstantinopolitani diuisionis fines incerti** 164.f
- Imperio inclinanti funditus euertendo, quæ causa efficaci or fuerit** 166.e
- Imperij electores** 189.c
- Imperator in Germania declaratus antequā Romæ confirmaretur, unam coronam ex palea Modocetæ, altera ex ferro Mediolani, cur accipiebat** 161.d
- de Imperatoris electione sanctio, à Gregorio Saxone facta an. sal. 1002.** 189.c
- Imola adificatiōis causa** 104.e
- Imolā Longob. occupat** 107.d
- Imola 395.d. pontifici rebellis** 523.d
- Innocentius pont. Rogerio bellum infert** 240.f. à Gulielmo filio uincitur ac capitur ibi.
- Innocentius pont. & Lotharius imp. iunctis copijs Rogeriū Italia expellunt** 241.b
- Innocentius ex Gallia in Italiā redit** 297.c
- Innocentij pont. libri** 297.c
- Innocētius pont. 292.g. in Galliam contendit ibi. h**
- Innocentij pontif. Rom. gesta** 240.f. 241.c. 268.g. 275. d. 298.e. 372.e. 392.g
- Insubres** 395.a
- Ioannam reginam Carolus in Castronouo obsidet** 384.g
- Ioannes Medicus nobilis Florentinus** 403.c
- Ioanna Iacobum Marchiæ comitem cōiugem sibi deligit** 406.g
- Ioanna Ladislai fratris regis, A**
- pulia hæres** 406.g
- Ioannæ reginæ in maritū astutia** 407.b.c. fraudes ibi. d.
- coniuratio** 409.a
- Ioanna à Martino pont. regina Neapol. coronatur** 409.b
- Ioannæ secunda reginæ Siciliae mors** 491.c
- Ioannes quispiā Honorio imp. mortuo, tyrānidem accepit** 15.d
- Ioannes Accis Vbaldinus Galeatij dux** 387.a
- Ioannis archiepiscopi Mediol. contra pontificem machinatio** 366.g. per barburos Heruriam uastat ibi.
- Ioannes arch. Med. bellum aduersus Venetos suscipit** 368.f
- Ioannis archi. Mediol. mortui Bernabos & Galeatius ex fratre Luchino nepotes Italiae dominatui succedunt** 368.g
- Ioannes Barbadicus Venetæ classis praefectus** 378.g
- Ioanni, Bessæ & Vitali post Belisarij profectiōe, Italiae gubernatio ab imperatore demandatur** 68.e
- Ioannes Bohemiæ rex à Gibelinis in Italiam accersitus Lucam Bergamumq; capit** 357.d. in Germaniam se confert 358.f
- Ioannes de Bregna Hierosolymæ rex declaratus an. sal. 1200** Acconem Ptolamaidā peruenit 274.e
- Ioannes Bremus imp. Conf. 284.e. moritur** 286.g. Frederici in Italiam expeditio 284.g.h. 285.c.d. ibi.
- Ioannis & Valeriani Græcorū ducum cum Vlida & Gothilado Gothorum ducibus nauale prælium** 87.d
- Ioannis Campsini Cōstantinopolitani, Neapolis praefecti gesta** 120.e. eius mors ibi.
- Ioannes Columna cardinalis, expeditionis in Asiam legatus** 276.g
- Ioannes Columna cardinalis quando creatus** 354.e
- Ioannes Cincius agrum Viterbiensem uastat** 325.d
- Ioannis Cōstantinopolitani episc. gesta** 111.b.c
- Ioannis Cornetani ingenij descriptio** 563.a.b.c

ioannes exarchus Rauēnae p̄f̄ ficatur à Foca imp. 119.d	cam expeditio 319.b. mors ibidem c	isaacis uiri strenui imprudētia 77.d. Belisarij conatus eom̄ meatum Romam importan tis remoratur 78. e. in uincu lis Toulæ iussu occiditur ib.
ioannis Francisci Gonzagæ cū Venetis contra Philippū bel li societas 432.f	ioannes Maria, Ioannis Galea tij uiccomesitis filius, à ciui/ bus trucidatur 396.g	isacius exarchus ingentem the saurū in Lateranensi episco pio reconditum, quibus ar tibus surripit 124.f.g.h
ioannes Franciscus Gonzaga marchio Mantuanus muni tionib. Brixia à Carmagno la p̄f̄ficatur 433.d. 434.e	ioannes Malauolta, à Marchio ne Mantuano equitatu spo liatus, Brixiam solus redit 529.b.c	isaci exarchi mors 125.d
ioannes Franciscus Gonzaga Marchio Mantuanus in pa triam secedit 517.b. Veneto rum stipendia sequi oratus recusat 524.g.h	ioannes Nanonus Genuensiu libertatis capitaneus 506.e	isach imperatoris mors 270.h
ioannes Graecus pont. 189.a. oculis orbatur ibi.c	ioannes Platina, exarchus Ita liae p̄f̄ficatur 133.d	isauri milites, Romam Toulæ produnt 78.f. 84.e
ioānes ciuis Ro. cognō. Siccus pont. 189.d. moritur 190.e	ioānis Prochitiij aduersus Ca rolum regem & Gallicos ma chinatio 324.h. 325.a. 326.h	isei lacus olim Sebuinus 396.f
ioannis pont. Rom. gesta 37.c. 99.a. 125.b. 133.a.c. 136.f. 137 a. 177.c. 178.g. 179.d. 181.b. 182.c. 185.c. 186.h. 188. e.f.h. 190.e. 192.f. 323.c. 325.a. 348 h. 359.d. 392.h. 399.a	ioannes Riccius eques Florenti nus ad Alexandriam capi tur 388.e	iseum oppidum Piccininus ui ribus expugnat 531.d
ioannes Galeatius Galeatio in dominijs succedit 377.a	ioannes Sirmienfis antipapa 251.d	isnardus dux Genuensis recu perata libertate creatur 507 a. palatio eijcitur ibi.
ioānis Galeatij in Lombardia prosperi successus & formida bilis in Italia opinio 386.e.f	ioannes tyrannus, uicto Casti no, aduersus Bonificiū om nes copias in Africam ducit 17.b.c. ab eo superatur 19.a	in Italia motus 29.b
ioānes Galeatius, primus eius familiae ducis titulo Medio lanensis, ingenti pecunia La dislao Ro. imperatori data insignitur 389.a	ioannes Vattari Graecus imp. Venetis bellū gerit 286.g.h	italia rerum omnium inopia, acerrimaq; fame premitur 54.g. ab Ostrogothis ante Teia mortē septuaginta du os annos occupata 95.d
ioannes Galeatius Medio. dux bellum Florentinis infert 389.b.c	ioannes Villanus Historiae Flo rentinae scriptor 233.d	in Italia bellū ab Ostrogothis per octuaginta annos gestū 98.c
ioannis Galeatij uiccomesitis in teritus 392.e	ioannes à Narsete ex Hetruria reuocatur 94.e	italia & Romae duces quando primū p̄f̄fecti fuerint 102.e
ioannes Gallura Pisis expelli tur 322.f	ioannes Romae p̄f̄ficatur 71.c	italiae singulis oppidis & urbi bus, singuli à Longino du ces p̄f̄fecti 102.e
ioannes Gonzaga Caroli fra ter tragula ic̄tus cadit 559.d	ioannes senatores ac paritios urbis Romae, sub custodia militum in oppidis Campa niae relictos, strenuē liberat 81.c.d	italiam uniuersam fames fati gat 102.f
ioannes Grimaldus Genuen. clasi Phil. p̄f̄fectus 461.d	ioannes ac Germani filij, exer citur in Italiā ducentes, Sa lonas perueniunt 86.h	italia fame affligitur 210.e. 182. f. 190.e
ioannes Haucut Anglicus uetu stus Florentinorū dux, Car olo uiccomeite Bernaboue & Antonio Scaligero socia tus, Bononiam contra Gale atium mittitur 387.a. Pata uinam arcem recipit 387.c. dolos Galeatij, magna sui ex ercitus parte mutilatus quo modo euadat 388.e.f	ioannes Hierosolyma rex, Ro mam p̄f̄ficatur 280.e	italiae agitationes in Asiā trās lata 118.f. calamitas 131.a
ioannes imperatoris dux Iusti no Florentiae obfesso, auxi liatur 70.g	ioles, Petro Antisiodorensi im peratore marit. captiuo, per duos annos imperiū admi nistrauit 177.h	italia & urbis Romae status, o pera & uirtute pont. Ro. ad quietem perductus 153.b
ioannis, Ludouici regis filij, Niuernensis comitis, in Afri cam expeditio 319.b. mors ibidem c	ioppe urbs maritima portuosa à Gothifredo capta 228.e	italiae & Roma imperatoribus uel regibus, uel tyrannis ori undis, finis an. 55. fuit post quam Franci italiae imperio regnoq; sunt deiecti 184.g
ioannes Maria, Ioannis Galea tij uiccomesitis filius, à ciui/ bus trucidatur 396.g	ioppe à Babylonica classe obsi dione premitur 239.a. Ger manis in patriam reuersis ca pitur, solio æquatur & Chri stiani in ea ad unum occidū tur 268.h	italia à fame ualida inuaditur 206.e
ioannes Malauolta, à Marchio ne Mantuano equitatu spo liatus, Brixiam solus redit 529.b.c	iordanus Hetruriae p̄f̄fectus capitur 314.g	italiam omnē fames ualida af fligit 241.c. Fredericus Guelf orum & Gibellinorum fa ctionum nominibus infi cit 288.g
ioannes Nanonus Genuensiu libertatis capitaneus 506.e	insula Iouis 188.e	in Italia conditionis rerum mu tatio 358.e. 359.a. b. nouus maximus turbo 384.a
ioannes Platina, exarchus Ita liae p̄f̄ficatur 133.d	iporedia 396.e	italia transpadana 395.a
ioānis Prochitiij aduersus Ca rolum regem & Gallicos ma chinatio 324.h. 325.a. 326.h		italiae descriptionis capita 395. a. b. c. d. 396. e. f. g.
ioannes Riccius eques Florenti nus ad Alexandriam capi tur 388.e		itali

I N D E X.

itali ac Gothi ruinā imperij af-
fectant 68.h
itali quietem à Longobardorū
pace naſti 118.h
italianus Foroſulianus à Picci-
nino capitur 472.e
italianus & Alexander Camer-
tinorum Caſtella recuperāt
500.f
iuris pōtifficij ſextus codex an.
1302. editus 335.a
iudæa omnis quando ſit uicta
3.d
iudæi omnes, Eracliſj imperio
ſubieſti, baptizati 124.e
iudæi an. ſal. 1307. à Philippo
Franc. rege, ex omni regno
cum ſingulis ueſtimentis ex-
pelluntur 340.g
iuſtinæ, Iuſtini imperatoris u-
xor in Narſetem de Con-
ſtant. & Romano imp. bene-
meritum conuicia 98.h
iuſtiniani imp. ad Theodatuſ o-
ratores 42.h. eorum legatio-
nis ſumma, ibi. ad Clodo-
mitrem, Childebertū & Clo-
tharium Fræcorum reges li-
tera, earumq; ſumma 42.h
iuſtinianus imp. Maximinum
prætorio præfectum ad repa-
randas res in Italiã mittit. 71
c. fœderibus uiolatis pace cū
omnibus rupta impruden-
ter in Saracenos & Bulgaros
exercitum ducit 134.e.f
iuſtinianus ſecūduſ imp. exul
imperium reſumere tentat
136.h
iuſtinianus imp. naresã Leon-
tio mutilatus Cherſonam e-
xilio deportatur 135.c
iuſtiniani in imperium reſtitu-
ti crudelitas 137.a.b.c. in Phi-
lippicum expeditio 138.g.
eius & Tiberij filij mors ibi.
iuſtiniani imp. ducū de cōmu-
ni cōtra Gothos in Italia bel-
lo conſultatio 61.d
iuſtiniani im. legati, reſpōſum
Gothis ferunt, de concordia
ab eis poſtulata 67.c. Claſſi-
um in Italiam miſſarum ſi-
nis 72.f. ducum ac militum
in Italia flagitia 73.a
iuſtinianus imp. auxilia Roma-
nis obſeſis mittere negligit
83.d. an. quadrageſimo quã
ceperat imperare obiit 98.h
iuſtinopolim in Caprariã inſu-

la Bucelinus diripuit 93.d.
Genuēſium claſſem ui captã
incendit 383.a.b
iuſtini imp. mors 38.h
iuſtinus imp. dux Florentiæ à
Gothis circumdatur & obſi-
detur 70.f.g
iuſtinus Feſulis præfectus 71.c
iuſtinus iunior in imperio Iu-
ſtiniano ſuccedit 98.h
iuſtinus imperator de Longo-
bardorum in Italiam aduen-
tu certior factus, Italiam fru-
mento iuuat 102.g. moritur
103.c
iuſtus Volaterris oriūduſ, Vo-
laterranis rebellionē in Flo-
rentinos perſuadet 449.a.
à conciuibus cōfoditur ibi.b
K
Kaloioannes Græcorum imp.
debitam Venetis præſtat o-
peram 379.a
L
Lacus diui Andrea 542.e. eius
Longitudo ibi.
lacuū Lombardiæ nomina ue-
tera & noua 396.f
Iadislai exercitus duces 406.g
Iadislauſ puer & Ioanna ſoror
Caroli patris hæredes 386.f
Iadislauſ, Carolo rege Neapol.
genitus, ad regnum reſtitui-
tur paternum 391.b.c
Iadislauſ Caroli filius in Rom.
imperatorem electus 389.a
Iadislauſ Guiniſius, copiarum
pontificis, contra Bononien-
ſes dux 448.e
Iadislauſ Guiniſius Pauli fil.
453.d
Iagarolum & Columnam oppi-
da Columnenſium odio, Bo-
niſacius pont. 4. ſolo equare
iubet 334.h
Iagiſium uiribus expugnatū,
Stephanus Contarenuſ mi-
liti diripiendum concedit
575.a
Iambrus annis 396.f
Iamiſio Longobardorū rex,
Bulgaros maxima affecit
clade 100.f
Iancea qua dominus Ieſus uul-
neratus, & ſpongia qua po-
tatus fuit, & ligni crucis pars,
Venetis in pignora cur den-
tur 287.a
Iancelottum Carmagnola per
ſuſpensionem necat 398.e

Iantgrauius Alemannorū, Ro-
manorumq; rex deſignatur
294.g
Iaodiceam Alexij ciuitatē Tan-
credus capit 230.g
Iauida à Longobardis capitur
134.h
Iauida, Mediolanenſibus Iano-
centio opera conciliatur
297.d
Iauida 396.e
Iaureanus Porticellum diu op-
pugnatum deditioe capit
465.d
Iaurentes 395.c
Iaurentius Lauretanorum claſ-
ſis Venetæ præfectus 530.h
Iauretanus Sermionem oppu-
gnat 541.d
Iauretum oppidum triduo op-
pugnatum, Venetaclaſſis ca-
pit 380.h
Iarius lacus 516.e
Iaterinum Sabinumq; caſtella
Bauarus euertit 354.e
Iatinorum imperatorū ex Con-
ſtantinopolitano pellendo-
rum cauſa 283.d. 284.c. Con-
ſtantin. imperio per annos
58. continuati ſinis 309.d
Iegatus pont. Rauennas archie-
piſcopus, ex carceribus Pela-
uiſini euadit Mantuanamq; ſe-
confert 311.b. Anſedinū ſu-
gat 305.b. Brixiano epiſco-
po & exercitu ab Ecelino ca-
ptis uinctus Brixiam mitti-
tur 306.h
Iegati pontificis tres 373.b
Iemouicas Normanni populā-
tur 175.d
Ieo pont. Ro. 24.h. Legationē
ad Athilã ſuſcipit 25.a à Ro-
manis crudeliter tractatur
161.a. eius geſta 169.d. 181.
b. 182.e. ibi. 193.b
Ieonis imp. Conſtant. res geſtæ
27.a.b.c. 28. e.g. 143.a.b.c.d.
144.e.f.g
Ieo imp. Rom. Rauennaq; amiſ-
ſis, in Conſtantinopolim de-
bacchatur 145.a.b. moritur
147.d
Ieo ac Cincius Fraiepanes, ci-
ues potentiſſimi Rom. ac ſe-
ditioſiſſimi 236.e
Ieonis Sphortia imprudentia
496.e.f
Ieonico capto Mantuanus præ-
ſidia imponit 545.d
Eee 3 Ieonicum

IN BLONDI DECADAS,

- leonicum Sphortia obsidet 549.a
 leonora Caroli regis Neapolitani natarum tertia, Frederico Arragoni Iacobi fratri nupta 335.b
 leontius ab Asimaro nares mutilatus in carcerem conjicitur 135.d
 leontium Constantinus im. occidi iubet 137.a
 leotharius Vuidine captus, ac fratre Amingo interfecto, in Tridentinos flectens, febre correptus interijt 97.c
 lepidum 395.d
 leudrana uallis 554.h. 555.a
 Libya ad corpus reip. iuncta 42.f
 Libya a Saracenis inuaditur 133.a. 136.h
 liburni quando domiti 3.d
 liburnium Pisanorum portus arcem, Thomas Fregosius Florentinis uendit 401.c
 ligeris fl. 21.b
 Liguria a Longobardis quam per duodenonaginta annos capere non poterant, occupatur 126.h
 Liguria fines & situs 395.a.b
 ligustici a Piccinino, inaudita nostrorum temporu bellis calamitate affecti 467.a
 Lindentum inferioris Pannonia tyrannum, toto triennio Dalmatiam & Pannonia uarijs motibus agitantem, ad deditionem Ludouicus compulit 170.h
 Iiris fluuius qui nunc Garlianus 179.d
 Iiris fluuius 312.h
 Liuthprandus Roma pont. Stephano salutato Papiam se contulit 145.b. Spoletano & Beneuentano ducibus potitur 146.g. cum Romano ducatu, pacem in decem annos firmat 146.h. moritur 147.d
 Liuthperthus Long. rex 133.d
 Liuonia regio ad fidem Christi conuersa 273.b
 Ioccolim Narses oppugnat 91.a. eius situs ibi. expugnat ibi.
 Iodouicus uxorem Ermengardam, ex qua tres filios. reges tunc superstites suscepit, morbo confectum amisit 170.h. in Britanniam rebelles animos praeseferentem exercitum ducit 171.d. qua igni ferroque uastata Rothomagum se contulit ibi.
 Iodouicus Gonzaga a Petro Brunotio capitur 515.b
 Iodouicus & Ioannes Monstarda Eugenio pont. militant 459.b
 Lombardia 395.a. quid nunc appelletur 396.e
 Lombardia in Henricum imp. rebellio 344.e
 Lombardia principum cum Ioanne Bohemiae rege foedera 358.e
 Lombardia bellum 361.a. b. c. d
 Lombardia pax a Venetis data 362.f
 Lombardia ciuitatibus uicarius a pontifice institutus 362.f. g. tyranni a pont. in principes legitimos an. sal. 1339. confirmantur 362.f. quies parta 364.e
 Lombardi suis finibus Germanos expellere conatur 251.b
 longinus patricius, Narsesi Roma succedit 98.h. 99.a. contra Gothos Casaream communit 101.b. Venetae regionis urbibus, praesidia imponit ibi.
 longobardorum incrementi initium, in Romae atque Italiae de trumenta 54.h
 longobardi ab Aquileia profecti inuitis Gothorum praesidijs, apud Brixillum statua cur posuerint 89.b. c
 longobardorum 1200. in Italiam aduersus Gothos aduentus 88.g. historiae scriptor Paulus 89.a
 longobardi cum eorum rege in Italiam uocantur 99.a
 longobardorum ducum ac regum catalogus 100.f. g. nominis ratio 100.f. origo, primi duces, primus rex ibi.
 longobardi quando in Pannoniam primum traducti 100.g. eam quandiu habitarint ibi. per Noricum Liburniam perueniunt 101.b. Foroiulio cum prouincia potuntur ibi. Apenninum transgressi Arimino potiuntur 102.f. g
 longobardorum in Hetruriam expeditio 102.f. Clephas interfecto, triginta duces fuerunt 104.f. quae anno unico in Italia gesserint & sibi subicerint ibi. g. cum Romanis inducias constituunt ibi. h. in citeriorem Galliam expeditio 105.b
 longobardi iterum in Gallias reuertuntur, omnia cadibus incendiisque cedant, magna ab Ennio clade affecti in Italiam redeunt 105.c. in Francionem ducunt exercitum Taurino Eporedia & oppidis quae ad Alpes pertinent potiti, per Niceam urbem Romanam prouinciam ingrediuntur 105.b. Smaragdi aduentu territi, decimo anno postquam Clephas interfectus fuerat, regem eius filium Antharim creant 107.b
 longobardorum rex inducitur expletis Histriam cadibus & incendijs affligit 109.a
 longobardi Legatum de pace ad Childebartum Francorum regem mittunt 110.e. inducias uiolant 112.h. cum Foca imp. pacem constituunt triennio obseruandam 118.e. de excidio Foriulij certiores facti, ad Papiam regiam conueniunt, duces Gisulfo mortuo subrogant 119.c
 longobardi, Pertherite & Gundiberto regibus & fratribus pacem ubique cum pop. Reseruant 127.d
 longobardorum inter se motus 127.d
 longobardi sese mutuis cedibus affligunt 132.h
 longobardorum inter se motus & bella ciuilia 134.g. h
 longobardorum Foroiulianorum cum Sclauis bella 136.h
 longobardorum ducum motus 139.d
 longobardi Romanis aduersus Leonem imperatorem suam operam pollicentur 144.f
 longobardorum ducum cum rege Liuthprando bella 145.d. 146.e. f. g
 longobardorum exterminij initium 155.a. b. c
 longobardi

I N D E X.

- Longobardi contra pacis foede-**
ra Rauennā prādātur 155.c.
sele & urbes agrosq; b. Petro
dedunt 157.a.b. ducentis &
32. annis Italia sunt potiti
163.c. in longobardis op-
probrium maximum 134.h
Lotharius à patre Ludouico
Pio, Bauaris praeficitur 169.c
Lotharium filium in demortui
Bernardi Locum, regem Ita-
liae declarat 170.h. quē in Ba
silica b. Petri unctum coro-
natumq; pontifex Augustū
appellauit 171.a
Lotharius imp. magistratus in
urbe Roma, qui ius populo
dicerent constituit 172.c
Lotharij imperij fines 175.b
Lothoringiae nominis ratio 175
b.termini ibi.
Lotharius imp. imperio abdic-
to, monasticum induit habi-
tum 176.c
Lotharius Lamberti filius rex I-
taliae declaratur 178.h
Lotharius solo nomine rex, fato
fungitur 182.h
Lotharium Franc. regem Lotho-
ringiam occupantem, Otho
secundus in Parisios redire
cogit 187.a
Lotharius rex Romanorum à
Germanis eligitur 240.h
Lotharius imp. Romam cum ex-
ercitu uenit 241.a
Luca à Narsete obsidetur 96.f.
septimo obsidionis mense à
Narfetis ducibus recipitur
96.g. diripitur 347.d
Luca Pisano dedita 363.d
Lucania à Totila militibus capi-
tur 71.b
Lucas Antiochia oriūdu 214.g
Lucani 395.c
Lucanos, Brutios, Calabros To-
tilas recuperat 80.f.g. Rauē
nam contendit ibi.
Lucensis populus Gu. 299.d
Lucensibus bellum à Pisanis il-
latum 299.d
Lucensis ager à Nouello occupa-
tur 310.h
Lucensium in Florentinos im-
probitas 311.a
Lucenses cur an. sal. 1285. liber-
tate sint donati 328.h
Lucensem agrum Braccius Mō-
tōnensis Florentinorum in-
sinctū prādatur 450.g
Lucenses Albi à Nigris expulsi
337.b
Lucenses in Fortebraccij & Fro-
sinatis castra, fortiter irrum-
pentes duces in fugam con-
uertūt 452.g. quomodo Flo
rentinos castris motis rece-
dere cogant 453.a
Lucensium ad Florentinos lega-
tio 455.a.b
Luceolū Romanus recipit 110.h
Luceria à Gracis capta, uastatur
& solo aequatur 128.f
Luceria Saraceni potiuertur
290.h
Luceriam, Saracenorum refugi-
um, Carolus oppugnat
314.g
Lucinus uiccomes Brixia &
Pergomo potitur 362.e
Lucianus Aurius Genuensium
classis praefectus 377.a
Lucij pont. Roma. gesta 242.e.
243.a. 257.c. 258.g
Lucretia Thebaldi mater in cu-
stodiam traditur 402.g. fe
nestris cubiculi dilapsa Fo-
rumpopulum cōcedit 403.a
Ludouicus Bauarorum, Austra-
siorum, & Germanorū rex,
patris Caroli testamento de-
claratur 165.c
Ludouicus Pius imp. conuentu
apud Aquisgranum habito
pacem cum quibus pater cō-
stituerat, cum hsdem reno-
uat in Gracia & Italia 169.b
in Danos reges Eroaldum et
Ranfredum ducere intendit
169.c. apud Aurelianos un-
gitur & imperiali diademate
insignitur 169. Vaseones &
Britones rebellionem inten-
tantes reprimat 170.e
Aquisgrani in conuentu Sa-
racenis pacem concedit, Lo-
tharium primogenitum im-
perij consortem declarat, Pi-
pinum secundum filium A-
quitaniae, Ludouicum tertiu
Bauariae reges declarat
170.e.f
Ludouicus & Pipinus Saracenis
apud Aquitaniam praualen-
tibus resistunt 172.f.g
Ludouici imp. mors 174.h
Ludouici Lud. fil. regni fines
175.b
Ludouicus in suo Germania re-
gno moritur 176.c
Ludouicus Caroli Calui fil. Bal-
bus Francia rex inungitur
176.f
Ludouicus Arnulfi filius eius
nominis tertius, in regē Frā-
corum Germanorumq; ge-
nitori in titulo imperij sub-
rogatur 178.h
Ludouici Bosonis Burgūdiae re-
gis filij, in Italiam per Tauri-
nos ingressus 180.f
Ludouici Bosonis, secundus in
Italiam descensus 180.h
Ludouicus Franc. rex Constan-
tinopolim delatus, ne Hierō-
solymitanis Christianis opē
ferat Hemanuel imperator
impedit 243.b
Ludouicus Franc. rex à Sarace-
na classe interceptus à Roge-
rio liberatur 243.c
Ludouici regis Francia, contra
Barbaros infideles expedi-
tio 318.h
Ludouicus rex Tunetis portum
obsidet 319.b. morit ibi.c
Ludouicus Amidei filius
344.h
beatus Ludouicus in sanctorū
numerum relatus 335.a
Ludouicus Bauariae, & Frederi-
cus Austriae duces, imperato-
res ab elect. eliguntur 348.e
Fredericus à Ludouico supe-
ratus in carcerem conijcitur
ibi.f
Ludouicum Bauariae ducem Io-
annes 22. pont. imperatorē
confirmare recusat 348.h
351.a
Ludouicus Bauarus in Italiam
à Gibellinis accersitus uenit,
Mediolanenses ingenti pecu-
nia accepta libertate donat
354.h
Ludouico Bauato Brixiae Guī-
do Petramala coronam fer-
ream imponit 354.h
Ludouicus per Hetruriam, Ro-
mam, acceptum coronam,
uenit 355.b
Ludouicus Roma corona adul-
terini imperij ornatus, Pē-
trum Corbariensem antipa-
pam eligit 355.d
Ludouici Bauari ruinae initium
357.a.b
Ludouicus Bauarus ignominia
onustus in Germaniam res-
dit 357.c

Eee 4 ludo

IN BLONDI DECADAS,

Iudouici Hungariæ regis cum
Ioannapacis conditiones
366.e
Iudouicus Tarenti princeps, re
gni Neapolitani corona à Cle
mente pont. insignitur 367.
a. pacem cum Ludouico Vn
gariæ rege renouat 367. ibi.
Iudouicus Fisceus Genuensis
nobilis 376. f
Iudouici Andegauensis in Ita
liam aduentus & gesta 385.
a. b. mors ibi. c
Iudouici Hungariæ regis mors
385. d. 386. e
Iudouicum Melioratum cum
copijs Carolus Malatesta au
xilium mittit 399. d
Iudouicus Obicius copiarum
Florent. dux mercede con
ductus 403. c
Iudouicum Andegauensem ex
regia stirpe in Italiam accersi
tum Martinus pont. regem Si
ciliæ declarat 409. c. Ioana in
filium adoptat 411. b
Iudouicus Alodulsi Lucretiæ
genitor, noctu prodicione ca
pit 412. g. h. in famosum Mo
doetiæ carcerem conijcitur
413. a. b
Iudouicus Manfredus à Floren
tinis in carcerem coniectus
448. e
Iudouicus cantis cum Florenti
nis pro lucensibus bellum ge
rit 451. d
Ludouicum Columnam Philip
pus Cremonæ præficit 459. d
Iudouicus columnensis trecen
tos Carmagnolæ equites ad
Cremonam intercipit 460. f
Iudouicus Rhotomagensis ar
chiepiscopus 561. d
Iudouicus Aquileiensis lega
tus copiarum pont. dux 564. h
Iudronium urbem Marchio &
Piccininus quindecim die
bus oppugnatam capiunt 541. d
Iuganilacus olim Eupilus
396. f
Iugdunum, Arelatem & Masi
liam Carolus in suam redigit
potestatem 142. e
Iuna urbis situs 395. b
Iupi Longobardi, in suum regem
rebellio 129. b. c. mors d. ibi.
Iuppia amnis 159. a
Iybus à Iustiniano cum classe in
Siciliam missus Syracusas in

greditur 86. h
Iyburnum captum Genuenses
solo æquant 336. e
Iyris fluuius 290. g
Iysimarum iussu Iustiniani imp.
occiditur 137. a
Macedones à Rom. quædo sub
acti 3. d
Macedonia ubique à Gothis ua
stata 5. d
Macedoniæ regnum quandiu
duravit 4. g
Macedoniam Hunni popula
tur 87. b
Macometi genus, ingenium, cõ
mitiones 123. a. b
Machurius Hydruntini præfectus
Tagnarim Tarenti præfectum
insidum pugna commissa uin
cit ac fugat 92. e
Macra amnis 92. h. 395. b
Macra fluuii origo 401. a
Macrianus dux Gothos in A
chaia superat 5. d
Madernum castellum 528. g
Maderni arcem Piccininus re
cipit 553. d
Magistratus in urbe Roma pri
mum constituti 172. e
Maginulfus antipapa 228. h
Maior lacus olim Verbanus
396. f
Malatesta Pandulfi fil. senator
Romanus 390. h
Malatesta Cesenas uicarius ab
equo effreni in hostium tur
mas inuectus capitur 557. a
Malatesta ad hostes transit 577. a
Malconsilium insula 270. e
Malochus Melphiam recipere
conatur 190. g
Pons Mammeus 233. b
Manfredus ex concubina nobi
li muliere susceptus, Frederi
ci filius 296. f
Manfredus princeps Tarentinus
296. f. testamentum à Conra
do factum supprimit 297. b
mortuo Innocentio & Con
rado ubique in Italia tumul
tus concitat 298. f. Hetruriam
Lombardiam & Transpada
nam prouincias in suis par
tibus retinere contendit 299.
a. in concione publica à põt.
legato excommunicat 299. a
missis Pisas & in Lombardi
am nuncijs, paternæ factio
nis Gibellinos fouere curat
301. a. subsidium Senensis

bus mittit 301. d. Marciam suis
partibus Hetruria potitus cõ
sentire cogit 312. f. in praelio
cõtra Carolum occubit 314. f
Manustra urbs 213. c
Mantua uastatur 94. e
Mantua situs 107. d
Mantua à Romano exarcho co
pijs munitur 110. h. à Longo
bardis capitur, moenibus er
uerlis immunita reddit 117.
d. Ecelino mortuo pacem ec
clesiæ seruat 311. b
Mantua 396. e
Marada urbs 214. h
Marcharia Gazaque oppida à
Fred. ui capta incedunt 284. h
Marchariam Sphortia capit
574. h
Marchia Taruifina 395. a
Marchiæ Anconitanæ fines
395. c. d
Marchionis Estensis cum Vene
tis contra Philippum belli
societas 432. f. prouidentia &
amicitia cum Venetis redin
tegratio 532. f. g
Marchiones Estenses 340. h
Marchio Mantuanus rebus Ve
netorum felici successu crescen
tibus in patriam secedit 471. b
Marchio Mantuanus in Medio
lanensem agrum exercitum
ducit 516. e
Marchio Mantuanus omnia a
gri Veronensis castella Ate
sim inter & Mincium sita oc
cupat 529. b
in Marchionis Mantuani in mu
niendo Pado industria 534. e
Marchio Mantuanus Veterem
Veronæ arcem oppugnat
559. c
Marci euangelistæ corpus uene
tias translatum 172. h. & quo
modo factum sit narratur ibi.
& 173. a. b. c
Marcus Cassina Genuens. liber
tatis capitaneus 506. e
Marchusus, quem Isaac infima
plebe in patricium protoue
stiariumque extulerat, Alexi
um filium imp. manu pro
pria necat 271. a
Marescallus iussu Caroli aduer
sus Senas Pisasque ducit 314. g
Maria, regis Ungariæ filia, Ca
roli regis Neapolitani uxor
335. b
Marsilij mors 362. e
Martam

I N D E X.

martam Piccininus capit 460.f
 martinengius Cæsar à Sfortia/
 nis capitur 556.g.h
 martinēgenses Venetorū imp.
 Sphortia recipit 568.e
 martinus Ebroini fraude perit
 134.g
 martini pontific. Roma. gesta
 126.f. 127.c. 176.g. 182.f. 325.
 c. 328.g
 martini pont. nepotes Colum/
 nensū familia oriūdi 458.g
 marutini 395.c
 massa Trabaria 395.d
 massiliā Alfonsus rex occupa/
 tam prædatur 412.f
 massius Caluus in concilium
 Bonon. uocatus trucidatur
 449.d
 mastinus Scaliger Veronensis
 nobilis 359.a
 mastini Scaligeri in locandis ca/
 stris imprudentia 361.c. infe/
 licitatis initū ibi. d. in Italia
 gesta 360.e
 mastinus copias Luchini, Phi/
 lippini & Marulij ad Vero/
 nam fudit 361.b.c
 matheus Vicecomes Gibellinē
 factionis Mediol. princeps
 342.a
 matthæus Lomelinus Genuēf.
 libertatis capitaneus 506.e
 matildis mors 234.e. & ecclesiæ
 Ro. dona ibi
 matildis & Gothfredi paterna
 origo 194.g
 mauri Corsicā premētes à Pipi/
 ni duce insula sunt eieciti 165.d
 mauri in Siciliā delati late in/
 cendia committunt 172.h
 maurij imp. Lex 111.b
 mauritius imp. cis & ultra Da/
 nabium Hunnos Pannonia
 pellere aggreditur 112.f
 maurij imp. in rebus Rom. ne/
 gligentia 113.d
 mauritius Const. imp. 104.g
 Childeberto ingentem uim
 pecunię ut Lōgobardos Gal/
 lia Cisalpina pellat pollice/
 tur 109.d. Gregorium pont.
 persequi cur cesset 116. h. a/
 pud Chalcedonem uno & ui/
 gesimo imperij anno securi
 percutitur 117. b
 maurij chartularij in Itacium
 exarchum coniuratio 125.
 b. c. mors ibi. d
 mauritius patricius & Helias

spatharius iussu Iustiniani
 imp. Chersonam capiunt, ci/
 ues partim interficiunt par/
 tim igni assatos trucidāt 137.b
 mauricius nomine Gregorius
 antipapa 236.h
 maximini imp. ducis in Italiā
 missi belli imperitia 71.e.d.
 ignauia 72.e
 mediolanum urbs populosissi/
 ma 63.a. magnis difficultati/
 bus inuoluitur ibi. Martinū
 & Vliarium cum magnis co/
 pijs Belis. mittit ibi. a. b. à Go/
 this deditioe faciā capitur
 ibi. c. à Lōgobardis captum
 102.f
 mediolanum, Papiā, Brixia, Ve/
 rona, & omnia eiusdem re/
 gionis oppida quando sine
 magistratu recta fuerint 101.d
 mediolani uicariatum Ioānes
 archiepisc. Luchini frater acci/
 pit 365.d. solo æquatū 246.h
 mediolanum 396.e
 mediolanensis ecclesia, quæ se/
 per 200. an. ab ecclesia sub/
 straxerat, subiectionem reco/
 gnouit 194.e. 195.b
 mediolanensis episcopi aper/
 ta in Gregorium pont. con/
 iuratio 199.c
 mediolanensium cum Frederi/
 co cruentum bellum 285.d
 mediolanenses Papiensem a/
 grum populantur 254.g
 mediolanenses familiae poten/
 tes, Turriani & Vicecomites
 343.a
 mediolanensium arma ciuilia
 343.c.d. ad Philippum ora/
 tio 437.d. 438.e
 mediolanenses ad Belisariū de/
 ficiunt 58.g
 Medoacus amnis 88.g. 547.b
 medulam Piccininus sexto die
 expugnatam capit 562.h
 meligadij & Vlihi Perusiæ mili/
 tum præfecti dissidium 91.a
 melo Veneti potiuntur 273.c
 melphia à Guilelmo Norman/
 no capta 190.g
 mennæ & Geminiani E. sacellū
 Venetijs Narsetus impensa fa/
 ctum 89.d
 mergat castrum 214.h
 meroneus primus Francorum
 rex Christianus 143.a
 cum Melis quando bellatum
 sit 3.d

mesopotamia sub quibus im/
 per. in iura pop. Ro. concessa
 rit 3.d
 in Mesopotamiam Rom. exerci/
 tus aduentus 3.d
 metensium rex Theodebertus
 prouinciam Ro. cuius caput
 est Massilia inuadit 39.b
 metensium duces Theodebal/
 di regis, quæ circa Padū sunt
 prædatur 93.d. cum Sisual/
 do rege pacem in eū oc/
 cultam ibi.
 Metensium regis ducum cum
 Ostrogothis aduersus Nat/
 setem consilium, conuentio,
 & expeditio 96.e.f
 mehamaucensis ciuitas incen/
 dio primū consumpta, post
 inundatione submersa est
 231.b.c
 meuaniam cardinalis Florenti/
 nus recipit 551.d
 michael Const. imp. inchoatā
 à Nicephoro pacem cū Ca/
 roli oratoribus confirmat
 168.e. Bulgaros pralio ag/
 gressus ab eis fugatus copias
 amisit 168.h. imperio se abdi/
 cat ibi
 michaelis imp. Const. ad Ludo/
 uicum Legatio 171.d. 172.e
 Michael Const. imp. moritur
 174.h
 michael an. salut. 1800. Constā/
 tini filius cū tribus filijs imp.
 Constantinopol. eijcitur à
 Nicephoro 201.b
 michael Dioclezis imp. consors
 ab Alexio accipitur 202.g.
 occiditur ibi.
 michael Palæologus Græcorū
 imperator Theodori filijs tu/
 tor relictus in Latinos mul/
 ta aggreditur 309.c. Cōstan/
 tinopolim productione capit,
 filijs Theodori imp. sibi com/
 missis interfectis imperium
 assumit 309.d. inducias quin/
 quennales cum Venetis con/
 stituit 320.h. ad cōciliū Lug/
 dunense se confert 322.e
 michael Palæologus excommu/
 nicatur 326.e
 michelottum Attendulum ec/
 clesiæ militatē Eugenius pōt.
 Florent. auxilio mittit 458.h
 michelottū Florent. copiarum
 reip. præfectura honestant
 461.a
 michelettus

IN BLONDI DECADAS,

michelettus receptis Castellensibus & de Volaterranis plebisq; oppidis Trebū ad Florentinos redire cōpellit 465.a
 michelettus & Tollentinas multis de Senensibus captis, omnia propè quæ erant de Pisanis perdita Florentinis recipiunt 468.h
 michelettus Attendulus copiarum pontificis contra Bononienses dux 448.e
 micheletti Attenduli uigilantia 571.a.b
 micheletti ad ecclesiasticos milites oratio 572.h
 michelettus Sphortianus dux 566.g
 mileti Soldani in Eugeniū pōt. fidelitas 482.f. prudens consilium g
 mincij amnis ostium 89.b
 mincius amnis 89.b. 97.b. 305.b. 366.f. 387.d
 mineruium castellum 528.g
 miniatensis populus Gu. 299.d
 mimulsi ducis à Longobardorū rege, ad Galliam defectio 109.d. mors 110.f
 mirandulam Sfortia concedit 454.h
 missilius occiso Cōstatio imp. imperium obtinere adnititur 130.g. eius mors ibi.h
 modocia Palatium ab Agilulpho ædificatum 113.a
 modocia Ecelinus oppugnat 307.d
 molariā Caudola recipit 460.h
 molis Adriani, castelli Crescentij siue S. Angeli an. sal. 1400 restitutio 390.h
 mollituechium Piccininus diripit 562.h
 monscalerius 396.f
 monsilicis situs 107.d
 monsilicis ciuitas à Longobardis destruitur 113.c
 monsilicis ecclesiæ se dedit 306.f
 mons regalis 396.f
 montaltum pont. recipit 229.c
 montananigra 214.g
 montelongus Parmæ legatus à Frederico biennium obsesus eruptione in Saracenos facta, uictoria Vrbe eius exercitu partim caeso partim fugato potitur 295.a.b.c

montelongus patriarcha Aquileienses Paduam in ecclesiæ partibus continet 306.b
 montefalcanenses ad pontificis ditionem redeunt 500.f
 monteparum Fredericus expugnatum incendit 285.c
 montemcompatrum Caudola recipit 460.h
 montemrotundum Fortebracius capit 474.g
 monticulenses Piccinino se dedunt 531.d
 monumalo capto Castruius presidium imponit 354.g
 montisferrati regio 396.c
 montisferrati Marchionis cum Venetis foedera 438.h
 montisferrati Marchionem Veneti cur pecunia iuuēt 459.d
 montobium Piccininus occupat 450.e
 monzanigam Abduensis Glareæ oppidū deditiōe Sphortia capit 568.f
 moras Gothorum dux Acherusia præfectus ad Iusti. imp. deficit 88.f
 morchulfus, quem Isach ex infima plebe in patricium promotuestiarumq; extulerat, Alexiū fil. imp. manu propria necat 271.a
 mosa amnis 274.h
 mothonum & Coronum rebelles à Venetis subiguntur 273.d
 mundilas auxiliares copias à Belisario concessas Mediolanum deducit 60.g. à Mediolanensibus recipitur ibi.h
 muralis urbs à Christ. ducibus capta 213.d
 murmanium apud Britones ad regnum aspirantem Ludouicus Pius interfici iubet 170.e
 mutina quādo destructa 107.d
 mutinenses agros Fredericus uastat 292.e
 mutina 395.d
 mutinenses ecclesiæ partibus fauentes 311.c
 mōspessulanus quondam substansio 142.c
 mutronum arx præualida 301.b
 mutronium captum Carolus Lucensibus possidendū concedit 316.f

N

Narbonam, Nemausum. Agathen, Ricethicum, Altimurium Substantionem & Biteras Visigothi quando incoleuerint 142.e
 narniam Narses obsidet ac recipit 91.a
 narniam Spoletinus Longob. dux capit 144.e
 narses audito Anconitanorum periculo cum 5000. in Italiā traicit 61.c
 narses eunuchus Italico bello dux à Iust. imp. præficit 87.a
 Philippopolim peruenit ibi. b
 narses magnificencia 88.f
 narses in aula imp. munera, 87.a. uirtus & pietas, clementia, liberalitas ibi.
 narses ex Illyrico mouens quā Rauennam & quibus diffuculiatibus peruenierit 88.g. h. 89.a. b. c. d. 90.e
 narses Loceolim oppidum oppugnanti Toulæ mors nunciatur 91.a
 narses ad primum Romæ oblidionis tempus, belli societas à Burgundionibus & Francis cū Gothis inita nunciatur 91.b
 narses Romā obsidet 91.c. pluribus simul locis moenia aggreditur, eius milites loca remotiora petentes scalis moenia conscendunt, urbs capitur ibi.d
 narses omnes Campaniæ ciuitates præter Cumas, multas in Lucanis, nonnullas in Bruttis per duces suos recipit 93.c. Cumas qui obsiderent mittit 93.c
 narses Teias omnibus copijs aggreditur 95.b. utrinq; acerrimè pugnatur, magna suorum clade confossus telocadit ibi.e
 narses Gothis ad Niceriam uictis Ostrogothorum omnino defendis animum adificit 95.d. Romam uenit 96.e. in Etruriam proficiscitur ibi.
 narses ad Lucam urbem uenit, castris ad Auferim annem metatis illuc omnes copias contrahit 96.f
 narses Gothis, Ostrogothis, Burgundis, Francis & eorū ducibus superatus Romā uenit

I N D E X.

nit 97. d. pacata armis Italia,
à Romanis ciuibus perditif-
simis, apud Iustinum impe-
ratorem defertur 98. h. Nea-
polim secedit 99. a. Romano
imperio Gothis uicis, qua
armis conquiserit 98. e
ad Alboinum regem Longo-
bardorum mittit qui suade-
ant ut relicta Pannonia gentē
Longobardorum in Italiam
traducat 99. a. à Ioanne pa-
pa consul Romanus declara-
tur, Romam reducit 99. b
nauale oppidum Carrarius ca-
pit 383. d
navarra regis in Africanos infi-
deles expeditio 319. b
navarra regis interitus 319. d
naues Barbottæ 22. bombardarum
capaces 531. a. earū stru-
ctura descriptio ibi. b
nauserius Aquitanie dux 153. d
nauis quinquaginta bombar-
das perferentis descriptio
531. b
naulum Marchiones Carreten-
sis Ripertæ occupant 376. g
naxo Veneti potiuntur 273. c
ncapolis à Totila graui obsidio
ne premitur 71. c
neapolitani Totilam & exerci-
tum in urbem apertis portis
recipiunt 72. g
neapolis ab Eleuterio capitur
120. h
neapolitani ciues se & urbem
Gothfredo dedunt 226. h
ncapolis 395. c
neapolis à Henrico sexto obsi-
detur 264. g
neapolitani regni motus 364. f
neapolitanorum ciuium inter-
se, Ioāna regina mortua, mo-
tus 491. c. d
nicea urbs 211. b. c
nicea duobus & quinquagin-
ta diebus oppugnata à cru-
cesig. ducibus Turcorū ma-
nibus est erepta 212. e
niceæ synodus secunda 160. e
nicephori cōtra Pipinum in Ita-
liam classis 166. e. f
nicephori imp. mors 168. e
nicephorus Turcos & Sarace-
nos ex Asia Aegyptoq; mer-
cede cōducit 201. d. imperio
priuatur 202. f
Nicolaus Abbergus S. crucis
cardinalis coniuratorū ma-

nus Bononiæ quomodo ef-
fugerit 447. e
Nicolaus Estensis Ferraria ty-
rannus 354. f
nicolaus Estensis Ferrarie nobi-
lis 358. g
nicolaus Guerretius Piccinini
dux 457. a
nicolaus Iustinianus Genuenf.
libertatis capitaneus 506. e
nicolaus magni corpus Smirnae
reperi Venetias deferri 216. e
nicolaus Maluicius in conciliū
uocatus trucidatur 449. d
nicolaus Marchio Estensis Par-
mam Philippo reddit 399. d
nicolaus Marchio Ferrariensis
Florentini exercitus genera-
lis praefectus 433. a. b
nicolaus Nigronus Genuensis
classis praefectus Sigestrū
à Venetis obsessum comme-
atu iuuat 470. f. g
nicolaus patritius Trusfanus
Venetæ classis praefectus
461. e
nicolaus Piccininus patria Pe-
rusinus 416. h
nicolaus Piccininus Philippi
corculum 479. c
nicolaus Piccininus Bolognen-
sium pontifici reddit 501. d.
502. e
nicolaus Pisanus classis Vene-
torum praefectus 368. e. à Pa-
gano Genuensiu classis pre-
fecto superatus Genuam in
carcerem perducitur ibi. f. g
nicolaus Pisanus Florent. mer-
cenario peditatui praeficitur
564. h
Licolaus pontif. gesta 194. h. 195.
c. 324. e. 330. f. 333. a. constituo.
Neminem regio languis
ne ortum, senatorem urbis
de cetero fieri 325. a
nicolaus scriba Romæ publi-
cus capitolium pulsus sena-
toribus capit 364. h. eius ge-
sta 365. a. in carcere Auenio-
ne detentus ibi. d
nicolaus in tributatum carce-
re eductus restituitur 368. h.
interficetur 369. a
nicolaus Tollentinas oppugnā-
dorū urbiū peritiam excellēs
ad Carmagnolam à Venetis
mittitur 435. b. c
nicolaus Tollentinas copiarum
pontificis contra Bononien-

ses dux 448. e
nicolaum Tollentinatem Phi-
lippus Carmagnolæ eopis
opponit 459. d
nicolaum Tollentinatem ponti-
fici militare cur Veneti & Flo-
rentini permittant 461. a
nicolaus Tollentinas Philippū
cur deserat 461. a. Caudolā
insequitur ibi. maritimā agrī
Senensis partē prædat 468. h
Florētinoꝝ dux belli 479. d
nicolaus Tollentinas equo ex-
præruptis rupibus præcipi-
tati Florentini funus hone-
stant 492. g. h
nicolaus Vgianus nobilis Flo-
rentinus 403. c
nitus amnis 279. c. d
noradinus Turcorum rex mo-
ritur 255. c
noricus provincia unde Bava-
ria dicta 55. b. eius limites ibi.
Normania, Flādia, Carnotiq;
comites crucesignati Dyrrachiū
copias perducunt 210. f. g
normani Gallia populant 175
normani quōdā Emergi 175. d
normannorū rex Rothifredus
fils Christianus 176. f. g
Normanni præda in Gallijs fa-
cta classem 360. nauium Cō-
stantinopolim ducunt & sub-
urbanis illius spoliatis in Bri-
tannicū mare redeunt 177. a
Apuliam tenētes Grecis præ-
lio accerrimo concurrunt
392. e. Beneuentum capiunt
pōtificem in pralio captum
Romam deduci curāt 193.
c. excommunicantur 199. a
normanni S. Aegidij, Flādræ/
sisq; comites, uoto liberanda
ab infidelū spurcitia Hieroso-
lymæ compotes facti, in patri-
am redeunt 228. e
Normanni Prænestinos, Tuscu-
lanos, Neumātanos rebelles
pōt. iussu uastant 295. b
nouariensis episcopi ducis Me-
diolani oratoris in pontificē
insidia 492. h. 493. e
nouiomagum Normani popu-
lantur 175. d
nuceria Carolus recipit Sarage-
nis duplicatum tributū pen-
sitis & perfugis Christiani
nominis redditus 320. f
nucerinum ecclesie oppidum à
Sfortia capitur 477. a
nuceriana

IN BLONDI DECADAS,

- nuceriam cardinalis Florenti-
nus recipit 552.e
- O
- Obiciorum familia 337.b
- octavianus Roma. factiosus
246.e.f
- odoacris regis Herutorum &
Tutingorū Anno ab inclin.
rei Rom. in Italiam profectio
29.c.d. de Oreste Ro. duce ui-
ctoria 30.e. rex à pop. Ro. ap-
pellatur 31.b.c. à Theodori-
co uincitur 33.b
- Oldradus quibus dolis Ca-
stillonem oppidum muni-
tissimum cepit 420.f.g
- ollius annis 306.h. 312.g.
387.d
- olympius exarchus Sicilia Sa-
racenos expellit 127.b. mori-
tur ibi.c
- omianij Piccinino se dedunt
531.d
- opitergium Longobardus di-
ruit 130.f
- opitergium 396.g
- oppidum à Genuensibus con-
foditur 506.e
- opprobrium in Longobardis
maximum 134.h
- oppugnationis modus inaudi-
tus à Florentinis contra Lu-
censes intentatus 452.h
- oratorum principum & popu-
lorum undiq; ad nouā pōt.
aduentus 458.h
- oriculum Longobardi occu-
pant 155.d
- orlandini ignauia 565.a.b
- ostasius Polotensis Rauennas
nobilis 358.h
- ostasius Polotensis Rauanę, Ty-
beriani & Bagnacaualli pro
Ro. ecclesia prefectus 522.h.
praesidium à Veneis petit
523.a
- ostrogothi, Thriphali, Astrin-
gi, Nomiuli, Carpi 300000.
uirorum in Ro. prouincias
perdixerunt 5.b.c
- ostrogothi Hunnorum impe-
rio subiiciuntur 6.f
- ostrogothis summa in Italia
pax 33.c
- ostrogothorum & Visigothorū
genus suis regibus an fidele
fuerit 69
- ostrogothi in Italia ante Teie o-
bitum quandiu commorati
95.c
- ostrogothorum nomen in Ita-
lia quando euanescere coepe-
rit 95.d
- ostrogothi Lucam & Forūcor-
nelij audita suorum clade in-
stantur commeatu ac praesi-
dio muniunt 96.e
- ostrogothi belli octauodecimo
quā fuerat inchoatum an-
no finis 97.d
- otho Roberti quondam Saxo-
niae ducis filius in Francorū
regem assumptus 176.g
- ostrogothorum regnū, septua-
ginta duos annos in Italia
protractum, funditus subla-
tum 99.c
- othonis imp. natura, ingeniū,
animi dotes 182.e
- otho Vgonem iterato rebellan-
tem secunda in Franciā ex-
peditione compefcuit 183.
d. 184.e. iterato Romam cū
filio & paratissimo exercitu
uenit 185.d. 186.e. primus in
Vienna Austrasiorum mori-
tur 186.h
- otho Henrici filius Matilde su-
ceptus Theodorici Saxoniae
regis filia, in regno imperijq;
titulo est successus 182.e
- otho Ludouico regi Franc. con-
sanguineo, etiā aduersus so-
rorij Vgonis conatus succur-
rit 183.b
- otho liberato Ludouico, Bo-
izlaum Bohemorum regem
domat 183.d
- otho secundus nascitur 183.a
- otho Vngaros in Germaniam
irruentes magna clade afficit
184.e
- otho à Ioanne duodecimo co-
ronatur 184.h
- othonem filium Otho Germa-
niae regem apud Aquisgra-
num coronat 184.f
- otho edomitibus Romanis in Ger-
maniam redit 185.a.b
- otho secundus ex Italia ab imp.
Constantinopolitanis fuga-
tur 187.c.d
- otho 2. Parisiorum suburbia in-
cendit 187.a
- othonis secundi mors 188.e
- otho ab Agapito pont. & pro-
ceribus in Italiam accersitur
Berengarium & eius fil. Al-
bertum regno deturbat, A-
lundam carcere eductam in
- uxorem accipit 183.a
- otho filius Graecis praelio con-
gressus eos fudit ac penē om-
ni Calabria Apuliaq; eiecit
186.g.h. à patre consors im-
perij, à pop. Rom. imperator
declaratur ibi.
- othonis tertij in Italiam aduen-
tus 188.g. eius regni anno un-
decimo ibi.h
- otho tertius imperator corona-
tur 188.h
- otho tertius Romam ad sedan-
dos tumultus exercitum ad-
ducit 189.c. à Romanis uenē-
no interficitur 190.g
- otho Burgundiae dux moritur
267.b
- otho quartus Rom. rex ac imp.
268.h. 273.b
- otho dux Saxoniae imperator
coronatur 269.a
- otho quintus Germ. imp. ele-
ctus 273.c
- otho quintus Radicofanū mō-
tem Faliscum, & Romandio-
lae ecclesiam inuadit 274.e.
imperio priuatur ibi.f
- otho cum Philippo rege Fr. cō-
gressus superatur 275.c. ar-
quillas imperiales amittit ibi.
moritur ibi.
- othonius Parmensis copiarum
Ioan. Galeat. dux 389.c
- ottonius Ruffi Parmensis fil.
Piccinini dux 457.a
- P
- Padua euerfa 41.c.d
- Paduam, Taruisium, Aquileiā
Bucelinus peruagatus sub ar-
micitia nomine praedat 93.d
- paduae urbis situs & quantitas
sine moenibus fuerit 113.b
- padua Ecelini artibus in serui-
tutem redacta 285.b
- paduam, studium quando pri-
mum ex Bononia translātū
292.e. legatus pont. capit
305.b
- padua se in libertatem ecclesiae
uendicat 308.e
- padua 396.e
- paduanum agrum Fredericus
uastat 284.h
- padusa palus 66.g
- padusa fluius 523.b.c
- padus fl. 88.h
- padu ripa ad Venetos pertinet
ad usq; Mincij annis ostium
89.b

- paganus** Bulgarorū rex 153.c
palauicini cum Venetis foederata 438.h
palianum Iacobus Caudola recipit 460.h
palinuro Armenio cū nostris militare solito Christ. duces Armeniam captam regendā attribunt 213.c
pallas Strocus nobilis Florentinus 403.c
pandulfus Brixia excedens in Romādiolā se confert 399.d
pandulfum rupti foederis poenas Philippus sibi dare conatur 399.b
pandulfus Malatesta Ariminēsis Florentinorum dux exercitus 370.h. Brixie Bergomog. dominatur 398.e
pandulfum Malatestam Florentini opem Lucretiæ laturum mittunt 404.f
pandulfus Sabellus senator Roma. 328.h
pannoniam Hunni inhabitant 100.h
panormū Lybus nauigat 86.h
papia olim Ticinum dicta 60.g
papiam Totilas de Narsetis aduentu certior factus uenit 88.h
papia à Pipini exercitu obsidetur 150.h
papia Carolus M. obsidet 156.h. Vngari obsident 181.c
papiensis ecclesia crucis & pallij dignitate priuatur 254.g
papienses se in libertatem mittere dicant ecclesiæ fauoribus pro regendam 306.f
papia 395.d
parisorum rex 104.h
parisii à Normannis populati 175.d
paris Italianum praelio uincit 541.b.c
paris Italiani præsidium ad Sarachæ pontem locatum occidione cadit 541.b
parma situs 107.d
parmam Agilulfus Ro. reddit 114.f
parmam, Mantuam Matildis in suam iurisdictionem cogit 231.a
parmam Fredericus à factione suarum partium introducitur 292.g
parma Rubei Gibellini efficiuntur 344.e
parmam Rubei nobiles Scaligero dedunt 360.g
parmam Opizo, Luchino uice comiti tradit 364.e. Philippus recipit 399.d
parma 395.d
parmenses extorres uictis Frederici copijs urbem ingrediuntur 293.c
parmenses Gibellini Guelfos efficiunt 344.e
paro Veneti potiuntur 273.c
cum Parthis foedus à Rom. initum 3.d
pascalis pont. 170.f. 171.d. 228.g. 235.c
pascalis pont. oppida & castella patrimonij Petri recipere conatur 229.a.b.c
passerini Mantuani 340.h
passerinus Bonacosa Mantuæ tyrannus 354.f
passiranenses Piccinino se dedunt 531.d
patauina proditio patefacta 492.g
patauini padua euerfa quo confugerint 41.c.d. Henrici uicariū admittunt 344.f.g
patauij situs 107.d
patauium à Romano exarcho copijs munitur 110.h. à Longob. obsidetur 113.b. crematur ibi.c
paterniani Piccinino se dedunt 531.d
patrimonium beati Petri ubi situm 395.b
pauli ex Cilicia equitum turme præfecti, in nocte turbulentissima Romæ prodita, cū Gothis pugna, strenua uirtus 84.g. eius ad suos equites memorabilis exhortatio ibi.h
pauli Affiartæ in Romanos perfidia 154.g.h
Pauli ex gente Corraria patritij Veneti ad Philippum oratio 421.c.d. 422.e.f.g.h
S. Pauli ecclesiæ situs 56.g
pauli Guinifii ad Florentinos epistola 450.h. ad pontificē & Venetos oratores ibi.
paulus patriarcha Cōstant. 126.f. moritur 127.d
paulus Italiæ exarchus interficitur 144.h
paulus Longobardorum historicus scriptor 65.a
paulus Ursinus Ioannis Galeatii copiarum dux 389.g
paulum Trunum patriciū Venetum Legatum Bononiam missum Cānituli in custodiā conijciunt 480.h. aperto bello rē in pontificē gerunt ibi.
pedelucum cardinalis Florentinus recipit 552.e
pedemontium regio quæ dicitur 396.e
pelagura Venetos Ferraria efficit 341.d. 342.e
pelagij pont. Rom. gesta 98.f. 104.e. 108.f. ad Gregorium epistola 106.f
pelauinus Brixiam, Cremonā, Placentiam, Parmam, Papiā, & Mediolanum Gibellinorū inficit partibus 311.c
peligni 395.c
pergulani Brixia à Carmagno la obsessi consilium 436.h
perisarum aduersus Gothos ad Narsetem aduentus 88.g
perisarū rex Cosdroas Romani imp. puincias intradit 118.g
perfa, anno imperij Eractij sexto, Asia quæ in meridiem uertit potitur in Aegyptum arma uertunt 121.c. eorum in Africa gesta ibi. à Saracenis subacti 125.a.b. se pro Persis Saracenos, patrio nomine depositos, dicunt 125.b. à Turcis infestati 151.c
perfes à Paulo Aemylio in triumphum ductus 4.g
perficeti arcis expugnationi Blodius quō interfuerit 480.h
perusiam Totilas obsidet 74.g. quā Cypriano præfecto per Vilarium pecunia à se corruptum interfecto capit ibi.
perusia à Gothis obsessa 81.c. uel et armis capta 83.d
perusiam Meligadius Narseti tradit 91.a. Romanus recipit 110.h
perusia in pontificis & ecclesiæ potestatem redacta 392.f
perusiā quā astute Piccininus ingrediatur 569.d. 570.e
perusini factiosi 282.g
perusini Fulginates obsident, urbem uel capiunt 326.g
perusinorum cum Florentinis foedera 367.b
perusini Piccininū ab ecclesiasticis uictum & fugientē octo millibus

IN BLONDI DECADAS,

- millibus auri donant 574.f
 pertharis Longobardorum re-
 gis piē facta 132.h
 pestis per uniuersum orbē ua-
 lida 365.c
 pestis per Italiam tribus debac-
 chata annis 366.f
 petramala Vocamano potitur
 352.e
 patriarcha scripta 334.h.351.c
 patriarcha ad Ioannem Colum-
 nam cardinalem scripta 364
 e.ad Barbatum ibi.h.ad Ca-
 rolem Lucemburgēsem de-
 claratum Casarem 365.a.ad
 Nicolaum Romae Tribunū
 365.b.ad ducem Genuensū
 ibi.d.de Pestē 366.g.ad Phi-
 lippum Caualicensem epi-
 scopum 367.a. ad Carolum
 in imp. electum 367.b.ad du-
 cem & concilium Genuēsis
 populi 367.d.ad Guidonem
 Scutem archid. Genuēf. 368.
 e.ad Andrea Dandulum Ve-
 netorum ducem ibi.f. ad Ste-
 phanum Columnam senio-
 rem. 369.a. ad Nerium Mo-
 randum imperialem secre-
 tarium 369.c
 petrelinus Vermes Piccinini
 dux 457.a
 petrinus rex Cypri 373.c
 b. petri pallium 165.a
 petri & Pauli capita an. sal. 1368
 perquisita & inuenta 373.a
 b. petro Arithperthi Lōgob. re-
 gis donatio 137.b
 b. petro Arithperti facta dona-
 tio à Luthprādo confirmata
 139.d
 b. petro Narniā, Ancōnam, Hu-
 manā ciuitates, Sutrinā quo-
 que agri uallem magnā, do-
 no Liuthprādus dedit 146.h
 petrus imp. à Theodoro duce
 captus in carcerem conijci-
 tur 276.g.h
 petrus & Achilles Guelfi Brixia
 ni Carmagnolam noctu Bri-
 xiam introducunt 433.a
 petrum ducem Romani sibi cre-
 ant 144.h
 petrus antipapa 240.g. mori-
 tur 241.b
 petrus Auria Genuensium clas-
 sis praefectus 377.b
 petrus Auria Venetorum urbis
 littora oppugnat 377.b.c
 petrus Auria Bombarda icu-
 interficitur 381.b
 petrus Arrogonum rex in Afri-
 cam ducit 326.f
 petrus Arrago excommunicat-
 tur cuius regni successorem
 Carolum regis Franciā pri-
 mogenitū pont. instituit 328.
 e. ex uulnere moritur 329.a
 petrus Bondinarius Genuens.
 libertatis capitaneus 506.e
 petrus Brunorius Piccininum
 nihil suspicantem aggressus
 cum exercitu ad Bergomam
 fugat 515.b. Lodouicū Gon-
 zagam captum ad Sphortiā
 perducit ibi.c
 petrus Brunorius Sphortianus
 dux 566.h. Salodienses ex-
 pugnatos in praedam militi-
 dat 567.a
 petrus de Collemadio Rotho-
 magensis archiepiscopus
 291.b
 petrus Columna pontifici re-
 bellis 229.h
 petrus Comes Antisiodoren-
 sis imp. Const. 275.c
 petrus Cōstāt. patriarcha 127.d
 petri Fraiepanis in pont. rebel-
 lio 285.b
 petrus Eremita traductis in A-
 siam copijs apud Cinitū agri
 Niceni oppidū ab incolis de-
 relictum confedit 210.c
 petrus Gambacurta Pisanorū
 dominus à Iacobo quē extu-
 lerat cum filijs interficitur
 388.g
 petrus Iampaulus Vrsinus Flo-
 rentini populi copiarum ca-
 pitaneus 570.g
 petrus Laureanus Brixiae sum-
 ma potestate clarissimus
 441.a
 petrus Laureanus bello Genuē
 inferendo à Venetis praeficit
 464.e. pralio nauali Fr. Spi-
 nulā uictum Venetias mittit
 petri Lauretani Venetijs auto-
 ritas 530.f.g. classis Venetae
 imperator declaratur ibi.
 petrus lucensis Vrcios Piccini-
 no prodit 532.h
 petrus Morroneus in numerū
 beatorum relatus 348.e
 petrus Rubeus ex uulnere mo-
 ritur 362.e
 petrus Spinula Cypriani fil. à
 Philippo contra Venetos cū
 classe mittitur 467.c
 petrus Venetus dux 257.b
 petrus Veronensis in S. Christi
 martyrum collegium rela-
 tus 297.d
 petrus Vngarorum rex ab Hen-
 rico imp. Alboino fugato re-
 stituitur 192.g
 petrus Zianus Venet. dux
 272.c
 philippenses Aretinum agrum
 populantur 423.b
 philippensium cum Venetis na-
 ualis pugna 439.d. 440.e.f
 philippensium ducum cū om-
 nibus copijs ad Maclodium
 fuga 444.e.f.g.h. fortuna in
 Hetruscis cur flaccescat 461.
 d. cum Florentinis ad Mon-
 temtopulum praliū 468.h
 philippenses Liniacum obsidēt
 545.c. proditione capiūt ibi.
 à Venetis uicti 546.f. Sphor-
 tianis cedunt 560.f. à Sphor-
 tianis ad Ollium amnem ut-
 ti 567.c.d
 philippensium duce Piccinino
 ad Anglarium clades 573.c.
 d. 574.e.f
 philippicus Mauritijs imperat.
 gener. 116.h
 philippinus Estensem in agro
 Rhegiensi superat 364.e
 philippus primus Rom. princ-
 pum Christianus 5.b
 philippus Auria Nigropontū
 Veneti insulam cladibus affi-
 git 367.a
 philippi Mariae, Ioannis Galea-
 tij filij, inopia 396.g. in Me-
 diolanum expeditio ibi.h
 philippus princeps Tarētinus
 equitatum Florentiam ducit
 348.h
 philippus Brunalicis maximo
 uir ingenio 452.h
 philippus Gonzaga Mantua-
 nus nobilis 359.a
 philippus Montefortis Ptole-
 maide praefectus 308.g
 philippus imp. Ger. à Lanche-
 rauio Palatino comite in insi-
 dijs interfectus 273.c
 philippus Fr. rex Ptolemaide
 portu attacko copias exponit
 264.e
 philippus rex Frāciae Norman-
 niam inuadit 267.a.b
 philippus rex Fr. Ipra Brugiā
 potitur 275.a
 philippi regis Fr. cum Reginal-
 do

I N D E X.

do Bolonia comite & Ioanne rege Anglia bellum 275.a.b
 philippus Francia rex moritur 280.f
 philippi regis Fracia in Asiam expeditio 294.g.h
 philippi exercitus ad Nili ostia cum Saracenis acris pugna 294.h
 philippus rex Francia cum Saracenis configit 298.g
 anno accessus sui in Asia sexto in Franciam redit ibi.h
 philippus Ludouico patri Fr. regi succedit 319.c
 philippus Francorum rex opē Hierosolyma rebus afferre admittitur 320.g. bellum Arragoni infert Gerundam deditione facta capit 329.a
 philippi regis Francia mors 329.c
 philippus prouinciale collegiū apud Parisios celebrat 338.g
 philippo Fr. regi libertates restituantur 339.a
 philippi regis Fr. magni quaestus & praedae facinus pium 340.g. in Asiam expeditio 357.c
 philippus Hugonem noctu Lucam redeuntē insequutus magna suorum clade fugatur 349.a.b.c.d
 philippus Maria Ioannis Galeati filius. Mediolana potitur 396.h
 philippus in Genuam arma commouertit 400.g
 philippi cum Florentinis foederata 400.h. 401.a
 philippus Italiae regnum cur & quomodo affectarit 401.d. 402.e. ibi.
 philippi ad Florentinos orator 403.d. ut Foroliuio dominaret assuetus 402.e.f.g.h. 403.a
 philippus Neapolitanis bellum inferre simulat 404.e. per oratorem a Florent. simulat se ex animo pacem petere 404.f.
 Venetorum legationi respondet 423.a
 philippi oratoris ad Venetos oratio 425.d. 426. 427. facinus contra Carmagnolam se indignum 428.e. a Venetis responsum ei datum 428.f
 philip. Turricellas capit 438.h
 philippus ad Mediolanensium ora-

ratores responsum 438.e.f
 philippus natura suspiciosus 438.g. Cremonam concedit 442.f. eius cum Carmagnola omnibus copijs apud summum rus praelium ibi.g.h
 Mediolanum reuertit 443.a
 accepta apud Maclodiu clade Sigismundum Boemum Rom. imp. subsidio implorat 445.c. cum Venetorum inimicis pacem componit ibi.
 philippi cum Venetis, Florentinis socijs populis pacis conditionum formula 445.d. 446.e.f
 philip. Amedei Sabaudie ducis filiam uirginem in matrimonium accipit 446.f
 philippi ingenium belli socijs populis suspectissimum 453.b. ingenij uersutia 454.f
 philippus quam callide Florentinos Genuensi bello implicet 455.b
 philippus Eugenium pont. quartum cur bello persequi statuat 458.h. Francisco Sfortie iuniori Blancam filiam unicam cur in matrimonium despondeat 458.e. Carmagnola in se machinationes quomodo in illum retorquere meditentur 459.d. 460.e. Romanae ecclesiae maximam calamitatem infligit 474.h. 475.a.b. c.d. Blancam filiam unicam Sphortiae coniugem offert. 576.g.h
 philippi ducis Mediolani pontificem doli 478.f.g. fraudulenta artes h. 479.b
 philippus Imoleses pristina arte decipit 479.b
 philippi duces multis precibus inducias a Sphortia in paucos dies impetrant 485.c
 philippus quindecim bombardas Piccinino ad expugnandam Brixiam mittit 534.f
 phoenicem Saraceni capiunt 125.a
 piceni fines 395.c
 piceno Sfortia potitur 476.f
 picenum Narfes obsideri iubet 91.c
 picentium flumen 395.c
 pictauos Normanni populantur 175.d
 picti barbari Honoriaci dicti Palentinorum agrum popu-

lantur 12.g. Hispanias inuadunt, horrendas strages committunt ibi.h
 picti & Scoti Britannos incursionibus agitant 18.g
 piccininus captus in carcerem conijcitur 417.a. ad Philippum transit 418.g. in Sphortianos signa infert 437.a
 Casale maius oppugnatum recipit 439.b. montana Flischorum castella occupat 450.e. comites Peregrinos astu contra foedera captos necat 450.e. f. Genuensium copias contra Florentinos ducit 455.d. 456.e.f. Lucensium castella recipit 457.c. Pisani agri Calcentium uallis populos subigit 460.f. Philippi imperium ab Ligusticis in Lucenses, Pisanos & Volaterranos propagat 460.g
 piccinini in Pisanos miserabile edictum 460.g
 piccininus Ferrantem agrum diripit ac spoliat 467.a. tragula potem Ollio impositum oppugnat, grauius uulneratur 468.g. euerso Marchionis Montisferrati principatu Cremonensibus bellum infert 467.d. Tellinam uallem ingressus commisso praelio a G. Cornario repellitur 472.e
 in agrum Viterbiensem nouum incendium excitaturus se confert 480.f. Imolam se confert 486.g. ecclesiasticos uincit 487.d. 488.e.f.g. uti uictoria nescit 489.b. Longobardiam repetit ibi. Sphortiae consilium cur laudet 495.a. audita Nicolai Fortebraccij cade pontificis iustitiam implorat 500.f. contra Genuenses rebelles exercitum ducit 506.f.g. Sarzanam capit 510.g. Lucam contedit ibi.d. 511.a. montana Lucensis loca ingreditur 515.a
 Bergam obsedit ibi.b. agrum Bergomensium ingreditur 516.f. omnes Philippi copias Parmam contrahit 517.a. in Heruriam mouet ibi. a Pennini transitu prohibitus Bononiensium appropinquat agro 520.d. 521.a
 piccinini patria 520.d. ad Danielem episc. Bononiae praefectum
 Fff a epistola

IN BLONDI DECADAS,

- epistola 521.a.b
 piccininus Aureolum per uim
 captum diripit 521.b. agro
 Florentino excedere iubetur
 521.d. Philippo inscio pecu-
 nias à Pontifice accipit 522.e
 Rauennam deditone capit
 523.b.c. prouincia Forliuien-
 sis uiginti arcēs octauo rebel-
 lionis pontifici perfidas ca-
 pit 524.e. in Lombardiā con-
 tendit ibi.f. Salodio potitus
 Pōntolium & Palatiolum re-
 cipit 529.c. Clariū proditūe
 ingreditur 529.c. aquis Bri-
 xianos priuat 534.e. ad oriē-
 talem urbis partē castra me-
 tatur ibi.f. Briciā expugnādi
 spē amissa strenuē repulsus
 magna suorum clade obli-
 dionem soluere cogitur 540
 e.f. in agrū Veronensem co-
 pias ducit 543.c. cū Troilo
 cōgressus equo deiecit 554.f
 Veronā noctu Germani cu-
 iusdam indicio capit 557.b.
 c.d. conferto cū Venetorum
 ducibus pralio magna suo-
 rum clade fugatur 555.a.b
 piccininum Primalcorium ob-
 fidem Nicolaus Pisanus
 submouet 564.h. 565.a
 piccininus exercitu in Etruriā
 traducto policianū obsedit
 565.b. duodringesimo quā-
 circū dederat die potit 566.f.
 diti Nicolai castellum capit
 566.g. in Tifernates Castella-
 nos contēdit 569.d. inde ad
 perusiam castra mouet ibi.
 Tifernū obsidet 570. de pōt.
 & Florentinis ultionem cum
 triumpho constituit sumere
 570.h. 571.e
 piccinini cum ecclesiasticis ad
 Anglarium acre praliū 571.
 c.d. 572.e.f.g. ad milites ora-
 tio 573.a.b
 piccininus à Guidantonio Vr-
 binate adiutus exercitum
 instaurat 574.f.g. in Roman-
 diolam contendit ibi. Medio-
 lanum se confert 576.h
 piccinini & Mātuani copiae par-
 tim apud Parmenses partim
 Mantuā permanent 578.e
 pillum & Pillanum pōt. recipit
 235.b
 pinaroleum 396.e
 pipinus & Martinus Austrasio-
 rum reguli 134.f
 pipinus redintegrata cum Frā-
 cis gratia Ermefrindū in E-
 broini locum à Francis con-
 stitui impetrat 134.g
 pipinus Austriae dominator, a-
 pud Francos gubernaculis
 regni manus infert 135.d
 Francos pralio superat, Ber-
 tarium fugat, sese domus re-
 giae maiorem efficit 136.e
 pipini mors 139.a
 pipinū Pipini fil. Frāci totius gē-
 tis publico consilio suadente
 Zacharia pont. Ro. regē de-
 clarant 148.f
 pipinus ad tertium lapidē Gre-
 gorio Gallias ingresso occur-
 rens eius pedes osculatus ad
 cubiculum deduxit 149.d
 pipini in Longobardos expe-
 ditio publico edicto Francie
 indicta 150.h. in Italiam se-
 cunda expeditio 152.e.f
 pipinus in Italia quæ pontifici
 dono dederit 152.f.g.h. Aquit-
 anis subigendis octo aestati-
 bus laborauit 153.d
 pipinus in Turonīs apud S.
 Dionisium defunctus 154.c
 pipinū cū patre Carolo M. in Ba-
 uaros expeditio 160.g
 pipinum patre Carolo imp. co-
 ronato & inuncto Leo pont.
 regem Italiae declaratum in-
 ungit 163.b
 pipinus à Carolo M. patre Ita-
 liae regēda relinquatur 163.d
 pipinus Theate captum prædæ
 & incendio subijcit 164.e
 pipinus Italiae rex patris testa-
 mento declaratur 165.c. bel-
 lum in Venetos mouet 166.
 g. 167.a.b. apud Mediolanū
 diē obit 167.c.d. à patre Lu-
 douico Pio Aquitanis præfi-
 citur 169.c. Aquitaniae rex a-
 pud Pietauos diē obiit 174.f
 pititula uicus 353.c
 pisana classis in portu Rodiens.
 à Veneta uincitur 215.d
 pisana classis Polam Histriae ur-
 bem Venetis tributā penden-
 tem capit 266.g. à Genuensi
 apud Lamellū insulā, pugna
 perpetuo die continuata, su-
 peratur 329.c
 pisanae ecclesiae in metropolim
 erecta 240.h
 pisanus Venetorū classis præ-
 fectus 377.a
 pisanei mors 383.b
 pisanorum ruinae causa & inu-
 um 291.c
 pisani Lucenses apud Montori-
 um pralio superant 299.d
 pacē iniquis cōditionibus à
 Florentinis obtinent 300.g
 spreto foedere cum Flor. iēto
 bellum Lucensibus inferūt
 301.a. pacem à Florentinis pe-
 titis perniciosissimis condi-
 tionibus accipiunt 301.b
 pisanorum in Baleares insulas
 expeditio 233.d. cū Lucensi-
 bus & Florentinis tumultus
 322.f.g. cum Genuensibus
 bellum ad Corsicam inchoa-
 tum 328.g. in Huguitionem
 fagiolanū cōiuratio 350.f.g
 pisanum petitam à Roberto rege
 pacem imperant 351.a
 pisanus Eustachius Philip. mari-
 timis præliis præfectus 439.d
 pisan Gerardus Appiani fil. Io-
 an. Galeatio uendit 290.f
 pisauenses ab ecclesia deficiūt
 474.c.f
 pisauri urbis situs 73.h. tumul-
 tuario opere, paucis diebus
 ingeniose Belisarius inscio
 Totila reficit 74.e
 pischeriam Vitellianā, & Cre-
 monēsis agri, Brixianiq; plu-
 rima Philippus recipit 399.b
 pischerie munitionis, situs & a-
 moenitatis singularis descri-
 ptio 575.a.b.c
 pistoria à Florentinis & Lucen-
 sibus in rus redacta 341.b
 pistoriā præsidio Castrutiū mu-
 nitam, Florentia præfectus à
 Carolo relictus expugnat
 356.e
 pistorienses uicti pacem bellūq;
 ex Florentini præscripto habe-
 re per foedera sponderūt
 300.e. in Manfredi potestate
 redacti 511.a. Albae factionis
 Nigros crudeliter expellunt
 337.b
 pistorienses Florentinorū ami-
 citia sprete Castrutio foederā-
 tur 352.e
 pistoriensium cum Florentinis
 pacis conditiones 357.b
 pistorienses Florentinorum do-
 minio sponte subijciuntur
 358.f
 placentia Guelfi cum eorū duce
 eijciuntur

efficiuntur 344.f
 placentia 395.d
 placentini ecclesia partes sequuntur 306.f
 plauis fluuius 379.d.101.b
 plauti comici patria 395.d
 podiensis episcopi mors 222.g
 polam urbem Genuensium celsis uel captam spoliatamque incendit 383.b
 polimarcium Romanus recipit 110.h
 polonia à Tartaris uastat 280.e
 polonorum origo 115.d
 poneletus ciuis Romanus capitolium inuadit 481.a
 poneletus ciuis Ro. seditiosus 507.b
 ponti regnum quando captum 3.d
 ponticum pont. recipit 229.c
 pontifex Bononiensibus bellum infert 448.e
 pontificis Romani decretorum autoritas 144.g
 pontificis cubicularius aduersus Fredericum copias colligit 282.e
 pontificis exercitus agrum Bononiensem uastat 448.f
 pontificem Romanum eligendi mos 108.h
 pontificum Ro. nominis mutandi origo 174.h
 in Pontificatu Romae dissidia inaudita 192.g
 in Pontificatu diuisio 376.e
 pontis in Scultenna instituti ratio 434.h
 pontremulum Piccininus recipit 457.c
 pontus omnis & Armenia maior, quando in imperij Romania concesserint 3.d
 porcicelli situs descriptio 455.c
 portus Brondulensis 380.g
 praliorum nostri seculi descriptio 394.g.h
 prasini primum, & Venetici, sinus Arabici Aegyptum inter & Asiam accolae commissis prelijs sese lacerant 118.f
 pratensium cum Legato Bononiae contra Florentinos coniuratio 374.e.f
 pratium frustra Castrutius oblidet 353.d
 preneste Alexandrinus oppugnat 508.f. eius situs ibi. g. recipit 59.b. diruit ibi. c
 princeps Salernitanus Narnia

Orti, Surani, Gualdi, Nucetrini, Alsili, Asculi, Imolae, Forliuij & Foripopilij arces sponte pontifici reddit 461.b
 principis Farentini cum Alexandro bellum 512.c.d. 513.a
 principij centurionis in Roma obsidione uirtus 54.f
 principum Italiae in pont. rebellio 359.a.b.c.d. 360.e.f.g.h
 principum Arragoniae, Cataloniae, Nauarrae Siciliae in Galetam expeditio 497.c.d
 prisca patricij, Foca mortuo, cum Eracliano socero coniuratio de imperio inuadendo 118.g
 priuernates 395.c
 procopius rerum Iustiniani imper. temporibus ubique gestarum scriptor 43.b.c
 ptolemaida deditioe à Christi annis recipitur 264.h
 puppij oppidi situs 501.d
 pusa torrens 93.a
 pyrrhus patriarcha Constantinopolitanus in Africam relegatur 124.f
 pyrrhus patriarcha Const. occiditur 126.f
 pyrrhus Spoletanae ciuitatis gubernator 522.f

Q

Quintiano & Caluisiano Brixianorum oppidis proditione captis, Pelaucinus praesidia imponit 306.g

R

Raba fluuius 160.h
 Rachisii Foroiuliani Longobardorum ducis uirtus conspicua 146.f
 rachisius Longobardorum rex deligitur, pacem cum Rom. Rauennatibusque in annos 20. constituit 147.d. monach. fit 148.g
 radagalus cum ducibus Gothorum millibus Apenninum transgressus in Italiam ingreditur 8.g.h. clam suos deserit 9.a. in hostes incidit, captus interficitur ibi. eius militum greges singulis aureis ueduntur ibi.
 raginfredus Theodebaldo regni Franc. gubernator succedit 139.a. iubente Carolo interficitur 140.g
 ragusum urbem Veneti recipiunt 272.f

raimundi comitis mors 231.b
 rainaldus Alemannus apud Exeregorgon oppidum confedit qui abnegata Christi fide Turcis se deditit 210.e
 rainaldus Obitio Ferrariarum tyrannus 354.f
 rainaldus Marchio eruptione facta ecclesiae ducibus captus Ferrariam obsidione liberat 359.a
 rainaldi Marchionis mors 360.g
 rainierius Frosinus Florentinis bellum pro Lucensibus infert 451.d. ad Florentinos defecit 452.e
 raino Lotharij imp. comes Apuliae praeficitur 241.b
 rainutij Farnetani ab ecclesia defecit 477.b
 Ramola Gothofredus pontif. 228.f
 ramyngus dux Thusciae 147.a
 rangulfus Veronensium dux interficitur 112.h
 rauenna ante Romam condita Sabinensium fuit oppidum 34.g.h. eius incrementum ibi. 35.a
 rauenna palatium ualuas nullas olim sed pro ualuis uel tantum habuisse unde constat 44.g. horrea cum omni frumeto cremata 67.a
 rauennam Valerianus reuertitur parta de Gothis uictoria 88.e
 rauenna tumultu excitato Ioannes exarchus occiditur 119.d
 Archiepiscopi culpa clades magna 137.c.d. 138.e
 rauenna Aistulphus capit 148.h
 rauenna magistratus exarchorum finis 153.b
 rauennam contra pacis foedera Desiderius praedatur 155.c
 rauenna finium descriptio 152.f.g
 rauenna Fredericus pontif. 291.a
 rauenna 395.d
 rauennas ecclesia Romana subijcitur 131.b.c
 rauennatis agri situs 89.b
 rauennates praefecto sibi à Constantinopolitano imp. deficiunt 144.g
 rauennatum exarchatum & Romandiolam Rodolphus ecclesiae reddit 324.f
 razatenis cum Eraclio imp. conficitur 122.g
 reatini 395.c
 reatinorum tumultus 507.b

IN BLONDI DECADAS,

- reanatenſis epiſcopus iubente pont. bellum Iacobo Vicenſi urbis preſecto infert 462. f. g
 Senogallia potitus, aliquot de Piſaurenſibus recipit caſtella 466. f. oppidis omnibus de Senogallen. & Piſaurien. receptis Forum ſempromij omni machinarum genere aggreditur recuperare 472. g
 recanatenſis epiſcopi ad ſuos oratio 475. c
 recanatenſium in eccleſiam perſidia 476. f
 recanatenſis epiſcopus Bononiã ſe admitti armis parat 486. h
 reges Rom. ſeptem 3. c
 ſub Regibus quantum Ro. proceſſerit imperium 3. c
 reginaris inter Gothos clari Tarenti preſecti ad luſti. imp. deſectio 88. f
 religio neglecta Rom. imp. ruina cauſa 4. h
 remigius Remenſis epiſc. Clodoucum Franc. regem baptizat. 33. d
 renaldus Inanſiliatus eques, Florentinus, a Galeatio caprus 388. e
 renatus rex Gallicus carcere ducis Burgundiã liberat 514. f
 renatus Neapolit. rex bello ab Alſonſo rege premitur 562. f
 res mirabilis & prius inaudita 66. g
 rhegium Totilas obſidet 86. e
 rhegium 395. d
 rhegi Lepidi ſitus 107. d
 rhegini eccleſia partibus adherentes 311. c
 rherginos agros Fredericus uariſtat 292. e
 rhodoaldus Longobard. rex 127. d
 rhodus inſula a Saracenis captatur 127. b
 rhodus inſula a Saracenis cappta. ab Hospitalarijs recipitur 340. g
 riccius Monteclarenſis centurio 448. e
 riccius uitam ſuſpendio cur finiat 493. a. b
 ricaredus Viſigothã gentis rex ex Hispania mittens, Childbertum Frãcorum regem ut ſibi in matrimonium ſororem det orat 109. b
 ricaredus Viſigoth. Arriana hereti abdicata, catholicã Chriſti fidem in Viſigotha gente haberi curat 109. c
 richardus & Philippus reges Ptolemaidam fortiter oppugnant 264. g
 richardus Ioppen Chriſtianis replet 265. a
 inter Richardum & Philippum æmulatio 265. b
 richardum & Oddonem Hieroſolymam cum copijs contententes Saladinus pralio aggreditur ab eis ſtrenue fugatur 265. d. 266. e
 richardus comitum Saladinum & prædam omnem intercipit 266. e. pacis ſœdere ad Saladinum præſcriptum accepto, in Europã remigrat 266. h. in carcerem cõjicitur 267. a. poſt annum ingenti pecunia redimitur ibi.
 richardus regis Angliã frater exercitum in Aſiam tranſportat 291. a. inducias cum Turcis conſtitutas firmari curat ibidem
 richardus comes Vindocienſis in Italiam eccleſiã auxilio uenit 312. g
 richardus Manfredus Fauentinus nobilis 358. h
 richimer in Anthemium imp. ſocerum urbemq; Romam copias ducit eius perſidia, crudelitas 28. f. g. h. mors ibi.
 rinaldus Albinus, Rodulphus Perutius & Nicolaus Barbarus Mediceorum factioni aduerſi 489. c
 ripolle 396. e
 rippas Caudola recipit 460. h
 riperia Genuã occidentalis 395. b
 riuoltam Sphortia capit 568. f. eius ſitus ibi. g
 riuoltella caſtellum 528. g
 riuumaltum qui primum habitant 31. b
 roadum Piccininus obſidet 529. d
 roadum Piccininus recipit 531. d
 robertus comitis Flandrenſis filius in Italiam eccleſiã auxilio uenit 312. f
 robertus Flandrenſis comes ab Henrico rege Angliã an. ſal. 1150. capitur & in carcerem luminibus orbatus conſicitur 231. a. b
 robertus Guiscardus excõmunicatione abſolutus a pãt. Nicolao Apulia & Calabria dux declaratur 195. a. Tarentinus ſibi ſubigit 195. c. Graecis Italia pellendis implicatus 196. g. h. Seuerina & Conſentia urbibus potitur 201. a. Spinacroba, Hydrũto, & Tarento Graecos expulſit 201. b
 robertus Picentia uenſis a Soldano capitur 297. a
 robertus Dyrachium deditio ne facta capit 202. b
 roberti ducis fortitudo 205. a. b. c
 robertus Petri filius imperator deligitur 277. h
 robertus Caroli regis Neapolitani fil. ſecundus, Calabria dux 335. b
 robertus Calabria dux Florentinis auxiliatur 339. d
 roberti Calabria ducis & Philippi Tarentini fratrum nauale cum Siculis pralium 335. b. c. d
 robertus rex Neapolitanus patri Carolo ſuccedit 342. e
 robertus rex Petrum Grauiã comitem cum equitatu in Heruriam mittit 348. e
 robertus rex Siculus Genuã potitur 351. d
 robertus Bauaria dux a Florẽt. in Italiã ut Vicecomitis terrã populetur accerſitus 391. a
 rodulphus Burgundionum rex Berengario ſecundo pulſo in illius parte Italiã regnat 181. b
 rodulphus Burgundionum rex ſe ſuumq; regnum fidei Conradimp. permittit 192. e
 rodulphus Saxoniã dux ab Alemannis principibus rex Alemaniã creatur 200. g
 rodulphus in regẽ Alemaniã confirmatur 202. h
 rodulphi regis Saxoniã cum Henrico conſicitus 293. mors ibi.
 rodulphus Aſiã comes ab electoribus Ro. rex & imp. declaratur 322. e
 rodulphi ſolo nomine imp. mors 333. a
 rogerius reb. Italiã a patre Roberto præſicitur 201. g
 rogerius

I N D E X.

rogerius Guiscardi filius Ascu-
lum Apulix urbem incensam
desertavit 203.d
rogerius dux Apulix Roberto
Guiscardo succedit cui om-
nes populi Italia paruerunt
206.f
rogerius Capuam capit 206.f
rogerius paternæ successiōis &
ducatus confirmationem à
pont. Urbano obtinet 206.h
rogerius Syracusas capit ibi.
rogerius Sicilia comes Canusi-
um capit 228.g
rogerij mors 228.g
roger. Rogerij ex fratre nepos
Sicilia comes 228.g. eius ad
pont. oratores ibi. Calabriā
omnem Apuliamq; subigit
238.f. à pont. Apulia expelli-
tur 241.b
rogerius Normānus terram a-
missam recipit 242.f
rogerius Hemanuelem in Chri-
stianos dolosum, bello do-
mare constituit 243.c
rolandum Palauicinum Vene-
ti pecunia iuuant 459.d
roma libertatem quando ami-
serit 4.g. à Gallis capta sit, &
incendijs foedata ibi. bellis ci-
uilibus lacerata ibi. b. quan-
diu sub Gothis regib. in pa-
ce floruerit 43.a. incensa ac
tastrata in Portuensem urbē
Romani refugiunt 81.d. a/
quarum alluione & Tybe-
ris insolito tumore qua in-
commoda cum tota Italia ac-
ceperit 108.e.f. ad rerum exi-
guitatem. que nunc cernitur
quando perducta 205.b. à
Frederico uastatur 290.e. ci-
uium dissidijs agitata 330.g
romæ inter primates dissensio
13.e. moenia à Toulia euertū-
rur, Capitolium, Quirinalis
mons Auentinus & reliqua
incenduntur, populus & tur-
ba per Campaniam disper-
guntur 80.e.f. ab Isauris mili-
tib. Toulia prodita direptio
Romanorum cædes 84.f.
à Narsete obsessæ conditio
91.c.d. & Italia noua guber-
nationis formæ initium 101.
102.e
romæ Ioanne pont. 12. status &
gubernatio qualis fuerit 183
c. paruū studia recrudescunt

325.d. tumultus 369.a. 372.e
romæ plebis discordia 371.d
rom. rex qui primus Barbarus
& Italiam possederit 31.b
romam Toulas soluta Perusie
obsidiōe, nulla agricolis mo-
lestia exhibita circūsidet 74.
g. Ro. obsessis caritate anno-
næ ac fame laborantib. quæ
insuper illis calamitates ac in-
commoda acciderint 74.h.
75.a.b.c. eorum ad Toulam
legatio ibi.d. desolatam occu-
pata ac munit incredibili cele-
ritate Belisarius 80.g. frumē-
tum ac cætera necessaria im-
portari curat ibi. h. Narses
profectus, Perusia capta pri-
mum obsidet 91.a
romana res quando & quādiu
floruerit 526.e
romana curia an. 1305. Lug-
dunum translatio 339.d
romana rei culmen quādo fue-
rit 3.b. ruina initium ibi.c
rom. urbis imp. destinata incli-
nationis initium 10.f
romana urbis primarij factio-
is 249.d
romandiola unde appellata
163.d
romandiola 395.d
in Romandiola ciuitates eccle-
siæ cur in fide pont. persistat
461.a
romanienses Venetorum imp.
Sphortia recipit 568.e
romanium Paridis castellū fru-
stra Piccininus obsidet 541.d
romani im. inclinatio an in Ce-
saris dictatura coeperit 4.e.
inclinationis causæ tres 4.f.
rom. imperij inclinationis prin-
cipium 4.h. inclinantis iuris-
dictionis fines 100.e.f
romani ciues, Narsetes uirtute
à Gothorum iugo liberati e-
um ut animarum saluti quo-
que prouideat orant 98.f
romani cum Longobardis per
annos triginta pace sunt usi
126.g
romani pro seruis in Franciam
ducti à Longobardis & ue-
nundati 113.a. priuilegium
à Constantino Constantij fi-
lio pontificem deligendi &
euestigio nulla principis Cō-
stantinopolitani aut exarchi
Italia licentia expectata con-

firmandi accipiunt 132.h
romani, Pipini opem implorāt
149.g. fame accerrima pres-
si 204.e. tabe afflicti 282.h
romani populi aperta in pont.
rebellio 283.b
romani contra Carolum in Cō-
radini castra confluunt 317.
a. b. pontifici rebelles perbel-
lo dolo ludificati 489.d
490.e.f
romanisequorum, mulorum,
asinorum, canum, murium
carnes in delitijs quādo fue-
runt 78.f
rom. ciuium apud Ticinum cæ-
des cruenta 30.f
romanorum ad Mauriciū im.
legatio 106.f
romanorum Italarumq; in Cō-
stantinopolitanam imperij
maiestatē rebellionis initiū
144.f.g
romanorum & Italarum auda-
ciam Lotharius reprimi
171.a.b.c
romanorum ædium incendiū
& uastitas 205.a.b
romanorum tumultus 234.f
romanorum ciuium insolentia
241.c
romanorum ciuium dissidia
243.a. in pont. machinatio-
nes ibi. b
romanorum ciuium dissidia
244.g.h
romanorum in Thuscianos
& Albanos apertum odium
250.e.f
romanorum focordia 250.f. in
Henrici milites Romæ impe-
tus 345.d. erga ecclesiam cō-
stantia 477.c. in pontificem
rebellio 482.e.f. hostilis im-
petus 484.e.f
romanorum ciuium in ponti-
ficem temeritas 483.c. insidie
d. ibi. furia 484.e
romanorum & orbis Christia-
ni dominio pontifices quan-
do primum potiri coeperint
390.h. 391.b
romanus populus pace-
quam Caroli reueren-
tia dabat abutitur
161.d
romanus populus Thuscula-
nis bellum infert à quibus
clade, Cannēli matore afflic-
tur 250.f.g.h
Fif 4 romanus

IN BEONDI DECADAS,

- romanus pontifex Neapolita-
 nos famelicos magna ui-
 frumenti iuuat 577.d
 romanus Italiae exarchus praesi-
 citur 110.f. Patauium, Mon-
 temsilicem, Martua, copiis
 munit ibi.g
 romanus exarchus una astate
 quae & quot oppida recepe-
 rit 110.h
 romanus exarchi uitia 111.a.b.
 mors ibi.d
 romanus dolo & armis imper.
 occupato a Saracenorum rege
 auxilium contra Calabros
 Apulos Salentinos & Luca-
 nos petit 179.c
 rosmunda paterni cranij ludi-
 brium uiri interitu uindica-
 re statuit 103.a. eius interitus
 ibidem d
 rotharis Longobardorum rex
 Ariana labe inquinatus
 126.g
 rubei Parmenses nobiles 360.g
 rubeorum contra Scaligerum
 bellum 361.a.b
 ruffini imp. orient, gubernato-
 ris perfidia 7.d.8.e
 rufus Anguillariae comes He-
 truria a Carolo praeficit 319.c
 rugilinda Rugorum prouincia
 uastatur 31.c
 rugilinda Romanorum pro-
 uincia Danubio contigua a
 Godooth Longobardorum
 rege capta 100.f. eam 38. an-
 nos habitant ibi.c
 ruminengū Mantuanus Mar-
 chio & Gregorius Cornari-
 us Venetorum imperio ad-
 dunt 470.h
 ruminengenses Sphortiae in
 potestatem ueniunt 568.e
 ruinum Petrus Aurius capit
 377.c
 rulsianum oppidum a Totila
 obsessum 82.h
 rulsiani a Totila obsessi spe au-
 xilij frustrati se dedunt, eorum
 bona in praedam militibus
 conceduntur 83.a.b.c
 S
 Sabbia uallis montani a Vene-
 tis desciscunt 529.c
 sabelli omnes pontifici cur re-
 bellent 477.b
 sabianus pont. Gregor. iusse-
 ritus pacem cum Longobar-
 dis facit 118.e. mors ibidem
 sabinus Bulgarorum rex 153.c
 de Sacerdotij beneficio, primi
 anni aetimationis pecunia
 soluta, adipiscendo lex pri-
 mum lata 391.b
 saladinus Turcorum rex 255.
 d. Christianorum 7000. ex-
 ercitus uincit & fugat 258.
 d. Hierosolyma deditio re-
 cipit 260.h
 saladini cum Christianis prae-
 lium 262.e.f.g.h. stratagema
 263.a.b
 saladinus ut Ptolamida opem
 ferat inauditum excogitat praes-
 fidium 264.h. Ptolamida
 amissa Prophyria, Casarea,
 Ascaloris Gaza & Elan mu-
 ris apertis Christianis resiste-
 re desperat 265.a
 saladini mors 267.c
 salanius Abderitorum regulus fi-
 dem quam Carolo dederat
 deserit 169.b
 salentini 395.c
 salernitanus princeps opes ma-
 ximas a Martino pont. reli-
 ctas Eugenio pot. dat 461.b
 salodienles & populi qui undi-
 que Benacum attingunt lacum
 Carmagnola se dedunt
 437.b
 salodium castellum 528.g
 salonas uictis Gothis Ioannes
 redit 88.e
 salue regina quando inuentum
 290.f
 saluria 396.f
 solymannus 400000. militib.
 stipatus a Christianis ducib.
 superatus fugatur 212.g.h
 solymanni consilium cruceligi-
 nat. ducibus crudele & inco-
 modum 213.b
 sandrus & Phanateus cum Eru-
 lorum 2000. in Italiam An-
 conitanorum audito pericu-
 lo traesciunt 81.c
 sannites 395.c
 sanicius Carillo Hispanus co-
 piarum pontificis contra Bo-
 nonienses dux 448.e
 sanicius Carillo ab ecclesia ad-
 Malatestas Pisauenses desi-
 cit 473.b
 sanctona a Normannis popu-
 lata 175.d
 saona Robertus rex potif 351.
 d. in Gallias se confert ibid.
 sapis fluuius 44.h. 494.e.f
 500.h. 562.h
 saracena gens maximis inter-
 se dissidijs scissa 169.a
 saraceni Siciliam ingrediuntur
 115.c
 saraceni, Eractij stipendia se-
 quuntur 123.b. ab Eractio
 deficiunt 125.a. in Syriam se-
 cedunt, prima ad Damascum
 faciunt castra 125.a
 saraceni Persae Antiochiam im-
 per. Ro. subiectam capiunt
 125.b
 saraceni Rhodum insulam ca-
 piunt 127.b. Colossu demol-
 iuntur, Siciliam uastant ibi.
 Syracusas inuadunt, 131.a.
 a Constantino Constantij fi-
 lio afflicti tributum imperio
 pendere promittunt 131.d.
 Africam & Libyam inuadunt
 & omnia mari exposita 133.
 a. singulo quoque die num-
 mos mille aureos soluere,
 seruum unum ex gente sua,
 & unum item equum Roma-
 no imp. mittere tenentur
 133.c
 saraceni Asiani sacrosancta Pa-
 laestinae loca foedates a nemi-
 ne Christiano adiri permit-
 serunt 172.g
 saraceni ab Aido perfido uoca-
 ti Aquitaniam uastant 172.f
 saraceni Mauri facta in Centu-
 cellehsi portu excelsione Ro-
 manam ducunt 174.f.g
 saraceni Calabros & Apulos in-
 uadunt 179.c
 saraceni Beneuentum urbe spo-
 liatam incendunt 181.a
 saraceni Africani anno salutis
 935. Hetruria oram popula-
 tur, Gentiam capiunt omni-
 bus trucidatis 181.d. 182.e
 saraceni Bohemundum & S.
 Aegidij comitem ex insidijs
 adoriuntur 218.f
 saraceni structa acie cum Go-
 thifredo, Bohemundo & S.
 Aegidij comite acriter confli-
 gunt 219.a. Admirrhati a
 Christianis duodecimi eo-
 die sunt capti ibi.c
 saraceni Africani & Maurita-
 ni, Castellam regem supera-
 tum capiunt 267.d. merce-
 de a Manfredo conducti ecc-
 lesiae terram populabundi
 impetunt 312.f
 saracena

I N D E X.

- Saraceni in Italiam à Manfredo
 mercede accersiti à cruce si-
 gnatis fugantur 312.h
 Saracenorum in Dalmatiam ex-
 peditio 135.c.d. in Vasconi-
 am descensus 141.b. ad Ca-
 rolum M. oratores 159.a
 Saracenorū primores quatuor
 tyrannos creant unū Aegy-
 pto & Africa, duos Hispanijs
 quantum Palaestina ac Syriae
 locis praeficiunt 169.b
 Saracenis Nuceriam tenētibz
 tributo grauiore imperato-
 per Carolum licet suis legi-
 bus uiuere 315.c
 in Saracenos Ro. bellum 3.d.
 Christianorum imp. & regū
 expeditio 173.d. 174.e
 Saracenos Otho Italia expellit
 186.f.g
 Saracenos Luceriae Christi fidē
 reijcientes Carolus secundus
 rex Neapolitanus omnes in-
 terficiat 336.h
 Sarbati ducis rei militaris scien-
 tissimi contra Romanos in
 tempore consilium 122.e
 Sarbati Cosdroae ducis con-
 tra Eracium imper. pugnat
 122.e
 sarca fluuius 523.g. 533.d
 in Sardinia motus aduersus
 Gothos facti 88.f
 Sardinia à Saracenis Pisano-
 rum dominio substracta
 340.e
 Sardiniam Saraceni praedantur
 166.g
 sarra columnensis Bonifacij
 pont. odium fugiens ad re-
 migium à piratis abigitur
 334.h
 sarram Columnensem Philip-
 pus horrēdo remigandi ser-
 uicio liberat 337.g
 sassinenses Tassinam uallē Ve-
 netis permittunt 471.d
 satellia à Soldano Ieonij Sara-
 ceno ut capta spoliatur om-
 nibz trucidatis 272.h
 satignonam Piccininus occu-
 pat 450.e
 sauilianum 396.f
 sauo fluuius 247.b
 sauonam Carmagnola Spine-
 ta Fregosio deienfante fru-
 stra oppugnat 400.g
 saxina 395.d
 saxones cognomine Anglici à
 Britannis datis in stipendi-
 um pecunijs accersuntur 20
 h. Scotos male tractantes Bri-
 tannos, reprimunt 21.a
 saxones Anglici Britanniam
 quando ceperint, quam ad-
 huc retinent, & inde Britan-
 nos expulerint 29.d. 30.e
 saxones in Italiam ab Alboino
 Longobardorum rege du-
 cuntur 101.a. uxores, filios
 cum supellestiliē carris impo-
 sitos trahunt equarum insu-
 per boumēq; armenta & in-
 numeram animalium multi-
 tudinem ibi. à Francorū re-
 gib. persuasi relicta Italia Al-
 pes transeunt 105.a. in Re-
 mensibus magna à Mumo-
 lo accepta clade in Italiam re-
 meant 105.d. eorum cum Si-
 giberto rege foedera 106.e.
 Sueuos Saxonia deturbare
 armis conantur ibid. praelio
 commisso ab eis superati,
 mansit regio Sueuis quae Sue-
 uia appellatur 106.f. Pipini
 amicitia precario potiti, tre-
 centos equites in quancūq;
 expeditionem dare promit-
 tunt 153.d. à fide Christiana
 recedentes magna suorum
 clade à Carolo M. superan-
 tur 161.a. cum mulieribus &
 infantibus Carolus M. in
 Franciam ex ipsis qui Trans-
 alpina incolebant transfert
 164.g. eorum pagos Abde-
 ritus incolendos tradit ibid.
 saxonū in Carolum rebellio
 159.b
 saxonia à Sueuis habitatur
 101.a
 saxonia cultū religionis Chri-
 stianae accipit 159.a
 says Cosdroae ducis Cum Era-
 clio imperatore praelium
 122.f.g
 scaldus fluuius 175.b
 scaligeri Veronenses 340.h
 scaligeri in Italia felicitas 360.
 c.f.g. cum Venetis, Floren-
 tinis, Rubeis bellum 361.
 a.b.c.d
 seandinauia insula 100.f
 scariottus Fauentinis Sphor-
 tianus dux 566.h
 scarparia oppidum unde dica-
 tur 341.c
 schismatis & dissidij in ecclesia
 initium 375.d. 398.h
 sclauī in Dalmatiae & Histriae fi-
 nibz confidentes regiones
 propinquas imperio paren-
 tes inuadunt 119.c.d
 sclauī & Hunni in Histriam ir-
 rumpunt 112.g
 sclauī à Vectare Vincentiae
 comite superantur
 130.f
 sclauī Danubij accolae à Caro-
 lo M. superantur
 160.h
 sclauī in Italiam delati Saracea-
 norum copias conficiunt
 186.e
 sclauinorum gens transmissa
 Danubio Romani imper.
 prouincias inuadit
 86.g
 sclauinorum contra Bauaros
 bellum 112.e
 sclauonia olim histria & Dalma-
 tia 115.d
 sclauorum in Histria irruptio
 125.d
 sclauorum origo 177.b
 scultenna annis 126.h. 434.f.
 475.a. 500.h
 scuni oppidum Calabriae à
 Saracenis occupatum
 193.a
 scythae in Europa sub septen-
 trione primi 4.h
 5.a
 sebastianus Zianus Venetus
 dux 249.b
 sebastiani ducis Venet. mors
 257.b
 secusam Fredericus captam
 diripit 252.h
 253.a
 senator Romae alienigena 371.
 d. 372.e
 senator Romae singulo semestri
 à pontifice datus dicebat
 373.b
 senatoris Romani in Viterbi-
 ensem agrum irruptio
 282.h
 senatoris ex Romana gen-
 te, solita creandi consue-
 tudo quando omissa
 312.f.h
 senatores Romani urbe in-
 censa Minturnis sub mi-
 litum custodia seruantur
 81.c
 senensis legatus Bononiae foede-
 ra cum Florētinis inuit 413.c
 senensis

IN BLONDI DECADAS,

- senensis ager à Gallis & Guel/ sis populationibus incen/ disq; foedatur 315.b
 senensis agri fines 395.b
 senensem agrum Henricus im. uastat 347.a
 senenses Marescallum pro ma/ gistratu admittunt 318.h. contra Florentinos à Philip po auxilium quomodo clā impetrant 453.a.b
 senensium cum Florentinis foe/ dera 300.h. ad Manfredum oratores 301.c.d. in Floren/ tin. castra eruptio 302.f. cum Florentinis foedera 367.b. cum Florentinis con/ tra Philippum foedera 432. f. ad Venetos legati 451.b.c. contra Florentinos pro Lu/ censibus bellum 451.d. cum Genuensibus contra Florentinos foedera 457.d
 senensib. bellum à Florentinis il/ latum istis foederibus seda/ tur 300.e
 senensibus Piccininus bellum contra Florentinos persua/ det 460.g
 senogalliam Longobardi inua/ dunt 155.d
 senogallensis agri castella pon/ tifici cur rebellent 476.e
 septem folia expugnare Henri/ cus conatur 204.h
 sergij pont. Rom. gesta 133.d. 136.e. 174.h. 190.e
 seuerinas coniurationis Bono/ niensium conscius 447.b
 seuerinas Nicolaum Aquina/ tem uincit ac fugat 447.d
 in Seuerinatis familiam crude/ lis animaduersio 392.g
 seuerini pont. Rom. gesta 124. f. 125.b
 Sfortia gesta quare Sphor/ tia
 Sfortia Attendulus Cutignola Romandiola oppido oriun/ dus copiarum Florent. dux 391.b
 Sfortia Fortebraccio uicto, Car/ fagnana ualle potitur 453. d. Florentinorum praesidia Lucensium portus oppo/ sita recepta incendit ibidem
 Sfortia Hetruscum ecclesiae pa/ trimonium aggredi statuit 477.a
 Sfortia ad pontificis & ecclesiae stipendia conscribitur 479. b. Formulium pontifici recipit 508.d. 509.a. in He/ truriam contendit 517.a.b. emeritas sibi pecunias à Ve/ netis dari postulat ib.c.d. A/ pennini iugis aditus omnes quae in Mutinenses spectant praesidio firmat 521.a
 Sfortia calamitas 407.h. auda/ cia 408.e. ad magni conne/ stabilis dignitatem restitui/ tur ibi.g. h. Ioanna reginae cum rege in eius exilium cō/ sensus ibid. quod Ioannis Arcola in consilio euadit 409.a
 Sfortia contra Florentinos bel/ lum quam callide simulat 453.b.c
 Sfortia in Guinifium proditio 454.g.h
 Sfortia conquisitoribus cum Blondo missis cur Veneti pecunias non dissoluerint 480.f.g
 Sfortia ad suos milites oratio 484.h. 485.a. cum Philip/ po pacis foedera 521.b.c
 Sfortiani Montem rotundum oppugnāt 479.b. tumultuā tibis Romanis portam Ap/ piam occupant 481.a.b. La/ tum praedantur 484.g. ad Sfortiam cōtendunt 484.g
 libinicum regis Vngariae ciui/ tas à Pisaneo Veneto incen/ dio uastatur 376.h
 ficii Montagnanei mors 445.d
 sicilia à Gothis peruaditur 86.g
 siciliae regnum an. sal. 1261. in Manfredi hostis ecclesiae po/ testatem uenit 310.e
 siciliae regni fines 395.c
 siciliam Saraceni & Arabes in/ grediuntur 115.c
 in Sicilia Demetrius à Iustinia/ no mittitur 71.d. eius gesta ibidem
 siciliam Saraceni uastant 127.b
 siciliam Tarentumq; Saraceni inuadunt 174.h
 ex Sicilia Totilas magnam co/ piarum partem suis nauali pugna ad Anconem uictis reuocat 88.c
 in Sicilia Artuades obsidione Gracos liberat, Gothosq; pluribus locis oblidet 88.e.f
 sicilia quatuor Christiani du/ ces quomodo sint potiti Sara/ cenis partim caesis partim pulsus 190.g
 siculi omnes Gallos etiam eos qui utero clausi materno, se/ mine concepti Gallico cre/ debantur interficiunt 327.a
 siculorum regnum Iacobus ex testamento Petri Arrag. pa/ tris accipit 329.a
 sidonem Soldanus Babyloniae capit 330.h
 sidonem Balduinus capit 232.e
 sigericus tertius Visigoth. rex Athaulpho subrogatur 14. f. dolo suorum occiditur ibi.
 sigibertus Metensium rex 104.h
 signia Castrutius diruit 354.g
 signiam Genuenses capiunt & incendio absumunt 383.b
 sigismundus & Gothimarus Bur/ gundionum reges à Childe/ berto, Clodomire & Clota/ rio Franc. regibus superan/ tur 51.d. 52.e
 sigismundus Vngariae rex Ro/ manus imperator designa/ tus 399.c
 sigismundus Caesar Vngariae & Bohemiae rex per Belentionē Lombardiā ingreditur 469 a. ferrea corona Mediolani donatur ibid. Placentiā Par/ mam, Lucam aduenit. à Flo/ rentinis praelio laeceptis fu/ gatus Senas se confert ibi. b. Romae imperator coronatus Augustus appellatur d. ibid.
 sigismundus Malatesta Sancci/ um fugatum omnibus co/ pijs spoliat 473.b.c
 sigismundi imp. regis Franc. ac/ ducis ad pontificem à Syno/ do Basiliensi oratores 477.c. ad eundem oratio 478.e.f
 sigismundus Malatesta ad eccle/ siae stipendia conductus For/ liuensem praedatur agrum 493.b.c
 sigismundus Bagnacallum capit 577.a
 signenses 395.b
 silus amnis 382.f
 simon

I N D E X.

- Simon de Monteforti Innoentum impulsu Tyrū classe defertur 268.g
 Simon de Monteforti in Europam, Asiam tutam uicens se recipit 269.a
 Simon Tosa Nobilis Florentinus 356.f
 Simonetus ductorum in pontificis legioe primarius 571.b
 Simoniaci labe Italia cum Burgundia inquinata 194.c
 Sissius ex Syria oriundus pōt. 137.b. moritur ibi.
 Sifualdus ex stirpe Erulorū societatem belli cōtra Gothos Narseti offert 91.b
 Sifualdus rex in Gothos bellū cur mouerit 92.f
 Sifualdus in Eporediēses & Taurinos imperū facit 92.g. eos deprædatur ibi. Eporediam capit 93.c. Taurinum frustra oppugnat 93.c. fœdera cum Narsete constituta uiolat. 93.d. à Dagisteo captus de alta trabe suspenditur 97.c
 Siffusus Foriulij prouinciæ præfectus 101.b
 Sini 395.c
 Smaragdus exarchus à Mauritio in Italiam mittitur 106.g.h. Classensē oppidum recipit, Longobardos ad unum occidit 107.b. cum Agilulfo pacem constituit 114.f
 Smaragdus iterū exarchus Italia creatur 113.d
 Smaragdum inter & Longobardos pax constituitur 118.e
 Smirna à Venetis capta 215.d
 Sobal castellum in Arabia Balduinus ædificat in loco editissimo munitissimum 235.c
 Societates Alexandrinis obseis opem ferunt 253.a
 Societas S. Georgij 389.b
 Sociorum belli cōtra uicecomes renouatio 373.c
 Sociorum populorum & pont. exercitus in Romadiola clades 488.e.f.g.h
 Soldanus in Saladinum perfidus cum Hemanuele à se uiceto pacem facit 256.e.f
 Soldanus Damiatæ capta Babilonem se recipit 277.g. à suis interficitur 298.h
 Soldani castra à Christianis diripiuntur 277.c
 Soldani filius Ptolamaidam obfidet 332.f.g. ui captam mortalibus in ea repertis ad unū casis solo aequat ibi.h
 Solymanus cum exercitu Hierosolimam hostili animo petit 226.h
 Sophia totius Mesie urbs insignis à Turco, per Ioannē Huniat regis Poloniae ducē fugato incenditur 132.f
 Sora à Frederico incendio ferroq; uastata 290.g
 Soram Longobardus occupat 136.g
 Sorani 395.b
 Sphortia Genua potitur 439.a. b. Braccianos fugat 485.b. pontifici solidioribus astrigitur fœderibus 491.a. Marchio Piceni declaratus, in Firmana ciuitate perpetuus cū stirpis masculinæ, & fratrum successione iure uicarius cōstituitur ibi. b. Piccinini exercitum quàm artificiose perturbet 495.d. in Romandiolam à pont. accersitur 507.c. trans Arnū perdita de Picinis recuperat 511.c. Lucensem populatur agrum ibi. Piccininum Veronæ ciuitatula expellit 560.g.h. omnia in Mantuanis Brixianisq; euertit 566.h. oppida & castella ad eas agri partes quæ in Mantuanos Brixianosq; spectant capit 574.h. Pischeriam contendit 575.a. oppugnat d. ibi. expugnat 576.e. f.g. copias omnes in capta de Cremonensibus, Laudensibus, Mantuanisq; & recepta de Brixianis oppida distribuit, sola cohorte pratoriana Veronæ apud se & in Veronensibus retenta 578.e
 Sphortia in multiplici periculo Venetis, Florentinis & ecclesie imminēti repellendo industria 494.e.f.g.h. exercitus 549.b
 Sphortia ad suos pratorianos oratio 555.d. 556.e.f
 Sphortia ad senatum Venetorum epistola 559.d. 560.e
 Sphortia responsionis prudentia 576.h
 Sphortiani, Piccinini electos milites multis captis, fugant 494.h
 Sphortiani Piccinino cum copijs fugato eius duces captos abducunt 556.g.h
 Spina urbs 66.g
 Spineticus fluius 66.g
 Spinularum familiae pro libertate Genuensium facinus audax 505.d
 Spoletum à Gothis deficit 80.f.g
 Spoletum Narfes Cumadent Persam mittit, ut Picenum eorum ductu & auxilio fretus ingrediatur 91.c
 Spoletum oppidum 395.d
 Spoleti ducatus fines 395.d
 Spoletanorum mœnia à Gothis etuersa 91.a. Narfes refici curat ibi.
 Spoletanis Narfes milites prædicio relinquit 91.a
 Spoletinorum perfidia 522.g
 Stephani pontificis Romani gesta 138.h. 145.c. 154.f.g. 169.d. 176.g. 181.b.c. 193.a. 194.e.f
 Stephanus Bauaria à Florentinis contra Galeatium accersitur ingenti mercede conductus 387.a
 Stephanus contarenus classis Venetæ præfectus 554.f
 Stephanus Contarenus Benacum capit 568.h. Ripam uicaptam diripiendam militi tradit 569.a
 Stephani Columnae, cum pontificis ducibus ad diui Marci prælium 459.a.b
 S. Stalilus in S. Christi confessorum numerum ascriptus 297.d
 Stilliconis imperij partis occidentalis gubernatoris perfidia 7.d.8.e. impietas ibid. contra imperium Romanū machinatio 8.f. ad Italiam cum omnibus copijs properat 9.b. Visigothos reprimat ibidem c. pacem cum Harlarico & Visigothis ab Honorario imperatore iussus firmat, eisdem insidiatur, per Saulem ducem eos aggredditur, cum filio cui parabatur imperium iustissime occiditur 76.e
 suauiō

IN FLONDI DECADAS,

suano capto Mantuanus praesi dia imponit	545.d	Acherusiam se recipit ibi.		nam Armeniamq; maiorem direptas, suo subijciunt im- perio 280.e. in Asiam Euro- pamq; quando descenderint 294.f
suauim multorum dierum op- pugnatione Sphortia reci- pit	549.d	tagus fl.	13.a	tartarus am. 88.h. 89.b. 543.d
succinenses Sportia in potesta- tem ueniunt	568.e	tanais fl.	11.d	tassillo Bauariae rex instituitur a Franc. rege
suesionum rex	104.h	tanarus am. 253.a. 387.d. 396.f		112.e
sueui in Saxoniam quando tra- ducti	101.a	tanaru amne torrentes trigin- ta faciunt	92.f	tauriani gens Mediolani potis- sima a Luchino Mapheo & Ioanne fratribus expulsi 326.f
suitij Bellintionam inuadunt	400.e	tancredus Bohemundo a Tur- co capto Antiochia principa- tus curam administrat	230.f	taurinum Longobardi capiunt 105.b
suitiorum Alpes incolentium clades	400.f	tancredus Siciliae rex cui Roge- rio inditum erat nomen mo- ritur	267.c	taurinum
suitiorum nulli loco nisi caden- tes cedunt	400.f	tancredum Siculi Rogerio ex co- cubina genitum, regem in- stituunt	263.c	396.e
signum ibi. cum Philippen- sibus cruentum praetium & in- audita militaris fortitudo ibi.		tannetum nunc Regis Lepidi ci- uitatis uicus, cum Brixillo semper fidem, in omnib. im- perij Ro. inclin. motibus ser- uauit	89.b.	teias dux Gothorum praestan- tissimus Veronam ut Narsete tranlitu prohibeat uenit 89.a. Ariminum nemine co- scio proficiscitur 92.h. Arim- inum ingreditur 93.a. Ca- senam recipere frustra adni- titur 93.a.b. Casenae obsidio nem sponte dissoluit 93.b. Cingulum capit ibi. Ricinae des campestre oppidum fru- stra obsidet 93.b. eius situs ibi. Nuceriam obsidet 94.e. recipit ibi. f. iusta acie cu Nar- sete ad Nuceriam configere statuit 94.f.g.h. hic pugnam no detrectat 95.a. pugnatur utrinq; non modo ferociter sed penitus inhumanè ibid. b. ille cofossus telo cadit ib. c
sulmoneti	395.b	tarentum oppidum Clephis so- lo aequat	103.d	teia cum Gothoru & Theode- baldi regis copiarum duce- bus, quomodo Narseti resis- tendum sit, consilium 92.g.h
suncinenses Venetorum obli- dionem duos menses passi de- ditionem faciunt	471.a	tarentum a Totila expugnatur ac capitur	86.f.	teiam Gothi uicti, fugati, apud Papiam regem creant, Toti- la ad Bryxillum occiso 90.h
sutianorum gentis origo	215.b	tarlati ualli Piccininus occupat	450.e	tellinae uallis uicos & saltus om- nes Georgius Cornarius Ve- neti exercitus prouisor recte- pit
sutrium Rom. recipit	100.h	tarlati Cibellinae factionis pri- marij	348.f	471.d
sutrium pont. calistus obsidet	239.d	tarlatos ciues bene meritos Ta- rentini eijciunt	341.d	templarij Tyri iurisdictionem & portiorum exemptio- nem Venetis redintegrant 324.e. praedij & bonis cur- priuentur
sutrinorum ab ecclesia defectio	477.b	tarlatum Petramala Guidonis frater Pisis a Ludouico pra- eficitur	356.h	340.g
suxia	396.e	tarsum oppidum	213.c	templariorum in Christianos perfidia 340.f.g. nome qua- do extinctum
syloe amnis	224.h	tartarae gentis Scythicae nonul- li proceres Lugduni sacro- baptismatis caractere su- perfusi	322.e	344.h
syuerius pont. Ro. in insulam Pontianam relegatus	58.e	taruisia a Longobardis capta	101.b	551.d
synodus apud Constant. 177.c. apud Constantinopolim quin- ta 177.c. sexta apud Constā- tinopolim quando	132.f.g	taruisini Henrici imp. uicariu admittunt	344.f.g	tergestinos, Genueses Vene- tis rebellare cogunt
Romae 192.h. 202.h. Latera- ni 199.c. prima Melphi cele- brata 206.g. Placetae 206.h. apud Troiam 206.h. Remis habita 240.h. maxima Late- tani	241.b	taruisinus Vlsari dux a Longo- bar. deficit 109.d. capit 110.g	110.g	383.a
S. Symeonis portus	214.g	taruisinum paternae hereditatis ciuitatem & quaeq; ad Vero- nam pertinent Totilas praesi- dij obinet	88.h	395.c
symmachus pont. Rom. 36.e. moritur	37.b	taruisinum semi libertatem eccle- siae uendicat	308.e	395.c
syracusas in Sicilia Totilas obli- det	86.h	taruisinum	396.e	395.c
syracusas Saraceni praedantur	131.a	tarunti centurionis in Romae obsidione uirtus	54.f	terremotus in Italia horribilis 164.e
syria in potestatem pop. Rom. quando uenerit	3.d	tartari gens Scythica Georgiae		
T				
Tadeus classi Venetae praefe- tus cum Andrea Valerio & Leone patritijs a Philippen- sibus capitur	553.c.d			
tagnaris Tarento praefecti a lu- stin. imp. ad Gothos defectio	91.d. eius fraus ibi. & 92.e.			

I N D E X.

164.e
 tertullius uir patricius imperi/
 um assumit, occiditur 14.h
 teudelinda Bauarorū regis fi/
 lia, Antharis uxoris uirtus
 110.e. religio 111.d
 teudelinda Longobar. regina
 pietas 132.h
 thebaldus Georgij Ordelaifi
 filius 401.c
 thelesius Bulgarorum rex
 153.c
 theobaldus de Costabilis Fer/
 rariensis nobilis 358.g
 theodatus ex gente Amala, A/
 malasinthæ consobrinus
 Romæ regni consors declara/
 tur 39.c.d. eius in ligures, Ae/
 milienses, & Venetos libera/
 litas 40.c. in Amalasinthā
 indignum facinus & crude/
 litas ibid. eius ad Iustinia/
 num imp. epistolæ f.g. ad Ve/
 netos 41.a. eius mors 47.d
 theodebaldi Metensium regis
 mors 104.h
 theodebaldi Campaniæ comi/
 tis in Africā expeditio 319.
 b. mors 319.d
 theodebaldus rex Metensium
 copias auxiliares Virigiti/
 mittit 63.a
 theodebaldus Childeperto oc/
 ciso Dagoberti regis noni/
 domum regnumq; guber/
 nat 138.h. occiditur 139.a
 theodeberti Clotharij nepotis
 cum Childeberto patruo in
 Clotharium patrum coniu/
 ratio 52.f
 theodebertus Ro. prouinciam
 occupat 52.g.h. Rhetias al/
 pes & Coccias capit, in Italiā
 descendit, ibid. Liguria poti/
 tus in Metenses redijt ibi.
 theodorici Ostrogothorum re/
 gis gesta 31.d. de Strapilia Ze/
 pidarū rege, de Burgaris ui/
 ctoria 32.e. in Italiam ingres/
 sus ibi.f. contra Odoacrem
 confliētus ibi. g. 33.a. de eo
 uictoria ibi. b. Italia & Roma
 potitur 33.b.c.d. 34.e.f
 theoderici Franc. regis obitus
 147.a
 theodoricus omnes barbaros
 imperij Romani oppresso/
 res in pace continuit 35.a.b.
 cum Clodoueo socero bellū
 committit 37.a

theodoricus ad extremum ui/
 tæ flagitijs se inquinauit 38.e
 moritur, anno dominij Ita/
 liæ 38.f. ibi
 theodericus Franc. rex obit
 136.e
 theodericus Caroli ex fratre ne/
 pos à Francis in regem assu/
 mitur 140.f
 theodericus antipapa 228.h
 theodora uirgo Zoi imp. foror
 imperium administrat 193.
 d. moritur ibi.
 theodori martyris ædicula Ve/
 netijs Narsetis iussu sumpti/
 busq; ex ædificata 89.d
 theodori martyris corpus in/
 uentum & Venetias delatū
 239.c
 theodorus pōt. Græcus ex Hie/
 rosolyma oriundus 125.b
 theodorus sexto pontificatus
 anno obiit 126.f
 theodorus patricius Calliopa
 ad regendum Italiæ exarcha/
 tum ab Eraclio mittitur
 125.d
 theodorus Italiæ exarchus à
 Martino pont. suusus Lon/
 gobardo regi bellum indi/
 cit 126.g
 theodorus Calliopa ad Italiæ ex/
 archatum gerendum remit/
 titur qui Martinū pont. uin/
 ctum ad Constant. imper.
 mittat 127.c
 theodorus Vattari Græcorum
 imp. moritur 309.c
 theodosius ex Hispanijs accer/
 situr 7.c. imperij consors de/
 clarat ibi. Visigothis cōgres/
 sus, eos magnis prelijs uicit,
 Constantinopolim uictor in/
 trat, pacem fœdusq; cum A/
 thanarico Visigothorum re/
 ge percutit ibi.
 theodosius apud Mediolanum
 moritur 7.d
 theodosius imperatoris filius
 & Germanus eius socer, tu/
 multu in exercitu ultra Da/
 nubium cōmoto fugam arri/
 piunt 117.a
 theodosius anno imperij pri/
 mo à Leone deiectus in mo/
 nasteriū est ingressus 141.a
 theophilia Antiochia unde di/
 cta 214.g.h
 theophilus Antiochiæ antistes
 214.g

thergesti & Muglenses à Vene/
 tis domiti & tributarij facti
 269.c.d
 thermundus & Amereus Beli/
 sarij duces Regium à Gothis
 obsessum & oppugnatū stre/
 nue defendunt 86.e.f
 thessalonicam Gothi obsident
 5.d
 thiennij situs 555.c
 tholosanus comes heresi nota/
 tus 273.b
 thomas in sanctorum numerū
 ab Alex. pont. relatus 252.h
 thomas Aquinas 313.a
 thomas Aquinas in sanctorum
 numerum an. sal. 1327. rela/
 tus 354.e
 thomas Erphordēsis in sancto/
 rum numerū relatus 354.e
 thomas Fregosius Genuenhiū
 dux 398.e. in Florēt. partes
 concedit 405.a. rei bellicæ
 dux, Genuens. libertati recu/
 perandæ præficitur 506.f.
 dux Genuēsis creatur 507.a
 thomas Maurocenus patriar/
 cha Constantinopolitanus à
 Venetis declaratur 271.d
 thomæ Goani Genuensis inte/
 ritus 381.c
 thracia & Mœsia à Goth. uasta/
 ta 5.c
 thracia à Gallis capitur 272.e
 thraciam Bulgarorum rex po/
 pulatus in patriam reuersus
 à suis interficitur 153.c
 thracias Gothi occupant 5.d
 cum Thracibus quando bella/
 tum sit 3.d
 thracū aduersus Gothos exer/
 citus 88.g
 thuscula à pop. Romano fun/
 ditus excisa 264.f.g
 thusculani Romanos prælio su/
 perant 250.f
 thusculi iura ecclesiæ Ro. dona/
 ta 252.f
 tiberti cum Demolino & Con/
 tarino pugna 544.f
 ticinum diripitur igni ferroq;
 cum agro uastatur 30.f
 ticinū nunc Papiæ dicitur 60.g
 tycinus amnis 134.h. 254.h
 tifernates ad ecclesiæ ditionem
 redeunt 500.f
 tiferni situs 570.e
 timauus fluuius 305.a
 timauus qui nunc sit fluuius i/
 gnoratur 396.f
 Ggg nizoco

IN BLONDI DECADAS,

- azocopus patricius exarchus
 in Italiam missus Rauennæ
 occiditur 138.e
 tocinus amnis 396.f
 toleta urbs 206.e
 tollentinas à Piccinini milite ca-
 pitur 488.h
 topalsum à Florentinis capitur
 353.à
 totilas cum imp. Iusti, ducibus
 foedus pangit 69.b. duces
 imp. superat secus ripam Pa-
 diae fugat 69.d. 70.e. om-
 nia im. militaria signa capta
 & ad Totilam relata ibi. exer-
 citum in Hetruriã mittit cui
 Beldam, Rodericum & Vlia-
 riũ duces præficit 70.f. coa-
 cto exercitu in Flaminia uenit.
 Beneuentum urbem cap-
 ptam moenibus spoliat 71.a
 Neapolim obsidet ibi. b. Cu-
 mas recipit ibi. ne quid Ro-
 mam per Tyberim importe-
 tur quæ impedimenta præ-
 parauerit 76.g
 totila humanitas in superbiã
 & crudelitatem conuertitur
 78.e. Pelagius ei obuiam ue-
 nit, licentiã gladiorũ finis fit
 ibi. h. eius ad im. legatio 79.a
 totilas Romam prodicione ca-
 pit 78.g. à se desolatam, per
 Belisarium restauratam reci-
 pere conatur 80.h. acriter &
 strenuè repellitur 81.à. Ty-
 bur concedit ibi. b
 totilas ad urbis Romæ obsidio-
 nem audito Belisarij recessu
 proficiscitur 83.d
 totilas Romam prodicione ca-
 pit, eius in ea res gesta 85. a
 ad urbem reparandam ani-
 mum conuertit ibi. ad S. Be-
 nedictũ proficiscitur ibi. ad
 Siciliae bellum, Roma capta
 conuertitur 86.e. oppida mi-
 nora capit ibi. f. Syracusas
 obsidet ibi. d. acie optime in-
 structa praelium cum Lõgo-
 bardis committit 90.f. g. oc-
 ciditur ibi.
 totila ad Neapolitanos à se ob-
 sessos oratio 72.f. g
 totila in Neapolitanos sibi de-
 ditos, & in ducem ac imp. mili-
 tes humanitas 72.h. milita-
 ris disciplina ibi.
 totila de Ioanne & eius exerci-
 tu in Calabria uictoria 82.e
 de Belisarij equitibus ibi.
 totila machinatio in capienda
 Roma, prodicione tradita
 84.e. f
 totila ducum ad Iust. imp. defe-
 ctio 88.f
 totila pecunias partim Papia
 partim Cumis sepositas in-
 telligit Narfes à quadam no-
 bili foemina Toula amica,
 ab eo capta 93.c
 transcurrenses Sphortia Vene-
 tis imp. recipit 568.e
 transmundi Spoletani in Li-
 uthpradum regem suum re-
 bellio 145.d
 transmundus deditione facta
 in clericũ detondetur 146.g
 traspadana regio omnis, capta
 Verona, in Caroli potestate
 redacta, illi se permisit 157.c
 transpadani & Lombardi an-
 sal. 1261. ecclesiã spretis Mã-
 fredi partibus se dederunt
 310.e
 trebum Piccininus capit
 460.f
 tridentini à Gallis uastantur
 109.d
 tridentini obsidione ab Eceli-
 no pressi ad deditionem com-
 pelluntur 304.g
 tridentinus episcopus Vene-
 tis inimicissimus 554.h
 tridentum se in libertatem ec-
 clesiã uendicat 308.e
 tripolis in Soldani Babyloniae
 potestatem redacta 330.g
 tripolitanus comes Christianis
 perfidus 260.f
 tricij oppida Ecelinus incen-
 dit 307.d
 triuifianum uel captum Antoni-
 us Pisanus diripit 489.a
 triuiliu Sphortia capit 568.f
 troia in Apuliae finibus 191.a
 troilus Sphortiae dux 561.b
 troilus Sphortian. dux 566.g
 trompienses Piccinino se de-
 dunt 531.d
 tudertinorum ab ecclesia defe-
 ctio 477.a
 tudertum Rom. recipit 110.h
 tuduranum Piccininus diripit
 562.h
 turcia maior 255.d
 turci cuius armis ad Mesia usq;
 sint repulsi 122.c. f. Persis se
 equo animo subiiciunt 151.
 c. Asiam inuadunt 151.c
 turci & Saraceni 4000. Bohe-
 mundum & Fland. comitem à
 pradatione redeũtes aggre-
 diuntur praelio commisso fu-
 gatis, Christiani præda post-
 untur 216.h. 217.a. Areth
 oppido incenso abeunt
 218.c
 turci & Saraceni cum magno
 exercitu Acconi suppetias la-
 turi à Balduino uicti 230.h
 turcorum genus 151.c
 turcorum in Saracenos insul-
 tus 151.c
 turcis Christianorum castra ir-
 rumpere ad Antiochiam co-
 nantibus strenuè resistitur
 217.a. praeliũ atrox utrinq;
 committitur ibi. d. ad pon-
 tem ferreum turcis transeun-
 tibus in eis cades magna fit
 218.
 turiliam Piccininus occupat
 450.e
 turismundus Gepidarum rex
 54.h
 turonium Normanni populã
 tur 175.d
 turricellam oppidum Piccini-
 nus recipit 467.d
 tuscanella 395.b
 tuscanella & Suriano Sfortia
 custodis perfidia potitur
 477.a
 tyberias Gothfredo in potesta-
 tem uenit 228.f
 tyberis in alluionem exere-
 scens Romæ multa diruit
 282.h
 tyberis fluuij inundatio 158.h
 tyberius imp. Iustino succedit
 103.c
 tybris fluuius 395.b
 tybur à Totila inuaditur 73.c
 tybur obsessum 228.b
 tyburtini in pont. perfidi
 245.a
 tybur ciuium perfidia Forte
 braccius introducit
 474.g
 tyrrheni maris insulas Sarace-
 ni capiunt & incendio ua-
 stant 142.h
 tyrum Soldanus Babyloniae
 capit 330.h
 tyrum Venetorum multo san-
 guine Christiani capiunt 239.a
 V
 ualachorum genus 272.g
 ualaris Gothi & Artuadis
 Armeni

IN BLONDI DECADAS,

Armenij singulare certamen 70.e
 ualegienses Sphortia in potestate ueniunt 576.g
 ualennia urbs 214.h
 ualentia 396.e
 ualentini Vitellij naucleri scribae, in pontificem diligentia 482.h. magnanimitas 483.d
 ualentinianus a Theodosio imp. Caesar declaratur, legiones in Italiam adducit, Rauennam obsidet, in deditionem accipit, Castinum uincit & in exilium mittit Etium Galliarum urbibus ac regionibus praeficit 18.e.f.g. a Senatu pop. quae Ro. accersitus imp. Augustus appellatur ibi.g
 ualentinianus imp. Romae occiditur 25.d
 ualentinus pont. 172.g. moritur ibi.
 ualentinus Romanos hostiliter pontificem impetentes fortiter dispellit 483.e
 ualensis cum Visigothis Lacrymabile bellum 71.b. eius interitus ibi.
 ualerianus cum equitatu in agrum Piscenum proficiscitur 83.b
 ualerianus & Iustinus Rauennae praesidio praefecti cum suis copijs Narseti se coniungunt 90
 ualerianus ex Bononia ut Tannetum & Brixillum tueatur mouet 92.f
 ualerianum Rauennae praefectum Narseti cum copijs mittit ut circa Tannetum & Brixillum consistens Gothos ne in Italiam penetrent distineat 91.b
 uallia quartus Visig. rex Sigerico succedit 14.f. operam suam recip. pollicetur ibi.g
 uallis Iosaphat 224.h
 uandali, unde dicti 11.d
 uandali, Burgundiones, Suevoi Alani aduersus Ro. imp. coniurati 11.b. in Gallis atq; Hispanijs debacchantur ibi.
 uandali cum uxoribus ac liberis omnibus supellectile in Africa nauigant 19.c.d. omnia per utrasq; Mauritanias populantur 20.e
 uandalorum rex in Africa sueratur, Constantin. perductus in triumphum ducitur 42.g
 uaraias auxiliares copias Rauennae iturus parat 67.b. in Galliam reuerti compellitur ibi.c
 Varaias regnum a Gothis oblatum Vitigite patre uiuo recusat 68.f
 uarmundo patriarchae religioe & armis conspicuo Hierosolymae & regni administratio a Christo demandatur 238.h
 uarnerius Hauspergenis comes, Lombardiae praefes 344.g
 uarus flumen 395.a
 uascones ab imperio deficientes Ludouicus Pius domat 169.d
 uasconia unde dicta 15.b
 uasconiam Saracenis fugatis Carolus M. occupat 159.b
 uatreni amnis ostium 107.a
 uatrenus flumen 487.a
 uberti gens, Gibellina Florentiae ditissima, urbe expelluntur 301.c
 ubertinus Carraria Padauinus nobilis 359.a
 urbeuetanus populus Gu. 299.d
 uelinus lacus 252.e
 uenerius Barbianensis centurio 448.e
 ueneta urbs quando condita 31.a. ueneta classis Saracenos superat 190.h. Constantinopolim obsidione liberat 287.a. a Guiscardo Dyrrachium nauiganti superat 205.c. ingens crucisieg. Michaelis Vitali ductore in Asiam nauigat 215. Smirnam Asiae urbem capit 215.d. 216.e. Polam parte una Pisanae classis incensa altera submersa recipit 266.g. Frederici classem fugat 288.e. Thermolam, Rhodum, Vestinam oppida capit ibi. Polam receptam igni ferroq; uastat 289.b. Mesembriam Saraceni urbem expugnatam diripit 309.a. apud Potros insulam Genuensem superat 312.e. apud Lilybeum Genuensium triremes an. 1265. cepit 320.h
 ueneta urbs a Genuensibus oppugnatur 378.e.f.g.h
 uenetae urbis origo, eius praouinciae termini 31.a.b
 Venetae urbes Patauium, Monsilicis, Cremona, Matua, uulturnium 101.d. a Longobardis captae 102.e
 uenetae urbis situs 166.h. 167.a
 incendium 231.b
 uenetae & Pisanae classes ex Asia soluentes bellum mutuam in patriam referunt 166.g
 uenetae & sociorum classis in Bosphoro cum Genuensium classe concursus 367.d. armamentorumq; bellicorum descriptio 530.h. 531.a.b.c
 uenetia sola in Italiae urbibus a factione Guelf. & Gibell. intacta 288.h
 uenetia quid olim diceretur 395.a
 in Venetiae praouincia, Aquileia Verona & paludes existunt 89.c
 uenetiae & Forijulij praouinciae a Hunnis inuaduntur 118.h
 uenetiarum descriptio 41.a.b.c
 natalis ibi. d. iacta primae fundamenta anno salutis 456. 42.e
 uenetis S. Marci ecclesia anno incli. imp. 427. aedificari coepita est 173.c
 uenetus dux ptospatharius imperialis declaratur 177.d
 uenetis tumultus plebis contra nobiles 321.a
 uenetis tumultus a Dalmatis Histrisq; inaudito exemplo concitatus 530.e.f
 ueneti populi aperta in Constanti imperatorem rebellio 144.g
 ueneti Cenatus constans & mira taciturnitas 468.e
 ueneti principis erga Carthaginiam prudentia 468.f
 ueneti ducis responsum Cosmoe datum 519.d. 520.e
 ueneti imp. subditi, Gothis aduersi 66.h. eorum habitatio & qualis fuerit ibi.
 ueneti in neutrius imperatoris potestate 164.f.g
 ueneti Veronens. Patauinis & Vicentinis saluberrimi consilij autores 247.a
 ueneti in continenti nihil possident 247.a
 ueneti cum Frederico imp. pacem faciunt 254.e. cum Guilermo rege ibi.
 ueneti cum socijs Constantiopolim expugnant 270.e.f.g

IN BLONDI DECADAS

- ueneti & peregrini urbe Constantinopoli capta imperiū inter se partiuunt 271. b. c. d
- ueneti, Genuenses & Pisani per annos 64. Ptolemaida possessa de S. Sabæ monasterio inter eos contentio oritur 308. b
- ueneti & Pisani societatem contra Genuenses ineunt 308. h
- ueneti Palæologum imp. Cōstant. armis agitant 311. d
- ueneti à pont. excommunicati 341. a. Genuensium triremes inuadunt 367. a. Patauinos, Veronen. Mantuanos, Ferrarienses, Florentinos contra Ioan. archi. Med. in societatem belli se offerentes constitutis fœderibus accipiunt 368. f.
- ueneti & Catalani bello socij Genuensium 41. triremes, uiris armatis plenas apud Corsicam demeruerunt 368. e
- ueneti Corcyram supplementa Laureano mittunt 467. c
- ueneti, togatorum concilium quando & cur cogāt 468. e
- ueneti in Marsilium Carrariensem, duos Philippi familiares & uiginti Patauinos publice animaduertunt 492. g
- ueneti & Florentini Mediolanensem agrum uastare deliberant 515. c. d
- ueneti Iacobum Donatum ad Florentinos oratorem mittunt 542. h
- ueneticum Genuense & Pisanū bellum an. sal. 1261. inchoatum 310. e
- uenetorum cum Saracenis nauale prælium 175. b. c
- uenetorum naues Saraceni intercepti, & mortales in illis repertos ad unum occidunt 175. d
- uenetorum classis Saracenos superat 177. c
- uenetorum gesta 183. b
- uenetorum cum Genuensibus nauale prælium 273. d
- uenetorum cū Hemanuele imp. et Ungariæ rege bellorū causa 248. e. f. g
- uenetorum classis in Hemanueli imp. maxima 249. a. b
- uenetorum cum Genuensibus an. sal. 1260. Ptolemaidam inter & Tyrū acre præliū Virix classis ueneta Ptolemaidam reducitur, Victa Genuensis in Tyri portum fugit 309. b
- uenetorum triremes Constantinopolim prædantur 312. e
- nauis oneraria apud Euripū ab Auria admirato expugnata 320. h. cum Pisanis fœdera in quinquennium renouata 321. c. cum Pisanis fœdus an. 1275. in 5. an. renouatū 323. b. cum Anconitanis bellum 323. d. 324. e
- belli cum Carolo rege Neapolitano societas 340. f. cum Italia principibus aduersus Scaligerum societas 360. h. contra Scaligerū bellum 360. h. 361. a. b. c. cum Mastino Scaligero pacis conditiones 362. e. cum Genuensibus bellum 365. d
- cum Genuensibus ad Antijportum bellum nauale 376. f. in Clugiam expeditio 379. d. 380. e. cum genuensibus ad Clugiam pugna 380. e. f. cum Genuensibus bellum 381. a. b. c. d. 382. e. f. g. h. cum Genuensibus pacis conditiones 383. d. 384. e. cum Philippo Mediol. duce in decennium fœdera 399. c. ad Philippum legationis summa 419. a. ducis, oratoribus Philippi & Florentinorum auditis, ad senatū dicta 430. f. g. h. 431. a. b. c. d. cum Florentinis contra Philippum fœdera 432. e. contra Philippum bellum apertum 432. g. ad Philippum legatio 455. d. ad Cremoniam cum Philippensibus atrox nauale prælium 462. h. 463. a. b. c. d. cum Genuensibus apud Rehum nauale prælium 464. f. g. h. duces sex prælii uictos Piccininus capit 472. e. Florentinorum, Eugenj pont. cum Philippi pacis conditiones 496. g. h
- uenetorum cum Philippo pacis conditiones 472. f. g
- uenetorum classis nauū 164. Petro Lauretano contra Philippum attribuitur 530. g. h
- uenetorum cum Florentinis ad quinquennium redintegrata fœdera 543. b. cum Sphortia & Nicolao Marchione Estensi Ferrariæ uicario belli societas ibi. b
- uenetorum res in ruinam inclinata 545. c
- uenetis Beneficiorum in terra sancta à Balduino primo & secundo concessorum forma 239. a. b
- uenetis cum Genuensibus pontifex pacem in annos nouē confirmat 286. f
- uenetis Ptolemaidā Latini nominis incolentes contra Genuenses fauent 312. e
- à Venetis fame afflictis uectigalia Adriatico mari nauigantibus primum imposita 321. b
- uenetis in concilio Lugdu. org Adriatici maris cura pōt. auctoritate permittitur 322. h
- uenetis Genuenses pacem petentibus recusant 378. e
- uenetos captos Palæologus excacat 312. e
- uenetos inter & Genuenses diffusionis ortæ occasio 373. c
- uercellæ 396. e
- uercellas Galeatius uiccomes sibi dominio subigit 352. e
- uercellis, Sabaudia magistratus quando primum impositi 446. f. g
- uerona uastatur 94. e
- uerona à Longobardis captatur 102. c
- uerona se in libertatem ecclesiæ uendicat 308. e
- uerona Ecelino mortuo pacem ecclesiæ conseruauit 311. b. c
- uerona 396. e
- ex Verona Teias à Totila aduersus Longobardos ad Bryxillum accersitur 90. f
- uerona, Vicentia, Parma, Lucæ Dominium Scaligero relinquitur 362. e
- ueronam Carol. M. cū fratris uxore & filijs capit 157. c
- ueronam Mantuanus obsidione premit 549. a
- ueronenses, Patauini & Vicentini societate belli cū Venetis inita Germa. expellit 247. a
- ueronenses

I N D E X.

- ueronenses Henrici uicariū ad/
 mittunt 344.f
 uerus Erulorum rex cum om-
 nibus copijs non procul Ra-
 uennā à Gothis interficitur
 86.f
 uetralla à Fortebraccio capta
 469.c
 uecrallam Iacobus Vicensis re-
 cipit 469.b.e
 uecralenses in Iacobum Vicen-
 sem capitali sentētia animad-
 uertunt 500.h. 501.a
 uestruculam agri Pisani arcem
 munitissimā Piccininus Ma-
 chinis expugnat 460.f
 uetula Cisternensis centurio
 448.e
 uetulani 395.b
 uelitheus Vitigitis patruus cū
 copijs superatur à Belisarij du-
 ce 59.c
 ugo Magnus Pariensis Comes
 Ludouico regi Francie re-
 bellat 183.b.d
 ugo magnus febre correptus
 Constantinopoli obiit 222.g
 ugolinus comes Pisis eicitur
 322.f
 ugolinus Comes Pisas cū ca-
 teris exulibus restituitur
 323.b
 ugolottus Blancardus copia-
 rum uiccomitis dux prin-
 ceps 387.b.c
 uicarij imperiales 362.h
 uiccomites Mediosanen. tyran-
 ni excomunicantur 351.a.b
 uiccomitis nomen Italis quan-
 do formidolosum fuerit
 392.e
 uicentia uastatur 94.e
 uicentiam dedicatione facta Fre-
 dericus capit 284.h
 uicentia se in libertatem ecclesie
 uendicat 308.e
 uicentia Ecelino mortuo pacē
 ecclesie conferuat 311.b.c
 uicentia 396.e
 uictoris pōtif. Roma. gesta 193.
 d. 194.e. 205.d. 206.e
 uictor Pisaneus carcere eductus
 maritimo bello à Venetis pre-
 ficitur 378.f
 uictoria à Frederico in excidiū
 Parma edificata 293.d. 294.e
 uicentini Henrici uicarium acci-
 piunt 344.f.g
 uigasio Sphortia potitur 576.g
 uigilius pont. relegatus literis
 Narsetis ad Iustinianum im-
 peratorem missis Romā cū
 sacerdotibus clericisq; Roma-
 nis remittitur 98.f
 uigilijs pont. relegati mors 98.f
 uignola oppidi situs 434.f.g
 uillafrancha Sphortia potitur
 576.g
 uincentia à Longobardis capi-
 tur 102.e
 uinum aciriaticum 40.h
 uiomarchus tyrānus apud Bri-
 tones ad regnum aspirans à
 Ludouico Pio interficitur
 170.g
 uirtus non diu simulat 78.e
 uisigothi & Ostrogothi cur sic
 appellati 6.f.g. ab antiquis se-
 dibus ab Hunnis expulsi 6.g
 uisigothi à ducibus Ro. male tra-
 ctati eorum direptas regio-
 nes sibi subiiciunt 7.a.b
 uisigothi carentes rege, Theo-
 dosio, & reip. militant 7.d.
 decem armatorum millia in
 Gallis cōtra Arbogastum &
 Eugenium ipse ducit ibi. ad
 internecionem occidunt ibi.
 uisigothi rege quandiu carue-
 rint 8.g. eorum primus rex
 ibi. stipendio comatuq; so-
 litis destituti in Italiam irru-
 unt anno imperij Archij &
 Honorij 8. salutis 407.8.f.g
 uisigothi Alarico rege & duce
 Romam irrumpunt 10.f
 uisigothorum irruptionis in ur-
 bem annus primus 13.a
 uisigothi, Sueui & Alani, Lusit-
 aniam Taraconensemq; Hi-
 spaniam, & Aquitaniam ca-
 piunt 21.b
 uisigothorum nomen à Caro-
 lo in Gallijs & Hispania extin-
 ctum 143.a.b
 uisara amnis 167.c
 uitalis dux Venetorū dux clas-
 sem ad Alexium auxilio du-
 cit 205.d
 uitalis dux Venetorum Iadera
 Vngaros deturbat 248.h
 uitalis dux occiditur 249.b
 uitalis imp. ducem magna stra-
 ge Ildoadus Goth. rex supe-
 rat 68.h
 uitalianus pont. 128.c
 moritur 129.b
 uitellensis ecclesiastici exercitus
 gubernator magna suorum
 clade à Piccinino uinci-
 tur 487.c.d.
 488.e.f.g
 uiterbium in conclaue cat-
 dinalium irruptio 325.b
 uiterbium ab ecclesia dese-
 cto 477.b
 uiterbium Bonifacius amittit
 388.h
 uiterbium 395.b
 uitigis Ro. rex declarat 47.d. ad
 Syluerrium pont. Ro. Spo-
 pulumq; oratio ibi. 48.e
 uitigis Goth. rex Romam pro-
 ditione capere conat 59.a.b
 uitigis quando Romam & Be-
 lisarium obsederit 59.d
 uitigitem inter & Belisarium in-
 ducit 67.a
 uizena amnis 36.g
 umbria fines 395.d
 ungari Græcorum ciuitates &
 Bulgarorum agros popula-
 tur 178.h. Italiam incendijs
 & rapinis uastant 179.a
 uenetiarum ciuitatem nouam
 capiūt, per littorales insulas
 debacchantur ibi.
 ungari Hetruriam omnem in-
 audita impietate incēdij, ra-
 pinis & cadibus reddū de-
 fertam 180.e
 ungari Alemāniam denuo po-
 pulantur 180.h.
 181.a
 ungaros Alemāniam, Alesatiā
 Saxoniamq; uastantes Hen-
 ricus Germaniā rex magna
 affixit eade 181.b
 ungari Papiam ui acceptam fer-
 ro & igni absumere adnitun-
 tur 181.c
 ungari impetum in Germaniā
 facientes penē ab Othone
 ad internecionem casti Pan-
 nonia se continuerunt
 184.e
 ungarum & Poloniam Tartari
 populantur 294.f
 ungarorum dissidia 192.g
 uolaterrani, Iusti suasu Floren-
 tinos magistratus sibi præ-
 sectos eiciunt 449.a. sese
 Florentinis permittunt
 ibi.c
 uolaterrani Castellenses se
 Piccinino permittunt
 460.h
 uolaterranorū agro Piccininus
 potitur 460.g
 uolaterræ urbis situs 300.f
 uolter

IN BLONDI DECADAS,

uolsci	395.c	urbini situs	91.a	nopolim mittitur ibi.	
uoluuli	531.a	urbinum Belifarius Iustinus & Narfes obsident, obsessi Gothi & Vrbinates urbem dedunt ac Iustiniani imp. subesse promittunt	62.h	Z	
uortigerius Saxonum rex Britanniae cum suis dominari incipit	21.a	urbinum Longobardi inuadunt	155.c.d	Zacharias patriarcha Hierosolymitanus	123.c
urbanus pont. Ro. relicta Melphim accessit	206.g	urbs prima post diluuium condita	4.f	zacharias Graecus pont.	146.g. eius gesta 147. 148. mors ibi. h
urbanus transmissis Alpibus ad Francos se conferens concilium apud Clarum montem Aluerniae conuocauit	207.a	urciorum agrum Ecelinus uastat	307.c	zambechariorum factionis potentia origo	446.h
eius ad totius orbis principes Christianos, de liberanda à Turcis Saracenisque Hierosolyma, oratio duce strenuo digna ibi. b.c. 208. e.f.g		ursina factio Rom. eiecta	325.b	zambecharios & Antonium Bentiuolium extorres contra Bononiam Philippus mittit	473.b
urbanus pont. orbem Christianum generali edicto demittendis in Asiam copijs monet	261.a	urinus contra Piccininum pugnant capitur	488.h	zanani Riccij Philippi consuletoris mors	445.d
urbanus pont. Italiam & Romam inuisit	372.h	urinus & Dulcinus in Campaniam cum turmis contendunt	501.a	zanonus Iustinopolitanus occiditur	417.c
urbani pont. gesta	206.g. 228.f. 258.g. 310.e. 313.b. 372.h. 373.b. 375.d. 386.h	usdriales Arimino praefectus uir inter Gothos bello insignis Narsetis agmina transitu prohibet pugna commissa interficitur	90.e	zeliordes Hunnorum rex	55.a
urbanus Ioannam domare conatur	379.c	utinum	396.g	zepida regem, ducesque sui generis delinunt habere	55.c
in Vrbeuentanos Belifarius exercitum ducit in cuius potestatem ueniunt	62.h	uulturniae urbis situs	107.d	in Longob. nomen, Auaribus subiecti confunduntur ibidem	
		uuidis Ostrogothorum dux Pipia fit	97.b. Veronam cum exercitu ingredi conatur, repulsus Papiam redit ibi. capus à Dagisteo Constanti-	zoto dux Beneuentanus Casinense monasterium iuuadit	112.h. moritur ibi.
				zulemon Saracenorum dux Constantinopolim obsidet	143.b.c. moritur ibi.

F I N I S.

BASILEAE PER HIERON. FROBENIVM ET NICOL.
EPISCOPIVM, ANNO M. D. LIX.

